CORPUS OMNIUM VETERUM POETARUM LATINORUM, SECUNDUM...

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
15 E
23

CORPVS OMNIVM VETERVM POETARVM LATINORVM,

SECVNDVM SERIEM TEMPORVM, IN QVINQVE LIBROS distributum.

QVO CONTINENTVR, NON EORVM tantùm Poëtarum opera, quæ integra, aut penè integra extant, verùm etiam eorum, quorum fragmenta tantùm supersunt.

Præfixa est insuper breuis vnicuique Poëtarum vita.

POSTREMA EDITIO PRIORE multò accuratior.

[redacted]

[redacted]

QVOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.

Ad usu fris Andreæ Angeletti Romani Carmelitæ

SVMPTIBVS IACOBI CRISPINI.

M. DC. XXVII.

TYPOGRAPHVS
AD LECTOREM.

POSTQVAM *Latinæ linguæ authores in vnum redactos corpus, in publicum emisit vir clarissimus Dionysius Gothofredus, cœpi ab eo tempore consilium inire de Poetis, qui scribendis carminibus præcipuè apud Latinos claruerunt in vnum quasi corpus redigendis, vt faciliùs ab omnibus legerentur: quamuis enim plerique & seorsim & separatim à multis sint editi, attamen commodiùs edi coniunctos videbam, vt qui in vnum legendo incidisset, alios euoluendi occasionem haberet. Plerique enim Virgilium aut Horatium legunt, quibus Næuij, Lucilij atque Furij nomina penitus sunt incognita. In quo sequuti sumus seriem temporum, & quamuis diuersa sit scriptorum traditio de temporibus Poetarum, cum magna ex parte inter se dissideant, tamen à Liuio Andronico (qui princeps apud Latinos habitus est in edendis carminibus) exorsi sumus, fretus authoritate Petri Crinici, & totum hoc corpus quinque libris distinximus. In primo quidem eos Poetas complexi sumus, qui rudi adhuc Roma & populo armis occupato magna diligentia conati sunt ciues suos instruere fabulisq; editis illorum ingenia delectare. In Secundo, eos qui plura in dies & meliora scripserunt apud Latinos. In Tertio continentur Poetæ, qui vsque ad Flauios Imperatores deuenerunt, & qui summa elegantia pariq; doctrina hoc munus obierunt. In Quarto de ijs agimus qui sequentibus seculis in hac studiorum facultate ingenium suum excoluerunt. Postremo loco collocauimus Poetas qui Antoninorum temporibus vsque ad Theodosium & Constantios Cæsares vixerunt. Hæc pauca de serie dicenda esse duxi.*

DE ORIGINE POETICAE.

VI apud veteres Latinos paulò diligentiùs de poëtica scripserunt, eiúsque originem accuratè inuestigarunt, seriò asserunt á Romanis fuisse hanc facultatem receptam, annos post vrbem conditam supra CCCC. Ante id tempus Rom. ciues illi habebantur nobiliores atque egregij, qui strenuè pugnando acres forent, ac in rebus gerendis excellenti animo & virtute præstarent. Sic laudabatur bonus ciuis Romæ, vt bonus colonus & fortis miles, quo nomine malebant ea tempestate ab aliis sua gesta describi quàm ipsi aliorum narrare. Sed posteaquàm Imperium ad id magnitudinis accessit, vt rebus clarissimè gestis, pacem sibi, & pacis commodi vindicassent, satis pulchrum atque magnificum putabant Reipublicæ operam nauare, & in Senatu bene dicendo reliquisque disciplinis percipiendis ingenium suum instruere, atque vt de poëtica rectius ordinéque agatur: imperante adhuc Numa Pompilio, & occupata iam tum armis ciuitate, Saliorum carmina facta sunt, quæ Sacerdotes Gradiui, Martis ancilia gestantes cum tripudiis & solenni saltatu certis diebus decantarent. Et hæc quidem inculta, atque incondita traduntur fuisse, pro temporum vetustate: propter eáque parum posteris seculis intellecta paulò mox cantica quædam & deuotionum Sacra vulgata sunt, laudésque deorum immortalium versibus absoluta: quibus more suo deos comprecari consueuerunt, aut expiare vrbem insigni aliquo prodigio. Neque tum Romæ defuerunt, qui vaticiniis editis populi Romani fata describerent. vt P. Licinius Tegula & Martius vates, qui perobscuris versibus futuras clades Punicis bellis prænunciauit, ac de ludis præterea Apollinaribus carmen reliquit. Per eadem ferme tempora (quantum ex antiquorum monumentis colligere possumus) primus omnium studium

dium

dium Poëtices in vrbem intulit Liuius Andronicus, eámque facultatem illustrare cœpit edito carmine de bello Punico, vt suo loco prosequemur. Auxerunt hanc paulò mox præcipuéque instruxerunt, Q. Ennius, M. Plautus, Næuius, Pacuuius Actius & Lucilius, qui Græcorum disciplinas imitati permultum excoluerũt suis fabulis atque carminibus Romanorum ingenia: qua in re illud minimè prætermittendum existimo, quod à M. Catone relatum est, poetas ipsos principio in vrbe contemptui habitos & grassatores vulgò appellatos, qui poëticæ studio tenerentur: quocirca minimè mirari oportet si M. Fuluio nobiliori vitio datum est quod is consul cùm esset in Ætoliam prouinciam Qu. Ennium secum duxisset: factum tamen est, vt paulò mox principes etiam viri, aucto imperio, & domi forisque pace adepta ad hanc studiorum partem animum inclinarint, summoque cultu, atque honore illos habuerint qui carmine absoluendo viderentur admodum excellere. Gratissimus fuit P. Scipioni Ennius, Mario L. Plotius, C. quoque Lælio viro clarissimo P. Terentius, qui adeò familiariter cum eo vixisse traditur, vt illius fabulæ à nonnullis Lælio adscribantur. Decius præterea Brutus, vir maximus atque Imperator egregius magnoperè Poëtam Accium dilexit, nullam quidem ob aliam rationem præterquam quod in scribendo carmine præclaro ingenio foret. Hinc sacratum in ipsa vrbe Musis templum & magna religione habitum, quoniam existimarent à Gratiis abesse illorum ingenia, qui paulò doctiores haberentur, & quasi à musarum sacris alieni: sed hæc non debeo prosequi longiori oratione. Nam secreto opere de hac materia diligentissimè complura collegimus, quæ suis & ipsa temporibus edentur ad communem studiosorum vtilitatem. Nunc ad eos Poëtas accedamus, qui scribendis carminibus præcipuè apud Latinos claruerunt.

INDEX POETARVM QVI HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

INDEX

INDEX POETARVM IN TRES CLASSES DISTRIBVTVS.

Veteres poetæ Christiani.

Veteres poetæ Scenici.

VETERES POETÆ LYRICI, ET EPIGRAMMATICI.

INDEX POETARVM ORDINE ALPHABETICO.

LIVII ANDRONICI VITA,

EX LILIO GIRALDO, DE POET. Latin. Dial. 8. desumpta.

PRIMVS inter Latinos scenæ poetas fuit, qui, vt Cicero & Gellius scribunt, apud Romanos primus fabulam docuit, Q. Claudio Cethego Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano Coss. anno ipso antequam natus est Ennius. Attamen de Liuij tempore ac annorum numero controuersia est inter scriptores: scripsit autem varia poemata, vt puta Epos, composuit hymnos in Deos, scripsit & Odisseam. Sane Liuius cum prius seruus esset, Andronicus vocabatur: donatus libertate, Andronicus ex nomine cognomen factus est: Ἀνδρονικὸς enim græca est dictio. Fuit & alter Andronicus poeta tempore Iuliani Cæsaris Imperatoris, qui vt Marcellinus scribit, studiis liberalibus & carminum splendore notus, nihilominus accusatus & in iudicium deductus, cùm secura & intrepida mente nullisque suspicionibus vrgeretur, purgando se semper obiecta diluendo fidentius, absolutus est. Fuit & Andronicus grammaticus celebris, qui Syrus cùm esset Romæ docuit, dein Cumis agens in otio vixit.

LIVII ANDRONICI FRAGMENTA QVÆ EXTANT.

ACHILLE.

SI malos imitabo, tu tu pretiū pro noxa dabis.

ÆGISTHO.

Iamne oculos specie Letauisti optabili?
Nemo hæc nostræ ruminabitur mulieri.
In sedes collocat se regias Clytæmnestra, iuxtim tertias natæ occupant.
Ipse se in terram saucius fligit cadens.
Tum autem lasciuum Nereisimum pecus.
Quin quòd parere vos maiestas mea procat, toleratis templo hanc deducitis?
Solemnitus à declitaū laudes iubent.
Nam vt pergam accensa, & prædam per participes æquiter partita est.

AIACE.

Mirum videtur quòd sit factum iamdiu.

ANDROMEDA.

Confluges vbi conuentū campū totum inhumigant.

ANTIOPA.

Ita septuosè dictio abs se datur, quòd consequentem

sapiens ægrè consulit.

CENTAVRIS.

Vbi ego sæpe petris.

EQVO TROIANO.

Da mihi hasce opes quas peto, quas precor: corrige, opitula.

Serò sapiunt Phryges.

ΕΡΩΤΟΠΑΙΓΝΙΟΙΣ.

Nocte diéque decretum & auctum.

Meminens Varro corde volutat.

Andromacha perductum manu lasciuula, tenellula, capiti meo trepidans, libens insolito plexit munere.

GLADIOLO.

Pulicésne, an cimices, an pedes, responde mihi.

HELENA.

Tu qui permensus ponti maria alta velivola.

HERMIONA.

Obsecro te Anticile matri nequid tuæ aduersus suas.

IONE.

Séque in alta maria præcipem inops, ægra sanitatis Herois.

Et iam purpureo suras include cothurno,
Baltheus & reuoces volucres in pectore sinus:
Pressáque iā grauida crepitent tibi terga pharetra.
Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.

LAODAMIA.

Aut nunc quæpiam alia te illo Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore & gloria, pellicuit.

LYDIO.

Corruit quasi ictus scena, haud multo secus.

ODYSSEA.

Quæ hæc daps est? quis festus dies?
At celer hasta volans perrumpit pectora ferro.
Mea puera, mea puera, quid verbi ex tuo ore prefugit?
Quoniam audiui paucis gauisi.
Fit quoque situm est.
Nexebant multa inter sese flexu nodorum dubio.
Simul ac lachrymas de ore noegeo detersit.
Carnis ait, vinum quoque quod libabant ant labatur.
Inferus an superus tibi fert Deus funera Vlysses.
Atque escas habemus mentionem.
Nam diua monetas filiam docuit.
Mercurius cúmque eo filius Latonas.
Neque enim te oblitus sum Laertie noster.
Ibi denique vir summus adprimus Patroclus.
Parcentes præmodum.
Partim errant, neque nunc Græciam redire nequiunt.
Quum socios nostros mendisset impius Cyclops.
Pater noster Saturni filiæ.
Sancta puer Saturni filia regina.

POLYMETRIS.

Omnes sunt denis syllabis versi.

PROTESILAO.

Cupidius miserulo obito.

SERENO.

Cura nunc Laërtie velle, para ire Ithacham.

TEREO.

Rarenter venio.
Nimis pol imprudenter suis præstoiatas.
Ego puerum interea ancillæ subdam lactantem meæ, ne fame peruitet.
Credito cum illis fuit mea voluntate nunquam limauis caput.

VIRGINE.

Ornamenta incendunt gnobili ignobiles.

Qui proximè sequuntur loci, ex quoto quidem sed non cuius operis sint libro, ab authoribus adscribitur.

LIBRO I.

Iuppiter vt muro fretus magis quàm de manus impe--secunde.
Quam de tuas omnis legiones ac populatis.

LIBRO IV.

Castolia per struices saxeas lapsu accidit.

LIBRO VI.

Iam in altum expulsæ linter.

LIBRO XXV.

Profectò satis compotem menti inesse.

LIBRO XXXV.

Et bina equestria & arma.

Alij eiusdem Liuij loci ex libris quorum non adscripta sunt ab autoribus nomina.

Scabra in legendo rediuiuæ offendens.
Matrem procitum plurimi venerunt.
Sed qui sunt hi qui ascendunt altum ocrim?
Celsósque ocris, aruaque patria, & mare magnum.
Namque Tænari celsos ocris.
Haud vt quem Chiro in pelio docuit ocri.
Tumque mihi narrato omnia disertim.
Argenteo polubro, & aureo, & glutro.
Impubes, libripens esse non potest, neque antestari.
Puerarum manibus confectum pulcherrime.
Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.
Mulier quis tu es, te volumus.
Adfatim edi, bibi, lusi.
Florem antlabant Liberi ex carchesiis.
Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.
Quinquertiones præco in medium vocat.
Vecorde & malefica vecordia.

Q. ENNII VITA, EX LILIO GREGORIO GIRALDO DE Poetis Latinis Dialog. 4. desumpta.

VINTVS Ennius, vt Lucretius cecinit,

---Primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.

Quam ferme quoque sententiam & Syllius Italicus suo carmine retulit. Trigesima verò sexta supra centesimam Olympiadem, hoc est, Prioris Scipionis tempore floruit, sub quo etiam stipendia meruisse traditur, ita Claudiano poeta scribente:

Hærebat doctus lateri castrisque solebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.

Fuit verò Romam deductus ex Sardinia insula, à M. Catone, quæstore ex Africa decedente, vt scribit Probus Æmilius in Catonis vita, quæ falsò à quibusdam Cornelio Nepoti adscribitur. Meruisse & cum Q. Fuluio Nobiliore, cum is à senatu contra Ætolos imperator missus est: testis est ante alios M. Cicero. à M. verò Fuluij filio ciuitate donatus, ea tempestate, qua III. Vir coloniam deduxit. Ennij quidem patria Rudiæ, quod Calabriæ oppidum est, vt Mela Pomponius, & Plinius scribunt, & poeta Syllius canit. Rhodias verò & Græcam vrbem nuncupat Strabo. Hinc, puto, ab Ausonio Rudinus dicitur, & Rudius à M. Tullio, pro Archia, si fidis codicibus stamus: Eutropius tamen historicus, & Hieronymus in Chronico ex Eusebio, Tarentinum illum his verbis faciunt: Q. Ennius, aiunt, poeta Tarenti nascitur, qui à Catone quæstore Romam tralatus, habitauit in monte Auentino, parco admodum sumptu contentus & vnius ancillæ ministerio. Sed enim de hac Ennij ancilla, vt puto, & Cicero in secundo de Oratore, cum de ridiculis agit, mentionem fecit. Cum enim, inquit, Scipio Nasica ad poetá Ennium venisset, eique ab hostio quærenti Ennium, ancilla dixisset domi non esse, Nasica sensit illam domini iussu dixisse, & illum intus esse. Paucis pòst diebus, cùm ad Nasicam venisset Ennius, & eum à ianua quæreret, exclamat Nasica, se domi non esse. Tum Ennius. Quid, ego non cognosco vocé, inquit, tuá? Hic Nasica, Homo es impudés, ego cú te quærerem, ancillæ tuæ credidi te domi non esse, tu mihi non credis ipsi? Natus verò est Ennius, vt ipsemet cecinit, ex stirpe Neptuni, à Messapo, qui, vt ait Vergilius, fuit

——Equûm domitor, Neptunia proles.

Quod & adnotauit Seruius. Idem Syllius suo hoc carmine:

Ennius antiqua Messapi ab origine regis.

Quod verò per palingenesiam, quam vocant Pythagorici, Homeri animam sortitus sit, fabulosius videtur, quàm vt historica fide comprobetur, id enim somnio contigisse & Lucretius poeta, & M. Cicero tradidere, eodem etiam ipso Ennio canente,

——Mihi visus Homerus adesse Poeta.

Fuit verò vini appetentior:

——Nec vnquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda.

vt ait Horatius. Ingenio acri fuit, atque ad scribédum promptissimo, vehemens in sententiis, in verbis rudis, vt qui non discederet à communi more verborum. Addit & Cicero, eum fide plenum, haud tamen magna cum re. Hinc est, ait Piso, illud fortasse, quod P. Vergilium solitũ dicere accepimus, aurum se ex Ennij stercore colligere. Rectè tu quidem, inquam, trium quoque linguarum cognitionem habuit Ennius, vnde poeticæ se tria corda habere dicebat, quòd Græcè, quòd Latinè, quòd Oscè loqueretur, vt Gellius & Festus tradunt. Multa verò librorum volumina scripsit, inter quæ Annales, quos, vt refert Suetonius, Q. Vargunteius diuisit in volumina, certisque diebus in magna hominum frequentia pronunciabat. In hos M. Pompilius Andronicus librum composuit, quem Elenchorum nomine nuncupauit. Edidit & Ennius bella populi Romani, quorum librum duodecimum scripsit, annum natus sextum & quadragesimum, vt Varro & Gellius scribunt. Sed & Ennium Phagetica composuisse testis est L. Apuleius, quo libro, quæque esui & gulæ magis celebrata essent, quóve loco, carmine complexus erat, id quod & apud Græcos Archestratus, aliíque complures, vt hesterno sermone diximus. Et plures insuper comœdias & tragœdias composuit, quibus ei propter vetustatem, decimum inter comicos locum dedit Volcatius. Mortem vero obiit, Q. Martio & Cn. Seruilio COSS. cum Sulpitius Gallus prætor Apollini ludos faceret, ipséque Ennius Thyesten fabulã docuisset, annos natus, vt scribit Hieronymus, LXX. Periit verò articulari morbo, quẽ, vt Q. Serenus ait, nimio potu contraxerat, quo quidem tempore Crates Mallotes ab Attalo rege Romã missus, è regione palatij, in cloacæ foramine crus fregerat. Sepultus est in Scipionis monumento, via Appia, intra primum ab Vrb. lapidem Liuius libro XLVIII. & Plinius libro VII. Africanum Q. Ennij statuã suo sepulchro imponi iussisse tradunt. Idem M. Tullius in ea, quæ est pro Archia oratione. Hinc carmen illud Ouidij,

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni Scipio magne tibi.

Quidam eius ossa Rudias ex ianiculo tralatas affirmant. Ennij hoc epitaphium celebrat M. Cicero,

Aspicite ô ciues senis Enny imaginis vrnam,
Hic vestrûm pinxit maxima facta patrum.
Nemo me lacbrumis decoret, nec funera fletu
Faxit. Quor? volito docta per ora virûm.

De Ennio verò hoc profert iudicium Fabius Quintilianus. Ennium, inquit, sicut sacros vetustate lucos adoremus, in quibus grandia & antiqua robora, iam non tantam habent speciem, quantam religionem.

QVINTI ENNII FRAGMENTA QVÆ EXTANT.

LIBRO I. ANNAL.

TE nunc sancta precor Venus,
& genitrix patris nostri.
Vt me de cælo visas cognata parumper.
Te Quirine pater veneror Horámque Quirini.
Hæc effatus, ibique latrones dicta facessunt.
Inde tuetur ibi lupus femina conspicit omnes,

In

In campo celeri passu premens parumper,
Conicit in silvam sese.
Præpetibus hilares sese pulchrisque locis dant.
Face verò quod te cum precibus pater.
Nerienem Mavortis.
Alterrum. servate diem concorditer ambo.

LIBRO II.

—ô Romule, Romule, dic ô
Qualem te patriæ custodem dii genuerunt.
Tu produxisti nos intra luminis oras,
O pater, ô genitor, ô sanguen diis oriundum.

LIBRO III.

Inde sibi memorat unum superesse laborem.
Hac noctu filo pendebit Hetruria tota.
Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.
Proletarius publicitus excubiis ferróque
Ornatur: ferro muros urbémque forúmque
Excubiis curat.

LIBRO V.

Cogebant hostis lachrymantes ut misererent.
Homines Pyrrhus uti memorant à stirpe supremæ.

LIBRO VI.

Subfertas posuis spiramina maris ad undas.

LIBRO VII.

Hocce locutus vocat quicum bene sæpe libenter
Mensam, sermonésque suos, rerúmque suarum
Comiter impertit, magna quum lassa dies iam
Parte fuisset, de parvis summisque gerendis
Consilio, indu foro, lato sanctóque Senatu:
Cui res audacter magnas parvásque iocúmque
Eloqueret, quæ tincta malis & quæ bona dictu
Evomeret, si quid vellet, tutóque locaret:
Quocum multa volup ac gaudia clámque palámque:
Ingenium cui, nulla malum sententia suadet
Ut faceret facinus: levis, tamen haud malus, id in
Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoque
Contentus, scitus, atque beatus, secunda loquens in
Tempore, commodus & verborum vir paucorum,
Multa tenens antiqua, sepulta & sæpe vetustas
Quæ facit, & mores veterésque novósque tenentē,
Multorum veterum leges, divúmque hominúmque.
Prudentem, qui multa loquive tacereve posset.
Hunc inter pugnas compellat Servilius sic.
Quæ Galli furtim noctu summa arcis adorti.
Mœnia concubia vigilésque repente cruentant.
Mox auferre domos populi rumore secundo.
Mulserat huc navem compulsam fluctibus pontus.
Dux ipse vias.
Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Proiciunt sese.
At non quadrupedes equites.
Rursus ant frundes,

LIBRO VIII.

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis,
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnúmque petunt, vadūt solida vi.
Iámque fere pulvis ad cælum vasta videtur.
Rastros dente fabres capsit causa poliendi
Agri.
Præcox pugna est.

LIBRO IX.

Cyclopis venter velut olim turserat alti,
Carnibus humanis distentus.
Libertatémque ut perpetuitas sit maximè.
Additur orator Cornelius suavi loquenti
Ore Cethegus Veturio collega Philoni,
Filius. is dictus ollis popularibus olim
Qui tū vivebant homines atque ævum agitabant,
Flos delibatus populi, Suadæque medulla.
Sed quid ego hæc memoro? dictū factumq́; facit frux

LIBRO X.

Ægro corde, comis passis latè palmis pater.
Insignita fere tum millia militum octo
Duxit delectos bellum tolerare potentes.
Pinsi ceram genibus.

LIBRO XI.

Tum clypei resonunt, & ferri stridet acumen.
Missaque per pectus dum transit striderat hasta.
Pendent peniculamenta udum ad quenque pedum.
Malo cruce fatur ut des Iupiter.

LIBRO XIII.

Annibal audaci dum pectore dehortatur.
Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor
Suasorem summum & studiosum robore belli.
Satin' vates verant ætate in agnida?

LIBRO XIV.

Nunc est ille dies quum gloria maxima sese
Ostendat nobis, si vivimus, sive morimur.
Verrunt extemplo placide mare marmore flavo:
Cæruleum spumat sale conferta rate pulsum.

LIBRO XV.

Occumbunt multi lethum ferróque lapique,
Aut intra muros aut extra præcipe casu.
Arcus ubi aspiciunt mortalibus quæ perhibētur.

LIBRO XVI.

Tum cava sub monte latè specus intus patebat.
Postremo longinqua dies quum fecerit ætas.
Si luci, si nox, si mox, si iam data sit frux.

Ex incertis Annalium libris sunt versus qui sequuntur.

Interea fugit albus iubar Hyperionis cursum.

Et detondit agros lætos, atque oppida cepit.
Quos homines quondam Laurentis terra recepit.
--viróſque valentes.
Contudit crudelis hyems.
Brundusium pulchro præcinctum præpete portu.
Atque atque accedit muros Romana iuuentus.
Exin per terras postquam celerissimus rumor.
Ea mihi reliquæ fidei regno vobíſque Quirites.
Se fortunatim, feliciter ac bene vortat.
Hiſpanè non Romanè memoretis loqui me.

Qui ſequuntur verſus, ij ſunt quos authores ex quoto quidem libro afferant indicarunt, ſed cuius operis libro, tacuerunt. Ex eodem certe Annalium opere eſſe videntur.

LIBRO I.

Eſt locus, Heſperiam quam mortales perhibebant
Téque pater Tyberine tuo cum flumine ſancto.
Accipe, dáque fidem, fœdúſque feri bene firmum.
Quum ſuperûm lumen nox intempeſta teneret.
Nec Pol homo quiſquam faciet impunè animatus
Hoc, niſi tu:nam mi calido das ſanguine pœnas.
Qui cælum verſat ſtellis fulgentibus aptum.
Conſtitit inde locis propter ſos dia dearum.
At tu non vt ſum ſummam ſeruare decet rem.
Riuos campóſque remanat.
Nam vidi pugnare ſues, ſtolidi ſoliti ſunt.

LIBRO II.

Ingens cura mis cum concordibus æquiparare.
Hic occaſus datus eſt, at Horatius inclutus ſaltu.
Oſtia munita eſt idem loca nauibus pulchris
Munda facit, nautiſque mari quæſentibus vitam.
At ſeſe ſum quæ dederat in luminis oras.
Qui ferro minitere, atque in te ningulus mederi
queat.
Ferro ſecedere quam dictis his toleraret.
Annuit ſeſe mecum decernere ferro.
Si quid me fueris humanitus, vt teneatis.

LIBRO III.

Circum ſeſque ſunt magnæ gentes opulentæ.
Poſtquam deſeſſi ſunt, ſtant, & ſpargere ſeſe
Haſtis, an ſatis concurrunt undique telis.

LIBRO IV.

Dum cen ſunt terrere minis, hortantúrque ſos.
Romani ſcalis ſumma nituntur opum vi.

LIBRO V.

Quod per amœnã vrbem leui fluit agmine flumen.
Anſatas mittunt è turribus.
Inicit inritatus, tenet occaſus, iuuat res.

LIBRO VI.

Tum cum corde ſuo diuûm pater atque hominum rex.
Effatur.
Explorant Numidæ, totam quatit vngula terram.
Balatum pecudes quatit, omnes arma requirunt.
Vertitur interea cælum cum ingentibus ſignis.
Quis potis ingentis oras euoluere belli?
Inceduns arbuſta per alta, ſecuribus cædunt,
Percellunt magnas quercus: exciditur ilex,
Fraxinus frangitur, atque abies conſternitur alta:
Pinus proceras peruertunt: omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſyluai frondoſai.
Nauus repertus homo, Graio patre, Graius homo
rex.

LIBRO VII.

Alter nare cupit, alter pugnare paratus.
Deducunt habiles gladios filo gracilento.
Fortibus eſt fortuna viris data.
Non ſemper veſtra euerrit, nunc Iupiter hac ſtat.
Poſte recumbite, veſtráque pectora pellite tonſis.
Ponè petunt, exin referunt ad pectora tonſas.

LIBRO VIII.

Iámque fere puluis fulua volat.
Haſtati ſpargunt haſtas, fit ferreus imber.
Mortalem ſumma fortuna repentè
Reddidit ſummo regno, famul vt optimus eſſet.
Aut occaſus vbi tempúſve audere repreſsit.
--Pœnos Didone oriundos.
Quum ſequitur, ſummo ſonitu quatit vngula
terram.
Amplius ex an[illegible] obſtipolumve ſolis.
Nunc hoſtes vino domiti, ſomnóque ſepulti.

LIBRO IX.

Viri à validis viribus luctant.
Lychnorum lumina bis ſex.

LIBRO X.

Veluti ſi quando vinculis venatica venenox.
Apta ſolet, ſi fortè ex nare ſagaci
Seenſit, voce ſua nictit, vlulátque, ibi acuta eſt.
Quæ neque Dardaniis campis potuere perire,
Nec quum capta capi, nec quum combuſta
cremari.
Leucatem campſant.

LIBRO XI.

Etſi mulier erubuit ceu lacte & purpura miſta.
Altè delata petriſque ingentibus tecta.
Contendunt Graios Græcos memorare ſolent ſos.

LIBRO XII.

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem:
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.
Ergo póſtque magíſque viri nunc gloria claret.
Omnes mortales victores cordibus viuis
Lætantes, vino curatos, ſomnus repentè
In campo paſsim molliſsimus perculit acris.

LIBRO XIII.

Littora lata ſonunt.

LIBRO

LIBRO XIV.

Inſit ô ciues, quæ me fortuna fero ſic
Contudit, indigno bello confecit acerno.
Labitur vncta carina, volat ſuper impetus vndas.
Omnes occiſi obcenſique in nocte ſerena.

LIBRO XV.

Vndique conueniunt, velut imber, tela tribuno
Configunt parmam, tinnit haſtilibus vmbo,
Æraso ſonitu galeæ: ſed nec pote quiſquam
Vndique nitendo corpus diſcerpere ferro.
Semper abundantes haſtas frangitque quatitque.
Totum ſudor habet corpus, multumque laborat:
Nec reſpirandi fit copia præpete ferro.
Hiſtri tela manu iacientes ſollicitabant.
Malos defindunt, fiunt tabulata falæque.

LIBRO XVI.

Æſtatem autumnus ſequitur, poſt acer hyems.
Nauorum imperium ſeruare eſt inſuperantium.
Quod vbi rex paulo ſpexit de contibus celſis.
Primus ſenex Bradyn in regimen, belliquе peritus:
Spero, ſi ſperes quicquam prodeſſe potis ſunt.
Qui clamor oppugnantis vagore volanti.
Quippe vetuſta virum non eſt ſat bella mouere.
Tunc timido manat ex omni corpore ſudor.
—tamen inde volans tecum abſtulit haſta
—Inſigne.
Reges per regnum ſtatuáſque ſepulchráque mærũt,
Ædificant nomen, ſumma nituntur opum vi.
—interea fax.
Occidit Oceanumque rubra tracti obruit æthra.
Non in ſperando cupidè rem prodere ſummam.

LIBRO XVII.

Concurrunt veluti venti, quum ſpiritus Auſtri
Imbricitor Aquilóque ſuo cum flamine contra,
Inde mari magno fluctus extollere certant.
Tollitur in cælum clamor exortus vtriſque.
Concidit, & ſonitum ſimul: inſuper arma dederũt.
—magna oſſa lacertique
Apparent homini.
It eques, & plauſu caua concutit vngula terram.
—neque corpora firma
Longiſ. unt quicquam
Poteſtate pigne ſufferre laborem.
Grumam dirigere, degrumari ferrum.

LIBRO XL.

Quippe ſolent reges omnes in rebus ſecundis.

Alij hexametri verſus Ennij non adſcripto nomine operis ex quo petiti ſunt.

Excita quum tremulis anus attulit artubus lumẽ,
Talia commemorat lachrymans exterrita ſomno
Eurydica prognata, pater quam noſter amauit,
Vires vitáque corpus meum nunc deſerit omne.
Nam me viſus homo pulcher per amœna ſalicta
Et ripas raptare, locóſque nouos. Ita ſola
Poſt illa germana ſoror errare videbar,
Tardáque veſtigare & quærere te, neque poſſe
Corde capeſſere: ſemita nulla pedem ſtabilibat.
Exin compellare pater me voce videtur,
His verbis, O gnata tibi ſunt ante gerendæ
Ærumnæ: poſt ex fluuio fortuna reſiſtet.
Hæc pater effatus, germana repente receſſit,
Nec ſeſe dedit in conſpectum corde cupitus.
Quanquam multa manus ad cæli cærula templa
Tendebam lachrymans, & blanda voce vocabam:
Vix ægro tum corde meo me ſomnus reliquit.
Curantes magna cum cura, concupientes
Regni, dant operam ſimul auſpicio augurióque.
Hinc Remus auſpicio ſe deuouet, atque ſecundam
Solus auem ſeruat: at Romulus pulcher in alto
Quærit Auentino, ſeruans genus altiuolantum.
Certabant vrbem Románne Remámne vocarent.
Omnis cura viris vter eſſet induperator.
Expectant, veluti conſul quum mittere ſignum
Vult, omnes auidi ſpectant ad carceris oras,
Quà mox emittat pictis ex faucibus currus.
Sic expectabat populus, atque ore timebat
Rebus, vtri magni victoria ſit data regni.
Interea ſol albus receſſit in infera noctis.
Exin candida ſe radiis dedit icta foras lux:
Et ſimul ex alto longè pulcherrima præpes
Læua volauit auis: ſimul aureus exoritur ſol.
Cedunt ter quatuor de cælo corpora ſancta
Auium, præpetibus ſeſe pulchriſque locis dant.
Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora,
Auſpicio regni ſtabilita ſcamna, ſolúmque.
Septingenti ſunt paulo plus aut minus anni
Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt.
Romulus in cælo cum diis genitalibus æuum
Degit
Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis.
Nec cauponantes bellum, ſed belligerantes,
Ferro non auro vitam cernamus vtrique.
Voſne velit an me regnare hera, quidve ferat ſors
Virtute experiamur, & hoc ſimul accipe dictum.
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Eorundem me libertati parcere certum eſt.
Dono ducite, dóque volentibus cum magnis dis.
Quò vobis mentes rectæ quæ ſtare ſolebant
Antehac, dementi ſeſe flexere ruina?
Aio te Æacida Romanos vincere poſſe.
Vos etenim iuuenes animum geritis muliebrem,
Illáque virgo viri.
—quos olim Fauni vateſque canebant.
Quum neque Muſarum ſcopulos quiſquam ſuperarat,
Nec dicti ſtudioſus erat. Ante hunc
Verſibus quos olim Fauni vateſque canebant.
Vincit Olympiæ, nunc ſenio confectus quieſcit.
Sicut fortis equus ſpatio qui ſæpe ſupremo
Et tum ſicut equus, qui de præſepibus actus
Vincla ſuis magnis animis abrupit, & inde
Fert ſeſe campi per cærula lætáque prata,
Celſo pectore, ſæpe iubam quaſſat ſimul altam,

Spiritus ex anima calida spumas agit albas.
O Tite, si quid ego adiuro curámve leuasso,
Quæ nunc te coquit, & versat sub pectore fixa,
Ecquid erit pretij?
Desine Roma tuos hostes.
Sunt campi magni quos Africa terra politos
Namque tibi monumenta mei peperere labores
Moribus antiquis res stat Romana, virísque.
Egregiè cordatus homo Catus Ælius Sextus.
Simia quàm similis turpissima bestia nobis.
Quum tonuit læuum bene tempestate serena.
At Romanus homo tamen, etsi res bene gesta est.
Cordi suo trepidat.

Alij ex variis grammaticis, versus Ennij quos itidem hexametros esse constat: præter paucos, quorum, quòd imperfecti sint & deprauati, non tam certa est dimensio.

—postquam discordia terra
Belli ferratos postes portásque refregit.
Vulturis in syluis miserum mandebat homonem.
Heu, quàm crudele condebat membra sepulchro.
O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.
At tuba terribili sonitu taratantara dixit.
Hos pestis necuit, pars occidit illa duellis.
Quãm veter occubuit Priamus sub marte Pelasgo.
Vna parire solet genus pennis condecoratum.
Mærentes, flentes, lachrumantes, ac miserentes.
Certare abnueo, metuo legionibus labem.
Pandite sulsis genas & corde relinquite somnum.
Ob Romam noctu legiones ducere cœpit.
Illyrici restant sicis sibinisque fodientes.
Tarquinij corpus bona fœmina lauit & vnxit.
Olim cernebant magnis de rebus agendis.
Effudit voces proprio cum pectore sancto.
Nauibus explebant sese terrasque replebant.
Oscitat in campis caput à ceruice reuulsum,
Semianimésque micant oculi, lucemque requirunt.
Quem non virtutis egentem.
Verque fabam repunt, & mollia crura reponunt.
—fundántque ciatis naribus lucem.
—vertunt crateras ahenos,
It nigrum campis agmen.
In lignas turres.
Africa terribili tremit horrida terra tumultu.
Summus ibi capitur meddix, occiditur alter.
Vel tu Dictator, vel equorum equitumque Magister Esto vel Consul.
His pernas succidit iniqua superbia Pœni.
Et quis exiteras Romæ regnare quadratæ.
Tum casu sub monte altæ specus intus paubant.
Quo res lapsa loco sese ostentátque iubétque.
Virgines nã sibi quisque domi Romanus habet sas.
Impetus, aut longè mediis regionibus restat.
Quærunt in scirpo (soliti quod dicere) nodum.
Occiduntur vbi potitur ratus Romulus præda.
Ille suos diuis mos sacrificare puellos.
Aduersabantur semper viros nostráque vulsa..
Quum sola est eadem faciunt longiscere longè.
Vnus surus surum ferre, tamen defendere possent.
Ingenti vadit cursu qua redditus termo est.
Hortatore bono prius quam iam finibus termo est.
Ni metus vlla tenet teneri virtute quiescunt.
Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.
Cum magno strepitu Volcanus venius vegetas vi.
Iam cata signa fere sonitum dare voce parabant.
Orator sine pace redit, regique refert rem.
Capitibus nutantes pinos, rectósque cupressos.
Quam primùm casci populi genuere Latini.
Tantidem quasi feta canes sine dentibus latrat.
Decretum est fossare corpora telis.
Animus cum pectore latrat.
Olli respondet suauis sonus Egeriai.
—de muris res gerit opscus.
Cum sibi obsidio magnus Titanum premebat.
Musæ quæ pedibus magnum pulsatis Olympum.
Isque Hellesponto pontem contendit in alto.
Conferre aut ratem ætatem qui perit & qui
Dum mare sudantes eunt atque sedentes.
Esse igitur corpus terram quæ deperit ipsam,
Et capit, & neque iam dispendi conficit hilum.
Dulciferæ fici lactantes vbere toto.
Audire est operæ pretium procedere rectè
Qui rem Romanam Latiúmque augescere vultis.
Huius nate auspiciis illa inclyta Roma.
Multa foro ponet & agea longa repletur.
Vt clauum rectum teneam, nauimque gubernem.
Equitum celerissimus.
Iamque fere quatuor partum.
Sagas cæruleas therua purpureis gemmauit pampinus vuis.
Quæ valde veniunt falarica missi.
Fortunasque quas cœpere latrones inter se memorare.
Furentibus ventis.
Fuluo ære.

Ex eiusdem Ennij Epigrammatis.

Aspicite ô ciues senis Ennij imaginis formam:
Hic vestrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu
Faxit. cur? volito viuus per ora virûm.
A sole exoriente supra Mæotis paludes,
Nemo est qui factis me æquiparare queat.
Si fas cædendo cœlestia scandere cuiquam est,
Mi soli cæli maxima porta patet.
Hic est ille situs
—cui nemo ciuis neque hostis
Quiuit pro factis reddere operæpretium.
Hic est ille situs cui nemo ciuis neque hostis.
Tanto sublatæ sunt agmine tunc lapides.
Nos sumus Romani qui fuimus Rutuli.

Ex eiusdem Ennij tragœdiis, & aliis scriptis.

ACHILLE ARISTARCHI. vel, ACHILLE, sine adiectione.

Ita mortales inter sese pugnant, præliant.
Proiato ære.

Serua ciues, defende hostes, quum potes defendere
Quò nunc incerta re, atque inorata gradum regre-
diere conarem?
Nam consiliis obuarant quib. tam cōcedit hic ordo.
Nubes per ego Deûm sublimes humidas, unde oritur
imber sonitus aërio spiritu.

AIACE.

Aiax misso sanguine tepido tullii efflantes volant.
Lumen iubarne in cælo cerno?
Qui rem cum Achiuis gesserunt statim.

ALCMÆONE.

Factum est iam diu.
Circumuentus morbo, exilio, atque inopia.

ALEXANDRO.

O Lux Troiæ germane Hector,
Quid ita cum tuo lacerato corpore miser?
Aut qui te sic respectantibus tractauere nobis?
Multi alii aduentant, paupertas quorum obscurat
nomina.
Nam maximo saltu superauit,
Grauidus armatis equus,
Qui suo partu ardua perdat Pergama.
Iamdudum ab ludis animus atque aures auent
Auide expectantes nuntium. propter hanc aurium
auiditatem theatra replentur.
Hominē appellat quia lasciui stolidē non intelligit.
Volant de cælo cum corona & teniis.
Purum putum.

AMBRACIA.

Per gentes esse cluebat omnium miserrimus.
Bene mones. tute ipse cunctato. vide fortem virum.
Agros audaces depopulāt serui dominorū dominus.
Et æquora salsa veges ingentibus ventis.

AMPHITHRASONE.

Pertolerarē vitā, cladēsque exanclarē impatibiles.

ANDROMACHA.

Maio torquetis cum ærūnis illum exanclari diem.
Hæc maios annis multosque longinquè ab domo
bellum gerentes summum summa industria.
Corpus contemplatur unde corporaret vulnere.
Rapit ex alto naues velivolas.
Sed quasi ferrum aut lapis durat rarenter gemitum
conatur trabem.
Quid fit seditio? tabésne an numero augificat suos?
Nā neque irati neque blādi quicquā sinceri sonāt.

ANDROMEDA.

Alia fluctus differt, dissipat visceratim membra,
maria salsa spumant sanguine.
Scrupeo inuestita saxo atque ostreis, quā excaterent.
Nam vbi introducta est, puerumque ut lauerent,
locant in clipeo.
Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.
Liberûm quæsendûm causa familiæ matrem tuæ
Filiis propter te obiecta sum innocens Nerei.

ASOTO, vel Asota.

Alius in mari vult magno tenere tonsam
Ibant malam viere Veneriam corollam.

ATHAMANTE.

Iis erat in ore Bromius, his Bacchus pater,
Illis Lyæus vitis inuentor sacræ.
Tum pariter Euan, Euius,
Igitur iuuenum cœtus alterna vice
Inibat alacris, Bacchico insultans modo.

CRESPHONTE.

Audis, atque auditis hostimentum adiungito.
Ducit me uxorem liberorū sibi quæsendûm gratia,
An inter sese sortiunt urbem atque agros.
O pie nam secum aduocant: iunt ad fontem, niti-
dant corpora.
Ego quū meæ vitæ parcam, lethū inimico deprecor
Iniuria abs te afficior indigna pater.
Nam si improbum Cresphontem existimaueras.
Cur me huic locabas nuptiis? sin est probus,
Cur talem inuitam inuitum cogis linquere?
Nulla te indigna nata afficio iniuria:
Si probus est, bene locaui: sin est improbus,
Diuortio te liberabo incommodis.
Erraui: post cognoui, & fugio cognitum.
Eho tu, diis quibus est potestas motus superûm at-
que inferûm,
Pacem inter sese conciliant, conferunt concordiam.
Neque terram iniicere, neque cruenta
Conuestire mihi corpora licuit,
Neque miseræ lauere lachrymæ salsum sanguinem.

DULORESTE.

Extēplo egisti fidē nuncupantes conciebant populū.

EPICHARMO.

Terra, corpus est: at mentis ignis est.
Nam videbar somniare me ego, & esse mortuum.
Istic est de sole sumptus ignis.

ERECHTHEO.

Quibus nunc ærumna mea libertatem paro?
Quibus seruitutem mea miseria deprecor?
Arma rigent, horrescunt tela.

EVHEMERO.

Initio primus in terris imperium summum Vranus
habuit: is id regnum unà cum fratribus suis in-
stituit atque parauit.

EVMENIDIBVS.

Dico vicisse. Orestem vos ab hoc facessite.
Tacere opino esse optimum, & pro viribus sapere,
atque fabulari tute noueris.
Id ego æquū aptius fecisse expedibo, atque eloquar.

ILIADA. vel potius ILIONA.

Nepos quas ærumna retudisti?

IPHIGENIA.

Otio qui nescit uti, plus negotii habet
Quàm quum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est, nullo negotio
Id agit: studet ibi, mētē atque animū delectat suū.
Otioso initio animus nescit quid velit.
Hoc idē est, neque domi nūc nos, nec militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: quum illuc ventum est, ire
illinc lubet.
Incertè errat animus, præter propter vitā viuitur.
Acherontem obibo, ubi mortis thesauri obiacent.
Procede gradum proferre pedum. nitere cessas.

HECTORIS LYTRIS.

Melius est virtute ius. nā sæpe virtute mali nāciscūtur ius atque æquū, se à malis spernit procul.

At ego omnipotens te exposco vt hoc consilium Achiuis auxilij fuat.
Et sonit, frangunt hastæ, terra sanguine sudat.
Quid hoc hic clamoris: quid tumulti est? nomen qui vsurpat meum?
Hectorei summa armatos educit vi foras, castrisque castra vltro iam ferre occupat.
Qui cupiant dare arma Achilli, vt ipse cunctent.
Ecce autem caligo oborta est, omnem prospectum abstulit, derepente contulit sese in pedes.
Seruos & vestrum imperium & fidem Myrmidonum vigiles commiserescite.
Inferam vastos specus.
Consistit, credo, Scamander: arbores vento vagant.
Quid in castris strepiti est?
Sæuum fortuna ferro cernunt de victoria
Quæ mea comin' machæra atq; hasta hostiris manu.
Duces quadrupedum iugo inuita, indoma, infrænis, & iugo valida, quorũ tenacia infrænari minis.

HECVBA.

Hæc tu etsi peruersè dices: facilè Achiuos flexeris.
Nã quũ opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles.
Eadẽ dicta; eadémque oratio, æqua nõ æquè valet.
Sed nũquam scripsisti quis parentem aut hospitem, nec assat quos quis cruciatur perniteret.
Iuppiter tibi summe tandẽ re male gesta gratulor.
Vide, hinc meæ inquam lacrymæ guttatim cadunt.
Heu me miserum interij, pergunt lauere sanguen sanguine
Quæ tibi in cõcubio verecũdè & modicè morẽ gerit.
Miserete manus: date ferrũ, qui me anima priuem
Vndantem salum.
Senex sum: vtinam mortem oppetam,
Priusquam eueniat quod in pauperie mea
Senex grauiter gemam.

LVPIASTA.

Quem nunc tu tam toruiter increpuisti.

LVSTRIS.

Nos quiescere æquum est, nouimus ambo Vlyssem.
Sublime iter quadrupedantes, flammam halitantes.

MEDEA.

Ex locis qui sequuntur quidam ex Medea, sine adiectione, nõnulli ex Medea exule citantur: quum tamen vtrique in vna eadémque tragœdia reperiantur.

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes,
Néve inde nauis inchoandæ exordium
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua vecti Argiui delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliæ per dolum.
Nã nunquam hera errans mea domo efferret pedẽ.
Medea, animo ægra, amore sæuo saucia.
Antiqua herilis fida custos corporis,
Quid sic extra ædes exanimata eliminas?
Multi suam rem bene gessere & publicam
Patria procul: multi qui domi ætatem agerent,
Propterea sunt improbati.
—ter sub armis malim vitam cernere,
Quam semel modò parere.
—Saluete optima corpora,
Certe manus vestras, meásque accipite.
Quò nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternámne, ánne ad Peliæ filias?
Qui ipse sibi sapiẽs prodesse nequit, nequicquã sapit.
Sol qui candentem in cælo sublimat facem.
Quis tu es mulier quæ me insueto nũcupasti nomine?
Astu atque Athenas antiquum opulentũ oppidum
Contempla, & templum Cereris ad læuam aspice.
Vtinam ne vmquam me de cordis cupido corde pedem extulisses.
Fructus verborum aures aucupauit,
Tu me amoris magis quàm honoris seruauisti gratia.

MENALIPPA. Alicubi etiam Menalippo.

Regnúmque nostrum vt sospitent superstiténtque.
Mihi ausculta nate, pueros cremari iube.
Certò hic est nulla quin monstrum siet. hoc ego tibi dico & coniectura auguro.
Quum saxum sciscideris.
Lumine sic tremulo terra & caua cærula candent.
Stata forma.
Teneor consepta, vndique venor.
Pecudi dare viua vna marito.

NONIS.

Vnde florent fructus, vitæque propaginem.

PANCRATIASTE.

Quum de subito me orat mulier lacrymans, quæ ad genua accidit.
Quò nunc me ducis? vbi molarum strepitum
Audibis maximum.
Quis est qui nostris foribus tam proteruiter?

PHOENICE.

Sed virum vera virtute viuere animatum adiecit fortiter,
Eúmque innoxium vocare. aduersus aduersarios
Ea libertas est, qui pectus purũ & firmũ gestitat:
Aliæ res obnoxiæ nocte in obscura latent.
Quam tibi ex ore orationem duriter dictis dedit.
Ibi tum derepente ex alto in altum despexit mare.
Stultus est qui cupida cupiens cupienter cupit.
Plus miser sum si scelestum faxim quod dicã fore.
Vt quod factũ est futile amici nos feramus fortiter.
Sæuum suspicionem ferre falsam futilium est.

PRÆCEPTIS.

Vbi videt auenam lolium crescere.

PROBRO.

Carthaginensiũ tunicatã iuuẽtutem voluit dicere.

SABINARVM OPERE.

Neque triste quæritat sinapi, neque cæpe mæstum

SATYRARVM LIBRO I.

Malo hercle suo magno conuiuat, sine modò.
Cum quicquid deus celere.

LIBRO II.

Restitãt, occurrũt, obstant, obstrigillãt, obangitant.

LIBRO

LIBRO III.

Enni poeta salue, qui mortalibus
Versus propinas flammeos medullitus.
Nã is nõ bene vult tibi qui falsò criminat apud te.
Testes sũt lati cãpi quos geris Africa terra politos.

Ex incertis earundem Satyrarum libris.

Hercle hoc erit tibi argumentũ sẽper in prõptu sitũ.
Nec quicquam expectes amicos quod agere tu per te potes.
Meum non est, at si me canis memorderit.

SCIPIONE.

Mundus cæli vastus constitit silentia.
Et Neptunus sæuus vndis asperis pausam dedit:
Sol equis iter repressit vngulis volantibus,
Constitère amnes perennes, arbores vento vacant.
Sparsis hastis longis campus splendet & horret.
Qui propter Annibalis copias considerant.

TELAMONE.

Nam ita mihi Telamonis patris...
Atque facies proaui Iouis gratia ea est.
Atque hoc lumen candidum claret mihi.
More antiquo audibo, neque aures tibi contrariorum vtendas dabo.
Strata terra lauere lachrymis vestem squalam & sordidam.
Deûm me sentit facere pietas, ciuium porcet pudor.
Eandem me in suspicionem sceleris partiuit pater.
Ex eo futurum abnuéant.
Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras.

TELEPHO.

Verùm quorum liberi letho dati sunt in bello, non lubenter hæc enodari audiunt.
Palam mutire plebeio piaculum est.
Deúmque de cõsilio hoc itiner credo conatũ modo.
Teipsum hoc oportet profiteri & proloqui
Aduersum illum mihi.
Regnum reliqui septus medici stola.
Cado & caueo, cum vestitus squalida septus stola.
Qui illum dij de eque magno mactassent malo.
Et ciuitatem video Argiuum incendier.

THYESTE.

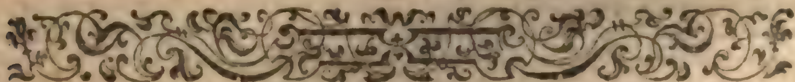
Aspice hoc sublime cãdẽs, quẽ vocant omnes Iouem
Et me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus.
Quàm mihi maximè hic hodie contigerit malum.
Heu mea fortuna vt omnia in me cõglomeras mala.
Impetrẽ facilè ab animo vt cernat vitale Bæbium.
Inflaccebunt conditiones, repudiato & reddito.
Sed sonitus aures meas pedum pulsus increpat.
Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat.

Alij Ennij versus, iambici magna ex parte, ex eius tragœdiis, aliisve libris, quorum adscripta non sunt ab authoribus nomina.

Non vicanos aruspices, non de circo astrologos.
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium.
Non enim sunt ij aut scientia aut arte diuini,
Sed superstitiosi vates, impudentésque harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri mõstrãt viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.
De his diuitiis sibi deducãt drachmã, reddãt cætera.
Non habeo denique nauci Marsum augurem.
Non vicanos arusp. &c.
Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.
Ego Deûm genus esse semper dixi & dicã cælitum,
Sed eos nõ curare opinor quid agat humanũ genus.
Acherontia templa alta Orci, pallida,
Lethi, obnubila, obsita tenebris loca.
Tũ pauor sapiẽtiã mihi omnẽ ex animo expectorat.
Flagitij principium est nudare inter ciues corpora.
Vt homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de lumine accendat, facit,
Vt nihilominus ipsi luceat quum illi accenderit,
Nulla sancta societas nec fides regni est,
Quem metuunt, oderunt:
Quem quisque odit, periisse expetit.
Benefacta malè locata, malefacta arbitror.
O fides alma apta pennis, & iusiurandum Iouis
Amicus certus in re incerta cernitur.
Suarum rerum incerti, quos ego mea ope ex
Incertis certos, compotésque consilij
Dimitto, vt ne res temere tractent turbidas.
Refugias timido sanguen atque exalbescat metu?
Quasi in choro pila ludens,
Datatim dat sese, & communem facit:
Alium tenet, alij nutat, alibi manus
Est occupata: alij peruellit pedem:
Alij dat annulum expectandum à labris.
Alium inuocat: cum alio cantat. at tamen
Aliis dat digito literas.
Atque gemma comprimit arta gena.
Imprimitque genæ genam.
Induta fuit sæua stola.
Arce & vrbe orba sum:
Scipio inuicte.
Idem campus habet,
In templis isdem.
Vt patefecerunt Fruges.
Cui quod in me est exerabor hoc? quo lucet quicquid est.
Celi ingentes fornices.
cæli palatium
philosophari paucis.
En ego ingenio natus sum amicitiam
Atque inimicitiam in frontem promptam gero.
Hæc enim terris gentes omnes peperit, & resumit denuo.
Quæ dat cibaria.

Istic est is Iupiter quem dico, quem Græci vocant aera: qui ventus est: & nubes: imber postea, atque ex imbre frigus, ventus, pòst fit aer denuo. Hæc propter Iupiter sunt: ista quæ dico tibi, qui mortales atque vrbes, belluásq; omnes iuuat. Quod hic omnes & sub hoc.

--diuúmque hominúmque pater rex.
Andromachæ nomen qui indidit, rectè indidit.
Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum
Oratores doctiloqui.
Mensas constituit, idémque ancilia.
Quin inde inuictis sumpserunt perduellibus.
Si voles aduortere animum, comiter monstrabitur.
Hebe ipse clypeus cecidit.
Quæque cæruleo freto orta mare cæpit.
Atque prius pariet locusta lucam bouem.
Tibicina maximo labore mugit.
Clamore bouantes.
Pausam fecere fremendi
Clamor ad cœlum voluendus per æthera uagit.
Frunde frurimi. vaniter.
Decem coclites quos montibus summis ripis sedere.
Subulo finitimas propter astabat aquas.
Vos enim postquam spexit.
Vt tibi Titanis Triuia dederit stirpem liberûm.
Cælitum camilla expectata aduenis: salue hospita Camilla.
Alij rhetorica tricent.
Habet is coronam vitulans victoria.
Illic est nugator nihili, oh nauci homo.
Apud emporium in campo hostium per mane.
Illæ meæ tam potis pacis potiri.
Idē loco nauibus celsis, mūdæ facie atque etiā ære.
Fictores, Argæos & tumulatos.
In occulto mussabant.
Non decet mussare bonos.
Quem incertum tu isti crede atque exerce lingua, vt argutarier possis.
Topper quàm nemo melius scit.
Runata recedit.
Crassa puluis oritur, omnem peruolat cæli fretum.
Viuam an moriar nullus in me est metus.
Hector quidem haud cessat obsidionem obducere.
Spiras legionibus nexunt.
Aut permaceret paries percussus trifaci.
O terra trita, vbi Liberi fanū, in cuius muro locaui.
Et quis illæc est quæ lugubri succincta est stola?
Tergius igitur sagus pinguis opertat.
Numquam poetor nisi podager.
Areopagitæ quid dedere aliud quàm pedam?
Dico qui hunc dicare cupit.
In terram cadentes cubitus pinsibant humum.
Ea Thetis illi mater
Nec retrahi potestur imperiis.
Assectari se omnes cupiunt.
Labat, labuntur saxa, cæmenta cadit.
Effundit iratum quadrigas.
Eas deduci quàm relinqui, euehi quàm deferi malui.
An aliquid quod dono illi morares: sed accipite.
Memini me fieri panum.
Fortis Romani quanquam cælus profundus.
Saturno quem cælus genuit.
Tibi vita seu mors in mundo est
Omnes mortales sese laudari exoptant.

M. ACCII PLAVTI VITA, EX PETRO CRINITO ET LILIO GYRALDO DESVMPTA.

Patria.

VIT Accius Plautus patria Sarsinas, quod Vmbriæ est oppidum, vt Hieronymus & Festus obseruant, id quod & ipsemet subinnuit alicubi in Mostellaria fabula, & alij veteres tradunt. Constat cum iis temporibus Romæ vixisse, atque in scena præstitisse, quibus in ciuitate Publius Scipio Fuluius nobilior, & M. Cato excellentes habiti sunt. Floruit in scena teste Gellio anno ferme XV. postquam bellum Punicum secundum incœptum est, cùm iam Romani Pœnos ipsos vincere cœpissent, id quod innuit ipse in pœnali his verbis,

Vincite, vt fecistis antehac, & Pœni victi pœnas sufferant.

Ingenii. Ingenio perturbano fuit, & maxime festiuo, quod cum alia multa indicāt, tum Comœdiæ ipsius plenæ iucunditatis ac lepôrum. In fabulis suis componendis, imitatus sequutúsque est Græcos authores, maximè Demophilū, Philemonem & Epicharmum Siculum, & alios, vt vel ex ipso facile est videre,

dere, tamen Horatij Flacci sententia, Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi dicitur. Quæstum in fabulis fecisse dictus est, adeo vt etiam mercaturam exercere voluerit, quæ cum ei malè cessisset, pecuniámque omnem perdidisset, ad summam paupertatem redactus fuit: ea ratione vrbem Romam inops reuersus, ob quærendum victum ad circumagendum molas, quæ trusatiles appellantur, & Hieronimus Manuales appellauit, operam pistori locauit: tametsi apud Eusebium Hieronimus id annonæ caritate fecisse prodiderit. Et cum aliquandiu in pistrino versaretur, ibidem dicitur fabulas aliquot composuisse, vt ait Gellius, nempe Satyrionem vel Saturionem, Addictum, aliámque cuius nomen nec ipse retulit. Tantæ authoritatis apud antiquos fuit Plautus, tantúmque scribendi elegantia & salibus visus est præstitisse, vt Quintilianus Varronem scripsisse affirmet, & Epius stolo affirmare non dubitauerit Musas ipsas Epij stolonis sententia, Plautino sermone fuisse locuturas, si Latinè loqui voluissent. Cicero mirũ in modum Plautum commendat. Gellius censor optimus omnium scriptorum, appellat eundem Plautum parentem ac principem in omni Latina elegantia. Volcatius Sedigitus vir in poetica illustris, cùm de ordine Comicorum scripsit, secundas in Comœdia Plauto attribuit, & post Cæcilium collocauit Plautum, cæterisque omnibus prætulit. Macrobius Plautum ait in iocorum venustate præcelluisse. Est autē Plautus appellatus, vt Sextus Pompeius ait, quod hi qui plani sunt pedibus ploti primum, mox plauti vocati sunt, vnde ait Actius poëta qui Vmber Sarsinas erat, à pedum planitie initiò Plotus: postea Plautus est dictus. & prius Marcus Plotus dicebatur. Hinc Semiplotia calceamenta sunt, quibus in venationibus vterentur. Obiisse traditur anno vigesimo, vt M. Cicero obseruat, post Cethegi & Tuditani consulatum, P. Claudio, & L. Portio COSS. Catone censore, paucis annis post Quintum Ennium; Olympiade videlicet CXLV. Quantum iacturæ factum sit in eius obitu, testatur idem poeta his versibus de se compositis, quos à Marco Varrone in libro de poetis positos affert Gellius.

Quæstus mercaturæ exercitii. *Ad inopiam redactus.* *Operam locauit pistori.* *Cōposuit fabulas in pistrino.* *Laudes eius.* *Denominationis ratio.* *Mors.*

Postquam est morte captus Plautus
Comœdia luget. Scena est deserta.
Deinde risus, ludus, iocúsque, & numeri
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Epitaphium.

De numero fabularum Plauti dubitatum est. Seruius ait ab aliquibus triginta & vnam existimatas: ab aliis quadraginta, à nonnullis centum, Varro quidem & ipse viginti & vnam legitimas prodidit, quæ & ab eo Varronianæ cognominatæ fuerunt. Sed homo eruditissimus Lælius, eas quinque & viginti existimauit, Gellius vero sua ætate centum & triginta ipsius Plauti nomine circumferri tradidit. Sed etenim Varro in libro de Plautinis Comœdiis quasdam enumerat, quæ non Plauti sunt, sed M. Aquilij, quod alij M. Accij. Subiungit idem, Plautinum quempiam Comœdiarum poëtam fuisse, cuius fabulæ, quod Plautij inscribebantur, acceptæ fuerunt quasi Plautinæ, cum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Alij quidem illas non Plauti fuisse, ac veterum quorundam poetarum, ab eóque retractatas ac resarcitas nomen Plauti recepisse, quod verisimile non videtur, nullis celebratis poetis ante Liuium & Ennium. Cæterum cum XXV. à veteribus connumerentur M. Plauti Comœdiæ, sciendum est præter illas XX. quæ à nostris Grammaticis consensu omnium pro Plautinis habentur,

De numero fabularũ.

tres à Gellio nominari: hoc est Boethiam, Neruulariam, Tretum. Varro & Sextus Pompeius alias plures nuncupant, vt Artemonem, Triuolariam, Phagonem, Cestrionem, atque Astrabam, eásque inter Plautinas referunt: de Astraba tamen Gellius & Nonius dubitarunt.

DE PLAVTO ET EIVS SCRIPTIS VETERVM AVTHORVM TESTIMONIA.

Plauti Epigramma de Seipso, quod sepulchro suo incidendum reliquit, apud Gel. lib. Cap. XXIIII.

OST QVAM est mortem aptus Plautus, Comœdia luget:
Scena est deserta. hinc ludus, risúsque, iocúsque,
Et numeri innumeri simul omnes collachrymarunt.

PLAVTVS Bacchid. Sc. *Mirum est.*

Etiam Epidicum, quam ego fabulam aquè ac meipsum amo,
Nullam aquè inuitus specto, si eam agit Pellio.

*Auctor prologi in Casinam.

Nos postquam populi rumore intelleximus
Studiosè expetere vos Plautinas fabulas:
Antiquam illius edimus comœdiam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus.
Nam iuniorum qui sunt, non norunt scio,
Verum vt cognoscant, dabimus operam sedulò.
Hac quum primùm acta est, vicit omnes fabulas.
Eà tempestate flos Poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.

Sunt enim, inter quos Alciatus, qui hũc Prologum nõ Plauti sed Poetæ cuiusdam posterioris Appuli esse censent.

TERENTIVS in prologo Andriæ.

Qui cùm hunc accusant, Nauium, Plautum, Ennium,
Accusant, quos hic noster auctores habet.

Idem in Prol. Eunuchi.

Colacem esse Naui & Plauti veterem fabulam.

Idem in Prol. Adelph.

Synapothnescontes Diphili Comœdia est.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græcà adolescens est, qui Leoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum. eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos. verbum de verbo expressum extulit.

VARRO Parmenone apud Non. in *Poscere.*

In argumentis Cæcilius poscit palmam, in etesin Terentius, in sermonibus Plautus.

CICERO lib. I. de Officiis.

Duplex omnino est iocandi genus, vnum illiberale, petulãs, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, vrbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modò Plautus noster & Atticorum antiqua comœdia, sed etiam Phi-

losophorum Socraticorum libri sunt referti.

Idem Tuscul. I.

Serius poëticam nos accepimus, annis enim ferè CCCCX. post Romam conditam Liuius fabulam dedit C. Claudio Cæci filio, M. Tuditano coss. anno ante natum Ennium, qui fuit maior natu, quàm Plautus & Næuius.

Idem in Bruto.

Nam Plautus P. Claudio, L. Portio viginti annis post illos* quos ante dixi coss. mortuus est Catone Censore. (* sc. M. Cornelium Cethegum & P. Tuditanum.)

Et paulo pòst.

In quo tantus error Accij fuit, vt his* coss. XL. anno natus Ennius fuerit; cui cùm æqualis fuerit Liuius, minor fuit aliquantò is, qui primus fabulam dedit, quàm ij qui multas docuerunt ante hos coss. & Plautus Mæuius. (* sc. C. Cornelio & Q. Minutio.)

Idem lib. III. de Oratore ex personâ L. Crassi.

Equidem cùm audio Socrum meam Læliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem seruant, quòd multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) sed eam sic audio, vt Plautum mihi aut Næuium videar audire.

Idem lib. IIII. de Republ. apud AVGVSTINVM de Ciu. lib. II. cap. IX.

Sed Periclem, cùm iam ciuitati maximâ auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in Scena non plus decuit, quàm si Plautus noster voluisset aut Neuius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni maledicere.

Idem Catone Maiore, ex eiusdem personâ.

Quàm gaudebat Bello suo Punico Næuius! quàm Truculento Plautus! quàm Pseudolo!

Idem Epistol. Famil. lib. IX. ad Papyrium Pætum:

Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium. & vt Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus Poëtarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, &c.

HORATIVS Epistol. lib. II. Ep. I.

Dicitur Afrani toga conuenisse Menandro:
Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi. Et paulo pòst.
------ Aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephœbi,
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in Parasitis:
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.

VOLCATIVS SEDIGITVS de Poëtis Comicis apud Gell. lib. XV. cap. XXIII.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poëta Comico quoi deferant.
Eum meo iudicio errorem dissoluam tibi,
Vt, contra si quis sentiat, nil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
Plautus secundus facilè exuperat cæteros.
Dein Næuius, qui feruet, pretio in tertio est.
At si quid quarto detur, dabitur Licinio:

Atilium post Licinium facio insequi.
In sexto consequetur hos Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facilè facio Luscium.
Antiquitatis causâ decimum addo Ennium.

PLINIVS Natur. Hist. lib. XIV. cap. XIII.

Lautissima apud priscos vina erant myrrhæ odore condîta, vt apparet in Plauti fabulâ, quæ Persa inscribitur, quanquam in eâ & calamũ addi iubet.

Idem lib. XIIX. cap. XI.

Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum vsque bellũ, annis ab vrbe conditâ I Ↄ L X X X. Ipsi panẽ faciebant Quirites, mulierúmque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium Artoptã Plautus appellat in fabulâ, quam Aulularíam *scripsit, magnâ ob id concertatione eruditorum, an is versus Poëtæ sit illius, certúmque sit Atteij Capitonis sententiâ tostũ panẽ lautioribus coquere solitos, pistoréfque tantũ eos, qui far pinsebant, nominatos.

*Forte inscripsit.

PLINIVS NEPOS. Epist. lib. I.

Legit mihi nuper epistolas, quas vxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

QVINTIL. Inst. Orat. lib. X. cap. I.

In comœdiâ maximè claudicamus: licet Varro dicat Musas, Ælij Stolonis sententiâ, Plautino sermone locuturas fuisse, si Latinè loqui vellent.

A. GELLIVS Noct. Att. lib. I. cap. VII.

Plautus verborum Latinorum elegantissimus in Amphitruone dixit: Numerò mihi in mentem fuit.

Idem lib. III. cap. III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasque Plauti Comœdias curiosè atque contentè lectitauerũt, non indicibus Ælij nec Sedigiti nec Claudij, nec Aurelij nec Accij nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, sed ipsi Plauto moribúsque ingenij atque linguæ eius. hac enim iudicij normâ Varronem quoque esse vsum videmus. nam præter illas vnam & viginti, quæ Varronianæ vocantur, quas iccircò à ceteris segregauit quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur, quasdam item alias probauit adductus stylo atque facetia sermonis Plauto congruentis: eásq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicauit: sicuti istam, quam nuperrimè legebamus, cui est nomen, *Bœotia.* nam cùm in illis vnâ & viginti non sit, & esse Aquilij dicatur: nihil tamen Varro dubitauit quin Plauti foret, neque alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, si vel hos solos versus ex eâ fabulâ cognouerit, qui quoniam sunt, vt de illius more dicam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos & adscripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Vt illum Di perdant, primus qui horas repperit
Quíque adeò primus statuit hic solarium:
Qui mihi comminuit misero articulatim diem:
Nam me puero vterus hic erat solarium
Multò omnium istorum optimum & verißimum;
Vbi iste monebat esse, nisi cùm nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est; nisi Soli lubet.

Itaque

Itaque adeo iam oppletum est oppidum solariis.
Maior pars populi aridi repetant fame.

Fauorinus quoque noster, cùm Nervolariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex eâ Comœdiâ versum hunc:

Stratea, scrupeda, stratiuola, sordida:

delectatus facetâ verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates significantium: Vel vnus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrimè cùm legeremus *Fretum* (nomen est id Comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitauimus quin Plauti foret, & omnium maximè genuina: ex quâ duos hos versus exscripsimus, vt historiam quæreremus oraculi arietini:

---*Nunc illud est,*
Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo:

Marcus autem Varro in libro de Comœdiis Plautinis primo verba hæc ponit: *Nam, nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia vnquam fuit: neque adeò ἄγροικος neque Comorientes, sed M. Acutici.* In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse quempiam Poëtam Comœdiarum: cuius quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cùm essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine circiter centum atque triginta: sed homo eruditissimus L. Ælius quinq; & viginti esse eius solas existimauit. non tamen dubium est, quin istæ & quæ scriptæ à Plauto non videntur, & nomini eius addicuntur, veterum Poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint: ac propterea resipiant dictum Plautinum. Sed enim Saturionem & Addictum & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro & plerique alij memoriæ tradiderunt, cùm pecuniâ omni, quam in operis artificum Scenicorum pepererat, in mercationibus perditâ, inops Romam redisset, & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset.

Idem lib. VII. cap. XVII.

Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

Idem lib. XVII. cap. XXI.

Ac deinde annis fere post quindecim bellum aduersus Pœnos sumtum est, atque non nimium longè M. Cato orator in ciuitate & Plautus Poëta in Scenâ floruerunt.

Idem lib. XIX. cap. IX.

Quando Plautus linguæ Latinæ decus *delitiam* quoque ἑνικῶς dixerit, pro delitiis: *Mea, inquit, voluptas, mea delitia.*

FESTVS POMPEIVS.

Ploti appellantur, qui sunt planis pedibus, vnde & Poëta Attius, quia Vmber Sarsinas erat, à pedum planitie initio Plotus, postea Plautus est dictus.

MACROBIVS Saturn. lib. II. cap. I.

Et iam primò animaduerto duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, Comicum Plautum & Oratorem Tullium, eos ambos etiam ad iocorum venustatem ceteris præstitisse. Plautus quidem eâ re clarus fuit, vt post mortem

eius Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de iocorum copia noscerentur.

D. HIERONYMVS in epist. ad Symmachium.

Hæc est Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & * Musarum, vt dicunt, eloquio comparandus.

* Alludis ad dictum Æli Stolonis, quod supra habes.

Idem ad Eustochium De Virginitate.

Post noctium crebras vigilias, post lachrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus.

Idem aduersus Ruffinum.

Audio præterea te quædam de epistola mea philosophicè carpere, & hominem rugosæ frontis adductique supercilij Plautino in me sale ludere, eò quòd Barrabam Iudæum dixerim præceptorem meum.

Idem in EVSEBII Chronico.

Olymp. 145. Plautus ex Vmbriæ Sarsinâ Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locauerat. ibi quoties ab opere vacaret, scribere fabulas & vendere sollicitus consueuerat.

RVFFINVS in D. Hieronymum.

Cùm ad hæc omnia quæ supra diximus, etiam illud addatur, vbi cessat omne commentum, quod in monasterio positus in Bethlehem antè non multo tēpore partes Grammatic[illegible]s ex[illegible]ecutus sit, & Maronem suum Comicósque ac Lyricos & Historicos auctores traditis sibi ad discendum Dei timorem puerulis exponebat.

Quinam isti Comici sint, paulo pòst exprimit.

Quæro si vel Flaccus tuus aut Maro, si Plautus Comicus aut Terentius certè, si aut Satyricus quis &c.

Idem ibidem.

Sic dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ sectator videri, oblitus es quomodo Apostolus omnem Ecclesiam &c.

SIDON. APOLLINARIS Panegyrico ad Anthemium.

Quâ Crispus breuitate placet, quo pondere Varro,
Quo Genio Plautus quo flumine Quintilianus.

Idem in Narbonensis vrbis laude.

Et te tempore qui satus Seuero
Graios Plaute sales lepore transis.

DONATVS ad Terentij Andr. ad illum versum: Qui cùm hunc accusant, Næuium, Plautum, Ennium accusant.

In singulis magna emphasis auctoritatis: sed ordo non est seruatus Ennius namque ante Plautum fuit. sed quod est summæ auctoritatis, Ennium vltimum dixit.

SERVIVS HONORATVS ad 1. Æneid.

De numero librorum nulla hîc quæstio est, licet in aliis inueniatur auctoribus: nam Plautum alij dicunt scripsisse fabulas viginti vnam, alij quadraginta, alij centum.

M. ACCI

M. ACCII PLAVTI COMICI
AMPHITRVO.

DRAMATIS PERSONAE.

SOSIA.
IVPITER.
AMPHITRVO.
BLEPHARO.
MERCVRIVS.
ALCVMENA.
THESSALA.
BROMIA *ancilla.*

ARGVMENTVM.

IN faciem versus Amphitruonis Iuppiter,
Dum bellum gereret cum Thelebois hostibus,
Alcumenã vxorẽ cepit vsurariam.
Mercurius formam Sosiæ serui gerit.
Absentis his Alcumena decipitur dolis,
Postquam rediere veri. Amphitruo & Sosia,
Vterque deluduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium, tumultus, vxori & viro.
Donec cum tonitru voce missa ex æthere,
Adulterum se Iuppiter confessus est.

ALIVD.

AMore captus Alcumenæ Iuppiter,
Mutauit sese in eius formam coniugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus
Habitu Mercurius ei subseruit Sosiæ.
Is aduenientis seruum & dominum frustra habet.
Turbas vxori ciet Amphitruo, atque inuicem
Rapiunt pro mœchis Blepharo captus arbiter:
Vter sit, non quit Amphitruo decernere,
Omnem rem noscunt: geminos Alcumena enititur.

PROLOGVS.
MERCVRIVS.

VT vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis, vendundísque me lætum lucris
Afficere, atque adiuuare in rebus omnibus:
Et vt res, rationésque vestrorum omnium
Bene expedire vultis, peregréque & domi,
Bonóque atque amplo auctare perpetuo lucro:
Quásque incepistis res, quásque inceptabitis.
Et vti bonis vos vestrósque omnis nuntiis
Me afficere voltis: ea afferam, eáque vt nunciem,
Quæ maximè in rem vestram communem sient,
Nam vos quidem id iam scitis concessum & datum
Mihi esse ab diis aliis, nuntiis præsim & lucro.
Hæc vt me vultis approbare, annitier.
Lucrum vt perenne vobis semper suppetat:
Ita nunc facietis fabulæ silentium,
Itaque æqui & iusti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cuius iussu venio, & quamobrem venerim
Dicam, simúlque ipse eloquar nomen meum.
Iouis iussu venio, nomen Mercurij est mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus:
Tametsi pro imperio vobis quod dictum foret.
Scibat facturos, quippe qui intellexerat
Vereri vos & se metuere, ita vt æquum est, Iouem
Verùm profectò hoc petere me precario
A vobis iussit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cuius huc iussu venio, Iuppiter,
Non minus quam vostrûm quiuis formidat malum:
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non est æquum, sibi si prætimet.
Atque ego quœque etiam, qui Iouis sum filius,
Contagione meæ matris metuo malum,
Propterea pace aduenio, & pacem ad vos affero.
Iustam rem & facile esse oratum à vobis volo.
Nam iustè ab iustis iustus sum orator datus.
Nam iniusta ab iustis impetrari non decet:
Iusta autem ab iniustis petere, insipientia'st.
Quippe illi iniqui ius ignorant, neque tenent.
Nunc iam huc animum ad ea quæ loquar aduortite
Debetis velle quæ velimus, meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem vt alios in tragœdiis
Vidi Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis fecissent, quis benefactis meus pater
Deûm regnator architectus' omnibus.
Sed mos illi nunquam fuit patri meo,
Vt exprobraret quod' bonus faceret boni'.
Datum arbitratur esse id à vobis sibi,
Meritóque vobis bona se facere quæ facit.
Nunc quam rem oratũ huc veni, primum proloquar.
Post argumentum huius eloquar Tragœdiæ.
Quid contraxistis frontem? quia Tragœdiam
Dixi futuram hanc: deus sum: commutauero
Eandem hanc si voltis: faciam ex Tragœdia,
Comœdia vt sit, omnibus iisdem versibus.
Vtrum sit, an non, voltis? sed ego stultior,
Quasi nesciam vos velle, qui Diuos siem.
Teneo quid animi vestri super hac re siet.
Faciam vt commista sit Tragicocomœdia,
Nam me perpetuò facere vt sit Comœdia,
Reges quò veniant & di, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic seruos parteis habet,

Faciam vt commista sit, Tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare à vobis iussit Iuppiter,
Vt conquisitores singuli in subsellia
Eant, per totam caueam spectatoribus,
Si quoi fautores delegatos viderint,
Vt his in cauea pignus' capiatur togæ.
Siue qui ambissent palmam histrionibus,
Siue quoiquam' artifici, seu per scriptas literas,
Siue qui ipsi ambissent, siue per internuntium,
Siue adeò ædiles perfidiosè quoi duint,
Sic similem' rem ipse in legem iussit esse Iuppiter,
Quasi magistratum sibi alterivé ambiuerit.
Virtute, dixit vos victores viuere,
Non ambitione neque perfidia. qui minus
Eadem histrioni sit lex: quæ summo viro?
Virtute ambire oportet, non fautoribus.
Sat habet fautorum semper, qui rectè facit.
Si illis fides est, quibus est ea res in manu
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dederat.
Vt conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandassent delegati vt plauderent,
Quíve quo placeret alter fecissent minus.
Eius ornamenta & corium vti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Iuppiter
Nunc histriones curet, ne miremini.
Ipse hanc acturus est Iuppiter Comœdiam.
Quid admirati estis? quasi verò nouum
Nunc proferatur, Iouem facere histrioniam
Et iam histriones Nannio in proscenio hic
Iouem inuocarunt, venit: auxilio iis fuit.
Præterea certò prodit in Tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Iuppiter hodie ipse aget:
Et ego vnà cum illo nunc animum aduortite,
Dum huius argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc vrbs est Thebæ: in illisce habitat ædibus
Amphitruo natus Argis ex Argo patre,
Qui cum Alcumena est nupta Electri' filia.
Is nunc Amphitruo præfectu'st legionibus.
Nam cum Telebois bellum est Thebano populo.
Is priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Grauidam Alcumenam vxorem fecit suam.
Nam ego vos nouisse credo iam vt sit pater meus:
Quàm liber harum rerum multarum siet:
Quantúsque amator, quum quid complacitu'st semel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum',
Vsurámque eius corporis cepit sibi,
Et grauidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumena vt rem teneatis rectius,
Vtrinque est grauida: & ex viro, & ex summo Ioue.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat.
Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille quantum volt voluptatem capit.
Sed ita assimulauit se quasi Amphitruo siet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum seruili schema,
Veterem atque antiquam rem nouam ad vos proferã,
Propterea ornatus in nouum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum Iuppiter
In Amphitruonis vortit sese imaginem,
Omnésque eum esse censent serui, qui vident.
Ita versipellem se facit quando lubet.
Ego serui sumpsi Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiuit hinc in exercitum:
Vt præseruire amanti meo possem patri:
Atque vt ne, qui essem, familiares quærerent,
Versari crebrò hic quom viderent me domi.
Nunc quom esse credent seruom, & conseruom suum
Haud quisquam quæret qui siem, aut quid venerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit.
Cubat complexus, cuius cupiens maxume' est.
Quæ illi ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenæ at illa illum censet virum
Suum esse, quæ cum mœcho est. ibi nunc meus pater
Memorat legiones hostium vt fugauerit:
Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni sunt data.
Abstulimus: facile meus pater quod volt, facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu:
Et seruos cuius ego hanc fero imaginem,
Nunc internosse vt vos possitis facilius,
Ego has habebo vsque in petaso pinnulas'.
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso: id signum Amphitruoni non erit.
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit. verùm vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic est seruos Sosia,
A portu illic nunc cum laterna huc aduenit.
Abigam iam ego illunc aduenientem ab ædibus.
Adeste: erit operæprecium hic spectantibus
Iouem & Mercurium facere histrioniam.

ACTVS PRIMVS.

SOSIA, MERCVRIVS.

Qui me alter est audacior homo? aut qui confidentior?
Iuuentutis mores qui sciam: qui hoc noctis solus ambulem?
Quid faciam nunc, si tres viri me in carcerem compegerint?
Inde quasi è promptuaria cella depromar ad flagrũ.
Nec causam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii siet,
Nec quicquam sit qui non me omnes esse dignum deputent ita
Quasi incudem me miserum homines octo validi cædant ita'.
Peregrè aduenienti hospitio publicitus accipiar.
Hæc heri immodestia coegit me, qui huc
Noctis à portu ingratis excitauit.
Nonne idem hoc luce' me mittere potuit
Opulento homini hoc' seruitus dura est,
Hoc magis miser est diuitis seruos,
Noctésque diésque assiduò satis superque est
Quod facto, aut dicto adest opus, quietus ne sis'.
Ipse diues operis, & laboris expers,
Quodcunque homini accidit, liberè posse retur,
Aequom esse putat laboris quid sit',
Nec æquom an ne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in seruitute expetunt' multa iniqua:
Habendum & ferendum hoc opus' est cum labore.

M. Satius

M. Satius est me queri seruitutem nullo modo hodie,
Qui fuerim liber, eam nunc potius: pater.
Seruitutis, hic qui verna est, queritur.
Sum verò verna verbo'. S. numero mihi in mentem fuit.
Dis aduenientem gratias pro meritis agere, alloqui.
Næ illi ædepol, si merito meo referre studeãt gratias.
Aliquem hominem allegent, qui mi aduenienti os occillet probè:
Quoniam bona' quæ in me fecerunt, ingrata ea habui, atque irrita.
M. Facit ill: quod volgò haud solent, ut, quid se sit dignum sciat.
S. Quod nunquam opinatus fui: neque alius quisquam ciuium.
Sibi euenturum id contigit, ut salui potiremur domi.
Victores: victis hostibus legiones reueniunt domum':
Duello extincto maxumo, atque internecis hostibus,
Quod multa Thebano populo acerba obiecit funera,
Id vi & virtute militum victum atque expugnatum oppidum est.
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxume,
Præda atque agro, adoreáque affecit populares suos.
Regiq; Thebano Creonti regnum stabilinit suum.
Me à portu præmisit domum, ut hæc nunciem vxori suæ,
Vt gesserit rempublicam, ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quum illò aduenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam pugnabant illi maxumè, ego quom fugiebam maxumè.
Verumtamen quasi affuerim simulabo, atque audita eloquar.
Sed quo modo & verbis quib' me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiam volo hic meditari sic hoc proloquar,
Principio ut illò aduenimus, ubi primùm terram tetigimus,
Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes.
Eos legat Telebois, iubet sententiam ut dicant suam.
Si sine vi & sine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ asportassent, redderent, se exercitum, extempiò domum
Reducturum, abituros Argos' Argiuos, pacem atque ocium
Dare illis: sin aliter sint animati, neq; dēt quæ petat,
Sese igitur summa vi, virisq; eorum oppidum expugnassere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute & virib'.
Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respõdēt, bello & se & suos tutari posse. proinde uti
Properè de finibus suis exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulere, Amphitruo è castris illico
Producit omnem exercitũ. contra Teleboæ ex oppido
Legiones educũt suas nimis pulchris armis præditas.
Postquam utrinque exitu' est maxuma copia.
Dispertiti viri, dispertiti ordines,
Nos nostras more nostro & modo instruximus
Legiones: item hostes contrà suas instruunt.
Deinde utrique imperatores in medium exeunt.
Extra turbam ordinum colloquuntur simul.
Conuenit, victi utri sint eo prælio.
Vrbem, agrum, aras, focos, seq; uti dederent.
Postquam id actu'st, tubæ utrinque canũt: contrà
Consonat terra, clamorem utrinq; efferunt.
Imperator utrinq; hinc & illinc Ioui
Vota suscipere, hortari exercitum:
Pro se quisque id quod quisq; potest & valet,
Edit: ferit: tela franguntur: boat
Cœlum fremitu virûm: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat: cadunt volneris vi & virium.
Denique ut volumus, nostra superat manus,
Vicimus vi feroces.
Crebri hostes cadunt, nostri contrà ingruunt.
Sed fugam in se tamen nemo conuortitur:
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittunt, priusquam loco demigrent:
Quisque ut steterat, iacet, obtinetq; ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conspicatus est meus,
Illico equites iubet dextera irruere.
Equites parent citi: ab dextera maximo
Cum clamore inuolant impetu alacri.
Fœdant, & proterunt hostium copias iure iniustas.
M. Nunquam etiam quicquam adhuc verborum est prolocutus perperam.
Nanque ego fui illic in re præsenti, & meus quò pugnatu'st, pater.
S. Perduelles penetrant se in fugam, ubi nostris animus est additus.
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipsusq; Amphitruo regem Pterelam' sua obtruncauit manu.
Hæc illic est pugnata pugna ab usque mane ad vesperum.
Hoc adeò hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.
Sed prælium id tandem diremit nox interuentu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.
Dedúntq; se, diuina humanaq; omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano populo.
Pòst ob virtutem hero Amphitruoni patera donata'st aurea.
Qui Pterela potare rex solitus est. hæc sic dicã hero.
Nunc pergam heri imperium exequi, & me domum capessere.
M. Ac illic huc iturus'st, ibo ego illic obuiam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has sinam unquam accedere,
Quando imago est huius in me, certu'st hominem eludere.
Et enimuero quoniam formam cepi huius in me & statum,

Decet & facta moresq́; huius habere me similes item.
Itaq; me malum esse oportet, callidũ, astutũ admodũ,
Atque hunc telo suo sibi malitiæ à foribus pellere.
Sed quid illuc est? cœlum aspectat: obseruabo quam rem agat.
S. Certe ædepol scio, si quicquã'st quod credam, certò sciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormisse ebrium
Nam neque se septentriones quoquam in cœlo commouent,
Neque se luna quoquam mutat, atq; uti exorta est semel.
Nec iugulæ, neque vesperugo, neq; vergiliæ occidunt.
Ita statim stant signa, neq; nox quoquam concedit die.
M. Perge nox vt occœpisti: gere patri morem meo.
Optumè optumo optumam operam das: datam pulchrè locas.
S. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetẽ.
Eam quoque ædepol etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo equidem dormire solem, atque appotum probè.
Mira sunt, nisi inuitauit sese in cœna plusculum.
M. Ain verò verbero? deos esse tui similes putas?
Ego pol te istis tuis pro dictis & malefactis, furcifer,
Accipiam, modo sis veni huc: inuenies infortunium.
S. Vbi sunt isti scortatores, qui soli inuiti cubant?
Hæc nox scita'st exercendo scorto conducto malè.
M. Meus pater nunc, pro huius verbis rectè & sapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans, animo obsequens.
S. Ibo, vt herus quod imperauit, Alcumenæ nuntiẽ,
Sed quis est hic homo, quem ante ædeis video? hoc noctis non placet.
M. Nullus est hoc meticulosus æquè. S. quom in mentem venit,
Illic hoc homo denuò volt pallium detexere.
M. Timet homo: deludam ego illum. S. perii dentes prurriunt.
Certè aduenientem hic me hospitio pugneo accepturus est.
Credo misericors est, nunc propterea quod me meus herus
Fecit vti vigilem, hic pugnis faciet hodie vt dormiã.
Oppido interii. obsecro hercle quantus & quàm validus est?
M. Clara aduorsum fabulabor, hic auscultet quæ loquar,
Igitur magis modum in maiorem sese cõcipiet metũ.
Agite pugni, iam diu'st quod ventri victũ nõ datis.
Iampridem videtur factum, heri quòd homines quatuor
In soporem collocastis nudos. S. formido male.
Ne ego hic nomen commutem meum, & Quintus fiam e Sosia.
Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat.
Metuo ne numerum augeam illum. M. hem nunc iam ergo sic volo
S. Cingitur, certè expedit se. M. nõ feret quin vapulet.
Quis homo? M. quisquis homo huc venerit, pugnos edet.
S. Apage non placet me hoc noctis esse, cœnaui modò
Proin tu istam cœnam largire, si sapis, esurientibus.
M. Haud malu'st huic est pondus pugno. S. perii, pugnos ponderat.
M. Quid si ego illum tractim tangam vt dormiat? S. seruaueris.
Nam continuas has tris noctes peruigilaui. M. pessumum est
Facinus, nequiter ferire malam male discit manus.
Alia forma esse oportet quem tu pugno legeris.
S. Illic homo me interpolabit, meũq; os finget denuò.
M. Exossatum os esse oportet quem probè percusseris.
S. Mirum nisi hic me quasi murænam exossare cogitat..
Vltrò istic qui exossat homines, perii si me aspexerit.
M. Olet homo quidẽ malo suo. S. hei. nũquam oboluit?
M. Atq; haud longè abesse oportet. S. Verum longè hinc abfuit.
Illic homo superstitiosus est. M. gestiunt pugni mihi.
S. Si in me exerciturus, quæso parietem vt primum domes.
M. Vox mihi ad aures aduolauit. S. ne ego homo infelix fui,
Qui non alas interuelli: volucrem vocem gestito:
M. Illic homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo.
S. Non equidem vllum habeo iumentum. M. onerandus est pugnis probè.
S. Lassus sum hercle è naui vt vectus huc sum etiam nunc nauseo.
Vix incedo inanis, ne ire posse cum onere existumes.
M. Certè enim hic nescio quis loquitur. S. saluos sum, non me videt.
Nescio quem loqui autumat: mihi certò nomen Sosia est.
M. Hinc enim mihi dextera vox auris, vt videtur, verberat.
S. Metuo vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc verberat.
M. Optumè eccum incedit ad me. S. timeo: totus torpeo.
Non ædepol nunc vbi terrarum sim scio, vbi roger,
Neque miser me commouere possum præ formidine,
Illic mei mandata heri perierunt vnà & Sosia.
Verùm certu'st confidenter hominem contra colloqui.
Igitur, qui possum videri huic fortis, à me vt abstineat manum?
M. Quò ambulas tu, qui Vulcanum in cornu conclusum geris?
S. Quid id exquiris tu, qui pugnis hic exossas homines?
M. Seruúsne, an liber? S. vtcunque animo collibitum est meo.
M. Ain verò? S. Aio enimuerò. M. verbero. S. mentiris nunc.
M. At iam faciam vt verum discas dicere. S. quid eo opus est?

M. Possum

M. Possum scire quò profectus, quoius sis, aut quid veneris?
S. Huc eo. heri sum seruos. nunquid nunc es certior.
M. Ego tibi istam hodie sceleste comprimam linguam. S. haud potes.
Bene pudiceq; asseruatur. M. pergin' argutarier?
Quod apud hasce ædis negotium est tibi? S. immò quod tibi 'st?
M. Rex Creon vigiles nocturnos singulos semper locat.
S. Benè facit, quia nos eramus peregrè, tutatu'st domum.
At nunc abi sanè, aduenisse familiares dicito.
M. Nescio quã tu' familiaris sis: nisi actutũ hinc abis,
Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
S. Hic, inquam habito ego, atq; horum sum seruos. M. at scin' quomodo
Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis. S. quónam modo?
M. Auferère, non abibis, si ego fustem sumpsero.
S. Quin me huius esse familiæ familiarem prædico.
M. Videsis, quàm mox vapulare vis, nisi actutum hinc abis.
S. Tun' domo prohibere peregrè me aduenientem postulas?
M. Hæccine tua domus est. S. ita, inquam. M. quis herus est igitur tibi?
S. Amphitruo, qui nunc præfectus est Thebanis legionibus,
Qui cum nupta est Alcumena. M. quid ais' quod nomen tibi 'st?
S. Sosiam vocant Thebani, Dauo prognatum patre.
M. Næ tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis
Huc aduenisti audaciæ columen, consutis dolis.
SO. Immò equidem tunicis consutis huc aduenio, non dolis.
ME. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
S. Ita profectò. M. nunc profectò vapula ob mendacium.
S. Non ædepol volo profectò. M. at pol profectò ingratiis.
Hoc quidem profectò certu'st, non est arbitrarium.
S. Tuam fidem obsecro. M. tun' te audes Sosiam esse, dicere,
Qui ego sum? S. perij. M. parum etiam præ ut futurum est prædicas.
Quoius nunc es. S. tuus, nam pugnis usu fecisti tuũ:
Pro fidi Thebani ciues. M. etiam clamas carnufex?
Eloquere, quid venisti? S. ut esset quem tu pugnis cæderes.
M. Cuius es? S. Amphitruonis, inquam Sosia. M. ergo istoc magis,
Quia vaniloquos, vapulabis ego sum, non tu, Sosia.
S. ita di faciant, ut tu potius sis, atque ego te ut verberem.
M. Etiam mutis? S. iam tacebo. M. quis tibi heru'st. S. quem tu voles.
M. Quid igitur qui nunc vocare? S. nemo, nisi quem iusseris.

M. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam? S. peccaueram.
Nam Amphitruonis socium næ me esse volui dicere.
M. Scibam equidem nullum esse nobis, nisi me, seruom Sosiam.
Fugit te ratio. S. utinam istuc pugni fecissent tui.
M. Ego sum Sosia ille quem tu dudum esse aiebas mihi.
S. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.
M. Immò induciæ parumper fiant, si quid vis loqui.
S. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales.
ME. Dicito quiduis, non nocebo. S. tuæ fidei credo? M. meæ.
S. Quid si falles? M. tum Mercurius Sosiæ iratus fiet.
S. Animum aduorte: nunc licet mihi liberè quiduis loqui.
Amphitruonis ego sum seruos Sosia. M. etiam denuò?
S. Pacem feci, fœdus feci, vera dico. M. vapula.
S. Vt lubet, quid vbi lubet fac. quoniam pugnis plus vales.
Verùm vtut es facturus, hoc quidem herclè haud reticebo tamen.
M. Tu me viuus hodie nunquam facies, quin sim Sosia.
S. Certe ædepol tu me alienabis nunquam quin noster siem.
Nec nobis præter me alius quisquam est seruos Sosia.
Qui cum Amphitruone hinc unà ieram in exercitũ.
M. Hic homo sanus non est. S. quod mihi prædicas vitium, id tibi est.
Quid malum? non ego sum seruos Amphitruonis Sosia?
Nónne hac noctu nostra nauis ex portu Persico
Venit, quæ me aduexit? nónne me huc herus misit meus?
Nónne ego nunc sto ante ædes nostras? non mi est laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? nónne hic homo pugnis contudit?
Fecit herclè nam mihi etiam misero nũc malæ dolẽt.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in nostram domum?
M. Quid domum nostram? S. ita enimuerò. M. quæ dixisti modò.
Omnia ementitus, equidem Sosia Amphitruonis sũ,
Nã noctu hac soluta est nauis nostra è portu Persico,
Et ubi Pterela rex regnauit, oppidũ expugnauimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipsus Amphitruo obtruncauit regem Pterelam in prælio.
S. Egomet mihi non credo, quum illæc illum autumare audio.
Hic quidem certè, quæ illic sunt res gestæ memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitruoni à Telebois datũ est?
M. Pterela rex, qui potitare solitus est patera aurea.
S. Elocutus est. ubi patera nunc est? M. in cistula
Amphitruonis obsignata signo est. S. signi dic quid est?

M. Cũ quadrigis sol exoriet. quid me captas carnufex?
S. Argumentis vicit, aliud nomẽ quærendũ'st mihi.
Nescio vnde hæc hic spectauit. iam ego hunc decipiam probè.
Nã quod egomet solus feci, nec quisquã alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poteris dicere.
Si tu Sosia es, legiones quum pugnabant maxumè,
Quid fecisti in tabernaculo? victus sum si dixeris.
M. Cadus erat vini: inde impleui cirneam. S. ingressu'st iam.
M. Eam ego vt matre fuerat natũ, vini eduxi meri.
S. Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac cirnea.
Factum est illud, vt ego illic vini cirneam ebiberim meri.
M. Quid nunc? vincon' argumentis te non esse Sosiam?
S. Tu negas me esse. M. quid ego ni negem, qui egomet siem?
S. Per Iouem iuro me esse, neq; me falsum dicere.
M. At ego per Mercurium iuro tibi Iouẽ nõ credere.
Nam iniurato scio plus crederet mihi, quam iurato tibi.
S. Quis ego sum saltem, si non' sum Sosia, te interrogo.
M. Vbi ego Sosia nolim esse, tu esto sanè Sosia.
Nunc quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis ignobilis.
S. Certè ædepol quom illum contemplo, & formam agnosco meam,
Quemadmodum ego sæpè in speculum inspexi, nimis similis est mei.
Itidem habet petasum, ac vestitum, tam consimile'st atque ego:
Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum', labra,
Malæ, mentũ, barba, collum: totus, quid verbis opust?
Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similius.
Sed quom cogito, equidem certò idem sum qui semper fui.
Noui herum, noui ædeis nostras: sanè sapio & sentio.
Non ego illi obtempero quod loquitur, pultabo foris.
M. Quò agis te? S. domum. M. quadrigas si nunc inscendas Iouis,
Atq; hinc fugias, ita vix poteris effugere infortuniũ.
S. Nónne heræ meæ nunciare, quod herus meus iussit, licet?
M. Tuæ quid vis nunciare, hanc nostram adire non sinam.
Nam si me irritassis, hodie lumbifragiũ hinc auferes.
S. Abeo potius. di immortales obsecro vestram fidem.
Vbi ego perij? vbi immutatus sum? vbi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui si fortè oblitus fui?
Nam hic quidem omnem imaginem meam, quæ antehac fuerat, possidet.
Viuo fit quod nunquã quisquã mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atque hæc vt sunt facta, hero dicam meo.
Nisi & is quoque me ignorabit quod ille faciat Iuppiter,
Vt ego hodie raso capite caluos capiam pileum.

2. MERCVRIVS.

Bene prosperéq; hoc die operis processit mihi.
Amoui à foribus maximam molestiam:
Patri vt liceret tuto illam amplexarier.
Nam' ille illuc ad herum quom Amphitruonem aduenerit,
Narrabit seruom hinc sese à foribus Sosiam
Amouisse: ille adeò illum mentiri sibi
Credet, neque credet huc profectum vt iusserat.
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo, atq; omnem Amphitruonis familiam,
Adeò vsque satietatem dum capiet pater
Illius quam amat. igitur demum omnes scient
Quæ facta. denique Alcumenam Iuppiter
Rediget antiquam coniugis in concordiam.
Nam Amphitruo actutum vxori turbas conciet
Atque insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam' seditionem illi in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos,
Alter decumo post mense nascetur puer
Quàm seminatus, alter mense septimo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Iouis.
Verùm minori puero maior est pater,
Minor maiori: iámne hoc scitis quid fiet?
Sed Alcumenæ huius honoris gratia,
Pater curauit vno vt fœtu fieret,
Vno vt labore exolueret ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina vt celetur suspicio.
Quanquam, vt iam dudum dixi, resciscet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profectò ducet Alcumenæ. nam deum
Non par videtur facere, deiictum suum,
Suamq; culpam expetere immortalem ut sinat.
Orationem comprimam. crepuit foris.
Amphitruo subditiuus eccum exit foras
Cum Alcumena vxore vsuraria.

3. IVPITER, ALCVMENA, MERCVRIVS.

Bene vale Alcumena, cura rem communem, quod facis.
Atquin perge quæso: menses iam tibi exactos vides.
Mihi necess' est ire hinc. verùm quod erit natum tollito.
A. Quid istuc est mi vir negocij, quod tu tam subito domo
Abeas? IV. pol haud quòd tui me, neq; domi distædeat'.
Sed vbi SVMMVS IMPERATOR non adest ad exercitum,
Citi⁹ quod nõ facto'st vsus, fit, quã quod facto'st op⁹.
ME. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem sit meus pater.
Obseruatote, quàm blandè mulieri palpabitur.
A. Ecastor te experior, quanti facias vxorem tuam.
IV. Satin' habes si fœminarum nulla'st, quam æquè diligam'.
M. Ædepol ni illa furtiuis rebus te scias operã dare,

Ego faxim te Amphitruonem esse malis, quàm Iouē.
A. *Experiri istud mauellē me, quàm mi memorarier.*
Prius abis quàm lectus vbi cubuisti, concaluit locus.
Here' venisti media nocte, nunc abis: hoccine placet?
M. *Accedam atque hanc appellabo, & supparasitabor patri.*
Nunquam ædepol quenquam mortalem credo ego vxorem suam
Sic efflictim amare, proinde vt hic te efflictim deperit.
Iv. *Carnifex, non ego te noui? abin' è conspectu meo?*
Quid tibi hanc curatio est rem, verbero? haud hic mutito modò
Quoi pol ego iam hoc scipione. A. *ah noli.* Iv. *mutito modò.*
M. *Nequiter penè expediuit prima parasitatio.*
Iv. *Verùm quod tu dicis mea vxor, non te mihi irasci decet.*
Clanculū abij à legione, operam hanc surripui tibi:
Ex me primo prima scires rem vt gessissem publicā.
Ea tibi omnia enarraui. nisi te amarem plurimum,
Non facerē. M. *facitne vt dixi? timidā palpo percutit.*
Iv. *Nunc, ne legio persentiscat, clam illuc redeundum'st mihi,*
Ne me vxorem praeuortisse dicant prae republica.
A. *Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam vxorem.* Iv. *tace.*
Ne corrumpe oculos, redibo actutum. A. *id actutum diu'st.*
Iv. *Non ego te hic lubens relinquo, neq; abeo abs te.* A. *sentio.*
Nam qua nocte ad me venisti, eadem abis. Iv. *cur me tenes?*
Tempu'st, exire ex vrbe priusquam luciscat volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob virtutem data'st,
Pterela rex qui potitauit: quē ego mea occidi manu,
Alcumena tibi condono. A. *facis vt alias res soles.*
Ecastor cōdignum donum qualis est qui donū dedit.
M. *Imò sic condignum, quale'st quoi dono datum'st.*
Iv. *Pergin' autē, nónne ego possū furcifer, te perdere?*
A. *Noli amabo Amphitruo irasci Sosiæ causa mea.*
Iv. *Faciam ita vt vis.* M. *ex amore hic admodum quàm sæuos est?*
Iv. *Nunquid vis?* A. *Vt quum absim, me ames, me tuam absentem tamen.*
M. *Eamus Amphitruo. luciscit iā.* Iv. *abi præ Sosia,*
Iam ego sequar. nunquid vis? A. *etiam vt actutum aduenias.* Iv. *licet.*
Prius tua opinione hic adero: bonū animū habe modo.
Nunc te nox quæ me mansisti mitto, vt cedas die,
Vt mortalibus illucescas luce clara & candida.
Atq; quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto breuior dies vt fiat faciam, vt æquè disparet,
Et dies è nocte accedat. ibo, & Mercuriū subsequar.

ACTVS II.

AMPHITRVO, SOSIA.

A. *Age, tu s. subsequor te,*
Scelestissimum te arbitror. s. *ah quāobrem?*
A. *Quia id quod neq; est, neq; fuit, neq; futurum' est,*
Mihi prædicas. s. *eccere: iam tu autem*
Facis, vt tuis nulla apud te sit fides.
A. *Quid est? quo modo? iam quidem hercle ego tibi istam*
Scelestam scelus linguam abscindam. s. *tuus sum.*
Proinde vt commodum est & lubet, quicq; facias:
Tamen, quin loquar hæc vti facta sunt hîc.
Nunquam vllo modo me potes deterrere.
A. *Scelestissime, audes mihi prædicare id,*
Domi te esse nunc, qui hîc ades? s. *vera dico.*
A. *Malum quod tibi dij dabunt, atq; ego hodie dabo.*
s. *Istuc tibi'st in manu, nam tuus sum.*
A. *Tun' me verbero audes herum ludificari,*
Tun' id dicere audes? quod nemo antehac
Vidit, nec potest fieri tempore vno
Homo idem duobus locis vt simul sit?
s. *Profectò vt loquor, res ita'st.* A. *Iupiter te perdat.*
s. *Quid mali sum here, tua ex re promeritus?*
A. *Rogásne improbe etiam qui ludificas me?*
s. *Meritò maledicas mihi, si non ita id factum'st.*
Verùm haud mentior, resq; vti facta'st dico.
A. *Homo hic ebrius est, vt opinor.* s. *vtinam ita essē.*
A. *Optas quæ facta.* s. *egóne?* A. *tu istic, vbi bibisti?*
s. *Nusquam equidem bibi.* A. *quid sit hoc hominis?*
s. *equidem decies dixi.*
Domi ego sum, inquam,
Ecquid audis? & apud te adsum Sosia idem,
Satin' hoc planè.
Satin' disertè, here, nunc videor tibi locutus
Esse? A. *vah.* s. *quid est?*
A. *Apage te à me.* s. *quid est negotij?*
A. *Pestis te tenet.* s. *nam cur istuc dicis?*
Equidem valeo & saluos sum rectè, Amphitruo.
A. *At te ego faciam hodie proinde ac meritus es,*
Vt minus valeas, & miser sis,
Saluos domum si rediero iam.
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperauit, neglexisti persequi,
Nunc venis etiam vltrò irrisum dominum, quæ neq; fieri
Possunt, neque fando vnquam accepit quisquam profers carnufex.
Quius ego hodie in tergo faxo ita expetant mendacia.
s. *Amphitruo, miserrima istæc miseria'st seruo bono.*
Apud herum qui vera loquitur si id vi verum vincitur.
A. *Quo id, malûm, pacto potest: nam mecum argumentis puta,*
Fieri nunc vti tu hic sis & domi, id dici volo.
s. *Sum profectò & hic & illic. hoc quouis mirari licet,*
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quàm mihi.
A. *Quomodo?* s. *nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quàm mihi.*
Neque, ita me dij ament, credebam primò mihimet Sosiæ,

Donec Sosia ille egomet fecit sibi vti crederem:
Ordine omne vt quicq; actu'st, apud hostes dum sedimus,
Edissertauit, tum formam vnà abstulit cum nomine.
Neq; lac lacti' magis est simile, quàm ille ego simile'st mei.
Nam vt dudum ante lucem à portu me præmisisti domum.
A. Quid igitur? S. prius multò ante ædis stabam, quàm illò adueneram:
A. Quas malum nugas? satin' tu sanus es? S. sic sum vt vides:
A. Huic homini nescio quid est mali mala obiectum manu,
Postquam à me abiit. S. fateor, nam sum obtusus pugnis pessumè:
A. Quis te verberauit? S. egomet memet, qui nunc sum domi.
A. Caue quicquam, nisi quod rogabo te mihi responderis.
Omnium primùm iste qui sit, Sosia, hoc dici volo.
S. Tuus est seruos. A. mihi quidem vnò te plus etiam est quàm volo.
Neq; postquam sum natus, habui nisi te seruom Sosiã.
S. At ego nunc, Amphitruo, dico Sosiam seruom tuum,
Præter me alterum, inquam, adueniens faciam vt offendas domi,
Dauo prognatum patre, eodem quo ego sum, forma, ætate item
Qua ego sum. quid opus verbis? geminus Sosia hic factu'st tibi.
A. Nimis memoras mira, sed vidistin' vxorẽ meam?
S. Quin introire in ædis nunquam licitum est. A. quis te prohibuit?
S. Sosia ille, quem iamdudum dico, is qui me cõtudit.
A. Quis istic Sosia'st. S. ego inquam, quoties dicendu'st?
A. Sed quid ais? num obdormiuisti dudum? S. nusquam gentium.
A. Ibi forte istum si vidisses quenquam in somnis Sosiam.
S. Non soleo ego somniculosè heri imperia persequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc video, vigilans fabulor,
Vigilantem ille me iamdudum vigilans pugnis contudit.
A. Quis homo? S. Sosia, inquam ego ille, quæso non me intelligis?
A. Qui malùm intellegere quisquam potis est, ita nugas blatis.
S. Verum actutum nosces. A. quem? S. illum nosces, seruum Sosiam.
A. Sequere hac igitur me, nam mi istuc primùm exquisito opu'st:
Sed vide ex naui efferantur, quæ iã imperaui omnia.
S. Et memor sum, & diligens, vt quæ imperes compareant.
Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.
A. Vtinam di faxint, infecta dicta re eueniant tua.

2. ALCVMENA, AMPHITRVO, SOSIA, THESSALA.

Satin' parua res est voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda.
Præ quàm quod molestu'st, ita quoiq; comparatum
Est in ætate hominum,
Ita dis placitum voluptati vt mæror comes consequatur:
Quin incommodi plus maliq; illico adsit, boni si obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atq; ipsa de me scio, quoi voluptas
Parumper datast : dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem vnam modò, atque is repente abijt à me hinc ante lucem:
Sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego amo præter omnes.
Plus ægri ex abitu viri, quàm ex aduentu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat, saltem quòd perduelles vicit, & domum
Laudis compos reuenit, id solatio est. Absit, dummodo
Laude parta domum recipiat se: feram & perferam vsque
Abitum eius animo forti atq; obfirmato : id modò si mercedis
Datur' mihi, vt meus victor vir belli clueat, satis
Mihi esse ducam. Virtus præmium est optimum.
Virtus omnibus rebus anteit profectò,
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria, & prognati tutantur seruantur:
Virtus omnia in se habet, omnia adsunt bona quem pene'st virtus.
A. Edepol me vxori exoptatum credo aduenturum domum,
quæ me amat, quã cõtrà amo, præsertim re gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratus est:
Eos auspicio meo atque ductu, primo cætu vicimus.
Certè enim me illi expectatum, optatũ venturũ scio.
S. Quid me expectatum non rere amicæ venturum meæ?
A. Meus vir hic quidem est. A. sequere hac tu me. A. nam quid ille reuortitur?
Qui dudum properare sese aiebat, an ille me tentat sciens?
Atque id si volt experiri, suum abitum vt desiderem,
Ecastor mea haud inuita se domum recepit suam.
S. Amphitruo redire ad nauem meliu'st nos. A. qua gratia?
S. Quia domi daturus nemo est prãdiũ aduenientibus.
A. Qui tibi istuc in mentem venit? S. quia enim aduenimus.
A. Qui? S. quia Alcumenam ante ædeis stare saturam intellego.
A. Grauidam ego illanc hic reliqui quom abeo. S. hei perij miser.
A. Quid tibi est? S. ad aquam præbendam adueni domum,

Decumo pòst mense vt rationem te dictare intellego.
A. Bono animo es. S. scin' quàm bono animo? si situlam iam cepero,
Nunquam edepol tu mihi diuino quicquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
A. Sequere hàc me modò, alium ego isti rei allegabo, ne time.
A. Magis nunc meum officium facerem si huic eam aduersum, arbitror.
A. Amphitruo vxorem salutat lætus speratam suam.
Quam omnium Thebis vir vnam esse optumam diiudicat.
Quamq. adeò ciues Thebani verò rumiferãt probã.
Valuistin' vsq; expectatus aduenio? S. haud vidi magis
Expectatum: eum salutat magis haud quisquam quàm canem.
A. Et quom te grauidam, & quom te pulchrè plenam aspicio, gaudeo.
A. Obsecro' ecastor quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas, atque appellas quasi dudum non videris?
Quasi qui nunc primùm recipias te domum huc ex hostibus?
Atq; me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?
A. Immò equidem te nisi nunc, hodie nusquam vidi gentium.
A. Cur negas? A. quia vera didici dicere. A. haud æquom facit,
Qui quod didicit, id dediscit. an periclitamini
Quid animi habeam? sed quid huc vos reuortimini tam cito?
An te auspiciũ commoratum'st: an tempestas continet?
Qui non abiisti ad legiones ita vt dudum dixeras?
A. Quamdudum istuc factum'st? A. tentas iampridem modò.
A. Qui istuc potis est fieri quæso, vt dicis iamdudum modo?
A. Quid enim censes, te vt deludam contrà lusorem meum,
Qui nunc primùm te aduenisse dicas, modò qui hinc abieris?
A. Hæc quidem deliramenta loquitur. S. paulisper mane,
Dum edormiscat vnum somnum. A. quæ ne vigilans somniat.
A. Equidem ecastor vigilo, & vigilans id quod factu est fabulor.
Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi. M. quo in loco?
A. Hic in ædibus vbi tu habitas. A. nunquam factu'st. S. non taces?
Quid si è portu nauis huc nos dormientis detulit?
A. Hei etiã tu quoq; assentaris huic. S. quid vis fieri?
Non tu scis? bacchæ bacchanti si velis aduorsarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet sæpius.
Si obsequare, vna resoluas plaga. A. at pol quin certa res
Hanc est obiurgare, quæ me hodie aduenientem domum
Noluerit salutare. S. irritabis crabrones. A. tace.
Alcumena vnum rogare te volo. A. quid vis, roga.
A. Nũ tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?
A. Qui istuc in mentem est tibi, mi vir, percontarier?
A. Quia salutare venientem me solebas antidhac,
Appellare itidẽ vt pudicæ suos viros, quæ sunt, solẽt.
Eo more expertem te factam adueniens offendi domi.
A. Ecastor equidem te certo heri hic aduenientẽ illico
Et salutaui, & valuissésne vsque, exquisiui simul,
Mi vir. & manu prehendi, & osculum tetuli tibi.
S. Tun' heri hunc salutauisti? A. & te quoq; etiam Sosia.
S. Amphitruo, speraui ego istam tibi parituram filium.
Verùm non est puero grauida. A. quid igitur? S. insania.
A. Equidem sana sum, & deos quæso vt salua pariam filium.
Verùm tu magnum malum habebis si hic suum officium facit.
Ob istoc omen ominator capies quod te condecet.
S. Enimuerò prægnãti oportet & malũ & malũ dari.
Vt quod obrodat sit, animo si malè esse occeperit.
A. Tu me heri hic vidisti? A. ego, inquam: si vis decies dicere.
A. In somnis fortasse. A. Imò vigilans vigilantem. A. væ misero mihi.
S. Quid tibi'st. A. delirat vxor. S. atra bili percita'st.
Nulla res tam delirantis homines concinnat citò.
A. Vbi primùm tu sensisti mulier impliciscier?
A. Equidem ecastor sana & salua sum. A. cur igitur prædicas,
Te heri me vidisse, qui hac in noctu portum aduecti sumus?
Ibi cœnaui, atq. ibi quieui in naui noctem perpetem,
Neq. meum pedem huc intuli etiam in ædis, vt cum exercitu
Hinc profectus sũ ad Teleboas hostis, eosq; vicimus.
A. Immò mecum cœnauisti, & mecum cubuisti. A. quid est?
Nihil te pudet scelesta populi in conspectum ingredi?
A. Vera dico. A. non de hac quidem hercle re, de alia nescio.
A. Primulo diluculo abiisti ad legiones. A. quemodo?
S. Rectè dicit, vt commeminit, somnium narrat tibi.
Sed mulier postquam experrecta es prodigiali Ioui.
Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit.
A. Væ capiti tuo. S. tua istuc refert, si curaueris.
A. Iterum iam hic in me clementer dicis atq; id sine malo.
A. Tace tu. tu dic, egóne abs te abij hinc hodie cum diluculo?
A. Quis igitur illic narrauit mihi, illis vt fuerit prælium?
A. An & id tu scis? A. quippe quæ ex te audiui, vt vrbem maxumam
Expugnauisses, regemq; Pterelam tute occideris.
A. Egóne istuc dixi? A. tute istic etiam astante hoc Sosia.

A. Audistin' tu me narrare hoc hodie? S. ubi ego audiuerim?
A. Hanc roga. S. me quidem præsente nunquam factu'st, quod sciam.
A. Mirum quin te aduorsus dicat. A. Sosia, age, me huc aspice.
S. Specto. A. vera volo loqui, te nolo assentari mihi.
Audiuistin' tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?
S. Quæso ædepol num tu etiam insanis, quom id me interrogas?
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.
A. Quin nunc mulier audin' illum? A. Ego verò, ac falsum dicere.
A. Neq; tu illi, neq; mi viro ipsi credis. A. quin eo fit, quia mihi,
Plurimum & credo, & scio ista esse facta proinde vt proloquor.
A. Tun' me heri aduenisse dicis? A. tun' te abisse hodie hinc negas?
A. Nego' enimverò, & me aduenire nunc primùm aio ad te domum.
A. Obsecro etiámne hoc negabis? te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatū esse dixeras?
A. Neq; pol dedi, neq; dixi: verùm ita animatus fui,
Itaq; nunc sum, vt ea te patera donem, sed quis istuc tibi
Dixit? A. ego quidem ex te audiui, & ex tua accepi manu
Paterā. A. mane, mane, obsecro te, demiror nimis Sosia.
Qui illæc illic me donatum esse aurea patera sciat,
Nisi tu dudū hanc cōuenisti, & narrauisti hæc omnia.
S. Neque pol ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.
A. Quid hoc sit hominis? A. vin' proferri pateram?
A. Proferri volo,
A. Fiat. tu Thessala intus pateram proferto foras,
Qua hodie vir meus donauit me. A. secede huc tu Sosia,
Enimuero præter alia miror maxumè,
Si hæc habet pateram illam.' S. an etiam id credis, quæ in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur? A. saluū signu'st. S. inspice.
A. Rectè ita se vt obsignaui. S. quæso quin tu istanc iubes
Pro cerita' circunferri? A. ædepol quin facto est opus:
Nam hæc quidem ædepol laruarum plena sunt. A. quid verbis opu'st?
T. Hem tibi pateram, eccam. A. cedo' mihi. A. age aspice huc, sis iam
Tu qui quæ facta inficiare, quem ego iam hic conuincam palàm
Est ne hæc patera qua donatus illic? A. summe Iuppiter
Quid ego video? hæc ea' st profectò patera, perij, Sosia.
S. Aut pol hæc præstigiatrix mulier multò maxuma st,
Aut pateram hic inesse oportet. A. agedum eam solue cistulam.
S. Quid ego istam exoluam? obsignata' st rectè, res gesta est bene.
Tu peperisti Amphitruonem, ego aliū peperi Sosiam.
Nūc si paterā patera peperit, omnes cōgeminauimus.
A. Certu' st aperire, atque inspicere. S. vide sis signi quid siet,
Ne posterius in me culpam trāsferas. A. aperi modò.
Nam hæc quidē nos delirantes facere dictis postulat.
A. Vnde hæc igitur est nisi abs te, quæ mihi dono data st?
A. Opus modò' st mihi istuc exquisito. S. Iuppiter, Iuppiter,
A. Quid tibi' st? S. hic patera nulla in cistula' st.
A. quid ego audio?
S. Id quod veru'st. A. At cū cruciatu ni apparet tuo.
A. Hæc quidem apparet. A. quis igitur tibi dedit?
A. qui me rogat.
S. Me captas, quod tute ab naui clāculū huc alia via
Præcucurristi, atq; hinc paterā tute exemisti, atq; eā
Huic dedisti: post hac rursus obsignasti clanculum.
A. Hei mihi iam tu quoq; huius adiuuas insaniam.
Ain' heri nos aduenisse huc? A. aio, adueniensq; illico
Me salutauisti, & ego te & osculum tetuli tibi.
A. Iam illud non placet principium de osculo. pergam exequi.
A. Lauisti. A. quid postea quam laui? A. accubuisti. S. euge optume,
Nunc exquire. A. ne interpella: perge porrò dicere.
A. Cœna apposita' st, cœnauisti mecum, ego accubui simul.
A. In eodem lecto? A. in eodem. S. hei non placet conuiuium:
A. Sine modò argumenta dicat. quid postquam cœnauimus?
A. Te dormitare aiebas, mensa ablata' st, cubitum hinc abiimus.
A. Vbi tu cubuisti? A. in eodem tecum lecto vnà in cubiculo.
A. Perdidisti. S. quid tibi' st? A. hæc me modò ad mortem dedit.
A. Quid iam amabo? A. ne me appella. S. quid tibi' st?
A. perij miser.
Quia pudicitiæ huius vitiū me hic absēte est additū.
A. Obsecro ecastor, cur istuc mi vir ex te audio?
A. Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falso nomine.
S. Hæret hæc res, siquidem hic iam mulier facta est ex viro.
A. Quid ego feci? quia istæc propter dicta dicantur mihi?
A. Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris.
A. Quid ego tibi deliqui? si quoi nupta sum, tecū fui?
A. Tun' mecū fueris: quid illac impudente audacius?
Saltem tute, si pudoris egeas, sumas mutuum.
A. Istuc facinus quod tu insimulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitiæ captas: non potes capere.
A. Proh dij immortales, cognoscin' tu me saltem Sosiam?

S. Prope-

S. Propemodum. A. cœnaui ego heri in naui in portu Persico?
A. Mihi quoque adsunt testes, qui illud quod ego dicam, assentiant.
A. Qui testes? A. testes. A. quid testicularis? enim vno vno sat est.
Nec nobis præsente aliquis nisi seruos Africanus adest.
Si in actione hanc absente nobis inuenerit puer?
S. Nescio quid istuc negotij dicam, nisi, quispia'st
Amphitruo alius, qui forte te hic absente sic tamen
Tuam rem curet, téque absente hic munus fungatur tuum.
Namque de illo subditiuo Sosia mirum nimis est.
Certo de hoc Amphitruone iam alterum miru'st magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem.
A. Per supremi regis regnu iuro, & matrem familiâs
Iunonem, quam me vereri & metuere est par maxumè,
Vt mihi extra vnũ te mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret. A. Vera isthæc velim.
A. Vera dico, sed nec quicquam, quoniam non vis credere.
A. Mulier es, audacter iuras. A. quæ non deliquit, decet
Audacem esse, & confidẽter pro se & proteruè loqui.
A. Satis audacter. A. vt pudicam decet. A. in verbis probas.
A. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam, & pudorẽ, & sedatum Cupidinem,
Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam.
Tibi morigera, atque vt munifica sim bonis, prosim probis.
S. Næ ista ædepol, si hæc vera loquitur, examussim est optuma.
A. Delinitus sum profectò ita, vt me qui sim nesciam.
S. Amphitruo es profectò, caueas ne tute tu superduis.
Ita nunc homines immutantur, postquàm peregrè aduenimus.
A. Mulier istam rem inquisitã certu'st non amittere.
A. Ædepol me lubente facies. A. quid ais? responde mihi,
Quid si adduco tuum cognatum huc à naui Naucratem,
Qui mecũ vnà vectu'st vna nauiatq; is si denegat
Facta quæ tu facta dicis, quid tibi æquom'st fieri?
Nunquid caussam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
A. Si deliqui, nulla caussa'st. A. conuenit. tu Sosia
Duc hos intrò, ego huc ab naui mecum adducam Naucratem.
S. Nunc quidem præter nos nemo'st. dic mihi verum seriò,
Ecquis alius Sosia intu'st qui mei similis siet?
A. Abin' hinc à me dignus domino seruos. S. abeo si iubes.
A. Nimis ecastor facinus mirum'st qui illi collibitum siet
Meo viro, me insimulare falsum facinus tam malũ.
Quicquid est, iam ex Naucrate cognato id cognoscam meo.

ACTVS III.

IVPITER.

EGo sum ille Amphitruo, quoius est seruos Sosia,
Idem Mercurius qui fit quando commodu'st,
In superiore qui habito cœnaculo.
Qui interdum fio Iuppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo aduentum apporto, illico
Amphitruo fio, & vestitum immuto meum.
Nunc huc honoris vostri venio gratia,
Ne hanc inchoatam transigam comœdiam.
Simul Alcumenæ, quam vir insontem probri
Amphitruo accusat, veni vt auxilium feram.
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Id Alcumenæ si innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, vt occepi semel,
Esse assimilabo, atque in horum familiam,
Frustrationem hodie hic iniiciam maxumam.
Post igitur demum faciam res fiat palàm,
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciámque vt vno fœtu, & quòd grauida'st viro,
Et me quòd grauida'st, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid vellem, imperarem: nunc hanc alloquar.

2. ALCVMENA, IVPITER.

A. DVrare nequeo in ædibus, ita me probri,
Stupri, dedecoris, à viro argutam meo.
Ea quæ sunt facta, infecta esse clamitat.
Quæ neque sunt facta, neq; ego in me admisi, arguit.
Atque id me susque déque esse habituram putat.
Neque ædepol faciam, neque me perpetiar probri
Falsò insimulatam, quin ego illum aut deseram,
Aut satisfaciat mihi adiuret insuper
Nolle esse dicta quæ in me insontem protulit.
IV. Faciundu'st mi illud, fieri quod illæc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere.
Quando ego quod feci, id factũ Amphitruoni obfuit.
Atque ille dudum meus amor negotium
Insonti exhibuit: nunc autem insonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.
A. Et eccum ipsum video qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris. IV. Te volo vxor colloqui.
Quò te auertisti nunc? A. ita ingenium meu'st,
Inimicos semper osa sum obtuerier.
IV. Eia autem inimicos. A. sic est vera prædico,
Nisi etiam hoc falsò dici insimulaturus es.
IV. Nimis verecunda es. A. Potin' vt abstineas manum?
Nam certò si sis sanus, aut sapias satis.
Quam tu impudicam esse arbitrere & prædices.
Cum ea sermonem, nec ioco, nec serio
Tibi habeas, nisi sis stultior stultissimo
IV. Si dixi, nihilo magis es, neque esse arbitror.
Et id huc reuerti, vt me de hoc purgarem tibi.

Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,
Quam postea quam audiui te esse iratam mihi:
Cur dixisti: inquies, ego expediam tibi.
Non ædepol quo te impudicam crederem:
Verùm periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem ioco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi caussa: vel hunc rogato Sosiam.
A. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem?
Testem quem dudum te adducturum dixeras
Te huc non venisse. Iv. si quid dictu'st per iocum,
Non æquom 'st id te seriò prævortier.
A. Ego illud scio quàm doluerit cordi meo.
Iv. Per dexteram tuam te Alcumena oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam, ignosce, irata ne sies.
A. Ego istæc feci verba virtute irrita.
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis auorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Iuben' ire mihi comites? Iv. sanan' es? A. si non iubes,
Ibo egomet, comitem mihi pudicitiam duxero.
Iv. Mane, arbitratu tuo iusiurandum dabo,
Me meam pudicam esse vxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te summe Iuppiter,
Quæso Amphitruoni vt semper iratus sies.
A. Ah propitius sit potius. Iv. confide fore.
Nam iusiurandum verum te aduersum dedi.
Iam nunc irata non es? A. non sum. Iv. bene facis.
Nam in hominum ætate multa eueniunt huiusmodi:
Capiunt voluptates, capiunt rursum miserias.
Iræ interueniunt, redeunt rursum in gratiam.
Verùm iræ si quæ fortè eueniunt huiusmodi:
Inter eos rursum si reuentum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se quàm prius.
A. Primum cauisse oportuit ne diceres:
Verùm eadem si idem purgas, mihi patiunda sunt.
Iv. Iube verò vasa pura adornari mihi,
Vt, quæ apud legionem vota voui, si domum
Rediissem saluus, ea ego exsoluam omnia.
A. Ego istuc curabo. Iv. euocate huc Sosiam,
Gubernatorem qui in mea naui fuit,
Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeò impransus ludificabitur
Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
A. Mirum quid solus secum secretò ille agat.
Atque aperiuntur ædes, exit Sosia.

3. SOSIA, IVPITER, ALCVMENA.

S. Amphitruo, assum, si quid opus est imperas, imperium exequar.
Iv. Optumè aduenis. S. iam pax est inter vos duos.
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo, & volupe 'st mihi.
Atque ita seruom par videtur frugi sese instituere,
Proinde vt heri, ipse item sit: voltum è voltu cóparet:
Tristis sit si heri sint tristes: hilaris sit si gaudeant.
Sed age responde, iam vos redistis in concordiam?
Iv. Derides, qui scis iamdudum hæc me dixisse per iocum.
S. An id ioco dixisti? equidem serio ac vero ratus.
Iv. Habui expurgationem, facta pax est. S. optumè 'st.
Iv. Ego rem diuinam intus faciam, vota quæ sunt.
S. censeo.
Iv. Tu gubernatorem à naui huc euoca verbis meis
Blepharonem vt re diuina facta, mecum prandeat.
S. Iam hic ero, quum illic censebis esse me. Iv. actutum huc redi.
A. Nunquid vis quin abeam iam intrò, vt apparentur quibus opu'st?
Iv. I sanè, & quantum potes, parata fac sint omnia.
A. Quin veni, quando vis, intrò, faxo haud quicquam sit moræ.
Quando exiurasti te mihi hæc dixisse per iocum.
Iv. Rectè loquere: & proinde diligentem vt vxorem decet,
Iam hi ambo & seruos & hera frustra sunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur esse: errant probè.
Nunc tu diuine huc fac assis Sosia.
Audis quæ dico, tametsi præsens non ades.
Fac Amphitruonem aduenientem ab ædibus,
Vt abigas quouis pacto, fac commentus sies.
Volo deludi illum, dum cum hac vsuraria
Vxore nunc mihi morigero, hæc curata sient
Fac sis proinde adeò, vt me velle intellegis,
Atque vt ministres mihi quom mihi sacrusicem.

MERCVRIVS.

Concedite atq. abscedite, omnes de via decedite.
Nec quisquam tam audax fuat homo qui obuiam obsistat mihi.
Nam mihi quidem herclè qui minus liceat Deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quàm seruolo in comœdiis?
Ille nauem saluam nuntiat, aut irati aduentum senis.
Ego sum Iouis dicto audiens, eius iussu nunc huc me affero.
Quamobrem mi magis par est via decedere, & concedere
Pater vocat me, eum sequor, eius dicto imperio sum audiens:
Vt filium bonũ patri esse oportet, itidẽ ego sum patri.
Amanti supparasitor, horto, asto, admoneo, gaudeo
Si quid patri volupe 'st, voluptas ea mihi multò maxuma est.
Amat, sapit: rectè facit, animo quãdo obsequitur suo.
Quòd omnes homines facere oportet, dum id modò fiat bono.
Nunc Amphitruonem vult deludi meus, faxo probè
Iam hic deludetur, spectatores, vobis spectantibus:
Capiam coronam mi in caput, assimulabo me esse ebrium.
Atq. illuc sursũ ascẽdero, inde optumè, cispellã virũ
De supero, quom huc accesserit, faciam vt sit madidus sobrius:
Deinde ille actutũ sufferet suus seruus pœnas Sosia.
Eum fecisse ille hodie arguet, quæ ego fecero hic. quid mea?
Meo me æquom 'st morigerum patri, eius studio seruire addecet.

Sed eccum Amphitruonem, aduenit: iam ille hic deludetur probè,
Siquidem vos vultis auscultando operam dare.
Ibo intrò, ornatum capiam qui potius decet,
Dein sursum ascendam in tectum, vt illum hinc prohibeam.

ACTVS IIII.

AMPHITRVO.

NAucratem quem conuenire volui, in naui non erat.
Neque domi neque in vrbe inuenio quenquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptaui, gymnasia, myropolia,
Apud emporium atque in macello, in palæstra, atque in foro,
In medicinis, in tonstrinis, apud omnis ædis sacras.
Sum defessus quæritando: nusquam inuenio Naucratem.
Nunc ibo domum, atque ex vxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri compleuerit.
Nam me, quam illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est, sed ædis occluserunt. Eugepæ hoc fit,
Pariter, atque vt alia facta sunt. feriam fores? Heus vos
Aperite hoc, heus ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?

MERCVRIVS, AMPHITRVO.

M. *QVis ad foris?* A. *ego sum,* M. *quid ego sum?* A. *ita loquor.* M. *tibi Iuppiter*
Dijque omnes irati certò sunt, qui sic frangas fores.
A. *Quomodo?* M. *eo modo, vt profectò viuas ætatem miser.*
A. *Sosia.* M. *ita sum Sosia, nisi me esse oblitum existumas.*
Quid nunc vis? A. *scelestè, at etiam quid velim, id tu me rogas.*
M. *Ita rogo, penè effregisti fatue foribus cardines.*
An fores censebas nobis publicitus præberier?
Quid me aspectas stolide? quid nunc vis tibi? aut quis tu es homo?
A. *Verbero, etiam quis ego sim me rogitas? vlmorum acheruns?*
Quem pol ego hodie ob istæc dicta faciam feruentem flagris.
M. *Prodigum te fuisse oportet olim in adolescentia.*
A. *Qui dum?* M. *quia senectæ ætate à me mendicas malum.*
A. *Cum cruciatu tuo istæc hodie verna verba funditas.*
M. *Sacrufico ego hunc tibi.* A. *qui?* M. *quia enim te macto.*

Qui sequuntur versus vsque ad principium scenæ, *Vos inter vos partite*, &c. desunt à Lambini codicibus: ideóque alio characterum genere edendos curauit.

A. Tun' me mactes carnufex? nisi formam dij hodie meam perduint.
Faxo vt bubulis coriis onustus sis Saturni hostia:
Ita ego te certò cruce & cruciatu mactabo. exi foras
Mastigia. M. larua vmbratilis. tu me minis territa?
Nisi hinc actutū fugias, si denuò pultaueris:
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, vt cum dentibus linguas excrees.
A. Tun' furcifer meis me procul prohibessis ædibus?
M. Tun' meas pultare foreis? A. hasce illico toto demoliar cardine.
M. Pergin? A. pergo. M. accipe. A. sceleste in herum? si te hodie apprehendero.
Ad id te redigam miseriarum, vt semper sis miser.
M. Bacchanal te exercuisse oportuit senex. A. qui dum?
M. Quando tu me tuum seruom censes. A. quid censeo?
M. Malum tibi præter Amphitruonem, herum noui neminem.
A. Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor, eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
M. Amphitruo: sanúsne es? nónne tibi prædictum senex,
Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede moneo, molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum vxore modò ex hostibus aduenien[s], voluptatem capit.
A. Qua vxore? M. Alcmena. A. quis homo? M. quotiens vis dictum? Amphitruo
Herus meus: molestus ne sies. A. qui cum cubat?
M. Vide ne infortunium quæras, qui me sic ludifices.
A. Dic quæso mi Sosia. M. blandius cum Alcumena. A. in eodémne
Cubiculo? M. imo vt arbitror, corpore corpus incubat. A. væ misero mihi.
M. Lucri 'st, quod miseriam deputat. nam vxorem vsurariam
Perinde est præbere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
A. Sosia. M. quid (malum) Sosia? A. num me nouisti verbero?

M. Noui te hominem molestum quine emas litigium. A. adhuc.
Amplius, nonne ego herus sum tuus Amphitruo? M. tu Bacchus es,
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis; num denuo?
Meus Amphitruo vno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, cum hic sistam, neque sine tuo magno malo.
A. Cupio accersi, vtinam pro benefactis dij patriam,
Aedeis, vxorem, familiam cum forma vna perduam.
M. Accersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.
Credo iam quae volebat sacrufic:a ad epulum conduxit:
Si molestus sis, euades nunquam, quin te sacruficem.

AMPHITRVO, BLEPHARO, SOSIA.

A. DI vostram fidem, quae intemperiae nostrā agunt familiam? quae mira
Video, postquam aduenio peregre? Nam veru'st quod olim est auditum
Fabularier, mutatos anticos in Arcadia homines,
Et saeuas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus
Cognitos. B. quid illuc Sosia? magna sunt, quae mira praedicas.
Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam domi?
S. Aio. sed heus tu, quum ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo, quid scis an
Tu forte alium Blepharonem parias? ô di faciant, vt tu quoque
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id imprantius creduas.
Nam ego ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulctauit modis.
B. Mira profectò, sed gradus condecet grandire: nam vt video,
Expectat Amphitruo, & vacuus mihi venter crepitat. A. ecquid aliena
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant.
Marrigenam ille aggressus belluam magnus Europae quattor anguineo
Repente hostes peperit semunio, & pugnata illac pugno
Frater trudebat fratrem hasta, & galea. & nostrae autorem gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. de summo summus Iuppiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates pro claris factis, diris aguntur malis.
Fata istaec me premunt, pertolerarem vim tantam, cladésque
Exanclarem impatibiles. S. Blepharo. B. quid est? S. nescio quid mali suspicor.
B. Quid? S. vides, herus salutator oppessulatas ante foreis graditur.
B. Nihil est, famem expectat obambulans. S. curiose quidem: foreis enim
Clausit, ne preuorteretur foras. B. Oggannis. S. nec gannio, nec latro.
Si me audias, obserues nescio quid secum solus: puto
Rationes colligit: quid memoret, hinc excipiam, ne propera.
A. Vt metuo, ne victis hostibus di partam expugnant gloriam:
Totam miris modis nostram video turbatam familiam.
Tum vero vxor vitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera miru'st, erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum,
Nostris occisum manibus fortiter. atat noui iam ludum:
Id Sosiae factu'st opera, qui me hodie quoque praesentem ausit
Ind. gne praeuortier. S. de me locutus, & quae velim minus.
Hominem ne congrediamur quaeso priusquam stomachum detexerit.
B. Vt lubet? A. si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit.
Herum fallere, minis, & dolis incessere. S. audin' tu illum? B. audio.
S. Illaec machina meas onerat scapulas, compellemus sis hominem.
Scin' quid volgo dici solet? B. quid dicturus sis, nescio:
Quid tibi patiundum, fere hariolor. S. vetu'st adagium, fames, & mora
Bilem in nasum conciunt. B. verum quidem e loco compellemus
Alacre, Amphitruo. A. Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.
Opportune tamen se offert, vt vxoris facta conuincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo? B. Oblitus tam cito quàm diluculo
Misisti ad nauim Sosiam, vt hodie tecum conuiuerem?
A. Nusquam factum gentium. Sed vbi illic scelestus? B. quis? A. Sosia.
B. Eccum illum. A. vbi? B. ante oculos non vides? A. vix video prae ira, adeo me iste
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, nunquam euades.
Sine me Blepharo. B. ausculta precor: A. dic, ausculto. tu vapula.

S. Qua

S. Qua de re? num satis tempori? non ocyus quiui si me Dædaleis tulissem remigiis. B. abstine quæso, non potuimus
Nostros grandius gradire gradus. AM. siue gralatorius, siue
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum, en tegulas, en obductas fores, en ludificatum herum,
En verborum scelus. S. quid mali fecit tibi? AM. rogas? ex isto
Tecto exclusum foribus, me deturbauit ædibus. S. egóne?
AM. Tu quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?
Negas scelleste? S. quin negem? en testis ampliter, quicum venio,
Missus sedulo, vt ad te vocatum ducerem. AM. Quis te misit
Furcifer? S. qui me rogat. AM. quando gentium? S. dudum iampridem, modò.
Vbi cum vxore domi rediisti in gratiam. AM. Bacchus te irritassit.
S. Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererem, tu purgari iusseras
Vasa, vt rem diuinam faceres: & hunc me accersitum mittis,
Vt tecum prandeat. AM. Blepharo, dispeream si aut intus adhuc fui,
Aut si hunc miserim. d. c. vbi me liquisti? S. domi cum Alcumena coniuge.
Ego à te abiens portum vorsus volito, hunc tuis verbis voco,
Venimus, nec te nisi nūc video postea. AM. scelestum caput, cum vxore?
Nunquam abis quin vapules. S. Blepharo. B. Amphitruo mitte hunc mea gratia,
Et me audias. AM. en mitto, quid vis, loquere. B. istic iamdudum mihi
Maxuma memorauit mira præstigiator forte aut veneficus
Hāc excantat tibi familiam, inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hūc excruciatum miserum facias, quàm rem intelligas.
AM. Rectè mones. eamus, te aduorsum vxoris etiam aduocatam volo.

---

4. IVPPITER, AMPHITRVO, SOSIA, BLEPHARO.

QVis tam vasto impete has foreis toto conuolsit cardine?
Quis ante ædeis tantas tandiu turbas concitat, quem si compertero,
Teleboïs sacrificabo manibus, nihil est, vt dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi, deserui Blepharonem & Sosiam,
Vt cognatum Naucratem conuenirem: hunc non reperi, & illos perdidi.
Sed eos video: ibo aduorsum, vt si quid habent, scisciter. S. Blepharo, illic qui
Ex ædibus, herus est: hic verò veneficus. B. proh Iuppiter,
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo, istic si fuat,
Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
IV. Eccum cum Blepharone Sosiam compellabo hos prius, Sosia,
Tandem ad nos? esurio. S. dixin' tibi hunc veneficum?
AM. Immò hunc ego, Thebani ciues, qui domi vxorem meam
Impudicitia impediuit per quem teneo thesaurum stupri.
S. Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.
AM. Pergin mastigia? S. abi ad Acheruntem veneficie. AM. men' veneficum?
Vapula. IV. quæ hospes intemperiæ, vt tu meum verberes? AM. tuum? IV. meum.
AM. Mentiris. IV. Sosia, I intrò, dum hunc sacrufico fac paretur prandium.
S. Ibo. Amphitruonem (arbitror) ita comiter Amphitruo
Accipiet vt dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam deuortundum'st mihi:
Lances detergam omneis, omneísque trullas hauriam IV. tun' me
Mentiri ais? AM. mentiris inquam, meæ corruptor familiæ.
IV. Ob istuc indignum dictum, te obstricto collo hac arripiam.
AM. Væ misero mihi. IV. at id præcauisse oportuit. AM. Blepharo suppetias mihi.
B. Consimiles sunt adeò, vt veri assim nesciam: rixam tamen,
Vt potest, dirimam, Amphitruo noli Amphitruonem duello perdere.
Linque collum precor. IV. hunc tu Amphitruonem dictitas?
B. Qid nusnus olim, nunc verò partus est geminus.
Dum tu vis esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interea quęso collum linque. IV. linquo, sed dic mihi, videtúrne tibi
Istic Amphitruo? B. vterque quidem. AM. proh summe Iupiter, vbi hodie
Mutui formam adimis? perge quærere: tun' Amphitruo? IV. tu negas?
AM. Pernego, quando Thebis præter me nemo'st alter Amphitruo.
IV. Immo, præter me, nemo: atque adeò, tu Blepharo iudex fies.
B. Faciam id si queo signis palam. tu responde prius. AM. lubens.
B. Antequam cum Taphiis à te pugna ...

inita, quid mandasti mihi?
AM. Parata naui, clauo hæreres sedulò.
IV. Vt si nostri fugam facerent, illuc me tutò reciperem.
AM. Item aliud, vt bene nummatum seruaretur marsupium.
IV. Quæ pecuniæ? BL. tacesis tu, meum'st quærere. scisti numerum?
IV. Talenta quinquaginta attica. B. hic examussim rem enarrat, & tu,
Quot Philippei? AM. duo millia. IV. oboli verò bis totidem. B. vterque
Rem tenet probe. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
IV. Attende sis, hac dextera (vt nosti) regem mactaui Pterelam,
Spolia ademi, & pateram, qua ille potare solitus est in cistella,
Pertuli: dono vxori meæ dedi, quicum hodie domi laui,
Sacrificaui, cubui. AM. hei mihi quid audio? vix apud me sum:
Vigilans quippe dormio, vigilans somnio, viuos & sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos imperator Thebanorum.
Et Creontis vnicus, Teleboarum perduellis qui Arcananes
Et Taphios vi vici, & summa regem virtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum magni Deionei filium.
IV. Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.
Electryonem perdiderant, nostræ & germanos coniugis,
Achaiam, Ætoliam, Phocidem: per freta Ionium & Ægeum & Creticum
Vagati, vi vortebant piratica. AM. di immortales mihimet
Non credo, ita omnia, quæ facta illic, examussim loquitur. Vide
Blepharo. B. vnum superest: id si fuat, Amphitruones sitote gemini.
IV. Quid dicas noui: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere
Quod mihi impegit Pterela. B. eam quidem. AM. appositè. IV. viden'? en aspice.
B. Detegite, aspiciam. IV. deteximus, vide. B. supreme Iuppiter,
Quid intueor? vterique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probè, vt primùm coiuit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes iacent, iudicium silet, quid agam nescio.

3. BLEPHARO, AMPHITRVO, IVPPITER.

B. Vos inter vos partite, ego abeo, mihi negotium est,
Neque ego vnquam vsquam tanta mira me vidisse censeo.
AM. Blepharo quæso, vt aduocatus mihi assis, neve abeas. B. vale.
Quid opus'st me aduocato? qui vtri sim aduocatus nescio.
IV. Intro hinc eo, Alcumena parturit. A. perij miser.
Quid ago: quem aduocati iam omnes atq; amici deserunt.
Nunquam ædepol me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam iam ad regem rectà me ducam, rémque vt facta, eloquar.
Ego pol illum vlciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui peruersè perturbauit familiæ mentem meæ.
Sed vbi ille'st? intrò ædepol abiit, credo ad vxorem meam.
Quisnam me Thebis alter viuit miserior? quid nunc agam?
Quē omnes mortales ignorant, & ludificāt vt lubet!
Certum'st introrumpam in ædis, vbi quenque hominem aspexero.
Siue ancillam, siue seruum, siue vxorem, siue adulterum:
Seu patrem, siue auum videbo, obtruncabo in ædibus.
Neq; me Iuppiter, neq; di omnes id prohibebunt, si volent
Quin sic faciā vt constitui, pergam in ædis nunc iā.

ACTVS V.

BROMIA ancilla, AMPHITRVO.

B. Spes atque opes vitæ iacent sepultæ in pectore,
Neq; vllast confidentia iam in corde qui amiserim,
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlū consequi.
Iam vt opprimar, & vt enicer: me miseram quid agam nescio,
Ita tāta mira in ædibus sunt facta, væ miseræ mihi,
Animo male'st, aquam velim, corrupta sum, atque absumpta sum.
Caput dolet, neq; audio, nec oculis prospicio satis.
Nec me miserior fœmina'st, nec vlla videatur magis,
Ita heræ meæ hodie contigit: nam vbi parturit, deos sibi inuocat.
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus, vt subitò, vt propè, vt tonuit validè?
Vbi quisq; institerat, concidit crepitu. ibi nescio quis maxuma
Voce exclamat, Alcumena, adest auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis omnibus propitius cæli cultor aduenit.
Exurgite, inquit, qui terrore meo occidistis præ metu.
Vt iacui, exurgo, ardere censui ædis, ita tum confulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena, iam ea res me horrore afficit.
Herilis præuortit metus, accurro vt sciscam quid velit,
Atq; illam geminos filios pueros peperisse conspicor,
Neq; nostrum quisquam sensimus quom peperit,

neq. prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex.
Qui ante ædis nostras sic iacet? num nam hunc percussit Iuppiter?
Credo ædepol, nam proh Iuppiter sepultus, quasi sit mortuus.
Ibo, & cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem herus meus.
Amphitruo. AM. *perij.* BR. *surge.* AM. *interij.* BR. *cedo manum.* AM. *quis me tenet?*
BR. *Tua Bromia ancilla.* AM. *totus timeo, ita me increpuit Iuppiter:*
Nec secus est, quàm si ab Acherunte veniam. sed quid tu foras
Egressa es? BR. *eadem nos formido timidas terrore impulit:*
In ædibus, vbi tu habitas, nimis mira vidi. væ mihi
Amphitruo. ita mihi animus etiam nunc abest. AM. *age dum expedi,*
Scin' me tuum esse herum Amphitruonem? BR. *Scio.*
AM. *vide etiam nunc?* BR. *scio.*
AM. *Hæc sola sanam mentem gestat meorum familiarium*
BR. *Immò omnes sani sunt profectò.* AM. *at me vxor insanum facit*
Suis fœdis factis. BR. *at ego faciam, tu idem vt aliter prædices*
Amphitruo, piam & pudicam esse tuam vxorem vt scias.
De ea re signa atq; argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primùm tibi Alcumena geminos peperit filios.
AM. *Ain' tu geminos?* BR. *geminos.* AM. *di me seruant.* B. *sine me dicere,*
Vt scias tibi tuæq. vxori deos esse omnes propitios.
AM. *Loquere.* B. *postquam parturire hodie vxor occepit tua,*
Vbi utero exorti dolores, vt solent puerperæ.
Inuocat deos immortales, vt sibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. Ibi continuò contonat
Sonitu maxumo, ædes primò ruere rebamur tuas.
Ædes totæ confulgebant tuæ quasi essent aureæ.
AM. *Quæso absoluito hinc me extemplò, quando satis deluseris.*
Quid fit deinde? BR. *dum hæc aguntur, interea vxorem tuam*
Neque gementem, neque plorantem nostrûm quisquam audiuimus.
Ita profectò sine dolore peperit. AM. *iam istuc gaudeo,*
Vtut erga me est merita. BR. *istæc mitte, atq; hæc quæ dicam accipe.*
Postquam peperit pueros, lauere iussit nos occœpimus.
Sed puer ille quem ego laui, vt magnus est, & multum valet!
Neq. eum quisquam colligare quiuit in cunabulis.
A. *Nimis mira memoras, si istæc vera sũt. diuinitus*
Non metuo, quin meæ vxori latæ suppetiæ sient.
B. *Magis iam faxo mira dices, postquam in cunas conditus est,*
Deuolant angues iubati deorsum in impluuium duo
Maxumi. continuò extollunt ambo capita. AM. *hei mihi.*
B. *Ne paue, sed angues oculis omnis circumuisere,*
Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim, sursum, prorsum trahere & ducere.
Metuens pueris, mihi formidans, tantoq; angues acrius
Persequi, postquam conspexit angues ille alter puer,
Citus è cunis exilit, facit rectà in anguis impetum,
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
AM. *Mira memoras, nimis formidolosum prædicas facinus.*
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere. BR. *puer ambo anguis enicat.*
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat vxorem tuã.
AM. *Quis homo?* B. *summus imperator diuûm atq; hominum Iuppiter.*
Is se dixit tum Alcumena clàm consuetum cubilibus:
Eumq; filium suum esse, qui illos angues, vicerit:
Alterum esse tuum dixit puerum. AM. *pol me haud pœnitet,*
Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Ioue.
Abi domum, iube vasa pura actutũ adornari mihi.
Vt Iouis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam coniectorem aduocabo, & consulam
Quid faciendum censeat, simul hanc rem vt facta'st eloquar.
Sed quid hoc? quàm validè tonuit, di obsecro vestram fidem.

---

2. IVPPITER.

Bono animo es, assum auxilio Amphitruo tibi & tuis.
Nihil est quod timeas: ariolos, aruspices
Mitte omnis: quæ futura & quæ facta eloquar
Multò adeò melius quàm illi, quàm sim Iuppiter.
Primùm omnium Alcumenæ vsuram corporis
Cepi, ex concubitu grauidam feci filio:
Tu grauidam item fecisti, quum in exercitum
Profectus, vno partu duo peperit simul.
Eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena vxore antiquam in gratiam
Redi, haud promeruit quamobrem vitio verteres.
Mea vi subacta'st facere ego in cœlum migro.

---

3. AMPHYTRVO.

Faciam ita vt iubes, & te oro promissa vt serues tua.
Ibo ad vxorem intrò, missum faciam Tiresiam senem.
Nunc spectatores, Iouis summi causa clarè plaudite.

ASINARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

PROLOGVS.
LIBANVS, seruos.
PHILENIVM, meretrix.
DEMÆNETVS, senex.
DIABOLVS, adolescens.
ARGYRIPPVS, adolescens.
PARASITVS.
CLEÆRETA, lena,
ARTEMONA, vxor.
LEONIDA, seruos.
GREX.
MERCATOR.

PROLOGVS.

HOC agite sultis spectatores nūc iā,
Quæ quidem mihi atque vobis res vertat bene,
Gregiq; huic, & dominis, atq; conductoribus,
Face iam nunc præco omnem auritum populum.
Age nunc reside, caue modò ne gratiis.
Nunc quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam, vt sciretis nomen huius fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet sanè breue'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: huic nomen Græcè onagros'st fabulæ.
Demophilus scripsit, Marcus vortit barbarè.
Asinaria volt esse, si per vos licet.
Idem lepos, ludiisq; in hac comœdia.
Ridicula res est: date benignè operam mihi:
Vt vos item alias, pariter nunc me ars adiuuet.

ARGVMENTVM.

AManti argento filio auxiliarier
Sub imperio viuens volt senex vxorio.
Itaq; ob asinos relatum precium Sauræ
Numerari iussit seruulo Leonidæ.
Ad amicam id fertur, cedit noctem filius.
Riualis amens ob exptam mulierem,
Is rem omnem vxori per parasitum nunciat.
Accurrit vxor, ad virum domum triste agit.

ACTVS PRIMVS.

LIBANVS seruus, DEMAENETVS senex.

SIcut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Superesse vitæ, sospitem & superstitem:
Ita te obtestor, tum per senectutem tuam,
Si quid med' erga hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes vxor ætatem siet
Atque illa viuat, viuus vt pestem oppetas.
D.*Per Deum fidium quæ quæris, iurato mihi,*
Video necesse esse eloqui, quicquid roges.
Ita me obst natè aggressus, vt non audeam
Profectò percunctanti qui promam omnia.
Proinde actutum istuc quid sit, quod scire expetis.
Eloquere, vt ipse tito te faciam vt scias.
LI.*Dic obsecro hercle serio, quod te rogem,*
Caue mihi mendacij quicquā. D.*quin tu ergo rogas?*
L.*Num me illuc ducis vbi lapis lapidem terit?*
D.*Quid istuc est? aut vbi est istuc terrarum loci?*
L.*Vbi flent nequam homines, qui polentam pinsitāt*
D.*Quid istuc sit, aut vbi istuc sit, nequeo noscere.*
Vbi flent nequam homines qui polentam pinsitant.
L.*Apud fustitudinas, ferricrepidinas insulas.*
Vbi viuos homines mortui incursant boues,
D.*Modò pol percepi Libane, quid istuc sit loci:*
Vbi sit polenta te fortasse dicere. L.*ah,*
Neque hercle ego istuc dico neq; dictum volo,
Teq; obsecro hercle, vt quæ locutus despuas:
D.*Fiat, geratur mos tibi.* L.*age age vsque excrea*
D. *Etiamne?* L. *age quæso hercle vsque ex penitis faucibus.*
D.*Etiam.* L.*amplius.* D.*nam quousque?* L.*vsque ad mortem volo.*
D.*Caue sis malam rem.* L.*vxoris dico, non tuam.*
D.*Dono te ob istuc dictum, vt expers sis metu.*
L.*Di tibi dent quæcūque optes.* D.*redde operā mihi,*
Cur hoc ego ex te quæram, aut cur miniter tibi,
Propterea quòd me non scientem feceris,
Aut cur postremò filio succenseam,
Patres vt faciunt cæteri? L.*quid istuc nouist?*
D.*Equidem scio iam filius quòd amet meus*
Istam meretricem è proximo Philenium.
Estne hoc vt dico Libane? L.*rectam instas viam.*
Ea res est sed eum morbus inuasit grauis.
D.*Quid morbist?* L.*quia non suppetunt dictis data.*
D.*Tune es adiutor nunc amanti filio?*
L.*Sum verò, & alter noster est Leonida.*
D.*Bene hercle facitis, & à me initis gratiam.*
Verùm meam vxorem nescis qualis siet.
L.*Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.*
D.*Fateor eam esse importunam atq; incommodam.*
L.*Posterius istuc dicis, quàm credo tibi.*
D.*Omnes parentes Libane, liberis suis,*
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam iam:
Quippe qui magis amico vtantur gnato & beneuolo,
Atq; ego me id facere studeo, volo amari à meis,
Volo mei patris me similem, qui caussa mea
Nauclerio ipse ornatum per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis sycophantias
Struere, & beneficijs me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretum'st persequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Vti sibi amanti facerem argenti copiam.
Et id ego percupio obsequi gnato meo.

Volo a-

Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem.
Quanquam illum mater arctè contenteq; habet,
Patres vt consueuerunt, ego mitto omnia hæc.
Præsertim quom is me dignum qoi concrederet,
Habuit, me habere honorem eius ingenio decet,
Quom me adijt, vt pudentem gnatum æquum'st, patrem.
Cupit esse amicæ quod det argentum suæ.
L. *Demiror quid sit, & quò euadat sum in metu.*
D. *Equidem scio iam filius quod amet meus.*
L. *Cupis id, quod cupere te, nec quicquam intellego,*
Dotalem seruum Sauream vxor tua
Adduxit, cui plus in manu sit, quàm tibi.
D. *Argentum accepi, dote imperium vendidi,*
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti iam vsu'st filio argenti minis,
Face id vt paratum iam sit. L. *Vnde gentium?*
D. *Me defraudato* L. *maximas nugas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me iubes.
Defrudem te ego? age sis, tu sine pennis vola.
Tene ego defrudem qoi ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porrò vxorem defrudaueris.
D. *Quà me, quà vxorem, quà tu seruom Sauream*
Potes, circumduce, aufer, promitto tibi
Non offuturum si id hodie effeceris.
L. *Iubeas vna opera me piscari in aëre,*
Venari autem iaculo apros in medio mari.
D. *Tibi optionem sumito Leonidam.*
Fabricare quiduis, quiduis comminiscere,
Perficito argentum hodie vt habeat filius,
Amicæ quod det. L. *Quid ais tu Demænete?*
Quid si fortè in insidias deuenero?
Tu redimes me si me hostes interceperint?
D. *Redimam.* L. *tum tu igitur aliud cura quodlubet.*
D. *Ego eo ad forum, nisi quid vis.* L. *i, sie sne ambulas?*
D. *At hoc audin' etiam?* L. *ecce.* D. *si quid te volam, vbi eris?*
L. *Vbicunq; libitum erit animo meo.*
Profecto nemo'st, quem iam dehinc metuam mihi.
Ne quid mihi nocere possit, quando in tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum,
Quin te quoq; ipsum faciã haud magni, hoc patro,
Pergam, quo occœpi, atq; ibi consilia exordiar.
D. *Audin tu? apud Archibulum ego ero argentariũ.*
L. *Nempe in foro?* D. *ibi siquid opus fuerit.* L. *memine.*
D. *Non esse seruos peior hoc quisquam potest,*
Nec magis versutus, nec quo ab caueas ægrius
Eidem homini, si quid rectè curatum velis,
Mandes, moriri sese miserè mauolet,
Quàm non perfectum reddat quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio esse, quàm me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quò incœperam?
Ibo, atque ibi manebo apud argentarium.

2. ARGYRIPPVS adolescens.

S*Iccine hoc fit, foras ædibus me eijci?*
Promerenti optumè hoccine preci j redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es:
At malo cum tuo, nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tres viros, vestraq; ibi nomina
Faxo erunt, capitis te perdam ego & filiam.
Perilecebræ, pernicies, adolescentium exitium.
Nam mare haud est mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elaui bonis.
Ingrata atq; irrita esse omnia intellego
Quæ dedi, & quod benefeci, ac posthac tibi
Male quod potero facere faciam, meritóque id faciam tuo.
Ego pol te redigam vnde orta es, ad egestatis terminos.
Ego pol te faciam vt quæ sis nunc, & quæ fueris, scias,
Quæ priusquam istam adij, atq; amans ego animum meum isti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in panis inopia.
Atq; ea si erant, magnas habebas omnibus dis gratias.
Eadem quom est melius, me qoius opera'st, ignoras, mala,
Reddam ego te ex fera fame mansuetam, me specta modò.
Nam isti quid succenseam ipsi nihil est, nihil quicquam meret:
Iussa facit, tuo imperio paret, mater, eadem hera es.
Te pol ego vlciscar, te ego vt digna es perdam, atque vt de me meres.
At scelesta viden' vt ne id quidem me dignum esse existimat:
Quem adeat, quê colloquatur, quoq; irato supplicet.
Atque eccam illecebra exit tandem opinor' hic ante ostium.
Meo modo loquar quæ volam, quom'intus non licuit mihi.

3. LENA Cleæreta. ARGYRIPPVS.

V*Num istorum quodque verbum nummis Philippeis aureis*
Non potest auferre hinc à me, si quis emptor venerit.
Hæc rectè quæ tu in nos dicis aurum atque argentum merum'st
Fixus hic apud nos est animus tuus clauo Cupidinis.
Remigio, veloq; quantum poteris, festina & fuge.
Quam magis te in altum capessis, tum æstus te in portum refert.
A. *Ego pol istum portitorem priuabo portorio.*
Ego te dehinc vt merita es de me, & re mea, tractare exequar:
Quom tu me vt meritus sum non tractas, quem eijcis domo.
L. *Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.*
A. *Solus solitudine ego te atq; ab egestate abstuli.*
Solus si ductem, referre gratiam nunquam potes.
L. *Solus ductato, si semper solus quæ poscam dabis.*
Semper tibi promissum habeto hac lege dum superes, datis.

A. Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes,
Modò quom quidem accepisti: haud multò post aliquid quid posceas, paries.
L. Quid modisti ductando, amando, nunquámne expleri potes?
Modò remisisti, continuò iam ut remittā ad te rogas.
A. Dedi equidem quod mecum egisti. L. & tibi ego misi mulierem:
Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.
A. Male agis mecum. L. quid me accusas? si facio officium meum.
Nam neque usquam fictum, neque pictum, neque scriptum in poematis,
Vbi lena bene agas cum quicquam amante, quæ frugi esse volt.
A. Mihi quidem te parcere æquum st tandem, ut tibi durem diu.
L. Non tu scis? quæ amanti parcet, eadem sibi parcet parum.
Quasi piscis, itidem amator lenæ; nequam est, nisi recens,
Is habet succum, is suauitatem, eum, quouis pacto condias:
Vel patinarium, vel assum, vorses quo pacto lubet,
Is dare volt, is se aliquid posci, nam ubi de pleno promitur,
Neque ille scit quid det, quid damni faciat, illi rei studet.
Volt placere sese amicæ, volt mihi, volt pedisequæ.
Volt famulis, volt etiam ancillis, & quoque catulo meo
Sublanditur nouos amator, se ut quom videat, gaudeat.
Vera dico, ad suum quemque hominem quæstum esse æquom'st callidum.
A. Perdidici istæc esse vera, damno cum magno meo.
L. Si ecastor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te ductare postulas.
A. Non meum est. L. nec meum quidem ædepol, ad te ut mittam gratis.
Verùm ætatis atq. honoris gratia hoc fiet tui,
Quia nobis lucro fuisti potius, quàm decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratis dono dabo.
A. Quid si non est? L. tibi non esse credam, illa alio ibit tamen.
A. Vbi quæ dedi ante? L. abusa iam: nam si ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te, nunquam quicquam poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo.
Cætera quæq; volumus vti, Græca mercamur fide.
Quom à pistore panem petimus, vinum ex œnopolio.
Si æs habent, dant mercem, eadem nos disciplina vtimur,
Semper oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.
Vetus est, nihili coactio est. A. cuius? L. non dico amplius.
A. Aliam nunc orationem de spoliato prædicas:
Longè aliam præbes inquam nunc atq. olim quom dabam
Aliam, atque olim quom illiciebas me blandè ad te ac benedicè,
Tum mihi ædes quoq. arridebant, quom ad te veniebam tuæ.
Me unicè vnum ex omnibus te, atq. illam amare aiebas mihi,
Vbi quid dederā, quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
Vsq. eratis, meo de studio studia erant vostra omnia.
Vsque adhærebatis, quod ego iusseram quod volueram,
Faciebatis: quod nolebam ac vetueram, de industria
Fugiebatis, neq. contra id facere audebatis prius.
Nunc neque quid velim, neque olim, facitis magni pessumæ.
L. Non tu scis? hic noster quæstus aucupij simillimus st?
Auceps quando concinnauit aream offundit cibum:
Aues assuescunt: necesse est facere sumptum, qui quærit lucrum.
Sæpe edunt: semel si sunt captæ, rem soluunt aucupi.
Itidem hic apud nos, ædis nobis area est, auceps sum ego,
Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aues.
Bene salutando consuescunt, compellando blanditer,
Osculando, oratione vinnula venustula.
Si papillam pertractauit, haud id est ab re aucupis.
Suauium si sumpsit, sumere eum licet sine retibus.
Hæccine te esse oblitum, in ludo qui fuisti tamdiu?
A. Culpa tu istæc, quæ discipulum semidoctum abs te amoues.
L. Remeato audacter, mercedem si eris nactus, nunc abi.
A. Mane, mane, audi dic quid me æquum censes tibi dare,
Annum hunc ne cum quicquam alio sit. L. tune, viginti minas.
Atque ea lege, si alius ad me prius attulerit, tu vale.
A. At ego, est etiam priusquam abis, quod volo loqui. L. dic quod lubet.
A. Non omnino iam perij, est reliquum quod peream magis.
Habeo unde istuc tibi quod poscis, dem, sed in leges meas
Dabo, vti scire possis perpetuum annum hunc mihi vti seruiat,
Nec quenquam interea alium admittat prorsus quàm me, ad se, virum.
L. Quin si voles, domi serui qui sunt castrabo viros.
Postremò ut voles nos esse syngrapham facito afferas.
Vt voles, vt tibi lubebit, nobis legem imponito.
Modò tecum vnà argentum afferto, facile patiar cætera.
A. Portitorum simillumæ sunt ianuæ lenoniæ:

Si affers,

Si affers, tum patent, si non est quod des, ædes non patent.
Interij si non ego inuenio illas viginti minas.
Et profectò ni illud perdo argentum, pereundum est mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia
Supplicabo, exobsecrabo, vt quenque amicum videro.
Dignos, indignos adire, atq; expedire certum'st mihi.
Nam si mutuas non potero, certum'st sumam fœnore.

ACTVS II.

LIBANVS seruus.

HErcle verò Libane nunc te meliu'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Iam diu factum'st quom discesti ab hero, atq; abijsti ad forum.
Igitur inueniundo argento vt fingeres fallaciam,
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio.
Quin tu abs te socordiam omnem reice & segnitiem amoue,
Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuũ
Serua herum, caue tu idem faxis alij quod serui solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'st. quouis admittunt aues,
Picus & cornix est ab læua, coruos Parrha ab dextra.
Consuadent, certum hercl' est vostram consequi sententiam.
Sed quid hoc quod picus vlmum tundit? haud temerarium'st.
Certe hercle ego quantum ex augurio auspicij intellego,
Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Sauriæ.
Sed quid illuc quod exanimatus currit huc Leonida?
Metuo ne ille obscœnarit meæ falsæ fallaciæ.

---

2. LEONIDA, LIBANVS serui.

VBi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Vt ego illos lubentiores faciam, quàm Lubentia'st?
Maxumam prædam & triumphum eis adfero aduentu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter scortari solent:
Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.
LI. *Illic homo ædis compilauit more si fecit suo,*
Væ illi, tam indiligenter obseruauit ianuam.
LE. *Ætatem velim seruire, Libanum vt conueniam modò,*
LI. *Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocyus.*
LE. *Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo.*
LI. *Largitur peculium omne, in tergo thesaurũ gerit.*
LE. *Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit,*
Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.
Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obuenit, studet.
Maxumas optumitates gaudio offertissumas
Suis heris vnà mecum pariet, gnatoq; & patri.
Adeò vt ætatem ambo, ambobus nobis sint obnoxij,
Nostro deuincti beneficio. LI. *vinctos nescio quos ait.*
Non placet. metuo in commune, ne quam fraude frausus siet.
LE. *Perij ego oppidò, nisi Libanum inuenio, iam vbi est gentium.*
LI. *Hic homo socium ad malam rem quærit quem adiungat sibi.*
Non placet, pro monstro extemplo'st, quando qui sudat tremit.
LE. *Sed quid ego hic properans concesso pedibus, linguæ largior?*
Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens laceras diem?
LI. *Ædepol hominem infelicem, qui patronam comprimat.*
Nam si quid scelestè fecit lingua pro illo peierat.
LE. *Approperabo, ne post tempus prædæ præsidium parem.*
LI. *Quæ illæc præda'st? ibo aduorsum atque electabo quicquid est.*
Iubeo te saluere voce summa, quoad vires valent.
LE. *Gymnasium flagri salueto.* LI. *quid agis custos carceris?*
LE. *O catenarum colone.* LI. *ô virgarum lasciuia.*
LE. *Quot pondo te esse censes nudum?* LI. *non edepol scio.*
LE. *Sciebam ego te nescire, at pol ego qui te expendi, scio.*
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
LI. *Quo argumento istuc?* LE. *ego dicam, quo argumento & quomodo.*
Ad pedes quando alligatum est, æquom centũpondiũ:
Vbi manus manicæ complexæ sunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependes, nec propendes, quin malus nequámque sis.
LI. *Væ tibi.* LE. *hoc testamento seruitus legat tibi.*
LI. *Verbis velitationem fieri compendio volo.*
Quid istuc negotij'st? LE. *certum'st credere.* LI. *audacter licet.*
LE. *Sis amanti subuenire familiari filio,*
Tantum adest boni de improuiso. verùm commixtum malo.
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia vsu'st nobis inuenta & dolis.
Tantùm facinus modò inueni ego, vt nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quò cruciatus confluant.
LI. *Ergo mirabar quòd dudũ scapulæ gestibãt mihi.*

Ariolari quæ occœperunt sibi esse in mundo malum.
Quicquid est eloquere. LI. *magna est præda cum magno malo.*
LI. *Siquidem omnes coniurati cruciamēta cōferent,*
Habeo opinor familiare tergum, ne quæram foris.
LE. *Si istam animi firmitudinē obtines, salvi sumus.*
LI. *Quin, si tergo res soluēda'st, rapere cupio publicū.*
Pernegabo atq; obdurabo, periurabo denique.
LE. *Hem ista virtus est, quando usu'st, qui malum fert fortiter,*
Fortiter malum qui patitur, idem pòst patitur bonū.
LI. *Quin rem actutū edisseris? cupio malū nāciscier.*
LE. *Placide ergo unum quid; derogita, ut acquiescam, non vides*
Me excursura anhelitum etiam ducere? LI. *age age mansero,*
Tuo arbitratu, vel adeò usque dum peris. LE. *Ubinam est herus?*
LI. *Maior apud forum' est, minor hic est intus.* LE. *iam satis est mihi.*
LI. *Tum igitur tu es dives factus?* LE. *mitte ridicularia.*
LI. *Mitto, istuc quod affers, aures exspectant meæ.*
LE. *Animum adverte, ut æque mecum hæc scias.* LI. *taceo.* LE. *beas.*
Meministin asinos Arcadicos mercatori Pellæo,
Nostrum vendere atriensem. LI. *memini, quid tum postea?*
LE. *Hem ergo is argentum huc remisit, quod daretur Sauriæ*
Pro asinis, adolescens venit modò, qui id argentum attulit.
LI. *Ubi is homo'st?* LE. *iam devorandum censes, si conspexeris.*
LI. *Ita enimvero: sed tamen tu inceptò eos asinos prædicas,*
Vetulos, claudos, quibus subtritæ ad femina iam erant ungulæ.
LE. *Ipsus, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas.*
LI. *Teneo. atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus.* LE. *memor es probè.*
Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percōtrarier:
Ecquem filium Stratonis noverim Demænetum?
Dico me novisse extemplò, & me eius servū prædico
Esse, & ædis demonstravi nostras. LI. *quid tū postea?*
LE. *Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Sauriæ*
Viginti minas, sed eum sese non novisse hominem qui siet.
Quoniam ille eloquutus hæc sit. LI. *quid tum?* LE. *ausculta ergo, scies.*
Ipsum verò se novisse callidè Demænetum.
Extemplò facio facetum me, atq; magnificum virū,
Dico me esse atriensem sic hoc respondit mihi.
Ego pol Sauriam non novi, neq; qua facie sit, scio.
Te non æquom'st succensere, si herum vis Demænetum:
Quem ego novi, adduce, argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adductur ū, & me domi præsto fore,
Ille in balneas iturust', inde huc veniet postea. LI. *hem istuc ago.*
Quomodo argētū intervertā, & aduētorē & Sauriā.
Iam hoc opus est exasciatū. nam si ille argentū prius
Hospes huc affert, continuò nos ambo exclusi sumus.
Nā me hodie senex seduxit solū, seorsum ab ædibus
Mihi, tibi; interminatu' est nos futuros ulmeos.
Ni hodie Argyrippo essent viginti argenti minæ,
Iussit vel nos atriensem, vel nos uxorem suam
Defraudare, dixit sese operam promissam dare.
Nunc tu abi ad forum, ad herum, & narra hæc, ut nos acturi sumus.
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauriam,
Dum argentum afferat mercator pro asinis. LE. *faciam ut iubes.*
LI. *Illum ego interea hic obiectabo, prius si fortè advenerit.*
LE. *Quid ais?* LI. *quid vis?* LE. *pugno malum si tibi percussero,*
Mox cùm Sauriam imitabor caveto ne succenseas.
LI. *Hercle verò tu cavebis, ne me attingas si sapis.*
Ne hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
LE. *Quæso æquo animo patitor.* LI. *patitor tu idem, cùm ego referiam.*
LE. *Dico ut usu'st fieri.* LI. *dico hercle ego quoq; ut facturus sum.*
LE. *Ne nega.* LI. *quin promitto, inquam, hostire contrà ut merueris.*
LE. *Ego abeo tu iā scio patiere: sed quis hic est? is est,*
Ille est ipsus. iam ego recurro huc, tu hunc interea hic tene.
Volo seni narrare. LI. *quin tuum officium facis ergo ac fugis?*

3. MERCATOR, LIBANVS.

VT demōstratæ sunt mihi, hasce ædis esse oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I puere, pulta
Atq; atriensem Sauriam, si est intus, evocato huc.
L. *Quis nostras sic frangit fores? Ohe inquam si quid audis.*
M. *Nemo etiā tetigit, sanúsne es?* L. *at cēsebā attigisse,*
Propterea huc quod iter habebas. nolo ego fores conservas meas
A te verberarier. sanè ego sū amicus nostris ædibus.
M. *Pol haud periculum est, cardines ne foribus effringantur,*
Si istoc exemplo tu omnibus qui quærūt respondebis.
L. *Ita hæc morata ianua'st, extemplo ianitorem*
Clamat, procul si quem videt ire ad sese calcitronem.
Sed quid venis? quid quæritas? M. *Demænetum volebam.*
L. *Si sit domi dicam tibi.* M. *quid eius atriensis?*
L. *Nihilo magis intus est.* M. *Ubi est?* L. *ad tonsorem ire dixit.*
M. *Cum iuisset, pòst non rediit?* L. *non ædepol, quid volebas?*
M. *Argenti viginti minas, si adesses, accepisses.*
L. *Qui pro istuc?* M. *asinos vendidit Pellæo mercatori*
Mercatus L. *scio, tu id nunc refers, iam hic credo eum affuturum.*

M. Quæ

M. Qua facie noster Sauria est, si is est, iã scire potero.
L. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
M. Non potuit pictor rectius describere eius formam,
Atq; hercle ipsum adeò contuor, quassanti capite incedit.
L. Quisq; obuiam huic occesserit irato, vapulabit.
M. Siquidem hercle Æacidinis minis, animisq; expletus incedit,
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

---

4. LEONIDA, MERCATOR, LIBANVS.

QVid hoc sit negotij? neminem meum magnifacere dictum?
Libanum in tonstrinam vt iusseram venire, is nullus venit.
Næ ille ædepol tergo & cruribus consuluit haud decorè.
M. Nimis imperiosus est. LI. væ mihi hodie. LE. salhere iussi
Libanum libertum iam manu emissus? LI. obsecro te.
LE. Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occessisti.
Cur non venisti, vt iusseram, in tonstrinam? LI. hic me remoratus est.
LE. Siquidem hercle nunc summum Iouem te dicas detinuisse,
Atq; is precator astiet, malã rem effugies nunquam.
Tu verbero, imperiũ meũ cõtempsisti. LI. perij hospes.
M. Quæso hercle noli Sauria mea caussa hunc verberare.
LE. Vtinam nunc stimulus in manu mihi sit. ME. quiesce quæso.
LE. Qui latera conteram tua, quæ occaluere plagis.
Abscede hac, sine me hunc perdere, qui semper me incendis ira,
Quoi nunquã vnã rẽ me licet semel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem, atq; oggarriam. itaq; iam hercle
Clamore ac stomacho, non queo labori suppeditare.
Iussin' sceleste, ab ianua hoc stercus hinc auferri?
Iussin' columnis deijci operas aranearum?
Iussin' in splẽdorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est, tanquam si claudus sim, cum fuste est ambulandum.
Quia triduum hoc vnum modo foro operam assiduam dederim,
Dũ reperiam qui quæritẽt argentũ in fœnus, hic vos
Dormitis interea domi, at herus in hara, haud ædibus habitat.
Hem ergo hoc tibi. LI. hospes te obsecro defende. M. Sauria oro
Mea caussa vt mittas. LE. eho, ecquis pro vectura olivi
Resoluit? LI. soluit. LE. cui datum est? LI. Sticho vicario ipsi
Tuo. LE. vah delenire apparas, mihi scio vicariũ esse,
Neq; eo esse seruom in heri ædibus, qui sit pluris quàm ille est.
Sed vina heri quæ vendidi vinario Exarcambo
Iam pro iis satisfecit Sticho? LI. fecisse satis opinor.
Nam vidi hunc ipsum adducere & rapere in ius Exarcambum.
LE. Sic obsecro quam credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit. adducit domum etiam vltrò & scribit nummos.
Dromo mercedem retulit? LI. dimidio minus opinor.
LE. Quid reliquom? LI. aiebat reddere quam extemplo sibi redditum esset.
Nam retineri, vt quod sit sibi operis locatum efficeret.
LE. Scyphos quos vtẽdos dedi Philodamo, retulitne?
LI. Non etiam. LE. hem non? si velis da, commoda homini amico.
M. Perij hercle, iam hic me abegerit suo odio. LI. heus iam satis tu.
Audin' quæ loquitur? LE. audio & quiesco. M. tandem opinor.
Conticuit, nunc adeam optimum est, priusquam incipit tinnire,
Quàm mox mihi operam das? LE. hem optume, quamdudum tu aduenisti?
Non hercle te prouideram, quæso ne vitio vortas:
Ita iracundia obstitit oculis. M. non mirum factu'st.
Sed si domi est, Demænetũ volebã. LE. negat esse intus.
Verùm istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
Repromittam istoc nomine solutam rem futuram.
M. Sic potius, vt Demæneto tibi hero præsente reddam.
LI. Herus istunc nouit, atque herum hic. M. hero huic præsente reddam.
LI. Da modo meo periculo, rem saluam ego exhibebo.
Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitã,
Succenseat, quoi omnium rerum ipsus summam credidit.
LE. Non magni pendo, ne duit, si non vol, sic sine astet.
LI. Da inquam, vah, formido miser ne hic me tibi arbitretur
Suasisse, sibi ne crederes, da quæso, ac ne formida;
Saluom hercle erit. M. Credam fore, dum quidem ipse in manu habeo.
Peregrinus ego sum, Sauriam non noui. LI. at nosce sanè.
M. Sit, non sit, non ædepol scio si is est, eum esse oportet.
Ego certè me incerto scio hoc daturum nemini homini.
LE. Hercle istum di omnes perdunt, verbo caue supplicassis.
Ferox est. viginti minas meas tractare sese
Nemo accipit, aufer te domum, abscede hinc, molestus ne sis.
M. Nimis iracunde, non decet superbum esse hominem seruom.
LI. Malo hercle iam magno tuo, nunc isti nec rectè dicis.
Impure, nihili non vides irasci? LE. perge porrò.
LI. Flagitium hominis, da obsecro argentum huic ne male loquatur.

L. Malum hercle vobis quæritis. M. crura hercle diffringentur.
Age impudice, ni iustum impudicum percies, L. perij hercle.
Scelesta nõn audes mihi sceleste subuenire?
L. Pergin' precari pessimo? M. quæ res? tun' libero homini
Male seruos loquere? L. vapula. M. id quidem tibi hercle fiet,
Vt vapules, Demænetum simulac conspexero hodie.
In ius voco te. L. non eo. M. nõ is? memento. L. memini.
M. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vestro. L. væ te
Tibi quidem supplicium carnufex de nobis detur?
M. Atque etiam pro istis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.
L. Quid verbero? ain' tu furcifer? heram nosmet fugitare censes?
I nunc iã ad herũ, quò vocas iamdudũ, quo volebas.
M. Nunc demum tamen nunquam hinc feres argenti nummum, nisi me
Dare iusserit Demænetus, L. ita facito, age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo sum, quàm tu. M. scilicet ita res est. L. Sequere hâc ergo,
Profiscicin', hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusauit
Merito meo, neq; me Athenis alter hodie est quisquam
Qui credi rectè æquè putent. M. fortaßis, sed tamẽ me
Nunquam hodie induces vt tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non nouit.
L. Iam nunc secunda mihi facis. scibam hoc te capitulo hodie
Facturum satis pro iniuria, quanquam ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
M. Fortaſſe. L. etiam nunc dico? Periphanes Rhodius mercator,
Diues absente hero solus mihi talentum argenti
Soli annumerauit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.
M. Fortaſſe. L. atque etiam tu quoq; ipse si esses percunctatus
Me ex aliis, scio pol crederes, nunc quod fers. M. haud negassim.

ACTVS III.

CLEARETA lena, PHILENIVM meretrix.

C. NEquen' ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita es animata, vt quæ expers matris imperij sies?
P. Vbi piem pietatem, si isto more moratam tibi
Postulem placere? mater mihi quo pacto præcipis?
C. An decorum est aduorsari meis te præceptis? P. quid est?
C. Hoccine est pie. atq; colere, matris imperiũ minuere?
P. Neq; quæ rectè faciunt culpo, neq; quæ delinquunt amo.
C. Satis dicacula es amatrix. P. mater is quæstus mihi est.
Lingua poscit, corpus quærit, animus orat, res monet.
C. Ego te volui castigare, tu mi accusatrix ades.
P. Neque pol te accuso, neq; id me facere fas existumo.
Verùm ego meas queror fortunas, quom eo, quem amo, prohibeor.
C. Ergo vna orationis pars de die dabitur mihi?
P. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi,
Ad loquendum, atq; ad tacendum, tute habeas portisculum.
Quin pol si reposiui remum, sola ego in casteria
Vbi quiesco, omnis familiæ causa consistit tibi.
C. Quid ais tu, quam ego vnam vidi mulierem audacissimam?
Quoties te vetui, Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive, aut contui?
Quid dedit? quid deportari iussit ad nos? an' tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Vltro amas, vltro expetessis, vltro ad te accersi iubes.
Qui dant eos derides: qui deludunt deperis.
An te id expectare oportet si quis promittat tibi,
Te facturum diuitem esse si moriatur mater sua?
Ecastor nobis periculum & familiæ portenditur,
Dum eius expectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeò nisi mihi huic argenti affert viginti minas,
Ne ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies summust apud me inopiæ excusatio.
P. Patior si cibo carere me iubeas mater mea.
C. Non veto te amare qui dant, qua amentur gratia.
P. Quid si hic animus occupatus est mater? quid faciam? mone. C. hem.
Meum caput contẽples, siquidem ex re consultas tua.
P. Etiam opilio qui pascit mater alienas ouis,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.
Sine me amare vnum Argyrippum animi causa quem volo.
C. Intrò abi. nam te quidem ædepol nihil est impudentius.
P. Audientem dicto mater produxisti filiam.

LEONIDA, LIBANVS, serui duo.

L. PErfidiæ laudes gratiasq; habemus meritò
Dis magnis,
Quom nostris sycophantiis, dolis, astutiisque,
Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti,
Aduorsum stimulos, laminas, cruces, compedesque,
Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Indoctoresq; acerrumos gnarosq; nostri tergi,
Qui sæpe antè in nostras scapulas cicatrices indiderunt
Eas nunc legiones, copias, exercitusq; eorum
Vi pugnan-

Vt pugnando periuriis nostris euge potiti,
Id virtute huius collegæ, meáque comitate
Factum est. LI. qui me vir est fortior ad sufferendas plagas?
LE. Ædepol virtutes qui tuas nunc possit collaudare.
Sicut ego possum, quæ domi duellique male fecisti,
Næ illa ædepol pro merito tuo nunc memorari multa possint
Vbi fidentem fraudaueris, vbi hero infidelis fueris:
Vbi verbis conceptis sciens libenter periuraris.
Vbi parietes perfoderis, in furto vbi sis deprehensus.
Vbi sæpe causam dixeris pendens aduersus octo,
Artitos viros, valentis virgatores.
LI. Fateor profecto vt prædicas Leonida, esse vera.
Verum ædepol næ & tua quoque malefacta iterari multa
Et vera possunt, vbi sciens fideli infidus fueris.
Vbi prehensus in furto sies, & manufesto verberatus.
Vbi periuraris, vbi sacro manus sis admolitus.
Vbi heris damno, molestiæ, & dedecori sæpe fueris.
Vbi creditum tibi quod sit. tibi datum esse pernegaris.
Vbi amicæ quam amico tuo fueris magis fidelis.
Vbi sæpe ad languorem tua duritia dederis octo.
Validos lictoris vlmeis affectos lentis virgis.
Num male relata est gratia? collegum collaudaui.
LE. Vt méque téque maxumè atque ingenio nostro decuit.
LI. Iam omitte ista, atque hoc quod rogo, responde. LE. rogita quod vis.
LI. Argenti viginti minas habésne? LE. hariolare,
Ædepol senem Demænetum lepidum fuisse nobis,
Vt assimulabat Sauream me esse quàm facete?
Ægre nimis risum continui, vbi hospitem inclamauit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.
Vt memoriter me Sauream vocabat atriensem.
LI. Manedum. LE. quid est? LI. Philenium éstne hæc quæ intus exit?
Atque Argyrippus vna. LE. opprime os, is est. subauscultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans, quid nam esse dicam?
Taciti auscultemus. LI. atat modò hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. LE. qui rei? LI. qui verberarem
Asinos si fortè occœperint clamare hinc ex crumena.

ARGYRIPPVS, PHILENIVM, LIBANVS, LEONIDA.

AR. CVr me retentas? PH. quia tui amans abeuntis egeo,
A. Vale. PH. aliquanto amplius valerem ego, si hic maneres.
A. Salue. P. saluere me iubes : quoi tu abiens affers morbum?
A. Mater mihi supremum tua dixit, domum ire iussit.
P. Acerbum funus filiæ faciet si te carendum est.
L. Homo hercle hinc exclusust foras. L. ita res est. A. mitte quæso.
P. Quò nunc abis? quin tu hic manes? A. mox si voles, manebo.
L. Audin' hunc? opera vt largus est nocturna' nunc enim est.
Negotiosus interdius videlicet Solon est,
Leges vt conscribat, quibus se populus teneat gerræ.
Qui sese parere apparent huius legibus, profecto
Nunquam bonæ frugi sient dies noctesq. potent.
L. Næ iste hercle ab ista non pedem discedat si licessit.
Qui nunc festinat, atq. ab hac minatur sese abire.
L. Sermoni iam finem face tuo, huius sermonem accipiam.
A. Vale. P. quò properas? A. bene vale, apud Orcum te videbo.
Nam equidem me iam quantum potest a vita abiudicabo.
P. Cur tu obsecro, immerito meo me morti dedere optas?
A. Ego te? quam si intelligam deficere vita, iam ipse
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
P. Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?
Nam quid me facturum putas, si istuc, quod dicis, faxis.
Mihi certumst, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
AR. O melle dulci dulcior mihi tu es. PH. certè enim tu vita es.
Mihi, complectere. AR. facio lubens. PH. vtinam sic efferamur,
LE. O Libane, vt miser est homo qui amat! LI. imò hercle verò.
Qui pendet, multò est miserior. LE. scio, qui periculum feci.
Circumsistamus alter hinc, hinc alter appellemus.
LI. Here salue. sed num fumus est hæc mulier quam amplexare?
AR. Quidum? LI. quia oculi sunt tibi lacrumantes, ego rogaui.
AR. Patronus qui vobis fuit futurus perdidistis.
LI. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia nunquam vllum habui.
LI. Philenium salue. PH. dabunt di, quæ velitis, vobis.
LI. Noctem tuam & vini cadum velim si optata fiant.
AR. Verbum caue faxis verbero. LI. tibi equidem, non mihi opto.
AR. Tum tu igitur loquere quod lubet. LI. hunc hercle verberare.
LE. Quisnam istuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
AR. Vt vestræ fortunæ meis præcedunt Libano longè.
Hodie qui nunquam ad vesperum viuam! LI. quapropter quæso?

AR. Quia ego hanc amo, & hæc me amat : huic quod dem nusquam quicquam'st.
Hinc me clamantem ex ædibus abegit huius mater
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt.
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturum se dixit.
Vt hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se, hunc annum totum.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve possunt?
Ille qui illas perdit, saluus est : ego qui non perdo, pereo.
LI. Iam dedit argentum? AR. non dedit. LI. bono animo es, ne formida.
LE. Secede huc Libane, te volo. LI. si quid vis. AR. obsecro vos.
Eadem istac opera suauius est complexos fabulari.
LI. Non eadem omnia æque omnibus lere suauia esse scito.
Vobis est suaue amantibus complexos fabulari.
Ego complexum huius nihil moror, meum autem hic aspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus nobis suades.
AR. Ego verò & quidem ædepol lubens. interea si videtur
Concedite istuc. LE. vin' herum deludi? LI. dignu'st sanè.
LE. Vin' faciam vt me Philenium præsente hoc amplexetur?
LI. Cupio hercle. LE sequere hac AR. ecquid sultis locuti?
LE. Auscultate, atque operam date, & mea dicta deuorate,
Primùm omnium seruos tuos nos esse non negamus.
Sed si tibi minæ viginti argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? AR. libertos. LE. at non patronos?
AR. Id potius. LE. viginti minæ hic insunt in crumena.
Has ego si vis, tibi dabo. AR. di te seruassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum,
Salus interioris corporis, amorisq; imperator:
Hic pone, hic istam colloca crumenam in loco planè
LE. Nolo ego te, qui herus sis, mihi onus istuc sustinere.
AR. Quin tu labore liberas te, atque istam imponis in me.
LE. Ego baiulabo, tu, vt decet dominum, ante me ito inanis.
AR. Quid nunc? quid est? quin tradis huc crumenam impressatum herum?
LE. Hanc qui daturus, hanc iube petere atque orare mecum.
Nam istuc procline est, quod iubes, planè collocare.
PH. Da meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas.
Leonida, argentum mihi, ne nos deiunge amantis.
LE. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem.
Agnellum, hædillum me tuum dic esse, vel vitellum,
Prehende auriculas, compara labella cum labellis.
AR. Ten' osculetur verbero? LE. quàm verò indignum visum est?
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
AR. Quid vis? egestas imperat, fricentur, da nunc quod oro.
PH. Age mi Leonida, obsecro fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc isto argento.
LE. Nimis bella es atque amabilis : & si hoc esset meum hodie,
Nunquam remorarem quin darem : illum te orare melius't.
Illic hanc mihi seruandam dedit. LI. sanè bella belle.
Cape hoc sis Libane. AR. furcifer etiam me delusisti?
LE. Nunquam hercle facerem, genua ni tàm nequiter fricares.
Agesis, tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc.
LI. Taceas, me spectes. AR. quin ad hunc Philenium aggredimur:
Virum quidem pol optumum, & non similem furis huius.
LI. Inambulandum est, nunc mihi vicissim supplicabunt.
AR. Quæso hercle Libane sis herum tuis factis sospitari
Da mihi istas viginti minas. vides me amantem egere.
LI. Videbitur, factum volo, redito huc conticinio,
Nunc istanc tantisper iube petere atq; orare mecum.
PH. Amandóne exorarier vis te, an osculando?
LI. Enimuerò vtrunque. PH. ego obsecro, & tu vtrunque nostrùm serua.
AR. O Libane mi patrone, mihi trade istuc magis decoru'st,
Libertum potius quàm patronum onus in via portare.
PH. O Libane, ocellus aureus, donum decúsq; amoris.
Amabò faciam quod voles da istuc argentum nobis.
LI. Dic igitur me tibi anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam putillum passerculum.
Fac proserpentem bestiam, duplicem vt habeam linguam:
Circundatoque me brachiis : meúmque collum circumplecte.
AR. Ten' complectatur carnufex? LI. quàm verò indignus videor?
Ne istuc nec quicquam dixeris tam indignum in me dictum.
Vehes pol hodie me, siquidem hoc argentum ferre speres.
AR. Ten' ego veham? LI. tun' hoc feras argentum aliter à me?
AR. Perij hercle si verum quidem est decorum, herum

rem vehere seruum.
Inscende. LI. *sic istic solent superbi subdomari.*
Hem sic abi, laudo, nec te equo magis est equus vllus sapiens.
AR. *Inscende actutum.* LI. *ego fecero, hem quid istuc? vt tu incedis?*
Demam hercle iam de hordeo, tolutim ni badizas.
Amabo Libane, iam sat est. LI. *nunquam hercle hodie exorabis,*
Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduersum cliuum,
Postea ad pistores dabo, vt ibi cruciere currens,
Asta vt descendam nunc iam in procliui, quanquam nequam es.
AR. *Quid nunc, quoniam ambo, vt est libitum, nos delusistis.*
Datisne argentum? LI. *siquidem mihi statuam & aram statuis,*
Atque vt Deo mihi hic immolas bouem: nam ego tibi salus sum.
LE. *Etiam tu here istunc amoues abs te, atq; ipse me aggredere.*
Atq; illa sibi que hic iusserat mihi statuis nunc, supplicisque?
AR. *Quem te autem deum nominem?* LE. *Fortunam atque Obsequelam.*
AR. *Iam istoc es melior.* LI. *an quid est homini salute melius?*
AR. *Licet laudem fortunam, tamen vt ne salutem culpem.*
PH. *Ecastor ambe sunt bone.* AR. *sciam vbi boni quid dederint.*
LE. *Opta id quod vt contingat tibi vis.* AR. *quid si optaro.* LE. *eueniet.*
AR. *Opto annum hunc perpetuum mihi huius operas.* LE. *impetrasti.*
AR. *Ain verò?* LE. *certè inquam.* LI. *ad me adi vicissim atque experire,*
Exopta id quod vis maximè tibi euenire fiet.
AR. *Quid ego aliud exoptem amplius, nisi cuius inopia 'st?*
Viginti argenti commodas minas huius quidem matri?
LI. *Dabuntur, animo si, bono, facile exoptata obtingent.*
AR. *Vt consueuere homines salus frustratur & fortuna.*
LE. *Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.*
LI. *Ego pes fui.* AR. *quin nec caput nec pes sermonis appares.*
Nec quid dicatis, nec cur me ludatis scire possum.
LI. *Satis iam delusum censeo, rem vt est, nunc eloquamur.*
Animum Argyrippe aduorte sis, pater nos ferre hoc iussit
Argentum ad te. AR. *vt tempore opportunéque attulistis!*
LI. *Hic inerũt viginti minæ bonæ mala opera partæ*
Has tibi nos pactis legib. dare iussit. AR. *quid id est quæso?*
LI. *Noctem huius & cœnam sibi vt dares.* A. *iube aduenire quæso.*
Meritissumo eius quæ volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. LE. *patieris Argyrippe.*
Patrem hanc amplexari tuum? AR. *hæc facile facies vt patiar.*
Leonida curre obsecro, patrem huc orato vt veniat.
LI. *Iamdudum est intus. Hac quidem non venit angiporto.*
Illac per ortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium: ne vxor resciscat metuit.
De argento ni mater tua sciat vt sit factum. AR. *heia.*
Benedicite, ite intrò citò, valete. ME. *& vos amate.*

ACTVS IIII.

DIABOLVS *adolescens*, PARASITVS.

DI. *Agedum istum ostende quem conscripsisti syngraphum*
Inter me & amicam & lenam. Leges pellege.
Nam tu poeta es prorsus ad eam rem vnicus.
PA. *Horrescet faxo lena, leges quom audiet.*
DI. *Age quæso mi hercle translege.* PA. *audin.* DI. *audio.*
PA. *Diabolus Glauci filius Cleæretæ,*
Lenæ dedit dono argenti viginti minas.
Philenium vt secum esset noctes & dies
Hunc annum totum. DI. *neque cum quicquam alio quidem*
PA. *Addóne?* DI. *adde: vt scribas, vide, planè & probè.*
PA. *Alienum hominem intromittat neminem*
Quòd illa aut amicum aut patronum nominet.
Aut quòd illa amica, amatorem prædicet:
Fores occlusæ omnibus sient, nisi tibi,
In foribus scribat occupatam esse se.
Aut quòd illa dicat peregrè allatam epistolam.
Ne epistola quidem vlla sit in ædibus.
Nec cerata adeo tabula & si qua inutilis
Pictura sit, eam vendat ni quatriduo
Abalienarit, quo ex te argentum acceperit,
Tuus arbitratus sit, comburas si velis:
Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras.
Vocat conuiuam neminem, illam tu voces
Ad forum ne quem illa oculos adiiciat suos.
Si quem alium aspexit, cæca continuò fiet.
Tecum vna postea æquè pocula potitet.
Abs ted' accipiat, tibi propinet, tu bibas,
Ne illa minus, aut plus quàm tu sapiat. DI. *satis placet.*
PA. *Suspiciones omnes ab se segreget.*
Neque illæc vlli pede pedem homini premat.
Quum surgat, neque in lectum inscendat proximum.
Neque cum descendat, inde det cuiquam manum:
Spectandum ne quicquam annulum det, neque roget.
Talos ne quoiquam homini admoueat, nisi tibi.
Quom iaciet, te ne dicat, nomen nominet.

Deam sibi inuocet quam lubebit propitiam:
Deum nullum, si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat, tu pro illa ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat.
Post si lucerna extincta sit, ne quid sui
Membri commoueat quicquam in tenebris. DI. optumust.
Ita scilicet facturam, verùm in cubiculo
Deme istuc, equidem illam moueri gestio.
Nolo habere illam causam, & votitam dicere.
PA. Scio, captiones metuis. DI. verum. PA. ergo ut iubes,
Tollam. DI. quid ni? PA. audi reliqua. DI. loquere, audio.
PA. Neque ullum verbum faciat perplexabile,
Neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.
Fortè si tussire occœpsit, ne sic tussiat,
Vt cuiquam linguam in tussiendo proserat.
Quod illa autem simulet quasi grauedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas.
Potius quam quoiquam sauiium faciat palàm.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat, si dixerit,
Hæc multa ei esto, vino viginti dies
Vt careat. DI. pulchrè scripsti. scitum syngraphum.
PA. Tum si coronas, serta, unguenta iusserit
Ancillam ferre Veneri aut Cupidini,
Tuus obseruet, Venerine eas det an viro.
Si forte puras velle habere dixerit,
Tot reddat spurcas quot puras habuerit.
Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.
DI. Placent profectò leges. sequere intrò. P. sequor.

2. DIABOLVS, PARASITVS.

Sequere hac, egon'? hæc patiar? aut taceam? mori
Me malim, quàm hæc non eius uxori indicem.
Ain tu apud amicam munus adolescens uli
Fungare: uxori excuses te & dicas senem?
Præripias scortum amanti, atque argentum objicias
Lenæ? suppiles etiàm domi uxorem tuam?
Suspendas potius me, quàm tacita hæc auferas.
Iam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Nisi quidem illa antè occupassit te, effliges scio.
Luxuriæ sumptus suppeditare ut possies.
Ibo sic faciundum censeo, me honestiust
Quam te palam hanc rem facere, ne illa existumet.
Amoris causa percitum id fecisse te:
Magis quàm sua causa. DI. at pol qui dixti rectius.
Tu ergo face ut illi turbas, lites concias.
Cum suo sibi gnato unà ad amicam de die
Hunc potitare, illam expilare iam. PA. ne me mone.
Ego istud curabo. DI. at ego te opperiar domi.

ACTVS V.

ARGYRIPPVS adolescens, DEMÆNETVS senex.

AR. Agedum decumbamus sis pater. DE. ut iusseris,
Mi gnate, ita fiet. AR. pueri mensam apponite.
DE. Nunc quidnam tibi molestumst mi gnate, si hæc mecum accubat?
AR. Pietas pater, oculis dolorem prohibet, quanquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quod tecum accubat.
DE. Decet verecundum esse adolescentem Argyrippe. AR. ædepol pater,
Merito tuo facere possum. DE. age ergo hoc agitemus conuiuium.
Vino & sermone suaui nolo ego metui, amari mauolo
Mi gnate, me abs te. AR. pol ego utrunque facio, ut æquum est filium.
DE. Credam istuc si esse te hilarem videro. AR. an tu esse tristem putas?
DE. Putem ego quem videam æquè esse mæstum ut quasi dies si dicta sit.
AR. Ne dixis istuc. DE. ne sic fueris, illico ego non dixero.
AR. Hem aspecta, rideo. DE. utinam male qui mihi volunt, sic rideant.
AR. Scio equidem, quamobrem me pater tu tristem credas nunc tibi,
Quia istæc est tecum, atque ego quidem hercle, ut verum tibi dicam, pater,
Ea res me male habet, ac non eò, quin tibi non cupiam quæ velis.
Verùm istam amo, aliam tecum esse equidem facilè possim perpeti.
DE. At ego hanc volo. AR. ergo sunt quæ exoptas. DE. mihi quæ ego exoptem volo.
Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi potestatem dedi.
Cum hac annum ut esses, atque amanti argenti feci copiam.
AR. Hem istoc me facto tibi deuinxti. DE. quin te ergo hilarem das mihi?

2. ARTEMONA mulier, PARASITVS, DEMÆNETVS, ARGYRIPPVS, PHILENIVM, meretrix.

AR. An tu meum virum hic potare obsecro cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti viginti minas?
Meóque sciente filio ita facere flagitium patrem?
PA. Neque diuini neque mi humani quicquam accreduas
Artemona si huius rei esse mendacem inueneris.
AR. Ah scelesta, ego præter alias meum virum fui rata,
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxume.
PA. At nunc dehinc scito illum ante omnes minimi mortales preci
Madidum, nihili, incontinentem, atque osorem uxoris suæ.
AR. Pol, ni vera ista essent, numquam faceret ea quæ nunc facit.
PA. Ego quoque hercle illum antehac hominem semper sum frugi ratus.
Verùm hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
Potet unà, atque unà amicam ductet decrepitus senex.

ART. Hoc ecastor est quòd ille it ad cœnam cotidie.
Ait sese ire ad Archidemum, Chæream, Chærestratum.
Clinium, Chremem, Cratinum, Dineam, Demosthenem.
Is apud scortum corruptelæ, & liberis lustris studet.
PA. Quin tu illum iubes ancillas rapere sublimem domum?
AR. Tace modò, ne illum mecastor miserum habebo. PA. ego istuc scio,
Ita fore illi dum quidem cum illo nupta eris. AR. ego censeo
Eum etiam hominem senatui dare operam, aut clientibus.
Ibi labore delassatum noctem totam stertere.
Illi opere foris faciundo lassus noctu aduenit.
Fundum alienum arat, incultum familiarem deserit.
Is etiam corruptus, porrò suum corrumpit filium.
PA. Sequere hac me modò, iam faxo ipsum hominem manifestò opprimas.
AR. Nihil ecastor est quod facere mauelim. PA. mane dum. AR. quid est?
PA. Possis si fortè accubantem tuum virum conspexeris,
Cum corona amplexum amicam si videas, cognoscere?
AR. Possum ecastor. PA. hem tibi hominem. AR. perij. PA. paulisper mane.
Aucupemus ex insidiis clanculum quam rem gerant.
AR. Quid modi pater amplexandi facies? DE. fateor gnate mi.
AR. Quid fatere? DE. me ex amore huius corruptum oppido.
PA. Audin quid ait? AR. audio. DE. egon' ut non domo uxori meæ
Surripiam in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?
Non ædepol conduci possim vita uxoris annua.
PA. Censen' tu illunc hodie primum ire assuetum in ganeum?
AR. Ille ecastor suppilabat me, quòd ancillas meas
Suspicabar atque is insontis miseras cruciabam. AR. pater
Iube dare vinum, iamdudum factum est, quum primum tibi.
DE. Da puere ab summo, age tu interibi ab infimo da sauium.
AR. Perij misera, ut osculatur carnufex capuli decus.
DE. Animam ædepol suauiorem aliquanto quàm uxoris meæ.
PH. Dic amabò, an fœtet anima uxoris tuæ? DE. nauseam
Bibere malim, si necessum est, quàm illam oscularier.
AR. Miser ecastor es. PA. mecastor dignus est. AR. quid ais pater?
AR. Ain' tandem? næ tu istuc cum magno malo tuo
Dixisti in me, sine venias modò domum, faxo ut scias,
Quid pericli sit dotatæ uxori conuicium dicere.
AR. Ecquid matrem amas? DE. egóne? illam nunc amo, quia non adest.
AR. Quid quom adest? DE. periisse cupio. PA. amat homo te hic, ut prædicat.
AR. Næ ille ecastor fœneratò funditat. nam si domum
Redieris hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
AR. Iace pater talos, ut porrò nos iaciamus. D. maxumè.
Te Philenium mihi, atque uxori mortem, hoc Venerium est.
Pueri plaudite, & mihi ob iactum cantharo mulsum date.
AR. Non queo durare. PA. si non didicisti fullonicam,
Non mirandum est. in oculos inuadere optumum est.
AR. ego pol viuam, & tu isthæc hodie cum tuo magno malo
Innocuisti. PA. ecquis currit pollinctorem accersere?
AR. Mater salue. ART. sic salutas? PA. Mortuus est Demænetus.
Tempus est subducere hinc me pulchrè; hoc gliscit prælium.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta ut voluerit.
Atque interea ut decubamus suadebo hi dum litigant.
Posi domum hunc cras adducam ad Lenam, ut viginti minas
Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat.
Sese alternas cum illo noctes hac frui nam ni impetro,
Regem perdidi, ex amore tam acri ei homini incendium.
ART. Quid tibi hoc receptio ad te est meum virum? PH. pol me quidem
Miseram odio enicauit. AR. surge amator, i domum.
DE. Nullus sum. ART. Immo es, ne negato omnium pol nequissimus.
At etiam cubat cuculus. surge amator, i domum.
DE. Væ mihi. ART. vera ariolare, surge amator, i domum.
DE. Abscede ergo paululum istinc. ART. surge amator, i domum.
DE. Iam obsecro uxor. ART. Nunc uxorem me esse meministi tuam?
Modò quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
D. Totus perij. ART. quid tandem, anima fœtétne uxoris tuæ?
D. Murrham olet. ART. iam surripuisti pallam, quam scorto dares?
AR. Ecastor quin surrepturum pallam promisit tibi?
ART. Non taces? AR. ego dissuadebam mater. ART. bellum filium.
Istoc ine patrem æ[illegible]eres liberis largirier?
Nihil te ne pudet? [illegible] tua nihil sit, tui me uxor pudet.
ART. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
D. Non licet manere (cœna coquitur) dum cœnam modo?
ART. Ecastor cœnabis hodie, ut dignum est, magnum malum.
D. Malè cubandum est, iudicatum me uxor adducit domum.
AR. Dicebam pater tibi, ne matri consuleres male.
PHI. De palla memento amabo. D. iuben hanc hinc abscedere?
PHI. Immò intus potius, sequere hac me, mi anime. D. ego sequor.

AR. I domum. PH. da sauium etiam prius quam abis. DE. I in crucem.

GREX.

HIC senex si quid clam vxorem, suo animo fecit volup,
Neq; nouum, neq; mirum fecit, nec secus quàm alij solent,
Nec quisquam'st tã in genio duro: nec tã firmo pectore,
Quin vbi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene,
Nunc si voltis deprecari huic seni ne vapulet,
Remur impetrari posse, si plausum clarum datis.

AVLVLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

LAR Prologus.
EVCLIO Senex.
STAPHYLA Anus.
EVNOMIA Mulier.
MEGADORVS Senex.
STROBILVS Geminus seruos.
ANTRAX Coquus.
CONGRIO Coquus.
PITHODICVS Seruos.
LYCONIDES Adolescens.
PHÆDRIA Puella.

ARGVMENTVM.

ENEX auarus vix sibi credens Euclio,
Domi suæ defossã multis cũ opibus
Aulam inuenit, rursumq; penitus conditam
Exanguis, amens, seruat. eius filiam
Lyconides vitiarat, interea senex
Megadorus à sorore suasus ducere,
Vxorem auari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit, atq; aulæ timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias seruos facit huius Lyconidis,
Qui virginem vitiarat, atq; ipse obsecrat,
Auunculum Megadorum sibimet cedere
Vxorem amanti per dolum, mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperatò inuenit,
Lætusq; natam collocat Lyconidi.

ARGVMENT[illegible] ALIVD.

AVlam repertam au[illegible] domi Euclio
Vi summa seruat, mi[illegible]ectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hunc Megadorus indotatam ducere,
Lubensq; vt faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio, abstrudit foris.
Req; omni inspecta compressori seruulus
Id surpit illic Euclioni rem refert,
Ab eo donatur auro, vxore, & filio.

PROLOGVS.

LAR familiaris.

NE quis miretur qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum familiaris ex hac familia
Vnde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Iam multos annos est, quum'st possideo, & colo,
Patriq; auoq; amicus huius qui nunc habet.
Sed mihi auos huius obsecrans concredidit
Auri thesaurum clam omnis in medio foco
Defodit, venerans me, vt id seruarem sibi.
Is quando moritur, ita auido ingenio fuit,
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quàm cum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno, & miserè viueret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obseruare, ecquid maiorem filius
Mihi honorem haberet, quàm eius habuisset pater.
Atq; ille verò minus, minusq; impendio
Curare, minusq; me impartire honoribus,
Item à me contrà factum est, nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat filium
Pariter moratum, vt pater auusq; huius fuit.
Huic filia vna est, ea mihi cotidie
Aut thure, aut vino, aut aliquo semper supplicat,
Dat mihi coronas eius honoris gratia
Feci thesaurum, vt hic reperiret Euclio,
Quo eam faciliùs nuptum si vellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco,
Is scit adolescens quæ sit quam compresserit.
Illa illum nescit, neque compressum autem pater.
Eam ego hodie faciam, vt hic senex de proximo
Sibi vxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat qui compresserat.
Et hic qui poscit eam sibi vxorem senex,
Is adolescentis illius est auunculus:
Qui illam stuprauit noctu Cereris vigiliis.
Sed hic senex iam clamat intus vt solet,
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere volt, ne surreptum siet.

ACTVS

ACTVS I.

EVCLIO senex, STAPHYLA anus.

E. Exi inquam, age, exi, exeundum hercle tibi hinc est foras.
Circumspectatrix cum oculis emissitiis.
S. Nam cur me miseram verberas? E. ut misera sis.
Atq; ut te dignam malam mala ætatem exigas.
S. Nam qua nunc caussa me extrusisti ex ædibus?
E. Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?
Illuc regredere ab ostio, illuc sis, vide ut
Incedit. at scin' quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cepero, aut stimulum in manu,
Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
S. Vtinam me diui adaxint ad suspendium
Potius quidem quam hoc pacto apud te seruiam.
E. Vt scelesta sola secum murmurat.
Oculos hercle ego istos improba effodiam tibi,
Ne me obseruare possis, quid rerum geram.
Abscede hinc etiam nunc, etiam nunc, etiam ohe.
Istic adesto, si hercle tu ex istoc loco
Digitum transuorsum, aut unguem latum excesseris,
Aut si respexis donicum ego te iussero,
Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
Scelestiorem me hac anu certè scio
Vidisse nunquam, nimisq; ego hanc metuo malè,
Ne mihi ex insidiis verba imprudenti duit,
Neu persentiscat, aurum ubi est absconditum.
Quæ in occipitio quoq; habet oculos, pessima.
Nunc ibo ut visam, sitne ita aurum ut condidi,
Quod me sollicitat plurimis miserum modis.
S. Nec nunc mecastor quid hero ego dicam meo
Malæ rei euenisse, quamue insaniam,
Queo comminisci, ita me miseram ad hunc modum
Decies die uno sæpe extrudit ædibus.
Nescio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Peruigilat noctes totas, tum autem interdius
Quasi claudus sutor domi sedet, totos dies.
Neq; iam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo quoi appetit,
Queo comminisci, neq; quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quam ex me ut unam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

2. EVCLIO senex, STAPHYLA anus.

E. Nunc defæcato demum animo egredior domo,
Postquam perspexi salua esse intus omnia.
Redi nunc iam intro atq; intus serua. S. Quippini
Ego intus seruem? an ne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus.
Ita inaniis sunt oppletæ atq; araneis.
E. Mirum quin tua me caussa faciat Iuppiter
Philippum regem, aut Darium, triuenefica.
Araneas mihi ego illas seruari volo.
Pauper sum, fateor, patior, quod di dant fero.
Abi intrò, occlude ianuam, iam ego hic ero:
Caue quemquam alienum in ædis intromiseris.
S. Quid si quispiam ignem quærit? E. extingui volo.
Ne caussæ quid sit, quod te quisquam quæritet.
Nam si ignis viuet, tu extinguere extemplo:
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atq; abstulisse dicito.
Profectò in ædes meas me absente neminem
Volo intromitti, atq; etiam hoc prædico tibi,
Si bona fortuna veniat, ne intromiseris.
S. Pol ea, ipsa credo ne intromittatur, cauet.
Nam ad ædis nostras nusquã adiit, quanquã propè.
E. Tace, atq; abi intrò. S. Taceo, atq; abeo. E. occlude sis,
Fores ambobus pessulis, iam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle inuitus abeo, sed quid agam scio.
Nam noster nostræ qui est magister curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in viros.
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur credo, habere aurum domi.
Nam verisimile non est, hominem pauperem
Pauxillum parui facere, quin nummum petat.
Nam nunc quum celo sedulò omnes, ne sciant,
Omnes videntur scire, & me benignius
Omnes salutant, quàm salutabant prius:
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras.
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerũ gerã?
Nunc quò profectus sum ibo, postidea domum
Me rursum quantum potero, tantum recipiam.

3. EVNOMIA, MEGADORVS senex.

E. Velim te arbitrari me hæc verba frater,
Meæ fidei, tuæq; rei hoc caussa
Facere, ita ut æquum est germanam sororem.
Quanquam haud falsa sum, nos odiosas haberi.
Nam multum loquaces meritò omnes habemur.
Nec mutam profectò repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo in seculo.
Verùm hoc frater cogitato unum tamen,
Tibi proximam, mihique item esse te.
Vt æquom est, quod in rem esse utriq; arbitremur,
Et mihi te, & tibi me consulere, & monere,
Neq; occultum id haberi, neq; per metum mussari.
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eo nunc secretò te huc foras seduxi.
Vt tuam rem ego tecum hic loquerer familiariter.
M. Da mihi optuma fœmina manum. E. ubi ea est? quis ea
Nam est optuma? M. tu. E. tune ais? M. si negas,
Nego. E. Decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla potest eligi, alia alia
Peior frater est. M. idem ego arbitror, nec tibi
Aduorsari certum est de istac re unquam soror.
E. Da mihi operam amabo. M. tua est, utere,
Atq; impera, si quid vis. E. id quod in rem tuam.
Optumum esse arbitror, te id admonitum aduenio.
M. Soror more tuo facis. E. factum volo. M. quid est id
Soror? E. quod tibi sempiternum salutare
Sit procreandis liberis. M. ita di faxint.

E. Volo te uxorem domum ducere. M. hei occidi.
E. Quid ita? M. Quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta soror, lapides loqueris. E. eia hoc face,
Quod te iubet soror. M. si iubeat, faciam. E. in rem
Hoc tuam est. M. vt quidem emoriar, priusquã ducã.
Quae cras veniat, perendie foras feratur soror.
His legibus quam tu dare vis, cedo, nuptias adorna.
E. Quam maxima possum tibi frater dare dote.
Sed est grandior natu, media est mulieris aetas.
Eam si iubes frater, tibi me poscere poscam.
M. Num non vis me interrogare te? E. imo quod vis, roga.
M. Post mediam aetatem, qui media ducit uxorem domum,
Si eam senex anum praegnantem fecerit fortuito,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Posthumus?
Nunc ego istum soror laborem degam, & deminuam tibi.
Ego virtute deûm & maiorum nostrorum diues sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quae in seruitutem sumptibus redigunt viros.
E. Dic mihi quaeso, quis ea est, quam vis ducere vxorem? M. eloquar.
Nouistin hunc senem Euclionem ex proxumo pauperculum?
E. Noui hominem haud malum mecastor. M. eius cupio filiam
Virginem mihi desponderier. sine verba ne facias soror.
Scio quid dictura es hanc esse pauperem: haec pauper placet.
E. Di bene vortant. M. idem ego spero. E. quid me nunc vis? M. vale.
E. Et tu frater. M. Ego conueniam Euclionem si domi est,
Sed eccum nescio vnde nunc sese homo recipiat domum.

A. EVCLIO, MEGADORVS senes.

PRaesagibat mihi animus, frustra ire me quom exibam domo:
Ita abibam inuitus. nam neq; quisquam curialium
Venit neq; magister, quem diuidere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet sum hic, animus domi est.
M. Saluos atq; fortunatus Euclio semper sies.
E. Di te ament Megadore. M. quid tu? rectene atq; vt vis vales?
E. Non temerarium est, vbi diues blandè appellat pauperem.
Iam illic aurũ me scit habere, eo me salutat blandius.
M. Ain tu valere te? E. Pol ego haud à pecunia perbene.
M. Pol si est animus aequus tibi, satis habes qui bene vitam colas.
E. Anus hercle huic indicium fecit de auro, perspicuè palam est.
Quoi ego iam linguam praecidam atq; oculos effodiam domi.
M. Quid tu solus tecum loquere? E. pauperiem meam conqueror.
Virginem habeo grandem, dote cassam atq; illocabilem,
Neq; eam queo locare quoiquam. M. tace, bonum habe animum, Euclio.
Dabitur, adiuuabere à me, dic si quid opus est, impera.
E. Nunc petit quom pollicetur, inhiat aurum vt deuoret.
ALTERA manu fert lapidem, panẽ ostentat altera.
Nemini credo, qui largè blandust diues pauperi.
Vbi manum inijcit benignè, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos noui polypos, qui vbi quid tetigerint, tenẽt.
M. Da mihi operam parumper, paucis est quod te volo.
De communi re appellare mea & tua. E. hei misero mihi,
Aurum mihi intus harpagatum est. nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionẽ, verùm interuisam domi.
M. Quò nunc abis? E. Iam ad te reuortar, nam est quod visam domum.
M. Credo aedepol, vbi mentionem ego fecero de filia,
Mihi vt despondeat, sese à me derideri rebitur.
Neq; illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.
E. Di me seruant, salua res est, saluum est si quid non perit,
Nimis male timui, priusquam intrò redij, exanimatus fui.
Redeo ad te Megadore, si quid me vis. M. habeo gratiam.
Quaeso quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
E. Dum quidem ne percontèris quod mihi non lubeat proloqui.
M. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? E. bono.
M. Quid fide? E. bona. M. quid factis? E. neq; malis, neq; improbis.
M. Aetatem meam scis? E. scio esse grandem itidem vt pecuniam.
M. Certè aedepol equidem te ciuem sine omni malitia semper sum ratus, & nunc arbitror. E. aurum huic olet.
Quid nunc me vis? M. quoniam tu me, & ego te qualis sis scio.
Quae res rectè vortat, mihiq; tibiq; tuaeq; filiae:
Filiam tuam mihi vxorem posco, promitte hoc fore.
E. Heia Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis.
Vt inopem atq; innoxium abs te, atq; abs tuis, me irrideas,
Nam de te neq; re, neq; verbis merui, vt faceres quod facis.

M. Neq;

M. Neq; ædepol te ego derisum venio, neq; derideo. Neq; dignum arbitror. E. cur igitur poscis meam gnatam tibi?

M. Vt propter me tibi sit melius, mihiq; propter te & tuos.

E. Venit hoc mihi in mentem, Megadore, te esse hominem diuitem, Factiosum: me item esse hominem pauperum pauperrimum:

Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, Te bouem esse, & me esse asellum, vbi tecum coniunctus siem,

Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto.

Tu me bos haud magis respicias, gnatus quasi nunquam siem.

Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat.

Neutrubi habeam stabile stabulum si quid deuortij fuat.

Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus,

Hoc magnum est periculum, me ab asinis ad boues transcendere.

M. Quam ad probos propinquitate proximè te adiunxeris, Tam optimum'st. tu conditionem hanc accipe, ausculta mihi,

Atq; eam desponde mihi. E. at nihil est dotis quod dem. M. ne duis, Dummodò morata rectè veniat, dotata' st satis.

E. Eò dico, ne me thesauros reperisse censeas.

M. Noui, ne doceas, desponde. E. fiat: sed prò Iuppiter, Non ego disperij? M. quid tibi'st. E. crepuit quasi ferrum modò.

M. Hic apud me hortum confodere iussi, sed vbi hic est homo?

Abijt neq; me certiorem fecit, fastidit mei.

Quia videt me suam amicitiam velle, more hominum facit:

Nam si opulentus it petitum pauperioris gratiam, Pauper metuit congredi, per metum malè rem gerit: Idem quando illæc occasio periit, post serò cupit.

E. Si hercle ego te non elinguandam dedero vsq; ab radicibus, Impero, auctorq; sum, vt me quiuis castrandum loces.

M. Video hercle ego te me arbitrari Euclio hominem idoneum, Quem senecta ætate ludos facias haud merito meo.

E. Neq; pol Megadore facio, neq; si cupiam, copia'st.

M. quid? nunc etiam mihi despondes filiam? E. illis legibus, Cum illa dote quam tibi dixi. M. sponden' ergo? E. spondeo:

Di bene vortant. M. ita fuxint. E. illud facitò vt memineris Conuenisse vt nequid dotis mea ad te afferret filia.

M. Memini. E. at scio, quo vos pacto soleatis perplexarier.

Pactum non pactum est, non pactum pactum est, quod vobis lubet.

M. Nulla controuersia mihi tecum erit, sed nuptias Hodie quin facimus, num quæ caussa'st? E. immò optume.

M. Ibo igitur, parabo, nunquid me vis? E. istuc fiat, vale.

M. Heus Strobile, sequere properè me ad macellum strenuè.

E. Illic hinc abiit. di immortales, aurum obsecro quid valet?

Credo ego tam illum inaudiisse, mihi esse thesaurum domi: Id inhiat, ea affinitatem hanc obstinauit gratia.

---

5. EVCLIO senex, STAPHYLA anus.

E. VBi tu es quæ deblaterasti iam vicinis omnibus, Meæ me filiæ daturum dotē? heus Staphila te voco. Ecquid audis, vascula intus purè propera, atq; elue. Filiam despondi ego hodie, huic nuptum Megadoro dabo.

S. Di bene vortant. Verùm ecastor non potest, subitum est nimis.

E. Tace atq; abi, curato fac sint, quom à foro redeam domum. Atq; occlude ædes. iam ego hic adero. S. quid ego nunc agam?

Nunc propè adest exitium, mihi atq; herili filiæ. Nam probrum atq; partitudo propè adest, vt fiat palam. Quod celatum est, atq; occultatum vsq; adhuc, nunc non potest. Ibo intro vt herus quæ imperauit, facta cùm veniat, sient. Nam ecastor malum mœrorem metuo, ne mistum bibam.

ACTVS II.

STROBILVS seruus, ANTHRAX, CONGRIO coqui.

S. POstquam obsonauit herus, & conduxit coquos. Tibicinasq; hasce apud forum, edixit mihi, Vt dispartirem obsonium hic bifariam.

C. Me quidem hercle, dicam palàm, non diuides. Si quom tu totum me ire vis, operam dabo.

S. Bellum & pudicum verò prostibulum populi, Post si quis velles te haud non velles diuidi.

Atqui ego istuc Anthrax aliouorsum dixeram, Nunc istuc quod tu insimulas, sed herus nuptias Meus hodie faciet. C. cuius ducit filiam?

S. Vicini huius Euclionis è proximo. Ei adeò obsonij hinc dimidium iussit dari, Cocum alterum, itidemq; alteram tibicinam.

C. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?

S. Nempe sicut dicis. C. quid? hic non poterat de suo. Senex obsonari filiæ in nuptiis?

S. Vah. C. quid negotij est? S. quid negotij sit rogas?

Pumex non æquè est aridus, atque hic est senex.
C. *Ain' tandem ita esse vt dicis?* S. *tute existuma:*
Suam rem non perijsse seq; eradicarier,
Quin diuûm atque hominum clamat continuò fidem,
De suo tigillo fumus si qua exit foras.
Quin quom is dormitum, follem obstringit ob gulam.
C. *Cur?* S. *ne quid animæ forte amittat dormiens.*
C. *Etiámne obturat inferiorem gutturem,*
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
S. *Hæc mihi te, vt tibi me æquum est credere.*
C. *Imò equidem credo.* S. *at scin' etiam quomodo?*
Aquam hercle plorat, quom lauat profundere.
C. *Censen' talentum magnum exorari potesse*
Ab istoc sene vt det, qui fiamus liberi?
S. *Famem hercle vtendam, si roges, nunquam dabit:*
Quin ipsi pridem tonsor vngues dempserat,
Collegit, omnia abstulit præsegmina.
C. *Ædepol mortalem parcè parcum prædicas.*
Censen' verò adeò esse parcum, & miserè viuere?
S. *Pulmentum pridem ei eripuit miluius,*
Homo ad prætorem plorabundus deuenit,
Infit ibi postulare plorans, eiulans,
Vt sibi liceret miluium vadarier.
Sexcenta sunt, quæ memorem si sit otium,
Sed vter vestrorum est celerior? memora mihi.
C. *Ego vt multo melior.* S. *cocum ego, non furem rogo.*
C. *Cocum ego dico.* A. *quid tu ais?* C. *sic sum, vt vides.*
A. *Cocus ille nundinali'st, in nonum diem*
Solet ire coctum. C. *tu trium literarum homo*
Me vituperas. A. *etiam fur trifurcifer.*

2. STROBILVS, ANTRAX, CONGRIO.

S. *Tace nunc iam tu, atq; agnum horum vter est pinguior.*
A. *Licet.* S. *tu Congrio eum sume atq; abi*
Intrò illuc, & vos illum sequimini.
Vos cæteri illuc ad nos. C. *hercle iniuria*
Dispertiuisti, pinguiorem agnum isti habent.
S. *At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.*
I sane cum illo Phrygia, tu autem Eleusium
Huc intrò, abi dum ad nos. C. *ô Strobile subdole,*
Huccine detrusisti me ad senem parcissimum?
Vbi si quid poscas, ad rauim poscas prius
Quam quicquam detur. S. *stultus & sine gratia es.*
Tibi rectè facere, quando quod facias perit?
C. *Qui verò?* S. *rogitas? iam principio in ædibus*
Turba istuc nulla tibi erit, si quid vti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poscere.
Hic autem apud nos magna turba, ac magna familia'st.
Supellex, aurum, vestes, vasa argentea:
Vbi si perit quippiam, (quod te scio
Facilè abstinere posse si nihil obuiam'st,)
Dicant, coqui abstulerunt, comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eueniet, quippe cui
Vbi quid surripias, nihil quicqua'st, sequere hac sis, me. C. *sequor.*

3. STROBILVS, STAPHYLA.

S. *Heus Staphyla prodi, atq; ostium aperi.* S. *qui vocat?*
STR. *Strobilus.* STA. *quid vis?* STR. *hosce vt accipias cocos.*
Tibicinamq;, & obsonium in nuptias,
Megadorus iussit Euclioni hæc mittere.
S. *Cereri'n' Strobile has facturi nuptias?*
S. *Qui?* S. *quia temeti nihil allatum intellego.*
S. *At iam afferetur si à foro ipsus redierit.*
S. *Ligna hic apud nos nulla sunt.* S. *sunt asseres?*
S. *Sunt pol.* S. *Sunt igitur ligna, ne quæras foris.*
S. *Quid impurate, quicquid Vulcano studes,*
Cœnæne causa, aut tuæ mercedis gratia,
Nos nostras ædes postulas comburere?
S. *Haud postulo, duc istos intrò.* S. *sequimini.*

4. PYTHODICVS seruos.

Curate, ego interuisam quid faciant coqui,
Quos pol vt ego hodie seruem, cura maxuma'st
Nisi vnum hoc faciam, vt in puteo cœnam coquant,
Coctam inde sursum subducemus corbulis.
Si autem deorsum comedent, si quid coxerint,
Superi incœnati sint, & cœnati inferi.
Sic verba hic facio, quasi negotij nihil siet.
Rapacidarum vbi tantum siet in ædibus.

5. EVCLIO, CONGRIO.

Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Vt bene haberem meæ me filiæ in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito pisces, indicant
Caros, agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia:
Atq; eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil est qui emam.
Ita illis impuris omnibus adij manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi, festo die si quid prodegeris,
Profestо egere liceat, nisi peperceris.
Postquam hanc rationem cordi ventriq; edidi,
Accessit animus ad meam sententiam,
Quàm minimo sumptu filiam vt nuptum darem.
Nunc tusculum emi, & hasce coronas floreas,
Hæc imponentur in foco nostro lari,
Vt fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædes nostras conspicor.
Et strepitus est intus, númnam ego compilor miser?
C. *Aulam maiorem si potes, vicinia*
Pete: hæc parua'st, capere non quit. E. *hei mihi,*
Perij hercle, aurum rapitur, aula quæritur:
Nimirum occidor, nisi ego intrò huc propero currere.
Apollo quæso subueni mihi, atq; adiuua,

Confige

Confige sagittis fures thesaurarios.
Quoi in re tali subuenisti antehac.
Sed cesso prius quàm prorsus perij currere.

6. ANTHRAX.

DRomo desquama pisceis, tu Machaerio
Congrum, murænam exdorsua quantum potes.
Atq; omnia dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo vtendam peto
A Congrione: tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quàm volsus ludius.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle credo, faciunt officium suum.
Fugiam intrò, ne quid turbæ hic fiat itidem.

ACTVS III.

CONGRIO.

OPtati cives, populares, incolæ, accolæ, aduenæ omnes.
Date viā qua fugere liceat, facite totæ plateæ pateāt.
Neq; ego vnquam nisi hodie ad bacchas veni in bacchanal coquinatum,
Ita me miserum & meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atq; oppido perij, ita me iste habuit senex gymnasium.
Attat oerij hercle ego miser, aperit bacchanal, adest.
Sequitur, scio quam rem geram, hoc ipsus magister me docuit.
Neque ligna ego vsquam gentium præberi vidi pulchrius,
Itaque omnis exegit foras, me atque hos onustos, fustibus.

2. EVCLIO, CONGRIO.

E. REdi, quo fugis nunc? tene, tene. C. quid stolide clamas?
E. Quia ad treisuiros iam ego deferam tuum nomen. C. quamobrem?
E. Quia cultrum habes. C. cocum decet. E. quid comminatus es
Mihi? C. istuc male factum arbitror, quia non latus fodi.
E. Homo nullus est te scelestior qui viuat hodie,
Neq; quoi ego de industria amplius male plus lubens faxim.
C. Pol etsi taceas palam id quidem est: res ipsa testis est.
Ita fustibus sum mollior miser magis quam vllus cinædus.
Sed quid tibi nos tangendi, homo, tactio est? quæ res?
E. Etiam rogitas? an quia minus quàm æquom erat feci?
C. Sine hercle cum malo magno tuo si hoc caput sentiet.
E. Pol ego haud scio quid post fiat, tuum nunc caput sentit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotij,
Me absente, nisi ego iusseram, volo scire. C. tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. E. Quid tu malum curas
Vtrum crudum an coctum edam, nisi tu mihi es tutor?
C. Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hic cenā.
E. Volo scire ego item, meæ domi meāne salua futura?
C. Vtinam mea mihi modò auferam, quæ attuli, salua.
E. Me haud pœnitet, tuāne expetam? C. scio, ne doce, noui.
Quid est, qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic cœnam?
Quid fecimus? quid diximus tibi secus quàm velles?
E. Etiam rogitas scelestissime homo, qui angulos omnis
Mearum ædium, & conclauium mihi peruium facitis?
Id vbi tibi erat negotium ad focum si adesses,
Non fissile haberes caput, meritò id tibi factum est.
Adeò vt tu meam sententiam iam noscere possis,
Si ad ianuam huc accesseris nisi iussero, propius:
Ego te faciam miserrumus mortalium vti sies.
Scis iam meam sententiam? quò abis? redi rursum.
C. Ita me bene amet Lauerna, tu iam nisi reddi
Mihi vasa iubes, pipulo differam hic te ante ædis.
Quid ego nunc agam, næ edepol veni huc auspicio malo:
Nummo sum conductus, plus iam medico mercede opus est.

3. EVCLIO, CONGRIO.

E. HOc quidem hercle quoquo ibo nunc, mecum erit, mecum feram.
Neq; istuc in tantis periclis vnquam committam vt siet.
Ite sanè nunc iam intrò omnes, & coqui & tibicinæ.
Etiam introduce, si vis vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc iam quantum lubet.
C. Hem perij, postquam impleuisti fustibus istorum caput.
E. Abi, opera huc conducta est vostra, non oratio.
C. Heus senex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
E. Lege agito mecū, molestus ne sis, & cœnam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. C. abi tu modò.

4. EVCLIO.

ILlic hinc abiit. Dî immortales facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper cœpit rem habere aut negotium.
Veluti Megadorus tentat me omnibus miserū modis,
Qui simulauit mei honoris mittere huc causa coquos.
Is mea causa misit hoc qui surriperent misero mihi.
Condignè etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris perdidit penissume.
Vbi erat hæc defossa occœpit ibi scalpurire vngulis
Circumcirca. quid opus est verbis? ita mihi pectus peracuit:
Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium,

Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset, extremi ex manu manubrium.
Quid opust verbis? facta est pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis, eccum incedit à foro,
Iam hunc non ausim præterire, quin consistam & colloquar.

5. MEGADORVS, EVCLIO.

M. Narraui amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, sapienter factum, & consilio bono:
Nam meo quidem animo si idem faciant cæteri,
Opulentiores pauperiorum filias
Vt indotatas ducant domum,
Et multo fiat ciuitas concordior,
Et inuidia nos minore vtamur, quàm vtimur.
Et illæ malam rem metuant, quàm metuunt magis,
Et nos minore sumptu simus, quàm sumus.
In maxima illæ populi parte est optima,
In pauciore auidis altercatio est.
Quorum animis auidis atque insatietatibus
Neq; lex, neq; sutor capere est qui possit modum.
Neq; hoc qui dicat: quo illæ nubent diuites,
Dotatæ, si istud ius pauperibus ponitur,
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes:
Hoc ita si fiat, mores meliores sibi
Parent pro dote quos ferant, quàm nunc ferunt.
Ego faxim muli precio qui superant equos,
Sient viliores gallicis canteriis.
E. Ita me di amabunt, vt ego hunc ausculto lubens
Nimis lepide fecit verba ad parsimoniam.
M. Nulla ergo dicat: equidem dotem ad te attuli
Maiorem multo, quàm tibi erat pecunia,
Enim mihi quidem æquomst purpuram atq; aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pedissequas,
Salutigerulos pueros, vehicula qui vehar.
E. Vbi matronarum hic facta pernouit probe.
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.
M. Nunc quoquo venias, plus plaustrorum in ædibus
Videas, quàm ruri quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrumst præ quàm vbi sumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius,
Caupones patagiarii, indusiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut myrobrecharii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii, sutores, diabathrarii,
Solearii astant, astant molochinarii,
Petunt fullones, sarcinatores petunt.
Strophiarii astant, astant semizonarii.
Iam hosce absolutos censeas, cedunt, petunt.
Trecenti cum stant phylacistæ in atriis.
Textores, limbolarii, arcularii, ducuntur, datur
Æs, iam hosce absolutos censeas.
Cum incedunt infectores crocotularii,
Aut aliqua mala crux semper est quæ petat,

E. Compellarem ego illum, ni metuam ne desinat
Memorare mores mulierum: nunc sinam.
M. Vbi nugiuendis res soluta est omnibus,
Ibi ad postremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Miles impransus astat, æs censet dari.
Vbi disputata est ratio cum argentario:
Etiam plus ipsus debet argentario,
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæ sunt atq; aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, sumptusq; intolerabiles:
Nam quæ indotata est, ea in potestate est viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Sed eccum affinem ante ædes. quid agitur Euclio?

6. EVCLIO, MEGADORVS.

E. Nimium lubenter audiui sermonem tuum.
M. An audiuisti? E. vsque à principio omnia.
M. Tamen, è meo quidem animo, aliquanto rectius facias,
Si nitidior sis nuptiis filiæ.
E. Pro re nitorem & gloriam pro copia:
Qui habent, meminerint sese vnde oriundi sient.
Neq; pol Megadore, mihi, neq; quoquam pauperi.
Opinione melius res structa est domi.
M. Immo est & dii faciant vti siet,
Plus plusq; istuc sospitent quod nunc habes.
E. Illud mihi verbum non placet, quod nunc habes
Tam hic scit me habere, quàm egomet. anus fecit palam.
M. Quid tute solus de senatu seuocas?
E. Pol ego te vt accusem meritò meditabar. M. quid est?
E. Quid sit, me rogas? qui mihi omnis angulos
Furum impleuisti in ædibus misero.
Qui mihi intromisisti in ædes quingentos coquos,
Cum senis manibus, genere geryonaceo.
Quos si Argus seruet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioui Iuno custodem addidit,
Is nunquam seruet præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere sola si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenem potest,
Tum obsonium autem. M. pol vel legioni sat est.
Etiam agnum misi. E. Quo quidem agno sat scio
Magis curiosam nusquam vllam esse bestiam.
M. Volo ex te ego scire agnus qui sit curio.
E. Qui ossa atq; pellis totus est, ita cura macet.
Quin exta inspicere in sole etiam viuo licet,
Ita is pellucet quasi laterna Punica.
M. Cædendum illum ego conduxi. E. tum tu idem optumumst
Loces efferendum, nam iam credo mortuus est.
M. Potare ego tecum hodie Euclio volo.
E. Non potem ego quidem hercle. M. at ego iussero
Cadum vnum vini veteris à me afferrier.
E. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum aquam est.
M. Ego te hodie reddam madidum si viuo, probè,
Tibi an decretum est bibere aquam? E. scio quam rem agat,
Vt me deponat vino, eam affectat viam.
Post hoc quod habeo vt commutet coloniam.

Ego id cauebo: nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo & operam & vinum perdideris simul.
M. Ego nisi quid vis eo lauatum vt sacrificem.
E. Aedepol ne tu aula multos inimicos habes:
Atque istuc aurum, quòd tibi concreditum est,
Nunc hoc mihi factu optumum'st, vt te auferam
Aula, in Fidei fanum, ibi abstrudam probè.
Fides noui, ii me, & ego te, caue sis tibi
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te fretus tua fides, fiducia.

ACTVS IIII.

STROBILVS Lyconidis seruos.

Hoc est serui facinus frugi, facere quod ego persequor.
Ne morae molestiaeq; imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia seruire seruos postulat,
In herum matura in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet seruo sese vt cogitet.
Nam qui amanti hero seruitutem seruit, quasi ego seruio,
Si herum videt superare amorem, hoc serui officium reor,
Retinere ad salutem: non eum quò incumbat, eò impellere.
Quasi pueris qui nare discunt, scirpea inducitur ratis,
Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus.
Eodem modo seruom ratem esse amanti hero aequom censeo.
Vt toleret, ne pessum abeat, tamq;
Imperium herile discat, vt quod frons velit, oculi sciant.
Quod iubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula.
Nec sua opera rediget unquã in splendorẽ compedes,
Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.
Eam hero nunc renunciatum'st, nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, vt quae fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione, in ara hic assidam sacra.
Hinc ego huc & illuc potero, quid agant arbitrarier.

2. EVCLIO, STROBILVS.

E. Tu modò caue cuiquam indicassis aurum meum esse istic Fides.
Non metuo ne quisquam inueniat, ita probè in latebris situm est.
Aedepol nae illic pulchram praedam agat, si quis illam inuenerit
Aulam onustam auri, verùm id te quaeso vt prohibessis Fides.
Nunc lauabo, vt rem diuinam faciã, ne affinẽ morer,
Quin vbi accersat me, meam extemplo filiam ducat domum.
Vide Fides etiam atq; etiam nunc saluam vt aulam abs te auferam.
Tuae fidei concredidi aurum, in tuo luco & fano modò est situm.
S. Di immortales, quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hic intus in fano Fides.
Caue tu illi fidelis quaeso potius fueris, quàm mihi.
Atq; hic pater est, vt ego opinor, huius herus quam amat.
Ibò hinc intrò, perscrutabor fanum si inueniã vspiam
Aurum dũ hic est occupatus. sed si repperero, ô Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeò tibi faciã, verum ego mihi bibã, vbi id fecero.

3. EVCLIO.

Non temerè est quòd coruos cantat mihi nunc ab laeua manu,
Simul radebat pedibus terrã, & voce crocitabat sua.
Continuò meum cor coepit artem facere ludicram,
Atq; in pectus emicare. sed ego cesso currere?

4. EVCLIO, STROBILVS.

E. Foras, lumbrice, qui sub terra erepsisti modò,
Qui modò nusquam comparebas, nunc quom compares, peris.
Ego aedepol te praestigiator miseris iã accipiã modis.
S. Quae te mala crux agitat? quid tibi mecum est commercij senex?
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me causa verberas?
E. Verberabilissume, etiam rogitas nõ fur, sed trifur?
S. Quid tibi subripui? E. redde huc sis. S. quid vis reddam? E. rogitas?
S. Nihil equidem tibi abstuli. E. at illud quod tibi abstuleras cedo.
S. Hem quid agis? E. quid agam? auferre non potes. S. quid vis tibi?
E. Pone hoc sis, aufer cauillam, nõ ego nũc nugas ago.
S. Quid ego ponam? quin tu eloquere quicquid est suo nomine.
Non hercle equidem quicquam sumpsi, nec tetigi. E. ostende huc manus.
S. Hem tibi ostendi, eccas. E. video, age ostende etiam tertiam.
S. Laruae hunc atq; intemperiae, insaniaeq; agitant senem.
Facisne iniuriam mihi, an non? E. fateor, quia non pendo maximam.
Atq; id quoq; iam fiet, nisi fatere. S. quid fatear tibi?
E. quid abstulisti hinc? S. Di me perdant, si ego quicquam abstuli,
Niue adeò abstulisse vellem. E. agedum excutedum pallium.
S. Tuo arbitratu. E. ne inter tunicas habeas. S. tenta quà lubet.
E. Vah scelestus, quàm benignè, vt ne abstulisse intelligam.
Noui sycophantias age rursum ostende huc manum
Dexteram. S. hem. E. nunc laeuam ostende. S. quin equidem ambas profero.

EV. Iam scrutari mitto, redde huc. ST. quid reddam? EV. ah nugas agis.
Certe habes. ST. habeo ego, quid habeo? EV. non dico audire expetis.
Id meum quicquid habes redde. ST. insanis perscrutatus es.
Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inuenisti penes.
EV. Mane, mane, quis ille intus alter erat tecum simul?
Perij hercle, ille nunc intus turbat, hunc si amitto, hic abierit.
Postremò iam hunc perscrutaui: hic nihil habet. abi quò lubet.
Iuppiter te dijque omnes perdant. ST. haud malè agit gratias.
EV. Ibo intrò, atque illi duo socienno iam interstringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis, abin an non? ST. abeo. EV. caueas, ne videam.

5. STROBILVS.

EMortuum ego me mauelim læto malo
Quàm non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic iam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet iam secum, & mutabit locum.
Atat foris crepuit, eccum senex aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad ianuam concessero.

6. EVCLIO, STROBILVS.

EV. FIdei censebam maxumam multo fidem
Esse, ea sublevit os mihi penissumè.
Ni subuenisset coruos, perissem miser.
Nimis hercle ego illum coruum ad me veniat velim,
Qui indicium fecit, vt ego illi aliquid boni
Dicam: nam quod edit tam duim, quàm perduim.
Nunc hoc vbi abstrudam, cogito solum locum,
Syluani lucus extra murum est auius,
Crebro salicto oppletus, ibi sumam locum.
Certum est Syluano potius credam quàm Fidei.
Euge, euge ST. dij me saluum & seruatum volunt.
Iam ego illuc præcurram atque inscendam aliquam in arborem,
Indéque obseruabo aurum vbi abstrudat senex.
Quanquam hic manere herus me ss. iusserat,
Certum est, malam rem potius quæram cum lucro.

LYCONIDES adolescens, EVNOMIA mulier, PHAEDRA puella.

LY. DIxi tibi mater, iuxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia: nunc te obsecro
Fac mentionem cum auunculo mater mea.
Resciróque mater quod dudum obsecraueram.
EV. Scis tute facta velle me quæ tu velis
Et istuc confido à fratre me impetrassere,
Et causa iusta est, si quidem ita'st vt prædicas,
Te eam compressisse vinulentum, virginem.
LY. Egone vt te aduorsum mentiar, mater mea?
PH. Perij mea nutrix obsecro te, vterus dolet,
Iuno lucina tuam fidem. LY. hem mater mea.
Tibi rem potiorem video, clamat parturit.
EV. I hac intrò mecum gnate mi ad fratrem meum,
Vt istuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.
LY. Iam sequor te mater, sed seruom meum
Strobilum miror vbi sit, quem ego me iusseram
Illic operiri, nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci iniuriam est.
Ibo intrò, vbi de capite meo sunt comitia.

8. STROBILVS.

PIci diuitiis, qui aureos montis colunt,
Ego solus supero: nam istos reges cæteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus, ô lepidum diem,
Nam vt dudum hinc abij, multò illuc adueni prior.
Multóque prius me collocaui in arborem,
Inde expectabam aurum vbi abstrudebat senex.
Vbi ille abijt, ego me deorsum duco de arbore.
Fodio aulam auri plenam, inde ex eo loco
Video recipere se senem, ille me non videt.
Nam ego modò declinaui paulùm me extra viam.
Attat eccum ipsum, ibo vt hoc condam domum.

9. EVCLIO senex, LYCONIDES adolescens.

EV. PErij, interij, occidi, quò curram? quò non curram?
Tene, tene, quem? quis? nescio, nihil video, cæcus eo, atque
Equidem quò eam, aut vbi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum inuestigare: obsecro vos ego mihi auxilio:
Oro, obtestor: sitis & hominem demonstretis, qui eam abstulerit.
Qui vestitu & creta occultant sese, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum'st, nam esse bonum te vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? noui omnes, scio fures esse hic complures.
Hem nemo habet horum, occidisti. dic igitur quis habet? nescis?
Heu me miserum, miserè perij male perditus, pessimè ornatus eo.
Tantum gemiti & mali mœstitiæque hic dies mihi obtulit,
Famem, & pauperiem, perditissimus ego sum omnium in terra,
Nam quid mihi opus vita'st? qui tantum auri perdidi.
Quod custodiui sedulò egomet me defraudaui,
Animúmque meum, geniúmque meum, nunc eo alij lætificantur:
Meo malo & damno pati nequeo.
LY. Quinam homo hic ante ædis nostras eiulans conqueritur mœrens?
Atque hic quidem Euclio est, vt opinor, oppidò ego interij, palàm res est.
Scis perisse iam, vt ego opinor, filiam suam, nunc mihi incertu'st.
Quid agam, abeam, an maneam? an adeam, an fugiam, quid agam ædepol nescio.

IO. EVCLIO senex, LYCONIDES adolescens.

EV. Quis hic loquitur? LY. ego sum miser.
LY. Immò ego sum miser, & miserè perditus.
Qui tãta mala, mœstitudinéq; obiigis. L. animo bono es
EV. Quo obsecro pacto esse possum? L. quia istuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci & fateor. EV. quid ego ex te audio?
L. Id quod verum'st. E. quid ego de te merui adolescens mali,
Quamobrem ita faceres, meq; meosq; perditum ires liberos?
LY. Deus impulsor fuit, is me ad illam illexit. EV. quo modo?
L. Fateor me peccauisse, & me culpam commeritum scio.
Id adeo te oratum aduenio, vt animo æquo ignoscas mihi.
EV. Cur id ausus facere? vt id quod non tuum esset tangeres?
L. Quid vis fieri? factu'st illud, fieri infectum non potest.
Deos credo voluisse: nam ni vellent, non fieret, scio.
E. At ego deos credo voluisse, vt apud te me in neruo enicem.
L. Ne istuc dixis. E. quid tibi ergo meam me inuito tactio'st?
L. Quia vini vitio, atq; amoris feci. E. homo audacissume,
Cum istacne te oratione huc ad me adire ausum impudens?
Nam si istuc ius est vt tu istuc excusare possies,
Luce clara deripiamus aurum matronis palàm.
Post id si prehensi simus, excusemus ebrios
Non fecisse amoris caussa: nimis vile'st vinum atq; amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.
L. Quin tibi vltrò supplicatum aduenio, ob stultitiam meam.
EV. Non mihi homines placent, qui quom malefecerunt purgant.
Tu illam sciebas non tuam esse, non attactam oportuit.
L. Ergo quia sum tangere ausus, haud causificor, quin eam
Ego habeam potissimum. EV. tun' habeas me inuito meam?
L. Haud te inuito postulo, sed meam esse oportere arbitror.
Quin tu eam inuenies inquam, meam illam esse oportere Euclio.
EV. Nisi refers. L. quid tibi ego referam? EV. quod surripuisti meum.
Iam quidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi scribam dicam.
L. Surripui ego tuum? vnde, aut quid id est? EV. ita te amabit Iuppiter
Vt tu nescis. L. nisi quidem tu mihi quid quæras, dixeris.
EV. Aulam auri inquam te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse. L. neque id ædepol ego dixi, neque feci. EV. negas?
L. Pernego, immò neq; aurum, neque istæc aula quæ sies
Scio, nec noui. EV. illam ex Syluani luco quam abstuleras cedò,
I refer, dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero: fur i, refer.
L. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te Euclio
De alia re resciuisse censui, quod ad me attinet.
Magna est res: quam ego tecum otiosè, si otium est, cupio loqui.
EV. Dic bona fide, tu id aurum non surripuisti? LY. non, bona.
E. Neq; scis quis abstulerit? L. istuc quoque bona. EV. atq; id si scies,
Qui abstulerit mihi indicabis? L. faciam. E. neq; partem tibi
Ab eo, quoi est, indipisces, neq; furem excipies? L. ita.
EV. Quid si fallis? L. tum me faciat quod volt magnus Iuppiter.
EV. Sat habeo, age nunc loquere quid vis. L. si me nouisti minus,
Genere quo sim gnatus, hic mihi est Megadorus auunculus.
Meus fuit pater Antymachus, ego vocor Lyconides,
Mater est Eunomia. EV. noui genus nunc quid vis? id volo
Noscere. L. filiam ex te tu habes. EV. immò eccillam domi.
LY. Eam tu despondisti opinor meo auunculo. EVC. omnem rem tenes.
L. Is me nunc renunciare repudium iussit tibi.
EV. Repudium rebus paratis, atq; exornatis nuptiis.
Vt illum di immortales omnes, quantum est, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miser.
L. Bono animo es, & benedice, nunc quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene feliciterq; vortat, ita di faxint inquito.
EV. Ita di faciant. L. & mihi ita di faciant. audi nunc iam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parui precij,
Quin pudeat, quin purget sese. nũc te obsecro Euclio,
Vt quod ego erga te imprudens peccaui, aut gnatam tuam,
Mihi ignoscas, eamq; vxorem mihi des, vt lex iubet.
Ego me iniuriam filiæ fecisse fateor tuæ,
Cereris vigiliis per vinum atque impulsu adolescentiæ.
E. Hei mihi, quod facinus ex te ego audio? L. cur eiulas?
Quem ego auum feci, iam vt esses filiæ nuptiis.

Nam tua gnata peperit, decumo mense post, numerum cape,
Eo repudium remisit auunculus caussa mea.
I intrò, exquære sitne ita vt ego prædico. E. perij oppido.
Ita mihi ad malum malè res plurimæ se agglutinant.
Ibo intrò, vt quid huius sit rei sciam. L. iam te sequor.
Hæc propemodum iam esse in vado salutis res videtur.
Nunc seruum esse vbi dicam meum Strobilum non reperio,
Nisi etiam hic operiar tamen paulisper postea intrò
Hunc subsequar, interim spacium ei dabo exquirendi
Meum factum, ex gnatæ pedissequa nutrice anu: ea rem nouit.

ACTVS V.

STROBILVS, LYCONIDES.

DI immortales, quibus & quanti me donatis gaudiis?
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo, quis me est ditior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui di sint propitij?
L. Certò enim ego vocem hic loquentis modò me audire visus sum.
STR. Herumne ego aspicio meum? L. videon' Strobilum seruum meum?
S. Ipsus est. L. haud ad inst. S. congrediar. L. contollam gradum.
Credo ego illum vt iussi, eampse anum adiisse huius nutricem virginis,
S. Quin ego illi me inuenisse dico hanc prædam, atque eloquor.
Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque eloquar,
Repperi. L. quid repperisti? S. non quod pueri clamitant,
In faba se reperisse. L. iámne autem vt soles, ludis?
ST. Here mane, eloquar: iam ausculta. L. age ergo loquere. S. repperi hodie
Here diuitias nimias. L. vbinam? ST. quadrilibrem inquam aulam auri plenam
L. Quod ego facinus audio ex te? S. Euclioni huic seni surripui.
L. Vbi id aurum? S. in arca apud me nunc volo me emitti manu.
L. Egóne te emittam manu scelerum cumulatissime? S. abi here, scio
Quam rem geras, lepidè hercle animum tentaui tuum, iam
Eripere apparabas quid faceres, si reperissem?
L. Non potes probasse nugas, i redde aurum. S. reddam ego aurum?
L. Redde inquam, vt huic reddatur. S. ab vnde? L. quòd modò fassus es esse
In arca. ST. soleo hercle ego nugas garrire, ita loquor. L. at scin'
Quomodo? ST. vel hercle enica, nunquam hinc feres à me.

CAPTEIVEI.

DRAMATIS PERSONAE.

ERGASILVS parasitus.
HEGIO senex.
ARISTOPHONTES.
LORARIVS.
HEGIONIS puer.
PHILOCRATES captiui.
PHILOPOLEMVS.
TYNDARVS.
STALAGMVS seruos.
GREX.

ARGVMENTVM.

Aptus est in pugna Hegionis filius,
Alium quadrimum fugiens seruos vendidit.
Pater capteiuos comercatur alteros,
Tantum studens vti natū recuperet.
Et inibi emit olim amissum filium,
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Vt amittatur fecit, ipsus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitiuom simul,
Indicio cuius alium agnoscit filium.

PROLOGVS.

HOs quos videtis stare hic capteiuos duos,
Illi qui stant, ij stant hic ambo, non sedent.
Vos mihi testes estis, me verum loqui.
Senex qui hîc habitat Hegio, est huius pater.
Sed is quo pacto sui sibi seruiat patri,
Id ego apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filij nati duo.
Alterum quadrimum puerum seruos surpuit,
Eumq; hinc profugiens vendidit in Alide,
Patri huiusce. Iam hoc tenetis, optimum est.
Negat hercle ille vltimus, accedito.
Si non vbi sedeas locus est, est vbi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquom, alieno vti nihil moror.

Fugitiuus ille, ut dixeram antè, huius patri,
Domo quem profugiens domini abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi vna aetas erat.
Hic nunc domi seruit suo patri, nec scit pater.
Enimuerò di nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis quomodo unum me amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aulidis,
Vt fit in bello, capitur alter filius:
Medicus Menarchus emit ibidem in Aulide.
Coepit capteiuos commercarier hic alios,
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum capteiuom, hunc suum esse nescit, qui domi est:
Et quoniam heri inde audiuit, de summo loco,
Summoque genere captum etiam equitem alterum,
Nihil precio parsit, filio dum parceret,
Reconciliare ut facilius posset domum.
Emit hosce de praeda ambos de quaestoribus.
Hisce autem inter sese confinxerunt dolum.
Quo pacto hic seruos suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem & nomina,
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Huius illic, hic illius hodie fert imaginem,
Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,
Et suum herum faciet libertatis compotem,
Eodemque pacto fratrem seruabit suum:
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem
Imprudens, itidem ut saepe iam in multis locis
Plus insciens qui fecit, quàm prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia,
Ita compararunt & confinxerunt dolum.
Itaque hi commenti de sua sententia,
Vt in seruitute hic ad suum maneat patrem.
Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri.
Homunculi quanti sunt, quom recogito,
Haec res agetur nobis, vobis fabula.
Sed etiam est paucis vos quod monitos voluerim.
Profectò expediet fabulae huic operam dare.
Non pertractatè facta 'st, neque item ut caeterae.
Neque spurcidici insunt versus immemorabiles.
Hic neque periurus leno 'st, nec meretrix mala,
Neque miles gloriosus. Etiámne vereamini,
Quia bellum Aetolis esse dixi cum Aulidis,
Foris illic extra scenam fient praelia.
Nam hoc pene iniquum est comico choragio,
Conari desubitò nos agere tragoediam.
Proin' si quis pugnam expectat, lites contrahat,
Valentiorem nactus aduersarium
Si erit, ego faciam ut pugnam inspectet non bonam,
Adeò ut spectare postea omneis oderit.
Abeo: valete in dices iustissimi.
Domi bellique duellatores optumi.

ACTVS PRIMVS.

ERGASILLVS parasitus.

IVuentus nomen indidit scorto mihi:
Eò quia inuocatus soleo esse in conuiuio.
Scio absurdè dictum hoc derisores dicere,
At ego dico rectè. Nam scortum in conuiuio
Sibi amator talos cum iacit, inuocat.
Estne inuocatum, annon est? planissumè,
Verum hercle verum nos parasiti planius.
Quos nunquam quisquam neque vocat, neque inuocat,
Quasi mures semper edimus alienum cibum.
Vbi res prolatae sunt, quom rus homines eunt.
Simul prolatae sunt nostris dentibus.
Quasi cum caletur, cochleae, in occulto latent,
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit:
Item parasiti rebus prolatis latent,
In occulto miseri victitant succo suo:
Dum ruri rurant homines quos liguriant,
Prolatis rebus parasiti venatici
Sumus, quando rure redierunt, molossici,
Odiosicique & multum incommodistici,
Et hic quidem hercle, nisi qui colaphos perpeti
Potest parasitus, frangique aulas in caput.
Vel extra portam ire trigeminam ad saccum licet.
Quod mihi ne eueniat, nonnullum periclum 'st.
Nam postquam meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aulidis.
Nam Aetolia haec est, illic est captus in Aulide
Philopolemus huius Hegionis filius
Senis qui hic habitat, quae aedes lamentariae
Mihi sunt, quas quoties cunque conspicio, fleo.
Nunc hic occepit quaestum hunc sui gratia,
Inhonestum, & maxume alienum ingenio suo,
Homines capteiuos commercatur, si queat
Aliquem inuenire, suum qui cum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. sed aperitur ostium,
Vnde saturitate saepe ego exij ebrius.

2. HEGIO senex, LORARIVS, PARASITVS ERGASILLVS.

ADuorte animum sis tu, istos capteiuos duos,
Heri quos emi de praeda, de quaestoribus,
His indito catenas singularias:
Istas maiores, quibus sunt vincti, demito.
Sinito ambulare si foris, si intus volent,
Sed uti adseruentur magna diligentia.
Liber capteiuus auis ferè consimilis est.
Semel fugiendi si data est occasio,
Satis est, nunquam posteà possis prendere.
L. Omnes profectò liberi lubentius
Sumus, quàm seruimus. HE. non videre ita tu quidem.
L. Si non est quod dem, mène vis dem ipse in pedes?
H. Si dederis, erit extemplò mihi, quod dem tibi.
LO. Auis me ferè consimilem faciam, ut praedicas.
H. Ita ut dicis si faxis, te in caueam dabo.
Sed satis verborum est. cura quae iussi, atque abi.
P. Quod quidem ego nimis quàm cupio, ut impetres.
Nam ni illum recipit, nihil est quò me recipiam.
Nulla 'st spes iuuentutis. sese omnes amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus.

Qui nunquam vultum tranquillauit Gratiis.
Condigne est pater eius moratus moribus.
H. Ego tibi ad fratrem, & ad alios captiuos meos,
Visam ne nocte hac quippiam turbauerint.
Inde me continuò recipiam rursum domum.
P. Ægrè fit mihi hunc facere quæstum carcerarium,
Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huic conciliari potest,
Vel carnuficinam hunc facere, possum perpeti.
H. Quis hic loquitur? P. ego qui tuo mœrore maceror,
Macesco, consenesco & tabesco miser,
Ossa atq; pellis sum miser à macritudine.
Neq; unquam quicquam me iuuat quod edo domi,
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
H. Ergasile salue. P. di te bene ament Hegio.
HE. Ne fle. PA. egóne illum non fleam? egóne non defleam
Talem adolescentem? H. semper sensi filio
Meo te esse amicum, & illum intellexi tibi.
P. TVM denique omnes nostra intelligimus bona,
Quom quæ in potestate habuimus, ea amisimus.
Ego postquam gnatus tuus potitus est hostium,
Expertus quanti fuerit, nunc desidero.
H. Alienus cùm eius incommodum tam ægrè feras
Quid me patrem par facere? H. quoi ille est unicus?
P. Alienus ego? alienus ille? at Hegio,
Nunquam istuc dixis, neq; animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'st, mihi etiam unico magis unicus.
H. Laudo, malum cùm amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. P. eheu. H. Huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus
Nullúmne interea nactus qui posset tibi
Remissum, quem dixti, imperare exercitum?
P. Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam.
Postea quam captus est Philopolemus tuus.
H. Non pol mirandu'st, fugitare hanc prouinciam.
Multis & multigeneribus opus est tibi
Militibus, primò dum opu'st pistoriensibus:
Eorum sunt aliquot genera pistoriensium.
Opus paniceis, opus placentinis quoque,
Opus turdetanis, opu'st ficedulensibus.
Iam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
P. Vt sæpe summa ingenia in occulto latent:
Hic qualis imperator, nunc priuatus est.
H. Habe modò bonum animum. nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere,
Nam eccum hic captiuum adolescentem alium,
Prognatum genere summo, & summis diuitiis.
Hoc illum me mutare confido fore.
P. Ita di deæq; faxint. H. sed num quo foras
Vocatus ad cœnam? P. nusquam pol quod sciam.
Sed quid tam id quæris? H. quia mihi est natalis dies,
Propterea te vocari ad cœnam volo.
P. Facete dictum. H. sed si pauxillum potes
Contentus esse. P. ne perpauxillum modo.
Nam istoc me assiduo victu delecto domi.
Age sis roga. H. emptum, nisi qui meliorem afferet.
P. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quasi fundum vendens meis me addicam legibus.
H. Proh, fundum vendis, tu quidem haud fundum mihi.
Sed si venturus tempori. P. hem, vel iam ocium est.
H. I modò, venare leporem: nunc yrim tenes.
Non meus scrupósam victus commeat viam.
P. Nunquam istoc vinces me Hegio, ne postules.
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
H. Asper meus victus sane est. P. sentésne esitas?
H. Terrestris cœna'st. P. sus, terrestris bestia'st.
H. Multis oleribus. P. curato ægrotos domi.
Nunquid vis? H. venias tempori. P. memorem mones.
H. Ibo intrò, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.
Ad fratrem quò me dixeram mox iero.

ACTVS II.

LORARII, PHILOCRATES, TYNDARVS, captiui.

SI di immortales id voluere vos hanc ærumnam exequi,
Decet id pati animo æquo, si id facietis, leuior labor erit.
Domi fuistis credo liberi,
Nunc seruitus si euenit, ei vos morigerari mos bonu'st:
Eamq; herili imperio ingeniis vestris lenem reddere.
Indigna digna habenda sunt, herus quæ facit. CA. oh oho.
LO. Eiulatione haud opus est, oculis multa misera cuditis.
IN RE mala animo si bono vtare, adiuuat.
C. At nos pudet, quia cum catenis sumus. LO. at pigeat postea
Herum nostrum, si vos eximat vinculis,
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
C. Quid à nobis metuit? scimus nos
Nostrum officium est, si solutos sinat.
L. At fugam fingitis, sentio quam rem agitis.
C. Nos fugiamus? quò fugiamus? L. in patriam. C. apage haud nos id deceat,
Fugitiuos imitari. L. imò edepol si erit occasio, haud dehortor.
CA. Vnum exorare vos sinite nos. L. quidnam id est? vt sine hisce arbitris
Atq; vobis, nobis detis locum loquendi.
L. Fiat, abscedite hinc, nos concedamus huc. Sed breuem orationem incipisse.
P. Hem istuc mihi certum erat, concede huc. L. abite ab istis. P. obnoxii ambo.
Vobis sumus propter hanc rem, cùm quod volumus non
Copia est, ea facitis nos compotes.
Secede huc nunc iam, si videtur procul,
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant:
Neu permanet palàm hæc nostra fallacia:
NAM doli non doli sunt nisi astu colas:
Sed malum maxumum si id palàm'st nostra fallacia.

Nam

Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse seruum assimulo: (arbitris
Tamen viso opu'st, cauto est opus, vt hoc sobriè sine
Accuratè hoc agatur, doctè & diligenter.
Tanta incepta res est, haud somniculosè hoc
Agendum est. T. ero vt me voles. P. spero.
T. Nam nunc vides pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vtilitati.
PH. Scio. T. at scire ium memento, quando id quod voles habebis:
Nam ferè maxuma pars morem hunc homines habent, quod sibi volunt.
Dum imperant, boni sunt: sed vbi iam penes sese habent,
Ex bonis pessumi, & fraudulentissumi
Sunt: nunc vt te mihi volo esse, autumo.
T. Quod tibi suadeo, suadeam meo patri.
P. Pol ego si te audeam meum patrem nominem.
Nam secundum patrem tu es pater proximus.
T. Audio. PH. & propterea sæpius te vt memineris moneo.
Non ego herus tibi, sed seruos sum. nunc obsecro te hoc vnum,
Quoniam dì immortales animum ostenderunt suũ,
Vt qui herum me tibi fuisse atque esse nunc conseruum velint.
Quod antehac pro iure imperitabam meo, nunc oro per precem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,
Perq; conseruitium commune, quod hostica euenit manu,
Ne me secus honore honestes quàm cũ seruibas mihi.
Atque qui fueris, & qui nunc sis, meminisse vt memineris.
TY. Scio quidem me te esse nunc, & te esse. PH. hem istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

2. HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

HE. Iam ego reuortar intrò, si ex his quæ volo exquisiuero.
Vbi sunt isti, quos ante ædis iussi huc produci foras?
P. Pol tibi ne quæstioni essemus cautum intelligo,
Ita vinclis custodiisq; circummoeniti sumus.
HE. Qui cauet ne decipiatur, vix cauet cum etiam cauet.
Etiam cùm cauisse ratus, sæpe is cautor captus est.
An verò non iusta caussa est, vt vos seruem sedulò,
Quos tam grandi sim mercatus præsenti pecunia?
PH. Neque pol tibi nos, quia nos seruas, æquom est vitio vortere:
Neque te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio.
HE. Vt vos hic, itidem illic apud vos meus seruatur filius.
PH. Captus est? HE. ita. PH. non igitur nos soli ignaui fuimus.
H. Secede huc. nam sunt ex te quæ solo scitari volo.
Quarũ verum te falsiloquũ mihi esse nolo. P. non ero,
Quod sciam, si quid nesciui, id nescium tradam tibi.
T. Nunc senex est in tonstrina, nunc iam cultros attinet.
Ne id quidem inuolucre inijcere voluit, vestem vt ne inquinet.
Sed vtrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verùm si frugi est, vsq; admutilabit probè.
H. Quid tu, seruúsne esse an liber mauelis? memora mihi.
P. Proxumum quod sit bono, quodque à malo longissimè,
Id volo: quamquam non multum fuit molesta seruitus:
Nec mi secus erat, quàm si essem familiaris filius.
T. Euge pol. Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam huius ille nimius nugator fuit.
Vt facete orationem ad seruitutem contulit?
H. Quo de genere natu'st illic Philocrates? P. Polyplusio.
Quod genus illic vnum est pollens atque honoratissimum.
H. Quid ipsus hic? quo honore est illic? P. summo, atque ab summis viris.
H. Tum igitur ei cum in aliis tanta gratia est, vt prædicas.
Quid diuitiæ? suntne optumæ? P. vnde excoquat sebum senex.
H. Quid pater, viuitne? P. viuum, cùm inde abiimus, liquimus.
Nunc viuat, necne, id orcum scire oportet scilicet.
T. Salua res est, philosophatur quoque, non mendax modò est.
H. Quod erat ei nomen? P. Thesaurochrysonicochrysides.
HE. Videlicet propter diuitias inditum id nomen quasi est.
P. Immò ædepol propter auaritiam ipsius, atque audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
H. Quid tu ais, tenáxne pater eius est? P. imò ædepol pertinax.
Quinetiam vt magis noscas, genio vbi suo quando sacruficat,
Ad rem diuinam quibus est opus Samiis vasis vtitur,
Ne ipse genius surripiat, proinde aliis vt credas vide.
H. Sequere hac me igitur, eadem ego ex hoc quæ volo exquæsiuero.
Philocrates hic fecit, hominum frugi vt facere oportuit.
Nam ego ex hoc quo genere gnatus sis scio, hic fassust mihi.
Hæc tu eadem si confiteri vis, ex tua re feceris.
Quæ tamen scito scire me ex hoc. T. fecit officium hic suum,
Cùm tibi est confessus verũ: quanquam volui sedulò
Meam nobilitatem occultare, & genus & diuitias meas.

Hegio nunc, quando patriam & libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius, quàm te metuere æquum censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.
Memini cum dicto haud audebat, facto nunc lædat licet.
Sed viden' fortuna humana fingit artatq; vt lubet.
Me qui liber fueram, seruum fecit, è summo infimum.
Qui imperare insueram, nunc alterius imperio obsequor.
Et quidem si proinde vt ipse fui imperator familiæ,
Habeam dominum, haud verear ne iniustè aut grauiter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi fortè ipse nō vis, voluerā.
H. *Loquere audacter.* T. *tam ego fui antè liber quàm gnatus tuus.*
Tam mihi, quàm illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos seruit, quàm ego nunc hic apud te seruio.
Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus auditq; & videt.
Is vti tu me hic habueris, proinde illum illic curauerit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quàm tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
H. *Memini ego istæc. sed faterin' eadem quæ hic fassu' s mihi?*
T. *Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi,*
Meq; summo genere gnatum, sed te obtestor Hegio.
Ne tuum animum auariorem faxint diuitiæ meæ.
Ne patri tametsi vnicus sum, decere videatur magis,
Me saturum seruire apud te sumptu & vestitu tuo,
Potiùs quàm illi, vbi minimè honestum est, mendicantem viuere.
H. *Ego virtute deûm & maiorum nostrûm diues sum satis.*
Non ego omnino lucrum omne esse vtile homini existumo,
Scio ego, multos iam lucrum luculentes homines reddidit.
Est etiam vbi profectò damnum præstet facere quàm lucrum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc hoc animum aduorte, vt ea quæ sentio pariter scias.
Filius meus illic apud vos seruit captus in Aulide,
Eum si reddis mihi, præterea vnum nummum ne duis,
Et te & hunc amittā hinc, alio pacto abire nō potes.
T. *Optumum & æquissimum oras, optumusq; hominum es homo,*
Sed his priuatam illic seruitutem seruit, an publicam?
H. *Priuatam medici Menarchi.* P. *pol hic quidem huius est cliens.*
Tam hoc quidem tibi in procliui, quàm imber est quando pluit.
H. *Facis' homo vt redimatur?* T. *Faciam, sed te id oro Hegio.*
H. *Quid vis, dum ab re ne quid ores, faciam.* T. *ausculta, tum scies.*
Ego me amitti donicum ille huc redierit, non postulo:
Verùm quæso te vt æstumatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Vt is homo redimatur illic. H. *immò alium potius misero*
Hinc vbi erunt induciæ, illuc tuum qui conueniat patrem,
Qui tua, quæ tu iusseris mandata, ita vt velis, perferat.
TY. *At nihil est ignotum ad illum mittere, operam luseris.*
Hunc mitte, hic omne transactum reddet si illuc venerit,
Nec quenquam fideliorem, neque quoi plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit seruos ex sententia,
Neque adeò quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare, meo periculo huius ego experiar fidem,
Fretus ingenio eius, quod me esse scit erga se beneuolum.
H. *Mittam equidem istum æstimatum tua fide, si vis.* T. *volo.*
Quàm citissumè potest, tam hoc cedere ad factum volo.
H. *Num quæ caussa est, quin si ille huc non redeat, viginti minas*
Mihi des pro illo? T. *optumè imò.* H. *soluite istum nunciam,*
Atq; vtrunque. TY. *di tibi omnes omnia optata ferant,*
Cum me tanto honore honestas, cumq; ex vinclis eximis
Hic quidem haud molestum est iam quod collus collaria caret.
H. *QVOD bonis benefit beneficium, gratia ea grauida est bonis.*
Nunc tu illum, si illò es missurus, dice, monstra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nunciari: vin' vocem huc ad te?
T. *voca.*

HEGIO. PHILOCRATES, TYNDARVS.

H. *QVæ res bene vortat mihi, meoq; filio,*
Vobisq;, volt te nouus herus operam dare
Tuo veteri domino quod velit fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi viginti minis,
Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,
Meum vt illic redimat filium: mutatio
Inter me atq; illum vt nostris fiat filiis.
P. *Vtroque vorsum rectum est ingenium meum.*
Ad te atq; ad illum pro rota vti me licet.
Vel ego huc vel illuc vortar quo imperabitis.
H. *Tute tibi tuopte ingenio prodes plurimum.*

Cum

Cum seruitutem ita fers vti ferri decet.
Sequere, en hem tibi hominem. T. gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi & potestatem facis,
Vt ego ad parentis hunc remittam nuncium,
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita conuenit inter me atque hunc, Tyndare,
Vt te æstumatum in Alidem mittam ad patrem.
At si non rebitas huc, vt viginti minas
Dem pro te. P. recte conuenisse sentio.
Nam pater expectat aut me, aut aliquem nuncium,
Qui hinc ad se veniat. T. Ergo animum aduortas volo.
Quæ nunciare hinc te volo in patriam ad patrem.
P. Vt adhuc locorum feci faciam sedulò,
Vt potissimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, persequarque corde & animo atque viribus.
T. Facis ita vt te facere oportet. Nunc animum aduortas volo.
Omnium primùm salutem dicito matri ac patri,
Et cognatis, & si quem alium beneuolentem videris,
Me hic valere & seruitutem seruire huic homini optumè.
Qui me honore honestiorem semper fecit & facit.
PH. Istuc non præcipias, facile memoria memini. T. tamen,
Nam quidem nisi quòd custodem habeo, liberum me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc conuenerit
De huius filio. PH. quæ memini, mora mera est monerier.
T. Vt eum redimat, & remittat nostrum huc amborum vicem.
P. Meminero. H. at quamprimum istuc in rem vtrique est maxume.
P. Non tuum tu magis videre, quàm ille suum gnatum cupit.
H. Meus mihi, suus cuique est carus. PH. nunquid aliud vis patri
Nunciari? P. me hic valere & tute audacter dicito,
Tyndare: inter nos fuisse ingenio haud discordiabili.
Neque te commeruisse culpam, neque me aduorsatum tibi,
Beneque hero gessisse morem in tantis ærumnis tamen,
Neque me vnquam deseruisse te, neque factis, neque fide,
Rebus in dubiis, egenis, hæc pater quando sciet,
Tyndare, vt fuerit animatus erga suum gnatum atque se,
Nunquam erit tam auarus, quin te gratiis emittat manu,
Et mea opera, si huc rebito faciam vt facias facilius.
Nam tua opera, & comitate, & virtute, sapientia,
Fecisti vt redire liceat ad parentes denuò,
Cùm apud hunc confessus es, & genus & diuitias meas.
Quo pacto emisti è vinculis tuum herum, tua sapientia.
P. Feci ego ista vt commemoras, & te meminisse id gratum est mihi.
Meritò tibi ea euenerunt à me, nam nunc Philocrates,
Si ego item memorem quæ me erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. nam seruus meus si esses, nihilo secius
Obsequiosus mihi semper fuisti. H. di vostram fidem,
Hominum ingenium liberale, vt lacrumas excutiunt mihi.
Videas corde amare inter se, quantis laudibus suum herum
Seruus collaudauit? P. pol istic haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritus est, vt laudetur laudibus.
H. Ergo cum optime fecisti, nunc adest occasio,
Benefacta cumulare, vt erga hunc rem geras fideliter.
P. Magis non factum possum velle, quàm opera experiar persequi.
Id vt scias, Iouem supremum testem do Hegio.
Me infidelem non futurum Philocrati. H. probus es homo.
P. Nec me secus vnquam ei facturum quicquam, quam memet mihi.
T. Istæc dicta te experiri & opera & factis volo.
Et quod minus dixi de te quàm volo, animum aduortas volo.
Atque horum verborum causa mihi caueto iratus fuas.
Sed te quæso, cogitato hinc mea fide mitti domum
Te æstimatum, & meam esse vitam hic pro te positam pignori
Ne te ignores, cum extemplò meo è conspectu abscesseris,
Quom me seruum in seruitute pro te hic reliqueris,
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras,
Neque des operam pro me, & huius reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstimatum mittier.
Fac fidelis sis fideli, caue fidem fluxam geras.
Nam pater scio, faciet, quæ illum facere oportet omnia.
Serua tibi perpetuum amicum me atque hunc inuentum inueni.
Hæc per dextram te dextra retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne fuas quàm ego sum tibi,
Tu hoc age, mihi herus nunc es, tu patronus, tu pater.
Tibi commendo spes opesque meas. PH. mandauisti satis.
Satin' habes mandata, quæ sunt facta, si refero. TY. satis.
P. Et tua, & tua huc ornatus reueniam ex sententia
Nunquid aliud? TY. vt quamprimùm possis redeas. P. res monet.
H. Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi,
Eadem opera à prætore sumas syngraphum. T. quem syngraphum?
H. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum.

Tu intrò abi. T. bene ambulato. P. bene vale. H. edepol rem meam
Constabiliui, cùm illos emi de præda à quæstoribus.
Expediui ex seruitute filium, si diis placet.
At etiam dubitaui hos homines emerem, an non emerem, diu.
Seruate istum sultis intus serui, ne quoquam pedem
Efferat sine custode. at ego mox apparebo domi,
Ad fratrem modò captiuos alios inuiso meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem nouerit.
Sequere te vt amittam, ei rei primùm præuorti volo.

ACTVS III.

ERGASILVS parasitus.

MIser homo est, qui ipse sibi quod edit quærit, & id ægrè inuenit.
SED ille est miserior, qui & ægrè quærit, & nihil inuenit.
Ille miserrimus est, qui cùm esse cupit quod edat, non habet.
Nam herclè huic diei si liceat, oculos effodiam lubens,
Ita malignitate onerauit omnes mortales mihi.
Neq; ieiuniosiorem, neq; magis effractum fame
Vidi: nec cui minus procedat, quicquid facere occæperit.
Ita venter, gutturq; resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticæ arti maxumam malam crucem,
Ita iuuentus iam ridiculos inopesq; ab se se segregat.
Nihil morantur iam Laconas imi subsellij viros,
Plagipatidas, quibus sunt verba sine penu & pecunia.
Eos requirunt, qui libenter cùm ederint, reddant domi.
Ipsi obsonant quæ parasitorum antè erat prouincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
In tribu, quàm aperto capite sontes condemnant reos,
Neque ridiculos tam teruncij faciunt: sese omnes amant.
Nam vt dudum hinc abij, accessi ad adolescentes in foro:
Saluete inquam. Quò imus vnà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait hoc, aut quis profitetur inquam? quasi muti silent,
Neque me rident, vbi cœnamus inquam, atque illi abnuunt.
Dico vnum ridiculum dictum, de dictis melioribus,
Qui solebam menstruales epulas antè adipiscier,
Nemo ridet: sciui extemplò rem de compacto geri,
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem si non arriderent, dentes vt restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier,
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: vna res.
Omnes compactò rem agunt, quasi in velabro olearij.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier,
Item alij parasiti frustra obambulabant in foro,
Nunc barbarica lege certum est ius meum omne persequi.
Qui concilium iniere quo nos victu & vita prohibeant.
His diem dicam, irrogabo multam, vt mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, cùm cara annona sit. sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. Est illic mihi vna spes cœnatica.
Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.

2. HEGIO.

QVid est suauius, quàm bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,
Cùm emi hosce homines, vbi quisque videns, eunt obuiam.
Gratulantúrque eam rem: ita me miserum restitando,
Retinendoq; lassum reddiderunt,
Vix ex gratulando miser iam eminebam.
Tandem abij ad prætorem, ibi vix requieui, rogo syngraphum,
Datur mihi ilico, do Tyndaro, ille abijt domum.
Inde illico præuortor domum postquam id actum est, eo
Protinus ad fratrem abij, mei vbi sunt alij captiui.
Rogo Philocratem ex Alide ecquis omnium nouerit?
Hic exclamat eum sibi esse sodalem, dico esse eum
Apud me, hic extemplò orat obsecratq; eum sibi vt liceat
Videre. iussi illico hunc exolui. nunc sequere me,
Vt quod me orauisti, impetres, eum hominem vt conuenias.

3. TYNDARVS.

NVnc illud est, cùm me fuisse quam esse nimio mauelim:
Nunc spes, opes, auxiliaq; à me segregant, spernúntque me.
Hic ille est dies, cum nulla vitæ salus sperabilis est mecum,
Neque exilium exitio'st, neque adeò spes, quæ mihi hunc aspellat metum:
Nec mendaciis subdolis mihi vsquam mantellum est meis,
Nec sycophantiis, nec fucis vllum mantellum obuiam est.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga est.
Nec confidentiæ vsquam hospitium est, nec diuerticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta sunt, patent præstigiæ.
Omnis res palàm est: neque vllum de hac re negotium est, quin male
Occidam, oppetamq; pestem, heri vicem mei, meamq;
Perdidit me Aristophontes hic qui venit modò intro.

Is me

Is me nouit, is sodalis Philocrati & cognatus est:
Neque iam seruare Salus, si volt, me potest: nec copia est.
Nisi si aliquam corde machinor astutiam.
Quàm malum, quid machiner? quid comminiscar? maxumas
Nugas, ineptiasq́; incipisso, horreo, hæreo.

---

4. HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES, LORARIVS.

QVo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex ædibus?
T. *Nunc enimuero occidi, eunt ad te hostes Tyndare. quid loquar?*
Quid fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto sita est. quid rebus confidam meis?
Vtinam te di prius perdiderint, quàm periisti è patria tua
Aristophontes, qui ex parata imparatam rem omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam.
H. *Sequere, hem tibi hominem adi, atque alloquere.* T. *quis homo est me hominum miserior?*
A. *Quid istuc est, quòd meos id dicam sic fugitare oculos, Tyndare?*
Proq; ignoto me aspernari, quasi me nunquam noueris?
Equidem tam sum seruos, quam tu: etsi ego domi liber fui,
Tu vsq; à puero seruitutem seruiuisti in Alide.
HEG. *Ædepol minimè miror, si te fugitat, aut oculos tuos,*
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
T. *Hegio hic homo rabiosus habitus est in Alide*
Ne tu quod fabuletur in aures immittas tuas,
Nam istic hastis insectatus est domi matrem & patrem
Et illic isti qui insputatur, morbus interdum venit
Proin tu ab istoc procul recedas. H. *vltrò istum à me.* AR. *ain verbero,*
Me rabiosum? atque insectatum hastis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, vt qui me opus sit insputarier?
H. *Ne verere, multos istic morbus homines macerat,*
Quibus insputari saluti fuit, atq; iis profuit.
A. *Quid in aurem etiam huic credis?* HEG. *quid ego credam huic?* A. *insanum esse me.*
TYN. *Viden tu hunc, quàm inimico voltu intuetur? concedi optumum est:*
Hegio fit quod ego tibi dixi, gliscit rabies, caue tibi.
H. *Credidi esse insanum extemplò, vbi te appellauit Tyndarum.*
T. *Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.*
H. *At etiam te suum sodalem esse aiebat.* T. *audiui, Di magni.*
Et quidem Alcmæon atque Orestes & Lycurgus postea,
Vna opera mihi sunt sodales, qua iste. AR. *at etiam furcifer,*
Male mihi loqui audes? non ego te noui? H. *pol planum' id quidem est*
Non nouisse, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
AR. *Immò iste eum sese ait qui non est: & qui verò est, negat.*
T. *Tu repertus enim, Philocratem qui superes veriuerbio.*
AR. *Pol ego vt rem video, tu inuentus vera vanitudine*
Qui conuincas. sed quæso hercle agedum aspice ad me. T. *hem.* A. *dic modò,*
Te negas Tyndarum esse? T. *nego inquam.* AR. *tu te Philocratem esse ais?*
T. *Ego inquam.* A. *tune huic credis?* H. *plus quidem quàm tibi aut mihi.*
Nam ille quidem quem tu hunc memoras esse, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem huius. A. *quem patrem, qui seruos est.* T. *& tu quidem.*
Seruos & liber fuisti, & ego me confido fore.
Si huius huc te reconciliasse in libertatem filium.
AR. *Quid ais furcifer, tun' te gnatum memoras esse liberum?*
TY. *Non equidem me liberum, sed Philocratem esse aio.* A. *quid est?*
Vt scelestus Hegio nunc iste ludos hic facit?
Nam is est seruos ipse, neque præter se vnquam ei seruos fuit.
TY. *Quia tute ipse eges in patria, nec tibi qui viuas domi est.*
Omnis inueniri similes tibi vis, non mirum facis.
Est miserorum, vt maleuolentes sint, atque inuideant bonis.
A R. *Hegio vide sis, ne quid tu huic temerè insistas credere,*
Atq; vt perspicio profectò iam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet
TY. *Scio te id nolle fieri: officium tamen ego id si di adiuuant.*
Illum restituam huic, hic autem in Alidem me meo patri,
Propterea ad patrem hinc amisit Tyndarum. AR. *quin tute is es,*
Neq; præter te in Alide vllus seruos istoc nomine est.
T. *Pergin seruum me exprobrare esse, id quod vi hostili obtigit?*
A. *Enimuero iam nequeo contineri.* T. *heus tu quid ais? quin fugis?*
Iã illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illunc iubes
Comprehendi. A. *crucior.* TY. *ardent oculi, fune opus Hegio.*

Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis
Atra bilis agitat hominem. AR. *at pol te, si hic sapias senex,*
Atra pix agitet apud carnuficem, tuoque capiti illuceat.
TY. *Iam deliramenta loquitur, laruæ stimulant virum.*
H. *Herclè quid si hunc comprehendi iusserim?* T. *sapias magis.*
AR. *Crucior lapidem non habere me, ut illi mastigiæ*
Cerebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.
T. *Audin' lapidem quæritare?* A. *solus te solum volo,*
Hegio. H. *istinc loquere si quid vis, procul tamen audiam.*
T. *Namque ædepol si adites propius, os denasabit tibi*
Mordicitus. A. *neque pol me insanum Hegio esse creduis,*
Neque fuisse vnquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Verùm si quid metuis à me, iube me vinciri. volo.
Dum istic itidem vinciatur. T. *immò enimuerò Hegio,*
Istic qui volt vinciatur. AR. *tace modo, ego Philocrates*
Falsè faciam, vt verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mi abnutas? TY. *tibi ego abnuto? quid agat si absis longius?*
H. *Quid ais, quid si adeam hunc insanum.* T. *nugas ludificabitur.*
Garriet quod neque pes nunquam, neque caput compareat.
Armenta absunt; Aiacem hunc quom vides, ipsum vides.
HEG. *Nihil facio, tamen adibo.* T. *nunc ego omninò occidi.*
Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio.
HEG. *Do tibi operam Aristophontes, si quid est quod me velis.*
AR. *Ex me audibis vera, quæ nunc falsa opinare Hegio.*
Sed hoc primùm expurgare tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mi esse vllum morbum, nisi quòd seruio.
At ita me rex deûm atque hominum faxit patriæ compotem,
Vt istic Philocrates non magis est, quàm aut ego aut tu. H. *eho dic mihi,*
Quis istic igitur est? A. *Quem dixi à principio tibi.*
Hunc si secus reperies, nullam causam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio siet.
H. *Quid tu ais?* T. *me tuum esse seruum, & te meum herum.* H. *haud istuc rogo.*
Fuistin' liber? T. *fui.* A. *pol non fuit, nugas agit.*
T. *Quid tu scis? an tu fortasse fuisti meæ matri obstetrix,*
Quid id tam audacter dicere audes? A. *puerum te vidi puer.*
T. *At ego te video maior maiorem. hem rursum tibi*
Meam rem non cures, si rectè facias, non ego curo tuam?
H. *Fuitne huic pater Thensaurochrysonicochrysides?*
A. *Non fuit, neque ego istuc nomen vnquam audiui ante hunc diem.*
Philocrati Theodoromedes fuit pater. T. *pereo probè.*
Quin quiescis? directum cor meum, ac suspende te.
Te sussultas, ego miser vix asto præ formidine.
HE. *Satin' istuc mihi exquisitum est fuisse hunc seruum in Alide?*
Neque esse hunc Philocratem? AR. *tam satis, quam nunquam inuenies secus.*
Sed vbi is nunc est? H. *vbi ego minimè, atque ipsus se volt maxumè.*
Tum igitur ego ærumnatus, deartuatus sum miser.
Huius scelesti technis, qui me vt lubitum est, ductauit dolis.
Sed videsis. AR. *quin exploratum dico & prouisum hoc tibi.*
H. *Certon'?* AR. *Quin nihil vnquam inuenies magis hoc certo certius.*
Philocrates iam inde vsque amicus fuit à puero puer.
HE. *Sed qua facie est tuus sodalis Philocrates?* A. *dicam tibi.*
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus, aliquantum crispus, cincinnatus. HE. *conuenit.*
T. *Vt quidem hercle in medium ego hodie pessumè processerim.*
Væ illis virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo!
H. *Verba mihi data esse video.* T. *quid cessatis compedes*
Currere ad me, meáque amplecti crura, vt vos custodiam?
H. *Satin' me illi hodie scelesti captiui ceperunt dolo?*
Illic seruum se assimulabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi, reliquit pignori putamina:
Ita mihi stolido sursum vorsum os subleuere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax
Ite istinc atque efferte lora. LO. *num lignatum mittimur?*

5. HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

H. *Iniicite huic actutum manicas mastigiæ.*
T. *Quid hoc est negotij? quid ego deliqui.* HEG. *rogas?*
Sator sartorque scelerum, & messor maxume.
T. *Non occatorem dicere debebas prius?*
Nam semper occant prius, quàm sariunt rustici.
H. *At vt confidenter mihi contrà astitit?*
T. *Decet innocentem seruum atque innoxium*
Confidentem esse suum apud herum potissimùm.
H. *Astringite isti sultis vehementer manus.*

T. *Tuus*

T. Tuus sum, tuus quidem vel praecidi iube.
Sed quid negotij quamobrem suscenses mihi?
HEG. Quia me meámque rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceravisti, deartuavistique opes.
Confecisti omnes res ac rationes meas.
Ita mi emisisti Philocratem fallaciis.
Illum esse servom credidi, te liberum.
Ita vosmet aiebatis, itáque nomina
Inter vos permutavistis. T. fateor omnia
Facta esse ita, ut tu dicis, & fallaciis
Abisse eum abs te, mea opera atque astutia.
An, obsecro hercle te, id nunc suscenses mihi?
H. At cum cruciatu maxumo id factum est tuo.
T. Dum ne ob malefacta peream, parvi aestimo.
Si ego hic peribo, ast ille, ut dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile.
Meum herum captum ex servitute atque hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
Meúmque potius me caput periculo
Praeoptavisse, quàm is periret, ponere.
H. Facito ergo ut Acheronti clueas gloria.
T. Qui per virtutem periit, non interit.
HEG. Quando ego te exemplis pessumis excruciavero,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interisse vel perisse praedicent,
Dum pereas, nihil interdico, dicant vivere.
T. Pol si istuc faxis, haud sine poena feceris.
Si ille huc rebitet, sicut confido affore.
AR. Pro dii immortales, nunc ego teneo, nunc scio
Quid hoc sit negotij: meus frater Philocrates
In libertate ad patrem, in patria bene est:
Nec quisquam est mihi aeque melius cui velim.
Sed hoc mihi aegre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me, meáque verba vinctus est.
HEG. Vetuin' te quicquam hodie mihi falsum proloqui?
T. Vetuisti. H. cur ausus mentiri mihi?
T. Quia vera obessent illi, cui operam dabam,
Nunc falsa prosunt. H. at tibi oberunt. T. optumè est.
At herum servavi, quem servatum gaudeo,
Cui me custodem addiderat herus maior meus.
Sed malene id arbitrare factum? HEG. pessume.
T. At ego aio recte, qui abs te sorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servos faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne eum servom manu?
Essetne apud te is servos acceptissumus?
Responde. HEG. opinor. T. cur ergo iratus mihi es?
HEG. Quia illi fuisti quàm mihi fidelior.
T. Quid tu una nocte postulavisti & die,
Recens captum hominem & nuperum & novitium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi
Quàm illi, qui cum una a puero aetatem exegeram.
HE. Ergo ab eo petito gratiam istam, ducite
Ubi ponderosas crassas capiat compedes.
Inde ibis porrò in latomias lapidarias.
Ibi quom alij octonos lapides effodiunt,
Nisi quotidianum sesquiopus confeceris,
Sescentoplago nomen indetur tibi.
AR. Per deos atque homines ego te obtestor Hegio,
Ne tu istunc hominem perduis. H. curabitur.
Nam noctu nervo vinctus custodibitur,
Interdius sub terra lapides eximet.
Diu ergo hunc cruciabo, non uno absoluam die.
AR. Certúmne est tibi istuc? HEG. non moriri certius.
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum.
Iubete huic crassas compedes impingier.
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapidicinas facite deductus siet.
Atque hunc ita me velle dicite curarier,
Ne quid deterius huic sit, quàm cui pessumè est.
T. Cur ego te invito me esse salvum postulem?
Periculum vitae meae stat tuo periculo.
Post mortem in morte nihil est quod metuam mali,
Et si pervivo usque ad summam aetatem, tamen
Breve spatium est perferundi quae minitas mihi.
Vale atque salve, etsi aliter ut dicam meres.
Tu Aristophontes, de me ut meruisti, ita vale.
Namque mihi propter te hoc obtigit. HEG. abducite.
T. At unum hoc quaeso, si huc rebitet Philocrates,
Ut mihi eius facias conveniendi copiam.
HEG. Periistis, nisi hunc iam è conspectu abducitis.
T. Vis haec quidem hercle est, & trahi & trudi simul.
HEG. Illuc abductust rectà in philacam, ut dignus est.
Ego illis captivis alijs documentum dabo,
Ne tale quisquam facinus incipere audeat.
Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palàm,
Usque offrenatum suis me ductarent dolis.
Nunc certum est nulli posthac quicquam credere.
Satis sum semel deceptus. speravi miser
Ex servitute me exemisse filium.
Ea spes elapsa est, perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi servos surpuit.
Neque eum servom unquam repperi, nec filium,
Maior potitus hostium est. quod hoc est scelus?
Quasi in orbitatem liberos prodiderim.
Sequere hac, reducam te ubi fuisti. neminis
Miserere certum est, quia mei miseret nemo.
AR. Exauspicavi ex vinclis: nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo.

ERGASILUS parasitus.

IUppiter supreme servas me, meásque auges opes.
Maxumas opimitates, opiparásque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, iocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium,
Nec cuiquam homini supplicare nunc certum est mihi.
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere,
Ita hic me amoenitate amoena amoenus oneravit dies.

Sine sacris hereditatem sum aptus effertissimam.
Nunc cursum ad senem capessam hunc Hegionem, quoi boni
Tantum affero, quantum ipse adipisci optat, atq; etiam amplius.
Nunc certa res est, eodem pacto, vt comici serui solent,
Coniiciam in collum pallium, primò ex me hanc rem vt audiat,
Speroq; me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.

---

2. HEGIO senex. ERGASILVS parasitus.

QVanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi ægritudo auctior est in animo,
Ad illum modum sublitum mihi os esse
Hodie mihi? neq; id perspicere quiui?
Quod cum scibitur per vrbem, irridebor.
Cum extemplò ad forum aduenero, omnes loquentur.
Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.
Sed Ergasilus estne hic procul quem video?
Collecto quidem est pallio, quidnam acturu'st?
E. *Moue abs te moram, atq; Ergasile age hanc rem,*
Eminor, interminorq;, ne quis mi obstiterit obuiam:
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet. H. *hic homo pugillatum incipit*
ER. *Facere certum est, proinde omnes itinera insistant sua,*
Ne quis in hac platea negotij cōferat quicquam sui.
Nam meus est ba ista pugnus, cubitus catapulta est mihi.
Humerus, aries: tum genu, vt quemque icero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
HEG. *Quæ illæc eminatio est? nam nequeo mirari satis.*
ER. *Faciam vt eius diei lociq; meiq; semper memineris.*
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is obstiterit suæ.
H. *Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?*
ER. *Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suā*
Continete vos domi, prohibete à vobis vim meam.
H. *Mirum ædepol, ne hic in ventrem sumpsit confidentiam,*
Væ misero illi, cuius cibo ille factu'st imperiosior,
E. *Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfuri sues,*
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest.
Eorum si quoiusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
HEGIO. *Basilicas edictiones atque imperiosas habes.*
Satur homo est, habet profectò in ventre confidentiam.
ER. *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fætidos,*
Qui aduehuntur quadrupedanti crucianti canterio,
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum:
Eis ora ego verberabo surpiculis piscariis,
Vt sciant alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oues,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verueci sectario.
Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserrimos.
HEG. *Euge edictiones ædilitias hic quidem habet.*
Mirumq; adeò est, ni hunc fecere sibi Ætoli agoranomum.
ER. *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior,*
Tantus ventri commeatus meo adest in portu.
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitia senem?
Quoi hominum adæque nemo viuit fortunatior.
HE. *Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi?*
ER. *Heus heus vbi estis? Ecquis hoc mihi aperit ostium?* H. *hic homo*
Ad cœnam recipit se ad me. ER. *aperite hasce ambas fores*
Priusquam pultando assultatim foribus exitium affero.
HE. *Perlubet hunc hominem colloqui, Ergasile.* ER. *Ergasilum qui vocat?*
HEG. *Respice.* ER. *fortuna quod tibi nec facit, nec facies,*
Hoc me iubes. sed tu qui es? HE. *respice ad me, Hegio sum.* ER. *oh mihi.*
Quantum est hominum optumorum, optume mihi in tempore aduenis.
HE. *Nescio quem ad portum nactus es vbi cœnes, eò fastidis.*
E. *Cedò manum.* HE. *manum?* ER. *manum inquam cedo tuam actutum.* H. *tene.*
ER. *Gaude.* H. *quid ego gaudeam?* ER. *quia ego impero. age gaude modo,*
HEG. *Pol mærores mi anteuertunt gaudiis.* ER. *noli irascier.*
Iam ego ex corpore exigam omnes maculas mærorum tibi.
Gaude audacter. H. *gaudeo: etsi nihil scio quod gaudeam.*
ER. *Bene facis, iube.* H. *quid iubeam?* E. *ignem ingentem fieri.*
H. *Ignem ingentem?* E. *ita dico, magnus vt sit.* HEG. *quid voit vri'?*
Tuan' caussa me ædeis incensurum censes? ER. *noli irascier,*
Iuben' an non iubes astitui aulas? patinas elui?

Laridum

Laridum atq; epulas foueri foculis feruentibus?
Alium pisces præstinatum abire? HE. hic vigilans somniat.
ER. Alium porcinam atq; agninam, & pullos gallinaceos?
HE. Scis bene esse si sit unde. E. pernam atque ophthalmiam.
Horæum, scombrum, & trigona, & cetum, & mollem caseum.
H. Nominandi istorum tibi erit magis, quam edundi copia
Hic apud me Ergasile. E. mean' me caussa hoc censes dicere?
HE. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sies.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrē ad me afferas.
ER. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumptum, etsi ego vetem.
HE. Egone? ER. tune. HE. tum tu mi igitur herus es. ER. imò beneuolens.
Vin' te faciam fortunatum? HE. malim, quàm miserum quidem.
ER. Cedo manum. HE. hem manum. ER. di te omnes adiuuant. HE. nihil sentio.
ER. Non enim es in senticeto, eò non sentis. sed iube
Vasa tibi pura appararier ad rem diuinam citò.
Atque agnum afferri proprium, pinguem. HEG. cur? ER. ut sacrufices.
HE. Cui deorum? ER. mihi hercle: nam ego tibi nunc sum summus Iuppiter.
Idem ego sum salus, fortuna, lux, lætitia, gaudium:
Proinde tu Deum hunc saturitate facias tranquillum tibi.
HE. Esurire mihi videre. ER. mihi quidem esurio, non tibi.
HE. Iuppiter te diq; perdant. ER. te hercle mihi æquum est gratias
Agere ob nuncium: tantum ego nunc porto à portu tibi boni.
HE. Nunc tu mihi places, abi stultus, serò post tempus venis.
ER. Igitur olim si aduenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe à me quā fero: nam filiū
Tuum modò in portu Philopolemum viuum, saluum, & sospitem
Vidi in publica celoce, ibidémque illum adolescentulum
Alium vnà, & tuum Stalagmum seruum, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
HE. Abi in malam rem, ludis me. ER. ita me amabit sancta saturitas.
Hegio, itaq; suo me semper condecoret cognomine,
Vt ego vidi. HE. meum gnatum? ER. tuum gnatum, & genium meum.
HE. Et captiuum illum Alidensem? ER. μὰ τὸν Ἀπόλλω. HE. & seruolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? ER. νὴ τὴν Κόραν.
H. Iamdiu? E. νὴ τὴν πραινέστην. HE. venit? ER. νὴ τὴν σιγνίαν.
HE. Certon'? ER. νὴ τὸν φρουσινῶνα. HE. vide sis. ER. νὴ τὸν ἀλάτριον.
H. Quid tu per barbaricas vrbes iuras? ER. quia enim ita asperæ
Sunt, vt tuum victum autumabas esse. H. Væ ætati tuæ.
ER. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo.
Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis cum hinc abijt?
HE. Siculus. ER. at nunc Siculus non est, Boius est, Boiam terit,
Liberorum quærundorum caussa ei, credo, vxor data est.
H. Dic, bonan' fide tu mihi istæc verba dixisti? ER. bona.
H. Di immortales iterum gnatus videor, si vera autumas.
ER. An tu dubium habebis, etiam sanctè quom ego iurem tibi?
Postremò Hegio, si parua iuriiurando est fides,
Vise ad portum. HE. facere certum est: tu intus cura quod opus est.
Sume, posce, prome quiduis, te facio cellarium.
ER. Nam hercle nisi mantiscinatus probè ero, fusti pectito.
H. Æternum tibi dapinabo cibum, si vera autumas.
ER. Vnde id? HE. à me meoq; gnato. ER. sponden' tu istud? H. spondeo.
ER. At ego tuum tibi aduenisse filium respondeo.
HE. Cura quàm optumè potes. ER. bene ambula & redambula.

3. ERGASILVS.

Illic hinc abijt, mihi rem summam credidit cibariam.
Di immortales, vt ego collos prætruncabo tergorio.
Quanta pernis pestis veniet? quanta labes larido?
Quanta sumini absumedo? quanta callo calamitas?
Quanta laniis lassitudo? quanta porcinariis?
Nam si alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.
Nunc ibo ad meam præfecturam, vt ius dicam larido.
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium vt feram.

4. PVER HEGIONIS.

Diespiter te diq; Ergasile perdant, & ventrem tuum,
Parasitosq; omnes, & qui posthac cœnam parasitis dabis.
Clades, calamitas, quæ intemperies, modò in nostram aduenit domum.
Quasi lupus esuriens, metui nē in me faceret impetum.

Nimisq; hercle ego illum malè formidabam: ita fremebat dentibus
Aduenientes modo deturbauit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncauit tribus tergoribus glandia.
Aulas, calicesq; omnes confregit, nisi quæ modiales erant.
Cocum percontabatur, possent ne seriæ feruescere?
Cellas refregit omnes intus, reclusitq; armarium.
Asseruate istunc sultis serui, ego ibi ut conueniam senem.
Dicam ut sibi penum aliud ornet, si quidem sese uti volet.
Nam in hoc ut hic quidem adornat, aut iam nihil est, aut nihil erit.

ACTVS V.

HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES, STALAGMVS.

Ioui diisq; ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomq; ex miseriis plurimis me exemerunt,
Quæ adhuc te carens dum hic fui, sustentabam,
Quomq; hunc conspicio in potestate nostra,
Quomq; hæc reperta est fides firma nobis.
Satis iam dolui ex animo, & cura me sat
Et lachrymis maceraui, satis iam audiui
Tuas ærumnas ad portum mihi quas memorasti.
Hoc agamus. PHILOCR. quid nunc quoniam tecum seruaui fidem,
Tibiq; hunc reducem in libertatem feci? H. fecisti ut tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam possim satis:
Proinde ut tu promeritus de me & filio. PHILO. immo potes
Pater, & poteris, & ego potero, & di eam potestatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti nostro merito muneres,
Sicut tu huic potes pater mi facere meritò maxume.
H. Quid opus est verbis? lingua nulla est qua negem quicquid roges.
PHILOC. Postulo abs te, ut mihi illum reddas seruom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam sibi semper fuit.
Pro benefactis eius uti precium possim reddere.
H. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas:
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis, atque te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
PHILOC. Quid fecisti? H. in lapidicinas compeditum condidi,
Vbi resciui mihi data esse verba. PH. væ misero mihi,
Propter meum caput labores homini euenisse optumo.
H. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis?
Gratis à me, ut sit liber, abducito. P. ædepol Hegio
Facis benignè. sed quæso hominem ut iubeas arcessi. H. licet.
Vbi estis vos? ite actutum, Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intrò, interibi ego ex hac statua verberea volo
Erogitare, meo minore quid sit factum filio.
Vos lauate interibi. PHILO sequere hac Philocrates me intrò. PHILOC. sequor.
H. Age tu illuc procede bone vir, lepidum mancupium meum.
S. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas.
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ,
Neque ero unquam, ne tu spem ponas me bonæ frugi fore.
H. Propemodum ubi loci fortunæ tuæ sint, facilè intelligis.
Si eris verax, rem tuam facies ex mala meliusculam:
Recta & vera loquere, sed neque tu verè, neq; rectè adhuc
Fecisti unquam. S. quod ego fatear, credin pudeat cùm autumes?
H. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
STA. Eia credo ego, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem ista aufer, dic quid fers, ut feras hinc quod petis.
HEG. Satis facundus, sed fieri dictis compendium volo.
STA. Vt vis fiat. HEG. bene morigerus fuit puer, nunc non decet,
Hoc agamus, iam animum aduorte, ac mihi quæ dicam edissere.
Si eris verax tuas res feceris meliusculas.
ST. Nugæ istæc sunt, non me censes scire quo dignus siem?
HEG. At ea subterfugere potis es pauca, si non omnia,
STA. Pauca effugiam scio. nam multa eueniens, & merito meo.
Quia & fugi, & tibi surripui filium, & eum vendidi.
HE. Cui homini? ST. Theodoromedi in Aulide Polyplusio
Sex minis. HE. prò di immortales, is quidem huius est pater
Philocratis. S. quin melius noui, quàm te, & vidi sæpius.
HEG. Serua Iuppiter supreme & me, & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te genium obsecro, exi, te volo.

PHILO-

PHILOCRATES, HEGIO, STALAGMVS.

HEgio assum, si quid me vis, impera. HEG. Hic gnatum meum
Tuo patri ait se vendidisse sex minis in Aulide.
P. Quandiu id factum est? S. hic annus incipit vicesimus.
PH. Falsa memorat. S. aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem paruolum puero dedit.
P. Quod erat ei nomen, si vera dicis, memora dum mihi.
S. Pægnium' vocitatu'st, post vos indidistis Tyndaro.
P. Cur ego te non noui? S. quia mos est obliuisci hominibus,
Neque nouisse, cuius nihil sit faciunda gratia.
P. Dic mihi, is ne istic fuit, quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est huius filius?
H. Viuitne is homo? S. argentum accepi, nihil curaui cæterum.
H. Quid tu ais? P. quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius,
Vt quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum à puero puer
Benè pudiceq; educatu'st, vsque ad adolescentiam.
H. Et miser & fortunatus sum, si vera dicitis.
Eo sum miser, quia malè illi feci, si gnatus meu'st.
Eheu quur ego plus, minusque feci, quàm equom fuit.
Quod malè feci, crucior modò si infectum fieri posset.
Sed eccum incedit huc, ornatus, audax, suis virtutibus.

TYNDARVS, HEGIO, PHILOCRATES, STALAGMVS.

VIdi ego multa sæpe picta, quæ sub Acheruntæ fierent
Cruciamenta: verùm enimuerò nullus adæquè est Acheruns,
Atq; vbi ego fui in lapidicinis, illic demum est locus
Vbi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore.
Nam vbi illo adueni, quasi patriciis pueris, aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent,
Itidem hæc mi aduenienti vpupa, quæ me delectet, data est.
Sed herus, eccum ante ostium, & herus alter eccum ex Aulide
Rediit. HEG. salue exoptate gnate mi. TY. hem quid gnate mi?
Ata scio cur te patrem assimules esse, & me filium,
Qui mihi item vt parentes lucis das tuendæ copiam.
PH. Salue Tyndare. TY. & tu, quoius caussa hanc ærumnam exigo.
PHI. At nunc liber in diuitias faxo venies. nam tibi
Pater hic est, hic seruus, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
Vendiditq; patri meo te sex minis. is te mihi
Paruulum peculiarem paruulo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Aulide huc reducimus.
T. Quid huius filium? P. intus eccum fratrem germanum tuum.
T. Quid tu ais? adduxtin' illum huius captiuum filium?
P. Quin inquam intus hic est. T. fecisti ædepol & rectè & bene.
PH. Nunc tibi pater hic est, hic fur est tuus qui paruum hinc te abstulit.
T. At ego nunc grandem natu ob furtum ad carnificem dabo.
P. Meritus est. T. ergo ædepol huic meritam mercedem dabo.
Sed dic oro, pater meus tún es? H. ego sum gnate mi.
TY. Nunc demum in memoriam redeo, cùm mecum cogito.
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audisse me,
Quasi per nebulam, Hegionem patrem meum nominarier.
HE. Ego sum. P. compedibus quæso vt tibi sit leuior filius,
Atq; hic grauior seruos. H. certum est principium id præuortier.
Eamus intrò, vt accersatur faber, qui istas compedes
Tibi adimam, huic dem. S. cui peculij nihil est, rectè feceris.

GREX.

SPectatores ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Neque in hac subagitationes sunt, vllave amatio,
Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio,
Neque vbi amans adolescens scortum liberet clam suum patrem.
Huiusmodi paucas poetæ reperiunt comœdias
Vbi boni meliores fiant. nunc vos si vobis placet,
Et si placuimus, neque odio fuimus, signum hoc mittite:
Qui pudicitiæ esse præmium voltis, plausum date.

CVRCVLIO.

DRAMATIS PERSONAE.

PALINVRVS seruos.
PHÆDROMVS, adolescens.
LENA anus.
PLANESIVM virgo.
CAPPADOX leno.
COQVS.
CVRCVLIO parasitus.
LYCO trapezita.
CHORAGVS.
THERARONTIGONVS miles.

ARGVMENTVM.

VRCVLIO missus à Phedromo it in Cariam,
Vt petat argentum ; ibi eludit annulo
Riuale, scribit atq; obsignat literas.
Cognoscit signum Lyco vbi vidit militis.
Vt amicam mittat, precium lenoni dedit.
Lyconem miles, ac lenonem in ius rapit.
Ipsius sororem, quam peribat, repperit,
Oratu cuius Phedromo nuptum locat.

ACTVS I.

PALINVRVS seruos, PHAEDROMVS adolescens.

QVò te hoc noctis dicam proficisci foras,
Cum istoc ornatu, cumq; hac pompa Phædrome?
P. *Quò Venus Cupidoq; imperant, suadetq; amor.*
Si media nox est, siue est prima vespera.
Si status condictus cum hoste intercedit dies.
Tamen est eundum quò imperant ingratiis.
P. *At tandem tandem.* P. *tandem es odiosus mihi.*
P. *Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile,*
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
P. *Egon' apicularum opera congestum non feram,*
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
PA. *Nam quo te dicam ego ire?* PH. *si tu me roges,*
Dicam, vt scias. PA. *si rogitem, quid respondeas?*
PH. *Hoc Æsculapii fanum est.* PA. *plus iam anno scio.*
PH. *Huic proximum illud ostium occlusissumum*
Salue, valuistin' ostium occlusissumum?
PA. *Caruistine febris te heri vel nudiustertius?*
Et heri cœnauistine? PH. *derides'ne me?*
PA. *Quid tu ergo insane rogitas, valeatne ostium?*
P. *Bellissumum hercle vidi, & taciturnissumum,*
Nunquam vllum verbum muttit, cum aperitur, taces:
Quom illa noctu clanculum ad me exit, taces.
PA. *Nunquid tu quod te aut genere indignum sit tuo*
Facis, aut inceptas facinus facere, Phedrome?
Num tu pudicæ cuipiam insidias locas?
Aut quam pudicam esse oportet? PH. *nemini.*
Nec me illæ sinat Iuppiter. PA. *ego item volo.*
Ita tuum conferto amorem semper, si sapis,
Ne id quod ames populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis.
Quod amas, amato testibus præsentibus.
P. *Quid istuc est verbi?* PA. *caute vt incedas via.*
P. *Quin leno hic habitat.* PA. *nemo hic prohibet nec vetat,*
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quenquam publica prohibet via,
Dum ne per fundum septum facias semitam.
Dum te abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuuentute, & pueris liberis, ama quod lubet.
P. *Lenonis hæ sunt ædes.* PA. *male istis eueniat.*
P. *Qui?* P. *quia scelestam seruitutem seruiunt.*
PH. *Obloquere.* PA. *fiat maxume.* PH. *etiam taces?*
PA. *Nempe obloqui me iusseras.* PH. *at nunc veto,*
Id vti occœpi dicere, ei ancillula est.
PA. *Nempe huic lenoni, qui hic habitat?* P. *rectè tenes.*
PA. *Nimis formido ne excedat.* P. *odiosus es.*
Eam vult meretricem facere, ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
PA. *Quid ita?* P. *quia proprium facio, amo pariter simul.*
PA. *Malus clandestinus est amor, damnust merum.*
PH. *Est hercle vt dicis ita.* PA. *iámne ea fert iugum?*
PH. *Tam à me pudica est, quasi soror mea sit, nisi*
Si est osculando quippiam impudicior.
PA. *Semper tu scito, flamma fumo est proxima.*
Fumo comburi nihil potest, flamma potest,
Qui è nuce nucleum esse volt, frangit nucem,
Qui volt cubare, pangit saltem suauium.
P. *At illa est pudica, neq; dum cubitat cum viris.*
PA. *Credam, pudor si quippiam lenoni siet.*
P. *Immò vt illam censes ? vt quæque illi occasio est*
Surripere se ad me, vbi suauium oppegit, fugit.

Ideò

Ideò fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Æsculapij fano. is me excruciat. PA. quid est?
P. Aliàs me poscit pro illa triginta minas,
Aliàs talentum magnum neq; quicquam queo
Æqui boniq; ab eo impetrare. PA. iniuriùs:
Qui quod lenoni nulli est, id ab eo petas.
P. Nunc hinc parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum à meo sodali mutuum:
Quòd si non affert, quo me vortam nescio.
PA. Si deos salutas, dextrouorsum censeo.
P. Nunc ara Veneris hæc est ante horum fores.
Me inferre Veneri voui iam ientaculum.
PA. Quid anteponis Veneri ientaculi?
P. Me, te atque hosce omnes. PA. tum tu Venerem vomere vis?
P. Cedo puere sinum. PA. Quid facturus? P. iam scies
Anus hic recubare custos, ianitrix:
Nomen est lenæ, multibiba atq; merobiba.
PA. Quasi tu lagenam dicas, vbi vinum solet
Chium esse. PH. Quid opust verbis? vinosissima est.
Eaq; extemplo vbi vino has conspersi fores,
De odore adesse me scit, aperit illico.
PA. Ehne hic cum vino sinus fertur? P. nisi ne vis.
PH. Nolo hercle. nam istunc qui fert, effictũ velim.
Ego nobis afferri censui. PH. Quin tu taces?
Siquid super illi fuerit, id nobis sat est.
P. Quisnam hic fluuius est, quem non recipiat mare?
PH. Sequere hac Palinure me ad fores, si mihi obsequeris.
PA. Ita faciam. P. agite, bibite, festinæ fores,
Potate, fite mihi volentes propitiæ.
P. Voltisne oliuas, aut pulpamentum, aut capparim?
PH. Exsuscitate vostram huc custodem mihi.
PA. Profundis vinum, quæ te res agitant? PH. sine,
Viden' vt aperiuntur ædes festiuissimæ?
Non mutit cardo, est lepidus. PA. quin das sauium?
PH. Tace occultemus lumen & vocem. PA. licet.

2. LENA anus, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

FLos veteris vini meis naribus obiectus est.
Eius amor cupidam huc me per tenebras prolicit.
Vbi vbi est, prope me est, euah habeo. Salue anime mi,
Liberi lepos. vt veteris vetusti cupida sum,
Nam omnium odor vnguentum præ tuo nausea est,
Tu mihi stacte, tu cinamum, tu rosa,
Tu crocum & casia es, tu bdelium. nam vbi
Tu profusus, ibi ego me peruelim sepultam.
Sed quom adhuc naso odos obsecutus est meo,
Da vicissim gutturi meo gaudium.
Nihil ago tecum: vbi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, inuergere in me liquores tuos
Sino ductim. sed hàc abijt, hàc persequar.
P. Sitit hæc anus. PA. quantulum sitis? P. modica est.
Capit quadrantal. P. pol vt prædicas,
Vindemia hæc huic anni non satis est soli.
Canem esse hanc quidem magis par fuit, sagax
Nasum habet. A. amabo, cuia vox sonas procul?
P. Hanc appellandam anum censeo, adibo, redi,
Et respice ad me huc lena. A. imperator quis est?
PH. Vini pollens, lepidus liber,
Tibi qui screanti siccæ, semisomnæ,
Affert potionem, & sitim sedatum it.
A. Quàm longè abest à me? P. lumen hoc vide.
Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obsecro.
Salue. A. Egon' salua sim? quæ sicca sum siti?
P. At iam bibes. A. diu fit. P. hem tibi, anus lepida.
A. Salue oculissime homo. PA. age effunde hoc citò
In barathrum propere prolue cloacam. P. tace.
Nolo huic maledici. P. faciam igitur malè potius.
A. Venus de paulo, paululum hoc tibi dabo,
Haud lubenter: nam tibi amantes propinantes,
Vinum danunt, mihi haud sæpe
Tales hereditates eueniunt. PA. hoc vide vt
Ingurgitat impura in se merum auariter,
Plenis faucibus. PH. perij hercle, huic quid dicam nescio.
P. Hem istuc quod mihi dixti. P. quid id est?
P. Periisse vt te dicas. P. malè tibi di faciant.
P. Dic isti. A. ah. PA. quid est? ecquid lubet? A. lubet.
P. Etiam mihi quoq; stimulo fodere lubet te.
P. Tace, noli. P. taceo: ecce autem bibit arcus, pluet
Credo hercle hodie. P. iamne ego huic dicam? P. quid dices?
P. Me periisse. P. age dice. P. anus audi, hoc volo
Scire te, perditus sum miser. A. at pol ego oppidò
Seruata, sed quid est? quod lubet perditum
Dicere te esse? P. quia id quod amo, careo.
A. Phædrome mi ne plora amabò, tu me
Curato ne sitiã, ego tibi quod amas iã huc adducã.
P. Tibine ego, si fidem seruas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quæ tuo
Gutturi sit monumentum: alter qui me in terra æque
Fortunatus erit Palinure, si illa ad me bitet.
PA. Ædepol qui amat si eget, misera afficitur
Ærumna. P. non ita res est, nam confido
Parasitum hodie aduenturum cum argento ad me.
P. Magnum inceptas si id exspectas, quod nusquam est.
P. Quid si adeam ad fores, atq; occentem?
PA. Neq; veto, neq; iubeo, quando te video
Immutatis moribus esse here, atq; ingenio.
P. Pessuli heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto atq; obsecro
Gerite amanti mihi morem amœnissumi.
Fite causa mea Lydi barbari,
Subsilite obsecro, & mittite istanc foras,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc vide vt dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia commouent se ocyus,
Respicio nihili meam vos gratiam facere,
Sed tace tace. PA. taceo hercle, quid est? PH. sentio sonitum,
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt.

2. ANVS, PLANESIVM virgo, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

A. PLacide egredere, & sonitum prohibe fori tum & crepitum cardinum:

Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane suffundam aquulam. PA. viden' vt anus tremula medicinam facit?
Eapse mecum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
PL. Vbi tu es qui me conuadatus Veneriis vadimoniis?
Vbi tu es? qui me libello Veneris citauisti, ecce me.
Sisto ego tibi me & mihi contrà itidem vt sistas suadeo.
P. Assum. nam si absim, haud recusem quin mihi malè sit mel meum.
PL. Anime mi, procul quidem amantem abesse haud consentaneum est.
P. Palinure, Palinure. P. eloquere, quid est quòd Palinurum voces?
P. Est lepida. PA. nimis lepida. P. sum deus. PA. Immò homo haud magni preci.
P. Quid vidisti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?
PA. Malè valere te quod mihi ægrè est. P. malè mihi morigeru's, tace.
PA. Ipsus se excruciat. qui homo quod amat videt, nec potiri licet.
P. Rectè obiurgat, sanè haud quicquast magis quod cupiam tandiu.
PL. Tene me, ergo amplectere. P. h c etiam est quãobrem cupiam viuere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior. PL. prohibet, nec prohibere quit:
Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienauerit.
P. Enimuerò nequeo durare, quin ego herum accusem meum,
Nam bonum est pauxillum amare sanè, insanè non bonum est.
Verùm totum insanum amare, hoc est, quod meus herus facit.
PLA. Sibi sua habeant regna reges, sibi diuitias diuites.
Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi prælia,
Dum mihi abstineant inuidere, sibi quisque habeant quod suum est.
PA. Quid tu Veneri peruigilare te vouisti Phædrome?
Nam hoc quidem ædepol haud multò pòst luce lucebis. P. tace.
PA. Quid taceam? quin tu is dormitum? PH. dormio, ne occlamites.
PA. Tu quidem vigilas. PH. at meo more dormio, hic somnust mihi.
P. Heus tu mulier, male mereri de immerente inscitia est.
PL. Irascere, si te edentem hic à cibo abigat. P. licet.
Pariter hos perire amando video, vterque insaniunt.
Viden' vt miserè moliuntur, nequeunt complecti satis?
Etiam differtimini? PL. NVLLI est homini perpetuum bonum,
Iam huic voluptati hoc adiunctum odium est. PA. quid ais propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?
Ebriola, persolæ nugæ. P. Tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidem mihi polluctus virgis seruus sermonem ferat.
At næ tu herclè cum cruciatu magno dixisti id tuo.
Heus tibi maledictis pro istis, dictis moderari vt queas.
PA. Tuam fidem, Venus noctuuigila. P. Pergin' etiam verbero?
PL. Noli amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
P. Magnum flagitium probrúmque Phædrome expergefacis.
Bene monstrantem pugnis cædis, hanc amas, nugas meras.
Hoccine fieri, vt immodestis hic te moderere moribus?
P. Auro contra cedo modestum amatorem, à me aurum accipe.
P. Cedo mihi contra oricalco cui ego sano seruiam.
P. Bene vale ocule mi. nam sonitum & crepitum claustrorum audio.
Æditumum aperire fanum: quousque quæso ad hunc modum
Inter nos vtimur amore semper surreptitio?
P. Minimè. nam Parasitum misi nudiusquartus Cariam,
Petere argentum, is hodie hic aderit. P. nimium consultas diu.
P. Ita me Venus amet, vt ego te hoc triduum nunquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
P. Facito vt memineris, sene etiam priusquam abeo hinc, sauium.
P. Siquidem herclè mihi regnum detur, nunquam id potius persequar.
Quando ego te videbo. P. Ehem isthoc verbo vindictam para.
Si amas, eme ne rogites: facito vti precio peruincas tuo.
Bene vale, PL. iam ne ego relinquam: pulchrè Palinure occidi.
PA. Ego quidem qui & vapulando, & somno pereo. PH. sequere me.

ACTVS II.

CAPPADOX leno, PALINVRVS seruus.

CA. Migrare certu'st iam nunc è fano foras,
Quando Æsculapij ita sentio sententiam:
Vt qui me nihili faciat nec saluom velit:
Valetudo decrescit, accrescit labor.
Nam iam quasi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.

Nihil

Nihil metuo nisi ne medius disrumpar miser.
PA. Si recte facias Phædrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo ægritudinem.
Paues, parasitus quia non rediit Caria.
Afferre argentum credo. nam si non feras,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc esum ad præsepem suam.
CA. Quis hic est qui loquitur? PA. quoiam vocem audio?
CA. Estne hic Palinurus Phædrome? PAL. Qui hic est homo?
Cum collatiuo ventre, atque oculis herbeis?
De forma noui, de colore non queo
Nouisse. Iam iam noui, leno est Cappadox.
Congrediar. CA. salue Palinure. PA. ô scelerum caput,
Saluto. quid agis? CA. viuo. PA. nempe vt dignus es:
Sed quid tibist? CA. lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.
PA. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
C. Facile est miserum irridere. P. quin tu aliquot dies.
Perdura, dum intestina exputescunt tibi.
Nunc dum salsura sat bonast si id feceris,
Venire poteris intestinis vilius.
CA. Lien diruptust. PA. ambula, id lieni optimumst.
CA. Aufer istæc quæso. atq; hoc responde quod rogo,
Potin' coniecturam facere si narrem tibi
Hac noctu quod ego somniaui dormiens?
PA. Vah. solus hic homost. qui sciat diuinitus.
Quin coniectores à me consilium petunt.
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

COQVS, CAPPADOX, PALINVRVS, PHAEDROMVS.

CO. Palinure quid stas? quin depromuntur mihi
Quæ opus sunt, parasito vt sit paratum prandium,
Quom veniat? PA. manesis dum huic coniicio somnium.
CO. Tute ipse si quid somniasti ad me refers,
PAL. Fateor. CO. abi deprome. PAL. age, tu interea huic somnium
Narra. meliorem quàm ego sum, suppono tibi.
Nam quod scio, omne ex hoc scio. CA. operam vt des. PA. dabit.
CA. Facit hic quod pauci, vt sit magistro obsequens.
Da mihi igitur operam. CO. tametsi non noui, dabo.
CA. Hac noctu in somnis visus sum viderier,
Procul sedere longe à me Æsculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magni pendere
Visust. CO. Item alios deos facturos scilicet,
Sane illi inter se congruunt concorditer.
Nihil est mirandum melius, si nihil sit tibi.
Namque i cubare satius te fuerat Ioui,
Tibi qui auxilio in iureiurando fuit.
CA. Siquidem incubare velint, qui peierauerunt,
Locus non præberi potis est in Capitolio.
CO. Huc animum aduorte, pacem ab Æsculapio
Petas, ne forte tibi eueniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentumst. CA. bene facis.
Ibo atque orabo. CO. quæ res male vortat tibi.
PA. Proh di immortales quem conspicio? qui illic est?
Estne hic parasitus, qui missust in Cariam?
Heus exi Phædrome. exi exi, inquam, ocyus.
P. Qui istic clamorem tollis? PA. parasitum tuum
Video currentem: ellum vsque in platea vltima.
Hinc auscultemus, quid agat. PH. sane censeo.

CVRCVLIO, PHAEDROMVS, PALINVRVS seruus.

CV. Date viam mihi noti atq; ignoti, dum ego hic officium meum
Facio fugite omnes, abite & de via secedite:
Ne quem in cursu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subitò properè & celere obiectust mihi negotium.
Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via.
Nec strategus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria.
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Tum isti Græci palliati capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis.
Constant, conferunt sermones inter se drapetæ.
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
Quos semper videas bibentes esse in Thermopolio,
Vbi quid surripuere operto capitulo calidum bibunt,
Tristes atq; ebrioli incedunt: eos ego si offendero,
Ex vno quoque eorum excutiam crepitum polentarium.
Tum isti qui ludunt, datim serui scurrarum in via,
Et datores & factores omnis subdant sub solum.
Proinde se domi contineant, vitent infortunia.
P. Recte hic monstrat si imperare possit: nam ita nunc mos viget.
Ita nunc seruitiumst profectò modus haberi non potest.
CV. Ecquis est, qui mihi commonstret Phædromum genium meum?
Ita res subita, celeriter mihi hoc homine conuentost opus.
PA. Te ille quærit. P. quid si adeamus? heus Curgulio, te volo.
CV. Quis vocat, quis nominat me? P. qui te conuentum cupit.
CV. Haud magis cupis, quàm ego te cupio. PH. ô mea opportunitas.
Curgulio exoptate salue. CV. salue. P. saluum gaudeo
Te aduenire. cedo tuam mihi dextram, vbi sunt spes meæ?

Eloquere obsecro hercle. CV. eloquere te obsecro, ubi sunt meæ?
P. Quid tibi est? CV. tenebræ oboriuntur, genua inedia succidunt.
P. Lassitudine hercle credo. C. retine retine me obsecro.
PH. Viden' ut expalluit? datin isti sellam, ubi assidat citò,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? CV. animo malest.
P. Vin' aquam? CV. si frustulenta est, da obsecro, hercle, obsorbeam.
P. Væ capiti tuo. CV. obsecro hercle facite ventum ut gaudeam.
P. Maximè. CV. quid facitis quæso. PA. ventum. CV. nolo equidem mihi
Fieri ventulum. PH. quid igitur vis? CV. esse ut ventum gaudeam.
P. Iuppiter te diiq; perdant. CV. perij, prospicio parum.
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame.
Ita cibi vacuitate venio lassis lactibus.
PH. Iam edes aliquid. CV. nolo hercle aliquid, certum quam mauolo.
PH. Immo si scias, reliquiæ quæ sint. CV. scire nimis lubet
Vbi sient. nam illis conuentis sanè opus est meis dentibus.
P. Perna, abdomen, suis glandium. CV. ain' tu omnia hæc?
In carnario fortasse dicis. P. immò in lancibus
Quæ tibi sunt parata ? postquam scimus venturum. CV. vide,
Ne me ludas. P. ita me amabit, quam ego amo, ut haud mentior.
Sed quò te misi, nihilo sum certior. CV. nihil attuli.
P. Perdidisti me. C. inuenire possim, si mihi operam dabis.
Postquam tuo iussu profectus sum, perueni in Cariã,
Video tuum sodalem, argenti rogo uti copiam faciat.
Scires velle gratiam tuam noluit frustrarier,
Vt decet velle hominem amicum amico, atq; opitularier.
Respondit mihi paucis verbis, atq; adeò fideliter,
Quod tibi sit, item sibi esse magnam argenti inopiam.
P. Perdis me tuis dictis. C. immò seruo, & seruatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo illo mæstus ad forum.
Me illo frustra deuenisse, fortè aspicio militem,
Aggredior hominem, saluto adueniens, salue, inquit mihi:
Præhendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam?
Dico me illò aduenisse animi causa. ibi me interrogat,
Et quem in Epidauro trapezitam Lyconem nouerim?
Dico me nouisse. quid lenonem Cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum, & pro iis decem coaccedunt minæ.
Dedisti tu argentum ? inquam. immò apud trapezitam situm est.
Illum quem dixi Lyconem: atq; ei mandaui, qui anulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, daret operam,
Vt mulierem ille à lenone cum auro & veste abduceret.
Postquam hoc mihi narrauit, abeo ab illo: reuocat me illico.
Vocat ad cœnam: religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.
Neq; diem decet me morari, neq; nocti nocerier.
Omnis res parata st, & nos quibus paratum est assumus.
Postquam cœnati, atque appoti, talos poscit sibi in manum.
Prouocat me in aleam: ut ego ludam, pono pallium,
Ille suum annulum opposuit, inuocat Planesium.
PH. Meósne amores? CV. tace parumper, iacit volturios quatuor.
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herẽ.
Iacto basilicum, propino magnum poculũ, ille ebibit,
Caput deponit, condormiscit: ei subduco annulum,
Deduco pedes de lecto clàm, ne miles sentiat.
Rogant me serui, quò eam ? me dico ire quò saturi solent.
Ostium vbi conspexi, exinde me illico protinam dedi.
P. Laudo. CV. laudato, quando illud quod cupis effecero.
Eamus nunc intrò, vt tabellas consignemus. P. non moror.
CV. Atq; aliud prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium.
Hæc sunt ventri stabilimenta, panis & assa bubula,
Poculum grande, aula magna, vt satis consilia suppetant.
Tute tabellas consignato, hic mihi ministrabis, ego edam.
Dicam quemadmodum conscribas. sequere me hac intrò. P. sequor.

ACTVS III.

LYCO, CVRCVLIO, LENO.

Beatus videor, subduxi ratiunculam,
Quantum æris mihi sit, quantumq; alieni siet.
Diues sum si non reddo eis, quibus debeo:
Si reddo illis quibus debeo, plus alieni st.
Verùm hercle verò conuellere illis cogito,
Si magis me instabunt ad prætorem sufferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Vt alius alium poscant, reddant nemini.
Pugnis rem soluant: si quis poscat duriùs.
Qui homo maturè quæsiuit pecuniam,
Nisi eam maturè parsit, maturè esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui vsurarius
Nunc mihi quæratur, vsui si pecunia.
CV. Nil tu me saturum monueris memini & scio.

Ego

Ego hoc effectum lepidè tibi tradam, tace.
Edepol ne ego hic me intus expleui probè,
Et quidem reliqui in ventre cellæ vnilocum.
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Æsculapium
Salutat? atat quem quærebam, sequere me.
Simulabo quasi non nouerim, heus tu, te volo.
L. *Vnocule salue.* CV. *quæso, deridésne me?*
L. *De Coclitum prosapia te esse arbitror.*
Nam ij sunt vnoculi. CV. *Catapulta hoc ictumst mihi*
Apud Sicyonem. L. *nam quid id refert mea?*
An aula quassa cum cinere effossus siet?
CV. *Superstitiosus hic quidem est, vera prædicat.*
Nam illæc catapultæ ad me crebrò commeant.
Adolescens ob rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quæso ne me incomities.
L. *Licétne inforare, si incomitiare non licet?*
CV. *Non inforabis me quidem: non mihi places*
Tuum profectò neque forum, nec comitium.
Sed hunc quem quæro, commonstrare si potes,
Inibis à me solidam & grandem gratiam.
Lyconem quæro trapezitam. L. *dic mihi*
Quid eum nunc quæris, aut cuiatis? CV. *eloquar,*
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
L. *Noui edepol nomen, nam mihi istoc nomine,*
Dum scribo, expleui totas ceras quatuor.
Sed quid Lycone quæris? CV. *mandatum mihi.*
Vt has tabellas ad eum ferrem. L. *quis tu homo es?*
C. *Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.*
L. *Summane salue: qui Summanus? fac sciam.*
CV. *quia vestimenta, vbi obdormiui ebrius,*
Summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant.
L. *Alibi te meliust quærere hospitium tibi,*
Apud me profectò nihil est Summano loci.
Sed istum quem quæris, ego sum. C. *quæso túne is es*
Lyco trapezita? L. *ego sum.* CV. *multam me tibi*
Salutem iussit Therapontigonus dicere.
Et has tabellas dare me iussit. L. *mihi n'.* CV. *ita,*
Cape, signum nosce, nostin? L. *quid ni nouerim?*
Clypeatus elephantum vbi machæra dissicit.
CV. *Quod istuc scriptust, id te orare iusserat,*
Profectò, vt faceres, suam si velles gratiam.
L. *Concede, inspiciam quid sit scriptum.* C. *maximè,*
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
L. *Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo,*
Therapontigonus platagidorus plurimam
Salutem dicit. CV. *meus hic est, hamum vorat,*
LY. *Tecum oro, & quæso, qui has tabellas afferet*
Tibi, vt ei detur, quam istic emi virginem,
Quod te præsente istic egi, téque interprete,
Et aurum, & vestem: iam scis vt conuenerit.
Argentum des Lenoni, huic des virginem.
L. *Vbi ipsus? cur non venit?* CV. *ego dicam tibi,*
Quia nudiusquartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ siet
Septempedalis, factis monumentum suis.
L. *Quamobrem istuc?* C. *dicam, quia enim Persas, Paphlagonas,*
Synopeas, Arabes, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Peredam & Perbibesiam,
Centauromachiam & Classiam, Vnimammiam,
Lybiamque oram omnem, Conterebromniam,
Dimidiam partem nationum vsque omnium,
Subegit solus intra viginti dies.
LY. *Vah.* C. *quid mirare?* L. *quia enim in cauea si forent*
Conclusi itidem vti pulli gallinacei,
Ita non potuere vno anno circumirier.
Credo hercle te esse ab illo, nam ita nugas blatis.
CV. *Immò etiam porrò (si vis) dicam.* L. *nihil moror,*
Sequere hac, te re absoluam, qua aduenisti gratia.
Atque eccum video. leno salue. LY. *di te ament,*
LY. *Quid hoc, quod ad te venio? dicas quid velis?*
L. *Argentum accipias, cum illo mittas virginem.*
LY. *Quid quod iuratus sum?* L. *quid id refert tua.*
Dum argentum accipias? LY. *qui monet quasi adiutas.*
Sequimini. CV. *leno caue in te sit mora mihi.*

ACTVS IIII.

CHORAGVS.

Edepol nugatorem lepidum, lepidè hunc nactust Phædromus.
Halophantam, an sycophantam: hunc magis dicam, nescio.
Ornamenta quæ locaui, metuo vt possim recipere.
Quanquam cum istoc mihi negotij nihil est: ipsi Phædromo
Credidi, tamen asseruabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem inueniatis loco.
Ne nimio opere sumat operam, si quem conuentum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio, vel probum, vel improbum.
Qui periurum conuenire vult hominem, mitto in Comitium,
Qui mendacem, & gloriosum, apud Cloacinæ sacrum.
Ditis damnosos maritos sub basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum piscarium:
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter canalem ibi ostentatores meri,
Confidentes, garrulique, & maleuoli supra lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quòd ipsis possit verè dicier.
Sub veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt fœnore
Pone ædem Castoris ibi sunt subitò quibus credas malè.
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant,
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel aruspicem,

Vel qui ipsi vortant, vel qui alij subuersentur præbeant,
Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere, linguæ moderandu'st mihi.

2. CVRCVLIO, CAPPADOX, LYCO.

ITu præ virgo, non queo quod pone me est seruare.
Et aurum & vestem, omnem suam aiebat, quicquid hæc haberet.
CA. Nemo it inficias. L. attamen meliusculu'st monere.
Memento promisisse te si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. C. meminero, de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico L. & commeminisse hæc ego volam te.
C. Memini, & mancupio tibi dabo. CV. egon' vt ab lenone quicquam
Mancupio accipiam? quibus sui nihil est, nisi vna lingua,
Qui abiurant, si quid creditum est: alienos mancupatis,
Alienos manumittitis alienisque imperatis,
Nec vobis autor vllus est, nec vosmet estis vlli.
Item genus est lenonum inter homines, meo quidem animo
Vt muscæ, culices pedesque, pulicesque, cimices.
Odio et malo & molestiæ, bono vsui estis nulli.
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspectatur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit aiunt.
L. Edepol lenones meo animo nosti lusce lepide.
CV. Eodem hercle vos pono & paro, parissimi estis ibus.
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos fœnore, hi male suadendo, & lustris lacerant homines,
Rogitationes plurimas propter vos populus sciuit,
Quas vos rogatas rumpitis, aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam feruentem frigidam esse, ita vos putatis leges.
LY. Tacuisse mallem. L. F. haud in male meditantem [illegible].
CV. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictu'st meo quidem animo.
Ego mancipem te nihili moror, nec lenonem alium quemquam,
Lyco numquid vis? L. bene vale. CV. vale. CA. heus tu tibi ego dico.
C. Eloquere, quid vis? CA. quæso vt hanc cures, bene vt sit isti,
Bene ego istam eduxi meæ domi & pudice. C. si huius miseret,
Ecquid das, qui bene sit? CA. malum. CV. tibi opus est hoc, qui te procures?
CA. Quid stulta plorasne time: bene hercle vendidi ego te.
Fac sis bona frugi sies sequere istum bella belle.
L. Summane numquid nunc iam me vis. CV. vale atque salue:
Nam & operam mihi & pecuniam benigne præbuisti.
L. Salutem multam dicito patrono. C. nunciabo.
L. Numquid vis leno? CA. istas minas decem, qui me procurem,
Dum melius sit mihi, des. CV. dabuntur, cras peti iubeto.
CA. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam paruolam emi.
Sed eum qui mihi vendidit illam, nunquam postillam vidi:
Perijsse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Qui homini di sunt propitij, lucrum ei profectò obijciunt.
Nunc rei diuinæ operam dabo: certum est bene me curare.

Miles THERAPONTIGONVS, LYCO trapezita.

NOn ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare triginta minas,
Quas ego apud te deposui, vitam propera ponere.
L. Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio.
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
M. Nec te mihi facias ferocem, aut supplicare me censeas.
LY. Nec tu me quidem vnquam subiges redditum vt reddam tibi,
Nec daturus sum. M. idem ego istuc quum credebam, credidi,
Te nihil esse redditurum. L. quæ nunc à me igitur petis?
M. Scire volo quoi reddidisti. L. Lusco liberto tuo,
Is Summanum se vocari dixit, ei reddidi.
Qui has tabellas obsignatas attulit. M. quas tu mihi tabulas?
Quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus vllus. L. facis sapienter,
Quam pars lenonum, liberos qui habent, & eos deserunt.
M. Quid fecisti? L. Quod mandasti, feci tui honoris gratia,
Tuum qui signum ad me attulisset, nuncium ne spernerem.
M. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
L. Quis respublica & priuata geritur, non iis crederem?

Ego abeo: tibi res soluta est recte. bellator vale.
M. *Quid valeam?* LY. *at tu aegrota, si lubet per me, aetatem quidem.*
M. *Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,*
Vt mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit!

CAPPADOX leno, MILES.

QVi homini dii sunt propitii, ei non esse iratos puto.
Postquam rem diuinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum vt petam,
Vt ego potius comedam, quàm ille. M. *iusseram saluere te.*
C. *Therapontigone platagidore salue, saluus quum aduenis*
In Epidaurum hic hodie apud me nunquam delinges salem.
M. *Bene vocas, verùm vocata res est, vt sit male tibi.*
Sed quid agit meum mercimonium apud te? C. *nihil apud me quidem.*
Ne facias testis, neque equidem debeo quidquam. M. *quid est?*
C. *Quod fui iuratus feci.* M. *reddin an non virginem,*
Priusquam te huic meae machaerae obiicio mastigia?
C. *Vapulare ego te vehementer iubeo. ne me territes.*
Illa abducta est, tu auferere hinc à me, si perges mihi
Male loqui profectò, cui ego nisi malum nihil debeo.
M. *Mihin' malum minitare?* C. *atque edepol non minitabor, sed dabo,*
Mihi si perges molestus esse. M. *leno minitatur mihi.*
Meaeque pugnae praelia, res plurimae
Obtritae iacent.
At ita me machaera & clypeus bene iuuent pugnantem
In acie, nisi mihi virgo redditur.
Iam ego te faciam vt hic formicae frustulatim differant.
C. *At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum*
Bene me amassint, meaque axicia linteumque extersum,
Vt ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnas minas
Non pluris facio, quàm ancillam meam, quae latrinam lauat.
Ego illam reddidi, qui argentum à te attulit. M. *quis is est homo?*
C. *Tuum libertum sese aiebat esse Summanum.* M. *M. meum?*
Atat, Curculio hercle verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi annulum surripuit. C. *perdidistin tu annulum?*
Miles pulchrè centuriatus est expuncto in manipulo.
M. *Vbi nunc Curculionem inueniam?* C. *in tritico facillime,*
Vel quingentos Curculiones pro vno faxo reperias.
Ego abeo. vale atque salue. LY. *male vale. male sis tibi.*
Quid ego faciam, maneam an abeam, siccine mihi esse os oblitum?
Cupio dare mercedem, qui illunc vbi sit commonstret mihi.

ACTVS V.

PARASITVS.

ANtiquom poetam audiui scripsisse in tragoedia,
Mulieres duas peiores esse, quàm vnam: res ita est,
Verùm mulierem peiorem, quam haec amica est Phaedromi,
Non vidi, neque audiui, neque pol dici, nec fingi potest
Peior quàm haec est, quae vbi me hunc habere conspicata est annulum,
Rogat vnde habeam. quid id tu quaeris? quia mihi quaesito opust.
Nego me dicere; vt eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me arripui, atque effugi. apage istanc caniculam.

PLANESIVM virgo, PHAEDROMVS adolescens, CVRCVLIO, MILES.

PHaedrome propera. P. *quid properem?* PL. *parasitum ne amiseris.*
Magna res est. P. *nulla est mihi. nam quam habui, absumpsi celeriter.*
PL. *Tene.* P. *quid negotii?* PL. *rogita vnde istunc habeat annulum.*
Pater istum meus gestauit. C. *at mea matertera.*
P. *Mater ei vtendum dederat.* C. *quis pater tuus rursum tibi.*
PL. *Nugas garris.* C. *soleo. nam propter eas vino facilius*
Quid nunc? P. *obsecro parentes ne meos mihi prohibeas.*
C. *Quid? ego sub gemma abstrusos habeo tuam matrem & patrem?*
PL. *Libera ego sum nata.* C. *& alii multi, qui nunc seruiunt.*
PL. *At enim irascor.* C. *dixi equidem tibi, vnde ad me hic peruenerit.*
Quoties dicendum est? elusi militem, inquam, in alea.
M. *Saluos sum, eccum quem quaerebam. quid ais bone vir?* C. *audio,*
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. M. *quin tu is in malam crucem.*
Cum bolis cum bullis redde etiam argentum, aut virginem.
P. *Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam virginem*
Me reposcis? M. *quam ab lenone abduxti hodie scelus viri.*
PA. *Nullam abduxi.* M. *certè eccistam video.* P. *virgo haec libera est.*

M. Mea 'i ancilla libera vt sit? quam ego nunquam emisim manu.
P. Quis tibi hanc dedit mancupio, aut vnde emisti? fac sciam.
M. Ego quidem pro istac rem solui ab Trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & lenone auferam.
PH. Qui scias mercari furtiuas atq; ingenuas virgines,
Ambula in ius. M. non eo. PH. licet antestari? M. non licet.
PH. Iuppiter te malè perdat, intestatus viuito.
M. At ego quem licet. PH. tu accede huc. CV. seruum antestari? vide.
M. Hem, vt scias me liberum esse, ergo ambula in ius. hem tibi.
C. O ciues, ciues. M. quid clamas? PH. quid istum tibi tactiost?
M. Quia mihi libitum. P. accede huc, tu: ego illum tibi dedam: tace.
CV. Phaedrome, obsecro, serua me. P. tanquam me: et genium meum.
Miles, quaeso vt mihi dicas, vnde illunc habeas annulum,
Quem parasitus hic te elusit. PL. per tua genua te obsecro,
Vt nos facias certiores. M. quid istuc ad vos attinet?
Quaeratis chlamydem, & machaeram hanc, vnde ad me peruenerit.
C. Vt fastidit gloriosus. M. mitte istum, ego dicam omnia.
C. Nihil est quicquid ille dicit. P. fac me certiorem obsecro.
M. Ego dicam, surgite: hanc rem agite, atq; animum aduortite.
Pater meus habuit Periphanes Planesium,
Is priusquam moritur, mihi dedit tanquam suo,
Vt aequum fuerat, filio. PL. prò Iuppiter.
M. Et iste me haeredem fecit. PL. pietas mea,
Serua me, quando ego te seruaui sedulo.
Frater mi, salue. M. qui credam istuc ego? cedo,
Si vera memoras quae fuit mater tua?
PL. Cleobula. M. Nutrix quae fuit? PL. Archestratae.
M. Nunc taceo. C. non ego te flocci facio, ne me territes.
M. Meipso praesente, & Lyconide factum est. P. satis credo tibi.
Nunc adeò, vt tu scire possis leno meam sententiam,
Libera haec est, hic huius frater est, haec autem illius soror.
Haec mihi nubet, tu huic argentum redde, hoc iudicium meum est.
M. Tu autem in neruo iam iacebis, nisi mihi argentum redditur.
C. Hercle istam rem iudicasti perfidiosè Phaedrome.
Et tibi oberit, & te miles di deaeq; perduint.
Tu me sequere. M. quò sequar ego te? C. ad trapezitam meum,
Ad praetorem, nam inde rem soluo omnibus, quibus debeo.
M. Ego te in neruom, haud ad praetorem hinc rapiam, ni argentum refers.
C. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.
M. Itáne verò? C. ita hercle verò. M. noui ego hos pugnos meos.
C. Quid tum? M. quid tum rogitas? hisce ego, si tu me irritaueris,
Placidum te hodie reddam. C. age ergo recipe actutum. P. licet.
Tu miles apud me coenabis, hodiè fient nuptiae.
M. Quae res bene vortat mihi & vobis. spectatores, plaudite.

CASINA.

DRAMATIS PERSONAE.

PROLOGVS.
CHALINVS seruos.
OLYMPIO villicus.
CLEOSTRATA vxor.
PARDALISCA ancilla.
MVRRINA mulier.
STALINO senex.
ALCESIMVS senex.
COQVS. ANCILLAE.
GREX.

ARGVMENTVM CASINAE.

ONSERVAM vxorem duo conserui expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors senem adiuuat, verùm decipitur dolis.
Ita ei subijcitur pro puella, seruulus
Nequam, qui dominum mulcat, atq; villicum.
Adolescens ducit ciuem Casinam cognitam.

PROLOGVS.

SAluere iubeo spectatores optumos,
Fidem qui facitis maximi, & vos fides.

Si verum

Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Vt vos mihi æquos iam inde à principio sciam.
Qui vtuntur vino vetere, sapientes puto,
Et qui libenter spectant fabulas.
Antiqua opera & verba quum vobis placent,
Æquum placere est antè veteres fabulas.
Nam nunc nouæ quæ prodeunt comœdiæ,
Multo sunt nequiores, quàm nummi noui.
Nos postquam populi rumore intelleximus,
Studiosè expetere vos Plautinas fabulas,
Antiquam eius edimus comœdiam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus.
Nam iuniorum, qui sunt, non norunt scio.
Verùm vt cognoscant, dabimus operam sedulò.
Hæc quum primùm acta est, vicit omnes fabulas.
Ea tempestate flos poetarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum,
Sed absentes tamen prosunt præsentibus,
Vos omnes operè magno esse oratos volo,
Benignè vt operam detis ad nostrum gregem.
Ducite ex animo curam atque alienum æs,
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt, ludus datus est argentariis.
Tranquillum est. Alcedonia sunt circum forum.
Ratione vtuntur, ludis poscunt neminem,
Secundùm ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ si sunt, animum advortite,
Comœdiai nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur hæc comœdia
Græcè, Latinè sortientes. Diphilus
Hanc scripsit: post id rursum denuò
Latinè Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat, ei est filius.
Is vnà cum patre in illisce habitat ædibus.
Est ei quidam seruos, qui in morbo cubat,
Immò hercle verò in lecto, ne quid mentiar,
Is seruus, sed abhinc annos factum est sedecim,
Quum conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi, adit extemplò ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat vt eam det sibi.
Exorat, aufert, detulit rectà domum.
Dat heræ suæ, orat vt eam curet, educet.
Hera facit, educauit magna industria,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Postea quam adoleuit ad eam ætatem, vti viris
Placere posset. Amare eam puellam hic senex
Efflictim occipit, & item huius contra filius.
Sibi nunc vterque contrà legiones parat:
Paterque filiusque clam alter alterum.
Pater allegauit villicum qui posceret
Sibi istam vxorem: is sperat, si ei sit data,
Sibi fore paratas, clam vxore excubias foris.
Filius autem armigerum allegauit suum,
Qui sibi eam vxorem poscat: scit, si id impetret,
Futurum quod amat inter præsepis suas.
Senis vxor sensit amori virum operam dare,
Propterea ea vnà consentit cum filio.
Ille autem postquam sensit filium suum
Eandem illam amare, & esse impedimento sibi.
Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
Postquam illò ventum est, iam vt me collocauerat,
Exoritur ventus turbo, spectacula ibi ruunt.
Ego pertimesco: dum ibi me nescio quis arripit,
Timidam atque pauidam, nec viuam, nec mortuam:
Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.
MI. Meministi hanc turbã fieri? sed tu dic mihi, vbi
Is est homo, qui te surripuit? PL. nescio.
Verùm hunc seruaui semper mecum vnà annulum,
Cum hoc olim perij. M. cedo vt inspiciam. P. sanan' es.
Quæ isti committas. PL. sine modo. M. proh Iuppiter,
Hic est quem ego tibi misi natali die.
Tam facilè noui, quàm me. salue mea soror.
PL. Frater mi salue. PH. deos volo bene vertere
Istam rem vobis. CV. & ego nobis omnibus,
Tu vt hodie aduenìens cœnam des sororiam.
Hic nuptialem cras dabit. PH promittimus.
MI. Tace tu. CV. non taceo, quando res vortit bene.
Tu istanc despõde huic miles, ego dotem dabo.
P. Quid dotis? C. egóne? vt semper dij viuat, me alat.
MI. Verùm hercle dico, me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.
PH. Quamobrem istuc? M I. quia ille repromisit mihi.
Si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
Sine controuersia omne argentum redderet.
PH. Nunc eamus ad lenonem. M. laudo. P. hic prius volo
Meam rem agere. M. quid id est? P. vt mihi hanc despondeas.
CV. Quid cessas miles, hanc huic vxorem dare?
M. Si hæc volt. P. mi frater cupio. M. fiat. C. bene facis.
PH. Spondésne miles mihi hanc vxorem? M. spondeo.
C. Et ego hoc idem vnum spondeo. M. lepidè facis.
Sed eccum leno incedit, thesaurus meus.

LENO Cappadox, MILES, PHAEDROMVS, PLANESIVM.

ARgentariis malè credi, qui aiunt, nugas prædicant.
Nam & bene & malè credi dico, id adeò hodie ego expertus sum.
Non malè creditur, qui nunquam reddunt, sed prorsus perit.
Velut hic decem minas dum soluit, omnis mensas transiit.
Postquam nihil fit, clamore hominem posco, ille in ius me vocat.
Pessumè metui, ne mihi hodie apud prætorem solueret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc demũ pergo curare certum est. M. heus tu leno, te volo.
PH. Et ego te volo. CA. at ego vos nolo ambos. MI. Fiat sis illico.
Atque argentum properè propera vomere. CA. quid mecum est tibi?
Aut tecum mihi? M. quia ex te faciam pilum catapultarium.
Atque ita te neruo torquebo, itidem vt catapultæ solent.
Delicatum te hodie faciam cum catello, vt accubes,
Ferreo ego dico. C. at ego vos ambo in robusto carcere

Vt pertatis. MI. *collum obstringe, abduce istum in malam crucem.*
PH. *Quicquid est, ipse ibit potius.* CA. *prò deûm atq; hominum fidem,*
Hoccine pacto indemnatû atq; intestatum me arripi?
Obsecro Planesiû, & te Phædrome, auxilium vt feras.
PL. *Frater obsecro te, noli hunc indemnatum perdere.*
Bene & pudicè me domi habuit. M. *haud voluntate id sua.*
Æsculapio huic habeto, quòd pudica es, gratiam.
Nam si valuisset iampridem, quoquo posset, misseret.
P. *Animaduortite, si potissim hoc inter vos cõponere.*
Mitte istunc. accede huc leno, dicam meam sententiam,
Siquidem vultis, quod decrero facere. C. *tibi permittimus.*
Dum quidem hercle ita iudices, ne quisquam à me argentum auferat.
MI. *Quodne promisti?* CA. *quî promisi?* PH. *lingua.* CA. *eadem nunc nego.*
Dicendi, non rem perdendi hæc gratia nata est mihi.
MI. *Nihil agit, collum obstringe homini.* CA *iam iam faciam vt iusseris.*
MI. *Quando vir bonus es, responde quod rogo.* CA. *roga quod lubet.*
MI. *Promisistin, si quisquam hanc liberali assereret manu*
Te omne argentum redditurum? CA. *non commemini dicere.*
MI. *Quid? negas?* CA. *nego hercle verò. quo præsente? quo in loco?*
M. *Me ipso præsente, & Lycone trapezita.* C. *non taces.*
Hinc adolescentem peregrè ablegauit pater.
Sciens mater, ei dat operam, absenti tamen.
Is, ne expectetis hodie in hac comœdia
In vrbem non redibit, Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic quos credo nunc inter se dicere:
Quæso hercle, quid istuc est? seruiles nuptiæ,
Seruine vxorem ducent? aut poscent sibi?
Nouum attulerunt, quod fit nusquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Græcia & Kartagini,
Et hic in nostra terra atque in Apulia.
Maioréque opera ibi seruiles nuptiæ,
Quàm liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato,
In vrnam mulsi. Pœnus dum iudex siet,
Vel Græcus adeò, vel mea caussa Apulus.
Quid nunc? nihil agitis? sentio, nemo sitit.
Reuortar ad illam puellam expositiciam,
Quam serui summa vi sibi vxorem expetunt.
Ea inuenietur & pudica & libera,
Ingenua Atheniensis: neque quicquam stupri
Faciet profectò in hac quidem comœdia.
Mox herclè verò post transactã fabula
Argentum si quis dederit, vt ego suspicor,
Vltrò ibit nuptum, non manebit auspices.
Tantum est, valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antehac.

ACTVS I.

CHALINVS, OLYMPIO.

NOn mihi licere meam rem me solum, vt volo
Loqui atque cogitare sine te arbitro?
Quid tu, malum, me sequere? OL. *quia certum est mihi,*
Quasi vmbra quoquo ibis tu, te persequi
Quin edepol etiam, si in crucem vis pergere,
Sequi decretum est, dehinc coniicito ceterum,
Possisne necne clam me sutelis tuis
Præripere Casinam vxorem, proinde vt postulas.
C. *Quid tibi negotij mecum'st?* OL. *quid ais impudens?*
C. *Quid in vrbe reptas' villice hic magni precij?*
OL. *Lubet.* C. *quin ruri es in præfectura tua?*
Quin potius quod legatu'st tibi negotium,
Id curas, atque vrbanis rebus te abstines?
Quid huc venisti, sponsam præreptum meam?
Abi rus, abi directus tuam in prouinciam.
OL. *Chaline, non sum oblitus officium meum.*
Præfeci ruri rectè qui curet tamen
Ego huc, quod veni in vrbem, vbi impetrauero,
Vxorem vt istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Casinam, conseruam tuam:
Quando ego eam mecum rus vxorem abduxero,
Rure' incubabo vsque in præfectura mea.
CH. *Tun' illam ducas? hercle me suspendio,*
Quàm tu eius potior fias, satiu'st mortuum.
OL. *Mea præda est illa, proin tu te in laqueum duas'.*
C. *Ex sterquilinio effosse, tua illæc præda sit?*
OL. *Scies hoc ita esse.* C. *væ tibi.* OL. *quot te modis,*
Si viuo, habebo in nuptiis miserum meis?
C. *Quid tu mihi facies?* OL. *egóne quid faciam tibi?*
Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem,
Post illa, vt semper improbus nihilque sis.
Post id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora vna, & vna semita,
Fons vnus, vnum ahenum, & octo dolia:
Quæ nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curuum aqua faciam probe,
Vt postilena possit ex te fieri.
Post autem nisi ruri tu eruom comederis,
Aut quasi lumbricus terram, quod te postules
Gustare quicquam, nusquam edepol gentium
Ieiunum æquè est, atque ego ruri reddibo te.
Post id quum lassus fueris & famelicus,
Noctu vt condignè te recubes curabitur.
C. *Quid facies?* OL. *concludere in fenestram firmiter,*
Vnde auscultare possis, quum ego illanc osculer,
Quum mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festiuitas,
Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.
Quum mihi hæc dicentur, tum tu furcifer,
Quasi mus in medio parietis vorsabere.
CHA. *Nunc ne tute mihi respondere postules,*
Abeo intrò: tædet sermonis tui. OL. *te sequor.*
Hic quidem pol, certo nihil ages sine me arbitro.

ACTVS

ACTVS II.

Cleostrata, Pardalisca ancilla.

CL. *Obsignate cellas, referte annulum ad me,*
Ego huc transeo in proximum, ad meam vicinam.
Vir si quid volet me, facite hinc me accersatis.
PAR. *Prandium iusserat senex sibi parari.*
CL. *Sis, tace, atque abi, neque paro, neq; hodie*
Coquetur quando is mihi & filio aduorsatur
Suo animiq; amorisq; caussa sui.
Flagitium illud hominis, ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis amatorem
Vlciscar, probe ego pol illum incommodis
Angam: faciam vti proinde dignust
Vitam colat, Acheruntis pabulum flagitij
Persequens, stabulum nequitiæ. Nunc hinc
Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit, atq; ea ipsa eccam egreditur
Foràs, non pol mihi per tempus inceptum est iter.

Myrrina, Cleostrata.

MV. *Sequimini comites in proximum me huc.*
Heus vos, ecquis hæc quæ loquar audit? ego hic ero,
Vir si aut quispiam quæret. nam domi sola sum,
Sopor manus caluitur. iussin' colum
Ferri mihi. C. *Murrina salue.* M. *salue.*
Mea Cleostrata sed quid tu es tristis amabo?
CL. *Ita solent omnes, quæ sunt male nuptæ.*
Domi & foris ægrè quod sit satis semper est.
Nam ego ibam ad te. MV. *& pol ego istuc ad te, sed quid est,*
Quod tuo nunc animo ægrè est? nam quod tibi est,
Ægre idem mihi diuidiæ. C. *credo ecastor.*
Nam vicinam neminẽ amo meritò magis quàm te:
Nec quàm plura sunt mihi, quæ ego ipsa velim.
MV. *Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.*
C. *Vir me habet pessumis despicatam modis,*
Nec mihi ius meum obtinendi copiast?
MV. *Hem quid est? dic idem hoc obsecro. nam pol haud satis, meo*
Corde accepi querelas tuas.
C. *Vir me pessumis habet despicatam modis.*
M. *Mira sunt, vera si prædicas. nam viri*
Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt.
CLE. *Quin mihi ancillulam, ingratiis postulat, quæ meast,*
Quæ meo educata sumtu est sua se villico dare.
Sed ipsus eam amat. M. *obsecro tace. nam hic nunc*
Licet dicere: nos sumus. C. *ita est.* M. *vnde ea tibist?*
Nam peculi probam nihil habere addecet
Clam viro: & quod habet parũ ei haud cõmodi est,
Quin viro aut subtrahat, aut stupro inuenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuum est.
C. *Tu quidem aduersum tuam amicam loqueris omnia.*
M. *Tace sis stulta, & mihi ausculta: noli sis tu illi*
Aduorsari, sine amet, sine quod lubet, id faciat,
Quando tibi nil domi reliquum'st
CL. *Satin' sana es? nam tu quidem aduersus tuam istam rem*
Loquere. M. *insipiens semper tu huic verbo vita.*
Ab tuo viro. C. *qoi verbo?* MV. *i. foras. mulier es.*
C. *Tace.* M. *quid est?* C. *hem.* M. *quis est, quis est, quem vides?* CL. *vir eccum it.*
M. *Intrò abi, appropera, age amabo.* C. *impetras.*
Abeo. M. *magis cùm ocium mihi & tibi erit,*
Igitur tecum loquar. nunc vale. C. *valeas.*

Stalino senex, Cleostrata vxor.

STA. *Omnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.*
Nec pos quicquam commemorari, quod plus salis, plúsq; leporis habeat hodie.
Coces equidem nimis demiror, qui tot vtuntur condimentis.
Eos eo cõdimento vno nõ vtier, omnib' quod præstat.
Nam vbi amor condimentum inerit, cuius placiturum credo.
Neque salsum, neq; suaue esse potest quicquam, vbi amor non admiscetur.
Fel quod amarum est, id mel faciet: hominem ex tristi lepidum & lenem.
Hanc ego de me coniecturam domi facio, magis quàm ex auditis.
Qui postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes solicito, vbicunque vnguentũ lepidum, vngor,
Vt illi placeam: & placeo, vt videor. sed vxor me excruciat, quia viuit.
Tristem astare aspicio, blandè hæc mihi mala res appellanda'st,
Vxor mea, meáq; amœnitas, quid tu agis? C. *abi, atq; abstine manum.*
ST. *Eia mea Iuno, non decet te esse tam tristem tuo Ioui.*
Quò nunc abis? C. *mitte me.* S. *mane.* C. *non maneo.*
ST. *at pol ego te sequar.*
CL. *Obsecro sanúsne es?* ST. *sanus quando te amo.*
CL. *nolo ames.* ST. *non*
Potes impetrassere. CL. *enicas.* ST. *vera dicas velim.*
CL. *credo ego*
Istuc tibi. S. *respice ô mi lepos.* C. *nẽpe ita vt tu mihi es*
Vnde hic, amabo, vnguenta olent? ST. *oh perij, manifesto miser*
Teneor. cesso caput pallio detergere? vt te bonus
Mercurius perdat Myropola, quia hæc mihi dedisti? CL. *eho tu*
Nihili cana culex. vix teneor, quin quæ decent te, dicam.
Senecta ætate vnguentis perlitus ignaue incedis.
S. *Pol amico dedi cuidam operam dum emit*
Vnguenta. C. *vt citò commentatus est.*
Ecquid te pudet? ST. *omnia quæ tu vis.* C. *vbi in lustra iacuisti?*
S. *Egóne in lustra?* C. *scio plus, quàm tu me arbitrare.* ST. *quid id est?*

Quid tu scis? C. te sene omnium neminem esse ignauiorem.
Vnde is nihili? vbi fuisti? vbi lustratus? vbi bibisti?
Id est mecastor, palliolum vide vt rugat. S. di me & te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. C. imò age vt lubet.
Bibe, es, disperde rem. S. ohe iam satis vxor est, comprime te, nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais? iam domuisti animum potius, vt quod vir velit
Fieri, id facias, quàm aduorsère contrà? C. qua de re? S. rogas?
Super ancilla Casina, vt detur nuptum nostro villico,
Seruo frugi, vbi illi bene sit, ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, vbique educat pueros quos pariat, benè,
Potius quàm illi seruo nequam armigero nihili atq; improbo,
Qoi homini hodie peculi nummus non est plumbeus.
C. Mirum ecastor te senecta ætate officium tuum
Non meminisse. S. quid ais? C. quia si facias rectè & commodè,
Me sinas curare ancillas, quæ measst curatio.
S. Qui, malùm, homini scutigerulo dare lubet? C. quia enim filio.
Nos oportet opitulari vnico. S. at quanquam vnicus,
Nihilo magis vnicus est ille mihi filius, quàm ego illi pater:
Illum mihi æquius est, quàm me illi, quæ volo concedere.
C. Tu ecastor tibi homo malam rem quæris, suboles, sentio.
S. Egone? C. tu. nam quid friguttis? quid istuc tam cupidè cupis?
S. Vt enim frugi seruo detur, potius quàm seruo improbo.
C. Quid si ego impetro, atq; exoro à villico, caussa mea,
Vt eam illi permittat? S. quid si ego autem ab armigero impetro
Eam illi permittat? atq; me hoc crede impetrassere.
C. Conuenit, vis tuis Chalinum huc euocem verbis foras:
Tu eum orato, ego autem orabo villicum. S. sanè volo.
C. Iam hic erit, nunc experiemur nostrûm vter sit blandior.
S. Hercules, diq; istam perdant, quod mihi nunc liceat dicere,
Ego discrucior miser amore: illa autem quasi ob industriam
Mihi aduorsatur, suboles iam vxore, quod ego machinor,
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

STALINO senex, CHALINVS seruus.

VT illum dij omnes deæq; perdant. C. te vxor aiebat tua
Me vocare. S. ego enim vocari iussi te. CH. eloquere quid velis.
S. Primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
C. Stultitia st ei te esse tristem, cuius potestas plus potest.
S. Perbonæ frugi hominem iampridem esse arbitror. C. intellego.
Quin si ita arbitrare, emittis me manu. S. quin id volo,
Sed nihil est, cupere me factum, nisi tu factis adiuuas.
CH. Quod velis, modò id velim me scire. S. ausculta, ego loquar:
Casinam ego vxorem promisi villico nostro dare,
CH. At tua vxor, filiusque promiserunt mihi. S. sciô.
Sed vtrum nunc tu, cælibem esse te mauis liberum,
An maritum seruum ætatem degere & gnatos tuos?
Optio hæc tua est, vtrum harum vis conditionem accipe.
CH. Liber si sim, meo periculo viuam, nunc viuo tuo.
De Casina certum est concedere homini nato nemini.
S. Intrò abi, atq; actutum vxorem huc euoca ante ædis citò.
Et sitelam huc tecum afferto cum aqua & sortis. CH. satis placet.
S. Ego pol istam iam aliquo vorsum tragulam decidero,
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar,
Ibi ego te & suffragatores vlciscar tuas. CH. attamen
Mihi obtinget sors. S. vt pol quidem pereas cruciatu malo.
C. Mihi illa nubet, machinare quod lubet quouis modo.
S. Abin hinc ab oculis? C. inuitus me vides, viuam tamen.
S. Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt aduorsæ mihi?
Iam metuo, ne Olympionem mea vxor exorauerit,
Ne Casinã ducat: si id factust, ecce me nullũ senem:
Si non impetrauit, etiam specula in sorti restat mihi.
Si sors autem decolassit, gladium faciam culcitram,
Eumq; incumbam. sed progreditur optimè, eccum Olympio.

OLYMPIO villicus, STALINO senex.

VNA edepol opera in furnum calidum condito,
Atq; ibi torreto me pro pane rubido hera,
Atq; ibi torreto me pro pane rubido hera,
Quàm istam operam à me impetres, quod postulas.
S. Saluos sum, salua spes est, vt verba audio.
O. Quid istac me hera libertate territas?

Quid

Quid si tu nolis, filiusq; etiam tuus?
Vobis inuitis, atq; amborum ingratiis,
Vna libella liber possum fieri.
S. *Quid istuc est? quicum litigas Olympio?*
O. *Cum eadem, qua tu semper.* S. *Cum vxoréne mea?*
O. *Quam tu mihi vxorem? quasi venator tu quidem es:*
Dies atq; noctes cum cane aetatem exigis.
S. *Quid ait? quid tecum loquitur?* O. *orat, obsecrat,*
Ne Casinam vxorem ducam. S. *quid tu postea?*
O. *Negaui enim ipsi me concessurum Ioui,*
Si is mecum oraret. S. *di te seruassint mihi.*
O. *Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.*
S. *Edepol ego illam mediam dirruptam velim.*
O. *Credo edepol si quidem tu frugi bonae es:*
Verùm edepol tua mihi odiosa est amatio.
Inimica est tua vxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. S. *quid id refert tua?*
Vnus tibi hic dum propitius sit Iuppiter,
Tu istos minutos deos caue flocci feceris.
O. *Nugae sunt istae magnae, quasi tu nescias*
Repente vt emoriantur humani Ioues,
Seu tandem si tu Iuppiter sis emortuus,
Quum ad deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subueniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
S. *Opinione melius res tibi habet tua,*
Si hoc impetramus, vt ego cum Casina cubem.
O. *Non hercle opinor posse, ita vxor acriter*
Tua instat ne mihi detur. S. *at ego sic agam:*
Coniiciam sortis in sitellam, & sortiar
Tibi & Chalino, ita rem natam esse intellego.
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.
O. *Quid si sors aliter, quàm voles, euenerit?*
S. *Benedice. Dis sum fretus, deos sperauimus.*
O. *Non ego istud verbum emissim titiuilitio.*
Nam omnes mortales deis sunt freti, sed tamen
Vidi ego dis fretos saepe multos decipi.
S. *Tace parumper.* O. *quid vis?* S. *eccum exit foras,*
Chalinus intus cum sitella & sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

CLEOSTRATA VXOR, CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

C. *FAce Chaline me certiorem, quid meus vir me velit?*
C. *Ille edepol videre, ardentem te extra portam Metiam*
Credo ecastor velles. C. *at pol ego haud credo, sed certo scio.*
S. *Plus artificum est mi quàm rebar, ariolum hunc habeo domi,*
Quid si propius attollamus signa, eamusq; obuiam?
Sequere. quid vos agitis? C. *assunt quae imperauisti omnia,*
Vxor, sortes, situla, atq; egomet. S. *te vno adest plusquam ego volo.*
C. *Tibi quidem edepol ita videtur, stimulus ego nunc sum tibi,*
Eo quid corculum assudascit iam ex metu. S. *mastigia.*
C. *Tace Chaline.* CH. *comprime istum.* O. *imò istunc, qui dicis clare.*
S. *Depone hic sitellam, sortis, cedo mihi, animum aduortite,*
Atq; ego censui abs te posse hoc mecum impetrare vxor mea,
Casina vt vxor mihi daretur, & nunc etiam censeo.
C. *Tibi daretur illa?* S. *mihi enim, ah non id volui dicere.*
Dum mihi volui, huic dixi: atq; adeò dum mihi cupio, perperam
Iamdudum hercle fabulor. C. *pol id tu quidem atq; etiam facis.*
S. *Huic, immò hercle mihi. vah, tandem redij vix veram in viam.*
C. *Perpol saepe peccas. ita fit, vbi quid tantopere expetas.*
S. *Sed te vterque tuo pro iure, ego atq; hic oramus.*
C. *quid est?*
S. *Dicam enim mea mulsa, de istac Casina huic nostro villico.*
Gratiam facias. C. *at pol ego neque facio, neque censeo.*
S. *Tum igitur ego sortis vtrinque mittam.* C. *iam quis vetat?*
S. *Optumum atque aequissumum istud esse, iure iudico.*
Postremò si illud quod volumus eueniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur animis aequis. CH. *tene sortem, tene,*
Vide quid scriptum est. O. *vnum.* CH. *iniquum est, quia isti priusquam mihi est.*
S. *Accipe hanc sis.* CH. *cedo, mane, vnum venit in mentem modò.*
Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua. S. *verbero,*
Men' te censes esse? nulla est, habe quietum animum modò,
Quod bonum atq; fortunatum sit mihi, tuum magnum malum.
O. *Tibi quidem edepol credo eueniet, noui pietatem tuam.*
Sed manedum, num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
CH *Quid tu id curas?* O. *quia enim metuo: in aqua ne summa natet.*
S. *Euge caue, coniicite sortis nunc iam ambo huc, eccere*
Vxor aequa. O. *noli vxori credere.* S. *habe animum bonum.*
O. *Credo hercle hodie deuorabit sortis, si attigerit.*
C. *tace.*
O. *Taceo, deos quaeso vt quidem hodie canirum & furcam feras.*
CH. *Mihi vt sortitio eueniat, vt quidem hercle pedibus pendeas.*
O. *At tu, vt oculos emungare ex capite per nasum tuos.*

Quid times? paratum oportet esse iam laqueum tibi.
Perusti. s. animum aduortite amabo. o. taceo. s. nunc tu Cleostrata,
Ne à me memores malitiosè de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto, tuæ sorti. o. Perdis me. CH. Lucrum facit.
CL. Bene facis. C. deos quæso, vt tua sors ex sitella effugerit.
O. Ain' tu? quia tute es fugitiuus, omnes te imitari cupis.
Sed vtinam tua quidem, sicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
CH. Tu vt liquescas ipse actutum, virgis calefactabere.
ST. Hoc agesis Olympio. OL. si hic literatus me finat.
S. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. o. ita vero & mihi.
CL. Non imò hercle. CH. imò mihi, hercle. S. hic vinces, tu viues miser.
Præcide os tu illi hodie. age, ecquid fit? CL. ne oblexis manum.
OL. Compressan' palma an porrecta ferio? S. age vt vis. o. hem tibi.
C. Quid tibi istunc tactio'st. o. Quia Iuppiter iussit meus.
C. Feri malam tu illi rursum. o. perij, pugnis cædor Iuppiter
S. Quid tibi tactio hunc fuit? C. Quia iussit hæc Iuno mea.
S. Patiundu'st, si quidē me viuo vxor imperiū exhibet.
C. Tam huic loqui licere oportet, quàm isti. o. cur omen mihi
Vituperat? S. Chaline tibi cauendum censeo.
CH. Tempori, postquam oppugnatum est os. S. age vxor mea nunc iam
Sorti vos aduortite animum. præbe tu. o. vbi sim nescio.
Perij, cor lienosum opinor habeo, iamdudum salit.
Delabor, pectus tundit. C. teneo sortem. S. effer foras.
CH. Iam ne mortuus? o ostende, mea est. CH. mala crux ea est quidem.
C. Victus es Chaline. S. tum nos diu vixere Olympio
Gaudeo, pietate factum est mea, atq; maiorum meûm.
Intrò abi vxor, atque adorna nuptias. C. faciam vt iubes.
S. Scin' tu ruri esse ad villam longè quò ducas? C. scio. S. intrò abi:
Et quanquam hoc tibi est ægrè, tamen fac accures. C. iubes.
S. Eamus nos quoque intrò, hortemur vt properent. O. nunquid moror?
Nam præsente hoc plura verba non desiderō.

CHALINVS seruus.

SI nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et præter operam restim sumpti fecerim,
Et meis inimicis voluptatem creauerim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen
Sorti sum victus. Casina nubet villico.
Atq; id non tam ægre'st iam vicisse villicum,
Quàm id expetiuisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atq; vt illi nuberet.
Vt ille trepidabat! vt festinabat miser!
Vt subsultabat, postquam vicit villicus!
Atat concedam huc, audio aperiri fores
Mihi beneuolenti, atq; illi ad me prodeunt,
Hinc ex insidiis hisce ego insidias dabo.

OLYMPIO villicus, STALINO senex, CHALINVS.

O. SIne modò rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in vrbem, tanquam carbonarium.
S. Ita fieri oportet. o. factum & curatum dabo.
S. Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, vt etiam in mœrore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
CH. Recessim cedam ad parietem. imitabor nepam.
Captandu'st horum clanculum sermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi, protollo mortem mihi.
Certu'st hunc Acheruntem præmittam prius.
O. Vt tibi ego inuentus sum obsequens! quod maximè
Cupiebas, eius copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam vxorem. S. tace.
Ita me di bene ament, vt ego vix reprimo labra,
Ob istam rem, quin te deosculer, voluptas mea.
CH Quid deosculer? quæ res est? quæ voluptas tua?
Effodere hercle hic vult credo vesicam villico.
O. Ecquid amas nunc me? S. immò edepol me, quàm te minus.
Licétne amplecti te? CH. quid amplecti? o licet.
S. Vt quia te tango, mel mihi videor lingere.
O. Vltrò te amator, apage te à me. hæc sis vide.
Apage te à dorso meo. CH. illinc est illum, quòd hic hunc fecit villicum, & idem me,
Pridem quom ei aduersum veneram, facere Atriensem voluerat sub ianua.
O. Vt tibi morigerus hodie, vt voluptati fui.
S. Vt tibi dum viuam, bene velim plusquam mihi.
CH. Hodie hercle opinor hi conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sanè sectari senex viros.
S. Vt ego hodie Casinam deosculabor, vt mihi
Bona multa faciam clam meam vxorem. CH. Atat.
Nunc pol ego demum in rectam redij semitam,
Hic ipsus Casinam deperit. S. abeo rus. iam
Hercle amplexari, iam osculari gestio.
O. Sine prius deduci. quid malum properas? S. amo.
O. At non opinor fieri hoc posse hodie. S. potest.
Siquidem cras censes te posse emitti manu,
CH Enimuero huc aures magis sunt adhibēdæ mihi.
Iam ego vno in saltu lepidè apros capiam duos.
S. Apud hunc sodalem meum, atq; vicinum, mihi
Locus est paratus, ei ego amorem omnem meum

Concredui, is mihi se locum dixit dare.
OL. Quid eius uxor? ubi erit? S. Lepidè repperi,
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias,
Vt hic sit secum, se adiutet, secum cubet.
Ego iussi, & dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit, si vir abierit foras.
Tu rus uxorem duces, id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus, cras duces postea.
Satin' astutè. OL. doctè. CH. age modò, fabricamini.
Malo hercle vostro, tam vorsuti vivitis.
S. Scin quid nunc facias? O. loquere S. tene marsupium.
Abi atque obsona, propera: sed lepidè volo
Molliculas escas, ut ipsa mollicula est OL. licet.
S. Emito sepiolas, lepadas, lolliguncułas,
Hordeias. CH. immò triticeias, si sapis.
S. Soleas. CH. qui quæso potius, quàm sculponeas.
Quis batuatur tibi os senex nequissime.
OL. Vin' lingulacam? S. quid opus est, quando uxor domi'st?
Ea lingulaca est nobis, nam nunquam tacet.
OL. In re præsenti, ex copia piscaria
Consulere licebit, quid emam, S. æquum oras, abi.
Argento parci nolo, obsonato ampliter,
Nam mihi vicino hoc etiam conuento'st opus,
Vt quod mandaui curet. OL. iámne abeo? S. volo.
CH. Tribus non conduci possim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum.
Quinq; hanc omnem rem meæ heræ iam faciã palàm,
Manifestò teneo in noxia inimicos meos:
Sed si nunc facere volt hera officium suum,
Nostra omnis lis est, pulchrè præuortar viros.
Nostro omine it dies. iam victi vicimus.
Ibo intrò, ut id quod alius condiuit cocus,
Ego vicissim ut alio nunc pacto condiam.
Quicquid paratu' est, ut paratum ne siet:
Sietque paratum, quod paratum non erat.

ACTVS III.

STALINO, ALCESIMVS senex.

S. NVnc amici ánne inimici, sis imago, Alcesime mihi
Sciam: nunc specimen specitur, nũc certamẽ cernitur.
Curam erat, eximie', castigare, id ponito ad cõpendiũ.
Cano capite, ætate aliena, eo addito ad compendium.
Qui sit uxor, id quoque illuc ponito ad compendium.
AL. Miseriorẽ ego ex amore, quàm te, vidi neminem.
S. Fac vacent ædes. A. quin ædepol seruos, ancillas domo
Certum'st omnis mittere ad te. S. eho nimium scitè scitus es.
Sed facito dum memineris versus quos cantat Colax,
cum cibo.
Tum quiqui facito uti veniant, quasi eant Sutrium.
AL. Meminero, S. hem nunc enim, tu demum nullo scito scitus es.
Cura, ego ad forum modò ibo, iam hic ero. AL. bene ambula.
S. Fac habeant linguam ædes tuæ. AL. quid ita? S. quom venant vocent.
AL. Attate cædundus tu homo es, nimias delicias facis.
S. Quid me amare refert, nisi sim doctus & dicax nimis?
Sed tu caue, inquisitioni mihi sis. AL. usque adero domi.

CLEOSTRATA, ALCESIMVS.

CL. VT properarem arcessere hanc ad me vicinam meam, hoc erat
Ecastor quòd me tanto vir opere orabat meus,
Liberæ ædes ut sibi essent, Casinam quò deduceret.
Nũc adeo nequaquam arcessam, ne qua ignauissimis
Liberi loci potestas sit vetulis veruecibus.
Sed eccum egreditur senati columen, præsidium popli.
Meus vicinus, meo viro qui liberum præbet locum.
Non ecastor vili emptu'st modius, qui venit salis.
AL. Miror huc iam non arcessi in proximum uxorem meam,
Quæ iamdudum si arcessatur, ornata expectat domi.
Sed ecca opinor accersit: salue Cleostrata. C. & tu Alcesime
Vbi tua uxor? AL. intus illa te, si se arcessas, manet:
Nam tuus vir me orauit, ut eam istuc ad te adiutum mitterem,
Vin' vocem? CL. sine, nolo, si occupata est. AL. ocium est.
CL. Nihil moror, molesta esse nolo: post conuenero.
AL. Non ornatis istic apud vos nuptias? CL. orno & paro.
AL. Non ergo opu'st adiutrice? CL. satis domi'st. ubi nuptiæ
Fuerint, tum istam conuenibo. nunc vale, atque istam iube.
AL. Quid ego nunc faciam? flagitium maximum feci miser.
Propter operam illius hirqi improbi & edentuli,
Qui hoc mihi cõtraxit. operam uxoris polliceor foras.
Quasi heas illatum' flagitium hominis, qui dixit mihi.
Suam uxorem hanc arcessituram esse, ea se eam negat morarier.
Atque ædepol mirum, ni subolet iam hoc huic vicinæ meæ.
Verùm autem altrouorsum cùm eam mecum rationem puto,
Si quid eius esset, esset mecum postulatio.
Ibo intrò, ut subducam nauim rursum in puluinariũ.
CL. Iam hic est lepide ludificatus, miseri ut festinant senes.
Nunc ego illum nihili decrepitum meum virum veniat velim,
Vt eum ludificem vicissim, postquã hunc delusi alterũ.
Nã ego aliquid cõtrahi re cupio litis inter eos duos.
Sed eccum incedit: at quum aspicias tristem, frugi censeas.

STALINO senex, CLEOSTRATA.

ST. STultitia magna'st, mea quidem sententia,
Hominẽ amatorẽ ullũ ad forum procedere.

In eum diem cui quod ames in mundo siet,
Sicut ego feci stultus, contriui diem.
Dum asto aduocatus cuidam cognato meo.
Quem hercle ego litem adeò perdidisse gaudeo.
Ne me nec quicquam sibi hodie aduocauerit.
Rogitare oportet prius & percontarier,
Adsitne animus ei, nec ne adsit, quem aduocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante ædis eccam, hei misero mihi.
Metuo, ne non sit surda, atque hæc audiuerit.
C L. *Audiui ecastor cum malo magno tuo.*
S T. *Accedam propius. quid agis mea festiuitas?*
C. *Te ecastor præstolabar,* S. *iámne ornata res est?*
Iámne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam?
Quæ te adiutaret? C. *accersiui vt iusseras.*
Verùm hic sodalis tuus, amicus optumus,
Nescio quid se sufflauit uxori suæ,
Negauit posse, quando arcesso mittere.
S. *Vitium tibi istuc maxumum est: blanda es parum.*
C. *Non matronarum est officium, sed meretricum,*
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu, atque arcesse illam: ego intus quod factost opus,
Volo accurare, mi vir. S. *propera ergo.* C. *licet.*
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum.
Miserrimum hodie ego hunc habebo amasium.

ALCESIMVS senex, STALINO.

A L. *Viso huc, amator si à foro rediit domum,*
Qui me atque uxorem ludificatus est.
Sed eccum ante ædis. ad te hercle ibam commodum.
S. *Atque ego hercle ad te. quid ais vir minimi preci?*
Quid tibi mandaui? quid tecum oraui? A L. *quid est?*
S. *Vt bene vacuas ædis fecisti mihi?*
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam?
Satin propter te pereo, ego atque occasio?
A L. *Quin tu suspendis te: nempe tute dixeras,*
Tuam accersituram esse uxorem meam.
S. *Ergo accersiuisse ait sese, & dixisse se*
Eam non venturam. A L. *quin ea ipsa vltrò mihi*
Negauit eam operam se morarier.
S. *Quin ea ipsa me allegauit, qui istam accerserem.*
A L. *Quin nihili facio.* S. *quin me perdis* A. *quin benest.*
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin quidquid ingratum facere, quin faciam libens.
Numquam tibi hodie, quin erit plus, quàm mihi,
Quin hercle di te perdent postremò quidem.
S. *Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?*
A L. *Ducas, easque in maximam malam crucem,*
Cúmque hac, cumque ista, cúmque amica etiam tua.
Abi & aliud cura: ego iam per hortum iussero
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
S. *Nunc tu mi amicus es in germanum modum.*
Qua ego hunc amorem mihi esse auorum dicam datum?
Aut quod ego vnquam erga Venerem iniquè fecerim,
Cui sic tot amanti mihi obuiam eueniant moræ?
Attat, quid illud clamoris obsecro in nostra domost?

PARDALISCA ancilla, STALINO senex.

P. *Nulla, nulla sum, tota tota occidi, cor metuist meum*
Membra miseræ tremunt: nescio vnde auxilij, præsidij,
Perfugij mihi, aut opum nunc copiam comparem, aut expetam,
Tanta factis modò mira miris modis intus vidi
Nouam atque integram audaciam. caue tibi Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite quæso isti gladium, quæ sui est impos animi.
S. *Nam quid est, quòd hæc huc timida atque exanimata exiluit foras?*
Pardalisca. P A. *perij, vnde vsurpant aures sonitum meæ?*
S. *Respice modò ad me.* P A. *here mi.* S. *quid tibist? Quid timida es?* P A. *perij.*
S. *Quid, peristi?* P A. *perij, & tu peristi.* S. *aperi, quid tibi?* P A. *væ tibi.*
S. *Imò istuc tibi sit.* P A. *ne cadam, amabo tene me.* S. *quicquid est,*
Eloquere mihi citò. P. *contine pectus, face ventulum amabo*
Pallio. S. *timeo hoc negotium quidem, nisi hæc*
Chimera glossam vspiam percussit flore Liberi. P. *obtine aures amabo.*
S. *I in malam crucem, pectus, auris, caput, téque di perduint:*
Nam nisi ex te scio, quicquid hoc sit citò, iam alibi pol istic
Cerebrum dispercutiam excetrà, ludibrio pessimo adhuc
Quæ me habuisti. P A. *here me.* S. *quid vis mea ancilla?* P A. *nimium saeuis.*
S. *Numero dicis, sed hoc quicquid est loquere, in pauca refer.*
Quid intus tumulti fuit? P. *scibis: audi, maium pessimum,*
Quod hic modò intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Capit, quod haud Atticam addecet disciplinam. S. *quid est id?*
P A. *Timor præpedit dicta linguæ.* S. *quid est? possum scire ego istuc*
Ex te, quid negotij sit? P A. *dicam, tua ancilla, quam tuo*
Villico vis dare uxorem, ea intus. S. *quid intus? quid est?*
P A. *Imitatur malarum malam disciplinam, viro suo quæ inter-*
Minatur suo vitam. S. *quid ergo?* P A. *ah.* S. *quid id?*
P A. *interimere ait velle se*
Vitam, gladium. S. *hem.* P A. *gladium.* S. *quid eum gladium?* P A. *habet.* S. *hei misero mihi.*
Cur habet? P. *insectatur omnis domi per ædis, nec quemquam*
Prope ita omnis sub arcis, sub lectis
Latentes metu mussitant. S. *occidi atque interij, quid illi*
Obiectust mali tam repente? P. *insanit.* S. *scelestissimum*
Me esse credo. P. *imò si scias dicta, quæ dixit hodie.* S. *istuc*

Expeto

Expeto scire, quid dixit? P. audi, per omnes deos, & deas
Deiurauit, occisurum eum hac nocte, quicū cubaret.
S. Me occidet? P. an quicquam ad te attinet? S. vah. P. quid cum ea negotij
Tibi sit? S T. peccaui, illum dicere villicum volebam. P. sciens
De via in semitam regredere. S. nunquid mihi quoque minatur?
P. Tibi infesta soli est plus quàm cuiquam. S. quamobrem? P. quia si des
Vxorem Olympioni, neque se tuam, nec se suam,
Neque viri vitam sinet in crastinum protolli: id huc missa sum
Tibi vt dicerem, ab ea vt caueas tibi. S. perij hercle ego miser,
Neque est, neque fuit me senex quisquam amator adæquè miser.
P. Ludo ego hunc facetè. nam quæ facta dixi, omnia huic
Falsa dixi hera, atque hæc dolum ex proximo huc protulerunt.
Ego huc missa sum ludere. S. heus Pardalisca. P. quid est, quid?
S. Est quod volo exquirere à te. P. moram offers mihi. S. at tu
Offers mœrorem: sed etiamne habet & nunc Casina
Gladium? P. habet, sed duos. S. quid duos? P. altero te occisurum ais,
Altero villicum hodie. S. occisissimus sum omnium qui viuunt.
Loricam induam mihi, optumum esse opinor. quid vxor
Mea non adijt, atque ademit? P. nemo audet prope accedere.
S T. Exoret. P A. orat. negat ponere alio modo ullo profectò,
Ni se sciat villico non datum iri. S. atque ingratiis quem
Non vult ei nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod occœpi,
Vt nubat mihi? illud quidem volebam, non sed nostro villico.
P. Sæpicule peccas. S. timor præpedit verba: verum
Obsecro, dic me vxorem orare, vt exoret illam gladium
Vt ponat, & redire me intro vt liceat. P. nunciabo.
S. Et tu orato. P. & ego orabo. S. at blandè orato vt soles. sed audin?
Si effexis hoc, soleas tibi dabo, & annulum in digito
Aureum, & bona plurima. P. operam dabo. S T. fac te vt impetres.
P. Eo nunc iam, nisi quippiam remorare me. S. abi, & cura.
P. Redit eccum tandem obsonatu cum adiutor, pompam ducit.

OLYMPIO, COCVS & STALINO.

OL. VIde fur, vt senis sub signum ducas. C. qui verò sunt fentes?
O. Quia quod tetigere, illico rapiunt: si eas ereptum, illico scindunt.
Ita quoquò aduenium, vbi vbi sunt, duplici damno dominos
C. Eia. OL. Atat cesso magnificè, patriceque, amiceque hero
Meo ire aduorsum. S. bene vir, salue. OL. fateor. S T. quid fit? O. tu amas,
Ego esurio & sitio. S. lepidè excuratus incessisti.
O. Ah hodie. S. mane verò, quanquam fastidis. OL. hei hei fœtes
Tuus mihi sermo. S. quæ res? O. ex immuero
πράγματά μοι παρέχεις. S. dabo ἓ κακόν. (vt ego opinor)
Nisi resistis. OL. ὦ ζεῦ, potin' à me abeas, nisi me vis vomere
Hodie. S. mane. O. quid est? quis hic homost? S. herus sum. O. qui herus?
S T. Cuius tu seruus es. O. seruus ego? S. atque meus. O. Non sum ego liber?
Memento, memento. S. mane atque asta. OL. omitte, seruos sum tuus.
Optume est. S. obsecro Olympisce mi, mi pater, mi patrone.
O. Hem sapis sanè. S. tuus equidem sum.
O. Quid mihi seruo opus est tam nequam?
S. Quid nunc? quàm mox recreas me? O. cœna modò si sit cocta.
S. Intrò ergo abeant properè. OL. citò introite, & citò deproperate.
S. Ego iam intus ero, facite cœna mihi vt ebria sit.
Cœnare lepidè nitidéque volo, nihil moror barbarico ritu
Sane esse iam. i, sis, ego hic habito. nunc quidem gladium
Ancilla' Casina intus habere ait, qui me atque te interimat.
OL. Scio, sic sine habere. nugas agunt. noui ego illas malas merces.
Quin tu, i modò mecum domum. S T. at pol malum metuo, i tu modò prius.
Perspicito quid intus agatur. O. tam mihi mea vita, quàm tua
Tibi cara est. S T. verum modò. O. si tu iubes, inibitur tecum.

ACTVS IV.

ANCILLA.

NEc pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque vsquam ludos tam festiuos fieri,
Quàm hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, & nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos,
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: cœnam iam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona candide,
Vestitus lautè, exornatusque obambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant mulieres,

Quem dent pro Casina nuptum nostro villico.
Sed nimium lepidè dissimulant.
Fore huius quod futurum est condignè autem nimis
Lepidè huc conducti coqui rei dant operam, ne cœnet senex.
Aulas peruortunt, ignem restringunt aqua.
Illarum oratu faciunt: illæ autem senem
Extrudere cupiunt incœnem ex ædibus,
Vt ipsæ solæ ventres distendant suos.
Noui ego illas ambas estrices, corbitant, vbi
Cœnasse possunt. sed aperitur ostium.

STALINO, ANCILLA.

SI sapitis vxor, vos tamen cœnabitis,
Cœna vbi erit cocta, ego ruri cœnauero.
Nam nouum maritum hinc & nouam nuptam volo
Rus prosequi, noui hominum mores maleficos,
Nequis eam abripiat, facite vostro animo volupe.
Sed properate, istum atq; istam actutum emittere,
Tandem vt veniamus luci: ego cras hic ero,
Cras habuero, vxor, ego tamen conuiuium.
AN. *Fit, quod futurum dixi, incœnatum senem*
Foras extrudunt mulieres. ST. *quid tu hic agis?*
AN. *Ego eo, quò me ipsa misit* ST. *Sercon?* AN. *seriò.*
STA. *Quid speculare?* ANC. *nihil equidem speculor.* ST. *abi.*
Tu hinc cunctas: intus alij festinant. AN. *eo.*
ST. *Abi hinc sis ergo pessumarum pess. ma.*
Iámne abijt illæc? dicere hic quiduis licet:
Qui amat, tamen hercle si esurit, nullum esurit.
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus socer compar, commaritus villicus.

OLYMPIO, STALINO.

AGe tibicen, dum illam educunt huc nouam nuptam foras,
Suaui cantu concelebra omnem hanc plateolam hymenæo
Io hymē hymenæe, Io hymen. S. *quid agis mea salus?*
OL. *Esurio hercle, atq; adeò, nunc haud parum sitio.* ST. *at ego amo.* OL. *at ego hercle*
Nihil facio tibi amor, pericum mihi inanitate
Iamdudum intestina murmurant. ST. *nam quid illæc nunc*
Tam diu intus remoratur, quasi ob industriam: quanto ego
Plus propero, tanto minus. OL. *quid si etiam occentem hymenæum?*
ST. *Censeo, & ego te adiuuabo in nuptiis communibus.*
OL. *Hymen hymenæe, Io hymen.* ST. *perij hercle ego miser.*
Iam me ædepol dirumpi
Cantando Hymenæum licet, illo morbo, quo dirumpi cupio,
Non est copia. OL. *ædepol næ tu si esses equus, esses indomabilis.*
ST. *Quo argumento?* OL. *Nimis tenax es.*
ST. *Num me expertus es?* OL. *Dij melius faciant.*

Sed crepuit ostium, exitur foras.
ST. *Di hercle me cupiunt seruatum, iam oboluit Casina procul.*

ANCILLAE duæ, OLYMPIO, STALINO.

SEnsim superas tolle limen pedes noua nupta, sospes
Iter incipe hoc, at viro tuo semper sis superstes: atque
Vt potior pollentia sis, vincásque virum, victrixq; sies,
Superetq; tuum imperium: vir te vestiat, tu virum despolies,
Noctúque & diu vt viro subdola sies obsecro memento.
OL. *Malo maximo suo hercle illico, vbi tantulum peccassit.*
ST. *Tace.* OL. *non taceo.* ST. *quæ res?* OL. *mala, malæ male monstrant.*
ST. *Perij. istæc facient hanc rem mihi ex parata imparatam.*
Id quærunt. volunt hæc infecta faciant. AN. *age Olympio.*
Quando vis vxorem, accipe hanc à nobis. ST. *date ergo, datum*
Vnquam si estis hodie vxorem. OL. *abite intrò.* AN. *amabo integræ atque* [illegible]
Imperitæ huic impercito. ST. *futurum est, valete, ite.*
Iam valete. iámne abscessit vxor? O. *domist, ne time.* ST. *euax.*
Nunc pol demum ego sum liber, meum corculum, melliculum
Verculum. OL. *heus tu malo, si sapis, cauebis, mea est hæc.* ST. *scio.*
Sed meus fructus est prior. OL. *tene hanc lampadem.*
ST. *imò ego hanc tenebo.*
Venus multipotens bonam vitam mihi
Dedisti, huius quom copiam mihi dedisti
Corpusculum melliculum. OL. *mea vxorcula.*
STAL. *Quid est?* OL. *institit plantam.* ST. *quasi iocabor,*
Nebula haud est mollis atq; hæc est.
Ædepol papillam bellulam. OL. *hei misero mihi.*
ST. *Quid est?* OL. *pectus mihi agit nunc hæc cubito.*
ST. *Quid tu ergo hanc quæso tractas tam?*
At mihi qui belle hanc tracto, non agit. OL. *vaha.*
ST. *Quid negocij est?* OL. *obsecro vt valentula est?*
Pene exposiuit cubito. ST. *cubitum ergo ire vult.*
OL. *Quin imus ergo?* ST. *bella bellatula Casina.*

ACTVS V.

PARDALISCA ancilla, MYRRINA.

ACceptæ bene & commodè eximus intus.
Ludos visere huc in via nuptiales.
MY. *Nunquam ecastor vllo die risi adæque,*
Neq; hoc quod relicuum est, plus risuram opinor.
Lubet Chalinum, quid agat scire, nouum
Nuptum, cum nouo marito. nec fallaciam

Assuie-

Astutiorem ullus fecit poeta, atque
Vt hæc est fabrefacta à nobis, obtunso
Ore nunc peruelim progrediri senem,
Quo senex nequior nullus viuit, ne illum
Quidem nequiorem arbitrarier esse, qui locum
Præbet illi, nunc Pardalisca
Etiam qui hinc exeat, eum vt ludibrio habeat?
PAR. *Lubens fecero, & solens.* MY. *spectatis hinc omnia*
Intus, quid intus agunt. PA. *pone me, amabo.*
MYR. *Et illi audaciùs licet, quæ vis libere*
Proloqui. PA. *tace. vostra foris crepuit.*

OLYMPIO, CLEOSTRATA, MYRRINA.

NEque quò fugiam, neque vbi lateam, neq; hoc dedecus quomodo celem,
Scio tantum herus atque ego flagitio superauimus, nuptiis nostris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo, atq; ita irridiculo sumus amabo.
Sed ego insipiens noua nunc facio: pudet quod prius non puditum vnquam est.
Operam date, dum mea facta itero, est operæ auribus accipere.
Ita ridicula auditu, iteratu, ea sunt quæ ego intus tuli.
MY. *Agedum tu adi hunc.* CL. *vbi tua noua nupta est?*
OL. *Perij hercle, manifesta res est.* CL. *omnem ordinem rem*
Fateri ergo æquum est, quid intus agitur? quid agit Casina? satin morigera est? OL. *pudet dicere me.*
CL. *Memora ordine vt occœperas.* OL. *pudet hercle*
CL. *age audacter.*
Quàm decubuisti, inde volo memorare, quid est factum?
OL. *At flagitium est.* CL. *cauebunt qui audierint, faciat.*
Vbi intrò hanc nouam nuptam deduxi via recta, clauem
Abduxi, sed tamen tenebræ ibi erant tanquam nox.
Colloco, fulcio, mollio, vt prior quàm senex apte decumbam.
*Tardus esse illico cœpi quoniam***
*Respecto identidem ne senex**
Quæro deinde illecebram stupri. principio eam sauium posco
Reppulit mihi manum, nec enim dare sibi sauium me sinit.
MY. *Quid fis denique edissertà.* OL. *vbi appello Casinam, Casina, inquam.*
Amabo mea vxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle immerito meo mihi hæc facis,
Quia te mihi expetiuisti: illa haud verbum facit, & sepis veste id quid estis,
Vbi illum saltum video obseptum, rogo vt alterò sinat adire
Enim iam magis iam appropero, magis iam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere, forem obdo ne senex me opprimat.
Hoc magnum est. Primùm. CL. *pergis? quin tu pergis?*
OL. *Vbi vbi sumptus porrò est, continuò strictò gladio, atat babæ papæ.* CL. *quidquid papæ.*
OL. *Flagitium oh, erat maximum, gladium ne haberet metui, id quærere occœpi.*
Dum gladium ne habeat quæro, arripio capulum
Sed quem cogito non habuit gladium, nam id esset frigidius.
CL. *Eloquere.* OL. *at pudet.* CL. *num radix fuit?*
OL. *non fuit.*
CL. *Num cucumis?* OL. *profectò hercle non fuit quicquam olerum.*
Nisi quicquid erat, calamitas profectò attigerat nunquam:
Ita quicquid erat grande erat.
Volo vt obuertat cubitissim*,
Verbum vllum mutit.
Surgo vt ineam, atque illam in.
Perlepide narrat Sauium.
Ita quasi sentis labra mihi compungit barba.
Continuò astanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto praeceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus proficiscens, exeo hoc ornatu quo vides.
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet. CL. *optumè est.*
Sed vbi est palliolum tuum? OL. *hic intus reliqui.*
CL. *Quid nunc? satin lepide adita vobis manus merito?*
Sed concrepuerunt fores. OL. *nam illa me nunc sequitur?*

STALINO, OLYMPIO.

MAximo ego ardeo flagitio, ne quid agam meis rebus scio,
Nec meam vt vxorem aspiciam contrà oculis, ita disperij.
Omnia palàm sunt probra, omnibus modis occidi miser
Ita manifestò faucibus teneor,
Nec quibus modis purgem scio me meæ vxori,
Qui expalliatus sum miser, palàm sunt clandestinæ nuptiæ.
Adeundam Murrhinam censeo mihi, optimum est.
Ea, dux ea vxorem meam: ea hanc inuenit rimam.
Sed ecquis est? qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam nescio, nisi vt improbi famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istic dicere licet. vapulo ego hercle inuitus tamen.
Etsi malum merui, hac dabo protinam me in fugam.
C. *heus Stalino*
Amator. ST. *occidi, reuocor. quasi non audiam abibo.*

CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

CH. VBi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu sine his subicitare si vis me' proba est occasio.
Myrrh. Periisti hercle. age, accede huc.**
S. Hac ibo, caninam scenam spero meliorem fore.
C. Quid agis tu marite, mi vir. vnde sectum ornatu hoc aduenis?
Quid fecisti scipione? aut quod habuisti pallium?
A. In adulterio dum mœchissat Casinam, credo perdidit.
S. Occidi. CH. etiámne imus cubitum? Casina sum. ST. in malam crucem.
CH. Non amas me? C. quin responde, tuo quid factum est pallio?
S. Bacchæ ergo hercle vxor. C. Bacchæ? S. hercle vxor. C. quid est?
AN. Nugatur sciens. nam ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt.
S. Oblitus fui, sed tamen Bacchæ. C. quid Bacchæ? fieri non potest
Times ecastor. S. egóne manifestò teneor? O. haud mentire hercle. nam palàm est
** is Hic desunt aliquot versus.
S. Non taceo? O. non hercle taceo' nam tu maximo
Me obsecrauisti opere, Casinam vt poscerem vxorem mihi.
S. Tui amoris caussa ego istuc feci. Immò ecastor illius,
Te quidem oppressi. ST. feci ego istæc dicta quæ vos dicitis?
CL. Rogitas etiam? ST. siquidem hercle feci, feci nequiter.
CL. Redi modò huc intrò monebo, siquidem meministi minus.
ST. Hercle opinor potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed vxor da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratam,
Si vnquam posthac, aut amasso Casinam, aut occæpso modo,
Nedum vt eam amasso, si ego vnquam adeò posthac tale admisero.
Nulla caussa est, quin pendentem vxor virgis verberes.
MV. Censeo ecastor, veniam huic hanc dandam. C. faciam vti iubes.
Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus grauate propero.
Hanc ex longâ longiorem ne faciamus fabulam.
ST. Non irata es? C. non sum irata. ST. tuæ fidei credo. C. meæ?
ST. Lepidiorem vxorem nemo quisquam quàm ego habeo hac habet.
CL. Age tu, redde huic scipionem & pallium. CH. tene. ST. libet.
CH. mihi quidem ædepol insigniter facta est magna iniuria.
Duobus nupsi, neuter fecit, quod nouæ nuptæ solet.

GREX.

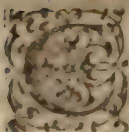
SPectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.
Hæc Casina huius reperietur filia esse è proximo,
Eáque nubet Euthynico nostro herili filio.
Nunc vos æquum est, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clàm vxorem ducat scortum semper quod volet.
Verùm qui non manibus clarè quantum poterit plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus vnctus nautea.

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

SILENIVM meretrix.
GYMNASIVM meretrix.
LENA.
AVXILIVM Prologus.
MELÆNIS lena.
ALCESIMARCHVS adolescens.
LAMPADIO seruos.
PHANOSTRATA vxor.
HALISCA ancilla.
DEMIPHO senex.
CATERVA.

ARGVMENTVM.

COMPRIMIT adolescens Lemnius Sicyoniam.
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.
Sicyonia parit æquè puellam, hanc seruolus
Tollit, atque exponit, & ex insidiis aucupat,
Eam sublatam meretrix alij detulit.
Lemno post rediens ducit quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo

Amore

Amore capto illius proiecticiæ.
Requirens seruos, reperit, quem proiecerat.
Itaque lege hanc, & rite ciuem cognitam
Alcesimarchus, vt erat nactus, possidet.

ACTVS I.

SILENIVM, GYMNASIVM, meretrices. LENA.

CVm ego antehac te amaui, & mihi amicam esse creui,
Mea Gymnasium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atq; hæc soror si mea esses.
Quî magis potueritis mihi honorem ire habitum,
Nescio, nisi vt meus est animus, fieri
Non posse arbitror, ita omnibus relictis
Mihi frequentem operam dedistis, eò ego vos
Amo, & eò à me magnam inistis gratiam.
GY. *Pol istoc quidem nos precio est facile*
Frequentare tibi, vtilesq; haberi,
Ita in prandio nos lepide, atq; nitide
Accepisti apud te, vt semper meminerim.
SI. *Lubentiq; edepol animo factum, fietq; à me.*
Quæ vos arbitrabor velle, ea vt expetam.
G. *Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est,*
Tranquillo mari, ventum gaudeo ecastor ad te
Ita hodie hic acceptæ sumus suauibus modis.
Hæc nisi disciplina apud te fuit quicquam
Ibi, quin mihi placeres. SI. *quid ita amabo?*
GYM. *Raro nimium dabat quod biberem, atque id merum*
Infusciabat. LE. *amabo hiccine istud decet?*
G. *Iusq; fasq; est, nemo alienus hic est.* S. *merito.*
Vestro amo vos, quia me colitis & magnificatis.
L. *Decet pol mea Silenium, hunc esse ordinem,*
Beneuolentes inter se, beneq; vtier amicitia.
Vbi istas videas summo genere natas,
Summates patronas, vt sanctè amicitiam colunt,
Atq; vt eam vinctam bene habent inter se.
Si idem istuc nos facimus, si idem imitamur,
Ita tamen vix viuimus cum inuidia summa,
Suarum opum nos volunt esse indigentes,
Nostra copia nihilo volunt nos potesse,
Suiq; omnium rerum nos indigere,
Vt sibi simus supplices, eas si adeas,
Abitum, quàm aditum malis: ita nostro ordini
Palàm blandiuntur: clàm si occasio vsquam est,
Frigidam subdolè suffundunt.
Viris cum suis nos olere prædicant,
Suas pellices esse aiunt, eunt depressum.
Quia nos libertinæ sumus, & ego & tu mater, ambæ
Meretrices fuimus, illa te, & ego hanc mihi educaui,
Ex patribus contiguis, ego neque hanc superbiæ caussa
Repuli ad meretricium quæstum, nisi vt ne esurirem,
SI. *At satius fuerat eam viro dare nuptum potius.* LE. *etiam.*
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu, nunquam ego hanc viduam cubare siui.
Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat.
GYM. *Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse mater.*
L. *Ecastor haud me pœnitet, si vt dicis, ita futura es.*
Nam siquidem ita eris, vt volo, nunquam Hecate fies,
Semperq; istanc quam habes ætatulam obtinebis,
Multisq; damno, & mihi lucro sine meo sæpe eris sumptu.
G. *Dij faxint.* L. *sine opera tua nihil di horunc facere possunt.*
G. *Equidem hercle addam operam sedulò, sed tu inter istæc verba*
Meus oculus, mea Silenium, nunquam ego te tristiorem
Vidi esse. quid cedo te obsecro tam abhorres hilaritudo?
Neque munda adæque es, vt soles. hoc sis vide, vt petiuit
Suspirium altè? & pallidula es, eloquere nobis vtrunque,
Et quid tibi est, & quid velis nostram operam, vt nos sciamus.
Noli obsecro imperare lacrumis mihi excruciatum tuis.
SI. *Mea excrucior mea Gymnasium, malè mihi est, malè maceror,*
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam, nisi stultitia mea me in mærorem rapi?
G. *Indidem vnde oritur facito, vt facias stultitiam sepelibilem.*
SI. *Quid faciam?* GY. *in latebras abscondas pectore penitissimo.*
Tuam stultitiam sola facito, vt scias sine arbitris. S. *at mihi*
Cordolium est. G. *Quid id? vnde est tibi cordolium, commemora obsecro.*
Quod neque ego habeo, neq; quisquam alia mulier, vt perhibent viri.
SI. *Si quid est, quod doleat, doles: si autem non est, tamen hoc hic doles.*
G. *Amat hæc mulier.* SI. *eho an amare occipere amarum est? obsecro.*
Nam ecastor amor & melle & felle est fœcundissimus.
Gustu das dulce, amarum ad satietatem vsq; oggerit.
SI. *Ad istam faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium macerat.*
GY. *Perfidiosus est amor.* SIL. *ergo in me peculiatum facit.*
G. *Bono animo es, erit isti morbo melius.* S. *confidam fore,*
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam potest.

G. Veniet. SI. Spissum istud amanti est verbum, veniet, nisi venit.
Sed ego mea culpa & stultitia peius misera maceror.
Quia ego illum vnum mihi exoptaui, quicum ætatem degerem.
G. Matronæ magis conducibile est istuc, mea est Silenium,
Vnum amare, & cum eo ætatem exigere, cui nupta est semel.
Verùm enim meretrix fortunati est oppidi simillima,
Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.
SI. Hoc volo agatis, quia accersitæ caussa ad me estis eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est, de ea re gessit morem morigeræ mihi.
Vt me, quam ego amarem grauiter, sineret cum eo viuere.
L. Stultè ecastor fecit: sed tun' vnquam cum quicquam viro
Consueuisti? SI. nisi quidem cum Alcesimarcho nemine,
Neq; pudicitiam meam mihi alius imminuit quisquam. L. obsecro,
Quo is homo insinuauit pacto se ad te? SI. per Dionysia
Mater pompam me spectatum duxit: dum redeo domum,
Conspicillo consecutus est clanculum me vsque ad fores.
Inde in amicitiam insinuauit cum matre, & mecum simul,
Blandiciis, muneribus, donis. G. mihi istum hominem vellem dari,
Vt ego illum vorsarem? S. quid opus est verbis? consuetudine
Cœpi amare contrà ego illum, & ille me. LE. ô mea Silenium. S. quid est?
LE. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulò,
Melius illi multò, quem ames, consulas, quã rei tuæ.
SI. At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam,
Me vxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda est domum,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hic in proximo.
Nam eum pater eius subegit: nunc mea mater irata est mihi.
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciuerim,
Eum vxorem ducturum esse aliam. L. nihil amare iniurium est.
S. Nunc te amo, vt hanc triduum hoc solùm sinas
Esse, & hic seruare apud me: nam ad matrem accersita sum.
L. Quanquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,
Faciam. SI. facis benignè & amicè. sed tu Gymnasium mea,
Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare: vtut erga me est meritus, mihi cordi est tamen.
Sed amabo tranquillè, ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias clauis, si quid tibi opus est, eris promptu, promitto.
Ego volo ire. G. vt mihi exciuisti lacrumas? S. Gymnasium mea
Bene vale. GY. cura te amabo, siccine immundæ obsecro
Ibis? SI. immundas fortunas æquum est squalorem sequi.
G. Amiculum hoc sustolle saltem. SI. sine trahi cùm egomet trahor.
G. Quando ita tibi iuuat, vale atque salue. S. si possim, velim.
GY. Nunquid me vis mater intrò quin eam? ecastor mihi
Visa amare. L. istoc ergo auris grauiter obtundo tuas,
Ne quem ames, abi intro. GY. nunquid me vis? LE. vt valeas. G. Vale.

LENA.

IDem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum,
Quæ nunc quæstum facimus, quæ vbi saburratæ sumus,
Largiloquæ extemplò sumus, plus loquimur, quàm sat est.
Nam illam ego olim, quæ hinc flens abijt, paruolam
Puellam proiectam ex angiportu sustuli.
Adolescens quidam hic est apprimè nobilis,
(Quem ego nunc quia sum onusta mea ex sententia,
Quiq; adeò me compleui flore Liberi,
Magis libera vti lingua conlibitum est mihi,
Tacere nequeo misera, quod tacito vsus est.)
Sicyone summo genere ei viuit pater,
Is amore miserè hanc deperit mulierculam.
Quæ hinc modò flens abijt. contrà amore hæc perditast.
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi.
Quæ sæpe mecum mentionem fecerat,
Puerum aut puellam alicunde vt reperirem sibi,
Recens natum, eapse quod sibi supponeret,
Vbi mihi potestas primùm euenit, illico
Feci eius ei, quod me orauit, copiam.
Postquam puellam eam à me accipit, illico
Eandem puellam peperit, quam me acceperat,
Sine obstetricis opera, & sine doloribus:
Item vt aliæ pariunt, quæ malum quærunt sibi.
Non amatorem aiebat esse peregrinum sibi,
Suppositionem eius rei facere gratia.
Id duæ nos solæ scimus, ego quæ illi dedi,
Et illa quæ à me accepit, præter vos quidem.
Hæc sic res gesta est. si quis vsus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

AVXILIVM, Prologus.

VTrunque hæc, & multiloqua, & multibiba est anus,
Satine' vix reliquit, deo quod loqueretur, loci:
Ita properauit de puella proloqui
Suppositione. quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planius.
Nam mihi est Auxilio nomen. nunc operam date,
Vt ego argumentum hoc vobis planè perputem.
Fuere Sicyone iamdiu Dionysia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Isq; hic compressit virginem adolescentulus,
Vinolentus in tenebris raptam multa nocte in via.
Is vbi malam rem scit se meruisse, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Vbi habitabat tum. at illa quam compresserat,
Decumo pòst mense exacto hic peperit filiam,
Quoniam reum eius facti nescit qui siet,
Paternum seruum sui participat consilij,
Dat eam puellam ei seruo exponendam ad necem.
Is eam proiecit, hæc puellam sustulit.
Ille clàm obseruauit seruus, qui eam proiecerat,
Quò aut quas in ædis hæc puellam deferat,
Vt eam se vos audistis confierier.
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educauit eam sibi pro filia
Bene ac pudicè. tum illic autem Lemnius
Propinquam vxorem duxit, cognatam suam.
Ea diem suum obijt, facta morigera est viro.
Postquam ille vxori iusta fecit, illico
Huc commigrauit, duxit vxorem hic sibi
Eandem, quam olim virginem hic compresserat.
Et eam cognouit esse quam compresserat.
Illa illi dicit, eius ex iniuria
Peperisse se gnatam, atque eam se seruo illico
Dedisse exponendam. ille extemplò seruulum
Iubet illum eundem persequi, si qua queat
Reperire quæ sustulerit. ei rei nunc suam
Operam vsque seruus dat, si possiet
Meretricem illam inuenire, quam olim tollere,
Quum ille exponebat, ex insidiis viderat
Nunc quod reliquum restat volo persoluere,
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyone, ei viuit pater,
Is amore proiectitiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abijt ad matrem suam,
Et illa hunc contrà, qui est amor suauissimus.
Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum.
Pater adolescenti dare vult vxorem, hoc vbi
Mater resciuit, iussit accersi eam domum.
Hæc res sic gesta est. bene valete, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antehac
Seruate vostros socios, veteres & nouos,
Augete auxilia vestris iustis legibus,
Perdite perduelles: parite laudem, & lauream,
Vt vobis victi Pœni pœnas sufferant.

ACTVS II.

ALCESIMARCHVS adolescens, MELAENIS lena.

CRedo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum,
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines supero, atque antideò crucibialitatibus animi,
Iactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rota miser.
Examinor, feror, differor, distrahor, deripior, ita nullam mentem
Animi habeo: vbi sum, ibi non sum, vbi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuò.
Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat, non dat, eludit:
Modò quod suasit, dissuasit: quod dissuasit, id ostentat.
Maritumis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem animum.
Neque nisi quia miser non eo pessum, mihi vlla abest
Perdito pernicies, ita pater apud villam detinuit me hos dies sex
Ruri continuos, neque licitum interea est, meam amicam visere. Estne hoc miserum memoratu?
M. Eo facetus, quia tibi alia est sponsa locuples Lemnia,
Habeas. neque nos factione tanta, quanta tu, sumus,
Neque opes nostræ tam sunt validæ quàm tuæ; verumtamen
Haud metuo, ne iusiurandum nostrum quisquam
Culpitet: tu iam si quid tibi dolebit, scias qua doleat gratia.
A. Di me perdant. M. quodcunque optes velim tibi contingere.
A. Si illam vxorem duxero mihi vnquam, quam despondit pater.
M. Et me si vnquam tibi vxorem filiam dedero meã.
AL. Periurare me patiere? ME. atque aliquanto facilius,
Quàm me meámque rem perire? & ludificari filiam.
Abi, quære: vbi iuriiurando tuo satis sit subsidij,
Hìc apud nos iam Alcesimarche confregisti tesseram.
A. Face semel periclum. M. sæpe feci: quod factum queror.
A. Redde mihi illam. M. inter nouam rem verbum vsurpabo vetus.
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquum est, non dabo.
A. Non remissura es mihi illam? M. pro me responsa tibi.
A. Non remittes? M. scis iam dudum omnem meam sententiam.

A. Satin' tibi istuc in corde certum est? M. quin ego commensor quidem
Non ædepol istæc tua dicta nunc in auris recipio.
A. Non? hem quid agis? M. igitur animum aduorte, vt quid agas, scias.
A. At ita me di deæque, superi atque inferi, & medioxumi,
Itá q; me Iuno regina, & Iouis supremi filia,
Itá q; me Saturnus patruus eius & Castor pater,
Itáque me Ops opulenta illius auia. M. immò mater quidem.
A. Iuno filia, & Saturnus patruus, & summus Iuppiter,
Tu Melænis nunc propter te hæc pecco. M. perge dicere.
A. An me vt etiam quid consultura sis sciam? M. perge eloqui.
Non remittam, definitum est. A. enimuero ita me Iuppiter,
Itaque me Iuno, & Saturnus, ita quid dicam nescio.
Iam scio, immò mulier audi, meam ut scias sententiam.
Dei me omnes magni minuúque, & patellarij
Faxint, ne ego dem viuus hodie sauium Silenio,
Nisi ego te tuámque filiam, mé q; hodie obtruncauero.
Postea autē cum primo lucu cras nisi ambo occidero,
Et equidem hercle nisi perdatu tertio omnis afflixero,
Nisi tu illam remittis ad me. dixi quæ volui, vale.
M. abiit intrò iratus. quid ego nunc agam? si redieris
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. vbi odium occœperit,
Illam extrudet, quum hanc vxorem Lemniam ducet domum.
Sed tamen ibo & persequar, amans ne quid faciat, cauto opust.
Postremò, quando æqua lege pauperi cum diuite
Non licet, perdam operam potius, quàm carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc tendit suum?
Et illud paueo, & hoc formido, ita tota sum misera in metu.

LAMPADISCVS.

ANum sectatus sum clamore per vias.
Miserrima habui. vt illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis?
Quos illi blanditias? quid illi promisi boni?
Quot admoui illi fabricas? quot fallacias?
In quæstione vix exsculpsi vt diceret.
Quia ei promisi modiolum vini dare.

PHANOSTRATA, MELAENIS, LAMPADISCVS.

PH. AVdire vocem visa sum ante ædis modò
Mei Lampadisci serui. L. nō surda hera es.
Recte audiuisti. P. quid agis hic? L. quod gaudeas.
P. Quid est? L. hinc & hisce ædibus paulò prius,
Vidi exeuntem mulierem. P. illam quæ meam
Gnatam sustulerat. L. rem tenes. P. quid postea?
L. Dico ei quo pacto eam ab hippodromo viderim,
Herilem filiam nostram sustollere,
P. Extimuit tum illa? M. iam horret corpus, cor salit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri paruulam
Puellam, eámque me mihi supponere.
P. Age perge, quæso, animus meus audire expetit,
Vt res gesta sit. M. vtinam exaudire non queas.
L. Pergo illo subagito blandis & benedicis dictis
Illæc forte fortuna, fortius aures obseras.
Ego Lemniam foras voco.
Nam illæc tibi nutrix est, ne matrem censeas.
Ego te reduco, voco ad diuitias, vbi
Tu collocere in luculentam familiam.
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. non enim hic vbi ex Tusco modô
Tute tibi indignè dotem quæras corpore.
P. An amabo meretrix fuit. illa est, quæ illam sustulit?
L. Immò meretrix fuit. sed vt sit, de ea re eloquar.
Iam perducebam illam ad me suadela mea,
Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
Ne deserat se, eam suam esse filiam,
Séque eam peperisse sanctè adiurabat mihi.
Istanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ
Dedi, quæ educeret eam pro filiola sua.
Et viuit, inquit. vbi ea est, inquam extempulô.
P. Seruate me dei obsecro. M. at me perditis.
P. Quoi illam dedisset, exquisi se oportuit.
L. Quæsiui, & dixit meretrici Melænidi.
M. Meum elocutus est nomen, interij, oppido.
L. Vbi locuta est, ego continuò anum interrogo,
Vbi habitat? inquam, duc ac demonstra mihi,
Auecta est, inquit, peregre hinc habitatum longius.
M. obstipat
Aquulam. L. quò auecta est, eò sequemur. siccine
Agis nugas? periisti, ni hercle hoc eo dixeris.
Instare vsque adeò donec se adiurat anus
Iam mihi monstrare. P. at non missam oportuit.
L. Seruatur, sed illæc se quandam aiebat mulierem
Suam beneuolentem conuenire etiam prius,
Commune quacum id esset sibi negotium,
Et scio venturam. M. me indicabit, & suas
Ad meas miserias addet. P. fac me consciam,
Quid nunc vis facere me? L. intrò abi, atque animo bono es.
Vir tuus si veniet, iube domi opperirier,
Ne quæstioni mihi sit, si quid eum velim.
Ego ad anum recurro rursum. P. Lampadio obsecro
Cura. L A. perfectum ego hoc dabo negotium.
PH. Deos téque spero L A. eisdē ego vti abeas domū.
M. Adolescēs asta, atq; audi. M. meū mulier vocas?
M. Te. L. quid negotij est? nam occupatus sum ampliter.
ME. Quis istic habitat? L. Demipho dominus meus.
ME. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in diuitias maxumas?
L A Is ipsust. M E. eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? L A. ego dicam tibi,
Non ex vxore gnatam, vxoris filiam.
M. Quid istuc est verbi? L. ex priore muliere
Nata inquam meo hero filia est. M. certè modò
Huius quæ locuta est, quærere aiebat filiam.

L. Huius

L. *Huius ego quæro.* M. *quo modo igitur obsecro,*
Hæc est prior, quæ nupta nunc est? L. *conteris*
Tu tua me oratione mulier quisquis es,
Medioxuma quam duxit vxorem, ex ea
Nata est virgo, Alcesimarcho quæ datur,
Ea vxor quem obiit scis? M. *teneo istuc satis.*
Sed ego illud quæro confragosum, quo modo
Prior posterior sit, posterior sit prior?
L. *Prius hanc compressit, quam vxorem duxit domũ.*
Prius grauida facta est, priúsq; peperit filiam.
Eam postquam peperit, iussit paruam proiici.
Ego proieci eam, alia mulier sustulit:
Ego inspectaui, herus hanc duxit post ibi.
Eam nunc puellam filiam eius quærimus.
Quid nunc supina sursum in cælum conspicis?
M. *nunc iam istuc quo properabas, nihil moror.*
Nunc intellexi. L. *diis herclè habeo gratiam:*
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.
M. *Nunc mihi bonæ necessum est esse ingratiis,*
Quanquam esse nolo, rem palàm esse intelligo.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illa, quàm illæc indicet me. ibo domum
Atque ad parentes suos reducam Silenium.

ACTVS III.
MELAENIS, ALCESIMARCHVS, SILENIVM.

R*Em elocuta sum tibi omnem, sequere me mea Silenium:*
Vt eorum cuiam esse oportet te, sis potius quàm mea.
Quãquã inuita te carebo, animũ ego inducã tamen,
Vt illud, quod tuam in rem bene conducat consulam.
Nam hic crepundia insunt, quibus cum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit, parentes te vt cognoscant facilius.
Accipe hanc cistellam Halisca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, vt aliquis intus prodeat, propera ocyus.
A L. *Recipe me ad te mors, amicum & beneuolum.* S I. *mater mea,*
Perimus miserè. A. *vtrum hac me feriam, an ab Leua latus?*
M E. *Quid tibi est?* S I. *Alcesimarchum ferrum tenentem manu non vides?*
A L. *Ecquid agis? remorare? lumen linque.* S I. *amabo accurrite,*
Ne se interimat. A. *ô salute mea salus salubrior.*
Tu nunc siue ego volo, seu nolo, sola me vt viuam facis.
M E. *Haud voluisti istuc seuum facere?* A L. *nihil meum tibi,*
Mortuus tibi sum, hanc vt habeo certum est non amittere.
Nam hercle iam ad me agglutinandam totam decretum est dare.
Vbi estis serui? occludite ædis pessulis, repagulis,
Vbi hanc ego retulero intra limen. M E. *abijt, abstulit*
Mulierem: ibo, persequar iam illum intrò, vt hæc ex me sciat:
Eadem sic possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTVS IIII.
LAMPADISCVS seruus, PHANOSTRATA mulier.

L A. N*Vllam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem,*
Quàm illæc est, quæ dudum fassa est mihi, quæ nunc inficias eat?
Sed eccam heram video. sed quid hoc est, hæc quid cistella hic iacet
Cũ crepundijs? nec quẽquam conspicor alium in via.
Faciundũ est puerile officium, conquiniscã ad cistulã.
P H. *Quid agis Lampadio?* L A. *hæc cistella numnam hinc à nobis domo est?*
Nam hinc ab ostio iacentẽ sustuli. P H. *quid nuncias*
Super anu? L A. *scelestiorẽ in terra nullã esse alteram.*
Omnia inficiatur ea quæ dudum confessa est mihi.
Nam hercle ego illam anum irridere me vt sinam? satius est mihi,
Quouis exitio interire. P H. *di obsecro vostrãm fidem.*
L A. *Quid deos obsecras?* P H. *seruate nos.* L A. *quid est?* P H. *crepundia*
Hæc sũt, quibuscũ tu extulisti nostrã filiolã ad necẽ.
L A. *Sanane es?* P H. *hæc sunt profectò.* L A. *pergin?* P H. *hæc sunt.* L A. *si mihi*
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
P H. *Non ecastor cassa memoro: nam obsecro vnde hæc gentium?*
Aut quis Deus obiecit hãc ante ostiũ nostrum? quasi
Dedita opera in tẽpore ipso, spes mihi sãcta subuenit.

HALISCA ancilla, LAMPADISCVS, PHANOSTRATA.

H. N*Isi quid mihi opis Dij dãt, disperi, neq; vnde auxiliũ mihi aut præsidiũ expetam habeo.*
Itaque petulantia mea me animi miseram habet.
Quæ in tergum meum ne veniat formido malè
Si hera mea sciat, tam socordem esse quàm sum,
Quámne in manibus tenui atq; accepi hic ante ædis
Cistellam, vbi ea sit nescio: nisi, vt opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi, mi homines,
Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisue
Sustulerit, & vtrum hac an illac iter institerit.
Sed nimio ecastor ego sum mulier, hos quæ rogem, aut quæ fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes?
Nam vestigia si qua sunt, noscitabo.
Nam si nemo hic præteriit, postquam intro abij,
Cistella hic iaceret. quid hic? periit opinor,
Actum hic est, ilicet me infœlicem & scelestam.
Nulla hic est, neq; ego sũ vsquã: perdita me perdidit.
Sed pergam vt cœpi, quæritabo: ego hic tamen,
Nam & intus paueo, & formido foris, ita nunc
Vtrobiq; me metus agitat, ille sunt homines miserè
Miseri, ille nunc lætus est, quisquis est, qui illã habet.
Quæ neq; illa illi quicquam vsui est, mihi esse potest.
Sed memet moror, quum hoc ago socordius,
Halisca hoc age, ad terram aspice & despice
Oculis inuestiga astute augura. L A. *hera hem tibi?*

PH. Quid est? LA. hæc est. PH. quis? LA. qui hæc excidit cistellæ:
Ec. um locum signat vbi ea excidit. PH. apparet.
HA. Sed is hac iit, hac socci video vestigium
In puluere persequar hac, hoc iam loco cum altero
Constitit meis hic oculis turbo se obiecit modò.
Neq; prorsum iit hàc, hic stetit hinc illuc exiit, hic
Concilium fuit, ad duos attinet. hinqui sunt?
Atat singulum video vestigium, sed is hàc abiit.
Contemplabor. is hinc huc iit, hinc nusquam abiit.
Actam rem ago, quod periit periit. meum corium
Cum cistella, redeo intrò. PH. Mulier mane, sunt
Qui volunt te conuentam. HA. quis me reuocat?
LA. Bona fœmina, & malus masculus hic te volunt.
H. Plus qui vocat, scit quod velit, quàm ego, quæ vocor, reuertor.
Ecquem vidisti tollere hic, amabo, in hac regione,
Cistellam cum crepundiis, quã ego hic amisi misera?
Nã dudũ vt ad Alcesimarchũ huc omnes accurrim⁹.
Capillo scisso, atq; excissatis auribus tumultuantem ne se vita
Interimeret, tum timore puto hic excidisse cistellam mihi. .
LA. Hæc mulier nostra est, quin operam damus hera parumper?
HA. Disperii misera, quid ego heræ dicam meæ, quæ me opere tanto
Eam seruare iusserat, qui suo⁹ Silenium parentes
Facilius posses noscere : quæ heræ meæ supposita est parua
Quam quædam meretrix ei dedit. LA. nostram hæc rem fabulatur.
Hanc scire oportet filia tua vbi sit, signa vt dicit.
HA. Nunc eam volt suæ matri & patri, quibus nata est vltrò reddere.
Mi homo obsecro alias res geris, ego tibi meas mãdo.
LA. Istuc ago, atq; istic mihi cibus est quòd fabulare.
Sed inter rem agendam ista, heræ huic respondi quod rogas:
Nunc ad te redeo, si quid est opus dic, impera & tu,
Quid queritabas? HA. mi homo, & mea mulier, ego vos saluto.
PH. Et nos te, sed quid queritas? HA. vestigium hic requiro.
Qua aufugit quædam nescio quò mihi. PHA. quid id quid idnam est?
HA. Alienámne an familiarem hanc ego memorem?
LA Mala merx hera hæc & callida est. PH. ecastor ita videtur.
LA. Imitatur nequam bestiam, & damnificam. PH. sed quamnam amabo?
L. Inuoluolũ quæ in pãpini folio intorta implicat se,
Itidem hæc intortam hic orationem exorditur sibi.
Quid queritas? H. cistellam hic mihi adolescens euiauit.
L. In ce¬nea latã oportuit. H. nõ ædepol præda magna.
LA. Mirum quin grex venalium in cistella infuerit vnà.
PH. Sine dicat. LA. si dicat quidem. PH. age loquere tu quid illi infuerit.
H. Crepundia vna. L. est quidam homo, qui illam ait se scire vbi sit.
HA. At pol ille à quadam muliere si eam demonstret ineat magnam gratiam.
LA. At sibi ille quidam volt m. : [illegible] queat. at pol illa quædam
Quæ illam cistellam perdidit, eam qui dat sibi esse, quod ei det, negat.
LA. At enim ille quidam argentum expetit. HA. ne quicquam argentum expetit.
LA. At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita est.
Commoda loquelam tu tibi, nunc prodimus & confitemur
Cistellam habere. H. at vos salus seruassit. vbi ea nunc est?
PH. Saluam eccam, sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo : sociam te mihi opto ad meam salutem.
HA. Quid istuc negocii est? aut quis est? PH. ego sum illius mater
Quæ hæc gestitauit. HA. hiccine tu ergo habitas? PH. ariolare.
Sed quæso ambages mulier mitte, atque hoc age,
Eloquere vnde hæc sunt tibi citò crepundia?
HA. Mea hæc herilis gestitauit filia.
LA. Mentiris, nam mea gestitauit, non tua.
P. Ne obloquere. LA. taceo. mulier perge dicere,
Vbi ea est, quæ gestitauit? HA. hic in proximo.
PH. Istic quidam ædepol mihi habitat viri gener.
LA. Adhinnire equulam possim ego hanc,
Si detur sola soli:
Nam ita multulentus æstus nareis attigit.
LA. Ne. PH. obloquere rursus, perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur? HA. septendecim.
PH. Mea est. LA. ea est, vt numerus annorum attulit.
Quid qua**iam quero meam.
Pol**sunt, quæro tertiam.
PH. Quod queritabam, filiam inueni meam.
HA. Æquum est tenere per fidem quod creditum est,
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Nostra hæc alumna est profectò filia.
Et redditura hera est tibi tuam, & ea gratia
Domo profecta est: ceterùm ex ipsa obsecro
Exquiritote, ego serua sum. PH. æquum postulas.
Illius ego istanc esse malo gratiam.
HA. Sed istanc cistellam te obsecro vt reddas mihi.
PH. Quid fit Lãpadio? LA. quod tuũ est, teneas tuũ.
PH. At me huius miseret. LA. sic faciundum censeo.
PH. Da cistellam tu, & intrò abi cum istac simul.
HA. Tibi auscultabo, sene tu cistellam tibi.
Abeamus intrò, sed quod nomen est tuæ
Dominæ? HA. Melænis. PH. i præ, iam ego te sequar.

ACTVS V.

DEMIPHO senex, LAMPADIO seruos.

DE. Quid hoc negotii est, quod homines fabulantur per viam.

Mihi esse filiam inuentam, & Lampadionem me in foro
Quæsiuisse aiunt? L. *here unde is?* D. *ex senatu.* L. *gaudeo*
Tibi mea opera liberorum esse amplius. D. *etenim non placet.*
Nihil moror aliena mihi opera fieri pluris liberos.
Sed quidnam istuc est? L. *propera ire intro ad affinem tuum.*
Filiam tuam iam cognosces. intus ibidem uxor tua est.
D. *Abi citò, præuorti hoc certum est rebus aliis omnibus.*

GREX.

NE expectetis spectatores, dum illi huc ad vos exeant.
Nemo exibit, omnes intus conficient negocium.
Vbi id erit factum, ornamenta ponent postidea loci.
Qui deliquerit, vapulabit: qui non deliquerit, bibet.
Nunc quod ad vos spectatores reliquum relinquitur,
More maiorum date plausum postrema in comœdia.

EPIDICVS.

DRAMATIS PERSONAE.

EPIDICVS seruos.
THESPRIO seruos.
STRATIPPOCLES adolescens.
CHERIBVLVS adolescens.
APOECIDES senex.
PERIPHANES senex.
MILES.
MVLIER.
VIRGO.
FIDICINA.
DANISTA.
GREX.

ARGVMENTVM.

EMIT fidicinam, filiã credens senex
Persuasu serui aliam qui cõductitiã
Iterum pro amica ei subiecit, filio
Dat herili argentum, eo sororem præstinat.
Imprudens inuenis nos compressæ at militis,
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Vt ille amicam hæc quæritabat filiam,
Sed inuenta gnata, seruolum emittit manu.

EPIDICVS, THESPRIO, serui duo.

HEus adolescens. T. *quis properantem me prehendit pallio?*
E. *Familiaris.* T. *Fateor, nam odio es, nimium familiariter.*
E. *Respice verò Thesprio.* T. *oh. Epidicúmne ego conspicor?*
E. *Certè oculis vteris.* T. *salue.* E. *dij dent quæ velis.*
Venire saluom gaudeo. T. *quid ceterum?* E. *quod eo assolet.*
Cæna tibi dabitur. T. *spondeo.* E. *quid?* T. *me accepturum, si dabis.*
E. *Quid tu? agis vt velis?* T. *exemplum adesse intellego.* E. *euge.*
Corpulentior videre atq; agilior. T. *huic gratia.*
E. *Quam quidem, te iamdiu deperdidisse oportuit.*
T. *Minus iam furtificus sum, quàm antehac.* E. *quid ita?* T. *rapio propalam.*
E. *Di immortales te infelicitent, vt tu es gradibus grandibus.*
Nam vt apud portam te conspexi, curriculo occœpi sequi:
Vix adipiscẽdi potestas modò fuit. T. *scurra es.* E. *scio,*
Te esse quidem hominem militarem. T. *audacter quamuis dicito.*
E. *Quid agis? perpetuon' valuisti?* T. *varie.* E. *qui varie valent,*
Caprigenum hominum non placet mihi, neq; pantherinum genus.
T. *Quid tibi vis dicam, nisi quod est?* E. *vt illi illa responde.* T. *probè.*
E. *Quid herilis noster filius valet?* T. *pugilicè atq; athleticè.*
E. *Voluptabilem mihi tuo aduentu attulisti nuncium.*
Sed vbi is est? T. *aduenit simul.* E. *vbi is ergo est? nisi si in vidulo.*
Aut si in mellina attulisti. T. *dij te perdant.* E. *te volo*
Percontari, operam mihi da, opera redibitur tibi.
T. *Ius dicis.* E. *me decet quidem.* T. *iam tu autem nobis præturam geris?*
E. *Quem me dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?*
T. *At enim vnum à prætura tua Epidice abest.* E. *quid-nam?* T. *scies.*
Lictores duo, duo viminei fasces virgarũ. E. *væ tibi.*
Sed quid ais? T. *quid rogas?* E. *vbi arma sunt Stratippocli?*
T. *Pol illa ad hostes transfugere.* E. *armáne?* T. *atq; quidem citò.*

E. Serióne dicis hæc tu? T. serióne inquam hostes habent.
E. Ædepol facinus improbum. T. at iam ante alij fecerunt idem,
Erit illi illa res honori. E. qui? T. quia antea aliis fuit.
Mulciber credo arma fecit, quæ in bello habuit Stratippocles,
Transuolauerunt ad hostes. E. tum ille prognatus Theti,
Sine perdat, alia apportabunt ei Nerei filiæ.
Id modò videndum, vt materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis is ad hostis exuuias dabit.
T. Supersede istis rebus iam. E. tu ipse vbi lubet, finem face.
T Desiste percontarier. E. eloquere, vel ipse est Stratippocles?
T. Est causa, qua causa simul mecum ire veritu'st. E. quidnam id est?
T. Patrem videre senem non volt etiam nunc. E. quapropter? T. scies.
Quia forma lepida & liberali, captiuam adolescentulam
De præda mercatu'st. E. quid ego ex te audio? T. hoc quod fabulor.
E. Cur eam emit? T. animi causa. E. quot illic homo animos habet?
Nam certo priusquam hinc ad legionem abijt domo,
Ipse mandauit mihi, ab lenone quædam vt fidicina,
Quam amabat, emeretur sibi id ei impetratum reddidi.
T. Vtcunq; in alto ventus est Epidice, ex imo velum vortitur.
E. Væ misero mihi, malè perdidit me. T. quidnam istuc? quid est?
E. Quid istanc quam emit, quanti eam emit? T. vili. E. haud istuc te rogo.
T. Quid igitur? E. quot minis? T. tot, quadraginta minis.
Id adeo argentum ab Danista, apud Thebas sumpsit fœnore,
In dies minasq; argenti singulas, nummis. E. papæ.
T. Et is Danista aduenit vnà cum eo, qui argentum petit.
E. Di immortales, vt ego interij basilicè. T. quid iam, aut quid est
Epidice? E. perdidit me. T. quis? E. ille qui arma perdidit. T. nam
Quid ita? E. quia quotidie ipse ad me ab legione epistolas
Mittebat: sed taceam optumumst. PLVS scire satius est quàm loqui
Seruum hominem, ea sapientia est. T. nescio ædepol quid tu timidus es.
Trepidas Epidice, ita voltum tuum video videre commeruisse
Hinc me absente, aliquid mali. E. potin' vt molestus ne sies?
T. Abeo. E. asta, abire nunc non sinam. T. quid nunc me retines?
E. Amat ne istam, quam emit de præda. T. rogas? deperit
E. Detegetur corium de tergo meo. T. plusq; amat, quàm te vnquam amauit.
E. Iuppiter te perduit. T. mitte nunc iam me. nam ille me ad vos ire vetuit domum,
Venire ad Cheribulum iussit huc in proxumum, ibi manere iussit.
Eò venturus est ipse. E. quid ita? T. dicã, quia patrem
Prius conuenire se non volt, neq; conspicari, quàm id argentum
Quod debet, dinumerauerit. E. heu ædepol res turbulenta est.
T. Mitte me vt eam nunc iam. E. hæccine vbi scibit senex? puppis
Pereunda est probè. T. istuc ad me attinet, quo tu intereas modo?
E. Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum,
Beneuolens cum beneuolente. T. abi in malam rem maximam à me
Cum istac conditione. E. i sanè, si quid festinas magis.
T. Nunquam hominem quenquam conueni, vnde abierim lubentius.
Et illic hinc abijt, solus nunc es: quo in loco hæc res sit, vides
Epidice nisi quid tibi in tete auxilij est, absumptus es.
Tantæ in te impendent ruinæ, nisi suffulcis firmiter,
Non potes subsistere. itaq; in te irruunt montes mali.
Neq; ego nunc, quomodo me expeditum ex impedito faciam,
Consilium placet, ego miser perpuli meis dolis senem,
Vt censeret suam sese emere filiam. is filio suo
Fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandauit mihi.
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa, corium perdidi. nam iam vbi senex senserit
Sibi data esse verba, virgis dorsum despoliet meum.
At enim tu præcaue, nihil est istuc, planè hoc corruptum'st caput.
Nequã homo es Epidice. qui tibi libido'st male loqui?
Quia tute tete deseris, quid faciam? men' tu rogas?
Tu quidem antehac aliis solebas dare cõsilia mutua.
Quid? quid? aliquid reperiundum est. sed ego cesso ire obuiam
Adolescenti, vt quid negotij sit sciã? atq; ipse illic est,
Tristis est, cum Cheribulo incedit æquali suo.
Huc concedã, orationẽ unde horũ placidè persequar.

STRATIPPOCLES, CHERIBVLVS adolescens, EPIDICVS seruus.

S. REm tibi sum elocutus omnem Cheribule, atq; admodum
Meorum mærorum, atq; amorum, summam edictaui tibi.
C. Præter ætatem & virtutem stultus es Stratippocles,
Idne pudet te? quia captiuam genere prognatam bono
In præda es mercatus? quis erit vitio qui id vortat tibi?

S. Qui

E. Qui inuident, omnes inimicos mihi istoc facto repperi:
At pudicitiae eius nũquam nec vim, nec vitiũ attuli.
C. Iam istoc probior es meo quidem animo, cùm in amore temperes.
ST. Ni hic agis qui diffidentem verbis solatur suis.
Is est amicus, qui in re dubia te iuuat, vbi re est opus.
C. Quid tibi me vis facere? SL. argenti dare quadraginta minas.
Quod Danistae detur, vnde ego illud sumpsi foenore.
C. Si hercle haberem, non negarem. ST. nam quid te igitur retulit,
Beneficum esse oratione, si ad rem auxilium emortuum est?
C. Quin aedepol egomet amore differor.
S. Malim istiusmodi mihi amicos furno mersos, quàm foro.
Sed operã Epidici nunc me emere precio precioso velim.
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis pictori dabo.
Nisi hodie prius comparassit mihi quadraginta minas,
Quàm argenti fuero elocutus ei postremam syllabã.
EP. Salua res est. bene promittit, spero seruabit itidem,
At ne meo sumptu, paratae iam sunt scapulis symbolae.
Aggrediar hominem aduenientem herum suum Stratippoclem
Salua imperii salute seruus Epidicus. ST. vbi is est? E. adest.
Saluum te gaudeo aduenisse. ST. tam tibi istuc credo quàm mihi.
E. Benéne vsque valuistin? ST. à morbo valui, ab animo aeger fui.
E. Quod ad me attinuit, ego curaui. quod mandasti mihi,
Impetratum est, empta ancilla'st, quod tute ad me literas
Missiculabas. ST. perdidisti omnem operam. E. nam qui perdidi?
S. Quia meo neque cura est cordi, neque placet. E. quid retulit
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epistolas?
ST. Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pectori.
E. Hercle miserum' est ingratum esse hominem, id quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutauit locum.
ST. Desipiebam mentis, cùm illas scriptas mittebam tibi.
E. Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?
Vt meum tergum stultitiae tuae subdas succidaneum.
CH. Quid verba facimus? huic homini opus est quadraginta minis,
Celeriter calidis, Danistae quas resoluas, & citò.
E. Dic modò, vnde auferre me vis? à quo trapezita peto?
ST. Vnde lubet, nam ni ante solis occasum elo **
Meam domum ne imbitas. tu te in pistrinum
E. Facilè tu istuc sine periculo, & cura, e[illegible] de libero
Fabulare: noui ego nostros, mihi dolet quũ ego vapulo.
ST. Quid tu nunc? patierin' vt ego me interimam? E. ne feceris.
Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.
ST. Nunc places, nunc ego te laudo. EP. patiar ego istuc quod lubet.
S. Quod de illa fiet fidicina igitur? E. aliqua reperibitur.
Aliqua ope exoluam, extricabor aliqua. S. plenus consilij es,
Noui ego te. E. Euboicus miles locuples multo auro potens
Qui vbi tibi istam emptam esse scibit, atque hanc adductam alteram,
Continuò te orabit vltrò, vt illam transmittas sibi.
Sed vbi illa est, quam tu adduxisti tecum? S. iam faxo, hic erit.
CH. Quid hic nunc agimus? ST. eamus intrò ad te, vt hunc hodie diem
Luculentè habeamus. E. ite intrò, ego de re argentaria
Iam senatum conuocabo, in corde consiliarium,
Cui potissimum indicatur bellum, vnde argentum auferam.
Epidice vide quid agas, ita res subito obiecta est tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia est.
Tibi audiendum est, senem oppugnare, certum est consilium mihi.
Ibo intrò, atque adolescenti dicam nostro herili filio.
Nec hic foras ambulet, néue vsquam veniat obuiam seni.

ACTVS II.

APOECIDES, PERIPHANES, senes duo.

Plerique homines, quos quum nihil refert, pudet, vbi pudendum est,
Ibi eos deserit pudor quam vsus est vt pudeat. is adeò tu es qui
Des quod pudendum siet, genere natam bene, pauperem, domum,
Ducere vxorem, praesertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc quae domi est filiam pregnatam. PE. uereor filium.
AP. At pol ego te credidi vxorem quam tu extulisti pudore exequi,
Cuius quoties sepulchrum vides, sacrificas illico horco hostias
Neque adeo iniuria, quia licitum est eam tibi viuendo vincere.
PE. Oh Hercules ego fui, dum illa mecum fuit: neque sexta aerumna
Acerbior Herculi, quàm illa mihi obiecta est. A. pulcra
Aedepol dos pecunia est. PE. quae quidem pol non marita est, Apoecide.

EPIDICVS seruus: APOECIDES, PERIPHANES, senes duo.

ST, tacete, habet animum bonum, liquido exeo foras
Auspicio aui sinistra, acutum cultrum habeo, qui exenterem
Marsupium, sed eccum ipsum ante ædis conspicor Apœcide
Qualis volo vetulos duos. iam ego me conuortam in hirudinem,
Atque eorum exugebo sanguinem, senati qui columen cluent.
A. Continuò vt maritus fiat. PE. laudo consilium tuum.
A. Nam ego illum audiui in amore hærere, apud nescio quam fidicinam.
PE. Id ego excrucior. EP. di hercle me omnes adiuuant, augent, amant,
Ipsi hi mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc iam orna te Epidice, & palliolum in collum conice,
Atque dissimulato, quasi per vrbem totam hominem quæsiueris.
Age si quid agis, dij immortales, vtinam conueniam domi
Periphanem, per omnem vrbem, quem sum defessus quærere:
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circúmque argentarias.
Rogitando sum raucus factus, penè incursu concidi.
A. Epidice. EP. Epidicum quis est qui reuocat? PE. Ego sum Periphanes.
A. Et ego Apœcides sum. EP. & ego quidem sum Epidicus, sed ere optumi
Vos video ambo aduenis opportunitate. PE. quid rei est?
E. Mane, sine respirem quæso. PE. imò acquiesce. EP. animo male est.
Recipiam anhelitum. A. clementer acquiesce. EP. animum aduortite.
A legione omnes remissi sunt domum Thebis. A. quis hoc
Sic factum? EP. ego ita factum esse dico. PE. scin tu istuc? EP. scio.
PE. Qui tu scis? EP. quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, iumenta ducunt. PE. nimis factum bene.
Tum captiuorum quid ducunt secum? EP. pueros, virgines,
Binos, ternos, alius quinque, fit concursus per vias.
Filios suos quisq; visit. PE. hercle rem gestam bene.
EP. Tum meretricum numerus tantus, quantus in vrbe omni fuit
Obuiam ornatæ occurrebãt suis quæque amatoribus:
Eos captabant. id adeò quàm maximè animum aduorterim,
Pleræque hæ sub vestimentis secum habebant retia.
Quum ad portum venio, atque ego illam illic video præstolarier,
Et cum ea tibicinæ ibant quatuor. PE. quicum Epidice?
EP. Cum illa quam tuus annos multos deamat, deperit?
Vbi fidémque, rémque, séque, téque properat perdere.
Ea præstolabatur illum ad portam. PE. viden' venificam.
E. Sed vestita, aurata, ornata, vt lepidè vt concinnè, vt nouè.
PE. Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?
EP. Impluuiatam, vt istæc faciunt vestimentis nomina.
Vt in impluuium erat induta. PE. quid istuc mirabile'st.
Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cùm imperatus est, posse se pendi negant:
illis quibus tributus maior penditur, pendi potest.
Quid istæ quæ vesti quotannis nomina inueniunt noua?
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium,
Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut subminiam, ricam, basilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum, gerræ maximæ.
Cani quoque ademptum'st nomen. E. qui? P. vocant Laconicum.
E. Hæc vocabula auctiones subigunt, vt faciant viri.
P. Quin tu vt occœpisti loquere. E. occœpere aliæ mulieres
Duæ post me sic fabulari inter sese, ego abscessi sciens,
Paulum ab illis, dissimulabam me harum sermoni operam dare,
Nec sat exaudiebam, nec sermonis fallebat tamen,
Quæ loquerentur. P. Id lubido est scire. E. ibi illarum altera
Dixit illi, quicum ipsa ibat. P. quid? E. tace ergo vt audias.
Postquam illam sunt conspicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quàm facilè & fortunatè euenit illi, obsecro, mulieri?
Liberare quam vult amator. quisnam is est? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem. Periphanæ filium. P. perij
Hercle. quid ego ex te audio? E. hoc quidem actum, egomet postquam illas audiui loqui,
Cœpi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis inuitum. P. intellego.
E. Ibi illa interrogat illam, qui scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam à Stratippocle, cum

Argentum

Argentum sumsisse apud Thebas ab Danista fœnore,
Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. P. *cedo, ego occidi.*
E. *Hæc si aiebat, sic audiuisse se ab se, atq; epistola.*
P. *Quid ego faciam nunc? consilium à te expetesso Apœcides.*
A. *Reperiamus aliquid callidi conducibilis consilij:*
Nam ille quidem, aut iam hic aderit credo hercle, aut iam adest. E. *si æquum sies*
Me plus sapere quàm vos, dederim vobis consilium cautum,
Quod laudetis, vt ego opinor, vterq;. P. *ergo vbi id est Epidice?*
E. *Atq; ad eam rem conducibile.* A. *quid istuc dubitas dicere?*
E. *Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,*
Qui plus sapitis. A. *eia verò, age dic.* E. *at deridebitis.*
A. *Non edepol faciemus.* E. *si placebit vtiminor*
Consilium, si non placebit, reperito rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur, nisi ea quæ tu vis volo.
P. *Gratiam habeo, fac participes nos tuæ sapientiæ.*
E. *Continuò arbitretur vxor tuo gnato, atq; vt fidicinam*
Illam quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Vlciscare: atq; ita curetur, vsq; ad mortē vt seruiat.
A. *Fieri oportet.* P. *facere cupio quiduis, dum id fiat modò.* E. *hem.*
Nunc occasio'st faciundi, prius in vrbem quàm aduenit
Sicut cras hic aderit, hodie non venerit. P. *qui scis?* E. *scio,*
Quia mihi alius dixit qui illinc venit, manè hic hunc affore.
P. *Quin tu eloquere, quid faciemus?* E. *sic faciundum censeo.*
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,
Quasiq; ames vehementer tu illam. P. *quam ad rem istuc refert?* E. *rogas?*
Vt ei præstines argento priusquam veniat filius,
Atq; vt eam te in libertatem dicas emere. P. *intellego.*
E. *Vbi erit empta, vt aliquò ex vrbe amoueas, nisi quid tua*
Secus sententia est. P. *Imò doctè.* E. *quid tu autem Apœcides?*
A. *Quid ego iam, nisi te commentum nimis astutè intellego.*
E. *Iam tunc igitur amota ei erit omnis consultatio*
Nuptiarum, ne grauetur, quod velis. A. *vt sapis? & placet.*
Tum tu igitur callidè iam quicquid acturus es, age.
P. *Rem hercle loquere.* E. *& repperi hæc te qui abscedat suspicio.*
P. *Sine me scire.* E. *scibis, audi.* A. *sapit hic pleno pectore.*
E. *Opus est homine, qui illò argentum deferat pro fidicina.*
Nam te illo non æquè opus facto'st. P. *quid iam?* E. *ne te censeas*
Filij caussa facere. P. *doctè.* E. *quò illum ab illa prohibeas.*
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eueniat.
P. *Quem hominem inueniemus ad eam rem vtilem?* A. *hic erit optimus,*
Hic poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet.
P. *Epidice habeas gratiam.* E. *sed ego istuc faciam sedulo.*
Ego illum conueniam, atq; adducam huc ad te, quoja'st fidicina,
Atq; argentum ego cum hoc feram. P. *quanti emi potest minimo?* E. *illáne?*
At quadraginta fortasse eam posse emi minimò minas.
Verùm si plus dederis, referam, nulla in ea re captio est.
Atq; id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
P. *quidum?* E. *quia enim mulierem illam alius adolescens deperit,*
Auro opulentus, magnus miles, Rhodius raptor hostium.
Gloriosus, hic emet illam de te, & dabit aurum, vbi eam emtam sciet.
Tace modò, est lucrum hic tibi amplum. P. *deos quidem oro.* E. *impetra.*
A. *Quin tu is intrò, atq; huc argentum promis? ego visam ad forum.*
Epidice eò veni. E. *ne abeas, priusquam ego ad te venero.*
A. *Vsque operiar.* P. *sequere tu intrò.* E. *i, numera: nihil ego moror.*

EPIDICVS.

NVllum esse opinor ego agrum in agro Attico
Æquè feracē, quàm hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atq; obsignato armario
Decutio argenti tantum quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciuerit,
Ne vlmos parasitos faciat, atq; vsq; arrodeat.
Sed me vna turbat res, ratioq; Apœcidi
Quam ostendam fidicinam aliquam conductitiam,
Atq; id quoque habeo: mane me iussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem diuinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola aduersus senem,
Ibo intrò, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTVS III.

STRATIPPOCLES, CHERIBVLVS.

EXpectando exedor miser, atq; exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta euenant; nimis diu maceror.
Sine quid, necne sit scire cupio. C. *per illā tibi copiā,*
Copiam parare aliam licet: sciui equidē in principio,
Illico nullam tibi esse in illo copiam. S. *interij hercle ego.*

C. Absurdè facis, qui angas te animi. S. si hercle ego illum semel prehendero,
Nunquam irridere nos illum inultum sinam seruum hominem.
Quid illum facere vis? qui tibi cui diuitiæ domi maximæ
Sunt, is nummum nullum habes, nec sodali tuo in te copia'st.
C. Si hercle habeam, pollicear lubens: verùm aliquid aliqua aliquo modo,
Alicunde ab aliqui, aliqua tibi spes est fore mecum fortunam.
S. Væ tibi muricide homo. C. qui tibi lubet mihi male loqui?
S. Quippe tu mihi aliquid aliquo modo, alicunde ab aliquibus blatis
Quod nusquam'st, neq; ego id immitto in aures meas:
Nec mihi plus adiumenti ades, quàm ille qui nunquam etiam natu'st.

EPIDICVS, STRATIPPOCLES, CHERIBVLVS.

Fecisti officium iam tu tuum, me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet esse. hoc quidem iam perijt:
Nisi quid tibi hinc in spem referas. hoc oppidò pollitum est.
Crede modo mihi, sic ego ago, sic egere nostri.
Proh di immortales, mihi hunc diem dedistis luculentum:
Vt facilem atq; impetrabilem! sed ego hinc migrare cesso?
Vt importem in coloniam, hunc auspicio commeatũ.
Mihi cesso quum sto. sed quid hoc ante ædis duos sodales,
Herum & Cheribulum conspicor. quid agitis? accipe hoc sis.
S. Quantum hic inest? E. quantum sat est, & plus satis superest.
Decem minis plus attulit, quàm tu Danistæ debes.
Dum tibi ego placeam, atq; obsequar, meum flocci facio tergum.
S. Nam quid ita? E. quia ego tuum patrem faciam perenniscidam.
S. Quid istuc est verbi? E. nihil moror vetera & vulgata verba
Peratim ductitate, at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina, ego resolui,
Manibus his dinumeraui, pater suam natam quam esse credit.
Nunc iterũ vt fallatur pater, tibiq; auxiliũ apparetur,
Inueniam, ita ego suasi seni, atq; hanc habui orationem,
Vti tu quum redisses, ne tibi eius copia esset.
S. Euge euge. E. ea iam domi est pro illa. S. teneo. E. nunc autem
Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem, is apud forum manet me
Quasi quæ amaret, caueat. S. haud male. E. iam ipse cautor captu'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam collocauit.
Is adornat adueniens, demi extemplò vt maritus fias.
S. Vno persuadebit modo, si illam quæ adducta est mecum,
Mihi adempsit Orcus. E. nunc ego astutiam hanc institui.
Deueniam ad lenonem domum egomet solus, cum ego docebo.
Si qui ad eum aduenians, vt sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicina, argenti minas se habere quinquaginta.
Quippe ego quas nudiustertius meis manibus dinumeraui
Pro illa tua amica, quam pater suam filiã esse retur.
Ibi leno sceleratum caput suum imprudens alligabit,
Quasi pro illa argentum acceperit quæ tecum adducta nunc est.
C. Versutior es quàm rota figularis. E. iam ego parabo
Aliquam dolosam fidicinam, nũmo conducta quæ sit,
Quæ se emptam simulet, quæ senes duo docta ludificetur.
Eam ducet simul Apœcides ad tuũ patrẽ. vt paratè
Eam permeditatam meis dolis, astutiisq; onustam
Mittam, sed nimis longum loquor, diu me estis demorati,
Hæc scitis iam vt futura sint, abeo. S. bene ambulato.
C. Nimis doctus ille est ad malefaciendum. S. me quidem certò
Seruauit consiliis suis. C. abeamus intrò hinc ad me.
S. Atq; aliquando lubentius quàm abs te sum egressus intus
Virtute atq; auspicio Epidici cum præda in castra redeo.

PERIPHANES, APOECIDES, senes duo, SERVVS.

P. NOn oris caussa modò homines æquum fuit
Sibi habere speculum, vbi os contemplarent suum:
Sed qui perspicere possent cor sapientiæ,
Igitur perspicere vt possent cordis copiam,
Vbi id inspexissent, cogitarent postea,
Vitam vt vixissent olim in adolescentia.
Vel quasi egomet, qui dum filij caussa cœperam
Me excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset med erga, aut quasi non plurimum
Malefacta mea essent solida, in adolescentia.
Profectò deliramus interdum senes:
Fuit conducibile hoc mea quidem sententia.
Sed meus sodalis it cum præda Apœcides.
Venire saluum mercatorem gaudeo.
Quid fit? A. dij deæq; te adiuuant, res prosperæ.
P. Omen placet. A. Qui homini omnis suppetunt res prosperæ.

Sed tu hanc intrò abduci iube. P. heus foras*
Exite huc aliquis, duce istam intrò mulierem,
Atque audin'? SER. quid vis? PER. caue sis cum filia
Mea copulari hanc, neq; conspicere: iam tenes?
In ædiculam istanc seorsum concludi volo.
Diuortunt mores virgini longè, ac lupæ.
AP. Doctè & sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quisquam suæ seruare filiæ:
Ædepol næ istam tempore gnato tuo sumus
Præmercati. P. quid iam? AP. quia dixit mihi,
Iamdudum alius se tuum vidisse hic filium.
PE. Hanc ædepol rem apparabat. AP. planè hercle hoc quidem est.
Næ tu graphicum habes seruum, & quantiuis precij.
PER. Non carus'st auro contrà. AP. vt ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emptam tibi!
Ita ridibundam atq; hilaram huc adduxit simul.
PE. Mirum hoc, quod potuit fieri. A. te pro filio
Facturum dixit rem esse diuinam domi,
Quia Thebis saluus redieris. P. rectè institit.
A. Immò ipsus ille dixit, conductam esse eam,
Quæ hic administrâres, ad rem diuinam tibi.
Facturum dixit, rem esse diuinam domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, cùm bardum me faciebam. PE. immò ita decet.
A. Res magna amici apud forum agitur ei volo
Ire aduocatus. P. i, to, atq; vbi erit otium,
Reuortere ad me extemplò. A. continuò hic ero.
P. Nihil homini amico est opportuno amicius.
Sine tuo labore quod velis actum est tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negocium
Minus hominem doctum, minúsq; ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset, itaque me falcatis dentibus
Meus derideret filius meritissimo.
Atque hæc stultitia'st, me illi vicio vortere,
Egomet quod factitaui in adolescentia.
Quam militabam pugnis memorandis meis,
Eradicabam hominum aureis, quando occæperam.
Sed hic quis est? quem huc aduenientem conspicor,
Suam qui vndantem chlamydem quassando facit.

MILES, PERIPHANES, FIDICINA.

MI. CAue præterbitas vllas ædis, quin roges
Senex vbi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum caue ad me retuleris pedem.
P. Adolescens si istunc hominem, quem tu quæritas,
Tibi commonstrassim, ecquam abs te inibo gratiam?
M. Virtute belli armatus promerui, vt mihi
Omnes mortalis deceat agere gratias.
P. Non repperisti adolescens tranquillum locum,
Vbi tuas virtutes explices, vt postulas.
Nam strenuiori deterior si prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ.
Sed istum quem quæris Periphanem Plateninum,
Ego sum, si quid vis. M. nempe quem in adolescentia
Memorant apud reges armis arte duellica,
Diuitias magnas indeptum? P. immò si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
M. Pol ego magis vnum quæro, meas cui prædicem,
Quàm illum qui memoret suas mihi. P. hic non est locus,
Quin tu alium quæras cui centones farcias.
M. Animum aduorte. vt quòd ego ad te venio intelligas.
Meam ego amicam audiui te esse mercatum. PE. atat.
Nunc demum scio ego hunc, qui sit quem dudum Epidicus
Mihi prædicauit militem. adolescens ita'st
Vt dicis, emi. M. volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est. P. non ædepol scio,
Molestum non est mihi, si dicis quid velis.
M. Mihi illanc vt tramittas, atq; argentũ accipias.
P. Habeas. M. nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertatem meam,
Mihi concubina quæ sit. P. te absoluam breui,
Argenti quinquaginta mihi illa empta est minis.
Sexaginta mihi si dinumerantur minæ,
Tuas possidebit mulier faxo ferias:
Atq; ita profectò, vt eam ex hoc exoneres agro.
MI. Estne empta mihi hæc? PE. istis legibus habeas licet.
M. Conciliauisti pulchrè P. heus foras educito
Quam introduxisti fidicinam, atq; etiam fides,
Et quæ accessere tibi addam dono gratiis.
Age accipe hanc sis. M. quæ te intemperiæ tenent?
Quas tu mihi tenebras trudis? quin tu fidicinam
Produci intus iubes? P. hæc ergo est fidicina.
Hic alia nulla'st. M. non mihi nugari potes.
Quin tu huc produci' fidicinam Acropolistidem?
P. Hæc inquam est. MI. non hæc inquam est, non nouisse me
Meam rere amicam posse? P. hanc inquam filius
Meus deperibat fidicinam. M. hæc non est ea.
P. Quid non est? M. non est. P. vnde hæc igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. MI. stultè datum
Reor, & peccatum largiter. P. immò hæc ea'st.
Nam seruum misi, qui sectarier solet
Meum gnatum, ipse hanc meo articulo emit fidicinam. M. hem istic homo
Articulatim te concidit senex tuus
Seruus. P. Quid concidit? M. nihil, sic suspicio'st.
Nam pro fidicina illaec hæc supposita est tibi,
Senex tibi os est sublitum plane & probè.
PE. Ego illam requiram iam vbi vbi est, bellator vale.
Euge euge Epidice, frugi es, bene pugnasti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum minimi precij.
Mercatus te hodie est de lenone Apœcides?
FI. Hodum ego istunc hominem nunquam audiui ante hunc diem.
Neq; me quidem emere quisquam vlla pecunia

Potuit, quæ plus iam sum libera quinquennium.
PER. Quid tibi negotij est meæ domi igitur? FI. audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem diuinam faceres. PE. fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi precij.
Sed tu nouistin' fidicinam Acropolistidem?
F. Tam facile quàm me. P. ubi habitat? F. postquam libera est ubi
Habitet, dum incertò scio. PE. eho quis eam liberauerit,
Volo scire si scis. FI. id quod audiui audies.
Stratippoclem audiui Periphani filium
Absentem curauisse ut fieret libera
P. Perij hercle, si istæc vera sunt planissimè.
Meum exenterauit Epidicus marsupium.
FI. Hæc sic audiui, nunquid me vis cæterum?
P. Malo cruciatu ut pereas, atq; habeas citò.
FI. Fides non reddis? PE. neq; fides, neq; tibias.
Propera igitur hinc, si te dij amant, fugere. FI. abiero.
Flagitio cum maiore pòst reddes tamen.
PER. Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis.
Eámne ego sinam impunè? immò etiamsi alterum
Tantum perdundum est, perdam, potius quàm sinam
Me impunè irrisum esse habitum depeculatum eis,
Sic mihi data esse verba præsenti palàm.
Atq; me minoris factum præ illo, qui omnium
Legum atq; iurium fictor conditor cluet.
Is etiam sese facere memorat malleum.
Sapientior est ut malo hærens *** manubrio, mulier.

ACTVS IV.

MVLIER, PERIPHANES senex.

MV. SI quid est homini miseriarum, quo miserescat, miser ex animo est.
Id ego experior, qoi multa in vnum confluunt locum, quæ meum
Pectus pulsant simul, multiplex ærumnam exercitam habet paupertas,
Pauor territat mentem animi: neq; ubi meas collocem spes.
Habeo usquam munitum locum, ita gnata mea hostium est potita.
Neque ea nunc ubi sit scio. PE. quis illæc est mulier, timido
Pectore peregrè adueniens, quæ ipsa se miseratur?
MV. in his dictus est
Locis habitare mi Periphanes. PE. me nominat hæc, credo ego
Illi hospitio usus inuenit. MV. peruelim mercedem dare,
Qui monstret nunc eum mihi hominem, aut ubi habitet. P. noscito ego hanc.
Num videor nescio ubi me vidisse prius, estne ea, an non?
Est, qua animus retur meus? di boni visitaui antidhac.
Certè ea est quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
MV. Planè hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. PE. quæ meo compressu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. M. quid si adeam? P. haud scio an congrediar, si hæc ea est.
M. Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam dant. P. longa
Dies animum incertat meum, sin ea est, quam incerto autumo, hanc
Congrediar astu. M. muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.
PE. Compellabo. MV. orationis aciem contrà conferam.
PE. Heus tu, salua sis. MV. salutem accipio mihi & meis. P. quid ceterum?
M. Saluos sis, quod credidisti reddo. PE. haud accuso fidem.
Nouin ego te? M. si ego te noui, animum inducam uti noueris.
P. Vbi te visitaui? M. iniquè iniurius es. P. quia iam?
M. quia
Tuæ memoriæ interpretari me æquum censes. PER. commodè
Fabulata es. MV. Mira memoras. PER. hem istuc rectius
Meministin'? M. memini id. P. in Epidauro. MV. ah guttula
Pectus ardens mihi aspersisti. PER. virgini paupercule
Tuæq; matri me leuare paupertatem? MV. tun' is es?
Qui per voluptatem tuam in me ærumnam obseuisti grauem?
P. Ego sum, salue? M. salua sum, quia te esse saluum sentio.
P. Cedo manum, M. accipe, ærumnosam & miseriarum compotem
Mulierem retines. P. quid est, quod digitos interturbat tuos?
Filia quam ex te suscepi, quid eam? MVR. eductam perdidi,
Hostium est potita. P. habe animum lenem & tranquillum face.
Domi meæ eccum saluam & sanam. nam postquam audiui illico
Ex meo seruo illam esse captam, continuò argentum dedi
Vt emeret: ille eam rem adeò sobriè & frugaliter
Accurauit, ut alias res est impensè improbus.
M. Fac videam, si me vis viuere. P. eho Canthara i, statim iube

Acro-

Acropolistidem prodire filiam ante ædis meam,
Vt suam videat matrem. MV. remigrat animus nunc demum mihi.

FIDICINA, PERIPHANES senex, MVLIER.

FI. Quid est pater, quod me exciuisti ante ædis? P. ut matrem tuam
Videas aduenientem, des salutem atque osculum.
F. Quam meam matrem? P. Quæ exanimata exequitur aspectum tuum.
M. Quis istæc est, quam tu osculum mihi ferre iubes? P. tua filia.
M. Hæccine? PA. hæc. MV. egóne osculum huic dem? P. cur non? quæ ex te nata sit.
M. Tu homo insanis. P. egóne? M. tute. P. qur? M. quia ego hanc, quæ siet
Neque scio, neque noui, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
P. Scio quid erres, quia vestitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc. M. aliter catuli longè olent, aliter sues, nego
Eam me nouisse quæ sit. P. prò deûm atque hominum fidem,
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum exgurgitem domo prorsum, quid tu quæ patrem
Vocas me, atque osculare? quid stas stupida? quid taces?
F. Quid loquar vis? P. hæc negat se tuam esse matrem. F. ne fuat,
Si non volt: equidem hac inuita tamen ero matris filia.
Non me istam cogere æquum est meam esse matrem, si non volt.
P. Cur me igitur patrem vocabas? F. tua istæc culpa est, non mea.
Non patrem ego nominem, vbi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam si me appellet filiam, matrem vocem.
Negat hæc filiam me suam esse, non ergo hæc mater mea est.
Postremò hæc mea culpa non est: quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. P. Perij, plaustrum perculi.
F. Nunquid ego ibi peccaui? P. si hercle te vnquam audiuero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam pessima. F. non voco.
Vbi voles pater esse, ibi esto: vbi noles, ne fueris pater.
M. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus? quibus
Signis agnoscebas? PE. nullis. MV. quare ergo filiam
Credidisti nostram? P. seruos Epidicus dixit mihi.
M. Quid si seruo aliter visum est, non poteras nouisse obsecro?
P. Quid ego, qui illam primùm vidi, nunquam vidi postea?
M. Perij misera. P. ne fle mulier, intrò abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. M. hinc Athenis ciuis eam emit Atticus:
Adolescentem equidem dicebant emisse. P. inueniam, tace,
Abi modò intro, atque hanc asserua Circen Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo:
Si inuenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, vt sciat diem.

ACTVS V.

STRATIPPOCLES adolescens, EPIDICVS seruus, DANISTA, VIRGO.

ST. Male morigerus mihi est Danista, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit quæ empta ex præda est. sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc est, quod illic caperat frons seueritudine?
E. Si vndecim deos præter sese secum adducat Iuppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi, aderat ibi vnà Apæcides.
Nunc homines me quæritare credo, senserunt, sciunt
Sibi data esse verba. S. quid agis mea commoditas? E. quod miser,
S. Quid est tibi? E. quin tu mihi adornas ad fugam viaticum
Priùs quàm pereo. nam per vrbem duo deflocati senes
Quæritant me, in manibus gestant copulas secum, simul.
S. Habe bonum animum. E. quippe ego, cui libertas in mundo sita'st.
S. Ego te seruabo. E. ædepol me illi melius, si nacti fuant.
Sed quis est hæc muliercula, & illic grauastellus qui venit?
S. Hic est Danista, hæc illa est autem quam emi ex præda. E. hæccine est?
S. Hæc est, ei mea vt tibi dixi? aspecta. E. hæc. S. contempla Epidice.
Vsque ab vnguiculo ad capillum summum est festiuissima.
Est-ne consimilis, vide signum pictum pulchrè videris.
E. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas:
Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis vlmeis.
S. Dij immortales ociorē iusse admiror, pedibus pulmoneis
Qui perhibetur priùs venisset, quàm tu aduenisti mihi.
D. Hæc ædepol remorata est me. S. si quidē istius gratia

Es remoratus, quòd ista voluit, nimiū aduenisti citò.
D A. *Age, age, absolue me, atque argentum numera, ne comites morer.*
S. *Pernumeratu'st.* E. *tene cruminam, huc inde.* D. *sapienter venis.*
S. *Opperire dum effero ad te argentum.* D. *matura.* S. *domi est.*
D. *Satin' ego oculis vtilitatem obtineo sincerè, an perii?*
E. *Philippa matre natam Thebis, Epidauri satam,*
Videon' ego Acropolistidem te, Periphani filiam?
V. *Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum?*
E. *Non me nouisti?* V. *quod quidem nunc veniat in mentem mihi.*
E. *Lunulam atque anellum aureolum in digitum?* V. *memini mi homo.*
E. *Non meministi me aureā ad te adferre natali die?*
V. *Túne is es?* E. *ego sum, & istic frater tuus est, alia matre, vno patre.*
V I R. *Quid pater meus, viuu'st?* E. *animo liquido & tranquillo es, tace.*
V. *Dij me ex perdita seruatā voluēt, si verà autumas.*
E. *Non habeo vllam occasionem, vt apud te falsa fabuler.*
S. *Accipe argentum hoc Danista, hic sunt quadraginta minæ.*
Si quid erit dubium, immutabo. D A. *bene fecisti, bene vale.*
S. *Nunc enim tu mea es?* V. *soror quidem ædepol, vt tu æquè scias.*
Salue frater. S. *Sanan' hæc est?* E. *sana fratrem si appellat suum.*
S. *Quid? ego modò huic frater factus, dum intrò eo atque exeo?*
Quid boni est, id tacitus taceas tute tecū, & gaudeas.
S. *Perdidisti & reperisti me soror.* E. *stultus tace,*
Tibi quidem quod ames domi præsto'st fidicina opera mea.
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
S. *Epidice fateor.* D. *abi intro, ac iube huic aquam calefieri.*
Cetera hæc posterius faxo scibis, quom erit otium.
S. *Sequere hac me mea soror.* E. *ego ad vos Thesprionem iussero*
Huc transire, sed memento, si quid sæuiunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre. S. *facile istuc erit.*
E. *Thesprio exi istac per hortum, affer domum auxilium mihi.*
Magna res est, minoris multo facio, quam dudum, senes.
Remeabo intrò, vt accurentur aduenientes hospites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego scio Stratippoclem.
Non fugio, domi adesse certum'st, neque ille haud obijcit mihi
Pedibus sese prouocatū, abeo intrò, nimis longū loquor.

PERIPHANES, APOECIDES, senes duo, EPIDICVS.

PE. SAtin' *ille homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos*
Habet, A. *imò ædepol tu quidem miserum me habes miseris modis.*
P. *Tace si modò, sine me hominem apisci.* A. *dico tibi iam vt scias,*
Alium tibi te comitem melius quærere, ita dum te sequor
Lassitudine me inuaserunt miserum in genua flegmina.
P. *Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st atque te?*
Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias?
A. *Apage illum à me, nam ille quidem Vulcani est irati filius:*
Quaqua tangit, omne amburit: si propius astes, æstu calefacit.
E. *Duodecim deis plusquam in cælo est deorum immortalium,*
Mihi nunc auxilio adiutores sunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.
Ἀπολακτίζω inimicos omnis. P. *vbi illum quæram gentium?*
A. *Dum sine me quæras, quæras mea causa vel medio in mari.*
E. *Quid me quæris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.*
Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
Nec tibi qui dem supplico, vincire vis, hem ostende manus.
Tu habes lora, ego te emere vidi, quid nunc cessas? colliga.
P. *Ilicet. vadimonium vltrò mihi hic facit.* A. *quid colligas?*
P. *Ædepol mancipium scelestum.* E. *te profectò Apæcides*
Nihil moror mihi precatorem. A. *facile exoras Epidice.*
E. *Eho quid agis?* P. *tuon' arbitratu?* E. *meo hercle verbo atque haud tuo*
Colligandæ hæ sunt tibi hodie manus. P. *at non lubet, non colligo:*
At mihi magis lubet solutum te rogitare. E. *at nihil scies.*
A. *Tragulam in te inijcere adornat, nescio quam fabricam facit.*
E. *Tibi moram facis, cum ego solutus asto, alliga, inquam, colliga.*
P. *At mihi magis lubet solutum te rogitare.* E. *at nihil scies.*
P. *Quid ego ago?* A. *quid agas? mos geratur.* E. *frugi es tu homo Apæcides,*
P. *Cedo manus igitur tu.* E. *morantur nihil, atque arctè colliga.*
P. *Nihil verò eas obnoxias.* E. *facto opere arbitrare nunc,*
Bene hoc habet. age nunc iam ex me exquire, rogita quod lubes.
P. *Qua fiducia ausu's primùm quæ emptast nudiustertius,*

Meam

Meam esse filiam dicere. E. *subnis, ea fiducia.*
P. *Ain' tu, libuit?* E. *aio, vel da pignus, ni ea sit filia.*
P. *Quam negas nouisse mater?* EP. *ni ergo matris filia est:*
In meum nummum, in tuum talentum pignus da. P. *enim istæc captio'st.*
Sed quis ea est mulier? E. *tui gnati amica, ut omnem rem scias.*
P. *Dedin tibi minas triginta ob filiam?* EP. *fateor datas:*
Et eo argento illam me emisse amicam filij fidicinam:
Pro tua filia istis adeò te tetigi triginta minis.
P. *Quomodo me ludos fecisti de illa conductitia*
Fidicina? E. *factum id herclè verò, & rectè factum iudico.*
P. *Quid postremo argento factum est quod dedi?* EP. *dicam tibi.*
Neq; malo homini, neque benigno tuo dedi Stratippocli.
P. *Cur dare ausu's?* E. *quia mihi libitum est.* P. *quæ hec verba sunt, malum.*
E. *Etiam inclamitor quasi seruos.* P. *cum tu es liber gaudeo.*
E. *Merui vt fierem.* P. *tu meruisti?* EP. *vise intrò, ego faxo scies.*
Hoc ita esse. P. *Quid est negotij?* E. *iam id ipsa res dicet tibi.*
Abi modò intrò. P. *hei non illuc temere'st, asserua istum Apœcides.*
A. *Quid illuc Epidice est negotij?* E. *maxuma hercle iniuria.*
Vinctus asto, cuius hæc hodie opera inuenta est filia.
A. *Ain' tu te illius inuenisse filiam?* E. *inueni, & domi est.*
Sed vt acerbum est pro benefactis cùm mali messem metas.
AP. *Quam nc hodie nos per vrbem vterque sumus defessi quærere?*
E. *Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere.*
P. *Quid istis orati opere tanto? meruisse intelligo,*
Vt liceat merito huius facere : cedo quoi resoluam iam manus.
E. *Ne me attigas.* PE. *ostende verò.* E. *nolo.* P. *non æquom facis.*
E. *Nunquam herclè hodie nisi supplicium mihi das, resolui me sinam.*
P. *Optimum atq; æquissimum oras, soccos, tunicam, pallium,*
Tibi dabo. E. *quid deinde porrò?* PE. *libertatem.* E. *at postea?*
Nouo liberto opus est quod pappet. P. *dabitur, præbebo cibum.*
E. *Nunquam hercle hodie nisi tu me orassis, solues.* P. *oro te Epidice,*
Mihi vt ignoscas, si quid imprudens culpa peccaui mea.
At ob eam nunc rem liber esto. EP. *inuitus do hanc veniam tibi,*
Nisi ego necessitate cogar. solue sanè, si lubet.

G R E X.

H*Ic is homo est, qui libertatem malitia inuenit sua,*
Plaudite, atque exurgite, valete, lumbos extollite.

BACCHIDES.

DRAMATIS PERSONAE.

PISTOCLERVS adolescens.
LYDVS pædagogus.
BACCHIDES meretrices.
CHRYSALVS seruos.
NICOBVLVS senex.
MNESILOCHVS adolescens.
PARASITVS.
MILITIS puer.
PHILOXENVS senex.
CLEOMACHVS miles.
GREX.

ARGVMENTVM
Subdititium.

ACCHIDIS amore furit Mnesilochus:
Aurum vt redimat, Prœsumia fertur Ephesum,
Cretā Bacchis nauigat, atq; alteram
Conuenit Bacchidem: inde Athenas redit.
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum literas,
Illam conquiritat, redit, turbas mouet,
Dum putat amari suam: vt mutent gemmas
Ei dat aurum pariter amans
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

BACCHIDES SORORES, & PISTOCLERVS.

QVid si hoc potiust, ut taceas, ego loquar. BA. lepide licet,
BA. Vbi me effugerit memoria, ibi tu facito, ut subuenias soror.
BA. Pol magis metuo, in monendo ne mihi desuat oratio.
B. Pol ego quoq; metuo, lusciniolæ ne desuat cantio.
Sequere hac. P. quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis? BA. Bene pol. PI. haud meretricium est.
B. Miserius nihil quàm mulier. P. quid esse dicis dignius?
B. Hæc ita me orat, sibi qui caueat, aliquem ut reperiam hominem,
Ab istoc milite, ut ubi emeritum sibi sit, se reuehat domum.
Id amabo te huic caueas. P. quid isti caueam? B. ut reuehat domum
Vbi ei dederit operas, ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam hæc si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
P. Vbi is homo est? B. iam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius
Poteris agere: atq; is dum ueniat sedens hic opperibere.
Eadem biberis: eadem dedero tibi, ubi biberis, sauium
PI. Viscus meus uestra est blanditia. BA. quid iam? P. quia enim intellego.
Duæ unum expetitis palumbem. perij, arundo alas uerberat.
Non ego istuc facinus mihi mulier conducibile esse arbitror.
B. Quid? amabo? PI. quia Bacchis, bacchas metuo & Bacchanal tuum.
B. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus maliciam apud me suadeat?
P. Magis illectum tuum, quàm lectum metuo. mala tu es bestia?
Nam huic ætati nō cōducit, mulier, latebrosus locus.
B. Egomet apud me, si quid stultè facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te esse ob eam rem miles cùm uenias, uolo.
Quia cùm tu aderis, huic, mihiq;, haud faciet quisquam iniuriam.
Tu prohibebis, & eadem opera tuo sodali operam dabis,
Et ille aduenies tuam me esse amicam suspicabitur,
Quid amabo obticuisti? PI. quia isthæc lepida sunt memoratu.
Eadem in usu, atq; ubi periculum facias, aculeata sunt.
Animum fodicas, bona dissimulans, falsa & famam sauciant.
Apage à me, apage. BA. ah, nimium ferus es. P. mihi sum. B. malacissandus es.
Quid ab hac metuis? PI. quid ego metuam rogitas? homo adolescens
Penetrem huiusmodi in palæstram, ubi damnis desudascitur?
Vbi pro disco damnum capiam, pro cursura decus?
B. Lepidè memoras. P. ubi ego capiam pro machæra turturem,
Vbique imponas in manum alius mihi pro cestu cantharum:
Pro galea scaphium, pro insigni sit corona plectilis,
Pro hasta talus, pro lorica malacum capiam pallium.
Vbi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.
Apage me, apage. BA. ah, nimium ferus es. PI. mihi sum. B. malacissandus es,
Equidem tibi do hanc operam. P. ah nimium preciosa operaria es.
B. Simulato me amare. P. utrum ego ioco assimulem istuc, an serio?
B. Eia, hoc agere melius est, miles cum huc aduenias, te uolo
Me amplexari. P. Quid eo opus est? BA. ut ille te uideat uolo.
Scio quid ago. P. & pol ego scio quid metuo. sed quid ais? B. Quid est?
P. Quid si apud te eueniat de subitò prandium, aut potatio
Fortè, aut cœna, ut solet in istis fieri conciliabulis:
Vbi ego tum accubem? B. apud me, mi anime, ut lepidus cum lepida accubet.
Locus hic apud nos, quamuis subitò uenias, semper liber est.
Vbi lepidè uoles esse tibi, mea rosa, mihi dicito.
Dato qui bene sit. ego ubi bene sit, tibi locum lepidum dabo.
P. Rapidus fluuius est hic, non hac temerè transiri potest.
B. Atq; ecastor, apud hunc fluuium aliquid perdundum est tibi.
Manum da & sequere. P. aha minimè. BA. quid ita obsecro?
P. Quia istoc illecebrosius
Fieri nihil potest: nox, mulier, uinum homini adolescentulo.
B. Age igitur: equidē pol nihili facio nisi caussa tua.
Ille quidem hanc abducet. tu nullus affueris, si non lubet.
PI. Sumne ego nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?
B. Quid est quod metuas? P. nihil est. nunc ego mulier tibi me emancupo.
Tuus sum, tibi do operam. B. lepidus es. nunc ego te facere hoc uolo.
Ego sorori meæ cœnam hodie dare uolo uiaticam.
Ego tibi argentum iubebo iam intus efferri foras.
Tu facito obsonatum nobis sit opulentum obsonium.
Ego obsonabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia

Operam

Operam dare mihi, & ad eam operam facere sumptum de tuo.
P. At ego nolo dare te quicquam, sine. B. sine equidem, si lubet.
Propera amabo. P. prius hic adero quàm te amare desinam.
B. Bene me accipis aduenientem mea soror. B. quid ita obsecro?
B. Quia piscatus meo animo hic tibi hodie euenit bonus.
BA. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo, de Mnesilocho soror,
Vt hic accipias potius aurum, quàm hinc eas cum milite.
B. Cupio. B. dabitur opera. aqua calet. eamus intrò vt laues.
Nam vt in naui vecta es, credo timida es. B. aliquantum soror.
Simul hic nescio, quid turbæ est, quin hinc decedimus?
B. Sequere hac igitur me intrò in lectum, vt sedes lassitudinem.

LYDVS seruos, PISTOCLERVS adolescens.

IAmdudum Pistoclere tacitus te sequor,
Spectans quas tu res hoc ornatu geras.
Nam ita me dij ament, vt Lycurgus mihi quidem
Videtur, posses hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis tese hinc aduersa via,
Cum tanta pompa? P. huc. L. quid huc? quis istic habet?
P. Amor, voluptas, venus, venustas, gaudium,
Iocus, ludus, sermo, suauis suauiatio.
LY. Quid tibi commercij est cum diis damnosissimis?
P. Mali sunt homines, qui bonis dicunt malè.
Tu dis nec recte dicis, non æquum facis.
L. An deus est vllus suauis sauiatio?
PI. An non putasti esse vnquam? ô Lyde, es barbarus,
Quem ego sapere nimio censui plus quàm Thalem,
Idem stultior es barbaro poticio,
Qui tantus natu deorum nescis nomina.
L. Non hic placet mihi ornatus. P. nemo ergo tibi
Hoc apparauit, mihi paratum est, cui placet.
L. Etiam me aduorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
P. Non omnis ætas, Lyde, ludo conuenit.
Magis vnum in mente est mihi nunc, satis vt commodè
Pro dignitate obsonij hæc concuret coquus.
L. Iam perdidisti te atque me atque operam meam.
Qui tibi nequicquam sæpe monstraui bene.
P. Ibidem ego meam operam perdidi, vbi tu tuam.
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
L. O præligatum pectus. P. odiosus mihi es,
Tace atque sequere Lyde me. L. illuc sis vide,
Non pædagogum iam me, sed Lydum vocat.
P. Non par videtur, neque sit consentaneum,
Cùm herus hic intus sit, & cum amica is accubet,
Cúmque osculetur, & conuiuæ alij accubent,
Præsentibus illis pædagogus vnà vt siet.
L. An hoc ad eas res obsonatum est obsecro?
P. Sperat quidem animus: quò eueniat, diis in manu est.
L. Tu amicam habebis? P. cum videbis, tum scies.
L. Immò neque habebis, nec sinam: iturus sum domum.
P. Omitte Lyde, ac caue malo. L. quid caue malo?
P. Iam excessit mihi ætas ex magisterio tuo.
L. O barathrum, vbi nunc es, vt ego te vsurpem lubens?
Video nimio iam multo plusquam volueram.
Vixisse nimio satiu'st, quàm viuere.
Magistron' quenquam discipulum minitarier?
Nihil moror discipulos mihi esse tam plenos sanguinis,
Valens adflictat me nunc vacuom virium?
P. Fiam, vt ego opinor, Hercules, tu autem Linus.
L. Pol metuo magis, ne Phœnix tuis factis fuam:
Téque ad patrem esse mortuum renunciem.
P. Satis historiarum est. L. hic veteri perdidit.
Compendium ædepol haud ætati optabile
Fecisti, cum istanc nactus es impudentiam.
Occisus' hic homo est. ecquid in mente est tibi
Patrem tibi esse? P. tibi ego aut tu mihi seruus es?
L. Peior magister te istæc docuit, non ego.
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quàm ad illa quæ te docui, vbi operam perdidi.
P. Istactenus tibi Lyde libertas data est.
Orationis satis est, sequere me hac, ac tace.
L. Edepol fecisti furtum ætati malum,
Quom istæc flagitia me celauisti, & patrem,

ACTVS II.

CHRYSALVS seruus.

HErilis patria salue, quam ego biennio,
Postquam hinc Ephesum abij nunc conspicio lubens.
Saluto te vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus nostris accolis, venerórque te,
Ne Nicobulum sinas nostrum senem
Prius me conuenire, quàm sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

PISTOCLERVS adolescens, CHRYSALVS seruus.

MIrum est me vt redeam te opere tanto quærere,
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim,
Ita me vadatum amore, vinctúmque attines.
C. Proh dij immortales, Pistoclerum conspicor,
O Pistoclere salue. P. salue Chrysale.
C. Compendio verba multa iam faciam tibi.
Venire tu me gaudes, ego credo tibi.
Hospitium & cœnam pollicere, vt conuenit
Peregrè aduenienti: ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab sodali solidam nuncio.

Rogabis me vbi sit? viuit. P. *nempe rectè valet.*
C. *Istuc volebam ego ex te percontarier.*
P. *Qui scire possum?* C. *nullus plus.* P. *quémnam ad modum?*
C. *Quia illa inuenta est, quam ille amat, viuit rectè & valet.*
Si non inuenta est, minus valet, moribundus est:
Anima est amica amanti si adest, nullus est:
Si adest res nulla'st, ipsus est nequam & miser.
Sed tu quid factitasti mandatis super?
P. *Egon' vt quod ab illo attulisset nuncius,*
Non impetratum id aduenienti redderem?
Regiones colere mauellem ego Acheruntica
C. *Eho an inuenisti Bacchidem?* P. *Samiam quidem.*
C. *Vide quæso, ne quis tractet illam indiligens.*
Scis tu, vt confringi vas citò Samium solet.
P. *Iámne vt soles?* C. *dic vbi ea nunc est obsecro.*
P. *Hic, exeuntem me vnde aspexisti modò.*
C. *Vt istuc est lepidum, proximæ viciniæ*
Habitat. ecquid nam meminit Mnesilochi? P. *rogas?*
Immò vnicè vnum plurimi pendit. C. *papæ!*
P. *Immò vt eum credis, misera amans desiderat.*
C. *Scitum istuc.* P. *immò Chrysale hem non tantulum*
Vnquam intermittit tempus, quin eum nominet.
C. *Tanto hercle melior Bacchis.* P. *immò.* C. *immò abiero.*
Potius. P. *num inuitus rem bene gestam audis heri?*
C. *Non herus, sed actor mihi cor odio sauciat.*
Etiam Epidicum, quam ego fabulam æquè ac me ipsum amo,
Nullam æquè inuitus specto, si eam agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi visa est? P. *rogas?*
Ni nactus Venerem essem, hanc Iunonem dicerem.
C. *Ædepol Mnesiloche, vt rem hanc natam esse intellego,*
Quod ames, paratum est: quod des, inuento est opus.
Nam istic fortasse auro opus est. P. *Philippeo quidem.*
C. *Atque eo fortasse iam opus est.* P. *immò etiã prius.*
Nam iam huc adueniet miles, & miles quidem
Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.
C. *Veniat quando volt, atque ita ne sibi sit moræ.*
Domi est, non metuo, nec cuiquam supplico.
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intrò, ego hic curabo. tu intus dicito,
Mnesilochum adesse Bacchidi. P. *faciam vt iubes.*
C. *Negotium hoc ad me nunc attinet aurarium.*
Mille & ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Vnde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit nostra, quinam exit foras?

NICOBVLVS senex, CHRYSALVS seruos.

IBo in Piræeum, visam ecquæ aduenerit
In portum ex Epheso nauis mercatoria.
Nam meus formidat animus nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire filium.
C. *Extexam ego illum pulchre iam, si dij volunt.*
Haud dormitandum est, opus chryso Chrysalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi. itáque tondebo auro vsque ad viuam cutem.
Seruus salutat Nicobulum Chrysalus.
N. *Proh dij immortales, Chrysale, vbi mihi est filius?*
C. *Quin tu primùm salutem reddis quam dedi?*
N. *Salue, sed vbinam est Mnesilochus?* C. *viuit, valet.*
N. *Venitne?* C. *venit.* N. *euax, aspersisti aquam.*
Benéne vsque valuit? C. *pancraticè atque athleticè.*
N. *Quid hoc? qua ego caussa cum hinc in Ephesum miseram.*
Accepitne aurum ab hospite Archidemide?
C. *Heu cor meum & cerebrum Nicobule finditur.*
Istius hominis vbi fit quaque mentio.
Tun' hospitem illum nominas hostem tuum?
N. *Quid ita hercle obsecro?* C. *quia edepol certo scio.*
Vulcanus, sol, dies, & luna, dei quatuor,
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
N. *Quémne? Archidemidem?* C. *quem inquam Archidemidem.*
N. *Quid fecit?* C. *quid non fecit? quin tu id me rogas?*
Primum dum inficias ire cœpit filio,
Negare sese debere tibi triobolum,
Continuò antiquum tibi hospitem nostrum sibi
Mnesilochus aduocauit, Pelagonem senem:
Eo præsente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas, ad eum vt ferret filio.
N. *Quid vbi ei ostendit symbolum?* C. *infit dicere*
Adulterinum, & non eum esse symbolum.
Quotq; innocenti ei dixit contumelias?
Adulterare eum aiebat rebus cæteris.
N. *Habet in aurum? id mihi primùm dici volo.*
C. *Postquàm quidem prætor recuperatores dedit,*
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippûm. N. *tantum debuit?*
C. *Porrò etiam ausculta pugnam, quam voluit dare.*
N. *Etiámne est quid porrò?* C. *hem accipe, trina hæc nunc erit.*
N. *Deceptus sum. Autolyco hospiti aurum credidi.*
C. *Quin tu audi.* N. *immò ingenium auidi haud pernoram hospitis.*
C. *Postquam aurum abstulimus, in nauem conscendimus.*
Domum cupientes, fortè vt assedi in stega,
Dum circumspecto, atque ego tum lembum conspicor:
Longum est: rigorem malefacium exornarier.
N. *Perij hercle. lembus ille mihi lædit latus.*
C. *Is erat communis cum hospite & prædonibus.*
N. *Adeon' me fuisse fungum, vt qui illi crederem?*
Cùm mihi ipsum nomen eius Archidemides
Clamaret, dempturum esse si quid crederem.
C. *Is nostræ naui lembus insidias dabat.*
Cœpi ego obseruare eos, quam rem gerant.
Interea e portu nostra nauis soluitur.
Vbi portu eximus, homines remigio sequi,
Neque aues, neque venti citius. quoniam sentio
Quæ res gereretur, nauem extemplò statuimus.
Quoniam vident nos stare, occeperunt ratem
Turbare in portu. N. *hem edepol, mortalis malos.*
Quid deniq; agitis? C. *rursum in portum recipimus,*

N. Sapien-

NI. Sapienter factum à vobis. quid illi postea?
CH. Reuorsionem ad terram faciunt vesperi.
NI. Aurũ hercle auferre voluere, ei rei operã dabãt.
CH. Non me fefellit, sensi, eo exanimatus fui.
Postquam nos vidimus auro insidias fieri,
Capimus consilium continuò, postridie
Auferimus aurum omne illis praesentibus,
Palàm atque apertè, vt illi id factum sciscerent.
NI. Scite hercle. cedo quid illi? CH. tristes illico,
Quando extemplò à portu ire nos cum auro vident,
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum deponimus.
Qui illic sacerdos est in Dianae Ephesiae.
NI. Quid istuc Theotimus est? CH. Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheso est Ephesiis carissimus.
NI. Nae ille hercle mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
CH. Quin ipsi in aede Dianae conditum est ibi,
Ibidem publicitus seruant. NI. occidistis me,
Nimio hic priuatim seruaretur rectius.
Sed vos nihilne attulistis inde auri domum?
CH. Immò etiam, verùm quantum attulerit nescio.
NI. Quid nescis? C. quia Mnesilochus noctu clanculum
Deuenit ad Theotimum: nec mihi credere,
Nec cuiquam in naui voluit, eò ego nescio
Quantillum attulerit, verum haud permultũ attulit.
NI. Etiam dimidium censes? CH. non edepol scio.
Verùm haud opinor. NI. fertne partem tertiam?
CH. Non hercle opinor, verùm verum nescio,
Profectò de auro nihil scio, nisi nescio.
Nae tibi nunc illuc naui capiundum est iter,
Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atq; heus tu? NI. quid vis? CH. annulum gnati tui
Facito vt memineris ferre. NI. quid opust annulo?
CH. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum vt reddat. NI. Meminero, & rectè mones.
Sed diuesne est istic Theotimus? CH. etiam rogas?
Qui soccis habeat auro suppactum solum.
NI. Cur ita fastidit? CH. tantas diuitias habet:
Nescit quid faciat auro. NI. mihi dederit velim.
Sed qui praesente id aurum Theotimo datum est?
CH. Populo praesente, nullus est Ephesi quin sciat.
NI. Istuc sapienter saltem fecit filius,
Cum diuiti homini id aurum seruandum dedit,
Ab eo licebit quamuis subitò sumere:
CH. Immò hem tantisper nunquam te morabitur,
Quin habeas illud quo die illuc veneris.
NI. Censebam me effugisse à vita maritima,
Ne nauigarem tandem hoc aetatis senex,
Id mihi haud vtrum velim licere intellego:
Ita bellus hospes fecit Archidemides?
Vbi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
CH. Deos atq; amicos iit salutatum ad forum.
NI. At ego hinc ad illum, vt conueniam quantum potest.
CH. Illic est oneratus rectè, & plus iusto vehit.
Exorsa haec tela non male est omnino mihi.
Vt amantem herilem compotem facerem filium,
Ita feci, vt aurum quantum vellet sumeret:
Quantum autem lubeat reddere, vt reddat patri.
Senex in Ephesum hinc ibit aurum arcessere,
Hic nostra agetur aetas in malacum modum.
Siquidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Me nec Mnesilochum, quas ego hic turbas dabo?
Sed quid futurum est, cùm hoc senex resciuerit?
Quom se excurrisse illuc frustra sciuerit,
Nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle aduenients nomen mutabit mihi,
Facietque extemplò crucisalum me ex Chrysalo,
Aufugero hercle si magis vsus venerit.
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio:
Si illi sunt virgae ruri, at mihi tergum domi est.
Nunc ibo: herili filio hanc fabricam dabo.
Super auro amicáque eius inuenta Bacchide.

ACTVS III.

LYDVS seruus.

PAndite atque aperite properè ianuam hanc Orci obsecro.
Nam equidem haud aliter esse duco, quippe quo nemo aduenit.
Nisi quem spes reliquere omnes, esse vt frugi possiet.
Bacchides nõ Bacchides, sed Bacchae sunt acerrumae.
Apage istas à me sorores: quae hominum sorbent sanguinem.
Omnis ad perniciem instructa domus opimè atque opiparè.
Quae vt aspexi, me continuò contuli protinã in pedes.
Egone vt haec clusa gestem clanculum? vt celem patrem
Pistoclere, tua flagitia aut damna, despoliabula?
Queis patrem, & me, téque, amicósque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere vnà, & perdere?
Neque mei, neque te tui intus puditum est factis, quae facis,
Queis tuum patrem, méque vnà, amicos, affines tuos,
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitij.
Nunc priusquam malum istoc addis, certum est iam dicam patri,
De me culpam hanc demoliberiam, & seni faciam palàm,
Vt eum ex lutulento caeno properè hinc eliciat foras.

MNESILOCHVS adolescens.

MEditatus multismodis egomet mecum sum, & ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus, ita vti nomẽ possidet.
Nisi deos, ei nihil praestare, id opera expertus sum esse ita.
Nam vt in Ephesum hinc abij, hoc factum est fermè ab hinc biennium.
Ex Epheso ad Pistoclerum sodalem meum litteras
Misi, amicam vt mihi inuenire Bacchidem, illum intelligo

Inueniſſe, ut ſeruus meus mihi nunciauit Chryſalus.
Condignè is quam techinam de auro aduerſum meum fecit patrem,
Vt mihi amanti copia eſſet, ſed eccum video incedere.
Nam pol quidem meo animo ingrato homine nihil impenſiu'ſt.
Malefactorem amitti ſatius, quàm relinqui beneficium.
Nimio præſtat impendioſum te, quàm ingratum dicier.
Illum laudabunt boni, hoc etiam ipſi culpabunt mali.
Quæ me cauſſa magis cum cura eſſe obuigilato'ſt opus.
Nunc Mneſiloche ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur:
Sis'ne necne, ut eſſe oportet, malus, bonus, cuiuſmodi,
Iuſtus, iniuſtus, malignus, largus, commodus, incommodus.
Caue ſis te ſuperare ſeruum ſiris faciundo bene.
Vtut eris, moneo, haud celabis. ſed eccos video incedere
Patrem ſodalis, & magiſtrum. hinc auſcultabo quam rem agant.

LYDVS ſeruus, PHILOXENVS, ſenex, MNESILOCHVS adoleſcens.

NVnc experiar ſitne acceptum tibi cor acre in pectore.
Sequere. P. *quo ſequar? quo ducis nunc me?* LY. *ad illam quæ tuum*
Perdidit, peſſumdedit tibi filium vni vnicum.
P. *Eia Lyde, leniter qui ſæuiunt, ſapiunt magis.*
Minus mirandum eſt. illac ætas ſi quid illorū facit.
Quàm ſi non facit: feci, egi iſtæc itidem in adoleſcentia.
LY. *Hei mihi, hei mihi, iſtæc illum perdidit aſſentatio.*
Nam abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuámq; prauus factus eſt fiduciam
Piſtoclerus. MN. *dij immortales, meum ſodalem hic nominat.*
Quid hoc negocij eſt, Piſtoclerum Lydus, quòd herum tam ciet?
P. *Pauliſper Lyde eſt libido homini ſuo animo obſequi:*
Iam aderit tempus, cùm ſeſe etiam ipſe oderit, morem geras,
Dum caueatur præter æquum ne quid delinquat, ſine.
L. *Non ſino. neque equidem illum me viuo corrumpi ſinam.*
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis cauſſam filio.
Eadémne erat hæc diſciplina, cùm tu adoleſcēs eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuiſſe primis copiæ.
Digitum longe à pædagogo pedem vt efferres ædibus.
Ante ſolem exorientem niſi in palæſtram veneras.
Gymnaſij præfecto haud mediocris pœnas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum acceſſebatur malum,
Et diſcipulus & magiſter perhibebantur improbi.
Ibi curſu, luctando, haſta, diſco, pugilatu, pila,
Saliendo ſeſe exercebant magis, quàm ſcorto aut ſauiis:
Ibi ſuam ætatem extendebant, non in latebroſis locis,
Inde de hippodromo & palæſtra, vbi reueniſſes domum.
Cincticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres:
Tum librum legeres, ſi vnam peccauiſſes ſyllabam.
Fieret corium tam maculoſum, quàm eſt nutricis pallium.
M. *Propter me hæc meo nunc ſodali dici diſcrucior miſer,*
Iſte innocens ſuſpicionem hanc ſuſtinet cauſſa mea.
P. *Alij Lyde nunc ſunt mores.* L. *id equidem certò ſcio.*
Nam olim populi prius honorem capiebat ſuffragio,
Quam magiſtri deſinebat eſſe dicto obediens.
At nunc priuſquam ſeptuennis eſt, ſi attingas eum manu,
Extemplò puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cùm patrem adeas poſtulatum, puero ſic dicit pater:
Noſter eſto, dum te poteris defenſare iniuria.
Prouocatur pædagogus, eho ſenex minimi precij,
Ne attingas puerum iſtac cauſſa, quando fecit ſtrenuè.
Is magiſter quaſi lucerna vncto expletus linteo.
Itur illinc iure dicto. iſtoccine hic pacto poteſt
Inhibere imperium magiſter, ſi ipſus primus vapulet?
MN. *Acris poſtulatio hæc eſt, cùm huius dicta intelligo.*
Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis contudit.
PH. *Sed quis hic eſt quem adſtuantem video ante oſtium?* LY. *ô Philoxene.*
M. *Deos me propitios videre, quàm illum mauellem mihi.*
PHI. *Quis illuc eſt?* LY. *Mneſilochus, gnati tui ſodalis Piſtocleri.*
Haud conſimili ingenio atque ille eſt, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit ſibi.
PH. *Saluus ſis Mneſiloche, ſaluum te aduenire gaudeo.*
MN. *Dij te ament Philoxene.* LY. *hic ritè productu'ſt patri.*
In mare it, rem familiarem curat, cuſtodit domum.
Obſequens obediénſque eſt mori atque imperiis patris.
Hic ſodalis Piſtoclero iam puer puero fuit.
Triduum non inter eos eſt ætatis vter maior ſiet.
Verùm ingenium plus triginta annis maius eſt, quàm alteri.
PH. *Caue malum, & compeſce in illum iniuſtè dicere.* LY. *tace.*
Stultus es, qui illi malè ægrè patere dici, qui facit:
Nā illū mea malū prōptare malim, quàm peculium.

PH. *Quî*

P. Qui dum? L. quia malum si promptet, in dies faciat minus.
M. Quid sodalem meum castigas Lyde discipulum tuum?
L. Periit tibi sodalis. M. ne dixeris. L. sic est vt loquor.
Quin ego cum peribat vidi, non ex auditu arguo.
M. Quid factum est? L. meretricem indignè deperit. M. non tu taces?
L. Atq; acerrimè ea est, absorbet, vbi quemq; attigit.
M. Vbi ea mulier habitat? L. hic. M. vnde eam esse aiunt? L. ex Samo.
M. Quæ vocatur? L. Bacchis. M. erras Lyde, ego omnem rem scio,
Quemadmodum sit. tu Pistoclerum falsò atq; insontem arguis.
Nam ille amico & beneuolenti suo sodali sedulò
Rem mandatam exequitur. ipsus nec amat, nec tu creduas.
L. Itáne oportet rem mandatam gerere amici sedulò,
Ipsus vt in gremio osculantem mulierem teneat sedens?
Nullón' pacto res mandata potest agi, nisi identidem
Manus ferat ad papillas? labra ab labris nusquam auferas?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, dispudet:
Cum manum sub vestimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præsente, neq; pudere quicquam. quid verbis opus est?
Mihi discipulus tibi sodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periisse duco, cui quidem periit pudor.
Quid opus est verbis? si opperiri vellem paulisper modo,
Vt opinor, inspectandi mihi esset maior copia,
Plus vidissem quàm deceret, quàm me atq; illo æquum foret.
M. Perdidisti me sodalis, egóne illam iam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satin' vt quem tu habeas fidelem, aut cui credas nescias?
L. Viden' vt ægrè patitur hic gnatum esse corruptum tuum,
Suum sodalem, vt ipsus sese cruciat ægritudine?
P. Mnesiloche hoc tecum oro, vt illius animum atq; ingenium regas.
Serua tibi sodalem, & mihi filium. M. factum volo.
P. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde sequere hac me. L. sequor.
Melius esset me quoq; vnà si cum illo relinqueres.
P. Affatim est. Mnesiloche cura, & concastiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atq; alios flagitiis suis.

MNESILOCHVS adolescens.

Amiciorem nunc vtrum credam magis
Sodaléne esse an Bacchidem, incertum admodum est.
Illum exoptauit potius, habeat, optimè est.
Næ illa illud hercle cum malo fecit suo, meo.
Nam mihi diuom nunquam quisquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeq; amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam iam domum ibo, atque aliquid surripiam patri,
Id isti dabo, ego istanc multis vlciscar modis,
Adeò ego illam cogam, vsq; vt mendicet pater.
Sed satin' ego animum mente sincera gero?
Qui ad hunc modum hæc hic quæ futura fabulor.
Amo hercle, opinor, vt pote quod pro certo sciam.
Verùm quàm vnquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propensior,
Mendicum malim mendicando viuere.
Nunquam edepol viua me irridebit: nam mihi
Decretum est renumerare iam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atq; inopi subblandibitur,
Tum, cum nihilo pluris ea res referet,
Quàm si ad sepulchrum mortuo dicat iocum.
Sed antequam illa vnquam meis opulentiis
Ramenta fiat grauior aut propensior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profectò stabile est me patri aurum reddere.
Eadem exorabo Chrysalo caussa mea
Pater ne noceat: neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro, quòd eum ludificatus est.
Nam illi æquum est me consulere, qui caussa mea
Mendacium dixit: nunc vos me sequimini.

PISTOCLERVS.

Rebus aliis anteuortam Bacchis, quæ mandas mihi
Mnesilochum vt requiram, atq; vt eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus miratur meus, si à me tetigit nuncius.
Quid remoratur? ibo, & visam huc ad eum si fortè est domi.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Reddidi patri omne aurum, nunc ego illam me velim
Conuenire, postquam inanis sum, contemptricem meam.
Sed veniam mihi quàm grauatè pater dedit de Chrysalo?
Verùm postremò impetraui, vt ne quid ei succenseat.
P. Est ne hic meus sodalis? M. est ne hic hostis quem aspicio meus?
P. Certè is est. M. is est. adibo contrà, & tollam gradum,
P. Saluus sis Mnesiloche. M. salue. P. saluus cùm peregre aduenis.
Cœna detur. M. non placet mihi cœna, quæ bilem mouet.
P. Num quæ aduenienti ægritudo obiecta est? M. atq; acerrima.
P. Vnde? M. ab homine quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac.

P. Multi more isto atque exemplo viuunt, quos cùm censeas
Tibi amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, qui non inuideat rem secundam obtingere.
Sibi ne inuideatur, ipsi ignaui cauent rectè.
M. Ædepol næ tu illorum mores perquam meditatè tenes.
Sed etiam vnum hoc ex ingenio malo malum inueniunt suo.
Nulli amici sunt. inimicos ipsi in sese omnis habent.
Atq; ii se cùm frustrantur, frustrari alios stolidi existimant.
Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atq; ipsus sum mihi.
Ille quod in se fuit accuratū habuit, quod posset mali
Facere, & in me inconciliare copias omnis meas.
P. Improbum istunc esse oportet hominem. M. ego ita esse arbitror.
P. Obsecro hercle loquere quis is est. M. beneuolens viuit tibi.
Nam ni ita esset, tecū orarem, vt ei quod posses mali
Facere faceres. P. dic modò hominem qui sit: si non fecero
Ei malè aliquo pacto, me etiam dicito ignaui limū.
M. Nequam homo est, verùm hercle amicus est tibi. P. tanto magis,
Dic quis est. nequaquam hominis, ego paruipendo gratiam.
M. Video non potesse, quin tibi eius nomen eloquar.
Pistoclere perdidisti me sodalem funditus.
P. Quid istuc est? M. quid est? misi-ne ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, vt mihi inuenires? P. fateor factum, & repperi.
M. Qui, tibi non erat meretricū aliarū Athenis copia,
Quibus cum haberes rem, nisi illa quam ego mandassem tibi,
Occiperes tute amare, & me ires consultum malè?
P. Sanun' es? M. rem repperi omnem ex tuo magistro, ne nega.
Perdidisti me. P. etiámne vltrò tuis me prolectas probris?
Quid amas? M. Bacchidem. P. duas ergo hic intus eccas Bacchides.
M. Quid duae? P. atq; ambas sorores. M. loqueris nunc nugas sciens.
P. Postremò si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego te in collum, atq; intrò hinc auferam. M. imò ibo, mane.
P. Non maneo, neq; tu me habebis falsò suspectum. M. sequor.

ACTVS IIII.

PARASITVS, PVER.

PArasitus ego sum nequā hominis atque improbi
Militis, qui amicam secum auexit ex Samo.
Nunc me ire iussit ad eam, & percontarier,
Vtrum aurum reddat, ánne eat secum simul.
I tu puer qui dudum cum illa es vsq; isti simul,
Quae harum sunt ædes, pulta. adi actutum ad fores.
Recede hinc directe. En vt pultat propudium!
Comesse panem tris pedes latum potes,
Fores pultare nescis? ecquis in ædibus est?
Heus ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?
Ecquis exit?

PISTOCLERVS, PARASITVS.

QVid istuc est? quaenam istæc est pultatio?
Quae te mala crux agitat? ad istunc qui modum
Alieno vires tuas extentes ostio?
Fores penè effregisti. quid nunc vis tibi?
P. Adolescens salue. PI. salue, sed quem quaeritas?
P. Bacchidem. PI. vtram ergo? P. nihil scio nisi Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus,
Vel vt ducentos Philippos reddat aureôs,
Vel vt hinc Elatiam hodie eat secum simul.
PI. Non it. negato esse ituram, abi & renuncia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
P. Nimis iracundè. PI. at scin' quàm iracundus siē?
Næ tibi herclè haud longè est os ab infortunio,
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
P. Cùm ego huius verba interpretor, mihi cautio est
Ne nucifrangibula excussit ex malis meis:
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
PI. Quid ais tu? P. ego istuc illi dicam. PI. dic mihi
Quis tu es? P. illius sum integumentum corporis.
PI. Nequam esse oportet, cui tu integumentum improbus es.
P. Sufflatus ille huc veniet. PI. diruptum velim.
P. Num quid vis? PI. abeas celeriter, facto est opus.
P. Vale dentifrangibule. PI. & tu integumentum vale.
In eum nam hæc venit res locum; vt quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumerauit omne aurum patri,
Neq; nummus vllu' st qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum mœstus progreditur foras.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

PEtulans, proteruo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo & modestia sū, sine bono iure atq; honore,
Incredibilis, impos animi, inamabilis, illepidus viuo.
Maleuolente ingenio natus. postremō id mihi est quod nolo
Ego esse aliis, credibile hoc est: nequior nemo est, neq; indignior,
Qui dii benefaciant, neq; quem hamo quisq; aut amet, aut adeat.
Inimicos quàm amicos æquum est me habere, malos quàm bonos:
Magis me iuuare, omnibus probis, quàm improbis viris
Digna sum, dignior nullus est homo, qui patri reddidi omne aurum amans,

Quod

Quod fuit præ manu. næ ego homo miser
Perdidi me, atque operam Chrysali.
PI. *Consolandus hic mihi est, ibo ad eum. Mnesiloche quid fit?* MN. *perij.*
PI. *Dij melius faciant.* MN. *perij.* PI. *non taces insipiens?* MN. *taceam?*
PI. *Sanus satis non es.* MN. *perij. multa mala mihi in pectore*
Nunc acria atque acerba eueniunt, criminin' me habuisse fidem?
Immeritò tibi iratus fui. PI. *eia bonum habe animum.*
MN. *Vnde habeam? mortuus pluri precij est quàm ego sum.* PI. *militis*
Parasitus modò venerat, aurum petere hinc: eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hac repuli, reieci hominem.
MN. *Quid mihi id prodest? quid faciam, nihil habeo miser ille quidem*
Hanc abducet scio. PI. *si mihi sit, non pollicear.* MN. *scio dares.*
Noui. sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum. egóne vt opem mihi
Ferre putem posse inopem te? PI. *tace modò, deus respiciet nos aliquis.*
MN. *Nugæ.* PI. *mane.* MN. *quid est?* PI. *tuam copiam eccam Chrysalum video.*

CHRYSALVS seruus, MNESILOCHVS, PISTOCLERVS adolescens.

Hunc hominem decet auro expendi, huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis sum affectus.
Herum maiorem meum, vt ego hodie lusi lepidè, vt ludificatus est?
Callidum senem callidis dolis compuli, & perpuli mihi omnia vt crederet.
Nunc amanti hero, filio senis, quicum bibo, quicum edo & amo,
Regias copias aureásque obtuli, vt domo sumeret, neu foris quæreret.
Non mihi isti placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. nequius nihil est, quàm egens consilij seruus, nisi habet
Multipotens pectus. vbicunque vsus siet, pectore expromat suo.
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui & bene malè facere tenet.
Improbis cùm improbus sit, harpaget: furibus furetur quod queat.
Versipellem frugi conuenit esse hominem, pectus cui sapit.
Bonus sit bonis, malis malus. vtcunque res sit, ita animum habeas.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi dempsit, & quid suo reddidit patri.
Si frugi est, Herculem fecit ex patre, decumam partem ei
Dedit, sed nouem abstulit. sed quem quæro optimè ecce obuiam
Mihi est. num qui nummi exciderunt here tibi, quod sic terram
Obtuere? quid vos mæstos tam tristésque esse conspicor?
Non placet, nec est temerè etiam, quin mihi respondetis.
M. *Chrysale occidi.* CH. *fortassis tu auri dempsisti parum.*
MN. *Qui, malùm, parum? immò verò nimio minus multo parum.*
C. *Quid igitur stulte, quoniam occasio ad eam rem fuit,*
Mea virtute parta, vt quantum velles, tantum sumeres,
Sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus?
An nesciebas, quàm eiusmodi homini raro tempus se daret?
M. *Erras.* C. *at quidem tute errasti, cum parum immersti ampliter.*
M. *Pol tu quàm nunc me accuses magis, si magis rem noueris.*
C. *Occidi. iam animus istoc dicto plus præsagitur mali.*
MN. *Perij.* C. *quid ita?* M. *quia patri omne cum ramento reddidi.*
C. *Reddidisti?* MN. *reddidi.* C. *omnéne?* MN. *oppidò.* C. *occisi sumus.*
Qui in mentem venit tibi istuc facinus facere, tam malum?
M. *Bacchidem, atque hunc suspicabar propter crimen Chrysale,*
Me male consuluisse, ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. C. *quid, vbi reddebas aurum, dixisti patri?*
MN. *Id aurum accepisse extemplò ab hospite Archidemide.* C. *hem.*
Istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalum:
Nam vbi me aspiciet, ad carnificem rapiet continuò senex.
MN. *Ego patrem exoraui.* C. *nempe ergo hoc vt faceres, quod loquor?*
MN. *Imò tibi ne noceat, neu quid ob eam rem succenseat:*
Atque ægrè impetraui: nunc hoc tibi curandum est Chrysale.
C. *Quid vis curem?* MN. *vt ad senem etiam alteram facias viam.*
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Vt senem hodie doctum doctè fallas, aurúmque auferas.
C. *Vix videtur fieri posse.* M. *perge, ac facilè hoc feceris.*
C. *Quà, malum, facilè? quem mendacij comprehendit manifesto modo.*
Quem si orem, vt mihi nihil credat, id non ausit credere.

MN. Immò si audias, quæ dicta dixit me aduersum tibi.
C. Quid di[illegible] ... si ut illum solem, sibi solem esse [illegible]
Si ill[illegible] credere esse, & noctem qui nunc est dies.
C. Emungam hercle hominem probè hodie, ne id necquicquam dixerit.
M. Nunç quid nos vis facere? C. enim nihil, nisi ut ametis impero.
Cæterùm quantulibet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomē, nisi factis probo.
Sed nunc quantulum vsu'st auri tibi Mnesiloche? dic mihi.
M. Militi nummis ducentis iā vsus est pro Bacchide.
C. Ego dabo. N. tum nobis opus est sumptu. C. ah, placidè volo,
Vnumquidq; agamus: hoc vbi egero, tum istuc agam.
De ducentis nummis primùm intendam balistam in senem.
Ea balista si peruertam turrim, & propugnacula,
Recta porta inuadam extemplò in oppidum antiquum & vetus:
Si id capso, geritote amicis vostris aurum cordibus,
Si cui animus sperat. P. apud te est animus noster Chrysale.
C. Nunc tu abi intrò Pistoclere ad Bacchidem, atque effer citò.
PI. Quid? C. stilum, ceram, tabellas, & linum. PI. iam faxo hic erunt.
M. Quid nunc es facturus? id mihi dice. C. coctum prandium,
Vos duo eritis, atque amica eris tecum tertia.
M. Sicut dicis? C. Pistoclero nullo amica est. M. immò adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
C. Quid tu loqueris? MN. hoc vt futuri sumus. CH. vbi est biclinium
Vobis stratum? MN. cur id exquiris? C. res ita est. dici volo.
Nescis quid ego acturus sim, neque facinus quantum exordiar.
MN. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores. intrò inspice.
C. Euax nimis bellus, atque vt esse maximè optabam, locus.
P. Quæ imperauisti, imperatum bene bonis factum illico est.
C. Quid parauisti? PI. quæ parare tu iussisti omnia.
C. Cape stilum properè, & tabellas tu has tibi. MN. quid postea?
C. Quod iubebo, scribito istic. nam propterea te volo
Scribere, vt pater cognoscat literas, quando legat.
Scribe. M. quid scribam? C. salutem tuo patri verbis tuis.
PI. Quid si potius morbum mortem scribat? id erit rectius.
M. Ne interturba. iam imperatum in cera inest. C. dic quemadmodum?
M. Mnesilochus salutem dicit suo patri. CH. ascribe hoc citò.
Chrysalus mihi vsquequaque loquitur, nec rectè pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudauerim.
PI. Mane dum scribit. CH. celerem oportet esse amatoris manum.
PI. Atque idem hercle, ad perdundum magis, quàm ad scribendum citus.
M. Loquere, hoc scriptum est. CH. nunc pater mi, proin tu ab eo vt caueas tibi,
Is sycophantias componit, aurum vt abs te auferat,
Et profectò se ablaturum dixit planè ascribito,
M. Dic modò. C. atque id pollicetur se daturum aurum mihi,
Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, & congræcem pater.
Sed pater mi, ne tibi hodie verba det, quæso caue.
MN. Loquere porrò. C. ascribe dum. MN. etiam loquere quid scribam modò.
C. Sed pater, quod promisisti mihi, id te quæso vt memineris.
Ne illum verberes, verùm apud te vinctum asseruato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. age obliga, obsigna citò.
MN. Obsecro quid istis ad istunc vsu'st conscriptis modum?
Vt tibi ne quid credat, atq; vt vinctū asseruet domi.
C. Quia mihi ita lubet. potiu' vt cures te, atque ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo rem gero.
M. Æquum dicis. C. cedo tabellas. MN. accipe. C. animum aduorti.
Mnesiloche, & tu Pistoclere, iam facite in biclinio.
Cum amica sua vterque accubitum eatis. ita negotium est.
Atque itidem vbi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
PI. Numquid aliud? C. hoc, itaque etiam vbi erit accubitum semel.
Ne quoquam exurgatis, donec à me erit signum datum.
PI. O imperatorem probum. iam bis bibisse oportuit.
MN. Fugiamus. C. vostrum curate officium, ego efficiam meum.

CHRYSALVS.

INsanum magnum molior negotium,
Metuóque vt hodie possem emolirier,
Sed nunc truculento mihi, atque sæuo vsus est.
Nam non conducit nunc huic sycophantiæ
Senem esse tranquillum, vbi me aspexerit,
Versabo ego illunc hodie, si viuo probè,
Tam frictum ego illū reddam, quàm frictū est cicer.
Adambulabo ad ostium, vt quando exeat
Extemplò aduenienti tabellas dem in manum.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

NImio illæc rei est magnæ diuidiæ mihi,
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.

C. Saluus

C. Saluus sum, iratus est senex. nunc est mihi
Adeundi ad hominem tẽpus. N. quis loquitur propè?
Atq; hic quidem, opinor, Chrysalu'st. C. accessero.
N. Bone serue salue. quid fit? quàm mox nauigo
In Ephesum, vt aurum repetam ab Theotimo domũ?
Taces? per omnes deos adiuro, vt ni meum
Gnatum tam amem, atq; ei facta cupiã quæ is velit,
Vt tua iam virgis latera lacerentur probè,
Ferratusq; in pistrino ætatem conteras.
Omnia resciui scelera ex Mnesilocho tua.
C. Men' criminatus est, optimè est, ego sum malus.
Ego sum sacer, scelestus. specta rem modò,
Ego verbum faciam. N. etiámne carnifex
Minitare? C. iam scies tu illum actutum qualis sit.
Nunc hasce tabellas ferre me iussit tibi.
Orabat, vt quod istic esset scriptum, fieret.
N. Cedò. CH. nosce signũ. N. noui, vbi ipse? C. nescio,
Nihil iam me oportet scire, oblitus sum omnia.
Scio me esse seruum. nescio etiam id quod scio.
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchrè, ita intendi tenus.
N. Mane dum parumper, dum iam ad te exeo Chrysale.
C. Vt verba mihi dat, vt nescio quam rem gerat!
Seruos arcessit intus, qui me vinciant.
Bene nauis agitatur, pulchrè hæc confertur ratis.
Sed conticiscam, nam audio aperiri fores.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

COnstringe tute illi Artamo actutum manus.
C. Quid feci? N. impinge pugnum si muttiuerit.
Quid hæ loquuntur literæ? C. quid me rogas?
Vt ab illo accepi, ad te obsignatas attuli.
N. Eò tu loquitatúsne es gnato meo male
Per sermonem quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixisti id aurum ablaturum tamen
Per sycophantias? C. egóne istuc dixi? N. ita.
C. Quis homo est, qui dicat me dixisse istuc? N. tace,
Nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attulisti, hæ te vinciri iubent. C. aha,
Bellerophontem iam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, vt vincirer? sine.
N. Propterea hoc facio, vt suadeas gnato meo
Vt pergræcetur tecum, teruenefice.
C. stulte stulto nescis nunc venire te:
Atq; in eo ipso astas lapide, vbi præco prædicat.
N. Responde, quis me vendit? C. quem di diligunt,
Adolescens moritur, dum valet, sentit, sapit.
Hunc si vllus deus amaret, plus annis decem,
Plus iam viginti, mortuum esse oportuit:
Terræ odium inambulat, & iam nihil sapit,
Nec sentit, tanti est, quanti est fungus putidus.
N. Tun' terræ me odiũ esse autumas? abducite hunc
Intro, atq; astringite ad columnam fortiter.
Nunquam auferes hinc aurum. C. atqui vltro iam dabis.
N. Dabo? C. atq; orabis me quidem vltro vt auferam,
Cùm illum resciscis criminatorem meum
Quanto in periculo, & quanta in pernicie siet,
Tum libertatem Chrysalo largibere,
Ego adeo nunquam accipiam. N. dic scelerum caput,
Dic quo in periculo est meus Mnesilochus filius?
C. Sequere hac me, faxò iam scies. N. quo gentium?
C. Tres vnos passus. N. vel decem. C. agedum tu Artamo'
Forem hanc pauxillulum aperi placide, ne crepet, faxo iam scies.
Sat est. accede huc tu, viden' conuiuium?
N. Video ex aduersum Pistoclerum & Bacchidem.
C. Qui sunt in lecto illo altero? N. interij miser.
C. Nouistìne hominem? N. noui. C. dic sodes mihi,
Bellan' videtur specie mulier? N. admodum.
C. Quid illam, meretricémne censes esse? N. quippini.
C. Frustra es. N. quis igitur obsecro est? C. inueneris,
Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

CLEOMACHVS, NICOBVLVS, CHRYSALVS.

MEúmne hic Mnesilochus Nicobuli filius
Per vim vt retineat mulierem? quæ hæc actio est?
N. Quis illic est? C. per tempus hic venit miles.
C. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me meosq; non queam defendere.
Nam neq; Bellona mihi vnquã, neq; Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, si conuenero,
Niue exhæredem fecero vitæ suæ.
N. Chrysale, quis ille est, qui minitatur filio?
C. Vir hic est illius mulieris, quacum accubat,
N. Quid vir? C. vir inquã. N. nupta est illan' obsecro?
C. Scies haud multo pòst. N. oppidò interij miser.
C. Quid? nunc scelestus tibi videtur Chrysalus?
Age nunc, vincito me, auscultato filio.
Dixin' tibi illum inuenturum te qualis sit?
N. Quid nunc ego faciam? C. iube sis me exolui citò.
Nam nisi exoluor, iam manifestò hominẽ opprimeret.
CL. Nihil est lucri, quod me hodie facere mauelim,
Quàm illum cubantem cum illa opprimere, ambo vt necem.
C. Audin' quæ loquitur? quin tu me exolui iubes?
N. Exoluite istum. perij pertimui miser.
CL. Tum illam, quæ corpus publicat vulgò suum,
Faxo se haud dicat nactam quem derideat.
C. Pacisci cum illo paulula pecunia
Potes. N. paciscere ergo obsecro, quid tibi lubet,
Dum ne manifesto hominem opprimat, neve enicet.
CL. Nunc nisi ducenti Philippi redduntur mihi,
Iam illorum ego animam amborũ exsorbebo oppidò.
N. Hem illic pacíscere, si potes. perge obsecrò,
Pacíscere quid vis. C. ibo & faciam sedulò,
Quid clamas? CL. vbi her' tu' est? C. nusquã, nescio.
Vis tibi ducentos nummos iam promittier,
Vt ne clamorem hic facias, neu conuicium?
CL. Nihil est quod malim. C. atq; vt tibi mala multa ingeram;
CL. Tuo arbitratu. N. vt subblanditur carnufex.
C. Pater hic Mnesilochi est. sequere, is promittet tibi
Tu aurum rogato, cæterum verbum sat est.
N. Quid fit? C. ducentis Philippis rem pepigi. N. vah salus

Mea seruauisti me, quàm mox dico, dabo?
C. Roga hunc tu, tu promitte huic. N. promitto. C. roga.
CL. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabin'? C. dabuntur, inquam: responde. N. dabo.
C. Quid nunc impure, nunquid debetur tibi?
Quid illi molestus, quid illi morte territas?
Et ego te & ille mactamus infortunio,
Si tibi est machæra, & nobis veruina est domi,
Qua quidem te faciam, si tu me irritaueris,
Confossiorem soricina nænia.
Iam dudum herclè equidem sentio, suspicio
Quæ te solicitet, eum esse cum illa muliere.
CL. Immò est quoq;. C. ita me Iuppiter, Iuno, Ceres,
Minerua Latona, Spes, Ops, Virtus, Venus,
Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Sumanus, Sol, Saturnus, diq; omnes ament.
Vt ille cum illa neq; cubat, neq; ambulat,
Neq; osculatur, neq; illud dici solet,
N. Vt iurat, seruat me ille suis periuriis.
CL. Vbi nunc Mnesilochus ergo? C. rus misit pater.
Illa autem in arcem adiuit, ædem visere
Mineruæ: nunc aperta est. vise, est ne ibi?
CL. Abeo ad forum igitur. C. vel herclè in malam crucem.
CL. Hodie exigam aurum hoc? C. exige, ac suspende te
Ne supplicare censeas, homo nihili.
Ille est amotus, sine me per te here obsecro
Deos immortalis, ire huc intrò ad filium.
N. Quid eò introibis? C. vt eum dictis plurimis
Castigem, cùm hæc sic facta ad hunc faciat modum.
N. Immò oro vt facias Chrysale, & te obsecro,
Caue parsis in eum dicere. C. etiam me mones?
Satin' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quàm audiuit vnquam Clinia ex Demetrio?
N. Lipi illic oculi seruus est simillimus,
Si non est, nolis esse, neq; desideres:
Si est, abstinere, quin attingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
Miles Mnesilochum cum vxore opprimeret sua,
Atq; obtruncaret mœchum manifestarium,
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi, quos non dabo
Temere priusquam filium conuenero,
Nunquam edepol quicquã temerè credã Chrysalo:
Verùm libet etiam mihi has perlegere denuò,
Æquum est tabellis consignatis credere.

CHRYSALVS, NICOBVLVS.

C. ATridæ duo fratres cluent fecisse facinus maximum:
Cùm Priami patriam Pergamum, diuina mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atq; eximiis bellatoribus,
Millenûm numero nauium, decumo anno pòst subegerunt.
Non Pelides termento fuit, prout ego herum expugnabo meum
Sine classe, sineq; exercitu, & tanto numero militum,
Cepi, expugnaui amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc priusquam huc senex venit, libet lamentari dum exeat:
O Troia, ô patria, ô Pergamũ, ô Priame, periisti senex,
Qui misere male multabere quadringentis Philippis aureis:
Nam ego has tabellas obsignatas consignatas, quas fero,
Non sunt tabellæ, sed equus, quem misere Achiui ligneum.
Epius est Pistoclerus, ab eo hæc sumpta, Mnesilochus Sinon est
Relictus ille non in busto Achilli, sed in lecto accubat,
Bacchidem habet secum: ille olim habuit ignem qui signum daret,
Hunc ipsum exurit. ego sum Vlysses, cuius consilio hæc geruntur.
Tum quæ hic sunt scriptæ literæ, hoc in equo insunt milites
Armati atq; animati probè. ita res successit, meliusq; adhuc.
Atq; hic equus non in arcem, verùm in arcam faciet impetum:
Exscidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro senis.
Nostro seni huic stolido, ei profectò nomen facio ego Ilio.
Miles Menelaus, ego Agamemnon, idem Vlysses Laertius.
Mnesilochus est Alexander, qui erit exitium rei patriæ suæ
Is Helenam abduxit, cuia causa nunc facio obsidium Ilio.
Nam illic audiui Vlyssem, vt ego sum, fuisse & audacem, & malum.
Dolis ego deprensus sum, ille mendicans penè inuentus interiit,
Dum ibi exquirit fata illorum. assimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus sum, sed dolis me exemi. item se ille seruauit dolis.
Ilio tria fuisse audiui fata, quæ illi exitio forent:
Signum ex arce si periisset, alterũ etiã est Troili mors,
Tertium cùm portæ Scææ limen superũ scinderetur.
Paria item tria eis tribus sunt fata nostra, huic Ilio.
Nam dudum primò vt dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, & de auro &, de lembo, ibi signum ex arce iam abstuli,
Iam duo restabant fata tum, nec magis id ceperant oppidum
Post vbi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum.
Cum censuit Mnesilochum cum vxore esse dudum militis,
Ibi me inuinxit, exolui, atq; id periculum assimulo,
Vlyssem vt prædicant,
Cognitum ab Helena esse, proditum Hecubæ: sed vt olim ille se ab ea

Blanditiis

Blanditiis exemit, & ei persuasit se vt amitteret,
Item ego dolis me illo expuli periculo, & decepi senem,
Postea cum magnifico milite, vrbes verbis qui inermis capit,
Conflixi, atque hominem repuli, dein pugnam conserui seni.
Eum ego adeò mendacio vno deuici, vno ictu extempulò.
Cepi spolia. is nunc ducentos nummos Philippos militi
Quos dare se promisit, dabit.
Nunc alteris etiam ducentis vsus est, qui dispensentur
Ilio capto, vti sit mulsum, qui triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præstat, non quinquaginta modò,
Quadringentos filios habet, atq; equidem omnis lectos sine probro:
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro, si is est quis emptor, comitialem senem
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplò vbi oppidum expugnauero.
Sed Priamum astantem eccum ante portam video. adibo atque alloquar.
NI. Cuiánam vox prope me sonat? CH. ô Nicobule. NI. quid fit Chrysale? quid
Quod te misi ecquid egisti? CH. rogas? congredere. N. congredior.
CH. Optimus sum orator, ad lacrumas coegi hominem castigando,
Maleq; dictis, quæ quidem quiui comminisci. NI. quid ille ait? CH. verbum
Nullum fecit, lacrumans tacitus auscultabat, quæ ego loquebar.
Tacitus conscripsit tabellas, obsignatas mihi has dedit,
Tibi me iussit dare. sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Nosce signum eius? NI. noui, libet pellegere has. CH. pellege.
Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepidè ligneus. N. Chrysale ades, dum ego has pellego.
CH. Quid tibi me adesse opus est? NI. volo vt quod iubeo facias.
Vt scias quæ hic scripta sient. CH. nihil moror, neque scire volo.
NI. Tamen ades. CH. quid opus est? NI. taceas, quod iubeo, id facias. CH. adero.
NI. Euge litteras minutas. CH. qui quidem videat parum,
Verùm qui satis videat, grandes satis sunt. NI. animum aduortito igitur.
CH. Nolo inquam. NI. at volo, inquam. CH. quid opus est? NI. at enim quod iubeo facias.
CH. Iustum est, tuus tibi seruos tuo arbitratu seruiat.
NI. Hoc agesis iam nunc. CH. vbi lubet recita, aurium operam tibi dico.
NI. Ceræ quidem haud parsit, neq; stilo. sed quicquid est, pellegere certum est.
O pater ducentos Philippos quæso Chrysalo
Da, si esse saluum vis me, aut vitalem tibi.
CH. Malum quidem herclè magnum, tibi dico. NI. quid est?
CH. Non prius salutem scripsit? N. nusquam sentio.
CH. Non dabis si sapies. verùm si das maxumè,
Næ ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi.
Nam ego non laturus sum, si iubeas maxumè.
Sat sic suspectus sum, cùm careo noxia.
NI. Ausculta porrò, dum hoc quod scriptum est pellego.
CH. Inde à principio iam impudens epistola est.
NI. Pudet prodire me ad te in conspectum pater,
Tantum flagitium te scire audiui meum,
Quod cum peregrini cubui vxore militis.
NI. Pol haud derides: nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
CH. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
NI. Stultè fecisse fateor, sed quæso pater,
Ne me in stultitia, si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atq; oculis indomitis fui:
Persuasum est facere, cuius nunc me facti pudet.
NI. Prius te cauisse ergo, quàm pudere æquum fuit.
CH. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia.
NI. Quæso vt sat habeas id pater, quod Chrysalus
Obiurgauit me plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis.
Vt te ei habere gratiam, æquum sit, bonam.
CH. Estne istuc istic scriptum? NI. hem specta, tum scies.
CH. Vt qui deliquit supplex est vltrò omnibus!
NI. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.
CH. Ne vnum quidem herclè, si sapis. NI. sine pellegam:
Ego iusiurandum verbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri, ante vesperum,
Priusquàm à me abiret. nunc ne peierem pater
Cura, atq; abduce me hinc ab hac quantum potest,
Quam propter tantum damni feci & flagitij.
Caue tibi ducenti nummi diuidiæ fuant,
Sexcenta tanta reddam, si viuo, tibi.
Vale, atq; hæc cura. quid nunc censes Chrysale?
CH. Nihil ego tibi consilij hodie quicquam dabo:
Neque ego haud committam, vt si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verùm vt ego opinor, si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quàm illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt, vtram tu accipias vide:
Vel vt aurum perdas, vel vt amator peieret.
Ego neque te iubeo, neq; veto, neque suadeo.
NI. Miseret me illius. CH. tuus est, non mirum facis,
Si plus perdundum sit, periisse suauius est,
Quàm illud flagitium volgo dispalescere:
N. Næ ille ædepol Ephesi multo mancellum foret,

Dum saluus esset, quàm reuenisset domum.
Quid ego istic quod perdidum est properè perdere?
Binos ducentos Philippos iam intus efferam:
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos. mane istic. iam exeo ad te Chrysale.
CH. Fit vasta Troia, scindunt proceres Pergamum.
Sciui ego iamdudum fore me exitium Pergamo.
Ædepol qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud ausim dare,
Tantas turbellas facio. sed crepuit foris,
Effertur præda ex Troia, taceam nunc iam.
NI. Cape hoc tibi aurum Chrysale, i, fer filio,
Ego ad forum autem hinc ibo, vt soluam militem.
CH. Non equidem accipiam, proin tu quæras qui ferat.
Nolo ego mihi credi. N. cape vero, odiosè facis.
CH. Non equidem capiam. N. at quæso. CH. dico, vt res se habet.
N. Morare. CH. nolo inquam aurum concredi mihi.
Vel da aliquem qui me seruet. N. ohe odiosè facis.
CH. Cedo, si necesse est. NI. cura hoc ad vos, iam ego huc à foro reuenero.
C. Curatum est esse te senem omnium miserrimum,
Hoc est incœpta efficere pulcrè, veluti nunc mihi
Euenit, vt ouans præda onustus incederem.
Salute nostra, atq; vrbe capta per dolum.
Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.
Sed spectatores vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho. peruolgatum est, nihil moror.
Veruntamen accipientur mulso milites.
Nunc hanc prædam omnem iam ad quæstorem deferam.

PHILOXENVS.

QVàm magis in pectore meo foueo, quas meus filius turbas turbet,
Quam se ad vitam, & quos ad mores præcipitem inscitiis capessat,
Magis curæ est, magisq; afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio, ego fui illa ætate, & feci illa omnia, sed more modesto.
Neq; placitant mores, quibus video vulgo gnatis esse parentes.
Duxi, habui scortum, potaui, dedi, donaui, & enim id rarò.
Ego dare me ludum meo nato institui, vt animo obsequium
Sumere possit, æquum puto. sed nimis nolo desidiæ
Ei dare ludum. nunc Mnesilochum, quod mandaui, viso.
Ecquid eum ad virtutem, aut ad frugem opera sua compulerit.
Sic vt eum conuenit, scio fecisse. eo est ingenio natus.

ACTVS V.

NICOBVLVS. PHILOXENVS.

QVicunq; vbi sunt, qui fuere, quiq; futuri sunt posthac,
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longè anteeo stultitia, & moribus indoctis.
Perij: pudet hoccine ætatis ludum bis factum esse indignè.
Magis quam id repeto, tam magis vror, meus quem filius turbauit.
Perditus atq; etiam eradicatus sum, omnibus exemplis crucior.
Omnia me mala consectantur, omnibus exitiis interij.
Chrysalus me hodie lacerauit, Chrysalus me miserum spoliauit:
Is me scelus auro vsq; attondit doctis indoctum dolis vt libitum est.
Ita miles memorat meretricem esse, quam ille vxorem esse aiebat,
Omniaq;, vt quoq; actum est, memorauit. eam sibi hunc annum totum conductam,
Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissimus homo promisissem.
Hoc hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior
Me hoc ætatis ludificari: immò ædepol ludos factum
Cano capite, atq; alba barba, sic miserum me auro esse emunctum.
Perij, hoc seruum meum non nauci facere esse ausum. atque ego si alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minusq; id mihi damno ducam.
PH Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visus est: sed quem video,
Hic quidem pater Mnesilochi est. N. euge, socium ærumnæ & mei mali video.
Philoxene salue. PH. & tu, vnde agis? N. vnde homo miser, & infortunatus.
PH. At pol ego ibi sum, esse vbi miserum hominem decet, atq; infortunatum.
N. Igitur pari fortuna, ætate vt sumus, vtimur. PH. sic est, sed tu,
Quid tibi est? N. pol mihi par idem est quod tibi. P. numquidnam ad filium
Hæc ægritudo attinet? N. admodum. PH. idem mihi morbus in pectore est.
NI. At mihi Chrysalus optimus homo***
**Perdidit filium, me atque rem omnem
Meam. PH. quid tibi ex filionam obsecro ægrè est?
NI. scies, is perijt
Cum tuo atq; ambo æquè amicas habent. PH. qui scis? N. vidi. PH. hei mihi, disperij.
NI. Quid dubitamus pultare, atq; huc euocare ambas foras.
P. Haud moror. NI. heus Bacchis. iubesis actutum aperiri,
Nisi mauoltis fores & postes comminui securibus.

BACCHIDES duæ sorores. NICOBVLVS, PHILOXENVS, senes.

QVis sonitu ac tumultu tanto nomine nominat

Me, atq;

Me, at q; pultat fores? N. ego atq; hic. N. quid hoc est
Negotij? nam amabo quis has huc oues adegit?
M. Quis nos vocauit pessumæ. S. pastor harum
Dormit, cùm hæ eunt sic à pecu palitantes.
B. At pol nitent, haud sordidæ videntur ambæ.
S. Attonsæ hæ quidem ambæ à nobis vsque sunt. P. vt videntur
Deridere nos? N. sine vsque arbitratu suo.
B. Rerin' ter in anno tu has tonsitari? S. pol hodie
Altera iam bis detonsa certò est. B. vetulæ
Sunt thymianæ. S. at bonas fuisse credo.
Viden' limulis obsecro vt intuentur?
B. Ecastor sine omni arbitror malicia esse.
P. Meritò hoc nobis fit, qui quidem huc venerimus.
B. Cogantur quidem intrò. S. haud scio quid eo opus sit,
Quæ nec lactem, nec lanam vllam habent, sic sine astent.
Exoluere, quanti fuere, omnis fructus
Iam illis decidit. an non vides vt palantes
Solæ liberè grassentur? quin ætate eas iam credo esse mutas.
Ne balant quidem, cùm à pecu cætero absent. S. stultæ atque haud malæ videntur.
B. Reuortamur intrò soror. N. illico ambæ manete. hæ oues volunt vos.
B. Prodigium hoc quidem est, humana nos voce appellant oues.
P. Hæ oues vobis malam rem magnam quam debent dabunt.
B. Si quam debes, te condono, tibi habe, numquam abs te petam.
Sed quid est quapropter nobis vos malum minitamini?
P. Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
N. Et præter eos agnos, meus est istic clam mordax canis:
Qui nisi nobis producuntur, iámque emittuntur foras.
Arietes truces nos erimus, iam in vos incursabimus.
B. Soror, est quod te volo secretò. S. eho amabo. N. quò illæ abeunt? B. senem illum ego
Tibi dedo veteriorem soror, lepidè vt lenitum reddas: ego ad hunc
Iratum aggrediar, possumus nos hos intro illicere huc? S. meum
Pensum ego lepidè accurabo, quanquam odiosum est mortem amplexarier.
B. Facito vt facias. S. taceas, tu tuum facito. ego quod dixi haud mutabo.
N. Quid illæc illic in consilio duæ secretò consultant?
P. Quid ais tu homo? N. quid me vis? P. pudet dicere me tibi quiddam.
N. Quid est quod pudeat? P. sed amico homini tibi quod volo credere certum est:
Nihili sum. N. istuc iampridem scio. sed quid nihili sis memora.
P. Tactus sum vehementer visco, cor stimulo foditur.
N. Pol tibi multo æquius est coxendicem.
Sed quid istuc est, etsi iam ego ipse quid sit propè scire puto me,
Verùm audire etiam ex te studeo. P. Viden hanc? N. video. P. haud mala est mulier.
N. Pol verò ista mala, & tu nihili. P. quid multa? ego amo. N. an amas? P. necas.
N. Tun homo putidus amator istac fieri ætate audes? P. quî non?
N. Quia flagitium est. P. quid opus verbis est? meo ego filio non sum iratus.
Neque te tuo est æquum esse iratum, si amant, sapienter faciunt.
B. Sequere, hac eunt. N. eccas tandem probri perlecebræ & persuastrices.
Quid. nunc etiam redditis nobis & filios & seruum? an ego
Experiar tecum vi maiore. P. abin hinc?
Non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam illepide appelles.
B. Senex optime, quantum est in terra, sine hoc exorare me obsecro abs te
Vt istuc desistas tantopere ire oppugnatum.
N. Nisi abeas, quanquam tu bella es, malum tibi magnum abdo iam. B. patiar,
Non metuo ne quid mihi doleas, quod ferias. N. vt blandiloqua est,
Hei mihi metuo. S. hic magis tranquillust.
I hac mecum intro: atque ibi, si quid vis, filium concastigato.
N. Abin à me scelus. B. sine mea pietas exorem. N. exores tu me?
B. Ego quidem ab hoc certè exorabo. P. immò ego te oro, vt me intrò abducas.
SO. Lepidum te. P. at scin' quo pacto me ad te intrò abducas? B. mecum vt sis.
P. Omnia quæ cupio commemoras. N. vidi ego nequam
Hominem, verùm te neminem deteriorem. P. ita sum:
B. I hac mecum intrò, vbi sit tibi lepide victibus, vino atque vnguentis.
Satis iam satis vos, tristes. P. conuiuij me nihil pœnitet, vt sim acceptus.
N. Quadringentis Philippis filius me & Chrysalus circunduxerunt.
Quem quidem ego, vt non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.
B. Quid tandem, si dimidium auri redditur? i, sine tu hac mecum
Intrò, atque vt eis delicta ignoscas? P. faciet.
N. Minimè. nolo, nihil moror, sine sic malo illos vlcisci ambo.
P. Etiam tu homo nihili, quod dij dant boni, caue culpa amisis tua.
Dimidium auri datur, accipias: potésque & scortum accumbas.
N. Egon' vbi filius corrumpatur meus, ibi potem? P. potandum est.
N. Age iam id, vtut est, & si est dedecorum, patiar facere, inducam

Animum, egon cùm hæc cum illo accumbet, inspectem? B. immò equidem pol tecum
Accumbam, te amabo, & te amplexabor. N. caput prurit, perij.
Vix quidem negito. B. non tibi venit in mentem, amabo, si dum viuas,
Tibi bene facias. iam pol id quidem esse haud perlonginquum:
Neque si hæc hodie amiseris, post in morte id euenturum esse vnquam?
N. Quid ago? P. quid agas, etiam rogas? N. libet, & metuo. B. quid metuis?
N. Ne obnoxius filio sim, & seruo. B. mel meum amabo istæc fiunt.
Tuus est. vnde illum censes sumere, nisi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis te exorem sine. N. vi terebrat? satin offirmatum
Quòd mihi erat, id me exoras, tua sum opera propter te improbior.
B. Nusquam tu me à te auelles, satin ego istuc habeo offirmatum?
N. Quod semel dixi, haud mutabo. B. it dies, ite intrò cc ubitum,
Filij vos expectant intus. N. quàm nos quidem actutum emorimur?
B. Vesper hic est, sequimini. P. ducite nos quò lubet, tanquam vobis addictos quidem.
B. Lepidè ipsi hi sunt capti, suis qui filiis fecere insidias. ite.

GREX.

HI senes nisi fuissent nihili iam inde ab adolescentia.
Non hodie hic tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac vidissemus fieri,
Vt apud lenones riuales filiis fierent patres.
Spectatores, vos valere volumus, & clarè applaudere.

MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO seruus.
GRVNIO seruus.
PHILOLACHES adolescens.
PHILEMATIVM meretrix.
SCAPHA ancilla.
CALLIDAMATES adolescens.
DELPHIVM meretrix.
THEVROPIDES senex.
SIMO senex.
DANISTA seruos.
PHANISCVS aduorsitor.
SERVVS alius.
PVER.

ARGVMENTVM.

MANV misit emptos suos amores Philolaches,
Omnémque absente rem suo absumit patre.
Senẽ, vt reuenit, ludificatur Tranio.
Terrifica monstra ait videri in ædibus,
Et inde primùm emigratum esse, interuenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludósque rursum fit senex. nam mutuum
Acceptum inde dicit pignus ædibus,
Requirit quæ sunt. ait vicini proximi.
Inspectas illas, post se derisum dolet.
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ACTVS I.

GRVNIO, TRANIO, serui duo.

EXi è culina, sis foras mastigia.
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere herilis pernicies ex ædibus.
Ego pol te ruri, si viuam, vlciscar probè.
Exi inquam nidor è culina, quid lates?
T. Quid tibi, malùm, hic ante ædes clamatio est?
An ruri censes te esse? abscede, abscede ab ædibus.
Abi rus. abi dierecte, abscede ab ianua.
En hoccine volebas? G. perij, cur me verberas?
T. Quia tu vis. G. patiar sine modò adueniat senex.
Sine modò venire saluom, quem absentem comes.
T. Nec verisimile loquere, nec verum, frutex,
Comesse quenquam vt quisquam absentem possiet.
G. Tu vrbanus verò scurra, deliciæ populi.
Rus mihi tu obiectas? sanè credo Tranio
Quod te in pistrinum scis actutum tradier.
Cis hercle paucas tempestates Tranio,
Augebis ruri numerò, genus ferratile.
Nunc dum tibi lubet, licétque, pota, perde rem.
Corrumpe herilem filium, adolescentem optimum,
Dies noctésque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.
Hæccine mandauit tibi, cùm peregrè hinc it senex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
Hoccine boni esse officium serui existimas,

Vt heri

Vt heri sui corrumpat absentis filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet.
Quo nemo adæque iuuentute ex omni Attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam possidet,
Virtute id factum tua & magisterio tuo.
TR. *Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'st?*
An ruri quæso non sunt quos cures boues?
Lubet potare, amare, scorta ducere,
Mei tergi facio hæc, non tui fiducia.
GR. *Quin confidenter loquitur fur?* TR. *at te Iuppiter,*
Diiq; omnes perdant, oboluisti allium.
Germana illuuies, rusticus, hircus, hara suis,
Canem capra commista. GR. *quid tu vis fieri?*
Non omnes possunt olere vnguenta exotica,
Si tu oles: neque superior, quàm herus accumbere,
Neq; tam facetis, quàm tu viuis, victibus:
Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aueis,
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miser: patiunda sunt.
TR. *Meum bonum me, te tuum maneat malum.*
Quasi inuidere mihi hoc videre Grumio,
Quia mihi bene est, & tibi male est, dignissimum est.
Decet me amare, & te bubulcitarier:
Me victitare pulchre, te miseris modis.
GR. *O carnificium cribrum, quod credo fore,*
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, si huc reueniat quàm primum senex.
TR. *Qui scis an tibi istuc prius eueniat, quàm mihi?*
GR. *Quia nunquam merui, tu meruisti & nunc meres.*
TR. *Orationis operam compendi face,*
Nisi te mala re magna mactari cupis.
GR. *Eruum daturin' estis bubus quod feram?*
Date æs, inhonestis, agite porrò, pergite.
Quomodo cœpistis, bibite, pergræcamini,
Este, effertite vos, saginam cædite.
TR. *Tace, atq; rus abi, ego ire in Piræum volo,*
In vesperum parare piscatum mihi.
Eruum tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtuere furcifer?
GR. *Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.*
TR. *Dum interea sic sit, istuc actutum sino.*
GR. *Ita'st. sed vnum hoc scito, nimio celerius*
Venire quod molestum est, quam id quod cupide petas.
TR. *Molestus ne sis, nunc iam i rus, teq; amoue.*
Ne tu erres, præter hac mihi non facies moram.
GR. *Satin' abijt, neq; quod dixi flocci æstumat?*
Proh di immortales, obsecro vostram fidem,
Facite huc vt redeat noster quàm primùm senex.
Triennium qui iam hinc abest, priusquam omnia
Perierint, & ædeis, & ager: qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relicta reliquiæ.
Nunc rus abibo: nam herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo.

PHILOLACHES adolescens.

Recordatus multum & diu cogitaui,
Argumentaq; in pectus multa institui
Ego, atq; in corde meo, si est quod mihi cor,
Eam rem volutaui, & diu disputaui,
Hominem cuius rei quando natus est,
Similem esse arbitrarer simulacrumq; habere.
Id repperi iam exemplum.
Nouarum esse ædium arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est, ei argumenta rei dicam.
Atq; hoc videtur haud verisimile vobis,
At ego id faciam esse ita vt credatis.
Profectò ita esse, vt prædico, vero vincam.
Atq; hoc vosmetipsi scio.
Perinde vti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter dicetis.
Auscultate donec argumenta dixero.
Simul autem gnariures volo esse hanc rem mecum.
Ædes, quom extemplò sunt paratæ expolitæ
Factæ probè examussim,
Laudant fabrum, atq; ædes probant, sibi quisq;
Inde exemplum expetunt, sibi quisq; simile,
Suo vsque sumptu, operam ponunt suam.
Atque vbi illò immigrat nequam homo, indiligens
Cum pigra familia, immundus, instrenuus,
Hic iam ædibus vitium additur,
Bonæ cum curantur male.
Atq; illud fit sæpe, tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesq; ibi
Dominus indiligens reddere alias neuolt,
Venit imber, lauit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aer operam fabri,
Nequior iam factus est vsus ædium:
Atque haud fabri culpa, sed magna pars
Moram hanc sibi induxerunt, si quid nummo sarciri potest,
Vsq; dum mantant, neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt, ædificantur ædes totæ denuò.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi, nunc etiam volo
Dicere, vt vos homines ædium esse: miles arbitremini?
Primùm dum parentes fabri liberûm sunt,
Et fundamentum substruunt liberorum.
Extollunt, parant sedulò infirmitatem,
Et vt in vsum boni, & in speciem populo
Sint, sibiq; & materiæ ne parcunt,
Nec sumptus ibi sumptui esse ducunt.
Expoliunt, docent literas, iura & leges,
Sumptu suo & labore nituntur, vt
Alii sibi esse illorum similes expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis dant,
Tum' iam aliquem cognatum suum,
Eatenus abeunt à fabris.
Vnum vbi emeritum est stipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eueniat ædificatio.
Nam ego ad id frugi vsque & probus fui, in fabrorum potestate dum fui.

Posteaquam immigraui in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum illico, oppidò
Venit ignauia, ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi aduentu suo grandinem, imbremq; attulit,
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbauit, detexitq; me illico,
Pòst illa obtegere, eam negligens fui,
Continuò pro imbre amor aduenit,
Is vsq; in pectus permanauit, permadefecit
Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
Decusq; deseruerunt. ego sum in vsu
Factus nimio nequior. atque ædepol ita
Hæc tigna humidè putent, non video mihi
Sarcire posse ædeis meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.
Cor dolet, quom scio nunc vt sum, atq; vt fui,
Quo neque industrior de iuuentute erat,
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo, victitabam volupe.
Parsimonia, & duricia, disciplinæ alis eram,
Optumi quiq; expetebant eam sibi,
Nunc postquam nihili sum, id verò meopte ingenio repperi.

PHILEMATIVM mulier, SCAPHA ancilla, PHILOLACHES adolescens.

IAmpridem ecastor frigida non laui magis lubenter,
Nec vnde me melius mea Scapha rear esse defæcatam.
SC. Euentus rebus in omnibus, velut in horreo horna messis magna fit.
PHI. Quid ea messis attinet ad meam lauationem?
SC. Nihilo plus, quàm lauatio tua ad messim. PHILO. O Venus venusta,
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem
Detexit tectus qua fui, quam mihi amor & cupido
In pectus perpluit meum, neque iam vnquam obtigere possum.
Madent iam in corde parietes, periere hæc oppidò ædes.
PHILE. Contempla amabo mea Scapha, satin' hæc me vestis deceat.
Volo placere Philolacheti meo ocello, meo patrono.
SC. Quin tute exornas moribus lepidis, quom lepida tute es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
PH. Ita me di ament, vt lepida Scapha sapit scelesta multum,
Vt lepidè res omnes tenet, sententiasq; amantium!
PHILE. Qui nunc? SCA. quid est? PHILO. Quin me aspice & contempla, vt hoc me decet amiculum.
SC. Virtute formæ id euenit, te vt deceas, quicquid habeas.
PHILO. Ergo hoc ob verbum te Scapha donabo ego profectò hodie aliqui:
Neq; patiar te gratis hanc laudasse, quæ places mihi.
PHILE. Nolo ego te assentari mihi. SCAP. nimis tu quidem stulta es mulier.
Eho mauis vituperari falsò, quàm verò extolli?
Equidem pol, vel falsò tamen laudari multò malo,
Quàm verò culpari, aut alios meam speciem irridere.
PHILEM. Ego verum amo, verum volo mihi dici, mendacem odi.
SC. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, vt venusta es.
PHILO. Quid ais scelesta? quomodo adiurasti, ita ego istam amarem?
Quid ita hæc me. id cur non additum est? infecta dona facio.
Peristi, quod iam promiseram tibi dono, perdidisti.
SCA. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te & bene eductam,
Non scire & tam stultè facere. PHILE. quin mone quæso, si quid erro.
SC. Tu ecastor erras, quæ illum exspectes vnum, atque illi
Morem præcipuè sic geras, atque alios omneis asperneris.
Matronæ, non meretricum est, vnum vni inseruire amantem.
PHILO. Prò Iuppiter, nam quod malum versatur meæ domi illud?
Dij deæq; omnes me pessumis exemplis interficiant,
Nisi ego illam anum interfecero siti, famèque atque algu.
PHILE. Nolo ego mihi malè te Scapha præcipere. SCA. stulta es planè, quæ
Illum tibi æternum putes fore amicum, & beneuolentem.
Moneo ego te te deseret illa ætate & satietate.
PHILE. Non spero. SCA. insperata accidunt magis sæpe quàm quæ speres.
Postremò si dictis nequis perduci, vt vera hæc credas,
Mea dicta ex factis nosce. rem vide, quæ sim, & quæ fui antè
Nihilo ego, quàm nunc tu amata sum, atque vni modò gessi morem,
Qui pol, me vbi ætate hoc caput colorem commutauit,
Reliquit, deseruitq; me, tibi idem futurum credo.
PHILO. Vix comprimor: quin inuolem illi in oculos stimulatrici.
PHILE. Solam illi me soli censeo esse oportere obsequentem,
Solam ille me soli sibi quom liberauit.
PHILO. Proh di immortales, mulierem lepidam, & pudici ingenii,
Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil esse huius caussa.
SCA. Insulsa ecastor tu quidem es. PHILO. quapropter? SC. quæ istuc cures,
Vt te ille amet. PH. cur obsecro non curem? SC. libera es iam.

Tu iam

Tu iã quod quærebas habes, ille te nisi amabit vltrò,
Id pro capite suo quod dedit, perdiderit tantũ argẽti.
PHILO. *Perij hercle ni ego illam pessumis exemplis enicasso.*
P. *Illa hanc corrumpit mulierem malesuada, volgi lena,*
Numquam ego illi possum gratiam referre, vt meritu'st de me.
Scapha id tu mihi ne suadeas, vt illum minoris pendam.
SCA. *At hoc vnum facito, cogites si illum inseruibis solum,*
Dum tibi nunc hæc ætatula est, in senecta male querere.
PHILO. *In anginam ego nunc me velim verti, vt veneficæ illi*
Fauces prælendam, atque enicem scelestam stimulatricem.
PHILE. *Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum vt impetraui,*
Atque olim, priusquam id extudi, quom illi subblandiebar.
PHILO. *Dij me faciant quod volunt, ni ob istam orationem*
Te deliberasso denuò, & nisi scapham enicasso.
S. *Si tibi acceptum est, fore amicũ tibi sempiternum,*
Atq; illum amatorẽ tibi proprium futurum in vita,
Soli gerundum censeo morem, & capiundos crines.
PHILE. *Vt fama est homini, exinde solet pecuniam inuenire.*
Ego si bonam famam mihi seruasso, sat ero diues.
PHILO. *Si quidem hercle vendundum est, pater venibit multo potius,*
Quàm te, me viuo, vnquam sinam aut agere, aut mendicare.
SCA. *Quid illis futurum est cæteris, qui amant te?* PH. *magis amabunt*
Quom videbunt gratiam referentem.
PHILO. *Vtinam meus nunc mortuus pater nuncietur,*
Vt ego exheredem meis bonis me faciam, atque hæc sit hæres.
SCA. *Iam ista quidem absumpta res erit, diésque noctésque estur.*
Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet, sagina planè est.
PHILO. *In te hercle certum'st principium, vt sim parcus, experiri.*
Nam neque edes quicquam, neque bibes apud me iisce diebus.
PHILE. *Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit.*
Nec rectè si illi dixeris, iam ecce tu vapulabis
PHIL. *Ædepol si summo ego Ioui illoc argento sacrificassem,*
Pro illius capite quod dedi, numquam æquè id benè collocassem,
Vt videas eam medullitus me amare. ob probus homo sum,
Qui pro me caussam diceret, patronum liberaui.
SCA. *Video te nihili pendere, præ Philolachete omnes homines,*
Nunc ne eius caussa vapulem, tibi potius assentabor.
Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum
PHILE. *Cedò mihi speculum, & cum ornamentis arculam actutum Scapha,*
Ornata vt sim quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.
SC. *Mulier quæ se suámque ætatem spernit, speculo ei vsus est.*
Quid opu'st speculo tibi, quæ tute speculo speculum es maximum?
PHIL. *Ob istuc verbum, nec quicquam Scapha tam lepidè dixeris.*
Dabo aliquid hodie. SC. *Pertuli tibi Philematium mea.*
PHILE. *Suo quicque loco, viden'? capillus satis compositu'st commodè?*
SC. *Vbi tu commoda es, capillum commodum esse credito.*
PHILO. *Vah, quid illa pote peius quicquam muliere memorarier?*
Nunc assentatrix scelesta est, dudum aduersatrix erat.
PHILE. *Cedò cerussam.* SCA. *quid cerussa opus est?* PHILE. *nam qui malas oblinam.*
S. *Vna opera ebur atramento candefacere postules.*
PHILO. *Lepide dictum de atramento atque ebore, euge plaudo Scaphæ.*
PHILE. *Tum tu igitur cedò purpurissum.* S. *non do, scita es tu quidem,*
Noua pictura interpolare vis opus lepidissimum,
Non istanc ætatẽ oportet pigmentum vllũ attingere,
Neque cerussam, neque melinum, neque vllam aliam offuciam.
Cape igitur speculum. PHILO. *hei mihi misero, sauium speculo dedit.*
Nimis velim lapidem, qui ego illi speculo diminuam caput.
SCA. *Linteum cape, atque exterge tibi manus.* PHILE. *quid ita obsecro?*
SC. *Vt speculum tenuisti, metuo ne oleant argentum manus.*
Ne vsquã argentũ te accepisse suspicetur Philolaches.
PHILO. *Non videor vidisse lenam callidiorem vllam alteram.*
Vt lepidè atque astutè in mẽtẽ venit de speculo malæ.
PHILE. *Etiámne vnguentis vngendam censes?* SC. *minimè feceris.*
PHILE. *Quapropter?* SC. *quia ecastor mulier rectè olet, vbi nihil olet.*
Nã istæc veteres quæ se vnguẽtis vnctitãt, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,
Vbi sese sudor cum vnguentis consociauit illico
Itidem olent, quasi quom vnà multa iura confundit coquos.
Quid oleant nescias, nisi id vnum, vt male olere intellegas.
PHILO. *Vt perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.*

Verum illud est, maximáq; pars vostrorum intellegit,
Quibus anus domi vxores sunt, quæ vos dote meruerunt.
PHILE. Agedum contempla aurum & pallam. satin' hæc deceat Scapha?
SCA. Non me curare istuc oportet. PHILO. quem obsecro igitur? SCA. eloquar.
Philolaches ne quid emat, nisi quod tibi placere censeat.
Nam amator meretricis mores sibi emit auro & purpura.
Quid opus est, quod suũ esse nolit, ei vltrò ostentarier?
Purpura ætas occultanda est, aurum turpe mulieri.
Pulcra mulier nuda erit, quam purpurata pulcrior.
Postea ne quicquam exornata est bene, si morata est male.
Pulcrum ornatum turpes mores peius cœno collinũt.
Nam si pulcra est, nimis ornata est. P. nimis diu abstineo manum,
Quid hic vos duæ agitis? P. tibi me exorno vt placeam. P. ornata es satis.
Abi hinc tu intrò, atque ornamenta hæc aufer. sed voluptas mea,
Mea Philematium potare tecum collubitum est mihi.
P. Lubet & ædepol mihi tecum. nam quod tibi idem mihi lubet,
Mea voluptas. P. iam istuc verbum vile est viginti minis.
Cedò, amabo, decumbe, næ emptum tibi dare hoc verbum volo.
Etiã nunc decẽ minæ apud te sunt. vel rationẽ puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi. P. cur exprobras?
P. Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
Nec quicquam argenti locaui iam diu vsquam æque bene?
P. Certè ego, quod te amo operam nusquam melius potui ponere.
P. Bene igitur ratio accepti atque expensi inter nos conuenit:
Tu me amas, ego te amo, meritò id fieri vterque existimat,
Hæc qui gaudent perpetuo suo semper bono.
P. Age accumbe igitur, cedò aquam manibus puer: appone hic mensulam.
P. Qui inuident, ne vnquam eorum quisquam inuideat prorsus commodis.
P. Vide tu en vbi sint vnguenta. P. quid opus est, cum stacte accubo,
Sed istuc hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica sua?
Is est, est Callidamates, cum amica incedit, euge oculus meus,
Conueniunt manipulares eccos prædam participes petunt.

CALLIDAMATES, SCAPHA, DELPHIVM, PHILOLACHES, PHILEMATIVM.

CAL. ADuorsum venire mihi ad Philolachem
Volo tempori, audi, hem, tibi imperatum est,
Nam illic vbi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi malè conuiuij sermonisque
Pertæsum est, nunc commessatum ibo ad Philolachem,
Vbi nos hilari ingenio & lepidè accipiet.
Ecquid tibi videor mammam adire? D. semper
Istoc modo moratis vti debebas.
CA. Vis ne ego te, ac tute me amplectare?
D. Si tibi cordi est facere, licet. C. lepida es.
Duce me amabo. D. caue ne cadas, asta.
C. Oh ocellus es meus, tuus sum alumnus, mel meum
C. Caue, modò ne prius in vias accumbas,
Quàm illic, vbi lectus est stratus, coimus.
C. Sine cadere me. D. sino, sed & hoc quod mihi in manu est,
Si cades, non cades quin cadam tecum,
Iacentes tollet postea nos ambos aliquis.
S. Madet homo. C. tun' meam vis mammam adire?
D. Cedò manum, nolo equidem te affligi.
C. Hem tene, age, i simula quò ego eam, an scis?
D. Scio, in mentem venit modò. C. nempe domum eo
Commessatum. D. immò istuc quidem iam memini.
P. Num non vis obuiam me hisce ire, anime mi?
PH. Illi ego ex omnibus optime volo. P. iam
Reuortar. PH. diu est iam id mihi. C. ecquis hic est?
P. Adest. C. eu Philolaches, salue amicissime
Mihi hominum omnium. PH. dij te ament accuba
Callidamates vnde agis te? C. vnd' homo ebrius?
P. Probè, quin amabo accubas Delphium mea
C. Date illi quod bibat, dormiam ego iam.
PH. Num mirum his aut nouum quippiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea? D. sic sine eum quiescere. P. Age tu
Interim da ab Delphio citò cantharum circum.

ACTVS II.

TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILEMATIVM puer.

T. IVppiter, supremus summis opibus, atque industriis
Me perijsse, & Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit spes nostra, nusquam stabulum est confidentiæ.
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest,
Ita alium erroris montem maximum ad portũ modò
Conspicatus sũ, herus aduenit peregrè, periit Tranio,
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie se excruciari meam vicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidæ, ferri tribaces, viri? vel
Isti, qui trium nummorum causa subeunt sub hasta?
Vbi aliqui quindenis hastis corpus transfigi solent?
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, vt obfringantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, à me argentũ petito præsentariũ.
Sed ego sumne infelix, qui non curro curriculo domũ?
PH. Adest obsonium, eccum Tranionem, à portu redit.

T. Philo-

TR. *Philolaches.* PH. *quid est?* TR. *ego & tu.* PH. *quid & ego & tu?* TR. *perimus.*
PH. *Quid ita?* TR. *pater adest.* PH. *quid ego ex te audio?* TR. *absumpti sumus.*
Pater inquam tuus venit. PHILO. *vbi est is obsecro?* TR. *adest.*
PHILO. *Quis id ait? quis vidit?* TR. *egomet inquam vidi.* PH. *væ mihi.*
Quid ego agam? TR. *nunquid tu malum me rogitas, quid agas? accumbas.*
PH. *Tun' vidisti?* TR. *egomet inquam.* PH. *certè?* TR. *certè inquam.* PH. *occidi,*
Si tu vera memoras. TR. *quid mihi sit boni, si mentiar?*
PH. *Quid ego nunc faciam?* TR. *iube hæc hinc omnia amolirier.*
Quis istic dormit? PHILO. *Callidamates.* TR. *suscita istum Delphium.*
DE. *Callidamates, Callidamates vigila.* CA. *vigilo, cedò vt bibam.*
DE. *Vigila pater aduenit peregrè Philolachis.* CA. *valeat pater.*
PH. *Valet ille quidem, atque ego disperij.* CA. *disperisti? qui potest?*
PH. *Quæso ædepol exsurge, pater aduenit.* CA. *tuus venit pater?*
Iube abire rursum, quid illi reditio huc etiam fuit?
PH. *Quid ego agam? pater iam hic me offendet, miserum adueniens ebrium,*
Ædes plenas conuiuarum, & mulierum. miserum est opus.
Igitur demum fodere puteum, vbi sitis fauces tenet,
Sicut ego aduentu patris nunc quæro. quid faciam miser.
TR. *Ecce autē hic deposuit caput, & dormit. suscita.*
P. *Etiam vigilas? pater inquam aderit iam hic meus.* CA. *ain tu pater?*
Cedo soleas mihi, vt arma capiam: pol ego occidam patrem.
PH. *Perdis rem, tace, amabo abripite hunc intrò actutum inter manus.*
C. *Iam hercle ego vos pro matula habebo nisi matulam datis.*
P. *Perij.* TR. *habe bonum animum, ego istum lepidè medicabor metum.*
P. *Nullus sum.* TR. *taceas: ego, qui istæc sedem meditabor tibi.*
Satin habes, si aduenientem ego ita patrem faciam suum,
Non modò te introeat, verùm etiam vt fugiat longè ab ædibus?
Vos modò hinc abite intrò, atque hæc hinc properè amolimini.
P. *Vbi ego ero?* TR. *vbi maximè esse vis, cum hac, cum istac eris.*
DE. *Quid est igitur? abeamus hinc nos.* CA. *non hac longè Delphium.*
Namque intus potate, haud tantillo hac quidem causa minus.
P. *Hei mihi quàm istæc blanda dicta quò eueniant, madeo metu.*
TR. *Potin' animo vt sies quieto, & facias quod iubeo?* P. *potest.*
TR. *Omnium primum Philematium intrò abi, & tu Delphium.*
DE. *Morigeræ tibi erimus ambæ.* P. *ita ille faxit Iuppiter.*
TR. *Animum aduortito nunc tu iam, quæ volo accurarier.*
Omnium primum dum, ædes iam fac occlusæ sient.
Intus caue mutire quemquam siueris. P. *curabitur.*
TR. *Tanquam si intus natus nemo in ædibus habitet.* P. *licet.*
TR. *Neu quisquam respondeat, quando hasce ædes pultabit senex.*
P. *Nunquid aliud?* TR. *clauim mihi harunce ædium Laconicam*
Iam iube efferri intus, hasce ego ædeis occludam hinc foris.
P. *In tuam custodiam me, & meas spes trado Tranio.*
T. *Plurima haud interest, patronus, aut cliens fuat*
Homini, cui nulla in pectore est audacia.
Nam cuiuis homini, vel optumo vel pessumo,
Quamuis desubitò facile est facere nequiter:
Clauim cedò, atq; abi intrò, atq; occlude ostium.
Verùm id videndum est, id viri docti est opus,
Quæ designata sint, & facta nequitia,
Ne quid patiantur, quamobrem pigeat viuere,
Tranquille cuncta, & vt proueniant sine malo,
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbauimus,
Profectò vt liqueant omnia & tranquilla sint,
Neq; quicquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tute egrederis? perij. iam iam optumè
Præceptis paruisti. P. *herus iussit maxumo*
Opere orare, patrem aliquo vt absterreres modo,
Ne introiret ædes. TR. *quin etiam illi hoc dicito,*
Facturum me, vt ne etiam aspicere ædes audeat.
Capite obuoluto vt fugiat summo cum metu.
Clauim cedò, atq; abi hinc intrò, atq; occlude ostium.
Et ego hinc occludam, iube venire nunc iam.
Ludos ego hodie viuo præsenti hic seni
Faciam, quod credo mortuo nunquam fore
Concedam à foribus huc, hinc speculabor procul,
Vnde aduenienti sarcinam imponam seni.

THEVROPIDES senex, TRANIO seruus.

TH. *Habeo Neptune gratiam magnam tibi,*
Quom me amisisti vix à te viuom modò,
Verùm si posthac me pedem latum modò
Scies imposisse in vndam, haud causa'st, illico
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi
Apage, apage te à me, nunc iam post hunc diem
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
TR. *Ædepol Neptune peccauisti largiter,*
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
TH. *Triennio post Ægypto aduenio domum,*
Credo expectatus veniam familiaribus.
TR. *Nimio ædepol ille potuit expectatior*
Venire, qui te nunciaret mortuum.

TH. *Sed quid hoc? occlusa ianua est interdius?*
Pultabo, heus, ecquis istas hic aperit fores?
TR. *Quis homo est, qui nostras ædes accessit prope?*
TH. *Meus seruos hic quidem est Tranio.* TH. *ô Theuropides.*
Here salue, saluum te aduenisse gaudeo.
Vsque ne valuisti? TH. *ut vides.* TR. *usque factum optimè.*
T. *Quid vos, insanine estis?* TH. *qui dum?* T. *sic quia*
Foris ambulatis, natus nemo in ædibus
Seruat, neque qui recludat, neque qui respondeat.
Pultando pedibus penè confregi assulas.
TR. *Eho an tu tetigisti has ædes?* TH. *cur non tangerem?*
Quin pultando inquam penè confregi fores.
TR. *Tetigistin?* TH. *tetigi inquam, & pultaui.* TH. *vah.* T. *quid est?*
TR. *Male hercle factum.* TH. *quid est negocij?* TR. *non potest*
Dici, quàm indignum facinus fecisti, & malum.
T. *Quid iam?* TR. *fuge obsecro atque abscede ab ædibus.*
Fuge nunc fuge ad me propius, tetigisti foreis?
TH. *Quomodo pultare potui, si non tangerem?*
TR. *Occidisti hercle.* T. *quem mortalem.* TR. *omnes tuos.*
T. *Di te deæq; omnis perduaxint cum isto omine,*
TR. *Metuo, te atque istos expiare ut possies.*
T. *Quamobrem? aut quàm subitò rem mihi apportas nouam?*
TR. *Eiem iube illos illinc amabo abscedere,*
T. *Abscedite.* TR. *ædes ne attingatis, tangite.*
Vos quoque terrã. T. *obsecro hercle quin eloquere iam.*
TR. *Quia septẽ menses sunt, cùm in hasce ædes pedẽ*
Nemo intro tetulit, semel ut emigrauimus.
TH. *Eloquere quid ita?* TR. *circumspice dum, numquis est,*
Sermonem nostrum qui aucupet? T. *tutum probè.*
TR. *Circũspice etiam.* T. *nemo est, loquere nunc iam.*
TR. *Capitalis ædis facta est.* T. *non intelligo.*
TR. *Scelus inquam factum est iamdiu antiquom & vetus.*
Antiquum id adeo, nos nunc factum inuenimus.
T. *Quid istuc est sceleste? aut quis id fecit? cedò.*
TR. *Hospes necauit hospitem captum manu,*
Iste, ut ego opinor, qui has tibi ædeis vendidit.
T. *Necauit?* TR. *aurumque ipsi ademit hospiti,*
Eumque hic defodit hospitem ibidem in ædibus:
T. *Quapropter id vos factum suspicamini?*
TR. *Ego dicam: ausculta ut foris cœnauerat*
Tuus gnatus, postquam redit à cœna domum,
Abimus omnes cubitum, condormiuimus,
Lucernam fortè oblitus fueram extinguere.
Atque ille exclamat derepentè maximum.
TH. *Quis homo? an gnatus meus?* TR. *st, tace, ausculta modò.*
Ait venisse illum in somnis ad se mortuum.
T. *Nempe ergo in somnis?* TR. *ita, sed ausculta modò:*
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
TH. *In somnis?* TH. *mirum quin vigilanti diceret,*
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es.
T. *Taceo.* TR. *sed ecce quæ ille inquit?*
Ego transmarinus hospes sum Diapontius,
Hic habito, hæc mihi dedita est habitatio,
Nam me in Acheruntem recipere orcus noluit,
Quia præmaturè vita careo, per fidem
Deceptus sum, hospes hic me necauit, isque me
Defodit insepultum, clàm ibidem in hisce ædibus,
Scelestus auri causa, nunc tu hinc emigra,
Scelestæ hæ sunt ædes, impia est habitatio.
Quæ hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
Secede. TH. *quid obsecro factu'st?* TR. *concrepauit foris,*
Hiccine percussit? TH. *guttam haud habeo sanguinis,*
Viuom me accersunt ad Acheruntem mortui.
TR. *Perij illisce hodie, hanc conturbabunt fabulam,*
Nimis quàm formido, ne manifestò hic me opprimat.
TH. *Quid tute tecum loquere?* TR. *abscede ab ianua,*
Fuge, obsecro hercle. TH. *Quò fugiam? etiam tu fuge.*
TR. *Nihil ego formido. pax mihi est cum mortuis.*
TH. *Heus Tranio.* TR. *non me appellabis, si sapis.*
Nihil ego commerui, neque istas percussi foreis.
TH. *Quæso quid ægre est, quæ res agitat Tranio?*
Quicũ isthæc loquere? TR. *an quæso tu appellaueras?*
Ita me di amabunt, mortuum illum credidi
Expostulare, quia percussisses foreis.
Sed tu etiámne astas. nec quod dico obtemperas?
TH. *Quid faciam?* TR. *caue respexis, fuge atque operi caput.*
TH. *Cur non fugis tu,* T. *pax mihi est cum mortuis.*
TH. *Scio, quid modò igitur cura tantopere extimueras?*
T. *Nihil me curassis inquam, ego mihi prouidero.*
Tu ut occœpisti, tantum quantum quis fugies.
Atque Herculem inuocabis. TH. *Hercules te inuoco.*
TR. *Et ego, sibi hodie ut des senex, magnum malum.*
Proh di immortales, obsecro vostram fidem,
Quid ego hodie negotij confeci, malùm?

ACTVS III.

DANISTA, THEVROPIDES, senex, TRANIO seruus.

DA. *Scelestiorem ego annum locando argento fœnori,*
Nunquam ullum vidi, quàm hic mihi annus obtigit,
A manè ad noctem totum usque in foro ago diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
TR. *Nunc pol ego perij planè in perpetuum modum.*
Danista adest, qui dedit argentum fœnori.
Qui amica est empta, quoq; opus in sumptus fuit.
Manifesta res est nisi quod occurro prius,
Ne hoc nunc senex resciscat. ibo huic obuiam.
Sed quidnam hic sese tam citò recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam hic inaudiuerit,
Accedam atque appellabo. at quàm timeo miser.
Nihil est miserius, quàm animus hominis conscius,

Sicut me habet. verùm vtut res sese habet,
Pergam turbare porrò, ita hæc res postulat.
Vnde is? T. conueni illum, vnde hasce ædes emeram.
TR. Nunquid dixisti de illo, quod dixi tibi?
T. Dixi hercle verò illi omnia. TR. væ misero mihi.
Etiam fatetur de hospite? T. immò pernegat.
CR. Cape hercle te obsecro, cum eo vnà iudicem.
Sed eum videto vt capias qui credat mihi.
Tam facile vinces quàm pirum volpes comest.
Metuo ne technæ meæ perpetuò perierint.
T. Quid tute tecum? TR. nihil enim sed dic mihi,
Dixtin quæso? T. dixi inquam, atq; ordine omnia.
TR. Etiam fatetur de hospite? T. immò pernegat.
TR. Negat? T. negat inquam. TR. perij oppidò cùm cogito.
Non confitetur? T. dicam si confessus siet.
Quid nunc faciundum censes? TR. egon' quid censeam?
Cape obsecro hercle te cum eo vnà iudicem.
Sed eum videto, vt capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quàm pirum volpes comest.
D. Sed Philolachetis eccum seruum Tranium,
Qui mihi neq; fœnus, neq; sortem argenti danunt.
T. Quò tu te agis? TR. nec quoquam abeo, næ ego sum miser,
Scelestus, natus diis inimicis omnibus.
Iam illo præsente adibit: næ ego homo sum miser.
Ita & hinc illinc & mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. D. hic ad me it, saluus sum.
Spes est de argento. TR. hilarus est frustra istic homo.
Saluere iubeo te mi Saturites, benè.
D. Salue & tu. quid de argento? TR. abi sis belua.
Continuò aduenìens pilum iniecisti mihi.
D. Hic homo est inanis. TR. hic homo certè ariolus.
D. Quia tu istas mittas tricas. TR. quin quid vis cedò.
D. vbi Philolaches est? TR. nunquam potuisti mihi
Magis opportunus aduenire quàm aduenis.
D. Quid est? TR. concede huc. D. quin mihi argentum redditur?
TR. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.
D. Ego hercle verò clamo. TR. ah gere morem mihi.
D. Quid tibi ego morem vis geram? TR. abi quæso hinc domum.
D. Abeam? TR. redito huc circiter meridiem.
D. Reddetúrne igitur fœnus? TR. reddetur, nunc abi.
D. Quid ego huc recursem, aut operam sumam, aut conteram?
Quid si hic manebo potius ad meridiem?
TR. Imò abi domum, verum hercle dico. abi modo.
D. Quin vos mihi fœnus date, quid hic nugamini?
TR. Euge hercle næ tu abi modò, ausculta mihi.
D. Iam hercle ego illunc nominabo hic. TR. Euge strenuè.
Beatus verò es nunc cùm clamas. D. meum peto.
Multos me hoc pacto iam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
TR. Responsiones omnes hoc verbo eripis.
Sortem accipe. D. immò fœnus, id primum volo.
TR. Quid? tute hominem, hominum omnium teterrime.
Venisti huc externatum? agas quod in manu est.
Non dat, non debet. D. non debet? T. nec ern quidem.
Ferre hoc potes, an mauis, vt aliquò abeat foras
Vrbem, exuletq; à patria sua causa tui?
Quia sortem vix dare licebit. D. quin non peto
TR. Eia mastigia, ad me redi. T. iam istic ero.
Molestus ne sis, nemo dat, age quid lubet,
Tu solus credo fœnore argentum datas.
D. Cedo fœnus. redde fœnus, fœnus reddite,
Daturin' estis fœnus actutum mihi?
Date mihi fœnus. TR. fœnus illic, fœnus hic.
Nescit quidem nisi fœnus fabularier.
Veterator neq; ego tetriorem beluam
Vidisse me vnquam quanquam, quàm te, censeo.
D. Non ædepol nunc me tu verbis territas,
Calidum hoc est, & si procul abest' vrit malè.
T. Quod illud est fœnus obsecro, quod illic petit.
TR. Pater eccum aduenit peregrè non multo prius
Illius, is tibi & fœnus, & sortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porrò postules.
Vide num moratur? D. quin feram si quid datur.
T. Quid ais tu? TR. quid vis? T. quid illic est? quid illic petit?
Quid Philolachetem gnatum compellat ferox meum
Sic, & præsenti tibi facit conuicium?
Quid illi debetur? T. obsecro hercle iube
Obijci argentum huic ob os impurum belluæ.
TH. Iubeam? TR. iube homini argento os verberarier.
D. Perfacilè ego ictus perpetior argenteos.
T. Quod illud argentum est? TR. huic debet Philolaches
Paulum. T. quantillum? TR. quasi quadraginta minas
Ne sane id multum censeas. T. paulum id quidem est?
TR. Audin'? videtúrne obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit? genus quod improbissimum est.
T. Non ego istuc curo, quis iste' sit, vnde sit
Illud volo mihi dici, id me scire expeto.
Ab eo etiam argenti fœnus creditum audio?
TR. Quatuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum vt abeat. T. egon' dicam dare?
TR. Dic. T. egóne. TR. tu ipsus, dic modò, ausculta mihi.
Promitte, age inquam, ego iubeo. T. responde mihi.
Quid eo est argento factum? TR. saluum est. TH. soluite
Vosmet igitur, si saluum est. TR. ædeis filius
Tuus emit. T. ædeis? TR. ædis. T. euge Philolaches
Patrissat' iam homo in mercatura vortitur.
Ain' tu ædis? TR. ædis inquam, sed scin' cuiusmodi?

T. Qui scire possim? TR. vah. T. quid est? T. ne me roga.
T. Nam quid ita? TR. speculo claras, clarorem merum.
T. Bene hercle factum. quid eas quanti destinat.
TR. Talentis magnis totidem, quot ego & tu sumus.
Sed arraboni has dedit quadraginta minas.
Hinc sumpsit quas ei' dedimus, satin intelligis?
Nam postquam haece' aedis ita erant' ut dixi tibi,
Continuo est alias aedis mercatus sibi.
T. Bene hercle factum. D. heus iam appetit meridies.
T. Absolue hunc quaeso vomitum, ne hic nos enicet.
Quatuor quadraginta illi debentur minae,
Et sors & foenus. D. tantum est, nihilo plus peto.
T. Velim quidem hercle, vt vno nummo plus petas.
T. Adolescens mecum rem habe', D. nempe abs te petam.
T. Petito cras. D. abeo, * sat habeo, si cras fero.
T. Malum quod isti dij deaeq; omnes duint.
Ita mea consilia perturbat penissume',
Nullum aedepol hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum iure, quàm Danisticum.
T. Qua in regione istas aedis emis filius?
TR. Ecce autem perij. T. dicisne hoc quod te rogo?
T. Dicam, sed nomen domini quaero quod siet.
T. Age comminiscere ergo. T. quid agam nunc iã?
Nisi vt in vicinum hunc proximum mendacium,
Eas emisse aedis huius dicam filium?
Calidum hercle audiui esse optimum mendacium,
Quicquid dij dicunt, id rectum est dicere.
T. Quid igitur' iam commentus'? T. dij istũ perduint.
Imò istunc potius de vicino hoc proximo
Tuus emit aedis filius. T. bonan' fide?
T Siquidem es argentum redditurus, tum bona.
Si redditurus non es, non emit bona.
T. Non in loco emis perbono. TR. immo optumo.
T Cupio hercle inspicere has aedis. pulta dum fores,
Atq; euocato aliquem intus ad te Tranio.
T. Ecce autem iterum nunc quid dicam nescio.
Iterum iam ad vnum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non' hercle quid nunc faciam, ecce
Manifesto teneor. T. euoca dum aliquem foràs,
Roga circumducat. T. heus tu, at' hic sunt mulieres.
Videndum est primum, vtrum eae' velint ne, an non velint.
T. Bonum aequomq; oras, percontare & roga.
Ego hic tantisper dum exis, te opperiar foris.
TR. Dij te deaeq; omnis funditus perdant senex,
Ita me consilia vndiq; oppugnas mala.
Euge, optime, eccum dominus aedium foràs
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consilij in cor conuoco.
Igitur tum accedam hunc, quãdo quid agã inuenero.

SIMO, THEVROPIDES senes, TRANIO seruus.

S. MElius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quid esca vna sibi me demeruerit magis.
Nam prandium mihi vxor perbonum dedit.
Nunc illa dormitum me iubet ire, minimè.
Non mihi fortè visum illico fuit
Melius, quàm prandium, quom solum dedis
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus somnus est homini de prandio, apage
Clanculum ex aedibus me edidi foras.
Tota mihi turget vxor nunc domi scio.
TR. Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam & coenandum & cubandum est intus male.
S. Quem magis ac magis ego cogito cum meo animo,
Si quis dotatam vxorem domi habet male,
Neminem sollicitat ire dormitum sopor.
Odiosa haec, nunc verò mihi
Exequi certa res est hoc, vt abeam
Potius hinc ad forum, quàm domi cubem.
Atq; pol nescio, vt moribus nostrae sient.
Haec sat scio, quàm me habeat male:
Peiusq; posthac fore, quàm fuit mihi.
TR Si abitus tuus tibi senex fecerit male,
Nihil erit quod deorum vllum accusites.
Te ipse iure optimo meritò incuses licet.
Sed tempus nunc est senem hunc alloqui mihi.
Hoc habeo repperi, qui senem ducerem.
Quoque dolo à me dolorem procul pellerem,
Accedam, dij te ament plurimum, Simo.
S. Saluos sis Tranio. TR. vt vales? S. non male.
Quid agis? TR. hominem optumum teneo. S. amicè facis,
Cùm me laudas. T. decet certè. S. certè hercle. at ego te
Haud bonum teneo seruum. TR. * quid ita vero Simo?
S. Eia mastigia nunquid ad merendam istic ero?
Quid nunc? quam mox? TR. quid est? S. quod soles fieri.
TR. Dic igitur quod solet fieri, quid id est?
S. Quid facitis vos? sed vt verum Tranio loquar,
Sic decet, vt homines sunt, ita morem geras.
Vita quàm sit breuis, simul cogitas.
TR. Quid ehem vis tandem
Percipi super his rebus nostris te loqui.
S. Musice hercle agitis aetatem, ita vt vos decet.
Vino & victu, piscatu probo, electili
Vitam colitis. T. immò ita ea quidem antehac erat,
Nam nobis istaec exciderunt omnia.
S. Qui dum? TR. ita oppido occidimus omnes Simo.
S. Non taces? prosperè vobis cuncta vsque adhuc
Processerunt. TR. ita vt dicis, facta haud nego.
Nos profectò probè vt voluimus, viximus.
Sed Simo, ita nunc ventus nauem nostram
Deseruit. S. quid est? quò pessimè modo,
Quae nec subducta erat tutò in terram antehac.
T. Ei. S. quid est? T. me miserum, occidi. S. qui? T. quia
Venit nauis nostrae quae frangat ratem.
S. Velim vt velis. Tranio sed quid est negotij?
T Eloquar, herus peregre venit. S. tunc tibi
Chorda tenditur: inde in ferriterium',

Postea in crucem vectier. T. *nunc te ego per genua*
Obsecro, ne indicium hero facias meo. SI. *è me,*
Ne quid metuas, nihil sciet. T. *patrone salue.*
SI. *Nihil moror mihi istiusmodi clientes.*
T. *Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.*
SI. *Hoc mihi responde primùm, quod ego te rogo,*
Iam de istis rebus voster quid sensit senex?
T. *Nihil quicquam.* SI. *nunquid increpauit filium?*
T. *Tā liquidus est, quàm liquida esse tempestas solet.*
Nunc te hoc orare iussit opere maximo,
Vt sibi liceret inspicere has ædis tuas.
SI. *Nō sunt venales.* T. *scio equidem istuc, sed senex*
Gynæceum ædificare volt hic in suis,
Et balneas & ambulacrum & porticum.
SI. *Quid ille somniauit?* T. *ego dicam tibi:*
Dare volt vxorem filio quantum potest,
Ad eam rem facere volt gynæceum nouum.
Nam sibi laudauisse has se ait architectonem
Nescio quem, esse ædificatas has sanè bene.
Nunc hinc exemplum capere vult, nisi tu nevis?
SI. *Næ ille malo quidē ab opere sibi exemplum petit.*
T. *Quia hic audiuit esse æstatem perbonam.*
Nam subdius sol agit hic perpetuum diem.
SI. *Immò ædepol verò, cum vsquequaque est vmbra, tamen*
Sol semper hic est, vsque à mane ad vesperum,
Quasi flagitator astans vsque ad ostium.
Nec mihi vmbra vsquam est, nisi si in puteo quæpiam est.
TR. *Quid? Sarsinatis ecqua est, si vmbram nō habes?*
SI. *Molestus ne sis, hæc sunt sicut prædico.*
TR. *Attamen inspicere volt.* SI. *inspiciat, si lubet,*
Si quid erit quod illi placeat. de exemplo meo,
Ipse ædificato. TR. *Eon'? voco huc hominem?* SI. *voca.*
TR. *Alexandrum magnum, atque Agathoclem aiunt maximas*
Duas res gessisse. quid mihi fiet tertio?
Qui solus facio facinora immortalia.
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Nouicium mihi quæstum institui non malum.
Nam muliones mulos clitellarios
Habent, ego homines habeo clitellarios.
Magni sunt oneris. quicquid imponas, vehunt.

TRANIO, THEVROPIDES, SIMO.

N*Vnc illum ego hinc ex insidiis assulto. an colloquar? congrediar.*
Heus Theuropides. T. *quis nominat me?*
TH. *Hero seruus multum suo fidelis.*
Quo me miseras, affero omne impetratum.
TH. *Quid illic destitisti obsecro diu?*
TR. *Seni non ocium erat, id sum opperitus.*
TH. *Antiquum hoc obtines tuum, tardus vt sis.*
TR. *Heus tu si voles verbum hoc cogitare.*
Simul flare, sorbereque haud facile factu est:
Ego hic esse, & illic simul haud potui.
TH. *Quid nunc?* TR. *vise, specta tuo arbitratu.*
TH. *Age duc me.* TR. *num moror?* TH. *subsequar.*
TR. *Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.*
Sed vt mœstus est se hasce vendidisse.
TH. *Quid tandem?* TR. *orat vt suadeam Philolacheti,*
Vt istas remittat sibi. TH. *haud opinor.*
Sibi quisque ruri metit, si male emptæ
Forent nobis has redhibere haud liceret.
Lucri quicquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias iam habere haud hominem oportet.
TR. *Satius demum est, operæ precium nūc est irasci.*
Morare hercle. atque illi indignum facis.
TH. *Quin tu rectè ædepol mones. sul sequere me.*
TH. *Do tibi ego operam.* TR. *senex illic est. hic vt adduxi' tibi hominem.*
SI. *Saluū te aduenisse peregrè gaudeo Theuropides.*
TH. *Dij te ament.* SI. *inspicere hic' ædis te has velle aiebat mihi.*
TH. *Nisi tibi incommodum est.* SI. *imò commodum,*
i intrò atque inspice.
TH. *At enim mulieres.* SI. *caue tu vllam flocci faxis mulierem.*
Qualibet perambula ædis oppidò tanquam tuas.
TH. *Tanquam?* TR. *ah caue tu' illi obiectes nunc in ægritudine*
Te has emisse. non tu vides hunc, vultu tristi vt est senex?
TH. *Video.* TR. *ergo irridere ne videare & gestire admodum,*
Noli facere mentionem te has' emisse. TH. *intelligo.*
Et bene monitum duco, atque te existimo humani ingeni'.
Quid nunc? SI. *quin tu is intrò, atque ociosè perspectas', vt lubet?*
TH. *Bene benignéque arbitror te facere.* S. *factum ædepol volo.*
SI. *Vin' qui perductet?* TH. *apage istum perductorem, non placet.*
SI. *Quid id est?* T. *errabo potius, quam perductet quispiam.*
TR. *Viden' vestibulum ante ædis, hoc & ambulacrum cuiusmodi?*
TH. *Luculentum ædepol.* TR. *age, specta, postes cuiusmodi?*
Qua sint firmitate facti, & quanta crassitudine?
TH. *Non videor vidisse postes pulcriores.* SI. *pol mihi.*
Eo precio empti fuerant olim. TR. *audin' fuerant dicere?*
Vix videtur continere lacrumas. TH. *quanti hosce emeras?*
SI. *Tris minas pro istis duobus, præter vecturā dedi.*
TH. *Hercle quin multum improbiores sunt, quàm à primo credidi.*
TR. *Quapropter?* TH. *quia ædepol ambo ab infimo tarmes secant'.*
TR. *Intempestiuos excisos credo, id eis vitium nocet*
Atque etiam nunc satis boni sunt si sint inducti pice:
Non enim hæc pultiphagus opifex opera fecit barbarus.
TR. *Viden' ornamenta in foribus?* TH. *video.* TR. *specta quam arctè dormiunt.*
TH. *Dormiunt?* TR. *illud quidem, vt conniuent, volui dicere.*
SI. *Satin' habes.* T. *vt cuique magis contemplor, tanto magis placet.*

T. Viden' pictum, vbi ludificatur cornix vna, volturios duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
Quæso huc ad me specta cornicē, vt cōspicere possies.
Iam vides*? T. profectò nullam equidem illic cornicem intuor.
TR. At tu istas aduorsum obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si volturios forte possis contui.
T. Omnino, vt te absoluam, nullam pictam conspicio hic auem.
TR. Age iam mitto, ignosco, ætate non quis obtuerier.
T. Hæc quæ possum, ea mihi profectò cuncta vehementer placent.
SI. Latius demum est operæpretium iuisse. T. rectè edepol mones.
SI. Eho istū puer circūduce hasce ædis, & cōclauia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.
TH. Apage istum à me perductorem, nihil moror ductarier.
SI. Quid id est? TH. errabo potius, quàm perductet quispiam.
SI. Ædis dico. TR. ego intrò eo sine perductore. SI. I, licet.
TH. Ibo intrò igitur. T. mane sis, videámne canis? T. agedum vide,
T. Est. TH. vbi canis est? T. abi directò, *abin' hinc in malam crucem.
At etiam restas? *abi istinc. SI. nihil pericli est, age.
Tam placida est, quàm est fœta, vise. ire intrò audacter licet.
Eo ego hinc ad forum. TH. fecisti commodè, bene ambula.
Tranio age canem hinc, à foribus abducas face.
Et si non metuenda est. T. quin tu illum aspice, vt placidè accubat?
Nisi molestum vis videri te, atque ignauum. TH. iam vt lubet,
Sequere hac igitur. T. equidem haud vsquam à pedibus abscedam tuis.

TRANIO seruus, THEVROPIDES senex.

QVid tibi visum est hoc mercimonij. TH. totus gaudeo.
TR. Num nimio emptæ tibi videntur? TH. nunquam edepol me scio.
Vidisse vnquam abiectas ædes, nisi modò hasce. T. ecquid placent?
TH. Ecquid placent me rogas? imò verò perplacent.
T. Cuiusmodi gynecæum? quid porticum? TH. insanum, bonam.
Non equidē vllā in publico esse maiorē hac existimo.
T. Quin ego ipse, & Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commensi. TH. quid igitur? T. longè omnium longissima est.
TH. Dij immortales mercimonij lepidi: si hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria,
Nunquam accipiam. T. si herc te accipere cupias, nunquam sinam.
TH. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
T. Me suasore atque impulsore id factum audacter dicito,
Qui subegi fœnore argentum ab Danista vt sumeres,
Quod isti dedimus arraboni. TH. seruauisti omnem ratem,
Nempe octoginta debentur huic minæ? T. haud nummo amplius.
TH. Hodie accipiat. T. ita enim verò, ne qua caussa subsiet,
Vel mihi denumerato, ego illi porrò denumerauero.
TH. At enim nequid captioni mihi sit, si dederim tibi.
T. Egóne te ioculo modo ausim dicto aut facto fallere?
TH. Egon' abs te ausim non cauere nequid committam tibi?
T. Qui tibi nunquam quicquam, postquam tuus sum, verborum dedi.
TH. Ego enim caui rectè. T. eam mihi debes gratiam atque animo meo.
TH. Sat sapio, si abs te modo vno caueo. T. tecū sentio.
TH. Nunc abi, i rus, dic me aduenisse filio. T. faciam vt voles.
TH. Curriculo abi, iube in vrbem veniat iam tecum simul. T. licet.
Nunc ego me illà per posticū ad congerrones cōferā,
Dicam vt hic res sunt quietæ, atque vt hinc amouerim.

ACTVS IIII.

PHANISCVS aduorsitor.

SErui qui cùm culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi solent esse heris vtibiles.
Nam, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi consilia expetunt.
Exercent sese ad cursuram, fugiunt: sed
Hi si reprehensi sunt, faciunt à malo,
Peculio quod nequeunt facere suo,
Augent ex pauxillo, thesaurum inde parant,
Mihi in pectore consilij quod est,
Lubet cauere malam rem prius,
Quàm vt meum tergum exsinceratum fiat,
Aut id subijciam culcitram vibicibus.
Vt adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Syncerum, atque vti vetem verberari.
Si huic imperabo, probè tectum habebo.
Malum cum impluit cæteris, nunc impluat mihi.
Nam vt serui volunt esse herum, ita solet esse.
Bonus cum probis est, malus cum malis.
Nam nunc domi nostræ tot pessimi viuunt,
Peculi sui prodigi, plagigeruli, vbi aduorsum vt
Eant, vocantur hero, non eo, molestus ne sis,
Scio quò properas, gestis aliquò iam hercle ire pastum foras,
Bene merens hoc precium inde abstuli, ita abij foras.
Solus nunc eo aduersum hero ex plurimis seruis.
Hoc die crastini, cùm herus resciuerit,

Manè castigabit eos bubulis exuuiis.
Postremò minoris pendo tergum illorum, quàm meū.

PHANISCVS aduorsitor, SERVVS alius, THEVROPIDES senex.

ILli Bucedæ erunt multo potius, quàm ego
Sim restio. S. *mane tu atq; asiste illico,*
Etiam respice. P. *mihi molestus ne sis.*
S. *Vide vt fastidit simia.*
P. *Mihi sum, libet esse, quid id curas?*
S. *Manésne illico impure parasite?*
P. *Qui parasitus sum?* S. *ego enim*
Dicam, cibo perduci poteris quouis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. P. *vah.*
Oculi dolent. S. *cur?* P. *quia fumus molestus.*
S. *Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos*
Nummos P. *non potes tu cogere me, vt tibi*
Male dicam. nouit herus me, si sobrius sis.
Male non dicas. S. *tibi obtemperem, cùm tu mihi*
Nequeas? P. *at tu mecum pessimè, i aduersus.*
S. *Quæso hercle Phanisce, absline iam sermonem*
De istis rebus. P. *faciam, & pultabo fores.*
* *Heus ecquis hic est, maximam qui his iniuriam*
Foribus defendat? ecquis huc exit, atq; aperit?*
*Nemo hinc quidem * exitum esse addecet*
Nequam homines. ita sunt: sed eo magis cauto est
*Opus, ne huc exeat, qui malè me multet.**
Hic quidem neq; conuiuarum sonitus, itidem vt antehac fuit,
Neq; tibicinam cantantem, neq; alium quenquam audio.
T. *Quæ illæc res est? quid illi homines quærunt apud ædes meas?*
Quid volunt? quid intrò spectant? P. *pergam pultare ostium.*
Heus recludè: heus Tranio, etiam aperis? T. *quæ hæc est fabula?*
T. *Etiámne aperis? Callidamati nostro aduorsum venimus.*
T. *Heus vos pueri quid istic agitis? quid istas ædis frangitis?*
P. *Herus hic noster potat.* T. *herus hic vester potat?* P *ita loquor.*
T. *Puer nimis es delicatus.* P. *ei aduorsum venimus.*
T. *Cui homini?* P. *hero nostro quæso quoties dicendum est tibi?*
T. *Puer hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerum probum.*
P. *Non hic Philolaches adulescens habitat hisce in ædibus?*
S. *Senex hic cerebrosus est certè.* P. *erras peruorse pater.*
Nam nisi hinc hodie emigrauit, aut heri, certò scio
Hic habitare. T. *quin sex menses iam hic nemo habitat.* S. *somniat.*
T. *E quei?* S. *tu.* T. *ne molestus, sine me cum puero loqui.*
P *Nemo habitat, hem?* T. *ita profectò.* P. *îtam heri & nudiustertius.*
Quartus, quintus, sextusq; postquam hinc peregrè eius pater
Abiuit, nunquam hic triduum vnum desitum est esse & bibi.
T. *Quid ais?* P. *triduum vnum est haud intermissum esse & bibi,*
Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducere. T. *quis isthæc faciebat?* P. *Philolaches.* T. *qui Philolaches?*
P. *Cui patrem Theuropidem esse opinor.* T. *hei occidi,*
Si hæc, hic vera memorat. pergam porrò percontarier.
Ain tu istic potare solitum Philolachem istum quisquis est.
Cum hero vestro? P. *hic inquam.* T. *puere præter speciem stultus es.*
Vide sis ne fortè ad merendam quopiam diuorteris,
Atq; ibi melusculè, quàm sas fuerit, biberis. P. *quid est?*
T. *Ita dico, ne ad alias ædis perperam deueneris.*
P. *Scio quò me ire oportet: & quò venerim, noui loqui.*
Philolaches hic habitat, cuius est pater Theuropides.
Qui postquam pater ad mercatum abijt, hic tibicinam
Liberauit. T. *Philolaches ergo?* P. *ita Philematium quidem.*
T. *Quanti?* S. *triginta talentis.* T. μὰ τὸν Ἀπόλλω. *seu minis.*
T. *Ain' minis triginta amicam destinatam Philolachem?*
P. *Aio.* T. *atq; eam emisisse manu?* P. *aio.* T. *& postquam eius hinc pater*
Sit profectus peregrè, perpotasse istic assiduò,
Tuo cum domino? P. *aio.* T. *quid, is ædes emit hic proximas?*
P. *Non aio.* T. *quadraginta etiam dedit huic, quæ essent pigneri?*
P. *Neq; istud aio.* T. *hei perdis.* P. *immò suum ille patrem perdidit.*
T. *Vera cantas, vana vellem.* P. *patris amicus videlicet.*
T. *Heu ædepol patrem eum miserum prædicas.* P. *nihil hoc quidem est.*
Triginta minæ præterquàm alios dapsiles sumptus facit.
Perdidit patrem, vnus istic seruus est sceleratissimus
Tranio, is vel Herculi conterere quæstum possiet.
Ædepol eius me patris miseret: qui cùm isthæc sciet
Facta, ita amburet misero ei cornicum carbunculus.
T. *Siquidem ista vera sunt.* P. *quid merear quamobrem mentiar?*
Heus vos ecquis hasce aperit? T. *quid istas pultas vbi nemo intus est?*
PHAN. *A...*
T. *P...*
P. *Mihi nisi ...*

THEVROPIDES, SIMO, senes duo.

Perij hercle, quid opus est verbis? vt verba audio.
Non equidem in Ægyptum hinc modò vectus fui,
Sed etiam in terras solas, orásque vltimas
Sum circumuectus, ita vbi nunc sim nescio.
Verùm iam scibo. nam eccum vnde ædis filius
Meus emit. quid agis tu? s. à foro incedo domum.
T. Nunquid processit ad forum tibi hodie noui?
S. Etiam. T. quid tandem? S. vidi efferri mortuum. T. hem,
Nouum. S. vnum vidi mortuum efferri foràs,
Modò cum vixisse aiebant. T. væ capiti tuo.
S. Quid tu ociosus res nouas requiritas?
T. Quia hodie adueni peregre. S. promisi foràs,
Ad cœnam ne me te vocare censeas.
T. Haud postulo ædepol. S. verùm cras, nisi quis prius
Vocauerit me, vel apud te cœnauero.
T. Ne istuc quidem ædepol postulo, nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. S. maximè.
T. Minas quadraginta accepisti quas sciam
A Philolachete. S. nunquam nummum quod sciam.
T. Quid à Tranione seruo meo? S. multo id minus.
T. Quas ille araboni tibi dedit. S. quid somnias?
T. Egóne: at quidem tu: qui istoc te speras modo
Posse dissimulando infectum hoc reddere.
S. Quid autem? T. quod me absente tecum hic filius
Negotij gessit. S. mecum, vt ille hic gesserit,
Dum tu hic abes, negotij? quidnam? aut quo die?
T. Minas tibi octoginta argenti debeo.
S. Non mihi quidem hercle. verùm si debes, cedo,
Fides seruanda est, ne ire inficias postules.
T. Profectò non negabo debere, & dabo.
Tu caue quadraginta accepisse hinc ne neges.
S. Quæso ædepol huc me specta, & responde mihi.
Te velle vxorem aiebat in tuis.
Ideo ædificare hic velle aiebat in tuis,
T.* Hic ædificare voluit? S. sic dixit mihi.
T. Ei mihi, disperij, vocis non habeo satis,
Vicini interij perij. S. nunquid Tranio
Turbauit? T. immò exturbauit omnia,
Te ludificatus est, & me, hodie indignis modis.
S. Quid tu ais? T. hæc res sic est, vt narro tibi.
Ludificatus est me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obsecro, vt me bene iuues, operamq; des.
S. Quid vis. T.* mecum hàc obsecro te vnà simul.
S. Fiat. T. seruorumq; operam & lora mihi cedo.
S. Sume. T. eadem ego opera hæc tibi narrauero,
Queis me exemplis hodie ille ludificatus est.

ACTVS V.

TRANIO seruus, THEVROPIDES senex.

Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atq; equidem quid id esse dicam verbum nauci nescio.
Nam herus me postquam rus misit, vt filium suum accerserem,
Abij illà per angiportum, ad hortum nostrum clanculum,
Ostium quod in angiportu est horti patefeci fores.
Eaq; eduxi omnem legionem, & maris & fœminas.
Postquam ex obsidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio consilium, vt senatum congerronum conuocem.
Quem cùm conuocaui, atq; illi me è senatu segregãt.
Vbi ego video rem vorti in meo foro, quantum potest
Facio idem, quod plurimi alij, quibus res timida aut turbida est.
Pergunt turbare vsque, vt nequid possit conquiescere.
Nam scio equidem nullo pacto iam esse posse clam senem.
Sed quid hoc est, quòd foris concrepuit proxima viciniæ?
Herus meus hic quidem est, gustare ego eius sermonem volo.
T. Illico intra limen astate, illic vt cum extemplò vos vocem,
Continuò exiliatis, manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædes præstolabor, ludificatorem meũ.
Cuius ego hic ludificabo corium, si viuo, probè.
TR. Res palam est, nunc te videre melius est, quid agas Tranio.
T. Doctè atq; astutè mihi captandum est, vbi huc aduenerit.
Non ego illi extemplò meum ostendam sensum, mittam lineam.
Dissimulabo me horum quicquam scire. TR. ô mortalem malum.
Alter hoc Athenis nemo doctior dici potest,
Verba dare illi, non magis hodie quisquam, quàm lapidi, potest.
Aggrediar hominem, appellabo. T. nunc ego ille huc veniat velim.
TR. Siquidem pol me quæris, assum præsens præsenti tibi.
T. Euge Tranio quid agitur? TR. veniunt [illegible] rustici.
Philolaches iam hic aderit. T. ædepol mihi opportunè aduenis,
Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem & malum.
TR. Quidum? T. qui negat nouisse vos. TR. negat? T. nec vos sibi
Nummum vnquam argenti dedisse. TR. abi ludis me credo, haud negat.
T. Quid iam? TR. scio iocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
T. Immò ædepol negat profectò, neq; se has ædis Philolachi
Vendidisse. TR. eho; an negauit sibi datum argentum obsecro?
T. Quin iusiurandum pollicitus est dare, si vellem mihi:
Neq; se hasce ædis vendidisse, neq; sibi esse argentum datum.

Dixi

Dixi ego istuc idem illi. TR. *quid ait?* TH. *seruos pollicitus est dare*
Suos mihi omnes quaestioni. TR. *nugas, nunquam aedepol dabit.*
TH. *Dat profecto.* TR. *quin & illum in ius iube ire.* TH. *iam mane.*
Experiar, ut opinor certum est. TR. *mihi huc hominem cedo.*
TH. *Quid si igitur ego accersam homines?* TR. *factum iam esse oportuit.*
Vel iube aedis mancupio poscere. TH. *immo primum volo,*
Quaestioni accipere seruos. TR. *faciundum aedepol censeo.*
Ego interim hanc aram occupabo. TH. *quid ita?* TR. *nullam rem sapis.*
Ne enim illi huc confugere possint quaestioni quos dabit.
Hic ego tibi praesidebo, ne interbitet quaestio.
TH. *Surge.* TR. *minime.* TH. *ne occupassis obsecro aram.* TR. *cur?* TH. *scies.*
Quia id enim maxime volo, ut illi istoc confugiant, sine.
Tanto apud iudicem hunc argenti condemnabo facilius.
TR. *Quod agis, id agas. quid tu porro vis serere negotium?*
Nescis quam meticulosa res sit ire ad iudicem.
TH. *Surge dum huc, est consulere igitur quiddam, quod tecum volo.*
TR. *Sic tamen hinc consilium dedero, nimio plus sapio sedens.*
Tum consilia firmiora sunt de diuinis locis.
TH. *Surge, ne nugare, aspice dum contra me.* TR. *aspexi.* TH. *vides?*
TR. *Video, huc si quis intercedat tertius, pereat fame.*
TH. *Qui dum?* TR. *quia nihil quaestus sit, mali hercle ambo sumus.*
TH. *Perii.* TR. *quid tibi est?* TH. *dedisti verba.* TR. *qui tandem?* TH. *probe*
Me emunxti. TR. *vide sis satine recte? num mucci fluunt?*
TH. *Imo etiam cerebrum quoque omne e capite emunxisti meum.*
Nam omnia malefacta vostra repperi radicitus.
Non radicitus quidem hercle, verum etiam exradicitus.
Nunquam aedepol hodie inultus destinaueris tibi.
Iam iubebo ignem, & sarmenta, carnifex, circumdari.
TR. *Ne faxis sis. nam elixus esse, quam assus soleo suauior.*
TH. *Exempla aedepol faciam ego in te.* T. *quia placeo, exemplum expetis.*
TH. *Loquere, cuiusmodi reliqui quom hinc abibam filium?*
T. *Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.*
TH. *Aliud te rogo.* TR. *aliud ego nunc tibi respondeo.*
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo praesente mecum agito si quid voles.

CALLIDAMATES adolescens, THEVROPIDES senex, TRANIO seruus.

VBi somnum sepeliui omnem, atque edormiui crapulam,
Philolaches venisse mihi suum narrauit peregre huc patrem,
Quoque modo hominem aduenientem seruus ludificatus siet,
Ait sese metuere in conspectum illius procedere.
Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
Qui a patre eius conciliarem pacem: atque eccum optime.
Iubeo te saluere, & saluos cum aduenis Theuropides
Peregre gaudeo. hic apud nos hodie coenes. T. *salue & tu,*
Callidamate dii te ament, de coena facio gratiam.
CA. *Quin venis?* TR. *promitte, ego ibo pro te, si tibi non libet.*
TH. *Verbero etiam irrides?* TR. *qui me pro te ire ad coenam autumo?*
TH. *Non enim ibis, ego ferare faxo ut meruisti, in crucem.*
CA. *Age mitte ista, & ito ad me ad coenam.* TR. *dic iturum. quid taces?*
CA. *Sed tu quid istuc confugisti in aram inscitissimus?*
TR. *Aduenient perterruit me, loquere nunc quid fecerim?*
Nunc utriusque disceptator eccum adest. age disputa.
TH. *Filium corrupisse aio te meum.* CAL. *ausculta modo.*
Fateor peccauisse, amicam liberasse absente te
Foenori argentum sumpsisse, id esse sumptum praedico,
Nunquid aliud fecit, nisi quod faciunt summis generibus?
T. *Hercle mihi tecum cauendum est, nimis orator cluet catus.*
CA. *Sine me dum istuc iudicare, surge, ego istic assedero.*
T. *Maxime accipito hanc ad te litem.* TR. *enim istic captio est.*
** Fac ego ne metuam igitur, & ut tu meam timeas vicem.*
T. *Iam minoris omnia facio prae quam quibus modis*
Me ludificatus est. TR. *bene hercle factum, & factum gaudeo.*
Sapere istac aetate oportet, qui sunt capite candido.
TH. *Quid ego nunc faciam si amicus Demipho, aut Philonides?*
T. *Dicito iis, quo pacto tuus te seruus ludificauerit,*
Optimas frustrationes dederis in comoediis.
CA. *Tace parumper, sine me vicissim loqui. ausculta.* T. *licet.*
C. *Omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.*
Is adiit me: nam illum prodire pudet in conspectum tuum,

Propterea, quæ fecit, quia te scire scit. nunc te obsecro,
Stultitiæ adulescentiæq; eius ignoscas: tuus est.
Scis solere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quicquid fecit, nobiscum vnà fecit, nos deliquimus.
Fœnus, sortem, sumptumq; omnem, quanti amica est, omnia
Nos dabimus, nos conferemus, nostro sumptu, nõ tuo.
TH. *Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,*
Quàm tu, neq; illi sum iratus, neq; quicquam succenseo:
Imò me præsente amato, bibito, facito quod lubet:
Si hoc pudet, fecisse sumptum, supplicij habeo satis.
CALI. *Dispudet istam veniam.* TR. *quid me fiet nunc iam?*
TH. *Verberibus cædere dudum pendens, tametsi me pudet.*
Interimam herclè ego, si viuo. CA. *fac istam cunctam gratiam,*
Tranioni remitte quæso hanc noxiam causa mea.
TH. *Aliud quiduis impetrari à me, facilius perferam,*
Quàm vt non ego istum pro suis factis pessimis pessum premam.
CA. *Mitte quæso istunc.* TH. *hem, viden' vt restat furcifer?*
CA. *Tranio quiesce, si sapis.* TH. *tu quiesce hanc rem modò*
Petere: ego illum verberibus, vt sit quietus, subegero.
CAL. *Nihil opus est profectò: age iam, sine modò te exorarier.*
TH. *Nolo.* CA. *quæso herclè.* TH. *nolo inquam, ne ores.* CA. *nequicquam neuis.*
Hanc modò vnam noxiam, vnam quæso, fac causa mea.
Quid grauaris, quasi gratiam non commeream? si aliam noxiam,
Ibi vtrumque, & hoc & illud, poteris vlcisci probè.
Sine te exorem. TH. *age habe abi impune. hem huic habeto gratiam.*
Spectatores fabula hæc est acta, vos plausum date.

MENÆCHMI.

DRAMATIS PERSONAE.

PENICVLVS parasitus.
MENÆCHMVS surreptus.
EROTIVM meretrix.
CYLINDRVS coquus.
MENÆCHMVS Sosicles.
MESSENIO seruos.
MVLIER vxor.
SACERVS seruos.
ANCILLA.
MEDICVS.
SENEX.
LORARII.

ARGVMENTVM.

ERCATOR Siculus, cui erant gemini filij,
Ex illis surrepto altero, mortẽ oppetit,
Nomen surrepticij indit illi qui domi est
Auus paternus, facit Menæchmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adoleuit, quæritat
Circum omnes oras, post Epidamnum deuenit:
Hic fuerat alitus ille surrepticius.
Menæchmum ciuem credunt omnes aduenam,
Eumq; appellant, meretrix, vxor & socer,
Ij se cognoscunt fratres postremò inuicem.

PROLOGVS.

SAlutem primùm iam à principio propiciam,
Mihi atq; vobis spectatores nuncio,
Apporto vobis Plautum lingua, non manu,
Quæso vt benignis accipiatis auribus.
Nunc argumẽtum accipite, atq; animum aduortite,
Quàm potero in verba conferam paucissima.
Atq; hoc poetæ faciunt in comœdijs.
Omnis res gestas esse Athenis autumant,
Quo vobis illud Græcum videatur magis.
Ego nusquam dicam, nisi vbi factum dicitur.
Atq; adeò hoc argumentum Græcissat; tamen
Non Atticissat, verùm at Sicilissitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demensum dabo,
Non modio neq; trimodio, verùm ipso horreo,
Tanta ad narrandum argumentum est benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
Ei sunt nati filij duo gemini,
Ita forma simili pueri, vti mater sua
Non internosse posset, quæ mammam dabat:
Neq; adeò mater ipsa, quæ illos pepererat,
Vt quidem ille mihi dixit, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis me censeat.
Postquam iam pueri septuennes sunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in nauem pater,
Tarentum auexit secum ad mercatum simul.
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit.
Mortales multi, vt ad ludos, conuenerant.
Puer inter homines aberrauit à patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit.

Is pue-

Is puerum tollit, auehitque Epidamnium.
Pater eius autem, postquam puerum perdidit,
Animum despondit, eaque is ægritudine,
Paucis diebus post Tarenti emortuus est.
Postquam Syracusas de ea re redit nuncius
Ad auom puerorum, puerum subductum alterum,
Patrémque pueri Tarenti esse emortuum,
Immutat nomen auos huic gemino alteri,
Ita illum dilexit, qui subreptus est, alterum.
Illius nomen indit illi qui domi est.
Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem auos est vocatus nomine:
Propterea illius nomen nemini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis iam nunc prædico prius,
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem vobis examussim disputem.
Si quis quid vestrûm Epidamni curari sibi
Velit, is audacter imperato & dicito:
Sed ita, vt det vnde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit nugas egerit,
Qui dederit, magis maiores nugas egerit,
Verùm illuc redeo vnde abij, atque vno asto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram
Geminum illum puerum, qui surripuit alterum,
Ei liberorum nisi diuitiæ, nihil erat.
Adoptat illum puerum surrepticium
Sibi filium, eique vxorem dotatam dedit,
Eumque hæredem fecit, qua ipse obijt die.
Nam rus vt ibat, vt multum forte pluuerat,
Ingressus fluuium rapidum ab vrbe haud longulè,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes,
Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem,
Illi tum diuitiæ euenere maxumæ.
Is illic habitat geminus surrepticius.
Nunc ille geminus qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum seruo suo,
Hunc quæritatum geminum germanum suum.
Hæc vrbs Epidamnus est, dum hæc agitur fabula.
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiæ quoque solent mutarier.
Modò enim hic fit leno, modò adulescens, modò senex,
Pauper, mendicus, rex, parasitus, ariolus.

PENICVLVS, parasitus.

IVuentus nomen fecit Peniculo mihi:
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines captiuos qui cathenis vinciunt,
Et qui fugitiuis seruis indunt compedes,
Nimis stultè faciunt, mea quidem sententia.
Nanque homini misero, si ad malum accidit malum,
Maior libido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex cathenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti ianuam lima perterunt,
Aut lapide excutiunt clauum, nugæ sunt meræ,
Quem tu asseruare rectè ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi quod edat & quod potet præbeas,
Suo arbitratu & affatim cotidie,
Nunquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asseruabis, dum illo vinclo vincies.
Ita istæc nimis lenta vincla sunt escaria.
Quàm magis extendas, tanto astringunt arctius.
Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quo iam diu
Sum iudicatus, vltro eo vt me vincias.
Nam illic homo homines non alit, verùm educat,
Recreátque, nullus melius medicinam facit.
Ita est adulescens ipsus escæ maxumæ,
Cerealis cœnas dat, ita mensas extruit.
Tantas struices concinnat patinarias.
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi interuallum iam hos dies multos fuit.
Domi sum domitus vsque cum caris meis.
Nam neque edo neque emo, nisi quod est carissimum.
Ii quoque iam cari, qui instruxerunt, deserunt
Nunc ad eum inuiso, sed aperitur ostium.
Menæchmum eccum ipsum video progreditur foràs.

MENÆCHMVS surreptus.
PENICVLVS parasitus.

NI mala, ni stulta sis, ni indomita, impósque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Præter hæc si mihi tale post huncce diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties ire volo, me retines, reuocas,
Rogitas quò eam, quam rem ego agam, quid negotij geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi, ita omnem mihi
Rem necesse loqui est, quicquid egi atque ago.
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo vt facturus dicam: ego quando tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo, nec quicquam eges,
Malo cauebis si sapis, obseruare virum desines,
Atque adeò ne me nequicquam serues, ob ea industriam,
Hodie ducam scortum ad cœnam, atque aliquò condicam foras.
P. *Illic homo se vxori simulat malè loqui, loquitur mihi.*
Nam si foris cœnas, me profectò, haud vxorem vlciscitur.
ME. *Euax, iurgio hercle tandem vxorem abegi ab ianua.*
Vbi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes congratulantes, quia pugnaui fortiter?
Hanc modò vxoris intus pallam surripui, ad scortum fero,
Sic decet dari facetè verba custodi catè.
Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc lepidum, hoc factum est fabre.
Meo malo à mala abstuli, hoc ad damnum deferetur hinc,

Auerti prædam ab hostibus, nostrûm salute socium.
PE. *Heus adolescens, ecqua in istac pars inest præda mihi?*
MI. *Perij, in insidias deueni.* PE. *imò in præsidium, ne time.*
MI. *Quis homo est?* P. *ego sum.* M. *ô mea commoditas, ô mea oportunitas.*
Salue. P. *salue.* M. *quid ais?* P. *teneo dextera genium meum.*
M. *Non potuisti magis per tempus aduenire, quàm aduenis.*
P. *Ita ego soleo, commoditatis omneis articulos scio.*
M. *Vin tu facinus lucuientum inspicere?* P. *quis id coxit coquus,*
Iam scibo si quid titubatum est, vbi reliquias videro.
M. *Dic mihi, nunquid vidisti tabulam pictam in pariete,*
Vbi aquila Catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum?
P. *Sæpe. sed quid istæ picturæ ad me attinent?* M. *age, me aspice.*
Ecquid assimilo similiter? P. *Quis istic est ornatus tuus?*
M. *Dic hominem lepidissimum esse me.* P. *Vbinam esuri sumus?*
P. *Dic modò quod ego te iubeo.* P. *dico homo lepidissime.*
M. *Ecquid audes de tuo istuc addere?* P. *atque hilarissime.*
M. *Perge.* P. *Non pergo herclè ego, nisi scio qua gratia*
Litigium est tibi cum vxore. M. *hec mihi abs te caueo cautius.*
Clam vxorem vbi sepulchrum habeamus, & hunc comburamus diem.
P. *Age sanè igitur, quando æquum oras, quàm mox incendo rogum?*
Dies quidem iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus.
M. *Te morare, mihi quom obloquere.* P. *oculum effodito per solum*
Mihi Menæchme si vllum verbum faxo, nisi quod iusseris.
M. *Concede huc à foribus.* P. *fiat.* M. *etiam concede huc.* P. *licet.*
M. *Etiam nunc concede audacter ab leonino cauo.*
P. *Heu edepol, næ tu, vt ego opinor, esses agitator probus.*
M. *Qui dum?* P. *ne te vxor sequatur, respectas identidem.*
M. *Sed quid ais?* P. *egóne? id enim quod tu vis, id aio, atque nego:*
M. *Ecquid tu de odore possis si quid fortè olfeceris,*
Facere coniecturam? captum sit collegium augurum.
Agedum odorare hanc, quam ego habeo pallam, quid olet? abstines?
P. *Summum me olfactare oportet vestimentum muliebre,*
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
M. *Olfacta igitur hinc Penicule lepide, vt fastidis?* P. *decet.*
M. *Quid igitur? quid olet, responde.* P. *furtum, scortum, prandium.*
M. *Nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.*
Mihi, tibi atque illi iubebo iam apparari prãdium,
Inde vsque ad diurnam stellam crastinã potabimus.
P. *Expedite fabulatus, iam fores ferio.* M. *feri*
Vel mane etiam mille passum commoratus cantharũ.
Placidè pulta. P. *metuis credo, ne fores Samiæ sient.*
M. *Mane, mane, obsecro, herclè ab se ecca exit.* P. *ô solem vides,*
Statim vt occæcatus præ huius corporis candoribus?

EROTIVM mulier, PENICVLVS parasitus. MENAECHMVS surreptus.

ER. *ANime mi Menæchme salue.* P. *quid ego?* E. *extra numerum es mihi.*
P. *Idem istuc aliis ascriptiuis ad legionem fieri solet.*
M. *Ego istic mihi apparari iussi apud te prælium,*
Hodie vt fieret. in eo vterque pro Ilio potabimus.
Vter ibi melior bellator erit inuentus cantharo,
Tua est legio adiudicato cum vtro istanc noctem sies.
Vt ego vxorem, mea voluptas, vbi te aspicio, odi malè.
E. *Interim nequis quin eius aliquid indutus sies.*
Quid hoc est? M. *induuiæ tuæ atque vxoris, exuuiæ, rosa.*
E. *Superas facilè vt superior sis mihi, quàm quisquam qui imperant.*
P. *Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt.*
Nam si amabas, iam oportebat nasum abreptum mordicus.
M. *Sustine has Penicule exuuias, dum facere suauium volo.*
P. *Cedo.* M. *sed obsecro herclè, salta sic cũ palla postea.*
P. *Ego saltabo?* M. *sanus herclè non es.* P. *egóne an tu magis?*
M. *Si non saltas, exue igitur, nimio ego hanc periculo*
Surripui hodie, meo quidem animo ab Hippolyta subcingulum
Haud Hercules æquè magno vnquam abstulit periculo.
Cape tibi hanc quando vna viuis meis morigera moribus.
P. *Hoc animo decet animatos esse amatores probos,*
Qui quidem ad mendicitatem se properent detrudere.
M. *Quatuor minis ego emi istãc anno iam vxori meæ.*
P. *Quatuor minæ perierę planè, vt ratio redditur.*
M. *Scin quid volo ego te accurare?* E. *scio, curabo quæ voles.*
M. *Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier.*
Atque aliud sit obsonatum, de foro obsonarier.
Glandulam suillam, laridum, pernonidem, aut
Sincipnt, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum,
Madida quæ mihi apposita mensam miluinam suggerant.
Atque actutum. E. *licet ecastor.* M. *nos prodimus ad forum.*

Iam nos hic erimus: dũ coquitur, interim potabimus.
E. Quãdo vis veni, parata res erit. M. propera modò.
Sequere tu. P. ego hercle verò te, & seruabo & te sequar,
Neq; hodie vt te perdam, meream deûm diuitias mihi.
ER. Euocate intus Cylindrum mihi coquum actutum forâs.

EROTIVM meretrix, CYLINDRVS coquus.

E. Sportulam cape atq; argentum, treis eccos nummos habes.
C. Habeo. ER. abi atq; obsonium affer, tribus vide quod sit satis,
Neque desiat, neq; supersit. C. cuiusmodi hi homines erunt?
ER. Ego & Menæchmus, & parasitus eius. C. iam isti sunt decem,
Nam parasitus octo hominũ munus facile fungitur.
ER. Elocuta sum conuiuas, cæterùm cura. C. licet.
Cocta sunt, iube ire accubitum. ER. redi citò. C. iam ego hic ero.

ACTVS II.

MENÆCHMVS Sosicles, MESSENIO seruus.

M. Nulla est voluptas nauitis, Messenio
Maior, meo animo, quam quando ex alto procul
Terram conspiciunt. MES. maior, non dicam dolo,
Quàm si aduenienis terram videas quæ fuerit tua.
Sed quæso quam ob rem nunc Epidamnum venimus?
Iam quasi mare, omneis circuimus insulas?
M. Fratrem quæsitum geminum germanum meum.
MES. Nam quid modi futurum est illum quærere?
Hic annus sextus, postquam rei huic operam damus.
Istros, Hispanos, Massilienses, Illurios,
Mare superum omne, Græciamq; exoticam,
Orasq; Italicas omneis, quà aggreditur mare,
Sumus circumuecti: si acum credo quæreres,
Acum inuenisses si appareret: iam diu
Hominem inter viuos quæritamus mortuum:
Nam inuenissemus iam diu, si viueret.
M. Ergo istuc quæro certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuum.
Operam præterea nunquam sumam quærere.
Verùm aliter viuus nunquam desistam exequi.
Ego illum scio, quàm cordi sit charus meo.
MES. In scirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus nisi si historiam scripturi sumus.
M. Dictum facessas doctum, & discaueas malo.
Molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo. MES. hem,
Illoc enim verbo esse me seruum scio.
Non potuit paucis plura planè proloqui.
Verùm nequeo me continere, quin loquar.
Audi Menæchme, quum inspicio marsupium,
Viaticati hercle admodum æstiuè sumus.
Ne tu hercle opinor nisi domum reuorteris,
Vbi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nam ita est hæc hominum natio hic Epidamnia.
Voluptarij atq; potatores maxumi.
Tum Sycophantæ & palpatores plurimi
In vrbe hac habitant, tum meretrices mulieres
Nusquam perhibentur blandiores gentium,
Propterea huic vrbi nomen Epidamno inditum est:
Quia nemo fermè huc sine damno diuortitur.
M. Ego istuc cauebo. cedò dum mihi huc marsupium.
MES. Quid eo vis? ME. iam abest metuo de verbis tuis.
MES. Quid metuis? ME. ne mihi damnum in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es Messenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id vtrunque, argentum quando habebo, cauero:
Ne tu delinquas, neve ego irascar tibi.
MES. Cape atq; serua, me lubente feceris.

CYLINDRVS, MENÆCHMVS Sosicles, MESSENIO.

CY. Bene obsonaui, atq; ex mea sententia,
Bonum anteponam prandium pransoribus,
Sed eccum Menæchmum videon' à tergo meo?
Prius iam conuiuæ ambulant ante ostium,
Quàm ego obsonatu redeo, adibo atq; alloquar.
Menæchme salue. ME. di te ament. scis quis ego sum?
CY. Non hercle verò. vbi conuiuæ cæteri?
ME. Quos tu conuiuas quæris. CY. parasitum tuum.
ME. Meum parasitum? certè hic insanus est homo.
MES. Dixin tibi esse hic sycophantas plurimos?
M. Quem tu parasitum quæris adolescens meum?
CY. Peniculum. MES. eccum hunc in vidulo saluum fero.
C. Menæchme, numerò huc aduenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo. ME. responde mihi
Adolescens, quibus hic pretijs porci veniunt
Sacres sinceri, nummum vnum en à me accipe.
Iube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certò scio:
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
CY. Cylindrus ego sum, non nosti nomen meum?
ME. Sed tu Cylindrus seu Coriendrus perieris,
Ego te non noui, neq; nouisse adeò volo.
C. Est tibi Menæchmo nomen tantum, quod sciam.
ME. Prò sanè loqueris, cùm me meo appellitas nomine.
Sed vbi nouisti tu me? C. vbi ego te nouerim?
Qui amicam habebas, heram meam hanc Erotium.
ME. Neq; hercle habeo, neque te, quis sis homo scio.
CY. Non scis quis ego sim, qui tibi sæpissime
Cyathisso apud nos, quando potas. MES. hei mihi,
Cum nihil est, illi qui homini dimminuam caput.
ME. Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi, neq; veni? C. negas?
M. Nego hercle verò. C. non tu in illisce ædibus
Habitas? M. dij illos homines, qui illic habitant perduint.
CY. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audin' Menæchme? M. quid vis? C. si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Iubeas si sapias, porculum afferri tibi.

Nam tu quidem herclè, certò non sanus satis
Menæchme, qui nunc ipsius maledicas tibi.*
MES. Tu herclè insanus homo es, multum & odiosus mihi.
CY. Solet iocari sæpe mecum illo modo.
Quamuis ridiculus est, ubi uxor non adest.
M. Quid ais tu? C. quid vis inquam? satin hoc quod vides,
Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius
Tibi & parasito & mulieri? ME. quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere? MES. quod te vrget, scelus,
Qui huic sis molestus? C. quid tibi mecum est rei?
Ego te non noui: cum hoc quem noui, fabulor.
ME. Non ædepol tute homo sanus es, certò scio.
C. Iam ergo hæc madebunt faxo, nihil morabitur.
Proin tu ne quò abeas longius ab ædibus,
Nunquid vis? ME. vt eas maxumam in malam crucem.
C. Ire herclè melius est te intrò atq; accumbere,
Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam
Ibo intrò & dicam te hic astare Erotio,
Vt te hinc adducat, potius quàm hic astes foris.
ME. Iamne ille abiuit, ædepol haud mendacia
Tua verba. MES. exterior sis obseruato modò:
Nam istic meretricem credo habitare mulierem.
Vt quidem ille insanus dixit, qui hinc abijt modo.
ME. Sed miror qui ille nouerit nomen meum.
MES. Minimè herclè mirum, morem hunc meretrices habent,
Ad portum mittunt seruulos, ancillulas:
Si qua peregrina nauis in portum aduenit,
Rogant cuiatis sit, quid ei nomen siet.
Post illæ extemplò se applicant, agglutinant.
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat nauis prædatoria,
Abs qua cauendum nobis sane censeo.
ME. Mones quidem herclè rectè. MES. tum demum sciam
Rectè monuisse, si tu rectè caueris.
ME. Tace dum parumper. nam concrepuit ostium.
Videamus qui hinc egreditur. MES. hoc ponam interim.
Asseruatote hoc sultis nauales pedes.

EROTIVM, CYLINDRVS, MENÆCHMVS, Sosicles, MESSENIO.

ER. Sine fores sic, abi, nolo operirier.
C. Intus para, cura, vide quod opus est.
Fiat. ER. sternite lectos, incendite odores:
Mundicia illecebra animo est amantum.
Amanti amœnitas malo est, nobis lucro est,
Sed ubi ille est, quem coquus ante ædeis esse ait?
Atq; eccum video, qui mihi est vsui, &
Plurimum prodest: item huic vltrò fit, vt
Meret potissimus nostræ domi vt sit.
Nunc eum adibo, alloquar vltrò.
Animule mi, Menæchme, cur video
Hic te stare foris, fores cui pateant: magis
Quàm domus tua, domus cùm hæc tua sit?
Vt iussisti, atque vt voluisti, neq; tibi est
Vlla mora intus, prandium vt iussisti hic
Curatum est, ubi lubet, ire accubitum licet.
ME. Quicum hæc mulier loquitur? ER. equidem tecum. ME. quid mecum tibi
Fuit vnquam aut nunc est negocij? ER. quia pol te vnum ex omnibus
Venus voluit me magnificare, atq; id haud immerito tuo:
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.
ME. Certò hæc mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Hominem quæ ignotum compellet me tam familiariter.
MES. Dixin ego istæc hic solere fieri. folia nunc cadunt,
Præut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.
Nam ita sunt hic meretrices omnes illecebræ argentariæ.
Sed sine me dum hanc compellare. heus mulier, tibi dico. ER. quid est?
MES. Vbi tu hunc hominem nouisti? ER. ibidem, vbi hic me iam diu:
In Epidamno. MES. in Epidamno? qui huc in hanc vrbem pedem,
Nisi hodie nunquam intrò tetulit. ER. eia delicias facis
Mi Menæchme, quin amabo is intrò, hic tibi eris rectius.
ME. Hæc quidem ædepol rectè appellat meo me mulier nomine.
Nimis miror quid hoc sit negocij. MES. oboluit marsupium
Huic istuc, quod habes. ME. atq; ædepol tu me monuisti probè.
Accipe. iam hoc scibo vtrum hæc me mage amet, an marsupium.
ER. Eamus intrò vt prandeamus. ME. bene vocas. iam gratia est.
E. Cur igitur tibi me iussisti coquere dudũ prandiũ?
ME. Egóne te iussi coquere? ER. certè tibi & parasito tuæ.
M. Cui, malum, parasito? certè hæc mulier non sana est satis.
ER. Peniculo. ME. quis iste est Peniculus, qui extergentur baxeæ?
ER. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab vxore tua surripuisti. ME. quid est?
Tibi pallã dedi, quã vxori meæ surripui? sanan' es?
Certè hæc mulier Canterino ritu hic astans somniat.
ER. Qui lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi
Facta quæ sunt? ME. dic quid est id, quod negem quod fecerim?
ER. Pallam te hodie mihi dedisse vxoris. ME. iam nunc nego.

Ego

Ego quidem neque vnquam vxorem habui, neque habeo: neque huc
Vnquam, postquam natus sum, intra portam penetraui pedem.
Prandi in naui, inde huc egressus sum, te conueni, eccere.
ER. *Perij misera, quam tu nunc mihi nauem narras?* M. *ligneam.*
Sæpe tritam, sæpe fixam, sæpe excussam malleo,
Quasi suppellex pellionis palus palo proximus est.
E. *Iam amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.*
M. *Num quem mulier alium hominem, non me, forte quæritas?*
E. *Non ego te noui Menæchmum Moscho prognatum patre?*
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia.
Tertium Olympia qui in morte regnum Hieroni tradidit,
Nunc Hiero est. M. *haud falsò mulier prædicas.* M. *proh Iuppiter.*
Nunc istæc mulier illinc venit, quæ te nouit tam catè.
M. *Hercle opinor pernegari non potest.* M. *ne feceris.*
Peristi, si intrassis intra limen. M. *quin tace modo,*
Bene res geritur: assentabor, quicquid dicet mulieri,
Si possem hospitium nancisci. iam dudum mulier tibi
Non imprudens aduersabar, hunc metuebam, ne meæ
Vxori renunciares de palla, & de prandio.
Nunc quando vis eamus intrò. E. *etiam parasitum manes?*
M. *Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque si venerit,*
Eum intromitti volo. ER. *ecastor haud inuita fecero.*
Sed scin? quid te amabo, vt facias, impero? M. *quid vis modò?*
ER. *Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem vt deferas,*
Vt reconcinnetur, atque vt opera addantur, quæ volo.
M. *Hercle quin tu rectè dicis, eadem ignorabitur,*
Ne vxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.
E. *Ergo mox auferto tecum, quãdo abibis.* M. *maxume.*
E. *Eamus intrò.* M. *iam sequar te. hunc volo etiam colloqui.*
Ehò Messenio accede huc. MES. *quid negotij est?* M. *scire vis?*
MES. *Quid ergo opu'st?* M. *opus est.* MES. *scio vt mendices.* M. *tanto nequior es.*
Habeo prædam, tantum incepi operis. tu quantum potes,
Abduc istos in tabernam actutum diuersorium.
Tu facito ante solis occasum, vt venias aduorsum mihi.
M. *Non tu istas meretrices nouisti here?* MES. *tace inquam nunc iam.*
Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stultè fecero.
Mulier hæc stulta atque inscita est quantum perspexi modò,
Est hic præda nobis. MES. *peri.* M. *iámne abis?* MES. *periit probè,*
Ducis lembum directum nauis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui me hero postulem moderarier.
Dicto me emit audientem, aut imperatorem sibi.
Sequimini, vt quod imperatum est, veniam aduorsum tempori.

ACTVS III.

PENICVLVS parasitus.

PLus annis triginta natus sum quando interea loci
Nunquam quicquam facinus feci peius, neque scelestius,
Quàm hodie, quando in concionem mediam me immersi miser.
Vbi ego dũ hæreo, Menæchmus sese subterduxit mihi.
Atque abijt ad amicam credo, neq; me voluit ducere,
Vt illum dij omnes perduint, qui primus commentus est
Concionem, quæ homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otiosos homines decuit diligi?
Qui nisi assint, quom citantur, census capiant illico.
Affatim est hominũ in dies, qui singulas escas edunt.
Quibus negocij nihil est, qui esum neque vocantur, neque vocant,
Eos oportet concioni dare operam, atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Cui tam credo datũ voluisse, quàm me video viuere,
Ibo etiamnum, reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menæchmum? cum corona exit foras.
Sublatum est conuiuium, ædepol venio aduorsum tempori.

MENÆCHMVS Sosicles, PENICVLVS.

POtin vt quiescas, si ego tibi hanc hodie probè,
Lepidéque concinnatam referam tempori?
Non faxo eam esse dices, ita ignorabitur.
P. *Pallam ad phrygionem fert confecto prandio,*
Vinóque epoto, parasito exclusõ foras.
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc iniuriam
Neque vltus pulchrè fuero, obseruabo, quid agas,
Hinc primum: post deinde adibo ego hunc atque alloquar.
ME. *Proh dij immortales, cui homini vnquam vno die*
Boni dedistis plus qui minus sperauit?
Prandi, potaui, scortum accubui, abstuli.
P. *Nequeo quæ loquitur exaudire clanculum,*
Hanc cuius hæres nunquam erit post hunc diem.
Satur nunc loquitur de me & de parti mea.
M. *Ait hanc dedisse me sibi atque eam meæ*
Vxori surripuisse: quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Cœpi assentari: mulier quicquid dixerat,
Idem ego dicebam, quid multis verbis opus?
Minore nusquam benè fui dispendio.

P. Adibo ad hominem: nam turbare gestio.
M. Quis hic est, qui aduersum fit mihi? P. Quid ais homo
Leuior quàm pluma: pessime & nequissime,
Flagitium hominis, subdole ac minimi precij?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Vt surripuisti te mihi dudum de foro?
Fecisti funus absenti me prandio,
Cur ausus facere, cui ego æquè ac hæres hæream?
M. Adolescens quæso quid tibi mecum est rei,
Qui mihi maledicas homini hic ignoto insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Postea? P. eam quidem ædepol te dedisse intelligo.
M. Responde adolescens quæsò quid tibi nomen est?
P. Etiam derides, quasi nomen non noueris?
ME. Non ædepol ego te, quod sciam, vnquam ante hunc diem
Vidi, neque noui. verùm certo quisquis es,
Æquum si facias, mihi odiosus ne sies.
P. Non me nouisti? M. Non negem, si nouerim.
P. Menæchme vigila. M. vigilo hercle quidem quod sciam.
P. Tuum parasitum non nouisti? M. non tibi
Sanum est adolescens sinciput, vt intelligo.
P. Responde surripuistin' vxori tuæ
Pallam istanc hodie, eámque dedisti Erotio?
M. Neque hercle ego vxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam surripui. P. satin' sanus es?
Occisa est hæc res, non ego te indutum foras
Exire vidi palla? M. væ capiti tuo:
Omnes cinædos esse censes, tu quia es.
Tun' me indutum fuisse pallam prædicas?
P. Ego hercle verò. M. non tu abis quò dignus es?
Aut te piari iubes homo insanissime?
P. Nunquam ædepol me quisquam exorabit, quin tuæ
Vxori rem omnem iam vti sit gesta eloquar,
Omnes in te istæc recident contumeliæ,
Faxo haud inultum prandium comederis.
M. Quid hoc negotij est? satin' vt quemquam conspicor,
Ita me ludificant: sed concrepuit ostium.

ANCILLA, MENÆCHMVS Sosicles.

MEnæchme, amare ait te multum Erotium,
Vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas,
Atque huic vt addas auri tu pondo vnciam,
Iubeásque nouum spinther reconcinnarier.
M. Et istud, & aliud si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quicquid volet.
AN. Scin hoc quod sit spinther? M. nescio, nisi aureum.
A. Hoc est quod olim clanculum ex armario
Te surripuisse aiebas vxori tuæ.
M. Nunquam hercle factum est. A. non meministi obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. M. mane,
Imò equidem memini: nempe hoc est, quod illi dedi.
Istuc, vbi illæ armillæ sunt, quas vnà dedi?
A. Nunquam dedisti. M. nam pol hoc vnà dedi.
A. Dicam curare? M. dicito, accurabitur,
Hæc palla & spinther faxo referantur simul.
A. Amabo mi Menæchme inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm stalagmia,
Vt te libenter videam, cùm ad nos veneris.
M. Fiat, cedo aurum, ego manu precium dabo.
A. Da sodes abs te, pòst ego reddidero tibi.
M. Imo cedo abs te. A. ego pòst tibi reddam duplex.
M. Non habes. A. at tu quando habebis, tum dato.
Nunquid me vis? M. hæc me curaturum dicito,
Vt quantum possit, quàmque liceat veneant.
Iámne abiit intrò? abiuit, obtrudit fores.
Dij me equidem omnes adiuuant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio,
Tempúsque abire ab his locis lenoniis?
Propera Menæchme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abiiciam ad læuam manum,
Vt qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo & conueniam seruum si potero, meum,
Vt hæc, quæ bona dij mihi dant, ex me sciat.

ACTVS IV.

MVLIER, VXOR, PENICVLVS parasitus.

EGóne hic me patiar esse in matrimonio,
Vbi vir compilet clanculum quicquid domi est,
Atque id ad amicam deferat? P. quin tu taces?
Manifesto faxo iam opprimes, sequere hac modò,
Pallam ad phrygionem cum corona hinc ebrius
Ferebat hodie tibi quam surripuit domo.
Sed eccam, quam coronam habuit, num mentior?
Hem hac abiit si vis persequi vestigiis.
Atque ædepol eccum ipsum optime reuertitur,
Sed pallam non fert. M. quid ego nunc cum illoc agam?
P. Idem quod semper, male habeas. M. sic censeo.
P. Huc concedamus, ex insidiis aucupa.

MENÆCHMVS surreptus, MVLIER VXOR, PENICVLVS parasitus.

AT hoc vtimur maximè more moro.
Molesto omnium, atque vti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc,
Clienteis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quæritant.
Res quæritur magis, quam clientium
Fides cuiusmodi clueat.
Si est pauper atque haud malus, nequam habetur,
Sin diues malus est, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque æquum bonum vsquam
Colunt, sollicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum est litium
Pleni, rapaces, fraudulenti sunt viri,
Qui aut fœnore, aut periuriis habent rem
Partam. mens est in querelis.
Iuris vbi dicitur dies simul
Patronis dicitur, quippe qui pro illis
Loquantur, male quæ fecerint, aut ad
Populum, aut in iure apud iudicem res est.
Sicut me hodie nimis sollicitum cliens
Quidam habuit, neque quod volui agere quicquam
Licitum est ita me attinuit, ita me detinuit.
Apud ædiles pro eius factis plurimis
Pessimisque dixi caussam, conditiones

Tetuli tortas, confragosas. aut plus,
Aut minus, opus quam eras multo dixeram
Controuersiam, ut sponsio fieret.
Quid ille? quid? praedem dedit, nec magis
Manifestum ego hominem vnquam vllum teneri vidi.
Omnibus malefactis, testes tres aderant acerrumi.
Di illum omnes perdant, ita mihi hunc hodie corrupit diem,
Meque adeò, qui hodie forum vnquam oculis inspexi meis.
Diem corrupi optumum. iussi apparari prandium.
Amica expectat me, scio. vbi primùm est licitũ, illico
Properaui abire de foro, irata est, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie vxori abstuli atque huic
Detuli Erotio. PE. *quid ais?* MV. *viro me malo malè*
Nuptam. PE. *Satin' audis, quæ illic loquitur?* MV. *satis.* ME. *si sapiam,*
Hinc intrò abeam vbi mihi bene sit. MV. *mane, malè potius eris.*
Næ illam mecastor fænerator abstulisti, sic datur?
Clanculum istæc flagitia facere censebas potesse te?
ME. *Quid illic est vxor negocii?* MV. *men' rogas?* ME. *vin' hunc rogem?*
PE. *Aufer hinc palpationes, perge tu.* M. *quid tu mihi*
Tristis es? MV. *te scire oportet.* PE. *scit, sed dissimulat malus.*
ME. *Quid negocij est?* VX. *pallam.* ME. *pallam, quid?* VX. *pallam. quid paues?*
ME. *Nihil equidem pauto, nisi vnum. palla pallorem incutit.*
PE. *At tu ne clam me comesses prandium? perge in virum.*
ME. *Non taces?* PE. *non hercle verò taceo: nutat ne loquar.*
M. *Non hercle ego quidem vsquam quicquam nuto, neque nicto tibi.*
VX. *Næ ego mecastor mulier misera.* M. *quid tu misera es? mihi expedi.*
P. *Nihil hoc confidentius, qui quæ vides, ea pernegat.*
M. *Per Iouem deósque omnes adiuro vxor, satin' hoc est tibi?*
ME. *Isti non nutasse?* P. *credit iam tibi de istis, illuc redi.*
M. *Quò ego redeam?* PE. *equidem ad phrygionem, censeo, & pallam refer.*
M. *Quæ istæc palla est?* VX. *ta. eo iam, quando hic rem non meminit suam.*
M. *Nunquis seruorum deliquit? num ancillæ aut serui tibi*
Responsant? eloquere. impunè non erit. VX. *nugas agis.*
M. *Tristis admodum es, non mihi istuc satis places.* VX. *nugas agis.*
M. *Certè familiarium alicui irata es?* VX. *nugas agis.*
M. *Num mihi es irata saltem?* VX. *nunc tu non nugas agis.*
M. *Non ædepol deliqui quicquam.* VX. *hem rursum nugas agis.*
M. *Dic mea vxor, quid tibi nunc ægrè est?* P. *bellus blanditur tibi.*
M. *Potin' vt mihi molestus ne sis? non te appello.* VX. *aufer manum.*
P *Sic datur, properato absente me comesse prandium.*
Post ante ædeis cum corona me derideto ebrius.
M. *Neque ædepol ego prandi. neque hodie huc intrò tetuli pedem.*
PE. *Tun' negas?* M. *nego hercle verò.* PE. *nihil hoc homine audacius.*
Non ego te modò hic ante ædeis cum corona florea
Vidi astare, cùm negabas mihi esse sanum sinciput?
Et negabas me nouisse? peregrinum aiebas esse te?
ME. *Quin vt dudum diuorti abs te, redeo nunc demum domum.*
P. *Noui ego te, non mihi censebas esse, quin te vlciscerer.*
Omnia hercle vxori dixi. ME. *quid dixisti?* PE. *nescio.*
Eam ipsus roga. ME. *quid hoc est vxor? quid nam hic narrant tibi.*
Quid id est? quid taces? quin dicis quid sit? VX. *quasi tu nescias.*
Palla mihi est domo surrepta. ME. *palla surrepta est tibi?*
VX. *Men' rogas?* ME. *pol haud rogem te, si sciam.* PE. *ô hominem malum.*
Vt dissimulat! non potes celare: rem noui probè.
Omnia herclè ego edictaui. ME. *qui id est?* VX. *quando nihil pudet.*
Neq; vis tua voluntate ipse profiteri, audi atq; ades.
Et quid sim tristis, & quid mihi dixerit, faxo scias.
Palla est mihi domo surrepta. ME. *palla surrepta est tibi?*
PE. *Viden' vti scelestus captas? huic surrepta est, non tibi.*
Nam profectò tibi surrepta si esset, salua nunc foret.
ME. *Nihil mihi tecum est, sed quid tu ais?* VX. *palla inquam periit domo.*
ME. *Quis eam surripuit?* VX. *pol istuc ille scit, qui illam abstulit.*
ME. *Quis hic homo est?* VX. *Menæchmus quidam.* ME. *ædepol factum nequiter.*
Quis is Menæchmus est? VX. *tu istic, inquam.* ME. *egone?* VX. *tu.* M. *quis arguit?*
VX. *Egomet.* P. *& ego, atque huic amicæ detulisti Erotio.*
M. *Egon' dedi?* P. *tu istic inquam, vin' afferri noctuã,*
Quæ tu, tu, vsque dicat tibi? nam nos iam nos defessi sumus.
M. *Per Iouem deósque omnes adiuro vxor, satin' hoc est tibi?*
Non dedisse. PE. *imò hercle verò nos non falsum dicere.*
ME. *Ego illam non condonaui, sed sic vtendam dedi.*
VX. *Equidem ecastor tuam nec chlamidem do foras, nec pallium*
Cuiquam vtendum, mulierem æquum est vestimentum muliebre

Dare foras, virum virile, quin refers pallam domum?
M. *Ego saxo referetur.* VX. *è re tua, vt opinor, feceris.*
Nam domum nunquam introibis, nisi feres pallam simul.
M. *Ego domum?* PE. *quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi?*
VX. *Opera reddetur, quando quid tibi erit surreptum domo.*
PE. *Id quidem ædepol nunquam erit. nam nihil est quod perdam, domi*
Commune cum vxore: dij vos perdant. properabo ad forum:
Namq; ex hac familia me planè excidisse intelligo.
M. *Male mihi vxor sese fecisse censet, quo excludit foras.*
Quasi non habeam, quò intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio.
Quæ me non excludet à se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo, orabo, vt mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus ecquid hic est ianitor?
Aperite, atq; Erotium aliquis euocate ante ostium.

EROTIVM, MENÆCHMVS surreptus.

ER. *Qvis hic me quærit?* M. *sibi inimicus magis quàm ætati suæ.*
ER. *Mi Menæchme, cur ante ædeis astas? sequere intrò.* M. *mane.*
Scio quid est, quod ego ad te venio? ER. *scio vt tibi ex me sit volup.*
M. *Imò ædepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,*
Mihi eam redde. vxor resciuit rem omnem, vt factum est ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallã, quam voles.
ER. *Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem vt ferres paulo prius:*
Et illud spinther, vt ad aurificẽ ferres, vt fieret nouũ.
M. *Mihi tu dederis pallam, & spinther, nunquam factum reperies,*
Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi, atque abij ad forum,
Nunc redeo, nunc te postilla video. ER. *video quam rem agis.*
Quia commisi, vt me defrudes, ad eam rem affectas viam.
M. *Neque pol te defrudandi caussa posco, quin tibi*
Dico, vxorem resciuisse. ER. *nec te vltrò oraui vt dares.*
Tute vltrò ad me detulisti, dedisti eam dono mihi,
Eandem nunc reposcis. patiar, tibi habe, aufer. vtere
Vel tu, vel tua vxor, vel etiam in loculos compingite.
Tu huc post hunc diem, pedem intrò non feres, ne frustra sis.
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac inuenito, quam tu habeas frustratui.
M. *Nimis iracundè hercle, tandem heus tu, tibi dico, mane,*
Redi. ER. *Etiámne astas? etiam audes, mea reuorti gratia?*
M. *Abiit intrò, occlusit ædeis, nunc ego sum exclusissimus,*
Neque domi, neque apud amicam mihi iam quicquam creditur.
Ibo, & consulam hanc rem amicos, quid faciundum censeant.

ACTVS V.

MENÆCHMVS Sosicles, MVLIER.

Nimis stultè dudum feci, cum marsupium Messenioni cum argento concredidi.
Immersit aliquo sese credo in ganeum.
M. *Prouisam quàm mox vir meus redeat domum.*
Sec eccum video salua sum, pallam refert.
M. *Demiror vbi nunc ambulet Messenio.*
MV. *Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.*
Non te pudet prodire in conspectum meum.
Flagitium hominis, cum istoc ornatu? M. *quid est?*
Quæ res te agitat mulier? MV. *etiámne tu impudens*
Mutire vnum verbum audes, aut mecum loqui?
M. *Quid tandem admisi in te, vt loqui non audeam?*
MV. *Rogas me? ô hominis impudentem audaciam.*
M. *Non tu scis mulier, Hecubam quapropter canem*
Graij esse prædicabant? MV. *non equidem scio.*
M. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.*
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat,
Itaque adeò iure cœpta appellari est canis.
MV. *Non istæc ego flagitia possum perpeti.*
Nam me ætatem meam viduam esse mauelim,
Quàm istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
M. *Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,*
An sis abitura à tuo viro? an mos est ita hic,
Peregrino vt aduenienti narrent fabulas?
MV. *Quas fabulas? non inquam patiar præter hac,*
Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.
M. *Mea quidem hercle caussa vidua viuito,*
Vel vsque dum regnum obtinebit Iuppiter.
MV. *At mihi negabas dudum surripuisse te.*
Nunc eandem ante oculos attines, non te pudet?
M. *Hei hercle mulier multum & audax & mala es.*
Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, vt concinnandam darem?
MV. *Næ istuc mecastor iam patrem accersam meum.*
Atque enarrabo tua flagitia, quæ facis.
I Decio, quære meum patrem, tecum simul
Vt venias ad me, ita rem mihi esse dicito.
Iam ego aperiam istæc tua flagitia. M. *sanan' es?*
Quæ mea flagitia? MV. *pallam atque aurum meum*
Domo cum suppilas vxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ, satin' hæc rectè fabulor?
ME. *Quæso hercle mulier, si scis monstra quid bibam,*
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tute hominem me arbitrare. MV. *nescio.*

M. Ego

M. *Ego te simitu noui cum Porthaone.*
MV. *Si me derides, at pol illum non potes,*
Patrem meum, qui huc aduenit, quin respicis?
Nouistin tu illum. MS. *noui, cum Calcha simul*
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem
MV. *Negas nouisse me? negas patrem meum?*
M. *Idem hercle dicam, auum si vis adducere.*
MV. *Ecastor pariter hoc, atq; alias res soles.*

SENEX, MVLIER, MENÆCHMVS Sosicles.

VT ætas mea est, atq; vt huic vsus facto est,
Gradum proferam progredi properabo.
Sed id quàm facile sit mihi, haud sum falsus,
Nam pernicitas deserit, consitus sum
Senectute, onustum gero corpus, vires
Reliquêre. vt ætas mala est, merx est ergo.
Nam res plurimas pessumas, cùm aduenit, affert.
Quas si autumem omneis, nimis longus sermo sit.
Sed hæc res mihi in pectore & corde curæ est,
Quid nam hoc sit negotij, quòd filia sic
Repentè expetit, me ad sese, me vt irem,
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quidve accersit,
Verùm propemodum iam scio, quid siet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquod.
Ita istæ solent, quæ viros subseruire
Sibi postulant, dote fretæ, feroces.
Et illi quoq; haud abstinent sæpe culpa.
Verùm est modus tamen, quo id pati vxorem oportet.
Nec pol filia vnquam patrem accersit ad se,
Nisi aut commissi, aut iurgij est caussa.
Sed quicquid id est, iam sciam, atq; eccam eam ipsam
Ante ædeis, & eius tristem virum video.
Id est, quod suspicabar: ibo aduorsum:
Appellabo hanc. MV. *salue multum mi pater.*
SE. *Salua sis, salue ne? aduenio, sed cur accersi iubes?*
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere, vter meruistis culpam, paucis non longos logos.
MV. *Nusquam equidem quicquam deliqui, hoc primùm te absoluo pater.*
Verùm viuere hic non possum, neq; durare vllo modo.
Proin tu me hinc abducas. S. *quid istuc autem est:* MV. *ludibrio pater,*
Habeor. S. *vnde?* MV. *ab illo, cui me mandauisti, meo viro.*
S. *Ecce autem litigium, quoties edixi, tandem tibi,*
Vt caueres, neuter ad me iretis cum querimonia?
MV. *Qui ego istuc, mi pater, cauere possum?* S. *mé interrogas?*
Nisi non vis, quoties monstraui tibi viro vt morem geras?
Quid ille faciat, ne id obserues, quò eat, quid rerum gerat?
MV. *At enim ille hinc amat meretricem ex proximo.*
S. *sanè sapit.*
Ob istanc industriam, etiam faxo amabit amplius.
MV. *atq; ibi potat.* S. *tuan' quidem illa caussa potabit minus,*
Siue illic siue alibi libebit? quæ hæc, malùm, impudentia est?
Vna opera prohibere ad cœnã, ne promittat, postules,
Néve quenquam accipiat alienum apud te. seruiren' tibi
Postulas viros? dare tuis opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carpere.
MV. *Non equidem mihi te aduocatum, pater adduxi, sed viro.*
Hinc stas, illinc caussam dicis. S. *si ille quid deliquerit,*
Multo tanto illum accusabo, quàm te accusaui amplius.
Quando te auratam & vestitam bene habet, ancillas, penum
Rectè præhibet, melius sanam est mulier mentem sumere.
MV. *At ille suppilat mihi aurum, & pallam ex arcis modò,*
Me despoliat, mea ornamenta iam ad meretrices degerit.
S. *Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis,*
Quæ insontem insimules. MV. *quin etiam nunc habet pallam pater,*
Et spinther, quod ad hanc detuleras, nunc quia resciui refert.
S. *Iam ego ex hoc vti factum est scibo, ibo ad hominem atq; alloquar.*
Dic mihi istuc Menæchme, quod vos dissertatis, vt sciam.
Quid tu tristis es, quid illam autem iratam abs te destituis?
M. *Quisquis es, quicquid tibi nomen est senex, summum Iouem,*
Deosq; detestor. S. *qua de re, aut cui rei, rerum omnium?*
M. *Me neq; isti male fecisse mulieri, neq; quod me arguit,*
Hanc domo ab se surripuisse, atq; abstulisse deierat.
Si ego intra ædeis huius vnquam, vbi habitat, penetraui pedem,
Omnium hominum exopto vt fiam miserorum miserrimus.
S. *Sanúsne es, qui istuc exoptes, aut neges te vnquam pedem*
In eas ædes intulisse, vbi habitas insanissime?
M. *Tun' senex ais habitare me hic in illis ædibus?*
S. *Tu negas?* M. *nego hercle verò.* M. *nimio hæc impudenter negas,*
Nisi quò nocte hac emigrasti. S. *concede huc filia.*
Quid tu ais? non hinc emigrasti? M. *quem in locum, aut rem, obsecro?*
Non ædepol scio. MV. *profectò ludis te hic. non tute tenes?*

S. Iam vero Menæchme satis iocatus es, nunc hanc rem age,
M. Quæso quid mihi tecum est: unde aut quis homo tu es? quid feci ego
Tibi, aut adeò isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
MV. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur color
Ex temporibus atq; fronte ut oculi scintillant, vide.
M. Quid mihi melius est, quàm quando illi me insanire prædicant.
Ego me assimulem insanire, ut illos à me absterreā?
MV. Et prandiculans oscitatur, quid nunc faciam mi pater?
S. Concede huc mea nata ab istoc quàm potes longissimè.
M. Euoe atq; heu Bromie, quò me in syluam venatum vocas?
Audio, sed non abire possum ab his regionibus.
Ita me illa ab læua rabiosa fœmina obseruat canis.
Pòst autem illic hircus alius, qui sæpe ætate in sua
Perdidit ciuem innocentem falso testimonio.
S. Væ capiti tuo. M. ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Vt ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
MV. Perij, mi pater, minatur mihi oculos exurere.
ME. Hei mihi, insanire me aiunt, vltrò cum ipsi insaniunt.
S. Filia. MV. heus quid est? quid agimus? S. quid si ego huc seruos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, & domi deuinciant,
Priusquam turbarum quid faciat. ME. amplius enim hercle ni
Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent, pugnis cæsum.
MV. Notas in huius ore quicquam pater?
Næ iam his oculis abscedas in malam magnam crucem.
ME. Faciam quod iubes Apollo. S. fuge domum quantum potes,
Ne hic te obtundat. MV. fugio, amabo, obserua istunc mi pater.
Ne quò hinc abeat, sumne ego mulier, misera, quæ illæc odio?
M. Haud male illanc amoui: nunc hunc ego impurissimum,
Barbarum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre,
Ita mihi imperas, vt ego huius membra atq; ossa atq; artua
Comminuam illo scipione, quem ipse habet. S. dabitur malum,
Me quidē si attigeris, aut si propius ad me accesseris.
M. Faciam quod iubes, securim capiam ancipitem, atq; hunc senem
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.
S. Enimuerò illud præcauendum est, atq; accurandum mihi.
Sanè ego illum metuo, vt minatur, nequid male faxit mihi.
M. Multa mihi imperas Apollo: nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces, atq; currum inscendere,
Vt ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam ascendo in currum, iam lora teneo, iam stimulus in manu est.
Agite equi, facitote sonitus vngularum appareant
Cursu celeri, facite inflexu sit pedum pernicitas.
S. Mihin' tu equis iunctis minare? M. ecce Apollo denuo
Me iubes facere impetum in eum qui stat, atque occidere.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat, atq; edictum Apollinis.
S. Heu herclè morbum acrem ac durum: dij vostram fidem.
Vel hic qui insanit, quàm valuit paulò prius?
Ei ecce derepentè tantus morbus incidit.
Ibo atq; accersam medicum, iam quantum potest.

MENÆCHMVS, SENEX iidem.

M. IAm ne isti abierunt quæso ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, vt validus insaniam?
Quid cesso abire ad nauem, dum saluo licet?
Vosq; omnes quæso, si senex reuenerit,
Ne me indicetis, qua platea aufugerim.
S. Lumbi sedendo, oculiq; spectando dolent,
Manendo, medicum, dum se ex opere recipiat,
Odiosus tandem vix ab ægrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Æsculapio,
Apollini autem brachium: nunc cogito,
Vtrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atq; eccum incedit, mouet formicinum gradum.

MEDICVS, SENEX.

M. QVid esse morbi dixeras? narra senex,
Num laruatus est ille, aut ceritus, fac sciā.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
S. Quin ea te causa duco, vt id dicas mihi,
Atq; illum vt sanum facias. M. perfacile id quidem est
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
S. Magna cum cura ego illum curari volo.
MED. Quin suspirabo plus sexcentos in dies,
Ita ego illum cura magna curabo tibi.
S. Atq; eccum ipsum hominem, obseruemus quam rem gerat.

MENÆCHMVS surreptus, SENEX, MEDICVS.

M. AEdepol næ hic dies peruorsus, atq; aduorsus mihi obtigit,
Quæ me clā ratus sum facere, ea omnia fecit palàm
Parasitus, qui me compleuit flagitij & formidinis.
Meus Vlysses, suo qui regi tantum conciuit mali.
Quem ego hominem, si quidem viuo, vita deuoluam sua.

Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quæ mea est,
Meo cibo, & sumptu eductus est, anima priuabo virum,
Condignè autem hæc meretrix fecit, vt mos est meretricibus,
Quia rogo pallam, vt referatur rursum ad vxorem meam,
Mihi se ais dedisse: heu ædepol, næ ego homo viuo miser.
SE. Audin' quæ loquitur? MED. se miserum prædicat. SE. adeas velim.
MED. Saluus sis Menæchme, quæso cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tute facias mali?
ME. Quin tu te suspendis? MED. ecquid sentis? MED. quid ni sentiam?
MED. Non potest hæc res ellebori iugere obtinerier.
Sed quid ais Menæchme? MEN. quid vis? MED. dic mihi hoc quod te rogo.
Album an atrum vinum potas? M. quin tu is in malam crucem.
S. Iam herclè occeptat insanire primulum. ME. quin tu interrogas,
Purpureum panem, aut puniceum, soleam ego esse, an luteum?
Soleámne esse auis squamosas, piscis penna os? S. papæ!
Audin' tu, vt deliramẽta loquitur? quid cessas dare
Potionis aliquid, priusquam percitus insaniat?
ME. Mane modò, etiam percontabor. S. aliam occipis fabulam.
MED. Dic mihi hoc etiam, solent tibi vnquam oculi duri fieri?
MEN. Quid tu me locustam censes esse homo ignauissime?
M. Dic mihi, an vnquam tibi intestina crepitant, quod sentias?
M. Vbi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.
MED. Hoc quidem ædepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscin' vsque ad lucem? M. facilen' tu dormis? cubas?
Perdormisco, si resolui argentum cui debeo.
Quin te Iuppiter, dique omnes percontator perduint.
M. Nunc homo insanire inceptat. de illis verbis, caue tibi.
SE. Imo modestior nunc quidem est de verbis, præut dudum fuit.
Nam dudum vxorem suam esse aiebat rabiosam canem.
M. Quid ego dixi? S. insanis, inquam. M. egóne? S. tu istic, qui mihi
Etiam me iunctis quadrigis minitatu's prosternere.
Egomet hæc te vidi facere, egomet ecce te arguo.
M. At ego te sacram coronam surripuisse Ioui scio,
Et ob eam rem in carcerem ted esse compactum scio.
Et postquam es emissus, cæsum virgis sub furca scio.
Tu patrem occidisse, & matrẽ vendidisse etiam scio.
Satin' hoc pro sano maledicta maledictis respondeo?
S. Obsecro herclè medice properè, quicquid facturu's face.
Non vides hominem insanire? M. scin' quid facias optumum?
Ad me face vt deferatur. S. itan' censes? M. quippini?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem. S. age vt lubet.
M. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
MEN. At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.
M. Accerse homines, qui illinc ad me deferant. S. quot sunt satis?
MEN. Proinde vt insanire video, quatuor, nihilominus.
S. Iam hic erunt, asserua tu istunc medice. M. imò ego ibo domum,
Vt parentur, quibus paratis opus est. tu seruos iube,
Hunc ad me ferant. S. iam ego illic faxo eris. M. ego abeo. S. vale.
M. Abiit socer, abiit medicus, nunc solus sum. proh Iuppiter.
Quid illuc est, quod meme hic homines insanire prædicant?
Neque ego insanio, neque ego pugnas, neque lites cœpio.
Saluus, saluos alios video: noui homines, alloquor.
An qui perperam insanire me aiunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio, at vxor non sinit.
Huc autem intromittit nemo, nimis prouentum est nequiter.
Hic ero vsque ad noctem, saltem credo intromittar domum.

MESSENIO seruus.

SPectamen bono seruo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitátque,
Vt absente hero, rem heri diligenter
Tutetur, quàm si ipse assit, aut rectius:
Tergum quàm gulam, crura quàm ventrem oportet
Potiora esse, cui cor modestè situm est.
Recordet id, qui nihili sunt, quid iis preciȷ
Detur ab suis heris ignauis improbis
Viris, verbera, compedes, molæ, magna
Lassitudo, fames, frigúsque durum.
Hæc precia sunt ignauiæ.
Id ego malè malum metuo, propterea bonum
Esse certum est potius quã malum. nam magis multo
Patior facilius verba, quàm verbera:
Nimióque edo libentius molitum, quàm
Molitum præbeo, propterea heri imperium
Exequor bene, & sedulo seruio
Atque id mihi prodest. alij sunt ita, vt in rem
Esse ducunt, sint: ego ita ero, vt me esse oportet.
Metum comitem mihi adhibeã, culpa vt abstineam,
Heróque vt omnibus in locis siem præsto.
Serui qui culpa carent, & metuunt, ij
Solent esse heris vtibiles. nam illi qui nihil

Metuunt, postquam malum promeriti sunt, tunc metuunt.
Metuam ego haud multum quidem. propè est quando
Herus qui quod faciam, precium exoluet mihi.
Ego hoc exemplo seruio, tergo ut in rem esse arbitror.
Postquam in taberna vasa & seruos collocaui, ut iusserat
Venio aduorsum. nunc fores pultabo, adesse ut me sciat,
Neque utrum ex hoc saltu damni saluum scio eliciam foras.
Sed metuo, ne serò veniam depugnato prælio.

SENEX, MENÆCHMVS surreptus, LORARII, MESSENIO seruus.

PEr ego vobis deos atque homines dico, imperium meum
Sapienter habeatis curæ, quæque imperaui atque impero,
Facite illic homo in medicinam oblatus sublimis fiet,
Nisi quidem vos vestra crura, aut latera nihili penditis.
Caue quisquam quod illic minitetur vostrum flocci fecerit.
Quid statis? quid dubitatis? iam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: præstò ero illic, cùm venietis. MES. *occidi.*
Quid hoc est negocij? quid illic homines ad me currunt obsecro?
Quid vultis vos? quid quæritatis? quid me circunsistitis?
Quò rapitis me? quò fertis me? perij. obsecro vostram fidem,
Epidamnienses subuenite ciues. quin me mittitis?
MES. *Proh di immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?*
Herum meum indignissimè nescio qui, sublime ferût.
ME. *Ecquis suppetias mihi audet afferre?* MES. *ego here audacissumè.*
O facinus indignum & malum. Epidamnij ciues, herum
Meum, hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit;
Mittitis? MEN. *nunc obsecro te, quisquis es, operam des mihi,*
Neu sinas in me insignitè fieri tantam iniuriam.
M. *Imo & operam dabo, & defendam & subuenibo sedulo.*
Nunquam te patiar perire, me perire est æquius.
Eripe oculum isti ab humero, qui te tenet here, obsecro.
Hisce ego iam sementem in ore faciam, pugnósque obseram.
Maximo hodie malo hercle vostro istunc fertis, mittite.
M. *Teneo ego huic oculum.* M. *face ut oculi locus in capite appareat.*
Vos scelesti, vos rapaces, vos prædones. LO. *periimus.*
Obsecro hercle. M. *mittite ergo.* M. *quid me vobis tectio est?*
Plecte pugnis. M. *agite, abite, fugite hinc in malam crucem.*
Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc præmij feres.
Nimis autem bene, ora commentaui, atque ex mea sententia.
Ædepol here ne tibi suppetias tempore aduenii modò.
M. *Et tibi di semper adolescens, quisquis es, faciant bene.*
Nam absque te esset, hodie nunquam ad solem occasum viuerem.
MES. *Ergo ædepol si rectè facias, here me emittas manu.*
M. *Liberem ego te?* M. *verum, quandoquidem here te seruaui.* M. *quid est?*
Adulescens erras, M. *quid erro?* M. *per Iouem adiuro patrem,*
Me herum tuum non esse. MES. *non taces tu?* MEN. *non mentior.*
Nec meus seruus unquam tale fecit, quale tu mihi.
MES. *Sic sine igitur, si tuum negas me esse, abire liberum.*
M. *Mea quidem hercle causa liber esto, atque ita quò voles.*
M. *Nempe iubes?* M. *iubeo hercle, si quid imperij est in te mihi.*
M. *Salue mi patrone.* SERVVS ALIVS. *Cum tu liber es Messenio,*
Gaudeo. MES. *credo hercle vobis. sed patrone, te obsecro,*
Ne minus imperes mihi, quàm cùm tuus seruus fui.
Apud te habitabo, & quando ibis, unà tecum ibo domum.
ME. *Minimè.* MES. *nunc ibo in tabernam, vasa & argentum tibi*
Referam. rectè est obsignatum in vidulo, marsupium,
Cum viatico, id tibi iam nunc afferam. ME. *affer strenuè.*
M. *Saluum tibi ita ut mihi dedisti, redhibeo. hic me mane.*
MEN. *Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt multis modis.*
Alij me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras.
Etiam hic seruum esse se meum aiebat, quem ego emisi manu.
Is ait se mihi allaturum cum argento marsupium.
Id si attulerit, dicam ut à me abeat liber quò voles:
Ne dum quando sanus factus sit, à me argentum petat.
Socer & medicus me insanire aiebat. quid sit? mira sunt.
Hæc nihilo mihi esse videntur secius, quàm insomnia.
Nunc ibo intrò ad hanc meretricem, quanquam succenses mihi,
Si possum exorare, ut pallam reddat, quam referam domum.

MENÆCHMVS

MENÆCHMVS Sosicles, MESSENIO seruus.

MEN. hodie vsquam conuenisse te audax audes dicere,
Postquam aduorsum mihi imperaui, vt huc venires? MES. quin modò
Eripui homines, qui te ferebant sublimen quattuor,
Apud hasce ædeis, tu clamabas deûm fidem atq; hominum.
Quom ego accurro, teq; eripio, vi pugnãdo, ingratiis,
Ob eam rem, quia te seruaui, me amisisti liberum.
Quem argentum dixi me petere, & vasa, tu, quantum potest,
Præcurristi obuiam, vt quæ fecisti, inficias eas.
M. Liberum ego te iussi abire? MES. certo. M. cui certissimum'st,
Mepte potius fieri seruum, quàm te vnquam emittam manu.

MENÆCHMVS surreptus, MESSENIO, MENÆCHMVS Sosicles.

SI voltis oculos iurare: nihilo hercle ea causa magis
Facietis, vt ego hodie abstulerim pallam & spinther pessimæ.
ME. Proh dij immortales, quid ego video? M. so. quid vides? MES. speculum tuum.
M. so. Quid negotij est? MES. tua est imago, tam consimilis est, quàm potest.
ME. so. Pol profectò haud est dissimilis, meam quod formam noscito.
M. so. O adulescens salue, qui me seruasti, quisquis es.
ME. so. Adulescens quæso hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.
M. su. Non edepol ita promeruisti de me, vt pigeat quæ velis.
Mihi est Menæchmo nomen. M. so. imò, id est ædepol mihi.
ME. su. Siculus sum Syracusanus. M. so. ea domus & patria est mihi.
M. su. Quid ego ex te audio? M. so. hoc quod res est. MES. noui equidem hunc, herus est meus.
Ego quidẽ huius seruus sum, sed me esse huius credidi.
Ego hunc censebã esse te, huic etiã exhibui negocium.
Quæso ignoscas, si quid stultè dixi, atq; imprudens tibi.
M. so. Delirare mihi videre, non commeministi, simul
Te hodie mecum exire è naui? ME. enimuerò æquum postulas.
Tu mihi herus es, tu seruũ quære: salueto tu, tu vale.
Hunc ego esse aio Menæchmum. ME. su. at ego me. M. so. quæ hæc est fabula?
Tu es Menæchmus? ME. su. me esse dico Moscho prognatum patre.
M. so. Tu meo patre es prognatus? ME. su. imò equidem adolescens, tuum
Tibi neq; occupare patrem, neq; præripere postulo.
M. Dij immortales, spem insperatam date mihi, quam suspicor.
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo.
Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint sibi.
Sed vocabo herum. Menæchme. MEN. AMBO. quid vis? MES. non ambos volo.
Sed vter vestrûm est huc aduectus naui mecum? ME. su. non ego.
M. so. At ego. ME. te volo igitur, huc concede. M. so. concessi, quid est?
ME. Illic homo aut sycophanta, aut geminus est frater tuus.
Nanq; ego hominem homini similiorem nunquam vidi alterum.
Neq; aqua aquæ, neq; lacte est lacti, crede mihi, vsquam similius,
Quàm hic tui est, tuq; huius: postea autem eandem patriam ac patrem
Memorat. melius est nos adire, atq; hunc percõtarier.
M. so. Hercle quin tu me admonuisti rectè, & habeo gratiam.
Perge operam dare obsecro hercle. liber esto, si inuenis
Hunc meum fratrem esse spero. ME. & ego idem spero fore.
Quid ais tu? Menæchmum opinor te vocari dixeras.
M. su. Ita verò. MES. huic item Menæchmo nomen est in Sicilia.
Te Syracusis natum esse dixisti, hic natus est ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti, huic itidem fuit.
Hanc operã potestis ambo mihi dare, & vobis simul.
M. su. Promeruisti, vt nequid ores, quod velis, quin impetres.
Tanquam si me emeris argento, liber seruibo tibi.
MES. Spes mihi est, vos inuenturos fratres germanos duos
Geminos, vna matre natos, & patre vno, vno die.
M. su. Mira memoras: vtinam efficere, quod pollicitu's, possies.
ME. Possum, sed nunc agite, vterq; id quod rogabo dicite.
M. su. Vbi lubet, roga, respondebo: nihil reticebo quod sciam.
MES. Est tibi nomen Menæchmus? M. su. fateor. ME. est itidem tibi.
M. so. est. MES. patrem fuisse Moschum tibi ais? M. su. ita verò. M. so. & mihi.
MES. Esne tu Syracusanus? M. su. certò. MES. quid tu? M. so. quippini.
MES. Optime, vsq; adhuc conueniunt signa, porrò operam date.
Quid longissimè meministi, dic mihi, in patria tua?
M. su. Cum patre vt abij Tarentum ad mercatum, postea
Inter homines me deerrare à patre, atq; inde auehi.
ME. so. Iuppiter supreme, serua me. MES. quid clamas? quin taces?
Quot eras annos nat⁹, cùm te pater à patria auehit?
M. su. Septuennis. nam tum dentes mihi cadebant primulum.
Neq; patrem vnquam post illa ego vidi. MES. quid vestrûm patri
Filij quot eratis? M. su. vt nũc maximè memini, duo.

M. Vter eratis, tun' an illis maior? M. su. æquè ambo pares.
ME. Quî potest? M. su. gemini ambo eramus. M. so. dij me seruatum uolunt.
MES. Si interpellas, ego tacebo. M. so. potius taceo. MES. dic mihi.
Vno nomine ambo eratis? M. su. minime. nam mihi hoc erat,
Quod nunc est, Menæchmus, illum tum vocabant Sosiclem.
M. so. Signa agnoui, contineri, quin complectar, non queo.
Mi germane gemine frater, salue, ego sum Sosicles.
ME. su. Quomodo igitur post Menæchmo nomen est factum tibi?
M. so. Postquam ad nos renunciatum est, te & patrem esse mortuum,
Auos noster mutauit. quod tibi nomen est, fecit mihi.
M. su. Credo ita esse factum. ut dicis, sed mihi hoc responde. M. so. roga.
M. su. Quid erat nomen nostræ matri? M. so. Theusimarcæ. M. su. conuenit.
O salue insperate multis annis postquam conspicor.
Frater. M. so. & tu quem ego multis miseriisq; laboribus
Vsq; adhuc quæsiui, quemq; ego esse inuentum gaudeo.
M. so. Hoc erat, quod hæc te meretrix huius vocabat nomine.
Hunc cēsebat te esse, credo, cum vocat te ad prandiū.
M. su. Nanq; ædepol hic mihi hodie iussi prandium appararier,
Clam meam vxorē, cui pallam surripui dudū domo.
Eam dedi huic. M. so. hancne dicis frater pallam, quam ego habeo?
M. su. Quomodo hæc ad te peruenit? M. so. meretrix hæc ad prandium
Me adduxit, me sibi dedisse aiebat. prandi perbene,
Potaui, atq; accubui scortum, pallam & aurum hoc mihi dedit.
M. su. Gaudeo ædepol, si quid propter me tibi euenit boni.
Nanq; illa cùm te ad se vocabat, me esse credidit.
M. so. Numquid me morare, quin ego liber, vt iussisti eam?
M. su. Optimum atq; æquissimum orat frater, fac caussa mea.
M. so. Liber esto. M. su. cùm tu es liber, gaudeo Messenio.
M. su. Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuò vt siem.
M. so. Quoniam hæc euenerunt frater nobis ex sententia,
In patriam redeamus ambo. M. su. faciam frater, vt tu voles.
Auctionem hic faciam, & vendam quicquid est, nunc interim
Eamus intrò frater. ME. so. fiat. MES. scitin' quid ego vos rogo?
M. su. Quid? M. mihi vt præconium detis. M. su. dabitur MES. ergo nunc iam
Vis conclamari auctionem fore quidem? M. su. die septimi.
MES. Auctio fiet Menæchmi manè sanè septimi.
Venibunt serui, suppellex, fundi, ædeis, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, præsenti pecunia.
Venibit uxor quoq; etiam, si quis emptor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc spectatores valete, & nobis clare plaudite.

MILES GLORIOSVS.

DRAMATIS PERSONAE.

PYRGOPOLINICES miles.
ARTOTROGVS paras.
PALÆSTRIOS seruos.
PERIPLECTOMENES senex.
PHILOCOMASIVM meretrix.
PLEVSIDES adolescens.
MILPHIDIPPA ancilla.
ACROTELEVTIVM meretrix.
PVER.
CARIO coquus.

ARGVMENTVM.

MERETRICEM Athenis Ephesum miles auehit.
Id hero dum amanti seruus nunciare vult,
Legato peregrè captus ipsi' in mari,
Et illi eidem militi dono datus est.
Suum arcessit herum Athenis, atq; adforas
Geminis communem clam parietem in ædibus
Licere vt quiret conuenire amantibus.
Obhærentis conctos hos vidit de tegulis,
Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.
Itemq; impellit militem Palæstrio.
Omissam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat vxor nubere:
Vltrò abeat, orat, donat multa, ipse in domo
Senis prehensus, pœnas pro mœcho luit.

ALTERVM ARGVMENTVM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuò
Atheniensis iuuenis. Naupactum is domo

Legatus

Legatus abijt. miles in eandem incidit.
Deportat Ephesum inuitam. seruos Attici
Vt nuntiaret domino factum, nauigat,
Capitur, donatur illic captus militi.
Ad herum vt veniret Ephesum, scribit. aduolat
Adolescens, atque in proximo diuortitur,
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit seruus, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit mulieris
Sororem adesse. mox ei dominus ædium
Suam clientem sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille. sperat nuptias,
Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGVS.

Curate vt splendor meo sit clypeo clarior,
Quàm solis radij esse, olim cùm sudum'st solent,
Vt vbi vsus veniat, contrà conserta manu,
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus,
Nam ego hanc machæram mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neve animum despondeat,
Quia se iampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.
Sed vbi Artotrogus? AR. *hic est. stat propter virum*
Fortem, atque fortunatum, & forma regia,
Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere,
Neq; æquiparare suas virtutes ad tuas.
PY. *Quémne ego seruaui in campis Curgustidoniis,*
Vbi Bombomachides Cluninstaridysarchides
Erat imperator summus, Neptuni nepos.
AR. *Memini, nempe illum dicis cum armis aureis,*
Cuius tu legiones difflauisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut paniculam tectoriam.
PY. *Istuc quidem ædepol nihil est.* AR. *nihil hercle hoc quidem,*
Præut alia dicam, tu quæ nunquam feceris.
Periuriorem hoc homine si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est,
Me sibi habeto, & ego me illi mancupio dabo,
Ni vnum epityrum apud illum esuriens, insanè edā.
PY. *Vbi tu es?* AR. *eccū ædepol, vti elephāto in India*
Quo pacto pugno perfregisti brachium.
P. *Quid brachium?* AR. *illud dicere volui, femur.*
P. *At indiligenter hic eram.* AR. *pol si quidem*
Connixus esses, per corium, per viscera,
Perq; os elephanto brachium transmitteres.
P. *Nolo istæc hic nunc.* AR. *ne hercle operæprecium quidem*
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has ærumnas, auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.
Et assentandum est, quid hic mentibitur.
PY. *Quid illud quod dico?* A. *hem scio iam quid vis dicere.*
Factum hercle, memini fieri. Quid id est? AR. *quicquid est.*
P. *Habes tabellas?* AR. *vis rogare, habeo & stilum.*
PY. *Facetè aduertis animum tuum ad animum meum.*
AR. *Nouisse mores me tuos meditatè decet,*
Curamq; adhibere vt præuolet mihi quò tu velis.
PY. *Ecquid meministi?* AR. *memini, centum in Cilicia,*
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi sexaginta Macedones,
Sunt homines tu quos occidisti vno die.
PY. *Quanta istæc hominum summa est?* AR. *septem millia.*
P. *Tantum esse oportet, rectè rationem tenes.*
AR. *At nullos habeo scriptos, sic memini tamen.*
P. *Ædepol memoria est optuma.* AR. *offæ me monet.*
P. *Dum talem facies, qualem adhuc assiduò ædes,*
Communicabo te semper mensa mea.
AR. *Quid in Cappadocia? vbi tu quinquagintos simul,*
Ni hebes machæra foret, vno ictu occideres?
At peditatus reliquiæ erant, si viuerent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolinicem te vnum in terra viuere,
Virtute & forma & factis inuictissimis?
Amant te omnes mulieres: neq; hercle iniuria,
Qui sis tam pulcher, vt vel illæ quæ here pallio
Me reprehendere. P. *Quid heri dixerunt tibi?*
AR. *Rogitabant, hiccine Achilles, inquit, tibi?*
Immò eius frater, inquam. innuit illarum altera,
Ergo mecastor pulcher est inquit mihi,
Et liberalis visus, cæsaries quàm decet?
Ne illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant.
P. *Itáne aiebat tandem?* AR. *quæ me ambæ obsecrauerint,*
Vt te hodie quasi pompam illac præterducerem.
P. *Nimia est miseria pulchrum esse hominem nimis.*
AR. *Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant*
Videre vt liceat, ad se accersi iubent.
Vt tuo non liceat dare operam negocio.
P. *Videtur tempus esse, vt eamus ad forum,*
Vt in tabellis quos consignaui hic heri
Latronibus ego dinumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere orauit maximo,
Vt sibi latrones cogerem, & conscriberem:
Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.
AR. *Age eamus ergo.* P. *sequimini satellites.*

ACTVS II.

PALÆSTRIO.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum vestra erit benignitas.
Qui autem auscultare nolit, exurgat foras,
Vt sit vbi sedeat ille, qui auscultare volt.
Nunquam assedistis causa in festiuo loco,
Comœdiæ quam nos modò acturi sumus,
Et argumentum & nomen vobis eloquar.
Alazon Græcè huic nomen est comœdiæ.
Id nos Latinè gloriosum dicimus.
Hoc oppidum Ephesust. miles meus est herus,

Qui hinc ad forum abijt, gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus periurij atq; adulterij.
Ait sese vltrò omnes mulieres sectarier,
Is deridiculu'st quaqua incedit omnibus.
Itaq; hic meretrices labiis dum ductant eum,
Maiorem partem videas valgis suauijs.
Nam ego haud diu apud hunc seruitutem seruio,
Id volo vos scire, quomodo ad hunc deuenerim
In seruitutem, ab eo, cui seruiui prius.
Date operam, nam nunc argumentum exordiar,
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus.
Is amabat meretricem æquè Athenis Atticis,
Et illa illum contrà, qui est amor cultu optimus.
Is publicè legatus Naupactum fuit.
Magna reipublicæ namq; hic in gratia est.
Interim vt hic miles fortè Athenas aduenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei.
Occœpit eius matri suppalparier,
Vino, ornamentis, opiparisq; obsoniis.
Itaq; intimum ibi se miles apud lenam facit.
Vbi primùm euenit militi huic occasio,
Sublenit os illæ lenæ & matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam,
Conijcit in nauem miles clam matrem suam.
Eamq; inuitam huc mulierem in Ephesum aduehit,
Ego quantum citius possum, mihi nauem paro,
Vbi amicam herilem Athenis auectam scio.
Inscendo, vt eam rem Naupactum ad herum nunciem.
Vbi sumus prouecti in altum, id quod volunt,
Capiunt prædones nauem illam, vbi vectus fui.
Prius perij, quàm ad herum veni, quò ire occœperam.
Ille me qui cepit, dat me huic dono militi.
Hic postquam in ædis me ad se deduxit domum,
Video illam amicam herilem Athenis quæ fuit.
Vbi contrà aspexit me, oculis mihi signum dedit,
Ne se appellarem. deinde, postquam occasio est,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas.
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu,
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit,
Neque peius quenquam odisse, quàm istum militem.
Ego quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignaui clanculum,
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat,
Vt is huc veniret, is non spreuit nuncium.
Nam & venit, & is in proximo hic diuortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem:
Itaq; ille amanti suo hospiti morem gerit,
Nosq; opera consilioq; adhortatur, iuuat.
Itaq; ego paraui hic intus magnas machinas,
Qui amantes vnà inter se faciam vt conueniant.
Nam vnum conclaue concubinæ quod dedit
Miles, quò nemo nisi eapse inferret pedem,
In eo conclaui ego perfodi parietem,
Qua commeatus clàm esset hinc huic mulieri,
Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
Nam meus conseruus est homo haud magni preti,
Quem concubinæ miles custodem addidit.
Et nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam ob oculos obijciemus, eumq; ita
Faciemus, vt, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic, & illinc mulier feret imaginem,
Atq; eadem erit. verùm alia esse assimulabitur.
Ita sublinitum est os custodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc à vicino sene.
Ipse exit: hic est lepidus, quem dixi, senex.

PERIPLECTOMENES, PALÆSTRIO.

PE. Nisi hercle defregeritis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum, ego vestra faciam latera lorea.
Mihi quidem iam arbitri vicini sunt, meæ quid fiat domi,
Ita per impluuium intrò spectant. nunc adeò edico omnibus,
Quemque à milite hic videritis hominem in nostris tegulis,
Extra vnum Palæstrionem, hunc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam aut columbam se sectari, aut simiam
Dicat, disperistis ni vsque ad mortem mulcassitis male.
Atq; adeò, vt ne legi fraudem faciam talariæ,
Accuratote vt sine talis domi agitent conuiuium.
PA. Nescio quid malè factum à nostra huic familia est, quantum audio,
Ita hic senex talos elidi iussit conseruis meis,
Sed me excepit. nihil facio quid illis faciat cæteris.
Aggrediar hominem: estne aduersum? est quasi.
Quid agis Periplectomene? PE. haud multos homines, si optandum foret,
Nunc videre & conuenire quam te, mauellem. PA. quid est?
Quid negotij est? P. res palàm est. PA. quæ res palàm est? PE. de tegulis.
Modò nescio quis inspectauit vestrorum familiarium
Per nostrum impluuium intus apud nos Philocomasium, atq; hospitem,
Osculantis. PA. quis homo vidit? P. tuus conseruus est. PA. quis homo est?
PE. Nescio, ita abripuit repentè sese subitò. PA. suspicor
Me perijsse. P. vbi abijt, conclamo, heus quid agis tu inquam in tegulis?
Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.
PA. Væ mihi misero, cui pereundum est propter nihili bestiam.
Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est? PE. cum exibam, hic erat.
P. Sis iube transire huc, quantum potest. sed vt videant domi

Furi-

Familiares: nisi quidem illa nos vult, qui serui sumus,
Propter amorem suum omnis crucibus contubernalis dari.
P. *Dixi ego istuc, nisi quid aliud vis.* P. *volo, hoc dicito,*
Paret artem & disciplinam, obtineat colorem. P. *quemadmodum?*
P. *Vt eum qui hic se vidit, vero vincat, vt ne viderit,*
Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
Qui arguat, se, eum contrà vincat iureiurando suo.
Domi habet animum falsiloquum, falsificum, falsiiurium,
Domi dolos, domi dolenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam supplicat, si qua est mala.
Domi habet hortum, & condimenta ad omnes mores mellifica.
P. *Ego istæc, si erit hic, nũciabo. sed quid est Palæstrio,*
Quod volutas astute tecum in corde? P. *paulisper tace,*
Dum ego mihi consilia in animum conuoco, & dum consulo
Quid agam, quem dolum doloso contrà conseruo patrem.
Qui illam hic vidit osculantem, id visum, vt ne visum siet.
P. *Quare, ego hinc abscessero abs te sermone interim. illic sis vide*
Quemadmodum astitit seuera fronte, curas cogitãs.
Pectus digitis pultat, cor credo euocaturus foras.
Ecce autem auortit nisus læuus, in femine habet læuam manum,
Dextera digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum, ita vehementer quòd acto ægrè suppetit,
Concrepuit digitis, laborat, crebrò commutat status.
Eccere autem capite nutat, non placet quod repperit,
Quicquid est incoctum, non expromit, bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat, columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profectò mihi illa ædificatio,
Nam os columnatum poetæ esse inaudiui barbaro,
Cui bini custodes semper totis horis accubant.
Euge ἐυχημόνως hercle astitit, & dulcè & comœdicè.
Nunquam hodie quiescet, priusquam id quod petit perfecerit.
Habet, opinor, age, si quid agis, vigila, ne somno stude,
Nisi quidem hic agitari mauis varius virgis, ni vigilas.
Tibi ego dico, feriatus ne sis, heus te alloquor Palæstrio,
Vigila, inquam, expergiscere, inquam. lucet hoc inquam P. *audio.*
P. *Viden' hostis tibi adesse? tuóque tergo obsidium? consule,*
Arripe opem, auxiliúmque ad hanc rem properè, hoc non placidè decet.
Anteueni aliqua, aliquos mitte, circumduce exercitum.
Curre in obsidium perduellis, nostris præsidium para.
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam,
Qua cibatus commeatúsque ad te, & legiones tuas
Tutò possit peruenire. hanc rem age, res subitaria est.
Reperi, comminiscere, cedò calidum consilium citò:
Quæ hic est visa, vt visa ne siet, facta infecta vt sient.
Magnum illic honorem incipis, & magna munis mœnia.
Tute vnus si recipere hoc ad te dicis, confidentia est
Nos inimicos profligare posse. P. *dico & recipio*
Ad me. P. *& ego imperatorem dico. id quod petis.* P. *at te Iuppiter*
Bene amet. P. *at imperti amice, me quod commentus's.* P. *tace,*
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, vt scias.
Iuxta mecum mea consilia. P. *salua sumes indidem.*
P. *Herus meus elephanti corio circũtectus est, nõ suo.*
Neque habet plus sapientiæ, quam lapis. P. *egomet istuc scio.*
P. *Nunc sic rationem incipissam. ita hanc instituam astutiam,*
Vt Philocomasio hanc sororem geminam germanam alteram
Dicam Athenis aduenisse, cum amatore aliquo suo.
Tam similem, quam lacte lacti est. & apud te eos hic diuortier
Dicam hospitio. P. *euge, euge, lepide, laudo commentum tuum.*
P. *Vt si illic concriminatus sit aduersum militem*
Hic meus conseruus, eam vidisse cum alieno oscularier,
Eum arguam vidisse apud te contrà conseruum meum,
Cum suo amatore amplexantem atque osculantem. P. *immò ita optimè.*
Idem ego dicam, si me exquiret miles. P. *sed simillimas*
Dicito esse. & Philocomasio id præcipiẽdũ est, vt sciat.
Ne titubet, si quæret ex ea miles. P. *nimis doctũ dolũ.*
Sed si ambas videre in vno miles concilio volet,
Quid agimus? P. *facile est, trecentæ possunt caussæ concinni:*
Nõ domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lauat,
Prandet, potat, occupata'st, operæ non est, non potest,
Quantumuis prolationem, dummodo nunc prima via
Inducamus, vera vt esse credat quæ mentibitur.
P. *Placet vt dicis.* P. *intrò abi ergo, & si istic est mulier, iube*
Citò domum transire, atque hæc ei monstra & præcipe,
Vt teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore. P. *doctã tibi illam perdoctam dabo,*
Nunquid aliud? P. *intrò vt abeas.* P. *abeo.* PA. *& quidem ego ibo domum.*
At quem hominem inuestigando sumam operam, hinc dissimulauero.
Qui fuerit conseruus, qui hodie fuerit sectatus simiam.

Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiarium
Participauerit de amica heri, vidisse sese eam
Hic in proximo osculantem cum alieno adolescentulo.
Noui morem ego, & tacere nostrorum solus scio.
Si inuenio qui vidit, ad eum vineas, pluteósque agã.
Res parata est, vi, pugnandóque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus
Vsque donec persecutus volpem ero vestigiis,
Sed fores cõcrepuerunt nostræ. ego voce moderabo me.
Nam illic est Philocomasio custos meus conseruus, atque it foras.

SCELEDRVS, PALÆSTRIO.

Nisi quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis.
Certò ædepol scio me vidisse hic proximæ viciniæ
Philocomasium herilem amicam sibi aliud quærere.
P. Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audiui loqui.
S. Quis hic est? P. tuus conseruus. quid agis Sceledre? S. te Palæstrio
Volupe'st conuenisse. P. quid iam? aut quid negotij? fac sciam.
S. Metuo. P. Quid metuis? S. ne hercle hodie quantum hic familiarium est,
Maximum in malum, cruciatúmque insiliamus. P. tu sali
Solus; nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic moror.
S. Nescis tu fortasse, apud nos facinus est quod natum hic nouum?
P. Quod id est facinus? S. impudicum. P. tute scis soli tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. S. nõ faciam enim quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
P. Ædepol Sceledre homo sectatu's nihili nequam bestiam.
S. Dij perdant. P. te istuc æquum, quoniam occepisti loqui.
S. Forte fortuna per impluuium huc despexi proximũ,
Atque ego illic aspicio, osculantem Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente. P. quod ego Sceledre scelus ex te audio?
S. Profectò vidi. P. tuten? S. egomet duobus his oculis meis.
P. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. S. num tibi
Lippus videor? P. medicum istuc tibi melius percontarier.
Verùm enim tu istam, si te dij ament, temere haud tollas fabulam
Tuis nunc cruribus, capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi iam ut pereas, paratum est dupliciter, nisi supprimis
Tuum stultiloquium. S. qui verò dupliciter P. id dicam tibi.
Primum dum falso insimulas Philocomasium, hoc perieris.
Iterum si id verum est, tu ei custos additus, perieris.
S. Quid fuat me nescio. hæc me vidisse ego certò scio.
P. Pergin' infelix? S. quid tibi vis dicam, nisi quod viderim?
Quinetiam nunc hic in proximo est. P. eho an non domi est?
S. Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.
P. Certum est facere id. S. hic te operiar, eadem illi insidias dabo.
Quàm mox horsum ad stabulum iunix recipiat se è pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi miles tradidit.
Nunc, si indicium facio, interij: si taceo, interij tamen.
Si hoc palàm fuerit, quid peius muliere atque audacius?
Dum ego in tegulis sum, illac hæc se hospitio edit foras.
Ædepol facinus fecit audax hoccine si miles sciat?
Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hunc in crucem.
Hercle quicquid est, mussitabo potius, quàm inteream male.
Non ego possum quæ ipsa sese venditat, tutarier,
P. Sceledre Sceledre. S. quis homo interminat? P. est alter audacior
Quis magis diis inimicis natus, quàm tu, atque iratis? S. quid est?
P. Iube tibi oculos effodiri, quibus id quod nusquam est vides.
S. Quid nusquam? P. non ego nunc emam vitam tuam vitiosa nuce.
S. Quid negotij est? P. quid negotij sit, rogas? S. cur non rogem?
P. Nonne tibi istam prætruncari linguam largiloquam iubes?
S. Quamobrem iubeam? P. Philocomasium eccam domi, quam in proximo
Vidisse aiebas te osculantem atque amplexantem cum altero.
S. Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.
P. Quid iam? S. quia luscitiosus. P. verbero, ædepol tu quidem
Cæcus, non luscitiosus. nam illam vidi quidem domi.
S. Quid domi? P. domi hercle verò. S. abi, ludis me Palæstrio.
P. Tam mihi sunt manus inquinatæ. S. quid dum? P. quia ludo luto.
S. Væ capiti tuo. P. tuo istuc Sceledre promitto fore,
Nisi oculos, orationémque aliam commutas tibi.
Sed fores concrepuerunt nostræ. S. at ego illas obseruo fores.
Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit, nisi recto ostio.
P. Quin domi eccam, nescio quæ te Sceledre scelera suscitant.

S. Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum.
Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his ædibus.
Hic obsistam, ne imprudenti huc ea se surrepsit mihi.
P. Meus illic homo est, deturbabo iam ego illum de pugnaculis.
Vin' iam faciam vt stultiuidum te fatearis? S. age face.
P. Neq; te quicquam sapere corde, neq; oculis vti? S. volo.
P. Nempe tu istic ais esse herilem concubinam? S. atque arguo
Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.
P. Scin tu nullum commeatum hinc esse etiam à nobis? S. scio,
Neque solarium, neque hortum, nisi per impluuium scio.
P. Quid nunc si ea domi est, si faciam vt eam hinc extre videas domo,
Dignus est verberibus multis? S. dignus. P. serua istas fores
Ne tibi clam se subterducat istinc, atque huc transeat.
S. Consilium est ita facere. P. ego iam illam huc tibi sistam in viam.
S. Agedum ergo face. volo scire vtrum ego, id quod vidi, viderim:
An illic faciat quod facturum dicit ea vt sit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo vtendos foris,
Sed hic illi supparasitatur semper, hic ei proximus est,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur,
Nam illic noster est fortasse circiter triennium,
Neq; cuiquam, quàm illi in nostra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc obseruare ostium.
Hac obsistam, sic quidem pol verba mihi nunquam dabunt.

PALÆSTRIO, PHILOC. SCELEDRVS.

PRæcepta facio vt memineris. PH. toties monere mirum est.
PA. At metuo, vt satis sit subdola. PH. cedò vel doctas docebo,
Memini malas, vt sint malæ, mihi pol è quo superfit.
PA. Age iam nunc, insiste in dolos, ego abs te procul recedam.
Quid astas tu Sceledre? SC. hanc rem gero, habeo auris, loquere quid vis.
PA. Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum, extra portam,
Dispessis manibus patibulum cum habebis. S. quámnam ob rem?
PAL. Respice dum ad læuam, quis illæc est mulier. SC. proh dij immortales.
Heri concubina est hæc quidem. PA. mihi quoq; pol ita videtur.
Age nunc iam quando lubet. SC. quid agam? PAL. peri, peri properè.
PH. Vbi iste bonus seruus, qui propudij me maximè innocentem
Falsò insimulauit. PAL. hem tibi, hic mihi id dixit. PH. tibi quæso? Dixti
Tuen' vidisse in proximo hic, scelesse me osculantem?
PAL. Atq; cum alieno adolescentulo dixit. SC. dixi hercle verò.
PH. Tun' me vidisti? S. atq; his oculis quidem. PH. carebis credo,
Qui plus vident, quam quod vident. SC. nunquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim. PH. ego verò stulta moror multum,
Quæ cum hoc insano fabulem, quem pol ego capitis perdam.
SC. Noli minitari, scio crucem futuram mihi sepulchrum.
Ibi mei maiores sunt siti, pater, auus, proauus, abauus.
Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palæstrio, obsecro vnde
Hæc exit huc? PA. vnde, nisi domo? SC. domo? PAL. te vidente. SC. video.
Nisi mirum est facinus, quomodo hæc hinc potuerit transire:
Nam certè neq; solarium hic apud nos est, neq; hortus vllus,
Neque fenestra, nisi clathrata. nam certò ego te hic intus vidi.
PAL. Pergin' scelesto intendere, atq; hanc arguere? PH. castor ego
Mihi haud falsum euenit somnium, quod noctu hac somniaui.
P. Quid somniauisti? PH. ego eloquar, sed amabo, aduortite animum.
Hac nocte in somnis mea soror gemina germana visa
Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam.
Hi ambo hospitio huc in proximum mihi diuorti sunt visi.
SC. Palæstrioni somnium narratur. PAL. perge porrò.
PH. Ego læta visa, quia soror venisset, propter eandem
Suspicionem maximam, sum visa sustinere.
Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visus est
Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc esse osculatam,
Cùm illa osculata mea soror gemina suum esset amicum,
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniaui.

PA. Satin' eadem vigilanti expetunt, quæ in somnis visa memoras.
Heus hercle quàm præsentia omnia? abi intrò, & comprecare:
Narrandum ego istuc militi censebo. PH. facere certum.
Neq; me quidem patiar probri falsò impuriè insimulatam.
SC. Timeo quid rerum gesserim hic, ita dorsus totus prurit.
PAL. Scin' te perijsse nunc quidem domi certò? SC. certa res est,
Nunc nostrum obseruare ostium. vbi esset? PAL. at Sceledre quæso
Vt ad id exemplum somnium quàm simile somniauit,
Atque vt tu suspicatus es eam vidisse te osculantem.
SC. Me eam non vidisse arbitraris? PA. næ tu hercle obsecro opinor,
Resipisce, si ad herum hæc res perueneris, peribis pulcre.
SCE. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obtigisse.
PAL. Dudum ædepol hoc planum quidem, quæ hic vsque fuerit intus.
SC. Nihil habeo certi quid eloquar: non vidi eam, si vidi.
PA. Næ te ædepol stultitia tua penè perdidit.
Dum te fidelem facere hero voluisti, penè absumptus es.
Sed fores vicini proximi crepuerunt, conticiscam.

PHILOCOMASIVM, PALÆSTRIO, SCELEDRVS.

Inde ignem in aram, vt Ephesiæ Dianæ laudes latas,
Gratésq; agam, eiq; vt Arabico fumificem odore amœnæ,
Quæ me in locis Neptunijs, templisq; turbulentis,
Seruauit sæuis fluctibus, vbi sum afflictata multum.
SC. Palæstrio, ô Palæstrio. PAL. ô Sceledre, Sceledre, quid vis?
SCE. Hæc mulier quæ hinc exit modò, ésine herilis concubina
Philocomasium? an non est ea? PA. hercle opinor. ea videtur.
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc nunc potuerit transire,
Siquidem ea est? SC. an dubium tibi est eam esse hanc? PA. ea videtur.
Adeamus, appellemus. SC. heus quid istuc est Philocomasium.
Quid tibi istic hisce in ædibus debetur? quid negocij est?
Quid nunc taces? tecum loquor. PAL. imò ædepol nunc tute tecum.
Nam hæc nihil respondet. SC. te alloquor vitij, probriq; plena,
Quæ circū vicinos vagas. PH. quicum tu fabulare?
SCE. Quicum, nisi tecum? PH. quis tu homo es, aut mecum quid negocij est?
SCE. Men' rogas, hem qui sim? PH. quin ego hoc rogem quod nesciam?
PA. Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras. PH. mihi odiosus quisquis es,
Et tu & hic. SC. non nos nouisti? PH. neutrum. SC. metuo maximè.
PAL. Quid metuis? S. enim ne nosmet perdiderimus vspiam:
Nam neq; te, neq; me nouisse ait. PA. perscrutari hic volo,
Sceledre, nos nostri an alieni simus, ne dum quispiam
Nos vicinorum imprudentis aliquis immutauerit.
SC. Certè equidem noster sum. PA. & pol ego. quæris tu mulier malum.
Tibi dico, heus Philocomasium. PH. quæ te intemperiæ tenent,
Qui me perperam perplexo appelles nomine. PAL. eho,
Quis igitur vocare? P. Glyceræ nomen est? SC. iniuria est.
Falsum nomen possidere Philocomasium postulas.
At istuc non decet, & meo adeò hero facis iniuriam.
PH. Egóne? PA. tute. PH. quæ heri Athenis Ephesum adueni vesperi
Cum meo amatore adolescente Atheniensi? PA. dic mihi,
Quid hic tibi in Epheso est negocij? PH. geminam germanam meam,
Hic sororem inaudiui esse, eam veni quæsitum. PA. mala es.
PH. Immò ecastor stulta multum, quæ vobiscum fabuler.
Abeo SC. abire non finam te? PH. mitte. SC. manifestaria
Res est, non omitto. PH. at iam crepabunt manu malæ tibi,
Nisi me omittis. SC. quid malùm astas, quin retines altrinsecus?
PA. Nihil moror negociosum mihi esse tergū. qui scio
An ista nō sit Philocomasium, atq; eius alia similis?
PH. Mittis me, ánnon mittis? SC. Immò vi atq; inuitam ingratijs,
Nisi voluntate ibis, rapiam te domum. PHI. non ostium hoc mihi
Domicilium est, Athenis domus ac herus, ego istam domum
Neq; moror, neq; vos qui homines sitis noui, neque scio.
SC. Lege agito, ne nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
Te huc, si omisero, introituram. PH. vi me cogis quisquis es.
Do fidem si omittis, isthoc me intrò ituram, quò iubes.

S. Ecce omitto. PH. at ego abeo missa. S. muliebri fecisti fide.
PA. Scelestre manibus amisisti prædam. S. tam ea est, quàm potis,
Nostra herilis concubina. vin' tu hoc facere strenuè?
PA. Quid faciam? S. affer mihi machæram huc intus. PA. quid facies ea?
S. Introrumpam rectà in ædes. quémque hic videro
Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulò.
PA. Visáne est ea esse? S. imò ædepol planè ea est. PA. sed quomodo
Dissimulabat? S. abi, machæram huc effer. PA. iam faxo hic erit.
Neque eques neque pedes profectò quisquam, tanta audacia,
Qui æquè faciat confidenter quicquam, quàm quæ mulieres
Faciunt. vt vtrobique orationem doctè edidit,
Vt sublinitur os custodi cauto, conseruo meo!
Nimis beat, quòd commeatus est trans parietem.
S. Heus Palæstrio machæra nihil opus. P. quid iam, aut quid opus est?
S. Domi eccam herilem concubinam. P. Quid domi? S. in lecto cubat.
P. Ædepol næ tu tibi malũ rem repe. isti vt prædicas.
S. Qui iam? P. Quia hanc attingere ausu's mulierem hic in proximo.
S. Magis hercle metuo, sed nunquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana huius. P. eam pol tu hic osculantem videras,
Et quidem palàm est eam esse vt dicis. S. quid propius fuit
Quàm vt perirem, si locutus fuissem hero? P. ergo si sapis,
Mussitabis. plus oportet scire seruum, quàm loqui.
Ego abeo à te, nequid tecum consilij commisceam,
Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Her° si veniet: si me quæret, hîc ero, hinc me accersito.

SCELEDRVS, PERIPLECTOMENES.

SAtur abijt ille, neque herile negocium
Plus curat, quàm si non seruitutem seruiat.
Certò quidem illa hic nostra intus est in ædibus.
Nam ego cubantem eam modò offendi domi.
Certum est nunc obseruationi operam dare.
PER. Non hercle hice homines me marem, sed fœminam
Vicini rentur esse serui militis.
Ita me ludificant, meámque hic in via hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite aduenit meo,
Tractans & ludificans ingenuam & liberam.
S. Perij hercle hic ad me rectà habet rectam viam.
Metuo, illæc mihi res ne magno malo fuat.
Quantum hunc audiui facere verborum senem.
PE. Accedam ad hominem. tun' Scelede hic scelerum caput,
Meam ludificasti hospitam ante ædis modò?
S. Vicine ausculta quæso. P. Ego auscultem tibi?
S. Expurgare volo me. P. tun' te expurges mihi
Qui facinus tantum támque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quiduis licere facere vobis, verbero?
S. Licétne? P. at ita me di deæq; omnes ament,
Nisi mihi supplicium virgarum de te datur
Longum diutinúmque, à mane ad vesperum,
Quò meas confregisti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te sectaris simiam,
Quodque inde inspectauisti meum apud me hospitem
Amplexum amicam cùm osculabatur suam,
Quódque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, méque summi flagitij,
Tum quod tractauisti hospitam ante ædes meas,
Nisi tibi supplicium stimuleum datur,
Decoris pleniorem herum faciam tuum,
Quàm magno vento plenum est vndarum mare.
S. Ita sum coactus, Periplectomene, vt nesciam
Vtrum me postulare prius tecum æquum siet,
Nisi istæc non est hæc, neque ista sit mihi.
An me expurgare hic tibi videatur æquius,
Sicut etiam nunc nescio quid viderim.
Ita est istæc huius similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est. PE. vise ad me intrò, iam scies.
S. Licétne? P. neque te inhibeo, placidè noscita.
S. Ita facere certum est. P. heus Philocomasium citò
Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.
Post quando exierit Sceledrus à nobis, citò
Transcurrito ad vos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuscauerit.
Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.
SC. Prò di immortales similiorém mulierem,
Magisque eandem, vt pote quæ non sit eadem, non reor
Deos facere posse. PE. quid nunc? SC. commerui malum.
P. Quid igitur? ean' est? S. etsi ea est, non est ea.
P. Vidistin istam? S. vidi, & illam & hospitem
Complexam atque osculantem. PE. ean' ergo est? S. nescio.
P. Vin' scire planè? S. cupio. P. abi intrò ad vos domum.
Continuò, vide sitne ista hæc vostra intus domi.
S. Licet, pulchrè admonuisti. iam ego ad te exibo foras
P. Nunquam ædepol hominem quemquam ludificarier
Magis facetè vidi, & magis miris modis.
Sed eccum egreditur. SC. Periplectomene, te obsecro,
Per deos atque homines, pérque stultitiam meam,
Pérque tua genua. PE. quid obsecras me? SC. inscitiæ
Meæ & stultitiæ ignoscas: nunc demum scio
Me fuisse excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus. P. quid nunc furcifer.

Vidistin' ambas? SC. vidi. P. herum exhibeas volo.
S. Meruisse equidem me maximum fateor malum.
Et tuæ fecisse me hospitæ aio iniuriam.
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Cui me custodem herus addidit miles meus.
Nam e summo puteo similior nunquam potest
Aqua aquæ sumi, quàm hæc est, atque ista hospita.
Et me despexe ad te per impluuium tuum
Fateor. P. quid ni fateare, ego quod viderim?
S. Sed Philocomasium me vidisse censui.
P. Ratun's ne me sic hominũ esse omniũ minimi precij,
Si ego me sciente paterer vicino meo
Eam fieri apud me tam insignite iniuriam?
S. Nunc demum me insipientem factum esse arbitror.
Cùm rem cognosco: at non malitiosè tamen
Feci. P. immò indignè, namque hominem seruum suos
Domitos habere oportet oculos, & manus,
Orationémque. S. ego, si post hunc diem
Muttiuero, etiam quod egomet certò sciam,
Dato excruciatum me, egomet me dedam tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso. P. vincam animum meum.
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.
Ignosco tibi istuc. S. at dij tibi faciant bene.
P. Næ tu hercle si te dij amant linguam comprimes
Posthac: etiam illud quod scies, nesciueris.
Ne videris, quod videris. S. bene me mones.
Ita facere certum est me. satin' oratus abijt?
Numquid nunc aliud me vis? P. ne me noueris.
S. Dedit hic mihi verba, quàm benignè gratiam
Fecit, ne iratus esset? scio quam rem gerat,
Vt miles cùm extemplo à foro aduenit domum,
Domi comprehendat. vnà hic & Palæstrio
Me habent venalem, sensi, & iamdudum scio.
Nusquam herclè ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam iam aliquò aufugiam, & me occultabo aliquos dies,
Dum hæ consilescunt turbæ, atque iræ leniunt.
Nam nunc satis & plus nimio meritũ mali,
Verumtamen de me quicquid est, ibo hinc domum.
P. Illic hinc abscessit. sat edepol certò scio.
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Cum manducatur, ne id quod vidit viderit.
Nam illius oculi, atque auris, atque opinio
Transfugere ad nos. vsque adhuc actum est probè.
Nimium festiua mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam Palæstrio
Domi nunc apud me. Sceledrus nunc autem foris.
Frequens senatus poterit nunc haberier.
Ibo intrò, nedum absum, illis sortitio fuam.

ACTVS III.

PALÆSTRIO, PLEVSIDES, PERIPLECT.

COhibete intra limen etiam vos parumper Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne vspiam insidiæ sient.
Concilio quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
Vnde inimicus nequis nostris spolia capiat consiliis.
Vnde inimicus nequis nostra spolia capiat auribus.
Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit vsui.
Neque potest, quin si id inimicis vsui est, obsit mihi.
Nam bene consultum surripitur sæpissime.
Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectura id est,
Quippe si resciuerint inimici consilium tuum,
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus.
Atque eadem quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc à læua, aut à dextera,
Nostro consilio venator assit, cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus vsque ad vltima platea est probè.
Euocabo, heus Pleriplectomene & Pleusides progredimini.
PE. Ecce nos tibi obedientis. PA. facile est imperium in bonis.
Sed volo scire, eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem. PE. magis ad rem non potest esse vtibile.
PA. Imò quid tibi Pleusides? PL. quódne vobis placeat, displiceat mihi?
PE. Quis homo sit magis meus, quàm tu es? PL. loquere lepide & commodè.
PA. Pol ita decet hunc facere. PL. at hoc me facinus miserum macerat.
Meum cor, corpúsque cruciat. PE. quid est id quod crucias cedo.
PL. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Obiicere, neque te decora neque tuis virtutibus,
Eáque expetere te ex opibus summis meis amoris gratia.
Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora
Quæ istæc ætas fugere facta magis, quã sectari solet:
Eam pudet me tibi in senecta obijcere sollicitudinem.
PE. Nouo modo tu homo amas, si quidem te quicquam, quod facis pudet.
Nihil amas, vmbra es amantum, magis quàm amator Pleusides.
PL. Hanccine ætatẽ exercere me mei amoris gratia?
PA. Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppidò Acheronticus
Tam capularis. támne tibi diu videor vitam viuere?
Nam equidem haud sum annos natus præter quinquaginta & quatuor.
Clare oculis video, pernix sum manibus, sum pedes mobilis.
PA. Si albus capillus hic videtur, neutique ingenio est senex,
Inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles.
PL. Pol id quidem experior ita esse vt prædicas, Palæstrio.
Nam benignitas quidem huius oppido vt adolescentuli est.
PE. Immò hospes magis cùm periculum facies, magis nosces meam

Comita-

Comitatem, erga te amantem. PL. quid opus nota noscere?
PE. Vt apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipse haud amauit, ægrè amantis ingenium inspicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore.
Neque dum exarui ex amore rebúsque voluptariis.
Vel cauillator facetus, vel conuiua commodus.
Item ero, neq; ego oblocutor sum alteri in conuiuio,
Incommoditate abstinere me apud conuiuas commodè
Commemini, & meæ orationis iustam partem persequi,
Et meam partem itidem tacere, cum aliena oratio est.
Minimè sputator, screator sum, itidem minimè muccidus.
Pòst Ephesi sum natus, non in Apulis, non sum in Vmbria.
PA. O lepidum senem, si, quas memorat, virtutes habet:
Atq; equidem planè eductum in nutricatu Venerio.
PE. Plus dabo, quàm prædicabo, ex me venustatis tibi.
Neque ego vnquam alienum scortum subigito in conuiuio.
Neque præripio pulpamentum, neque præuorto poculum:
Neque per vinum vnquam ex me exoritur dissidium in conuiuio.
Si quis ibi odiosus est, abeo domũ, sermonem segrego,
Venerem, amorem, amœnitatémq; accubans exerceo,
Et quidem ædepol omnis mores ad venustatem iugiter.
PL. Cedò treis mihi homines contra aurichalco emptos cum istis moribus.
PA. At quidem illuc ætatis qui sit, non inuenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico sit magis.
PE. Tute me vt fateare faciam, esse adolescentem moribus.
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens.
Opus erit tibi aduocato tristi iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices, quàm mutum est mare:
Liquidiusculúsq; ero, quàm ventus est fauonius.
Vel hilarissimum conuiuam hinc indidem expromam tibi,
Vel primarium parasitum: atque obsonatorem optumum.
Tum ad saltandum, non cinædus magis vsquam saltat, quàm ego.
PA. Quid ad illas artes optassis, si optio eueniat tibi?
PE. Huius pro meritis, vt referri pariter possit gratia.
Tibique, quibus nunc me esse experior summæ solicitudini.
PL. At tibi tanto sumptui esse mihi molestum est. PE. morus es.
Nam in mala vxore atque inimico, si quid sumas, sumptus est.
In bono hospite atq; amico quæstus est quod sumitur.
Et quod in diuinis rebus sumas, sapienti lucro est.
Deum virtute transeuntem hospitio accipi, apud me est comitas.
Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberæ sunt ædis, liber sum autem ego. me vti volo liberè.
Nã mihi deûm virtute dicã, propter diuitias meas,
Licuit vxorẽ dotatam genere summo ducere,
Sed nolo mihi oblatratricem intromittere.
PA. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum est onus.
PE. Hercle verò. verùm liberum esse, id multò est lepidius.
P. Tute homo & alteri sapienter potis es consulere & tibi.
PE. Nam bona vxor, si ea quidem deducta est vsquam gentium,
Vbi eam possim inuenire? verùm egone eam ducam domum?
Quæ mihi nunquam hoc dicat, eme mi vir lanam, vnde tibi pallium,
Malacum & calidum conficiatur, tunicæq; hibernæ bonæ,
Ne algeas hac hyeme, hoc nunquam verbum ex vxore audias.
Verùm priusquam galli cantent, quæ me somno suscitet,
Dicat, Da mihi vir calendis quæ mittam quom Martiæ venerint,
Da qui faciat condiátque, da quod dem quinquatribus,
Præcantrici, coniectrici, ariolæ atque haruspicæ.
Flagitium est si nihil mittetur, quo supercilio spicit,
Tum patri tam clementer non potest hinc quin munerem,
Iampridem quia nihil abstulerit, succenset geraria.
Tum obstetrix expostulauit mecum, parum missum sibi.
Quid nutrici non missuru's quicquam, quæ vernas alit?
Hæc atque huius similia alia damna multa mulierum.
Me vxore prohibent, mihiq; huius similis sermones ferant.
PA. Dij tibi sunt propitij? nam si istam semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eundem rursus restitues locum.
PE. At illa laus est magna in genere, & in diuitiis maxumis
Liberos hominem educare generi monumentum & sibi.

PE. *Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?*
Nunc bene viuo, & fortunatè, atque vt volo, atque animo vt lubet,
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, visunt quid agam, ecquid velim.
Priusquam lucet, assunt: rogitant noctu an somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera,
Sacrificant, dant inde partem mihi maiorem, quàm sibi,
Adducunt ad exta: me ad se, ad prandium, ad cœnam vocant,
Ille miserrimum se retur, minimum quid misit mihi.
Illi inter se certant donis, ego mecum mussito:
Bona mea inhiant, certatim dona mittunt, & munera.
PA. *Nimis bona ratione, nimiúmque aperta tu multum vides.*
Et tibi sint gemini, & trigemini, si te bene habes, filij.
PE. *Pol, si habuissem, satis cepissem miseriarum liberis,*
Censerem emori, cecidissétne ebrius, aut de equo vspiam
Metuerem, ne ibi desfregisset crura, aut ceruices sibi.
Tum vxor mihi insignitos pueros pariat. postea
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pętum, aut brocum filium.
PA. *Huic homini dignum est diuitias esse, & diu vitam dari*
Qui & rem seruat, & qui bene habet, suísque amicis vult bene.
PL. *O lepidum caput, ita me dij deǽque ament, æquum fuit*
Deos parasse, vno exemplo ne omnes vitã viuerent:
Sicuti merci precium statuitur pro virtute vt veneat,
Quæ improba est pro mercis vitio, dominum precio pauperat:
Itidem diuos dispertisse vitam humanam æquũ fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
At qui improbi & scelesti, iis adimerent animam citò,
Si hæc parauissent, homines essent minus multi mali,
Et minus audacter scelesta facerent facta, & postea
Qui probi homines essent, esset his annona vilior.
PE. *Qui deorum consilia culpet, stultus inscitúsque sit,*
Quíque eos vituperet, nunc iam istis rebus desisti decet.
Nunc volo obsonare. vel vt hospes te virtute ex tua
Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis victibus.
PL. *Nihil me pœnitet iam quanto sumptui fuerim tibi.*
Nã hospes nullus tã in amici hospitiũ diuerti potest,
Quin vbi triduum continuum fuerit, iam odiosus siet.
Verùm vbi dies decem continuos ire ad eundem restat,
Tametsi domi nus non inuitus patiatur, serui murmurant.
PE. *Seruientis seruitutem ego seruos introduxi mihi*
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius,
Si illis ęgrè est, mihi quod volupe est, meo remigio rem gero.
Tamen id quod odiosum est, faciundum est cum malo atque ingratiis.
Nunc quod occepi obsignatum pergam. PL. *si certum est tibi,*
Commodum obsona, ne magno sumptu mihi quiduis sat est.
PE. *Quin tu istanc rationem hinc veterem, atque antiquam amoues.*
Nam proletario sermone nunc quidem hospes vtere.
Nam ij solent, quando accubuere, vbi cœna apposita est, dicere:
Quid opus fuit hoc hospes sumptu tanto nostra gratia?
Insaniuisti hercle. nam idem hoc hominibus sat erat decem.
Quod eorum causa obsonatum est, culpant, & comedunt tamen.
PA. *Fit pol illud ad illud exemplum. vt docte & perspecte sapit?*
PE. *Sed ijdem homines nunquam dicunt, quanquam appositum est ampliter,*
Iube illud demi, tolli hanc patinam, pernam nihil moror.
Aufer illam offam penitam. probus hic conger frigidus.
Remoue, abi, aufer: neminem eorum hæc asseuerare audias.
Sed procellunt se, & procumbunt, dimidiati dum appetunt.
PA. *Bonos hercle vt malos descripsit mores?* PE. *haud centesimam*
Partem dixi, atque ocium nunc si sit, possim expromere.
PA. *Igitur id quod agitur hinc primùm prœuerti decet.*
Nunc huc animum aduertite ambo, mihi opus est opera tua
Periplectomene: nam ego inueni lepidam sycophantiam,
Qui admutiletur miles vsque cæsariatus, atque vti
Huic amanti ab Philocomasio hanc efficiamus copiam.
Vt hic eam abducat, abeátque. PE. *dari istac ratione volo.*
PA. *At ego mihi annulum dari istum tuum volo.*
PE. *quam ad rem vsui est?*
P. *Quando habebo igitur rationem mearum fabricarum dabo.*

PE. *Vide.*

PE. Vtere, accipe. P. accipe à me rursum rationem doli,
Quam institui. PL. perpurgatis ambo damnas tibi operam auribus.
P. Herus meus ita magnus mœchus mulierum est, vt neminem
Fuisse æquè, neq; futurum credam. PL. credo ego istuc idem.
P. Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam.
Itaque omnis se vltrò sectari in Epheso memorat mulieres.
P. Ædepol quid de isto multa? scio te non mentirier,
Sed ego ita esse, vt dicis, teneo pulchrè. proin' Palæstrio
Quàm potes, tam verba confer maximè ad compendium.
P. Ecquam tu potes reperire forma lepidam mulierem,
Cui fallaciarum mens corpusq; sit plenum & doli?
PE. Ingenuámne an libertinam? P. parui istuc facio, dummodo
Eam des quæ sit quæstuosa, quæ alat corpus corpore,
Cuiq; sapiat pectus: nam cor non potest, quod nulla habet.
PE. Lautam vis, an quæ nondum sit lauta? P. siccam, succidam,
Quàm lepidissimam potes, quamq; adolescentem maximè.
PE. Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescentulam.
Sed quid ea vsus est? P. vt ad te eam iam deducas domum,
Itáq; eam huc ornatam adducas matronarum modo:
Capite compto, crinis, vittasq; habeat, assimuletq; se
Tuam esse vxorem, ita præcipiendum est. PL. erro quam insistas viam.
PA. At scietis. sed ecqua ancilla est illi? PE. Primisa,
P. Ea quoq; opus est. ita præcipito mulieri, atq; ancillulæ,
Vt simulet se tuam esse vxorem, & deperire hunc militem,
Quasiq; hoc annulum animo suæ ancillæ dederit, ea porrò mihi,
Militi vt darem, quasiq; ego rei sim interpres. PE. audio.
P. Ne me surdum verbera: tu si audis, rectè militi
Dabo, à tua mihi vxore dicam delatum, & datum,
Vt se ad eum conciliarem: ille eiusmodi est, cupit miser.
Qui nisi adulterio studiosus, rei nullæ aliæ est, improbus.
PE. Non potuis reperire, si ipsi Soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hanc rem, quàm ego dabo. habe animum bonum.
P. Ergo accurato & properato opus est. nunc tu ausculta Pleusides.
PL. Tibi sum obediens hoc facto. P. miles domum vbi aduenerit,
Memineris ne Philocomasium nomines. PL. quam nominem?
P. Dicam iam. PL. nempe eandem, quæ dudum constituta est. P. pax, abi.
PL. Meminero, sed quid meminisse id refert hanc ad rem tamen?
P. Ego enim dicam tamen, quando vsus poscet, interea tace.
Vt nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.
PL. Ego eo intrò igitur. P. & præcepta sobriè vt cures, face.

PALÆSTRIO, LVCRIO puer.

QVantas res turbo, quantas moueo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam militi,
Si centuriati bene sunt manipulares mei,
Sed illum vocabo. heus Sceledre, nisi negocium,
Progredere ante ædis, te vocat Palæstrio.
L. Non operæ est Sceledro. P. quid iam? L. sorbet dormiens.
P. Quid sorbet? L. illud stertit volui dicere.
Sed quia consimile est, quod stertas quasi sorbeas.
P. Eho an dormit Sceledrus intus? L. non naso quidem.
Nam eo magnum clamat, tetigit calicem clanculum.
Dimisit Nardini vini amphoram cellarius.
P. Ehò tu scelesté, qui illi suppromus es, eho?
L. Quid vis? P. qui libitum est illi condormiscere?
L. Oculis opinor. P. non te istuc rogito scelus.
Procede huc. periisti iam nisi verum scio,
Prompsisti tu illi vinum? L. non prompsi. P. negas?
L. Nego hercle verò, nam ille vetuit dicere.
Neq; equidem heminas octo exprompsi in vrceum,
Neq; ille hic calidum ebibit in prandium.
P. Neq; tu bibisti? L. dij me perdant, si bibi,
Si bibere potui. P. qui iam? L. quia enim obsorbui,
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.
Alij ebrij sunt, alia postquam potant via.
P. Bono suppromo & promo cellam creditam.
L. Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita.
Quoniam æmulari non licet, nunc inuides.
P. Ehò an vnquam prompsit antehac, responde scelus,
Atq; vt tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis, loris excruciabere.
L. Ita verò vt tu ipse me dixisse dictites.
Postea sagina ego eiciar cellaria,
Vt tibi qui promat alium suppromum pares.
PA. Non ædepol faciam, age loquere audacter mihi.
LV. Nunquam ædepol vidi promere. verùm hoc erat:
Mihi imperabat, ego promebam postea.
P. Huic illecebrosi capite sistebas cadum.
LV. Non hercle tam istoc valide quassabant cadi.

Sed in cella est paullum nimis loculi lubrici,
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados,
Ea sæpe decies complebatur die.
Eam plenam atq; inanem fieri maximam
Vidi, bacchabatur auia, quassabant cadi.
P. *Abi abi intrò iam, vos in cella vinaria*
Bacchanal facitis, iam hercle ego herum adducam à foro.
L. *Perij, excruciabit me herus, domum si venerit.*
Qom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquò, atq; hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis obsecro huic vestram fidem.
P. *Quò te agis?* L. *missus sum aliò, iam huc reuenero.*
P. *Quis misit?* L. *Philocomasium.* P. *abi, actutum redi.*
L. *Quæso tamen tu meam partem infortunij*
Si diuidetur, me absente accipito tamen.
P. *Modò intellexi quam rem mulier gesserit.*
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegauit à se, dum huc transiret place.
Sed Periplectomenes quam ei mandaui mulierem,
Nimis lepida forma ducit: dij hercle hanc rem adiuuant,
Quam dignè ornata incedit, haud meretriciè
Lepidè hoc succedit sub manus negocium.

PERIPLECTOMENES, MILPHIDIPPA, ACROTELEVTIVM, PALÆSTRIO.

REm omnem Acroteleutium tibi, tibiq; mea Milphidippa,
Domi demonstraui ordine, hanc fabricam fallaciasq;
Minus si tenetis, denuò volo percipiatis planè.
Satis si intelligitis, aliud est quod potius fabulem.
A. *Stultitia magna atq; insipientia, non fallacia hæc sit,*
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari.
Si in ea opificina nesciam, aut mala esse, aut fraudulenta.
PE. *At melius est monerier.* A. *meretricem commoneri,*
Quàm sane magni referas, nihil clàm est, quin ego me frustro,
Postquam admisere aures meæ tuæ moram orationis.
Tibi dixi, miles quemadmodum potis esset assentari.
PE. *At nemo solus sapit: nam ego multos sæpe vidi*
Regionem fugere consilij prius, quàm repertam habere.
AC. *Si quid faciendum est mulieri malè atq; maliciose,*
Ea sibi immortalis memoria est meminisse, & sempiterna:
Sin bene quid, aut fideliter faciendum est, eò deueniunt,
Obliuiosæ extemplò vti fiant, meminisse nequeunt.
PE. *Ergo istuc mecum conuenis, vobis faciundum vtrumque:*
Nam id proderit mihi malitia malè quod facietis ambæ.
AC. *Dum nescientes quid bonum faciamus, ne formida.*
PE. *Mala nulla meretrix est.* AC. *ne paue, peioribus conueniunt.*
PE. *Ita vos decet, consequimini.* PA. *cesso ego illis obuiam ire?*
Venire saluum gaudeo, lepido hercle ornatu incedis.
PE. *Bene oportuneq; obuiam is Palæstrio, hem tibi assunt,*
Quas me iussisti adducere, & quo ornatu. AC. *heus noster.* PA. *esto.*
Palæstrio Acroteleutium salutat. AC. *quis hic amabo est,*
Qui tam pro nota me nominat? PE. *hic noster architectus est.*
AC. *Salue architecte.* PA. *salua sis, sed dic mihi, ecquid hic te*
Onerauit præceptis? PE. *probè meditatam vtramq; duco.*
PA. *Audire cupio, quemadmodum, ne quid peccetis paueo.*
PE. *At tua præcepta, de meo nihil his nouū apposui.*
AC. *Nempe ludificari militem tuum herum vis.* PA. *elocuta es.*
AC. *Lepidè & sapienter, commodè & facetè, res parata est.*
PA. *Atq; huius vxorem esse te volo assimulari.* AC. *fiat.*
PA. *Quasi militi animum adieceris, simulare.* AC. *sic futurum est.*
PA. *Quasiq; res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.*
AC. *Bonus vates poteras esse, cum quæ sunt futura videas.*
PA. *Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me.*
Quem ego militi darem tuis verbis. AC. *nunc vera dicis.*
PE. *Quid istis nunc memoratis opus est, quæ commeminere? ac meliust,*
Nam mi patrone hoc cogitato, vbi probus est architectus,
Bene lineatam si semel carinam collocauit,
Facile esse nauem facere, vbi fundata & constituta est,
Nunc hæc carina satis profundata bene & statuta est,
Assunt fabri architectiq; eam quidem ad rem haud imperiti.
Si non nos materarius remoratur, quod opus qui det,
Noui indolem nostri ingenij, citò erit parata nauis.
PA. *Nempe tu nouisti militem meum herum?* AC. *rogare mirum est,*
*Populi odium quin nouerim? * magnum illum cicinnatum:*

Mœchum

Mœchum vnguentatum. PA. *num ille etiam te nouit?* AC. *nunquam vidit.*
Qui nouerint me, quis ego sim? PA. *nimis lepidè fabulare.*
Eo potuerit lepidius pol fieri. AC. *potine vt hominem*
Mihi des? quiescas cetera, ni illum ludificata lepide
Culpam omnem in me impingito. PA. *agite, intrò abite,*
Insistite hoc negotium sapienter. AC. *alia cura.*
PA. *Age, Peripiectomene, has nunc iam duc intrò, ego ad forum illum*
Conueniam, atque illi hunc annulum dabo, atque prædicabo
A tua mihi vxore datum esse, eámque illum deperire.
Hanc ad nos cum extemplò à foro veniemus, mittito tu,
Quasi clanculum ad me missa sit. PE. *faciemus, alia cura.*
P. *Vos modò curate, ego illum probè iam oneratum huc acciba.*
P. *Bene ambula, bene rem gere, at égóne, huc si efficiam planè*
Vt concubinam militis meus hospes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat, hodie hunc si dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris? AC. *dásne, aliæ mulieri?*
PE. *Lepidus sum, & comis sum.* AC. *confido confuturum.*
Vbi facta erit collatio nostrarum maliciarum.
Haud vereor, ne vos subdola perfidia peruincamur.
P. *Abeamus ergo intrò, hæc vti meditemur, cogitate;*
Ne quid, vbi miles venerit, titubetur. AC. *tu morare,*
Vt accuratè & commodè, hoc quod agendum est exequamur.

ACTVS IV.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

VOluptas est quod agis, si id procedis lepidè ex sententia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Vt latrones quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui eius regnum tutarentur, mihi dum fieret ocium.
PA. *Quin tu tuam rem cura potius, quàm Seleuci, quæ tibi*
Conditio noua, & luculenta fertur per me interpretem.
P. *Immò omnis res posteriores pono, atque operam do tibi.*
Loquere, aures meas profectò dedo in ditionem tuã.
PA. *Circumspicito dum nequis nostro hic auceps sermoni siet,*
Nam hoc negotij clandestino vt agerem, mandatum'st mihi.
P. *Nemo adest.* PA. *hunc arrabonem amoris primùm à me accipe.*
P. *Quid hic, aut vnde est?* PA. *à luculenta atque festiua fœmina,*
Quæ te amat, tuamque expetissit pulcram pulcritudinem.
Eius nunc mihi annulum ad te ancilla, porrò vt deferrem, dedit.
P. *Quid ea ingenua an festuca facta, serua an libera est?*
PA. *Vah, egóne vt ad te ab libertina esse auderem internuncius,*
Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tuis?
P. *Nupta ea est, an vidua?* PA. *& nupta & vidua.* P. *quo pacto potis*
Vidua & nupta esse eadem? P. *quia adolescens nupta est cum sene.*
P. *Euge.* PA. *Lepida & liberali forma est.* P. *caue mendacium.*
PR. *Ad tuam formam illa vna digna est.* P. *hercle pulcram prædicas.*
Sed quis ea est? PA. *senis huius vxor Periplectomenis.* P. *in proximo?*
PA. *Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire, odit senem.*
Nunc te orare atque obsecrare iussit, vt tui copiam
Sibi, potestatémque facias. P. *cupio hercle equidem si illa vult,*
PA. *Quæ cupit.* P. *quid illa faciemus concubina quæ domi est?*
PA. *Quin tu illam iube abs te abire, quò lubet: sicut soror*
Eius gemina venit Ephesum, & mater, accersuntque eam.
P. *Ain tu? aduenit Ephesum mater eius?* PA. *aiunt qui sciunt.*
P. *Herclè occasionem lepidam vt mulierem excludam foras.*
PA. *Immò vin tu lepidè facere?* P. *loquere, & consilium cedo.*
PA. *Vin tu illam actutum amouere à te, vt abeat per gratiam?*
P. *Cupio.* PA. *tum te hoc facere oportet: tibi diuitiarum affatim est?*
Iubesis aurum atque ornamenta, quæ illi instruxti mulieri,
Dono habere sibi, auferréq; abs te quò lubeat sibi.
P. *Placet vt dicis, sed ne istam amittam, & hæc mutet fidem,*
Vide modò. P. *vah delicatus, quæ te tanquam oculos amet.*
P. *Venus me amat.* PA. *st, tace. aperiuntur fores, concede huc iam.*
Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuncia.
P. *Quæ hæc celox?* PA. *ancillula illius est, quæ hic egreditur foras,*
Quæ annulum istunc attulit, quem tibi dedi. P. *edepol hæc quidem*
Bellula est. P. *pitecium hæc est præ illa, & spinturnicium,*
Videre tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

IAm-ne est ante ædis hircus, vbi sunt ludificandi mihi?
Dissimulabo, hos quasi non videam, neque esse hic etiam dum sciam.
P. Tace, subauscultemus, ecqua de me fiat mentio.
MI. Nunc quisnam hinc probè adest, qui rem alienam potius curet quàm suam,
Qui aucupet me quid agam, qui vesperi vinat suo,
Eos nunc homines metuo mihi ne obsint, néve obstent vspiam.
Domo si ibit, ac dum huc transibit, quæ huius cupiens corporis est,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulcritudine
Militẽ Pyrgopolinicẽ. P. satin' hæc quoq; me deperit.
Meam laudat speciem, ædepol huius sermones haud cinerem quæritant.
PA. Quo hoc argumento? P. quia enim loquitur lautè, & minimè sordidè.
Tum ipsa est nimium lepida nimísque nitida fæmina,
Hercle verò iam allubescit primum Palæstrio.
PA. Priúsne quàm illam oculis tuis vides? P. ideo id quod credo tibi,
Cum hæc locutu's, illa autem absens adigit me vt amem hercle hanc quidem.
PA. Nihil tu amassis, mihi hæc desponsata'st, tibi si illa hodie nupserit:
Ego hanc continuò vxorem ducam. P. quid ergo hanc dubitas colloqui?
PA. Sequere hac me ergo. P. pedissequus tibi sum. MI. vtinam cuius causa
Foras sum egressa, conueniundi mihi potestas eueniat.
PA. Erit, & tibi exoptatum obtinget, bonum habe animum, ne formida
Homo quidam est, qui scit, quod quæris, vbi sit, MI. quem ego hic audiui?
PA. Socium tuorum consiliorum, & participem consiliarium.
MI. Tum pol ego id quod celo haud celo. PA. immò ita est, tametsi non celas.
MI. Quo argumento? PA. infides celas, ego sum tibi firma fide.
MI. Cedo signum si hoc verum est. PA. amat mulier quædam quendam.
MI. Pol istuc quidem multæ. PA. at non multæ de digito donum mittunt.
MI. Enim cognoui nunc, fecisti modò mihi ex procliui planam rem.
Sed hic nunc quis adest? PA. vel adest, vel non. MI. cedò te mihi solæ solum.
PA. Breuin' an longinquo sermone? MI. tribus verbis. PA. iam ad te redeo.
Quid ego hic astabo tantisper cum hac forma, & factis sic frustra?
PA. Patere atque asta, tibi hanc ego do operam.
P. properando excrucior.
PA. Pedetentim, tute hæc scis, tractari ita solere hasce huiusmodi merces.
P. Age age, vt tibi maximè concinnum est. PA. nullum est hoc stolidius saxum.
Redeo ad te, quid me voluisti? MI. quo pacto hoc dudum accepi.
Istuc fero ad te consilium. P. quasi hunc depereat. MI. teneo istuc.
PA. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.
MI. Ad eam rem habeo omnem aciem tibi vt dudum demonstraui.
PA. Tu cetera cura & contempla, & de meis venator verbis.
P. Aliquam mihi partem hodie operæ, des deniq; iam tandem, ades illico.
PA. Assum, impera, si quid vis. P. quid hæc narrat tibi? PA. lamentari
Ait illam miseram, cruciari, & lacrumantem se afflictare:
Quia tis egeat, quia te careat, ob eam rem huc ad me missa'st.
P. Iube adire. PA. at scin' quin tu facias, facito fastidii plenum:
Quasi non lubeat me inclamato, quia sic tam vulgo vulgem.
P. Memini, & præceptis parebo. PA. voco ergo hanc quæ te quærit?
P. Adeat si quid vult. PA. si quid vis, adi mulier. MI. pulcer salue.
MI. Meum cognomentum quis commemorauit? Dij tibi dent quæcunque optes.
MI. Tecum ætatem exigere, vt liceat. P. nimium optas. MI. non me dico.
Sed heram meam, quæ te demoritur. P. multæ aliæ idem istuc cupiunt,
Quibus non est copia. MI. ecastor haud mirum, si te habeas carum
Hominem tam pulcrum, & præclara virtute, & forma & factis.
Ecquis dignior fuit homo qui esset? PA. non hercle humanum est hoc credo,
Nam vulturio plus humani credo est. P. magnum me faciam
Nunc quoniam illæc me collaudat. PA. viden' ignauum vt sese inferat.
Quin tu huic respondes? hæc illæc est, ab illa quam dudum tibi.
P. Quánam ab illarum? nam ita me occursant multæ: meminisse haud possum.
MI. Ab illa quæ digitos despoliat suos, & tuos digitos decorat.
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli, huic qui porrò.
P. Quid nunc tibi vis mulier, memora. MI. vt quæ te cupit, eam ne spernas,
Quæ per tuam nunc vitam viuit. sit ne sit, spes in te vno est.
P. Quid nunc vult? MI. te compellare, & complecti,

&

& contrectare.
Nam nisi tu illi fers suppetias, iam illa animum despondebit.
Age mi Achilles, fiat quod te oro, serua illam pulcram pulcer.
Exprome benignum ex te se ingenium vrbicape, occisor regum.
P. *Heu hercle odiosæ res, quoties hoc tibi verbero ego interdixi,*
Meam ne sic vulgo polliciteris operam? PA. *audin tu mulier?*
Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico, nisi huic verri adfertur merces,
Non hic suo seminio quemq. porculum impertiturus est.
M. *Dabitur quantum ipsus precij poscet.* PA. *talentum Philippum huic opus auri est.*
Minus à nemine accipiet. M. *heus ecastor nimis vile est tandem.*
P. *Non mihi auaritia vnquam innata est, satis est diuitiarum.*
Plus mihi auri mille est modiorum Philippei. PA. *præter thesaurum.*
Tunc argenti montes, non massas habet: Ætna non æque alta est.
M. *Heu ecastor hominem periurum.* PA. *vt ludo?* M. *quid ego vt subiecto os?* PA. *scite.*
M. *Sed amabo mitte me actutum.* PA. *quin tu huic responde aliquid*
Aut facturum, aut non facturum, quid illam miseram animi excrucias,
Quæ nunquam male de te merita est? P. *at iube eam ipsam exire huc ad nos,*
Dic me omnia quæ vult facturum. M. *facis nunc vt facere est æquum:*
Quod quæ vult, eadem tu vis. PA. *non hic insulsum habet ingenium.*
M. *Quumq; me oratricem haud spreuisti, sinistiq; exorare ex te,*
Quid est? vt ludo? PA. *nequeo hercle quidem risu me admoderarier,*
Ob eam caussam huc abs te aduorti. P. *non ædepol tu scis mulier,*
Quantum ego honorem nunc illi habeo. M. *scio, & istuc illi dicam.*
PA. *Contrà auro alij hanc vendere potuit operam* M. *istuc pol tibi credo.*
PA. *Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit,*
Et pueri annos octingentos qui viuunt. P. *væ tibi nugator.*
P. *Quin mille annorum perpetuò viuunt, ab seculo ad seclum.*
PA. *Eo minus dixi, ne hæc censeret me aduorsum se mentiri.*
M. *Perij quot hic annos viuet, cuius filij tam diu viuunt?*
P. *Postridie natus sum ego mulier, quàm Iuppiter ex Ope natus est.*
PA. *Si hic pridie natus foret, quàm ille est, hic haberet regnum in cælo.*
M. *Iamiam sat amabo est, sinite abeam, si possum, viua à vobis.*
PA. *Quin ergo abis quando responsum est.* M. *ibo, illam huc adducam,*
Quam propter opera est mihi. numquid vis? P. *ne magis sim pulcer quam sum,*
Ita me mea forma sollicitum habet. PA. *quid hic nunc stas, quin abis?* M. *abeo.*
PA. *Atq; adeò audin' tu, dicito doctè & cordatè.* M. *cura aliud.*
PA. *Philocomasio dic, si est hic, domum vt transeat, hunc hic esse.*
M. *Hic cum mea est hera, clam nostrum hunc illæ sermonem subiegerunt.*
PA. *Lepide factum est, iam ex sermone hoc gubernabunt doctius porrò*
Remorare. M. *abeo, neq; te moror, neq; te tango, neq; te teneo.*
PY. *Iube maturatè illam exire huc, iam nos isti rei præuortemur.*

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

PY. *Quid mihi nunc autor es, vt sciam Palæstrio,*
De concubina? nam nullo pacto potest
Prius hæc in ædes recipi, quàm illam amiserim.
PA. *Quid me consultas, quid agam? dixi equidem tibi,*
Quo pacto id fieri possit clementissimè.
Aurum atque vestem omnem muliebrem habeat sibi.
Quæ illi instruxisti sumat, habeat, auferat.
Dicasq; tempus maximum esse, vt eat domum,
Sororem geminam adesse, & matrem dicito,
Quibuscum comitata rectè deueheat domum.
PY. *Qui tu scis eas adesse?* P. *quia oculis meis*
Vidi hic sororem esse eius. PY. *conuenitne eam?*
PAL. *Conuenit.* P. *ecquid fortis visa est?* P. *omnia vis*
Opinare. P. *vbi matrem esse aiebat soror?*
P. *Cubare in naui lippam, atq; oculis turgidis*
Nauclerus dixit, qui illas aduexit mihi.
P. *Is ad quos nauclerus hospitio diuertitur?*
PAL. *Quid vis?* P. *ecquid fortis?* P. *abi sis hinc, nam tu quidem*
Æquè fuisti scitus admissarius,
Qui consectare æquè mare, quàm fœminas.
P. *Hoc age nunc istuc, quod das consilium mihi?*
Tecum ista verba facere de ista re volo.
Nam cum illa sane congruit sermo tibi.
PA. *Quin potius quom tute ades, tuam rem tute agas.*
Dicas vxorem tibi necessum esse ducere,
Cognatos persuadere, amicos cogere.
P. *Itane tu censes?* PAL. *quid ego ni ita censeam?*
P. *Ibo igitur intrò, tu hic ante ædis interim*
Speculare, vt vbi illæc prodeat, me prouoces.
P. *Tu modò istuc cura, quod agis.* P. *curatum id quidem est.*
Quin si voluntate nolet, vt extrudam foris.

D. Istuc caue faxis: quin potius per gratiam
Bonam abeat abs te, atq; illaec quae dixi dato,
Aurum, ornamentaq; quae illi instruxisti ferat.
P. Cupio hercle. PAL. credo te facile impetrassere.
Sed abi intrò, noli stare. P. tibi sum obediens.
P. Nunquid videtur demutare, atq; vti ego
Dixi esse vobis dudum, hunc moechum militem?
Nunc ad me vt venias vsu'st Acroteleutium,
Ancillulaq; eius & Pleusides. Proh Iuppiter
Satine vt commoditas vsquequaq; me adiuuat.
Nam quos videre exoptabam me maximè,
Vnà exeuntis video hinc à proximo.

ACROTELEVTIVM, MILPHIDIPPA, PLEVSIDES, PALAESTRIO.

Sequimini, simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.
M. Neminem pol video, nisi hunc quem volumus conuentum. P. & ego vos.
M. Quid agis noster architecte? P. egóne architectus? vah. M. quid est?
P. Qui enim non sum dignus prae te, vt figam palum in parietem?
A. Eia verò. P. nimis facetè nimisq; facundè mala est,
Vt lepidè deruncinauit militem. A. at etiam parum.
P. Bono animo es: negocium omne iam succedit sub manus.
Vos modò porrò vt occepistis, date operam amicabilem.
Nam ipse miles concubinam intrò abijt oratum suam,
Ab se abeat cum sorore & matre Athenas. A. eu probe.
P. Quin etiam aurum atq; ornamenta quae ipse instruxit mulieri
Omnia dat dono, se vt habeat: ita ego consilium ei dedi.
PL. Facile istuc quidem est, si & illa volt, & ille autem cupit.
P. Non tu scis cum ex alto puteo sursum ad summum ascenderis,
Maximum periculum inde esse ab summo, ne rursum cadas?
Nunc haec res apud summum puteum geritur, si praesenserit
Miles, nihil hinc ferri poterit, huius nunc quàm maximè
Opus est dolis. PL. domi esse ad eam rem video sat is satis,
Mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, sextus senex.
P. Quot apud nos fallaciarum est excitum certò scio
Oppidum quoduis videtur posse expugnari dolis.
Date modò operam. A. id nos ad te, si quid velles, venimus.
P. Lepidè facitis. nunc hoc tibi ego in hac impero prouincia.
A. Imperabis imperator, quod ego potero, quod voles.
P. Militem lepidè & facetè & lautè ludificarier
Volo. A. voluptatem me castor mihi imperas. P. & scin' quemadmodum?
A. Nempe vt assimulem me amore istius differri. P. rem tenes.
A. Quasique istius causa amoris ex hoc matrimonio
Abierim cupiens istius omen nuptiarum ordinis.
P. Nisi modò vnum hoc, hasce etiam aedis dicas dotalis tuas.
Hinc senem abs te abijsse, postquàm feceris diuortium,
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.
A. Bene mones. P. sed vbi ille exierit intus, istuc te procul
Ita volo assimulare, prae illius forma, quasi spernas tuam,
Quasiq; eius opulentitatem reuerearis, & simul
Formam amoenitatis illius faciem pulchritudinem
Collaudato, satin praeceptum sit? A. teneo. satin' est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, vt improbare non queas?
P. Sat habeo, nunc tibi ausculta quae imperabo. PL. dicito.
P. Quàm extemplò erit factum, vt intrò haec adierit, tu illico
Facito vt venias ornatus huc ornatu nauclerico,
Causiam habeas ferrugineam, culcitram ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: nam is color thalassicu'st:
Id eris connexum in humero laeuo expapillato brachio
Praecinctus: atq; assimulato quasi gubernator sies.
Atq; apud hunc senem omnia haec sunt: nam is piscatores habet.
PL. Quid? vbi ero exornatus, quin tu dicis quid facturus sim?
P. Huc venito, & matris verbis Philocomasium accersito.
Vt si itura est Athenas, eas tecum ad portum citò,
Atque vt iubeas ferri in nauim, si quid imponi velis:
Nisi eas, te soluturum esse nauim, ventum operam dare.
PL. Satis placet pictura, perge. P. ille extemplò illam hortabitur
Vt eat, vt properet, ne sit matri morae. PL. multimodis sapis.
P. Ego illi dicam, vt me adiutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille iubebit me ire cum illa ad portum, ego adeò vt tu scias,
Prorsus Athenas protinus abibo tecum. PL. atq; vbi illò veneris,
Triduum vnum seruire nunquam te quin liber sis, sinam.

P. Abi

PA. *Abi citò, atq; orna te.* PA. *numquid aliud?* PA. *hæc vt memineris.*
PL. *Abeo.* PA. *& vos abite hinc intrò actutum. nam illum hinc sat scio*
Iam exiturum esse intus. AC. *celeb re apud nos imperium tuum est.*
PA. *Agite, abscedite ergo: ecce autem commodùm aperitur foris,*
Hilarus exit, impetrauit, inhias quod nusquam est miser.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

PY. *QVod volui, vt volo impetraui, per amicitiam & gratiam*
A Philocomasio. PA. *quidnam tam intus fuisse dicam diu?*
PY. *Nunquam ego me tam sensi amari, quàm nunc ab illa muliere.*
PA. *Quid iam?* PY. *vt multa verba fecit, vt lenta materies fuit?*
Verùm postremò impetraui vt volui, donauiq; ei
Quæ voluit, quæ postulauit, te quoq; ei dono dedi.
PAL. *Etiam me? quomodo ego viuam sine te?* P. *age, es bono animo.*
Idem ego te liberabo. nam si possem vllo modo
Impetrari ne te abduceret, operam dedi,
Verùm oppressit. P. *deos sperabo, teq; postremò tamen*
Etsi istuc mihi acerbum'st, quia hero te carendum est optimo,
Saltem id volupe est, cum ex virtute formæ euenit tibi
Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi.
PY. *Quid opus verbis? libertatem tibi ego & diuitias dabo,*
Si impetras. PA. *reddam impetratum.* PY. *at gestio.* PAL. *at modice decet*
Moderare animo, ne sis cupidus, sed eccam ipsam, egreditur foras.

MILPHIDIPPA, ACROTELEVTIVM, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

MIL. *HEra eccum præsto militem.* A. *vbi is est?* MI. *ad læuam.* A. *video.*
MIL. *Aspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentias.*
A. *Video.* MI. *ædepol nunc nos tempus est malas, peiores fieri.*
A. *Tuum est principium, obsecro tute ipsum conuenisti.*
Ne parce voci vt audiat. MIL. *cum ipsum pol sum secuta,*
Placide ipsa vt libitum est mihi, ociosè meo arbitratu, vt volui.
PY. *Audin quæ loquitur?* PA. *audio, quàm læta est: quia adit ad te.*
MI. *O fortunata mulier.* PY. *vt amari videor.* PA. *dignus es.*
AC. *Permirum ecastor prædicas, te adisse atq; exorasse.*
Per epistolam, aut per nuncium, quasi regem adiri eum aiunt.
M. *Namque ædepol vix fuit copia adeundi, atq; impetrandi.*
PA. *Vt tu inclitus apud mulieres?* PY. *patiar quando ita Venus vult.*
AC. *Veneri pol habeo gratiam, tandemq; & oro & quæso,*
Vt eius mihi sit copia quem amo, quemq; expetisso:
Benignusq; erga me vt siet, quod cupiam ne grauetur.
MI. *Spero ita futurum, quanquam illum multæ sibi expetissunt,*
Ille illas spernit, segregátque ab se, omnis, extra te vnam.
ACR. *Ergo iste metus me macerat, quòd ille fastidiosu'st,*
Ne oculi eius sententiam mutent, vbi viderit me,
Atq; eius elegantia meam extemplo speciem spernat.
MI. *Non faciet, bonum animum modò habeto.* PYR. *vt ipsa se contemnit:*
AC. *Metuo ne prædicatio tua nunc meam formam exuperet.*
MI. *Istuc curaui, vt opinione illius pulchrior sies.*
A. *Si pol me ducere voles vxorem, genua amplectar,*
Atque obsecrabo aliquo modo: si impetrare non quibo,
Conscisam letum, viuere sine illa scio me non posse,
PY. *Prohibendam mortem huic mulieri video, mulierem adibon?* PA. *minimè.*
Nam tu te vilem feceris, si te vltrò largibere.
Sine vltrò veniat, quæritet, desideret, te expectet.
Summouere istam vis gloriam quam habes? caue sis faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc nisi duobus,
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere vt amarentur.
A. *Eo intrò, abi, tu illum euocato foras mea Milphidippa.*
MI. *Immò operiamur, dum exeat aliquis.* A. *durare nequeo,*
Quin eam intrò. MI. *occlusæ sunt fores.* A. *effringam.* MI. *sana non es, simula inquam.*
AC. *Si amauit vnquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,*
Per amorem si quid fecero, clementi animo mihi ignoscet.
PA. *Vt quæso amore perdita est hæc misera?* PYR. *mutuum fit.*
PA. *Tace ne audiat.* MI. *quid astitisti obstupida? cur non pulsas?*
AC. *Quia non est intus, quem ego volo.* P. *qui scis?* AC. *scio ædepol, facio,*
Nam odorem nasus sentiat, si intus siet. PY. *ariolatur*
Quia me amat, propterea Venus fecit eam vt diuinaret.
AC. *Nescio vbi hic propè adest, quem expeto videre, oles profectò.*
P. *Naso pol iam hæc quidem videt plus, quam oculis.* PA. *cæca hercle est.*

AC. *Tene me obsecro.* MI. *cur?* AC. *ne cadam.* MI. *quid ita?* A. *quia hic astare*
Nequeo, ita animus per oculos meos desit. MI. *militem pol*
Tu aspexisti. A. *ita.* MI. *non video. ubi est.* A. *videres pol si amares.*
MI. *Non aedepol tu illum magis amas, quàm egomet, si per te liceat.*
PA. *Omnes profectò mulieres te amant, ut quaeque aspexit.*
PYR. *Nescio tun' ex me hoc audieris an non, nepos sum Veneris.*
A. *Mea Milphidippa, adi obsecro & congredere.* P. *ut me veretur?*
P. *Illa ad nos pergit.* MI. *vos ego volo.* PY. *& nos te.* MI. *ut iussisti,*
Heram meam eduxi foras. P. *video.* MI. *iube ergo adire.*
PY. *Induxi animum ne oderim item ut alias, quando hoc orasti.*
MI. *Verbum herclè facere non potis, si accesserit propè ad te.*
Dum te obtuetur, interim lingua, atq; oculi pereunt.
P. *Levandum morbum mulieri video.* MI. *viden' ut tremit atque extimuit,*
Postquam te aspexit? P. *viri quoq; armati idem istuc faciunt, iube domum ire.*
MI. *Ne tu mirere melius mulierem.* P. *sed quid vult me facere?*
MI. *Ad se ut eas, tecum vivere volt, atque aetatem exigere.*
P. *Egon' ad illam eam, quae nupta sit? virum eius metuere aequum est.*
MI. *Quin tua caussa exegit virum à se.* P. *quid? quî id facere potuit?*
MI. *Quia aedes dotales huius sunt.* P. *Itáne?* MI. *ita pol.* P. *iube domum ire.*
Iam ego illic ero. MI. *vide ne sis in expectatione,*
Ne illam animi excrucies. P. *non ero profectò. abite.* MI. *abimus.*
P. *Sed quid ego video?* PA. *quid vides?* E. *nescio quis eccum incedit.*
Ornatu quidem thalassico. PA. *iam nos volt hic profectò,*
Nauclerus est hic quidem, videlicet accersit hanc hinc credo.

PLEVSIDES, PALAESTRIO, PYRGOP.

SI alium alio pacto propter amorem nesciam
Fecisse multa nequiter, verear magis
Me amoris caussa istoc ornatu incedere.
Verùm cum multos multa admisse acceperim,
Inhonesta propter amorem, atque aliena à bonis.
Mitto iam, ut occidit Achilles, quid passus est?
Sed eccum Palaestrionem, stat cum milite:
Oratio aliò mihi demutanda est mea.
Mulier profectò nata est ex ipsa mora.
Nam quaevis alia, quae mora est aequè mora,
Minor ea videtur, quam quae propter mulierem est.
Hoc adeo fieri credo consuetudine.
Nam ego hanc accerso Philocomasium. sed fores
Pultabo. Heus ecquis hic est? PA. *adolescens quid est?*
Quid tu ais? quid pultas? PL. *Philocomasium quaerito,*
A matre illius venio, si itura est, eat,
Omnis moratur, navim cupimus absolvere.
P. *Iamdudum res parata est. Heus Palaestrio*
Aurum, ornamenta, vestem pretiosam omnem ferat.
Duc adiutores tecum ad navim qui ferant.
Omnia composita sunt, quae donavi auferat.
PA. *Eo.* PL. *quaeso hercle propera.* P. *non morabitur,*
Quid istuc quaeso, quid oculo factum est tuo?
PL. *Habeo quidem hercle oculum.* P. *at laevum dico.* PL. *eloquar.*
Moris caussa hercle istoc ego oculo utor minus.
Nam si amare abstinuissem, tanquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. P. *eccos exeunt.*

PALAESTRIO, PHILOCOMASIVM, PLEVSIDES, PYRGOPOLINICES.

QVid modi flendo quaeso hodie facies? PA. *quid ego ne fleam.*
Ubi pulcherrimè egi aetatem, inde abeo. PA. *viden' hominem tibi*
Qui à matre & sorore venit? PH. *video.* P. *audistin' Palaestrio?*
PA. *Quid vis?* P. *quin tu iubes efferri omnia, quae isti dedi?*
PL. *Philocomasium salve.* PH. *& tu salve.* PL. *mater & soror*
Tibi salutem me iusserunt dicere. PH. *salvae sient.*
P. *Orant te ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.*
Nam matri oculi si valerent, mecum venisset simul.
PH. *Ibo, quanquam invita facio omnia, pietas sic cohibet,* P. *sapis.*
P. *Si non mecum aetatem egisset, hodie stulta viveret.*
PH. *Istuc crucior, à viro me tali abalienarier,*
Nam tu quamvis potis es facere ut fluat facetiis,
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior,
Eam nobilitatem amittendam video. P. *nimium haec flet.* PH. *nequeo,*
Cùm te video. PA. *habe bonum animum, scio ego, & quid doleat mihi.*
Nam nihil miror si libenter Philocomasium hic eras.
Forma huius, mores, virtus, animum attinuere hic tuum,
Quom ego servos quando aspicio hunc, fleo, quia diiungimur.
PH. *Obsecro licet complecti priusquam proficiscor?* P. *licet.*

PH. O

P. O mei oculi, ô anime mi. PA. obsecro mittite mulierem,
Ne affligatur. P. quid istuc? PA. postquam abs te abit animo male
Factum est huic repente miseræ. P. accurrite intro, atque afferte aquam.
PA. Nihil aquam moror. P. cur? PA. malo ne ipse interueneris,
Quæso dum resipiscit, capita inter se nimis nexa hic habent:
Non placet, labra & labella inter se ferunt admodũ.
P. Tentabam spirarét an non, aut eam ad nos iam oportuit,
Sin magis vis ambos mittam. PA. nolo retineat. P. flet miser.
PA. Exite, atq; efferte huc intus omnia, quæ isti dedi.
PA. Etiam nunc saluto te familiaris, priusquam eo,
Conserui, conseruæq; omnes, bene valete, & viuite,
Bene quæso inter vos dicatis, & mihi absenti tamen.
P. Age Palæstrio, bono animo es. PA. heu nequeo quin fleam,
Quum abs te abeam. P. fer æquo animo. PA. scio quid doleat mihi.
P. Sed quid hoc? quæ res est? quid video? lux salue.
PL. Iam resipisti? PH. obsecro quàm amplexa sum
Hominem? perij, sumne ego apud me? PL. ne timeas voluptas mea.
P. Quid istuc negotij? PA. animus hanc modò hic reliquerat:
Metuóque & timeo, ne hoc tandem palàm fiat nimis.
P. Quid id est? PA. nos secundum ferre nunc per vrbem hæc omnia,
Ne quis tibi hoc vicio vortat. P. mea non illorũ dedi
Parui ego illos facio: agite, ite cum dijs bene volentibus.
PA. Tua ego hoc caussa dico. S. credo. PA. iam vale. P. & tu bene vale.
PA. Ite citò, iam ego assequar vos. cum hero pauca etiam loquar.
Quanquam alios fideliores semper habuisti tibi,
Tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium:
Et si ita sententia esset, tibi seruire mauelim
Multo, quàm alijs libertus esse. P. habe bonum animum. PA. haud mihi,
Cum venit in mentem, vt mores mihi mutandi sient,
Muliebres mores discendi, obliuiscendi tui.
P. Fac sis frugi. PA. iam non possum, amisi omnem lubidinem.
P. I, sequere illos, ne morere. PA. bene vale. P. & tu bene vale.
PA. Quæso vt memineris, si fortè liber fieri occœperim,
Mittam nuncium ad te, ne me deseras. P. non est meũ.
PA. Cogitato identidem tibi quàm fidelis fuerim,
Si id facies, tum demum scibis tibi qui bonus sit, qui malus.
P. Scio & perspexi sæpe, verùm cum antehac, tum hodie maxime.
P. Scis, immò hodie verum factum faxo post dices magis.
P. Vix reprimor, quin te manere iubeam. P. caue istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te,
Dicant seruorum præter me esse fidelem neminem.
Nam si honestè censeam te facere posse, suadeam:
Verùm non potest, caue faxis. P. abi iam patiar quicquid est.
PE. Bene vale igitur. P. ire melius est strenuè. PA. etiam nunc vale.
P. Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper seruum pessimum,
Eum fidelem mihi esse inuenio, cum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amisi, ibo nunc intrò nunc iam
Ad amoris meos. & sensi hinc, sonitum fecerunt fores.

PVER, PYRGOPOLINICES.

NE me moneatis, memini ego officium meum.
Ego iam conueniam illunc, vbi vbi est gentium
Inuestigabo, operæ ego non parcam meæ.
P. Me quærit illic, ibo huic puero obuiam.
PV. Ehem te quæro. Salue vir lepidissime,
Cumulate commoditate præter cæteros,
Duo di quem curant. P. qui duo? PV. Mars & Venus.
P. Facetum puerum. PV. intrò te vt eas illa obsecrat.
Te volt, quærit, téque expectans deperit.
Amanti fer opem. quid stas? quin intrò is? P. eo.
PV. Ipsus illic sese iam impediuit in plagas.
Paratæ insidiæ sunt, namque in statu ne stat senex,
Vt adoriatur mœchum, qui forma est ferox:
Qui omnis se amare credit, quæque aspexerit
Mulier: eum oderunt viri, quàm mulieres.
Nunc in tumultum ibo, intus clamorem audio.

ACTVS V.

PERIPLECTOMENES, PYRGOPOLINICES, COCVS, CARIO, SCELEDRVS.

DVcite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras.
Facite inter terram atque cælum vt medius sit: discindite.
P. Obsecro hercle Periplectomene te. PE. nequicquam hercle obsecras:
Vide istic tibi sit acutus Cario culter probe.
CA. Quin iamdudum gestio, mœcho hoc abdomen adimere,
Vt faciã quasi in pueri in collo pendeant crepũdia.
P. Perij. PA. haud etiam numerò hoc dicis. Iamne in hominem inuolo?
PE. Immò etiam prius verberetur fustibus. CV. multum quidem. P. perij.
PE. Cur es ausus subagitare alienã vxorẽ impudẽs?
P. Ita me dij ament, vltrò ventum est ad me. PE. mentitur, feri.
P. Mane dum narro. PE. quid cessatis? P. non licet mihi dicere?
P. Dic. P. oratus sum ad te venire huc. P. quare ausus? hem tibi.

P. *Hodie sum satis verberatus, obsecro.* CA. *quàm mox seco?*
PE. *Vbi lubet, distendite hominem diuorsum, & dispendite.*
Obsecro hercle te, vt mea verba audias, priusquam secer.
PE. *Loquere, nondum nihili factus.* P. *viduam esse censui:*
Itaque ancilla conciliatrix quæ erat dicebat mihi.
PE. *Iura te non nociturum esse hominem nunc de hac re neminem,*
Quòd tu hodie hic es verberatus, aut quod verberabere:
Si te saluum mittimus hinc Venerium nepotulum.
PA. *Iuro per Dionem & Martem, me nociturum neminem,*
Quòd ego hic hodie vapularim, iuréque id factum arbitror.
Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
PE. *Quid si id non faxis?* P. *vt viuam semper intestabilis.*
CA. *Verberetur etiam, pòst tibi amittendum censeo.*
P. *Dij tibi bene faciant semper, cum aduocatus mihi bene es.*
CA. *Ergo des minam auri nobis.* P. *quamobrem?* CA. *saluis testibus,*
Vt te hodie hinc amittamus, Venerium nepotulum.
P. *dabitur.* CA. *magis sapis.*
De tunica & chlamide & machæra, ne quid speres, non feres.
Verberóne etiam antequam mittis? P. *mitis sum equidem fustibus,*
Obsecro vos. PE. *soluite istum.* P. *gratiam iam habeo tibi.*
PE. *Si posthac prehendero, ego te hic arcebo testibus.*
P. *Caussam haud dico.* PE. *eamus intrò Cario.* P. *seruos meos*
Eccos video Philocomasiū iam profecta est? dic mihi.
SCE. *Iam dudum.* P. *hei mihi.* SCE. *magis dicas, si scias quod ego scio.*
Nanque illi qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.
P. *Quis erat igitur?* SCE. *Philocomasio amator.* P. *qui tu scis?* SCE. *scio,*
Nam postquam exierunt porta, nihil cessarunt illico
Osculari atque amplexari inter se. P. *væ misero mihi.*
Verba mihi data esse video scelus vir Palæstrio,
Is me in hanc illexit fraudem: iure factum iudico.
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum fiet.
Magis metuant, minus has res studeant. Eamus ad me. Plaudite.

MERCATOR.

DRAMATIS PERSONAE.

CHARINVS adolescens.
ACANTHIO seruos.
DEMIPHO senex.
LYSIMACHVS senex.
Lorarij.
PERISTRATA vxor.
EVTYCHVS adolescens.
PASYCOMPSA meretrix.
DORIPPA vxor.
SYRA anus, serua.
COCVS.
LYCISSA ancilla.

ARGVMENTVM.

MISSVS mercatum ab suo adolescens patre,
Emit, atque apportat scita forma mulierem.
Requirit quæ sit, postquam eam vidit senex.
Confingit seruus emptam matri pedisequam.
Amat senex hanc seque adsimulans vendere,
Tradit vicino, eum putat vxor illius
Obduxisse sibi scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam inuenerat.

ALIVD ARGVMENTVM.

MErcatum à se dum filium extrudit pater,
Is peregrè militis redimit ancillam hospitis
Amore captus, vt vehit, naui exilis.
Pater aduolat, visámque ancillam deperit,
Cuius sit percontatur, seruus pedissequam
Ab adolescente, ait matri emptam esse ipsius.
Senex sibi prospiciens vt amico suo
Veniret, natum orabat natus vt suo
Hic filium subdiderat vicini, pater
Vicinum præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam coniux illius
Vicini scortum insimulat, proteiat virum.
Mercator expes patria fugere destinat.
Prohibetur à sodale, qui patrem illius
Orat, suo cum patre nato vt cederet.

ACTVS I.
PROLGOGVS.

CHARINVS.

DVas res simul nunc agere decretum est mihi,
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, vt alios in comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut nocti, aut die,
Aut soli, aut lunæ, miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias

Non tam

Non tanti fecere, quid velint, quid non velint,
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur Emporos Philemonis,
Eadem Latinè Mercator Marci Accij.
Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum.
Biennium iam factum est, postquam abij domo:
Amare occœpi forma eximia mulierem.
Sed ea, vt sim implicitus dicam, si opera est auribus,
Atq; ad aduertendum animum adest benignitas:
Et hoc parum etiam more maiorum institi.
Per me ea percontatus sum vos, sumq; index illico,
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaq; elegantia.
Hæc non illum modo qui amat, sed quenque attigis,
Magno atq; solido multat infortunio.
Nec pol profectò quisquam sine grandi malo,
Præquàm res patitur studuit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc quæ dixi minus,
Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptiæ, stultitiæq; adeò & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas & maleuolentia:
Inhæret etiam auiditas, desidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium hoc ideo fit, quia
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt vsui, hæc
Amator profert sæpe aduerso tempore.
Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
Quia nullus vnquam amator adeo sit callidè
Facundus, quæ in rem sint suam, vt possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet.
Eodem quo amorem Venus mihi hoc legauit die,
Illuc reuerti certum, vt cœnata eloquar.
Principiò atq; animus ephebis ætate exijt,
Atq; animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide cœpi hic meretricem, illico
Res exulatum ad illam abibat iam patris.
Leno importunus dominus eius mulieris,
Vi summa quicque vt poterat rapiebat domum.
Obiurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, iniustitiam lenonum expromere?
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore, interdum mihi se colloqui,
Abnuere, negitare adeò me natum suum.
Conclamitare tota vrbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, iniurium,
Trahere, exhaurire me quod quirem ab se domo.
Rationem pessumam esse, ea quæ ij sis optuma
Omnes labores inuenisset per feros,
Amoris vi diffunditari, ac deteri.
Conuicium tot me annos iam si pasceret,
Quod nisi puderet, ne luberet viuere.
Sese extemplo ex ephebis postquam excesserit,
Non vt ego amori, neq; desidiæ in ocio
Operam dedisse, neq; potestatem sibi
Fuisse, adeò arctè cohibitum esse se à patre.
Multo opere immundo rustico se exercitum.
Neq; nisi quinto quoq; anno posse tum visere
Vrbem. atque extemplò inde vt spectauisset popium,
Rus rursum confestim exigi solitum à patre,
Ibi multo primùm sese familiarium
Laborauisse, quom hæc pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis,
Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
Postquam recessit vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse, atq; ea pecunia
Nauim metretas quæ trecentis tolleret,
Parasse, atque ea semper eis vectatum vndique.
Adeò dum quæstum haberet peperisse bona.
Me idem decere, si, vt deceret me, forem.
Egó me vbi inuisum meo patri esse intelligo,
Atq; odio, me quoi placere æquum fuit,
Amens amansq; vtut animum offirmo meum.
Dico esse iturum me mercatum si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Ædificat nauim cercurum, & merces emit.
Parata naui imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipsus sua adnumerat manu,
Seruum vnà mittit, qui olim à puero paruulo
Mihi pædagogus fuerat, quasi vti mihi foret
Custos, eisce confectis nauim soluimus:
Rhodum venimus. vbi quas merces vexeram,
Omnes, vt volui, vendidi ex sententia.
Lucrum ingens facto, præterquam mihi meus pater
Dedit æstimatas merces. ita peculium
Conficio grande, sed dum in portu ibi ambulo,
Hospes me quidem agnouit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilarè atq; ampliter.
Discubitum noctu vt imus, ecce ad me aduenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior;
Ea nocte mecum illa hospitis iussu fuit.
Vosmet videte, quàm mihi valde placuerit.
Postridie hospitem adeo, oro vt vendat mihi.
Dico eius pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atq; aduexi heri.
Eam me aduexisse nolo resciscat pater.
Modo eam reliqui ad portum in naui, & seruolum.
Sed quid currentem seruom à portu conspicor?
Quem naui abire vetui. timeo quid siet.

ACANTHIO, CHARINVS.

EX summis opibus viribus vsque experire, nitere,
Herus vt minor opera tua tuo seruatur: agedum Achantio,
Abige abs te lassitudinem, caue pigritiæ præuortier.
Simul enicat me spiritus, vix suffero hercle anhelitum.
Simul autem plenissimè eos qui aduersum eunt aspellito,

Detrude, deturba in viam. hæc hic disciplina pessima est,
Currenti, properanti, haud quisquam dignum habet decedere.
Ita tres simitu' res agendæ sunt, quando vnam occæperis.
Et currendum, & pugnandum, & ante iurgandum est in via.
CH. *Quid illud est, quòd ille tam expeditè exquirit cursuram sibi?*
Cura est, negocij quid sit, aut quid nunciat. AC. *nugas ego,*
Quàm resisto, tam maximè res in periclo vortitur.
CH. *Mali nescio quid nunciat.* AC. *genua hunc cursorem deserunt,*
Perij, seditionem facit lien, occupat præcordia.
Perij. animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen siem.
C. *At tu ædepol sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.*
AC. *Nunquam ædepol omnes balneæ mihi hanc lassitudinem eximent,*
Domin' an foris dicam esse herum Charinum. CH. *ego animi pendeo.*
Quid illud sit negotij, lubet scire ex hoc metu vt sim certior.
AC. *At etiam asto, at etiam cesso foribus facere hisce assulas?*
Aperite aliquis, vbi Charinus herus domini est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? C. *ecce me*
Acanthio, quem quæris. AC. *nusquam est disciplina ignauior.*
CH. *Quæ te res malè agitant?* AC. *multæ here te atque me.* CH. *quid est negotij?*
AC. *Perijmus.* CH. *principium inimicis dato.* AC. *at tibi sortitò id obtigit.*
CH. *Loquere id negotij quicquid est.* AC. *placidè volo acquiescere.*
Tua caussa rupi ramices, iamdudum sputo sanguinem.
CH. *Resinam ex melle Ægyptiam vorato, saluum feceris.*
AC. *At tu ædepol calidam picem bibito, ægritudo abscesseris.*
CH. *Hominem pol iracundiorem, quàm te, noui neminem,*
AC. *At ego pol maledicentior, quàm te, noui neminem.*
CH. *Sin' saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.*
A. *Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ aduenit.*
CH. *Dic mihi an boni quid vsquam est, quod quisquam vti possiet*
Sine malo omni, aut ne laborem capias, cum illo vti voles?
AC. *Nescio ego istæc, philosophari nunquam didici, neque scio.*
Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.
CH. *Cedò tuam mihi dexteram agedum Acanthio.* A. *en dabitur, tene.*
CH. *Vin' tu te mihi esse obsequentem, an ne vis?* AC. *opera licet*
Experiri, qua me rupi caussa currendo tua,
Vt quæ scirem, scire actutum tibi liceret. C. *liberum*
Caput tibi faciam paucos menses. A. *palpo percutis.*
CH. *Egon' ausim tibi vsquam quicquam facinus falsum proloqui?*
Quin iam priusquam sim elocutus scis, si mentiri volo. A. *ah.*
Lassitudinem herclè verba tua mihi addunt, enicas?
CH. *Siccine mihi obsequens es?* A. *quid vis faciam?* CH. *tun' id quod volo.*
A. *Quid est igitur quod vis?* CH. *dicam.* A. *dice.* CH. *at enim placidè volo.*
A. *Dormientes spectatores metuis ne e somno excites.*
CH. *Væ tibi.* A. *tibi equidem è portu apporto hoc.* C. *quid fers? dic mihi.*
AC. *Vim, metum, cruciatum, curam, iurgiumque, atque inopiam.*
CH. *Perij, tu quidem thesaurum huc mihi apportauisti mali.*
Nullus sum. AC. *immò es.* CH. *scio iam miserum dices.* A. *tu dixti.* CH. *ergo taces?*
Quid istuc est mali? A. *ne rogites, maximum infortunium est.*
CH. *Obsecro dissolue iam me, nimis diu animi pendeo.*
A. *Placidè, multa exquirere etiam prius volo quàm vapulem.*
CH. *Herclè verò vapulabis, nisi iam loquere, aut hinc abis.*
A. *Hoc sis vide, vt palpatur, nullus est quum occæpit blandior.*
CH. *Obsecro hercle, oroque, vt istuc quid sit actutum indices:*
Quandoquidẽ mihi supplicãdum seruulo video meo.
AC. *Tandem indignus videor.* CH. *imò dignus.* A. *equidem credidi.*
C. *Obsecro, num nauis perijt?* AC. *salua est nauis, ne time.*
CH. *Quid alia armamenta?* AC. *salua & sana sunt.* CH. *quin tu expedis*
Quid siet, quòd me per vrbem currens quærebas modò.
AC. *Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. tace.* CH. *taceo.*
A. *Credo si boni quid ad te nunciem, instes acriter:*
Qui nunc cum malum audiendum sit, flagites me vt eloquar.
C. *Obsecro hercle te istuc vti tu mihi malum facias palam.*
A. *Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater.* CH. *quid meus pater?*
AC. *Tuam amicam.* CH. *quid eam?* AC. *vidit.* CH. *vidit? væ misero quidem.*

Hoc

Hoc quidem te interrogo, responde. A. quin tu si quid vis roga.
C. Qui potuit eam videre? A. oculis. C. quo pacto? A. hiantibus.
C. I. hinc hodie directus, nugare in re capitali mea.
A. Qui malum ego nugor? si tibi quod me rogas, respondeo.
C. Certen' vidit? A. tam hercle certè, quam ego te ac tu me vides.
C. Vbi eam vidit? A. intus intra nauim, vti proræ astitit.
Et cum ea confabulatus est. CH. perdidisti me pater.
Ehò tu, ehò tu, quin cauisti ne eam videret, verbero?
Quin scelestè abstrudebas, ne conspiceret eam pater?
A. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis,
Armamentis complicandis, componendis studuimus.
Dum hæc aguntur, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatus est, donec in naui super.
C. Nequicquam mare subterfugi sæuis tempestatibus.
Equidem iam me censebam esse in terra, atque in tuto loco.
Verùm video med ad saxa ferri sæuis fluctibus.
Loquere porrò quid sit actum. A. postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit cuius esset. C. quis respondit? A. illico.
Occucurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illa. C. visu'st tibi credere id? A. etiam rogas?
Sed ea scelestus subagitare occœpit. CH. illáne obsecro?
A. Mirum quin me subagitaret. C. ædepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
Perij. A. hem istuc vnum verbum dixisti verissimum:
Stultitia istæc est. C. quid faciam cedò, non credet pater
Si illam matri meæ emisse dicam, pòst autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile est forma eximia mulierem
Eam me emisse ancillam matri. A. non taces stultissime?
Credet hercle: nam credebat iam mihi. C. metuo miser,
Ne patrem præhendat vt sit gesta res suspicio.
Hoc quod te rogo, responde mihi. A. quæso quid rogas?
C. Num esse amicam suspicari visus est? C. ac non visus est.
Quin quicque vt dicebam, mihi credebat. C. verum vt tibi quidem
Visus est. A. non, sed credebat. C. væ mihi misero, nullus sum:
Sed quid ego hic in lamentando pereo, ad nauim non eo?
Sequere. A. si istac ibis, commodum obuiam venies patri.
Postea quàm aspiciet te timidum esse atque exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, vnde illam emeris, quanti emeris.
Timidum tentabit te. C. hac ibo potius, iam censes patrem
Abiisse à portu? A. quin ea ego huc præcucurri gratia.
Ne te opprimeret imprudentem, atque eleciares. C. optimè.

ACTVS II.

DEMIPHO senex.

MIris modis dij ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac quæ præterijt proxima
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram,
Ei ne noceret, quam domi antè habui capram,
Neu discordarent si ambo in vno essent loco,
Posterius quàm mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeò pòst haud multo ad me venit,
Malè mihi precatur, & facit conuicium:
Ait sese illius opera atque aduentu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram quam dederam seruandam sibi,
Suæ vxoris dotem ambedisse oppidò
Mihi illud videri mirum vt vna illæc capra
Vxoris Simiæ dotem ambederit.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me intrò domum ad vxorem ducturum meam.
Ast non habere cui commendarem capram,
Atque oppidò hercle, bene velle illi visus sum:
Quo magis quid facerem cura cruciabar miser.
Interea ad me hœdus visus est aggredirier,
Infit mihi prædicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo inuenire, nisi capram illam suspicor
Iam me inuenisse quæ sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abij manè cum luci simul.
Postquam illic quod volui transegi, atque ego conspicor
Nauem ex Rhodo, qua heri est aduectus filius,
Collibitum est illud mihi, nescio qui, visere:
Ascendi in lembum, atque ad nauim aduehor, atque ego
Illic aspicio forma eximia mulierem,
Filius quam aduexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo vt sani solent.
Homines: sed eodem pacto vt insani solent.
Amaui hercle equidem ego olim in adolescentia:
Verùm ad hoc exemplum nunquam, vt nunc insanio.

Vnum quidem hercle iam scio, perisse me.
Vosmet videre ceterùm quanti siem.
Nunc hoc profectò sic est, hæc illa est capra,
Sed simia illa atque hœdus timeo quid velint.
Sed conticescam: vicinum eccum, exit forâs.

LYSIMACHVS, DEMIPHO, LORARII.

LY. *PRofectò ego illunc hircum castrari volo.*
Ruri qui nobis exhibet negocium.
D. *Nec omen illud mihi, nec auspicium placet,*
Quasi hircum metuo ne vxor me castret mea,
Atque illius hæc nunc simiæ partis ferat.
LY. *I tu hinc ad villam, atque istos rastros villico*
Præsẽ ipsi facito coràm vt tradas in manum.
Vxori facito vt nuncies negocium
Mihi esse in vrbe, ne me expectet, nam mihi
Tres hodie lites iudicandas dicito,
Ei & hoc memento dicere. LO. *nunquid amplius?*
LY. *Tantum est.* D. *Lysimache, salue.* LY. *euge & tu Demipho*
Salueto, quid agis? quid fit? D. *quod miserrimus.*
LY. *Dij melius faxint.* D. *dij hoc quidem faciunt.* LY. *quid est?*
D. *Dicam, si tibi videam esse operam aut ocium,*
L. *Quanquam negocium est, si quid vis Demipho,*
Non sum occupatus vnquam amico operam dare.
D. *Benignitatem tuam mihi experto prædicas.*
Quid tibi ego ætatis videor? L. *Acheruntieus,*
Senex, vetus, decrepitus. D. *peruorsè vides.*
Puer sum Lysimache septuennis. L. *sanun' es?*
Qui puerum te esse dicas? vera prædico.
L. *Modò hercle in mentem venit, quid tu diceres,*
Senex cum extemplo est, iam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum rursum repuerascere.
D. *Immò bis tanto valeo, quàm valui prius.*
L. *Bene hercle factum, & gaudeo.* D. *immò si scias:*
Oculis quoque etiam plus iam video, quàm prius.
L. *Bene est.* D. *malam rem dico.* L. *iam istuc non bonum est.*
D. *Sed animus ego tibi eloqui, si quid velim?*
L. *Audacter.* D. *animum aduorte.* L. *fiet sedulò.*
D. *Hodie ire in ludum occepi litterarium,*
Lysimache ternas scio iam. L. *quid ternas?* D. *amo.*
L. *Tun' capite cano amas senex nequissime?*
D. *Seu canum, seu istuc rutilum, seu atrum est, amo.*
L. *Ludificas nunc tu me hic opinor Demipho.*
D. *Decide collum, si falsum est vti loquar.*
Vel vt scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum,
Si mouero me, seu secari sensero,
Lysimache, author sum vti me amando hic enices.
LY. *Si vnquam vidisti pictum amatorẽ, hem illic est,*
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantundem est, quasi sit signum pictum in pariete.
D. *Nunc tu me credo, castigare cogitas.*
LY. *Egon' te?* D. *nihil est iã quod tu mihi succenseas,*
Fecere tale antè alij spectati viri.
Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
Nescis? ne obiurga, hoc non voluntas me impulit.
LY. *Quin non obiurgo.* D. *at ne deteriorem tamen*
Hoc facto ducas. LY. *egóne te? ah ne di sinerint.*
D. *Vide sis modò etiam.* LY. *visum'st.* DE. *certen'?*
LY. *perdis me.*
Hic homo ex amore insanit, nunquid vis? D. *vale.*
LY. *Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.*
DA. *Bene ambulabo.* LY. *bene valeto.* DE. *bene sit tibi*
Quin mihi quoque etiam est ad portum negocium,
Nunc adeò illuc ibo. Sed optimè gnatum meum
Video, eccum: opperiar hominem, hoc nunc mihi viso est opus,
Huic persuadere quomodo potis siem,
Vt illam vendat, néue det matri suæ.
Nam ei dono adduxe audiui, sed præcauto est opus.
Ne ad illam me animum adiecisse aliquã sentiat.

CHARINVS, DEMIPHO.

HOmo me miserior nullus est æquè, opinor,
Neque aduersa cui sint plura sempiterna.
Satin quicquid est vt quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi euenire quod cupio?
Ita mihi mala res obiicitur aliqua,
Bonum quæ mihi comprimit consilium.
Miser amicã mihi paraui animi causa, eripui precio.
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar cogitatum est,
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec quid corde nunc consilij capere possim,
Scio, tantus cum cura meus est error animo.
Dum serui mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet, nec pater potis videtur
Induci, vt putet matri ancillam emptam esse illam.
Nunc si dico, vt res est, atque illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat, trans mare hic venum asportet.
Scio sæuus quàm sit homo, & durus. igitur hoccine est
Amare? arare mauelim, quàm sic amare.
Iam hinc olim inuitum domo extrusit ab sese.
Mercatum ire iussit, ibi hoc malum inueni, vbi
Voluptatem ægritudo vincat. quid tibi inest amoeni?
Nec quicquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebã.
Musca est meus pater: nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam profanum quicquam est, quin
Ibi illico assit. nec qui rebus meis
Confidam, mihi vlla spes in corde certa est.
D. *Quid illuc est, quòd solus secum fabulatur filius.*
Sollicitus mihi, nescio quare videtur. C. *atat*
Meus pater hic quidem est, quem video, ibo, alloquar. quid fit pater?
D. *Vnde incedis, quid festinas gnate mi?* C. *rectè pater.*
D. *Ita volo, sed istuc quid est tibi? quid commutatus'st color?*
Nunquid tibi dolet? C. *Nescio quid meo animo est ægre pater,*
Postea hac nocte non quieui satis mea ex sententia.
D. *Per mare vt vectus, nũc oculi terrã mirantur tui.*
C. *Magis opinor.* D. *id est profectò, verùm actutum abscesserit.*

Ergo

Ergo ædepol si sapias, eas, ac decumbas domi.
CH. Ocium non est, mandatis rebus præuorti volo.
DE. Cras agito, perendie agito. C. sæpe ex te audiui pater,
Rei mandatæ omnes sapientes primùm præuorti decet.
DE. Age igitur, nolo aduersari tuam aduersus sententiam.
CH. Saluus sum, siquidem isti dicto solida & perpetua est fides.
DE. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium seuocat.
Iam non vereor ne illam, me amare hic potuerit rescissere.
Quippe haud etiam quicquam inepiè feci, amantes ut solent.
CH. Res adhuc quidem herclè in tuto'st: nam hunc nescire sat scio,
De illa amica, quod si sciret, esset alia oratio.
DE. Quin ego hunc aggredior de illa? CH. quin ego hinc me amolior?
Eo ego vt quæ mandat amicus amicis tradam. DE. imò mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo. CH. dic quid velis.
DE. Vsquéne valuisti? CH. perpetuò rectè, dum quidem illic fui.
Verùm in portum huc, vt sum aduectus, nescio qui animus mihi dolet.
DE. Nausea ædepol factum credo. verùm actutum abscesserit.
Sed quid ais? quam tu aduexti tuæ matri ancillam Rhodo?
CH. Aduexi. DE. quid? ea vt videtur mulier? CH. non ædepol mala.
DE. Vt morata est? CH. nulla vt melius mea sententia.
DE. Sic quidem ædepol visa est cùm illam vidi. CH. eho an vidisti pater?
DE. Vidi, verùm non ex vsu nostro est, neque adeò placet.
CH. Qui verò? DE. quia non nostra formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet,
Quæq; habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quicquam facere poterit admodum.
CH. Ea causa equidem illam emi, dono quam darem matri meæ.
DE. Ne duis, ne te aduexisse dixeris. C. dii me adiuuant.
DE. Labefacto paulatim. verùm quod præterii dicere,
Neque illa matrem satis honestè tuam sequi poterit comes,
Neque sinam. CH. qui verò? DE. quia illa forma matremfamilias
Flagitium sit, si sequatur quando incedat per vias.
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium:
Impleantur meæ fores elegiorum carbonibus.
Atque vt nunc sunt maledicentes homines, vxori meæ,
Mihiqué obiicient lenocinium facere: nam quid eo est opus?
CH. Herclè quin tu rectè dicis, & tibi assentior ego.
Sed quid illa nunc fiet? DE. rectè ego emero matri tuæ.
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Vt matrem addecet familias: aut Syram, aut Ægyptiam,
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque
Propter eam quicquam eueniet nostris foribus flagitii.
CH. Quid si igitur reddatur illi unde empta est? DE. minimè gentium.
CH. Dixit se redhibere, si non placeat. DE. nihil istoc opu'st.
Litigare nolo ego vos. quàm tuam autem accusari fidem
Multo ædepol, si quid faciundum est, facere damni mauolo,
Quàm opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculentè vendere.
CH. Dum quidem herclè ne minoris vendas, quàm ego emi pater.
DE. Tace modò, senex est quidam, qui illam mandauit mihi,
Vt emerem ad istam faciem. CH. at mihi quidam adolescens pater
Mandauit ad illam faciem, ita vt illa est, mulierem emerem sibi.
DE. Viginti minis opinor posse me illam vendere.
CH. At ego si velim, iam dantur septem & viginti minæ.
DE. At ego. CH. quin ego inquam. DE. at nescis quid dicturus sum, tace.
Treis minas accudere etiam possum, vt triginta sient.
CH. Quò vortisti? DE. ad illum qui emit. CH. vbi nam est is homo gentium?
DE. Eccum illum video, iubet quinque me addere etiam nunc minas.
CH. Herclè illunc dii infelicent, quisquis est. DE. ibidem mihi.
Etiam nunc annutat, addam sex minas. CH. septem mihi.
Nunquam ædepol me vinces hodie. commodis poscis pater.
DE. Nequicquam poscis. ego habeo. CH. at illic pollicitus est prior.
DE. Nihili facio. CH. quinquaginta poscis. DE. non centum datur.
Potin' ne vt me licitere aduersum animi sententiam?
Maximam herclè habebis prædam, ita ille est cui emitur senex.

Sanus non est ex amore illius, quod posces feres.
CH. *Certò ædepol adolescens ille, cui ego emo, efflictim perit*
Eius amore. DE. *multo hercle ille magis senex, si tu scias.*
CH. *Nunquam ædepol fuit, neque fiet ille senex insanior*
Ex amore, quàm ille adolescens, cui ego do hanc operam pater.
DE. *Quiesce inquam, istam rem ego rectè videro.* CH. *quid agis?* DE. *quid est?*
CH. *Non ego illam mancupio accepi, sed ille illam accepit.* DE. *sine.*
C. *Non potes tu lege vendere illam.* D. *ego aliud videro.*
C. *Post autẽ communis est illa mihi cum alio. qui scio*
Quid sit ei animi, venirene eam nolit, an non velit?
DE. *Ego scio velle.* CH. *at pol ego esse credo aliquem qui non velit.*
DE. *Quid id mea refert?* CH. *quia illi suam rem esse æquum est in manu.*
DE. *Quid ais?* CH. *communis mihi illa est cum alio, is nunc hic non adest.*
DE. *Prius respondes quàm rogo.* CH. *prius tu emis, quàm vendo pater.*
Nescio inquam velit ille illam, nécne abalienarier,
DE. *Quid illic quidam, qui mandauit cum ille nolet, nihil agis.*
Nunquam ædepol quisquam illam habebit potius, quàm ille quem ego volo.
Certum est. CH. *censen' certum esse?* DE. *quin ad nauim iam nunc eo.*
Ibi venibit. CH. *vin' me tecum illò ire?* DE. *nolo.* CH. *non placet.*
DE. *Melius est te quæ sunt mãdata, res tibi præuortier.*
CH. *Tu prohibes.* DE. *at tu excusato te fecisse sedulò.*
Ad portum ne ires dico iam tibi. CH. *auscultabitur.*
DE. *Ibo ad portum, & ne hic rescisçat cauto opu'st, non ipse emam,*
Sed Lysimacho amico mandabo, is se ad portum dixerat
Ire dudum. sed me moror cum hic asto. CH. *nullus sum, occidi.*

CHARINVS, EVTYCHVS.

PEntheum diripuisse aiunt Bacchas, nugas maximas
Fuisse credo, præut quo pacto ego diuersus distrahor.
Cur ego viuo, cur non morior, quid mihi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum, atque me ibi toxico morti dabo.
Quando mihi adimitur, qua causa vitam cupio viuere.
EV. *Mane, mane obsecro Charine.* CH. *qui me reuocat?* EV. *Eutychus.*
Tuus amicus & sodalis. simul vicinus proximus.
CH. *Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam?* EV. *scio.*
Omnia ego istæc auscultaui ab ostio, omnẽ rem scio. 490
CH. *Quid id est quod scis?* EV. *tuus pater vult vendere.* CH. *rem tenes.*
EV. *Tuam amicam.* CH. *nimium multum scis.* EV. *tuis ingratiis.*
CH. *Plurimum tu scis, sed qui esse amicam illam meam?*
EA. *Tute heri ipsus mihi narrasti.* C. *satin' vt oblitus fui,*
Tibi me narrauisse? EV. *haud mirum factum est.* C. *te nunc consulo.* 495
Responde quo leto censes me, vt peream potissimum?
EV. *Non taces? caue istuc dixis.* C. *quid vis me igitur dicere?*
MV. *Vin' patri sublinere pulchrè me os tuo?* C. *sanè volo.*
EV. *Visne eam ad portum?* C. *qui potius quàm voles.* EV. *atque eximam*
Mulierem precio. C. *qui potius quàm auro expendas?* EV. *vnde at id?* 500
C. *Achillem orabo aurum mihi det, Hector qui expensus fuit.*
EV. *Sanun' es?* C. *pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.*
EV. *Tanti quanti poscit, vin' tanti istanc emi?* C. *auctarium.*
Adijcito vel mille nummûm plusquam posces. EV. *iam tace.*
Sed quid ais? vnde erit argentum, quod des, cùm poscet pater? 505
C. *Inuenietur, exquiretur, aliquid fiet.* EV. *enicas.*
Iam istuc aliquid fiet metuo. C. *quin taces?* EV. *muto imperas.*
Satin' istuc mandatu'st. potin vt aliud cures? C. *non potest.*
EV. *Bene vale.* C. *non ædepol possum, prinsquam tu ad me redieris.*
EV. *Melius sanus sis.* C. *vale & vince, & me serua.* 510
EV. *ego fecero.*
Domi me ergo maneto. C. *actutum face prædam vt recipias.*

ACTVS III.

LYSIMACHVS, PASICOMPSA.

LY. AMicè amico operam dedi, vicinus quod rogauit,
Hoc emi mercimonium, mea es tu. sequere sanè.
Ne plora nimis stultè facis, oculos corrumpis taies.
Quid est tibi? quid? quod rideas magis est, quàm quod lamentere. 515
P. *Amabo ecastor mi senex eloquere.* L. *exquire quid vis.*
P. *Cur emeris me.* L. *te-ne ego? vt quod imperetur facias,*
Item quod tu mihi imperes ego faciam. PA. *facere certum est.*
Pro copia & sapientia, quæ te velle arbitrabor.
LY. *Laboriosi nihil tibi quicquam operis imperabo.* 520
PA. *Nanque ædepol equidem, mi senex, non didici baiulare,*

Nec

Nec pecua ruri pascere, neq; pueros nutricare.
L. Bona si esse vis, bene erit tibi. P. tum pol ego perij misera.
L. Qui? P. quia illic unde aduecta huc sum malis bene esse solitum'st.
Nec mos meu'st, ut prædicem quod ego omnes scire credam.
L. Oratio ædepol pluris est huius, quàm quanti hæc empta est:
Quasi dicas nullam mulierem bonam esse. P. haud equidem dico.
L. Rogare hoc unum te volo. P. roganti respondebo.
L. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? P. Pasicompsæ.
L. Ex forma nomen inditum est. sed quid ais Pasicompsa?
Possin' tu, si vsus venerit, subtegmen tenue nere?
P. Possim. L. si tenue scis, scio te vberius posse nere.
P. De lanificio neminem metuo, vna ætate quæ sit.
L. Bonam hercle te & frugi arbitror, maturá iam inde ætate,
Quoniam scis facere officium tuum. P. Pol à muliere docta didici.
Operam accusari non sinam meam. L. hem istæc hercle est.
Quin etiam tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem. P. mi senex, tam vetulam? L. generis Græci est.
Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scitè.
P. Honoris causa quicquid est quod dabitur, gratum habebo.
L. Nunc mulier ne tu frustra sis, mea non es, ne arbitrere.
P. Dic igitur quæso cuia sum? L. tuo hero redempta es rursum.
Ego redemi te, me orauit. P. animus rediit mihi,
Si mecum seruatur fides. L. bono animo es, liberabit
Ille te homo, ita ædepol deperit te, atq; hodie primum vidit.
P. Ecastor iam biennium est cum mecum rem capit habere:
Nunc quando amicum te scio esse illius, indicabo.
L. Quid ais tu? iam biennium est, càm tecum habet rem? P. certò.
Et inter nos coniurauimus, ego cum illo, ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere nisi cum illo, aut ille mecum,
Neuter stupri causa caput limaret. L. dij immortales,
Etiam cum uxore non cubet? P. amabo an maritus ille est?
Neq; est, neq; erit. L. nolim quidem. P. homo hercle peiurauit.
Nullum adolescentem plus amo. L. puer est ille quidem, stulta.
Nam illi quidem haud sanè diu est cum dentes exciderunt.
P. Quid dentes? L. nihil est, sequere sis huc me, diem vnum orauit.
Vt apud me perhiberem sibi locum, ideo quia uxor ruri est.

DEMIPHO.

Tandem impetraui, vt egomet me corrumperem.
Empta est amica clam vxore mea & filio.
Certum est antiqua recolam, & seruibo mihi:
Decurso in spacio, breue quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectauero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquius.
Adolescens quom sis, te, cum est sanguinis integer,
Rei tuæ quærendæ conuenit operam dare.
Demum igitur cum senex sis, tunc in ocium
Te colloces, dum potes: si vales id iam lucro est,
Quod viuis, hoc vt dico, factis persequar.
Interea tamen huc intrò ad me inuisam domum.
Vxor me expectat iamdudum esuriens domi.
Iam iurgio enicabit, si intrò rediero.
Verùm herclè postremò vtut est, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conueniam, quàm domum
Redeam: vt mihi ædeis aliquas conducat volo,
Vbi habites istæc mulier, atq; eccum it foras.

LYSIMACHVS, DEMIPHO.

L. Adducam ego illum iam ad te, si conuenero.
D. Me dicit? L. quid ais Demipho. D. est mulier domi?
L. Quid censes? D. quid si visam? L. quid properas? mane.
D. Quid faciam? L. quod opus est facto, facito vt cogites.
D. Quid cogitem, equidem herclè opus hoc facto existimo,
Vt illuc introeam. L. itáne verò veruex intrò eas?
D. Quid aliud faciam? L. prius hoc ausculta, atq; ades.
Prius etiam est, quod te facere æquum censeo.
Nam nunc si illò introieris, amplecti voles,
Confabulari atq; osculari. D. tu quidem
Meum animum gestas scis quid acturus siem.
L. Peruersè facies. D. quod ne ames? L. tanto minus,
Iam plenus ætatis animaq; fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Vti ne adueniens vomitum excutias mulieri.
DE. Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
L. Quid si igitur cœnam faciam? D. hoc si censes, coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic vsq; ad vesperum? L. hem istuc censeo,
Nunc sapienter loquere atq; amatoriè.
D. Quid stamus, quin ergo imus? atq; obsonium
Curamus, pulcre vt simus. L. equidem te sequor.
Atq; hercle inuenies tu locum illi, si sapis.
Nullum herclè præter hunc diem, illa apud me eris.

Metuo ego uxorem, cras si rure redieris,
Ne illam hic offendat. D. res parata est, sequere me.

CHARINVS, EVTYCHVS.

C. Sumne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est.
Ita mihi in pectore atq; in corde facit amor incendium.
Ni ex oculis lacrumae defendant, iam ardeat credo caput:
Spem teneo, salutem amisi, redeat an non nescio,
Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abijt salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit, non abijt salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Iam à portu rediisse potuit, id illi vitium maximum'st,
Quod nimis tardus est aduorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est, ibo obuiam.
Diuûm atq; hominûm, quae spectatrix atq; hera eadem es hominibus,
Spem speratam cùm obtulisti hunc mihi, tibi grates ago.
Nunquid restat? eheu disperij, vultus neutiquam huius placet:
Tristis incedit, pectus ardet, haereo, quassat caput.
Eutyche. E. heu Charine. C. priusquam recipias anhelitum,
Vno verbo eloquere, vbi ego sum. hicin an apud mortuos?
E. Neq; apud mortuos, neq; hic es. C. saluus sum, immortalitas
Mihi data est: hic emit illam, pulchrè os subleuit patri.
Impetrabilior qui viuit nullus est, dic obsecro,
Si neq; hic, neq; Acherunti sum, vbi sum? E. nusquam gentium.
C. Disperij. illaec interemit me modo hic oratio.
Odiosa est oratio, cùm rem agas longinquum loqui.
Quicquid est, ad capita rerum peruenit. E. primum omnium
Perimus. CH. quin tu illud potius nuncias, quod nescio.
E. Mulier est alienata abs te. C. Eutyche capital facis.
E. Qui? C. quia aequalem & sodalem ciuem liberum enicas.
E. Ne dii sirint. C. demisisti gladium in iugulum, iam cadam.
E. Quaeso hercle animum ne desponde. C. nullus est quem despondeam.
Loquere porrò aliam malam rem, cui est empta? E. nescio.
Iam addicta atq; abducta erat, cum ad portum venio. C. vae mihi,
Montes tu quidem mali in me ardentis iamdum iacis.
Perge, excrucia carnifex, quandoquidem occepisti semel.
E. Nec tibi istuc magis est diuidiae, quam mihi hodie fuit.
C. Dic quis emit? E. nescio hercle. C. hem istuccine est operam dare
Bonum sodalem? E. quid me facere vis? C. idem, quod me vides,
Vt pereas, quin percontatus hominis quae facies foret,
Qui illam emisset, eo si pacto posset indagarier
Mulier. E. heu me miserum. C. flere omitte, istuc quod nunc agis.
E. Quid ego feci? C. perdidisti me & fidem mecum tuam.
E. Dii sciunt culpam meam istanc non esse vllam. C. euge papae.
Deos absentes testes memoras, qui ego istuc credam tibi?
E. Quia tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi in manu est.
C. Istac de re argutus es vt par pari respondeas.
Ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri, egomet credidi,
Homini docto rem mandare. is lapidi mando maximo.
E. Quid ego facerem? C. quid faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut vnde esset, qua prosapia,
Ciuisne esset, an peregrinus. E. ciuem esse aiebant Atticum.
C. Vbi habitaret, inuenires saltem, si nomen nequis.
E. Nemo aiebat scire. C. at saltem hominis faciem exquireres.
E. Feci. C. qua forma ergo esse aiebant? E. ego dicam tibi.
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breuiculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansum aliquantulum.
C. Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memoras mali.
Nunquid est quod dicas aliud de illo? E. tantum quod sciam.
C. Aedepol nae ille oblongis malis, dedit mihi magnum malum,
Non possum durare. certum est exulatū hinc ire me.
Sed quam capiam ciuitatem, cogito potissimum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Cnidum, Zacynthum, Lesbiam, Boeotiam.
E. Cur istuc coeptas consilium? C. quia enim, affligit me amor.
E. Quid tu ais? quid cum illuc, quò nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atq; item eius sit inopia,
Iam inde porrò aufugies: deinde item illinc, si item euenerit:
Qui modus tibi exilio tandem eueniet? qui finis fugae?

Quae

Quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedò si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id fore ita, si ita animo acceptum est certum, id pro certo si habes.
Quanto te satius est rus aliquò abire, ibi esse, ibi vivere.
Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?
C. *Iam dixisti?* EV. *dixi.* C. *frustrà dixti. hoc mihi certissimum est,*
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem, postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consili.
EV. *Vt corripuit se repente, atque abiit. heu misero mihi:*
Si illi abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum est praeconum iubere iam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. post ad praetorem ilico
Ibo, orabo ut conquisitores det mihi in vicis omnibus.
Nam mihi nihil relicui quicquam aliud iam esse intellego.

ACTVS IV.

DORIPPA mulier, SYRA anus.

QVoniam à viro ad me rus advenit nuncius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni ut illum persequar, qui me fugit,
Sed anum non video consequi nostram Syram,
Atque eccam, incedit tandem, quin is ocius?
S. *Nequeo mecastor, tantum hoc oneris est, quod fero.*
DO. *Quid oneris?* S. *annos octoginta & quatuor:*
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul haec quae porto deprimunt. D. *aliquid cedo*
Qui hanc vicini nostri aram augeam Syra.
S. *Da sane hanc virgam lauri.* DO. *abi tu intrò.* S. *eo.*
DO. *Apollo quaeso te, ut des pacem propitius,*
Salutem & sanitatem nostrae familiae,
Meoque ut parcas gnato pace propitius,
S. *Disperii, perii misera, vae miserae mihi.*
DO. *Satin' tu sana es, obsecro, quid eiulas?*
S. *Dorippa mea, Dorippa.* DO. *quid clamas obsecro?*
S. *Nescio quae est mulier intus hic in aedibus.*
DO *Quid mulier?* S. *mulier meretrix.* DO. *verón serio?*
S. *Nimium scis sapere, ruri quae non manseris,*
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissimi.
DO. *Credo mecastor.* S. *i hàc mecum, ut videas simul*
Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.
DO. *Ecastor verò istuc eo quantum potest.*

LYSIMACHVS.

PAErumnae est hoc male rei quòd amat Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam siet.
Decem vocasses si ad coenam summos viros,
Nimium obsonavit, sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur, egomet conduxi coquum.
Sed eum demiror non venire ut iusseram.
Sed quinam à nobis exit? aperitur foris.

DORIPPA mulier. LYSIMACHVS vir.

MIserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quae nupserim, heu miserae mihi.
Hem qui te, & tua quae habeas, commendes viro:
Hem cui decem talenta dotis detuli,
Haec ut viderem, ut ferrem has contumelias.
L. *Perii hercle, ruri iam rediit uxor mea:*
Vidisse eam credo mulierem in aedibus.
Sed quae loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. DO. *vae miserae mihi.* L. *immo mihi.*
DO. *Disperii.* L. *ego quidem hercle oppidò perii miser.*
Vidit, ut omnes te Demipho di perduint.
DO. *Pol hoc est, ire quòd rus meus vir noluit.*
L. *Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atque alloquar.*
Iubet salvere suus vir uxorem suam.
Vrbani fiunt rustici. DO. *pudicius*
Faciunt illi, quàm qui non fiunt rustici.
L. *Nunquid delinquunt rustici?* DO. *ecastor minus*
Quàm urbani, & multo minus malum quaerunt sibi.
L. *Quid autem urbani deliquerunt dic mihi.*
DO. *Quia illa mulier intus est.* L. *vidistine eam?*
DO. *Vidi.* L. *cuia ea sit rogitas?* DO. *rescisceam tamen,*
Cupio hercle scire, sed tu me tentas sciens.
L. *Vin' dicam cuia est illa aedepol. vae mihi.*
Nescio quid dicam. DO. *haeres?* L. *haud vidi magis.*
DO. *Quin dicis?* L. *quin si liceat.* DO. *dictum oportuit.*
L. *Non possum, ita instas, urges quasi pro noxio.*
DO. *Scio innoxius, audacter quidvis dicito.* L. *dicam.*
DO. *Dic igitur.* L. *ego dicam.* DO. *atqui dicundum est tamen.*
L. *Illa est. Scin? num etiam vis nomen dicam?* DO. *nihil agis.*
Manifesto teneo in noxia res. L. *qua noxia?*
Ista quidem illa est. DO. *quae illa est?* L. *illa.* DO. *iò illa.*
L. *Iam si nihil usus esset, iam non dicerem.*
DO. *Non tu scis quae sit illa? immò etiam scio.*
De istac sum iudex captus. DO. *captus? iam scio.*
Nunc tu in consilium istam advocavisti tibi.
L. *Immò sequestro mihi data est.* DO. *intelligo.*
L. *Nihil hercle istius quicquam est.* DO. *numerò purgitas.*
L. *Nimium negocii reperi, enimverò haereo.*

COQVS, LYSIMACHVS, DORIPPA, SYRA.

AGite, ite actutum: nam mihi amatori seni
Coquendast coena. atq; equidem cum recogito,
Nobis coquenda est, non cui conducti sumus.
Nam qui amat, quòd amat si id habet, id habet pro cibo

Videre amplectier, oscularier, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac, sed eccum qui nos conduxit senex.
L. *Ecce autem, perij, coquus adest.* CO. *aduenimus.*
L. *Abi.* CO. *quid abeam?* L. *st, abi.* CO. *abeámne?* L. *abi.*
CO. *Non estis cœnaturi?* L. *iam saturi sumus.*
Sed interij. DO. *quid ais tu? etiámne hæc illi tibi*
Iusserunt ferri, quos inter iudex datus?
CO. *Hæccine tua est amica, quam dudum mihi*
Te amare dixti, cum obsonabas? L. *non taces?*
CO. *Satis scitum filum mulieris, verùm hercle, an est hoc.*
L. *Abin dierectus?* CO. *haud mala est.* L. *at tu malus.*
CO. *Scitam hercle opinor satis concubinam hanc.* L. *non abis?*
Non ego sum, qui te dudum conduxi. CO. *quid est?*
Immò hercle tu istuc ipsus. L. *væ misero mihi.*
CO. *Nempe vxor ruri est tua, quam dudum dixeras*
Te odisse æquè, atq. angueis. L. *egón' istuc dixi tibi?*
CO. *Mihi quidem herclè.* L. *ita me amabit Iuppiter,*
Vxor, vt ego illud nunquam dixi. DO. *etiam negas?*
CO. *Non te odisse aiebat uxorem, verùm suam.*
DO. *Palàm istæc fiunt te me odisse.* L. *quin nego.*
CO. *Et uxorem suam ruri esse aiebat.* L. *hæc ea est.*
Quid mihi molestus? CO. *quia me non nouisse ais.*
Nam metuis tu istanc? L. *sapis, nam mihi vnica est.*
CO. *Vin' me experiri?* L. *nolo.* CO. *mercedem cedo.*
L. *Cras petito, dabitur, nunc abi, heu misero mihi:*
Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
ALIQVID *mali esse propter vicinum malum.*
CO. *Cur hic astamus? quin abimus? incommodi*
Siquid tibi euenit, non est culpa mea.
L. *Quin me eradicas miserum.* CO. *scio iā quid velis.*
Nēpe hinc me abire vis. L. *volo inquam.* C. *abibitur,*
Drachmam dato. L. *dabitur.* CO. *dari ergo sis iube,*
Dari potest interea dum illi ponunt. L. *quin abis?*
Potin' vt molestus ne sis. CO. *agite, apponite*
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc vasa aut mox, aut cras iubebo abs te peti.
Sequimini. L. *fortasse te istum morari coquum,*
Quòd vasa atque hæc attulit, dicam quid est.
DO. *Non miror, si quid damni facis, aut flagitij.*
Nec pol ego patiar sic me nuptam tam male,
Meisque ut in ædes sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Vt veniat ad me iam simul tecum huc. S. *eo.*
L. *Nescis negotij quid sit vxor obsecro?*
Conceptis verbis iam iusiurandum dabo,
Me nunquam quicquam cum illa. iámne abijt Syra?
Perij hercle. ecce autem hæc abijt, væ misero mihi.
At te viuum dij deæque perduint,
Tua cum amica, cúmque amationibus:
Suspicionibus impleuit me indignissimè,
Concitis hostis domi vxor est acerrima.
Ibo ad forum, atque Demipho hæc eloquar,
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quò vult ex hisce ædibus.
Heus vxor vxor, quanquam tu irata es mihi
Iubeas, si sapias, hæc intrò hinc auferrier,
Eadem licebit mox cœnare rectius.

SYRA serua, EVTYCHVS.

H*Era quem me misit ad patrem, non est domi.*
Rus abijsse aiebant: nunc domum renuntio.
EV. *Defessus sum vrbem totam peruenarier,*
Nihil inuestigo quicquam de illa muliere.
Sed mater rure redijt, nam video Syram
Astare ante ædeis. Syra. S. *quis est qui me vocat?*
EV. *Herus atque alumnus tuus sum.* S. *salue alumne mi.*
EV. *Iam mater rure redijt? responde mihi.*
S. *Sua quidem salute ac familiæ maxima.*
EV. *Quid istuc negocij est?* S. *tuus pater bellissimus*
Amicam adduxit intrò in ædis. EV. *quomodo?*
S. *Aduenions mater rure eam offendit domi.*
EV. *Pol haud censebam istarum esse operarum patrē.*
Etiam nunc mulier intus est. S. *etiam.* EV. *sequere me.*

PERISTRATA, SYRA, LYCISSA.

DIna Astarte hominum, deorúmque vis vita, salus, rursus eadem quæ est
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sidera,
Iouis quæcunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant,
Eam spectant, quod illi displicet, facilè excludunt cæteri.
Quicquid complacitum, id sequuntur, quæ viuunt omnia, atque sentiunt.
Alios enicat, extinguit, alios suo lacte fouet, atque erigit: sed quos enicat,
Hi viuunt, & sapiunt: quos properat alere, ac erigere,
Hi quidem confestim pereunt, atque malè sapiunt miseri:
Iacent beneuolentes odiosi, humum mordent, caput reptant,
Fremunt, perstrepúntque, cúmque putant viuere, tunc ruunt maximè.
Tunc tunc student persequi, labant iuuenes, itidem rapiuntur senes.
Illi se amant, quod amant, amatum volunt, atque cognitum.
Illi verò si amare ea ætate occœperūt, multo insaniunt acrius.
Verùm si nō amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles,
Garruli, olores, infensi, iracundi, sibi suisque inuidi,
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius.
Nec tolerant, vt æquum est patres, sed clamant, indecenter obstrepunt.
S. Quantum intellego, & hanc malè habet Demipho. PE. id verum?
Amat filius & perit, id quom rescifcit pater, insanit vehementius.

Quæ istæc intemperiæ? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum, filium,
Nunc, vt fert Acanthio, ipse sibimet faciet exilium.
O iniquom patrem, ô infortunatum filium, quo te recipies?
Vbi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
Vendidit pater, vbiubi erit inuenta, mater redimet.
Dic tu Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
L. In hanc opinor, in amici senis cuiusdam ædeis. P. hic præter Lysimachum,
Nullus quem sciam S. Lysimachū nominat.
Mirum ni senes vicini in vnum nidum conspirauerint.
P. Dorippam eius vxorem conueniam. L. quid conuenias? non eam vides?
P. Video equidem, auscultemus, nescio quid senem iracunda mussitat.

Duas has scenas quæ sequuntur vt minimè Plautinas reyciunt editiones Lambini & Camerariana.

DORIPPA, SYRA, LYCISSA, PERISTRATA.

Syra non redit, quam accersitum patrem iamdiu est quod miseram.
Tarda nimium, aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessauit turgida.
S. Nulla sum, adest hera, me quærit. D. domi manere nequeo.
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi, exclusissem foras.
At me meus continuit Eutychus, sed omnino quod fert non creduam.
L. Audin hera? P. audio, sine pergat. L. sino. D. amici inquit senis
Gratia huc ad nos venisse, habes venalem amanti dum detrahat filio.
Hæc quidem aut viri, aut gnati fallacia, dissident sententiæ.
Sequestro vir ait datam, tandem verò venalem dicit filius.
S. Ibo de improuiso obuiam, ne cessasse intellegat. D. istæc filio
Non credam, qui obsequitur patri? huic vero vt mero cuculo
Id certum est mentiri ampliter, equidem coquo creduam.
Eccam Syram, vt currit venefica, Syra? S. quis me vocat?
D. Malum quod di tibi danunt, S. hera si sapis, hoc potius
Tuæ pellici, & marito dato. D. istuc dictum tibi non amplius irascor.
Sed vbi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
S. Nec podagricus, nec articularius est quem rus ducunt pedes.
D. Non domi est. S. non. D. vbi? S. rure esse autumant.
Atque nunquid redeat incertum hodie, cum villico rationis satis.
D. Omnia mihi hodie eueniunt præter sententiam, non viuam vesperi,
Nisi illanc à me scelestam abigam, eo domum. L. hera abit
Dorippa. P. hem abit. compello. Dorippa? D. quid molestiæ
Hoc est? quis me reuocat? P. non sum molesta, sed beneuolens.
Et amica te compellat tua Peristrata, mane quæso.
D. Hem Peristrata, te pol non noram, mala bilis cruciat
Me, atque exagitat. P. istuc volo quæso ne neges.
Te audiui modo, dic mihi quæ te nunc habet sollicitudo?
D. Peristrata, Di tibi vnicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam.
Nulla dari mihi poterit melius. Par est ætas, vnà creuimus,
Pares ætate habemus viros. nulli colloquor lubentius.
Sollicitor meritò quidem, quid tibi animi esse nunc possiet
Si amicam hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
P. Adduxit? D. factum. P. domi est? D. domi immo coqui
Conducti, parabatur conuiuium, ni meus disturbasset aduentus omnia.
Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
P. Sed ista leuia sunt Dorippa, vtinam non ego essem miserior.
D. Leuia? P. leuia quidem. D. quæ peiora tibi tuus faceret?
P. Immò peioribus peiora. D. quæ isthæc sunt? quæso loquere.
Vt tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est. Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
P. Vnicus mihi Dorippa est gnatus, scis? D. scio. P. hunc pater
Olim à se extrusit Rhodum. D. quare? P. quoniam amaret.
D. Ob id ipsum? P. id quidem nunc quoque quom ancillam domum
Abduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem præbuit.
D. Atat noui, verum dixerat filius, ego mariti amicam putabam mei,
Quoi data est? P. seni quoidam in hac amici vicinia.
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.

D. ea quidem est. quid filius? P. vrbem hanc se deserturum autumat.
D. In portu res est, quid si inuenerit? P. mansurum credito.
D. Præter spem saluæ sumus, ne dubita, apud me ea est,
P. Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audiui modò.
D. Ea. P. ô factum bene, merito te amo, restituisti filium.
Fac videam. D. eamus intro. P. eamus, Lycissa ades,
Acanthioni hæc nuncia, ego ad Dorippam huc deuortam.

SYRA.

Ecastor lege dura viuunt mulieres,
Multoq; iniquiore miseræ, quàm viri.
Nam si vir scortum duxit clam vxorem suam,
Id si rescuit vxor impunè est viro.
Vxor viro, si clam domo egressa est foràs.
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Vtinam lex esset eadem vxori, quæ est viro:
Nam vxor contenta est, quæ bona est, vno viro.
Qui minus vir vna vxore contentus siet?
Ecastor faxim si itidem plectantur viri,
Si quis clam vxorem duxerit scortum suam,
Vt illæ exiguntur quæ in se culpam commerent,
Plures viri sint vidui, quàm nunc mulieres.

ACTVS V.

CHARINVS.

Limen superum inferumq; salue, simul autem vale.
Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.
Vsus, fructus, victus, cultus iam mihi harunce ædium
Interemptu'st, interfectu'st, alienatu'st, occidi.
Dij penates, meûm parentum, familiæq; lar pater,
Vobis mando parentum meûm rem bene vt tutemini.
Ego mihi alios deos penates persequar, alium locum,
Aliam vrbem, aliam ciuitatem, ab Atticis abhorreo.
Nam vbi mores deteriores increbrescunt indies,
Vbiq; amici qui infideles sint nequeas pernoscere,
Vbi q; eripiatur animo tuo, quod placeat maximè:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita ciuitas.

EVTYCHVS, CHARINVS.

Diuûm atq; hominum quæ spectatrix atq; hera eadem es hominibus,
Spem speratam, quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago
Ecquisnam Deus est, qui mea nunc lætus lætitia fruat?
Domi erat quod quæritabam, ibi sex sodales repperi,
Vitam, amicitiam, ciuitatem, lætitiam, ludum, iocũ,
Eorum inuentu, res decem simitu pessimas pessundedi.
Iram, inimicitiam, stultitiam, exitium, pertinaciam,
Mœrorem, lacrumas, exilium, inopiam, solitudinem.
Date di quæso conueniendi mihi eius celerem copiam
C. *Apparatus sum, vt videtis, abjicio superbiam.*
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger,
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio;
Egomet mihi fero, quod vsu'st, ô Cupido quantus es!
Nam tu quemuis confidentem facile tuis factis facis,
Eundem ex confidente actutum diffidentem denuò.
E. *Cogito, quónam ego illum curram quæritatum.* C. *certa res est,*
Me vsq; quærere illam quoquo hinc abducta est gentium
Neq; mihi vlla obsistet amnis, neq; mons: neq; adeò mare,
Nec calor, nec frigus metuo, neq; ventum, neq; grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim.
Non concedam: neq; quiescam vsquam noctu, neq; interdius,
Prius profectò quam aut amicam aut mortem inuestigauero.
E. *Nescio cuia vox ad aurem mihi aduolauit.* C. *inuoco*
Vos lares viales, vt me bene iuuetis. E. *Iuppiter,*
Estne illic Charinus? C. *ciues bene valete.* E. *illico*
Sta Charine. C. *qui me reuocat?* E. *spes, salus victoria.*
C. *Quid me voltis?* E. *ire tecum.* C. *alium comitem quærite,*
Non amittunt hi me comites qui tenent. E. *qui sunt ei?*
C. *Cura, miseria, ægritudo, lacrumæ, lamentatio.*
E. *Repudia istos comites, atq; huc respice ac reuortere.*
C. *Siquidem mecum fabulari vis, subsequere.* E. *sta illico.*
C. *Malè facis, properantem qui me commemorare, sol abit.*
E. *Si huc item properes, vt istuc properas, facias rectius.*
Huc secundus ventus nunc est, cape modò vorsoriam:
Hic fauonius serenus est, istic auster imbricus:
Hic facit tranquillitatem, istic omnes fluctus conciet.
Respice huc ad dextram Charine huc, nonne ex aduerso vides?
Nubis ater imberque instat, aspice nunc ad sinistram.
Cælum vt splendore est plenum, ex aduerso vides.
C. *Religionem illic obiecit, recipiam me illuc.* EV. *sapis*
O Charine, contrà pariter fer gradum, & confer pedem.

Porrige

Porrige brachium, prehende: iam tenes? CH. *teneo.* EV. *tene.*
Quò nunc ibas? CH. *exulatum.* E. *quid ibi facere vis?* C. *quod miser.*
EV. *Ne paue, restituam iam ego te in gaudia antequam is.* C. *eo.*
EV. *Maxime quod vis audire, id audies quod gaudeas.*
Sta illico, amicus aduenio multum beneuolens. CH. *quid est?*
EV. *Tuam amicam.* C. *quid eam?* EV. *vbi sit ego scio.* C. *tun' obsecro?*
EV. *Sanam & saluam.* C. *vbi eam saluam?* EV. *quo ego scio.* C. *ego me mauelim.*
EV. *Potin' vt animo sis tranquillo?* C. *quid si animus fluctuat?*
EV. *Ego istum in tranquillo & tuto sistam tibi, ne time.*
CH. *Obsecro te, loquere nunc vbi sit, vbi eam videris.*
Quid taces? dic, enicas me miserum tua reticentia.
EV. *Non longe hinc abest.* C. *quin ergo commonstras, si tu vides?*
EV. *Non video hercle nunc, sed vidi modò.* C. *quin ego videam, facis?*
EV. *Faciam.* C. *longinquum istuc amanti est.* EV. *etiam metuis? omnia*
Commonstrabo, amicior mihi nullus viuit, atq; is est,
Qui illam habet, neq; cui magis me, velle melius aequum siet.
C. *Non curo istuc, illam quaero.* EV. *de illa ergo dico tibi.*
Sanè hoc non in mentem venit dudum vti tibi dicerem.
C. *Dic igitur vbi illa est?* EV. *in nostris aedibus.* C. *aedis probas,*
Si tu vera dicis, pulchreq; aedificatas arbitror.
Sed quid ego istuc credam? vidistin? an de audito nuncias?
EV. *Egomet vidi.* C. *quis eam adduxit ad vos?* EV. *inique rogas.*
CH. *Vera dicis.* EV. *nihil Charine te quidem quicquam pudet:*
Quid tua refert, qui cum istaec venerit. C. *dum istuc siet.*
EV. *Est profectò.* CH. *opta ergo ob istanc nuncium, quid vis tibi.*
EV. *Quid si optabo?* C. *deos orato, vt eius faciant copiam.*
EV. *Derides.* CH. *seruata res est demum si illam videro.*
Sed quin ornatum hunc reijcio? heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. EV. *hem nunc tu mihi vt places?*
C. *Optimè aduenies puere, cape chlamydem, atque hic istinc sta illico:*
Vt si haec non sint vera, inceptum hoc iter perficere exequar.
EV. *Non mihi credis?* C. *omnia equidem credo, quae dicis mihi.*
Sed quin introducis me ad eam, vt videam? EV. *paulisper mane.*
CH. *Quid manebo?* EV. *tempus non est introeundi.* CH. *enicas.*
EV. *Non opus est inquam nunc intrò te ire.* CH. *responde mihi*
Quae caussa? EV. *operae non est.* CH. *cur?* EV. *quia non est illi commodum.*
CH. *Itáne commodum illi non est, quae me amat, quam ego contrà amo?*
Omnibus hic ludificatur modis, ego stultior
Qui isti credam commoratur, chlamydem sumam denuò.
EV. *Mane parumper, atq; hoc audi.* CH. *cape sis puer hoc pallium.*
EV. *Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi*
Ob oculos adduxerit in aedis, dum ruri ipsa abest.
Suspicatur illam amicam esse illi. CH. *zonam sustuli.*
EV. *Eam nunc rem exquirit intus.* CH. *iam machaera est in manu.*
EV. *Nam si eò te nunc introducam.* CH. *tollo ampullam, atq; hinc eo.*
EV. *Heus mane, mane Charine.* CH. *erras, me decipere haud potes.*
EV. *Neq; aedepol volo.* CH. *quin tu ergo iter exequi meum me sinis?*
EV. *Non sino.* CH. *ergo me moror, tu puere abi hinc intrò ocyus.*
Iam in currum conscendi, iam lora in manus cepi meas.
EV. *Sanúsne es?* CH. *quin pedes vos in curriculum conijcitis?*
In Cyprum rectà, quandoquidem pater mihi exilium parat.
EV. *Stultus es, noli istuc quaeso dicere.* CH. *certum est exequi,*
Operam vt sumam ad peruestigandum vbi sit illaec. EV. *quin domi est.*
CH. *Nam hic quod dixit, id mentitum est.* EV. *vera dixi equidem tibi.*
CH. *Iam Cyprum veni.* EV. *quin sequere, vt illam videas quam expetis.*
CH. *Percontatus non inueni.* EV. *matris iam iram neglego.*
C. *Porrò proficiscar quaesitum, nunc perueni Chalcidem,*
Video ibi hospitem Zacyntho, dico quid eò aduenerim,
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, si inaudiuerit.
E. *Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intrò ambulas?*
CH. *Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.*
EV. *Nihil mentitus est.* C. *sed de amica sese inaudisse autumat,*
Hic Athenis esse. EV. *Chalcas iste quidem Zacynthius est.*
C. *Nauem conscendo, proficiscor illico, iam sum domi,*

Iam rediјt exilio, salue mihi sodalis Eutyche.
Vt valuisti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.
Bene vocas, benignè dicis, cras apud te, nunc domi,
Sic decet, sic fieri oportet. EV. *ehò quæ tu somnias?*
Hic homo non sanus est. CH. *medicari amicus quin properas?*
EV. *Sequere sis.* CH. *sequor.* E. *clementer quæso, calces deteris.*
Audin' tu? C. *iamdudum audiui.* E. *pacem componi volo,*
Meo patri cum matre: nam nunc est irata. CH. *i modò.*
E. *Propter istanc.* C. *i modò.* E. *ergo cura.* CH. *quin tu ergo i modò*
Tam propitiam reddam, quàm cum propitia est Iuno Ioui.

LYSIMACHVS, DEMIPHO.

DEmipho sapientum illud dictum te audisse reor sæpius,
Voluptas est malorum esca, quòd ea non minus homines,
Quàm hamo capiuntur pisces. hæc quom fugiant senes,
Tu tamen senectuti gratiam non habeas, quoniam hæc tibi
Non abstulit modò, sed in amorem coniecit fortius,
Quod te, consiliúmque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi præstringit aciem, me quoque
In magnum coniecisti malum, nec quid faciam scio.
DE. Lysimache deûm hoc arbitrium est, non hominum, tute hoc tecum
Si cogites nō æquom te facere arbitrabere.
Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas miserè
Quasi tu nunquam quicquam aßimile huius facti feceris.
LY. *Nam mea vxor propter illam tota in fermento iacet.*
Pol nunquam caui quid facerem, vix viuos sum miser.
DE. *At ego expurgationem habebo, vt ne succenseat*
Sequere me, sed exeuntem filium video meum.

EVTYCHVS, DEMIPHO, LYSIMACHVS, CHARINVS.

EV. *IAm credo.* D. *places principium, quid agis? quid fit Eutyche?*
EV. *Ad patrem ibo, vt matris iram sibi esse sedatam sciat.*
Optima opportunitate ambo aduenistis. LY. *quid rei est?*
E. *Vxor tibi placida & placata'st, certè dextras nunc iam.*
L. *Dij me seruant.* E. *tibi amicam nullam esse nuncio.*
DE. *Dij te perdant, quid negotij ést nam quæso istuc?* E. *eloquar.*
Animum aduertite igitur ambo. L. *quin tibi ambo operam damus?*
EV. *Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,*
Suapte culpa ex genere capiunt genus, ingenium improbant.
D. *Verum dicit hic.* L. *tibi ergo dicit.* EV. *eò illud verum est magis.*
Nam te istac ætate, haud æquum fuerat filio tuo,
Adolescenti amanti amicam emptam argento eripere suo.
D. *Quid tu ais, Charini amica'st illa?* E. *vt dissimulat malus.*
D. *Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.*
E. *Propterea igitur tu mercatus, nouus amator, vetus puer.*
C. *Optime herclè perge, ego aßistam iam hinc altrinsecus,*
Quibus est dictis dignus vsque oneremus ambo. D. *nullus sum.*
LY. *Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam.*
E. *Quem quidem herclè ego, in exilium cùm iret, reduxi domum,*
Nam ibat exulatum. D. *an abijt?* EV. *etiam loquere larua tu?*
Temperare istac ætate istis decebat artibus.
DE. *Fateor. deliqui profectò.* EV. *etiam loquere larua tu?*
Vacuum esse istac ted ætate ijs decebat noxiis:
Itidem vt tempus anni, ætatem aliam aliud factum conuenit.
Nam si istuc ius est senecta ætate scortari senes,
Vbi loci res summa nostra est publica. DE. *hei perij miser.*
E. *Adolescentes rei agendæ isti magis solent operam dare.*
D. *Iam obsecro vobis herclè habete cum porcis, cum fiscina,*
E. *Redde filio sibi habeat.* D. *iam vt vult, per me sibi habeat licet*
Semper ædepol. E. *quoniam vt aliter facias, non est copiæ.*
D. *Supplicij sibi sumat quid vult ipse ob hanc iniuriam,*
Modò pacem faciatis. ora vt ne mihi iratus siet.
Si herclè sciuissem, siue adeò ioculo dixisset mihi,
Se illam amare, nunquam facerem, vt illam amanti abducerem.
Eutyche ted oro, sodalis eius es, serua & subueni,
Hunc senem para me clientem, memorem dices beneficij.
LY. *Ora vt ignoscat delictis suis. atque adolescentiæ.*
DE. *Pergin' tu autem? cia superbè inuehere. spero ego mihi quoque*

Tem-

Tempus tale euenturum, vt tibi gratiam referam parem.
LY. *Missas iam ego istas artes faciam.* D. *& quidem ego dehinc iam.* LY. *nihil —*
Consuetudine rursus te animus huc inducet. D. *obsecro*
Satis iam vt habeatis, quin loris cædite etiam, si lubet.
L. *Rectè dicis. sed istuc vxor faciet, cùm hoc resciuerit.*
D. *Nihil opus resciscat.* E. *quid istic? non resciscet, ne time.*
Eamus intrò, non vtibilis hic locus factis tuis.
Dum memoramus, arbitri vt sint, qui prætereant per vias.
D. *Hercle quin tu rectè dicis, eadem breuior fabula*
Erit, eamus. E. *hic est intus filius apud nos tuus.*
D. *Optimè est, illac per hortum nos domum transibimus.*
LY. *Eutyche, hanc volo prius rem agi, quàm meum intrò refero pedem.*
E. *Quid istuc est?* L. *suam quisque homo rem meminit, responde mihi.*
Certón' scis non succensere mihi tuam matrem? E. *scio.*
L. *Vide.* E. *me vide.* L. *satis habeo, id quæso hercle etiam vide.*
E. *Non mihi credis?* L. *immò credo, sed tamen metuo miser.*
E. *Eamus intrò, immò dicamus senibus leges censeo,*
Priusquam abeamus, quas leges teneant, contentique sint.
Annos natos sexaginta qui erit, si quem scibimus,
Seu maritum, siue hercle adeò cælibem scortarier,
Cum eo nos hic lege agemus, inscitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
Neu quisquam posthac prohibeto adolescentem filium,
Quin amet, & scortum ducat, quod bono fiat modo:
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quàm si præhibuerit palàm.
Hæc adeò, vt ex hacce nocte primum lex teneat senes,
Bene valete, atque adolescentes, hæc si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, vos æquum est clarè plaudere.

PSEVDOLVS.

DRAMATIS PERSONAE.

PSEVDOLVS seruos.
CALLIDORVS adolescens.
BALLIO leno.
LORARII quatuor.
SIMO senex.
CALLIPHO senex.
HARPAX cacula.
CHARINVS adolescens.
PVER.
COQVVS.
SIMIA sycophanta.
PHOENICIVM meretrix.

ARGVMENTVM.

RÆSENTIS numerat, quindecim miles minas.
Simul consignat symbolum, vt Phœnicium
Et det leno, sibi qui eum cum reliquo asserat.
Venientem Caculam interuortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus
Opémque herilis ita tulit. nam Simiæ
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palàm cognoscitur.
Senexq; argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGVS.

STudete hodie mihi, bona in scenam affero.
Nam bona bonis ferri, reor æquom maxumè.
Vt mala malis: vt qui mali sunt, habeant mala:
Qui boni, bona: bonos quòd oderint mali,
Sunt mali. malos quòd oderint boni, bonos
Esse oportet vósque ideo estis boni, quandoquidem
semper odistis malos, & lege & legionibus
Hos fugitastis Quirites, successis bonis
Huic vos nūc pariter bonam boni operam date gregi.
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In scenam qui ieiunus venerit, aut sitiens,
Is risu & ventre raso vigilabit sedulò.
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite ieiuni, atque discedite.
Vos saturi state, immò sedete atque attendite.
Non argumentum, neque huius nomen fabulæ.
Nunc proloquar ego, satis id faciet Pseudolus.
Satis id dictum vobis puto iam, atque depuo.
Vbi lepos, ioci, risus, vinum, ebrietas decent,
Gratiæ, decor, hilaritas atque delectatio.
Qui quærit alia, is malum videtur quærere.

Curas malas abiicite iam, ut ociosi hodie.
Exporgi melius est lombos, atque exurgier.
Plautina longa fabula in scenam venit.

PSEVDOLVS seruus, CALLIDORVS adolescens.

P. *SI ex te tacente fieri possem certior*
Here, quae miseriae te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
Nunc quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem, responde mihi,
Quid est, quod tu exanimatus iam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lauis,
Neque tui participem consilij quenquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
C. *Misere miser sum Pseudole.* P. *id te Iuppiter*
Prohibessit. C. *nihil hoc Iouis ad iudicium attinet.*
Sub Veneris regno vapulo, non sub Iouis.
P. *Licet me id scire quid sit, nam tu me antidhac*
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
C. *Idem animus nunc est.* P. *fac me certum quid tibi*
Sit, iuuabo te aut re, aut opera, aut consilio bono.
C. *Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi*
Quae me miseria & cura contabescit.
P. *Mos tibi geretur, sed quid hoc quaeso?* C. *quid est.*
P. *Vt opinor quaerunt litterae hae sibi liberos,*
Alia aliam scandit. C. *ludis me ludo tuo.*
P. *Has quidem pol credo, nisi Sibylla legerit,*
Interpretari alium posse reor neminem.
C. *Cur inclementer dicis lepidis literis,*
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
P. *An obsecro hercle habent quoque gallinae manus?*
Nam has quidem gallina scripsit. C. *odiosus mihi es.*
Lege, vel tabellas redde. P. *immo enim pellegam,*
Aduortito animum. C. *non adest.* P. *at tu cita.*
H. *Immo ego tacebo, tu hinc eum ex cera cita,*
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
P. *Tuam amicam video Callidore.* C. *vbi ea est obsecro?*
P. *Eccam in tabellis porrectam, in cera cubat.*
C. *At dij deaeque quantum est.* P. *seruassint quidem.*
C. *Quasi solstitialis herba paulisper fui,*
Repente exortus sum, repentino occidi.
P. *Tace, dum tabellas pellego.* C. *ergo quin legis?*
P. *Phoenicium Callidoro amatori suo,*
Per ceram & linum literasque interpretes,
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde & pectore.
C. *Perij, salutem nusquam inuenio Pseudole,*
Quam illi remittam. P. *quam salutem?* C. *argenteam.*
P. *Pro lignea salute vis argenteam*
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras?
C. *Recita modo, ex tabellis iam faxo scies.*
Quam subito argento mihi vsus inuento siet.
P. *Leno me peregre militi Macedonico*
Minis viginti vendidit, voluptas mea.
Et priusquam hinc abiit, quindecim miles minas
Dederat, nunc vnae quinque remorantur minae:
Ea caussa miles hic reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Vt qui huc afferret eius simile symbolum,
Cum eo simul me mitteret, ei rei dies
Haec praestituta est, proxima Dionysia.
Cras ea quidem sunt. C. *prope adest exitium mihi.*
Nisi quid mihi in te est auxilij. P. *sine pellegam.*
C. *Sino, nam mihi videor cum ea fabularier.*
Lege, dulce amarumque vna nunc misces mihi.
P. *Nunc nostri amores, mores, consuetudines,*
Iocus, ludus, sermo suauis, sauiatio,
Compressiones arcte amantum compares,
Teneris labellis molles morsiunculae,
Papillarum horridularum oppressiunculae,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, discidium, vastities venit.
Nisi quae mihi in te'st, aut tibi est in me salus.
Haec quae ego sciui ut scires curaui omnia:
Nunc ego te experiar quid ames, quid simules, vale.
C. *Est misere scriptum Pseudole.* P. *o miserrime.*
C. *Quin fles?* P. *pumiceos oculos habeo, non queo*
Lacrumam exorare vt expuant vnam modo.
C. *Quid ita?* P. *genus nostrum semper siccoculum fuit.*
C. *Nihilne adiuuare me audes?* P. *quid faciam tibi?*
C. *Heu.* P. *heu id quidem hercle ne parsis dabo.*
C. *Miser sum, argentum nusquam inuenio mutuum,*
Pseudole. P. *heu.* C. *neque intus nummus vllus est,*
P. *est? eheu.*
C. *Ille abducturus est mulierem cras* P. *eheu.*
C. *Istoccine pacto me adiutas?* P. *do id quod mihi est.*
Nam is mihi thesaurus iugis in nostra est domo.
C. *Actum hodie de me est, sed potes nunc mutuam*
Drachmam dare vnam, quam cras reddam tibi?
P. *Vix hercle opinor, si me opponam pignori.*
Sed quid de drachma facere vis? C. *restim volo*
Mihi emere. P. *quamobrem?* C. *qui me faciam pensilem.*
Certum est mihi ante tenebras persequi tenebras.
P. *Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?*
An tute ea caussa vis sciens suspendere,
Vt me defrudes drachma, si dederim tibi?
C. *Profecto, nullo pacto possum viuere,*
Si illa a me abalienatur atque abducitur.
P. *Quid fles Cucule? viues.* C. *quid ego ni fleam?*
Cui nec paratus nummus argenti siet.
Neque libellae spes sit vsquam gentium.
P. *Vt literarum ego harum sermonem audio,*
Nisi tu illi drachmis fleueris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem ne paue, non deseram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut mala
Tibi inuenturum esse auxilium argentarium,
Atque id futurum vnde vnde dicam nescio,
Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.
C. *Vtinam quae dicis, dictis facta suppetant.*
P. *Scis tu quidem hercle, mea si commoui sacra,*
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare.
C. *In te nunc sunt omnes spes aetati meae.*
P. *Satin' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi*
Tua vt sit, aut si tibi do viginti minas?
C. *Satis, si futurum est.* P. *roga me viginti minas.*

Vt me

Vt me effecturum tibi quod promisi scias,
Roga. CA. obsecro hercle. PS. gestio promittere.
CA. Dabisne argenti mihi hodie viginti minas?
PS. Dabo, molestus nunc iam ne sis mihi.
Atq; hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
CA. Dij te mihi omnes seruent. verum si potes
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque.
PS. De istac re, in oculum vtrumuis conquiescito.
CA. Oculum vtrum, anne aurem? PS. at hoc peruolgatum est minus.
Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pubi præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisq; edico meis,
In hunc diem à me vt caueant, ne credant mihi.
CA. Tace obsecro hercle. PS. quid negocij est? CA. ostium
Lenonis crepuit. PS. crura mauellem modo.
CA. Atq; ipse egreditur, penitus periurum caput.

LENO, LORARII quatuor, PSEVDOLVS, CALLIDORVS.

EXite, agite, ite ignaui, male habiti, & male conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem vt recte faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest vsurpari vsura.
Neq; ego homines magis asinos vnquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum feriat, sibi plus noceat: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ
Qui hæc habent consilia, vbi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge. hoc est eorum opus.
Vt mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes.
At faciem cùm aspicias eorum haud mali videntur, opera fallunt.
Nunc adeò hanc edictionem animo omnes aduortite,
Nisi somnum socordiamq; ex pectore oculisq; amouebitis,
Ita ego vestra latera loris faciam vt valide varia sient.
Vt ne peristromata quidem æquè picta sint Campanica,
Neq; Alexandrina belluata conchiliata tapetia.
Atq; heri iam edixeram omnibus, dederamq; eas prouincias:
Verùm ita vos estis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium vestrum vt vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati estis vos, vincere hoc duritia tergi, atque me.
Hoc vide sis vt alias res agunt? hoc agite, hoc animum aduortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum.
Nunquam ædepol vestrum durius tergum erit quàm terginum hoc meum,
Quin nunc doletne? hem, sic datur si quis herum seruus spernit.
Assistite omnes contra me, & quæ loquor, aduortite animum,
Tu qui vrnam habes, aquam ingere. face plenum ahenum sit citò,
Te cum securi, caudicali præficio prouinciæ.
LO. At hæc retunsa est. LE. sine siet, itidem vos estis plagis omnes.
Num qui minus ea gratia tamen omnium opera vtor?
Tibi hoc præcipio, vt niteant ædes, habes quod facias, propera, abi intrò.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem extruito.
Hæc, cum ego à foro reuertor, facite vt offendam parata,
Versa, pærsterga, strata, lautáque, coctáq; omnia vti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est, decet eum omnes vos concelebrare,
Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua iaceant. satin?
Magnifice volo enim summos viros accipere, vt mihi rem esse reantur.
Intrò abite, atq; hæc cito celebrate: ne mora quæ sit, cocus cùm veniat
Mihi. ego eo in macellum, vt piscium quicquid est precio præstinem.
I puere præ, ne quisquam pertundat crumenam cautio est.
Vel operire, est quod domi dicere penè sum oblitus.
Auditin' vobis mulieres hanc habeo edictionem:
Vos quæ in mundicijs, mollicijs, delicijsq; ætatulam agitis,
Viris cum summis inclitæ amicæ, nunc ego scibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæq; suæ rei, quæ somno studeat,
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, vt mihi munera multa huc ab amatoribus conueniant.
Nam nisi penus annuus hodie conuenit, cras populo prostituam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc. vbi isti sunt, quibus vos oculi estis?
Quibus vitæ, quibus deliciæ estis? quibus suauia? mamillæ? mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli, facite ante ædis iam hic assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis vsus, præbeo? quid mihi
Domi nisi malum vestra opera est hodie, improbæ vino modò cupidæ estis,
Eo vos vestros panticesq; adeò madefacitis, cùm ego sim hic siccus.
Nunc adeò hoc factum est optimum, vt nomine quanque appellem suo.
Ne dictum esse actum sibi, quæpiam vestrarum

mihi neget, aduortite animum cunctæ.
Principio Hedyllum tecum ago, quæ amica es frumentarijs.
Quibus cunctis montes maximi acerui frumenti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis
Mihi, etiam familiæ omni sit meæ, atq; adeò vt frumento affluam:
Vt ciuitas nomen mihi commutet, meq; vt prædicet
Lenone ex Ballione regem Iasonem. CA. *audin furcifer*
Quæ loquitur, satin magnificus tibi videtur? P. *pol iste*
Atq; etiam malificus, sed tace & hanc rem gere.
LE. *Æschrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonum æmulos.*
Lanios, qui item vt nos iureiurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnariæ tria grandia tergoribus onerata vberi hodie
Mihi erunt, cras quasi Dircen (vt memorant) duo
Gnati Iouis deuinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium, id tibi
Profectò taurus fiet. CA. *nimis sermone huius ira incendor.*
PS. *Hunccine hic hominem pati colere iuuentutem Atticam?*
Vbi sunt, vbi latent, quibus ætas integra est, qui amant à lenone?
Quin conueniunt? quin vnà omnes peste hac populum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium sui indoctus, ne illi audeant
Id facere, quibus vt seruiant, suus amor cogit, simul
Prohibet, faciunt aduersum eos quod volunt. CA. *vah tace.* PS. *quid est?*
CA. *Male morigerus mali facis mihi, cum sermone huic obsonas.* PS. *taceo.*
C. *At taceas malo multo, quam tacere te dicas.* LE. *tu autem*
Xystylis fac vt animum aduortas, quoius amatores olini
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non iam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam deportère in pergulam.
Ibi tibi adeò lectus dabitur, vbi tu haud somnum capias,
Sed vbi vsque ad languorem. tenes quorsum hæc se tendant quæ loquor?
En Excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probè onustos oleo.
Num cuipiam est hodie tua tuorum opera conseruorum
Nitidissimum caput? aut num ipse ego pulmento vtor magis
Vnctiusculo? sed scio, tu oleum haud magnipendis, vino te
Deuincis, sine modo reprehendam ego cuncta hercle vna opera, nisi
Quidem hodie tu omnia facis scelesta, hæc vti loquor.
Tu autem, quæ pro capite argentum mihi iam iamq; sæpe numeras,
Eaq; pacisci modo scis: sed quæ pacta es, non scis soluere.
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm,
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omnis huc penus affertur,
Cras Phœnicium Phœnicio corio inuises pergulam.

CALLIDORVS, PSEVDOLVS, BALLIO leno.

CA. *Pseudole, non audis quæ hic loquitur?* PS. *audio here equidem, atq; animum aduorto.*
CA. *Quid mihi es autor, huic vt mittam, ne amicam hic meam prostituat?*
P. *Bene curassis, liquido es animo, ego pro me & te curabo,*
Iamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & maturam.
C. *Quid opus est?* PS. *potin aliam rem vt cures?* C. *at.* PS. *bat.* C. *crucior.* PS. *cor dura.*
C. *Non possum.* PS. *fac possis.* C. *quonam pacto possim animum vincere?*
P. *In rem quod sit præuortaris, quam re aduersa animo auscultes.*
C. *Nugæ isthæc sunt, non iucundum est, nisi amans facit stultè.* PS. *pergin'.*
C. *O Pseudole mi, sine sim nihili.* PS. *mitte me sis.* C. *sino.* PS. *modò ego*
Abeam. C. *mane, mane iam vt voles esse me, ita ero.* PS. *nunc tu sapis.*
BA. *It dies, ego mihi cesso, i præ puere.* C. *heus abijt, quin reuocas?*
PS. *Qui properas? placidè.* CA. *at priusquam abeat, quod hoc malum? eam placidè is puere*
Hodie nate heus, hodie nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi &
Respice ad nos, tametsi occupatus, morámur, mane, sunt colloqui
Qui volunt te. BA. *quid hoc est, quis est qui moram occupato molestam obtulit?*
CA. *Qui tibi sospitalis fuit.* BA. *mortuus est, qui fuit: qui est, viuus est.*
PS. *Nimis superbè.* B. *nimis molestus.* C. *reprehende, hominem assequere.*
B. *I puere.* PS. *accedamus hac obuiam.* B. *Iuppiter te quisquis es perdat.*
PS. *Te volo.* B. *at vos ego ambos, verte hac te puere.* PS. *non licet*
Colloqui te. BA. *at mihi non lubet.* C. *sin tuam est quippiam in rem?* BA. *licet*
Non obsecro viuere, an non licet? PS. *vah manta.* B. *omitte.* C. *Ballio*

Audi.

Audi. B. *surdus sum, profectò inanilogus es.* C. *dedi, dum fuit*
BA. *Non peto quod dedisti.* C. *dabo quando opus erit.* B *ducito*
Quando habebis. C. *heu heu quam ego malis perdidi modis,*
Quod tibi detuli & quod dedi. B. *mortuo verba fabulare nunc,*
Stultus es, rem actam agis. P. *nosce saltem hunc quis est.* B. *iam diu*
Scio qui fuit: nunc quis est, is, ipsus sciat, ambula tu modò.
P. *Potin' vt semel modò Ballio hunc cum lucro respicias?*
B. *Respiciam istoc precio. nam si sacruficem summo Ioui,*
Atque in manibus exta teneam vt porriciam, interea loci
Si lucri quid detur potius rem diuinam deseram.
P. *Non potest pietate obsisti huic, vt res sunt ceteræ.*
Deos quidem quos maximè æquum est metuere, eos minimi facit.
B. *Compellabo, salue multum serue Athenis pessume.*
P. *Di te deæque ament, vel huius arbitratu vel meo:*
Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.
B. *Quid agitur Callidore?* P. *amatur, atque egetur acriter.*
B. *Misereat si familiam alere possim misericordia.*
P. *Eia scimus nos quidem te qualis sis, ne prædices.*
Sed scin' quid nos volumus? B. *pol ego propemodum: vt male sit mihi.*
P. *Et id, & hoc quòd te reuocamus, quæso animum aduorte.* B. *audio.*
Atque in pauca, vt occupatus nunc sum, confer quid velis.
P. *Hunc pudet quod tibi promisit, quáque id promisit die,*
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.
B *Nimio id quod pudet facilius fertur, quàm illud quod piget:*
Non dedisse istum pudet: me quia non accepi, piget.
P. *At dabit, parabit aliquid hoc dies, manta modò.*
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.
B. *Fuit occasio si velles, iampridem argentum vt dares.*
C. *Quid si non habui?* B. *iam haberes, inuenires mutuum,*
Ad Danistam deuenires, adderes fænusculum,
Surriperes patri. P. *Surriperet hic patri audacissime?*
Non periculum est ne quid rectè monstres? B. *non lenonium est.*
C. *Ego patri surripere possim quicquam, tam cauto seni?*
Atque adeò si facere possem, pietas prohibet. B. *audio,*
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro Phœnicio.
Sed quoniam pietatem amori video tu præuortere.
Omnes tibi patres sunt, nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum? C. *quin nomen quoque iam interiit mutuum.*
B. *Heus tu postquam herclè isti à mensa surgunt saturi poti***
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.
C. *Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo:*
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.
B. *Eme die cæca hercle oliuum, id vendito oculata die.*
Iam hercle vel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
C. *Perij, an non tum lex me perdit, quina vicenaria.*
Metuunt credere omnes. B. *eadem est mihi lex, metuo credere.*
P. *Credere autem, ehò an pœnitet te, quando hic fueris vsui?*
B. *Non est iustus quisquam amator, nisi qui perpetuas data.*
Detque vsque quando nihil sit, simul amare desinat.
C. *Nihilne te mihi miseret?* B. *inanis accedis, dicta nō sonant.*
Atque ego te viuum saluúmque vellem. P. *ehò an iam mortuus est?*
P. *Illico vixit amator, vbi lenoni placet.*
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc lamentare non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere: P. *ehò, an vnquam huius nupsisti patri?*
B. *Di melius faciant.* P. *fac hoc quod te rogamus Ballio*
Mea fide si isti formidas credere. ego hoc triduo
Aut terra, aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
B. *Tibi ego credam?* P. *cur non?* B. *quia pol, qua opera sic credam tibi.*
Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.
C. *Siccine mihi abs te bene merenti malè refertur gratia?*
B. *Quid nunc vis?* C. *vt opperiare hos sex dies saltem modò,*
Ne illam vendas, neu perdas me hominem amantem. B. *animo bono es.*
Vel sex opperibor menses. C. *euge homo lepidissime.*
B. *Immò vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?*
C. *Quid iam?* B. *quia enim non venalem iam habeo Phœnicium.*
C. *Non habes?* B. *non herclè verò.* C. *Pseudole accersi hostias,*
Victimas, lanios, vt ego huic sacrificem summo Ioui.
Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quàm Iuppiter.

B. Nolo victimas agninis me extis placari volo.
C. Propera, quid stas? accerse agnos, audin' quid ait Iuppiter?
P. Iam hic ero, verùm extra portam Metiam currendu'st prius.
C. Quid eo? D. lanios inde accersam duos cum tintinabulis:
Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic suppetat satis Ioui
In malam crucem, istic ibit Iuppiter lenonius.
B. Ex tua re non est, vt ego emoriar. D. qui dum. B. ego dicam tibi,
Quia ædepol dum ego viuus viuam, nunquam eris frugi bonæ.
D. Ex tua re non est, vt ego emoriar. B. qui dum?
P. Sic, quia si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.
C. Dic mihi obsecro verum hercle serio hoc quod te rogo est.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?
B. Non ædepol habeo profectò: nam iampridem vendidi.
C. Quomodo? B. sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
C. Meam tu amicam vendidisti? B. valde, viginti minis.
C. Viginti minis? B. vtrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio, & iam quindecim hic habeo minas.
C. Quid ego ex te audio? B. amicam tuam esse factam argenteam.
C. Cur id ausus facere? B. lubuit, mea fuit. C. ehò Pseudole,
I gladium affer. P. quid opus gladio? C. qui hunc occidam, atque me.
P. Quin tu te occidis potius. nam hunc fames iam occiderit.
C. Quid ais, quantum terra tegit hominum periurissime,
Iurauistin' te illam nulli venditurum nisi mihi?
B. Fateor. C. nempe conceptis verbis. B. etiam consultis quoque.
C. Periurauisti scelestè. B. vt argentum intrò condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
C. Pseudole assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis. P. licet.
Nunquam ad prætorem æquè cursim curram, vt emittar manu.
C. Ingere mala multa. P. iam ego te differam dictis meis,
Impudice. B. ita est. P. sceleste. B. dicis vera. P. verbero.
B. Quippini. B. bustirape. B. certè. C. furcifer. B. factum optumè.
C. Socifraude. B. sunt mea hæc ista. P. parricida. B. perge tu.
P. Sacrilege. B. fateor. C. periure. B. vetera vaticinamini.
C. Legirupa. B. validè. P. pernicies adolescentum. B. acerrimè.
C. Fur. B. babæ. P. fugitiue. C. bombax. C. fraus populi. B. planissumè.
P. Fraudulente. C. impure leno. P. cœnum. B. cantores probos.
C. Verberauisti patrem atque matrem. B. atque occidi quoque,
Potiusquam cibum perhiberem, num peccaui quippiam?
P. In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
B. Nunquid aliud etiam voltis dicere? C. ecquid te pudet?
B. Ted amatorem inuentum esse inanem quasi cassam nucem.
Sed quanquam multa maláque in me dicta dixistis modò,
Nisi mihi attulerit miles quinque quas debet minas,
Sicut hæc est præstituta summæ argentariæ dies,
Si is non aderit, posse opinor facere officium me meum.
C. Quid id est? B. si tu argentum attuleris cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum est officium: ego operæ si sit plus, tecum loquar.
Sed sine argento frustra est, quod me tui misereri postules.
Hæc mea est sententia, vt tu hinc porrò quid agas, consulas.
C. Iámne abis? B. negocij nunc sum plenus. P. paulo pòst magis.
Illic homo meus est. nisi omnes di me atque homines deserunt,
Exossabo ego illum similiter itidem vt murænam cocus.
Sed nunc Calidore operam te mihi volo dare. C. quid imperas?
P. Hoc ego oppidum admœnire, vt hodie capiatur, volo.
Ad eam rem vsu'st hominum astutum, doctum, scitum, & callidum,
Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.
C. Cedo mihi quid es facturus? P. tempori ego faxo scies,
Nolo bis iterare, sat sic longæ fiunt fabulæ.
C. Optumum atque æquissimum oras. P. propera, adhuc hominem citò,
Pauci ex multis sunt amici homini qui certi sient.
C. Ego scio istuc. P. ego vtrumque tibi nunc delectum para,
Ex multis exquire illis vnum tibi qui certus siet.
C. Iam hic faxo adero. P. potin' vt abeas? C. tibi moram dictis creas.

PSEVDOLVS.

Postquam illic hinc abiit, tu astas solus Pseudole,
Quid nunc acturus: postquam herili filio

Largitus

Largitus dictis dapsilis, vbi sunt ea?
Cui neque parata gutta certi consilii,
Neque adeo argenti, neque nunc quid faciam scio,
Neque exordiri primùm, vnde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi poeta tabulas cùm cœpit sibi,
Quærit quod nusquam est gentium, reperit tamen,
Facit illud verisimile quod mendacium est:
Nunc ego poeta fiam: viginti minas
Quæ nusquam nunc sunt gentium, inueniam tamen,
Atque ego huic iampridem me daturum dixeram:
Et volui inÿcere tragulam in nostrum senem:
Verùm is nescio quo pacto præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc vnà Simonem simul
Cum suo vicino Calliphone incedere.
Ex hoc sepulchro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, vt horum sermonem legam.

SIMO, CALLIPHO, senes duo.
PSEVDOLVS seruus.

SI de damnosis natis & amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio credo meo:
Ita nunc per vrbem solus sermo est omnibus,
Eum velle amicam liberare & quærere
Argentum ad eam rem, hoc alij mihi renunciant,
Atque id iampridem sensi & subolet mihi.
P. Occisa est hæc res, hæret hoc negocium.
Quò in commeatum iam volui argentarium
Proficisci, ibi nunc oppidò obsepta est via,
Præsensit, nihil est prædatoribus.
CA. Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant:
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam istæc quæ tibi renunciantur, filium
Te velle amantem argento circumducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, vt nunc mos est maximè,
Quid mirum fecit, quid nouum? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? P. lepidum senem.
SI. Vetus nolo faciat. C. At enim nequicquam neuis,
Vel tune faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem quàm ipsus fuerit postulet.
Nam tu quod damni & quod fecisti flagitij,
Populo viritim potuit dispertirier.
Id ne tu mirare, si patrissat filius?
PS. ὦ Ζεῦ, quàm pauci estis homines commodi?
Ehem illic est pater vt esse, vt æquum est filio.
SI. Quis hic loquitur? meus hic est quidem seruus Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus, hunc ego
Cupio excruciari. CA. iam istæc insipientia est,
Si iratus in promptu gerere: quanto satius est,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant;
Bonus animus in mala re, dimidium est mali.
SI. Tibi auscultabo. P. itur ad te Pseudole,
Orationem tibi para aduersum senem.
Herum saluto primùm, vt æquom est, postea
Siquid superest, vicinos impertio.
SI. Salue, quid agitur? P. statur hic ad hunc modum.
SI. Statum vide hominis Callipho, quasi basilicum.
CA. Bene confidentérque astitisse intelligo.
P. Decet innocentem qui sit, atque innoxius,
Seruum superbum esse apud herum potissimum.
CA. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam, nosmet scimus atque audiuimus.
SI. Conficiet iam te hic verbis vt tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
P. Ita est. CA. iampridem tu me spernis, sentio.
Paruam esse apud te mihi fidem ipse intelligo:
Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ.
SI. Fac sis vacuas Pseudole ædis aurium,
Mea vt migrare dicta possint quò volo.
P. Age loquere quid vis, tametsi tibi succenseo.
SI. Mihin' domino seruos tu succenses? P. iam tibi
Mirum id videtur? SI. hercle qui vt tu prædicas,
Cauendum est mihi abs te irato, atque aliô tu modo
Me verberare, atque ego te soleo, cogitas.
P. Quid censes? CA. ædepol meritò esse iratū arbitror,
Cùm apud te paruum stet fides SI. iam sic sino.
Iratus sit, ego ne quid noceat cauero.
Sed quid ais? quid hoc quod te rogo? P. si quid vis, roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
SI. Aduorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? PS. negare? mea est. SI. liberare quam velit?
*** PS. Πεῖνον καὶ τοῦτο negari.
*** SI. ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas vt auferas à me? PS. abs te ego auferam?
SI. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Fatere πάνταγε· ἵνα καὶ αὐτὸς ψυσαγέλω.
CA. Fatetur. SI. dixin' Callipho dudum tibi?
CA. Memini. SI. cur hæc tu vbi rescisti illico,
Celata me sunt? cur non rescisui? PS. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum vt seruos suum criminaret apud herum.
SI. Iuberes hunc præcipitem in pistrinum trahi.
CA. Num quid peccatum Simo est? SI. immò maximè.
PS. Desiste, rectè ego meam rem sapio Callipho,
Peccata mea sunt. animum aduorte nunc iam.
Quapropter te expertem amoris nati habuerim,
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.
SI. Non à me scibas pistrinum in mundo tibi?
Cum ea mussitabas. PS. scibam. SI. cur non dictum est mihi?
PS. Quia illud malum aderat. istuc aberat longius:
Illud erat præsens, huic erant dieculæ.
SI. Quid nunc agetis? nā hinc quidē à me non potest
Argentum auferri, qui præsertim senserim.
Ne quispiam credat nummū, iam edicam omnibus.
PS. Nunquā ædepol cuiquā supplicabo, dum quidem

Tu viues. tu mihi hercle argentum dabis,
Abs te equidem sumam. SI. *tu à me sumes?* PS. *strenue.*
SI. *Excludito mihi hercle oculum, si dedero.* PS. *dabis.*
Iam dico, vt à me caueas. CA. *certè ædepol scio,*
Si abstuleris, mirum & magnum feceris facinus.
PS. *Faciam.* SI. *si non abstuleris?* PS. *virgis cædito.*
Sed quid si abstulero? SI. *do Iouem testem tibi,*
Te æ tatem impunè habiturum. PS. *facito vt memineris.*
SI. *Egon' vt cauere nequeam cui prædicitur?*
PS. *Prædico vt caueas, dico inquam vt caueas, caue,*
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
CA. *Ædepol mortalem graphicum, si seruat fidem.*
PS. *Seruitum tibi me abducito, ni fecero.*
SI. *Bene atque amicè dicis: nam nunc iam meus es.*
PS. *Vin etiam dicam, quod vos magis miremini?*
CA. *Studeo hercle audire, nam ted ausculto libens.*
SI. *Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.*
PS. *Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius*
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
SI. *Quã pugnam?* PS. *hem ab hoc lenone vicino tuo,*
Per sycophantiam, atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circumducam lepidulè. SI. *quid est?*
PS. *Effectum hoc hodie reddam vtrumque ad vesperum.*
SI. *Siquidem istæc opera vt prædicas perfeceris,*
Virtute regi Agathocli antecesseris:
Sed si non faxis, nunquid causse est, illico
Quin te in pistrinum condam? PS. *non vnum quidem*
Diem modò, verum hercle in omnis, quantum est. sed si effecero,
Dabin' mihi argentum quod dem lenoni? illico?
Tua voluntate. CA. *ius bonum orat Pseudolus.*
Dabo inquã. SI. *at scin' quid mihi in mentem venit?*
Quid si hisce inter se consenserunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumuertant? PS. *quis me audacior*
Sit, si istuc facinus audeam facere. immò sic Simo.
Si sumus compecti, siue consilium vnquam iniimus
De istac re, aut si de ea re vnquam inter nos conuenimus,
Quasi in libro cum scribuntur calamo litteræ:
Stilis me totum vsque vlmeis conscribito:
SI. *Indice ludos nunc iam quando lubet.*
PS. *Da in hunc diem operam Callipho quæso mihi,*
Ne quò te ad aliud occupes negotium.
CA. *Quin vt rus irem iam hercle constitueram.*
PS. *At nunc disturba quas statuisti machinas.*
CA. *Nunc non abire certum est istac gratia,*
Lubido est ludos tuos spectare Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit, potius quam id non fiat, ego dabo.
Non demutabo. PS. *namque ædepol si non dabis,*
Clamore magno & multum flagitabere.
Agite amouemini hinc vos intrò nunc iam,
At meis vicissim date locum fallaciis.
SI. *Fiat, geratur mos tibi.* PS. *sed te volo*
Domi vsque adesse. SI. *quin tibi hanc operam dico.*
CA. *At ego ad forum ibo, iam hic adero.* SI. *actutum redi.*
PS. *Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,*
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Qui vos oblectem, hanc fabulam dum transigam
Neq; sim facturus, quod facturum dixeram:
Nunc demutabo. atque etiam certum, quod sciam
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio,
Nisi quia futurum est. nam qui in scenam prouenit
Nouo modo, nouum aliquid inuentũ afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intrò libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectauerit.

ACTVS II.

PSEVDOLVS, seruus.

PRoh Iuppiter, vt mihi quicquid ago lepidè omnia prosperéque eueniunt.
Neque quod dubitem, neque quod timeam meo in pectore conditum est consilium.
Nam ea stultitia est, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde sunt, vt agas, vt eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore pri' ita paraui copias duplicis, triplicis, dolos,
Perfidias, vt vbicunque cum hostibus congrediar,
maiorum meũm
Fretus virtute dicam, mea industria & malitia, fraudulentia,
Facile vt vincam, facile vt spoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, ac vestrum omnium
Ballionem, exballistabo lepidè, date operam modò, hoc ego oppidum
Admœnire, vt hoc die capiatur, volo, atque ad hoc meas legiones
Adducam, si hoc expugno, facilè ego hanc rem meis ciuibus faciam.
Pòst ad oppidum hoc vetus continuò meum exercitum protinus obducam,
Inde me & simul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo.
Metum & fugam perduellibus meis iniiciam, me esse vt sciant natum.
Quo sũ genere gnatus, magna me facinora decet efficere
Quæ pòst mihi clara, & diu clueant: sed hunc quem video, quis hic est?
Qui oculis meis obuiam ignorabilis obiicitur. libet scire
Quid hic velit cum machæra, & hic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

HARPAX Cacula, PSEVDOLVS seruus.

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratæ,

Vt ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,
Septimas esse ædis à porta, vbi ille habet leno, cui iussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim certum qui
Mihi faciat Ballio leno vbi hic habitat. P. st tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes di atq; homines deserunt. nouo consilio
Nunc mihi opus est, noua res subitò mihi hæc obiecta est:
Hoc præuortar principio, illa omnia missa habeo quæ antè agere occepi.
Iam pol ego hunc stratioticum nuncium aduenientem percutiam probè.
H. Ostium pultabo, atq; intus euocabo aliquem foras.
P. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo:
Nam ego precator, & patronus foribus processi foras.
H. Tune es Ballio? P. imò verò ego eius sum subballio.
H. Quid istuc verbi est? P. condus, promus sum, procurator peni.
H. Quasi te dicas atriensem. P. imò atriensi ego impero.
H. Quid tu seruúsne es, an liber? P. nunc quidem etiam seruio.
H. Ita videre, & non videre dignus qui liber sies.
P. Non soles respicere te, cùm dicas iniustè alteri?
H. Hunc hominem malum esse oportet. P. di me seruant atq; amant.
Nam hic mihi incus est, procudam ego hodie hinc multos dolos.
H. Quid illic secum solus loquitur? P. quid ais tu adolescens? H. quid est?
P. Es-ne tu, an non es ab illo milite Macedonio,
Seruus eius, qui hinc à nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo lenoni quindecim dederat minas,
Quinq; debet? H. sum. sed vbi tu me nouisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidem Athenis antidhac
Nunquam adueni, neq; te vidi ante hunc diem vnquam oculis meis.
P. Quia videre inde esse. nam olim cùm abiit, argento hic dies
Præstitutus est, quoad referret nobis, neq; dum retulit.
H. Immò adest. P. tun' attulisti? H. egomet. P. quid dubitas dare?
H. Tibi ego dem? P. mihi hercle verò, qui res rationesq; heri
Ballionis curo, argentum accepto, expenso, & cui debet dato.
H. Siquidem hercle etiam supremi promittas thesauros Iouis,
Tibi libellam argenti nunquam credam, dum tu sirem uas.
P. Res erit soluta. H. nunc iam potius sic seruauero.
P. Væ tibi tu inuentus verò meam qui furcilles fidem:
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier.
H. Potest vt alij ita arbitrentur, & ego vt ne credam tibi.
P. Quasi tu dicas me te velle argento circumducere.
H. Immò verò quasi tu dicas, quasiq; ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? P. seruus est huic lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum. H. Syrus? P. id est nomen mihi.
H. Verba multa facimus. herus si tuus domi est, quin prouocas,
Vt id agam quò missus huc sum. P. quicquid est nomen tibi,
Si intus esset euocarem verum si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quàm ipse dederis. H. at enim scin' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus misit. nunc certè scio,
Hoc febrim tibi esse, quia non licet huc iniicere vngulas.
Ego nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
P. At illic nunc negotiosus est, res agitur apud iudicem.
H. Di bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero, tu epistolam hanc à me accipe, atq; illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum, & tuum de muliere.
P. Scio equidem, vt qui argentum afferret, atq; expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo aiebat velle mitti mulierem,
Nam hic quoq; exemplum reliquit eius. H. omnem rem tenes.
P. Quid ego ni teneam? H. dato ergo istum symbolum illi. P. licet.
Sed quid est tibi nomen? H. Harpax. P. apage te Harpax, haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intrò, ne quid Harpax feceris,
H. Hostis viuos rapere soleo ex acie, ex hoc nomen mihi est.
P. Pol te multo magis opinor vasa ahena ex ædibus.
H. Non ita est, sed scin' quod te orem Syre? P. sciam, si dixeris.
H. Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam.
Apud anum illam doliarem, claudam, crassam Chrysidem.
P. Quid vis? H. inde vt me accersas, herus tuus vbi venerit.
P. Tuo arbitratu maxime? H. nam vt lassus veni de via,
Me volo curare. P. sanè sapis, & consilium places.

Sed vide sis ne in quæstione sis, quando accersam mihi.
H. Quin vbi prandero, dabo operam somno. P. sanè censeo.
H. Nunc quid vis? P. dormitum vt abeas. H. abeo. P. atq; audin Harpage,
Iube sis te opperiri, beatus eris si consudaueris.

PSEVDOLVS seruus.

DI immortales, conseruauit me illic homo aduentu suo,
Suo viatico reduxit me vsq; ex errore in viam.
Nam ipsa mihi opportunitas non potuit opportunius
Aduenire, quàm hæc allata est mihi opportune epistola.
Nã hæc illa cornucopiæ est, vbi inest quicquid volo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt, sunt hic sycophantiæ.
Hic argentum est, hic amica amanti herili filio.
Atq; ego nunc me gloriosum faciam, vt copi pectore,
Quo modo quicq; agerem, vt lenoni surriperem mulierculam.
Iam instituta, ornata, cuncta in ordine animo vt volueram,
Certa deformata habebam? sed profectò hoc sic erit.
Centum doctûm hominum consilia sola hæc deuincit dea
Fortuna: atq; hoc verum est: proinde vt quisq; ea vtitur,
Ita præcellet, atq; exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene vbi quod consilium discimus accidisse, hominem catum
Eum esse declaramus: stultum autem illum cui vertit male.
Stulti haud scimus, frustra aut simus, cùm quod cupienter dari
Petimus nobis, quasi quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus. atq; hoc euenit
In labore atq; in dolore, vt mors obrepat interim.
Sed iam satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor.
Di immortales, aurichalco contra non carum fuit.
Meum mendacium, hic modò quod subitò commentus fui,
Quia lenonis me esse dixi, nunc ego hac epistola
Tres deludam, herum, & lenonem, & qui hanc mihi dedit epistolam.
Euge par pari, aliud autem quod cupiebam contigit.
Venit eccum Callidorus, ducit nescio quem secum simul.

CALLIDORVS, CHARINVS adolescens, PSEVDOLVS seruus.

DVlcia atque amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.
C. Commemini omnia: dic tu modò me quid vis facere faciam.
C. Cum hæc tibi alia sum elocutus vt scires, si scis, de symbolo.
C. Omnia inquam, tu modò quæ me facere vis, fac vt sciam.
C. Pseudolus ita mihi imperauit, vt aliquem hominem strenuum,
Beneuolentem adducerem ad se. C. seruas imperium probè.
Nam & amicum & beneuolentem ducis. sed istic Pseudolus
Nouus mihi est. C. nimium est mortalis graphicus, heuretes mihi est,
Is mihi hæc esse se effecturum dixit, quæ dixi tibi.
P. Magnifice hominem compellabo. D. cuia vox sonat? P. io, io.
Te te te tyranne, te rogo, qui imperitas Pseudolo.
Quæro. qui ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas per malitiam, & per dolum & fallaciam
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
D. Illic homo est, vt paratragœdiat carnufex. C. confer gradum
Contra pariter. P. porrige audacter ad salutem brachium.
C. Dic vtrum spéne an salutem, te salutem Pseudole?
P. Immo vtrunq;. C. vtrunq; salue. sed quid actum est? P. quid times?
C. Attuli hunc. P. quid attulisti? C. adduxi volui dicere.
P. Quid istic est? C. Charinus. P. euge, iam Charinum volo.
C. Quin tu quicquid opus est mihi hic audacter imperas.
P. Bene sit, Charine, nolo tibi molestos esse nos.
C. Vos molestos mihi? molestum est quidem. P. tum tu igitur mane.
C. Quid istuc est? P. epistolam modò hanc intercepi, & symbolum.
C. Symbolum? quem symbolum? P. qui à milite allatu'st modò
Eius seruo qui hunc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accersebat, ei os subleui modò.
C. Quomodo? P. horum causa hæc agitur spectatorum fabula.
Hi sciunt qui hic affuerunt, vobis pòst narrauero.
C. Quid nunc agimus? P. liberam hodie tuam amicam amplexabere.
C. Egone? P. tute. C. ego ipsus inquam. P. siquidem hæc viuet capus.
Si modò mihi hominem inuenietis properè. C. qua facie? P. malum,
Callidum, doctum, qui quando principiũ prehenderit,
Porrò sua virtute teneat, quid se facere oporteat.
Atq; eum qui non hic vsitatus sæpe sit. C. si seruos est,
Nunquid refert? P. immo multo mauolo quàm liberum.

C. Posse

CH. Posse opinor me dare hominem tibi malum & dictum malè,
Qui à patre aduenit Carysto, nec dũ exiit ex ædibus
Quoquam, neq; Athenas aduenit unquam, ante hesternum diem.
PS. Bene iuuas. sed quinque inuentis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unam mihi huius debet pater.
CH. Ego dabo, ne quære aliunde. PS. ô hominem opportunum mihi.
Etiam opus est chlamyde & machæra, & petaso. CH. à me possum dare.
PS. Di immortales, non Charinus mihi hic quidem est, sed copia.
Sed istic seruus ex Carysto hic qui aduenit, quid sapit?
CH. Hircum ab alis. PS. manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? C. atque acidissimi.
P. Quid si opus siet, ut dulce promat indidem, ecquid habet?
CH. Rogas? murrhinam, passum, defrutum, melinam, mel quiusmodi.
Quin in corde instruere quondam cœpit thermopolium.
PS. Euge pellepide Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen esse dicam ego isti seruo? C. Simiæ.
PS. Scitne in re aduorsa versari? CH. turbo non æque citus est.
P. Ecquid argutus est? CH. malorum facinorum sæpissime.
PS. Quid cum manifestò tenetur? CH. anguilla'st elabitur.
PS. Ecquid is homo scitus est? CH. plebiscitum non æquè scitum est.
PS. Probus homo est, ut prædicare te audio. C. immò si scias,
Vbi te aspexerit, narrabit ultrò quid sese velis.
Sed quid illo es acturus? PS. dicam, ubi hominem exornauero.
Subditiuum fieri ego illum militis seruum volo.
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis,
Mulierem ab lenone abducat, hem tibi omnem fabulam.
Ceterùm quo quicque pacto faciat, ipsi dixero.
CA. Quid nunc igitur stamus? PS. hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, iam ad trapezitam Æschinum.
Sed properate. CH. prius illic erimus: quàm tu. PS. abite ergo ocyus.
Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defæcatum est, cor mihi nunc peruium'st.
Omnes ordine sub signis ducam legiones meas,
Aui sinistra, auspicio liquido, atque ex sententia:
Confidentia est inimicos meos me posse perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, doctè ut hanc ferat fallaciam.
Iam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTVS III.

PVER.

CVi seruitutem di danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multasq; ærumnas danunt,
Velut hæc mihi euenit seruitus, ubi ego omnibus
Paruis magnisque miseriis præfulcior,
Neque ego amatorem mihi inuenire ullum queo,
Qui amet me, ut curer tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies,
Interminatus est à minimo ad maximum,
Si quis non hodie munus misit et sibi,
Eum cras cruciatu maximo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud possum, quod illi qui possunt, solent.
Nunc nisi lenoni munus hodie misero,
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Hei quàm ille est herclè, ergo etiam nunc sum paruulus.
Atque edepol ut nunc male eum metuo miser:
Si quispiam det. Quoi manus grauior siet,
Quàquam illud aiunt magno gemitu fieri,
Cõprimere dẽtes posse videor aliquo modo.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
Herus eccum recipit se domum, & ducit coquum.

BALLIO leno, COQVVS, PVER.

BA. FOrum coquinum qui vocant, stultè vocant.
Nã nõ coquinũ est, verùm furinum est forũ.
Nam si ego iuratus peiorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quàm hunc quem duco, ducere,
Multiloquum, gloriosum, insulsum, inutilem.
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Vt esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.
CO. Si me arbitrabare isto pacto ut prædicas,
Cur conducebas? BA. inopia, alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus.
Tu solus præter alios? CO. ego dicam tibi,
Hominum auaritia ego sum factus improbior coquus,
Non meopte ingenio. BA. qua istuc ratione? CO. eloquar.
Quia enim cum extemplò veniunt conductum coquum,
Nemo illum quærit qui optimus, & carissimus'st,
Illum conducunt potius qui vilissimus'st:
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi drachmis iissent miseri, me nemo potest
Minoris quisquam nummo ut surgam, subigere
Non item cœnam condio, ut alij coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt,
Boues qui conuiuas faciunt, herbásque oggerunt,

Eas herbas herbis aliis porrò condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus,
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum:
Eo laserpitij libram pondo diluunt:
Teritur sinapis scelerata cum illis, qui terunt.
Priusquam triuerunt, oculi vt extillent facit.
Ei homines cœnas sibi coquunt: cùm condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Viuis conuiuis intestina quæ exedint,
Hoc quidem homines tam breuem vitam colunt,
Cùm hasce herbas huiusmodi in suam aluum congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modò.
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.
BA. *Quid tu? diuinis condimentis vtere,*
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? CO. *audacter dicito:*
Nam vel ducenos annos poterunt viuere,
Meas qui esitabunt escas quas condiuero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas scindidi,
Aut si polindrum, aut macidem, aut sanè raptidem,
Eæ ipsæ sese patinæ feruefaciunt illico,
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt,
Terrestres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopside, aut cataractria. BA. *at Iuppiter,*
Dijque omnes perdant, cum condimentis tuis.
Cumque tuis istis omnibus mendacijs.
CO. *Sine sis loqui me.* BA. *loquere, atque i in malam crucem.*
CO. *Vbi omnes patinæ feruent, omnis aperio.*
Is odos dimissis pedibus in cœlum volat.
Eum in odorem cœnat Iuppiter cotidie.
BA. *Odor dimissis pedibus?* CO. *peccaui insciens.*
B. *Quid est?* CO. *quia enim dimissis manibus volui dicere.*
BA. *Si nunquam is cœlum, quidnam cœnat Iuppiter?*
CO. *It incœnatus cubitum.* BA. *i in malam crucem.*
Istaccine causa tibi hodie nummum dabo?
CO. *Fateor equidem me esse coquum carissimum:*
Verùm pro precio facio, vt opera appareat
Mea, quò conductus veni. B. *ad furandum quidem.*
CO. *An inuenire postulas quenquam coquum,*
Nisi miluinis aut aquilinis vngulis?
B. *An tu coquinatum te ire quoquam postulas,*
Quin ibi constrictis vngulis cœnam coquas?
Nunc adeò tu qui meus es iam edico tibi,
Vti nostra properes amoliri omnia:
Tum vt huius oculos in oculis habeas tuis.
Quoquò hic spectabit, eò tu spectato simul:
Si quò hic gradietur, pariter progredi minor:
Manum si protollet, pariter proferto manum,
Suum si quid sumet, id tu sinito sumere.
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito: stabit, astato simul.
Si conquiniscet istic, conquiniscito simul,
Item his discipulis primus custodes dabo.
CO. *Habe modo animum bonum.* B. *quæso quî possim, doce,*
Animum habere, qui te ad me adducam domum?
CO. *Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,*
Item vt Medea Peliam concoxit senem,
Quem medicamento & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adulescentulum:
Item te ego faciam. BA. *eho an tu etiam veneficus?*
C. *Immò ædepol verò hominum seruator magis.* B. *hem mane.*
Quanti istuc vnum me coquinare perdoces?
CO. *Quid?* B. *vt te seruem, ne quid surripias mihi.*
CO. *Si credis, nummo: si non, ne mina quidem.*
Sed vtrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? B. *pol ego amicis meis.*
CO. *Quin tu illos inimicos potius quàm amicos vocas?*
Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo
Hodie, atque ita suauitate condiam,
Vt quisque quicque conditum gustauerit,
Ipsos sibi faciam vt digitos prærodat suos.
B. *Quæso herclè priusquam quicquam conuiuis dabis,*
Gustato tute prius, & discipulis dato,
Vt prærodatis vestras furtificas manus.
CO. *Fortasse hæc tu nunc mihi non credis quæ loquor.*
B. *Molestus ne sis, nimium iam tinnis, non places.*
Hem illic ego habito, intrò huc abi, & cœnam coque
Properè. C. *quin is accubitum, & conuiuas cedò?*
Corrumpitur iam cœna. B. *hem sobolem sis vide,*
Iam hic quoque scelestus est, coquit sub linteo.
Profectò quid nunc primum caueam nescio,
Ita in ædibus sunt fures, prædo in proximo est.
Iam me hic vicinus apud forum paulò prius
Pater Callidori opere petiuit maximo,
Vt mihi cauerem à Pseudolo seruo suo,
Ne fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem
Vt me si posset muliere interuorteret.
Eum promisisse firmiter dixit sibi,
Sese abducturum à me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intrò, atque edicam familiaribus,
Profectò ne quis quicquam credat Pseudolo.

ACTVS IV.

PSEVDOLVS seruus, SIMIA sycophanta.

SI *vnquam quenquam di immortales voluêre esse auxilio adiutum,*
Tum me & Callidorum seruatum volunt esse, & lenonem extinctum,
Cùm te adiutorem genuêre mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed vbi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi herclè, vt opinor, malus cum malo stultè caui.
Tum pol ego interij, homo si ille abiit, neque hoc opus quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum video verbeream statuam, vt magnificè infert sese?
Hem te herclè ego circumspectabam, nimis metuebam malè ne abiisses.
SI. *Fuit meum officium vt facerem, fateor.* P. *vbi restiteras?*

restiteras? s. ubi mihi libitum est.
P. Istuc ego iam sat scio. s. cur ergo quod scis, me rogas? P. at hoc volo monere te.
S. Monendus ne me moneas. P. nimis tandem abs te contemnor.
S. Quippe ego te ni contemnam stratioticus homo qui cluear. P. iam
Hoc volo quod occeptum'st agi. s. numquid agere aliud me vides?
P. Ambula ergo citò. s. immò ociosè volo. P. hæc ea occasio est, dum ille dormit
Volo tu prior ut occupes adire. s. quid properas? placidè.
Ne time: ita ille faxit Iuppiter, ut ille pallàm idem astiet,
Quisquis ille est, qui adest à milite, nunquam edepol erit ille potior.
Harpax, quàm ego, habe animum bonum: pulcrè ego hanc explicatam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atq; mendaciis in timorem dabo,
Militarem advenam, ipse sibi se ut neget eum esse qui siet,
Meq; ut esse autumet, qui ipsus est. P. qui potest? s. occidis me,
Cum istuc rogitas. P. ô hominem lepidum, te quoq; etiam dolis
Atq; etiam mendaciis, Iuppiter te mihi servet.
S. Immò mihi, sed vide ornatus hic satis me condecet?
P. Optume habes. s. esto. P. tantum tibi boni di immortales duint,
Quantum tibi optes. nam si exoptem quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est, neq; ego hoc homine quenquam vidi magis malum
Et maleficum. s. tun' id mihi? P. taceo, sed ego quæ tibi dona
Dabo, & faciam si hanc rem sobriè accurassis. s. potin ut taceas?
Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit, teneo omnia.
In pectore condita sunt, meditati sunt doli doctè. P. probus hic est
Homo. s. neq; hic est, neq; ego. P. at vide ne titubes. s. potin' ut taceas?
P. Ita me dii ament. s. ita non facient, mera iam mendacia fundes.
P. Ut ego ob tuam Simia perfidiam te amo, & metuo, & magnifacio!
S. Ego istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum.
P. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus. s. ha ha he.
P. Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.
S. Lepide accipis me. P. imò si efficis, tum faxo magis dicas.
S. Nisi effecero, cruciabiliter carnifex me accipito,
Sed propera mihi monstrare ubi ostium lenonis ædium.
P. Tertium hoc est. s. tace, ædes hiscunt. P. credo, animo male'st
Ædibus. s. quid iam? P. quia edepol ipsum lenonem evomunt.
S. Illiccine est? P. illic est. s. mala merx est. P. illuc sis vide.
Non prorsus: verùm ex transverso cedit, quasi cancer solet.

BALLIO, PSEVDOLVS, SYCOPHANTA.

MInus malum hunc hominem esse opinor, quàm esse censebam coquum,
Nam nihil etiam dum harpagavit præter cyathum, & cantharum.
P. Heus tu nunc occasio est & tempus. s. tecum sentio.
P. Ingredere in viam dolosè, & ego hic in insidiis ero.
S. Habui numerum sedulò, hoc est sextum à porta proximum
Angiportum, in id angiportum me devorti iusseras,
Quotas ædis dixerit, id ego admodum incerto scio.
B. Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atq; ignobilis.
S. Sed eccum, quòd ex incerto facies mihi quod quæro certius.
B. Ad me adit rectà, unde ego hominem hunc esse dicam gentium?
S. Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.
B. Ehò ánnon prius salutas? s. nulla est mihi salus dataria.
B. Nam pol hinc tantundem accipies. P. iam inde à principio probus.
S. Ecquem in angiportu hoc hominem tu novisti, te rogo?
B. Egomet me. s. pauci istuc faciunt homines, quod tu prædicas.
Nam in foro vix decumus quisq; est, qui ipsus sese noverit.
P. Salvus sum, iam philosophatur. s. hominem ego hic quæro malum,
Legirupam, impium, periurum, atq; improbum. B. me quæritas:
Nam illa mea sunt cognomenta, nomen si memores modò,
Quid est ei homini nomen? s. Leno Ballio. B. scivin' ego?
Ipse sum adolescens, quem tu quæritas. s. tune es Ballio?
B. Ego enimvero is sum. s. ut vestitus est perfossor parietum.
B. Credo in tenebris conspicatus si sis me, abstineas manum.
S. Herus meus tibi me salutē multam voluit dicere,
Hanc epistolam accipe à me, hanc me tibi iussit dare.
B. Quis is homo st qui iussit? P. perii, nunc homo in medio luto est,

Nomen nescit hæres hæc res. B. *quem hanc misisse ad me autumas?*
S. *Nosce imaginem, tute eius nomen memorato mihi,*
Vt sciam Ballionem te esse ipsum. B. *cedò mihi epistolam.*
S. *Accipe, hem cognosce signum.* B. *ehò Polymachæroplacides,*
Purus putus est ipsus. noui, heus. S. *Polymachæroplacides,*
Nomen est. scio iam tibi me rectè dedisse epistolam,
Postquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.
B. *Sed quid agit is?* S. *quod homo ædepol fortis atq; bellator probus.*
Sed propera hanc pellegere quæso epistolam, ita negotium est.
Atq; accipere argentum actutum, mulieremq; mihi emittere.
Nam necesse hodie Sicyoni me esse, aut cras mortem exequi,
Ita herus meus est imperiosus. B. *noui, notis prædicas.*
S. *Propera pellegere epistolam ergo.* B. *id ago, si taceas modò.*
Miles lenoni Ballioni epistolam
Conscriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obsignatam, quæ inter nos duo
Conuenit olim. S. *symbolum est in epistola.*
B. *Video & cognosco signum, sed in epistola*
Nullam salutem mittere scriptam solet?
S. *Ita militaris disciplina est Ballio,*
Manu salutem mittunt beneuolentibus,
Eadem malam rem mittunt maleuolentibus.
Sed vt occœpisti, perge operam experirier,
Quid epistola ista narret. B. *ausculta modò.*
Harpax calator meus est, ad te qui venit.
Túne is es Harpax? S. *ego sum, atq; ipse Harpax quidem.*
B. *Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipe, &*
Cum eo simul tu mulierem mitti volo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere:
Te si arbitrarer dignum, misissem tibi.
S. *Quid nunc?* B. *argentum des, abducas mulierem.*
S. *Vter remoratur?* B. *quin sequere ergo intrò.* S. *sequor.*

PSEVDOLVS.

Peiorem ego hominem, magisq; versutè malum,
Nunquam ædepol quenquam vidi, quàm hic est Simia:
Nimisq; ego illum hominem metuo & formido male,
Ne malus item erga me sit, vt erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi obuertat cornua,
Si occasionem capsit qui sit malus.
Atq; ædepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu sum maximo, triplici modo.
Primum omnium iam hunc comparem metuo meum,
Ne deserat nunc me, atq; ad hostis transeat.
Metuo autem ne herus redeat etiam dum à foro,
Ne capta præda capti prædones fuant.
Dum hæc metuo ne ille huc Harpax adueniat,
Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perij hercle, nimium tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis vasis expectat meum,
Si non educas mulierem secum simul,
Vt exulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum, vici cautos custodes meos.

SYCOPHANTA, PSEVDOLVS.

Ne plora, nescis vt res sit Phœnicium.
Verùm haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem qui te nunc flentem facit.
Cuiam esse te vis maximè, ad eum duco te,
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.
P. *Quid tu intus quæso desedisti: quàm diu*
Mihi cor retunsum'st oppugnando pectore?
S. *Occasionem repperisti verbero,*
Vbi percontaris me insidiis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis?
P. *Atq; ædepol quanquam nequam homo es, rectè mones.*
Ite hac triumphi ad cantharum rectà via.

BALLIO leno.

Ha hæ: nunc demùm mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abijt, atq; abduxit mulierem,
Mihi iubet nunc venire Pseudolum scelerum caput,
Et abducere à me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis satis certò scio,
Ego peierare mauellem me milies,
Quàm mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem si conuenero.
Verùm in pistrinum credo, vt conuenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obuiam venias velim,
Vt mea lætitia lætus promiscam siet.

SIMO senex, BALLIO leno.

Viso quid rerum meus Vlysses egerit,
Iámne habeat signum ex arce Ballionia.
B. *O fortunate, cedò fortunatam manum,*
Simo. S. *quid est?* B. *iam.* S. *quid iam?* B. *nihil est quod metuas.* S. *quid est?*
Venitne homo ad te? B. *non.* S. *quid est igitur boni?*
B. *Minæ viginti sanæ ac saluæ sunt tibi,*
Hodie quas ab te indest stipulatus Pseudolus.
S. *Velim quidem hercle.* B. *roga me viginti minas,*
Si illic hodie illa sit potitus muliere,
Siue eam tuo gnato hodie, vt promisit, dabit.
Rogato hercle obsecro gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem vt saluam scias,
Atq; etiam habeto mulierem dono tibi.
S. *nullum periculum est, quod sciam stipulatier*
Vt occæpisti verba, viginti minas
Dabin'? B. *dabuntur.* S. *hoc quidem actum'st haud male,*

Sed hominem conuenistin'? BA. immò ambos simul.
SI. Quid ais? quid narrat? quæso quid dicit tibi?
BA. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent lenoni dici, quæ pueri sciunt.
Malum, & scelestum, periurum aiebant esse me.
SI. Pol haud mentitus est. B. ego haud iratus fui.
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat.
SI. Quid est, quod nõ metuas ab eo, id audire expeto.
BA. Quia nunquam ab me abducet mulierem iam, nec potest.
Meministine tibi me dudum dicere,
Eam venisse militi Macedonio?
SI. Memini. BA. hem illius seruos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum. SI. quid postea?
B. Qui inter me atque illum militem conuenerat,
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
SI. Bonan' fide istuc dicis? B. vnde ea sit mihi?
SI. Vide modo ne illic sit contechinatus quippiam.
BA. Epistola, atque imago me certum facit.
Quin iam quidem illam in Sicyonem ex vrbe, adduxit modo.
SI. Bene hercle factum, quid ego cesso Pseudolum
Facere, vt det nomen ad molariam coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus? BA. non ædepol scio,
Nisi vt obseruemus quò eat, aut quam rem gerat.

HARPAX, SIMO, BALLIO.

MAlus & nequam est homo, qui nihili imperium heri
Sui seruus facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere immemor est, nisi est admonitus.
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ij nomen diu seruitutis ferunt.
Nec boni ingenij quicquam in his inest, nisi vt improbis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo
Conuenit, neque is vnquam nobilis fui.
Ego vt imperatum est, etsi abest hic adesse herum
Arbitror: nunc ego illum metuo, cum hic non adest,
Ne cum adsiet, metuam, ei rei operam dabo.
Nam me in taberna vsque adhuc sineret Syrus,
Cui dedi symbolum, mansi vt iusserat,
Leno vbi esset domi, me aiebat arcessere,
Verùm vbi is non venit, nec vocat, venio huc vltrò,
Vt sciam quid rei fiet, ne illic homo me ludificetur.
Neque quicquam est melius, quàm vt hoc pultem, atque aliquem
Euocem hic intus. leno argentum hoc volo à me accipiat,
Atque amittat mulierem mecum simul.

B. Heus tu. SI. quid vis? BAL. hic homo meus est. SI. qui dum? BA. quia
Præda hæc mea est, scortum quæris, habet argentum
Iam admordere hunc mihi lubet.
SI. Iámne illum commesurus es? BA. dum recens est.
Dum datur, dum calet, deuorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi aiunt,
Augent rem meam mali, populi strenui
Damno mihi, improbi vsui sunt. SI. malum
Quod tibi Dei dabunt, qui sic scelestus.
HA. Me nunc commoror, cum has fores non ferio,
Vt sciam sitne Ballio domi? B. Venus mihi hæc
Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, damni
Cupidos, qui se suamque ætatem bene curant,
Edunt, bibunt, scortantur: illi sunt alio ingenio atque tu,
Qui neque tibi bene esse patere, & illis quibus est inuides.
HA. Heus vbi estis vos? BA. hic quidem ad me rectà habet rectam viam.
HA. Heus vbi estis vos? B. heus adolescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo, noui, bona cœna est mihi.
HA. Ecquis hoc aperit? BA. heus chlamydate? quid istic debetur tibi?
HA. Ædium dominum lenonem Ballionem quærito.
BA. Quisquis es adolescens, operam fac compendi quærere.
HA. Quid iam? BA. quia te is ipsus coram præsens præsentem videt.
H. Tun' is es? SI. chlamydate caue sis tibi à curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum, hic leno est. B. at hic est vir probus.
Sed tu bone vir flagitare sæpe clamore in foro,
Cum libella nusquam est, nisi quod leno hic subuenit tibi?
HA. Quin tu mecum fabulare? BA. fabuler, quid vis tibi?
HA. Argentum accipias. BA. iamdudum si des, porrexi manum.
HA. Accipe, hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me iussit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atque vt mecum mitteres Phœnicium.
BA. Herus tuus? H. ita dico. BA. miles? H. ita loquor. B. Macedonius?
H. Admodum inquam. B. te ad me misit Polymachæroplacides?
H. Vera memoras. B. hoc argentum vt mihi dares? H. si tu quidem es
Leno Ballio. B. atque vt à me mulierem abduceres?
H. ita.
BA. Phœniciúmne esse dixit? H. recte meministi. BA. mane,
Iam redeo ad te. H. at matura & propera, nam vides

Iam die multum esse. BA. *vide hunc aduocare etiam volo.*
Mane modò istic, iam reuertar ad te. quid nunc fit Simo?
Quid agimus, manifestò hunc hominem tenes, qui argentum attulit.
SI. *Quid iam?* B. *an nescis quæ sit hæc res?* SI. *iuxtà cum ignarissimis.*
B. *Ædepol hominem verberonem Pseudolum, vt doctè dolum*
Commentu'st tantundem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atq; hominem exornauit, mulierem qui accerseret.
Pseudolus tuus allegauit hunc, quasi à Macedonio
Milite esset. SI. *habésne argentum ab homine.* B. *rogitas quod vides?*
SI. *Heus memento ergo dimidium istinc mihi de præda dare:*
Commune istuc esse oportet. BA. *quid malùm, id totum tuum est.*
Quam mox mihi operam das? S. *tibi do equidem.* B. *quid nunc mihi es auctor Simo?*
SI. *Exploratorem hunc faciamus ludo suppositicium.*
B. *Adeò donicum ipsus sese ludos fieri senserit.*
Sequere, quid ais? nempe tu illius seruos es. H. *planissumè.*
BA. *Quanti te emit?* H. *suarum in pugna virium victoria.*
Namque ego eram domi imperator summus in patria mea.
B. *An etiam ille vnquam expugnauit carcerem patriam tuam?*
H. *Contumeliam si dices, audies.* B. *quotumo die*
Ex Sicyone huc peruenisti? H. *altero ad meridiem.*
B. *Strenuè mehercle isti, quam vide sis pernix hic est homo?*
Vbi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas compedes.
Quid ais? tune etiam cubitare solitus es in cunis puer?
SI. Scilicet. BA. etiámne facere solitus es puer? scin quid loquare?
SI. *Scilicet. solitum esse.* H. *sanine estis?* B. *quid hoc quod te rogo?*
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?
Conueniebátne in vaginam tuam machæra militis?
H. *I in malam crucem.* B. *ire licebit tibi, tamen hodie tempori.*
H. *Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum?* B. *mane.*
HA. *Quid maneam?* B. *chlamydem hanc commemores quanti conducta'st.* H. *quid est?*
B. *Quid meret machæra?* H. *helleborum hisce hominibus est opus.*
B. *Eo.* H. *mitte.* B. *quid mercedis petasus hodie domino domino demeret?*
H. *Quid domino? quid somniatis? mea quidem hæc habeo omnia*
Meo peculio empta. BA. *nempe quòd femina summa sustinent.*
HA. *Vncti hi sunt senes: fricari sese ex antiquo volunt.*
BA. *Responde obsecro hercle hoc verò seriò quod te rogo,*
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus?
H. *Qui istic Pseudolus'st?* B. *præceptor tuus, qui te hanc fallaciam*
Docuit, vt fallacijs hinc à me mulierem abduceres.
H. *Quem tu Pseudolum, quas tu mihi prædicas fallacias?*
Quem ego hominem nullius coloris noui. BA. *non tu istinc abis?*
Nihil est hodie hic sycophantis quæstus, proin' tu Pseudolo
Nuncies abduxisse alium prædam, qui occurrit prior
Harpax. H. *is quidem ædepol Harpax ego sum.* BA. *[illegible]*
Imò ædepol esse vis.
Purus putus hic sycophanta est. H. *ego tibi argentum dedi:*
Et dudum adueniens extemplò symbolum seruo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam, hic ante ostium.
BA. *Meo tu epistolam dedisti seruo? cui seruo?* HA. *Syro.*
BA. *Non confidit, sycophanta hic nequam est, magis meditatur male.*
Ædepol hominem verberonem Pseudolum, vt doctè dolum
Commentu'st, tantundem argenti quantum miles debuit.
Dedit huic, atq; hominem exornauit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epistolam ipsus verus Harpax huc ad me attulit.
HA. *Harpax ego vocor, ego seruus sum Macedonis militis,*
Ego nec sycophantiosè quicquam ago, nec maleficè,
Neque istum Pseudolum mortalis quis sit noui, neq; scio
SI. *Tu nisi mirum'st leno planè perdidisti mulierem.*
B. *Ædepol næ istuc magis magisq; metuo, cùm verba audio.*
SI. *Mihi quoq; ædepol iamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,*
Symbolum qui hoc accepit. mira sunt ni Pseudolus est. Ehò
Tu, qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?
H. *Ruffus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,*
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus. SI. *perdidisti, postquam dixisti pedes.*

BA. *Pse-*

B. Pseudolus fuit ipsus: actum est de me, iam morior Simo.
S. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur.
Viginti minæ. H. atq; etiam mihi aliæ viginti minæ.
B. Auferetur id præmium à me, quod promisi per iocum?
S. De improbis viris auferri præmium, & prædam decet.
B. Saltem Pseudolum mihi dedas. S. Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixin', ab eo tibi ut caueres, centies?
B. Perdidit me. S. at me viginti modicis multauit minis.
B. Quid nunc faciam? H. si mihi argentum dederis, te suspendito.
B. Di te perdant, sequere sis me ergo hac ad forum, ut soluam. H. sequor.
B. Hodie ego peregrinos absoluam, cras agam cum ciuibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum hodie ad me allegauit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu, nunc ne expectetis dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est, angiporta hac certum est consectarier.
H. Si graderere tantum, quantum loquere iam isses ad forum.
B. Certum'st mihi hunc emortualem facere ex natali die.

SIMO senex.

BEne ego illum tetigi, bene autem seruos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quàm in aliis Comœdiis fit, vbi eum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego iam intus promã viginti minas,
Quas promisi, si effecisset, obuiam ei vltrò deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis versutus, nimis malus.
Superauit Troianum dolum atq; Vlyssem Pseudolus.
Nunc ibo intrò, argentum promam, Pseudolo insidias dabo.

ACTVS V.

PSEVDOLVS seruus ebrius.

QVid hoc? siccine hoc fiet? pedes statin' an non?
An id voltis vt me hic iacentem aliquis tollat?
Nam hercle si cecidero, vestrum erit flagitium.
Pergitin peregrè ab sæuiendum mihi
Hodie est: magnum hoc vitium vino est,
Pedes captat primùm, luctator dolosu'st.
Profectò ædepol ego nunc probè habeo madulsam,
Ita victu excurato, ita mundiciis digni ab,
Itáque in loco festiuo sumus festiuè accepti.
Quid opus me multas agere ambages? hoc
Est homini quamobrem vitam ames, hic omnes
Voluptates, in hoc omnes venustates sunt,
Deis proximum esse arbitror. nam vbi amans complexu'st
Amantem, vbi labra ad labella adiungit,
Vbi alter alterum bilingui manifestò
Inter se prehendunt, vbi mamma manicula
Opprimitur alia, aut si lubet corpora
Conduplicant, manu candida cantharum dulciferum
Propinare mitissimã amicitiã, neque ibi esse aliũ alio
Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus morologis vti
Vnguenta atque odores, Lemniscos, corollas dari dapsiles.
Non enim parcè promi victu cætero, ne quis me roges,
Hoc ego modo atque herus minor hunc diem sumpsimus prothymè,
Postquam opus meum vt volui, omne perpetraui, hostibus fugatis,
Illos accubantis, potantis, amantis, cum scortis
Reliqui, & meum scortum ibidem, corde atque animo suo
Obsequentes: sed postquam exsurrexi, orant med vti saltem.
Ad hunc me modum intuli, vt illis satis facerem ex disciplina: quippe ego
Qui probè Ionica perdidici, sed palliolatim amictus
Sic hæc incessi ludibundus, plaudunt parum, clamitant me vt reuersar.
Occepi denuò, hoc modo nolui, idem amicæ dabam me meæ,
Vt me amaret, vbi circumuortor, cado, id fuit nenia ludo.
Itaq; dum enitor (pax) iam penè inquinaui pallium. nimiæ tum
Voluptati ædepol fui ob casum. datur cantharus, bibi, commuto
Illico pallium, illud posiui, inde huc exij crapulam dum amouerem.
Nunc ab hero ad herum meum maiorem venio fœdus commemoratum,
Aperite aperite, heus Simoni me adesse, quis nunciate.

SIMO senex, PSEVDOLVS seruus, BALLIO leno.

VOx viri pessumi me exciet foras, sed quid hoc? quomodo? quid video ego?
P. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. S. liberè hercle hoc quidem. sed vide statum.
Num mea gratia pertim escit? magis cogito, sæuiter, blanditerne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere, quod fero. si qua in hoc spes sita'st mihi.
P. Vir malus, viro optimo obuiam it. S. di te ament Pseudole. Phui in malam crucem.
P. Cur ego me afflictem? S. quid tu (malùm) ergo in os mihi ebrius irructas.
P. Molliter, siste nunc me, caue ne cadam: non vides me vt madide madeam?
S. Quæ ista hæc audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere? P. lubet.
S. Quid? lubet, pergin' ructare in os mihi? P. suauis ructus mihi est, sic sine modò.

S. *Credo equidem potesse te scelus Massici montis uberrumos quattuor*
Fructus ebibere in hora una. P. *hyberna addito.* S. *sed dic tamen.* P. *haud male*
Mones. S. *unde onustam celocem agere te prædicem?* P. *cum tuo filio*
Perpotaui modò. Sed Simo ut probè tactus Ballio est? quæ tibi dixi,
Effecta reddidi. S. *derides? pessimus homo est.* P. *mulier hæc*
Facit, cum tuo filio libera accubat. S. *omnia ut quicque egisti ordine*
Scio. P. *quid ergo dubitas dare mihi argentum?* S. *ius petis fateor.*
Tene. P. *at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque*
Consequere hac. S. *ego istum onerem?* P. *onerabis, scio.* S. *quid ego huic homini faciam?*
Statim ultro & argentum aufert, & me irridet. B. *uæ victis.* P. *uorte ergo humerum,*
Hem. B. *hoc ego nunquam ratus sum fore me ut tibi fierem supplex.*
Heu heu heu. S. *desine.* B. *doleo.* P. *ni doleres tu, ego dolerem.*
B. *Quid hoc? auferrén' Pseudole abs tuo hero?* P. *lubentissimo corde atque animo.*
B. *Non audes quæso aliquam partem mihi gratiam facere hic argenti?*
P. *Noui, me dices auidum esse, nam hoc nunquam eris nummo diuitior,*
Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.
B. *Erit ubi te ulciscar si uiuo.* P. *quid minitare? habeo tergum.*
B. *Age sanè.* P. *igitur redi.* B. *quid redeam?* P. *redi modò, non eris deceptus.*
B. *Redeo.* P. *i, simul mecum potatum.* B. *egone eam?* P. *fac quod te iubeo,*
Si is, aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres. B. *eo, duc me quò uis.* P. *quid nunc?*
Nunquid iratus es, aut mihi aut filio propter has res, Simo? S. *nihil profectè.*
P. *I hac.* S. *te sequor. quin uocas spectatores simul?* P. *hercle me isti*
Haud solent uocare, neque ergo ego istos: uerùm si uoltis applaudere
Atque approbare hunc gregem & fabulam in crastinum uos uocabo.

POENVLVS.

DRAMATIS PERSONAE.

AGORASTOCLES adolescens.
MILPHIO seruus.
ADELPHASIVM meretrix.
ANTERASTILIS meretrix.
LYCVS leno.
ANTHEMONIDES miles.
ADVOCATI.
COLABISCVS uillicus.
CINCERASTVS seruus.
HANNO Pœnus.
SIDDENEME nutrix.
PVER.

ARGVMENTVM.

VER septuennis surripitur Carthagine,
Osor mulierum adoptat hunc emptum senex,
Et facit heredem. eius cognatæ duæ
Nutrixque earum raptæ mercatur Lycus,
Vexátque amantem. at ille cum auro uillicum
Lenoni obtrudit, ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus, gnatum hunc fratris repperit,
Suásque agnoscit, quas perdiderat filias.

PROLOGVS.

A*Chillem Aristarchi mihi commentari lubet,*
Inde mihi principium capiam ex ea tragœdia.
Siletéque, & tacete, atque animum aduortite,
Audire iubet uos Imperator histricus.
Bonóque ut animo sedeant in subsellijs,
Et qui esurientes, & qui saturi uenerint,
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam cui paratum est quod edit, nostra gratia,
Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exurge præco, fac populo audientiam.
Iam dudum expecto si tuum officium scias.
Exerce uocem quam per uiuis & colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames,
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum est, edicta ut seruetis mea,
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor uerbum aut uirgæ muttiant,
Neu designator præter os obambulet,
Ne sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent, uel dormire temperent.
Serui ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent, si id facere non queunt,

Domi ius

Domum abeant, vitent ancipiti infortunio,
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum,
Nutrices pueros infantis minutulos
Domi procurent, neve spectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame,
Neve esurientes hic quasi hœdi obvagiant,
Matronæ tacitæ spectent, tacitè rideant,
Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi molestiæ,
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur cuiquam artifici iniuria,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod pene oblitus fui.
Dum ludi fiunt, in popinam pedisequi
Irruptionem facite, nunc dum occasio est,
Nunc dum scriblitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum pro se quisque ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissatim volo
Remigrare æquè ut mecum sitis huius gnari rei.
Eius nunc regiones, limites confinia
Determinabo, ei rei ego sum factus finitor.
Sed nisi molestum est, nomen dare vobis volo
Comœdiai; sin odio sit, dicam tamen.
Siquidem licebit per illos quibus est in manu.
Carchedonius vocatur hæc comœdia,
Latine Plautus, patruus pultiphagonides.
Nomen iam habetis, nunc rationes ceteras
Accipite nam argumentum hoc hic censebitur.
Locus argumento est suum sibi proscenium.
Vos iuratores estis, quæso operam date.
Carthaginienses fratres patrueles duo
Fuere, summo genere, & summis divitiis:
Eorum alter vivit, alter est emortuus,
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat,
Sed illi seni qui mortuus est, filius
Vnicus qui fuerat, ab divitiis à patre,
Puer septuennis surripitur Carthagine.
Sexennio prius quidem, quàm moritur pater,
Cùm iam perisse sibi videt gnatum unicum,
Conyicitur ipse in morbum ex ægritudine.
Facit illum heredem fratrem patruelem suum,
Ipse abit ad Acheruntem sine viatico.
Ille qui surripuit puerum, Calydonem avehit,
Vendit eum domino hic diviti cuidam seni
Cupienti liberorum, osori mulierum.
Emit hospitalem is filium imprudens senex
Puerumque illum, eumque adoptat sibi pro filio:
Eumque heredem fecit, cum ipse obiit diem,
Is illic adolescens habitat in illisce ædibus.
Revortor rursus denuò Carthaginem.
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum nisi qui dederit, nugas egerit,
Verùm qui dederit, magis maioris egerit.
Sed illi patruo huius, qui vivit senex,
Carthaginiensi duæ fuere filiæ.
Altera quinquennis, altera quadrimula,
Cum nutrice unà periere à magalibus.
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, & nutricem, & virgines,
Præsenti argento homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.
Vosmet nunc facite coniecturam ceterum,
Quid id sit hominis cui Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem, haud diu,
Sui quæsti gratia, is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam imprudens, neque scit quæ ea sit, neque eam unquam tetigit: ita eum leno maceret.
Neque quicquam cum ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit unquam, neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, hominem volt leno tangere.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,
Marique terraque usquequaque quæritat.
Vbi quamque est in urbem ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit,
Dat aurum, ducit noctem, rogat postibi
Vnde sit, cuiatis, captane an surrepta sit,
Quo genere nata, qui parentes fuerint,
Ita doctè atque astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit, sed dissimulat sciens
Se scire. Pœnus planè est, quid verbis opus est?
Is heri huc in portum navi venit vespere.
Pater harum idem huic patruus adolescentulo est,
Iamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis, quæso sinite transigi.
Hem penè oblitus sum reliquum dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,
Is illi Pœno olim huius patruo hospes fuit:
Is hodie huc veniet, reperietque hic filias.
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo ornabor; vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium, dehinc ceterum
Valete, adeste, ibo, alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palàm.
Valete, atque adiuvate, ut vos servet salus.

AGORASTOCLES adolescens, MILPHIO servus.

SÆpe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter doctè & cordatè & catè
Mihi reddidisti opiparas opera tua,
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas grates gratias.
MI. *Scitum est per tempus si obviam is, verbum vetus.*
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt quod dici solet,
Gerræ germanæ atque ædepol λῆροι λῆρων.
Nunc mihi blandidicus es, heri in tergo meo

Tris facile corios contriuisti bubulos.
AG. *At amans per amorem si quid feci, Milphio,*
Ignoscere id te mihi aequum est. MI. *audi tu magis.*
Et ego nunc amore pereo, sine te verberem
Item vt tu mihi fecisti ob nullam noxiam.
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
AG. *Si tibi lubido est aut voluptati, sino.*
Suspende, vinci, verbera, autor sum, sino.
MI. *Si autoritatem postea defugeris,*
Vbi dissolutus tu sies, ego pendeam.
AG. *Egone istuc ausim facere, praesertim tibi?*
Quin si feriri video te, extemplo dolet.
MI. *Mihi quidem hercle.* AG. *immo mihi.* MI. *istuc mauelim.*
Sed quid nunc tibi vis? AG. *cur ego apud te mentiar?*
Amo immodeste. MI. *meae istuc scapulae sentiunt.*
AG. *At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,*
Lenonis huius meretricem maiusculam.
MI. *Iampridem equidem istuc ex te audiui.* A. *differor*
Cupidine eius, sed lenone istoc Lyco,
Illius domino, non lutum est lutulentius.
MI. *Vin' tu illi nequam dare nunc?* AG. *cupio.* MI. *en me dato.*
AG. *Abi dierectus.* MI. *dic mihi vero serio,*
Vin' dare malum illi. AG. *cupio.* MI. *hem eundem me dato.*
Vtrumque faxo habebit, & nequam & malum.
AG. *Iocare.* MI. *vin' tu illam hodie sine damno & dispendio*
Tuo tuam libertam facere? AG. *cupio Milphio.*
MI. *Ego faciam vt facias. sunt tibi intus aurei*
Trecenti nummi Philippi. AG. *sexcenti quoque.*
MI. *Satis sunt trecenti.* AG. *quid iis facturus?* MI. *tace.*
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. AG. *quid facturus?* MI. *iam scies,*
Tuus Collybiscus nunc in vrbe'st villicus,
Eum hic non nouit leno, satin' intelligis?
AG. *Intelligo hercle, sed quo euadas nescio.*
MI. *Non scis?* AG. *non hercle.* MI. *at ego iam faxo scies.*
Ei dabitur aurum, vt ad lenonem deferat,
Dicatque se peregrinum esse ex alio oppido:
Se amare velle, atque obsequi animo suo:
Locum sibi velle liberum praeberier,
Vbi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet, auri cupidus illico
Celabit hominem & aurum. AG. *consilium placet.*
MI. *Rogato, seruos veneritne ad eum tuus?*
Ille me censebit quaeri, continuo tibi
Negabit, quid tu dubitas quin extemplo tibi
Duplicet, vbi auri & hominis fur leno siet.
Neque id vnde efficiat, habet. vbi in ius venerit,
Addicet praetor familiam totam tibi.
Ita decipiemus fouea lenonem Lycum.
AG. *Placet consilium.* MI. *immo etiam vbi expoliuero*
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.
AG. *Ego in aedem Veneris eo, nisi quid vis Milphio.*
Aphrodisia hodie sunt. MI. *scio hoc.* AG. *oculos volo*
Meos delectare munditiis meretriciis.
MI. *Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.*
Abeamus intro, vt Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus, vt ferat fallaciam.
AG. *Quanquam Cupido in corde versatur, tamen*
Tibi auscultabo. MI. *faciam vt facto gaudeas.*
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quae elui nequiquam potest.
Itaque hic scelestus est homo leno Lycus,
Cui iam infortunii intenta balista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium exit eccam, atque Anterastilis.
Haec est prior, quae meum herum dementem facit.
Sed euocabo, heus i foras Agorastocles,
Sed vis videre ludos iucundissimos.
AG. *Quid istuc tumulti'st, Milphio?* MI. *hem amores tuos*
Si vis spectare. AG. *ô multa tibi dent bona,*
Cum mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

ADELPHASIVM, ANTERAST. meretrices duae, MILPHIO seruus, AGORASTOCLES adolescens.

Negotii sibi qui volet vim parare,
Nauem & mulierem, haec duo comparato.
Nam nullae magis res duae plus negotii
Habent, eas forte si exornare occeperis,
Neque vnquam satis hae duae res ornantur,
Neque eis vlla ornandi satis satietas est.
Atque haec ita loquor nunc modo docta dico.
Nam nos vsque ab aurora ad hoc quod diei est,
Postquam aurora illuxit, nunquam cessauimus
Ex industria ambae nunquam concessauimus
Lauari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & vna
Binae singulis quae datae nobis ancillae,
Eae nos lauando, eluendo operam dederunt,
Ab gerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apage sis negotii quantum in muliere vna est.
Si vero duae, sat scio maximo vni
Populo cui lubet plus satis dare potis sunt.
Quae noctes diesque omni in aetate semper
Ornantur, lauantur, terguntur, poliuntur,
Postremo modus muliebris nullus est,
Neque vnquam lauando & fricando finem
Naturae. Nam quae lauata est, nisi
Perculta est meo quidem animo, quasi illauta'st.
AN. *Miror equidem soror te istaec sic fabulari,*
Quae tam callida & docta sis & faceta.
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix aegreque amatorculos inuenimus.
AD. *Ita est, verum hoc vnum tamen cogitato,*
Modus omnibus in rebus soror optimum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

AN. Soror cogita amabo, item nos perhiberi
Quasi salsa muriatica esse autumatur
Sine omni lepore, & sine suauitate,
Nisi multa aqua vsque & diu macerantur.
Olent, salsa sunt, tangere vt non velis: item nos sumus
Eiusce modi, mulieres sunt insulsæ
Admodum atque inuenustæ sine munditia & sumptu.
MI. Coqua est hæc quidē Agorastocles, vt ego opinor,
Sit muriatica vt macerent. AG. quid molestus?
AD. Soror parce amabo, sat est istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
AN. Quiesco. AD. ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi,
Sunt hic omnia quæ ad deūm pacem oportet adesse?
AN. Omnia accuraui. AG. diem pulchrum & celebrem & venustatis plenum,
Dignum Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie.
MI. Ecquid gratiæ cum hanc foras te euocaui? nunc iam
Me decet donari cado vini veteris. dic dari.
Nihil respondes? lingua huic excidit, vt ego opinor. quid malūm,
Astans obstupes? AG. sine amem, ne me obturba: ac tace.
MI. Taceo. AG. si tacuisses, iam istuc taceo non natum foret.
AN. Eamus soror mea. AD. eho amabo quid illò nunc properas? AN. rogas?
Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. AD. maneas pol mane.
Turba est nunc apud aram, an ibi vis inter istas versarier.
Prosedas pistorum amicas, relliquias alicarias,
Miseras, schœno delibutas, seruitricolas, sordidas:
Quæ tibi olant stabulum statúmque sellam, & sessibulum merum.
Quas adeò haud quisquam vnquam liber tetigit, neque duxit domum.
Seruulorum sordidulorum scorta diobolaria.
MI. I in malam crucem, tun' audes etiam seruos spernere?
Propudium, quasi bella sis, quasi eam pse reges ductitent.
En monstrum mulieris, tantilla tanta verba funditat
Quius ego obulo æruto septem noctes non emam.
A. Dij immortales, omnipotentes, quid est apud vos pulchrius,
Quid habetis, mage qui immortales vos credam esse, quàm ego siem?
Qui hæc tanta oculis bona concipio: nam Venus non est Venus,
Hanc quidem Venerem venerabor me vt amet, ac sit propitia.
Milphio heus Milphio vbi es? MI. assum apud te, eccum. AG. at ego elixum volo.
MI. Enimuerò here facis delicias. AG. de te quidem hæc dici omnia.
MI. Etiámne vt ames eam, quam nunquam tetigeris? AG. nihil illic quidem est.
Deos quoque ædepol & amo & metuo, quibus ego tamen abstineo manus.
AD. Hem. ecastor cum ornatum aspicio nostrum ambarum, pœnitet,
Exornatæ vt sumus. AN. immò verò sanè commodè.
Nam pro herili nostro quæstu satis bene exornatæ sumus.
Non enim potest quæstus consistere si eum sumptus superat, soror.
Eò illud satius sit satis quod satis est, habitus plus quàm sat est.
AG. Ita me di ament, vt illa me amet malim, quàm di Milphio.
Nam illa mulier lapidem silicem subigere vt se amet, potest.
MI. Pol id quidem aut mentire, nam tu es lapide silice stultior,
Qui hanc ames. AG. at vide sis, cum illa nunquam limaui caput.
MI. Curram igitur aliquò ad piscinam aut ad lacum, limum petam.
A. Quid eo opu'st? MI. ego dicam, vt tibi & illi liniam caput.
AG. I in malam rem. MI. ibi sum equidem. AG. pergis? MI. taceo. AG. at perpetuo volo.
MI. Enimuerò here meo me lacessis ludo, & delicias facis.
AN. Satis nunc lepidè ornatam credo soror te tibi viderier,
Sed vbi exempla conferentur meretricum aliarū, ibi tibi
Erit cordolium, si quam ornatam melius fortè aspexeris.
AD. Inuidia in me nunquam innata'st, neque malitia mala soror.
Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo mauolo.
Aurum in fortuna inuenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quàm beatam me esse nimio dici mauolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quàm purpuram,
Magísque meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.
Pulcrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt,
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
AG. Eho tu, vin tu facinus facere lepidum & festiuum? MI. volo.
AG. Potesne mihi auscultare? MI. possum. AG. abi domum ac suspende te.
MI. Quamobrem? AG. quia nunquam audibis verba tot tam suauia,
Quid tibi opu'st vixisse? ausculta mihi modò ac suspende te
MI. Siquidem tu es mecum futurus pro vua pensilis.
AG. At ego amo hanc. MI. at ego esse & bibere. AD. eho tu quid ais? AN. quid rogas?
AD. Viden' tu pleni oculi sordium qui erant, iam splendent mihi?

AN. Immò etiam in medio oculo paxillum sordis est. AD. cedo sis dextram.
AG. Vt tu quidem huius oculos illotis manibus tractes ac teras?
AN. Nimia nos socordia hodie tenuit. AD. qua de re obsecro?
AN. Quia iam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ vt inferremus ignem in aram. AD. ah non factó est opus
Quæ habent nocturna ora, noctu sacrificatum ire occupant,
Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulò
Sacrificare, nam vigilante Venere si veniant eæ,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam è fano fugent.
AG. Milphio. MI. Ædepol Milphionem miserum, quid nunc vis tibi?
AG. Obsecro hercle vt mulsa loquitur. MI. nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaueremque, triticum & frictas nuces.
AG. Ecquid amare videor? M. damnum quod Mercurius minime amat.
AG. Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet.
AN. Eamus mea germana AD. age sis vt lubet: sequere hac. AN. sequor.
AG. Eunt hæ. quid si adeamus? MI. adeas. AG. primum prima salua sit.
Et secunda tum secundò. M. salue in precio tertia.
AN. Salue extra precium M. tum pol ego & oleum & operam perdidi.
AG. Quò te agis? AD. egone? in Veneris. AG. quid eò? AD. Venerem propitiem.
AG. Ehem irata est? propitia hercle est. Vel ego pro illa spondeo.
AD. Quid tu agis, quid mihi molestus obsecro? AG. ah sæuiter.
AD. Mitte amabo. AG. quid festinas, turba nunc illic est. AD. scio.
Sunt illi aliæ quas spectare ego, & me spectari volo.
AG. Quid lubet spectare turpis, pulchram spectandam dare?
AD. Quia apud ædem Veneris hodie est mercatus meretricius.
Eò conueniunt mercatores: ibi ego me ostendi volo.
AG. Inuendibili merce oportet vltrò emptorem adducere.
PROBA merx facile emptorem reperit, tametsi in abstruso sita est,
Quid ais tu quando illi apud me mecum caput & corpus copulas.
AD. Quo die Orcus ab Acherонte mortuos amiserit.
AG. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei Lymphatici.
MI. Defer ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
Belluis hercle. AG. I directe in maximam malam crucem.
MI. Quàm magis aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ.
AD. Segrega sermonem, tædet. AG. age sustolle hoc amiculum.
AD. Pura sum comperce, amabo me attrectare Agorastocles.
AD. Quid agam nunc? MI. si sapias, curam hanc facere compendi potes.
AG. Quid ego nunc curem? quid agis Milphio? M. ecce odium meum.
Quid me vis? AG. cur mihi hæc irata est? MI. cur hæc tibi irata est?
Cur ego id curem? namque istæc magis tua est curatio.
AG. Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis,
Quàm mare est olim cũ ibi alcedo pullos educit suos.
MI. Quid faciam? AG. exora, blandire, expalpa. MI. faciam sedulò.
Sed vide sis, ne tu oratorẽ hunc pugnis pectas postea.
AG. Non faciam. AD. nos eamus. nunc etiam moraré. AG. male facis.
AD. Bene promittis multa ex multis. omnia in cassum cadunt.
Nam liberare iurauisti me haud semel, sed decies.
Dum te expecto, neque vsquam aliam mihi paraui copiam,
Neque istuc vsquam apparet, ita nunc seruio nihilominus.
I soror, abscede tu à me. AG. perij, eho quid agis Milphio?
MI. Mea voluptas, mea deliciæ, mea vita, mea amœnitas,
Meus ocellus, meũ labellum, mea salus, meum suauiũ,
Meum mel, meum cor, mea colostra, meus molliculus caseus.
AG. Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser.
Nisi ego illũ iubeo quadrigis cursim ad carnificẽ rapi.
MI. Noli amabo suscensere hero meo causa mea.
AD. Ego faxo sine. MI. irata es nimium, argentum pro te dabit,
Atque te faciet vt sis ciuis Attica atque libera.
AD. Quin abire sinis. quid vis tibi? qui bene volumus, bene visitent.
MI. Si ante quidem mentitus est, nunc iam dehinc erit verax tibi.
AD. Abscede hinc sis sycophanta. MI. Pareo. AD. scin quo modo?
MI. Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem sauium,
Iam ego hercle faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam.
Illud facies, nisi te propitio.
Atque hic me ne verberet,
Male formido, noui ego huius mores morosi maxime,
Quamobrẽ amabo te, mea voluptas sine te exorarier.
A. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi.
Hem mel, hem cor, hem labellum, hem salutem, hem sauium.

MI. Impie

MI. *Impie siccine fratrem verberas?* A. *iam istoc magis.*
Et iam ocellum addam, & labellum, & linguam. MI. *Ecquid facies modi?*
AG. *Siccine ego te orare iussi?* MI. *quomodo ergo orem?* A. *rogas?*
Sic enim dicere scelesta, huius voluptas te obsecro,
Huius mel, huius cor, huius labellum, huius linguam, huius sauium,
Huius collustra, huius dulciculus caseus, mastigia,
Huius cor, huius studium, huius sauium, mastigia,
Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.
MI. *Obsecro hercle te, voluptas huius, atque odium meum.*
Huius amica Mammeata, mea inimica & maleuola.
Oculus huius, lippitudo mea: mel huius, fel meum,
Vt huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.
A. *Capias restim, ac te suspendas cum hero & vostra familia.*
MI. *Hem mihi iam video propter te victitandum sorbilo.*
Itaq; iam quasi ostreatum tergum vlceribus gestito,
Propter amorem vestrum. AD. *amabo men' prohibere postulas.*
Ne te verberes, magis quàm ne mendax me aduersum siet.
AN. *Aliquid huic responde amabo commodè, ne incommodus*
Nobis sit. nam dei nos de nostro negocio.
AD. *Verum etiam tibi hanc admittam noxiam vnam Agorastocles.*
Non sum irata. A. *non es?* AD. *non sum.* AG. *da ergo vt credam sauium.*
AD. *Mox dabo, cum ab re diuina rediero.* A. *I ergo strenuè.*
AD. *Sequere me soror.* AG. *atque audin' etiam, Veneri dicito*
Multam meis verbis salutem. AD. *dicam.* AG. *atque hoc etiam audi.* AD. *quid est?*
AG. *Paucis verbis rem diuinam facito, atque audin' respice.*
Respexit, idem pol Venerem credo facturam tibi.

AGORASTOCLES adolescens, MILPHIO seruus.

Q*Vid nunc mihi es auctor Milphio?* MIL. *vt me verberes,*
Atque auctionem facias. nam impunissimè
Tibi quidem hercle vendere hasce ædis licet.
AG. *Quid iam?* MI. *maiorem partem in ore habitas mea.*
AG. *supersede istis verbis.* MI. *quid nunc vis tibi?*
AG. *Trecentos Philippos Collybisco villico*
Dedi dudum priusquam me euocasti foras.
Nunc obsecro te Milphio hanc per dexteram,
Perque hanc sororem læuam, perq; oculos tuos,
Perque meos amores, perq; Adelphasium meam,
Per tuam libertatem. MI. *hem nunc nihil obsecras.*
AG. *Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,*
Fac quod facturum te esse promisisti mihi,
Vt ego hunc lenonem perdam. MI. *perfacile id quidem est.*
Adduce testis tecum, ego intus interim
Iam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
AG. *Fugio.* MI. *meum est istuc magis officium, quàm tuum.*
A. *Egóne, egóne si istuc lepide faxis?* MI. *i modò.*
A. *Vt non ego te hodie?* MI. *abi modò.* AG. *emittam manu.*
MI. *I modò, non hercle meream.* AG. *oh oh.* M. *vah abi modò.*
AG. *Quantum Acherunte'st mortuorum.* MI. *etiámne abis?*
AG. *Neque quantum aquæ est in mari.* MI. *abiturúsne es?*
AG. *Neque nubis quantum est.* MI. *pergin' verò pergere?*
AG. *Neque stella in cælo.* MI. *pergin' aures tundere?*
AG. *Neque huc, neque illuc, neq; enimuerò seriò,*
Neq; hercle verò. MI. *quid opus est verbis? quippini,*
Quo vno verbo dicere hic quidvis licet.
AG. *Neque herclè verò serio. scin quomodo?*
Ita me dij amabunt, vin' bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Iuppiter,
Scin quam? vides tu, credin' quod ego fabuler?
MI. *Si nequeo facere vt abeas, egomet abiero,*
Nam isti quidem hercle orationi Oedipo
Opus coniectore est, qui Sphyngi interpres fuit.
AG. *Illic hinc iratus abijt. nunc mihi cautio est,*
Ne me amet culpa meo amori obiexim' moram.
Ibo atque arcessam testis, quando amor iubet,
Meo me obedientem esse seruo liberum.

ACTVS II.

LYCVS leno, ANTHÆMONIDES miles.

D*I illum infelicent omnes, qui post hunc diem*
Leno vllam Veneri vnquam immolarit hostiã,
Quive vllum thuris granum sacrificauerit.
Nam ego hodie infelix dis meis iratissimis,
Sex agnos immolaui. nec potui tamen
Propitiam Venerem facere, vti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abij illinc illico
Iratus, vetui exta prosicarier,
Neque ea aspicere volui, quoniam illa non bona
Aruspex dixit deam esse indignam credidi.
Eo pacto auaræ Veneri pulcre adij manum,
Quando id quod sat erat, satis habere noluit,
Ego parsisse feci sic ago, sic me decet.
Ego faxo posthac di deæque, cæteri
Contentiores mage erunt. atque auidi minus,
Cùm scibunt Veneri, vt adierit leno manum,
Condigne haruspex, non homo triobeli,
Omnibus in extis aiebat portendi mihi
Malum damnúmque, & deos esse iratos mihi.
Quid ei diuini aut humani æquum est credere?
Mina mihi argenti dono post illa data est.
Sed quæso vbinam illic restitit miles modò

Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium
Sed eccum incedit. AN. ita ut occepi dicere
Lenulle de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum uno die,
Volaticorum manibus occidi meis.
LY. Eu volaticorum hominum. AN. ita dico quidem.
LY. an obsecro usquam sunt homines volatici?
AN. Fuere, verùm interfeci. LY. quomodo
Potuisti? AN. dicam, viscum legioni dedi,
Fundásque, eos prosternebam ut folia farferi.
LY. Cui rei? AN. ne ad fundas viscus adhæresceret.
LY. Perge optime hercle periuras. quid postea?
AN. Insulas infundebam grandiculos globos,
Eo illos volantis iussi funditarier,
Quid multa verba? ut quenque visco offenderant,
Tam crebri ad terram decidebant quàm pira.
Ut quisque ceciderat, eum necabam illico,
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.
LY. Si hercle istuc unquã factum est, tũ me Iuppiter
Faciat ut semper sacrificem, nec unquam litem.
AN. An mihi hæc non credis? LY. credo, ut mihi est æquum credier.
AN. Age eamus intrò, dum exta referuntur. volo
Narrare tibi etiam unam pugnam. LY. non moror.
AN. Ausculta. LY. non hercle. AN. immò iam elidam caput
Nisi auscultas, aut is hinc in malam crucem.
LY. Malam crucem ibo potius. AN. certúmne est tibi?
LY. Certum. AN. tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Ita res divina mihi fuerit. res serias
Omnis extollo ex hoc die in alium diem,
Profectò festos habeam, decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intrò LY. sequere hac me. AN. sequor.
In hunc diem iam tuus sum mercenarius.

ACTVS III.

AGORASTOCLES adolescens, & ADVOCATI.

ITa me di ament, tardo amico nihil est quicquam iniquius,
Præsertim homini amanti, qui quicquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos homines spissigradissimos,
Tardiores quàm corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes,
Scibam ætate tardiores, metuo meo amori moram.
Nequicquam hos procos mihi elegi: loripedis, tardissimos,
Qui si ituri estis hodie, ite aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidẽ gradus, succretu'st cribro pollinario.
Nisi cum pedicis condidicistis sic occrassari gradu.
A. Heus tu, quanquam nos videmur tibi plebei & pauperes.
Si nec rectè dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxij sumus istuc quid tu ames aut oderis.
Quum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus non tuum.
Liberos nos esse oportet, nos te nihili pendimus,
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire, servile esse duco festinantem currere,
Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus.
Non decet tumultuari, sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit.
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrûm curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.
AG. At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi & testis ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cocleam tarditudine.
AD. At verò nõ iusta causa est quo curratur celeriter,
Ubi bibas, edas de alieno quantũ velis usq; affatim,
Quod invitus tu nunquam reddas domino de quo ederis.
Sed tamen quomodocunque, quanquam sumus pauperculi,
Est domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.
Quicquid est pauxillulum illuc nostrum, illud omne intus est.
Neque nos quenquam flagitamus, neque vos quisquam flagitat.
Tua caussa nemo nostrûm est suos rupturus ramices.
AG. Nimis iracundi estis, equidem hæc vobis dixi per iocum.
AD. Per iocum item dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.
AG. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ac corbitam date,
Attrepidate saltem. nã vos appreperare haud postulo.
AD. Si quid tu placidè, otiosèque agere vis, operam damus.
Si properas, cursores meliu'st te advocatos ducere.
AG. Scis', rem narravi vobis, quod vestra opera mihi opus siet.
Dè lenone hoc, qui me amãtem ludificatur tam diu,
Et paratæ ut sunt insidiæ, de auro & de servo meo.
AD. Omnia isthæc scimus iam nos, si hi spectatores sciant,
Horum hic nũc causa hæc agitur spectatorũ fabula,
Hosce satius est docere, ut quando agas, quid agant sciens.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum unà, ut respondere possimus tibi.
AG. Ita profectò est: sed agite igitur ut sciam vos scire rem

Expeditè,

Expeditè & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.

A. Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,

Quomodo trecentos Philippeos Colabisco villico

Dederis, quos deferret hunc ad lenonem inimicum tuum,

Isq; se ut assimularet peregrinum esse aliunde ex alio oppido.

Vbi is detulerit, tu eò quæsitum seruum aduenies tuum,

Cum pecunia. A. meministis memoriter, seruastis me.

A D. Ille negabit, Milphionem quæri censebit tuum,

Id duplicabit omne furtum, leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi. A. tenetis rem.

A D. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.

A. Hoc citò & cursim est agendum, properate iam quantum potest.

A D. Bene vale igitur, te aduocatos melius celeris ducere,

Tardi sumus nos. A. optimè itis, pessumè hercle dicitis.

Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.

A D. At ædepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.

A. Eia haud vostrum est iracundos esse, quod dixi ioco.

A D. Nec tuum quidem est, amicis per iocum iniustè loqui.

A. Mittite istæc, quid velim vos scitis. A D. callemus probè.

Lenonem periurum vt perdas, id studes. A. tenetis rem.

Ecce opportunè egrediuntur Milphio vnà

Et villicus basilicè exornatus incedit, & fabrè ad fallaciam.

MILPHIO seruus, COLABISCVS villicus, AGORASTOCLES adolescens, ADVOCATI.

IAm tenes præcepta in corde. C. pulere. M. vide sis calleas.

C. Quid opus est verbis? callum aprugnum callere æque non sinam.

M. Fac modò vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

C. Quin ædepol indoctior sum, quam in tragœdia comici.

M. Probus homo est. A. adeam propius, assunt testes. M. tot quidem

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.

Nam istorum nullus nefastus est, comitiales sunt meri.

Ibi habitant, ibi eos conspicias, quàm prætorem sæpius.

Hodie iuris doctiores non sunt, qui lites creant,

Quàm sunt hi, qui si nihil est litium, lites serunt.

A. Dii te perduint. M. vos quidem hercle commendo, quom, quiqui tamen

Et bene, & benignè facitis, quom hero amanti operam datis.

Sed isti iam sciunt negotij quid sit. A. omnem rem ordine.

M. Tum vos animum aduortite igitur, hunc vos lenonem Lycum

Nouistis. A D. facilè. C. at ego pol eum qui sit facie nescio.

Eum volo mihi demonstretis hominem. A D. nos curabimus.

Satis præceptum. A. hic trecentos nummos numeratos habet.

A D. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum Agorastocles,

Vt sciamus quid dicamus mox pro testimonio.

A. Agite, inspicite, aurum est. C. profectò spectatores comicum,

Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boues.

Verùm ad hanc rem agundam Philippeum est. A D. ita nos assimulabimus.

C. Sed ita assimulatote, quasi ego sim peregrinus. A D. scilicet.

Et quidem quasi tu nobiscum adueniens hodie oraueris,

Liberum vt commonstraremus tibi locum & voluptarium,

Vbi ames, potes, pergræcere. M. heu ædepol mortales malos.

A. Ego enim docui. M. quis te porrò. C. agite, introabi. et, Agorastocles

Ne hic vos mecum conspicetur leno, neu fallaciæ

Præpedimentum obijciatur. M. hic homo sapienter sapit.

Facite quod iubet. A D. abeamus, sed vos. satis dictum'st? C. abi.

A. Abeo, quæ, si di immortales. C. quin abis. A. abeo. M. sapis.

C. St, tace. A. quid est? C. fores hæ fecerunt magnum flagitium modò.

A D. Quid est flagitij? C. crepuerunt clarè. A D. di te perduint.

Ponè nos recede. C. fiat. A D. nos priores ibimus.

C. Faciunt scurræ quod consueuerunt, ponè sese homines locant.

A. Illic homo est qui egreditur leno. C. bonus: nam similis malus est.

Iam nunc ego illi egredienti sanguinem exugam procul.

LYCVS leno, ADVOCATI, COLABISCVS villicus.

IAm huc ego reuortar, miles conuiuas volo

Reperire nobis commodos qui vnà sient,

Interibi attulerint exta, atq; eadem mulieres

Iam ab re diuina credo apparebunt domi.

Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?

Et ille chlamydatus quisnam est, qui sequitur procul?

Ætolus haud est. A D. te salutamus Lyce.

Quanquam hunc salutem ferimus inuiti tibi,
Et quanquam bene volumus leuiter lenonibus,
L. Fortunati omnes sitis, quod certè scio
Nec fore, nec fortunam id situram fieri.
A. Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quaestui habeant, male loqui melioribus.
L. Viam qui nescit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quaerere comitem sibi:
Ego male loquendi vobis nesciui viam:
Nunc vos mihi amnes estis, vos certum est sequi.
Si bene dicetis vostra ripa vos sequar:
Si male dicetis, vostro gradiar limite.
A. Malo bene facere, tantundem est periculum,
Quantum bono malefacere. L. qui vero? A. scies.
MALO si quid benefacias, id beneficium interit:
Bono si quid malefacias, aetatem expetit.
L. Facete dictum. sed quid istuc ad me attinet?
A. Quia nos honoris tui caussa huc ad te venimus.
Quanquam beneuolumus leuiter lenonibus.
L. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
A. Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neq; pollicemur, neq; adeò volumus datum.
L. Credo hercle vobis, ita vestra est benignitas.
Sed quid nunc vultis? A. hunc chlamidatum quem vides
Ei Mars iratus est. L. capite vestro istuc quidem.
A. Hunc nunc Lyce ad te diripiendum adducimus.
Cum praeda hic hodie incedit venator dominum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
L. Quis hic est? A. nescimus nos istum quidem qui siet,
Nisi dudum à mani ut ad portum processimus,
Atq; istunc è naui exeuntem oneraria
Videmus, adit ad nos extemplò exiens,
Salutat, respondemus. C. mortales malos,
Vt ingrediuntur doctè in sycophantiam.
L. Quid deinde? A. sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse huius ignarum oppidi,
Locum sibi velle liberum praeberier
Vbi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tuis si te dij amant, agere tuam rem occasio est.
L. Itane ille est cupiens? A. aurum habet. L. praeda haec mea est.
A. Potare, amare volt. L. locum lepidum dabo.
A. At enim clam furtim hic esse volt, ne qui sciant,
Neue arbiter sit. nam hic latro in Sparta fuit,
Vt quidem ipse nobis dixit apud regem Attalum.
Inde huc aufugit, quoniam capitur oppidum.
C. Nimis lepide de latrone, de Sparta optumè.
L. Di deaeq; vobis multa bona dent, cum mihi
Et bene praecipitis, & bonam praedam datis.
A. Immò vt ipse nobis dixit, quo accures magis.
Trecentos nummos Philippos portat, prae sibi.
L. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
A. Quin hic quidem tuus est. L. obsecro hercle hortamini,
Vt diuortatur ad me in hospitium optumum.
A. Neq; nos hortari, neq; dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream vsq; adduximus,
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.
L. Iamne itis? C. quid quod vobis mandaui hospites?
A. Cum illoc te melius tuam rem adulescens loqui?
Illic est ad istas res probus quas quaeritas.
C. Videre equidem vos vellem cùm huic aurum darem.
A. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
C. Bonam dedistis mihi operam. L. it ad me lucrum.
C. Illud quidem quorsum asinus caedit calcibus.
L. Blande hunc hominem compellabo, hospes hospitem
Salutat, saluum te aduenire gaudeo.
C. Multa tibi di dent bona, cum me saluum esse vis.
L. Hospitium te aiunt quaeritare. C. quaerito.
L. Ita illi dixerunt, qui hinc à me abierunt modò,
Te quaeritare à muscis. C. minimè gentium.
L. Quid ita? C. Quia à muscis si mihi hospitium quaererem,
Adueniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quaero hospitium, vbi ego curer mollius
Quàm regi Antiocho oculi curari solent.
L. Aedepol ne tibi possum illum festiuum dare,
Siquidem potes esse pati te in lepido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. CO. rectam is bono viam.
L. Vbi tu Leucadio; Lesbio; Thasio; Coo,
Vetustate vino edentulo aetatem irriges.
Ibi te replebo vsq; vnguentum eluvionibus.
Quid multa verba faciam, vbi tu laueris,
Ibi vt balneator faciat vnguentariam.
Sed haec latrocinantur quae ego dixi omnia.
C. Quid ita? L. quia aurum poscunt praesentarium.
C. Quin hercle accipere tu non mauis, quàm ego dare.
L. Quin sequere intrò. C. duc ergo me intrò, addictum tenes.
A. Quid si euocemus foras huc Agorastoclem,
Vt ipse testis sit sibi certissimus.
Heus tu, qui furem captas, egredere ocyus,
Vt tute inspectes aurum lenoni dare.

AGORASTOCLES adulescens, & Eidem.

QVid est? quid vultis testes? A. specta ad dexteram.
Tuus seruus cùm aurum ipsi lenoni dabit.
C. Age accipe hoc sis, hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura, propriè hosce absumi volo.
L. Aedepol fecisti prodigum promum tibi.
Age eamus intrò. C. te sequor. L. age age ambula:
Ibiq; reliqua alia vnà fabulabimur.
C. Equidem narrabo tibi res Spartiaticas.
L. Quin sequere me ergo. C. abduc intrò, addictum tenes.
AG. Quid nunc mihi auctores estis? AD. vt frugi sis.

AG. Quid

AG. Quid si animus esse non sitit? AD. esto ut sinis.
AG. Vidistis leno cum aurum accepit? AD. vidimus.
AG. Eum vos esse meum seruum scitis? AD. scimus.
AG. Rem aduersus populi sæpe leges esse? AD. scimus.
AG. Hem istæc volo ergo vos commeminisse omnia.
Mox cùm ad prætorem vsus eueniet. AD. meminerimus.
AG. Quid si recenti re ædis pultem? AD. censeo.
AG. Si pultem, non recludet. AD. pede frangito.
AG. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus seruus si ad eum venerit nec ne? AD. quippini?
AG. Cum auri ducentis nummis Philippis. AD. quippini?
AG. Ibi extemplò leno errabit. AD. qua de re. AG. rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. AD. bene putas.
AG. Alium censebit quæritari. AD. scilicet.
AG. Extemplò denegabit. AD. iuratus quidem.
AG. Homo furti se astringit. AD. haud dubium id quidem est.
AG. Quantum quantum ad eum erit delatum. AD. quippini.
A. Diespiter vos perduit. AD. te quippini.
A. Ibo & pultabo ianuam hanc. AD. ita quippini.
A. Tacendi tempus est, nam crepuerunt fores.
Forás egreditur, video lenonem Lycum.
Adeste quæso. AD. quippini quin si tu voles
Operire capita, ne nos leno viderit.
Qui illi malæ rei ante fuimus illices.

LYCVS leno, AGORASTOCLES, Aduocati.

SVspendant omnes nunc iam se haruspices,
Quid ego illis posthac, quod loquantur credùam?
Qui in re diuina dudum dicebant mihi
Malum damnúmque maximum portendier.
Is explicaui meam rem post illa lucro.
A. Saluus sis leno. LY. di te ament Agorastocles.
A. Magis me benignè nunc salutas, quàm antidhac.
L. Tranquillitas euenit, quasi naui in mari,
Vtrumque est ventus, ex in velum vortitur.
A. Valeant apud te quos volo, atque haud te volo.
L. Valent vt postulatum est, verùm non tibi.
A. Mitte ad me si des hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.
L. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
A. Quid iam? L. quia hoc nunc frigefactas cum rogas.
A. Hoc age sis leno, seruum esse audiui meum.
Apud te. L. apud me? nunquam factum reperies.
A. Mentire, nam ad te venit, aurúmque attulit.
Ita mihi renunciatum est, quibus credo satis.
LY. Malus es, captatum me aduenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quicquam tui.
AG. Memento te illuc aduocati. AD. meminimus.
LY. Ha ha he. iam teneo quid sit, perspexi modò.
Hi qui illum dudum conciliauerunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrū vritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri,
Nunc hunc inimicum quia esse sciuerunt mihi,
Eum allegauerunt, suum qui seruum diceret
Cum auro esse apud me, composita est fallacia,
Vt eo me priuent, atque inter se diuidant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
AG. Negásne apud te esse aurū, nec seruum meum?
LY. Nego: & negando si quid refert, rauio.
AG. Peristi leno, nam iste est huius villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus:
Qui ad te trecentos Philippos modò detulit.
Idque in istoc adeò aurum inest marsupio.
LY. Væ vostræ ætati. AD. id quidem in mundo nunc est tuæ.
A. Age omitte actutum furcifer marsupium,
Manifesto fur es, mihi quæso hercle operam date,
Dum me videatis seruum ab hoc abducere.
LY. Nunc pol ego perij certo, haud arbitrariò.
Consultò hoc factum est, mihi vt insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam abtorto collo ad prætorem trahor?
Eheu quàm ego habui ariolos aruspices,
Qui si quid bene promittunt, pro spisso euenit.
Id quod mali promittunt præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquum censeant potissimum.

AGORASTOCLES adolescens, COLABISCVS villicus, ADVOCATI.

AGe tu progredere, vt testes videant te ire istinc foras.
Estne hic seruus meus? CO. sum mehercle verò Agorastocles.
AG. Quid nunc scelestè leno? AC. quicum litigas.
Abscessit. AG. vtinam hinc abierit in malam crucem.
AD. Ita nos velle æquum est. AG. cras subscribam homini dicam.
CO. Nunquid me? AG. abscedas, sumas ornatum tuum.
CO. Non sum necquicquam miles factus, paululum
Prædæ intus feci, dum lenonis familia
Dormitat, extis sum satur factus probè.
Abscedam hinc intrò. AG. factum à vobis comiter,
Bonam dedistis aduocati operam mihi,
Cras manè quæso in comitio estote obuiam.
Tu sequere me intrò, vos valete. AD. & tu vale.
Iniuriam illic insignite postulat,
Nostro sibi seruire nos censet cibo.
Verùm ita sunt isti nostri diuites,
Si quid benefacias, leuior pluma est gratia:
Si quid peccatum'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras sultis nunc iam,
Quando id quò ire operam dedimus, impetrauimus.
Vt perderemus corruptorem ciuium.

ACTVS IV.
MILPHIO seruus.

EXpecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut' meum herum miserum maceras.

Is nisi avtē porrò verberat, incursat pugnis, calcibus.
Seruire amanti miseria est, præsertim qui quod amat caret.
Attat e fano recipere video se Syncerastum Veneris
Lenonis seruum, quid habeat sermonis auscultabo.

SYNCERASTVS, MILPHIO, serui duo.

SAtis spectatum est deos atque homines eius negligere gratiam.
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc huiusmodi.
Neq; periurior, neque peior alter vsquam est gentiũ,
Quàm herus meus est: neque tam luteus, neque tam caeno collitus.
Ita me di ament, vel in lautumiis, vel in pistrino mauelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro mea,
Quàm apud lenonem hunc seruitutem colere. quid illuc est genus?
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt? di vostrũ fidẽ,
Quoduis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris,
Equitē, peditem, libertinũ, furem ac fugitiuum velis,
Verberatum, vinctum, addictum qui habet quod det, vt homo est.
Omnia genera recipiuntur. itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ, bibitur, estur, quasi in popina haud secus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas, nomina insunt cubitum longis literis.
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.
M. Omnia ædepol mira sunt, nisi herus hunc hæredem facit,
Nam id quidē illi vt meditatur verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, equidem nimis cum auscultaro libens.
S. Hæc cum hîc video fieri, crucior preciis emptos maximis
Apud nos expeculiatos seruos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil apparet. MALE partum male disperit.
M. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonæ:
Qui ipsus hercle ignauiorem potis est facere ignauiã.
SY. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa, vbi hostiis
Herus nequiuit propitiare Venerem suo festō die.
MI. Lepidam Venerem. SY. nam meretrices nostris primis hostiis
Venerem placauere extemplò. MI. ô lepidam Venerem denuò,
Nunc domum ibo. MI. heus Syncerafte. SY. Syncerastum qui vocat?
MI. Tuus amicus. SY. haud amicè facis, qui cum onere offeras moram.
MI. At ob hanc rem tibi reddam operām, vbi voles, vbi iusseris.
SY. Habe rem pactam si futurum est, do tibi operam hanc modò?
MI. Vt enim vbi mihi vapulandum est, tu te corium sufferas.
SY. Apage, nescis quid viri sis. MI. malus sum. SY. tibi sis. MI. Te volo.
SY. At onus vrget. MI. at tu appone, & respice ad me. SY. fecero,
Quanquam haud otium est. MI. saluus sis Syncerafte. SY. ô Milphio,
Di omnes deæq; ament. MI. quemnam hominem? SY. nec te, nec me Milphio,
Neque herum meum adeò. MI. quem ament igitur? SY. alium quemlibet.
Nam nostrorum nemo dignus est. MI. lepidè loquere. SY. me decet.
MI. Quid agis? SY. facio quod manifestò deprehensi mœchi haud ferme solent.
MI. Quid id est? SY. refero vasa salua. MI. di te & tuum herum perduint.
SY. Me non perdant, illum vt perdant facere possim, si velim. MI. quem?
SY. Meum herum vt perdant, nī mihi metuam Milphio. MI. quid id est cedò.
SY. Malus es. MI. malus sum. SY. malè mihi est. MI. memorandum esse aliter decet.
Quid est quod malè sit? cui id omne est quod edis, quod ames affatim,
Neque triobolum vllum amicæ das, & eam ductas gratiis?
SY. Diespiter me sic amabit. M. vt quidem ædepol dignus es.
SY. Vt ego hanc familiam interire cupio. MI. adde operam, si cupis.
SY. Sine pennis volare haud facile'st, meæ alæ pennas non habent.
MI. Nolite ædepol deuellisse, iam duobus mensibus
Volucres tibi erunt hircinæ. SY. i in malam rem. MI. i tu atque herus.
SY. Verùm enim cui bene eum norit, cito homo peruorti potest.
MI. Quid iam? S. quasi tu tacere quicquam potis sis. MI. rectius
Tacitus rem tibi sistam, quàm quod dictum est mutæ mulieri.
S. Animum inducam facile, tibi istuc vt credam, nĩ te nouerim.
MI. Crede audacter meo periculo. S. malè credam, & credam tamen.
MI. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? S. scio
Propter amorem. MI. omnem operam perdis. S. quid iam? MI. quia doctum doces,
Quid ergo dubitas, quin libenter tuo hero meus quod possiet
Facere, faciat malè eius merito tam autem si quid tu adiuuas.
Eo facilius poteris facere. SY. at ego hoc metuo Milphio:
MI. Quid est quod metuas? S. dum hero insidias paro, ne à te perdar.
Si herus meus me esse locutũ vnquam mortalis sciat,

Continuò

Continuò is me ex Syncerasto crurifragum fecerit.
M. Nusquam ædepol mortalis quisquam fiet e me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atq; ei quoq; ut ne enunciet
Id esse facinus ex te ortum. S. male credam, & credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. M. fidei non melius creditur.
Loquere, locus occasioq; liberè est hic soli sumus.
S. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. M. qui id potest?
S. Facile. M. fac ergo id facile noscam, ille ut possit noscere.
S. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. M. quomodo?
S. Eodem quo soror illius altera Anterastilis. M. sed qui id credam? S. quia
*Illas emit in Anactorio paruulas. * M. quanti? S. duodeuiginti minis.*
De prædone Siculo. M. quanti? S. duodeuiginti minis.
M. Duas illas tanti quas sa emit? S. nutricem earum tertiam,
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtiuas vendere,
Ingenuas Carthagine aiebat esse. M. di vestram fidem,
Nimium lepidum memoras facinus, nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus inde surreptus fere sexennis, post ibi
Qui eum surripuit huc deuexit, meoq; hero eum hic vendidit.
Is in diuitias homo adoptauit hunc, cum diem obijt suum.
S. Omnia memoras quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas populares liberali causa. M. tacitus tace modò,
Profectò ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quàm unum calcem ciuerit.
Ita paratum est. S. ita di faxint ne apud lenonem hunc seruiam.
M. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si di volent.
S. Ita di faxint, nunc quid aliud vis memorare Milphio?
M. Valeas, beneq; ut tibi sit. S. pol istuc tibi, & tuo hero est in manu.
Vale, & hæc cura clanculum ut sint dicta. M. non dictum est, vale.
S. At enim nihil est, nisi dum calet, hoc agitur. M. lepidus cum mones,
Et hoc ita fiet. S. proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
M. Potin' ut taceas? S. taceo, atq; abeo. M. mihi commoditatem creas,
Illic hinc abijt. di immortales meum herum seruatum voluerunt
Et hunc disperditum lenonem, tantum eum instat
Satine, priusquam unum est iniectum telum, iam instat alterum?
Ibo intrò hæc ut meo hero memorem, nam huc si ante ædes seuocem,
Quæ audiui modò, nunc si eadem hic iterem inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quam hic sic sim vobis omnibus.
Di immortales, quid malorum quanta aduenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem? sed ego nunc nil est, cur me morer,
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendum quod modò concreditum'st,
Et illud autem inserendum consilium vernaculum.
Remora si sit, qui malam rem mihi det, meritò fecerit.
Nunc intrò ibo, dum herus adueniat à foro, opperiar domi

ACTVS V.

HANNO POENVS loquitur Punicè.

NY thalonimim valon uth si corathisima consith
Chym lachchunyth mumys ty almyctibari imischi
Lypho canet byth bynithij ad ædin bynuthij,
Byrnarob syllo homalonin ubi misyrthoho
Bythlym mothyn noctothij velachanti dasmachon
I ssidele brim tyfel yth chylys chon, tem lyphul
Uthbynim ysdibur thinno cuth nu Agorastocles
Ythe manet ihy chyrsae lycoch sith naso
Bynni id chil luhili gubylim lasibit thim
Bodyalyt herayn nyn mys lym moncoth lusim
Et anolim volanus succuratim misti Atticum esse
Concubinarum à bello cutim beant lalacant' chona enus es
Huiec silec panesse athidamascon alem induberte felono buthume
Celtum comucro lueni, at enim auosuber bent hyach Aristoclem
Et te se aneche nasoctelia elicos alemus duberter mi comps vesphti
A deanec lictor bodes iussum limnimcolus.
Deos deasq; ueneror, qui hanc urbem colunt;
Vt quod de mea re huc veni, ritè venerim:
Measq; ut gnatas, & mei fratris filium.
Reperire me siritis, dij vostram fidem,
Quæ mihi surreptæ sunt, & fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit;
Eum fecisse aiunt sibi quod faciundum fuit,
Eius filium hic prædicant esse Agorastoclem,
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero,
In hisce habitare monstratum'st regionibus:
Hos percontabor qui huc egrediuntur foras.

AGORASTOCLES, MILPHIO, POENVS.

A. AIn' tu dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrepticias

Carthaginiensis? M. aio, & si frugi esse vis:
Eas liberali iam asseres caussa manu.
Nam tuum flagitium si tuas populares te pati
Seruire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.
P. Prò di immortales obsecro vestram fidem;
Certa est profectò horunc hominum mihi oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem deuorant?
Vt mihi absterserunt omnem sorditudinem?
A. Si ad eam rem testis habeam, faciam quod iubes.
M. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter,
Aliqua fortuna fuerit adiutrix tibi.
A. Incipere multo est quàm impetrare facilius.
M. Sed quæ nam illæc auis est, quæ huc cum tunicis aduenit?
A. Numnam is à balneis circumductus pallio?
Facies quidem ædepol ingenua est.
M. Seruos quidem ædepol veteres antiquósque habet.
A. Qui scis? M. viden' homines sarcinatos consequi?
Atq; vt opinor digitos in manibus non habent.
A. Quid iam? M. quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo ad hosce, atq; appellabo Punicè.
Si respondebunt, Punicè pergam loqui:
Si non, tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid commeministi Punicè?
A. Nihil ædepol, nam qui scire potui, dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Carthagine?
P. Prò di immortales, hunc ad plurimi modum
Periere ad pueri liberi Carthagine.
M. Quid tu ais tu? A. quid vis? M. vin' appellem hunc Punicè?
A. An scis? M. nullus me est hodie Pœnus Punior.
A. Adi, atq; appella quid velit? quid venerit?
Qui sit, cuiatis, unde sit, ne parseris.
M. Auo, cuiates estis? aut quo ex oppido?
P. Hanno Muthum balle bechaedre anech.
A. Quid ait? M. Hannonem sese ait Carthagine.
Carthaginiensem, Muthum Ballis filium.
P. Auo. M. salutat. P. donni. M. doni vult tibi
Dare hic nescio quid, audin' pollicerier?
A. Saluta hunc rursus Punicè verbis meis.
M. Auo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.
P. Me bar bocca istuc sit tibi potius, quàm mihi.
A. Quid ait? M. miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos esse arbitratur.
A. Si ita est, nega esse, nolo ego errare hospitem.
M. Audin' rusen nico istam. A. sic volo
Profectò vera cuncta huic expedirier.
Roga nunquid opus sit? M. tu qui zonam non habes.
Quid in hanc venistis vrbem, aut quid quæritis?
P. Muphursa. A. quid ait? P. mo in lechianna. A. T. quid venit?
M. Non audis, mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare se velle ædilibus.
P. Lalech laðcanani limi ichodit. A. quid nunc ait?
M. Ligulas canalis ait se aduexisse & nuces.
Nunc orat operam vt des sibi, vt ea veneant.
A. Mercator credo est. P. Issam aruinam. M. quid est?
P. Palum erga dectha. A. Milphio quid nunc ait?
M. Palas vendundas sibi ait, & mergas datas,
Vt hortum fodiat, atq; vt frumentum metat.
Ad messim credo missus hic quidem tuam.
A. Quid istuc ad me? M. certiorem te esse volui,
Ne quid clam furtiuè accepisse censeas.
P. Muphonnium sucoram. M. hem caue sis feceris,
Quod hic te orat. A. quid ait, aut quid orat? expedi.
M. Sub cratim uti iubeas sese supponi, atq; eo
Lapides imponi multos, vt sese neces.
P. Gunebel balsamen erasan. A. narra, quid est?
Quid ait? M. nō hercle nunc quidem quicquam scio.
P. At vt scias nunc, dehinc Latinè iam loquar.
Seruum herclè te esse oportet & nequam & malum,
Hominem peregrinum atq; aduenam qui irrideas.
M. At herclè te hominem & sycophantam, & subdolum,
Qui huc aduenisti nos captatum magdalia
Bisulci lingua, quasi proserpens bestia.
A. Maledicta hinc aufer, linguam compesce ac tace.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis;
Meis consanguineis nolo te iniustè loqui.
Carthagini ego sum natus, vt tu scis sciens.
P. O mihi popularis, salue. A. & tu ædepol, quisquis es.
Et si quid opus est, quæso dic atq; impera,
Popularitatis caussa. P. habeo gratiam.
Verùm ego hic hospitium habeo; Antidamæ filium
Quæro, commonstra si noui'sti Agorastoclem.
Ecquem adolescentem tu hic noui'sti Agorastoclem?
A. Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium;
Ego sum ipsus, quē tu quæris. P. hem quid ego audio?
A. Antidamæ gnatum me esse. P. si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam attuli.
A. Age dum huc ostende, est par probè, nam habeo domi.
P. O mi hospes salue multum, nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hospes Antidamas fuit,
Hæc mihi hospitalis olim tessera cum illo fuit.
A. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur;
Nam haud repudio hospitium, neq; Carthaginem,
Vnde sum oriundus. P. di dent tibi omnes quæ velis.
Sed quid ais? qui potuit fieri, vt Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti Ætolum patrem?
A. Surreptus sum illinc, hic me Antidamas hospes tuus
Emit me, & is me sibi adoptauit filium.
P. Demarcho item ipse fuit adoptaticius.
Sed mitto de illo, & ad te redeo, dic mihi
Ecquid meministi tuûm parentum nomina?
A. Patris atq; matris memini. P. memoradum mihi,
Si noui fortè, aut si sunt cognati mihi.
A. Ampsigura mater mihi fuit, Iachon pater.
P. Patrem atq; matrem viuerent vellem tibi.
A. An mortui sunt? P. factum, quod ægrè tuli.
Nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,

Et is me heredem fecit, cum suum obijt diem.
Quò me priuatum esse ægrè patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Iachonis filius,
Signum esse oportet in manu læua tibi,
Ludenti puero quod memordit simia.
Ostende ut inspiciam, iam aperi, audi, atq; ades.
AG. Mi patrue salue. POE. & tu salueto Agorastocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
MI. Post istam rem vobis bene euenisse gaudeo.
Et te moneri nonne vis? POE. sane volo.
MI. Paterna oportet reddi filio bona.
Æquum est habere hunc bona, quæ possedit pater.
POE. Haud postulo aliter, restituentur omnia.
Suam rem sibi saluam sistam si illò aduenerit.
MI. Facito sis reddas, & si hic habitabis tamen.
POE. Quin mea quoque iste habebit, si quid de me fuat.
MI. Festiuum facinus venit mihi in mentem modò.
POE. Quid id est? MI. tua est opus opera. POE. dic mihi quid iubes?
Profectò uteris ut voles operam meam.
Quid est negotij? M. potin fieri subdolus?
POE. Inimico possum, amico est insipientia.
M. Inimicus hercle est huius. PO. male faxim iubes.
MI. Amat à lenone hic. POE. facere sapienter puto.
M. Leno hic habitat vicinus. PO. male faxim iubes.
M. Ei duæ puellæ sunt meretrices seruulæ
Sorores. Earum hic alteram efflictim perit,
Neq; eam incestauit unquam. POE. acerba amatio est.
M. Hunc leno ludificatur. POE. suum quæstum colit.
MI. Hic illi malam rem dare volt. POE. frugi si id facit.
MI. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo,
Ut te allegemus, qui filias dicas tuas,
Surreptasq; esse paruulas Carthagine,
Manuq; liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ: intelligis?
POE. Intelligo hercle: nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surreptæ sunt paruulæ.
M. Lepidè hercle assimulas, iam in principio id mihi placet.
POE. Pol magis quàm vellem. M. heu hercle mortalem catum,
Malum crudumq; & callidum atq; subdolum,
Ut afflet quo illud gestu faciat facilius?
Me quoque dolis iam superat architectonem.
POE. Sed earum nutrix qua sit facie, mihi expedi
M. Statura haud magna, corpore aquilo est. PO. ipsa ea 'st
M. Specie venusta, ore paruo, atque oculis pernigris.
POE. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
M. Vin eam videre? PO. filias malo meas.
Sed i atq; euoca illam, si eæ meæ sunt filiæ,
Si illarum est nutrix, me continuò nouerit.
M. Heus ecquis hic est? nunciate ut prodeat
Foras Giddenemen, est qui illam conuentam esse volt.

GIDDENEME nutrix, HANNO Pœnus, MILPHIO seruus, AGORASTOCLES puer.

QVis pultat? M. qui te proximus est. G. quid vis? M. ehò
Nouistin' tu illunc tunicatum hominem qui siet?
G. Nam quem ego aspicio: prò supreme Iuppiter,
Herus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginiensis. M. ecce autem mala,
Præstigiator hic quidem Pœnus probus est,
Perduxit omnis ad suam sententiam.
G. O mi here salue Hanno insperatissume
Mihi tuisq; filijs, salue, atque eho
Mirari noli, neque me contemplarier,
Cognoscin Giddenemen ancillam tuam?
P. Noui, sed ubi sunt meæ gnatæ, id scire expeto.
AG. Apud ædem Veneris. POE. quid ibi faciunt, dic mihi.
G. Aphrodisia hodie Veneris est festus dies,
Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.
MI. Pol satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.
A. Eho an huius sunt illæ filiæ? GI. ita ut prædicas.
Tua pietas nobis planè auxilio fuit,
Cum huc aduenisti hodie in ipso tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentq; indignum genere quæstum corpore.
PV. Handones illi hanum bene si illi in mustinc.
G. Me ipsi & en rle dum & alamna cestinum.
A. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi,
MI. Matrem salutat hic suam, hæc autem hunc filium.
POE. Tace atq; parce muliebri supellectili.
A. Quæ ea est supellex? POE. clarus clamor, sine modo.
Tu adduc hos intro, & unà nutricem simul
Iubeto hanc abire ad te. A. fac quod imperat.
M. Sed quis illas tibi monstrabit? A. ego doctissimè.
M. Abeo igitur. A. facias modò quam memores, maxume
Patruo aduenienti cœna curetur volo.
POE. Lachanam vos. MI. quos ego iam detrudam ad molas,
Inde porrò ad puteum, atq; robustum codicem,
Ego faxo hospitium hoc leniter laudabitis.
A. Audin' tu patrue dico, ne dictum neges.
Tuam mihi maiorem filiam despondeas.
POE. Pactam rem habeto. A. spondésne igitur? POE. spondeo.
A. Mi patrue salue, nam nunc es planè meus,
Nunc demum ego cum illa fabulabor liberè.
Nunc patrue si vis tuas videre filias,
Me sequere. POE. iamdudum equidem cupio, & te sequor.
AG. Quid si eamus illis obuiam? POE. at nimium per vias
Præterbitamus metuo, magne Iuppiter,

Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
A. *Ego quidem meos amores mecum confido fore.*
Sed eccas video ipsas. POE. *Haeccine sunt meae filiae?*
Quantae è quantillis iam sunt factae! AG. *scin quid est?*
Punicè sunt columnae, sustolli solent.
MI. *Opinor hercle hodie, quod ego dixi per iocum.*
Id eventurum esse & severum & serium,
Vt hae inveniantur hodie esse huius filiae.
A. *Pol istud quidem iam certum est, tu istos Milphio*
Abduce intro. nos hasce hic praestolabimur.

ADELPHASIVM, ANTHERASTILIS, AGORASTOCLES, HANNO Poenus.

FVit hodie operaepretium eius qui amabilitati animum addiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere venit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissima munera meretricum.
Digna diva venustissima Venere, neque contempsi eius opus hodie.
Tanta ibi copia venustatum aderat, suo quaeque loco sita nitide.
Arabus murrhinusque omnia odor complebat, haud sordere visus est.
Festus dies, Venus, nec tuum fanum tantus ibi clientarum erat numerus,
Quae ad Calydoniam venerant Venerem, certè enim quod quidem ad nos duas
Attinuit, praepotentes, pulcrae, pacisque potentes soror fuimus,
Neque ab iuventute ibi irridiculo habitae, quod pol soror caeteris omnibus factum est.
AN. *Malim istuc aliis videatur, quàm uti te soror collaudes.* AD. *spero equidem,*
Vt pol ego cum ingeniis quibus sumus atque aliae cognosco,
Eo sumus gnatae genere, ut deceat nos esse à culpa castas.
POE. *Iuppiter, qui genus colis, alisque hominum per quem vivimus vitalem aevum,*
Quem penes spes vitae sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem quaeso
Rebus meis agundis, quibus annos multos carui, quasque è patria
Perdidi parvas, redde his libertatem, invictae praemium ut esse sciam pietati.
A. *Omnia faciet Iuppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.*
POE. *Tace quaeso.* A. *ne lacruma patrue.*
AD. *Vt volupest homini mea soror si quod agit, cluet victoria:*
Sicut hodie nos inter alias praestitimus pulchritudine.
AN. *Stulta soror es magis quàm volo, an verò pulchra videre obsecro.*
Si tibi illic non os oblitum est fuligine? A. *ò patrue mi patruissime.*
P. *Quid me fratris mei gnate, mi gnate quid vis expedi.*
A. *At enim volo hoc agas.* PO. *at enim ego istuc.* A. *patrue mi patruissime*
POE. *Quid est?* A. *est lepida & lauta, ut sapit.* POE. *ingenium patris habet, quod sapit.*
AG. *Quaeres iam diu edepol sapientiam suam, haec quidem cum abusa est,*
Nunc hinc sapit, hinc sentit, quicquid sapit, meo amore sapit.
A. *Non eo sumus genere prognatae, tametsi sumus servae, soror,*
Vt deceat facere nos quicquam, quod homo quisquam irrideat
Multa sunt mulierum vitia: sed hoc è multis maximum est,
Cum sibi nimis placent, nimisque operam dant ut placeant viris.
Nimiae voluptati est, quod in extis nostris portentum est soror,
Quodque aruspex de ambabus dixit. A. *velim de me aliquid dixerit.*
A. *Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.*
Id ego nisi quid di, aut parentes faxint, quid sperem haud scio.
A. *Mea fiducia hercle aruspex, patruelis promisit scio*
Libertatem, quia me amare hanc scit. AD. *soror sequere hac.* AN. *sequor.*
POE. *Priusquam vis clama has.* A. *nisi piget consistite.*
AD. *Quis revocat?* A. *qui bene vult vobis facere.* AD. *facere occasio est.*
Sed quis homo est? A. *amicus vobis.* AD. *qui quidem inimicus non est.*
A. *Bonus est hic homo mea voluptas.* AD. *pol istum malim, quàm malum.*
A. *Siquidem amicitia est habenda, cum hoc habenda est.* AD. *haud precor.*
A. *Multa bona vobis facere vult.* AD. *bonus bonis benefecerit.*
POE. *Gaudio ego vobis.* AD. *at edepol nos voluptati tibi.*
PO. *Libertatique.* AD. *isto precio tuas nos facilè feceris.*
A. *Patrue mi, ita me di amabunt, ut ego, si sim Iuppiter,*
Iam hercle ego illam uxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.
Vt pudicè verba fecit? cogitatè & commode.
Vt modeste orationem praebuit? certò haec mea est.
PO. *Sed ut astu sum aggressus ad eas?* A. *lepide hercle atque commode.*
Perge etiam tentare, rem in pauca confer, sitiunt qui sedent.
PO. *Quid istic quod faciundum est cur non agimus? in ius vos voco.*
A. *Nunc tene patrue.* PO. *tu frugi si bonae es.* A. *Visne ego hanc apprehendam?* PO. *tene.*

AD. *An*

AD. *An patruus est Agorastocles tuus hic?* A. *iam faxo scibitis.*
Nunc pol ego te vlciscar probè, nam faxo mea eris sponsa.
P. *Ite in ius, ne moramini.* AN. *antestare me atq; duce.*
A. *Ego te antestabor, postea hanc amabo, atque amplexabo.*
Sed illud quidem volui dicere, immò dixi hercle quod volebam.
P. *Moramini, in ius vos voco, nisi honestius est prehēdi.*
AD. *Quid in ius vocas nos, quid tibi debemus?* AG. *dice tu illi.*
AD. *Etiam me meæ latrant canes?* A. *at tu hercle alludiato.*
Dato mihi pro offa sauium, pro offa linguam obicito.
Ita hanc canem faciam tibi ego oleo tranquilliorem.
POE. *Ite sultis.* AD. *quid nos fecimus tibi?* P. *fures estis ambæ.*
A. *Nósne tibi?* POE. *vos inquam.* AG. *atque ego scio*
AD. *quid furti est id?* AG. *hunc rogato.*
POE. *Quia annos multos filias meas celauistis clam me.*
Atque equidem ingenuas liberas summóque genere gnatas.
AD. *Nunquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.*
A. *Da pignus ni nunc periures in sauiū, vter vtri det.*
AD. *Nihil tecum ago, abscede obsecro.* A. *atque hercle mecum agendum est.*
Nam hic patruus meus est, pro hoc mihi patronus sim necesse est,
Et prædicabo quomodo vos furta faciatis multa,
Quóq; modo huiusce filias apud vos habeatis seruas,
Quas vos ex patria liberas surreptas esse scitis.
AD. *Vbi sunt eæ, aut quæ sunt obsecro?* A. *satis sunt maceratæ.*
P. *Quin eloquar?* A. *censeo hercle patrue.* AD. *mi soror timeo quid*
Hoc sit negotij mea soror, ita stupida sine animo asto.
P. *Aduortite animū mulieres primū, si id fieri possit,*
Ne indigna indignis di darēt, id ego euenire vellem,
Nunc quod boni mihi di dant, vobis vostræq; matri,
Eis dis est aequum gratias vos agere sempiternas:
Cum nostram pietatem approbant decorántque di immortales,
Vos estis ambæ meæ filiæ, & hic est cognatus vester
Huiusce fratris filius Agorastocles. AD. *amabo*
Num hi falso oblectant gaudio nos? A. *at me ita dy seruent,*
Vt hic pater est vester, date manus. AD. *Salue insperate nobis*
Pater, te complecti nos sine. P. *cupitæ atque expectatæ.*
AN. *Pater salue, ambæ filiæ sum⁹, amplectamur ambæ.*
A. *Quis me amplectetur postea?* P. *nunc ego sum fortunatus,*
Multorū annorum miserias nunc hac voluptate sedo.
AD. *Vix hoc videmur credere.* POE. *magis qui credatis dicam.*
Nam vostra nutrix primum me cognouit. AD. *vbi ea amabo est?*
POE. *Apud hunc est.* AG. *quæso qui lubet tam diu tenere collum,*
Priusquam te mihi desponderis? AD. *omitto.* AN. *sperata salue.* AG. *omitte.*
Salutem, & tu altera, nolo ego istuc, enicas me.
POE. *Condamus alter alterum ergo in neruum brachialem.*
Quibus nunc in terra melius est? A. *eueniunt digna dignis.*
Tandem huic cupitum contigit. ô Appella, ô Zeuxis pictor,
Cur numerò estis mortui? hic exemplum vt pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror huiusmodi tractare exempla.
POE. *Di deæque omnes vobis habeo meritò magnas gratias,*
Cum hac me lætitia tanta & tantis affecistis gaudiis.
Vt meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.
AD. *Mi pater, tua pietas planè nobis auxilio fuit.*
AG. *Patrue, facito in memoria vt habeas, tuam maiorem filiam*
Mihi te despondisse. POE. *memini.* AG. *& dotis quid promiseris.*

ANTHEMONIDES miles. & EIDEM.

SI ego minam non vltus fuero probè quam lenoni dedi,
Tum profectò me sibi habento scurræ ludificis cauris.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignauissimus.
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus,
Vbi nec leno, neque illæ redeunt nec quod edam quicquam datur,
Pro minore parte prandii pignus cepi, abij foras.
Sic derisorem ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obuiā veniat velim,
Iam pol ego illam pugnis totam faciam vt sit merula.
Itáque replebo atritate atrior multo vt siet,
Quàm Ægyptij, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.
AG. *Tene sis me arctè mea voluptas. malè ego metuo miluos mala.*
Illa bestia est, ne forte me auferat pullum tuum.
Vt nequeo satis te complecti, mi pater. AN. *ego me moror*
Propemodum hoc nunc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis, quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satin ego oculis cerno, est ne illæc mea amica Anterastilis.

Et ea est certo, iampridem ego me sensi nihil pendier.
Non pudet puellam amplexari baiiolum in media via?
Iam hercle ego illum excruciandum totum carnifici dabo.
Sane genus hoc mulierosum est tunicis demissiciis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Aphricam.
Heus tu, tibi dico mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negotij autem est cum istoc? dic mihi.
POE. Adolescens salue. AN. nihil ad te attinet.
Quid tibi hanc digito tactio est? POE. quia mihi lubet.
AN. Lubet? POE. ita dico. AN. ligula i in malam crucem.
Tune hic amator audes esse, halles viri,
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglupta maena, Sarapis sentincilium,
Mastruga, halagorae, hamis atque* autem plenior,
Alli, ulpicique, quam sunt Romani remiges.
AG. Num tibi adolescens malae, an dentes pruriunt,
Qui huic es molestus? an malam rem quaeritas?
Cur non adhibuisti, dum istaec loquereris, tympanum?
Nam te cinaedum esse arbitror magis, quam virum.
AN. Scin' quam cinaedus sum? ite istinc serui foras,
Efferte fustes. AG. heus tu, si quid per iocum
Dixi, nolito in serium conuertere.
AN. Quid tibi lubido est obsecro Anthemonides
Loqui inclementer nostro cognato & patri?
Nam hic noster pater est, hic nos cognouit modo,
Et hunc sui fratris filium. AG. ita me Iuppiter
Bene amet, bene factum gaudeo & voluptas est mihi,
Siquidem quid lenoni obtigit magni mali,
Cumque e virtute vobis fortuna obtigit.
AD. Credibile ecastor dicit, crede huic mi pater.
POE. Credo. AG. & ego credo, sed eccum lenonem Lycum
Bonum virum eccum video, se recipit domum.
POE. Quis hic est? AG. utrumuis est, & leno & Lycus.
In seruitute hic habuit duas filias tuas.
Et mihi hic aurifur est. POE. bellum hominem quem noueris.
A. Rapiamus in ius. POE. minime. AG. quapropter? POE. quia
Iniuriarum multo induci satius est.

LYCVS leno, AGORASTOCLES, HANNO Poenus, ANTHEMONIDES miles.

Decipitur nemo quidem, mea sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas.
Nam omnibus amicis meis idem unum conuenit,
Vt me suspendam, ne addicar Agorastocli.
AG. Leno eamus in ius. LY. obsecro te Agorastocles,
Suspendere ut me liceat. POE. Leno in ius te voco.
LY. Quid tibi mecum autem? POE. quia hasce aio liberas,
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quae sunt surreptae cum nutrice paruulae.
LY. Iampridem equidem istuc sciui, & miratus fui
Neminem venire qui istas assereret manu.
Meae quidem profecto non sunt. AN. leno in ius vas.
LY. De prandio tu dicis? debeo, dabo.
AG. Duplum pro furto mihi opus est. LY. sume hinc quidem.
P. Et mihi suppliciis multis. L. sume hinc quid lubet.
AN. Et mihi quidem mina argenti. sume hinc quid lubet,
Collo rem soluam iam omnibus, quasi baiolus.
AG. Nunquid recusas contra me? LY. haud verbum quidem.
AG. Ite igitur intro mulieres: sed patrue mi,
Tuam, ut dixisti mihi, desponde filiam.
P. Haud aliter ausim. AN. bene vale. AG. & tu bene vale.
AN. Leno arrabonem hunc pro mina mecum fero.
LY. Perij hercle. AG. imo haud multo post in ius veneris.
L. Quin egomet tibi me addico; quid praetore opus est?
Verum obsecro te, ut liceat simplum soluere,
Trecentos Philippos, credo, corradi potest.
Cras auctionem faciam. AG. tantisper quidem
Vt sis apud me ligneus in custodia.
L. Fiat. AG. sequere intro patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem huius malo, & nostro bono.
Multum valete, multa verba fecimus,
Malum postremo omne ad lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum fabulae,
Si placuit, plausum postulat comoedia.

Hic finis videtur comoediae, & quae sequitur scena subditicia, immo nullam facit eius mentionem Lambinus.

AGORASTOCLES, LYCVS, HANNO Poenus, ADELPH. ANTERAST. ANTHEMONIDES.

Quam rem agit is miles, qui iubet patruo meo loqui inclementer.
Ne mirere mulieres quod eum sequuntur, modo cognouit filias
Suas hasce esse amissas. L. Hem quod verbum aures meas tetigit, nunc perij:
Vnde hae perierunt? AG. Domo Carthaginenses. LY. At ego sum perditus.
Illud ego metui semper ne cognosceret aliquis quod nunc factum est,
Vae misero mihi, periere opinor duodeuiginti minae, qui hasce emi.
AG. Et tu ipse perijsti Lyce, Carthaginenses sunt. LY. At ego sum perditus. POE. Quis hic est?
Verum is est nouellus nouellicus in seruitute hic qui filias habuit duas?
AG. Et mihi auri fur est. POE. Bellum hominem quem noueris. Leno rapacem
Te esse semper credidi verum etiam furacem qui norunt magis. LYC. Accedam,
Per ego tua te genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo,
Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite & vestro subuenitis supplici.

Iam pridem equidē istas sciui esse liberas, & expectabam si quis eas assereret manu:
Nam meæ prorsus nō sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:
Et iusiurandum dabo me malitiosè nihil fecisse Agorastocles.
AGO. Quod mihi par facere tamen egomet consulam, omitte genua. LY. Mitto,
Si ita sententia est. AG. Heus tu leno. LYC. Quid lenonem vis inter negocium?
AGO. Vtinam argentum mihi reddas, priusquam in neruum abducere. LY. Dij
Meliora faxint. AGO. Sic est, video cœnabis foris, aurum, argentum, collum
Leno tris re nunc debes simul. PO. Quid me hac re facere deceat, egomet
Mecum cogito: si volo hunc vlcisci, lites sequar in alieno oppido:
Quantum audiui ingenium, & mores eius quo pacto sient. AD. Mi pater,
Ne quid tibi cum isthoc rei siet, te maxime obsecro. ANT. ausculta sorori,
Abi, disiunge inimicitias cum improbo. P. Hoc agesis leno, quanquam ego te
Meritu esse vt pereas, scio, nō experiar tecum. AG. Neque si aurum mihi reddas mecum
Leno quando ex neruo emissus compingare in carcerem. LYCO. Iam autem vt solet:
Ego penè tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus aduorsum
Animi tui sententiam: id vti ignoscas quæso & cum istas inuenisti filias,
Itæ me dij ament mihi voluptatis est. POE. Ignosco & credo tibi.
MILES. Leno, tu autem amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi omnia.
LY. Tibicinam meam habere? MILES. Nihil moror tibicinam, nescias,
Vtrū ei maiores buccæ, an mammæ sient.
LY. Dabo quod placeat.
AG. Cura. LY. Aurum cras sat referam tuū. A. facito in memoria habeas.
LY. Miles sequere me. MILES. Ego verò sequor. A. Quid agis patrue? quónam hinc ire cogitas?
Carthaginem? nam tecum vnà ire certum est. POE. Vbi primum potero,
Illico. A. Dum auctionem facio hic opus est aliquos vt maneas dies.
POE. Faciam ita vt vis. A. Agesis eamus, nos curemus. Plaudite.

PERSA.

DRAMATIS PERSONAE.

TOXILVS seruos.
SAGARISTIO seruos.
SATVRIO parasitus.
SOPHOCLIDISCA lena.
LEMNISELENE ancilla.
PÆGNIVM puer.
PERSA virgo.
DORDALVS leno.

ARGVMENTVM.

ROFECTO domino suos amores Toxilus
Emit, atque curas leno, vt emittat manu,
Raptámque vt is emat de prædone virginem
Subornatam suadet sui parasiti filiam,
Atque ita intricatum ludit potum Dordalum.

TOXILVS, SAGARISTIO, serui duo.

QVi amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superauit ærumnis is suis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum ceruo, cum apro Ætolico,
Cum auibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mauelim,
Quàm cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo,
Nec quicquam, nisi, Non est, sciunt mi respondere, quos rogo.
S. *Qui hero suo seruire vult bene seruus seruitutem,*
Næ ædepol illum multa in pectore collocare oportet suo,
Quæ hero placere censeat præsenti atq; absenti suo.
Ego neque libenter seruio, neq; satis sum hero ex sententia.
Sed quasi lippico oculo me herus meus videtur, manum abstinere haud quit tamen,
Quin mihi imperet, quin me suis negotijs præfulciat.
Quis illic est, qui contra me astat? TO. *quis hic est, qui contra me astat?*

Similis est Sagaristionis. S. *Toxilus hic quidem meus amicus est.*
TO. *Is est profectò.* SA. *eum esse opinor.* TO. *congrediar.* S. *contrà aggrediar.*
TO. *O Sagaristio, di ament te.* S. *ô Toxile, dabunt di quæ exoptes.*
Vt vales? TO. *Vt queo.* SA. *quid agitur?* TO. *viuitur.*
SA. *Satin' ergo ex sententia?* TO. *si eueniunt quæ exopto, satis.*
S. *Nimis stultè amicis vtere.* TO. *quid iam?* S. *Quia iam imperare oportet.*
TO. *Mihi quidem, tu iam eras mortuus, quia te non visitaui.*
SA. *Negotium ædepol fuit.* TO. *ferreum fortasse.* SA. *plusculum annum*
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.
TO. *Vetus iam isthæc militia est tua.* SA. *satin' tu vsque valuisti?* TO. *haud probè.*
S. *Ergo edepol palles.* T. *Saucius factus sum in Veneris prælio,*
Sagitta Cupido cor meum transfixit. S. *iam serui hic amant.*
TO. *Quid ergo faciam? ais ne aduorser, quasi Titani cum*
Dis belligerem, quibus sat esse non queam?
SA. *Vide modò vlmeæ catapultæ tuum ne transfigant latus.*
T. *Basilicè eleutheria agito.* S. *quid iam?*
T. *Quia herus peregrè est?* S. *ain tu peregrè est?*
TO. *Si tuæ tibi bene esse potes pati, veni, viues mecum,*
Basilico accipiêre victu. SA. *vah iam scapulæ pruriunt,*
Quia te isthæc audiui loqui. T. *sed hoc me vnum excruciat.*
S. *Quidnam id est?* T. *hæc summa est, hodie mea amica sit ne libera,*
An sempiternam seruitutem seruiat. SA. *quid nunc vis ergo?*
T. *Facere amicum tibi me potis es sempiternum.* SA. *quemadmodum?*
TO. *Vt mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,*
Quos continuò tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age si benignus subueni.
S. *Qua confidentia rogare tu à me argentum tantum audes*
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potest
Quod tu me rogas. nam tu aquam è pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. T. *siccine hoc te mihi facere?* S. *quid faciam?* T. *rogas me?*
Aliunde exora mutuum. SA. *tu fac idem quod me rogas.*
T. *Quæsiui, nusquam repperi.* S. *quæram equidem si quis credat.*
TO. *Nempe habeo in mundo.* S. *si id domi esset mihi, iam pollicerer.*
Hoc meum est, vt faciam sedulò. T. *quicquid erit, recipe te ad me.*
SA. *Quære tamen. ego item sedulò si quid erit faxo iam vt scias.*
T. *Obsecro te, resecro, operam da hanc mihi fidelem.* S. *ah, odio me enicas.*
T. *Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.*
S. *At pol ego abs te concessero.* T. *iamne abis?* S. *bene ambulato.*
T. *Sed recipe te quamprimum potes, caue fuas mihi in quæstione.*
Vsque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

SATVRIO parasitus.

Veterem atque antiquum quæstum meum alimoniæ
Seruo atque obtineo, & cum magna cura colo.
Nam nunquam quisquam meorum maiorum fuit,
Quin parasitando pauerint ventres suos.
Pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos,
Quasi mures semper edere alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere,
His cognomentum erat duris capitonibus.
Vnde hunc ego quæstum obtineo, & maiorum locum.
Neque quadruplari me volo, neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi qui faciunt mihi placent, planè loquor.
Nam publicæ rei causa quicunque id facit,
Magis, quàm sui quæsti, animus induci potest,
Eum esse ciuem & fidelem & bonum.
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium atque, etiam in ea lege ascribier.
Vbi quadruplator quempiam iniexit manum,
Tantidem ille illi rursus iniiciat manum,
Vt æqua parti prodeant ad tres viros.
Si id fiat, næ isti faxim nusquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
Vbi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias,
Quieuerint rectè necne, num infuerit febris,
Opertæne fuerint, nequis obrepserit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

TOXILVS seruus, SATVRIO parasitus.

TO. *O Mirum rem inuentam, vt sua sibi pecunia*
Hodie illam faciat leno liberam suam.
Sed eccum parasitum, cuius mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos atque approperate ocyus:
Ne mihi moræ sit quicquam, vbi ego intrò aduenero.
Commisce mulsum, struthea coluteaque appara,
Bene vt in scutris concaleat, & calamum iniice.
Iam pol ille hic aderit, credo congerro meus.
S. *Me dicit euge.* T. *lautum credo à balneis*
Iam hic affuturum. SA. *vt ordine omnem rem tenet.*
TO. *Collyræ facite vt madeant, & colyphia.*

Ne mi

Ne mi hæc incocta detis. S. rem loquitur meram,
Nihil sunt crudæ, nisi quas madidas glutias.
Tum nisi cremore crasso faciat coliphium.
Nihil est, macrum illud, epicr cum pellucidum,
Quasi iuream esse ius decet collyricum;
Nolo in vesicam, quod eat in ventrem volo.
T. Propè me hic nescio quis loquitur. S. ô mi Iuppiter
Terrestris te coepulonus compellat tuus.
T. O Saturio opportunè aduenisti mihi.
S. Mendacium ædepol dicis, atque haud te decet.
Nam esurio venio, non aduenio Saturio.
T. At edes: nam iam intus ventris fumant focilla.
Calefieri iussi reliquias. S. pernam quidem
Ius est apponi frigidam postridie.
T. Ita fieri iussi. S. ecquid alecis? T. vah rogas?
S. Sapis multum ad genium. T. sed ecquid meministi heri,
Qua de re ego tecum mentionem feceram?
S. Memini, vt muræna & conger ne calefierent,
Nam nimio melius oppectuntur frigida.
Sed quid cessamus prælium committere?
Dum mane est, omneis esse mortaliis decet.
T. Nimis pene mane'st. S. mane quod tu occeperis
Negocium agere, id totum procedit diem.
T. Quæso animum aduorte; hoc enim iam here narraui tibi,
Teque orani, vt nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. S. memini & scio,
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, cui argentum domi est.
Lubido extemplò cœpere est conuiuium,
Tuburcinari de suo si quid domi est,
Cynicum esse egentem oportet parasitum probè.
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium.
Marsupium habeat, inibi paulum præsidij,
Qui familiarem suam vitam oblectet modò.
T. Iam nolo argentum, filiam vtendam tuam
Mihi da. S. nunquam ædepol cuiquam etiam utendam dedi.
T. Non ad istuc quod tu insimulas. S. quid eam vis? T. scies,
Quia forma lepida & liberali est. S. res ita'st.
T. Hic leno neque te nouit, neque gnatam tuam.
S. Me vt quisquam norit, nisi ille qui præbet cibum?
T. Ita est, hoc tu mihi reperire argentum potes.
S. Cupio hercle. T. tum tu me sine illam vendere.
S. Tun' illam vendas? T. immò alium allegauero
Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est cùm commigrauit. S. pereunt reliquiæ.
Posterius istuc tamen potest. T. scin' quàm potest?
Nunquam hercle hodie hic prius edis, ne frustrà sis,
Quàm te hoc facturum quod rogo, affirmas mihi.
Atque nisi gnatam tecum huc iam quantum potest
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis quid facturus sis?
S. Quæso hercle me quoque etiam vendas, si lubet,
Dum saturum vendas. T. hoc si facturus, face.
S. Faciam equidem quæ vis. T. bene facis, propera, abi domum.
Præmonstra doctè, præcipe astu filiæ,
Quid fabuletur, vbi se natam prædicet,
Qui sibi parentes fuerint, vnde surrupta sit.
Sed longè ab Athenis esse se gnatam autumet:
Et vt affleat, cum ea memoret. S. etiam tu taces?
Ter tanto peior ipsa est, quàm illam tu esse vis.
T. Lepide hercle dicis, sed scin' quid facias? cape
Tunicam atque zonam, & chlamidem afferto & causiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. S. heu probè.
T. Quasi sit peregrinus. S. laudo. T. & tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce, lepidè in peregrinum modum.
S. Sed πόθεν ornamenta? T. abs chorago sumito.
Præbenda ædiles locauere, inde petito.
S. Iam faxo hic aderunt, sed ego horum nihil scio.
T. Nihil hercle vero? nam vbi ego argentum accepero.
Continuò tu illam à lenone asserito manu.
S. Sibi habeat, si non extemplò ab eo abduxero.
T. Abi, & istuc cura, ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, vt habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTVS II.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

Satis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam
Esse abs te, quanquam ego vinum bibo, at mandata non consueui simul bibere.
Nam me quidem iam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem iam te sector quintum hunc annum, cum interea iam credo,
Canis si in ludum iret: potuisset iam fieri vt probe literas sciret,
Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans,
Potin' vt taceas? potin' ne moneas? memini & scio & calleo, & commemini,
Amas pol misera, id tuus scatet animus, ego istuc placidum tibi
Vt sis faciam. L. scastor miser est qui amat.
S. Certò, is quidem nihili est, qui nihil amat, quid ei homini opus vita est?
Ire decet me, heræ obsequens fiam, libera mea opera ocyus vt sit.
Conueniam hunc Toxilum, eius aureis quæ mandata sunt onerabo.

TOXILVS seruus, PÆGNIVM puer, SOPHOCLIDISCA ancilla.

T. Satin' hæc tibi sunt plana & certa? satin' hæc meministi & tenes?

P. Melius quàm qui docuisti. T. ain' verò verberonum caput?
P. Aio enimverò. T. quid ergo dixi? P. ego rectè apud illam dixero.
T. Non edepol scis. P. da hercle pignus, ni omnia memini & scio.
T. Equidem si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu,
Ego dé pignus tecum. P. audacter, si lubido est perdere.
T. Bona pax sit potius. P. tum igitur sine me ire. T. & iubeo & sino.
Sed ita volo te currere, vt domi sis cum ego te esse illic censeam.
P. Faciam. T. quò ergo is nunc? P. domum, vti domi sim cum illi censeas.
T. Scelus tu pueri es, atque ob istam rem ego aliquid te peculiabo.
P. Scio fidei hercle herili, vt soleat opprobrari impudicitia
Ne subigi queantur vnquam, vt pro ea fide habeam iudicem.
T. Abi modò. P. laudabis faxo. T. sed has tabellas Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ iussi nunciato. S. Cesso ire ego quò missa sum?
P. Eo ego. T. i sanè, ego domum ibo, face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo. P. istuc marinus passer per circum solet,
Illic abijt hinc intrò huc. sed quis hæc quæ me aduorsum incedit?
S. Pægnium hic quidem est. P. Sophoclidisca hæc peculiaris est eius.
Quò ego sum missus. S. nullus esse hodie hoc peior perhibetur puero.
Compellabo. P. Commorandum'st mihi apud hanc.
S. Pægnium deliciæ pueri, salue. quid agis? vt vales?
P. Sophoclidisca di me amabunt. S. quid me? verum? P. hercle nescio.
Verum si vt digna es faciant, odio hercle habeant, & faciant male.
S. Mitte malè loqui. P. cum vt digna es, dico bene, non male loquor.
S. Quid agis? P. fœminam scelestam te astans contra contuor.
S. Certè equidem puerum peiorem, quàm te noui neminem.
P. Quid mali facio, aut cui malè dico? S. cui pol cunque occasio est.
P. Nemo homo vnquam ita arbitratus est. S. at pol multi esse ita sciunt.
P. Eia. S. eia. P. tuo ex ingenio mores alienos probas.
S. Fateor ego profectò, me esse vt decet lenonis familiæ.
P. Satis iam dictum habeo. S. sed quid tu? confitere, vt te autumo?
P. Fatear, si ita sim. S. iam abi, vicisti. P. abi nunc iam. S. ergo hoc mihi expedi,
Quò agis? P. quò tu? S. dic tu, prior rogaui. P. at post scies.
S. Eo ego hinc haud longè. P. & quidem ego haud longè. S. quò ergo scelus?
P. Nisi sciero prius ex te, tu ex me nunquam hoc quod rogitas scies.
S. Nunquam ecastor hodie scibis priusquam ex te audiuero.
P. Itáne est? S. itáne est? P. mala es. S. scelestus. P. decet me. S. me quidem haud decet.
P. Quid ais? certúmne est celare, quò iter facias pessuma?
S. Offirmastin' occultare, quò te immittas pessume?
P. Par pari respondes dicto. abi iam, quando ita certa res est.
Nihili facio scire. valeas. S. asta. P. at propero. S. & pol ego item.
P. Ecquid habes? S. ecquid tu? P. Nihil equidem. S. cedo manum ergo. P. estne hæc manus?
S. Vbi illa altera est furtifica læua? P. domi. eccam huc nullam attuli.
S. Habes nescio quid. P. ne me attrecta subagitatrix,
S. Sin te amo?
P. Malè operam locas. S. qui? P. quia enim nihil amat, cum ingratum amat.
S. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:
Ne vbi capillus versipellis fiat, fœdè semper seruiat,
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. P. at confidentia
Illa militia militatur multo magis quàm pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo. S. quid iam? P. quia peritæ prædico.
Sed ego cesso. S. mane. P. molesta es. S. ero quoque, nisi scio.
Quò agas te. P. ad vos. S. & pol ego ad vos. P. Quid eò? S. quid id ad te attinet?
P. Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio. S. odiosus es. P. lubet.
Nunquam hercle istuc exterebrabis tu, vt sis peior quàm ego sum.
S. Malitia certare tecum, miseria est. P. merx tu mala es.
S. Quid est quod metuas? P. idem istuc quod tu. S. dic ergo, quid est?
P. Ne istuc cuiquam homini edicerem, omnes muti vt loquerentur prius.
Edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti, vt loquerentur prius hoc, quàm ego. S. at tu hoc face,
Fide data credamus. P. noui, omnes sunt lenæ leuifidæ:
Neque tipulæ leuius pondus est, quàm fides lenonia.
S. Dic amabo. P. dic amabo. S. nolo ames. P. facile impetras.
S. Tecum habeto. P. & tu hoc taceto. S. tacitum erit. P. celabitur.
S. Toxilo has fero tabellas tuo hero. P. abi, eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.
S. Quid istuc scriptum? P. iuxta tecum, si tu nescis, nescio.

Nisi fortasse blanda verba. SO. *abeo.* P. *at ego abiero.* SO. *ambula.*

SAGARISTIO seruus.

IOui opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens, vituler que merito,
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam,
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam.
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boues uti mercarer.
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de caelo,
Dedit argentum: nam ubi mercatum dixit esse die septimi,
Stultus qui hoc mihi daret argentum, cuius ingenium nouerat.
Nam hoc argentum alibi abutar, boues quos emerem, non erant.
Nunc & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona faciam.
Diu quod bene erit, die uno absoluam: tax tax tergo meo erit, non curo.
Nunc amico homini bobus domitis, mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, auidos, aridos
Bene admordere, qui salinum seruo obsignant cum sale.
Virtus est, ubi occasio admonet dispicere, quid faciet mihi?
Verberibus caedi iusserit, compedes imponi, vapulem,
Ne sibi me credat supplicem fore. vae illi, mihi iam nihil noui
Offerri potest, quin sim peritus: sed Toxili puerum Paegnium eccum.

PAEGNIVM puer, SAGARISTIO seruus.

PEnsum meum quod datum'st confeci, nunc propero domum. SA. *mane, etsi*
Properas, Paegnium ausculta. PAE. *emere oportet, quem tibi obedire velis.*
SA. *Asta.* P. *exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,*
Qui nunc sic tam es molestus. SA. *scelerate etiam respicis?*
P. *Scio ego quid aetatis sim, eo istuc maledictum impune auferes?*
S. *Vbi Toxilus est tuus herus?* P. *ubi illi libet, neque te consuluit.*
S. *Etiamne dicis ubi sit venefice?* P. *nescio inquam ulmitriba tu.*
S. *Maledicis maiori.* P. *prior promeritus, perpetiare:*
Seruam operam, linguam liberam herus meus me iussit habere.
S. *Dicisne mihi ubi sit Toxilus?* P. *dico, ut perpetuò pereas.*
S. *Caedere hodie tu restibus.* P. *tua quidem cucule causa,*
Non hercle si os praeciderim tibi metuam morticine.
SA. *Video ego te, iam incubitatus es.* P. *ita sum. quid id attinet ad te?*
At non sum ita ut tu. S. *confidens.* P. *sum hercle verò.*
Nam ego me confido liberum fore, tu te nunquam speras.
S. *Potin' ut molestus ne sies.* P. *quod dicis facere non quis.*
S. *Abi in malam rem.* P. *at tu domum, nam ibi tibi parata praesto' st.*
S. *Vadatur hic me.* P. *utinam vades desint, in carcere ut sis.*
S. *Quid hoc?* P. *quid est?* S. *etiam scelus male loquere?* P. *tandem ut liceat,*
Cum seruus sis, seruum tibi maledicere. S. *itáne specta*
Quid dedero. P. *nihil, iam nihil habes.* S. *di deaeque te omnes perdant,*
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
P. *Amicus sum, eueniant volo tibi quae optas, atque id fiat:*
Tu me defigas, te cruci ipsum propediem affigent alij.
S. *Quin te di deaeque, scis quid hinc porrò dicturus fuerim,*
Ni linguae moderari queam, potin' abeas? P. *abigis facilè.*
Nam umbra mea intus vapulat. S. *ut istum di deaeque perdant.*
Tanquam proserpens bestia est bilinguis & scelestus.
Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite: eccere autē,
Quem conuenire maximè cupiebam, egreditur foras.

TOXILVS, SAGARISTIO serui duo. SOPHOCLIDISCA ancilla.

PAratum iam esse dicito, unde argentum sit futurum:
Iubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum,
Vbi se alluat, ibi me alluat, quae dixi ut nunciares.
Satin' ea tenes? SO. *magis calleo quàm aprugnum callum callet.*
TO. *Propera, abi domum.* SA. *nunc ego huic graphicè facetus fiam,*
Subnixis alis me inferam atque amiciter gloriosè.
T. *Sed quis hic ansatus ambulas?* SA. *magnificè contestabor.*
T. *Sagaristio hic quidem est. quid agitur Sagaristio? ut valetur?*
Ecquid quod mandaui tibi? estne quid in te speculae?
S. *adito. Videbitur, factum volo: venito, promoueto.*
T. *Quid hoc hic in collo tibi tumes?* SA. *vomica est, pressare parce.*
Nam ubi quis mala tetigit manu, dolores cooriuntur.
T. *Quando istaec est innata tibi?* SA. *hodie.* TO. *secari iubeas.*
SA. *Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotij.*
T. *Inspicere morbum tuum lubet.* SA. *abi atque caue sis*

A cornu. T. *quid iam?* SA. *quia boues bini hic sunt in crumena.*
T. *Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.*
S. *Enim metuo, ut possim in bubilem eiicere ne vagentur.*
T. *Ego reiiciam.* SA. *habe animum bonum, creditur, commodabo.*
Sequere hac sis, argentum hic est, quod me dudum rogasti.
T. *Quid tu ais?* SA. *dominus me boues mercatum Eretriam misit:*
Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus. T. *nimis tu facetè loquere.*
Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:
Nā iam omnes sycophantias instruxi & comparaui.
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. SA. *tanto melior.*
TO. *Et mulier ut sit libera, atque ipse ultrò det argentum.*
Sed sequere me, ad eam rem usus est tua mihi opera. SA. *utere ut vis.*

ACTVS III.

PARASITVS, VIRGO.

QVæ res bene vortāt mihi, & tibi, & ventri meo,
Perennitatisque adeò huic perpetuo cibo,
Ut mihi supersit, suppetat, superstitet,
Sequere hac mea gnata me, cum diis volentibus.
Cui rei opera detur scis, tenes, intelligis;
Communicaui tecum consimilia omnia.
Ea causa ad hoc exemplum te exornaui ego.
Venibis tu hodie virgo. VI. *amabo mi pater.*
Quanquam libenter escis alienis studes,
Tuin' ventris causa filiam vendas tuam?
PA. *Mirum, quin regis Philippi causa, aut Attali*
Te potius vendam, quàm mea, quæ sis mea.
V. *Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?*
P. *Utrum hercle magis in ventris rem videbitur.*
Meum opinor imperium in te, non in me tibi'st.
V. *Tua istæc potestas est pater. verumtamen*
Quanquam res nostræ sunt pater, pauperculæ,
Modice & modeste melius est vitam viuere.
Nam si ad paupertatem admigrant infamiæ,
Grauior paupertas fit, fides sublestior.
PA. *Enimuerò odiosa es.* V. *non sum, neque me esse arbitror,*
Cum parua natu rectè præcipio patri.
Nam inimici famam non ita ut nata est, ferunt.
P. *Eant iam, ancé in maximam malam crucem.*
Non ego inimicitias omnis pluris æstimo,
Quàm mensa inanis nunc si apponatur mihi.
V. *Pater hominum immortalis est infamia,*
Etiam tum viuit, cum esse credas mortuam.
P. *Quid? metuis ne te vendam?* V. *non metuo pater,*
Verum insimulari nolo. P. *at nequicquam nevis.*
Meo modo istud potius fiet, quàm tuo.
V. *Fiat.* P. *quæ hæc res sunt?* V. *cogita hoc verbum pater, [illegible]*
Herus si minatus est malum seruo suo,
Tametsi id futurum non est, ubi captum'st flagrum,
Dum tunicas ponis, quanta afficitur miseria?
Ego nunc quod non futurum'st formido tamen.
P. *Virgo atque mulier nulla erit quin sit mala,*
Quæ præter sapiet quàm placet parentibus.
V. *Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,*
Quæ reticet si quid fieri peruorsè videt.
P. *Malo cauere melius est te.* V. *at si non licet*
Cauere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
P. *Malúsne ego sum?* V. *non es, neque me dignum'st dicere.*
Verùm ei rei operam do, ne alii dicant quibus licet.
P. *Dicat quod quisque vult, ego de hac sententia*
Non demouebor. V. *at, meo si liceat modo,*
Sapienter potius faciam quàm stultè. BA. *libet.*
V. *Lubere per me tibi licere intelligo.*
Verùm libere haud liceat, si lubeat mihi.
P. *Futura es dicto obediens ánnon patri?*
V. *Futura.* P. *scisnam tibi quæ præcipi?* V. *omnia.*
P. *Et id, ut surrepta fueris?* V. *doctè calleo.*
P. *Et qui parentes fuerint?* V. *habeo in memoria.*
Necessitate me mala ut fiam facis,
Verùm video, ubi me voles nuptum dare,
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.
PA. *Tace stulta, non tu nunc hominum mores vides,*
Quoiusmodi hic, cum fama facilè nubitur?
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.
V. *Ergo istuc facito, ut venias in mentem tibi,*
Me esse indotatam. P. *caue sis tu istuc dixeris.*
Pol deûm virtute dicam, & maiorum meûm,
Ne te indotatam dicas, cui dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepidè cui rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi.
Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis,
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.
V. *Quin tu me ducis, si quò ducturus pater.*
Vel tu me vende, vel fac, quod tibi lubet.
PA. *Bonum æquúmque oras, sequere hac.* V. *dicto sum audiens.*

DORDALVS leno.

QVidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi iuratus est, sese hodie argentum dare?
Quòd si non dederit, atque hæc dies præterierit,
Ego argentum, ille iusiurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris, quisnam egreditur foras?

DORDALVS leno, TOXILVS seruus.

DO. *CVrate istic intus, iam ego me recipiam domum.*
Toxile quid agitur? DO. *oho, tum lenonium?*
Commixtum cœno, sterquilinum publicum,
Impure, inhoneste, iniure, illex, labes populi,
Pecuniæ accipiter, auide atque inuide,
Procax, rapax, trahax, trecentis versibus
Tuas impuritias traloqui nemo potest.
Accipin' argentum? accipe sis argentum impudens,
Tenesis argentum? etiam tu argentum tenes?

Possum

Possum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui nisi iurato mihi nihil ausus credere.
D. *Sine respirare me, tibi ut respondeam.*
Vir summe populi, stabulum seruitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedum contritor pistrinorum ciuitas,
Perenni serue, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum, da mihi argentum impudens.
Possum à te exigere argentum? argentum inquam cedo.
Quin tu mihi argentum reddis, nihilne te pudet?
Leno te argentum poscit, solida seruitus,
Pro liberanda amica, ut omnes audiunt.
T. *Tace obsecro herclè, ne tua vox validè valet.*
D. *Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.*
Eodem mihi precio sal perhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, nunquam delinget salem.
T. *Iam omitto iratus esse id tibi succensui,*
Quia te negabas credere argentum mihi.
D. *Mirum, quin tibi ego crederem, ut ipse idem mihi*
Faceres, quod partim faciunt argentarij.
Vt quid credideris, citius extemplò à foro
Fugiunt, quàm ex porta ludis cum emissu'st lepus.
T. *Cape hoc sis.* D. *quin das?* T. *nummi sexcenti hic erunt.*
Probi, numerati: fac sit mulier libera.
Atq; huc continuò adduce. D. *iam faxo hic erunt.*
Non herclè cui nunc hoc dem spectandum scio.
T. *Fortassè metuis in manum concredere.*
D. *Mirum, quin citius iam à foro argentarij*
Abeunt, quàm in cursu rotula circumuortitur.
T. *Abi istàc aduersis angiportis ad forum,*
Eadem istæc facito mulier ad me transeat
Per hortum. D. *iam hic faxo aderit.* T. *at ne propalàm.*
D. *Sapienter sanè.* T. *supplicatum cras eat.*
D. *Ita herclè verò.* T. *dum stas, reditum oportuit.*

ACTVS IIII.

TOXILVS.

SI quam rem accures sobriè aut frugaliter,
Solet illa rectè sub manus succedere.
Atq; edepol ferme, ut quisq; rem accurat suam,
Sic ei procedit post principia deniq;
Si malus aut nequam'st, male res vertunt, quas agit:
Sin autem frugi st, eueniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorsus sum facete & callidè,
Igitur prouenturum bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Vt ipsus sese, quà se expediat, nesciat.
Sagaristio heus exi, atq; educe virginem,
Et istas tabellas, quas consignaui tibi,
Quas tu attulisti mihi ab hero meo usq; è Persia.

SAGARISTIO, TOXILVS serui.

S. *NVnquid moror?* T. *euge euge, exornatus basilicè*
Tiara ornatum lepidè condecorat tuum.
Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphicè decet?
Sed satin estis meditati? S tragici atq; comici
Nunquam æquè sunt meditati T. *lepidè hercle adiuuas.*
.. *Age illuc aspice de procul in conspectum.* T. *tace.*
Vbi cum lenone me videbis colloqui,
Id erit adeundi tempus, nunc agite ite vos.

DORDALVS leno, TOXILVS seruus.

CVi homini Di propitij sunt, aliquid obijciunt lucri.
Nam ego hodie compendi feci binos panes in dies.
Ita ancilla mea quæ hodie fuit, sua nunc est, argento vicit.
Iam hodie alienum cœnabit: nihil gustabit de meo.
Sumne probus? sum lepidus ciuis, qui Atticam hodie ciuitatem
Maximam maiorem feci, atq; auxi ciui fœmina.
Sed ut & ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi!
Nec satis à quicquam homine accepi, ita prorsum credebam omnibus,
Nec metui quibus credidi hodie, nequis mihi in iure abiurassit.
Bonus volo iam ex hoc die esse, quod neq; fiet, neq; fuit.
T. *Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,*
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probè, aggrediar virum.
Quid agis, cedò, vnde agis te nunc Dordale? D. *credo tibi.*
T. *Di dent quæ velis, eho an iam manu emisisti mulierem?*
D. *Credo pol, credo inquam tibi.* T. *iam liberta auctus est.* D. *enicas.*
Quin tibi me dico credere. T. *dic bona fide, iam libera est?*
D. *I, i ad forum, ad prætorem, exquire, siquidem credere mihi non vis,*
Libera inquam est, ecquid audis? T. *at tibi Di benefaciant omnes.*
Nunquam enim posthac tibi, nec tuorum quod nolis velam.
D. *Abi, ne iura, satis credo.* T. *ubi nunc tua liberta'st?*
D. *apud te.* T. *ain,*
Apud me est? D. *aio inquam, apud te est inquam.* T. *ita me di ament, ut ob istam rem,*
Tibi multa bona instant à me: nam est res quædam quam occultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, vnde prægrande lucrum facias,
Faciam ut mei memineris dum vitam viuas. D. *benedictis*
Tuis benefactis aures meæ auxilium exposstulant.
T. *Tuum promeritum'st, meritò ut faciam, & ut me scias esse facturum,*
Tabellas tene has pellege. D. *hæ quid ad me?* T. *immò ad te attinent,*
Et tua refert. nam è Persia ad me allatæ modo sunt istæ à meo domino.

D. Quando? T. haud dudum. D. quid istæc narrant? T. percunctare ex ipsis.
Ipsæ tibi narrabunt. D. cedò sane mihi. T. at clarè recitato.
D. Tace dum pellego. T. haud verbum faciam.
D. Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni: Si valetis, gaudeo,
Ego valeo rectè, & rem gero, & facio lucrum.
Neq; istò redire his octo possum mensibus.
Itaq; hic est quod me detinet negotium
Eleusipolim Persæ cepere vrbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum atq; antiquum oppidum.
Ea comparatur præda, vt fiat auctio
Publicitus, ea res me domo expertem facit.
Operam, atq; hospitium ego isti præberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura quæ is volet,
Nam is mihi honores suæ domi habuit maximos.
D. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus? T. tace stultiloque, nescis quid instet boni.
Nequicquam tibi fortuna faculam lucrificam allucere volt.
D. Quæ istæc fortuna lucrifica est? T. istas, quæ norunt, roga.
Ego tantundem scio quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed vt occepisti, ex tabellis nosce rem. D. bene me mones,
Fac silentium. T. nunc ad illud venies, quod refert tua.
D. Iste qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem.
Furtiuam, abductam ex Arabia penitissima,
Eam te volo accurare, vt istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur,
Mancipio neq; promittet, neq; quisquam dabit.
Probum numeratum argentum vt accipiat face.
Hæc cura, & hospes cura vt curetur, vale.
T. Quid igitur, postquam recitasti quod erat ceræ creditum,
Iam mihi credis? D. vbi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit?
T. Iam hic credo aderit, accersit illam è naui. D. nihil mihi opus est
Litibus, neq; tricis. quamobrem ergo argentum numerem foras?
Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
T. Tacen' ? an non taces? nunquam ego te tam esse matulam credidi.
Quid metuis? D. metuo hercle verò, sensi ego iam compluries,
Neq; mihi haud imperito eueniet, tali vt in luto hæream.
T. Nihil periculi videtur. D. scio istuc, sed metuo mihi.
T. Mea quidem istuc nihil refert, tua ego refero gratia,
Vt tibi rectè conciliandi primò facerem copiam.
D. Gratiam habeo, sed te de aliis, quàm alios de te suauius'st
Fieri doctos. T. nequis verò ex Arabia penitissima
Persequatur, etiam tu illam destinas? D. videam modò
Mercimonium. T. æqua dicis. sed optimè eccum ipse aduenit, & adducit eam
Hospes ille qui has tabellas attulit. D. hiccine est? T. hic est.
D. Hæccine illa'st furtiua virgo? T. iuxta tecum æquè scio,
Nisi qui aspexi equidem ædepol liberali'st, quisque est.
D. Sat ædepol concinna est facie. T. vt contemptim carnifex?
Taciti contemplemur formam. D. laudo consilium tuum.

SAGARISTIO, VIRGO, TOXILVS, DORDALVS leno.

Satin' Athenæ tibi visæ fortunatæ atq; opiparæ?
V. Vrbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.
T. Nunquid in principio cessauit verbum doctè dicere?
D. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.
S. Quid id quod vidisti, vt munitum muro tibi visum'st oppidum?
V. Si incolæ bene sunt morati, pulcrè munitum arbitror,
Perfidia & peculatus ex vrbe & auaritia si exulant:
Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio,
Septimum periurium. T. euge. V. octaua indiligentia,
Nona iniuria, decimum quod pessimum aggressu scelus:
Hæc nisi vnde aberunt, centuplex murus rebus seruandis parum est.
T. Quid ais tu? D. quid vis? T. tu in illis es decem sodalibus,
Te in exilium ire hinc oportet. D. quid iam? T. quia periurus es.
D. Verba quidem haud indoctè fecit. T. ex tuo inquam vsu est, eme hanc.
D. Ædepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet. T. si hanc emeris,
Di immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Euortes tuo arbitratu homines fundis, familiis,
Cum optimis viris rem habebis, gratiam cupiens tuam,
Venient ad te commessatum. D. at ego intromitti vereor.*
T. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores.
Proinde tu tibi iubeas concludi ædes foribus ferreis,
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea.
Ferream seram atq; annulum, ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi iubeas crassas compedis.
D. I in malum cruciatum. T. i sane, hanc eme atq; ausculta mihi.

D. Modò

DO. Modò vt sciam quanti indicet. TO. vin' huc vocem? D. ego illi accessero.
TO. Quid ais hospes. SA. venio, adduco hanc, vti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu nauis venit, venire hanc volo.
Si potest: si non potest: ire hinc volo, quantum potest.
DO. Saluus sis adolescens. SA. siquidem hanc vendidero precio suo.
T. Atqui aut hoc emptore vendes pulcrè, aut alio non potes.
SA. Esne tu huic amicus? TO. tanquam Di omnes qui cœlum colunt.
D. Tum tu mihi es inimicus certus: nam generi lenonio
Nunquam vllus Deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
S. Hoc age, opus ne'st hac tibi empta? DO. si tibi venisse'st opus,
Mihi quoque empta est: si tibi subiti nihil est, tantundem st mihi.
SA. Indica, fac precium. DO tua merx est, tua indicatio est.
TO. Æquum hic orat. SA. vin' bene emere? DO. vin' tu pulcrè vendere?
TO. Ego scio, hercle vtrumque velle. DO. age indica prognariter.
SA. Prius dico hanc mancupio nemo tibi dabit, iam scis? DO. scio.
Indica minimo daturus qui sit, qui duci queat.
T. Tace, tace, nimis tu quidem hercle homo stultus es pueriliter.
DO. Quid ita? TO. quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt. DO. & quidem hercle tu me monuisti haud male,
Vides, ego ille doctus leno penè in foueam decidi.
Ni hic adesset: quantum est adhibere hominem amicum vbi quid geras.
TO. Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut quibus parentibus,
Ne temerè hanc te emisse dicas suasu atque impulsu meo:
Nisi molestum est, percontari hanc paucis hic volo. S. maxime.
Suo arbitratu. TO. quid stas? abi tute, atque ipsi itidem roga,
Vt tibi percontari liceat quæ velis, etsi mihi
Dixit dare potestatem eius: sed ego te malo tamen
Eum ipsum adire vt ne contemnat te ille. DO. satis recte monet.
Hospes, volo ego hanc percontari. SA. à terra ad cœlum, quid iubet.
TO. Iube dum ea huc accedat ad me. SA. i sanè, ac morem illi gere,
Percontare, exquire quid vis. TO. age age nunc tu i, praeuorti.
Vide vt ingrediare auspicatò. TO. liquidum est auspicium [illegible]
Concede sis, iam illam ego adducam. DO. age, vt rem esse in nostram putas.
T. Sequere me, adduco hanc: si quid vis ex hac percontarier.
DO. Enim volo te adesse. TO. haud possum, quin huic operam dem hospiti,
Cui herus iussit: quid si hic non vult me adesse vnà? SA. immò i modò.
TO. Do ego tibi operam. DO. tibi ibidem das, vbi tu tuum amicum adiuuas.
Exquire, TO. heus tu aduigila. VIR. satis est dictum quanquam ego serua sum,
Scio ego officium meum, vt quæ rogites vera, vt accepi eloquar.
TO. Virgo, hic homo probus est. VIR. credo. TO. non diu apud hunc seruies.
VIR. Ita pol spero, si parentes facient officium suum.
DO. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur,
Aut patriam tuam, aut parentes. VIR. cur ego id mirer, mi homo?
Seruitus mea mihi interdixit, ne quid mirer malum
Meum. TO. Dii istam perdant, ita cata est & callida.
Habet cor, quàm dicit quod opu'st. DO. quod nomen tibi est?
TO. Nunc metuo ne peccet. VI. Lucridi nomen in patria fuit.
TO. Nomen atque omen quantiuis est precij. quin tu hanc emis?
Nimis pauebam ne peccares, expediuit. DO. si te emã,
Mihi quoque lucridem confido fore te. TO. tu si hanc emeris,
Nunquam hercle hunc mensem vertentem credo seruibit tibi.
DO. Ita velim quidem hercle. TO. optata vt eueniant, operam addito.
Nihil adhuc peccauit etiam. DO. vbi tu nata es? VI. vt mihi
Mater dixit, in culina in angulo ad læuam manum.
TO. Hæc erit tibi fausta meretrix, nata est in calido loco,
Vbi rerum omnium bonarum copia est sæpissimè.
Tactus est leno, qui rogarat vbi nata esses diceret.
Lepide insit. DO. at ego patriam te rogo quid sit tua.
VIR. Quæ mihi sit, nisi hæc vbi nunc sum? DO. at ego illam quæro quæ fuit.
VIR. Omne ego pro nihilo esse duco, quod fuit, quando fuit
Tanquam hominem quando animam efflauit, quid eum quæras qui fuit?
TO. Ita me Di bene ament, sapienter, atque equidem miserer tamen.
DO. Sed tamen virgo, quæ patria est tua, age nunc actutum expedi, quid taces?
VIR. Dico equidem patriam, quandoquidem hic seruio, hæc patria est mea.
TO. Iã de istoc rogare omitto. non vides nolle eloqui? (loqui.
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducat. D. quid est?
Captusne est pater? VIR. non captus, sed quod habuit, id perdidit.
TO. Hæc erit bono genere nata, nihil scit nisi verum

DO. Quis fuit? dic nomen. VIR. quid illum miserum memorem qui fuit?
Nunc & illum miserum & me miseram æquum est nominarier.
D. Quoiusmodi is in populo habitus est? VIR. nemo quisquam acceptior.
Serui liberiq; amabant. TO. hominem miserum prædicas.
Cũ ipsus probè perditus est, & beneuolentis perdidit.
DO. Emam opinor. TO. etiam opinor. DO. summo genere esse arbitror.
T. Diuitias tu ex istac facies. D. ita di faxint. T. eme modò.
VIR. Iam hoc tibi dico, iam actutum ecastor meus pater vbi me sciet
Venisse huc, aderit hic, & me absentem redimet. TO. quid nunc? DO. quid est?
TO. Audin' quid ait? VIR. nam etsi res sunt fractæ, amici sunt tamen.
D. Ne sis plora, libera eris actutum, si crebrò cades.
Vin mea esse? VIR. dum quidem, ne nimis diu tua sim volo.
T. Satin' vt meminit libertatis, dabit hæc tibi grandis bolos.
Age si quid agis, ego ad hunc redeo. sequere, reduco hunc tibi.
D. Adolescens vin' vendere istanc? S. magis lubet quàm perdere.
D. Tum tu pauca in verba confer, quid datur, tanti indica.
SA. Faciam ita vt te velle videam, vt emas. habe tibi centum minis.
D. Nimium'st. SA. octoginta. D. nimium'st. SA. nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam. D. quid id est, ergo eloquere actutum, atque indica.
SA. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.
D. Toxile quid ago? T. Di Deæq; te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare. D. habebo. T. hem prædatus probè.
Abi argentum affer huc,
Non edepol minis trecentis cara'st, fecisti lucri.
SA. Heus tu etiam pro vestimentis huc decem accedunt minæ.
D. Abscedent enim, non accedent. T. tace sis, non tu illum vides
Quærere ansam, infectum vt faciat? abisne atque argentum petis?
D. Heus tu, serua istum. T. quin tu is intrò. D. abeo, atque argentum affero.

TOXILVS, SAGARISTIO serui, VIRGO.

AEdepol dedisti virgo operam allaudabilem,
Probam & sapientem & sobriam. VIR. si quid bonis
Boni fit, esse idem & graue & gratum solet.
T. Audin' tu Persa, vbi argentum ab hoc acceperis,
Simulato quasi eas prorsum in nauem. SA. ne doce.
T. Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illac per hortum. SA. quod futurum est, prædicas.
T. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. SA. quod te dignum'st, me dignum esse vis.
T. Tace, parce voci, præda progreditur foras.

DORDALVS leno, SAGARISTIO, TOXILVS serui.

PRobati hic argenti sunt sexaginta minæ.
Duobus nummis minus est. SA. quid ei nummi sciunt?
D. Crumenam hanc emere, aut facere, vt remigret domum.
SA. Ne non sat esses leno, id metuebas miser,
Impure, auare, ne crumenam amitteres.
T. Sine quæso quando leno'st nihil mirum facit.
D Lucro faciundo ego auspicaui in hunc diem.
Nihil mihi tam parui'st, quin id me pigeat perdere.
Age, accipe hoc sis. SA. hunc in collum, nisi piget,
Impone. D. verò fiat. SA. nunquid cæterum
Me voltis? T. quid tam properas? SA. ita negocium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem seruire audiui hic meum,
Eum ego vt requiram atque vt redimam volo.
T. Atque edepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidisse hic formæ persimilem tui,
Eadem statura. SA. quippe qui frater siet.
D Sed scire velimus quod tibi nomen siet.
T. Quid attinet nomen scire? SA. auscultà ergo vt scias:
Vaniloquidorus, Virginisuendonides,
Nugipolyloquides, argenti extenebronides,
Tedigniloquides, nummorum expalponides.
Quod semel arripies, nunquam postea eripides.
D. Heu hercle nomen multis modis scriptum'st tuum.
SA Ita sunt Persarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. nunquid cæterum
Voltis? D. vale. SA. & vos. nam animus in naui'st meus.
D. Cras ires potius, hodie hic cœnares. Vale.

TOXILVS, DORDALVS, SATVRIO parasitus, VIRGO.

POstquam illic abiit, dicere hic quiduis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis:
Nam non emisti hanc, verùm fecisti lucri.
D. Ille quidem iam scit quid negocii gesserit,
Quid mihi furtiuam meo periculo vendidit,
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc sciam,
An iam asseratur hæc manu? quò illum sequar?
In Persas? nugas. TO. credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. DO. immò equidẽ gratiã
Tibi Toxile habeo, nam sensi te sedulò
Mihi dare bonam operam. TO. tibin' ego? immò serui.
DO. Atat oblitus sum intus dudum edicere
Quæ volui edicta, asserua hanc. T. salua'st hæc quidem.
VIR. Pater nunc cessat. TO. quid si admoneam. VI. tempus est.

T. Heus Saturio exi, nunc est illa occasio
Inimicum vlciscier. S. ecce me, nunquid moror?
T. Age illuc abscede procul è conspectu. S. tace.
T. Vbi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. S. dictum sapienti sat est?

DORDALVS leno, TOXILVS seruus.

TRanscidi loris omnis adueniens domi,
Ita mihi supellex squalet, atq; ædes meæ.
T. Redis tu tandem. D. redeo. T. næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. D. fateor, habeoq; gratiam.
T. Num quippiam aliud me vis? D. vt bene sit tibi.
T. Pol istuc quidem omne iam ego vsurpabo domi,
Nam iam inclinabo me cum liberta tua.

SATVRIO, parasitus, DORDALVS, VIRGO.

NIsi ego illunc hominem perdo. D. Perij. S. atq; optume,
Eccum ipsum ante ædes. V. salue multum mi pater.
S. Salue mea gnata. D. Persa me pessundedit.
V. Pater hic meus est. D. hem quid pater? perij oppido.
Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Minas sexaginta? S. ego pol te faciam scelus,
Te quoq; etiam ipsum vt lamenteris. D. occidi.
S. Age ambula in ius leno. D. quid me in ius vocas?
S. Illic apud prætorem dicam. sed ego in ius voco.
D. Nonne antestaris? S. Tuan' ego causa carnufex
Cuiquam mortali libero aures atteram,
Qui hic commercaris ciues homines liberos?
D. Sine dicam. S. nolo. D. audi. S. surdus sum, ambula,
Sequere hac scelesta feles virginaria.
Sequere hac mea nata me vsque ad prætorem. V. sequor.

ACTVS V.

TOXILVS, SAGARISTIO serui. LEMNISELENE

HOstibus victis, ciuibus saluis, re placida, pacibus perfectis,
Bello extincto, re bene gesta, integro exercitu, & præsidiis,
Cum bene nos Iuppiter iuuisti, Diq; alij omnes cælipotentes,
Eas vobis grates habeo, atq; ago, quia probe sum vltus inimicum meum.
Nunc ob eam rem inter participes diuidam prædam, & participabo.
Ite foras hic volo ante ostium & ianuam meos participes accipere bene.
Statuite hic lectulos ponite hic quæ assolent. hic statui volo primum aquilam mihi
Vnde ego omnes hilaros, ludentis, lætificantis faciam, vt sient,
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri.
Nam improbus est homo, qui beneficium scit sumere, & reddere nescit.
L. Toxile mi, cur ego sine te sum? T. cur autem tu sine me es? L. age dum ergo.
Accedin' ad me, atq; amplecteris? T. ego verò? oh, nihil magis dulce'st.
Sed amabo oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus.
L. Omnia quæ tu vis, ea cupio. T. mutua fiunt à me, age, age, age, ergo.
Tu Sagaristio accumbe in summo. S. ego nihil moror, cedo partem quam pepigi.
T. Temperi. S. mihi istuc temperi sero'st. T. hoc age, accumbe, hunc diem suauem
Meum natalem agitemus amœnum: date aquam manibus, apponite mensam.
Do hanc tibi florentem florenti. tu hic eris dictatrix nobis. age puere
A summo septenis cyathis committe hos ludos. moue manus, propera,
Pægnium tarde cyathos mihi das cedò sane, bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ.
Optatus hic mihi dies datus hodie'st à dis, quia te licet liberam me amplecti.
L. Tua factum opera bene omnibus nobis, hoc mea manus tuæ poculum donat,
Vt amantem amanti decet. T. cedò. L. accipe. T. bene ei qui inuidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

DORDALVS, TOXILVS, SAGARISTIO, LEMNISELENE, PÆGNIVM puer.

QVi sunt, qui erunt, quiq; fuerunt, quiq; futuri sunt posthac
Solus ego omnibus antideo, facile miserrimus hominum vt viuam.
Perij, interij, pessimus hic mihi dies hodie illuxit, corruptor
Ita me Toxilus perfabricauit, itaq; meam rem diuexauit.
Vehiculum argenti miser eieci, amici, neq; quamobrem eieci, habeo.
Qui illum Persam, atq; omnes Persas, atq; etiam omnes personas,
Male Di omnes perdant, ita miser. Toxilus hæc mihi concivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st.
Quem pol ego vt non in cruciatum atq; in compedis cogam, si viuam,
Siquidem huc vnquam herus redierit eius, quod spero. sed quid ego aspicio?
Hoc vide, quæ hæc fabula est? pol hic quidem potant, aggrediar. ô bone vir
Salueto, & tu bona liberta. T. Dordalus hic quidem est. S. quin iube adire.
T. Adi si lubet. agite applaudamus. Dordale homo lepidissime salue.
Locus hic tuus est, hic accumbe. ferte aquam pedibus, præben' tu puer?
D. Ne sis me vno digito attigeris, ne te ad terram affligam scelus.

P. *At tibi ego hoc continuò cyatho oculum excutiam tuum.*

D. *Quid ais crux, stimulorum tritor, quomodo me hodie versauisti?*

Vt me in tricas coniecisti? quomodo de Persa manus mihi adita'st?

T. *Iurgium hinc auferas, si sapias.* D. *at bona liberta hæc sciuisti,*

Et me celauisti. L. *stulticia'st, cui bene esse licet, eum prævorti*

Litibus, posterius istæc te magis peragere'st. D. *vritur cor mihi.*

T. *Da illi cantharum, extingue ignem, si cor vritur, caput ne ardescat.*

C. *Ludos me facitis, intelligo.* T. *Vin' cinædum nouum tibi dari Pægnium?*

D. *Quin elude, vt soles, quando liber locu'st hic.*

T. *Hui babæ basilicè te intulisti & facetè.*

P. *Decet me facetum esse, & hunc irridere*

Lenonem lubidu'st, quando dignu'st.

T. *Perge vt cœperas.* P. *hoc leno tibi.*

D. *Perij, perculit me prope.* P. *hem serua rursum.*

D. *Delude vt lubet, herus dum hinc abest.*

P. *Viden' vt tuis dictis pareo!*

Sed quin tu meis contrà item dictis seruis.

Atq; hoc quod tibi suadeo facis? D. *quid est id?*

P. *Restim tibi cape crassam ac suspende te.*

D. *Caue sis me attigas, ne tibi hoc scipione*

Malum magnum dem. P. *vtere, te condono.*

T. *Iamiam Pægnium da pausam.*

D. *Ego pol vos eradicabo.* P. *at te ille qui supra nos habitat,*

Qui tibi male volt, malleq; faciet. non hi dicunt, verùm ego.

T. *Age circumfer mulsum bibere. da vsq; plenis cantharis.*

Iamdiu factum est postquam bibimus, nimis diu sicci sumus.

D. *Di faciant vt id bibatis, quod vos nunquam transeat.*

P. *Nequeo' leno quin tibi saltem staticulum, olim quem Hegea*

Faciebat: vide verò si tibi satis placet. S. *me quoq; volo*

Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.

D. *Malum ego vobis dabo, nisi abitis.* S. *etiam mutis impudens?*

Iam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuò.

D. *Iam taceo hercle, atq; tu Persa es, qui me vsq; admutilauisti ad cutem.*

T. *Tace stulte, hic eius geminus est frater.* D. *hiccine st?* T. *ac geminissimus.*

D. *Di Deæq; & te, & geminum si æternum excrucient.*

S. *qui te perdidit:*

Nam ego nihil merui. D. *at enim quod ille meruit, tibi id obsit volo.*

T. *Agite sultis hunc ludificemus, nisi non dignu'st.*

S. *non opu'st.*

L. *At me haud par est.* T. *eo credo, quia non inconciliauit cum te emo.*

L. *Attamen.* T. *non tamen, caue ergo sis malo, & sequere me.*

Te mihi dicto audientem esse addecet. nam hercle absq; me

Foret & meo præsidio, hic faceret te prostibulum propediem.

Sed ita pars libertinorum est, nisi patrono qui aduersatus est,

Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, ne honestus satis.

Ni id efficit, ni ei maledixit, ni grato ignarus repertus est.

L. *Pol benefacta tua me hortantur, tuo vt imperio pare
am.*

T. *Ego sum tibi patronus planè, qui huic argentum pro te dedi,*

Pro hisce, hunc volo ludificari. L. *meo ego in loco sedulò curabo.*

D. *Certò illi homines mihi nescio quid mali concinnant quid faciant.* S. *heu vos.*

T. *Quid ais?* S. *hiccine Dordalus est leno, qui hic' liberas virgines mercatur?*

Hiccine est, qui fuit quondam fortis? D. *quæ hæc res est? hei colaphum icit.*

Malum vobis dabo. T. *at tibi nos dedimus, dabimúsque etiam.* D. *hei nates peruellit.*

P. *Licet, diu sæpe sunt expunctæ.* D. *loquere tu etiam frustum pueri?*

L. *Patrone, i intro amabò ad cœnam.* D. *mea ignauia, tu nunc me irrides?*

L. *Quiáne te voco, bene vt tibi sit?* D. *non mihi bene esse.* L. *ne sit.*

T. *Quid igitur, sexcenti nummi, quid agunt? quas turbas dannunt?*

D. *Male disperij, sciunt referre probè inimico gratiam.*

T. *Satis sumpsimus supplicij iam.* D. *fateor, manus vobis do.* T. *& post dabis*

Sub furcis, abi intrò. S. *in crucem.* D. *anne hic parum exercitum*

Hisce me habent? T. *conuenisse te Toxilum meminerис.*

Spectatores bene valete, leno perijt. Plaudite.

RVDENS

RVDENS.

DRAMATIS PERSONAE.

ARCTVRVS Prologus.
SCEPARNIO seruos.
PLEVSIDIPPVS adolescens.
DÆMONES senex.
PALÆSTRA mulier.
AMPELISCA mulier.
SACERDOS anus.
PISCATORES.
TRACHALIO seruos.
LABRAX leno.
CHARMIDES parasitus.
LORARII.
GRIPVS piscator.

ARGVMENTVM.

RETI piscator de mari extraxit vidulum,
Vbi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat:
Ea in clientelam sui pse imprudens patris
Naufragio eiecta deuenit: cognoscitur,
Suoq; amico Pleusidippo iungitur.

PROLOGVS.

ARCTVRVS.

QVi gentes omnes, mariaq; & terras mouet.
Eius sum ciuis ciuitate cælitum.
Ita sum ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atq; in cælo nomen Arcturo est mihi,
Noctu sum in cælo clarus, atq; interdiu,
Inter mortales ambulo interdius & inter deos.
Et alia signa de cælo ad terram occidunt.
Qui est imperator diuûm atq; hominum Iuppiter,
Is nos per gentis alium in alia disparat;
Hominum qui facta, mores, pietatem & fidem
Noscamus, ut quenque adiuuet opulentia,
Qui falsas litis falsis testimoniis
Petunt, quiq; in iure abiurant pecuniam,
Eorum referimus nomina, exscripta ad Iouem:
Cotidie ille scit, quis hic quærat malum.
Qui hic litem apisci postulant periurio,
Mali res falsas qui impetrant apud iudicem,
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat,
Maiore multa multat quàm litem auferunt,
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet:
Atq; hoc scelesti illi in animum inducunt suum,
Iouem se placare posse donis hostiis,
Et operam & sumptum perdunt: ideo fit, quia
Nihil ei acceptum est à periuris supplicii.
Faciliùs si qui pius est à dis supplicans,
Quàm qui scelestus est, inueniet veniam sibi:
Idcirco moneo vos ego hæc, qui estis boni,
Quiq; ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porrò, post factum ut lætemini.
Nunc, huc qua caussa veni, argumentum eloquar.
Primùm dum huic esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit, illic habitat Dæmones
In agro atq; villa proxima propter mare,
Senex, qui huc Athenis exul venit, haud malus.
Neq; is adeò propter maliciam patria caret:
Sed dum alios seruat, se impediuit interim,
Rem bene paratam comitate perdidit:
Huic filiola virgo periit paruula.
Eam de prædone vir mercatur pessimus.
Is eam huc Cyrenas leno aduexit virginem.
Adolescens quidam ciuis huius Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicinio domum,
Amare occepit, ad lenonem deuenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,
Datq; arrabonem, & iureiurando alligat.
Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem,
Neq; quod iuratus adolescenti dixerat:
Ei erat hospes par illius Siculus senex.
Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor,
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem quæ eius erant mulierculæ,
Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit, potesse ibi fieri eum diuitem,
Ibi esse quæstum maximum meretricibus.
Persuadet, nauis clanculum conducitur:
Quicquid erat, noctu in nauem comportat domo
Leno: adolescenti qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri velle votum soluere.
Hic id est fanum Veneris, & eò ad prandium
Vocauit adolescentem huc: ipse hinc illico
Nauem conscendit, auehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit,
Lenonem abiisse ad portum adolescens venit,
Illorum nauis longe in altum absceſſerat.
Ego quoniam video virginem asportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium simul.
Increpui hybernum, & fluctus moui maritimos.
Namq; Arcturus signum sum omnium acerrimum,
Vehemens sum exoriens: cùm occido, vehementior.

Nunc ambo illi in saxo, leno atq; hospes, simul
Sedent eiecti, nauis confracta est ibus.
Illa autem virgo, atq; altera itidem ancillula,
De naui timidæ desilierunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius exul vbi habitat senex,
Cuius deturbauit ventus tectum & tegulas,
Et seruus illic est eius qui egreditur foras.
Adolescens huc iam adueniet quem videbitis,
Qui illam mercatu'st de lenone virginem.
Valete, vt hostes vestri diffidant sibi.

ACTVS I.

SCEPARNIO seruus.

PRoh di immortales tempestatem cuiusmodi
Neptunus nobis nocte hac misit proxima!
Detexit ventus villam, quid verbis opu'st?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,
Ita omnes de tecto deturbauit tegulas,
Illustrioris fecit, fenestrasq; indidit.

PLEVSIDIPPVS adolescens, DÆMONES, SCEPARNIO seruus.

PL. *ET vos à vostris abduxi negotiis,*
Neq; id processit, qua vos duxi gratia,
Neq; quiui lenonem ad portum prehendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui,
Eo vos amici detinui diutius,
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere,
Vbi rem diuinam se facturum dixerat.
S. *Si sapiam, hoc quod me mactat, concinnem lutum.*
Prope me hic nescio quis loquitur. DAM. *heus Sceparnio.*
S. *Qui nominat me?* DÆ. *qui pro te argentum dedit.*
S. *Quasi me tuum esse seruum dicas Dæmones?*
DÆ. *Luto vsus multo multam terram confode,*
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea quàm cribrum crebrius.
PL. *Pater salueto, amboq; adeò.* D. *saluus sies.*
SC. *Sed vtrum tu vir an fœmina es, qui illum patrem*
Voces? PL. *vir sum equidem.* DAM. *quære vir porrò patrem,*
Filiolam ego vnam habui, eam vnam perdidi.
Virile sexus nunquam vllum habui. PL. *at di dabunt.*
SC. *Tibi quidem hercle quisquis es magnum malum,*
Qui oratione hic nos occupatos occupes.
PL. *Isticcine vos habitatis?* S. *quid tu id quæritas?*
An quo furatum venias mox, vestigas loca?
PL. *Peculiosum eum esse decet seruum & improbum*
Quem hero præsente prætereat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.
SCE. *Et impudicum & impudentem hominem addecet,*
Molestum vltrò aduenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. DÆ. *Tace Sceparnio.*
Quid opus est adolescens? PL. *isti infortunium,*
Qui præfestinet vbi herus adsit præloqui.
Sed, nisi molestum'st, paucis percontarier
Volo ego ex te. DÆ. *dabitur opera atq; in negocio.*
SC. *Quin tu paludem is, exigisq; arundines,*
Qui pertegamus villam, dum sudum'st? DÆ. *tace.*
Tu si quid opus est dice. PL. *dic quod te rogo.*
Ecquem tu hic hominem crispum, incanum videris,
Malum, periurum, palpatorem? DÆ. *plurimos.*
Nam ego propter eiusmodi viros viuo miser.
PL. *Hic dico in fanum Veneris qui mulierculas*
Duas secum adduxit, quiq; ad rem diuinam sibi
Vt rem diuinam faciat aut hodie, aut heri.
DÆM. *Non hercle adolescens iam hos dies complusculos*
Quenquam istic vidi sacruficare: neq; potest
Clam me esse, si qui sacruficant semper petunt
Aquam hinc aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?
Veneri paraui vasa & puteum, non mihi.
Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.
PL. *Vt verba perhibes, me perisse prædicas.*
DÆ. *Mea quidem hercle causa saluus sis licet.*
S. *Heus tu qui fana ventris causa circuis,*
Iubere melius est prandium ornari domi:
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille qui vocauit, nullus venit. PL. *admodum.*
S. *Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.*
Cererem te melius quàm Venerem sectarier,
Amorem hæc curat, triticum curat Ceres.
P. *Deludificauit me ille homo indignis modis.*
DÆMO. *Proh dij immortales, quid illud est Sceparnio*
Hominum secundum litus? S. *vt mea est opinio,*
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.
DAM. *Qui?* SCE. *quia post cœnam credo lauerunt heri.*
Confracta nauis in mari est illis. DÆ. *ita est.*
S. *At hercle nobis villa in terra & tegula.* DÆ. *hui,*
Homunculi quanti estis eiecti? vt natant?
PL. *Vbi sunt ij homines obsecro?* DÆ. *hac ad dexteram,*
Viden' secundum litus? P. *video. sequimini.*
Vtinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrimus.
Valete. SC. *si non moneas, nosmet meminimus.*
Sed ô Palæmon sancte Neptuni comes,
Quiq; herculei socius esse diceris,
Quod facinus video? DÆ. *quid vides?* SC. *mulierculas*
Video sedenteis in scapha solas duas,
Vt afflictantur miseræ: euge euge perbene.
Ab saxo auortit fluctus ad litus scapham:
Neq; gubernator vnquam illic esse potuit?
Non vidisse vndas me maioris censeo.
Saluæ sunt, si illos fluctus deuitauerint.
Nunc nunc periculum'st, eiecit alteram:
At in vado est, iam facile enabit, euge, e.
Viden' alteram illam vt fluctus eiecit foras?

Surre-

Surrexit, horsum se capessit, salua res.
Desiluit hæc autem altera in terram è scapha,
Vt præ timore in genua in vndas concidit?
Salua'st, euasit ex aqua, iam in littore est,
Sed dextrouorsum auersa it in malam crucem.
Hem errabit illæc hodie. D Æ. *quid id refert tua?*
S. *Si ad saxum quod capessit, ea deorsum cadit.*
Errationis fecerit compendium.
D Æ. *Si tu de illarum cœnaturus vesperi es,*
Illis curandum censeo Sceparnio:
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.
S C. *Bonum æquúmque oras.* D Æ. *sequere me hac ergo.* S C. *sequor.*

PALÆSTRA mulier.

Nimio hominum fortunæ minus miseræ memorantur,
Quàm reapse experiundo iis datur acerbum:
Hoc Deo complacitum est, me hoc ornatam
In incertas regiones timidam, eiectam,
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo:
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiaui:
Sed id si parate curaui vt cauerem,
Tum hoc mihi indecore, iniquè, immodestè
Datis di, nam qui habebunt sibi igitur impij
Posthac, si ad hunc modum est innoxiis honor
Apud vos: nam me si sciam fecisse
Aut parentis scelestè, minus mei miserer.
Sed herile scelus me sollicitat, eius me impietas male
Habet, is nauem atque omnia perdidit in mari,
Hæc bonorum eius sunt reliquiæ: etiam quæ simul
Vecta mecum in scapha'st, excidit, ego nunc sola sum.
Quæ si mihi foret salua, saltem labor
Leuior esset hic mihi eius opera:
Nunc quam spem, aut opem, aut consilij quid capessam?
Ita hic solis locis compedita' sum,
Hic saxa sunt: hic mare sonat: nec quisquam
Homo mihi obuiam venit,
Hoc quod induta sum, summæ opes oppidò,
Nec cibo, nec loco tecta quo sim scio:
Quæ mihi est spes, qua me nunc viuere velim?
Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis,
Aut viam, aut semitam monstret: ita nunc hac
An illac eam, incerta consilij sum,
Ne propè vsquam hic quidem cultum agrum conspicor.
Algor, error, pauor membra omnia tenent:
Hæc parentes haud mei scitis miseri,
Me nunc miseram ita esse vti sum. libera ego
Prognata fui maximè, nec quicquam fui,
Nunc qui minus seruio, quàm si forem serua nata,
Neque quicquam vnquam iis profuit qui me sibi eduxerunt.

AMPELISCA, PALÆSTRA, mulieres duæ.

Quid mihi melius est? quid magis in rem est,
quàm corpore vitam secludam,
Ita male viuo, atque ita mihi multa in pectore sunt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco, perdidi spem, quia me oblectabam,
Omnia iam circumcursaui, atque omnibus in latebris perreptaui
Quærere conseruam voce, oculis, auribus, vt peruestigarem.
Neque eam vsquam inuenio, neque quò eam, neque quà quæram consultum'st.
Neque quem rogitem: quenquam interea inuenio.
Neque magis solæ terræ solæ sunt, quam hæc loca atque hæ regiones.
Neque si viuit, eam viuam vnquam quin inueniam, desistam,
P A. *Quænam vox mihi propè hic sonat?* A M. *pertimui,*
Quis hic loquitur propè. P. *spes bona obsecro subuenta.*
Mihi. A. *mulier est, muliebris vox mihi ad aures*
Venit. P. *an eximes ex hoc miseram metu?*
A. *Certò vox muliebris auris tetigit meas,*
P. *Nam Ampelisca obsecro'st?* A. *ten' Palæstra audio?*
P. *Quin voco, vt me audiat nomine illam suo?*
Ampelisca. A. *hem quis est?* P. *ego Palæstra sum.*
A. *Dic vbi es?* P. *pol ego nunc in malis plurimis.*
A. *Socia sum, nec minor pars mea'st, quam tua.*
Sed videre expeto te. P. *mihi es æmula.*
A. *Consequamur gradu vocem: vbi es?* P. *ecce me,*
Accede ad me atque adi contrà. A. *fit sedulò.*
P. *Cedo manum.* A. *accipe.* P. *dic viuisne obsecro.*
A. *Tu facis me quidem vt viuere nunc velim,*
Quando mihi te licet tangere, vt vix mihi
Credo ego hoc, te tenere, obsecro amplectere.
Spes mea vt me omnium iam laborum leuas.
P. *Occupas præloqui, quæ mea est oratio.*
Nunc abire hinc decet nos. A. *quò amabo ibimus?*
P. *Litus hoc persequamur.* A. *sequor quò lubet.*
P. *Siccine hic cum vuida veste grassabimur?*
A. *Hoc quod est, id necessarium est perpeti.*
Sed quid hoc obsecro est? P. *quid?* A. *viden' amabo*
Fanum videsne hoc? P. *vbi est?* A. *ad dexteram.*
P. *Video decorum dis locum viderier.*
A. *Haud longe abesse oportet homines hinc, ita hic*
Lepidu'st locus. nunc quisquis est deus veneror,
Vt nos ex hac ærumna eximat miseras,
Inopis, ærumnosas, aliquo auxilio vt adiuuet.

SACERDOS, ET ÆDIM MVLIERES.

Qui sunt qui à patrona preces mea expetissunt?
Nam vox precantum me huc foras excitauit.
Bonam atque obsequentem deam, atque haud grauatam
Patronam exequuntur, benignamque multum.
P. *Iubemus te saluere mater.* S. *saluete*

Puellæ, sed vnde vos ire cum vuida
Veste dicam obsecro, tam mœstiter vestitas?
P. *Illico hinc imus, haud longulè ex hoc loco:*
Verùm longè hinc abest, vnde huc vectæ sumus.
S. *Nempe equo ligneo per vias cæruleas*
Estis vectæ. P. *Admodum.* S. *ergo æquius vos erat*
Candidatas venire, hostiatásque ad hoc
Fanum ad istunc modum non veniri solet.
P. *Quæ nunc eiectæ è mari sumus ambæ, obsecro*
Vnde nos hostias agere voluisti huc?
Nunc tibi amplectimur genua, egentes opum,
Quæ in locis nesciis, nescia spe sumus,
Vt tua recipias tecta, seruésque nos,
Miserarímque te ambarum vti misereat,
Quibus nec locus vllus, nec spes parata est.
Neque hoc amplius quàm quod vides nobis quicquam'st.
S. *Manus mihi date, exurgite à genibus ambæ.*
Misericordior nulla me est fœminarum.
Sed hæ pauperes res sunt, inopes que puellæ:
Egomet vix vitam colo, Veneri cibo meo
Seruio. A. *Veneris fanum obsecro hoc est?* S. *fateor ego,*
Huius phani sacerdos clueo, verùm quicquid est,
Comiter fiet à me, quo non copia.
Valebit ite hac mecum. P. *amicè benignéque*
Honorem mater nostrum habes. S. *oportet.*

ACTVS II.

PISCATORES.

OMnibus modis qui pauperes sunt homines miseri viuunt,
Præsertim quibus nec quæstus est, nec artem didicere vilem,
Necessitate quicquid est domi, id sat est habendum.
Nos iam de ornatu propemodum vt locupletes simus, scitis.
Hisce hami, atque harundines sunt nobis quæstu & cultu.
Ex vrbe ad mare huc prodimus pabulatum
Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus,
Echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam vrticam, musculos, plagusias striatas:
Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur,
Cibum captamus è mari, sin euentus non venit,
Neque quicquam captum est piscium, salsi lautique purè
Domum redimus clanculum, dormimus incœnati:
Atque vt nunc validè fluctuat mare, nulla nobis spes est:
Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus profectò.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, vt nos lepidè adiuuerit hodie.

TRACHALIO seruus, ET EIDEM PISCATORES.

ANimo'aduersaui sedulò, ne herum vsquam præterirem.
Nam cùm modo exibat foras, ad portum se aiebat ire,
Me huc obuiam iussit sibi venire ad Veneris fanum.
Sed quos percunter commodè eccos video astare, adibo.
Saluete mures maritimi, conchitæ atque hamiotæ,
Famelica hominum natio, quid agitis? vt peritis?
P. *Vt piscatorem æquum est, fame, siti, spéque.* T. *ecquem adolescentem huc,*
Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machæriis, vidistis venire?
P. *Nullum istac facie, vt prædicas venisse huc scimus.* T. *ecquem*
Recaluum ac Silenum senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum, malum, mali vitij probríque plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?
P. *Cum istiusmodi virtutibus operísque natus qui sit,*
Eum quidem ad carnificem est æquius, quàm ad Venerem commeare.
T. *At si vidistis, dicite.* P. *huc profectò nullus venit,*
Vale. T. *valete. credidi, factum est quod suspicabar.*
Data verba hero sunt. leno abiit scelestus exulatum.
In nauem ascendit, mulieres auexit, ariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocauit sceleris semen.
Nunquid mihi melius'st, quàm illico hic operiar herum dum veniat?
Eadem, hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit.
Si videro, exquisiuero, faciet me certiorem.

AMPELISCA mulier, TRACHALIO seruus.

INtelligo, hanc quæ proxima est, villam Veneris fano me
Pulsare iussisti, atque aquam rogare. T. *cui ad auris*
Vox mihi aduolauit? A. *obsecro, quis hic loquitur? quem ego video?*
T. *Estne Ampelisca hæc quæ foras è phano hoc egreditur?*
A. *Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?*
T. *Ea est.* A. *is est. Trachalio salue.* T. *salue Ampelisca.*
Quid agis tu hic? A. *ætatem haud mala malè.* T. *melius ominare.*
A. *Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.*
Sed Pleusidippus tuus her' vbi amabo est? T. *eia verò.*
Quasi non sit intus. A. *Neque pol est, neque vllus quidem huc venit.*
T. *Non venit?* A. *vera prædicas.* T. *non est meum Ampelisca.*
Sed quàm mox coctum est prandium? A. *quod prandium obsecro te?*
T. *Nempe rem diuinam facitis hic.* A. *quod somnias amabo?*
T. *Certè Labrax huc Pleusidippum ad prandium vocauit*
Herum meum, herus vester. A. *pol haud miranda facta dicis,*

Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.
TR. Non rem diuinam facitis hic vos, neque herus? AM. ariolare.
TR. Quid tu agis hic igitur? AM. ex malis multis, metuq; summo,
Capitaliq; ex periculo, orbas auxilijq; opumque huc
Recepit ad se Veneria haec sacerdos me & Palaestram.
TR. An hic Palaestra'st obsecro te heri mei amica? AM. certò.
TR. Inest lepos in nuncio tuo magnus mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.
AM. Confracta mi Trachalio est hac nocte nauis nobis.
TR. Quid nauis? quae istaec fabula est? AM. non audiuisti amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quicquid domi fuit, in nauem imposuit,
Ea nunc perierunt omnia. T. Neptune lepide salue,
Nec te aleator vllus est sapientior, profectò.
Nimis lepide iecisti bolum, periurum perdidisti.
Sed nunc vbi est leno Labrax? AM. perit potando opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.
Credo hercle, anancaeum datum quod biberet. TR. vt ego amo te
Mea Ampelisca, vt dulcis es, vt mulsa dicta dicis
Sed tu & Palaestra quo modo saluae estis? AM. scibis faxo.
E naui timidae ambae in scapham insiluimus, quia videmus
Ad saxa nauem ferrier, properans exolui restim
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrorsum
Differt ab illis, itaq; nos ventisq; fluctibusq;
Iactatae exemplis plurimis miserae perpetuam noctem.
Vix hodie ad littus pertulit nos ventus exanimatas.
TR. Noui, Neptunus ita solet, quamuis fastidiosus
Aedilis est, si quae improbae sunt merces iactat omnes.
AM. Vae capiti atq; aetati tuae. TR. tuo mea Ampelisca.
Sciui lenonem facturum hoc quod fecit, saepe dixi.
Capillum promittam, optumum'st, occipiamq; ariolari.
AM. Cauistis ergo tu atque herus ne abiret cum scibatis?
TR. Quid faceret? AM. si amabat, rogas quid faceret? asseruaret?
Dies noctesq; in custodia esset semper. verùm ecastor
Vt multi, fecit, ita probe curauit Pleusidippus.
TR. Cur tu istuc dicis? AM. res palàm est. TR. scin tu etiam, qui it lauatum
In balneas, illi cum sedulò sua vestimenta seruat,
Tamen surripiuntur, quippe qui quem illorum obserues falsus est.
Fur facilè quem obseruet videt: custos, qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illam, vbi est? AM. i sane in Veneris fanum huc intrò,
Sedentem flentemq; opprimes. TR. Vt iam istuc mihi molestum'st.
Sed quid flet? A. ego dicam tibi, hoc sese excrucias animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat, vbique habebat,
Qui suos parentis noscere posset, eam veretur,
Ne perierit. TR. vbinam ea fuit cistellula? AM. ibidem in naui.
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset eius
Qui suos parentes nosceret. TR. ô facinus impudicum,
Quam liberam esse oportet, seruire postulare.
AM. Nunc eam cum naui scilicet abiisse pessum in altum,
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem,
Credo aliquem immersisse, atq; eum excepisse, id misera maesta'st
Sibi eorum euenisse inopiam. TR. iam istoc magis vsus facto st
Vt eam intrò, consolérque eam ne se sic excruciet animi.
Nam multa praeter spem, scio multis bona euenisse.
AM. At ego etiam qui sperauerint, spem decepisse multos.
T. Ergo animus aequus optimum est aerumnae condimentum.
Ego eò intrò, nisi quid vis. AM. eas: ego quod mihi imperauit
Sacerdos, id faciam, atque aquam hinc de proximo rogabo.
Nam extemplò si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neq; digniorem censeo vidisse anum me quenquam,
Cui deos atque homines censeam benefacere magis decere,
Vt lepide, vt liberaliter, vt honestè, atque haud grauatè
Timidas, egentes, vuidas, eiectas, exanimatas
Accepit ad sese: haud secus, quàm si ex se simus natae.
Vt eapse sis succincta aquam calefactat, vt lauemus,
Nunc ne morae illi sim, petam hinc aquam, vnde mihi imperauit.
Heus ecquis in villa'st? ecquis recludit? ecquis prodit?

SCEPARNIO seruus, AMPELISCA mulier.

Quis est quis nostris tam proteruè foribus facit iniuriam?
AM. Ego sum. SCE. Hem quid hoc boni est? heu aedepol lepida mulier.
AM. Salue adolescens. S. & tu multum saluèto adolescentula.
AM. Ad vos venio. S. accipiam hospitio, si mox venis

Item vt affectam, nam nunc nihil est, qui te maneam.
Sed quid ais mea lepida hilara? AM. *aha nimium familiariter*
Me attrectas. SC. *Prò di immortales. Veneris effigia hæc quidem est.*
Vt in ocellis hilaritudo est, eia corpus cuiusmodi,
Subvulturium illud quidem, subaquilum volui dicere,
Vel papillæ cuiusmodi, tum quæ indoles in sauio est?
AM. *Non ego sum pollucta pago, potin' vt me abstineas manum?*
SC. *Non licet te sicce placidè bellam bellè tangere?*
AM. *Ocium vbi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo:*
Nunc quamobrem huc sum missa amabo vel tu mihi aias, vel neges.
SC. *Quid nunc vis?* AM. *sapienti ornatus quid velim, indicium facit.*
SC. *Meus quoque hic sapienti ornatus quid velim indicium facit.*
A. *Hæc sacerdos Veneris hinc me petere iussit à vobis aquam.*
SCE. *At ego Basilicus sum, quem nisi oras, guttam non feres.*
Nostro illum puteum periculo & ferramentis fodimus.
Nisi multis blanditiis à me gutta non ferri potest.
A. *Cur tu aquam grauare amabo, quam hostis hosti commodat?*
SC. *Cur tu operam grauare mihi, quam ciuis ciui commodat?*
A. *Imò etiam tibi, mea voluptas, quæ voles faciam omnia.*
SC. *Euge saluus sum, hæc iam me suam voluptatem vocat.*
Dabitur tibi aqua nequicquam me ames, cedo mihi vrnam. A. *cape.*
Propera amabo efferre. S. *mane iam hic ero voluptas mea.*
AM. *Quid sacerdoti meæ dicam, hic demoratam tam diu?*
Vt etiam nūc misera timeo, vbi oculis intueor mare.
Sed quid ego misera video procul in littore,
Meum herum lenonem, Siciliensemq́; hospitem,
Quos periisse ambos misera censebam in mari.
Iam illud mali plus nobis viuit, quàm rata.
Sed quid ego cesso fugere in fanum, ac dicere hæc
Palæstræ, in aram vti confugiamus prius.
Quàm huc scelestus leno veniat, nosque hic opprimat.
Confugiam hinc: res suppetit subitò mihi.

SCEPARNIO seruus.

PRoh di immortales, in aqua nunquam credidi
Voluptatem inesse tantam, vt hanc traxi lubens,
Nimio minus altus puteus visus est, quàm prius,
Vt sine labore hanc extraxi præfiscißimè satis.
Satis nequam sum, vt pote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella, hem sic volo
Te ferre honestè, vt ego fero, vt placeas mihi:
Sed vbi tu es delicata? cape aquam hanc sis, vbi es?
Amat hercle me vt ego opinor delituit mala,
Vbi tu es? etiámne hanc vrnam es acceptura? vbi es?
Commodulè melius, tandem verò seriò.
Etiam es acceptura vrnam hanc? vbi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video, ludos me facis.
Apponam hercle vrnam iam ego hāc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram vrnam Veneris, mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle ne illa mulier mihi insidias locet,
Vt comprehendar cum sacra vrna Veneria.
Nempè optimo me iure in vinculis enicet
Magistratus, si quis me hanc habere viderit,
Nam hæc literata 'st ab se cantat cuia sit.
Iam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Vt hanc accipiat vrnam, accedam huc ad fores.
Heus sis Ptolemocratia cape hanc vrnam tibi.
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit,
In proferunda abiit, reperi negotium,
Siquidem his vltro mihi aggerunda etiam est aqua.

LABRAX leno, CHARMIDES Siculus.

QVi homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese, atq; ætatem suam.
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum.
Ædepol libertas lepida es, quæ nunquam pedem
Voluisti in nauem cum Hercule vnà imponere.
Sed vbi ille meus est hospes qui me perdidit?
Atque eccum incedit. CH. *quò malùm, properas Labrax?*
Nam equidem te nequeo consequi tam strenuè.
LA. *Vtinam te prius quàm oculis vidissem meis*
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres.
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali.
CH. *Vtinam cùm in ædes me ad te adduxisti tuas,*
In carcere illo potius cubuissem die,
Deosq́; immortales quæso, dum viuas, vti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
LA. *Malam fortunam in ædis te adduxe meas.*
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quídue hinc abitio? quídue in nauem inscensio?
Vbi perdidi etiam plus boni quàm mihi fuit.
CH. *Pol minimè miror nauis si fracta'st tibi,*
Scelus te, & scelestè parta quæ vexit bona.
LA. *Pessum dedisti me blandimentis tuis.*
CH. *Scelestiorem cœnam cœnaui tuam,*
Quàm quæ Thyestæ quondam anteposita est, & Tereo.
LA. *Perii, animo malè fit, contine quæso caput.*
CH. *Pulmoneū ædepol nimis velim vomitū vomas.*
LA. *Eheu Palæstra atq; Ampelisca, vbi estis nunc?*
CH. *Piscibus in alto credo præbent pabulum.*
LA. *Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,*
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
CH. *Bonam est quòd habeas gratiam meritò mihi,*

Qui

Qui te ex insulso salsum feci opera mea.
L. Quin tu hinc is à me in maximam malam crucem?
C. Eas, eásque res agebam commodùm.
L. Heu quis viuit me mortalis miserior?
C. Ego multo tanto miserior quàm tu Labrax.
L. Qui? C. quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.
L. O scirpe, scirpe, laudo fortunas tuas,
Qui semper seruas gloriam aritudinis.
C. Equidem me ad velitationem exerceo,
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.
L. Ædepol Neptune es balneator frigidus,
Cum vestimentis posteaquam abs te abi, algeo.
Ne termopolium quidem vllum ille instruit,
Ita salsam præbet potionem & frigidam.
C. Vt fortunati sunt fabri ferrarij,
Qui apud carbones assident, semper calent.
L. Vtinam fortuna nunc anetacina vterer,
Vti cùm exiuissem ex aqua, arerem tamen.
C. Quid si aliquò ad ludos me pro manduco locem?
L. Quapropter? C. quia pol clarè crepito dentibus.
Sed nunc iure optimo me lauisse arbitror.
L. Qui. CH. quia auderem tecum in nauem ascendere,
Qui à fundamento mihi vsque monisti mare
L. Tibi auscultaui, tu promittebas mihi
Illic' esse quæstum maximum meretricibus,
Ibi me corruere posse aiebas diuitias.
C. Iam postulabas te impurata belua
Totam Siciliam deuoraturum insulam.
L. Quænam balena meum vorauit vidulum,
Aurum atque argentum, vbi omne compactum fuit?
C. Eadem illa credo quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit, in sacciperio.
L. Eheu redactus sum vsque ad hanc vnam tuniculam,
Et ad hoc missellum pallium. perij oppido.
C. Vel consociare mihi quidem tecum licet,
Æquas habemus partes. L. saltem si mihi
Mulierculæ essent saluæ, spes aliquæ forent.
Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit,
A quo arrabonem pro Palæstra acceperam,
Iam is exhibebit hic mihi negotium.
C. Quid stulte ploras? tibi quidem ædepol copia'st,
Dum lingua viuet, qui rem soluas omnibus.

SCEPARNIO seruus, CHARMIDES Siculus, LABRAX leno.

QVid istuc est obsecro negotij, quòd duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenent,
Nescio quem metuentes miseræ: nocte hac verò proxuma
Se iactatas atque eiectas hodie esse aiunt è mari?
L. Obsecro hercle adolescens, vbi istæc sunt, quas memoras mulieres?
S. Hic in fano Veneris. L. quot sunt? S. totidem quot ego & tu sumus.
L. Nempe meæ. S. nempe nescio istuc. L. qua sunt facie? S. scitula,
Vel ego amare vtramuis possim, si probè appotus siem.
L. Nempe puellæ? S. nempe molestus es, vise, si lubet.
L. Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.
C. Iuppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
L. Intrò rumpam iam huc in Veneris fanum. C. in barathrum mauelim.
Obsecro hospes, da mihi aliquid vbi condormiscam loci.
S. Istic vbi vis condormisce, nemo prohibet, publicum est.
C. At vides me, ornatus vt sim vestimentis vuidis:
Recipe me in tectum, da mihi vestimentis aliquid aridi,
Dum mea arescunt, in aliquo referam gratiam tibi.
S. Tegillum eccillud mihi vnum arescit, id si vis dabo.
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluuit.
Tu istæc mihi dato, exarescant faxo. C. eho an te pœnitet,
In mari quod elaui, nisi hic in terra iterum eluam?
S. Eluas tu an exunguare ciccum non interduim'.
Tibi ego nunquam quicquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu. C. vel tu ægrota, vel vale.
S. Barbarum hospitem mihi in ædeis, nihil moror. sat litium est.
C. Iamne abis? venalis illic ductitauit quisquis est,
Non est misericors. sed quid ego hic asto infelix vuidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, vt edormiscam hanc crapulam,
Quam potaui præter animi quàm lubuit sententiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare.
Itaque aluum prodisperauit nobis salsis poculis,
Quid opu'st verbis? si inuitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix viuos amisit domum.
Nunc lenonem quid agat intus visam, conuiuam meum.

ACTVS III.

DÆMONES.

MIris modis di ludos faciunt hominibus,
Mirísque exemplis somnia in somnis danunt.
Ne dormientis quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte quæ præcessit' proxima,
Mirum atque inscitum somniaui somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem vt faceret admolirier,
Neque eas recipere quibat inde. post ibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare scalas vt darem vtendas sibi.
Ego ad hæc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines,
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus,
Atque illa animo iam fieri ferocior.

Videtur vltrò mihi malum minitarier,
In ius vocat me: ibi nescio ego quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam,
Concludo in vincla bestiam nequissimam.
Nunc quam ad rem dicam attinere somnium,
Numquam hodie quiui ad coniecturam euadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur? animus miratur meus.

TRACHALIO seruus, DÆMONES senex.

PRò Cyrenenses populares vestram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui, qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atque exemplum pessumum pessundate,
Vindicate, ne impiorum potior sit pollentia
Quàm innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles:
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi victo viuere.
Currite huc in Veneris fanum, vestram iterum imploro fidem,
Qui propè hic adestis, quique auditis clamorem meũ,
Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriæque Antistitæ
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput
Prætorquete iniuriæ prius collum, quàm ad vos perueniat.
D. *Quid istuc est negocij?* T. *per ego te hæc genua, obtestor senex*
Quisquis es. D. *quin tu ergo omitte genua, & quid sit mihi expedi,*
Quid tumultues. T. *téque oro & quæso si speras tibi*
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpicium,
Eámque euenturam exagogam captam salua & sospitem.
Atque ab lippitudine vsque siccitas vt sit tibi.
D. *Sanun' es?* T. *seu tibi confidis fore multa magudarim,*
Vt te ne pigeat dare operã mihi quod te orabo senex.
D. *At ego te per crura & talos, tergúmque obtestor tuum,*
Vt tibi vlmeam vberem esse speres virgidemiam,
Et tibi esse euẽturam hoc anno vberem messem mali.
Vt mihi istuc dicas negotij quid sit, quod tumultues.
T. *Quid lubet maledicere? equidem tibi bona exoptaui omnia.*
D. *Bene equidem tibi dico, qui te digna vt eueniant precor.*
T. *Obsecro hoc reuortere.* D. *ergo quid negotij est?* T. *mulieres*
Duæ innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxilij,
Quibus aduorsum ius, legésque insignite iniuria hic
Facta est, fitque in Veneris fano, tum sacerdos Veneria
Indignè afflictatur. D. *quis homo est tanta confidentia,*
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? T. *si das operam eloquar:*
Veneris signum sunt amplexæ, nunc
Eas deripere vult, eas ambas esse oportet liberas.
D. *Quis hic est, qui deos tam paruipendit?*
T. *Fraudis, sceleris, parricidij, periurij plenissimus.*
Legirupa impudens, impurus, inuerecundissimus:
Vno verbo absoluam. Leno'st. quid illum porrò prædicem?
D. *Ædepol infortunio hominem prædicas donabilem.*
T. *Qui sacerdoti scelestus fauceis interpresserit.*
D. *At malo cum magno suo hercle fecit, ite istinc foras.*
Turbalio, Sparax vbi estis? T. *i obsecro intrò, subueni*
Illis. D. *iterum haud imperabo, sequimini hac.* T. *age nunc iam.*
Iube oculos eiidere itidem vt sepiis faciunt coqui.
D. *Proripite hominem pedibus huc itidem quasi occisam suem.*
T. *Audio tumultum, opinor leno pugnis pectitur,*
Nimis velim improbissimo homini malas edentauerint.
Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ e fano mulieres.

PALÆSTRA, AMPELISCA, duæ mulieres, TRACHALIO seruus.

NVnc id est cum omnium copiarum atque opum,
Auxilij, præsidij, viduitas nos tenet,
Nec vlla specula est quæ salutem afferat,
Nec scimus quam in partem ingredi persequamur:
Maximo miseræ in metu nunc sumus ambæ,
Tanta importunitas, tantáque iniuria
Facta in nos est modò hic intus ab nostro hero,
Qui scelestus sacerdotem anum præcipem
Repulit, propulit, perquàm indignis modis,
Nósque ab signo intimo vi deripuit sua.
Sed nunc sese vt ferunt res fortunæq; nostræ,
Par est moriri, neque est melius morte in malis
Rebus miseris. T. *quid est? quæ illæc oratio est?*
Cesso ego has consolarier. heus Palæstra. P. *qui vocat?*
T. *Heus Ampelisca.* A. *obsecro quis est qui vocat?*
P. *Quis is est qui nominat?* T. *si respexis, scies.*
P. *O salutis meæ spes.* T. *tace, ac bono animo es,*
Me vide. P. *si modò id liceat, vis ne opprimat.*
T. *Quæ vis?* P. *vim mihi afferam ipsa adigit.* T. *ah desine, nimis inepta es.*
A. *Desiste dictis nunc iam miseram me consolari.*
P. *Nisi quid re præsidium apparas Trachalio, acta hæc res est.*
Certum'st moriri, quàm hunc pati grassari lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen, miseræ vbi venit in mentem
Mihi mortis, metus membra occupat ædepol. T. *etsi hoc acerbum,*
Bonum animum habete. P. *nam obsecro vnde animus mihi inuenitur?*
T. *Ne inquam timete, assidite hic in aram.* A. *istæc quid ara*
Prodesse nobis plus potest, quàm signum in fano hic intus
Veneris, quòd amplexæ modò, vnde abreptæ per vim miseræ?

T. *Sedete*

T. Sedere hic modò, ego hinc vos tamen tutabor, aram habete hanc
Vobis pro castris, mœnia, hinc ego vos defensabo,
Præsidio Veneris malitiæ lenonis contrà incedam.
AM. Tibi auscultamus, & Venus alma ambæ te obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrumantes genibus nixæ,
Nos in custodiam tuam vt recipias, & tutere,
Illos scelestos, qui tuum fecerunt fanum parui,
Vt vlciscare, nósque, vt hanc tua pace aram obsidere
Patiare quæ elautæ ambæ sum' opera Neptuni noctu.
Ne inuisas habeas, néve idcirco nobis vitio vertas,
Si quippiam si minus quod bene esse lautum tu arbitrare.
T. Æquum has te petere intelligo, decet abs te id impetrari.
Ignoscere his te conuenit, metus has, id vt faciant, subigit.
Te ex concha natam esse autumant, caue tu harum conchas spernas.
Sed optumè eccum exit senex, patron' mihiq; & vobis

DÆMONES senex, LABRAX leno, LORARII, TRACHALIO seruus.

EXi è fano natum quantum est hominum sacrilegissume.
Vos in arã abite sessum. sed vbi sunt? T. huc respice.
D. Optumè. L. istuc volueramus, iube modò accedat prope.
D. Tun' legirupionem hic nobis cum dis facere postulas?
Pugnum in os impinge. L. iniqua hæc patior cum pretio tuo.
D. At etiam minitatur audax. L. ius meum ereptum est mihi,
Meas mihi ancillas inuito me eripis. T. ergo dato
De senatu Cyrenensi quemuis opulentum arbitrum,
Si tuas esse oportet, néve eas esse oportet liberas.
Neu te in carcerem compingier est æquum, ætatémque ibi
Te vsq; habitare, donec totum carcerem contriueris
L. Nõ hodie isti rei auspicaui, vt cũ furcifero fabuler,
Te ego appello. D. cum istoc primum, qui te nouit, disputa.
L. Tecum ago. T. atqui mecum agendum'st. súntne illæ ancillæ tuæ?
L. Sunt. T. agedum ergo tange vtramuis digitulo minimo modò.
L. Quid si attigero? T. extemplò hercle ego te follem pugilatorium
Faciam & prudentem incursabo pugnis periurissime.
L. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
DÆ. Non est lex apud nos. L. mihi cum vestris legibus
Nihil est commercij, equidem istas iam ambas educam foras.
Tu senex si istas amas, huc arido argento est opus.
D. Hæ autem Veneri complacuerunt. L. habeat, si argentum dabit.

D. Do tibi argentum, nunc adeò vt scias meam sententiam,
Occipito modò illis afferre vim ioculo pausillulum.
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te vt non noueris,
Vos adeò, vbi ego innuero vobis, si non ei caput exoculassitis,
Quasi murteta iuncis, item ego vos virgis circumuinciam.
L. Vi agis mecum. T. etiam vim opprobras flagitij flagrantia.
L. Tun' trifurcifer mihi audes inclementer dicere?
T. Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprimè probus.
Num qui minus hasce oportet esse liberas. L. quid, liberas?
T. Atque heras tuas quidem hercle, atque ex Germana Græcia.
Nam altera hæc est nata Athenis sincerissumis ciuibus.
D. Quid ego ex te audio? T. hanc Athenis esse natam liberam,
C. Mea popularis obsecro hæc est? T. non tu Cyrenensis es?
D. Immò Athenis natus, altúsque educatúsque Atticis.
T. Obsecro defende ciues duas senex. D. ô filia mea,
Cum ego hanc video, mearum me absens miseriarum commones,
Trima quæ periit mihi: iam tanta esset, si viuit scio.
L. argentum pro istisce ambabus cuiæ erant Domino dedi,
Quid mea refert, Athenis hæ natæ, an Thebis sient,
Dum mihi rectè seruitutem seruiant? T. itane impudens,
Tune hic falsis virginalis liberos parentibus
Subiectos habebis, atque indigno quæstu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ sit profectò nescio,
Nisi scio probiorem hanc esse, quàm te impuratissime.
L. Tuen' istæ sunt? T. contende ergo, vter sit tergo verior.
Ni offerumentas habebis pluris in tergo tuo.
Quam vlla nauis longa clauos, tum ego ero mendacissimus:
Postea aspicito meũ, quando ego tuum inspectauero.
Nisi erit tam sincerum, vt quiuis dicat ampullarium,
Optimum esse opere faciundo corium, & syncerissimum.
Quid causæ est, quin virgis te vsque ad saturitatem sauciem.
Qui illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.
L. Atqui, quia vetas, vtramque iam mecum abducam simul.
D. Quid facies? L. Vulcanum adducam, is Veneris est aduorsarius.
D. Quo illic it? L. heus ecquis hic est? heus. D. si attigeris ostium,
Iam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugneis.
L. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

D. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia'st.
L. Ibo hercle aliquo quæritatum ignem. D. quid tum cum inueneris?
L. Ignem magnum hic faciam. D. quin vt tu manum extures tibi.
L. Immò has ambas hic in ara vt viuas comburam. D. id volo.
Nam hercle ego te barba continuò arripiam, & in ignem coniiciam,
Teq; ambustulatum obiiciã magnis auibus pabulum.
Cùm coniecturã egomet mecũ facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in somniis somniaui. T. Scin' quid tecum oro senex,
Vt illas serues, vim defendas, dum ego herum adduco meum.
D. Quære herum, atque adduce. T. at hic ne. D. maximo malo suo,
Si attigerit, siue occeptassit. T. cura. D. curatum est, abi.
T. Hunc quoque asserua ipsum, ne quò abitat. nam promisimus
Carnufici aut talentum magnũ, aut hũc hodie sistere.

DÆMONES senex, LABRAX leno, LORARII.

VTrum tu leno cum malo libentius
Quiescis, an sic sine malo si copia est?
L. Eho quæ tu loquere, flocci non facio, senex.
Meas quidem te inuito, & Venere, & summo Ioue,
De ara capillo iam deripiam. D. tange dum.
L. Tangam hercle vero. D. agedum ergo, accede huc modo.
L. Iube dum recedere istos ambos illuc modò.
D. Imò ad te accedent. L. non hercle egomet censeo.
D. Quid ages, si accedent propius? L. ego recessero,
Verùm senex si te vnquam in vrbe offendero,
Nunquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessimos dimisero.
D. Facito istuc quod minitaris. sed nunc interim,
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
L. Quàm magnum verò? D. quantum lenoni sat est.
L. Minacias ego istas flocci non facio tuas:
Equidem tu inuito iam ambas rapiam. D. tange dũ.
L. Tangam hercle verò. D. tange, sed scin' quomodo?
I dum Turbalio, atque curriculo affer huc
Duas clauas. L. clauas? D. probas, propera citò.
Ego te hodie faxo rectè acceptum, vt dignus es.
L. Eheu scelestus galeam in naui perdidi,
Nunc mihi opportuna hic esset, salua si foret.
Licet saltem istas mihi appellare? D. non licet.
Ehem optimè ædepol eccum clauator aduenit.
L. Illud quidem ædepol tinnimentum est auribus.
D. Age, accipe illanc alteram clauam Sparax.
Age alter istinc, alter hinc assiste.
Assistite ambo sic: audite nunc iam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Inuitas, ni istunc illum vos exoculassitis
Vsque adeò, donec quà domum abeas nesciat.
Periistis ambo, si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Si verò hic ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplò amplectitote crura fustibus.
L. Etiam me abire hinc non sinent? D. dixi satis.
Et ille vbi seruus cum hero huc aduenerit,
Qui herum accersiuit, itote extemplò domum.
Curate hæc sultis magna diligentia.
L. Eheu hercle, næ istic fana mutantur citò,
Iam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit,
Ita duo destituit signa hic cum clauis senex.
Non hercle quò hinc nunc gentium aufugiam scio,
Ita nunc mihi vtrumque sæuit & terra & mare.
Palæstra. L. quid vis? L. apage controuersia est.
Hæc quidem Palæstra, quæ respondit non mea est.
Heus Ampelisca. L. caue sis infortunio.
L. Vt potest ignaui homines satis rectè monent.
Sed vobis dico, heus vobis num molestia est,
Me adire ad illas propius? L. nihil nobis quidem.
L. Nunquid molestum mihi erit? L. nihil si caueris.
L. Quid est quod caueam? L. hem à crasso infortunio.
L. Quæso hercle abire vt liceat. L. abeas si velis.
L. Bene hercle factum, habeo vobis gratiam.
L. Non, accedam potius, illic vt asta illico.
L. Ædepol prouení nequiter multis modis.
Certum'st has hodie vsque obsidione vincere.

PLEVSIDIPPVS adolescens, TRACHALIO seruus, LENO, LORARII, CHARMIDES.

MEámne ille amicam leno vi ac violentia
De ara deripere Veneris voluit? T. admodum.
PL. Quin occidisti extemplò? TR. gladius non erat.
PL. Caperes aut fustem, aut lapidem. TR. quid ego quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissimum?
L. Nunc pol ego perii. Pleusidippus eccum adest.
Conuerret iam hic me totum cum puluisculo.
PL. Etiámne in ara tunc sedebant mulieres.
Cum ad me profectus ires? TR. ibidem nunc sedent.
PL. Quis illas nunc illic seruat? TR. nescio quis senex,
Vicinus Veneris, is dedit operam optimam,
Is nunc cum seruis seruat, ego mandaueram.
PL. Duc me ad lenonem rectà, vbi illic est homo?
L. Salue. PL. nihil salutem moror, opta ocyus,
Rapi te obtorto collo mauis, an trahi?
Vtrum vis opta, dum licet. L. neutrum volo.
PL. Abi sanè ad littus curriculo Trachalio,
Iube illos in vrbem ire obuiam ad portam mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificẽ traherent,
Post huc redito, atque agitato hic custodiam,
Ego hunc scelestum in ius rapiam exulem.
Age ambula in ius. LA. quid ego deliqui? PL. rogas?
Quin arrabonem à me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti. LA. non auexi. PL. cur negas?
L. Quia pol prouexi, auehere non quiui miser.
Equidem tibi me dixeram præstò fore
Apud Veneris fanum quid multa? sumne ibi?
PL. In iure causam dicito, hic verbum sat est.
Sequere. L. obsecro te subueni mi Charmides.

Rapior

Rapior obtorto collo. C. *quis me nominat?*
L. *Viden' me vt rapior.* C. *video atq; inspecto lubens.*
L. *Non subuenire mihi audes?* C. *quis homo te rapit?*
L. *Adulescens Pleusidippus.* CH. *vt nactus es, habe*
Bono animo, melius est te in neruum correpere,
Tibi obtigit quod plurimi exoptant sibi.
L. *Quid id est?* D. *vt id quod quærant inueniant sibi.*
L. *Sequere obsecro me.* C. *pariter suades qualis es,*
Tu in neruum rapere, eò me obsecras, vt te sequar?
Etiam retentas? L. *perij.* P. *verum sit velim.*
Tu mea Palæstra & Ampelisca ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. L. *equidem suadeo*
Vt ad nos abeant potius, dum recipio. P. *placet,*
Benefacitis. L. *fures mihi estis.* LO. *quid fures.* P. *rape.*
L. *Oro obsecro Palæstra* P. *sequere carnifex.*
L. *Hospes.* C. *non sum hospes, repudio hospitium tuum.*
L. *Sicine me spernis?* C. *sic ago, semel bibo.*
L. *Di te infelicitent.* C. *isti capiti dicito.*
Credo alium in aliam belluam hominem vertier.
Illic in columbum, credo leno vortitur.
Nam in columbari collum haud multo post erit,
In neruom mille hodie nidamenta congeret.
Veruntamen ibo ei aduocatus vt siem,
Si qui mea opera citius addici possit.

ACTVS IIII.

DÆMONES senex.

B*Emfactum & volupe est hodie me his mulierculis*
Tetulisse auxilium, iam clientas repperi,
Atq; ambas forma scitula atq; ætatula.
Sed vxor scelesta me omnibus seruat modis,
Nequid significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus seruus noster, quid rerum gerat,
Miror, de nocte qui abijt piscatum ad mare.
Pol magis sapienter si dormiuisset domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia,
Vt tempestas est nunc, atq; vt noctu fuit.
In digitis hodie percoquam quod ceperit,
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium vxor me vocat, redeo domum,
Iam meas opplebit aures sua vaniloquentia,

GRIPVS piscator.

N*Eptuno has ago meo patrono gratias,*
Qui salsis locis incolit pisculentis,
Cum me ex suis pulchre ornatum expediuit
Templis reducem, plurima præda onustum
Salute, horiæ quæ in mari fluctuoso
Piscatu nouo me vberi compotiuit.
Miroq; modo, atq; incredibili hic piscatus mihi
Lepide euenit, neq; piscium vllam vnciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc quod fero in rete.
Nam vt de nocte multa impigre exurrexi,
Lucrum præposui sopori & quieti,
Tempestate sæua experiri expetiui
Paupertatem heri, qui & meam sententiam
Tolerarem, operæ haud fui parcus mei, nimis homo
Nihili est, qui piger est, nimisq; id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui vult sua temperi conficere officia.
Non enim illum expectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium,
Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt.
Nam ego nunc mihi qui impiger fui, repperi, vt piger si velim siem,
Hoc ego in mari quidquid inest repperi, quicquid inest, graue quidem est, aurum
Hic ego inesse reor, nec mihi conscius est vllus homo. nunc hæc tibi
Occasio Gripe obtigit, vt liberet ex populo prætor te.
Nunc sic faciam, sic consilium est, ad herum veniam docte atq; astute,
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt sim liber.
Iam vbi liber ero igitur, domum instruam, agrum, ædes, mancipia,
Nauibus magnis mercaturam faciam, apud reges rex perhibebor.
Post animi caussa mihi nauem faciam, atq; imitabor Stratonicum,
Oppida circumuectabor: vbi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo, ei' ego vrbi Gripo indam nomen.
Monimentum meæ famæ & factis, ibiq; regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mente instruere, nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est, & sale, sine bono pulmento.

TRACHALIO seruus, GRIPVS piscator.

H*Eus mane.* G. *quid maneam?* T. *dum hanc tibi, quam trahis rudentem complico.*
G. *Mitte modò.* T. *at pol ego te adiuuabo nam bonis quod*
Bene fit haud perit. G. *turbida tempestas heri fuit,*
Nil habeo adolescens piscium, ne tu mihi esse postules.
Nam vides me referre vuidum rete, sine squamoso pecu.
T. *Nō ædepol piscis expeto, tui sermonis sum indigēs.*
G. *Enicas iam me odio quisquis es.* T. *non sinam ego abire hinc te, mane.*
G. *Caue sis malo, quid tu, malùm, nam me retrahis?* T. *audi.*
G. *Non audio.* T. *at pol qui audies post.* G. *quin loquere quid vis?*
T. *Eho modò, est operæprecium, quod tibi ego narrare volo.*
G. *Eloquere quid id est?* T. *vide num quispiam consequitur prope nos.*
G. *Ecquid est quod mea referat?* T. *scilicet, sed boni consilij*
Ecquid in te mihi est? G. *quid negotij est modò dic?* T. *dicam,*
Tace, si fidem modò das mihi te non fore infidum.

G. Do fidem tibi, fidus ero quisquis es. T. audi, furtum ego vidi.
Qui faciebat, noueram dominũ id cui fiebat, post ad
Furem egomet deuenio, feroq; ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio, cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam: is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde æquum est dari mihi dimidium,
Volo vt dicas. G. imò hercle amplius: nam nisi dat, domino dicundum
Censeo. T. tuo consilio faciam, nunc aduerte animũ:
Nanq; hoc attinet omne ad te. G. quid est factum? T. vidulum
Istum cuius ille est, noui ego hominem iampridem. G. quid est?
T. Et quo pacto perijt. G. at ego quo pacto inuentum'st scio.
Et qui inuenit hominem noui, & dominus qui nunc est scio.
G. Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum noui cuius nunc est, tu illum cuius antehac fuit,
Hunc homo feret à me nemo, ne tute speres potius. T. non ferat,
Si dominus veniat? G. dominus huic nemo, ne frustra sies,
Nisi ego nemo natu'st hunc qui cepi in venatu meo.
T. Itáne verò? G. ecquem esse dices in mari piscem meum,
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt, habeo pro meis,
Nec manu asseruntur, neq; illinc partem quisquam postulat,
In foro palàm omnes vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo'st omnibus. T. assentio.
Qui minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum.
In mari inuentum'st, commune est. G. ne impudenter inpudens.
Nam si istuc ius sit quod memoras, piscatores perierint,
Quippe cùm extemplò in macellum pisces prolati sient.
Nemo emat, suam quisq; partem piscium poscat sibi,
Dicat in mari communi captos. T. quid ais impudens,
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus.
Eadem tandem res videtur? G. in manu non est mea,
Vbi demisi retem atque hamum, quicquid hæsit, extraho.
Meum quod rete atq; hami nacti sunt, meum potissimum'st.
T. Imò hercle haud est, si quidem quod vas excepisti. G. philosophe.
T. Sed tun vnquam piscatorem vidisti venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse vllum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus quos voles,
Et venatorem & piscatorem te esse impure postulas?
Vel te mihi monstrare oportet piscis qui sit vidulus.
Vel quod in mari non natum est, neq; habet squamas, ne feras.
G. Quid? tu nunquam audiuisti esse antehac vidulum piscem? T. scelus,
Nullus est. G. immò est profectò ego qui sum piscator, scio:
Verò rarò capitur, nullus minus sæpe ad terrã venit,
T. Nil agis: dare verba speras mihi te posse furcifer.
Quo colore est? G. hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alij puniceo corio, magni item atq; atri. T. scio.
Tu hercle opinor in vidulum te piscem conuertes, nisi caues:
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuò.
G. Quod scelus hodie hoc inueni? T. verba facimus, it dies,
Videsis cuius arbitratu nos facere vis? G. viduli
Arbitratu. T. ita enimuerò stulte es. G. salue Thales.
T. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
Cuius hæc res arbitratu fiat. G. quæso sanus es?
T. Elleborosus sum. G. at ego ceritus, hunc non amittam tamen.
T. Verbum adde etiam vnum, iam in cerebro colaphos abstrudam tuo,
G. Ego iam hic te itidem quasi penicillus nouos exugeri solet,
Ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi'st.
Tange, affligam ad terram te itidem, vt piscem soleo polypum.
Vis pugnare? T. quid opu'st, quin tu potius prædam diuide.
G. Hinc tu nisi malum fruisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc. T. at ego hinc offlectam nauem, ne quò abeas, mane.
G. Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem sceleste. T. mittam, omitte vidulum.
G. Nũquã hercle hinc hodie ramẽta fies fortunatior.
T. Nõ probare pernegãdo mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
G. Quémne ego excepi in mari? T. at ego inspectaui è littore.
G. Mea opera, labore & rete & horia. T. num quõ minus,
Si veniat nunc dominus cuius est, ego qui inspectaui procul,
Te hunc habere, fur sum, quàm tu. G. nihilo. T. mane mastigia.
Quo argumento socius non sum, & fur sum, fac dum ex te sciam.
G. Nescio, neq; ego istas vestras leges vrbanas scio.
Nisi quia hunc meum esse dico. T. & ego item esse aio meum.
G. Mane iam, reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius sies.

T. Quo pacto? G. sine me hinc abire, tu abi tacitus tuam viam,
Nec tu me cuiquam indicassis, neque ego tibi quicquam dabo,
Tu taceto, ego mussitabo. hoc optimum atque æquissimum est.
T. Ecquid cōditionis audes ferre? G. iamdudum fero
Vt abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
T. Mane dum refero conditionem. G. te obsecro hercle, aufer te modò.
T. Ecquē in his locis nouisti? G. oportet vicinos meos.
T. Vbi tu hic habitas? G. porrò illic longè vsque in campis vltimis.
T. Vin' qui in hac villa habitet eius arbitratu tu fieri?
G. Paulisper remitte restem, dum concedo & consulo.
T. Fiat. G. euge, salua res est, præda hæc perpetua est mea.
Ad meum herum arbitrum vocat me hic intra præsepis meas.
Nunquā hercle hodie abiudicabit ab suo triobolum,
Næ iste haud scit quam conditionem tetulerit, ibo ad arbitrum.
T. Quid igitur? G. quanquam istuc esse ius meum certò scio,
Fiat istuc potius, quàm nunc pugnem tecum. T. nunc places.
G. Quanquam ad ignotum arbitrum me appellis si adhibebit fidem,
Etsi est ignotus, notus est, si nō notus, ignotissimus est.

DÆMONES senex, MVLIERES, PALÆSTRA, AMPELISCA, TRACHALIO, GRIPVS.

SEriò ædepol, quanquam vobis cupio quæ voltis mulieres,
Metuo propter vos, ne vxor mea me extrudat ædibus,
Quæ me pellices adduxe dicet ante oculos suos:
Vos confugite in aram potius, quàm ego. M. miseræ periimus.
DH. Ego vos saluas sistam, ne timete. sed quid vos foras
Prosequimini? quoniā ego assum, faciet nemo iniuriā,
T. Ite inquam domum ambo, nunc iam ex præsidio præsides.
G. O here salue. D. salue Gripe, quid fit? T. tuúsne hic seruus est?
G. Haud pudet? T. nihil ago tecum. G. ergo abi hinc sis. T. quæso responde senex,
Tuus hic seruus est? D. meus est. T. hem istuc optimè quando tuus est.
Iterum te saluto. D. & ego te. túne es qui haud multo prius
Abiisti hinc herum accersitum? TR. ergo is sum. D. Quid nunc vis tibi?
TR. Nempe hic tuus est? D. meus est. TR. istuc optimè quando tuu'st.
D. Quid negotii'st? T. vir scelestus illic est. D. quid fecit tibi
Vir scelestus? T. homini ego isti tales suffringi volo.
D. Quid est, qua de re litigatis nunc inter vos? T. eloquar.
GR. Immò ego eloquar. T. ego opinor, rem facesse. GR. siquidem
Sis pudicus. hinc facessas. D. Gripe animum aduorte ac tace.
GR. Vtin' istic prius dicat. D. Audi, loquere tu. GR. alienon' prius,
Quàm tuo dabis orationem? T. vt nequitur comprimi.
Ita vt occepi dicere, illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic eius vidulum eccillum.
HR. Non habeo. T. negas quod oculis video? G. at ne videas velim.
Habeo, non habebo, quid tu me curas, quid rem gero?
T. Quomodo habeas illud refert, iurène an ne iniuria.
G. Ni istum cepi nulla caussa est, quin me condones cruci,
Si in mari reti adprehendi, qui tuum potius est, quàm meum?
T. Verba dat, hoc modo res gesta est, vt ego dico. GR. quid tu ais?
T. Quod primarius vir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.
G. Quid? tu idem mihi vis fieri quod herus consueuit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
D. Verbo illo modò ille vicit, quid nūc tu vis? dic mihi.
T. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neque meum hodie esse vnquam dixi, sed istic inest cistellula
Huius mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.
D. Nempe tu hanc dicis, quam esse aiebas: dudum popularem meam?
T. Admodū, & ea quæ olim parua gestauit crepūdia,
Istic in ista cistula insunt, quæ istic inest in vidulo,
Hoc neq; isti vsus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit qui suos parentes quærat. D. faciam vt det, tace.
G. Nihil ego hercle sum isti daturus. T. nihil peto nisi cistulam,
Et crepundia. D. quid si ea sunt aurea? T. quid istuc tua?
Aurum auro expendetur, argentum argento exæquabitur.
D. Facias aurum vt videam, post ego faciam vt videas cistulam.
D. Caue malo, ac tace tu: tu perge vt occœpisti dicere.
T. Vnum te obsecro, vt te huius commiserescat mulieris:
Siquidem hic lenonis eius est vidulus quem suspicor.
Hic nisi de opinione, certum nihil dico tibi.
G. Viden' scelestus vt aucupatur? T. sine me vt occœpi loqui,
Si scelesti illius est hic cuius dico vidulus,
Hæ poterunt nouisse. ostēdere his iube. G. ain ostēdere.
D. Haud iniquum dicis Gripe, vt ostēdatur vidulus.
G. Immò hercle insignite inique. D. quid dum? G. quia si ostendero,
Continuò hunc nouisse dicet scilicet. T. scelerū caput.

Vt tute es, item omnis censes esse periurij caput.
G. Omnia istæc ego facile patior, dum hic hinc à me sentiat.
T. Atqui nũc abs te stat, verũ hinc ibi testimoniũ.
D. Gripe aduorte animum, tu paucis expedi. G. quid postulas?
T. Dixi equidem, sed si parũ intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas vt dudum dixi, ita esse oportet liberas:
Hæc Athenis parua fuit virgo surrepta. G. dic mihi,
Quid istæ ad vidulum pertineat, seruæ sint istæ an liberæ?
T. Omnia iterum vis memorari scelus, vt deficiat dies.
D. Abstine maledictis, & mihi quod rogaui dilue,
T. Cistellã istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Vbi sunt signa, qui parentes noscere hæc possit suos,
Quibuscum parua perijt Athenis, sicuti dixi prius.
G. Iuppiter te diq; perdant, quid ais vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queãt?
T. Eo tacent, quia tacita bona'st mulier semper, quam loquens.
G. Tũ pol tu pro portione, nec vir nec mulier mihi es.
T. Quidum? G. quia enim neq; loquens es, neque tacens vnquam bonus.
Quæso an vnquam hodie licebit mihi loqui? D. si præter hac
Vnum verbũ faxis hodie, ego tibi comminuã caput.
T. Vt id occœpi dicere senex, eam te quæso cistulam,
Vt iubeas hunc reddere illis, ob eam si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quicquid ibi est, habeat sibi.
G. Nunc demum istuc dicis, quoniam ius meum esse intelligis.
Dudum dimidiam petebas partem. T. Immò etiam nunc peto.
G. Vidi petere miluium, etiã cũ nihil auferret tamen.
D. Non ego te comprimere possum sine malo? G. si istic taceat,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re mea loqui.
D. Cedo modò mihi istum vidulum Gripe. G. concredam tibi,
At si istorum nihil sit, vt mihi reddas. D. reddetur. G. tene.
D. Audisti nunc iam Palæstra atque Ampelisca hoc quod loquor,
Est-ne hic vidulus vbi cistellam tuam inesse aiebas? P. is est.
G. Perij hercle ego miser, vt priusquam planè aspexit, illico
Eum esse dixit. P. Faciam ego hanc rem *planam tibi:
Cistellam istic inesse oportet candeam in isto vidulo,
Ibi ego dicam quicquid inerit nominatim, tu mihi
Nullum ostenderis, si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc quicquid istic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, vt mea mihi reddantur. D. placet.
Ius merũ oras, meo quidem animo. T. at meo hercle.*
G. Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atque omnia
Quicquid insit, vera dicet: an ne habebit ariola?
D. Non feret, nisi vera dicet, nequicquam ariolabitur.
P. Solue vidulum ergo, vt quid sit verum, quamprimum sciam.
D. Bene hoc habet. G. solutum est, ah peri, video cistellam. D. hæccine est?
P. Istæc est, ô mei parentes, hic vos conclusos gero,
Huc opesq; spésque vestrum cognoscendûm condidi.
G. Tùc tibi hercle deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quæ parentes tã in angustũ tuos locum compingeris.
D. Gripe accede huc, tua res agitur, tu puella istinc procul,
Dicito quid insit, & qua facie memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules,
Te ad verum conuerti, nugas mulier magnas egeris.
G. Ius bonum oras. T. ædepol haud te orat, nam tu iniurius.
D. Loquere nunc iam puella. Gripe animum aduorte, ac tace.
P. Sũt crepũdia. D. ecca video. G. perij in primo prælio.
D. Mane, ne ostenderis, qua facie sunt? responde ex ordine.
P. Ensiculu'st aureolus primũ litteratus, D. dice dum,
In eo ensiculo litterarum quid est? P. mei nomẽ patris,
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea,
Litterata, ibi matris nomẽ in securicula'st. D. mane,
Dic in ensiculo quod nomen est paterno? P. Dæmones.
D. Di immortales, vbi loci sunt spes meæ? G. immò ædepol meæ.
D. Pergite obsecro continuo placide. G. aut ite in malam crucem.
D. Loquere matris nomen hic in securicula quid siet.
P. Dædalis. D. di me seruatum cupiunt. G. at me perditum.
D. Filiam meam esse hanc oportet Gripe. G. sit per me quidem.
Qui te di omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meq; adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quàm rete extraxi ex aqua.
P. Post in sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &
Sucula. G. quin tu i directa cũ sucula & cũ porculis.
P. Et bulla aurea est, pater quã dedit mihi natali die.
D. Ea est profectò, contineri quin cõplectar, non queo.
Filia mea salue: ego is sum, qui te produxi pater.
Ego sum Dæmones, & mater tua ecca hic intus Dædalis.
P. Salue mi pater insperate. D. salue, vt te amplector libens,
T. Volupe'st, cũ istuc est pietate vestra vobis contigit.
D. Capedum hunc si potes fer intrò vidulum, age Trachalio.
T. Ecce Gripe scelestra, cùm istæc res malè euenit tibi.
Gripe gratulor. D. age eamus mea gnata ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumẽtis hãc rẽ magis exquirere,
Quæ te magis tractauit, magisq; signa pernouit tua.
T. Eamus intrò omnes, quando operam promiscam damus.
P. Sequere me Ampelisca. AM. cum te dij amant, voluptati est mihi.

G. Sum-ne

G. *Sum-ne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum,*
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco?
Credebam ædepol turbulentam prædam euenturam mihi,
Quia illa mihi turbulenta tempestate euenerat.
Credo ædepol ego illic inesse auri & argenti largiter.
Quid melius est, quàm vt hinc intrò abeam, & me suspendam clanculum,
Saltem tantisper dum abscedat hæc à me ægrimonia.

DÆMONES senex.

PRoh di immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improuiso filiam inueni meam?
Satin' si cui homini Dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis.
Ego hodie qui neque speraui, neque credidi,
Is improuiso filiam inueni tamen,
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.
Ego eum adeò arcessi huc ad me quamprimùm volo,
Iussique exire huc seruum eius, vt ad forum
Iret nondum egressum esse eum id miror tamen
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Vxor complexa collo retinet filiam,
Nimis inepta atque odiosa eius amatio est.

DÆMONES, TRACHALIO seruus.

ALiquando osculando melius est vxor, pausam fieri,
Atque adornare, vt rem diuinam faciam, cum intro aduenero,
Laribus familiaribus, cùm auxerunt nostrã familiã!
Sunt domi agni, & porci sacres. sed quid istum remoramini.
Mulieres Trachalionē? atque optimè, eccum exit foras.
T. *Vbi vbi erit, tamen inuestigabo, & mecum ad te adducam simul*
Pleusidippum. D. *eloquere vt hæc res obtigit de filia,*
Eum rogato, vt relinquat alias res, & huc veniat. T. *licet.*
D. *Dicito daturum meam illi filiam vxorem.* T. *licet.*
D. *Et patrem eius me nouisse, & mihi esse cognatum.* T. *licet.*
D. *Sed propera.* T. *licet.* D *iam hic fac cœna vt curetur.* T. *licet,*
D. *Omniaue licet?* T. *licet sed scin quid est quod te volo?*
Quod promisisti vt memineris hodie vt liber sim. D. *licet.*
T. *Fac exores Pleusidippum, vt me emittat manu.* D. *licet.*
T. *Et tua filia facito oret, facile exorabit.* D. *licet.*
T. *Atque vt mihi Ampelisca nubat, vbi ego sim liber* D. *licet.*
T. *Atque vt gratum mihi beneficium factis experiar* D. *licet.*
T. *Omniaue licet?* D. *licet. tibi rursum refero gratiam.*
Sed propera ire in vrbem actutum, & recipe te huc rursum. T. *licet.*
Iam hic ero, tu interibi adorna cæterum quod opus est. D. *licet.*
Hercules istum infelicet cum sua licentia,
Ita meas repleuit aures, quicquid memorabam, licet.

GRIPVS piscator, DÆMONES senex.

QVàm mox licet te compellare Dæmones?
D. *Quid est negocij Gripe?* G. *de illo vidulo*
Si sapias, habeas quod di boni dannt.
D. *Æquum videtur tibi vt ego, alienum quod est.*
Meum esse dicam? G. *quod ne ego inueni in mari?*
D. *Tanto melius illi obtigit, qui perdidit,*
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.
G. *Isto tu pauperes, cum nimis sanctè pius.*
D. *O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ*
Fiunt transennæ, vbi decipiuntur dolis.
Atque ædepol in eas plerunque esca imponitur,
Quam si quis auidus poscit escam auariter,
Decipitur in transenna auaritia sua.
Ille qui consultè, doctè, atque astutè cauet,
Diutini ei vti bene licet, partum bene.
Mihi istæc videtur præda prædatum irier,
Vt cum maiore dote abeat quàm aduenerit.
Egon' ne vt quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minimè istuc faciet noster Dæmones.
Semper cauere hoc sapientes æquissimum est,
Ne conscij sint ipsi maleficiis suis,
Ego mihi cum lusi, nihil moror vllum lucrum.
G. *Spectaui ego pridem comicos ad istum modum*
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientes mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diuersi domum,
Nullus erat illo pacto, vt illi iusserant.
D. *Abi intrò, ne molestus, linguæ tempera.*
Ego daturus tibi nihil sum, ne tu frustra sis.
G. *At ego deos quæso, vt quicquid in illo vidulo'st,*
Si aurum, si argentum est, omne id vt fiat cinis.
D. *Illuc est quod nos nequam seruis vtimur.*
Nam illic cum seruo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti astringeret.
Dum prædam habere se censeret interim
Præda ipsus esset, præda prædam duceret.
Nunc hinc intrò ibo, & sacrificabo post ibi
Iubebo nobis cœnam continuò coqui.

PLEVSIDIPPVS adolescens, TRACHALIO seruus.

ITerum mihi istæc omnia itera mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immò potius mi pater.
Repperit patrem Palæstra suum atque matrem? T. *repperit.*
P. *Et popularis est?* T. *opinor.* P. *& nuptura est mihi?* T. *suspicor.*
P. *Censen' hodie despondebit eam mihi quæso?* T. *censeo.*

P. *Quid? patri etiam gratulabor cum illam inuenit?* T. *censeo.*
P. *Quid matri eius?* T. *censeo.* D. *quid ergo censes?* T. *quod rogas*
Censeo. P. *dic ergo quanti censes?* T. *egóne? censeo.*
D. *Adsum equidem, ne censionem semper facias.* T. *censeo.*
P. *Quid si curram?* T. *censeo.* P. *An sic potius placidè?* T. *censeo.*
P. *Etiámne eam aduenies salutem?* T. *censeo.* P. *etiámne patrem?*
T. *Censeo.* P. *pòst eius matrem?* T. *censeo.* P. *quid postea?*
Etiámne aduenies complectar eius patrem? T. *non censeo.*
P. *Quid matrem?* T. *non censeo.* P. *quid eampse illam.* T. *non censeo.*
P. *Perij, delectum dimisit, nunc non censet cum volo.*
T. *Sanus non es, sequere.* P. *duc me mi patrone quò libet.*

ACTVS V.

LABRAX.

QVis me est mortalium miserior, qui viuat alter hodie?
Quem ad recuperatores modò damnauit Pleusidippus.
Abiudicata à me modò est palæstra, perditus sum.
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris fanum.
Saltem vt eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

GRIPVS piscator, LABRAX leno.

NVnquam ædepol hodie ad vesperum Gripum inspicietis viuum,
Nisi vidulus mihi redditur. L. *perij, cum mentionem*
Fieri audio vsquam viduli, quasi palo pectus tundat.
G. *Istic scelestus liber est, ego qui in mari prehendi*
Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quicquam:
L. *Prò di immortales, suo mihi hic sermone arrexit auris.*
G. *Cubitum hercle longis litteris signabo iam vsquequaque,*
Si quis perdiderit vidulum cum auro atq; argento multo.
Ad Gripum vt veniat, non feretis istum, vt postulatis.
L. *Meum hercle illic homo vidulum scit, qui habet, vt ego opinor.*
Adeundus mihi illic est homo. di quæso subuenite.
G. *Quid me intrò reuocas? hoc volo hic ante ostium extergere.*
Nam hoc quidem pol è robigine, non è ferro factum est.
Ita quanto magis extergeo, rutilum atq; tenuius fit.
Nanque quidem hoc verè natum est, verùm ita in manibus consenescit.
L. *Adolescens salue.* G. *Di te ament cum irraso capite.* L. *quid fit?*
G. *Verùm extergetur.* L. *vt vales?* G. *quid tu? num medicus quæso es?*
L. *Immò ædepol vna littera plus sum, quàm medicus.* G. *num tu*
Mendicus es? L. *tetigisti acu.* G. *videtur digna forma.*
Sed quid tibi est? L. *hac proxima nocte in mari mihi & alij*
Confracta est nauis, perdidi quicquid erat miser ibi omne.
G. *Quid perdidisti?* L. *vidulum, cum auro atq; argento multo.*
G. *Ecquid meministi in vidulo qui perit, quid infuerit ibi?*
L. *Quid refert qui perijt?* G. *tamen si non hoc, aliud fabulemur.*
Quid si ego sciã qui inuenerit? volo ex te scire signa.
L. *Numi octingenti aurei in marsupio infuerunt.*
Præterea centum minæ, Philippeæ in pasceolo seorsus.
G. *Magna hercle præda'st, largiter mercedis indipiscar.*
Dij me, hominesq; respiciunt, bene ego hinc prædatus ibo.
Profectò huius est vidulus, perge alia tu expedire:
L. *Talentum argenti commodum magnum inerat in crumena.*
Præterea sinus, epichysis, cantharus gaulus, cyathusq;.
G. *Papæ! diuitias tu quidem habuisti luculentas.*
L. *Miserum istuc verbum & pessimum est habuisse, & nihil habere.*
G. *Quid dare velis, qui istæc tibi inuestiget, indicetq;?*
Eloquere properè celeriter. L. *nummos trecentos.* G. *tricas.*
L. *Quadringentos.* G. *tramas putidas.* L. *quingentos.* G. *cassam glandem.*
L. *Sexcentos.* G. *curculiunculos minutos fabulare.*
L. *Dabo septingentos.* G. *os cales tibi, nunc id frigefactas.*
L. *Mille dabo numos.* G. *somnias.* L. *Nihil addo, abi.* G. *igitur audi,*
Si herclè abiero hinc, hic non ero. L. *vin' centum & mille?* G. *dormis.*
L. *Eloquere hercle quantum postules.* G. *quo nihil inuitus addas:*
Talentum magnum, non potest triobolum hinc abesse:
Proin tu vel aias, vel neges. L. *quid istic necessum esse video,*
Dabitur talentum. G. *accede dum huc, Venus hæc volo arroget te.*
L. *Quod tibi libet, id mihi impera.* G. *tange aram hanc Veneris.* L. *tango.*
G. *Per Venerem hanc iurandum est tibi.* L. *quid iurem?* G. *quod iubebo.*
L. *Præi verbis quiduis, id quod domi est, nunquam vlli supplicabo.*
G. *Tene aram hanc.* L. *teneo.* G. *deiura te mihi argentum daturum.*

Eodem

Eodem illo die, viduli ubi sis potitus. L. fiat.
G. Venus Cyrenensis testem te testor mihi.
Si vidulum illum, quem ego in naui perdidi,
Cum auro atq; argento saluum inuestigauero,
Isq; in potestatem meam peruenerit:
Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito.
L. Tum ego huic Gripo dico Venus, vt tu exaudias,
Talentum argenti magnum continuò dabo.
G. Si fraudassis, dicito vti te in quæstu tuo
Venus eradicet caput atq; ætatem tuam,
Tecum hoc habeto, tamen vbi iuraueris.
L. Et illum ego aduorsum si quid peccasso Venus,
Veneror te, vt omnes miseri lenones fient,
GR. Tamen fiet: & si tu fidem seruaueris,
Tu hic opperire, iam ego faxo exibit senex,
Eum tu continuò vidulum reposcito.
L. Si maximè mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo tribolum,
Meus arbitratus est lingua quod iuret mea.
Sed conticescam, eccum exit, & ducit senem.

GRIPVS piscator, DÆMONES senex, LABRAX leno.

SEquere hàc, vbi istic leno est? heus tu, hem tibi hic habes vidulum.
D. Habeo & fateor esse apud me, & si tuus est, habeas tibi
Omnia, vt quæque infuere, ita salua sistentur tibi,
Tene si tuus est. LA. ô di immortales, meus est, salue vidule.
D. Tuúsne est? L. rogitas si quidem hercle Iouis fuit, meus est tamen.
D. Omnia insunt salua, vna istinc cistella excepta est modò,
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inueni meam.
L. Quam? D. tua quæ fuit Palæstra, ea filia inuenta est mea.
LA. Bene mehercle est factum, cum istæc tibi res ex sententia
Pulcrè euenit, gaudeo. D. istuc facile non credo tibi.
LA. Immò hercle vt scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis, condono te. D. benignè ædepol facis.
L. Immò tu quidem hercle verò. GR. heus tu iámne habes vidulum?
L. Habeo. GR. propera. L. quid properabo? G. reddere argentum mihi.
L. Neq; ædepol tibi do, neq; quicquam debeo. G. quæ hæc factio est?
Non debes? L. non hercle verò. G. non tu iuratus mihi es?
L. Iuratus sum, & nunc iurabo, si quid voluptati est mihi,
Iusiurandum rei seruandæ non perdendæ, conditum est.
G. Cedo sis mihi talentum magnum argenti periurissime.
D. Gripe quod tu istum talentum poscis? GR. iuratus'st mihi
Dare. L. libet iurare, tun' meo pontifex periurio es?
DÆ. Qua pro re argentum promisit hic tibi? L. si vidulum
Istum redegissem in potestatem eius, iuratus dare
Mihi talentum magnum argenti. LA. cedo qui cum habeam iudicem,
Ni dolo malo instipulatus sis, néve etiam dum siem
Quinque & viginti natus annos. G. habe cum hoc. M. alio'st opus.
D. Iam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemnauero.
Promisisti huic argentum? L. fateor. D. quod seruo meo
Promisisti, meum esse oportet, ne tu leno postules,
Te hic fide lenonia vti: non potes. G. iam te ratus
Nactum hominem quem defraudares, dandum huic argentum est probum,
Id ego continuò huic dabo, adeò me vt hic emittat manu.
D. Quando ergo erga te benignus fui, atq; opera mea
Hæc tibi sunt seruata. G. immò hercle mea, ne tu dicas tua.
D. Si sapias, tacebis, tam te mihi benignè itidem addecet
Benemerenti bene ferre gratiam. L. nempe pro meo
Iure oras. DÆM. mirum quin tuum ius meo periculo abs te expetam.
L. Saluus sum, leno labascit, libertas portenditur.
DÆM. Vidulum istic ille inuenit, illud mancipium meum est.
Ego tibi hunc porrò seruaui cum magna pecunia.
LA. Gratiam habeo, & de talento nulla caussa est quin feras
Quod isti sum iuratus. G. heus tu mihi dato ergo, si sapis.
D. Taceri' an non? G. Tu meam rem simulas agere, tibi nunc*
Non hercle istoc me interuortes, si aliam prædam perdidi.
D. Vapulabis, verbum si addes istunc vnum. GR. vel hercle enica,
Non tacebo vnquam alio pacto, nisi talento comprimor.
L. Tibi operam hic quidem dat, taceto. D. concede tu hoc leno. L. dices.
L. Palàm age, nolo murmur vllum, neque susurrum fieri.
D. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram muliercułam
Ampeliscam? L. mille nummos denumeraui. DÆM. vin' tibi
Conditionem luculentam ferre me? L. sanè volo.
D. Dimidium talentum faciam. LA. benefacis. D. pro illa altera.
Libera vt sis, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.
L. Maximè. DÆ. pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inueni. L. benefacis,
Gratiam habeo magnam. L. quàm mox mihi argen-

tum ergo redditur?
D. Res soluta est Gripe. ego habeo. L. hercle, at ego me mauolo.
DÆ. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres, iusiurandi volo
Gratiam facias. LA. peri hercle, nisi me suspendo, occidi.
Nunquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.
D. Hic hodie cœnato leno. L. fiat, conditio placet.
DÆ. Sequimini intrò, spectatores vos quoque ad cœnam vocem
Ne daturus nihil sim, neque sit quicquam pollucti domi,
Néve adeò vocatos credam vos esse ad cœnam foras.
Verùm si voletis plausum fabulæ huic clarum dare,
Comessatum omnes venitote ad me ad annos sedecim;
Vos hic hodie cœnatote ambo. LA. fiat. DÆ. plausum date.

STICHVS.

DRAMATIS PERSONAE.

PANEGYRIS mulier.
PINACIVM mulier.
ANTIPHO senex.
GELASIMVS parasitus.
CROCOTIVM ancilla.
DINACIVM puer.
EPIGNOMVS.
STICHVS seruos.
PAMPHILIPPVS adolescens.
SAGARINVS seruos.
STEPHANIVM ancilla.

ARGVMENTVM.

SENEX castigat filias, quòd hæ viros
Tam perseuerent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neq; relinquere.
Contraq; verbis delenitur commodis,
Habere sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reueniunt opibus aucti trans mare,
Suam quisq; retinet. ac Sticho ludus datur.

ACTVS I.

PANEGYRIS, PINACIVM.

CRedo ego miseram fuisse Penelopam soror,
Ex animo quæ tamdiu suo caruit viro.
Nam nos eius animum de nostris noscimus,
Quarum viri nunc hic absunt: quorumque nos
Negocijs, vt æquom est, absentium
Sollicitæ noctes & dies soror sumus.
PIN. Semper nostrum officium nos facere æquom'st. neque
Id faciemus magis, quàm nos pietas monet.
Sed hic mea soror assis, multa dum volo
Tecum loqui de re viri. PA. Saluæ-ne amabo?
PI. Spero quidem, & volo, sed hoc crucior soror
Patrem tuum, meumq; adeo qui vnus vnice
Ex omnibus perhibetur ciuibus probus,
Eum nunc improbi officio fungi viri.
Tantas viris qui absentibus nostris facit
Iniurias immeritò: nosq; abducere
Ab ijs volt. hæ res vitæ me saturant soror.
Hæ mihi diuidiæ & senio sunt. P. ne lacruma
Soror: neue tuo id animo fac, sibi quod tuus
Minatur facturum pater. spes est eum
Melius facturum, noui ego illum. istæc ioco
Dicit. neq; ille meream Persarum sibi
Montes qui esse perhibentur aurei, istud vt
Faciat, quod tu metuis. & si faciat, tamen
Minime irasci decet. neq; id immeritò eueniet.
Nam tertius hic est annus, vt nostri domo
Viri abierunt. PI. ita vt memoras. PA. cum ipsi interea
Viuant, valeant, vbi sint, quid agant, ecquid agant,
Neq; participant nos, neq; redeunt. PI. an id doles
Soror, quia illi officium non colunt suum,
Cùm tuum facis? PA. ita pol. PI. tace sis. caue audiã
Ego istuc posthac ex te. PA. nam quid iam? PI. quia
Pol meo animo sapientis officium suum
Æquom'st colere, & facere. quamobrẽ ego te hoc soror
Tametsi es maior, moneo, vt memineris tuum.
Et si improbi sint illi, atq; aliter nos faciant,
Quàm æquom'st, tamen: ne quid magis obnoxiæ
Simus, opibus omnibus nostrum officium nos decet
Meminisse. P. placet, taceo. PI. at, vt memineris facito.
PA. Nolo ego soror, me credi esse immemorem viri,
Neq; ille honores mihi quos habuit, perdidit.
Nam pol mihi grata acceptaq; huius est benignitas.
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet
Neq; est, cur studeam has nuptias mutarier.
Verùm postremò in patris potestate est situm.
Faciendum id nobis, quod parentes imperant.
PI. Scio, atq; cogitando mœrore augeor.
Nam propemodum iam ostendit suam sententiam.
PA. Igitur quæramus, nobis quid facto vsus sit.

AN-

ANTIPHO, PANEGYRVS, PINACIVM.

A. QVi manet vt moneatur semper seruos, homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit: seruos is habitu haud probus est.
Vos meministis quot calendis petere dimensum cibum,
Qui minus meministis, quod opus sit facto, facere in aedibus?
Iam quidem in suo quicque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Cum ego reuortar, vos monumentis commonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues,
Facite, sultis, nitidae vt aedes mihi sint, cum redeam domum.
Iam ego domi adero, ad meam maiorem filiam inuiso domum.
Siquis me quaeret, inde vocatote aliqui, aut iam egomet hic ero.
P. Quid agimus soror, si offirmabit pater aduersum nos? P. pati
Nos oportet quod ille faciat, cuius potestas plus potest.
A. Si manere hic sese malint potius quam alio nubere,
Non faciam. quid mihi opu'st decurso aetatis spacio cum eis
Gerere bellum, cum nihil quamobrem faciam, meruisse arbitrer?
Minime volo turbas, sed hoc mihi optimum factu arbitror.
Principium ego quo pacto cum illis occipiam id ratiocinor,
Vtrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi nunquam quicquam in eas simulem, quasi nihil animaduerterim,
Eas in se meruisse, an potius tentem leniter,
An minaciter? scio litis fore, ego meas noui optume.
Exorando haud aduersando sumendam operam censeo.
PI. Gratiam a patre, si petimus, spero ab eo impetrassere:
Aduorsari sine dedecore & scelere summo haud possumus:
Neque ego factura sum, neque tu vt facias consilium dabo,
Verum vt exoremus, noui ego nostros, exorabiles t.
A. Sic faciam, assimulabo quasi aliquam culpam in se admiserint,
Perplexabiliter earum hodie perpauefaciam pectora.
Post id agam igitur: deinde vt animus meus erit, faciam palam.
Multa scio facienda verba: ibo intro, sed aperta est foris.
PI. Certo enim mihi paternae vocis sonitus auris accidit.
P. Is est ecastor, ferre aduorsum hominem occupemus osculum.
PI. Salue mi pater. AN. & vos ambae illico agite, assidite.
P. Osculum. A sat est mihi osculi vostri, qui amabo pater?
A. Quia ita meae animae salsura euenit. P. assidę hic pater.
A. Non sedeo istic, vos sedete, ego sedero in subsellio.
P. Mane pulvinum. A. bene procuras, satis sic fultum est mihi.
P. Sine pater. A. quid opus est? P. opus est. A. morem tibi geram, atque hoc satis est.
P. Nunquam enim nimis curare possunt suum parentem filiae.
Quem aequius est nos potiorem habere, quam te? postidia, pater,
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias.
A. Bonas vt aequum est facere, facitis, cum tamen absentis viros
Perinde habetis quasi praesentes. P. pudicitia est pater
Eos magnificare, qui nos socias sumpserunt sibi.
A. Numquis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?
G. Nullus praeter nos, teque. A. vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,
Discipulus venio ad magistras, quibus matronas moribus,
Quae optumae sunt esse oportet, sed vtraque vt dicas mihi.
P. Quid istuc est, quod huc exquisitum mulierum mores venis?
A. Pol ego vxorem quaero, postquam vostra mater mortua est.
P. Facile inuenies & peiorem, & peius moratam pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque sol videt.
A. At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore. P. aedepol pater
Scio vt oportet esse, si sint ita, vt ego aequum censeo.
A. Volo scire ergo vt aequum censes. P. vt per vrbem cum ambulent,
Omnibus os obturent, nequis merito maledicat sibi.
A. Dic vicissim nunc iam tu. P. quid vis tibi dicam pater?
A. Vbi facillime spectatur mulier quae ingenio est bono?
P. Cui male faciundi est potestas, quae ne faciat, id temperat.
A. Haud male istuc, age tu altera, vtra sit conditio pensior,
Virginem an viduam habere? P. quanta mea sapientia est,
E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum.
Qui potest mulieres vitare, vitet: vt quotidie
Pridie caueat, ne faciat quod pigeat postridie.
A. Quae tibi mulier videtur multo sapientissima?
P. Quae tum cum res secundae sunt, se poterit noscere.
Et illa quae aequo animo patietur sibi esse peius, quam fuit.

AN. *Ædepol vos lepidè tentaui, vostrúmque ingenium.*
Sed hoc est quod ad vos venio, quódque esse ambas consentas volo.
Mihi autores ita sunt amici, vt vos abducam hinc domum.
P. *At enim nos, quarum res agitur, aliter autores sumus.*
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquum est abduci, pater, illisce absentibus.
A. *Vósne ego patiar cum mendicis nuptas, me viuo, viuis?*
P. *Placet ille meus mihi mendicus, suus rex reginæ placet.*
Idem animus est in paupertate, qui olim in diuitiis fuit.
AN. *Vósne latrones & mendicos homines magnipenditis?*
PA. *Non tu me argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.*
A. *Quid? illos expectatis, qui ab hinc iam abierunt triennium?*
Quin vos capitis conditionem ex pessima primariam?
P. *Stultitia est, pater, venatum ducere inuitas canes.*
Hostis est vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.
AN. *Certúmne est neutram vestrarum persequi imperium patris?*
PI. *Persequimur. nam quò dedisti nuptum, abire nolumus.*
AN. *Bene valete. ibo, atque amicis vostra consilia eloquar.*
PA. *Probiores credo arbitrabunt, si probis narraueris.*
AN. *Curate igitur familiarē rem, vt potestis optumè.*
P. *Nunc places, cum rectè monstras. nunc tibi auscultabimus.*
Nunc soror abeamus intrò. PI. *immò interuisam domum:*
Si à viro tibi fortè veniet nuncius, facito vt sciam.
PA. *Neque ego te celabo, neque tu me celassis quod scies.*
Ehò Crocotium, i: parasitum Gelasimum hunc accersito,
Tecum adduce. nam illum ecastor mittere ad portum volo,
Si quæ fortè ex Asia nauis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum seruos vnus assidet.
Sed tamen volo interuisi, propera, ac actutum redi.

ACTVS II.

PARASITVS GELASIMVS, CROCOTIVM ancilla.

P. *FAmem fuisse suspicor matrem mihi:*
Nam postquam natus sum, satur nunquam fui.
Sed quam ego matri meæ refero inuitissimus.
Ea mihi nunquam retulit mater grauam.
Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestauit paruulum,
Quò minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in vtero gesto famem,
Verùm herclè multò maximam & grauissimam.
Vteri dolores mihi oboriuntur cotidie.
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.
Audiui sæpe hoc vulgo dicier:
Solere elephantum grauidam perpetuos decem
Esse annos, eius ex semine hæc certo est fames.
Nam iam complures annos vtero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum, cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit paruo pater,
Propter paupertatem hoc adeò nomen reperi.
Quia inde iam à pauxillo puero ridiculus fui,
Et quia paupertas fecit, ridiculus forem.
Nam illa omnes artes perdocet, vbi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc ego esurio acrius
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo si quis me esum vocat.
Oratio vnà interiit hominum pessimè,
Atque optima herclè meo animo & scitissima,
Qua ante vtebantur, veni illò ad cœnam, sic face,
Promitte verò ne grauare, est commodum.
Volo inquam fieri, non amittam, quin eas.
Nunc reppererunt ei verbo vicarium,
Nihil quidem herclè verbum ac vilissimum,
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.
Ei herclè verbo lumbos defractos velim,
Ni verè perierit si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me, mores vt barbaros
Discam, atque vt faciam præconis compendium.
Ita auctionem prædicem, ipse veneam.
C. *Hic ille est parasitus, quem accersitum missa sum.*
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
G. *Sed curiosi sunt hic quàm plures mali,*
Alienas res qui curant studio maximo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt quid siet caussæ illico,
Alienum æs cogat, an pararit prandium,
Vxor' an sit reddenda dos diuortio?
Eos omnis, tametsi herclè haud indignos iudico,
Qui vt multum miseri sint, laborent, nihil moror.
Dicam auctionis caussam, vt animo gaudeant.
Nam curiosus nemo est, quin sit maleuolus,
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem,
Damna euenerunt maxima misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male.
Potationes plurimæ demortuæ,
Quot adeò cœnæ, quas defleui, mortuæ?
Quot potiones mulsi, quot autem prandia?
Quæ inter continuum perdidi triennium.
Præ mœrore adeò miser atque ægritudine
Consenui, pæne sum fame emortuus.
Ridiculus æquè nullus est, quàm quando esurit.
Nunc auctionem facere decretum est mihi,

Foràs necessum est quicquid habeo vendere.
Adeste sultis, præda erit præsentium.
Logos ridiculos vendo, agite licemini.
Qui cœna poscit? ecquis poscit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœna tibi?
Ehem annuistin? nemo meliores dabit.
Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones græcas sudatorias,
Vel alias malis malacas ampullarias
Cavillationes, assentatiunculas,
Ac periuratiunculas parasiticas,
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quo recondas reliquias.
Hæc venisse iam opus est, quantum potest,
Vti decumam partem Herculi polluceam.
CR. Ecastor auctionem facit haud magni precij.
Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. GE. quis hæc est, quæ aduersum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.
CR. Gelasime salue. GE. non est id nomen mihi.
CR. Certò mecastor id fuit nomen tibi.
GE. Fuit disertum, verùm id vsu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
CR. Heu ecastor, risi te hodie multum. GE. quando, aut quo in loco?
CR. Hic, cum auctionem prædicabas. G. pessuma,
Ehom audiuistin? CR. te quidem dignissimam.
GE. Quò nunc is? CR. ad te. GE. quid venis? CR. Panegyris
Rogare iussit te multo opere maximo,
Mecum simitu vt ires ad sese domum.
GE. Ego illò mehercule verò eo quantum potest.
Iámne exta cocta sunt, quot agnis fecerat?
CR. Illa quidem nullum sacrificauit. GE. quomodo?
Quid igitur me volt? CR. tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. G. méne vt ab se petam?
CR. Immò vt abs te mutuum nobis dares.
GE. Negato esse quod dem, nec mihi, nec mutuum,
Nec aliud quicquam, nisi hoc quod habeo pallium:
Linguam quoque mihi etiam esse vendicariam.
CR. Heu, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, dabo?
GE. Veterem reliqui, eccam illam, quæ dicat cedò.
CR. Malum tibi di dent. GE. hæc eadem dicit tibi.
CR. Quid nunc, iturus an non? GE. abi sane domum,
Iam illò venturum dicito, propera, atq; abi.
Demiror quid illæc me ad se accersi iusserit,
Quæ nunquam iussit me ad se accersi ad hunc diem,
Postquam vir abiit eius, miror quid siet,
Nisi vt periculum fiat, visam quid velit.
Sed eccum Dinacium eius puerum. hoc vide
Satin' vt facetè, atque ex pictura astitit,
Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulô
Sæpe exanclauit submerum scitissimè.

DINACIVM puer, GELASIMVS parasitus.

MErcurius, Iouis qui nuncius perhibetur, numquàm æque patri
Suo nuncium lepidum attulit, quàm ego nunc meæ heræ nunciabo.
Itaq; onustum pectus porto lætitia, lubentiaq;.
Neque lubet, nisi gloriosè quicquam proloqui profectò
Amœnitates omnium venerum atque venustatum affero,
Ripasq; superat mihi atque abundat pectus lætitia meum.
Propterea Dinacium pedes hortare honesta dicta factis.
Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus.
Egenti heræ subueni, benefacta maiorum tuorum exauge.
Quæ misera expectatione est Epignomi aduentu viri.
Proinde vt decet, amat virum suum cupidè, nunc expedi Dinacium.
Age vt placet, curre vt lubet, caue quenquam flocci feceris.
Cubitis depulsa de via: tranquillam cōcinna viam.
Si rex obstabit obuiam, regem ipsum prius peruortito.
GE. Quidnam dicam Dinacium
Lasciuibundum tam lubenter currere?
Harundinem fert, sportulamq; & hamulum piscarium.
DI. Sed tandem opinor æquius est heram mihi esse supplicem,
Atque oratores mittere ad me, donaq; ex auro & quadrigas
Qui vehar. nam pedibus ire non queo. ergo iam reuortar.
Ad me iri & supplicari egomet mihi censeo æquum.
An verò nugas censeas nihil esse quod ego nūc scio?
Tantum à portu apporto bonum. tam gaudium affero grande
Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare à dis ausit ipsis.
Nunc vltrò hoc deportem? haud placet, neq; id verò officium arbitror.
Hic hoc videtur mihi magis meo conuenire huic nuncio,
Aduersum vt veniat, obsecret se vt nuncio hoc impertiam.
Secundas fortunas decent superbiæ.
Sed tandem cùm recogito, qui potuit scire hæc scire me?
Non enim possum, quin reuortar, quin loquar, quin edisseram,
Heramq; ex mœrore eximam, benefacta maiorum meûm
Exaugeam, atq; illam augeam ex insperato opportuno modo.
Contundam facta Talthybij, contemnamq; omnis nuncios.

Simulq; ad cursuram meditabor me ad ludos Olympiæ.
Sed spacium hoc occidit, breue'st curriculo, quàm me pœnitet!
Quid hoc? occlusam ianuam video, ibo & pultabo fores.
Aperite atq; approperate, fores facite vt pateant, remouete moram.
Nimis hæc res sine cura geritur. vide quamdudum hic ædes pulto?
Non operam datis? experiar fores, an cubiti an pedes plus valeant:
Nimis vellem hæ fores herum fugissent, ea caussa vt haberent malum.
Defessus sum pultando,
Hoc est postremum vobis.
GE. *Ibo, atq; hunc compellabo.*
Saluus sis. DI. *& tu salue.*
GE. *Iam tu piscator factus.*
DI. *Quampridem non edisti?*
GE. *Vnde is? quid fers? quid festinas?*
DI. *Tua quod nihil refert, ne*
Cures. GE. *quid istic inest?*
DI. *Quas tu vides colubras?*
GE. *Quid tam iracundus?* DI. *si in te*
Pudor adsit, non me appelles.
GE. *Possum scire ex te verum?*
DI. *Potes, hodie non cœnabis.*

PANEGYRIS mulier, GELASIMVS, DINACIVM.

QVisnam obsecro has frangit fores? vbi est?
Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?
GE. *Salue, tuo accersitu venio huc.* PA. *ean' gratia fores effringis?*
GE. *Tuos inclama, tui delinquunt, ego quid me velles visebam,*
Nam equidem harum miserebat. DI. *ergo auxilium properè latum est eis.*
P. *Quisnam hic loquitur tam prope nos?* DI. *Dinacium.* P. *vbi is est?*
D. *Respice me, & relinque egentē parasitū Panegyris.*
P. *Dinacium.* D. *istuc indiderc nomen maiores mihi.*
P. *Quid agis?* D. *quid agam rogitas?* P. *quid ni rogitem?* D. *quid mecum est tibi?*
P. *Men' rogas propudiose? eloquere properè Dinaciū.*
D. *Iube me omittere igitur hos qui retinent.* P. *qui retinent?* D. *rogas?*
Omnia membra lassitudo mihi tenet. PA. *linguam quidem*
Sat scio tibi non tenere. D. *ita celeri ini curriculo*
Properè à portu tui honoris caussa. P. *ecquid apportas boni?*
D. *Nimio impertior multo tanto plus, quàm speras.* P. *salua sum.*
D. *At ego perij, cui medullam lassitudo perbibit.*
GE. *Quid ego cui misero medullam ventris percepit fames?*
P. *Ecquem conuenisti?* D. *multos.* P. *at virum ecquem?* D. *quàm plurimos.*
Verùm ex multis nequiorem nullum, quàm hic est. G. *quomodo*
Iamdudum ego istum patior, dicere iniustè mihi?
Præter hac si me irritassis. D. *æ depol esuries malè.*
GE. *Animum inducam, vt istuc verum te elocutum esse arbitrer.*
D. *Mundities volo fieri, efferte huc scopas, simulq; arundinem,*
Vt operam omnem aranearum perdam, & texturam improbam,
Deijciamq; earum omnis telas. GE. *miseræ algebunt postea.*
D. *Quid illas itidem esse censes, quasi te, cum veste vnica?*
Cape illas scopas. GE. *capiam.* D. *hoc egomet, tu hoc conuerre.* G. *fecero.*
DI. *Ecquis huc effert Nasiternum cum aqua?* G. *sine suffragio*
Populi, tamen ædilitatem hic quidem geris. D. *age tu ocyus*
Pinge humum consperge ante ædis. G. *faciam.* D. *factum oportuit.*
Ego hinc araneas de foribus deijciam, & de pariete,
Ædepol rem negociosam. P. *quid sit, nihil etiam scio,*
Nisi fortè hospites venturi sunt. D. *lectos sternite.*
P. *Principium placet de lectis.* D. *alij ligna cædite,*
Alij pisces depurgate, quos piscator attulit.
Pernam & glandium deijcite. GE. *hic hercle homo nimium sapit.*
P. *Non ecastor, vt ego opinor, satis heræ morem geris.*
DI. *Immò res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.*
P. *Tum tu igitur qua caussa missus es ad portum, expedi.*
D. *Dicam, postquam me misisti ad portum cum luci simul,*
Commodùm radiosus esse sol superabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ nauis venerit
Ex Asia, negant venisse, conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me maiorem non vidisse censeo,
In portum vento secundo, velo passo peruenit,
Alius alium percontamur, Cuia est nauis, quid vehit?
Interim Epignomum conspicio tuum virum, & seruum Stichum.
P. *Hem quid Epignomum elocutus?* D. *tuum virum.* P. *& vitam meam?*
D. *Venit inquam.* P. *tun' eum ipsum vidisti?* D. *ita ego libens.*
Argenti aurique aduexit multum. PA. *nimis factum bene.*
G. *Hercle verò capiam scopas, atque hoc conuerram libens.*
D. *Lanam purpuramq; multam.* G. *Ehem qui ventrem vestiam.*
D. *Lectos eburatos auratos.* G. *accubabo regie.*
DI. *Tum Babylonica peristromata, consutaque tapetia,*
Aduexit nimiùm bonæ rei. GE. *hercle rem gessit bene.*

D. Post

D. Post ut occepi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas aduexit secum forma eximia. GE. eugepae.
Quando adbibero, alludiabo, tum sum ridiculissimus.
D. Postea unguenta multigenerum multa. G. non vendo logos.
Iam non facio auctionem, quando mihi obtigit haereditas.
Maleuoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules decimam asse adauctam tibi quam voui, gratulor.
D. Post autem aduexit secum parasitos. G. hei perij miser.
D. Ridiculosissimos. G. reuerram hercle hoc, quod conuerri modò.
P. Vidistin' virum sororis Pamphilippum? D non. P. adest?
D. Immò aiebant eum venisse simul: sed ego huc citus
Praecucurri, ut nunciarem nuncium optabilem.
G. Venales logi sunt illi quos negabam vendere.
Illico, & meo malo est, quod maleuolentes gaudeant.
Hercules sanè qui deus sis, discessisses non male.
P. Intrò Dinacium, iube famulos rem diuinam mihi apparent.
Bene vale. G. vin' administrem? P. sat seruorum habeo domi.
G. Enimuerò Gelasime opinor prouenisti futile,
Si neque ille adest, neque hic qui venit, quicquam subuenit.
Ibo intrò ad libros, & discam de dictis melioribus,
Nam ni illos homines expello ego, occidi planissimè.

ACTVS III.

EPIGNOMVS adolescens.
STICHVS seruus.

CVm bene re gesta saluus conuortor domum,
Neptuno grates habeo & tempestatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimonijs
Iuuit, lucrísque quadruplicauit rem meam,
Olim quos abiens affeci aegrimonia.
Eos nunc laetantis faciam aduentu meo.
Nam iam Antiphonem conueni affinem meum,
Cúmque eo reueni ex inimicitia in gratiam.
Videte quaeso quid potest pecunia.
Quoniam re bene gesta rediisse me videt,
Magnásque apportauisse diuitias domum,
Sine aduocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam atque in gratiam conuortimus.
Et sic hodie apud me coenat, & frater meus.
Nam heri ambo in vno portu fuimus. sed mea
Hodie soluta est nauis aliquanto prius.
Age abduc has intrò, quas mecum adduxi Stiche.
S. Here, siue ego taceam, seu loquar, scio scire te
Quas multas tecum miserias multauerim.
Nunc hunc diem vnum ex illis multis miserijs,
Volo me Eleutheriam capere aduenientem domum.
E. Et ius & aequum postulas, sumas Stiche
In hunc diem, te nihil moror, abi quò lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. S. papae.
Ducam hodie amicam. E. vel decem, dum de tuo.
Vbi coenas hodie? S. si hanc rationem institutis:
Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proximo,
Tui fratris ancillam, eo condixi in symbolam
Ad coenam, ac eius conseruum Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, riuales sumus.
E. Age abduc eas intrò, hunc tibi dedo diem.
S. Meam culpam habeto, nisi probè excruciauero.
Iam hercle ego per hortum amicam transibo meam.
Mi hanc occupatum noctem, eadem symbolam
Dabo, & iubebo ad Sagarinum coenam coqui.
Aut egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines seruulos
Potare, amare, atque ad coenam conuicere,
Licet hoc Athenis nobis: sed cùm cogito
Potius quàm in dimidiam veniam, est etiam hic ostium
Aliud posticum nostrarum harunce aedium,
(Posticam partem magis vtuntur aedium)
Ea ibo obsonatum, eadem referam obsonium
Per hortum, vtroque commeatus continet.
Ite hàc secundum vos me, ego hunc lacero diem.

GELASIMVS parasitus, EPIGNOMVS adolescens.

LIbros inspexi, tam confido quàm potis't,
Me meum obtenturum regem, ridiculis meis.
Nunc interuiso, iámne à portu aduenerit,
Vt eum aduenientem meis dictis deliniam.
E. Hic quidem Gelasimus est parasitus qui venit.
G. Auspicio hodie optumo exiui foras,
Mustela murem mihi abstulit praeter pedes.
Eum strenua obsinauit. spectatum hoc mihi est,
Nam vt illa vitam reperit hodie sibi,
Item meo spero facturum augurium. hoc facit
Epignomus, hic quidem qui astat. ibo atque alloquar.
Epignome, vt ego te nunc conspicio lubens?
Vt prae laetitia lacrymae prosiliunt mihi,
Valuistin' vsque? E. sustentatum est sedulò.
G. Bene atque amice dicis. Di dent quae velis,
Propino tibi salutem plenis faucibus.
Coenabis apud me, quoniam saluus aduenis.
E. Vocata est opera. G. num quidem tam grauis est?
Promitte. E. certum est. G. sic fac, inquam. E. certa res est.
G. Lubenter me hercle facies. E. idem ego istuc scio.
Quando vsus veniet, fiet. G nunc ergo vsus est.
E. Non aedepol possum. G. quid grauare? censeas?
Nescio quid vero habeo in mundo. E. I modo,
Alium conuiuam quaerito in hunc diem tibi.
G. Quin tu promittis? E. non grauer, si possiem.
G. Vnum quidem hercle certum promitto tibi,
Libens accipiam, certò si promiseris.
E. Valeas. G. certum'ne est? E. certum, coenabo domi.
G. Quandoquidem operam tuam non vis promittere,
Vin' ad te ad coenam veniam? E. si possim velim:
Verùm hic apud me coenant alieni nouem.
G. Haud postulo equidem summo in lecto accumbere.

Scis tu med esse imi subsellij virum?
E. At ij oratores sunt populi summi viri,
Ambracia veniunt huc legati publicè.
G. Ergo oratores populi summates viri
Summi accumbent, ego infimatis infimus.
E. Haud æquum est te inter oratores accipi.
G. Equidem hercle orator sum, sed procedit parum.
E. Cras de reliquis nos volo. multum vale.
G. Perij hercle verò plane non obnoxie.
Vno Gelasimo minus est, quàm dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac nunquam credere,
Nam incertiorem nullam noui bestiam.
Quin ipsa decies in die mutat locum.
Eam ego auspicaui in re capitali mea.
Certum est amicos conuocare, vt consulam
Qua lege me nunc esurire oporteat.

ACTVS IV.

ANTIPHO senex, PAMPHILIPPVS, EPIGNOMVS.

ITa me Di bene ament, meásque mihi bene seruassint filias,
Vt mihi volupe'st Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Rediisse video, bene gesta re ambos, te & fratrem tuum.
P. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.
A. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se cœnaturum hodie, cum me ad se ad cœnam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam aduenientibus,
Quàm me ad illum promittere, nisi nollem ei aduersarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero,
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vestris vxoribus.
P. Et apud me perendienam ille herè me iam vocauerat
In hunc diem. sed satin' ego tecum pacificatus sum Antipho?
A. Quando ita rem gessistis, vti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciúmque est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Vt cuique homini res parata est, firmi amici sunt: si res labat
Itidem amici collabascunt. res amicos inuenit.
E. Iam redeo, nimia volupta'st si diu abfueris à domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo obuiam.
Nam ita me absente familiarem rem vxor curauit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinē.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
P. Quid agitur Epignome? E. quid tu? quamdudum in portum venis
Huc? P. longissimè. E. postilla, iam iste est tranquillus tibi?
A. Magis quàm mare, quo ambo estis vecti. E. facis vt alias res soles.
Hodiéne exoneramus nauem frater? PA. clementer volo.
Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
Quàm mox cocta est cœna, impransus ego sum. E. abi intrò ad me, & laua.
P. Deos salutatum atque vxorem modò intrò deuortor domum.
E. Apud nos eccilla festinat cum sorore vxor tua.
P. Optimum est iam istoc, moræ minus erit. iam ego apud te ero.
A. Priusquam abis, præsente te huic apologum agere vnum volo.
E. Maxume. A. fuit olim, quasi ego sum senex, ei filiæ
Duæ erant, quasi nunc meæ sunt, eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi nunc meæ sunt vobis. P. miror quo euasurus'st apologus.
A. Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina,
Quam peregrè aduexerat, quasi nunc tu: sed ille erat celebs senex,
Quasi ego nunc sum. P. perge porro, præsens hic quidem est apologus.
A. Deinde senex ille illi dixit, cuius erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico. P. ausculto, atque animum aduorto sedulò.
A. Ego tibi meam filiam, bene quicum cubitares dedi:
Nunc mihi reddi ego æquum esse abs te, quicum cubitem, censeo.
P. Quis istuc dicit, an ille quasi tu? A. quasi ego nunc dico tibi,
Immò duas dabo, inquit ille adolescēs, vna si parū est.
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ.
P. Quis istuc quæso, an ille quasi ego? An is ipse quasi tu senex,
Ille quasi ego, si vis inquit, quatuor sane dato.
Dum equidem hercle quod edant addas, meum ne contruncent cibum.
P. Videlicet illum fuisse parcum senem, qui dixerit.
Quoniam ille illi pollicetur, qui cum cibo poposcerit.
A. Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico
Vbi ille poscit, denegauit se dare granum tritici.
Hercle quia æquum postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ ille dederat dotem, accipere pro tibicina.
P. Hercle ille quidem certe adolescens doctè versutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
A. Senex quidem voluit si posset indipisci de cibo,
Quia nequiuit qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat, ille inquit adolescens. facis benignè, inquit senex.
Habeon rem factam? inquit. faciam ita, inquit, vt fieri voles.
Sed ego ibo intrò, & gratulabor vestrū aduentū filiis.

Postea ibo lauatum in Pilum, ibi fouebo senectutem meam.
Post vbi lauero, otiosus vos opperiar accubans.
P. Graphicum mortalem Antiphonem, vt Apologum fecit, quàm sabre?
Vt iam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo?
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendes senem.
Namque edepol aliud quidem illi, quid amica opus sit nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiã valet?
EP. Vidi edepol hominem haud perdudum. P. quid agit? EP. quod famelicus.
P. Quin vocasti hominem ad cœnam? EP. ne quid aduenticus perderem.
Atque eccum tibi lupum in sermone, præsens esuriens adest.
P. Ludificemur hominem. EP. capti consilij memorem mones.

GELASIMVS, parasitus, PAMPHILIPPVS, EPIGNOMVS.

SEd ita quod occœpi narrare vobis, cum hic non adfui,
Cum amicis deliberaui iam, & cum cognatis meis.
Ita mihi autores fuere, vt egomet me hodie iugulem fame.
Sed viden' ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominẽ. sperate Pamphilippe ô spes mea,
O mea vita, ô mea voluptas, salue, saluum gaudeo.
Peregre in patriam redisse saluum. P. salue Gelasime.
GE. Valuistin' bene? P sustentaui sedulò. GE. ædepol gaudeo,
Ædepol ne egomet mihi modium nunc mille esse argenti velim.
EP. Quid eo opus est? GE. hunc ad cœnam hercle vt vocem, te non vocem.
EP. Aduorsum te fabulare illud quidem. GE. an hos vt vocem.
EP. Ædepol te vocem libenter si superesset locus.
GE. Quin tu istas obstrusero atque strenuè. EP. immo vnum hoc potest.
GE. Quid? EP. vbi comminxerint, tum venias. GE. væ ætati tuæ.
EP. Vnà lautum, non ad cœnam dico. GE. di te perduint.
Quid agis Pamphilippe. P. ad cœnam hercle, alio promisi foras.
GE. Quid foras? P. foras hercle verò. GE. qui malum tibi lasso libet
Foris cœnare? P. vtrum tu censes? GE. iube domi cœnam coqui,
Atque ad illum renunciari. P. solus cœnabo domi?
GE. Non enim solus, me vocato. P. at ille ne succenseat,
Mea qui caussa sumptum fecit. GE. facilè excusari potest.
Mihi modò ausculta, iube domi cœnam coqui. EP. non me quidem
Facies autore hodie vt illum decipiat. GE. non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, caue sis tibi.
Nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis, quàm afflictentur homines noctu hic in via?
P. Tanto pluris qui defendant ire aduersum iussero.
EP. Non it, non it, quia tanto opere suades ne bitat.
GE. iube.
Domi mihi, tibi, tuæq; vxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
P. Per hanc tibi cœnam incœnato Gelasime esse hodie licet.
GE. Ibi sne ad cœnam foras? P. apud fratrem cœno in proximo.
GE. Certum est? P. certum. GE. ædepol te hodie lapide percussum velim.
P. Non metuo. per hortum transibo: non prodibo in publicum.
EP. Quid ais Gelasime? G. oratores tu accipis. habeas tibi.
EP. Tua pol refert enim. GE. siquidem mea refert, opera vtere.
EP. Posse ædepol tibi opinor etiam vni locum conspicer,
Vbi accubes. PA. sanè faciundum censeo. GE. ô lux oppidi.
EP. Si arte poteris accubare. G. vel inter cuneos ferreos,
Tantillum loci vbi catellus cubet, id mihi sat est loci.
P. Exorabo aliquo modo. EP. veni. G. huccine? EP. imò in carcerem.
Nam hic quidem meliorem genium tuum non facies, eamus tu.
P. Deos salutabo modò, postea ad te continuò transeo.
GE. Quid agitur? EP dixi equidem in carcerem ires. GE. quin si iusseris,
Eo quoque ibo. P. Di immortales hic quidem vi summa in crucem
Cœna aut prandio perduci potest. GE. ita ingenium meum est,
Qui cũ vi, depugno multos facilius, quàm cũ fame.
P. Non ergo is tu apud me satis spectata est mihi iam tua felicitas.
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo è Gelasimo mihi te Catagelasimum.
GE. Iam'ne abisti Gelasime? vide quid es capturus consilij.
Egóne? túne? mihíne? tibíne? vides vt annona est grauis?
Vides, benignitates hominum periere & prothymiæ?
Vides ridiculos nihili fieri, atq; ipsos parasitarier?
Nunquam ædepol me viuum quisquam in crastinum prospiciet diem.

Nam mihi iam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, vt homines mortuum me dicant fame.

ACTVS V.

STICHVS.

MOre hoc fit, atque stultè, mea sententia,
Si quem hominem expectant, cum solent prouisere,
Qui hercle illa caussa nihilo citius venit.
Idem ego nunc facio, qui prouiso Sagarinum,
Qui nihilo citius venit tamen hac gratia.
Iam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit,
Cadum modò hinc à me huc cum vino transferam,
Postea accumbam, quia sensim extabescit dies.

SAGARINVS, STICHVS, serui duo.

SAluete Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria, te video libens.
Sed amica mea & conserua quid agat Stephanium,
Cura est, vt valeat. nam Sticho mandaueram
Salutem vt nunciaret, atque ei vt diceret
Me hodie venturum, vt cœnam coqueret tempori.
Sed Stichus est hic quidem. ST. *fecisti here facetias,*
Cum hoc donauisti dono tuum seruum Stichum.
Pro Di immortales, quot ego voluptates fero?
Quot risiones, quot iocos, quot sauia,
Saltationes, blanditias, prothymias?
SA. *Stiche.* ST. *hem.* SA. *quid fit?* ST. *euge Sagarine lepidissime.*
Fero conuiuam Dionysium mihi & tibi.
Namque ædepol cœna dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est conuiuium.
Ibi noster cœnat cum vxore adeò & Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum'st.
SA. *Quis somniauit aurum?* ST. *quid id ad te attinet?*
Proin tu lauare propera. SA. *lautus sum.* ST. *optime,*
Sequere ergo hac me intrò, ego verò sequor.
ST. *Volo eluamus hodie. peregrina omnia*
Relinque: Athenas nunc colamus: sequere me.
SA. *Sequor, & domum redeundi principium placet,*
Bona cœna strenuáque obuiam accessit mihi.

STEPHANIVM ancilla.

MIrum videri nemini vestrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: faciam vos certiores.
Domo dudum sum huc accersita quoniam nunciatum est,
Illorum venturos viros. ibi festinauimus omnes,
Lectis sternendis studuimus, munditiisq; apparandis.
Inter illud tamen negocium meis curaui amicis,
Sticho & conseruo Sagarino meo, cœna cocta vt esset.
Stichus obsonatus est, cæterum ego curando id allegaui.
Nūc ibo hinc, & amicos meos curabo hic aduenietes.

SAGARINVS, STICHVS, serui.

SA. *AGite, ite foras, ferte pompam, cado te præficio Stiche.*
Omnibus modis tentare certum'st nostrum hodie conuiuium.
Ita me di ament, lepidè accipiemur, cum hoc recipiamur in loco.
Quisquis prætererat, comme[?]tatum volo vocari. ST. *conuenit,*
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo. nam hinc quidem
Hodie polluctura, præter nos iam dabitur nemini.
Nosmet inter nos ministremus Monotrophæ. hoc conuiuium est
Pro opibus nostris, satis commodulè, nucibus, fabulis, ficulis,
Oleæ interrupto lupillo, comminuto crustulo.
Sat est seruo homini, modestè melius facere sumptum, quàm ampliter.
Suum quemque decet, quibus diuitiæ domi sunt, scaphiis, & cantharis,
Batiolis bibunt, nos nostro Samiolo poterio
Tamen viuimus, nos tamen efficimus pro opibus nostra mœnia.
SA. *Amicæ vter vtrubi accumbamus?* ST. *abi tu sanè superior,*
Atque adeò vt tu scire possis. factum ego hoc tecum diuido.
Vide vtram tibi libet etiamnum capere, cape prouinciam.
SA. *Quid istuc est prouinciæ?* ST. *vtrum fontali an libero,*
Imperium te inhibere mauis. SA. *nimiò liquidò liberò,*
Sed amica mea & tua dum comit, dumque se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. Strategum te facio huic conuiuio.
ST. *Nimium lepidè in mentem venit: potius in subsellio*
Cynice accipiemur, quàm in lectis. SA. *imò enim hic magis est dulcius.*
Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide quos cyathos hos bibimus? ST. *tot, quot digiti sunt tibi in manu.*
Cantio est Græca ἢ πέντε πῖν', ἢ τρία πῖν', ἢ μὴ τέτταρα.
Tibi propino decumia fonte. tibi tute inde si sapis.
SA. *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium,*
Bibe, si bibis. ST. *non mora erit apud nos.* SA. *ædepol conuiui sat est,*
Modò nostra huc amica accedat: id abest, aliud nihil abest.
Lepidi hoc actum est, tibi propino cantharum, vinum tu habes.
ST. *Nimis vellem aliquid pulpamenti.* SA. *si horum quæ assunt pœnitet,*
Nihil est. tene aquam. S. *melius dicis, nihil moror cuppedia.*
Bibe tibicen, age, si quid agis, bibendum hercle hoc est, ne nega.

Quid

Quid hoc fastidis? quod faciundum vides esse tibi? quin bibis?
Age, si quid agis, accipe inquam, non hoc impendes publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
S. Vbi illic biberis, vel seruato meum modum vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere nulli, relerimus postea:
Nanq; aedepol, quamuis de subito vel cadus, verti potest.
S. Quid agitur, quanquam grauatus fuisti, non nocuit tamen.
Age tibicen quando bibisti, refer ad labia tibias,
Sufla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.
Age dum Stiche vter demutassit, poculo multabitur.
S. Bonum ius dicis: impetrare oportet, quia aequum postulas.
Age ergo obserua, si peccassis multam hic retibo illico.
S. Optimum atq; aequissimum oras. S. hem tibi hoc primum omnium.
Haec facetia 'st, amare inter se riuales duos:
Vno cantharo potare, & vnum scortum ducere.
Hoc memorabili 'st, ego tu sum, tu es ego, vnanimi sumus,
Vnam amicam amamus ambo: mecum vbi est, tecum est tamen.
Tecum autem mihi est, mecum autem ibi est: neuter alteri inuidet:
S. Ohe iam satis nolo obcaedes catuli vt ludum nunc volo,
Vin' amicam huc euocemus? ea saltabit? S. censeo.
S. mea suauis, amabilis, amoena Stephanium ad amores tuos
Foras egredere, satis mihi pulcra es. S. at enim pulcerrima.
S. Fac nos halaros hilariores, opera atq; aduentu tuo.
Peregrè aduenientes te expetimus Stephanissium mel meum.
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

STEPHANIVM ancilla, & eidem.

Morem vobis geram meae deliciae, nam ita me Venus amoena amet,
Vt ego hic iamdudum exissem simitu vobiscum foras,
Nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre:
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est, infecta est tamen.
Nimiò q; sibi mulier meretrix repperit odium ocius.
Sua immundicia, quam in perpetuum vt placeat mundicia sua.
S. Nimium lepide fabulata est. S. Veneris mera est oratio,
Sagarine. S. quid est? S. totus doleo. S. totus? tanto miserior.
STE. Vtrubi accumbo? S. vtrubi tu vis? S. cum ambobus volo, nam ambos amo.
S. Vapulat peculium, actum est, fugit hoc libertas caput.
STE. Date mihi locum, vbi accumbam, amabo siquidem placeo, tum mihi
Cupio cum vtroque mihi esse bene. ST. dispereo. SA. quid ais? ST. quid ego?
S. Ita me di ament, nunquam enim fiet hodie, haec quin saltet tamen.
Age mulsa mea, suauitudo, salta, saltabo ego simul.
S. Nunquam aedepol me istoc vinces, quin ego ibidem pruriam.
STE. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat, tibicini.
ST. Et quidem nobis. S. tene tibicen primùm postidea loci.
Si hoc eduxeris, proinde vt cõsuetus antehac celeriter
Lepidam & suauem cantionem aliquam occipito cinaedicam,
Vbi perpruriscamus vsq; ex unguiculis, inde huc aquam.

EIDEM duo.

S. Tene tu hoc educe, dupliciter placuit potio,
Nunc minus grauate iam accipit, tene tu interim,
Meus ocellus, da mihi suauium, dum illic bibit.
Prostibili est autem stantem stanti suauium.
Date amicum amicae. euge euge sic furi datur.
Quid igitur quanquam grauatus, non nocuit tamen.
Age iam infla buccas. S. nunc iam aliquid suauiter.
Redde cantionem, veteri pro vino, nouam.

EIDEM.

S. Qui Ionicus aut cinaedicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me prouocato
Fac tu hoc modo. ST. at tu hoc modo. S babae. ST. tatae. S. papae. ST. pax.
S. Nunc pariter amabo omnis voco cinaedos contrà.
Satis esse nobis non magis potis est, quàm fungo imber.
Intrò hinc abeamus. nunc iam saltatum satis pro vino 'st.
Vos spectatores plaudite, atq; ite ad nos comessatum.

TRINVMMVS.

DRAMATIS PERSONAE.

LVXVRIA.
INOPIA.
MEGARONIDES senex.
CALLICLES senex.
LYSITELES adolescens.
PHILTO senex.
LESBONICVS adolescens.
STASIMVS seruos.
CHARMIDES senex.
SYCOPHANTA.

ARGVMENTVM.

THESAVRVM abiens peregrè Charmides,
Remque omnem animo Callicli mandat suo:
Istoc absente malè rem perdit filius.
Nam & ædis vendit, has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur.
Minus quo cum inuidia ei des dotem Callicles,
Mandat qui dicat aurum ferre sese à patre.
Vt venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex vt rediit, cuius nubunt liberi.

PROLOGVS.

LVXVRIA & INOPIA.

L. *SEquere mea gnata, vt munus fungaris tuum.*
I. *Sequor, sed finem fore quem dicam, nescio.*
L. *Adest, hem illæ sunt ædes, i intrò nunc iam.*
Nunc ne quis erret vostrûm, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittis.
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc
Huc quæ abiit intrò, dicam si animum aduortitis.
Primum mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit.
Tum hanc mihi gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquar.
Adolescens quidam est, qui habitat in hisce ædibus:
Is rem paternam me adiutrice perdidit,
Quoniam ei qui me aleret, nihil video esse reliqui.
Dedi meam gnatam, quicum ætatem exigat.
Sed de argumento ne expectetis fabulæ.
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græcè est Thesauro fabulæ.
Philemo scripsit, Plautus vertit barbarè,
Nomen Trinummo fecit, nunc hoc vos rogat,
Vt liceat possidere hunc nomen fabulam.
Tantum est, valete, adeste cum silentio.

ACTVS I.

MEGARONIDES senex.

AMicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: verùm in ætate vtile
Et conducibile: nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Inuitus ni me id inuiset, vt faciam, fides.
Nam hic nimium morbus mores inuasit bonos:
Ita plerique omnis iam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali:
Quasi herba irrigua succreuerunt vberrimè.
Neq; quicquam hic vile nunc est, nisi mores mali,
Eorum licet iam messem metere maximam,
Nimioq; hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt, pars hominum, quàm id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ
Quæ in rebus multis obstant, odiosæq; sunt,
Remoramq; faciunt rei priuatæ & publicæ.

CALLICLES, MEGARONIDES senes duo.

C. *LArem corona nostrum decorari volo.*
Vxor venerare, vt nobis hæc habitatio
Bona, fausta, felix, fortunataq; eueniat,
Teq; vt quamprimum possim, videam emortuam.
M. *Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer,*
Qui admisit in se culpam castigabilem.
Aggrediar hominem C. *cuia vox propè me sonat?*
M. *Tui beneuolentis, si ita es, vt ego volo:*
Sin aliter es, inimici atq; irati tibi.
C. *O amice salue, atq; æqualis mihi: vt vales*
Megaronides? M. *& tu edepol salue Callicles.*
Valen'? valuistin'? C. *valeo, & valui rectius.*
M. *Quid agit tua vxor? vt valet?* C. *plusquam ego volo.*
M. *Bene hercle est, illam tibi bene valere & viuere.*
C. *Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.*
M. *Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.*
C. *Eho tua vxor quid agit?* M. *immortalis est.*
Viuit, victuraq; est. C. *bene hercle nuncias,*
Deosq; oro, vt vitæ tuæ superstes suppetat.
M. *Dum quidem hercle tecum nupta sit.* C. *sanè velim.*
M. *Vin' commutemus, tuam ego ducam, & tu meam?*
C. *Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.*
M. *Nunquam tu, credo, mihi imprudenti obrepseris.*
C. *Ne tu hercle sæxo haud scies quam rem egeris.*
M. *Habeas vt nactus: nota mala, res optuma'st.*

Nam

Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam nesciam.
Ædepol proinde vt bene viuitur, diu viuitur.
Sed hoc animum aduorte, atq; aufer ridicularias:
Nam ego dedita opera huc ad te aduenio. C. *quid venis?*
ME. *Malis te vt verbis multis multum obiurgitem.*
C. *Men'?* ME. *num quis est hic alius præter me atque te?*
C. *Nemo est, quid igitur?* ME. *rogitas? téne obiurgitem?*
Nisi tute mihi me censes dicturum male:
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
Sin immutare vis ingenium moribus,
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos seruas, ast captas nouos,
Omnibus amicis morbum tu incuties grauem,
Vt te videre audiréque ægroti sient.
C. *Quid in mentem venit tibi istæc dicta dicere?*
ME. *Quia omnis bonos bonásq; accurare addecet,*
Suspicionem, & culpam vt ab se segregent.
C. *Non potest vtrunq; fieri.* ME. *quapropter?* C. *rogas?*
Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori,
Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer,
Ioui coronam de capite e Capitolio
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen lubeat suspicarier,
Qui tu id prohibere me potes ne suspicer?
Sed istud negotij scire cupio, quicquid est.
ME. *Haben' tu amicum aut familiarem quempiam*
Cui pectus sapiat? C. *ædepol haud dicam dolo,*
Sicut quos scio esse amicos, sunt quos suspicer,
Quorum ingenia atque animos non possum noscere
Ad amici partem, an ad inimici perueniat.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissimus,
Si quid scis me fecisse inscitè aut improbè,
Si id non accusas, tu ipse obiurgandus es, scio.
ME. *Etsi alia huc causa ad te adueni, æquùm postulas.*
C. *Expecto si quid dicas.* ME. *primùm dum omnium.*
Male dictitatur tibi vulgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant ciues tui.
Tum autem sunt alij, qui te volturium vocant.
Hostisne, an ciuis comedis, parui pendere.
Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.
C. *Est, atque non est mihi in manu Megaronides.*
Quin dicant, non est: meritò vt ne dicant, id est.
ME. *Fuitne hic tibi amicus Charmides?* C. *est, & fuit.*
Id ita esse vt credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic eius rem confregit filius,
Videtq; ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suámque filiam esse adultam virginem,
Simul eius matrem, suámq; vxorem mortuam,
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi commendauit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
Hic, si mihi inimicus esset, credo haud crederet.
ME. *Quid tu? adolescentem, quem esse corruptum vides,*
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si qui probiorem facere posses: non uti
In eandem tute accederes infamiam,
Malúmne vt eius cum tuo misceres malo.
C. *Quid feci?* ME. *quod homo nequam.* C. *non istuc meum est.*
ME. *Emistin' de adolescente has ædes? quid taces?*
Vbi nunc tute habitas? C. *emi, atq; argentum dedi.*
Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.
ME. *Dedisti argentum?* C. *factum, neq; facti piget.*
ME. *Ædepol fidei adolescentem mandatum malæ.*
Dedistine hoc pacto ei gladium qui se occideret?
Qui secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adolescenti, animi impoti,
Qui exædificaret suam incohatam ignauiam?
C. *Non ego illi argentum redderem?* ME. *non redderes,*
Neq; de illo quicquã neque emeres, neque venderes.
Nec qui deterior esset, faceres copiam.
Inconciliastin' eum, qui mandatu'st tibi?
Illum qui mandauit, eum exturbasti ex ædibus?
Ædepol mandatum pulcrè, & curatum probè.
Crede huic tutè suam iam meliùs rem gesseris.
C. *Subigis maledictis me tuis Megaronides*
Nouo modo adeò, vt quod meæ concreditum est
Taciturnitati clàm, fidei & fiduciæ,
Ne enunciarem cuiquam, neu facerem palàm,
Vbi mihi necesse sit iam id tibi concredere.
ME. *Mihi quod credideris, sumes, vbi posiueris.*
C. *Circumspice dum te, ne quis adsit arbiter*
Nobis, & quæso identidem circumspice.
ME. *Ausculto, si quid dicas.* C. *si taceas, loquar.*
Quoniam hinc est profectus peregrè Charmides,
Thesaurum mihi demonstrauit in hisce ædibus,
Hic in conclaui quodam, sed circumspice.
ME. *Nemo est.* C. *nummorum Philippeûm ad tria millia.*
Id solus solum per amicitiam & per fidem,
Flens me obsecrauit, suo ne gnato crederem,
Néue cuiquam, vnde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc saluus reuenit, reddam suum sibi:
Si quid eo fuerit, certè illius filiæ,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem vnde dem,
Vt eam in se dignam conditionem collocem.
ME. *Proh di immortales, verbis paucis quàm citò*
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed vt occepisti, perge porrò proloqui.
C. *Quid tibi ego dicam? qui illius sapientiam*
Et meam fidelitatem & celata omnia
Penè ille ignauus funditus pessum dedit?
ME. *Qui dum?* C. *quia rure dum sum ego vnos sex dies.*
Me absente, atque insciente, inconsulto meo,
Ædes venales hasce inscribit literis.
ME. *Adesurinit magis, & inhiauit acrius*
Lupus obseruauit: dum dormitarent canes.
Gregem vniuersum voluit totum auortere.
C. *Fecisset ædepol, ni hæc præsensisset canes.*

Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere? face sciam.
Vtrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Aduersum quàm eius me obsecrauisset pater:
An ego alium dominum paterer fieri ædibus,
Qui emisset? eius essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi
Thesauri caussa, vt saluum amico traderem.
Neque adeò hasce emi mihi, nec vsuræ meæ.
Illi redemi rursum, à me argentum dedi.
Hæc sunt, seu rectè, seu peruorse facta sunt.
Egomet fecisse confiteor Megaronides.
Hem mea malefacta, hem meam auaritiam tibi,
Hascine me propter res maledicta differunt?
MI. Pausa, vicisti castigatorem tuum,
Occlusti linguam, nihil est qui respondeam.
C. Nunc ego te quæso vt me opera & consilio iuues,
Communicesque hanc mecum meam prouinciam.
ME. Polliceor operam. C. ergo vbi eris paulò post? ME. domi.
C. Nunquid vis? ME. cures tuam fidem. C. fit sedulò.
M. Sed quid ais? C. quid vis? M. vbi nunc adolescens habet?
C. Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.
M. Istuc volebam scire. i sane nunc iam
Sed quid ais? C. quid? M. nunc virgo nempe apud te est. C. ita est.
Iuxtàque eam curo cum mea. M. rectè facis.
C. Nũ quid prius, quàm ab eo me rogaturus? M. vale.
Nihil est profectò stultius neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quàm vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.
Atq; egomet me adeò cum illis vnà ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui,
Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem rex reginæ dixerit,
Sciunt: quod Iuno fabulata est cum Ioue,
Quæ neq; futura, neque facta sunt, tamen ij sciunt.
Falsan' an vera laudent, culpent, quem velint.
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, sciant.
Omnes mortalis hunc aiebant Calliclem
Indignum ciuitate hac esse, viuere:
Bonis qui hunc adolescentem euertisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius,
Prosilui amicum castigatum noxium.
Quòd si exquiratur vsque ab stirpe autoritas.
Vnde quicquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigerator iure fiet cum damno & malo.
Hæc ita si fiat, publico fiat bono:
Pauci sint faxim, quid sciant, quod nesciunt,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

ACTVS II.

LYSITELES adolescens.

MVltas res simitu in meo corde verso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor, egomet me concoquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus, hinc est, sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum est, vtram potius harum mihi artem expetessam.
Vtrum ætati agundæ arbitrer firmiorem amori meo an rei
Obsequi potius par fiet, vtra in parte plus voluptatis sit vitæ,
Ad ætatem agundam. de hac re mihi satis haud liquet, nisi hoc
Sic faciam opinor, vtramque rem simul exputem, iudex sim,
Reúsque ad eam rem, ita faciam, ita placet, omnium primum
Amoris artis eloquar, quemadmodum expediant, nunquam
Amor quenquam nisi cupidum hominem postulat se in plagas
Conijcere: eos cupit, eos consectatur, subdolè blanditur, ab re
Consulit, blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, auarus,
Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo quod amat,
Quam extemplò sauiis sagittatis percussus est, illicò res foras
Labitur, liquitur. da mihi hoc mel meum, si me amas, sodes,
Ibi ille cuculus, ocelle mi, fiat & istuc: & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit. iam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiã quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumpti, nox datur, ducitur familia tota.
Vestispicæ vnctor, auri custos, flabellifera, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuncij, renuncij, raptores panis, & peni.
Fit ipse, dum illis comis est inops amator. hæc ego cum ago,
Cum meo animo & recolo, vbi qui eget, quàm precij sit parui, apage te.
Amor non places, nihil te vtor, quanquam illud est dulce esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis quo ægrè sit, fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se à suo conuictu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. mille modis amor ignorandu'st.
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amore
Præcipitauit, peius perit, quam si saxo saliat. apage sis amor
Tuas res tibi habe. amor, mihi amicus ne fuas vnquam: sunt tamen
Quos miseros maleque habeas, quos tibi obnoxios (fecisti.

Certum'st ad frugem applicare animum, quanquam ibi animo
Labos grandis capitur, boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam, & gratiam, hoc probis precium'st: eò mihi magis lubet
Cum probis potius, quàm cum improbis viuere vanidicis.

PHILTO senex, LYSITELES adolescens.

P. *Quò illic homo foràs se penetrauit ex ædibus?* L. *pater assum.*
Impera quod vis, neq; tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. P. *feceris par tuis cæteris factis patrem*
Tuum si percoles, per pietatem. nolo ego cum improbis te viris
Gnate mi, neq; in via, neq; in foro vllum sermonem exequi.
Noui ego hoc seculum moribus quibus sit. malus bonum, malum
Esse volt, vt sit sui similis. turbant, miscent mores mali, rapax,
Auarus, inuidus, sacrum prophanum, publicum priuatum habent,
Hiulca gens. hæc ego doleo, hæc sunt quæ me excruciant,
Hæc dies noctesq; tibi canto vt caueas: quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant.
Cætera, rape, trahe, fuge late. lacrumas hæc mihi, cùm video,
Eliciunt: quia ego ad hoc genus hominum duraui. quin prius
Me ad pluris penetraui? nam hi mores maiorum laudant,
Eosdem lutilant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio, neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo & moribus viuito
Antiquis: quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror facetos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.
Hæc tibi si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
L. *Semper ego vsq; ad hanc ætatem ab ineunte adolescentia,*
Tuis seruiui seruitutem imperiis & præceptis pater,
Pro ingenio ego me liberum esse ratus sum, pro imperio tuo,
Meum animum tibi seruitutem seruire, æquũ censui
P. *Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,*
Vtrum id ne esse mauelit, vt eum animus æquum censeat:
An ita potius, vt parentis eum esse & cognati velint.
Si animus hominem perpulit, actum est, animo seruiuit, non sibi.
Si ipse animum perpulit, dum viuit, victor victorem cluet:
Tu si animum vicisti, potius, quam animus te, est quòd gaudeas.
Nimio satius est vt opu'st, te ita esse, quàm vt animo lubet.
Qui animum vincunt, quàm quos animus, semper probiores cluent.
L. *Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,*
Ne penetrarem me vsquam, vbi esset damni conciliabulum,
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem pater pärerem, parsi sedulò.
Sarta tecta tua præcepta vsq; habui, mea modestia.
P. *Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.*
Mihi quidem ætas acta est fermè, tua istuc refert maximè.
IS PROBVS *est, quem non pœnitet quàm probus sit, & frugi bonæ.*
Benefacta benefactis aliis pertegito ne perpluant.
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.
L. *Ob eam rem hæc pater autumaui, quia res quædam'st quam volo*
Ego me abs te exorare. P. *quid id est? veniam iam dare gestio.*
L. *Adolescenti huic genere summo amico, atq; æquali meo,*
Minus qui cautè & cogitatè suam rem tractauit pater,
Bene volo ego illi facere, si tu non abnuis. P. *nempe de tuo.*
L. *De meo, nam quod tuum'st, meum'st, omne meum est autem tuum.*
P. *Quid ais, egétne?* L. *eget.* P. *habuitne rem?* L. *habuit.* P. *qui eam perdidit?*
Publicisne affinis fuit, an maritumis negociis?
Mercaturámne, an venales habuit, vbi rem perdidit?
L. *Nihil istorum.* P. *quid igitur?* L. *per comitatem ædepol pater,*
Præterea aliquantum animi causa in deliciis disperdidit.
P. *Ædepol hominem prædicatum fermè familiariter,*
Qui quidem nunquam per virtutem rem confregit, atq; egit.
Nihil moror eum tibi esse amicum, cum eiusmodi virtutibus.
L. *Quia sine omni malitia est, tolerare eius egestatem volo.*
P. *De mendico malè meretur qui ei dat quod edat, aut quod bibat.*
Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.
Non eò hoc dico, quin quæ tu vis, ego velim, & faciam lubens,

Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
Vt ita te aliorum misereat, caue ne tui alios misereat.
L. *Deserere illum, & deiuuare in rebus aduersis pudet.*
P. *Pol pudere quàm pigere præstat, totidem litteris.*
L. *Ædepol deûm virtute dicam pater, & maiorum, & tua,*
Multa bona bene parta habemus. bene si amico feceris,
Ne pigeat fecisse: at potius pudeat, si non feceris.
P. *De magnis diuitiis si quid demas, plus fit, an minus?*
L. *Minus pater, sed ciui immunifico scis quid cantari solet?*
Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, habeas malum:
Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.
P. *Scio equidem istuc ita solere fieri. verùm gnate mi,*
Is est immunis, cui nihil est qui munus fungatur suum.
L. *Deûm virtute habemus, & qui nosmet vtamur pater,*
Et aliis qui comitati simus beneuolentibus.
P. *Non ædepol tibi pernegare possum quicquam quod velis.*
Cuius egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.
L. *Lesbonico huic adolescenti Charmidæ filio,*
Qui illic habitat P. *qui comedit quod fuit, quod non fuit?*
L. *Ne opprobra pater: multa eueniunt homini, quæ vult, quæ non vult.*
P. *Age dum eloquere, quid dare illi nunc vis?* L. *nihil quicquam pater.*
Sapientiæ ætas condimentum est, sapiens ætati cibus est.
P. *Mentire ædepol gnate, atq; id nunc facis haud consuetudine.*
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eòne multa quæ neuolt eueniunt nisi fictor malus est.
Multa est opera opus fictura, qui se fictorem probum
Vitæ esse agendæ expetit. L. *sed hic admodum adolescentulus.*
P. *Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia.*
L. *Tu modò ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.*
P. *An eo egestatem eius tolerabis, si quid ab illo acceperis?*
L. *Eo pater.* P. *pol ego istam volo me rationem edoceas?* L. *licet.*
Scin' tu illum quo genere gnatus sit? P. *scio apprimè probo.*
L. *Soror illi est adulta virgo grandis, eam cupio pater*
Ducere vxorem. P. *sine dote?* L. *sine dote.* P. *vxorem?* L. *ita.*
Tua re salua, hoc pacto ab illo inibis summã gratiã.
Neq; commodius vllo pacto ei poteris auxiliarier.
A. *Ego indotatam te vxorem vt patiar?* L. *patiundum est pater,*
Et eo pacto addideris nostræ lepidã famam familiæ,
P. *Multa ego possum docta dicta & quamuis facunde loqui,*
Historiam veterem atq; antiquam hæc mea senectus sustinet.
Verùm ego quando te & amicitiam & gratiam in nostram domum
Video allicere, & si aduersatus tibi fui, istac iudico:
Tibi permitto, posce, duce. L. *di te seruassint mihi.*
Sed adde ad istam gratiam vnum. P. *quid id est autem vnum?* L. *eloquar,*
Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. P. *eccere.*
L. *Nimio citius transiges, firmum omne erit, quod tu egeris.*
Grauius erit tuum vnum verbum ad eam rem, quàm centum mea.
P. *Ecce autem in benignitate hoc repperi negocium.*
Dabitur opera. L. *lepidus viuis. hæ sunt ædes, hic habet.*
Lesbonico est nomẽ age, rẽ cura, ego te opperiar domi.

PHILTO senex.

NOn optuma hæc sunt, neq; ego vt æquũ censeo:
Verùm meliora sunt, quàm quæ deterruma.
Sed hoc vnum consolatur me atq; animum meum.
Quia qui nihil aliud, nisi quod sibi placet,
Consulit, aduorsum filium, nugas agit,
Miser ex animo fit, factius nihilo facit:
Suæ senectuti is acriorem hyemem parat,
Cum illanc importunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes quò ibam commode,
Ipse exit Lesbonicus cum seruo foras.

LESBONICVS adulescens, STASIMVS, PHILTO senex.

MIn⁹ quindecim dies sunt, cùm pro hisce ædib⁹
Minas quadraginta accepisti à Callicle.
Estne hoc quod dico Stasime? S. cùm considero,
Meminisse videor fieri. L. *quid factum est eo?*
S. *Comessum, expotum, exutum, elotum in balneis,*
Piscator, pistor abstulit, lanij, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes, confit citò,
Quàm si tu obiicies formicis papauerem.
L. *Minus hercle in hisce rebus sumptũ est sex minis.*
S. *Quid quod dedisti scortis?* L. *ibidem vnà traho.*
S. *Quid quod ego defraudaui?* L. *hem ista ratio maxuma est.*
S. *Non tibi illud apparere, si sumas potest:*
Nisi tu immortale rere esse argentum tibi.
Serò atq; stultè prius quod cautum oportuit.
Postquam comedis rem, post rationem putas.
L. *Nequaquam argenti ratio comparet tamen.*
S. *Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται*
Minas quadraginta accepisti à Callicle.
Et ille ædis abs te accepit mancipio. L. *admodum.*

P. *Pol*

P. Pol opinor affinis noster ædes vendidit.
Pater cùm peregrè veniet, in porta est locus,
Nisi fortè in ventrem filio correpserit.
ST. Trapezitæ mille drachumarum Olympicûm,
Quas de ratione debuisti, redditæ.
LE. Nempe quas spopondi. ST. imò quas dependi, inquito.
Qua sponsione pronuper tu exactus es,
Pro illo adolescente, quem tu aiebas esse diuitem.
LE. Factum. ST. vt quidem illud perierit. L. factum id quoque est,
Nam nunc eum vidi miserum, & me eius miseritum'st.
ST. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.
PH. Tempus adeundi est. LE. Estne hic Philto qui aduenit?
Is hercle est ipsus. ST. ædepol næ ego istum velim
Meum fieri seruum cum suo peculio.
PH. Herum atq; seruum plurimum Philto iubet
Saluere, Lesbonicum & Stasimum. L. di duint
Tibi Philto quæcunque optes, quid agit filius?
PH. Bene vult tibi. L. Ædepol mutuum mecum facit.
ST. Neque illud verbum'st, bene vult, nisi qui benefacit.
Ego quoque volo esse liber, nequicquam volo,
Hic postulet frugi esse, nugas postulet.
PH. Meus gnatus me ad te misit, inter se atq; vos
Affinitatem vt conciliarem & gratiam.
Tuam vult sororem ducere vxorem, & mihi
Sententia eadem'st, & volo. LE. haud nosco tuum,
Bonis tuis rebus meas res irrides malas.
PH. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Iuppiter,
Neq; te derisum veni, neq; dignum puto.
Verùm hoc, vt dixi, meus orauit filius,
Vt tuam sororem poscerem vxorem sibi.
LE. Mearum rerum me nouisse æquum'st ordinem,
Cum vestris nostra non est æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.
ST. Satin' tu sanus mentis, aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inuentum intelligo.
LE. Abin' hinc dierecte? ST. si hercle ire occipiam, vetes.
LE. Nisi quid me aliud vis Philto, respondi tibi.
PH. Benigniorem Lesbonice te mihi,
Quàm nunc experior esse, confido fore,
Nam & stultè facere, & stultè fabularier.
Vtrunque Lesbonice in ætate haud bonum'st.
ST. Verum hercle hic dicit. LE. oculum ego tibi effodiam,
Si verbum addideris. S. hercle quin dicam tamen:
Nam si sic non licebit, luscus dixero.
PH. Ita tu nunc dicis non esse æquiparabiles
Vestras cum nostris factiones atque opes?
LE. Dico. PH. quid tunc? si in ædem ad cœnam veneris,
Atq; ibi opulentus tibi par fortè vt venerit,
Apposita sit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congestæ sint epulæ à clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi, congestum siet,
Edásne, an incœnatus cum opulento accubes?
LE. Edim, nisi ille vetet. ST. at pol ego etiamsi vetet,
Edim atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat præripiam potissimum,
Neq; illi concedam quicquam de vita mea.
Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur.
PH. Rem fabulare. ST. non tibi dicam dolo.
Decedam ego illi de via, de semita,
De honore populi: verùm quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc longè, nisi me pugnis vicerit.
Cœna hæc annona est, sine sacris hæreditas.
PH. Semper tu hoc facito Lesbonici cogites,
Id optumum esse, tute vti sis optumus.
Si id nequeas, saltem vt optumis sis proximus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,
Dare atque accipere Lesbonice te volo.
Dei diuites sunt, deos decet opulentia
Et factiones: verùm nos homunculi
Salillum animæ, qui cùm extemplò amisimus,
Æque mendicus atq; ille opulentissimus
Censetur censu ad Acheruntem mortuus.
ST. Mirum ni tu illuc tecum diuitias feras,
Vbi mortuus sis, ita sis vt nomen cluet.
PH. Nunc vt scias hic factiones atq; opes
Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio,
Quæ res bene vortat, habeon' pactam? quid taces?
S. Proh di immortales, conditionem quoiusmodi?
PH. Quin fabulare, di bene vortant, spondeo.
ST. Eheu vbi vsus nihil erat: dicto, spondeo
Dicebat: nunc hic quom opus est, non quit dicere.
LE. Cùm affinitate vestra me arbitramini
Dignum, habeo vobis Philto magnam gratiam,
Sed etsi hercle grauiter cecidit stultitia mea
Philto, est ager sub vrbe hic nobis, eum dabo
Dotem sorori. nam is de stultitia mea
Solus superstes præ vitam reliquus.
P. Profectò dotem nihil moror. L. certum'st dare.
ST. Nostrámne nutricem here, quæ nos educat,
Abalienare à nobis? caue sis feceris.
Quid edemus nosmet postea? L. etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam? S. planè perijmus.
Nisi quid ego comminiscor. Philto te volo.
PH. Si quid vis Stasime. S. huc concede aliquantum. P. licet.
S. Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,
Neue alius quisquam. PH. crede audacter quid lubet.
ST. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum siris vnquam fieri, neque gnati tui,
Ei res argumentum dicam. PH. audire ædepol lubet.
ST. Primum omnium olim terra cùm proscinditur,
In quinto quoq; sulco moriuntur boues.

PH. Apage. ST. Acherontis hostium in nostro'st agro.
Tum vinum prius quam coctum'st, pendet putidum.
L. Consuadet homini credo, etsi scelestus est.
At mihi infidelis non est. S. audi cætera.
Post id frumenti quom alibi messis maxima'st.
Tribus tantis illi minus redit, quàm obseueris.
PH. Hem istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interficier.
S. Neq; vnquam quisquam est cuius ille ager fuit,
Quin pessumè ei res vorterit, cuium fuit.
Alij exulatum abierunt, alij emortui,
Alij se suspendêre. hem nunc, hic cuius est,
Vt ad incitas redactus? PH. apage à me istum agrum.
S. Magis apage dicas, si omnia à me audiueris.
Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur angina hic acerruma.
Oues scabræ sunt, tam glabræ, hem, quàm hæc est manus.
Tum autem Syrorum genus, quod patientissimum est
Hominum, nemo extat, qui ibi sex menses vixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.
PH. Credo ego istuc Stasime ita esse, sed campans genus,
Multo Syrorum iam anteit patientia,
Sed iste est ager profectò, vt te audiui loqui,
Malos in quem omnes publicè mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quò cuncti qui ætatem egerunt caste suam,
Conueniant: contrà istoc detrudi maleficos
Æquum videtur, qui quidem istius sit modi.
S. Hospitium est calamitatis, quid verbis opu'st?
Quamuis malam rem quærens, illic reperias.
P. At tu hercle & ibi & alibi. S. caue sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc. P. dixisti arcano satis.
S. Quin hic quidem cupit illum ab se alienarier,
Si quidem reperire possiet, cui os sublinat.
PH. Meus quidem hercle nunquam fiet. ST. si sapies quidem
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui:
Nam qui viuamus nihil est, si illum amiserit.
PH. Redeo ad te Lesbonice. LE. dic sodes mihi.
Quid hic locutus tecum? PH. quid censes? homo'st.
Vult fieri liber: verùm quod det, non habet.
LE. Et ego esse locuples, verùm nequicquam volo.
ST. Licitum si velles, nunc quoniam nihil est, non licet.
LE. Quid tecum Stasime? ST. de istoc quod dixisti modò,
Si antea voluisses, esses: nunc serò cupis.
PH. De dote mecum conuenire nihil potes,
Quid tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam sororem filio posco meo.
Quæ res bene vortat, quid nunc etiam consulis?
LE. Quid istuc? quando ita vis, di bene vortant, spondeo.
PH. Nunquam ædepol cuiquam tam expectatus filius
Natus, quàm est illud: spondes natum mihi.
S. Di fortunabunt vestra consilia. P. ita volo.
LE. Sed Stasime abi huc ad meam sororem ad Calliclem.
Dic hoc negocij quomodo actum est. S. ibitur.
LE. Et gratulator meæ sorori. S. scilicet.
PH. I hæc Lesbonice mecum, vt coram nuptijs
Dies constituatur, eadem hæc confirmabimus.
LE. Tu istuc cura quod iussi, iam ego hic ero,
Dic Callicli me vt conueniat. S. quin tu i modò.
LE. De dote vt videat quid opus sit facto. S. i modò.
LE. Nam certum'st sine dote haud dare. ST. quin tu i modò.
LE. Neq; enim illi damno inquam esse patiar. ST. abi modò.
LE. Meam negligentiam. ST. i modò. LE. ô pater,
Æquum videtur quin quod peccarim. S. i modò.
LE. Potissimum mihi id obsit. S. i modò. LE. ô pater
En nunquam aspiciam te? S. i modò, i modò, i modò,
Tandem impetraui abires. di vestram fidem,
Ædepol re gesta pessimè, gesta probè,
Siquidem ager nobis saluus est, etsi admodum
In ambiguo est etiam nunc quid de hac re fuat.
Sed si alienatur, actum'st de collo meo.
Gestandus peregrè clupeus, galea, sarcina,
Effugiet ex vrbe, vbi erunt factæ nuptiæ,
Ibit istac aliquò in maximam malam crucem:
Latrocinatum aut in Asiam, aut Ciliciam
Ibo huc quò mihi imperatum'st, etsi odi hanc domum,
Postquam exturbauit hic nos ex nostris ædibus.

ACTVS III.

CALLICLES senex, STASIMVS seruus.

QVomodo tu istuc Stasime dixisti? nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despondisse? S. hoc modo.
CA. Cui homini despondit? S. Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote. CA. sine dote ille illam in tantas diuitias dabit?
Non credibile dicis. ST. at tu ædepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero. C. quid? S. me nihili pendere.
C. Quamdudum istuc, aut vbi actum'st? S. illico hic ante ostium,
Iam modò, inquit prænestinus. C. tanton' in re perdita,
Quàm in re salua, Lesbonicus factus est frugalior?
S. Atque equidem ipsus vltrò venit Philto oratum filio.
CA. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremo ædepol ego istam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium petam.
ST. Propemodum quid illic festinet sentio, & subolet mihi,
Vt agro euortat Lesbonicum, quando euertit ædibus.

O here Charmide, quàm absente te hic tua res distrahitur tibi?
Vtinam te redisse saluum videam, vt inimicos tuos
Vlciscare, vt mihi vt erga te fui & sum, referas gratiam.
Nimiũ difficile'st reperiri amicum ita vt nomẽ cluet,
Cui tuam cùm rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos conuenit, celeri gradu
Eunt vterque, ille reprehendit hunc priorem pallio,
Haud illi iuxta me astiterunt, huc aliquantum abscessero
Est lubido orationem audire duorum affinium.

LYSITELES, LESBONICVS, STASIMVS.

STa illico, noli aduersari, neq; tu occultassis mihi.
LE. *Potin' vt me ire quò profectus sum, sinas?* L. *si in rem tuam*
Lesbonice esse videatur, gloriæ aut famæ, sinam.
LE. *Quod est facillimum, facis.* L. *quid est?* L. *amico iniuriam.*
L. *Neque meum'st, neque facere didici.* LE. *indoctus quàm docte facis?*
Quid faceres si quis docuisset te, vt sic odio esses mihi?
Qui bene cùm simulas facere mihi te, male facis, male consulis.
L. *Egóne?* LE. *tu ne.* L. *quid male facio?* LE. *quod ego nolo, id cùm facis.*
L. *Tuæ rei bene consulere cupio.* LE. *tu mihi es melior, quàm egomet mihi?*
Sat sapio, satis in rem quæ sint meam ego conspicio mihi.
L. *An id est sapere, vt qui beneficium beneuolente repudies?*
LE. *Nullum beneficium duco esse id, quod cui facias, non placet.*
L. *Scio, ego & sentio ipse quid agam, neque à me officium*
Nec tuis depellor dictis, quin rumori seruiam,
LE. *Quid ais?* L. *nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres.*
Itáne tandem maiores famam tradiderunt tibi tui,
Vt virtute eorum antè parta per flagitium perderes?
Atque honori posterorum tuorum vt vindex fieres:
Tibi patérque auósq; facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti vt difficilis foret,
Culpa maxime & desidia, tuisque stultis moribus
Præoptauisti, amorem tuum vti virtuti præponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? LE. *ah non ita est.*
L. *Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo,*
In foro operam amicis da, haud in lecto amicæ, vt solitus es,
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixè expeto,
Vt tibi sit qui te corrigere possis, ne omnino inopiam
Ciues obiectare possint tibi, quos tu inimicos habes,
LE. *Omnia ego istæc quæ tu dixisti scio, vel exsignauero,*
Vt rem patriam, & gloriam maiorẽ fœdarim meũm.
Sciebam vt esse me deceret, facere non quibam miser.
Ita vi Veneris vinctus, ocio captus in fraudẽ incidi:
Et tibi nunc proinde ac merere, summas habeo gratias.
L. *At operam perire meam sic, & te hæc dicta spernere,*
Perpeti nequeo, simul me piget parum pudere te.
Et postremò nisi me auscultas, atque hoc vt dico facis,
Tute pone te latebis facile, ne inueniat te honor.
In occulto iacebis, cùm te maxime clarum voles.
Pernoui equidem Lesbonice imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi
Pectus obscurasse, atque ipse amoris teneo omnis vias.
Ita est amor, balista vt iacitur, nihil sic celere est, neque volat.
Atque is mores hominum moros & morosos efficit.
Minus placet magis quod suadetur, quod dissuadetur placet.
Cum inopia'st cupias, quando eius copia'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit. ille qui consuadet, vetat.
Insanum'st & malum in hospitium deuorti ad Cupidinem.
Sed te moneo hoc etiam atque etiam vt reputes, quid facere expetas.
Si istuc vt conare facis indicium, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aqua erit cupido, genus qui restringas tuum:
Atque erit si nactus, proinde vt corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques genus qui congliscat tuum.
L. *Facile est inuentu, datur ignis, tametsi ab inimicis petas.*
Sed tu obiurgans me à peccatis rapis deteriorem in viam.
Meam vis sororem tibi dem, suades sine dote, hæc non conuenit,
Me qui abusus sum tantam rem patriam, porrò in diuitiis
Esse, agrúmque habere: egere illam autem, vt me merito oderit:
L. *Numquam erit alienis grauis, qui suis se concinnat leuem.*
Sicut dixi faciam, nolo te iactari diutius.
Tanto meliu'st sororis causa egestatem exequi?
Atque eum agrum me habere quàm te, tua qui toleres mœnia?
L. *Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egestatem leues,*
Sed vt inops infamis ne sim, ne mihi hanc famam differant,

[illegible] meam sororem in concubinatum tibi
[illegible] iidisse magis quàm in matrimonium.
Is me [illegible] bior perhibeatur esse? hæc famileratio
[illegible] me autem collutulet, si sine dote duxeris.
Tibi [illegible] molumentum honoris, mihi quod obiectent [illegible]
L. Quid? te dictatorem censes fore si abs te agrum acceperim?
LE. Neque volo, neque postulo, neque censeo: verùm tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.
L. Scio equidem, te animatus vt sis video. subolet, sentio.
Id agis, vt vbi affinitatem inter nos nostram astrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quicquam hic tibi sit, qui vitam colas,
Effugias ex vrbe inanis profugus, patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis.
Mea opera nunc proterritum te, meáque auaritia autument.
Id me commissurum, vt patiar fieri, ne animum induxeris.
S. Non enim possum quin exclamem, euge, euge Lysiteles
Facile palmam habes hic victus, vicit tua comœdia.
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris, multa abomina.
LE. Quid tibi interpellatio, aut in consilium huc accessio est?
S. Eodem pacto quo huc accessi, abscessero. LE. i hac mecum domum
Lysiteles, ibi de istis rebus plura fabulabimur.
L. Nihil ego in occulto agere soleo: meus vt animus est eloquar,
Si mihi tua soror, vt ego æquum censeo, ita nuptum datur
Sine dote, neque tu hinc abiturus, quod meum erit, id erit tuum.
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eueniat tibi:
Ego amicus nunquam tibi ero alio pacto, sic sententia est.
S. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis Lysiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Stasime restas solus, quid ego nunc agam,
Nisi vti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem
Frumentas iubeam suppingi soccis, non sisti potest,
Video caculam militarem me futurum, aut longius,
Aut aliquem ad regem in saginam herus se coniecerit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia, ibi illum qui meo hero aduersus venerit,
Egomet autem quom extemplò arcum mihi & pharetram & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo, nudius sextus cui talentum mutuum
Dedi, reposcam, vt habeam mecum quod feram viaticum.

MEGARONIDES, CALLICLES, senes.

VT mihi rem narras Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.
C. Namque hercle honeste fieri fermè non potest,
Vt eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, cùm eius rem penes me habeam domi.
M. Parata dos domi'st, nisi expectare vis,
Vt eam sine dote frater nuptum collocet.
Pòst adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas, facere id eius ob amicitiam patris.
Verùm hoc ego vereor ne istæc pollicitatio
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicam te benignum virgini,
Datam tibi dotem: ei quam dares eius à patre.
Ex ea largitari te illi, neque ita vt sit data,
Columen te sistere illi & detraxe autument.
Nunc si operiri vis aduentum Charmidis,
Perlongum'st, huic ducendi interea abscesserit.
C. Nam herclè omnia istæc veniunt in mentem mihi.
M. Vide si hoc vtibile magis atque in rem deputas,
Vt adeam Lesbonicum, edoceam vt res sese habet.
C. Vt ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris, ac lasciuiæ?
Minime minimè hercle verò, nam certò scio
Locum quoque illum omnem vbi situ'st comederit,
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.
ME. Quo pacto ergo agetur? C. clàm dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur, interim
Ab amico aliquo alicunde argentum in dotem rogas.
ME. Potin' est ab amico alicunde exorari? C. potest.
ME. Gerræ, ne tu illud verbum actutum inueneris,
Mihi quidem hercle non est quod dem mutuum.
C. Malim hercle vt verum dicas, quàm vt des mutuum.
ME. Sed vide consilium, si placet. C. quid consili'st?
ME. Scitū, vt ego opinor, consilium inueni. C. quid est?
M. Homo conducatur aliquis iam quantum potest.
Quasi sit peregrinus. C. quid is scit facere postea?
ME. Is homo ornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non vsitata sit,
Falsidicum confidentem. C. quid tum postea?
M. Quasi ad adolescentem à patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nunciet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & viuere,
Et eum rediturum actutum, ferat epistolas
Duas, eas nos consignemus, quasi sint à patre.
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle. C. perge porrò dicere.
ME. Séque aurum ferre virgini dotem à patre
Dicat, patrémque id iussisse aurum tibi dare.
Tenes iam? C. propemodum, atq; ausculto perlubens.
M. Tum tu igitur domum id adolescenti aurū dabis,
Vbi erit locata virgo in matrimonium.
C. Scite hercle sane. M. hoc vbi thesaurum effoderis,

Suspi-

Suspicionem ab adolescente amoueris.
Censebit aurum esse à patre allatum tibi.
Tu de thesauro sumes. C. satis scitè & probè.
Quanquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum nouisse? M. etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem causæ possunt colligi,
Eum quem habuit, perdidit, alium post fecit nouum,
Iam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasq; esse. in huiusmodi negocio
Diem sermone terere, segnities mera'st:
Quamuis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum iam confestim clanculum,
Seruos, ancillas amoue: atque audin? C. quid est?
ME. Vxorem quoq; ipsam hanc rem vt celes face.
CA. Nam pol tacere nunquam quicquam'st quod queas.
ME. Quid nunc stas? quin te hinc amoues, & te mones?
Aperi, depromc inde auri ad hanc rem quod sat est.
Continuò operito denuò, sed clanculum
Sicut præcepi, cunctis exturba ædibus.
CA. Ita faciam. M. at enim nimis longo sermone vtimur,
Diem conficimus, quod iam properato'st opus.
Nihil est de signo quod vereare, me vide.
Lepida est illa causa, vt commemoraui, dicere,
Apud portitores esse inspectas: denique
Dici tempus non vides? quin illum putas
Natura illa, atq; ingenio iamdudum ebriu'st.
Quiduis probare poteris tum quod maximum est
Afferre, non potere hic se dicet. CA. iam sat est.
ME. Ego sycophantam iam conduco de foro
Epistolasq; iam consignabo duas,
Eumq; huc adolescentem meditatum probè
Mittam. CA. eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu istinc age. ME. actum reddam.

ACTVS IV.

CHARMIDES senex.

Salsipotenti & multipotenti Iouis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago & grates, gratiasq; habeo; & fluctibus salsis,
Quos penes mei potestas boni misiq; foret, & meæ vitæ.
Quom suis me ex locis in patriam vrbisq; mœnia reducem faciunt.
Atq; ego Neptune tibi ante alios deos gratias ago, atq; habeo summas.
Nam te omnes, sæuumq; seuerumq; atq; auidis moribus commemorant,
Spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum, contra opera expertus.
Nam pol placido te & clementi meo vsque modo, vt
volui vsus sum, haud alio.
Atque hanc tuam gloriam iam antè auribus acceperam, & nobiles apud homines,
Pauperibus te parcere solitum, diuites damnare atq; domare.
Abi laudo, scis ordine, vt æquum'st,
Tractare homines. hoc dis dignum'st, semper mendicis modesti sint.
Fidus fuisti, infidum esse iterant. nam absque fores te, sat scio in alto
Distraxissent, disq; tulissent satellites tui me miserum fœdè,
Bonaq; omnia, ita vnà mecum passim ceruleos per campos:
Ita iam quasi canes haud secus circumstabant nauem turbines venti,
Imber, fluctusq; atque procellæ infensæ frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præstò.
Apage me sis, deinde hinc certum'st ocio me dare, satis partum habeo,
Quibus ærumnis deluctaui, filio dum diuitias quæro?
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu specieq;
Simul? pol quanquam domum cupio, opperiar hic quam gerat rem.

SYCOPHANTA, CHARMIDES senex.

SY. Huic ego diei nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locaui ad artes nugatorias.
Aduenio ex Seleucia, Macedonia, Asia atq; Arabia,
Quas ego neq; oculis, neque pedibus vnquam vsurpaui meis.
Viden' egestas quid negotij dat homini misero mali?
Qui ego nunc subigor trium nummorum causa, vt has epistolas
Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego qui sit homo nescio,
Neque noui, neque natus necne is fuerit, id solidè scio.
C. Pol hic quidem fungino genere est, capite se totum tegit:
Illyrica facies videtur hominis, eo ornatu aduenit.
SY. Ille qui me conduxit, vbi conduxit, abduxit domum.
Quæ volui, mihi dixit: docuit, & præmonstrauit prius
Quomodo quicque agerem: nunc adeò si quid addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit, ita sum ornatus, argentum hoc facit.
Ipsa ornamenta à Chorago hæc sumpsit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,

Dabo operam, vt me esse ipsum planè sycophantam sentiat.
C. *Quàm magis specto, minus placet mihi hominis facies: mira sunt*
Ni illic homo'st aut dormitator, aut sector zonarius.
Loca contemplat, circumspectat sese, atque ædis noscitat.
Credo ædepol, quò mox furatum veniat, speculatur loca.
Magis lubido'st obseruare quid agat, ei rei operam dabo.
SY. *Has regiones demonstrauit mihi ille conductor meus.*
Apud illas ædis sistendæ mihi sunt sycophantiæ.
Fores pultabo. CH. *ad nostras ædes hic quidem habet rectam viam.*
Hercle opinor mihi aduenienti hac noctu agitandæ sunt vigiliæ.
S. *Aperite hoc, aperite. heus ecquis foribus tutelam gerit?*
CH. *Quid adolescens quæris? quid vis? quid istas pultas?* SY. *heus senex,*
Census coniuratori si recte rationem dedi,
Lesbonicum hic adolescentem quæro, in his regionibus
Vbi habitet, & item alterum ad istanc capitis albitudinem,
Calliclem aiebat vocari, qui has mihi dedit epistolas.
C. *Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit & amicum meum,*
Cui ego liberosq; bonaq; commendaui Calliclem.
S. *Fac me si scis certiorem hisce, homines vt habitent, pater.*
CH. *Quid eos quæris? aut quis es? aut vnde es? aut vnde aduenis?*
S. *Multa simul rogitas, nescio quid expediam potissimum.*
Sin vnum quidquid singillatim & placidè percunctabere,
Et meum nomen, & mea facta, & itinera, ego faxo scias.
C. *Faciam ita vt vis, agedum nomen tuum primum memora mihi.*
S. *Magnum facinus incipis sic petere.* CH. *quid ita?* S. *quia pater,*
Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,
Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perueneris.
C. *Opus facto'st & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas.*
S. *Est minusculum alterum quasi vasculum vinarium.*
C. *Hic homo solidè sycophanta est, quid ais tu adolescens?* S. *quid est?*
C. *Eloquere istis tibi quid homines debent quos tu quæritas?*
S. *Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas*
Lesbonici. CHA. *mihi est amicus, teneo hunc manifestarium.*
Me sibi epistolas dedisse dicit, ludam hominem probe.
S. *Ita vt occœpi si animum aduortas, dicam.* CH. *dabo operam tibi.*
S. *Hanc me iussit Lesbonico suo gnato dare epistolam.*
Et item hanc alteram suo amico Callicli iussit dare.
C. *Mihi quoque ædepol quoniam hic nugatur, contrà nugari lubet.*
Vbi ipse erat? S. *bene rem gerebat.* C. *ergo vbi?* SY. *in Seleucia.*
C. *Ab ipson' istas accepisti?* S. *è manibus dedit mihi ipse in manus.*
CH. *Qua facie est homo?* SY. *sesquipede quidem est quàm tu longior.*
C. *Nouistin' hominem?* S. *ridicule rogitas, quicum vnà cibum*
Capere soleo. CH. *quod est ei nomen?* S. *quod ædepol homini probo.*
CH. *Lubet audire.* SY. *illi ædepol illi illi, væ misero mihi.*
C. *Quid est negotij?* SY. *deuoraui nomen imprudens modò.*
C. *Non places, qui amicos intra dentes conclusos habet.*
S. *Atque etiam modò versabatur mihi in labris primoribus.*
C. *Tempore huic hodie anteueni.* S. *teneor manifesto miser.*
C. *Iamne commentus es nomen?* SY. *deum hercle me atq; hominum pudet.*
C. *Vide homo vt hominem noueris.* S. *tanquam me istuc fieri solet,*
Quod in manu teneas, atque oculis videas, id desideres
Literis recomminiscar. CH. *est principium nomini,*
Callicles? S. *non est.* CH. *Callippus?* S. *non est.* CH. *Callidemides?*
S. *Non est.* CH. *Callinicus?* S. *non est.* C. *Callimarchus.* S. *nil agis*
Neq; adeò ædepol flocci facio, quando egomet memini mei.
CH. *At enim multi Lesbonici sunt hic. nisi nomen patris*
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.
Quod ad exemplum est? Coniectura si reperire possumus.
Ad hoc exemplum est? an Chares? an Charmides, num Charmides?
S. *Hem istic erit, qui istum di perdant.* CH. *dixi ego iamdudum tibi:*
Te potius bene dicere æquum'st homini amico, quàm male.
S. *Satin intra labra atque dentes latuit vir minimi precij?*
CH. *Ne male loquare ei præsenti amico.* S. *quid ergo ille ignauissimus*

Mihi

Mihi latitabat? C. *si appellasses, respondisses nomine.*
Sed ipse ubi est? S. *pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.*
C. *Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet ubi sim, quæritem?*
Sed nihil disconducit huic rei, quid ais? S. *quid?* C. *hoc quod te rogo,*
Quos locos adisti? S. *nimium miris modis mirabiles.*
C. *Lubet audire, nisi molestum'st.* S. *quin discupio dicere:*
Omnium primum in Pontum aduecti ad Arabiam terram sumus.
C. *Ehò an etiam Arabia'st in Ponto?* S. *est, non illæc ubi thus gignitur,*
Sed ubi absynthium fit, atque cunila gallinacea.
C. *Nimium graphicum hunc nugatorem: sed ego sum insipientior,*
Quid egomet, unde redeam, hunc rogitem, quæ ego sciam, atque hic nesciat.
Nisi quia lubet experiri, quò euasurus est denique.
Quod est tibi nomen adolescens? S. *Pax, id est, nomen mihi,*
Hoc quotidianum'st. C. *ædepol nomen nugatorium.*
Quasi dicas, si quid crediderim tibi Pax, periisse illico,
Sed quid ais, quò inde iisti porrò? S. *si animum aduortas, eloquar.*
Ad caput amnis, quid de cœlo exoritur sub solio Iouis.
C. *Sub solio Iouis?* S. *ita dico.* C. *è cœlo?* S. *atque medio quidem.*
C. *Ehò an etiam in cœlo ascendisti?* S. *imò horiola aduecti sumus,*
Vsque aqua aduorsa per amnem. C. *ehò an etiam vidisti Iouem?*
S. *Callicli ipse ad villam aiebant seruis depromptum cibum.*
Deinde porrò. C. *deinde porrò nolo quicquam prædices.*
S. *Ego hercle, si eris molestus.* C. *nam pudicum neminem*
Esse oportet, qui abs terra ad cœlum peruenerit.
S. *Dimittam ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.*
Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
C. *Quid ais tu nunc? si fortè eum ipsum Charmidem conspexeris,*
Illum quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Nouerisne hominem? S. *næ tu me ædepol arbitrare beluam,*
Qui quidē nō nouisse possim, quicū ætatem exegerim.
An ille tā esset stult⁹, qui mihi mille nūmū crederet
Philippeūm, quod me aurum deferre iussit ad gnatum suum,
Atque ad amicum Calliclem, cui rem aiebat mandasse hic suam,
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nossem approbe.
C. *Enimuerò ego nunc Sycophantæ huic sycophantari volo.*
Si hunc possim illis mille nummis Philippeis circumducere,
Quos sibi me dedisse dixit: quem ego qui sit homo, nescio,
Neque oculis ante hunc diem vnquam vidi, eine aurum crederem?
Cui si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum,
Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus Pax te tribus verbis volo.
S. *Vel trecentis.* C. *haben' tu id aurum, quod accepisti à Charmide?*
S. *Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu,*
Mille nummos. C. *nēpe ab ipso id accepisti Charmide?*
S. *Mirum quin ab auo eius, aut proauo acciperem, qui sunt mortui.*
C. *Adolescens cedò dum istuc aurum mihi.* S. *quod ego aurum dem tibi?*
C. *Quod à me te accepisse fassus.* S. *abs te accepisse?* C. *ita loquor.*
S. *Quis tu homo es?* C. *qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.*
S. *Neque ædepol tu is es, neque hodie is vnquam eris, auro huic quidem.*
Abi sis nugator, nugari nugatori postulas.
C. *Charmides ego sum.* S. *nequicquam herclè es: nam nihil auri fero.*
Nimis argutè obrepsisti in eapse occasiunculam,
Postquam ego me aurum ferre dixi, pòst tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quàm auri feci mentionem. nihil agis.
Proin tute itidem vt Charmidatus es, rursum rechcharmida.
C. *Quis ego sum igitur, siquidem is non sum qui sum.* S. *quid id ad me attinet?*
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea causa quod lubet.
Prius non is eras qui eras, nunc is factus qui tum non eras.
C. *Age si quid agis.* S. *quid ego agam?* C. *aurum redde.* S. *dormitas senex.*
C. *Fassus Charmidem dedisse aurum tibi.* S. *scriptum quidem.*
C. *Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus*
Dormitator, priusquam ego hic te iubeo multari malè?
S. *Quamobrem?* C. *quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides,*
Quem tibi epistolas dedisse aiebas. S. *eò quæso tu is es?*
C. *Is enimuerò sum.* S. *ain' tu tandem, is ipsusne es?*
C. *Ipsus inquam Charmides sum.* S. *ergo ipsusne es?* C. *ipsissimus.*
Abi hinc ab oculis. S. *enimuerò seriò quoniam aduenis,*
Vapulabis arbitratu meo, & nouorum ædilium.
C. *An etiam maledicis?* S. *immò saluus quandoquidem aduenis,*

Di te perdant, si te flocci facio, an perijsses prius.
Ego ob hanc operam argentum accepi, te macto infortunio.
Sed enim tu qui sis, tu qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renunciabo, qui mihi tris nummos dedit,
Vt sciat se perdidisse. ego abeo: male viue & vale.
Quod di te omnes aduenientem peregre perdant Charmides.
C. Postquam ille hinc abijt, post loquendi liberè
Videtur tempus venisse, atque occasio.
Iamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotij fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
Nunquam ædepol temerè tinnit tintinabulum,
Nisi quid illud tractat aut mouet mutum tacet.
Sed quis hic est, qui hic in plateam cursuram incipit?
Lubet obseruare quid agat, huc concessero.

STASIMVS seruus, CHARMIDES senex.

ST. Si ne face te properè celerem, recipe te ad dominum domum:
Ne subitò metus exoriatur, scapulis stultitia tua.
Adde gradum, appropera, iam diu factum est cum abijsti domo.
Caue sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent.
Si aberis ab heri quæstione, ne destiteris currere.
Ecce hominem te Stasime nihili: satin in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem?
Recipe te, & recurre petere recgai. C. huc quisquis est,
Curculio'st exercitor, is hunc hominem cursuram docet.
S. Quid homo nihili, non pudet te? tribus ne te poterijs
Memoria esse oblitum? an verò, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facilè cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, cruricrepidæ, ferriteri, mastigiæ.
Inter eos homines condalium te redipisci postulas?
Quorum eorum vnus surripuit currenti cursori solum?
C. Ita me di ament graphicum furem. S. quid ego? quod periit petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponam apothecam insuper?
Quin tu quod periit periisse ducis, cape vorsoriam.
Recipe te ad herum. C. non fugitiuus'st hic homo, commeminit domi.
S. Atque vtinam veteres mores, veteresque parsimoniæ,
Potius maiori honori hic essent, quàm mores mali.
C. Di immortales, basilica quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quærit, vetera amare hunc more maiorum scias.
S. Nam nunc mores nihili faciunt quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio iam more sancta'st, libera'st à legibus.
Scuta iacere fugereque hostis, more habet licentiam.
Petere honorem pro flagitio, more fit. C. morem improbum.
S. Strenuos præterire more fit. C. nequam quidem.
S. Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam,
Magis queis sunt obnoxij quàm parentes liberi.
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clauis ferreis,
Vbi malos mores affigi nimio fuerit æquius.
C. Lubet adire atque appellare hunc, verum ausculto perlubens.
Sed metuo si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.
S. Neque istis quicquam lege sanctum'st, leges mori seruiunt.
Mores autem rapere properant, quà sacrum, qua publicum.
C. Hercle istis malam rem magnam moribus dignum'st dari.
S. Nonne hoc publicè animum aduorti? nam id genus hominum hominibus
Vniuersis est aduersum, atque omni populo maleficit,
Male fidem seruando: illis quoque abrogant etiam fidem
Qui nihil meriti, quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.
Hoc qui in mentem venerit mihi, reipsa modo commonitus sum.
Si quid mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.
Cum repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud quod credideris perdas, vel illum amicum amiseris.
C. Meus est hic quidem Stasimus seruus. S. nam ego talentum mutuum
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis.
Potius quam id quod proximum'st meo tergo, tutelam geram.
Eo domum. C. heus tu sta illico, audi, heus tu. S. non sto. C. at ego te stare volo.
S. Quid si egomet te velle nolo. C. ha nimium Stasime sæuiter.
S. Emere melius'st, cui imperes. C. pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed si non dicto audiens es, quid ego? S. damnum malum.
C. Bene mones, ita facere certum est. S. nisi quidem es obnoxius.
C. Si bonus es, obnoxius sum: sin secus es, faciam vti iubes.
S. Quid id ad me attinet, bonisne seruis tu vtare an malis?
C. Quia boni malique in ea re pars tibi est. S. partem alteram
Tibi permitto, illam alteram ad me quod boni est apponito.
S. Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc, ego sum Charmides.

S. Hem

S. Hem quis est, qui mentionem facit homo hominis optimi?
C. Ipse homo optimus. ST. mare, terra, cælum, di vostram fidem,
Satin ego oculis planè video? est ne ipsus, an non est? is est,
Certè is est, is est profectò. ô mi here exoptatissime
Salue. C. Salue Stasime. S. saluum te. C. scio & credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi responde, liberi quid agunt mei.
Quos reliqui hic filium atque filiam? S. viuunt, valent.
C. Nempe vterque? S. vterque. C. di me saluum & seruatum volunt.
Cætera intus ociosè percunctabor quæ volo.
Eamus intrò, sequere. S. quò tu te agis? C. quónam nisi domum?
S. Hiccine nos habitare censes? C. vbinam ego alibi censeam?
S. Iam. C. quid iam? S. non sunt nostræ ædes istæ. CH. quid ego ex te audio?
Vendidit tuus natus ædis. C. perij. ST. præsentariis
Argenti minis numeratis. C. quot? S. quadraginta. C. occidi.
Qui eas emit? S. Callicles, cui tuam rem commendaueras,
Is habitatum huc commigrauit, nosque exturbauit foras.
CH. Vbi nunc filius meus habitat? ST. hic in hoc posticulo.
CH. Malè disperij. S. credidi ægrè tibi id vbi audisses fore.
CH. Ego miser meis periculis sum, per maria maxima
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me seruaui, saluus redij, nunc hic disperij miser.
Propter eosdem, quorum causa fui hac ætate exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo Stasime, tene me. ST. visne aquam
Tibi petam? CH. res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit.

CALLICLES, CHARMIDES, senes duo, STASIMVS seruus.

CA. QVid hoc hic clamoris audio ante ædis meas?
CH. ô Callicles, ô Callicles, ô Callicles,
Qualin' amico mea commendaui bona?
CA. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide.
Et salue & saluum te aduenisse gaudeo.
CH. Omnia istæc tibi si ita est, vt prædicas credo.
Sed quis iste est tuus ornatus? CA. ego dicam tibi.
Thesaurum effodiam intus, dotem filiæ
Tuæ quæ daretur: sed intus narrabo tibi
Et hoc & alia, sequere. CH. Stasime. ST. hem. CH. strenuè
Curre in Pireum, atque vnum curriculum face.
Videbis iam illic nauem, qua aduecti sumus.
Iubeto Sangarionem quæ imperaui ium
Curare, vt efferantur, & tu ito simul.
Solutum st portitori iam portitorium.
ST. Nihil est moræ? CH. nihil ambula, actutum redi.
ST. Illic sum atque hic sum. CA. sequere tu me hac intrò. CH. sequor.
ST. Hic meo hero amico solus firmus restitit,
Neque demutauit animum de firma fide.
Sed hic vnus, vt ego suspicor, seruat fidem,
Quanquam labores multos ob rem eum ego cepisse censeo.

ACTVS V.

LYSITELES adolescens.

HIc homo est omnium hominum præcipuis voluptatibus gaudiisque anteponendus.
Ita commoda quæ cupio eueniunt: quod ago assequitur, subest,
Subsequitur, ita gaudiis gaudium suppeditat.
Modò me Stasimus Lesbonici seruus conuenit, is
Mi dixit, suum herum peregrè huc aduenisse Charmidem.
Nunc mihi is propere conueniendus est, vt quæ cum eius filio
Egi, ei rei fundidus pater sit potior. eo. sed fores
Hæ sonitu suo mihi moram obiiciunt incommodè.

CHARMIDES, CALLICLES, senes: LYSITELES, LESBONICVS adolescentes.

CH. NEque fuit, neque erit, neque esse quenquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides, fidelitásque amicum erga æquiperet sit tum,
Nam exædificauisset me ex his ædibus, absque te foret.
CA. Si quid amicum erga benefeci, aut consului fideliter,
Non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.
Nam beneficium homini proprium quod datur, proprium sumpserit:
Quod datum est vtendum, id repetendi copia est quando velis.
CH. Est ita, vt tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio. LY. enim me nominat.
CH. Familiam optumam occupauit. LY. quid ego cesso hos colloqui?
Sed maneam etiam opinor, namque hic commodum orditur loqui.
CH. Vah. CA. quid est? CH. oblitus intus dudum tibi sum dicere?
Modo mihi aduenienti nugator quidã accessit obuiam.

Nimis pergraphicus sycophanta, is mille nummûm se aurûm
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico aiebat meo,
Quem ego nec qui esset noram, neque eum antè, vsquam conspexi prius.
Sed quid rides? CA. *meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi*
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem, vt filius
Tuus quandò illi à me darem, esse allatum id abs te crederet,
Neu quis rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
Me esse penes, atque eum à me lege populi patrium posceret.
CH *Scitè ædepol.* CA. *Megaronides communis hoc meus & tuus*
Beneuolens commentu'st. CH. *quin collocando consilium, & probo.*
LY. *Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,*
Solus sto, nec quod conatus sum agere ago? homines colloquar.
CH. *Quis hic est, qui huc ad nos incedit?* LY. *Charmidem socerum suum*
Lysiteles salutat. CA. *di dent tibi Lysiteles quæ velis.*
CH. *Non ego sum salute dignus.* LY. *immò salue Callicles,*
Hunc priorem æquum'st me habere, tunica proprior pallio est.
CH. *Deos volo consilia vestra rectè vertere.*
Filiam meam tibi desponsatam esse audio. LY. *nisi tu neuis.*
CH. *Imò haud nolo.* LY. *sponden' ergo tuam gnatam vxorem mihi?*
CH. *Spondeo, & mille auri Philippûm dotis.* LY. *dotem nihil moror.*
CA. *Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi.*
C. *Postremò quod vis, non duces, nisi illud quod non vis feres.*
CA. *Ius hic orat.* LY. *impetrabit te aduocato atque arbitro.*
Istac lege filiam tuam sponden' mihi vxorem dari?
CH. *Spondeo.* CA. *& ego spondeo idem hoc.* LY. *ô saluete affines mei.*
CH. *Atque ædepol sunt res, quas propter tibi tamen succensui.*
CA. *Quid ego feci?* CH. *meum corrumpi quia perpessus filium.*
C. *Si id mea voluntate factum est, est quod mihi succenseas.*
Sed sine me hoc abs te impetrare, quod volo. CH. *quid id est?* CA. *scies,*
Si quid stultè fecit, vt ea missa facias omnia.
Quid quassas caput? CH. *cruciatur cor mihi, & metuo.* CA. *quidnam id est?*
CH. *Quom ille ita st, vt esse nolo, id crucior, metuo si tibi*
Denegem quod me oras, ne te leuiorem erga me putes.
Non grauabor, faciam ita vt vis. CA. *probus es. eò, vt illum euocem.*
CH. *Miserum'st, malè promerita, vt merita sunt mihi vlcisci non licet*
CA. *Aperite hoc, aperite properè, & Lesbonicum, si domi'st, foras*
Euocate, ita subito'st properè quod eum conuentum volo.
L. *Quis homo tam tumultuoso sonitu me excinit subitò foras?*
C. *Beneuolens tuus, atque amicu'st.* LE. *satin saluæ? dic mihi.*
CA. *Rectè tuum patrem rediisse saluum peregrè gaudeo.*
LE. *Quis id ait?* CA. *ego.* LE. *tun' vidisti?* CA. *& tute idem videas licet.*
LE. *O pater, pater mi salue.* CH. *salue multum gnate mi.*
LE. *Si quid tibi pater laboris.* CH. *nihil euenit, ne time:*
Bene re gesta saluus redeo, si tu modò frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Calliclis filia. LE. *ego ducam pater,*
Etiam si quam aliam iubebis. CH. *quamquam tibi succensui.*
CA. *Miseria vni quidem homini'st affatim.* CH. *immò huic parum'st.*
Nam si pro peccatis centum ducat vxores, parum'st.
LE. *At iam posthæc temperabo.* CH. *dicis, si facias modò.*
CA. *Nunc quid causæ est, quin vxorem cras domum ducat?* CH. *optimum'st licet.*
Tu in perendinum paratus sis vt ducas. Plaudite.

TRVCV-

TRVCVLENTVS.

DRAMATIS PERSONAE.

PROLOGVS.
DINARCHVS adoleſcens.
PHRONESIVM meretrix.
GETA ſeruus.
CALLICLES ſenex.
ASTAPHIVM ancilla.
STRATILAX ſeruus.
STRATOPHANES miles.
STRABAX adoleſcens ruſticus.
Ancilla altera.

ARGVMENTVM.

TRES vnam pereunt adoleſcentes mulierem,
Rure vnus, alter vrbe, peregrè tertius,
Vtq; iſta ingenti militē tangat bolo,
Clàm ſuppoſuit ſibi clandeſtino editum.
Vi magna ſeruus eſt ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parſimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles aduenit,
Natiq; cauſa dat propenſa munera.
Tandem compreſſæ pater cognoſcit omnia,
Vtq; illam ducat, qui vitiarat, conuenit:
Suumq; is repetit à meretrice ſubditum.

PROLOGVS.

PErparuam partem poſtulat Plautus loci
De veſtris magnis atq; amœnis mœnibus:
Athenas quo ſine architectis conferat.
Quid? nunc daturin' eſtis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum ſine
Mora. Quid ſi de veſtro quippiam orem? abnuunt.
Eu hercle in vobis reſident mores priſtini,
Ad denegandum vt celeri lingua vtamini.
Sed hoc agamus, huc qua ventum eſt gratia,
Athenæ iſtæ ſunto, ita vt hoc eſt proſcenium,
Tantiſper dum tranſigimus hanc comœdiam.
Hic habitat mulier, nomen cui eſt Phroneſium,
Hæc huius ſecli mores in ſe poſſidet,
Nunquam ab amatore ſuo poſtulat id quod datum eſt.
Sed reliquum dat operam ne ſit reliquum
Poſcendo, atq; auferendo, vt mos eſt mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum ſe amari intelligunt.
Ea ſe peperiſſe puerum ſimulat militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum puluiſculo.
Quid multa? etas huic ſi ſuperet mulieri,
His cum anima ad eum habenti euenerit.

ACTVS I.

DINARCHVS adoleſcens.

NOn omnis etas ad perdiſcendum ſat eſt
Amanti, dum id perdiſcat quot pereat modis.
Neq; eam rationem eapſe vnquam educet Venus,
Quam penes amantum ſumma ſummarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat quotq; exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt, quotq; quotq; perclamanda. Di veſtram fidem, hui
Quid peierandum eſt? etiam præter munera?
Primum dum meret animus, is primus bolus eſt.
Ob eam tris noctes vtor. interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat benignúſne an bonæ frugi ſies.
Quaſi in piſcinam, rete qui iacit, vim parat.
*Quando abiit rete peſſum adducit**
Sin iecit rete, piſcis ne effugiant cauet.
Dum huc, dum illuc reti eos impedit
Piſces, vſq; adeò donicum eduxit foras.
Itidem eſt amator ſi id, quod oratur, dedit,
Atq; eſt benignus potius quàm frugi bonæ,
Adduntur noctes, interim ille hamum vorat.
Si ſemel amoris poculum accepit merè,
Eaq; intra pectus ſe penetrauit potio,
Extemplo & ipſus periit, & res, & fides.
Si iratum ſcortum forte eſt amatori ſuo,
Bis periit amator ab re, atq; animo ſimul.
Sin alter alteri potius eſt, itidem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbrauit, ipſus gaudet, res perit.
Ita eſt diſciplina in ædibus lenoniis.
Priuſquam vnum dederis, centum quæ poſcat parat.
Aut aurum periit, aut conſciſſa pallula eſt,
Aut empta ancilla, aut aliquod vaſum argenteum,
Aut vaſum aheneum aliquod, aut lectus dapſilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid ſemper eſt
Quod pereat, debeatq; amans ſcorto ſuo.
Atq; hæc celamus nos damna vna induſtria,
Cùm rem fidemq; noſq; noſmet perdimus,
Ne quid parentes neu cognati ſentiant.
Quos cum celamus, ſi faximus conſcios,
Qui noſtræ ætati tempeſtiue temperent,
Vnde anteparta demus poſtpartoribus.
Faxim lenonum & ſcortorum vt plus eſt, minus
Et minus damnoſorum hominū quàm nunc ſunt, ſiet.
Nam nunc lenonum & ſcortorum plus eſt ferè,
Quàm olim muſcarum eſt, cùm caletur maximè.
Nam nuſquam alibi ſi ſunt, circum argentarias
Scorti lenones quaſi ſedent quotidie,

Ea nimia est ratio, quippe qui certò scio,
Triplo plus scortorum esse iam quàm ponderum.
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere nisi pro tabulis, nescio,
Vbi æra perscribantur vsuraria:
Accipiat dico expensa, neq; censeat.
Postremò in magno populo in multis hominibus,
Res placida atq; ociosa, victis hostibus,
Amare oportet omnes, qui, quod dent habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phronesium
Suum nomen omne ex pectore exmouit meo,
Nam me fuisse huic fateor summum atq; intumum.
Quod amantis multo pessimum est pecuniæ.
Eadem postquam alium reperit qui plus daret,
Damnosiorem me exinde amouit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat, mala,
Babyloniensem militem. Is nunc dicitur
Venturus peregrè eò nunc commenta est dolum,
Peperisse simulat sese vt me extrudat foras,
Eum esse simulant militem puero patrem.
Atq; vt cum solo pergræcetur milite,
Cum isti suppositum puerum opus pessimæ,
Mihi verba retur dare se. an me censuit
Celare se potuisse grauida si foret?
Nam ego Lemno aduenio Athenas nudiustertius,
Legatus hinc quò cum publico imperio fui.
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula,
Cum ea quoq; etiam mihi fuit commercium

ASTAPHIVM ancilla, DINARCHVS idem.

AD fores ausculate, atq; asseruate has ædis,
Ne quis aduentor grauior abeat quàm adueniat,
Neu qui manus attulerit steriles intrò ad nos,
Grauidas foràs exportet. Noui ego hominum mores,
Ita nunc adolescentes morati sunt. Quin ei
Vt simitu adueniunt ad scorta congerrones,
Consulta sunt consilia, quando intrò aduenerunt,
Vnus eorum aliquis osculum amicæ vsq; oggerit,
Dum illi agant * cæteri cleptæ
Sin videant quempiam se asseruare, obludunt, dum custodem
Oblectent per ioculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciunt. fit pol hoc: & pars spectatorũ scitis,
Pol hæc vos me haud mentiri.
Vbi est vsus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædam capere:
At nos rursum lepidè referimus gratiam furibus nostris.
Nam ipsi vident: cùm eorum aggerimus bona: quin etiam vltrò ipsi aggerunt ad nos.
D. Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego huic dona accongessi.
A. Commemini iam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.
D. Heus manedum Astaphium, priùs quàm abis. A. qui reuocat? D. scies,
Respice huc. A. quis est? D. vobis qui multa bona esse vult. A. dato, si esse vis.
D. Faxo erunt, respice huc modò. A. Io enicas me miseram, quisquis es.
D. Pessuma mane.
A. Optime odio es.
Dinarchúsne illic est? atq; is est. it ad nos. D. & tu fer contrà manum & pariter
Gradere. A. tibi seruio atq; audiens sum imperij. D. tute quid agis?
A. Valeo, & validum teneo. peregrè cùm aduenis, cœna detur.
D. Benignè dicis. A. at enim amabo sine me ire quò iussit ea.
D. Sed quid ais? A. quid vis? D. istic quò iter inceptas, quid est? quem arcessis? A. Archiliam
Obstetricem. D. mala fœmina es. A. sciens sum ea est disciplina.
D. Manifestam mendacij mala te teneo. A. quid iam amabo?
D. Quia te adducturam huc dixeras eum ipsum, non eampse.
Nunc mulier facta es ex viro, mala es. A. præstigiator.
D. Sed tandem loquere, qui is homo est Astaphium? vnúsne amator?
A. Nimis ociosum arbitror hominem esse te. D. quinam arbitrare?
A. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.
D. Vos me reddidistis ociosum. A. quid iam amabo? D. expedibo,
Rem perdidi, cum re meum negotium abstulistis.
Si rem seruassem, fuit vbi negociosus essem.
A. An tute bene rem publicani aut amoris alia lege
Habere te postulas quin tu ociosus fias?
D. Illa, haud ego, habuit publicum, peruorsè interpretatus,
Nam aduorsum legem, à me ob meam scripturam pecudem accepit.
A. Plerique idem quod tu facis, faciunt, rei malè gerentes.
Vbi non est scriptura vnde dent, incusant publicanos.
D. Malè vertit res pecuaria mihi, apud vos nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.
A. Non aruus hic, sed pascuus est ager, si arationes
Ambituris, qui arare solent, ad eos verò ire melius est.
Hunc nos habemus publicum, illi alij sunt publicani.
D. Vtrosque percognoui vtrobidem. A. istoc pol tu ociosus,
Cum & illic & hic peruorsus es. Sed vtris cum rem esse mauis?
D. Procaciores estis vos, sed illi periuriosi.
Illis perit quicquid datur, neq; ipsis apparet quicquam,

Vos saltem si quid quæritis, ebibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriosæ
Maleq;. A. quæ in nos illi ſpue in omnia tibi dicis Dinarche,
E. nostram & illorum vicem. D. qui istuc? A. rationem dicam.
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu à nobis sapiens nihil habes, nos nequam abs te habemus.
D. *O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,*
Sed blande, cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me habebam.
A. *Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus est, quiescat.*
Te, dum vivebas, noveram. D. *an me mortuum arbitrare?*
A. *Qui potis est, amabo, planius? qui antehac amator summus*
Habitus sis, istunc ad amicam meras querimonias referre?
D. *Vostra hercle factum iniuria, quæ properavistis olim*
Rapere otiose oportuit, diu ut essem incolumis vobis.
A. *Amator similis est oppidi hostilis.* D. *quo argumento est istuc?* A. *quam*
Primum expugnari potest amator, optimum est amicæ.
D. *Ego fateor, sed longe aliter est amicus atque amator.*
Certe hercle quam veterrimus homini optimus est amicus.
Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.
A. *Cur obsecro ergo ante ostium pro ignoto alienoque astas?*
I intro, haud alienus tu quidem es, nam ecastor neminem hodie
Mage amat corde atque animo suo, siquidem habes fundum atque ædis.
D. *In melle sunt linguæ sitæ vostræ, atque orationes,*
Lactisque, corda in felle sunt sita, atque acerbo aceto.
Linguis dicta dulcia datis, corde amare facitis.
Amantes, siquidem non danunt. A. *Non dici fabulare.*
D. *Non istæc mea benignitas docuit te fabulari.*
Sed isti qui cum geniis belligerant parcipromi.
Mala es, atque eadem quæ fuit illecebra. A. *ut expectatus*
Peregre advenisti! nam obsecro, cupiebat te hera videre,
Quæ tandem te unum ex omnibus amat. D. *euge fundi & ædis*
Per tempus subvenistis. sed quid ais Astaphium? A. *quid vis?*
D. *Estne intus nunc Phronesium?* A. *tibi quidem intus,*
D. *Valetne?* A. *immo edepol melius iam credo fore, ubi te videbit.*

D. *Hoc nobis vitium maxumum est, cum amamus tum perimus.*
Si illud quod volumus dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum esse insciti credimus, ne ut in æstu moveantur ira.
A. *Eia haud ita est res.* D. *Ain tute me amare?* A. *immo unicè unum.*
D. *Peperisse eam audivi?* A. *ah obsecro tace Dinarche.* D. *quid iam?*
D. *Horresco misera, mentio quoties fit partionis.*
Ita pene tibi fuit Phronesium. i intro iam amabo,
Vise illam, atque opperire ibi, iam exibit, nam lavavit.
D. *Quid ais tu? quæ nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?*
Nam equidem uterum illi nunquam extumere sensi.
A. *Celabat, metuebatq; te illa, ne sibi persuaderes*
Ut abortioni operam daret, puerumq; ut enecaret.
D. *Tum pol isti puero quis est pater?* A. *Babyloniensis miles,*
Cuius nunc ista adventum expectat. immo adeo ut nunciatum est,
Iam hic affuturum aiunt eum, nondum advenisse miror.
D. *Ibo igitur intro.* A. *quippini? tam audacter, quam domum ad te,*
Nam tu edepol noster es, etiam nunc Dinarche.
D. *Quàm mox te recipis? iam hic eris.* A. *prope est profecta quò sum.*
D. *Redi verò actutum, ego interim te apud vos opperibor.*

ACTVS II.

ASTAPHIVM ancilla.

AS. *HA ha ha. hercle quievi, quia introiit odium, tandem sola sum.*
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam, & quæ lubebit.
Huic homini amanti mea hera apud nos dixit næniam de bonis.
Nam fundi & ædes obligatæ sunt ob amoris prandium, verum
Apud hunc mea hera consilia summa loquitur libere, magis ipse
Adeo is consiliarius huic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus.
Iste nunc id habet quod nos habuimus. humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier, varia vita est.
Nos divitem cum meminimus, atq; iste pauperem nos.
Vertentur sese memoriæ, stultus sit qui hoc admiretur.
Si eget, necesse est nos patiatur alia ex parte alia vi.
Piaculum est, misereri nos hominum rem male gerentum.
Bene versutam oportet dentibus eam probam esse: arridere,
Quisquis veniat, blande adloqui, male corde consultare,

Bene loqui linguæ. meretricem esse similem sentis condecet,
Quemquam hominem attigerit, profectò aut malum, aut damnum dari.
Nunquam amatoris meretricem oportet caussam noscere,
Quin vbi nil det, pro infrequente eum mittat militia domum,
Nec vnquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicust suæ.
Nugæ sunt, nisi quod modò cum dederit, dare iam iubeat denuò,
Is amator apud nos, qui quod dedit. id oblitu'st datum.
Dum habeat, tum amet: vbi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.
Æquo animo ipse si nihil habeat, aliis qui habent det locum.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.
At nos malè agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse auaras, quæso nunqui malè nos agimus tandem?
Nam ecastor nunquam satis dedit suæ quisquam amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque vlla satis poposcit.
Nam quando sterilis est amator satis*
Si negat se habere quod det. soli*
Nec satis accipimus satis cùm quod det non habet.
Semper datores nouos oportet quærere,
Qui de thesauris integris demum dant.
Velut hic agrestis est adolescens qui hic habet,
Nimis pol mortalis lepidus nimisque probus dator.
Sed is clam patre etiam hanc noctem illac
Per hortum transiliuit ad nos, eum volo conuenire.
Sed est huic vnus seruus violentissimus,
Qui vbi quamque nostrarum videt prope ædis has si aggredias,
Item vt de frumento anseres, clamore absterret, abigit.
Is item est agrestis. sed fores, quicquid est futurum, feriam.
Ecquis huic telam ianuæ gerit, ecquis intus exit?

STRATILAX seruus, ASTAPHIVM ancilla.

QVis illic est, qui tam proteruè nostras ædis arietat?
AST. Ego sum, respice ad me. ST. quid ego? nenne ego video? væ tibi,
Quid tibi ad hasce accessio est ædis propè, aut pultatio est?
AS. Salue. ST. satis mihi est tuæ salutis, nihil moror, non salueo.
Ægrotare malim, quàm esse tua salute sanior.
Id volo scire, quid debetur nostræ tibi domi. AS. comprime.
ST. Spero meam quidem hercle, tu quem solita es comprimas.
Impudens pe ridiculum, vt rustico suadet stuprum.
AS. Iram dixit. S. vt esse cœpisti, si dem, si est vna altera.
AST. Nimis hic quidem truculentus. ST. pergin malè loqui mulier mihi?
AS. Ecquid sibi ego autem dico? S. quia enim truculentum nominas.
Nunc adeò nisi abis actutum, ac dicis quid quæras citò,
Iam hercle ego hic te mulier quasi sus catulos pedibus proteram.
AS. Rus merum hoc quidem est. ST. pudendum'ne sum verò clurinum pecus,
Aduenisti huc nos tentatum cum exornatis ossibus,
Quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam.
An eo bella es tu? quia accepisti arma aduenias. AS. nunc places,
Cũ me illi velim mentiri dicis. S. quid quod te rogo?
Mancupi vin quia accipias. gesta tecum benos annuos?
AS. Dignis dant. ST. laciniæ hic sunt, quas habes, victorias?
AS. Ne attigas me. ST. tangámne ego te? ita me amabis sarculum,
Vt ego me ruri hamaxari mauelim patulum bouem?
Cúmque eo ita noctem in stramentis pernoctare perpetim,
Quàm tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras, vt nacta es hominem quem pudeat probri?
Sed quid apud nostras negocij mulier est ædis tibi?
Quid tu hoc occursas in vrbem quotiescunque aduenimus?
AS. Mulieres conuenire volo vestras. ST. quas tu mulieres
Mihi narras? vbi musca nulla fœmina est in ædibus.
A. Nullane istic mulier habitat? ST. rus vnquam abierunt. abi.
AS. Quid clamas insane? ST. abire hinc ni properas grandi gradu,
Iam tuos istos fictos, compositos, crispos cincinnos tuos
Vnguentatos vsque ex cerebro expellam. A. quanam gratia?
S. Quia adeò fores nostras vnguentis vncta es ausa accedere.
Quiaq; istas buccas tam bellè purpurissatas habes,
AS. Erubui mecastor misera, propter clamorem tuum.
ST. Itáne erubuisti? quasi verò corpori reliqueris
Tuo, potestatem coloris vlli capiendi, mala.
Buccas rubricæ, cera omne corpus insinxit tibi,
Pessimæ estis. A. quid est quod vobis pessimæ hæc via*
ST. Scio ego plus quàm me arbitrare scire. AS. quid id est obsecro
Quod scias? ST. herilis noster filius apud vos Strabax
Vt pereat, vt eũ illiciatis in malã fraudẽ & perniciẽ.
AS. Sanus si videare, dicis contumeliam.
Nemo hominum hic perire solet apud nos, res perdunt suas.
Vbi perdidere res, abire hinc si volunt, tum illis licet.
Ego

Ego non hunc noui adolescentem vostrum. S. *Veron?* A. *serio'n.*
S. *Quin maceriæ illa ais in horto quæ est, quæ in noctes singulas*
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permensu'st viam.
A. *Non mirum est, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.*
S. *Ain tu mala, lateres veteres ruere? nunquam ædepol mihi*
Quisquam homo mortalis posthac suarum rerum crediuit,
Ni ista ego vostra hero maiori facta denarrauero.
A. *Estne ille violentus?* S. *Quam non enim ille meretriculis*
Molliendis rem coegit, verum parsimoniæ,
Duritiæque quæ nunc ad vos iam exportatur pessimæ.
Em tu es exungula, malè viuitis. egone hic mussitem?
Iam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo seni.
Neq; istuc in se gessit, ergo coget exanimem mali.
A. *Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam*
Tam esse tristem posse. at pol hero beneuolens vt is est suo?
Verùm ego illum quamquam violentus est, spero mutari posse
Blanditiis, ornamentis cæteris meretriciis.
Vidi equidem ex iumentis domita fieri, atq; alias beluas.
Nunc ad heram reuidebo. sed eccum odium progreditur meum.
Tristis exit, haud conuenire etiam hic volim Phronesium.

DINARCHVS adolescens, ASTAPHIVM ancilla.

PIscis ego credo, qui vsi, dum viuunt, lauant,
Minus diu lauere, quàm hæc lauat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quàm lauant,
Omnes amantes balneatores sient.
A. *Non quis parumper durare opperirier?*
D. *Quin hercle iam ius iam sum durando miser.*
Mihi quoq; præ lassitudine opus est vt lauem.
Sed obsecro hercle Astaphium i intro, ac nuncia
Me adesse: tu i propere, & suade iam vt satis lauerit.
A. *Licet.* D. *audin etiam?* A. *quid vis?* D. *di me perduint.*
Qui te reuocaui, non tibi dicebam, i modò.
A. *Quid iam me reuocabas improbe nihiliq; homo?*
Quæ tibi mille passuum peperit moram mora?
D. *Sed quid hæc hic autem tandiu ante ædis stetis?*
Nescio quem præstolata est, credo, militem.
Illud est, vide vt iam quasi volturij triduo
Prius prædiuinant quo die esuri sient.
Illum inhiant omnes, ille est animus omnibus.
Me nihilo magis respiciet, vbi ille huc venerit,
Quàm si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Vt rei seruare suaue est. væ misero mihi,
Post factum flector, quia antè partum perdidi.
Verùm nunc si qua mihi obtigerit hereditas
Magna atq; luculenta, nunc postquam scio
Dulce atq; amarum, quid sit ex pecunia,
Ita ego illam ædepol seruem, itaq; parcè victitem,
Vt nulla faxim cis dies paucos siet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutauerim.
Sed est vocis sat, sentio aperiri fores.
Quæ obsorbent quicquid venit intra pessulos.

PHRONESIVM meretrix, DINARCHVS adolescens.

NVm tibinam amabo ianua est mordax mea,
Quò introire metuas, mea voluptas? D. *ver vide,*
Vt tota floret! vt olet! vt nitidè nitet!
P. *Qui tam infacetus Lemno aduenieus, qui tuæ*
Non des amicæ Dinarche suauium?
D. *Vah vapulo hercle ego nunc atq; adeo malè.*
P. *Quò te auertisti?* D. *salua sis Phronesium.*
P. *Salue, hicne hodie cœnas saluos cùm aduenis?*
D. *Promisi.* P. *vbi cœnabis tu?* D. *vbi tu iusseris.*
Hic. P. *Me lubente facies.* D. *ædepol me magis.*
Nempe tu eris hodie mecum mea Phronesium.
P. *Velim, si fieri possit.* D. *cedo soleas mihi.*
Properatè auferte mensam. P. *amabo sanun es?*
D. *Non ædepol bibere possum iam, ita animo malè est.*
P. *Mane, aliquid fiet, ne abi.* D. *ah aspersisti aquam.*
Iam rediit animus, de me soleas, cedo
Vinum. P. *idem es ecastor qui soles, sed dic mihi,*
Benéne ambulauisti? D. *huc quidem hercle ad te bene,*
Quoniam tui videndi est copia. P. *complectere.*
D. *Libens. ah hoc est mei melli dulci dulcius.*
Hoc tuis fortunis, Iuppiter, præstant v.e.c.
D. *Dare suauium?* P. *immo vel decem.* D. *haud istoc pauper es,*
Plus pollicere tu quàm ego à te postulo.
Vtinam à principio rei item parsissem meæ,
Vt nunc reparcis suauiis. P. *si quid tibi*
Compendii facere possim, factum ædepol velim.
D. *Iam lauisti?* P. *iam pol mihi quidem atq; oculis meis,*
Num tibi sordere videor? D. *non pol mihi quidem.*
Verùm tempestas memini cùm quondam fuit,
Cùm inter nos sorderemus vnus alteri.
Sed quod ego facinus audiui aduenieus tuum?
Quod tu hic absente me noui negocij gesseris?
Cumq; bene prouenisti salua gaudeo.
P. *Tibi meæ consuetudini summæ, semper credidi.*
Equidem nec peperi puerum, nec prægnans fui,
Verùm assimulaui me esse prægnantem.
D. *Quapropter ô mea vita?* P. *propter militem*
Babyloniensem, qui quasi vxorem sibi
Me habebat annum dum hic fuit. D. *ego senseram,*
Sed quid istuc cui rei te assimulare retulit?
P. *Vt esset aliquis laqueus & redimiculum,*
Reuersionem vt ad me faceret denuò.

Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum quanti sese penderem:
Si quod peperissem, id educarem & tollerem.
Bona sua me habiturum omnia. D. ausculto lubens.
Quid deniq; agitis? P. mater ancillas iubet,
Quoniam iam decumus mensis aduentat propè,
Aliam aliorsum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui supponatur mihi.
Quid multa verba facimus? tonstricem Suram
Nouisti nostram, quæ modò erga ædem sese habet.
D. Noui. P. hæc vna opera circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit. D. ô merces malæ.
P. Eum nunc non illa peperit, quæ peperit prior.
D. Sed tu posterior. P. omnem rem tenes.
Nunc, vt præmisit nuncium miles mihi,
Non multò pòst hic aderit. D. nunc tute interim
Quasi pro puerpera hic procuras? P. quippini?
Vbi sine labore res geri pulcrè potest,
Ad suum quemq; æquum est quæstum esse callidum.
D. Quid me futurum est, quando miles venerit?
Relictusne abs te viuam? P. vbi illud quod volo
Habebo ab illo, facile inuenero quomodo
Diuortium & discordiam inter nos parem,
Postidea ego tota tecum, mea voluptas, vsq; ero
Assiduò. D. immò hercle verò accubitu mauellim.
P. Quin dis sacrificare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet. D. censeo.
P. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
D. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Vbi quippiam me poscis. P. at ego vbi abstuli?
D. Iam faxo hic aderit, seruolum huc mittam meum.
P. Sic facito. D. quicquid autem erit, boni consulas.
P. Ecastor minimè te curaturum scio,
Vt cuius me non pœniteat, mittas mihi.
D. Num quippiam me vis aliud? P. vt quando ocium
Tibi sit, ad me reuisas tu. D. valeas. P. vale.
D. Prò di immortales, non amantis mulieris,
Sed sociæ vnanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modò hæc fecit mihi
Suppositionem pueri, quæ mihi credidit,
Germanæ quod sorori non credidit,
Ostendit mihi iam sese medullitus,
Se mihi infidelem nunquam, se viua, fore.
Egone illam vt non amem? egone illi vt non bene velim?
Me potius non amabo, quàm desit huic amor.
Egon illi non mittam modò ex hoc loco
Iubebo ad istam quinq; perferri minas.
Præterea obsonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quæ vult mihi,
Quàm mihimet, omnia qui mihi facio male.

PHRONESIVM meretrix.

PVero isti date mammam: vt miseræ matres sollicitæq;
Ex animo sunt, cruciantúrq; ædepol commentum malè.
Cumq; eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malæ, quàm sumus ingenio. ego prima de me mihi ista dictito.
Quanta est cura in animo? quantum corde capio dolorem?
Dolus ne occidat morte pueri, mater dicta quod sum, eo magis.
Stulteo vitæ, quæ ausa sum tantum clàm dolum aggrediri.
Lucri causa auara probrum sum exsequuta, alienos dolores
Mihi supposui, nullam rem oportet dolosè aggrediri, nisi
Astutè accurateq; exequare: vosmet iam videtis,
Vt ornata incedo puerperio, ego nunc me esse ægram assimulo.
Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria st.
Si bene facere incepit, eius eam citò odium percipit.
Nimisquam paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperunt.
Nimisquam paucæ efficiunt, si quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius est onus, quàm bene.
Ego, quòd mala sum, matris opera mala sum, & meapte malicia,
Quæ me grauidam esse assimulaui militi Babylonio,
Eam nunc maliciam accuratam miles inueniat volo.
Iste hic haud multo pòst credo aderit, nunc prius præcaueo sciens:
Eumq; gero ornatum, vt grauida quasi puerpera cubem.
Date mihi huc stactam, atq; ignem in aram, vt venerem Lucinam meam,
Hic apponite, atq; abite ab oculis. ô Pithecium
Face vt accumbam, adiuuare sic decet puerperam.
Soleas mihi date, pallium inijce in me huc Archillis.
Vbi est Astaphium? fer huc verbenam mihi, thus & bellaria.
Date aquam manibus. Nunc ecastor venerit miles velim.

STRATOPHANES miles, PHRONESIVM meretrix, ASTAPHIVM ancilla.

NE expectetis spectatores meas pugnas dum prædicem:
Manibus duellis prædicare soleo, haud in sermonibus.
Scio ego multos memorauisse milites mendacium.
Et Homeronidã & post illa mille memorari potest,
Qui & conuicti & condemnati falsis de pugnis sit.
Non laudandus cui plus credit qui audit, quàm qui videt.

Non places cùm illi plus laudant qui audiunt, quàm qui vident.
PLVRIS est oculatus testis vnus, quàm auriti decem.
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè sciunt.
Non places quem scurræ laudant, manipulares mussitant.
Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, quàm arguti & cati.
Facilè sibi facunditatem virtus arguta inuenit.
Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica.
Quæ alios collaudare absentes sese verò non potest.
Nunc ad amicam decumo mense pòst Athenas Atticas
Viso, quam grauidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
PH. Vide quis loquitur? AS. iam propinquè miles mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. Nunc tibi opus est ægram vt te assimules. P. tace.
ST. Peperit mulier, vt ego opinor. AS. vin' adeam hominem? PH. volo.
S. Euge Astaphium eccam, it mi aduorsum. A. salue ecastor Stratophanes,
Venire saluum. S. scio. sed peperit-ne obsecro Phronesium?
A. Peperit puerum nimium lepidum. S. ecquid mihi simili est? A. rogas?
Quin vbi natus est, iam machæram & clypeum poscebat sibi.
S. Meus est, scio iam de argumentis. nimium quidem simili est papæ
Iam magnus est? iámne electat legiones quas spoliare velit?
A. Here vndecumquintus natus quidem ille est. S. quid tum postea?
Inter tot dies quidem herclè iam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex vtero exitio est, priusquam poterat ire in prælium?
A. Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi. S. sequor.
P. Vbi illa obsecro est? quæ me hîc reliquit, atque abstitit?
A. Assum, adduco tibi exoptatum Stratophanem. P. vbi is est obsecro?
S. Mars peregrè adueniens salutat Nerienem vxorem suam.
Cùm tu rectè prouenisti, cumque es aucta liberis,
Gratulor, cùm mihi tibique magnum dedisti decus.
P. Salue, qui me interfecisti pene vita & lumine,
Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.
ST. Eia haud ab re, mea voluptas, tibi obuenit istic labos:
Filium peperisti, qui ædis spoliis opplebit tuas.
PH. Multo ecastor magis oppletis opus est tritici granariis,
Ne ille priusquam spolia capiat, hic nos extinxit fames.
S. Habe bonum animum. PH. sauium sis pete hinc à me, nequeo caput
Tollere, ita dolui, itáque ego nunc doleo, neque etiam queo
Pedibus mea sponte ambulare. S. si planè ex medio mari
Sauium petere tuum iubeas, petere haud pigeat me mel meum.
Id ita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas, ex Suria duas,
Iis te dono. adduce huc tu istas. Sed istæ reginæ domi,
Suæ fuere ambæ, verum patriam ego excidi manu.
Iis te dono. pœnitétne te quod ancillas iam?
P. Quin etiam ne insuper adducas, quæ mihi comedint cibum.
S. Hoc quidem herclè si ingratum est donum, cedo tu mihi istam puere.
Hem mea voluptas, attuli eccam palliolam ex pari gratia tibi.
Tene tibi. PH. hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari?
ST. Perij herclè, iam mihi auro contrà constat filius,
* Etiam num me vilipendit? addit purpuram, exoras tibi
Attuli* duas Ponto amœnas. tene tibi voluptas mea.
Accipe, hunc adduce hasce in conspectum Suras.
Ecquid amas me? ecquidem has ecastor nihil moror. S. nihilne huic sat est?
Ne mihi vnum verbum quidem dixit. viginti minis
Venire illæc posse credo dona quæ ei dedi.
Vehementer nunc mihi est irata, sentio atque intelligo.
Verùm adibo, quid ais nunc tu? nùmne vis me voluptas mea,
Quò vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum venero:
Quid taces? planè sumus adepol perij. Ecquid illuc boni est?
Quis homo est qui inducit pompam tantam? certum est quò ferant,
Obseruare, huic credo fertur. Verùm iam sciibo magis.

GETA seruus. PHRONESIVM meretrix, STRATOPHANES miles.

Ite, ite hac simul mulieri, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogæ Satínne qui amas, nequis quin nihili

Sit, neq; improbis sese artibus expoliet. Nam hoc qui sciam, ne quis
Id quæras ex me, domi est qui facit improba facta amator,
Qui bona sua pro stercore habet. foras lubet ferri, metuit
Publicios. mundissimum sit. Puras sibi esse vult ædes,
Domi quicquid habet, verritur ἔξω. *quandoquidem ipsus perditum se it,*
Secretò hercle equidem illum adiutabo, neque mea ille quidem
Opera vnquam nihilo minus properè quàm potest peribit.
Nam iam de hoc obsonio, de mina vna deminui,
Modò quinque numos, mihi detraxi partem Herculanam.
Nam hoc assimile est quasi de fluuio qui aquam deriuat sibi,
Nisi detinetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereq; perit sine omni bona gratia hæc
Cum video fieri suffuror, suppilo, de præda prædam
Capio. Meretricem ego item esse reor mare, vt est, quod des deuorat, nec vnquam
*Abundat, at hoc saltem seruat mecum * Vbi est ea appares huic des*
Quantumuis, nusquam apparet neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herum miserum sua blandicia intulit in
Pauperiem priuauit, bonis, luce, honore atq; amicis.
Atat eccam adest propinquè, credo audiisse hæc me loqui
Pallida est vt peperit puerum, alloquar quasi nesciam.
Iubeo vos valere. PH. *noster Geta, quid agis, vt vales?*
GE. *Valeo, & venio ad minus valentem, & melius qui valeat fero.*
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc iussit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
PH. *Pol haud perit, quod illum tantum amo.* G. *iussit orare vt hæc grata haberes tibi.*
PH. *Grata acceptaq; ecastor habeo, iube auferri. intrò i Cyame.*
Ecquid auditis hæc quæ imperata sunt? G. *abs nolo, auferant:*
*Desiccari lubet, immò pudet ecastor quantum est negocij **
Tune ais impudentem me esse, quæ sis stabulum flagitij?
PH. *Dic, amabo te, vbi est Dinarchus?* GE. *domi.* P. *dic ob hæc dona, quæ*
Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.
Vniq; honorem illi me habere omnium maximum
Atque vt huc venias obsecra. G. *i licet. Sed quisnam illic homo est*
Qui ipsus se comest, oculis malis, tristis? animo hercle homo suo est miser,
Quisquis est. P. *dignus est mecastor ille.* G. *quid est?* PH. *non nouisti obsecro?*
* *Qui illic apud me erat, huius pater pueri illic est vsque ad ictaculum*
Iussit ali. mansi, auscultaui, obseruaui. G. *quem pernam*
Noui hominem nihili, illic quæso est? PH. *illic est.* G. *me intuetur gemens.*
Traxit ex intimo ventre suspirium hoc vide dentibus
Frendit, icit femur. num obsecro nam ariolus est? qui ipsus se verberat.
ST. *Nunc ego meos animos violentos, meamq; iram ex pectore*
Iam promam. loquere, vnde es? cuius es? cur ausus inclementer
Mihi dicere? GE. *lubido est.* ST. *istuccine mihi responsas?*
GE. *Hoc, non ego te floccifacio.* ST. *quid tu? cur ausa es aiùm te*
Dicere amare hominem? P. *lubitum est.* ST. *ain tandem? istuc primum experiar,*
Tun tantilli doni causa, olerum atque escarum, & poscarum
Mæchum malacum, cicinnatum, vmbraticolam, tympanotribam,
Amas? hominem non nauci? GE. *quæso hercle, mehne hero tu improbe &*
Male dicere audes? fons vitij & periurij. ST. *verbum vnum*
Adde istoc, iam herclè ego te hic hac offatim offuciam. G. *Tange*
Modò, iam ego te hic agnum faciam, & medium distruncabo, si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina clueo.
PH. *Si æquum facias, aduentores meos non incuses, quorum mihi*
Dona accepta grataq; habeo, tuaq; ingrata, quæ abs te accepi.
S. *Tum pol ego & donis priuatus sum, & perij.* GE. *planè istuc est,*
Quid nunc ergo huic odiosè es confessus omnibus te ijs.
S. *Perij herclè hodie, nisi hunc à te abigo.* GE. *accede huc modò.*
Adi huc modò. ST. *etiam scelus minitare, quem ego*
Offatim iam iam concipilabo. Quid tibi huc venti est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est? inquam?
Amicam meam? emoriere ocyus, si manus nixeris,
Quid manu nixerim, fac quod iussi: mane, iam ego te hic
Offatim conficiam. G. *occidi, optimum est, captio est, istam*

Machæram

Machæram longiorem habes quàm hæc est, sed veni
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.
Ibo domum. Ego tecum bellator arbitrum æquum
ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, venire dum saluo licet?

PHRONESIVM meretrix, STRATOPHANES miles.

P. DAte soleas, atque me intro actutum ducite.
Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
S. *Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent,*
Quibus te donaui? iámne abiisti? hem sic datur,
Quo pacto excludis quæso? potius planiùs
Quàm exclusus nunc sum, pulcre ludificor sine
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest?
Vt ego his suffringam talos totis ædibus.
Num quippiam auarum mutas mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Num quasi mihi dicat, nec te iubeo, nec veto,
Introire in ædis. At ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse, sequere me hac, verbum sat est.

ACTVS III.

STRABAX adolescens rusticus, ASTAPHIVM ancilla.

S. RVs manè dudum hinc ire iussit pater,
Vt bubus glandem prandio depromerem.
Post illuc veni quàm, aduenit, si dis placet,
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ouis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quærit patrem, dico esse in vrbe, interrogo
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit,
Minas viginti mihi dat, accipio lubens,
**Condo in crumenam, ille abiit, ego propere minas*
Ouis in crumena hac in vrbem detuli.
Fuit ædepol Mars meo periratus patri,
Nam oues illius haud longè absunt à lupis.
Nunc ego istos mundulos vrbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes eiiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem.
Post id locorum matrem, nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam magè amo quàm matrem
meam.
Tate ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?
A. *Quid istuc alienum est? amabo mi Strabax,*
**Qui non extemplò intres, anne oportuit*
Ita te quidem qui es familiaris? vocibitur,
Ne me morari censeas A. *lepide facis.*

STRATILAX seruus, ASTAPHIVM ancilla.

MIrum videtur rure herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Collapsus est hic in corruptelam suam.
A. *Iam pol ille me inclamabit, si aspexerit.*
S. *Nimio minus sæuus iam sum Astaphium, quàm fui,*
Iam non sum truculentus, noli metuere.
Quid vis? A. *quid? tuam expecto truculentiam.*
S. *Dic impera mihi, quid tibi & quo vis modo.*
Nouos omnes mores habeo, veteres perdidi,
Vel amare possum, vel iam scortum ducere.
A. *Lepide mecastor nuncias, sed dic mihi,*
Habens? S. *parasitum te fortasse dicere.*
A: *Intellexisti lepide quid ego dicerem.*
S. *Heus tu, iam postquàm in vrbem crebrò commeo,*
Dicax sum factus, iam sum cauillator probus.
A. *Quid id est amabo? istæccæ ridicularia,*
Cauillationes vis fortasse dicere.
S. *Ita, vt pauxillum differre à cauillulis.*
A. *Sequere intrò me, amabo, mea voluptas.* S. *tene hoc tibi,*
Rabonem habeto, mecum vt hanc noctem sies.
A. *Perij, Rabonem? quam esse dicam hanc beluam?*
Quid tu arabonem dicis? S. *at facio lucri,*
Vt Prænestinis conia, est ciconia.
A. *Sequere obsecro.* S. *Strabacem hic opperiar modò,*
Si rure veniat. A. *is quidem apud nos est hic Strabax,*
Modò rure venit. S. *priúsne quam ad matrem suam?*
Heu ædepol hominem nihili. A. *ánne autem vt soles?*
S. *Immò nihil dico.* A. *intrò amabo, cedo manum.*
S. *Tene, in tabernam ducor diuersoriam,*
Vbi malè accipiar mea mihi pecunia.

ACTVS IV.

DINARCHVS adolescens.

NEque gratii est, neque progignetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quàm velim.
Dij magni vt ego lætus sum, & lætitia differor, ita
Ad me magna nunciauit Cyamus hodie gaudia,
Mea dona deamata acceptáque habita esse apud Phronesium.
Cum hoc iam volupe'st, tum hoc nimio magnæ mellitiæ mihi,
Mi inis ædis sit ingratáque habita, totus gaudeo,
Mea illa est. si repudiatur miles, mulier mecum erit.
Saluos sum, quia pereo: si non peream, planè exuriam.
Nunc speculabor quid ibi agatur, quis eat intrò, qui
Veniat: procul hinc obseruabo miles quid facturus siet?
**Quia nihil habeo, vnum animos mansit mihi, omnia agam precario.*

ASTAPHIVM ancilla, DINARCHVS adolescens.

LEpide efficiam meaHera officium. vide intus modò vt tu tuum
Item efficias. ama id quod decet, rem tuam, istum exinani.
Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei secunda'.
Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.
** Ego interim hic restitrix his præsidebo, iste dum sic faciat.*

Domum ad te exagogam, nec quenquam interim istoc ad vos,
Qui sit odio, intromittam: tu perge vt lubet, ludin' istos?
Qui est iste? D. eia Astaphium, indica qui peris. A. amabo, hiccine tu
Eras? D. molestus ne sum? A. nunc magis quàm fuisti: nam si quid haud
Nobis vsui est, nobis molestus. Sed obsecro da mi operam, vt
Nollem quæ volo. D. nam quid est? A. nam ea refert nummos, &
Intus bolos quos dat. D. quid? amator nouos quispiam?
A. integrum & plenum adorta est thesaurum. D. quis est? A. eloquar.
Sed tu taceto. Nouistin' tun' hunc Stabacem? D. quid ni?
A. Solus summum habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.
Animo bono male rem gerit. D. perij hercle ego idem. stultus es,
Qui facta infecta facere verbis postules. Thetis quoque etiam
Lamentando lessum fecit filio. D. non ego nunc intrò
Ad vos mittar. A. quidum quàm miles magis?
D. Quia enim plus dedi. A. plus enim es intromissus, cum dabas.
Sine vicissim qui dant operam ob id quod dant operis vtier.
Litteras didicisti quando scis sire alios discere.
D. Discant, dum mihi commentari liceat, ni oblitus siem.
Qui dedi. A. interea magister dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. D. quid? A. rem accipere identidem.
D. Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,
Præterea vnam in obsonatum. A. idem istoc delatum scio.
De eo nunc bene sumus tua virtute. D. illi ne vt inimici mei
Bona istic edant? mortuum hercle me, quàm vt id patiar, mauelim.
A. Mauelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis.
Nam inuidere alij bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui inuident, egent: illi quibus inuidetur, rem habent.
Stultus es. D. quid est? A. opperire. D. quid iam? A. quia pol.
D. Non licet de obsonio saltem me participem fieri?
A. Si volebas participare, auferres dimidium domum.
Nam itidem vt Acheronti hic ratio accepti scribitur.
Intrò accipimus quando acceptum est, non potest ferri foras.
Bene vale. D. resiste. A. amitte, sine. D. amitto intrò. A. ad te quidem.
D. Immò istoc ad vos. A. ire non potes tu nimium pati
D. Experiri sine. A. immò opperire. D. meiinst experirier.
A. Dicam adesse. D. vbi est? A. occupata est. D. resiste. A. abeo. frustra es. D. redin'?
An non redis? A. sed vocat me quæ in me plus potest. D. quàm potest,
Vno verbo eloquere, mittin' me intrò? A. mendax es, abi.
Vnum aiebas, tria iam dixit verba, atque mendacia,
D. Abijt intrò, irruit, ego vt hæc mihi patiar fieri?
Iam hercle ego tibi illecebra ludos faciam clamore in via,
Quæ aduorsum legem accepisti à plurimis pecuniam.
Iam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.
Postidea ego in te manum iniiciam quadrupli, venefica,
Suppostrix puerûm. ego ædepol iam tua probra aperibo omnia.
Nihili me, perdidi omne quod fuit, fio impurior,
Nec mihi adest ad illum pensi iam quos capiam calceos.
Sed quid ego hic clamo? quid si me iubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis iurem, si velit.
Nugæ sunt. Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.
De nihilo nihil est irasci, quæ te non flocci facit.
Sed quid hoc est? prò di immortales, Calliclem video senem,
Alteram tonstricem huius, alteram ancillam suam,
Meus
Qui adfinis fuit ancillas duas constrictas ducere.
Pertimui, postquam vna cura cor meum mouit modo.
Timeo ne malefacta antiqua mea nunc inueniam omnia.

CALLICLES senex, ANCILLÆ dux, DINARCHVS adolescens.

ECcóne tibi maledictam aut tibi adeò male velim, vt animus meus sit?
Propemodum expertæ estis, quàm ego sim mitis tranquillúsque homo.
Rogitaui ego vos verberibus * ameis, has pendentes simul,
Commemini quo quicque pacto sitis confessæ scio.
Hic nunc volo scire eodem pacto si sine malo fatemini.
Quanquam vos colubrino ingenio ambas esse edico prius,
Ne duplices habeatis linguas, ne ego bilingues vos necem.
Nisi si ad Tintinnaculos vultis vos educi viros.
A. Vis subigit verum fateri, ita lora lædunt brachia.
C. At si verum mihi eritis fassæ, vinclis exsoluemini.
D. Etiam nunc quid sit negotij, falsus, incertus sum.
Nisi quia timeo tamen ego, nec quid peccaui scio.
CA. Omnium primum diuersæ state. hem sic, istuc volo,
Neue inter vos significetis. ego ero paries, loquere tu.

A. Quid

AN. Quid loquar? CA. quid puero factum est, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum mihi expedite. AN. istæ dedi.
C. iam tace. accepistin' puerum tu ab hac? A. accepi. C. tace,
Nihili moror præterea, satis est fassa. AN. inficias non eo.
C. Iam liuorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conueniunt adhuc vtriusque verba. DI. væ misero mihi,
Mea nunc facinora aperiuntur, clàm quæ speraui fore.
C. Loquere tu, quis dare te huic puerum iussit? A. hera maior mea.
C. Quid tu? cur eum accepisti? AN. hera me rogauit minor,
Puer vt afferretur, eaq; vt celarentur omnia.
C. Loquere tu. Quid eo fecisti puero? AN. ad meam heram detuli.
C. Quid eo puero tua hera fecit. A. heræ meæ extemplo dedit.
C. Cui malùm, heræ? AN. Duæ sunt istæ. C. caue tu nisi quòd te rogo, nisi
Ea, quæ exquiro. AN. mater filiæ dono dedit inquam.
C. Istuc iam dudum, inquam, loquere. A. plus tu rogitas. C. responde ocyus.
Quid illa, cui donatus est? A. supposiuit. C. cui. AN. sibi
Pro filiolo. C. pro filiolo? D. obsecro vostram fidem,
Vt facilius alia quàm alia vnde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus, matres duas habet, & auias duas.
Iam metue patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre.
AN. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quàm ad mulieres.
Vir illam, non mulier prægnatem fecit. C. idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti. AN. plus potest, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit, quod petebat, abstulit.
CA. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
AN. De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intelligo.
CA. Nunquam te facere hodie quiui, vt is quis esset diceres.
AN. Tacui, at nunc non tacebo, quando adest, necesse est indicem.
D. Lapideus sum, commouere me miser non audeo.
Res palàm omnis est, meo illic nunc sunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo quam mox nominer.
C. Loquere filiam meam quis integram stuprauerit.
AN. Video ego te propter. C. malæ * quis est? AN. patronus parieti.
D. Neque viuus neque mortuus sum, neq; quid nunc faciam scio,
Neq; vt hinc abeam, neq; vt hunc adeam scio, timore torpeo.
C. Dicin an non? A. Dinarchus: cui illam prius desponderas.
C. Vbi is homo est quem dicis? D. assum Callicles, per tua obsecro
Genua, vt tu istuc insipienter factum, sapienter feras,
Mihiq; ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.
C. Non places, in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum si fabulari posset, se defenderet.
Non vinum hominibus moderari, sed vino homines solent,
Qui quidem probi sunt. verùm qui improbus est, aquam si bibit,
Siue adeò caret temeto, tamen ab ingenio est improbus,
DI. Scio equidem quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia.
Ego me tibi obnoxium esse fateor, culpæ compotem.
AN. Callicles, vide quæso homini ne facias iniuriam,
Reus solutus causam dicit. DI. mitte istas. Sanun' es?
CA. Soluite istas, agite abite, tu domum, & tu item domum.
Eloquere hæc heræ tuæ, puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus tu in ius. D. quid vis in ius me ire? tu es prætor mihi.
Verùm te obsecro, vt tuam gnatam des mihi vxorem Callicles.
C. Eundem pol te iudicasse quidem istam rem intelligo.
Nam haud mansisti dum ego darem illam, tute sumsisti tibi
Nunc habeas vt nactus. verùm hoc ego te multabo bolo,
Sed talenta magna à dote demam pro ista inscitia.
D. Bene agis mecum. CA. filium istinc tuum te melius si repetere.
Cæterùm vxorem quàm primùm potest, abduces ex ædibus.
Ego adeò iam illi remittam nuncium affini meo.
Dicam vt aliam conditionem filio inuenias suo.
D. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox inficias eat.
Nihil est nam ipsa hæc vltrò vt factum est, fecit omnem rem palàm
Sed nimium pol opportunè ecce ab sese egreditur foras.
Næ illa stimulum longum habet, quæ vsque illinc cor pungit meum.

PHRONESIVM meretrix, DINARCHVS adolescens, ASTAPHIVM ancilla.

Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.
Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
Nam mihi diuidia est, tonstricem meam sic multatam male
Ea dixit, eum Dinarchi puerum esse inuentum filium
Vbi id audiuit, quanquam penes est mea omnis res & liberi.
Video eccum qui manslutorem me adoptauit bonis.
**D. Mulier assum profectu'st. PH. quid agitur voluptas mea?*
D. Non voluptas. aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.
PH. Scio mecastor, quid velis, & quid postules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare, puerum petis.
DI. Immortales vt planiloqua est! paucis vt rem ipsam attigit.
P. Scio equidem sponsam tibi esse, & filiam ex sponsa tua.
Et tibi vxorem ducendam iam esse, alibi iam animum tuum:
Et me quasi pro derelicta sis habiturus sed tamen
Cogitato, mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
Ætatem qui vni cubili nunquam committit suam:
Quia si vnum ostium obsideatur, aliud perfugium gerit.
D. Ocium vbi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.
Nunc puerum redde. P. immò amabo vt hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me. D. minimè. P. iam amabo. D. quid opu'st? P. e re mea.
Triduum hoc saltem, dum aliquò miles circumducitur,
In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, à milite omnis tum mihi spes animam efflauerit.
D. Factum cupio. nam re facere si velim, nõ est locus:
Nunc puero vtere & procura, quia vnde procures habes.
PH. Multum amabo te ob istam rem mecastor. vbi domi metues malum,
Fugito huc ad me, saltem amicus mihi esto manubiarius.
DI. Bene vale Phronesium. P. iam me tuum ocellum non vocas?
DI. Id quoque interim suatim nomen commemorabitur.
P. Nunquid vis? D. facultas operæ vbi mihi erit, ad te venero.
P. Ille quidem hinc abijt. abscessit. dicere hic quiduis licet.
Verum est verbum, quod memoratur: VBI amici, ibidem sunt opes.
*Propter hunc spes etiam se hodie * sem interit in militem,*
Quem ego ecastor mage amo quàm me, dum id quod cupio inde aufero.
Que cum multum abstulimus, haud multum apparet quod datum est.
Ita sunt gloriæ meretricum. A. Alia tace. P. quid est obsecro?
A. Adest, pueri. P. sine eum ipsum adire huc. sine: si is est modò,
Sine eum ipsum adire vt cupit ad me, hac rectà. si venerit
Næ istum ecastor hodie astutis confectum fallacijs.

ACTVS V.

STRATOPHANES miles, ASTAPHIVM ancilla, PHRONESIVM meretrix, STRABAX rusticus.

Eo mihi amare, fero supplicium damnis ad amicam meam,
*Vt illud acceptum sit * prius quod perdidi, hoc addam insuper.*
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædis: adeunda est hæc mihi.
Quid hic vos agitis? P. ne me appella. S. nimium sæuis P. sic sine.
Potin es vt mihi molestus ne fies? S. quid Astaphylitium est?
AS. Meritò ecastor tibi succenset. P. egon'? atque isti etiam parum
Male volo. ST. ego mea voluptas, si quid peccaui prius
Supplicium ad te hanc minam fero auri, si mihi rides, spice.
Manus vetat priusquam penes sese habeant, quicquam credere,
Puero opu'st cibum, opus est matri autem quæ puerum lauit.
Opus nutrici autem vtrem vt habeat veteris vini largiter,
Vt dies noctesque potet, opu'st igne, opus est carbonibus,
Fascijs opus est, puluinis, cunis, incinabulis.
Oleum opus est, farina puero opus est, opu'st totum diem.
Nunquam hoc vno die efficiatur opus, quin opus semper siet.
** Non enim possunt militares pueri & à via educier.*
ST. Respice ergo, accipe hoc, qui istuc exefficias opus. P. cedo,
Quanquam parum est. S. addam minam adhuc istic postea. P. parum est.
ST. Tuo arbitratu quod iubebis, id dabitur, da nunc sauium.
P. Mitte me inquam, odiosus es. S. nihil fit, non amor, teritur dies,
Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.

P. Acci-

P. Accipe hoc, atque auferto intrò. S. ubi amica mea est gentium,
Neque ruri neque hic operis quicquam facio, corrumpor situ
Ita miser cubando in lecto hic expectando obdurui.
Sed eccam video, heus amica quid agis? S. quis illic homo?
P. Quem ego mecastor magis amo quàm te. S. quàm me? quomodo?
P. Hoc modo, ut molestus ne sies. S. iam abis postquam aurum habes.
P. Condidi intrò quod dedisti. S. adest. amica te alloquor.
P. At ego ad te ibā. S. ad me delicia hercle verò seriò.
Quanquam ego tibi videor stultus, gaudere aliqui me volo.
Nam quanquam es bella, malo tuo nisi tecum aliqui gaudeo.
P. Vin te amplectar, & savium dem? S. quid vis face, gaudeam.
S. Meisne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me esse satius. Abstine hoc mulier manum.
Nisi si te mea manu vis in machæra & hunc mori.
S. Nihil φλυαρεῖν sati' est miles si te amari postulas.
Auro, haud ferro deterrere potes me, amet Stratophanes.
S. Qui malum bella aut faceta es, quæ ames hominem istiusmodi?
P. Venitne in mentem tibi quod verbum in cavea dixit histrio,
Omnes homines ad suum quæstum callent & fastidiunt.
S. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?
Quanquam hic horridus est, quanquam hic squalidus est, at est bellus mihi.
S. Dedin' ego aurum? P. mihi? dedisti filio cibaria.
S. Nunc si hanc tecum esse speras, alia opus 'st auri mina.
S. Malam rem i, magnam. S. magno opere serva ibi viaticum.
Quid ista debet nisi tria? S. quæ tria nam? S. unguenta, noctem, savium.
*P. Par pari respondes, verùm nunc saltem si amas **
Da mihi' de tuis' deliciis' summis, quicquid pauxillulum.
S. Quid ita? P. Ab avo est, quod idem dictū superest,
Campas dicit ab avi consultavi istuc. M. Mihi homo
Cave saxis volnus, tibi iam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittis, abstine istanc tu manum.
S. Iam hercle iam magno tu vapula vir strenuus:
P. Dedi ego huic aurum. S. at ego argentum. S. at ego pallam & purpuram.
S. At ego oves, & lanam, & alia multa quæ posces dabo.
Melius te minis certare mecum quàm minaciis.
P. Lepidus ecastor mortalis est. Strabax mi perge obsecro.
Stultus atque insanus damnis certant. nos salvæ sumus.
S. Age prior tiro da aliquid. S. immò tu prior perde & peri.
S. Hem tibi talentum argenti, Philippicū est, tene tibi.
P. Tanto melior noster esto, sed de vestro vivito.
S. Ubi est quod tu das? solve zonam. P. provocatur. S. quid times?
S. Tu peregrinus, hic habito nunc, non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumena ego obligata desero.
S. Quid dedit? ut distrinxi hominem. S. immo ego verò qui dedi.
P. I nunc intrò amabo & tu ergo hac mecum. S. tu eris mecum quidem.
*S. Quid tu quid aisti? hoccine? * S. ego posterior dedi.*
P. Tu dedisti, iam daturus est. istuc habeo, hoc expeto.
Verùm utrique mos geratur, amborum ex sententia.
S. Fiat ut rem gnatam video, hoc accipiundum est quod datur.
S. Meum quidē te lectulum certè occupare nō sinam.
P. Lepide ecastor aucupavi, atque ex mea sententia.
*Meámque ut rem * bene gesta vestram rursus bene geram.*
Verùm amabo, si quid animatus facere, faciā ut sciā,
Veneris causa applaudite, eius hæc in tutela est fabula.
Spectatores bene valete, plaudite, atque exurgite.

CN. NAEVII VITA.

EX PETRO CRINITO ET LILIO Giraldo desumpta.

CN. Næuius Poëta Comicus illustris est habitus, Campanus fuit, vt à Gellio traditur in Atticis noctibus. Volcatius Sedigitus post Cæcilium & Plautum constituit illi tertium locum. Neque Licinio tantum, verum etiam Attilio, Terentio atque Turpilio præposuit. Eo maximè tempore in scenā dicitur præstitisse fabulis ad populum editis, quo Sp. Carbilius, cognomento Ruga, primus Romæ de amicorum sententia diuortium cum vxore fecit, quòd esset sterilis, iurauitque apud censores, vxorem se liberûm quærendorum causa habere. Traditum est ab antiquis scriptoribus, Poëtam Næuium stipendia fecisse bellis Punicis, idque ipsum testari Næuium eo carmine, quod à se scriptum est de bello Punico. Qua in re nec illud est omittendum, quòd cum esset vnicum volumen Næuij, Octauius Lampadio, Grammaticus excellens, diuisit illud in VII. libros, vt alibi diligenter exposuimus. Prisci enim Grammatici consueuerunt pro iudicio suo, atque eruditione, omnium scriptorum opera, percensere, autorésque ipsos aut numero eximere, aut in ordinem redigere. Scripsit Næuius præter Punicum bellum Comœdias ac Tragœdias stylo in primis erudito & graui, vt veteres testantur. Comœdias aliquot exemplo Græcorum composuit probris, atque maledicentia plenas, in quibus Romanæ ciuitatis principes acriter est insectatus: vt qui Metellum consularem virum, & P. Scipionem Africanum maledictis suis onerauerit. Sic enim de Scipione:

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè,
Cuius facta viua nunc vigent: qui apud genteis solus
Præstat: eum suus pater cum pallio vna ab amica abduxit.

Hinc factum est, vt Poëta Næuius in vincula coniiceretur à Triumuiris, propter immoderatam verborum petulantiam, ac mordacitatem. Et cùm aliquandiu haberetur in custodiis, fabulas aliquot composuit. Paulò mox à Tribunis plebis è carcere exemptus est, ea conditione, vt delicta illa ac probra dilueret, quæ contra Romanos ciues suis fabulis inseruerat. De quo scribuntur complura in Atticis commentariis. Qui de Næuij fabulis agunt, citant illum in Alceste, in Aureolo, Lycurgo, Tripholo, Leonte, in Colace, Ægystho, Tereo, & Zenone. Terentius Varro in libris de Latina lingua ad M. Tullium plures alias pro Næuianis commemorat, vt Esionam, Clastidium, Dolum, Demetrium, Persas, Lampadionem, Agedonem, Romulum, Stigmatiam. Ab hoc Næuio multa mutuatus est Pub. Verg. sicuti ab Ennio, Lucretio, Pacuuio & aliis: vt à Macrobio diligenti studio est obseruatum. Obiisse traditur Vticæ, cùm factione nobilium, præcipuéque Metelli, foret ex Vrbe eiectus.

CN. NÆ-

CN. NÆVII FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

De bello pvnico.

LIBRO I.

INERANT *signa expressa quomodo Titani bicorpores, gigãtes, magnique Atlantes, Rhuncus, atque Purpureus, filij terras.*
Syluicolæ homi es belliqu. inertes.
Marcus Valerius consul partem exerciti in expeditionem ducit.

LIBRO II.

Blandè & doctè percontat Ennius quo pacto Troiam urbem reliquisset.
Prima incedit Cereris Proserpina puer.
Iámque eius mentem fortuna fecerat quietem.
Deinde pollens sagittis inclutus arcitenens sanctúsq;
Delphis prognatus Pythius Apollo.

LIBRO III.

Hectore proficiscente tunc ipsos adeant, nequis hinc partam referat nomini.
Ipse Sunsen ad cælum sua res Armulius gratulabatur diuis.
Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni.
Virum praeter aduenit, auspicat auspicium prosperũ

LIBRO IV.

Transit Melitam Romanus exercitus, insulam integram urit, populatur, vastat, rẽ hostiũ concinnat.
Eam carnem victoribus danunt.
Simul atrocia proiecerunt exta ministratores.
Vicissatim volui victoriam.

LIBRO VI.

Superbiter contemptim conterit legiones,
Conuenit regnum, simulatque locos, ut haberent.
Septimum decimum annum illico sedent.
Censent eò venturum obuiam.

LIBRO VII.

Id quoque paciscunt mœnia sint, quæ Luctatium reconciliant captiuos plurimos.

Alij loci ex eodẽ opere De bello Punico quibus non adscriptum est ex quoto sint illius libro.

Summe deûm regnator, quianam genus isti?
Senex fretus pietate deûm, alloquitur summi deûm regis fratrem Neptunum, regnatorem marum.
Magnámque domum decorémq; ditem vexerant.
Fames acer augescit hostibus.
Plerique omnes subiungunt sub suum iudicium
—pulchrámque ex auro vestémque citrosam.
Quod bruti nec satis sardare queunt.
Res diuas edicit, prædicit castus.

Qui sequũtur loci ex fabulis petiti sunt, quarum nonnullas non Næuio solùm, sed & Nouio adscribũt grammatici. Nã tam Nouium quàm Næuium in Colace, Danæ, Exodio, Lycurgo, Pedio, & aliis, citant. Nos autem, nostrum hac de re suspendentes iudicium, omnes qui ex vna eadémq; fabula afferũtur loci, vno in loco ponendos cẽsuimus, admonentes tamẽ interim, qui Noui nõ Næuio adscribantur: siue ea diuersitas nominis ab ipsismet grãmaticis posita sit, siue ex nato librariorum incuria errore irrepserit. Siquidem non tantùm diuersa est in diuersis exempl. scriptura, sed in vno eodémq; codice iisdẽ versus eiusdem fabulæ ab eodẽ grammatico citati nomine Næuij, vno in loco, in altero, nomine Nouij reperiuntur: & quędã quę Gellius Nęuio, Non. Marcellus Nouio adscribit, si quidẽ fides vulg. eorũ edition. adhibẽda est. Quin & tertium quoddam nomen Nauius pro Næuius alicubi legitur.

Acontizomeno.

Acontizomenus fabula est primè proba.
Sulpicium nulla interfecit.
Huius autem gnatus dicitur geminum alterum falsò occidisse.

Ægistho.

Tum autem lasciuum Nerei simum pecus
Ludens ad cantum lustratur

Agitatoria.

Age, ne tibi mihi aduersari dicas, hunc unum diem de meo sequestro sinam ego illos esse tecum, postea currentes ego illos vendam, nisi tu viceris.
Suspicio est sic ut decuit acceptes cibo.
Alteris inanem bulbam madidam dari,
Alteris nucem in procliui profundere.
Deprandi autem leonis obiice orcas.

Asinio.

Age nunc quando reuortit, responde quod te rogo.

Assigiola.

Ac sibi prospicat ac despicat.

AVLVLARIA.

Præcisum, omasum, pernam, callum, glires, glandia.

BVBVLCO CERDONE.

Quum ad lupam nostram tam multi crebro commeant lupi.

BVCCVLA.

Quod editis nihili est. si vultis quod caceris, copia est.

CARBONARIA.

Tibi serui multi apud mensam adstant, ille ipse adstat quando edit.

CLASTIDIO.

45 *Vita insepulta lectus in patriam reduxit.*

COLACE.

Vbi vidi, exanimabiliter timidis pedibus protinam me dedi.

Et asseri laudes ago cum votis me multatis meis, quòd præter spem quàm vellem audiebam hoc,

Eheu, an vicimus? vicistis volup: quomodo dicam tibi.

Secus si unquam quicquam feci, carnificem cedo.

50 *Quasi dedita opera, quæ ego volo, ea tu non vis: quæ ego nolo, ea cupis.*

Ego semper pluris feci potioremq. habui multo quàm pecuniam.

Nimio arte colligo, cur inquæsita colliger.

AGRICOLA.

Lernete duo verbis, etiam primò & postremò.

Quid ita? quia enim repuerascis, fugit has personas pater.

55 *Ædepol paternam qui comest pecuniam.*

ALCESTIDE.

Corpore pectoréque vndique obeso, ac mente exsensa, tardigenuio senio oppressum.

ANNAGKE NVNTIVS.

Nã in scena vos nocturnos cœpit præmiatores tollere.

APPELLA.

Cui cepe edendo oculos alter profluit.

Vt illum dij ferant qui primùm olitor cœpitam protulit.

ARIOLO.

60 *Quis heri apud te, Prænestini & Lanuuini hospites. hi Ennius.*

Qui decumas, partes quantum alieni fuit polluxit, tibi à publicando epulo Herculis decumas.

Et volo, & vereor, & facere in prolusio est.

COROLLARIA.

Nole ego hanc adeo efflictim amare, diu viuat volo, vt mihi prodesse possit.

65 *Vtinam nasum abstulisset mordicus.*

Quid salue [illegible] Riualis. Salue. quid istud à te aduertisti tam cito?

Se tale verbum canc [illegible]

Tri.

Nimis homo formidolosus est.

DANÆ.

Omnes formidare [illegible] eius valent iam,

70 *Animi iube [illegible] nemini manum.*

Contemplo placide formam & faciem virginis.

Excidit oratio [illegible] confidentia.

Indignè exi[illegible] patria [illegible]

Quæ quondam fulmine icit Iuppiter.

Quia vt quisque est meritus, præsens pretium pro factis ferat. 75

Desubito famam soluunt, si quam sciam vidisse in via.

Etiam minitas? mitte ea quæ tua sunt magis quàm mea.

Manubias suppetat pro me.

Eam nunc esse inuentam opprobriis compotem scis.

DECVMA.

Quid prophanari modò si treis menses in æde, ea pariter dispertiam. 80

Me non vocabis ob eam rem, hanc feci falliam.

Iam ego illi subiens sublabrabo esui illud sinciput.

DOTATA.

Artiuit linguam in palatum, cœpit labia sugere.

Meum, in pœnum componam satius est.

DVOBVS DOSENNIS.

Sequimini, præminate, sequere temeti timor. 85

ECVLEO.

Oleas, cepe, ficus.

EQVO TROIANO.

Nunquam hodie effugies, quin mea manu moriare.

PROTOPÆGNIOIS.

Nocte vt opertus amictu latibuletur.

EXODIO.

Quando ad ludos venit, alij quum tacerent, totum diem argutatur quasi cicada.

Multum ames, paulum des crebro, venias rarenter. 90

Puerum mulieri præstare nemo scit quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius iam ramus roborascit.

In malis non ludunt, raptim pilo, datatim morso.

Putidum poterunt antequam pugnæ pilant.

FIGVLO.

Nimis auarus.

FVLLONIBVS FERIATIS.

Vel, vt alicubi, Fullonibus, sine adiectione.

Vortit se in omnes bestias, comest quicquid tetigit tantum. 95

Nihil est periculi, dabo tibi virum validum, virum animosum.

Testis pestinas pistillos mihi cantens.

FVNERE.

Agite, exite, temulentiámque tollite.

GALLINARIA.

O pestifera Pontica fera, trux, solutiloquentia.

Mactatote hisce verberis. mactas villam infortunio. 100

Operæ coactor, cantor, cursor, senium fasticum.

GEMINIS.

O domus parata pulchræ familiæ festiuiter.

GLAVCOMA.

Quod de eo obscœnis stilo mihi in manum pupugit.

GYMNASTICO.

Saxa, silicias, lapides, montes difficis, dispulueras.

Verum est melius? virginem an viduam vxorem ducere? Virginem si musta est. 105

Homines, pecua, belluásque.

At enim tu minus spisse atque tardè incedis.

Pol, aut parasitorum aliorum simile est.

Atque

Atq; meis bonis omnibus ego te hæredem faciam.
In alto navem iubet destitui amoenè.
Ædepol Cupido quum pusillus sis, nimis multum vales.

HESIONA.

Sine mihi gerere morem videar lingua, verùm lingula.

HETÆRA.

Congius artiui matri inter fœminas fortiter.

ILIADE CYPRIA. Vel Iliade, simpliciter.

Collum marmoreum torquis gemmata coronat.
Facundo penetrat penitus thalamo, potitur.

IPHIGENIA.

Passo vel hoc vicinum aquilonem hortum fer foras.

ITHYPHALLO.

Si unquam quicquam fuitur restituero
Argentum auri causa sumpsisse mutuum,
Extemplo illo te ducam, ubi non despuas.

LIGARATA LICINIARIA.

Quia supellex multa, quæ non vtitur, emitur tamē.

LIGNARIA.

Signare oportet frontem calida forcipe.

LVPO.

Vel Veiens regem salutat iube Albanum mitium comitem senem sapientem contra redhostis Menalus.

LYCVRGO.

Latè longeq; trans nostros fimere:
Tuos qui celsos terminos tutant.
Vos qui regales corporis custodias
Agitis, ite actutum in frondiferos lucos,
Ingenio arbusta vineta sunt, non obscuritas.
Ignoti iteris annus sese sis,
Cderunt dij homines. Iniuriosè egóne an ille iniuriè facimus.
Sed quasi amnis cis rapit, sed tamen inflexa flectitur.
Iam solis æstu candor quum liquesceret.
Pallis, patagiis, crocotis, malaciis mortualibus.
Quæq; incedunt omnes arvas obterunt.
Pergite thyrsigeræ bacchæ modò bacchico cum schemate.
Pro industria ne te regem prognatum patre Lycurgum cette.
Sine ferro pecuda manebus ut ad mortem meant.
Aliæ ingratos angues in se gerunt.
Suaue summum meos.
Caue sis tuam contendas iram contra cum ira Liberi.
Ne ille mei feri ingenij, atq; animi acrem acrimoniam.
Iam ubi nos duplicant aduenientis timos vaposiq;.
Vos qui adsiatis obstinati.
Ducite eo cum argutis linguis mutas quadrupedes.
Vt videam, Vulcani opera, hæc flammis fieri flora.
Dic quo pacto cum potiti, pugna an dolis.
Alis sublime alius saltus illicite.
Vbi bipedes volucres lino linquant lumina.
Vt in venatu vitulantes ex suis locis nos mittant panis decoratos feris.

MICCHO EXVLE, Alij ubi etiam Miccho sine ad actione.

Cerberatio populus homini labias pugnis cædere.
Lemuria quid bonum? quid bonum, respondi, Sardis veniens castrum?
Scalpis dentes derepente in cauam si peccaueris.
Dixi iturum hominem in Thuscos tuitim.
Curisis, tunc vadimonia suum vestimentum vesceris.
Limen superum, quod mihi misero sæpe confregit caput. Inferum autem, ubi ego omnes digitos defregi meos.
Actutum scribit cum in neruo nictabere.

MALEVOLIS.

Si percontassem, maximè hoc me præterisset.
Vnde hoc tam repente ita undique inaudiui malum?

MILITIBVS POMETINENSIBVS. Vel, Parnecimenibus.

Instant mercaturam spero item faciet. frugi est homo.
Tu pueri pusilli simile es: quia enim ad te fers quicquid nactus es.
Vnguis, veternosus, genibus magnis, talis turgidis.

MIMA MEDICA. Vel, Minia, vel Mania.

Lacrymæ cadent, caiet pisfidus.
Medicatè volumus dona donare pulchra præsente omnibus.

MORTIS ET VITÆ IVDICIO.

Ita vobis octi sus sum mihi algebo & mihi esuribo.

OPTIONE.

Qui me miserum miseriorem reddidit quàm panus puerum.

PACEVO.

Vt sole horrescit fera, castra crebro catapulta impulit.

PAPPO PRÆTERITO.

Dum istos inuitaueris suffragatores, pater prius in capulo quàm in curuli sella suspendat nates.

PARTV.

Quod magnopere quæsierunt, id frui sibi non queunt.
Qui non parsit apud se fructus est.

PATHICIS. Vel, DEPATHICIS.

Primum quod dicebo, rectè, secundum quod dicebo, eo melius.
Tibi quum videbo, fidelis ero.

PAVLO.

Nunc te obtestor, celerem sancti Sabaeni censori.

PEDIO.

Quot res vis hunc priuari pulchras, quas vti solet.
Mollicinam, crocotam, chirodotam, ricam.
Certanius sine dipt idi à rectà grassatur via.
Nunc me res ipsa reprimit sæpe hac eadem grassatus sum via.

PELLICO.

Desine socri tuo, fratri patrui meo.

PELLONICO.

Non multo post sororem accepit, abscedet, consequatur penuiarium pistillum petis.

PHOENISSIS.

Sunt arma id est, iam te occidam claua scirpea.

PICO.

Quid ego facerem? otiosus rodebam rutabulum.

PRÆCONE POSTERIORE.

Ergo dedita opera tu pater solum foras
Seduxi, vt nequis esset testis tertius
Præter nos, tibi quum tunderem labias lubens.

PROTECTO.

Quid moras?
Populus patitur patias modò.

PROTESILAO.

Vide gracilentis colorem, dum & quàm cito factus est gracilens.
Clam inruunt, irruunt ca-hinnos, ioca, dicteriis itatis.
Laodamia complexa somno corpora operiuntur, ac suaui quiete dicantur.

PVLLIS.

Vbi tu nequaquam cubares asperiter.
Hic iure inops paulo de adsimile, simul assulatim vis aias, sumit cibum.

QVADRIGEMINIS.

Suo labori nullus parcuit.

SANNIONIBVS.

In licio cretam, ceruisiam, purpurissam.

SATYRA.

Quianam Saturnium populum pepulisti.

SVRDO.

Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere.

TABELLARIA.

Qui habet vxorem sine dote, pannum positum in purpura est,
Dotem ad nos nullam attollat.

TARENTILLA.

Vtribi cænaturi estis? hiccine, an in triclinio?
Vereor serio
Quæ ego in theatro hic meis probaui plausibus.
Ea non audere quenquam regem rumpere,
Quanto libertatem hanc hic superat seruitus absolutè.
Nam quispiam,
Ei ei, etiam se audienti ne cum vna apparere.
At et iam caue cadas amabo.
Salui & fortunati duo, duûm nostrûm patres.
Facete & deficate.
Nam quam quisquam amico amanti amica
Nimis fiet fidelis, nec nimis erit
Morigera nota quisque.
Primum ad virtutem vt redeatis, abeatis ab ignauia, domi præsens patriam vt colatis potius quàm peregri probro.
Vbi isti duo adulescentes habent: qui hîc antè parta patria peregrè prodigunt?
Alij adnutat, alij adnictat, alium amat, alium tenet.

TELEPHO.

Studiumque iteris reprime.

TOGVLARIA.

Abi deturba te saxo, quis similis, non homo.

TESTICVLARIA.

Immo quo scisidimus conscindam atque abijciam,

TRIPARTITA.

Postquam se vidit hæredem, de subito diuortium fecerunt.

TRIPERDITA.

Si autem pingue est, malè cubandum est putrem panticas.

TVNICVLARIA.

Theodotum compellas, qui aras compitalibus
Sedens in cella circumtectas tegetibus
Lares ludentes peni pinxit bubulo.
Eius noctem nauci ducere.

VINDEMIATORIBVS.

Cœpit vnumquemque præumbare fustibus.

VIRGINE PRÆGNANTE.

Quando ego plus sapiui, qui fullonem compressi quinquatribus.
Sequere me, puriter volo facias, igni atque aqua volo hunc accipere.

ZONA.

Duriter me habere, vigilasse.
Aquæ facilitatem video vteris vulgariam.

Alij eiusdem Næuij versus, qui ab authoribus citantur, non adscripto nomine operis vnde petiti sunt.

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè,
Cuius facta viua nunc vigent, qui apud gentes solus
Præstat, eum suus pater cum pallio vno ab amica abduxit.
Immortales mortales si foret fas flere,
Flerent diuæ Camænæ Næuium poetam.
Itaque postquam Orcio traditus est thesauro,
Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.
An nata est sponsa prægnans? vel ai, vel nega.
Salliturus istæc, mittam salem.
Siquidem loqui vis, non perdocere, multa longè promicanda oratio est.
Magni metus tumultus pectora possidet.
Cor vtrum, capiti æ plus anguius celi habeat nescio.
Ingurgitauis vsque ad imum gutturem
Iuuenes et pacificis obsides vt redeant.
Per deam sanctam Lauernam, quæ cultrix quæstuis sit.
Sitis res omnes capiunt sicitatem, iners est sine molestia.
Hunc puellæ præcoquis libido inest.
Est pedis vnus ingens in naso.
Dubiis fauentem per fretum intrò currimus.
Dumque suo sinistro claro fulgorauit Iuppiter,
Consponsi spondebantur pecunia, aut filia nuptiarum causa.
Expirante vapore vides vnde ignes cluet mortalibus diues.
Ast et comet cassabundum ire ebrium.
Eccum ire video ferme iniuria
Sed velatas frondentis comas cornua taurum.
Vel quæ sperat se nupturum iri adulescentulo, ut

licet fenile tractes retritum rutabulum.
Petimine piscino qui meruerat.
Pessimorum pessime, audax ganeo, lurco, aleo.
Non hercle apluda est hodie quàm tunequior.
Bilbit amphora.
Buttubata,
Concipilauisti
Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem.
Libera lingua loquemur ludis liberalibus.
Neminem vidi, qui numero sciret, quique scit, id est opus.
An panurgus Antonius hæc ait numero nimiũ citò.
Malè parta, malè dilabuntur.
Penitam offam
Et qui fuerit Persicus carpenti est ratio.
Pisatilem
Simul alius aliunde rumitant inter se.
Merula sandaracino ore.
Sonticam esse oportet, causam quamobrem perdas mulierem.
Seséque ij perire mauolunt ibidem, quàm cum stupro redire ad suos populares.
Sin illos deserant fortissimos viros: magnum stuprum populo fieri pergetis.
Odi, inquit, summussos: proindè apertè dice quid sit.
Qui, si taceat, dum videat, tum etiam sciat quod scriptum sit.
Titimire & titinnabunt.
Tantùm vbi molle crepitum faciebãt, titinnabãt compedes.
Capesset flammam Volcani topper.

Sic in eodem.

Namque nullum peius macerat humanum, quando mare sæuum. vires cui sunt magnæ topper confringent importunæ vndæ.
Hæc quidem mehercle, opinor, præfica est, quæ sic mortuum collaudat.
Ius sacratum Iouis iurandum sagmine.
Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
Mare interbibere.
Tri..um hic moderator rusticus.
In montes vbi venti frangebant locum.

M. PACVVII VITA,

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

MAR. Pacuuius in scribendis tragœdiis nobilis iisdem fermè temporibus natus est, quibus Cato quæstorius, & Metellus clariores in vrbe habebantur. Quidam tradunt illum fuisse ex Brũdusio Calabriæ vrbe. Nepos fuit Quinti Ennij, quod Eusebius ac Plinius referunt. Romæ vixit in summa claritate nominis. Commendatur maximè illius ingenium, & natiua quædam facilitas in capiendis liberalibus disciplinis. Neque defuit illi studium pingendi, quod & C. Plinius indicat, qui Pacuuij Poëtæ opera in magno honore à veteribus habita affirmat, eíque in primis, quæ in æde Herculis foro Boario perfecit: quocirca clariorem fecit eam artem in vrbe propter gloriam scenæ. Idem Pacuuius amplum ac sonorum dicendi genus sequutus est, & M. Varro testatur, quod si durior alicubi ac propè horridus habitus est: id ipsum tamen non vitio illius, sed temporum adscribitur: nam Fabius Quintilianus apertè asserit, clarissimum fuisse Pacuuium grauitate sententiarum, verborum pondere & autoritate personarum. In qua sententia & M. Cicero fuit: qui hunc ipsum ex cæteris omnibus in Tragœdia facilè præfert, carménque illius magnopere commendat. Grammatici Veteres permultum Pacuuio concesserunt, eiúsque fabulas complures enumerant, in quibus non mediocrem laudem acceperit: vt Peribeam, Hermionam, Atalantam, Ilionam, Antiopam, Teucrum, & Medeam. Citatur etiam in Chryse, in Nyptris, in Paulo, in Oreste, in Armorum iudicio. Ex qua fabula decantatum carmen traditur, cùm ludi celebrarentur in funere Iulij Cæsaris, quò magis cõmiseratio, & inuidia excitaretur contra ipsius interfectores. Horatius Flaccus in epistola ad Octauium Aug. cùm de antiquis Poëtis iudicium facit, in Pacuuio doctrinæ famam locauit. Paulò senior fuit L. Accio. & in iisdem ædi-

bus, vt refert M. Cicero, Pacuuius atque Accius fabulas docuerunt, paucis quidē annis interpositis. Vixit ad extremam senectutem, & vt seruatum est in Latinis annalibus, cùm tędio senectutis, ac morbo detineretur. Tarētū se contulit, ibíq; prope nonagenarius obiit, neque sine maxima iactura studiorum.

M. PACVVII FRAGMENTA, QVÆ EXSTANT.

ANCHISE.

ID promontorium cuius lingua in altum proiicit.

ANTIOPA.

Nonne hinc vos propere fabulis amoliminí?
Fruges frendio solas, ac si probo re.
Saluete gemini mea propages sanguinis.
Sed quum animum attendo ad quærendū quid flet.
Flammeo vapore torrens terræ fœtum exusserit.
Loca arida initas.
Minitabiliterque increpare dictis seuis incipit.
Perdita illuuie atque insomnia.

ARMORVM IVDICIO.

Nam canis quando est percussa lapide, non tam illum appetit qui se icit, quàm illum cum ipsum lapidem quo ipsa icta est, petit.
Seque ad ludos iam inde abhinc exerceant.
Pro imperio agendum quis vetat, quis se attollat.
Et æquum & rectū est quod postulas, iurati cernant.
Quod ego inaudiui accipite, & quod sit facto opus decernite.
Qui viget, vescatur armis, vt percipiat præmium.
Feroci ingenio, toruus, prægrandi gradu.
Quum recordor eius ferocem & toruam confidentiā,
Prologo nunc pœnitebant, libant liberi grato ex loco.
Si non est ingratum redisse quod feci.
Qui sese ad finem esse ad causandum volunt de virtute, iis ego cernundi do potestatem omnibus.
An quis est qui te esse dignū quicum certetur putet?
Dic quid faciam, quod me moneris effectum da.

ATALANTA.

Regi vt memorabis, mox regnum potitur transmissu patris.
Triplicem virili sexu partum procreat.
Suspensum in læuo brachio ostendo vngulum.
Dubito ad quam insistam viam, aut quod primordium capessam ad stirpem exquirendum.
Grandem atque atrocem coercere confidentiam.
Habeo ego istā qui distinguā inter nos geminitudinē
Nam quod conabar quum interuentum est, dicere, nunc expediibo.
Quas famulitas, vis, egestas, fama, formido, pudor.
Mortem ostentant, regno expellunt, consanguineam esse abiiciunt.
Parentum incertam inuestigandum gratia.
Omnes qui tanquam nos seruium sub regno; callent dominum imperio metuere.
Vbi ego me grauidam sensi agrauescere propinquitate parti.
Sollicita studio, obstupida suspenso animo ciuitas.
Dolet pigétque magis magisque me conatum hoc nequicquam itiner.
Quæ ægritudo insolens mentem attentat tuam?
Supersatis agere vt ne in mare animum occupes.
Magna te vt verear loqui porcet pudor.
Quis istic est vultus, alligat quæ tristitias?
Quum incultos peruestigans intimare situs.
Concertare ac dissentire partim da cursum æquiter.
Is vestrorum vter sit cui signum datum est, cerne.
Et si metuo pietate plaga palam.

CHRYSE.

Incipio saxum tentans scandere verticem in summis, dein hominis partes prospectum aucupo.
Est ibi sub eo saxo penitus strata arena ingēs specus.
Ossum inhumatum æstuosam auram.
Fugimus qui ait vese hac cimur.
Iuueni opino esse optumum, Orestes vt heres.
Solisq; exortis capessit candorem, occasu nigret.
Simul quum videam Graios nihil mediocriter redamantum me, opibúsque summis persequi.
Perq; nostrā egregiam vnanimitatē, quam memoria deiugat.
Si qua potestur inuestigari via, (runcasint.
Dii monerint meliora, atque amentiam auerruncasint.
Æthiopi forte ex arido. (iugat.
Mater est terra, ea parit corpus, animā mater adiugat.
Interea loca flucti flaccescūt, silescunt, molitur mare.
Aimamini & defendite. (meam.
Atque vt promeruit pater, mihi patriam populauit meam.
Propemodū animus coniectura de errore eius augurat.
Sed cesso inimicitiam integrare.
Atque eccos vnde certissent.
Nam istis qui linguam auium intelligunt,
Plusque ex alieno iecore sapiunt quàm ex suo,
Magis audiendum quàm auscultandum censeo.
Quicquid est hoc, omnia animat, format, alit, auget, creat,
Sepelit, recipitque in sese omnia: omniúmque idem est pater.
Indidémque eadem quæ oriuntur, deintegro atque eodem occidunt.
Ciues antiqui amici maiorum meûm.
Consiliûm socii, auguriûm atque extûm interpretes.
Postquam prodigiûm horriferûm, portentûm pauor,

DVLORESTE.

Macte esto virtute operáque omnem approfero.
Clamore & sonitu colles resonantes bount.

Mulier.

Mulier egregiissima forma.

MEDO.

Populo qui faustum sempiterne sospitent.
At ij eccum in ipso tempore ostentum senem.
Credo quorsum iter tetinisse aiunt.
Linguæ bisulcis actu crispo fulgere.
Quæ res te ab stabulis abiugat, certum est loqui.
Repudio auspicium regrediur dum est illico.
Qua super re interfectum esse hippotem dixisti.
Tonsilla pegi læuo in littore.
Sentio pater te vocis calui similitudine. sed quid conspicionem me lactans celuitum ætas.
Te soi inuoco, vt mihi potestatem duis inquirendi mei parentis.
Quos sunt ij ignoti nescio quos.
Custodite istum vos, ne enim quis attollat, neve quis attingat.
Bibite si vesto, pergitur. iam si ire conor, prohibes bætere.

MERCATORE.

Non tibi istuc magis diuidia est quàm mihi hodie fuit.

NIPTRIS.

Barbaricam pestem nauibus nostris obtulit noua figura factum, commissam infabre.
Ætate integra, feroci ingenio, facie procera virum.
Tu quoq; Vlysses, quanquam grauiter cernimus ictum,
Nimis es pene animo molli, qui consuetus in armis æuum agere.
—retinete, tenete, opprimite,
Vlcus nudate, heu miserum me, excrucior.
Operite, abscedite, iam iam dimittite.
Nam attrectatu & quassu sæuum amplificatis dolorem.
Conqueri fortunam, non lamentari decet:
Id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus.
Vos bætite defensum patriam in pugnam.
Pariter te esse erga illum video vt illum te erga scio.
Nec vlla subscus cohibet compagem aluei.
Sed suta lino & sparteis seri bus.
Quantamq; ex desorditate cladem importem familiæ.
Non tute hinc è conspectu amolire?
Tyndareo fieri contumeliam, cuius à te veretur maxime acta gratulatione.
Nihilne te populi veretur, qui vociferare in vias?
Quod ego in acie celebri obiectans, vitam belliando aptus sum.
Lamentas fletus facere compendi licet.
Et obnoxium esse, aut brutum, aut elinguem putes.
Prius data est quàm sibi dari dicta, aut quàm reditum est Pergamo.
Concorditatem hospitio adiunctam, perpetem probitatem conseruetis.
Quum neq; me aspicere æquales dignarent meæ.
Tristitia atq; animi intoleranda anxitudine.
Regni alieni cupiditas pellexit.
Aut non cernam nisi tagam.
Habet hoc in se, quum pigra est ipsa, vt spisse omnia videantur confiteri.
Currum liquit, chlamide contorta astu clypeat brachium.
Rudentisibilus, hinc incurnicenicum pecus, hinc chlamide clupeat brachium.
O flexanima atq; omnium regina rerum oratio.
Quod tamen ipsa orbitas grandæuitasq; Pelei per penuriam stirpis subaxet.
Sub iudicio quæ omnes gradus tetinerim.
Paucis absoluit, ne moraret diutius.
Sermonem hic nostrum ex occulto clepit, quantum intelligo.
Ita solus Danaus hic domutionem dedit.
Par fortitudo gemina confidentia.

ILIONA.

Ne porro te error qui nunc lactat maceret.
Cur illa hic mecum altercata est?
Dij me etsi perdunt, tamen esse ad vitam expetunt, quòd priusquàm interco spatium vlciscendi danunt.
Ab ea depulsum mamma pædagogandum accipit appotalis liber.
Vt si onere credo adhuc sceptrum patientur poti.
Profectò aut inibi est, tam iam potiuntur frugum.
Quos ego ita vt volui offendo incolumes.
Occidisti vi, multa paucis vnosè obnuntiem.
Blandam hortatricem adiungat voluntatem.
Quis deos infernos quibus cælestes dignes decorare hostes.
Repugnanti ego porro hunc vi detraxi vngulum.
Sed hæc cluentur hospitum infidelissimi.
Fac vt cœpisti, hanc operam mihi des perpetem oculis traxerim.

MEDEA.

Diuersi circumspicimus, horror percipit.
Quid tandem vbi ea est, quod receptat exul, incerta vagat.
Possum ego istam capite cladem auerruncasso.
Gnatam despondit nuptiis, hanc dat diem.
Quid quoniam & mihi piget paternum nomen, maternum pudet profari.
Amplius rubicundo colore, & spectu proterno ferox.
Primùm hoc abs te oro, nimis inexorabilem faxis, ni turpassis vanitudine ætatem tuam.
Vbi illic est? me miseram quonam clam eliminat?
Pater Achiuos in Caphareis saxis pleros perdidit.
Nihil coniectura quiui interpretarier quorsum flexiniee contenderet.
Hiccine is est quem famæ gratia ante omnes nobilitas viros?
Nam te tenebricas sæpe lacerabo fama clausum, & fatigans artus toto distrahiam.
Hymenæum fremunt æquales, resonit crepitu musico.
Nonne officium fungar vulgi, atq; ægrè madefactum foram?
Responsa explanat, mandat me mater fuat cognoscendi vnquam aut contuendi copia.
Nonne etis animum ægritudine in re crepera confici.
Sed ne incertas dictio, quam rem expedi.

Vel quum illum videas sollicitum vbitudine.
Delphos venum pecus secundæ abstabula, ac itiner contuli.
Is quis est? qui tunc si tu illum occupas, letho dabis.
Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere.
Oro mi ne flectas fandimi prolixitudinem.
Vnde exoritur? quo præsidio fretus? auxiliis quibus? quo consilio consternatur? qua vi? cuius copiis?
Animum quæ tum largitio multis ignota erat, munificus nemo putabatur, nisi pariter volens.
Quidnam autem hoc soniti est quòd stridunt fori?
Vbi ille est? me miseram, quoniam clamor eliminat.
Siquis hac me oratione incilet, quid respondeam?
Vtinam nunc matrescam ingenio, vt meum patrem vlcisci queam.
Egóne tyranni noui temeritudinem?
Me caluitur suspicio, hoc est illud quod fore occultè Aiax prædixit.
Aut hìc est, aut hìc adfore actutum autumo.
Illum quæro qui adimitur.
Vt si ita sunt promerita vestra æquiparare vt queam. Vereor nisi vnquam satisfcar facere quodque boni.
Nunc ne illum expectes; quando amico amiciter fecisti.

LIBRO II.

ΕΡΩΤΟΠΑΙΓΝΙΟΙΣ.

Hunc quòd meum amissum noceus hostis voluntatem suam.

HEDO, vide in MEDO.

HERMIONA.

NVPTIIS.

Aduenio in scrupulosum specum.

PAVLO.

Pater supreme nostræ progeniȷ patris.
Quamuis caprigeno pecori grandior gressio est.
Sagittis plumbo, & saxis grandinat, niuis.

PERIBOEA.

Neq; tuum te ingenium moderat, neq; fraternum ira exilium lenat.
Parum est quòd te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam ætatem ad ungas cruciatum reticenti.
Sed nescio quidnam est animi, horrescis, & gliscit gaudium.
Nam me peruitere illis opitularier quoniis exilio cupio dum prosum.
Ardua per loca agresti ac trepidante gradu nititur.
Thesimuem, fremita concidi melum.
Consternare animis, ex pectore hac & voluere consilium, subit omnes quod de nata est modò, qui pacto inimicis mortem, & huic vitam efferas.
Beluarum ac ferarum aduentus ne tetres loca.
Aut quæ egi, ago, vel axim, auerruncem.
In triplici pertimefactus mærore animi incertè errans vagas.
Postquam est honoratus frugum & floris Liberi.
Tamen obfirmato animo mitescit metus.
Patior facilè iniuriam si est vacua à contumelia.
Corpusq; meum tabe, mærore, errore, macore senet.
Regnum potior, coniugem macto inferis.
Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.
Tu mulier tege & tuta templa Liberi.
Non potest Menalippe hic sine tua opera exanclari clanos.
Lapit cor cura, ærumna corpus conficit,
Et fare quæ cor tuum timiditas terret.
Nam si te tegeret pudor, siue adeo cor sapientia imbutum fores.
Mane, expedibo: fac tum mihi quod contrà rogo respondeas.
Regnum imperator, æternum morum sator.
Gnato ordinem omnem vt dederis enoda patri.
O multis modis variè dubium & prosperum copem diem.
Quanquàm ætas senet satis, habeam rem virium vt te ab ara arceam.
Metus, egestas, mæror, senium, exilliúmque & senectus.

TANTALO.

Extremum intra canterem ipsum prægreditur Parthenopæum.

TARENTILLA.

Ab luce inlustre.

TEVCRO.

Quæ desideria alumnum, pænitudines, squales, scaprésque, & inculcas vastitudines.
Nos illis interea perficiẽdo pro pitiatores facul remur.
Rapido, reciproco, percito, augusto, citare, recte, reciprocare, vnde e que gremius subiectare, adfigere.
Quanquam annisq; & ætate hoc corpus putet.
Vt ego, si quisquam me tagit, & tagam.
Nisi coercuero proteruitatem, atq; ostio ferociam.
Nam Teucrum regi sapsa res restibilet.
Aut me occide illa, hinc sine vsquam prouideam gradum.
Te repudio, nec recipio naturam, dico facesti.
Facessite hinc omnes, parumper tu mane.
Quàm te post multas tueor tempestates.
Vbi poetæ pro sua parte fa sa conficta canunt, qui causam humilem dictis amplant.
Profusus gemitu, murmuro.
Neq; perpetrare precibus imperia, qui decimus patris Spartam deponere instat. id si perpetrat.
Perire Danai picta pars pessundata est.
Nisi citia feritate atq; ferocia.
Haud sinam quicquam profari priusquam accepso quod peto.
Mihi classem imperat Thessalam, nostramq; in altum vt properiter deducerent.

TVNICVLARIA.

Ecbolas quassant, eijciunt.

Alij Pacuuij loci ex tragœdiis quarum adscripta non sunt ab authoribus nomina.

Fortunam insanam esse, & cæcam & brutam perhibent philosophi.

Saxiq; insistere globoso praedicant volubilem:
Quia quò saxum impulerit fors, eò cadere fortunam autumant.
Caecam ob eam rem esse iterant, quia nihil cernat quo sese applicet:
Insanam autem aiunt, quia atrox incerta instabilisq; sit:
Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoscere.
Sunt autem alij Philosophi qui contrà fortunam negant
Esse ullam, sed temeritate omnia regi, id magis
Verisimile aiunt, quod usus re ipsa experiundo edocet.
Velut Orestes modò fuit rex, modò mendicus factus est.
Naufragio res contigit: nempe ergo haud fortuna obtigit.
Segregare abs te ausus, aut sine illo Salamina ingredi?
Neq; paternum aspectum es veritus
Quum aetate exacta indigerem liberûm,
Lacerasti, orbasti, extinxisti, neq; fratris necis,
Neq; gnati eius parui, qui tibi in tutelam est traditus?
Interea prope iam occidente sole inhorrescit mare.
Tenebrae conduplicantur, noctisq; & nimbûm occaecat nigror.
Flamma inter nubes coruscat, caelum tonitru contremit:
Grando mista imbri largifluo subita turbine praecipitans cadit.
Undique omnes venti erumpunt, saeui existunt turbines,
Feruet aestu pelagus.
Quadrupes tardigrada agrestis humilis aspera,
Capite breui, ceruice anguina, aspectu truci
Euiscerata, inanima cum animali sono.
Hoc quod memoro, nostri caelum, Graij perhibent aethera.
Graiugena: de isto aperit ipsa oratio,
Hoc vide circum supraq;, quod complexu continet terram.
Id quod nostri caelum memorant.
Quinetiam ferae, quibus abest ad praecauendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt.
Pedetentim ite, & sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor.
Nihiline ad te de iudicio armûm accidit?
Adolescens si properas, hoc te saxum rogat
Vt se aspicias, deinde quod scriptum est legas.
Hic sunt poetae Pacuuij Marci sita
Ossa. hoc volebam nescius ne esses. Vale.
Cedo tamen pedem, lymphis flauis flauum ut puluerem,
Manibus isdem quibus Vlyssi saepe permulsi, abluam,
Lassitudinemq; minuam manuum mollitudine.
Ego odi homines ignaua opera, & philosopha sententia.
Nam si qui quae euentura sunt praeuideant, aequiparent Ioui.
Caelitum Camilla expectata aduenis, salue hospita.
Omnimoto Oceano Hyperion fulgurat Euro,
Arrepto plaustro Boreas bracchatur aheno,
Hesperio Zephyro, sed Orion voluitur Austro,
Fumo acriq; Noto vaga Cynthia prernit atro.
Qui stirpem occidit meum.
In turba Oresti cognita, agnota est soror.
Filios tibi procreasse eandem per Calypsonem autumant.
Si Priamus adesset, & ipse eius commiserescere.
Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere.
Flexanimas aquam lymphatam.
Calydonia altrix terra exuberantium virûm.
Terra exhalat auram, atq; auroram humidam humectam.
Halcyonis ritu litus peruolgans furor.
Liqui in Aegeo freto.
Nulla res cicurare, neque mederi potis est, neq; reficere.
Aeges ferme aderant aequore in alto ratibus repentibus.
Nunc primùm opacas flore lanugo genas.
Reprime incitatam iracundiam.
Consilium ciatur.
Ad manticulandum astu aggreditur. Scit enim quid promeruerit.. medici manticulantur.. ita me facti oppressi iugo
Aggreditur astu regem manticulādum hic est mihi.
Machinam ordiris nouam manticulae tactu
An sanctiora dicis iureiuranda.
Quid me obtutu terres? mulces laudibus?
Sed quum contendi nequitum, vi clam tendenda est plaga.
Obstinati exorsus.
Quid est? nam me exanimasti prologio tuo?
Paulum repedagnate à vestibulo gradum.
Hinc saeuitiam salaciae fugimus.
Solatur, auxiliatur hortaturq; me.
Quid cessatis socij eijcere spiras sparteas?
Topper tecum sit potestas, faxit si mecum velit.
Labitur trabica in alueos.
Nec satis resarrire.
At accepisti me isto cum verbo, miseretur tui
Postquam calamitas plures annos arnas caluitur
Miseret me lacrymis, lingua debiliter stupet.
Voce suppressa innata fronte, vultu turbido.
Improbus, confidens aequum maius videatur.
Quisquis tu es mulier quae me insueto nuncupasti nomine.
Non illic lutens aurora biiugis.
Non ego sic fui ut nunc sunt meretrices diobolae, quae suam nummi causa parui pendunt gratiam.

S. CÆCILII VITA,

EX PETRO CRINITO desumpta.

STATIVS Cæcilius in Gallia natus est, vt creditur, & ob id Mediolanensem quidam dixerunt, quod ex annalibus Hieronymi acceperunt. Illud pro certo haberi debet, in vrbe Roma eum vixisse, & in scribendis Comœdiis principem locum tenuisse, vt à Volcatio Sedigito scriptum est, qui hunc ipsum Cæcilium non Terentio tantum & Plauto, sed reliquis omnibus comicis sine controuersia præposuit. M. Cicero in eadem sententia est, tantúmque Statio Cæcilio concedit, vt illius quidem carmen, vt constat, summis laudibus prosequatur. Fabius Quintilianus qui in omni antiquitate publicus censor est habitus, tres maximè nominat in describendis Comœdiis, hoc est, M. Plautum, P. Terentium, & Statium Cæcilium. Vixit summa familiaritate cum Poëta Ennio, vt ab Eusebio refertur. Idem magnopere dilectus est à Terentio, qui tantum illius iudicio tribuit, vt ad Poëtam Cæcilium, ceu ad optimum censorem, suas fabulas referret. Enumerantur supra xxx. Statij Comœdiæ à Grammaticis veteribus. Neque togatas minore studio composuit, quàm palliatas, vnde singularem gratiam reportauit, iudicio eruditorum. In pretio magno fuerunt, Nauclerus Syracusæ, Pausimachus, Hyppobolymeus, Epiclerus, Cratinus, Plocius, Asotus, Ephæstion. Citatur etiam in Subditiuo, in Fallacia, in Andria, in Annalibus, in Fœneratore, in Venatorio, in Vmbris, in Obolo, in Synaristosis, quarum partem à Menandro, Philemone, & Apollodoro transtulit. Neque defuerunt antiqui Grammatici, qui hunc Cæcilium accusauerint, quòd in vertendis à Menandro fabulis parum aptè aut concinnè quædam transtulerit. Mortuus est sequenti anno post obitum Quinti Ennij & iuxta Ianiculum sepultus traditur. De Stasio rhetore qui Tholosanus fuit, suo loco scripsimus.

S. CÆCI-

S. CAECILII FRAGMENTA, QVAE EXSTANT.

ÆTHRIONE.

ORam reperire nullam, quam expediam, queo.
Hei perij, quid ita? numero venit: fuge domum.
Cum Mercurio capit consilium postquam sentinat satis.

AMPHITRYONE.

De nocte ad portum sum provectus prosumia.

ANDROGYNO.

Sepulchrum plenum taeniarum, ita vt solet.
Sed ego stolidus gratulatum me oportuit prius.

ARIOLO.

Deprandi autem leonis obdas oreas.

ARISTOSIS.

Heri verò prospexisse eum expassum domi.

ASOTO.

Nihilne tibi esse quod edim?
Tu iam callebis, ille sessus desidet.
Nam ego duabus vigiliis transactis duco desubito domum.
Meritissimo hic me eiecit ex hac decuria.
Iamdudum depopulat macellum.

CALCHIS.

Sat hic vicinus, se autem peperisse & vobis datum id prudenter.
Nam quidnam fores fecere fuiti.

CARINE.

Vt aurum & vestem, quod matris fuit,
Reliat, quod vina ipsi opposuit pigneri.

CHRYSIO.

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare:
Audibis male si male dicis mihi.

CRATINO.

Modò sit obsequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit potitur.
Ex aure eius stalagmium domi habeo.

DARDANO.

Nihil ego spei credo: omnes res spissas facit.

DAVO.

Ea tum compressa paris huic puerum, sibi probrum.

DE MANDATIS.

Si vnquam quisquam vidit quem catapulta aut balista icerit.

EMBONO.

Audire ignoti quod imperant soleo, non auscultare.

EPHÆSTIONE.

Tum in senectute hoc deputo miserrimum,
Sentire ea ætate eum ipsum esse odiosum alteri.

EPICLERO.

An vbi vos sitis, ibi consilium claudeat.
Itáne Antipho iuuentus prosumia fide?
Itáne est immemoris? itan' est madida memoria?

EPINAVSIMACHE.

Si properas, extende huc in meam nauem, ita ceteris est.

EPISTOLA.

Nam nouus quidem Deus repertus est Iouis.

EXVLE.

Non hæc putas? non hæc in corde versantur tibi?
Nam hic in tenebris intus sese abscondit.

FALLACIA.

Nam quàm duriter vos educauit atque asperè non negat.
Velim paulisper experiri se, quantisper non plus triduum
Nam si illi, postquam rem paternam amiserant, egestate aliquantisper iactati forent.
Offiatim Parmenonem de via liceat legant.
Facile ærumnam ferre possunt, si male abest iniuria: etiam iniuriam, nisi contra constant contumeliam.
Nullus sum, nisi meam rem iam omnem propere incursim perdere.
Nisi quidem qui se malis pugnitus pessundari.

FOENERATORE.

Volat sanguis, simul anhelat penicillamentum, & pallio datur.
Peluim sibi popescit.

GAMO.

Vt hom—toxico transegerit.

HARPAZOMENE.

Qui homo ineptitudinis cumulatus cultum oblitus est,
Hunc collum ludo præcidi iube.
Dij boni, qui illud est pulchritatis?

HYMNIDE.

Vide luculentitatem eius & magnificentiam.
Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio.
Prodigere est, quum nihil habeas, te irriderier.
Garrulis medentes iactent siue nictentur perticis.
Quæ narrare inepti est scitras fermentis, quin machæra licitari aduersum quum cœpisti sciens.
Desine blaterare, nihil agit in amore inermis.

HYPOBOLIMÆO ÆSCHINO.

Ego illud minus nihilo exigor portorium.
Ærumnam pariter tetulisti meam.
Abi hinc tu stolide, illic vt tibi sit pater?
Mea rastraria, quod prolutuum, quæ voluptas, quæ te lactas largitas?

Filius in me incedit satis hilari schema.

HYPOBOLIMAEO RASTRARIA.

Obsurdui: iam hæc in me ærumna miseria.
Hos singulatim sapere, vos minus arbitror.
Iam vultu eodem in eadem mantat malitia.

INDIA. Vide in DAVO MERETRICE.

Qui pro gubernatore se gerens propè euertit prosumiam.
Memini ibi candelabrum ligneum ardentem.

NAVCLERO.

Suppilatum esse eum, atque ornamenta omnia.
Vt te dij omnes infelicitent cum male monita memoria.
Num ab eo audibis, præterea si dicis, filia redeas Pergamo.

NOTONICASIONE.

Habes, vide, tibi tradidi: in tuo collo est, decolles caue.
Illico ante ostium hîc erimus.

OBOLOSTATE.

Ego perdidi te, qui omnes seruos perdo populatim: quæso ne ad malum hoc addas malum.
Ista re depositus modò sum anima, vita sepultus sum.
Nunc enimuero est quum meæ morti remedium reperibit nemo.
Si linguas decem habeam, vix habeam satis te qui laudem ache. Immo verò hic ante solitus sum delicat.

PAVSIMACHO.

Hoc à te postulo, ne cum meo gnato posthac limaßis caput.
Ædepol voluntas homini rarenter venit.
Carbasina, molochina, ampelina.
Liber essem iamdiu si habuissem ingeniosos coamatores mihi.

PERIBOEA RASTRARIA.

Ære obscuro hercle desinam, mane cœpiam.

PLOTIO.

Tu nurum non vis odiosam tibi esse quam rarenter videas.
Dum eius mortem inibo,
Placere occœpit grauiter postquam est mortua.
Ædepol senectus si nihil quicquam aliud vitij
Apportet secum quum aduenerit, vnum id satis est,
Quòd diu viuendo, multa quæ non vult videt.
Abi intro, atque ista hæc aufer: tamen hodie extollat nuptias.
Quid hoc futurum obsonio, & tibi tantum sumpti factum.
Insanum hospicium aliter histrionum est, atque vt magistratus publice quum auspicant.
Opulentitate nostra sibi iniuriam faciam.
Ibo domum ad plebem: pergitur publicitus: defendendum est.
Ibo ad forum & pauperi tutelam geram.
Cõsequitur comes insomnia, ea porro insaniam affert.
Patiere quod datur, quando optata non dantur.
Properatim in tenebris tunc confectum est opus.
S. *Is demum miser est qui ærumnam suam nequit*
Occultare. M. *Ferre ita me vxor forma & factis facit.*
Si taceam, tamen indicium est: quæ nisi dotem, omnia
Quæ nolis habet. qui sapit, de me discet, qui quasi
Ab hoste captus, libere seruio, salua vrbs, atque arce.
Quæ nihil quicquam placet, eo priuatum viri me seruatum?
Dum eius mortem inhio, egomet inio mortuus
Inter viuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait
Consuetum: id me arguit: ita plorando, orando,
Instando, atque obiurgando me obtudit, vti eam
Venundarem. nunc credo inter suas æquales
Et cognatas sermonem serit. Quæ nostrûm fuit
Integra ætatula quæ hoc itidem à viro
Impetrarit suo quod ego anus modo
Effeci, pellice vt meum priuarem virum?
Hæc erunt consilia hodie: differor sermone miser,
S. *Sed tua morosáne vxor quæso est?* M. *Quam rogas?*
S. *Qui tandem?* M. *Tædet mentionis: quæ mihi vbi domum*
Adueni, ac sedi, extempló suauium dat ieiuna anima.
S. *Nihil peccat de suauio vt deuomas volt quod foris potaueris.*
Is demum infortunatus est homo pauper
Qui educit in egestate libros: cui fortuna
Et res est vt continuò pateat. nam opulento famam
Facile occultat factio.
Insolétne mulier decimo mense parere? Pol nono etiam, septimo atque octauo.

AD POL.

Ego neque florem, neque flocces volo mihi. vinum volo.

PVGILE.

Tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris Percutere nictu: hic gaudere & mirarier.

SVBDITITIO.

Nam ij sunt inimici pessimi, fronte hilaro,
Corde tristi, quos neque vt adprehendas, neque vt mittas scias.
Quæso ne temere hanc rem agas, & ne iracunditer.

SYMBOLO.

Destituit omnes seruos ad mensam ante se.

SYNARISTVSIS.

Heri verò prospexisse eum se ex tegulis
Hæc nunciasse, & flammeum expassum domi.

SYNEPHEBIS.

Serunt arbores quæ alteri sæculo prosint.
Ad restim res redit: imò collus, non res. nam ille argentum habet.

SYRACVSIS.

Vide Demea hominis quid fert morum similitas.
Hic ames, familiæ fame pereat, æger autẽ stet sitibus.
Tanta huic inuasit in corde induleitas.

TITHE.

Hic dum abit, huc concessero.

TRIVMPHO.

Nunc meæ malitiæ astutia opus est succenturia.
Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

TYCHE.

Egon' vitam meam Atticam contendam cum istac rusticana Syra?

Vbi auiciemem compitum.
Per mysteria hic inhoneste grauidauis probro.

VENATORE.

Satis fne huic ordine, etsi nihil egi questi, quia sunt æmuli.
Credo nimis tandem hoc fit veneraliter.

VMBRIS.

Age age puere duce me ad patrios fines, decoratum opiparè.
Mirum adeo nisi frater domi ebrius turbam aliquam dedit.
Quid mihi non sunt balneæ.
Nunc vter crescit, non potest celari.
Et homini & pecudibus omnibus.

Sequentibus locis non adscriptum est ab authoribus nomen comœdiæ ex qua sumpti sunt.

Deum qui non summum putet,
Aut stultum, aut rerum esse imperitum existima.
Cui in manu sit quem esse dementem velit,
Quem sapere, quem sanari, quem in morbum injici:
Quem contrà amari, quem accersiri, quem expeti.
Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia.
Aduehuntur cum iligna corona & chlamyde. Dij vestram fidem.
Mulierculam ego illam huic despondebo ex gnato saltem obsipem.
Quid tibi aucupatio est argumentum, aut de meo amore versificatio est patri?
Nam ista quidem noxa mulieris est magis quàm viri.
Cruento ita ore grundibat miser.
Filium alta eorum fama occultabat & factio.
Quid narras barbare cum indomitis moribus illiterate? illex es.
Quisquilias volantis? venti spolia memorent modo.
Quæso igitur quisquis es mea mulier.
Proh dij immortales vnde hic prorepsit truo?
Tite præsertim quæ non peperit lacte non habet.
Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.
Præterea si non sarcire quitur.
Credidi silicernium eius me esse esurum,
Gramosis oculis ipsa, atratis dentibus.
Nullæ nationi tot, tantas, tam continuas victorias tam breui spatio datas arbitror quàm vobis.
Glubrum tapete.
Decora domi.
Tantam rem dilabare vt pro nihilo habueris Varro.
Ex scriptis eorum qui veri arbitrantur.

Qui sequuntur loci, Cælio in vulg. edit. adscripti, eidem Cæcilio videntur potius adscribendi: vt vicissim nonnulli ex proximè citatis fortasse illius Cælij sunt qui Annales scripsit.

Sequere me tu, qui mihi oscitans hietansque restas.
Mihi sordido domitum suadet vt eam qui quamquam etsi ego obdormiero, tute idem ibi eris expectus.
Qui panis soli corbitam.
Cur depopulato gerre.

L. ACCII VITA,

EX LYLIO GIRALDO desumpta.

LV. Accius Serrano & Mancinno Coss. parentibus libertinis natus, & sene iam Pacuuio floruit. Fundus fuit Actianus ab eo, vt ait Eusebius, iuxta Pisaurum vocatus, quia illuc ipse cum aliis colonis deductus fuit. Actius ait, vt refert Cicero iisdem Ædilibus (non ædibus, vt plerique scribunt) se & Pacuuium docuisse fabulam, cum ille LXXX ipse XXX annos natus esset. Sunt codices qui de numero euariant: quos ego emendatiores existimo, sum secutus, quando & Gellius scribit, Cum Pacuuius grandi iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex vrbe Roma concessisset, Actius tunc haud paruo iunior proficiscens in Asiam, cum in oppidum venisset, diuertit ad Pacuuium, commer-

que inuitatus, plusculísque ab eo diebus retentus tragœdiam suam, cui Atreus nomen fuit, desideranti legit: tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem esse quæ scripsisset & grandia, sed videri ea tamen sibi duriora paulùm & acerbiora. Ita est, respondit Actius, vti dicis: neque eius sanè me pœnitet: meliora enim fore spero quæ deinceps scribam nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse aiunt in ingeniis: quæ dura & acerba nascuntur, pòst fiunt mitia & iucunda: sed quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque à principio sunt viuida, non matura mox fiunt, sed putria. Relinquendum igitur visum est ingenio, quod dies atque ætas mitificet. Hæc vtique totidem verbis ex Gellio, quibus præter historiam multa notatione dignam, videtis Actium etiam Pacuuio longè iuniorem. Fuit is quoque populo Romano gratus, adeò vt eum qui L. Actium contumeliosè nominauerat, P. Mutius condemnarit. Pusillæ insuper & breuis staturæ Plinius Actium fuisse ait, nihilominus sibi in æde Camœnarum maxima forma statuam poni curauit. Actium aiunt interrogatum, cur causas non ageret, cum apud eum in Tragœdiis tanta vis esset: optimè hanc scribit Fabius reddidisse rationem, quòd illic ea dicerentur quæ ipse vellet, sed in foro essent dicturi aduersarij quæ ipse minimè vellet. Amatus etiamnum in tantum Actius à Decio Bruto fuisse dicitur, vt Actianis versibus templorum & monumentorum frontes & aditus exornare consueuerit, vt autor est Cicero: qui & alio loco ipsius Decij familiarē fuisse scribit, séque de Bruti eloquentia ab ipso Actio didicisse: quæ quidem Ciceronis verba me de temporis ratione ambigere vsque adeo faciunt, vt aliquãdo alterum hunc Actium à priore fuisse autumarim, vt hic vobis statim subiiciam, id quod parũ alij animaduertere. Sed, ni piget, & tu Piso recita, quam de Pacuuio & Actio censuram fecit Fabius Quintilianus. Id quidem Lili, libenter agam, respondit Piso, si tu nobis priùs de isto Actio, quem alterum à priore aliquando putasti quæ te mouebant, attuleris. Id agam scilicet, vt & vos eodem mecum errore ducamini, si vobis minus tempora, vtrique conuenire videbuntur. Alter igitur hic L. Actius à priore is mihi visus, qui eodem quo Cicero & Cæsar floruit tempore, adeò vt de eo Val. Maximus libro tertio scribat: Actius, inquit, Iulio Cæsari amplissimo ac potentissimo viro in collegium Poëtarum venienti, nunquam assurrexit, non maiestatis eius immemor, sed quòd in comparatione communium studiorum aliquanto superiorem se esse confideret: quapropter insolentiæ crimine caruit, quia ibi voluminum, non imaginum certamina exercebantur. & hæc quidem Valerius. Huius præterea in nono meminit Vitruuius: meminit & Ouidius in tertio de Ponto, cum ait: Autor opus laudat (ad Brutum scribens) si forsitan Actius olim, Thersiten facie dixerit esse bona. Fuerunt & qui hunc eum existimarent, quem Iliada scripsisse Persius Flaccus ait: *Non hic est Ilias Actij Ebria veratro.* Scripsit verò L. Actius præter fabulas, annales, vt in primo Saturnalium Aurelius Macrobius obseruat, ex quibus & versus hos citat.

Maxima pars Graiûm Saturno & maxima Athenæ
Conficiunt sacra, quæ Cronia esse iterantur ab illis.
Cúmque diem celebrant per agros vrbésque ferè omnes
Exercent epulis læti, famulósque procurant
Quisque suos, nostrique itidem, & mos traditus illinc
Iste, vt cum dominis famulum epulentur ibidem.

Atque

Atque hæc quidem de Actio. Quæ cum retulissem, pensum, quod pollicitus Piso fuerat, exoluere iam paratus erat. Sic itaque cœpit: Fabius igitur Quintilianus lib. x. de Pacuuio & Actio sic ait: Tragœdiæ, inquit scriptores Actius & Pacuuius clarissimi, grauitate sententiarum, verborúmque pondere & autoritate personarum. Cæterùm nitor & summa in excolendis operibus manus, magis videri potest temporibus, quàm ipsis defuisse, virium tamen Actio plus tribuitur. Pacuuium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt, & hactenus Fabius. Et Piso: Cæterùm in Pacuuio Cicero ait ornatos esse versus & elaboratos. Sed & horum vtriusque plurimæ tusse feruntur fabulæ, quæ passim à scriptoribus citantur, ex quibus pleræque sententiæ circunferuntur. Ex Pacuuij quidem tragœdia, quæ inscripta fuit Armorum iudicium, decantatum carmen est, cum ludi in Iulij Cæsaris funere celebrarentur, vt eo carmine commiseratio maior & inuidia contra conspiratos cæsores commoueretur. Actij verò nobilis illa sententia ex eius Astyanacte in augures & diuinatores dicitur: Nihil, inquit credo istis auguribus, qui aures verbis diuitant alienas, suas vt auro locupletent domos.

LVCII ACCII FRAGMENTA
QVAE EXSTANT.

ACHILLE.

QVA re alia ex crimine inimicorum effugere possis, delica.
Ne tum quum feruat pectus iracundia.
An sæpe tra iam flaccent, ferat.

ÆDILITIA.

Datum est aurum, exultat planipes.
Sed si pepugero, metuet.

ÆGISTHO.

Heu cuiatis stirpem funditus fligi studet.
Neque feræ hominum pectora frageseunt donec vim persenserint imperij.
Melius quàm viri callent mulieres.
Celebri gradu gressum accelebrasse decet.
Quum manus materno sordes spersa sanguine.

ÆNEADIS, aut DECIO.

Vim Gallicam obduc contrà in acie exercitúque patrum, hostili fusum sanguen sanguine.
Clamore & gemitu templum resonit cælitum.
Et nunc quod eorum segnitas ardet focus.
Fateor: sed sæpe ignauit fortem in spe expectatio.
Patrio exemplo, & me dicabo atque animam deuorabo hostibus.
Te sancte veramus precibus, inuicte inuoco, portenta vt populo patriæ verruncent bene.
Calleti voce canora fremitu peragrans minitabiliter.
Castra hæc vestra est, optumè essis meritus à nobis.
Di summa tibi perduellium est, quorum aut quibus se à partibus gerunt.
Nihil neque periculi, neque tumulti est, quod sciam.
Quod periti sumus in vita, atq; vsu callemus magis.
Quibus rem summam & patriam nostram quondam adauctauit pater.

AGAMEMNONIDIBVS.

Inimicitias Pelopidarum exstinctas iam oblitteratas memoria renouare.
Composita dicta ex pectore euoluunt suo,
Sic multi, animus quorum atroci innctus malitia est,
Quæ quum componas, dicta factis discrepans.

ALCESTIDE.

Quum strideret retracta rursus inferis.

ALCMÆONE.

Tanta frustrando lactans, vanans protrahit.
Qui dij in orbum inferam penitus depressum altis clausere specus?
Quia nec vos nec ille impunè irrideret meam grandæuitatem.
Suos deseruit liberos, superstites sunt.
Atque eccos segneis fame & tarditudine.
Postremò amplexa fructum quam dij dant, cape.
Qui ducat, quum te viderit socerum, generibus tantam esse impietatem.
Vt me repositum immœrentem repentino nuntio alacrem reddidisti, ac ex me excitasti ex luctu in lætitudinem.

ALPHESIBOEA.

Quid tam obscuri dicunt, estne tam inenodabile?
At vereor quum te esse Alcmæonis fratrem factis dedicat.
Sed angustitatem inclusam ac saxis squalidam.
Et si est in malis depositus animus meus, quæ scribi exinde audiet.
Ita territa membra animo ægroto cunctant sufferre laborem.
Cum ipsa sim & miseritudo eorum ista est liberûm.

Si tui veretur te progenitoris, cedo.
Odiorum hostificúmque diem obuium turbam aspectu atque horribilem.
Sed tibi cautim est adeundum ad virum.

AMPHITRYONE.

Si satis rectè aut vera ratione augurent.
Hoc in re est quòd tu tam temeriter meam beneuolentiam interijsse es ratus.
Cedò ecquid te redhosti tum quum me assem obiectes faciius.
Aut tam obstinato animo confisus tuo.
An mala ætate manis male multari exemplis omnibus?
Quin meum senium cum dolore tuo coniungam & comparem.
Miseret lachrymarum, luctuum, orbitudinis.
Sed quenā hæc est mulier, functa veste tōsu lugubri?
Tametsi statuæ gracilitudo & propemodum luctus facit ne dubitem.
Cum patre paruos patrum hostifice sanguine sanguen hiscere suo.
Non paruam rem ordibor, ne retice, obsecro.

ANDROMACHE.

Hæc malos annos multósque longinquè à domo bellum gerentes summum summa industria.

ANDROMEDA.

Qui neque terræ est datus, nec cineris causa vnquam euasit vapos.
Muliebre ingenium, proluuium, occasio.
Aut educant, id facite gratum vt sit senii.
Multi in quo mulier animo sibi mala auferre in malis, quibus natura praua magis quàm fors aut fortuna obfuit.
Quum ninxerit cælestium molem mihi.
Immane te habeat templum obuollatum ossibus.
Donec tu auxilium Perseu tetulisti mihi.
Nanque vt dicam te metu aut segnitate addubitare, haud meum est.
Misera obualla saxo, senio, pædore, algóque & fame.
Nósque vt seorsum diuidos letho offeres.
Nam postquam paruos tuos opprésit famulitas.
Quot luna circulos annuos instituit.
Quod beneficium haud sterili in segete rex te obesse intelligis.

ANNALIBVS.

Maia nemus retinens grauida concepit in aluo
Maxima pars Graiûm Saturno & maximè Athenæ
Conficiunt sacra quæ Cronia esse iterantur ab illis:
Quúmque diem celebrant, per agros vrbésque fere omnes
Exercent epulas læti, famulósque procurant
Quisque suos, nostrique itidem, & mos traditus illinc
Iste, vt cum dominis famuli tum epulentur ibidem maximæ Athenæ.
Calones, famulique, metellique, caculæque.
Fraxinus fixa ferox infensa infunditur ossis.
Vt quàm frigidissimus aimus.

ANTENORIDIS.

Nanque huic inuenio vt mea ope opes togæ integrent,
Fortasse an sit quod hic non mertet metus.
Ad populum intelligo referendum, quoniam æquiter sententiæ fuere.
Qui aut illorum copias fundam in campo, aut naues vram, aut castra mactabo in mare.
Sed quis hic est qui matutinum cursum huc celeranter rapit?

ANTIGONA.

Ne istum numerum amittas subitum oblatum.
Atat, nisi me fallit in obitum sonitus.
Iam iam neque dij regunt,
Neque profectò deûm summus rex omnibus curat.
Quanto magis te istiusmodi esse intelligo,
Tanto Antigona magis me par est tibi
Consulere & parcere.
Heu vigiles properate, expergite pectora tarda sopore: exurgite.
Quid agis? perturbes rem omnem ac resupinas sorori.

ARGONAVTIS.

-tanta moles labitur.
Fremebunda ex alto ingenti sonitu & spiritu:
Præ se vndas voluit, vertices vi suscitat:
Ruit prolapsa pelagus respergit, reflat.
Ita dum interruptum credas nimbum voluier,
Dum quod sublime ventis expulsum rapi,
Saxum aut procellis vel globosis turbines
Existere istos vndis concursantibus.
Nisi quas terrestres pontus strages conciet:
Aut fortè Triton fuscina euertens specus,
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum vomit.
-tanta moles labitur
Fremebunda ex alto, &c.
Molem ex profundo saxeam ad cælum vomit.
Sicut inciti atque alacres rostris perfremunt
Delphini.
Syluani melo
Consimilem ad aures cantum & auditum refert.
Aut fortè Triton fuscina euertens specus,
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum vomit,
Fremebunda ex alto ingenti sonitu & spiritu
Præ se vndas voluit, vertices vi suscitat,
Ruit prolapsa, pelagus respergit, reflat.

ARMORVM IVDICIO.

Item vereor plus quam fas est captiuum hiscere.
Cedit Achilli indutis armis, nesci studet vt ea cuncta optimè Achilli induto leuia præ illis putes.
Bene facis, sed nunc, quid subiti mihi febris æstuas mali.
Quid est cur componere ausis mihi te, aut me tibi?
Ocule noxitudo obliteretur Pelopidarum, ac per nos sanctescat genus.
Nam trophæum ferre me à forti viro pulchrum est: si autem & vincar, vinci à tali nullum est probrū.
Inter quos sæpe sanguine imbutos.
Sed peruico Aiax animo atque morabilioni.
NON facile sine Deûm opera, propria humana sunt bona.
Vbi cura est, ibi anxitudo acerba, ibi cuncta consiliorum ratio fortuna fit.

In quo

In quo salutis, spésque summas sibi habet summa exerciti.
Virtuti is par, dispar fortunis patris.

ASTYANACTE.

Itera in quibus partibus (nanque audire volo) si est quem opto, & quo captus modo, fortunáne an forte reperitur.
Troia est testisque ex aliis qui illius miseritudinem, nomen clarum in humili saxo multis memorans vocibus.
Nunc in consilio id reges Argiuûm aucupant, id quærunt.
Propter te, tot tantásque habemus vastitates funerum.
In celsis montibus pecua, atque inter colles pascunt Danai in Phrygia & terminis.
Qui nostra per vim patria populauit bona.
Quorum crudelitatem nunquam vlla explet satias sanguinis.
NIHIL credo auguribus, qui aures verbis ditiant
Alienas, suas vt auro locupletent domos.
Hic per matutinum lumen, tardo properantem gradu derepente aspicio ex nemore pauidum & properantem aggredi.
Abducite intro. nam mihi miseritudine commouit animum excelsa aspecti dignitas.
Vtinam vnicam mihi antistitam arcitenens suam tueitur.
Ferum ferroci contundendum seniter.
Hunc circispinem regionum fac, ac desistet exercitum morari, ne me ab domuitione marceretur obscœno homine.

ATHAMANTE.

Atque ita de illis merui vt iure hæc nunquam miserarent mala.
CVIVS sit vita indecoris, mortem fugere turpem haud conuenit.
Vt profugiens hostem, inimici inuadam in manus.
An dubito. ah quid agis? caue ne in turbam te implices.
Veneficiis & veresia hostium deperisti & graue.
Priusquam infans esset, luctuus oculi vescuntur tui.

ATREO.

Epularum fictor, scelerum fratris delitor
Concoquit partem vapore, flammam tribuis verubus lacerta in focos.
Ne cum tyranno quisquam epulandi gratia accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem.
Simul & Pisea præmia arrepta à socru possedit sua.
Sed quid tonitru turbida torua,
Concussa repente æquora cæli
Sensimus sonere?
Egóne Argiuûm imperium attingam, aut Pelopis digner domo? quo me ostendam? quod templum adeam? quo mare funesto collegrauit?

BACCHIS.

O Dionyse pater optime vitisator, Semela genitus Eu-thya, Almáque curru noctiuago Phœbe.
Syluicolæ ignota inuisi... tes loca.
Deinde omnes stirpe cum inclyta Cadmi deuagant matronæ percitatæ tumultu vecordiaga insania.
Agite modico gradu, iacet & nisus leuis.
Lætum in Parnasso inter pinos tripudiantem in circulis ludo atque tedis fulgere.
Tunc pecudum exuuias læuo pictas lateri accommodans.
Vbi sanctus Cithæron frondet viridantibus fatis.
Præsens præsto irruderis nobis, stipe vitro ostentum obtulis.
Quia neque vetustas, neque mores, neque grandæuitas,
Indecorabiliter alienos aiunt.
Quanta in venando effectus est lætitudine.
Formæ, figuræ nitiditate hostis regis.
Splendet sæpe, ast idem nimbis interdum nigret.
Tunc syluestres exuuias seuo pictas lateri accommodant.

BRVTO.

Quum iam quieti corpus nocturno impetu
Dedi, sopore placans artus languidos,
Visum est in somnis pastorem ad me appellere,
Duos consanguineos arietes inde eligi,
Pecus lanigerum eximia pulchritudine:
Præclarioremque alterum immolare me:
Deinde eius germanum cornibus conniti in
In me arietare, eoque ictu me ad casum dari:
Exin protractu terra grauiter saucium,
Resupinum in cælo contueri maximum
Ac mirificum facinus, dextrorsum orbem flammeum
Radiatum solis liquier cursu nouo.
Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes, agitántque, ea sicui in somno accidunt,
Minus mirum est: sed in re tanta haud temerè visa offerunt.
Proin vide ne, quem tu esse hebetem deputes, æquè ac pecus,
Is sapientia munitum pectus egregium gerat,
Téque regno expellat, nam id quod de sole ostentum est tibi,
Populo commutationem rerum portendit fore.
Per proxim... hæc bene verruncent populo. nam quod ad dextram
Cepit cursum ab læua signum præpotes, pulcherrimè
Auguratum est, rem Romanam publicam summam fore.
Qui rectè consulat, Consul fiat.

CHRYSIPPO.

Neque quisquam à telis vacuus, sed vti cuique obuiam fuerat, ferrum, alius saxum, ... dum.
Qui hinc superfit, Spartam ... domolas trado.
MELIVS pigrè quàm properatè est nefas.
Quid aëguam vox illius est ... idem omnes cernimus.
Æternas idem diuitiam partissent.

CLYTAMNESTRA.

Sed valde re... rege.
Mater ... filium incil... genitorem ini... flum

approbas

Vt quæ tum absentem rebus dubiis coniugem tetineris, nunc prodat vltorem.

Omnes gaudent facere rectè mali pignem.

Scibam hanc mihi supremam lucem, & seruitutis finem dari.

Cur me misera irridet magnis compotem & multis malis? (re.

Fluctus immisericordes iacere, & atra ad saxa allide-

Aut ego illum eripiam, aut illi pœnam sufferam.

CONCILIATRICE.

Vrsum me momordisse autumat.

DEIPHOBO.

Nos continuò ferrum eripimus, omnibus manicas neximus.

At infando homini gnatula erat, aut arena se exules qui neque amico amicus vnquam grauis, neque hostis hosti fuit.

Eo ante noctem externa retia vt prouehere & statuerem: fortè aliquanto quàm solitus lembo sum progressus longius.

DEMETRIO.

Huic colomenula geminis aptum cornibus.

DIDASCALICO. *Vide infra.*

DIOMEDE.

Ferè exanelanimus tyranni sæuum ingenium atque execrabile.

Simul autem attendo, vt qui rem exaudire amplius.

Ausim apud te genitor.

Passim quæ præda pecua balabant agris.

Ego me Argos referam (nam hic suam gnobilis) ne cui cognoscar noto.

Benignè & pro beneficio largi, atque ampliter.

Si vnquam perpediar gnato puer, ne attenderis petere à me id quod nefas sit concedi tibi.

Et qualis fuerit fama celebrescat tua.

Multa amittuntur tarditate & socordia.

Ita è fletu & tenebris obstinatus speciem emisti luminis conspiciunt insolentia.

Non genus virum ornat, generi vir fortis loco.

DVLORESTE.

Vereor si vnquã satiscar facere, quodquod quibo boni.

ΕΠΙΓΟΝΟΙΣ EPIGONIS.

Inuenitur etiam scriptum alicubi Epigono, item Epigona, apud Nonium: sed suspicor ibi scribendum esse Erigona: vt vicissim vbi apud eum legitur Erigonis, reponi debere Epigonis.

Qui nisi genitores vllo, nullũ meis das finẽ miseriis.

SAPIMVS animo, fruimur anima: sine animo anima est debilis.

Sed iam Amphilochum huc vadere cerno: & nobis data bona pausa loquendi.

Apud abundantem antiquam amnem & rapidas vndas Inachi.

Et nonne Argiuos fremere bellum, & velle vi vulgum vides.

Ita imperitus stupiditate erumpit se impos consilij.

Viden' vt te impietas stimulat? nec moderat metus?

Nũc pergamus, supplicijs placans cælitũ aras expleã.

Quid cesso ire ad eam? en em præsto est, camo collum grauem.

Eloquere propere, ac pauorem hunc meum expectora.

Eaq; hoc causa vt nequis nostra auribus verba cleperet.

EPINAVSIMACHE.

Martes armis duo congressos crederes.

Contra quantum obsueris si victus sies, considera, & quo reuoces summam exerciti.

Vt nunc quum animatus iero, satis armatus sum.

Probis probatum potius quam multis fore.

Incursio ita erat acris.

Quod si procedit, neque te, neque quenquam arbitror tuæ pœniturum laudis: quam vt serues vide.

Vbi non terricula sita sunt.

Lucifera lampade exurat Iouis arietem.

Mundam salso sanctam obtexus sanguine, atq; acerbos alta in amni corpore expleuisti hostico,

Ab classe ad vrbem tendunt, neque quisquam potest fulgentium armûm armatus ardorem obtui.

Nec perdolescit fligi socios morte, campos contingi.

Tamen haud satiscam quin tuam implorem fidem.

Proin tu id cui fiat, non qui facias compara.

Primores procerum reuocarent nomina nisi esset quis qui armis secum vellet cernere.

Eos mortalis fœnis.

Misereor sæpe studitos volo.

Item ad mæstitiam mutam infantiũ quadrupedum.

Tamen haud satiscar quin tuam implorem fidem.

Mors amici subigit, quod mihi est senium multo acerrimum.

ERIGONA.

Tum autem Aegisthus si me esse eodem lecto comitasset patri.

Fateor: sed cur propter te pigrem hæc, aut huius dubitem parcere capiti?

Quibus oculis quisquam nostrum poterit illorum obtui vultus, quod iam ab armis anni parcem?

Quanquam exangue hoc corpus mihi annis putret.

Laterum latè virulia & frugum vberã.

Assenio, age nunc tu tuam progeniem & ordine.

Age, age, amolire, amitte, cæde vestem etsi...

Sed vbi ad finem ventum est, in quo illum sors expectabat loco, ad quem Orestes grauis sacerdos ferro prompto assistit.

Quod vtinam me suis arcitenens telis mactasset dea.

ERIPHILA.

Pallas bicorpor anguinum spiras trahit.

EVRYSACE.

Nũc per terras vagus, extorris regno, exturbatus mari.

Tu autem quod quæro enoda, & qui sis explica.

NAM ea oblectat spes ærumnosum hospitem, dum id quod miser est, clam esse censet alteros.

Iam potero incipiam, & sine, qui diu contendam vt hinc comportes textum salaminem habeam.

Sed

Sed ut ratusta & rauesit & vastitudine tarde forma suis.

Nunquam erit tam immanis, quum mea opera extincta fiet, qui fragescat.

Atud ipsum addiscas.

Diffidam amantem cidere turbato vulgû ambigua.

Persuasit mæror, anxitudo, error, dolor.

Heu me miserum, quum hæc recordor, quum illos reminiscor dies.

Opinione factum est, quanto minus educabant stirpem, tanto vereremur magis eos esse.

Tot trophæa tam de subito summam gloriam Eurotis fines.

Tuam societatem memorans, formidans tibi.

Reprime parumper: millia sex nummûm in arcam dimisi numariam.

Disertim id unum incommodum desit meis.

Proh dij immortales speciem humanam insitatam, egregiam, indignam clade & squalidine.

Sed memet caluorem vos istum, ut iussi, ocius abstrahite.

Quemadmodum impetum occupemus facere ultro in regem sidem per eos. & nisi clameris regem, aut ferre ab regina ocupo puerum.

Nihil est, si autem ad te retardas socium, in porta est, copiaque subsistat, modo tu te ipse effirma & compara.

Heu mihi, ut etiam hæc ærumna mihi luctum addis luctibus.

Quid? miserari id me Eurysace tuam societatem memoras? formidas tibi. te commiserabar magis quàm miserabar mei, & multis mei & aliquando vexata generibus.

Ille orbus expers liberum.

Ilico, inquam, habitato vis quàm propius.

FIDICINIS.

Neque ulla interea finis curas datur.

Abtorque proram, ac supra tortas copulas.

Quam vehat grata tibi congeneras gentium, aut generum affinitas.

HECVBA.

Veter fatorum terminus sic iniicerat.

HELENIBVS.

Signo extemplo canere ac tela ob mœnia offerre imperat.

Qui nisi probrum omnia alia in delicia æstimant.

HONILA.

Attrice visum se memordisse autumat.

ILIONA.

Ibo ad eam ut sciscam quid velint, valuæ sonunt.

Aut stagnorum humorem rimarem loca.

IONE.

Quibusnam te aibant ortum locis?

MEDA.

Ego me extollo in abietem, altè ex tuto prospiciens aetheor.

Tunc Diomedes, & cuius aditum expectant, permixi visa adhuc.

Nisi ut astu ingenium, lingua laudem, & dictis lacitem lenibus.

Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt. quis nos pascet postea?

Qui potis est repelli quisquam, ubi nullus est causandi locus?

Fors dominatur, neque vita ulli propria in vita est.

Par neci orbifico liberorum letho & tabificabili.

Prima ex immani victum ad mansuetum applicâs.

Perite in stabulis frænos immittens feris.

Vt tristes turbinum tolerares hyemes, mare quum horret fluctibus.

Principio extispicum ex prodigiis congruens ars te arguit.

Lauere falsis vultum lachrymis.

Exul inter hostes, expes, expers, desertus, vagus.

MELEAGRO.

Vagent ruspantes sylvas sextam tesseras.

Quæ vastitudo hæc, aut unde inuasit mihi?

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent pro se quisque, cum corona clarum conectit caput.

Cuius exuvias & coronam huic numeravit virgini.

Erat virile istuc ferre aduersam fortunam facul.

Frigit fricantem corpus aerium occulte abstrusum in flumine.

Frigit æstas rubore ex oculis fulgens flammeo.

Eum suum vitæ finem ac fati internecionem fore Meleagro, quum torris esset interfectus flammeus.

Remanet gloria apud me, exuvias dignavi Atalantæ dare.

Qui que non me spernens, incilans probris, sermone indecorans, turpi fama differret.

Quàm inuita ancillans, dicto obediens viri.

Tum ut eliminor clamore, simulac nota vox ad aures accidit.

Fruges perhibet grandescere.

Labore aut minuat iter ingressum via.

Cuius lassitudo poplitum cursum leuet.

Nunc si me matrem mansues misericordia capsit.

Heu cor ira feruis cæcum, amentia rapior ferorque.

MENALIPPO.

Constituit, cognouit, sensit: conlocat sese in locum celsum, hinc manibus rapere rodus saxeum grandem & grauem.

Te esse huic noxæ obnoxium.

Credite me amici mortem imbuturum manus.

Regina, eris tempus quum hic torris quem amburi vides.

Obuiam meis, idque aduersum aptus alter in promptu occupat.

Æneum aliquis cette in conspectum, aut nos, ubi est, ducite ad eam.

Est res aliqua quæ præsente his te prius maturè insistis.

Vnde aut quis mortalis florem liberum inuidit meum.

Eijne auxilio motus, temere ut hosti me animato offerant?

Neque ratum est quod dicas, nec quæ agitas, dicendi est locus.

Hi Menalippum interea traiectus nemorum in salti faucibus.

MINOTAVRO.

Taurigeno semine ortum fuisse, an humano.

MYRMIDONIBVS.

Mea fata in acie obliti.
Ego me non peccasse planè ostendam, aut pœnas sufferam.
Tu pertinaciam esse Archiloche hanc prædicas,
Ego pernicaciam aio, & me vti volo.
Nam pernicacem dicis me esse, & vincere:
Perfacilè patior pertinaciam nihil moror:
Hæc fortes sequitur illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis quod laudatur.
Nolo equidem: sed tu huic quem scis quali in te siet fidelitate, ob sulam naturam viri ignosce.
Quod sicut decuit ista res mecum, aut meus mertaret dolor, iamdiu inflammari & ardere naues vidissent suas.
Lassis trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere.
Regnum tibi permitti malunt: cernam tradam exercitum.
Iram infrænis obstes animis, reprimas confidentiam.
Tua honestitudo Danaos decipit diu.

NEOPTOLEMO.

Vbi nihil contra rationem, & quam habuit assensit silens.
Haud quisquam potis est tolerare acritudinem.
Vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam.
Do & pudet quæ grauium me, & verò piget.
An pro me Danæ quiete adiutem inuenio hortari pudet, non prodesse id piget.
Decorare est satius quam vrbem tæniis.
Sed quem mihi iungent, cuiq; tu illo fuerint, dignabor dari.
Atq; adeo valuas sonere sensi regias.
Quid si ex Græcia omne nomen Ilium par nemo reperiri potest?
Vis veritatis atq; acritas.

NIPTRIS.

Inde aduenio montem Oetam, scrupulosum specum.

NICTEGRESIA.

Iube nunc attemare; iube nunc animo rusparí Phryges.
Classis adit, clauditur, feruit.
Cuncta expedibo, id modò iusiurandum date.
Illos suapte induxit virtus, in laudem illorum leuas.
Cuius vos tumulti causa accierim, & quid parem, animum aduortito.
Scandit ora laterum texta Vulcani vorax.
Tunc, quod superest socium mittis lecho, an lucti pænitet.
An ego Vlyssem obliuiscar vnquam, aut quemquam præponi velim?

OENOMAO.

Vos ite actutum, atq; opere magno edicite per vrbem vt omnes qui arcem astumq; accolunt ciues, ominibus faustis augustam adhibeant fauentiam, ore obscœna dicta segregent.
Quicunque insisteram grumum aut præcisum iugum.
Saxum id facit angustitatem, & sub eo saxo exsuberans scatebra fluuia eradit rupem.
Præsto etiam adsum: exprome quid fers, nam te longo itere cerno vadere.
Coniugium Tisis pater eat te itiner tendere.
Atq; hanc postremo solis vsuram cape.
Forte ante auroram radiorum ardentem indicem cū somno in segetē agrestis cornuto sciens, vt rorulentas terras ferro fidas proscindant glebas, quæ aruo ex molli excitent.
Horrida honestitudo Europæ principium primo ex loco.
Ego, vt essem affinis tibi, non vt te extinguerem, tuam petiguissam. numero te expurgat timor.
Atq; ea coniectura auguro.

PELOPIDIS.

Nam me vt hæredem ex tuo esse conceptum sat, vt argumenta redigunt animum & commouent.
Eius serpentis squama squalido auro & purpura prætextæ.
Et te vt triplici lætarem bono.
Cesso hinc ire, & rapere lucti vestem in lecto coniugis.

PERSIDE.

SATIS vt quem cuique tribuit fortuna ordinem,
Numquam vlla humilitas ingenium infirmas bonum.

PHILOCLETE.

Heu Mulciber arma ignauo inuicta es fabricatus & manu.
Contempla hanc sedem in qua ego nouem hyemes saxo stratus pertuli.
Contra est eundem cautim & captandum mihi.
Vbi horrifer Aquilonis stridor gelidas molitur niues.
Quem neq; tueri contra neq; affari queas.
Cui potestas detur, tua cupienter malis membra discerpat suis.
Agite, ac vulnus ne succussu greßius, cautè ingredimini.
Vt dixi his armis, macte, macte virtute patris.
Phrygiam minorem esse immanem Græciam.
Quod te obsecro, ne hæc aspernabilem tetritudo mea in occulto faxit.
Lemnia quis tu es mortalis qui in deserta & tesca te apportes loca?
Caprigenum trita vngulis.
Quum ex viperino morsu venæ viscerum,
Veneno imbutæ teteris cruciatus cierent.
Heu quis salsis fluctibus mandet
Me ex sublimi vertice saxi?
Iamiam absumor: conficit animam
Vis vulneris, vlceris æstus.
Vbi habes vrbem, agróue?

PHOENISSIS.

Iussit proficisci exulem quouis gentium, Ne scelere tuo Thebani vastescant agri.

Sol

Sol qui micantem candido curru atque equis
Flammam citatis feruido ardore explicas,
Quàm natum aduerso augurio & inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.
Si venis sterilem esse illius opera medicinam autumas.
Incusant vltro à fortuna, opibúsque omnibus desertum, abiectum, afflictum, & animo expectorant.
Natus vt tute sceptrum poiiretur patris.
Ibi fas, ibi cunctam antiquam castitudinem.
Vicissitatémque imperandi tradidit.
Ac vbi curuo littore latratu vnda sub vndis labunda sonit.
Stirpe amata exoratus genere antiquior.
Aut sæpe ex humili sede sublima euolat.
Ne horum diuidiæ & discordiæ dissipent & disturbent tantas etiam optumas ciuium diuitias.
Quæ ego cuncta esse fluxa, in mea re crepera comperij.
Simul & circum magna sonantibus excita saxis.
Scæua sonando cum crepitu clangentes cachinnant.
Delubra cæli, tu mari sanctitudines.
Salsis cruorem guttis lachrymarum laui.
Num pariter videor patris vesci præmijs?
Vbi nunc vestra mœnia omnes saucios conuisit, vt curentur diligentius.
Egredere, exi, effer te, elimina vrbe.

PROMETHEO.

Titanum soboles, socia nostri sanguinis,
Generata cælo, aspicite religatum asperis
Vinctúmque saxis, nauem vt horrisono freto
Noctem pauentes timidi adnectunt nauitæ.
Saturnius me sic infixit Iupiter,
Iouísque numen Mulcibri adsciuit manus.
Hos ille cuneos fabrica crudeli inserens
Perrupit artus: qua miser solertia
Transuerberatus castrum hoc furiarum incolo.
Iam tertio me quoque funesto die,
Tristi aduolatu aduncis lacerans vnguibus
Iouis satelles pastu dilaniat fero.
Tum iecore opimo farta & satiata affatim
Clangorem fundit vastum, & sublime aduolans
Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.
Quum verò adesum inflatu renouatum est iecur,
Tum rursus tetros auida se ad pastus refert.
Sic hunc custodem mœsti cruciatus alo,
Qui me perenni viuum fœdat miseria.
Namque, vt videtis vinclis constrictus Iouis,
Arcere nequeo diram volucrem à pectore,
Sic me ipse viduus pestes excipio anxias,
Amore mortis terminum inquirens mali:
Sed longè à leto numine aspellor Iouis.
Atque hæc vetusta, seclis glomerata horridis,
Luctifica clades nostro infixa est corpori,
Ex quo liquatæ solis ardore excidunt
Guttæ, quæ saxa assiduè instillant Caucasi.
Tum profusus flamine hyberno gelus.

PVTATORIBVS.

Progredere, & ne quis latibuletur prospice.

SOTADICORVM lib. I.

Non ergo aquila, ita vt hi prædicant,
Sciderat pectus.

ΣΤΑΣΙΑΣΤΑΙΣ vel TROPÆO.

Alicubi & Trophæo legitur.

Non vides quantam turbam quantósue fluctus concites?
Vulnere tetro deformatum, suo sibi lautum sanguine tepido.
Cum subidæ Delio dolore hoc animo corpus liquerit.
Corporare abs tergo es ausus.

TELEPHO.

Iamiam stupido Thessala somno,
Pectora languentque senéntque.
Quem ego vbi aspexi, virum memorabilem intui viderer, ni vestitus teter, mæstitudo, vastitudo, prædicarent hominem esse.
Nam si à me regnum fortuna atque opes
Eripere quiuit, & virtutem nequiuit.
Remisque nixi properiter nauem in fugam
Tradunt. subter saxa ad læuam qua mons mollibat mare.
Nunc tu in re crepera tua quid capias consilij vide.
Proinde ista hæc tua aufer terricula, atque animum iratum comprime.
Pro certo arbitrabor sortis oracla adytis augura
Profecti quaquam est ortus meliori satu.
Qui neque cuiatis esset vnquam potuimus multi rogitantes scire.
Nam etsi operta squalitate est luctúque horrificali.
Aere atque ferro feruere igni insignibus florere.
Nam is demum miser est cuius nobilitas miserias nobilitat.
Quantam Tyndareo gnata & Menelai domus.
Molem excitaris belli, pactórque illius.
Fucti cruoris voluerent mihi.

TEREO.

Video ego te mulier more multarum vtier,
Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri:
Tereus indomito more atque animo barbarico conspexit in eam, amore vecors, flammeus, & depositus, facinus pessimum ex dementia confingit.
Deuincat, mone natum, Semela assare, & famulanter pete.
Atque id ego semper mecum sic agito, & comparo, quo pacto magnam molem minuam.
Alia, hic sanctitudo est, aliud & nomen & numen Iouis.
Suauem linguæ sonitum, ô dulcitas conspiritum animæ.
Fama nam nobilitas lata ex stirpe præclarè vagat.
Nouus nunc dabunt. aduena animo audaci in medium proripit sese ferox.
Deum Cadmo generatum semel assare & famumulantem perpetuere.

THEBAIDE.

Quum id circæo fronte aduenient mundulæ, nitidantur vulgo, prependantur sini.

TROADIBVS.

Sed vtrum terræmotus sonitúsue inferûm peruasit aures inter tonitra & turbines.
Saxo fruges frendas.

Ex Accio hæc quoque citantur, sed eorum loci non indicantur.

Nam neque pretio neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum.
NVLLVM est ingenium tantum, neque cor tam ferum,
Quod non labascetur lingua, mitescat malo.
Euitas meros dicisit.
Personas distortas oribus deformes, miriones.
Seruitia scrupedæ, stritabillæ, tantalæ.
Hanc vrbem ferro vastam faciet.
Iámque auroram rutilare procul cerno.
Peruade polum, splendida mundi sidera bigis continuis se cepit spolijs.
Reciproca tendens neruo equino concita tela.
Custodem assiduum Ioni apposuit virgini.
Neque vitantis quisquam est, neque tam abundans fortunis ferox.
Tacete & tonsillas littore in læua edite.
Repudio eiecta ab Argis iamdudum exulo.
Impari frena thesauri equorum accommodant.
Nocte intempesta nostram deuenit ad domum.
Multa inuenta expertáque ex hoc sunt bona.
Veteres Casmenas cascas res volo profari.
Multis nomen vestrum numénque ciendo.
Cum virginali mundo clam pater.
Vacci acri crepitantes melos.
Imò topper, vt sit patris tunc iicit iras.
Quinam Tantalidarum internecioni modus sit.
Quorum genitor fertur esse ops gentibus.
Multi in qui atque infideles regno, pauci boni sunt.
Video sepulchra dua duorum corporum.
Mulier vna duum virûm.

Quæ sequuntur, quòd ex Accij libris soluta oratione scriptis sumptæ videantur, à reliquis separanda existimauimus.

Ex ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΩΝ LIBRIS.

Vt dum velint breuitatem consequi verborum, aliter relatum redostire sponsum.
Sapientiæque inuictæ gratia, atque honoris pater honeste rem mactanis auream. 525
Placare hostem ferocem inimicitérque accensum.
Falsidica audax gnati mater pessimi, odibilis, natura impos, excors, & fera.
Quod Homerus (inquit) quum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit. Quam rem procul (inquit) dubio dixisse nisi ab Hesiodo iam dictum videretur. De Cyclope itidem (inquit) vel maximè quod vnoculus fuit, rem tam insignem non præteriisset, nisi æquè prioris Hesiodi carminibus vulgatum esset.
Seu Euripidis, qui thoros temerius in fabulis.
Vectigalia legerunt vestra, & seruantur statim. 530
Nam quàm varia sunt genera poematorum Bæbi, quámque longè distincta ab alijs noscit.

PARERGIS.

Bene proscissas cossigerare ordine porcas, bidenti ferro rectas diruere.

PRAGMATICIS.

Et cuncta fieri cætera imbecillia, non quid ponderitatem grauitatémque hominis.
Describere in theatro perperos populares.
Et eo plectuntur poetæ quàm suo vitio sæpius, ductabilitate nimia vestra aut properitudine. 535

PVB. TERENTII VITA,

EX AELIO DONATO DESVMPTA.

PVBLIVS Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Romæ Terentio Lucano Senatori, à quo ob ingenium & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus est. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet: quum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertij natus sit, & mortuus: nec si à Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit: sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur, quod & ipsum Fenestella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuisse, quamuis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat.

Dum

Dum lasciuiam nobilium & fucosas laudes petit:
Dum Africani voce diuina inhiat auidis auribus:
Dum ad Furium se cœnitare, & Lalium, pulchrum putat:
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapi
Ob florem ætatis suæ: ipsus sublatis rebus ad summam
Inopiam redactus est.
Itaque è conspectu omnium abijt in Græciam in terram vltimam.
Mortuus est in Stimphalo Archaiæ oppido: nihil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lalius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille operane domum quidem habuit conducititiam,
Saltem vt esset quò referret obitum domini seruulus.

Hæc carmina sūt vitiata & mutila.

Scripsit comœdias sex, ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, iussus antè Cerio recitare, ad cœnantem cum venisset, dictus est, initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse: post paucos verò versus inuitatus vt accumberet, cœnasse vnà, deinde cætera percurrisse non sine magna Cerij admiratione. & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. Quanuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat, Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta est: meruitque pretium quantum nulla antea cuiusquam comœdia, id est octo millia nummûm. propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi leuiter se tutari conatur, vt in prologo Adelphorum,

Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, assiduéque vna scribere:
Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet:
Qui vobis vniuersis, & populo placent.
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsus est sine superbia.

Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem, quæ tamen magis & vsque ad posteriora tempora valuit.

Qu. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos authore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab vxore, temporius vt discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum vt scripta illa proferret, pronuntiasse versus qui sunt in Heautontimorumeno,

Satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere: quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Qu. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari vtroque, ac Poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuisse dicerentur: sed viros, quorum operam, & in bello, & in otio, & in negotio

populus sit expertus. Post editas comœdias nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere: seu percipiendi Græcorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus vrbem est, neque amplius rediit. de morte eius Volcatius tradit,

Sed vt Afer sex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: nanim cum semel
Conscendit, visus nunquam est. sic vita vacat.

Qu. Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stimphalo, siue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio nobiliore Coss. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum satyrarum, quas in naui præmiserat, ac simul fabularum quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos xx. iugerum, via Appia ad Martis villam: quo magis miror Porcium scribere, ---*nihil Publius*

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime,
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt esset, quò referret obitum domini seruulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in compitalibus, Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Næuio, & Plauto, & Cecilio: sed Licinio quoque postponit. Cicero, in limone hactenus laudat,

Tu quoque qui solus lecto sermone Terenti
Conuersum, expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. CÆSAR.

Tu quoque tu in summis, ô dimidiate Menander,
Poneris, & merito puri sermonis amator,
Lenibus atque vtinam scriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectus parte iaceres,
Vnum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios Poëtas fuisse scribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in Actæone ait,

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius sunt?
*Non has qui iura populis * recensentibus dabat,*
Honore summo affectus fecit fabulas?

Credo, aut simile verbũ deest. Forte consulentur.

Duæ ab Apollodoro translatæ esse dicuntur comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro. ex quibus magno successu & precio stetit Eunuchus fabula: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIA TERENTII.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

SIMO	Senex.
PAMPHILVS	Adoleſcens.
DAVVS	Seruus.
DROMO	Lorarius.
SOSIA	Libertus.
CHARINVS	Adoleſcens.
BIRRIA	Seruus.
CRITO	Hoſpes.
CHREMES	Senex.
GLYCERIVM	Meretrix.
MYSIS	Ancilla.
LESBIA	Obſtetrix.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE ÆDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS, CLAVDI FILIVS, TIBIIS PARIB. DEXTRIS. ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA, EDITA M. MARCELLO, CN. SVLPITIO COSS.

PROLOGVS.

POETA cum primùm animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoci credidit ſolùm dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas.
Verùm aliter euenire multò intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur:
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum aduertite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam.
Qui vtramuis rectè norit, ambas nouerit.
Non ita diſſimili ſunt argumento: ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtilo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atq; vſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum, atq; in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant.
Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc, vt quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit reliquum:
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis priùs.

ACTVS PRIMI SCENA I.
SIMO, SOSIA.

VOs iſtæc intrò auferte: abite. Soſia
Adeſ[…]m: paucis te volo. SO. *dictum puta:*
Nempe vt curentur rectè hæc. SI. *immò aliud.* SO. *quid eſt,*
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit ampliùs?
SI. *Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem, quam paro:*
Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. *expecto, quid velis.*
SI. *Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi*
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci, ex ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolui tibi.
SO. *In memoria habeo.* SI. *haud muto factum.* SOS. *gaudeo,*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo &
Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtum'ſt: nam iſtæc commemoratio,

Quasi exprebratio'st, immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic, quid est, quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi:
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulat igitur? SI. rem omnem à principio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces: & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius viuendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? SO. ita'st.
SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera,
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non iniuria nam id arbitror
Apprimè in vita esse vtile, vt NE QVID NIMIS.
SI. Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati,
Cum quibus erat cunque vnà: his sese dedere:
Eorum obsequi studijs: aduorsus nemini:
Nunquam præponens se illis: ita, vt facillimè
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore,
Obsequium amicos, veritas odium parit.
Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huc viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia formâ, atque ætate integra.
SO. Heu vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum, hæc publicè vitam, parcè, ac duriter
Agebat, lana, ac tela victum quæritans.
Sed postquam amans accessit pretium pollicens,
Vnus, & item alter, (ita vt ingenium'st omnium
Hominum ab labore procliue ad lubidinem)
Accepit conditionem: dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè (ita vt fit) filium
Perduxere illuc secum: vt vnà esset, meum.
Egomet continuò mecum Certè captus est:
Habet. obseruabam mane illorum seruolos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. Teneo. SIM. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum (nam hi tres tum simul
Amabant.) eho, quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cœnauit. Gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ vitæ modum.
Cùm id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Vltrò ad me venit, vnicam gnatam suam,
Cum dote summa, filio vxorem vt daret.
Placuit: despondi. hic nuptijs dictu'st dies.
SO. Quid igitur obstat, cur non veræ fiant? SI. audies:
Ferè in diebus paucis quibus hæc acta sunt.
Chrysis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene:
Beasti. metui à Chryside. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chrysidem, vnà aderat frequens:
Curabat vnà funus tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ consuetudinis
Causa, mortem huius tam fert familiariter:
Quid, si ipse amasset: quid hic mihi faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingenij
Mansuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius causa in funus prodeo:
Nihil suspicans etiam mali. SO. Hem, quid est? SI. scies.
Effertur: imus interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè vnam aspicio adolescentulam,
Forma: SO. bona fortasse: SI. & vultu, Sosia,
Adeò modesto, adeò venusto, vt nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa'st, & quia erat forma præter cæteras
Honesta & liberali, accedo ad pedisequas:
Quæ sit, rogo: sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum. at at, hoc illud est:
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa'st misericordia.
SO. Quàm timeo, quorsum euadas. SI. funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulchrum venimus:
In ignem imposita'st. fletur. Interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Satis cum periclo ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, Vt consuetum facilè amorem cerneres,
Reiecit se in eum flens, quàm familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægrè ferens:
Nec satis ad obiurgandum causæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ sese in ignem inijcere voluit, prohibui.
Seruaui. honesta oratio'st. SO. rectè putas:
Nam, si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse. Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego, illud sedulo

Negare factum. ille instat factum. denique
Ita dum discedo ab illo, vt qui se filiam
Negat daturum. SO. non tu ibi gnatum? SI. ne hæc quidem
Satis vehemens causa ad obiurgandum. SO. qui, cedò.
SI. Tute ipse his rebus finem præscripsisti pater:
Prope adest, cum alieno more viuendum est mihi:
Sine nunc meo viuere interea modo.
SO. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
SI. propter amorem vxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria'st.
Et nunc id operam do, vt per falsas nuptias
Vera obiurgandi causa sit, si deneget:
Simul sceleratus Dauos, siquid consilij
Habet, vt consumat nunc, cùm nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus pedibusque, obnixe omnia
Facturum, magis id adeò, mihi vt incommodet,
Quàm vt obsequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero.
Sed quid opu'st verbis? sin eueniat quod volo,
In Pamphilo vt nihil sit moræ: restat Chremes.
Qui mihi exorandus est: & spero confore.
Nunc tuum est officium, has benè vt assimules nuptias:
Perterrefacias Dauom: obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consilij captet. SO. sat est:
Curabo. SI. eamus iam nunc intro. SO. I præ, sequar.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

SIMO, DAVVS.

NOn dubium'st, quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modo timere sensi, vbi nuptias
Futuras esse audiuit. sed ipse exit foras.
D. Mirabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,
Verebar, quorsum euaderet.
Qui postquam audierat, non datum iri filio vxorem suo:
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. At nunc faciet, neque vt opinor, sine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos sic nec opinanteis duci falso gaudio,
Sperantes iam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neque præuideram.
S. Daue. D. hem, quid est? S. ehodum ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego verò istuc. S. sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, siui, animum vt expleret suum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat:
Dehinc postulo, siue æquom'st, te oro Daue, vt redeat iam in viam.
D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, grauiter sibi dari vxorem ferunt.
D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque applicat.
D. Non hercle intelligo. S. Non? hem. D. non: Dauos sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo apertè vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.
S. Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quò fiant minus,
Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum, Daue, dedam vsque ad necem:
Ea lege atque omine, vt, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid hoc? intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immo callide.
Ita apertè ipsam rem modò locutus: nihil circuitione vsus es.
S. Vbiuis facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,
Ne temerè facias: neque tu haud dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS PRIMI, SCENA III.

DAVVS.

ENimuero Daue, nihil loci'st segnitiæ neque socordiæ,
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis.
Quæ si non astu prouidentur, me aut herum pessundabunt.
Nec, quid agam, certum'st: Pamphilúm ne adiutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, eius vitæ timeo: sin opitulor, huius minas:
Cui verba dare difficile'st: primùm iam de amore hoc comperit:
Me infensus seruat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si senserit, perij: aut, si lubitum fuerit, causam ceperit:
Quo iure, quáque iniuria, præcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
Siue ista vxor, siue amica'st, grauida e Pamphilo'st:
Audiréque eorum est operæ pretium audaciam.
(Nam inceptio'st amentium, haud amantium)
Quidquid peperisset, decreuerunt tollere.
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Ciuem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex
Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam:
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, paruam. fabulæ.

Mihi quidem hercle non fit verisimile: atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forū, ut
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS PRIMI, SCENA IV.

MYSIS.

AVdiui Archillis, iamdudum Lesbiam adduci iubes.
Sane pol illa temulenta'st mulier, & temeraria.
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem spectate aniculæ,
Quia compotrix eius est. Dij date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid siet.
Opperiar, ut sciam, nunquidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTVS PRIMI, SCENA V.

PAMPHILVS, MYSIS.

HOccine'st humanum factum, aut inceptum? hoccine est officium patris.
M. Quid illud est? P. prò deûm, atque hominum fidem, quid est? si hæc non contumelia est?
Vxorem decrêrat dare sese mihi hodie: nonne oportuit
Præscisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?
M. Miseram me, quod verbum audio?
P. Quid Chremes? qui denegârat se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem: id mutauit, quia me immutatum videt.
Ita ne obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominem esse inuenustum, aut infelicem quenquam, ut ego sum?
Prò deûm, atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto adfinitatem effugere potero?
Quot modis contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem
Repudiatus repetor. quamobrem? nisi id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itur ad me. M. oratio hæc me miseram exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah
Tantámne rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda'st, Pamphile hodie, inquit para:
Abi domum. id mihi visu'st dicere, abi citò, & suspende te.
Obstupui censen' vllum me verbum potuisse proloqui?
Aut vllam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quod si ego rescissem id prius, quid facerem, si quis nunc me roget:
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem: sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuorsè trahunt:
Amor, misericordia huius, nuptiarum solicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc,
Quæ meo cunque animo lubitum'st facere: eine ego ut aduorser? hei mihi,
Incertum'st, quid agam. M. Misera, timeo hoc incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropu'st, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa aduorsum hunc loqui.
Dum in dubio'st animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis, salue. M. ô salue Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore, atque ex hoc misera solicita'st, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deseras se. P. hem, egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?
Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit.
Quam ego animo egregiè caram pro uxore habuerim:
Bene & pudicè eius doctum, atque eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, ut seruem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.
P. Memor essem? ô Mysis Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo, Chrysidis
De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ: nos soli. incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atque ætatem vides:
Nec clam te'st, quàm illi vtræque res nunc vtiles
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te solum semper fecit maximi:
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc in manum dat. mors continuo ipsam occupat.
Accepi: acceptam seruabo. M. ita spero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera: atque audin?
Verbum vnum: caue de nuptiis: ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS

ACTVS SECVNDI SCENA I.

CHARINVS, BIRRIA, PAMPHILVS.

C. QVid ais Birria? datúrne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est.
C. Qui scis? B. apud forum modo è Dauo audiui. C. væ misero mihi,
Vt animus in spe atque in timore vsque antehac attentus fuit,
Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura confectus, stupet.
Quæso edepol, Charine, quoniam non potest id fieri, quod vis,
Id velis, quod possit. C. nihil volo aliud, nisi Philumenam. B. Ah quanto satius est,
Te id dare operam, qui istum amorem ex animo dimoueas tuo,
Quam id loqui, quo magis lubido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias. B. age age, vt lubet. C. sed Pamphilum
Video. omnia experiri certum'st prius, quàm pereo. B. quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo meum:
Credo, impetrabo, vt aliquot saltem nuptijs prodat dies.
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Birria,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quidni? nisi nihil impetres,
Vt te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit?
CH. Abi hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus.
P. Charinum video. salue. C. ô salue, Pamphile,
Ad te aduenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.
P. Neque pol consilij locum habeo, neque auxilij copiam.
Sed istuc quidnam'st? CH. hodie vxorem ducis? PA. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremùm me vides. P. quid ita? C. hei mihi!
Vereor dicere: huic dic quæso Birria. B. ego dicam. P. quid est?
B. Sponsam hic tuam amat. P. ne iste haud mecum sentit. ehodum dic mihi,
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ah Pamphile,
Nihil. P. quàm vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,
Principiò, vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies
Profer, dum proficiscor aliquò, ne videam. PAM. audi nunc iam:
Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nihil promereat, postulare, id gratiæ adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
C. Reddidisti animum. P. nunc siquid potes aut tu, aut hic Birria,
Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi.
Ego id agam mihi qui ne detur. C. sat habeo. P. Dauum optumè
Video: cuius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quicquam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. fugin' hinc. B. ego verò ac lubens.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. DI boni, boni quid porto! sed vbi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. nondum hæc rescivit mala.
D. Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? aut quò nunc primum intendam? C. cessas alloqui.
DA. Abeo. P. Daue, ades, resiste. D. quis homo'st, qui me? ô Pamphile,
Te ipsum quæro, euge ô Charine: ambo opportunè vos volo.
P. Daue perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, scio.
C. Mea quidem hercle certè in dubio vita'st. D. & quid tu scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intelligo.
Id paues, ne ducas tu illam, tu autem, vt ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, nihil periculi est: me vide.
P. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. D. hem,
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. PA. qui scis? D. scio.
Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi vxorem dare se
Hodie. item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.
Circumspicio, nusquam. fortè ibi huius video Birriam:
Rogo: negat vidisse. mihi molestum. quid agã cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,

Paululum obsoni, ipsus tristis, de improuiso nuptiae?
C. Non cohaerent. P. quorsumnam istuc? D. egomet continuo ad Chremem,
Cùm illò aduenio, solitudo ante ostium: iam id gaudeo.
CH. Rectè dicis. P. perge. DA. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam in aedibus
Nihil ornati, nihil tumulti, accessi, intrò aspexi. PA. scio.
Magnum signum. DA. num videntur conuenire haec nuptiis?
P. Non opinor, Daue. D. opinor, narras? non rectè accipis.
Certa res est: etiam puerum inde abiens conueni Chremi,
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in coenam seni.
C. Liberatus sum, Daue, hodie tua opera. D. at nullus quidem
C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. DA. ridiculum caput.
Quasi necesse sit si huic non dat, te illam vxorem ducere,
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etsi hercle saepe iam me spes haec frustrata est vale.
P. Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? D. ego dicam tibi,
Si id succenseat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius videatur, neque id iniuria.
Prius, quàm tuum, vt sese habeat, animum ad nuptias perspexerit:
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illae turbae fient. P. quid vis patiar? DA. pater est, Pamphile.
Difficile est, tum haec sola est mulier. dictum ac factum inuenerit.
Aliquam causam, quamobrem eiiciat oppidò. PA. eiiciat? D. citò.
P. Cedò igitur, quid faciam, Daue? D. dic, te ducturum. P. hem. D. quid est?
P. Egóne dicam? D. cur non? P. nunquàm faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
PA. Vt ab illa excludar, huc concludar. DA. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,
Ducas volo hodie vxorem: tu, ducam, inquies:
Cedò, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quae nunc sunt certa ei consilia, incerta vt fient,
Sine omni periclo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris
Haec quae facis, ne is suam mutet sententiam.
Patri dic, velle: vt cum velit, tibi iure irasci, non queat.
Nam quod tu speras, propulsabo facile. vxorem his moribus
Dabit nemo, inuenies inopem potius, quam te corrumpi sinas.
Sed si te aequo animo ferre accipiet, negligentem feceris,
Aliam otiosus quaeret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide, quò inducas. D. quin taces.
P. Dicam, puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. DA. ô facinus audax! P. hanc fidem
Sibi, me obsecrauit, qui se sciret non deserturum vt darem.
D. Curabitur. sed pater adest: caue, te esse tristem sentiat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SIMON, DAVVS, PAMPHILVS.

S. Reuiso, quid agant, aut quid captent consilii.
Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges:
Venit meditatus alicunde ex solo loco,
Orationem speras inuenisse se,
Qua differat te: proin tu fac apud te vt sies.
P. Modò vt possim. D. crede mihi hoc, inquam, Pamphile:
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum esse verbum si te dices ducere.

ACT. SECVNDI SCENA IIII.

BIRRIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. Herus me, relictis rebus, iussit Pamphilum
Hodie obseruare, vt, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo praesto video cum Dauo: hoc agam.
S. Vtrumque adesse video. DA. hem serua. SI. Pamphile.
D. Quasi de improuiso respice ad eum. P. ehem.
D. Probe. S. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
B. Nunc nostrae parti timeo, quid hic respondeat.
P. Neque istic, neque alibi tibi vsquam erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, vt te decet,
Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, vxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora, cum opus sit, sies.
P. Eo. B. nullane in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, vulgo quod dici soles,
OMNES sibi malle melius esse, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quò aequior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illam amplecti maluit,
Renuntiabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACT.

ACT. SECVNDI SCENA V.
DAVVS, SIMO.

D. *Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam*
Portare, & ea me hic restitisse gratia.
Quid Dauus narrat? D. *æquè quicquam nunc quidem.*
S. *Nihil-ne? hem.* D. *Nihil prorsus.* S. *atqui expectabam quidem.*
D. *Præter spem euenit: sentio: hoc malè habet virum.*
S. *Potin' es mihi verum dicere?* D. *nihil facilius.*
S. *Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,*
Propter hospitæ huiusce consuetudinem?
D. *Nihil hercle: aut, si adeò bidui est, aut tridui*
Hæc sollicitudo, nostin'? deinde desinet:
Etenim eam secum rem rectà reputabit via.
S. *Laudo.* D. *dum licitum est ei, dúmque ætas tulit,*
Amauit: tùm id clàm: cauit, ne vnquam infamiæ
Ea res sibi esset, vt virum fortem decet:
Nunc vxore opus est: animum ad vxorem appulit.
S. *Subtristis visu'st esse aliquantulum mihi.*
D. *Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenset tibi.*
S. *Quidnam 'st?* D. *puerile 'st.* S. *quid est?* D. *nihil.* S. *quin dic, quid est.*
D. *Ait, nimium parcè facere sumptum.* S. *méne?* D. *te:*
Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimum nunc: & quod dicendum hic siet,
Tu quoque perparcè nimium: non laudo. S. *tace.*
D. *Commoui.* S. *ego istæc rectè vt fiant, videro.*
Quidnam hoc rei 'st? quidnam hic volt veterator sibi?
Nam si hic mali 'st quicquam, hem illic est huic rei caput.

ACT. TERTII SCENA I.
MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. *Ita pol quidem res est, vt dixti Lesbia:*
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
Ab Andria 'st ancilla hæc. quid narras? D. *ita 'st.*
M. *Sed hic Pamphilus.* S. *quid dicit?* M. *firmauit fidem.* S. *hem.*
D. *Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.*
M. *Nam quod peperisset, iussit tolli.* S. *ô Iuppiter!*
Quid ego audio? actum 'st, siquidè hæc vera prædicat.
L. *Bonum ingenium narras adolescentis.* M. *optumum.*
Sed sequere me intrò: ne in mora illi sis. L. *sequor.*
D. *Quod remedium nunc huic malo inueniam?* S. *quid hoc?*
Adeon' est demens, ex peregrina? iam scio, ah
Vix tandem sensi stolidus. D. *quid hic sensisse ait?*
S. *Hæc primùm adfertur iam mihi ab hoc fallacia:*
Hanc simulant parere, quò Chremetem absterreant.
G. *Iuno Lucina, fer opem: serua me obsecro.*
S. *Hui, tam citò? ridiculum, postquam ante ostium*
Me audiuit stare, adproperat: non sat commode
Diuisa sunt temporibus tibi, Daue, hæc. D. *mihin'?*
S. *Num immemor es discipuli?* D. *ego, quid narres, nescio.*
S. *Hiccine me si imparatum in veris nuptiis*
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit: ego in portu nauigo.

ACT. TERTII SCENA II.
LESBIA, SIMO, DAVVS.

L. *Adhuc Archillis, quæ adsolent, quæque oportet*
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primum fac, istæc vt lauet: post deinde,
Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date, mox ego huc reuertar.
Per ecastor scitus puer est natus Pamphilo:
Deos quæso, vt sit superstes, quandoquidem ipse 'st ingenio bono,
Cúmque huic veritus est optumæ adolescenti facere iniuriam.
S. *Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum?* D. *quidnam id est?*
S. *Non imperabat coram, quid opus facto esset, puerperæ:*
Sed postquam egressa 'st, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam apertè fallere incipias dolis.
Saltem accuratè, vt metui videar. certè, si resciuerim.
D. *Certè hercle nunc hic seipsus fallit, haud ego.* S. *edixin' tibi?*
Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
D. *Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo.* S. *quid taces?*
D. *Quid credas? quasi non tibi renuntiata sint hæc, sic fore.*
S. *Mihin' quisquam?* D. *eho, an tute intellexti hoc adsimulari?* S. *irrideor.*
D. *Renunciatum 'st: nam qui istæc tibi incidit suspicio?*
S. *Qui? quia te noram.* D. *quasi tu dicas, factum id consilio meo.*
S. *Certè enim scio.* D. *non satis me pernosti etiam qualis sim, Simo.*
S. *Egóne te?* D. *sed si quid narrare occæpi, continuo dari*
Tibi verba censes. S. *falsò.* D. *itaque hercle nihil iam mutire audeo.*
S. *Hoc ego scio vnum, neminem peperisse hic.* D. *intellextin'?*
Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego iam nunc tibi, here, renuntio futurum, vt sis sciens:
Ne tu hoc mihi posterius Daui factum consilio, aut dolis.
Prorsus à me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

S. *Vnde id scis?* D. *Audiui, & credo.* S. *Multa concurrunt simul:*
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primùm haec se è Pamphilo
Grauidam dixit esse, inuentum est falsum. nunc, postquam videt,
Nuptias domi apparari, missa'st ancilla illicò,
Obstetricem accersitum ad eam; & puerum vt afferret simul.
D. *Hoc nisi fit, puerum vt tu videas; nihil mouentur nuptiae.*
S. *Quid ais? cùm intellexeras,*
Id consilij capere, cur non dixisti extemplo Pamphilo?
D. *Quis igitur ab illa abstraxit; nisi ego? nam omnes nos quidem*
Scimus, quàm miserè hanc amarit. nunc sibi vxorem expetit.
Postremò id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, vt facis: & id spero adiuturos deos.
S. *Immo abi intro. ibi me opperire, & quod parato opu'st, para.*
Non impulit me, haec nunc omnino vt crederem.
Atque haud scio, an, quae dixit, sint vera omnia:
Sed paruipendo: illud mihi multo maximum'st,
Quod mihi pollicitu'st ipsus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem: si impetro,
Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium'st mihi,
Si nolit, quin eum meritò possim cogere.
Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obuiam.

ACTVS TERTII, SCENA III.

SIMO, CHREMES.

IVbeo Chremetem. C. *oh, te ipsum quaerebam.* S. *& ego te.* C. *optatò aduenis.*
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, túne, an illi insaniant.
S. *Ausculta pauca: & quid ego te velim, & tu quod quaeris, scies.*
C. *Ausculto: loquere, quid velis.*
S. *Per ego te deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,*
Quae incepta à paruis cum aetate accreuit simul,
Perque vnicam gnatam tuam & gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa seruandi datur,
Vt me adiuues in hac re, atque ita, vt nuptiae
Fuerant futurae, fiant. C. *ah ne me obsecra:*
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem est vtrique vt fiant, accersi iube.
Sed si ex ea re plus mali est, quàm commodi
Vtrique: id oro te, in commune vt consulas,
Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
S. *Immo ita volo, itáque postulo, vt fiat, Chreme:*
Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat. C. *quid est?*
S. *Irae sunt inter Glycerium, & gnatum.* C. *audio.*
S. *Ita magnae, vt sperem posse auelli.* C. *fabulae.*
S. *Profectò sic est.* C. *sic hercle, vt dicam tibi.*
AMANTIVM irae, amoris integratio est.
S. *Hem, id te oro, vt antè eamus, dum tempus datur.*
Dúmque eius lubido occlusa est contumeliis,
Prius quàm harum scelera, & lacrymae confictae dolis
Reducant animum aegrotum ad misericordiam
Vxorem demus, spero, consuetudine,
Et coniugio liberali deuinctum, Chreme,
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
C. *Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror,*
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S. *Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?*
C. *At istuc periculum in filia fieri graue est.*
S. *Nempe incommoditas denique huc omnis redit.*
Si eueniat, quod dii prohibeant, discessio.
At si corrigitur, quot commoditates, vide:
Principiò, amico filium restitueris:
Tibi generum firmum, & filiae inuenies virum.
C. *Quid istuc? si ita istuc animum induxti esse vtile,*
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. *Meritò te semper maximi feci, Chreme.*
C. *Sed quid ais?* S. *quid?* C. *qui scis, eos nunc discordare inter se?*
S. *Ipsus mihi Dauos, qui intumus est eorum consiliis, dixit:*
Et is mihi suadet, nuptias quantum queam vt maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem haec velle?
Tute adeo iam eius audies verba. heus, euocate huc Dauom.
Atque eccum video ipsum foras exire.

ACTVS TERTII, SCENA IV.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. S. *Quidnam est?*
D. *Cur vxorem non accersunt? iam aduesperascit.* S. *audin' tu illum?*
Ego dudum nonnihil veritus sum, Daue, abs te, ne faceres idem,
Quod vulgus seruorum solet, dolis vt me deluderes,
Propterea quod amat filius. D. *egon' istuc facerem?* S. *credidi:*
Idq; adeo metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. *quid?* S. *scies.*
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. *tandem cognosti, qui siem.*
S. *Non fuerant nuptiae futurae.* D. *quid non?* S. *sed ea gratia*
Simulaui, vos vt pertentarem. D. *quid ais?* S. *sic est res.* D. *vide.*
Nunquàm istuc quiui ego intelligere. vah, consilium callidum.
C. *Hoc audi. vt hinc te introire iussi, opportunè hic fit mihi obuiam.*
D. *Hem nunnam perimus?* S. *narro huic, quae tu dudum narrasti mihi.*
D. *Quidnam audio?* S. *gnatum vt det oro, vixque id exoro.* D. *occidi.*

S. Hem

S. Hem, quid dixti? D. optumè inquam factum. S. nunc per hunc nulla'st mora.
CH. Domum modò ibo: vt adparentur, dicam: atque huc renuntio.
S. Nunc te oro, Daue, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
D. Faciam hercle sedulo. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur: vbi nunc est ipsus? D. mirum ni domi est.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus sum.
Quid causæ est, quin hinc in pistrinum rectà proficiscar via?
Nihil est preci loci relictum: iam perturbaui omnia:
Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie, vt fierent, insperante hoc, atque inuito Pamphilo.
Hem astutias, quòd si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum video. occidi.
Vtinam mihi esset aliquid hîc, quò nunc me præcipitem darem.

ACTVS TERTII SCENA V.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. VBi illic scelus est, qui me perdidit? D. perii! P. atque hoc confiteor,
Iure obtigisse. quandoquidem tam iners, tam nulli consilii
Sum. seruon' fortunas meas me commisisse futtili?
Ego pretium ob stultitiam fero: sed inultum id numquam auferet.
D. Posthac incolumem sat scio fore me: hoc nunc si deuito malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec quidem me. atque id ago sedulo.
Dicam: aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Visus sum. P. ehodum bone vir: quid ais? viden me consiliis tuis
Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe vt modò. D. immò melius spero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus siem,
Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixi. P. quid meritus? D. crucem.
Sed sine paululum ad me vt redeam: iam aliquid dispiciam. P. hei mihi,
Cum non habeo spatium, vt de te sumam supplicium, vt volo!
Namque hocce tempus, præcauere mihi me, haud te vlcisci sinit.

ACTVS QVARTI SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. HOccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt siet,
Vt malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua vt comparent commoda? ah
Id ne est verum? immo id est genus hominum pessumum, in
Denegando modo queis pudor paullulum adest,
Post vbi tempus promissa iam perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt,
Et timent, & tamen res cogit denegare:
Ibi tum eorum impudentissima oratio est,
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus sum egomet mihi. attamen vbi fides,
Si roges, nihil pudet, hîc, vbi opus est,
Non verentur: illic, vbi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeámne ad eum? & cum eo iniuriam hanc expostulem?
Ingeram mala multa: atque aliquis dicat: nihil promoueris.
Multum: molestus certè ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me, & te imprudens (nisi quid dii respiciunt) perdidi.
Itane imprudens? tandem inuenta'st causa. soluisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me subducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita'st tibi.
Eheu me miserum, cùm tuum animum ex animo spectaui meo.
P. Falsus es. C. nónne tibi satis esse hoc visum solidum st gaudium,
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeam? ah, nescis, quantis in malis verser miser?
Quantásque hic suis consiliis mihi confecit solicitudines,
Meus carnufex. C. quid istud tam mirum est? de te si exemplum capit?
C. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem meum.
C. Scio, cum patre altercasti dudum: & is nunc propterea tibi
Succenset: nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.
P. Immo etiam, quò tu minus scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non adparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam vxorem dare.
C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum etiam scis. C. scio equidem, illam ducturum esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi. numquam destitit
Instare, vt dicerem, me esse ducturum, patri:

Suadere, orare, usque adeò donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Dauus. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio: nisi mihi deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultauerim.
C. Factum'st hoc Daue? D. factum est. C. hem quid ais scelus?
[illegible] dignum factis exitium duint.
[illegible] dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus? C. scio.
D. Hac non successit, alia adgrediemur via:
Nisi id putas, quia primò processit parum,
Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.
Immo etiam: nam satis credo si aduigilaueris.
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego, Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo.
Conari manibus, pedibus, noctésque & dies,
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum'st, si quid præter spem euenit, ignoscere.
Parum successit quod ago, ac facio sedulo:
Vel melius tute aliud reperi: me missum face.
P. Cupio. restitue, in quem me accepisti locum.
D. Faciam. P. at iam hoc opu'st. D. Hem. sed mane: concrepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem. nunccine demum? D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

ACT. QVARTI, SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

IAm vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optumè mihi te offers. P. quid est?
M. Orare iussit, si se ames, hera: iam vt ad sese venias:
Videre ait te cupere. P. vah. perij: hoc malum integrascit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miseros sollicitarier?
Nam iccirco accersor, nuptias quòd mihi apparari sensit.
C. Quibus quidem quam facile poterat quiesci, si hic quiesset.
D. Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M. atque edepol
Ea res est: proptereáque nunc misera in mærore'st. P. Mysis,
Per omneis tibi adiuro deos, nunquam eam me deserturum,
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores: valeant,
Qui inter nos dissidium volunt: hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
M. Resipisco. P. non Apollinis magis verum atq; hoc, responsum'st.
Si poterit fieri, vt ne pater per me stetisse credat,
Quò minus hæ fierent nuptiæ, volo. sed si id non poterit,
Id faciam, in procliui quòd est, per me stetisse vt credat.
Quis videor? C. miser æquè, atque ego. D. consilium quæro. C. fortis.
Scio, quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.
P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo, ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mihi vt sit satis, vereor,
Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas:
Proinde hinc vos amolimini. nam mihi impedimento estis.
P. Ego hanc visam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam:
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo:
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue, attamen. C. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculum, C. huc face ad me venias: si quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen si quid. D. age, veniam. C. si quid,
Domi ero. D. tu Mysis, dum exeo, parumper opperire me hic.
M. Quapropter? D. ita facto opus est. M. matura. D. iam inquam hic adero.

ACT. QVARTI SCENA III.

MYSIS, DAVVS.

NIhilne esse proprium cuiquam? dij vostram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum; in quouis loco
Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali'st, quàm illic boni.
Sed Dauos exit. mi homo, quid istuc obsecro'st?
Quò portas puerum? D. Mysis nunc opu'st tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante nostram ianuam appone. MY. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si forte opus sit ad herum iurandum mihi,
Non apposuisse; vt liquidè possim. M. intelligo:
Noua nunc relligio in te istæc incessit; cedò.
D. Moue ocyus te, vt, quid agam porro intelligas.
Prò Iuppiter! M. quid? D. sponsæ pater interuenit:
Repudio consilium, quod primùm intenderam.
M. Nescio, quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera

Venire

Venire me assimulabo: tu vt subseruias
Orationi, vtcunque opus sit verbis, vide.
M. *Ego, quid agas, nihil intelligo. sed si quid est,*
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod vestrum remorer commodum.

ACTVS QVARTI SCENA IV.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

Reuertor postquam, quae opus fuere ad nuptias
Gnatae, paraui, vt iubeam accersi: sed quid hoc?
Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? M. *vbi illic est?*
C. *Non mihi respondes?* M. *Nusquam est. vae miserae mihi!*
Reliquit me homo, atque abijt. D. *dij vostram fidem*
Quid turbae est apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
M. *Cur tu obsecro hic me solam?* D. *hem, quae haec est fabula?*
Eho Mysis puer hic vnde est? quisue huc attulit?
M. *Satin' sanus es, qui me id rogites?* D. *quem ego igitur rogem?*
Qui hic neminem alium video? C. *miror vnde sit.*
D. *Dicturan' es quod rogo?* M. *AV.* D. *concede ad dexteram.*
M. *Deliras: non tute ipse?* D. *verbum si mihi*
Vnum praeterquam quod te rogo, faxis, caue.
M. *Maledicis.* D. *vnde est? dic clare.* M. *à vobis.* D. *ha ha he.*
Mirum vero, impudenter mulier si facit meretrix!
C. *Ab Andria est ancilla haec, quantum intelligo.*
D. *Adeon' videmur vobis esse idonei.*
In quibus sic inludatis? C. *veni in tempore.*
D. *Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua:*
Mane. caue quoquam ex istoc excessis loco.
M. *Dij te eradicent: ita me miseram territas.*
D. *Tibi ego dico, an non?* M. *quid vis?* D. *at etiam rogas?*
Cedo cuium puerum hic apposuisti mihi.
M. *Tu nescis.* D. *mitte id, quod scio: dic, quod rogo*
M. *Vestri.* D. * *cuius vestri?* M. *Pamphili.* D. *hem quid? Pamphili?*
M. *Eho! an non est?* C. *recte ego semper fugi has nuptias.*
D. *O facinus animaduertendum!* M. *quid clamitas?*
D. *Quemne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?*
M. *O hominem audacem!* D. *verum vidi Cantharam*
Suffarcinatam. M. *dis pol habeo gratias,*
Cum in pariundo aliquot affuerunt liberae.
D. *Nae illa illum haud nouit, cuius causa haec incipit*
Chremes, si positum puerum ante aedes viderit,
Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.
C. *Non hercle faciet.* D. *nunc adeo, vt tu sis sciens,*
Ni puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam
Prouoluam, teque ibidem peruoluam in luto.
M. *Tu pol homo non es sobrius.* D. *fallacia*
Alia aliam trudit. iam susurrari audio,
Ciuem Atticam esse hanc. C. *hem.* D. *coactus legibus*
Eam vxorem ducet. M. *eho, obsecro, an non ciuis est?*
C. *Iocularium in malum insciens pene incidi.*
D. *Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus aduenis:*
Ausculta. C. *Audiui iam omnia.* D. *an haec tu omnia?*
C. *Audiui inquam à principio.* D. *audistin' obsecro? hem*
Scelera. hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est. non te credas Dauum ludere.
M. *Me miseram. nihil pol falsi dixi, mi senex.*
C. *Noui omnem rem. est Simo intus?* D. *est.*
M. *Ne me attingas,*
Sceleste. Si pol Glycerio non omnia haec.
D. *Eho inepta, nescis quid sit actum.* M. *qui sciam?*
D. *Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri.*
Vt sciret haec, quae volumus. M. *hem, praediceres.*
D. *Paulum interesse censes, ex animo omnia,*
Vt fert natura, facias, an de industria?

ACTVS QVARTI SCENA V.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quae sese inhoneste optauit parere hic diuitias
Potius, quàm in patria honeste pauper viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video: saluete. M. *obsecro.*
Quem video? estne hic Crito sobrinus Chrysidis?
Is est. C. *ô Mysis salue.* M. *saluos sis Crito.*
C. *Itan' Chrysis? hem.* M. *nos quidem pol miseras perdidit.*
C. *Quid vos? quo pacto hic? satine recte?* M. *nosne? sic*
Vt quimus aiunt, quando, vt volumus, non licet.
C. *Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?*
M. *Vtinam.* C. *an nondum etiam? haud auspicatò huc me attuli.*
Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem.
Semper enim dicta haec eius atque habita est soror.
Quae illius fuere, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent: simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
Grandiuscula iam profecta est illinc. clamitent,
Me sycophantam, hereditatem persequi,
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.
M. *Optume hospes, pol Crito, antiquum obtines.*
C. *Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam.* M. *maxume.*
D. *Sequar hos. nolo, me in tempore hoc videat senex.*

ACTVS QVINTI SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. *Satis iam satis, Simo spectata erga te amicitia est mea:*
Satis pericli coepi adire: orandi iam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, pene inlusi vitam filiae.
S. *Immò enim quam maxume abs te postulo atque oro Chreme,*

Vt beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. *Vide, quam iniquus sis præ studio, dum efficias id, quod cupis.*
Neq; modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.
S. *Quibus?* C. *ah rogitas? perpulisti me, vt homini adolescentulo,*
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem, in seditionem, atq; incertas nuptias,
Eius labore, atq; eius dolore, gnato vt medicarer tuo:
Impetrasti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras:
Illam hinc ciuem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
S. *Per ego te deos oro, vt ne illis animum inducas credere,*
Quibus id maxime vtile'st, illum esse quàm deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atq; incepta omnia.
Vbi ea caussa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
C. *Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam.* S. *scio.* C. *at*
Vero vultu, cum, ibi me adesse, neuter tum præsenserat.
S. *Credo, & id facturas, Dauos dudum prædixit mihi,*
Et nescio, quid tibi sum oblitus hodie, ac volui, dicere.

ACTVS QVINTI SCENA II.
DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

Animo iam nunc otioso esse impero. C. *hem Dauom tibi.*
S. *vnde egreditur?* D. *meo præsidio, atq; hospitis.* S. *quid illud mali'st?*
D. *Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi.* S. *scelus,*
Quemnam hic laudat? D. *omnis res est iam in vado.* S. *cesso alloqui.*
D. *Herus est: quid agam?* S. *ô salue, bone vir.* D. *ehem Simo, ô noster Chreme,*
Omnia apparata iam sunt intus. C. *curasti probè.*
D. *Vbi voles, accerse.* S. *bene sane. id enim vero hinc nunc abest.*
Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negoci est? D. *mihin'?* S. *ita.*
D. *Mihine?* S. *tibi ergo.* D. *modò introij.* S. *quasi ego, quamdudum, rogem.*
D. *Cum tuo gnato vnà.* S. *anne est intus Pamphilus? crucior miser.*
Eho, non tu dixti, esse inter eos inimicitias, carnufex?
D. *Sunt.* S. *cur igitur hic est?* C. *quid illum censes? cum illa litigat.*
D. *Immò verò indignum, Chreme, iam facinus faxo ex me audias.*
Nescio qui senex modo venit: ellum confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur esse quantiuis pretij.
Tristis seueritas inest in vultu, atq; in verbis fides.
Quidnam adportas? D. *nihil equidem, nisi quod illum audiui dicere.*
S. *Quid ait tandem?* D. *Glycerium se scire ciuem esse Atticam.*
S. *Hem Dromo, Dromo.* D. *quid est?* S. *Dromo.* D. *audi.* S. *verbum si addideris. Dromo.*
D. *Audi obsecro.* Dro. *quid vis?* S. *sublimem intrò hunc rape, quantum potes.*
Dro. *Quem? Dauum?* D. *quamobrem?* S. *quia lubet. rape inquam.* D. *quid feci?* S. *rape.*
D. *Si quidquam mentitum, inuenies, occidito.* S. *nihil audio.*
Ego iam te commotum reddam. D. *tametsi hoc verum'st.* S. *tu tamen*
Cura adseruandum vinctum: atq; audin'? quadrupedem constringito.
Age, nunc iam ego pol hodie si viuo, tibi
Ostendam herum quid sit pericli fallere: &
Illi patrem. C. *ah, ne sæui tantopere.* S. *Chreme,*
Pietatem gnati! nonne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile, exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACT. QVINTI SCENA III.
PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

Quis me volt? perij: pater est. S. *quid ais omnium?* C. *ah,*
Rem potius ipsam dic: ac mitte male loqui.
Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possiet.
Ain' tandem? ciuis Glycerium'st? P. *ita prædicant.*
S. *Ita prædicant? ô ingentem confidentiam.*
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Vide, num eius color pudoris signum vsquam indicat?
Adeon' impotenti esse animo, vt, præter ciuium
Morem, atq; legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat, cum summo probro?
P. *Me miserum.* S. *modò'ne id demum sensti, Pamphile?*
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi:
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem huius sollicito amentia? an
Vt pro huius peccatis ego supplicium sufferam?
Immo habeat: valeat: viuat cum illa. P. *mi pater.*
S. *Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.*
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
P. *Pater, licetne pauca?* S. *quid dices mihi?*
C. *Attamen, Simo, audi.* S. *ego audiam? quid ego audiam,*
Chreme? C. *attamen dicat sine.* S. *age dicat, sino.*
Ego me amare hanc fateor, si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo: quiduis oneris impone, impera:

Vis

Vis me vxorem ducere? hanc vis amittere? vt potero, feram.
Hoc modò te obsecro, vt ne credas, à me allegatum hunc senem,
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. *adducas?* P. *sine pater.*
CH. *Aequum postulat: da veniam.* P. *sine te hoc exorem.* S. *sino.*
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
CH. *Pro peccato magno paulum supplicij satis est patri.*

ACT. QVINTI, SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. *Mitte orare, vna harum quæuis causa me, vt faciam, monet:*
Vel tu, vel quòd verum'st, vel quòd ipsi cupio Glycerio.
CH. *Andrium ego Critonem video? certe is est. saluus sis Crito:*
Quid tu Athenas insolens? CR. *euenit. sed hiccine'st Simo?*
CH. *Hic est.* S. *men' quæris, eho, tu Glycerium hinc ciuem esse ais?*
CR. *Tu negas?* S. *itáne huc paratus aduenis?* CR. *quare?* S. *rogas?*
Túne impunè hæc facias? túne hic homines adolescentulos?
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis,
Sollicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. *sanúsne es?*
S. *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?*
P. *Perij: metuo, vt substet hospes.* CH. *si, Simo, hunc noris satis,*
Non ita arbitrere: bonus hic est vir. S. *hic vir sit bonus?*
Itáne adtemperatè venit hodie in ipsis nuptiis.
Vt veniret antehac nunquam? est verò huic credendum Chreme?
P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.*
S. *Sycophanta.* CR. *hem.* CH. *sic, Crito, est hic: mitte.* CR. *videat, qui siet.*
Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea quæ non volt, audiet.
Ego istæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, iam sciri potest.
Atticus quidam, olim naui fracta apud Andrum eiectus est,
Et istæc vna parua virgo. tum ille egens, forte adplicat
Primùm ad Chrysidis patrem se. S. *fabulam inceptat,* CH. *sine.*
CR. *Itáne verò obturbat?* CH. *perge.* CR. *tum is mihi cognatus fuit,*
Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo, sese esse Atticum:
Is ibi mortuus est. CH. *eius nomen?* CR. *nomen tam cito tibi? Phania.* CH. *Hem, perij.* CR. *verum hercle opinor fuisse Phaniam: hoc certè scio,*
Rhamnusium se aiebat esse. CH. *ô Iupiter!* CR. *eadem hæc, Chreme, multi alij in Andro tum audiuere.*
CH. *vtinam id sit, quod spero. eho dic mihi*
Quid eam tum? suámne esse aiebat? CR. *non.* CH. *Cuiam igitur?* CH. *fratris filiam.*
CH. *Certè mea est.* CR. *quid ais?* S. *quid tu ais?* P. *arrige aureis Pamphile.*
S. *Qui credis?* CH. *Phania ille, frater meus fuit.* S. *noram & scio.*
CH. *Is hinc bellum fugiens, méque in Asiam persequens, proficiscitur.*
Tum illam hic relinquere'st veritus post illa nunc primùm audio,
Quid illo sit factum. P. *vix sum apud me, ita animus commotu'st metu,*
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. *Næ istam multis modis tuam inueniri gaudeo.* P. *credo, pater.*
CH. *At mihi vnus scrupulus etiam restat, qui me malè habet.* P. *dignus es*
Cum tua relligione odium: nodum in scirpo quæris. CR. *quid istuc est?*
CH. *Nomen non conuenit.* CR. *fuit hercle aliud huic paruæ.* CH. *quod Crito?*
Nunquid meministi? CR. *id quæro.* P. *egóne huius memoriam patiar meæ*
Voluptati obstare, cùm egò possim in hac re medicari mihi.
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Pasibula 'st. CR. *ipsa est.* CH. *ea est.*
P. *Ex ipsa millies audiui.* S. *omneis nos gaudere hoc, Chreme,*
Te credo credere. CH. *Ita me dij ament, credo.* P. *quid restat pater?*
SI. *Iamdudum res reduxit me ipsa in gratiam.* P. *ô lepidum patrem!*
De vxore ita, vt possedi, nihil mutat Chremes. CH. *causa optima'st,*
Nisi quid pater aliud ait. P. *nempe.* S. *id scilicet.* CH. *Dos est, Pamphile,*
Decem talenta. P. *accipio.* CH. *propero ad filiam. eho, mecum Crito:*
Nam illam me haud nosse credo. S. *cur non illam huc transferri iube?*
P. *Rectè admones: Dauo istuc dedam iam negoci.* S. *non potest.*
P. *Qui.* S. *quia habet aliud magis ex sese, & maius.* P. *quid nam?* S. *vinctus est.*
P. *Pater, non rectè vinctu'st.* S. *haud ita iussi.* P. *iube solui obsecro.*
S. *Age fiat.* P. *at matura.* S. *eo intrò.* P. *ô faustum, & felicem hunc diem!*

ACT. QVINTI SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

CH. *Prouiso, quid agat Pamphilus: atque eccum.* P. *aliquis forsan me putet*
Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam deorũ propterea sempiternã esse arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.
Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
CH. *Quid illuc gaudi est?* P. *Dauom video. nemo est, quem mallem omnium:*
Nam hunc scio mea solidè solum gauisurum gaudia.
D. *Pamphilus vbinam hic est?* P. *Daue.* D. *quis homo est?* P. *ego sum.* D. *ô Pamphile.*
P. *Nescis quid mihi obtigerit?* D. *certè: sed, quid mihi obtigerit, scio.*
P. *Et quidem ego.* D. *more hominum euênit, vt, quod sim nactus mali,*
Prius rescisceres tu, quàm ego, quod tibi euênit boni.
P. *Mea Glycerium suos parentes ereperit.* D. *ô factum bene!* C. *hem.*
P. *Pater amicus summus nobis.* D. *quis?* P. *Chremes.* D. *narras probè.*
P. *Nec mora vlla est, quin iam vxorem ducam.* C. *num ille somnias*
Ea, quæ vigilans voluit? P. *tum de puero Daue.* D. *ah desine:*
Solus es, quem diligunt dij. C. *saluos sum, si hæc vera sunt:*
Conloquar. P. *quis homo'st? Charine, in tempore ipso mihi aduenis.*
C. *Bene factum.* P. *audisti?* C. *omnia age, me in tuis secundis respice.*
Tuus est nunc Chremes. facturum, quæ voles, scio esse omnia.
P. *Memini, atque adeò longum est, nos illum expectare, dum exeat.*
Sequere hac me. intus apud Glycerium est nunc. tu Daue, abi domum:
Properè accerse, hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. *eo.*
Ne exspectetis, dum exeant huc: intus despondebitur.
Intus transigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

PVB. TERENTII EVNVCHVS.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

PHÆDRIA adolescens,
PARMENO seruus,
THAIS meretrix,
GNATHO parasitus,
CHÆREA adolescens,
THRASO miles,
PYTHIAS ancilla.
CHREMES senex.
ANTIPHO adolescens,
DORIAS ancilla,
DORVS eunuchus,
SANGA coquus, lixa.
SOPHRONA nutrix,
SENEX.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA ÆDILIBVS CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, TIBIIS DVAB. DEXTRIS GRÆCA MENANDRV. ACTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. M. VALERIO, C. SANNIO COSS.

PROLOGVS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, & minimè multos lædere:
In his poëta hic nomẽ profitetur suũ.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimat esse, sic existimet: sciat,
Responsum, non dictum esse, quia læsit prius
Qui bene vertendo, & eas describendo malè,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque Thesauro, scripsit causam dicere
Prius, vnde petitur, aurum quare sit suum,
Quàm illic qui petit, vnde is sit thesaurus sibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet,
Defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi,
Is ne erret, moneo: & desinat lacessere.
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur,
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, vt facere instituit. nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam Ædiles emerunt,
Perfecit, sibi vt inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, accepta est agi.
Exclamat, furem, non poetam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Næui & Plauti veterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus: eas se non negat

Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse se se, id vero pernegat.
Quòd si personis iisdem uti aliis non licet.
Qui magis licet currentes seruos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per seruum senem,
Amare, odisse, suspicari? deniq;
Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare æquum est vos cognoscere, atq; ignoscere,
Quæ veteres factitarunt, si faciunt noui.
Date operam, & cum silentio animaduertite,
Vt pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

ACTVS PRIMI, SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem,*
Cum accersor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si me obsecret.
PA. *Siquidem hercle possis, nihil prius, neq; fortius:*
Verùm si incipies, neq; pertendes grauiter,
Atq; vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltrò ad eam venies, indicans,
Te amare, & ferre non posse, actum est: ilicet,
Peristi: eludet, vbi te victum senserit.
P. *Proin tu, dum est tempus, etiam atq; etiam cogita.*
PA. *Here: quæ res in se neq; consilium, neque modum*
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilò plus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.
Et quod nunc tu te tecum iratus cogitas.
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modo,
Mori me malim: sentiat qui vir siem:
Hæc verba, vna me hercle falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
Restinguet: & te vltrò accusabit: & dabis ei
Vltrò supplicium. PH. *ô indignum facinus! nunc ego*
Et illam scelestam esse, & me miserum sentio.
Et tædet: & amore ardeo: & prudens sciens,
Viuus, vidensq; pereo: nec quid agam, scio.
PA. *Quid agas? nisi vt te redimas captum, quàm queas*
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. P. *itáne suades?* PA. *si sapis,*
Neq; præter, quàm quas ipse amor molestias
Habet, addas: & illas, quas habet, rectè feras.
Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. *Miseram me! vereor ne illud grauius Phædria*
Tulerit, néve aliorsum, atq; ego feci, acceperit,
Quòd heri intromissus non est. P. *totus, Parmeno,*
Tremo, horreoq;, postquam aspexi hanc. P. *bono animo es:*
Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.
P. *Quis hic loquitur? ehem, tun' hic eras, mi Phædria?*
Quid hic stabas? cur non rectà introibas? PA. *cæterùm*
De exclusione verbum nullum. T. *quid taces?*
P. *Sanè, quia verò hæ mihi patent semper fores,*
Aut quia sum apud te primus. T. *missa isthæc face.*
P. *Quid missa? ô Thais, Thais, vtinam esset mihi*
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet,
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. *Ne crucia te obsecro, anime mi, Phædria.*
Non pol, quò quenquam plus amem, aut plus diligã,
Eò feci: sed ita erat res: faciendum fuit.
PA. *Credo, vt fit, misera præ amore exclusisti hunc foras.*
T. *Siccine ais Parmeno? age: sed huc qua gratia*
Te accersi iussi, ausculta. P. *fiat.* T. *dic mihi*
Hoc primum, potin' est hic tacere? P. *egóne? optumè.*
Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audiui, taceo, & contineo optumè:
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palàm est:
Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo:
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*
P. *Potest taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. P. *ciuémne?* T. *arbitror:*
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera
Neq; sciebat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: è prædonibus,
Vnde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit studiosè omnia
Docere, educere, ita vti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quo cum vno rem habebã tum, hospite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc quæ habeo, omnia.
PA. *Vtrumq; hoc falsum est: effluet.* T. *quî istuc?* PA. *quid.*
Neq; tu vno eras contenta, neq; solus dedit:
Nam hic quoq; bonã, magnamq; partẽ ad te attulit.
T. *Ita est. sed sine me peruenire, quò volo.*
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus: te interea loci
Cognoui, tute scis post illa quàm intimum
Habeam te, & mea consilia vt tibi credam omnia.
P. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno.* PA. *oh, dubiúmne id est?*

T. Hoc agite amabo, mater mea illic mortua est
Nuper: eius frater aliquantum ad rem est auidior.
Is vbi hanc forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illicò
Producit: vendit. fortuna affuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusq; omnium.
Is venit: postquam sensit me tecum quoq;
Rem habere, fingit causas ne det, sedulò.
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me: ac non id metuat, ne, vbi acceperim,
Sese relinquam: velle se illam mihi dare:
Verum id vereri sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animũ adiecit. PH. etiámne amplius?
T. Nihil: nam quæsiui nunc ego eam mi Phædria,
Multæ sunt causæ, quamobrem cupio abducere:
Primùm, quòd soror est dicta: præterea, vt suis
Restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,
Neq; amicum, neq; cognatum, quamobrem, Phædria.
Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quò id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hosce aliquot dies
Apud me habere. nihil respondes? PH pessuma,
Egon' quicquam cum istis factis tibi respondeam?
P. Heu, noster, laudo: tandem perdoluit: vir es.
PH. At ego nesciebam, quorsum tu ires? paruola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, vt reddam suis:
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt deniq;.
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Nisi si illum plus amas, quàm me: & istam nunc times,
Quæ aduecta est, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo aliud solicitat? cedò
Num solus ille dona dat? nunc vbi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne, vbi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsiui? eunuchum porrò dixti velle te,
Quia solæ vtuntur his reginæ: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te spernor. T. quid istuc Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atq; hac re arbitror
Id fieri posse maxumè: veruntamen
Potius, quàm te inimicum habeam faciam, vt iusseris.
PH Vtinam istuc verbum ex animo, ac verè diceres:
Potius, quàm te inimicum habeam: si istuc crederem
Sincerè dici, quiduis possem perpeti.
PH. Labascit, victus vno verbo, quàm citò!
T. Ego non ex animo misera dico? quam ioco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas solum. PH. siquidem biduum:
Verùm ne fiant isti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
TH. Non fiet: hoc modò sine te exorem. PH. scilicet
Faciundum est, quod vis. T. benè facis: meritò te amo.
PH. Rus ibo ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.
Tu Parmeno, huc fac illi adducantur. PA. maxumè.
PH. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria,
Et tu: nunquid vis aliud? PH. egóne quid velim?
Cum milite isto præsens, absens vt sies:
Dies, noctesq; me ames: me desideres:
Me somnies: me exspectes: de me cogites,
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.
TH. Me miseram! fortitan hic mihi parum habeat fidem,
Atq; ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certe scio:
Neq; me finxisse falsi quicquam, neq; meo
Cordi esse quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quicquid huius feci, causa virginis
Feci. nam me eius fratrem spero propemodum
Iam reperisse, adolescentem adeò nobilem: &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atq; expectabo, dum venit.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. Fac ita vt iussi, deducantur isti. PA. faciam. PH. at diligenter.
P. Fiet. PH. at maturè. P. fiet. PH satin' hoc mandatum est tibi?
P. Ah rogitare quasi difficile sit.
Vtinam tam aliquid inuenire facile possis, Phædria,
Quàm hoc peribit. PH. ego quoq; vnà pereo, quod mihi est carius:
Ne istuc tam iniquo patiare animo. P minimè: quin effectum dabo.
Sed nunquid aliud imperas?
PH. Munus nostrum ornato verbis, quòd poteris: & istum æmulum,
Quòd poteris, ab ea pellito. P. memini, tametsi nullus moneas.
PH. Ego rus ibo, atq; ibi manebo. P. Censeo. PH. sed heus tu. P. quid vis?
PH. Censen' posse me obfirmare, &
Perpeti, ne redeam interea? P. tétine? non hercle arbitror:
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
PH. Opus faciam, vt defatiger, vsq; ingratiis vt dormiam.
P. Vigilabis lassus, hoc plus facies. PH. abi sis: ah nihil dicis Parmeno.
Eijciunda hercle hæc est mollities animi, nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum? P. hui,

Vn inter-

Vniuersum triduum? vide, quid agas. P. *stat sententia.*
P. *Dij boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier*
Ex amore, vt non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis seuerus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at hic quidem est parasitus Gnatho
Militis: ducit secum vnà virginem dono huic: papæ,
Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo,
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc superat ipsam Thaidem.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

GN. *DII immortales homini homo quid præstat? stulto intelligens*
Quid interest? hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi.
Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem, haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona:
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod habui, perdidi. hem
Quò redactus sum? omnes noti me, atque amici deserunt:
Hic ego illum contempsi præ me: quid homo, inquam, ignauissime?
Itán' parasti te, vt spes nulla relliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo. neque quicquam habeo: nihil cùm est, nihil defit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seclum prius.
Hoc nouum est aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt: hos consector: hisce, ego non paro me, vt rideant:
Sed his vltro adrideo, & eorum ingenia admiror, simul
Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque,
Negat quis, nego: ais, aio: postremo imperaui egomet mihi,
Omnia assentari, is quæstus nunc est multò vberrimus.
PA. *Scitum hercle hominem: hic homines prorsum ex stultis insanos facit.*
GN. *Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,*
Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij omnes,
Cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
Quibus & re salua & perdita profueram & prosum sæpè:
Salutant: ad cœnam vocant: aduentum gratulantur.
Ille vbi miser, famelicus, videt me esse in tantum honorem,
Et tam facile victum quærere: ibi homo cœpit me obsecrare,
Vt sibi liceret discere id de me. sectari iussi,
Si potis, tanquam philosophorum habent disciplinæ, ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem vt Gnathonici vocentur.
P. *Viden', otium, & cibus quid faciat alienus?* GN. *sed ego cesso*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare, ad cœnam vt veniat.
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Riualis seruum: salua res est: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. PA. *hisce hoc munere arbitrantur*
Suam Thaidem esse. GN. *plurima salute Parmenonem*
Summum suum impertit Gnatho. quid agitur? PA. *statur.* GN. *video:*
Nunquidnam hic, quod nolis, vides? PA. *te.* GN. *credo: at nunquid aliud?*
PA. *Quidum?* GN. *quia tristis es.* P. *nihil equidem.* GN. *ne sis. sed quid videtur*
Hoc tibi mancipium? P. *non malum hercle.* GN. *vero hominem.* P. *vt falsus animi est:*
GN. *Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?* P. *hoc nunc dicis,*
Eiectos hinc nos: OMNIVM RERVM heus vicissitudo est.
GN. *Sed ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam,*
Ne sursum, deorsum cursites: neue vsque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? P. *men'? papæ.* GN. *sic soleo amicos.* P. *laudo.*
GN. *Detineo te, fortasse tu profectus aliò fueras.*
P. *Nusquam.* GN. *tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac vt admittar*
Ad illam. PA. *age, modò nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.*
GN. *Num quem euocari hinc vis foras?* PA. *sine biduum hoc prætereat:*
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.
GN. *Etiam tu hic stas Parmeno? eho numnam tu hic relictus custos?*

Ne quis fortè internuntius clàm à milite ad istam cursitet?
PA. *Facetè dictum: mira verò, militi quæ placeant.*
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, quid ex Piræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temerè est: & properans venit: nescio, quid circunspectat.

ACT. SECVNDI SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

CH. *Occidi.*
Neque virgo est vsquam: neque ego, qui illam è conspectu amisi meo.
Vbi quæram? vbi inuestigem? quem percontèr? quam insistam viam?
Incertus sum: vna hæc spes est, vbi vbi est, diu celari non potest.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet harum cotidianarum formarum. P. *ecce autem alterum,*
Nescio quid de amore loquitur. ô infortunatum senem:
Hic verò est, qui si amare occeperit, ludum iocumque
Dices fuisse illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.
C. *Vt illum dij, deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est:*
Meque adeo, qui restiterim: tum autem, qui illum flocci fecerim:
Sed eccum Parmenonem. salue. P. *quid tu es tristis? quidve es alacris?*
Vnde is? C. *egóne? nescio hercle, neque vnde eam, neque quorsum eam:*
Ita prorsum oblitus sum mei.
P. *Qui quæso?* C. *amo.* P. *hem.* C. *nunc te Parmeno ostendes, qui vir sies.*
Scis, te mihi sæpe pollicitum esse. Chærea, aliquid inueni
Modò, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt cognoscas meam.
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. *Age inepte.* C. *hoc hercle factum est. fac sis nunc promissa appareant.*
Siue adeo digna res est, vbi tu neruos intendas tuos:
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, vt gracilæ sient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur. P. *quid tua istæc?* C. *noua figura oris.* P. *papæ.*
C. *Color verus, corpus solidum, & succi plenum.* P. *anni?* C. *anni? sedecim.*
P. *Flos ipse.* C. *hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precario*
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
P. *Quid, virgo cuia est?* C. *nescio hercle.* P. *vnde est?* C. *tantundem.* P. *vbi habitat?*
C. *Ne id quidem.* P. *vbi vidisti?* C. *in via.* P. *qua ratione amisisti?* C. *id equidem*
Adueniens mecum stomachabar modò: neque
Quemquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduorsæ sient.
Quid hoc est sceleris? perij. P. *quid factum est?* C. *rogas?*
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Nostin'? P. *quid ni?* C. *is, dum sequor hanc, fit mihi obuiam.*
P. *Incommodè hercle.* C. *immò enimuero infeliciter:*
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare his mensibus
Sex, septem prorsum non vidisse proxumis,
Nisi nunc, cum minimè vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nónne hoc monstri simile est? quid ais? P. *maximè.*
CH. *Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,*
Incuruus, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. restiti:
Scin', quid ego te volebam? dic. cras est mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nuncies
Patri, aduocatus mane mihi esse vt meminerit.
Dum hæc loquitur, abijt hora. rogo, num quid velis?
Rectè, inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodùm huc aduorterat
In hanc nostram plateam. P. *mirum, ni hanc dicit, modò*
Huic quæ data est dono. C. *huc cum aduenio, nulla erat.*
P. *Comites secuti scilicet sunt virginem?*
CH. *Verum, parasitus cum ancilla.* P. *ipsa est: ilicet:*
Desine. iam conclamatum est. C. *alias res agis.*
P. *Istuc ago equidem.* CH. *nostin', quæ sit? dic mihi: aut*
Vidistin'? P. *vidi: noui: scio, quò abducta sit.*
CH. *Ehò Parmeno mi, nostin'?* PA. *noui.* CH. *& scis, vbi siet?*
P. *Huc deducta est ad Thaidem meretricem: ei dono data est.*
CH. *Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?* P. *miles Thraso,*
Phædriæ riualis. CH. *duras fratris partes prædicas.*
P. *Immò enim, si scias quod donum huic dono contrà comparet,*
Tum magis id dicas. CH. *quodnam quæso hercle?* P. *eunuchum.* CH. *illúmne, obsecro,*
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?

PA.

P. Isthunc ipsum. C. homo quatietur certè cum dono, foras.
Sed istam Thaidem non sciui nobis vicinam. P. haud diu est.
C. Perij, nunquámne etiam me illam vidisse? ehodum dic mihi:
Est'ne, vt fertur, forma? P. sanè. C. at nihil ad nostram hanc. P. alia res est.
C. Obsecro hercle Parmeno, fac vt potiar. P. faciam sedulo, ac
Dabo operam, adiuuabo: nunquid me aliud vis? C. quò nunc is? P. domum,
Vt mancipia hæc, ita vti iussit frater, deducam ad Thaidem.
C. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
P. Quid ita? C. rogitas? summa forma semper conseruam domi
Videbit, conloquetur: aderit vnà in vnis ædibus:
Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.
P. Quid si nunc tute fortunatus fias? C. Quare Parmeno?
Responde? P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?
P. Pro illo te ducam. C. audio. P. te esse illum dicam. C. intelligo.
P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:
Cibum vna capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quisquam te nouit, neque scit qui sies.
Præterea forma & ætas ipsa est, facile vt pro eunucho probes.
C. Dixti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.
Age eamus intrò nunc iam: orna me, abduc, duc, quantum potes.
P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid ego egi miser?
Quo trudis? perculeris iam tu me. tibi equidem dico, mane.
C. Eamus. P. pergin? C. Certum'st. P. vide, ne nimium calidum hoc sit modò.
C. Non est profectò, sine. P. at enim istæc in me cudetur faba. C. ah.
P. Flagitium, facinus. C. an id flagitium'st, si in domum meretriciam
Deducam, & illis crucibus, quæ nos, nostrámque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam: atque eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?
An potius hæc patri æquom est fieri, vt à me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent: illud meritò factum omnes putent.
P. Quid istic? si certum'st facere, facias. verùm ne pòst conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubésne? C. iubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem. P. sequere. dij vortant bene.

ACTVS TERTII SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. Magnas vero agere gratias Thais mihi?
G. Ingentis. T. ain' tu, læta'st? G. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id vero seriò
Triumphat. P. huc prouiso, vt, vbi tempus siet,
Deducam: sed eccum militem. T. est istuc datum
Profectò, vt grata sint mihi quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. vel rex semper maxumas
Mihi agebat, quicquid feceram: aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis sæpe in se transmouet, qui habet salem:
Quod in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. scilicet.
G. Gestire. T. verò, credere omnem exercitum,
Consilia. G. mirum. T. tum sicubi eum satietas
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat,
Requiescere vbi volebat, quasi nostin'? G. scio.
Quasi vbi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam solum abducebat sibi. G. hui.
Regem elegantem narras. T. immo sic homo'st
Perpaucorum hominum. G. immò nullorum arbitror.
Si tecum viuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum. ego non flocci pendere:
Illi inuidere misere, verùm vnus tamen
Impense, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is vbi molestus magis est, quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in beluas?
G. Pulchre me hercle dictum & sapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illicò.
G. Quidni esset? P. dij vostram fidem, hominem perditum,
Miserúmque: & illum sacrilegum. T. quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio.
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
Plus millies iam audiui. T. vna in conuiuio.
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forte habui scortum: cœpit ad id alludere.
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha, he.
T. Quid est? G. facete, lepide, lautè, nihil supra.
Tuum obsecro, hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe, & fertur inprimis. T. meum'st.
Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te dij perdant. G. quid ille quæso? T. perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri: denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.

T. *Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,*
Quòd eam me amare suspicata est? G. *nihil minus,*
Immò auge magis suspicionem. T. *Cur?* G. *rogas?*
Scin' si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te vt male vrat? T. *sentio.*
G. *Id vt ne fiat, hæc res sola'st remedio.*
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuò. si quando illa dicet: Phædriam
Intromittamus commissatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.
T. *Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnatho.*
G. *Quando illud, quod tu das, exspectat, atque amat,*
Iamdudum amat te, iamdudum illi facile fit,
Quod doleat: metuit semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.
T. *Bene dixti: ac mihi istuc non in mentem venerat.*
G. *Ridiculum: non enim cogitaras: cæterùm*
Idem hoc tute melius quanto inuenisses Thraso!

ACT. TERTII SCENA II.
THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

THA. *Audire vocem visa sum modò militis:*
Atque eccum: salue mi Thraso. T. *ô Thais mea,*
Meum suauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? P. *quàm venustè! quod dedit*
Principium adueniens? T. *plurimùm merito tuo.*
G. *Eamus ergo ad cœnam. quid stas?* P. *Hem alterum!*
Ex homine hunc natum dicas. TH. *vbi vis, non moror.*
P. *Abibo, atque assimulabo, quasi nunc exeam.*
Ituran' Thais quopiam es? TH. *hem Parmeno,*
Bene pol fecisti: hodie itura. P. *quò?* TH. *quid? hunc non vides?*
P. *Video, & me tædet. vbi vis, dona assunt tibi*
A Phædria. T. *quid stamus? cur non imus hinc?*
P. *Quæso hercle, vt liceat, pace quod fiat tua,*
Dare huic quæ volumus, conuenire & colloqui.
THR. *Perpulchra credo dona, aut nostris similia.*
P. *Res indicabit. heus iubete istos foras*
Exire, quos iussi, ocyus. procede tu huc.
Ex Æthiopia est vsque hæc. T. *hic sunt tres minæ.*
G. *Vix.* P. *vbi tu es Dore? accede huc: hem eunuchum tibi:*
Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
TH. *Ita me dij ament, honestus est.* P. *quid tu ais, Gnatho?*
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraso?
Tacent: satis laudant. fac periculum in litteris,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquom est adolescentem, solertem dabo.
T. *Ego illum eunuchum, si opus siet, vel sobrius.*
P. *Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat*
Te viuere, & sua causa excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verùm, vbi molestum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, sat habet si tum recipitur.
T. *Apparet seruum hunc esse domini pauperis,*
Miserique. G. *nam hercle nemo posset, sat scio,*
Qui haberet, qui pararet, alium, hunc perpeti.
P. *Tace tu: quem ego esse infra infimos omnes puto*
Homines. nam, qui huic animum assentari induxeris,
E flamma te petere cibum posse arbitror.
T. *Iámne imus?* TH. *hos prius introducam, & quæ volo,*
Simul imperabo: postea continuò exeo.
T. *Ego hinc abeo: tu istum opperire.* P. *haud conuenit*
Vnà ire cum amica imperatorem in via.
T. *Quid tibi ego multa dicam, domini similis es.*
G. *Ha, ha, he.* T. *quid rides?* *istuc, quod dixti modò:*
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. T. *abi: præcurre, vt sint domi*
Parata. G. *fiat.* TH. *diligenter, Pythias,*
Fac cures, si Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores primum vt maneat. si id non commodum st,
Vt redeat. si id non poterit, ad me adducat.
PY. *Ita faciam.* TH. *quid? quid aliud volui dicere?*
Hem, curate istam diligenter virginem:
Domi adsitis, facite. T. *eamus.* TH. *vos me sequimini.*

ACTVS TERTII SCENA III.
CHREMES, PYTHIAS.

Profectò, quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum.
Ita me ab ea video astute labefactarier.
Iam tum, cum primum iussit me ad se accersier,
(Roges quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, causam, vt ibi manerem, reperit:
Ait, rem diuinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. iam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare: sermonem quærere.
Vbi friget, huc euasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quàm longè à mari.
Credo, ei placere hoc: sperat se à me auellere.
Postremò, ecqua inde parua periisset soror,
Ecquis cum ea vnà: quid habuisset, cùm perit:
Ecquis eam posset noscere: hæc cur quæritet?
Nisi illa forte, quæ olim periit paruola
Soror, hanc se intendit esse, vt est audacia.
Verùm ea si viuit, annos nata st sedecim,
Non maior. Thais, ego quàm sum, maiuscula st.
Misit porrò orare, vt venirem. seriò.
Aut dicat quod volt, aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertiò. heus heus. PY. *hic quis est?*
CH. *Ego sum Chremes.* PY. *ô capitulum lepidissimum.*
CH. *Dico ego mihi insidias fieri?* PY. *Thais maxumo*
Te orabat opere, vt cras redires. CH. *rus eo.*
PY. *Fac amabo.* CH. *non possum, inquam.* PY. *at apud nos hic mane,*

Dum

Dum redeas ipsa. CH.*nihil minus.* PY.*cur mi Chremes?*
CH.*Malam rem hinc abis.* PY.*si istuc ita certum'st tibi,*
Amabo, vt illuc transeas, vbi illa'st. CH.*eo.*
PY.*Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.*

ACTVS TERTII SCENA IV.

ANTIPHO.

HEri aliquot adolescentuli coimus in Peiræo.
In hunc diem vt de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum'st.
Præteriit tempus: quo in loco dictum'st, parati nihil est.
Homo ipse nusquam'st: neque scio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedêre, illum vt quæram:
Ibo ad eum, visam, si domi'st. quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est: quid hoc hominis? qui hic ornatus est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conijcere,
Nisi quicquid est, procul hinc libet prius, quid sit, sciscitari.

ACTVS TERTII SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

NVmquis hic est, nemo est, numquis hinc me sequitur? nemo homo'st.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudium? prô Iuppiter!
Nunc est profectò, interfici, cùm perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.
Sed neminémme curiosum interuenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quoque eam, rogitando obtundat, enecet,
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, vnde emergam, vbi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim anne insaniam?
A.*Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.*
Chærea, quid est quod sic gestis? quídue sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me
Adspectas? quid taces? CH.*ô festus dies hominis! amice,*
Salue: nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem, quàm te.
AN.*Narra istuc, quæso, quid siet.* CH.*immo ego te obsecro hercle, vt audias.*
Nostin' hanc, quam amat frater? A.*noui, nempe opinor Thaidem.*
CH.*Istam ipsam.* A.*sic commemineram.* CH.*hodie quædam est ei dono data*
Virgo: quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipsum me noris, quàm elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. AN.*ain tu?* CH.*primam dices scio, si videris.*
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam, summonuit me Parmeno,
Ibi seruus, quod ego arripui. AN.*quid id est?* CH.*tace sis, citius audies.*
Vt vestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me illò ducier.
AN.*Pro eunucho'n?* CH.*sic est.* AN.*quid ex ea re tandem vt caperes commodi?*
CH.*Rogas? viderim, audirem, essem vnà, qua cum cupiebam Antipho.*
Num parua causa, aut parua ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illicò vbi me accepit, læta verò ad se abducit domum,
Commendat virginem. AN.*cui? tibine?* CH.*mihi.* AN.*satis tutò tamen.*
CH.*Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat: & mihi, ne abscedam, imperat.*
In interiore parte vt maneam solus cum sola. adnuo,
Terram intuens modestè. AN.*miser.* CH.*ego inquit, ad cœnam hinc eo:*
Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illam essent, manent,
Nouitiæ puellæ. continuò hæc adornant, vt lauet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclaui sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi & quia consimilem luserat
Iam olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominem conuertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum per impluuium fucum factum mulieri:
At quem deum? qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accersitur lauatum interea virgo:
It, lauit, redit: deinde eam in lectum illæ collocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent. venit vna, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito,

dum lauamur.
Vbi nos lauerimus si voles,lauato.accipio tristis.
AN. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui esset status, flabellum tenere te asinum tantum.
CH. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se:
Abeunt lauatum, perstrepunt,ita vt fit, domini vbi absunt.
Interea somnus virginem opprimit.eo limis aspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint.video esse:pessulum ostio obdo.
AN.Quid tum? C.quid?quid tum,fatue. AN.fateor. C.an ego occasionem
Mihi ostentam tantam,tam breuem, tam optatam, tam insperatam,
Amitterem? tum pol ego is essem verò,qui assimulabar.
AN. Sanè hercle vt dicis. sed interim de symbolis quid actum'st?
CH.Paratum'st. AN.frugi es.vbi?domin'? CH.immò apud libertum Discum.
AN. Perlongè est. sed tanto ocyus properemus: muta vestem.
CH.Vbi mutem?perij: nam domo exulo: nunc metuo fratrem,
Ne intus sit: porrò autem, pater ne rure redierit iam.
AN.Eamus ad me,ibi proximum st,vbi mutes. CH. rectè dicis.
Eamus:& de istac simul quo pacto porrò possim
Potiri,consilium volo capere vnà tecum. A.fiat.

ACTVS QVARTI SCENA I.

DORIAS.

ITa me dij bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo misera,
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat,aut vim Thaidi.
Nam postquam iste aduenit Chremes adolescens frater virginis,
Militem rogat, vt eum admitti iubeat: ille continuo irasci,
Neq; negare audere:Thais porrò instare,vt hominem inuitet:
Id faciebat retinendi illius causa:quia, illa quæ cupiebat
De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat tristis mansit ibi; illa cum illo sermonem occipit.
Miles verò sibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægrè: heus, inquit, puer, Pamphilam
Accerse, vt delectes hic nos. illa exclamat, minimè gentium.
In conuiuium illam?miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum sibi clàm mulier demit,dat mihi, vt auferam:
Hoc est signi, vbi primum poterit, se illinc subducet scio.

ACTVS QVARTI SCENA II.

PHÆDRIA.

DVm rus eo,cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit,vbi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex alia cogitare,& ea omnia in
Peiorem partem:quid opu'st verbis?dum hæc puto,
Præterij imprudens villam.longè iam abieram,
Cùm sensi,redeo rursum,malè verò me habens:
Vbi ad ipsum veni diuerticulum,constiti:
Occepi mecum cogitare,hem,biduum hic
Manendum st soli sine illa?quid tum postea?
Nihil est.quid nihil?si non tangendi copia'st,
Eho,ne videndi quidem erit?si illud non licet,
Saltem hoc licebit.certè extrema linea
Amare haud nihil est.villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quòd timida subitò egreditur Pythias?

ACT. QVARTI SCENA III.

PYTHIAS, DORIAS, PHÆDRIA.

VBi ego illum scelerosum misera, atq; impium inueniam?aut vbi quæram?
Hoccine tam audax facinus facere esse ausum? perij!
PH.hoc quid sit,vereor.
PY. Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virginem,
Vestem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo conscidit.
PH.Hem. PY.qui nunc si detur mihi.
Vt ego vnguibus facilè illi in oculos inuolem venefico?
PH.Nescio quid profectò, absente nobis, turbatum st domi.
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris Pythias?
PY.Hem Phædria,egon' quem quæram? I hinc, quò dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. PH.quid istuc est rei?
PY.Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiauit. PH.quid ais?
PY.Perij. PH.temulenta es. PY. vtinam sic sint,qui mihi malè volunt.
D.Au,obsecro mea Pythias, quod istuc nam monstri fuit?
PH.Insanis:qui istuc facere eunuchus potuit? PY.ego illum nescio
Qui fuerit:hoc,quod fecit,res ipsa indicat:
Virgo ipsa lacrumat, neq; cum rogites, quid sit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nusquam apparet. etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstulisse. PH.nequeo mirari satis,
Quò ille abire ignauus possit longius, nisi, si domum

Fortè

Fortè ad nos rediit. PY. vise amábo, num sit. P. iam faxo scies.
D. Perij, obsecro tam infandum facinus, mea tu, ne audiui quidem.
PY. At pol ego amatores audieram esse mulierum eos maxumos:
Sed nihil potesse: verùm miseræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquò conclusissem; neque illi commisissem virginem.

ACT. QVARTI SCENA IV.
PHÆDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

P. EXi foras, scelerte at etiam restitas?
Fugitiue, prodi: malè conciliate. D. obsecro. P. oh,
Illud vide, os vt sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paululum si cessassem, Pythia,
Domi non offendissem; ita iam adornabat fugam.
PY. Habésne hominem amábo? P. quidni habeam? PY. ô factum bene.
D. Istuc pol verò bene. PY. vbi est? P. rogitas? non vides?
PY. Videam obsecro? quem? P. hunc scilicet. PY. quis hic est homo?
P. Qui ad vos deductus hodie est. PY. hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit Phædria.
P. Non vidit? PY. an tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? P. namque alium habui neminem. PY. hau,
Ne comparandus hic quidem ad illum est. Ille erat
Honesta facie & liberali. P. ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obsecro: quasi verò paulum intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus senex,
Colore mustellino. P. hem, quæ hæc est fabula?
Eo redigis me, vt, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? D. emisti. PY. iube mihi denuo
Respondeat. P. roga. PY. venisti' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit, annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. P. agedum, hoc mihi expedi:
Primùm istam, quam habes, vnde habes, vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? D. venit Chærea.
P. Fratérne? D. ita. P. quando? D. hodie. P. quàm dudum? D. modò.
P. Quicum? D. cum Parmenone. P. nouásne eum prius?
D. Non. P. vnde igitur fratrem meum esse sciebas? D. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem P. occidi.
D. Meam ipse induit: post vnà ambo abierunt foras.
PY. Iam satis credis sobriam esse me, & nihil mentitam tibi?
Iam satis certum'st virginem vitiatam esse? P. age nunc bellua,
Credis huic, quod dicat? PY. quid isti credam? res ipsa indicat.
P. Concede istuc paululum. audin'? etiam: nunc paululum. sat est.
Dic dum hoc rursum, Chæream' tuam vestem detraxit tibi?
D. Factum. P. & ea est indutus? D. factum. P. & pro te huc deductus est? D. ita,
P. Iuppiter magne, ô scelestum atque audacem hominem! PY. væ mihi,
Etiam nunc non credis, indignis nos esse irrisas modis?
P. Mirum, ni tu credis, quod iste dicat. quid agam, nescio.
Heus tu (negato rursum) possúmne ego hodie ex te exculpere
Verum? vidistine fratrem Chæream? D. non. P. non potest
Sine malo fateri, video, sequere hac: modò ait, modò negat,
(Ora me.) D. obsecro te verò Phædria. P. I intro. D. hei, hei.
P. (Alio pacto honestè quomodo hinc abeam nunc nescio:
Actum est siquidem) tu me hic etiam nebulo ludificabere?
PY. Parmenonis tam scio esse hanc techinam quàm me viuere.
D. Sic est. PY. inueniam pol hodie parem vbi referam gratiam.
Sed nunc quid faciundum censes Dorias? D. de istac rogas
Virgine? PY. ita, vtrum taceámne, an prædicem? D. tu pol, si sapis,
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & te omni turba euolues, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum. PY. ita faciam. D. sed video Chremem?
Thais iam aderit. PY. quid ita? D. quia, cùm inde abeo, iam tum inceperat
Turba inter eos. P. tu aufer aurum hoc: ego scibo ex hac quid siet.

ACT. SECVNDI SCENA V.
CHREMES, PYTHIAS.

C. AT at, data hercle verba mihi sunt, vicit vinum, quod bibi.
Ac dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.
PY. Chreme. C. quid est? ehem Pythias, vah quanto nunc formosior

Videre mihi, quàm dudum? P. certè tu quidem pol multò hilarior.
C. Verbum hercle hoc verum est: SINE CERERE & Libero friget Venus.
Sed Thais multò ante venit? P. an abijt iam à milite?
C. Iamdudum ætatem: lites sunt inter eos factæ maxumæ.
P. Nihil dixit tum, vt sequerere sese? C. nihil, nisi abiens mihi innuit.
P. Eho, nónne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam: miror, vbi ego huic anteuorterim.

ACT. QVARII, SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CRedo equidem illum iam affuturum esse: vt illam à me eripiat, sine.
Veniat. atqui si illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodientur: vsque adeò ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint: verùm enim si ad rem
Conferentur, vapulabit.
C. Thais ego iamdudum hic assum. T. ô mi Chreme, te ipsum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quasi istuc. T. quia dum tibi sororem studeo
Reddere & restituere, hæc atque eiusmodi sum multa passa.
C. Vbi ea est? T. domi apud me. C. ehem. T. quid est?
Educta ita, vti téque, illáque dignum est. C. quid ais?
C. id quod res est.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quicquam abs te pretij.
C. Et habetur, & refertur à me, Thais, tibi, ita vti merita es, gratia.
T. At enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas Chreme:
Nam hæc ea est, quàm miles à me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
C. Viden' tu illum Thais? P. vbi sita est? T. in risco. odiosa cessas?
C. Militem secum ad te quantas copias adducere?
At at. T. num formidolosus obsecro es mi homo? C. apage sis:
Ego formidolosus? nemo est hominum, qui viuat, minus.
T. Atque ita opu'st. C. ah, metuo, qualem tu me esse hominem existumes.
T. Immò hoc cogitato: qui cum res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.
C. Scio istuc, sed TV QVOD cauere possis, stultum admittere est.
Malo ego nos prospicere, quam hunc vlcisci, accepta iniuria.
Tu abi, atque ostium obsera intus, ego dum hinc transcurro ad forum:
Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. T. mane.
C. Melius est. T. mane. C. omitte, iam adero. T. nihil opus est istis, Chreme:
Hoc modò dic, sororem esse illam tuam, & te paruam virginem
Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. assunt. T. cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? C. probè.
T. Fac, animo hæc præsenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.
Perij, huic ipsi est opus patrono, quem defensorem paro.

ACT. QVARTI, SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

T. HAnccine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primum ædeis expugnabo. G. rectè. T. virginem eripiam. G. probè.
T. Male mulctabo ipsam. G. pulchrè. T. in medium huc agmen cum vecti Donax.
Tu Simalio, in sinistrum cornu. tu Syrisce in dexterum:
Cedò alios. vbi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. eccum adest.
T. Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui istunc huc portes, cogitas?
S. Egóne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:
Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.
T. Vbi alij? S. qui (malum) alij? solus Sannio seruat domi.
T. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
G. Illuc est sapere: vt hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.
T. Idem hoc iam Pyrrhus factitauit. C. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis ædibus.
T. Sane, quòd tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. T. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
T. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quàm mox irruimus? T. mane.

OMNIA prius experiri, quàm armis, sapientem decet.
Quì scis, an quae iubeam sine vi faciat? GN. Dij vostram fidem,
Quanti est sapere? nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
TH. Thais, primùm hoc mihi responde: cùm tibi do istam virginem,
Dixtin' mihi hos dies soli dare te? TH. quid tum postea? THR. rogitas?
Quae mihi ante oculos amatorem coràm abduxti tuum?
TH. Quid cum illoc agas? THR. & cum eo clam te subduxti mihi?
THA. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde: nisi si mavis eripi.
CH. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium. GN. ah quid ais? tace.
CH. Quid tu tibi vis? THR. ego non tangam meam? CH. tuam autem furcifer?
GN. Caue sis, nescis, cui maledicas nunc viro. CH. non tu hinc abis?
Scin' tu, vt tibi res sese habeat? si quicquam hodie hic turbae coeperis,
Faciam vt huius loci, dieique, meique semper memineris.
GN. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
CH. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. GN. ain' vero canis?
Siccine agis? THR. quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?
CH. Scibis, principio eam esse dico liberam. THR. hem. CH. ciuem Atticam THR. hui.
CH. Meam sororem. THR. os durum. CH. miles nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, vt eam adducam, & signa ostendam haec. THR. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? CH. prohibeo inquam. GN. audin' tu: hic furti se alligat.
CH. Satin' hoc est tibi? THR. idem tu hoc ais, Thais? THA. quaere, qui respondeat.
THR. Quid nunc agimus? GN. quin redeamus: iam haec tibi aderit supplicans
Vltrò. THR. credin'? GN. immò certè: noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltrò. THR. bene putas.
GN. Iam dimitto exercitum? THR. vbi vis. GN. Sanga, ita vti fortem decet
Milites, domi, focique fac vicissim vt memineris.
San. Iamdudum animus est in patinis. GN. frugi es. THR. vos me hac sequimini.

ACTVS QVINTI SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

T. PErgin' scelesta mecum perplexè loqui? Scio, nescio: abiit: audiui, ego non affui.
Non tu istuc mihi dictura apertè es, quicquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet:
Eunuchus abiit: quamobrem? quid factum est? taces?
PY. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. TH. quis fuit igitur? PY. iste Chaerea.
TH. Qui Chaerea? PY. iste ephebus frater Phaedriae.
TH. Quid ais venefica? PY. atqui certè comperi,
TH. Quid is, obsecro ad nos, aut quamobrem adductu'st? PY. nescio,
Nisi amasse credo Pamphilam. TH. hem, misera occidi,
Infelix, si quidem tu istaec vera praedicas.
Num id lacrumat virgo? PY. id opinor. TH. quid ais, sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
PY. Quid facerem? ita vt tu iussi, soli credita est.
TH. Scelesta, ouem lupo commisisti. dispudet
Sic mihi data esse verba. quid illic hominis est?
PO. Hera mea tace, tace obsecro, saluae sumus:
Habemus hominem ipsum. TH. vbi is est? PY. hem ad sinistram, non vides?
En! TH. video. PY. comprehendi iube, quantum potest.
TH. Quid illo facies stulta? P. quid faciam, rogas?
Vide amabo, si non, cùm aspicias, os impudens
Videtur. TH. non est. P. tum quae eius confidentia est?

ACT. QVINTI SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

CH. APud Antiphonem vterque, mater, & pater.
Quasi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam
Venit, vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud: ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed estne haec Thais, quam video? ipsa est, haereo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
TH. Adeamus. bone vir Dore, salue: dic mihi,
Aufugistin'? CH. hera, factum. TH. satin' id tibi placet?
CH. Non. TH. credin' te impune habiturum? CH. vnam hanc noxiam,
Amitte: si aliam admisero vnquam, occidito.
TH. Num meam saeuitiam veritus es? CH. non. TH. quid igitur?
CH. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
TH. Quid feceras? CH. paululum quiddam. PY. eho, paululum impudens?
An paululum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? CH. conseruam esse credidi.
PY. Conseruam? vix me contineo, quin inuolem in
Capillum, monstrum, etiam vltrò derisum aduenit.
TH. Abi hinc insana. P. quid ita vero? debeam.
Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim,
Praesertim cùm se seruom fatetur tuum?
TH. Missa haec faciamus, non te dignum Chaerea

Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, qui nunc consilij capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, vt eam non possiem suis,
Ita vt æquom fuerat, atque vt studui, tradere,
Vt solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
CH. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais. sæpe ex huiusmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid, si hoc quispiam voluit deus?
T. Equidem pol in eam partem accipióque & volo.
C. Immò ita quæso. vnum hoc scito, contumeliæ
Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio,
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum, Chærea,
Neque tam imperita, vt, quid amor valeat, nesciam.
CH. Te quoque iam, Thais, ita me dij bene ament, amo.
PY. Tum pol tibi ab istoc, hera, cauendum intelligo.
C. Non ausim. PY. nihil tibi quicquam credo. T. desinas.
C. Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix sies,
Te mihi patronam cupio, Thais: te obsecro.
Emoriar, si non hanc vxorem duxero.
T. Tamen si pater. C. ah quid? volet, certò scio,
Ciuis modò hæc sit. T. paululum opperirier
Si vis, iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit paruulam:
In cognoscendo, tute ipse hic aderis, Chærea.
C. Ego vero maneo. T. visne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quàm hic ante ostium?
C. Immo percupio. PY. quam tu rem acturam obsecro es?
T. Nam quid ita? PY. Rogitas? hunc tu ædeis cogitas
Recipere post illac? T. cur non? PY. credo hoc meæ fidei,
Dabit hic pugnam aliquã denuo. T. au, tace obsecro.
PY. Parum perspexisse eius videre audaciam.
C. Non faciam Pythias. PY. non pol credo, Chærea.
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me seruato. PY. neque pol seruandum tibi
Quicquam dare ausim, neque te seruare. apage te.
T. Adest optumè ipse frater. C. perij hercle: obsecro
Abeamus intrò, Thais; nolo me in via
Cum hac veste videat. TH. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipsum. PY. id ipsum? virgo verò! T. i præ, sequor.
Tu istic mane, vt Chremem introducas, Pythias.

ACT. QVINTI SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

P. QVid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam? qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? C. moue verò ocyus
Te nutrix. SO. moueo. C. video, sed nihil promoues.
P. Iámne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter.
P. Bene edepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intrò: iamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide, vt otiosus sit si diis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo:
Ibo intro, de cognitione vt certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACT. QVINTI SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

P. REuiso quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quòd si astu rem tractauit, dij vostram fidem,
Quantam, & quam veram laudem capies Parmeno?
Nam vt omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Carissimum, ab meretrice auara virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id verò est, quod ego mihi puto palmarium,
Me reperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere:
Maturè vt cum cognorit perpetuò oderit.
Quæ, dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis cõpositum quicquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore suo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent:
Nosse omnia hæc salus est adolescentulis.
P. Ego te pol pro istis dictis & factis, scelus,
Vlciscar, vt ne impune in nos illuseris.

ACT. QVINTI SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRo fidem deûm, facinus fœdum: ô infelicem adolescentulum!
O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit. PA. quid est?
P. Miseret me. itaque, vt ne viderem, misera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? PA. ô Iuppiter,
Quæ illæc turba est? nùmnam ego perij? adibo. quid istuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? P. rogitas audacissume?
Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho, adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum est? cedo.
P. Dicam? virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est,
Sin' eam hinc ciuem esse? & eius fratrem apprimè nobilem?
PA. Nescio. P. atqui sic inuenta est, eam iste vitiauit miser.
Ille vbi id resciuit factum frater violentissimus.

PA. Quidnam

P. *Quidnam fecit?* P. *colligauit primum eum miseris modis.* P. *hem.*
Colligauit? P. *atq; equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.*
P. *Quid ais?* PY. *nunc minitatur porrò sese id, quod mœchis solet:*
Quod ego nunquam vidi fieri, neq; velim. P. *qua audacia*
Tantum facinus audet? PY. *quid ita tantum?* P. *an non hoc maxumum est?*
Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia
Deprehendi quenquam? PY. *nescio.* P. *at ne hoc nesciatis, Pythias,*
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. PY. *hem,*
Obsecro an is est? P. *ne quam in illum Thais vim fieri sinat:*
Atq; adeò autem, cur non egomet intro eo? PY. *vide Parmeno,*
Quid agas, ne neq; illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quicquid factum est, ex te esse ortum. P. *quid igitur faciam miser?*
Quid hoc incipiam? ecce autem, video rure redeuntem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: & si mihi magnum malum
Scio paratum sed necesse est, huic vt subuenias. PY. *sapis.*
Ego abeo intrò: tu isti narrato ordine, vt factum siet.

ACTVS QVINTI SCENA VI.
SENEX, PARMENO.

S. *EX meo propinquo rure hoc capio commodi:*
Neq; agri, neq; vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi satias cœpit fieri commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? & certè ipsus est.
Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?
P. *Quis homo est? ehem, saluom te aduenire, here, gaudeo.*
S. *Quem præstolare?* P. *perij: lingua hæret metu.* S. *hem,*
Quid est? quid trepidas? satisne salue? dic mihi.
PA. *Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:*
Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.
S. *Quid?* P. *rectè sanè interrogasti, oportuit*
Rem prænarrasse me. emit quendam Phædria
Eunuchum quem dono huic daret. S. *cui?* P. *Thaidi.*
S. *Emit? perij hercle. quanti?* P. *viginti minis.*
S. *Actum est.* P. *tum quandam fidicinam amat hic Chærea*
S. *Hem, quid? amat? an scit iam ille, quid meretrix siet?*
An in astu venit? aliud ex alio malum.
P. *Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.*
S. *Omitte de te dicere, ego te furcifer,*
Si viuo. sed istuc, quicquid est, primum expedi.
P. *Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.*
S. *Pro eunuchon'?* P. *sic est. hunc pro mœcho postea*
Comprehendere intus, & constrinxere. S. *occidi.*
P. *Audaciam meretricum specta.* S. *nunquid est*
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquom? P. *tantum est.* S. *cesso huc intrò irrumpere?*
P. *Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum,*
Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse euenturum mali:
Nam iamdiu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis, nunc repperit.

ACT. QVINTI SCENA VII.
PYTHIAS, PARMENO.

PY. *NVnquam edepol quicquam iamdiu, quod magis vellem euenire,*
Mihi euenit, quàm quòd modò senex intro ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.
P. *Quid hoc autem?* PY. *nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.*
Sed vbi obsecro est? P. *men' quærit hæc?* PY. *atq; eccum video: adibo.*
P. *Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'?* PY. *perij.*
Defessa iam sum misera te ridendo. P. *quid ita?* PY. *rogitas?*
Nunquam edepol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non possum satis narrare, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum, & disertum credidi hominem.
Quid? illicò ne credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiã patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, vbi vestem vidit.
Illam esse eum indutum pater? quid? iam scis te perisse.
P. *Hem, quid dixti, pessuma? an mentita es? etiam rides?*
Itàne lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? PY. *nimium.*
P. *Si quidem istuc impunè habueris.* PY. *verum?*
P. *reddam hercle.* PY. *credo:*
Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas: vterque exempla in te edent.
P. *Nullus sum.* PY. *hic pro illo munere tibi honos est habitus: abeo.*

PA. Egomet meo indicio, miser, quasi Sorex, hodie perij.

ACT. QVINTI SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

GN. Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? quid coeptas Thraso?
T. Egóne? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. G. quid est?
T. Qui minus quàm Hercules seruiuit Omphale? G. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.
Sed fores crepuerunt ab ea perij. T. quid autem hoc est mali?
Hunc ego nunquam videram: & iam quidnam hinc properans prosilit?

ACT. QVINTI SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO, THRASO.

CH. O Populares, ecquis me viuis hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me planè dij potestatem suam
Omnem ostendêre; cui tam subitò tot congruerint commoda.
P. Quid hic lætus est? C. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inuentor, inceptor, perfector, scin me in quibus sim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? P. audiui. C. scis sponsam mihi?
P. Bene ita me dij ament, factum. G. audin' tu, hic quid ait? C. tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: vna est domus:
Thais patri se commendauit in clientelam & fidem,
Nobis dedit se. P. fratris igitur Thais tota est. C. scilicet.
P. Iam hoc aliud est quod gaudeamus: miles pellitur foras.
C. Tum tum tu, frater, vbi vbi est, fac quamprimum hæc audiat. P. visam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim?
G. Sine dubio opinor. C. quid commemorem primum aut laudem maxumè?
Illum, qui mihi dedit consilium, vt facerem: an me, qui id ausus sim
Incipere? an fortunam conlaudem, quæ gubernatrix fuit:
Quæ tot res, tantas, tam opportune in vnum conclusit diem? an
Mei patris festiuitatem & facilitatem? ô Iuppiter
Serua obsecro hæc nobis bona. P. Dij vostram fidem. incredibilia
Parmeno modò quæ narrauit. sed vbi est frater? CH. præsto adest.
P. Gaudeo. C. satis credo, nihil est Thaide hac, frater, tua
Dignius quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ. P. hui.
Mihi illam laudas. T. perij, quantò minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho, in te spes est. G. quid vis faciam. T. perfice hoc
Precibus, precio, vt hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
G. Difficile est. T. si quid conlibuit, noui te. hoc si effeceris,
Quoduis donum, præmium à me optato, id optatum feres.
G. Itáne. T. sic erit. G. si efficio hoc postulo, vt tua mihi domus
Te præsente, absente pateat, inuocato vt sit locus
Semper. T. do fidem, ita futurum. G. accingar. P. quem ego hic audio,
O Thraso. T. saluete. P. tu fortasse, quæ facta hic sient.
Nescis. T. scio. P. cur te ergo in his ego conspicor regionibus?
T. Vobis fretus. P. scis quàm fretus: miles, edico tibi,
Si in platea hac te offendero post vnquam quod dicas mihi:
Alium quærebam, iter hac habui peristi. G. eia, haud sic decet.
P. Dictum est. G. non cognosco vostrum tam superbum. P. sic erit.
G. Prius audite paucis: quod cùm dixero: si placuerit.
Facitote. P. audiamus. G. tu concede paululum istuc, Thraso.
Principio, ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim,
Me huius quicquid faciam, id facere maxumè causa mea:
Verùm idem si vobis prodest, vos non facere inscitia est.
P. Quid id est? G. militem ego riualem recipiundum censeo. P. hem.
Recipiundum? G. cogita modò. tu hercle cum illa, Phædria,
Et libenter viuis, etenim bene libenter victitas,
Et quod des paululum, & necesse est. multum accipere Thaidem,
Vt tuo amori suppeditare possit, sine sumtu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vsu tuo
Nemo est. principiò & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus est, insulsus, tardus: stertit noctesq;, & dies:
Neq; istum metuas ne amet mulier. facilè pellas, vbi velis.
P. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipis hominem nemo melius prorsum, neq; prolixius.
P. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. C. idem ego arbitror.

G. Rectè

GN. *Recte facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in vestrum gregem*
Recipiatis, satis diu hoc iam saxum voluo. PH. *recipimus.* (*Chærea,*
CH. *Ac lubenter.* GN. *at ego pro istoc, Phædria, & tu*
Hunc comedendum, & deridendum vobis propino. CH. *placet.*
PH. *Dignus est?* GN. *Thraso, vbi vis, accede.* TH. *obsecro te, quid agimus?*
GN. *Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,*
Et conlaudaui secundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. TH. *bene fecisti. gratiam habeo maximã.*
Nunquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarent plurimum.
GN. *Dixin ego in hoc esse vobis Atticam elo quētiã?*
PH. *Nihil præter promissum'st, ite hac. Vos valete, & plaudite.*

HEAVTONTIMORVMENOS TERENTII.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

CHREMES senex.
CLITIPHO adolescens.
SYRVS seruus.
MENEDEMVS senex.
CLINIA adolescens.
SOSTRATA matrona.
BACCHIS meretrix.
PHRYGIA ancilla.
DROMO seruus.
ANTIPHILA puella.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO ÆDILIBVS CVRVLIBVS. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. GRÆCA MENANDRV. ACTA PRIMA TIBIIS IMPARIBVS; DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIA T. SEMPRONIO, M. IVVENCIO COSS.

PROLOGVS.

NE cui sit vestrũ mirũ, cur parteis seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentiũ:
Id primùm dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra græca integram comœdiã
Hodie sum acturus Heautontimorumenon.
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Nouam esse ostendi, & quæ esset: nunc qui scripserit,
Et cuia græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.
Nũc quamobrem has parteis didicerim paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt maleuoli,
Multas contaminasse græcas, dum facit
Paucas latinas: esse id factum hic non negat.
Neq; se id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum, quod maleuolus vetus poeta dictitat,
Repentè ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo.
Ne plus iniquũm possit, quàm æquũm oratio.
Facite æqui sitis. date crescendi copiam,
Nouarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existimet,
Qui nuper fecit, seruo currenti, via
Decesse populum: cur insano seruiat?
De illius peccatis plura dicet cùm dabit
Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere vt liceat per silentium,
Ne semper seruus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarus leno, assiduè agendi sint seni
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea caussa caussam hanc iustam esse animũ inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Si qua laboriosa est, ad me curritur:
Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In vtramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam auarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quàm maxumè seruire vostris commodis:
Exemplum statuite in me, vt adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quàm sibi.

ACTVS PRIMI, SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

QVanquam hæc inter nos nuper notitia admodum est,
Inde adeò, quòd agrum in proxumo hic mercatus es,

Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro deum, atque hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, vt coniicio: agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretij maioris, nemo habet:
Seruos complureis: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attentè illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum reuertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati esse, satis certò scio.
At enim (dices) me, hic quantum operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
ME. Chreme, tantúmne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
CH. Homo sum: humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum est, ego vt faciam: non est, te vt deterream.
ME. Mihi sic est vsus: tibi vt opus est facto, face.
CH. An cuiquam est vsus homini, se vt cruciet? ME. mihi est.
CH. Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali est?
Quæso, quid de te tantum meruisti? ME. eheu.
CH. Ne lacruma, atque istuc, quicquid est, fac me vt sciam.
Ne retice: ne verere: crede (inquam) mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.
ME. Scire hoc vis? CH. hac quidem caussa, qua dixi tibi.
ME. Dicetur. CH. at istos rastros, interea tamen Appone, ne labora. ME. minimè. C. quam rem agis?
ME. Sine, sine, vacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris. C. non sinam inquam. ME. ah, non æquum facio.
C. Hui, tam graueis hos quæso! ME. sic meritum'st meum.
C. Nunc loquere. ME. Filium vnicum adolescentulum
Habeo: ah quid dixi habere me? immo habui, Chreme:
Nunc habeam, nec ne, incertum'st. C. quid ita istuc? ME. scies.
Est è Corintho hic aduena anus paupercula:
Eius filiam ille amare cœpit perditè,
Propè iam vt pro vxore haberet: hæc clam me omnia.
Vbi rem resciui, cœpi non humanitus,
Neq; vt animum decuit ægrotum adolescentuli,
Tractare, sed vi & via peruulgata patrum:
Cotidiè accusabam: hem, tibine hæc diutius
Licere speras facere, me viuo patre,
Amicam vt habeas propè iam in vxoris loco?
Erras, si id credis, & me ignoras, Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum'st facias: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere dignum inuenero.
Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam hinc abij propter pauperiem, atque ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res rediit, adolescentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo, victus est:
Putauit me & ætate, & beneuolentia
Plus scire & prouidere, quàm se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? ME. clam me profectus menses treis abest.
C. Ambo accusandi, etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum, & non instrenui.
ME. Vbi comperi ex iis, qui ei fuere conscij,
Domum reuortor mœstus atque animo ferè
Perturbato atque incerto præ ægritudine:
Assido: accurrunt serui: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebat, quò illam mihi lenirent miseriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare: hem tot mea
Solius solliciti sunt caussa, vt me vnum expleant:
Ancillæ tot me vestiant: sumptus domi
Tantos ego solus faciam: sed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea est,
Eum ego hinc ieci miserum iniustitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vsque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vsque illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi seruiens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia:
Ancillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exercerent suum.
Omneis produxi ac vendidi: inscripsi illico
Ædeis mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi, agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo:
Decreui tantisper me minus iniuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser,
Nec fas esse vlla me voluptate hic frui,
Nisi vbi ille huc saluos redierit meus particeps.
CH. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
Tractaret: verùm, neq; tu illum satis noueras,
Nec te ille: hoc ibi fit, vbi non verè viuitur.
Tu illum nunquam ostendisti, quanti penderes,
Nec tibi ille est credere ausus, quæ est æquum patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam euenissent tibi.
ME. Ita res est, fateor: peccatum à me maxumum est.
CH. Menedeme, at porrò rectè spero: & illum tibi
Saluom affuturum esse hic confido propediem.
ME. Vtinam dij ita faxint. CH. facient. nunc, si commodum est,
Dionysia hîc sunt, hodie apud me sis volo.

ME. Non

M. Non possum. C. cur non? quæso tandem aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
ME. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. C. siccine est sententia?
M. Sic. C. bene uale. M. & tu. C. lacrumas excussit mihi,
Miseretq; me eius: sed ut dici tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat. ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore. iam dudum domi
Aiunt præsto apud me esse: egomet conuiuas moror.
Ibo adeò hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quinam egreditur? huc concessero.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

CL. Nihil adhuc est, quod vereare Clinia haud quaquam etiam cessant.
Et illam simul cum nuntio tibi hic ego affuturam
Hodie scio: proin tu sollicitudinem istam falsam
Quæ te excruciat, omittas. C. quicum loquitur filius?
CL. Pater adest, quem uolui: adibo. pater opportune aduenis.
C. Quid id est? CL. hunc Menedemum nostin' nostrum vicinum? C. probe.
CL. Huic filium scis esse? C. audiui esse in Asia. CL. non est pater.
Apud nos est. C. quid ais? CL. aduenientem è naui egredientem illicò
Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde usq; à pueris
Semper fuit familiaritas. C. voluptatem magnam nuntias.
Quàm vellem Menedemum inuitatum, ut nobiscum esset hodie amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obiicerem domi.
Atq; etiam nunc tempus est. CL. caue faxis, non est opus pater.
C. Quapropter? CL. quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modò venit:
Timet omnia patris iram, & animum amicæ, se erga ut sit suæ.
Eam misere amat: propter eam hæc turba, atq; abitio euenit. C. scio.
CL. Nunc seruolum ad eam in vrbem misit, & ego nostrum unà Syrum.
C. Quid narrat? CL. quid ille? se miserum esse. C. miserum? quem minus credere est?
Quid reliqui est quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias.
Atq; hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi qui non vtitur rectè, mala.
CL. Immò ille senex fuit importunus semper: & nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.
C. Illène? sed reprimam me: nam in metu esse hunc, illi est vtile.
CL. Quid tute tecum? C. dicam ut ut erat, mansum tamen oportuit,
Fortasse aliquantò iniquior erat præter eius libidinem:
Pateretur: NAM QVEM ferret, si parentem non ferret suum?
Huncceine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &
Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriæ
Vniusmodi sunt fermè (paulò qui est homo tolerabilis)
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò conuiuarier:
Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad virtutem omnia.
Verò ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala,
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia. hoc
Scitum est, PERICLVM ex aliis facere tibi quod ex vsu siet.
CL. Ita credo. C. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis cœnæ quid siet.
Tu, ut tempus est dici, vide sis, ne quò hinc abeas longius.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

CLITIPHO.

Qvàm iniqui sunt patres in omneis adolescenteis iudices:
Qui æquom esse censent, nos iam à pueris illicò nasci senes.
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua lubidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre:
Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Perii, is mihi, ubi adbibit plus paulò, sua quæ narrat facinora?
Nunc ait: periclum ex aliis facito, tibi quod ex vsu siet.
Astutus: ne ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta stimulant: da mihi, atq; affer mihi:
Cui quid respondeam, nihil habeo: neq; me quisquam est miserior.
Nam hic Clinia, etsi is quoq; suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.

Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.
Tum, quod dem ei, recte'st, nam nihil esse mihi, relligio est dicere.
Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiam dum scit pater.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

CLINIA, CLITIPHO.

CLI. *Si mihi secundæ res de amore meo essent, iamdudum scio*
Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
Occasio, locus, ætas, mater, cuius sub imperio est, mala:
Cui nihil iam præter precium dulce est. CL. *Clinia.* C. *hei misero mihi!*
C. *Etiam caues, ne videat forte hinc te, à patre aliquis exiens?*
CLI. *Faciam. sed nescio, quid profecto mihi animus præsagit mali.*
CLIT. *Pergin' istuc prius diiudicare, quàm scis, quid veri siet?*
CL. *Si nihil mali esset, iam hic adesset.* CLIT. *Iam aderunt.* C. *quando istuc erit?*
CLIT. *Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mores mulierum:*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. CL. *ô Clitipho,*
Timeo. CL. *respira: eccum Dromonem cum Syro, vnà adsunt tibi.*

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

SY. *Ain' tu?* D. *sic est.* SY. *verum interea dum sermones cædimus,*
Illæ sunt relictæ. CL. *mulier tibi adest, audin' Clinia?*
CL. *Ego vero audio, nunc demum, & video, & valeo, Clitipho.*
SY. *Minime mirum: adeo impeditæ sunt: ancillarum gregem*
Ducunt secum. CL. *perij, vnde illi sunt ancillæ?* CL. *men' rogas?*
SY. *Non oportuit relictas: portant quid rerum.* CL. *hei mihi.*
SY. *Aurum, vestem: & vesperascit, & non nouerunt viam.*
Factum à nobis stultè est, abi dum tu, Dromo, illis obuiam
Propere: quid stas? CL. *væ misero mihi, quanta de spe decidi!*
CL. *Quid istuc? quæ res sollicitat autem?* CL. *rogitas quid siet?*
Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum vna ancillula
Hic reliqui: vnde esse censes? CL. *vah, nunc demum intelligo.*
SY. *Dij boni! quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.*
Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?
Sed video eccos, quos volebam. CL. *ô Iuppiter, vbinam est fides!*
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletasti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis,
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus obsequens,
Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustrà, neq; potuisse eum vnquam ab hac me expellere:
Quod tamen nunc faciam: tum, cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. SY. *hic de nostris verbis errat videlicet*
Clinia, alter tuum amorem, atq; est, accipis:
Nam & vita'st eadem, & animus te erga idem, ac fuit,
Quantùm ex ipsa re coniecturam cepimus.
CL. *Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est*
Quod malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
SY. *Hoc primum, vt nequid huius rerum ignores: anus*
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obijt mortem. hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. CL. *quænam est altera?*
SY. *Mane. hoc, quod cœpi, primum enarrem, Clitipho:*
Post istuc veniam. CL. *propera.* SY. *iam primum omnium*
Vbi ventum ad ædeis est, Dromo pultat fores.
Anus quædam prodit. hæc vbi aperuit ostium,
Continuò hic se coniecit intrò, ego consequor:
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, haud nusquam alibi, Clinia
Quo studio vitam suam te absente exegerit.
Vbi de improuiso est interuentum mulieri,
(Nam ea res dedit tum existimandi copiam
Cotidianæ vitæ consuetudinem,
Quæ, cuiusq; ingenium vt sit, declarat maxumè)
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam, veste lugubri,
Eius anus causa, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam ita vti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re expolitam muliebri:
Capillus passus, prolixus, circum caput
Reiectus negligenter, pax. CL. *Syre mi, obsecro,*
Ne me in lætitiam frustra conijcias. SY. *anus*
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat, ea texebat vnà, pannis obsita,
Neglecta, immunda illuuie. CL. *si hæc sunt Clinia,*
Vera, ita vti credo quis te est fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicis sordidatam & sordidam?
Magnũ hoc quoq; signum est, dominã esse extra noxiã,

Cùm eius tam negliguntur internuntij:
Nam disciplinæ est eisdem, munerarier
Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.
CL. Perge, obsecro te, & caue, ne falsam gratiam
Studeas inire, quid ait, vbi me nominas?
SY. Vbi dicimus, redisse te, & rogare, vti
Veniret ad te, mulier telam deserit
Continuò, & lacrumis opplet os totum sibi.
Vt facilè scires, desiderio id fieri tuo.
CL. Præ gaudio (ita me dij ament) vbi sim nescio.
Ita timui. CL. at ego nihil esse scibam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic, quæ illa'st altera?
SY. Adducimus tuam Bacchidem. CL. hem quid Bacchidem?
Eho, scelestè, quò illam adducis? SY. quo ego illam? ad nos scilicet.
CL. Ad patrémne? SY. ad eúm ipsum. CL. ô hominis impudentem audaciam!
S. Heus tu, non fit sine periclo facinus magnum & memorabile.
CL. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus:
Vbi si paululum modò quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. at enim. CL. quid enim? S. si sinas, dicam. CL. sine.
CL. Sino. S. ita res est, hæc nunc. quasi, cùm. CL. quas (malùm) ambages mihi
Narrare occipit? CL. Syre, verum hic dicit: mitte. ad rem redi.
SY. Enimuero reticere nequeo: multi modis iniurius
Clitipho est: neque ferri potis est. CL. audiendum hercle est, tace.
S. Vis amare, vis potiri, vis, quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periclum non vis. haud stultè
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest, contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nam, apud patrem tua amica tecum sine metu vt sit, copia'st.
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inueniam via:
Quod vt efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CL. siquidem hoc fit. S. siquidem experiundo scies.
CL. Age age, cedo istuc tuum consilium, quid id est? S. assimulabimus,
Tuam amicam, huius esse amicam. CL. pulcrè: cedo, quid hic faciet sua?
An ea quoque dicetur huius, si vna hæc dedecori est parum?
S. Immò ad tuam matrem deducetur. CL. quid eo? S. longum est, Clitipho,
Si tibi narrem, quamobrem id faciam: vera causa est. CL. fabulæ:
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane, habeo aliud si istuc metuis: quod ambo confiteamini.
Sine periclo esse. CL. huiusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxumè:
Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum. CL. hem,
Quem dixti? S. ademtum tibi iam faxo omnem metum,
In aurem vtramuis otiosè vt dormias.
CL. Quid ago nunc? CL. túne? quod boni est. CL. Syre, dic modò
Verum. SY. age, modò hodie, serò ac nequicquam voles.
CL. Datur modo: fruere dum licet: nam nescias,
Eius sit potestas posthac an nunquam tibi.
CL. Syre, inquam. S. perge porrò, tamen istuc ago.
CL. Verum hercle istuc est, Syre, Syre inquam heus heus Syre.
S. Concaluit: quid vis? CL. redi, redi. SY. assum, dic quid est?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. CL. immò Syre,
Et me, & meum amorem & famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.
S. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic si quid nobis fortè aduersi euenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectui est mihi:
Sed istunc exora, vt suam esse assimulet. CL. scilicet
Facturum me esse, in eum iam res rediit locum,
Vt sit necesse. CL. meritò te amo, Clinia.
CL. Verùm illa ne quid titubet. S. perdocta est probè.
CL. At hoc demiror, qui tam facilè potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere.
S. In tempore ad eam veni: quod rerum omnium est
Primum. nam miserum quendam offendi ibi militē,
Eius noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
Vt illius animum cupidum inopia incenderet,
Eademq; vt esset apud te quàm gratissima.
Sed heus tu, vide sis ne quid imprudens ruas.
Patrem nouisti, ad has res quàm sit perspicax.
Ego te autem noui, quàm esse soleas impotens,
Inuersa verba, euersas ceruices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus, abstine.
CL. Laudabis. S. vide sis. CL. tutemet mirabere.
S. Sed quàm cito sunt consecutæ mulieres?
CLIT. vbi sunt? cur retines? S. iam nunc hæc non est tua.
CL. Scio, apud patrem. at nunc interim. SY. nihilò magis.
CL. Sine. S. non sinam inquam. CL. quæso paulisper. S. veto.
CL. Saltem salutare. S. abeas si sapis. CL. eo.
Quid istic? S. manebit. CL. ô hominē felicem! S. ambula.

ACT. SECVNDI SCENA IIII.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

Edepol te, mea Antiphila, laudo, & fortunatam iudico,
Id cum studuisti, isti formæ mores vt consimiles forent:
Minimeq; (ita me dij ament) miror, si te sibi quisq; expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Omniumq; adeo vostrarum, volgus quæ ab se segregant,
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est:
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibus cum est res, non sinunt:
Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata est, illi suum animum aliò conferunt.
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ viuimus.
Vobis cum vno simul vbi ætatem agere decretum'st viro,
Cuius mos maxumè est consimilis vostrum, hi se ad vos applicant,
Hoc beneficio vtrique ab vtrisq; verò deuincimini,
Vt nunquam vlla amori vostro incidere possit calamitas.
AN. *Nescio alias: me scio quidem semper fecisse sedulò, vt ex illius commodo meum compararem commodum.* CL. *vah,*
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquàm tui carendum quòd erat. S. *credo.* CL. *Syre, vix suffero.*
Hoccine me miserum non licere meo modò ingenio frui!
S. *Immò vt patrem tuum vidi esse habitum diu, etiam duras dabit.*
BA. *Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?* A. *ah, retine me, obsecro.*
BA. *Amabo, quid tibi est?* AN. *disperij.* B. *perij misera, quid stupes*
Antiphila? AN. *videon' Cliniam, annon?* B. *quem vides?*
CL. *Salue, anime mi.* AN. *ô mi Clinia, salue.* CL. *vt vales?*
AN. *Saluum venisse gaudeo.* CL. *teneóne te*
Antiphila, maxume animo exoptata meo?
SY. *Ite intrò: nam vos iamdudum exspectat senex.*

ACTVS TERTII SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

CH. *Lucescit hoc iam: cesso pultare ostium*
Vicini? primùm ex me vt sciat, sibi filium
Rediisse, etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verum, cùm videam miserum hunc tam excruciarier
Eius abitu, celem tam insperatum gaudium?
Cum illi pericli nihil ex indicio siet:
Haud faciam: nam, quod potero adiutabo senem,
Ita vt filium meum amico, atq; æquali suo
Video inseruire, & socium esse in negotiis.
Nos quoque senes est æquum senibus obsequi.
ME. *Aut ego profectò ingenio egregie ad miseriam*
Natus sum, aut illud falsum'st, quod volgo audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem cotidie augescit magis
De filio ægritudo, & quantò diutius
Abest, magis cupio tantò, & magis desidero.
CH. *Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.*
Menedeme, salue: nuntium apporto tibi,
Cuius maxumè te fieri participem cupis.
ME. *Nunquidnam de gnato meo audisti, Chreme?*
CH. *Valet, atq; viuit.* ME. *Vbinam est quæso?* CH. *apud me domi.*
ME. *Meus gnatus?* CH. *sic est.* ME. *venit?* CH. *certè.* ME. *Clinia*
Meus venit? CH. *dixi.* ME. *eamus, duc me ad eum obsecro.*
CH. *Non volt te scire se rediisse etiam, & tuum*
Conspectum fugitat propter peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
ME. *Non tu ei dixisti, vt essem?* CH. *non.* ME. *quamobrem, Chreme?*
CH. *Quia pessumè istuc in te, atque in illum consulis,*
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.
ME. *Non possum: satis iam, satis pater durus fui.* CH. *ah,*
Vehemens in vtramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac, atque ex illa, incides.
Primùm, olim potius, quàm paterere filium
Commetare ad mulierculam, quæ paullulo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruisti hinc. ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
Haberi, quiduis dare cupis. nam vt tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,
Primùm, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atq; auro. satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,
Nedum tu possis. ME. *estne ea intus?* CH. *sit rogas?*
Sensi. nam vnam ei cœnam, atq; eius comitibus
Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam vt alia omittam, pytissando modò mihi

Quid

Quid vini absumpsit? sic hoc dicens, asperum,
Pater, hoc est: aliud lenius, sodes, vide:
Releui dolia omnia, omnes serias:
Omnes sollicitos habui: atque hæc vna nox:
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?
Ita me dij amabunt, vt tuarum miseritum est
Menedeme fortunarum. M. *faciat, quod lubet:*
Sumat, consumat, perdat, decretum est pati.
Dum illum modò habeam mecum. C. *si certum est tibi*
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt ne scientem sentiat te id sibi dare.
M. *Quid faciam?* C. *quid vis potius, quàm quod cogitas:*
Per alium quemuis vt des, falli te sinas
Technis per seruolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
Syrus cum illo vostro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porrò vt non sit suaue viuere:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet, neque id
Putabit prauum, an rectum, quod petet, fiet.
Tu rem perire & ipsum, non poteris pati.
Dare denegaris, ibit ad illud illicò,
Quo maximè apud te se valere sentiet,
Abiturum se abs te esse illicò minitabitur.
M. *Videre verum, atque ita vti res est, dicere.*
C. *Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,*
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
M. *Cedo dextram: porrò te idem oro, vt facias, Chreme.*
C. *Paratus sum* M. *Scin', quid nunc te facere volo?*
C. *Dic.* M. *quod sensisti illos me incipere fallere,*
Id vt maturent facere, cupio illi dare,
Quod volt, cupio ipsum iam videre. C. *operam dabo,*
Syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum negoti mihi obstat. Simus & Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus.
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuò hic adero. M. *ita quæso. dij vostram fidem!*
Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant, & iudicent,
Quàm sua? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plus sapit, quàm egomet mihi?
C. *Dissolui me, otiosus operam vt tibi darem.*

ACTVS TERTII SCENA I.

SYRVS, CHREMES.

Hac illac circumcursa: inueniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem fallacia.
C. *Num me fefellit, hosce id struere? videlicet,*
Est Cliniæ ille seruus tardiusculus,
Idcirco huic nostro tradita est prouincia.
S. *Quis hic loquitur? perij. numquam hæc audiuit?*
C. *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid tu istic?* S. *rectè: equidem te demiror, Chreme,*
Tam mane, qui heri tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras? visa verò est, quod dici solet,*
Aquilæ senectus. C. *eia.* S. *mulier est commoda, &*
Faceta hæc meretrix. C. *sanè idem visa est mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C. *sic satis.*
S. *Ita non vt olim, sed vti nunc, sanè bona:*
Minimèque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam, auidum miserum, atque aridum.
Vicinum hunc nostin'? at quasi is non diuitiis
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' esse factum vt dico? C. *quid ego nesciam?*
Hominem pistrino dignum. S. *quem?* C. *istum seruolum*
Dico adolescentis. S. *Syre, tibi timui male.*
C. *Qui passus est id fieri.* S. *quid faceret?* C. *rogas?*
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem.
S. *Garris.* C. *hæc facta ab illo oportebant, Syre.*
S. *Eho quæso, laudas qui heros fallunt?* C. *in loco,*
Ego verò laudo. S. *rectè sanè.* C. *quippe quia*
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Iam huic mansisset vnicus gnatus domi.
S. *Iocon' an serio illæc dicat, nescio.*
Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. *At nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo*
Abeat, cùm tolerare huius sumtus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. *stolidus est.*
C. *At te adiutare oportet adolescentuli*
Causa. C. *facile equidem facere possum, si iubes:*
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. *Tanto hercle melior.* S. *non est mentiri meum.*
C. *Fac ergo.* S. *at heus tu, facito dum, eadem hæc memineris,*
Si quid huius simile fortè aliquando euenerit,
(Vt sunt humana) tuus vt faciat filius.
C. *Non vsus veniet, spero.* S. *spero hercle ego quoque:*
Neque eò nunc dico, quò quicquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid: quæ sit eius ætas, vides:
Et næ ego te, si vsus veniat, magnificè, Chreme,
Tractare possim. C. *de istoc, cum vsus venerit,*
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.

ACT. SECVNDI SCENA IIII.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

Edepol te, mea Antiphila, laudo, & fortunatam iudico,
Id cum studuisti, isti formæ mores vt consimiles forent:
Minimeq; (ita me dij ament) miror, si te sibi quisq; expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Omniumq; adeo vostrarum, volgus quæso ab se segregant,
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est:
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibus cum est res, non sinunt:
Quippe formæ impulsi nostræ nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata est, illi suum animum aliò conferunt.
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ viuimus.
Vobis cum vno simul vbi ætatem agere decretum'st viro,
Cuius mos maxumè est consimilis vostrum, hi se ad vos applicant,
Hoc beneficio vtrique ab vtrisq; verò deuincimini,
Vt nunquam vlla amori vostro incidere possit calamitas.
AN. Nescio alias: me scio quidem semper fecisse sedulò, vt
Ex illius commodo meum compararem commodum.
CL. vah,
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquàm tui carendum quod erat. S. credo. CL. Syre, vix suffero.
Hoccine me miserum non licere meo modò ingenio frui!
S. Immò vt patrem tuum vidi esse habitum diu, etiam duras dabit.
BA. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? A. ah, retine me, obsecro.
BA. Amabo, quid tibi est? AN. disperij. B. perij misera, quid stupes
Antiphila? AN. videon' Cliniam, annon? B. quem vides?
CL. Salue, anime mi. AN. ô mi Clinia, salue. CL. vt vales?
AN. Saluum venisse gaudeo. CL. teneóne te
Antiphila, maxume animo exoptata meo?
SY. Ite intrò: nam vos iamdudum exspectat senex.

ACTVS TERTII SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

CH. Lucescit hoc iam: cesso pultare ostium
Vicini? primùm ex me vt sciat sibi filium
Dedisse. etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verum, cùm videam miserum hunc tam excruciarier
Eius abitu, celem tam insperatum gaudium?
Cum illi pericli nihil ex indicio siet:
Haud faciam: nam, quod potero adiutabo senem,
Ita vt filium meum amico, atq; æquali suo
Video inseruire: & socium esse in negotiis.
Nos quoque senes est æquum senibus obsequi.
ME. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miseriam
Natus sum, aut illud falsum'st, quod volgo audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem cotidie augescit magis
De filio ægritudo, & quantò diutius
Abest, magis cupio tantò, & magis desidero.
CH. Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.
Menedeme, salue: nuncium apporto tibi,
Cuius maxumè te fieri participem cupis.
ME. Nunquidnam de gnato meo audisti, Chreme?
CH. Valet, atq; viuit. ME. Vbinam est quæso? CH. apud me domi.
ME. Meus gnatus? CH. sic est. ME. venit? CH. certè. ME. Clinia
Meus venit? CH. dixi. ME. eamus, duc me ad eum obsecro.
CH. Non volt te scire, se redisse etiam, & tuum
Conspectum fugitat propter peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
ME. Non tu ei dixisti, vt essem? CH. non. ME. quamobrem, Chreme?
CH. Quia pessumè istuc in te, atque in illum consulis,
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.
ME. Non possum: satis iam, satis pater durus fui.
CH. ah,
Vehemens in vtranque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac, atque ex illa, incides.
Primùm, olim potius, quàm paterere filium
Commeare ad mulierculam quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruisti hinc. ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
Haberi, quiduis dare cupis. nam, vt tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,
Primùm, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atq; auro: satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,
Nedum tu possis. ME. estne ea intus? CH. rogas?
Sensi. nam vnam ei cœnam atq; eius comitibus
Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam vt alia omittam, pytissando modò mihi

Quid

Quid vini absumpsit! sic hoc dicens, asperum,
Pater, hoc est: aliud lenius, sodes, vide:
Releui dolia omnia, omnes serias:
Omnes sollicitos habui: atque hæc vna nox:
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?
Ita me dij amabunt, vt tuarum miseritum'st
Menedeme fortunarum. M. *faciat, quod lubet:*
Sumat, consumat, perdat, decretum'st pati.
Dum illum modò habeam mecum. C. *si certum est tibi*
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt ne scientem sentiat te id sibi dare.
M. *Quid faciam?* C. *quid vis potius, quàm quod cogitas:*
Per alium quemuis vt des, falli te sinas
Technis per seruolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
Syrus cum illo vostro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittat filium: hui,
Quantam fenestram ad nequitiam pateferis?
Tibi autem porrò vt non sit suaue viuere:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet, neque id
Putabit prauum, an rectum, quod petet, fiet.
Tu rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illicò,
Quo maximè apud te se valere sentiet,
Abiturum se abs te esse illicò minitabitur.
M. *Videre verum, atque ita vti res est, dicere.*
C. *Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,*
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
M. *Cedo dextram: porrò te idem oro, vt facias, Chreme.*
C. *Paratus sum.* M. *Scin', quid nunc te facere volo?*
C. *Dic.* M. *quod sensisti illos me incipere fallere,*
Id vt maturent facere cupio: illi dare,
Quod volt, cupio ipsum iam videre. C. *operam dabo,*
Syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum negoti mihi obstat: Simus & Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus.
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuò hic adero. M. *ita quæso. dij vostram fidem!*
Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant, & iudicent,
Quàm sua? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plus sapit, quàm egomet mihi?
C. *Dissolui me, otiosus operam vt tibi darem.*

ACTVS TERTII SCENA I.

SYRVS, CHREMES.

Hac illac circumcursa: inueniundum est tamen
Argentum, intendenda in senem fallacia.
C. *Num me fefellit, hosce id struere? videlicet,*
Ei Cliniæ illic seruus tardiusculus,
Idcirco huic nostro tradita est prouincia.
S. *Quis hic loquitur? perij. numquam hæc audiuit?* C. *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid tu istic?* S. *rectè: equidem te demiror, Chreme,*
Tam mane, qui here tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras? visa verò est, quod dici solet,*
Aquilæ senectus. C. *eia.* S. *mulier est commoda, &*
Faceta hæc meretrix. C. *sane idem visa est mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C. *sic satis.*
S. *Ita non vt olim, sed vti nunc, sane bona:*
Minimèque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam auidum miserum, atque aridum.
Vicinum hunc nostin'? at quasi is non diuitiis
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' esse factum vt dico? C. *quid ego nesciam?*
Hominem pistrino dignum. S. *quem?* C. *istum seruolum*
Dico adolescentis. S. *Syre, tibi timui male.*
C. *Qui passus est id fieri.* S. *quid faceret?* C. *rogas?*
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem.
S. *Garris.* C. *hæc facta ab illo oportebant, Syre.*
S. *Eho quæso, laudas qui heros fallunt?* C. *in loco,*
Ego verò laudo. S. *rectè sanè.* C. *quippe qui*
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Iam huic mansisset vnicus gnatus domi.
S. *Iocon' an serio illæc dicat, nescio.*
Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. *At nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo*
Abeat, cùm tolerare huius sumtus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. *stolidus est.*
C. *At te adiutare oportet adolescentuli*
Causa. S. *facile equidem facere possum, si iubes:*
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. *Tanto hercle melior.* S. *non est mentiri meum.*
C. *Fac ergo.* S. *at heus tu, facito dum, eadem hæc memineris,*
Si quid huius simile fortè aliquando euenerit,
(Vt sunt humana) tuus vt faciat filius.
C. *Non vsus veniet, spero.* S. *spero hercle ego quoque:*
Neque eò nunc dico, quò quicquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid. quæ sit eius ætas, vides:
Et ne ego te, si vsus veniat, magnificè, Chreme,
Tractare possim. C. *de istoc, cum vsus venerit,*
Videbimus quid opus siet: nunc istuc age.

S. *Nunquam commodius vnquam herum audiui loqui,*
Nec cum malefacere crederem mihi impunius
Licere. Quisquam à nobis egreditur foras?

ACT. TERTII SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. *Quid istuc, quæso? qui istic mos es Clitipho? Itane fieri*
Oportet? C. *quid ego feci?* CH. *vidin' ego te modo manum in sinum huic*
Meretrici inserere? S. *acta hæc res est; perij.* C. *méne?* CH. *hisce oculis, ne nega.*
Facis adeo indignè iniuriam illi, qui non abstineas manum:
Nam istæc quidem contumelia est,
Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam subagitare.
Vel heri in vino quàm immodestus fuisti? S. *factum.* CH: *quàm molestus?*
Vt equidem (ita me dij ament) me sui quid futurum denique esses.
Noui ego amantium animum: aduertunt grauiter, quæ non censeas.
C. *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum pater.*
CH. *Esto: at certè concedas aliquo ab eorum ore aliquantisper.*
Multa fert lubido: ea prohibet facere tua præsentia.
Ego de me facio coniecturam. nemo est meorum amicorum hodie.
Apud quem exprómere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti piget.
Ne ineptus, ne proteruus videar. quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, vtcunque, atque vbicunque opus sit obsequi.
S. *Quid istic narrat?* C. *perij* S. *Clitipho, hæc ego præcipio tibi,*
Hominis frugi & temperantis functus officium. C. *tace sodes.*
S. *Recte sane.* CH. *Syre, pudet me.* S. *credo: neque id iniuria.*
Quin mihi molestum'st. C. *verum.* S. *hercle dico, quod videtur.*
C. *Nonne accedam ad illos?* CH. *eho quæso, vna accedundi via est?*
S. *Actum'st: hic prius se indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,*
Vin' tu homini stulto mihi auscultare? CH. *quid faciam?* S. *iube hunc*
Abire hinc aliquò. C. *quò ego hinc abeam?* S. *quò lubet: da illis locum:*
Abi deambulatum. C. *deambulatum, quò?* S. *vah, quasi desit locus.*
Abi sane istac, istorsum, quò vis. CH. *rectè dicit: censeo.*
C. *Dij te eradicent, Syre, qui me istinc extrudis.* S. *at tu pol tibi istas*
Posthac comprimito manus.
Censen' vero? quid illum porrò credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum dij dant tibi opis, seruas, castigas, mones?
CH. *Ego istuc curabo.* S. *atqui nunc, here, hic tibi adseruandus est.*
CH. *Fiet.* S. *sapias: nam mihi iam minus minúsque obtemperat.*
CH. *Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut*
Reperisti, tibi quod placeat. an nondum etiam? S. *de fallacia*
Dicis? est, inueni nuper quandam. CH. *frugi es: cedo, quid id est?*
S. *Dicam: verùm, vt aliud ex alio incidit.* CH. *quidnam, Syre?*
Pessima hæc est meretrix. CH. *ita videtur.* S. *immo, si scias,*
Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
CH. *Quid tum?* S. *ea mortua'st: reliquit filiam adolescentulam:*
Ea relicta huic arrhaboni est, pro illo argento. CH. *intelligo.*
S. *Hanc secum huc adduxit, eáque est nunc ad vxorem tuam.*
CH. *Quid tum?* S. *Cliniam orat sibi vti id nunc det, illam, illi tamen*
Post daturam, mille nummûm poscit. CH. *& poscit quidem?* S. *hui,*
Dubiúmne id est? CH. *ego sic putaui. quid nunc facere cogitas?*
S. *Egóne? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam ex Caria,*
Ditem, & nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
CH. *Erras.* S. *quid ita?* CH. *pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:*
Non emo: quid ais? S. *optata loquere.* CH. *atqui non est opus.*
S. *Non opus est?* CH. *non hercle vero.* S. *quid istuc? miror.* CH. *iam scies:*
Mane, mane. quid est, quod tam à nobis grauiter crepuerunt fores?

ACT. QVARTI SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

Nisi me animus fallit, hic profecto est anulus, quem ego suspicor,
Is, quicum exposita est gnata. C. *quid volt sibi, Syre, hæc oratio?*
S. *quid est? isne tibi videtur?* N. *dixi equidem: vbi mihi ostendisti illico*
Eum esse. S. *vt sis satis modo contemplata sies, mea nutrix.* N. *satis.*

S. *Abi*

SO. Abi nunc iam intro: atque, illa si iam lauerit, mihi nuntia.
Hic ego virum interea opperibor. SY. *te volt: videas, quid velis:*
Nescio quid tristis est: non temere'st: metuo quid sit. C. *quid fiet?*
Næ ista hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
SO. *Ehem mi vir.* CH. *ehem mea uxor.* SO. *teipsum quæro.* C. *loquere, quid velis.*
SO. *Primum hoc te oro, nequid credas me aduorsum edictum tuum*
Facere esse ausam. C. *vin' me istuc tibi, etsi incredibile est, credere?*
Credo. S. *nescio quid peccati portat hæc purgatio.*
S. *Meministin, me esse grauidam, & mihi te maxumo opere interminatam,*
Si puellam parerem, nolle tolli. CH. *scio quid feceris,*
Sustulisti. S. *sic est factum domina? ergo herus damno auctus est.*
SO. *Minimè: sed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi*
Exponendam. CH. *ô Iuppiter, tantam esse in animo inscitiam!*
SO. *Perij, quid ego feci?* CH. *at rogitas?* SO. *si peccaui, mi Chreme,*
Insciens feci. CH. *id quidem ego, etsi tu neges, certo scio,*
Te inscientem, atque imprudentem dicere ac facere omnia.
Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primùm si meum
Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto. misericordia, animus maternus: sino.
Quam bene verò abs te prospectum est. quid voluisti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissumè,
Per te vel uti quæstum faceres, vel uti veniret palàm.
Credo, id cogitasti: quiduis satis est, dum viuat modò.
Quid cum illis agas, qui neq; ius, neq; bonum atque æquom sciunt?
Melius, peius, prosit, obsit: nihil vident, nisi quod lubet.
SO. *Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro,*
Quantò tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt meæ stultitiæ iustitia tua sit aliquid præsidi.
CH. *Scilicet, equidem istuc factum ignoscam: verùm, Sostrata,*
Male docet te mea facilitas multa. sed istuc, quicquid est,
Qua hoc occeptum'st causa? loquere. S. *vt stultæ, & miseræ omnes sumus*
Relligiosæ, cum exponendam do illi, de digito anulum
Detraho, & cum dico vt unà cum puella exponeret.
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
CH. *Istuc rectè: conseruasti te, atq; illam.* S. *is hic est anulus.*
CH. *Vnde habes?* SO. *quam Bacchis secum adduxit adolescentulam.* S. *hem.*
CH. *Quid ea narrat?* SO. *ea lauatum dum it, seruandum mihi dedit.*
Animum non aduorti primo: sed postquam aspexi,
Cognoui, ad te exsilui. CH. *quid nunc suspicare aut inuenis*
De illa? SO. *nescio, nisi vt ex ipsa quæras, vnde hunc habuerit,*
Si potis est reperiri. S. *interij: plus spei video, quàm volo:*
Nostra est, ita si est. C. *viuítne illa, cui tu dederas?* S. *nescio.*
C. *Quid renuntiauit olim, fecisse?* SO. *id quod iusseram.*
C. *Nomen mulieris cedò quod sit, vt quæratur.* SO. *Philtere.*
S. *Ipsa est. mirum ni illa salua est, & ego perij.* CH. *Sostrata.*
Sequere me intrò hac. S. *vt præter spem euenit. quàm timui malè,*
Ne nunc animo ita esses duro, vt olim in tollenda; Chreme.
CH. *Non licet hominem esse sæpè ita vti volt, si res non sinit.*
Nunc ita tempus est mihi, vt cupiam filiam: olim nihil minus.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SYRVS.

NIsi me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:
Ita hercle in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda'st mihi.
Nihil tam difficile, quin quærendo inuestigari possiet.
Quid? si hoc sic incipiam nunc? nihil est. quid si sic? tantundem egero:
Ac sic opinor: non potest. immò optumè: euge optumam habeo.
Retraham herclè opinor, ad me idem illud fugitiuum argentum tamen.

ACT. QVARTI SCENA III

CLINIA, SYRVS.

NVlla mihi res posthac potest iam interuenire tanta,

Quæ mihi ægritudinem afferat : tanta hæc lætitia oborta est.
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior sim, quàm volt.
SY. Nihil me fefellit: cognita est, quantum audio huius verba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.
CL. O mi Syre, audistin' obsecro? S. quid ni? qui vsque vnà affuerim.
CL. Cui æquè audisti commodius quicquam euenisse? S. nulli.
CL. Atq; ita me dij ament, vt ego nunc non tam meapte causa
Lætor, quàm illius: quam ego scio esse honore quouis dignam.
S. Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:
Nam amici quoque res est videnda, in tuto vt collocetur,
Ne quid de amica nunc senex. CL. ô Iuppiter? SY. quiesce.
CL. Antiphila mea nubet mihi. S. siccine me interloquere?
CL. Quid faciam, Syre mi, gaudeo: fer me. S. fero hercle vero.
CL. Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam opinor, sumo.
CL. Loquere, audio. S. at iam hoc non ages. CL. agam. S. videndum est, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto vt collocetur:
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Noster resciscet illicò, esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc est.
CL. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptijs aduorsum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quid ni?
CL. Quid dicam? quam causam afferam? S. Quin nolo mentiare:
Apertè, ita vt res sese habet, narrato. CL. quid agis? S. iubeo
Illam te amare, & velle vxorem: hanc esse Clitiphonis.
CL. Bonam atq; iustam rem oppidò imperas, & factu facilem.
Et scilicet iam me hoc voles patrẽ exorare, vt celet
Senem vostrum. S. immò vt rectà via rem narres ordine omnem. CL. hem.
Satin' sanus es, & sobrius? tu quidem illum planè prodis:
Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi.
S. Huic equidem consilio palmam do: hic me magnificè effero,
Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tantæ astutiæ,
Vera dicenda, vt eos ambos fallam, vt cùm narret senex
Voster nostro, istam esse amicã gnati, nõ credat tamẽ.
CL. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parui pendis, dum illi consulas.
SY. Quid (malum) me ætatem censes velle id assimularier?
Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
CL. Tantum sat habes? quid tum quæso, si hoc pater resciuerit?
S. Quid, si redeo ad illos, qui aiunt, quid si nunc cælum ruat?
CL. Metuo quid agam. S. metuis? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore vt te exsoluas, rẽ facias palã.
CL. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè ipsa exit foras.

ACTVS QVARTI SCENA IV.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

Satis pol proternè me Syri promissa huc induxerunt:
Decem minas, quas mihi dare pollicitus est. quòd si is nunc me
Deceperit sæpe obsecrans me, vt veniam, frustra veniet:
Aut, cùm venturam dixero, & constituero, cùm is certè
Renunciarit Clitipho cum spe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
CL. Satis scitè promittit tibi. S. atqui tu hanc iocari credis?
Faciet, nisi caueo. B. dormiunt: ego pol istos cõmouebo.
Mea Phrygia, audistin', homo iste modò quam villam demonstrauit
Charini? PH. audiui. BA. proximam esse huic fundo ad dextram? PH. memini.
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.
S. Quid hæc inceptat? B. dic me hic oppidò esse inuitam, atq; asseruari,
Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
S. Perij hercle. Bacchis: mane mane, quò mittis istanc quæso?
Iube, maneat. B. abi. S. quin est paratum argentum. B. quin ego maneo.
S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet, num ego insto? S. at scin' quid sodes?
BA. Quid? SY. transeundum nunc tibi ad Menedemum est, & tua pompa
Eò traducenda est. B. quam rem agis? scelus. S. egon' argentum cudo,
Quod tibi dem? B. dignam me putas, quam inludas? S. non est temerè.
B. Etiámne tecum hic res mihi est? S. minimè: tuum tibi reddo.

BA. Ea-

D. Eamus. S. sequere hac. heus Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid est rei?
S. Ancillas omneis Bacchidis transduce huc ad vos propere.
D. Quamobrem? S. ne quæras: & ferant, quæ secum huc attulerant.
Sperabit sumptum sibi senex leuatum esse harunc' abitu.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu nescis quod scis, Dromo si sapies. D. mutum dices.

ACT. QVARTI SCENA V.

CHREMES, SYRVS.

C. ITa me dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verùm vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Cotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rursum, vt abeat ab se filius.
Syrum optumè, eccum. S. cesso hunc adoriri? C. Syre. S. hem.
C. Quid est? S. te mihi ipsum dudum exoptabam dari.
C. Videre egisse iam, nescio, quid cum sene.
S. De illo, quod dudum? dictum ac factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias, quàm scitè in mentem venerit.
C. Vah gloriare euenisse ex sententia?
S. Non hercle verò, verùm dico. C. dic, quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
C. Probè. S. dic sodes. C. nimium inquam. S. immò sic satis.
Sed porrò ausculta quod superest fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam,
Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit:
Hanc se cupere vxorem. C. modò quæ inuenta est? S. eam:
Et quidem iubebit posci. C. quamobrem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. S. vah, tardus es.
C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem, qui, tenésne? C. comparet?
S. Id ipsum. C. at illi ego neque do, nec despondeo.
S. Non, quamobrem? C. quamobrem? me rogas? homini? S. vt lubet.
Non ego perpetuum dicebam illam illi vt dares,
Verùm vt simulares. C. non mea'st simulatio:
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon' cui daturus non sim, vt ei despondeam?
S. Credebam. C. minimè. S. scitè poterat fieri.
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,
Eò cœpi. C. credo. S. cæterum equidem istuc, Chreme,
Aequi bonique facio. C. atqui cum maximè
Volo te dare operam vt fiat, verùm alia via.
S. Fiat: quæratur aliud. sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum'st?
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam, me inuito, potuit? verum illud, Chreme,
Dicunt: IVS SVMMVM, sæpe summa malitia est.
C. Haud faciam. S. immò aliis si licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.
C. Quin egomet iam ad eam deferam. S. immò filium
Iube potius. C. quamobrem? S. quia enim in hunc suspicio'st
Translata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeò adest: abi. effer argentum. C. effero.

ACT. QVARTI SCENA VI.

CLITIPHO, SYRVS.

C. NVlla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam inuitus facias: vel me hæc deambulatio,
Quàm non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quicquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miser aliquò extrudatur hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te omnes quidem dij, deæq́ue, quantum est, Syre,
Cum tuo istoc inuento, cumque incepto perduint.
Huiusmodi res semper comminiscere,
Vbi me excarnufices. S. i tu hinc, quò dignus es,
Quàm penè tua me perdidit proteruitas!
C. Vellem hercle factum. ita meritus. S. meritus? quomodo?
Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti, mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
S. Iam non sum iratus: sed scin', vbi nunc sibi tibi
Tua Bacchis? C. apud nos. S. non. C. vbi igitur? S. apud Cliniam.
C. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei pollicitus. C. garris: vnde id? S. à tuo patre.
C. Ludis fortasse me. S. ipsa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo sum. deamo te, Syre.
S. Sed pater egreditur: caue, quicquam admiratus sis.
Qua caussa id fiat: obsecundato in loco:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACT. QVARTI SCENA VII.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

C. VBi Clitipho nunc est? S. eccum me, inque. C. eccum hic tibi.
C. Quid rei esset: dixti huic? S. dixi pleraque omnia.

C. Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid stas lapis?
Quin accipis? C. cedo sanè. S. sequere hac me ocyus.
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic quòd moremur diutius.
C. Minas quidem iam decem habet à me filia.
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
QVAM multa iusta iniusta fiunt moribus?
Mihi nunc relictis rebus, inueniendus est
Aliquis: labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI, SCENA VIII.

MENEDEMVS, CHREMES.

M. Multò omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cùm te intelligo
Resipisse. C. vt errat. M. te ipsum quærebam Chreme:
Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam
C. Quid tum? M. hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
C. Quæso, quid tu hominis es? M. quid? C. iámne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa? M. quid dixti, Chreme?
Immo hæc quidem, quæ apud me est, Clitiphonis est
Amica, ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle vxorem, vt, cùm desponderim,
Des, qui aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
M. Id est profectò: id amicæ dabitur. C. scilicet
Daturum. M. vah, frustra igitur gauisus miser.
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme?
Ne sentiat me sensisse, atque ægre ferat.
C. Aegre? nimium illi, Menedeme, indulges. M. sine:
Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
C. Dic, conuenisse, egisse te de nuptiis.
M. Dicam. quid deinde? C. me facturum esse omnia,
Generum placere: postremo etiam, si voles.
Desponsam quoque esse, dicito. M. hem, istuc volueram
C. Tanto ocius te vt poscat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyssime vt des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt istam rem video, istius obsaturabere:
Sed hæc vtut sunt, cautim, & paulatim dabis,
Si sapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid postulent:
Ego domi ero, si quid me voles. M. sane volo:
Nam te scientem faciam, quicquid egero.

ACT. QVINTI, SCENA I.

MENEDEMVS, CHREMES.

M. Ego me non tam astutum, neque ita perspicacem esse, id scio.
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonstrator, Chremes
Hoc mihi præstat: in me quid vis harũ rerũ cõuenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
In illum nil potest: nam exsuperat eius stultitia hæc omnia.
C. Ohe, iam desine deos vxor, gratulando obtundere,
Tuam esse inuentam gnatam, nisi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, nisi si idem dictum est centiens.
Sed interim quid illic iamdudum gnatus cessat cum Syro?
M. Quos ais homines, Chremes, cessare? C. ehem, Menedeme, aduenis?
Dic mihi, Cliniæ quæ dixi, nunciastin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeò occepit, quasi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, hæ. M. quid risisti? C. serui venere in mentem Syri
Calliditates. M. itáne? C. voltus quoque hominum fingit scelus.
M. Gnatus quòd se assimulat lætum, id dicis? C. id.
M. idem istuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magis si magis noris putes,
Ita rem esse. C. ain' tu? M. quin tu ausculta. C. mane: hoc prius scire expeto,
Quid perdideris: nam vbi desponsam nunciasti filio.
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem scilicet
Sponsæ vestem, aurum, ancillas opus esse: argentum vt dares.
M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neque ipse gnatus? M. nihil prorsus, Chreme.
Magis vnum etiam instare, vt hodie conficerentur nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quicquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scias.
Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paulum quidem subolea, esse amicam hanc Cliniæ.
C. Quid ais? M. mitto iam osculari, atque amplexari: id nihil puto.
C. Quid est, quod amplius simuletur? M. vah. C. quid est? M. audi modò.
Est mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retrò:
Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est.
C. Quid, postquam hoc est factum? M. dictum factum, huc abijt Clitipho.
C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est illicò.
C. Sola? M. Sola. C. perij. M. vbi abiere intrò, operuere ostium. C. hem.
Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? mecum vnà simul.
C. Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.
M. Quid istuc times, quòd ille operam amico dat suo?
C. Immo quòd amicæ. M. si dat. C. an dubium id tibi est?

Quemquam

Quanquam ne animo tam comi esse, aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam? M. *ha,*
Quidni? quò verba facilius dentur mihi.
C. *Derides? merito mihi nunc ego succenseo,*
Quot res dedêre, vbi possem persentiscere,
Nisi essem lapis? quæ vidi! væ misero mihi!
At næ illud haud inultum, si viuo, ferent:
Nam iam. M. *non tu te cohibes? non te respicis?*
Non tibi ego exempli satis sum? C. *præ iracundia,*
Menedeme, non sum apud me. M. *te me istuc loqui?*
NONNE *id flagitium'st, te aliis consilium dare,*
Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?
C. *Quid faciam?* M. *id quod me fecisse aiebas parum?*
Fac, te esse patrem sentiat: fac, audiat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
C. *Immo abeat potius malo quouis gentium,*
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam si illi pergam suppeditare sumptibus,
Menedeme, mihi illæc verè ad rastros res redit.
M. *Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caues,*
Difficilem ostendes te esse, & ignosces tamen
Pòst, & id ingratum. C. *ah nescis, quàm doleam.* M. *vt lubet.*
Quid hoc, quod rogo, vt illa nubat nostro? nisi quid est
Quod mauis. C. *immo & gener, & affines placent.*
M. *Quid dotis dicam te dixisse filio?*
Quid obticuisti? C. *dotis?* M. *ita dico.* C. *ah.* M. *Chreme,*
Ne quid verere: si minus, nihil dos nos mouet.
C. *Duo talenta, pro re nostra, ego esse decreui satis:*
Sed ita dictu opus est, si me vis saluom esse, & rem, & filium:
Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. *quam rem agis?*
C. *Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,*
Quamobrem id faciam. M. *quin ego verò, quamobrem id facias, nescio.*
C. *Egóne? vt eius animum, qui nunc luxuria, & lasciuia*
Diffluit, retundam, redigam, vti quò se vertat, nesciat.
M. *Quid agis?* C. *mitte, ac sine me in hac re gerere mihi morem.* M. *sino:*
Itáne vis? C. *ita.* M. *fiat.* C. *age iam. vxorem vt accersat, paret.*
Hic ita, vt liberos est æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. *quid eum?* C. *egone? si viuo, adeo exornatum dabo,*
Adeo depexum, vt, dum viuat meminerit semper mei:
Qui sibi me pro deridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me dij ament) auderet hæc facere viduæ mulieri.
Quæ in me fecit.

ACTVS QVINTI SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

CL. *ITáne tandem quæso, Menedeme, vt pater*
Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quódnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. M. *scio, tibi esse hoc grauius multò, ac durius,*
Cui fit: verùm ego haud minus ægrè patior id, qui nescio.
Nec rationē capio nisi quod tibi bene ex animo volo.
CL. *Hic patrem astare aiebas?* ME. *eccum.* CH. *quid me incusas Clitipho?*
Quicquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ.
Vbi te vidi esse animo omisso, & suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, vt neque tu egeres, neque vt hæc posses perdere.
Vbi, cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos, tibi qui erant: eis commisi' & credidi.
Ibi, tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,
Victus, vestitus, quò in tectum te recipeas. Clit. *hei mihi.*
CH. *Satius est, quàm te ipso herede hæc possidere Bacchidem.*
SY. *Disperij: scelestus quantas turbas conciui insciens?*
CL. *Emori cupio.* CH. *prius quæso disce, quid sit viuere.*
Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc vtitor.
S. *Here, licétne?* CH. *loquere.* S. *at tuto?* CH. *loquere.* S. *quæ ista prauitas,*
Quæue amentia est? quod peccaui ego, id obesse huic? CH. *licet,*
Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. S. *quid agis?* CH. *nihil succenseo,*
Nec tibi, nec huic: nec vos est æquom, quod facio, mihi.
S. *Abiit: ac rogasse vellem.* CL. *quid?* S. *vnde mihi peterem cibum,*
Ita nos abalienauit. tibi eam esse ad sororem intelligo.
CL. *Adeon' rem rediisse, vt periculum etiam fame mihi sit, Syre?*
S. *Modo liceat viuere, est spes.* CL. *quæ?* S. *nos esurituros satis.*
CL. *Irrideo in re tanta, neque me quicquam consilio adiuuas?*
S. *Immò & ibi nunc sum, & vsque dudum id egi, dum loquitur pater.*

Et, quantum ego intelligere possum. CL. *quid?* S. *non aberit longius.*
CL. *Quid id ergo?* S. *sic est, non esse horum te arbitror*
CL. *qui istuc, Syre?*
Sat'n' sanus es? S. *ego dicam, quod mihi in mentem: tu diiudica:*
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esses, te, indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inuenta vera, inuenta est causa, qua te expellerent.
CL. *Est verisimile.* S. *an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?*
CL. *Non arbitror.* S. *nunc aliud specta: matres omnes filiis*
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse: id non fit. CL. *verum dicis: quid ergo nunc faciam, Syre?*
S. *Suspicionem istanc ex illis quære: rem profer palàm:*
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis, cuius sis. CL. *rectè suades, faciam.* S. *sat rectè hoc mihi in*
Mentem venit: namque adolescens, quàm minima in spe situs erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas.
Etiam haud scio, anne vxorem ducat, ac Syro, nil gratiæ.
Quid autem hoc? senex exit foras. ego fugio. adhuc quod factum'st,
Miror, non iussisse illicò me arripi: ad Menedemum hinc pergam: eum
Precatorem mihi paro, seni nostro fidei nihil habeo.

ACT. QVINTI SCENA III.
SOSTRATA, CHREMES.

SO. *PRofectò, nisi caues tu homo aliquid gnato conficies mali:*
Idque adeo miror, cùm tam ineptum quicquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. CH. *oh, pergin' mulier esse? vllámne ego*
Rem vnquam volui, quin tu in ea re mihi fueris aduersatrix, Sostrata?
At si rogitem iam, quid est quod peccem? aut quamobrem hoc faciam? nescias.
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? SO. *ego nescio.*
CH. *Immò scis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.*
S. *Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.*
CH. *Non postulo iam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.*
S. *Facies?* CH. *verum.* S. *non vides, quantum mali ex ea re excites?*
Subditum se suspicatur. CH. *subditum? ain tu?* S. *certè inquam, mi vir.*
CH. *Confitere tuum non esse.* S. *au, obsecro, istuc inimicis siet,*
Egon confitear meum non esse filium, qui sit meus?
CH. *Quid? metuis, ne non, cum velis, conuincas esse illum tuum?*
S. *Quòd filia est inuenta?* CH. *non, sed quòd magis credundum siet,*
Id quod est consimilis moribus,
Conuinces facilè ex te natũ: nam tui similis est probè:
Nam illi nihil vitij est relictum, quin id itidem sit tibi.
Tum prætereà talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quàm seuerus. re cùm videas, censeas.

ACT. QVINTI, SCENA IV.
CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. *SI vnquam vllum fuit tempus, mater, cùm ego voluptati tibi*
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miserescat mei.
Quod peto, & volo, parenteis meos vt commonstres mihi.
S. *Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum.*
Alienum esse te. CL. *sum.* S. *miseram me, hoccine quæsisti obsecro?*
Ita mihi, atque huic sis superstes, vt ex me, atque ex hoc natus es:
Et caue posthac, si me amas, vnquam istuc verbum ex te audiam.
CH. *At ego, si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.*
CL. *Quos?* CH. *si scire vis: ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,*
Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.
CL. *Non sunt iam hæc parentis dicta.* CH. *non, si ex capite sis meo*
Natus, item vt aiunt Mineruam esse ex Ioue, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
S. *Dij istæc prohibeant.* CH. *deos nescio: ego, quod potero, enitar sedulo.*
Quæris id, quod habes, parenteis: quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & vt seruos quod labore inueneris.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente verbũ turpe: at te id nullo modo
Facere piguit. CL. *eheu quàm ego nunc totus displiceo mihi!*
Quam pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTVS QVINTI SCENA V.
MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

ME. *ENimuerò, Chremes nimis grauiter cruciat adolescentulum,*
Nimisque inhumanè. exeo ergo, vt pacem conciliem: optumè

Ipsos

Ipsus video. CH. *ehem, Menedeme, cur non accersi iubes*
Filiam, &, quod dotis dixi, firmas? SO. *mi vir, te obsecro*
Ne facias. C. *pater, obsecro mihi ignoscas.* M. *da veniam, Chreme:*
Sine te exorant. CH. *egóne mea bona vt dem Bacchidi dono? sciens*
Non faciam. M. *at id nos non sinemus.* C. *si me viuum vis pater,*
Ignosce. S. *age, Chreme mi.* M. *age quæso, ne tam obfirma te, Chremes.*
C. *Quid istuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.*
M. *Facis, vt te decet.* CH *ea lege hoc adeò faciam, si id faciat*
Quod ego hunc æquom censeo. C. *pater, omnia faciam: impera.*
CH. *Vxorem vt ducas.* CL. *pater.* CH. *nihil audio,* M. *ad me recipio.*
Faciet. CH. *nihil etiam audio ipsum.* C. *perij.* S. *an dubitas, Clitipho?*
CH. *Immo vtrum vult.* M. *faciet omnia.* S. *hæc, dum incipias grauia sunt,*
Dumq; ignores: vbi cognoris, facilia. CL. *faciam, pater.*
S. *Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,*
Filiam Phanocratæ nostri. CLI. *rufámne illam virginem,*
Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum, pater.
CH *Eia, vt elegans est! credas animum ibi esse.* S. *aliam dabo.*
C. *Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum,*
Quum volo. S. *nunc laudo, gnate.* CL. *Archonidis filiam.*
S. *Perplacet.* C. *pater, hoc nunc restat.* CH. *quid?* C. *Syro ignoscas volo,*
Quæ mea causa fecit. CH. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

PVB. TERENTII
ADELPHOS.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

MITIO senex,
DEMEA senex,
SANNIO leno,
ÆSCHINVS adolescens,
SYRVS seruus,
CTESIPHO adolescens,
SOSTRATA matrona,
CANTHARA nutrix,
GETA seruus,
HEGIO senex,
DROMO seruus,
PAMPHILA puerpera.

ACTA LVDIS FVNEBRIB. L. ÆMILI PAVLI: Q. FABIO MAXIMO. P. CORNELIO AFRICANO, ÆD. CVR. EGERE L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS; MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS SARRHANIS. FACTA GRÆCA MENANDRV; L. ANICIO. M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

POSTQVAM poëta sensit, scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & aduersarios
Rapere in peiorem partem quam acturi sumus:
Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices.
Laudin' an vitio duci factum oporteat.
Synapothnescontes Diphili Comœdia 'st.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam:
In græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam: pernoscite,
Furtúmne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentia 'st.
Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueq; vnà scribere,
Quod illi maledictum vehemens existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cùm illis placet,
Qui vobis vniuersis, & populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,

Suo quisq; tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poëtæ ad scribendum augeat industriam.

ACTVS PRIMI SCENA I.

MITIO.

STorax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus?
Neque seruolorum quisquam, qui aduersum ierãt?
Profectò hoc verè dicunt. si absis vspiam,
Aut vbi si cesses, euenire ea satius est,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor si cesses aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi:
Tibi bene esse soli, cùm sibi sit malè.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!
Quibus nunc solicitor rebus! ne aut ille alserit,
Aut vspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid, vah, quenquámne hominem in animo instituere, aut
Parare quod sit carius, quàm ipse est sibi!
Atque ex me hic non natus est, sed ex fratre: is adeò
Dissimili studio est, iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atq; otium
Secutus sum. & , quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parcè, ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Duo inde ego hunc maiorem adoptaui mihi.
Eduxi à paruulo, habui amaui pro meo:
In eo me oblecto, solum id est carum mihi.
Ille vt item contrà me habeat facio sedulo:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere. postremò alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
NAM QVI mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tantò magis audebit cæteros.
PVDORE, & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neq; placent.
Venit ad me sæpe clamitans, quid ais Mitio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?
Vestitu nimio indulges, nimium ineptus es.
Nimium ipse durus est. præter æquumq;, & bonum:
Et errat longè, mea quidem sententia,
Qui imperium credat grauius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum.
MALO coactus qui suum officium facit:
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:
Si sperat fore clàm, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas ex animo facit,
Studet par referre: præsens, absensq; idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed éstne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est.
Nescio quid tristem video. credo iam (vt solet)
Iurgabit: saluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACT. PRIMI SCENA II.

DEMEA, MITIO.

D. *HEm, opportunè, te ipsum quærito.*
M. *Quid tristis es?* D. *rogitas me? vbi nobis Æschinus*
Siet? quid tristis ego sum? M. *dixin' hoc fore?*
Quid is fecit? DE. *quid ille fecerit? quem neque pudet*
Quicquam: neq; metuit quenquam: neq; legem putat
Tenere se vllam. nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modò quid designauit? MI. *quidnam id est?*
D. *Fores effregit, atq; in ædeis irruit*
Alienas: ipsum dominum, atq; omnem familiam
Mulcauit vsq; ad mortem. eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes: indignissimè
Factum esse hoc aduenienti quot mihi, Mitio,
Dixere? in ore est omni populo, denique,
Si conferendum exemplum est non fratrem vides
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum. Hæc cùm illi Mitio
Dico, tibi dico tu illum corrumpi sinis.
M. HOMINE *imperito nunquam quicquam iniustius,*
Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.
D. *Quorsum istuc?* M. *quia tu, Demea, hæc malè iudicas.*
Non est flagitium (mihi crede) adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neq; fores
effringere. hæc si neque ego neq; tu fecimus,
Non siuit egestas facere nos, tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium est. nam si esset vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius, quàm vbi te expectatum eiecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
DE. *Pro Iuppiter! tu homo adiges me ad insaniam.*
Non est flagitium facere hæc adolescentulum?
MI. *ah,*
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi,
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maximam partem feram:
Obsonat, potat, olet vnguenta? de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur: discidit

Vestem?

Vestem? resarcietur. est diis gratia,
Et unde hæc fiant: & adhuc non molesta sunt.
Postremò aut desine, aut cedò quemuis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. DE. hei mihi.
Pater esse disce ab aliis, qui verè sciunt.
MI. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
DE. Tun' consulis quicquam? MI. ah, si pergis, abiero.
DE. Siccine agis? MI. an ego toties de eadem re audiam?
DE. Curæ est mihi. MI. & mihi curæ est: verùm, Demea,
Curemus æquam vterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. DE. ah, Mitio.
MI. Mihi sic videtur. DE. quid istuc? tibi si istuc placet,
Profundat perdat pereat, nihil ad me attinet.
Iam si verbum vnum posthac. MI. Rursum, Demea,
Irascere? DE. an non credis? repeto'n' quem dedi?
Ægre est, alienus non sum, si obsto: hem desino.
Vnum vis curem, curo: & est diis gratia,
Cùm ita, vt volo est. iste tuus, ipse sentiet,
Posterius: nolo in illum grauius dicere.
MI. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Nonnihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cùm placo, aduorsor sedulò, & deterreo:
Tamen vix humanè patitur: verùm si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profectò cum illo, etsi Æschinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuisse adolescentiam:
Gaudebam: ecce autem de integro: nisi quicquid est,
Volo scire, atque hominem conuenire, si apud forum'st.

ACT. SECVNDI SCENA I.
SANNIO, ÆSCHINVS.

SA. Obsecro, populares, ferte misero, atque innocenti auxilium:
Subuenite inopi. Æ. otiose, nunc iam illicò hic consiste. quid
Respectas? nihil periculi est: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
SA. Ego istam inuitis omnibus.
Æ. Quanquam est scelestus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.
SA. Aeschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. Æ. scio. SA. at ita, vt vsquam fuit: fide cuiusquam optuma.
Tu quòd te posterius purges, nolle hanc iniuriam mihi:
Factam esse, huius non faciam. crede hoc, ego meum ius persequar:
Neque tu verbis solues vnquam, quòd mihi re male feceris.
Noui ego vostra hæc: nollem factum, iusiurandum dabitur, te esse
Indignum iniuria hac: indignis cùm egomet sim acceptus modis.
Æ. Abi præ strenue, ac fores aperi. SA. cæterùm hoc nihili facis.
Æ. I intrò nunc iam tu. SA. at enim non sinam. Æ. accede illuc: Parmeno,
Nimium istoc abisti: hic propter hunc assiste: hem: sic volo.
Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,
Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.
SA. Istuc volo ego ipsum experiri. Æ. hem serua: omitte mulierem.
SA. O facinus indignum! Æ. geminabit, nisi caues. SA. hei miseriam!
Æ. Non innueram: verùm in istam partem potius peccato tamen:
I nunc iam. SA. quid hoc rei est? regnúmne, Aeschine, hic tu possides?
Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.
SA. Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil. SA. quid? nostin', qui sim? Æ. non desidero.
SA. Tetigin' tui quicquam? Æ. si attigisses, ferres infortunium.
SA. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Responde. Æ. ante ædeis non fecisse, erit melius, hic conuitium:
Nam si molestus pergis esse, iam intrò abripiere, atque ibi
Vsque ad necem operiere loris. SA. loris, liber? Æ. sic erit.
SA. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?
Æ. Si satis iam debacchatus es, leno: audi, si vis nunc iam.
SA. Ego debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. mitte ista, atque ad rem redi.
SA. Quam rem? quò redeam? Æ. iámne me vis dicere, quod ad te attinet?
SA. Cupio: modò æqui aliquid. Æ. vah, leno iniqua me non volt loqui!
SA. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium,
Periurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta iniuria.
Æ. Nam hercle etiam id restat. SA. illuc quæso redi, quò cœpisti, Æschine.
Æ. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vertat male:
Argenti tantum dabitur. SA. quid? si ego tibi illam nolo vendere,
Coges me? Æ. minimè. SA. namque id metui. Æ. neque vendundam censeo,

Quæ libera est: nam ego illam liberali adsero causa manu.
Nunc vide, vtrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam?
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. SA. *prò supreme Iuppiter!*
Minimè miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meam:
Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat, sibi tradier.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim quando bene promeruit, fiat: suum ius postulat.
Age iam cupio, si modò argentum reddat. sed ego hoc ariolor:
Vbi me dixero dare tanti, testeis faciet illicò,
Vendidisse me, de argento somnium. mox, cras redi.
Id quoque possum ferre, si modò reddat: quanquam iniurium'st.
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæstum occeperis,
Accipienda, & mussitanda iniuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACT. SECVNDI SCENA II.

SYRVS, SANNIO.

SY. *TAce, egomet conueniam iam ipsum: cupidè accipiat faxo, atque etiam*
Bene dicat secum esse actum. quid istuc, Sannio'st, quod te audio,
Nescio quid concertasse cum hero? SA. *nunquam vidi iniquius*
Certationem comparatam, quàm hæc hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando vsque, ambo defessi sumus.
SY. *Tua culpa.* SA. *quid agerem?* SY. *adolescenti morem gestum oportuit.*
SA. *Qui potui melius, qui hodie vsque ad os præbui?* SY. *age, scis quid loquar?*
PECVNIAM in loco negligere, maximum interdum'st lucrum. SA. *hui.*
SY. *Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paululum, atque*
Adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime:
Ne non tibi istuc fœneraret. SA. *Ego spem pretio non emo.*
SY. *Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines Sannio.*
SA. *Credo, istuc melius esse: verùm ego nunquam adeò astutus fui,*
Quin, quicquid possem, mallem auferre potius, in præsentia.
SY. *Age, noui tuum animum: quasi iam vsquam tibi sint viginti minæ,*
Dum huic obsequare: præterea autem te aiunt proficisci Cyprum. SA. *hem.*
SY. *Coemisse hinc, quæ illuc veheres, multa: nauem conductam, hoc scio.*
Animus tibi pendet: vbi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.
SA. *Nusquam pedem, perij herclè: hac illi spe hoc inceperunt.* SY. *timet:*
Inieci scrupulum homini. SA. *ò scelera! illuc vide.*
Vt in ipso articulo oppressit, emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Nisi eò ad mercatum venio, damnum maximum est.
Nunc si hoc omitto, actum agam: vbi illinc rediero,
Nihil est, refrixerit res: nunc demum venis?
Cur passus? vbi eras? vt sit satius perdere,
Quàm aut hic nunc manere tam diu, aut tum persequi.
SY. *Iámne enumerasti, quod ad te rediturum putes?*
SA. *Hoccine illo dignum'st? hoccine incipere Æschinum?*
Per oppressionem vt hanc mihi eripere postulet?
SY. *Labascit. vnum hoc habeo: vide si satis placet:*
Potius, quàm venias in periclum, Sannio,
Seruésne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem conradet alicunde. SA. *hei mihi,*
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil omneis denteis labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defrudet? nusquam abeo. SY. *vt lubet,*
Nunquid vis, quin abeam? SA. *immò herclè hoc quæso, Syre,*
Vt vt hæc sunt facta, potius, quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta'st, Syre.
Scio, te non vsum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse, & gratum. SY. *sedulo*
Faciam. sed Ctesiphonem video. Lætus est
De amica. SA. *quid? quod te oro?* SY. *paulisper mane.*

ACT. SECVNDI SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

CT. *ABs quiuis homine, cùm est opus, beneficium accipere gaudeas:*
Verùm enimuerò id demum iuuat, si, quem æquom'st benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego te nunc laudem? satis certò scio:
Nunquam ita magnificè quicquam dicam, id virtus quin superet tua:
Itaque vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.
SY. *O Ctesipho.* CT. *ò Syre, Æschinus vbi est?* SY. *ellum, te exspectat domi.* CT. *hem.*
SY. *quid est?* CT. *quid sit? illius opera, Syre, nunc viuo: festiuum caput,*

Qui

Qui omnia sibi postputarit esse præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote suprà. sed quidnam foris crepuit? SY. mane: mane. Ipsus exit foras.

ACT. SECVNDI SCENA IV.

ÆSCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

VBi ille est sacrilegus? S. me'n' quærit? numquidnam effert? occidi.
Nihil video. Æ. ehem, opportunè: te ipsum quæritc: quid fit Ctesipho?
In tuto est omnis res: omitte vero tristitiam tuam.
C. Ego illam hercle verò omitto, qui quidem te habeam fratrem, ô mi Æschine,
O mi germane, ah vereor coràm in os te laudare amplius.
Ne id assentandi magis, quàm quòd habeam gratum, facere existumes.
Æ. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos Ctesipho:
Sed hoc mihi dolet, nos penè sero scisse, & penè in eum locum
Redisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
C. Pudebat. Æ. ah, stultitia est istæc non pudor, tam ob parvulam
Rem penè ex patria, turpe dictu, deos quæso ut istæc prohibeant.
C. Peccavi. Æ. quid ais tandem nobis Sannio? S. iam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absoluam: tu intrò ad illam Ctesipho.
S. Syre insta: SY. eamus: namque hic properat in Cyprum. S. ne tam quidem,
Quamvis etiam maneo otiosus hic. SY. reddetur, ne time.
S. At ut omne reddat. SY. omne reddet: tace modò, ac sequere hac. S. sequor.
C. Heus heus, Syre. SY. ohem quid est? C. obsecro hercle te, hominem istum impurissimum
Quamprimum absoluitote, ne, si magis irritatus siet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuò perierim.
SY. Non fiet. bono animo esto. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube sterni nobis, & parari cætera.
Ego iam transacta re, convortam me domum cum obsonio.
C. Ita quæso. quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTVS TERTII, SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

OBsecro te, mea nutrix, quid nunc fiet? CA. quid fiet rogas?
Rectè edepol spero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris?
S. Miseram me, neminem habeo: solæ sumus: Geta autem hic non adest:
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.
C. Pol, is quidem iam hîc aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat. S. solus mearum est miseriarum remedium.
C. E re nata melius fieri haud potuit, quàm factum est hera:
Quando vitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
SO. Ita pol est, ut dicis. saluos nobis, deos quæso, ut siet.

ACTVS TERTII SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

NVnc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili est, væ misero mihi,
Tot res repentè circumuallant, unde emergi non potest,
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.
Hoccine seclum? ô scelera! ô genera sacrilega! ô hominem impium!
S. Me miseram, quidnam est, quod sic video timidum & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iusiurandum, neque illum misericordia
Repressit neque reflexit, neque quòd partus instabat prope:
Cui miseræ indignè per vim vitium obtulerat. S. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propius obsecro accedamus, Sostrata. G. ah,
Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil est, quod malim, quàm illam totam familiam dari mihi obuiam,
Vt iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens:
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem:

Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso heram hoc malo impertire propere. S. *reuocemus Geta:*
G. *Hem, quisquis es, sine me.* S. *ego sum Sostrata.* G. *vbi ea sit? te ipsam quærito:*
Te expecto: oppido opportunè te obtulisti mihi obuiam
Hera. S. *quid est? quid trepidas?* G. *hei mihi.* S. *quid festinas, mi Geta?*
Animum recipe. G. *prorsus.* S. *quid istuc prorsus ergo'st?* G. *periimus:*
Actum'st. S. *eloquere obsecro, quid siet.* G. *iam.* S. *quid iam, Geta?*
G. *Æschinus.* S. *quid ergo is?* G. *alienus est ab nostra familia.* S. *hem,*
Perij, quare? G. *amare occepit aliam.* S. *væ miseræ mihi.*
G. *Neq; id occulte fert, à lenone ipsus eripuit palàm.*
S. *Satin' hoc certo?* G. *certè hisce oculis egomet vidi, Sostrata.* S. *ah*
Me miseram, quid credas iam? aut cui credas? nostrum ne Æschinum,
Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes opesq; omnes sitæ
Erant, qui sine hac iurabat se vnum nunquam victurum diem,
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat, patrem
Ita obsecraturum, vt liceret sibi hanc vxorem ducere.
G. *Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est, porrò consule.*
Patiamurne, an narremus cuipiam? G. *au, au, mi homo, sanúsne es?*
An proferendum hoc tibi videtur vsquam esse? G. *mihi quidem non placet.*
Iam primùm illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palàm proferemus, ille inficias ibit, sat scio,
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet, tum si maxumè
Fateatur, cùm amet aliam, non est vtile hanc illi dari:
Quapropter quoquo pacto celato est opus. S. *ah minime gentium:*
Non faciam. G. *quid ais?* S. *proferam.* G. *hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.*
S. *Peiore res loco esse non potest, quàm in quo nunc sita est.*
Primùm indotata est, tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Perijt: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquom'st,
Si inficias ibit, testis mecum est anulus, quem amiserat.
Postremò quando ego conscia mihi sum, à me culpam esse hanc procul, neq;
Pretium, neq; rem vllam intercessisse illa aut me indignam, Geta,
Experiar. G. *Quid istuc? accedo, vt melius dicas.* S. *tu, quantum potes,*
Abi, atq; Hegioni cognato huius rem narrato omnem ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.
G. *Nam hercle alius nemo respicit nos.* S. *propera: tu mea Canthara,*
Curre, obstetricem accerse, vt, cum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTUS TERTII SCENA III.

DEMEA.

DIsperij: Ctesiphonem audiui filium
Vna affuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo iam, vbi siet.
Atq; hercle hic de grege illo est si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id velle.

ACTUS TERTII SCENA IV.

SYRUS, DEMEA.

OMnem rem modò seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nihil quicquam vidi lætius. D. *prò Iuppiter*
Hominis stultitiam! S. *Conlaudauit filium:*
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
D. *Disrumpor.* S. *argentum adnumerauit illico:*
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ,
Id distributum sane est ex sententia. D. *hem,*
Huic mandes si quid rectè curatum velis.
S. *Ehem Demea, haud aspexeram te quid agitur?*
D. *Quid agatur? vostram nequeo mirari satis*
Rationem. S. *est hercle inepta, ne dicam dolo, atque*
Absurda: pisceis cæteros purga, Dromo:
Congrium istum maxumum in aqua sinito ludere
Paulisper: vbi ego venero, exossabitur:
Prius nolo. D. *hæccine flagitia?* S. *mihi quidem non placent:*
Et clamo sæpe salsamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulcrè. D. *Dij vostram fidem,*
Vtrum studio ne id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi,
Videre videor iam dum illum, cum hinc ingens
Profugiet aliquo militatum. S. *ô Demea,*
ISTUC EST *sapere, non quod ante pedes modo est*
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. D. *quid? istæc iam penes vos psaltria est?*
S. *Ellam intus.* D. *eho, an domi est habiturus?* S. *credo, vt est*
Dementia. D. *hæccine fieri?* S. *inepta lenitas*
Patris, & facilitas praua. DE. *fratris me quidem*

Pudet,

Pudet, pigetq́; S. nimium inter vos, Demea,
Annon, quia ades, præsens dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus, quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium. sineres vero tu illum tuum
Facere hæc? DE. sinerem illum? an non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quàm ille quicquam cœperet?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet
Modò, vt nunc est, quæso. S. vt quisq; suum volt esse, ita est.
DE. Quid eum? vidistin' hodie? S. suum ne filium?
(Abigam hunc rus) iamdudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Satin' scis ibi esse? S. oh, qui egomet produxi. D. optumè est.
Metui, ne hæreret hic. SY. atque iratum admodum.
DE. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
De psaltria istac. DE. ain' verò? S. vah, nihil reticuit:
Nam, vt numerabatur fortè argentum, interuenit
Homo de improuiso: cœpit clamare; Aeschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
DE. Saluos sit, spero, est similis maiorum suûm. SY. hui.
DE. Syre, præceptorum plenus istorum ille. S. phy,
Domi habuit, vnde disceret. D. fit sedulò
Nihil prætermitto; consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito, SY. rectè sanè. DE. hoc fugito. S. callidè.
DE. Hoc laudi est. S. isthæc res est. DE. hoc vitiò datur.
SY. Probissumè. DE. porrò autem. SY. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi piscis ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium'st, quàm illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modò dixti: & quod queo.
Conseruis ad eundem istunc præcipio modum:
Hoc salsum st, hoc adustum, hoc lautum'st parum:
Illud rectè, iterum sic memento: sedulò
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremò, tanquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere iubeo, & moneo, quid facto vsus siet.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verùm quid facias? vt homo'st, ita morem geras.
Num quid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? DE. rectè. SY. nam quid hic agas,
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat?
DE. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo vnum, ille ad me attinet.
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est procul quem video? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle st. vah
Homo amicus nobis iam inde à puero, dii boni,
Næ illiusmodi iam nobis magna ciuium
Penuria'st. homo antiqua virtute, ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè.
Quàm gaudeo, vbi & iam huius generis relliquias
Restare video. vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, vt salutem, & conloquar.

ACTVS TERTII SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA.

HE. PRò dii immortales, facinus indignum! Geta,
Quid narras? GE. sic est factum. HE. ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? ô Æschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. D. videlicet
De psaltria hac audiuit: id illic nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit, hei mihi,
Vtinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hæc.
HE. Ni faciant quæ illos æquom'st, haud sic auferent.
GE. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit senex:
Si deseris tu, periimus. HE. caue dixeris:
Neq; faciam, neq; me satis piè posse arbitror.
DE. Adibo. Saluere Hegionem plurimum
Iubeo. H. oh, te quærebam ipsum, salue Demea.
DE. Quid autem? HE. Maior filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neq; boni,
Neq; liberalis functus officium est viri.
DE. Quid istuc? HE. nostrum amicum noras Simulum,
Atq; æqualem? DE. quid ni? HE. filiam eius virginem
Vitiauit, DEM. hem. HEG. mane, nondum audisti, Demea,
Quod est grauissimum. DE. an quicquam est etiam amplius?
HE. Verò amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum'st. vbi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus vltrò, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.
Ignotum'st, tacitum'st, creditum'st. virgo ex eo
Compressu grauida facta est: mensis hic decimus.
Ille bonus vir nobis psaltriam (si diis placet)
Parauit, quicum viuat: illam deserat.
DE. Pro certon' tu isthæc dicis? H. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captu'st seruolorum, non malus,
Neq; iners: alit illas: solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci, quære rem,

GE. Immò hercle extorque: nisi ita factum'st, Demea:
Postremò non negabit: coram ipso cedo.
DE. Pudet: nec quid agam, neque quid huic respondeam,
Scio. PA. miseram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro. H. hem.
Numnam illa quæso parturit? GE. certè Hegio. HE. hem.
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primùm vt fiant, deos quæso, vt vobis decet:
Sin aliter animus voster est, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vnà à pueris paruoli
Sumus educti: vnà semper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem vnà pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes? DEM. fratrem conueniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
HEG. Sed Demea, hoc tu facito dum, animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxumè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
DE. Redito: fient, quæ fieri æquom'st, omnia.
HE. Decet te facere: Geta, duc me intrò ad Sostratam.
DEM. Non me indicente hæc fiunt: vtinam hoc sit modo
Defunctum: verùm nimia illæc licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.
GE. Bono animo fac sis, Sostrata, & istam quod potes,
Fac consolere. Ego Mitionem, si apud forum'st,
Conueniam, atque, vt res gesta sit narrabo ordine:
Si est, vt facturus officium siet suum,
Faciat: sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mihi, vt quid agam, quam primùm sciam.

ACT. QVARTI SCENA I.

CTESIPHO, SYRVS.

AIn' patrem hinc abisse rus? S. iam dudum. CT. dic sodes, SY. apud
Villam'st, nunc cum maxumè operis aliquid facere credo. CT. vtinam quidem:
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsum è lecto nequeat surgere.
SY. Ita fiat, & istoc si quis potis est, rectius. CT. ita: nam hunc diem
Misere nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia causa tam malè odi, nisi quia
Prope'st: quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quàm huc reuorti posset iterum.
Nunc vbi me illic non videbit, iam huc recurret, sat scio:
Rogabit me, vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? S. nihilne in mente est? CT. nunquam quicquam. S. tantò nequior:
Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis? CT. sunt. quid postea:
S. Hisce opera vt data sit. CT. quæ non data sit? non potest fieri. S. potest.
CT. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?
SY. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari!
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulcrè calleo.
Cum feruit maxumè, tam placidum, quàm ouem, reddo. CT. quo modo?
Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. CT. meas? SY. tuas: homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero, gaudio. hem tibi autem. CT. quidnam est? S. lupus in fabula.
CT. Pater adest? S. ipsus est. CT. Syre, quid agimus? S. fuge modo intrò, ego videro.
CT. Si quid rogabit: nusquam tu me: audistin'? S. potin' vt desinas?

ACTVS QVARTI SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

DE. NÆ ego homo sum infelix. Primùm fratrem nusquam inuenio gentium.
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.
CT. Syre. S. quid ais? CT. men' quærit? S. verum. CT. perij. S. quin tu animo bono es.
DE. Quid hoc (malùm) infelicitatis? nequeo satis decernere,
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miserijs.
Primus sentio mala nostra: primus resisco omnia:
Primus porrò obnuntio. ægrè solus, si quid fit, fero.
SY. Rideo hunc primum ait se scire: is solus nescit omnia.
DEM. Nunc redeo: si fortè frater redierit, viso. CT. Syre,
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. SY. etiam taces?

Ego cauebo. C. nunquam hercle ego hodie istuc committam tibi:
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum'st.
S. Age, tamen ego hunc amouebo. D. sed eccum sceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria?
D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir, est frater domi?
S. Quid (malum) bone vir, mihi narras? equidem perij. D. quid tibi est?
S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam
Vsque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide, vt discidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emtam esse ait. D. non tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? S. factum: verùm venit post insaniens:
Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestaui meis?
D. Laudo, Ctesipho: patrissas: abi, virum te iudico.
S. Laudas: næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam, quia miseram mulierem & me seruolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius: idem quod ego sensit, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? S. non est. D. vbi illum quæram cogito.
S. Scio vbi sit, verùm hodie nunquam monstrabo. D. hem quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen nescio
Illius hominis: sed locum noui vbi sit. D. dic ergo locum.
S. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quid ni nouerim?
S. Præterito hac rectà platea sursum: vbi eò veneris,
Cliuos deorsum versum est. hac te præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
D. Quonam? S. illic, vbi etiam caprificus magna est. D. noui. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non est peruium. S. verum hercle, vah,
Censen' hominem me esse? erraui: in porticum rursum redi.
Sanè hac multò propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? D. scio. S. vbi eas præterieris,
Ad sinistrã hac rectà platea: vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram prius, quàm ad portam venias apud ipsum lacum
Est pistrilla, & exaduersum fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Vbi potetis vos? sanè benè. sed cesso ad eum pergere.
S. Sanè, ego te exercebo hodie, vt dignus es, silicernium.
Æschinus odiose cessat: prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus, ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo, atque vnum quodque, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACT. QVARTI SCENA III.
MITIO, HEGIO.

M. Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum'st, corrigo,
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putent,
Sibi fieri iniuriam, vltrò si quam fecere ipsi, expostulant,
Et vltrò accusant: id quia non est à me factum, agis gratias.
H. Ah, minimè: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso, vt vnà mecum ad matrem virginis eas, Mitio,
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem eius esse, & illam psaltriam.
M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum iam releuabis, quæ dolore, ac miseria
Tabescit, & tuo officio fueris functus: sed si aliter putas,
Egomet narrabo, quæ mihi dixti. M. immo ego ibo. H. bene facis:
OMNES quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo modo,
Suspiciosi ad contumeliam omnia accipiunt magis,
Propter suam impotentiam, se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsũ purgare ipsis corã placabilius est.
M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo hac intrò. M. maximè.

ACT. QVARTI SCENA IV.
ÆSCHINVS.

Discrucior animi, hoccine de improuiso mali mihi obijci
Tantum, vt neque quid me faciam, neque quid agam certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit:
Pectore consistere nihil consilij quis. vah, quomodò

Me ex hac expediam turba tanta? nunc de me suspicio
Incidit, neque ea immeritò: Sostrata credit mihi me
Psaltriam hanc emisse:
Id anus mihi indicium fecit.
Nam vt hinc fortè ea ad obstetricem erat missa, vbi eam vidi, illicò
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iam ne partus adsiet,
Eône obstetricem accersat: illa exclamat, abi, iam Æschine,
Satis diu verba dedisti: satis adhuc tua nos frustrata'st fides.
Hem, quid istuc obsecro inquam'st? valeas, habeas illam quæ placet.
Sensi illicò id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palàm.
Nunc quid faciam? dicámne, fratris esse hanc? quod minimè est opus
Vsquam efferri: age, mitto, fieri potis est, vt ne quà exeat.
Ipsum id metuo vt credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solui argentum: ad me abducta est domum.
Hæc adeò mea culpa fateor fieri, non me hanc rem patri,
Vt vt erat gesta, indicasse, exorassem, vt eam ducerem.
Cessatum vsque adhuc est: nunc porrò, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:
Perij, horresco semper, vbi pultare has occipio miser:
Heus, heus: Æschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

ACT. QVARTI SCENA I.

MITIO, ÆSCHINVS.

M. *Ita vti dixi, Sostrata,*
Facite: ego Æschinum conueniam, vt, quomodo acta hæc sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultauit? Æ. *pater hercle est. perij.* M. *Æschine.*
Æ. *Quid huic hic negotí'st?* M. *túne has pepulisti fores?*
Tacet. cur non ludo hunc aliquantisper, melius est,
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nihil mihi respondes? Æ. *non equidem istas, quod sciam.*
M. *Ita: nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.*
Erubuit: salua res est. Æ. *dic sodes pater,*
Tibi verò quid istic est rei? M. *nihil mihi quidem,*
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc aduocatum sibi. Æ. *quid?* M. *ego dicam tibi.*
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ,
Vt opinor, has non nosse te, & certò scio:
Neque enim diu huc commigrarunt. Æ. *quid tum postea?*
M. *Virgo est cum matre.* Æ. *perge.* M. *hæc virgo orba'st patre:*
Hic meus amicus illi genere est proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. *perij.* M. *quid est?*
Æ. *Nihil rectè: perge.* M. *is venit, vt secum auehat:*
Nam habitat Mileti. Æ. *hem, virginem vt secum auehat?*
M. *Sic est.* Æ. *Miletum vsque obsecro?* M. *ita.* Æ. *animo male'st.*
Quid ipsæ? quid aiunt? M. *quid illas censes? nihil enim*
Commenta mater est, esse ex alio viro,
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat,
Priorem esse illum non oportere huic dari.
Æ. *Ehò nonne hæc iusta tibi videntur postea?*
M. *Non.* Æ. *obsecro non? an illam hinc abducet, pater?*
M. *Quid ni illam abducat?* Æ. *factum à vobis duriter,*
Immisericorditérque, atque etiam si est pater,
Dicendum magis aperto, illiberaliter.
M. *Quamobrem?* Æ. *rogas me? quid illi tandem creditis*
Fore animi misero: qui cum illa consueuit prius,
(Qui infelix haud scio an illam miserè nunc amat)
Cùm hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. *Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?*
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? Æ. *an sedere oportuit*
Domi virginem tam grandem: dum cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquum fuit, & id defendere.
M. *Ridiculè: aduersúmne illum, causam dicerem,*
Cui veneram aduocatus? sed quid ista, Æschine,
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
Quid lacrimas? Æ. *pater obsecrò, ausculta.* M. *Æschine, audiui omnia,*
Et scio: nam te amo: quò magis, quæ agis, curæ sunt mihi.
Æ. *Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,*
Vt me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. *credo hercle: nam ingenium noui tuum*
Liberale: sed vereor, ne indiligens nimium sies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiasti: quam te ius non fuerat tangere:
Iam id peccatum primum: magnum magnum, at humanum tamen.
Fecere alij sæpe: item boni: at postquam id euenit, cedò,
Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret? quà fieret? si te mihi ipsum puduit dicere,

Qua

Qui resciscerem: hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti te, atq; illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces vxorem hanc. Æ. hem. MI. bono animo es, inquam. Æ. pater,
Obsecro, nunc ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? Æ. nescio:
Nisi quia tam miserè hoc esse cupio verum, eò vereor magis.
MI. Abi domum, ac deos comprecare, vt vxorem accersas. abi.
Æ. Quid? iámne vxorem? M. iam. Æ. iam? MI. iam quantum potes. Æ. dij me, pater,
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc ego amo meos.
MI. Quid? quàm illam? Æ. æquè. MI. perbenignè. Æ. quid? ille vbi est Milesius?
M. Abijt, perijt, nauem ascendit: sed cur cessas? Æ. abi pater:
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certò scio,
Quo vir melior multò es quam ego, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intro, vt quæ opus sunt, parentur: tu fac, vt dixi, si sapis.
Æ. Quid hoc est negotî? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater: aut sodalis esses, quî magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu'st? hem,
Itaq; adeò magnam mihi iniecit sua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit: sciens cauebo:
Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptijs egomet siem.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

DEMEA.

DEfessus sum ambulando vt, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptaui vsque omne oppidum: ad portam, ad lacum,
Quò non? neq; fabrica illic vlla erat, neq; fratrem homo
Vidisse aiebat quisquam, nunc verò domi
Certum obsidere est vsq;, donec redierit.

ACT. QVARTI SCENA VII.

MITIO, DEMEA.

MI. IBo, illis dicam, nullam esse in nobis moram.
DE. Sed eccum ipsum: te iam dudum quæro, Mitio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. M. ecce autem. D. noua,
Capitalia. M. ohê, iam. DE. ah. nescis, qui vir sit? M. scio.
D. Ah stulte, tu de psaltria me somnias agere.
Hoc peccatum est in virginem ciuem. M. scio.
DE. Eho, scis, & patere? MI. quid ni patiar? DE. dic mihi,
Non clamas? non insanis? M. non. malim quidem,
D. Puer natu'st. MI. dij bene vortant. DE. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata est? M. scilicet.
D. Quid nunc futurum'st. M. id enim, quod res ipsa fert.
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iuppiter!
Isteccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
Simulare certè est hominis. MIT. quin iam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Demsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. DE. cæterùm
Placet tibi factum Mitio? M. non, si queam
Mutare: nunc, cùm non queo, æquo animo fero.
ITA VITA EST hominum, quasi, cùm ludas tesseris:
Si illud, quod maxumè opus est iactu non cadit:
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
D. Corrector: nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere: quæ, quantum potest,
Aliquo abijciunda est, si non pretio, at gratijs.
M. Neque est, neque illam sanè studeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prô diuûm fidem.
Meretrix, materfamiliâs, erit vnà in domo?
M. Cur non? D. sanúmne te credis esse? MI. equidem arbitror.
DEM. Ita me dij ament, vt video ego tuam ineptiam.
Facturum credo, vt habeas qui cum cantites.
M. Cur non? E. & noua nupta eadem hæc discet. M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè.
D. Probè? MI. & tu nobiscum vnà, si opus sit. DE. hei mihi!
Non te hæc pudent? M. iam vero omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atq; ita vti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, pòst huc redeo. D. ô Iuppiter!
Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans. ipsa, si cupiat, Salus.
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

ACT. QVINTI SCENA I.

SYRVS, DEMEA.

SY. EDepol, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteq; munus administrasti tuum:
Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc lubitum est. D. illud sis vide

Exemplum disciplinæ. S.*ecce autem hic adest senex*
Noster quid fit? quid tu es tristis? D.*ohe scelus.*
S:*Ehò iam tu verba fundis hîc sapientia?*
D.*Tun' si meus esses?* S.*dis quidem esses, Demea,*
Ac tuam rem constabiliisses. DEM. *exemplum omnibus*
Curarem, vt esses. S. *quamobrem? quid feci?* DE. *rogas?*
In ipsa turba, atq; in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta? S. *sanè nollem huc exitum.*

ACTVS QVINTI SCENA II.
DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. *HEus Syre, rogat te Ctesipho vt redeas.* SY. *abi.*
Quid Ctesiphonem hic narras? S.*nihil.* DE.*ehò carnufex,*
Est Ctesipho intus? S.*non est.* D.*cur hic nominat?*
S.*Est alius quidam parasitaster paruolus:*
Nostin'? D.*iam scibo.* S.*quid agis? quò abis?* DE. *mitte me.*
SY.*Noli inquam.* D.*non manum abstines, mastigia?*
An tibi mauis cerebrum dispergi hic? S.*abiit.*
Edepol commissatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

ACTVS QVINTI SCENA III.
MITIO, DEMEA.

M. *PArata à nobis sunt, ita vti dixi, Sostrata,*
Vbi vis. quisnam à me pepulit tam grauiter fores?
D.*Hei mihi quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?*
O cælum, ô terra, ô maria Neptuni! M. *hem tibi,*
Resciuit omnem rem: id nunc clamat, ilicet:
Paratæ lites. succurrendum'st. D.*eccum adest*
Communis corruptela nostrûm liberûm.
M.*Tandem reprime iracundiam atq; ad te redi.*
D.*Repressi, redij, mitto maledicta omnia:*
Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeò est ortum, ne tu curares meum,
Néve ego tuum, responde. M.*factum est, non nego.*
D.*Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?*
Cur emis amicam, Mitio? Vnum qui minus
Mihi idem ius æquom'st esse, quod mecum'st tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
MI. *Non æquom dicis. non. nam vetus verbum hoc quidem'st.*
COMMVNIA *esse amicorum inter se omnia.*
D.*Facetè, nunc demum istæc nata oratio est.*
MI. *Ausculta paucis, nisi molestum'st, Demea.*
Principio si id te mordet, sumptum filij
Quem faciunt, quæso facito, hæc tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine.
De summa nihil decidet: quod hinc accesserit:
Id de lucro putato esse. omnia hæc si voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
D.*Mitto rem, consuetudinem ipsorum.* M.*mane:*
Scio: istuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibus coniectura facile fit,
Duo cùm idem faciunt sæpe, vt possis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd dissimilis res sit, sed quod is, qui facit:
Quæ ego esse in illis video, vt confidam fore, ita,
Vt volumus. video, eos sapere, intelligere, in loco,
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atq; animum: quouis illos tu die
Reducas: at enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulò: ô noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quàm sat est:
Quod illos sat ætas acuet. D.*ne nimium modò*
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iste animus æquus subuortat. M.*tace,*
Non fiet. mitte iam istæc, da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. *scilicet, ita tempus fert.*
Faciundum'st: cæterùm rus cras cum filio
Cum primo lucu. M.*immo de nocte censeo:*
Hodie modo hilarum te face. DE. *& istam psaltriam*
Vnà illuc mecum hinc abstraham. M.*pugnaueris.*
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito, vt illam serues. D.*ego istuc videro:*
Atq; illi fauillæ plena fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc
Meridie ipso, faciam, vt stipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, quàm carbo'st. M.*placet.*
Nunc mihi videre sapere. atq; equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, vt cum illa vnà cubet.
D.*Derides? fortunatus, qui istoc animo sies:*
Ego sentio. M.*ah pergis' ne?* D.*iamiam desino.*
MI. *I ergo intro, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.*

ACTVS QVINTI SCENA IV.
DEMEA.

NVnquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa, quæ te scire credas, nescias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mihi nunc euenit: nam ego vitam duram, quam vixi vsque adhuc,

Propè

Propè iam excurso spatio. mitto id quamobrem re ipsa repperi,
FACILITATE nihil homini esse melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuius facil'st noscere.
Ille suam semper egit vitam in otio, in conuiuiis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omneis benedicunt, amant,
Ego ille agrestis sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax:
Duxi vxorem, quam ibi miseriam vidi? nati filij,
Alia cura: porrò autem, dum studeo illis vt quamplurimum
Facerem, contriui in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate, hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant. illi credunt consilia omnia.
Illum diligunt, apud illum sunt ambo, ego desertus sum:
Illum, vt viuat, optant, meam autem mortem expectant, scilicet:
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos,
Paulo sumtu. miseriam omnem ego capio: hic potitur gaudia.
Age age, nunc experiamur, contra hæc quid ego possiem,
Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò prouocat.
Ego quoque à meis me amari, & magnipendi postulo.
Si id fit dando, atque obsequendo, non posterioreis feram.
Deerit: id mea minimè refert, qui sum natu maximus.

ACT. QVINTI SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

S. *HEus Demea, rogat frater ne abeas longius.*
D. *Quis homo? ô Syre noster, salue, quid fit? quid agitur?*
S. *Rectè.* D. *optumè est, iam nunc hæc tria primùm addidi,*
Præter naturam, ô noster: quid fit? quid agitur?
Seruum haud illiberalem præbes te, & ibi
Lubens bene faxim. S. *gratiam habeo.* D. *atqui, Syre,*
Hoc verum'st. & ipsa re experiere propediem.

ACT. QVINTI SCENA VI.

GETA, DEMEA.

G. *HEra, ego hinc ad vos prouisam, quam mox virginem*
Accersant, sed eccum Demeam. saluos sies.
D. *Oh, qui vocare?* G. *Geta.* D. *Geta, hominem maxumi*
Pretij esse te, hodie indicaui animo meo.
Nam is mihi est profectò seruos spectatus satis,
Cui dominus curæ'st, ita vt tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid vsus venerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. *bonus es, cum hæc existimas.*
D. *Paulatim plebem primulam facio meam.*

ACT. QVINTI SCENA VII.

ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

Æ. *OCcidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias*
Student facere: in apparando consumunt diem.
D. *Quid agitur, Æschine?* Æ. *hem pater mi, tu hic eras?*
D. *Tuus hercle vero & animo & natura pater,*
Qui te amat plusquam hosce oculos: sed cur non domum
Vxorem accersis? Æ. *cupio: verum hoc mihi mora est*
Tibicina, & hymeneum qui cantet D. *ehò,*
Vin' tu hoc seni auscultare? Æ. *quid?* D. *missa hæc face,*
Hymæneum, turbam, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto materiam iube dirui.
Quantùm potest: hæc transfer. vnam fac domum:
Transduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Æ. *placet,*
Pater lepidissume. D. *euge, iam lepidus vocor,*
Fratri ædes fient peruiæ. turbam domum
Adducet, sumtum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? S. *quid ergo?* D. *dirue*
Tu illas, abi, & transduce. G. *dij tibi Demea,*
Bene faciant, cùm te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. *dignos arbitror.*
Quid tu ais? Æ. *sic opinor.* D. *multò rectius est,*
Quàm illam puerperam has nunc duci per viam
Ægrotam. Æ. *nihil enim vidi melius, mi pater.*
D. *Sic soleo, sed eccum Mitio egreditur foras.*

ACTVS QVINTI, SCENA VIII.

MITIO, DEMEA, ÆSCHINVS.

M. *IVbet frater? vbi is est? tune iubes hoc, Demea?*
D. *Ego verò iubeo, & in hac re, & aliis omnibus*
Quàm maxumè vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere: Æ. *ita quæso pater.*
M. *Haud aliter censeo.* D. *immo herclè ita nobis decet.*
Primum huius vxoris est mater. MI. *quid postea?*
D. *Proba, & modesta.* M. *ita aiunt.* D. *natu grandior.*
M. *Scio.* D. *parere iam diu hæc per annos non potest:*
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. M. *quam hic rem agit?*
D. *Hanc te æquom st ducere, & te operam, vt fiat dare,*
M. *Me ducere autem?* D. *te,* M. *me?* D. *te inquam.* M. *ineptis.* D. *si tu sis homo,*

Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, auscultas? D. nihil agis:
Fieri aliter non potest. M. deliras. Æ. sine te exorem, mi pater.
M. Insanis? aufer. C. age, da veniam filio. M. satin' sanus es?
Ego nouus maritus anno demũ quinto & sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?
Æ. Fac: promisi ego illis. M. promisti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid si quid te maius oret? M. quasi non hoc sit maximum.
D. Da veniam. Æ. ne grauare. D. fac, promitte. M. non omittis?
Æ. Non, nisi te exorem. M. vis est hæc quidem. D. age prolixè Mitio.
M. Et si hoc mihi prauom, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. Æ. bene facis
Meritò te amo. D. verum, quid ego dicam? hoc confit, quod volo.
Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foris:
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. si multum siet,
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rectè datur.
Postremò, non meum illud verbum facio, quod tu, Mitio,
Bene, & sapienter, dixti dudum, vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictũ est verè, & re ipsa fieri oportet, Mitio.
M. Quin istuc est? dabitur quidem, quando his volt, Aeschine. Æ. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo sibi hunc gladio iugulo.

ACT. QVINTI, SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MITIO, ÆSCHINVS.

S. FActum est, quod iussi, Demea.
D. Frugi homo es, ego edepol hodie mea quidem sententia
Iudico, Syrum fieri esse æquom liberum. M. istunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, edepol vir bonus es:
Ego istos vobis usque à pueris curaui ambos sedulò,
Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia.
D. Res apparet: & quidẽ porrò hæc obsonare: cum fide
Scortum adducere: apparare de die conuiuium.
Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Postremò hodie in psaltria istac emunda hic adiutor fuit:
Hic curauit: prodesse æquom est: alij meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? Æ. cupio. M. siquidem
Tu vis, Syre, ehò accede huc ad me, liber esto. S. bene facis:
Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, Demea.
D. Gaudeo. Æ. & ego. S. credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium.
Phrygiam ut uxorem meam unà mecum videam liberam.
D. Optumam quidem mulierem. S. & quidem tuo nepoti, huius filio,
Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle verò serio,
Siquidem prima dedit, haud dubium, quin emitti æquom siet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: postremò à me argentum, quanti est, sumito.
S. Di tibi, Demea, omnes sẽper omnia optata afferãt.
M. Syre, processisti hodie pulchrè. D. siquidem porrò, Mitio.
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi citò. M. istoc vilius.
Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle, da modò. Æ. age pater. M. post consulam.
D. Faciet. S. ô vir optume. Æ. ô pater mi festiuissime.
M. Quid istuc? quæ res tam repentè mores mutauit tuos?
Quod proluuium? quæ istæc subita est largitas? D. dicam tibi:
Vt id ostenderem, quòd te isti facilem, & festiuum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo, & bono,
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.
Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita inuisa, Æschine est,
Quia non iusta iniusta prorsus omnia omnino obsequor:
Missa facio, effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed si id voltis potius, quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impensè cupitis, consulitis parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi pater, permittimus:
Plus scis, quid opus facto est. sed de fratre quid fiet? D. sino:
Habeat: in istac finem faciat. Æ. istuc rectè. Plaudite.

PVB. TERENTII HECYRA.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

PHILOTIS meretrix,
SYRA anus,
PARMENO seruus,
LACHES senex,
SOSTRATA mulier,
PHIDIPPVS senex,
PAMPHILVS adolescens,
MYRRHINA mulier, matrona.
SOSIA seruus,
BACCHIS meretrix.
PHILVMENA puella.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. SEX. IVLIO CÆSARE, CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CVRVLIB. NON PLACVIT. ITERVM DATA CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. L. ÆMILI PAVLI LVDIS FVNEBRIB. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA Q. FVLVIO, L. MARTIO ÆDILIB. CVRVLIB. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO: PLACVIT.

I. PROLOGVS.

HECYRA est huic nomen fabulæ: hæc cum data est
Noua, nouum interuenit vitium, & calamitas:
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc planè est pro noua.
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum possit vendere.
Alias cognostis eius: quæso hanc noscite.

II. PROLOGVS.

ORator ad vos venio, ornatu prologi:
Sinite exorator sim; eodem vt iure vti senem
Liceat, quo iure sum vsus adolescentior:
Nouas qui exactas feci vt inueterascerent,
Ne cum poëta scriptura euanesceret.
In his, quas primùm Cæcilij didici nouas,
Partim sum earum exactus: partim vix steti.
Quia sciebam, dubiam fortunam esse scenicam:
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, vt ab eodem alias discerem
Nouas studiosè, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci, vt spectarentur. vbi sunt cognitæ:
Placitæ sunt. Ita poëtam restitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduersarium
Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
Quod si scripturam spreuissem in præsentia,
Et in deterrendo voluissem operam sumere,
Vt in otio esset potius, quàm in negotio,
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc, quid petam mea causa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquã agere licitũ est, ita eam oppressit calamitas:
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
Cum primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit expectatio,
Comitum conuentus, strepitus, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in nouâ cœpi vti consuetudine,
In experiundo vt essem. refero denuò:
Primo actu placeo: cùm interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, vt vostra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixque sit:
Si nunquam auarè statui pretium arti meæ.
Et eum esse quæstum in animum induxi maximũ,
Quam maximè seruire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & date silentium,
Vt libeat scribere aliis, mihique vt discere
Nouas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTVS PRIMI SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

PH. *PErpol quàm paucos reperias meretricibus*
Fideleis euenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi,
Quàm sanctè, vt quiuis facilè posset credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
Hem duxit. S. *ergo propterea te sedulò*
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.
P. *Vtin' eximium neminem habeam?* S. *neminem:*
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te vt blanditiis suis,

Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere?
PH. *Tamen pol eandem iniurium est, esse omnibus:*
S. *Iniurium autem est vlcisci aduersarios?*
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS PRIMI SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PAR. *Senex, si quæret me, modò isse dicito*
Ad portum, percontatũ aduentũ Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, vti
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
Aliàs vt vti possem causa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? vnde hæc aduenit?
Philotis, salue multum. PH. *ô salue, Parmeno.*
S. *Salue me castor, Parmeno.* P. *& tu ædepol, Syra.*
Dic, vbi Philotis te oblectasti tam diu?
PH. *Minimè equidem me oblectaui, quæ cum milite*
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
P. *Edepol te desiderium Athenarum arbitror,*
Philotium, cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contemsisse. PH. *non dici potest,*
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vósque hic videndi antiqua vt consuetudine
Agitarem inter vos liberè conuiuium:
Nam illi haud licebat, nisi præfinitò loqui
Quæ illi placerent. P. *haud opinor commodè*
Finem statuisse orationi militem.
PH. *Sed quid hoc negoti est, modò quæ hæc narrauit mihi*
Hîc intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore: vt hac ille viua posset animum inducere
Vxorem habere. P. *habere autem?* PH. *eho tu an non habet?*
P. *Habet, sed firmæ hæ vereor, vt sint nuptiæ.*
PH. *Ita dii deæq; faxint, si in rem est Bacchidis.*
Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.
P. *Non est opus prolato: hoc percontarier*
Desiste. PH. *nempe ea causa, vt ne id fiat palàm.*
Ita me dii amabunt, haud propterea te rogo,
Vt hoc proferam, sed vt tacita mecum gaudeam,
P. *Nunquam tam dices commodè, vt tergum meum*
Tuam in fidem committam. PH. *ah noli Parmeno,*
Quasi tu non multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, scire. P. *vera hæc prædicat:*
Et illud mihi vitium'st maxumum, si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. *ad ingenium redis.*
Fidem do, loquere. P. *ausculta.* PH. *istic sum.* P. *hanc Bacchidem*
Amabat, vt cum maximè, tum Pamphilus,
Cùm pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum.
Sese senem esse dicere, illum autem esse vnicum.
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negans: sed postquam acrius
Pater instat, fecit, animi vt incertus foret;
Pudoris' an ne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Vsque illud visum'st Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:
Ibi demum. ita ægrè tulit, vt ipsam Bacchidem,
Si adesset, credò eius commiseresceret.
Vbicunque datum erat spatium solitudinis;
Vt conloqui mecum vna posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.
PH. *At te dii deæq; perduint cum istoc odio, Laches.*
P. *Vt ad pauca redeam, vxorem deducit domum:*
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta'st nox, eam nihilo magis.
PH. *Quid ais? cum virgine vnà adolescens cubuerit,*
Plus potus, se illac abstinere vt potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
P. *Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,*
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
PH. *Quid deinde fit?* P. *diebus sanè pauculis*
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narratq;, vt virgo ab se integra etiam tum siet:
Seq; antè, quàm eam vxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à suis,
Neq; honestum mihi, neque vtile ipsi virgini est.
PH. *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.*
P. *Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:*
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum'st: sed illam spero, vbi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
PH. *Quid interea? ibátne ad Bacchidem?* PAR. *cotidie,*
Sed, vt fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multò, & magis procax facta illico est.
P. *Non edepol mirum.* PA. *Atqui ea res multò maxumè*
Disiunxit illum ab illa postquam & ipse sese,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
Hæc, ita vti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atq; iniurias
Viri omneis ferre & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris misericordia
Deuictus, partim victus huiusce iniuriis,
Paulatim elapsus'st Bacchidi, atq; huic transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunce: ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in vrbem commeat.
P. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
PA. *Nunc audies. primùm dies complusculos*
Bene conueniebat sanè inter eas. interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neq; lites vllæ inter eas: postulatio

Nunquam.

Nunquam. P. quid igitur? PA. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu illico,
Videre nolle, deniq; ubi non quit pati,
Simulat, se à matre accersi ad rem diuinam, abijt.
Vbi illic dies est compluręis, accersi iubet.
Dixere causam tunc, nescio quam: iterum iubet:
Nemo remisit. postquam accersunt sæpius,
Ægram esse simulant mulierem, nostra illicò
It visere ad eam: admisit nemo. hoc ubi senex
Rescivit heri ea causa rure huc aduenit,
Patrem continuò conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sane curæ est, quorsum euenturum hoc siet.
Habes omnem rem: pergam, quò cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conuenturum. P. dij vortant bene
Quod agas. PH. vale. PAR. & tu bene vale, Philotium.

ACT. SECVNDI SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

L. Prò deûm atq; hominum fidem, quod hoc genus est, quæ hæc coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintq; omnia?
Neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaq; adeò uno animo omnes socrus oderunt nurus.
Viris esse aduersas æquè studium est, similis pertinacia est.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, si ullus est, magistratum hanc esse, satis certò scio.
S. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser nescio. L. hem
Tu nescis? SO. Non, ita me dij bene ament, mi Laches,
Itaq; unà inter nos agere ætatem liceat. L. dij mala prohibeant.
S. Meq; abs te immeritò esse accusatam, postmodum rescisces. L. scio:
Te immeritò? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis:
Qui illum decreuerunt dignum, suos cui liberos committerent.
Tu sola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.
S. Egóne? L. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas.
An, quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini
Quo quisq; pacto hîc vitam vostrarum exigat?
Multò melius hîc quæ fiunt, quam illic ubi sum assiduè, scio:
Ideo, quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Iampridem equidem audiui, cepisse odium tui Philumenam:
Minimeq; adeò mirum: & ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odisset domum:
Quod si scissem, illa hîc maneret potius, tu hinc isses foras.
At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mihi abs te, Sostrata.
Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei seruiens:
Sumtus nostros, otiúmque, ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquum atq; ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægrè esset mihi?
S. Non meâ opera, neq; pol culpa euenit. L. immo maxumè.
Sola hîc fuisti: in te omnis hæret culpa solâ, Sostrata.
Quæ hîc erant, curares, cum ego vos solui curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa: nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest.
S. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse adsimulauerit,
Vt cum matre unà plus esset? L. quid ais? non signi sat est,
Quòd heri nemo voluit visentem, ad eam te intrò admittere?
S. Enim lassam oppido tum aiebant: eò ad eam non admissa sum:
L. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm ullam aliam rem arbitror.
Et meritò adeò: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem: &, quæ vobis placita est, conditio datur:
Vbi duxere impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

PH. Etsi scio, Philumena, meum ius esse, ut esse cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam,
Vt tibi concedam neq; tuæ libidini aduersabor.
L. Atque eccum Phidippum optumè video, hinc iam scibo, quid sit.

Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprimè obsequentem,
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos:
Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. PH. eia vero.
L. Adij te heri de filia, ut veni, itidem incertum amisisti.
Haud ita decet. si perpetuam vis esse adfinitatem hanc,
Celare te iras: si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te iudice ipso. sin ea est caussa retinendi apud vos,
Quia ægra est, te mihi iniuriam facere arbitror, Phidippe:
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dij ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es.
Vt tu illam saluam magis velis, quàm ego: id adeò gnati caussa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum magnificare.
Neq; adeo me clam est, quàm esse eum grauiter laturum credam,
Hoc si resciuerit. eo domum, studeo hæc prius, quàm ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam vostram, & benignitatem
Noui: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquid nam accusat virum? P. minimè: nam postquam attendi
Magis, & ut cœpi cogere ut rediret, sanctè adiurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse aliis vitij est: ego sum animo leni natus:
Non possum aduorsari meis. L. hem Sostrata. S. heu me miseram.
L. Certúmne est istuc? P. nunc quidem ut videtur: sed nunquid vis?
Nam est quod me transire ad forum iam oportet. L. eo tecum una.

ACT. SECVNDI SCENA III.

SOSTRATA.

EDepol næ nos sumus mulieres iniquè æquè inuisæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me dij ament, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus
Omnis esse iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata, nec qui hoc mihi eueniat, scio:
Nisi pol filium multis modis iam exspecto, ut redeat domum.

ACTVS TERTII, SCENA I.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

P. NEmini ego plura acerba esse credo ex amore homini unquam oblata.
Quam mihi. heu me infelicem! hanccine ego vitam parsi perdere?
Haccine caussa ego eram tantopere cupidus redeundi domum? cui
Quantò fuerat præstabilius, ubiuis gentium agere ætatem,
Quàm huc redire? atq; hæc ita esse, miserum me resciscere?
Nam nos omneis, quibus est alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod est interea tempus, prius quàm id rescitum est, lucro est.
P. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, reperias.
Si non redisses, hæ iræ factæ essent multò ampliores:
Sed nunc aduentum tuum ambas, Pamphile, scio, reueritas.
Rem cognosces: iram expedies: rursum in gratiam restitues.
Leuia sunt, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum.
P. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æquè miser?
Prius, quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re, ut taceam, cuiuis facile scitu, quàm fuerim miser:
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atq; impeditum in ea expediui animum meum:
Vixq; huc contuleram, hem noua res orta est, porro ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re, aut me uxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cum ita esse inuenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser?
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum, nescio quid, necesse est euenisse, Parmeno,
Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
P. Haud quidem hercle paruum est: si vis vero veram rationem exequi,
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, iniurias

Facin ut

Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cùm de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres sunt fermè, vt pueri, leui sententia:
Fortasse vnum aliquod verbum inter eas iram hanc concinerit.
P. *Abi, Parmeno, intrò, ac me venisse nuncia.* PAR. *hem, quid hoc est?* P. *tace.*
PA. *Trepidari sentio, cursari rursum prorsum, agedum ad fores*
Accede propius: hem, sensistin'? P. *noli fabularier.*
Prô Iuppiter, clamorem audio! PA. *tute loqueris, me vetas?*
M. *Tace obsecro mea gnata.* P. *matris vox visa est Philumenæ.*
Nullus sum. PA. *quid dum?* P. *quia perij.* PA. *quamobrem?* P. *nescio, quod magnum malum*
Profectò, Parmeno, me celas. PA. *vxorem Philumenã*
Pauitare nescio quid, dixerunt: id si fortè est, nescio.
P. *Interij: cur mihi id non dixti?* PA. *quia non poteram vnà omnia.*
P. *Quid morbi est?* PAR. *nescio.* P. *quid? nemon' medicum adduxit?* PAR. *nescio:*
P. *Cesso hinc ire intrò, vt hoc quamprimum, quicquid est, certùm sciam?*
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periclum vllum in te est, perijsse me vnà haud dubium est.
PAR. *Nõ vsus facto est mihi nunc, hunc intrò sequi:*
Nam inuisos omneis nos esse illis sentio:
Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.
Si fortè morbus amplior factus siet,
Quod sanè nolim, maximè heri causa mei:
Seruom illicò introisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti atq; ætati illorum, morbus qui auctus sit.
Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.

ACT. TERTII, SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

SO. NEscio *quid iam dudum hic audio tumultuari misera.*
Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus adgrauescat:
Quod te Æsculapi, & te Salus, ne quid sit huius, oro.
Nunc ad eam visam. PAR. *heus Sostrata.* SO. *ehem.* PAR. *iterum istinc excludere.*
S. *Ehem Parmeno tune hic eras? perij, quid faciam misera?*
Non visam vxorem Pamphili, cùm in proximo hic sit ægra?
PAR. *Non visas: nec mittas quidem visendi causa quenquam.*
Nam qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stultè duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
Tum autem filius tuus introijt videre, vt venit, quid agat.
S. *Quid ais? an venit Pamphilus?* PAR. *venit.*
S. *dijs gratiam habeo.*
Hem, istoc verbo animus mihi redijt, & cura ex corde excessit.
PAR. *Iam ea te causa maximè huc nunc introire nolo:*
Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli,
Quæ inter vos interuenit, vnde ortum est initiũ iræ:
Atque eccum video ipsum egredi: quàm tristis est. S. *ô mi gnate.*
PA. *Mea mater, salue.* S. *gaudeo venisse saluum, saluan' Philumena est?* P. *meliuscula est.* S. *vtinam istuc ita dij faxint.*
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? P. *rectè mater.*
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè inuasit?*
P. *Ita factum est.* S. *quid morbi est?* P. *febris.* S. *cotidiana?* P. *ita aiunt.*
I sodes intrò, consequar iam te mea mater. S. *fiat.*
P. *Tu pueris curre, Parmeno, obuiam, atque his onera adiuta.*
PAR. *Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?* P. *cessas?*

ACTVS TERTII SCENA III.

PAMPHILVS.

NEqueo *mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,*
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his ego oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modò intrò me vt corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, vxorem: hei mihi,
Postquam me aspexere ancillæ aduenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant, venit: id quod derepentè aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.
Vna illarum interea propere præcucurrit, nuntians
Me venisse: ego eius videndi cupidus, rectà consequor.
Postquam intrò ij, extemplo eius morbum cognoui, miser.
Nam neque, vt celari posset, tempus spatium vllum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipsæ poterat cõqueri.

Postquam aspexi, ô facinus indignum inquam: & corripui illicò
Me inde, lacrumans: incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera: miseritum est. profectò hoc sic est, vt puto.
OMNIBVS nobis, vt res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum à principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, caussam vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim, ab nescio quo improbo.
Nunc huc confugit, te, atque alios partum vt celaret suum.
Sed cùm orata eius reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæque Fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ si ius, si fas est, vti
Aduorsa eius per te tecta tacitaque apud omnes sient:
Si vnquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, vti sibi des pro illa nunc, rogat:
Cæterum de reducenda id faciat, quod in rē sit tuam.
Parturire eam, neque grauidam esse ex te, solus conscius.
Non aiunt, tecum post duobus concubuisse eam mensibus.
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic iam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est, Pamphile,
Maximè volo, doque operam, vt clam partus eueniat patrem,
Atque adeò omneis. sed si fieri id non potest, quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio, nemini aliter suspectū fore.
Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi.
Et illi miseræ indignè factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, & seruare in eo, certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam: etsi me amor grauiter, consuetudoque eius tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cum in mentem venit
Solitudoque. ô fortuna, vt nunquam perpetuò es bona!
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo,
Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus
In hac re adesse. nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cùm data est.
Vereor si clamorem eius hic crebrò exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquò mihi est
Hinc allegandus, dum parit Philumena.

ACTVS TERTII SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

PA. *Ain' tu tibi hoc incommodum inuenisse iter?*
SO. *Non hercle verbis, Parmeno, dici potest*
Tantùm, quàm re ipsa nauigare incommodum 'st.
PAR. *Itane est?* S. *ô fortunate, nescis quid mali*
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias vt omittam miserias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea semper mortem exspectabam miser:
Ita vsque aduorsa tempestate vsi sumus.
PAR. *Odiosum.* S. *haud clam me est: denique hercle aufugerim*
Potius, quàm redeam, si eò mihi redeundum siet.
P. *Olim quidem te caussæ impellebant leues,*
Quod nunc minitare facere, vt faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam tu hic stas? P. *equidem te exspecto.* PAR. *quid est?*
P. *In arcem transcurso opus est.* PAR. *cui homini?* P. *tibi.*
P. *In arcem? quid eò?* P. *Callidemidem hospitem*
Myconium, qui mecum vna aduectu'st, conueni.
PAR. *Perij: vouisse hunc dicam, si saluos domum*
Rediisset vnquam, vt me ambulando rumperet.
P. *Quid cessas?* PAR. *quid vis nunciem? an conueniam modo?*
P. *Immò, quod constitui me hodie conuenturum eum.*
Non posse, ne me frustra ille exspectet, volo.
PAR. *At non noui hominis faciem.* P. *at faciem vt noueris:*
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius:
Cadauerosa facie. PAR. *dij illum perduint,*
Quid, si non veniet: maneámne vsque ad vesperum?
P. *Maneto: curre.* PAR. *non queo: ita defessus sum.*
P. *Ille abijt. quid agam infelix? prorsus nescio*
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero faciam, tamen vt pietatem colam.
Nam me parenti potius, quam amori, obsequi
Oportet. atat eccum Phidippum, & patrem
Video? horsum pergunt, quid dicam hisce, incertu' sum.

ACT. TERTII SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

L. *Dixtin' dudum, dixisse illam, se exspectare filium?*
PH. *Factum.* L. *venisse aiunt: redeat.* PA. *quam caussam dicam patri.*

Quamobrem non reducam. nescio. L. quem ego hic audiui loqui?
P. Certum obfirmare est viam me, quam decreui persequi.
L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. P. salue, mi pater.
L. Gnate mi, salue. P. bene factum, te aduenisse, Pamphile.
Atq; adeò, quod maxumum est, saluom atq; validum. P. creditur.
L. Aduenis modo? P. admodum. L. cedò, quid reliquit Phania
Consobrinus noster? P. sanè hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum heredem iuuant.
Sibi verò hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.
L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia?
P. Quidquid est id, quod reliquit, profuit. L. immò obfuit:
Nam illum viuom & saluom vellem. P. impunè optare istuc licet.
Ille reuiuiscet iam nunquam: & tamen, vtrum malis, scio.
L. Heri Philumenam ad se accersi hic iussit: dic iussisse te.
P. Noli fodere: iussi. L. sed eam iam remittet. P. scilicet.
P. Omnem rem scio, vt sit gesta: adueniens audiui omnia.
L. At istos inuidos dij perdant, qui hæc lubenter nuntiant.
P. Ego me, scio, cauisse, ne vlla meritò contumelia
Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Verè possim, ni te ex ipsa id magis velim resciscere:
Namq; eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,
Cùm illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neq; mea culpa hoc discidium euenisse, id testor deos.
Sed quando esse indignam sese deputat matri meæ,
Cui concedat, cuiusq; mores toleret sua modestia,
Neq; alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas, matris potius commodum suadet sequi.
P. Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus.
Cum te post putasse omnes res præ parente intelligo.
Verùm vide, ne impulsus ira praue insistas. Pāphile.
P. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim?
Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem: & sæpe meritam, quod vellem, scio:
Amoq; & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum,
Illiq; exopto, vt relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
P. Tibi id in manu est, ne fiat. L. si sanus sies,
Iube illam redire. P. non est consilium pater:
Matris seruibo commodis. L. quò abis mane,
Mane inquam, quò abis? P. quæ hæc est pertinacia?
L. Dixin', Phidippe, hanc rem ægrè laturum esse eũ?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.
P. Non credidi edepol adeò inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc: eat.
L. Ecce autem, tu quoq; proteruè iracundus es.
P. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
L. Decet iam ira hæc: etsi meritò iratus est.
P. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas?
P. Deliberet, renuncietq; hodie mihi,
Velitne, an non: vt alij, si huic non sit, siet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Postremò inter se transigant ipsi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic, mihi quicquam obtemperant:
Quæ dico, paruipendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius hæc fiunt consilio omnia:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est, euomã.

ACTVS QVARTI SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

M. PEri, quid agam? quò me vortam? quid viro meo respondebo
Misera? nam audisse vocem pueri vagientis visus est:
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quod si resciuerit, peperisse eam, id qua causa clàm me habuisse
Dicam, non edepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo, ipsum ad me exire: nulla sum.
P. Vxor vbi me ad filiam ire sensit, se duxit foras:
Atq; eccam video. quid agis Myrrhina? heus tibi dico. M. mihine mi vir?
P. Vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse?
Nam si vtrumuis horum, mulier, vnquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus?
P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. istuc patrem rogare est æquom?
Perij: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum obsecro?
P. Credo: neq; adeò arbitrari patris est aliter. sed demiror.
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum præsertim cum & recte, & tempore suo pepererit.
Adeóne peruicaci esse animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,
Potius, quàm aduorsum animi tui libidinem esses cum illo nupta?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
M. Misera sum. P. vtinam sciam ita esse istuc, sed nunc mihi in mentem venit,
De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus.
Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamuis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mauolo.
P. Multo prius sciui, quam tu, illum habere amicam, Myrrhina:
Verùm id vitium nunquam decreui esse ego adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est. at pol iam aderit, se quoq; etiam cùm oderit.
Sed vt olim te ostendisti, eadem esse nihil cessasti vsque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres: neu, quod ego egissem esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
MY. Adeon' me esse peruicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, si ex vsu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tun' prospicere, aut iudicare nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quid tum postea,
Si modestè ac rarò hoc fecit? nónne ea dissimulare nos
Magis humanum est; quàm dare operam, id scire qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente auellere,
Qui cum tot consuesset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ. M. mitte adolescentem obsecro;
Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni:
Roga, velitne, an non vxorem: si est, vt dicat velle se,
Redde: sin est autem, vt nolit, recte consului meæ.
P. Siquidem ille ipse non vult, & tu sensti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum: aderam, cuius consilio fuerat ea par prospici.
Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc iniussu meo:
Interdicone extulisse extra ædeis puerũ, vsquã velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intrò, atq; edicam seruis, ne quoquam efferri sinant.
MY. Nullam pol credo mulierem me miseriorem viuere:
Nam vt hic laturus hoc sit si ipsam rem, vt siet, resciuerit,
Non edepol clam me est, cùm hoc, quod leuius est, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via sententia eius possit mutari, scio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miseriis relliquum fuerat malum,
Si puerum vt tollam, cogit, cuius nos qui sit nescimus pater:
Nam cùm compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:
Neq; detractum ei tum quicquam est, qui post possit nosci, qui siet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. Non clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, vxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulò:
Verum ita me dij ament, itaq; obtingant ex te, quæ exopto, mihi,
Vt nunquam sciens commerui, meritò vt caperet odium illa mei:
Teq; antè quàm me amare rebar, ei rei firmasti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modò, quo pacto me habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contrà gratiam
Referre: vt apud me præmium esse positum pietatis scias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse, certò decreui, patre,
Ne mea præsentia obstet, neu causa vlla restet reliqua.
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso quid istuc consili est?
Illius stultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neq; sinam, vt qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.
Tum tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies
Mea causa, nolo. S. nihil pol iam isthæc res mihi voluptatis ferunt:

Dum

Dum ætas, tempus tulit, perfuncta satis sum: satias iam tenet
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui mea
Longinquitas ætatis obstet, mortémve exspectet meam.
Hic video me esse inuisam immeritò: tempus est concedere:
Sic optumè, ut ego opinor, omneis causas præcidam omnibus:
Et me hac suspicione exsoluam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
PA. Quàm fortunatus cæteris sum rebus, absq; vna hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S. obsecro mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, vt quæque est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, vt tu vis, itaq; vt esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. PA. væ misero mihi.
SO. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te, gnate mi.

ACT. QVARTI SCENA III.
LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

LA. QVem cum isthic sermonem habueris, procul hinc stans accepi, vxor:
Isthuc est sapere, qui vbicunque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciundum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris.
SO. Fors fuat pol. L A. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero ecastor. L. i ergo intrò, & compone, quæ simul tecum
Ferantur: dixi. SO. ita vt iubes, faciam. PA. Pater.
L. Quid vis, Pamphile? PA. hinc abire matrem? minimè. L. quid ita istuc vis?
PA. Quia de vxore incertus sum etiam, quid sim facturus. L. quid est?
Quid vis facere, nisi reducere? PA. equidem cupio, & vix contineo:
Sed non minuam meum consilium: ex vsu quod est, id persequar.
Credo ea gratia concordes magis si non reducam, fore.
LA. Nescias: verum tua refert nihil, vtrum illæ fecerint,
Quando hæc aberit. odiosa hæc est ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est: postremò nos iam fabulæ
Sumus, Pamphile, senex atque anus,
Sed video Philippum per tempus egredi: accedamus.

ACTVS QVARTI SCENA IV.
PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

PH. TIbi quoque edepol sum iratus, Philumena,
Grauiter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
Et si tibi causa est de hac re: mater te impulit:
Huic verò nulla est. L. opportunè te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. PH. quid est?
PAM. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ rus concessuram hinc Sostratam:
Ne reuereatur, minus iam quò redeat domum. PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia:
Mutatio fit, ea nos perturbat, Laches.
P. Dum ne reducam, turbent porro, quàm velint.
PH. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:
Sin est, vt aliter tua siet sententia,
Accipias puerum. P. sensit peperisse: occidi.
L. Puerum? quem puerum? PH. natus est nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neq; fuisse prægnantem vnquam ante hunc sciui diem.
L. Bene, ita me dij ament, nuncias: & gaudeo,
Natum illum, & tibi illam saluam: sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nósne hoc celatos tandiu? nequeo satis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi, Laches.
PA. Etsi iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cùm eam iam consequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hic iam consultatio est?
PA. Perij. L. hunc videre sæpe optabamus diem,
Cùm ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam dijs. PA. nullus sum.
L. Reduc vxorem, ac noli aduorsari mihi.
PA. Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio,
Non me clam haberet, quæ celasse intellego.
Nunc cum eius alienum à me esse animum sentiam,
Nec conuenturum inter nos posthac arbitrer;
Quamobrem reducam? L. mater quod suasit sua.
Adolescens mulier fecit: mirandúmne id est?
Censen' te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Vosmet videte iam, Lache, & tu Pamphile,
Remissan opus sit vobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non est mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule, rogas.
Quicquid futurum est, huic reddas suum scilicet,
Vt alamus nostrum. PA. quem ipse neglexit pater,

Ego alam? L.*quid dixti?eho an non alemus, Pamphile?*
Prodemus quæso potius?quæ hæc amentia est?
Enimuero prorsus iam tacere non queo.
Nam cogis ea,quæ nolo,vt præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id,quod solicitere ad hunc modum?
Primùm,hanc vbi dixti causam,te propter tuam
Matrem non posse habere hanc vxorem domi,
Pollicita est ea,se concessurum ex ædibus
Nunc, postquam ademtam hanc quoq; tibi causam vides,
Puer quia clam te est natus,nactus alteram es.
Erras,tui animi si me esse ignarum putas:
Aliquando tandem huc animum vt abducas tuum.
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumtus quos fecisti in eam, quàm animo æquo tulit?
Egi,atq; oraui tecum,vxorem vt duceres:
Tempus dixi esse.impulsu duxisti meo.
Quæ tum,obsecutus mihi fecisti,vt decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obsecutus,facis huic adeò iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video esse. PAM.*méne?* LAC.*te ipsum,& facis iniuriam,*
Cùm fingis falsas causas ad discordiam,
Vt cum illa viuas, testem hanc cum abs te amoueris:
Sensitq; adeo vxor:nam ei causa alia quæ fuit
Quamobrem abs te abiret? PH. *planè hic diuinat: nam id est.*
PA.*Dabo iusiurandum,nihil esse istorum,tibi.* L.*ah,*
Reduc vxorem:aut,quamobrem non opus sit,cedo.
PA. *Non est nunc tempus.* LA. *puerum accipias: nam is quidem*
In culpa non est.post de matre videro.
P.*Omnibus modis miser sum:nec,quid agam,scio:*
Tot nunc me rebus miserum concludit pater:
Abibo hinc,præsens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniussu non tollent meo:
Præsertim in ea re cùm sit mihi adiutrix socrus.
L.*Fugis?hem,nec quicquam certi respondes mihi?*
Num tibi videtur esse apud sese?sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedò, ego alam. PH. *maxumè.*
Non mirum fecit vxor mea,si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt,non facile hæc ferunt,
Propterea hæc ira est:nam ipsa narrauit mihi:
Id ego hoc præsente tibi nolebam dicere:
Neq; illi credebam primo:nunc vero palàm est.
Nam omninò abhorrere animum huic video à nuptiis.
LA.*Quid ergo agam,Phidippe?quid das consilij?*
PH. *Quid agas? meretricem hanc primùm adeundam censeo:*
Oremus:accusemus grauius:denique
Minitemur,si cum illo habueris rem postea.
LA.*Faciam,vt mones.eho puer,curre ad Bacchidem hanc*
Vicinam nostram:huc euoca verbis meis,
Et te oro porrò,in hac re adiutor sis mihi. PH.*ah*
Iamdudum dixi,itidemq; nunc dico,Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo est,vt possit,quod spero fore:
Sed visne adesse me vnà,dum istam conuenis?
LAC. *Immò verò abi, aliquam puero nutricem para.*

ACT. QVINTI SCENA I.
BACCHIS, LACHES.

BA. *NOn hoc de nihilo est, quòd Laches nunc me conuentam esse expetit.*
Nec pol me multùm fallit, quin, quod suspicor, sit, quod velit.
L.*Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem,quam possiem:*
Aut ne quid faciam plus,quod me post minus fecisse satius sit.
Aggrediar.Bacchis,salue.
B.*Salue,Laches.* L. *credo edepol, te nonnihil mirari, Bacchis:*
Quid sit, quapropter te huc foras puerum euocare iussi.
B. *Ego pol quoq; etiam timida sum, cum venit mihi in mentem,quæ sim,*
Ne nomen mihi quæstus obstet: nam mores facile tutor.
L.*Si vera dicis,nihil tibi est à me pericli,mulier.*
Nam iam ætate ea sum, vt non siet peccato mihi ignosci æquom:
Quo magis omneis res cautius, ne temerè faciam, accuro.
Nam si id nunc facis, facturáve es, bonas quod par est facere:
Inscitum offerre iniuriam tibi: immerenti iniquom est.
BA. *Est magna ecastor gratia, de istac re quam tibi habeam.*
Nam qui post factam iniuriam se expurget, parum mihi prosit.
Sed quid istuc est? LA.*meum receptas filium ad te Pamphilum.* B.*ah.*
L.*Sine dicam: vxorem prius quàm hanc duxit, vestrum amorem pertuli:*
Mane. nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc vxorem habet:
Quære alium tibi firmiorem amicum, dum tempus consulendi est.
Nam neq; ille hoc animo erit ætatem, neq; pol eadem ista ætate tu.
B.*Quis id ait?* L.*socrus.* B.*méne?* LA.*teipsam & filiam abduxit suam:*
Puerumq; ob eam rem clàm voluit, natus qui est, extinguere.
B.*Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,*
Sanctius,quã iusiurandũ, id pollicerer tibi,Laches:

Me

Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es sed scin', quid volo potius sodes facias? B. quid vis? cedò.
L. Eas ad mulieres huc intrò, atque istuc iusiurandum idem
Pollicitare illis: exple animum his, téque hoc crimine expedi.
B. Faciam: quod pol si esset alia ex hoc quæstu haud faceret, scio,
Vt de tali caussa nuptæ mulieri se ostenderet.
Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum:
Nec leuiorem vobis, quibus est minimè æquom, viderier
Immeritò: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
L. Faciem, beneuolúmque lingua tua iam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc, cùm ego te esse præter nostram opinionem comperi:
Fac eadem ut sis porrò: nostrâ utère amicitia, ut voles.
Aliter si facis: sed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.
Verùm te hoc moneo unum, qualis sim amicus aut quid possiem,
Potius quàm inimicus, periclum facias. B. faciam sedulò.

ACT. QVINTI, SCENA II.
PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

P. Nihil apud me tibi defieri patiar: quin quod opus sit.
Benignè præbeatur.
Sed cùm tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito,
L. Noster socer, video, venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat persanctè. P. hæccine ea est? L. hæc est.
P. Nec pol istæ metuunt deos: neque has respicere opinor.
B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.
Hæc res hîc agitur: Pamphilo me facere, redeat uxor,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falsò
Nobis, in re ipsa inuenimus: porro hanc nunc experiamur. nam si
Compererit crimini tua se falso uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus, gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leue est: citò ab eo hæc ira abscedet.
Profectò in hac re nihil mali est, quod sit discidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adest: quod satis sit, faciet. B. faciam.
P. Quid istæc mihi narras? an quia non tute ipse audisti dudum,
De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo explete animum.
C. Quæso ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut serues.
B. Ob eam rem vin' ergo introeam? L. i, atque exple animum his, ut credant.
B. Eo: etsi scio pol, his fore meum conspectum inuisum hodie:
Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.
L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adueneris, resciscent.
P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore, & te simul suspicione exsolues.
B. Perij, pudet Philumenæ: sequimini me intro huc ambæ.
L. Quid est, quod mihi malim, quàm quod huic intelligo euenire,
Vt gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi unà prosit?
Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit,
Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse,
Referétque gratiam ei, unáque nos sibi opera amicos iunget.

ACTVS QVINTI SCENA III.
PARMENO, BACCHIS.

P. Edepol næ meam herus esse operam deputat parui preti,
Qui ob rem nullam misit: frustrà ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem:
Itaque ineptus hodie dum illi sedeo, ut quisque venerat,
Accedebam: adolescens, dic dum quæso, es tu Myconius?
Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem Pamphilum
Hîc habes? omnes negabant: neque enim quenquam esse arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. sed quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hîc est rei?
B. Parmeno, opportunè te offers, properè curre ad Pamphilum.
P. Quid eò? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. immò ad Philumenam.
P. Quid rei est? B. TVA QVOD nihil refert, percontari desinas.

P. Nil aliud dicam? B. etiam, cognosse anulum illum Myrrhinam,
Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus olim mihi dederas. P. scio.
Tantúmne est? B. tantum: aderit continuò, hæc ubi ex te audiuerit.
Sed cessas? P. minimè equidem: nam hodie mihi potestas haud data est:
Ita cursando, atque ambulando totum hunc contriui diem.
P. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui penè harum ipsiusque opera periit:
Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum reddo:
Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis.
Nam memini ab hinc menses decem ferè ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum
Cum hoc anulo: extimui illicò: mi Pamphile, inquam amabo,
Quid exanimatus es obsecro? aut vnde anulum istum nactus?
Dic mihi. ille alias res agere se simulare. postquam id video,
Nescio quid suspicarier magis cœpi, instare vt dicat,
Homo se fatetur vi, in via virginem, nescio quam, compressisse.
Dicitque sese illi anulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modò me habentem:
Rogat, vnde sit: narro omnia. hæc inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Vt quisquam amator nuptiis lætetur. verùm ecastor
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum est, vsus sum benigno & lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptiis euenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eueniret.
MVLTA EX QVO fuerint commoda, eius incommoda æquom est ferre.

ACT. QVINTI SCENA IV.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. Vide, mi Parmeno, etiam sodes, vt mihi hæc certa & clara attuleris:
Ne me in breue hoc coniicias tempus, gaudio hoc falso frui.
P. Visum est. PA. certon'? P. certè. PA. deus sum, si hoc ita est. P. verum reperies.
PA. Manedum sodes: timeo, ne aliud credam, atque aliud nunties.
P. Maneo. PA. sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinam,
Bacchidem anulum suum habere. P. factum. PA. eum quem olim ei dedi.
Eáque hoc te mihi nunciare iussit. itáne est factum? P. ita inquam.
PA. Quis me est fortunatior? venustatisque adeò plenior?
Egóne te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? nescio.
P. At ego scio. PA. quid? P. nihil enim.
Nam neque in nuncio, neque in meipso, tibi quid sit boni, scio.
PA. Egóne qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere à me abire? ah nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:
Me expectat credo: adibo. B. salue Pamphile.
PA. O Bacchis ô mea Bacchis, seruatrix mea.
B. Bene factum, & volup est. PA. factis vt credam, facis:
Antiquámque adeo tuam venustatem obtines,
Vt voluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocunque adueneris,
Semper siet. B. at tu ecastor morem antiquom, atque ingenium obtines,
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quisquam blandior.
PA. Ha, ha, he, tun' mihi istuc? B. rectè amasti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram:
Perliberalis visa est. P. dic verum. B. ita me dii ament, Pamphile.
PA. Dic mihi harum rerum nunquid dixti iam patri? B. nihil. PA. neque opus est:
Adeò mutito: placet non fieri hoc itidem, vt in Comœdiis.
Omnia vbi omnes resciscunt: hic quos par fuerat, resciscere.
Sciunt, quos non autem scire æquom est, neque resciscunt, neque scient.
B. Immò etiam qui hoc occultari facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando meo
Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. PA. optume est:
Speróque hanc rem esse euenturam nobis ex sententia.
P. Here. licétne scire ex te, hodie quid sit, quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis? PA. non licet. P. tamen suspicor.

Egóne

Egóne hunc ab Orco mortuum? quo pacto? PA. Am. ne scis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna me extraxeris.
PAR. Immò verò scio, nec hoc imprudens feci. PA. ego istuc satis scio,
PAR. An temerè quisquam Parmenonem prætereat, quod facto vsus sit?
PA. Sequere me intrò, Parmeno. PAR. sequor: equidem plus hodie boni
Feci imprudẽs, quam sciens ante hunc diem vnquã.

PLAVDITE.

PVB. TERENTII
PHORMIO.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phormio parasitus.
Demipho senex.
Antipho adolescens.
Geta seruus.
Dorio leno.
Chremes senex.
Phædria adolescens.
Davvs seruus.
Sophrona nutrix.
Navsistrata matrona.
Hegio.
Cratinvs, aduocati.
Crito.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA ÆDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRÆCA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA QVART. CN. FANNIO, M. VALERIO COSS.

PROLOGVS.

OSTQVAM poëta vetus poëtam non potest
Retrahere ab studio, & transdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne scribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura leui,
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum,
Ceruam videre, fugere, sectari canes,
Et eam plorare, orare, vt subueniat sibi.
Quòd si intelligeret, cùm steris olim noua,
Actoris opera magis stetisse, quàm sua:
Minus multò audacter, quàm nunc lædit, læderet:
Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet:
Vetus si poëta non lacessisset prior,
Nullum inuenire prologum potuisset nouus:
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere:
Hic respondere voluit: non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene,
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cùm ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attẽdite: apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci; Latini Phormionem nominant:
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè,
Voluntas vostra si ad poëtam accesserit.
Date operam, adesse æquo animo, per silentium:
Ne simili vtamur fortuna atq; vsi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasq; vostra adiutans, atq; æquanimitas.

ACTVS PRIMI SCENA I.
DAVVS.

AMicus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.
Quàm iniquè comparatum est, hi qui minus habent,
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Quod ille vnciatim, vix de demenso suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa vniuersum abripiet, haud existumans

Quanto labore partum. porrò autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

ACTVS PRIMI SCENA II.

GETA, DAVVS.

GE. SI quis me quaeret rufus. D. praestò est, desine. GE. oh,
At ego obuiam conabar tibi, Daue. D. accipe, hem:
Lectum est: conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse, habeo gratiam.
D. Praesertim ut nunc sunt mores, adeò res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. egóne? nescis quo in metu, &
Quanto in periclo simus. D. quid istuc est? G. scies,
Modò ut tacere possis. D. abi sis insciens:
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis nostri, Daue, fratrem maiorem Chremem
Nostin'? DA. quid ni? GE. quid? eius gnatum Phaedriam?
D. Tanquam te. G. euênit, senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum ut esset: nostro in Ciliciam,
Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas
Pellexit modò non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas:
Sic est ingenium. D. oh, regem me esse oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum senes, me filijs
Relinquunt quasi magistrum. D. ô Geta, prouinciam
Cepisti duram. G. mihi usu venit, hoc scio:
Memini relinqui me, deo irato meo.
Coepi aduorsari primò: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
DA. Venêre in mentem istaec mihi: nanque inscitia est,
Aduorsum stimulum calces. G. coepi his omnia
Facere, obsequi quae vellent. D. scisti uti foro.
G. Noster mali nihil quicquam primò: hic Phaedria
Continuò quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare coepit perditè.
Ea seruiebat lenoni impurissimo:
Neq;, quod daretur quicquam, id curarant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phaedriae.
In quo haec discebat ludo, exaduorsum ei loco
Tonstrina erat quaedam: hic solebamus ferè
Plerunque eam operiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illi, interuenit
Adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid sit: nunquam aequè (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus visum est, & miserum, & graue,
Modò quandam vidi virginem hic viciniae
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat ex aduorso: neq; illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adiutaret funus: miseritum est.
Virgo ipsa facie egregia quid verbis opu'st?
Commôrat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltisne eamus visere? alius, censeo,
Eamus: duc nos sodes: imus, venimus,
Videmus: virgo pulcra: & quò magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulcritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumae, vestitus turpis, ut, ni vis boni
In ipsa inesset forma, haec formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, scita: noster verò. D. iam scio:
Amare coepit. G. scin' quam? quò euadat, vide:
Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
Ut sibi eius faciat copiam. illa enim se negat:
Neque eum aequom ait facere: illam ciuem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam. si uxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. Non, si redisset pater, ei veniam daret?
G. Illéne indotatam virginem, atq; ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. DAV. quid fit denique?
GE. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui (illum dij omnes perduint)
DA. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit:
Lex est, ut orbae, qui sunt genere proxumi,
His nubant, & illos ducere eadem haec lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quae mater, qui cognata tibi sit, omnia haec
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratae lites: quid mea?
Illa quidem nostra erit. DA. iocularem audaciam.
GE. Persuasit homini: factum est: ventum est: vincimur:
Duxit. DA. quid narras? GE. hoc, quod audis. DA. ô Geta,
Quid te futurum est? GE. nescio hercle: unum hoc scio:
QVOD FORS feret, feremus aequo animo. DA. places:
Hem istuc viri est officium. GE. in me omnis spes mihi est.
D. Laudo. G. ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc omitte quaeso hunc: caeterùm
Posthac si quicquam, nihil precor, tantummodo
Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.
D. Quid ille paedagogus, qui citharistriam?
Quid rei gerit? G. sic tenuiter. D. non multum habet

Quod

Quod des fortasse. G. immò nihil, nisi spem meram.
D. Pater eius rediјt, an non? G. nondum. D. quid? senem
Quoad expectatis vostrum? G. non certum scio.
Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo,
Et ad portitores esse delatam: hanc petam.
D. Nunquid, Geta, aliud me vis? G. vt bene sit tibi.
Puer heus, nemón' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

A. ADeon' rem rediisse, vt, quid mihi consultum optume velit esse,
Phædria patrem vt extimescam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
P. Quid istuc est? A. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quod vtinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.
Non potitus essem: fuisset tum illos mihi ægrè aliquot dies:
At non cotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum exspecto, quàm mox veniat: qui adimat hanc consuetudinem.
P. Aliis, quia defit, quod amant, ægrè est: tibi, quia superest, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandáque est:
Ita me di bene ament, vt mihi liceat tamdiu, quod amo frui:
Iam depacisci mortem cupio: tu coniicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia:
Vt ne addam, quòd sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ita vt voluisti, vxorem, sine mala fama: palam
Beatus, ni vnum hoc desit, animus qui modestè istæc ferat.
Et, si tibi res cum eo sit, quocum mihi est, tum sentias.
ITA PLERIQVE ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.
A. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro est potestas etiã consulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Vt neque mihi eius sit amittendi, retinendi copia,
Sed quid hoc est? videóne ego Getam currentem huc aduenire?
Is est ipsus: hei timeo miser, quam hic nunc mihi nunciet rem.

ACT. PRIMI SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

G. NVllus es, Geta, nisi aliquod iam tibi consilium celere repereris:
Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala:
Quæ neque vti deuitem scio, neque quo modo me inde extraham:
(Nam non potest celari nostra diutius iam audacia)
Quæ si non astu prouidentur, me aut herum pessundabunt.
A. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem est, herus adest. A. quid istuc est mali?
G. Quod cùm audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar ne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lauem.
Eheu me miserum: cùm mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo esset,
Rectè ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam:
Aliquid conuasassem, atque hinc me coniicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam, aut furtum parat?
Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam via?
P. Te nominat. A. nescio, quod magnum hoc nuncio expecto malum.
P. Ah, sanùs ne es? G. domum ire pergam: ibi plurimùm est. P. reuocemus
Hominem. A. sta illice. G. hem,
Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est, quem volui obuiam.
A. Cedò, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.
G. Faciã. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meúmne? G. intellexti. A. occidi. G. hem.
A. Quid agam? P. Quid ais? G. huius patrem vidisse me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inueniam miser?
Quod si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te vt distrahar,
Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo istæc cùm ita sint, Antipho,
Tanto magis te aduigilare æquom est: FORTEIS fortuna adiuuat.
A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cùm maxime, vt sis, Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. P. hoc verum est. A. non possum immutarier.
G. Quid faceres, si aliud quid grauius tibi nunc faciendum foret?
A. Cùm hoc non possum: illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria, ilicet:

Quid conterimus operam frustra? quin abeo. P. & quidem ego. A. obsecro,
Quid si adsimulabo? satin' est? G. garris. A. voltum contemplamini: hem,
Satisne sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodum. A. quid sic? G. sat est:
Hem istuc serua, & verbum verbo, par pari vt respondeas.
Ne te iratus suis sæuidicis dictis protelet. A. scio.
G. Vi coactum te esse, inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in vltima platea? A. ipsus est.
Non possum adesse. G. ah quid agis, quò abis Antipho? mane.
Mane inquam. A. egomet me noui, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit:
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
P. Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
G. Meministin' olim vti fuerit vostra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
P. Memini. G. hem nunc ipsa est opus, aut si quid potest,
Meliore & callidiore. P. fiet sedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. P. age.

ACT. SECVNDI, SCENA I.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

D. ITane tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo?
Nec meum imperium: age, mitto imperium: non simultatem meam
Reuereri saltem non puduit? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. G. atqui reperi iam: aliud cura. D. anne hoc dicent mihi?
Inuitus feci: lex coegit. audio, & fateor. G. places.
D. Verum scientem, tacitum, causam tradere aduersariis,
Etiamne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: sine.
D. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi obtigit:
Ita sum irritatus: animum vt nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem OMNES CVM secundæ res sunt maxume
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsum ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia: peregre rediens semper cogitet,
Aut filii peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc: fieri posse: vt ne quid animo sit nouum:
Quicquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
G. O Phædria, incredibile est, quantò herum anteeo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit:
Molendum vsque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quicquam accidet animo nouum.
Quicquid præter spem eueniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, & blandè in principio alloqui?
D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam.
P. Mi patrue, salue. D. salue: sed vbi est Antipho?
P. Saluom aduenire. D. credo. hoc responde mihi.
P. Valet. hic est. sed satin' omnia ex sententia?
D. Vellem quidem. PH. quid istuc? D. rogitas, Phædria?
Bonas me absente hic confecistis nuptias.
P. Eho, an id succenses nunc illi? G. ô artificem probum!
D. Egóne illi non succenseam? ipsum gestio
Dari mihi in conspectum, nunc sua culpa vt sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrumum.
P. Atqui nihil fecit, patrue, quod succenseas.
D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita est.
D. Hic in noxia est, ille ad defendendam causam adest.
Cum ille est, hic præstò est: tradunt operas mutuas.
G. Probe eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.
P. Si est, patrue, culpam vt Antipho in se admiserit;
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non causam dico, quin, quod meritus est, ferat.
Sed si quis fortè malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ.
Ac vicit: nostrane ea culpa est, an iudicum,
Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
D. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, vbi tute verbum non respondeas,
Ita vt ille fecit? P. functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
G. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem.
Here salue: saluom te aduenisse gaudeo. D. oh,
Bone custos salue: columen verò familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G. Iamdudum te omnes nos accusare audio
Immeritò, & me omnium horunc' immeritissimo:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Seruom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. D. mitto omnia:

Adde istuc: imprudens timuit adolescens. sino.
Tu seruos: verùm si cognata est maximè,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex iubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
GE. Non ratio, verum argentum deerat. DE. sumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil est dictu facilius.
D. Postremò, si nullo alio pacto, vel fœnore.
G. Hui, dixti pulchrè, si quidem quisquam crederet
Te viuo. D. non, non sic futurum est: non potest.
Egóne illam cum illo vt patiar nuptam vnũ diem?
Nihil suaue meritum est: hominem commonstrarier.
Mihi istum volo, aut vbi habitet, demonstrarier.
GE. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc est? P. foris.
DE. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc. PHÆ.
Rectà via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.
D. At ego deos penateis hinc salutatum domum
Reuortar. inde ibo ad forum, atq; aliquos mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adsient,
Vt ne imparatus sim, cum adueniat Phormio.

ACT. SECVNDI SCENA II.
PHORMIO, GETA.

PH. Itáne patris ais conspectum veritum hinc abijsse? G. admodum.
PH. Phanium relictam solam? G. sic. PH. & iratum senem?
G. Oppidò. PH. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accingere.
G. Obsecro te. P. si rogitabit? G. in te spes est. P. eccere,
Quid, si reddet? G. tu impulisti. PH. sic opinor. G. subueni.
P. Cedo senem: iam instructa sunt mihi corde consilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? nisi vt maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem senis?
G. O vir fortis atque amicus! verùm hoc sæpe, Phormio,
Vereor, ne istæc fortitudo in neruum erumpat denique. P. ah.
Non ita est: factum est periclum. iam pedum visa est via.
Quot me censes homines iam deuerberasse vsque ad necem
Hospites, tum ciues, quò magis noui, tantò sæpius?
Cedo dum, en vnquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam?
G. Quid istuc? PH. quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,
Qui malè faciũt nobis. illis, qui nihil faciũt, tẽditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Alijs aliunde est periclum, vnde aliquid abradi potest:
Mihi sciunt nihil esse. dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt, mea sententia,
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
G. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immò enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Téne asymbolum venire: unctum, atque lautum è balneis,
Occisum ab animo: cùm ille & cura, & sumtu absumitur,
Dum tibi fit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
G. Quid istuc verbi est? P. vbi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæc, cum rationem ineas, quam sint suauia, & quàm cara sint,
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem deum?
G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, post illa iam, vt lubet, ludas licet.

ACT. SECVNDI SCENA III.
DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

DE. En, vnquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam, quàm hæc est mihi?
Adeste quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age:
Iam ego hunc agitabo. pro deûm immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
P. Neque eius patrem se scire qui fuerit? G. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
PH. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.
PH. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens:
Negligitur ipsa. vide, auaritia quid facit.
G. Si herum insimulabis auaritiæ, malè audies.
D. O audaciam! etiámne vltro accusatum aduenit?
P. Nam iam adolescenti mihi est quod succenseam,
Si illum minus norat. quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat, sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum? quem ego viderim in vita, optumum.
G. Videas te atque illum, vt narras. P. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum existimassem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam.

Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero absenti male loqui, impurissime?
P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem carcer?
DE. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta,
P. Responde. G. quis homo est? ehem. D. tace. G. absenti tibi,
Te indignas, seque dignas contumelias
Nunquam cessauit dicere hodie. D. ohe desine.
Adolescens, primùm abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis est, mihi vt respondeas:
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi:
Et qui cognatum me sibi esse diceret.
P. Proinde expiscare, quasi non nosses. DE. nossem? PH. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
P. Eho: tu sobrinum tuum non noras? D. enicas.
Dic nomen. PH. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
PH. Perij hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta,
Si meministi id, quod olim dictum est, subijce. hem,
Non dico: quasi non noris, tentatum aduenis.
D. Egón' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo, quid mea?
Stilpho est. D. quem dixti? PH. Stilphonem inquam noueras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quisquam isthoc nomine. PH. itáne? non te horum pudet?
At si talentûm rem reliquisset decem.
D. Dij tibi male faciant. PH. primus esses, memoriter
Progeniem vostram vsque ab auo atque atauo proferens.
D. Ita vt dicis, ego tùm si aduenissem, qui mihi
Cognata ea esset, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui est cognatus? G. heus noster, recte: heus tu, caue.
P. Dilucidè expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici, vt dignum'st, non potest.
P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem causa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.
D. Et si mihi facta iniuria est, verumtamen
Potius quàm lites secter, aut quàm te audiam:
Itidem vt cognata si sit, id quod lex iubet
Dotem dare. abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha ha he homo suauis. D. quid est? num iniquom postulo?
An ne hoc quidem adipiscar ego, quod ius publicum est?
P. Itáne tandem quaeso, itidem vt meretricem vbi abusus sis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere? an,
Vt ne quid turpe ciuis in se admitteret,
Propter egestatem proxumo iussa est dari,
Vt cum vno aetatem degeret, quod tu vetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quamobrem? P. ohe.
Actum, aiunt, ne agas. D. non agam? immò haud desinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modò.
P. Postremò tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Praeterierat iam ad ducendum aetas. D. omnia haec
Illum putato, quae ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipsum prohibebo domo.
G. Iratus est. P. tute idem melius feceris.
D. Itáne es paratus facere me aduorsum omnia,
Infelix? P. metuit hic nos, tametsi sedulò
Dissimulat. G. bene habent tibi principia. PH. quin, quod est
Ferundum, fers: tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos simus. D. Egóne tuam expetam
Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quae tuam
Senectutem oblectet: respice aetatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. DE. hoc age:
Satis iam verborum'st: nisi tu properes mulierem
Abducere, ego illam eijciam: dixi, Phormio.
PH. Si tu illam attigeris secus, quàm dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

ACT. SECVNDI SCENA IV.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

DE. Quanta me cura, & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impediuit nuptijs?
Neque mihi in conspectum prodit, vt saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiae:
Abi tu, vise, redieritne iam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis, quo in loco res haec siet:
Quid ago? dic Hegio. H. ego? Cratinum censeo:
Si tibi videtur. D. dic, Cratine. C. méne vis?
D. Te. C. ego quae in rem tuam sint, ea velim facias:
Sic hoc videtur, quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum, aequom est, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc, Hegio.
H. Ego sedulò hunc dixisse credo: verùm ita est?
QVOT HOMINES, tot sententiae, suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe inceptu est. D. dic, Crito.
CR. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est. H. numquid nos vis? D. fecisti probè:
Incertior sum multò, quàm dudum. G. negant
Redisse. D. frater est exspectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exsequar,
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
GE. At ego Antiphonem quaeram, vt, quae acta hîc sunt, sciat.

Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere,

ACTVS TERTII SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

A. Enimuero, Antipho, multis modis cum istoc animo es vituperandus:
Itáne te hinc abesse, & vitam tuam tutandam aliis dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis, quàm tete animaduersuros?
Nam vtut erant alia, illi certè, quæ nunc tibi domi est, consuleres,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cuius nunc miseræ spes, opesq; sunt in te vno omnes sitæ.
G. Equidem, here, nos iamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.
A. Te ipsum quærebam. G. sed ea causa nihilo magis defecimus,
A. Loquere obsecro. quónam in loco sunt res & fortunæ meæ?
Nunquid patri subolet? G. nihil etiam. A. ecquid spei porrò est? G. nescio. A. ah.
G. Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.
G. Tum Phormio itidem in hac re, vt aliis, strenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodum iratum patrem.
A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porrò. A. mi Geta, omneis vos amo.
G. Sic habent principia sese, vt dico: adhuc tranquilla res est.
Mansurúsq; patruum pater est, dum huc adueniat. A. quid eum? G. vt aiebat,
De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.
A. Quantus metus est mihi, venire huc saluom nunc patruum, Geta?
Nam per eius vnam, vt audio, aut viuam, aut moriar sententiam.
G. Phædria tibi adest. A. vbinam est? G. eccum ab sua palæstra exit foras.

ACT. TERTII SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

P. Dorio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi, quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.
P. At nunc dicam quod lubenter audias. D. loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quò nunc abis?
D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres noui.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. ariolare. P. sin fidem do. D. fabulæ.
P. Fœneratum istuc beneficium tibi pulcrè dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnium.
P. Experire, non est longum. D. cantilenam eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D garris modò.
P. Adeóne ingenio esse duro te, atq; inexorabili
Vt neque misericordia, neque precibus molliri queas?
D. Adeóne te esse incogitantem atq; impudentem, Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratiis?
A. Miseritum est. P. hei veris vincor. G. quam vterq; est similis sui!
P. Neq;, Antipho alia cùm occupatus esset sollicitudine,
Tum hoc esse mihi obiectum malum? A. ah, quid istuc autem est, Phædria?
P. O fortunatissime Antipho! A. egóne? P. cui, quod amas, domi est:
Nec cum huiusmodi vnquam vsus venit, vt conflictares malo.
A. Mihin' domi est? immò, quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neq; quò amittam à me inuenio, neq; vti retineam scio.
D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. eia, ne parum leno sies.
Num quid hic confecit? P. Hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain', vendidit?
P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam, ære emtam suo.
P. Nequeo exorare, vt maneat, cum illo vt mutet fidem
Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero.
Si non tum dedero, vnam præterea horam ne oppertus sies.
D. Obtundis. A. haud longum est id, quod orat, Dorio: exoret sine.
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.
D. Verba istæc sunt. A. Pamphilámne hac vrbe priuari sines?
Tum præterea horunc' amorem distrahi poterin' pati?
D. Neq; ego, neq; tu. G. dij tibi omnes id, quod est dignum, duint.
D. Ego te complureis aduorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem, & nihil ferentem, flentem: nunc contrà, omnia,
Repperi, qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.

A. *Certè hercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies,*
Quam ad dares huic præstituta. P. *factum.* D. *num ego istuc negeo?*
A. *Iam ea præterijt?* D. *non, verum ei hæc antecessit.* A. *non pudet*
Vanitatis? D. *minimè, dum ob rem.* G. *sterquilinium.* P. *Dorio:*
Itáne tandem facere oportet. DO. *sic sum: si placeo, utere.*
A. *Siccine hunc decipis?* D. *immò enimuerò, Antipho, hic me decipit:*
Nam hic me huiusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi.
Ista me fefellit: ego isti nihilò sum aliter, ac fui:
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. Vale.

ACTVS TERTII, SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

P. *Quid faciam? unde ego nunc tam subitò huic argentum inueniam miser,*
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc promissum fuerat. A. *itáne hunc patiemur Geta,*
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adiuuerit comiter?
Quin cùm opus est beneficium, rursum ei experimur reddere?
G. *Scio equidem, hoc esse æquom.* A. *age ergo, solus seruare hunc potes.*
G. *Quid faciam?* A. *inuenias argentum.* G. *cupio: sed id unde, edoce.*
A. *Pater adest hic.* G. *scio: sed quid tum?* A. *ah, dictum sapienti sat est.*
G. *Itáne?* A. *ita.* G. *sanè hercle pulcrè suades: etiam tu hinc abis?*
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nihil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me huius causa quærere in malo iubeas crucem?
A. *Verum hic dicit.* P. *quid? ego vobis, Geta, alienus sum?* G. *haud puto:*
Sed parúmne est, quod omnibus nunc nobis succenset senex,
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
P. *Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem:*
Dum igitur dum licet, dum'q; adsum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. A. *quamobrem? aut quidnam facturus? cedò.*
P. *Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,*
Aut perire. G. *dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.*
Vide si quid opis potes afferre huic. G. *si quid? quid?* A. *quære obsecro,*
Ne quid plus minúsue faxit, quod nos post pigeat, Geta.
G. *Quæro: saluos est, ut opinor: verum enim metuo malum.*
AN. *Noli metuere: unà tecum bona, mala tolerabimus.*
G. *Quantum opus est tibi argenti? loquere.* P. *solæ triginta minæ.*
G. *Triginta? hui, percara est, Phædria.* P. *isthæc verò vilis est.*
G. *Age, age, inuentas reddam.* P. *ô lepidum caput.* G. *aufer.* P. *iam est opus.* G. *iam feres.*
Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.
A. *Præstò est: audacissimè oneris quiduis impone, & feret:*
Solus est homo amico amicus. G. *eamus ergo ad eum ocyus.*
P. *Abi, dic, præstò ut sit domi.* A. *Nunquid est, quod opera mea vobis opus sit?* G. *nihil: verum abi domum.*
Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas? AN. *nihil est, æquè quod faciam lubens.*
P. *Qua via isthuc facies?* G. *dicam in itinere: modò te hinc amoue.*

ACTVS QVARTI SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. *Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chremes?*
Adduxtin' tecum filiam? C. *non.* D. *quid ita non?*
C. *Postquam videt me eius mater esse hic diutius,*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsum cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. D. *quid illic tandiu*
Quæso igitur commorabare, ubi id audiueras?
C. *Pol me detinuit morbus.* D. *unde? aut qui?* C. *rogas?*
Senectus ipsa est morbus: sed venisse eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
DE. *Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?*
CH. *Quod quidem me factum consilij incertum facit:*
Nam hanc conditionem si cui tulere extrario,
Quo pacto aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æquè atq; egomet sum mihi,
Sciebam, ille si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin spreuerit me, plus, quàm opus est scito, sciet.
Vereor'q; ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit, uti me excutiam, atq; egrediar domo.
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
D. *Scio ita esse: & istæc mihi res solicitudini est:*

Neq;

Neque defetiscar usque adeò experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACT. QVARTI SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem,
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat senem.
Dijs gratias agebat, tempus sibi dari,
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilò minus
Amicum esse, quàm Antiphoni hominem ad forum
Iussi opperiri: eò me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum: quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit: sed quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor, duplici spe utier.
Petam hinc, unde à primo institui: is si dat, sat est.
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hospitem.

ACT. QVARTI SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

AN. *EXspecto, quàm mox recipiat sese huc Geta.*
Sed patruū cū patre video astātē. hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem.
G. *Adibo hosce: ô noster Chremes.* C. *salue Geta.*
G. *Venire saluom volup' est.* CH. *credo.* G. *quid agitur?*
C. *Multa aduenienti, ut fit, noua hic compluria.*
G. *Ita. de Antiphone audistin' quæ facta?* C. *omnia.*
G. *Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme.*
Sic circumiri? D. *cum hoc id agebam commodum.*
G. *Nam hercle ego quoque id quidem mecum agitans sedulo,*
Inueni, opinor, remedium huic rei. D. *quid, Geta?*
Quod remedium? G. *ut abij abs te, fit fortè obuiam*
Mihi Phormio. C. *quid Phormio?* G. *is, qui istam.* C. *scio.*
C. *Visum est mihi, ut eius tentarem sententiam,*
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos sic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
A. *Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie?* G. *an legibus*
Daturum pœnas dices, si illam eiecerit?
Iam id exploratum est: eia, sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.
Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc, inquam, hic: eho dic, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus:
Hæc hinc facessat. tu molestus ne sies.
AN. *Satin' illi dij sunt propitij?* G. *nam sat scio.*
Si tu aliquam partem æqui, bonique dixeris,
Vt ille est bonus vir tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. *quis te istæc iussit loqui?*
C. *Immò non potuit melius peruenirier*
Eò, quò nos volumus. A. *occidi.* C. *perge eloqui.*
G. *At primò homo insanibat.* CH. *cedò, quid postulat?*
G. *Quid? nimium quantum libuit.* CH. *dic.* G. *si quis daret*
Talentum magnum. C. *immò malum hercle: ut nihil pudet?*
G. *Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam*
Suam unicam locaret? parui retulit
Non suscepisse: inuenta est, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit postrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere,
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,
In seruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissoluerem
Quæ debeo. & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quàm istanc uxorem dari.
A. *Vtrum stultitia facere ego hunc, an malitia*
Dicam: scientem, an imprudentem: incertus sum.
D. *Quid, si animā debet?* G. *ager oppositus est pignori*
Ob decem minas, inquit. D. *age, age iam ducat, dabo.*
C. *Aediculæ item sunt ob decem alias.* D. *hui, hui,*
Nimium est. C. *ne clama. petito hasce à me decem.*
G. *Vxori emunda ancillula est: tum autem pluscula*
Supellectile opus est: opus est sumtu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. *Sexcentas proinde potius scribito iam mihi dicas:*
Nihil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
C. *Quæso, ego dabo: quiesce tu modò filius*
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. *hei mihi,*
Geta, occidisti me tuis fallacijs.
C. *Mea causa eijcitur: me hoc est æquom amittere.*
G. *Quantum potes, me certiorem, inquit, face,*
Si illam dant, hanc ut omittam; ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
C. *Iam accipiat: illis repudium renuntiet,*
Hanc ducat. D. *quæ quidem illis res vortat malè.*
C. *Opportunè adeò nunc argentum mecum attuli,*
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACT. QVARTI SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

AN. *GEta.* GE. *hem.* AN. *quid egisti?* GE. *emunxi argento senes.*
Satin' id est? G. *nescio hercle; tantum iussus sum.*
A. *Eho verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?*
G. *Quid ergo narras?* AN. *quid ego narrem? opera tua*
Ad restim mihi quidem res redijt planissimè:
Vt te quidem omnes dij, deæq; superi, inferi
Malis exemplis perdant: hem, si quid velis,

Huic mandes, quod quidem recte curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat,
Quid minus vtibile fuit, quàm hoc vlcus tangere,
Aut nominare vx rem iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedò nunc porrò Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? G. non enim ducet. A. noui: cæterùm
Cùm argentum repetent, nostra causa scilicet
In neruum potius ibit. G. NIHIL EST, Antipho,
Quin malè narrando possit deprauarier.
Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
Audi nunc contrà iam: si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, vt ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, sacrificandi, dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt.
Id ille istis reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas.
Quot res post illa, monstra euenerunt mihi!
Introijt in ædeis ater alienus canis:
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit ariolus:
Aruspex vetuit ante brumam aliquid noui
Negoci incipere: quæ causa est iustissima.
Hæc fient. A. vt modò fiant. G. fient: me vide
Pater exit, abi: dic, esse argentum, Phædriæ.

ACTVS QVARTI SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

DE. *Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.*
Hoc temerè nunquam amittam ego à me, quin mihi testeis adhibeam,
Cui dem: & quam ob rem dem, commemorabo. G. vt cautus est, vbi nihil opus est.
CH. *Atque ita opus facto est. at matura: dum lubido eadem hæc manet:*
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reijciat.
G. *Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror C. vbi hoc egeris,*
Transito ad vxorem meam, vt conueniat hanc prius, quàm hinc abeat:
Dicat, eam dare nos Phormioni nuptũ, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum. qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio nihil egressos esse: quãtũ is voluerit,
Datum esse dotis. D. quid tua (malùm) id refert? C. magni, Demipho.
D. *Non sat tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?*
C. *Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se eiectam prædicet.*
DI. *Idem ego istuc facere possum. CH. mulier mulieri magis congruet.*
D. *Rogabo. C. vbi nunc illas ergo reperire possim, cogito.*

ACTVS QVINTI SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

SO. *Quid agam? quem mihi amicum inueniam, misera? aut cui consilia hæc referam?*
Aut, vnde mihi auxilium petam?
Nam vereor hera ne ob meum suasum indignè iniuria afficiatur.
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.
CH. *Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?*
S. *Quod vt facerem, egestas me impulit, cum scirem infirmas nuptias*
Hasce esse, vt id consulerem, interea vita, vt in tuto fores.
C. *Certè edepol: nisi me animus fallit, aut parum oculi prospiciunt, meæ*
Nutricem gnatæ video. S. neque ille inuestigatur. C. quid agam?
S. *Qui est eius pater. C. adeo, an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco?*
SO. *Quòd si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. C. ea ipsa est.*
Conloquar. S. quis hic loquitur? CH. Sophrona. S. & meum nomen nominat?
C. *Respice ad me. S. dij obsecro vos. estne hic Stilpho? C. non. S. negas?*
C. *Concede hinc à foribus paululum istorsum sodes, Sophrona,*
Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid? non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? CH. st. S. quid has metuis fores?
C. *Conclusam hic habeo vxorem sæuam. verùm istoc de nomine*
Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris
Effutiretis, atque id porrò aliqua vxor mea resciceret.
S. *Hem istoc pol nos te hic inuenire miseræ nunquam potuimus.*
CH. *Ehò dic mihi, quid tibi rei est cum familia hac, vnde exis?*
Aut vbi illæ sunt? S. miseram me. C H. hem, quid est, viuúntne? S. viuit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.
C. *Male factum. S. ego autem quæ essem anus deserta, egens, ignota,*
Vt potui, nuptum virginem locaui huic adolescenti.
Harum qui est dominus ædium. C. Antiphonine inquam? S. hem isti ipsi.
C. *Quid? duásne is vxores habet? S. au obsecro, vnam ille quidem hanc solam.*
C. *Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo est. CH. quid ais?*
S. *Composito est factum quo modo hanc amans habere posset*
Sine dote. CH. dij vostram fidem, quàm sæpe fortè temere
Eueniunt, quæ non audeas optare! offendi adueniens,
Qui cum volebam, atque vt volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam vt fieret,

Sine nostra cura, maxuma sua cura hæc sola fecit.
S. *Nunc quid facto est opus, vide: pater adolescentis venit,*
Eumq; animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. *nihil pericli'st.*
Sed per deos atq; homines, meam esse hanc, caue resciscat quisquam.
S. *Nemo ex me scibit.* C. *sequere me: cætera intus audies.*

ACTVS QVINTI SCENA II.
DEMIPHO. GETA.

DE. *NOstrapte culpa facimus, vt malos expediat esse,*
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos:
Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt. nonne id sat erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est vltrò obiectum.
Vt sit qui viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
G. *Planissumè, his nunc præmium est, qui recta praua faciunt.*
G. *Verissimè.* D. *vt stultissimè quidem illi rem gessimus.*
G. *Modò vt hoc consilio possiet discedi, vt istam ducat.*
D. *Etiámne id dubium est?* G. *haud scio hercle, vt homo est, an mutet animum.*
D. *Hem, mutet autem?* G. *nescio: verùm, si forte, dico.*
D. *Ita faciam, vt frater censuit, vxorem huc eius adducam,*
Cum ista vt loquatur. tu Geta, abi: prænuncia hanc venturam.
GE. *Argentum inuentum'st Phædriæ, de iurgio siletur:*
Prouisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas, vorsuram solues,
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abijt. plagæ crescunt,
Nisi prospicis: nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo.
Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS QVINTI SCENA III.
DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

D. *AGedum, vt soles, Nausistrata, fac vt illa placetur nobis,*
Vt sua voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. *faciam.*
D. *Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.*
N. *Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quàm me dignum est.*
D. *Quid autem?* N. *quia pol mei patris bene parta indiligenter*
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat: hem, vir viro quid præstat? D. *bina quæso?*
N. *Ac rebus vilioribus multò, tamen duo talenta.* D. *hui.*
N. *Quid hæc videntur?* D. *scilicet.* N. *virum me natam vellem:*
Ego ostenderem. D. *certò scio.* N. *quo pacto?* D. *parce sodes,*
Vt possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.
N. *Faciam, vt iubes: sed meum virum abs te exire video.* C. *hem Demipho,*
Iam illi datum est argentum? D. *curaui illicò.* C. *nollem datum.*
Hei, video vxorem, penè plus, quàm sat erat. D. *cur nolles, Chreme?*
C. *Iam rectè.* D. *quin tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?*
C. *transegi.* D. *quid ais tandem?* C. *abduci non potest.* D. *qui non potest?*
C. *Quia vterq; vtriq; est cordi.* D. *quid istuc nostra?* C. *magni præter hæc,*
Cognatam comperi esse nobis. D. *quid? deliras?* C. *sic erit:*
Non temerè dico: redi mecum in memoriam. D. *satin' sanus es?*
N. *Au, obsecro, caue ne in cognatam pecces.* D. *non est.* C. *ne nega:*
Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. *non norat patrem?*
C. *Norat.* D. *Cur aliud dixit?* C. *nunquámne hodie concedes mihi,*
Neq; intelliges? D. *si tu nihil narres.* C. *pergis?* N. *miror quid hoc siet.*
D. *Equidem hercle nescio.* C. *vin' scire? at ita me seruet Iuppiter,*
Vt propior illi, quàm ego sum, ac tu, homo nemo est. D. *dij vestram fidem:*
Eamus ad ipsam vnà omneis nos: aut scire, aut nescire hoc volo. C. *oh.*
D. *Quid est?* C. *itáne parum mihi fidem esse apud te?* D. *vin' me hoc credere?*
Vin' satis quæsitum mihi istuc esse? age fiat, quid illa filia
Amici nostri, quid futurum est? C. *rectè.* D. *hanc igitur mittimus?*
C. *Quid ni?* D. *illa maneat?* C. *sic.* D. *ire igitur tibi licet, Nausistrata.*
N. *Sic pol commodius esse in omneis arbitror, quàm vt cœperas,*
Manere hanc: nam perliberalis visa est, cùm vidi, mihi.
D. *Quid istuc negoti est?* C. *iámne operuit ostium?* D. *iam.* C. *ô Iuppiter.*
Dij nos respiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. D. *hem,*
Quo pacto id potuit? C. *non satis tutus est ad narrandum hic locus.*
D. *At tu intro abi.* C. *heus, ne filij quidem nostri hoc resciscant, volo.*

ACT. QVINTI SCENA IV.
ANTIPHO.

LÆtus sum, vtut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.
Quàm scitum est, eiusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cùm res aduorsæ fient, paulò mederi possis?
Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit:
Ego nullo possum remedio me exsoluere ex his turbis,
Quin, si hoc celetur, in metu, sin patefit, in probro sim.
Neq; me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostensa
Huiusce habendæ. sed vbinam Getam inuenire possim,
Vt rogem, quod tempus conueniundi patris me capere iubeat?

ACTVS QVINTI SCENA V.
PHORMIO, ANTIPHO.

P. ARgentum accepi, tradidi lenoni, abduxi mulierem:
Curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emissa est manu.
Nunc vna res mihi restat, quæ est etiam conficiunda, otium,
Ab senibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos sumam dies.
A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?
P. Vicissim parteis tuas acturus est. A. quas? P. vt fugitet patrem:
Te suam rogauit rursum vt ageres, causam vt pro se diceres.
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium,
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta,
Ne, cùm hic non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A. vide, quis egreditur. P. Geta est.

ACTVS QVINTI SCENA VI.
GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O Fortuna! ô fors fortuna! quantis commoditatibus,
Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem?
A. Quidnam hic sibi volt? G. nosq; amicos eius exonerastis metu?
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio:
Atq; hominem propero inuenire, vt hæc, quæ contigerint, sciat?
A. Num tu intelligis, quid hic narret? P. num tu? A. nihil. P. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus Geta. G. hem tibi.
Num mirum aut nouum est, reuocari, cursum cùm institueris? A. Geta.
G. Pergin? hercle nunquam tu tuo odio vinces me. A. non manes?
G. Vapulabis. Curialis vernula est, qui me vocat.
A. Id quidem tibi iam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum:
Sed is-ne est, quem quæro, an non? ipsu'st. P. congredere actutum. A. quid est?
G. Omnium, quantum est qui viuant, hominum homo honoratissime.
Nam sine controuersia ab diis solus diligere, Antipho.
A. Ita velim: sed qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.
GE. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? AN. enicas.
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedò. G. oh,
Tu quoq; hic aderas, Phormio? P. aderam: sed cessas? G. accipe, hem.
Vt modò argentum tibi dedimus apud forum, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorem tuam.
A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho:
Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me adcurrit Myda:
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intrò ad heram accedere:
Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumq; nunc esse intus cum illis: hoc vbi ego audiui, ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi: adstiti:
Animam compressi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere:
Hoc modo sermonem captans. A. euge Geta. G. hic pulcerrimum
Facinus audiui: itaq; penè hercle exclamaui gaudio.
P. Quod? G. quódnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirificissimum:
Patruus tuus pater est inuentus Phanio vxori tuæ. A. hem.
Quid ais? G. cum eius consueuit olim matre in Lemno clanculùm.
P. Somnium: vtin' hæc ignoraret suum patrem? G. aliquid credito,
Phormio, esse causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
P. Atq; hercle ego quoq; illam audiui fabulam. G. immò etiam dabo,
Quò magis credas: patruus interea intus egreditur foras:

Hand multò post cum patre idem recipit se intrò denuò:
Ais vterque tibi potestatem eius habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te vt requirerem, atque adducerem.
AN. *Hem, quin ergo? rape me: quid cessas?* GE. *fecero.*
AN. *ô mi Phormio,*
Vale. PH. *vale, Amipho: bene, ita me dij ament, factum: & gaudeo.*

ACTVS QVINTI SCENA VII.

PHORMIO.

Tantam fortunam de improuiso esse his datam!
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ita vt ingratis est datum,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi:
Nunc gestus mihi, vultúsq; est capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Inde hisce ostendam me, vbi erunt egressi foras:
Quo me adsimularam ire ad mercatum, non eo.

ACT. QVINTI SCENA VIII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

DE. *Dis magnas meritò gratias habeo, atque ago.*
Quando euenere hæc nobis frater, prosperè.
Quantum potest nunc conueniendus Phormio est,
Prius, quàm dilapidet nostras triginta minas
Vt auferamus. PH. *Demiphonem si domi est,*
Visam vt quod. DE. *at nos ad te ibamus, Phormio.*
PH. *De eadem hac fortasse causa?* DE. *ita hercle.* PH. *credidi.*
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curaui vnum hoc quidem, vt mihi esset fides.
C. *Estne ea ita, vt dixi, liberalis?* D. *oppidò.*
P. *Itaq; ad vos venio nuntiatum, Demipho,*
Paratum me esse vbi voltis, vxorem date.
Nam omneis posthabui mihi res, ita vti par fuit,
Postquam tantopere id vos velle, animum aduorteram.
D. *At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:*
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: fermè eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaueras.
P. *Satin superbè inluditis me.* D. *qui?* P. *rogas?*
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempserim?
CH. *Tum autem Antiphonem video ab sese amittere*
Inuitum eam: inque. D. *tum autem video filium*
Inuitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atq; illud mihi
Argentum iube rursum rescribi, Phormio.
PHO. *Quódne ego perscripsi porrò illis, quibus debui.*
D. *Quid igitur fiet?* P. *si vis mihi vxorem dare.*
Quam despondisti, ducam: sin est, vt velis
Manere illam apud te, dos hîc maneat, Demipho:
Nam non est æquum? me propter vos decipi,
Cum ego vostri honoris causa repudium alteri
Remiserim, quæ dotis tantundem dabat.
D. *I hinc malam rem cum istac magnificentia,*
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò. PH. *irritor.* DE. *túne hanc duceres,*
Si tibi data esset? PH. *fac periclum.* D. *vt filius*
Cum illa habitet apud te: hoc vostrum consilium fuit.
PH. *Quæso, quid narras?* D. *quin tu mihi argentum cedò.*
PH. *Immo vero tu vxorem cedo.* DE. *in ius ambula.*
PH. *In ius? enimuerò si porro esse odiosi pergitis.*
D. *Quid facies?* P. *egóne? vos me indotatis modo*
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. C. *quid id nostra?* P. *nihil.*
Hîc quandam noram, cuius vir vxorem. C. *hem.* D. *quid est?*
P. *Lemni habuit aliam.* C. *nullus sum.* P. *ex qua filiam*
Suscepit, & eam clàm educit. C. *sepultus sum.*
P. *Hæc adeo ego illi iam denarrabo.* C. *obsecro,*
Ne facias. P. *oh, túne is eras?* D. *vt ludos facit.*
C. *Missum te facimus.* P. *fabulæ.* C. *quid vis tibi?*
Argentum quod habes? condonamus te. P. *audio*
Quid (vos malum) ergo me sic ludificamini
Inepti, vostra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum, irritum est.
C. *Quo pacto, aut vnde hæc hic resciuit?* D. *nescio.*
Nisi me dixisse id nemini, certo scio.
CH. *Monstri, ita me dij ament, simile.* PH. *inieci scrupulum.* D. *hem,*
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle satius est:
Animo virili præsentiq; vt sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neq; iam id celare posse te vxorem tuam.
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sis, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. P. *atat, nisi mihi prospicio, hæreo:*
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. *At vereor, vt placari possit.* D. *bono animo es:*
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cùm è medio excessit, vnde hæc suscepta est tibi.
P. *Itáne agitis mecum? satis astutè aggredimini:*
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain' tu? vbi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,

Nihil pudere? quo illum ore obiurgabis? responde mihi.
D. *Faciet, vt voles.* N. *immò, vt iam meam scias sententiam,*
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo
Priùs, quàm gnatum videro: eius indicio permitto omnia:
Quod is iubebit, faciam. P. *mulier sapiens es Nausistrata.*
N. *Satin' id est tibi?* D. *immò verò pulchrè discedo, & probè,*
Et præter spem. N. *tu tuum nomen dic quod est.* P. *mihin'? Phormio,*
Vostræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
N. *Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,*
Faciamque & dicam. P. *benignè dicis.* N. *pol meritum'st tuum.*
P. *Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,*
Et quod tuo viro oculi doleant. N. *cupio.* P. *me ad cœnam voca.*
N. *Pol verò voco.* D. *eamus intrò hinc.* N. *fiat. sed vbi est Phædria,*
Iudex noster? P. *iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.*

SEX COMOEDIARVM TERENTII FINIS.

CAII LVCILII VITA.

CAIVS Lucilius Satyrarum scriptor, iisdem propè temporibus floruit, quibus Poëta Accius, Sex. Turpilius, & Statius Cæcilius in Scena celebres habiti sunt. Ex Arunca vrbe Ausoniæ fuit. Quocirca alumnus Auruncæ vocatus est à Iunio Iuuenale. Parentes habuit satis nobiles, &, vt quidam Grammatici tradunt, fuit auunculus Cnæo Pompeio. Illud in primis manifestum est, fuisse Lucilium ingenio acerrimo, & in scribendis versibus festiuo, & vrbano. Amicos habuit. Q. Attam Poëtam Comicum, Albutium Lapathum, Albinum, & C. Persium, qui est appellatus ab antiquis doctissimus: ad quos scribere etiam consueuit. Præter alios omnes Q. Philocomum familiarissimè coluit. Idem Lucilius primus cœpit scribere Satyras, maximéque insectatus est Rutilium Lupum, Carbonem, L. Tubulum, & alios plures, quorum scelera atque flagitia ferre æquo animo non poterat. Fuit enim Lucilius optimis moribus, & alienæ iniquitatis acerrimus accusator. Satyrarũ libros supra xxx. composuit, vti Varro & alij Grammatici ostendunt. Neque me præterit. Q. Philocomum & Lælium Archelaum fuisse autores, vt Lucilij Satyræ in libros referrentur: quod à Suetonio scribitur. Nam Grammatici veteres censoria virgula vtebantur, Poëtarũmque carmen in libros diuidebant: vt C. Octauius Næuij opus de bello Punico, & Q. Vargunteius Ennianos annales. Horatius Flaccus Lutulentum vocat Lucilium, & in scribendis carminibus incompositum. Qua in re magni autores ab eo dissentiunt: præcipuè Gellius & Fab. Quintilianus, cuius verba subijciemus Satyra quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Poëta Lucilius, qui quosdam ita deditos sibi habet amatores, vt eum non eiusdem modò operis autoribus, sed omnibus Poëtis præ-

ferre non dubitent. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulente, & esse aliquid quod tollere possis, putat. Nam eruditio in eo mira, libertásque, & acerbitas, & abunde salis. Hadrianus Imperator eundem Lucilium omnibus Poëtis præponebat, qui Satyram scripsissent. Metrophanem seruum habuit, cuius fidem atque industriam in Satyris commendauit. Mortuus vrbe Neapoli, eodem propè anno, quo Furius Bibaculus natalem habuit. Neque desunt auctores qui scribant, publico funere Lucilium fuisse elatum, cùm annum ætatis sextum & quadragesimum impleuisset.

CAII LVCILII OPERA
QVAE EXSTANT.

SATYRIS.

LIBRO I. SAT.

Æc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.
Si non amplius ad lustrum hoc protelleres vnum.
Serpere uti gangræna malo ad quem herpestica posset.
Psilæ atqui amphitapæ villis ingentibus molles.
Prætextæ ac tunicæ Lydorum opus sordidum omne.
--vt contendere possem
Thestiadas Ledæ, atque ixionas Archilochio.
Porrò chænopodas, clinopodas, lychnósque,
Diximus cennos ante pedes lecti atque lucernas.
Ad cœnam adducam, & primum hisce abdomina thynni
Aduenientibus priua dabo, cephaleámque carnem.
Stultè saltatum te interuenisse cinædos.
Munus tamen fungi, & muros seruare.
Per satyram ædilem factum qui legibus solutt.
Non vim, ætatem, tempestatē hanc scelerosi merentur
Nodum in scirpo insane facere vulgus.
Quo pacto populum atque vrbem seruare potis sit
Amplius Romanam.
Irritata canes quàm homo quam planius dicit.
Miracula cies thelephantas.
Infamam honestam turpémque odisse popinam.
Vultus item vt facies mors cituer morbus venenum.
Porro quæcunque & cuicunque vt diximus ante,
Obstiteris, primo hoc minuendi refert res.
Et mercede meret religiones.

LIBRO II. SAT.

Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.
--quæ horis sublata duabus
Omnia sunt, sole occasi ductoque.
Succussatoris tetri tardique caballi.
Hostilibus contra pestem perniciémque catax quam & Manlius nobis.
Tum facta omnia sunt circumlata.
Ricini astrati cicæ & oraria mitræ.
Quem illi quuum vidissent Hortēsius Posthumiúsq;.
Cæteri item in capulo hunc non esse, aliúmq; cubare.
Homo impudicus, & impune est rapinator.
--vix viuo homine ac monogrammo.
--in vulgam penetrare pilessam.
Non dico, tricas & vagus exulet, erret exlex.
Homo impuratus & impuno est rapister.
Numquid Mutio subiectóque huic opus signo,
Vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim
Conficeret.
Quæ ego nunc Æmilio præcanto, atque exigo, atque excanto.
Sinatibus natricem impressit crassam & capitatam.
Iniuriatum hunc in fauces inuolasse, animámque elisse illi.
Nunc nomen iámque ex testibus ipse rogando
Exculpo, hæc dicam.
Quid dicis? cur est factum quòd coniicis istuc?

LIBRO III. SAT.

Broncus nouit lanius, dente aduerso, eminulo. hic est rhinoceros.
Verùm hic ludus ibi súsque omnia déque fuerunt
Súsque & déque fuère, inquam, omnia ludus iocúsq;.
Illud opus durum, vt setinum accessimus finem.
Vt aiunt, montes Ætnæ omnes asperi Athones.
Illud ad incitas quum rediit atque internecionem.
Viamque degrumari vis, vt castris mensor facit olim.
Ostrea nulla fuit, non purpura nulla Pelori.
Malas tollimus animo, atque vtimur rictu.
Non (vt opinor) id à lecto iam longiter rati.
Et somno pueros cum mane expergitus clamat.
Exhalas tum acidos ex pectore ructus.
Præterea omne iter hoc est labosum.
Caupona hic tamen vna Syria.
--& spatium curando corpore honestum
Sumemus.
Symmachus præterea iam tum depositus bubulcus.
Exhalans animam pulmonibus æger agebat.
Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.
Non peperit, verùm postica parte profundit,
Cernuus extemplo plantas conuestit honestas

Cnumbare

Conturbare animam potis est quicunque adoritur.
Crebræ ut scintillæ in stricturis quod genus olim
Feruenti ferro.
Romanis ludis forus olim ornatus lucernis.
Asparagi nulli.
—studens hi ligna videre.

LIBRO IV. SATYR.

Vertitur anophoris fundus sententia nobis.
Eserninus fuit flacco ore, vna equidem
Samnis spurcus homo, vita illa dignus, locoq́;,
Cum Pacidiano componier, optimus multo
Post homines natos gladiator qui fuit vnus.
Tisiphone te pulmonibus adirem, vnguentum excoctum attuli Eumenidibus sanctissima Erynnis.
Ne agitarem manu tu pessulus, & hunc vectem pepis cuneis ipso.
Tu partem laudis caperes, tu gaudia mecum partisses.
Assequitur nec opinantem, in caput insilit ipsum:
Commanducatur totum complexa, comestq́;.
Quumq́; hic tam formosus homo, ac te dignus puellus.
Obtursi ebrius.
Longior hic quàm grus grue tota cum volat olim.
Concursaret agros, catulos, fœtumq́; ferarum.
Hæret verticulis adfixum in posteriore
Parte, atq; articulis, vt nobis talus genusq́; est.
Quòd si nulla potest mulier tam corpore duro
Esse, tamen tenero moueat succussa lacerto
Atq; manus vberi lactanti in sumine sidat.
Rhinocerus velut Æthiopus.
Sufficit huic dum fulmentas quatuor addit.
Qui edit se, hic comedit me.
& diuos thure precemur
Consilium fas si placent: túne impunè superbis?
Possisne elabi, an porro prodenda dies sit.
Quo me habeam pacto, tametsi non quæris, docebo.
Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
Pars hominum, vt periisse velis, quem nolueris, quum
Visere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
Si minus delectat quòd ἄτεχνον Isocratium est,
Ὀχλωδέστερον quæ simul totum & οὐ μειρακιώδης
Non operam perdo. Si tu hic--
Lustratus, piatus.
-- interea stat sentibus pectus.
Deficit alma Ceres, nec plebes pane potitur.
Flebile cæpe simul, lacrymosæq́; ordine talpæ.
Si tam corpus loco validum ac regione maneret,
Scriptores quàm vera manet sententia cordi.
Sanute soli mihi in magno mærore,
Tristitia, in summa, crepera iuuentus salutis.
Leuius pauperiem ait se ingentia munera fungi.
Nam si quod satis est homini id satis esse potesset,
Hoc sat erat: nunc quum hoc non est, qui credimus porro
Diuitias vllas animum mihi explere potesse?
Lippus edenda, acria assiduè ceparius cepa lacrymosa.
Nec designati rostrum prætoris pedesque
Spectes.
Sicuti quum primus ficos propalam recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primitus paucos.
Macte, inquam, virtute simulq́; his versibus esto.
Vrceus aut longa geminus mistarius ansa.
Lasciuire pecus iussit, rostriq́; repandum.
Dic quàm cogitas, vis ire minutim,
Per commissuras rimarum noctis nigrore.
Intybus præterea pedibus prætensus equinis.
—hic solus vigilauit, opinor.
Et quum id mihi visus facere est, tum retia nexit:
Custodem classis catapulta instila sarissas.

LIBRO VI. SATYR.

Si nolli, non magnus homo est, nasutus: macellus.
Peccare impunè rati sunt posse, & nolis à te saeclum propellere iniquos.
Atq; ea vis omnis morborum, pestilitasq́;.
Saluere iubere.
Et id solum aduersæ fortunæ rei quæ resistit.
Inde venit Romam tener ipse etiam atq; puellus.
Suam enim inuadere atq; inmubere censent.
Zonatim circum impluuium cinerarius cludebat.
Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere protelo validis ceruicibus possent.
Hortare illorum si possim capi fortiri.
Si hic vestimenta eleuit luto, ab eo risum magnum ad cachinnum imprudens subiicis.
Pluma atque amphitapæ, & si aliud quid deliciarum.
--non te porro procedere porcens.
Postquam præsidium castris educere creui.
Hoc tu aptè, credis quenque latrina perisse.
Verùm & mercaturæ omnes & quæsticuli instituti.
Hæc, inquam, rudet è rostris, atq; eiulitauit,
Concursas veluti arenarius, clareq́; quiritas.
Scutam ligneolam cerebro infixit.
Qui te bonus Iupiter, inquit, Crasso Mutium quum cœnabat dominum fortem,
Date bibere summo.
Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse:
Cum bulgat cœnat, dormit, lauit: omnis in vna
Spes hominis bulga, hac deuincta est cætera vita,
Nequitia occupat os, petulantia, prodigitasq́;,
Thaunomeno, inquit, valua sororem lanificam dici siccam atq; abstemiam vbi audit.

LIBRO VII. SATYR.

Quinque hastæ aureolo cinctu rorarius velox.
Primum fulgis vti caldum & fornaceum ferrum.
Simanis taxum ad nauis, delphinus vt olim.
Hunc molere, illa autem vt frumentum vannere tum vis.

Ne auriculam obsidat caries, ne vermiculiq́.
Phryne nobilis illa vbi amatorem improbius quem.
Eodem pactolo gannis.
Sador, subellor, desquamor, punicor, ornor,
Expilor, pingor.
Rate ad casulos acceleret inultum.
Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se
Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.
Hic est Macedo, si agron longius flaccet.
Ætatem & faciem vt saga & bona conciliatrix.
Tristes, difficiles sumus, fastidimus bonorum.
Aptari caput, atq; comas fluitare capronas
Altas, frontibus immissas, vt mos fuit illis.
Solem auram aduersam segetem immutasse statumq́.
Muginamur, molimur, seducimur.
Hunc in ego vnquam hyacintho hominem cortinipotentis deliciis contendi.
Quos oculi non sunt, neq; nasum, & qualia sunt.
Caldissima ac bene plena iasolerum atq; anseris collus.
Dixi ad principium venio, vetulam atq; virosam
Vxorem cædam potius quàm castrem egomet me.

LIBRO VIII. SATYR.

Quòd gracila est, pernix, quòd pectore puro,
Quòd puero similis.
Quarum & abundemus rerum, & quarum indigeamus.
Gallinaceus quum victor se gallus honeste
Sustulit in digitos, primoresq; erigit vngueis.
Vnde parectato chlamydes ac barbula prima.
Quum vinulentas diceret vini, brias designauit.
Hanc vbi vult male habere, vlcisci procellæ, eius testam sumit homo samiam. Ibi an vno telo inquit præcessit caulem testis, quæ vna amputat ambo.
Feruit aqua, & feruet: feruit nunc, feruet ad annum.
Rerum flumen, atq; vti ipso diurotio ligneis pedibus cercarum concurret æquis.
Hiberam insulam fomenti omni colore collustra.
Pistrinum appositum, posticum, sella, culina.
Feruere ne longum vero hoc littoribus tradam.
Lentet opus.
Non hoc quid valeat, quidve hoc intersiet illud,
Cognoscis primum hoc quod dicimus esse poëma,
Cum Plotio eodem obuio amplector, labra labellis
Compono. hoc est, cum ipsi duco pœnas.
Sallere murænas, mercem in frigidaria ferre.
Intus verò stet rectius subtegmine panus.
Gigeria sunt siue adeo hepetia.
Si omne iter euadit stadiumq; accliue tolutim.

LIBRO IX. SATYR.

Latere qui ducis, habes nihil amplius: nam quàm commune lutum à paleis cænúmque acerroso.
Hinc ancilia, ab hoc apices capidasq; repertas.
Arripio & rostrum labe, atq; hoc referas impercutio, dentesq; aduersos discutio omneis.
Quid? ego si cerno Ostrea, cognorim fluuium, limum ac cœnum sapere ipsum?
Rugosi passiq; senes eadem omnia quærunt,
Scaberat ut porcus contritis arbore costis.
Tu milli nummûm potes vno quærere centum.
Discere labora, ne res te ipsa ac ratio ipsa refellat.
Quòd deformis senex appetitus ac podagrosus,
Quòd mancus, miserq; exilis, ramice magno.
Frumentarius est, modium hic secum atq; etiam rutellum vnum affert.
Nec tutus spatio est elephas.
Eodem in poculo bibo, eodem amplector, labra labellis fingens compono.
Vt vulgus redandrues inde.
Foris subtegminis panus est.
Si nihil ad faciem, etsi olim lupa prostibulumq́,
Nummi opis, atq; absis.

LIB. X. SATYR.

--honorum Iudicium crassis est, vt describimus ante,
Hoc est, quid sumam, quid non, in quoque locemus.
Fluctibus à ventisq; aduersis firmiter essent.
Languor obrepsitq; pigror, torporq; quietis.
Tonsillas quoque vandis in finibus aptas.
Ponè paludatus stabat rorarius velox,
Quamuis a sublito trinis deducere scalis.

LIB. XI. SATYR.

Cassius Caius hic operarius, quem Cephalonem
Dicimus sectorem, Furiumq; hunc Tullius quem
Iudex hæredem facit, & damnant alij omnes.
Cursauit, vt si frumentum clunibus vannat.
Lucius Cotta senex Crassi pater huius Panæti
Magnus trico fuit nummarius, soluere nulli Lentus.
Scipiadæ magno improbus obijciebat asellus.
Lustrum illo censore malum infelixq; fuisse.
--& iam Conijcere in versus dictum præconis volebam Granij.
Hic vbi concessum pellesq; in ordine tentæ.
Annos hic eras tam plures miles hyberna nobiscum meret.
Qui in latrina lacuq́.
Conuentus pulcher, bracæ, saga, fulgere torques
Magni.
Prætor noster adhuc, quàm spurcus est ore, quòd omnes
Extra castra vt stercus, foras eiecit ad vnum.
Viam struendam & iaciendam huc aggerem, & id genus rudus.
Quintus Opimius ille Iugurthini pater huius,
Et formosus homo fuit & famosus, vtrunque.
Primò adolescens, posterius dirctius sese.

LIBRO XII. SAT.

Hunc iuga mulorum protelo ducere centum non possunt.
Assensus sum homini.
Firmiter hoc paritérque tuo sit pectore fixum.
Quibus fructibus me decollaui.
Huic homini quæstore aliquo esse opus atque chorago.
Publicitus qui mi atque Episco præbeat aurum.
Rugosum atque famÿ plenum.
Insignis varis cruribus & petilis.

LIBRO XIII. SAT.

Adde Syracusis sola, pasceolum, alutamen.
His itidem in cœna dabis os rea millibus nummûm Empta.
Cui parilem fortuna locum fatúmque tulit fors.
Aut forte omnino ac fortuna vincere bello,
Si fortè ac temere omnino quid cursum ad honorem.
Ipse equus non formosus, gradarius optimus victor.
Trimum domini atque sodalitia omnia tollantur.

LIBRO XIV. SAT.

Id ne ægri est magis, an quod pane & viscere primo
Quod visus dederas, tu quidem, hoc est viscera largi.
Naumachiam licet hæc inquam aluco lúmque putare,
Et calces delectes te, hilo non rectius viues.
Non paucis male asi à sapientibus esse probatum.
Καὶ πᾶσι νικᾶ τοῖς ἐφ' ὕβρει πεμφθέντας αἰδέσειν
Ad regem legatus Rhodum, Ecbatanam ac Babylonem
Ibo cercurum sumam.
Nam vetus ille Cato lacessisse appellari, quòd conscius ipse non erat sibi.
Publius Pauus mihi Tubitanus quæstor Hibera
In terra fuit, lucifugus nebulo id genus sane.
Nam sumptibus magnis & structam ampliter atque quum accumbimus mensam.
Si mihi non prætor siet additus atque agitet me:
Non male sic ille, vt dico, me extuderat vnus.
Quin potius vitam degat sedatus quietam,
Quam tu antiquius facere quàm hoc fecisse videaris.
Casus ala molliet.
Quum illud quid faciat quod manducamus in ore.
Dilectum video studiosè vulgus habere
Id epulo cibus atque epulatio Iouis omnipotentis.
Quem metuas sæpe, interdum quem vtare libenter.
Et non pauper me vti Samio curtóque catino.
Macrósque palumbes.

LIBRO XV. SAT.

Scit poeticon esse, videt tunicam, & toga quid sit.
Te primùm cum istis insanum homines & cerebrosum.
Quum tectum est, quid visi satis est: visuri alieni
Sint homines, spiram, pallas redimicula promit.
Non ergastulus vnus & alius indicem apposuit, vt nemo sententiam libere quasi ergastulus possit dicere.
Hic strigosus bouinatórque ore improbus duro.
In numero quorum nunc primus Trebellius multos
Titos Lucios marcessebat, febris, senium, vomitus, pus.
Hunc mili passum qui vicerit atque duobus
Campanus sonipes succussor nullus sequetur
Maiore in spatio, ac diuersus videbitur ire.
Multa homines portenta in Homeri versificata
Monstra putant: quorum in primis Polyphemus ducentos.
Cyclopas coclites, & porro huic maius bacillum
Quàm malus nauis in corbita maximus vlla.
Dum miles hybernas ac meret tersa ex ætate quasi annos.
Penulam si quæris, cantherius seruus segester vtilior mihi quàm sapiens.
Adde istos illoto colfo fax syro fenix, quid facere est solitus.
Truleus postomis huic ingens de naribus pendet.
Tintinabulum abest hinc surpiculique holerorum.
Subiicit huic humilem & suffectus posteriorem.
Nemo est halicarius posterior te.
Præterquam in pretio primus semisse, secundus
Numo: tertius iam plures quàm totus medimnus.

LIBRO XVI. SAT.

Lysippi Iuppiter ista transiuit quadraginta cubita, altus Tarento.
Cur tam ignauiter hoc præsertim tempore quæris?
Hoc alind longè est, inquit qui cepe ferebat.
Legauit quidam vxori mundum omne penumque.
Quid mundum, atque penum? nam qui diiudicet istuc?
Et hi quos diuitiæ producunt & caput vngunt
Horridulum
Fundi delectat virtus te, villicus paulo
Strenuior si euaserit.
Media e pistrina ad tabernam referens.
Publicitus vendit tamen extrema liguris.
Fingere præterea afferri quod quisque volebat.
Illum sumina ducebant atque altilium lanx,
Hunc pontes Tiberinus duo inter captus catillo.

LIBRO XVII. SAT.

Cætera contemnit, & in vsura omnia ponit
Non magna: proprium verò nihil neminem habere.
Si messet facit, Musarsi vendis, Lauernæ.
Compernem aut varam fuisse Amphitryonis Coniugem.
Nupturum te nupta negas; quòd viuere Vlyssem Speras.
Sed non capito inquis eum, etsi caluitur ergo fur dominum.

LIBRO XVIII. SAT.

Denique vt stulto nihil sit satis, omnia quum sint.
Æque fruniscor ego ac tu.
In re iactanda ipsa ridicula id atque adsederet.

LIBRO XIX. SAT.

Nam vt discrimen non facit, neque signat linea alba.
Sic singillatim nostrum vnusquisque mouetur.
Si tu illos fructus quæras aduersa hyeme olim
Queis vti possis hæc delectare domi ve.
Aurum vis, hominem habeas. hominem? quid ad aurum?
Quare vt dicimus, non video hic quidnam magnopere optem.
Sume diem qui est visus tibi pulcherrimus vnus.
Tu naufragio expulsus vspiam, saxis fixus asperis,
Euiscratus, latere penderes (vt ait ille) saxa spargens tabo,
Sanie sanguine atro.
Peniculamentum vere reprehendere noli.

LIBRO XX. SAT.

Nugator quidam ac nebulo sit Maximus multo.
Pulmentaria vtentibus aut aliquod genus herbæ, & ius mænarum bene habet se mycteris, hoc est meri.
Calpurnij sæua lege in Pisonis reprehendi, eduxique animam in primoribus naribus.
Terricolas lamias Fauni quas Pompiliique
Instituere Numæ, tremit has, hic omnia ponit.
Vt pueri infantes credunt signa omnia ahena
Viuere & esse homines, sic isti omnia ficta
Vera putant, credunt signis cor inesse ahenis.
Pertica pictorum, veri nihil, omnia ficta.
Illunies, scabies oculos petigo conscindere.
Tum ephebum quendam, quem vocant parectaton.
Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras
Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes
Proras despoliate, & detundite guberna.
Illi præciso atque epulis capiuntur opimis.
Purpureo tersi tunc latas gausape mensas.

LIBRO XXI. SAT.

Deligata ad patibulos deliguntur & circumferuntur, cruci desiguntur.

LIBRO XXII. SAT.

Sopirion labias cædit vtrinque secus.
Mercede quæ cõductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos scindunt & clamant magis.
Nasum rectius nunc homini est, suræ nec pedes dici.

LIBRO XXIII. SAT.

Cupiditas ex homine, cupido ex stulto nunquam tollitur: quòd cupiditas pars quædam sit temperatior destuens ex cupidine.
Iucundasque puer qui lamberat ore placentas.
Quæ Gallam viuere, ac rugis conducere ventris.
Farre aceroso olei decumano, pane cumano Coegis.
Nisi portēta anguisque volucres ac pinnatos scribitis.
Solus iam vim de classe prohibuis Vulcani.
Vt populus Romanus victus vi & superatus præliis sæpe est multis, bello verò nunquam, in quo sunt omnia.
Neque priusquã venas hominis tetigit ac præcordia.
Rem cognoscat simul & dictis animum attendas pestulo.
Quidni & tu idem illiteratum me atque idiotam diceres?
Munifici munésque amicis nostris videamur viri.
Rauco cõtentionem sonitu & curuis cogant cornibus.
Ego vbi quem ex præcordiis effero versum
Depeculiassere aliqua sperans me ac deargentassere, decalanticare, eburno speculo depeculassere.
Vt si illuuiem facere per ventrem velis, curare omnibus distento corpore expires vis.
Redisse ac repedasse vt Roma vites gladiatoribus.
Ita vt quisque nostrum è bulga est matris in lucem editus,
Curet ægrotum, sumptum homini præbeat, genium suum defraudet, alij parcat.
Hæc si tu voles, per aureis pectus irrigarier.
Qui sex menses vitam ducunt, orco spondent septimũ.
Facile deridemur, scimus capital esse irascier.
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.
Non te multitudinem tuorum, quam in album inclyta dextra confici sibi.
Prætento tepido glutinator glutino.
Aggere in iaciendo si quod est in vineis actis opus, primùm id dant operam vt quamprimum appellant,
Nunc itidem populum istum scriptoribus volumus capere animum illorum.
Quare hoc colere est satius quàm illam studium hic consumere.
Pars difflatur vento, pars autem obrigescit frigore.
Ferri tantum si roget me, non dem, quantum auri petit, si se subit, & si quoque à me quæ roges non impetres.
Summis niti naturæ opibus: at ego contrà vt dissimilis siem.
Paucorum atque hoc pacto si nihil gustas inter nundinum.
Depugnabunt pro te ipsi, & morientur ac se vltro efferent.
At enim dicis clandestinò tibi quod commissum foret ne mutires quicquam, neu mysteria ilec ferres foras.
Quapropter deliro, & cupiendi officium fungor rubenum.
Rex Corus ille duos hos ventos Austrum atque Aquilonem nouissimè aiebat, solos de magis istos ex nimbo austellos, nec nos senecas putare.
Siquod verum insitatum, aut Zetematium offenderam.
Tuam probatam mihi & spectatam maximè adolescentiam.
Cum studio in gymnasio duplici, corpus siccassem pila.

Malis

Malis necesse est lautum è mensa pure capiaturus cibum.

Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.

Audiui quem fibris vna atque vnà ἀμυστὶ, vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

Nunc ignobilitas his mirum ac monstrificabile.

Quid cauendum tibi censerem, quid euitandum maxumè.

Hunc laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat.

Non idcirco extollitur, nec vitæ vegrandi datur.

Quem fastidiosum ac vescum cum fastidio edidi viuere.

Mihi quidem non persuadetur publice vt mutem meos.

Denique adeo malè me accipiunt decimæ & proueniunt malè.

Animóque ægrotat: vidimus corpore hunc signum dare,

Vt ego effugiam quod ego te in primis cupere adipisci intelligo.

Lupirum exunctorem maluamm, & fulgoritatem arborum.

Percrepa pugnam Pamphili factam, Corneli caue.

Vt eleniem facere per vensum velis?

Contra flagitium nescire bello vinci à barbaro viriato Annibale.

Si miseramur se ipsi, vide ne illorum causa superiore loco collocaueris.

Ducunt vxores, producunt quibus hæc faciam liberos.

Homines ipsi hanc sibi molestiam vltro atque ærumnam offerunt, ducunt vxores.

Suspendátne se, an in gladium incumbat, ne cælum videat,

Squalitate, summa scabie, summa ærumna obrutam, neque inimicis inuidiosam, neque amicis exoptabilem.

Quódque te in tranquillum ex sæuis transfert tempestatibus.

Porro amici est bene præcipere, tueri, bene prædicare.

Idcirco omnes euasuros censent ægritudinem.

Sin autem hoc vident, bona semper petere sapientem, & putant.

Quandoquidem reperi magnis combibonum ex copiis.

Publicanus verò, vt Asiæ fiam scripturarius pro Lucilio: id ego nolo, & in vno hoc non muto omnia.

Coniugem infidámque, flaccitam familiam, impuram domum.

Illuc oculi deducunt ipsi, atque animum spes illuc rapit.

Nec minimo & præferatur pax quòd Cassandram signo deripuit.

Euadat saltem aliquid aliqua, quod conatus sum.

Dominionis cupidi, imperium regis penè imminuimus.

Ego si quis sum, & quo folliculo nunc sum indutus, non queo.

At libertinus Tricorius Syrus ipse ad mastigias, quicum versipellis fio, & quicum commuto omnia.

Veterem historiam inductus studio scribis ad amores tuos.

Principio Physici omnes homines ex anima & corpore constare dicunt.

Vestimentis frigus atque horrorem exacturum putet.

LIBRO XXVII. SATYR.

Quum mei me adeunt serui, non dominam ego appellem meam?

Tamen aliis verruca, aut cicatrix medius papulæ differunt.

Hymnis velim te id quod verum est credere.

Mordicus petere aurum è flamma expediat, & è cœno cibum.

Cribrum, incerniculum, lucernam in laternam in telam licium.

Nec si paulo minus vsuras, & magna adiutatus diù.

Tu Lucilium credis conuenturum, quum me ruperim, summa omnia fecerim.

Quæ pietas, monogrammi quinque adducti pietatem vocant.

Quum pacem peto, quum placo, quum adeo, & quum appello meam.

Modò sursum, modò deorsum, tanquam collus cernui.

Aut quod animum induxi semel, & vt ille omnino putas.

Consilium patriæ, legumque oriundus rogator.

Certa sunt sine detrimento quæ inter sese commodet.

Cocus non curat caudam insignem esse illam, dum pinguis siet:

Sic amici animum quærunt, parasiti autem diuitias.

Rem cognoscas simul, & dictis animum attendas postula.

Si facies præstas faciem, si corpore corpus.

Quòd si paulisper captare atque obseruare hæc volueris.

Paulo hoc melius quàm mediocre, hoc minus malum vt quampessimum.

Concedere vnum, atque in eo dicere quo superatur manus.

Parcat illi maius cui possit, cui fidem esse existimens.

Quum sciam nihil esse in vita proprium mortali datum.

Fuimus pernices, æternum in nobis sperantes fore.

Lignum cædat, pensum faciat, ædes verrat, vapulet.

Viginti domi, an triginta vel centum tibicinas alas,

In venis porro est viris, si irati seu cui propitij sunt, vt diutius vna maneant in sententia. nam cum benignitate sollicito propositus.

Salutem fictis verbis Lucilius quibus potest impertit, totúmque hoc studiosè & sedulò.

Nam hic quidem reditum suum talem portendebant, neque a iis in re ulla offendere.
Proferat ergo iam noster ordo scelera quæ in se admiserit.
Potius quàm non magnam messem esse non proba vindemia.
Si tamen non ad te hoc rediuit, hoc carebis commodo.
Trado ergo illius minimo, porro quod mihi constat carius.
Facio, ad lenonem venio, tribus in libertatem millibus destinet.
Metuo ut fieri possit, eo viuo ab Archilocho excidere.
Ardum, miserrimum atque infelix lignum sambucum vocant.
Dij maluerint meliora, atque amentiam auerruncassint tuam.
Quam non solùm deuorare se omnia ac deuerrere.
Iam qua tempestate viuo certo fine ad me recipio.
Nulli me inuidêre, non strabonem fieri sæpius deliciis me istorum.
Cæterùm quicquid sit, quid non sit, fero æquo animo ac fortiter.
Hos è fenestris in caput deijciam qui propè ad ostium aspirauerunt.
Etsi maximè quod spero mutuum hoc meum facias.
Primùm qua virtute seruitutem excluseris.
Ille contra omnia inter plures sensim & pedetentim foris, ne quem lædat.
Nullo honore displetus, nullo funere.
Quanti velles quàm canicas pulte & maconis manus.
At metuis porro ne aspectu & forma capiare altera.
Re in secunda tollere animos, & in mala dimittere.
Quod si obstruas hominem qui pro commodo & regno gaudeat.
Facit idem quod illi qui inscriptum e porta exportant clanculum, ne portorium dent.
Nec sicubi Græci, ubi nunc Socratici charti, quicquid quæritis petimus.
Quibus potest impertit.
Rerum explicatorem mittam, miserum mendicum petam.

LIB. XXVIII. SATYR.

Summittas aliquot siquos possis censeas.
Hinc ad me, hinc lices anus rursum ad armillum.
Quapropter certum est facere contrà, & prosequi, & nomen deferre hominis.
Ne hoc facias, atque ex hac ærumna exeatis.
Quod me fiet, si quidem non vis te improbis committere?
Vel si aliqua opus sit, fortè hinc aliquo cesseris.
Polemon & amauit mortem, & hinc transmisit suam stolam, quam ducunt.
Concedas homini id quod vult, delinias, corrumpas prorsus, ac neruos omnes delicet.
Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.
Crede mihi, presse auferet omnis.
Quum cognoueris, vitam sine cura exigas.
Hæc tum conuenimus, scia, insidiasq; locaui.
Hominis ego animum sic induco, quod tu ab insano auferas.
Piscium magnam atque altilium vim interfecisti, ut nego.
Cæde ostium, gnato urgere vesçant, perimus.
Adde eodem, tristis ac seuerus philosophus.
Agite, agite fures, mendacia argutamini.
Sed fuga fingitur, timido vadit pede perceitus.
Orationem facere compendi posses, dum saluo in tergo, & tergi non licet.
Quid fit? balistas iactas centenarias.
Primo redundat aurum, ac thesauri patent,
Persuade, & transi, vel da quamobrem transeat:
Pueri præterea postris qui subeant, iubet.
Malo hercle vestro confectores cardinum,
Millia ducentûm frumenti tolles medimnûm,
Vini mille cadûm.
Sospitat impertit salutem plurimam & plenissimam.
Vt si progeniem antiquam qua est Maximus Quintus vacax, qua varicosus vatrax.
Socrate ut quid dante tyranno misisse Aristippum autumant.
Vtrum anno ànque horno te abstuleris à viro.
Insanum vocant quem maltam ac fœminam dici voles.
Anno vertente dies tetri miseri ac religiosi.
Præterea hæc subsicina quando voles operam.
Vitam ac fortunas cui crediderim meas.
Doctior cæteris istis famitiis mutes aliquò tecum sacra facere.
Fulmentas eis atque æneis subducere.
Cui sæpe imposui mille plagarum in diem.
Sarcinatorem esse summum, suere centonem optumè.
Tanti se temporis montes & fœdera tollent.
Conijce te intro, ac bono animo es.
Prospiciendum ergo in senecta nunc adolescentiæ est
Atque dolo attonitos vincere Epicuri volam.
Nec par vocat ullo pretio.
Chremes in medium in summum ière Addenienitus
Verùm tu quid agis? interpella me ut sciam.
Aquam te in animo habere intercutem.
Quare pro facie, pro statura.
Hæc est ratio peruersa, æra summa & subducta improbè.
Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste.
Corrumpat prorsus, ad neruos omnes eligat.
Naso quid actum est, depilati omnes sumus.
Diuidant, differant, dissipent, distrahant.
Dissociat, atque omnia ac nefantia.
Supplantare aiunt.
Si Socrates in amore & in adolescentulis meliore paulo facie signat, nihilque amaret.
Præterea ut nostros animos attendere dictis atque
adhibere

adhibere velis.
Hic corpus solidum inuenies, hic stare papillas
Pectore marmoreo.
Colligere auxilium, tametsi est indigna vt feram
Tyroneo & non mortifero adfectus vomica & vulnere.
Etsi retinere hunc voles, si longius te producturum & diutius.
Fautorem me tibi, amicum, amatorem putes.
Eodem vno hic modo rationes subduceret.
Amicos hodie cum improbo illo audiuimus Lucilio aduexasse.
Vt nunc hac re mihi opem atq; auxilium offeras.
Prius non tollas quàm tuli animum ex nomine, atq; hominem ipsum interfeceris.
Hos tum habebat, & fere omnem Appuliam.
Quòd te intromisi, gratiam referat mihi:
Magno, non magna mercede, magno quidem conduxeris.
Vos interea lumen auferte, atq; aulæa obducite.
Tum illud epiphoni, quod etiam tam nobile est.
Crus lapide, nihil est, credam si te offenderint.
Vecte atq; ancipiti ferro effringam cardines.
Ventrem alienum, mastum, fouere ex moliso hordeo, vti cataplasmo.
Certum scio esse ita vt dicis. nam mihi erant de illo explorata omnia.
Ætatem istuc tibi laturam, & bellum, si hoc bellum putas.
Apolost numen, qui te antiquis non sinet deliciis maculam atq; ignominiam imponere.
Hyemem vnamquanq; carpam.
Primùm ex aduerso si quòd est canaculum quò recipias te.
Hic me vbi videt, subblanditur, palpatur: caput scabis.
In mellis spem esse omnem quouis possem emungi volo.
Quid mihi proderis? satias te iam omnium rerum tenet facta.
Pluteos excutit, sectaq; & testudines reddet.
Cuius si in periculo feceris periculum.
Adde alios omnes meo periculo ex ordine.
Cohibet & domi mastus se Albinus, repudium quòd filiæ remisit.
In gymnasio vt schema antiquo est peccatores retinerem.
Paulisper cui medentia medem, hæc se vt polypus ipsa.
Non rediret ad se, atque illam exterminaret miseram.
Nunc tu contrà venis, vel qui in nuptiis, vel se seneces, nec sine pernicie.
Quiete possente minus, & præbeat rectius multo & sine flagitio.
Surge mulier, duceto filium non malum.
Deleret enim scripsisse, & post non scripturum redi in compositionem.
Perge, amabo, ac si putes, face dignam me vt vobis putem.
Ibi erat scorpios eijcere istum abs te quam primum & perdere amorem.
Huc, aiò quum iter haberet, præteriens venit.
Quid quas partires ipsi pro doctrina boni?
Vt si id quod concupisses non aptus.
Nec ventorum flamina flando suda secundent.
Sic inquam veteratorem illum, vetulum lupum Annibalem, acceptum.
Vnde domum vix redeat, vixq; hoc exuat se.
Cum manicis caulo, collareq; vt fugitiuum
Deportem.
Vrget grauedo sæpius culpa tua.
Deletionem nostri ad vnum exercitus.
Habeasq; animo, mihi admodum causam grauem fore quæ me ab vllo commodo abducat tuo.
Detrusus tota vi, deiectaq; Italia.
Virum tristis, contorto aliquo ex Pacuuiano exordio
Age nunc summam sumptus, ducatq; æri simul atq; alieni.
Tu qui iram indulges nimis, manus abstinere à muliere melius est.
Quum ipsi in locum descendant, quum alios detrahant.
Habes omnem rem, timeo ne accuser.
At non sine similes, neque dant, quid si dare vellent,
Acceperisne, doce,
Insulta miserum te quoq; in me.
Quàm mihi quantum est inter humanum genus, rumorq; inter se coniurgat, communicat.
Primam Chrysum negat signatam reddere.
Et amabat omnes. nam discrimen non facit, neq; signat linea alba.
Nihil parui ac pensi vti littera doceas lutum.

LIBRO XXX.

Hic vbi muscipula tenta eàque scorpios cauda sublata.
Deblateras plenus bonus rusticus, cominit vnà.
Quanto haurire animus musarum è fontibus gestit.
Neque barbam immiseris istam.
Illo quid fiat lamia & pitte ixiodentes,
Quòd veniunt gemmæ illæ, vetulæ, improbæ, ineptæ.
Nunc Cai quoniam incilans nos lædis vicissim.
Et sua percipere retro, relicta iacere.
Deductas hunc voce leo, Cur tu ipsa venire
Non vis huc?
Quantas quoq; modò ærumnas, quantosq; labores exanclaris.
Quàm me hoc tempore nugator cognoscere non vis.
Sicuti te, qui ea qua speciem vitæ putamus esse.
Secus cum eo medio ac ludo bene potus recessit.
Et sæuo ac diro in bello multo optimus hostis.
Lana opus omne perit, squalor, tineæ omnia cædunt.
Planta vna est pedibus cariosis mensulibane.
Neminis ingenio quicquam confidere oportet.
Summatim tamen experiar rescribere paucis.
Conficis ipse com sig.

Omnia alia in quibus efferimus rebus, ne ego multis loquar.
Quid quærimus aere inductum, camu custoditum.
Quòd tuas laudes cupies non proficis hilum.
Culcitræ accedunt primæ centonibus binis.
Inde canino ritu, oculisq; inuolem.
Sed tamen hoc dicas, uerum molestum est.
Cuia opera troginus calix per castra cluebat.
Id q; tuis factis sæuis & tristibus dictis.
Gratia habetur vtrisq; illis, quæ sibi quæ similiu.
Quid tu istuc curas vbi ego obiinar atq; volutaer?
Citò enim bene longinquum mortalibus morbum
In vino esse, vbi qui imitauit dapsilius se.
Si liceat facere etiam hoc, versibus reddere quod do.
Quid verò est centum ac ducentum possideas si millium.
Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit.
Maximus si argento in verbi Androgyni barbati mœcho cinædi.
Quid dare, quid sumpti facere ac præbere potisset:
Tune iugo iungas me antè, & succedere aratro
Inuitum & glebas subigas proscindere ferro?
Quis totum scis corpus iam per lesse bisulis.
Si laqueis, manicis, pedicis mens irretita est.
Non datur, admitti nemo, nec viuere ducunt.
Orco spondent septimum.
Sicubi ad aures fama tuam pugnam claram allatam dicasset.
Gaudes quum de me ista foris sermonibus differs.
Et maledicendo multis sermonibus differs.
Hoc tu me insimulas, nonne antè in corde volutas?
Quid sibi vult, quare sit vt intro versus vt ad te
Spectent, atq; ferant vestigia se omnia prorsus?
Vnus consternit nouis vetus restibus aptus,
Quodq; adeo fuerunt qui temnere superbum.
Sperans ætatem eadem hæc proferre posset, mansum ex ore daturum.
Neu quis te ignores famulis subducere.
Cuius cum vultu, ac facie, ludo, ac sermonibus nostris,
Virginis hoc pretium, atque huic reddamus honorem,
Continuò simulac paulo vehementius aura
Ir flauit, fluctus erexerit, extuleritq;.
Multis inductis sermonibus concelebrarunt.
Omnia timendo mucro videas feruente micare.
Ipso cum domino calce omnes excutiamus.
Vt semel in cœli pugnas inuadere vidi.
Virtutis hæc tuæ artis monimenta locantur.
Caluus palamino quidam vir nobilis, bonus bello.
Producunt me ad te, tibi me hæc ostendere cogunt.
Et his te versibus interea contentus teneto.
Quanti nos faciant socij quum parcere possunt.
Quem sumptum facis in lustris, circum oppida lustrans.
Hæc vestimentis maculosis aspicis ipse.
Iuratam se vni cui sit data adeque dicata:
Accipiunt leges, populus quibus legibus exlex.
Hoc etiam accipe quod dico, nam pertinet ad rem.
Publica lege vt mereas præsto est tibi quæstor.
Quem scis scire tuas omnes maculasq; notasq;.
Præferuit labra delicijs, deliniit amore.
Pulmentaria, vt intybus, aut aliqua id genus herba.
Aut operat aliquo in celebri cum æqualibus fano.
Cui vbi decimucia niex episegina appedi longè opera ante omnia alia.
Ruis hæc & colligis omnia furtim.
Et virtute tua & claris conducere chartis.
Sensu nutricatum facie caput opprimis ipse.
Quæ non spectans spectandi studiosè, at hominis tetri impulsu ingressus
Quod sua committunt mortali claustra camenæ.
Et circumuolitant ficedulæ, turdi curatus coci,
Euplocamo digitis discerniculumq; capillo.
Nolito tibi me maledicere posse putare.
Sed quid ego hæc animo trepidante dicta profundo.
Triste & corruptum, scabie & porriginis plenum.
Perstringas oculorum aciem in acie hostibus.
An ego te actuam atque anxiusam, Thessalam, vt indomitam frænis subigam antè domémque.
Quin totum purges, debellas me atq; deuras, exultes, sollicites.
Quæ quondam populi oris aures pectora rumpit.
Quid seruas quò eam? quid agam? quid id attinet ad te?
Nemo istum ventrem pertundet, delicet vti atq; videbis.
Hoc missum face, illomet vtere libenter.
Sublatus pudor omnis, licentia fœnus refertur.
Et illud quoque mitte malum blandum atque dolosum.
--curare domi sint Gerdius, ancillæ, pueri, zonarius, sector.
Et Musconis manu perscribere posset Aiacem.
Contra hæc inuitasse aut instigasse videmur.
Improbior multo quàm de quo diximus antè.
Quanto blandior, hoc tanto vehementius mordet.
Omnes formosi, fortes: ergo improbus esto.
Aut quum iter est aliquo & causam commentaui, vt apud aurificem, ad matrem, communem cognatam, ad amicam.
Vir mare metitur magnum fluctibus tradis.
Hic in stercore humi, fabu isque fimo atque sucerdis.
Vt tu pecudem tu, asinúmque vt denique nasci præstiteris.

LIBRO XXXVI. SAT.

Egi enim contemnificus fieri, & fastidire Agamemnonis.
Quòd is intelligebat posse haud paucos, retuli.
Hic cruciatur fame, frigore, illuuie, inualutie, improfundie, incuria.

LIBRO

LIBRO XXXIX. SAT.

Hoc inuenisses unum ad morbum illum homini vel bellisimum.

Nemo hos principes ferro effringat cardines.

Quenis non magna pars poema est illa: poesis opus totum, totaque illa summa est una thesis: ut Annales, Ennij. At quaestus unum est, maius multo est quàm quod dixi ante poema.

Quapropter dico, nemo qui culpat Homerum,

Perpetuo culpat, neque quod dixi ante poesim,

In versum unum culpa: verbum enthymemate malo cum Var. Parmenone.

Ex iisdem Satyrarum libris loci addendi superioribus.

LIBRO I. SATYR.

Vulturius.

Arutaene aquales.

LIBRO II. SATYR.

Duceret has greges.

Nunc praetor tuus est, meus si discesserit homo Gentili.

LIBRO III. SATYR.

Longè tria millia passuum.

—ille alter abundans Cum septem in locum Hispanus r.a.r.p.

LIBRO V. SATYR.

Adipatam pultem.

LIB. X. SATYR.

Ne in arce bouem discerpsi magnificè.

LIB. XIV. SATYR.

Puncto una hora- -& qui quoque imasit.

LIBRO XVII. SATYR.

Nunc censes καλλιπλόκαμον καλλίσφυρον illam

Non licitum esse uterum atque etiam inguina tangere mammis,

Compernem aut varam fuisse Amphitryonis

Coniugem Alcmenam, atque alias, Ledam ipsam denique nolo

Dicere. tute vide, atque disyllabon dilige quod vis.

τὴν εὐπατέρειαν aliquam rem insignem habuisse.

Verrucam, naeuum pictum, dentem eminulum vnum.

LIBRO XIX. SAT.

Rasuro tragicus qui carmine perdit Orestem.

Scriptorum fere pinguique millia X X.

Quiritis principibus dentes vellere.

LIB. XX. SATYR.

Tempestate sua atque eodem uno tempore, & horae Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem Et quartam.

LIB. XXV. SATYR.

Arabus artemo.

LIB. XXVIII. SATYR.

Nihil parui ac pensi uti litera doceat lutum.

LIB. XXIX. SATYR.

Nemo est, ideo dixit, quis tu homo es? nemo sum homo ar—

Non laudare hominem quenquam, neque mu facere unquam.

Cui si cum ire populus vix totus satisfit.

Curarum retia nexit.

—ex facie florem delegeris.

EPODIS HYMNIS.

Sine eugio, ac destina.

SERANO.

Caeli nomine & salis fretus.

Ex incertis eiusdem Lucilij libris, id est, quorum incertum est nobis nomen, quippe quod authores tacuerint. Videntur tamen esse ex Satyrarum volumine, quum caeteri tituli suspecti sint.

Vti esurienti leoni ex ore excipere praedam.

Flacci lege varia.

Si argenti indiges.

Tantalùs laboras poenas,

Et ventrem & gutturem eundem.

Intereunt, labuntur, eunttur omnia versum

Asparagi molles, sed viride cyma.

Pulchre inuitati, acceptique benignè.

Verna acer cupit haec.

Si tibi porrò isthaec res idcirco est cordi: quòd re vtilem.

Durum molle voras, fragmenta interficis panis.

Nam in quibus mendae omnibus in rebus fiunt ifteriq; potis fiunt.

Velle solutim hic semper inceptuvus videtur.

Haerebat mucro gladium in pectore tantum.

Nam tam algo atque nigrore maius.

Sanctum ego à Metello Romam repedabam munere.

Saxa & stridor ubi atque etiam dum sibilus institis.

Caput colle sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus.

Armamenta tamen vel omnia seruo, funis enim praecisus citò, atque anchora soluta.

Tertius hic mali superat carchesia summa.

—bisquinoctoginta videbis Commoda de capite quinquaginta atque octo.

Transuerso ordine posuit hippocampi elephanto camelos.
Hæc te imbubinat, & contra te imbulbitat.
Carissim
Vinum criciem
—palmisque missilem.
Depuuit me.
Pistricem validam, si nummi suppeditabunt,
Addas empleuron, mamphulas quæ sciat omnes.
Nunc ad te redeo, ut quæ res me impendet agatur.
Inde Dicæarchum populos, Delumque minorem,
Nequam aurum est, auris quoduis vehementius ambis;
Non omnibus dormio,
—agipes vocem mittere cœpit.
Vbi me videt, caput scabit, pedes legit.
Sicuti mechanici cum alto exiluere Petauro.
Vt petimen naso, aut lumbos ceruicibus tangat.
Pro obtuso ore pugil, piscinensis res est.
Porro homines nequam malus ut quartarius cippos Colligere omnes.
Iactans me ut febris querquera.

Item alibi.

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.
Præsul ut ampiruet, inde vulgus redamplauit:
Quò facetior videare, & scire plusquam cæteri, pertisum hominem, non pertæsum dicere ferunt. nam genus—
Quænam vox ex te resonans meo gradu remoram facit?
Rhonde sciadionque,
Plumbi pauxillum rodus linique matexam.
Quem præclarus gelops, quem Aegypto sargus mouebit.
Cornelius Publius noster Scipiadas dicto, tempúsque intorquet in ipsum
Oti, & deliciis luci effictæ, atque cinædo.
Et sectatori adeo ipsi suo, quo rectius dicas.
Itat forte domum, sequimur multi atque frequentes.
Et pedibus læua sicyonia demit honesta.
Suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi.
Tum sparo, tum murices portantur, stragula porro.
Varr nnum, ac tapicum squarrosa incondita r stra
Pedibus silembum
Vt veles bonus sub vitem, qui summisit hastas.
Neque prodire in altum, præliari procul sub vite
Si verò das quod rogas, & si suggeri suppus.
Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.
Tapullam ridens legem contere opimi.
Verticulas
Nemo hic vindicias, neque sacra, neque numen veretur.
Hæc odiosa mihi vitiligo est, non dolet, inquit.
Pastali pecore & montano, hirto atque saloce.
Nam veluti intro aliud longè esse atque intus, sic apud se longe aliud esse, neque eadem valet. at tu intro nos vocas, & sese tenet.
Plura foris fuenti.
Pedetentim hunc resultantem.
Fici comeduntur & vuæ.
Piure foras vendunt.
Quum illa fora itant.
Tierei Lemnado & Pemani & thermi Parni ne.
Prætor ne rusticus fias.
Et suffocare conatur.
Vultis? empta est. nollis? non empta est.
Magna penus paruo spatio consumpta peribit.
A me auxiliatus es.
Quin amplexetur qui velit, ego non sinam me amplectier.
Vicimus ô socii, & magnam pugnauimus pugnam.
Lecti omnes. Atticon hoc est.
Myconi calua omnis iuuentus.
Carcer vix carcere dignus.
Animo ac virtutibus tuis.
Vt multos mensesque diésque.
Tuam ut memoriam retineas.
Ante fores autem & triclinii limina quidam
Perditus Tiresia tussi grandæuus genebat.
Ecquem Pamphilum quæris.
Scin le calam, ut calcas.
Mihi necesse est loqui: nam scio Amyclas tacendo periisse.
Consilium summis hominum de rebus habebant.
χῖος τι δυνάσθαι. Vir. Georg. 2. *Sunt & Amineæ vites,*
firmißima vina. Tmolius & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus.
Resultant æ tisque lacúsque!
Et velut in fabricam feruens quum marculus ferrum
Multorum magnis ictibus tundit,
Hunc cataporatem puer eodem defert, unctum plumbi pauxillum rudis linique mataxam.
Centum genera solœcismorum
Thymno capto cornum excludunt foras, occidúntque lupos è perdice, & iura siluri. Sume rete atque amiam.
Terra abiit in nimbos imbrésque.
Quadrantis ratiti
Vis est vita vides, quæ nos facere omnia cogit.
Ergo prætorum est antè præire.
Quum ad se cubitum venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte adductam ut tunicam & cætera eiiceret.
Quid tibi ego ambages ambiui scribere coner?
Nequam & magnus homo, laniorum immanis canes ut.
Cæcilius ne rusticus fiat.
Hæc inquam rudet ex rostris, atque hinnilitabat.
Quantum hinnitum atque equitatum.
Rhodos Carpathium in pelagus inclinas apertum.
Iudicis Hortensi est, ad eam rem nata palæstra.
Græcum te Albuti, quàm Romanum atque Sabinum,

Municipem Ponti, Titi, Anni, centurionum,
Præclarorum hominum, ac primorum, signiferumque,
Maluisti dici. Græcè ergo prætor Athenis.
Id quod maluisti te, quum ad me accedis, saluto.
Χαῖρε inquam Tite, lictores, turma omnis, cohorsque,
Χαίρετε. hinc hostis Muti Albutius, hinc inimicus.
Quam lepide lexeis compostæ vt tesserulæ omnes
Arte pauimento, atque emblemate vermiculato,
Crassum habeo generum: ne rhetoricoteros tu sis.
Occidam illum equidem, & vincam, si id quæritis, inquit.
Verùm illud credo fore, in os prius accipiam ipse
Quàm gladium in stomacho, sura ac pulmonibus sisto.
Odi hominem: iratus pugno: nec longius quicquam
Vobis, quàm dextræ gladium dum accommodet alter:
Vsq; adeo studio atq; odio illius, efferor ira [illegible]
--Tubulus si Lucius vnquam, [illegible]
Si lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius.
Quid Decius Nuculam? an conpxuum vis facere, inquit?
--quamuis bonus ipse
Samnis in ludo, ac riuibus causis satis asper.
O Lapathe, vt iactare nec es satis cognitus cui sis:
In quo Lælius clamores σοφὸς ille solebat
Edere, compellans gumias ex ordine nostros.
O Publi, ô gurges, Galloni es homo miser inquit.
Cœnasti in vita nunquam bene, quum omnia in isto
Consumis, squilla atq; accipensere cum decumano.
Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras
Et pecu addit.
Quidni? & scruta quidem vt vendat scrutarius laudat,
Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Legem vitemus Licini.
Fanni centussisq; misellos.
Et primùm facit honestas accedit.
Quod sumptum atq; epulas victu præponis honesto.
Vno oculo pedibusq; duobus dimidiatus
Vt porcus.
Quis hunc currere equum nos atq; equitare videmus,
His equitat, curritq;: oculis equitare videmus.
Ergo oculis equitat.
Virtus, Albine, est pretium persoluere verum
Queis in versamur, queis viuimus rebus potesse:
Virtus est homini, scire id quod quæque habeat res:
Virtus, scire homini, rectum, vtile, quid sit honestum,
Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum.
Virtus, quærendæ rei finem scire, modumque:
Virtus diuitiis pretium persoluere posse:
Virtus, id dare quod re ipsa debetur honori:
Hostem esse atq; inimicum hominum morumq; malorum;
Contrà defensorem hominum morumque bonorum.
Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum:
Commoda præterea patriæ sibi prima putare,
Deinde parentum, tertia iam postremaque nostra.
Vt nemo sit nostrum quin aut pater optimus diuum,
Aut Neptunus pater, Liber, Saturnus pater, Mars,
Ianus, Quirinus pater, nomen dicatur ad vnum.
Nunc verò à mane ad noctem, festo atque profesto
Totus item pariterq; die populusq; patresq;
Iactare indu foro se omnes, decedere nusquam,
Vni se atq; eidem studio omnes dedere, & arti,
Verba dare vt caute possint, pugnare dolose.
Blanditia certare, bonum simulare virum se,
Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.
Homini amico ac familiari non est mentiri meum.

SEX. TVRPILII VITA.

Ex. Turpilius poëta Comicus ingenio facili fuit, & in fabulis componendis idoneo. Quocirca tantum nominis consecutus est in scena, vt comœdiæ Turpilianæ magnopere probatę sint à Romanis. Inuenio apud veteres Grammaticos hunc Turpilium summa beneuolentia coniunctum fuisse Pub. Terentio: & in iisdem ludis vtriusque fabulas aliquando actas. Vulcatius Sedigitus septimum locum Turpilio dedit inter Comicos poëtas, eumquè Luscio, Q. Ennio, & Trabeæ præponit. Nonius Marcellus in commentariis ad filium xv. Comœdias nominat, quæ à Turpilio compositæ fuerunt. In quibus legendis atque obseruandis diligentiam, atque studium probat. Citatur in Philopatro, in Lemnis, in Demetrio, in Bethonibus, in Pedis, in Epiclero, in Canephoro, in Thrasilione, in Demiurgo, Hecyra, Paraterusa, & Leucadia. Lyndia quoque in magno pretio habita est à Grammaticis, in qua commendantur præcipuè hi senarij de officio & ratione viuendi:

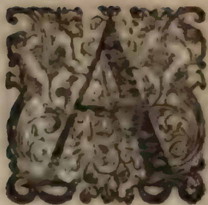
Profectò vt quisque omnino contentus fuit,
Ita fortunatam vitam duxit minimè:
Vt Philosophi aiunt, isti quiduis sat est.

Auctores sunt qui referant hunc Turpilium ad extremam penè ætatem accessisse: & in Sinuessana vrbe periisse iisdem penè temporibus, quibus Furius Bibaculus natalem suum habuerit.

S. TVRPILII

FRAGMENTA QVAE REPERIVNTVR.

ACTA.

Atqui scalis cum meretrice è nostro ornatu per vias lupantur.

BETHONIBVS.

Qui verba venatur mea, pestis aes cadat, & sermonem hinc sublegam.
Quæso cogita ac delibera.
Non ago hoc per sagam pretio conductam, vt vulgò solent.
Melixa intus cessat, credo hercle helluo tuburcinatur.
Eum derepente vxorem audio ducere.
Macte virtute esto.

CANEPHORO.

Ita est verùm haud facile est venire illi vbi spissa est sapientia.
Satis fructi reddunt.

Teste-

Testamentum ergo calabis legi.
Nosti quàm sit gracili corpore.

DEMETRIO.

Nunc me ex aliorum ingenijs iudicas, intercapedo quorum amicitias leuas.
Nam si iceris me posthac, credas mihi velim, inquit: tum quid censes? dolebit scilicet.
Et me iam irrides pessume ac sacerrume?
Ab initio vt res sit gesta, enoda mihi.
Nunquam nimis numero quenquam vidi facere quàm facto est opus.
Homo vnica est natura & singularia.
Pudet pigétq; mei me.
Nec rectè dici mihi iamdudum audio.
In acta cooperta age inoras ostreas.
Timere coepit, interdum oscitarier ineptus.
Quid mihi vellem ex insolentia nesciebam.
Sandalio innixa digitis primoribus.
At etiam ineptus meus mihi est iratus pater, quia se talento argenti tetigi, veteri exemplo amantis.
Dolentis persona meos parentes careo.
Vide mirum ingenium, ac delenificam mulierem: commorat hominem lacrymis.
Antehac sufflabat Aquilo, aut Auster: inopia tum erat piscati.

DEMIVRGO.

Ego ædepol docta dico, quæ mulier volet sibi.
Summum amicum esse, indulgentem & diutinum,
Modicè atq; parcè eius serui ad cupidines.
Apertæ suræ, brachia autem procera horrorem mihi ex corde suscitabant.
Iudicia, lites, turbas, tricas, contentiones maximas.
Quia enim odio ac senio mihi hæ sunt nuptiæ,
Neq; nautæ, quum essent circumuenti ventis, incerto itinere porti indigentes.
Mulier meretrix, quæ me quæsti causa cognouit sui.
Quis non minus res hominem quàm scutus tegit.

EPICLERO.

Quæso ædepol quò ante lucem te subitò rapis,
Here, cum vno puero?
Nequeo esse intus Stephanio.
Quid ita? Prauæ solent me curæ somno segregant,
Forasq; noctis excitant silentio.
Currendo sic est, sic datur nimium vbi sopori seruias
Potius quàm domino, & vbi seuero imperio quæ imperata sunt.
Patrocinantem vbi factum audieris saucius.
Quam legere te optimum esse atq; æquissimum, qua cum ætas vegeta, & inbendum esse tibi.
Sperabam consilia nostra diuidia tibi, quum ætas accesset, non fore.
In Caliphonis nunc te misera liberum.
Sed vola vt familia nostra officia fungatur sua.
Non inuitat plusculum hic sese, vt solet,
Quàm matris nunc patris me miseretur magis.
At enim scies quæ fuisti inscius.
Te quidam omnium iam pater copem causa rem facit.
Ecquis est qui interrūpit sermonem meum obitu suo?

HETAERA.

Simulari me à se amari quæsti gratia.
Rhodiensis se istuc commigrauit iamdiu.
Stupidus adstat: ita eius aspectus repens corporauit homines amore.
Hæc si impetro abs te vt faciat, satis fructi cepero ex te.
Rus ad illas commigrat, habitamus hyemem totam cum mulierculis.
Sat me, vt meum cor volupatibus dat, immortalitus se obtulit mihi hæc facultas.
Hortatur hominem quamprimum proficisceret.
Hic villicor ante vrbem, nunc rus eo.
Meret me meritò vt diligare.

LEMNIIS.

Remulis sensim celox ab oppido processerat.
Iembi redeuntes domum duæ ad nos certam accelerarunt ratem.
Habet potestatem: nisi potestatem senis pretio contendas, vt redempto Phædria liceat redire antiquam in consuetudinem,
Nunquam vnius me comparaui seruire elegantiæ.
Propter peccatum pauxillum indignissime patria protelatum esse, seuitia patris.
Neq; durare possunt, ita huius inscitia atq; dementia extorrem facit.

LEVCADIA.

Intercapedine interficior, desiderio differor, tua mihi cupiditas suauitudo, & mei animi expectatio.
Ne me attingas, atq; aufer manum. eia quàm ferocula est.
Quem olim oderat, sectatur vltro ac detinet
Ille insolens aut fastidiat carnifex.
Miseram terrent me omnia, maris scopuli, sonitus, solitudo, sanctitudo Apollinis.
Vultu vecordi vagas insania.
Hoc quæro ignoscere istic solent necis minoris noxia serum, si fortè quasi alias res vini cano.
Antefacta in ignem committo, tristitias ante diuortium.
Et amplius illam apparere condecet, quandoquidem veti condemnata est.
Vide, nunc fastidis mei.
Hortari nostros cœpi illico vt celerarent lembum.
Videtur frigus incessum, quàm est confidens, dijs tunc perdunt.
Sed quàm longè est cùm isti illico
Veritus sum ne amoris causa cum illa limassis caput.
Vtinam nunc apud ignem aliquem magnum assidam.
Inuitauit plusculum hic sese in prandio.
Arripuit colubram mordicus.
Ciperi vident vt osculatur cariem. num illum illæc pudet?
Iam ego istam tibi tristitiam exorbebo.

LINDIA.

Profectò vt quisq; minimo contentus fuit,
Ita fortunatam vitam duxit maximè.
Vt philosophi aiunt isti, quiduis satis est.

Dij aduenientem perdant. hic quidem nos perdit:
Factum esse diem hinc quartum hodie iterant ita conuentum.
Consilium hoc cœpi. literas misi ad senem nostrum, prodesse nobis ex sententia mercaturam.
Abhinc triennium sacerrimum domicilium hoc quidem contulit leno.
Quibus senem rebus despoliasti fœdum, in lustris latet.
Me vit potiri, fac ergo patiar quod volo.
Quin moneam, quin clamem, & querar tua vitia, quæ te vilitant.
Ego interim in turba foras subduxi cum hæc me, nequis ad numero mihi videbas currere.
Misero mihi mitigabat sandalio caput.
Comperce vobis velitare, ad rem dedi.

PARATERVSA.

Quum antehac videbam stare tristes turbido vultu, subductis cum superciliis sen.t.
Ego nondum etiam hic villicabar Phædria.
Dum ego connixi somno, hic sibi prospexit vigilans virginem.
Meritissimo te magnifacio.
O dic mihi, an oblita obsecro es eius crebras mansiones ad amicam, & sumpti largitatem?
Caput vt offendit ad limen pol.

PEDIO.

Cuius aduentu insula hodie claret Cypros.
Vt ille hac sese abstineret, ego supersederem nuptijs.
Quando equidem amorem intercapedine ipse leniuit dies,
Ego præstolabo illi, vt citante opicium.
Tamen oculis longa intercapedine appetuns, cupide intui.
Quæso omittite ac deserite hanc meretricem, quæ te semel vt est nacta, semper studuit perdere, detegere, spoliare, opplereq; adeo fama ac flagitijs,
Nuptias abieci, amicos vxor primores viros.
Nec vnquam vidit rostrum hæc tragœdia tantum vti.
Progredior foras visere quid hinc tumulti ante fores.
Quare esse dicat quisquam illum hominem, haud quicquam facere immanitus.
Age tu hymenæum increpa.
Neq; virum educta vt par est, expers malitijs, metuens sui.
Iam desine meminisse illius formam.

PHILOPATRO.

Ecce autem tuum ore vti soles videre mihi ægre hæc pati, quia hic dies complusculos intercapedo sumpti faciundi fuit.
Certum ac deliberatum est me illis obsequi.
Miserum puto si etiam istuc ad malam ætatem accessit mali.
Disperij misera. ? serum cruciatur mihi.
Lucus ipse inuitat hercle hic Veneris.
Quum te saluum video vt volui, glisco gaudio,
Vtinam possim tibi referre gratias vt de me meres.
Gemmeas fortunas mater hem qua causa huc opere maximo contenditur?
Deinde quum ad te redierit res olim post mortem patris.
Ecce autem tuo more, vt soles; videre mihi ægre pati, quia hos dies complusculos intercapedo sumpti faciundi fuit.
Mira lenitudine ac suauitate abundat.
Forte eo die meretrices ad me de leuitate Atticæ, vt conuenerat, quo dixerant cum cœnam apud me, Thais atq; Erotium, Antiphila, Pythias. ego extra cubui domina.
Simul circunspectat: vbi præter se neminem videt esse, tulit, aufert: ego clam consequor.
Me miseram, quid agam? inter vias epistola excidit mihi: infelix inter tuniculam ac strophium collocaram.

THRASYLEONI.

Quum interea nihil quicquam à me est præmij, neque erat tuæ benignitatis atq; obsequelæ.
Das vitro, ac muneras quod ab illo abstulit.
Non vtilitate, factione fretus, intercedere.
Age, age, egredere? atq; vtinam istuc perpetuum iter sit sibi.
Cesso occupare, & me in colloquium conferre horum?
Onera, mensam: salos, vinum in hæc huiusmodi quibus rebus vitam amat tum inuitari solem.
Videre cupio nostrum mercimonium.
Dij me diuitant.
Non est mediocris res, neq; vulgaris fallacia hæc.
Nemo vnquam vidit ebrium interdiu, neq; turbam facere, neque fores exurere.
Hoc te oro, vt illius commiserescas miseræ orbitudinis.

VELITERNA.

Ducit me secum: postquam ad ædem venimus, veneratur deos. Interea aspexit virginem gestantem in capite riculam, indutam estrinam.

Loci alij eiusdem Turpilij, quibus adscripta non sunt fabularum nomina.

Et geleros, & neque offerre hunc diutius errari, & conqueri necesse suæ obsequelæ.
Quasi quum ventus fert nauem in mare secundus, si quis propedon misit si veli sinistrum.
Glabrum tapete.

CN. MATII VITA,

EX PETRO CRINITO.

N. Matius Mimorum ſcriptor, in magno pretio habitus eſt: quod cùm alij plures, tum Au. Gellius teſtatur in Atticis commentariis. Ingenio fuit eleganti & facili. In ſuis autem Mimis, quos vocauit Mimiambos, verba quædam noua, & perlepida poſuit, vt Grammatici obſeruarunt. Iulianus Rhetor, vir multiplici eruditione ornatus, permúltum delectatus traditur Matianis fabulis propter natiuum quémdam leporem, & mirificam illorum ſuauitatem, maximéque hos verſus commendabat:

Iam tonſiles tapetes ebrij ſucco,
Quos concha purpura imbuens venenauit.

Et item:

Sinu amicam reficere frigidam calido
Columbatim labra conſerens labris.
Quapropter edulcare conuenit vitam,
Curáque acerbas ſenſibus gubernare.

Idem Matius, vt quidam exiſtimant, compoſuit opus hexametris verſibus, quod inſcriptum eſt de Iliade. Cuius carmen M. Varro, & alij Grammatici, quandoque citant. Sed hac in re parum conſentiunt veteres auctores. Maurus Terentianus de Poëta Matio facit mentionem, eiúſque Mimiambos, vt elegantes & lepidos celebrat. Fuit alter Matius Romanus ciuis, & amicitia Octauij Cæſaris nobilis, qui primus Tonſilia nemora excogitauit.

CN. MATII FRAGMENTA

QVAE EXSTANT.

MIMIAMBIS.

VPER die quarto vt recordor, & certe
Aquarium vrceum vnicum domi fregit.
Iam iam albicaſcit Phœbus & recentatur.
Commune lumen hominibus voluptáſque.
Quapropter edulcare conuenit vitam,
Curáſque acerbas ſenſibus gubernare,
Sinúque amicam recipere frigidam caldo,
Columbatimque labra conſerens labris.
Iam tonſiles tapetes ebrij ſuco,
Quos concha purpura imbuens venenauit.

ILIADE.

An maneat ſpecij ſimulacrum in morte ſilentum.
Altera pars Acij vitaſſet fluminis vndas.
Corpora Graiorum maerebat mandier igni.
Obſcæni interpres funeſtique omnis auctor.

L. AFRANII VITA,

PER PET. CRINITVM.

LVCIVS Afranius Poëta Comicus, iisdem fermè temporibus in vrbe claruit, quibus Poëta Terentius, & Sext. Cæcilius in senium vergebant. Vulcatius Sedigitus Afranium hunc non numerat inter cæteros Comicos. Operam suam, atque diligentiam posuit in togatis fabulis componendis. Sunt autem Togatæ illæ, in quibus de rebus Romanis ageretur, à toga denominatæ. In his primum locum obtinuit, vt à veteribus traditur. Menandrum Poëtam præcipue imitatus est stylo & orationis charactere: quocirca sic Horatius in Epistola ad Octauium Augustum.

Dicitur Afrani toga conuenisse Menandro.

Furius Albinus, & Macrobius asserunt, Afranium ipsum permulta à Menandro sumpsisse, quod ille etiam liberè, atque ingenuè professus est, vt omnibus apertè demonstraret, quàm modestus, atque ingenuus foret. Itaque in Compitalibus ita respondet suis obtrectatoribus:

Fateor, sumpsi non à Menandro modò,
Sed vt quisque habuit, quod conueniret mihi:
Quòd me non posse melius facere credidi.

Cúmque ingenio ac salibus excelleret, sententias passim, & acutè dicta, inserebat suis fabulis, non sine summa elegantia, & mirifica venustate: quod cùm alij multi, tum M. Cicero testatus est. Culpatur à Quintiliano Afranius, quòd in suis argumentis amores proprios paulò imprudentius vulgauerit. In togatis, inquit, excellit Afranius, vtinámque non inquinasset argumenta puerorum fœdis amoribus, mores suos fassus. A. Gellius permultum Afranio tribuit, præcipuéque illud carmen putauit commendandum, in quo de Sapientia sic loquitur,

Vsus me genuit, mater peperit memoria,
Sophiam me Graij vocant, vos Sapientiam.

Citatur idem Afranius persæpe ab antiquis Grammaticis, in Augure, in Consobrinis, in Cinerario, in Compitalibus, Brundusinis, in Fratribus, in Homine, in Incendio, in Emancipato, in prodito, in Patella, in Rosa, in Suspecta, in Sella, in Talione. De obitu ipsius nihil apud veteres legimus.

L. AFRANII

L. AFRANII

OPERA QVAE EXSTANT.

ABDVCTA.

QVAM senticosa verba pertorquet turba.
Nescis, num Heri mei omnem melius callent rem quàm volo.
Dispertiantur patris bona pariter.

AQVALIBVS.

Iste, vt tu rem narras, dona comest hic quotidie.

AVCTIONE.

Simul limen intrabo, illi extrabunt ilico.
Haud facul (vt ait Pacuuius) fœmina inuenietur bona.
Si hac absente nobis veneris puer.

AVGVRIBVS.

Et fallaci aspectu paries pictus, putidus.
Quid est istinc te blaterare atq; obloqui?
Quanquam non istis exercetur in istis hic noster dedabrat quum puer statim.

BRVNDVSINIS.

Imò iamdudum obcubuisse, degulasse oportuit.
Equidem nunc resipui postquam pectus est lætitiæ honustum.
In parte inferiore hic implicabatur, caput fateor.
Quis tam sagaci corde atq; ingenio vnico?

CÆDO.

Ita ʒ; spissum videtur fieri, non possunt domi meum virum expectare, quem mihi studeo iamdudum dari?

CINERARIO.

Id me celabat cuccuru.
Quòd saluus venis melius est, gratulor dijs.
Sexte frater mi salue, quum saluus venis, meliusq́ue tibi est, gratulor dijs.

COMPITALIBVS.

Vt quicquid loquitur, sal merum est.
Si non verear, nemo vereatur tui.
Præterea corpus meum nunc pilare primùm cœpit.

CONSOBRINIS.

Non sum apud me: en lentus lenteq; te rogabo.
Pol magis istius temulentæ futilis.
Valia retinet homo linguam mordicus.
Hem iste parentum est vitabilis liberis.
Vbi malunt metui, quàm vereri se à suis.
Scis habitum ita vt nunc obtinet præfiscine.

CRIMINE.

Quos impune depopulatur & dispoliatur dedecus.
Orbitatem senectuti tuæ malam metui, quod in solum non venit cæco ac dementi.
Hæc ieiuna ientauit.

DEDITIONE.

Quòd quadrati sunt fagi.

DEPOSITO.

Dij sunt irati tibi, qui conciere cogites tantum mali.

DIVORTIO.

Vigilans, ac solers, sicca, sana, sobria virosa non sum, & si sim, non desinu mihi
Qui vltro dent, ætas integra est, formæ satis.
Qui cotter noctu clanculum brustre dotem ne remittas vafer, honeste vt lasites, & nos laudas diutius.
Quum testamento patria partisset bona.
Imo illum mitem saxo faciant fustibus.
Mulier nouercæ nomen huc adde impium: Spurca gremio vestigio haud dici potest.
O dignum facinus adolescentis, optumas, bene conuenientes, concordes quam vires repente viduas faciat spurcitia patris.
Disperij, perturbata sum: iam flacces fortitudo.
Letium genus cognominationis morborum cognominis.
O diem scelerosum & indignum.
Quàm perspicacè, quàm benigno, quàm citò,
Quàm blando, quam mitis est pectore.
Quod vult diserte pactum aut dictum,
Et puncto auerruncent cur Syriam simul.
Nouis dictis quæso ne ille audiat.

EMANCIPATO.

Quàm beatæ scenicæ videntur mihi mulieres,
Quæ iurgio & beneuolentia terrent de subito viros.
Sollicito corde corpus non potitur nunc quie.
Vide vt facundè contra causaris patrem.
Optandum vxorem quæ non vereatur viri.
Deos ego omnes vt fortunassint precor.
Principium hoc oro, in animo vt sic tuo statuas, officijs cogi vt abs te seorsus sentiam de vxoria re.
Nudiustertius tute aduenisti quàm diluculo.
Idem es qui semper, idque vt rite intelligas te facere.
Ne te summatim ratio putes.
Vt sint repentinò apparandæ nuptiæ.
O quot clamas.
Idcirco hæc agere tecum secreto institi.
Hem quid ais? mane sodes quæso, nisi molestum est, pauca sunt tecum quæ volo.
An mi homo. immo ædepol vos supremum meum concelebretis diem.
An quid me censes obsecro? non audisti?
Te facere compactiò omnia.
Paulo prius hinc abijt.
Cur nimium adpetimus, si respondetur nemini nimium, bene est.
Malo pudenter metientem.
Pòst narrauero; nunc est distentus animus vt re-

gotijs porro autem propero.

Quàm lentè tractat me atq; inludit.

Vetuit me sine mercede prosum paucis remeare in ludum.

EPISTOLA.

Iactauit sese, iactet, mihi erit tristior.

Natura tristiori paululo.

Ita intricauit huius hanc rem temeritas.

Nam proba & pudica quòd sum, consulto & parco mihi.

Quoniam comparatum est uno vt simus contentae viro.

Tace, puella non sum, supparo si induta sum.

Amare, habere puerum depositum foris.

Ego misera risu clandestino rumpier, fere matera menstra feruere.

Tum protinus rectà domum digredimur.

Quanquam ista hæc malitiosa non tam calleo, tamen non fefelli.

Atq; adeo exitiendo exitio datur mihi custodiendus.

Huc venis fugiens tenebrionem Tyrum.

Hunc seruum autem, maria Tyria conciet.

Me authore mater abstinebis quid nisi?

Non licet me quò contendissem ita peruenire.

EXCEPTO.

Etiam depellis mihi manum per palæstricos.

Vbi hic, nescis, quæso, habet meretrix Neapolitis?

Si ille hæc nunc sentis, facere illi satis vis, quanta illius mors sit maceries tibi.

Conchas, echinos, ostreas marinas.

Meretrix cum veste longa, peregrino in loco solet tutandi causa sese sumere.

Habitu appellant huc ad molem nostram nauiculam.

Quod vitæ studium, aut quod præsidium in posterum mihi supponebas, mecum prius tui?

Consimili grassantur vita à quibus est hic omnis cultus.

Tum conscendo cymbam, interibi lucis piscatoriam venio, jacitur anchora, inhibens leuiter,

Audite pueri pauca, vos succedite.

Fit opus lumentum, hoc diei herbam det.

De vita ac morte domini fabulauere aduorsum fratrem illius ac dominum suum.

Atq; adeo nolo nudo pediolo es pus.

Proficiscor, res, tempus, locus, simul otium hortabatur vt operatum illum Dianæ degere sanctum diem.

Iubeo hominem tolli & collocari & confoueri, soluo operam Dianæ.

FRATRIIS & FRATRIBVS.

Des rustico nescio cui vicino suo perpauperi, cui dicas dotis paululum.

Facile manducari qui potest.

Formosa virgo est, dotis dimidium vocant

Isti qui dotes negligunt vxorias.

Curre & nuntia venire, & mecum speratum adduce.

Videat puellam curent, conformentur iube.

Speratam non odi tuam.

Interim merendam occurro: cautè quum veni iunat.

Nunc vide, hoc quo pacto eò aurum in medio proferam, tu Castalia cogita, tu finge, fabricare, vti libet.

Proin tutum quæram, ne requiram te vide.

Equidem prandere stantem nobiscum incincta togam.

Retinebitur vir vt voluntate vna probabili prægnantem quod non exigat.

Pistori nouas cur non scribitari vt mittas fratris filio luculentulus.

Aquam ex cœno haurire, qui lauerent manus.

Nullam profectò accessi ad aram quin Deos suppliciis, sumptu vatis, donis, precibus, plorans, obsecrans nequicquam defatigarem.

O sacrum scurram & malum.

Dimittis adsestricem, me ad sese vocat.

Non potest qui in illas tacta longæque & multis olat.

Commemorabo, ostendam illius facta & spurca improbi.

Mea nutrix surge, si vis profer purpuram, præclauium, contextus.

Septembris heri calendæ: hodie atri dies.

HOMINE.

Atq; ille derepente in iumentum exilit, contendit oculos, derepentè abit cælo.

Satis fortiter paulo vestras scissidistis colus.

Amabit sapiens cupient cæteri.

Ea memoriter, quum tenero confecta vt offendam.

Bacillum deligatum corneolum: poscis.

Dataim vxorem vt ludas.

Tertium diem præclauium vnum texere.

Ipsi me velle vestimenta dicito.

IDA.

Nostrum in conuentum, aut concessum ludum lapsumq; petulcum.

IMIS.

Multa atq; molesta res potis vt dicta facesses.

INCENDIO.

Non vsquequaque idoneum inuenias locum

Vbi derepente quum velis facias lutum.

O puere puere sine me prosiicere mihi.

Illud memento, nequid inprimis blateres.

Seruus est mihi Nicasio, sceleratus, curiosus: is cum filio ei conjicere ad nescio quicquid de latrociuncula.

Atq; hæc etiam incendit hoc, procul concessero.

Experiurabant, execrabant se ac suos.

INIMICIS.

Has obsecro igitur, agite & me adiutamini.

LIBERTO.

Nolo hic te videat, dominus est, puer facesse hinc.

MARITIS.

Meo vt obsequar animi, obedibo tibi.

MA-

MATERTERIS.

Quum is Balbum supra modum disserere conantem laudaret, an tu eloquens ilicet.
Causam coniicere hodie ad te volo: ambo adestis, profuturos arbitror.
In quem plenam papulam, panum, tympanum.
Quod exspectans defessa domi sedi, quod spisso venire visum est mihi.
Perii, lachrymæ linguam sepiunt.
Postquam se vidit inibi esse gignatam, paruulam sororibus commendat.
Quid istuc est? quid fles? quid lachrymas? largitus proloquere.

MEGALENSIBVS.

Adeste, assentio te amare, me adorare saniter.

NOMΩ.

Adeptis dominatum demens præmature præcocem.

PANTALEO.

Contemnens, inquit liber natus est, ita mater eius dixit in Gallia, quum ambos emerem.
Sed eccos ambos.
Reuocas nos ambo ad prælium.

POMPA.

Interim tua clienta.
Tene tu, in medio nemo est, magnificè volo fluctuatim ire ad illum, accipe hoc tegmen tu & sustine.

PRIVIGNO.

Silentio opus est nulla ineq panttio.
Vxorem quæris firmamentum familiæ, scias abesse ab iis lustris ingenium procul.
Et propter patruelem tuam constituit hilare ambulans deiecta coma.
Quæ festis nos facere solemus de quotidiano opere promiscue atque profesto concelebras solum.
Vides ludos, huic auscultaui procul.
Quam mihi sit gratia illius obsequelæ.
Quod si fecissem paulo sæpius, didicissem id ferre & non esse intolerabilis.
Dehinc temeritatem repudio vulgariam.
Nemo illa viuit caric cariosior.
Viuax vetus, quàm dissimiliter nunc consulta tergo meo.
Hoc potius hoc non seruit minus hæc volo.
Occasione certa mulier inuolas in collum, plorat, crat, occurrit nepos pauxillus, neptis porro de lecto frigit.
A fulica penè peristi: dij te mactassint malo.
Orbus virilis sexus adoptauit sibi.
Ni tantum amarem talem tam meritò patrem, miratus essem adquo licere.
Numero inepti pertimuistis cassam terriculam aduersarij.
Interea verba iactare, & labris inter se velitari velificarier.
Noui amicum atque æqualem eum.
Non ego te noui tristem seruum serium?
Vixisti tristis, durus, difficilis, tenax.

PRODIGO.

Nam me pudet vbi mecum loquitur Numerius: aliquid suffero, Græcè irridet me illico.

PRODITO.

Rem eligo à lateribus missa sum hanc quæ cursum coit.
Tu senecionem hunc satis est si seruas annis.

PROMO vel PRIMO.

Pro manibus credo habere ergo illos semipellium.
Caue ne pendeas si suas in quæstione.
Vt scire possis ad quo te expedias loqui.

REPVDIATO.

Quanto facilius ego, qui equo venio, adducor ferre ita humana humanitus.
Perdis ingens imbecillitas tuam æquo secius me colligas ceciderit.
Sin id quod non spero, ratio talis sequius ceciderit,
Pauxillo prius me conuenit.
Te istuc facere officiosè scio.
Age curre cursim ad Numisium occul. ò.

ROSA.

Gannire ad aurem nunquam didici.

SELLA.

Vsus me genuit, mater peperit Memoria:
Σοφίαν vocant me Graij, vos Sapientiam.
Pomum, holus, ficum, vua.

SIMVLANTE.

Sæuum ferre hæc te simul, & gnatā ab illo abducere.
Tui veretur, me ad te misit oratum peteres.
Ne ego illos vel tanuis ausculta libens.
Simulantem offendit, regit, rumpit, icit poculo.
Vellem interuenissem ante, nam (vt signa indicant)
Hi coniecere verba inter se acrius.
Nolim matri me præsente cum patre coniicere, non si me non vis mel meum.
Enim fera numero ac nequicquam egi gratias.

SORORIBVS.

Nunc se obsequentem atque hilarem dixi præbeas.
At puer est vescis imbecillus viribus.

SVSPECTA.

Perfalsum abs te creditum numero nimis celeriter.
Adeo vt te satias caperet toti familiæ
Tamen animo ordire me oportet paula paululum.
Non amatorem olim defensorem per eam volet.
Vident lauere lachrymis me tuum collum pater.
Tuam maiestatem & nominis matronæ sanctitudinem.
Noli ex stultitia multarum credere esse animum mihi.
In Arpinos iam quantum potes expiodam hominem vt villicetur.
Vt me casse in hac re ducat abs te extrarium.

TALIONE.

Vos quibus cordi est intra tunicam manus læua, dextra in penum herile.

TEMERARIO.

Quis hic est simia qui me hodie ludificatus est?

THAIDE.

Ea quæ ferme sedere melius consultoribus quàm restrictim cogitata omnibus rationibus.

VIRGINE.

Ne venires quod non agitur in solum.
Verbis paucùlis respondit, tristis voce deducta, malèque se non quieuisse dixit.
Quo tu commentas? vbi confixus desides?
Aliis de rebus cœpisti super.

VOPISCO.

Nam nutricatur olina,
Excludas uxor tam confidenter virum? non faciet,
Deinde id quod dedita opera, controuersiæ concinno.
Id est intus actum, peris opera nimium mea, ea aio fidelitatis.
Equidem te nunquam mihi parasitum, verum amicum, æqualem atque hospitem quotidianum & lautum conuiuam, domi.
Hem quid hoc? perij, pertimui: quid tumulti exaudio?
Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.
Quoque nunc offendo sæpe procul nostra sit mala.
Quanta vociferatione feruntur! hei miseræ mihi.
Voluptatem capio maximam cruciari tua te culpa, qui des, & de illa pessuma quam deamas, promere.
Non dolorem partionis veniet in mentem tibi, quos misera pertulisti, vt partum proiiceres pater?
Dum morigeram, dum morosam præbeo, deinde aliquid dedita opera controuersiæ concinno, lædo interdum contumeliis.
Antiquitas petenda in principio est mihi, maiores vestri incupidiores liberûm fuere.
Male merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia.
Apage sis, cliuum tuum animum in naribus primoribus vix pertuli ædepol.
Cuius te suscitas imago? cuius effigia cognatus patre?
Tu flagrionibus priuigno iucunditatis plus inest in te mihi, quàm commercatis conquisitæ edulibus.
Noui non insistitram ancillulam vespere.
Tandem vt possimus nostra fungi munera,
Homo mulierosus conferi me illico aliò.
Sedit verùm non vt omnino tamen.
Titimire ianitoris impedimenta audio.
Dij tibi dent propria quæcunque exoptes bona.
Igitur quiescit quoniam inter nos nuptiæ sunt dictæ.
Amentes quibus animi non sunt integri, surdè audiunt.
Tumultuosè & cunctis copiis.
Memini memoriter.
Cecidit spes reducendi domum quam cupio: cuius ego in dies impendio ex desiderio magis magisque maceror.
Quia scit me illam amare perditè.
Porrò passuros scio.
*Præfestinamus quæ sit caus. sciscere, quod sit necessum scire præsertim in bre**

Ex Afranio hæc quoque citantur, ſed locis non indicatis.

Indignum verò dici solet testu
Támne arcula tua plena est aranearum?
Hostiarij impedimenta titinnire audio.
Mustricolam in dentes impingam tibi.
Fratris facilè manducari qui potest.
Suspecta ita vt huic lxro adolescenti cui suspirium tradidit, qui me est animi exercitus.
Eucone adoptato, ientare nulla inuitat.
Palam facito Demea, & plagulam de lectulo pellis dimitte ordine.
Aliber totius monilis possestricem, ita impulsatrix, ita curatrix, ita plaustrix, ita assectrix.
Quis tu es, ventoso in loco soleatus, intempesta nocte sub diuo, aperto capite, silicem quum findat gelus?
Virgini tam crescit vterus quàm grauidæ mulieri.
Heu me miserum! Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet.
Nam quod vulgo prædicant aurito me parente natum, non ita est.
Nescio qui nostri miseritus tandem Deus.

Q. TRA-

Q. TRABEÆ VITA

PER PETRVM CRINITVM.

QVINTVS Trabeas Comœdiæ autor, in ordine Comicorum relatus est à Vulcatio Sedigito. Locum octauum obtinuit post Terentium, & Turpilium: de quibus commodè diximus. Mentio de hoc Trabea fit à veteribus Grammaticis, qui persæpè citant eius fabulas. M. Cicero minimè dubitauit commendare eundem Trabeam, carménque illius locis multis referre. Sunt qui credant, in scribendis Togatis præstitisse, quod & Sext. Pompeius demonstrat. Laudantur à Marco Tullio ij versus Trabeæ, in quibus credulitas amantis, ac nimia gestientis animi lætitia lepidè & eleganter describitur.

Lena delinita argento, nutum obseruabit meum,
Quid velim, quid studeam, aduenlens digito impellam ianuam,
Fores patebunt de improuiso Chrysis vbi me aspexerit,
Alacris obuiam mihi veniet, complexum optans meum
Mihi se dedet fortunam ipsam anteibo fortunis meis.

Ex his colligitur quantum salis, atque vrbanitatis in poeta Trabea fuerit.

Q. TRABEÆ

FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

TANTA lætitia auctus sum vt mihi non constem,
Nunc demum mihi animus ardet.
Lena delinita argento nutum obseruabit meum.
Quid velim, quid studeam, aduenlens digito impellam ianuam:
Fores patebũt. de improuiso. Chrysis, vbi me aspexerit,
Alacris obuiam mihi veniet, complexum exoptans meum:
Mihi se dedet.
Fortunam ipsam anteibo fortunis meis.

C. LICINII IMBRICIS VITA.

CAIVS Licinius Imbrex inter eos Poetas refertur, qui comœdias scripserunt. Vulcatius Sedigitus, cùm de Comicis scriptoribus iudicium facit, Licinio multum tribuit, eúmque non Attilio tantùm, & Ennio præposuit, sed & Turpilio atque Terentio. Grammatici veteres citant aliquot Licinij comœdias, vt Næuiam & Neæram, de qua Gellius in Atticis noctibus scribit, quo loco de comprecationibus Deorum disserit. Sextus quoque Pompeius ita Licinium nominat vt Poetam maximè Lepidum, atque vrbanum.

C. LICINII IMBRICIS

FRAGMENTA QVAE EXSTANT.

Ex Neæra.

Nolo ego Neæram te vocent, sed Nerientem,
Cum quidem Marti es in connubium data.

Q. NOVII VITA.

QVINTVS Nouius Atellanarum scriptor illustris est habitus. Grammatici veteres cùm de ipsius ingenio & doctrina disserunt, permultum illi concedunt. Aurelius Macrobius probatissimum Poetam hunc vocat inter eos auctores, qui Atellanas fabulas ediderunt. Qua in re post Nouium, inquit Pomponius atque Mommius præclari habentur. Scripsit Nouius complures Comœdias, in quibus magnopere probauit ingenium suum, atque vrbanitatem. Citantur maximè in his fabulis, hoc est, in Fullonico, in Exodio, in Virgine prægnante, in Pedio, in Dotata, in Gallinaria, in Geminis, in Partu. De quibus multa leguntur in commentariis Nonij Marcelli. De obitu illius nihil apud antiquos auctores legimus.

ADMONITIO AD LECTOREM.

FRAGMENTA Q. Nouij iam habes, amice lector, suprà pag. 289. & seq. eam ob causam cum CN. Næuij fragmentis coniunctim descripta, ideò quòd fabulæ ex quibus petita sunt non Nouio solùm, sed & ipsi Næuio adscribantur à Grammaticis.

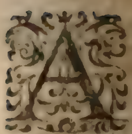
T. LVCRETII VITA,

EX P. CRINITO DESVMPTA.

TITVS Lucretius Charus ex Lucretiorum familia natus creditur, quæ Romæ insignis, & peruetusta habita est. Paulò antiquior fuit Terentio Varrone, & M. Tullio, vt quidam scripserunt, quod est obseruatum diligenter. Quoniam in his Annalibus, quos à Græcis habemus, complura falsò exposita sunt, contráque rationem temporum peruersè signata. Ingenio summo traditur fuisse, & in scribendis carminibus maximè excitato. Solebat enim per interualla temporum ad carmen accedere non sine quodam animi furore, vt veteres autores ostendunt. Fabius Quintilianus, cùm de Latinis poëtis disserit, Æmilium Marcum, & T. Lucretium præstare elegantia testatur: sed ipsius Lucretij carmen multum difficul-

difficultatis retinere. Quæ res non modo propter ipſam materiam illi contigit, ſed etiam propter egeſtatem linguæ, & rerum nouitatem: vt ille inquit. Scripſit libros ſex de rerum natura, in quibus Epicuri doctrinam, & Empedoclem poëtam ſecutus eſt: cuius carmen atque ingenium vehementer admiratur. Neque deſunt qui ſcribant, fuiſſe Lucretij opus à M. Tullio emendatum. Quocirca veriſimile eſt, propter importunum obitum ab eo imperfectum atque inemendatum relictum. Q. frater plurimum Lucretij verſibus conceſſit, & in eius opere multum eſſe artis, atque ingenij refert: neque mirari oportere, ſi Lucretij verſus duriores interdum videntur, & quaſi orationi ſolutæ ſimiles. Fuit hoc proprium illis temporibus: vt optimè teſtatur apud Macrobium Furius Albinus, cuius verba hæc ſunt: Nemo debet antiquiores poëtas ea ratione viliores putare, quòd eorum verſus nobis ſcabri videntur. Ille enim ſtylus maximè tum placebat: diuque laborauit ætas ſecuta, vt magis huic meliori ſtylo acquieſceret. Itaque minimè defuerunt, imperantibus etiam Veſpaſianis, qui Lucretium, pro Vergilio, & Lucilium pro Horatio legerent. Idem Lucretius miſit ſuum opus ad C. Memmium L. Memmij filium, qui à deuicta Achaia cognomen accepit, & vrbem Corinthum diruit, ſigniſque ac tabulis ſpoliauit. Non me præterit alios in hoc diſſentire. Sed hi quidem dum parum diligenter temporum rationem obſeruant, facilè refelli poſſunt. Publius Vergilius non modo verba aliquot accepit ex Poematis Lucretij, ſed locos penè integros ab eo tranſtulit: quod & Grammatici veteres accuratè notarunt. Natus eſt circa CLXXI. Olympiadem. Periit ætate integra, cùm paucos annos ſupra XL. impleuiſſet. Euſebius tradit, tanto eum furore percitum fuiſſe aſſumpto amatorio poculo, vt propria manu ſe interfecerit. Quo tempore (vt quidam teſtantur) P. Vergilius virilem togam aſſumpſit, Cn. Pompeio & M. Licinio Craſſo iterum Coſſ. Inter alios veteres nominatur Lucretius Poeta Comicus, vt à Fulgentio relatum eſt in commentario de priſcis verbis.

T. LVCRETII CARI
DE RERVM NATVRA,
LIBER PRIMVS.

ENEADVM genetrix hominum, diuumq; voluptas,
Alma Venus, cæli ſubterlabentia ſigna,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentis
Concelebras, per te quoniam genus omne animantū
Concipitur, viſitq; exortum lumina ſolis,
Te dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Aduentumq; tuum, tibi ſuauis dedala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumq; nitet diffuſo lumine cælum.
Nam ſimul ac ſpecies patefacta eſt verna diei,
Et reſerata viget genitalis aura fauoni,
Aeriæ primùm volucres te, diua, tuumq;
Significant initum perculſæ corda tua vi:
Inde feræ pecudes perſultant pabula læta,
Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore,
Te ſequitur cupidè, quò quamq; inducere pergis.
Deniq; per maria, ac montis, fluuioſq; rapacis,
Frondiferaſq; domos auium, campoſq; virentis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, vt cupidè generatim ſæcla propagent.
Quæ quoniam rerum naturam ſola gubernas,
Nec ſine te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neq; fit lætum, nec amabile quidquam:
Te ſociam ſtudeo ſcribendis verſibus eſſe,
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadæ noſtro, quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluiſti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis diua leporem:
Effice, vt interea fera munera militiai
Per maria, ac terras omnis ſopita quieſcant.
Nam tu ſola potes tranquilla pace iuuare
Mortalis: quoniam belli fera munera Mauors
Armipotens regit, in gremium qui ſæpe tuum ſe

Reficit æterno deuinctus volnere amoris:
Atq; ita suspiciens tereti ceruice reposta,
Pascit amore auidos inhians in te, dea, visus,
Eq; tuo pendet resupini spiritus ore.
Hunc tu, diua, tuo recubantem corpore sancto
Circumfusa super, suauis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis incluta pacem.
Nam neq; nos agere hoc patriai tempore iniquo
Possumus æquo animo, nec Memmi clara propago
Talibus in rebus communi deesse saluti.
Quod superest, vacuas auris mihi Memmius, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem
Ne mea dona tibi studio disposta fideli,
Intellecta prius quàm sint, contempta relinquas.
Nam tibi de summa cæli ratione, deûmq;
Disserere incipiam, & rerum primordia pandam,
Vnde omnis natura creet res, auctet, alatq;:
Quóve eadem rursum natura perempta resoluat:
Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & semina rerum
Adpellare suëmus, & hæc eadem vsurpare
Corpora prima, quod ex illis sunt omnia primis.
Omnis enim per se diuûm natura necesse est
Immortali æuo summa cum pace fruatur,
Semota à nostris rebus, seiunctaq; longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret
In terris oppressa graui sub relligione:
Quæ caput à cæli regionibus ostendebat,
Horribili super adspectu mortalibus instans:
Primùm Graius homo mortalis tollere contrà
Est oculos ausus, primusq; obsistere contrà:
Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compressit cælum, sed eo magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere vt arta
Naturæ primus portarum claustra cupiret.
Ergo viuida vis animi peruicit, & extra
Processit longe flammantia mœnia mundi:
Atq; omne immensum peragrauit mente, animoq;.
Vnde refert nobis victor quid possit oriri,
Quid nequeat, finita potestas deniq; cuiq;
Quánam sit ratione, atq; altè terminus hæreat.
Quare relligio pedibus subiecta vicissim
Obteritur, nos exæquat victoria cælo.
Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa, viamq;
Endogredi sceleris, quòd contrà sæpius olim
Relligio peperit scelerosa, atq; impia facta:
Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœdè
Ductores Danaûm delecti, prima virorum:
Cui simul infula virgineos circumdata comptus
Ex vtraq; pari malarum parte profusa est.
Et mæstum simul ante aras adstare parentem
Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros,
Adspectuq; suo lacrumas effundere ciues,
Muta metu, terram genibus summissa petebat.
Nec misera prodesse in tali tempore quibat,
Quòd patrio princeps donarat nomine regem:
Nam sublata virûm manibus, tremebundaq; ad aras
Deducta est, non vt sollemni more sacrorum
Perfecto posset claro comitari hymenæo,
Sed casta incestè nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu mæsta parentis:
Exitus vt classi felix, faustusq; daretur.
Tantum relligio potuit suadere malorum.
Tutemet à nobis iam quouis tempore vatum
Terriloquis victus dictis desciscere quæres.
Quippe etenim quàm multa tibi iam fingere possum
Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
Fortunasq; tuas omnes turbare timore?
Et meritò, nam si certam finem esse viderent
Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
Relligionibus, atq; minis obsistere vatum:
Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas,
Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim, quæ sit natura animai:
Nata sit, an contrà, nascentibus insinuetur:
Et simul intereat nobiscum morte dirempta:
An tenebras Orci visat, vastasq; lacunas:
An pecudes alias diuinitus insinuet se,
Ennius vt noster cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentis Italas omnium quæ clara clueret.
Etsi præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus edens,
Quò neq; permaneant animæ, neq; corpora nostra,
Sed quædam simulacra modis pallentia miris:
Vnde sibi exortam semper florentis Homeri
Commemorat speciem, lacrumas & fundere salsas
Cæpisse, & rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene cum superis de rebus habenda
Nobis est ratio, solis, lunæq; meatus
Qua fiant ratione, & qua vi quæque gerantur
In terris: tum cumprimis ratione sagaci,
Vnde anima, atq; animi constet natura, videndum:
Et quæ res nobis vigilantibus obuia, mentes
Terrificent, morbo adfectis, somnoq; sepultis:
Cernere vti videamur eos, audireq; coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
Nec me animus fallit Graiorum obscura reperta
Difficile inlustrare Latinis versibus esse:
Multa nouis verbis præsertim cum sit agendum,
Propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem.
Sed tua me virtus tamen, & sperata voluptas
Suauis amicitiæ quemuis efferre laborem
Suadet, & inducit noctes vigilare serenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ possim præpandere lumina menti.
Res quibus occultas penitus conuisere possis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radii solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;.
Principium hinc cuius nobis exordia sumet,
Nullam rem è nihilo gigni diuinitus vnquam.
Quippe ita formido mortalis continet omnis,
Quòd multa in terris fieri, cæloque tuentur

Quo-

Quorum operum caussas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, ubi viderimus nihil posse creari
De nihilo, tum, quod sequimur, iam rectiùs inde
Perspiciemus, & unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant opera sine diuûm.
Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset, nihil semine egeret.
E mare primùm homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus, & volucres erumpere cælo
Armenta, atq; aliæ pecudes, genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta teneret.
Nec fructus ijsdem arboribus constare solerent,
Sed mutarentur, ferre omnes omnia possent.
Quippe ubi non essent genitalia corpora cuique,
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc seminibus quia certis quæque creantur:
Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi inest cuiusque & corpora prima.
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quòd certis in rebus inest secreta facultas.
Præterea cur vere rosam, frumenta calore,
Vites autumno fundi suadente videmus,
Si non, certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluxerunt, patefit quodcunque creatur,
Dum tempestates adsunt, & viuida tellus
Tutò res teneras effert in luminis oras?
Quòd si de nihilo fierent, subitò exorerentur
Incerto spatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.
Nec porrò augendis rebus spatio foret usus
Seminis ad coitum, e nihilo si crescere possint.
Nam fierent iuuenes subitò ex infantibus paruis:
E terráque exorta repente arbusta salirent.
Quorum nihil fieri manifestum est, omnia quando
Paullatim crescunt, ut par est, semine certo:
Crescendóque genus seruant: ut noscere possis
Quæque sua de materia grandescere, alique.
Huc accedit, uti sine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus summittere tellus:
Nec porrò secreta cibo natura animantum
Propagare genus possit, vitámque tueri,
Ut potius multis communia corpora rebus
Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,
Quàm sine principiis ullam rem existere posse.
Denique cur homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent
Transire, & magnos manibus diuellere montes,
Multáque viuendo vitalia vincere secla,
Si non materies quia rebus reddita certa est
Gignundis, è qua constat quid possit oriri?
Nihil igitur fieri de nihilo posse fatendum'st:
Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ
Aeris in teneras possint proferrier auras.
Postremò, quoniam incultis præstare videmus
Culta loca, & manibus meliores reddier fœtus,
Esse videlicet in terris primordia rerum:
Quæ nos fecundas vertentes vomere glebas,
Terraíque solum subigentes, cimus ad ortus.
Quòd si nulla forent, nostro sine quæque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres.
Huc accedit, ut quæque in sua corpora rursum
Dissoluat natura, neque ad nihilum interimat res.
Nam si quid mortale e cunctis partibus esset,
Ex oculis res quæque repentè erepta periret,
Nulla vi foret usus ei quæ partibus eius
Discidium parere, & nexus exsoluere posset.
Quod nunc, æterno quia constat semine quæque,
Donec vis obiit, quæ res diuerberet ictu,
Aut intus penetret per inania, dissoluátque,
Nullius exitium patitur natura videri.
Præterea, quæcunque vetustate amouet ætas,
Si penitus perimit, consumens materiem omnem,
Vnde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut reductum dædala tellus
Vnde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare ingenui fontes, externáque longè
Flumina suppeditant? unde æther sidera pascit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,
Infinita ætas consumpse anteacta, diésque.
Quòd si in eo spatio, atque anteacta ætate fuere,
E quibus hæc rerum consistit summa refecta,
Immortali sunt natura prædita certè.
Haud igitur possunt ad nihilum quæque reuerti.
Denique res omnis eadem vis, caussáque volgo
Conficeret, nisi materies æterna teneret
Inter se nexus, minus aut magis endopedita.
Tactus enim, leti satis esset caussa profectò:
Quippe ubi nulla forent æterno corpore, quorum
Contextum vis deberet dissoluere quæque.
At nunc inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant, æternáque materies est:
Incolumi remanent res corpore, dum satis acris
Vis obeat pro textura cuiusque reperta.
Haud igitur redit ad nihilum res ulla, sed omnes
Discidio redeunt in corpora materiai.
Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit:
At nitidæ surgunt fruges, ramíque virescunt
Arboribus, crescunt ipsæ, fœtúque grauantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas urbes pueris florere videmus,
Frondiferásq; nouis auibus canere undique siluas.
Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, & candens lacteus humor
Vberibus manat distentis. hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes percussa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur,
Quando aliud ex alio reficit natura, nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adiuta alienâ.
Nunc age, quoniam docui nihil posse creari
De nihilo, neq; item genita ad nihilum reuocari:
Ne qua forte tamen cœptis diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni,
Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est
Confiteare esse in rebus nec posse videri.
Principio venti vis verberat incita portus,
Ingentésque ruit naues, & nubila differt:

Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis sternit, montisque supremos
Siluifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu, sæuitque minaci murmure pontus.
Sunt igitur venti nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia, stragemq; propagant,
Quam cum mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decursus aquai,
Fragmina coniiciens siluarum, arbustaq; tota.
Nec validi possunt pontes venientis aquai
Vim subitam tolerare, ita magno turbidus imbri
Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
Dat sonitu magno stragem, voluitque sub vndis
Grandia saxa, ruit qua quicquid fluctibus obstat.
Sic igitur debent venti quoque flamina ferri,
Quæ, veluti validum flumen, cùm procubuere,
Quamlibet in partem trudunt res ante, ruuntque
Impetibus crebris: interdum vertice torto
Corripiunt, rapidique rotanti turbine portant.
Quare etiam atq; etiam sunt venti corpora cæca
Quandoquidem factis, ac moribus æmula magnis
Amnibus inueniuntur, aperto corpore qui sunt.
Tum porro varios rerum sentimus odores:
Nec tamen ad nares venientes cernimus vnquam:
Nec calidos æstus tuimur, nec frigora quimus
Vsurpare oculis, nec voces tenere suemus:
Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
Natura, quoniam sensus impellere possunt.
Tangere enim & tangi nisi corpus, nulla potest res.
Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
Vuescunt: eædem dispansæ in sole serescunt.
At neque quo pacto persederit humor aquai,
Visum'st, nec rursum, quo pacto fugerit æstu.
In paruas igitur partes dispergitur humor,
Quas oculi nulla possunt ratione videre.
Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Anulus in digito subtertenuatur habendo,
Stillicidi casus, lapidem cauat: vncus aratri
Ferreus occultè decrescit vomer in aruis:
Stratáque iam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conspicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpè salutantum tactu, præterq; meantum.
Hæc igitur minui, cum sunt detrita, videmus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
Inuida præclusit speciem natura videndi.
Postremò, quæcunque dies, naturaq; rebus
Paullatim tribuit, moderatim crescere cogens:
Nulla potest oculorum acies contenta tueri.
Nec porrò quæcumque æuo maciéque senescunt:
Nec, mare quæ impendent vesco sale saxa peresa,
Quid quoque amittunt in tempore, cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.
Nec tamen vndique corporea stipata tenentur
Omnia natura: namque est in rebus inane:
Quod tibi cognosse in multis erit vtile rebus,
Nec sinet errantem dubitare, & quærere semper
De summa rerum, & nostris diffidere dictis.
Quapropter locus est intactus, inane, vacansque.
Quod si non esset, nulla ratione moueri
Res possent. namq; officium quod corporum exstat,
Officere, atque obstare, id in omni tempore adesset
Omnibus. haud igitur quidquam procedere posset,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria ac terras, sublimáque cæli,
Multa modis multis varia ratione moueri
Cernimus ante oculos, quæ, si non esset inane,
Non tam sollicito motu priuata carerent,
Quàm genita omnino nulla ratione fuissent:
Vndique materies quoniam stipata quiesset.
Præterea quamuis solidæ res esse putentur,
Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas:
In saxis ac speluncis permanat aquarum
Liquidus humor: & vberibus flent omnia guttis:
Dissupat in corpus sese cibus omne animantum:
Crescunt arbusta, & fetus in tempore fundunt,
Quòd cibus in totas vsque ab radicibus imis
Per truncos ac per ramos diffunditur omnis:
Inter septa meant voces, & clausa domorum
Transuolitant: rigidum permanat frigus ad ossa:
Quod, nisi inania sint, quà possent corpora quæq;
Transire haud vlla fieri ratione videres.
Denique cur alias aliis præstare videmus
Pondere res rebus, nihilo maiore figura?
Nam si tantundem est in lanæ glomere, quantum
Corporum in plumbo est, tantundem pondere par est:
Corporum officium est quoniam premere omnia deorsum:
Contra autem natura manet sine pondere, inanis.
Ergo quod magnum est æque, leuiúsque videtur,
Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
At contrà grauius, plus in se corporum esse
Dedicat, & multo vacui minus intus habere.
Est igitur nimirum, id quod ratione sagaci
Quærimus, admistum rebus quod inane vocamus:
Illud in his rebus ne te deducere vero
Possit quod quidam fingunt, præcurrere, cogor.
Cedere squamigeris latices nitentibus aiunt,
Et liquidas aperire vias: quia post loca pisces
Linquant quò possint cedentes confluere vndæ:
Sic alias quoque res inter se posse moueri,
Et mutare locum, quamuis sint omnia plena.
Scilicet id falsa totum ratione receptum'st:
Nam quò squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni spatium dederint latices? concedere porrò
Quò poterunt vndæ, cum pisces ire nequibunt:
At igitur motu priuandum'st corpora quæque:
Aut esse admistum dicendum'st rebus inane,
Vnde initium primum capiat res quæque mouendi.
Postremò duo de concursu corpora lata
Si cita dissiliant, nempe aer omne necesse est
Inter corpora quod fiat, possidat inane:
Is porrò, quamuis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen vno tempore totum
Complere spatium: nam primum quemque necesse est
Occupet ille locum, deinde omnia possideantur

Quòd

Quòd si fortè aliquis, cum corpora dissiluere,
Tum putat id fieri, quia se condenseat aer.
Errat: nam vacuum tunc fit, quod non fuit antè,
Et repletur item, vacuum quod constitit antè.
Nec tali ratione potest denserier aer,
Nec si iam posset, sine inani posset, opinor,
Se ipse in se trahere, & partis conducere in vnum.
Quapropter quamuis caussando multa moreris,
Esse in rebus inane, tamen fateare necesse est.
Multaq; prætereà tibi possum commemorando
Argumenta, fidem dictis conradere nostris:
Verùm animo satis hæc vestigia parua sagaci
Sunt, per quæ possis cognoscere cetera tute.
Nam q; canes vt montiuagæ persæpe ferai
Naribus inueniunt intectas fronde quietes,
Cum semel institerunt vestigia certa viai:
Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris, cæcasq; latebras
Insinuare omnis, & verum protrahere inde.
Quod nisi pigraris, paullùm ve recesseris ab re,
Hæc tibi de plano possum promittere Memmi,
Vsq; adeò largos haustus de fontibus magnis
Lingua meo suauis diti de pectore fundet,
Vt verear, ne tarda priùs per membra senectus
Serpat, & in nobis vitai claustra resoluat,
Quàm tibi de quauis vna re versibus omnis
Argumentorum sit copia missa per auris.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis:
Omnis vt est igitur per se natura, duabus
Consistit rebus, nam corpora sunt, & inane,
Hæc in quo sita sunt, & quà diuersa mouentur.
Corpus enim per se communis dedicat esse
Sensus quo nisi prima fides fundata valebit,
Haud erit, occultis de rebus quò referentes
Confirmare animi quidquam ratione queamus.
Tum porrò locus, ac spatium, quod inane vocamus,
Si nullum foret, haud vsquam sita corpora possent
Esse, neq; omnino quaquam diuersa meare:
Id quod iam superà tibi paullo ostendimus antè.
Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni
Corpore seiunctum, secretumq; esse ab inani,
Quod, quasi tertia sit numero natura reperta.
Nam quodcunq; erit, esse aliquid debebit id ipsum
Augmine vel grandi, vel paruo denique, dum sit:
Cui si tactus erit quamuis leuis, exiguusq;,
Corporum augebit numerum, summamq; sequetur:
Sin intactile erit, nulla de parte quod vllam
Rem prohibere queat per se transire meantem,
Scilicet hoc id erit, vacuum quod inane vocamus.
Præterea per se quodcunq; erit, aut faciet quid,
Aut aliis fungi debebit agentibus ipsum,
Aut erit, vt possint in eo res esse, geriq;.
At facere & fungi sine corpore nulla potest res:
Nec præbere locum porrò, nisi inane, vacansq;.
Ergo præter inane, & corpora, tertia per se
Nulla potest rerum in numero natura relinqui,
Nec, quæ sub sensus cadat vllo tempore nostros,
Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci.
Nam quæcunq; cluent, aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies, aut horum euenta videbis.
Coniunctum est id, quod nunquam sine perniciali
Discidio potis est seiungi seu gregari:
Pondus uti saxis, calor ignibus, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Seruitium contrà, libertas, diuitiæq;,
Paupertas, bellum, concordia, cetera, quorum
Aduentu manet incolumis natura, abituq;,
Hæc soliti sumus, vt par est, euenta vocare.
Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æuo,
Tum quæ res instet, quid porrò deinde sequatur:
Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est,
Semotum ab rerum motu, placidaq; quiete,
Deniq; Tyndaridem raptam, belloq; subactas
Troiugenas gentis cum dicunt esse, videndum est,
Ne forte hæc per se cogant nos esse fateri,
Quando & secla hominum, quorum hæc euenta
fuere,
Inreuocabilis abstulerit iam præterita ætas.
Namq; aliud rebus, aliud regionibus ipsis
Euentum dici poterit, quodcumq; erit actum.
Deniq; materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur,
Numquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio sub pectore glisceus
Clara accendisset sæui certamina belli:
Nec clam durateus Troianus Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.
Perspicere vt possis res gestas funditus omnis,
Non ita vti corpus per se constare, neq; esse,
Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
Sed magis vt meritò possis euenta vocare
Corporum atq; loci, res in quo quæque gerantur.
Corpora sunt porrò partim primordia rerum,
Partim concilio quæ constant principiorum.
Sed quæ sunt rerum primordia nulla potest vis
Stringere, nam solido vincunt ea corpore demum,
Etsi difficile esse videtur, credere quicquam
In rebus solido reperiri corpore posse:
Transit enim fulmen cæli per septa domorum,
Clamor vt ac voces: ferrum candescit in igne
Dissiliuntq; fero feruenti saxa vapore:
Conlabefactatus rigor auri soluitur æstu:
Tum glacies æris flamma deuicta liquescit:
Permanat calor argentum, penetraleq; frigus,
Quando vtrumq; manu retinentes pocula ritè
Sensimus infuso lympharum rore supernè.
Vsq; adeò in rebus solidi nihil esse videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaq; rerum
Cogit ades, paucis dum versibus expediamus,
Esse ea, quæ solido, atq; æterno corpore constent,
Semina quæ rerum, primordiaq; esse docemus,
Vnde omnis rerum nunc constet summa creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Dissimiles rerum longè constare reperta est,
Corporum, atq; loci, res in quo quæque geruntur:
Esse vtramq; sibi per se, puramq; necesse est.
Nam quacunque vacat spatium, quod inane vocamus.

Corpus eà non est: quà porrò cunq; tenet se
Corpus, eà vacuum nequaquam constat inane.
Sunt igitur solida, ac sine inani corpora prima.
Prætereà quoniam genitis in rebus inane est,
Materiam circùm solidam constare necesse est:
Nec res vlla potest vera ratione probari
Corpore inane suo celare, atq; intus habere,
Si non, quod cohibet, solidum constare relinquas.
Id porrò nihil esse potest, nisi materiai
Concilium, quod inane queat rerum cohibere.
Materies igitur solido quæ corpore constat,
Esse æterna potest, cum cætera dissoluantur.
Tum porrò si nihil esset, quod inane vacaret,
Omne foret solidum: nisi contrà corpora certa
Essent, quæ loca complerent, quæcunq; tenerent,
Omne quod est spatium, vacuum constaret inane.
Alternis igitur nimirùm corpus inani
Distinctum'st, quoniam nec plenum nauiter exstat,
Nec porrò vacuum. sunt ergo corpora certa,
Quæ spatium pleno possint distinguere inane.
Hæc neq; dissolui plagis extrinsecus icta
Possunt, nec porrò penitus penetrata retexi,
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod iam superà tibi paullo ostendimus antè.
Nam neq; conlidi sine inani posse videtur
Quidquam, nec frangi, nec findi in bina secando:
Nec capere humorem, neq; item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur:
Et quo quæq; magis cohibet res intus inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
Ergo si solida, ac sine inani corpora prima
Sunt, ita vti docui, sint hæc æterna, necesse est.
Præterea, nisi materies æterna fuisset,
Antehac ad nihilum penitus res quæque redissent:
De nihilo quoque nata forent, quæcumque videmus:
At quoniam suprà docui nihil posse creari
De nihilo, neq; quod genitum'st ad nihil reuocari:
Esse immortali primordia corpore debent,
Dissolui quò quæq; supremo tempore possint,
Materies vt suppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur solida primordia simplicitate,
Nec ratione queunt alia seruata per æuum,
Ex infinito iam tempore res reparare.
Deniq; si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus iam corpora materiai
Vsq; redacta forent, æuo frangente priore,
Vt nihil ex illis à certo tempore posset
Conceptum summum ætatis peruadere finem.
Nam quiduis citius dissolui posse videmus,
Quàm rursus refici. quapropter, longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omnis
Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluensq;
Nunquam relliquo reparari tempore posset.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet, quoniam refici rem quamq; videmus,
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare, quibus possint æui contingere florem.
Hùc accedit, vti, solidissima materiai
Corpora quom constant, possint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant aër, aqua, terra, vapores,
Quo pacto fiant, & qua vi cumq; gerantur:
Admistum quoniam simul est in rebus inane.
At contra si mollia sint primordia rerum,
Vnde queant validi silices, ferrumq; creari,
Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur solida pollentia simplicitate,
Quorum condenso magis omnia conciliatu
Artari possunt, validasq; ostendere vires.
Deniq; iam quoniam generatim reddita finis
Crescendi rebus constat, vitamq; tenendi:
Et quid quæque queant per fœdera naturai,
Quid porrò nequeant, sancitum quandoquidè exstat:
Nec commutatur quidquam, quando omnia constant,
Vsq; adeò, variæ volucres vt in ordine cunctæ
Ostendant maculas generales corpori inesse:
Immutabile materiæ quoq; corpus habere
Debent nimirum. nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione reuicta
Incertum quoq; iam constet, quid possit oriri:
Quid nequeant, finita potestas deniq; cuiq;
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens:
Nec toties possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, victum, moresq; parentum.
Tum porrò, quoniam extremum quoiusq; cacumen
Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
Iam nequeunt, id nimirum sine partibus exstat,
Et minima constat natura nec fuit vnquam
Per se secretum, neq; posthac esse valebit,
Alterius quoniam'st ipsum pars primaq; & ima,
Inde aliæ, atq; aliæ similes ex ordine partes,
Agmine condenso naturam corporis explent:
Quæ quoniam per se nequeunt constare, necesse est
Hærere, vnde queant nulla ratione reuelli.
Sunt igitur solida primordia simplicitate:
Quæ minimis stipata cohærent partibus arte,
Non ex vllorum conuentu conciliata,
Sed magis æterna pollentia simplicitate:
Vnde neq; auelli quidquam, neq; deminui iam
Concedit natura, reseruans semina rebus.
Prætereà nisi erit minimum paruissima quæque
Corpora constabunt ex partibus infinitis.
Quippe vbi dimidiæ partis pars semper habebit
Dimidiam partem, nec res præfiniet vlla,
Ergo rerum inter summam, minimamq; quid escit?
Non erit, vt distent: nam quamuis funditus omnis
Summa sit infinita, tamen paruissima quæ sunt,
Ex infinitis constabunt partibus æque.
Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatq;
Credere posse animum: victus fateare necesse'st
Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus exstent,
Et minima constent natura: quæ quoniam sunt,
Illa quoq; esse tibi solida atq; æterna, fatendum.
Deniq; si minimas in partis cuncta resolui
Cogere consuesset rerum natura creatrix,
Nam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Proptereà, quia quæ vllis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quæ debet genitalis habere
Materies, varios connexus, pondera, plagas,

Concur-

Concursus, motus, per quæ res quæque geruntur.
Porrò si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam superare necesse est corpora rebus,
Quæ nondum clueant vllo tentata periclo.
At quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat, æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per æuum.
Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atq; ex igni summam consistere solo:
Magnopere à vera lapsi ratione videntur:
Heraclitus init quorum dux prœlia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes
Quamue grauis inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque,
Inuersis quæ sub verbis latitantia cernunt,
Veraq; constituunt, quæ belle tangere possunt
Aures, & lepido quæ sunt fucata sonore.
Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
Ex vero si sunt igni puroq; creatæ.
Nihil prodesset enim calidum denserier ignem,
Nec rarefieri si partis ignis eandem
Naturam, quam totus habet super ignis, haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus esset,
Languidior porrò disiectis, disq; supatis.
Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
Talibus in causis: nedum variantia rerum
Tanta queat densis, rarisq; ex ignibus esse.
Atq; hi si faciant admistum rebus inane,
Denseri poterunt ignes, rariq; relinqui:
Sed quia multa sibi cernunt contraria esse,
Et fugitant in rebus inane relinquere purum,
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.
Nec rursum cernunt exempto rebus inani
Omnia denseri, fieriq; ex omnibus vnum
Corpus, nihil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer ignis vti lumen iacit, atq; vaporem:
Vt videas non è stipatis partibus esse.
Quod si forte vlla credunt ratione potesse
Ignis in cœtu stingui, mutareq; corpus,
Scilicet ex vlla facere id si parte reparcent,
Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
Omnis, & ex nihilo fient quæcumque creantur.
Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit ante.
Proinde aliquid superare necesse est incolume ollis,
Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes,
De nihiloq; renata virescat copia rerum.
Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
Sunt, quæ conseruant naturam semper eandem,
Quorum abitu aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
Naturam res, & conuertunt corpora sese:
Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
Nihil referret enim quædam decedere, abire,
Atq; alia attribui, mutariq; ordine quædam,
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent:
Ignis enim foret omnimodis, quodcunque crearet.
Verùm, vt opinor, ita est: sunt quædam corpora, quorum
Concursus, motus, ordo, positura, figuræ
Efficiunt ignis, mutatoq; ordine mutant
Naturam, neq; sunt igni simulata, neq; vllæ
Præterea rei, quæ corpora mittere possit
Sensibus, & nostros adiectu tangere tactus.
Dicere porrò ignem res omnis esse, neq; vllam
Rem veram in numero rerum constare, nisi ignem,
Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
Et labefactat eos, vnde omnia credita pendent:
Vnde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.
Credit enim sensus ignem cognoscere vere:
Cetera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.
Quò referemus enim? quid nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, qui vera, ac falsa notemus?
Præterea quare quisquam magis omnia tollat,
Et velit ardoris naturam linquere solam,
Quàm neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
Æqua videtur enim dementia dicere vtrumque
Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atq; ex igni summam consistere posse:
Et qui principium gignundis aëra rebus
Constituere: aut humorem quicumque putarunt
Fingere res ipsum per se: terrámve creare
Omnia, & in rerum naturas vertier omnis,
Magnopere à vero longeq; errasse videntur.
Adde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
Aëra iungentes igni, terramq; liquori:
Et qui quatuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex igni, terra, atq; anima procrescere, & imbri:
Quorum Agrigentinus cumprimis Empedocles est:
Insula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor
Ionium glaucis adspergit littus ab vndis:
Angustoq; fretu rapidum mare diuidit vndis
Italiæ terrarum oras à finibus eius:
Hic est vasta Charybdis, & hic Ætnea minantur
Murmura flammarum rursum se colligere iras:
Faucibus eruptos iterum vis euomat ignis:
Ad cœlumq; ferat flammai fulgura rursum.
Quæ cum magna modis miranda videtur
Gentibus humanis regio visendaq; fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virûm vi:
Nihil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumq; videtur.
Carmina quin etiam diuini pectoris eius
Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
Vt vix humana videatur stirpe creatus.
Hic tamen, & suprà quos diximus inferiores
Partibus egregiè multis, multoq; minores.

Quamquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
Ex adyto tamquam cordis responsa dedêre
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm,
Pythia quæ tripode ex Phœbi, lauroq; profatur,
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et grauiter magni magno cecidere ibi casu:
Primùm quò motus exempto rebus inani
Constituunt, & res mollis, rarasq; relinquunt,
Aëra, solem, ignem, terras, animalia, fruges,
Nec tamen admiscent in eorum corpus inane:
Deinde quod omnino finem non esse secandis
Corporibus faciunt, neq; pausam stare fragori,
Nec prorsum in rebus minimum consistere quidquam:
Cum videamus id extremum cuiusq; cacumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur;
Conicere vt possis ex hoc quæ cernere non quis,
Extremum quod habent, minimum consistere rebus.
Huc accedit item, quoniam primordia rerum
Mollia constituunt, quæ nos natiua videmus
Esse, & mortali cum corpore funditus, atqui
Debeat ad nihilum iam rerum summa reuerti,
De nihiloq; renata vigescere copia rerum.
Quorum vtrumque quid à vero, iam, distet, habebas.
Deinde inimica modis multis sunt, atq; venena
Ipsa sibi inter se, quare aut congressa peribunt,
Aut ita diffugient, vt tempestate coacta
Fulmina diffugere, atque imbres, ventosq; videmus.
Deniq; quattuor ex rebus si cuncta creantur,
Atq; in eas rursum res omnia dissoluuntur:
Qui magis illa queunt rerum primordia dici,
Quàm contrà res illorum, retroq; putari?
Alternis gignuntur enim, mutantq; colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni.
Sin ita forte putas ignis, terræq; coire
Corpus, & aerias auras, roremq; liquorum,
Nihil in concilio naturam vt mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata;
Non animans, non ex animo cum corpore, vt arbos
Quippe suam quidq; in cœtu variantis aceruì
Naturam ostendet: mistusq; videbitur aër
Cum terra simul, atq; ardor cum rore manere.
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam, cæcamq; adhibere:
Emineat ne quid, quod contrà pugnet, & obstet,
Quo minus esse queat propriè quodcunque creatur.
Quin etiam repetunt à cælo, atq; ignibus eius,
Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aëris, hinc imbrem gigni, terramq; creari
Ex imbri, retroq; à terra cuncta reuerti,
Humorem primùm, post aëra, deinde calorem:
Nec cessare hæc inter se mutare, meare
De cælo ad terram, de terra ad sidera mundi:
Quod facere haud vllo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est.
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius quod fuit antè.
Quapropter quoniam, quæ paullo diximus ante,
In commutatum veniunt, constare necesse est
Ex aliis ea, quæ nequeant conuertier vmquam,
Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes:
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora constituas, ignem si forte crearint,
Posse eadem demptis paucis, paucisq; tributis,
Ordine mutato & motu, facere aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omnis.
At manifesta palàm res indicat, inquis, in auras
Aëris è terra res omnis crescere, aliq;:
Et nisi tempestas indulget tempore fausto
Imbribus, & tabe nimborum arbusta vacillent,
Solq; sua pro parte fouet tribuitq; calorem:
Crescere ne possint fruges, arbusta animantes:
Scilicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor
Adiuuat, amisso iam corpore, vita quoq; omnis
Omnibus è neruis, atq; ossibus exsoluatur.
Adiutamur enim dubio procul, atq; alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atq; aliæ res.
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mista
Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia sæpe,
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantq;.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
Constituunt, eadem fruges, arbusta, animantis.
Verùm aliis, alioq; modo commista mouentur.
Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis,
Cùm tamen inter se versus, ac verba necesse est
Confiteare & re & sonitu distare sonanti.
Tantum elementa queunt permutato ordine solo.
At rerum quæ sunt primordia plura adhibere
Possunt vnde queant variæ res quæque creari.
Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomerian,
Quam Graii memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas.
Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
Principium rerum quam dicit homœomerian.
Ossa videlicet è pauxillis, atq; minutis
Ossibus, sic & de pauxillis, atq; minutis
Visceribus viscus gigni, sanguinem creari,
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis:
Ex auriq; putat micis consistere posse
Aurum, & de terris terram concrescere paruis,
Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse:
Cetera consimili fingit ratione, putatq;.
Nec tamen esse vlla parte idem in rebus inane
Concedit, neq; corporibus finem esse secandis.
Quare in vtraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atq; illi, suprà quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
Natura, atq; ipsæ res sunt, æquèq; laborant,
Et pereunt, neq; ab exitio res vlla refrenat.

Nam

Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
Vt mortem effugiat, leti sub dentibus ipsis?
Ignis, an humor? an aura? quid horum? sanguis ánne os?
Nihil, vt opinor. vbi ex æquo res funditus omnis
Tam mortalis erit, quàm quæ manifesta videmus
Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad nihilum res posse, neque autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.
Præterea quoniam cibus auget corpus, alitque,
Scire licet nobis venas, & sanguen, & ossa,
Et neruos alienigenis ex partibus esse:
Siue cibos omnis commisto corpore dicent
Esse, & habere in se neruorum corpora parua,
Ossáque, & omnino venas, partísque cruoris,
Fiet, vti cibus omnis & aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & neruis, venisque, & sanguine misto.
Præterea quæcunque è terra corpora crescunt,
Si sunt in terris, terras constare necesse est
Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
Transfer item: totidem verbis vtare licebit,
In lignis si flamma latet, fumúsque cinísque:
Ex alienigenis consistant ligna, necesse est.
Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit, vt omnibus omnis
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere vnum, cuius sint plurima mista,
Et magis in promptu, primáque in fronte locata:
Quod tamen à vera longè ratione repulsum est.
Conueniebat enim fruges quoque sæpe minutas,
Robore cum saxi franguntur, mittere signum
Sanguinis, aut aliquid nostra quo corpora aluntur,
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem.
Consimili ratione herbas quoque sæpe decebat,
Et latices, dulcis guttas, similique sapore
Mittere, lanigeræ quali sunt vbera lactis:
Scilicet & glebis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondísque videri
Dispertita, ac in terris latitare minute:
Postremò in lignis, cinerem fumúmque videri,
Cum præfracta forent, ignísque latere minutos.
Quorum nihil fieri quoniam manifesta docet res,
Scire licet non esse in rebus res ita mistas:
Verùm semina multimodis immista latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At sæpe in magnis fit montibus, (inquis) vt altis
Arboribus vicina cacumina summa terantur
Inter se, validis facere id cogentibus austris,
Donec flammai fulserunt flore coorto,
Scilicet, & non est lignis tamen insitus ignis,
Verùm semina sunt ardoris multa: terendo
Quæ cùm confluxere, creant incendia siluis
Quòd si tanta foret siluis abscondita flamma,
Non possent vllum tempus celarier ignes:
Conficerent volgò siluas, arbusta cremarent.
Iámne vides igitur, paullo quod diximus antè,
Permagni referre eadem primordia sæpe,
Cum quibus, & quali positura contineantur?
Et quos inter se dent motus, accipiántque?
Atque eadem paullo inter se mutata creare
Ignes è lignis? quo pacto verba quoque ipsa
Inter se paullo mutatis sunt elementis,
Cum ligna, atque ignis distincta voce notemus.
Denique iam quæcunque in rebus cernis apertis,
Si fieri non posse putas, quin materiai
Corpora consimili natura prædita fingas:
Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:
Fiet, vti risu tremulo concussa cachinnent,
Et lacrumis salsis humectent ora, genásque.
Nunc age, quod superest, cognosce & clarius audi.
Nec me animi fallit, quàm sint obscura: sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor:
Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus, mente vigenti
Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo. iuuat integros accedere fontis,
Atque haurire: iuuátque nouos decerpere flores,
Insignémque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ:
Primùm quod magnis doceo de rebus, & artis
Religionum animos nodis exsoluere pergo:
Deinde quòd obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circùm
Contingunt mellis dulci flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthi laticem, deceptáque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac, volui tibi suauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi musæo, dulci contingere melle:
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem: dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet compta figura.
Sed quoniam docui solidissima materiai
Corpora perpetuò volitare inuicta per æuum:
Nunc age summai quænam sit finis eorum,
Nec sit, euoluamus: item, quod inane repertum'st.
Seu locus ac spatium, res in quo quæque gerantur,
Peruideamus vtrum finitum funditus omne
Constet, an immensum pateat vastéque profundum.
Omne quod est igitur, nulla regione viarum
Finitum'st: namque extremum debebat habere.
Extremum porrò nullius posse videtur
Esse, nisi vltrà sit, quod finiat: vt videatur,
Quo non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc, extra summam quoniam nihil esse fatendum est,
Non habet extremum: caret ergo fine, modóque.
Nec refert quibus adsistas regionibus eius.
Vsqueadeò quem quisque locum possidet, in omnis
Tantundem partis infinitum omne relinquit.
Præterea si iam finitum constituatur

Omne quod est spatium, si quis procurrat ad oras
Vltimus extremas, iaciátque volatile telum,
Inualidis utrum contortum viribus ire,
Quo fuerit missum mauis, longéque volare,
An prohibere aliquid censes, obstaréque posse?
Alterutrum fatearis enim, sumásque necesse est,
Quorum vtrumque tibi effugium præcludit & omne,
Cogit, vt exempta concedas fine patere.
Nam siue est aliquid, quod prohibeat, officiátque,
Quo minus, quò missum est, veniat, finique locet se,
Siue foras fertur, non est ea finis profectò.
Hoc pacto sequar, atque oras vbicunque locaris
Extremas, quæram, quid telo denique fiat.
Fiet, vti nusquam possit consistere finis,
Effugiúmque fugæ prolatet copia semper.
Præterea, spatium summai totius omne
Vndique si inclusum certis consisteret oris,
Finitúmque foret, iam copia materiai
Vndique ponderibus solidis confluxet ad imum
Nec res vlla geri sub cæli tegmine posset,
Nec foret omnino cælum, neque lumina solis,
Quippe vbi materies omnis cumulata iaceret
Ex infinito iam tempore subsidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla est, quia nihil est funditus imum,
Quò quasi confluere, & sedes vbi ponere possint:
Semper & assiduo motu res quæque geruntur
Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
Postremò ante oculos rem res finire videtur.
Aer dissæpit collis, atque aera montes:
Terra mare, & contrà mare terras terminat omnis,
Omne quidem vero nihil est quod finiat extra,
Est igitur natura loci spaciúmque profundi,
Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
Perpetuo possint æui labentia tractu,
Nec prorsum facere, vt restet minus ire meando.
Vsque adeò passim patet ingens copia rebus
Finibus exemptis in cunctas vndique partis.
Ipsa modum porrò sibi rerum summa parare
Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem'st, finiri corpore cogit:
Vt sic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam, alterutrum nisi terminat alterum eorum,
Simplice natura pateat tamen immoderatum,
Nec mare, nec tellus, nec cæli lucida templa,
Nec mortale genus, nec diuûm corpora sancta
Exiguum possent horai sistere tempus.
Nam dispulsa suo de cœtu materiai
Copia ferretur magnum per inane soluta:
Siue adeò potius numquam concreta creasset
Vllam rem, quoniam cogi disiecta nequisset.
Nam certè neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt:
Nec quos quæque darent motus pepigere profectò:
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus, & cœtus experiundo,
Tandem deueniunt in talis dispositura,
Qualibus hæc rebus consistit summa creata:
Et multos etiam magnos seruata per annos,
Vt semel in motus coniecta est conuenientis,
Efficit, vt largis auidum mare fluminis vndis
Integrent amnes, & solis terra vapore
Fota nouet fetus, summissáque gens animantum
Floreat, & viuant labentes ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, nisi materiai
Ex infinito suboriri copia posset,
Vnde amissa solent reparari in tempore quoque.
Nam veluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus: sic omnia debent
Dissolui simul ac defecit suppeditare
Materies aliqua regione auersa viai.
Nec plagæ possent intrinsecus vndique summam
Conseruare omnem, quæcunque est conciliata.
Cudere enim crebrò possunt, partémque morari,
Dum veniant aliæ, ac suppleri summa queatur:
Interdum resilire tamen coguntur, & vnà
Principiis rerum spatium, tempúsque fugai
Largiri, vt possint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse est.
Et tamen vt plagæ quoque possint suppetere ipsæ,
Infinita opus est vis vndique materiai.
Illud in his rebus longè fuge credere, Memmi,
In medium summæ quod dicunt omnia niti.
Atque ideò mundi naturam stare sine vllis
Ictibus externis, neque quoquam posse resolui
Summa atque ima, quòd in medium sint omnia nixa,
(Ipsum si quidquam posse in se sistere credis)
Et quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
Nitier, in terráque retrò requiescere posta:
Vt per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus,
Et simili ratione animalia subtus vagari
Contendunt, neque posse è terris in loca cæli
Recidere inferiora magis, quàm corpora nostra
Sponte sua possint in cæli templa volare:
Illi cùm videant solem, nos sidera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cæli
Diuidere, & noctes pariis agitare diebus.
Sed vanus stolidis hæc omnia finxerit error,
Amplexi quod habent peruersè prima viai:
Nam medium nihil esse potest, vbi inane, locúsque
Infinita, neque omnino si iam medium sit,
Possit ibi quidquam hac potius consistere caussa,
Quàm quauis alia longe regione manere,
Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vocamus,
Per medium, per non medium concedat oportet
Æquè ponderibus motu quacunque feruntur.
Nec quisquam locus est, quo corpora cùm venêre,
Ponderis amissa vi possint stare in inani,
Nec quod inane autem'st, illis subsistere debet,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur possunt tali ratione teneri
Res in concilio medij cuppedine victæ.
Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti, sed terrarum, atque liquoris,
Humorem ponti, magnásque è montibus vndas,
Et quasi terreno quæ corpore contineantur:
At contrà tenuis exponunt aëris auras,
Et calidos simul à medio differrier ignis,

Atque

Atq; ideo totum circumtremere æthera signis,
Et solis flammam per cæli cærula pasci,
Quòd calor à medio fugiens ibi colligat ignis:
Quippe etiam vesci è terra mortalia sæcla,
Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
Posse, nisi à terris paullatim quodq; cibatur.
Ne volucrum ritu flammarum, mœnia mundi
Diffugiant subitò magnum per inane soluta,
Et ne cetera consimili ratione sequantur:
Néve ruant cæli tonitralia templa supernè,
Terráq; se pedibus raptim subducat, & omnes
Inter permixtas rerum, cæliq; ruinas
Corpora soluentes, abeant per inane profundum,
Temporis vt puncto nihil exstet relliquiarum,
Desertum præter spatium, & primordia cæca.
Nam quæcunque prius de parti corpora cesse
Constitues, hæc rebus erit pars ianua leti:
Hac se turba foras dabit omnis materiai.
Hæc si pernosces parua perductus opella,
(Namq; aliud ex alio clarescet,) non tibi cæca
Nox iter eripiet, quin vltima naturai
Peruideas. ita res accendunt lumina rebus.

T. LVCRETII CARI

DE RERVM NATVRA,

LIBER SECVNDVS.

VAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem.
Non quia vexari quemquam'st iucunda voluptas,
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suaue'st.
Suaue etiam belli certamina magna tueri,
Per campos instructa tua sine parte pericli:
Sed nihil dulcius est, benè quam munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena:
Despicere vnde queas alios passimq; videre
Errare, atq; viam palantis quærere vitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atq; dies niti præstante labore,
Ad summas emergere opes, rerumq; potiri,
O miseras hominum mentes, ô pectora cæca;
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis
Degitur hoc æui, quodcunq; est! nónne videre,
Nihil aliud sibi naturam latrare, nisi vt quoi
Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur
Iucundo sensu, cura semotus, metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Esse opus omnino, quæ demant cumque dolorem:
Delicias quoq; vti multas substernere possint,
Gratius interdum neq; natura ipsa requirit.
Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur,
Nec domus argento fulget auroq; renidet,
Nec citharis reboant laqueata, aurataq; templa:
Quin tamen inter se prostrati in gramine molli,
Propter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucundè corpora curant;
Præsertim cùm tempestas arridet, & anni
Tempora conspergunt viridantis floribus herbas.
Nec calidæ citiùs decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis, ostroque rubenti
Iacteris, quam si plebeia in veste cubandum'st.
Quapropter quoniam nihil nostro in corpore gazæ,
Proficiunt, neq; nobilitas, neque gloria regni:
Quod superest, animo quoque nihil prodesse putandum:
Si non forte tuas legiones per loca campi
Feruere cùm videas, classem lateq; vagari,
Ornatámq; armis belli simulacra cientem,
His tibi cum rebus timefactæ relligiones
Effugiunt animo pauidæ, mortisque timores,
Tum vacuum tempus linquunt, curáque solutum.
Quòd si ridicula hæc, ludibriaq; esse videmus
Re veráq; metus hominum, curæque sequaces
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela,
Audacterque inter reges, rerumq; potentes
Versantur, neq; fulgorem reuerentur ab auro,
Nec clarum vestis splendorem purpureai,
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas?
Omnis cum in tenebris præsertim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrásq; necesse est
Non radij solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioq;
Nunc age quo motu genitalia materiai
Corpora res varias gignant, genitásque resoluant,
Et qua vi facere cogantur, quæve sit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
Expediam, tu te dictis præbere memento.
Nam certè non inter se stipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quamque videmus,

Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo,
Ex oculisq; vetustatem subducere nostris:
Cùm tamen incolumis videatur summa manere;
Propterea, quia quæ decedunt corpora cumque,
Vnde abeunt, minuunt, quo venêre, augmine donant:
Illa senescere, at hæc contrà florescere cogunt:
Nec remorantur ibi sic rerum summa nouatur
Semper, & inter se mortales mutua viuunt:
Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque breui spatio mutantur sæcla animantum,
Et quasi cursores vitai lampada tradunt.
Si cessare putas rerum primordia posse,
Cessandoq; nouos rerum progignere motus,
Auius à vera longe ratione vagaris.
Nam, quoniam per inane vagantur cuncta, necesse est
Aut grauitate sua ferri primordia rerum,
Aut ictu forte alterius. nam cita supernè
Obuia cùm flixere, fit vt diuersa repentè
Dissiliant. neq; enim mirum, durissima quæ sint
Ponderibus solidis, neque quidquam à tergis obstet.
Et quo iactari magis omnia materiai
Corpora peruideas, reminiscere totius imum
Nihil esse in summa, neque habere, vbi corpora prima
Consistant: quoniam spatium sine fine, modoq; est,
Immensumq; patere in cunctas vndiq; partis,
Pluribus ostendi, & certa ratione probatum'st.
Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum,
Sed magis assiduo, varioq; exercita motu.
Partim interuallis magnis consulta resultant,
Pars etiam breuibus spatijs vexantur ab ictu:
Et quæcumque magis contenso conciliatu,
Exiguis interuallis connexa resultant,
Endopedita suis perplexis ipsa figuris.
Hæc validas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt, & cetera de genere horum
Paucula: quæ porrò magnum per inane vagantur,
Et cita dissiliunt longè, longeq; recursant
In magnis interuallis. hæc aera rarum
Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
Multaq; præterea magnum per inane vagantur,
Conciliis rerum quæ sunt reiecta, nec vsquam
Consociare etiam motus potuere recepta.
Cuius, vti memoro, rei simulacrum & imago,
Ante oculos semper nobis versatur, & instat.
Contemplator enim, quem solis lumina cumque
Insertim fundunt radios per opaca domorum,
Multa minuta modis multis per inane videbis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso,
Et velut æterno certamine prælia, pugnasq;
Edere turmatim certantia, nec dare pausam,
Concilijs & discidijs exercita crebris:
Conicere vt possis ex hoc, primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiai.
Hoc etiam magis hæc animum te aduertere par est
Corpora, quæ in solis radijs turbare videntur:
Quod tales turbæ, motus quoque materiai
Significant clandestinos, cæcosq; subesse.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam, retroq; repulsa reuerti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; partis.
Scilicet hic à principijs est omnibus error.
Prima mouentur enim per se primordia rerum:
Inde ea, quæ paruo sunt corpora conciliatu,
Et quasi proxima sunt ad vires principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur:
Ipsaq;, quæ porrò paullo maiora lacessunt.
Sic à principiis adscendit motus, & exit
Paullatim nostros ad sensus, vt moueantur
Illa quoq;, in solis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis, apparet apertè
Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.
Primùm aurora nouo cùm spargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora auia peruolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent,
Quàm subitò soleat sol ortus tempore tali,
Conuestire sua perfundens omnia luce,
Omnibus in promptu, manifestumq; esse videmus.
At vapor is, quem sol mittit, lumenq; serenum,
Non per inane meat vacuum, quo tardius ire
Cogitur, aereas quòd sol diuerberat vndas:
Nec singillatim corpuscula quæque vaporis,
Sed complexa meant inter se, conque globata.
Quapropter simul inter se retrahuntur & extrà
Officiuntur, vti cogantur tardiùs ire.
At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
Cùm per inane meant vacuum, nec res remoratur
Vlla foris, atq; ipsa suis è partibus vnum,
Vnum in quem cœpere locum, conixa feruntur,
Debent nimirum præcellere mobilitate,
Et multo citiùs ferri, quàm lumina solis,
Multiplicisq; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruolgant fulgura cælum:
Nam neq; consilio debent tardata morari,
Nec perscrutari primordia singula quæque,
Vt videant, qua quidque geratur cum ratione.
At quidam contra hæc, ignari materiai
Naturam non posse, deûm sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis
Tempora mutare annorum, frugesq; creare:
Etiam cetera, mortalis quæ suadet adire,
Ipsaq; deducit dux vitæ dia voluptas,
Vt res per Veneris blanditim sæcla propagent,
Ne genus occidat humanum, quorum omnia caussa
Constituisse deos confingunt: omnibus rebus
Magnopere à vera lapsi ratione videntur.
Nam quamuis rerum ignorem primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
Confirmare, alijsq; ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis diuinitus esse creatam,
Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa.

Quæ

Quæ tibi posteriùs Memmi faciemus aperta:
Nunc id quod superest de motibus, expediemus.
Nunc locus est, vt opinor, in his illud quoque rebus
Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi
Corpoream sursum ferri, sursúmque meare,
Nè tibi dent in eo flammarum corpora fraudem,
Sursus enim vorsus gignuntur & augmina sumunt:
Et sursum nitidæ fruges arbustáq; crescunt:
Pondera, quantum in se est, cùm deorsum cuncta ferantur.
* Nec cùm subsiliunt ignis ad tecta domorum,
Et celeri flamma degustant tigna trabésque,
Sponte sua facere id sine vi subiecta putandum'st.
Quod genus è nostro cùm missus corpore sanguis
Emicat exsultans altè, spargitq; cruorem
Nonne vides etiam, quanta vi tigna, trabésq;
Respuat humor aquæ: nam quàm magis vrsimus altè.
Directa, & magna vi multi pressimus ægrè,
Tam cupidè sursum reuomit magis, atque remittit:
Plus vt parte foras emergant, exsiliántque
Nec tamen hæc, quantum est in se, dubitamus, opinor.
Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
Sic igitur debent flammæ quoque posse per auras
Aeris expressæ sursum succedere, quamquam
Pondera, quantum in se est, deorsum deducere pugnẽt.
Nocturnásq; faces cæli sublime volantis
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quascunque dedit partis natura meatum?
Non cadere in terram stellas, & sidera cernis?
Sol etiam summo de vertice dissipat omnis
Ardorem in partis, & lumine conserit arua.
In terra igitur quoque solis vergitur ardor.
Transuersósq; volare per imbris fulmina cernis:
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concursant, cadit in terras vis flammea volgò.
Illud in his quoque te rebus cognoscere auemus:
Corpora cùm deorsum rectum per inane feruntur,
Ponderibus proprijs, incerto tempore firmè,
Incertísque locis spatio se pellere paullum,
Tantùm quòd momen mutatum dicere possis.
Quòd nisi declinare solerent, omnia deorsum,
Imbris vti guttæ, caderent per inane profundum,
Nec foret offensus natus, nec plaga creata
Principijs: ita nihil vnquam natura creasset.
Quòd si forte aliquis credit grauiora potesse
Corpora, quò citius rectum per inane feruntur,
Incidere è supero leuioribus, atque ita plagas
Gignere, quæ possint genitalis reddere motus,
Auius à vera longè ratione recedit.
Nam per aquas quæcumque cadũt, atq; aera deorsũ.
Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est,
Propterea quia corpus aquæ, naturaq; tenuis
Aeris haud possunt æquè rem quamque morari,
Sed citius cedunt grauioribus exsuperatæ.
At contrà nulli de nulla parte, neque vllo
Tempore inane potest vacuum subsistere rei,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Æquè ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt leuioribus incidere vnquàm
Ex supero grauiora, neque ictus gignere per se,
Qui varient motus per quos natura gerat res.
Quare etiam atq; etiam paullum clinare necesse est
Corpora, nec plus quàm minimum, ne fingere motus
Obliquos videamur, & id res vera refutet.
Nanque hoc in promptu, manifestúmq; esse videmus,
Pondera, quantum in se est, non posse obliqua meare,
Ex supero cùm præcipitant, quod cernere possis.
Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare, quis est, qui possit cernere, sese?
Denique si semper motus connectitur omnis:
Et vetere exoritur semper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat,
Ex infinito ne caussam caussa sequatur,
Libera per terras vnde hæc animantibus exstat,
Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas,
Vnde est hæc, inquam, fatis auolsa voluntas?
Declinamus item motus nec tempore certo,
Nec regione loci certa, sed vbi ipsa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas
Principium dat: & hinc motus per membra rigantur:
Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam desubitò, quàm mens auet ipsa?
Omnis enim totum per corpus materiai
Copia conquiri debet, concita per artus
Omnis. vt studium mentis conixa sequatur.
Vt videas initium motus à corde creari,
Ex animíque voluntate id procedere primùm:
Inde dari porrò per totum corpus & artus.
Nec simile est, vt cùm impulsi procidimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnóque coactu.
Nam tum materiam totius corporis omnem
Perspicuum'st nobis inuitis ire, rapique,
Donec eam refrenauit per membra voluntas.
Iámne vides igitur, quanquam vis extera multos
Pellit, & inuitos cogit procedere sæpe,
Præcipitésque rapit, tamen esse in pectore nostro
Quiddam, quod contrà pugnare obstaréq; possit:
Cuius ad arbitrium quoque copia materiai
Cogitur interdum flecti per membra, per artus,
Et proiecta refrenatur, retróque residit?
Quare in seminibus quoque idem fateare necesse'st,
Esse aliam præter plagas, & pondera caussam
Motibus, vnde hæc est nobis innata potestas:
De nihilo quoniam fieri nihil posse videmus.
Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
Externa quasi vi, sed ne res ipsa necessum
Intestinum habeat cunctis in rebus agendis,
Et deuicta quasi cogatur ferre, patique,
Id facit exiguum clinamen principiorum,
Nec regione loci certa, nec tempore certo.
Nec stipata magis fuit vnquam materiai
Copia, nec porro maioribus interuallis:
Nam neque adaugescit quidquam, nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora sunt, in eodem anteacta ætate fuere:
Et post hoc semper simili ratione ferentur.

Et quæ consuerunt gigni, gignentur eadem
Condicione, & erunt, & crescent, inque valebunt,
Quantum cuique datum est per fœdera naturai.
Nec rerum summam commutare vlla potest vis:
Nam neque quò possit genus vllum materiai
Effugere ex omni, quidquam est neq; rursus in omne
Vnde coorta queat noua vis irrumpere, & omnem
Naturam rerum mutare, & vertere motus.
Illud in his rebus non est mirabile, quare
Omnia cùm rerum primordia sint in motu,
Summa tamen summa videatur stare quiete,
Præterquàm si quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longè nostris ab sensibus infrà
Primorum natura iacet. quapropter vbi ipsa
Cernere iam nequeas, motus quoque surpere debent,
Præsertim cùm quæ possimus cernere, cælent
Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum.
Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quò quamque vocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et satiati agni ludunt, blandéque coruscant.
Omnia quæ nobis longè confusa videntur,
Et velut in viridi candor consistere colli.
Præterea magnæ legiones cùm loca cursu
Camporum complent, belli simulacra cientes,
Et circumuolitant equites, mediósque repentè
Tramittunt valido quatientes impete campos.
Fulgur ibi ad cælum se tollit, totáque circùm
Aere renidéscit tellus, subtérque virûm vi
Excitur pedibus sonitus, clamoréque montes
Icti reiectant voces ad sidera mundi.
Et tamen est quidam locus altis montibus, vnde
Stare videtur, & in campis consistere fulgur.
Nunc age iam deinceps cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm longè distantia formis.
Percipe, multigenis quàm sint variata figuris:
Non quòd multa parum simili sint prædita forma,
Sed quia non volgo paria omnibus omnia constant.
Nec mirum. nam cùm sit eorum copia tanta,
Vt neque finis, vti docui, neque summa sit vlla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo, similíque adfecta figura.
Præterea genus humanum, mutæque natantes
Squamigerûm pecudes, & læta arbusta, feræq;,
Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas fontísque, lacúsque
Et quæ peruolgant nemora auia peruolitantes:
Horum vnus quoduis generatim sumere perge,
Inuenies tamen inter se distare figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater posset prolem: quod posse videmus,
Nec minùs, atque homines inter se nota cluere.
Nam sæpe ante deûm vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis expirans calidum de pectore flumen.
At mater virides saltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
Omnia conuisens oculis loca, si queat vsquam
Conspicere amissum fœtum, complétque querelis
Frondiferum nemus adsistens, & crebra reuisit
Ad stabulum, desiderio perfixa iuuenci.
Nec teneræ salices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminàque vlla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum, subitámque auertere curam:
Nec vitulorum aliæ species per pabula læta
Deriuare queunt animum, curáque leuare:
Vsq; adeò quiddam proprium, notúmque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus hædi
Corrigeras norunt matres, agníque petulci
Balantum pecudes: ita, quod natura reposcit,
Ad sua quisque ferè decurrunt vbera lactis.
Postremò quoduis frumentum, non tamen omne
Quodque suo in genere inter se simile esse videbis,
Quin intercurrat quædam distantia formis,
Concharúmque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam pauit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necesse est,
Natura quoniam constant, neque facta manu sunt
Vnius, ad certam formam primordia rerum,
Dissimili inter se quædam volitare figura.
Perfacile est animi ratione exsoluere nobis,
Quare fulmineus multo penetrabilior ignis,
Quàm noster fluat e tedis terrestribus ortus.
Dicere enim possis cælestem fulminis ignem
Subtilem magis e paruis constare figuris,
Atque ideò transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic è lignis ortus, tædáque creatus.
Præterea lumen per cornum transit, at imber
Respuitur. quare? nisi luminis illa minora
Corpora sunt, quàm de quibus est liquor almus aquarum?
Et quamuis subitò per colum vina videmus
Perfluere, at contra tardum cunctatur oliuum:
Aut quia nimirum maioribus est elementis,
Aut magis hamatis inter se, pérque plicatis.
Atque ideò fit, uti non tam diducta repentè
Inter se possint primordia singula quæque,
Singula per cuiusque foramina permanare.
Huc accedit, vti mellis lactisque liquores
Iucundo sensu linguæ tractentur in ore.
At contrà tetra absinthI natura, ferique
CentaurI fœdo pertorquent ora sapore.
Vt facilè agnoscas è læuibus atque rotundis
Esse ea, quæ sensus iocunde tangere possunt:
At cōtra quæ amara, atque aspera cumque videntur,
Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,
Proptereáque solere vias rescindere nostris
Sensibus, introitúque suo perrumpere corpus.
Omnia postremò bona sensibus, & mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta figura.
Ne tu fortè putes serræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis læuibus æquè,
Ac musæa mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant:
Neu simili penetrare putes primordia forma
In nares hominum, cùm tetra cadauera torrent,
Et cùm scena croco Cilici perfusa recens est,
Aráque Panchæos exhalat propter odores.
Néue bonos rerum simili constare colores

Semine constitutas, oculos qui pascere possunt,
Et qui compungunt aciem, lacrumareq; cogunt,
Aut fœda specie tetri, turpésque videntur.
Omnis enim sensus quæ mulcet caussa, iuuátque,
Haud sine principali aliquo læuore creata est:
At contrà quæcumque molesta, atque aspera constat,
Non aliquo sine materiæ squalore reperta est.
Sunt etiam quæ iam nec læuia iure putantur
Esse, neque omnino flexis, mucronibus vnca:
Sed magis angellis paullùm prostantibus & quæ
Titillare magis sensus, quàm lædere possunt:
Fecula iam quo de genere est, inulæque sapores.
Denique iam calidos ignes, gelidámque pruinam,
Dissimili dentata modo compungere sensus
Corporis, indicio nobis est tactus vterque.
Tactus enim, tactus prô diuûm numina sancta,
Corporis est sensus, vel cum res extera sese
Insinuat, vel cùm lædit, quæ in corpore nata est,
Aut iuuat egrediens genitalis per Veneris res,
Aut ex offensu, cùm turbant corpore in ipso
Semina, confundúntque inter se concita sensum:
Vt si forte manu quamuis iam corporis ipse
Tute tibi partem ferias, æquè experiare.
Quapropter longè formas distare necesse est
Principiis, varios quæ possint edere sensus:
Denique quæ nobis durata, ac spissa videntur,
Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est.
Et quasi ramosis altè compacta teneri.
In quo iam genere imprimis adamantina saxa
Prima acie constant, ictus contemnère sueta.
Et validi silices, ac duri robora ferri,
Æráque, quæ claustris restantia vociferantur.
Illa quidem debent ex læuibus atque rotundis
Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant:
Nec retinentur enim inter se glomerámina quæque,
Et procursus item in procliue volubilis exstat.
Omnia postremò, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, vt fumum, nebulas, flammásque, necesse 'st,
Si minus omnia sunt è læuibus, atque rotundis,
At non esse tamen perplexis indepedita,
Pungere vti possint corpus, penetraréque saxa.
Nec tamen hærere inter se, quod quisque videmus
Sensibus esse datum: facile vt cognoscere possis
Non è perplexis, sed acutis esse elementis.
Sed quod amara vides eadem, quæ fluuida constant,
Sudor vti maris est, minimè id mirabile cuiquam.
Nam quod fluuidum est, è læuibus, atque rotundis
Est: at læuibus, atque rotundis mixta doloris
Corpora. nec tamen hæc retineri hamata necessum.
Scilicet esse globosa, tamen cum squalida constent:
Prouolui simul vt possint, & lædere sensus.
Et quo mixta putes magis aspera læuibus esse
Principiis, vnde est Neptuni corpus acerbum,
Est ratio secernundi, seorsúmque videndi,
Humor dulcis, vbi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foueam fluat, ac mansuescat.
Linquit enim supera tetri primordia viri
Aspera, quo magis in terris hærescere possunt.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hac apta fidem ducat, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.
Quod si non ita sit: rursum iam semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem vna cuiusuis breuitate
Corporis inter se multùm variare figuræ
Non possunt. fac enim minimis è partibus esse
Corpora prima. tribus, vel paullo pluribus auge.
Nempe vbi eas partis vnius corporis omnis
Summa atque ima locans, transmutãs dextera læuis:
Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
Formarum speciem totius corporis eius,
Quod superest, si fortè voles variare figuras,
Addendum partis alias erit: inde sequetur
Adsimili ratione alias vt postulet ordo,
Si tu fortè voles etiam variare figuras.
Ergo formarum nouitatem corporis augmen
Subsequitur: quare non est vt credere possis,
Esse infinitis distantia semina formis:
Ne quædam cogas immani maxumitate
Esse, suprà quod iam docui non posse probari.
Iam tibi barbaricæ vestes. Melibœáque fulgens
Purpura Thessalico concharum tincta colore, &
Aurea pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla, nouo rerum superata colore iacerent:
Et contemptus odor Smyrnæ, mellisque sapores
Et cygnea mele, Phœbeáque dædala chordis
Carmina consimili ratione oppressa silerent,
Namque aliis aliud præstantius exoreretur.
Credere item retrò possent in deteriores
Omnia sic partis, vt diximus in meliores:
Namque aliis aliud retrò quoque tetrius esset
Naribus, auribus, atque oculis, orisq; sapori.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa
Finis vtrimq; tenet summam: fateare necesse est
Materiem quoque finitis differre figuris.
Denique ab ignibus ad gelidas hiemisque pruinas,
Finitum 'st, retróque pari ratione remensum 'st:
Finit enim calor ac frigus, medisq; tepores
Inter vtrumque iacent explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata,
Ancipiti quoniam mucrone vtrimque notantur.
Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis,
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
Infinita cluere. etenim distantia cùm sit
Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,
Esse infinitas, aut summam materiai
Finitam constare: id quod non esse probaui
Quod quoniam docui, nunc suauiloquis, age paucis
Versibus ostendam, corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum vsque tenere,
Vndique protelo plagarum continuato,
Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,
Fecundámque minus naturam cernis in illis,
At regione, locóque alio, terrisque remotis,
Multa licet genere esse in eo, numerumq; repleri.
Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos elephantos, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno,

Vt penitus nequeas penetrari: tanta ferarum
Vis est, paruum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque vti concedam, quamlubet esto,
Vnica res quædam natiuo corpore sola,
Cui similis toto terrarum non sit in orbi:
Infinita tamen nisi erit vis materiai,
Vnde ea progigni possit concepta, creari.
Non poterit, neque, quod superest, procrescere, alique.
Quippe etenim sumans oculi, finita per omne
Corpora iactari vnius genitalia rei:
Vnde, vbi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
Materiæ tanto in pelago, turbáque aliena?
Non (vt opinor) habebunt rationem conciliandi:
Sed quasi naufragiis magnis multisque coortis,
Disiectare solet magnum mare transtra, guberna,
Antennas, proram, malos, tonsásque natantis,
Per terrarum omnis oras fluitantia aplustra
Vt videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidias, viresque, dolúmque
Vt vitare velint neue vllo tempore credant,
Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi si finita semel primordia quædam
Constitues: æuum debebunt sparsa per omnem
Disiectare æstus diuersi materiai:
Numquam in concilium vt possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta.
Quorum vtrumque palàm fieri manifesta docet res:
Et res progigni, & genitas procrescere posse.
Esse igitur genere in quouis primordia rerum
Infinita palam est, vnde omnia suppeditantur.
Nec superare queunt motus vtique exitiales
Perpetuò, neque in æternum sepelire salutem:
Nec porro rerum genitales, auctificique
Motus perpetuò possunt seruare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hîc, nunc illic superant vitalia rerum:
Et superantur item: miscetur funere vagor,
Quem pueri tollunt visentes luminis oras.
Nec nox vlla diem, neque noctem aurora secuta est,
Quæ non audierit mistos vagitibus ægris
Ploratus mortis comites, & funeris atri,
Illud in his obsignatum quoque rebus habere
Conuenit, & memori mandatum mente tenere,
Nihil esse, in promptu quorum natura tenetur,
Quod genere ex vno consistat principiorum,
Nec quidquam quod non permisto semine constet.
Et quàm quidque magis multas vis possidet in se,
Atque potestates: ita plurima principiorum
In se se genera, ac varias docet esse figuras.
Principio tellus habet in se corpora prima,
Vnde mare immensum voluentes flumina fontes
Assiduè renouent: habet, ignis vnde oriantur.
Nam multis succensa locis ardent sola terræ,
Eximiis verò furit ignibus impetus Ætnæ.
Tum porrò nitidas fruges, arbustáque læta,
Gentibus humanis habet, vnde extollere possit:
Vnde etiam fluidas frondes, & pabula læta
Montiuago generi possit præbere ferarum:
Quare magna deûm mater, materque ferarum,
Et nostri genetrix hæc dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones:
Aëris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quòd quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ Matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem, Phrygiásque cateruas
Dant comites, quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos,
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circùm
Concaua, raucisonóque minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentis,
Teláque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ possint numine diuæ.
Ergo cùm primùm magnas inuecta per vrbes
Munificat tacita mortalis muta salute,
Ære atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifica stipe ditantes ninguntque rosarum
Floribus, vmbrantes Matrem, comitúmque cateruas.
Hic armata manus, Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios, inter se forte catenas
Ludunt, in numerumq; exsultant, sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cùm pueri circùm puerum pernicie chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternúmque daret matri sub pectore vulnus:
Propterea magnam armati Matrem comitantur:
Aut quia significant diuam prædicere, vt armis,
Ac virtute velint patriam defendere terram,
Præsidióque parent, decorique parentibus esse
Quæ bene, & eximiè quamuis disposta ferantur,
Longè sunt tamen à vera ratione repulsa.
Omnis enim per se diuûm natura necesse'st
Immortali æuo summa cum pace fruatur.
Semota à nostris rebus, seiunctáque longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Terra quidem vero caret omni tempore sensu.
Et quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic si quis mare Neptunum, Cererémque vocare
Constituet fruges, & Bacchi nomine abuti
Mauolt, quàm laticis proprium proferre vocamen,
Concedamus, vt hic terrarum dicat & orbem
Esse deûm matrem, dum ne sit re tamen apse.
Sæpe itaque ex vno tondentes gramina campo

Lanigeræ

Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles,
Bucerieq; greges, sub eodem tegmine cæli,
Ex vnoq; sitim sedantes flumine aquai,
Dissimili viuunt specie, retinentq; parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur.
Tanta est in quouis genere herbæ materiai
Dissimilis ratio, tanta est in flumine quoq;.
Hinc porrò quamuis animantem ex omnibus vnam
Ossa, cruor, venæ, calor, humor, viscera, nerui
Constituunt, quæ sunt porrò distantia longè
dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porrò quæcumq; igni flammata cremantur,
Si nihil præterea, tamen hæc in corpora tradunt,
Vnde ignem iacere, & lumen summittere possint.
Scintillásque agere, ac latè differre fauillam,
Cetera consimili mentis ratione peragrans,
Inuenies igitur multarum semina rerum
Corpore celare, & varias cohibere figuras.
Deniq; multa vides, quibus & color & sapor vnà
Reddita sunt cum odore, imprimis plераq; dona,
Relligione animum turpi cum tangere parto.
Hæc igitur variis debent constare figuris:
Nidor enim penetrat, quà succus non it in artus,
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur
Sensibus: vt noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formæ glomeramen in vnum
Conueniunt, & res permisto semine constant.
Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis,
Cùm tamen inter se versus, ac verba necesse est
Confiteare alia ex aliis constare elementis:
Non quò multa parum communis litera currat,
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus isdem,
Sed quia non volgò paria omnibus omnia constant.
Sic aliis in rebus item communia multa
Multarum rerum cùm sint primordia, longè
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: vt meritò ex aliis constare ferantur
Humanum genus ac fruges, arbustaque læta.
Nec tamen omnimodis connecti posse putandum'st
Omnia: nam volgò fieri portenta videres,
Semiferas hominum species existere, & altos
Interdum ramos egigni corpore viuo,
Multaq; connecti terrestria membra marinis:
Tum flammam tetro spirantis ore Chimæras
Pascere naturam per terras omniparentis.
Quorum nihil fieri manifestum'st, omnia quando
Seminibus certis certa genitrice creata
Conseruare genus crescentia posse videmus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.
Nam sua cuiq; cibis ex omnibus intus in artus
Corpora discedunt, connexáque conuenientis
Efficiunt motus: at contra aliena videmus
Reiicere in terras naturam, multáque cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis,
Quæ neque connecti quoiquam potuere, neq; intra
Vitales motus consentire, atque imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his, eadem ratio disterminat omnia:
Nam velut in tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæque: ita quamque necesse'st
Dissimili constare figura principiorum,
Non quo multa parum simili sint prædita forma,
Sed quòd non volgò paria omnibus omnia constent.
Semina cùm porrò distent, differre necessum'st
Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus: quæ non animalia solùm
Corpora seiungunt, sed terras, ac mare totum
Secernunt, cælumq; à terris omne retentant.
Nunc age, dicta meo dulci quæsita labore
Percipe, ne forte hæc albis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculis quæ candida cernis,
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Niue, alium quemuis quæ sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quòd materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neq; par rebus, neq; deniq; dispar,
In quæ corpora si nullus tibi forte videtur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.
Nam cum cæcigeni, solis qui lumina numquam
Adspexere, tamen cognoscant corpora tactu,
Ex ineunte æuo nullo contincta colore:
Scire licet menti quoq; nostræ corpora posse
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Deniq; nos ipsi, cæcis quæcumq; tenebris
Tangimus, haud vllo sentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omnis.
Quod facere haud vllo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcumq; suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit antè.
Proinde colore caue contingas semina rerum,
Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.
Præterea si nulla coloris principiis est
Reddita natura: at variis sunt prædita formis,
E quibus omnigenos gignunt, variantq; colores.
Propterea, magni quod refert semina quæque
Cum quibus, & quali positura contineantur,
Et quos inter se dent motus, accipiantq;:
Perfacile extemplò rationem reddere possis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paullo ante colore,
Marmoreo fieri possint candore repentè.
Vt mare, cùm magni commorunt æquora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis nigrum quod sæpe videmus,
Materies vbi permista est illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demptaq; quædam,
Continuò id fieri vt candens videatur, & album.
Quòd si cæruleis constarent æquora ponti
Seminibus, nullo possent albescere pacto.
Nam quocumq; modo perturbes, cærula quæ sint,
Numquam in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio, atq; alio sunt semina tincta colore,
Quæ maris efficiunt vnum, purumq; nitorem:
Vt sæpe ex aliis formis, variisq; figuris
Efficitur quiddam quadratum, vnaq; figura
Conueniebat, uti in quadrato cernimus esse

Dissimilis formas, ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis vno, puroq; nitore,
Dissimilis longè inter se, varijsq; colores.
Præterea nihil officiunt, obstantq; figuræ
Dissimiles, quo quadratum minus omne sit extrà.
At varij rerum impediunt, prohibentq; colores,
Quo minus esse vno possit res tota nitore.
Tum porrò, quæ ducit, & inlicit, vt tribuamus
Principiis rerum, non nunquam, caussa, colores,
Occidit:(ex albis quoniam non alba creantur,
Nec quæ nigra cluent, de nigris, sed variis de)
Quippe etenim multo procliuius exorientur
Candida de nullo, quàm de nigrante colore,
Aut alio quouis, qui contrà pugnet, & obstet.
Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse, neq; in lucem existunt primordia rerum:
Scire licet quàm sint nullo velata colore.
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris,
Lumine qui mutatur in ipso, propterea quòd
Recta aut obliqua percussus luce refulget?
Pluma columbarum quo pacto in sole videtur,
Quæ sita ceruices circùm collumq; coronat.
Namq; aliàs fit vti claro sit rubra pyropo:
Interdum quodam sensu fit, vti videatur
Inter cæruleum viridis miscere smaragdos.
Caudaq; pauonis, larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores:
Qui, quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
Pupula, cùm sentire colorem dicitur album,
Atq; aliud porrò, nigrum cùm, & cetera sentit:
Nec refert ea, quæ tangis, quo forte colore
Prædita sint, verùm quali magis apta figura.
Scire licet nihil principiis opus esse colore,
Sed variis formis variantes edere tactus.
Præterea, quoniam non certis certa figuris
Est natura coloris, & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis esse nitore:
Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt
Omnigenis perfusa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim coruos quoq; sæpe volantis
Ex albis album pennis iactare colorem,
Et nigros fieri nigro de semine cygnos,
Aut alio quouis vno, varioq; colore.
Quinetiam quanto in partis res quæque minutas
Distrahitur magis, hoc magis est vt cernere possis
Euanescere paullatim, stinguiq; colorem:
Vt fit, vbi in paruas partis discerpitur aurum,
Purpura pæniceusq; color clarissimus multo.
Filatim cum distractus, disperditur omnis:
Noscere vt hinc possis, prius omnem efflare colorem
Particulas, quàm discedant ad semina rerum.
Postremò, quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis, neq; odorem, propterea fit,
Vt non omnibus attribuas sonitus, & odores:
Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam constare orba colore,
Quàm sine odore vllo quædam, sonituq; remota:
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem,
Quàm quæ sunt aliis rebus priuata, notisq;.
Sed ne forte putes solo spoliata colore
Corpora prima manere: etiam secreta tepòris
Sunt, ac frigoris omnino, calidiq; vaporis:
Et sonitu sterila, & succo ieiuna feruntur:
Nec iaciunt vllum proprio de corpore odorem,
Sicut amaracini blandum, stactæq; liquorem,
Et nardi florem, nectar qui naribus halat
Cùm facere instituas: cumprimis quærere par est,
(Quod licet, ac potis es reperire) inolentis oliui
Naturam, nullam quæ mittat naribus auram:
Quàm minimè vt possit mistos in corpore odores,
Concoctosq; suo contactos perdere viro.
Propterea demum debent primordia rerum
Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt:
Nec simili ratione saporem deniq; quemquam.
Nec frigus, neq; item calidum, tepidumq; vaporem,
Cetera: quæ cum ita sunt, tamen vt mortalia constẽt,
Mollia, lenta, fragosa, putri caua, corpore rara,
Omnia sint à principiis seiuncta necesse est,
Immortalia si volumus subiungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.
Nunc ea, quæ sentire videmus, cumq; necesse est
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principiis constare, neq; id manifesta refutant,
Nec contrà pugnant, in promptu cognita quæ sunt,
Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Quippe videre licet viuos existere vermes
Stercore de tetro, putrorem cùm sibi nacta est
Intempestiuis ex imbribus humida tellus.
Præterea cunctas itidem res vertere sese.
Vertunt se fluuij, & frondes, & pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum.
Ergo omnis natura cibos in corpora viua
Vertit, & hinc sensus animantum procreat omnis,
Non alia longè ratione, atq; arida ligna
Explicat in flammas, & in ignis omnia versat.
Iámne vides igitur, magni primordia rerum
Referre, in quali sint ordine quæque locata,
Et commista quibus, dent motus, accipiantq;?
Tum porrò quid id est, animum quod percutit ipsum,
Quod mouet, & varios sensus expromere cogit,
Ex insensilibus ni credas sensile gigni?
Nimirum, lapides, & ligna, & terra quòd vna
Mista tamen nequeunt vitalem reddere sensum.
Illud in his igitur fœdus meminisse decebit,
Non ex omnibus omnino quæcumq; creant res
Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni:
Sed magni referre ea primùm quantula constent,
Sensile quæ faciunt, & qua sint prædita forma,
Motibus, ordinibus, posituris deniq; quæ sint:
Quarum nihil rerum in lignis, glebisq; videmus.
Et tamen hæc cùm sunt quasi putrefacta per imbris,
Vermiculos pariunt: quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re

Conciliantur ita, vt debent animalia gigni.
Deinde, ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt, porrò ex aliis sentire suetis,
Mollia cùm faciunt: nam sensus iungitur omnis
Visceribus, neruis, venis, quæcumque videmus
Mollia mortali consistere corpore creta.
Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere:
Nempe tamen debent aut sensum partis habere,
Aut similia totis animalibus esse putari.
At nequeant per se partes sentire, nec esse,
Namque alios sensus membrorum res petit omnes:
Nec manus à nobis potis est secreta, neque vlla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Linquitur, vt totis animalibus adsimulentur,
Vitali vt possint consentire vndique sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
Et leti vitare vias, animalia cùm sint,
Atque animalibus sint mortalibus vna, eadémque?
Quod tamen vt possint, ab coitu, conciliòque
Nihil facient, præter vulgum, turbámque animantũ,
Scilicet vt nequeunt homines, armenta, feræque
Inter sese vllam rem gignere conueniundo.
Quòd si forte suum dimittunt corpore sensum,
Atq; alium capiunt, quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? tum præterea, quod fugimus ante,
Quatinus in pullos animalis vertier oua
Cernimus alituum, vermésque efferuere terram,
Intempestiuos quom putror cepit ob imbris,
Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus.
Quòd si forte aliquis dicet, duntaxat oriri
Posse ex non sensu, sensus mutabilitate,
Aut aliquo tamquam partu, quod proditur extrà:
Huic satis illud erit planum facere, atque probare,
Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:
Nec quidquam commutari sine conciliatu
Principium: vt nequeunt vllius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam animantis:
Nimirum quia materies disiecta tenetur
Aere, fluminibus, terris, terráque creata:
Nec congressa modo vitalis conuenienti
Contulit inter se motus, quibus omnituentes
Accensi sensus animantem quamque tuentur.
Præterea quamuis animantem grandior ictus,
Quàm patitur natura, repente adfligit, & omnis
Corporis, atque animi pergit confundere sensus:
Dissoluuntur enim positura principiorum,
Et penitus motus vitales impediuntur,
Donec materies omnis concussa per artus
Vitalis animæ nodos è corpore soluit,
Dispersámque foras per caulas eiicit omnis.
Nam quid præterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere, ac dissoluere quæque?
Fit quoque, vti soleant minus oblato acriter ictu,
Relliqui motus vitales vincere sæpe,
Vincere, & ingentis plagæ sedare tumultus:
Inque suos quidquid rursus reuocare meatus.
Et quasi iam leti dominantem in corpore motum
Discutere, ac pene amissos accendere sensus.
Nam quare potius leti iam limine ab ipso
Ad vitam possint conlecta mente reuerti,
Quàm, quò decursum propè iam siet, ire, & abire?
Præterea quoniam dolor est, vbi materiai
Corpora vi quadam per viscera viua, per artus
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus:
Inq; locum quando remigrant, fit blanda voluptas:
Scire licet, nullo primordia posse dolore
Tentari, nullámque voluptatem capere ex se,
Quandoquidem non sunt ex vllis principiorum
Corporibus, quorum motus nouitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
Haud igitur debent esse vllo prædita sensu.
Denique, vti possint sentire animalia quæque,
Principiis si etiam'st sensus tribuendus eorum:
Quid? genus humanum propritim de quibus auctum 'st?
Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant,
Et lacrumis spargunt rorantibus ora, genásque:
Multáque de rerum mistura dicere callent,
Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt:
Quandoquidem totis mortalibus adsimulata
Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis,
Inde alia ex aliis, nusquàm consistere vt ausis.
Quippe sequar quodcumque loqui, ridere(que) dices,
Et sapere ex aliis, eadem hæc facientibus vt sit.
Quòd si delira hæc furiósaque cernimus esse,
Et ridere potest non ex ridentibus auctus,
Et sapere, & doctis rationem reddere dictis
Non ex seminibus sapientibus, atque disertis:
Qui minus esse queant ea, quæ sentire videmus,
Seminibus permista carentibus vndique sensu?
Denique cælesti sumus omnes semine oriundi:
Omnibus ille quidem pater est, vnde alma liquentes
Humorum guttas mater cum terra recepit,
Feta parit nitidas fruges, arbustáque læta,
Et genus humanum, parit omnia sæcla ferarum,
Pabula cùm præbet, quibus omnes corpora pascunt,
Et dulcem ducunt vitam, prolémq; propagant.
Quapropter meritò maternum nomen adepta est.
Cedit item retrò, de terra quod fuit antè,
In terras: & quod missum est ex ætheris oris,
Id rursum cæli rellatum templa receptant.
Nec sic interimit mors res, vt materiai
Corpora conficiat, sed cœtum dissupat ollis,
Inde aliis aliud coniungit, & efficit, omnes
Res vt conuertant formas, muténtque colores,
Et capiant sensus, & puncto tempore reddant:
Vt noscas referre, eadem primordia rerum
Cum quibus, & quali positura contineantur,
Et quos inter se dent motus, accipiántque:
Néve putes æternas penes residere potesse,
Corpora prima, quod in summis fluitare videmus
Rebus, & interdum nasci, subitóque perire,
Quin etiam refert nostris in versibus ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quæque locata:
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
Significant, eadem fruges, arbusta, animantis:
Si non omnia sint, at multo maxuma pars est
Consimilis, verùm positura discrepitant res.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Interualla, viæ, connexus, pondera, plagæ,

Concursus, motus, ordo, positura, figuræ
Cùm permutantur, mutari res quoque debent.
Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem:
Nam tibi vehementer noua res molitur ad auris
Accidere, & noua se species ostendere rerum.
Sed neque tam facilis res vlla est, quin ea primùm
Difficilis magis ad credendum constet: itémque
Nihil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minus fiat mirabile cunctis
Paullatim, vt cæli clarum, purúmque colorem,
Quemq; in se cohibent palantia sidera passim,
Lunæq; & solis præclara luce nitorem,
Omnia quæ nunc si primùm mortalibus adsint.
Ex improuiso ceu sint obiecta repentè:
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut, minus antè quod auderent fore credere gentes?
Nihil vt opinor. ita hæc species miranda fuisset,
Quam tibi iam nemo fessus satiate videndi
Suspicere in cæli dignatur lucida templa.
Desine quapropter nouitate exterritus ipsa
Exspuere ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende: &, si tibi vera videtur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contrà.
Quærit enim ratione animus, cùm summa loci sit
Infinita foris hæc extra mœnia mundi,
Quid sit ibi porrò quò prospicere vsque velit mens:
Atque animi iactus liber quò peruolet ire.
Principio nobis in cunctas undique partes,
Et latere ex vtroque, infrà, supráque, per omne
Nulla est finis, vti docui, res ipsáque per se
Vociferatur, & elucet natura profundi.
Nullo iam pacto veri simile esse putandum'st,
Vndique cùm versum spatium vacet infinitum,
Seminaq; innumero numero, summáq; profunda
Multimodis volitent æterno percita motu,
Hunc vnum terrarum orbem, cælúmque creatum:
Nihil agere illa foris tot corpora materiai,
Cùm præsertim hic sit natura factus, & ipsa
Sponte sua fortè offensando semina rerum
Multimodis, temerè, incassùm, frustráque coacta
Tandem coluerint, ea quæ coniecta, repentè
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrai, maris, & cæli, generísque animantum.
Quare etiam atque etiam talis fateare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai.
Qualis hic est auido complexu quem tenet æther.
Præterea cùm materies est multa parata,
Cùm locus est præsto, nec res, nec caussa moratur
Vlla, geri debent nimirum, & confieri res.
Nunc & seminibus si tanta est copia, quantam
Enumerare ætas animantum non queat omnis,
Visque eadem, & natura manet, quæ semina rerum
Conijcere in loca quæque queat simili ratione,
Atque huc sunt coniecta: necesse est confiteare
Esse alios aliis terrarum in partibus orbes,
Et varias hominum gentes, & secla ferarum.
Huc accedit, vti in summa res nulla sit vna,
Vnica quæ gignatur, & vnica solaque crescat,
Quin cuiusque siet secli, permultáque eodem
Sint genere, in primis animalibus indice mente:
Inuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
Sic hominum genitam prolem, sic denique mutas
Squamigerûm pecudes, & corpora cuncta volantum.
Quapropter cælum simili ratione fatendum'st,
Terrámque, & solem, lunam, mare, cetera, quæ sunt,
Non esse vnica, sed numero magis innumerali:
Quandoquidem vitæ depactus terminus altè.
Tam manet hæc etiam, natiuo & corpore constant,
Quàm genus omne, quod his generatim rebus abundat.
Quæ bene cognita si teneas, natura videtur
Libera continuò dominis priuata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia dis agere expers.
Nam pro sancta deûm tranquilla pectora pace
Quæ placidum degunt æuum, vitámque serenam,
Quis regere immensi summam, quis habere profundi
Endo manu validas potis est moderanter habenas?
Quis pariter cælos omnis conuertere? & omnes
Ignibus æthereis terras suffire feracis?
Omnibus inque locis esse omni tempore præsto?
Nubibus vt tenebras faciat, cælique serena
Concutiat sonitu? tum fulmina mittat: & ædis
Sæpe suas disturbet, & in deserta recedens
Sæuiat exercens telum, quod sæpe nocentes
Præterit, exanimátque indignos, inque merentes:
Multáque post mundi tempus genitale, diémque
Primigenum maris, & terræ, solisque coortum,
Addita corpora sunt extrinsecus, addita circùm
Semina, quæ magnum iaculando contulit omne:
Vnde mare, & terræ possent augescere, & vnde
Adpareret spatium cæli domus, altáque tecta
Tolleret à terris procul, & consurgeret aër.
Nam sua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora distribuuntur, & ad sua secla recedunt,
Humor ad humorem, terreno corpore terra
Crescit, & ignem ignes procudunt, ætheráque æther,
Donicum ad extremum crescendi perfica finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix.
Vt fit, vbi nihilo iam plus est quod datur intra
Vitales venas, quàm quòd fluit, atque recedit.
Omnibus his ætas debet consistere rebus,
Hîc natura suis refrenat viribus auctum.
Nam, quæcunque vides hilari grandescere adauctu,
Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ,
Plura sibi adsumunt, quàm de se corpora mittunt,
Dum facile in venas cibus omnis deditur, & dum
Non ita sunt latè dispersa, vt multa remittant:
Et plus dispendi faciant, quàm vescitur ætas.
Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus
Multimodis, dandum'st: sed plura accedere debent,
Donicum alescendi summum tetigere cacumen.
Inde minutatim vires, & robor adultum
Frangit, & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenim quanto est res amplior, augmine dempto,
Et quo latior est, in cunctas vndiq; partes
Pluria eo dispergit, & à se corpora mittit,
Nec facilè in venas cibus omnis diditur ei:
Nec satis est, proquàm largos exæstuat æstus,
Vnde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
Quantum opus est, & quod satis est, natura nouare.
Iure igitur pereunt, cùm rarefacta fluendo

Sunt

Sunt, & cùm externis succumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo denique defit:
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere, & plagis infesta domare.
Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putrisque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare nouando:
Et fulcire cibus ac omnia sustentare,
Nequicquam: quoniam nec venæ perpetiuntur,
Quod satis est, neque, quantum opus est, natura ministrat.
Iamque adeò fracta est ætas, effœtaque Tellus.
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Secla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud (vt opinor) enim mortalia secla supernè
Aurea de cœlo demisit funis in arua:
Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
Sed genuit Tellus eadem quæ nunc alit, ex se.
Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte sua primùm mortalibus ipsa creauit,
Ipsa dedit dulcis fetus, & pabula læta,
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimusque boues, & viris agricolarum
Conficimus, ferris vix aruis suppeditati
Vsque adeò pereunt fetus, augentque labores.
Iamque caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius in cassum magnum cecidisse laborem:
Et cùm tempora temporibus præsentia confert
Præteritis, laudat fortunas sæpe parentis:
Et crepat, antiquum genus vt pietate repletum
Perfacilè angustis tolerarit finibus æuum,
Cum minor esset agri multo modus ante viritim:
Nec tenet, omnia paullatim tabescere, & ire
Ad scopulum spatio ætatis defessa vetusto.

T. LVCRETII CARI

DE RERVM NATVRA,

LIBER TERTIVS.

TENEBRIS tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda vitæ,
Te sequor, ô Graiæ gentis decus, inque tuis nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia signis.
Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quod te imitare aueo. quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artibus hædi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?
Tu pater, & rerum inuentor, tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisque ex inclute chartis,
Floriferis vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac ratio tua cœpit vociferari,
Naturam rerum haud diuina mente coortam:
Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
Discedunt, totum video per inane geri res.
Apparet diuûm numen, sedesque quietæ,
Quas neque concutiunt venti, nec nubila nimbis
Adspergunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat, semperque innubilus æther
Integit, & largè diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porrò natura, neque vlla
Res animi pacem delibat tempore in vllo.
At contrà nusquam apparent Acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
Sub pedibus quæcunque infrà per inane geruntur.
His vbi me rebus quædam diuina voluptas
Percipit, atque horror, quòd sic natura tua vi
Tam manifesta patens ex omni parte retecta est.
Et quoniam docui cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu,
Quoque modo possint res ex his quæque creari:
Hasce secundum res, animi natura videtur,
Atque animæ claranda meis iam versibus esse:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanum qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore, neque vllam
Esse voluptatem liquidam, puramque relinquit.
Nam, quòd sæpe homines morbos magis esse timēdos,
Infamemque ferunt vitam, quàm tartara leti,
Et se scire animi naturam, sanguinis esse,
Nec prorsum quidquam nostræ rationis egere,
Hinc licet aduortas animum, magis omnia laudis,
Aut etiam venti si fert ita fera voluntas,
Iactari causa, quàm quòd res ipsa probetur.
Extorres idem patria, longeque fugati
Conspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis adfecti denique viuunt.
Et quocunque tamen miseri venere parentant,
Et nigras mactant pecudes, & manibus diuis
Inferias mittunt, multoque in rebus acerbis
Acrius aduortunt animos ad religionem.
Quo magis in dubiis hominem spectare periclis
Conuenit, aduersisque in rebus noscere quid sit.
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.
Denique auaritiies, & honorum cæca cupido,
Quæ miseros homines cogunt transcendere fineis
Iuris, & interdum socios scelerum, atque ministros
Noctes atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes, hæc vulnera vitæ

Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim fermè contemptus, & acris egestas
Semota ab dulci vita, stabiliq; videntur,
Et quasi iam leti portas cunctarier ante.
Vnde homines, dum se falso terrore coacti
Refugisse volunt longè, longeq; remasse,
Sanguine ciuili rem conflant, diuitiasq;
Conduplicant auidi, cædem cædi accumulantes,
Crudeles gaudent in tristi funere fratris,
Et consanguineum mensas odere, timentq;.
Consimili ratione ab eodem sæpè timore
Macerat inuidia, ante oculos illum esse potentem,
Illum adspectari, claro qui incedit honore:
Ipsi se in tenebris volui, cœnoq; queruntur.
Intereunt partim statuai, & nominis ergô:
Et sæpe vsq; adeò mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisq; videndæ,
Vt sibi consciscant mœrenti pectore letum,
Obliti fontem curarum, hunc esse timorem,
Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitiai
Rumpere, & in summa, pietatem euertere funditus,
Nam iam sæpe homines patriam, carosq; parentis
Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes,
Nam veluti pueri trepidant, atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilò quæ sunt metuenda magis, quàm.
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radij solis, nec lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioq;.
Primùm animum dico, mẽtem quem sæpe vocamus,
In quo consilium vitæ, regimenq; locatum'st.
Esse hominis partem nihilo minus, ac manus & pes,
Atq; oculi, partes animantis totius exstant.
Quamuis multa quidem sapientum turba putarit
Sensum animi, certa non esse in parte locatum.
Verùm habitum quendam vitalem corporis esse,
Harmoniam Graij quam dicunt, quòd faciat nos
Viuere cum sensu, nulla cùm in parte siet mens:
Vt bona sæpe valitudo cùm dicitur esse
Corporis, & non est tamen hæc pars vlla valentis:
Sic animi sensum non certa parte reponunt.
Magnopere in quo mi diuersi errare videntur.
Sæpe itaq; in promptu corpus quod cernitur, ægrum'st,
Cùm tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retrò fit, vbi contrà sit sæpe vicissim,
Cùm miser ex animo, lætatur corpore toto,
Non alio pacto, quàm si pes cùm dolet ægri,
In nullo caput interea sit fortè dolore.
Præterea molli cùm somno dedita membra,
Effusumq; iacet sine sensu corpus onustum,
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur, & omnis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inanis.
Nunc animam quoq; vt in membris cognoscere possis
Esse, neq; harmoniam corpus retinere solere:
Principio fit, vti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris vita moretur:
Atq; eadem rursus cùm corpora pauca caloris
Diffugêre, forasq; per os est editus aër,
Deserit extemplo venas, atq; ossa relinquit.
Noscere vt hinc possis, non æquas omnia partis
Corpora habere, neq; ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, venti quæ sunt calidiq; vaporis
Semina, curare, in membris vt vita moretur.
Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso
Corpore, qui nobis moribundos deserit artus.
Quapropter, quoniam'st animi natura reperta,
Atq; animæ, quasi pars hominis: redde harmoniai
Nomen ab organico saltu delatum Heliconis,
Siue aliunde ipsi porrò traxere, & in illam
Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat.
Quidquid id est habeant: tu cetera percipe dicta.
Nunc animum, atq; animam dico coniuncta teneri
Inter se, atq; vnam naturam conficere ex se:
Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium, quod nos animum, mentemq; vocamus:
Idq; situm media regione in pectoris heret,
Hic exsultat enim pauor, ac metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animusq; est.
Cetera pars animæ per totum dissita corpus
Paret, & ad numen mentis, momenq; mouetur:
Idq; sibi solum per se sapit, & sibi gaudet,
Cùm neque res animam, neque corpus commouet vlla.
Et quasi, cùm caput, aut oculus, tentante dolore
Læditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore: sic animus non nunquam læditur ipse,
Lætitiaq; viget, cùm cetera pars animai
Per membra, atq; artus nulla nouitate cietur.
Verùm vbi vementi magis est commota metu mens,
Consentire animam totam per membra videmus:
Sudores itaque, & pallorem exsistere toto
Corpore, & infringi linguam, vocemq; aboriri:
Caligare oculos, sonere auris, succidere artus,
Deniq; concidere ex animi terrore videmus
Sæpe homines: facile vt quiuis hinc noscere possis,
Esse animam cum animo coniunctam: quæ cum animi vi
Percussa est, exin corpus propellit, & icit.
Hæc eadem ratio naturam animi, atq; animai,
Corpoream docet esse. vbi enim propellere membra,
Conripere ex somno corpus, mutareq; voltum,
Atq; hominem totum regere ac versare videtur:
(Quorum nihil fieri sine tactu posse videmus,
Nec tactum porrò sine corpore) nonne fatendum'st
Corporea natura animum constare, animamq;?
Præterea pariter fungi cum corpore & vnà
Consentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida teli
Ossibus ac neruis discissis intus adacta.
Attamen insequitur languor, terræq; petitus
Suauis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
Interdumq; quasi exsurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam animi esse necesse est,
Corporeis quoniam telis, ictuq; laborat.
Is tibi nunc animus quali sit corpore, & vnde
Constiterit, pergam rationem reddere dictis,
Principio esse aio persubtilem, atq; minutum
Perquàm corporibus factum constare, id ita esse

Hinc

Hinc licet aduertas animum, vt pernoscere posis.
Nihil adeò fieri celeri ratione videtur,
Quàm si mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
Ocius ergo animus, quàm res se perciet vlla,
Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere est, constare rotundis
Perquàm seminibus debet, perquamq; minutis:
Momine vti paruo possint impulsa moueri.
Namque mouetur aqua, & tantillo momine fluctuat,
Quippe volubilibus, paruisq; creata figuris.
At contrà mellis constantior est natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus.
Heret enim inter se magis omnis materiai
Copia: nimirum quia non tam læuibus exstat,
Corporibus, neq; tam subtilibus, atq; rotundis.
Namque papauerum aura potest suspensa, leuisq;
Cogere, vt ab summo tibi diffluat altus aceruus.
At contrà lapidum conlectum spiclorumq;
Nenu potest. igitur paruissima corpora pro quàm
Et læuissima sunt, ita mobilitata feruntur:
At contrà quo quæque magis cum pondere magno,
Asperaq; inueniuntur, eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam'st animi natura reperta
Mobilis egregiè, perquàm constare necesse est
Corporibus paruis, & læuibus atq; rotundis.
Quæ tibi cognita res, in multis, ô bone, rebus
Vtilis inuenietur, & opportuna cluebit.
Hæc quoq; res etiam naturam dedicat eius.
Quàm tenui constet textura, quamq; loco se
Contineat paruo, si posset conglomerari,
Quòd simul atq; hominem leti secura quies est
Indepta, atq; animi natura, animæq; recessit:
Nihil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad speciem, nihil ad pondus: mors omnia præstat,
Vitalem præter sensum, calidumq; vaporem.
Ergo animam totam perparuis esse necesse st
Seminibus, nexam per venas, viscera, neruos:
Quatinus omnis vbi è toto iam corpore cessit,
Extima membrorum circumcæsura tamen se
Incolumem præstat, nec desit ponderis hilum.
Quod genus est Bacchi cùm flos euanuit, aut cum
Spiritus vnguenti suauis diffugit in auras:
Aut aliquo cùm iam succus de corpore cessit,
Nihil oculis tamen esse minor res ipsa videtur
Propterea, neque detractum de pondere quicquam:
Nimirum, quia multa, minutaq; semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atque etiam mentis naturam, animæque
Scire licet perquàm pauxillis esse creatam
Seminibus, quoniam fugiens nihil ponderis aufert.
Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est,
Tenuis enim quædam moribundos deserit aura
Mista vapore: vapor porrò trahit aëra secum,
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aër.
Rara quòd eius enim constat natura, necesse est
Aëris inter eum primordia multa moueri.
Iam triplex animi est igitur natura reperta,
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creãdum:
Nihil horum quoniam recipit mens, posse creare
Sensiferos motus quædam, quæ mente voluet.
Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur. ea est omnino nominis expers:
Qua neque mobilius quicquam neque tenuius exstat,
Nec magis è paruis, aut læuibus ex elementis,
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:
Inde calor motus, & venti cæca potestas
Accipit, inde aër, inde omnia mobilitantur:
Concutitur tum sanguis, viscera persentiscunt
Omnia. postremis datur ossibus, atq; medullis,
Siue voluptas est, siue est contrarius ardor.
Nec temere huc dolor vsque potest penetrare, neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur.
Vsque adeò, vitæ desit locus, atq; animai
Diffugiant partes per caulas corporis omnis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Motibus, hanc ob rem vitam retinere valemus,
Nunc ea quo pacto inter sese mixta, quibusq;
Compta modis vigeant, rationem reddere auentem
Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas:
Sed tamen, vt potero summatim attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se, nihil vt secernier vnum
Possit, nec spatio fieri diuisa potestas,
Sed quasi multæ vis vnius corporis exstant.
Quod genus in quouis animantum viscere volgò,
Est odor, & quidam color, & sapor: & tamen ex his
Omnibus est vnum perfectum corporis augmen:
Sic calor, atq; aër, & venti cæca potestas
Mixta creant vnam naturam, & mobilis illa
Vis, initium motus ab se quæ diuidit ollis:
Sensifer vnde oritur primùm per viscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestque.
Nec magis hac infrà quidquam est in corpore nostro,
Atque anima est animæ proporrò totius ipsa.
Quod genus in nostris membris, & corpore toto
Mixta latens animi vis est, animæq; potestas,
Corporibus quia de paruis, paucisq; creata est.
Sic tibi nominis hæc expers vis, facta minutis
Corporibus latet: atq; animæ quasi totius ipsa
Proporrò est anima, & dominatur corpore toto.
Consimili ratione necesse est ventus & aër,
Et calor inter se vigeant commista per artus,
Atq; alijs aliud subsit magis emineatq;,
Vt quiddam fieri videatur de omnibus vnum:
Ni calor, ac ventus seorsum, seorsumq; potestas
Aëris interimant sensum, diductaq; soluant.
Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira,
Cùm feruiscit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura,

Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus,
Est etiam quoq; pacati status aëris ille,
Pectore tranquillo fit qui voltuq; sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facilè efferuiscit in ira:
Quo genere imprimis vis est violenta leonum,
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis ceruorum frigida mens est,
Et gelidas citius per viscera concitat auras
Quæ tremulum faciunt membris exsistere motum.
At natura boum placido magis aëre viuit,
Nec nimis irai fax vnquam subdita percit
Fumida, suffundens cæcæ caliginis vmbras,
Nec gelidis torpet telis perfixa pauoris,
Inter vtrosq; sita est, ceruos, sæuosq; leones.
Sic hominum genus est, quamuis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturæ cuiusque animi vestigia prima:
Nec radicitus euelli mala posse putandum'st.
Quin procliuius hic iras decurrat ad acris,
Ille metu citius paullo tentetur, at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo:
Inq; alijs rebus multis differre necesse est
Naturas hominum varias, moresq; sequacis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere caussas,
Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt
Principijs, vnde hæc oritur variantia rerum.
Illud in his rebus video firmare potesse,
Vsque adeò naturarum vestigia linqui
Paruula, quæ nequeat ratio depellere doctis,
Vt nihil impediat dignam dijs degere vitam,
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni,
Ipsaq; corporis est custos, & caussa salutis:
Nam communibus inter se radicibus hærent,
Nec sine pernicie diuelli posse videntur.
Quod genus è turis glebis euellere odorem
Haud facile est, quin intereat natura quoq; eius:
Sic animi, atq; animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile est, quin omnia dissoluantur.
Implexis ita principijs ab origine prima
Inter se fiunt consorti prædita vita:
Nec sibi quidque sine alterius vi posse videtur
Corporis, atq; animi seorsum sentire potestas:
Sed communibus inter eos conflictatur vtrimque
Motibus accensus nobis per viscera sensus.
Præterea corpus per se nec gignitur vnquam,
Nec crescit, neq; post mortem durare videtur.
Non enim, vt humor aquæ dimittit sæpe vaporem,
Qui datus est, neq; ab hac caussa conuellitur ipse,
Sed manet incolumis, non, inquam, sic animai
Discidium possunt artus perferre relicti,
Sed penitus pereunt conuolsi, conq; putrescunt:
Ex ineunte æuo sic corporis, atq; animai
Mutua vitalis discunt contagia motus,
Maternis etiam membris, aluoq; reposta,
Discidium vt nequeat fieri sine peste, maloq;:
Vt videas, quoniam coniuncta est caussa salutis,
Coniunctam quoque naturam consistere eorum:
Quod superest, si quis corpus sentire refutat,
Atq; animam credit permistam corpore toto
Suscipere hunc motum, quem sensum nominitamus,
Vel manifestas res contra, verasq; repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis adferet vnquam,
Si non ipsa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
At dimissa anima corpus caret vndiq; sensu:
Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaque præterea perdit cùm expellitur æuo.
Dicere porrò oculos nullam rem cernere posse,
Sed per eos animum, vt foribus spectare reclusis,
Desipere est, contrà cùm sensus ducat eorum:
Sensus enim trahit, atque acies detrudit ad ipsas,
Fulgida præsertim cùm cernere sæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus non fit. neque enim, quà cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt vllum reclusa laborem.
Præterea si pro foribus sunt lumina nostra,
Iam magis exemptis oculis debere videtur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis,
Democriti quod sancta viri sententia ponit,
Corporis atq; animi primordia singula primis
Adposita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cùm multo sunt animai elementa minora,
Quàm quibus & corpus nobis, & viscera constant,
Tum numero quoq; concedunt, & rara per artus
Dissita sunt: duntaxat vt hoc promittere possis,
Quantula prima queant nobis iniecta ciere
Corpora sensiferos motus in corpore tanta
Interualla tenere exordia prima animai
Nam neq; pulueris interdum sentimus adhæsum
Corpore, nec membris incussam sidere cretam,
Nec nebulam noctu, neq; aranei tennia fila
Obuia sentimus, quando obretimur euntes,
Nec supera caput eiusdem cecidisse vietam
Vestem, nec plumas auium papposque volantis,
Qui nimia leuitate cadunt plerumque grauatim.
Nec repentis itum cuiuscuimque animantis
Sentimus, nec priua pedum vestigia quæque,
Corpore quæ in nostro culices, & cetera ponunt.
Vsque adeò prius est in nobis multa ciendum
Semina, corporibus nostris immista per artus,
Quàm primordia sentiscant concussa animai,
Et quantis interuallis tuditantia possint
Concursare, coire, & dissultare vicissim,
Et magis est animus vitai claustra coercens,
Et dominantior ad vitam, quàm vis animai.
Nam sine mente, animoq; nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars vlla animai,
Sed comes insequitur facilè & discedit in auras,
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in vita, cui mens, animusq; remansit,
Quamuis est circumcæsis lacer vndique membris
Truncus, adempta anima circùm, membrisq; remotis.

Viuis

Viuit, & ætherias vitalis suscipit auras.
Si non omnimodis, at magna parte animai
Priuatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circum, si pupula mansit
Incolumis, stat cernendi viuata potestas,
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem:
Et circumcidas aciem, solamque relinquas,
Id quoque enim sine pernicie non fiet eorum.
At si tantula pars oculi media illa peresa est,
Incolumis quamuis alioqui splendidus orbis:
Occidit extemplo lumen, tenebræque sequuntur.
Hoc anima, atque animus vincti sunt fœdere semper.
Nunc age, natiuos animantibus, & mortalis
Esse animos, animasque leuis, vt noscere possis,
Conquisita diu, dulcique reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu fac vtrumque vno subiungas nomen eorum,
Atque animam, verbi caussa, cùm dicere pergam,
Mortalem esse docens, animum quoque dicere credas:
Quatinus est vnum inter se coniunctaque res est,
Principio, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui, multóque minoribus esse
Principiis factam, quàm liquidus humor aquai est,
Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
Præstat, & à tenui caussa magis icta mouetur,
Quippe vbi imaginibus fumi, nebulæque mouetur:
Quod genus in somnis sopiti vbi cernimus alta
Exalare vapore altaria, ferreque fumum:
Nam procul hæc dubio nobis simulacra geruntur:
Nunc igitur quoniam quassatis vndique vasis
Diffluere humorem, & laticem discedere cernis,
Et nebula ac fumus quoniam discedit in auras:
Crede animam quoque diffundi, multóque perire
Ocius, & citius dissolui corpora prima,
Cùm semel ex omnibus membris ablata recessit.
Quippe etenim corpus, quod vas quasi constitit eius,
Cùm cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto sanguine venis,
Aere qui credas posse hanc cohiberier vllo,
Corpore qui nostro rarus magis cohibessit?
Præterea gigni pariter cum corpore, & vnà
Crescere sentimus, pariterque senescere mentem,
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.
Post, vbi iam validis quassatum est viribus æui
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguáque mensque,
Omnia deficiunt, atque vno tempore desunt.
Ergo dissolui quoque conuenit omnem animai
Naturam, ceu fumum in altas aeris auras:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Crescere: & vt docui, simul æuo fessa fatiscit.
Huc accedit, vti videamus, corpus vt ipsum
Suscipere immanis morbos, durumque dolorem,
Sic animum curas acris, luctumque, metumque.
Quare participem leti quoque conuenit esse.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus, dementit enim, deliraque fatur:
Interdumque graui lethargo fertur in altum,
Æternumque soporem, oculis, nutuque cadenti:
Vnde neque exaudit voces, nec noscere vultus
Illorum potis est, ad vitam qui reuocantes
Circumstant lacrumis rorantes ora, genasque.
Quare animum quoque dissolui fateare necesse,
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus leti fabricator vterque est,
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.
Præterea mentem sanari, corpus vt ægrum,
Et pariter flecti medicina posse videmus.
Denique cur hominem, cùm vini vis penetrauit
Acris, & in venas discessit diditus ardor,
Consequitur grauitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti? tardescit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, iurgia gliscunt?
Et iam cetera de genere hoc quæcumque sequuntur,
Cur ea sunt, nisi quòd vehemens violentia vini
Conturbare animam consueuit corpore in ipso?
At quæcunque queunt conturbari, inque pediri,
Significant, paullo si durior insinuarit
Caussa, fore vt pereant æuo priuata futuro.
Quinetiam subita vi morbi sæpe coactus
Ante oculos aliquis nostros, vt fulminis ictu
Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremit artus,
Desipit, extentat neruos, torquetur, anhelat,
Inconstanter & in iactando membra fatigat:
Nimirum, quia vis morbi distracta per artus
Turbat agens animam: spumantes vt in æquore salso
Ventorum validis feruiscunt viribus vndæ.
Exprimitur porrò gemitus, quia membra dolore
Adficiuntur, & omnino, quòd semina vocis
Eiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, & sunt munita viai.
Desipientia fit, quia vis animi, atque animai
Conturbatur, & vt docui, diuisa seorsum
Disiectatur eodem illo distracta veneno.
Inde vbi iam morbi se flexit caussa, reditque
In latebras acer corrupti corporis humor:
Tum quasi vacillans primùm consurgit, & omnis
Paulatim redit in sensus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis vbi morbis corpore in ipso
Iactentur, miserisque modis distracta laborent:
Cur eadem credis sine corpore in aere aperto
Cum validis ventis ætatem degere posse?
Et quoniam mentem sanari corpus vt ægrum,
Cernimus, & flecti medicina posse videmus:
Id quoque præsagit mortalem viuere mentem.
Addere enim partis, aut ordine traiicere æquum'st,
Aut aliquid prorsum de summa detrahere illum,
Commutare animum quicumque adoritur, & insit,
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.
At neque transferri sibi partis, nec tribui vult,
Immortale quod est, quidquam, neque defluere hilum.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit ante.
Ergo animus siue ægrescit, mortalia signa
Mittit, vti docui, seu flectitur à medicina.
Vsque adeo falsæ rationi vera videtur
Res occurrere, & effugium præcludere eunti,

Ancipitiq; refutatu conuincere falsum.
Denique sæpe hominem paullatim cernimus ire,
Et membratim vitalem deperdere sensum:
In pedibus primùm digitos liuescere, & vnguis,
Inde pedes & crura mori: post inde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leti.
Scinditur atque animæ quoniam natura, nec vno
Tempore sincera exsistit, mortalis habenda est.
Quòd si fortè putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere, & partis conducere in vnum,
Atque adeò cunctis sensum deducere membris,
At locus ille tamen, quò copia tanta animai
Cogitur, in sensu debet maiore videri:
Qui quoniam nusquã est, nimirũ (vt diximus antè)
Dilaniata foras dispergitur: interit ergo.
Quin etiam si iam libeat concedere falsum,
Et dare, posse animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
Nec refert, vtrùm pereat dispersa per auras,
An contracta suis è partibus obbrutescat,
Quando hominẽ totũ magis, ac magis vndique sensus
Deficit, & vitæ minus, & minus vndique restat.
Et quoniam mens est hominis pars vna, locóque
Fixa manet certò, velut aures, atque oculi sunt,
Atque alij sensus, qui vitam cumque gubernant:
Et veluti manus, atque oculus, narésve seorsum
Secreta à nobis nequeunt sentire, neque esse:
Sed tamen in paruo linquuntur tempore tali,
Sic animus per se non quit sine corpore, & ipso
Esse homine, illius quasi quod vas esse videtur,
Siue aliud quiduis potis es connectius eij
Fingere, quandoquidem connexus corpus adhæret.
Denique corporis, atque animi viuata potestas
Inter se coniuncta valent, vitáque fruuntur,
Nec sine corpore enim vitalis edere motus
Sola potest animi per se natura, nec autem
Cassum anima corpus durare, & sensibus vti.
Scilicet, auolsis radicibus vt nequit vllam
Dispicere ipse oculus rem, seorsum corpore toto,
Sic anima, atque animus per se nihil posse videntur:
Nimirum, quia per venas & viscera mixtim,
Per neruos atque ossa tenentur corpore ab omni:
Nec magnis interuallis primordia possunt
Libera dissultare: ideò conclusa mouentur
Sensiferos motus, quos extra corpus in auras
Aëris haud possunt post mortem eiecta moueri:
Propterea quia non simili ratione tenentur.
Corpus enim, atque animans erit aër, si cohibere
Sese anima, atque in eos poteris concludere motus,
Quos ante in venis, & in ipso corpore agebat.
Quare etiam atque etiam resoluto corporis omni
Tegmine, & eiectis extra vitalibus auris,
Dissolui sensus animi fateare necesse est,
Atque animam, quoniam cõiuncta est caussa duobus.
Denique cùm corpus nequeat perferre animai
Discidium, quin id tetro tabescat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penitúsque coorta
Emanarit, vti fumus, diffusa animæ vis?
Atque ideò tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus penitus, quia mota loco sunt
Fundamenta foras animæ, manántque per artus,
Pérque viarum omnes flexus, in corpore qui sunt,
Atque foramina: multimodis vt noscere possis
Dispertitam animæ naturam exisse per artus,
Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
Quàm prolapsa foras enaret in aëris auras.
Quin etiam finis dum vita vertitur intra,
Sæpe aliqua tamen è caussa labefacta videtur
Ire anima, & toto solui de corpore membra,
Et quasi supremo languescere tempore voltus:
Quod genus est, animo malè factum cum perhibetur,
Aut animam liquisse, vbi iam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprehendere vinclum.
Conquassatur enim tum mens, animæq; potestas
Omnis, & hæc ipso cum corpore collabefiunt,
Vt grauior paullo possit dissoluere caussa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine dempto,
Non modò non omnem possit durare per æuum,
Sed minimum quoduis nequeat consistere tempus?
Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,
Nec prius ad iugulum, & superas succedere fauces,
Verùm deficere in certa regione locatam:
Vt sensus alios in parti quemque sua scit
Dissolui. quòd si immortalis nostra foret mens,
Non iam se moriens dissolui conquereretur,
Sed magis ire foras, vestémque relinquere vt anguis,
Gauderet, prælonga senex aut cornua ceruus.
Denique cur animi nunquam mens, consiliúmque
Gignitur in capite, aut pedibus, manibúsve, sed vnis
Sedibus, & certis regionibus omnis hæret,
Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
Sunt, & vbi quidquid possit durare creatum?
Atque ita multis modis pro totis artibus esse,
Membrorum vt nunquam exsistat præposterus ordo.
Vsqueadeo sequitur res rem, neque flamma creari
Fluminibus solita est, neque in igni gignier algor.
Præterea, si immortalis natura animai est,
Et sentire potest, secreta à corpore nostro:
Certè, vt opinor, eam faciundum'st sensibus auctam:
Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Possumus infernas animas Acherunte vagari.
Pictores itaque, & scriptorum sæcla priora
Sic animas introduxerunt sensibus auctas.
At, neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa
Esse potest animæ neque seorsum lingua, neque aures
Auditum per se possunt sentire, nec esse.
Et quoniam toto sentimus corpore inesse
Vitalem sensum, & totum esse animale videmus:
Si subitò medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, vt seorsum partem secernat vtramque:
Dispertita procul dubio quoque vis animai,
Et discissa simul cum corpore disicietur:
At quod scinditur, & partis discedit in vllas
Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse.
Falciferos memorant currus abscindere membra
Sæpe ita de subitò permista cæde calentis,
Vt tremere in terra videatur ab artibus id quod

Decidit abscissum, cùm mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit sentire dolorem:
Et simul, in pugnæ studio quòd dedita mens est,
Corpore cùm reliquo pugnam, cædesq; petissit,
Nec tenet, amissam leuam cum tegmine sæpe
Inter equos abstraxe rotas, falcesq; rapaces:
Nec cecidisse alius dextram: cum scandit & instat.
Inde alius conatur adempto surgere crure.
Cùm digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abscissum calido, viuenteq; trunco,
Seruat humi vultum vitalem, oculosq; patentis,
Donec relliquias animai reddidit omnis.
Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, vtrimque
Sit libitum in multas partis discindere ferro,
Omnia iam seorsum cernas ancisa recenti
Volnere tortari, & terram conspergere tabo:
Ipsam seq; retro partem petere ore priorem,
Volneris ardenti vt morsu premat icta dolore.
Omnibus esse igitur totas dicemus en illis
Particulis animas? at ea ratione sequetur
Vnam animantem animas habuisse in corpore multas.
Ergo diuisa est ea, quæ fuit vna simul cum
Corpore, quapropter mortale vtrumque putandum'st,
In multas quoniam partis discinditur æquè:
Præterea si immortalis natura animai
Constat, & in corpus nascentibus insinuatur,
Cur super ante actam ætatem meminisse nequimus?
Nec vestigia gestarum rerum vlla tenemus?
Nam si tantopere est animi vitiata potestas
Omnium vt actarum exciderit retinentia rerum:
Non, vt opinor, ea ab leto iam longiter errat.
Quapropter fateare necesse est, quæ fuit ante.
Interiisse, & quæ nunc est, nunc esse creatam.
Præterea si iam perfecto corpore nobis
Inferri solita est animi viuata potestas,
Tum cùm gignimur, & vitæ cùm lumen adimus:
Haud ita conueniebat, vti cum corpore, & vnà
Cum membris videatur in ipso sanguine cresse,
Sed velut in cauea per se sibi viuere solam
Conuenit, vt sensu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atque etiam neque originis esse putandum'st
Expertes animas, nec leti lege solutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuisse putandum'st
Corporibus nostris extrinsecus insinuatas:
Quod fieri totum contrà manifesta docet res.
Namq; ita connexa est per venas, viscera, neruos,
Ossique, vti dentes quoq; sensu participentur,
Morbus vt indicat, & gelidai stringor aquai,
Et lapis oppressus subitis è frugibus asper:
Nec tam contextæ cùm sint, exire videntur
Incolumes posse, & saluas exsoluere sese
Omnibus è neruis, atq; ossibus, articulisq;.
Quod si forte putas intrinsecus insinuatam
Permanare animam nobis per membra solere,
Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
Quod permanat enim, dissoluitur, interit ergo.
Dispertitur enim per caulas corporis omnis:
Vt cibus in membra, atq; artus cùm diditur omnis,
Disperit, atq; aliam naturam sufficit ex se:
Sic anima, atq; animus, quamuis integra recens in
Corpus eunt, tamen in manando dissoluuntur:
Dum quasi per caulas omnis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc animi natura creatur,
Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
Ex illa, quæ tum peritat partita per artus.
Quapropter neque natali priuata videtur
Esse die natura animæ, nec funeris expers.
Semina præterea linquuntur, nécne animai
Corpore in exanimo? quòd si linquuntur, & insunt
Haud erit, vt merito immortalis possit haberi,
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita sinceris membris ablata profugit,
Vt nullas partis in corpore liquerit ex se:
Vnde cadauera rancenti iam viscere vermes
Exspirant atq; vnde animantum copia tanta
Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?
Quòd si forte animas extrinsecus insinuari
Vermibus, & priuas in corpora posse venire
Credis, nec reputas cur millia multa animarum
Conueniant, vnde vna recesserit: hoc tamen est, vt
Quærendum videatur, & in discrimen agendum,
Vtrùm tandem animæ venentur semina quæque
Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur, vbi sint,
An iam corporibus perfectis insinuentur.
At neq;, cur faciant ipsæ, quarève laborent,
Dicere suppeditat, neque enim, sine corpore cùm sunt,
Sollicitæ volitant morbis alguq;, fameq;.
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat,
Et mala multa animus contage fungitur eius
Sed tamen his esto quamuis facere vtile corpus.
Cùm subeant, at qua possint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animæ sibi corpora & artus.
Nec tamen est qui iam perfectis insinuentur
Corporibus, neq; enim poterunt subtiliter esse
Connexæ, neq; consensu contagia fient.
Deniq; cum acris violentia triste leonum
Seminium sequitur? dolus vulpibus, & fuga ceruis
A patribus datur, & patrius pauor incitat artus?
Et iam cetera de genere hoc, cur omnia membris,
Ex ineunte æuo generascunt, ingenioq;,
Si non certa suo quia semine, seminioq;
Vis animi pariter crescit cum corpore toto?
Quod si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora permistis animantes moribus essent:
Effugeret canis Hyrcano de semine sæpe
Cornigeri incursum cerui, tremeretq; per auras
Aëris accipiter fugiens veniente columba,
Desiperent homines, saperent fera sæcla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti:
Quod mutatur enim dissoluitur, interit ergo:
Traijciuntur enim partis, atq; ordine migrant.
Quare dissolui quoq; debent posse per artus,
Deniq; vt intereant vnà cum corpore cunctæ.

Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana, tamen quæram, cur è sapienti
Stulta queat fieri: nec prudens sit puer vllus:
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis.
Si non certa suo quia semine, seminioq́;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq́;.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
Confingent. quod si iam fit: fateare necesse est,
Mortalem esse animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, sensumq́; priorem.
Quóve modo poterit pariter cum corpore quoque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi, nisi erit consors in origine prima?
Quidve foras sibi vult membris exire senectis?
An metuit conclusa manere in corpore putri?
Et domus ætatis spatio ne fessa vetusto
Obruat? at non sunt iam immortali vlla pericla.
Deniq; connubia ad Veneris, partusq́; ferarum
Esse animas præstò deridiculum esse videtur:
Et spectare immortalis mortalia membra
Innumero numero, certareq́; præproperanter
Inter se quæ prima potissimaq́; insinuetur:
Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta,
Vt quæ prima volans aduenerit, insinuetur
Prima, neq; inter se contendant viribus hilum.
Denique in æthere non arbor, non æquore in alto
Nubes esse queunt, nec pisces viuere in aruis,
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
Certum ac dispositum'st, vbi quidquid crescat & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque à neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset, & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum:
Dispositumq́; videtur, vbi esse, & crescere possit
Seorsum anima, atque animus: tanto magis infitiandum.
Totum posse extra corpus durare, geniq́;.
Quare, corpus vbi interiit, periisse necesse'st
Confiteare animam distractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno iungere, & vnà
Consentire putare, & fungi mutua posse,
Desipere est. quid enim diuersius esse putandum'st,
Aut magis inter se disiunctum, discrepitansq́;,
Quàm, mortale quod est, immortali, atque perenni
Iunctum, in concilio sæuas tolerare procellas?
Præterea quæcumque manent æterna, necesse'st
Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat artas
Dissociare intus partis, vt materiai
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antè:
Aut ideò durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est,
Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hilum:
Aut ideò, quia nulla loci sit copia circum,
Quò quasi res possint discedere, dissoluiq́;:
Sicuti summarum summa est æterna, neq; extrà
Qui locus est, quò diffugiant, neque corpora sunt, quæ
Possint incidere, & valida dissoluere plaga.
At neque, vti docui, solido cum corpore mentis
Natura est, quoniam admistum'st in rebus inane:
Nec tamen est vt inane: neq; autem corpora desunt,
Ex infinito quæ possint forte coorta
Conruere hanc mentis violento turbine molem:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porrò natura loci, spatiumq́; profundi
Deficit, exspergi quo possit vis animai,
Aut alia quauis possit vi pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua menti.
Quòd si fortè ideò magis immortalis habenda est,
Quod letalibus ab rebus munita tenetur:
Aut quia non veniunt omnino aliena salutis,
Aut quia, quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quàm, quid noceant, sentire queamus:
Scilicet à vera longè ratione remotum'st.
Præter enim quàm quod morbis est, cum corpori ægret,
Aduenit id, quòd eam de rebus sæpe futuris
Macerat, inq; metu malè habet, curisq́; fatigat,
Præteritisq́; admissa annis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atque obliuia rerum
Adde quòd in nigras lethargi mergitur vndas.
Nihil igitur mors est, ad nos neq; pertinet hilum,
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et velut anteactò nihil tempore sensimus ægri,
Ad confligendum venientibus vndiq; Pœnis,
Omnia cùm belli trepido concussa tumultu
Horrida contremuere sub altis ætheris oris,
In dubioq; fuere, vtrorum ad regna cadendum
Omnibus humanis esset, terraq́;, mariq́;:
Sic vbi non erimus, cùm corporis, atq; animai
Discidium fuerit, quibus è sumus vniter apti:
Scilicet haud nobis quidquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit, sensumq́; mouere:
Non, si terra mari miscebitur, & mare cælo.
Et si iam nostro sentit de corpore, postquam
Distracta est animi natura, animæq́; potestas:
Nihil tamen hoc ad nos, qui coitu, coniugioq́;
Corporis, atq; animæ consistimus vniter apti.
Nec, si materiam nostram collegerit ætas
Post obitum, rursumq́; redegerit, vt sita nunc est,
Atq; iterum nobis fuerint data lumina vitæ,
Pertineat quidquam tamen ad nos id quoque factum,
Interrupta semel cùm sit repetentia nostri:
Et nunc nihil ad nos de nobis attinet, antè
Qui fuimus, nec iam de illis nos adficit angor,
Quos de materia nostra noua proferet ætas.
Nam cùm respicias immensi temporis omne
Præteritum spatium: tum motus materiai
Multimodi quàm sint: facile hoc adcredere possis,

Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posta.
Nec memori tamen id quimus reprehendere mente.
Inter enim iecta est vitai pausa, vagéque
Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
Debet enim misere cui forte, ægréq; futurum'st,
Ipse quoque esse in eo tum tempore, cùm male possit
Accidere, at quoniam mors eximit im, prohibétque
Illum cui possunt, incommoda conciliari,
Hæc eadem, quibus è nunc nos sumus, ante fuisse:
Scire licet nobis nihil esse in morte timendum
Nec miserum fieri, qui non est, posse, neque hilum
Differre, an nullo fuerit iam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.
Proinde ubi se videas hominem indignarier ipsum
Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
Aut flammis interfiat, malisve ferarum:
Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse
Cæcum aliquem cordi stimulum, quamuis neget ipse
Credere se quemquam sibi sensum in morte futurum.
Non, ut opinor, enim dat, quod promittit: & inde
Nec radicitus è vita se tollit, & eicit,
Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
Viuus enim sibi cùm proponit, quisque futurum,
Corpus uti volucres lacerent in morte, feræq;
Ipse sui miseret: neque enim se vindicit hilum,
Nec remouet satis à proiecto corpore, & illud
Se fingit, sensuq; suo contaminat adstans.
Hinc indignatur se mortalem esse creatum,
Nec videt in vera nullum fore morte alium se
Qui possit viuus sibi se lugere peremptum,
Stánsque iacentem, nec lacerari, urive dolore.
Nam si in morte malum'st, malis morsúque ferarum
Tractari, non inuenio qui non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis,
Aut in melle situm suffocari, atque rigere
Frigore, cum in summo gelidi cubat æquore saxi,
Vrgeriue superne obtritum pondere terræ,
At iam non domus accipiet te læta, neque uxor
Optuma, nec dulces occurrent oscula nati
Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent:
Non poteris factis florentibus esse tuis
Præsidio: misero misérè aiunt, omnia ademit
Vna dies infesta tibi tot præmia vitæ
Illud in his rebus non addunt, nec tibi earum
Iam desiderium rerum super incidet vnà.
Quod bene si videant animo, dictísque sequantur,
Dissoluant animi magno se angore, metuq;
Tu quidem, ut es leto sopitus, sic eris æui.
Quod superest, cunctis priuatus doloribus ægris:
At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflebimus, æternúmque
Nulla dies nobis mærororem è pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum'st, quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit, atque quietem,
Cur quisquam æterno possit tabescere luctu.
Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenéntque
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, breuis hic est fructus homullis,
Iam fuerit, neque pòst vnquam reuocare licebit.
Tanquam in morte mali cumprimis hoc sit eorum,
Quòd sitis exurat miseros, atque horrida torreat,
Aut aliæ cuius desiderium insideat rei.
Nec sibi enim quisquam tum se, vitamque requirit,
Cùm pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
Nam licet æternum per nos sic esse soporem,
Nec desiderium nostri nos adficit vllum,
Et tamen haud quaquam nostros tunc illa per artus
Longè ab sensiferis primordia motibus errant:
Quin correptus homo ex somno se conligit ipse.
Multo igitur mortem minùs ad nos esse putandum,
Si minus esse potest, quàm quòd nihil esse videmus.
Maior enim turbæ disiectus materiai
Consequitur leto, nec quisquam expergitus exstat,
Frigida quem semel est vitai pausa secuta.
Denique si vocem rerum natura repentè
Mittat, & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa:
Quid tibi tantopere est mortalis, quod nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta, priórque,
Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
Cur non, ut plenus vitæ conuiua, recedis?
Æquo animóque capis securam stulte quietem?
Sin ea quæ fructus cumque es, periere profusa,
Vitáque in offenso est, cur amplius addere quæris,
Rursum quod pereat male, & ingratis occidat omne?
Non potiùs vitæ finem facis, atque laboris?
Nam tibi præterea quod machiner inueniámque
Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper:
Si tibi non annis corpus iam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant,
Omnia si perges viuendo vincere secla:
Atque etiam potiùs, si nunquam sis moriturus:
Quid respondemus, nisi iustam intendere litem
Naturam, & veram verbis exponere caussam?
At qui obitum lamentetur miser amplius æquo,
Non meritò inclamet magis & voce increpet acri:
Aufer ab hinc lacrumas barde, & compesce querelas:
Grandior hic verò si iam, seniórque queratur,
Omnia perfructus vitai præmia, marces:
Sed quia semper aues, quod abest, præsentia temnis:
Imperfecta tibi elapsa est, ingratáque vita,
Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante,
Quàm satur, ac plenus possis discedere rerum:
Nunc aliena tuæ tamen ætate omnia mitte,
Æquo animoq; agedum, iam aliis concede: necesse est
Iure, ut opinor, agat, iure increpet, inciletque.
Cedit enim rerum nouitate extrusa vetustas
Semper, & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec quidquã in barathrum, nec tartara deditur atra.
Materies opus est, ut crescant postera secla:
Quæ tamen omnia te vita perfuncta sequentur.
Nec minus ergo antè, hæc quàm tu cecidêre, cadúntque,
Sic aliud ex alio numquam desistet oriri:
Vitáque mancupio nulli datur, omnibus usu.
Respice item quàm nihil ad nos anteacta vetustas
Temporis æterni fuerit, quàm nascimur, ante.
Hoc igitur speculum nobis natura futuri
Temporis exponit: post mortem denique nostram
Num quid ibi horribile apparet? num triste videtur

Quidquam? nonne omni somno securius exstat?
Atque ea nimirum quæcumque Acherunte profundo
Perdita sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aëre saxum
Tantalus, ut fama est: cassa formidine torpens:
Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis
Mortales, casúmque timent, quemcumque ferat fors.
Nec Tityon volucres ineunt Acherunte iacentem.
Nec, quoi sub magno scrutentur pectore quidquam
Perpetuam ætatem possent reperire profectò,
Quamlibet immani proiectu corporis exstet,
Qui non sola nouem dispersis iugera membris
Obtineat, sed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem,
Nec præbere cibum proprio de corpore semper.
Sed Tityos nobis hic est, in amore iacentem
Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ,
Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces, sæuásque secures
Imbibit, & semper victus, tristísque recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus, satiaréque numquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt, fetúsque ferunt, variósque lepôres,
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam:
Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quod memorant, laticem pertusum congere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & Furiæ iam verò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus.
Hæc neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò,
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerísque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus deorsum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ:
Quæ tamen: & si absunt, at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, terrétque flagellis:
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte grauescant.
Hinc Acherusia fit stultorum denique vita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alij multi reges, rerúmque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipse, viam qui quondam per mare magnum
Strauit, itérque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit superire lacunas,
Et contempsit, equis insultans, murmura ponti,
Lumine adempto animam moribundo corpore fudit
Scipiades belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ proinde ac famul infumus esset.
Adde repertores doctrinarum, atque lepôrum:
Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus
Sceptra potitus, eadem aliis sopitus quiete est.
Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit, memores motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obuius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio superauit & omnis
Præstrinxit, stellas exortus vti æthereus sol.
Tu verò dubitabis & indignabere obire,
Mortua cui vita est propè iam viuo, atque videnti?
Qui somno partem maiorem conteris æui?
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamq; geris cassa formidine mentem?
Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, cùm
Ebrius vrgeris multis miser vndiq; curis,
Atq; animi incerto fluitans errore vagaris?
Si possent homines, proinde ac sentire videntur
Pondus inesse animo, quod se grauitate fatiget,
Et quibus id fiat caussis cognoscere, & vnde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet:
Haud ita vitam agerent, vt nunc plerumque videmus,
Quid sibi quisque velit, nescire, & quærere semper,
Commutare locum, quasi onus deponere possit.
Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,
Esse domi quem pertæsum st, subitóque reuertit,
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad villam præcipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans.
Oscitat extemplo tetigit cum limina villæ.
Aut abit in somnum grauius, atque obliuia quærit,
Aut etiam properans vrbem petit, atque reuisit.
Hoc se quisque modo fugit at, quem scilicet, vt fit,
Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit,
Propterea, morbi quia caussam non tenet æger.
Quàm bene si videat, iam rebus quisque relictis
Naturam primùm studeat cognoscere rerum,
Temporis æterni quoniam, non vnius horæ,
Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis
Ætas post mortem, quæ restat cumque, manenda.
Denique tantopere in dubiis trepidare periclis
Quæ mala nos subigit vitai tanta cupido?
Certè equidem finis vitæ mortalibus adstat,
Nec deuitari letum pote quin obeamus.
Præterea versamur ibidem, atque insumus vsque.
Nec noua viuendo proceditur vlla voluptas.
Sed dum abest, quod auemus, id exsuperare videtur
Cetera, pòst aliud, cùm contigit illud, auemus,
Et sitis æqua tenet, vitai semper hiantis:
Posteráque in dubio est, fortunam quam vehat ætas,
Quidve ferat nobis casus, quive exitus instet.

Nec pror-

Nec prorsum vitam ducendo, demimus hilum
Tempore de mortis, nec delibare valemus,
Quo minus esse diu possimus morte peremptei:
Proinde licet quotvis viuendi condere secla,
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit.
Nec minus ille diu iam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitai fecit, & ille
Mensibus, atque annis qui multis occidit antè.

T. LVCRETII CARI

DE RERVM NATVRA,

LIBER QVARTVS.

VIA Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo: iuuat integros accedere fonteis,
Atque haurire, iuuátque nouos decerpere flores,
Insignémque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ,
Primum quòd magis doceo de rebus, & artis
Relligionum animum nodis exsoluere pergo:
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauóque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absinthij laticem, deceptáque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq; videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Vulgus abhorret ab hac; volui tibi suauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi musæo dulci contingere melle:
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, ac persentis vtilitatem,
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu,
Quóque modo possint res ex his quæque creari:
Atque animi quoniam docui natura quid esset,
Et quibus è rebus cum corpore compta vigeret,
Quóve modo distracta rediret in ordia prima.
Nunc agere incipiã tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, esse ea quæ rerum simulacra vocamus,
Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum
Dereptæ volitant vltróque, citróque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obuia mentes
Terrificant, atque in somnis, cùm sæpe figuras
Contuimur miras, simulacráque luce carentum:
Quæ nos horrificè languentis sæpe sopore
Excierunt, ne fortè animas Acherunte reamur
Effugere, aut vmbras inter viuos volitare,
Néve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
Cùm corpus simul, atq; animi natura perempta
In sua discessum dederunt primordia quæque.
Dico igitur rerum effigias, tenuisq; figuras
Mittier ab rebus summo de cortice earum:
Quæ quasi membrana, vel cortex nominitanda est:
Quòd speciem, ac formam similem gerit eius imago,
Cuiuscunque cluet de corpore fusa vagari,
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
Corpora res multæ, partim diffusa solutè,
Robora ceu fumum mittunt, ignésque vaporem,
Et partim contexta magis, condensaq; vt olim
Cum veteris ponunt tunicas æstate cicadæ,
Et vituli cum membranas de corpore summo
Nascentes mittunt, & item cum lubrica serpens
Exuit in spinis vestem, nam sæpe videmus
Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.
Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
Ab rebus mitti summo de corpore earum:
Nam, cur illa cadant magis, ab rebúsque recedant,
Quàm quæ tenuia sunt, ostendi est nulla potestas.
Præsertim cùm sint in summis corpora rebus
Multa minuta, iaci quæ possint ordine eodem,
Quo fuerint, & conformæ seruare figuram,
Et multò citius, quantò minus endopediri
Pauca queunt, vt sunt in prima fronte locata:
Nam certè iacier ac largiri multa videmus
Non solùm ex alto, penitúsque, vt diximus antè,
Verùm de summis ipsum quoque sæpe colorem:
Et vulgò faciunt id lutea, russáque vela,
Et ferruginea, cùm magnis intenta theatris
Per malos volgata, trabésque trementia flutant.
Namque ibi consessum caueai subter & omnem
Scenai speciem patrum, matrumq;, Deorumq;
Inficiunt, coguntque suo fluitare colore:
Et quantò circum mage sunt inclusa theatri
Mœnia tam magis hæc intus perfusa lepôre
Omnia conrident correpta luce diei.
Ergo lintea de summo cum corpore fucum
Mittunt effigias quoque debent mittere tenuis
Res quæq; ex summo quoniam iaculantur vtræq;
Sunt igitur iam formarum vestigia certa,
Quæ volgò volitant subtili prædita filo,
Nec singillatim possunt secreta videri.

Præterea omnis odos, fumus, vapor, atque aliæ res
Consimiles ideò diffusæ rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum
Ostia sunt, quà contendunt exire coortæ.
At contrà tenuis summi membrana coloris
Cum iacitur, nihil est, quod eam discerpere possit,
In promptu quoniam st, in prima fronte locata.
Postremò in speculis, in aqua, splendoreq; in omni
Quæcumq; apparent nobis simulacra, necesse est.
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum.
Esse imaginibus missis consistere eorum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebúsque recedant,
Quàm quæ tenuia sunt, ostendi est nulla propinquior,
Sunt igitur tenues formarum, consimileśque
Effigiæ, singillatim quas cernere nemo
Cur possit, tamen assiduo, crebróque repulsu
Reiectæ reddunt speculorum ex æquore visum:
Nec ratione alia servari posse videntur
Tantopere, vt similes reddantur cuique figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura constet imago
Percipe. & imprimis quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus, tantóque minora,
Quàm quæ primum oculi cœptant non posse tueri.
Nunc tamen id quoque vti confirmem, exordia rerum
Cunctarum quàm sint subtilia, percipe paucis,
Primum animalia sunt iam partim tantula, eorum
Tertia pars nulla vt possit ratione videri:
Harum intestinum quoduis quale esse putandum 'st?
Quod cordis globus? aut oculi? quid membra? quid artus?
Quantula sunt? quid præterea primordia queq;,
Vnde anima, atque animi constet natura, necessum 'st?
Nónne vides, quàm sint subtilia, quámque minuta?
Præterea quæcumque suo de corpore odorem
Exspirant acrem, panaces, absinthia, terra,
Abrotoniq; graues, & tristia centauria:
Horum vnum quoduis leuiter si fortè ciebis,
Quamprimum noscas rerum simulacra vagari
Multa modis multis, nulla vi, cassáque sensu,
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est
Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
Sed ne fortè putes ea demum sola vagare.
Quæcumque ab rebus rerum simulacra recedunt,
Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur aër:
Quæ multis formata modis sublime feruntur.
Nec speciem mutare suam liquentia cessant,
Et cuiusquemodi formarum vertere in oras.
Vt nubes facile interdum concrescere in alto
Cernimus, & mundi speciem violare serenam.
Aëra mulgentes motum. nam sæpe gigantum
Ora volare videntur & vmbram ducere latè:
Inter montes magni, auolsáque saxa
Montibus anteire, & solem succedere præter,
Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.
Nunc ea quàm facili, & celeri ratione gerantur.
Perpetuóque fluant ab rebus lapsáque cedant.
Semper enim summum quidquid de rebus abundat,
Quod iaculantur: & hoc alias cum peruenit in res
Transit, vt, imprimis vestem: sed vbi aspera saxa,
Aut in materiem ligni peruênit, ibi iam
Scinditur vbi nullum simulacrum reddere possit.
At cum splendida quæ constant, opposta fuerunt,
Densaq;, vt imprimis speculum st, nihil occidit horum:
Nam neque vti vestem, possunt transire, neque antè
Scindi, quàm meminit læuor præstare salutem.
Quapropter fit, vt hinc nobis simulacra gerantur.
Et quamuis subitò, quamuis in tempore, quamque
Rem contra speculum ponas, apparet imago:
Perpetuò fluere vt noscas è corpore summo
Texturas rerum tenuis, tenuísque figuras.
Ergo multa breui spatio simulacra gerantur,
Vt meritò celer his rebus dicatur origo.
Et quæ multa breui spatio summittere debet
Lumina sol, vt perpetuo sint omnia plena:
Sic à rebus item simili ratione necesse est
Tempora in puncto rerum simulacra ferantur
Multa modis multis in cunctas vndique partis:
Quandoquidem speculum quodcumque obuertimus oris,
Res sibi respondent simili forma atque colore.
Præterea modò cùm fuerit liquidissima cæli
Tempestas, perquàm subitò fit turbida fœdè
Vndiq;, vti tenebras omnis Acherunta reatis
Liquisse, & magnas cæli complesse cauernas.
Vsque adeò tetra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora supernè:
Quorum quantula pars sit imago dicere nemo est
Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu simulacra ferantur.
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit, longo vt spatio breuis hora teratur,
In quem queq; locum diuerso numine tendant,
Suauidicis potiùs, quàm multis versibus edam:
Paruus vt est cygni melior canor, ille gruum quàm
Clamor in ætherеis dispersus nubibus austri.
Principio persæpe leuis res, atque minutis
Corporibus factas, celeris licet esse videre.
In quo iam genere est solis lux, & vapor eius,
Propterea quia sunt è primis facta minutis:
Quæ quasi cuduntur, pérque aëris interuallum
Non dubitant transire sequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen,
Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur
Quapropter simulacra pari ratione necesse est
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primùm, quòd paruula caussa
Est, procul à tergo quæ prouehat, atque propellat:
Deinde, quòd vsque adeò textura prædita rara
Mittuntur, facilè vt quasuis penetrare queant res,
Et quasi permanare per aëris interuallum.
Præterea si, quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittuntur, solis vti lux,
Ac vapor hæc puncto cernuntur lapsa diei.
Per totum cæli spatium diffundere sese,
Pérque volare mare, ac terras, cælumque rigare,
Quod supera est, vbi tam volucri hæc leuitate feruntur.

Quid

Quid quæ sunt igitur in prima fronte parata,
Cum iaciuntur, & emissum res nulla moratur,
Nónne vides citius debere, & longius ire?
Multiplicisq; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruolgant lumina cælum,
Hoc etiam imprimis specimen verum esse videtur,
Quàm celeri motu rerum simulacra ferantur,
Quòd simul ac primùm sub diuo splendor aquaï
Ponitur, extemplò cælo stellante, serena
Sidera respondent in aqua radiantia mundi.
Iámne vides igitur, quàm puncto tempore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accedat oras?
Quare etiam atq; etiam minima hæc fateare necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumq; lacessant,
Perpetuoq; fluant certis ab rebus odores:
Frigus vt à fluuiis, calor à sole, æstus ab vndis
Æquoris, exesor mœrorum litora circum
Nec variæ cessant voces volitare per auras.
Deniq; in os salsi venit humor sæpe saporis,
Cùm mare versamur propter, dilutaq; contrà
Cùm tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
Vsq; adeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur vndiq; partis.
Nec mora, nec requies inter datur vlla fluendi:
Perpetuò quoniam sentimus, & omnia semper
Cernere, odorari licet & sentire sonare.
Præterea quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam cognoscitur esse eadem, quæ
Cernitur in luce, & claro candore, necesse est
Consimili caussa tactum, visumq; moueri,
Nunc igitur, si quadratum tentamus, & id nos
Commouet in tenebris, in luci quæ poterit res
Accidere ad speciem, quadrata nisi eius imago?
Esse in imaginibus quapropter caussa videtur
Cernendi, neq; posse sine his res vlla videri.
Nunc ea quæ dico rerum simulacra, feruntur
Vndiq; & in cunctas iaciuntur didita partis.
Verùm nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit, vti speciem quò vertimus, omnes
Res ibi ea contrà feriant forma, atq; colore.
Et quantùm quæque à nobis res absit, imago
Efficit, vt videamus, & internoscere curat
Nam cùm mittitur, extemplò procudit, agitq;
Aëra, qui inter se cumq; est, oculosq; locatus:
Isq; ita per nostras acies perlabitur omnis,
Et quasi perterget pupillas, atq; ita transit,
Propterea fit, vti videamus quàm procul absit
Res quæq; & quanto plus aëris antè agitatur,
Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quæq; remota videtur.
Scilicet hæc summè celeri ratione geruntur,
Quale sit vt videamus, & vnà quam procul absit,
Illud in his rebus minime mirabile habendum est,
Cur ea quæ feriant oculos simulacra, videri
Singula cum nequeant, res ipsæ perspiciantur.
Ventus enim quoq; paullatim cùm verberat, & cum
Acre fit frigus, non primam quamq; solemus
Particulam venti sentire & frigoris eius,
Sed magis vniuersum, fieriq; perinde videmus
Corpore tum plagas in nostro, tanquam aliqua res
Verberet, atq; sui det sensum corporis extrà,
Præterea lapidem digito cùm tundimus, ipsum
Tangimus extremum saxi, summumq; colorem:
Nec sentimus eum tactu, verùm magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.
Nunc age, cur vltra speculum videatur imago,
Percipe, nam certè penitus remota videtur.
Quod genus illa, foris quæ verè transpiciuntur,
Ianua cùm per se transpectum præbet apertum,
Multa facitq; foris ex ædibus vt videantur.
Ipse etenim duplici geminoq; fit aere visus.
Primus enim est, citra postis quum cernitur aer,
Inde fores ipsæ dextrâ, læuaq; sequuntur.
Post extraria lux oculos perterget, & aer
Alter, & illa foris quæ verè transpiciuntur.
Sic vbi se primùm speculi proiecit imago,
Dum venit ad nostras acies, procudit, agitq;
Aera, qui inter se cumq; est, oculosq; locatus:
Et facit, vt priùs hunc omnem sentire queamus,
Quam speculum. sed vbi speculum quoq; sensimus ipsum,
Continuò hæc in id, à nobis quæ fertur imago,
Peruenit, & nostros oculos reiecta reuisit,
Atq; alium præ se propellens aera voluit,
Et facit, vt priùs hunc, quàm se videamus: eoq;
Distare à speculo tantùm remota videtur.
Quare etiam atq; etiam minimè mirari par est
Illis, quæ reddunt speculorum ex æquore visum
Aeribus binis, quoniam res confit vtraq;.
Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est,
In speculis fit vt læua videatur, eò quòd
Planiciem ad speculi veniens cùm offendit imago,
Non conuertitur incolumis, sed recta retrorsum
Sic eliditur, vt si quis prius, arida quàm sit
Cretea persona, allidat pilæve trabive,
Atq; ea continuò rectam si fronte figuram
Seruet, & elisam retrò sese exprimat ipsa,
Fiet, vt antè oculus fuerit qui dexter, hic idem
Nunc sit læuus, & è læuo sit mutua dexter.
Fit quoque, de speculo in speculum vt tradatur imago:
Quinq; etiam sex vt fieri simulacra suerint.
Nam quæcumq; retro parte interiore latebunt,
Inde tamen, quamuis torte penitusq; remota
Omnia, per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse.
Vsq; adeò è speculo in speculum tralucet imago,
Et cùm læua data est, fit rursum, vt dextera fiat:
Inde retrorsum redit, & conuertit eodem.
Quin etiam quæcumq; latuscula sint speculorum
Adsimili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis simulacra remittunt,
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago,
Inde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quòd
Circumagitur, cùm venit imago, propterea quòd
Flexa figura docet speculi conuertier ad nos.
Endogredi porrò pariter simulacra, pedemq;
Ponere nobiscum credas gestumq; imitari,

Propterea quia, de speculi qua parte recedas,
Continuò nequeunt illinc simulacra reuerti:
Omnia quandoquidem cogi natura referri,
Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porrò oculi fugitant, vitantq; tueri:
Sol etiam cæcat, contrà si cernere pergas,
Propterea quia vis magna est ipsius, & altè
Aera per purum grauiter simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor, quicumq; est acer, adurit
Sæpe oculos, ideò quòd semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
Lurida præterea fiunt quæcumq; tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulacris obuia rerum.
Multaq; sunt oculis in eorum deniq; mixta,
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem, quæ sunt in luce, tuemur.
Propterea, quia cum propior caliginis aer
Ater init oculos prior, & possit apertos,
Insequitur candens confestim lucidus aer,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit vmbras
Aeris illius: nam multis partibus hic est
Mobilior, multisq; minutior, & mage pollens.
Qui simul atq; vias oculorum luce repleuit,
Atq; patefecit quas antè obsederat ater,
Continuò rerum simulacra adaperta sequuntur,
Quæ sita sunt in luce, lacessuntq; vt videamus.
Quod contrà facere in tenebris è luce nequimus,
Propterea, quia posterior caliginis aer
Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet,
Obsiditq; vias oculorum, ne simulacra
Possint vllarum rerum coniecta moueri.
Quadratasq; procul turris cùm cernimus vrbis,
Propterea fit, vti videantur sæpe rotundæ,
Angulus obtusus quia longè cernitur omnis,
Siue etiam potiùs non cernitur, ac perit eius
Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus:
Aera per multum quia dum simulacra feruntur,
Cogit hebescere eum crebris offensibus aer.
Hinc vbi suffugit sensum simul angulus omnis,
Fit quasi vt ad tornum saxorum structa tuantur,
Non tamen vt coram quæ sunt, veréq; rotunda,
Sed quasi adumbratim paullum simulata videntur.
Vmbra videtur item nobis in sole moueri,
Et vestigia nostra sequi, gestumq; imitari,
Aera si credas priuatum lumine posse
Endogredi motus hominum, gestusq; sequentem:
Nam nihil esse potest aliud nisi lumine cassus
Aer, id quod nos vmbram perhibere suêmus.
Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
Lumine priuatur solis, quacumq; meantes
Officimus, repletur item, quod liquimus eius.
Propterea fit, vti videatur quæ fuit vmbra
Corporis è regione eadem nos vsq; secuta.
Semper enim noua se radiorum lumina fundunt,
Primaq; dispereunt, quasi in ignem lana trahatur.
Propterea facilè & spoliatur lumine terra,
Et repletur item, nigrasq; sibi abluit vmbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
Nam quocumq; loco sit lux, atq; vmbra, tueri
Illorum'st: eadem verò sint lumina, necne,
Vmbraq; quæ fuit hic, eadem num transeat illuc,
An potiùs fiat, paullo quod diximus antè,
Hoc animi demum ratio discernere debet:
Nec possunt oculi naturam noscere rerum,
Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli.
Qua vehimur naui, fertur, cum stare videtur:
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campiq; videntur,
Quos agimus præter nauim, velisq; volamus.
Sidera cessare æthereis adfixa cauernis
Cuncta videntur, & assiduo sunt omnia motu;
Quandoquidem longos obitus exorta reuisunt,
Cum permensa suo sunt cælum corpore claro.
Solq; pari ratione manere, & luna videtur
In statione, ea quæ ferri res indicat ipsa.
Exstantesq; procul medio de gurgite montes,
Classibus inter quos liber patet exitus, ydem
Apparent, & longè diuolsi inter, ingens
Insula coniunctis tamen ex his vna videtur:
Atria versari, & circumcursare columnæ
Vsq; adeò fit vti pueris videantur, vbi ipsi
Desierunt verti, vix vt iam credere possint,
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Iámque rubrum tremulis iubar ignibus erigere alte
Cùm cœptat natura, supraq; extollere montes:
Quos tibi tum supra sol montes esse videtur,
Comminus ipse suo contingens feruidus igni:
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ,
Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti.
Inter eos, solemq; iacent immania ponti
Æquora, substrata æthereis ingentibus oris:
Interiectaq; sunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes & secla ferarum.
At conlectus aquæ digitum non altior vnum,
Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum præbet sub terras impete tanto,
A terris quantum cæli patet altus hiatus:
Nubila despicere, & cælum vt videare videre, &
Corpora mirande, sub terras abdita cælo.
Deniq;, vbi in medio nobis equus acer obhæsit
Flumine, & in rapidas amnis despeximus vndas:
Stantis equi corpus transuorsum ferre videtur
Vis, & in aduersum flumen contrudere raptim.
Et quocumq; oculos traiecimus, omnia ferri,
Et fluere adsimili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamuis est deniq; ductu
Stansq; in perpetuum paribus suffulta columnis,
Longè tamen parte ab summa cum tota videtur,
Paullatim trahit angusti fastigia coni,
Tecta solo iungens, atq; omnia dextera læuis,
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex vndis ortus, in vndis
Sol fit vti videatur obire, & condere lumen:
Quippe vbi nihil aliud nisi aquam, cælumq; tuentur,
Ne leuiter credas labefactari vndiq; sensus.
At maris ignaris in portu clauda videntur

Naui-

Nauigia, aplustris, fractis obnitier vndis.
Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est
Remorum, recta est, & recta superne guberna:
Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur
Omnia conuerti, sursumque supina reuerti,
Et reflexa prope in summo fluitare liquore.
Raraq; per cælum cum venti nubila portant
Tempore nocturno, tum splendida signa videntur
Labier aduersum nimbos, atq; ire superne
Longè aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
At si forte oculo manus vnica subdita subter
Pressit, cum quodam sensu fit, vti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaq; per totas ædis geminare supellex:
Et duplicis hominum facies, & corpora bina.
Denique cum suaui deuinxit membra sopore
Somnus, & in summa corpus iacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis, & membra mouere
Nostra videmur & in noctis caligine cæca
Cernere censemus solem, lumenq; diurnum;
Conclusoq; loco cælum, mare, flumina, montes
Mutare, & campos pedibus transire videmur:
Et sonitus audire, seuera silentia noctis
Vndique cum constent, & reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa videmus,
Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt,
Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi,
Pro visis vt sint, quæ non sunt sensibus visa.
Nam nihil egregius est, quàm res discernere apertas
A dubiis, animus quas ab se protinus abdit.
Denique nihil sciri si quis putat, id quoq; nescit,
An sciri possit, quom se nihil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere caussam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.
Et tamen hoc quoque vti concedam scire, at id ipsum
Quæram, cùm in rebus veri nihil viderit ante,
Vnde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim.
Notitiam veri quæ res, falsiq; crearit,
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam veri, neq; sensibus posse refelli:
Nam maiore fide debet reperirier illud,
Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
Quid maiore fide porrò, quàm sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit
Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprehendere? an auris
Tactus? an hunc porrò tactum sapor arguet oris?
An confutabunt nares, oculiue reuincent?
Non (vt opinor) ita est: nam seorsum cuiq; potestas
Diuisa est, sua vis cuique est. ideoq; necesse est,
Quod molle, aut durum'st, gelidum feruénsve, seorsum
Id molle aut durum, gelidum, feruénsve videri:
Et seorsum varios rerum sentire colores,
Et quæcumque coloribus sunt coniuncta necesse est.
Seorsus item sapor oris habet vim, seorsus odores
Nascuntur, seorsum, sonitus: ideoq; necesse est
Non possint alios alii conuincere sensus,
Nec porrò poterunt ipsi reprehendere sese:
Æqua fides quoniam debebit semper haberi.
Proinde, quod in quoque est his visum tempore, verum'st.
Et si non poterit ratio dissoluere caussam,
Cur ea, quæ fuerint iuxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
Reddere mendosè caussas vtriusq; figuræ,
Quàm manibus manifesta suis emittere quoq;
Et violare fidem primam, & conuellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita, salusq;.
Non modò enim ratio ruat omnis, vita quoq; ipsa
Concidat extemplò, nisi credere sensibus ausis,
Præcipitisq; locos vitare, & cætera, quæ sint
In genere hoc fugienda sequi, contraria quæ sint
Illa tibi est igitur verborum copia cassa.
Denique vt in fabrica, si praua est regula prima,
Normaq; si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum,
Omnia mendosè fieri, atq; obstipa necessum'st,
Praua cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
Iam ruere vt quædam videantur velle ruantq;
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic igitur ratio tibi rerum praua necesse est,
Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.
Nunc alii sensus quo pacto quisq; suam rem
Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta est.
Principio auditur sonus, & vox omnis, in auris
Insinuata suo pepulere vbi corpore sensum,
Corpoream quoque enim vocem constare fatendum'st,
Et sonitum, quoniam possunt impellere sensus.
Præterradit enim vox fauces sæpe facitq;
Asperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe per angustum turba maiore coorta
Ire foras vbi cœperunt primordia vocum:
Scilicet expletis quoq; ianua raditur oris.
Haud igitur dubium'st, quin voces, verbáque constent
Corporeis è principiis, vt lædere possint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex hominum neruis, ac viribus ipsis
Perpetuus sermo nigrai noctis ad vmbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore;
Præsertim si cum summo est clamore profusus.
Ergo corpoream vocem constare necesse est,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Nec simili penetrant auris primordia forma,
Cum tuba depresso grauiter sub murmure mugit,
Et reboat raucum retrocita barbara bombum
Vallibus & cygni nece torti ex Heliconis
Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam.
Hasce igitur penitus voces cùm corpore nostro
Exprimimus, rectáque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua,
Formaturáque labrorum pro parte figuras.
Asperitas autem vocis fit ab asperitate
Principiorum, & item lænor læuore creatur.
At vbi non longum spatium'st, vnde illa profecta

Peruenit vox quoque, necesse est verba quoque ipsa
Planè exaudiri, discernique articulatim:
Seruat enim formaturam, seruátque figuram.
Ac si interpositum spatium sit longius æquo,
Aera per multum confundi verba necesse est,
Et conturbari vocem, dum transuolitat auras.
Ergo fit, sonitum vt possis audire, neque illa
Internoscere, verborum sententia quæ sit.
Vsque adeò confusa venit vox, inque pedita,
Præterea edictum sæpe vnum perciet auris
Omnibus in populo missum præconis ab ore.
In multas igitur voces vox vna repentè
Diffugit in priuas quoniam se diuidit auris,
Obsignans formam verbis, clarúmque sonorem.
At, quæ pars vocum non auris incidit ipsas,
Præterlata perit frustrà diffusa per auras:
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine verbi,
Quæ benè cum videas rationem reddere possis
Tute tibi, atque aliis, quo pacto per loca sola,
Saxa paris formas verborum ex ordine reddant,
Palantis comites cùm montes inter opacos
Quærimus, & magnâ dispersos voce ciemus.
Sex etiam septem loca vidi reddere voces,
Vnam cùm iaceres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes Satyros, nymphasq; tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu ludóque iocanti
Adfirmant vulgò taciturna silentia rumpi,
Chordarúmque sonos fieri, dulcésque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Et genus agricolûm latè sentiscere cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnico sæpe labro calamos percurrit hiantis,
Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.
Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.
Ne loca deserta ab diuis quoque forte putentur
Sola tenere, ideò iactant miracula dictis,
Aut aliqua ratione alia ducuntur: vt omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.
Quod superest, non est mirandum, qua ratione
Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,
Hæc loca per voces veniant, aurísque lacessant.
Colloquium clausis foribus quoque sæpe tenemus:
Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum
Incolumis transire potest, simulachra renutant:
Perscinduntur enim, nisi recta foramina tranant:
Qualia sunt vitri, species quæ transeat omnis.
Præterea partis in cunctas diuiditur vox,
Et aliis aliæ quoniam gignuntur, vbi vna
Dissiluit semel in multas exorta, quasi ignis
Sæpe solet scintilla suos se spargere in ignis.
Ergo replentur loca vocibus, abdita retrò
Omnia quæ circùm fuerint: sonitúque cientur.
At simulacra viis directis omnia tendunt,
Vt sunt missa semel, quapropter cernere nemo
Se suprà potis est, at voces excipere extra.
Et tamen ipsa quoque hæc dum transit clausa
viarum
Vox, obtunditur, atque auris confusa penetrat:
Et sonitum potius, quàm verba, audire videmur.
Hæc quis sentimus succum, lingua atque palatum,
Plusculum habent in se rationis, plus operaiq;
Principio succum sentimus in ore cibum cùm
Mandendo exprimimus: ceu plenam spongiam aquai
Si quis forte manu premere, exsiccaréque cœpit.
Inde quod exprimimus per cauias omne palati
Diditur, & raræ per plexa foramina linguæ.
Hæc vbi læuia sunt manantis corpora succi,
Suauiter attingunt, & suauiter omnia tractant
Humida linguai circùm sudantia templa:
At contrà pungunt sensum, lacerántque coorta,
Quanto quæque magis sunt asperitate repleta,
Deinde voluptas est è succo in fine palati:
Cùm verò deorsum per fauces præcipitauit,
Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus.
Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur,
Dummodò, quod capias, concoctum didere possis
Artibus, & stomachi humectum seruare tenorem.
Nunc aliis alius cur sit cibus, vt videamus,
Expediam, quaréue, aliis quod triste, & amarum'st,
Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri,
Tantáque in his rebus distantia, differitásque est,
Vt quod aliis cibus est aliis fuat acre venenum,
Est vtique vt serpens hominis quæ tacta saliuis
Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa,
Præterea nobis veratrum'st acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.
Id quibus vt fiat rebus cognoscere possis.
Principio meminisse decet quæ diximus antè.
Semina multimodis in rebus mixta tenere.
Porrò omnes, quæcunque cibum capiunt animantes,
Vt sunt dissimiles extrinsecus, & generatim
Extima membrorum circumtextura coërcet,
Proinde & seminibus distant, variántque figuris.
Semina cùm porrò distent differre necesse est
Internalla, viasq; foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, & in ore, ipsóque palato.
Esse minora igitur quædam maioraq; debent,
Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est.
Multa rotunda, modis multis multangula quædam:
Namque figurarum vt ratio, motúsque reposcunt,
Proinde foraminibus debent differre figuræ,
Et variare viæ, proinde ac textura coërcet.
Hinc, vbi quod suaue est aliis, aliis fit amarum.
Illis, queis suaue est, læuissima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati:
At contrà, quibus est eadem res intus acerba,
Aspera nimirum penetrant, hamataq; fauces.
Nunc facilè ex his est rebus cognoscere quæque.
Quippe vbi cui febris bili superante coorta est,
Aut alia ratione aliqua est vis excita morbi,
Perturbatur ibi totum iam corpus, & omnes
Commutantur ibi positura principiorum:
Fit, priùs ad sensum vt quæ corpora conueniebant,
Nunc non conueniant, & cætera sint magis apta,
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum.
Vtraque enim sunt in mellis commista sapore,
Id quod iam suprà tibi sæpe ostendimus antè.

Nunc age quo pacto naris adiectus odoris
Tangat, agam. primùm res multas esse necesse est,
Vnde fluens voluat varius se fluctus odorum,
Nam fluere, & mitti volgò, spargiq; putandum'st.
Verùm aliis alius magis est animantibus aptus
Dissimilis propter formas, ideoq; per auras
Mellis apes quamuis longè ducuntur odore,
Volturiiq; cadaueribus: tum fissa ferarum
Vngula quò tulerit gressum, promissa canum vis
Ducit: & humanum longè præsensit odorem
Romulidarum arcis seruator candidus anser.
Sic aliis alius nidor datus ad sua quemq;
Pabula ducit, & à tetro resilire veneno
Cogit, eoq; modo seruantur sæcla ferarum.
Hic odor ipse igitur, nares quicumq; lacessit,
Est alio vt possit permitti longiùs alter.
Sed tamen haud quisquam tam longè fertur eorum,
Quàm sonitus, quàm vox, mitto iam dicere, quàm res,
Quæ feriunt oculorum acies, visumq; lacessunt.
Errabundus enim tardè venit, ac perit ante
Paullatim facilis distractus in aeris auras:
Ex alto primùm quia vix emittitur ex re.
Nam penitus fluere, atq; recedere rebus odores,
Significat, quòd fracta magis redolere videntur
Omnia, quòd contrita, quòd igni concalefacta.
Deinde videre licet maioribus esse creatum
Principiis quàm vox, quoniam per saxea septa
Non penetrat, qua vox volgò, sonitusq; feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis
Inuestigare in qua sit regione locatum:
Refrigescit enim cunctando plaga per auras,
Nec calida ad sensus decurrit nuntia rerum.
Errant sæpe canes itaq; & vestigia quærunt.
Nec tamen hoc solis in odoribus, atq; saporum
In genere est: sed item species rerum, atq; colores
Non ita conueniunt ad sensus omnibus omnes,
Vt non sint aliis quædam magis acria visu.
Quinetiam gallum noctem explaudentibus alis
Auroram clara consuetum voce vocare;
Nenu queunt rapidi contra constare leones,
Inq; tueri, ita continuò meminere fugai:
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ, cum sunt oculis immissa leonum
Pupillas interfodiunt, acremq; dolorem
Præbent vt nequeant contrà durare feroces:
Cùm tamen hæc nostras acies nihil lædere possint,
Aut quia non penetrant, aut quòd penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere ne possint ex vlla lumina parte.
Nunc age, quæ moueãt animum res accipe, & vnde,
Quæ veniunt, veniunt in mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas vndiq; partis
Tenuia, quæ facilè inter se iunguntur in auris,
Obuia cùm veniunt, vt aranea, bratteaq; auri.
Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu,
Quàm quæ percipiunt oculos, visumq; lacessunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientq;
Tenuem animi naturam intus, sensumq; lacessunt.
Centauros itaq; & Scyllarum membra videmus,
Cerbereasq; canum facies, simulacraq; eorum
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omne genus quoniam passim simulacra feruntur,
Partim sponte sua quæ fiunt aëre in ipso:
Partim quæ variis ab rebus cumq; recedunt:
Et quæ confiunt ex horum facta figuris.
Nam certè ex viuo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animantis.
Verùm vbi equini, atq; hominis casu conuenit imago,
Hærescit facilè extemplo, quod diximus antè,
Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cùm mobiliter summa leuitate feruntur,
Vt priùs ostendi, facilè vno commouet ictu
Quælibet vnà animum nobis subtilis imago:
Tenuis enim mens est, & miræ mobilis ipsa.
Hæc fieri, vt memoro, facilè hinc ignoscere possis,
Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus,
Atq; oculis simili fieri ratione necesse est:
Nunc igitur docui quoniam me forte leones
Cernere per simulacra, oculos quæcumq; lacessunt:
Scire licet mentem simili ratione moueri
Per simulacra leonum cetera, quæ videt æquè,
Nec minus, atq; oculi, nisi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cùm somnus membra profudit,
Mens animi vigilat, nisi quòd simulacra lacessunt
Hæc eadem nostros animos, quæ cùm vigilamus:
Vsq; adeò, certè vt videamur cernere eum, quem
Reddita vitai iam mors, & terra potita est.
Hoc ideò fieri cogit natura, quòd omnes
Corporis offecti sensus per membra quiescunt,
Nec possunt falsum veris conuincere rebus
Præterea meminisse iacet, languetq; sopore,
Nec dissentit eum mortis, letiq; potitum
Iampridem, quem mens viuum se cernere credit.
Quod superest, non est mirum simulacra moueri,
Brachiaq; in numerum iactare, & cetera membra.
Nam fit, vt in somnis facere hoc videatur imago,
Quippe, vbi prima perit, alioq; est altera nata,
Endo statu, prior hæc gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum'st.
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta,
Tantaq; sensibili quouis est tempore in vno,
Copia particularum vt possit suppeditare.
Multaq; in his rebus quæruntur, multaq; nobis
Clarandum'st plane si res exponere auemus.
Quæritur imprimis, quare, quod cuiq; lubido
Venerit extemplò mens cogitet eius id ipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra tuentur?
Et simulac volumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si deniq; cælum,
Conuentus hominum pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub verbóne creat natura, paratq;?
Cùm præsertim aliis eadem in regione, locoq;
Longè dissimilis animus res cogitet omnis?
Quid porrò, in numerum procedere cùm simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra mouere
Mollia mobiliter cùm alternis brachia mittunt:

Et repetunt oculis gestum pede conuenienti?
Scilicet arte madent simulacra, & docta vagantur,
Nocturno facere vt possint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in vno
Consentimus, id est, cùm vox emittitur vna,
Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, vti quouis in tempore quæque
Præstò sint simulacra locis in quéisq; parata?
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta.
Et quia tenuia sunt, nisi quæ contendit, acutè
Cernere non potis est animus. proinde omnia, quæ
Præterea, pereunt, nisi si sese ipse parauit.
Ipse parat sese porrò, speratq; futurum,
Vt uideat, quod consequitur rem quamque: fit ergo.
Nonne vides, oculos etiam, cùm tenuia quæ sint,
Cernere cœperunt, contendere se, atque parare:
Nec sine eo fieri posse, vt cernamus acutè?
Et tamen in rebus quoq; apertis noscere possis,
Si non aduortas animum proinde esse quasi omni
Tempore semotum fuerit, longeq; remotum.
Cur igitur mirum si animus si cetera perdit,
Præter, quàm quibus est in rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima paruis,
Ac nos in fraude induimus, frustramur id ipsi.
Fit quoq;, vt interdum non suppeditetur imago
Eiusdem generis sed femina quæ fuit ante,
In manibus vir tum factus videatur adesse:
Aut alia ex alia facies, ætasq; sequatur:
Quod ne miremur, sopor, atq; obliuia curant.
Illud in his rebus vitium vehementer inesto,
Effugere illorumq; errorem præmeditemur,
Lumina qui faciunt oculorum clara creata,
Prospicere vt possimus, & vt proferre vidi
Proceros passus, ideò fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari,
Brachia tum porrò validis ex apta lacertis
Esse, manusq; datas vtraq; à parte ministras,
Vt facere ad vitam possimus quæ foret vsus:
Cetera de genere hoc inter quæcunq; pretantur,
Omnia peruersa præpostera sunt ratione:
Nihil ideò quoniam natum st in corpore, vt vti
Possemus, sed quod natum'st, id procreat vsum.
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata:
Nec dictis orare priùs, quàm lingua creata est:
Sed potiùs longè linguæ præcessit origo
Sermonem: multoq; creatæ sunt prius aures,
Quàm sonus est auditus: & omnia deniq; mēbra
Ante fuere, vt opinor, eorum quàm foret vsus.
Haud igitur potuere vtendi crescere caussa.
At contrà conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareq; membra cruore,
Antè fuit multo, quàm lucida tela volarent:
Et volnus vitare priùs natura coegit,
Quàm daret obiectum parmai læua per artem.
Scilicet & fessum corpus mandare quieti,
Multo antiquius est quam lecti mollia strata:
Et sedare sitim priùs est, quàm pocula, natum.
Hæc igitur possunt vtendi cognita caussa
Credier, ex vsu quæ sunt, vitaq; reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata dedere suæ pòst notitiam vtilitatis,
Quo genere imprimis sensus, & membra videmus.
Quare etiam atq; etiam procul est, vt credere possis,
Vtilitatis ob officium potuisse creari.
Illud item non est mirandum, corporis ipsa
Quòd natura cibum quærit cuiusq; animantis
Quippe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus
Multis modis docui sed plurima debent
Ex animalibus his, quæ sunt exercita motu:
Multaq; per sudorem ex alto pressa feruntur,
Multa per os exhalantur, cùm languida anhelant:
His igitur rebus rarescit corpus, & omnis
Subruitur natura: dolor quam consequitur rem.
Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus,
Et recreet vires interdatus, atq; patentem
Per membra ac venas vt amorem obturet edendi.
Humor item discedit in omnia, quæ loca cunq;
Poscunt humorem. glomerataq; multa vaporis
Corpora quæ stomacho præbent incendia nostro,
Dissupat adueniens liquor, ac restinguit, vt ignem
Vrere ne possit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
Abluitur, sic expletur iciuna cupido.
Nunc qui fiat, vti passus proferre queamus,
Cùm volumus, varieq; datum sit membra mouere,
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis insuerit, dicam. tu percipe dicta.
Dico animo nostro primùm simulacra meandi
Accidere, atq; animum pulsare, vt diximus antè.
Inde voluntas fit, neq; enim facere incipit vllam
Rem quisquàm, quàm mēs prouidit, quid velit antè.
At, quod prouidet, illius rei constat imago.
Ergo animus cùm sese ita commouet, vt velit ire,
Inq; gredi, ferit extemplo quæ in corpore toto
Per membra atq; artus, animai dissita vis est.
Et facile est factu, quoniam coniuncta tenetur:
Inde ea proporrò corpus ferit, atq; ita tota
Paullatim moles protruditur, atq; mouetur.
Præterea tum rarescit quoq; corpus, & aer,
Scilicet vt debet qui semper mobilis exstat,
Per patefacta venit, penetratq; foramina largus:
Et dispergitur ad partis ita quasq; minutas
Corporis. hinc igitur rebus fit vtrimq; duabus
Corporis vt hæc nauis velis. ventoq; feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
Tantula quòd tantum corpus corpuscula possunt
Contorquere, & onus totum conuertere nostrum.
Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine nauim:
Et manus vna regit quantouis impete euntem,
Atq; gubernaclum contorquet quolibet vna
Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno
Commouet, atq; leui sustollit machina nisu.
Nunc quibus ille modis somnus per membra quietē
Inriget, atq; animi curas è pectore soluat,
Suauidicis potiùs, quàm multis versibus edam,
Paruus vt est cygni melior canor, ille gruum quàm
Clamor in ætheriis dispersus nubibus austri.
Tu mihi da tenuis auris, animumq; sagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam, posse retroq;

Veræ repulsanti discedas pectore dicta,
Tuteme in culpa cùm sis, ne cernere possis.
Principio somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis animæ, partimq; foras eiecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum.
Dissoluuntur enim tum denum membra, fluuntque.
Nam dubium non est, animai quin opera sit
Sensus hic in nobis: quem cùm sopor impedit esse,
Tum nobis animam perturbatam esse putandum'st,
Eiectamq; foras, non omnem, namq; iaceret
Æterno corpus perfusum frigore leti:
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis,
Vnde reconflari sensus per membra repente
Possit: ut ex igni cæco consurgere flamma,
Sed quibus hæc rebus nouitas confletur, & unde
Perturbari anima, & corpus languescere possit,
Expediam: tu fac ne uentis uerba profundam.
Principio externa corpus de parte necessum'st,
Aeris quoniam uicinum tangitur auris,
Tundier, atq; eius crebro pulsarier ictu.
Proptereaq; ferè res omnes, aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem spirantibus aer
Verberat hic idem cùm ducitur, atq; reflatur,
Quare utrinque secus cùm corpus uapulet, & cum
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas partes elementaq; prima:
Fit quasi paullatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim positura principiorum
Corporis, atq; animi: sic, ut pars inde animai
Eiciatur, & introrsum pars abdita cedat:
Pars etiam distracta per artus non queat esse
Coniuncta inter se, nec motu mutuo fungi.
Inter enim sæpit cœtus natura, uiasq;.
Ergo sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,
Debile fit corpus, languescunt omnia membra,
Brachia, palpebræq; cadunt, poplitesq; procumbunt.
Deinde cibum sequitur somnus, quia quæ facit aer,
Hæc eadem cibus in uenas dum diditur omnis,
Efficit, & multo sopor ille grauissimus exstat,
Quem satur aut lassus capias: quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.
Fit ratione eadem coniectus porro animai
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
Et diuisior inter se, ac distractior intus.
Et quoi quisq; ferè studio deuinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens,
In somnis eadem plerumque uidemur obire:
Caussidici caussas agere, & componere leges:
Endo peratores pugnare, ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum,
Nos agere hoc autem, & naturam quærere rerum
Semper, & inuentam patriis exponere chartis.
Cetera sic studia, atq; artes plerumq; uidentur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicumque dies multos ex ordine ludis
Assiduas dederunt operas, plerumque uidemus,
Cùm iam destiterunt ea sensibus usurpare,
Et relliquias tamen esse uias in mente patentis,
Quà possint eadem rerum simulacra uenire.
Permultos itaq; illa dies eadem obuersantur
Ante oculos, etiam uigilantes ut uideantur
Cernere saltantis, & mollia membra mouentis,
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquentis
Auribus accipere, & consessum cernere eundem,
Scenaiq; simul uarios splendere decores.
Vsq; adeo magni refert studium, atq; uoluntas,
Et quibus in rebus consuerint esse operati
Non homines solùm, sed uero animalia cuncta:
Quippe uidebis equos fortis, cùm membra iacebunt,
In somnis sudare tamen, spirareq; sæpe,
Et quasi de palma summas contendere uires,
Tunc quasi carceribus patefactis, sæpe quiete.
Venantumq; canes in molli sæpe quiete
Iactant crura tamen subitò, uocesq; repente
Mittunt, & crebras reducunt naribus auras,
Vt uestigia si teneant inuenta ferarum.
Expergefactiq; sequuntur inania sæpe
Ceruorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant:
Donec discussis redeant erroribus ad se.
At consueta domi catulorum blanda propago
Degere, sæpe leuem ex oculis, uolucremque soporem
Discutere, & corpus de terra corripere instant,
Proinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur:
Et quo quæq; magis sunt aspera seminiorum,
Tam magis in somnis eadem sæuire necessum'st,
At uariæ fugiunt uolucres, pinnisq; repente
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos,
Accipitres somno in leni si prælia, pugnasq;
Edere sunt persectantes, uisæq; uolantes.
Porrò hominum mentes magnis quæ motibus edunt,
Magna etenim sæpe in somnis faciuntq; geruntq;.
Reges expugnant, capiuntur, prælia miscent,
Tollunt clamores, quasi si iugulentur ibidem:
Multi depugnant, gemitusq; doloribus edunt,
Et, quasi pantheræ morsu, sæuíue leonis
Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per somnium rebus loquuntur.
Indicioq; sui facti persæpe fuere.
Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quasi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur, & ex somno quasi mentibus capti,
Vix ad se redeunt permoti corporis æstus.
Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
Adsidet, & totum prope faucibus occupat amnem.
Pueri sæpe lacum propter, se, ac dolia curta
Somno deuincti credunt extollere uestem,
Totius humorem saccatum ut corporis fundant:
Cùm Babylonica magnifico splendore rigantur.
Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur,
Semen ubi ipsa dies membris matura creauit,
Conueniunt simulacra foris è corpore quoique
Nuntia præclari uultus, pulcriq; coloris,
Qui ciet irritans loca turgida semine multo.

Vt quasi transactis sæpe omnibus rebus, profundant
Fluminis ingentis fluctus, vestemq; cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus antè,
Semen, adulta ætas cùm primùm roborat artus:
Namq; alias aliud res commouet, atq; lacessit,
Ex homine humanum semen ciet vna hominis vis:
Quod simul atq; suis eiectum sedibus exit
Per membra, atq; artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa, cietq;
Continuò partis genitalis corporis ipsas.
Irritata tument loca semine, fitq; voluntas
Eijcere id, quò se contendit dira lubido:
Idq; petit corpus mens, vnde est saucia amore.
Namque omnes plerunque cadunt in volnus, & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu,
Et si comminus est hostem ruber occupat humor.
Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris mulieribus hunc iaculatur,
Seu mulier toto iactans è corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit, gestitq; coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem præsagit multa cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc autem est nomen amoris:
Hinc illa primùm Veneris dulcedine in cor
Stillauit gutta, & successit frigida cura.
Nam si abest, quod ames, præstò simulacra tamen sunt
Illius, & nomen dulce obuersatur ad auris.
Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Abstergêre sibi, atq; aliò conuertere mentem,
Et iacere humorem collectum in corpora quæque:
Nec retinere semel conuersum vnius amore,
Et seruare sibi curam, certumq́ue dolorem:
Vlcus enim viuescit, & inueterascit alendo,
Inq́ue dies gliscit furor, atq; ærumna grauescit,
Si non prima nouis conturbes volnera plagis,
Volgiuagaq; vagus Venere antè recentia cures,
Aut aliò possis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem,
Sed potius quæ sunt sine pœna, commoda sumit:
Nam certè pura est sanis magis inde voluptas,
Quàm miseris. etenim potiundi tempore in ipso
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum,
Nec constat quid primùm oculis, manibúsque fruantur.
Quod petiere, premunt artè, faciuntq; dolorem
Corporis, & dentis inlidunt sæpe labellis,
Osculaq; adfigunt, quia non est pura voluptas:
Et stimuli subsunt, qui instigant lædere ipsum,
Quodcumque est, rabies vnde illæ hæc germina surgunt.
Sed leuiter pœnas frangit Venus inter amorem,
Blandaq; refrenat morsus admixta voluptas.
Namque in eo spes est, vnde est ardoris origo,
Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam:
Quod fieri contrà totam natura repugnat:
Vnaq; res hæc est, cuius quàm plurima habemus,
Tam magis ardescit dira cupedine pectus.
Nam cibus, atq; humor membris adsumitur intus:
Quæ quoniam certas possunt obsidere partes,
Hoc facilè expletur laticum frugumq; cupido:
Ex hominis verò facie, pulcroq; colore,
Nihil datur in corpus præter simulacra fruendum
Tenuia, quæ vento spes captat sæpe misella.
Vt bibere in somnis sitiens cùm quærit, & humor
Non datur, ardorem in membris qui stinguere possit,
Sed laticum simulacra petit frustraq; laborat,
In medioq; sitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus simulacris ludit amantis:
Nec satiare queunt spectando corpora coram:
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Possunt, errantes incerti corpore toto.
Deniq; cùm membris conlatis flore fruuntur
Ætatis, dum iam præsagit gaudia corpus,
Atq; in eo est Venus, vt muliebria conserat arua:
Adfigunt auidè corpus, iunguntq; salinas
Oris, & inspirant pressantes dentibus ora,
Nequicquam, quoniam nihil inde abradere possunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Vsqueadeò cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.
Tandem vbi se erupit neruis conlecta cupido,
Parua fit ardoris violenti pausa parumper:
Inde redit rabies eadem, & furor ille reuisit,
Cùm sibi, quod cupiant ipsi, contingere quærunt,
Nec reperire, malum id possunt quæ machina vincat.
Vsqueadeò incerti tabescunt volnere cæco.
Adde quòd absumunt viris, pereuntq; labore.
Adde quòd alterius sub nutu degitur ætas.
Labitur interea res, & vadimonia fiunt:
Languent officia, atq; ægrotat fama vacillans:
Vnguenta, & pulcra in pedibus Sicyonia ridens?
Scilicet & grandes viridi cùm luce smaragdi
Auro includuntur, teriturq; thalassina vestis
Assiduè, & Veneris sudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ:
Interdum in pallam, Melitensia. Ciaque vertunt.
Eximia veste, & victu conuiuia ludi,
Pocula crebra, vnguenta coronæ, serta parantur:
Nequicquam, quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat:
Aut cùm conscius ipse animus se forte remordet
Desidiosè agere ætatem, lustrisq; perire:
Aut quòd in ambiguo verbum iaculata reliquit,
Quòd cupido adfixum cordi viuescit, vt ignis:
Aut nimium iactare oculos, aliúmve tueri
Quòd putat, in voltúq; videt vestigia risus:
Atque in amore mala hæc proprio; summóque secundo
Inueniuntur: in aduerso verò, atq; inopi sunt,
Prendere quæ possis oculorum lumine aperto
Innumerabilia, vt melius vigilare sit ante,
Qua docui ratione, cauereq; ne inliciaris.
Nam vitare plagas in amoris ne laciamur,
Non ita difficile est, quàm captum retibus ipsis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Et ta-

Et tamen implicitus quoque poßis, inq; peditus
Effugere infestum, nisi tute tibi obuius obsies,
Et prætermittas animi vitia omnia primum:
Tum quæ corporis sunt eius, quam præpetis, ac vis.
(Nam hoc faciunt homines plerumque cupidine cæci
Et tribuunt ea, quæ non sunt his commoda verè.)
Multimodis igitur prauas, turpisque videmus
Esse in delicijs, summóque in honore vigere:
Atque alios alij irrident, Venerémque suadent
Vt placent, quoniam fœdo adflictantur amore,
Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
Nigra Melichrus est: immunda & fœtida, acosmos:
Cæsia, Palladion: neruosa, & lignea, Dorcas:
Paruula, Pumilio, chariton mia, tota merum sal,.
Magna, atque immanis, cataplexis, plenáque; honoris:
Balba, loqui non quit, traulizi, muta, pudens est:
At flagrans, odiosa, loquacula, Lampadion fit.
Ischnon eromenion tum fit, cùm viuere non quit
Præ macie: rhadine verò est, iam mortua tußi,
At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho.
Simula, Silena ac Satura est, labiosa, philema.
Cetera de genere hoc longum'st si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantouis oris honore,
Cui Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque sunt, nempe hac sine viximus ante,
Nempe eadem facit & scimus, facere omnia turpi:
Et miseram terris se suffit odoribus ipsa:
Quam famulæ longe fugitant, furtimque cachinnant.
At lacrumans exclusus amator limina sæpe
Floribus & sertis operit, postéq; superbos
Vnguit amaracino, & foribus miser oscula figit:
Quem si iam, admißum venientem offenderit aura
Vna modo, caussas abeundi quærat honestas,
Et meditata diu cadat alte sumpta querela,
Stultitiæq; ibi se damnet, tribuisse quod illi
Plus videat, quàm mortali concedere par est.
Nec veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
Omnia summopere hos vitæ postscænia celant,
Quos retinere volunt, adstrictósque esse in amore:
Nequicquam, quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem, atque omnis anquirere nisus.
Et si bello animo est, & non odiosa vicißim,
Prætermittes te humanis concedere rebus.
Nec mulier semper ficto suspirat amore:
Quæ complexa viri corpus cum corpore iungit,
Et tenet adsuctis humectans oscula labris.
Nam facit ex animo sæpe, & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volucres, armenta, feræq;,
Et pecudes, & equæ maribus subsidere poßent,
Se non, ipsa quòd illorum subat, ardes abundans
Natura, & Venerem salientum læta retractans.
Nónne vides etiam quos mutua sæpe voluptas
Vinxit, vt in vinclis communibus excrucientur?
In triuijs quum sæpe canes discedere auentes,
Diuersi cupidè summis ex viribus tendunt,
Cùm interea validis Veneris compagibus hærent:
Quod facerent nunquam, nisi mutua gaudia nossent,
Quæ iacere in fraudem poßent, vinctósque tenere.
Quare etiam atque etiam, vt dico, est communis voluptas:
Et commiscendo, cùm semen forte virile
Femina immulsit, subita vi corripuitque,
Tum similes matrum materno semine fiunt:
Vt patribus patrio. sed quos vtriusque figuræ
Esse vides iuxtim miscentes volta parentum,
Corpore de patrio, & materno sanguine crescunt,
Semina cùm Veneris stimulis excita per artus
Obuia conflixit conspirans mutuus ardor:
Et neque vtrum superauit eorum, nec superatum st.
Fit quoque vt interdum similes existere auorum
Poßint, & referant proauorum sæpe figuras,
Propterea quia multimodis primordia multis
Mixta suo celant in corpore sæpe parentes,
Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta:
Inde Venus varia producit sorte figuras:
Maiorúmque refert voltus, vocésque, comásque
Quandoquidem nihilo magis hæc de semine certo
Fiunt quàm facies, & corpora, membráque nobis,
Et muliebre oritur patrio de semine sæclum:
Maternóque mares exsistunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atque viri simile est magis id, quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua, quod cernere poßis,
Siue virûm suboles, siue est muliebris origo.
Nec diuina satum genitalem numina cuiquam
Absterrent, pater à natis ne dulcibus vnquam
Appeletur, & vt sterili Venere exigat æuum,
Quod plerique putant, & multo sanguine mæsti
Conspergunt aras, adolentque altaria donis,
Vt grauidas reddant vxores semine largo:
Nequicquam diuûm numen, sortésque fatigant.
Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido præter iustum, tenuique vicißim.
Tenue, locis quia non potis est adfigi adhæsum,
Liquitur extemplo & reuocatum cedit ab ortu:
Crasius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos æque nequit, aut penetratum
Ægre admiscetur muliebri semine semen.
Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur
Atque alias alij complent magis, ex alijsque
Suscipiunt aliæ pondus magis, inq; grauescunt,
Et multæ steriles hymenæis ante fuerunt
Pluribus, & nactæ post sunt tamen, vnde puellos
Suscipere, & partu poßent ditescere dulci.
Et, quibus antè domi fecundæ sæpe nequissent
Vxores parere, inuenta est illis quoque compar
Natura, vt poßent natis munire senectam.
Vsque adeo magni id refert, vt semina poßint
Seminibus commisceri genitaliter apta

Crassaq; conueniant liquidis, & liquida crassis.
Atque adeò refert, quo victu vita colatur:
Namque aliis rebus concrescunt semina membris,
Atque aliis extenuantur, tabentque vicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. nam more ferarum,
Quadrupedumq; magis ritu, plerumque putantur
Concipere vxores, quia sic loca sumere possunt
Pectoribus positis sublatis semina lumbis.
Nec molles opus sunt motus vxoribus hilum.
Nam mulier prohibet, se concipere, atque repugnat,
Clunibus ipsa viri Venerem si læta retractet,
Atque exossato ciet omni pectore fluctus.
Eiicit enim sulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis auertit seminis ictum.
Idque sua caussa consuerunt scorta moueri,
Ne complerentur crebrò, grauidæque iacerent,
Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset:
Coniugibus quod nihil nostris opus esse videtur.
Nec diuinitus interdum, Venerisque sagittis,
Deteriore fit vt forma muliercula ametur.
Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigerisque modis, & mundo corporis cultu,
Vt facilè insuescat secum vir degere vitam.
Quod superest, consuetu concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo spatio tamen, atque labascit.
Nónne vides etiam guttas in saxa cadentis
Humoris, longo in spatio pertundere saxa?

T. LVCRETII CARI

DE RERVM NATVRA,

LIBER QVINTVS.

QVIS potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rerum maiestate, hísque repertis?
Quísve valet verbis tantum, queis pingere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsitáque præmia liquit?
Nemo, vt opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si, vt ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est, deus ipse fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem inuenit eam, quæ
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantísque tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antique reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse,
Cùm tamen his posset sine rebus vita manere:
Vt fama est aliquas etiam nunc viuere gentis.
At bene non poterat sine puro pectore viui.
Quo magis hic meritò nobis deus esse videtur:
Ex quo nunc etiam per magnas dedita gentis
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.
Herculis antistare autem si facta putabis,
Longiùs à vera multo ratione ferere.
Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæáque pestis,
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quídve tripectora tergemini vis Geryonai,
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniásque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere officerent nobis? vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aurateáq; Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem, quid denique obesset,
Propter Atlanteum litus, pelagéque seuera,
Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?
Cetera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?
Nihil, vt opinor. ita ad satietatem terra ferarum
Nunc etiam scatit, & trepido terrore repleta est
Per nemora ac montis magnos, siluásque profundas:
Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atque pericula est ingratis insinuandum!
Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ! quantique perinde timores!
Quídve superbia, spurcitia, ac petulantia quantas
Efficiunt clades? quid luxus, desidiésque?
Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animóque
Expulerit dictis, non armis: nónne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier esse?
Cùm bene præsertim multa diuinitus ipsis
Immortalibus de diuis dare dicta suerit,
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.
Cuius ego ingressus vestigia, nunc rationes
Prosequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere sint, in eo quàm sit durare necessum,
Nec validas æui valeant rescindere leges.
Quòd genere imprimis animi natura reperta est
Natiuo primùm consistere corpore creta,
Nec posse incolumis magnum durare per æuum:
Sed simulacra solere in somnis fallere mentem,
Cernere cùm videamur eum quem vita reliquit.
Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo,
Vt mihi mortali consistere corpore mundum,
Natiuómque simul ratio reddunda sit, esse:

Et quibus

Et quibus ille modis congressus materiai
Fundarit terram, cælum, mare, sidera, solem,
Lunaiq; globum: tum quæ tellure animantes
Exstiterint, & quæ nullo sint tempore natæ:
Quóve modo genus humanum variante loquela
Cœperit inter se vesci per nomina rerum:
Et quibus ille modis divûm metus insinuarit
Pectora terrarum, qui in orbi sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulacraq; divûm.
Præterea solis cursus, lunæq; meatus
Expediam, qua vi flectat natura gubernans:
Ne forte hic inter cælum, terramq; reamur,
Libera sponte sua cursus lustrare perennis
Morigera ad fruges augendas, atq; animantis:
Néve aliqua divûm volvi ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos securum agere ævum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput æthereis cernuntur in oris,
Rursus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acris adsciscunt, omnia posse,
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat finita potestas denique cuique
Quánam sit ratione, atque alte terminus hærens,
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principio, maria, ac terras, cælumq; tuére:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tris species tam dissimilis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio multosq; per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quàm res nova, miraq; menti
Accidat, exitium cœli, terræq; futurum,
Et quàm difficile id mihi sit pervincere dictis.
Vt fit, ubi insolitam rem adportes auribus ante:
Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec iacere endo manus, via qua munita fideiq;
Proxima fert humanum in pectus, templáque mentis.
Sed tamen effabor. dictis dabit ipsa fidem res:
Forsitan & graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquassari in parvo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans,
Et ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.
Succidere horrisono posse omnia victa fragore.
Qua priùs aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multò certa ratione magis, quàm
Pythia quæ tripode è Phœbi, lauroq; profatur,
Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
Relligione refrenatus ne forte rearis
Terras, & solem, & cælum, mare, sidera, lunam
Corpore divino debere æterna manere:
Proptereaq; putes ritu par esse gigantum
Pendere eos pœnas immani pro scelere omnis,
Qui ratione sua disturbent mœnia mundi,
Præclarumq; velit cæli restinguere solem:
Immortalia mortali sermone notantes.
Quæ procul usque adeò divino ab numine distent,
Inque deûm numero quæ sint indigna videri,
Notitiam potiùs præbere ut posse putentur,
Quid sit vitali motu, sensuq; remotum.
Quippe etenim non est, cum quovis corpore ut esse
Posse animi natura putetur, consiliúmque.
Sicut in æthere non arbor, non æquore salso
Nubes esse queunt, neq; pisces vivere in arvis,
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
Certum ac dispositum st, ubi quidquid crescat, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neq; à nervis, & sanguine longiter esse.
Hoc si posset enim, multo priùs ipsa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset, & innasci quavis in parte soleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum,
Dispositúmq; videtur, ubi esse, & crescere possit.
Seorsum anima, atq; animus tanto magis infitiandum,
Totum posse extra corpus, formamq; animalem
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur constant divino prædita sensu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.
Illud item non est, ut possis credere, sedes
Esse deûm sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura deûm, longeq; remota
Sensibus à nostris animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum suffugit & ictum:
Tactile nihil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoq; nostris sedibus esse
Dissimiles debent, tenues de corpore eorum:
Quæ tibi posteriùs largo sermone probabo.
Dicere porrò hominum caussa voluisse parare
Præclaram mundi naturam, proptereaq;
Id laudabile opus divûm laudare decere,
Æternumq; putare, atq; immortale futurum.
Nec fas esse, deûm quod sit ratione vetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Sollicitare suis ullum ex sedibus unquam,
Nec verbis vexare, & ab imo evertere summa,
Cætera de genere hoc adfingere, & addere memmi,
Desipere est, quid enim immortalibus, atq; beatis
Gratia nostra queat largirier emolumenti,
Vt nostra quidquam caussa gerere aggrediantur?
Quidve novi potuit tanto post antè quietos
Inlicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere novis rebus debere videtur,
Cui veteres obsunt: sed, cui nihil accidit ægri,
Tempore in anteacto cùm pulcrè degeret ævum,
Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
An credo, in tenebris vita, ac mœrore iacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?
Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
Natus enim debet quicumque est, velle manere
In vita, donec retinebit blanda voluptas.
Qui numquam verò vitæ gustavit amorem,
Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?

Exemplum porrò gignundis rebus,& ipsa
Notities hominum diuis unde insita primum,
Quid vellent facere vt scirent animoq; viderent?
Quóve modo est vnquam vis cognita principiorum,
Quidnam inter sese permutato ordine possent?
Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
Namq; ita multimodis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibusq; suis consuerunt concita ferri,
Omnimodisq; coire,atq; omnia pertentare,
Quæcumque inter se possint congressa creare:
Vt non sit mirum si in talis disposituras]
Deciderunt quoque & in talis venere meatus,
Qualibus hæc rerum geritur nunc summa nouando.
Quòd si iam rerum ignorem primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
Confirmare,alijsq; ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
Naturam rerum:tanta stat prædita culpa.
Principio,quantum cæli tegit impetus ingens,
Inde auidam partem montes,siluæq; ferarum
Possedêre,tenent rupes,vastæq; paludes,
Et mare,quod late terrarum distinet oras.
Inde duas porrò propè partis feruidus ardor.
Assiduusq; geli casus mortalibus aufert.
Quod superest arui,tamen id natura sua vi
Sentibus obducat,ni vis humana resistat,
Vitai caussa valido consueta bidenti
Ingemere,& terram pressis proscindere aratris.
Si non fecundas vertentes vomere glebas,
Terraiq; solum subigentes cimus ad ortus,
Sponte sua nequeant liquidas exsistere in auras.
Et tamen interdum magno quæsita labore,
Cùm iam per terras frondent,atq; omnia florent,
Aut nimiis torret feruoribus æthereus sol,
Aut subiti perimunt imbres,gelidæq; pruinæ,
Flabraq; ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horriferum,natura ferarum,
Humanæ genti infestum,terraq;,mariq;,
Cur alit,atq; auget?cur anni tempora morbos
Adportant?quare mors immatura vagatur?
Tum porrò puer,vt sæuis proiectus ab vndis
Nauita,nudus humi iacet,infans,indigus omni
Vitai auxilio,cùm primùm in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagituq; locum lugubri complet,vt æquum'st
Cui tantum in vita restet transire malorum.
At variæ crescunt pecudes,armenta,feræq;:
Nec crepitula eis opus sunt, nec cuiquam adhibenda est
Almæ nutricis blanda,atq; infracta loquela:
Nec varias quærunt vestis pro tempore cæli.
Deniq; non armis opus est,non mœnibus altis,
Queis sua tutentur,quando omnibus omnia largè
Tellus ipsa parit,naturaq; dædala rerum.
Principio quoniam terrai corpus,& humor,
Aurarumq; leues animæ,calidiq; vapores,
E quibus hæc rerum consistere summa videtur,
Omnia natiuo,ac mortali corpore constant,
Debet eodem omnis mundi natura putari:
Quippe etenim quorum partis,& membra videmus
Corpore natiuo,& mortalibus esse figuris,
Hæc eadem fermè mortalia cernimus esse,
Et natiua simul.quapropter maxima mundi
Cum videam membra, ac partis, consumpta regigni:
Scire licet,cæli quoq; idem,terræq; fuisse
Principiale aliquod tempus,clademq; futuram.
Illud in his rebus ne arripuisse rearis
Memmi, quod terram, atque ignem mortalia sumpsi
Esse,neq; humorem dubitaui,aurasq; perire,
Atq; eadem gigni,rursusq; augescere dixi.
Principio pars terrai non nulla perusta
Solibus assiduis,multa pulsata pedum vi
Pulueris exhalat nebulam,nubesq; volantis,
Quas validi toto dispergunt aëre venti:
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus,& ripas radentia flumina rodunt.
Præterea,pro parte sua quodcumque alit auget,
Roditur,& quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens,eadem rerum commune sepulcrum:
Ergo terra tibi libatur,& aucta recrescit.
Quod superest,humore nouo mare flumina fontis
Semper abundare,& latices manare perennis.
Nihil opus est verbis,magnus decursus aquarum
Vndique declarat:sed primùm quidquid aquai
Tollitur,in summaq; fit,vt nihil humor abundet,
Partim quòd validi verrentes æquora venti
Diminuunt,radijsq; retexens æthereus sol,
Partim quòd subter per terras diditur omnis:
Percolatur enim virus,retròq; remanat
Materies humoris,& ad caput amnibus omnis
Conuenit,inde super terras fluit agmine dulci
Quà via secta semel liquido pede detulit vndas.
Aëra nunc igitur dicam,qui corpore toto
Innumerabiliter priuas mutatur in oras.
Semper enim quodcunque fluit de rebus id omne
Aëris in magnum fertur mare:qui nisi contrà
Corpora retribuat rebus,recreetq; fluentis,
Omnia iam resoluta forent,& in aera versa.
Haud igitur cessat gigni de rebus & in res
Recidere assiduè,quoniam fluere omnia constat?
Largus item liquidi fons luminis æthereus sol
Irrigat assiduè cælum candore recenti,
Suppeditatq; nouo confestim lumine lumen:
Nam primùm quidquid fulgoris disperit ei,
Quocumque accidit,id licet hinc cognoscere possis,
Quòd simulac primùm nubes succedere soli
Cœpere,& radios inter quasi rumpere lucis,
Extemplò inferior pars horum disperit omnis,
Terráque inumbratur, quà nimbi cumque feruntur:
Vt noscas splendore nouo res semper egere,
Et primum iactum fulgoris quemque perire,
Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuò ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiam nocturna tibi,terrestria quæ sunt,
Lumina,pendentes lychni,claræq; coruscis

Fulgu-

Fulguribus pingues multa caligine tedæ.
Consimili properant ratione, ardore ministro,
Suppeditare nouum lumen, tremere ignibus instant,
Instant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
Vsque adeò properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, solem, lunam, stellásque putandum
Ex alio, atq; alio lucem iactare subortu,
Et primum quiquid flammai perdere semper:
Inuiolabilia hæc ne credas forte vigere,
Denique non lapides quoque vinci cernis ab æuo?
Non altas turris ruere, & putrescere saxa?
Non delubra deûm, simulacráque fessa fatiscit?
Nec sanctum numen fati protollere finis
Posse, neq; aduersus naturæ fœdera niti?
Denique non monumenta virûm dilapsa videmus,
Quærere proporrò sibi cumque senescere credas?
Non ruere auolsos silices à montibus altis?
Nec validas æui vires perferre patique
Finiti? neque enim caderent auolsa repentè,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent
Omnia tormenta ætatis priuata fragore.
Denique iam tuere hoc circum, supráque, quod omnem,
Continet amplexu terram, quod procreat ex se
Omnia, quod quidam memorant, recipítque perempta,
Totum natiuum mortali corpore constat,
Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque,
Deminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea si nullà fuit genitalis origo
Terrarum, & cæli semperq; æterna fuere:
Cur supera bellum Thebanum, & funera Troiæ,
Non alias alij quoque res cecinere poetæ?
Quò tot facta virûm toties cecidere? neque vsquam
Æternis famæ monumentis insita florent?
Verùm vt opinor, habet nouitatem summa, recénsq;
Natura est mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt: nunc addita nauigiis sunt
Multa, modò organici melicos peperere sonores
Denique natura hæc rerum, ratióque reperta est
Nuper, & hanc primus cumprimis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces.
Quòd si forte fuisse antehac eadem omnia credis,
Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore,
Aut cecidisse vrbis magno vexamine mundi,
Aut ex imbribus assiduis exisse rapaces
Per terras amnes, atque oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis victus fateare necesse est,
Exitium quoque terrarum, cælique futurum
Nam cum res tantis morbis, tantísq; periclis
Tentarentur, ibi si tristior incubuisset
Caussa, darent latè cladem, magnasque ruinas.
Nec ratione alia mortales esse videmur
Inter nos, nisi quod morbis ægrescimus isdem,
Atque illi, quos à vita natura remouit.
Præterea quæcumque manent æterna, necesse est
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus.
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat artas
Dissociare intus partis, vt materiai
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antè:
Aut ideò durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt experita, sicut inane est,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
Quò quasi res possint discedere, dissoluíq;,
Sicut summarum summa est æterna, neque extra
Quis locus est, quò dissiliant, neque corpora sunt, quæ
Possint incidere, & valida dissoluere plaga.
At neque, uti docui, solido cum corpore mundi
Natura est, quoniam admixtum st in rebus inane:
Nec tamen est vt inane: neque autem corpora desunt,
Ex infinito quæ possint forte coorta
Corruere hanc rerum violento turbine summam,
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatiúmque profundi
Deficit, exspargi quo possint mœnia mundi:
Aut alia quauis possint vi pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua cælo,
Nec soli, terræque nec altis æquoris vndis,
Sed patet immani, & vasto respectat hiatu.
Quare etiam natiua necessum st confiteare
Hæc eadem: neque enim mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuissent
Immensi validas æui contemnere vires.
Denique, tantopere inter se cùm maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello,
Nónne vides aliquam longi certaminis ollis
Posse dari finem? vel cùm sol, & vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exsuperarint:
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur,
Tantum suppeditant amnes, vltróque minantur
Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
Nequidquam, quoniam verrentes æquora venti
Diminuunt, radiísq; retexens ætherius sol:
Et siccare priùs confidunt omnia posse,
Quàm liquor incepti possit contingere finem.
Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant,
Cùm semel in terra fuerit superantior ignis,
Et semel, vt fama est, humor regnarit in aruis.
Ignis enim superauit, & ambens multa perussit,
Auia cum Phaëthonta rapax vis solis equorum
Æthere raptauit toto, terrásq; per omnis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram, solq; cadenti
Obuius æternam suscepit lampada mundi,
Disiectósque redegit equos, iunxítque trementis,
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
Scilicet vt veteres Graium cecinere poëtæ.
Quòd procul à vera nimis est ratione repulsum.
Ignis enim superare potest, vbi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta,
Inde cadunt vires aliqua ratione reuictæ,
Aut pereunt res exustæ torrentibus auris,

Humor item quondam cœpit superare coortus,
Vt fama est, hominum multos quando obruit undis.
Inde ubi vis aliqua ratione auersa recessit,
Ex infinito fuerat quæcumque coorta:
Constiterunt imbres, & flumina vim minuerunt.
Sed quibus ille modis coniectus materiai
Fundarit cælum, ac terram, pontique profunda,
Solis lunai cursus, ex ordine ponam,
Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt:
Nec quos quæque darent motus, pepigere profectò:
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis
Ponderibúsque suis consuerunt concita ferri,
Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
Quæcumque inter se possint congressa creare,
Propterea fit, vt magnum volgata per æuum
Omnigenos cœtus, & motus experiundo,
Tandem conueniant, ea quæ coniuncta, repentè
Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terrai, maris, & cæli, generísque animantum.
Hic neque tum solis rota cerni lumine largo
Altiuolans poterat, nec magni sidera mundi,
Nec mare, nec cælum, nec denique terra, neque aër,
Nec similis nostris rebus res ulla videri.
Sed noua tempestas quædam moléсque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, paríсque
Cum paribus iungi res, & discludere mundum,
Membráque diuidere, & magnas disponere partis
Omnigenis è principiis, discordia quorum,
Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus turbabat, prælia miscens,
Propter dissimilis formas, variásque figuras,
Quod non omnia sic poterant coniuncta manere,
Nec motus inter sese dare conuenientis:
Hoc est à terris altum secernere cælum,
Et seorsum mare uti secreto humore pateret,
Seorsus item puri, secretique ætheris ignes,
Quippe etenim primum terrai corpora quæque.
Propterea quod erant grauia, & perplexa, coibant
In medio, imas capiebant omnia sedes.
Quæ quanto magis inter se perplexa coibant,
Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
Lunámque efficerent, & magni mœnia mundi
Omnia enim magis hæc è leuibus atque rotundis
Seminibus, multóque minoribus sunt elementis,
Quàm tellus. ideò per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus se sustulit æther
Signifer, & multos secum leuis abstulit ignis,
Non alia longè ratione, ac sæpe videmus,
Aurea cùm primùm gemmantis rore per herbas
Matutina rubet radiati lumina solis,
Exhalántque lacus nebulam, fluuiíque perennes:
Ipsa quoque interdum tellus fumare videtur.
Omnia quæ sursum cùm conciliantur in alto,
Corpore concreto subtexunt nubila cælum,
Sic igitur tum se leuis ac diffusilis æther
Corpore concreto circumdatus undique sepsit,
Et latè diffusus in omnis undique partis.
Omnia sic auido complexu cætera sepsit.
Hunc exordia sunt solis, lunæque secuta:
Inter utrásque globi quorum vertuntur in auris:
Quæ neque terra sibi adsciuit, nec maximus æther:
Quòd neque tam fuerint grauia, vt depressa sederent,
Nec leuia, vt possent per summas labier oras.
Et tamen inter utrosque ita sunt, vt corpora viua
Versent, & partes vt mundi totius exstent.
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Membra manere, tamen cùm sint ea, quæ moueantur.
His igitur rebus retractis, terra repentè,
Maxuma qua nunc se ponti plaga cærula tendit,
Succedit, & salso suffodit gurgite fossas.
Inque dies quantò circum magis ætheris æstus,
Et radij solis cogebant undique terram
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio vt propulsa suo condensa coiret,
Tam magis expressus salsus de corpore sudor
Augebat mare manando, campósque natantis.
Et tanto magis illa foras elapsa volabant
Corpora multa vaporis, & aëris, altáque cæli
Densebant procul à terris fulgentia templa.
Sidebant campi, crescebant montibus altis
Adscensus: neque enim poterant subsidere saxa,
Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit grauis, & subsedit funditus, vt fæx.
Inde mare, inde aër, inde æther ignifer ipse,
Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
Et leuiora aliis alia, & liquidissimus æther,
Atque leuissimus aëreas super influit auras,
Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
Commiscet, sinit hæc violentis omnia verti
Turbinibus, sinit incertis turbare procellis:
Ipse suos ignis certo fert impete labens.
Nam modicè fluere, atque uno posse æthera nisu,
Significat Ponto mare, certo quod fluit æstu,
Vnum labendi conseruans usque tenorem.
Motibus astrorum nunc quæ sit caussa canamus.
Principio magnus cæli si vertitur orbis:
Ex utraque polum parti premere aëra nobis
Dicendum est, & extra que tenere, & claudere vtrinque.
Inde alium supra fluere, atque intendere eodem,
Quò voluenda micant æterni sidera mundi.
Aut alium subter contrà qui subuehat orbem:
Vt fluuios versare rotas, atque austra videmus.
Est etiam quoque, uti possit cælum omne manere
In statione, tamen cum lucida signa ferantur:
Siue quòd inclusi rapidi sunt ætheris æstus,
Quærentésque viam circumuersantur, & ignes
Passim per cæli voluunt se inania templa.
Siue aliunde fluens alicunde extrinsecus aër
Versat agens ignis siue ipsi serpere possunt,
Quò cuiusque cibus vocat, atque inuitat euntis,
Flammea per cælum pascentis corpora passim.
Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
Difficile est: sed quid possit, fiátque per omne
In variis mundis varia ratione creatis,
Id doceo, plurísque sequor disponere caussas,
Motibus astrorum, quæ possint esse per omnes.

E quibus

E quibus una tamen sit & haec quoque caussa necesse est,
Quae vegeat motum signis, sed quae sit earum,
Praecipere, haudquaquam'st pedetentim progredientis.
Terráque ut in media mundi regione quiescat,
Evanescere paullatim, & decrescere pondus
Convenit, atque aliam naturam subter habere
Ex ineunte aevo coniunctam, atque uniter aptam
Partibus aëriis mundi, quibus insita vivit.
Propterea non est oneri, neque deprimit auras:
Ut sua cuique homini nullo sunt pondere membra,
Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quaecunque foris veniunt, impositáque nobis
Pondera sunt, laedunt, permulto saepe minora:
Usque adeò magni refert, quid quae adiaceat res.
Sic igitur tellus non est aliena repentè
Allata, atque auris aliunde obiecta alienis,
Sed pariter prima concepta ab origine mundi:
Certáque pars eius, quasi nobis membra videntur.
Praeterea grandi tonitru concussa repentè
Terra, supra quae se sunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus aëriis mundi caelóque revincta.
Nam communibus inter se radicibus haerent
Ex ineunte aevo coniuncta, atque uniter apta.
Nónne vides etiam, quàm magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima vis animai,
Propterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta est?
Denique iam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi vis animae, quae membra gubernat?
Iamne vides, quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est coniuncta gravi cum corpore ut aer
Coniunctus terris, & nobis est animi vis.
Nec nimiò solis maior rota, nec minor ardor
Esse potest, nostris quàm sensibus esse videtur:
Nam quibus è spatiis cunque ignes lumina possunt
Adiicere, & calidum membris adflare vaporem,
Nihil visus intervalla de corpore libant
Flammarum, nihilo ad speciem'st contractior ignis.
Proinde calor quoniam solis, lumenque profusum
Perveniunt nostros ad sensus, & loca fulgent,
Forma quoque hinc solis debet filúmque videri,
Nihil adeò possis plus, aut minus addere verè.
Lunáque sive notho fertur loca lumine lustrans,
Sive suam proprio iactat de corpore lucem,
Quidquid id est, nihilo fertur maiore figura,
Quàm nostris oculis quam cernimus esse videtur.
Nam prius omnia quae longè remota tuemur
Aëra per multum specie confusa videntur,
Quàm minuitur filum. quapropter luna necesse est,
Quandoquidem claram speciem, certámque figuram
Praebet, ut est oris extremis cunque notata,
Quanta haec quoque siet, tanta hinc videatur in alto.
Postremò quoscunque vides hinc aetheris ignis,
(Quandoquidem quoscunq; in terris cernimus ignis,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, quò longiùs absit)
Scire licet, perquàm pauxillo posse minores
Esse, vel exiguam maiores parte, brevique.
Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omnis, caelumque rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatere, atque erumpere flumen
Ex omni mundo, quò sic elementa vaporis
Undique conveniant, & sic coniectus eorum
Confluat, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nónne vides etiam quàm latè parvus aquai
Prata riget fons interdum, campisque redundet?
Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor,
Opportunus ita'st si forte, & idoneus aer,
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus.
Quod genus interdum segetes, stipuláque videmus
Accendere ex una scintilla incendia passim.
Forsitan & rosea sol alte lampade lucem
Possideat multum caecis fervoribus ignem
Circum se, nullo qui sit fulgore notatus,
Aestiferum ut tantum radiorum exaugeat ictum.
Nec ratio solis simplex, nec certa patescit
Quo pacto aestivis e partibus aegocerotis
Brumalis adeat flexus, atque inde revortens
Cancri ut vertat metas ad solstitialis:
Lunáque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursu:
Non, inquam, simplex his rebus reddita caussa est.
Nam fieri vel cumprimis id posse videtur.
Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quaeque magis sint terram sidera propter,
Tanto posse minus cum caeli turbine ferri.
Evanescere enim rapidas illius, & acris
Imminui subter viris, ideóque relinqui
Paullatim solem cum posterioribus signis,
Inferior multo quòd sit, quàm fervida signa:
Et magis hoc lunam, quanto demissior eius
Cursus abest procul à caelo, terrisque propinquat,
Tanto posse minus cum signis tendere cursum:
Flaccidiore etiam quanto iam turbine fertur
Inferior, quàm sol, tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur, circum praeterq; feruntur.
Propterea fit, ut haec ad signum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia signa revisunt.
Fit quoque, ut è mundi transversis partibus aer
Alternis certo fluere alter tempore possit,
Qui queat aestivis solem detrudere signis,
Brumalis usque ad flexus, gelidúmque rigorem:
Et qui reiiciat gelidis à frigoris umbris,
Aestiferas usque in partis, & fervida signa.
Et ratione pari lunam, stellásque putandum'st,
Quae volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus posse alternis à partibus ire.
Nónne vides etiam diversis nubila ventis
Diversas ire in partis, inferna supernis?
Qui minus illa queant per magnos aetheris orbis,
Aestibus inter se diversis sidera ferri?

At nox obruat ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo cursu sol ultima cæli
Impulit, atque suos efflauit languidus ignis
Concussos itere, & labefactos aere multo:
Aut quia sub terras cursum conuertere cogit
Vis eadem, supera quæ terras pertulit orbem.
Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit:
Aut quia sol idem sub terras ille reuertens
Anticipat cælum radiis accendere tentans:
Aut quia conueniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo,
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni:
Quod genus Idæis fama est e montibus altis
Dispersos ignis orienti lumine cerni
Inde coire globum quasi in unum & conficere orbem
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse, quòd hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere, & solis reparare nitorem:
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
Arbusta, & certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore & impubem molli pubescere veste,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina post tremò nix, imbres, nubila, venti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni:
Namque ubi sic fuerunt caussarum exordia prima,
Atque ubi res mundi cecidere ab origine prima,
Consequa natura est iam rerum ex ordine certo,
Crescere itemque dies licet, & tabescere noctes,
Et minui luces, cùm noctes augmina sumant,
Aut quia sol idem sub terras, atque superne,
Imparibus currens amfractibus ætheris oras
Partit, & in partis non æquas diuidit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit,
Eius in aduersa tanto plus parte relatus.
Donicum ad id signum cæli peruenit, ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio cursu flatus aquilonis, & austri,
Distinet æquato cælum discrimine metas,
Propter signiferi posituram totius orbis,
Annua sol in quo contundit tempora serpens,
Obliquo terras, & cælum lumine lustrans:
Vt ratio declarat eorum, qui loca cæli
Omnia dispositis signis ornata notarunt:
Aut, quia crassior est certis in partibus aer;
Sub terris ideò tremulum iubar hæsitat ignis,
Nec penetrare potest facile, atque emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longæ
Cessant, dum veniat radiatum insigne diei:
Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
Tardiùs & citiùs consuerunt confluere ignes,
Qui faciunt solem certa de surgere parte,
Luna potest solis radiis percussa nitere,
Inq; dies maius lumen conuertere nobis
Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno bene lumine fulsit,
Atque oriens, obitus eius superaddita vidit
Inde minutatim retrò quasi condere lumen
Debet item, quanto propius iam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem:
Vt faciunt, lunam qui fingunt esse pilai
Consimilem, cursúsque viam sub sole tenere:
Propterea fit, uti videantur dicere verum.
Est etiam quoque uti proprio cum lumine possit
Voluier, & varias splendoris reddere formas:
Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & unam
Labitur omnimodis occursans officiénsque,
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur,
Versarìq; potest globus ut, si forte pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus,
Versandóque globum variantis edere formas,
Denique eam partem, quæcumque est ignibus aucta,
Ad speciem vertit nobis, oculósque patentis,
Inde minutatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis atque pilai:
Vt Babylonica Chaldæûm doctrina refutans
Astrologorum artem contrà conuincere tendit:
Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat vterque,
Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.
Denique cur nequeat semper noua luna creari.
Ordine formarum certo, certísque figuris.
Inq; dies privos aborisci quæque creata,
Atque alia illius reparari in parte, locóque.
Difficile est ratione docere, & vincere verbis.
Ordine cùm videas tam certo multa creari.
It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter,
Flora quibus mater præspargens ante viai
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loci sequitur Calor aridus, & comes vna,
Puluerulenta Ceres, & Etesia flabra Aquilonum:
Inde Auctumnus adit, graditur simul Euius Euan:
Inde aliæ tempestates, ventíque sequuntur,
Altitonans Vulturnus, & Auster fulmine pollens.
Tandem Bruma niues adfert, pigrumque rigorem
Reddit hiems sequitur, crepitans ac dentibus Algor.
Quo minus est mirum, si certo tempore luna
Gignitur, & certò deletur tempore rursus,
Cùm fieri possint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus, lunæq; latebras,
Pluribus e caussis fieri tibi posse putandum st.
Nam cur luna queat terram secludere solis
Lumine, & à terris altum caput obstruere ei,
Obiiciens cæcum radiis ardentibus orbem,
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus, quod cassum labatur lumine semper:
Solque suos etiam dimittere languidus ignis
Tempore cur certo nequeat, recreáreque lumen,
Cùm loca præteriit flammis infesta per auras,
Quæ faciunt ignis interstingui, atque perire?
Et cur terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine, & oppressum solem super ipsa tenere,
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras,
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
Corpus, vel supera solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profusum?
Et tamen ipsa suo si fulgit luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,

Dum loca luminis ipsa sui propriis inimica peragrat?
Quod superest, quoniam magni per cærula mundi
Qua fieri quidquid posset ratione resolui:
Solis uti varios cursus, lunæq. meatus
Noscere possemus quæ vis, & caussa cieret,
Quóve modo soleant offecto lumine obire,
Et neq. opinantis tenebris obducere terras,
Cùm quasi conniuent, & aperto lumine rursum
Omnia conuisunt clara loca candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ
Arua, nouo fetu quid primum in luminis oras
Tollere, & incertis tentârit credere ventis.
Principio genus herbarum, viridemq. nitorem
Terra dedit circum collis, camposq. per omnis
Florida fulserunt viridanti prata colore.
Arboribusq. datum'st variis exinde per auras
Crescendi magnum immissis certamen habenis.
Vt pluma atq. pili primùm, setæq. creantur
Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum:
Sic noua tum tellus herbas, virgultaq. primùm
Sustulit, inde loci mortalia sæcla creauit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neq. de cælo cecidisse animalia possunt,
Nec terrestria de salsis exisse lacunis.
Linquitur, vt meritò maternum nomen adepta
Terra sit, è terra quoniam sunt cuncta creata.
Multaq. nunc etiam exsistunt animalia terris,
Imbribus, & calido solis concreta vapore.
Quo minùs est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et maiora, noua tellure, atq. æthere adulta.
Principio genus alituum, variæq. volucres
Oua relinquebant exclusæ tempore verno:
Folliculos vt nunc teretes æstate cicadæ
Linquunt, sponte sua victum vitamq. petentes.
Tum tibi terra dedit primùm mortalia sæcla:
Multus enim calor, atque humor superabat in aruis.
Hinc vbi quæq. loci regio opportuna dabatur
Crescebant vteri terræ radicibus apti.
Quos vbi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum, fugiens humorem, aurasq. petissent:
Conuertebat ibi natura foramina terræ,
Et succum venis cogebat fundere apertis
Consimilem lactis, sicut nunc fœmina quæque
Cùm peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
Præbebat, multa & molli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec frigore dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atq. etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipsa creauit
Humanum, atq. animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim,
Aëriasq. simul volucres variantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Desiit, vt mulier spatio defessa vetusto.
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioq. alius status excipere omnia debet,
Nec manet vlla sui similis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura & vertere cogit.
Namq. aliud putrescit, & æuo debile languet.
Porrò aliud concrescit, & è contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio terram status excipit alter,
Quod potuit nequeat, possit quod non tulit antè.
Multaq. tum tellus etiam portenta creare
Conata est, mira facie, membrisq. coorta.
Androgynum inter vtras, nec vtraq. vtrinq. remotum.
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim:
Multa sine ore etiam, sine voltu cæca reperta.
Vinctaq. membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere vt possent quidquam, nec cedere quoquam
Nec vitare malum, nec sumere, quod foret vsus.
Cetera de genere hoc monstra, ac portenta creabat,
Nequidquam, quoniam natura absterruit auctum,
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Vt propagando possint procudere sæcla:
Pabula primùm vt sint, genitalia deinde per artus
Semina qua possint membris manare remissis:
Feminaq. vt maribus coniungi possit habere
Mutua queis nectant inter se gaudia, vterq.
Multaq. tum interiisse animantum sæcla necesse est,
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcumq. vides vesci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est
Ex ineunte æuo genus id tutata reseruans.
Multaq. sunt, nobis ex vtilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
Principio genus acre leonum sæuaq. sæcla
Tuta est virtus, volpes dolus, & fuga ceruos.
At leuisomna canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod est veterino semine partum,
Lanigeræq. simul pecudes, & bucera sæcla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupide fugere feras, pacemq. secutæ
Sunt, & larga suo sine pabula parta labore,
Quæ damus vtilitatis eorum præmia caussa.
At queis nihil horum tribuit natura, nec ipsa
Sponte sua possent vt viuere, nec dare nobis
Vtilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus, esseq. tutum:
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroq. iacebant,
Indupedita suis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.
Sed neq. Centauri fuerunt, nec tempore in vllo
Esse queat duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas,
Hinc illinc par vis, vt non sic esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus, puer haud quaquam: quin sæpe etiam tunc
Vbera mammarum in somnis lactantia quæret.
Post vbi equum validæ vires ætate senecta,

Membraq; deficiunt fugienti languida vita
Tam demum pueris æuo florente, iuuentas
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne forte ex homine & veterino semine equorum
Confieri credis Centauros posse, neq; esse:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus:
Quæ neq; florescunt pariter, nec robora sumunt
Corporibus, neq; proiiciunt ætate senecta,
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neq; sunt eadem iucunda per artus.
Quippe videre licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.
Flamma quidem verò cùm corpora fulua leonum.
Tam soleat torrere, atq; vrere, quàm genus omne
Visceris in terris quodcunq; & sanguinis extet:
Qui fieri potuit, triplici cum corpore vt vna
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure noua, cæloq; recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
Nixus in hoc vno nouitatis nomine inani,
Multa licet simili ratione effutiat ore:
Aurea tum dicas per terras flumina volgò
Fluxisse, & gemmis florere arbusta suesse:
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum,
Trans maria alta pedum nisus vt ponere posset,
Et manibus totum circum se vertere cælum.
Nam quòd multa fuere in terris semina rerum,
Tempore quo primùm tellus animalia fudit:
Nihil tamen est signi, mixtas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaq; membra animantum,
Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundant
Herbarum genera, ac fruges, arbustaq; læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari.
Sed sic quicq; suo ritu procedit & omnia
Fœdere naturæ certo discrimina seruant.
Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius, vt decuit, tellus quod dura creasset:
Et maioribus & solidis magis ossibus intus
Fundatum, & validis aptum per viscera neruis:
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
Nec nouitate cibi, nec labi corporis vlla.
Multaq; per cælum solis voluentia lustra
Volgiuago vitam tractabant more ferarum
Nec robustus erat curui moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro molirier arua,
Nec noua defodere in terram virgulta, neq; altis
Arboribus veteres decidere falcibus ramos,
Quod sol, atq; imbres dederant, quod terra crearat
Sponte sua, satis placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerunq; & quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multaq; præterea nouitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.
At sedare sitim fluuij, fontesq; vocabant:
Vt nunc montibus è magnis decursus aquaï
Clarè citat ad se sitientia sæcla ferarum.
Deniq; nocti uagi siluestria templa tenebant
Nympharum quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluuie larga lauere humida saxa,
Humida saxa super viridi stillantia musco,
Et partim plano scatere, atq; erumpere campo.
Nec dum res igni scibant tractare, neq; vti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum:
Sed nemora, atq; cauos montis, siluasq; colebant,
Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera ventorum vitare, imbresq; coacti.
Nec commune bonum poterant spectare, neq; vllis
Moribus inter se sciebant, nec legibus vti.
Quod cuiq; obtulerat prædæ fortuna ferebat,
Sponte sua sibi quisq; valere, & viuere doctus.
Et Venus in siluis iungebat corpora amantum
Conciliabat enim vel mutua quamq; cupido,
Vel violenta viri vis, atq; impensa libido.
Vel pretium glandes atq; arbuta, vel pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumq;,
Consectabantur siluestria sæcla ferarum
Missilibus saxis, & magno pondere clauæ:
Multaq; vincebant, vitabant pauca latebris:
Setigerisq; pares suibus siluestribus membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
Circùm se foliis ac frondibus inuoluentes:
Nec plangore diem magno, solemq; per agros
Quærebant pauidi, palantes noctis in vmbris,
Sed taciti respectabant, somnoq; sepulti,
Dum rosea face sol inferret lumina cælo:
A paruis quod enim consuerant cernere semper
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni,
Non erat, vt fieri posset, mirarier vnquam,
Nec diffidere, ne terras æterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine solis,
Sed magis illud erat curæ, quòd sæcla ferarum
Infestam miseris faciebant sæpe quietem,
Eiectiq; domo fugiebant saxea tecta
Spumigeri suis aduentu, validiq; leonis:
Atq; intempesta cedebant nocte pauentes
Hospitibus sæuis instrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quàm nunc, mortalia sæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Vnus enim tum quisq; magis deprensus eorum
Pabula viua feris præbebat, dentibus haustus:
Et nemora ac montis gemitu, siluasq; replebat,
Viua videns viuo sepeliri viscera busto:
At quos effugium seruarat, corpore adeso
Posteriùs tremulas super vlcera tetra tenentes
Palmas, horriferis acciebant vocibus Orcum,
Donicum eos vita priuarant vermina sæua
Expertis opis, ignaros quid volnera vellent.
At non multa virum sub signis millia ducta
Vna dies dabat exitio, nec turbida ponti
Æquora lædebant nauis ad saxa, virosq;:
Sed temerè, in cassum mare fluctibus sæpe coortis
Sæuibat, leuiterq; minas miscebat inanis.
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.
Improba nauigij ratio tum cæca iacebat.

Tum

Tum penuria deinde cibi languentia leto
Membra dabat, contrà nunc rerum copia mersat.
Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venenum
Vergebant, nunc dant aliis sollertius ipsi.
Inde casas postquàm, ac pelles, ignemq; pararunt,
Et mulier coniuncta viro concessit in vnum,
Castaque priuatæ Veneris connubia læta
Cognita sunt, prolémque ex se videre creatam:
Tum genus humanum primùm mollescere cœpit.
Ignis enim curauit, vt alsia corpora frigus
Non ita iam possent cæli sub tegmine ferre:
Et Venus imminuit vires, puerique parentum
Blanditiis facilè ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes
Finitima inter se, nec lædere, nec violare:
Et pueros commendarunt, muliebréque sæclum,
Vocibus, & gestis cùm balbè significarent,
Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnáque pars seruabant fœdera castè.
Aut genus humanum iam tùm foret omne peremptum,
Nec potuisset adhuc perducere secla propago.
At varios linguæ sonitus natura subegit
Mittere, & vtilitas expressit nomina rerum,
Non alia longè ratione atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ,
Cùm facit, vt digito, quæ sint præsentia monstrent.
Sentit enim vim quisq; suam, quòd possit abuti.
Cornua nata prius vitulo quàm frontibus exstent,
Illis iratus petit, atque infensus inurget.
At catuli pantherarum, scymniq; leonum
Vnguibus, ac pedibus iam tùm, morsúq; repugnant,
Vix etiam cùm sunt dentes, vnguésq; creati.
Alituum porrò genus alis omne videmus
Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare
Vocibus & varios sonitus emittere linguæ;
Tempore eodem alii facere id non quisse putentur?
Præterea, si non alii quoque vocibus vsi
Inter se fuerant, vnde insita notities est
Vtilitatis? & vnde data est huic prima potestas
Quid vellet, facere vt scirent, animóque viderent?
Cogere item plures vnus, victósq; domare
Non poterat rerum vt perdiscere nomina vellent.
Nec ratione docere vlla, suaderéq; surdis
Quid sit opus facto: faciles neq; enim paterentur,
Nec ratione vlla sibi ferrent amplius auris
Vocis inauditos sonitus obtundere frustrà.
Postremò quid in hac mirabile tantopere est re,
Si genus humanum, cui vox, & lingua vigeret,
Pro vario sensu varias res voce notaret,
Cùm pecudes mutæ, cùm denique sæcla ferarum
Dissimilis soleant voces, variasq; ciere,
Cùm metus, aut dolor est, & cùm iam gaudia gliscunt?
Quippe etenim id licet è rebus cognoscere apertis:
Irritata canum cùm primùm magna Molossûm
Mollia ricta premunt: duros nudantia dentes,
Longè alio sonitu rabie destricta minantur.
Et cùm iam latrant, & vocibus omnia complent.
At catulos blandè cùm lingua lambere tentant,
Aut vbi eos lactant pedibus, morsúq; petentes
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cùm deserti baubantur in ædibus, aut cùm
Plorantes fugiunt summisso corpore plagas.
Denique non hinnitus item differre videtur,
Inter equas vbi equus florenti ætate iuuencus
Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris:
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Et cùm sic aliàs concussis artibus hinnit?
Postremò genus alituum, variæq; volucres,
Accipitres, atque ossifragæ, mergiq; marinis
Fluctibus in salsis victum, vitámque petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cùm de victu certant, prædáque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucisonos cantus cornicum vt secla vetusta,
Coruorúmque greges, vbi aquam dicuntur, & imbris
Poscere & interdum ventos, aurasq; vocare.
Ergo si varii sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, varias emittere voces:
Quanto mortalis magis æquum'st tum potuisse
Dissimilis alia, atque alia res voce notare?
Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras,
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cælestibus incita flammis
Fulgere, cùm cæli donauit plaga vapores,
Et ramosa tamen cùm ventis pulsa vacillans
Æstuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
Emicat interdum flammai feruidus ardor,
Mutua dum inter se rami, stirpésq; teruntur.
Quorum vtrumque dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore,
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros:
Inque dies magis hi victum, vitámque priorem
Commutare nouis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant, & corde vigebant.
Condere cœperunt tum verbis, arcémque locare
Præsidium reges ipsi sibi, perfugiúmq;:
Et pecudes, & agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenióque.
Nam facies multum valuit, viresq; vigebant.
Posteriùs res inuenta est, aurúmque repertum:
Quod facilè & validis, & pulcris dempsit honorem.
Ditioris enim sectam plerumque sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulcro corpore creti,
Quod si quis vera vitam ratione gubernet,
Diuitiæ grandes homini sunt, viuere parcè
Æquo animo: neque enim'st vnquam penuria parui:
At claros se homines voluêre esse, atque potentes
Vt fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti degere vitam.
Nequicquam, quoniam ad summum succedere honorem
Certantes, iter infestum fecere viai.

Et tamen è summo quasi fulmen deicit ictos
Inuidia interdum contemptim in tartara tetra:
Vt satius multo iam sit parêre quietum,
Quàm regere imperio res velle, & regna tenere.
Proinde sine incassum defessi sanguine sudent
Angustum per iter luctantes ambitionis:
Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
Plerunq;, & quæ sunt aliis magis edita cumque,
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore, petúntq;
Res ex auditis potiùs, quàm sensibus ipsis.
Nec magis id nunc est, neq; erit mox, quàm fuit antè.
Ergo regibus occisis subuersa iacebat
Pristina maiestas soliorum, & sceptra superba,
Et capitis summi præclarum insigne cruentum
Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.
Nam cupide conculcatur nimis antè metutum.
Res, itaq; ad summam fæcem, turbásque redibat,
Imperium sibi cum, ac summatim quisque petebat.
Inde magistratum partim docuêre creare:
Iuráque constituêre, vt vellent legibus vti.
Nam genus humanum defessum vi colere æuum,
Ex inimicitiis languebat: quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, artáque iura,
Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Vlcisci, quàm nunc concessum 'st legibus æquis.
Hanc ob rem 'st homines pertæsum vi colere æuum:
Vnde metus maculat pœnarum præmia vitæ
Circumretit enim vis, atque iniuria quemque:
Atque vnde exorta est, ad eum plerumque reuertit:
Nec facile est placidam, ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis:
Et si fallit enim diuûm genus, humanúmque,
Perpetuò tamen id fore clàm diffidere debet.
Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.
Nunc quæ caussa deûm per magnas numina gentis
Peruolgarit, & ararum compleuerit vrbis,
Suscipiundáque curarit sollemnia sacra,
Quæ nunc in magnis florent sacra rebus locisq;,
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror,
Qui delubra deûm noua toto suscitat orbi
Terrarum, & festis cogit celebrare diebus,
Non ita difficile est rationem reddere verbis,
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia secla
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in somnis mirando corporis auctu
His igitur sensum tribuebant propterea, quòd
Membra mouere videbantur, vocesq; superbas
Mittere pro facie præclara, & viribus amplis.
Æternámque dabant vitam, quia semper eorum
Suppeditabatur facies, & forma manebat,
Et tamen omnino, quos tantis viribus auctos
Non temere vlla vi conuinci posse putabant:
Fortunisq; ideò longè præstare putabant.
Quòd mortis timor haud quemquam vexaret eorum:
Et simul in somnis quia multa, & mira videbant
Efficere, & nullos capere ipsos inde laborem.
Præterea cæli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti,
Nec poterant quibus id fieret cognoscere caussis.
Ergo perfugium sibi habebant omnia diuis
Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.
In cæloq; deûm sedes, & templa locarunt,
Per cælum volui, quia sol, & luna videtur,
Luna dies, & nox, & noctis signa seuera,
Noctiuagæq; faces cæli, flammæq; volantes,
Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.
O genus infelix humanum talia diuis
Cum tribuit facta, atq; iras adiunxit acerbas!
Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaq; nobis
Volnera, quas lacrumas peperere minoribus nostris!
Ne pietas vlla est velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omnis accedere ad aras,
Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas
Ante deûm delubra nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota,
Sed mage placata posse omnia mente tueri.
Nam cùm suspicimus magni cælestia mundi
Templa super, stellisq; micantibus æthera fixum,
Et venit in mentem solis, lunæq; viarum,
Tunc aliis oppressa malis in pectore cura
Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
Et quæ fortè deûm nobis immensa potestas
Sit, vario motu quæ candida sidera verset:
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas,
Et quæ nam fuerit mundi genitalis origo,
Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi,
Et taciti motus hunc possent ferre laborem:
An diuinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint æui labentia tractu,
Immensi validas æui contemnere vires.
Præterea cui non animus formidine diuûm
Contrahitur, cui non correpunt membra pauore,
Fulminis horribili cùm plaga torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura cælum?
Non populi, gentésq; tremunt, regésq; superbi
Corripiunt diuûm perculsi membra timore,
Nec quod ob admissum fœde, dictúmve superbè
Pœnarum graue sit soluendi tempus adactum?
Summa etiam cùm vis violenti per mare venti
Induperatorem classis super æquora verrit
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis,
Non diuum pacem votis adit, ac prece quæsit
Ventorum pauidus paces, animasq; secundas?
Nequiquam, quoniam violento turbine sæpe
Correptus nihilo fertur minus ad vada leti.
Vsqueadeò res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros fasces, sæuasq; secures
Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.
Denique sub pedibus tellus cùm tota vacillat,
Concussæq; cadunt vrbes, dubiæq; minantur,
Quid mirum, si se temnunt mortalia secla?
Atque potestates magnas, mirásq; relinquunt
In rebus viris, diuûm quæ cuncta gubernent?
Quod superest, æs atque aurum, ferrúmq; repertũ est,
Et simul argenti pondus, plumbiq; potestas,
Ignis vbi ingentis siluas ardore cremarat
Montibus in magnis, seu cæli fulmine misso.

Sine

Siue quod inter se bellum siluestre gerentes,
Hostibus intulerant ignem formidinis ergò,
Siue quòd inducti terræ bonitate, volebant
Pandere agros pinguis, & pascua reddere rura,
Siue feras interficere, & ditescere præda:
Nam fouea, atq; igni priùs est venarier ortum,
Quàm sæpire plagis saltum, canibusq; ciere.
Quidquid id est, quacumque è caussa flammeus ardor
Horribili sonitu siluas exederat altas
Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
Manabat venis feruentibus in loca terræ
Concaua conueniens argenti riuus, & auri,
Æris item, & plumbi, quæ cùm concreta videbant
Posteriùs claræ in terris splendere colore,
Tollebant nitido capti, læuiq; lepôre,
Et simili formata videbant esse figura,
Atq; lacunarum fuerant vestigia cuiq;.
Tum penetrabat eos posse hæc liquefacta calore
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum.
Et prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procudendo,
Vt sibi tela parent, siluasq; excidere possint,
Materiemq; dolare, læuare, & radere tigna,
Et terebrare etiam, ac pertundere, perq; forare.
Nec minus argento facere hæc, auroq; parabant,
Quàm validi primùm violentis viribus æris,
Nequicquam, quoniam cedebat victa potestas,
Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs, aurumq; iacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
Nunc iacet æs, aurum in summum successit honorem.
Sic voluenda ætas commutat tempora rerum.
Quod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore:
Porrò aliud succedit, & è contemptibus exit,
Inq; dies magis appetitur, floretq; repertum
Laudibus, & miro est mortalis inter honore.
Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit, facile est ipsi per te cognoscere, Memmi.
Arma antiqua manus, vngues, dentesque fuerunt,
Et lapides, & item siluarum fragmina rami,
Et flammæ, atq; ignes, postquam sunt cognita primùm.
Posteriùs ferri vis est, ærisq; reperta:
Et prior æris erat, quàm ferri cognitus vsus:
Quo facilis magis est natura, & copia maior.
Ære solum terræ tractabant, æreq; belli
Miscebant fluctus, & vulnera vasta serebant:
Et pecus, atq; agros adimebant: nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda, & inerma.
Inde minutatim processit ferreus ensis,
Versaq; in opprobrium species est falcis ahenæ,
Et ferro cœpere solum proscindere terræ,
Exæquataq; sunt creperi certamina belli.
Et prius est armatum in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frenis, dextraq; vigere,
Quàm biiugo curru belli tentare pericla.
Et biiugo prius est, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum, adscendere currus.
Inde boues Lucas turrito corpore tetros
Anguimanos belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre, & magnas Martis turbare cateruas.
Sic aliud ex alio peperit discordia tristis,
Horribile humanis quod gentibus esset in armis:
Inq; dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in munere belli:
Expertiq; sues sæuas sunt mittere in hostis:
Et validos Parthi præ se misere leones
Cum ductoribus armatis, sæuisq; magistris,
Qui moderarier his possent, vinclisq; tenere,
Nequicquam quoniam permixta cæde calentes
Turbabant sæui nullo discrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes vndiq; cristas.
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frenis conuertere in hostis.
Irritata leæ iaciebant corpora saltu
Vndiq;, & aduersum venientibus ora petebant:
Et nec-opinantis à tergo diripiebant:
Deplexæq; dabant in terram vulnere victos
Morsibus adfixæ validis, atq; vnguibus vncis.
Iactabantq; sues tauri pedibusq; terebant,
Et latera ac ventres hauribant subter equorum
Cornibus, ad terramq; minanti mente ruebant.
At validis socios cædebant dentibus apri,
Tela infracta suo tinguentes sanguine sæui:
In se fracta suo tinguentes sanguine tela.
Permixtasque dabant equitum, peditumque ruinas.
Nam transuersa feros exibant dentis adactus
Iumenta aut pedibus ventos erecta petebant:
Nequicquam, quoniam ab neruis succisa videres
Concidere, atq; graui terram consternere casu.
Sic quos ante domi domitos satis esse putabant,
Efferuescere cernebant in rebus agundis,
Vulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu.
Nec poterant vllam partem reducere eorum:
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum
Vt nunc sæpe boues lucæ ferro male cæsæ
Diffugiunt, fera facta suis cùm multa dedere.
Sic fuit, vt facerent sed vix adducor, vt antè
Non quierint animo præsentire, atq; videre,
Quàm commune malum fieret, fœdumq; futurum.
Et magis id possis factum contendere in omni,
In variis mundis, varia ratione creatis,
Quàm certo, atq; vno terrarum quolibet orbi:
Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
Quàm dare quod gemerent hostes, ipsique perire,
Qui numero diffidebant, armisq; vacabant.
Nexilis ante fuit vestis, quàm textile tegmen:
Textile post ferrum est, quia ferro tela paratur,
Nec ratione alia possunt tam læuia gigni
Insilia, ac fusi, radij, scapiq; sonantes.
Et facere ante viros lanam natura coëgit,
Quàm muliebre genus: nam longè præstat in arte
Et sollertius est multo genus omne virile:

Agricolæ donec vitio vertere seueri,
Vt mulieribus id manibus concedere vellent,
Atq; ipsi potiùs durum sufferre laborem:
Atq; opere in duro durarent membra, manusq;.
At specimen sationis, & insitionis origo.
Ipsa fuit rerum primùm natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ, glandesq; caducæ
Tempestiua dabant pullorum examina subter:
Inde etiam lubitum'st stirpes committere ramis
Et noua defodere in terram virgulta per agros
Inde aliam, atq; aliam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructusq; feros mansuescere terra
Cernebant indulgendo, blandeq; colendo.
Inq; dies magis in montem succedere siluas
Cogebant, infraq; locum concedere cultis:
Prata, lacus, riuos, segetes, vinetaq; læta
Collibus, & campis vt haberent: atq; olearum
Cærula distinguens inter plaga currere posset
Per tumulos, & conuallis, camposq; profusa:
Vt nunc esse vides vario distincta lepore
Omnia, quæ pomis intersita dulcibus ornant,
Arbustisq; tenent felicibus obsita circum.
At liquidas auium voces imitarier ore
Antè fuit multo, quàm leuia carmina cantu
Concelebrare homines possent, aurisq; iuuare.
Et Zephyri caua per calamorum sibila primùm
Agrestis docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulcis didicêre querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac siluas, saltusq; reperta,
Per loca pastorum deserta, atq; otia dia,
Sic vnum quidquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioq; in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant, atq; iuuabant
Cum satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
Sæpe itaq; inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucundè corpora habebant
Præsertim cùm tempestas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridantis floribus herbas.
Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
Consuerunt: agrestis enim tum musa vigebat:
Tum caput, atq; humeros plexis redimire corollis,
Floribus, & foliis lasciuia læta monebat,
Atq; extra numerum procedere membra mouentes
Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Vnde oriebantur risus, dulcesq; cachinni:
Omnia quòd noua tum magis hæc, & mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant solatia somni,
Ducere multimodis voces, & flectere cantus,
Et supera calamos vnco percurrere labro.
Vnde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur:
Et numerum seruare genus didicere, neq; hilo
Maiorem interea capiunt dulcedine fructum,
Quàm siluestre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adest præstò (nisi quid cognouimus antè
Suauius)imprimis placet, & pollere videtur.
Posteriorq; ferè melior res, illa reperta
Perdit, & immutat sensus ad pristina quæq;.
Sic odium cœpit glandis: sic illa relicta:
Strata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, vestis contempta ferina:
Quam reor inuidia tali tunc esse repertam,
Vt letum insidiis, qui gessit primus, obiret:
Et tandem inter eos distractum sanguine multo
Disperiisse, neq; in fructum conuertere quisse.
Tunc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitam, belloq; fatigant.
Quo magis in nobis vt opinor, culpa residit.
Frigus enim nudos sine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nihil lædit veste carere
Purpurea, atq; auro signisq; ingentibus apta:
Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus in cassum, frustraq; laborat
Semper, & in curis consumit inanibus æuum
Nimirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:
Idq; minutatim vitam prouexit in altum,
Et belli magnos commouit funditus æstus.
At vigiles mundi magnum & versatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum
Perdocuere homines annorum tempora verti,
Et certa ratione geri rem, atq; ordine certo.
Iam validis sæpti degebant turribus æuum:
Et diuisa colebatur, descriptaq; tellus.
Tum mare velivolis florebat nauibus ponti:
Auxilia, & socios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cùm res gestas cœpere poetæ
Tradere. nec multo priùs sunt elementa reperta.
Propterea quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit, nisi quà ratio vestigia monstrat.
Nauigia, atq; agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vestes, & cetera de genere horum
Præmia, delicias quoq; vitæ funditus omnis,
Carmina, picturas, & dædala signa polire,
Vsus, & impigræ simul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientis.
Sic vnum quidquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioq; in luminis erigit oras.
Namq; alid ex alio clarescere corde videbant
Artibus, ad summum donec venêre cacumen.

T. LV-

T. LVCRETII CARI

DE RERVM NATVRA,

Liber Sextus.

RIMÆ frugiferos fœtus mortalibus ægris,
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ:
Et recreauerunt vitam, legesq; rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cùm genuere virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
Cuius & extincti propter diuina reperta
Diuolgata vetus iam ad cælum gloria fertur,
Nam cùm vidit hic, ad victum quæ flagitat vsus,
Et per quæ possent vitam consistere tutam,
Omnia iam ferme mortalibus esse parata,
Diuitijs homines, & honore, & laude potentis
Affluere, atq; bona gnatorum excellere fama.
Nec minùs esse domi cuiquam tamen anxia corda,
Atq; animum infestis cogi seruire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efficere ipsum,
Omniaq; illius vitio corrumpier intus,
Quæ conlata foris & commoda cumq; venirent:
Partim quòd fluxum, pertusumq; esse videbat,
Vt nulla posset ratione explerier vnquam:
Partim quòd tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæcumque receperat intus.
Veridicis igitur purgauit pectora dictis,
Et finem statuit cuppedinis, atque timoris:
Exposuitque bonum summum, quò tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monstrauit tramite prono,
Quâ possemus ad id recto contendere cursu;
Quidve mali foret in rebus mortalibus passim,
Quod flueret naturai, variéque volaret,
Seu casu, seu vi quod sic natura parasset:
Et quibus è portis occurri cuique deceret.
Et genus humanum frustra plerumque probauit
Voluere curarum tristis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant, atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrásque necesse est
Non radij solis, nec lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque:
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
Esse, & natiuo consistere corpore cælum,
Et quæcunque in eo fiunt, fierique necesse est,
Pleraque dissolui: quæ restant percipe porrò:
Quandoquidem semel insignem conscendere currum
Ventorum exhortantur spes, atque obuia rursum
Quæ fuerant, sunt placato conuersa fauore.
Cetera quæ fieri in terris, cæloq; tuentur
Mortales, pauidis cùm pendent mentibus sæpe,
Efficiunt animos humilis formidine diuûm,
Depressósq; premunt ad terram, propterea quòd
Ignorantia caussarum conferre deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum
Quorum operum caussas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri diuino numine rentur.
Nam, bene qui didicere deos securum agere æuum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput æthereis cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acris adsciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt: ignari, quid queat esse,
Quid nequeat, finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione, atque altè terminus hereat.
Quo magis errantes cæca ratione feruntur.
Quæ nisi respuis ex animo, longéq; remittis
Dijs indigna putando, aliénaq; pacis eorum.
Delibata deûm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt: non quo violari summa deûm vis
Possit, vt ex ira pœnas petere imbibat acris:
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
Constitues magnos irarum voluere fluctus,
Nec delubra deûm placido cum pectore adibis.
Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur
In mentis hominum diuinæ nuntia formæ,
Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis iam vita sequatur.
Quam quidem vt à nobis ratio verissima longè
Reiciat, quamquam sunt à me multa profecta,
Multa tamen restant, & sunt ordinanda politis
Versibus, & ratio superûm, cæliq; tenenda,
Sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
Quid faciant, & qua de caussa cumque ferantur,
Ne trepides cæli diuisis partibus amens,
Vnde volans ignis peruenerit, aut in vtram se
Verterit hinc partem quo pacto per loca septa,
Insinuarit, & hinc dominatus vt extulerit se,
Quorum operum caussas nulla ratione videre

Possunt, ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi supremae praescripta ad candida calcis
Currenti spatium praemonstra callida musa,
Calliope, requies hominum, diuûmq; voluptas,
Te duce vt insigni capiam cùm laude coronam.
Principio tonitru quatiuntur caerula caeli
Propterea, quia concurrunt sublimè volantes
Aetheriae nubes contra pugnantibus ventis.
Nec fit enim sonitus caeli de parte serena.
Verùm vbicumque magis denso sunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure saepe.
Praeterea neq; tam condenso corpore nubes
Esse queunt, quàm sint lapides, ac tigna, neque autem
Tam tenues, quàm sunt nebulae fumiq; volantes:
Nam aut caderent abrupto deberent pondere pressae,
Vt lapides, aut, vt fumus, constare nequirent,
Nec cohibere niues gelidas, & grandinis imbres.
Dant etiam sonitum patula super aequora mundi,
Carbasus vt quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata trabisq;:
Interdum perscissa furit petulantibus euris,
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis,
Aut vbi suspensam vestem, chartásue volantis
Verberibus venti versant, planguntq; per auras.
Fit quoque enim interdum, vt non tam concurrere nubes
Frontibus aduersis possint, quàm de latere ire
Diuerso motu radentes corporis tactum:
Aridus vnde auris terget sonus ille, diuq;
Ducitur, exierit donec regionibus artis.
Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur
Omnia saepe graui tremere, & diuolsa repentè
Maxima dissiluisse capacis moenia mundi,
Cum subito validi venti conlecta procella
Nubibus intersit sese, conclusaq; ibidem
Turbine versanti magis ac magis vndique nubem
Cogit, vti fiat spisso caua corpore circum.
Post vbi commouit vis eius, & impetus acer,
Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem:
Nec mirum, cum plena animae vesicula parua
Saepe ita dat pariter sonitum displosa repentè.
Est etiam ratio cùm venti nubila perflant,
Vt sonitus faciant. etenim ramosa videmus
Nubila saepe modis multis, atq; aspera ferri.
Scilicet vt crebram siluam cùm flamina cauri
Perflant, dant sonitum frundes, ramiq; fragorem,
Fit quoq;, vt interdum validi vis incita venti
Perscindat nubem perfringens impete recto:
Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res:
Hic, vbi lenior est, in terra cùm tamen alta
Arbusta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
Dant infringendo grauiter, quod item fit in altis
Fluminibus, magnoq; mari, cùm frangitur aestu.
Fit quoque, vbi è nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis, haec multo si forte humore recepit
Ignem, continuò magno clamore trucidet.
Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, vbi in gelidum properè demersimus imbrem.
Aridior porrò si nubes accipit ignem,
Vritur ingenti sonitu succensa repentè:
Lauricomos vt si per montis flamma vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res vlla magis, quàm Phoebi Delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.
Deniq; saepe geli multus fragor, atq; ruina
Grandinis in magnis sonitum dat nubibus altè.
Ventus enim cùm confercit, franguntur in artum
Concreti montes nimborum, & grandine mixti,
Fulgit item, nubes ignis cùm semina multa
Excussere suo concursu, ceu lapidem si
Percutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
Exilit, & claras scintillas dissupat ignis.
Sed tonitrum fit vti post auribus accipiamus,
Fulgere quàm cernant oculi, quia semper ad auris
Tardiùs adueniunt, quàm, visum quae moueant res.
Id licet hinc etiam cognoscere, caedere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Ante fit vt cernas ictum, quàm plaga per auris
Det sonitum. sic fulgorem quoq; cernimus antè,
Quàm tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,
E simili caussa, & concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit,
Ventus vbi inuasit nubem, & versatus ibidem
Fecit vt antè cauam docui spissescere nubem:
Mobilitate sua feruescit, vt omnia motu
Percalefacta vides ardescere; plumbea verò
Glans etiam longo cursu voluenda liquescit.
Ergo feruidus hic nubem cùm perscidit atram,
Dissupat ardoris quasi per vim expressa repentè
Semina, quae faciunt nictantia fulgura flammae:
Inde sonus sequitur, qui tardiùs adlicit auris,
Quàm quae perueniunt oculos ad lumina nostros.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul altè
Exstructis aliis alias super impete miro.
Nec tibi sit fraudi, quòd nos infernè videmus,
Quàm sint lata magis, quàm sursum exstructa quid exstent,
Contemplator enim cum montibus adsimulata
Nubila portabunt venti transuersa per auras:
Aut vbi per magnos montis cumulata videbis
Insuper esse aliis alia, atq; vrgere superna
In statione locata sepultis vndique ventis:
Tum poteris magnas moles cognoscere eorum,
Speluncasq;, velut saxis pendentibus structas
Cernere, quas venti cùm tempestate coorta
Complerunt, magno indignantur murmure clausi
Nubibus, in caueisq; ferarum more minantur.
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Quaerentesq; viam circumuersantur, & ignis
Semina conuoluunt è nubibus, atq; ita cogunt
Multa, rotantq; cauis flammam fornacibus intus,

Donec

Donec divulsa fulserunt nube corusci.
Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quòd nubes ipsas permulta necesse est
Ignis habere, etenim cùm sunt humore sine ullo,
Flammeus est plerumque colos, & splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere, ut meritò rubeant, ignésque profundant.
Hasce igitur cùm ventus agens contrusit in unum,
Compressitq́; locum cogens, expressa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cùm rarescunt quoque nubila cœli.
Nam cùm ventus eas leviter deducit euntis,
Dissoluit p̃, cadant ingratis illa necesse est
Semina quæ faciunt fulgorem. tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloque tumultu.
Quod superest, quali natura prædita constent
Fulmina, declarant ictus, & inusta vapore
Signa, notæq́; graveis halantes sulfuris auras:
Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neque imbris.
Præterea per se accendunt quoque tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cumprimis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibúsq;
Corporibus, cui nihil omnino obsistere possit.
Transit enim valide fulmen per sepia domorum,
Clamor uti, ac voces: transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum.
Curat item, ut vasis integris vina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circùm
Conlaxat, raréque facit lateramina vasi,
Adveniens calor eius, ut insinuatur in ipsum, &
Mobiliter solvens differt primordia vini.
Quod solis vapor ætatem non posse videtur
Efficere, usque adeò pollens fervore corusco.
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc est.
Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, ut possint ictu discindere turris,
Disturbare domos, avellere tigna, trabésque,
Et monumenta virûm commoliri, atque ciere,
Exanimare homines, pecudes prosternere passim.
Cetera de genere hoc, qua vi omnia facere possint,
Expediam, neque te in promissis plura morabor.
Fulmina gignier e crassis, altéque putandum st
Nubibus extructis. nam cælo nulla serena.
Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
Quòd tunc per totum concrescunt aera nubes
Undique, uti tenebras omnes Acherontis reamur
Liquisse, & magnas cæli complesse cavernas.
Usque adeò terra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora supernè,
Cùm commoliri tempestas fulmina cœptat.
Præterea persæpe niger quoque per mare nimbus,
Ut picis è cælo demissum flumen, in undas
Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
Ignibus ac ventis cumprimis ipse repletus,
In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant.
Sic igitur supera nostrum caput esse putandum'st
Tempestatem altam neque enim caligne tanta
Obruerent terras, nisi inædificata supernè
Multa forent multis exempto nubila sole:
Nec tanto possent venientis opprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent, camposque natare,
Si non extructis foret altè nubibus æther.
His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
Sunt, ideò passim fremitus, & fulgura fiunt.
Quippe etenim superà docui permulta vaporis
Semina habere cavas nubes, & multa necesse est
Concipere ex solis radiis, ardoréque eorum.
Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
Semina, séque simul cum eo commiscuit igni.
Insinuatus ibi vortex versatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur: ipse sua nam
Mobilitate calescit, & è contagibus ignis.
Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis
Impetus incessit, maturum tum quasi fulmen
Perscindit subitò nubem, fertúrq; coruscis
Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Quem gravis insequitur sonitus, displosa repentè
Opprimere ut cæli videantur templa superne.
Inde tremor terras graviter pertentat, & altum
Murmura percurrunt cælum, nam tota ferè tum
Tempestas concussa tremit, fremitúsq; moventur.
Quo de concussu sequitur gravis imber, & uber,
Omnis uti videatur in imbrem vertier æther,
Atque ita præcipitans ad diluviem revocare.
Tantus discidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti sonitus cùm provolat ictu.
Est etiam cùm vis extrinsecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem.
Quam cùm perscidit, extemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit item in partis alias, quocunque tulit vis.
Fit quoque, ut interdum venti vis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio, longóque meatu,
Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipso contradens aere portat
Parvula, quæ faciunt ignem commixta volando.
Non alia longè ratione, ac plumbea sæpe
Fervida fit glans, in cursu, cùm multa rigoris
Corpora dimittens, ignem concepit in auris.
Fit quoque, ut ipsius plagæ vis excitet ignem,
Frigida cùm venti pepulit vis missa sine igni:
Nimirum quia cùm vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipso possint elementa vaporis,
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum:
Ut lapidem ferro cùm cædimus, evolat ignis.
Nec quòd frigida vis sit ferri, hoc secius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino planè vis frigida venti
Esse potest, ex quo tanta vi immissa supernè est,
Quin priùs in cursu si non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commixta calore.

Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus,
Et celeri ferme pergunt sic fulmina lapsu,
Nubibus ipsa quòd omnino prius incita se vis
Colligit, & magnum conamen sumit eundi.
Inde, vbi non potuit nubes capere impetis auctum,
Exprimitur vis, atque ideò volat impete miro:
Vt validis quæ de tormentis missa feruntur.
Adde quòd e paruis, ac leuibus est elementis,
Nec facile est tali naturæ obsistere quidquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat, hanc ob rem celeri volat impete labens,
Deinde, quòd omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cùm plaga sit addita verò,
Mobilitas duplicatur, & impetus ille grauescit:
Vt vehementiùs, & citiùs, quæcumque morantur
Obuia discutiat plagis, itinerą; sequatur,
Denique, quòd longo venit impete, sumere debet
Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,
Et validas auget vires, & roborat ictum.
Nam facit, vt quæ sint illius semina cumque,
E regione locum quasi in vnum cuncta ferantur,
Omnia coniiciens in eum voluentia cursum.
Forsan & ex ipso veniens trahat aëre quædam
Corpora, quæ plagis incendant mobilitatem.
Incolumisque venit per res, atque integra transit
Multa, foraminib. liquidis quia trameat ignis:
Multáque perfringit, cùm corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint, quæ texta tenentur.
Dissoluit porrò facile æs, aurúmque repentè
Conferuefacit, e paruis quia facta minutè
Corporibus vis est, & læuibus ex elementis,
Quæ facile insinuantur, & insinuata repentè
Dissoluunt nodos omnis, & vincla relaxant.
Auctumnóque magis stellis fulgentibus alta
Concutitur cæli domus vndique, totaque tellus,
Et cùm tempora se veris florentia pandunt.
Frigore enim desunt ignes, ventique calore
Deficiunt, neque sunt tam denso corpore nubes:
Inter vtrumque igitur cùm cæli tempora constant:
Tum variæ causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet frigus, & æstum.
Quorum vtrúmque opus est fabricanda ad fulmina nobis,
Vt discordia sit rerum, magnoque tumultu
Ignibus & ventis furibundus fluctuet aër.
Prima caloris enim pars, & postrema rigoris,
Tempus id est vernum: quare pugnare necesse est
Dissimilis inter se res, turbaréque mixtas.
Et calor extremis primo cum frigore mixtus
Voluitur, auctumni quod fertur nomine tempus.
Hic quoque confligunt hiemes æstatibus acres:
Propterea sunt hæc bella anni nominitanda.
Nec mirum'st, in eo si tempore plurima fiunt
Fulmina, tempestásque cietur turbida cælo:
Ancipiti quoniam bello turbatur vtrimque
Hinc flammis, illinc ventis, humoréque mixto.
Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere, & qua vi faciat rem quamque videre:
Non Tyrrhena retro voluentem carmina frustrà
Indicia occultæ diuûm perquirere mentis:
Vnde volans ignis peruenerit, aut in vtram se
Verterit hic partem, quo pacto per loca septa
Insinuarit, & hinc dominatus vt extulerit se:
Quidue nocere queat de cælo fulminis ictus.
Quòd si Iupiter, atque alij fulgentia diui
Terrifico quatiunt sonitu cælestia templa,
Et iaciunt ignes, quo cuique est cumque voluptas:
Cur, quibus incautum scelus auersabile cumque est,
Non faciunt, icti flammas vt fulguris halent
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nullæ sibi turpis conscius rei,
Voluitur in flammis innoxius, inq; peditur,
Turbine cælesti subito correptus, & igni?
Cur etiam loca sola petunt, frustráque laborant?
An tum brachia consuescunt, firmántque lacertos?
In terráque patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipse sinit, neque parcit in hostis?
Denique cur nunquam cælo iacit vndique puro
Iuppiter in terras fulmen, sonitúsque profundit?
An simul ac nubes successere, ipse in eas tum
Descendit, propè vt hinc teli determinet ictus?
In mare qua porrò mittit ratione? quid vndas
Arguit, & liquidam molem, camposque natantis?
Præterea si vult caueamus fulminis ictum,
Cur dubitat facere, vt possimus cernere missum?
Si nec opinantis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, vt vitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, & murmura concit?
Et simul in multas partis qui credere possis
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum,
Vt fierent ictus vno sub tempore plures?
Vt sæpe est numero factum, fieríque necesse est,
Vt pluere in multis regionibus, & cadere imbris,
Fulmina sic vno fieri sub tempore multa.
Postremo cur sancta deûm delubra, suásque
Discutit infesto præclaras fulmine sedes?
Et bene facta deûm frangit simulacra? suísque
Demit imaginibus violento vulnere honorem?
Altáque cur plerúmque petit loca? plurimáque plus
Montibus in summis vestigia cernimus ignis?
Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
Presteras Graij quos ab re nominitarunt,
In mare qua missi veniant ratione supernè.
Nam fit, vt interdum tanquam demissa columna
In mare de cælo descendat, quam freta circum
Feruescunt grauiter spirantibus incita flabris:
Et quæcumque in eo tum sunt deprensa tumultu
Nauigia, in summum veniunt vexata periclum.
Hoc fit, vbi interdum non quit vis incita venti
Rumpere, quam cœpit, nubem, sed deprimit, vt sit
In mare de cælo tanquam demissa columna
Paullatim, quasi quid pugno, brachíique supernè
Coniectu trudatur, & extendatur in vndas:
Quam cùm descidit, hinc prorumpitur in mare venti
Vis, & feruorem mirum concinnat in vndis.
Versabundus enim turbo descendit, & illum
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam simul ac grauidam detrusit ad æquora ponti:
Ille in aquam subitò totum se immittit, & omne

Excitat ingenti sonitu mare feruere cogens.
Fit quoq; ut inuoluat venti se nubibus ipse
Vortex conradens ex aëre semina nubis,
Et quasi demissum cælo prestera imitetur.
Hic ubi se in terras demisit, dissoluitq;
Turbinis immanem vim prouomit, atq; procellæ.
Sed quia fit rarò omnino, montisq; necesse est
Officere in terris, apparet crebrius idem
Prospectu maris in magno, cæloq; patenti.
Nubila concrescunt, ubi corpora multa volando
Hoc super in cæli spatio coiere repentè
Asperiora, modis quæ possent endopedita
Exiguis, tamen inter se comprensa teneri.
Hæc faciunt primùm paruas consistere nubes:
Inde ea comprendunt inter se, conq; gregantur,
Et coniungendo crescunt, ventisq; feruntur
Vsqueadeò, donec tempestas sæua coorta est.
Fit quoq; uti montis vicina cacumina cælo
Quam sint quæq; magis, tantò magis edita fument
Assiduæ fuluæ nubis caligine crassa?
Propterea, quia cùm consistunt nubila primùm,
Antè videre oculi quàm possint tenuia, venti
Portantes cogunt ad summa cacumina montis,
Hic demum fit, uti turba maiore coorta,
Et condensa atq; arcta apparere, & simul ipso
Vertice de montis videantur surgere in æthram.
Nam loca declarat sursum ventosa patere
Res ipsa, & sensus, montis quùm ascendimus altos.
Præterea permulta mari quoq; tollere toto
Corpora naturam, declarant litore vestes
Suspensæ, cùm concipiunt humoris adhæsum.
Quo magis ad nubes augendas multa videntur
Posse quoq; è salso consurgere momine ponti.
Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
Præterea fluuijs ex omnibus, & simul ipsa
Surgere de terra nebulas, æstumq; videmus,
Quæ velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur,
Suffundùntq; sua cælum caligine, & altas
Sufficiunt nubes paulatim conueniundo.
Vrget enim quoq; signiferi super ætheris æstus,
Et quasi densendo subtexit cærula nimbis.
Fit quoq; , ut huc veniant in cœtum extrinsecus illa
Corpora, quæ faciunt nubes nimbosq; volantis.
Innumerabilem enim numerum, summámque profundi
Esse infinitam docui, quantaq; volarent
Corpora mobilitate ostendi, quamque repentè
Immemorabile per spatium transire solerent.
Haud igitur mirum'st si paruo tempore sæpe
Tam magnos montis tempestas, atq; tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, impensa supernè,
Vndique quandoquidem per caulas ætheris omnis,
Et quasi per magni circumspiracula mundi
Exitus, introitusq; elementis redditus exstat.
Nunc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
Nubibus humor, & in terras dimissus ut imber
Decidat, expediam, primum iam semina aquai
Multa simul vincam consurgere nubibus ipsis
Omnibus ex rebus, pariterq; ita crescere utrumq;,
Et nubis, & aquam, quæcumque in nubibus exstat:
Vt pariter nobis corpus cum sanguine crescit:
Sudor item, atque humor quicumque est denique membris,
Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
Humorem veluti pendentia vellera lanæ,
Cùm superà magnum venti mare nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubes: quò cùm bene semina aquarum
Multa modis multis conuenere undiq; adaucta,
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter: nam vis venti contrudit, & ipsa
Copia nimborum turba maiore coorta
Vrget, & è supera premit, ac facit effluere imbris.
Præterea cùm rarescunt quoq; nubila ventis,
Aut dissoluuntur solis super icta calore,
Mittunt humorem pluuium stillantia, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquescat.
Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroq;,
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.
At retinere diu pluuiæ, longumq; morari
Consuerunt, ubi multa fuerunt semina aquarum,
Atq; alijs aliæ nubes, nimbiq; rigantes,
Insuper atq; omni vulgò à parte feruntur:
Terraq; cùm fumans humorem tota rehalat.
Hinc ubi sol radijs tempestatem inter opacam
Aduersa fulsit nimborum aspergine contrà,
Tum color in nigris exsistit nubibus arqui.
Cetera quæ sursum crescunt, sursumq; creantur,
Et quæ concrescunt in nubibus omnia prorsum
Omnia, nix, venti, grando, gelidæq; pruinæ,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora quæ fluuios passim refrenat euntis:
Perfacile est tamen hæc reperire, animoq; videre
Omnia quo pacto fiant, quaréue creentur,
Cùm bene cognoris, elementis reddita quæ sint.
Nunc age, quæ ratio terrai motibus exstet:
Percipe, & imprimis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supera est, ventis, atq; undique plenam
Speluncis, multosq; lacus, multasq; lacunas
In gremio gerere, & rupes, deruptaq; saxa:
Multaq; sub tergo terrai flumina tecta
Voluere vi fluctus, submersaque saxa putandum'st.
Vndique enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositisq;,
Terra supernè tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnoq; repentè
Concussu late disserpunt inde tremores:
Et meritò, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultantes, quàm ubi fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succutit orbes.
Fit quoque, ubi in magnas aquæ vastasq; lacunas
Gleba vetustate è terra prouoluitur ingens,
Vt iactetur, aquæ fluctu quoq; terra vacillet:
Vt vas in terra non quit constare, nisi humor

Destitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea ventus cùm per loca subcaua terræ
Collectus parti ex vna procumbit, & vrget
Obnixus magnis speluncas viribus altas,
Incumbit tellus, quò venti prona premit vis:
Tum, superà terram quæ sunt exstructa domorum,
Ad cælumq; magis quanto sunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem,
Protractæq; trabes impendent ire paratæ.
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, cladémq; manere,
Cùm videant tantam terrarum incumbere molem:
Quòd nisi respirent venti, non vlla refrenet
Res, neque ab exitio possit reprehendere euntem:
Nunc quia respirant alternis, inq; grauescunt,
Et quasi collecti redeunt cedúntq; repulsi,
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
Quàm facit: inclinatur enim, retróq; recellit,
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima per hilum
Est hæc eiusdem quoque magni caussa tremoris,
Ventus vbi, atq; animæ subito vis maxima quædam
Aut extrinsecus, aut ipsa ab tellure coorta
In loca se caua terrai coniecit, ibiq;
Speluncas inter magnas fremit antè tumultu:
Versabundaq; portatur post incita cum vis
Exagitata foras erumpitur, & simulatam
Diffindens terram, magnum concinnat hiatum.
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis
In Peloponneso: quas exitus hic animai
Disturbat vrbes, & terræ motus obortus?
Multaq; præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, & multæ per mare pessum
Subsedere suis pariter cum ciuibus vrbes,
Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt, horror, & incutit inde tremorem:
Frigus vti nostros penitus cùm venit in artus,
Concutit inuitos cogens tremere, atq; moueri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per vrbis:
Tecta supernè timent, metuunt infernè cauernas
Terrai ne dissoluat natura repentè,
Neu distracta suum latè dispandat hiatum:
Idq; suis confusa velit complere ruinis,
Proinde licet quamuis cælum, terramq; reantur
Incorrupta fore æternæ mandata saluti.
Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur
In barathrum, rerumq; sequatur prodita summa
Funditus, & fiat mundi confusa ruina.
Nunc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
Principio mare mirantur non reddere maius
Naturam, quò fiat tantus decursus aquarum:
Omnia quò veniant ex omni flumina parte.
Adde vagos imbris, tempestatesq; volantes:
Omnia quæ maria, ac terras sparguntque, rigántque:
Adde suos fontes: tamen ad maris omnia summam
Guttai vix instar erunt vnius ad augmen:
Quo minus est mirum, mare non augescere magnum
Præterea magnam sol partem detrahit æstu:
Quippe videmus enim vestes humore madentis
Exsiccare suis radiis ardentibus solem,
At pelagi multa, & latè substrata videmus.
Proinde licet quamuis ex vno quoq; loco sol
Humoris paruam delibet ab æquore partem,
Largiter in tanto spatio tamen auferet vndis.
Tum porrò venti magnam quoq; tollere partem
Humoris possunt verrentes æquora ponti:
Vna nocte vias quoniam persæpe videmus
Siccari, mollisq; luti concrescere crustas.
Præterea docui multum quoq; tollere nubes
Humorem magno conceptum ex æquore ponti,
Et passim toto terrarum spargere in orbi,
Cùm pluit in terris, & venti nubila portant.
Postremò quoniam raro cum corpore tellus
Est, & coniuncta est oras maris vndiq; cingens.
Debet, vt in mare de terris venit humor aquai,
In terras itidem manare ex æquore salso.
Percolatur enim virus, retróq; remanat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit, inde super terras redit agmine dulci,
Qua via secta semel liquido pede detulit vndas.
Nunc ratio quæ sit, per fauces montis vt Ætnæ
Exspirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam. neq; enim media de clade coorta
Flammæ tempestas Siculum dominata per agros
Finitimis ad se conuertit gentibus ora,
Fumida cùm cæli scintillare omnia templa
Cernentes pauida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum natura nouarum.
Hisce tibi in rebus latè est, altéq; videndum,
Et longè cunctas in partis dispiciendum,
Vt reminiscaris summam rerum esse profundam,
Et videas cælum summai totius vnum
Quàm sit paruula pars, & quàm multesima constet,
Et quota pars homo sit terrai totius vnus,
Quod bene propositum si planè contueare,
Ac videas planè mirari multa relinquas.
Num quis enim nostrûm miratur, si quis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam,
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subitò pes, arripit acer
Sæpe dolor dentes, oculos inuadit in ipsos:
Exsistit sacer ignis, & vrit corpore serpens
Quamcumque arripuit partem, repitq; per artus:
Nimirum quia sunt multarum semina rerum.
Et satis hæc tellus morbi, cæliq; mali fert,
Vnde queat vis immensi procrescere morbi.
Sic igitur toti cælo, terræq; putandum'st,
Ex infinito satis omnia suppeditare,
Vnde repente queat tellus concussa moueri,
Perq; mare, & terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammescere cælum:

Id quoque enim fit,& ardescunt cælestia templa.
Vt tempestates pluuiæ grauiore coortu
Sunt,vbi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendij turbidus ardor.
Scilicet & fluuius,qui non est,maximus ei est,
Qui non ante aliquem maiorem vidit,& ingens
Arbor,homóque videtur.& omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quisque,hæc ingentia fingit:
Cùm tamen omnia cum cælo,terráque marique,
Nihil sint ad summam summai totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repentè
Flamma foras vastis Ætnæ fornacibus efflet,
Expediam.primùm totius subcaua montis
Est natura,fere silicum suffulta cauernis.
Omnibus est porrò in speluncis ventus,& aër:
Ventus enim fit,vbi est agitando percitus aër.
Hic vbi percaluit,calefecitque omnia circùm
Saxa furens quà contingit,terrámque,& ab illis
Excussit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit se,ac rectis ita faucibus eicit alte,
Funditque ardorem longè,longéque fauillam
Differt & crassa voluit caligine fumum,
Extruditque simul mirando pondere saxa,
Ne dubites,quin hæc animai turbida sit vis,
Præterea magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus,æstúmque resorbet:
Ex hoc vsque mare speluncæ montis ad altas
Perueniunt subter fauces.hac ire fatendum'st,
Et penetrari mari penitus res cogit aperto,
Atque efflare foras,ideóque extollere flammas:
Saxáque subiectare,& arenæ tollere nimbos
In summo sunt ventigeni crateres,vt ipsi
Nominitant,nos quas fauces perhibemus,& ora.
Sunt aliquot quoque res,quarum vnam dicere causã
Non satis est,verùm plures,vnde vna tamen sit
Corpus vt exanimum si quod procul ipse iacêre
Conspicias hominis,fit vt omnis dicere caussas
Conueniat leti,dicatur vt illius vna.
Nam neque eum ferro,nec frigore vincere possis
Interiisse,neque à morbo, neque forte veneno:
Verùm aliquid genere esse ex hoc,quod contio dicat,
Scimus:item in multis hoc rebus dicere habemus,
Nilus in æstate crescit,campisque redundat
Vnicus in terris Ægypti totius amnis.
Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem:
Aut quia sunt æstate aquilones ostia contra
Anni tempore eo,quo etesia flabra feruntur:
Et contrà fluuium flantes remorantur,& vndas
Cogentes sursus replent,coguntque manere:
Nam dubio procul hæc aduersa flabra feruntur
Flumine,quæ gelidis à stellis axis aguntur.
Ille ex æstifera parti venit amnis ab austro
Inter nigra virûm,percoctáque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque,vti possit magnus congestus arenæ
Fluctibus aduersis oppilare ostia contra,
Cùm mare permotum ventis ruit intus arenam,
Quo fit vti pacto liber minus exitus amni,
Et proclinus item fiat minus impetus vndis.
Fit quoque,vti pluuiæ forsan magis ad caput eius
Tempore eo fiant,quo etesia flabra aquilonum
Nubila coniiciunt in eas tunc omnia partis:
Scilicet ad mediam regionem eiecta diei
Cùm conuenerunt,ibi ad altos denique montis
Contrusæ nubes coguntur,vique premuntur.
Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat,vbi in campos albas decedere ningues
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.
Nunc age, auerna tibi quæ sint loca cumque, lacúsq;,
Expediam,quali natura prædita constent.
Principio,quòd auerna vocantur,nomen id ab re
Impositum st,quia sunt auibus contraria cunctis,
E regione ea quòd loca cùm venêre volantes,
Remigij oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipitésque cadunt molli ceruice profusæ
In terram si forte ita fert natura locorum,
Aut in aquam si fortè lacus substratus auerno est.
Is lacus est Cumas apud,& Vesuui per montis,
Oppleti calidis vbi fumant fontibus aucti.
Est & Athenæis in mænibus arcis in ipso
Vertice.Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices,non,cùm fumant altaria donis.
Vsque adeò fugitant non iras Palladis acris
Peruigilij caussa,Graium vt cecinere poëtæ,
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa suapte,
In Syria quoque fertur item locus esse viatris
Quadrupedes quoque quò simul ac vestigia primùm
Intulerint,grauiter vis cogat concidere ipsa,
Manibus vt si sint diuis mactata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è caussis fiant,apparet origo:
Ianua ne potius his Orci regionibus esse
Credatur posta.hinc animas Acherunsis in oras
Ducere forte Deos manis inferne reamur,
Naribus de latebris serpentia sæcla ferarum,
Ducere de latebris serpentia sæcla ferarum.
Quod procul à vera quàm sit ratione repulsum,
Percipe:namque ipsa de re nunc dicere conor.
Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque antè,
In terra cuiusque modi rerum esse figuras,
Multa, homini quæ sunt vitalia,multáque morbos.
Incutere,& mortem quæ possunt accelerare:
Et magis esse aliis alias animantibus aptas
Res ad vitai rationem ostendimus ante,
Propter dissimilem naturam,dissimilésque
Texturas inter sese,primáque figuras.
Multa meant inimica per aures,multa per ipsas
Insinuant naris infesta,atque aspera tactu.
Nec sunt multa parum tactu vitanda,neq; autem
Adspectu fugienda,saporéque tristia quæ sint.
Deinde videre licet,quàm multæ sint homini res
Acriter infesto sensu,spurcæque grauésque,
Arboribus primùm certis grauis vmbra tributa est
Vsque adeò, capitis faciant vt sæpe dolores,
Si quis eas subter iacuit prostratus in herbis.
Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor
Floris odore hominem tetro consueta necare.
Scilicet hæc ideò terris ex omnia surgunt,

Sed tali fit vti propellat tempore ferrum,
Parte quod ex vna spatium vacat, & capit in se.
Hic vbi quem memoro, per crebra foramina ferri est
Primas ad partis subtiliter insinuatus,
Trudit, & impellit, quasi nauim velaque ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra quandoquidem quando sunt corpore, & aer
Omnibus est rebus circumdatus, appositusque.
Hic igitur penitus qui in ferro est abditus aer,
Sollicito motu semper iactatur, eoque
Verberat anellum dubio procul, & ciet intus
Scilicet, a quo eodem fertur qui praecipitauit
Iam semel & partem in vacuum conamina sumpsit.
Fit quoque vt à lapide hoc ferri natura recedat,
Interdum fugere, atque sequi consueta vicissim.
Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta simul ferri furere intus ahenis
In scaphiis lapis hic magnes cùm subditus esset,
Vsqueadeò fugere à saxo gestire videtur
Aere interposito, & discordia tanta creatur:
Propterea, quia nimirum priùs aestus vbi aeris
Praecepit, ferrique vias possedit apertas,
Posterior lapidis venit aestus, & omnia plena
Inuenit in ferro, neque habbet qua tranet, vt antè:
Cogitur offensare igitur pulsareque fluctu
Ferrea texta suo: quo pacto respuit ab se,
Atque per aes agitat, sine eo quod saepe resorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quòd aestus
Non valet è lapide hoc alias impellere item res:
Pondere enim fretae partim stant, quod genus aurum,
At partim, raro quia sunt cum corpore, vt aestus
Peruolet intactus, nequeunt impelliер vsquam:
Lignea materies in quo genere esse videtur.
Inter vtrasque igitur ferri natura locata,
Aeris vbi accepit quaedam corpuscula, tum fit,
Impellant vt eam Magnesii flumina saxi.
Nec tamen haec ita sunt aliarum rerum aliena,
Vt mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
Quae memorare queam inter se singulariter apta.
Saxa vides primùm sola coalescere calce:
Glutine materies taurino iungitur vnà,
Vt vitio venae tabularum saepius hiscant,
Quàm laxare queant compages taurea vincla.
Vitigeni latices in aquai fontibus audent
Misceri, cùm pix nequeat grauis, & leue oliuum,
Purpureusque coloris conchilii mergitur vnà
Corpore cum lanae, dirimi qui non queat vnquam,
Non, si Neptuni fluctu renouare operam des.
Non, mare si totum velit eluere omnibus vndis.
Denique res auro argentum copulat vnà,
Aeraque res plumbo fit vti iungi pr ab albo.
Cetera iam quàm multa licet reperire! quid ergo?
Nec tibi iam longis opus est ambagibus vsquam:
Nec me tam multam hic operam consumere par est.
Sed breuiter paucis restat comprendere multa.
Quorum ita texturae ceciderunt mutua contra,
Vt caua conueniant plenis haec illius, illa
Huiusque inter se iunctura horum optima constat.
Est etiam, quasi vt anellis, hamisque plicata
Inter se quaedam possint copulata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri, ferroque, videtur.
Nunc, ratio quae sit morbis, aut vnde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque cateruis
Expediam, primùm multarum semina rerum
Esse suprà docui, quae sint vitalia nobis:
Et contrà, quae sint morbo, mortique necesse est
Multa volare. ea cum casu sunt forte coorta,
Et perturbarunt caelum fit morbidus aer.
Atque ea vis omnis morborum, pestilitasque
Aut extrinsecus, vt nubes, nebulaeque superne
Per caelum veniunt, aut ipsa saepe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuiisque, & solibus icta.
Nonne vides etiam caeli nouitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicunque, domoque
Adueniunt? ideò quia longè discrepitat res.
Nam quid Britanis caelum differre putamus,
Et quod in Aegypto est, quà mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est, differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virûm, percoctaque saecla calore?
Quae cùm quattuor in terris diuersa videmus
Quattuor à ventis, & caeli partibus esse,
Tum color, & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim saecla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neque praeterea vsquam
Atthide tentantur gressus, oculique in Achaeis
Finibus inde aliis alius locus est inimicus
Partibus, ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde vbi se caelum, quod nobis forte alienum,
Commouet, atque aer inimicus serpere coepit,
Vt nebula ac nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque, vt, in nostrum cùm venit denique caelum,
Corrumpat, reddatque sui simile, atque alienum.
Haec igitur subitò clades noua, pestilitasque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso:
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque saepe
Pestilitas, etiam pecudibus balantibus aegror.
Nec refert vtrùm nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & caeli mutemus amictum:
An caelum nobis vltro natura corruptum
Deferat, aut aliquid, quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.
Haec ratio quondam morborum, & mortifer aestus,
Finibus Cecropiis funestos reddidit agros,
Vastauitque vias. exhausit ciuibus vrbem.
Nam penitus veniens, Aegypti e finibus ortus,
Aera permensus multum, camposque natantis,
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inque, cateruatim morbo, mortique dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant,
Et duplicis oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via septa coibat:

Atque

Atq; animi interpretes manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde vbi per fauces pectus compleuerat, & ipsum
Morbida vis in cor mæstum confluxerat ægris,
Omnia tum verò vitai claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atq; animi prorsum vires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipso.
Intolerabilibusq; malis erat anxius angor
Assiduè comes, & gemitu commixta querela.
Singultusq; frequens noctem persæpe, diemq;
Corripere assiduè neruos, & membra coactans,
Dissoluebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam feruiscere partem,
Sed potius tepidum manibus proponere tactum:
Et simul vlceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, vt est, per membra sacer cùm diditur ignis.
Intima pars homini verò flagrabat ad ossa,
Flagrabat stomacho flamma, vt fornacibus intus:
Nihil adeò posses cuiquam leue, tenueq; membris
Vertere in vtilitatem, ad ventum, & frigora semper
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas:
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Æquabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
Corpora: mussabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cùm totas ardentia noctes
Lumina versarent oculorum expertia somno.
Multaq; præterea mortis tum signa dabantur:
Perturbata animi mens in mœrore, metuq;
Triste supercilium, furiosus voltus, & acer:
Sollicitæ porrò, plenæq; sonoribus aures,
Creber spiritus, ac ingens, rariq; coortus,
Sudorisq; madens per collum splendidus humor:
Tenuia sputa, minuta, croci contacta colore,
Salsaq; per fauces raucas vix edita tussi.
In manibus verò trahier nerui, & tremere artus:
A pedibusq; minutatim succedere frigus
Non dubitabat; item ad supremum deniq; tempus
Compressæ nares, nasi primoris acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraq; inhorrebat rictum, frons tenta meabat
Nec nimio rigida post strati morte iacebant:
Octauoq; fere candenti lumine solis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum si quis, vt est, vitarat funera leti
Vlceribus tetris, & nigra proluuie alui,
Posteriùs tamen hunc tabes, letumq; manebat:
Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
Corruptus sanguis plenis ex naribus ibat.
Huc hominis totæ vires, corpusq; fluebat.
Profluuium porrò qui tetri sanguinis acre
Exierat, tamen in neruos huic morbus, & artus
Ibat, & in partis genitalis corporis ipsas.
Et grauiter partim metuentes limina leti
Viuebant ferro priuati parte virili:
Et manibus sine nonnulli pedibusq; manebant
In vita tamen, & perdebant lumina partim:
Vsq; adeò mortis metus his inuaserat acer
Atq; etiam quosdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neq; se possent cognoscere vt ipsi:
Multaq; humi cum inhumata iacerent [illegible] supra
Corporibus tamen alituum genus, atque ferarum
Aut procul absiliebat, vt acrem exiret odorem,
Aut, vbi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temerè illis solibus vlla
Comparebat auis, nec noctis sæcla ferarum
Exibant siluis, languebant pleraq; morbo,
Et moriebantur, cumprimis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vasta.
Nec ratio remedij communis certa dabatur:
Nam quod aliis dederat vitalis aeris auras
Voluere in ore licere, & cæli templa tueri,
Hoc aliis erat exitio letumq; parabat.
Illud in his rebus miserandum, & magnopere vnum
Ærumnabile erat, quod vbi se quisq; videbat
Implicitum morbo, morti damnatus vt esset,
Deficiens animo mæsto cum corde iacebat,
Funera respectans animam & mittebat ibidem.
Idq; vel imprimis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios auidi contagia morbi.
Nam quicumque suos fugitabant visere ad ægros,
Vitai nimium cupidi, mortisq; timentes,
Pœnibat paullo post turpi morte malaq;
Desertos, opis expertis incuria mactans,
Lanigeras tamquam pecudes, & bucera sæcla.
Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atq; labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaq; lassorum vox mixta voce querelæ.
Optimus hoc leti genus ergo quisq; subibat,
Inq; aliis alium populum sepelire suorum
Certantes lacrumis lassi, luctuq; redibant:
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur.
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea iam pastor, & armentarius omnis,
Et robustus item curui moderator aratri,
Languebant: penitusq; casi contrusa iacebant

Corpora pauperiam & morbo dadita morti.
Exanimis pueris super examinata parentum
Corpora non numquam posses retroq; videre
Matribus, & patribus natos super edere vitam.
Nec minimam partem ex agris ægroris in vrbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia, conueniens ex omni morbida parte.
Omnia complebant loca, tectaq; quo mage eos tum
Confertos ita aceruatim mors accumulabat.
Multa siti prostrata viam per proq; voluta
Corpora silanos ad aquarum strata iacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquai
Multaq; per populi passim loca prompta, viasq;
Languida semianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, & pannis cooperta perire
Corporis inluuie, pellis super ossibus vna,
Visceribus tætis propè iam sordiq; sepultis.
Omnia deniq; sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, oneratàq; passim
Cuncta cadaueribus cælestum templa manebant,
Hospitibus loca quæ complerant æditu entes.
Nec iam relligio diuûm, nec numina magni
Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quisq; suum pro re consortem mœstus humabat.
Multaq; vis subita, & paupertas horrida suasit;
Namq; suos consanguineos aliena rogorum
Insuper exstructa ingenti clamore locabant,
Subdebantq; faces, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potiùs, quàm corpora desererentur.

LVCII POMPONII BONONIENSIS VITA.

LVCIVS, Pomponius, Atellanarum scriptor, iisdem fermè temporibus in Vrbe præstitit, quibus Laberius, Publius, & Iulius Calidius, vt in Latinis annalib. relatum est. Eusebius & alij, Bononiensem hunc faciunt. Ingenio perurbano dicitur fuisse, & in notandis hominum moribus maximè festiuo. Sunt enim Atellanæ fabulæ ab Atella vrbe appellatæ, in quibus Poetæ veteres solebant varios iocos atque sales vernili quadam dicacitate admittere. De his Pomponij Atellanis M. Cicero & Anneus Seneca pluribus locis meminerût ingeniumque Pomponij vehementer commendant. Non. Marcel. magna diligentia obseruauit has Pomponij fabulas: quod ipsum colligitur ex illius commentariis, in quibus supra xxx. eius Comœdias nominat. Citatur Pomponius sæpe ab antiquis Grammaticis, in Alcionibus, in Prostibulo, in Pannuceatis, in Nuptiis, in Porcaria, in Priuigno, in Piscatoribus, in Ergastulo, in Patruo, in Asina, in Rustico, in Dotata, in Decuma Fullonis, in Præcone posteriore, in Bucone, in Macchis geminis, in Vetre ægroto, in Pistore, in Syris, in Medico, in Maiali, in Sarculario, in Augure, in Petitore, in Annulo posteriore, in Præfecto, in Arista, in Hirnea; in Porcetra. Itidem in Marsupio, in Æditumo, in Auctorato, in Satyra, & in Gallis transalpinis. Gellius prætereà, & Priscianus de Atellanis Pomponij sæpe agunt, pluresque versiculos afferunt: ex quibus intelligi potest, quantum præstiterit gratia & salibus.

L. POMPONII ATELLANARVM POETÆ FRAGMENTA.

ADELPH.

QVOD ille dicit, tum datatim in lecto tectum lusi.

ÆDITVO.

Qui postquam tibi appareo, atq; dituor in templo tuo,
Nec mortalibus, nec mortalium ullum in terra miserrius est.

AGAMEMNONE.

Supposito nequis miraretur quum tam clare tonuerit, ut si quis dormitaret expergisceret.

ALEONIBVS.

At ego rusticatim tangam, urbanatim nescio.

ANNVLO POSTERIORE.

Id credo metuis, ne inuidia desit quum nemo qui à te recipiat reperibitur.

ARISTA.

Noli quæso irascere: more fit moriri suam quisq; uxorem ut velit.

AVRVSPICE.

Fac puriter, vel pectore rustico vti tractes. laui iamdudum manus.

ASIA.

Atque auscultare disce si nescis loqui.

ASINARIA.

Exiui denoctè ad molam fullonc festinatim.

ATRIO.

Nunc te obsecro stirpem ut euoluas, meorumq; genus notifices mihi.

AVCTORATO.

Ludit nimium insaniter.
Occidit taurum toruiter, me amores amauit.

AVGVRE.

Immo mane non esuribis diutius. quare roga.

BVCCONE ADOPTATO.

Sæpe annuit, innuibit sæpe.
Clandestinò tacitus taxim perspectaui percantum.
Pergis properatim.
Si prægnans non es, paribus nunquam.

CALENDIS MARTIIS.

Vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. Iube modò afferatur vnus, ego vocem reddam tenuem & tinnulam.
Etiam nunc vocem deducam.

CAMPANIS.

Dat ordo senis & fullonibus publicitus cibaria.
Istic manes, eliminabo extra ædeis coningem.

CAPELLA.

Clypeum in medio fixum est.

COLLEGIO.

Siquid id expalpare possim ab illo.

CONDITIONIBVS.

Vix nunc quod edim inuenio: quidnam fiet si duxero?

CRETVLA.

Vel petiture bene eueniat. Ita sit, & tibi bene sit, qui rectè omnias.

DECVMA FVLLONIS.

Et vbi insilui in cochleatum equileum, ibi eoluim tortor.
Non multi temeti, sed plurimi.

DOGALI.

Vnum penum quæ omnem cæterum aliam præberem penum.

DOTATA.

Possum exorare te ut recedas à me paulisper modò, quantisper sat habes.
Scio pol te illam amare efflictim.

ERGASTVLO.

Longè ab vrbe villicari, quo herus rarenter venit, non villicari sed dominari est, mea sententia.

FVLLONIBVS.

Quin ergo quando conuenis, complectite. Mi frater salue, ô soror salue mea.
Facite, ut ignis feruat, ligna in stipite, fac concidite.

GALLIS TRANSALPINIS.

Mars tibi voueo facturum, si vnquam redierit, bidenti verre.

HIRNEA.

Pappi decimus mensis est, quum factum est, Ita sit, ita semper solet, decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

LARE FAMILIARI.

Oro te Basse, per lactes tuas.

LENONE.

Cassum melle.

MACCHIS GEMINIS.

Incipiconnni, conspicio coleatam cuspidem.
Bono animo es, video, eripuisti primitus de pannibus.
Perij, non puella est. nunquid abscondisti inter nates?
Iam ego mihi adero, dum ego reuertor, agamus, accinge ad molas.
Sero est, si tibi placet, venibo.

MACCO.

Quid futurum est, si pol ego hanc discere artem attenderim?
Virginem præteriens vidis duos sensim in ludo, verecunditer non docentem discipulum, verùm scalpentem nates.
Consoristi me Diomedes.

MACCO SEQVESTRI.

Simile est quasi quum in cælo fulgit propter lunam lucifer.

MACHO MILITE.

Nam si cibaria vicem duorum solum me comesse condecet.
Cum contubernale pugnaui, quòd meam cœnam.

MÆVIA.

Dies hic sextus, quum nihil egit die
Quarto moriar fame.

MAIALI.

Cœnam quæritat, si eum nemo vocat, reuertit mæstus ad me nam miser.
Miseres me eorum qui sine fructis ventrem frustrarent suum.
Animos Venus veget voluptatibus.

MEDICO.

Dolasti uxorem nunc, & propter me cupis concidere. & iam rhetorissas.

MVNDA.

Si calendis conuiuent, idibus cœnant foris.

NVPTIIS.

Partem insipui, conclusi, condepsui.

PANNVCEATIS.

Dixi ego illud futurum. in prima valua est, vix heres misera. euannetur, & mea ocyus opera vt fiat fecero.
Mulier vbi aspexit tam mirificè tutulatam truam.
Nunc rogas quid fiat: restis est vilis, veles gulam.
Penulam in caput induce, ne te noscat.
Neque interim cacandi causa vnquam incoxaui nate.
Quid dedi nebuloni, quum pertæsum pauperem.
Sarculum hinc illò profectus, illum redisti rursum.
Sed meus frater maior postquam vidit me ypdeiectum domo, nupsit posterius dotatæ vetulæ, varicosæ, Afræ.

PAPPO AGRICOLA.

Hunc quando voluisti facere, fac voluptati si erilus.
Domus hæc fervit flagitiis.
Nescio qui sellam vrget quasi asinus uxorem tuam, ita opertis oculis simul manducatur ac molet.
Volo scire ex te cur vrbanas res tam desubito deseris.

PATRVO.

Mirum facies fatue si studium mirabis diu.
Non erat: quod corpus tremulum famula tutaret toga.

PETITORE HÆREDE.

Heu aptete quæri munde atque ampliter conuiuium.
Balneas, forus, marcellus, fana, portus, porticus.

PICTORIBVS.

Mirum ni hæc Morsa est, in colubras callet canticulam.
Ipsus cum vno seruo senex intestato proficiscitur.
Quæ tuleram mecum millia decem victoriata Græca mercede, illico curaui vt occuparem.
Aside, si qua ventura est alia sirenna strenue.
Magnus manducus Camillus canterius.
Namcs certos dicas.

PISCATORIBVS.

Quid hoc est tumulti?
Nescio quid non est hic meum, quod hic plorat.
Quid habes in sirpiculis calue? Omne piscati genus.

PISTORE.

Decipit vicinos, quod molendum conduxit comest.
Nisi nunc aliquis, subitò obuiam occurris mihi, qui ocquiescas quo compingam terminum in tutum locum.
Nam plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem malas.
Fit desubitò hilarus, tristis: saltat, ridens ringitur.

PITHONE GORONID.

Hominem beatum, quò ille peruenibunt diuitiæ.

PLACENTA.

Rustici edunt libenter pedibus tristeis acres intybos.

PORCARIA.

Hoc sciunt omnes quantum est qui cossim cacant.

PORTOPERIPOCONS.

Vepra est veprecula.

PRÆCONE POSTERIORE.

Calue apportas nuntium nobis disparem, diuisum: huic seni senium & metum.
At te dij omnes cum consilio calue mactassint malo.
Sed me exercet senica nequam: neque illo quid faciam scio,
Post tergum varium, linguam vafram.
Age modò Stagari, particulones produceam tibi.
Ad Veneris profectus est mane vetulus, votum vt solueret: ibi nunc operatus est.
Quot lætitias insperatas modò mihi irrepsere in sinum.
Si sciam quid velis quasi serui comici commictilis.
Vis facere vt nouerca vetulum derepente deserat.

PRÆFECTO MORVM.

Pater at est, negato esse hic me, ego operibo caput.
Vt si quis est amicus amici, gaudeat, si quid boni euenit cuius amicus est germanitus.

POSTIBVLO.

Ego rumorem paruifacio, dum sit rumen qui implea.
Iamne abierunt? iam non tunduut? iámne ego sum in tuto satis? num quis hic resistit, qui nondum labeas lirarit mihi?
Si valebis plus in buccam vetet, si dicin' schema.
Ego quæro quod edim, has quærere qui farcant certum est.
Quæ peditibus nubere poterant, equites sperant spurcæ.
Vt nullum ciuem prædicaui per dolum,
Nisi ipsus orans vltro qui ocquinisceret,
Quis hic est? quamobrem hic prostat? rictum & labeas quum considero.
Continuò ad te cẽturiatim currẽt qui panem petent.

QVINQVATRIBVS.

Venis rogatum nos quando nostræ essent seplasiæ.

RVSTICO.

Quid nunc vis fieri? verrem sume dapsilè ac dilucidè.

SARCVLARIA.

Alteram apportat, prodigit patrem, suppilat semper.

SATYRA.

Blanda fallax, impotens, superba, discordis
Cuiusvis leporis liber diadema dedit.

SPONSA.

Pape pol magis vbi cognorint omnes, vnà assentiunt.

SYNEPHEBIS.

Incolume illo.

SYRIS.

Lapitium nullum vescebatur, lardum lurcabat lubens.
Quid est? apud forum præsente testibus mihi vendidit.

VACCA.

Simul intrò veni, accessi ad patrem,
Prehendi manum, in terra vt cubabat nuda,
Ad eum vt conquexi, interim mulieres conspiciunt.

VERNIONIBVS.

Aperibo, non possum ciumn patiercus est quem amare cœpi, pinguis non pulcher puer.

VERRE ÆGROTO.

Verùm illi valent qui luctantur cum leonibus, & te obiectes frustatim pessimum prandium saturarum, non frustillatim, nec minutatim dari.
Iam istam colaphis comminuissem testatim tibi
Salbeolo, pariter tanquam frater mihi sis, medium: abdomem quum diuidam.

EPIGRAMMATE.

Ridiculum est quum te Cascam tua dicit amica,
Casa Philotonis ipsa senex pueri.
Dic tu illam pusam, sic fiet mutua muli.
Nam verè pusus tu, tua amica senex sit.

VITE.

Quo palumbem vnum ex ore tollis.
Conclauos istic manet, eliminabo extra ædes coniugem.
Metuo illum, iocari nescit, ludit nimirum insaniter.
Interim dum contemplor orcam, taxillos perdidi.
Magnus poeta placuit populatim omnibus.
Quum neq; molis molui, neq; palmis pinsui.
Heus aptate pueri munde atq; ampliter conuiuium.

DECII LABERII VITA.

DECIVS Laberius eques Romanus fuit, studium atque operam posuit in scribendis Mimis: qua in re non mediocrem laudem consecutus est. Moribus præclaris & ingenio vrbano fuit: libertate tanta in accusandis vitiis, vt libertatis nomen excederet. Adeò Iulius Cæsar eo delectatus est, vt Suetonio & Macrobio referentibus, eum in suorum ludorum fine, annulo aureo & quingentis sestertiis donauerit, atque e uestigio in quartum decimum ordinem adspectandum transmiserit, traditũ est à Sulpitio Apollinare, & Gellio in Atticis commentariis, Laberium ipsum in suis fabulis quæpiam posuisse paulò duriora, ac minùs Latina, & ob id à quibusdam Criticis in ordinem coactum. Sed Macrobius & Anneus Seneca plurimum Laberio concedunt: quòd in eius Mimis non minus sententiarum, quàm lepiditatis foret. Nonius Marcellus & alij veteres maxima diligentia Poetam Laberium obseruarunt, cumque citant sæpissime in his Mimis: hoc est, in Virgine, in Gemellis, in Necromantia, in Compitalibus, in Lacu Auerno, in Aquis caldis, in Coloratore, in Catulario, in Sororibus, in Tusco, in Cropio, in Nuptiis, in Gallis, in Cacomemnone, in Saturnalibus, in Alexandrea, in Ephebo. Illud quoque à scriptoribus proditum, Laberium inuitatum à Cæsare, vt in scenam prodiret, & quos scribebat mimos ageret: ille senectutem excusans renuebat: demum est à Cæsare compulsus, vt idem ipse Laberius in prologo testatus est. Ad extremam senectutem accessit, corpore valido, & sensibus integris. Apud Puteolos decessit, mense decimo, postquam est occisus C. Cæsar, id quod Hieronymus obseruat in Chronico Eusebij.

DECII LABERII.

FRAGMENTA.

ALEXANDREA.

QVID est iusiurandum? emplastrum aeris alieni.

ANNALIBVS.

Peranna collabella osculum.

AQVIS CALDIS.

Etiam hic me optimus somnus premit, opprimitur glis. Podagricus.

ARIETE.

Vix sustineo clunes scaeuolae.

AVGVRE.

Largiter lucri feci.

AVL--.

Homo ebriacus somno sanari solet.

BELLO.

Instria domina nostra priuignũ suum amat officiũ.

CACOMEMNONE.

Hic est ille gurdus, quem ego
Me ab hinc duos menses ex Africa
Venientem excepisse tibi narraui.

CAECVLIS.

--te mauricatim scire.

CANCRO.

Nec Pythagoream dogmam doctius.

CARCERE.

Homo frugi, quod tibi relictum est miserimonium retines.

CATVLARIO.

Ego mirabar quomodo mammae mihi descendiderãt.
Neue aliter hunc praedicabis: quomodo video, adolescenti nostro caedis billa.

CENTENARIO.

Quare tam arduum ascendisti an concupisti iugium scindere?

CHAERE.

Ebriulati mentem hilaram arripiunt.

CITHARA.

Nec palmarum pulsus, nec portisculi.

COLACE.

Figura humana inimici ardore ignescitur.

COLORATORE.

--itaq; leui.
Pruna percoctus, simul sub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit.

COPHINO.

Quum prouincias dispoliauit, columnas monolithas, labella lenis.
Manuatus est.

FVLLONE, FVLLONICIS.

Manuari pudorem perdidisti.
Virum tu hunc gruem balearicum, an hominem putas esse?

Non vbi caput à foliis decidua folia pandit.

GALLIS.

--De integro patrimonio
Meo centum millia nummûm memordi.

GEMELLIS.

Non putaui hoc eam facturum.

IMAGINE.

Genius generis nostri parens.

LACV AVERNO.

Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupã.
Versorum non numerum numero studuimus.

MARCO.

Mens incorrupta miseriter corrumpitur.

NACCA.

L Cippum.
Obbam.
Camelliam.
Induis, capitium tunicae pictacium.

NECROMANTIA.

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.
Duas vxores, hoc hercle plus negotij est,
(Inquit cocio) sex aediles viderat.

NVPTIIS.

Aequum animum indignanti iniquat contumelia.

ODYSSIA.

Deq; manibus dextrabus.

PAVPERTATE.

Nihil refert mollem de lanitia Attica, an pecore ex hircorum vestitum geras.
Visus hac nocte bidentes propter viam facere, Licentiatus.

RECTORE.

Democritus Abderites physicus philosophus clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere vt posset splendore aereo, ita radiis
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne videret ciuibus. Sic ego
Fulgentis splendore pecuniae volo
Elucificare exitum aetatis meae,
Ne in re bona videam esse nequam filium.

RESTIONE.

Calabarriunculos.

SALINATORE.

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

SATVRNALIBVS.

Hominem leenam.

SCRIPTVRA.

Caput sine lingua, pedaria sententia est.
Lubidinitate labitur.

SEDICITO.

Grunnientem aspexi scropham.

SORORIBVS.

Hoc voluit clypeum contra puluem proijci.
Æcastor multum somniculosum.
Laiis nomine gloriæ adolescit.

STAMINARIIS.

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Caronium.
Et quid properas, & quid præcuris Calidonia,
Et elutriare lintea.

LABANDRIA.

Collicior, in fullonicam.

TVCCA.

Dominus noster tua luculentitate captus,
Bipedem, bliteam, belluam.

TVSCO.

Concitatam mobilitate mæstas.

VIRGINE.

Amore cecidi tamquam blatta in peluim.
Alienum appetenibus viæ perditæ diuerticulas.
Siquidem mea collustra fretus terris studere fecisset
sumere aquam ex fonte.

Ex prolego incerti tamen libri.

Necessitas (cuius cursus transuersi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt)
Quò me detrusit pene extremis sensibus?
Quem nulla ambitio, nulla vnquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla authoritas
Mouere potuit in iuuenta de statu:
Ecce in senecta, vt facilè labescit loco
Viri excellentis mente clemente edita,
Submissa placidè blandiloquens oratio,
Etenim ipsi dij negare cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati?
Ego bis, tricenis annis actis sine nota,
Eques Romanus ex lare egressus meo,
Domum reuertar Mimus: nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quàm viuendum fuit.
Fortuna immoderatæ in bono æquè atq; in malo,
Si tibi erat libitum literarum laudibus.
Floris cacumen nostræ famæ frangere:
Cur quum vigebam membris præuiridantibus,
Satisfacere populo & tali quum poteram viro,
Non flexibilem me concuruasti, vt carperes:
Nunc me quo deijcis? quid ad scenam affero?
Decorem formæ, an dignitatem corporis?
Animi virtutem, an vocis iocundæ sonum?
Vt hedera serpens vires arboreas necat,
Ita me vetustas amplexu annorum necat.
Sepulchris similis, nil nisi nomen retineo.

IN IPSA ACTIONE.

Porro, Quirites, libertatem perdidimus.
Necesse est multos timeat quem multi timent.
Non possunt primi esse omnes omni in tempore.
Summum ad gradum quum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citius quàm ascendas, decides:
Cecidi ego, cadet qui sequitur: laus est publica.
Mirum si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere.
Quænam mens, quæ delirit as vos sappilatores facit cum cano Eugio velitari?
Labis item billam coxas: si lumbrium adussit, flagris
Laid loquente qui pedem ex taberna tulimus, tantus quum stares pluor.
Aliqua parte frænu feras.
Frustramur, irridemur.
Vxorem tuam & meam nouercam à populo lapidibus consectari video.

Q. CATVLI VITA.

QVINTVS Catulus ex Catulorum familia illustri natus, ingenio præclaro fuit, orator, epigrammatúmque iucundissimus scriptor. Sunt qui Catulum hunc eum falsò existimāt, qui instauratum Capitolium dedicauit, & impeditæ linguæ fuit. Dilectus est maximè à C. Cotta, & L. Crasso propter elegantiam ingenij, & morum suauitatem. Tam venustè atque eg eg è lusit epigrāmata, vt ab antiquis autoribus relatum sit, nihil apud Latinos aut Græcos legi posse mundius, pressius, aut venustius Q. Catuli epigrammatis. Traditum est fuisse illum facili animo, & procliui ad amores, ac delicias. Itaque Roscium Gallum præcipuè dilexit, qui tum adolescens eleganti forma, & indole optima florebat, etsi oculos peruersos habuit, vt M. Cicero & Diomedes Grammaticus testantur. Sunt præterea qui Catulum hunc familiarem Mario consuli tradant, & cum eo de Cimbris triumphasse. A. Marco Tullio magnopere laudatus est quod Archiam Licinium, & amare, & probare posset. Eius interitum Appianus Alexandrinus & Plutarchus scribunt in bellis ciuilibus ita contigisse, quòd cùm

Multa modis multis multarum sentina rerum
Quòd permista gerit tellus, discretaq; tradit.
Nocturnúmque recens extinctum lumen, ubi acris
Nidore offendit nares, consopit ibidem:
Deicere ut primos qui morbus sæpe suevit:
Castoréoque gravi mulier sopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei,
Tempore eo si odorata est quo menstrua solvit.
Multaq; præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque animam labefactant sedibus intus.
Denique si calidis etiam cunctare lavacris,
Plenior & fueris solio in ferventis aquai
Quàm facile in medio fit uti des sæpe ruinas?
Carbonúmque gravis vis, atque odor insinuatur
Quàm facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante,
Aut nisi membra priùs pertexit frigida fervens,
Aut sit odor vini, plagæ mactabilis mora?
Nónne vides etiam terra quoque sulphur in ipsa
Gignier, & tetro concrescere odore bitumen:
Denique, ubi argenti venas aurique sequuntur
Terrai penitus scrutantes abdita ferro,
Qualis expiret scaptensula subter odores:
Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualísq; colores?
Nónne vides, audísve perire in tempore parvo
Quàm soleant? & quàm vitai copia desiat,
Quos operæ in tali cohibet vis magna? necesse est
Hos igitur tellus omnis exæstuet æstus,
Expirétque foras in aperta, promptáque cæli.
Sic & averna loca alitibus summittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,
Ut spatium cæli quadam de parte venenet:
Quò simul ac primùm pennis delata sit ales,
Impediatur ibi cæco correpta veneno,
Et cadat e regione loci, quà dirigit æstus
Quò cùm corruit, hæc eadem vis illius æstus
Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quasi quendam conciet æstum:
Posteriùs fit, uti cùm iam cecidere veneni
In fontis ipsos, ibi sit quoque vita vomenda.
Propterea quòd magna mali fit copia circum.
Fit quoque, ut interdum vis hæc, atque æstus averni
Aera, qui inter aves cumque est, terrámque locatus,
Discutiat, propè uti locus hinc linquatur inanis:
Cuius ubi e regione loci venère volantes,
Claudicat extemplò pinnarum nisus inanis:
Et conamen utrimque alarum proditur omne.
Hic, ubi nixari nequeunt, insistereque alis,
Scilicet in terris delabi pondere cogit
Natura, & vacuum propè iam per inane iacentes,
Dispergunt animas per caulas corporis omnis.
Frigidior porrò in puteis æstate fit humor:
Rarescit quia terra calore, & semina siqua
Forte vaporis habet, properè dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus affecta calore:
Hoc fit frigidior, qui terra est abditus humor.
Frigore cùm premitur porrò omnis terra, coitque,
Et quasi concrescit: fit scilicet, ut coeundo
Exprimat in puteos, si quem gerit ipsa calorem.
Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur:
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant subter terras fervescere raptim:
Nox ubi terribili terras caligine texit.
Quod nimis à vera est longe ratione remotum.
Quippe ubi sol nudum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum supera de reddere parte,
Cùm superum lumen tanto fervore fruatur,
Qui queat hic subter tam crasso corpore terram
Percoquere humorem, & calido sociare vapori?
Præsertim cùm vix possit per sæpta domorum
Insinuare suum radiis ardentibus æstum?
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quòd
Rara tenet circum hunc fontem, quàm cetera tellus:
Multáque sunt ignis prope semina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris,
Extemplo subtus frigescit terra coitque.
Hac ratione fit, ut, tanquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina cumque habet ignis
Quæ calidum faciunt laticis tactum, atq; saporem.
Inde ubi sol radiis terram dimovit obortis,
Et rarefecit calido miscente vapore:
Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis & in terram cedit calor omnis aquai.
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea solis radiis iactatur aquai
Humor, & in luce tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cumque habet ignis,
Dimittat: quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mittit, & exsoluit glaciem, nodósque relaxat.
Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
Stuppa iacit flammas concepto protinus igni,
Tedaque consimili ratione accensa per undas
Collucet, quocumque natans impellitur auris:
Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terráque necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem,
Et simul exspirare foras, exiréque in auras,
Non tam multa tamen, calidus queat ut fieri fons
Præterea dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subitò, sursúmque ea conciliari.
Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquai,
Qui scatit, & salsas circùm se dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam sitientibus nautis.
Quòd dulcis inter salsas intervomit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scatere illa foras in stuppam semina: quò cùm
Conveniunt, aut cùm tedai corpori adhærent:
Ardescunt facilè extemplo: quia multa quoque in se
Semina habent ignis stuppæ, tedæq; tenentes.
Nónne vides etiam nocturna ad lumina lychnum
Nuper ubi exstinctum admoveas, accendier ante,
Quàm tetigit flamma? tedámque pari ratione?
Multáque præterea prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt, quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est,
Quod superest, agere incipiam quo fœdere fiat
Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit,

Quem magneta vocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur: quippe catenam
Sæpe ex anellis reddit pendentibus ex se.
Quinque etenim licet interdum, pluresque videre
Ordine demissos levibus iactarier auris,
Vnus ubi ex uno dependet subter adhærens,
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque noscit.
Vsqueadeò permananter vis pervalet eius.
Hoc genus in rebus firmandum'st multa prius, quàm
Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimiùm longis ambagibus est adeundum,
Quo magis attentas auris animúmque reposco.
Principio omnibus à rebus quascumque videmus,
Perpetuò fluere, ac mitti spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visúmque lacessant:
Perpetuóque fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluviis, calor à sole, æstus ab undis
Æquoris, exesor, mœrorum litora propter.
Nec varij cessant sonitus manare per aures,
Denique in os salsi venit humor sæpe saporis,
Cùm mare versamur propter, dilutáque contrà
Cùm tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
Vsqueadeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique partis,
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuò quoniam sentimus, & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonare.
Nunc, omnes, repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.
Quippe etenim quamquã multas hoc pertinet ad res
Noscere, cumprimis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de disserere aggredior, firmare necesse est.
Nihil esse in promptu, nisi corpus mixtum inani.
Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore, & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis e toto corpore sudor,
Crescit barba, pilíq; per omnia membra, per artus.
Diditur in venas cibus omnis, auget, alitque
Corporis extremas quoque partis, unguiculósque.
Frigus item transire per æs, calidumq; vaporem
Sentimus, sentimus item transire per aurum,
Atq; per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per dissæpta domorum saxa voces
Pervolitant, permanat odos, frigusq; vaposq;
Ignis: quin ferri quoque vim penetrare suevit,
Vndiq; quà circùm corpus lorica coercet,
Morbida vis, quæcunq; extrinsecus insinuatur.
Et tempestates terra, cæloq; coortæ
In cælum terrasq; remotæ iure facessunt.
Quandoquidem nihil est non raro corpore nexum.
Huc accedit, uti non omnia, quæ iaciuntur
Corpora cumque ab rebus, eodem prædita sensu,
Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Principio terram sol excoquit, & facit are:
At glaciem dissoluit, & altis montibus altè
Extructas ningues radiis tabescere cogit.
Denique cera liquescit in eius posta vapore.
Ignis item liquidum facit æs, aurumq; resoluit:
At coria, & carnem trahit, & conducit in unum,
Humor aquæ porrò ferrum condurat ab igni:
At coria, & carnem mollit durata calore,
Barbigeras oleaster eò iuuat usq; capellas,
Diffluat ambrosia quasi vero, & nectare tinctus:
At nihil est homini, quod amarius fronde hac exstet.
Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum, nam setigeris subus acre venenum'st:
Quod nos interdum tamquam recreare videtur.
At contrà nobis cœnum teterrima cùm sit
Spurcities eadem subus hæc iucunda videtur,
Insatiabiliter toti ut voluantur ibidem.
Hoc etiam superest, ipsa quàm dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius esse videtur:
Multa foramina cùm variis sint reddita rebus,
Dissimili inter se natura prædita debent
Esse, & habere suam naturam quæque, viasq;.
Quippe etenim varij sensq; animantibus insunt,
Quorum quisque suam propriè rem percipit in se,
Nam penetrare aliò sonitus, alioq; saporem
Cernimus è succis alio nidoris odores.
Præterea manare aliud per saxa videtur,
Atq; aliud per ligna, aliud transire per aurum,
Argentoq; foras aliud vitroq; meare:
Nam fluere hac species illàc calor ire videtur,
Atque aliis aliud citiùs transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum
Multimodis varians ut paullo ostendimus antè,
Propter dissimilem naturam, textaq; rerum.
Quapropter benè ubi hæc confirmata, atq; locata
Omnia constiterint nobis præposita, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur, & omnis.
Caussa patefiet, quæ ferri pellicial vim.
Principio fluere è lapide hoc permulta necesse est
Semina, sive æstum, qui discutit aera plagis.
Inter qui lapidem, ferrumque est cumq; locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multusq; vacefit
In medio locus, extemplò primordia ferri
In vacuum prolapsa cadant coniuncta fit, utq;
Anulus ipse sequatur eatq; ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Endopedita suis artè connexa cohæret,
Quàm validi ferri naturæ frigidus horror.
Quominus est mirum, quod paulò diximus antè,
Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin anulus ipse sequatur:
Quod facit, & sequitur donec peruenit ad ipsum
Iam lapidem, caecisq; in eo compagibus hæsit:
Hoc fit item cunctas in partis, unde vacefit
Cumque locus, sive ex transuerso, sive supernè,
Corpora continuò in vacuum vicina feruntur:
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras,
Huc accedit item, quare queat id magis esse,
Hæc quoque res adiumento, motúq; iuuatur,
Quòd simul à fronte est anelli rarior aer
Factus inaniusq; locus magis ac vacuatus,
Continuò fit, uti qui post est cumque locatus
Aer à tergo quasi prouehat, atque propellat.
Semper enim circumpositus res verberat a[illegible]

Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
Parte quod ex una spatium vacat, & capi in se.
Hic ubi quem memoro, per crebra foramina ferri est
Priuas ad partis subtiliter insinuatus,
Trudit, & impellit, quasi nauim, veláq; ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra quandoquidem quando sunt corpore, & aer
Omnibus est rebus circumdatus, adpositusq;.
Hic igitur penitus qui in ferro est abditus aer,
Sollicito motu semper iactatur, eoq;
Verberat anellum dubio procul, & ciet intus
Scilicet, atque eôdem fertur qui præcipitauit
Iam semel & partem in vacuam conamina sumpsit.
Fit quoque ut à lapide hoc ferri natura recedat,
Interdum fugere, atque sequi consueta vicissim.
Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta simul ferri furere intus ahenis
In scaphiis lapis hic magnes cùm subditus esset,
Vsqueadeò fugere à saxo gestire videtur
Aere interposito, & discordia tanta creatur:
Propterea, quia nimirum priùs æstus ubi æris
Præcepit, ferrique vias possedit apertas,
Posterior lapidis venit æstus, & omnia plena
Inuenit in ferro, nec habbet qua tranet, ut antè:
Cogitur offensare igitur pulsaréque fluctu
Ferrea texta suo: quo pacto respuit ab se,
Atque per æs agitat, sine eo quod sæpe resorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quòd æstus
Non valet è lapide hoc alias impellere item res:
Pondere enim fretæ partim stant, quod genus aurum,
Ac partim, raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Peruolet intactus, nequeunt impellier usquam:
Lignea materies in quo genere esse videtur.
Inter utrasque igitur ferri natura locata,
Aëris ubi accepit quædam corpuscula, tum fit,
Impellant ut eam Magnesii flumina saxi.
Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
Vt mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
Quæ memorare queam inter se singulariter apta.
Saxa vides primùm sola coalescere calce:
Glutine materies taurino iungitur unà,
Vt vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
Quàm laxare nequeant compages taurea vincla.
Vitigeni latices in aquai fontibus audent
Misceri, cùm pix nequeat grauis, & leue oliuum,
Purpureúsque coloris conchilii mergitur unà
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat unquam,
Non, si Neptuni fluctu renouare operam des.
Non, mare si totum velit eruere omnibus undis.
Denique res auro argentum copulat unà,
Æreáque res plumbo fit uti iungatur ab albo.
Cetera iam quàm multa licet reperire! quid ergo?
Nec tibi iam longis opus est ambagibus usquam:
Nec me tam multam hic operam consumere par est.
Sed breuiter paucis restat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contrà,
Vt caua conueniant plenis hæc illius, illæ
Huiusque inter se iunctura horum optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, hamisque plicata
Inter se quædam possint copulata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri, ferroq; videtur.
Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repentè
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudúmque cateruis
Expediam, primùm multarum semina rerum
Esse suprà docui, quæ sint vitalia nobis:
Et contrà, quæ sint morbo, mortique necesse est
Multa volare. ea cum casu sunt forte coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus aer.
Atque ea vis omnis morborum, pestilitásque
Aut extrinsecus, ut nubes, nebulæq; supernè
Per cælum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuiisq;, & solibus icta.
Nonne vides etiam cæli nouitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicunque, domóque
Aduenerunt? ideò quia longè discrepitat res.
Nam quid Britanis cælum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, quà mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est, differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virûm, percoctáque sæcla caloris?
Quæ cùm quattuor inter se diuersa videmus
Quattuor à ventis, & cæli partibus esse,
Tum color, & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neq; præterea usquam
Atthide tentantur gressus, oculiq; in Achæis
Finibus. inde aliis alius locus est inimicus
Partibus, ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde ubi se cælum, quod nobis forte alienum,
Commouet, atque aer inimicus serpere cœpit,
Vt nebula ac nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoq;, ut, in nostrum cùm venit denique cælum,
Corrumpat, reddatq; sui simile, atque alienum.
Hæc igitur subitò clades noua, pestilitásque
Aut in aquas cadit, aut fruges percidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudúmque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso:
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas, etiam pecudibus balantibus ægror.
Nec refert utrùm nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & cæli mutemus amictum:
An cælum nobis ultro natura corruptum
Deferat, aut aliquid, quod non consueuimus uti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus,
Finibus Cecropiis funestos reddidit agros,
Vastauitque vias. exhausit ciuibus urbem,
Nam penitus veniens, Ægypti è finibus ortus,
Aera permensus multum, camposq; natantis,
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inque, cateruatim morbo, mortiq; dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant,
Ex duplicis oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat:

Atq; animi interpretes manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde vbi per fauces pectus compleuerat, & ipsum
Morbida vis in cor mæstum confluxerat ægris,
Omnia tum verò vitai claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atq; animi prorsum vires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipso.
Intolerabilibusq; malis erat anxius angor
Assiduè comes, & gemitu commixta querela.
Singultusq; frequens noctem persæpe, diemq;
Corripere assiduè neruos, & membra coactans,
Dissoluebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam feruescere partem,
Sed potius tepidum manibus proponere tactum:
Et simul vlceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, vt est, per membra sacer cùm diditur ignis.
Intima pars homini verò flagrabat ad ossa,
Flagrabat stomacho flamma, vt fornacibus intus:
Nihil adeò posses cuiquam leue, tenueq; membris
Vertere in vtilitatem, ad ventum, & frigora semper
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas:
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Æquabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
Corpora: mussabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cùm totas ardentia noctes
Lumina versarent oculorum expertia somno.
Multaq; præterea mortis tum signa dabantur:
Perturbata animi mens in mœrore, metuq;,
Triste supercilium, furiosus vultus, & acer:
Sollicitæ porrò, plenæq; sonoribus aures,
Creber spiritus, ac ingens, raroq; coortus,
Sudorisq; madens per collum splendidus humor:
Tenuia sputa, minuta, croci contacta colore,
Salsaq; per fauces raucas vix edita tussi.
In manibus verò trahier nerui, & tremere artus:
A pedibusq; minutatim succedere frigus
Non dubitabat: item ad supremum deniq; tempus
Compressæ nares, nasi primoris acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraq; inhorrebat rictum: frons tenta meabat
Nec nimio rigida post strati morte iacebant:
Octauoq; fere candenti lumine solis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum si quis, vt est, vitarat funera leti,
Vlceribus tetris, & nigra proluuie alui,
Posterius tamen hunc tabes, letumq; manebat:
Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
Corruptus sanguis plenis ex naribus ibat.
Huc hominis tota vires, corpusq; fluebat.
Profluuium porrò qui tetri sanguinis acre
Exierat, tamen in neruos huic morbus, & artus
Ibat, & in partis genitalis corporis ipsas.
Et grauiter partim metuentes limina leti
Viuebant ferro priuati parte virili:
Et manibus sine nonulli pedibusq; manebant
In vita tamen, & perdebant lumina partim:
Vsq; adeò mortis metus his inuaserat acer
Atq; etiam quosdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neq; se possent cognoscere vt ipsi:
Multaq; humi cum inhumata iacerent corpora suprà
Corporibus tamen alituum genus, atque ferarum
Aut procul absiliebat, vt acrem exiret odorem,
Aut, vbi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temerè illis solibus vlla
Comparebat auis, nec noctis sæcla ferarum
Exibant siluis. languebant pleraq; morbo,
Et moriebantur, cumprimis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vasta.
Nec ratio remedij communis certa dabatur:
Nam quod aliis dederat vitalis aeris auras
Voluere in ore licere, & cœli templa tueri,
Hoc aliis erat exitio letumq; parabat.
Illud in his rebus miserandum, & magnopere vnum
Ærumnabile erat, quod vbi se quisq; videbat
Implicitum morbo, morti damnatus vt esset,
Deficiens animo mæsto cum corde iacebat,
Funera respectans animam & mittebat ibidem.
Idq; vel imprimis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios auidi contagia morbi.
Nam quicumque suos fugitabant visere ad ægros,
Vitai nimium cupidi, mortisq; timentes,
Pœnibat paullo pòst turpi morte malaq;
Desertos, opis expertis incuria mactans,
Lanigeras tamquam pecudes, & bucera sæcla.
Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atq; labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaq; lassorum vox mixta voce querelæ.
Optimus hoc leti genus ergo quisq; subibat,
Inq; aliis alium populum sepelire suorum
Certantes lacrumis lassi luctuq; redibant:
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur.
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea iam pastor, & armentarius omnis,
Et robustus item curui moderator aratri,
Languebant: penitusq; casi contrusi iacebant

Corpora pauperitate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora non numquam posses retroq; videre
Matribus, & patribus natos super edere vitam.
Nec minimam partem ex agris ægroris in vrbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia, conueniens ex omni morbida parte.
Omnia condebant loca, tectaq; quo mage eos tum
Confertos ita aceruatim mors accumulabat.
Multa siti prostrata viam per proq; voluta
Corpora silanos ad aquarum strata iacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquai
Multaq; per populi passim loca prompta, viasq;
Languida semianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, & pannis coop[er]ta perire
Corporis inluuie, pellis super ossibus vna,
Visceribus tetris propè iam sordiq; sepultis.
Omnia deniq; sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, oneratq; passim
Cuncta cadaueribus cælestum templa manebant,
Hospitibus loca quæ complerant æditui[e]ntes.
Nec iam relligio diuûm, nec numina magni
Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quisq; suum pro re consortem mæstus humabat.
Multaq; vis subita, & paupertas horrida suasit:
Namq; suos consanguineos aliena rogorum
Insuper exstructa ingenti clamore locabant,
Subdebantq; faces, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potiùs, quàm corpora desererentur.

LVCII POMPONII BONONIENSIS VITA.

LVCIVS, Pomponius, Atellanarum scriptor, iisdem fermè temporibus in Vrbe præstitit, quibus Laberius, Publius, & Iulius Calidius, vt in Latinis annalib. relatum est. Eusebius & alij, Bononiensem hunc faciunt. Ingenio perurbano dicitur fuisse, & in notandis hominum moribus maximè festiuo. Sunt enim Atellanæ fabulæ ab Atella vrbe appellatæ, in quibus Poetæ veteres solebant varios iocos atque sales vernili quadam dicacitate admittere. De his Pomponij Atellanis M. Cicero & Anneus Seneca pluribus locis meminerũt ingeniumq́ue Pomponij vehementer commendant. Non. Marcel. magna diligentia obseruauit has Pomponij fabulas: quod ipsum colligitur ex illius commentariis, in quibus supra xxx. eius Comœdias nominat. Citatur Pomponius sæpe ab antiquis Grammaticis, in Alcionibus, in Prostibulo, in Pannuceatis, in Nuptiis, in Porcaria, in Priuigno, in Piscatoribus, in Ergastulo, in Patruo, in Asina, in Rustico, in Dotata, in Decuma Fullonis, in Præcone posteriore, in Bucone, in Macchis geminis, in Verre ægroto, in Pistore, in Syris, in Medico, in Maiali, in Sarculario, in Augure, in Petitore, in Annulo posteriore, in Præfecto, in Arista, in Hirnea; in Porcetra. Itidem in Marsupio, in Æditumo, in Auctorato, in Satyra, & in Gallis transalpinis. Gellius præterea, & Priscianus de Atellanis Pomponij sæpe agunt, pluresq́ue versiculos afferunt: ex quibus intelligi potest, quantum præstiterit gratia & salibus.

L. POM-

L. POMPONII ATELLANARVM POETÆ FRAGMENTA.

ADELPH.

QVOD illa dicit, tum datatim in lecto tectum lusi.

ÆDITVO.

Qui postquam tibi appareo, atq; dituor in templo tuo,
Nec mortalibus, nec mortalium vllum in terra miserius est.

AGAMEMNONE.

Supposito nequis miraretur quum tam clarè tonuerit, vt si quis dormitaret expergisceret.

ALEONIBVS.

At ego rusticatim tangam, vrbanatim nescio.

ANNVLO POSTERIORE.

Id credo metuis, ne inuidia desit quum nemo qui à te recipias reperibitur.

ARISTA.

Noli quæso irascere: more fit moriri suam quisq; vxorem vt velis.

AVRVSPICE.

Fac puriter, vel pectore rustico vti tractes. laui iamdudum manus.

ASIA.

Atque auscultare disce si nescis loqui.

ASINARIA.

Exiiui denocte ad molam fullone festinatim.

ATREO.

Nunc te obsecro stirpem vt euoluas, meorumq; genus notifices mihi.

AVCTORATO.

Ludis nimium insaniter.
Occidit taurum toruiter, me amores amauit.

AVGVRE.

Immo mane non esuribis diutius. quare roga.

BVCCONE ADOPTATO.

Sæpe annuit, innenibit sæpe.
Clandestinò tacitus taxim perspectaui percanctum.
Pergis properatim.
Si prægnans non es paribus nunquam.

CALENDIS MARTIIS.

Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba. Iube modò afferatur vnus, ego vocem reddam tenuem & tinnulam.
Etiam nunc vocem deducam.

CAMPANIS.

Das ordo senio & fullonibus publicitus cibaria.
Istic mane: eliminabo extra ædes coniugem.

CAPELLA.

Clypeum in medio fixum est.

COLLEGIO.

Siquid id expalpare possim ab illo.

CONDITIONIBVS.

Vix nunc quod edim inuenio: quidnam fiet si duxero?

CRETVLA.

Vel petiture bene eueniat. Ita sit, & tibi bene sit, qui rectè omnias.

DECVMA FVLLONIS.

Et vbi insilui in cochleatum equileum, ibi tolutim tortor.
Non multi temeti, sed plurimi.

DOGALI.

Vnum penum quæ omnem cæterum aliam præberem penum.

DOTATA.

Possum exorare te vt recedas à me paulisper modò, quantisper sat habes.
Scio pol te illam amare efflictim.

ERGASTVLO.

Longè ab vrbe villicari, quo herus rarenter venit, non villicari sed dominari est, mea sententia.

FVLLONIBVS.

Quin ergo quando conuenis, complectite. Mi frater salue, ô soror salue mea.
Facite, vt ignis feruat, ligna in stipite, fac concidite.

GALLIS TRANSALPINIS.

Mars tibi voueo facturum, si vnquam redierit, bidenti verre.

HIRNEA.

Pappi decimus mensis est, quum factum est, Ita sit, ita semper solet, decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

LARE FAMILIARI.

Oro te Basse, per lactes tuas.

LENONE.

Cæsum molle.

MACCHIS GEMINIS.

Incepi contui, conspicio coleatam cuspidem.
Bono animo es, video, tripudisti primitus de pannibus.
Perii, non puella est. nunquid abscondisti inter nates?
Iam ego mihi adero, dum ego reuertor, agamus, accinge ad molas.
Sero est, si tibi placet, venibo.

MACCO.

Quid futurum est, si pol ego hanc discere artem attenderim?
Virginem præteriens vidit duos sensim in ludo, verecundiliter non docentem discipulum, verùm scalpentem nates.
Consoristi me Diomedes.

MACCO SEQVESTRI.

Simile est quasi quum in cælo fulgit propter lunam lucifer.

MACHO MILITE.

Nam si cibaria vicem duorum solum me comesse condecet.
Cum contubernale pugnaui, quòd meam cœnam.

MÆVIA.

Dies hic sextus, quum nihil egi die
Quarto moriar fame.

MAIALI.

Cœnam queritat, si eum nemo vocat, reuertit mæstus ad me nam miser.
Miseret me eorum qui sine frictis ventrem frustrarent suum.
Animos Venus veget voluptatibus.

MEDICO.

Dolasti uxorem nunc, & propter me cupis concidere. & iam rhetorissas.

MVNDA.

Si calendis conuiuent, idibus cœnant foris.

NVPTIIS.

Partem insipui, conclusi, condepsui.

PANNVCEATIS.

Dixi ego illud futurum. in prima valua est, vix heret misera. eutnnetur, & mea ocyus opera vt fiat fecero.
Mulier vbi aspexit tam mirificè tutulatam truam.
Nunc rogas quid fiat? rectis est vilis, velet gulam.
Penulam in caput induce, ne te noscat.
Neque interim cacandi causa vnquam incoxaui nate.
Quid dedi nebuloni, quum pertæsum pauperem.
Sarculum hinc illò profectus, illum redisti rutrum.
Sed meus frater maior postquam vidit me ejectum domo, nupsit posterius dotatæ vetulæ, varicosæ, Afræ.

PAPPO AGRICOLA.

Nunc quando voluisti facere, fac voluptati sies ilius.
Domus hæc feruit flagitiis.
Nescio qui sellam vrget quasi asinus vxorem tuam, ita opertis ocellis simul manducatur ac molet.
Volo scire ex te cur vrbanas res tam desubito deseris.

PATRVO.

Mirum facies fatuæ si studium mirabis diu.
Non erat quod corpus tremulum famula tutaret toga.

PETITORE HÆREDE.

Heu aptate pueri mundè atque ampliter conuiuium.
Balneas, forus, marcellus, fana, portus, porticus.

PICTORIBVS.

Mirum ni hæc Marsa est, in colubras callet canticulam.
Ipsus cum vno seruo senex intestato proficiscitur.
Quæ meruerim mecum millia decem victoriata Græca mercede, illico curaui vt occuparem.
Aspide, si qua ventura est alia strenua strenue.
Magnus manducus Camillus canterius.
Raines certos dicas.

PISCATORIBVS.

Quid hoc est tumultu?
Nescio quid non est hoc merum, quod hic plorat.
Quid habes in scirpiculis calue? Omne piscati genus,

PISTORE.

Decipis vicinos, quod molendum conduxit comest.
Nisi nunc aliquis, subitò obuiam occurrit mihi, qui acquiescat quo compingam terminum in tutum locum.
Nam plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem malas.
Fit desubitò hilarus, tristis: saltat, ridens ringitur,

PITHONE GORONID.

Hominem beatum, quò ille peruenibunt diuitiæ.

PLACENTA.

Rustici edunt libenter pedibus tristeis acres intybos.

PORCARIA.

Hoc sciunt omnes quantum est qui cossim cacant.

PORTOPERIPOCONS.

Vepra est veprecula.

PRÆCONE POSTERIORE.

Calue apportas nuntium nobis disparem, diuisum: huic seni senium & metum.
At te dij omnes cum consilio calue mactassint malo.
Sed me exercet senica nequam : neque illo quid faciam scio,
Post tergum varium, linguam vafram.
Age modò Stagari, particulones producam tibi.
Ad Veneris profectus est mane vetulus, votum vt solueret: ibi nunc operatus est.
Quot lætitias insperatas modò mihi irrepsere in sinum.
Si sciam quid velis quasi serui comici commictilis.
Vis facere vt nouerca vetulum derepentè deserat.

PRÆFECTO MORVM.

Pater at est, negato esse hic me, ego operibo caput.
Vt si quis est amicus amici, gaudeat, si quid boni euenit cuius amicus est germanitus.

POSTIBVLO.

Ego rumorem paruifacio, dum sit rumen qui impleã.
Iámne abierunt? iam non tunduut? iámne ego sum in tuto satis? num quis hic restitit, qui nondum labeas lirarit mihi?
Si valebis plus in buccam vetet, si dicin' schema.
Ego quæro quod edim, hæ quærere qui parcant certum est.
Quæ peditibus nubere poterant, equites sperant spurcæ.
Vt nullum ciuem prædicaui per dolum,
Nisi ipsus orans vltro qui acquinisceret,
Quis hic est? quamobrem hic prostat? rictum & labeas quum consideo.
Continuò ad te centuriatim currẽt qui panem petent.

QVINQVATRIBVS.

Venit rogatum nos quando nostræ essent sepiasiæ.

RVSTICO.

Quid nunc vis fieri? verrem sume dapsilè ac diluicidè.

SARCVLARIA.

Alteram apportat, prodigis patrem, suppilat semper.

SATYRA.

Blanda fallax, impotens, superba, discordis
Cuiusuis lepotis liber diademam dedit.

SPONSA.

Pape pol magis vbi cognorint omnes, vnà assentians.

SYNEPHEBIS.

Incolume illo.

SYRIS.

SYRIS.

Lapitium nullum vescebatur, lardum lurcabat lubens.

Quid est? apud forum præsente testibus mihi vendidit.

VACCA.

Simul intrò veni, accessi ad patrem,
Prehendi manum, in terra vt cubabat nuda,
Ad eum vt conquexi, interim mulieres conspiciunt.

VERNIONIBVS.

Aperibo, non possum cium pati: crcus est quem amare cœpi, pinguis non pulcher puer.

VERRE ÆGROTO.

Verum illi valent qui lactantur cum leonibus, & te obiecles fastidiatim postriduum prandium saturarum, non frustillatim, nec minutatim dari.

Iam istam colaphis comminuissem testatim tibi
Scibeolo, pariter tanquam frater mihi sis, medium abdomen quum diuidam.

EPIGRAMMATE.

Ridiculum est quum te Cascam tua dicit amica,
Casca Philotonis ipsa senex pueri.
Dic tu illam pusam, sic fiet mutua muli.
Nam verè pusus tu, tua amica senexst.

VITE.

Quo palumbem vnum ex ore tollis.

Conclauos istic manet, eliminabo extra ædes coniugem.

Metuo illum, iocari nescit, ludit nimirum insaniter.

Interim dum contemplor orcam, taxillos perdidi.

Magnus poeta placuit populatim omnibus.

Quum neq; molis molui, neq; palmis pinsui.

Heus aptate pueri munde atq; ampliter conuiuium.

DECII LABERII VITA.

DECIVS Laberius eques Romanus fuit, studium'atque operam posuit in scribendis Mimis: qua in re non mediocrem laudem consecutus est. Moribus præclaris & ingenio vrbano fuit: libertate tanta in accusandis vitiis, vt libertatis nomen excederet. Adeò Iulius Cæsar eo delectatus est, vt Suetonio & Macrobio referentibus, eum in suorum ludorum fine, annulo aureo & quingentis sestertiis donauerit, atque e uestigio in quartum decimum ordinem adspectandum transmiserit. traditũ est à Sulpitio Apollinare, & Gellio in Atticis commentariis, Laberium ipsum in suis fabulis quæpiam posuisse paulò duriora, ac minùs Latina, & ob id à quibusdam Criticis in ordinem coactum. Sed Macrobius & Anneus Seneca plurimum Laberio concedunt: quòd in eius Mimis non minus sententiarum, quàm lepiditatis foret. Nonius Marcellus & alij veteres maxima diligentia Poetam Laberium obseruarunt, eumque citant sæpissime in his Mimis: hoc est, in Virgine, in Gemellis, in Necromantia, in Compitalibus, in Lacu Auerno, in Aquis caldis, in Coloratore, in Catulario, in Sororibus, in Tusco, in Cropio, in Nuptiis, in Gallis, in Cacomemnone, in Saturnalibus, in Alexandrea, in Ephebo. Illud quoque à scriptoribus proditum, Laberium inuitatum à Cæsare, vt in scenam prodiret, & quos scribebat mimos ageret: ille senectutem excusans renuebat: demum est à Cæsare compulsus, vt idem ipse Laberius in prologo testatus est. Ad extremam senectutem accessit, corpore valido, & sensibus integris. Apud Puteolos decessit, mense decimo, postquam est occisus C. Cæsar, id quod Hieronymus obseruat in Chronico Eusebij.

DECII LABERII.

FRAGMENTA.

ALEXANDREA.

QVID est iusiurandum? emplastrum æris alieni.

ANNALIBVS.

Peranna collabella osculum.

AQVIS CALDIS.

Etiam hic me optimus somnus premit, opprimitur glis. Podagricus.

ARIETE.

Vix sustineo clunes scæuolæ.

AVGVRE.

Largiter lucri feci.

A VL--.

Homo ebriacus somno sanari solet.

BELLO.

Instrix domina nostra priuignũ suum amat officiũ.

CACOMEMNONE.

Hic est ille gurdus, quem ego
Me ab hinc duos menses ex Africa
Venientem excepisse tibi narraui.

CÆCVLIS.

--te mauricatim scire.

CANCRO.

Nec Pythagoream dogmam doctus.

CARCERE.

Homo frugi, quod tibi relictum est miserimonium retines.

CATVLARIO.

Ego mirabar quomodo mammæ mihi descendiderãt.
Neue aliter hunc prædicabis: quomodo video, adolescenti nostro cædit hilla.

CENTENARIO.

Quare tam arduum ascendisti an concupisti eugium scindere?

CHÆRE.

Ebriulati mentem hilaram arripiunt.

CITHARA.

Nec palmarum pulsus, nec portisculi.

COLACE.

Figura humana inimici ardore ignescitur.

COLORATORE.

--itaq; leui.
Pruna percoctus, simul sub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit.

COPHINO.

Quum prouincias dispoliauit, columnas monolithas, labella lenis.
Manuatus est.

FVLLONE. FVLLONICIS.

Manuari pudorem perdidisti.
Virum tu hunc gruem balearicum, an hominem putas esse?

Non vbi caput à foliis decidua folia pandit.

GALLIS.

--De integro patrimonio
Meo centum millia nummûm memordi.

GEMELLIS.

Non putaui hoc eam facturum.

IMAGINE.

Genius generis nostri parens.

LACV AVERNO.

Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupã.
Versorum non numerum numero studuimus.

MARCO.

Mens incorrupta miseriter corrumpitur.

NACCA.

L Cippum.
Obbam.
Camelliam.
Induis, capitium tunicæ pictacium.

NECROMANTIA.

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.
Duas vxores, hoc hercle plus negotij est,
(Inquit cocio) sex ædiles viderat.

NVPTIIS.

Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

ODYSSEA.

Deq; manibus dextrabus.

PAVPERTATE.

Nihil refert mollem de lanitia Attica, an pecore ex hircorum vestimm geras.
Visus hac nocte bidentes propter viam facere, Licentiatus.

RECTORE.

Democritus Abderites physicus philosophus clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere vt posset splendore æreo, ita radiis
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne videret ciuibus. Sic ego
Fulgentis splendore pecuniæ volo
Elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona videam esse nequam filium.

RESTIONE.

Calabarriunculos.

SALINATORE.

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

SATVRNALIBVS.

Hominem leonam.

SCRIPTVRA.

Caput sine lingua, pedaria sententia est.
Lubidinitate labitur.

SEDICITO.

Grunnientem aspexi scropham.

Soro-

SOROIBVS.

Hoc voluit clypeum contra puluem proijci.
Æcastor multum somniculosum.
Laus nomine gloriæ adolescit.

STAMINARIIS.

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Caronium.
Et quid properas, & quid præcuris Calidonia,
Et elutriare lintea.

LABANDRIA.

Collicior, in fullonicam.

TVCCA.

Dominus noster tua luculentitate captus,
Bipedem, bliteam, belluam.

TVSCO.

Concitatam mobilitate mœstas.

VIRGINE.

Amore cecidi tamquam blatta in peluim.
Alienum appetentibus viæ perditæ diuerticulas.
Siquidem mea collustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

Ex prologo incerti tamen libri.

Necessitas (cuius rursus transuersi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt)
Quò me detrusit pene extremis sensibus?
Quem nulla ambitio, nulla vnquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla authoritas
Mouere potuit in iuuenta de statu:
Ecce in senectute, vt facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita,
Submissa placidè blandiloquens oratio,
Etenim ipsi dij negare cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati?
Ego bis, tricenis annis actis sine nota,
Eques Romanus ex lare egressus meo,
Domum reuertar Mimus: nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quàm viuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æquè atq; in malo,
Si tibi erat libitum literarum laudibus,
Floris cacumen nostræ famæ frangere:
Cur quum vigebam membris præuiridantibus,
Satisfacere populo & tali quum poteram viro,
Non flexibilem me concuruasti, vt carperes:
Nunc me quo deijcis? quid ad scenam affero?
Decorem formæ, an dignitatem corporis?
Animi virtutem, an vocis iocundæ sonum?
Vt hedera serpens vires arboreas necat,
Ita me vetustas amplexu annorum necat.
Sepulchris similis, nil nisi nomen retineo.

IN IPSA ACTIONE.

Porro, Quirites, libertatem perdidimus.
Necesse est multos timeat quem multi timent.
Non possunt primi esse omnes omni in tempore.
Summum ad gradum quum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citius quàm ascendas, decides:
Cecidi ego, cadet qui sequitur: laus est publica.
Mirum si angustè sedes, qui soles duabus sellis sedere.
Quænam mens, quæ delivitas vos suppilatores facit cum cano Engio velitaui?
Labis item billam cocus: si lumbricum adussit, flagris
Lautè loquente qui pedem ex taberna sustulimus, tantus quum stares pluor.
Aliqua parte præmuiserat.
Frustramur, irridemur.
Vxorem tuam & meam nouercam à populo lapidibus consectari video.

Q. CATVLI VITA.

VINTVS Catulus ex Catulorum familia illustri natus, ingenio præclaro fuit, orator, epigrammatúmque iucundissimus scriptor. Sunt qui Catulum hunc cum falsò existimãt, qui instauratum Capitolium dedicauit, & impeditæ linguæ fuit. Dilectus est maximè à C. Cotta, & L. Crasso propter elegantiam ingenij, & morum suauitatem. Tam venustè atque egregiè lusit epigrãmata, vt ab antiquis autoribus relatum sit, nihil apud Latinos aut Græcos legi posse mundius, pressius, aut venustius Q. Catuli epigrammatis. Traditum est fuisse illum facili animo, & procliui ad amores, ac delicias. Itaque Roscium Gallum præcipuè dilexit, qui tum adolescens eleganti forma, & indole optima florebat, etsi oculos peruersos habuit, vt M. Cicero & Diomedes Grammaticus testantur. Sunt præterea qui Catulum hunc familiarem Mario consuli tradant, & cum eo de Cimbris triumphasse. A. Marco Tullio magnopere laudatus est quod Archiam Licinium, & amare, & probare posset. Eius interitum Appianus Alexandrinus & Plutarchus scribunt in bellis ciuilibus ita contigisse, quòd cùm

ei nuntiatum fuisset, mori oportere, illum se domi in cubiculo conclusum, accensis carbonibus eorum vapore suffocatum occubuisse: at Plinius in Naturali historia, ab Amphione occisum ait.

Q. CATVLI.

FRAGMENTA QVAE EXSTANT.

IN ROSCIVM PVERVM.

ONSTITERAM exorientem auroram forte salutans,
Quũ subito à læua Roscius exoritur.
Pace mihi liceat cælestes dicere vestra,
Mortalis visus pulchrior esse deo.

AD THEOTIMVM.

Aufugit mi animus: credo (ut soles ad Theotimum
Deuenit. sic est, perfugium illud habet.
Quid si non inter dixem, ne illuc fugitiuum
Mitteret ad se intrò, sed magis eijceret?
Ibimus quæsitum. verùm ne ipsi teneamur,
Formido. quid ago? da Venus consilium.

Q. ATTÆ VITA.

VINTIVS Atta, Togatarum fabularum scriptor habitus est: & in his componendis magnopere à quibusdam commendatur. Sunt qui referant eundem Romę versatum his temporibus fuisse quibus Pomponius Bononiensis in scena floruit, & Plotius Gallus in tradendis præceptis rhetorices præstitit. Iteratius Flaccus in ea epistola, qua loquitur de Latinis poëtis, videtur Attæ fabulas notare, indignásque existimare, vt à Romanis ciuibus tanto studio, atque attentione audirentur. Citantur sæpe à Latinis Grammaticis comœdiæ Q. Attæ. Quocirca verisimile est in magno pretio illas fuisse habitas. Traditum est cognomen Attæ illis esse impositum, qui eo vitio pedum laborát, vt videantur magis inniti plantis, quàm libere ambulare. Is Romæ c. & LXX. Olimpiade mortuus est, vt Hieronimus in Chronico Eusebij obseruat: sepultus verò via Prænestina secundo ab vrbe milliario.

Q. ATTÆ FRAGMENTA QVÆ EXTANT.

In Satyris.

V*Ertamus vomerem, in cæram, m[illegible]rone[illegible] aremus o[illegible].*

PVBLII SYRI VITA,

EX P. CRINITO DESVMPTA.

VBLIVS natione Syrus, in scribendis Mimis operam posuit, ac in magno pretio his tẽporibus habitus est, quibus M. Cicero, & Nigidius Figulus perierunt, vt in Latinis Annalibus notatũ. Referũtur ab Auieno dicteria quædam Publij, in quibus mira festiuitas, atq; incredibilis comitas apparet. Iulius Cęsar palã professus est, sibi acceptiores fuisse Publij Mimos, quã Laberij, propter sentẽtiarũ grauitatẽ atq; singularem elegantiam. Quocirca prælatus illi est: & in scena victor pronuntiatus. Cassius quoq; Seuer' tantũ cõcedebat Publianis Mimis, vt eius carmẽ disertissimũ vocaret. Neq; illud omittendũ est. quòd idẽ Publius in ludis Cæsaris omnes illos longè superauit, qui carmen in scenam attulerint, in quorum numero Dec. Laberius fuit. De obitu ipsius Publij nihil apud veteres legimus.

PVBLII

PVBLII SYRI FRAGMENTA

QVAE EXSTANT.

De amore & fœmina.

AMOR animi arbitrio sumitur, non ponitur.
Amor extorqueri non potest, elabi potest.
Amare & sapere vix Deo cōceditur.
Amans quid cupiat scit, quid sapiat non videt.
Amare iuueni fructus est, crimen seni.
Amans quod suspicatur vigilans, somniat.
Ab amante lachrymis redimas iracundiam.
Amans iratus multa mentitur sibi.
In amore semper mendax iracundus est.
Blanditia, non imperio, fit dulcis Venus.
Amoris vulnus idem qui sanat, facit.
Formosa facies, muta commendatio est.
Aut amat aut odit mulier, nihil est tertium.
Aperte quum est mala mulier, tum demum est bona.
Mulier quum sola cogitat, male cogitat.
Malo in consilio fœminæ vincunt viros.
Dedidicere flere fœminam, est mendacium.
Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.
Caste ad virum matrona parendo imperat.
Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.
Mulier quæ nubit multis, multis non placet.
Anus quum ludit, morti delicias facit.

De amicitia & concordia.

Beneuoli coniunctio animi, maxima est cognatio.
Amicos res opimæ parant, aduersæ probant.
Ita crede amico, ne sit inimico locus.
Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum putes.
Cum inimico nemo in gratiam citò redit.
Discordia fit carior concordia.
Nimium altercando veritas amittitur.
Amici vitia si feras, facis tua.
Ames parentem si æquus est: si aliter feras.
Auxilia humilia firma consensus facit.
Comes facundus in via pro vehiculo est.

De fortuna & rebus aduersis.

Ex hominum quæstu facta fortuna est Dea.
Fortunam citius reperimus quàm retineas.
Excelsis multo facilius casus nocet.
Fortuna quum blanditur captatum venit.
Leuis est fortuna, citò reposcit quæ dedit.
Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.
Fortuna vitrea est, quæ quum splendet frangitur.
Fortuna nimium quem fouet stultum facit.
Facit gratum fortuna, quam nemo videt.
Nulla tam bona est fortuna, de qua nihil possis queri.
Legem nocens veretur, fortunam innocens.
Fortuna nulli plus quàm consilium valet.
Fortunæ obesse nulli contenta est semel.
Nescis quid optes, aut quid fugias: ita ludit dies.
Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.
Bonorum crimen est officiosus miser.
Felix improbitas optimorum calamitas.
Miserrima fortuna est quæ inimico caret.
Nil proprium ducas quod mutari possit.
Citò improborum læta in perniciem cadunt.
In miseri vita nulla contumelia est.
Grauius nocet quodcunque inexpertum accidit.
Heu quàm penitentia incurrunt homines viuendo diu.
Et deest & superat miseris cogitatio.
Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

De rerum & vicissitudine.

Quotidie est deterior posterior dies.
Lucrum sine damno alterius fieri non potest.
Iucundum nihil est nisi quod reficit varietas.

De morte & vita.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.
Homo vitæ commodatus, non donatus est.
Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori.
Crimen relinquit vitæ qui mortem appetit.
Mori necesse est, sed non quoties volueris.
Bis interimitur, qui suis armis perit.
Male viuunt qui se semper victuros putant.
Mori est felicis antequam mortem inuocet.
Nusquam melius moriuntur homines quàm vbi libenter viximus.
O vita misero longa, felici breuis.
Bona mors est quæ extinguit vitæ mala.
Heu quàm est timendus qui mori tutum putat.
Bis emori est, alterius arbitrio mori.
Homo toties moritur quoties amittit suos.
Hæredem scire vtilius est, quàm quærere.

De otio & inertia.

Arcum intensio frangit, animum remissio.
Se d negare patriæ, exilium est pati.
Nihil agere, semper infelici est optimum.

De beneficentia & largitate.

Frustra rogatur qui misereri non potest.
Ingenuitatem lædis quum indignum rogas.
Bona comparat præsidia misericordia.
Homo qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.
Habet in aduersis auxilia qui in secundis commodat.
Benignus etiam dandi causam cogitat.
Bis est gratum quod opus est, vltro si offeras.
Inopi beneficium bis dat qui dat celeriter.
Minus decipitur cui negatur celeriter.
Pars beneficij est, quod petitur si bene neges.
Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Bonus animus numquam erranti obsequium accommodat.
Eodem animo beneficium debetur quo datur.
Beneficium dare qui nescit, iniustè petit.
Fraus est accipere quod non possis reddere.
Beneficium accipere, libertatem vendere est.
Beneficia plura recipit qui scit reddere.
Beneficium se dedisse qui dicit, petit.
Beneficium sæpe dare, docere est reddere.
Diues quod donat timeas: citò raptum venit.
Nihil prodest didicisse benefacere, si cessas.
Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperes.
Damnare est obiurgare, quum auxilio opus est.
Crudelis in re aduersa est obiurgatio.
Dixeris maledictum, quum ingratũ hominẽ dixeris.
Ingratus vnus miseris omnibus nocet.
Malignos fieri maximè ingrati docent.

De equitate, fide, & bona conscientia.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.
Fidem nemo vnquam perdit nisi qui non habet.
Fidem qui perdit, nihil potest vltrà perdere.
Fidem qui perdit, quò se seruet in reliquum?
Fides (vt anima) vnde abij, numquam redit.
Etiam peccato rectè præstatur fides.
Etiam hosti est æquus qui habet in consilio fidem.
Magis heres fidus nascitur quàm scribitur.
Mala caussa est quæ requirit misericordiam.
Iudex damnatur quum nocens absoluitur.
In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

De iniuria & superbia.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.
Multis minatur qui vni facit iniuriam.
Mutat se bonitas, quum irrites iniuria.
Malefacere qui vult, nusquam non caussam inuenit.
Maleuolus semper sua natura vescitur.
Graue crimen, etiam quum dictum est leuiter, nocet.
Illo nocens se damnat quo peccat die.
Alcator quanto in arte est melior, tanto est nequior.
Mala est medicina, vbi aliquid naturæ perit.
Citò ignominia fit superbi gloria.
Graue præiudicium est quod iudicium non habet.
Heu quàm miserum est ab eo lædi de quo non possis queri.
Miserum est tacere cogi quod cupias loqui.
Inferior horret quicquid peccat superior.
Male imperando summum imperium amittitur.

De dissimulatione, fictione & mendacio.

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.
Malus vbi bonum se simulat, tunc est pessimus.
Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.
Falsum maledictum, maleuolum mendacium est.
Ficta citò ad naturam reciderint suam.
Graue est malum omne quod sub aspectu latet.
Grauior inimicus qui latet sub pectore.
Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.
Hæredis fletus, sub persona risus est.
Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.
Nil peccent oculi, si animus oculis imperet.
Astute dum celatur, se ætas indicat.
Inuitas culpam qui peccatum præterit.
Bis peccas quum peccanti obsequium accommodas.
Bonis nocet quisquis pepercerit malis.
Maledictum interpretando facies acrius.

De suspicione.

Ad tristem partem strenua suspicio.
In calamitoso risus etiam, iniuria est.

De consuetudine & experientia.

Discipulus est prioris posterior dies.
Hominem experiri multa paupertas iubet.
Miseriam nescire est sine periculo viuere.
Mala est voluptas, alienis assuescere.
Grauissimum est imperium consuetudinis.
Bonarum rerum nimia consuetudo pessima est.

De prudentia & sagacitate in rebus agendis.

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.
Ex vitio alterius sapiens emendat suum.
Deliberandum est diu quod statuendum est semel.
Deliberare vtilia, mora est tutissima.
Diu apparandum est bellum, vt vincas celerius.
Ducis in consilio posita est virtus militum.
Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.
Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi.
Aspicere oportet quæ possis deperdere.
Cauendi nulla est dimittenda occasio.
Honestè seruit qui succumbit tempori.
Quum vitia prosunt, peccat qui rectè facit.
Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.
Futura pugnant, vt se superare sinant.
Habet suum venenum blanda oratio.
Difficilem oportet aurem habere ad crimina.
De inimico ne loquare malum, sed cogites.

De temeritate & stultitia.

Grauis animi pœna est quem post factum pœnitet.
Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.
Bene perdit nummos, iudici quum dat nocens.
Ridiculum est odio nocentis perdere innocentiam.
Malum consilium est quod mutari non potest.
Contemni est leuius quàm stultitia percuti.
Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.
Mortuo qui mittit munus, nihil dat illi, adimit sibi.
Absentem lædit qui cum ebrio litigat.
Frustra, quum ad senectam ventum est, repetas adolescentiam.
Male secum agit æger medicum qui hæredem facit.
Improbè Neptunum accusat qui iterum naufragium facit.
Inuitum quum retineas, exire incitas.
Malæ naturæ numquam doctrina indigent.

De ambitione & cupiditate.

Alienum nobis, nostrum plus aliis placet.
Alienum est quicquid optando euenit.
Etiam celeritas in desiderio mora est.
Cui plus licet quàm par est, plus vult quàm licet.
Instructa inopia est, in diuitiis cupiditas.
Effugere cupiditatem, regnum est vincere.
Lascivia & laus numquam habent concordiam.

De aua-

De auaritia.

Inopiæ pauca desunt, auaritiæ omnia.
Luxuriæ desunt multa, auaritiæ omnia.
Tam deest auaro quod habet quàm quod non habet.
Auarus damno potius quàm sapiens dolet.
Auaro quid mali optes, ni vt viuat diu?
In nullum auarus bonus, in se pessimus.
Auarus nisi quum moritur nihil rectè facit.
Auarus ipse miseriæ causa est suæ.
Auarum facile capias, vbi non sis idem.
Negandi causa auaro numquam deficit.
Malus est vocandus qui sua causa est bonus.

De fortitudine animi.

Est honesta turpitudo pro bona causa mori.
Bona turpitudo est quæ periculum vindicat.
In rebus dubijs plurimi est audacia.
Grauis animus dubiam non habet sententiam.
Nunquam periculum sine periculo vincitur.
Contumeliam non fortis potest nec ingenuus pati.
Ingenuitas non recipit contumeliam.
Inuidiam ferre aut fortis aut felix potest.
Aliena homini ingenuo acerba est seruitus.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.
Inimicum vlcisci, vitam accipere est alteram.
In vindicando criminosa est celeritas.

De iracundia.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.
Grauissima est probi hominis iracundia.
Bonum apud virum citò moritur iracundia.
Consilio melius vincas quàm iracundia.
Homo extra corpus est suum quum irascitur.
Iratus etiam facinus consilium putat.
Iratum breuiter vites inimicum diu.
Furor fit læsa sæpius patientia.
Fulmen est vbi cum potestate habitat iracundia.
Eripere telum non dare irato decet.
Inuidia tacitè, sed minutè irascitur.

De seueritate.

Bono iustitiæ proxima est seueritas.
Crudelem medicum intemperans æger facit.

De clementia & patientia.

Iniuriarum remedium est obliuio.
Id agas de quis tuo te merito oderit.
Ignoscere humanum, vbi pudet cui ignoscitur.
Vide si adhuc malus es, & similibus parce.
Bis vincit qui se vincit in victoria.
Perdifficilia, vt facilia leuius feras.
Feras, non culpes, quod mutari non potest.
Dimissum quod nescitur, non amittitur.
Bonum quod est supprimitur, nequaquam extinguitur.
Bene cogitata si excidunt non occidunt.

De metu.

Quotidie damnatur qui semper timet.
Minus est quàm seruus dominus qui seruos timet.
Eheu quàm miserum est fieri metuendo senem.
Metus quum venit, rarum habet somnus locum.
Multos timere debet quem multi timent.
Stultum est timere quod vitari non potest.
Non citò ruina perit vir qui ruinam timet.
Inimicum quamuis humilem docti est metuere.
Etiam capillus vnus habet vmbram suam.
Magno cum periculo custoditur quod multis placet.
Fatetur facinus is qui iudicium fugit.

De dolore.

Animo dolenti nihil oportet credere.
Cuiuis dolori remedium est patientia.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.
Heu, dolor quàm miser est, qui in tormento vocem non habet.
Homo nescit si dolore fortunam inuenit.
Læso doloris remedium inimici dolor.

De fama & gloria.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.
Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.
Frugalitas miseria est rumoris boni.
Laus vbi noua oritur, etiam vetus amittitur.
Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.
Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.
Bona opinio homini, tutior pecunia est.
Honestus rumor alterum est patrimonium.
Heu quàm difficile est gloriæ custodia.

Ad Laberium.

Quidem contendisti scriptor, hunc spectator subleua.

PORCI LICINII VITA.

PER PET. CRINITVM.

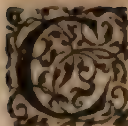

PORCIVS Licinius cùm ex Liciniorum familia nobili ortus, vir clarus habitus est, tum ingenio facili & eleganti, præsertim in componendis Epigrammatis. Iulianus rhethor (qui Hadriani principis temporibus vixit) Licinij carmen magnis laudibus extollit, adeò vt hunc ipsum præferre non dubitauerit poëtis omnibus Græcis. Afferuntur eiusdem Licinij versus complures à nostris Grammaticis, ex

quibus probari potest, quàm eleganter atque egregiè Poëtæ officium absoluerit. Sunt qui credant eundem Licinium scripsisse annales octonariis versibus. sed hoc non satis mihi compertum est. Illud pro certo haberi debet, Marcum Licinium fuisse autorem annalium Romanorum.

PORCI LICINII

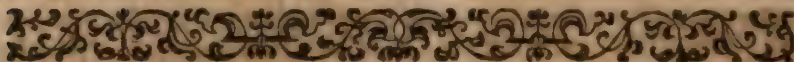
FRAGMENTA QVAE EXSTANT.

VSTODES ouium teneræq; propaginis agnum
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo est.
Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.
Omne pecus flamma est, omnia quæ video.

ALIO LOCO.

Punico bello secundo musa pennato gradu
Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.

VALER. ÆDITVI VITA

EX P. CRINITO DESVMPTA.

ALERIVS Æditaus in scribendis epigrammatis Poëta insignis habitus est, maximéq; aptus ad exprimendas Veneres, ac delicias. In quo numero à Grammaticis nostris relati præcipuè sunt, Quintus Catullus, Porcius Licinius, & Val. Catullus. Magnopere commendatur Æditaus ab Aul. Gellio, tantúmque illius carmini concessit, vt affirmare ausus sit, nihil se legisse vel apud Græcos Poëtas venustius, aut suauius: qui videri solent cæteris omnibus in hoc genere scribendi gratiores atque elegátiores. Laudatur idem Æditaus, cùm ab aliis multis, tum à M. Varrone, qui eius versiculos alicubi citauit. De moribus autem & vita ipsius nihil aliud legimus.

VAL. ÆDITVI

FRAGMENTA QVAE EXTANT.

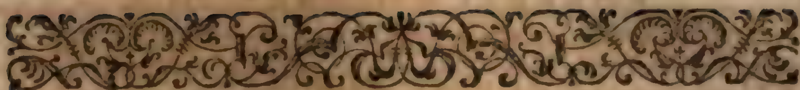
AD PAMPHILAM.

ICERE quum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subitò mihi sudor.
Si tacitus, subidus: duplo ideo pereo.

AD PVERVM PHILEROTA.

Quid faculam præfers, Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæua extinguere venti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere.

C. VALERII CATVLLI VITA.

Caius Valerius Catullus, fuit patria Veronensis, poëtarum omnium, vt multorum est opinio, in hoc genere lepidissimus ac doctissimus. Natus quidem in peninsula Sirmione Lacus Benaci in agro Veronensi, vt ipsemet ad ipsam Sirmionem cecinit, Olympiade circiter CLXX. vt Hieronymus ex Chronicis Eusebij obseruat: eo etiam tẽpore quo Terent. Varro in ipsa vrbe Verona claruit. Cæterùm non humili loco, aut obscuro natus est, siquidem Valerius eius pater, Iul. Cæsaris hospitio familiariter vsus est. Valerius autem Catullus primò traditur à Manlio Romam deductus, cùm adhuc in tenera ætate ageret. Paulò mox ingenij facilitate, & doctrina adeò Romæ acceptus, atque ciuibus gratus fuit, vt M. Tul. Ciceronis patrocinium meruerit: quod ipsum eleganti epigrammate ingenuè testatus est, quo gratias Ciceroni patrono egit. Sui temporis Catullus virorũm illustrium cùm in arte oratoria, tum in poëtica, amicitia vsus est Ciceronis, Planci, Calui, Cinnæ & aliorum. Inter cæteros amicos Furium & Aurelium magnopere dilexit, Cinnam quoque, Cornificiũ, Fabullum, & Verannum, quem alicubi Veranniolum blanditer appellat. Puellam præterea Ipsitillam conciuem suam, & Clodiam amauit, quam ficto nomine Lesbiam dicit. Fratrem habuit, quem mirabili quodam & fraterno amore prosecutus est, cuius mortem suis versibus deplorauit, ad Ortalium scribens & ad Manlium. Eruditorum consensu docti cognomen accepit: ita enim peculiari epitheto Catullus censetur. Atque hunc quidẽ Ouidius Vergilianæ maiestati opponit. Tantum nominis apud eruditos, ac laudis est consequutus. Sed & versus ipsius, quanquam vt duriusculi notantur, tamen perelegantes habiti sunt, ac sectatores complures in his inuenit, sicuti Pompeium, Saturnium, & Sentium Augurem, qui Catulli epigrammata, ac Licinij mira diligentia ac studio sunt emulati. Opus suum ad Corn. Nepotem misit, virum doctrina & rerum cognitione egregium. Diuiditur autem in libros tres, vt primus Lyricos, secundus Elegiacos, tertius Epigrammata contineat. Elegiam de coma Berenices ex poëta Callimacho in Latinos numeros conuertit, cámque ad Ortalium amicum misit, quæ in elegiarum adhuc libro legimus. Idem Val. Catullus à Fabio Quintil. & Diomede inter Iambicos reponitur, ab aliis inter Lyricos. Neque illud omittendum est, fuisse ab ipso Catullo alia complura composita, quæ vitio longæ vetustatis desiderantur. Cæsarem maximè Iulium, Mamurram, & Nonium Strumam Iambicis nominatim proscidit ex veterum consuetudine, vt C. Lucullus Iambicorum autor, Luciliúsque & Næuius. Qua in re dignum illud memoria est, quod ipse Cæsar cùm perpetua sibi stigmata imposita videret ex Catulliano carmine de Mamurra, eadem tamẽ die Poëtam ipsum cœnę adhibuit, simúlque hospitio suo non secus atque antea vti eum permisit. Mortuus Romæ est iuuenili admodum ætate, cùm annum circiter trigesimum ageret, vt quidam putarunt, quo tempore Pub. Virgilius in vrbe Cremona studiis operam daret.

C. VALERII CATVLLI VERONENSIS,

AD CORNELIVM NEPOTEM LIBER.

VOI dono lepidum, nouum libellũ,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli tibi. namque tu solebas,
Meas esse aliquid putare nugas
Iam tum, quum ausus es vnus Italorum,
Omne æuum tribus explicare chartis,
Doctis, Iuppiter, & laboriosis.
Quare habe tibi quicquid hoc libelli est
Qualecunque: quod, ô patrima Virgo,
Plus vno maneat perenne sæclo.

AD PASSEREM LESBIÆ.

Passer delitiæ meæ puellæ,
Qui cum ludere, quem in sinu tenere,
Cui primum digitum dare adpetenti,
Et acris solet incitare morsus:
Quum desiderio meo nitenti,
Carum nescio quid lubet iocari,
Et solatiolum sui doloris
Credum, quum grauis acquiescit ardor:
Tecum ludere, sicut ipsa possem,
Et tristis animi leuare curas:
Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod Zonam soluit diu ligatam.

LVCTVS PASSERIS.

LVGETE ô Veneres, Cupidinésque.
Et quantum est hominum venustiorum.
Passer mortuus est meæ puellæ,
Passer delitiæ meæ puellæ,
Quem plus illa oculis suis amabat.
Nam mellitus erat: suamq; norat
Ipsam tam bene, quam puella matrem.
Nec sese à gremio illius mouebat,
Sed circunsiliens modo huc, modo illuc,
Ad solam dominam vsque pipilabat.
Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc, vnde negant redire quenquam.
At vobis male sit malæ tenebræ.
Orci, quæ omnia bella deuoratis:
Tam bellum mihi passerem abstulistis.
O factum male ô misselle passer,
Tua nunc opera meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.

PHASELLI LAVS ET DEDICATIO.

PHASELLVS ille, quem videtis hospites.
Ait fuisse nauium celerrimus,
Neque vllius natantis impetum trabis
Nequisse præterire: siue palmulis
Opus foret volare, siue linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus insulásve Cycladas,
Rhodúmve nobilem, horridámve Thraciam,
Propontida, trucémve Ponticum sinum:
Vbi iste post phasellus antea fuit
Comata sylua. nam Cytorio in iugo
Loquente sæpe sibilum edidit coma.
Amastri Pontica, & Cytore buxifer,
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima
Ait phasellus vltima ex origine
Tuo stetisse dicit in cacumine:
Tuo imbuisse palmulas in æquore:
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse. læua siue dextera
Vocaret aura, siue vtrumque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem.
Neque vlla vota litoralibus Deis
Sibi esse facta, quum veniret à mare.
Nouissimo hunc ad vsque limpidum lacum.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Senet quiete, seque dedicat tibi
Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.

AD LESBIAM.

VIVAMVS, mea Lesbia, atque amemus,
Rumorésque senum seueriorum
Omnis vnius æstimemus assis.
Soles occidere, & redire possunt:
Nobis, quum semel occidit breuis lux,
Nox est perpetua vna dormienda.
Da mihi basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Dein vsque altera mille, deinde centum,
Dein quum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus:
Aut ne quis malus illa, ne sciamus:
Aut ne quis malus inuidere possit,
Quum tantum sciat esse basiorum.

AD FLAVIVM.

FLAVI delicias tuas Catullo.
Ni sint illepidæ, atque inelegantes.
Velles dicere, nec tacere posses.
Verum nescio quid febriculosi
Scorti diligis, hoc pudet fateri.
Nam te non viduas iacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat,
Sertis ac Syrio flagrans oliuo,
Puluinusq; peræque & hic, & illic
Attritus, tremulique quassa lecti
Argutatio, inambulatióque.

Nam

Nam ne stupra, vales nihil tacere
Curnantem latera exfututa panda,
Noctu quid facias ineptiarum.
Quare quicquid habes boni, maliq;,
Dic nobis, volo te, ac tuos amores
Ad cælum lepido vocare versu.

AD LESBIAM.

QVÆRIS quot mihi basiationes
Tuæ, Lesbia, sint satis superque?
Quam magnus numerus Libyssæ arenæ
Laserpiciferis iacet Cyrenis
Oraclum Iouis inter æstuosi,
Et Batti veteris sacrum sepulchrum:
Aut quam sidera multa, quum tacet nox,
Furtiuos hominum vident amores:
Tam te basia multa basiare
Vesano satis, & super Catullo est.
Quæ nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

AD SEIPSVM.

MISER Catulle desinas ineptire,
Et quod vides perisse perditum ducas.
Fulsere quondam candidi tibi soles,
Quum ventitabas, quo puella ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tam iocosa fiebant,
Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
Fulsere vere candidi tibi soles.
Nunc iam illa non volt, tu quoque impote
Nec quæ fugit sectare, nec miser viue:
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale puella, iam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit inuitam.
At tu dolebis, quantum rogaberis nulla,
Scelesta rere, quæ tibi manet vita,
Quis nunc te adibit? quum videberis bella?
Quem nunc amabis? cuius esse diceris?
Quem basiabis? quoi labella mordebis?
At tu Catulle destinatus obdura.

AD VERANNIVM.

VERANNI omnibus è meis amicis
Antistes mihi millibus trecentis:
Venistine domum ad tuos penatis,
Fratresq; vnanimus, tuamq; matrem?
Venisti, ô mihi nuncij beati
Visum incolumen, audiamq; Hiberum
Narrantem loca, facta, nationis.
Vt mos est tuus: applicansq; collum,
Iucundum os, oculosq; suauiabor.
O quantum est hominum beatiorum,
Quid me lætius est, beatiusue?

DE VARRI SCORTO.

VARRVS ne meus ad suos amores
Visum duxerat, è foro otiosum:
Scortillum, vt mihi tum repente visum est,
Non sane inlepidum, nec inuenustum.
Huc vt venimus, incidere nobis
Sermones varij, in quibus, quid esset
Iam Bythinia, quomodo se haberet,
Et quantum mihi profuisset ære.
Respondi, id quod erat mihi neq; ipsi,
Nec prætoribus esse, nec cohorti,
Quur quisquam caput vnctius referret:
Præsertim quibus esset irrumator
Prætor, si non facerent pili cohortem.
At certe tamen, inquit, quod illic
Natum dicitur esse, comparasti
Ad lecticam homines. ego, vt puellæ
Vnum me facerem beatiorem:
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
Vt prouincia quod mala incidisset,
Non possem octo homines parare rectos.
At mi nullus erat nec hic, neq; illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo sibi collocare posset.
Hic illa, vt decuit cinædiorem:
Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
Istos commodo nam volo ad Serapin
Deferri. mane, inquij puellæ:
Istud, quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio: meus sodalis
Cinna est Caius. is sibi parauit.
Verum vtrum illius, an mei, quid ad me?
Vtor tam bene, quam mihi pararim.
Sed tu insulsa male, & molesta viuis,
Per quam non licet esse negligentem.

AD FVRIVM ET AVRELIVM.

FVRI, & Aureli comites Catulli:
Siue in extremos penetrabit Indos,
Litus vt longe resonante Eoa
Tunditur vnda:
Siue in Hircanos, Arabasq; mollis,
Seu Sacas, Sagittiferosq; Parthos,
Siue quia septem geminus colorat
Æquora Nilus:
Siue trans altas gradietur Alpis,
Cæsaris visens monumenta magni
Gallicum Rhenum, horribiles, & vltimosq; Bri-
mosq; Britannos:
Omnia hæc, quæcunque feret voluntas
Cælitum, tentare simul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ
Non bona dicta:
Cum suis viuat, valeatq; mœchis,
Quos simul complexa tenet trecentos,
Nullum amans vere, sed identidem omnium
Ilia rumpens.
Nec meum respectet, vt ante, amorem:
Qui illius culpa cecidit, velut prati
Vltimi flos, prætereunte postquam
Tactus aratro est.

IN ASINIVM.

MARRVCINE Asini, manu sinistra
Non belle vteris in ioco, atque vino,
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc salsum esse putas? fugit te inepte,
Quamuis sordida res, & inuenusta est.
Non credis mihi? crede Pollioni
Fratri, qui tua furta vel talento
Mutari velit, est enim leporum

Disertus puer, ac facetiarum,
Quare aut hendecasyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte,
Quod me non mouet æstimatione,
Verum est mnemosynum mei sodalis.
Nam sudaria Setaba ex Hiberis
Miserunt mihi muneri Fabullus,
Et Veranius. hoc tamen necesse est,
Vt Veraniolum meum, & Fabullum.

AD FABVLLVM.

CÆNABIS bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, si tibi di fauent, diebus:
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam, non sine candida puella,
Et vino, & sale, & omnibus cachinnis.
Hæc si inquam attuleris, venuste noster,
Cœnabis bene, nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum.
Sed contra accipies meros amores:
Sed quid si suauius, elegantiusue est.
Nam Vnguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinesque:
Quod tu quum olfacies, deos rogabis,
Totum vt te faciant, Fabulle, nasum.

AD C. LICINIVM CALVVM.

Nil te plus oculis meis amarem,
Iucundissime Calue, munere isto
Odissem te odio Vatiniano.
Nam quid feci ego quidue sum locutus,
Quur me tot male perderes poetis?
Isti dij mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi misit impiorum.
Quod si, vt suspicor, hoc nouum, ac repertum
Munus dat tibi Sulla literator:
Non est mi male, sed bene, ac beate,
Quod non dispereunt tui labores.
Dij magni horribilem, & sacrum libellum,
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Misti continuo vt die periret
Saturnalibus optimo dierum.
Non non hoc tibi, salse, sic abibit.
Nam si luxerit ad librariorum
Curram scrinia, Cæsios, Aquinos.
Suffrenum omnia colligam venena.
Ac te his suppliciis remunerabor.
Vos hinc interea valete, abite
Illuc, unde malum pedem tulistis,
Secli incommoda pessimi poetæ.

AD AVRELIVM.

COMMENDO tibi me, ac meos amores.
Aureli. veniam peto pudentem,
Vt si quicquam animo tuo cupisti,
Quod castum expeteres, & integellum:
Conserues puerum mihi pudice,
Non dico è populo: nihil veremur
Istos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt sua occupati:
Verum à te metuo, tuoque pene
Infesto pueris bonis, malisque.
Quem tu qua libet, vt lubet, moueto
Quantum vis, vbi erit foris paratum.
Hunc vnum excipio, vt puto, pudenter.
Quod si te mala mens, furorque vecors
In tantum impulerit, sceleste, culpam,
Vt nostrum insidiis caput lacessas:
Ahi tum te miserum, malique fati,
Quem attractis pedibus patente porta,
Percurrent raphanique, mugilesque.

AD AVRELIVM ET FVRIVM.

PÆDICABO ego vos, & irrumabo
Aureli pathice, & cinæde Furi:
Qui me ex versiculis meis putatis,
Quod sint molliculi parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum: versiculos nihil necesse est.
Qui tum denique habent salem ac leporem,
Si sunt molliculi, ac parum pudici,
Et quod pruriat incitare possunt.
Non dico pueris, sed his pilosis,
Qui duros nequeant mouere lumbos
Vos, quod millia multa basiorum
Legistis, male me marem putatis:
Si qua forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusque vestras
Non horribitis admouere nobis:
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

AD COLONIAM.

O Colonia, quæ cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes, sed vereris inepta
Crura ponticuli assulis stantis in rediuiuis.
Ne supinus eat, cauaque in palude recumbat:
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo vel Salisubsuli sacra suscipiunto:
Munus hoc mihi maximi da, Colonia risus.
Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caputque pedesque.
Verum totius vt lacus putidæque paludis
Liuidissima maximeque est profunda vorago,
Insulsissimus est homo, nec sapit pueri instar
Bimuli, tremula patris dormientis in vlna.
Qui quum sit viridissima nupta flore puella,
Vt puella tenellulo delicatior hædo,
Asseruanda nigerrimis diligentius vuis:
Ludere hanc sinit, vt lubet, nec pili facit vni,
Nec se subleuat ex sua parte: sed velut alnus
In fossa liguri iacet suppernata securi,
Tantundem omnia sentiens, quam si nulla sit vsquam:
Talis iste meus stuper nil videt, nihil audit
Ipse qui sit, vtrum sit, an non sit, id quoque nescio:
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repente excitare veternum,
Et supinum animum in graui delinquere cœno:
Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

AD AVRELIVM.

AVRELI pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis:
Pædicare cupis meos amores,

Nec

Nec clam: nam simul es iocaris vna,
Hærens ad latus, omnia experiris.
Frustra: nam insidias mihi instruentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui si id faceres satur, tacerem.
Nunc ipsum id doleo, quod esurire
Ah me me puer, & sitire discet.
Quare desine, dum licet pudico.
Ne finem facias, sed irrumatus.

AD VARRVM.

SVFFENVS iste, Varre, quem probe nosti,
Homo est venustus, & dicax, & vrbanus,
Idemq; longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi millia aut decem, aut plura
Perscripta: nec sic, vt sit in palimpsesto,
Relata. chartæ regiæ, noui libri,
Noui vmbilici, lora rubra membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc quum legas, tum bellus ille, & vrbanus
Suffenus vnus caprimulgus aut fossor
Rursus videtur: tantum abhorret, ac mutat.
Hoc quid putemus esse? qui modo scurra,
Aut si quid hac re tritius videbatur,
Idem infaceto est infacetior rure,
Simul poemata attigit: neq; idem vnquam
Æque est beatus, ac poema quum scribit.
Tam gaudet in se, tamq; se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neq; est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. Suus cuique attributus est error,
Sed non videmus, manticæ quod in tergo est.

AD FVRIVM.

FVRI, quoi neq; seruus est, neq; arca,
Nec cimex, neq; araneus, neq; ignis:
Verum est & pater, & nouerca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt:
Est pulchre tibi cum tuo parente,
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum: bene nam valetis omnes,
Pulchre concoquitis, nihil timetis,
Non incendia, non graues ruinas.
Non facta impia, non dolos veneni,
Non casus alios periculorum.
Atqui corpora sicciora cornu.
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole, & frigore, & esuritione:
Quare non tibi sit bene, ac beate?
A te sudor abest, abest saliua.
Mucusq;, & mala pituita nasi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quod culus tibi purior salillo est,
Nec toto decies cacas in anno,
Atq; id durius est faba, & lapillis:
Quod tu si manibus teras, fricesq;,
Non vnquam digitum inquinare posses.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli spernere, nec putare parui.
Et sestertia quæ soles precari,
Centum, desine: nam sat es beatus.

AD IVVENTIVM PVERVM.

O qui flosculus es Iuuentiorum,
Non horum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis:
Mallem diuitias mihi dedisses
Isti, quoi neq; seruus est, neq; arca:
Quam sic te sineres ab illo amari.
Qui? non est homo bellus, inquies? est:
Sed bello huic neq; seruus est, neq; arca.
Hæc tu quam lubet abiice, eleuaq;:
Nec seruum tamen ille habet, neq; arcam.

AD THALLVM.

CINÆDE Thalle mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medulla, vel imula oricilla,
Vel pene languido senis, situq; araneoso:
Idemq; Thalle turbida rapacior procella,
Quum de via mulier aues ostendit oscitantes:
Remitte pallium mihi meum, quod inuolasti,
Sudariumq; setabum, catagraphosq; thynos
Inepte: quæ palam soles habere tanquam auita.
Quæ nunc tuis ab vnguibus reglutina, & remitte,
Ne laneum latusculum, manusq; mollicellas,
Inusta turpiter tibi flagella conscribillent.
Et insolenter æstues, velut minuta magno
Deprensa nauis in mari vesaniente vento.

AD FVRIVM.

FVRI, villula nostra non ad Austri
Flatus opposita est, nec ad Fauoni,
Nec sæui Borreæ, aut Apeliotæ:
Verum ad milia quindecim & ducentos.
O ventum horribilem, atq; pestilentem.

AD PVERVM SVVM.

MINISTER vetuli puer falerni,
Inger mi calices amariores,
Vt lex Posthumiæ iubet magistræ
Ebriosa acina ebriosioris.
At vos quo lubet hinc abite lymphæ,
Vini pernicies, & ad seueros
Migrate, hic merus est Thyonianus.

AD VERANNIVM ET FABVLLVM.

PISONII comites, cohors inanis,
Aptis sarcinulis, & expeditis.
Veranni optime, tuq; mi Fabulle
Quid rerum geritis? satisne cum isto
Vappa, frigoraq;, & famem tulistis?
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum? vt mihi, qui meum secutus
Prætorem, refero datum lucello.

IN MEMMIVM.

O Memmi bene me ac diu supinum
Tota ista trabe lentus irrumasti:
Sed, quantum video, pari fuistis
Casu: nam nihilo minore verpa
Farti estis: pete nobiles amicos.
At vobis mala multa Dii Deæq;
Dent opprobria, Romuli, Remiq;.

IN CÆSAREM.

QVIS hoc potest videre, quis potest pati,
Nisi impudicus, & vorax, & helluo:

Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat, vnctum, & vltima Britannia?
Cinæde Romule hæc videbis & feres?
Es impudicus, & vorax, & helluo.
Et ille nunc superbus, & superfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Vt albulus columbus, aut Adoneus?
Cinæde Romule hoc videbis, & feres?
Es impudicus, & vorax, & helluo.
Eone nomine, imperator vnice,
Fuisti in vltima Occidentis insula:
Vt ista vostra diffututa mentula
Ducenties comisset, aut trecenties?
Quid? est alid, sinistra liberalitas?
Parum expatrauit? an parum helluatus est?
Paterna prima lancinata sunt bona:
Secunda præda Pontica: inde tertia
Hibera: quas & amnis aurifer Tagus
Inundat, extimæ ecce Lusitaniæ.
Quid hunc malum, fouetis? aut quid hic potest,
Nisi vncta deuorare patrimonia?
Eone nomine, imperator vnice,
Socer, generq; perdidistis omnia?

AD ALPHENVM.

ALPHENE immemor, atq; vnanimis false sodalibus,
Iam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi:
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacũ hominum cælicolis placent,
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis.
Heu heu quid faciant, dic, homines, quoive habeant fidem?
Certe tute iubebas animam tradere, inique me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia factaq;
Ventos irrita ferre, & nebulas aereas sinis.
Si tu oblitus es, at dij meminerunt, meminit Fides,
Quæ te vt pœniteat post modo facti faciet tui.

AD SIRMIONEM, PENINSVLAM.

PENINSVLARVM Sirmio, insularumq;
Ocelle, quascunq; in liquentibus stagnis,
Mariq; vasto fert vterq; Neptunus:
Quam te libenter, quamq; lætũ inuiso,
Vix mi ipse credens Thyniam, atq; Bithynos
Liquisse campos, & videre te in tuto.
O quid solutis est beatius curis?
Quum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum,
Desideratoq; acquiescimus lecto.
Hoc est, quod vnum est pro laboribus tantis.
Salue, ô venusta Sirmio, atq; hero gaude:
Gaudete, vosq; Indiæ lacus vndæ:
Ridete quicquid est domi cachinnorum.

AD HYPSITHILLAM.

AMABO mea dulcis Hypsithilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Iube ad te veniam meridiatum.
Quod si iusseris, illud adiuuato,
Ne quis liminis obseret tabellam,
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, paresq; nobis
Nouem continuas fututiones.
Verum si quid ages, statim iubeto:
Nam pransus iaceo, & satur supinus
Pertundo tunicamq; palliumq;.

IN VIBENNIOS.

O FVRVM optime balneariorum
Vibenni pater, & cinæde fili:
Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius est voraciore,
Quur non exilium, malasq; in oras
Itis? Quandoquidem patris rapinæ
Notæ sunt populo, & natis pilosas,
Fili, non potes asse venditare?

AD DIANAM.

DIANÆ sumus in fide
Puellæ, & pueri integri:
Dianam pueri integri,
Puellæq; canamus.
O Latonia maximi
Magna progenies Iouis,
Quam mater prope Deliam
Deposiuit oliuam,
Montium domina vt fores,
Siluarumq; virentium,
Saltuumq; reconditorum,
Amniumq; sonantum.
Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis:
Tu potens triuia, & notho es
Dicta lumine luna.
Tu cursu, dea, menstruo
Metiens iter annuum,
Rustica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Sis quocunq; tibi placet
Sancta nomine, Romuliq;
Anciq;, vt solita es, bona
Sospites ope gentem.

CÆCILIVM ACCERSIT.

POETÆ tenero meo sodali
Velim Cæcilio, papyre, dicas:
Veronam veniat, Noui relinquens
Comi mœnia, Lariumq; litus,
Nam quasdam volo cogitationes
Amici accipiat sui, meiq;.
Quare si sapiet, viam vorabit,
Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manusq; collo
Ambas iniiciens roget morari:
Quæ nunc si mihi vera nunciantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam: ex eo misellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignosco tibi Sapphica puella,
Musa doctior, est enim venuste
Magna Cæcilio inchoata mater.

IN ANNALES VOLVSII.

ANNALES Volusi cacata charta.

Votum soluisse pro mea puella.
Nam sanctæ Veneri, Cupidinique
Vouit, si sibi restitutus essem,
Desissemque truces vibrare iambos:
Electissima pessimi poetæ
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis.
Et hæc pessima se puella vidit
Ioco se lepide vouere diuis.
Nunc ô cæruleo creata ponto:
*Quæ sanctum Idalium, *Vriosque apertos,*
Quæque Ancona, Cnidumque arundinosam
Colis, quæque Amarunthia, quæque Golgos,
Quæque Durachium Adriæ tabernam:
Acceptum, face, redditumque votum,
Si non illepidum, neque inuenustum est.
At vos interea venite in ignem
Pleni ruris, & infacetiarum
Annales Volusi cacata charta.

AD CONTVBERNALES.

SALAX taberna, vosque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila
Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere, quicquid est puellarum
Confutuere, & putare cæteros hircos?
An, continenter quod sedetis insulsi
Centum, aut ducenti, non putatis ausurum
Me vna ducentos irrumare sessores?
Atqui putate. namque totius vobis
Frontem tabernæ scipionibus scribam.
Puella nam mea, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata:
Consedit istic. hanc boni, beatique
Omnes amatis: & quidem, quod indignum est,
Omnes pusilli, & semitarij mæchi,
Tu præter omnis vne de capillatis
Cuniculosæ Celtiberiæ fili
Egnati, opaca quem facit bonum barba,
Et dens ibera defricatus vrina.

AD CORNIFICIVM.

MALE est Cornifici tuo Catullo,
Male est mehercule, & laboriose:
Magisque, & magis in dies, & horas
Irascor tibi sic meos amores.
Quem tu, quod minimum, facillimúmque est:
Qua solatus es allocutione?
Paulum quidlibet allocutionis,
Mæstius lacrimis Simonideis.

IN EGNATIVM.

EGNATIVS, quod candidos habet dentis,
Renidet vsquequaque: seu ad rei ventum est
Subsellium, quum orator excitat fletum,
Renidet ille: seu pij ad rogum filij
Lugetur, orba cùm flet vnicum mater;
Renidet ille: quicquid est, vbicunque est,
Quodcunque agit, renidet. hunc habet morbum
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.
Quare monendus es mihi, bone Egnati,
Si vrbanus esses, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut porcus Vmber, aut obesus Hetruscus,
Aut Lanuuinus ater, atque dentatus,
Aut Transpadanus, vt meos quoque attingam.
Aut quilibet, qui puriter lauit dentis:
Tamen renidere vsquequaque te nollem.
Nam risu inepto res ineptior nulla est.
Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
Dentem, atque russam defricare gingiuam.
Vt quo iste vester expolitior dens est,
Hoc te amplius bibisse prædices loti.

AD RAVIDIVM.

QVÆNAM te mala mens, miselle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis Deus tibi non bene aduocatus,
Vecordem parat excitare rixam?
Anne vt peruenias in ora vulgi?
Quid vis? qua lubet, esse notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores
Cum longa voluisti amare pœna.

IN ACMEN.

AH, me an illa puella defututa
Tota millia me decem poposcit?
Ista turpiculo puella naso,
Decoctoris amica Formiani?
Propinqui, quibus est puella curæ,
Amicos, medicosque conuocate.
Non est sana puella, nec rogate
Qualis sit, solet hæc imaginosum.

IN QVANDAM.

ADESTE hendecasyllabi, quot estis
Omnes vndique, quotquot estis omnes.
Iocum me putat esse mæchea turpis,
Et negat mihi vestram reddituram
Pugillaria: si pati potestis,
Persequamur eam, & reflagitemus,
Quæ sit, quæritis? illa, quam videtis,
Turpe incedere mimice, ac moleste,
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circumsistite eam, & reflagitate:
Mœcha putida redde codicillos.
Redde putida mœcha codicillos.
Non assis facis? o lutum, lupanar.
Aut si perditius potest quid esse.
Sed non est tamen hoc satis putandum.
Quod si non aliud potest, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore,
Conclamate iterum altiore voce:
Mœcha putida redde codicillos,
Redde putida mœcha codicillos.
Sed nil proficimus, nihil mouetur,
Mutanda est ratio, modusque vobis.
Si quid proficere amplius potestis.
Pudica, & proba redde codicillos.

IN ACMEN.

SALVE nec nimio puella naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sane nimis elegante lingua,

Decoctoris amica Formiani.
Ten' prouincia narrat esse bellam?
Tecum Lesbia nostra comparatur?
O sæclum insipiens, & infacetum.

IN FVNDVM.

O FVNDE *noster, seu Sabine, seu Tiburs,*
Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum lædere. at quibus cordi est,
Quouis Sabinum pignore esse contendunt.
Sed seu Sabine, seu verius Tiburs,
Fui libenter in tua suburbana
Villa, malamque pectore expuli tussim:
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum sumptuosas appeto, dedit, cænas.
Nam Sextianus dum volo esse conuiua,
Orationem in Antium petitorem
Plenam veneni, & pestilentiæ legit.
Hic me grauedo frigida, & frequens tussis
Quassauit, vsquedum in tuum sinum fugi,
Et me procuraui ocimoque, & vrtica.
Quare refectus maximas tibi gratis
Ago meum quod non es vltra peccatum.
Nec deprecor iam si nefaria scripta
Sexti recepso: quin grauedinem, & tussim
Non mi, sed ipsi Sexti ferat frigus.
Qui tunc vocat me, quum malum legit librum.

DE ACME ET SEPTIMIO.

ACMEN *Septimius suos amores*
Tenens in medio, Mea, inquit, Acme,
Ni te perdite amo, atque amare porro
Omnis sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire:
Solus in Lybia, Indiaque tosta,
Cæsio veniam obuius leoni.
Hoc vt dixit, Amor sinistra, vt ante,
Dextram sternuit adprobationem.
At Acme leuiter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos,
Illo purpureo ore suauiata,
Sic inquit, Mea vita, Septimille,
Huic vno domino vsque seruiamus:
Vt multo mihi maior, acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc, vt dixit, Amor sinistra, vt ante,
Dextram sternuit adprobationem.
Nunc ab auspicio bono profecti,
Mutuis animis amant: amantur.
Vnam Septimius misellus Acmen
Mauult, quam Syrias, Britanniasque.
Vno in Septimio fidelis Acme
Facit delitias, libidinesque.
Quis vllos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auspicatiorem?

AD SEIPSVM DE ADVENTV VERIS.

IAM *ver egelidos refert tepores.*
Iam cæli furor æquinoctialis
Iucundis Zephyri silescit auris:
Linquantur Phrygii, Catulle, campi,
Nicææque ager vber æstuosæ.
Ad claras Asiæ volemus vrbes.
Iam mens prætrepidans auet vagari.
Iam læti studio pedes vigescunt,
O dulces comitum valete cœtus:
Longe quos simul à domo profectos,
Diuersæ variæ viæ reportant.

AD PORCIVM ET SOCRATIONEM.

PORCI, *& Socration, duæ sinistræ*
Pisonis scabies, famesque, Memmi:
Vos Veraniolo meo, & Fabullo
Verpus præposuit Priapus ille?
Vos conuiuia lauta sumptuose
De die facitis, mei sodales,
Quærunt in triuio vocationes?

AD IVVENTVM.

MELLITOS *oculos tuos, Iuuenti,*
Si quis me sinat vsque basiare,
Vsque ad millia basiem trecenta,
Nec vnquam saturum inde confuturum est,
Non si densior aridis aristis
Sit nostræ seges osculationis.

AD M TVLLVM.

DISERTISSIME *Romuli nepotum*
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

AD LICINIVM.

HESTERNO, *Licini, die otiosi*
Multum lusimus in meis tabellis,
Vt conuenerat esse delicatos,
Scribens versiculos vterque nostrum,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per iocum, atque vinum,
Atque illinc abii tuo lepore
Incensus Licini, facetiisque
Vt nec me miserum cibus iuuaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos:
Sed toto indomitus furore lecto
Versarer, cupiens videre lucem,
Vt tecum loquerer, simulque vt essem.
At defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc, iucunde, tibi poema feci:
Ex quo perspiceres meum dolorem.
Nunc audax caue sis: precesque nostras
Oramus, caue despuas ocello,
Ne pœnas Nemesis reposcat à te.
Est vehemens dea, lædere hanc caueto.

AD LESBIAM.

ILLE *mi par esse deo videtur.*
Ille si fas est, superare diuos
Qui sedens aduersus identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem, misero quod omnis
Eripit sensus mihi, nam simul te,
Lesbia adspexi, nihil est super mi
* *
Lingua sed torpet tenuis sub artus

Flamina

Flamma demanat, sonitu suopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi molestum est.
Otio exultas, nimiumq; gaudes.
Otium reges prius, & beatas
Perdidit urbes.

AD SEIPSVM DE STRVMA ET VATINIO.

QVID est, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet.
Per consulatum peierat Vatinius.
Quid est, Catulle, quod moraris emori?

DE QVODAM, ET CALVO.

RISI nescio quem modo in corona,
Qui, quum mirifice Vatiniana
Meus crimina Caluus explicasset,
Admirans ait hæc, manusq; tollens:
Di magni, salaputium disertum.

OTHONIS caput oppido pusillum
Peri, rustice semilauta crura,
Subtile, & leue peditum Libonis:
Si non omnia displicere vellem
Tibi, & Fuffitio seni recocto.
Irascere iterum meis Iambis
Immerentibus, unice imperator.

AD CAMERIVM.

ORAMVS, si forte non molestum est,
Demonstres ubi sint tuæ tenebræ.
Te campo quæsiuimus minore,
Te in circo, te in omnibus libellis,
Te in templo superi Iouis sacrato,
In Magni simul ambulatione:
Femellas omnis, amice, prendi,
Quas voltu vidi tamen sereno,
Has vel te sic ipse flagitabam:
Camerium mihi, pessimæ puellæ.
Quædam, inquit, nudum sinum reducens,
En hic in roseis latet papillis.
Sed te iam ferre Herculei labos est.
Tanto te in fastu negas, amice.
Dic nobis ubi sis futurus, ede hoc
Audacter: committe, crede luci.
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauso tenes in ore,
Fructus proijcies amoris omnis.
Verbosa gaudet Venus loquela.
Vel si vis, licet obseres palatum.
Dum vestri sim particeps amoris:
Non custos si fingar ille Cretum,
Non si Pegaseo ferar volatu.
Non Ladas si ego, pennipesue Perseus,
Non Rhesi niueæ citæq; bigæ:
Adde huc plumipedes, volatilesq;,
Ventorumq; simul require cursum,
Quos iunctos, Cameri, mihi dicares:
Defessus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus peresus
Essem, te mi amice, quæritando.

AD CATONEM.

OREM ridiculam, Cato, & iocosam,
Dignamq; auribus, & tuo cachinno.
Ride, quicquid amas, Cato Catullum:
Res est ridicula & nimis iocosa
Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem. huic ego si placet Dionæ,
Protelo rigida mea cecidi.

IN MAMVRRAM, ET CÆSAREM.

PVLCHRE conuenit improbis cinædis
Mamurræ pathicoq;, Cæsariq;.
Nec mirum: maculæ pares utrisq;,
Vrbana altera, & illo Formiana,
Impressæ resident, nec eluentur.
Morbosi pariter, gemelli utriq;,
Vno in lectulo: erudituli ambo.
Non hic, quam ille magis vorax adulter.
Riuales socij puellularum.
Pulchre conuenit improbis cinædis.

AD CÆLIVM DE LESBIA.

CÆLI, Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus, quàm se, atq; suos amauit omnis:
Nunc in quadriuiis, & angiportis,
Glubit magnanimos Remi nepotes.

CE RVFA.

BONONIENSIS Rufa Rufulum fallat,
Vxorne Meni. sæpe quam in sepulchretis
Vidistis ipso rapere de rogo cœnam,
Quum deuolutum ex igne prosequens panem
Ab semiraso tunderetur ustore.

NVM te leæna montibus Libystinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreauit, ac tetra,
Vt supplicis vocem in nouissimo casu
Contemtam haberes? ô nimis fero corde.

IN NVPTIAS IVLIÆ, ET MANLII.

COLLIS ô Heliconei
Cultor, Vraniæ genus.
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe Hymen,
O Hymen Hymenæe.
Cinge tempora floribus
Suaueolentis amaraci
Flammeum cape. lætus huc
Huc veni niueo gerens
Luteum pede soccum.
Excitusq; hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tedam,
Namq; Iulia Manlia,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubit alite virgo.
Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.

Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Thespiæ
Rupis Aonios specus,
Lympha quos super inrigat
Frigerans Aganippe.
Ac domum dominam voca
Coniugis cupidam noui,
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax hedera huc, & huc
Arborem implicat errans.
Vos item simul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies, agite, in modum
Dicite: ô Hymenææ Hymen,
Hymen ô Hymenææ:
Vt lubentius audiens,
Se citarier ad suum
Munus, huc aditum ferat
Dux bonæ Veneris, boni
Coniugator amoris.
Quis Deus magis ah magis
Est petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Cælitum? ô Hymenææ Hymen,
Hymen ô Hymenææ.
Te suis tremulus parens
Inuocat, tibi virgines
Zonula soluunt sinus,
Te timens cupida nouos
Captat aure maritos.
Tu fero iuueni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris è gremio suæ
Dedis, ô Hymenææ Hymen,
Hymen ô Hymenææ.
Nil potest sine te Venus
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere: at potest,
Te volente. quis huic Deo
Compararier ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe iungier: at potest,
Te volente. quis huic Deo
Compararier ausit?
Quæ tuis careat sacris
Non queat dare præsides
Terra finibus: at queat
Te volente. quis huic Deo
Compararier ausit?
Claustra pandite ianuæ,
Virgo adest, viden, vt faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris, abit dies,
Prodeas noua nupta.
Tardet ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire necesse sit.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas noua nupta.
Flere desine. non tibi
Aurunculeia periculum est,
Ne qua fœmina pulchrior
Claram ab Oceano diem
Viderit venientem.
Talis in vario solet
Diuitis domini hortulo
Stare flos Hiacynthinus.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas noua nupta.
Prodeas noua nupta sis:
(Iam videtur) vt audias
Nostra verba. (viden? faces
Aureas quatiunt comas.)
Prodeas noua nupta.
Non tuus leuis in mala
Deditus vir adultera
Proca, turpia persequens,
A tuis teneris volet
Secubare papillis:
Lenta qui velut assitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. sed abit dies,
Prodeas noua nupta.
* *
* *
* *
O cubile, quot (ô nimis
Candido pede Lecti)
Quæ tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat? sed abit dies
Prodeas noua nupta.
Tollite, ô pueri, faces,
Flammeum video venire.
Ite concinite in modum,
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Nec diu taceat procax
Fescennina locutio,
Neu nucis pueris neget
Desertum domini audiens
Concubinus amorem.
Da nucis pueris iners
Concubine satis diu
Lusisti nucibus. lubet
Iam seruire Talasio.
Concubine nucis da.
Sordebant tibi villicæ
Concubine, hodie, atq; heri.
Nunc tuum cinerarius
Tondet os. miser ah miser
Concubine nucis da.
Diceris male te à tuis
Vnguentate glabris marite
Abstinere, sed abstine.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.

Scimus hæc tibi, quæ licent
Sola cognita: sed marito
Ista non eadem licent.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Nupta tu quoq;, quæ tuus
Vir petet, caue ne neges:
Ne petitum aliunde eat,
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
En tibi domus vt potens,
Et beata viri tui,
Quæ tibi sine seruiet.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Vsq; dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Rasilemq; subi forem.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Adspice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in toro,
Totus immineat tibi
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Illi non minus, ac tibi.
Pectore vritur intimo,
Flamma, sed penite magis.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Mitte bracchiolum teres
Prætextatæ puellulæ.
Iam cubile adeant viri.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Vos bonæ senibus viris
Cognitæ bene fœminæ
Collocate puellulam.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Iam licet venias, marite.
Vxor in thalamo est tibi
**Ore floridulo nitens:*
Alba parthenice velut,
Luteumve papauer.
At marite, ita me iuuent
Cælites, nihilominus
Pulcher es, neq; te Venus
Negligit. sed abit dies:
Perge, ne remorare.
Non diu remoratus es.
Iam venis. bona te Venus
Iuuerit: quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abscondis amorem
*Ille pulueris * erit hei*
Siderumq; micantium
Subducat numerum prius,
Qui vostri numerare volt
Multa millia ludi.
Ludite, vt lubet, & breui
Liberos date. non decet
Tam vetus sine liberis
Nomen esse: sed indidem
Semper ingenerari.
Torquatus volo paruolus
Matris e gremio suæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem,
Semi hiante labello.
Sit suo similis patri
Manlio, & facile insciis
Noscitetur ab omnibus,
Et pudicitiam suæ
Matris indicet ore.
Talis illius à bona
Matre laus genus approbet
Qualis vnica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopeo.
Claudite ostia virgines.
Lusimus satis. at boni
Coniuges bene viuite, &
Munere assiduo valentem
Exercete iuuentam.

CARMEN NVPTIALE.

VESPER adest, iuuenes, consurgite, vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas
Iam veniet virgo, iam dicetur Hymenæus.
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Cernitis innuptæ iuuenes? consurgite contra.
Nimirum oceano se ostendit noctifer imbre,
Sic certe, viden' vt perniciter exiluere?
Non temere exiluere. canent quo visere parent se:
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Non facilis nobis, æquales, palma parata est.
Adspicite, innuptæ secum vt meditata requirant.
Non frustra meditantur. habent memorabile quod sit.
Nos alio mentis, alio diuisimus aures.
Iure igitur vincemur. amat victoria curam.
Quare nunc animos saltem committite vostros:
Dicere iam incipient, iam respondere decebit:
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Hespere, qui cælo fertur crudelior ignis?
Qui natam possis complexu auellere matris.
Complexu matris retinentem auellere natam.
Et iuueni ardenti castam donare puellam?
Quid faciant hostes capta crudelius vrbe?
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Hespere, qui cælo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes connubia flamma?
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,

Nec iunxere prius, quàm se tuus extulit ardor.
Quid datur à diuis felici optatius horà?
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Hesperus è nobis, æquales, abstulit vnam.
* * * *
Nanque tuo aduentu vigilat custodia semper.
Nocte latent fures, quos idem sæpe reuertens
Hespere mutato comprendis nomine eosdem.
At lubet innuptis ficto te carpere questu.
Quid tum si carpunt tacita quem mente requirunt?
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Vt flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ,
Idem quum tenui carptus defloruit vngui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic virgo dum intacta manet, tum cara suis. sed
Quum castum amisit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis,
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenææ.
Vt vidua in nudo vitis quæ nascitur aruo,
Nunquã se extollit, nunquam mitem educat vuã
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Iam iam contingit summum radice flagellum,
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere iuuenci:
At si forte eadem est vlmo coniuncta marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere iuuenci:
Sic virgo, dum intacta manet, dum inculta senescit,
Quum par connubium maturo tempore adepta est
Cara viro magis, & minus est inuisa parenti.
At tu ne pugna cum tali coniuge virgo.
Non æquum est pugnare, pater quoi tradidit ipse,
Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.
Virginitas non tota tua est. ex parte parentũ est.
Tertia pars matri data, pars data tertia patri,
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.

DE BERECYNTHIA, ET ATTI.

SVPER alta vectus Atys celeri rate maria
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
Adytáq; opaca siluis redimita loca deæ:
Stimulatus vbi furenti rabie, vagus animi
Deuoluit illa acuta sibi pondera silice.
Itaq; vt relicta sensit sibi membra sine viro:
Et iam recente terræ sola sanguine maculans,
Niueis citata cœpit manibus leue typanum,
Typanum, tubam, Cybelle, tua, mater, initia.
Quatiensq; terga tauri teneris caua digitis,
Canere hoc suis adorta est tremebunda comitibus:
Agite ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora simul,
Simul ite, Dindymenæ dominæ vaga pecora,
Aliena quæ petentes, velut exules loca
Sectam meam executæ, duce me, mihi comites
Rapidum salum tulistis, truculentaq; pelagi,
Et corpus euirastis Veneris nimio odio.
Hilarate excitatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat, simul ite: sequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ.
Vbi cymbalum sonat vox, vbi tympana reboant,
Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo,
Vbi capita Mænades vi iaciunt hederigeræ,
Vbi sacra sancta acutis vlulatibus agitant,
Vbi sueuit illa diuæ volitare vaga cohors.
Quo nos decet citatis celerare tripudijs.
Simul hæc comitibus Atys cecinit noua mulier,
Thiasus repente linguis trepidantibus vlulat,
Leue tympanum remugit, caua cymbala recrepant.
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda simul anhelans vaga vadit animo egens
Comitata tympano Atys per opaca nemora dux,
Veluti iuuenca vitans onus indomita iugi,
Rapidæ ducem sequuntur Gallæ pede propero.
Itaq; vt domum Cybelles tetigere lassulæ,
Nimio è labore somnum capiunt sine Cerere,
Piger his labante languore oculos sopor operit.
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed vbi oris aurei sol radiantibus oculis
Lustrauit æthera album, sola dura, mare ferum,
Pepulitq; noctis vmbras vegetis sonipedibus,
Ibi somnus excitum Atyn fugiens citus abijt.
Trepidantem eum recepit dea Pasithea sinu.
Ita de quiete molli rabida sine rabie,
Simul ipsa pectore Atys sua facta recoluit,
Liquidaq; mente vidit, sine queis, vbiq; foret,
Animo æstuante rursum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vasta visens lacrimantibus oculis,
Patriam allocuta voce est ita mœsta miseriter.
Patria ô mea creatrix, patria ô mea genitrix,
Ego quam miser relinquens, dominos vt heri fugæ
Famuli solent, ad Idæ tetuli nemora pedem:
Vt apud (miser) ferarum gelida stabula forem,
Et vt omnia earum adirem furibunda latibula:
Vbi nam, aut quibus locis te positam patria, reor?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breue tempus animus est.
Egóne à mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæstra, stadio, & gymnasijs?
Miser ah miser querendum est etiam atq; etiam anime.
Quod enim genus figuræ est, ego non quod habuerim?
Ego puber, ego adolescens, ego ephœbus, ego puer.
Ego gymnasij fui flos, ego eram decus olei.
Mihi ianuæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum vbi esset orto mihi sole cubiculum.
Egóne Deûm ministra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
Ego viridis algida Idæ niue amicta loca colam?
Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus:
Vbi cerua siluicultrix, vbi aper nemoriuagus?
Iam iam dolet, quod egi, iam iamq; pœnitet.

Rosčis vt huic labellis f ?lans sonitus abiit,
Ibi iuncta iuga resoluens Cybele leonibus,
Geminas eorum ad aures noua nuncias ferens,
Læuumque pecoris hostem stimulans ita loquitur:
Agedum, inquit, age ferox, face vt hinc furoribus,
Face vt hinc furoris ictu reditum in nemora ferat.
Mea liber ah nimis qui fugere imperia cupit.
Age, cæde terga cauda: tua verbera patere,
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox torosa ceruice quate iubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatque iuga manu,
Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animum.
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At vbi vltima albicantis loca litoris adiit,
Teneramque vidit Atyn prope marmora pelagi,
Facit impetum. ille demens fugit in nemora fera.
Ibi semper omne vitæ spatium famulæ fuit.
Dea, magna Dea, Cybele, Didymi Dea domina,
Procul à mea tuus sit furor omnis, hera, domo.
Alios age incitatos, alios age rabidos.

DE NVPTIIS PELEI, ET THETIDOS.

PELIAGO quondam prognatæ vertice pinus,
Dicuntur liquidas Neptuni nasce per vndas.
Phasidos ad fluctus, & finis Æetæos:
Quum lecti iuuenes Argiuæ robora pubis
Auratam optantes Colchis auertere pellem,
Ausi sunt vada salsa cita decurrere puppi,
Cærula verrentes abiegnis æquora palmis:
Diua quibus retinens in summis vrbibus arces.
Ipsa leui fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem cursu prima imbuit Amphitritem:
Quæ simulac rostro ventosum proscidit æquor,
Totaque remigio spumis incanuit vnda,
Emersere feri candenti è gurgite vultus
Æquoreæ monstrum Nereides admirantes,
Illaque, atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantis è gurgite cano:
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos.
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sensit.
O nimis optato sæclorum tempore nati
Heroes saluete, Deum genus, ô bona mater:
Vos ego sæpe meo vos carmine compellabo.
Teque adeo eximie tædis felicibus aucte
Thessaliæ columen Peleu, quoi Iuppiter ipse,
Ipse suos diuum genitor concessit amores.
Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Tene suam Thetis concessit ducere neptem?
Oceanúsque, mari totum qui amplectitur orbem?
Quæ simul optatæ finito tempore luces
Aduenere, domum conuentu tota frequentat
Thessalia oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt præ se declarant gaudia vultu:
Deseritur Scyros: linquunt Phthiotica Tempe,
Graiugenasque domos: ac mœnia Larissæa.
Pharsalon coeunt, Pharsalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, mollescunt colla iuuencis.
Non humilis curuis purgatur vinea rastris.
Non glebam prono conuellit vomere taurus.
Non falx attenuat frondatorum arboris vmbram.
Squatida desertis robigo infertur aratris,
Ipsius at sedes, quacunque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro, atque argento.
Candet ebur soliis, collucent pocula mensæ.
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Puluinar vero diuæ geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylis purpura fuco.
Hæc vestis priscis hominum variata figuris,
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentisono prospectans litore Diæ
Thesea cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores.
Necdum etiam, sesēque sui cui credet,
Vt pote fallaci quæ tum primum excita somno
Desertam in sola miseram se cernit arena.
Immemor at iuuenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventosæ linquens promissa procellæ,
Quem procul ex alga mæstis Minois ocellis,
Saxea vt effigies bacchantis prospicit Euæ,
Prospicit, & magnis curarum fluctuat vndis,
Non flauo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum pectus amictu.
Non tereti strophio lactantis vincta papillas:
Omnia quæ toto delapsa è corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus salis alludebat.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans, tot in pectore Thesea,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
Ah miseram assiduis quam luctibus externauit
Spinosas Erycina serens in pectore curas,
Illa tempestate ferox, & tempore Theseus
Egressus curuis è litoribus Piræi
Attigit iniusti regis Gortynia tecta.
Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeneæ pœnas exoluere cædis,
Electos iuuenes simul & decus innuptarum
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.
Queis angusta malis quum mœnia vexarentur,
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Proiicere optauit potius, quam talia Cretam
Funera Cecropiæ ne funera portarentur.
Atque ita naue leui nitens, ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa venit, sedesq; superbas.
Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suauis expirans castus odores
Lectulus, in molli complexu matris alebat:
Qualis Eurotæ progignunt flumina myrtus,
Aurave distinctos educit verna colores:
Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus atque imis exarsit tota medullis.
Heu misere exagitans immiti corde furores,
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondosum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam

Fluctibus, in flauo sæpe hospite suspirantem?
Quantos illa tulit languenti corde timores?
Quantum sæpe magis fulgore expalluit auri?
Quum sæuum cupiens contra contendere monstrum,
Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen frustra, munuscula diuis
Promittens, tacito suspendit vota labello.
Nam velut in summo quatientem brachia tauro
Quercum, aut conigeram sudanti cortice pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicibus exturbata
Prona cadit, lateque & comminus obuia frangens:
Sic domito sæuum prosternit corpore Theseus
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis.
Inde pedem sospes cum laude multa reflexit,
Errabunda regens tenui vestigia filo.
Ne labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobseruabilis error.
Sed quid ego à primo digressus carmine, plura
Commemorem: vt linquens genitoris filia vultum,
Vt consanguineæ complexum, vt denique matris,
Quæ misera ingrata * deperdita tela
Omnibus his Thesei dulcem præferret amorem?
Aut vt recta ratis spumosa ad litora Diæ?
Aut vt eam tristi deuinctam lumina somno
Liquerit immemori discedens pectore coniunx?
Sæpe illam perhibent ardenti corde furentem,
Clarisonas imo fudisse e pectore voces.
Aut tum præruptos tristem conscendere montis,
Vnde aciem in pelagi vastos protenderet æstus:
Tum tremuli salis aduersas procurrere in vndas
Mollia nudatæ tollentem tegmina suræ:
Atque hæc extremis mœstam dixisse querelis,
Frigidulos vdo singultus ore cientem:
Siccine me patriis abductam perfide, ab oris,
Perfide deserto liquisti in litore Theseu?
Siccine discedens neglecto numine diuum
Immemor, ah deuota domum periuria portas?
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia præsto,
Immite vt nostri vellet miterescere pectus?
At non hæc quondam nobis promissa dedisti
Voce: mihi non hæc miseræ sperare iubebas:
Sed connubia læta, sed optatos hymenæos.
Quæ cuncta aerij discerpunt irrita venti.
Tum iam nulla viro iuranti fœmina credat,
Nulla viri speret sermones esse fideles:
Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt.
Sed simulac cupidæ mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.
Certe ego te in medio versantem turbine leti
Eripui, & potius germanum amittere creui,
Quam tibi fallaci supremo in tempore deessem,
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibúsque
Præda, neque iniecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit sola sub rupe leæna?
Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
Sæua quod horrebas prisci præcepta parentis,
Attamen in vestras potuisti ducere sedes,
Quæ tibi iucundo famularer serua labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
Purpureave tuum consternens veste cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris,
Externata malo, quæ nullis sensibus auctæ,
Nec missas audire queunt, nec reddere voces?
Ille autem prope iam mediis versatur in vndis,
Nec quisquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis insultans extremo tempore sæua
Fors etiam nostris inuidit questibus auris.
Iuppiter omnipotens vtinam ne tempore primo
Gnosia Cecropiæ tetigissent litora puppes:
Indomito nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Cretam religasset nauita funem:
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Consilia in nostris requiesset sedibus hospes.
Nam quo me referam? quali spe perdita nitar?
Isthmon, et sne petam montis, ab gurgite lato
Discernens pontum truculentum, vbi diuidit æquor?
An patris auxilium sperem, quémne ipsa reliqui
Respersum iuuenem fraterna cæde secuta?
Coniugis an fido consoler memet amore,
Quidne fugit lentos incuruans gurgite remos?
Præterea nullo litus, sola insula, tecto.
Nec patet egressus pelagi cingentibus vndis.
Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia letum.
Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
Nec prius à fesso secedent corpore sensus,
Quam iustam à diuis exposcam prodita multam,
Cælestúmque fidem postrema comprecer hora.
Quare facta virum multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.
Huc huc aduentate, meas audite querelas,
Quas ego, væ miseræ, extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum:
Sed quali solam Theseus me mente reliquit,
Tali mente, deæ, funestet seque suósque.
His postquam mœsto profudit pectore voces,
Supplicium sæuis exposcens anxia factis:
Annuit inuicto cælestum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Æquora, concussitque micantia sidera mundus.
Ipse autem cæca mentem caligine Theseus
Consitus oblito dimisit pectore cuncta,
Quæ mandata prius constanti mente tenebat,
Dulcia nec mœsto sustollens signa parenti,
Sospitem, & ereptum se ostendit visere portum.
Namque ferunt, olim classi quum mœnia diuæ
Linquentem gnatum ventis concrederet Ægeus,
Talia complexum iuueni mandata dedisse:
Gnate mihi longa iucundior vnice vita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine senectæ:

Quan-

Quandoquidem fortuna mea, ac tua feruida virtus
Eripit inuito mihi te, quoi languida nondum
Lumina sunt gnati cara saturata figura:
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam
Nec te ferre sinam Fortunæ signa secundæ.
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atq; infuso puluere fœdans,
Inde infecta vago suspendam lintea malo,
Nostros vt luctus, nostræq; incendia mentis,
Carbasus obscura dicat ferrugine Hibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
Quæ nostrum genus, ac sedes defendere fretis
Annuit, vt tauri respergas sanguine dextram.
Tum vero facito, vt memori tibi condita corde
Hæc vigeant mandata, nec vlla obliteret ætas:
Vt simulac nostros inuisent lumina collis,
Funestam antennæ deponant vndiq; vestem,
Candidaq; intorti sustollant vela rudentes:
Quamprimum cernens vt læta gaudia mente
Agnoscam, quum te reducem ætas prospera sistet.
Hæc mandata prius constanti mente tenentem
Thesea, ceu pulsæ ventorum flamine nubes
Aerium niuei montis liquere cacumen.
At pater, vt summa prospectum ex arce petebat,
Anxia in assiduos absumens lumina fletus:
Quum primum inflati conspexit lintea veli,
Præcipitem sese scopulorum è vertice iecit,
Amissum credens immiti Thesea fato.
Sic funesta domus ingressus tecta paterna
Morte ferox Theseus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipse recepit.
Quæ tamen aspectans cedentem mœsta carinam
Multiplicis animo voluebat saucia curas.
At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
Cum thyaso Satyrorum, & Nysigenis Silenis,
Te quærens Ariadna, tuoq; incensus amore:
Qui tum alacres passim lymphata mente furebant,
Euoe bacchantes, euoe capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos,
Pars è diuolso iactabant membra iuuenco.
Pars sese tortis serpentibus incingebant.
Pars obscura cauis celebrabant orgia cistis,
Orgia quæ frustra cupiunt audire profani.
Plangebant alij proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
Multi raucisonis efflabant cornua bombis,
Barbaraq; horribili stridebat tibia cantu.
Talibus amplifice vestis decorata figuris,
Puluinar complexa suo velabat amictu.
Quæ postquam cupide spectando Thessala pubes
Expleta est, sanctis cœpit decedere diuis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus procliuas incitat vndas,
Aurora exoriente vagi sub lumina solis:
Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
Procedunt leni resonant plangore cachinnum:
Post vento crescente, magis magis increbescunt,
Purpureaq; procul nantes à luce refulgent:
Sic tum vestibuli linquentes regia tecta,
A se quisque vago passim pede discedebant.
Quorum post abitum, princeps è vertice Pelij
Aduenit Chiron portans siluestria dona.
Nam quotcunque ferunt campi, quos Thessala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis vndas
Aura parit floris tepidi fœcunda Fauoni,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Queis permulsa domus iucundo risit odore.
Confestim Peneos adest, viridantia Tempe,
Tempe, quæ siluæ cingunt superimpendentes,
Minyasin linquens Doris celebranda choreis,
Cranona cris, namq; tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras stipite laurus,
Non sine nutanti platano, fletaq; sorore
Flammati Phaethontis, & aëria compressu.
Hæc circum sedes late contexta locauit,
Vestibulum vt molli velatum fronde vireret.
Post hunc consequitur solerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris vestigia pœnæ:
Quam quondam silici restrictus membra catena
Persoluit, pendens è verticibus præruptis.
Inde pater diuum sancta cum coniuge, natisq;
Aduenit cælo, te solum Phœbe relinquens,
Vnigenamq; simul cultricem montibus Idri.
Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,
Nec Thetidis voluit celebrare iugalis.
Qui postquam niueis flexerunt sedibus artus,
Large multiplici constructæ sunt dape mensæ.
Quum interea infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens vndiq; vestis
Candida purpurea Tyrios excinxerat ora.
At roseo niueæ residebant vertice vittæ,
Æternumq; manus carpebant rite laborem.
Læua colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine fusum:
Atq; ita decerpens æquabat semper opus dens,
Laneaq; aridulis hærebant morsa labellis,
Quæ prius in leui fuerant extantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.
Hæ tum clarisona pellentes vellera voce,
Talia diuino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod post nulla arguet ætas:
O decus eximium, magnis virtutibus augens,
Emathiæ columen Peleu, clarissime nato:
Accipe, quod læta tibi pandunt luce sorores.
Veridicum oraclum. sed vos quæ fata sequuntur,
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Adueniet tibi iam portans optata maritis
Hesperus, adueniet fausto cum sidere coniunx,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosq; paret tecum coniungere somnos,
Leuia substernens robusto brachia collo.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus:

Qui persæpe vago victor certamine cursus,
Flammea prævortet celeris vestigia ceruæ.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Non illi quisquam bello se conferet heros,
Quum Phrygii Teucro manabunt sanguine riui
Troicaq; obsidens longinquo mœnia bello,
Periuri Pelopis vastabit tertius heres.
Currite ducentes subtemina currite fusi.
Illius egregias virtutes, claraq; facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres:
Quum cineri incanos soluent à vertice crinis,
Putridaq; infirmis variabunt pectora palmis
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Namq; velut densas præsternens cultor aristas,
Sole sub ardenti flauentia demetit arua:
Troiugenum infesto prosternet corpora ferro.
Currite ducentes subtemina currite fusi.
Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri,
Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto:
Quoius iter cæsis angustans corporum aceruis,
Alta tepefaciet permista flumina cæde.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Denique testis erit morti quoque reddita præda:
Quum teres excelso coaceruatum aggere bustum
Exciperet niueos perculsæ virginis artus.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Nam simulac fessis dederit fors copiam Achiuis,
Vrbis Dardaniæ Neptunia soluere vincla:
Alta Polyxenia madescent cæde sepulchra,
Quæ velut ancipiti succumbens victima ferro.
Proijciet truncum submisso poplite corpus.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Quare agite optatos animi coniungite amores,
Accipiat coniunx felici fœdere diuam.
Dedatur cupido iam dudum nupta marito.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Non illam nutrix orienti luce reuisens,
Hesterno collum poterit circundare filo.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Anxia nec mater discordis mœsta puellæ
Secubitu, caros mittet sperare nepotes.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Talia præfantes quondam fœlicia Pelei,
Carmina, diuino cecinerunt omine Parcæ.
Præsentes namq; ante domos inuisere castas
Nereus vt sese mortali ostendere cœtu
Cœlicolæ nondum spreta pietate solebant.
Sæpe præter diuum templo infulgente reuisens,
Annua dum festis venissent sacra diebus,
Conspexit terra centum procurrere currus.
Sæpe vagus Liber Parnasi vertice summo
Thyadas effusis euantis crinibus egit:
Quum Delphi tota certatim ex vrbe ruentes
Acciperent læti diuum fumantibus aris.
Sæpe in letifero belli certamine Mauors,
Aut rapidi Tritonis Hera, aut Rhamnusia virgo
Armatas hominum est præsens hortata cater-nas.
Sed postquam tellus scelere est imbuta nefando,
Iustitiamq; omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudere manus fraterno sanguine fratres.
Destitit extinctos natus lugere parenteis.
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ poiiretur flore nouercæ.
Ignaro mater substernens se impia nato,
Impia non verita est diuos scelerare parentes.
Omnia fanda, nefanda malo permista furore
Iustificam nobis mentem auertere deorum.
Quare nec tales dignantur visere cœtus,
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

AD ORTALVM.

ETSI me assiduo confectum cura dolore
Seuocat à doctis, Ortale, virginibus:
Nec potis est dulcis Musarum expromere fœtus
Mens animi, tantis fluctuat ipsa malis.
Namq; mei nuper Lethæo gurgite fratris
Pallidulum manans alluit vnda pedem.
Troia Rhœtæo quem subter litore tellus,
Ereptum nostris obterit ex oculis
* * * * *
Nunquam ego te vita frater amabilior
Aspiciam posthac? at certe semper amabo,
Semper mœsta tua carmina morte legam.
Qualia sub densis ramorum concinit vmbris
Daulias absumti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mœroribus, Ortale, mitto
Hæc expressa tibi carmina Battiadæ:
Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxisse meo forte putes animo:
Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio,
Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum aduentu matris prosilit, excutitur,
Atq; illud prono præceps agitur decursu.
Huic manat tristi conscius ore rubor.

DE COMA BERENICES.

OMNIA qui magni dispexit lumina mundi,
Qui stellarum ortus comperit, atq; obitus:
Flammeus vt rapidi solis nitor obscuretur,
Vt cedant certis sidera temporibus,
Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio:
Idem me ille Conon cœlesti lumine vidit
E Bereniceo vertice cæsariem,
Fulgentem clare: quam multis illa deorum,
Leuia protendens brachia pollicita est.
Qua rex tempestate nouo auctus Hymenæo,
Vastatum finis iuerat Assyrios,
Dulcis nocturnæ portans vestigia rixæ,
Quam de virgineis gesserat exuuiis.
Estne nouis nuptis odio Venus? anne parentum
Frustrantur falsis gaudia lacrimulis,
Vbertim thalami quas intra limina fundunt?
Non, ita me diui, vera gemunt, iuerint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Inuisente nouo prælia torua viro.
At tu non orbum luxti deserta cubile,
Sed fratris cari flebile discidium:
Quum penitus mœstas exedit cura medullas,
Vt tibi tunc pectore sollicitæ

Sen-

Sensibus ereptis mens excidit. atqui ego certe
Cognoram à parua virgine magnanimam
Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es
Coniugium? quod non fortior ausit alis?
Sed tum mæsta virum mittens, quæ verba locuta es?
Iuppiter, vt tristi lumina sæpe manu.
Quis te mutauit tantus deus? an quod amantes
Non longè à caro corpore abesse volunt?
At quæ ibi, proh cunctis pro dulci coniuge diuis
Non sine taurino sanguine pollicita es,
Si reditum tetulisset is, aut in tempore longo
Captam Asiam Ægypti finibus adijceret?
Queis ego pro factis cælestis reddita cœtu,
Pristina vota nouo munere dissoluo.
Inuita, ô regina tuo de vertice cessi.
Inuita adiuro teque, tuumque caput,
Digna ferat, quod si quis inaniter adiurarit.
Sed qui se ferro postulet esse parem?
Ille quoque euersus mons est, quem maximum in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur:
Quum Medi properare nouum mare quumque iuuentus
Per medium classi barbara nauit Athon.
Quid facient crines, quum ferro talia cedant.
*Iuppiter, vt **. omne genus pereat.*
Et qui principio sub terra quærere venas
Institit, ac ferri stringere duritiem.
Abruptæ paulò ante comæ mea fata sorores
Lugebant, quum se Memnonis Æthiopis
Vnigena impellens nutantibus aëra pennis,
Obtulit Arsinoes Chloridos ales equus.
Isque per ætherias me tollens aduolat vmbras,
Et Veneris casto collocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eò famulum legarat,
Grata Canopiis incola litoribus
Lucis vbi, vario ne solum in lumine cæli
Aut Ariadneis aurea temporibus
Fixa corona foret, sed nos quoque fulgeremus
Deuotæ flaui verticis exuuiæ.
Viuidulo à fletu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diua nouum posuit.
Virginis & sæui contingens namque leonis
Lumina, Callisto iuncta Lycaonide,
Vertor in occasum tardum dux ante Booten,
Qui vix sero alto mergitur Oceano.
Sed quanquam me nocte premunt vestigia diuum
Luce autem canæ Tethyi restituor:
Pace tua fari hæc liceat Rhamnusia virgo:
Nanque ego non vllo vera timore tegam:
Non si me infestis discerpant sidera dictis,
Condita quin veri pectoris euoluam:
Non his tam lætor rebus, quam me abfore semper,
Abfore me à dominæ vertice discrucior.
Quicum ego quum virgo quondam fuit, omnibus expers
Vnguentis, vna millia multa bibi.
Nunc vos, optato quæ iunxit lumine tæda,
Non post vnanimis corpora coniugibus
Tradite nudantes reiecta veste papillas,
Quæ iucunda mihi munera libet onyx:
Vester onyx, casto petitis quæ iura cubili.
Sed quæ se impuro dedit adulterio,
Illius ah mala dona leuis bibat irrita puluis.
Nanque ego ab indignis præmia nulla peto.
Sed magis, ô nuptæ, semper concordia vestras,
Semper amor sedis incolat adsiduus.
Tu vero, regina, tuens quum sidera, diuam
Placabis festis luminibus Venerem:
Sanguinis expertem non sueris esse tuam me.
Sed potius largis adfice muneribus.
Sidera quur iterent? vtinam coma regia fiam
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion.

AD IANVAM IMPVDICÆ CVIVSDAM MVLIERIS,

O DVLCI iucunda viro, iucunda parenti,
Salue, téque bona Iuppiter auctet ope
Ianua: quam Balbo dicunt seruisse benigne
Olim, quum sedis ipse senex tenuit:
Quamque ferunt rursus voto se maligno,
Postquam es porrecto facta marita sene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deseruisse fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc sum,
Culpa mea est, quanquam dicitur esse mea.
Nec peccatum à me quisquam pote dicere quidquam.
Verum isti populi ianua qui te facit?
Qui quacumque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant: Ianua culpa tua est.
Non istuc satis est vno te dicere verbo,
Sed facere, vt quiuis sentiat & videat.
Quid possum? nemo quærit: nec scire laborat.
Nos volumus vobis dicere. ne dubita.
Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
Falsum est. non qui illam vir prior attigerit,
Languidior tenera quoi pendens sicula beta,
Nunquam dimidiam sustulit hæc tunicam.
Sed pater ille sui nati violasse cubile
Dicitur, & miseram conscelerasse domum,
Siue quod impia mens cæco flagrabat amore:
Seu quod iners sterili semine natus erat.
Et quærendum vnde vnde foret neruosius illud
Quod posset zonam soluere virgineam.
Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipse sui gnati imminxerit in gremium.
Atqui non solum hoc se dicit cognitum habere
Brixia Chinea supposita specula:
Flauus quam molli percurrit flumine Mela:
Brixia Veronæ mater amata meæ:
Sed de Posthumio, & Corneli narrat amore:
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hic aliquis, qui tu istæc Ianua nosti,
Quoi nunquam domini limine abesse licet,
Nec populum auscultare: sed huic suffixa tigillo
Tantum operire soles aut aperire domum?
Sæpe illam audiui furtiua voce loquentem
Solam cum ancillis hæc sua flagitia:

Nomine dicentem, quos diximus: utpote quæ mi
 speraret nec linguam esse, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
 Nomine, ne tollat rubra supercilia.
Longus homo est, magnas quoi lites intulit olim
 Falsum mendaci ventre puerperium.

AD MANLIVM.

QVOD mihi fortuna, casuq; oppressus acerbo,
 Conscriptum hoc lacrimis mittis epistolium:
Naufragium ut eiectum spumantibus æquoris undis
 Subleuem, & à mortis limine restituam:
Quem neque sancta Venus molli requiescere somno
 Desertum in lecto cælibe perpetitur:
Nec veterum dulci scriptorum carmine Musæ
 Oblectant, quum mens anxia peruigilat:
Id gratum est mihi, me quoniam tibi ducis amicum:
 Muneráque, & Musarum hinc petis, & Veneris.
Sed, tibi ne mea sint ignota incommoda Manli,
 Neu me odisse putes hospitis officium:
Accipe queis merser fortunæ fluctibus ipse,
 Ne amplius à misero dona beata petas.
Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est,
 Iucundum quum ætas florida ver ageret:
Multa satis lusi: non est dea nescia nostri,
 Quæ dulcem curis miscet amaritiem.
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
 Abscidit, ô misero frater adempte mihi
Tu mea, tu moriens fregisti commoda frater.
 Tecum vna tota est nostra sepulta domus.
Omnia tecum vna perierunt gaudia nostra,
 Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quoius ego interitu tota de mente fugaui
 Hæc studia, atque omnis delicias animi.
Quare, quod scribis Veronæ Turpe Catullo
 Esse, quod hic quisquis de meliore nota
Frigida deserto tepefecit membra cubili:
 Id Manli non est turpe: magis miserum est.
Ignosces igitur si, quæ mihi luctus ademit,
 Hæc tibi non tribuo munera, quum nequeo.
Nam quod scriptorum non magna est copia apud me
 Hoc fit, quod Romæ viuimus: illa domus,
Illa mihi sedes, illic mea carpitur ætas:
 huc vna ex multis capsula me sequitur.
Quod cum ita sit, nolim statuas me mente maligna
 Id facere aut animo non satis ingenuo:
Quod tibi non vtriusque petiti copia facta est.
 Vltro ego deferrem, copia si qua foret.
Non possum reticere, deæ, qua me Allius in re
 Iuuerit, aut quantis iuuerit officiis
Ne fugiens sæclis obliuiscentibus ætas
 Illius hoc cæca nocte tegat studium.
Sed dicam vobis: vos porro dicite multis
 Millibus, & facite hæc charta loquatur anus.

* * *

Notescatq; magis mortuus atque magis:
Ne tenuem texens sublimis aranea telam,
 In deserto Allij nomine opus faciat.
Non mihi quam dederit duplex Amathusia curam,
 Scitis, & in quo me corruerit genere:
Quum tantum arderem, quantum Trinacria rupes
Lymphaque in Oetæis Malia Thermopylis
Mæsta neque assiduo tabescere lumina fletu
 Cessarent, tristique imbre madere genæ.
Qualis in aerij pellucens vertice montis
 Riuus, muscoso prosilit e lapide.
Qui quum de prona præceps est valle volutus,
 Per medium densi transit iter populi,
Dulce viatori lasso in sudore leuamen,
 Quum grauis exustos æstus hiulcat agros.
Ac velut in nigro iactatis turbine nautis
 Lenius aspirans aura secunda venit,
Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata:
 Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is laxum lato patefecit limite campum,
 Isque domum nobis, isque dedit dominam:
Ad quam communes exerceremus amores,
 Quo mea se molli candida diua pede
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
 Innixa, arguta constituit solea.
Coniugis vt quondam flagrans aduenit amore,
 Protesilaeam Laodamia domum
Inceptam frustra, nondum quum sanguine sacro
 Hostia cælestis pacificasset heros.
Nil mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
 Quam temere inuitis suscipiatur heris.
Quam ieiuna pium desideret ara cruorem,
 Docta est amisso Laodamia viro:
Coniugis ante coacta noui dimittere collum,
 Quam veniens vna atque altera rursus hyems
Noctibus in longis auidum saturasset amorem:
 Posset vt abrupto viuere coniugio
Quod scibant Parcæ non longo tempore abesse,
 Si miles muros isset ad Iliacos.
Nam tum Helenæ raptu primores Argiuorum
 Cœperat ad sese Troia ciere viros:
Troia nefas, commune sepulchrum Asiæ, Europæq;,
 Troia virum, & virtutum omnium acerba cinis.
Quæ vetet id nostro letum miserabile fratri
 Attulit hei misero frater adempte mihi:
Hei misero fratri iucundum lumen ademptum:
 Tecum vna tota est nostra sepulta domus
Omnia tecum vna perierunt gaudia nostra,
 Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota sepulchra,
 Nec prope cognatos compositum cineres,
Sed Troia obscœna, Troia infelice sepultum
 Detinet extremo terra aliena solo.
Ad quam tum properans fertur* vndique pubes
 Græca penetrales deseruisse focos:
Ne Paris abducta gauisus libera mœcha
 Otia pacato degeret in thalamo
Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia,
 Ereptum est vita dulcius atque anima
Coniugium: tanto te absorbens vertice amoris
 Æstus in abruptum detulerat barathrum.
Quale ferunt Graij Pheneum prope Cyllenæum
 Siccari emulsa pingue palude solum.
Quod quondam cæsis montis fodisse medullis
 Audet falsiparens Amphitryoniades:
Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta

Perculit, imperio deterioris heri:
Pluribus vt cæli tereretur ianua diuis,
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
Quod diuum domitum ferre iugum docuit.
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
Vna caput seri nata nepotis alit:
Qui quum diuitijs vix tandem inuentus auitis
Nomen testatas intulit in tabulas,
Impia derisi gentilis gaudia tollens,
Suscitat ab cano volturium capiti.
Nec tantum niueo gauisa est vlla columbo
Compar, quæ multo dicitur improbius
Oscula mordenti semper decerpere rostro,
Quanquam præcipue multiuola est mulier:
Sed tu olim magnos vicisti sola furores,
Vt semel es flauo conciliata viro:
Aut nihil aut paulo quoi tum concedere digna
Lux mea se nostrum contulit in gremium.
Quam circum cursans hinc illinc sæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamen etsi vno non est contenta Catullo,
Rara verecundæ furta feremus heræ:
Nec nimium simus stultorum more molesti.
Sæpe etiam Iuno maxima cælicolum
Coniugis in culpa flagrantem quotidiana,
Noscens omniuoli plurima furta Iouis:
Atqui nec diuis homines componier, æquum est:
Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
Fragrantem Assyrio venit odore domum.
Sed furtiua dedit mira munuscula nocte,
Ipsius ex ipso dempta viri gremio.
Quare illud satis est, si nobis is datur vnus,
Quem lapide illa diem candidiore notat.
Hoc tibi quod potui confectum carmine munus
Pro multis, Alli, redditur officijs:
Ne vestrum scabra tangat rubigine nomen
Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia:
Huc addent diui quam plurima, quæ Themis olim
Antiqui solita est munera ferre pijs.
Sitis felices & tu simul, & tua vita,
Et domus ipse in qua lusimus, & domina:
Et qui principio nobis te tradidit Aufens,
A quo primo sunt omnia nata bona:
Et longe ante omnes mihi quæ me carior ipso est
Lux mea, qua viua viuere dulce mihi est.
NOLI admirari, quare tibi fœmina nulla,
Rufe, velit tenerum supposuisse femur.
Non illam raræ labefacies munere vestis,
Aut perluciduli delitijs lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes: neque mirum, nam mala valde est
Bestia, nec quicum bella puella cubet.
Quare aut crudelem nasorum interfice pestem,
Aut admirari desine, quur fugiunt.

De Inconstantia Foeminei Amoris.

NIHILI se dicit mulier mea nubere malle,
Quam mihi: non si se Iuppiter ipse petat.
Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida scribere oportet aqua.

Ad Virronem.

Si qua Virro bono sacrorum obstitit hircus,*
Aut si quem meritò tarda podagra secat.
Æmulus iste tuus, qui vestrum exercet amorem,
Mirifice est à te nactus vtrunque malum.
Nam quoties futuunt, toties vlciscitur ambo
Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Ad Lesbiam.

DICEBAS quondam, solum te nosse Catullum,
Lesbia: nec, præ me, velle tenere Iouem.
Dilexi tum te, non tantum vt volgus amicam:
Sed pater vt gnatos diligit, & generos.
Nunc te cognoui, quare, etsi i[illegible]
Multo mi tamen es vilior, [illegible]
Qui potis est? inquis, quod am[illegible]
Cogit amare magis, sed [illegible]

In Ingrat[illegible]

DESINE de quoquam qui[illegible]
Aut aliquem fieri po[illegible]
Omnia sunt ingrata: [illegible]
Imo etiam tædet, [illegible]
Ve mihi, quem nemo grauius, nec acerbius [illegible]:
Quam modo qui me vnum, atque vnicum amicum habuit,

In Gellium.

GELLIVS audierat, patruum obiurgare solere.
Si quis delitias diceret, aut faceret,
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod voluit fecit, nam, quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

De Suo In Lesbiam Amore.

NVLLA potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum à me, Lesbia amata mea es.
Nulla fides vllo fuit vnquam fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
Nunc est mens adducta tua mea Lesbia, culpa,
Atque ita se officio perdidit ipsa pio:
Vt iam nec bene velle queam tibi, si optuma fias,
Nec desistere amare, omnia si facias.

Ad Seipsum.

SI QVA recordanti bene facta priora voluptas
Est homini, quum se cogitat esse pium,
Nec sanctam violasse fidem, nec fœdere in vllo
Diuum ad fallendos numine abusum homines:
Multa parata manent in longa ætate Catulle
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quæcunque homines bene quoiquam, aut dicere possunt,
Aut facere: hæc à te dictaque, factaque sunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare iam te quur amplius excrucies?
Quin te animum offirmas itaque instructoque reducis

Et, dis inuitis desinis esse miser?
Difficile est, longum subito deponere amorem.
Difficile est: uerum hoc qua lubet, efficias.
Vna salus hæc est, hoc est tibi peruincendum.
Hoc facias, siue id non pote, siue pote.
O dij si uestrum est misereri, aut si quibus unquam
Extrema iam ipsa in morte tulistis opem:
Me miserum adspicite: & si uitam puriter egi,
Eripite hanc pestem, perniciemq; mihi.
Seu mihi subrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non iam illud quæro, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis est, esse pudica uelit:
Ipse ualere opto, & tetrum hunc deponere morbum.
O dij reddite mihi hoc pro pietate mea.

AD RVFVM.

RVFE mihi frustra, ac nequicquam cognite amice,
Frustra? imo magno cum pretio, atq; malo:
Siccine subrepsisti mi, atque intestina perurens
Mi misero eripuisti omnia nostra bona?
Eripuisti, heu heu nostræ crudele uenenum
Vitæ, heu heu nostræ pestis amicitiæ?
Sed tunc id doleo, quod puræ pura puellæ
Sauia comminxit spurca saliua tua.
Verum id non impune feres. nam te omnino secla
Noscent, & qui sis, fama loquetur anus.

DE GALLO.

GALLVS habet fratres: quorum est lepidissima coniunx.
Alterius: lepidus filius alterius.
Gallus homo est bellus, nam dulces iungit amores,
Cum puero ut bello bella puella cubet.
Gallus homo est stultus, nec se uidet esse maritum,
Qui patruus patrui monstrat adulterium.

IN GELLIVM.

GELLIVS est pulcher: quidni? quem Lesbia malit,
Quam te cum tota mente, Catulle, sua.
Sed tamen hic pulcher uendat cum gente Catullum.
Si tria notorum sauia reppererit.

AD GELLIVM.

QVID dicam, Gelli, quare rosea ista labella
Hiberna fiant candidiora niue?
Mane domo quum exis, & quum te octaua quiete
Et mollis longo suscitat hora die:
Nescio quid certe est. an uere fama susurrat,
Grandia te medij tenta uorare uiri?
Sic certe. clamant Victoris rupta miselli
Ilia, & è mulso labra notata sero.

AD IVVENTIVM.

NEMONE in tanto potuit populo esse, Iuuenti:
Bellus homo, quem tu diligere inciperes?
Præterquam iste tuus moribunda à sede Pisauri
Hospes inaurata pallidior statua:
Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis
Audes. Ah nescis, quod facinus facias.

AD QVINTVM.

QVINTI, si uis oculos debere Catullum,
Aut aliud, si quid carius est oculis:
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Est oculis, seu quid carius est oculis.

IN LESBIÆ MARITVM.

LESBIA mi præsente uiro mala plurima dicit.
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Mule nihil sentis. si nostri oblita taceret,
Sana esset. quod nunc gannit, & obloquitur,
Non solum meminit: sed quæ multo acrior est res,
Irata est: hoc est, uritur, & loquitur.

DE ARIO.

CHOMMODA dicebat si quando cōmoda uellet.
Dicere, & hinsidias Arius insidias.
Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
Quum quantum poterat, dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic Liber auunculus eius,
Sic maternus auus dixerit, atque auia.
Hoc misso in Syriam, requierant omnibus aures
Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba,
Quum subito adfertur nuntius horribilis:
Ionios fluctus, postquam illuc Arius isset,
Iam non Ionios esse, sed Hionios.

IN LESBIAM.

ODI, & amo. quare id faciam, fortasse requiris.
Nescio. sed fieri sentio, & excrucior.

IN QVINTILIAM ET LESBIAM.

QVINTIA formosa est multis: mihi candida longa
Recta est. hoc ego. sic singula confiteor.
Totum illud formosa, nego. nam nulla uenustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est: quæ cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnis surripuit Veneres.

IN GELLIVM.

QVID facit is, Gelli, qui cum matre atq; sorore
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?
Quid facit is, patruum qui non sinit esse maritum?
Ecquid scis, quantum suscipiat sceleris?
Suscipit, ô Gelli, quantum non ultima Tethys,
Non genitor Nympharum abluit Oceanus,
Nam nihil est quicquā sceleris, quod prodeat ultra.
Non si demisso se ipse uoret capite.

IN EVNDEM.

GELLIVS est tenuis, quidni? quoi tam bona mater,
Tamque ualens uiuat, tamque uenusta soror,
Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
Cognatis. quare is desinat esse macer?
Qui ut nihil adtingit: nisi quod fas tangere non est,
Quantum uis quantum sit macer, inuenies.

IN EVNDEM.

NASCATVR Magus ex Gelli, matrisque nefando

Coniugio,

Coniugio, & discat Persicum haruspicium.
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia relligio:
Gnatus vt accepto veneretur carmina diuos,
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

IN EVNDEM.

NON ideo, Gelli, sperabam te mihi fidum
In misero hoc nostro perdito amore fore:
Quod te cognossem bene, constantemq; putarem
Aut posse à turpi mentem inhibere probro.
Sed neq; quod matrem, nec germanam esse videbam
Hanc tibi, quoius me magnus edebat amor
Et quamuis tecum multo coniungerer vsu,
Non satis id causæ credideram esse tibi.
Tu satis id duxti tantum tibi gaudium in omni
Culpa est, in quacunq; est aliquid sceleris.

IN LESBIAM.

Vide Aul. Gell. lib. 6. cap. 16.

LESBIA mi dicit semper male, nec tacet vnquam
De me: Lesbia me, dispeream, nisi amat.
Quo signo? quasi non totidem mox deprecor illi
Assidue: verum dispeream, nisi amo.

IN CÆSAREM.

NIL nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere:
Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.

IN MENTVLAM.

MENTVLA mœchatur, mœchatur mentula certe.
Hoc est, quod dicunt, Ipsa olera olla legit.

IN SMYRNAM CINNÆ.

SMYRNA mei Cinnæ nonam post denique messem
Quam cœpta est, nonamq; edita post hiemem,
Millia quum interea quingenta Hortensius vno
* * * *
Smyrna cauas Atracis penitus mittetur ad vndas.
Smyrnam incana diu sæcula peruoluent.
At Volusij annales apuam prgentur ad ipsam.
Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.
Parua mei mihi sunt cordi monimenta laboris.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

AD CALVVM DE QVINTILIA.

SI quicquam mutis gratum acceptumue sepulchris
Accidere à nostro, Calue, dolore potest,
Quo desiderio veteres renouamus amores,
Atq; olim missas flemus amicitias:
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

IN ÆMILIVM.

NON, ita me dij ament, quicquam referre putaui
Vtrúmne os an culum olfacerem Æmilio.
Nil immundius hoc, nihiloq; immundius illud.
Verum etiam culus mundior, & melior.
Nam sine dentibus est, hic dentis sesquipedalis,
Gingiuas vero plexeni habet veteris.
Præterea rictum, qualem defessus in æstum
Meiantis mulæ cunnus habere solet.
Hic futuit multas, & se facit esse venustum.
Et non pistrino traditur, atq; asino?
Quem si quam attingit, non illam posse putemus
Ægroti culum lingere carnificis?

IN VECTIVM.

IN te si quicquam, dici potest, putide Vecti,
Id quod verbosis dicitur, & fatuis:
Ista cum lingua, si vsus veniat tibi, possis
Culos & crepidas lingere carbatinas.
Si nos omnino vis omnis perdere Vecti,
Dicas: omnino quod cupis efficies.

AD IVVENTIVM.

SVBRIPVI tibi, dum ludis, mellite Iuuenti,
Sauiolum dulci dulcius ambrosia.
Verum id non impune tuli, namq; amplius horam
Suffixum in summa me memini esse cruce:
Dum tibi me purgo, nec possum fletibus vllis
Tantillum vostræ demere sæuitiæ.
Nam simul id factum est, multis diluta labella
Guttis abstersisti omnibus articulis:
Ne quicquam nostro contractum ex ore maneret,
Tanquam commictæ spurca saliua lupæ.
Præterea infesto miserum me tradere amori
Non cessasti, omniq; excruciare modo:
Vt mi ex ambrosia mutatum iam foret illud
Sauiolum, tristi tristius helleboro.
Quam quoniam pœnam misero proponis amori,
Nunquam posthac basia subripiam.

DE COELIO ET QVINTIO.

COELIVS Aufilenum, & Quintius Aufilenam
Flos Veronensium depereunt iuuenum,
Hic fratrem, ille sororem: hoc est, quod dicitur illud
Fraternum vere dulce sodalitium.
Quoi faueam potius? Cæli, tibi nam tua nobis
Perspecta exigitur vnica amicitia:
Quum vesana meas torreret flamma medullas,
Sis felix Cæli, sis in amore potens.

INFERIÆ AD FRATRIS TVMVLVM.

MVLTAS per gentis, & multa per æquora vectus
Aduenio has miseras, frater, ad inferias:
Vt te postremo donarem munere mortis,
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum,
Heu miser indigne frater adempte mihi.
Nunc tamen interea prisco quæ more parentum
Tradita sunt tristis munera ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu:
Atq; in perpetuum, frater aue, atq; vale.

AD CORNELIVM.

SI quicquam tacito commissum est fido ab amico,
Quoius sit penitus nota fides animi:
Me æq; esse inuenies illorum iure sacratum.
Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

AD SILONEM.

AVT sodes mihi redde decem sestertia, Silo,
Deinde esto quamuis sæuus & indomitus.
Aut, si te nummi delectant, desine quæso
Leno esse, atq; idem sæuus & indomitus.

AD QVENDAM DE LESBIA.

CREDIS, me potuisse meæ maledicere vitæ,

Ambobus mihi quæ carior est oculis?
Non potui, nec, si possem, tam perdite amarem:
Sed tu cum Tappone omnia monstra facis.

IN MENTVLAM.

MENTVLA conatur Pimplæum scandere montem.
Musæ furcillis præcipitem eijciunt.

DE PVERO ET PRÆCONE.

CVM puero bello præconem qui videt esse,
Quid credat, nisi se vendere discupere?

AD LESBIAM.

SI quicquam cupidoq; optantiq; obtigit unquam
Insperanti, hoc est gratum omnino proprie.
Quare hoc est gratum, nobis quoq; carius auro:
Quod te restituis Lesbia mi cupido.
Restituis cupido, atq; insperanti ipsa refers te
Nobis lucem candidiore nota.
Quis me uno viuit felicior, aut magis est me
Optandus vita, dicere quis poterit?

IN COMINIVM.

SI, Comini, populi arbitrio tua cana senectus
Spurcata impuris moribus intereat:
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua execta auido sit data vulturio:
Effossos oculos voret atro gutture coruus:
Intestina canes, cætera membra lupi.

AD LESBIAM.

IVCVNDVM, mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos, perpetuumq; fore.
Dij magni, facite, ut vere promittere possit:
Atq; id sincere dicat, & ex animo.
Vt liceat nobis tota perducere vita
Alternum hoc sanctæ fœdus amicitiæ.

AD AVFILENAM.

AVFILENA, bonæ semper laudantur amicæ.
Accipiunt precium, quæ facere instituunt.
Tu quod promisti mihi, quod mentita inimica es,
Quod nec das nec fers: sæpe facis facinus.
Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ,
Aufilena, fuit. Sed data corripere
Fraudando, effecit plusquam meretricis auaræ,
Quæ sese toto corpore prostituit.

AD EANDEM.

AVFILENA, viro contentas viuere solo
Nuptarum laus e laudibus eximiis.
Sed quoiuis quamuis potius succumbere fas est,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

IN NASONEM.

MVLTVS homo (es, Naso, nam tecum multus homo) est, qui
Descendit? Naso, multus es & pathicus?

AD CINNAM.

CONSVLE Pompeio primum duo, Cinna, solebant
Mæchi illi ab facto consule nunc iterum
Manserunt duo, sed creuerunt millia in unum
Singulum, fœcundum semen adulterio.

IN MENTVLAM.

FORMIANVS saltus non falso, Mentula, diues
Fertur, qui quot res in se habet egregias?
Aucupia omne genus, piscis, prata, arua, ferasq;.
Nequicquam, fructus sumptibus exuperat.
Quare concedo sit diues, dum omnia desint.
Saltum laudemus, dum modo ipse egeas.

IN EVNDEM.

MENTVLA habet iusta triginta iugera prati,
Quadraginta arui, cætera sunt maria.
Quur non diuitiis Crœsum superare potis sit,
Vno qui in saltu totmoda possideat?
Prata, arua, ingentis siluas, saltusq; paludesq;
Vsq; ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc sūt, tamē ipse est maximus ultro
Non homo, sed vere Mentula magna, minax.

AD GELLIVM.

SÆPE tibi studioso animo venanda requirens
Carmina uti possem mittere Battiadæ,
Queis te lenirem nobis, neu conarere
Telis infesto mi icere, musa, caput:
Hunc video mihi nunc frustra sumptum esse laborē,
Gelli, nec nostras hinc valuisse preces.
Contra nos tela ista tua euitamus amictu
At fixus nostris tu dabi' supplicium.

AD PRIAPVM.

Hunc lucum tibi dedico consecroq; Priape,
Nam te præcipue in suis urbibus colitus ora
Hellespontiaca: cæteris ostreosior oris.

CORN. LICINI I CALVI VITA,

EX PETRO CRINITO ET
Lilio Giraldo desumpta.

ORNELIVS Licinius Caluus C. Licinij Macri filius in Poëmatis scribendis perelegans habitus est, & apud veteres inter optimos poëtas relatus, ingenio lepido, & vrbano fuit: cúmque suauissimis moribus præstaret, præcipuè dilectus est à Val. Catullo, qui summa familiaritate cum eo vixit, quod ex Catulli versibus facilè possumus colligere. Dicitur fuisse breui statura, & exiguo corpore, sed acer & vehemens in dicendo. Idem Caluus puellam Quintiliam incredibili amore dilexit, cuius præmaturam mortem quàm molesto animo ferret, testatus est scriptis carminibus de obitu illius. Eruditionem Calui atque elegantiam in componendis versibus præcipuè commendauit Sentius poëta & M. Cicero, qui refert eum in scribẽdis iambicis præstitisse. In iis enim minimè dubitauit principes etiam ciuitatis acerrimè insectari, vt C. Cæsarem & Pompeium. Scribit Suetonius, C. Caluo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, vltrò ac priorem scripsisse Cæsarem: clemens vsque adeo vbique Cæsar: fuisse eundem oratorem egregium & disertum ostendunt Fabius Quintil. & Annæus Seneca qui hunc tradunt habuisse se diu iniquissimam litem cum M. Cic. de principatu eloquentię, & contra Vatinium in eo accusando violentum se atque acerrimum præstitisse. Periit verò Caluus iuuenis adhuc, vt ipse Cicero videtur ostendere.

CORN. LICINII CALVI.

FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

V M rus fugis & laboriosum.
P. llente [illegible] [illegible] Venerem.
Et talis Curius pereruditus [illegible]
Vaga candido nympha quod secat
vngui.

Mens mea dira sibi prædicens omnia vecors.
Frigida iam celeri vergatur Vesperis ora.
Hesperium ante iubar quatiens.
---Digito caput vno.
Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.

C. HELVII CINNÆ VITA,

Ex Petro Crinito & Lilio Giraldo desumpta.

AIVS Heluius Cinna, vel vt aliqui, Heluius Cinna, poëta & ipse in epigrammatis & poematis describendis nobilis habitus est: eadem ætate claruit, vt constat, qua Catullus, Caluus, Hortensius & Cornificius celebres fuerunt. Commendatur maximè illius inge-

nium atque diligentia in absoluendis carminibus. Inter cæteros amicos poetam Catullum, & Valerium Catonem summa beneuolentia dilexit, qui Lydiam & Dianam composuit. Idem Cinna opus perfecit titulo Smyrnę, in quo absoluendo nouennium consumpsit, non sine magna laude sui nominis. Gellius & alij grammatici persæpe citant Heluij Cinnæ poemata. Ex quibus apertè colligitur, quàm falsa sit atque inepta illorum opinio, qui scripserunt fuisse hunc poetam implicatum & perobscurum. Sunt qui credant eundem esse qui occisus fuerit à plebe Romana pro Cornelio Cinna similitudine nominis decepta: quo tempore celebratum est funus C. Cæsaris, ac Romana plebs cum facibus ad ædes Bruti & Cassij accessit.

C. HELVII CINNÆ

FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

Nec tam donorum ingentes mirabere acervos.
Innumerabilibus congestis vndique seclis,
Iam inde à Belidis, natalique vrbis ab anno
Cecropis, atque alta Tyrij ab origine Cadmi.
Te matutinus flentem conspexit eous,
Et flentem paulo vidit, pòst hesperus idem.
Hæc tibi Arateis multum inuigilata lucernis,
Carmina, quis ignes nouimus ætherios,
Leuis in aridulo maluæ descripta libello
Prusiaca vexi munera nauicula.
At scelus incesto Cinyræ crescebat in aluo.
Secula permaneat nostri Diana Catonis.
Lucida consulgent alti carceria mali.
Atq; anquina regit stabilem fortissima cursum,
At nunc me genij nona per salicta
Digis rieda rapit citata manes.
--Miseras audet galliare puellas,

M. FVRII BIBACVLI VITA

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

MARCVS Furius qui cognomine Bibaculus est appellatus, Cremonæ (vt quidam scribunt) natus est iisdem prope temporibus quibus poëta Lucilius & Sext. Turpilius Comœdiarum scriptor, perierunt. Fuit ingenio summo & in primis lepido: adeo vt de suo quoque nomine iocatus dicatur: & bibaculus eram & vocabar. Quod est ab eo dictum imitatione poetæ Anacreontis, qui neque proprio nomini pepercit. Idem Furius Bibaculus in carmine Iambico versatus est, cuius acerbitatem tam doctè quàm egregiè expressit, vt non minorem laudem tulerit, quam Val Catullus aut Horatius: quocirca verisimile est, Messalam Coruinũ pertimuisse ingenium & mordacitatem Bibaculi, cùm in epistola scripserit, nihil sibi esse cum poeta Bibaculo. Amicos habuit Gallum poëtam & Val. Catonem, quorum ingenium ac doctrinam suis hendecasillabis laudat.

M. FVRII

M. FVRII BIBACVLI

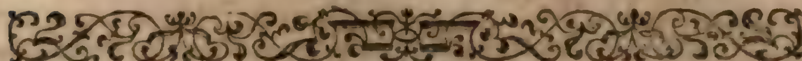
FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

I quis fortè mei domum Catonis,
Depictas minio assilias, & illos
Custodes videt, hortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam assequutus,
Quem tres calculi & selibra farris,
Racemi duo tegula sub vna
Ad summam propè nutriant senectam.

Et idem rursus.

Catonis modò Gallo Tusculanum
Tota creditor vrbe venditabat
Mirari sumus vnicum magistrum,
Summum grammaticum optimum poetam,
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis,
Orbilius vbinam est literarum oblinio.

PVBLII TERENTII VARRONIS ATACINI VITA.

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

VBLIVS Terentius Varro Atacinus iisdem temporibus natus est quibus M. Cicero & Hortensius clari habebantur in eloquentia. Quidam ob id vocarunt Atacinum, quod oriundus foret ab Atace vico prouinciæ Narbonensis, vel ab Aroce fluuio vt alij existimant. Ingenio præclaro fuit & in componẽdis poematis mirifico studio incubuit. Idẽ Varro singulari diligẽtia vt traditur Græcas literas didicit, quò facilius posset illorum ingenia, atq; doctrinas imitari. Scripsit Argonautica sequutus Apollonium Rhodium : suumq́ue opus libris quatuor absoluit: si antiquis authoribus credimus. Probus Valerius & alij Grammatici celebrant Argonautica Atacini, ac sæpe versiculos ex illis referunt. scripsit etiam epigrammata & carmen Elegiacum in quo decantauit puellam nomine Leucadiam quam præcipuè dilexit. Illud præterea relatum est ab antiquis authoribus, Publium Virgilium magnopere delectatum Varronis ingenio, ac illius carmen magno studio imitatum.

PVBLII TERENTII VARRONIS ATACINI FRAGMENTA QVÆ EXTANT.

VM liceat pelagi volucres tardæq; paludis
Cernere inexpletum studio certare lauandi,
Et velut insolitum pennis infundere rorem,
Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo,
Et bos suspiciens cœlum (mirabile visu)
Naribus aerium patulis decerpsit odorem:
Nec tenuis formica cauis non euehit oua.
Frigidus & siluis Aquilo decussit honorem.
Desierant latrare canes, vrbesq; silebant.
Omnia noctis erant placida composta quiete.
Cingitur Oceano, Libyco mare flumine Nilo.
Cuius vt aspexit torta caput angue reuinctum,

C. TICIDÆ VITA.

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

AIVS Ticida in ſcribendis epigrammatis claruit his maximè temporibus, quibus Cor. Cinna, Val. Catullus & Cornificius præſtiterũtur. Afferuntur à Grãmaticis noſtris Ticidæ verſus, ex quibus colligitur, fuiſſe illum eleganti ingenio, & adſcribẽdum carmen accommodato. Non deſunt apud nos qui tradant ab eodẽ Ticida, dilectam fuiſſe Metallam, quam mutato nomine Petillam appellauit: quod etiam Catullus fecit, qui Lesbiam pro Clodia nominauit. Habuit inter principes amicos Val. Catonem, cuius poemata illuſtrauit editis verſibus de Lydia illius, Priſcianus Ticidam in Hymeneo citat. Ouidius quoque inter eos Poetas hunc enumerat qui amores decantarant, vt Metellum Cornificium, Hortenſium, Catonem, Caluum, & alios. Hæc ſunt quæ de C. Ticida apud veteres legimus.

C. TICIDÆ FRAGMENTA
QVÆ REPERIVNTVR.

IN LYDIA.

YDIA, doctorum maxima cura liber,

IN HYMENÆO.

Felix lectule talibus sole amoribus,
[illegible] ingenio nutum obſeruabis meum,
Quid velim, quid ſtudeam adueniens digito impulſam ianuam.
Fores patebũt. dũ preuiſ[illegible] Chryſis vbi me adſpexerit,
Alacris [illegible] mihi venies, complexum exoptans meum
Mihi ſi dedet.
Fortunatis ipſam anteibo fortunis meis.

FVRII ANTIATIS VITA.

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

VRIVS Antias poeta inſignis habitus eſt, & inter vetuſtiores receptus. Macrobius Furium hunc, & alios complures enumerat, à quibus poëta Vergilius permulta (vt fit) mutuatus eſt: vt Enniũ, Næuium, Accium, Lucretium, & Varium. Idem Furius Annales compoſuit hexametris verſibus & poemata ſatis eruditè, & eleganter. Neque probandus eſt Geſelius Vindex Grammaticus, qui reprehendere Furium auſus eſt, atque in ordinem redigere. Qua in re parum prudenter ſe criticum profeſſus eſt, vt A. Gellius teſtatur. Itaque petulantiæ ſimul atque inſcitiæ arguitur, quòd hæc verba damnauerit in Furij poematis, id eſt, terram luteſcere, nocteſcere, increſcere, purpurare, opuleſcere. Nonius Marcellus & alij Grammatici perſæpe afferunt verſus Furij Antiatis, ex quibus colligitur, non defuiſſe ingenium aut eruditionem.

FVRII ANTIATIS

FRAGMENTA QVAE EXTANT.

Ex Annalibvs.

ITEMQVE rigat per pectora somnum,
Interea Oceani linquens Aurora cubile:
Ille graui subitò deuinctus vulnere habenas
Misit equi, lapsusq; in humum defluxit, & armis
Reddidit æratis sonitum.

LIBRO VI.

Quod genus hoc hominum Saturno sancte create?

LIBRO X.

Rumoresq; serunt varios ac multa requirunt.
Nomine quenque ciet, dictorum tempus adesse
Commemorat,
Confirmat dictis simul atq; exsuscitat acres.
Ad bellandum animos, reficitq; ad prælia mentes.

Poematis.

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit;
Omnia notescunt tenebris caliginis atræ:
Increscunt animi, virescit vulnere virtus.
Sicut fulcia leuis volitat super æquora classis,
Spiritus Eurorum vides quum purpurat undas.
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

LAVREÆ TVLLII VITA,

EX P. CRINITO DESVMPTA.

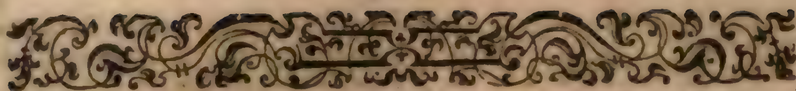
LAVREA Tullius, ~~M.~~ Tullij oratoris libertus fuit, & à patrono suo propter ingenium atq; eruditionis elegantiam magnopere dilectus. Cicero enim Tironem ac Lauream libertos suos magnifecit, quod cùm alia multa tum illius epistolæ testantur. Ipse autem Laurea ingenio præstitit, ac in poëmatis scribendis claruit: quæ res Plinij testimonio patet, qui præcipuis laudibus carmen illius commendat. Inter alia epigrammata scripsit illud notum de laude Marci Ciceronis, ac de aquis in Academia via erumpentibus, quæ remedium ægris oculis afferrent. Leguntur & apud Græcos epigrammata Laureæ, in quibus par elegantia atq; eruditio habetur. Mihi non satis constat an idem sit qui fuerit Marci Tullij libertus.

LAVREÆ TVLLII

FRAGMENTA QVAE REPERIVNTVR.

QVOD tua Romanæ vindex clarissime linguæ
Sylua loco melius surgere iussa viret,
Atque Academiæ celebratam nomine villam
Nunc reparat cultu sub potiore vetus:
Hinc etiam apparent lymphæ non antè pertæ,
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope:
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

VIRGILII MARONIS VITA

AVTORE TIBERIO DONATO.

PVBLIVS VIRGILIVS MARO parentibus modicis fuit, & præcipuè patre Marone, quem quidam opificem figulum: plures, Magi cuiusdam viatoris initio mercenarium, mox ob industriam generum tradiderunt. quem quum agricolationi resq; rusticæ, & gregibus præfecisset socer, syluis coemundis & apibus curandis peculium auxit. Natus est Cn. Pompeio Magno, & M. Licinio Crasso primũ cos. Iduum Octobrium die, in pago qui Andes dicitur: qui est à Mantua non procul. Prægnans mater Maia, quum somniasset enixam se laureum ramum, quem compactum terræ coaluisse, & excreuisse illico in speciem maturæ arboris, refertę variis pomis & floribus, cerneret: sequenti luce cum marito rus propinquum petens, ex itinere diuertit, atque in subiecta fossa partu leuata est. Ferunt, infantem, vt fuit editus, nec vagisse, & adeò miti vultu fuisse vt haud dubiam spem prosperioris genituræ iam tum indicaret. Et accessit aliud præsagium, Siquidem virga populea more regionis in puerperiis eodem statim loco depacta, ita breui coaluit, vt multo antè satas populos adæquauerit: quæ, arbor Virgilij ex eo dicta, atque consecrata est, summa grauidarum & fœtarum religione, suscipientium ibi & soluentium vota.

Initia ætatis, id est, vsque ad septimum annum, Cremonæ egit: & XVII. anno virilem togam cepit, illis consulibus iterum quibus natus erat. Euenitq; vt eo ipso die Lucretius poëta decederet. Sed Virgilius Cremona Mediolanum, & inde paulo pòst Neapolim transiit: vbi quum literis & Græcis & Latinis vehementissimam operam dedisset, tandem omni cura omnique studio indulsit medicinæ & mathematicis. Quibus rebus quum ante alios eruditior peritiórque esset, se in vrbem contulit: statímque magistri stabuli equorum Augusti amicitiam nactus, multos variósque morbos incidentes equis curauit. At Augustus in mercedem singulis diebus panes Virgilio, vt vni ex stabulariis, dari iussit. Interea à Crotoniatis pullus equi miræ pulchritudinis Cæsari dono fuit missus: qui omnium iudicio spem portendebat virtutis & celeritatis immensæ. Hunc quum aspexisset Maro, magistro stabuli dixit natum esse ex morbosa equa, & nec viribus valiturum, nec celeritate: idque verum fuisse inuentum est. Quod quum magister stabuli Augusto recitasset, duplicari ipsi in mercedem panes iussit. Quum item ex Hispania Augusto canes dono mitterentur, & parentes eorum, dixit Virgilius, & animum celeritatémque futuram. Quo cognito, mandat iterum, Virgilio panes duplicari.

Dubitauit Augustus Octauiine filius esset, an alterius: idque Maronem aperire posse arbitratus est, quia canum & equi naturam parentésq; cognorat. Amotis igitur omnibus arbitris, illum in penitiorem partem domus vocat, & solum rogat an sciat quisnam esset, & quam ad felicitandos homines facultatem haberet. Noui (inquit Maro) te Cęsarem Augustum, & fermè æquam cum diis immortalibus potestatem habere scio, vt quem vis felicem facias. Eo animo sum (respondit Cæsar) vt, si verum pro rogatu dixeris, beatum te felicémque,

red-

reddam. Vtinam (ait Maro) interrogāti tibi vera dicere queam. Tunc Augustus, Putant alij me natum Octauio: quidam suspicantur alio me genitum viro. Maro subridens, Facilè (inquit) si impunè licentérque, quæ sentio loqui iubes, id dicam. Affirmat Cæsar iureiurando, nullum eius dictum ægrè laturum: imò non nisi donatum ab eo discessurum. Ad hæc, oculos oculis Augusti infigens Maro, Facilius (ait) in cæteris animalibus qualitates parentum mathematicis & philosophis cognosci possunt: in homine nequaquam possibile est. Sed de te coniecturam habeo similem veri: vt quid exercuerit pater tuus, scire possim. Attentè expectabat Augustus quidnam diceret. At ille, Quantum ego rem intelligere possum, pistoris filius es, inquit. Obstupuerat Cæsar, & statim quo id pacto fieri potuerit, animo voluebat. Interrumpens Virgilius, Audi (inquit) quo pacto id coniico. Quum quædam enuntiarim prædixerímque quæ intelligi sciréque nonnisi ab eruditissimis summísque viris potuissent, tu princeps orbis iterum & iterum panes in mercedem dare iussisti, quod quidem aut pistoris, aut nati pistore officium erat. Placuit Cæsari facetia. At deinceps, inquit, non à pistore, sed à rege magnanimo dona feres. Illúmque plurimi fecit, & Pollioni commendauit.

Corpore & statura fuit grandi, aquilino colore, facie rusticana, valetudine varia. nam plerunque ab stomacho & faucibus ac dolore capitis laborabat: sanguinem etiam sæpius eiecit. Cibi viníque minimi. Fama est eum libidinis pronioris in pueros fuisse: sed boni ita eum pueros amasse putauerunt, vt Socrates Alcibiadem, & Plato suos pueros. Verùm inter omnes maximè dilexit Cebetem, & Alexandrum, quam secunda Bucolicorum ecloga Alexim appellat donatum sibi ab Asinio Pollione. Vtrumque non ineruditum dimisit: Alexandrum, grammaticum, Cebetem verò & poëtam. Vulgatum est, consueuisse eum cum Plotia Hieria. Sed Asconius Pedianus affirmat, ipsum postea minoribus natu narrare solitum, inuitatum quidem se à Vario ad communionem mulieris: verùm se pertinacissimè recusasse. Cætera sanè vita, & ore & animo, tam probum fuisse constat, vt Neapoli Parthenias vulgò appellaretur: ac, si quando Romæ (quo rarissimè commeabat) viseretur, in publico sectantes, demonstrantésque se, subterfugeret in proximum tectum. Bona autem cuiusdam exulantis, offerente Augusto, non sustinuit accipere. Possedit propè centies sestertium ex liberalitatibus amicorum. Habuítque domum Romæ in Exquiliis iuxta hortós Mæcenatianos: quanquam secessu campaniæ Siciliæque plurimùm vteretur. Quæcunque ab Augusto peteret, repulsam nunquam habuit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos iam grandis amisit: ex quibus patrem oculis captum: & duos fratres germanos, Silonem impuberem, Flaccum iam adultum, cuius exitum sub nomine Daphnidis deflet. Inter cætera studia (vt supra diximus) medicinæ quoque, ac maximè mathematicæ operam dedit. Egit & causam vnam omnino, nec ampliùs quàm semel. Sermone tardissimum ac penè incocto similem fuisse, Melissus tradidit.

Poëticam puer adhuc auspicatus, in Balistam ludi gladiatorij magistrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus, distichon fecit,

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.
Nocte die tutum carpe viator iter.

Deinde Moretum, & Priapeia, & Epigrammata, & Diras, & Culicem, quum esset annorum quindecim: cuius materia talis est: Pastor fatigatus æstu, quum sub arbore obdormisset, & serpens ad illum proreperet è palude, culex pro-

uolauit, atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuo culicem continuit & visum serpentem interemit: ac sepulchrum culici statuit, & distichon fecit,

Parue culex, pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

Scripsit etiam (de qua ambigitur) Ætnam. Et mox, quum res Romanas inchoasset, offensus materia, & nominum asperitate, ad Bucolica transiit: maximè, vt Asinium Pollionem, Alphenum varium, & Cornelium Gallum celebraret, quia in distributione agrorum, qui post Philippensem victoriam veteranis, Triumuirorum iussu, trans Padum diuidebantur: indemnem se præstitissent. Deinde Georgica in honorem Mæcenatis edidit, quum sibi vixdum noto opem tulisset aduersus Claudij veterani milites, vel (vt alij putant) Arij centurionis violentiam: à quo in altercatione litis agrariæ parum abfuit quin occideretur. Nouissimè autem Æneidem aggressus est, argumentum varium & multiplex, & quasi amborum Homeri carminum instar: præterea nominibus ac rebus, Græcis Latinísque commune: & in quo (quod maximè studebat) Romanæ simul vrbis & Augusti origo contineretur. Quũ Georgica scriberet, traditur quotidie meditatos manè plurimos versus dictare solitus, ac per totum diem retractando ad paucissimos redigere: non absurdè carmen se vrsæ more parere dicens, & lambendo demum effingere. Æneida prosa prius oratione formatam, digestámque in duodecim libros particulatim componere instituit, vt quidam tradunt. Alij eius sententiæ sunt vt existiment eum, si diutius vixisset, quatuor & viginti libros vsque ad Augusti tempora scripturum: atque alia quidem percursurum, Augusti verò gesta diligentissimè exequuturum, quippe qui, dum scriberet, nequid impetum moraretur, quædam imperfecta reliquit: alia leuissimis versibus scripsit, quos per iocum pro tigillis vel tibicinibus interponi à se sciebat, ad sustinendum opus donec solidæ columnæ aduenirent.

Bucolica triennio, Asinij Pollionis suasu, perfecit. Hic transpadanam prouinciã regebat: cuius fauore, quum veteranis Augusti in litibus Cremonensium & Mantuanorũ agri distribuerentur, suos Virgilius non amisit. Facta enim distributione, suos Claudio seu Ario datos recuperauit. Hunc Pollioné maximè amauit Maro, & dilectus ab eõ magna munera tulit: quippe qui inuitatus ad cœnã, captus pulchritudine & diligentia Alexandri Pollionis pueri, eum dono accepit. Huius Pollionis filiũ C. Asiniũ, & Corneliũ Gallũ, oratoré clarũ, & Poëtam non mediocrem, miro amore dilexit Virgilius. Is transtulit Euphorioné in Latinum: & libris quatuor amores suos de Cytheride scripsit. Hic primò in amicitia Cæsaris Augusti fuit, postea in suspicioné coniurationis contra illum adductus occisus est. Verùm vsquadeò hũc Gallum Virgilius amarat, vt quartus Georgicorum à medio vsque ad finem eius laudem contineret: quem postea, iubente Augusto, in Aristæi fabulam cõmutauit. Georgica septennio Neapoli, Æneida partim in Sicilia, partim in Campania vndecim annis confecit. Bucolica eo successu edidit, vt in scena quoque per cantores crebra pronunciatione recitarentur. Ac quum Cicero quosdã versus audisset, & statim acri iudicio intellexisset non communi vena editos, iussit ab initio totã eclogã recitari: quã quũ accuratè pernotasset in fine ait, MAGNÆ SPES ALTERA ROMÆ. quasi ipse linguæ Latinæ spes prima fuisset, & Maro futurus esset secũda. Quæ verba postea Æneidi ipse inseruit.

Georgica

Georgica, reuerso ab Actiaca victoria Augusto, atque reficiendarum virium causa Atellæ cōmemoranti, per continuum quatriduum legit: suscipiēte Mæcenate legendi vicem, quoties interpellaretur ipse vocis offensione. Pronuntiabat autem maxima cum suauitate, & lenociniis miris. Seneca tradidit, Iulium Montanum poëtam solitum dicere, inuolaturum se quædam Virgilio, si & vocem posset, & os, & hypocrisim: eosdem enim versus eo pronuntiante, bene sonare: sine illo inarescere, quasi mutos. Æneidos, vixdum cœptæ tanta extitit fama, vt Sext. Propertius non dubitarit sic prædicare,

Cedite Romani scriptores, cedite Graij:
Nescio quid maius nascitur Iliade.

Augustus verò, quum iam fortè expeditione Cantabrica abesset, & supplicibus atque minacibus per iocum literis efflagitaret vt sibi de Æneide (vt ipsius verba sunt) vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret: negauit se facturum Virgilius. Cui tamen multo post, perfecta demum materia, tres omnino libros recitauit: secundum videlicet, quartum & sextum. Sed hunc præcipuè ob Octauiam: quæ quum recitationi interesset ad illos de filio suo versus, *Tu Marcellus eris*, defecisse fertur: atque ægrè refocillata, dena sestertia pro singulo versu Virgilio dari iussit. Recitauit & pluribus, sed neque frequenter, & ferme illa de quibus ambigebat, quò magis iudicium hominum experiretur. Erotem librarium, & libertum eius, exactæ iam senectutis, tradunt referre solitum, quondam in recitando eum duos dimidiatos versus complesse ex tempore: & huic *Misenum Aeolidem* adiecisse, *quo non præstantior alter*. Item huic, *AEre ciere viros*, simili calore iactatum, subiunxisse, *Martémque accendere cantu*. statímque sibi imperasse vt vtrunque volumini adscriberet. Bucolica Georgicaque emendauit.

Anno verò quinquagesimo secundo, vt vltimam manum Æneidi imponeret, statuit in Græciam & Asiam secedere, triennóque continuo omnem operam limationi dare: vt in reliqua vita tantùm philosophiæ vacaret. Sed quum aggressus iter, Athenis occurrisset Augusto ab Oriente Romam reuertenti, vnà cum Cæsare redire statuit. At quum Megara, vicinum Athenis oppidum, visendi gratia peteret, languorem nactus est: quem non intermissa nauigatio auxit, ita vt grauior in dies, tandem Brundusium aduentarit. vbi diebus paucis obiit, decimo Calendas Octobris, Cneo Plautio, & Quinto Lucretio, coss. Qui quum grauari morbo sese sentiret, scrinia sæpe & magna instantia petiuit, crematurus Aeneida. quibus negatis, testamento comburi iussit, vt rem inemendatam imperfectámque. Verùm Tucca & Varius monuerunt, id Augustum non permissurum. Tunc eidem Vario ac simul Tuccæ scripta sub ea conditione legauit, nequid adderent quod à se editum non esset: & versus etiam imperfectos, siqui erant, relinquerent. Voluit etiam eius ossa Neapolim transferri, vbi diu & suauissimè vixerat: ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphium fecit distichon,

Mantua me genuit: Calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope. cecini pascua, rura, duces.

Translata igitur iussu Augusti eius ossa (prout statuerat) Neapolim fuere: sepultáque via Puteolana, intra lapidem secundum, suóque sepulchro id distichon, quod fecerat, inscriptum est. Heredes fecit ex dimidia parte, Valerium Proculum, fratrem ex altera parte, ex quarta Augustum, ex duodecima Mæcenatem, ex reliqua L. Valerium, & Plotium Tuccam, qui eius Aeneidem

post obitum (prout petiuerat) iussu Cæsaris emendauerunt. Nam nullius omnino sententia crematu Æneis digna fuit. de qua re Sulpitij Carthaginiensis extant huiusmodi versus,

Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygium quæ cecinere ducem:
Tucca vetat, Variúsque simul: tu maxime Cæsar
Non sinis, & Latiæ consulis historiæ.
Infelix gemino cecidit propè Pergamos igni,
Et penè est alio Troia cremata rogo.

Extant & Augusti de ipsa eadem re versus plures & clarissimi, quorum initium est,

Ergóne supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
Magnáque doctiloqui morietur musa Maronis?

Et paulo pòst,

Sed legum seruanda fides: suprema voluntas
Quod mandat, fieríque iubet, parere necesse est.
Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctésque diésque labores
Hauserit vna dies.

Et ea quæ sequuntur.

Nihil igitur autore Augusto Varius addidit, quod & Maro præceperat: sed summatim emendauit: vt qui versus etiam imperfectos, si qui erant, reliquerit. Hos multi mox supplere conati, non perinde valuerunt: ob difficultatem, quòd omnia ferè apud eum hemistichia (præter illud, *Quem tibi iam Troia peperit*) sensum videntur habere perfectum. Nisus grammaticus audisse se à senioribus dicebat, Varium duorum librorum ordinem commutasse, & qui tum secundus erat, in tertium locum transtulisse: etiam primi libri correxisse principium his demptis versibus,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egressus syluis, vicina coegi
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis
Arma virúmque cano.

Obtrectatores Virgilio nunquam defuerunt. nam nec Homero quidem. Prolatis Bucolicis, innominatus quidam rescripsit Antibucolica, duas modò Eclogas, sed insulsissimè παρῳδήσας quarum prioris initium est,

Tityre si toga calda tibi est, quo tegmine fagi?

Sequentis,

Dic mihi Damœta, cuium pecus? ânne Latinum?
Non, verùm AEgonis nostri sic rure loquuntur.

Alius recitante eo ex Georgicis *Nudus ara, sere nudus*: subiecit, *habebis frigore febrem.*

Est & aduersus Æneida liber Carbilij Pictoris, titulo Æneidomastix. M. Vipranius eum à Mæcenate suppositum, appellabat nouæ κακοζηλίας repertorem: dicebátque neque tumidum esse, neque exilem, sed communibus verbis opus illud confecisse. Herennius vitia eius tantùm contraxit, Perilius Faustinus furta. Sunt & Q. Octauij Auiti volumina, quibus annotatur, quos & vnde versus transtulerit. Asconius Pedianus, libro quem contra obtrectatores Virgi-

Virgilj scripsit, pauca admodum ei obiecta proponit: & potissimùm, quòd non rectè historiam contexuit, & quod pleraque ab Homero sumpsit. Sed hoc crimen sic defendere assuetum ait, cur non illi quoque eadem furta tentarent. Verùm intellecturos, facilius esse Herculi clauam, quàm Homero versum surripere. Et tamē destinasse secedere, vt omnia ad satietatem maleuolorū decideret. Refert etiā Pedianus, benignū, cultorémque omnium bonorū atque eruditorū fuisse, & vsqueadeo inuidiæ expertē, vt si quid eruditè dictū inspiceret alterius, non minus gauderet acsi suum fuisset. neminem vituperare: laudare bonos, ea humanitate esse, vt, nisi peruersus, maximè quisque illū non diligeret modò, sed amaret. Nihil proprij habere videbatur. Eius bibliotheca non minus aliis doctis patebat, ac sibi. Illúdque Euripidis antiquum sibi vsurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινά, communia esse amicorum omnia. Quare coæuos omnes poëtas ita adiūctos habuit, vt quū inter se plurimùm inuidia arderent, illum vnà omnes colerent, Varius, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius. Anser verò, quoniam Antonij partes sequutus est, illum non obseruasse dicitur. Cornificius ob peruersam naturam illum non tulit. Gloriæ verò adeò cōtempor fuit, vt quum quidam versus quosdam sibi adscriberent, eáque de re docti haberentur, non modò ægrè non ferebat, imò voluptuosum id sibi erat. Quum enim distichon, quod laudem felicitatémque Augusti continebat, fecisset, valuísque non nominato autore infixisset (id erat huiusmodi:)

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane:
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

Diu quæritatus Augustus cuiusnam hi versus essent, eorum authorem non inueniebat. Bathyllus verò, poëta quidam mediocris, tacentibus aliis, sibi adscripsit. Quamobrem donatus honoratúsque à Cæsare fuit. Quod æquo animo non ferens Vergilius, iisdem valuis affixit quater hoc principium. *Sic vos non nobis*. Postulabat Augustus vt hi versus complerentur. quod quum frustra aliqui conati essent, Virgilius præposito disticho sic subiuxit,

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aues.
Sic vos non vobis vellera fertis oues.
Sic vos non vobis mellificatis apes.
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quo cognito aliquandiu Bathyllus Romę fabula fuit, Maro verò exaltatior. Quum is aliquando Ennium in manu haberet, rogaretúrque quidnam faceret, respondit se aurum colligere de stercore Ennij. Habet enim poëta ille egregias sententias sub verbis non multum ornatis. Interroganti Augusto quo pacto feliciter ciuitas gubernaretur, Si prudētiores, inquit, temonem tenuerint, & boni malis præponantur: itaque optimi suos habeant honores: nulli tamen aliorum iniusti quicquam fiat. At Mæcenas, Quid, inquit, Virgili, satietatem homini non affert? Omnium rerum, respondit, aut similitudo aut multitudo stomachum facit, præter intelligere. Idem interrogauit quo pacto quis altam felicémque eius fortunam seruare potest. Cui Maro, Si, quantum honore ac diuitiis aliis præstantior sit, tanto liberalitate & iustitia alios superare nitatur. Solitus erat dicere nullam virtutem commodiorem homini esse patientia, ac nullam asperam adeò esse fortunam, quam prudenter patiendo vir fortis non vincit. Quum sententiam in quinto AEneidos inseruit.

Nata Dea, quò fata trahunt retrahúntque sequamur.

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Quum quidam eius amicus Cornificij in eum maledicta & inimicitias sibi narraret, Quam putas, inquit, esse huiusce maleuolentiæ causam? Nam neque vnquam Cornificium offendi, & eum amo. An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi, vbi ait, architectum architecto inuidere, & poëtam poëtæ? De malis (inquit) Græcus ille intellexit, nam boni eruditiores amant. Sed magna cum mea laude & gloria vindictam in manu habeo. Maiore enim cura virtuti intendam: atque quo elegantior ego fiam, eo vehementius inuidia rumpetur. Erat Augusto familiaris Filistus quidam, orator, & poësim mediocriter doctus, cui multiplex variúmque ingenium erat: quique omnium omnia dicta reprehendere conabatur: non vt verum dignosceret (quod Socrates facere consueuit) sed vt eruditior videretur. Hic Virgilium, vbicunque conuenire dabatur, maledictis, salibúsque vexabat. Quare ille sæpe aut tacitabundus discedebat, aut suffusus pudore tacebat. Verùm quum Augusto audiente elinguem illum diceret, & causam etiam suam, si linguam haberet, defendere nequiret: Tace (inquit) rabula: nam hæc mea taciturnitas defensorem causarum mearum Augustum fecit, & Mæcenatem, & ea tuba, quum volo, loquor, quæ vbique & diutissimè audietur. Tu loquacitate non modò aures hominum, sed muros rumpis. Augustus verò Filistum graui vultu increpauit. Tunc Maro, Si tempus Cæsar (inquit) tacendi hic sciret, rarò loqueretur. Tacendum enim semper est, nisi quum taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis prosit. Nam qui contendit: & an contentionis finis vtilis sit non nouit, stultis illum annumerandum sapientes putant. Posteaquam Augustus summa rerum omnium potitus est, venit in mentem an conduceret tyrannidem omittere, & omnem potestatem annuis consulibus, & Senatui Remp. reddere. in qua re diuersæ sententiæ consultos habuit Mæcenatem & Agrippam. Agrippa enim, vtilè sibi fore, etiamsi honestum non esset, relinquere tyránidem: longa oratione contendit: quod Mæcenas dehortari magnopere conabatur. Quare Augusti animus & hinc ferebatur & illinc. Erant enim diuersæ sententiæ variis rationibus firmatæ. Rogauit igitur Maronem an conferat priuato homini se in sua repub. tyrannum facere. Tum ille, Omnibus ferme (inquit) rempub. occupantibus molesta ipsa tyrannis fuit, & ciuibus, quia necesse erat propter odia subditorum, aut eorum iniustitiam, in magna suspicione magnoque timore viuere: sed si ciues iustum aliquem scirent, quem amarent plurimum, ciuitati id vtile esset, si in eo vno omnis potestas foret. Quare si iustitiam (quod modò facis) omnibus in futurum, nulla hominum facta compositione, distribues: dominari te & tibi conducet & orbi. Beneuolentiam enim omnium ita habes, vt deum te & adorent & credant. Eius sententiam sequutus Cæsar, principatum tenuit. Audiuit à Silone præcepta Epicuri: cuius doctrinæ socium habuit Varium. Quanuis diuersorum philosophorum opiniones libris suis inseruisse de animo maximè videatur, ipse tamen fuit Academicus: nam Platonis sententias omnibus aliis prætulit.

P. VIR-

P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA.

Ecloga I. cui nomen Tityrus.

MELIBOEVS, TITIRVS.

ITYRE, *tu, patulæ recubans sub tegmine fagi,*
Syluestrem tenui musam meditaris auena:
Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua,
Nos patriam fugimus: tu Tityre lentus in umbra
Formosam resonare doces Amaryllida syluas.
TI. *O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit.*
Namque erit ille mihi semper deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues (vt cernis) & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.
MB. *Non equidem inuideo, miror magis: vndique totis*
Vsque adeo turbatur agris. en ipse capellas
Protinus æger ago. hanc etiam vix Tityre duco:
Hic inter densas corylos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah silice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis (si mens non læua fuisset)
De cœlo tactas memini prædicere quercus.
Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen iste deus qui sit, da Tityre nobis.
TI. *Vrbem quam dicunt Romam, Melibœe putaui*
Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
Pastores ouium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
MI. *Et quæ tanta fuit Romam tibi caussa videndi?*
TI. *Libertas: quæ sera, tamen respexit inertem,*
Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen, & longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.
Quamuis multa meis exiret victima septis,
Pinguis & ingratæ premeretur caseus vrbi,
Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.
ME. *Mirabar quid mœsta deos Amarylli vocares,*
Cui pendere sua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat. ipsæ te Tityre pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta vocabant.
TI. *Quid facerem? neque seruitio me exire licebat,*
Nec tam præsentes alibi cognoscere diuos.
Hic illum vidi iuuenem Melibœe, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, vt ante, boues pueri: submittere tauros.
ME. *Fortunate senex, ergo tua rura manebunt:*
Et tibi magna satis: quamuis lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducat pascua iunco:
Non insueta graues tentabunt pabula fœtas,
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes
Hyblæis apibus florem depasta salicti,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro:
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo.
TI. *Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,*
Et freta destituent nudos in littore pisces:
Ante, pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim:
Quam nostro illius labatur pectore vultus.
ME. *At nos hinc, alij sitientes ibimus Afros,*
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxē,
Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
En vnquam patrios longo post tempore fines,
Pauperis & tuguri congestum cespite culmen,
Post aliquot (mea regna) videns, mirabor, aristas?
Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quo discordia ciues
Perduxit miseros: en queis consevimus agros.
Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites:
Ite meæ (quondam fœlix pecus) ite capellæ.
Non ego vos posthac viridi proiectus in antro
Dumosa pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam: non me pascente, capellæ
Florentem cytisum & salices carpetis amaras.
TI. *Hic tamen hanc mecum poteris requiescere noctē*
Fronde super viridi. sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, & pressi copia lactis:
Et iam summa procul villarum culmina fumant,
Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ.

Ecloga II. cui nomen Alexis.

F*ormosum pastor Corydon ardebat Alexim,*
Delitias domini, nec quid speraret habebat.
Tantum inter densas, vmbrosa cacumina, fagos
Assidue veniebat: ibi hæc incondita solus
Montibus & syluis studio iactabat inani:

O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
Nil nostri miserere. mori me deniq; coges.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant,
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos:
Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia serpyllúmq; herbas contundit olentes:
At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atq; superba pati fastidia? nonne Menalcam?
Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses.
O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Despectus tibi sum, nec quis sim quæris, Alexi:
Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundans.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ:
Lac mihi non æstate nouum, non frigore desit.
Canto quæ solitus, siquando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.
Nec sum adeò informis. nuper me in littore vidi
Quum placidũ ventis staret mare. non ego Daphnim
Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.
O tantum libeat mecum tibi sordida rura
Atq; humiles habitare casas, & figere ceruos,
Hædorumq; gregem viridi compellere hibisco.
Mecum vna in syluis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit: Pan curat oues, ouiumq; magistros:
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum:
Hæc eadem vt sciret, quid non faciebat Amyntas?
Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula, Damœtas dono mihi quàm dedit olim:
Et dixit moriens, Te nunc habet ista secundum.
Dixit Damœtas, inuidit stultus Amyntas.
Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ouis vbera: quos tibi seruo.
Iampridem à me illos abducere Thestylis orat:
Et faciet: quoniam sordent tibi munera nostra.
Huc ades ô formose puer, tibi lilia plenis
Ecce, ferunt Nymphæ calathis: tibi candida Nais,
Pallentes violas & summa papauera carpens,
Narcissum & florem iungit bene olentis anethi.
Tum casia, atq; aliis intexens suauibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
Castaneasq; nuces, mea quas Amaryllis amabat,
Addam cerea pruna: & honos erit huic quoq; pomo,
Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte:
Sic positæ quoniam suaues miscetis odores.
Rusticus es Corydon. nec munera curat Alexis:
Nec, si muneribus certes, concedat Iolas.
Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis ah demens? habitarunt dij quoq; syluas
Dardaniúsq; Paris. Pallas quas condidit arces,
Ipsa colat: nobis placeant ante omnia syluæ.
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam:
Florentem cytisum sequitur lasciua capella:
Te Corydon ô Alexi trahit sua quemq; voluptas.
Aspice, aratra iugo referunt suspensa iuuenci,
Et sol crescentes decedens duplicat vmbras.
Me tamen vrit amor. quis enim modus adsit amori?
Ah Corydon Corydon, quæ te dementia cepit?
Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus,
Viminibus molliq; paras detexere iunco?
Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

Ecloga III. cui nomen Palæmon.

MENALCAS, DAMOETAS, PALÆMON.

ME. *Dic mihi Damœta, cuium pecus? an Melibœi?*
DA. *Non, verùm Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.*
ME. *Infelix ô semper oues pecus. ipse Neæram*
Dum fouet, ac ne me sibi præferat illa veretur,
Hic alienus oues custos bis mulget in hora:
Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
DA. *Parcius ista viris tamen obijcienda memento.*
Nouimus & qui te transuersa tuentibus hircis,
Et quo (sed faciles Nymphæ risere) sacello.
ME. *Tum credo, quum me arbustum videre Myconis*
Atq; mala vites incidere falce nouellas.
DA. *Aut hic ad veteres fagos, quum Daphnidis arcum*
Fregisti, & calamos. quæ tu peruerse Menalca,
Et quum vidisti puero donata, dolebas:
Et si non aliquà nocuisses, mortuus esses.
ME. *Quid domini faciant, audent quum talia fures?*
Non ego te vidi, Damonis pessime caprum
Excipere insidiis, multum latrante lycisca,
Et quum clamarem, Quò nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus: tu post carecta latebas.
DA. *An mihi cantando victus non redderet ille,*
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit: & mihi Damon
Ipse fatebatur, sed reddere posse negabat.
ME. *Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera*
Iuncta fuit? non tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?
DA. *Vis ergo inter nos, quid possit vterque, vicissim*
Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.
ME. *De grege non ausim quicquam deponere tecum.*
Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca:
Bisq; die numerant ambo pecus, alter & hædos.
Verùm id quod multo tute ipse fatebere maius,
(Insanire libet quoniam tibi) pocula ponam
Faginà, cælatum diuini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis,
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.
In medio duo signa, Conon: & quis fuit alter

Descripsit radio totum qui gentibus orbem?
Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet?
Nec dum illis labra admoui, sed condita seruo.
D. *Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,*
Et molli circum est ansas amplexus acantho:
Orpheaque in medio posuit, syluasque sequentes?
Necdum illis labra admoui, sed condita seruo.
Si ad vitulam spectes, nihil est quòd pocula laudes.
M. *Nunquam hodie effugies: veniam quocunque vocaris.*
Audias hæc tantùm vel qui venit (ecce) Palæmon.
Efficiam, posthac ne quenquam voce lacessas.
DA. *Quin age, siquid habes: in me mora non erit vlla.*
Nec quenquam fugio tantùm vicine Palæmon
Sensibus hæc imis (res est non parua) reponas.
PA. *Dicite: quandoquidem in molli consedimus herba:*
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
Nunc frondent syluæ, nunc formosissimus annus.
Incipe Damœta, tu deinde sequêre Menalca.
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.
D. *Ab Ioue principium musæ. Iouis omnia plena:*
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.
ME. *Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me*
Munera sunt lauri, & suaue rubens hyacinthus.
D. *Malo me Galatea petit, lasciua puella,*
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.
M. *At mihi sese offert vltrò meus ignis, Amyntas:*
Notior vt iam sit canibus non Delia nostris.
DA. *Parta meæ Veneri sunt munera. namque notaui*
Ipse locum, aeriæ quo congessere palumbes.
M. *Quod potui, puero syluestri ex arbore lecta*
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.
D. *O quoties & quæ nobis Galatea loquuta est!*
Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.
M. *Quid prodest quòd me ipse animo non spernis Amynta,*
Si dum tu sectaris apros, ego retia seruo?
D. *Phyllida mitte mihi (meus est natalis) Iola.*
Cùm faciam vitula pro frugibus ipse venito.
ME. *Phyllida amo ante alias. nam me discedere fleuit.*
Et longum formosa vale, vale, inquit, Iola.
D. *Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,*
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.
M. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,*
Lenta salix fœto pecori: mihi solus Amyntas.
D. *Pollio amat nostram, quamuis sit rustica, musam.*
Pierides vitulam lectori pascite vestro.
M. *Pollio & ipse facit noua carmina. pascite taurum,*
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
DA. *Qui te Pollio amat, veniat quò te quoque gaudet:*
Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

M. *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui:*
Atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
D. *Qui legitis flores, & humi nascentia fraga,*
Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba.
M. *Parcite oues nimium procedere. non bene ripæ*
Creditur: ipse aries etiam nunc vellera siccat.
D. *Tityre pascentes à flumine reiice capellas:*
Ipse, vbi tempus erit, omnes in fonte lauabo.
M. *Cogite oues pueri: si lac præceperit æstus,*
Vt nuper frustra pressabimus vbera palmis.
D. *Eheu quàm pingui macer est mihi taurus in eruo.*
Idem amor exitium est pecori pecorisque magistro.
ME. *His certè neque amor causa est, vix ossibus hærent:*
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
DI *Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)*
Tres pateat cœli spatium non amplius vlnas.
M. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum*
Nascantur flores: & Phyllida solus habeto.
P. *Non nostrum inter vos tantas componere lites.*
Et vitula tu dignus, & hic. & quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.
Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

Ecloga IV. cui nomen Pollio.

Sicelides Musæ, paulo maiora canamus.
Non omnes arbusta iuuant, humilesque myricæ.
Si canimus syluas, syluæ sint consule dignæ.
Vltima Cumæi venit iam carminis ætas.
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primùm
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc æui, te consule, inibit
Pollio, & incipient magni procedere menses.
Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua soluent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, diuisque videbit
Permistos heroas & ipse videbitur illis.
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima puer nullo munuscula cultu,
Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Vbera nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores,
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
Occidet: Assyrium vulgò nascetur amomum.
At simul heroum laudes, & facta parentis
Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus:
Molli paulatim flauescet campus arista,
Incultisque rubens pendebit sentibus vua,
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,

Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc vbi iam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipse mari vector nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem:
Robustus quoq; iam tauris iuga soluet arator.
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.
Talia secla suis dixerunt currite fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit iam tempus.) honores,
Chara deûm soboles, magnum Iouis incrementum.
Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terrasq; tractusq; maris, cælumq; profundum:
Aspice venturo lætentur vt omnia seclo.
O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ,
Spiritus & quantum sat erit tua dicere facta.
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus.
Nec Linus: huic mater quamuis atq; huic pater adsit:
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe parue puer risu cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
Incipe parue puer cui non risêre parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Ecloga V. cui nomen Daphnis.

MENALCAS, MOPSVS.

ME. *Cur non Mopse (boni quoniam conuenimus ambo,*
Tu calamos inflare leues, ego dicere versus)
Hic corylis mixtas inter consedimus vlmos?
MO. *Tu maior: tibi me est æquum parêre Menalca,*
Siue sub incertas Zephyris motantibus vmbras,
Siue antro potius succedimus, aspice vt antrum
Syluestris raris sparsit labrusca racemis.
ME. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.*
MO. *Quid si idem certet Phœbum superare canendo?*
ME. *Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes*
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.
Incipe: pascentes seruabit Tityrus hædos.
MO. *Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi*
Carmina descripsi, & modulans alterna notaui,
Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.
ME. *Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ,*
Puniceis humilis quantum saliunca rosetis:
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.
MO. *Sed tu desine plura puer: successimus antro,*
Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant: vos coryli testes & flumina Nymphis:
Quum complexa sui corpus miserabile nati,
Atq; deos atq; astra vocat crudelia mater.
Non vlli pastos illis egere diebus
Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neq; amnem
Libauit quadrupes nec graminis attigit herbam.
Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesq; feri syluæq; loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere tigres
Instituit Daphnis thiasos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis vt arboribus decori est, vt vitibus vuæ,
Vt gregibus tauri, segetes vt pinguibus aruis:
Tu decus omne tuis postquam te fata tulerunt,
Ipsa Pales agros atq; ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandauimus ordea sulcis,
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.
Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis: inducite fontibus vmbras
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmẽ.
Daphnis ego in syluis hinc vsq; ad sidera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.
ME. *Tale tuum carmen nobis diuine poeta,*
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum,
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocunq; modo tibi nostra vicissim
Dicemus, Daphninq; tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus: amauit nos quoq; Daphnis.
MO. *An quicquam nobis tali sit munere maius?*
Et puer ipse fuit cantari dignus, & ista
Iampridem Stimichon laudauit carmina nobis.
ME. *Candidus insuetum miratur limen Olympi,*
Sub pedibusq; videt nubes & sidera Daphnis.
Ergo alacris syluas & cætera rura voluptas
Panaq; pastoresq; tenet, Dryadasq; puellas.
Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
Vlla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
Ipsi lætitia voces ad sidera iactant
Intonsi montes: ipsæ iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta, Deus deus ille, Menalca.
Sis bonus, ô, felixq; tuis, en quattuor aras.
Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.
Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,
Craterasq; duos statuam tibi pinguis oliui:
Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho,
(Ante focum si frigus erit: si messis, in vmbra:)
Vina nouum fundam calathis Ariusia nectar.
Cantabunt mihi Damœtas & Lyctius Ægon:
Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.
Hæc tibi semper erunt, & quum solennia vota
Reddemus Nymphis, & quum lustrabimus agros.
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit.

Dumq;

Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ:
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.
Vt Baccho Cererique tibi sic vota quotannis
Agricolæ facient: damnabis tu quoque votis.
MO. Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?
Nam neque me tantum venientis sibilus Austri,
Nec percussa iuuant fluctu tam littora, nec quæ
Saxosas inter decurrunt flumina valles.
ME. Hac te nos fragili donabimus antè cicuta.
Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexim.
Hæc eadem docuit, Cuium pecus? an Melibœi?
MO. At tu sume pedum (quod me quum sæpe rogaret,
Non tulit Antigenes: & erat tum dignus amari)
Formosum paribus nodis atque ære, Menalca.

Ecloga VI. cuius nomen Silenus.

PRima Syracusio dignata est ludere versu
Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia.
Quum canerem reges & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: Pastorem Tityre pingues
Pascere oportet oues: deductum dicere carmen.
Nunc ego (namque super tibi erunt qui dicere laudes
Vare tuas cupiant, & tristia condere bella)
Agrestem tenui meditabor arundine musam.
Non iniussa cano. si quis tamen hæc quoq; si quis
Captus amore leget, te nostræ Vare myricæ,
Te nemus omne canet. nec Phœbo gratior vlla est
Quàm sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.
Pergite Pierides. Chromis & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper Iaccho.
Serta procul tantùm capiti delapsa iacebant:
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.
Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula sertis.
Addit se sociam, timidisq; superuenit Ægle,
Ægle Naiadum pulcherrima, iamq; videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit,
Soluite me pueri: satis est potuisse videri.
Carmina quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.
Tum verò in numerum Faunosq; ferasque videres
Ludere. tum rigidas motare cacumina quercus:
Nec tantum Phœbo gaudet Parnasia rupes,
Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea.
Namque canebat vti magnum per inane coacta
Semina, terrarúmque animæq; marisq; fuissent,
Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis,
Omnia & ipse tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cœperit, & rerum paulatim sumere formas.
Iámque nouum terræ stupeant lucescere solem,
Altius atq; cadant summotis nubibus imbres:
Incipiant syluæ quum primùm surgere, quùmque
Rara per ignotos errent animalia montes.
Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucaseasq; refert volucres, furtúmque Promethei.
His adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamassent: vt littus, Hyla Hyla, omne sonaret.
Et fortunatam si nunquam armenta fuissent,
Pasiphaen niuei solatur amore iuuenci.
Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Prœtides implerunt falsis mugitibus agros.
At non tam turpes pecudum tamen vlla sequuta est
Concubitus: quamuis collo timuisset aratrum,
Et sæpe in leui quæsisset cornua fronte.
Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas:
Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite Nymphæ
Dictææ, Nymphæ nemorum iam claudite saltus.
Si qua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis vestigia. forsitan illum
Aut herba captum viridi aut armenta sequutum,
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ.
Tum canit Hesperidum miratam mala puellam.
Tum Phaetontiadas musco circundat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.
Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
Aonas in montes vt duxerit vna sororum,
Vtque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.
Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor,
Floribus atque apio crines ornatus amaro,
Dixerit, Hos tibi dant calamos (en accipe) Musæ
Ascræo quos antè seni: quibus ille solebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynei nemoris dicatur origo:
Ne quis sit lucus quo se plus iactet Apollo.
Quid loquar? aut Scyllam Nisi, quàm fama sequuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?
Aut vt mutatos Terei narrauerit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit:
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infelix sua tecta superuolitauerit alis?
Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas iussitque ediscere lauros,
Ille canit: pulsæ referunt ad sidera valles,
Cogere donec oues stabulis, numerúmque referre
Iussit, & inuito processit vesper Olympo.

Ecloga VII. cui nomen Melibœus.

CORYDON, THYRSIS.
Poeta sub persona MELIBOEI.

ME. FOrtè sub arguta consederat ilice Daphnis,
Compulerántque greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo:
Et cantare pares, & respondere parati.
Huc mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper deerrauerat: atque ego Daphnim

Aspicio: ille vbi me contrà videt, Ocyus, inquit,
Huc ades ô Melibœe (caper tibi saluus & hœdi)
Et, si quid cessare potes, requiesce sub vmbra.
Huc ipsi potum venient per prata iuuenci:
Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius, eque sacra resonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippen nec Phyllida habebam,
Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos.
Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.
Posthabui tamen illorum mea seria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpere, alternos Musæ meminisse volebant
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.
CO. *Nymphæ, noster amor, Libethrydes, aut mihi carmen*
Quale meo Codro, concedite (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut, si non possumus omnes,
Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.
TH. *Pastores hedera crescentem ornate poetam*
Arcades, inuidia rumpantur vt ilia Codro.
Aut si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
CO. *Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus*
Et ramosa Mycon viuacis cornua cerui.
Si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota
Puniceo stabis suras euincta cothurno.
TH. *Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis*
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.
CO. *Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hybla,*
Candidior cycnis, hedera formosior alba:
Quum primùm pasti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
TH. *Immò ego Sardois videar tibi amarior herbis,*
Horridior rusco, proiecta vilior alga,
Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.
Ite domum pasti, si quis pudor, ite iuuenci.
CO. *Muscosi fontes, & somno mollior herba*
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra,
Solstitium pecori defendite: iam venit æstas
Torrida, iam læto turgent in palmite gemmæ.
TH. *Hic focus, & tædæ pingues: hic plurimus ignis*
Semper, & assidua postes fuligine nigri.
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
CO. *Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ:*
Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma,
Omnia nunc rident: at si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.
TH. *Aret ager, vitio moriens sitit aeris herba,*
Liber pampineas inuidit collibus vmbras:
Phyllidis aduentu nostræ nemus omne virebit,
Iuppiter & læto descendet plurimus imbri.
CO. *Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho:*
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
Phyllis amat corylos: illas dum Phyllis amabit,
Nec myrtus vincet corylos, nec laurea Phœbi.
TH. *Fraxinus in syluis pulcherrima, pinus in hortis,*
Populus in fluuiis, abies in montibus altis:
Sæpius at si me Lycida formose reuisas,
Fraxinus in syluis cedet tibi, pinus in hortis.
MI. *Hæc memini, & victum frustra contendere Thyrsim.*
Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

Ecloga VIII. cui nomen Pharmaceutira,

DAMON, ALPHESIBOEVS.

Pastorum, musam, Damonis, & Alphesibœi,
Immemor herbarum quos est mirata iuuenca
Certantes, quorum stupefacta carmine lynces,
Et mutata suos requierunt flumina cursus:
Damonis musam dicemus & Alphesibœi.
Tu mihi seu magni superas iam saxa Timaui,
Siue oram Illyrici legis æquoris, an erit vnquam
Ille dies, mihi quum liceat tua dicere facta?
En erit vt liceat totum mihi ferre per orbem,
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium tibi desinet. accipe iussis
Carmina cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere laurus.
Frigida vix cœlo noctis decesserat vmbra,
Quum ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Incumbens tereti Damon sic cœpit oliuæ.
DA. *Nascere, præque diem veniens, age Lucifer almum.*
Coniugis indigno Nisæ deceptus amore
Dum queror, & diuos, quanquam nil testibus illis
Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
Incipe Menalios mecum mea tibia versus,
Mænalus argutumque nemus pinusque loquentes
Semper habet: semper pastorum ille audit amores,
Panaque, qui primus calamos non passus inertes.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Mopso Nisa datur, quid non speremus amantes?
Iungentur iam gryphes equis, æuoque sequenti.
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Mopse nouas incide faces, tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus Oetam.
Incipe Mænalios mecum mea Tibia versus,
O digno coniuncta viro dum despicis omnes:
Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellæ,
Hirsutumque supercilium, prolixaque barba:
Nec curare deum credis mortalia quenquam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sepibus in nostris paruam te roscida mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem:
Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus:
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.
Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.
Incipe Menalios mecum mea Tibia versus.
Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec nostri generis puerum nec sanguinis edunt.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem

Commaculare

Commaculare manus. crudelis tu quoq; mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoq; mater
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Nunc & oues vltrò fugiat lupus, aurea duræ
Mala ferant quercus, narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myricæ,
Certent & cycnis vlulæ sit Tityrus Orpheus:
Orpheus in syluis, inter Delphinas Arion.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Omnia vel medium fiant mare viuite syluæ.
Præceps aerij specula de montis in vndas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.
Desine Mænalios, iam desine tibia versus.
POE. Hæc Damon. vos quæ responderit Alphesibœus,
Dicite Pierides, non omnia possumus omnes.
AL. Effer aquam & molli cinge hæc altaria vitta,
Verbenasq; adole pingues, & mascula thura,
Coniugis vt magicis sanos auertere sacris
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab vrbe domum: mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel cælo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssei:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Terna tibi hæc primùm triplici diuersa colore
Licia circumdo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco. Numero deus impare gaudet.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Necte tribus nodis ternos Amarylli colores:
Necte Amarylli modò: & Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim
Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit,
Vno eodemq; igni: sic nostro Daphnis amore.
Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.
Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Talis amor Daphnim, qualis, quum fessa iuuencum
Per nemora, atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum viridi procumbit in herba,
Perdita, nec seræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat: nec sit mihi cura mederi.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina; ducite Daphnim.
Has olim exuuias mihi perfidus ille reliquit.
Pignora chara sui: quæ nunc ego limine in ipso
Terra tibi mando, debent hæc pignora Daphnim.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Has herbas atq; hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atq; satas aliò vidi traducere messes.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim
Fer cineres Amarylli foras, riuoq; fluenti
Transq; caput iace: ne respexeris. his ego Daphnim
Aggrediar: nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua (dum ferre moror) cinis ipse bonum sit.
Nescio quid certè est, & Hylax in limine latrat.
Credimus an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
Parcite, ab vrbe venit, iam parcite carmina, Daphnis.

Ecloga IX. cui nomen Mœris.

LYCIDAS, MOERIS.

LY. Quò te Mœri pedes an (quò via ducit) in vrbem?
M. O Lycida, viui peruenimus aduena nostri
(Quod nunquam veriti sumus) vt possessor agelli
Diceret. Hæc mea sunt, veteres migrate coloni.
Nunc victi tristes (quoniam, fors omnia versat)
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.
LY. Certè equidem audieram, qua se subducere colles
Incipiunt, molliq; iugum demittere cliuo,
Vsq; ad aquam & veteris iam fracta cacumina fagi,
Omnia carminibus vestrum seruasse Menalcam,
M. Audieras, & fama fuit: sed carmina tantum
Nostra valent Lycida tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quòd nisi me quacunq; nouas incidere lites
Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix,
Nec tuus hic Mœris, nec viuere ipse Menalcas.
L. Heu cadit in quenquam tantum scelus? heu tua nobis
Penè simul tecum solatia rapta Menalca.
Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra?
Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper,
Quum te ad delicias ferres Amaryllida nostras.
Tityre, dum redeo (breuis est via) pasce capellas,
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum,
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.
MOE. Immò hæc quæ Varo necdum perfecta canebat.
Vare tuum nomen (superet modò Mantua nobis,
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ)
Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.
L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos,
Sic cytiso pastæ distentent vbera vaccæ:
Incipe si quid habes. & me fecere poetam

Pierides: sunt & mihi carmina: me quoq; dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.
Nam neq; adhuc Varo videor nec dicere Cinna
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.
M. Id quidem ago, & tacitus Lycida mecum ipse voluto,
Si valeam meminisse: neq; est ignobile carmen.
Huc ades ô Galatea: quis est nam ludus in undis?
Hic ver purpureum, varias hic flumina circum
Fundit humus flores: hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.
Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.
L. Quid, quæ te pura solum sub nocte canentem
Audieram? numeros memini, si verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce, Dionæi processit Cæsaris astrum:
Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Insere Daphni pyros, carpent tua poma nepotes.
Omnia fert ætas, animum quoq;. sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoq; Mœrin
Iam fugit ipsa. lupi Mœrin videre priores.
Sed tamen ista satis referet tibi sæpe Menalcas.
L. Causando nostros in longum ducis amores:
Et nunc omne tibi stratum silet æquor, & omnes
(Aspice) ventosi ceciderunt murmuris auræ.
Hinc adeò media est nobis via. namq; sepulchrum
Incipit apparere Bianoris: hic ubi densas
Agricolæ stringunt frondes, hic Mœri canamus.
Hic hædos depone, tamen veniemus in urbem:
Aut si nox pluviam ne colligat antè, veremur,
Cantantes licet usq; (minus via lædet) eamus.
*Cantantes * ut eamus, ego hoc te fasce levabo.*
M. Desine plura puer: & quod nunc instat, agamus:
Carmina tum melius, quum venerit ipse, canemus.

Ecloga X. cui nomen Gallus.

Extremum hunc Arethusa mihi concede laborē.
Pauca meo Gallo (sed quæ legat ipsa Lycoris)
Carmina sunt dicenda. neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, quum fluctus subterlabêre Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam.
Incipe, sollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera attondent simæ virgulta capellæ.
Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.
Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ
Naiades, indigno quum Gallus amore periret?
Nam neq; Parnasi vobis iuga, nam neq; Pindi
Ulla moram fecere, neq; Aonia Aganippe.
Illum etiam lauri, etiam flevêre myricæ.
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
Mænalus, & gelidi fleverunt saxa Lycæi.
Stant & oves circum, nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris divine poeta.
Et formosus oves ad flumina pavit Adonis.
Venit & upilio: tardi venêre bubulci:
Uvidus hyberna venit de glande Menalcas.
Omnes, unde amor iste, rogant, tibi venit, Apollo:
Galle quid insanis? inquit: tua cura Lycoris
Perq; nives alium perq; horrida castra secuta est.
Venit & agresti capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas & grandia lilia quassans.
Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis minioq; rubentem.
Et, quis erit modus? inquit: amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina rivis,
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.
Tristis at ille tamen, Cantabitis Arcades, inquit,
Montibus hæc vestris: soli cantare periti
Arcades. ô mihi tum quàm molliter ossa quiescant,
Vestra meos olim si fistula dicat amores.
Atq; utinam ex vobis unus, vestriq; fuissem
Aut custos gregis, aut maturæ vinitor uvæ,
Certè sive mihi Phyllis, sive esset Amyntas,
Seu quicunque furor, (quid tum si fuscus Amyntas?
Et nigræ violæ sunt, & vacinia nigra)
Mecum inter salices lenta sub vite iaceret:
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer ævo.
Nunc insanus amor duri me Martis in armis
Tela inter media atq; adversos detinet hostes:
Tu procul à patria (nec sit mihi credere) tantum,
Alpinas ah dura nives & frigora Rheni
Me sine sola vides. ah te ne frigora lædant,
Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
Ibo, & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor avena.
Certum est in sylvis, inter spelæa ferarum
Malle pati, tenerisq; meos incidere amores
Arboribus: crescent illæ, crescetis amores.
Interea mistis lustrabo Mænala Nymphis,
Aut acres venabor apros: non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circundare saltus.
Iam mihi per rupes videor lucosq; sonantes
Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula: tanquam hæc sit nostri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
Iam neque Hamadryades rursus, nec carmina nobis
Ipsa placent: ipsæ rursus concedite sylvæ.
Non illum nostri possunt mutare labores:
Nec si frigoribus mediis Hebrumq; bibamus:
Sithoniasq; nives hyemis subeamus aquosæ:
Nec si, quum moriens alta liber aret in ulmo,
Æthiopum versemus oves sub sidere Cancri.
Omnia vincit Amor: & nos cedamus Amori.
Hæc sat erit divæ vestrum cecinisse poetam,
Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco,
Pierides: vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas,
Quantum vere novo viridis se subiicit alnus.
Surgamus: solet esse gravis cantantibus umbra,
Iuniperi gravis umbra: nocent & frugibus umbræ.
Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICORVM

LIBER I.

ARGVMENTVM MODESTINI, IVRISCONSVLTI, Nobilissimi.

Quid faciat lætas segetes: quæ sidera seruet
Agricola, vt facilem terram proscindat aratris:
Semina quo iacienda modo, cultusq; locorum
Edocuit: messis magno olim fœnore reddi.

AD C. MÆCENATEM.

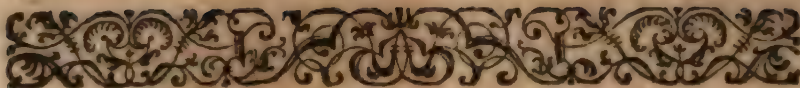
VID faciat lætas segetes: quo sidere terram
Vertere, Mæcenas, vlmisque adiungere vites,
Conueniat: quæ cura boum, quis cultus habendo
Sit pecori: atq; apibus quanta experientia parcis:
Hinc canere incipiam. Vos, ô clarissima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum:
Liber, & alma Ceres, vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit arista,
Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:
Et vos agrestum præsentia numina Fauni,
Ferte simul Fauniq; pedem Dryadesq; puellæ:
Munera vestra cano. tuq; ô, cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
Neptune: & cultor nemorum, cui pinguia Ceæ
Tercentum niuei tondent dumeta iuuenci.
Ipse nemus linquens patrium, saltusq; Lycæi,
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ,
Adsis ô Tegeæe fauens: oleæq; Mineruæ
Inuentrix: vnciq; puer monstrator aratri:
Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum:
Dijq; deæq; omnes studium quibus arua tueri:
Quiq; nouas alitis non vllo semine fruges,
Quiq; satis largum cælo demittitis imbrem.
Tuque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est: vrbésne inuisere, Cæsar,
Terrarumq; velis curam: & te maximus orbis
Autorem frugum, tempestatúmq; potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto:
An deus immensi venias maris: ac tua nautæ
Numina sola colant: tibi seruiat vltima Thule:
Teq; sibi generum Tethys emat omnibus vndis:
Anne nouum tardis sidus te mensibus addas:
Quà locus Erigonem inter Chelasq; sequentes
Panditur: ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli iusta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec sperent tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
Quamuis Elysios miretur Græcia campos,
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis:
Ignarosq; viæ mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.
VERE nouo, gelidus canis quum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris se gleba resoluit:
Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.
Illa seges demum votis respondet auari
Agricolæ, bis quæ solem, bis frigora sensit:
Illius immensæ ruperunt horrea messes.
Ac prius ignotum ferro quàm scindimus æquor,
Ventos & varium cæli prædiscere morem
Cura sit, ac patrios cultusq; habitusq; locorum:
Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ:
Arborei fœtus alibi, atq; iniussa virescunt
Gramina, nónne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi?
At Chalybes nudi ferrum, virosaq; Pontus
Castorea, Eliadum palmas Epeiros equarum?
Continuò has leges æternaq; fœdera certis
Imposuit natura locis. quo tempore primùm
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem:
Vnde homines nati, durum genus. ergo age, terræ
Pingue solum primis extemplò à mensibus anni
Fortes inuertant tauri: glebasq; iacentes
Puluerulenta coquat maturis solibus æstas.
At si non fuerit tellus fœcunda, sub ipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
Illic, officiant lætis ne frugibus herbæ:
Hic sterilem exiguus ne deserat humor arenam.
Alternis idem tonsas cessare nouales,
Et segnem patiere situ durescere campum.
Aut ibi flaua seres mutato sidere farra,
Vnde prius lætum siliqua quassante legumen,
Aut tenues fœtus viciæ, tristisq; lupini
Sustuleris fragiles calamos, syluamq; sonantem,
Vrit enim lini campum seges, vrit auenæ:
Vrunt lethæo perfusa papauera somno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne saturare fimo pingui pudeat sola: neve

Effœtos cinerem immundum iactare per agros.
Sic quoq; mutatis requiescunt fœtibus arua.
Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ.
Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.
Siue inde occultas vires & pabula terræ
Pinguia concipiunt, siue illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atq; exudat inutilis humor:
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, nouas veniat quà succus in herbas,
Seu durat magis, & venas astringit hiantes:
Ne tenues pluuiæ, rapidiue potentia solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
Multum adeò, rastris glebas qui frangit inertes,
Vimineasq; trahit crates, iuuat arua, neque illum
Flaua Ceres alto nequicquam spectat Olympo:
Et qui proscisso quæ suscitat æquore terga,
Rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
Exercetq; frequens tellurem, atque imperat aruis.
Humida solstitia atq; hyemes orate serenas
Agricolæ. hyberno lætissima puluere farra,
Lætus ager. nullo tantum se Mysia cultu
Iactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.
Quid dicam, iacto qui semine comminus arua
Insequitur, cumulosq; ruit male pinguis arenæ?
Deinde satis fluuium inducit, riuosq; sequentes?
Et quum exustus ager morientibus æstuat herbis,
Ecce, supercilio cliuosi tramitis vndam
Elicit: illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet, scatebrisq; arentia temperat arua.
Quid, qui, ne grauidis procumbat culmus aristis,
Luxuriem segetum tenera depascit in herba,
Quum primùm sulcos æquant sata? quique paludis
Collectum humorem bibula deducit arena?
Præsertim incertis si mensibus amnis abundans
Exit, & obducto latè tenet omnia limo,
Vnde cauæ tepido sudant humore lacunæ.
Nec tamen (hæc quum sint hominumq; boumque labores
Versando terram experti) nihil improbus anser,
Strymoniæq; grues, & amaris intyba fibris
Officiunt: aut vmbra nocet. Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit: primúsque per artem
Mouit agros, curis acuens mortalia corda:
Nec torpere graui passus sua regna veterno.
Ante Iouem nulli subigebant arua coloni:
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant: ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris:
Prædariq; lupos iussit, pontumq; moueri:
Melláq; decussit folijs ignemq; remouit,
Et passim riuis currentia vina repressit:
Vt varias vsus meditando extunderet artes
Paulatim, & sulcis frumenti quæreret herbam,
Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.
Tunc alnos primùm fluuij sensere cauatas:
Nauita tum stellis numeros & nomina fecit,
Pleiadas, Hyadas, claramq; Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, & fallere visco
Inuentum: & magnos canibus circundare saltus.
Atq; alius latum funda iam verberat amnem,
Alta petens, pelagoq; alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor, atq; argutæ lamina serræ:
(Nam primi cuneis scindebant fissile lignum)
Tum variæ venere artes. Labor omnia vincit:
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.
Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Instituit, quum iam glandes atq; arbuta sacræ
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.
Mox & frumenti labor additus, vt mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
Carduus. intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappæq; tribuliq;, interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.
Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,
Et sonitu terrebis aues, & ruris opaci
Falce premes vmbras, votisque vocaueris imbrem:
Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
Concussáque famem in syluis solabere quercu.
Dicendum & quæ sint duris agrestibus arma,
Queis sine nec potuere seri nec surgere messes.
Vomis, & inflexi primùm graue robur aratri,
Tardáq; Eleusinæ matris voluentia plaustra,
Tribuláq;, traheæq;, & iniquo pondere rastri:
Virgea præterea Celei, vilisq; supellex.
Arbuteæ crates, & mystica vannus Iacchi.
Omnia quæ multo antè memor prouisa repones,
Si te digna manet diuini gloria ruris.
Continuò in syluis magna vi flexa domatur
In burim, & curui formam accipit vlmus aratri.
Huic à stirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.
Cæditur & tilia antè iugo leuis, altáque fagus,
Stiuáq;, quæ currus à tergo torqueat imos:
Et suspensa focis exploret robora fumus.
Possum multa tibi veterum præcepta referre,
Ni refugis, tenuésque piget cognoscere curas.
Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
Et vertenda manu, & creta solidanda tenaci:
Ne subeant herbæ, neu puluere victa fatiscat:
Tum variæ illudant pestes. sæpe exiguus mus
Sub terris posuitq; domos, atq; horrea fecit:
Aut oculis capti fodêre cubilia talpæ:
Inuentusq; cauis bufo, & quæ plurima terræ
Monstra ferunt: populátque ingentem farris aceruum
Curculio, atq; inopi metuens formica senectæ.
Contemplator item, quum se nux plurima syluis
Induet in florem, & ramos curuauit olentes.
Si superant fœtus, pariter frumenta sequentur,
Magnáq; cum magno veniet tritura calore:
At si luxuria foliorum exuberat vmbra,
Nequicquam pingues paleæ teret area culmos.
Semina vidi equidem multos medicare serentes.

Et ni-

Et nitro prius & nigra perfundere amurca:
Grandior vt fœtus siliquis fallacibus esset,
Et quamuis igni exiguo properata maderent.
Vidi lecta diu & multo spectata labore,
Degenerare tamen,ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret: sic omnia fatis
In peius ruere,ac retro sublapsa referri
Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit,si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.
Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis
Hœdorúmq; dies seruandi,& lucidus anguis,
Quàm quibus in patriam ventosa per æquora vectis
Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.
Libra die somniq; pares vbi fecerit horas,
Et medium luci atque vmbris iam diuidet orbem
Exercete viri tauros,serite ordea campis,
Vsque sub extremum brumæ intractabilis imbrem.
Necnon & lini segetem & cereale papauer
Tempus humo tegere,& iamdudū incumbere aratris
Dum sicca tellure licet,dum nubila pendent.
Vere fabis satio:tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci,& milio venit annua cura:
Candidus auratis aperit quum cornibus annum
Taurus,& aduerso cedens Canis occidit astro.
At si triticeam in messem robustaq; farra
Exercebis humum,solisq; instabis aristis:
Antè tibi Eoæ Athlantides abscondantur,
Gnosiáque ardentis decedat stella coronæ,
Debita quàm sulcis committas semina,quàmque
Inuitæ properes anni spem credere terræ.
Multi ante occasum Maiæ cœpere:sed illos
Expectata seges vanis elusit auenis.
Si verò viciámque seres vilémque faselum,
Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis,
Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes:
Incipe,& ad medias sementem extende pruinas.
Idcirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus astra.
Quinque tenent cœlum zonæ:quarum vna corusco
Semper sole rubens,& torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra læuáque trahuntur
Cærulea glacie concretæ,atque imbribus atris.
Has inter mediámque duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuûm:& via secta per ambas
Obliquus qua se signorum verteret ordo.
Mundus vt ad Scythiam Riphæásque arduus arces
Consurgit,premitur Libyæ deuexus in Austros.
Hic vertex nobis semper sublimis,at illum
Sub pedibus Styx atra videt,manésque profundi.
Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum,pérque duas in morem fluminis Arctos:
Arctos,Oceani metuentes æquore tingi.
Illic(vt perhibent)aut intempesta silet nox
Semper,& obtenta densantur nocte tenebræ:
Aut redit à nobis aurora,diémque reducit:
Nósque vbi primus equis oriens afflauit anhelis,
Illic sera rubens accendit lumina Vesper.
Hinc tempestates dubio prædicere cœlo
Possumus:hinc messéque diem tempúsque serendi.
Et quando infidum remis impellere marmor
Conueniat,quando armatas deducere classes,
Aut tempestiuam syluis euertere pinum.
Nec frustra signorum obitus speculamur & ortus,
Temporibúsque parem diuersis quatuor annum.
Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur:durum procudit arator
Vomeris obtusi dentem,cauat arbore lintres:
Aut pecori signum aut numeros impressit aceruis.
Exacuunt alij vallos furcásque bicornes,
Atque Amerina parant lentæ retinacula viti.
Nunc facilis rubea texatur fiscina virga:
Nunc torrete igni fruges,nunc frangite saxo.
Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas & iura sinunt.riuos deducere nulla
Religio vetuit:segeti prætendere sepem:
Insidias auibus moliri:incendere vepres:
Balantúmque gregem fluuio mersare salubri.
Sæpe oleo tardi costas agitator aselli
Vilibus aut onerat pomis:lapidémque reuertens
Incusum,aut atræ massam picis vrbe reportat.
Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna
Felices operum.quintam fuge:pallidus Orcus
Eumenidésque satæ:tum partu terra nefando
Cœúmque Iapetúmque creat,sæuúmque Typhœa
Et coniuratos cœlum rescindere fratres.
Ter sunt conati imponere Pelio Ossam,
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum.
Ter Pater extructos disiecit fulmine montes.
Septima post decimam felix & ponere vites,
Et prensos domitare boues,& licia telæ
Addere.nona fugæ melior,contraria furtis.
Multa adeò gelida melius se nocte dedere:
Aut quum sole nouo terras irrorat Eôus.
Nocte leues stipulæ melius,nocte arida prata
Tondentur:noctis lentus non deficit humor.
Et quidam seros hyberni ad luminis ignes
Peruigilat,ferróque faces inspicat acuto.
Interea longum cantu solata laborem
Arguto coniunx percurrit pectine telas:
Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem,
Et foliis vndam trepidi despumat aheni.
At rubicunda Ceres medio succiditur æstu,
Et medio tostas æstu terit area fruges.
Nudus ara,sere nudus:hyems ignaua colono.
Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuáque inter se læti conuiuia curant.
Inuitat genialis hyems,curásque resoluit:
Ceu pressæ quum iam portum tetigere carinæ,
Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.
Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus,
Et lauri baccas,oleámque cruentáque myrta:
Tunc gruibus pedicas & retia ponere ceruis:
Auritósque sequi lepores:tum figere damas,
Stuppea torquentem balearis verbera fundæ:
Quum nix alta iacet,glaciem quum flumina trudūt.
Quid tempestatis autumni & sidera dicam?
Atque vbi iam breuiórque dies,& mollior æstas,

Sin ortu in quarto (namq; is certissimus autor)
Pura nec obtusis per cælum cornibus ibit:
Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo,
Exactum ad mensem, pluuia ventisq; carebunt:
Votaq; seruati soluent in littore nautæ
Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ
Sol quoq; & exoriens, & quum se condet in vndas,
Signa dabit. solem certissima signa sequuntur,
Et quæ manè refert, & quæ surgentibus astris.
Ille vbi nascentem maculis variauerit ortum
Conditus in nubem, medioq; refugerit orbe:
Suspecti tibi sint imbres, nanque vrget ab alto
Arboribusq; satisq; Notus pecoriq; sinister.
Aut vbi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi erumpent radij, aut vbi pallida surget
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
Heu male tum mites defendit pampinus vuas,
Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.
Hoc etiam, emenso quum iam decedet olympo,
Profuerit meminisse magis. nam sæpe videmus
Ipsius in vultu varios errare colores.
Cæruleus pluuiam denuntiat, igneus euros:
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni,
Omnia tunc pariter vento nimbisq; videbis
Feruere. non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neq; à terra moneat conuellere funem.
At si, quum referetq; diem condetq; relatum,
Lucidus orbis erit: frustra terrebere nimbis,
Et claro syluas cernes aquilone moueri.
Denique quid vesper serus vehat, vnde serenas
Ventus agat nubes: quid cogitet humidus auster,
Sol tibi signa dabit. solem quis dicere falsum
Audeat? ille etiam cæcos instare tumultus
Sæpe monet, fraudemq; & operta tumescere bella.
Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam,
Quum caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaq; æternam timuerunt secula noctem.
Tempore quanquam illo tellus quoq; & æquora ponti,
Obscœniq; canes importunæq; volucres
Signa dabant. quoties Cyclopum efferuere in agros
Vidimus vndantem ruptis fornacibus Ætnam,
Flammarumq; globos liquefactaq; voluere saxa.
Armorum sonitum toto Germania cœlo
Audijt, insolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoq; per lucos vulgò exaudita silentes
Ingens, & simulacra modis pallentia miris
Visa sub obscurum noctis, pecudesq; locutæ
(Infandum) sistunt amnes, terræq; dehiscunt:
Et mœstum illacrymat templis ebur, æraque sudant.
Proluit insano contorquens vertice syluas
Fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta tulit, nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessauit: & altæ
Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes.
Non aliàs cœlo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.
Ergo inter sese paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi:
Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
Emathiam & latos Æmi pinguescere campos.
Scilicet & tempus veniet quum finibus illis
Agricola, incuruo terram molitus aratro,
Exesa inueniet scabra rubigine pila:
Aut grauibus rastris galeas pulsabit inanes,
Grandiaq; effossis mirabitur ossa sepulcris.
Dij patrij indigetes & Romule, Vestaq; mater,
Quæ Thuscum Tiberim & Romana palatia seruas:
Hunc saltem euerso iuuenem succurrere seclo
Ne prohibete. satis iampridem sanguine nostro
Laomedonteæ luimus periuria Troiæ.
Iampridem nobis cœli te regia Cæsar
Inuidet, atq; hominum queritur curare triumphos.
Quippe vbi fas versum atq; nefas, tot bella per orbem,
Tam multæ scelerum facies, non vllus aratro
Dignus honos: squalent abductis arua colonis,
Et curuæ rigidum falces conflantur in ensem.
Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum:
Vicinæ ruptis inter se legibus vrbes
Arma ferunt: sæuit toto Mars impius orbe.
Vt quum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens,
Fertur equis auriga, neq; audit currus habenas.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICORVM

LIBER II.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Hactenus aruorum cultus, & sidera cæli:
Pampineas canit inde comas, collesq; virentes,
Descriptasq; locis vites, & dona Lyæi.
Atq; oleæ ramos pomorum ex ordine lectos.

ACTENVS aruorum cultus, & sidera cæli:
Nunc te Bacche canam, necnon syluestria tecum
Virgulta, & prolem tardè crescentis oliuæ.
Huc pater ô Lenæe (tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauidus autumno
Floret ager: spumat plenis vindemia labris)
Huc pater ô Lenæe veni, nudataq; musto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.
Principio arboribus varia est natura creandis,
Namq; aliæ nullis hominum cogentibus ipsæ
Sponte sua veniunt, camposq; & flumina latè
Curua tenent: vt molle siler, lentæq; genistæ,
Populus, & glauca canentia fronde salicta.
Pars autem posito surgunt de semine: vt altæ
Castaneæ, nemorumq; Ioui quæ maxima frondet
Æsculus, atq; habitæ Graijs oracula quercus.
Pullulat ab radice alijs densissima sylua,
Vt cerasis, vlmisq;: etiam Parnasia laurus
Parua sub ingenti matris se subijcit vmbra.
Hos natura modos primum dedit: his genus omne
Syluarum fruticúmque viret, nemorúmque sacrorum.
Sunt alij quos ipse via sibi repperit vsus.
Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
Deposuit sulcis: hic stirpes obruit aruo,
Quadrifidasq; sudes & acuto robore vallos.
Syluarumq; aliæ pressos propaginis arcus
Expectant, & viua sua plantaria terra.
Nil radicis egent aliæ: summumq; putator
Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur e sicco radix oleagina ligno.
Et sæpe alterius ramos impunè videmus
Vertere in alterius: mutatamq; insita mala
Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
Quare agite ô proprios generatim discite cultus
Agricolæ, fructusq; feros mollite colendo,
Neu segnes iaceant terræ: iuuat Ismara Baccho
Conserere, atq; olea magnum vestire Taburnum.
Tuq; ades, inceptumq; vnà decurre laborem,
O decus, ô famæ meritò pars maxima nostræ,
Mæcenas pelagoq; volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti versibus opto:
Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum,
Ferrea vox. ades, & primi lege littoris oram,
In manibus terræ: non hîc te carmine ficto,
Atq; per ambages & longa exorsa tenebo.
Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras,
Infœcunda quidem, sed læta & fortia surgunt.
Quippe solo natura subest. tamen hæc quoq; siquis
Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis:
Exuerint syluestrem animum, cultuq; frequenti,
In quascunque voces artes, haud tarda sequentur.
Nec non & sterilis quæ stirpibus exit ab imis,
Hoc faciet vacuos si sit digesta per agros:
Nunc altæ frondes & rami matris opacant:
Crescentiq; adimunt fœtus, vruntq; ferentem.
Iam quæ seminibus iactis se sustulit arbos
Tarda venit, seris factura nepotibus vmbram:
Pomaq; degenerant, succos oblita priores,
Et turpes auibus prædam fert vua racemos.
Scilicet omnibus est labor impendendus, & omnes
Cogendæ in sulcum, ac multa mercede domandæ.
Sed truncis oleæ melius, propagine vites
Respondent, solido Paphiæ de robore myrtus.
Plantis & duræ coryli nascuntur, & ingens
Fraxinus, Herculeæq; arbos vmbrosa coronæ,
Chaonijq; patris glandes: etiam ardua palma
Nascitur, & casus abies visura marinos.
Inseritur verò ex fœtu nucis arbutus horrida:
Et steriles platani malos gessere valentes,
Castaneæ fagos: ornusq; incanuit albo
Flore pyri: glandemq; sues fregere sub vlmis.
Nec modus inserere atq; oculos imponere simplex.
Nam quà se medio trudunt de cortice gemmæ,
Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso
Fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen

Inclu-

Includunt, vdóque docent inolescere libro.
Aut rursum enodes trunci resecantur, & altè
Finditur in solidum cuneis via: deinde feraces
Plantæ immittuntur: nec longum tempus, & ingens
Exijt ad cœlum ramis felicibus arbos,
Miratúrque nouas frondes, & non sua poma.
Præterea genus haud vnum nec fortibus vlmis,
Nec salici, lotóque, nec Idæis cyparissis.
Nec pingues vnam in faciem nascuntur oliuæ,
Orchades, & radij, & amara pausia bacca:
Pomáque, & Alcinoi syluæ: nec surculus idem
Crustumiis Syriísque pyris, grauibúsq; volemis.
Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos.
Sunt Thasiæ vites, sunt & Mareotides albæ:
Pinguibus hæ terris habiles, leuioribus illæ.
Et passo Psythia vtilior, tenuísque Lageos,
Tentatura pedes olim, vincturáq; linguam,
Purpureæ, Preciæq;. & quo te carmine dicam
Rhetica? nec cellis ideo contende Falernis.
Sunt & Amineæ vites, firmissima vina:
Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus:
Argitísque minor: cui non certauerit vlla
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Non ego te, mensis & diis accepta secundis,
Transierim, Rhodia, & tumidis Bumaste racemis.
Sed neque quam multæ species, nec nomina quæ sint,
Est numerus. neque enim numero comprendere refert.
Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere quam multæ zephyro turbentur arenæ:
Aut vbi nauigiis violentior incidit eurus,
Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.
Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.
Fluminibus salices, crassísque paludibus alni
Nascuntur, steriles saxosis montibus orni:
Littora myrtetis lætissima: denique apertos
Bacchus amat colles, aquilonem & frigora taxi.
Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
Eoásq; domos Arabum, pictósque Gelonos:
Diuisæ arboribus patriæ: sola India nigrum
Fert ebenum, solis est thurea virga Sabæis.
Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamáque, & baccas semper frondentis achanthi?
Quid nemora Æthiopum molli canentia lana?
Velleráq; vt foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis? vbi aëra vincere summum
Arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ:
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.
Media fert tristes succos tardúmq; saporem
Felicis mali: quo non præsentius vllum
(Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,
Miscuerúntque herbas, & non innoxia verba)
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciémque simillima lauro:
Et, si non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprimè tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum syluæ, ditissima terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
Laudibus Italiæ certent: non Bactra, neque Indi,
Totáque thuriferis Panchaia pinguis arenis.
Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri:
Nec galeis densísq; virûm seges horruit hastis:
Sed grauidæ fruges, & Bacchi Massicus humor
Impleuere: tenent oleæ, armentáque læta.
Hinc bellator equus campo sese arduus infert:
Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad templa deûm duxere triumphos.
Hic ver assiduum, atque alienis mensibus æstas:
Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbos.
At rabidæ tigres absunt, & sæua leonum
Semina: nec miseros fallunt aconita legentes:
Nec rapit immensos orbes per humum, neque tanto
Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
Adde tot egregias vrbes, operúmque laborem:
Tot congesta manu præruptis oppida saxis:
Fluminaque antiquos subterlabentia muros.
An mare quòd suprà memorem, quódque alluit infrà?
Anne lacus tantos? te Lari maxime, téque,
Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino?
An memorem portus, Lucrinóque addita claustra,
Atque indignatum magnis stridoribus æquor,
Iulia quà ponto longè sonat vnda refuso,
Tyrrhenúsque fretis immittitur æstus Auernis?
Hæc eadem argenti riuos, ærísque metalla
Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virûm, Marsos, pubémque Sabellam
Assuetúmque malo Ligurem, Volscósque verutos
Extulit: hæc Decios, Marios, magnósque Camillos:
Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar,
Qui nunc extremis Asiæ iam victor in oris
Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.
Salue magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm: tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontes:
Ascræúmque cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus aruorum ingeniis: quæ robora cuique,
Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles primùm terræ, collésque maligni,
Tenuis vbi argilla, & dumosis calculus aruis,
Palladia gaudent sylua viuacis oliuæ.
Indicio est tractu surgens oleaster eodem
Plurimus, & strati baccis syluestribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcíque vligine læta,
Quíque frequens herbis, & fertilis vbere campus:
(Qualem sæpe caua montis conualle solemus
Despicere: huc summis liquuntur rupibus amnes,
Felicémque trahunt limum) quíque editus Austro,
Et filicem curuis inuisam pascit aratris:
Hic tibi prævalidas olim multóque fluentes
Sufficiet Baccho vites: hic fertilis vuæ,
Hic laticis, qualem pateris libamus & auro,
Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Sin armenta magis studium vitulósque tueri,
Aut fœtus ouium, aut vrentes culta capellas:
Saltus & saturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amisit Mantua campum,
Pascentem niueos herboso flumine cygnos.
Non liquidi gregibus fontes, non gramina desunt:
Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra ferè, & presso pinguis sub vomere terra,
Et cui putre solum (namque hoc imitamur arando)
Optima frumentis: non vllo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plaustra iuuencis.
Aut vnde iratus syluam deuexit arator,
Et nemora euertit multos ignaua per annos,
Antiquásque domos auium cum stirpibus imis
Eruit: illæ altum nidis petiere relictis:
At rudis enituit impulso vomere campus.
Nam ieiuna quidem cliuosi glarea ruris
Vix humiles apibus casias rorémque ministrat.
Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
Creta, negant alios æquè serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras.
Quæ tenuem exhalat nebulam, fumósque volucres:
Et bibit humorem, & quum vult, ex se ipsa remittit:
Quæque suo viridi semper se gramine vestit,
Nec scabie & salsa lædit rubigine ferrum:
Illa tibi lætis intexet vitibus vlmos:
Illa ferax oleæ est: illam experiere colendo
Et facilem pecori, & patientem vomeris vnci.
Talem diues arat Capua, & vicina Veseuo
Ora iugo, & vacuis Clanius non æquus Acerris.
Nunc, quo quanque modo possis cognoscere, dicam.
Rara sit, an supra morem si densa, requiras:
(Altera frumentis quoniam fauet, altera Baccho:
Densa, magis Cereri: rarissima quæque, Lyæo.)
Ante locum capies oculis: altéque iubebis
In solido puteum demitti, omnémque repones
Rursus humum, & pedibus summas æquabis arenas.
Si deerunt, rarum, pecorique & vitibus almis
Aptius vber erit: sin in sua posse negabunt
Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis:
Spissus ager: glebas cunctantes crassáque terga
Expecta, & validis terram proscinde iuuencis.
Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genus aut pomis sua nomina seruat)
Tale dabit specimen: tu spisso vimine qualos,
Colàque prelorum fumosis deripe tectis.
Huc ager ille malus, dulcésque à fontibus vndæ
Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis
Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttæ,
At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.
Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
Discimus: haud vnquam manibus iactata fatiscit,
Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
Humida maiores herbas alit, ipsáque iusto
Lætior. ah nimium ne sit mihi fertilis illa,
Neu se prævalidam primis ostendat aristis.
Quæ grauis est, ipso tacitam se pondere prodit:
Quæque leuis. promptum est oculis prædiscere nigram,
Et quis cui color: at sceleratum exquirere frigus
Difficile est. piceæ tantùm, taxíque nocentes
Interdum, aut hederæ pandunt vestigia nigræ.
His animaduersis, terram multo ante memento
Excoquere, & magnos scrobibus concidere montes:
Antè supinatas aquiloni ostendere glebas,
Quàm lætum infodias vitis genus. optima putri
Arua solo. id venti curant, gelidæque pruinæ,
Et labefacta mouens robustus iugera fossor.
At si quos haud vlla viros vigilantia fugit,
Antè locum similem exquirunt, vbi prima paretur
Arboribus seges, & quò mox digesta feratur:
Mutatam ignorent subitò ne semina matrem.
Quinetiam cœli regionem in cortice signant:
Vt quo quæque modo steterit, qua parte calores
Austrinos tulerit, quæ terga obuerterit axi,
Restituant. adeò in teneris consuescere multum est.
Collibus an plano melius sit ponere vites,
Quære prius. si pinguis agros metabere campi,
Densa sere. in denso non segnior vbere Bacchus.
Sin tumulis accliue solum, collésque supinos,
Indulge ordinibus. nec seciùs omnis in vnguem
Arboribus positis secto via limite quadret.
Vt sæpe ingenti bello quum longa cohortes
Explicuit legio, & campo stetit agmen aperto,
Directæque acies, ac latè fluctuat omnis
Ære renitenti tellus, necdum horrida miscent
Prælia, sed dubius mediis Mars errat in armis.
Omnia sint paribus numeris dimensa viarum:
Non animum modò vti pascat prospectus inanem:
Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.
Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras.
Ausim vel tenui vitem committere sulco.
Altius ac penitus terræ defigitur arbos:
Æsculus in primis, quæ quantum vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres
Conuellunt: immota manet, multósque per annos,
Multa virûm voluens durando sæcula vincit.
Tum fortes latè ramos & brachia tendens
Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet vmbram.
Néue tibi ad solem vergant vineta cadentem:
Néue inter vites corylum sere: néue flagella
Summa pete, aut summas defringe ex arbore plantas:
(Tantus amor terræ) neu ferro læde retuso
Semina: néue oleæ syluestres insere truncos.
Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primùm sub cortice tectus
Robora comprendit, frondésque elapsus in altas
Ingentem cælo sonitum dedit: inde secutus
Per ramos victor, pérque alta cacumina regnat,
Et totum inuoluit flammis nemus, & ruit atram
Ad cælum picea crassus caligine nubem:
Præsertim si tempestas à vertice syluis
Incubuit, glomerátque ferens incendia ventus.
Hoc vbi, non à stirpe valent, cæsǽque reuerti

Possunt,

Possunt, atque ima similes reuirescere terra:
Infelix superat foliis oleaster amaris.
Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat autor
Tellurem borea rigidam spirante mouere.
Rura gelu tum claudit hyems, nec semine iacto
Concretam patitur radicem affigere terræ.
Optima vinetis satio est, quum vere rubenti
Candida venit auis longis inuisa colubris:
Prima vel autumni sub frigora, quum rapidus sol
Nondum hyemem contingit equis, iam præterit æstas.
Ver adeo frondi nemorum, ver vtile syluis:
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore, fœtus.
Auia tum resonant auibus virgulta canoris.
Et venerem certis repetunt armenta diebus.
Parturit almus ager: zephyriq; tepentibus auris
Laxant arua sinus: superat tener omnibus humor:
Inq; nouos soles audent se gramina tutò
Credere: nec metuit surgentes pampinus austros,
Aut actum cælo magnis aquilonibus imbrem:
Sed trudit gemmas, & frondes explicat omnes
Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem
Crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus euri:
Quum primùm lucem pecudes hausere, virumq;
Ferrea progenies duris caput extulit aruis:
Immissæq; feræ syluis, & sidera cælo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusq; caloremq;
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.
Quod superest, quæcunque premes virgulta per agros
Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra:
Aut lapidem bibulum, aut squalentes infode conchas
Inter enim labentur aquæ, tenuisq; subibit
Halitus, atque animos tollent sata. iamq; reperti
Qui saxo super atque ingentis pondere testæ
Vrgerent, hoc effusos munimen ad imbres:
Hoc, vbi hiulca siti findit Canis æstifer arua.
Seminibus positis superest deducere terram
Sæpius ad capita, & duros iactare bidentes.
Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
Flectere luctantes inter vineta iuuencos:
Tum leues calamos & rasæ hastilia virgæ,
Fraxineasq; aptare sudes, furcasq; bicornes:
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Adsuescant, summasq; sequi tabulata per vlmos.
Ac dum prima nouis adolescit frondibus ætas,
Parcendum teneris: & dum se lætus ad auras
Palmes agit laxis per purum immissus habenis,
Ipsa acies nondum falcis tentanda, sed vncis
Carpendæ manibus frondes, interq; legendæ.
Inde vbi iam validis amplexæ stirpibus vlmos
Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde.
Ante reformidant ferrum, tunc deniq; dura
Exerce imperia, & ramos compesce fluentes.
Texendæ sæpe etiam, & pecus omne tenendum est:
Præcipue dum frons tenera, imprudensque laborum:
Cui, super indignas hyemes, solemq; potentem,
Syluestres vri assiduè capreæq; sequaces
Illudunt: pascuntur oues, auidæq; iuuencæ.
Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstas,
Quantum illi nocuere greges, duriq; venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiaq; ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere: atq; inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.
Necnon Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto:
Oraq; corticibus sumunt horrenda cauatis.
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibiq;
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu:
Complentur vallesq; cauæ, saltusq; profundi,
Et quocunq; deus circum caput egit honestum,
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesq; & liba feremus:
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram:
Pinguiaque in verubus torrebimus exta colurnis,
Est etiam ille labor curandis vitibus alter,
Cui nunquam exhausti satis est. namque omne quotannis
Terque quaterque solum scindendum: glebaque versis
Æternum frangenda bidentibus: omne leuandum
Fronde nemus redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in se sua per vestigia voluitur annus.
Et iam olim seras posuit quum vinea frondes,
Frigidus & syluis Aquilo decussit honorem:
Iam tum acer curas venientem extendit in annum
Rusticus: & curuo Saturni dente relictam
Persequitur vitem attondens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus deuecta cremato
Sarmenta, & vallos primus sub tecta referto:
Postremus metito. bis vitibus ingruit vmbra,
Bis segetem densis obducunt sentibus herbæ.
Durus vterque labor. Laudato ingentia rura,
Exiguum colito. necnon etiam aspera rusci
Vimina per syluam, & ripis fluuialis arundo
Cæditur, incultique exercet cura salicti.
Iam vinctæ vites, iam falcem arbusta reponunt:
Iam canit extremos effœtus vinitor antes.
Sollicitanda tamen tellus, puluisque mouendus:
Et iam maturis metuendus Iuppiter vuis.
Contrà, non vlla est oleis cultura, neque illæ
Procuruam expectant falcem, rastrosque tenaces,
Quum semel hæserunt aruis, aurasque tulerunt.
Ipsa satis tellus, quum dente recluditur vnco,
Sufficit humorem, & grauidas cum vomere fruges.
Hoc pinguem & placidam Paci nutritor oliuam

Poma quoque, vt primum truncos sensere valentes,
Et vires habuere suas, ad sidera raptim
Vi propria nituntur, opisq; haud indiga nostræ,
Nec minus interea fœtu nemus omne grauescit,
Sanguineisq; inculta rubent auiaria baccis.
Tondentur cytisi: tædas sylua alta ministrat.
Pascunturq; ignes nocturni, & lumina fundunt
Et dubitant homines serere, atque impendere curam?
Quid maiora sequar? salices humilésque genistæ,
Aut illæ pecori frondem aut pastoribus vmbram
Sufficiunt, sepémque satis, & pabula melli.
Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum,
Naritiæq; picis lucos: iuuat arua videre
Non rastris hominum, non vlli obnoxia curæ.
Ipsæ Caucaseo steriles in vertice syluæ,
Quas animosi euri assiduè franguntq; feruntq;,
Dant alios aliæ fœtus: dant vtile lignum
Nauigijs pinos, domibus cedrósq; cupressósq;:
Hinc radios triuere rotis, hinc tympana plaustris
Agricolæ, & pandas ratib. posuere carinas.
Viminibus salices fœcundæ, frondibus vlmi.
At myrtus validis hastilibus, & bona bello
Cornus: Ityræos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliæ leues, aut torno rasile buxum,
Non formam accipiunt, ferróq; cauantur acuto,
Nec non & torrentem vndam leuis innatat alnus
Missa Pado: necnon & apes examina condunt,
Corticibúsque cauis, vitiosæq; illicis aluo.
Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt?
Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentes
Centauros letho domuit, Rhœtumq; Pholumq;,
Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.
O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas: quibus ipsa procul discordib. armis,
Fundit humo facilem victum iustissima tellus,
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam,
Nec varios inhiant pulchra testudine postes,
Illusásq; auro vestes Ephyreiáque æra:
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui:
At secura quies, & nescia fallere vita,
Diues opum variarum: at latis otia fundis.
Speluncæ, viuique lacus, ac frigida tempe,
Mugitúsque boum, mollésque sub arbore somni
Non absunt: illic saltus ac lustra ferarum,
Et patiens operum paruóque assueta iuuentus.
Sacra Deûm, sanctiq; patres: extrema per illos
Iustitia, excedens terris, vestigia fecit.
Me vero primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant: cælique vias & sidera monstrent.
Defectus solis varios, lunæque labores:
Vnde tremor terris: qua vi maria alta tumescant
Obicibus ruptis, rursúsque in se ipsa residant
Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.
Sin has ne possim naturæ accedere partes.
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes:
Flumina amem syluásque inglorius. ô, vbi campi,
Sperchiusque & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta: ô, qui me gelidis in vallibus Hæmi
Sistat, & ingenti ramorum protegat vmbra,
Felix qui potuit rerum cognoscere causas:
Atque metus omnes & inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitúmque Acherontis auari.
Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
Panaque Syluanumque senem, Nymphásque sorores.
Illum non populi fasces, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans discordia fratres:
Aut coniurato descendens Dacus ab Istro:
Non res Romanæ, perituráque regna, neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut inuidit habenti,
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere sua, carpsit: nec ferrea iura,
Insanúmque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alij remis freta cæca, ruúntque
In ferrum: penetrant aulas & limina regum.
Hic petit excidiis vrbem, miserósque penates,
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossóque incubat auro:
Hic stupet attonitus rostris: hunc plausus hiantem
Per cuneos geminatus enim plebisque, patrúmque
Corripuit, gaudent perfusi sanguine fratrum
Exilioque domos & dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.
Agricola incuruo terram dimouit aratro:
Hinc anni labor: hinc patriam paruósque nepotes
Sustinet: hinc armenta boum meritósque iuuencos.
Nec requies quin aut pomis exuberet annus,
Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi
Prouentúque oneret sulcos, atque horrea vincat.
Venit hyems, teritur Sicyonia bacca trapetis:
Glande sues læti redeunt, dant arbuta syluæ,
Et varios ponit fœtus autumnus, & altè
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
Interea pendent dulces circum oscula nati,
Casta pudicitiam seruat domus, vbera vaccæ
Lactea demittunt: pinguésque in gramine læto
Inter se aduersis luctantur cornibus hœdi.
Ipse dies agitat festos: fusúsque per herbam,
Ignis vbi in medio, & socij cratera coronant,
Te libans Lenæe vocat: pecorísque magistris
Velocis iaculi certamina ponit in vlmo:
Corporáque agresti nudat prædura palæstra.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini.
Hanc Remus, & frater, sic fortis Hetruria creuit:
Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,
Septémque vna sibi muro circumdedit arces,
Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & antè
Impia quàm cæsis gens est epulata iuuencis:
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Nec dum etiam audierant inflari classica, necdum
Impositos duris crepitare incudibus enses.
Sed nos immensum spatiis confecimus æquor.
Et iam tempus equum fumantia soluere colla.

P. VIRGILII MARONIS
GEORGICORVM
Liber III.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Teq; Pales, & te pastor memorande per orbem,
Et pecorum cultus, & gramine pascua læta
Queis habitent armenta locis, pascuntur & agni,
Omnia diuino monstrauit carmine vates.

TE quoq; magna Pales & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso: vos syluæ, amnesq; Lycæi.
Cætera quæ vacuas tenuissent carmina mentes,
Omnia iam vulgata. quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos,
Hippodameq; humeroq; Pelops insignis eburno,
Acer equis? tentanda via est qua me quoq; possim
Tollere humo, victorq; virum volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum (modò vita supersit)
Aonio rediens deducam vertice Musas:
Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam,
Propter aquam tardis ingens vbi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.
In medio mihi Cæsar erit, templumq; tenebit.
Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus
Cuncta mihi Alpheum linquens lucosq; Molorchi
Cursibus, & crudo decernet Græcia cæstu.
Ipse caput tonsæ foliis ornatus oliuæ
Dona feram iam nunc solemnes ducere pompas
Ad delubra iuuat, cæsosq; videre iuuencos.
Vel scena vt versis discedat frontibus, vtq;
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.
In foribus pugnam ex auro solidoq; elephanto
Gangaridum faciam, victorisq; arma Quirini.
Atq; hic vndantem bello, magnumq; fluentem
Nilum, ac nauali surgentes ære columnas.
Addam vrbes Asiæ domitas, pulsumq; Niphatem,
Fidentemq; fuga Parthum versisq; sagittis.
Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophæa.
Bisq; triumphatas vtroq; ab littore gentes.
Stabunt & Parii lapides spirantia signa,
Assaraci proles, demissæq; ab Ioue gentis
Nomina: Trosq; parens, & Troiæ Cynthius autor.
Inuidia infelix furias amnemq; seuerum
Cocyti metuet tortosq; Ixionis angues,
Immanemq; rotam, & non exuperabile saxum.
Interea Dryadum syluas saltusq; sequamur
Intactos, tua Mæcenas haud mollia iussa,
Te sine nil altum mens inchoat: en age segnes
Rumpe moras. vocat ingenti clamore Cithæron.
Taygetiq; canes, domitrixq; Epidaurus equorum:
Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæsaris, & nomen fama tot ferre per annos,
Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.
Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ,
Pascit equos, seu quis fortes ad aratra iuuencos,
Corpora præcipue matrum legat, optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna:
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis & albo:
Aut iuga detrectans, interdumq; aspera cornu,
Et faciem tauro propior: quæq; ardua tota,
Et gradiens verrit vestigia cauda.
Ætas Lucinam iustosq; pati hymenæos
Desinit ante decem, post quattuor incipit annos:
Cætera nec fœturæ habilis, nec fortis aratris.
Interea superat gregibus dum læta iuuentus,
Solue mares, mitte in venerem pecuaria primus:
Atq; aliam ex alia generando suffice prolem
Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
Prima fugit: subeunt morbi, tristisq; senectus:
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
Semper erunt quarum mutari corpora malis.
Semper enim refice, ac ne post amissa requiras,
Anteueni & sobolem armento sortire quotannis.
Necnon & pecori est idem delectus equino.
Tu modò, quos in spem statuis submittere gentis,
Præcipuum iam inde à teneris impende laborem.
Continuò pecoris generosi pullus in aruis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit:
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti.
Nec vanos horret strepitus (illi ardua ceruix,
Argutumq; caput, breuis aluus, obesaque terga,
Luxuriatque toris animosum pectus: honesti
Spadices, glaucique: color deterrimus albis,
Et giluo) tum, si qua sonum procul arma dedere.

Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.
Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo:
At duplex agitur per lumbos spina, cauatque
Tellure, & solido grauiter sonat vngula cornu.
Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus, & quorum Graij meminere poetæ,
Martis equi biiuges, & magni currus Achillis.
Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.
Hunc quoque vbi aut morbo grauis aut iam segnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectæ.
Frigidus in venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit: & siquando ad prælia ventum est,
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
Incassum furit. ergo animos æuumque notabis
Præcipue. hinc alias artes, prolemque parentum:
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides? quum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus.
Quum spes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulsans. illi instant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis:
Iamque humiles, iamque elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras.
Nec mora, nec requies: at fului nimbus arenæ
Tollitur: humescunt spumis flatuque sequentum:
Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.
Primus Erichthonius currus & quattuor ausus
Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor.
Frena Pelethronij Lapithæ gyrosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Æquus vterque labor: æque iuuenemque magistri
Exquirunt calidumque animis & cursibus acrem:
Quamuis sæpe fuga versos ille egerit hostes,
Et patriam Epirum referat, fortesque Mycenas,
Neptunique ipsa deducat origine gentem.
His animaduersis, instant sub tempus: & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui
Quem legere ducem, & pecori dixere maritum.
Florentesque secant herbas: fluuiosque ministrant,
Farraque, ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:
Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent:
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
Quum grauiter tunsis gemit area frugibus, & quum
Surgentem ad zephyrum paleæ iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes:
Sed rapiat sitiens venerem, interiusque recondat.
Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
Incipit exactis grauidæ quum mensibus errant.
Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris,
Non saltu superare viam sit passus, & acri
Carpere prata fuga, fluuiosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
Flumina: muscus vbi, & viridissima gramine ripa,
Speluncæque tegant, & saxea procubet vmbra.
Est lucos Silari circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans (cui nomen asilo
Romanum est: æstrum Graij vertere vocantes)
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæque, & sicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.
Hunc quoque (nam mediis feruoribus acrior instat)
Arcebis grauido pecori, armentaque pasces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
Post partum cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram,
Et campum horrentem fractis inuertere glebis.
Cætera pascuntur virides armenta per herbas.
Tu quos ad studium, atque vsum formabis agrestem,
Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Ceruici subnecte: dehinc, vbi libera colla
Seruitio assuerint, ipsis e torquibus aptos
Iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos.
Atque illis iam sæpe rotæ ducantur inanes
Per terram, & summo vestigia puluere signent.
Post valido nitens sub pondere faginus axis
Instrepat, & iunctos temo trahat æreus orbes.
Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
Nec vescas salicum frondes, vluamque palustrem,
More patrum, niuea implebunt mulctralia vaccæ,
Sed tota in dulces consument vbera natos.
Sin ad bella magis studium, turmasque feroces,
Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ,
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati, tractuque gementem
Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes.
Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.
Atque hæc iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat, inque vicem det mollibus ora capistris,
Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius æui.
At tribus exactis vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
Compositis: sinuetque alterna volumina crurum:
Sitque laboranti similis, tum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volans ceu liber habenis,
Æquora, vix summa vestigia ponat arena.
Qualis Hyperboreis Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythiæque hyemes atque arida differt
Nubila, tum segetes altæ campique natantes
Lenibus horrescunt flabris: summæque sonorem
Dant syluæ, longique vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.

His

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit spatia,& spumas aget ore cruentas,
Belgica vel molli melius feret esseda collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere iam domitis sinito. namq; ante domandum
Ingentes tollent animos:prensiq; negabunt
Verbera lenta pati & duris parere lupatis.
Sed non vlla magis vires industria firmat,
Quàm venerem & caeci stimulos auertere amoris:
Siue boum,siue est cui gratior vsus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
Pascua,post montem oppositum, & trans flumina lata:
Aut intus clausos satura ad praesepia seruant.
Carpit enim vires paulatim vritq; videndo
Foemina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbae.
Dulcibus illa quidem illecebris & saepe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna sylua formosa iuuenca:
Illi alternantes multa vi praelia miscent
Vulneribus crebris. lauit ater corpora sanguis:
Versaq; in obnixos vrgentur cornua,vasto
Cum gemitu:reboant syluaeq; & magnus Olympus.
Nec mos bellantes vnà stabulare:sed alter
Victus abit,longéque ignotis exulat oris,
Multa gemens ignominiam,plagásque superbi
Victoris,tum quos amisit inultus amores:
Et stabula aspectans regnis excessit auitis,
Ergo omni cura vires exercet,& inter
Dura iacet pernix instrato saxa cubili:
Frondibus hirsutis & carice pastus acuta.
Et tentat sese:atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco:ventósque lacessit
Ictibus,& sparsa ad pugnam proludit arena.
Post,vbi collectum robur,viresque receptae,
Signa mouet,praecépsque oblitum fertur in hostem
Fluctus vt in medio coepit quum albescere ponto,
Longius ex altóque sinum trahit:vtque volutus
Ad terras. immane sonat per saxa,nec ipso
Monte minor procumbit:at ima exaestuat vnda
Vorticibus nigrúmque altè subiectat arenam.
Omne adeò genus in terris hominumq; ferarumq;.
Et genus aequoreum pecudes pictaeq; volucres,
In furias ignémque ruunt:amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leaena
Saeuior errauit campis nec funera vulgò
Tam multa informes vrsi stragémque dedere.
Per syluam tum saeuus aper,tum pessima tigris:
Heu male tum Libyae solis erratur in agris
Nonne vides vt tota tremor pertentet equorum
Corpora,si tantùm notas odor attulit auras?
At neq; eos iam frena virûm,nec verbera saeua,
Non scopuli rupésque cauae atque obiecta retardant
Flumina correptos vnda torquentia montes.
Ipse ruit,dentésque Sabellicus exacuit sus:
Et pede prosubigit terram,fricat arbore costas,
Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.
Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor:nempe abruptis turbata procellis
Caeca nocte natat serus freta quem super ingens
Porta tonat caeli,& scopulis illisa reclamant
Aequora:nec miseri possunt reuocare parentes,
Nec moritura super crudeli funere virgo.
Quid lynces Bacchi variae,& genus acre luporum,
Atq; canum?quid quae imbelles dant praelia cerui?
Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Et mentem Venus ipsa dedit quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigae.
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium superant montes,& flumina tranant:
Continuóque auidis vbi subdita flamma medullis,
(Vere magis:quia vere calor redit ossibus) illae
Ore omnes versae in zephyrum stant rupibus altis.
Exceptántque leues auras:& saepe sine vllis
Coniugiis vento grauidae (mirabile dictu)
Saxa per & scopulos & depressas conualles
Diffugiunt,non eure tuos,neque solis ad ortus:
In boream,caurúmque,aut vnde nigerrimus auster
Nascitur & pluuio contristat frigore caelum.
Hinc demum hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores,lentum distillat ab inguine virus.
Hippomanes,quod saepe malae legêre nouercae:
Miscueruntq; herbas,& non innoxia verba.
Sed fugit interea,fugit irreparabile tempus.
Singula dum capti circumuectamur amore.
Hoc satis armentis superat pars altera curae,
Lanigeros agitare greges,hirtasque capellas.
Hic labor,hinc laudem fortes sperate coloni.
Nec sum animi dubius, verbis ea vincere,magnum
Quàm sit,& angustis hunc addere rebus honorem:
Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
Raptat amor:iuuat ire iugis:quà nulla priorum
Castaliam molli deuertitur orbita cliuo.
Nunc veneranda Pales:magno nunc ore sonandum.
Incipiens stabulis edico in mollibus herbam.
Carpere oues,dum mox frondosa reducitur aestas
Et multa duram stipula filicumq; maniplis
Sternere subter humum:glacies ne frigida laedat
Molle pecus,scabiemq; ferat turpésq; podagras.
Post hinc digressus,iubeo frondentia capris
Arbuta sufficere,& fluuios praebere recentes:
Et stabula à ventis hyberno opponere soli
Ad medium conuersa diem,quum frigidus olim
Iam cadit,extremóque irrorat aquarius anno.
Haec quoque non cura nobis leuiore tuenda:
Nec minor vsus erit,quamuis Milesia magno
Vellera mutentur,Tyrios incocta rubores,
Densior hinc soboles,hinc largi copia lactis.
Quàm magis exhausto spumauerit vbere mulctra,
Laeta magis pressis manabunt flumina mammis
Nec minus interea barbas incanáque menta
Cinyphij tondent hirci,setásque comantes,
Vsum in castrorum,& miseris velamina nautis.
Pascuntur verò syluas,& summa Lycaei,
Horrentésque rubos,& amantes ardua dumos.
Atque ipsae memores redeunt in tecta,suósque
Ducunt,& grauido superant vix vbere limen.
Ergo omni studio glaciem ventósque niuales,
Quo minus est illis curae mortalis egestas,

Auertes: victúmque feres & virgea lætus
Pabula: nec tota claudes fœnilia bruma.
At verò zephyris quum læta vocantibus æstas,
In saltus vtrumq; gregem atque in pascua mittes:
Luciferi primo cum sidere, frigida rura
Carpamus: dum mane nouum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est,
Inde, vbi quarta sitim cæli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ:
Ad puteos aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem ilignis potare canalibus vndam:
Æstibus at mediis vmbrosam exquirere vallem:
Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos, aut sicubi nigrum.
Ilicibus crebris sacra nemus accubet vmbra.
Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus
Solis ad occasum, quum frigidus aera vesper
Temperat, & saltus reficit iam roscida luna:
Littoráque alcyonem resonant, & acanthida dumi.
Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua versu
Prosequar, & raris habitata mapalia tectis?
Sæpe diem noctemq; & totum ex ordine mensem
Pascitur, itque pecus longa in deserta sine vllis
Hospitiis: tantum campi iacet. omnia secum
Armentarius Afer agit, téctúmque, larémque,
Armáque, Amyclæúmque canem, Cressamque pharetram:
Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Iniusto sub fasce viam quum carpit & hosti
Ante expectatum positis stat in agmine castris,
At non, quà Scythiæ gentes Mæoticáque vnda,
Turbidus & torquens flauentes Ister arenas?
Quáq; redit medium Rhodope porrecta sub axem.
Illi clausa tenent stabulis armenta, neque vllæ
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niueis informis & alto
Terra gelu latè, septémque assurgit in vlnas.
Semper hyems, semper spirantes frigora cauri,
Tum sol pallentes haud vnquam discutit vmbras.
Nec quum inuectus equis altum petit æthera, nec quum
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.
Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ:
Vndáque iam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris:
Æráque dissiliunt vulgò, vestésque rigescunt
Indutæ: cæduntque securibus humida vina:
Et totæ solidam in glaciem vertêre lacunæ:
Stiriáque impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius aere ningit,
Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum: confertóq; agmine cerui
Torpent mole noua, & summis vix cornibus extant.
Hos non immissis canibus, non cassibus vllis,
Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ:
Sed frustra oppositum trudentes pectore montem
Comminus obtruncant ferro: grauiterq; rudentes
Cædunt, & magno læti clamore reportant.
Ipsi in defossis specubus, secura sub alta
Otia agunt terra: congestáque robora totásque
Aduoluere focis vlmos, ignique dedêre.
Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
Talis Hyperboreo Septem subiecta trioni
Gens effræna virûm Riphæo tunditur euro:
Et pecudum fuluis velantur corpora setis.
Si tibi lanitium curæ, primùm aspera sylua,
Lappæq; tribulique absint: fuge pabula læta.
Continuóque greges villis lege mollibus albos.
Illum autem quamuis aries sit candidus ipse,
Nigra subest vdo tantùm cui lingua palato,
Reiice, ne maculis infuscet vellera pullis
Nascentum: plenóque alium circumspice campo.
Munere sic niueo lanæ (si credere dignum est)
Pan deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.
At cui lactis amor, cytisum lotósque frequentes
Ipse manu salsásque ferat præsepibus herbas.
Hinc & amant fluuios magis, & magis vbera tendunt:
Et salis occultum referunt in lacte saporem.
Multi iam excretos prohibent à matribus hædos,
Primáque ferratis præfigunt ora capistris.
Quod surgente die mulsere horisque diurnis,
Nocte premunt: quod iam tenebris & sole cadente,
Sub lucem exportans calathis (adit oppida pastor)
Aut parco sale contingunt, hyemíque reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vnà
Veloces Spartæ catulos acrémque molossum
Pasce sero pingui. nunquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursúsque luporum,
Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.
Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros:
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Sæpe volutabris pulsos syluestribus apros
Latratu turbabis agens. montésque per altos
Ingentem clamore premes ad retia ceruum.
Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbanéoque agitare graues nidore chelydros.
Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu
Vipera delituit, cælúmque exterrita fugit:
Aut tecto assuetus coluber succedere & vmbræ,
Pestis acerba boum. pecorique aspergere virus;
Fouit humum. cape saxa manu, cape robora pastor.
Tollentemq; minas, & sibila colla tumentem
Deiice iámque fuga tumidum caput abdidit altè,
Quum medij nexus extremæq; agmina caudæ
Soluuntur, tardósque trahit sinus vltimus orbes.
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent vdo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit: ripisq; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem ranisq; loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum: & flammantia lumina torquens,
Sæuit agris, asperque siti, atque exterritus æstu

Ne mihi tum molles sub diuo carpere somnos,
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
Quum positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis aut oua relinquens
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis.
Morborum quoq; te causas & signa docebo.
Turpis oues tentat scabies, vbi frigidus imber
Altius ad viuum persedit, & horrida cano
Bruma gelu: vel quum tonsis illotus adhæsit
Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluuiis pecus omne magistri
Perfundunt: vdisq; aries in gurgite villis
Mersatur, missusq; secundo defluit amni.
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
Et spumas miscent argenti, viuaq; sulfura,
Idæasq; pices & pingues vnguine ceras,
Scillamq; helleborosq; graues, nigrumq; bitumen.
Non tamen vlla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm siquis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur vitium, viuitq; tegendo:
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.
Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Quum furit, atq; artus depascitur arida febris,
Profuit incensos æstus auertere & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam.
Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus,
Quum fugit in Rhodopem, atq; in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.
Quam procul aut molli succedere sæpius vmbræ
Videris, aut summas carpentem ignauius herbas,
Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo
Pascentem, & seræ solam decedere nocti:
Continuò ferro culpam compesce prius quàm
Dira per incautum serpant contagia vulgus.
Non tam creber agens hyemem ruit æquore turbo,
Quàm multæ pecudum pestes: nec singula morbi
Corpora corripiunt, sed tota æstiua repente,
Spemq; gregemq; simul, cunctamq; ab origine gentem.
Tum sciat, aerias Alpes, & Norica siquis
Castella in tumulis, & Iapidis arua Timaui
Nunc quoq; post tanto videat: desertaq; regna
Pastorum, & longè saltus latèq; vacantes.
Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat simplex: sed vbi ignea venis
Omnibus acta sitis, miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniaq; in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
Sæpe in honore deûm medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.
Aut siquam ferro mactauerat antè sacerdos,
Inde neq; impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates:
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri:
Summaq; ieiuna sanie infuscatur arena.
Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis.
Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.
Labitur infelix studiorum, atq; immemor herbæ
Victor equus, fontesq; auertitur, & pede terram
Crebrà ferit: demissæ aures: incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis & ad tactum tractanti dura resistit.
Hæc ante exitium primis dant signa diebus:
Sin in processu cœpit crudescere morbus,
Tum verò ardentes oculi, atq; attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenæos: ea visa salus morientibus vna.
Mox erat hoc ipsum exitio, furiisq; refecti
Ardebant, ipsiq; suos iam morte sub ægra
(Dii meliora piis, erroremq; hostibus illum)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mixtum spumis vomit ore cruorem,
Extremosq; ciet gemitus: it tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atq; opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis: at ima
Soluuntur latera, atq; oculos stupor vrget inertes,
Ad terramq; fluit deuexo pondere ceruix.
Quid labor aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Frondibus & victu pascuntur simplicis herbæ
Pocula sunt fontes liquidi, atq; exercita cursu
Flumina: nec somnos abrumpit cura salubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitas ad sacra boues Iunonis, & vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægrè rastris terram rimantur, & ipsis
Vnguibus infodiunt fruges: montesq; per altos
Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra.
Non lupus insidias explorat ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
Cura domat: timidi damæ ceruiq; fugaces
Nunc interq; canes & circum tecta vagantur.
Iam maris immensi prolem & genus omne natantum
Littore in extremo, ceu naufraga corpora fluctus
Proluit: insolitæ fugiunt in flumina phocæ:
Interit & curuis frustrà defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri.
Ipsis est aer auibus non æquus, & illæ
Præcipites alta vitam sub nube relinquunt.
Præterea nec iam mutari pabula refert:
Quæsitæque nocent artes: cessere magistri,
Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.
Sæuit & in lucem Stygiis emissa tenebris

Pallida Tisiphone: morbos agit ante metumq;,
Inq; dies auidum surgens caput altius effert.
Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes
Arentesq; sonant ripae, collesq; supini.
Iámque cateruatim dat stragem, atq; aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadauera tabo:
Donec humo tegere ac foueis abscondere discunt.
Nam neq; erat coriis vsus: nec viscera quisquam
Aut vndis abolere potest, aut vincere flamma.
Nec tondere quidem morbo illuuieq; peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verùm etiam inuisos si quis tentarat amictus,
Ardentes papulae, atq; immundus olentia sudor
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus sacer ignis edebat.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICORVM

LIBER IV.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Protinus aerij mellis redolentia regna,
Hyblaeas & apes, aluearium & cerea tecta,
Quiq; apibus flores, examina quae sunt legenda,
Indicat, armentisq; fanos, caelestia dona.

ROTINVS aerij mellis caelestia dona
Exequar, hanc etiam Maecenas aspice partem.
Admiranda tibi leuium spectacula rerum,
Magnanimosq; duces, totiusq; ex ordine gentis
Mores & studia & populos & praelia dicam.
In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem
Numina laeua sinunt, auditq; vocatus Apollo.
Principio sedes apibus statioq; petenda,
Quò neq; sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neq; oues haediq; petulci
Floribus insultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.
Absint & picti squalentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, meropesq;, aliaeq; volucres,
Et manibus Progne pectus signata cruentis.
Omnia nam late vastant, ipsasq; volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.
At liquidi fontes, & stagna virentia musco
Adsint, & tenuis fugiens per gramina riuus.
Palmaq; vestibulum aut ingens oleaster obumbret:
Vt quum prima noui ducent examina reges
Vere suo, luditq; fauis emissa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq; hospitiis teneat frondentibus arbos.
In medium, seu stabit iners seu profluet humor,
Transuersas salices & grandia conjice saxa:
Pontibus vt crebris possint consistere, & alas
Pandere ad aestiuum solem, si fortè morantes
Sparserit, aut praeceps Neptuno immerserit eurus.
Haec circum casiae virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter spirantis copia thymbrae
Floreat, irriguumq; bibant violaria fontem.
Ipsa autem seu corticibus tibi suta cauatis,
Seu lento fuerint aluearia vimine texta,
Angustos habeant aditus: nam frigore mella
Cogit hyems, eademq; calor liquefacta remittit.
Vtraq; vis apibus pariter metuenda: neq; illae
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, fucoq; & floribus oras
Explent: collectumq; haec ipsa ad munera gluten
Et visco & Phrygiae seruant pice lentius Idae.
Saepe etiam effossis (si vera est fama) latebris,
Sub terra fodere larem: penitusq; repertae
Pumicibusq; cauis, exesaeq; arboris antro.
Tu tamen & leui rimosa cubilia limo
Vnge fouens circum, & raras superinjice frondes.
Neu propius tectis taxum sine, neue rubentes
Vre foco cancros, altae neu crede paludi:
Aut vbi odor coeni grauis, aut vbi concaua pulsu
Saxa sonant, vocisq; offensa resultat imago.
Quod superest, vbi pulsam hyemem sol aureus egit
Sub terras, caelumq; aestiua luce reclusit:
Illae continuò saltus syluasq; peragrant,
Purpureosq; metunt flores, & flumina libant
Summa leues. hinc nescio qua dulcedine laetae
Progeniem nidosq; fouent: hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.
Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera caeli
Nare per aestatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramq; trahi vento mirabere nubem:
Contemplator: aquas dulces & frondea semper
Tecta petunt: huc tu iussos asperge sapores,
Trita meliphylla, & cerinthae ignobile gramen:
Tinnitusq; cie, & Matris quate cymbala circum.

Ipsae

Ipsæ considens medicatis sedibus, ipsæ
Intima more suo sese in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint, (nam sæpe duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Continuoq; animos vulgi, & trepidantia bello
Corda licet longè præsciscere. nanq; morantes
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
Tum trepidæ inter se coëunt, pennisq; coruscant:
Spiculaq; exacuunt rostris, aptantq; lacertos:
Et circa regem atq; ipsa ad prætoria densæ
Miscentur, magnisq; vocant clamoribus hostem.
Ergo ubi ver nactæ sudum, camposq; patentes,
Erumpunt portis, concurritur: æthere in alto
Fit sonitus: magnum mistæ glomerantur in orbem,
Præcipitesq; cadunt. non densior aëre grando,
Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
Ipsi per medias acies, insignibus alis,
Ingentes animos angusto in pectore versant.
Vsq; adeò obnixi non cedere, dum grauis aut hos
Aut hos versa fuga victor dare terga coegit.
Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta
Pulueris exigui iactu compressa quiescent.
Verùm ubi ductores acie reuocaueris ambos,
Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.
Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglorius aluum,
Vt binæ regum facies, ita corpora gentis.
Namq; aliæ turpes horrent, ceu puluere ab alto
Quum venit & terram sicco spuit ore viator
Aridus, elucent aliæ, & fulgore coruscant,
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
Hæc potior soboles: hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
At quum incerta volant cœloq; examina ludunt,
Contemnuntq; fauos, & frigida tecta relinquunt:
Instabiles animos ludo prohibebis inani.
Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
Eripe: non illis quisquam cunctantibus altum
Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
Inuitent croceis halantes floribus horti,
Et custos furum atq; auium, cum falce saligna
Hellespontiaci seruet tutela Priapi.
Ipse thymum pinosq; ferens de montibus altis,
Tecta serat late circum, cui talia curæ:
Ipse labore manum duro terat: ipse feraces
Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.
Atq; equidem extremo ni iam sub fine laborum
Vela traham, & terris festinem aduertere proram:
Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferiq; rosaria Pæsti:
Quoq; modo potis gauderent intyba riuis,
Et virides apio ripæ, tortusq; per herbam
Cresceret in ventrem cucumis: nec sera comantem
Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi,
Pallentesq; hederas, & amantes littora myrtos.
Nanque sub OEbaliæ memini me turribus altis,
Quà niger humectat flauentia culta Galesus,
Corycium vidisse senem: cui pauca relicti
Iugera ruris erant: nec fertilis illa iuuencis,
Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus, albáq; circum
Lilia, verbenásque premens, vescumq; papauer,
Regum æquabat opes animis: seráq; reuertens
Nocte domum, dapibus mensas onerabat ineptis.
Primus vere rosam, atque autumno carpere poma.
Et quum tristis hyems etiam nunc frigore saxa
Rumperet, & glacie cursus frænaret aquarum:
Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi,
Æstatem increpitans seram, zephyrósq; morantes.
Ergo apibus fœtis idem atq; examine multo
Primus abundare, & spumantia cogere pressis
Mella fauis: illi tiliæ, atque uberrima pinus.
Quótque in flore nouo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit vlmos,
Eduramq; pyrum, & spinos iam pruna ferentes,
Iámque ministrantem platanum potantibus umbram.
Verùm hæc ipse equidem, spatijs exclusus iniquis,
Prætereo, atq; alijs post me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Iuppiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus crepitantiáq; æra secutæ,
Dictæo cœli regem pauere sub antro.
Solæ communes natos, consortia tecta
Vrbis habent, magnisq; agitant sub legibus æuum.
Et patriam solæ & certos nouere penates.
Venturæq; hyemis memores, æstate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.
Nanque aliæ victu inuigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum,
Narcissi lacrymam, & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
Inque vicem speculantur aquas & nubila cœli:
Aut onera accipiunt venientium, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus, redolentq; thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Quum properant, alij taurinis follibus auras
Accipiunt redduntque: alij stridentia tingunt
Æra lacu: gemit impositis incudibus Aetna:
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum, versantq; tenaci forcipe ferrum:
Non aliter (si parua licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor vrget habendi,
Munere quanque suo: grandæuis oppida curæ,
Et munire fauos, & dædala fingere tecta.
At fessæ multa referunt se nocte minores,
Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim,

Et glaucas salices, casiamq́; crocumq́; rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus
Mane ruunt portis, nusquam mora: rursus easdem
Vesper vbi è pastu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit sonitus, mussantq́; oras & limina circum.
Post, vbi iam thalamis se composuere, siletur
In noctem, fessosq́; sopor suus occupat artus.
Nec verò à stabulis pluuia impendente recedunt
Longius, aut credunt cælo, aduentantibus euris:
Sed circùm tutæ sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq́; breues tentant, & sæpe lapillos,
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburram,
Tollunt: his sese per inania nubila librant.
Illum adeò placuisse apibus mirabile morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt:
Verùm ipsæ folijs natos & suauibus herbis
Ore legunt, ipsæ regem paruosq́; quirites
Sufficiunt, aulásq́; & cerea regna refigunt.
Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
Attriuere, vltroq́; animam sub fasce dedere:
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamuis angustus terminus æui
Excipiat, (neq; enim plus septima ducitur æstas)
At genus immortale manet, multosq́; per annos
Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.
Præterea regem non sic Ægyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes,
Obseruant: rege incolumi, mens omnibus vna est.
Amisso, rupere fidem: constructáq; mella
Diripuere ipsæ, & crates soluere fauorum.
Ille operum custos, illum admirantur: & omnes
Circumstant fremitu denso, stipántq́; frequentes:
Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant: pulchramq́; petunt per vulnera mortem.
His quidam signis, atq; hæc exempla secuti,
Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Æthereos dixere. deum namq; ire per omnes
Terrasq́;, tractúsque maris, cælumq́; profundum,
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum, sed viua volare
Sideris in numerum, atq; alto succedere cælo.
Siquando sedem angustam, seruatáq; mella
Thesauris relines, prius haustus sparsus aquarum,
Ore foue, fumósq́; manu prætende sequaces.
Bis grauidos cogunt fœtus, duo tempora messis:
Taygete simul os terris ostendit honestum
Pleias, & Oceani spretos pede reppulit amnes:
Aut eadem sidus fugiens vbi piscis aquosi,
Tristior hybernas cælo descendit in vndas.
Illis ira modum supra est: læsæq́; venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt
Affixæ venis, animásq́; in vulnere ponunt.
Sin duram metues hyemem, parcésq́; futuro:
Contusosq́; animos, & res miserabere fractas:
At suffire thymo, cerásq́; recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio, lucifugis congesta cubilia blattis:
Immunisq́; sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis,
Aut durum tineæ genus, aut inuisa Mineruæ
In foribus laxos suspendit aranea casses.
Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapsi sarcire ruinas:
Complebúntq; foros, & floribus horrea texent.
Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
(Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis)
Continuò est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies, tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæque fame & contracto frigore pigræ.
Tum sonus auditur grauior, tractimque susurrant:
Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster,
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis,
Æstuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam galbaneos suadebo incendere odores,
Melláque arundineis inferre canalibus, vltrò
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tunsum gallæ admiscere saporem,
Arentésq́; rosas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel psythia passos de vite racemos:
Cecropiúmque thymum, & graueolentia centau-
rea:
Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
Nanque vno ingentem tollit de cespite syluam:
Aureus ipse, sed in folijs quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curua legunt prope flumina Mellæ.
Huius odorato radices incoque baccho,
Pabuláque in foribus plenis appone canistris.
Sed si quem proles subitò defecerit omnis,
Nec genus vnde nouæ stirpis reuocetur, habebis:
Tempus & Arcadij memoranda inuenta magistri
Pandere, quoque modo cæsis iam sæpe iuuencis
Insincerus apes tulerit cruor, altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura phaselis:
Quáque pharetratæ vicinia Persidis vrget,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena,
Et diuersa ruens septem discurrit in ora
Vsque coloratis amnis deuexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte salutem.
Exiguus primùm atq; ipsos contractus ad vsus
Eligitur locus: hunc angusti imbrice tecti
Parietibúsq́; premunt arctis: & quattuor addunt
Quattuor à ventis obliqua luce fenestras.
Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris

Multa

Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto
Tunsa per integram solvuntur viscera pellem:
Sic positum in clauso linquunt: & ramea costis
Subiiciunt fragmenta, thymum, casiásque recentes.
Hoc geritur zephyris primum impellentibus undas
Ante novis rubeant quam prata coloribus, antè
Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in ossibus humor
Æstuat, & visenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis
Miscentur, tenuémque magis, magis aëra carpunt,
Donec, ut æstivis effusus nubibus imber,
Erupuere: aut ut nervo pulsante sagittæ,
Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.
Quis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingressus hominum experientia cepit?
Pastor Aristæus, fugiens Peneia tempe,
Amissis (ut fama) apibus morbóque faméque,
Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis,
Multa querens: atque hac affatus voce parentem,
Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes: quid me præclara stirpe deorum
(Si modò, quem perhibes, pater est Thymbræus Apollo)
Invisum fatis genuisti? aut quò tibi nostri
Pulsus amor? quid me cœlum sperare iubebas?
En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum & pecudum custodia solers
Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
Quin age, & ipsa manu felices erue sylvas.
Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes:
Ure sata, & validam in vites molire bipennem,
Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis.
At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit. eam circum Milesia vellere nymphæ
Carpebant, hyali saturo fucata colore:
Drymóq;, Xanthóq;, Ligeáq;, Phyllodocéq;:
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla.
Nisæe, Spióque, Thaliáq;, Cymodocéq;,
Cydippe, & flava Lycorias (altera virgo:
Altera tum primos Lucinæ experta labores)
Clióque, & Beroe soror, Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ,
Atque Ephyre, atq; Opis, atque Asia Deiopea:
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Vulcani, Martísque dolos, & dulcia furta,
Atq; Chaos densos divûm numerabat amores,
Carmine quo captæ dum fusis mollia pensa
Devolvunt, iterum maternas impulit aures
Luctus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes
Obstupuere. sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens, summa flavum caput extulit unda.
Et procul, O gemitu non frustrà exterrita tanto,
Cyrene soror, ipse tibi tua maxima cura
Tristis Aristæus, Penei genitoris ad undam
Stat lachrymans, & te crudelem nomine dicit.
Huic percussa nova mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos: fas illi limina divûm
Tangere, ait. simul alta iubet discedere latè
Flumina, quà iuvenis gressus inferret. at illum
Curvata in montis faciem circumstetit unda:
Accepítque sinu vasto, misítque sub amnem.
Iámque domum mirans genitricis, & humida regna
Speluncísque lacus clausos, lucósque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diversa locis: phasímq;, Lycúmque:
Et caput unde altus primùm se erumpit Enipeus:
Unde pater Tiberinus, & unde Aniena fluenta,
Saxosúmque sonans Hypanis, Mysúsque Caicus,
Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior influit amnis.
Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, & nati fletus cognovit inanes
Cyrene: manibus liquidos dant ordine fontes
Germanæ, tonsísque ferunt mantilia villis.
Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
Pocula: Panchæis adolescunt ignibus aræ,
Et mater, Cape Mæonii carchesia Bacchi:
Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur
Oceanúmque patrem rerum, nymphásque sorores,
Centum quæ sylvas, centum quæ flumina servant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam,
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit,
Omine quo firmans animum sic incipit ipsa,
Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Emathiæ portus, patriámque revisit
Pallenen: hunc & nymphæ veneramur, & ipse
Grandævus Nereus: novit namque omnia vates
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi nate prius vinclis capiendus, ut omnem
Expediat morbi causam, eventúsque secundet.
Nam sine vi non ulla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes; vim duram & vincula capto
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipsa ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, & pecori iam gratior umbra est,
In secreta senis ducam, quò fessus ab undis
Se recipit, facile ut somno aggrediare iacentem.
Verùm ubi correptum manibus vinclísque tenebis,
Tum variæ illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atráque tigris,
Squamosúsq; draco, & fulva cervice leæna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincla.
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret quum lumina somno.
Hæc ait, & liquidum Ambrosiæ diffundit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit: at illi
Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
Exesi latere in montis: quò plurima vento

Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos,
Deprensis olim statio tutissima nautis.
Intus se vasti Proteus tegit obice saxi.
Hic iuvenem in latebris aversum à lumine nympha
Collocat: ipsa procul nebulis obscura recessit.
Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat cœlo, & medium sol igneus orbem
Hauserat: arebant herbæ, & cava flumina siccis
Faucibus ad limum radij tepefacta coquebant:
Quum Proteus consueta petens è fluctibus antra
Ibat: eum vasti circum gens humida ponti
Exultans, rorem latè dispergit amarum.
Sternunt se somno diversæ in littore phocæ.
Ipse (velut stabuli custos in montibus olim,
Vesper ubi è pastu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acuunt balatibus agni)
Considit scopulo medius, numerúmque recenset.
Cuius Aristæo quoniam est oblata facultas,
Vix defessa senem passus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque iacentem
Occupat. ille suæ contrà non immemor artis
Omnia transformat sese in miracula rerum,
Ignémque horribilémque feram, fluviúmque liquētē.
Verùm ubi nulla fugam reperit fallacia, victus
In sese redit: atque hominis tandem ore loquutus,
Nam quis te iuvenem confidentissime nostras
Iussit adire domos? quidve hinc petis? inquit. at ille,
Scis Proteu, scis ipse: neque est te fallere cuiquam:
Sed tu desine velle. deûm præcepta sequuti
Venimus huc, lapsis quæsitum oracula rebus.
Tantum effatus. ad hæc vates vi denique multa
Ardentes oculos intorsit lumine glauco,
Et graviter frendens, sic fatis ora resolvit,
Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat, & rapta graviter pro coniuge sævit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba.
At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
Implerunt montes: flerunt Rhodopeiæ arces,
Altáque Pangæa, & Rhesi Mavortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus atque Actias Orithyia.
Ipse cava solans ægrum testudine amorem,
Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manésque adijt, regémque tremendum,
Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Umbræ ibant tenues, simulacráque luce carentum:
Quàm multa in sylvis avium se millia condunt,
Vesper ubi aut hybernus agit de montibus imber:
Matres atque viri, defunctáque corpora vita
Magnanimûm heroum, pueri innuptæq; puellæ,
Impositíque rogis iuvenes ante ora parentum.
Quos circum limus niger & deformis arundo
Cocyti, tardáque palus innabilis unda
Alligat, & novies Styx interfusa coercet.
Quin ipsæ stupuere domus, atque intima lethi
Tartara, cæruleósque implexæ crinibus angues
Eumenides: tenuítque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.
Iámque pedem referens, casus evaserat omnes,
Redditáque Eurydice superas veniebat ad auras,
Pone sequens, (namque hāc dederat proserpina legē)
Quum subita incautum dementia cepit amantem:
(Ignoscendæ quidem, scirent si ignoscere manes)
Restitit, Euridicémque suam, iam luce sub ipsa,
Immemor, heu, victúsque animi, respexit. ibi omnis
Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera: térque fragor stagnis auditus Avernis.
Illa, Quis & me (inquit) miseram & te perdidit, Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
Iámque vale: feror ingenti circundata nocte,
Invalidásque tibi tendens (heu non tua) palmas.
Dixit. & ex oculis subitò, ceu fumus in auras
Commistus tenues, fugit diversa: neque illum
Prensantem nequicquā umbras, & multa volentem
Dicere, præterea vidit: nec portitor Orci
Amplius obiectam passus transire paludem.
Quid faceret? quò se rapta bis coniuge ferret?
Quo fletu manes, quæ numina voce moveret?
Illa quidem Stygia nabat iam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menses
Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
Flevisse, & gelidis hæc evoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
Qualis populea mærens philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.
Nulla venus, nullíque animum flexere hymenæi:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaímque nivalem,
Arváque Riphæis nunquam viduata pruinis
Lustrabat, raptam Euridicem, atque irrita Ditis
Dona querens. spreta Ciconûm quo munere matres
Inter sacra deûm, nocturnáque orgia Bacchi,
Discerptum latos iuvenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput à cervice revulsum,
Gurgite quum medio portans Oeagrius Hebrus
Volveret: Euridicen vox ipsa & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc Proteus: & se iactu dedit æquor in altum:
Quáque dedit, spumantem undam sub vertice torsit.
At non Cyrene: namque ultro affata timentem,
Nate, licet tristes animo deponere curas.
Hæc omnis morbi causa, hinc miserabile Nymphæ,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium miseræ apibus. tu munera supplex
Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas.
Namque dabunt veniam votis, irasq; remittent.
Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
Quatuor eximios præstanti corpore tauros.

Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
Delige, & intacta totidem ceruice iuuencas.
Quattuor his aras alta ad delubra dearum
Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem:
Corporaq; ipsa boum frondoso desere luco.
Post, vbi nona suos aurora ostenderit ortus:
Inferias Orphei lethæa papauera mittes.
Et nigram mactabis ouem, lucumq; reuises:
Placatam Eurydicen vitula venerabere cæsa.
Haud mora: continuo matris præcepta facessit:
Ad delubra venit: monstratas excitat aras,
Quattuor eximios præstanti corpore tauros
Ducit, & intacta totidem ceruice iuuencas.
Post, vbi nona suos aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei, lucumq; reuisit.
Hic verò subitum ac dictu mirabile monstrum
Aspiciunt: liquefacta boum per viscera toto
Stridere apes vtero, & ruptis efferuere costis:
Immensasq; trahi nubes: iamq; arbore summa
Confluere, & lentis vuam demittere ramis.
Hæc super aruorum cultu pecorumq; canebam,
Et super arboribus. Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorq; volentes
Per populos dat iura: viamq; affectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Partenope, studijs florentem ignobilis oti:
Carmina qui lusi pastorum: audaxq; iuuenta,
Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBRI XII.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Vir magnus bello, nulli pietate secundus,
Æneas, odijs Iunonis pressus iniquæ,
Italiam quærens, Siculis errauit in vndis:
Iactatus tandem Libyæ peruenit ad oras.
Ignarusq; loci, fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognouit Elissæ.
Quin etiam nebula septus peruenit ad vrbem,
Arreptosq; vndis socios cum classe recepit.
Hospitioq; vsus Didûs per cuncta benignæ,
Excidium Troiæ iussus narrare parabat.

ILLE ego qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egressus syluis vicina coegi
Vt quamuis auido parerent arua colono:
Arma virumq; cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lauinaq; venit
Litora: multum ille & terris iactatus & alto,
Vi superûm, sæuæ memorem Iunonis ob iram.
Multa quoq; & bello passus, dum conderet vrbem
Inferretq; deos Latio: genus vnde Latinum,
Albaniq; patres, atq; altæ mœnia Romæ.
Musa, mihi caussas memora, quo numine læso,
Quidue dolens regina deûm, tot voluere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit. tantæne animis cælestibus iræ?
Vrbs antiqua fuit (Tyrij tenuere coloni)
Carthago: Italiam contra, Tiberinaq; longè
Ostia: diues opum, studijsq; asperrima belli.
Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam
Posthabita coluisse Samo. hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum Dea gentibus esse,
(Si quà fata sinant) iam tum tenditq; fouetq;.
Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum latè regem belloq; superbum
Venturum excidio Libyæ. sic voluere parcas.
Id metuens, veterisq; memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis:
Necdum etiam caussæ irarum sæuiq; dolores
Exciderant animo: manet alta mente repostum
Iudicium Paridis, spretæq; iniuria formæ,
Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.
His accensa super, iactatos æquore toto
Troas, relliquias Danaûm atq; immitis Achilli,
Arcebat longè Latio; multosque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.

Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus,
Collectumq; premens voluit sub naribus ignem.
Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo:
At duplex agitur per lumbos spina: cauatq;
Tellurem, & solido grauiter sonat vngula cornu.
Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus, & quorum Graij meminêre poetæ,
Martis equi biiuges, & magni currus Achillis.
Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.
Hunc quoq; vbi aut morbo grauis aut iam segnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectæ.
Frigidus in venerem senior frustraq; laborem
Ingratum trahit: & si quando ad prælia ventum est,
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
Incassum furit. ergo animos æuumq; notabis
Præcipue: hinc alias artes, prolemq; parentum:
Et quis cuiq; dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides? quum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus.
Quum spes arrectæ iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulsans. illi instant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis:
Iamq; humiles, iamque elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri, atq; assurgere in auras.
Nec mora, nec requies: at fuluæ nimbus arenæ
Tollitur: humescunt spumis flatuq; sequentum:
Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.
Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor.
Fræna Pelethronij Lapithæ gyrosque dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Æquus vterq; labor: æque iuuenemq; magistri
Exquirunt calidumq; animis & cursibus acrem:
Quamuis sæpe fuga versos ille egerit hostes,
Et patriam Epirum referat, fortésq; Mycenas,
Neptuniq; ipsa deducat origine gentem.
His animaduersis, instant sub tempus: & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui
Quem legêre ducem, & pecori dixere maritum.
Florentesq; secant herbas: fluuiósq; ministrant,
Farraq; ne blando nequeant superesse labori,
Inualidiq; patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:
Atq; vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat, frondésq; negant, & fontibus arcent:
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
Quum grauiter tunsis gemit area frugibus, & quum
Surgentem ad zephyrum paleæ iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes:
Sed rapiat sitiens venerem, interiúsq; recondat.
Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
Incipit. exactis grauidæ quum mensibus errant,
Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris,
Non saltu superare viam sit passus, & acri
Carpere prata fuga, fluuiósq; innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
Flumina: muscus vbi, & viridissima gramine ripa
Speluncæque tegant, & saxea procubet vmbra.
Est lucos Silari circa ilicibúsq; virentem
Plurimus Alburnum volitans (cui nomen asilo
Romanum est: œstrum Graij vertere vocantes)
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæque, & sicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.
Hunc quoq; (nam mediis feruoribus acrior instat)
Arcebis grauido pecori, armentáq; pasces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
Post partum cura in vitulas traducitur omnis:
Continuoq; notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram,
Et campum horrentem fractis inuertere glebis.
Cætera pascuntur virides armenta per herbas.
Tu quos ad studium, atq; vsum formabis agrestem,
Iam vitulos hortare, viámq; insiste domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Ceruici subnecte: dehinc, vbi libera colla
Seruitio assuerint, ipsis e torquibus aptos
Iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos.
Atq; illis iam sæpe rotæ ducantur inanes
Per terram, & summo vestigia puluere signent:
Post valido nitens sub pondere faginus axis
Instrepat, & iunctos temo trahat æreus orbes.
Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
Nec vescas salicum frondes, vluámq; palustrem,
More patrum niuea implebunt mulctralia vaccæ:
Sed tota in dulces consument vbera natos.
Sin ad bella magis studium, turmásq; feroces,
Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ,
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atq; arma videre
Bellantum, lituósq; pati, tractúq; gementem
Ferre rotam, & stabulo frænos audire sonantes.
Tum magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.
Atq; hæc iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat, inque vicem det mollibus ora capistris,
Inualidus, etiámq; tremens, etiam inscius æui.
At tribus exactis vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibúsq; sonare
Compositis, sinuétq; alterna volumina crurum:
Sitq; laboranti similis. tum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volans ceu liber habenis,
Æquora, vix summa vestigia ponat arena.
Qualis Hyperboreis Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythiæque hyemes atq; arida differt
Nubila, tum segetes altæ campiq; natantes
Lenibus horrescunt flabris: summæque sonorem
Dant syluæ, longiq; vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas,
Belgica vel molli melius feret esseda collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere iam domitis sinito. namq; ante domandum
Ingentes tollent animos: prensiq; negabunt
Verbera lenta pati & duris parere lupatis.
Sed non vlla magis vires industria prima,
Quàm venerem & cæci stimulos auertere amoris:
Siue boum, siue est cui gratior vsus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
Pascua, post montem oppositum, & trans flumina læta:
Aut intus clausos satura ad præsepia seruant.
Carpit enim vires paulatim vritq; videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.
Dulcibus illa quidem illecebris & sæpe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna sylua formosa iuuenca:
Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris. lauit ater corpora sanguis:
Versaq; in obnixos vrgentur cornua, vasto
Cum gemitu: reboant syluæq; & magnus Olympus.
Nec mos bellantes vnà stabulare: sed alter
Victus abit, longéque ignotis exulat oris,
Multa gemens ignominiam, plagásque superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores:
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.
Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernix instrato saxa cubili:
Frondibus hirsutis & carice pastus acuta.
Et tentat sese: atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco: ventósque lacessit
Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
Post, vbi collectum robur, viresque receptæ,
Signa mouet, præcépsque oblitum fertur in hostem
Fluctus vt in medio cœpit quum albescere ponto,
Longius ex altóque sinum trahit: vtque volutus
Ad terras. immane sonat per saxa, nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exæstuat vnda
Verticibus nigrámque altè subiectat arenam.
Omne adeò genus in terris hominúmq; ferarumq;,
Et genus æquoreum pecudes pictæq; volucres,
In furias ignémque ruunt: amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sæuior errauit campis: nec funera vulgò
Tam multa informes vrsi stragémque dedere.
Per syluam tum sæuus aper, tum pessima tigris:
Heu male tum Libyæ solis erratur in agris.
Nonne vides vt tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?
At neq; vos iam frena virûm, nec verbera sæua,
Non scopuli rupésque cauæ atque obiecta retardant
Flumina correptos vnda torquentia montes.
Ipse ruit, dentésque Sabellicus exacuit sus:
Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas,
Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.
Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Cæca nocte natat serus freta: quem super ingens
Porta tonat cæli, & scopulis illisa reclamant
Æquora: nec miseri possunt reuocare parentes,
Nec moritura super crudeli funere virgo.
Quid lynces Bacchi variæ, & genus acre luporum,
Atq; canum? quid quæ imbelles dant prælia cerui?
Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Et mentem Venus ipsa dedit quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium: superant montes, & flumina tranant:
Continuóque auidis vbi subdita flamma medullis,
(Vere magis: quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in zephyrum stant rupibus altis.
Exceptántque leues auras: & sæpe sine vllis
Coniugiis vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per & scopulos & depressas conualles
Diffugiunt, non eure tuos, neque solis ad ortus:
In boream, caurúmque, aut vnde nigerrimus auster
Nascitur & pluuio contristat frigore cælum.
Hinc demum hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ:
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba.
Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumuectamur amore.
Hoc satis armentis superat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtásque capellas.
Hic labor, hinc laudem fortes sperate coloni.
Nec sum animi dubius, verbis ea vincere, magnum
Quàm sit, & angustis hunc addere rebus honorem:
Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis: quà nulla priorum
Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.
Nunc veneranda Pales: magno nunc ore sonandum.
Incipiens, stabulis edico in mollibus herbam
Carpere oues, dum mox frondosa reducitur æstas:
Et multa duram stipula filicumq; maniplis
Sternere subter humum: glacies ne frigida lædat
Molle pecus, scabiemq; ferat turpésq; podagras.
Post hinc digressus, iubeo frondentia capris
Arbuta sufficere, & fluuios præbere recentes:
Et stabula à ventis hyberno opponere soli
Ad medium conuersa diem, quam frigidus olim
Iam cadit, extremóque irrorat aquarius anno.
Hæc quoque non cura nobis leuiore tuenda:
Nec minor vsus erit, quamuis Milesia magno
Vellera mutentur, Tyrios incocta rubores,
Densior hinc soboles, hinc largi copia lactis.
Quàm magis exhausto spumauerit vbere mulctra,
Læta magis pressis manabunt flumina mammis.
Nec minus interea barbas incanáque menta
Cinyphij tondent hirci, setásque comantes,
Vsum in castrorum, & miseris velamina nautis.
Pascuntur verò syluas, & summa Lycæi,
Horrentésque rubos, & amantes ardua dumos.
Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suósque
Ducunt, & grauido superant vix vbere limen.
Ergo omni studio glaciem ventósque niuales,
Quo minus est illis curæ mortalis egestas,

Ne mihi tum molles sub diuo carpere somnos,
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
Quum positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis aut oua relinquens
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis.
Morborum quoq; te causas & signa docebo,
Turpis oues tentat scabies, vbi frigidus imber
Altius ad viuum persedit, & horrida cano
Bruma gelu: vel quum tonsis illotus adhæsit
Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluuiis pecus omne magistri
Perfundunt: vdisq; aries in gurgite villis
Mersatur, missusq; secundo defluit amni.
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
Et spumas miscent argenti, viuaq; sulfura,
Idæasq; pices & pingues vnguine ceras,
Scillamq; helleborosq; graues, nigrumq; bitumen.
Non tamen vlla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur vitium, viuitq; tegendo:
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.
Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Quum furit, atq; artus depascitur arida febris,
Profuit incensos æstus auertere & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam.
Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus,
Quum fugit in Rhodopem, atq; in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.
Quam procul aut molli succedere sæpius vmbræ
Videris, aut summas carpentem ignauius herbas,
Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo
Pascentem, & seræ solam decedere nocti:
Continuò ferro culpam compesce priusquàm
Dira per incautum serpant contagia vulgus.
Non tam creber, agens hyemem, ruit æquore turbo,
Quàm multæ pecudum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt: sed tota æstiua repente,
Spemq; gregemq; simul, cunctamq; ab origine gentem.
Tum sciat, aerias Alpes & Norica siquis
Castella in tumulis & Iapidis arua Timaui
Nunc quoq; post tanto videat, desertaq; regna
Pastorum, & longè saltus latèq; vacantes.
Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat simplex: sed vbi ignea venis
Omnibus acta sitis, miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniaq; in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
Sæpe in honore deûm medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circundatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.
Aut si quam ferro mactauerat ante sacerdos,
Inde neq; impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates:
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri:
Summaq; ieiuna sanie infuscatur arena.
Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.
Labitur infelix studiorum, atq; immemor herbæ
Victor equus: fontesq; auertitur, & pede terram
Crebrà ferit: demissæ aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis & ad tactum tractanti dura resistit.
Hæc ante exitium primis dant signa diebus:
Sin in processu cœpit crudescere morbus,
Tum verò ardentes oculi, atq; attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenæos. ea visa salus morientibus vna.
Mox erat hoc ipsum exitio: furiisq; refecti
Ardebant: ipsiq; suos iam morte sub ægra
(Dii meliora piis, erroremq; hostibus illum)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem:
Extremosq; ciet gemitus. it tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atq; opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis: at ima
Soluuntur latera, atq; oculos stupor vrget inertes,
Ad terramq; fluit deuexo pondere ceruix.
Quid labor aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Frondibus & victu pascuntur simplicis herbæ:
Pocula sunt fontes liquidi, atq; exercita cursu
Flumina. nec somnos abrumpit cura salubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitas ad sacra boues Iunonis, & vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægrè rastris terram rimantur, & ipsis
Vnguibus infodiunt fruges: montesq; per altos
Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra.
Non lupus insidias explorat ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
Cura domat: timidi damæ ceruiq; fugaces
Nunc interq; canes & circum tecta vagantur.
Iam maris immensi prolem & genus omne natantum
Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit: insolitæ fugiunt in flumina phocæ.
Interit & curuis frustrà defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri.
Ipsis est aer auibus non æquus, & illæ
Præcipites alta vitam sub nube relinquunt.
Præterea nec iam mutari pabula refert:
Quæsitæque nocent artes. cessere magistri,
Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.
Sæuit & in lucem Stygiis emissa tenebris

Pallida Tisiphone morbos agit ante metumq́;,
Inq́; dies auidum surgens caput altius effert.
Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes
Arentesq́; sonant ripæ, collesq́; supini.
Iámque cateruatim dat stragem, atq; aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadauera tabo:
Donec humo tegere ac foueis abscondere discunt,
Nam neq; erat coriis vsus: nec viscera quisquam
Aut vndis abolere potest, aut vincere flamma.
Nec tondere quidem morbo illuuieq; peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verùm etiam inuisos si quis tentarat amictus,
Ardentes papulæ, atq; immundus olentia sudor
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus sacer ignis edebat.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICORVM

LIBER IV.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Protinus aerij mellis redolentia regna,
Hyblæas & apes, aluearium & cerea tecta,
Quiq; apibus flores, examina quæ ue legenda,
Indicat, humentesq́; fauos, cælestia dona.

ROTINVS aerij mellis cælestia dona
Exequar, hanc etiam Mæcenas aspice partem.
Admiranda tibi leuium spectacula rerum,
Magnanimosq́; duces, totiusq́; ex ordine gentis
Mores & studia & populos & prælia dicam.
In tenui labor, at tenuis non gloria: siquem
Numina læua sinunt, auditq́; vocatus Apollo,
Principio sedes apibus statioq; petenda,
Quò neq; sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neq; oues hædiq; petulci
Floribus insultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.
Absint & picti squalentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, meropesq́; aliæq; volucres,
Et manibus Progne pectus signata cruentis.
Omnia nam latè vastant, ipsasq́; volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.
At liquidi fontes, & stagna virentia musco
Adsint, & tenuis fugiens per gramina riuus.
Palmaq́; vestibulum aut ingens oleaster obumbret:
Vt cum prima noui ducent examina reges
Vere suo, ludetq́; fauis emissa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq́; hospitiis teneat frondentibus arbos.
In medium, seu stabit iners seu profluet humor,
Transuersas salices & grandia conijce saxa:
Pontibus vt crebris possint consistere, & alas
Pandere ad æstiuum solem, si fortè morantes
Sparserit, aut præceps Neptuno immerserit eurus.
Hæc circum casiæ virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter spirantis copia thymbræ
Floreat. irriguumq́; bibant violaria fontem.
Ipsa autem seu corticibus tibi suta cauatis,
Seu lento fuerint aluearia vimine texta,
Angustos habeant aditus. nam frigore mella
Cogit hyems, eademq́; calor liquefacta remittit.
Vtraq; vis apibus pariter metuenda: neq; illæ
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, fucoq; & floribus oras
Explent: collectumq́; hæc ipsa ad munera glutem
Et visco & Phrygiæ seruant pice lentius Idæ.
Sæpe etiam effossis (si vera est fama) latebris,
Sub terra fodere larem penitusq́; repertæ
Pumicibusq́; cauis, exesæq; arboris antro.
Tu tamen & leui rimosa cubilia limo
Vnge fouens circum, & raras superinijce frondes.
Neu propius tectis taxum sine, neve rubentes
Vre foco cancros altæ neu crede paludi:
Aut vbi odor cœni grauis, aut vbi concaua pulsu
Saxa sonant, vocisq́; offensa resultat imago.
Quod superest, vbi pulsam hyemem sol aureus egit
Sub terras, cælumq́; æstiua luce reclusit:
Illæ continuò saltus syluasq́; peragrant,
Purpureosq́; metunt flores, & flumina libant
Summa leues. hinc nescio qua dulcedine lætæ
Progeniem nidosq́; fouent: hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.
Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cœli
Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramq́; trahi vento mirabere nubem:
Contemplator: aquas dulces & frondea semper
Tecta petunt: huc tu iussos asperge sapores,
Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Tinnitusq́; cie, & Matris quate cymbala circum.

Ipsa

Ipse considens medicatis sedibus, ipsae
Intima more suo sese in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint, (nam saepe duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Continuóque animos vulgi, & trepidantia bello
Corda licet longè praesciscere. namque morantes
Martius ille aeris rauci canor increpat: & vox
Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
Tum trepidae inter se coëunt, pennisq; coruscant:
Spiculaq; exacuunt rostris, aptantq; lacertos:
Et circa regem atq; ipsa ad praetoria densae
Miscentur, magnisq; vocant clamoribus hostem.
Ergo ubi ver nactae sudum, camposq; patentes,
Erumpunt portis, concurritur: aethere in alto
Fit sonitus: magnum mistae glomerantur in orbem,
Praecipitesq; cadunt. non densior aëre grando,
Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
Ipsi per medias acies, insignibus alis,
Ingentes animos angusto in pectore versant.
Vsq; adeò obnixi non cedere, dum grauis aut hos
Aut hos versa fuga victor dare terga coegit.
Hi motus animorum, atq; haec certamina tanta
Pulueris exigui iactu compressa quiescent.
Verùm ubi ductores acie reuocaueris ambos,
Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.
Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglorius aluum,
Vt binae regum facies, ita corpora gentis.
Namq; aliae turpes horrent, ceu puluere ab alto
Quum venit & terram sicco spuit ore viator
Aridus, elucent aliae, & fulgore coruscant,
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
Haec potior soboles: hinc coeli tempore certo
Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
At quum incerta volant coeloq; examina ludunt,
Contemnuntq; fauos, & frigida tecta relinquunt:
Instabiles animos ludo prohibebis inani.
Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
Eripe: non illis quisquam cunctantibus altum
Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
Inuitent croceis halantes floribus horti,
Et custos furum atq; auium, cum falce saligna
Hellespontiaci seruet tutela Priapi.
Ipse thymum pinosq; ferens de montibus altis,
Tecta serat latè circum, cui talia curae:
Ipse labore manum duro terat, ipse feraces
Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.
Atq; equidem extremo ni iam sub fine laborum
Vela traham, & terris festinem aduertere proram:
Forsitan & pingues hortos quae cura colendi
Ornaret, canerem, biferíq; rosaria Pesti:
Quóq; modo potis gauderent intyba riuis,
Et virides apio ripae, tortúsq; per herbam
Cresceret in ventrem cucumis: nec sera comantem
Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi,
Pallentesq; hederas, & amantes litora myrtos.
Namque sub OEbaliae memini me turribus altis,
Quà niger humectat flauentia culta Galesus,
Corycium vidisse senem: cui pauca relicti
Iugera ruris erant: nec fertilis illa iuuencis,
Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus, albáq; circum
Lilia, verbenásque premens, vescúmq; papauer,
Regum aequabat opes animis: seráq; reuertens
Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemptis.
Primus vere rosam, atque autumno carpere poma.
Et quum tristis hyems etiam nunc frigore saxa
Rumperet, & glacie cursus fraenaret aquarum:
Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi,
Aestatem increpitans seram, zephyrósq; morantes.
Ergo apibus foetis idem atq; examine multo
Primus abundare, & spumantia cogere pressis
Mella fauis: illi tiliae, atque vberrima pinus.
Quótque in flore nouo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit vlmos,
Eduránq; pyrum, & spinos iam pruna ferentes,
Iámque ministrantem platanum potantibus vmbram.
Verùm haec ipse equidem spatijs exclusus iniquis,
Praetereo, atq; alijs post me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Iuppiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus crepitantiáq; aera secutae,
Dictaeo coeli regem pauere sub antro.
Solae communes natos, consortia tecta
Vrbis habent, magnisq; agitant sub legibus aeuum:
Et patriam solae & certos nouere penates.
Venturaeq; hyemis memores, aestate laborem
Experiuntur, & in medium quaesita reponunt.
Nanque aliae victu inuigilant, & foedere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum,
Narcyssi lacrymam & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliae spem gentis adultos
Educunt foetus: aliae purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
Inque vicem speculantur aquas & nubila coeli:
Aut onera accipiunt venientium, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à praesepibus arcent.
Feruet opus, redolêntq; thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Quum properant, alij taurinis follibus auras
Accipiunt redduntque: alij stridentia tingunt
Aera lacu: gemit impositis incudibus Aetna:
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum, versántq; tenaci forcipe ferrum:
Non aliter (si parua licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor vrget habendi,
Munere quamque suo, grandaeuis oppida curae,
Et munire fauos, & daedala fingere tecta.
At fessae multa referunt se nocte minores,
Crura thymo plenae: pascuntur & arbuta passim,

Et glaucas salices, casiamq́; crocumq́; rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus
Mane ruunt portis, nusquam mora: rursus easdem
Vesper vbi è pastu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit sonitus, mussantq́; oras & limina circum.
Post, vbi iam thalamis se composuere, siletur
In noctem, fessosq́; sopor suus occupat artus.
Nec verò à stabulis pluuia impendente recedunt
Longius, aut credunt cœlo, aduentantibus euris:
Sed circùm tutæ sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq́; breues tentant, & sæpe lapillos,
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburram,
Tollunt: his sese per inania nubila librant.
Illum adeò placuisse apibus mirabile morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt:
Verùm ipsæ folijs natos & suauibus herbis
Ore legunt, ipsæ regem paruosq́; quirites
Sufficiunt, aulásq; & cerea regna refigunt.
Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
Attriuere, vltroq; animam sub fasce dedere:
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamuis angustus terminus æui
Excipiat, (neq; enim plus septima ducitur æstas)
At genus immortale manet, multosq; per annos
Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.
Præterea regem non sic Ægyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes,
Obseruant. rege incolumi, mens omnibus vna est.
Amisso, rupere fidem: constructáq; mella
Diripuere ipsæ, & crates soluere fauorum.
Ille operum custos, illum admirantur: & omnes
Circunstant fremitu denso, stipantq́; frequentes:
Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant: pulchramq́; petunt per vulnera mortem.
His quidam signis, atq; hæc exempla sequuti,
Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Æthereos dixere. deum namq; ire per omnes
Terrasq́; tractúsque maris, cœlumq́; profundum,
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum
Quenque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum. sed viua volare
Sideris in numerum, atq; alto succedere cælo.
Siquando sedem angustam, seruatáq; mella
Thesauris relines, prius haustus sparsus aquarum,
Ore foue, fumósq; manu prætende sequaces.
Bis grauidos cogunt fœtus, duo tempora messis:
Taygete simul os terris ostendit honestum
Pleias, & Oceani spretos pede reppulit amnes:
Aut eadem sidus fugiens vbi piscis aquosi,
Tristior hybernas cælo descendit in vndas.
Illis ira modum supra est: læsæq; venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt.
Affixæ venis, animásq; in vulnere ponunt.
Sin duram metues hyemem, parcésq; futuro:
Contusosq; animos, & res miserabere fractas:
At suffire thymo, cerásq; recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio, lucifugis congesta cubilia blattis:
Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis,
Aut durum tineæ genus, aut inuisa Mineruæ
In foribus laxos suspendit aranea casses.
Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapsi sarcire ruinas:
Complebúntq; foros, & floribus horrea texent.
Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
(Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis)
Continuò est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies, tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæque fame & contracto frigore pigræ.
Tum sonus auditur grauior, tractimque susurrant:
Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster,
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis,
Æstuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam galbaneos suadebo incendere odores,
Melláque arundineis inferre canalibus, vltrò
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tunsum gallæ admiscere saporem,
Arentésq; rosas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel psythia passos de vite racemos:
Cecropiúmque thymum, & graueolentia centaurea:
Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
Nanque vno ingentem tollit de cespite syluam:
Aureus ipse, sed in folijs quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curua legunt prope flumina Mellæ.
Huius odorato radices incoque Baccho,
Pabuláque in foribus plenis appone canistris.
Sed si quem proles subitò defecerit omnis,
Nec genus vnde nouæ stirpis reuocetur, habebit:
Tempus & Arcadij memoranda inuenta magistri
Pandere, quoque modo cæsis iam sæpe iuuencis
Insincerus apes tulerit cruor, altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura phaselis:
Quáque pharetratæ vicinia Persidis vrget,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena.
Et diuersa ruens septem discurrit in ora
Vsque coloratis amnis deuexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte salutem.
Exiguus primùm atq; ipsos contractus ad vsus
Eligitur locus: hunc angusti imbrice tecti
Parietibúsq; premunt arctis: & quatuor addunt
Quatuor à ventis obliqua luce fenestras.
Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris

Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto
Tunsa per integram soluuntur viscera pellem:
Sic positum in clauso linquunt: & ramea costis
Subiiciunt fragmenta, thymum, casiásque recentes.
Hoc geritur, zephiris primum impellentibus vndas
Ante nouis rubeant quam prata coloribus, antè
Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in ossibus humor
Æstuat, & visenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis
Miscentur, tenuémque magis, magis aëra carpunt,
Donec, vt æstiuis effusus nubibus imber,
Erupuere: aut vt neruo pulsante sagittæ,
Prima leues ineunt si quando prælia Parthi.
Quis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?
Vnde noua ingressus hominum experientia cepit?
Pastor Aristæus, fugiens Peneia tempe,
Amissis (vt fama) apibus morbóque faméque,
Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis,
Multa querens: atque hac affatus voce parentem,
Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes: quid me præclara stirpe deorum
(Si modò, quem perhibes, pater est Thymbræus Apollo)
Inuisum fatis genuisti? aut quò tibi nostri
Pulsus amor? quid me cœlum sperare iubebas?
En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum & pecudum custodia solers
Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
Quin age, & ipsa manu felices erue syluas.
Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes:
Vre sata, & validam in vites molire bipennem
Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis.
At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit. eam circum milesia vellere nymphæ
Carpebant hyali saturo fucata colore:
Drymóque, Xanthóque, Ligeáque, Phyllodocéque:
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla.
Nisæe, Spioque, Thaliáque, Cymodocéque,
Cydippe, & flaua Lycorias (altera virgo:
Altera tum primos Lucinæ experta labores)
Clioque, & Beroe soror. Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ,
Atque Ephyre, atque Opis, atque Asia Deiopea:
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Vulcani, Martísque dolos, & dulcia furta,
Atque Chaos densos diuûm numerabat amores,
Carmine quo captæ dum fusis mollia pensa
Deuoluunt, iterum maternas impulit aures
Luctus Aristæi, vitreis sedilibus omnes
Obstupuere. sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens, summa flauum caput extulit vnda.
Et procul, O gemitu non frustrà exterrita tanto,
Cyrene soror, ipse tibi tua maxima cura
Tristis Aristæus, Penei genitoris ad vndam
Stat lachrymans, & te crudelem nomine dicit.
Huic percussa noua mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos: fas illi limina diuûm
Tangere, ait. simul alta iubet discedere latè
Flumina, quà iuuenis gressus inferret. at illum,
Curuata in montis faciem circumstetit vnda:
Accepítque sinu vasto, misítque sub amnem.
Iámque domum mirans genitricis, & humida regna,
Speluncísque lacus clausos, lucósque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis: Phasimque, Lycúmque:
Et caput vnde altus primùm se erumpit Enipeus:
Vnde pater Tiberinus, & vnde Aniena fluenta,
Saxosúmque sonans Hypanis, Mysúsque Caicus,
Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior influit amnis.
Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
Peruentum, & nati fletus cognouit inanes
Cyrene: manibus liquidos dant ordine fontes
Germanæ, tonsísque ferunt mantilia villis.
Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
Pocula: Panchæis adolescunt ignibus aræ,
Et mater, Cape Mæonij carchesia Bacchi:
Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur
Oceanúmque patrem rerum, nymphásque sorores,
Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam,
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit,
Omine quo firmans animum sic incipit ipsa,
Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Emathiæ portus, patriámque reuisit
Pallenen: hunc & nymphæ veneramur, & ipse
Grandæuus Nereus. nouit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi nate prius vinclis capiendus, vt omnem
Expediat morbi causam, euentúsque secundet.
Nam sine vi non vlla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes: vim duram & vincula capto
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipsa ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, & pecori iam gratior vmbra
In secreta senis ducam, quò fessus ab vndis
Se recipit, facile vt somno aggrediare iacentem.
Verùm vbi correptum manibus vinclísque tenebis,
Tum variæ illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atráque tigris,
Squamosúsque draco, & fulua ceruice leæna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincla.
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret quum lumina somno.
Hæc ait, & liquidum Ambrosiæ diffundit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit: at illi
Dulcis compositis spirauit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
Exesi latere in montis: quò plurima vento

Cogitur, inque sinus scindit sese vnda reductos,
Deprensis olim statio tutissima nautis.
Intus se vasti Proteus tegit obice saxi.
Hic iuuenem in latebris auersum à lumine nympha
Collocat: ipsa procul nebulis obscura recessit.
Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat cœlo, & medium sol igneus orbem
Hauserat: arebant herbæ, & caua flumina siccis
Faucibus ad limum radij tepefacta coquebant:
Quum Proteus consueta petens è fluctibus antra
Ibat. eum vasti circum gens humida ponti
Exultans, rorem latè dispergit amarum.
Sternunt se somno diuerso in littore phocæ,
Ipse (velut stabuli custos in montibus olim,
Vesper vbi è pastu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acuunt balatibus agni)
Consedit scopulo medius, numerúmque recenset.
Cuius Aristæo quoniam est oblata facultas,
Vix defessa senem passus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicísque iacentem
Occupat. ille suæ contra non immemor artis
Omnia transformat sese in miracula rerum,
Ignémque horribilémque feram, fluuiúmque liquẽtẽ.
Verùm vbi nulla fugam reperit fallacia, victus
In sese redit: atque hominis tandem ore loquutus,
Nam quis te iuuenum confidentissime nostras
Iussit adire domos? quídue hinc petis? inquit. at ille,
Scis Proteu, scis ipse: neque est te fallere cuiquam:
Sed tu desine velle. deûm præcepta sequuti
Venimus huc, lapsis quæsitum oracula rebus.
Tantum effatus. ad hæc vates vi denique multa
Ardentes oculos intorsit lumine glauco,
Et grauiter frendens, sic fatis ora resoluit,
Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge sæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.
At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
Implerunt montes: flerunt Rhodopeiæ arces,
Altáque Pangæa, & Rhesi Mauortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus atque Actias Orithyia,
Ipse caua solans ægrum testitudine amorem.
Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manésque adijt, regémque tremendum,
Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Vmbræ ibant tenues, simulacráque luce carentum:
Quàm multa in syluis auium se millia condunt,
Vesper vbi aut hybernus agit de montibus imber:
Matres atque viri, defunctáque corpora vita
Magnanimûm heroum, pueri innuptæque puellæ,
Impositíque rogis iuuenes ante ora parentum.
Quos circum limus niger & deformis arundo
Cocyti, tardáque palus innabilis vnda
Alligat, & nouies Styx interfusa coercet.
Quin ipsæ stupuere domus, atque intima lethi
Tartara, cæruleísque implexæ crinibus angues
Eumenides, tenuítque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.
Iámque pedem referens, casus euaserat omnes,
Redditáque Eurydice superas veniebat ad auras,
Pone sequens, (namque hãc dederat proserpina legẽ)
Quum subita incautum dementia cepit amantem:
(Ignoscendæ quidem, scirent si ignoscere manes)
Restitit, Euridicémque suam, iam luce sub ipsa,
Immemor, heu, victúsque animi, respexit. ibi omnis
Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera: térque fragor stagnis auditus Auernis.
Illa, Quis & me (inquit) miseram & te perdidit, Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
Iámque vale. feror ingenti circundata nocte,
Inualidásque tibi tendens (heu non tua) palmas.
Dixit: & ex oculis subitò, ceu fumus in auras
Commistus tenues, fugit diuersa. neque illum
prensantem nequicquã umbras, & multa volentem
Dicere, præterea vidit: nec portitor Orci
Amplius obiectam passus transire paludem.
Quid faceret? quò se rapta bis coniuge ferret?
Quo fletu manes, quæ numina voce moueret?
Illa quidem Stygia nabat iam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menses
Rupe sub aëria deserti ad Strymonis vndam
Fleuisse, & gelidis hæc euoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
Qualis populea mœrens philomela sub vmbra
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis late loca questibus implet.
Nulla venus, nullíque animum flexere hymenæi:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaímque niualem,
Aruáque Riphæis nunquam viduata pruinis
Lustrabat, raptam Euridicem, atque irrita Ditis
Dona querens. spreta Ciconum quo munere matres
Inter sacra deûm, nocturníque orgia Bacchi,
Discerptum latos iuuenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulsum,
Gurgite quum medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret: Euridicen vox ipsa & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc Proteus: & se iactu dedit æquor in altum:
Quáque dedit, spumantem vndam sub vertice torsit.
At non Cyrene, namque vltro affata timentem,
Nate, licet tristes animo deponere curas.
Hæc omnis morbi caussa, hinc miserabile Nymphæ,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium miseræ apibus. tu munera supplex
Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas.
Namque dabunt veniam votis, irásque remittent.
Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
Quatuor eximios præstanti corpore tauros.

Qui

Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
Delige, & intacta totidem ceruice iuuencas.
Quattuor his aras alta ad delubra dearum
Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem:
Corporaq; ipsa boum frondoso desere luco.
Post, vbi nona suos aurora ostenderit ortus,
Inferias Orphei lethæa papauera mittes,
Et nigram mactabis ouem, lucumq; reuises:
Placatam Eurydicen vitula venerabere cæsa.
Haud mora: continuò matris præcepta facessit:
Ad delubra venit: monstratas excitat aras,
Quattuor eximios præstanti corpore tauros
Ducit, & intacta totidem ceruice iuuencas.
Post, vbi nona suos aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei, lucumq; reuisit.
Hic verò subitum ac dictu mirabile monstrum
Aspiciunt: liquefacta boum per viscera toto
Stridere apes vtero, & ruptis efferuere costis:
Immensasq; trahi nubes: iámq; arbore summa
Confluere, & lentis vuam demittere ramis.
Hæc super aruorum cultu pecorumq; canebam,
Et super arboribus. Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorq; volentes
Per populos dat iura: viamq; affectat olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Partenope, studijs florentem ignobilis oti:
Carmina qui lusi pastorum: audaxq; iuuenta,
Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBRI XII.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Vir magnus bello, nulli pietate secundus,
Æneas, odijs Iunonis pressus iniquæ,
Italiam quærens, Siculis errauit in vndis:
Iactatus tandem Libyæ peruenit ad oras.
Ignarusq; loci, fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognouit Elisæ.
Quin etiam nebulis septus peruenit ad vrbem,
Arreptosq; vndis socios cum classe recepit.
Hospitioq; vsus Didus per cuncta benignæ,
Excidium Troiæ iussus narrare parabat.

ILLE ego qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egressus syluis vicina coegi
Vt quamuis auido parerent arua colono:
Arma virumq; cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lauinaq; venit
Litora: multum ille & terris iactatus & alto,
Vi superûm, sæuæ memorem Iunonis ob iram.
Multa quoq; & bello passus, dum conderet vrbem
Inferretq; deos Latio: genus vnde Latinum,
Albanique patres, atq; altæ mœnia Romæ.
Musa, mihi causas memora, quo numine læso,
Quidve dolens regina deûm, tot voluere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit. tantæne animis cælestibus iræ?
Vrbs antiqua fuit (Tyrij tenuere coloni)
Carthago: Italiam contra, Tiberinaq; longè
Ostia: diues opum, studijsq; asperrima belli.
Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam
Posthabita coluisse Samo. hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum Dea gentibus esse,
(Si quà fata sinant) iam tum tenditq; fouetq;.
Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum latè regem belloq; superbum
Venturum excidio Libyæ: sic voluere parcas.
Id metuens, veterisq; memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis:
Necdum etiam causæ irarum sæuiq; dolores
Exciderant animo: manet alta mente repostum
Iudicium Paridis, spretæq; iniuria formæ,
Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.
His accensa super, iactatos æquore toto
Troas, reliquias Danaûm atq; immitis Achilli,
Arcebat longè Latio; multosque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.
Vix è conspectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant:
Quum Iuno æternum seruans sub pectore vulnus
Hæc secum. Méne incœpto desistere victam?
Nec posse Italia Teucrorum auertere regem?
Quippe vetor fatis. Palláſne exurere classem
Argiuûm, atq; ipsos potuit submergere ponto,
Vnius ob noxam & furias Aiacis Oilei?
Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem,
Disiecitq; rates, euértitq; æquora ventis.
Illum expirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, scopuloq; infixit acuto:
Ast ego, quæ diuûm incedo regina, Iouísq;
Et soror & coniux: vna cum gente tot annos
Bella gero & quisquam numen Iunonis adoret
Præterea, aut supplex aris imponat honorem?
Talia flammato secum dea corde volutans,
Nimborum in patriam, loca fœta furentibus austris:
Æoliam venit hic vasto rex Æolus antro
Luctantes ventos tempestatésq; sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.
Illi indignantes, magno cum murmure montis
Circum claustra fremunt: celsa sedet Æolus arce,
Sceptra tenens: mollítq; animos & temperat iras.
Ni faciat, maria ac terras cœlúmq; profundum
Quippe ferant rapidi secum, verrántq; per auras.
Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris,
Hoc metuens, molémq; & montes insuper altos
Imposuit: regémq; dedit, qui fœdere certo
Et premere & laxas sciret dare iussus habenas.
Ad quem tum Iuno supplex his vocibus vsa est,
Æole, (namque tibi diuûm pater atque hominum rex
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento)
Gens inimica mihi Tyrrenum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victósq; penates.
Incute vim ventis, submersásq; obrue puppes,
Aut age diuersos, & disiice corpora ponto.
Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ:
Quarum quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio iungam stabili propriámq; dicabo:
Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.
Æolus hæc contrà, Tuus, ô regina quid optes,
Explorare labor: mihi iussa capessere fas est.
Tu mihi quodcunq; hoc regni, tu sceptra Ióuemq;
Concilias: tu das epulis accumbere diuûm,
Nimborúmq; facis tempestatúmq; potentem.
Hæc vbi dicta, cauum conuersa cuspide montem
Impulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
Qua data porta ruunt, & terras turbine perflant.
Incubuêre mari, totúmq; à sedibus imis
Vna Eurúsq; Notúsq; ruunt, creberq; procellis
Africus: & vastos voluunt ad littora fluctus.
Insequitur clamórq; virûm, stridórq; rudentum.
Eripiunt subitò nubes cœlúmq; diémq;
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præsentémq; viris intentant omnia mortem.
Extemplo Æneæ soluuntur frigore membra.
Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas,
Talia voce refert, O terq; quatérq; beati
Queis ante ora patrum, Troiæ sub mœnibus altis,
Contigit oppetere. ô Danaûm fortissime gentis
Tydide, méne Iliacis occumbere campis
Non potuisse? tuáq; animam hanc effundere dextra?
Sæuus vbi Æacidæ telo iacet Hector, vbi ingens
Sarpedon, vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virûm, galeásq; & fortia corpora voluit.
Talia iactanti stridens aquilone procella
Velum aduersa ferit: fluctúsq; ad sidera tollit.
Franguntur remi: tum prora auertit, & vndis
Dat latus: insequitur cumulo præruptus aquæ mõs.
Hi summo in fluctu pendent, his vnda dehiscens
Terram inter fluctus aperit: furit æstus arenis.
Tres notus abreptas in saxa latentia torquet:
(Saxa vocant Itali medijs quæ in fluctibus Aras,
Dorsum immane mari summo) tres eurus ab alto
In breuia & syrtes vrget (miserabile visu)
Illidítq; vadis, atq; aggere cingit arenæ.
Vnam, quæ Lycios fidúmq; vehebat Orontem,
Ipsius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit: excutitur pronúsq; magister
Voluitur in caput: ast illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.
Apparent rari nantes in gurgite vasto:
Arma virum, tabuláq;, & Troia gaza per vndas.
Iam validam Ilionei nauem, iam fortis Achatæ,
Et qua vectus Abas, & qua grandæuus Aletes,
Vicit hyems: laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimísque fatiscunt.
Interea magno misceri murmure pontum,
Emissámq; hyemem sensit Neptunus, & imis
Stagna refusa vadis: grauiter commotus, & alto
Prospiciens, summa placidum caput extulit vnda.
Disiectam Æneæ toto videt æquore classem,
Fluctibus oppressos Troas cœlíq; ruina.
Nec latuere doli fratrem Iunonis, & iræ:
Eurum ad se Zephyrúmq; vocat: dehinc talia fatur,
Tantáne vos generis tenuit fiducia vestri?
Iam cœlum terrámq; meo sine numine, venti,
Miscere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego sed motos præstat componere fluctus.
Post mihi non simili pœna commissa luetis.
Maturate fugam: regíque hæc dicite vestro.
Non illi imperium pelagi, sæuúmque tridentem,
Sed mihi sorte datum. tenet ille immania saxa
Vestras Eure domos: illa se iactet in aula
Æolus, & clauso ventorum carcere regnet.
Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat,
Collectásque fugat nubes, sólémque reducit.
Cymothoe simul, & Triton adnixus acuto
Detrudunt naues scopulo: leuat ipse tridenti.
Et vastas aperit syrtes, & temperat æquor,
Atque rotis summas leuibus perlabitur vndas.
Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta est
Seditio, sæuítque animis ignobile vulgus,
Iámq; faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate grauem ac meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectísq; auribus astant:
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet:

Sic

Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquam
Prospiciens genitor, cæloq; inuectus aperto,
Flectit equos curruque volans dat lora secundo.
Defessi Æneadæ, quæ proxima littora, cursu
Contendunt petere, & Libyæ vertuntur ad oras.
Est in secessu longo locus: insula portum
Efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos.
Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
In cœlum scopuli: quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent: tum syluis scena coruscis
Desuper horrentique atrum nemus imminet vmbra:
Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrum:
Intus aquæ dulces, viuoq; sedilia saxo:
Nympharum domus, hic fessas non vincula naues
Vlla tenent, vnco non alligat anchora morsu.
Huc septem Æneas collectis nauibus omni
Ex numero subit: ac magno telluris amore
Egressi optata potiuntur Troes arena,
Et sale tabentes artus in littore ponunt.
At primùm silici scintillam excudit Achates,
Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem corruptam vndis, Cerealiaque arma
Expediunt fessi rerum, frugesque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.
Æneas scopulum interea conscendit, & omnem
Prospectum latè pelago petit, Anthea si quà
Iactatum vento videat, Phrygiasq; biremes,
Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.
Nauim in conspectu nullam, tres littore ceruos
Prospicit errantes: hos tota armenta sequuntur
A tergo, & longum per valles pascitur agmen.
Constitit hic, arcumque manu, celeresque sagittas
Corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates.
Ductoresque ipsos primùm, capita alta ferentes,
Cornibus arboreis sternit: tum vulgus & omnem
Miscet agens telis nemora inter frondea turbam.
Nec prius absistit, quàm septem ingentia victor
Corpora fundat humi, & numerũ cũ nauibus æquet.
Hinc portum petit, & socios partitur in omnes.
Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes
Littore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
Diuidit, & dictis mœrentia pectora mulcet.
O socii (neque enim ignari sumus ante malorum)
O passi grauiora, dabit Deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem, penitúsque sonantes
Accestis scopulos, vos & Cyclopea saxa
Experti: reuocate animos, mœstúmque timorem
Mittite, forsan & hæc olim meminisse iuuabit.
Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes vbi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere Troiæ.
Durate, & vosmet rebus seruate secundis.
Talia voce refert: curisq; ingentibus æger,
Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
Illi se prædæ accingunt dapibusq; futuris:
Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.
Pars in frusta secant, verubúsque trementia figunt:
Littore ahena locant alij, flammásque ministrant.
Tum victu reuocant vires, fusiq; per herbam,
Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.
Postquam exempta fames epulis, mensæq; remotæ,
Amissos longo socios sermone requirunt:
Spémq; metúmq; inter dubij, seu viuere credant,
Siue extrema pati, nec iam exaudire vocatos.
Præcipuè pius Æneas, nunc acris Oronti,
Nunc Amyci casum gemit: & crudelia secum
Fata Lyci, fortémque Gyan, fortémq; Cloanthum.
Et iam finis erat, quum Iuppiter æthere summo
Despiciens mare veliuolum, terrásque iacentes,
Littoráq; & latos populos, sic vertice cœli
Constitit: & Lybiæ defixit lumina regnis.
Atque illum tales iactantem pectore curas
Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentes.
Alloquitur Venus. O, qui res hominúmq; deúmq;
Æternis regis imperiis, & fulmine terres,
Quid meus Æneas in te committere tantum,
Quid Troes potuere? quibus tot funera passis
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
Certè hinc Romanos olim voluentibus annis
Hinc fore ductores, reuocato à sanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus: quæ te genitor sententia vertit?
Hoc equidem occasum Troiæ tristésque ruinas
Solabar, fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos
Insequitur. quem das finem rex magne laborum?
Antenor potuit mediis elapsus Achiuis
Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum & fontem superare Timaui:
Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare proruptum, & pelago premit arua sonanti.
Hic tamen ille vrbem Patauî sedésque locauit
Teucrorum, & genti nomen dedit, armáque fixit
Troia: nunc placida compostus pace quiescit.
Nos, tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
Nauibus (infandum) amissis, vnius ob iram
Prodimur, atque Italis longè disiungimur oris.
Hic pietatis honos? sic nos in sceptra reponis?
Olli subridens hominum sator atque deorum,
Vultu quo cœlum tempestatésque serenat,
Oscula libauit natæ: dehinc talia fatur.
Parce metu Cytherea: manent immota tuorum
Fata tibi: cernes vrbem & promissa Lauini
Mœnia, sublimémque feres ad sidera cœli
Magnanimum Æneam: neque me sententia vertit.
Hic tibi (fabor enim, quando hæc te cura remordet,
Longius & voluens fatorum arcana mouebo)
Bellum ingens geret Italia: populósque feroces
Contundet, morésque viris & mœnia ponet:
Tertia dum Latio regnantem viderit æstas,
Ternáque transierint Rutulis hyberna subactis.
At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
Additur (Ilus erat, dum res stetit Ilia regno)
Triginta magnos voluendis mensibus orbes
Imperio explebit, regnúmque ab sede Lauini
Transferet, & longam multa vi muniet Albam.
Hic iam tercentum totos regnabitur annos
Gente sub Hectorea: donec regina sacerdos

Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem:
Inde lupæ fuluo nutricis tegmine lætus
Romulus excipiet gentem, & mauortia condet
Mœnia, Romanósque suo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
Imperium sine fine dedi. quin aspera Iuno,
Quæ mare nunc, terrásque metu cœlúmque fatigat,
Consilia in melius referet, mecúmque fouebit
Romanos rerum dominos, gentémque togatam.
Sic placitum. veniet lustris labentibus ætas,
Quum domus Assaraci Phthiam claràsque Mycenas
Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.
Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar,
(Imperium Oceano, famam qui terminet astris)
Iulius, à magno demissum nomen Iulo.
Hunc tu olim cœlo spoliis Orientis onustum
Accipies secura. vocabitur hic quoque votis.
Aspera tum positis mitescent secula bellis.
Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
Iura dabunt: diræ ferro & compagibus arctis
Claudentur belli portæ. furor impius intus
Sæua sedens super arma centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.
Hæc ait. & Maia genitum demittit ab alto,
Vt terræ, vtq; nouæ pateant Carthaginis arces
Hospitio Teucris: ne fati nescia Dido
Finibus arceret. volat ille per aëra magnum
Remigio alarum, ac Libyæ citus astitit oris:
Et iam iussa facit. ponúntque ferocia Pœni
Corda, volente Deo. in primis regina quietum
Accipit in Teucros animum, mentémque benignam.
At pius Æneas per noctem plurima voluens,
Vt primùm lux alma data est, exire, locósque
Explorare nouos, quas vento accesserit oras:
Qui teneant (nam inculta videt) homínésque, feræne,
Quærere constituit, sociísque exacta referre.
Classem in conuexo nemorum sub rupe cauata
Arboribus clausam circum atq; horrentibus vmbris
Occulit: ipse vno graditur comitatus Achate,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Cui mater media sese tulit obuia sylua,
Virginis os habitúmque gerens, & virginis arma
Spartanæ: vel qualis equos Threissa fatigat
Harpalice, volucrémque fuga præuertitur Hebrum.
Nanque humeris de more habilem suspenderat arcũ
Venatrix, dederátque comam diffundere ventis:
Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes,
Ac prior, Heus, inquit, iuuenes, monstrate mearum
Vidistis si quam hic errantem forte sororum:
Succinctam pharetra, & maculosæ tegmine lyncis,
Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
Sic Venus: at Veneris contrà sic filius orsus,
Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum,
O quam te memorem virgo? namq; haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat. ò dea certe:
An Phœbi soror, an nympharum sanguinis vna?
Sis felix, nostrúmque leues quæcunque laborem.
Et quo sub cœlo tandem, quibus orbis in oris
Iactemur, doceas (ignari hominúmque locorúmque
Erramus, vento huc vastis & fluctibus acti)
Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.
Tunc Venus, Haud equidem tali me dignor honore.
Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
Purpureóque alte suras vincire cothurno.
Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris vrbem:
Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
Imperium Dido Tyria regit vrbe profecta,
Germanum fugiens. longa est iniuria, longæ
Ambages: sed summa sequar fastigia rerum.
Huic coniunx Sichæus erat, ditissimus agri
Phœnicum, & magno miseræ dilectus amore:
Cui pater intactam dederat, primísque iugarat
Ominibus: sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.
Quos inter medius venit furor: ille Sychæum
Impius ante aras, atque auri cæcus amore,
Clàm ferro incautum superat, securus amorum
Germanæ: factúmq; diu celauit, & ægram
(Multa malus simulans) vana spe lusit amantem.
Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
Coniugis, ora modis attollens pallida miris.
Crudeles aras, traiectáque pectora ferro
Nudauit: cæcúmque domus scelus omne retexit.
Tum celerare fugam, patriáque excedere suadet:
Auxiliúmque viæ, veteres tellure recludit
Thesauros, ignotum argenti pondus & auri.
His commota fugam Dido sociósque parabat.
Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat. naues quæ forte paratæ
Corripiunt, onerántque auro. portantur auari
Pygmalionis opes pelago. dux fœmina facti.
Deuenere locos vbi nunc ingentia cernes
Mœnia, surgentémque nouæ Carthaginis arcem:
Mercatíq; solum facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circundare tergo.
Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris?
Quóve tenetis iter? Quærenti talibus ille,
Suspirans, imóque trahens à pectore vocem:
O dea, si prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales nostrorum audire laborum:
Ante diem clauso componet vesper olympo.
Nos Troia antiqua (si vestras forte per aures
Troiæ nomen iit) diuersa per æquora vectos,
Forte sua Libycis tempestas appulit oris.
Sum pius Æneas raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.
Italiam quæro patriam, & genus ab Ioue summo.
Bis denis Phrygium conscendi nauibus æquor,
Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
Vix septem conuulsæ vndis euróque supersunt.
Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta peragro,
Europa atque Asia pulsus. Nec plura querentem
Passa Venus, medio sic interfata dolore est,
Quisquis es, haud (credo) inuisus cœlestibus auras
Vitales carpis, Tyriam qui adueneris vrbem.
Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.
Nanque tibi reduces socios classémq; relatam
Nuncio, & in tutum versis aquilonibus actam:
Ni frustra augurium vani docuere parentes.
Aspice bis senos lætantes agmine cygnos,

Æthereâ quos lapsa plaga Iouis ales aperto
Turbabat cœlo: nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas iam despectare videntur.
Vt reduces illi ludunt stridentibus alis,
Et cœtu cinxere polum, cantúsque dedere:
Haud aliter puppésque tuæ, pubésque tuorum
Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.
Perge modò, & quà te ducit via dirige gressum.
Dixit: & auertens rosea ceruice refulsit.
Ambrosiæque comæ diuinum vertice odorem
Spirauere: pedes vestis defluxit ad imos.
Et vera incessu patuit dea. ille, vbi matrem
Agnouit, tali fugientem est voce sequutus:
Quid natum toties crudelis tu quoque falsis
Ludis imaginibus? cur dextræ iungere dextram
Non datur, ac veras audire & reddere voces?
Talibus incusat, gressúmque ad mœnia tendit.
At Venus obscuro gradientes aëre sepsit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
Molirive moram, aut veniendi poscere causas.
Ipsa Paphum sublimis abit, sedésque reuisit
Læta suas: vbi templum illi, centúmque Sabæo
Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.
    Corripuere viam interea, quà semita monstrat:
Iámque ascendebant collem, qui plurimus vrbi
Imminet, aduersásque aspectat desuper arces.
Miratur molem Æneas, magalia quondam:
Miratur portas, strepitúmque, & strata viarum.
Instant ardentes Tyrij, pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa:
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.
Iura magistratúsque legunt, sanctúmque senatum.
Hic portus alij effodiunt: hic alta theatris
Fundamenta locant alij: immanésque columnas
Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
Qualis apes æstate noua per florea rura
Exercet sub sole labor, quum gentis adultos
Educunt fœtus, aut quum liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nectare cellas:
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
O fortunati quorum iam mœnia surgunt,
Æneas ait, & fastigia suspicit vrbis:
Infert se septus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miscetque viris: neque cernitur vlli.
Lucus in vrbe fuit media, lætissimus vmbra,
Quo primùm iactati vndis & turbine Pœni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam, & facilem victu per secula gentem.
Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum & numine diuæ:
Ærea cui gradibus surgebant limina, nexæque
Ære trabes: foribus cardo stridebat ahenis.
Hoc primùm in luco noua res oblata timorem
Leniit: hic primùm Æneas sperare salutem
Ausus, & afflictis melius confidere rebus.
Namque sub ingenti lustrat dum singula templo,
Reginam opperiens: dum quæ fortuna sit vrbi,
Artificúmque manus inter se, operúmque laborem
Miratur: videt Iliacas ex ordine pugnas,
Belláque iam fama totum vulgata per orbem:
Atridas, Priamúmque, & sæuum ambobus Achillem.
Constitit, & lacrymans, Quis iam locus (inquit) Achate,
Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
En Priamus! sunt hic etiam sua præmia laudi,
Sunt lacrymæ rerum: & mentem mortalia tangunt.
Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.
Sic ait: atque animum pictura pascit inani,
Multa gemens, largóque humectat flumine vultum.
Namque videbat vti bellantes Pergama circum
Hàc fugerent Graij, premeret Troiana iuuentus.
Hac Phryges instaret curru cristatus Achilles.
Nec procul hinc Rhesi niueis tentoria velis
Agnoscit lacrymans: primo quæ prodita somno
Tydides multa vastabat cæde cruentus:
Ardentésque auertit equos in castra, prius quàm
Pabula gustassent Troiæ, Xanthúmque bibissent.
Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
Infelix puer, atque impar congressus Achilli,
Fertur equis, currúque hæret resupinus inani,
Lora tenens tamen: huic ceruixque comæque trahuntur
Per terram, & versa puluis inscribitur hasta.
Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Criminibus Iliades passis, peplúmque ferebant,
Suppliciter tristes, & tunsæ pectora palmis.
Diua solo fixos oculos auersa tenebat.
Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros,
Exanimúmque auro corpus vendebat Achilles.
Tum verò ingentem gemitum dat pectore ab imo,
Vt spolia, vt currus, vtque ipsum corpus amici,
Tendentémque manus Priamum conspexit inermes.
Se quoque principibus permistum agnouit Achiuis.
Eoásque acies, & nigri Memnonis arma.
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ,
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.
Hæc cum Dardanio Æneæ miranda videntur,
Dum stupet, obtutúque hæret defixus in vno:
Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit, magna iuuenum stipante caterua.
Qualis in Eurotæ ripis aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille sequutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiénsque deas supereminet omnes,
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem se læta ferebat
Per medios, instans operi regnísque futuris.
Tum foribus diuæ media testudine templi,
Septa armis, solióque alte subnixa resedit.
Iura dabat legésque viris, operúmque laborem

Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat:
Quum subitò Æneas concursu accedere magno
Anthea Sergestúmque videt, fortémque Cloanthum,
Teucrorúmque alios: ater quos æquore turbo
Dispulerat, penitúsque alias auexerat oras.
Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates,
Lætitiáque metúque: auidi coniungere dextras
Ardebant: sed res animos incognita turbat.
Dissimulant: & nube caua speculantur amicti,
Quæ fortuna viris, classem quo littore linquant,
Quid veniant, cunctis nam lecti nauibus ibant
Orantes veniam, & templum clamore petebant.
Postquam introgressi, & corâm data copia fandi,
Maximus Ilioneus placido sic pectore cœpit.
O regina nouam cui condere Iuppiter vrbem,
Iustitiáq; dedit gentes frænare superbas.
Troes te miseri, ventis maria omnia vecti,
Oramus: prohibe infandos à nauibus ignes,
Parce pio generi, & propius res aspice nostras.
Non nos aut ferro Libycos populare penates
Venimus, aut captas ad littora vertere prædas.
Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis atq; vbere glebæ.
OEnotrij coluêre viri, nunc fama, minores
Italiam dixisse, ducis de nomine gentem.
Huc cursus fuit:
Quum subito assurgens fluctu nimbosus Orion
In vada cæca tulit, penitúsq; procacibus austris,
Pérq; vndas, superante salo, pérq; inuia saxa
Dispulit: huc pauci vestris adnauimus oris.
Quod genus hoc hominum? quæue hunc tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ.
Bella cient primáq; vetant consistere terra.
Si genus humanum & mortalia temnitis arma,
At sperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis:
Quem si fata virûm seruant, si vescitur aura
Ætheria, nec adhuc crudelibus occubat vmbris:
Non metus: officio nec te certasse priorem
Pœniteat. sunt & Siculis regionibus vrbes,
Armáq;, Troianóq; à sanguine clarus Acestes.
Quassatam ventis liceat subducere classem,
Et syluis aptare trabes, & stringere remos.
Si datur Italiam sociis & rege recepto
Tendere, vt Italiam læti Latiúmq; petamus:
Sin absumpta salus, & te pater optime Teucrûm,
Pontus habet Libyæ, nec spes iam restat Iuli:
At freta Sicaniæ saltem sedésque paratas,
Vnde huc aduecti, regémque petamus Acestem.
Talibus Ilioneus: cuncti simul ore fremebant
Dardanidæ.
Tum breuiter Dido vultum demissa profatur.
Soluite corde metum Teucri, secludite curas.
Res dura, & regni nouitas me talia cogunt
Moliri: & late fines custode tueri.
Quis genus Æneadum, quis Troiæ nesciat vrbem?
Virtutésque, virósq;, & tanti incendia belli?
Non obtusa adeò gestamus pectora Pœni:
Nec tam auersus equos Tyria sol iungit ab vrbe.
Seu vos Hesperiam magnam, Saturniáq; arua,
Siue Erycis fines, regémq; optatis Acestem:
Auxilio tutos dimittam, opibúsque iuuabo.
Vultis & his mecum pariter considere regnis?
Vrbem quam statuo, vestra est: subducite naues.
Tros Tyriúsque mihi nullo discrimine agetur.
Atque vtinam rex ipse Noto compulsus eodem
Afforet Æneas. equidem per littora certos
Dimittam, & Libyæ lustrare extrema iubebo,
Siquibus eiectus syluis aut vrbibus errat.
Hic animum arrecti dictis & fortis Achates
Et pater Æneas, iamdudum erumpere nubem
Ardebant. prior Æneam compellat Achates,
Nate dea, quæ nunc animo sententia surgit?
Omnia tuta vides, classem sociósq; receptos.
Vnus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi
Submersum. dictis respondent cætera matris.
Vix ea fatus erat, quum circumfusa repentè
Scindit se nubes, & in æthera purgat apertum.
Restitit Æneas, claráque in luce refulsit:
Os humerósq; deo similis. namq; ipsa decoram
Cæsariem nato genitrix, lumenque iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum Paríusue lapis circumdatur auro,
Tum sic reginam alloquitur, cunctisq; repentè
Improuisus ait. Coram, quem quæritis, adsum
Troius Æneas, Libycis ereptus ab vndis.
O sola infandos Troiæ miserata labores:
Quæ nos reliquias Danaûm, terræq; marisq;
Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos,
Vrbe, domo socias: grates persoluere dignas
Non opis est nostræ, Dido, nec quicquid vbiq; est
Gentis Dardaniæ, magnum quæ sparsa per orbem.
Dij tibi (si qua pios respectant numina, si quid
Vsquam iustitiæ est, & mens sibi conscia recti)
Præmia digna ferant. quæ te tam læta tulerunt
Secula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Lustrabunt conuexa, polus dum sidera pascet:
Semper honos, noménque tuum, laudésque manebunt:
Quæ me cunque vocant terræ. Sic fatus, amicum
Ilionea petit dextra, læuáque Serestum:
Pòst alios, fortémq; Gyan, fortémq; Cloanthum.
Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido,
Casu deinde viri tanto: & sic ore loquuta est.
Quis te nate dea per tanta pericula casus
Insequitur? quæ vis immanibus applicat oris?
Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
Alma Venus Phrygij genuit Simoentis ad vndam?
Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
Finibus expulsum patrijs, noua regna petentem,
Auxilio Beli, genitor tum Belus opimam
Vastabat Cyprum, & victor ditione tenebat.
Tempore iam ex illo casus mihi cognitus vrbis
Troianæ, noménque tuum, regésque Pelasgi.

Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,
Seq; ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat.
Quare agite ô tectis iuuenes succedite nostris,
Me quoq; per multos similis fortuna labores
Iactatam, hac demum voluit consistere terra.
Non ignara mali, miseris succurrere disco.
Sic memorat: simul Ænean in regia ducit
Tecta, simul diuûm templis indicit honorem.
Nec minus interea sociis ad littora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga suum, pingues centum cum matribus agnos:
Munera lætitiamq; dei.
At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, mediisque parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes ostróq; superbo.
Ingens argentum mensis, cælataq; in auro
Fortia facta patrum: series longissima rerum,
Per tot ducta viros antiquæ ab origine gentis.
Æneas (neq; enim patrius consistere mentem
Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achatem:
Ascanio ferat hæc, ipsumq; ad mœnia ducat.
Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.
Munera præterea Iliacis erepta ruinis
Ferre iubet, pallam signis auroq; rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho:
Ornatus Argiuæ Helenæ, quos illa Mycenis,
Pergama cùm peteret, inconcessósq; hymenæos,
Extulerat matris Ledæ mirabile donum.
Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
Maxima natarum Priami, colloq; monile
Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam.
Hæc celerans, iter ad naues tendebat Achates.
At Cytherea nouas artes, noua pectore versat
Consilia, vt faciem mutatus & ora Cupido
Pro dulci Ascanio veniat, donisq; furentem
Incendat reginam, atq; ossibus implicet ignem.
Quippe domum timet ambiguam, Tyriosq; bilingues.
Vrit atrox Iuno, & sub noctem cura recursat.
Ergo his aligerum dictis affatur Amorem.
Nate, meæ vires, mea magna potentia, solus:
Nate, Patris summi qui tela Typhoëa temnis,
Ad te confugio, & supplex tua numina posco.
Frater vt Æneas pelago tuus omnia circum
Littora iactetur, odiis Iunonis iniquæ,
Nota tibi & nostro doluisti sæpe dolore.
Hunc Phœnissa tenet Dido, blandisq; moratur
Vocibus, & vereor quo se Iunonia vertant
Hospitia: haud tanto cessabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis & cingere flamma
Reginam meditor, ne quo se numine mutet,
Sed magno Æneæ mecum teneatur amore.
Quà facere id possis, nostram nunc accipe mentem.
Regius accitu chari genitoris ad vrbem
Sidoniam puer ire parat, (mea maxima cura)
Dona ferens pelago & flammis restantia Troiæ.
Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,
Aut super Idalium sacrata sede recondam:
Ne qua scire dolos, mediúsve occurrere possit.
Tu faciem illius, noctem non amplius vnam,
Falle dolo, & notos pueri puer indue vultus:
Vt quum te gremio accipiet lætissima Dido.
Regales inter mensas, laticemq; Lyæum:
Quum dabit amplexus, atq; oscula dulcia figet,
Occultum inspires ignem, fallasq; veneno.
Paret Amor dictis charæ genitricis: & alas
Exuit, & gressu gaudens incedit Iuli.
At Venus Ascanio placidam per membra quietem
Irrigat: & fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos, vbi mollis amaracus illum
Floribus & dulci aspirans complectitur vmbra.
Iamq; ibat dicto parens, & dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce lætus Achate,
Quum venit, aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda: mediamq; locauit.
Iam pater Æneas & iam Troiana iuuentus
Conueniunt, stratoq; super discumbitur ostro.
Dant manibus famuli lymphas: Cereremq; canistris
Expediunt, tonsisq; ferunt mantilia villis,
Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Cura penum struere, & flammis adolere penates.
Centum aliæ, totidemq; pares ætate ministri,
Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.
Necnon & Tyrii per limina læta frequentes
Conuenêre, toris iussi discumbere pictis.
Mirantur dona Æneæ, mirantur Iulum,
Flagrantesq; dei vultus, simulataq; verba:
Pallamq; & pictum croceo velamen acantho.
Præcipuè infelix, pesti deuota futuræ,
Expleri mentem nequit, ardescitq; tuendo.
Phœnissa, & puero pariter donisq; mouetur.
Ille vbi complexu Æneæ colloq; pependit.
Et magnum falsi impleuit genitoris amorem,
Reginam petit: hæc oculis, hæc pectore toto.
Hæret & interdum gremio fouet, inscia Dido
Insideat quantus miseræ deus. at memor ille
Matris Acidaliæ, paulatim abolere Sichæum
Incipit, & viuo tentat præuertere amore
Iampridem resides animos, desuetaq; corda.
Postquam prima quies epulis, mensæq; remotæ.
Crateras magnos statuunt, & vina coronant:
Fit strepitus tectis, vocemq; per ampla volutant
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incensi & noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina grauem gemmis auroq; poposcit,
Impleuitq; mero pateram, quam Belus & omnes
A Belo soliti: tum facta silentia tectis
Iuppiter (hospitibus nam te dare iura loquuntur)
Hunc lætum Tyriisq; diem Troiaq; profectis
Esse velis, nostrosq; huius meminisse minores.
Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno:
Et vos ô cœtum Tyrii celebrate fauentes.
Dixit & in mensa laticum libauit honorem:
Primaq; libato summo tenus attigit ore.
Tum Bitiæ dedit increpitans: ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro:
Post alii proceres cithara crinitus Iopas.

Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, solísq; labores:
Vnde hominum genus, & pecudes: vnde imber, & ignes:
Arcturum, pluuiásq; hyadas, geminósq; Triones:
Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.
Ingeminant plausum Tyrij, Troésq; sequuntur,
Necnon & vario noctem sermone trahebat
Infelix Dido: longúmq; bibebat amorem,
Multa super Priamo rogitans: super Hectore multa:
Nunc quibus Auroræ venisset filius armis:
Nunc, quales Diomedis equi: nunc, quantus Achilles.
Immo age, & à prima dic hospes origine nobis
Insidias (inquit) Danaûm casúsq; tuorum,
Erroré sq; tuos. nam te iam septima portat
Omnibus errantem terris & fluctibus æstas.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS.

LIBER II.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Conticuere omnes, tunc sic fortissimus heros
Fata recensebat Troiæ, casúsq; suorum,
Fallaces Graios, simulatáq; dona Mineruæ,
Laocontis pœnam, & laxantem claustra Sinonem.
Somnium, quo monitus acceperat Hectoris, atrum?
Iam flammas cœli, Troum patriæq; ruinas,
Et regis Priami fatum miserabile semper,
Impositúmque patrem collo, dextráque prehensum
Ascanium, frustrà à tergo comitante Creusa.
Ereptam hanc fato, socios in monte repertos.

ONTICVERE omnes, intentíq; ora tenebant.
Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto:
Infandum regina iubes renouare dolorem.
Troianas vt opes & lamentabile regnum
Eruerint Danai: quæq; ipse miserrima vidi,
Et quorum pars magna fui, quis talia fando,
Myrmidonum, Dolopumue, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis? & iam nox humida cælo
Præcipitat, suadentq; cadentia sidera somnos.
Sed si tantus amor casus cognoscere nostros.
Et breuiter Troiæ supremum audire laborem.
Quanquam animus meminisse horret, luctúq; refugit,
Incipiam. Fracti bello, fatísq; repulsi
Ductores Danaûm, tot iam labentibus annis,
Instar montis equum, diuina Palladis arte
Ædificant: sectáq; intexunt abiete costas.
Votum pro reditu simulant: ea fama vagatur.
Huc delecta virûm sortiti corpora furtim.
Includunt cæco lateri, penitúsq; cauernas
Ingentes, vterúmq; armato milite complent.
Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula: diues opum, Priami dum regna manebant:
Nunc tantum sinus, & statio malefida carinis:
Huc se prouecti deserto in littore condunt,
Nos abijsse rati, & vento petijsse Mycenas.
Ergo omnis longo soluit se Teucria luctu:
Panduntur portæ: iuuat ire & Dorica castra
Desertósq; videre locos, littúsq; relictum.
Hic Dolopum manus: hic sæuus tendebat Achilles:
Classibus hic locus, hic acies certare solebant.
Pars stupet innuptæ donum exitiale Mineruæ,
Et molem mirantur equi: primúsq; Thymœtes
Duci intra muros hortatur, & arce locari:
Siue dolo, seu iam Troiæ sic fata ferebant.
At Capys, & quorum melior sententia menti,
Aut pelago Danaûm insidias, suspectáq; dona
Præcipitare iubent, subiectísq; vrere flammis:
Aut terebrare cauas vteri & tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.
Et procul, O miseri, quæ tanta insania, ciues?
Creditis auectos hostes? aut vlla putatis
Dona carere dolis Danaûm? sic notus Vlysses?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achiui,
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,
Inspectura domos, ventúraq; desuper vrbi:
Aut aliquis latet error. equo ne credite Teucri,
Quidquid id est, timeo Danaos, & dona ferentes.
Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
In latus inq; feri curuam compagibus aluum
Contorsit: stetit illa tremens. vteróque recusso
Insonuere cauæ, gemitúmque dedêre cauernæ.
Et, si fata deûm, si mens non læua fuisset,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.
Troiáque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
Ecce, manus iuuenem interea post terga reuinctum
Pastores magno ad regem clamore trahebant

Dardani-

Dardanidæ: qui se ignotum venientibus vltro,
Hoc ipsum vt strueret, Troiámque aperiret Achiuis,
Obtulerat fidens animi, atque in vtrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.
Vndique visendi studio Troiana iuuentus
Circumfusa ruit: certántque illudere capto.
Accipe nunc Danaûm insidias: & crimine ab vno
Disce omnes.
Namque vt conspectu in medio turbatus inermis
Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit:
Heu quæ nunc tellus (inquit) quæ me æquora possunt
Accipere? aut quid iam misero mihi denique restat?
Cui neque apud Danaos vsquam locus, insuper ipsi
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt.
Quo gemitu conuersi animi, compressus & omnis
Impetus. hortamur fari, quo sanguine cretus:
Quidue ferat, memoret: quæ sit fiducia capto.
Ille hæc deposita tandem formidine fatur:
Cuncta equidem tibi rex, fuerint quæcunque, fatebor
Vera (inquit) neque me Argolica de gente negabo.
Hoc primùm. nec, si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacémque improba finget.
Fando, aliquod si fortè tuas peruenit ad aures,
Belidæ nomen Palamedis, & inclyta famæ
Gloria, (quem falsa sub proditione Pelasgi
Insontem, infando indicio, quia bella vetabat,
Demisere neci: nunc cassum lumine lugent)
Illi me comitem, & consanguinitate propinquum
Pauper in arma pater primis huc misit ab annis,
Dum stabat regno incolumis, regúmque vigebat
Conciliis, & nos aliquod nomenque decúsque
Gessimus. inuidia postquam pellacis Vlyssi
(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris,
Afflictus vitam in tenebris luctúque trahebam,
Et casum insontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: & me fors si qua tulisset,
Si patrios vnquam remeassem victor ad Argos,
Promisi vltorem: & verbis odia aspera moui.
Hinc mihi prima mali labes: hinc semper Vlysses
Criminibus terrere nouis: hinc spargere voces
In vulgum ambiguas: & quærere conscius arma.
Nec requieuit enim, donec Calchante ministro.
Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata reuoluo?
Quidue moror? si omnes vno ordine habetis Achiuos,
Idque audire sat est: iamdudum sumite pœnas:
Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.
Tum verò ardemus scitari, & quærere causas,
Ignari scelerum tantorum, artísque Pelasgæ.
Prosequitur pauitans, & ficto pectore fatur.
Sæpe fugam Danai Troia cupiere relicta
Moliri, & longo fessi discedere bello.
Fecissentque vtinam. sæpe illos aspera ponti
Interclusit hyems, & terruit auster euntes.
Præcipuè quum iam hic trabibus contextus acernis
Staret equus, toto sonuerunt æthere nimbi.
Suspensi Eurypylum scitantem oracula Phœbi

Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Quum primum Iliacas Danai venistis ad oras:
Sanguine quærendi reditus, animáque litandum
Argolica. Vulgi quæ vox vt venit ad aures,
Obstupuere animi: gelidúsque per ima cucurrit
Ossa tremor, cui fata parent, quem poscat Apollo.
Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quæ sint ea numina diuûm,
Flagitat. & mihi iam multi crudele canebant
Artificis scelus, & taciti ventura videbant.
Bis quinos silet ille dies, tectúsque recusat
Prodere voce sua quenquam, aut opponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Composito rumpit vocem, & me destinat aræ.
Assensere omnes: & quæ sibi quisque timebat,
Vnius in miseri exitium conuersa tulere.
Iamque dies nefanda aderat: mihi sacra parari,
Et salsæ fruges, & circum tempora vittæ.
Eripui (fateor) letho me, & vincula rupi.
Limosóque lacu per noctem obscurus in vlua
Delitui, dum vela darent, si forte dedissent.
Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi,
Nec dulces natos, exoptatúmque parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob nostra reposcent
Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.
Quod te per superos & conscia numina veri,
Per, si qua est quæ restat adhuc mortalibus vsquam
Intemerata fides, oro, miserere laborum
Tantorum: miserere animi non digna ferentis.
His lacrymis vitam damus, & miserescimus vltro.
Ipse viro primus manicas atque arcta leuari
Vincla iubet Priamus: dictísque ita fatur amicis.
Quisquis es (amissos hinc iam obliuiscere Graios)
Noster eris: mihique hæc edissere vera roganti.
Quò molem hanc immanis equi statuere? quis autor?
Quidue petunt? quæ relligio? aut quæ machina belli?
Dixerat. ille dolis instructus & arte Pelasga,
Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas.
Vos æterni ignes, & non violabile vestrum
Testor numen (ait) vos aræ, ensésque nefandi,
Quos fugi, vittæque Deûm, quas hostia gessi,
Fas mihi Graiorum sacrata resoluere iura,
Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
Si qua tegunt. teneor patriæ nec legibus vllis.
Tu modo promissis maneas, seruatáque serues
Troia fidem, si vera feram, si magna rependam.
Omnis spes Danaûm, & cœpti fiducia belli
Palladis auxiliis semper stetit. impius ex quo
Tydides sed enim, scelerúmque inuentor Vlysses,
Fatale aggressi sacrato auellere templo
Palladium, cæsis summæ custodibus arcis,
Corripuere sacram effigiem, manibúsque cruentis
Virgineas ausi diuæ contingere vittas:
Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri
Spes Danaûm: fractæ vires, auersa deæ mens.

Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris:
Vix positum castris simulacrum, arsere coruscæ
Luminibus flammæ arrectis, salsúsque per artus
Sudor iit: térque ipsa solo (mirabile dictu)
Emicuit, parmámque ferens hastámque trementem:
Extemplo tentanda fuga canit æquora Calchas:
Nec posse Argolicis excindi Pergama telis,
Omnia ni repetant Argis, numénque reducant,
Quod pelago & curuis secum aduexêre carinis.
Et nunc, quòd patrias vento petiêre Mycenas,
Arma deósque parant comites: pelagóque remenso
Improuisi aderunt: ita digerit omnia Calchas.
Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso,
Effigiem statuêre, nefas quæ triste piaret:
Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
Roboribus textis, cælóque educere iussit:
Ne recipi portis aut duci in mœnia posset,
Neu populum antiqua sub relligione tueri.
Nam si vestra manus violasset dona Mineruæ,
Tum magnum exitium (quod dij prius omnem in ipsum
Conuertant) Priami imperio Phrygibúsque futurum:
Sin manibus vestris vestram ascendisset in vrbem,
Vltrò Asiam magno Pelopeia ad mœnia bello
Venturam, & nostros ea fata manere nepotes.
Talibus insidiis, periurique arte Sinonis
Credita res: captique dolis lacrymísque coactis,
Quos neque Tydides, nec Larissæus Achilles,
Non anni domuêre decem, non mille carinæ.
Hic aliud maius miseris multóque tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem, gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, paritérque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæque
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
Pone legit, sinuátque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iámque arua tenebant,
Ardentésque oculos suffecti sanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exangues: illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primùm parua duorum
Corpora natorum serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Pòst ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, spirísque ligant ingentibus: & iam
Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
Terga dati, superant capite & ceruicibus altis.
Ille simul manibus tendit diuellere nodos,
Perfusus sanie vittas atróque veneno:
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Qualis mugitus fugit quum saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuǽque petunt Tritonidis arcem:
Sub pedibúsque deæ, clypeique sub orbe teguntur.
Tum verò tremefacta nouus per pectora cunctis
Insinuat pauor: & scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
Læserit, & tergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrum, orandaq; diuæ
Numina conclamant.
Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbis.
Accingunt omnes operi, pedibúsque rotarum
Subijciunt lapsus, & stuppea vincula collo
Intendunt. scandit fatalis machina muros,
Fœta armis: circum pueri innuptæq; puellæ
Sacra canunt, funémque manu contingere gaudent.
Illa subit, mediæq; minans illabitur vrbi.
O patria, ô diuûm domus Ilium, & inclyta bello
Mœnia Dardanidum, quater ipso in limine portæ
Substitit, atque vtero sonitum quater arma dedêre:
Instamus tamen immemores, cæcique furore.
Et monstrum infelix sacrata sistimus arce,
Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, dei iussu non vnquam credita Teucris.
Nos delubra Deûm miseri, quibus vltimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.
Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox,
Inuoluens vmbra magna terrámque polúmque,
Myrmidonúmq; dolos, fusi per mœnia Teucri
Conticuêre: sopor fessos complectitur artus.
Et iam Argiua phalanx instructis nauibus ibat
A Tenedo, tacitæ per amica silentia lunæ,
Littora nota petens: flammas quum regia puppis
Extulerat, fatisque deûm defensus iniquis
Inclusos vtero Danaos & pinea furtim
Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus: lætique cauo se robore promunt.
Tisandrus Sthenelusq; duces, & durus Vlysses,
Demissum lapsi per funem: Athamasq; Thoasq;,
Pelidésque Neoptolemus, primúsque Machaon.
Et Menelaus, & ipse doli fabricator Epeus.
Inuadunt vrbem, somno vinóque sepultam.
Cæduntur vigiles, portísque patentibus omnes
Accipiunt socios, atque agmina conscia iungunt.
Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuûm gratissima serpit.
In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector
Visus adesse mihi, largósque effundere fletus,
Raptatus bigis, vt quondam; atérque cruento
Puluere, pérque pedes traiectus lora tumentes.
Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis.
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.
Squalentem barbam, & concretos sanguine crines.
Vulneraq; illa gerens, quæ circum plurima muros
Accepit patrios: vltro flens ipse videbar
Compellare virum, & mœstas expromere voces,
O lux Dardaniæ, spes ô fidissima Teucrûm,
Quæ tantæ tenuêre moræ? quibus Hector ab oris
Expectate venis? vt te post multa tuorum
Funera, post varios hominúmq; vrbísq; labores
Defessi aspicimus? quæ causa indigna serenos
Fœdauit vultus? aut cur hæc vulnera cerno?
Ille nihil: nec me quærentem vana moratur:

Sed grauiter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge nate dea, teq; his (ait) eripe flammis.
Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troia.
Sat patriæ Priamoq; datum, si Pergama dextra
Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
Sacra suosq; tibi commendat Troia penates:
Hos cape fatorum comites: his mœnia quære,
Magna pererrato statues quæ deniq; ponto.
Sic ait, & manibus vittas, Vestamq; potentem,
Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.
Diuerso interea miscentur mœnia luctu:
Et magis atq; magis (quanquam secreta parentis
Anchisæ domus, arboribusq; obiecta recessit)
Clarescunt sonitus, armorumq; ingruit horror.
Excutior somno, & summi fastigia tecti
Ascensu supero, atq; arrectis auribus asto.
In segetem veluti quum flamma furentibus austris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boumq; labores,
Præcipitesq; trahit syluas: stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
Tum verò manifesta fides, Danaûmque patescunt
Insidiæ: iam Deiphobi dedit ampla ruinam
Vulcano superante domus, iam proximus ardet
Vcalegon: Sigea igni freta lata relucent.
Exoritur clamorq; virûm, clangorq; tubarum.
Arma amens capio, nec sat rationis in armis:
Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem
Cum sociis ardent animi: furor, iraq; mentem
Præcipitant: pulchrumq; mori succurrit in armis.
Ecce autem, telis Panthus elapsus Achiuûm,
Panthus Otriades, arcis Phœbiq; sacerdos,
Sacra manu, victosq; deos, paruumq; nepotem
Ipse trahit, cursuq; amens ad littora tendit.
Quo res summa loco, Panthu? quam prendimus arcem?
Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddit,
Venit summa dies & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum. ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit: incensa Danai dominantur in vrbe.
Arduus armatos mediis in mœnibus astans
Fundit equus, victorq; Sinon incendia miscet
Insultans: portis alii bipatentibus adsunt,
Millia quot magnis nunquam venere Mycenis.
Obsedere alii telis angusta viarum.
Oppositi stat ferri acies mucrone corusco
Stricta, parata neci: vix primi prælia tentant
Portarum vigiles, et cæco Marte resistunt.
Talibus Otriadæ dictis, & numine diuûm
In flammas & in arma feror: quò tristis Erinnys,
Quò fremitus vocat, & sublatus ad æthera clamor:
Addunt se socios Ripheus & maximus armis
Iphitus, oblati per lunam, Hypanisque, Dymasq;
Et lateri adglomerant nostro: iuuenisque Chorœbus
Mygdonides, illis qui ad Troiam fortè diebus
Venerat, insano Cassandræ incensus amore:
Et gener auxilium Priamo Phrygibusq; ferebat:
Infelix, qui non sponsæ præcepta furentis Audierat.
Quos vbi confertos audere in prælia vidi,
Incipio super his, Iuuenes, fortissima frustra
Pectora, si vobis audentem extrema cupido est
Certa sequi, quæ sit rebus fortuna videtis.
Excessere omnes, adytis arisq; relictis,
Dii, quibus imperium hoc steterat: succurritis vrbi
Incensæ: moriamur, & in media arma ruamus.
Vna salus victis, nullam sperare salutem.
Sic animis iuuenum furor additus, inde (lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus expectant siccis) per tela per hostes
Vadimus haud dubiam in mortem, mediæq; tenemus
Vrbis iter, nox atra caua circumuolat vmbra.
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet? aut possit lacrymis æquare labores?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perq; vias sternuntur inertia passim
Corpora, perq; domos, & religiosa deorum
Limina, nec soli pœnas dant sanguine Teucri:
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus,
Victoresq; cadunt Danai. crudelis vbiq;
Luctus, vbiq; pauor, & plurima mortis imago.
Primus se Danaûm, magna comitante caterua,
Androgeos offert nobis, socia agmina credens,
Inscius: atq; vltrò verbis compellat amicis?
Festinate viri. nam quæ tam sera moratur
Segnities? alii rapiunt incensa feruntque
Pergama: vos celsis nunc primùm à nauibus itis?
Dixit: & extemplo (neq; enim responsa dabantur
Fida satis) sensit medios delapsus in hostes.
Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit:
Improuisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens: trepidusq; repentè refugit
Attollentem iras, & cærula colla tumentem.
Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.
Irruimus, densis & circumfundimur armis:
Ignarosq; loci passim & formidine captos
Sternimus: aspirat primo fortuna labori.
Atq; hic exultans successu animisq; Chorœbus,
O socii quà prima (inquit) fortuna salutis
Monstrat iter, quaq; ostendit se dextra, sequamur.
Mutemus clypeos, Danaûmq; insignia nobis
Aptemus. dolus an virtus, quis in hoste requirat?
Arma dabunt ipsi. Sic fatus, deinde comantem
Androgei galeam, clypeique insigne decorum
Induitur: laterique Argiuum accommodat ensem.
Hoc Ripheus, hoc ipse Dymas, omnisq; iuuentus
Læta facit: spoliis se quisq; recentibus armat.
Vadimus immisti Danais, haud numine nostro:
Multaque per cæcam congressi prælia noctem
Conserimus, multos Danaûm demittimus orco.
Diffugiunt alii ad naues, & littora cursu
Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
Scandunt rursus equum, & nota conduntur in aluo.

Heu nihil inuitis fas quenquam fidere diuis.
Ecce, trahebatur passis Priameia virgo
Crinibus à templo Cassandra, adytisq; Mineruæ,
Ad cælum tendens ardentia lumina frustra,
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus,
Et sese medium iniecit moriturus in agmen.
Consequimur cuncti, & densis incurrimus armis.
Hic primùm ex alto delubri culmine telis
Nostrorum obruimur, oriturq; miserrima cædes,
Armorum facie, & Graiarum errore iubarum.
Tum Danai gemitu, atq; ereptæ virginis ira,
Vndiq; collecti inuadunt: acerrimus Aiax,
Et gemini Atridæ, Dolopumq; exercitus omnis.
Aduersi rupto ceu quondam turbine venti,
Confligunt, Zephyrusq; Notusq;, & lætus eois
Eurus equis: stridunt syluæ, sæuitq; tridenti,
Spumeus atq; imo Nereus ciet æquora fundo.
Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
Fudimus insidiis, totaq; agitauimus vrbe,
Apparent: primi clypeos mentitaq; tela
Agnoscunt, atq; ora sono discordia signant.
Ilicet obruimur numero: primusq; Chorœbus
Penelei dextra diuæ armipotentis ad aram.
Procumbit: cadit & Ripheus, iustissimus vnus
Qui fuit in Teucris, & seruantissimus æqui.
Diis aliter visum: pereunt Hipanisq; Dymasq;,
Confixi à sociis: nec te tua plurima Panthu
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit,
Iliaci cineres, & flamma extrema meorum,
Testor, in occasu vestro, nec tela, nec vllas
Vitauisse vices Danaûm: & si fata fuissent
Vt caderem, meruisse manu. diuellimur inde,
Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus æuo
Iam grauior, Pelias & vulnere tardus Vlyssi.
Protinus ad sedes Priami clamore vocati.
Hic verò ingentem pugnam, ceu cætera nusquam
Bella forent, nulli tota morerentur in vrbe:
Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruentes
Cernimus, obsessumque acta testudine limen.
Hærent parietibus scalæ, postesq; sub ipsos
Nituntur gradibus: clypeosq; ad tela sinistris
Protecti obiiciunt, prensant fastigia dextris.
Dardanidæ contra turres ac tecta domorum
Culmina conuellunt: his se (quando vltima cernunt)
Extrema iam in morte parant defendere telis:
Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,
Deuoluunt. alij strictis mucronibus imas
Obsedere fores, has seruant agmine denso.
Instaurati animi, regis succurrere tectis:
Auxilioq; leuare viros, vimq; addere victis.
Limen erat, cæcæq; fores, & peruius vsus
Tectorum inter se Priami, postesq; relicti
A tergo: infelix quà se, (dum regna manebant,)
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat
Ad soceros, & auo puerum Astyanacta trahebat.
Euado ad summi fastigia culminis, vnde
Tela manu miseri iactabant irrita Teucri.
Turrim in præcipiti stantem, summisq; sub astra
Eductam tectis, vnde omnis Troia videri,
Et Danaûm solitæ naues & Achaica castra:
Aggressi ferro circum, qua summa labantes
Iuncturas tabulata dabant, conuellimus altis
Sedibus, impulimusq;: ea lapsa repentè ruinam
Cum sonitu trahit, & Danaûm super agmina latè
Incidit. ast alij subeunt: nec saxa, nec vllum
Telorum interea cessat genus.
Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus
Exultat telis & luce coruscus ahena.
Qualis vbi in lucem coluber, mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis.
Vnà ingens Periphas, & equorum agitator Achillis,
Armiger Automedon: vnà omnis Scyria pubes
Succedunt tecto, & flammas ad culmina iactant.
Ipse inter primos, correpta dura bipenni
Limina perrumpit, postesq; à cardine vellit
Æratos: iamq; excisa trabe, firma cauauit
Robora & ingentem lato dedit ore fenestram.
Apparet domus intus, & atria longa patescunt:
Apparent Priami & veterum penetralia regum:
Armatosq; vident stantes in limine primo.
At domus interior gemitu miseroq; tumultu
Miscetur, penitusq; cauæ plangoribus ædes
Fœmineis vlulant: ferit aurea sidera clamor.
Tum pauidæ tectis matres ingentibus errant:
Amplexæq; tenent postes, atq; oscula figunt.
Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, nec ipsi
Custodes sufferre valent. labat ariete crebro
Ianua, & emoti procumbunt cardine postes:
Fit via vi: rumpunt aditus, primosq; trucidant
Immissi Danai, & latè loca milite complent.
Non sic aggeribus ruptis quum spumeus amnis
Exijt, oppositásque euicit gurgite moles,
Fertur in arua furens cumulo, campísque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. vidi ipse furentem
Cæde Neoptolemum, geminosq; in limine Atridas.
Vidi Hecubam, centumq; nurus, Priamumq; per aras
Sanguine fœdantem quos ipse sacrauerat ignes.
Quinquaginta illi thalami (spes tanta nepotum)
Barbarico postes auro spoliisq; superbi,
Procubuere. tenent Danai quà deficit ignis.
Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras.
Vrbis vbi captæ casum conuulsáque vidit
Limina tectorum, & medium in penetralib. hostem:
Arma diu senior desueta trementibus æuo
Circumdat nequicquam humeris, & inutile ferrum
Cingitur: ac densos fertur moriturus in hostes.
Ædibus in mediis, nudóq; sub ætheris axe
Ingens ara fuit, iuxtáq; veterrima laurus
Incumbens aræ, atq; vmbra complexa penates.
Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum

Præ ci-

Præcipites atra ceu tempestate columbæ,
Condensæ, & diuum amplexæ simulacra tenebant.
Ipsum autem sumptis Priamum iuuenilibus armis
Vt vidit. Quæ mens tam dira, miserrime coniux,
Impulit his cingi telis? aut quò ruis? inquit.
Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget: non si ipse meus nunc afforet Hector.
Huc tandem concede: hæc ara tuebitur omnes:
Aut moriere simul. Sic ore effata, recepit
Ad sese, & sacra longæuum in sede locauit.
Ecce autem elapsus Pyrrhi de cæde Polites
Vnus natorum Priami, per tela, per hostes
Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat,
Saucius. illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
Insequitur, iam iamq; manu tenet, & premet hasta.
Vt tandem ante oculos euasit & ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
Hic Priamus, quanquam in media iam morte tenetur,
Non tamen abstinuit, nec voci iræq; pepercit.
At tibi pro scelere (exclamat) pro talibus ausis,
Dij (si qua est cœlo pietas, quæ talia curet)
Persoluant grates dignas, & præmia reddant
Debita: qui nati coram me cernere lethum
Fecisti, & patrios fœdasti funere vultus.
At non ille, satum quo te mentiris, Achilles,
Talis in hoste fuit Priamo: sed iura fidemq;
Supplicis erubuit, corpusq; exsangue sepulcro
Reddidit Hectoreum, meq; in mea regna remisit.
Sic fatus senior, telumq; imbelle sine ictu
Coniecit: rauco quod protinus ære repulsum,
Et summo clypei nequicquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus, Referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori: illi mea tristia facta,
Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere. Hæc dicens, altaria ad ipsa trementem
Traxit, & in multo lapsantem sanguine nati:
Implicuitq; comam læua, dextraq; coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
Hæc finis Priami fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit, Troiam incensam & prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisq; superbum,
Regnatorem Asiæ. iacet ingens littore truncus,
Auulsumq; humeris caput, & sine nomine corpus.
At me tum primùm sæuus circumstetit horror:
Obstupui: subijt chari genitoris imago:
Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem: subijt deserta Creusa,
Et direpta domus, & parui casus Iuli.
Respicio, & quæ sit circum me copia lustro.
Deseruêre omnes defessi, & corpora saltu
Ad terram misêre, aut ignibus ægra dedêre.
Iámq; adeò super vnus eram, quum limina Vestæ
Seruantem, & tacitam secreta in sede latentem
Tyndarida aspicio: dant clara incendia lucem
Erranti, passimq; oculos per cuncta ferenti.
Illa sibi infestos euersa ob Pergama Teucros,
Et pœnas Danaûm, & deserti coniugis iras
Permetuens, Troiæ & patriæ communis Erinnys,
Abdiderat sese, atq; aris inuisa sedebat.
Exarsere ignes animo: subit ira, cadentem
Vlcisci patriam, & sceleratas sumere pœnas.
Scilicet hæc Spartam incolumis patriasq; Mycenas
Aspiciet? partóq; ibit regina triumpho?
Coniugiumq;, domúmq;, patres, natósq; videbit,
Iliadum turba & Phrygijs comitata ministris?
Occiderit ferro Priamus? Troia arserit igni?
Dardanium toties sudarit sanguine littus?
Non ita. nanque etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, nec habet victoria laudem:
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas: animúmq; explesse iuuabit
Vltricis flammæ, & cineres satiasse meorum.
Talia iactabam, & furiata mente ferebar,
Quum mihi se, non antè oculis tam clara, videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit
Alma parens, confessa deam: qualisque videri
Cœlicolis & quanta solet: dextráq; prehensum
Continuit: roséoq; hæc insuper addidit ore,
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quónam nostri tibi cura recessit?
Non prius aspicies vbi fessum ætate parentem
Liqueris Anchisem? superet coniúxne Creusa,
Ascaniusq; puer? quos omnes vndique Graiæ
Circumerrant acies, & ni mea cura resistat,
Iam flammæ tulerint, inimicus & hauserit ensis.
Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacænæ,
Culpatúsve Paris: verùm inclementia diuûm
Has euertit opes, sternitque à culmine Troiam.
Aspice (nanque omnem, quæ nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam: tu ne qua parentis
Iussa time, neu præceptis parere recusa)
Hic vbi disiectas moles, auulsáque saxis
Saxa vides, mistóque vndantem puluere fumum:
Neptunus muros, magnóq; emota tridenti
Fundamenta quatit, totamque à sedibus vrbem
Eruit. hic Iuno Scæas sæuissima portas
Prima tenet, sociúmque furens à nauibus agmen
Ferro accincta vocat.
Iam summas arces Tritonia (respice) Pallas
Insedit, nimbo effulgens & Gorgone sæua.
Ipse Pater Danais animos viresque secundas
Sufficit, ipse deos in Dardana suscitat arma.
Eripe nate fugam, finemque impone labori.
Nusquam abero, & tutum patrio te limine sistam.
Dixerat, & spissis noctis se condidit vmbris.
Apparent diræ facies, inimicáque Troiæ
Numina magna deûm.
Tum verò omne mihi visum considere in ignes
Ilium, & ex imo verti Neptunia Troia.
Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
Quum ferro accisam crebrísque bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa vsque minatur,
Et tremefacta comam concusso vertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta, supremùm

Congemuit, traxitq; iugis auulsa ruinam.
Descendo, ac ducente deo, flammam inter & hostes
Expedior: dant tela locum, flammæq; recedunt.
Ast vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis,
Antiquasq; domos genitor (quem tollere in altos
Optabam primùm montes, primumq; petebam)
Abnegat excisa vitam producere Troia,
Exiliumq; pati. Vos ô quibus integer æui
Sanguis (ait) solidæq; suo stant robore vires,
Vos agitate fugam.
Me si cœlicolæ voluissent ducere vitam,
Has mihi seruassent sedes. satis vna superq;
Vidimus excidia, & captæ superauimus vrbi,
Sic ô sic positum affati discedite corpus.
Ipse manu mortem inueniam: miserebitur hostis,
Exuuiasq; petet. facilis iactura sepulchri est.
Iampridem inuisus diuis & inutilis annos
Demoror, ex quo me diuûm pater atq; hominum rex
Fulminis afflauit ventis, & contigit igni.
Talia perstabat memorans, fixusq; manebat.
Nos contrà effusi lacrymis, coniuxq; Creusa,
Ascaniusq;, omnisq; domus: ne vertere secum
Cuncta pater, fatoq; vrgenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoq; & sedibus hæret in iisdem.
Rursus in arma feror, mortemq; miserrimus opto.
Nam quod consilium, aut quæ iam fortuna dabatur?
Méne efferre pedem, genitor, te posse relicto
Sperasti? tantúmq; nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tanta superis placet vrbe relinqui,
Et sedet hoc animo, perituræq; addere Troiæ
Téq; tuosq; iuuat: patet isti ianua letho.
Iámque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
Hoc erat, alma parens, quòd me per tela, per ignes
Eripis? vt mediis hostem in penetralibus, vtque
Ascaniumq; patremq; meum, iuxtáq; Creusam,
Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
Arma viri, ferte arma: vocat lux vltima victos.
Reddite me Danais, sinite instaurata reuisam
Prælia: nunquam omnes hodie moriemur inulti.
Hic ferro accingor rursus, clypeoq; sinistram
Insertabam aptans, meq; extra tecta ferebam.
Ecce autem, complexa pedes in limine coniux
Hærebat, paruumq; patri tendebat Iulum.
Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus sumptis spem ponis in armis,
Hanc primùm tutare domum. cui paruulus Iulus,
Cui pater, & coniux quondam tua dicta relinquor?
Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat:
Quum subitum dictuq; oritur mirabile monstrum.
Nanque manus inter mæstorumq; ora parentum,
Ecce leuis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactúque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.
Nos pauidi trepidare metu, crinemq; flagrantem
Excutere, & sanctos restinguere fontibus ignes.
At pater Anchises oculos ad sidera lætus
Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit.
Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis,
Aspice nos, hoc tantùm: & si pietate meremur,
Da deinde auxilium pater, atq; hæc omnia firma.
Vix ea fatus erat senior, subitoq; fragore
Intonuit læuum, & de cœlo lapsa per vmbras
Stella facem ducens, multa cum luce cucurrit.
Illam, summa super labentem culmina tecti,
Cernimus Idæa clam se condere sylua,
Signantémque vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem, & latè circum loca sulfure fumant.
Hic verò victus genitor se tollit ad auras:
Affatúrque deos, & sanctum sidus adorat.
Iam iam nulla mora est: sequor, & quà ducitis, adsum.
Dii patrii seruate domum, seruate nepotem.
Vestrum hoc augurium, vestróque in numine Troia est.
Cedo equidem, nec nate tibi comes ire recuso.
Dixerat ille, & iam per mœnia clarior ignis
Auditur, propiúsque æstus incendia voluunt.
Ergo age chare pater, ceruici imponere nostræ:
Ipse subibo humeris: nec me labor iste grauabit.
Quo res cunque cadent, vnum & commune periclum,
Vna salus ambobus erit. mihi paruus Iulus
Sit comes, & longè seruet vestigia coniux.
Vos famuli, quæ dicam, animis aduertite vestris.
Est vrbe egressis tumulus, templúmque vetustum
Desertæ Cereris: iuxtáque antiqua cupressus,
Relligione patrum, multos seruata per annos.
Hanc ex diuerso sedem veniemus in vnam.
Tu genitor cape sacra manu, patriósque penates:
Me, bello è tanto digressum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.
Hæc fatus, latos humeros subiectáque colla
Veste super, fuluíque insternor pelle leonis:
Succedóque oneri, dextræ se paruus Iulus
Implicuit: sequitúrque patrem non passibus æquis.
Pone subit coniux. ferimur per opaca locorum:
Et me, quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, neque aduerso glomerati ex agmine Graii:
Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis
Suspensum, & pariter comitiq; onerique timentem.
Iámque propinquabam portis, omnémque videbar
Euasisse viam, subitò quum creber ad aures
Visus adesse pedum sonitus: genitórque per vmbram
Prospiciens, Nate (exclamat) fuge nate: propinquant:
Ardentes clypeos atque æra micantia cerno.
Hîc mihi nescio quod trepido malè numen amicum
Confusam eripuit mentem. nanque auia cursu
Dum sequor, & nota excedo regione viarum,
Heu misero coniux fatóne erepta Creusa
Substitit, errauítne via, seu lassa resedit,
Incertum: nec pòst oculis est reddita nostris.
Nec prius amissam respexi, animúmque reflexi,
Quàm tumulum antiquæ Cereris, sedémque sacratam.

Veni-

Venimus. hic demum collectis omnibus vna
Defuit, & comites natúmque virúmque fefellit.
Quem non incusaui amens hominúmque deorúmque?
Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe?
Ascanium, Anchisémque patrem, Teucrósq; penates
Commendo sociis, & curua valle recondo.
Ipse vrbem repeto, & cingor fulgentibus armis.
Stat casus renouare omnes, omnémque reuerti
Per Troiam, & rursus caput obiectare periclis.
Principio muros, obscuráque limina portæ
Quà gressum extuleram, repeto. & vestigia retro
Obseruata sequor per noctem, & lumine lustro.
Horror vbique animos, simul ipsa silentia terrent.
Inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
Me refero. irruerant Danai, & tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur: exuperant flammæ, furit æstus ad auras.
Procedo ad Priami sedes, arcémque reuiso.
Et iam porticibus vacuis, Iunonis asylo,
Custodes lecti Phœnix & dirus Vlysses
Prædam asseruabant. huc vndique Troia gaza,
Incensis erepta aditis, mensæq; deorum,
Crateresque auro solidi, captiuáque vestis
Congeritur. pueri & pauidæ longo ordine matres
Stant circum.
Ausus quinetiam voces iactare per vmbram,
Impleui clamore vias, mœstúsque Creusam
Nequicquam ingeminãs iterúmque iterúmq; vocaui,
Quærenti, & tectis vrbis sine fine furenti,
Infelix simulacrum, atque ipsius vmbra Creusæ
Visa mihi ante oculos, & nota maior imago.
Obstupui, steterúntque comæ, & vox faucibus hæsit.
Tum sic affari, & curas his demere dictis,
Quid tantum insano iuuat indulgere labori,
O dulcis coniux? non hæc sine numine diuûm
Eueniunt, nec te comitem asportare Creusam
Fas: haud ille sinit superi regnator olympi.
Longa tibi exilia, & vastum maris æquor arandum.
Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua
Inter opima virûm leni fluit agmine Tybris.
Illic res lætæ, regnúmque & regia coniux
Parta tibi: lacrymas dilectæ pelle Creusæ.
Non ego Myrmidonum sedes Dolopúmue superbas
Aspiciam, aut Graiis seruitum matribus ibo,
Dardanis, & diuæ Veneris nurus:
Sed me magna deûm genitrix his detinet oris:
Iámque vale, & nati serua communis amorem.
Hæc vbi dicta dedit, lacrymantem, & multa volentem
Dicere, deseruit, tenuesq; recessit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago,
Par leuibus ventis, volucrique simillima somno.
Sic demum socios consumpta nocte reuiso.
Atque hic ingentem comitum affluxisse nouorum
Inuenio admirans numerum: matrésque, virósque,
Collectam exilio pubem, miserabile vulgus.
Vndique conuenère, animis opibúsque parati,
In quasque velim pelago deducere terras.
Iámque iugis summæ surgebat Lucifer Idæ,
Ducebátque diem: Danaiq; obsessa tenebant
Limina portarum: nec spes opis vlla dabatur,
Cessi, & sublato montem genitore petiui.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBER III.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Post euersa Phrygum, vt fuga cœpta moueri:
Vtque sit in Thracen primò deuectus, ibique
Mœnia condiderit, Polydori cæde piata:
Regis & hospitium, vt Phœbi responsa canebant:
Cœptum iter in Creten, rursus noua fata reperta.
Naufragus vt fuerit Strophadas compulsus ad vndas.
Inde fugam, atque iterum enarrat præcepta Celæno,
Liquerit vtque Helenum, perceptis ordine fatis.
Supplicem Achæmonidem, Polyphemo vrgente, receptum.
Amissúmque patrem Drepani, atque hic deinde quierit.

POSTQVAM *res Asiæ Priamíque euertere gentem*
Immeritam visum superis, ceciditq; superbum
Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troia:
Diuersa exilia, & desertas quærere terras,
Auguriis agimur diuûm: classémque sub ipsa
Antandro & Phrygiæ molimur montibus Idæ,
Incerti quo fata ferant, vbi sistere detur.
Contrahimúsque viros. vix prima inceperat æstas,
Et pater Anchises dare fatis vela iubebat.
Littora tum patriæ lacrymans portúsq; relinquo,
Et campos vbi Troia fuit. feror exul in altum
Cum sociis, natóque penatibus & magnis diis.
Terra procul vastis colitur Mauortia campis:
(Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo:
Hospitium antiquum Troiæ, sociíq; penates,
Dum fortuna fuit. feror huc, & littore curuo
Mœnia prima loco, fatis ingressus iniquis:
Æneadásque meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dionææ matri diuísque ferebam
Auspicibus cœptorum operum: superóque nitentem
Cælicolûm regi mactabam in littore taurum.
Forte fuit iuxta tumulus, quo cornea summo
Virgulta, & densis hastilibus horrida myrtus.
Accessi, viridémque ab humo conuellere syluam
Conatus, ramis tegerem vt frondentibus aras:
Horrendum, & dictu video mirabile monstrum.
Nam quæ prima solo ruptis radicibus arbos
Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ,
Et terram tabe maculant. mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidúsque coit formidine sanguis.
Rursus & alterius lentum conuellere vimen
Insequor, & causas penitus tentare latentes:
Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
Multa mouens animo, nymphas venerabar agrestes,
Gradiuúmque patrem, Geticis qui præsidet aruis,
Rite secundarent visus, omenque leuarent.
Tertia sed postquam maiore hastilia nisu
Aggredior, genibúsque aduersæ obluctor arenæ,
(Eloquar, an sileam?) gemitus lacrymabilis imo
Auditur tumulo: & vox reddita fertur ad aures.
Quid miserum Ænea laceras? iam parce sepulto,
Parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
Externum tulit. haud cruor hic de stipite manat.
Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.
Nam Polydorus ego. hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increuit acutis.
Tum verò ancipiti mentem formidine pressus
Obstupui, steterúntque comæ, & vox faucibus hæsit.
Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi: cum iam diffideret armis
Dardaniæ, cingíque vrbem obsidione videret.
Ille, vt opes fractæ Teucrûm, & fortuna recessit,
Res Agamemnonias, victricíaque arma secutus,
Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames? postquam pauor ossa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primúmque parentem,
Monstra Deûm refero: & quæ sit sententia, posco.
Omnibus idem animus, scelerata excedere terra:
Linquere pollutum hospitium, & dare classibus austros.
Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus. stant manibus aræ,
Cæruleis mœstæ vittis, atráque cupresso:
Et circum Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animámque sepulcro

Condi-

Condimus,& magna supremùm voce ciemus.
Inde vbi prima fides pelago,placatáq; venti
Dant maria, & lenis crepitans vocat auster in altum:
Deducunt socij naues,& littora complent.
Prouehimur portu,terræq; vrbesq; recedunt.
Sacra mari colitur medio gratissima tellus
Nereidum matri & Neptuno Ægeo:
Quam pius arcitenens oras,& littora circum
Errantem,Mycone celsa Gyaroq; reuinxit,
Immotamq; coli dedit,& contemnere ventos.
Huc feror hæc fessos tuto placidissima portu
Accipit:egressi veneramur Apollinis vrbem.
Rex Anius,rex idem hominum,Phœbiq; sacerdos,
Vittis & sacra redimitus tempora lauro
Occurrit,veterem Anchisen agnoscit amicum.
Iungimus hospitio dextras,& tecta subimus.
Templa dei saxo venerabar structa vetusto:
Da propriam Thymbræe domum,da mœnia fessis,
Et genus,& mansuram vrbem:serua altera Troiæ
Pergama, relliquias Danaûm atque immitis Achilli.
Quem sequimur? quóve ire iubes? vbi ponere sedes?
Da pater augurium,atq; animis illabere nostris.
Vix ea fatus eram,tremere omnia visa repente,
Liminaq;,laurusq; Dei,totúsq; moueri
Mons circum & mugire adytis cortina reclusis:
Submissi petimus terram,& vox fertur ad aures:
Dardanidæ duri,quæ vos à stirpe parentum
Prima tulit tellus,eadem vos vbere læto
Accipiet reduces:antiquam exquirite matrem.
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum,& qui nascentur ab illis.
Hæc Phœbus:mistoq; ingens exorta tumultu
Lætitia,& cuncti quæ sint ea mœnia quærunt:
Quò Phœbus vocet errantes,iubeatq; reuerti.
Tum genitor, veterum voluens monimenta virorum,
Audite ô proceres(ait)& spes discite vestras.
Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi,& gentis cunabula nostræ.
Centum vrbes habitant magnas,vberrima regna
Maximus vnde pater(si rite audita recordor)
Teucrus Rhœteas primùm est aduectus in oras,
Optauitq; locum regno:nondum Ilium,& arces
Pergameæ steterant,habitabant vallibus imis
Hinc mater cultrix Cybele,Corybantiaq; æra,
Idæúmque nemus hinc fida silentia sacris,
Et iuncti currum dominæ subiêre leones.
Ergo agite, &, diuûm ducunt quà iussa, sequamur.
Placemus ventos,& Gnosia regna petamus
Nec longo distant cursu modò Iuppiter adsit,
Tertia lux classem Cretæis sistet in oris.
Sic fatus,meritos aris mactauit honores:
Taurum Neptuno,taurum tibi,pulcher Apollo:
Nigram Hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam
Fama volat,pulsum regnis cessisse paternis
Idomenea ducem,desertáque littora Cretæ,
Hoste vacare domos,sedesq; astare relictas.
Linquimus Ortygiæ portus,pelagoq; volamus
Bacchatámque iugis Naxon, viridémque Donysam,
Olearon,niueámque:Paron,sparsásque per æquor
Cycladas,& crebris legimus freta consita terris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor.
Hortantur socij,Cretam proauosque petamus.
Prosequitur surgens à puppi ventus euntes:
Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
Ergo auidus muros optatæ molior vrbis,
Pergameámque voco : & lætam cognomine gentem
Hortor amare focos,arcémq; attollere tectis.
Iámq; ferè sicco subductæ littore puppes:
Connubiis aruisque nouis operata iuuentus:
Iura domósque dabam : subitò quum tabida membris,
Corrupto cœli tractu,miserandáq; venit
Arboribúsq; satisq; lues,& lethifer annus.
Linquebant dulces animas,aut ægra trahebant
Corpora:tum steriles exurere Syrius agros.
Arebant herbæ,& victum seges ægra negabat.
Rursus ad oraclum Ortygiæ Phœbúmq; remenso
Hortatur pater ire mari,veniámque precari:
Quem fessis finem rebus ferat,vnde laborum
Tentare auxilium iubeat,quò vertere cursus.
Nox erat,& terris animalia somnus habebat:
Effigies sacræ diuûm,Phrygiíque penates,
Quos mecum à Troia,mediisque ex ignibus vrbis
Extuleram:visi ante oculos astare iacentis
In somnis,multo manifesti lumine,quà se
Plena per insertas fundebat luna fenestras.
Tum sic affari,& curas his demere dictis:
Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
Hic canit:& tua nos en vltrò ad limina mittit.
Nos te,Dardania incensa,tuáq; arma secuti,
Nos tumidum sub te permensi classibus æquor,
Iidem venturos tollemus in astra nepotes,
Imperiúmque vrbi dabimus:tu mœnia magnis
Magna para,longúmque fugæ ne linque laborem.
Mutandæ sedes:non hæc tibi littora suasit
Delius,aut Cretæ iussit considere Apollo.
Est locus Hesperiam Graij cognomine dicunt:
Terra antiqua,potens armis atq; vbere glebæ.
Oenotrij coluere viri:nunc fama,minores
Italiam dixisse,ducis de nomine gentem.
Hæ nobis propriæ sedes:hinc Dardanus ortus,
Iasiúsque pater,genus à quo principe nostrum.
Surge age,& hæc lætus longæuo dicta parenti
Haud dubitanda refer Corithum terrásq; requirat
Ausonias:Dictæa negat tibi Iuppiter arua.
Talibus attonitus visis,ac voce deorum,
(Nec sopor illud erat , sed coram agnoscere vultus;
Velatásq; comas,præsentiáque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
Corripio è stratis corpus,tendóq; supinas
Ad cœlum cum voce manus,& munera libo
Intemerata focis.perfecto lætus honore

Anchisem facio certum, remq; ordine pando.
Agnouit prolem ambiguam, geminosq; parentes:
Seq; nouo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat, Nate Iliacis exercite fatis,
Sola mihi tales casus Cassandra canebat.
(Nunc repeto hæc generi portendere debita nostro,
Et sæpe Hesperiam, sæpe Itala regna vocare)
Sed quis ad Hesperiæ venturos littora Teucros
Crederet? aut quem tum vates Cassandra moueret?
Cedamus Phœbo, & moniti meliora sequamur.
Sic ait, & cuncti dictis paremus ouantes.
Hanc quoque deserimus sedem, paucisq; relictis
Vela damus, vastúmque caua trabe currimus æquor.
Postquam altum tenuère rates, nec iam amplius vllæ
Apparent terræ: cœlum vndiq; & vndiq; pontus:
Tum mihi cæruleus supra caput astitit imber,
Noctem hyememq; ferens: & inhorruit vnda tenebris.
Continuò venti voluunt mare, magnaq; surgunt
Æquora: dispersi iactamur gurgite vasto.
Inuoluère diem nimbi, & nox humida cœlum
Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis.
Ipse diem noctémq; negat discernere cœlo,
Nec meminisse viæ media Palinurus in vnda.
Tres adeò incertos cæca caligine soles
Erramus pelago, totidem sine sidere noctes.
Quarto terra die primùm se attollere tandem
Visa: aperire procul montes, ac voluere fumum.
Vela cadunt, remis insurgimus: haud mora, nautæ
Adnixi torquent spumas, & cærula verrunt.
Seruatum ex vndis Strophadum me littora primùm
Accipiunt. Strophades Graio stant nomine dictæ
Insulæ Ionio in magno: quas dira Celæno
Harpyiæq; colunt aliæ: Phineia postquam
Clausa domus, mensásq; metu liquère priores:
Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis & ira deûm Stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluuies, vncæq; manus, & pallida semper
Ora fame.
Huc vbi delati portus intrauimus, ecce
Læta boum passim campis armenta videmus,
Caprigenúmq; pecus, nullo custode, per herbam.
Irruimus ferro, & diuos ipsumq; vocamus
In prædam partémq; Iouem. tunc littore curuo
Exstruimúsq; toros, dapibúsq; epulamur opimis.
At subitæ horrifico lapsu de montibus adsunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas,
Diripiúntq; dapes, contactúq; omnia fœdant
Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem.
Rursum in secessu longo, sub rupe cauata,
Arboribus clausi circùm atq; horrentibus vmbris,
Instruimus mensas, arísque reponimus ignem.
Rursum ex diuerso cœli, cæcísque latebris,
Turba sonans prædam pedibus circumuolat vncis,
Polluit ore dapes. socijs tunc arma capessant
Edico, & dira bellum cum gente gerendum.
Haud secus ac iussi faciunt, tectósq; per herbam
Disponunt enses, & scuta latentia condunt.
Ergo, vbi delapsæ sonitum per curua dedere
Littora, dat signum specula Misenus ab alta
Ære cauo: inuadunt socij, & noua prælia tentant,
Obscœnas pelagi ferro fœdare volucres:
Sed neque vim plumis vllam, nec vulnera tergo
Accipiunt: celeríq; fuga sub sidera lapsæ
Semesam prædam & vestigia fœda relinquunt.
Vna in præcelsa consedit rupe Celæno,
Infelix vates: rupitq; hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro cæde boum, stratisq; iuuencis,
Laomedontiadæ, bellúmne inferre paratis?
Et patrio insontes Harpyias pellere regno?
Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta,
Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit: vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam cursu petitis, ventísque vocatis
Ibitis Italiam, portúsque intrare licebit.
Sed non antè datam cingetis mœnibus vrbem,
Quàm vos dira fames, nostræq; iniuria cædis,
Ambesas subigat malis absumere mensas.
Dixit, & in syluam pennis ablata refugit.
At socijs subita gelidus formidine sanguis
Diriguit: cecidere animi: nec iam amplius armis
Sed votis precibúsque iubent exposcere pacem:
Siue deæ, seu sint diræ obscœnæque volucres.
At pater Anchises passis de littore palmis
Numina magna vocat, meritósq; indicit honores.
Dij prohibete minas, dij talem auertite casum,
Et placidi seruate pios: tum littore funem
Diripere, excussósque iubet laxare rudentes.
Tendunt vela Noti: fugimus spumantibus vndis:
Quà cursum ventúsque gubernatórque vocabant.
Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos,
Dulichiúmque, Saméque, & Neritos ardua saxis:
Effugimus scopulos Ithacæ, Laërtia regna,
Et terram altricem sæui execramur Vlyssi.
Mox & Leucatæ nimbosa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus fessi, & paruæ succedimus vrbi.
Anchora de prora iacitur, stant littore puppes.
Ergo insperata tandem tellure potiti,
Lustramúrque Ioui, votísque incendimus aras:
Actiáque Iliacis celebramus littora ludis.
Exercent patrias oleo labente palæstras
Nudati socij, iuuat euasisse tot vrbes
Argolicas, mediósque fugam tenuisse per hostes.
Interea magnum sol circumuoluitur annum,
Et glacialis hyems aquilonibus asperat vndas.
Ære cauo clypeum, magni gestamen Abantis,
Postibus aduersis figo, & rem carmine signo:
Æneas hæc de Danais victoribus arma.
Linquere tum portus iubeo, & considere transtris.
Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.
Protinus aërias Phæacum abscondimus arces,

Littoráq; Epiri legimus portúque subimus
Chaonio, & celsam Buthroti ascendimus vrbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per vrbes,
Coniugio Æacidæ Pyrrhi sceptrísq; potitum,
Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.
Obstupui: miróque incensum pectus amore
Compellare virum, & casus cognoscere tantos.
Progredior portu, classes & littora linquens.
Solennes tum forte dapes & tristia dona
Ante vrbem in luco, falsi Simoentis ad vndam,
Libabat cineri Andromache, manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem cespite inanem,
Et geminas, causam lacrymis, sacrauerat aras.
Vt me conspexit venientem, & Troia circùm
Arma amens vidit, magnis exterrita monstris,
Diriguit visu in medio: calor ossa reliquit.
Labitur, & longo vix tandem tempore fatur:
Verâne te facies, verus mihi nuntius affers,
Nate dea? viuísne? aut si lux alma recessit,
Hector vbi est? dixit: lachrymásque effudit, & omnem
Impleuit clamore locum. vix pauca furenti
Subiicio, & raris turbatus vocibus hisco:
Viuo equidem, vitámque extrema per omnia duco.
Ne dubita, nam vera vides.
Heu quis te casus deiectam coniuge tanto
Excipit? aut quæ digna satis fortuna reuisit?
Hectoris, Andromache, Pyrrhin' connubia seruas?
Deiecit vultum, & demissa voce loquuta est,
O felix vna ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iussa mori: quæ sortitus non pertulit vllos,
Nec victoris heri tetigit captiua cubile.
Nos patria incensa diuersa per æquora vectæ,
Stirpis Achilleæ fastus, iuuenémque superbum
Seruitio enixæ tulimus: qui deinde secutus
Ledæam Hermionem, Lacedæmoniósque hymenæos,
Me famulam famulóque Heleno transmisit habendam.
Ast illum, ereptæ magno inflammatus amore
Coniugis, & scelerum furiis agitatus Orestes,
Excipit incautum, patriásq; obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi, regnorum reddita cessit
Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniámque omnem Troiano à Chaone dixit:
Pergamáque, Iliacámque iugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere?
Aut quis te ignarum nostris deus appulit oris?
Quid puer Ascanius? superátne, & vescitur aura?
Quem tibi iam Troia.
Ecquæ iam puero est amissæ cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem animósque viriles
Et pater Æneas auunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrymans longósque ciebat
Incassum fletus: quum sese à mœnibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus affert.
Agnoscítque suos, lætúsque ad mœnia ducit:
Et multum lacrymas verba inter singula fundit.
Procedo, & paruam Troiam, simulatáque magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine riuum
Agnosco: Scææq; amplector limina portæ.
Necnon & Teucri socia simul vrbe fruuntur.
Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
Impositis auro dapibus: paterásque tenebant.
Iámque dies alterque dies processit, & auræ
Vela vocant, tumidóque inflatur carbasus austro.
His vatem aggredior dictis, ac talia quæso,
Troiugena interpres diuûm qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omnia pennæ,
Fare age (namque omnem cursum mihi prospera dixit
Relligio, & cuncti suaserunt numine diui
Italiam petere, & terras tentare repostas:
Sola nouum dictúque nefas Harpyia Celæno
Prodigium canit, & tristes denuntiat iras,
Obscœnámque famem) quæ prima pericula vito?
Quidue sequens tantos possim superare labores?
Hic Helenus, cæsis primùm de more iuuencis,
Exorat pacem diuûm, vittásque resoluit
Sacrati capitis: méque ad tua limina, Phœbe,
Ipse manu multo suspensum numine ducit.
Atque hæc deinde canit diuino ex ore sacerdos,
Nate dea, (nam te maioribus ire per altum
Auspiciis manifesta fides, sic fata deûm rex
Sortitur, voluítque vices: is vertitur ordo)
Pauca tibi e multis quo tutior hospita lustres
Æquora, & Ausonio possis considere portu,
Expediam dictis: prohibent nam cætera Parcæ
Scire Helenum, farique vetat Saturnia Iuno.
Principio Italiam, quam tu iam rere propinquam,
Vicinósque ignare paras inuadere portus,
Longa procul longis via diuidit inuia terris.
Ante & Trinacria lentandus remus in vnda,
Et salis Ausonij lustrandum nauibus æquor,
Infernique lacus, Ææq; insula Circes:
Quàm tuta possis vrbem componere terra.
Signa tibi dicam, tu condita mente teneto.
Quum tibi sollicito secreti ad fluminis vndam
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba solo recubans, albi circum vbera nati:
Is locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Nec tu mensarum morsus horresce futuros:
Fata viam inuenient, aderitque vocatus Apollo.
Has autem terras, Italíque hanc littoris oram,
Proxima quæ nostri perfunditur æquoris æstu,
Effuge: cuncta malis habitantur mœnia Graiis.
Hic & Narycij posuerunt mœnia Locri,
Et Salentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus: hic illa ducis Melibœi
Parua Philoctetæ subnixa Petilia muro.
Quin vbi transmissæ steterint trans æquora classes:
Et positis aris iam vota in littore solues:
Purpureo velare comas adopertus amictu:
Ne qua inter sanctos ignes in honore deorum
Hostilis facies occurrat, & omnia turbet.

Hunc socij morem sacrorum, hunc ipse teneto:
Hac casti maneant in religione nepotes.
Ast, vbi digressum Siculæ te admouerit oræ
Ventus, & angusti rarescent claustra Pelori:
Læua tibi tellus & longo læua petantur
Æquora circuitu: dextrum fuge littus & vndas.
Hæc loca vi quondam & vasta conuulsa ruina
(Tantum æui longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, quum protinus vtraque tellus
Vna foret, venit medio vi pontus, & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit: aruáque & vrbes
Littore diductas angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet: atque imo barathri ter gurgite vastas
Sorbet in abruptum fluctus, rursúsque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.
At Syllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies: & pulchro pectore virgo
Pube tenus: postrema, immani corpore Pristis,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.
Præstat Trinacrij metas lustrare Pachyni
Cessantem, longos & circumflectere cursus,
Quàm semel informem vasto vidisse sub antro
Scyllam, & cæruleis canibus resonantia saxa.
Præterea, si qua est Heleno prudentia vati,
Si qua fides, animum si veris implet Apollo:
Vnum illud tibi, nate dea, præque omnibus vnum
Prædicam, & repetens iterúmque monebo.
Iunonis magnæ primùm prece numen adora:
Iunoni cane vota libens, dominámque potentem
Supplicibus supera donis: sic denique victor
Trinacriæ fines Italos mittêre relicta.
Huc vbi delatus, Cumæam accesseris vrbem,
Diuinósque lacus, & Auerna sonantia syluis,
Insanam vatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, foliísque notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit:
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
Verùm eadem versa tenuis quum cardine ventus
Impulit, & teneras turbauit ianua frondes:
Nunquam deinde cauo volitantia prendere saxo,
Nec reuocare situs, aut iungere carmina curat.
Inconsulti abeunt, sedémque odêre Sibyllæ.
Hic tibi ne qua moræ fuerint dispendia tanti,
(Quamuis increpitent socij, & vi cursus in altum
Vela vocet, possísque sinus implere secundos)
Quin adeas vatem, precibúsque oracula poscas
Ipsa canat, vocémque volens atque ora resoluat.
Illa tibi Italiæ populos, venturáque bella,
Et quo quenque modo fugiásq; ferásq; laborem,
Expediet, cursúsque dabit venerata secundos.
Hæc sunt quæ nostra liceat te voce moneri.
Vade age, & ingentem factis fer ad æthera Troiam.
Quæ postquam vates sic ore effatus amico est,
Dona dehinc auro grauia sectóque elephanto
Imperat ad naues ferri: stipátque carinis
Ingens argentum Dodonæósq; lebetas:
Loricam consertam hamis, auróque trilicem,
Et conum insignis galeæ, cristásque comantes,
Arma Neoptolemi: sunt & sua dona parenti.
Addit equos, additque duces.
Remigium supplet: socios simul instruit armis.
Interea classem velis aptare iubebat
Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti.
Quem Phœbi interpres multo compellat honore,
Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo,
Cura deûm, bis Pergameis erepte ruinis,
Ecce tibi Ausoniæ tellus: hanc arripe velis:
Et tamen hanc pelago præterlabare necesse est:
Ausoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
Vade (ait) ô felix nati pietate, quid vltrà
Prouehor, & fando surgentes demoror austros?
Nec minus Andromache, digressu mæsta supremo,
Fert picturatas auri sub tegmine vestes,
Et Phrygiam Ascanio clamydem: nec cedit honori:
Textilibúsque onerat donis: ac talia fatur,
Accipe & hæc, manuũ tibi quæ monumẽta mearum
Sint puer, & longum Andromachæ testẽtur amorem,
Coniux Hectoreæ. cape dona extrema tuorum,
O mihi sola mei super Astyanactis imago.
Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat:
Et nunc æquali tecum pubesceret æuo.
Hos ego digrediens lacrymis affabor obortis,
Viuite fœlices, quibus est fortuna peracta
Iam sua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
Vobis parta quies: nullum maris æquor arandum:
Arua neque Ausoniæ semper cedentia retro
Quærenda. effigiem Xanthi, Troiámque videtis,
Quam vestræ fecêre manus: melioribus opto,
Auspiciis, & quæ fuerit minus obuia Graiis.
Siquando Tybrim vicináque Tybridis arua
Intraro, gentique meæ data mœnia cernam:
Cognatas vrbes olim, populósque propinquos
Epiro, Hesperia quibus idem Dardanus autor,
Atque idem casus: vnam faciemus vtranque
Troiam animis. maneat nostros ea cura nepotes.
Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta.
Vnde iter Italiam cursúsque breuissimus vndis.
Sol ruit interea, & montes vmbrantur opaci.
Sternimus optatæ gremio telluris ad vndam,
Sortiti remos: passímq; in littore sicco
Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
Necdum orbem medium nox horis acta subibat:
Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos, atque auribus aëra captat.
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo.
Arcturum pluuiásque Hiadas, geminósque Triones,
Armatúmq; auro circumspicit Oriona.
Postquam cuncta videt cœlo constare sereno,
Dat clarum è puppi signum: nos castra mouemus.
Tentamúsq; viam, & velorum pandimus alas.
Iamq; rubescebat stellis aurora fugatis:
Quum procul obscuros colles, humilémque videmus
Italiam. Italiam primus conclamat Achates,
Italiam læto socij clamore salutant.
Tum pater Anchises magnum cratêra corona
Induit, impleuítq; mero: diuósque vocauit,
Stans celsa in puppi.

Dij maris

Dii, maris & terræ tempestatumq; potentes,
Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.
Crebrescunt optatæ auræ, portusq; patescit
Iam propior, templumq; apparet in arce Minervæ.
Vela legunt socii, & proras ad littora torquent.
Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum,
Obiectæ salsa spumant aspergine cautes,
Ipse latet, gemino demittunt brachia muro
Turriti scopuli, refugitq; a littore templum.
Quatuor hic (primum omen) equos in gramine vidi
Tondentes campum late, candore nivali.
Et pater Anchises, Bellum ô terra hospita portas.
Bello armantur equi: bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen iidem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, & fræna iugo concordia ferre.
Spes est pacis, ait. tum numina sancta precamur
Palladis armisonæ, quæ prima accepit ovantes:
Et capita ante aras Phrygio velamur amictu:
Præceptisq; Heleni, dederat quæ maxima, rite
Iunoni Argivæ iussos adolemus honores.
Haud mora, continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum:
Graiugenumq; domos suspectaq; linquimus arva.
Hinc sinus Herculei (si vera est fama) Tarenti
Cernitur: attollit se diva Lacinia contra,
Caulonisq; arces, & navifragum Scylaceum.
Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Ætna:
Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa
Audimus longe, fractasq; ad littora voces:
Exultántque vada, atque æstu miscentur arenæ.
Et pater Anchises, Nimirum hæc illa Charybdis.
Hos Helenus scopulos, hæc saxa horrenda canebat.
Eripite ô socii, pariterque insurgite remis.
Haud minus ac iussi faciunt: primúsque rudentem
Contorsit lævas proram Palinurus ad undas:
Lævam cuncta cohors remis ventisque petivit.
Tollimur in cœlum curvato gurgite, & iidem
Subducta ad manes imos descendimus unda.
Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere:
Ter spumam elisam & rorantia vidimus astra.
Interea fessos ventus cum sole reliquit:
Ignarique viæ Cyclopum allabimur oris.
Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse: sed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis:
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla:
Attollitque globos flammarum, & sidera lambit:
Interdum scopulos avulsaq; viscera montis
Erigit eructans, liquefactáque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.
Fama est, Enceladi semiustum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentémque insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis:
Et, fessum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum subtexere fumo.
Noctem illam tecti sylvis immania monstra
Perferimus, nec quæ sonitum det causa videmus.
Nam neq; erant astrorum ignes, nec lucidus æthra
Siderea polus: obscuro sed nubila cœlo,
Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
Postera iamque dies primo surgebat Eoo,
Humentémque aurora polo dimoverat umbram:
Quum subito e sylvis, macie confecta suprema,
Ignoti nova forma viri, miserandaq; cultu
Procedit, supplexq; manus ad littora tendit.
Respicimus. dira illuvies, immissaq; barba,
Consertum tegmen spinis: at cætera Graius,
Et quondam patriis ad Troiam missus in armis.
Isque ubi Dardanios habitus & Troia vidit
Arma procul, paulum aspectu conterritus hæsit,
Continuitq; gradum: mox sese ad littora præceps
Cum fletu precibusq; tulit. Per sidera testor,
Per superos atque hoc cœli spirabile lumen
Tollite me Teucri, quascunque abducite terras.
Hoc sat erit, scio me Danais e classibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiisse penates.
Pro quo, si sceleris tanta est iniuria nostri,
Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto.
Si pereo, manibus hominum periisse iuvabit.
Dixerat: & genua amplexus, genibúsque volutans
Hærebat. qui sit, fari, quo sanguine cretus,
Hortamur: quæ deinde agitet fortuna, fateri.
Ipse pater dextram Anchises haud multa moratus,
Dat iuveni, atque animum præsenti pignore firmat.
Ille hæc, deposita tandem formidine, fatur,
Sum patria ex Ithaca comes infelicis Vlyssi,
Nomine Achæmenides, Troiam genitore Adamasto
Paupere (mansissetq; utinam fortuna) profectus.
Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Immemores socii vasto Cyclopis in antro
Deseruere. domus sanie dapibusq; cruentis
Intus opaca, ingens: ipse arduus, altaq; pulsat
Sidera (dii talem terris avertite pestem)
Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli.
Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.
Vidi egomet, duo de numero quum corpora nostro
Prensa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum, sanieq; aspersa natarent
Limina: vidi atro quum membra fluentia tabo
Manderet, & tepidi tremerent sub dentibus artus.
Haud impune quidem: nec talia passus Vlysses,
Oblitusve sui est Ithacus discrimine tanto.
Nam simul expletus dapibus, vinóq; sepultus,
Cervicem inflexam posuit, iacuitq; per antrum
Immensum, saniem eructans ac frusta cruento
Per somnum commixta mero: nos magna precati
Numina, sortitiq; vices, una undique circum
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto,
Ingens, quod torva solum sub fronte latebat,
Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.
Et tandem læti sociorum ulciscimur umbras.
Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab littore funem
Rumpite.
Nam qualis quantúsq; cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat:
Centum alii curva hæc habitant ad littora vulgò

Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.
Tertia iam lunæ se cornua lumine complent,
Quum vitam in sylvis, inter deserta ferarum
Lustra domósq; traho: vastósq; ab rupe Cyclopas
Prospicio, sonitúmq; pedum vocémq; tremisco.
Victum infelicem, baccas lapidosáq; corna
Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herbæ.
Omnia collustrans, hanc primum ad littora classem
Conspexi venientem: huic me, quæcunque fuisset,
Addixi. satis est gentem effugisse nefandam.
Vos animam hanc potius quocunq; absumite letho.
Vix ea fatus erat. summo quum monte videmus
Ipsum inter pecudes vasta se mole mouentem
Pastorem Polyphemum, & littora nota petentem,
Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.
Lanigeræ comitantur oues. ea sola voluptas,
Solaménque mali: de collo fistula pendet,
Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit
Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem:
Dentibus infrendens, gemitu: graditúrq; per æquor
Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice, sic merito: tacitiq; incidere funem.
Verrimus & proni certantibus æquora remis.
Sensit, & ad sonitum vocis vestigia torsit.
Verum vbi nulla datur dextram affectare potestas,
Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo:
Clamorem immensum tollit, quo pontus & omnes
Intremuêre vndæ, penitúsq; exterrita tellus
Italiæ, curuísque immugiit Ætna cauernis.
At genus è sylvis Cyclopum & montibus altis
Excitum ruit ad portus, & littora complent.
Cernimus astantes nequicquam lumine toruo
Ætnæos fratres, cœlo capita alta ferentes.
Concilium horrendum: quales quum vertice celso
Aëriæ quercus aut coniferi cyparissi
Constiterant, sylua alta Iouis, lucúsve Dianæ.
Præcipites metus acer agit quocunque rudentes
Excutere, & ventis intendere vela secundis.
Contrà iussa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
Inter vtramque viam lethi discrimine paruo,
Ni teneant cursus. certum est dare lintea retrò.
Ecce autem Boreas angusta à sede Pelori
Missus adest: viuo præteruehor ostia saxo
Pantagiæ, Megarósq; sinus, Tapsúmq; iacentem.
Talia monstrabat relegens errata retrorsum
Littora Achæmenides, comes infelicis Vlyssi.
Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum. nomen dixêre priores
Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.
Numina magna loci iussi veneramur: & inde
Exupero præpingue solum stagnantis Elori.
Hinc altas cautes proiectáq; saxa Pachyni
Radimus: & fatis nunquam concessa moueri
Apparet Camarina procul, campíq; Geloi,
Immanísq; Gela fluuij cognomine dicta.
Arduus inde Agragas ostentat maxima longè
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.
Téque datis linquo ventis, palmosa Selinus,
Et vada dura lego saxis Lilybeia cæcis.
Hinc Drepani me portus & illætabilis ora
Accipit: hic pelagi tot tempestatibus actus,
Heu genitorem, omnis curæ casúsq; leuamen,
Amitto Anchisen. hic me pater optime fessum
Deseris, heu tantis nequicquam erepte periclis.
Nec vates Helenus, quum multa horrenda moneret,
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celæno.
Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum,
Hinc me digressum vestris deus appulit oris.
Sic pater Æneas intentis omnibus vnus
Fata renarrabat diuûm, cursúsq; docebat.
Conticuit tandem, factóque hic fine quieuit.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS.

LIBER IIII.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

At regina graui Veneris iam carpitur igne.
Consulitur soror Anna: placet succumbere amori.
Fiunt sacra deis: onerantur numina donis.
Itur venatum: Veneris clàm fœdera iungunt.
Facti fama volat: monitus tunc numine diuum
Æneas, classemq; fugæ sociosq; parabat.
Sensit amans Dido, precibus conata morari.
Postquam fata iubent, nec iam datur vlla facultas,
Conscenditq; pyram, dixitq; nouissima verba,
Et vitam infelix multo cum sanguine fudit.

T regina, graui iamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis: & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multusq; recursat
Gentis honos. hærent infixi pectore vultus,
Verbáque, nec placidam membris dat cura quietem.
Postera Phœbea lustrabat lampade terras,
Humentémq; auròra polo dimouerat vmbram:
Quum sic vnanimem alloquitur malè sana sororē,
Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes!
Quem sese ore ferens! quàm forti pectore & armis!
Credo equidem (nec vana fides) genus esse deorum.
Degeneres animos timor arguit. heu quibus ille
Iactatus fatis! quæ bella exhausta canebat!
Si mihi non animo fixum immotumq; sederet,
Ne cui me vinclo vellem sociare iugali.
Postquam primus amor deceptam morte fefellit.
Si non pertæsum thalami tedæq; fuisset:
Huic vni forsan potui succumbere culpæ.
Anna (fatebor enim) miseri post fata Sichæi
Coniugis, & sparsos fraterna cæde penates,
Solus hic inflexit sensus, animumq; labantem
Impulit. agnosco veteris vestigia flammæ.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotēs adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Erebi, noctemq; profundam:
Ante pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.
Ille meos, primus qui me sibi iunxit amores
Abstulit: ille habeat secum, seruetq; sepulcro.
Sic effata, sinum lacrymis impleuit obortis.
Anna refert: O luce magis dilecta sorori.
Soláne perpetua mœrens carpére iuuenta?
Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris?
Id cinerem aut manes credis curare sepultos?
Esto, ægram nulli quondam flexêre mariti,
Non Libyæ, non ante Tyro despectus Iarbas,
Ductorésq; alij, quos Aphrica terra triumphis
Diues alit: placitóne etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem quorum consederis aruis?
Hinc Getulæ vrbes, genus insuperabile bello,
Et Numidæ infræni cingunt, & inhospita Syrtis:
Hinc deserta siti regio, latéq; furentes
Barcæi. quid bella Tyro surgentia dicam,
Germaniq; minas?
Diis equidem auspicibus reor & Iunone secunda
Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.
Quam tu vrbē soror hanc cernes? quæ surgere regna
Coniugio tali? Teucrûm comitantibus armis
Punica se quantis attollet gloria rebus!
Tu modò posce deos veniam, sacrisq; litatis,
Indulge hospitio, causásq; innecte morandi:
Dum pelago desæuit hyems, & aquosus Orion:
Quassatæque rates, & non tractabile cœlum.
His dictis incensum animum inflammauit amore,
Spémq; dedit dubiæ menti, soluitq; pudorem.
Principio delubra adeunt, pacémq; per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœbóq;, patriq; Lyæo:
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit,
Aut ante ora deûm pingues spatiatur ad aras,
Instauràtq; diem donis: pecudúmq; reclusis
Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.
Heu vatum ignaræ mentes: quid vota furentem,
Quid delubra iuuant? est mollis flamma medullas
Interea, & tacitum viuit sub pectore vulnus.
Vritur infelix Dido, totáq; vagatur
Vrbe furens: qualis coniecta ceruæ sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit
Pastor agens telis, liquitq; volatile ferrum
Nescius: illa fuga syluas saltúsq; peragrat
Dictæos, hæret lateri lethalis arundo.
Nunc media Ænean secum per mœnia ducit,
Sidoniásq; ostentat opes, vrbemq; paratam.

Incipit effari, mediaq; in voce resistit.
Nunc eadem labente die conuiuia quærit:
Iliacosq; iterum demens audire labores
Exposcit, pendetq; iterum narrantis ab ore.
Post, vbi digressi, lumenq; obscura vicissim
Luna premit, suadentq; cadentia sidera somnos:
Sola domo mæret vacua, stratisq; relictis
Incubat: illum absens absentem auditq; videtq;.
Aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta,
Detinet, infandum si fallere possit amorem.
Non cœptæ assurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúsve aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæq;
Murorum ingentes, æquataq; machina cælo.
Quam simul ac tali persensit peste teneri
Chara Iouis coniux, nec famam obstare furori,
Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis,
Egregiam verò laudem & spolia ampla refertis,
Tuq; puerq; tuus, magnum & memorabile nomen.
Vna dolo diuûm si fœmina victa duorum est,
Nec me adeò fallit, veritam te mœnia nostra,
Suspectas habuisse domos Carthaginis altæ.
Sed quis erit modus? aut, quò nunc certamine tanto?
Quin potius pacem æternam pactosq; hymenæos
Exercemus? habes tota quod mente petisti.
Ardet amans Dido, traxitq; per ossa furorem.
Communem hunc ergo populum paribusq; regamus
Auspiciis: liceat Phrygio seruire marito,
Dotalesq; tuæ Tyrios permittere dextræ.
Olli (sensit enim simulata mente loquutam,
Quò regnum Italiæ Libycas auerteret oras)
Sic contrà est ingressa Venus. Quis talia demens
Abnuat? aut tecum malit contendere bello?
Si modò quod memoras factum fortuna sequatur:
Sed fatis incerta feror, si Iuppiter vnam
Esse velit Tyriis vrbem Troiaq; profectis,
Misceríve probet populos, aut fœdera iungi.
Tu coniux tibi fas animum tentare precando.
Perge, sequar. Tum sic excepit regia Iuno,
Mecum erit iste labor: nunc qua ratione, quod instat
Confieri possit, paucis (aduerte) docebo.
Venatum Æneas vnaq; miserrima Dido
In nemus ire parant, vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisq; retexerit orbem.
His ego nigrantem commista grandine nimbum,
Dum trepidant alæ, saltusq; indagine cingunt,
Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.
Diffugient comites, & nocte tegentur opaca.
Speluncam Dido dux & Troianus eandem
Deuenient: adero, & tua si mihi certa voluntas,
Connubio iungam stabili, propriamq; dicabo.
Hic hymenæus erit. Non aduersata petenti
Annuit, atq; dolis risit Cytherea repertis.
Oceanum interea surgens aurora reliquit:
It portis iubare exorto delecta iuuentus.
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro,
Massyliq; ruunt equites, & odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant: ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna stipante caterua,
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo,
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
Necnon & Phrygii comites & lætus Iulus
Incedunt: ipse ante alios pulcherrimus omnes
Infert se socium Æneas, atq; agmina iungit:
Qualis, vbi hybernam Lyciam Xanthiq; fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo,
Instauratq; choros: mistiq; altaria circum
Cretesq; Dryopesq; fremunt, pictiq; Agathyrsi:
Ipse iugis Cynthi graditur, molliq; fluentem
Fronde premit crinem fingens, atq; implicat auro.
Tela sonant humeris: haud illo segnior ibat
Æneas: tantum egregio decus enitet ore.
Postquam altos ventum in montes, atq; inuia lustra,
Ecce, feræ saxi deiectæ vertice capræ
Decurrêre iugis: alia de parte patentes
Transmittunt cursu campos atq; agmina cerui
Puluerulenta fuga glomerant, montesq; relinquunt.
At puer Ascanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: iamq; hos cursu, iam præterit illos:
Spumantemq; dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem.
Interea magno misceri murmure cælum
Incipit: insequitur commista grandine nimbus.
Et Tyrii comites passim, & Troiana iuuentus,
Dardaniusq; nepos Veneris diuersa per agros
Tecta metu petiêre: ruunt de montibus amnes.
Speluncam Dido dux & Troianus eandem
Deueniunt: prima & Tellus & pronuba Iuno
Dant signum: fulsere ignes & conscius æther
Connubiis, summoq; vlularunt vertice nymphæ.
Ille dies primus lethi primusq; malorum
Causa fuit. neq; enim specie famáve mouetur,
Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem:
Coniugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.
Extemplo Lybiæ magnas it fama per vrbes:
Fama, malum quo non aliud velocius vllum:
Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo.
Parua metu primo, mox sese attollit in auras:
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira irritata deorum,
Extremam (vt perhibent) Cæo Enceladoq; sororem
Progenuit, pedibus celerem & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures.
Nocte volat cæli medio, terræq; per umbram,
Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes:
Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuncia veri.

Hæc tum multiplici populos sermone replebat,
Gaudens, & pariter facta atque infecta canebat:
Venisse Æneam Troiano à sanguine cretum:
Cui se pulchra viro dignetur iungere Dido.
Nunc hyemem inter se luxu, quàm longa, fouere,
Regnorum immemores, turpique cupidine captos.
Hæc passim dea fœda virûm diffundit in ora.
Protinus ad regem cursus detorquet Iarbam:
Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
Hic Ammone satus, rapta Garamantide nympha,
Templa Ioui centum latis immania regnis,
Centum aras posuit: vigilemq; sacrauerat ignem,
Excubias diuûm æternas: pecudúmq; cruore
Pingue solum, & variis florentia limina sertis.
Isque amens animi, & rumore accensus amaro,
Dicitur ante aras, media inter numina diuûm,
Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.
Iuppiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis
Gens epulata toris, Lenæum libat honorem,
Aspicis hæc? an te, genitor, quum fulmina torques,
Nequicquam horremus? cæciq; in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent?
Fœmina, quæ nostris errans in finibus, vrbem
Exiguam pretio posuit, cui littus arandum,
Cuique loci leges dedimus, connubia nostra
Reppulit, ac dominum Æneam in regna recepit.
Et nunc ille Paris cum semiuiro comitatu,
Mæonia mentum mitra crinémque madentem
Subnixus, rapto potitur: nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famámq; fouemus inanem.
Talibus orantem dictis, arásque tenentem
Audiit omnipotens, oculósq; ad mœnia torsit
Regia, & oblitos famæ melioris amantes.
Tunc sic Mercurium alloquitur, talia mandat,
Vade, age nate, voca Zephyros: & labere pennis,
Dardaniúmq; ducem (Tyria Carthagine qui nunc
Expectat, fatísque datas non respicit vrbes)
Alloquere, & celeres defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
Promisit, Graiúmque ideo bis vindicat armis:
Sed fore qui grauidam imperiis, belloq; frementem
Italiam regeret, genus alto à sanguine Teucri
Proderet: ac totum sub leges mitteret orbem.
Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
Nec super ipse sua molitur laude laborem:
Ascanióne pater Romanas inuidet arces?
Quid struit? aut qua spe inimica in gente moratur?
Nec prolem Ausoniam & Lauinia respicit arua?
Nauiget. hæc summa est, hic nostri nuntius esto.
Dixerat. Ille patris magni parère parabat
Imperio. & primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Nubila. iámq; volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.
Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis
Constitit: hinc toto præceps se corpore ad vndas
Misit aui similis, quæ circum littora, circum
Piscosos scopulos humilis volat æquora iuxta.
Haud aliter terras inter cælúmque volabat,
Littus arenosum Libyæ, ventosque secabat
Materno veniens ab auo Cyllenia proles.
Vt primùm alatis tetigit magalia plantis,
Æneam fundantem arces, ac tecta nouantem
Conspicit: atque illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat: Tyrióq; ardebat murice læna,
Demissa ex humeris: diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
Continuo inuadit, Tu nunc Carthaginis altæ
Fundamenta locas, pulchrámque vxorius vrbem
Extruis: heu regni rerúmque oblite tuarum.
Ipse deûm tibi me claro demittit olympo
Regnator, cælum & terras qui numine torquet:
Ipse hæc ferre iubet celeres mandata per auras,
Quid struis? aut qua spe Libycis teris otia terris?
Si te nulla mouet tantarum gloria rerum,
Nec super ipse tua moliris laude laborem,
Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
Respice: cui regnum Italiæ Romanáque tellus
Debentur. Tali Cyllenius ore locutus,
Mortales visus medio sermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.
At verò Æneas aspectu obmutuit amens:
Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hæsit.
Ardet abire fuga dulcésque relinquere terras
Attonitus tanto monitu imperióq; deorum.
(Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
Audeat affatu? & quæ prima exordia sumat?)
Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc:
In partésque rapit varias, pérque omnia versat.
Hæc alternanti potior sententia visa est:
Mnesthea Sergestúmque vocat, fortémque Cloanthum:
Classem aptent taciti, sociósq; ad littora cogant:
Arma parent: & quæ sit rebus causa nouandis,
Dissimulent sese interea, quando optima Dido
Nesciat, & tantos rumpi non speret amores,
Tentaturum aditus, & quæ mollissima fandi
Tempora, quis rebus dexter modus. ocyus omnes
Imperio læti parent, ac iussa facessunt.
At regina dolos (quis fallere possit amantem?)
Præsensit: motúsque excepit prima futuros,
Omnia tuta timens. eadem impia fama furenti
Detulit armari classem, cursúmque parari.
Sæuit inops animi, totámque incensa per vrbem
Bacchatur: qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnúsque vocat clamore Cithæron.

Tandem his Æneam compellat vocibus vltro,
Dißimulare etiam sperasti perfide tantum
Posse nefas? tacitúsque mea decedere terra?
Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quinetiam hyberno moliris sidere classem,
Et medijs properas aquilonibus ire per altum,
Crudelis? quid si non arua aliena domósque
Ignotas peteres, & Troia antiqua maneret?
Troia per vndosum peteretur classibus æquor?
Méne fugis? per ego has lacrymas dextrámque tuam, te,
(Quando aliud mihi iam miseræ nihil ipsa reliqui)
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos,
Si benè quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam
Oro (siquis adhuc precibus locus) exue mentem.
Te propter Libycæ gentes, Nomadúmq; tyranni
Odêre, infensi Tyrij: te propter eundem
Extinctus pudor, & qua sola sidera adibam,
Fama prior. cui me moribundam deseris hospes?
Hoc solum nomen quoniam de coniuge restat.
Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater
Destruat? aut captam ducat Getulus Iarbas?
Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante fugam soboles, si quis mihi paruulus aula
Luderet Æneas, qui te tantùm ore referret:
Non equidem omnino capta aut deserta viderer.
Dixerat. ille Iouis monitis immota tenebat
Lumina, & obnixus curam sub corde premebat.
Tandem pauca refert, Ego te quæ plurima fando
Enumerare vales, nunquam regina negabo
Promeritam: nec me meminisse pigebit Elisæ,
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.
Pro re pauca loquar. nec ego hanc abscondere furto
Speraui (ne finge) fugam, nec coniugis vnquam
Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.
Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspicijs, & sponte mea componere curas:
Vrbem Troianam primùm, dulcésque meorum
Relliquias colerem, & Priami tecta alta manerent,
Et recidiua manu posuissem Pergama victis.
Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo,
Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.
Hic amor, hæc patria est. si te Carthaginis arces
Phœnissam Libycæque aspectus detinet vrbis:
Quæ tandem Ausonia Teucros considere terra
Inuidia est? & nos fas extera quærere regna.
Me patris Anchisæ quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt,
Admonet in somnis & turbida terret imago:
Me puer Ascanius, capitísque iniuria chari,
Quem regno Hesperiæ fraudo & fatalibus aruis.
Nunc etiam interpres diuûm, Ioue missus ab ipso,
(Testor vtrunque caput) celeres mandata per auras
Detulit. ipse deum manifesto in lumine vidi
Intrantem muros, vocémque his auribus hausi.
Desine méque tuis incendere téque querelis:
Italiam non sponte sequor.
Talia dicentem iamdudum auersa tuetur,
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis: & sic accensa profatur,
Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus autor
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus: Hyrcanæque admorunt vbera tigres.
Nam quid dißimulo? aut quæ me ad maiora reseruo?
Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lacrymas victus dedit? aut miseratus amantem est?
Quæ quibus anteferam? iam iam nec maxima Iuno,
Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.
Nusquam tuta fides. eiectum littore egentem
Excepi, & regni demens in parte locaui:
Amissam classem, socios à morte reduxi:
Heu furijs incensa feror. nunc augur Apollo,
Nunc Lyciæ sortes, nunc & Ioue missus ab ipso
Interpres diuûm fert horrida iussa per auras.
Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat. neque te teneo, neque dicta refello.
I, sequere Italiam ventis, pete regna per vndas.
Sepro equidem medijs (siquid pia numina possunt)
Supplicia hausurum scopulis, & nomine Dido
Sæpe vocaturum, sequar atris ignibus absens,
Et quum frigida mors anima se duxerit artus,
Omnibus vmbra locis adero. dabis improbe pœnas:
Audiam, & hæc manes veniet mihi fama sub imos.
His medium dictis sermonem abrumpit, & auras
Ægra fugit: séque ex oculis auertit & aufert,
Linquens multa metu cunctantem & multa parantem
Dicere. suscipiunt famulæ, collapsáque membra
Marmoreo referunt thalamo, stratísque reponunt.
At pius Æneas, quanquam lenire dolentem
Solando cupit, & dictis auertere curas,
Multa gemens, magnóq; animum labefactus amore:
Iussa tamen diuûm exequitur, classémq; reuisit.
Tum verò Teucri incumbunt, & littore celsas
Deducunt toto naues: natat vncta carina.
Frondentésque ferunt remos, & robora syluis
Infabricata, fugæ studio.
Migrantes cernas, totáque ex vrbe ruentes,
Ac veluti ingentem formicæ farris aceruum
Quum populant, hyemis memores, tectóque reponunt,
It nigrum campis agmen, prædámque per herbas
Conuectant calle angusto: pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris: pars agmina cogunt,
Castigántque moras: opere omnis semita feruet.
Quis tibi tunc Dido cernenti talia sensus,
Quósue dabas gemitus, quum littora feruere latè
Prospiceres arce ex summa, totúmque videres
Misceri ante oculos tantis clamoribus æquor?
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur, & supplex animos submittere amori:
Nec quid inexpertum, frustra moritura, relinquat.
Anna vides toto properari littore circum:
Vndique conuenêre: vocat iam carbasus auras,
Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,

Et

Et perferre, soror, potero. miseræ hoc tamen vnum
Exequere Anna mihi. solam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus.
Sola viri molles aditus & tempora noras.
I soror, atq; hostem supplex affare superbum:
Non ego cum Danais Troianam excindere gentem
Aulide iuraui, classémve ad Pergama misi:
Nec patris Anchisæ cineres manésve reuelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in aures?
Quò ruit? extremum hoc miseræ det munus amanti:
Expectet facilémq; fugam ventósq; ferentes.
Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro:
Nec pulchro vt Latio careat, regnúmq; relinquat.
Tempus inane peto, requiem spatiúmq; furori,
Dum mea me victam doceat fortuna dolere.
Extremam hanc oro veniam (miserere sororis)
Quam mihi quum dederis, cumulatam morte relinquam.
Talibus orabat: talésq; miserrima fletus
Fertq; refertq; soror. sed nullis ille mouetur
Fletibus, aut voces vllas tractabilis audit.
Fata obstant: placidasq; viri Deus obstruit aures.
Ac veluti annosam valido quum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant. it stridor, & altè
Consternunt terram concusso stipite frondes:
Ipsa hæret scopulis: & quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in tartara tendit:
Haud secus assiduis hinc atq; hinc vocibus heros
Tunditur, & magno persentit pectore curas:
Mens immota manet, lachrymæ voluuntur inanes.
Tum verò infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat: tædet cæli conuexa tueri.
Quo magis inceptum peragat, lucémq; relinquat,
Vidit, thuricremis quum dona imponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusáq; in obscænum se vertere vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.
Præterea, fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niueis & festa fronde reuinctum.
Hinc exaudiri voces & verba vocantis
Visa viri, nox quum terras obscura teneret:
Soláq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces.
Multáq; præterea vatum prædicta priorum
Terribili monitu horrificant. agit ipse furentem
In somnis ferus Æneas: sempérq; relinqui
Sola sibi, semper longam incomitata videtur
Ire viam, & Tyrios deserta quærere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas:
Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes,
Armatam facibus matrem & serpentibus atris
Quum fugit, vltricésq; sedent in limine Diræ.
Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,
Decreuítq; mori: tempus secum ipsa modúmq;
Exigit: & mœstam dictis aggressa sororem,
Consilium vultu tegit, ac spem fronte serenat.
Inueni germana viam (gratare sorori)
Quæ mihi reddat eum (vel eo me soluat) amantem.
Oceani finem iuxta, solémq; cadentem.
Vltimus Æthiopum locus est: vbi maximus Atlas
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi custos: epulásq; draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferúmq; papauer.
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit, ast aliis duras immittere curas:
Sistere aquam fluuiis, & vertere sidera retro.
Nocturnósq; cies manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.
Testor chara deos, & te germana, tuúmq;
Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.
Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
Erige: & arma viri thalamo quæ fixa reliquit
Impius, exuuiásq; omnes, lectúmq; iugalem,
Quo perij, superimponas. abolere nefandi
Cuncta viri monumenta iubet monstrátq; sacerdos.
Hæc effata silet: pallor simul occupat ora.
Non tamen Anna nouis prætexere funera sacris
Germanam credit, nec tantos mente furores
Concipit, aut grauiora timet quàm morte Sichæi.
Ergo iussa parat.
At regina, pyra penetrali in sede sub auras
Erecta ingenti, tædis atq; ilice secta,
Intenditq; locum sertis, & fronde coronat
Funereæ: super exuuias, ensémq; relictum,
Effigiémq; toro locat, haud ignara futuri.
Stant aræ circum, & crines effusa sacerdos
Tercentum tonat ore deos, Erebúmq;, Chaósq;,
Tergeminámq; Hecatem, tria virginis ora Dianæ.
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.
Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus
Et matri præreptus amor.
Ipsa mola manibúsq; piis, altaria iuxta,
Vnum exuta pedem vinclis, in veste recincta,
Testatur moritura deos, & conscia fati
Sidera. tum, si quod non æquo fœdere amantes
Curæ numen habet, iustúmq; memorémq; precatur.
Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæque & sæua quierant
Æquora: quum medio voluuntur sidera lapsu,
Quum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres,
Quæque lacus latè liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa: nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisve aut pectore noctem
Accipit. ingeminant curæ, rursúsq; resurgens
Sæuit amor, magnóq; irarum fluctuat æstu.
Sic adeò insistit, sicq; ita corde volutat:
En quid agam? rursúsne procos irrisa priores
Experiar? Nomadúmq; petam connubia supplex,

Quos ego sim toties iam dedignata maritos?
Iliacas igitur classes atq; vltima Teucrum
Iussa sequar? quiáne auxilio iuuat ante leuatos
Et bene apud memores veteris stat gratia facti?
Quis me autem (fac velle) sinet? ratibusq; superbis
Irrisam accipiet? nescis heu perdita, nec dum
Laomedonteæ sentis periuria gentis?
Quid tum? sola fuga nautas comitabor ouantis?
An Tyriis omniq; manu stipata meorum
Insequar? & quos Sidonia vix vrbe reuelli,
Rursus agam pelago, & ventis dare vela iubebo?
Quin morere, vt merita es, ferroq; auerte dolorem.
Tu lacrymis euicta meis tu prima furentem
His germana malis oneras, atq; obijcis hosti
Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere, more feræ, tales nec tangere curas?
Non seruata fides cineri promissa Sichæo.
Tantos illa suo rumpebat pectore questus.
Æneas celsa in puppi, iam certus eundi,
Carpebat somnos, rebus iam rite paratis
Huic se forma dei vultu redeuntis eodem
Obtulit in somnis, rursusq; ita visa monere est,
(Omnia Mercurio similis, vocemq; coloremq;,
Et crines flauos, & membra decora iuuentæ)
Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos?
Nec quæ circumstent te deinde pericula cernis,
Demens? nec Zephyros audis spirare secundos?
Illa dolos dirumque nefas in pectore versat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat æstu.
Non fugis hinc præceps, dum præcipitare potestas?
Iam mare turbari trabibus, sæuásque videbis
Collucere faces, iam feruere littora flammis:
Si te his attigerit terris aurora morantem,
Eia age, rumpe moras varium & mutabile semper
Fœmina. Sic fatus, nocti se immiscuit atræ.
Tum verò Æneas, subitis exterritus vmbris,
Corripit è somno corpus, sociósque fatigat:
Præcipites vigilate viri, & considite transtris:
Soluite vela citi. deus æthere missus ab alto,
Festinare fugam, tortosq; incidere funes,
Ecce iterum stimulat. sequimur te sancte deorum
Quisquis es, imperioq; iterum paremus ouantes:
Adsis ô, placidusq; iuues, & sidera cælo
Dextra feras. Dixit, vaginaq; eripit ensem
Fulmineum, strictoq; ferit retinacula ferro.
Idem omnes simul ardor habet: rapiuntque ruuntque,
Littora deseruere: latet sub classibus æquor.
Adnixi torquent spumas, & cærula verrunt.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
Regina è speculis vt primùm albescere lucem
Vidit, & æquatis classem procedere velis,
Littoraq; & vacuos sensit sine remige portus:
Terq; quaterq; manu pectus percussa decorum,
Flauentes'q; abscissa comas: Proh Iuppiter, ibit
Hic (ait) & nostris illuserit aduena regnis?
Non arma expedient? totaq; ex vrbe sequentur?
Diripientq; rates alij naualibus? ite:
Ferte citi flammas, date vela, impellite remos,
Quid loquor? aut vbi sum? quæ mentem insania mutat?
Infelix Dido nunc te fata impia tangunt
Tum decuit, quum sceptra dabas, en dextra fidesq;,
Quem secum patrios aiunt portare Penates,
Quem subijsse humeris confectum ætate parentem.
Non potui abreptum diuellere corpus, & vndis
Spargere? non socios, non ipsum absumere ferro,
Ascanium, patrijsq; epulandum apponere mensis?
Verùm anceps pugnæ fuerat fortuna. fuisset.
Quem metui moritura? faces in castra tulissem,
Implessemq; foros flammis: natumq; patremq;
Cum genere extinxem: memet super ipsa dedissem.
Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras:
Tuq; harum interpres curarum & conscia Iuno,
Nocturnisq; Hecate triuiis vlulata per vrbes:
Et diræ vltrices, & dij morientis Elisæ:
Accipite hæc, meritumq; malis aduertite numen:
Et nostras audite preces si tangere portus
Infandum caput ac terris adnare necesse est:
Et si fata Iouis poscunt, hic terminus hæret:
At bello audacis populi vexatus & armis,
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli,
Auxilium imploret, videatq; indigna suorum
Funera. nec, quum se sub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediaq; inhumatus arena
Hæc precor: hanc vocem extremam cum sanguine fundo.
Tum vos ô Tyrij stirpem & genus omne futurum
Exercete odiis. cineriq; hæc mittite nostro
Munera. nullus amor populis, nec fœdera sunto.
Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor,
Qui face Dardanios ferróq; sequare colonos.
Nunc, olim, quocunq; dabunt se tempore vires,
Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor, arma armis pugnent ipsiq; nepotes.
Hæc ait, & partes animum versabat in omnes,
Inuisam quærens quamprimum abrumpere lucem.
Tum breuiter Barcen nutricem affata Sichæi,
(Namq; suam patria antiqua cinis ater habebat)
Annam chara mihi nutrix huc siste sororem:
Dic corpus properet fluuiali spargere lympha,
Et pecudes secum & monstrata piacula ducat:
Sic veniat. tuq; ipsa pia tege tempora vitta.
Sacra Ioui Stygio, quæ rite incepta paraui,
Perficere est animus, finémq; imponere curis:
Dardaniiq; rogum capitis permittere flammæ.
Sic ait. illa gradum studio celerabat anili.
At trepida & cœptis immanibus effera Dido,
Sanguineam voluens aciem maculisq; trementes
Interfusa genas, & pallida morte futura,
Interiora domus irrumpit limina, & altos
Conscendit furibunda rogos: ensémq; recludit
Dardanium non hoc quæsitum munus in vsus.
Hic postquam Iliacas vestes notúmq; cubile
Conspexit paulum lacrymis & mente morata,
Incubuitq; toro, dixitq; nouissima verba:
Dulces exuuiæ, dum fata deusq; sinebant:
Accipite hanc animam, méq; his exoluite curis.

Vixi,

Vixi,& quem dederat cursum fortuna,peregi:
Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
Vrbem præclaram statui mea mœnia vidi:
Vltra virum pœnas inimico à fratre recepi.
Felix,heu nimium felix,si litora tantùm
Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.
Dixit:& os impressa toro,Moriemur inultæ?
Sed moriamur,ait.sic,sic iuuat ire sub vmbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus,& nostræ secum ferat omina mortis.
Dixerat:atq; illam media inter talia ferro
Collapsam aspiciunt comites,ensemq; cruore
Spumantem,sparsasq; manus.it clamor ad alta
Atria:concussam bacchatur fama per vrbem.
Lamentis,gemituq; & fœmineo vlulatu
Tecta fremunt:resonat magnis plangoribus æther:
Non aliter quàm si immissis ruat hostibus omnis
Carthago, aut antiqua Tyros, flammæque furentes
Culmina pérque hominum voluantur perq; deorum.
Audijt exanimis,trepidoq; exterrita cursu.
Vnguibus ora soror fœdans & pectora pugnis,
Per medios ruit,ac morientem nomine clamat:
Hoc illud germana fuit? me fraude petebas?
Hoc rogus iste mihi,hoc ignes aræq; parabant?
Quid primùm deserta querar? comitémne sororem
Spreuisti moriens? eadem me ad fata vocasses:
Idem ambas ferro dolor atq; eadem hora tulisset.
His etiam struxi manibus,patriosq; vocaui
Voce deos,sic te vt posita crudelis abessem?
Extinxti te meq;,soror,populumq; patresq;
Sidonios,vrbemq; tuam.date,vulnera lymphis
Abluam,& extremus si quis super halitus errat,
Ore legam.Sic fata,gradus euaserat altos,
Semianimemq; sinu germanam amplexa fouebat
Cum gemitu,atque atros siccabat veste cruores.
Illa graues oculos conata attollere,rursus
Deficit:infixum stridet sub pectore vulnus.
Ter sese attollens,cubitoq; innixa,leuauit,
Ter reuoluta toro est:oculisq; errantibus,alto
Quæsiuit cælo lucem,ingemuitq; reperta.
Tum Iuno omnipotens,longum miserata dolorem,
Difficilesq; obitus,Irim demisit olympo,
Quæ luctantem animam nexósque resolueret artus.
Nam,quia nec fato merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem,subitoq; accensa furore:
Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
Abstulerat,Stygioq; caput damnauerat Orco.
Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis,
Mille trahens varios aduerso sole colores
Deuolat:& supra caput astitit,Hunc ego Diti
Sacrum iussa fero:teq; isto corpore soluo.
Sic ait,& dextra crinem secat.omnis & vnà
Dilapsus calor,atq; in ventos vita recessit.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS

LIBER V.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Nauigat Æneas,Siculas defertur ad oras.
Hic manes celebrat patrios,vnà hospes Acestes:
Ludos ad tumulum faciunt,certamina ponunt.
Prodigium est cunctis ardens delapsa sagitta.
Iris,anum Beroen habitu mentita senili,
Incendit naues,subitus quas vindicat imber.
In somnis pater Anchises,quæ bella gerenda,
Quóque duce ad manes possit descendere,monstrat.
Transcribit matres vrbi,populumq; volentem:
Et placidum AEneas Palinurum quærit in vndis.

INTEREA *medium Æneas iam classe tenebat*
Certus iter,fluctusq; atros aquilone secabat:
Mœnia respiciens, quæ iam infelicis Elisæ
Collucent flammis.quæ tantum accenderit ignem
Causa latet:duri magno sed amore dolores
Polluto,notumq;,furens quid fœmina possit,
Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.
Vt pelagus tenuêre rates,nec iam amplius vlla
Occurrit tellus,cælum vndique & vndiq; pontus:

Olli cæruleus supra caput astitit imber,
Noctem hyememq; ferens: & inhorruit unda tenebris.
Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta,
Heu quianam tanti cinxerunt æthera nimbi?
Quidve pater Neptune paras? sic deinde loquutus
Colligere arma iubet, validisq; incumbere remis.
Obliquatq; sinus in ventum: ac talia fatur,
Magnanime Ænea non si mihi Iuppiter autor
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.
Mutati transuersa fremunt & vespere ab atro
Consurgunt venti: atq; in nubem cogitur aër.
Nec nos obniti contrà, neq; tendere tantum
Sufficimus. superat quoniam fortuna sequamur:
Quòque vocat, vertamus iter. nec littora longè
Fida reor fraterna Erycis, portusq; Sicanos:
Si modò rite memor seruata remetior astra.
Tum pius Æneas. Equidem sic poscere ventos
Iamdudum, & frustra cerno te tendere contrà.
Flecte viam velis. an sit mihi gratior ulla,
Quoq; magis fessas optem dimittere naues,
Quàm quæ Dardanium tellus mihi seruat Acestem,
Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa?
Hæc vbi dicta petunt portus, & vela secundi
Intendunt zephyri, fertur cita gurgite classis,
Et tandem læti notæ aduertuntur arenæ.
At procul excelso miratus vertice montis
Aduentum, sociasq; rates, occurrit Acestes,
Horridus in iaculis, & pelle Libystidis vrsæ:
Troia Criniso conceptum flumine mater
Quem genuit, veterum non immemor ille parentum,
Gratatur reduces, & gaza lætus agresti
Excipit, ac fessos opibus solatur amicis.
Postera quum primo stellas oriente fugarat
Clara dies, socios in cœtum littore ab omni
Aduocat Æneas: tumuliq; ex aggere fatur,
Dardanidæ magni, genus alto à sanguine diuum,
Annuus exactis completur mensibus orbis,
Ex quo reliquias diuinique ossa parentis
Condidimus terra, mœstasq; sacrauimus aras,
Iamq; dies (ni fallor) adest, quem semper acerbum
Semper honoratum (sic dij voluistis) habebo.
Hunc ego Gætulis agerem si syrtibus exul,
Argolicóve mari deprensus, & vrbe Mycenæ:
Annua vota tamen, solennesq; ordine pompas
Exequerer, struerem q; suis altaria donis.
Nunc vltrò ad cineres ipsius & ossa parentis
(Haud equidem sine mente, reor, sine numine diuũ)
Adsumus & portus delati intramus amicos.
Ergo agite, & cuncti lætum celebremus honorem,
Poscamus ventos, atq; hæc mea sacra quotannis
Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis.
Bina boum vobis Troia generatus Acestes
Dat numero capita in naues. adhibete Penates
Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes.
Præterea, si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radiisq; retexerit orbem:
Prima citæ Teucris ponam certamina classis.
Quiq; pedum cursu valet, & qui viribus audax:
Aut iaculo incedit melior leuibúsve sagittis:
Seu crudo fidit pugnam committere cæstu:
Cuncti adsint, meritæq; expectent præmia palmæ.
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.
Sic fatus, velat materna tempora myrto:
Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Acestes:
Hoc puer Ascanius: sequitur quos cætera pubes.
Ille e concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum, magna medius comitante caterua.
Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho
Fundit humi: duo lacte nouo, duo sanguine sacro.
Purpureosq; iacit flores: ac talia fatur.
Salue sancte parens iterum, saluete recepti
Nequicquam cineres, animæq; umbræq; paternæ.
Non licuit fines Italos, fataliáq; arua,
Nec tecum Ausonium (quicunque est) quærere Tybrim.
Dixerat hæc, adytis quum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq; per aras:
Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores:
Obstupuit visu Aeneas. ille agmine longo
Tandem inter pateras & leuia pocula serpens,
Libauitque dapes, rursúsque innoxius imo
Successit tumulo & depasta altaria liquit.
Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
Incertus geniúmne loci famulúmne parentis
Esse putet. cædit quinas de more bidentes,
Tótq; sues, totidem nigrantes terga iuuencos.
Vináque fundebat pateris: animámque vocabat
Anchisæ magni, manésq; Acheronte remissos.
Necnon & socij, quæ cuique est copia, læti
Dona ferunt: onerántq; aras, mactántque iuuencos.
Ordine ahena locant alij, fusíque per herbam
Subijciunt verubus prunas, & viscera torrent.
Expectata dies aderat, nonámque serena
Auroram Phaëtontis equi iam luce vehebant:
Famáque finitimos & clari nomen Acestæ
Exciterat: læto complerant littora cœtu
Visuri Aeneadas, pars & certare parati.
Munera principio ante oculos, circoq; locantur
In medio sacri tripodes, viridesque coronæ,
Et palmæ pretium victoribus armáq;, & ostro
Perfusæ vestes: argenti aurique talenta:
Et tuba commissos medio canit aggere ludos.
Prima pares ineunt grauibus certamina remis
Quattuor ex omni delectæ classe carinæ,
Velocem Menestheus agit acri remigine Pristin,
Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi:
Ingentémque Gyas ingenti mole Chimæram,
Vrbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi.
Sergestúsque domus tenet à quo Sergia nomen,
Centauro inuehitur magna: Scyllâq; Cloanthus
Cærulea, genus vnde tibi Romane Cluenti.
Est procul in pelago saxum spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim

Flucti-

Fluctibus, hyberni condunt vbi sidera Cori:
Tranquillo silet, immotáque attollitur vnda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.
Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis, pater: vnde reuerti
Scirent, & longos vbi circumflectere cursus.
Tum loca sorte legunt: ipsíque in puppibus auro
Ductores longè effulgent ostróque decori.
Cætera populea velatur fronde iuuentus:
Nudatósque humeros oleo perfusa nitescit:
Considunt transtris, intentáque brachia remis
Intenti expectant signum: exultantiáque haurit
Corda pauor pulsans, laudúmque arrecta cupido.
Inde vbi clara dedit sonitum tuba finibus omnes,
(Haud mora) prosiluere suis. ferit æthera clamor
Nauticus, adductis spumant freta versa lacertis.
Infindunt pariter sulcos, totúmque dehiscit
Conuulsum remis rostrísque stridentibus æquor.
Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruúntque effusi carcere currus:
Nec sic immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.
Tum plausu fremitúque virûm, studiísque fauentum
Consonat omne nemus: vocémque inclusa volutant
Littora, pulsati colles clamore resultant.
Effugit ante alios primísque elabitur vndis
Turbam inter fremitúmque Gyas: quem deinde Cloanthus
Consequitur, melior remis: sed pondere pinus
Tarda tenet: post hos æquo discrimine Pristis
Centaurúsque locum tendunt superare priorem:
Et nunc Pristis habet, nunc victam præterit ingens
Centaurus: nunc vnà ambæ iunctísque feruntur
Frontibus, & longe sulcant vada salsa carinæ.
Iámque propinquabant scopulo, metámque tenebant,
Quum princeps medióque Gyas in gurgite victor
Rectorem nauis compellat voce Menœtem,
Quó tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum:
Littus ama, & læuas stringat sine palmula cautes:
Altum alii teneant. Dixit, sed cæca Menœtes
Saxa timens proram pelagi detorquet ad vndas.
Quó diuersus abis? iterum, Pete saxa Menœte,
Cum clamore Gyas reuocabat: & ecce Cloanthum
Respicit instantem tergo, & propiora tenentem.
Ille inter nauémque Gyæ scopulósque sonantes
Radit iter læuum interior, subitúsque priorem
Præterit, & metis tenet æquora tuta relictis.
Tum verò exarsit iuueni dolor ossibus ingens,
Nec lacrymis caruere genæ: segnémque Menœtem,
Oblitus decorísque sui sociúmque salutis,
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
Ipse gubernaclo rector subit, ipse magister:
Hortatúrque viros, clauúmque ad littora torquet.
At grauis vt fundo vix tandem redditus imo est
Iam senior, madidáque fluens in veste Menœtes:
Summa petit scopuli, siccáque in rupe resedit.
Illum & labentem Teucri & risere natantem,
Et salsos rident reuomentem pectore fluctus.
Hic læta extremis spes est accensa duobus,
Sergesto Mnestheíque, Gyam superare morantem.
Sergestus capit ante locum, scopulóque propinquat.
Nec toto tamen ille prior præeunte carina:
Parte prior, partem rostro premit æmula Pristis.
At media socios incedens naue per ipsos
Hortatur Mnestheus, Nunc nunc insurgite remis
Hectorei socii, Troiæ quos sorte suprema
Delegi comites: nunc illas promite vires,
Nunc animos, quibus in Gætulis syrtibus vsi,
Ionióque mari, Maleæque sequacibus vndis.
Non iam prima peto Mnestheus, neque vincere certo:
(Quanquam, ô) sed superent quibus hoc Neptune dedisti.
Extremos pudeat rediisse: hoc vincite ciues,
Et prohibete nefas. Olli certamine summo
Procumbunt: vastis tremit ictibus ærea puppis,
Subtrahitúrque solum: tum creber anhelitus artus
Aridáque ora quatit: sudor fluit vndique riuis.
Attulit ipse viris optatum casus honorem.
Namque furens animi dum proram ad saxa suburget
Interior, spatióque subit Sergestus iniquo,
Infelix saxis in procurrentibus hæsit.
Concussæ cautes, & acuto in murice remi
Obnixi crepuere, illisáque prora pependit.
Consurgunt nautæ, & magno clamore morantur,
Ferratásque sudes & acuta cuspide contos
Expediunt, fractósque legunt in gurgite remos.
At lætus Mnestheus, successúque acrior ipso,
Agmine remorum celeri, ventísque vocatis
Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
Qualis spelunca subitò commota columba,
Cui domus & dulces latebroso in pumice nidi,
Fertur in arua volans, plausúmque exterrita pennis
Dat tecto ingentem: mox aëre lapsa quieto,
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas:
Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat vltima Pristis
Æquora, sic illam fert impetus ipse volantem.
Et primùm in scopulo luctantem deserit alto
Sergestum, breuibúsque vadis: frustráque vocantem
Auxilia, & fractis discentem currere remis.
Inde Gyam, ipsámque ingenti mole Chimæram
Consequitur: cedit, quoniam spoliata magistro est.
Solus iámque ipso superest in fine Cloanthus,
Quem petit, & summis adnixus viribus vrget.
Tum verò ingeminat clamor, cunctíque sequentem
Instigant studiis: resonat clamoribus æther.
Hi, proprium decus & partum indignentur honorem
Ni teneant, vitámque volunt pro laude pacisci:
Hos successus alit: possunt, quia posse videntur.
Et fors æquatis cepissent præmia rostris,
Ni palmas ponto tendens vtrasque Cloanthus,
Fudissétque preces, diuósque in vota vocasset:
Dii, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Constituam ante aras, voti reus, extáque salsis

Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
Dixit: cúmque imis sub fluctibus audiit omnis
Nereidum Phorcíque chorus, Panopeáque virgo,
Et pater ipse manu magna Portumnus euntem
Impulit. illa Noto citius volucríque sagitta
Ad terram fugit, & portu se condidit alto.
Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
Victorem magna præconis voce Cloanthum
Declarat, viridiq; aduelat tempore lauro:
Muneráque in naues, ternos aptare iuuencos,
Vináque, & argenti magnum dat ferre talentum.
Ipsis præcipuos ductoribus addit honores:
Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit:
Intextúsque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos cursúque fatigat,
Acer, anhelanti similis. quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes, sæuítque canum latratus in auras.
At, qui deinde locum tenuit virtute secundum,
Leuibus huic hamis consertam, auróque trilicem
Loricam (quam Demoleo detraxerat ipse
Victor, apud rapidum Simoenta, sub Ilio alto)
Donat habere viro, decus & tutamen in armis.
Vix illam famuli Phegeus Sagarísque ferebant.
Multiplicem, connixi humeris: indutus at olim
Demoleus, cursu palantes Troas agebat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas,
Cimbiáque argento perfecta, atque aspera signis.
Iámque adeò donati omnes opibúsque superbi,
Puniceis ibant euincti tempora tæniis:
Quum sæuo e scopulo multa vix arte reuulsus,
Amissis remis, atque ordine debilis vno,
Irrisam sine honore ratem Sergestus agebat.
Qualis sæpe viæ deprensus in aggere serpens,
Ærea quem obliquum rota transiit: aut grauis ictu
Seminecem liquit saxo lacerúmque viator:
Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus:
Parte ferox, ardénsque oculis & sibila colla
Arduus attollens: pars vulnere clauda retentat
Nexantem nodos, séque in sua membra plicantem.
Tali remigio nauis se tarda mouebat:
Vela facit tamen, & plenis subit ostia velis.
Sergestum Æneas promisso munere donat,
Seruatam ob nauem lætus, sociósque reductos.
Olli serua datur, operum haud ignara mineruæ,
Cressa genus, Pholoe, geminique sub vbere nati.
Hoc pius Æneas misso certamine, tendit
Gramineum in campum, quem collibus vndiq; curuis
Cingebant syluæ. mediáque in valle theatri
Circus erat, quò se multis cum millibus heros
Consessu medium tulit, extructóque resedit.
Hic, qui forte velint rapido contendere cursu,
Inuitat preciis animos, & præmia ponit.
Vndique conueniunt Teucri, mistíque Sicani:
Nysus & Euryalus primi.
Euryalus, forma insignis, viridíque iuuenta:
Nisus, amore pio pueri. quos deinde sequutus
Regius egregia Priami de stirpe Diores.
Hunc Salius simul & Patron: quorum alter, Acarnan,
Alter ab Arcadia, Tegeæ de sanguine gentis.
Tum duo Trinacrij iuuenes, Helymus, Panopésque,
Assueti syluis, comites senioris Acestæ.
Multi præterea, quos fama obscura recondit,
Æneas quibus in mediis sic deinde loquutus,
Accipite hæc animis, lætásque aduertite mentes:
Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Gnosia bina dabo leuato lucida ferro
Spicula, cælatámque argento ferre bipennem.
Omnibus hic erit vnus honos: tres præmia primi
Accipient, flauáque caput nectentur oliua.
Primus equum phaleris insignem victor habeto:
Alter Amazoniam pharetram, plenámque sagittis
Treiciis: lato quam circum amplectitur auro
Balteus, & tereti subnectit fibula gemma.
Tertius Argolica hac galea contentus abito.
Hæc vbi dicta. locum capiunt, signóque repente
Corripiunt spatia audito: liménque relinquunt
Effusi nimbo similes: simul vltima signant.
Primus abit, longéque ante omnia corpora Nisus
Emicat, & ventis & fulminis ocior alis.
Proximus huic, longo sed proximus interuallo,
Insequitur Salius. spatio post deinde relicto
Tertius Euryalus.
Euryalúmque Helymus sequitur: quo deinde sub ipso
Ecce volat calcémque terit iam calce Diores,
Incumbens humero: spatia & si plura supersint,
Transeat elapsus prior, ambiguúmque relinquat.
Iamq; fere spatio extremo fessíque sub ipsum
Finem aduentabant, leui quum sanguine Nisus
Labitur infelix, cæsis vt fortè iuuencis
Fusus humum, viridésque super madefecerat herbas.
Hic iuuenis iam victor ouans, vestigia presso
Haud tenuit titubata solo, sed pronus in ipso
Concidit immundóque fimo sacroque cruore.
Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum:
Nam sese opposuit Salio, per lubrica surgens:
Ille autem spissa iacuit reuolutus arena.
Emicat Euryalus, & munere victor amici,
Prima tenet, plausúque volat fremitúque secundo.
Post Helymus subit, & nunc tertia palma Diores.
Hic totum caueæ consessum ingentis, & ora
Prima patrum magnis Salius clamoribus implet,
Ereptúmq; dolo reddi sibi poscit honorem.
Tutatur fauor Euryalum, lacrymæq; decoræ
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus
Adiuuat, & magna proclamat voce Diores:
Qui subiit palmæ, frustráque ad præmia venit
Vltima, si primi Salio redduntur honores.
Tum pater Æneas, Vestra, inquit, munera vobis
Certa manent, pueri, & palmam mouet ordine nemo:
Me liceat casum miserari insontis amici,
Sic fatus, tergum Gætuli immane leonis
Dat Salio, villis onerosum atque vnguibus aureis.
Hic Nisus, Si tanta, inquit, sunt præmia victis,
Et te lapsorum miseret: quæ munera Niso
Digna dabis, primam merui qui laude coronam,

Ni me

Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tulisset?
Et simul his dictis faciem ostentabat, & udo
Turpia membra fimo. risit pater optimus olli:
Et clypeum efferri iussit, Didymaonis artes,
Neptuni sacro Danais de poste refixum.
Hoc iuuenem egregium præstanti munere donat.
Post ubi confecti cursus & dona peregit:
Nunc, si cui virtus, animusq; in pectore præsens
Adsit, & evinctis attollat brachia palmis.
Sic ait, & geminum pugnæ proponit honorem:
Victori velatum auro vittisq; iuuencum:
Ensem atq; insignem galeam, solatia victo.
Nec mora: continuò vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnoq; virûm se murmure tollit:
Solus qui Paridem solitus contendere contra:
Idemq; ad tumulum, quo maximus occubat Hector,
Victorem Buten immani corpore (qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat)
Perculit, & fulua moribundum extendit arena.
Talis prima Dares caput altum in prælia tollit:
Ostenditq; humeros latos, alternaq; iactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
Quæritur huic alius: nec quisquam ex agmine tanto
Audet adire virum, manibusq; inducere cæstus.
Ergo alacris, cunctosq; putans excedere palma,
Æneæ stetit ante pedes: nec plura moratus,
Tum læua taurum cornu tenet, atq; ita fatur.
Nate dea, si nemo audet se credere pugnæ:
Quæ finis standi? quò me decet usq; teneri?
Ducere dona iube. Cuncti simul ore fremebant
Dardanidæ, reddiq; viro promissa iubebant.
Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes,
Proximus ut viridante toro consederat herbæ.
Entelle, heroum quondam fortissime frustra,
Tantáne tam patiens nullo certamine tolli
Dona sines? ubi nunc nobis deus ille, magister
Nequicquam memoratus Eryx? ubi fama per omnem
Trinacriam, & spolia illa tuis pendentia tectis?
Ille sub hæc, Non laudis amor, nec gloria cessit
Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigentq; effœtæ in corpore vires.
Si mihi, quæ quondam fuerat, quaq; improbus iste
Exultat fidens, si nunc foret illa iuuenta:
Haud equidem pretio inductus pulchroq; iuuenco
Venissem: nec dona moror. Sic deinde locutus,
In medium geminos immani pondere cæstus
Proiecit: quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroq; intendere brachia tergo.
Obstupuere animi: tantorum ingentia septem
Terga boum plumbo insuto ferroq; rigebant.
Ante omnes stupet ipse Dares, longéq; recusat:
Magnanimúsque Anchisiades, & pondus, & ipsa
Huc illuc vinclorum immensa volumina versat.
Tum senior tales referebat pectore voces,
Quid si quis cæstus ipsius & Herculis arma
Vidisset, tristémq; hoc ipso in littore pugnam?
Hæc germanus Eryx quondam tuus arma gerebat:
Sanguine cernis adhuc sparsoq; infecta cerebro:
His magnum Alciden contra stetit: his ego suetus,
Dum melior vires sanguis dabat, æmula necdum
Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
Sed si nostra Dares hæc Troius arma recusat,
Idque pio sedet Æneæ, probat autor Acestes:
Æquemus pugnas. Erycis tibi terga remitto:
Solue metus. & tu Troianos exue cæstus.
Hæc fatus, duplicem ex humeris deiecit amictum:
Et magnos membrorum artus, magna ossa lacertósque
Exuit, atq; ingens media consistit arena.
Tum satus Anchisa cæstus pater extulit æquos,
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,
Brachiáque ad superas interritus extulit auras.
Abduxere retro longè capita ardua ab ictu:
Immiscéntque manus manibus, pugnámq; lacessunt.
Ille, pedum melior motu, fretúsq; iuuenta:
Hic, membris & mole valens: sed tarda trementi
Genua labant, vastos quatit æger anhelitus artus.
Multa viri nequicquam inter se vulnera iactant,
Multa cauo lateri ingeminant, & pectore vastos
Dant sonitus: erratq; aures & tempora circum
Crebra manus, duro crepitant sub vulnere malæ.
Stat grauis Entellus, nisúq; immotus eodem,
Corpore tela modo atq; oculis vigilantibus exit.
Ille, velut celsam oppugnat qui molibus urbem,
Aut montana sedet circum castella sub armis:
Nunc hos, nunc illos aditus, omnémque pererrat
Arte locum, & variis assultibus irritus urget.
Ostendit dextram insurgens Entellus, & altè
Extulit: ille ictum venientem à vertice velox
Præuidit: celerique elapsus corpore cessit.
Entellus vires in ventum effudit, & ultro
Ipse grauis grauitérq; ad terram pondere vasto
Concidit: ut quondam caua concidit, aut Erymantho,
Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.
Consurgunt studiis Teucri & Trinacria pubes:
It clamor cælo: primúsq; accurrit Acestes,
Æquæuúmque ab humo miserans attollit amicum.
At non tardatus casu, neq; territus heros,
Acrior ad pugnam redit, & vim suscitat ira.
Tum pudor incendit vires, & conscia virtus:
Præcipitémq; Daren ardens agit æquore toto,
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra,
Nec mora, nec requies. quam multa grandine nimbi
Culminibus crepitant, sic densis ictibus heros
Creber utraque manu pulsat versátq; Dareta.
Tum pater Æneas, procedere longius iras,
Et sæuire animis Entellum haud passus acerbis:
Sed finem imposuit pugnæ: fessúmq; Dareta
Eripuit, mulcens dictis: ac talia fatur,
Infelix, quæ tanta animum dementia cepit?
Non vires alias conuersáque numina sentis?
Cede Deo. Dixítque, & prælia voce diremit.
Ast illum fidi æquales, genua ægra trahentem,
Iactantémq; utroq; caput, crassúmque cruorem
Ore reiectantem, mistósque in sanguine dentes,
Ducunt ad naues: galeámque ensémque vocati

Accipiunt, palmam Entello taurumq; relinquunt.
Hic victor, superans animis, tauro'q; superbus,
Nate dea, vosq; hæc inquit, cognoscite Teucri:
Et mihi quæ fuerint iuuenili in corpore vires,
Et qua seruetis reuocatum à morte Dareta.
Dixit, & aduersi contra stetit ora iuuenci,
Qui donum astabat pugnæ: durosq; reducta
Librauit dextra media inter cornua cæstus,
Arduus, effractoq; illisit in ossa cerebro
Sternitur, exanimisq; tremens procumbit humi bos
Ille super tales effudit pectore voces.
Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis
Persoluo: hîc victor cæstus artemq; repono.
Protinus Æneas celeri certare sagitta
Inuitat qui fortè velint, & præmia ponit:
Ingentiq; manu malum de naue Seresti
Erigit: & volucrem traiecto in fune columbam,
Quò tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Conuenêre viri: deiectámq; ærea sortem
Accepit galea: & primus clamore secundo
Hyrtacidæ ante omnes exit locus Hippocoöntis.
Quem modo nauali Mnestheus certamine victor
Consequitur, viridi Mnestheus cinctus oliua.
Tertius Eurytion, tuus ô clarissime frater,
Pandare: qui quondam iussus confundere fœdus,
In medios telum torsisti primus Achiuos.
Extremus galeaq; ima subsedit Acestes,
Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
Tum validis flexos incuruant viribus arcus
Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris:
Primaq; per cælum neruo stridente sagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat auras:
Et venit, aduersiq; infigitur arbore mali.
Intremuit malus: timuitque exterrita pennis
Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
Post acer Mnestheus adducto constitit arcu,
Alta petens, pariterq; oculos telumq; tetendit.
Ast ipsam miserandus auem contingere ferro
Non valuit: nodos & vincula linea rupit,
Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa notos atq; atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iamdudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocauit.
Iam vacuo lætam cœlo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube columbam.
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris
Aëris: fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Acestes:
Qui tamen aërias telum contorsit in auras,
Ostentans artem pariter arcumq; sonantem.
Hic oculis subitò obijcitur magnoq; futurum
Augurio monstrum docuit post exitus ingens:
Seraq; terrifici cecinerunt omina vates.
Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo,
Signauitq; viam flammis, tenuesq; recessit
Consumpta in ventos: cælo ceu sæpe refixa
Transcurrunt crinémque volantia sidera ducunt.
Attonitis hæsere animis, superosq; precati
Trinacrij Teucriq; viri. nec maximus omen
Abnuit Aeneas: sed lætum amplexus Acesten
Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur.
Sume pater (nam te voluit rex magnus olympi
Talibus auspicijs exortum ducere honorem)
Ipsius Anchisæ longæui hoc munus habebis:
Cratera impressum signis, quem Thracius olim
Anchisæ genitori in magno munere Cisseus
Ferre sui dederat monimentum & pignus amoris.
Sic fatus, cingit viridanti tempora lauro,
Et primum ante omnes victorem appellat Acesten.
Nec bonus Eurytion prælato inuidit honori,
Quamuis solus auem cælo deiecit ab alto.
Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:
Extremus, volucri qui fixit arundine malum.
At pater Aeneas, nondum certamine misso,
Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli
Epytiden vocat, & fidam sic fatur ad aurem,
Vade age: & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
Ducat auo turmas, & sese ostendat in armis.
Dic, ait: ipse omnem longo decedere circo
Infusum populum, & campos iubet esse patentes.
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frænatis lucent in equis, quos omnis euntes
Trinacriæ mirata fremit Troiæq; iuuentus,
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona:
Cornea bina ferunt præfixa hastilia ferro,
Pars leues humero pharetras: it pectore summo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.
Tres equitum numero turmæ, terniq; vagantur
Ductores: pueri bis seni quenque secuti,
Agmine partito fulgent, paribúsq; magistris.
Vna acies iuuenum, ducit quam paruus ouantem
(Nomen aui referens) Priamus, tua clara Polite
Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, & vestigia primi
Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam.
Alter, Atys: genus vnde Atyj duxêre Latini:
Paruus Atys, puerôq; puer dilectus Iulo.
Extremus formáq; ante omnes pulcher Iulus
Sidonio est inuectus equo: quem candida Dido
Esse sui dederat monimentum & pignus amoris.
Cætera Trinacrijs pubes senioris Acestæ
Fertur equis.
Excipiunt plausu pauidos, gaudéntque tuentes
Dardanidæ, veterúmque agnoscunt ora parentum.
Postquam omnem læti consessum oculósque suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epytides longè dedit, insonuítque flagello.
Olli discurrêre pares, atque agmina terni.
Diductis soluêre choros. rursúsque vocati
Conuertêre vias, infestáque tela tulêre.
Inde alios ineunt cursus, aliósque recursus,
Aduersis spatijs, alternósque orbibus orbes
Impediunt: pugnæque cient simulacra sub armis.
Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt
Infensi: facta pariter nunc pace feruntur.
Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitémque
Mille vijs habuisse dolum, quà signa sequendi.

Fal-

Falleret indeprensus & irremeabilis error:
Haud alio Teucrûm nati vestigia cursu
Impediunt, texúntque fugas & prælia ludo:
Delphinum similes, qui per maria humida nando
Carpathium Libycúmque secát, luduntq; per undas.
Hunc morem, hos cursus, atq; hæc certamina primus
Ascanius, longam muris quum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos:
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
Albani docuere suos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem.
Troiáq; nunc pueri, Troianum dicitur agmen.
Hac celebrata tenus sancto certamina patri.
Hic primùm fortuna fidem mutata nouauit.
Dum variis tumulo referunt solennia ludis,
Irim de cælo misit Saturnia Iuno
Iliacam ad classem, ventósque aspirat eunti,
Multa mouens, necdum antiquum saturata dolorem.
Illa viam celerans per mille coloribus arcum,
Nulli visa cito decurrit tramite virgo.
Conspicit ingentem concursum, & littora lustrans,
Desertósq; videt portus, classémque relictam.
At procul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisem flebant: cunctæq; profundum
Pontum aspectabant flentes. Heu, tot vada fessis
Et tantum superesse maris: vox omnibus una.
Vrbem orant, tædet pelagi perferre laborem.
Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
Conijcit, & faciémque deæ vestémque reponit.
Fit Beroe, Ismarij coniux longæua Dorycli,
Cui genus & quondam nomen natique fuissent:
Ac sic Dardanidûm mediam se matribus infert:
O miseræ, quas non manus (inquit) Achaica bello
Traxerit ad lethum patriæ sub mœnibus: ô gens
Infelix, cui te exitio fortuna reseruat?
Septima post Troiæ excidium iam vertitur æstas,
Quum freta, quum terras omnes, tot inhospita saxa
Sideráque emensæ ferimur: dum per mare magnum
Italiam sequimur fugientem, & voluimur undis.
Hic Erycis fines fraterni, atque hospes Acestes:
Quis prohibet muros iacere, & dare ciuibus urbem?
O patria, & rapti nequicquam ex hoste Penates,
Nullane iam Troiæ dicentur mœnia? nusquam
Hectoreos amnes, Xanthum & Simoenta videbo?
Quin agite, & mecum infaustas exurite puppes.
Nam mihi Cassandræ per somnum vatis imago
Ardentes dare visa faces. Hic quærite Troiam:
Hic domus est, inquit, vobis. iam tempus agi res:
Nec tantis mora prodigiis. en quattuor aræ
Neptuno: deus ipse faces animúmque ministrat.
Hæc memorans, prima infensum vi corripit ignem:
Sublatáque procul dextra connixa coruscat,
Et iacit. arrectæ mentes, stupefactáque corda
Iliadum. hic una è multis, quæ maxima natu,
Pyrgo, tot Priami natorum regia nutrix,
Non Beroe vobis, non hæc Rhœteia, matres,
Est Dorycli coniux. diuini signa decoris,
Ardentésque notate oculos: qui spiritus illi,
Qui vultus, vocísq; sonus, vel gressus eunti.
Ipsa egomet dudum Beroen digressa reliqui
Ægram, indignantem tali quòd sola careret
Munere, nec meritos Anchisæ inferret honores.
Hæc effata.
At matres primò ancipites, oculisque malignis
Ambiguæ spectare rates, miserum inter amorem
Præsentis terræ, fatisque vocantia regna:
Quum dea se paribus per cælum sustulit alis,
Ingentémque fuga secuit sub nubibus arcum.
Tum verò attonitæ monstris, actæq; furore,
Conclamant, rapiúntque focis penetralibus ignem:
Pars spolians aras, frondem ac virgulta facésque
Coniiciunt. furit immissis Vulcanus habenis
Transtra per & remos, & pictas abiete puppes.
Nuncius Anchisæ ad tumulum cuneósque theatri
Incensas perfert naues Eumelus: & ipsi
Respiciunt atram in nimbo volitare fauillam.
Primus & Ascanius, cursus ut lætus equestres
Ducebat, sic acer equo turbata petiuit
Castra: nec exanimes possunt retinere magistri.
Quis furor iste nouus? quò nunc, quò tenditis (inquit)
Heu miseræ ciues? non hostem inimicáque castra
Argiuûm, vestras spes uritis. en ego vester
Ascanius. galeam ante pedes proiecit inanem,
Qua ludo indutus belli simulachra ciebat.
Accelerat simul Æneas, simul agmina Teucrûm.
Ast illæ diuersa metu per littora passim
Diffugiunt, syluásque & sicubi concaua furtim
Saxa petunt. piget incepti, lucísque: suósque
Mutatæ agnoscunt, excussáque pectore Iuno est.
Sed non idcirco flammæ atque incendia vires
Indomitas posuere. udo sub robore viuit
Stuppa, vomens tardum fumum, lentúsque carinas
Est vapor, & toto descendit corpore pestis.
Nec vires heroum, infusáque flumina prosunt.
Tum pius Æneas humeris abscindere vestem,
Auxilióque vocare deos, & tendere palmas:
Iuppiter omnipotens, si nondum exosus ad unum
Troianos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos, da flammam euadere classi
Nunc pater, & tenues Teucrûm res eripe letho.
Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuáque hic obrue dextra.
Vix hæc ediderat, quum effusis imbribus atra
Tempestas sine more furit, tonitruque tremiscunt
Ardua terrarum, & campi: ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, densisq; nigerrimus austris:
Implentúrque super puppes, semiusta madescunt
Robora: restinctus donec vapor omnis, & omnes,
Quattuor amissis, seruatæ à peste carinæ.
At pater Æneas casu concussus acerbo,
Nunc huc ingentes nunc illuc pectore curas
Mutabat versans, Siculisne resideret aruis,
Oblitus fatorum, Italásne capesseret oras.
Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
Quem docuit, multáque insignem reddidit arte:
Hæc responsa dabat, vel quæ portenderet ira
Magna deûm, vel quæ fatorum posceret ordo.
Isque his Æneam solatus vocibus infit.

Nate dea, quò fata trahunt retrahúntque, sequamur:
Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.
Est tibi Dardanius diuinæ stirpis Acestes:
Hunc cape consiliis socium, & coniunge volentem:
Huic trade amissis superant qui nauibus, & quos
Pertæsum magni incepti rerúmque tuarum est:
Longæuósque senes, ac fessas æquore matres,
Et quicquid tecum inualidum, metuénsque pericli est,
Delige: & his habeant terris sine mœnia fessi.
Vrbem appellabunt permisso nomine Acestam.
Talibus incensus dictis senioris amici:
Tum verò in curas animum diducitur omnes.
Et nox atra polum bigis subuecta tenebat:
Visa dehinc cælo facies delapsa parentis
Anchisæ, subitò tales effundere voces,
Nate, mihi vita quondam (dum vita manebat)
Chare magis, nate Iliacis exercite fatis:
Imperio Iouis huc venio, qui classibus ignem
Depulit, & cælo tandem miseratus ab alto est.
Consiliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat senior: lectos iuuenes, fortissima corda,
Defer in Italiam gens dura, atque aspera cultu,
Debellanda tibi Latio est, Ditis tamen antè
Infernas accede domos: & Auerna per alta
Congressus pete nate meos. non me impia namque
Tartara habent tristésque vmbræ: sed amœna piorum
Concilia Elysiúmque colo. huc casta Sibylla
Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.
Tum genus omne tuum, & quæ dentur mœnia, disces.
Iámque vale. torquet medios nox humida cursus,
Et me sæuus equis Oriens afflauit anhelis.
Dixerat, & tenues fugit seu fumus in auras.
Æneas, Quo deinde ruis? quò proripis? inquit.
Quem fugis? aut quis te nostris complexibus arcet?
Hæc memorans, cinerem & sopitos suscitat ignes,
Pergaméúmque Larem, & canæ penetralia Vestæ
Farre pio & plena supplex veneratur acerra.
Extemplo socios, primúmque accersit Acesten:
Et Iouis imperium, & chari præcepta parentis
Edocet, & quæ nunc animo sententia constet.
Haud mora consiliis: nec iussa recusat Acestes:
Transcribunt vrbi matres, populúmque volentem
Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes.
Ipsi transtra nouant, flammísque ambesa reponunt
Robora nauigiis: aptant remósque rudentésque,
Exigui numero, sed bello viuida virtus.
Interea Æneas vrbem designat aratro,
Sortitúrque domos: hoc, Ilium, & hæc loca, Troiæ
Esse iubet. gaudet regno Troianus Acestes:
Indicítque forum, & patribus dat iura vocatis.
Tunc vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ: tumulóque sacerdos
Et lucus latè sacer additur Anchiseo,
Iámque dies epulata nouem gens omnis, & aris
Factus honos placidi strauerunt æquora venti,
Creber & aspirans rursus vocat Auster in altum.
Exoritur procurua ingens per littora fletus:
Complexi inter se noctémque diémque morantur.
Ipsæ iam matres, ipsi, quibus aspera quondam
Visa maris facies, & non tolerabile numen,
Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem.
Quos bonus Æneas dictis solatur amicis,
Et consanguineo lacrymans commendat Acestæ.
Tres Eryci vitulos, & tempestatibus agnam
Cædere deinde iubet, soluíque ex ordine funes.
Ipse caput tonsæ foliis euinctus oliuæ,
Stans procul in prora, pateram tenet, extáque salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
Prosequitur surgens à puppi ventus euntes:
Certatim socij feriunt mare & æquora verrunt.
At Venus interea Neptunum exercita curis
Alloquitur: talésque effundit pectore questus.
Iunonis grauis ira & inexaturabile pectus
Cogunt me Neptune preces descendere in omnes:
Quam nec longa dies, pietas nec mitigat vlla:
Nec Iouis imperio fatísue infracta quiescit.
Non media de gente Phrygium exedisse nefandis
Vrbem odiis satis est, pœnam traxisse per omnem
Relliquias Troiæ: cineres atque ossa peremptæ
Insequitur, causas tanti sciat illa furoris.
Ipse mihi nuper Libycis tu testis in vndis
Quam molem subitò exierit, maria omnia cælo
Miscuit, Æoliis nequicquam freta procellis
In regnis hoc ausa tuis.
Prò scelus, ecce etiam Troianis matribus actis
Exussit fœdè puppes, & classe subegit
Amissa socios ignotæ linquere terræ.
Quod superest, oro liceat dare tuta per vndas
Vela tibi, Liceat Laurentem attingere Tybrim:
Si concessa peto, si dant ea mœnia Parcæ.
Tum Saturnius hæc domitor maris edidit alti,
Fas omne est Cytherea meis te fidere regnis,
Vnde genus ducis, merui quoque. sæpe furores
Compressi, & rabiem tantam cælíque maríque.
Nec minor in terris (Xanthum Simoentáque testor)
Æneæ mihi cura tui. quum Troia Achilles
Exanimata sequens impingeret agmina muris.
Millia multa daret letho, gemerentque repleti
Amnes: nec reperire viam, atque euoluere posset
In mare se Xanthus: Pelidæ tunc ego forti
Congressum Ænea, nec diis nec viribus æquis,
Nube caua eripui: cuperem quum vertere ab imo
Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.
Nunc quoque mens eadem perstat mihi, pelle timores.
Tutus quos optas portus accedat Auerni:
Vnus erit tantum, amissum quem gurgite quæret:
Vnum pro multis dabitur caput.
His vbi læta deæ permulsit pectora dictis,
Iungit equos curru genitor, spumantiáque addit
Fræna feris, manibúsque omnes effundit habenas:
Cæruleo per summa leuis volat æquora curru:
Subsidunt vndæ, tumidúmque sub axe tonanti
Sternitur æquor aquis: fugiunt vasto æthere nimbi.
Tum variæ comitum facies, immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inoúsque Palæmon,
Tritonésque citi, Phorcíque exercitus omnis

Læua te-

Læua tenent Thetis & Melite, Panopeáq; virgo,
Nisæe, Spióq;, Thaliaque, Cymodocéque.
Hic patris Æneæ suspensam blanda vicissim
Gaudia pertentant mentem: iubet ocyus omnes
Attolli malos, intendi brachia velis.
Vnà omnes fecere pedem, pariterq; sinistros,
Nunc dextros soluere sinus: vnà ardua torquent
Cornua, detorquéntque: ferunt sua flamina classem,
Princeps ante omnes densum Palinurus agebat
Agmen: ad hunc alij cursum contendere iussi.
Iámque ferè mediam cæli nox humida metam
Contigerat, placida laxarant membra quiete
Sub remis fusi per dura sedilia nautæ:
Quum leuis ætheriis delapsus Somnus ab astris
Aëra dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras,
Te Palinure petens, tibi tristia somnia portans
Insonti: puppiq; deus consedit in alta,
Phorbanti similis: funditq; has ore loquelas:
Iaside Palinure, ferunt ipsa æquora classem:
Æquatæ spirant auræ, datur hora quieti,
Pone caput, fessósq; oculos furare labori:
Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.
Cui vix attollens Palinurus lumina fatur.
Mene salis placidi vultum fluctúsq; quietos
Ignorare iubes? méne huic confidere monstro?
Æneam credam quid enim fallacibus Austris
Et cæli toties deceptus fraude sereni?
Talia dicta dabat: clauúmq; affixus & hærens
Nusquam amittebat, oculósq; sub astra tenebat.
Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique soporatum Stygia, super vtraque quassat
Tempora: cunctantique natantia lumina soluit.
Vix primos inopina quies laxauerat artus,
Et superincumbens, cum puppis parte reuulsa,
Cúmque gubernaclo liquidas proiecit in vndas
Præcipitem, ac socios nequicquam sæpe vocantem.
Ipse volans tenues se sustulit ales in auras.
Currit iter tutum non secius æquore classis,
Promissisque patris Neptuni interrita fertur,
Iámq; adeò scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos:
Tum rauca assiduo longè sale saxa sonabant,
Quum pater amisso fluitantem errare magistro
Sensit: & ipse ratem nocturnis rexit in vndis,
Multa gemens, casúq; animum concussus amici.
O nimium cœlo & pelago confise sereno:
Nudus in ignota Palinure iacebis arena.

P. VIRGILII MARONIS

ÆNEIDOS.

LIBER VI.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Cumas deinde venit: fert hinc responsa Sibyllæ.
Misenum sepelit: mons seruat nomen humati.
Ramum etiam, ante [illegible] placato nomine portat:
Et vates longæua vnà descendit Auernum.
Agnoscit Palinurum & ibi solatur Elisam.
Deiphobúmque videt laceratum crudeliter ora.
Vmbrarum pœnas discit, narrante Sibylla,
Conuenit Anchisem positus in valle virenti:
Agnoscitq; suam prolem, monstrante parente.
Hæc vbi percepit, graditur, sociósque reuisit.

IC fatur lacrymans, classíq; immittit habenas,
Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.
Obuertunt pelago proras: tum dente tenaci
Anchora fundabat naues: & littora curuæ
Prætexunt puppes. iuuenum manus emicat ardens
Littus in Hesperium: quærit pars semina flammæ,
Abstrusa in venis silicis: pars densa ferarum
Tecta rapit, syluas, inuentáq; flumina monstrat.
At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ,
Antrum immane petit: magnam cui mentem animúmque
Delius inspirat vates, aperítque futura.
Iam subeunt Triuiæ lucos, atque aurea tecta.
Dædalus (vt fama est) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo,
Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos,
Chalcidicáque leuis tandem super astitit arce.
Redditus hic primùm terris tibi Phœbe sacrauit
Remigium alarum: posuítque immania templa.
In foribus lethum Androgeo: tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi (miserum) septena quotannis
Corpora natorum: stat ductis sortibus vrna.
Contrà elata mari respondet Cnosia tellus.
Hic crudelis amor tauri, suppostáque furto
Pasiphae: mistúmq; genus, prolésq; biformis,
Minotaurus inest, veneris monimenta nefandæ.

Hic labor ille domus & inextricabilis error.
Magnum reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus ipse dolos tecti ambagésque resoluit,
Cæca regens filo vestigia. Tu quoque magnam
Partem opere in tanto, sineret dolor, Icare haberes.
Bis conatus erat casus effingere in auro,
Bis patriæ cecidere manus, quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni iam præmissus Achates
Afforet, atque vna Phœbi Triuiæque sacerdos
Deiphobe Glauci, fatur quæ talia regi,
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit:
Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos
Præstiterit, totidem lectas de more bidentes.
Talibus affata Ænean (nec sacra morantur
Iussa viri) Teucros vocat alta in templa sacerdos.
Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum,
Quò lati ducunt aditus centum, ostia centum:
Vnde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, quum virgo, Poscere fata
Tempus (ait) deus, ecce, deus. Cui talia fanti
Ante fores, subitò non vultus, non color vnus,
Non comptæ mansêre comæ: sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: maiórque videri,
Nec mortale sonans, afflata est numine quando
Iam propiore dei. Cessas in vota precésque,
Tros (ait) Ænea, cessas? neque enim ante dehiscent
Attonitæ magna ora domus. & talia fata
Conticuit: gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor: funditque preces rex pectore ab imo,
Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manúsque
Corpus in Æacidæ: magnas obeuntia terras
Tot maria intraui duce te, penitúsque repostas
Massylûm gentes, prætentáque Syrtibus arua:
Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.
Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta,
Vos quoque Pergameæ iam fas est parcere genti,
Diique deæque omnes, quibus obstitit Ilium, & ingens
Gloria Dardaniæ. tuque ô sanctissima vates
Præscia venturi, da (non indebita posco
Regna meis fatis) Latio considere Teucros,
Errantésque deos, agitatáque numina Troiæ.
Tum Phœbo & Triuiæ solido de marmore templa
Instituam, festósque dies de nomine Phœbi.
Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.
Hic ego namque tuas sortes, arcanáque fata
Dicta meæ genti ponam, lectósque sacrabo
Alma viros. foliis tantùm ne carmina manda:
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis:
Ipsa canas oro. Finem dedit ore loquendi.
At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse deum. tantò magis ille fatigat
Os rabidum, feræ corda domans, fingítque premendo.
Ostia iamque domus patuêre ingentia centum
Sponte sua, vatísque ferunt responsa per auras:
O tandem magnis pelagi defuncte periclis:
Sed terræ grauiora manent: in regna Lauini
Dardanidæ venient (mitte hanc de pectore curam)
Sed non & venisse volent. bella, horrida bella,
Et Tybrim multo spumantem sanguine cerno.
Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
Defuerint. alius Latio iam partus Achilles,
Natus & ipse dea, nec Teucris addita Iuno,
Vsquam aberit, quum tu supplex in rebus egenis,
Quas gentes Italûm aut quas non oraueris vrbes?
Causa mali tanti coniux iterum hospita Teucris,
Externíque iterum thalami.
Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito,
Quam tua te fortuna sinet. via prima salutis
(Quod minimè reris) Graia pandetur ab vrbe.
Talibus ex adyto dictis, Cumæa Sibylla,
Horrendas canit ambages, antróque remugit,
Obscuris vera inuoluens, ea fræna furenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.
Vt primùm cessit furor, & rabida ora quierunt,
Incipit Æneas heros, Non vlla laborum,
O virgo, noua mi facies inopináue surgit:
Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi.
Vnum oro (quando hic inferni ianua regis
Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso)
Ire ad conspectum chari genitoris & ora
Contingat: doceas iter, & sacra ostia pandas.
Illum ego per flammas, & mille sequentia tela,
Eripui his humeris, medióque ex hoste recepi:
Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
Atque omnes pelagíque minas cælíque ferebat
Inualidus, vires vltra sortémque senectæ.
Quin, vt te supplex peterem, & tua limina adirem,
Idem orans mandata dabat. natíque patrísque,
Alma precor, miserere. potes namque omnia: nec te
Nequicquam lucis Hecate præfecit Auernis.
Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Threicia fretus cithara, fidibúsque canoris.
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties. quid Thesea magnum,
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo.
Talibus orabat dictis, arásque tenebat.
Tunc sic orsa loqui vates, Sate sanguine diuûm,
Tros Anchisiade, facilis descensus Auerni,
Noctes atque dies patet atri ianua Ditis:
Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dijs geniti potuêre. tenent media omnia syluæ,
Cocytúsque sinu labens circumfluit atro:
Quòd si tantus amor menti, si tanta cupido est,
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
Tartara, & insano iuuat indulgere labori:
Accipe quæ peragenda prius. latet arbore opaca
Aureus & foliis & lento vimine ramus,
Iunoni infernæ dictus sacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obscuris claudunt conuallibus vmbræ.
Sed non antè datur telluris operta subire,
Auricomos quàm quis decerpserit arbore fœtus.
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit, primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.
Ergo altè vestiga oculis, & ritè repertum
Carpe manu: namque ipse volens facilísque sequetur,

Si te fata vocant: aliter, non viribus ullis
Vincere, nec duro poteris convellere ferro.
Præterea iacet exanimum tibi corpus amici,
Heu (nescis) totamque incestat funere classem,
Dum consulta petis, nostroque in limine pendes:
Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulcro.
Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunto.
Sic demum lucos Stygis & regna invia vivis
Aspicies. Dixit, pressoque obmutuit ore.
Æneas mœsto defixus lumina vultu
Ingreditur, linquens antrum: cæcosque volutat
Eventus animo secum: cui fidus Achates
It comes, & paribus curis vestigia figit.
Multa inter sese vario sermone serebant,
Quem socium exanimum vates, quod corpus humandum
Diceret: atque illi Misenum in littore sicco,
Ut venere, vident indigna morte peremptum:
Misenum Æoliden, quo non præstantior alter
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.
Postquam illum victor vita spoliavit Achilles,
Dardanio Æneæ sese fortissimus heros
Addiderat socium, non inferiora secutus.
Sed tum forte cava dum personat æquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina divos,
Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa virum spumosa immerserat unda.
Ergo omnes magno circum clamore fremebant:
Præcipue pius Æneas. tum iussa Sibyllæ,
Haud mora, festinant flentes: aramque sepulcri
Congerere arboribus, cæloque educere certant.
Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ, sonat icta securibus ilex,
Fraxineæque trabes cuneis & fissile robur
Scinditur, advolvunt ingentes montibus ornos.
Necnon Æneas opera inter talia primus
Hortatur socios, paribusque accingitur armis.
Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
Aspectans sylvam immensam: & sic ore precatur.
Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostendat nemore in tanto: quando omnia vere
Heu nimium de te vates Misene locuta est.
Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo. tum maximus heros
Maternas agnoscit aves, lætusque precatur,
Este duces o si qua via est, cursumque per auras
Dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
Ramus humum, tuque o dubiis ne defice rebus
Diva parens. Sic effatus, vestigia pressit,
Observans quæ signa ferant, quo tendere pergant.
Pascentes illæ tantum prodire volando,
Quantum acie possent oculi servare sequentum.
Inde ubi venere ad fauces graveolentis Averni,
Tollunt se celeres, liquidumque per aera lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt:
Discolor unde auri per ramos aura refulsit.
Quale solet sylvis brumali frigore viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos,
Et croceo fœtu teretes circumdare truncos:
Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic leni crepitabat bractea vento.
Corripit extemplo Æneas, avidusque refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sibyllæ.
Nec minus interea Misenum in littore Teucri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant.
Principio pinguem tædis & robore secto
Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt, decorantque super fulgentibus armis.
Pars calidos latices & ahena undantia flammis
Expediunt, corpusque lavant frigentis & unguunt.
Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt:
Purpureasque super vestes, velamina nota,
Coniiciunt: pars ingenti subiere pheretro
Triste ministerium, & subiectam more parentum
Aversi tenuere facem. congesta cremantur
Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo.
Postquam collapsi cineres, & flamma quievit,
Relliquias vino & bibulam lavere favillam:
Ossaque lecta cado texit Chorinæus aheno.
Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ:
Lustravitque viros, dixitque novissima verba.
At pius Æneas ingenti mole sepulcrum
Imponit, suaque arma viro, remumque tubamque:
Monte sub aerio, qui nunc Misenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per secula nomen.
His actis propere exequitur præcepta Sibyllæ.
Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris:
Quam super haud ullæ poterant impune volantes
Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad convexa ferebat.
Unde locum Graii dixerunt nomine Aornum:
Quatuor hic primum nigrantes terga iuvencos
Constituit, frontique invergit vina sacerdos:
Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten cæloque Ereboque potentem.
Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris. ipse atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum magnæque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit taurorum viscera flammis.
Pingue superque oleum fundens ardentibus extis.
Ecce autem primi sub lumina solis & ortus,
Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta moveri
Sylvarum, visæque canes ululare per umbram,
Adventante dea. Procul o procul este profani,
Conclamat vates, totoque absistite luco.
Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum,
Nunc animis opus Ænea, nunc pectore firmo.
Tantum effata, furens antro se immisit aperto.
Ille ducem haud timidis vadentem passibus æquat.
Dii, quibus imperium est animarum, umbræque silentes:

Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia latè,
Sit mihi fas audita loqui, sit numine vestro
Pandere res alta terra & caligine mersas.
Ibant obscuri sola sub nocte per umbras,
Perq; domos Ditis vacuas, & inania regna.
Quale per incertam Lunam sub luce maligna
Est iter in sylvis, ubi cœlum condidit umbra
Iuppiter, & rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci,
Luctus & ultrices posuêre cubilia Curæ:
Pallentésq; habitant Morbi, tristisq; Senectus,
Et Metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas:
(Terribiles visu formæ) Lethumq;, Laborq;:
Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia: mortiferumq; aduerso in limine bellum:
Ferreiq; Eumenidum thalami, & Discordia demês,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
In medio ramos annosáq; brachia pandit
Ulmus opaca, ingens: quam sedem somnia vulgò
Vana tenere ferunt, foliisq; sub omnibus hærent.
Multaq; præterea variarum monstra ferarum,
Centauri in foribus stabulant, Scyllæq; biformes:
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ,
Horrendum stridens, flammisq; armata Chimæra:
Gorgones Harpiæq;, & forma tricorporis umbræ.
Corripit hic subita trepidus formidine ferrum
Æneas, strictamq; aciem venientibus offert.
Et ni docta comes tenues sine corpore vitas
Admoneat volitare caua sub imagine formæ,
Irruat, & frustra ferro diuerberet umbras.
Hinc via tartarei quæ fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic cœno, vastaq; voragine gurges
Æstuat, atq; omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squalore Charon: cui plurima mento
Canicies inculta iacet: stant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
Ipse ratem conto subigit, velisq; ministrat,
Et ferruginea subuectat corpora cymba,
Iam senior: sed cruda deo viridisq; senectus.
Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
Matres atq; viri, defunctaq; corpora vita
Magnanimûm heroum, pueri, innuptæq; puellæ,
Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Quàm multa in sylvis Autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, ubi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.
Stabant orantes primi transmittere cursum:
Tendebantq; manus ripæ ulterioris amore:
Nauita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos:
Ast alios longè summotos arcet arena.
Æneas (miratus enim motusq; tumultu)
Dic, ait, ô virgo, quid vult concursus ad amnem?
Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
Hæ linquunt, illæ remis vada livida verrunt?
Olli sic breuiter fata est longæua sacerdos,
Anchisa generate, deûm certissima proles:
Cocyti stagna alta vides, Stygiamq; paludem,
Dij cuius iurare timent & fallere numen.
Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataq; turba est:
Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.
Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta
Transportare prius, quàm sedibus ossa quierunt:
Centum errant annos volitantq; hæc littora circum.
Tum demum admissi stagna exoptata reuisunt.
Constitit Anchisa satus, & vestigia pressit.
Multa putans, sortémq; animo miseratus iniquam.
Cernit ibi mæstos, & mortis honore carentes,
Leucaspim, & Lyciæ ductorem classis Oronten:
Quos simul à Troia ventosa per æquora vectos
Obruit Auster, aqua inuoluens nauemq; virosq;.
Ecce, gubernator sese Palinurus agebat:
Qui Libyco nuper cursu, dum sidera seruat,
Exciderat puppi, mediis effusus in undis.
Hunc ubi vix multa mæstum cognouit in umbra,
Sic prior alloquitur: Quis te Palinure deorum
Eripuit nobis, medioq; sub æquore mersit?
Dic age, namq; mihi fallax haud ante repertus,
Hoc uno responso animum delusit Apollo:
Qui fore te ponto incolumem, finesq; canebat
Venturum Ausonios. en hæc promissa fides est?
Ille autem: Neq; te Phœbi cortina fefellit,
Dux Anchisiade, nec me deus æquore mersit.
Namq; gubernaculum multa vi forte reuulsum
Cui datus hærebam custos, cursusq; regebam,
Præcipitans, traxi mecum. maria aspera iuro,
Non ullum pro me tantum cepisse timorem,
Quàm tua ne, spoliata armis, excussa magistro,
Deficeret tantis nauis surgentibus undis.
Tres Notus hybernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Prospexi Italiam, summa sublimis ab unda.
Paulatim adnabam terræ: iam tuta tenebam:
Ni gens crudelis madida cum veste grauatum,
Prensantemque uncis manibus capita aspera montis,
Ferro inuasisset, prædamq; ignara putasset.
Nunc me fluctus habet, versantque in littore venti.
Quòd te per cæli iucundum lumen, & auras,
Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli,
Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Inice (namq; potes) portusq; require Velinos:
Aut tu, si qua via est, si quam tibi diua creatrix
Ostendit (neq; enim, credo, sine numine diuûm
Flumina tanta paras Stygiamque innare paludem.)
Da dextram misero, & tecum me tolle per undas,
Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
Talia fatus erat, cœpit cum talia vates,
Unde hæc ô Palinure tibi tam dira cupido?
Tu Stygias inhumatus aquas amnemq; seuerum
Eumenidum aspicies? ripámve iniussus abibis?
Desine fata deûm flecti sperare precando.
Sed cape dicta memor, duri solatia casus.
Nam tua finitimi, longè latèq; per urbes
Prodigiis acti cælestibus, ossa piabunt,
Et statuent tumulum, & tumulo solennia mittent:

Æternúmque locus Palinuri nomen habebit.
His dictis curæ emotæ, pulsúsque parumper
Corde dolor tristi gaudet cognomine terra.
Ergo iter inceptum peragunt fluuióq; propinquant.
Nauita quos iam inde vt Stygio prospexit ab vnda
Per tacitum nemus ire, pedémq; aduertere ripæ,
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat vltro,
Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
Fare age quid venias : iam istinc & comprime gressum:
Vmbrarum hic locus est somni noctisque soporæ:
Corpora viua nefas Stygia vectare carina.
Nec verò Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu: nec Thesea, Pirithoúmque:
Dijs quanquam geniti atque inuicti viribus essent,
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit,
Ipsius à solio regis traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti,
Quæ contra breuiter fata est Amphrysia vates.
Nullæ hic insidiæ tales (absiste moueri)
Nec vim tela ferunt. licet ingens ianitor antro
Æternum latrans exangues terreat vmbras,
Casta licet patrui seruet Proserpina limen:
Troius Aeneas pietate insignis & armis,
Ad genitorem imas Erebi descendit ad vmbras.
Si te nulla mouet tantæ pietatis imago,
At ramum hunc (aperit ramum qui veste latebat)
Agnoscas. tumida ex ira tum corda residunt,
Nec plura his. ille admirans venerabile donum
Fatalis virgæ, longo post tempore visum,
Cæruleam aduertit puppem, ripæque propinquat.
Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant,
Deturbat, laxátque foros: simul accipit alueo
Ingentem Aeneam. gemuit sub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.
Tandem trans fluuium incolumes vatémque virúmq;
Informi limo glaucáque exponit in vlua.
Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam & medicatis frugibus offam
Obijcit. ille fame rabida tria guttura pandens,
Corripit obiectam: atque immania terga resoluit,
Fusus humi, totóque ingens extenditur antro.
Occupat Æneas aditum custode sepulto,
Euadítque celer ripam irremeabilis vndæ.
Continuò auditæ voces, vagitus & ingens,
Infantúmque animæ, flentes in limine primo:
Quos dulcis vitæ exortes, & ab vbere raptos
Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.
Hos iuxta falso damnati crimine mortis.
Nec verò hæ sine sorte datæ sine iudice sedes.
Quæsitor Minos vrnam mouet. ille silentum
Conciliúmque vocat, vitásque & crimina discit.
Proxima deinde tenent mæsti loca, qui sibi lethum
Insontes peperere manu, lucémque perosi
Proiecere animas. quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
Fata obstant, tristique palus innabilis vnda
Alligat, & nouies Styx interfusa coercet.
Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
Lugentes campi: sic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circum
Sylua tegit: curæ non ipsa in morte relinquunt.
His Phædram Procrinque locis, mæstámque Eriphylen,
Crudelis nati monstrantem vulnera cernit:
Euadnénque & Pasiphaen. his Laodamia
It comes, &, iuuenis quondam, nunc fœmina, Cænous,
Rursus & in veterem fato reuoluta figuram.
Inter quas Phœnissa recens à vulnere Dido
Errabat sylua in magna. quam Troius heros,
Vt primùm iuxtà stetit, agnouitque per vmbram
Obscuram (qualem primo qui surgere mense
Aut videt aut vidisse putat per nubila lunam)
Demisit lacrymas, dulcique affatus amore est.
Infelix Dido: verus mihi nuntius ergo
Venerat, extinctam. ferróque extrema secutam.
Funeris heu tibi causa fui per sidera iuro,
Per superos, & si qua fides tellure sub ima est.
Inuitus regina tuo de littore cessi:
Sed me iussa deûm, quæ nunc has ire per vmbras,
Per loca senta situ cogunt, noctémque profundam
Imperijs egere suis: nec credere quiui,
Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
Siste gradum, téque aspectu ne subtrahe nostro,
Quem fugis? extremum fato quod te alloquor, hoc est.
Talibus Aeneas ardentem & torua tuentem
Lenibat dictis animum, lacrymásque ciebat.
Illa solo fixos oculos auersa tenebat:
Nec magis incepto vultum sermone mouetur,
Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.
Tandem proripuit sese, atque inimica refugit
In nemus vmbriferum: coniux vbi pristinus illi
Respondet curis, æquátque Sichæus amorem.
Nec minus Æneas casu percussus iniquo,
Prosequitur lacrymans longè, & miseratus euntem est.
Inde datum molitur iter. iámque arua tenebant
Vltima, quæ bello clari secreta frequentant.
Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
Parthenopæus, & Adrasti pallentis imago.
Hic multum fleti ad superos, bellóque caduci
Dardanidæ. quos ille omnes longo ordine cernens,
Ingemuit, Glaucumque Medontáque, Thersilochumque
Tres Antenoridas, Cererique sacrum Polybœtem,
Idæúmque etiam currus, etiam arma tenentem.
Circumstant animæ dextra læuáque frequentes.
Nec vidisse semel satis est: iuuat vsque morari,
Et conferre gradum, & veniendi discere causas.
At Danaûm proceres, Agamemnoniæque phalanges,
Vt videre virum, fulgentiáque arma per vmbras,
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
Ceu quondam petiere rates: pars tollere vocem
Exiguam: inceptus clamor frustratur hiantes.
Atque hic Priamidem laniatum corpore toto

Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora:
Ora, manúsque ambas, populatáq; tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.
Vix adeò agnouit pauitantem, & dira tegentem
Supplicia: & notis compellat vocibus vltrò,
Deiphobe armipotens, genus alto à sanguine Teucri,
Quis tam crudeles optauit sumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? mihi fama suprema
Nocte tulit fessum vasta te cæde Pelasgûm
Procubuisse super confusæ stragis aceruum.
Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore inanem
Constitui, & magna manes ter voce vocaui:
Nomen & arma locum seruant: te amice nequiui
Conspicere, & patria decedens ponere terra.
Atq; hic Priamides. Nihil ô tibi amici relictum est:
Omnia Deiphobo soluisti, & funeris vmbris:
Sed me fata mea & scelus exitiale Lacænæ
His mersêre malis: illa hæc monimenta reliquit.
Namque vt supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nosti: & nimium meminisse necesse est:
Quum fatalis equus saltum super ardua venit
Pergama, & armatum peditem grauis attulit aluo.
Illa chorum simulans, euantes orgia circum
Ducebat Phrygias: flammam media ipsa tenebat
Ingentem, & summæ Danaos ex arce vocabat.
Tum me confectum curis, somnoq; grauatum
Infelix habuit thalamus: pressitq; iacentem
Dulcis & alta quies, placidæq; simillima morti.
Egregia interea coniux arma omnia tectis
Emouet, & fidum capiti subduxerat ensem.
Intra tecta vocat Menelaum, & limina pandit.
Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
Et famam extingui veterum sic posse malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo. comes additur vna
Hortator scelerum Aeolides. dii talia Graiis
Instaurate, pio si pœnas ore reposco.
Sed te qui viuum casus, age fare vicissim,
Attulerint: pelagíne venis erroribus actus?
An monitu diuûm? an quæ te fortuna fatigat,
Vt tristes sine sole domos, loca turbida adires?
Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium ætherio cursu traiecerat axem:
Et fors omne datum traherent per talia tempus:
Sed comes admonuit, breuitérque affata Sibylla est,
Nox ruit, Aenea, nos flendo ducimus horas.
Hic locus est, partes vbi se via findit in ambas.
Dextera, quæ Ditis magni sub mœnia tendit,
Hac iter Elysium nobis: at læua malorum
Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.
Deiphobus contrà, Ne sæui magna sacerdos
Discedam, explebo numerum, reddárque tenebris.
I decus i nostrum: melioribus vtere fatis.
Tantum effatus, & in verbo vestigia torsit.
Respicit Aeneas subitò, & sub rupe sinistra
Mœnia lata videt, triplici circumdata muro:
Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegethon, torquetq; sonantia saxa.
Porta aduersa, ingens, solidóq; adamante columnæ:
Vis vt nulla virûm, non ipsi excindere ferro
Cœlicolæ valeant. stat ferrea turris ad auras:
Tisiphoneq; sedens palla succincta cruenta,
Vestibulum insomnis seruat noctésque diésque.
Hinc exaudiri gemitus, & sæua sonare
Verbera, tum stridor ferri, tractæque catenæ.
Constitit Aeneas, strepitumq; exterritus hausit:
Quæ scelerum facies? (ô virgo effare) quibúsue
Vrgentur pœnis? quis tantus plangor ad auras?
Tum vates sic orsa loqui, Dux inclyte Teucrûm
Nulli fas casto sceleratum insistere limen:
Sed me, quum lucis Hecate præfecit Auernis,
Ipsa deûm pœnas docuit, perq; omnia duxit.
Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigátq; auditq; dolos: subigítque fateri
Quæ quis apud superos, furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.
Continuò sontes vltrix accincta flagello
Tisiphone quatit insultans: toruósque sinistra
Intentans angues, vocat agmina sæua sororum.
Tum demum horrisono stridentes cardine sacræ
Panduntur portæ. cernis custodia qualis
Vestibulo sedeat? facies quæ limina seruet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra
Sæuior intus habet sedem. tum Tartarus ipse
Bis patet in præceps tantum, tenditq; sub vmbras
Quantus ad æthereum cœli suspectus Olympum.
Hic genus antiquum terræ, Titania pubes,
Fulmine deiecti, fundo voluuntur in imo.
Hic & Aloidas geminos, immania vidi
Corpora: qui manibus magnum rescindere cœlum
Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.
Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olympi.
Quattuor hic inuectus equis, & lampada quassans,
Per Graiûm populos, mediæq; per Elidis vrbem
Ibat ouans: diuûmque sibi poscebat honorem:
Demens: qui nimbos & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum cursu simularat equorum.
At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina) præcipitemq; immani turbine adegit.
Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostróque immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundáque pœnis
Viscera, rimatúrque epulis, habitátque sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.
Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoúmque?
Quos super atra silex iamiam lapsura cadentiq;
Imminet assimilis: lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.
Exurgítque facem attollens, atque intonat ore.
Hic quibus inuisi fratres, dum vita manebat;
Pulsatúsue parens, & fraus innexa clienti:
Aut qui diuitiis soli incubuere repertis,
Nec partem posuêre suis (quæ maxima turba est)
Quíque ob adulterium cæsi, quíque arma sequuti

Impia

Impia, nec veriti dominorum fallere dextras:
Inclusi pœnam expectant, ne quære doceri
Quam pœnam: aut quæ forma viros fortunáve mersit.
Saxum ingens volvunt alij, radijsq; rotarum
Districti pendent: sedet æternúmq; sedebit
Infelix Theseus, Phlegyasq; miserrimus omnes
Admonet, & magna testatur voce per umbras,
Discite iustitiam moniti, & non temnere divos.
Vendidit hic auro patriam, dominumq; potentem
Imposuit: fixit leges pretio atq; refixit.
Hic thalamum invasit natæ, vetitosq; hymenæos:
Ausi omnes immane nefas, ausoq; potiti.
Non, mihi si linguæ centum sint, oráq; centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possim.
Hæc ubi dicta dedit Phœbi longæva sacerdos,
Sed iam age carpe viam, & susceptum perfice munus:
Acceleremus ait. Cyclopum educta caminis
Mœnia conspicio, atq; adverso fornice portas,
Hæc ubi nos præcepta iubent deponere dona.
Dixerat: & pariter gressi per opaca viarum,
Corripiunt spatium medium, foribúsq; propinquant,
Occupat Æneas aditum, corpúsq; recenti
Spargit aqua, ramúmq; adverso in limine figit.
His demum exactis, perfecto munere divæ,
Devenêre locos lætos & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésq; beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo: solémq; suum, sua sidera norunt:
Pars in gramineis exercent membra palæstris,
Contendunt ludo, & fulva luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt,
Necnon Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.
Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima proles,
Magnanimi heroes, nati melioribus annis,
Ilúsq;, Assaracúsq; & Troiæ Dardanus autor.
Arma procul, currúsq; virûm miratur inanes.
Stant terræ defixæ hastæ, passimq; soluti
Per campos pascuntur equi: quæ gratia currûm
Armorúmq; fuit vivis, quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.
Conspicit (ecce) alios dextra læváq; per herbam
Vescentes, lætúmq; choro pæana canentes,
Inter odoratum lauri nemus: unde supernè
Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.
Hic manus, ob patriam pugnando vulnera passi:
Quiq; sacerdotes casti, dum vita manebat,
Quiq; pij vates & Phœbo digna locuti:
Inventas aut qui vitam excoluere per artes:
Quiq; sui memores alios fecere merendo:
Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
Quos circumfusos sic est affata Sibylla:
(Musæum ante omnes: medium nam plurima turba
Hunc habet, atq; humeris extantem suspicit altis)
Dicite felices animæ, tuq; optime vates,
Quæ regio Anchisem, quis habet locus? illius ergò
Venimus, & magnos Erebi tranavimus amnes.
Atq; huic responsum paucis ita reddidit heros,
Nulli certa domus: lucis habitamus opacis,
Riparúmq; toros & prata recentia rivis
Incolimus (sed vos) si fert ita corde voluntas)
Hoc superate iugum, & facili iam tramite sistam.
Dixit: & ante tulit gressum, campósq; nitentes
Desuper ostentat: dehinc summa cacumina linquunt.
At pater Anchises penitus convalle virenti
Inclusas animas, superúmq; ad limen ituras,
Lustrabat studio recolens: omnémq; suorum
Forte recensebat numerum, charósq; nepotes:
Fatáque fortunásque virûm, morésque manúsque.
Isq; ubi tendentem adversum per gramina vidit
Ænean, alacris palmas utrasq; tetendit:
Effusæq; genis lacrymæ, & vox excidit ore,
Venisti tandem, tuáq; expectata parenti
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri
Nate tua & notas audire & reddere voces.
Sic equidem ducebam animo, rebárq; futurum,
Tempora dinumerans: nec me mea cura fefellit.
Quas ego te terras & quanta per æquora vectum
Accipio! quantis iactatum nate periclis!
Quam metui nequid Libyæ tibi regna nocerent!
Ille autem Tua me genitor, tua tristis imago
Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
Stant sale Tyrrheno classes, da iungere dextram,
Da genitor: teq; amplexu ne subtrahe nostro.
Sic memorans, largo fletu simul ora rigabat.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucriq; simillima somno.
Interea videt Æneas in valle reducta
Seclusum nemus, & virgulta sonantia sylvis,
Lethæúmque, domos placidas qui prænatat, amnem,
Hunc circum innumeræ gentes populiq; volabant.
Ac veluti in pratis, ubi apes æstate serena
Floribus insidunt variis, & candida circum
Lilia funduntur: strepit omnis murmure campus,
Horrescit visu subito, causásq; requirit
Inscius Æneas, quæ sint ea flumina porrò.
Quive viri tanto complerint agmine ripas.
Tum pater Anchises, Animæ quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
Securos latices & longa oblivia potant.
Has equidem memorare tibi atque ostendere coram,
Iampridem hanc prolem cupio enumerare meorum:
Quo magis Italia tandem lætere reperta.
O pater, ánne aliquas ad cælum hinc ire putandum est
Sublimes animas? iterúmq; ad tarda reverti
Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?
Dicam equidem, nec te suspensum nate tenebo,

Suscipit Anchises, atq; ordine singula pandit.
Principio cælum ac terras, camposq; liquentes,
Lucentémq; globum Lunæ, Titaniáq; astra
Spiritus intus alit, totámq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudúmq; genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
Igneus est ollis vigor & cælestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenìq; hebetant artus, moribundáq; membra.
Hinc metuunt cupiuntq; : dolent gaudentq; : nec auras
Respiciunt, clausæ tenebris & carcere cæco.
Quin & supremo quum lumine vita reliquit,
Non tamē omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes: penitusq; necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt. aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisq; suos patimur manes: exinde per amplum
Mittimur Elysium & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmq; reliquit
Æthereum sensum atq; aurai simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluêre per annos,
Lethæum ad fluuium deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.
Dixerat Anchises, natumq; vnaq; Sibyllam
Conuentus trahit in medios, turbamq; sonantem:
Et tumulum capit vnde omnes longo ordine possit
Aduersos legere & venientum discere vultus.
Nunc age Dardaniam prolem quæ deinde sequatur
Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
Illustres animas, nostrumq; in nomen ituras,
Expediam dictis, & te tua fata docebo.
Ille (vides) pura iuuenis qui nititur hasta,
Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
Æthereas Italo commistus sanguine surget,
Syluius, Albanum nomen, tua posthuma proles.
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
Educet syluis regem, regumq; parentem:
Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba
Proximus ille, Procas, Troianæ gloria gentis,
Et Capys, & Numitor, & qui te nomine reddet,
Syluius Æneas, pariter pietate vel armis
Egregius si vnquam regnandam acceperit Albam.
Qui iuuenes quantas ostentant aspice vires.
At qui vmbrata gerunt ciuili tempora quercu,
Hi tibi Nomentum & Gabios, vrbemq; Fidenam,
Hi Collatinas imponent montibus arces:
Pometios, Castrumq; Inui, Bolamq;, Coramq;.
Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terræ.
Quin & auo comitem sese Mauortius addet
Romulus Assaraci quem sanguinis Ilia mater
Educet, viden vt geminæ stant vertice cristæ,
Et pater ipse suo superum iam signet honore?
En huius nate auspiciis illa inclyta Roma
Imperium terris animos æquabit olympo:
Septemq; vna sibi muro circumdabit arces.
Felix prole virum qualis Berecynthia mater
Inuehitur curru Phrygias turrita per vrbes,
Læta deûm partu, centum complexa nepotes,
Omnes cælicolas, omnes supera altáq; tenentes.
Huc geminas nunc flecte acies, hanc aspice gentem,
Romanosq; tuos hîc Cæsar, & omnis Iuli
Progenies, magnum cæli ventura sub axem.
Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
Augustus Cæsar, diuûm genus: aurea condet
Secula qui rursus Latio, regnata per arua
Saturno quondam: super & Garamantas & Indos
Proferet imperium iacet extra sidera tellus.
Extra anni Solisq; vias, vbi cælifer Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Huius in aduentu iam nunc & Caspia regna
Responsis horrent diuûm & Mæotica tellus,
Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.
Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,
Fixerit æripedem ceruam licet, aut Erymanthi
Placarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu:
Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.
Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
Aut metus Ausonia prohibet consistere terra?
Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ,
Sacra ferens? nosco crines incanáq; menta
Regis Romani, primus qui legibus vrbem
Fundabit, Curibus paruis & paupere terra
Missus in imperium magnum. cui deinde subibit
Otia qui rumpet patriæ, residesq; mouebit
Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
Agmina: quem iuxta sequitur iactantior Ancus.
Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.
Vis & Tarquinios reges, animámq; superbam
Vltoris Bruti, fascésq; videre receptos?
Consulis imperium hic primus, sæuásq; secures
Accipiet: natosq; pater, noua bella mouentes,
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit,
Infelix, vtcunq; ferent ea facta minores,
Vincet amor patriæ laudumq; immensa cupido.
Quid Decios Drusosq; procul, sæuumq; securi
Aspice Torquatum & referentem signa Camillum.
Illæ autem paribus quas fulgere cernis in armis,
Concordes animæ nunc, & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ
Attigerint, quantas acies stragémq; ciebunt!
Aggeribus socer Alpinis atq; arce Monœci
Descendens gener, aduersis instructus Eois.
Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella:
Neu patriæ validas in viscera vertite vires.
Tuq; prior tu parce genus qui ducis olympo.
Proiice tela manu, sanguis meus.
Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum, cæsis insignis Achiuis:

Eruet

Eruet ille Argos Agamemnoniásque Mycenas:
Ipsumq; Æacidem, genus armipotentis Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.
Quis te magne Cato, tacitũ, aut te Cosse relinquat?
Quis Gracchi genus? aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas cladem Libyæ? paruóq; potentem
Fabricium? vel te sulco Serrane serentem?
Quò fessum rapitis Fabij? tu maximus ille es,
Vnus qui nobis cunctando restituis rem.
Excudent alij spirantia mollius æra,
Credo equidem: viuos ducent de marmore vultus:
Orabunt causas melius: cœliq; meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos Romane memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem:
Parcere subiectis, & debellare superbos.
Sic pater Anchises: atq; hæc mirantibus addit,
Aspice vt insignis spolijs Marcellus opimis
Ingreditur, victórq; viros supereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques: sternet Pœnos, Gallúmque rebellem:
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
Atque hic Æneas (vnà namque ire videbat
Egregium forma iuuenem & fulgentibus armis:
Sed frons læta parum, & deiecto lumina vultu)
Quis (pater) ille virum qui sic comitatur euntem?
Filius? anne aliquis magna de stirpe nepotum?
Quis strepitus circa comitum? quantum instar in ipso est?
Sed nox atra caput tristi circumuolat vmbra.
Tum pater Anchises lacrymis ingressus obortis,
O nate, ingentem luctum ne quære tuorum.
Ostendent terris hunc tantum fata, neq; vltra
Esse sinent nimium vobis Romana propago
Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.
Quantos ille virûm magnam Mauortis ad vrbem
Campus aget gemitus! vel quæ Tyberine videbis
Funera, quum tumulum præterlabêre recentem!
Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet auos: nec Romula quondam
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas, heu prisca fides, inuictáque bello
Dextera: non illi quisquam se impunè tulisset
Obuius armato, seu quum pedes iret in hostem,
Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
Heu miserande puer, siquà fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris: manibus date lilia plenis:
Purpureos spargam flores: animámque nepotis
His saltem accumulem donis, & fungar inani
Munere. Sic tota passim regione vagantur
Aeris in campis latis, atq; omnia lustrant.
Quæ postquam Anchises natum per singula duxit,
Incenditq; animum famæ venientis amore:
Exin bella viro memorat quæ deinde gerenda,
Laurentésq; docet populos, vrbémque Latini:
Et quo quenque modo fugiatq; feratq; laborem.
Sunt geminæ somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera, candenti perfecta nitens elephanto:
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises vnaq; Sibyllam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna:
Ille viam secat ad naues, sociósq; reuisit.
Tum se ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur, stant littore puppes.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS

LIBER VII.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Hic quoque Caietam sepelit: tum deinde profectus
Laurentum venit: hanc verbis cognouit Iuli
Fatalem terram. Mensis en vescimur, inquit.
Centum oratores veniam pacémque petentes
Ad regem mittit, lectos tum sorte, Latinum:
Qui cum pace etiam natæ connubia pactus.
Hoc fortè Alecto Iunonis dissipat ira.
Concurrunt dictis, quamuis pia fata repugnent.
Belli causa fuit violatus vulnere ceruus.
Tū gentes socia arma parant, fremit arma iuuentus.

V quoque littoribus nostris Æneia nutrix
Æternam moriens famam Caieta dedisti:
Et nunc seruat honos sedem tuus: ossáque nomen
Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat.
At pius exequijs Aeneas rite solutis,
Aggere composito tumuli, postquam alta quierunt
Aequora, tendit iter velis, portumq; relinquit.
Aspirant auræ in noctem: nec candida cursum
Luna negat, splendet tremulo sub lumine pontus.
Proxima Circææ raduntur littora terræ,
Diues inaccessos vbi Solis filia lucos

Aßiduo resonat cantu: tectisq; superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.
Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum:
Setigeriq; sues, atq; in præsepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum:
Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum,
Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes,
Delati in portus, neu littora dira subirent.
Neptunus ventis impleuit vela secundis:
Atq; fugam dedit, & præter vada feruida vexit.
Iamq; rubescebat radijs mare, & æthere ab alto
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis:
Quum venti posuere, omnisq; repente resedit
Flatus, & in lento luctantur marmore tonsæ.
Atque hic Æneas ingentem ex æquore lucum
Prospicit. hunc inter fluuio Tyberinus amœno,
Vorticibus rapidis & multa flauus arena
In mare prorumpit. variæ circumq; supráque
Assuetæ ripis volucres & fluminis alueo,
Æthera mulcebant cantu, lucoq; volabant.
Flectere iter socios terræq; aduertere proras
Imperat: & lætus fluuio succedit opaco.
Nunc age, qui reges, Erato, quæ tempora rerum,
Quis Latio antiquo fuerit status, aduena classem
Quum primum Ausonijs exercitus appulit oris,
Expediam: & primæ reuocabo exordia pugnæ.
Tu vatem, tu diua mone. dicam horrida bella:
Dicam acies, actosq; animis in funera reges,
Tyrrhenamq; manum, totamq; sub arma coactam
Hesperiam. maior rerum mihi nascitur ordo,
Maius opus moueo. Rex arua Latinus & vrbes
Iam senior longa placidas in pace regebat.
Hunc Fauno & Nympha genitum Laurente Marica
Accipimus. Fauno Picus pater, isq; parentem
Te Saturne refert. tu sanguinis vltimus autor.
Filius huic, fato diuum, prolésque virilis
Nulla fuit. primáq; oriens erepta iuuenta est.
Sola domum & tantas seruabat filia sedes,
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
Multi illam magno è Latio totáque petebant
Ausonia. petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus, auis atauísque potens: quem regia coniux
Adiungi generum miro properabat amore:
Sed varijs portenta deûm terroribus obstant.
Laurus erat tectis in medio, in penetralibus altis,
Sacra comam, multosque metu seruata per annos:
Quam pater inuentam primas quum conderet arces,
Ipse ferebatur Phœbo sacrasse Latinus,
Laurentísque ab ea nomen posuisse colonis.
Huius apes summum densæ (mirabile dictu)
Stridore ingenti, liquidum trans æthera vectæ,
Obsedere apicem: & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit:
Continuò vates, Externum cernimus, inquit,
Aduentare virum: & partes petere agmen easdem
Partibus ex ijsdem, & summa dominarier arce.
Præterea castis adolet dum altaria tædis,
Et iuxta genitorem astat Lauinia virgo,
Visa (nefas) longis comprendere crinibus ignem,
Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari:
Regalesq; accensa comas, accensa coronam
Insignem gemmis: tum fumida lumine fuluo
Inuolui: ac totis Vulcanum spargere tectis.
Id verò horrendum ac visu mirabile ferri.
Nanque fore illustrem fama fatísque canebant
Ipsam, sed populo magnum portendere bellum.
At rex sollicitus monstris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucósque sub alta
Consulit Albunea: nemorum quæ maxima sacro
Fonte sonat, sæuámq; exhalat opaca Mephitim.
Hinc Italæ gentes omnisq; Oenotria tellus
In dubijs responsa petunt: huc dona sacerdos
Quum tulit, & cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnósque petiuit,
Multa modis simulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruiturq; deorum
Colloquio, atque imis Acheronta affatur Auernis.
Hic & tum pater ipse petens responsa Latinus,
Centum lanigeras mactabat rite bidentes:
Atque harum effultus tergo stratisq; iacebat
Velleribus. subita ex alto vox reddita luco est.
Ne pete connubijs natam sociare Latinis,
O mea progenies: thalamis neu crede paratis.
Externi veniunt generi: qui sanguine nostrum
Nomen in astra ferant, quorúmque à stirpe nepotes,
Omnia sub pedibus, quà sol vtrumq; recurrens
Aspicit Oceanum, vertíque regíque videbunt.
Hæc responsa patris Fauni monitúsque silenti
Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinus:
Sed circum latè volitans iam fama per vrbes
Ausonias tulerat: quum Laomedontia pubes
Gramineo ripæ religauit ab aggere classem.
Æneas, primiq; duces & pulcher Iulus,
Corpora sub ramis deponunt arboris altæ:
Instituúntq; dapes, & adorea liba per herbas
Subijciunt epulis (sic Iuppiter ipse monebat)
Et cereale solum pomis agrestibus augent.
Consumptis hic forte alijs, vt vertere morsus
Exiguam in Cererem penuria adegit edendi:
Et violare manu malisq; audacibus orbem
Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris:
Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus,
Nec plura, alludens. ea vox audita laborum
Prima tulit finem: primámq; loquentis ab ore
Eripuit pater, ac stupefactus numine pressit.
Continuò, Salue fatis mihi debita tellus,
Vosque (ait) o fidi Troiæ saluete Penates:
Hic domus, hæc patria est. genitor mihi talia namque
(Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit:
Quum te nate fames ignota ad littora vectum
Accisis coget dapibus consumere mensas,
Tum sperare domos defessus, ibiq; memento
Prima locare manu, molirique aggere tecta.

Hæc erat illa fames: hæc nos suprema manebat
Exitiis positura modum.
Quare agite, & primo læti cum lumine solis,
Quæ loca, quiue habeant homines, vbi mœnia gentis,
Vestigemus, & à portu diuersa petamus.
Nunc pateras libate Ioui, precibúsque vocate
Anchisen genitorem, & vina reponite mensis.
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniúmque loci, primámque deorum
Tellurem, Nymphásque & adhuc ignota precatur
Flumina: tum Noctem, noctísque orientia signa,
Idæúmque Iouem, Phrygiámque ex ordine matrem
Inuocat, & duplices cœlóque Erebóque parentes.
Hic pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
Intonuit, radiísque ardentem lucis & auro
Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.
Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor,
Aduenisse diem quo debita mœnia condant.
Certatim instaurant epulas, atque omine magno
Crateras læti statuunt, & vina coronant.
Postera quum prima lustrabat lampade terras
Orta dies, vrbem, & fines, & littora gentis
Diuersi explorant: hæc fontis stagna Numici:
Hunc, Tybrim fluuium: hic fortes habitare Latinos.
Tum satus Anchisa, delectos ordine ab omni
Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes:
Donáque ferre viro, pacémque exposcere Teucris.
Haud mora, festinant iussi, rapidísque feruntur
Passibus. ipse humili designat mœnia fossa,
Moliturque locum, primásque in littore sedes,
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.
Iámque iter emensi, turres ac tecta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes, muróque subibant.
Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitántque in puluere currus:
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, cursúque ictúque lacessunt.
Quum prænuntius equo longæui regis ad aures
Nuntius ingentes ignota in veste reportat
Aduenisse viros. ille intra tecta vocari
Imperat, & solio medius consedit auito.
Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis,
Vrbe fuit summa, Laurentis regia Pici,
Horrendum syluis & relligione parentum.
Hinc sceptra accipere & primos attollere fasces
Regibus omen erat: hoc illis curia templum,
Hæ sacris sedes epulis: hic ariete cæso
Perpetuis soliti patres considere mensis.
Quinetiam veterum effigies ex ordine auorum
Antiqua ex cedro, Italúsque paterque Sabinus
Vitisator, curuam seruans sub imagine falcem:
Saturnúsque senex, Ianíq; bifrontis imago,
Vestibulo astabant: aliíque ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.
Multáque præterea sacris in postibus arma,
Captiui pendent currus, curuæque secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculáque clypeíque, ereptáque rostra carinis.
Ipse Quirinali lituo paruáque sedebat
Succinctus trabea, læuáque ancile gerebat
Picus, equum domitor, quem capta cupidine coniux
Aurea percussum virga, versúmque venenis,
Fecit quem Circe sparsítque coloribus alas.
Tali intus templo diuûm patriáque Latinus
Sede sedens, Teucros ad sese in tecta vocauit:
Atque hæc ingressis placido prior edidit ore,
Dicite Dardanidæ (neque enim nescimus & vrbem,
Et genus: auditíque aduertitis æquore cursus)
Quid petitis? quæ causa rates aut cuius egentes
Littus ad Ausonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ, seu tempestatibus acti,
(Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto)
Fluminis intrastis ripas, portúque sedetis:
Ne fugite hospitium, néue ignorate Latinos
Saturni gentem, haud vinclo nec legibus æquam,
Sponte sua, veterísque Dei se more tenentem.
Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
Auruncos ita ferre senes: his ortus vt agris
Dardanus Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes,
Threiciámque Samum, quæ nunc Samothracia fertur.
Hinc illum Coriti Tyrrhena ab sede profectum,
Aurea nunc solio stellantis regia cœli
Accipit, & numerum diuorum altaribus auget.
Dixerat: & dicta Ilioneus sic voce sequutus,
Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
Atra subegit hyems vestris succedere terris:
Nec sidus regione viæ littúsve fefellit:
Consilio hanc omnes animisque volentibus vrbem
Afferimur, pulsi regnis, quæ maxima quondam
Extremo veniens Sol aspiciebat Olympo.
Ab Ioue principium generis: Ioue Dardana pubes
Gaudet auo, rex ipse Iouis de gente suprema
Troius Æneas tua nos ad limina misit.
Quanta per Idæos sæuis effusa Mycenis
Tempestas ierit campos, quibus actus vterque
Europæ atque Asiæ fatis concurrerit orbis:
Audiit & siquem tellus extrema refuso
Submouet Oceano, & siquem extenta plagarum
Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
Diluuio ex illo tot vasta per æquora vecti,
Dis sedem exiguam patriis littúsque rogamus
Innocuum, & cunctis vndámq; auràmque patentem.
Non erimus regno indecores: nec vestra feretur
Fama leuis, tantique abolescet gratia facti:
Nec Troiam Ausonios gremio excepisse pigebit.
Fata per Æneæ iuro, dextrámque potentem,
Siue fide, seu quis bello est expertus & armis:
Multi nos populi, multæ (ne temne, quòd vltro
Præferimus manibus vittas ac verba precantum)
Et petiêre sibi & voluêre adiungere gentes.
Sed nos fata Deum vestras exquirere terras
Imperiis egêre suis. hinc Dardanus ortus,
Huc repetit: iussísque ingentibus vrget Apollo
Tyrrhenum ad Tybrim, & fontis vada sacra Numici.
Dat tibi præterea fortunæ parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchises auro libabat ad aras:
Hoc, Priami gestamen erat, quum iura vocatis
More daret populis: sceptrúmque sacérque tiaras

Iliadúmque labor,vestes.
Talibus Ilionei dictis,defixa Latinus
Obtutu tenet ora:solóque immobilis hæret,
Intentos voluens oculos.nec purpura regem
Picta mouet,nec sceptra mouent Priameia tantum,
Quantum in connubio natæ thalamóque moratur,
Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem.
Hunc illum fatis externa à sede profectum
Portendi generum,paribúsque in regna vocari
Auspiciis:hinc progeniem virtute futuram
Egregiam,& totum quæ viribus occupet orbem.
Tandem lætus ait,Dÿ nostra incepta secundent,
Auguriúmque suum.dabitur Troiane quod optas.
Munera nec sperno. non vobis rege Latino
Diuitis vber agri,Troiæve opulentia deerit.
Ipse modò Æneas(nostri si tanta cupido est,
Si iungi hospicio properat sociúsque vocari)
Adueniat,vultus néve exhorrescat amicos.
Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.
Vos contra regi mea nunc mandata referte.
Est mihi nata,viro gentis quàm iungere nostræ,
Non patrio ex adyto sortes,non plurima cœlo
Monstra sinunt:generos externis affore ab oris
(Hoc Latio restare canunt)qui sanguine nostrum
Nomen in astra ferant.hunc illum poscere fata
Et reor,(& siquid veri mens augurat)opto.
Hæc effatus,equos numero pater eligit omni.
Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis.
Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci
Instratos ostro alipedes pictísque tapetis.
Aurea pectoribus demissa monilia pendent:
Tecti auro,fuluum mandunt sub dentibus aurum.
Absenti Æneæ currum,geminósque iugales
Semine ab æthereo spirantes naribus ignem:
Illorum de gente:patri quos dædala Circe
Supposita de matre nothos furata creauit.
Talibus Æneadæ donis dictísque Latini
Sublimes in equis redeunt,pacémque reportant.
Ecce autem,Inachiis sese referebat ab Argis
Sæua Iouis coniux,aurásque inuecta tenebat:
Et lætum Ænean,classemque ex æthere longè
Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.
Moliri iam tecta videt,iam fidere terræ,
Deseruisse rates.stetit acri fixa dolore.
Tum quassans caput,hæc effudit pectore dicta,
Heu stirpem inuisam,& fatis contraria nostris
Fata Phrygum.num Sigeis occumbere campis?
Num capti potuêre capi?num incensa cremauit
Troia viros?medias acies mediósque per ignes
Inuenêre viam?at,credo,mea numina tandem
Fessa iacent:odiis haud exaturata quieui,
Quin etiam patria excussos infesta per vndas
Ausa sequi,& profugis toto me opponere ponto.
Absumptæ in Teucros vires cœliq; marisq;.
Quid Syrtes,aut Sylla mihi,quid vasta Charybdis
Profuit?optato conduntur Tybridis alueo,
Securi pelagi atque mei.Mars perdere gentem
Immanem Lapithûm valuit:concessit in iras
Ipse deum antiquam genitor Calydona Dianæ:
(Quod scelus aut Lapithis tantum, aut Calydone
merente?)
Ast ego,magna Iouis coniux,nil linquere inausum
Quæ potui infelix,quæ memet in omnia verti,
Vincor ab Ænea.quod si mea numina non sunt
Magna satis,dubitem haud equidem implorare quod
vsquam est,
Flectere si nequeo superos,Acheronta mouebo.
Non dabitur regnis(esto)prohibere Latinis,
Atque immota manet fatis Lauinia coniux.
At trahere,atque moras tantis licet addere rebus:
At licet amborum populos excindere regum.
Hac gener atque socer coeant mercede suorum.
Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo:
Et Bellona manet te pronuba.nec face tantum
Cisseis prægnans ignes enixa iugales:
Quin idem Veneri partus suus,& Paris alter,
Funestæq; iterum recidiua in Pergama tædæ.
Hæc vbi dicta dedit,terras horrenda petiuit:
Luctificam Alecto dirarum ab sede sororum
Infernísque ciet tenebris:cui tristia bella,
Iræq; insidiæque & crimina noxia cordi.
Odit & ipse pater Pluton,odêre sorores
Tartareæ monstrum.tot sese vertit in ora:
Tam sæuæ facies,tot pullulat atra colubris.
Quam Iuno his acuit verbis,ac talia fatur,
Hunc mihi da proprium virgo sata nocte laborem,
Hanc operam:ne noster honos,infractáue cedat
Fama loco:neu connubiis ambire Latinum
Æneadæ possint,Italósue obsidere fines.
Tu potes vnanimes in prælia ducere fratres,
Atque odiis versare domos:tu verbera tectis
Funeréasque inferre faces:tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.fœcundum concute pectus.
Disiice compositam pacem,sere crimina belli.
Arma velit poscátque simul rapiátque iuuentus.
Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis
Principio Latium & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit,tacitúmque obsedit limen Amatæ
Quam super aduentu Teucrûm,Turníq; hymenæis,
Femineæ ardentem curæq; iræq; coquebant.
Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Coniicit,inque sinum præcordia ad intima subdit:
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & leuia pectora lapsus
Voluitur attactu nullo,fallítque furentem
Vipeream inspirans animam.fit tortile collo
Aurum ingens coluber,fit longæ tænia vittæ:
Innectítque comas,& membris lubricus errat.
Ac dum prima lues vdo sublapsa veneno
Pertentat sensus,atque ossibus implicat ignem:
Nec dum animus toto percepit pectore flammam,
Mollius & solito matrum de more loquuta est:
Multa super nata lacrymans,Phrygiísque hymenæis.
Exulibúsne datur ducenda Lauinia Teucris,
O genitor?nec te miseret natæque tuíque?
Nec matris miseret,quàm primo Aquilone relinquet
Perfidus alta petens,abducta virgine prædo?
At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor,
Ledæámque Helenam Troianas vexit ad arces?
Quid tua sancta fides,quid cura antiqua tuorum,

Et consanguineo toties data dextera Turno?
Si gener externa petitur de gente Latinis,
Idque sedet, Faunique premunt te iussa parentis:
Omnem equidem sceptris terram quæ libera nostris
Dissidet, externam reor, & sic dicere diuos.
Et Turno (si prima domus repetatur origo)
Inachus, Acrisiúsque patres, mediæque Mycenæ.
His vbi nequicquam dictis experta Latinum
Contrà stare videt, penitúsque in viscera lapsum
Serpentis furiale malum totámque pererrat:
Tum verò infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per vrbem:
Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur spatijs: stupet inscia turba,
Impubésque manus, mirata volubile buxum:
Dant animos plagæ. non cursu segnior illo
Per medias vrbes agitur, populósque feroces.
Quin etiam in syluas simulato numine Bacchi,
(Maius adorsa nefas, maióremque orsa furorem)
Euolat: & natam frondosis montibus abdit,
Quò thalamum eripiat Teucris, tædásque moretur,
Euhoe Bacche fremens, solum te virgine dignum
Vociferans: etenim molles tibi sumere thyrsos,
Te lustrare choro, sacrum tibi pascere crinem.
Fama volat, furijsque accensas pectore matres,
Idem omnes simul ardor agit noua quærere tecta.
Deseruêre domos, ventis dant colla comásque.
Ast aliæ tremulis vlulatibus æthera complent,
Pampineásque gerunt incinctæ pellibus hastas.
Ipsa inter medias flagrantem feruida pinum
Sustinet, ac natæ, Turnique canit hymenæos,
Sanguineam torquens aciem, toruúmque repente
Clamat, Io matres audite vbi quæque Latinæ.
Siqua pijs animis manet infelicis Amatæ
Gratia, si iuris materni cura remordet:
Soluite crinales vittas, capite orgia mecum.
Talem inter syluas, inter deserta ferarum,
Reginam Alecto stimulis agit vndique Bacchi.
Postquam visa satis primos acuisse furores,
Consiliúmque, omnémque domum vertisse Latini,
Protinus hinc fuscis tristis dea tollitur alis
Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur vrbem
Acrisioneis Danae fundasse colonis,
Præcipiti delata Noto. locus Ardea quondam
Dictus auis, & nunc magnum manet Ardea nomen.
Sed fortuna fuit. tectis hic Turnus in altis
Iam mediam nigra carpebat nocte quietem:
Alecto toruam faciem, & furialia membra
Exuit: in vultus sese transformat aniles,
Et frontem obscœnam rugis arat, induit albos
Cum vitta crines: tum ramum innectit oliuæ.
Fit Calybe Iunonis anus, templique sacerdos:
Et iuueni ante oculos his se cum vocibus offert:
Turne, tot incassum fusos patiêre labores?
Et tua Dardanijs transcribi sceptra colonis?
Rex tibi coniugium & quæsitas sanguine dotes
Abnegat, externúsque in regnum quæritur hæres.
I nunc, ingratis offer te irrise periclis:
Tyrrhenas i sterne acies, tege pace Latinos.
Hæc adeò tibi me, placida quum nocte iaceres,
Ipsa palàm fari omnipotens Saturnia iussit.
Quare age, & armari pubem portísque moueri
Læt' in arma para: & Phrygios, qui flumine pulchro
Consedere, duces, pictásque exure carinas.
Cælestûm vis magna iubet. rex ipse Latinus,
Ni dare coniugium, & dicto parere fatetur,
Sentiat, & tandem Turnum experiatur in armis.
Hic iuuenis vatem irridens, sic orsa vicissim
Ore refert, Classes inuectas Tybridis vndam,
Non, vt rere, meas effugit nuntius aures:
(Ne tantos mihi finge metus) nec regia Iuno
Immemor est nostri.
Sed te victa situ, verique effœta senectus,
O mater, curis nequicquam exercet, & arma
Regum inter falsa vatem formidine ludit.
Cura tibi, diuûm effigies & templa tueri:
Bella viri, pacémque gerant, queis bella gerenda.
Talibus Alecto dictis exarsit in iras.
At iuueni oranti subitus tremor occupat artus:
Diriguêre oculi: tot Erinnys sibilat hydris:
Tantáque se facies aperit: tum flammea torquens
Lumina, cunctantem & quærentem dicere plura,
Reppulit, & geminos erexit crinibus angues:
Verberáque insonuit, rabidóque hæc addidit ore,
En ego victa situ, quam veri effœta senectus
Arma inter regum falsa formidine ludit,
Respice ad hæc: adsum dirarum ab sede sororum:
Bella manu lethúmque gero.
Sic effata facem iuueni coniecit, & atro
Lumine fumantes fixit sub pectore tædas.
Olli somnum ingens rupit pauor: ossáque & artus
Perfundit toto proruptus corpore sudor.
Arma amens fremit, arma toro tectísque requirit.
Sæuit amor ferri, & scelerata insania belli:
Ira super. magno veluti quum flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni,
Exultántque æstu latices: furit intus aquæ vis.
Fumidus atque alte spumis exuberat amnis:
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.
Ergo iter ad regem polluta pace, Latinum
Indicit primis iuuenum, & iubet arma parari:
Tutari Italiam, detrudere finibus hostem:
Se satis ambobus Teucrísque venire Latinísque.
Hæc vbi dicta dedit, diuósque in vota vocauit,
Certatim sese Rutuli exhortantur in arma.
Hunc decus egregium formæ mouet, atque iuuentæ:
Hunc ataui reges, hunc claris dextera factis.
Dum Turnus Rutulos animis audacibus implet,
Alecto in Teucros Stygijs se concitat alis:
Arte noua speculata locum, quo littore pulcher
Insidijs cursúque feras agitabat Iulus.
Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo
Obijcit, & noto nares contingit odore,
Vt ceruum ardentes agerent: quæ prima malorum
Causa fuit, belloque animos accendit agrestes.
Ceruus erat forma præstanti & cornibus ingens,

Tyrrhidæ pueri quem matris ab vbere raptum
Nutribant: Tyrrhúsque pater, cui regia parent
Armenta, & latè custodia credita campi:
Assuetum imperijs soror omni Syluia cura
Mollibus intexens ornabat cornua sertis:
Pectebátque ferum, puróq; in fonte lauabat.
Ille manum patiens, mensæq; assuetus herili,
Errabat syluis, rursúsq; ad limina nota
Ipse domum sera quamuis se nocte ferebat.
Hunc procul errantem rabidæ venantis Iuli
Commouêre canes, fluuio quum forte secundo
Deflueret, ripáq; æstus viridante leuaret.
Ipse etiam eximiæ laudis succensus amore
Ascanius, curuo direxit spicula cornu:
Nec dextræ erranti deus abfuit. actáq; multo
Pérque vterum sonitu pérque ilia venit arundo.
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit,
Successítq; gemens stabulis. questúq; cruentus,
Atque imploranti similis, tectum omne repleuit.
Syluia prima soror palmis percussa lacertos,
Auxilium vocat, & duros conclamat agrestes.
Olli (pestis enim tacitis latet aspera syluis)
Improuisi adsunt. hic torre armatus obusto,
Stipitis hic grauidi nodis. quod cuique repertum
Rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrrhus,
Quadrifidam quercum cuneis vt forte coactis
Scindebat, rapta spirans immane securi.
At sæua è speculis tempus dea nacta nocendi,
Ardua tecta petit stabuli & de culmine summo
Pastorale canit signum, cornúq; recuruo
Tartaream intendit vocem: qua protinus omne
Contremuit nemus, & syluæ intonuere profundæ.
Audijt & Triuiæ longe lacus, audijt amnis
Sulphurea Nar albus aqua, fontésq; Velini:
Et trepidæ matres pressêre ad pectora natos.
Tum vero ad vocem celeres, qua buccina signum
Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis
Indomiti agricolæ: necnon & Troia pubes
Ascanio auxilium castris effundit apertis.
Direxêre acies. non iam certamine agresti,
Stipitibus duris agitur, sudibúsue præustis:
Sed ferro ancipiti decernunt: atraque latè
Horrescit strictis seges ensibus: æráque fulgent
Sole lacessita, & lucem sub nubila iactant.
Fluctus vti primo cœpit quum albescere vento,
Paulatim sese tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.
Hic iuuenis, primam ante aciem stridente sagitta,
Natorum Tyrrhi fuerat qui maximus, Almon
Sternitur. hæsit enim sub gutture vulnus & vdæ
Vocis iter tenuémq; inclusit sanguine vitam.
Corpora multa virûm circa, seniórque Galæsus:
Dum paci medium se offert, iustissimus vnus
Qui fuit, Ausonijsq; olim ditissimus aruis.
Quinque greges illi balantum quinæ redibant
Armenta, & terram centum vertebat aratris.
Atq; ea per campos æquo dum Marte geruntur,
Promissi dea facta potens, vbi sanguine bellum
Imbuit, & primæ commisit funera pugnæ:
Deserit Hesperiam, & cæli conuexa per auras
Iunonem victrix affatur voce superba:
En perfecta tibi bello discordia tristi:
Dic in amicitiam coeant, & fœdera iungant:
Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros.
Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
Finitimas in bella feram rumoribus vrbes:
Accendámque animos insani Martis amore,
Vndique vt auxilio veniant: spargam arma per agros.
Tum contrà Iuno, Terrorum & fraudis abunde est.
Stant belli causæ: pugnatur comminus armis:
Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma.
Talia connubia & tales celebrent hymenæos
Egregium Veneris genus & rex ipse Latinus.
Te super ætherias errare licentius auras
Haud pater ipse velit summi regnator olympi.
Cede locis: ego, si qua super fortuna laborum est,
Ipsa regam. Talis dederat Saturnia voces.
Illa autem attollit stridentes anguibus alas,
Cocytíq; petit sedem, supera ardua linquens.
Est locus, Italiæ in medio, sub montibus altis,
Nobilis, & fama multis memoratus in oris
Am sancti valles. densis hunc frondibus atrum
Vrget vtrinq; latus nemoris, medióque fragosus
Dat sonitum saxis & torto vortice torrens.
Hic specus horrendum, & sæui spiracula Ditis
Monstrantur: ruptóq; ingens Acheronte vorago
Pestiferas aperit fauces: queis condita Erinnys,
Inuisum numen, terras cœlúmq; leuabat.
Nec minus interea extremam Saturnia bello
Imponit regina manum. ruit omnis in vrbem
Pastorum ex acie numerus: cæsósque reportant,
Almonem puerum, fœdatíq; ora Galæsi:
Implorántq; deos, obtestantúrq; Latinum,
Turnus adest medióq; in crimine, cædis & ignis
Terrorem ingeminat: Teucrósq; in regna vocari,
Stirpem admisceri Phrygiam, se limine pelli.
Tum, quorum attonitæ Baccho nemora auia matres
Insultant thiasis (neq; enim leue nomen Amatæ)
Vndiq; collecti coeunt, Martémq; fatigant.
Ilicet infandum cuncti contra omina bellum,
Contra fata deûm, peruerso numine poscunt.
Certatim regis circumstant tecta Latini.
Ille, velut pelagi rupes immota resistit:
Vt pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quæ sese, multis circum latrantibus vndis,
Mole tenet: scopuli nequicquam & spumea circum
Saxa fremunt, laterîq; illisa refunditur alga.
Verùm vbi nulla datur cæcum exuperare potestas
Consilium, & sæuæ nutu Iunonis eunt res:
Multa deos auráſq; pater testatus inanes,
Frangimur heu fatis (inquit) ferimúrq; procella.
Ipsi has sacrilego pendetis sanguine pœnas,
O miseri. te Turne nefas, te triste manebit
Supplicium, votísq; deos venerabere seris.
Nam mihi parta quies, omnísq; in limine portus:

Fune-

Funere felici spoliet. Nec plura locutus,
Sepsit se tectis, rerúmque reliquit habenas.
Mos erat Hesperio in Latio (quem protinus vrbes
Albanæ coluere sacrum, nunc maxima rerum
Roma colit; quum prima mouent in prælia Martem:
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum,
Hircanísue Arabísue parant, seu tendere ad Indos,
Auroramque sequi Parthósque reposcere signa.
Sunt geminæ belli portæ (sic nomine dicunt)
Religione sacræ & sæui formidine Martis:
Centum ærei claudunt vectes, æternáque ferri
Robora: nec custos absistit limine Ianus:
Has, vbi certa sedet patribus sententia pugnæ,
Ipse Quirinali trabea cinctúque Gabino
Insignis, reserat stridentia limina consul:
Ipse vocat pugnas, sequitur tum cætera pubes,
Æreáque assensu conspirant cornua rauco.
Hoc & tum Æneadis indicere bella Latinus
More iubebatur, tristésque recludere portas.
Abstinuit tactu pater, auersúsque refugit
Fœda ministeria, & cæcis se condidit vmbris.
Tum regina Deûm cœlo delapsa, morantes
Impulit ipsa manu portas, & cardine verso
Belli ferratos rupit Saturnia postes.
Ardet inexcita Ausonia atque immobilis antè.
Pars pedes ire parat campis, pars arduus altis
Puluerulentus equis furit: omnes arma requirunt:
Pars leues clypeos & spicula lucida tergent
Aruina pingui, subiguntque in cote secures:
Signáque ferre iuuat, sonitúsque audire tubarum,
Quinque adeo magnæ positis incudibus vrbes
Tela nouant, Atina potens, Tyburque superbum,
Ardea, Crustumerique, & turrigeræ Antemnæ.
Tegmina tuta cauant capitum, flectúntque salignas
Vmbonum crates: alij thoraceas ahenos
Aut leues ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iámque sonant: it bello tessera signum.
Hic galeam tectis trepidus rapit: ille frementes
Ad iuga cogit equos, clypeúmque auróque trilicem
Loricam induitur, fidóque accingitur ense.
Pandite nunc Helicona deæ, cantúsque mouete,
Qui bello exciti reges, quæ quemque secutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.
Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.
Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
Contemptor diuûm Mezentius, agmináque armat.
Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
Lausus equûm domitor, debellatórque ferarum,
Ducit Agyllina nequicquam ex vrbe sequutos
Mille viros: dignus patriis qui lætior esset
Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.
Post hos insignem palma per gramina currum
Victorésque ostentat equos satus Hercule pulchro
Pulcher Auentinus: clypeóque insigne paternum
Centum angues, cinctámque gerit serpentibus hydrā.
Collis Auentini sylua quem Rhea sacerdos
Furtiuum partu sub luminis edidit auras,
Mista Deo mulier, postquam Laurentia victor
Geryone extincto Tirynthius attigit arua,
Tyrrhenóque boues in flumine lauit Iberas.
Pila manu sæuósque gerunt in bella dolones,
Et tereti pugnant mucrone, verúque Sabello.
Ipse pedes tegmen torquens immane leonis,
Terribili impexum seta, cum dentibus albis,
Indutus capiti, sic regia tecta subibat,
Horridus, Herculeóque humeros innexus amictu.
Tum gemini fratres Tyburtia mœnia linquunt,
Fratris Tyburti dictam cognomine gentem,
Catillúsque, acérque Coras, Argiua iuuentus.
Et primæ ante aciem densa inter tela feruntur:
Ceu duo nubigenæ quum vertice montis ab alto
Descendunt Centauri, Omolem Othrymque niualem
Linquentes cursu rapido: dat euntibus ingens
Sylua locum, & magno cedunt virgulta fragore.
Nec Prænestinæ fundator defuit vrbis:
Vulcano genitum pecora inter agrestia regem,
Inuentúmque focis, omnis quem credidit ætas,
Cæculus: hunc legio latè comitatur agrestis:
Quique altum Præneste viri, quique arua Gabinæ
Iunonis, gelidúmque Anienem, & roscida riuis
Hernica saxa colunt: quos diues Anagnia pascit,
Quos Amasene pater: non illis omnibus arma,
Nec clypei currúsue sonant: pars maxima glandes
Liuentis plumbi spargit, pars spicula gestat
Bina manu, fuluósque lupi de pelle galeros
Tegmen habet capiti: vestigia nuda sinistri
Instituere pedis, crudus tegit altera pero.
At Messapus equûm domitor, Neptunia proles,
Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro,
Iampridem resides populos desuetáque bello
Agmina in arma vocat subitò, ferrúmque retractat.
Hi Fescenninas acies, æquósque Faliscos,
Hi Soractis habent arces, Flaminiáque arua.
Et Cymini cum monte lacum, lucósque Capenos.
Ibant æquati numero, regémque canebant:
Ceu quondam niuei liquida inter nubila cygni
Cùm sese è pastu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos: sonat amnis, & Asia longè
Pulsa palus.
Nec quisquam æratas acies ex agmine tanto
Misceri putet, aeriam sed gurgite ab alto
Vrgeri volucrum raucarum ad littora nubem.
Ecce, Sabinorum prisco de sanguine, magnum
Agmē agens Clausus, magnique ipse agminis instar:
Claudia nunc à quo diffunditur & tribus & gens
Per Latium, postquam in partē data Roma Sabinis,
Vna ingens Amiterna cohors, priscique Quirites
Ereti manus omnis, oliuiferæque Mutuscæ:
Qui Nomentum Vrbem, qui Rosea rura Velini,
Qui Tetricæ horrentes Rupes, montémque Seuerum,
Casperiámque colunt, Forulósque & flumē Himellæ:
Qui Tyberim Fabarímque bibunt: quos frigida misit
Nursia, & Hortinæ classes, populique Latini:
Quósque secans infaustum interluit Allia nomen.
Quàm multi Libyco voluuntur marmore fluctus,

Quo te cunque lacus miserantem incommoda nostra
Fonte tenet, quocunque solo pulcherrimus exis,
Semper honore meo, semper celebrabere donis,
Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum:
Adsis ô tandem, & propius tua numina firmes.
Sic memorat: geminasque legit de classe biremes,
Remigióque aptat: socios simul instruit armis.
Ecce autem subitum atque oculis mirabile monstrum
Candida per syluam cum fœtu concolor albo
Procubuit, viridique in littore conspicitur sus.
Quam pius Æneas tibi enim, tibi maxima Iuno,
Mactat, sacra ferens, & cum grege sistit ad aram.
Tybris ea fluuium, quam longa est, nocte tumentem.
Leniit: & tacita refluens ita substitit unda,
Mitis vt in morem stagni placidæque paludis
Sterneret æquor aquis: remo vt luctamen abesset.
Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.
Labitur uncta vadis abies: mirantur & undæ,
Miratur nemus insuetum fulgentia longè
Scuta virûm fluuio, pictásque innare carinas.
Olli remigio noctémque diémque fatigant.
Et longos superant flexus, variisque teguntur
Arboribus: viridésque secant placido æquore syluas.
Sol medium cæli conscenderat igneus orbem,
Quum muros, arcémque procul, & rara domorum
Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cælo
Æquauit: tum res inopes Euandrus habebat.
Ocyus aduertunt proras, vrbique propinquant.
Forte die solemnem illo rex Arcas honorem
Amphitryoniadæ magno, diuisque ferebat
Ante vrbem in luco: Pallas huic filius vnà,
Vna omnes iuuenum primi, paupérque senatus,
Thura dabant: tepidusque cruor fumabat ad aras.
Vt celsas videre rates, atque inter opacum
Adlabi nemus, & tacitis incumbere remis:
Terrentur visu subito, cunctique relictis
Consurgunt mensis. audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat, raptoque volat telo obuius ipse:
Et procul e tumulo, Iuuenes, quæ causa subegit
Ignotas tentare vias? quò tenditis? inquit,
Qui genus? vnde domo? pacémne huc fertis, an arma?
Tum pater Æneas, puppi sic fatur ab alta,
(Paciferæque manu ramum prætendit oliuæ)
Troiugenas, ac tela vides inimica Latinis,
Quos illi bello profugos egere superbo.
Euandrum petimus: ferte hæc, & dicite lectos
Dardaniæ venisse duces, socia arma rogantes.
Obstupuit tanto perculsus nomine Pallas:
Egredere ô quicunque es, ait: coramque parentem
Alloquere, ac nostris succede penatibus hospes.
Accepitque manu, dextramque amplexus inhæsit.
Progressi subeunt luco, fluuiumque relinquunt.
Tum regem Æneas dictis affatur amicis,
Optime Graiugenum, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætendere ramos:
Non equidem extimui, Danaûm quod ductor & Arcas,
Quodque à stirpe fores geminis coniunctus Atridis:
Sed mea me virtus, & sancta oracula diuûm,
Cognatique patres, tua terris didita fama,
Coniunxere tibi, & fatis egere volentem.
Dardanus, Iliacæ primus pater vrbis & autor,
Electra (vt Graij perhibent) Atlantide cretus,
Aduehitur Teucros: Electram maximus Atlas
Edidit, ætherios humero qui sustinet orbes.
Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.
At Maiam (auditis si quicquam credimus) Atlas,
Idem Atlas generat, cæli qui sidera tollit.
Sic genus amborum scindit se sanguine ab vno.
His fretus, non legatos, neque prima per artem
Tentamenta tua pepigi: meme ipse meúmque
Obieci caput, & supplex ad limina veni.
Gens eadem, quæ te, crudeli Daunia bello
Insequitur: nos si pellant, nihil abfore credunt
Quin omnem Hesperiam penitus sub iuga mittant,
Et mare quod supra, teneant, quodque alluit infra.
Accipe daque fidem. sunt nobis fortia bello
Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuuentus.
Dixerat Æneas: ille os oculósque loquentis
Iamdudum & totum lustrabat lumine corpus.
Tunc sic pauca refert, Vt te fortissime Teucrum
Accipio agnoscóque libens! vt verba parentis
Et vocem Anchisæ magni vultúmque recordor!
Nam memini Hesiones visentem regna sororis
Laomedontiaden Priamum, Salamina petentem
Protinus Arcadiæ gelidos inuisere fines.
Tum mihi prima genas vestibat flore iuuenta.
Mirabárque duces Teucros, mirabar & ipsum
Laomedontiadem: sed cunctis altior ibat
Anchises. mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum, & dextræ coniungere dextram.
Accessi, & cupidus Phenei sub mœnia duxi,
Ille mihi insignem pharetram, Lyciásque sagittas,
Discedens, chlamidémque auro dedit intertextam,
Frænaque bina, meus quæ nunc habet, aurea. Pallas,
Ergo & quam petitis, iuncta est mihi fœdere dextra,
Et lux quum primùm terris se crastina reddet,
Auxilio lætos dimittam opibúsque iuuabo.
Interea sacra hæc (quando huc venistis amici)
Annua, quæ differre nefas, celebrate fauentes
Nobiscum, & iam nunc sociorum assuescite mensis.
Hæc vbi dicta, dapes iubet & sublata reponi
Pocula: gramineóque viros locat ipse sedili:
Præcipuúmque toro & villosi pelle leonis
Accipit Æneam, solióque inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim aráque sacerdos
Viscera tosta ferunt. taurorum onerantque canistris
Dona laboratæ Cereris, Bacchúmque ministrant.
Vescitur Æneas simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis.
Postquam exempta fames, & amor compressus edendi,
Rex Euandrus ait, Non hæc solennia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram,
Vana superstitio veterúmue ignara deorum
Imposuit. sæuis, hospes Troiane, periclis.

Sæuis

Seruati facimus, meritósq; nouamus honores.
Iam primum saxis suspensam hanc aspice rupem:
Disiectæ procul vt moles, desertáq; montis
Stat domus, & scopuli ingentem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit, vasto submota recessu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inaccessam radiis: semperq; recenti
Cæde tepebat humus, foribusq; affixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes magna se mole ferebat.
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium aduentumq; dei: nam maximus vltor
Tergemini nece Geryonis spoliisq; superbus
Alcides aderat: taurósq; hac victor agebat
Ingentes, vallemq; boues amnemq; tenebant.
At furiis Caci mens effera, ne quid inausum
Aut intentatum scelerisue dolíue fuisset,
Quattuor à stabulis præstanti corpore tauros
Auertit, totidem forma superante iuuencas.
Atq; hos, ne qua forent pedibus vestigia rectis,
Cauda in speluncam tractos, versisq; viarum
Indiciis raptos saxo occultabat opaco.
Quærentem nulla ad speluncam signa ferebant.
Interea quum iam stabulis saturata moueret
Amphitryoniades armenta, abitumq; pararet,
Discessu mugire boues, atq; omne querelis
Impleri nemus, & colles clamore relinqui.
Reddidit vna boum vocem, vastoq; sub antro
Mugiit, & Caci spem custodita fefellit.
Hic verò Alcidæ furiis exarserat atro
Felle dolor, rapit arma manu, nodisq; grauatum
Robur, & aerii cursu petit ardua montis.
Tum primum nostri Cacum videre timentem,
Turbatumq; oculis: fugit ilicet ocyor Euro,
Speluncámq; petit: pedibus timor addidit alas.
Vt sese inclusit, ruptisq; immane catenis
Deiecit saxum, ferro quod & arte paterna
Pendebat, fultosq; emuniit obice postes:
Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnémq;
Accessum lustrans huc ora ferebat & illuc,
Dentibus infrendens: ter totum feruidus ira
Lustrat Auentini montem: ter saxea tentat
Limina nequicquam: ter fessus valle resedit.
Stabat acuta silex, præcisis vndiq; saxis,
Speluncæ dorso insurgens, altissima visu,
Dirarum nidis domus opportuna volucrum.
Hanc, vt prona iugo læuum incumbebat ad amnem,
Dexter in aduersum nitens concussit, & imis
Auulsam soluit radicibus: inde repente
Impulit, impulsu quo maximus insonat æther,
Dissultant ripæ, refluitq; exterritus amnis.
At specus & Caci detecta apparuit ingens
Regia, & vmbrosæ penitus patuere cauernæ.
Non secus ac si qua penitus vi terra dehiscens
Infernas reseret sedes, & regna recludat
Pallida, diis inuisa, superq; immane barathrum
Cernatur, trepidentq; immisso lumine manes.
Ergo insperata deprensum in luce repente,
Inclusumq; cauo saxo, atq; insueta rudentem,
Desu

Desuper Alcides telis premit, omniaq; arma
Aduocat, & ramis vastisq; molaribus instat.
Ille autem (neq; enim fuga iam super vlla pericli est)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Euomit, inuoluitq; domum caligine cæca,
Prospectum eripiens oculis: glomeratq; sub antro
Fumiferam noctem, commistis igne tenebris.
Non tulit Alcides animis: seq; ipse per ignem
Præcipiti iecit saltu, qua plurimus vndam
Fumus agit, nebuláq; ingens specus æstuat atra.
Hic Cacum in tenebris incendia vana vomentem
Corripit, in nodum complexus, & angit inhærens
Elisos oculos, & siccum sanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra reuulsis:
Abstractæq; boues, abiuratæque rapinæ
Cælo ostenduntur: pedibusq; informe cadauer
Protrahitur: nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosaque setis
Pectora semiferi, atq; extinctos faucibus ignes.
Ex illo celebratus honos, lætiq; minores
Seruauere diem: primusq; Potitius auctor,
Et domus Herculei custos Pinaria sacri,
Hanc aram luco statuit: quæ maxima semper
Dicetur nobis, & erit quæ maxima semper.
Quare agite ô iuuenes, tantarum in munere laudum
Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris:
Communemq; vocate deum, & date vina volentes.
Dixerat, Herculea bicolor quum populus vmbra
Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit:
Et sacer impleuit dextram scyphus. ocyus omnes
In mensam læti libant, diuósque precantur.
Deuexo interea propior fit vesper olympo:
Iámq; sacerdotes primusq; Potitius ibant,
Pellibus in morem cincti, flammásq; ferebant.
Instaurant epulas, & mensæ grata secundæ
Dona ferunt, cumulántq; oneratis lancibus aras.
Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: vt prima nouercæ
Monstra manu geminósq; premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,
Troiamq; Oechaliamq;: vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo, fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres,
Hylæúmque Pholúmq; manu, tu Cresia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem:
Te Stygii tremuere lacus, te ianitor Orci,
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Nec te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus,
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstetit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite diuis:
Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.
Talia carminibus celebrant: super omnia Caci
Speluncam adiiciunt, spirantémq; ignibus ipsum.
Consonat omne nemus strepitu, collésq; resultant.
Exin se cuncti diuinis rebus ad vrbem

Perfectis referunt. ibat rex obsitus æuo:
Et comitem Æneam iuxta natumq; tenebat,
Ingrediens, varioq; viam sermone leuabat.
Miratur, facilesq; oculos fert omnia circùm
Aeneas, capiturq; locis, & singula lætus
Exquiritq; auditq; virûm monimenta priorum.
Tum rex Euandrus, Romanæ conditor arcis,
Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant,
Gensq; virûm truncis & duro robore nata:
Queis neq; mos neq; cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atq; asper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis,
Composuit, legesq; dedit: Latiumq; vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.
Aureaq; (vt perhibent) illo sub rege fuêre
Secula: sic placida populos in pace regebat.
Deterior donec paulatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor successit habendi.
Tum manus Ausoniæ & gentes venêre Sicanæ,
Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus.
Tum reges, asperq; immani corpore Tybris:
A quo post Itali fluuium cognomine Tybrim
Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.
Me pulsum patria, pelagiq; extrema sequentem,
Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum
His posuere locis: matrisq; egere tremenda
Carmentis Nymphæ monita, & Deus autor Apollo.
Vix ea dicta: dehinc progressus, monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam:
Quam memorant Nymphæ priscum Carmentis honorem
Vatis fatidicæ, cecinit quæ prima futuros
Aeneadas magnos, & nobile Pallanteum.
Hinc lucum ingentem (quem Romulus acer asylum
Retulit) & gelida monstrat sub rupe Lupercal,
Parrhasio dictum Panos de more Lycæi:
Necnon & sacri monstrat nemus Argileti:
Testaturq; locum, & lethum docet hospitis Argi.
Hinc ad Tarpeiam sedem & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim syluestribus horrida dumis.
Iam tum relligio pauidos terrebat agrestes
Dira loci, iam tum syluam saxumq; tremebant.
Hoc nemus, hunc (inquit) frondoso vertice collem,
(Quis Deus incertum est) habitat Deus. Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, quum sæpe nigrantem
Aegida concuteret dextra, nimbosq; cieret.
Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
Reliquias veterumq; vides monimenta virorum.
Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbem:
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
Talibus inter se dictis ad tecta subibant
Pauperis Euandri, passimq; armenta videbant
Romanoq; foro & lautis mugire Carinis.
Vt ventum ad sedes, Hæc (inquit) limina victor
Alcides subiit: hæc illum regia cepit.
Aude hospes contemnere opes, & te quoq; dignum
Finge Deo, rebusq; veni non asper egenis.
Dixit, & angusti subter fastigia tecti
Ingentem Aeneam duxit, stratisq; locauit,
Effultum foliis & pelle Libystidis vrsæ:
Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis:
At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
Laurentumq; minis & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur: thalamoq; hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum aspirat amorem:
Dum bello Argolici vastabant Pergama reges
Debita, casurasq; inimicis ignibus arces:
Non vllum auxilium miseris, non arma rogaui
Artis opisq; tuæ: nec te charissime coniux,
Incassumue tuos volui exercere labores:
Quamuis & Priami deberem plurima natis,
Et durum Aeneæ fleuissem sæpe laborem.
Nunc, Iouis imperiis, Rutulorum constitit oris.
Ergo eadem supplex venio, & sanctum mihi numen
Arma rogo, genitrix nato. te filia Nerei,
Te potuit lacrymis Tithonia flectere coniux.
Aspice qui coeant populi, quæ mœnia clausis
Ferrum acuant portis, in me excidiumq; meorum.
Dixerat, & niueis hinc atq; hinc diua lacertis
Cunctantem amplexu molli fouet. ille repentè
Accepit solitam flammam, notusq; medullas
Intrauit calor, & labefacta per ossa cucurrit:
Non secus atq; olim tonitru quum rupta corusco
Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.
Sensit læta dolis & formæ conscia coniux.
Tum pater æterno fatur deuinctus amore,
Quid caussas petis ex alto? fiducia cessit
Quò tibi diua mei? similis si cura fuisset,
Tum quoq; fas nobis Teucros armare fuisset.
Nec pater omnipotens Troiam nec fata vetabant
Stare, decémq; alios Priamum superesse per annos.
Et nunc, si bellare paras, atq; hæc tibi mens est
Quicquid in arte mea possum promittere curæ,
Quod fieri ferro liquidóve potest electro:
Quantum ignes animæque valent, absiste precando,
Viribus indubitare tuis. ea verba locutus,
Optatos dedit amplexus, placidúmq; petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.
Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum: quum fœmina primum
Cui tolerare colo vitam tenuiq; Minerua,
Impositum cinerem & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulásq; ad lumina longo
Exercet penso, castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos:
Haud secus ignipotens, nec tempore segnior illo,
Mollibus e stratis opera ad fabrilia surgit.
Insula Sicanium iuxta latus Aeoliámq;
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus & Cyclopum exesa caminis
Antra Aetnæa tonant, validiq; incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, striduntq; cauernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Hu-

Hoc tunc ignipotens cælo descendit ab alto.
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon,
His informatum manibus, iam parte polita
Fulmen erat toto genitor quæ plurima cælo
Deijcit in terras) pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant: rutili tres ignis & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos, sonitumq́; metumq́;
Miscebant operi, flammisq́; sequacibus iras.
Parte alia Marti currúmque rotasq́; volucres
Instabant: quibus ille viros, quibus excitat vrbes.
Ægidaq́; horrificam, turbatæ Palladis arma,
Certatim squamis serpentum auróque polibant:
Connexósque angues, ipsámque in pectore diuæ
Gorgona, desecto vertentem lumina collo.
Tollite cuncta (inquit) cœptosq́; auferte labores
Ætnæi Cyclopes, & huc aduertite mentem.
Arma acri facienda viro. nunc viribus vsus,
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra:
Præcipitate moras. Nec plura effatus: at illi
Ocyus incubuere omnes, pariterque laborem
Sortiti. fluit æs riuis aurique metallum:
Vulnificúsque chalybs vasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: septenósque orbibus orbes
Impediunt. alij ventosis follibus auras
Accipiunt, redduntque: alij stridentia tingunt
Æra lacu. gemit impositis incudibus antrum.
Illi inter sese multa vi brachia tollunt.
In numerum, versántq́; tenaci forcipe massam.
Hæc pater Æolius properat dum Lemnius oris,
Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma,
Et matutini volucrum sub culmine cantus.
Consurgit senior: tunicáque inducitur artus,
Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.
Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.
Necnon & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressúmque canes comitantur herilem.
Hospitis Æneæ sedem & secreta petebat
Sermonum memor & promissi muneris heros.
Nec minus Æneas se matutinus agebat.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.
Congressi iungunt dextras, medijsque residunt
Ædibus: & licito tandem sermone fruuntur.
Rex prior hæc,
Maxime Teucrorum ductor, quo sospite nunquam
Res equidem Troiæ victas aut regna fatebor:
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
Exiguæ vires. hinc Thusco claudimur amni,
Hinc Rutulus premit, & murum circumsonat armis.
Sed tibi ego ingentes populos opulentáq; regnis
Iungere castra paro: quam fors inopina salutem
Ostentat: fatis huc te poscentibus affers.
Haud procul hinc saxo colitur fundata vetusto,
Vrbis Agyllinæ sedes: vbi Lydia quondam
Gens bello præclara iugis insedit Etruscis.
Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
Imperio & sæuis tenuit Mezentius armis.
Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni
Efferata? dij capiti ipsius generíque reseruent.
Mortua quin etiam iungebat corpora viuis,
Componens manibúsque manus atq́; oribus ora,
(Tormenti genus) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero, longa sic morte necabat.
At fessi tandem ciues infanda furentem
Armati circumsistunt, ipsúmque domúmque:
Obtruncant socios, ignem ad fastigia iactant.
Ille inter cædes Rutulorum elapsus in agros
Confugere, & Turni defendier hospitis armis.
Ergo omnis furijs surrexit Etruria iustis:
Regem ad supplicium præsenti Marte reposcunt.
His ego te Ænea ductorem millibus addam.
Toto namque fremunt condensæ littore puppes,
Signaq́; ferre iubent, retinet longæuus aruspex,
Fata canens, O Mæoniæ delecta iuuentus,
Flos veterum virtúsque virûm, quos iustus in hostem
Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira.
Nulli fas Italo tantam subiungere gentem:
Externos optate duces. Tum Etrusca resedit
Hoc acies campo, monitis exterrita diuûm.
Ipse oratores ad me regnique coronam
Cum sceptro misit, mandatq́; insignia Tarchon,
Succedam castris, Tyrrhenáque regna capessam.
Sed mihi tarda gelu seclisq́; effœta senectus
Inuidet imperium, seræq́; ad fortia vires.
Gnatum exhortarer, ni mistus matre Sabella
Hinc partem patriæ traheret. tu, cuius & annis
Et generi fatum indulget, quem numina poscunt,
Ingredere, ô Teucrûm atque Italûm fortissime ductor.
Hunc tibi præterea, spes & solatia nostri,
Pallanta adiungam. sub te tolerare magistro
Militiam & graue Martis opus, tua cernere facta
Assuescat, primis & te miretur ab annis.
Arcades huic equites bis centum robora pubis
Lecta, dabo: totidémq́; suo tibi nomine Pallas.
Vix ea fatus erat, defixiq́; ora tenebant
Æneas Anchisiades & fidus Achates:
Multáq; dura suo tristi cum corde putabant,
Ni signum cœlo Cytherea dedisset aperto.
Namque improuiso vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit: & ruere omnia visa repentè,
Tyrrhenúsq; tubæ mugire per æthera clangor.
Suspiciunt: iterum atque iterum fragor intonat ingens.
Arma inter nubem, cæli in regione serena,
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.
Obstupuere animis alij: sed Troius heros
Agnouit sonitum & diuæ promissa parentis.
Tum memorat: Ne verò hospes, ne quære profectò
Quem casum portenta ferant: ego poscor olympo.
Hoc signum cecinit missuram diua creatrix,
Si bellum ingrueret, Vulcaniáq; arma per auras

Laturam auxilio.
Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant:
Quas pœnas mihi Turne dabis? quam multa sub vndas
Scuta virûm, galeasque, & fortia corpora volues,
Tybri pater. poscant acies, & fœdera rumpant.
Hæc vbi dicta dedit, solio se tollit ab alto:
Et primùm Herculeis sopitas ignibus aras
Excitat: hesternumque Larem, paruósque Penates
Lætus adit: mactat lectas de more bidentes:
Euandrus pariter, pariter Troiana iuuentus.
Posthinc ad naues graditur sociosque reuisit:
Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,
Præstantes virtute legit: pars cætera prona
Fertur aqua, segnisque secundo defluit amni,
Nuntia ventura Ascanio rerúmque patrísque.
Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arua:
Ducunt exsortem Æneæ, quem fulua leonis
Pellis obit totum, præfulgens vnguibus aureis.
Fama volat paruam subitò vulgata per vrbem,
Ocyus ire equites Tyrrheni ad littora regis.
Vota metu duplicant matres, propiúsque periclo
It timor, & maior Martis iam apparet imago.
Tum pater Euandrus dextram complexus euntis
Hæret, inexpletum lacrymans: ac talia fatur,
O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.
(Qualis eram quum primâ aciem Præneste sub ipsa
Straui, scutorúmque incendi victor aceruos
Et regem hac Herilum dextra sub tartara misi
Nascenti cui tres animas Feronia mater,
(Horrendum dictu) dederat: terna arma mouenda,
Ter letho sternendus erat: cui tunc tamen omnes
Abstulit hæc animas dextra, & totidem exuit armis)
Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vsquam
Nate tuo: neque finitimus Mezentius vnquam
Huic capiti insultans, tot ferro sæua dedisset
Funera, tam multis viduasset ciuibus vrbem.
At vos, ô superi, & diuûm tu maxime rector
Iuppiter, Arcadij quæso miserescite regis:
Et patrias audite preces. si numina vestra
Incolumem Pallanta mihi, si fata reseruant,
Si visurus eum viuo, & venturus in vnum:
Vitam oro: patiar quemuis durare laborem.
Sin aliquem infandum casum Fortuna minaris,
Nunc ô nunc liceat crudelem abrumpere vitam:
Dum curæ ambiguæ, dum spes incerta futuri,
Dum te chare puer, mea sera & sola voluptas,
Complexu teneo: grauior ne nuntius aures
Vulneret. Hæc genitor digressu dicta supremo
Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant:
Iamque adeò exierat portis equitatus apertis:
Æneas inter primos, & fidus Achates:
Inde alij Troiæ proceres: ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
(Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes)
Extulit os sacrum cælo, tenebrasque resoluit.
Stant pauidæ in muris matres, oculisque sequuntur
Pulueream nubem, & fulgentes ære cateruas.
Olli per dumos, quà proxima meta viarum,
Armati tendunt: it clamor & agmine facto
Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.
Est ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem,
Relligione patrum latè sacer: vndique colles
Inclusêre caui, & nigra nemus abiete cingunt.
Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos,
Aruorum pecorisque deo, lucúmque diémque,
Qui primi fines aliquando habuêre Latinos.
Haud procul hinc Tarcho & Tyrrheni tuta tenebant
Castra locis: celsóque omnis de colle videri
Iam poterat legio, & latis tendebat in aruis.
Huc pater Æneas & bello lecta iuuentus
Succedunt, fessíque & equos & corpora curant.
At Venus æthereos inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat: natúmque in valle reducta
Vt procul è gelido secretum flumine vidit.
Talibus affata est dictis, séque obtulit vltrò,
En perfecta mei promissa coniugis arte
Munera. ne mox aut Laurentes nate superbos
Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.
Dixit, & amplexus nati Cytherea petiuit:
Arma sub aduersa posuit radiantia quercu.
Ille deæ donis & tanto lætus honore,
Expleri nequit, atque oculos per singula voluit:
Miratúrque intérque manus & brachia versat,
Terribilem cristis galeam flammásque vomentem:
Fatiferúmque ensem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis inardescit radijs, longéque refulget.
Tum leues ocreas, electro auróque recocto,
Hastámque, & clypei non enarrabile textum.
Illic res Italas, Romanorúmque triumphos,
Haud vatum ignarus, venturíque inscius æui,
Fecerat ignipotens: illic genus omne futuræ
Stirpis ab Ascanio: pugnatáque in ordine bella.
Fecerat & viridi fœtam Mauortis in antro
Procubuisse lupam: geminos huic vbera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impauidos: illam tereti ceruice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua,
Nec procul hinc, Romam & raptas sine more Sabinas
Consessu caueæ, magnis Circensibus actis,
Addiderat: subitóque nouum consurgere bellum
Romulidis, Tatióque seni Curibúsque seueris.
Post ijdem inter se posito certamine reges
Armati, Iouis ante aras, paterasque tenentes
Stabant, & cæsa iungebant fœdera porca.
Haud procul inde, citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant (at tu dictis Albane maneres)
Raptabátque viri mendacis viscera Tullus
Per syluam, & sparsi rorabant sanguine vepres.
Necnon Tarquinium eiectum Porsenna iubebat
Accipere, ingentíque vrbem obsidione premebat.
Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
Illum indignanti similem, similémque minanti
Aspiceres:

Aspiceres: pontem auderet quod vellere Cocles,
Et fluuium vinclis innaret Clœlia ruptis.
In summo custos Tarpeiæ Manlius arcis
Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
Romuleoq; recens horrebat regia culmo.
Atq; hic auratis volitans argenteus anser
Porticibus, Gallos in limine adesse canebat:
Galli per dumos aderant, arcemq; tenebant,
Defensi tenebris & dono noctis opacæ.
Aurea cæsaries ollis, atq; aurea vestis:
Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla
Auro innectuntur: duo quisq; Alpina coruscant
Gæsa manu, scutis protecti corpora longis.
Hic exultantes Salios, nudosq; Lupercos,
Lanigerosq; apices, & lapsa ancilia cælo
Extuderat: castæ ducebant sacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus: hinc procul addit
Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis
Et scelerum pœnas, & te Catilina minaci
Pendentem scopulo, furiarumq; ora trementem:
Secretosq; pios, his dantem iura Catonem,
Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea: sed fluctu spumabant cærula cano:
Et circum argento clari delphines in orbem
Æquora verrebant caudis, æstumq; secabant.
In medio classes æratas, Actia bella,
Cernere erat: totumq; instructo Marte videres
Feruere Leucaten, auroq; effulgere fluctus.
Hinc Augustus agens Italos in prælia Cæsar,
Cum patribus, populoque, Penatibus, & magnis dijs,
Stans celsa in puppi: geminas cui tempora flammas
Læta vomunt, patriumq; aperitur vertice sidus.
Parte alia, ventis & dijs Agrippa secundis,
Arduus, agmen agens: cui belli insigne superbum,
Tempora nauali fulgent rostrata corona.
Hinc ope barbarica, varijsq; Antonius armis
Victor ab auroræ populis & littore rubro
Ægyptum viresq; Orientis, & vltima secum
Bactra vehit: sequiturq; (nefas) Ægyptia coniux.
Vnà omnes ruere ac totum spumare reductis
Conuulsum remis rostrisq; stridentibus æquor.
Alta petunt: pelago credas innare reuulsas
Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.
Tanta mole viri turritis puppibus instant:
Stuppea flamma manu, telisq; volatile ferrum
Spargitur: arua noua Neptunia cæde rubescunt.
Regina in medijs patrio vocat agmina sistro,
Nec dum etiam geminos à tergo respicit angues.
Omnigenumq; deum monstra, & latrator Anubis,
Contra Neptunum & Venerem, contraque Mineruam
Tela tenent. sæuit medio in certamine Mauors
Cælatus ferro, tristesq; ex æthere Diræ,
Et scissa gaudens vadit Discordia palla:
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
Desuper: omnis eo terrore Ægyptus, & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
Ipsa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare, & laxos iam iamq; immittere funes.
Illam inter cædes, pallentem morte futura,
Fecerat ignipotens vndis & Iapyge ferri:
Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
Pandentemq; sinus, & tota veste vocantem
Cæruleum in gremium latebrosaq; flumina victos.
At Cæsar triplici inuectus Romana triumpho
Mœnia, dijs Italis votum immemorale sacrabat,
Maxima ter centum totam delubra per vrbem.
Lætitia ludisq; viæ plausuq; fremebant:
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras terram cæsi strauere iuuenci.
Ipse sedens niueo candentis limine Phœbi,
Dona recognoscit populorum, aptatq; superbis
Postibus, incedunt victæ longo ordine gentes,
Quàm variæ linguis, habitu tam vestis & armis.
Hic Nomadum genus, & discinctos Mulciber Afros,
Hic Lelegas, Carasq;, sagittiferosq; Gelonos
Pinxerat. Euphrates ibat iam mollior vndis:
Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis,
Indomitiq; Dahæ, & pontem indignatus Araxes.
Talia per clypeum Vulcani dona parentis
Miratur: rerumq; ignarus imagine gaudet,
Attollens humero famamq; & fata nepotum.

P. VIRGILII MARONIS

ÆNEIDOS LIBER IX.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Atq; ea diuersa penitus dum parte geruntur,
Iunonis monitu Turnus festinat in hostem.
Teucrorum naues, Rutulis iaculantibus ignem,
Nympharum in speciem diuino numine versæ,
Euryali & Nisi ceptis fuit exitus impar.
Pugnatur: castra Æneadæ vallumq; tuentur:
Audacem Rutulum dat letho pulcher Iulus.
Fit via vi Turnus Bitian & Pandaron altum
Deijcit, & totis victor dat funera castris:
Iamq; fatigatus recipit se in castra suorum.

Tque ea diuersa penitus dum parte geruntur,
Irim de cælo misit Saturnia Iuno
Audacem ad Turnum. luco tum fortè parentis
Pilumni Turnus sacrata valle sedebat.
Ad quem sic roseo Thaumantias ore loquuta est.
Turne, quod optanti diuûm promittere nemo
Auderet, voluenda dies en attulit vltro.
Æneas, vrbe & sociis, & classe relicta,
Sceptra Palatini sedemq; petit Euandri;
Nec satis: extremas Coriti penetrauit ad vrbes:
Lydorumq; manum, collectos armat agrestes.
Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc poscere currus.
Rumpe moras omnes, & turbata arripe castra.
Dixit, & in cœlum paribus se sustulit alis.
Ingentémq; fuga secuit sub nubibus arcum.
Agnouit iuuenis, duplicesq; ad sidera palmas
Sustulit: ac tali fugientem est voce sequutus.
Iri, decus cœli, quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras? vnde hæc tam clara repentè
Tempestas? video medium discedere cœlum,
Palantésq; polo stellas, sequar omina tanta
Quisquis in arma vocas. Et sic effatus, ad vndam
Processit, summóq; hausit de gurgite lymphas,
Multa deos orans: onerauitq; æthera votis.
Iamq; omnis campis exercitus ibat apertis.
Diues equûm, diues pictai vestis, & auri.
Messapus primas acies, postrema coercent
Tyrrhidæ iuuenes: medio dux agmine Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.
Ceu septem surgens sedatis amnibus altus
Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus,
Quum refluit campis, & iam se condidit alueo.
Hic subitam nigro glomerari puluere nubem
Prospiciunt Teucri, ac tenebras insurgere campis.
Primus ab aduersa conclamat mole Caicus,
Quis globus, ô ciues, caligine voluitur atra?
Ferte citi ferrum: date tela, scandite muros:
Hostis adest: eia: ingenti clamore per omnes
Condunt se Teucri portas, & mœnia complent.
Nanque ita discedens præceperat optimus armis
Æneas, si qua interea fortuna fuisset,
Ne struere auderent aciem, neu credere campo:
Castra modò & tutos seruarent aggere muros.
Ergo, etsi conferre manum pudor iraq; monstrat,
Obijciunt portas tamen, & præcepta facessunt,
Armatique cauis expectant turribus hostem.
Turnus, vt ante volans tardum præcesserat agmen,
Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
Improuisus adest: maculis quem Thracius albis
Portat equus, cristáq; tegit galea aurea rubra.
Ecquis erit, mecum, ô iuuenes, qui primus in hostem?
En, ait, & iaculum intorquens emittit in auras,
Principium pugnæ: & campo sese arduus infert.
Clamore excipiunt socii, fremituq; sequuntur
Horrisono. Teucrûm mirantur inertia corda:
Non æquo dare se campo, non obuia ferre
Arma viros, sed castra fouere, huc turbidus atque huc,
Lustrat equo muros, aditumq; per auia quærit.
Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Quum fremit ad caulas, ventos perpessus & imbres,
Nocte super media: tuti sub matribus agni
Balatum exercent: ille asper & improbus ira
Sæuit in absentes: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.
Haud aliter Rutulo muros & castra tuenti
Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet.
Qua tentet ratione aditus, & quæ via clausos
Excutiat Teucros vallo, atq; effundat in æquor.
Classem, quæ lateri castrorum adiuncta latebat,
Aggeribus septam circum & fluuialibus vndis,
Inuadit: sociosq; incendia poscit ouantes:
Atq; manum pinu flagranti feruidus implet.
Tum verò incumbunt: vrget præsentia Turni,

Diripu-

Diripuere focos: piceum fert fumida lumen
Tæda, & commistam Vulcanus ad astra fauillam.
Quis deus ô musæ tam sæua incendia Teucris
Auertit: tantos ratibus quis depulit ignes?
Dicite: prisca fides facto, sed fama perennis.
Tempore quo primùm Phrygia formabat in Ida
Æneas classem, & pelagi petere alta parabat:
Ipsa deûm fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata Iouem. Da nate petenti,
Quod tua chara parens domito te poscit olympo.
Pinea sylua mihi multos dilecta per annos,
Lucus in arce fuit summa, quò sacra ferebant,
Nigranti picea trabibúsque obscurus acernis:
Has ego Dardanio iuueni, cum classis egeret,
Læta dedi: nunc sollicitam timor anxius vrget.
Solue metus, atque hoc precibus sine posse parentem,
Ne cursu quassatæ vllo, neu turbine venti
Vincantur: prosit nostris in montibus ortas.
Filius huic contrà, torquet qui sidera mundi,
O genitrix, quò fata vocas? aut quid petis istis?
Mortaline manu factæ immortale carinæ
Fas habeant? certúsque incerta pericula lustret
Æneas? cui tanta Deo permissa potestas?
Immò vbi defunctæ finem portúsque tenebunt
Ausonios, olim quæcunque euaserit vndis,
Dardaniúmque ducem Laurentia vexerit arua,
Mortalem eripiam formam, magníque iubebo
Æquoris esse deas: qualis Nereia Doto
Et Galatea secant spumantem pectore pontum.
Dixerat. idque ratum, Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes atráque voragine ripas,
Annuit, & totum nutu tremefecit olympum.
Ergo aderat promissa dies, & tempora Parcæ
Debita complerant: quum Turni iniuria Matrem
Admonuit sacris ratibus depellere tædas.
Hic primùm noua lux oculis effulsit, & ingens
Visus ab aurora cœlum transcurrere nimbus,
Idæique chori: tum vox horrenda per auras
Excidit, & Troum Rutulorumque agmina complet:
Ne trepidate meas Teucri defendere naues,
Néve armate manus: maria antè exurere Turno
Quàm sacras dabitur pinus. vos ite solutæ,
Ite deæ pelagi. Genitrix iubet. & sua quæque
Continuò puppes abrumpunt vincula ripis.
Delphinúmque modo demersis æquora rostris
Ima petunt: hinc virgineæ (mirabile monstrum)
Reddunt se totidem facies, pontóque feruntur,
Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.
Obstupuere animis Rutuli: conterritus ipse
Turbatis Messapus equis: cunctatur & amnis
Rauca sonans, reuocátque pedem Tyberinus ab alto.
At non audaci cessit fiducia Turno:
Vltro animos tollit dictis, atque increpat vltro.
Troianos hæc monstra petunt: his Iuppiter ipse
Auxilium solitum eripuit, non tela nec ignes
Expectant Rutulos: ergo maria inuia Teucris;
Nec spes vlla fugæ: rerum pars altera adempta est:
Terra autem in manibus nostris: tot millia gentes
Arma ferunt Italæ. nil me fatalia terrent,
Si qua Phryges præ se iactant responsa deorum.
Sat fatis Veneríque datum est, tetigere quod arua
Fertilis Ausoniæ Troes: sunt & mea contrà
Fata mihi, ferro sceleratam excindere gentem,
Coniuge præerepta, nec solos tangit Atridas
Iste dolor, solísque licet capere arma Mycenis.
Sed periisse semel satis est. peccare fuisset
Antè satis, penitus modo non genus omne perosos
Fœmineum: quibus hæc medii fiducia valli,
Fossarúmque moræ, lethi discrimina parua,
Dant animos. annon viderunt mœnia Troiæ,
Neptuni fabricata manu, considere in ignes?
Sed vos ô lecti, ferro quis scindere vallum
Apparat, & mecum inuadit trepidantia castra?
Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
Est opus in Teucros: addant se protinus omnes
Etrusci socios: tenebras & inertia furta
Palladii, cæsis summæ custodibus arcis.
Ne timeant: nec equi cæca condemur in aluo:
Luce palam certum est igni circundare muros.
Haud sibi cum Danais rem faxo & pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum,
Nunc adeò, melior quoniam pars acta diei,
Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.
Interea vigilum excubiis obsidere portas
Cura datur Messapo, & mœnia cingere flammis.
Bis septem Rutuli, muros qui milite seruent,
Delecti: ast illos centeni quenque sequuti,
Purpurei cristis iuuenes auróque corusci,
Discurrunt, variántque vices, fusíque per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.
Collucent ignes: noctem custodia ducit
Insomnem ludo.
Hæc super è vallo prospectant Troes, & armis
Alta tenent: necnon trepidi formidine portas
Explorant, pontésque & propugnacula iungunt:
Tela gerunt, instant Mnestheus acérque Serestus:
Quos pater Æneas, si quando aduersa vocarent,
Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros.
Omnis per muros legio sortita periclum
Excubat, exercétque vices, quod cuique tuendum est.
Nisus erat portæ custos, acerrimus armis,
Hyrtacides (comitem Æneæ quem miserat Ida
Venatrix, iaculo celerem leuibúsque sagittis)
Et iuxta comes Euryalus: quo pulchrior alter
Non fuit Æneadum, Troiana nec induit arma,
Ora puer prima signans intonsa iuuenta.
His amor vnus erat, paritérque in bella ruebant,
Tunc quoque communi portam statione tenebant.
Nisus ait, Dii ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido?
Aut pugnam aut aliquid iamdudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerum:
Lumina rara micant: somno vinóque soluti
Procubuere, silent latè loca: percipe porrò

Sæuus vbi Orion hybernis conditur vndis,
Vel quum sole nouo densæ torrentur aristæ
Aut Hermi campo, aut Lyciæ flauentibus aruis:
Scuta sonant, pulsúque pedum tremit excita tellus.
Hinc Agamemnonius Troiani nominis hostis
Curru iungit Halesus equos, Turnóque feroces
Mille rapit populos: vertunt felicia Baccho
Massica qui rastris, & quos de collibus altis
Aurunci misere patres, Sidicináque iuxta
Æquora: quíque Cales linquunt: amnísque vadosi
Accola Vulturni, paritérque Saticulus asper,
Oscorúmque manus. teretes sunt aclides illis
Tela, sed hæc lento mos est aptare flagello.
Læuas cetra tegit, falcati comminus enses.
Nec tu carminibus nostris indictus abibis
OEbale, quem generasse Telon Sebetide Nympha
Fertur, Teleboûm Capreas cum regna teneret
Iam senior. patriis sed non & filius aruis
Contentus, latè iam tum ditione premebat
Sarrastes populos, & quæ rigat æquora Sarnus:
Quique Rufas Batulúmque tenẽt, atq; arua Celennæ:
Et quos maliferæ despectant mœnia Abellæ,
Teutonico ritu soliti torquere cateias:
Tegmina queis capitum raptus de subere cortex:
Æratæq; micant peltæ, micat æneus ensis.
Et te montosæ misêre in prælia Nursæ,
Vfens, insignem fama & felicibus armis.
Horrida præcipuè cui gens assuetáque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis:
Armati terram exercent: sempérque recentes
Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.
Quin & Marrubia venit de gente sacerdos,
Fronde super galeam & felici comptus oliua,
Archippi regis missu, fortissimus Vmbro.
Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos cantúque manúque solebat,
Mulcebátque iras, & morsus arte leuabat.
Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Eualuit: neque eum iuuere in vulnera cantus
Somniferi, & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.
Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.
Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello,
Virbius, insignem quem mater Aricia misit
Eductum Egeriæ lucis, Hymettia circum
Littora: pinguis vbi & placabilis ara Dianæ.
Nãque ferunt fama Hippolytũ, postquã arte nouercæ
Occiderit, patriásque explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Æthereia & superas cæli venisse sub auras,
Pæoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vndas.
At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus, & Nymphæ Egeriæ memoríque relegat:
Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret. versóque vbi nomine Virbius esset.
Vnde etiam Triuiæ templo lucísque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quòd littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudêre marinis.
Filius ardentes haud secius æquore campi
Exercebat equos, curríque in bella ruebat.
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.
Cui triplici crinita iuba galea alta Chimæram
Sustinet, Ætnæos efflantem faucibus ignes:
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quám magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.
At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignabat, iam setis obsita, iam bos.
Argumentum ingens, & custos virginis Argus.
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna.
Insequitur nimbus peditum: clypeatáque totis
Agmina densantur campis. Argiuáque pubes.
Auruncæque manus, Rutuli, veterésque Sicani:
Et Sacranæ acies, & picti scuta Labici:
Qui saltus Tyberine tuos sacrúmque Numici
Littus arant: Rutulósque exercent vomere colles,
Circæumq; iugum: queis Iuppiter Anxuris aruis
Præsidet, & viridi gaudens Feronia luco.
Quà Saturæ iacet atra palus, gelidúsque per imas
Quærit iter valles atque in mare conditur Vfens.
Hos super aduenit Volsca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentes ære cateruas,
Bellatrix: non illa colo calathísue Mineruæ
Fœmineas assueta manus, sed prælia virgo
Dura pati, cursúque pedum præuertere ventos.
Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.
Illam omnis tectis agrísque effusa iuuentus,
Turbáque miratur matrum, & prospectat euntem,
Attonitis inhians animis: vt regius ostro
Velet honos leues humeros, vt fibula crinem
Auro internectat: Lyciam vt gerat ipsa pharetram,
Et pastoralem præfixa cuspide myrtum.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS LIBER VIII.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem,
Qui petat auxilium, & doceat quæ causa petendi.
Æneas diuum monitis adit Arcada regem
Euandrum, Arcadia profugum, noua regna petentem.
Accipit auxilium: huic natum & socia agmina iungit
Euander. Pallas fatis comes ibat iniquis.
Iamque habilis bello, & maternis lætus in armis,
Fataque fortunasque ducum, casusque suorum
Sortitus clypeo, diuina inuentus in arte est.

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu:
Vtque acres concussit equos, vtque impulit arma:
Extemplo turbati animi, simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium, sæuitq; iuuentus
Effera. ductores primi, Messapus & Vfens,
Contemptorque deum Mezentius, vndique cogunt
Auxilia, & latos vastant cultoribus agros.
Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem,
Qui petat auxilium, & Latio consistere Teucros:
Aduectum Æneam classi, victosq; Penates
Inferre, & fatis regem se dicere posci,
Edoceat, multasque viro se adiungere gentes
Dardanio, & latè Latio increbrescere nomen.
Quid struat his coeptis, quem, (si fortuna sequatur)
Euentum pugnæ cupiat, manifestius ipsi,
Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.
Talia per Latium. quæ Laomedontius heros
Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu.
Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesq; rapit varias, perq; omnia versat:
Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine Lunæ,
Omnia peruolitat latè loca, iamq; sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia tecti.
Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
Alituum pecudumq; genus sopor altus habebat:
Cum pater in ripa gelidiq; sub ætheris axe
Æneas, tristi turbatus pectora bello,
Procubuit, seramque dedit per membra quietem.
Huic deus ipse loci fluuio Tyberinus amœno,
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus. eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo:
Tum sic affari, & curas his demere dictis.
O sate gente deum, Troianam ex hostibus vrbem
Qui reuehis nobis, æternáque Pergama seruas,
Expectate solo Laurenti, aruisque Latinis:
Hic tibi certa domus, certi, ne absiste, penates.
Neu belli terrere minis. tumor omnis & iræ
Concessere deum.
Iamque tibi (ne vana putes hæc fingere somnum)
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,
Triginta capitum fœtus enixa, iacebit,
Alba, solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum,
Ex quo ter denis vrbem redeuntibus annis
Ascanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod instat
Expedias victor, paucis (aduerte) docebo.
Arcades his oris genus à Pallante profectum,
Qui regem Euandrum comites, qui signa secuti,
Delegêre locum, & posuêre in montibus vrbem,
Pallantis proaui de nomine, Pallanteum.
Hi bellum assiduè ducunt cum gente Latina:
Hos castris adhibe socios, & fœdera iunge.
Ipse ego te ripis & recto flumine ducam,
Aduersum remis superes subuectus vt amnem.
Surge age nate dea, primisque cadentibus astris
Iunoni fer rite preces, iramq; minasque
Supplicibus supera votis. mihi victor honorem
Persolues. ego sum pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, & pinguia culta secantem,
Cæruleus Tybris, cœlo gratissimus amnis.
Hic mihi magna domus, celsis caput vrbibus exit.
Dixit, deinde lacu fluuius se condidit alto,
Ima petens. nox Æneam somnusque reliquit.
Surgit, & ætherij spectans orientia solis
Lumina, rite cauis vndam de flumine palmis
Sustulit, ac tales effudit ad æthera voces.
Nymphæ, Laurentes nymphæ, genus amnibus vnde est:
Túque ô Tybri tuo genitor cum flumine sancto,
Accipite Ænean, & tandem arcete periclis.

Quo te cunque lacus miserantem incommoda nostra
Fonte tenet, quocunque solo pulcherrimus exis,
Semper honore meo, semper celebrabere donis,
Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum:
Adsis ô tandem, & propius tua numina firmes.
Sic memorat: geminasq; legit de classe biremes,
Remigióque aptat: socios simul instruit armis.
Ecce autem subitum atque oculis mirabile monstrum
Candida per syluam cum fœtu concolor albo
Procubuit, viridique in littore conspicitur sus.
Quam pius Æneas tibi enim, tibi maxima Iuno,
Mactat, sacra ferens, & cum grege sistit ad aram.
Tybris ea fluuium, quam longa est, nocte tumentem
Leniit: & tacita refluens ita substitit vnda,
Mitis vt in morem stagni placidæque paludis
Sterneret æquor aquis: remo vt luctamen abesset.
Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.
Labitur vncta vadis abies: mirantur & vndæ,
Miratur nemus insuetum fulgentia longè
Scuta virûm fluuio, pictásque innare carinas.
Olli remigio noctémque diémque fatigant.
Et longos superant flexus, variísque teguntur
Arboribus: viridésque secant placido æquore syluas.
Sol medium cæli conscenderat igneus orbem,
Quum muros, arcémque procul, & rara domorum
Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cælo
Æquauit: tum res inopes Euandrus habebat.
Ocyus aduertunt proras, vrbique propinquant.
Forte die solemnem illo rex Arcas honorem
Amphitryoniadæ magno, diuísque ferebat
Ante vrbem, in luco: Pallas huic filius vnà,
Vna omnes iuuenum primi, paupérque senatus,
Thura dabant: tepidusq; cruor fumabat ad aras.
Vt celsas videre rates, atque inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis:
Terrentur visu subito, cunctiq; relictis
Consurgunt mensis. audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat: raptoque volat telo obuius ipse:
Et procul e tumulo, Iuuenes, quæ causa subegit
Ignotas tentare vias? quò tenditis? inquit,
Qui genus? vnde domo? pacémne huc fertis, an arma?
Tum pater Æneas puppi sic fatur ab alta.
(Paciferæq; manu ramum prætendit oliuæ)
Troiugenas, ac tela vides inimica Latinis,
Quos illi bello profugos egere superbo.
Euandrum petimus: ferte hæc, & dicite lectos
Dardaniæ venisse duces, socia arma rogantes.
Obstupuit tanto perculsus nomine Pallas:
Egredere ô quicunque es, ait: coramque parentem
Alloquere, ac nostris succede penatibus hospes.
Accepitque manu, dextramque amplexus inhæsit.
Progressi subeunt luco, fluuiúmque relinquunt.
Tum regem Æneas dictis affatur amicis,
Optime Graiugenum, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætendere ramos:
Non equidem extimui, Danaûm quod ductor & Arcas,
Quodque à stirpe fores geminis coniunctus Atridis:
Sed mea me virtus, & sancta oracula diuûm,
Cognatíque patres, tua terris didita fama,
Coniunxere tibi, & fatis egere volentem.
Dardanus, Iliacæ primus pater vrbis & auctor,
Electra (vt Graij perhibent) Atlantide cretus,
Aduehitur Teucros: Electram maximus Atlas
Edidit, æthereos humero qui sustinet orbes.
Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.
At Maiam (auditis si quicquam credimus) Atlas,
Idem Atlas generat, cæli qui sidera tollit.
Sic genus amborum scindit se sanguine ab vno.
His fretus, non legatos, neque prima per artem
Tentamenta tua pepigi: meme ipse meúmque
Obieci caput, & supplex ad limina veni.
Gens eadem, quæ te, crudeli Daunia bello
Insequitur: nos si pellant, nihil abfore credunt
Quin omnem Hesperiam penitus sub iuga mittant,
Et mare quod supra teneant, quodq; alluit infra.
Accipe dáque fidem. sunt nobis fortia bello
Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuuentus.
Dixerat Æneas: ille os oculósque loquentis
Iamdudum, & totum lustrabat lumine corpus.
Tunc sic pauca refert, Vt te fortissime Teucrum
Accipio agnoscóque libens! vt verba parentis
Et vocem Anchisæ magni vultúmque recordor!
Nam memini Hesionæ visentem regna sororis
Laomedontiadem Priamum, Salamina petentem
Protinus Arcadiæ gelidos inuisere fines.
Tum mihi prima genas vestibat flore iuuenta.
Mirabárque duces Teucros, mirabar & ipsum
Laomedontiadem: sed cunctis altior ibat
Anchises. mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum, & dextræ coniungere dextram.
Accessi, & cupidus Phenei sub mœnia duxi,
Ille mihi insignem pharetram, Lyciásq; sagittas,
Discedens, chlamidémque auro dedit intertextam,
Frænaq; bina, meus quæ nunc habet, aurea Pallas.
Ergo & quam petitis, iuncta est mihi fœdere dextra,
Et lux quum primùm terris se crastina reddet,
Auxilio lætos dimittam, opibúsque iuuabo.
Interea sacra hæc (quando huc venistis amici)
Annua, quæ differre nefas, celebrate fauentes
Nobiscum, & iam nunc sociorum assuescite mensis.
Hæc vbi dicta, dapes iubet & sublata reponi
Pocula: gramineóque viros locat ipse sedili:
Præcipuúmque toro & villosi pelle leonis
Accipit Æneam, solióq; inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim aráque sacerdos
Viscera tosta ferunt, taurorum onerantq; canistris
Dona laboratæ Cereris, Bacchúmque ministrant.
Vescitur Æneas simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis.
Postquam exempta fames, & amor compressus edendi,
Rex Euandrus ait, Non hæc solennia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram,
Vana superstitio veterúmue ignara deorum
Imposuit. sæuis, hospes Troiane, periclis

Seruati facimus, meritisq; nouamus honores.
Iam primum saxis suspensam hanc aspice rupem:
Disiectæ procul vt moles, desertáq; montis
Stat domus, & scopuli ingentem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit, vasto submota recessu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inaccessam radiis: semperq; recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes magna se mole ferebat.
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium aduentumq; dei. nam maximus vltor
Tergemini nece Geryonis spoliisq; superbus
Alcides aderat: taurosq; hac victor agebat
Ingentes: vallemq; boues amnemq; tenebant.
At furiis Caci mens effera, nequid inausum
Aut intentatum scelerisue doliue fuisset,
Quattuor à stabulis præstanti corpore tauros
Auertit, totidem forma superante iuuencas.
Atq; hos, ne qua forent pedibus vestigia rectis,
Cauda in speluncam tractos, versisq; viarum
Indiciis raptos, saxo occultabat opaco.
Quærentem nulla ad speluncam signa ferebant.
Interea quum iam stabulis saturata moueret
Amphitryoniades armenta, abitumq; pararet,
Discessu mugire boues: atq; omne querelis
Impleri nemus, & colles clamore relinqui.
Reddidit vna boum vocem, vastoq; sub antro
Mugiit, & Caci spem custodita fefellit.
Hic verò Alcidæ furiis exarserat atro
Felle dolor, rapit arma manu, nodisq; grauatum
Robur, & aerii cursu petit ardua montis.
Tum primùm nostri Cacum videre timentem,
Turbatumq; oculis. fugit ilicet ocyor Euro,
Speluncámq; petit: pedibus timor addidit alas.
Vt sese inclusit, ruptisq; immane catenis
Deiecit saxum, ferro quod & arte paterna
Pendebat, fultosq; emuniit obice postes:
Ecce furens animis aderat Tirynthius: omnémq;
Accessum lustrans, huc ora ferebat & illuc,
Dentibus infrendens. ter totum feruidus ira
Lustrat Auentini montem: ter saxea tentat
Limina nequicquam: ter fessus valle resedit.
Stabat acuta silex, præcisis vndiq; saxis,
Speluncæ dorso insurgens, altissima visu,
Dirarum nidis domus opportuna volucrum.
Hanc, vt prona iugo læuum incumbebat ad amnem,
Dexter in aduersum nitens concussit: & imis
Auulsam soluit radicibus: inde repente
Impulit: impulsu quo maximus insonat æther,
Dissultant ripæ, refluitq; exterritus amnis.
At specus & Caci detecta apparuit ingens
Regia, & vmbrosæ penitus patuere cauernæ.
Non secus ac si qua penitus vi terra dehiscens
Infernas reseret sedes, & regna recludat
Pallida, diis inuisa: superq; immane barathrum
Cernatur: trepidentq; immisso lumine manes.
Ergo insperata deprensum in luce repente,
Inclusumq; cauo saxo, atq; insueta rudentem,

Desuper Alcides telis premit: omniáq; arma
Aduocat, & ramis vastisq; molaribus instat.
Ille autem (neq; enim fuga iam super vlla pericli est)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Euomit, inuoluitq; domum caligine cæca,
Prospectum eripiens oculis: glomeratq; sub antro
Fumiferam noctem, commistis igne tenebris.
Non tulit Alcides animis, seq; ipse per ignem
Præcipiti iecit saltu, qua plurimus vndam
Fumus agit, nebuláq; ingens specus æstuat atra.
Hic Cacum in tenebris incendia vana vomentem
Corripit, in nodum complexus, & angit inhærens
Elisos oculos, & siccum sanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra reuulsis:
Abstractæq; boues, abiuratæque rapinæ
Cælo ostenduntur: pedibusq; informe cadauer
Protrahitur. nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atq; extinctos faucibus ignes.
Ex illo celebratus honos, lætiq; minores
Seruauere diem: primusq; Potitius auctor,
Et domus Herculei custos Pinaria sacri,
Hanc aram luco statuit: quæ maxima semper
Dicetur nobis, & erit quæ maxima semper.
Quare agite ô iuuenes, tantarum in munere laudum
Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris:
Communemq; vocate deum, & date vina volentes.
Dixerat, Herculea bicolor quum populus vmbra
Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit:
Et sacer impleuit dextram scyphus. ocyus omnes
In mensam læti libant, diuosq; precantur.
Deuexo interea propior fit vesper olympo:
Iámq; sacerdotes primusq; Potitius ibant,
Pellibus in morem cincti, flammásq; ferebant.
Instaurant epulas, & mensæ grata secundæ
Dona ferunt: cumulántq; oneratis lancibus aras.
Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: vt prima nouercæ
Monstra manu, geminosq; premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,
Troiamq; Oechaliamq;: vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres,
Hylæúmque Pholúmq; manu, tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem:
Te Stygii tremuere lacus, te ianitor Orci,
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Nec te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus,
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstetit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite diuis:
Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.
Talia carminibus celebrant: super omnia Caci
Speluncam adiiciunt, spirantémq; ignibus ipsum.
Consonat omne nemus strepitu, collesq; resultant.
Exin se cuncti diuinis rebus ad vrbem

Perfectis referunt. ibat rex obsitus æuo:
Et comitem Æneam iuxta natumq; tenebat,
Ingrediens, varioq; viam sermone leuabat.
Miratur, facilesq; oculos fert omnia circùm
Aeneas, capiturq; locis, & singula lætus
Exquiritq; auditq; virûm monimenta priorum.
Tum rex Euandrus, Romanæ conditor arcis,
Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant,
Gensq; virûm truncis & duro robore nata:
Queis neq; mos neq; cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atq; asper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis,
Composuit, legesq; dedit: Latiumq; vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.
Aureaq; (vt perhibent) illo sub rege fuere
Secula: sic placida populos in pace regebat.
Deterior donec paulatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor successit habendi.
Tum manus Ausoniæ & gentes venêre Sicanæ,
Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus.
Tum reges, asperq; immani corpore Tybris:
A quo post Itali fluuium cognomine Tybrim
Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.
Me pulsum patria, pelagiq; extrema sequentem,
Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum
His posuere locis: matrisq; egere tremenda
Carmentis Nymphæ monita, & Deus autor Apollo.
Vix ea dicta: dehinc progressus, monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam:
Quam memorant Nymphæ priscum Carmentis honorem
Vatis fatidicæ: cecinit quæ prima futuros
Aeneadas magnos, & nobile Pallanteum.
Hinc lucum ingentem (quem Romulus acer asylum
Retulit) & gelida monstrat sub rupe Lupercal.
Parrhasio dictum Panos de more Lycæi:
Necnon & sacri monstrat nemus Argileti:
Testaturq; locum, & letum docet hospitis Argi.
Hinc ad Tarpeiam sedem & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim syluestribus horrida dumis.
Iam tum relligio pauidos terrebat agrestes
Dira loci, iam tum syluam saxumq; tremebant.
Hoc nemus, hunc (inquit) frondoso vertice collem,
(Quis Deus incertum est) habitat Deus. Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, quum sæpe nigrantem
Aegida concuteret dextra, nimbosq; cieret.
Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
Relliquias veterumq; vides monimenta virorum.
Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbem:
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
Talibus inter se dictis ad tecta subibant
Pauperis Euandri, passimq; armenta videbant
Romanoq; foro & lautis mugire carinis.
Vt ventum ad sedes, Hæc (inquit) limina victor
Alcides subijt, hæc illum regia cepit.
Aude hospes contemnere opes, & te quoq; dignum
Finge Deo, rebusq; veni non asper egenis.
Dixit, & angusti subter fastigia tecti
Ingentem Aeneam duxit, stratisq; locauit,
Effultum folijs & pelle Libystidis vrsæ:
Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis:
At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
Laurentumq; minis & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur: thalamoq; hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum aspirat amorem:
Dum bello Argolici vastabant Pergama reges
Debita, casurasq; inimicis ignibus arces:
Non vllum auxilium miseris, non arma rogaui
Artis opisq; tuæ: nec te charissime coniux,
Incassumve tuos volui exercere labores:
Quamuis & Priami deberem plurima natis,
Et durum Aeneæ fleuissem sæpe laborem.
Nunc, Iouis imperijs, Rutulorum constitit oris.
Ergo eadem supplex venio, & sanctum mihi numen
Arma rogo, genitrix nato te filia Nerei,
Te potuit lacrymis Tithonia flectere coniux.
Aspice qui coeant populi, quæ mœnia clausis
Ferrum acuant portis, in me excidiúmq; meorum.
Dixerat, & niueis hinc atq; hinc diua lacertis
Cunctantem amplexu molli fouet. ille repentè
Accepit solitam flammam, notusq; medullas
Intrauit calor, & labefacta per ossa cucurrit:
Non secus atq; olim tonitru quum rupta corusco
Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.
Sensit læta dolis & formæ conscia coniux.
Tum pater æterno fatur deuinctus amore,
Quid causas petis ex alto? fiducia cessit
Quò tibi diua mei? similis si cura fuisset,
Tum quoq; fas nobis Teucros armare fuisset.
Nec pater omnipotens Troiam nec fata vetabant
Stare, decémq; alios Priamum superesse per annos.
Et nunc, si bellare paras, atq; hæc tibi mens est
Quicquid in arte mea possum promittere curæ,
Quod fieri ferro liquidóve potest electro:
Quantum ignes animæque valent, absiste precando,
Viribus indubitare tuis. ea verba locutus,
Optatos dedit amplexus, placidúmq; petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.
Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum: quum fœmina primum
Cui tolerare colo vitam tenuiq; Minerua,
Impositum cinerem & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulásq; ad lumina longo
Exercet penso, castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos:
Haud secus ignipotens, nec tempore segnior illo,
Mollibus è stratis opera ad fabrilia surgit.
Insula Sicanium iuxta latus Aeoliámq;
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus & Cyclopum exesa caminis
Antra Aetnæa tonant, validiq; incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, striduntq; cauernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Hoc tunc ignipotens cælo descendit ab alto.
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon,
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat toto genitor quæ plurima cœlo
Deijcit in terras) pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant: rutili tres ignis & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos, sonitúmque, metúmque
Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.
Parte alia Marti currúmque rotásque volucres
Instabant: quibus ille viros, quibus excitat vrbes,
Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma,
Certatim squamis serpentum auróque polibant:
Connexósque angues, ipsamque in pectore diuæ
Gorgona, desecto vertentem lumina collo.
Tollite cuncta (inquit) cœptósque auferte labores
Ætnæi Cyclopes, & huc aduertite mentem.
Arma acri facienda viro: nunc viribus vsus,
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra:
Præcipitate moras. Nec plura effatus: at illi
Ocyus incubuere omnes, paritérque laborem
Sortiti. fluit æs riuis, aurique metallum:
Vulnificúsque chalybs vasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: septénósque orbibus orbes
Impediunt. alij ventosis follibus auras
Accipiunt redduntque: alij stridentia tingunt
Æra lacu. gemit impositis incudibus antrum.
Illi inter sese multa vi brachia tollunt
In numerum, versántque tenaci forcipe massam.
Hæc pater Æolijs properat dum Lemnius oris,
Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma,
Et matutini volucrum sub culmine cantus.
Consurgit senior, tunicáque induitur artus,
Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.
Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.
Necnon & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressúmque canes comitantur herilem.
Hospitis Æneæ sedem & secreta petebat
Sermonum memor & promissi muneris heros.
Nec minus Æneas se matutinus agebat.
Filius huic Pallas, illi comes ibat Achates.
Congressi iungunt dextras, medijsque residunt
Ædibus, & licito tandem sermone fruuntur.
Rex prior hæc,
Maxime Teucrorum ductor, quo sospite nunquam
Res equidem Troiæ victas aut regna fatebor:
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
Exiguæ vires. hinc Thusco claudimur amni,
Hinc Rutulus premit, & murum circumsonat armis.
Sed tibi ego ingentes populos opulentáque regnis
Iungere castra paro: quam fors inopina salutem
Ostentat: fatis huc te poscentibus affers.
Haud procul hinc saxo colitur fundata vetusto,
Vrbis Agyllinæ sedes: vbi Lydia quondam
Gens bello præclara iugis insedit Etruscis.
Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
Imperio & sæuis tenuit Mezentius armis.
Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni
Effera? dij capiti ipsius generíque reseruent.
Mortua quinetiam iungebat corpora viuis,
Componens manibúsque manus atque oribus ora,
(Tormenti genus) & sanie tabóque fluentes
Complexu in misero, longa sic morte necabat.
At fessi tandem ciues infanda furentem
Armati circumsistunt, ipsúmque domúmque:
Obtruncant socios, ignem ad fastigia iactant.
Ille inter cædes Rutulorum elapsus in agros
Confugere, & Turni defendier hospitis armis.
Ergo omnis furijs surrexit Etruria iustis:
Regem ad supplicium præsenti Marte reposcunt.
His ego te Ænea ductorem millibus addam.
Toto namque fremunt condensæ littore puppes.
Signáque ferre iubent, retinet longæuus aruspex,
Fata canens, O Mæoniæ delecta iuuentus,
Flos veterum virtúsque virûm, quos iustus in hostem
Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira,
Nulli fas Italo tantam subiungere gentem:
Externos optate duces. Tum Etrusca resedit
Hoc acies campo, monitis exterrita diuûm.
Ipse oratores ad me regníque coronam
Cum sceptro misit, mandatque insignia Tarchon,
Succedam castris, Tyrrhenáque regna capessam.
Sed mihi tarda gelu sæclísque effœta senectus
Inuidet imperium, seræque ad fortia vires.
Gnatum exhortarer, ni mistus matre Sabella
Hinc partem patriæ traheret. tu, cuius & annis
Et generi fatum indulget, quem numina poscunt,
Ingredere, ô Teucrûm atque Italûm fortissime ductor.
Hunc tibi præterea, spes & solatia nostri,
Pallanta adiungam. sub te tolerare magistro
Militiam & graue Martis opus, tua cernere facta
Assuescat, primis & te miretur ab annis.
Arcades huic equites bis centum robora pubis
Lecta dabo: totidémque suo tibi nomine Pallas.
Vix ea fatus erat, defixique ora tenebant
Æneas Anchisiades & fidus Achates:
Multáque dura suo tristi cum corde putabant,
Ni signum cœlo Cytherea dedisset aperto.
Namque improuiso vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit, & ruere omnia visa repente,
Tyrrhenúsque tubæ mugire per æthera clangor.
Suspiciunt: iterum atque iterum fragor intonat ingens:
Arma inter nubem, cœli in regione serena,
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.
Obstupuere animis alij: sed Troius heros
Agnouit sonitum & diuæ promissa parentis.
Tum memorat: Ne verò hospes, ne quære profectò
Quem casum portenta ferant: ego poscor Olympo.
Hoc signum cecinit missuram diua creatrix,
Si bellum ingrueret, Vulcaniáque arma per auras

Laturam auxilio.
Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant:
Quas pœnas mihi Turne dabis: quam multa sub undas
Scuta virûm, galeasq; & fortia corpora volues,
Tybri pater. poscant acies, & fœdera rumpant.
Hæc vbi dicta dedit, solio se tollit ab alto:
Et primùm Herculeis sopitas ignibus aras
Excitat: hesternumq; Larem, paruósque Penates
Lætus adit: mactat lectas de more bidentes:
Euandrus pariter, pariter Troiana iuuentus.
Post hinc ad naues graditur sociosq; reuisit:
Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,
Præstantes virtute legit: pars cætera prona
Fertur aqua, segnisq; secundo defluit amni,
Nuntia ventura Ascanio rerúmque patrisque.
Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arua:
Ducunt exsortem Æneæ, quem fulua leonis
Pellis obit totum, præfulgens vnguibus aureis.
Fama volat paruam subitò vulgata per vrbem,
Ocyus ire equites Tyrrheni ad littora regis.
Vota metu duplicant matres, propiúsque periclo
It timor, & maior Martis iam apparet imago.
Tum pater Euandrus dextram complexus euntis
Hæret, inexpletum lacrymans: ac talia fatur,
O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.
(Qualis eram quum primam aciem Præneste sub ipsa
Straui, scutorúmq; incendi victor aceruos
Et regem hac Herilum dextra sub tartara misi
Nascenti cui tres animas Feronia mater,
(Horrendum dictu) dederat: terna arma mouenda,
Ter letho sternendus erat: cui tunc tamen omnes
Abstulit hæc animas dextra, & totidem exuit armis)
Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vsquam
Nate tuo: neque finitimus Mezentius vnquam
Huic capiti insultans, tot ferro sæua dedisset
Funera, tam multis viduasset ciuibus vrbem.
At vos, ô superi, & diuûm tu maxime rector
Iuppiter, Arcadij quæso miserescite regis:
Et patrias audite preces. si numina vestra
Incolumem Pallanta mihi, si fata reseruant,
Si visurus eum viuo, & venturus in vnum:
Vitam oro: patior quemuis durare laborem.
Sin aliquem infandum casum Fortuna minaris,
Nunc ô nunc liceat crudelem abrumpere vitam:
Dum curæ ambiguæ, dum spes incerta futuri,
Dum te chare puer, mea sera & sola voluptas,
Complexu teneo: grauior ne nuntius aures
Vulneret. Hæc genitor digressu dicta supremo
Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant.
Iamque adeò exierat portis equitatus apertis:
Æneas inter primos, & fidus Achates:
Inde alij Troiæ proceres: ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
(Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes)
Extulit os sacrum cœlo, tenebrásq; resoluit.
Stant pauidæ in muris matres, oculisq; sequuntur
Puluream nubem, & fulgentes ære cateruas.
Olli per dumos, quà proxima meta viarum,
Armati tendunt: it clamor & agmine facto
Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.
Est ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem,
Relligione patrum latè sacer: vndique colles
Inclusêre caui, & nigra nemus abiete cingunt.
Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos,
Aruorum pecorisq; deo, lucumq; diémque,
Qui primi fines aliquando habuêre Latinos.
Haud procul hinc Tarcho & Tyrrheni tuta tenebant
Castra locis: celsóque omnis de colle videri
Iam poterat legio, & latis tendebat in aruis.
Huc pater Æneas & bello lecta iuuentus
Succedunt, fessiq; & equos & corpora curant.
At Venus æthereos inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat: natúmque in valle reducta
Vt procul è gelido secretum flumine vidit.
Talibus affata est dictis. séque obtulit vltrò,
En perfecta mei promissa coniugis arte
Munera. ne mox aut Laurentes nate superbos
Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.
Dixit, & amplexus nati Cytherea petiuit:
Arma sub aduersa posuit radiantia quercu.
Ille deæ donis & tanto lætus honore,
Expleri nequit, atque oculos per singula voluit:
Miratúrque intérque manus & brachia versat,
Terribilem cristis galeam flammásq; vomentem:
Fatiferúmque ensem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis inardescit radijs, longéque refulget.
Tum leues ocreas, electro auróque recocto,
Hastámque, & clypei non enarrabile textum.
Illic res Italas, Romanorúmque triumphos,
Haud vatum ignarus, venturique inscius æui,
Fecerat ignipotens: illic genus omne futuræ
Stirpis ab Ascanio: pugnatáque in ordine bella.
Fecerat & viridi fœtam Mauortis in antro
Procubuisse lupam: geminos huic vbera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impauidos: illam tereti ceruice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.
Nec procul hinc, Romam & raptas sine more Sabinas
Consessu caueæ, magnis Circensibus actis,
Addiderat: subitóque nouum consurgere bellum
Romulidis, Tatióque seni Curibúsque seueris.
Pòst ijdem inter se posito certamine reges
Armati, Iouis ante aras, paterásq; tenentes
Stabant, & cæsa iungebant fœdera porca.
Haud procul inde, citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant (at tu dictis Albane maneres)
Raptabátq; viri mendacis viscera tellus
Per syluam, & sparsi rorabant sanguine vepres.
Necnon Tarquinium eiectum Porsenna iubebat
Accipere, ingentíque vrbem obsidione premebat.
Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
Illum indignanti similem, similémque minanti
Aspiceres:

Aspiceres: pontem auderet quod vellere Cocles,
Et fluuium vinclis innaret Clœlia ruptis.
In summo custos Tarpeiæ Manlius arcis
Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
Romuleoq; recens horrebat regia culmo.
Atq; hic auratis volitans argenteus anser
Porticibus, Gallos in limine adesse canebat:
Galli per dumos aderant, arcemq; tenebant,
Defensi tenebris & dono noctis opacæ.
Aurea cæsaries ollis, atq; aurea vestis:
Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur: duo quisq; Alpina coruscant
Gæsa manu, scutis protecti corpora longis.
Hic exultantes Salios, nudosq; Lupercos,
Lanigerósq; apices, & lapsa ancilia cælo
Extuderat: castæ ducebant sacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus. hinc procul addit
Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis:
Et scelerum pœnas, & te Catilina minaci
Pendentem scopulo, furiarumq; ora trementem:
Secretosq; pios, his dantem iura Catonem.
Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea: sed fluctu spumabant cærula cano:
Et circum argento clari delphines in orbem
Æquora verrebant caudis, æstumq; secabant.
In medio classes æratas, Actia bella,
Cernere erat: totumq; instructo Marte videres
Feruere Leucaten, auroq; effulgere fluctus.
Hinc Augustus agens Italos in prælia Cæsar,
Cum patribus, populoque, Penatibus, & magnis dijs,
Stans celsa in puppi: geminas cui tempora flammas
Læta vomunt, patriumq; aperitur vertice sidus.
Parte alia, ventis & dijs Agrippa secundis,
Arduus, agmen agens: cui belli insigne superbum,
Tempora nauali fulgent rostrata corona.
Hinc ope barbarica, varijsq; Antonius armis
Victor ab auroræ populis & littore rubro
Ægyptum viresq; Orientis, & vltima secum
Bactra vehit: sequiturq; (nefas) Ægyptia coniux.
Vnà omnes ruere ac totum spumare reductis
Conuulsum remis rostrisq; stridentibus æquor.
Alta petunt: pelago credas innare reuulsas
Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.
Tanta mole viri turritis puppibus instant:
Stuppea flamma manu, telisq; volatile ferrum
Spargitur: arua noua Neptunia cæde rubescunt.
Regina in medijs patrio vocat agmina sistro,
Necdum etiam geminos à tergo respicit angues.
Omnigenumq; deum monstra, & latrator Anubis,
Contra Neptunum & Venerem, contraque Mineruam
Tela tenent. sæuit medio in certamine Mauors
Cælatus ferro, tristesq; ex æthere Diræ,
Et scissa gaudens vadit Discordia palla:
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
Desuper: omnis eo terrore Ægyptus, & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
Ipsa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare, & laxos iam iamq; immittere funes.
Illam inter cædes pallentem morte futura,
Fecerat ignipotens vndis & Iapyge ferri:
Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
Pandentemq; sinus, & tota veste vocantem
Cæruleum in gremium latebrosaq; flumina victos.
At Cæsar triplici inuectus Romana triumpho
Mœnia, dijs Italis votum immortale sacrabat,
Maxima ter centum totam delubra per vrbem.
Lætitia ludisq; viæ plausuq; fremebant:
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras terram cæsi strauêre iuuenci.
Ipse sedens niueo candentis limine Phœbi,
Dona recognoscit populorum, aptatq; superbis
Postibus. incedunt victæ longo ordine gentes,
Quàm variæ linguis, habitu tam vestis & armis.
Hic Nomadum genus, & discinctos Mulciber Afros,
Hic Lelegas, Carasq;, sagittiferosq; Gelonos
Finxerat. Euphrates ibat iam mollior vndis:
Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis,
Indomitiq; Daæ, & pontem indignatus Araxes.
Talia per clypeum Vulcani dona parentis
Miratur: rerumq; ignarus imagine gaudet,
Attollens humero famamq; & fata nepotum.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS LIBER IX.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Atq; ea diuersa penitus dum parte geruntur,
Iunonis monitu Turnus festinat in hostem.
Teucrorum naues, Rutulis iaculantibus ignem,
Nympharum in speciem diuino numine versæ,
Euryali & Nisi ceptis fuit exitus impar.
Pugnatur: castra Æneadæ vallumq; tuentur:
Audacem Rutulum dat letho pulcher Iulus.
Fit via vi Turnus Bitian & Pandaron altum
Deijcit, & totis victor dat funera castris:
Iamq; fatigatus recipit se in castra suorum.

Tque ea diuersa penitus dum parte geruntur,
Irim de cælo misit Saturnia Iuno
Audacem ad Turnum. luco tum fortè parentis
Pilumni Turnus sacrata valle sedebat.
Ad quem sic roseo Thaumantias ore loquuta est.
Turne, quod optanti diuûm promittere nemo
Auderet voluenda dies en attulit vltro.
Æneas, vrbe & sociis, & classe relicta,
Sceptra Palatini sedemq; petit Euandri;
Nec satis: extremas Coriti penetrauit ad vrbes:
Lydorumq; manum, collectos armat agrestes.
Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc poscere currus.
Rumpe moras omnes, & turbata arripe castra.
Dixit, & in cælum paribus se sustulit alis,
Ingentémq; fuga secuit sub nubibus arcum.
Agnouit iuuenis, duplicesq; ad sidera palmas
Sustulit: ac tali fugientem est voce sequutus.
Iri, decus cæli, quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras? vnde hæc tam clara repentè
Tempestas? video medium discedere cælum,
Palantésq; polo stellas, sequor omina tanta
Quisquis in arma vocas. Et sic effatus, ad vndam
Processit, summoq; hausit de gurgite lymphas,
Multa deos orans: onerauitq; æthera votis.
Iámq; omnis campis exercitus ibat apertis,
Diues equûm, diues pictaï vestis, & auri.
Messapus primas acies, postrema coercent
Tyrrhidæ iuuenes: medio dux agmine Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.
Ceu septem surgens sedatis amnibus altus
Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus,
Quum refluit campis, & iam se condidit alueo.
Hic subitam nigro glomerari puluere nubem
Prospiciunt Teucri, ac tenebras insurgere campis.
Primus ab aduersa conclamat mole Caicus,
Quis globus, ô ciues, caligine voluitur atra!
Ferte citi ferrum: date tela, scandite muros:
Hostis adest: eia: ingenti clamore per omnes
Condunt se Teucri portas, & mœnia complent.
Nanque ita discedens præceperat optimus armis
Æneas, si qua interea fortuna fuisset,
Ne struere auderent aciem, neu credere campo:
Castra modò & tutos seruarent aggere muros.
Ergo, etsi conferre manum pudor iráq; monstrat,
Obijciunt portas tamen, & præcepta facessunt,
Armatique cauis expectant turribus hostem.
Turnus, vt antè volans tardum præcesserat agmen,
Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
Improuisus adest: maculis quem Thracius albis
Portat equus, cristaq; tegit galea aurea rubra.
Ecquis erit, mecum, ô iuuenes, qui primus in hostem?
En, ait, & iaculum intorquens emittit in auras,
Principium pugnæ: & campo sese arduus infert.
Clamore excipiunt socij, fremituq; sequuntur
Horrisono. Teucrûm mirantur inertia corda:
Non æquo dare se campo, non obuia ferre
Arma viros, sed castra fouere, huc turbidus atque huc,
Lustrat equo muros, aditumq; per auia quærit.
Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Quum fremit ad caulas, ventos perpessus & imbres,
Nocte super media: tuti sub matribus agni
Balatum exercent: ille asper & improbus ira
Sæuit in absentes: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.
Haud aliter Rutulo muros & castra tuenti
Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet.
Qua tentet ratione aditus, & qua via clausos
Excutiat Teucros vallo, atq; effundat in æquor.
Classem, quæ lateri castrorum adiuncta latebat,
Aggeribus septam circum & fluuialibus vndis,
Inuadit: sociosq; incendia poscit ouantes:
Atq; manum pinu flagranti feruidus implet.
Tum verò incumbunt: vrget præsentia Turni,

Diripu-

Diripuere focos: piceum fert fumida lumen
Tæda, & commistam Vulcanus ad astra fauillam.
Quis deus ô musæ tam sæua incendia Teucris
Auertit: tantos ratibus quis depulit ignes?
Dicite: prisca fides facto, sed fama perennis.
Tempore quo primùm Phrygia formabat in Ida
Æneas classem, & pelagi petere alta parabat:
Ipsa deûm fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata Iouem. Da nate petenti,
Quod tua chara parens domito te poscit olympo.
Pinea sylua mihi multos dilecta per annos,
Lucus in arce fuit summa, quò sacra ferebant,
Nigranti picea trabibúsq; obscurus acernis:
Has ego Dardanio iuueni, cum classis egeret,
Læta dedi: nunc sollicitam timor anxius vrget.
Solue metus, atque hoc precibus sine posse parentem,
Ne cursu quassatæ vllo, neu turbine venti
Vincantur. prosit nostris in montibus ortas.
Filius huic contrà, torquet qui sidera mundi,
O genitrix, quò fata vocas? aut quid petis istis?
Mortaline manu factæ immortale carinæ
Fas habeant? certúsq; incerta pericula lustret
Æneas? cui tanta Deo permissa potestas?
Immò vbi defunctæ finem portúsque tenebunt
Ausonios, olim quæcunque euaserit vndis,
Dardaniumq; ducem Laurentia vexerit arua,
Mortalem eripiam formam, magniq; iubebo
Æquoris esse deas: qualis Nereia Doto
Et Galatea secant spumantem pectore pontum.
Dixerat. idq; ratum, Stygij per flumina fratris,
Per pice torrentes atraq; voragine ripas,
Annuit, & totum nutu tremefecit olympum.
Ergo aderat promissa dies, & tempora Parcæ
Debita complerant: cum Turni iniuria Matrem
Admonuit sacris ratibus depellere tædas.
Hic primùm noua lux oculis effulsit, & ingens
Visus ab aurora cœlum transcurrere nimbus,
Idæiq; chori: tum vox horrenda per auras
Excidit, & Troum Rutulorumque agmina complet:
Ne trepidate meas Teucri defendere naues,
Néve armate manus: maria antè exurere Turno
Quàm sacras dabitur pinus. vos ite solutæ,
Ite deæ pelagi. Genitrix iubet. & sua quæque
Continuò puppes abrumpunt vincula ripis,
Delphinumq; modo demersis æquora rostris
Ima petunt: hinc virgineæ (mirabile monstrum)
Reddunt se totidem facies, pontoq; feruntur,
Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.
Obstupuere animis Rutuli: conterritus ipse
Turbatis Messapus equis: cunctatur & amnis
Rauca sonans, reuocatq; pedem Tyberinus ab alto.
At non audaci cessit fiducia Turno:
Vltro animos tollit dictis, atq; increpat vltro,
Troianos hæc monstra petunt: his Iuppiter ipse
Auxilium solitum eripuit, non tela nec ignes
Expectant Rutulos: ergo maria inuia Teucris,
Nec spes vlla fugæ: rerum pars altera adempta est:
Terra autem in manibus nostris: tot millia gentes
Arma ferunt Italæ. nil me fatalia terrent,
Siqua Phryges præ se iactant responsa deorum.
Sat fatis Venerique datum est, tetigere quod arua
Fertilis Ausoniæ Troes: sunt & mea contrà
Fata mihi, ferro sceleratam excindere gentem,
Coniuge prærepta, nec solos tangit Atridas
Iste dolor, solisq; licet capere arma Mycenis.
Sed periisse semel satis est. peccare fuisset
Antè satis, penitus modo non genus omne perosos
Fœmineum: quibus hæc medij fiducia valli,
Fossarumq; moræ, lethi discrimina parua,
Dant animos. annon viderunt mœnia Troiæ,
Neptuni fabricata manu, considere in ignes?
Sed vos ô lecti, ferro quis scindere vallum
Apparat, & mecum inuadit trepidantia castra?
Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
Est opus in Teucros: addant se protinus omnes
Etrusci socios: tenebras & inertia furta
Palladij, cæsis summæ custodibus arcis,
Ne timeant: nec equi cæca condemur in aluo:
Luce palam certum est igni circumdare muros.
Haud sibi cum Danais rem faxo & pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.
Nunc adeò, melior quoniam pars acta diei,
Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.
Interea vigilum excubiis obsidere portas
Cura datur Messapo, & mœnia cingere flammis.
Bis septem Rutuli, muros qui milite seruent,
Delecti: ast illos centeni quemque sequuti,
Purpurei cristis iuuenes, auroque corusci,
Discurrunt, variantq; vices, fusiq; per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.
Collucent ignes: noctem custodia ducit
Insomnem ludo.
Hæc super è vallo prospectant Troes, & armis
Alta tenent: necnon trepidi formidine portas
Explorant, pontésque & propugnacula iungunt:
Tela gerunt, instant Mnestheus acérque Serestus:
Quos pater Æneas, si quando aduersa vocarent,
Rectores iuueni, & rerum dedit esse magistros.
Omnis per muros legio sortita periclum
Excubat exercetque vices, quod cuiq; tuendum est.
Nisus erat portæ custos, acerrimus armis,
Hyrtacides (comitem Aeneæ quem miserat Ida
Venatrix, iaculo celerem leuibúsque sagittis)
Ne iuxta comes Euryalus: quo pulchrior alter
Non fuit Aeneadum, Troiana nec induit arma,
Ora puer prima signans intonsa iuuenta,
His amor vnus erat, pariterque in bella ruebant,
Tunc quoque communi portam statione tenebant.
Nisus ait, Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido?
Aut pugnam aut aliquid iamdudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerum:
Lumina rara micant: somno vinóque soluti
Procubuere, silent latè loca: percipe porrò

Quid dubitem,& quæ nunc animo sententia surgat.
Æneam acciri omnes,populusq; patresq;
Exposcunt:mittiq; viros qui certa reportent.
Si tibi quæ posco promittunt(nam mihi facti
Fama sat est)tumulo videor reperire sub illo
Posse viam ad muros & mœnia Pallantea.
Obstupuit magno laudum percussus amore
Euryalus:simul his ardentem affatur amicum,
Méne igitur socium summis adiungere rebus
Nise fugis? solum te in tanta pericula mittam?
Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes
Argolicum terrorem inter Troiæq; labores
Sublatum erudijt:nec tecum talia gessi,
Magnanimum Æneam & fata extrema sequutus.
Est hic,est animus lucis contemptor:& istum
Qui vita benè credat emi,quò tendis,honorem.
Nisus ad hæc,Equidem de te nil tale verebar,
Nec fas:non ita me referat tibi magnus ovantem
Iuppiter,aut quicunque oculis hæc aspicit æquis.
Sed si quis(quæ multa vides discrimine tali)
Si quis in aduersum rapiat casúsve deúsve,
Te superesse velim:tua vita dignior ætas.
Sit qui me raptum pugna,pretióve redemptum,
Mandet humo solita:aut,siqua id fortuna vetabit,
Absenti ferat inferias,decoretq; sepulcro.
Neu matri miseræ tanti sim causa doloris,
Quæ te sola puer,multis è matribus ausa
Prosequitur,magni nec mœnia curat Acestæ.
Ille autem,Causas nequicquam nectis inanes,
Nec mea iam mutata loco sententia cedit,
Acceleremus ait.vigiles simul excitat:illi
Succedunt,seruantq; vices,statione relicta
Ipse comes Niso graditur,regémq; requirunt.
Cætera per terras omnes animalia somno
Laxabant curas,& corda oblita laborum:
Ductores Teucrûm primi,& delecta iuuentus,
Consilium summis regni de rebus habebant,
Quid facerent,quisve Æneæ iam nuntius esset.
Stant longis adnixi hastis,& scuta tenentes,
Castrorum & campi medio.tum Nisus & una
Euryalus confestim alacres admitti orant:
Rem magnam pretiumq; moræ.primus Iulus
Accepit trepidos,ac Nisum dicere iussit,
Tunc sic Hyrtacides,Audite ô mentibus æquis
Æneadæ,néve hæc nostris spectentur ab annis,
Quæ ferimus.Rutuli somno vinóq; sepulti
Conticuere:locum insidiis conspeximus ipsi,
Qui patet in biuio portæ quæ proxima ponto.
Interrupti ignes,aterque ad sidera fumus
Erigitur,si fortuna permittitis vti,
Quæsitum Ænean ad mœnia Pallantea,
Mox hic cum spolijs,ingenti cæde peracta,
Affore cernetis.nec vos via fallit euntes.
Vidimus obscuris primam sub vallibus vrbem
Venatu assiduo,& totum cognouimus amnem.
Hic annis grauis atq; animi maturus Aletes,
Dij patrij,quorum semper sub numine Troia est,
Non tamen omnino Teucros delere paratis.
Quum tales animos iuuenum & tam certa tulistis
Pectora.Sic memorans,humeros dextrasq; tenebat
Amborum,& vultum lacrymis atq; ora rigabant.
Quæ vobis,quæ digna viri,pro talibus ausis
Præmia posse rear solui? pulcherrima primùm
Dij moresque dabunt vestri:tum cætera reddet
Actutum pius Æneas,atq; integer æui
Ascanius,meriti tanti non immemor vnquam,
Immò ego vos,cui sola salus genitore reducto
(Excipit Ascanius)per magnos Nise Penates,
Assaracíq; Larem,& canæ penetralia Vestæ,
Obtestor(quæcunque mihi fortuna,fidésq; est,
In vestris pono gremijs)reuocate parentem,
Reddite conspectum:nihil illo triste recepto.
Bina dabo argento perfecta atq; aspera signis
Pocula,deuicta genitor quæ cepit Arisba:
Et tripodas geminos,auri duo magna talenta:
Cratera antiquum,quem dat Sidonia Dido.
Si verò capere Italiam,sceptrisque potiri
Contigerit victori,& prædæ ducere sortem:
Vidisti quo Turnus equo,quibus ibat in armis
Aureus:ipsum illum,clypeum cristásque rubentes
Excipiam sorti,iam nunc tua præmia Nise.
Præterea bis sex genitor lectissima matrum
Corpora,captiuósque dabit,suáq; omnibus arma:
Insuper his,campi quod rex habet ipse Latinus.
Te verò,mea quem spatijs propioribus ætas
Insequitur,venerande puer iam pectore toto
Accipio & comitem casus complector in omnes.
Nulla meis sine te quæretur gloria rebus.
Seu pacem seu bella geram:tibi maxima rerum
Verbórumq; fides,Contra quem talia fatur
Euryalus,Me nulla dies tam fortibus ausis
Dissimilem arguerit.tantùm fortuna secunda,
Aut aduersa cadat.sed te super omnia dona
Vnum oro:genitrix Priami de gente vetusta
Est mihi,quam miseram tenuit non Ilia tellus,
Mecum excedentem,non mœnia regis Acestæ.
Hanc ego nunc ignaram huius quodcunq; pericli est,
Inque salutatam linquo(nox & tua testis
Dextera)quòd nequeam lacrymas perferre parentis.
At tu,oro,solare inopem,& succurre relictæ.
Hanc sine me spem ferre tui:audentior ibo
In casus omnes.percussa mente dederunt
Dardanidæ lacrymas:ante omnes pulcher Iulus,
Atq; animum patriæ strinxit pietatis imago.
Tum sic effatur,
Spondeo digna tuis ingentibus omnia cœptis,
Namq; erit ista mihi genitrix,noménq; Creusæ
Solum defuerit.nec partum gratia talem
Parua manet.casus factum quicunq; sequetur.
Per caput hoc iuro(per quod pater ante solebat)
Quæ tibi polliceor reduci,rebúsque secundis,
Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt.
Sic ait illacrymans.humero simul exuit ensem
Auratum,mira quem fecerat arte Lycaon
Gnosius,atque habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niso Mnestheus pellem,horrentisque leonis
Exuuias:galeam fidus permutat Aletes.
Protinus armati incedunt,quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenúmq; senúmque

Prosequitur votis. necnon & pulcher Iulus,
Ante annos animúmque gerens curámque virilem,
Multa patri portanda dabat mandata: sed auræ
Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.
Egressi superant fossas, noctísque per umbram
Castra inimica petunt: multis tamen ante futuri
Exitio. passim vino somnóque per herbam
Corpora fusa vident: arrectos littore currus,
Inter lora rotásque, viros simul arma iacere.
Vina simul. prior Hyrtacides sic ore loquutus,
Euryale, audendum dextra: nunc ipsa vocat res.
Hac iter est. tu, ne qua manus se attollere nobis
A tergo possit, custodi, & consule longè.
Hæc ego vasta dabo, & lato te limite ducam.
Sic memorat, vocémque premit: simul ense superbum
Rhamnetem aggreditur, qui forte tapetibus altis
Extructus, toto proflabat pectore somnum:
Rex idem, & regi Turno gratissimus augur:
Sed non augurio potuit depellere pestem.
Tres iuxta famulos temere inter tela iacentes,
Armigerúmque Rhemi premit, aurigámque sub ipsis
Nactus equis, ferróque secat pendentia colla.
Tum caput ipsi aufert domino, truncúmque relinquit,
Sanguine singultantem: atro tepefacta cruore
Terra torique madent. necnon Lamyrúmque Lamúmque,
Et iuvenem Serranum, illa qui plurima nocte
Luserat, insignis facie, multóque iacebat
Membra deo victus: felix, si protinus illum
Æquasset nocti ludum, in lucémque tulisset.
Impastus ceu plena leo per ovilia turbans
Suadet enim vesana fames) mandítque trahítque
Molle pecus mutúmque metu: fremit ore cruento.
Nec minor Euryali cædes: incensus & ipse
Perfurit: ac multam in medio sine nomine plebem,
Fadúmque Hebesúmque subit, Rhœtúmque, Abarimque,
Ignaros: Rhœtum vigilantem & cuncta videntem,
Sed magnum metuens se post cratera tegebat:
Pectore in adverso totum cui cominus ensem
Condidit assurgenti, & multa morte recepit.
Purpuream vomit ille animam, & cum sanguine mista
Vina refert moriens: hic furto fervidus instat.
Iámque ad Messapi socios tendebat, ubi ignem
Deficere extremum, & religatos rite videbat
Carpere gramen equos: breviter quum talia Nisus
(Sensit enim nimia cæde atque cupidine ferri)
Absistamus, ait: nam lux inimica propinquat.
Pœnarum exhaustum satis est: via facta per hostes.
Multa virûm solido argento perfecta relinquunt
Armáque, cratera q; simul, pulchrósque tapetas.
Euryalus phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula: Tyburti Remulo ditissimus olim
Quæ mittit dona, hospitio quum iungeret absens,
Cædicus: ille suo moriens dat habere nepoti,
Post mortem bello Rutuli prædáque potiti:
Hæc rapit, atq; humeris nequicquam fortibus aptat:
Tum galeam Messapi habilem cristísq; decoram
Induit. excedunt castris, & tuta capessunt.
Interea præmissi equites ex urbe Latina,
Cætera dum legio campis instructa moratur,
Ibant, & Turno regi responsa ferebant,
Ter centum, scutati omnes, Volscente magistro.
Iámque propinquabant castris, muróque subibant,
Quum procul hos lævo flectentes limite cernunt:
Et galea Euryalum sublustri noctis in umbra
Prodidit immemorem, radiísque adversa refulsit.
Haud temere est visum: conclamat ab agmine Volscens:
State viri. quæ causa viæ? quive estis in armis?
Quóve tenetis iter? Nihil illi tendere contrà,
Sed celerare fugam in sylvas, & fidere nocti.
Obiiciunt equites sese ad diverticula nota
Hinc atque hinc, omnémque aditum custode coronant.
Sylva fuit latè dumis atque ilice nigra
Horrida: quam densi complerant undiq; sentes.
Rara per occultos ducebat semita calles.
Euryalum tenebræ ramorum onerosáque præda
Impediunt: fallítque timor regione viarum.
Nisus abit: iámque imprudens evaserat hostes,
Atque lacus, qui post Albæ nomine dicti
Albani, tum rex stabula alta Latinus habebat.
Vt stetit, & frustra absentem respexit amicum,
Euryale infelix, qua te regione reliqui?
Quáve sequar? rursus perplexum iter omne revolvens
Fallacis sylvæ, simul & vestigia retro
Observata legit, dumísq; silentibus errat.
Audit equos, audit strepitus, & signa sequentum.
Nec longum in medio tempus, quum clamor ad aures
Pervenit: ac videt Euryalum, quem iam manus omnis,
Fraude loci, & noctis subito turbante tumultu,
Oppressum rapit, & conantem plurima frustra.
Quid faciat? qua vi iuvenem, quibus audeat armis
Eripere? an sese medios moriturus in hostes
Inferat, & pulchram properet per vulnera mortem?
Ocius adducto torquens hastile lacerto,
Suspiciens altam Lunam sic voce precatur,
Tu dea tu præsens nostro succurre labori,
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.
Siqua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit: siqua ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
Hunc sine me turbare globum, & rege tela per auras.
Dixerat: & toto connixus corpore ferrum
Conjicit. hasta volans noctis diverberat umbras,
Et venit adversi in tergum Sulmonis, ibique
Frangitur, ac fixo transit præcordia ligno.
Volvitur ille, vomens calidum de pectore flumen,
Frigidus, & longis singultibus ilia pulsat.
Diversi circumspiciunt. hoc acrior idem
Ecce aliud summa telum librabat ab aure.
Dum trepidant, it hasta Tago per tempus utrumque
Stridens, traiectóque hæsit tepefacta cerebro.
Sævit atrox Volscens, nec teli conspicit usquam

Amorem, nec quo se ardens immittere possit.
Tu tamen interea calido mihi sanguine pœnas
Persolues amborum, inquit, simul ense recluso
Ibat in Euryalum. tunc verò exterritus, amens
Conclamat Nisus: nec se celare tenebris
Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem.
Me, me: adsum qui feci: in me conuertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis. nihil iste nec ausus,
Nec potuit (cœlum hoc & conscia sidera testor)
Tantùm infelicem nimium dilexit amicum.
Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus
Transadigit costas, & candida pectora rumpit.
Voluitur Euryalus letho: pulchrósque per artus
It cruor, inque humeros ceruix collapsa recumbit:
Purpureus veluti quum flos succisus aratro
Languescit moriens, lassóue papauera collo
Demisere caput, pluuia quum fortè grauantur.
At Nisus ruit in medios, solúmque per omnes
Volscentem petit, in solo Volscente moratur:
Quem circum glomerati hostes, hinc comminus atq; hinc
Proturbant. instat non segnius, ac rotat ensem
Fulmineum: donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerso, & moriens anima abstulit hosti.
Tum super exanimem sese proiecit amicum
Confossus: placidáque ibi demum morte quieuit.
Fortunati ambo: si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo,
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiúmque pater Romanus habebit.
Victores præda Rutuli spolijsq; potiti,
Volscentem exanimem flentes in castra ferebant.
Nec minor in castris luctus, Rhamnete reperto
Exangui: & primis vna tot cæde peremptis,
Serranóque, Numáque ingens concursus ad ipsa
Corporáque, seminecésque viros, tepidáque recentem
Cæde locum, & pleno spumantes sanguine riuos.
Agnoscunt spolia inter se, galeámque nitentem
Messapi: & multo phaleras sudore receptas.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Iam sole infuso, iam rebus luce retectis,
Turnus in arma viros, armis circundatus ipse,
Suscitat: æratásque acies in prælia cogit
Quisque suas, varijsque acuunt rumoribus iras.
Quin ipsa arrectis (visu mirabile) in hastis
Præfigunt capita (& multo clamore sequuntur)
Euryali & Nisi.
Æneadæ duri murorum in parte sinistra
Opposuere aciem (nam dextera cingitur amni)
Ingentésque tenent fossas, & turribus altis
Stant mœsti, simul ora virûm præfixa videbant,
Nota nimis miseris, atróque fluentia tabo.
Interea pauidam volitans pennata per vrbem
Nuntia fama ruit, matrísque allabitur aures
Euryali: at subitus miseræ calor ossa reliquit:
Excussi manibus radij, reuolutáque pensa:
Euolat infelix, & fœmineo vlulatu,
Scissa comam, muros amens atque agmina cursu
Prima petit: non illa virûm, non illa pericli,
Telorúmque memor: cœlum dehinc questibus implet.
Hunc ego te Euryale aspicio? tune ille senectæ
Sera meæ requies? potuisti linquere solam
Crudelis? nec te sub tanta pericula missum
Affari extremùm miseræ data copia matri?
Heu, terra ignota, canibus data præda Latinis
Alitibúsque iaces. nec te tua funera mater
Produxi, pressiue oculos aut vulnera laui.
Veste tegens: tibi quam noctes festina diésque
Vrgebam, & tela curas solabar aniles.
Quò sequar? aut quæ nunc artus auulsáque membra
Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te
Nate refers? hoc sum terráque maríque secuta?
Figite me, si qua est pietas. in me omnia tela
Conijcite. ô Rutuli. me primam absumite ferro.
Aut tu magne pater diuûm miserere, tuóque
Inuisum hoc detrude caput sub tartara telo:
Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.
Hoc fletu concussi animi, mœstíque per omnes
It gemitus: torpent infractæ ad prælia vires.
Illam incendentem luctus Idæus & Actor,
Ilionei monitu, & multum lacrymantis Iuli,
Corripiunt, intérque manus sub tecta reponunt.
At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
Increpuit: sequitur clamor, cœlúmque remugit.
Accelerant acta pariter testudine Volsci,
Et fossas implere parant, ac vellere vallum:
Quærunt pars aditum, & scalis ascendere muros,
Quà rara est acies, interlucétque corona
Quà rara est acies, interlucétque corona
Non tam spissa viris, telorum effundere contrà
Omne genus Teucri, ac duris detrudere contis,
Assueti longo muros defendere bello.
Saxa quoque infesto voluebant pondere, si qua
Possent tectam aciem perrumpere: quum tamē omnes
Ferre iubet subter densa testudine casus:
Nec iam sufficiunt. nam quà globus imminet ingens
Immanem Teucri molem voluúntque ruúntque:
Quæ strauit Rutulos latè, armorúmque resoluit
Tegmina. nec curant cæco contendere Marte
Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
Missilibus certant.
Parte alia horrendus visu quassabat Etruscam
Pinum, & fumiferos infert Mezentius ignes.
At Messapus, equûm domitor, Neptunia proles,
Rescindit vallum, & scalas in mœnia poscit.
Vos ô Calliope precor aspirate canenti,
Quas ibi tum ferro strages, quæ funera Turnus
Ediderit, quem quisque virum demiserit Orco:
Et mecum ingentes oras euoluite belli.
Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
Turris erat vasto suspectu, & pontibus altis,
Opportuna loco: summis quam viribus omnes
Expugnare Itali, summáque euertere opum vi
Certabant: Troes contra defendere saxis.
Pérque cauas densi tela intorquere fenestras.
Princeps ardentem coniecit lampada Turnus.
Et flammam affixit lateri: quæ plurima vento
Corripuit tabulas, & postibus hæsit adesis,
Turbati trepidare intus, frustráque malorum

Velle fugam. dum se glomerant retroq; residunt
In partem quæ peste caret, tum pondere turris
Procubuit subitò, & cælum tonat omne fragore.
Semineces ad terram, immani mole sequuta,
Confixiq; suis telis & pectora duro
Transfossi ligno veniunt: vix unus Helenor
Et Lycus elapsi: quorum primæuus Helenor,
Mæonio regi, quem serua Lycimnia furtim
Sustulerat, vetitisq; ad Troiam miserat armis:
Ense leuis nudo, parmáq; inglorius alba.
Isque vbi se Turni media inter millia vidit,
Hinc acies atq; hinc acies astare Latinas:
Vt fera, quæ densa venantum septa corona
Contra tela furit, séseq; haud nescia morti
Inijcit, & saltu supra venabula fertur:
Haud aliter iuuenis medios moriturus in hostes
Irruit, & quà tela videt densissima tendit.
At pedibus longe melior Lycus, inter & hostes
Inter & arma fuga muros tenet, altaq; certat
Prendere tecta manu, sociúmq; attingere dextras.
Quem Turnus pariter cursu teloq; sequutus,
Increpat his victor, Nostrasne euadere demens
Sperasti te posse manus? simul arripit ipsum
Pendentem, & magna muri cum parte reuellit.
Qualis vbi aut leporem aut candenti corpore cygnum
Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis:
Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus. undique clamor
Tollitur. inuadunt, & fossas aggere complent.
Ardentes tædas alij ad fastigia iactant.
Ilioneus saxo atque ingenti fragmine montis,
Lucetium portæ subeuntem, ignésque ferentem:
Emathiona Liger, Chorinæum sternit Asylas:
(Hic iaculo bonus, hic longè fallente sagitta)
Ortygium Cæneus, victorem Cænea Turnus:
Turnus Itym, Cloniúmque, Dioxippum, Promulúmque,
Et Sagarim, & summis stantem pro turribus Idam:
Priuernum Capys. hunc primo leuis hasta Themillæ
Strinxerat. ille manum proiecto tegmine demens
Ad vulnus tulit. ergo alis allapsa sagitta,
Et læuo infixa est lateri manus, abditaq; intus
Spiramenta animæ letali vulnere rupit.
Stabat in egregijs Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera:
Insignis facie. genitor quem miserat Arcens,
Eductum Martis luco, Symethia circum
Flumina, pinguis vbi & placabilis ara Palici.
Stridentem fundam positis Mezentius armis
Ipse ter adducta circum caput egit habena:
Et media aduersi liquefacto tempora plumbo
Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
Tum primùm bello celerem intendisse sagittam
Dicitur, ante feras solitus terrere fugaces,
Ascanius, fortemq; manu fudisse Numanum,
Cui Remulo cognomen erat, Turniq; minorem
Germanam nuper thalamo sociatus habebat:
Is primam ante aciem digna atq; indigna relatu
Vociferans, tumidúsq; nouo præcordia regno
Ibat, & ingenti sese clamore ferebat:
Non pudet obsidione iterum valloq; teneri,
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
En qui nostra sibi bello connubia poscunt.
Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atridæ, nec fandi fictor Vlysses.
Durum à stirpe genus, natos ad flumina primum
Deferimus, sæuoq; gelu duramus & vndis.
Venatu inuigilant pueri, syluásque fatigant:
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.
At patiens operum, paruoq; assueta iuuentus
Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
Omne æuum ferro teritur, versaq; iuuencûm
Terga fatigamus hasta. nec tarda senectus
Debilitat vires animi, mutatq; vigorem.
Canitiem galea premimus. sempérq; recentes
Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.
Vobis picta croco & fulgenti murice vestis:
Desidiæ cordi, iuuat indulgere choreis.
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.
O vere Phrygiæ (neq; enim Phryges) ite per alta
Dindyma, vbi assuetis biforem dat tibia cantum.
Tympana vos buxúsq; vocat Berecynthia matris
Idææ. sinite arma viris, & cedite ferro.
Talia iactantem dictis, ac dira canentem
Non tulit Ascanius, neruoq; conuersus equino
Contendit telum, diuersáq; brachia ducens,
Constitit ante Iouem, supplex per vota precatus,
Iuppiter omnipotens audacibus annue cœptis.
Ipse tibi ad tua templa feram solennia dona
Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum,
Candentem, paritérq; caput cum matre ferentem:
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
Audijt & cæli genitor de parte serena
Intonuit læuum. sonat vna lethifer arcus:
Et fugit horrendum stridens elapsa sagitta,
Pérq; caput Remuli venit, & caua tempora ferro
Traijcit. I, verbis virtutem illude superbis.
Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remittunt.
Hæc tantùm Ascanius: Teucri clamore sequuntur,
Lætitiáq; fremunt, animósq; ad sidera tollunt.
Aetheria tum forte plaga crinitus Apollo
Desuper Ausonias acies vrbémq; videbat,
Nube sedens, atque his victorem affatur Iulum,
Macte noua virtute puer, sic itur ad astra)
Dijs genite, & geniture deos. iure omnia bella
Gente sub Assaraci fato ventura resident:
Nec te Troia capit. simul hæc effatus, ab alto
Aethere se mittit, spirantes dimouet auras,
Ascaniúmque petit. forma tum vertitur oris
Antiquum in Buten. hic Dardanio Anchisæ
Armiger ante fuit, fidúsque ad limina custos:
Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
Omnia longæuo similis, vocémque colorémque,
Et crines albos, & sæua sonoribus arma.
Atque his ardentem dictis affatur Iulum.
Sit satis Æneida, telis impune Numanum
Oppetijsse tuis. primam hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, & paribus non inuidet armis,

Cætera parce puer bello. Sic orsus Apollo
Mortales medio aspectus sermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.
Agnouere deum proceres diuináq; tela
Dardanidæ, pharetrámq; fuga sensere sonantem.
Ergo auidum pugnæ dictis ac numine Phœbi
Ascanium prohibent: ipsi in certamina rursus
Succedunt, animásque in aperta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris:
Intendunt acres arcus, amentáq; torquent.
Sternitur omne solum telis: tum scuta cauæq;
Dant sonitum flictu galeæ. pugna aspera surgit:
Quantus ab occasu veniens pluuialibus Hœdis
Verberat imber humum, quàm multa grandine nimbi
In vada præcipitant, quum Iuppiter horridus austris
Torquet aquosam hyemem, & cælo caua nubila rumpit.
Pandarus & Bitias, Idæo Alcanore creti,
Quos Iouis eduxit luco syluestris Hiera,
Abietibus iuuenes patriis & montibus æquos:
Portam quæ ducis imperio commissa recludunt,
Freti armis, vltróque inuitant mœnibus hostem.
Ipsi intus dextra ac læua pro turribus astant,
Armati ferro, & cristis capita alta corusci:
Quales aëria liquentia flumina circum,
Siue Padi ripis, Athesim seu propter amœnum,
Consurgunt geminæ quercus, intonsáq; cœlo
Attollunt capita, & sublimi vertice nutant.
Irrumpunt aditus Rutuli vt videre patentes.
Continuo Quercens, & pulcher Equicolus armis,
Et præceps animi Tmarus, & Mauortius Hæmon,
Agminibus totis aut versi terga dedêre,
Aut ipso portæ posuêre in limine vitam.
Tum magis increscunt animis discordibus iræ.
Et iam collecti Troes glomerantur eodem,
Et conferre manum & procurrere longius audent.
Ductori Turno diuersa in parte furenti,
Turbantíque viros, perfertur nuntius, hostem
Feruere cæde noua, & portas præbere patentes.
Deserit inceptum, atq; immani concitus ira
Dardaniam ruit ad portam, fratrésque superbos.
Et primum Antiphatem (is enim se primus agebat)
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti,
Coniecto sternit iaculo: volat Itala cornus
Aëra per tenuem, stomachóq; infixa sub altum
Pectus abit: reddit specus atri vulneris vndam
Spumantem, & fixo ferrum in pulmone tepescit.
Tum Meropem atq; Erymanthu manu, tum sternit Aphydnum:
Tum Bitiā ardentem oculis, animisq; frementem
Non iaculo (neque enim iaculo vitam ille dedisset)
Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,
Nec duplici squama lorica fidelis & auro
Sustinuit. collapsa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingens:
Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit, magnis quam molibus ante
Constructam iaciunt ponto: sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; vadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenæ:
Tum sonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhœo.
Hic Mars armipotens animum víresque Latinis
Addidit, & stimulos acres sub pectore vertit:
Immisitq; fugam Teucris, atrumque timorem.
Vndique conueniunt: quoniam data copia pugnæ,
Bellatorq; animo deus incidit.
Pandarus vt fuso germanum corpore cernit,
Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,
Portam vi multa conuerso cardine torquet,
Obnixus latis humeris: multosq; suorum,
Mœnibus exclusos, duro in certamine linquit:
Ast alios secum includit, recipitque ruentes,
Demens: qui Rutulum in medio non agmine regem
Viderit irrumpentem, vltróque incluserit vrbi,
Immanem veluti pecora inter inertia tigrim.
Continuò noua lux oculis effulsit, & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice cristæ
Sanguineæ, clypeóque micantia fulgura mittit.
Agnoscunt faciem inuisam atq; immania membra
Turbati subitò Æneadæ. tum Pandarus ingens
Emicat, & mortis fraternæ feruidus ira
Effatur, Non hæc dotalis regia Amatæ,
Nec muris cohibet patriis media Ardea Turnum.
Castra inimica vides: nulla hinc exire potestas.
Olli subridens sedato pectore Turnus
Incipe, si qua animo virtus, & consere dextram:
Hic etiam inuentum Priamo narrabis Achillem.
Dixerat, ille rudem nodis & cortice crudo
Intorquet, summis adnixus viribus, hastam:
Excepere auræ vulnus Saturnia Iuno
Detorsit veniens: portæque infigitur hasta.
At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugies: neque enim is teli nec vulneris autor.
Sic ait, & sublatum altè consurgit in ensem,
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit, impubésque immani vulnere malas.
Fit sonus, ingenti concussa est pondere tellus.
Collapsos artus atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens: atque illi partibus æquis
Huc caput atque illuc humero ex vtroque pependit.
Diffugiunt versi trepida formidine Troes.
Et si continuò victorem ea cura subisset,
Rumpere claustra manu, sociósque immittere portis,
Vltimus ille dies bello gentique fuisset:
Sed furor ardentem cædísque insana cupido
Egit in aduersos.
Principio Phalarim, & succiso poplite Gygen
Excipit: hinc raptas fugientibus ingerit hastas
In tergum (Iuno vires animúmque ministrat)
Addit Halyn comitem, & confixa Phegea parma:
Ignaros deinde in muris, Martémque cientes,
Alcandrúmque, Haliúmque, Noëmonáque, Prytanimque
Lyncea tendentem contra, sociósque vocantem,
Vibranti gladio connixus ab aggere dexter

Occu-

Occupat huic vno deiectum comminus ictu
Cum galea longè iacuit caput, inde ferarum
Vastatorem Amycum: quo non felicior alter
Vngere tela manu, ferrúmque armare veneno.
Et Clytium Æoliden, & amicum Cretea Musis:
Cretea Musarum comitem, cui carmina semper
Et citharæ cordi, numerósque intendere neruis:
Semper equos atque arma virûm pugnásq; canebat.
Tandem ductores, audita cæde suorum,
Conueniunt Teucri, Mnestheus acérque Serestus:
Palantésque vident socios, hostémque receptum.
Et Mnestheus, Quò deinde fugam? quò tenditis? inquit.
Quos alios muros, quæ iam vltrà mœnia habetis?
Vnus homo, & vestris ô ciues vndique septus
Aggeribus, tantas strages impunè per vrbem
Ediderit? iuuenum primos tot miserit orco?
Non infelicis patriæ, veterúmque deorum,
Et magni Æneæ, segnes, miserétque pudétque?
Talibus accensi firmantur, & agmine denso
Consistunt. Turnus paulatim excedere pugna,
Et fluuium petere, ac partem quæ cingitur amni.
Acrius hoc Teucri clamore incumbere magno,
Et glomerare manum, ceu sæuum turba leonem
Quum telis premit infensis: at territus ille
Asper, acerba tuens, retro redit: & neque terga
Ira dare aut virtus patitur, nec tendere contrà
Ille quidem, hæc cupiens, potis est, per tela virósque:
Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
Improperata refert, & mens exæstuat ira.
Quinetiam bis tum medios inuaserat hostes,
Bis conuersa fuga per muros agmina vertit:
Sed manus e castris properè coit omnis in vnum:
Nec contra vires audet Saturnia Iuno
Sufficere. aëriam cælo nam Iuppiter Irim
Demisit, germanæ haud mollia iussa ferentem,
Ni Turnus cedat Teucrorum mœnibus altis.
Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum
Nec dextra valet: iniectis sic vndique telis
Obruitur. Strepit assiduo caua tempora circum
Tinnitu galea, & saxis solida æra fatiscunt:
Discussǽq; iubæ capiti, nec sufficit vmbo
Ictibus: ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mnestheus. tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit: fessos quatit æger anhelitus artus.
Tum demum præceps saltu sese omnibus armis
In fluuium dedit: ille suo cum gurgite flauo
Accepit venientem, ac mollibus extulit vndis,
Et lætum sociis ablutâ cæde remisit.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS LIBER X.
MODESTINI IVRISCONSVLTI
ARGVMENTVM.

Concilium diuis hominum de rebus habetur.
Interea Rutuli portis circum omnibus instant.
Aduenit Æneas multis cum millibus heros.
Mars vocat, & totis in pugnam viribus itur.
Interimit Pallanta potens in prælia Turnus:
Cæduntúrque duces: cadit & sine nomine vulgus.
Subtrahitur pugnæ Iunonis numine Turnus.
Æneas præstat, Mezenti cæde piata,
Et Lausum inuicta perimit per vulnera dextra:
Mox vltor nati Mezentius occidit ipse.

PANDITVR interea domus omnipotentis olympi:
Conciliúmque vocat diuûm pater atque hominum rex,
Castráque Dardanidum aspectat, populósque Latinos.
Considunt tectis bipatentibus: incipit ipse.
Cælicolæ magni, quianam sententia vobis
Versa retro? tantúmque animis certatis iniquis?
Abnueram bello Italiam concurrere Teucris.
Quæ contra vetitum discordia? quis metus aut hos
Aut hos arma sequi, ferrúmque lacessere suasit?
Adueniet iustum pugnæ (ne accersite) tempus:
Quum fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitium magnum atque Alpes immittet apertas,
Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit:
Nunc sinite, & placitum læti componite fœdus.
Iuppiter hæc paucis: at non Venus aurea contrà
Pauca refert:
O pater, ô hominum diuúmque æterna potestas

(Namque aliud quid sit quod iam implorare queamus?)
Cernis vt insultent Rutuli, Turnúsque feratur
Per medios insignis equis? tumidúsque secundo
Marte ruat. non clausa tegunt iam mœnia Teucros:
Quin intra portas atque ipsis prælia miscent
Aggeribus murorum, & inundant sanguine fossas.
Æneas ignarus abest. nunquámque leuari
Obsidione sines? muris iterum imminet hostis
Nascentis Troiæ, necnon exercitus alter:
Atque iterum in Teucros Ætolis surgit ab Arpis
Tydides. equidem (credo) mea vulnera restant,
Et tua progenies mortalia demoror arma.
Si sine pace tua atque inuito numine Troes
Italiam petiêre, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio. sin tot responsa sequuti,
Quæ superi manésque dabant, cur nunc tua quisquã
Flectere iussa potest? aut cur noua condere fata?
Quid repetam exustas Erycino in littore classes?
Quid tempestatum regem, ventósque furentes
Æolia excitos, aut actam nubibus Irim?
Nunc etiam manes (hæc intentata manebat
Sors rerum) mouet. & superis immissa repentè
Alecto, medias Italûm bacchata per vrbes.
Nil super imperio moueor. sperauimus ista,
Dum fortuna fuit. vincant quos vincere mauis.
Si nulla est regio Teucris quam det tua coniux
Dura, per euersæ genitor fumantia Troiæ
Excidia obtestor, liceat dimittere ab armis
Incolumem Ascanium, liceat superésse nepotem:
Æneas sane ignotis iactetur in vndis,
Et quamcunque viam dederit fortuna, sequatur:
Hunc tegere, & diræ valeam subducere pugnæ.
Est Amathus, est celsa mihi Paphos atque Cythera,
Idaliæque domus, positis inglorius armis
Exigat hic æuum. magna ditione iubeto
Carthago premat Ausoniam. nihil vrbibus inde
Obstabit Tyriis. quid pestem euadere belli
Iuuit, & Argolicos medium fugisse per ignes?
Totque maris vastǽque exhausta pericula terræ
Dum Latium Teucri recidiuáque Pergama quærunt?
Non satius cineres patriæ insedisse supremos,
Atque solum quo Troia fuit? Xanthum & Simoenta
Redde oro miseris iterúmque reuoluere casus
Da pater Iliacos Teucris. Tum regia Iuno
Acta furore graui, Quid me alta silentia cogis
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
Ænean hominum quisquam diuúmque subegit
Bella sequi, aut hostem regi se inferre Latino?
Italiam petiit fatis autoribus: esto,
Cassandræ impulsus furiis, num linquere castra
Hortati sumus, aut vitam committere ventis?
Num puero summam belli, num credere muros?
Tyrrhenámue fidem gentes agitare quietas?
Quis deus in fraudem, quæ dura potentia nostra
Egit? vbi hic Iuno, demissáue nubibus Iris?
Indignum est Italos Troiam circumdare flammis
Nascentem, & patria Turnum consistere terra,
Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater.
Quid, face Troianos atra vim ferre Latinis?
Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas?
Quid soceros legere, & gremiis abducere pactas?
Pacem orare manu, præfigere puppibus arma?
Tu potes Ænean manibus subducere Graiûm,
Proque viro nebulam & ventos obtendere inanes.
Et potes in totidem classem conuertere Nymphas:
Nos aliquid Rutulos contrà iuuisse nefandum est.
Æneas ignarus abest. ignarus & absit.
Est Paphos Idaliúmque tibi, sunt alta Cythera,
Quid grauidam bellis vrbem & corda aspera tentas?
Nosne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? nos? an miseros qui Troas Achiuis
Obiecit? quæ causa fuit, consurgere in arma
Europámque Asiámque, & fœdera soluere furto?
Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, fouíue cupidine bella?
Tunc decuit metuisse tuis: nunc sera querelis
Haud iustis assurgis, & irrita iurgia iactas.
Talibus orabat Iuno, cunctíque fremebant
Cœlicolæ assensu vario: ceu flamina prima
Quum deprensa fremunt syluis, & cæca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas,
Infit: eo dicente deûm domus alta silescit,
Et tremefacta solo tellus: silet arduus æther:
Tum Zephyri posuere: premit placida æquora pontus.
Accipite ergo animis atque hæc mea figite dicta.
Quandoquidem Ausonios coniungi fœdere Teucris
Haud licitum est, nec vestra capit discordia finem.
Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem,
Tros Rutulúsue fuat, nullo discrimine habebo:
Seu fatis Italûm castra obsidione tenentur,
Siue errore malo Troiæ, monitísque sinistris.
Nec Rutulos soluo. sua cuique exorsa laborem
Fortunámque ferent. rex Iupiter omnibus idem.
Fata viam inuenient. Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes atráque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
Hic finis fandi. solio tum Iupiter aureo
Surgit, cœlicolæ medium quem ad limina ducunt.
Interea Rutuli portis circum omnibus instant
Sternere cæde viros, & mœnia cingere flammis.
At legio Æneadum vallis obsessa tenetur:
Nec spes vlla fugæ. miseri stant turribus altis
Nequicquam, & rara muros cinxere corona.
Asius Imbrasides, Hicetaoniúsque Thymœtes,
Assaracíque duo, & senior cum Castore Thybris,
Prima acies. hos germani Sarpedonis ambo,
Et Clarus & Hæmon Lycia comitantur ab alta.
Fert ingens toto connixus corpore saxum,
Haud partem exiguam montis, Lyrnesius Acmon
Nec Clytio genitore minor, nec fratre Menestheo.
Hi iaculis, illi certant defendere saxis:
Molirique ignem, neruóque aptare sagittas.
Ipse inter medios, Veneris iustissima cura,
Dardanius caput ecce puer detectus honestum
Qualis gemma micat, fuluum quæ diuidit aurum,
Aut collo decus, aut capiti: vel quale per artem

Inclusum buxo aut Oricia terebintho
Lucet ebur) fusos ceruix cui lactea crines
Accipit,& molli subnectit circulus auro.
Te quoque magnanimæ viderunt Ismare gentes
Vulnera dirigere,& calamos armare veneno,
Mæonia generose domo: vbi pinguia culta
Exercentque viri, Pactolúsque irrigat auro.
Adfuit & Mnestheus, quem pulsi pristina Turni
Aggere murorum sublimem gloria tollit:
Et Capys: hinc nomen Campanæ ducitur vrbi.
Illi inter sese duri certamina belli
Contulerant: media Æneas freta nocte secabant.
Namq; vt ab Euandro castris ingressus Etruscis
Regem adit,& regi memorat nomenque genúsq;:
Quidue petat, quidue ipse ferat: Mezentius arma
Quæ sibi conciliet, violentáq; pectora Turni
Edocet: humanis quæ sit fiducia rebus
Admonet, immiscétque preces. haud fit mora, Tarchō
Iungit opes, fœdúsque ferit. tum libera fatis
Classem conscendit, iussis gens Lydia diuum
Externo commissa duci. Æneia puppis
Prima tenet, rostro Phrygios sibi iuncta leones:
Imminet Ida super, profugis gratissima Teucris.
Hic magnus sedet Æneas secúmque volutat
Euentus belli varios: Pallásque sinistro
Affixus lateri, iam quærit sidera, opacæ
Noctis iter, iam quæ passus terraque marique.
Pandite nunc Helicona deæ, cantúsq; mouete.
Quæ manus interea Tuscis comitetur ab oris
Æneam, arméntq; rates, pelagóque vehatur.
Massicus ærata princeps secat æquora Tigri:
Sub quo mille manus iuuenum, qui mœnia Clusi
Quiq; vrbem liquêre Cosas: queis tela, sagittæ
Corytiq; leues humeris,& letifer arcus.
Vna toruus Abas: huic totum insignibus armis
Agmen,& aurato fulgebat Apolline puppis.
Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos belli iuuenes: ast Ilua trecentos.
Insula inexhaustis Chalybum generosa metallis.
Tertius, ille hominum diuúmque interpres Asylas,
Cui pecudum fibræ, cœli cui sidera parent,
Et linguæ volucrum,& præsagi fulminis ignes.
Mille rapit densos acie, atq; horrentibus hastis:
Hos parere iubent Alpheæ ab origine Pisæ
Vrbs Etrusca solo. sequitur pulcherrimus Astur,
Astur equo fidens,& versicoloribus armis.
Ter centum adyciunt (mens omnibus vna sequendi)
Qui Cærete domo, qui sunt Minionis in aruis:
Et Pyrgi veteres, intempestæque Grauiscæ.
Non ego te, Ligurum ductor, fortissime bello,
Transierim, Cygne:& paucis comitate Cupauo:
Cuius olorinæ surgunt de vertice pennæ.
Crimen amor vestrum, formæq; insigne paternæ.
Namque ferunt luctu Cygnum Phaethontis amati,
Populeas inter frondes, vmbrámque sororum,
Dum canit,& mœstum musa solatur amorem:
Canentem molli pluma duxisse senectam,
Linquentem terras,& sidera voce sequentem.
Filius æquales comitatus classe cateruas,
Ingentem remis Centaurum promouet: ille
Instat aquæ, saxúmque vndis immane minatur
Arduus,& longa sulcat maria alta carina.
Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris,
Fatidicæ Mantûs & Thusci filius amnis.
Qui muros matrisque dedit tibi Mantua nomen,
Mantua diues auis. sed non genus omnibus vnum:
Gens illi triplex, populi sub gente quaterni:
Ipsa caput populis, Thusco de sanguine vires.
Hinc quoque quingentos in se Mezentius armat,
Quos patre Benaco, velatus arundine glauca,
Mincius infesta ducebat in æquora pinu.
It grauis Auletes, centenáq; arbore fluctum
Verberat assurgens: spumant vada marmore verso.
Hunc vehit immanis Triton,& cærula concha
Exterrens freta: cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert, in Pristin desinit aluus:
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.
Tot lecti proceres ter denis nauibus ibant
Subsidio Troiæ,& campos salis ære secabant.
Iámque dies cœlo concesserat, almáque curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat olympum:
Æneas (neq; enim membris dat cura quietem)
Ipse sedens clauúmq; regit, velísque ministrat.
Atque illi medio in spatio, chorus ecce suarum
Occurrit comitum nymphæ, quas alma Cybele
Numen habere maris, nymphásq; è nauibus esse
Iusserat. innabant pariter, fluctúsque secabant,
Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.
Agnoscunt longè regem, lustrántq; choreis:
Quarum quæ fandi doctissima Cymodocea,
Ponè sequens, dextra puppim tenet, ipsáq; dorso
Eminet, ac læua tacitis subremigat vndis.
Tum sic ignarum alloquitur, Vigilasne deûm gens
Ænea? vigila,& velis immitte rudentes.
Nos sumus Idææ sacro de vertice pinus,
Nunc pelagi nymphæ, classis tua. perfidus vt nos
Præcipites ferro Rutulus flammaq; premebat,
Rupimus inuitæ tua vincula, téque per æquor
Quærimus. hanc genitrix faciem miserata refecit,
Et dedit esse deas, æuumq; agitare sub vndis.
At puer Ascanius muro fossisq; tenetur
Tela inter media, atque horrentes Marte Latinos.
Iam loca iussa tenet forti permistus Etrusco
Arcas eques. medias illis opponere turmas,
Ne castris iungant, certa est sententia Turno.
Surge age,& aurora socios veniente vocari
Primus in arma iube: & clypeum cape, quem dedit ipse
Inuictum Ignipotens, atque oras ambiit auro.
Crastina lux (mea si non irrita dicta putaris)
Ingentes Rutulæ spectabit cædis aceruos.
Dixerat,& dextra discedens impulit altam,
(Haud ignara modi) puppim: fugit illa per vndas,
Ocyor & iaculo & ventos æquante sagitta.
Inde aliæ celerant cursus. stupet inscius ipse
Tros Anchisiades: animos tamen omine tollit.
Tum breuiter supera aspectans conuexa precatur,
Alma parens Idæa deûm, cui Dindyma cordi,
Turrigeráq; vrbes, biiugique ad fræna leones:

Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques
Augurium, Phrygibúsque adsis pede diua secundo.
Tantum effatus: & interea reuoluta ruebat
Matura iam luce dies, noctemque fugarat.
Principio, socijs edicit, signa sequantur:
Atque animos aptent armis, pugnæque parent se.
Iamq; in conspectu Teucros habet, & sua castra,
Stans celsa in puppi. clypeum tum deinde sinistra
Extulit ardentem. clamorem ad sydera tollunt
Dardanidæ è muris: spes addita suscitat iras,
Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris
Strymoniæ dant signa grues, atq; æthera tranant
Cum sonitu, fugiuntque Notos clamore secundo.
At Rutulo regi ducibúsq; ea mira videri
Ausoniis: donec versas ad littora puppes
Respiciunt, totúmque allabi classibus æquor.
Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos vmbo vomit aureus ignes:
Non secus ac liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor,
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur & læuo contristat lumine cælum.
Haud tamen audaci Turno fiducia cessit
Littora præripere, & venientes pellere terra.
Vltro animos tollit dictis, atque increpat vltro.
Quod votis optastis, adest perfringere dextra:
In manibus Mars ipse, viri. nunc coniugis esto
Quisque suæ tectíq; memor: nunc magna referto
Facta patrum laudes. vltro occurramus ad vndam,
Dum trepidi, egressísq; labant vestigia prima.
Audentes fortuna iuuat.
Hæc ait: & secum versat, quos ducere contrà,
Vel quibus obsessos possit concredere muros.
Interea Æneas socios de puppibus altis
Pontibus exponit: multi seruare recursus
Languentis pelagi, & breuibus se credere saltu:
Per remos alij. speculatus littora Tarchon,
Quà vada non sperat, nec fracta remurmurat vnda,
Sed mare inoffensum crescenti allabitur æstu,
Aduertit subitò proras, sociósq; precatur,
Nunc ô lecta manus validis incumbite remis:
Tollite, ferte rates: inimicam findite rostris
Hanc terram, sulcumq; sibi premat ipsa carina.
Frangere nec tali puppim statione recuso,
Arrepta tellure semel. quæ talia postquam
Effatus Tarchon, socij consurgere tonsis,
Spumantésq; rates aruis inferre Latinis:
Donec rostra tenent siccum, & sedere carinæ
Omnes innocuæ. sed non puppis tua Tarchon,
Namq; inflicta vadis dorso dum pendet iniquo,
Anceps, sustentata diu, fluctúsque fatigat,
Soluitur, atque viros medijs exponit in vndis:
Fragmina remorum quos & fluitantia transtra
Impediunt, retrahítq; pedes simul vnda relabens.
Nec Turnum segnis retinet mora: sed rapit acer
Totam aciem in Teucros, & contrà in littore sistit.
Signa canunt primus turmas inuasit agrestes
Æneas, omen pugnæ, strauitque Latinos,
Occiso Therone: virûm qui maximus vltro
Æneam petit: huic gladio. pérq; ærea scuta,
Per tunicam squalentem auro, latus haurit apertum,
Inde Lycam ferit, exectum iam matre peremta,
Et tibi Phœbe sacrum: casus euadere ferri
Cui licuit paruo. Nec longè Cissea durum,
Immanémque Gyam, sternentes agmina claua,
Deiecit letho: nihil illos Herculis arma,
Nil validæ iuuère manus: genitorq; Melampus,
Alcidæ comes, vsque graues dum terra labores
Præbuit. ecce Pharo, voces dum iactat inertes,
Intorquens iaculum, clamanti sistit in ore.
Tu quoque flauentem prima lanugine malas
Dum sequeris Clytium infelix noua gaudia Cydon.
Dardania stratus dextra, securus amorum
Qui iuuenum tibi semper erant, miserande iaceres:
Ni fratrum stipata cohors foret obuia, Phorci
Progenies, septem numero, septenáq; tela
Coniiciunt: partim galea clypeoq; resultant
Irrita, deflexit partim stringentia corpus
Alma Venus. fidum Æneas affatur Achatem.
Suggere tela mihi (non vllum dextera frustra
Torserit in Rutulos) steterant quæ in corpore Graium
Iliacis campis. tum magnam corripit hastam,
Et iacit: illa volans clypei transuerberat æra
Mæonis & thoraca simul cum pectore rumpit.
Huic frater subit Alcanor, fratremq; ruentem
Sustentat dextra. traiecto missa lacerto
Protinus hasta fugit, seruatq; cruenta tenorem:
Dexteráq; ex humero neruis moribunda pependit.
Tum Numitor, iaculo fratris de corpore rapto,
Æneam petijt: sed non & figere contrà
Est licitum, magníque femur perstrinxit Achatæ.
Hic Curibus, fidens primæuo corpore Lausus
Aduenit, & rigida Droypem ferit eminus hasta,
Sub mentum grauiter pressa, paritérque loquentis
Vocem animámque rapit, traiecto gutture. at ille
Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem.
Tres quoque Threicios, Boreæ de gente suprema,
Et tres quos Idas pater & patria Ismara mittit,
Per varios sternit casus. occurrit Halesus,
Auruncæq; manus: subit & Neptunia proles,
Insignis Messapus equis. expellere tendunt
Nunc hi, nunc illi: certatur limine in ipso
Ausoniæ. magno discordes æthere venti
Prælia ceu tollunt, animis & viribus æquis:
Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedit,
Anceps pugna diu stant obnixa omnia contra:
Haud aliter Troianæ acies, aciesq; Latinæ
Concurrunt, hæret pepe pes, densusq; viro vir.
At parte ex alia, qua saxa rotantia latè
Intulerat torrens, arbustáque diruta ripis,
Arcadas insuetos acies inferre pedestres
Vt vidit Pallas, Latio dare terga sequaci,
Aspera queis natura loci dimittere quando
Suasit equos: vnum quod rebus restat egenis,
Nunc prece: nunc dictis virtutem accendit amaris.
Quò fugitis socij? per vos, & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, deuictáque bella,
Spémq; meam, patriæ quæ nunc subit æmula laudi,

Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes
Est via, qua globus ille virûm densissimus urget:
Hac vos & Pallanta ducem patria alta reposcit.
Numina nulla premunt: mortali urgemur ab hoste
Mortales: totidem nobis animæq; manusq;.
Ecce maris magno claudit nos obice pontus:
Deest iam terra fugæ pelago Troiámne petemus?
Hæc ait, & medius densos prorumpit in hostes.
Obvius huic primùm fatis adductus iniquis
Fit Lagus hunc, magno vellit dum pondere saxum,
Intorto figit telo, discrimina costis
Per medium quà spina dedit: hastamq; receptat
Ossibus hærentem. quem non super occupat Hisbon,
Ille quidem hoc sperans nam Pallas ante ruentem,
Dum furit, incautum, crudeli morte sodalis,
Excipit, atq; ensem tumido in pulmone recondit.
Hinc Helenum petit, & Rhœti de gente vetusta
Anchemolum, thalamos ausum incestare novercæ,
Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in arvis,
Daucia, Laride, Thymberq; simillima proles,
Indiscreta suis: gratusq; parentibus error.
At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas:
Nam tibi Tymbre caput Evandrius abstulit ensis:
Te decisa suum Laride dextera quærit:
Semianimesq; micant digiti, ferrumq; retractant.
Arcadas accensos monitu, & præclara tuentes
Facta viri, mistus dolor & pudor armat in hostes.
Tum Pallas biiugis fugientem Rhœtea præter
Traiicit. hoc spacium tantumq; moræ fuit Ilo.
Ilo namq; procul validam direxerat hastam:
Quam medius Rhœtus intercipit, optime Theuthra,
Te fugiens, fratremq; Tyren. curruq; volutus
Cædit semianimis Rutulorum calcibus arva.
Ac velut optato ventis æstate coortis
Dispersa immittit sylvis incendia pastor:
Correptis subitò mediis extenditur unà
Horrida per latos acies Vulcania campos:
Ille sedens victor flammas despectat ovantes:
Non aliter sociûm virtus coit omnis in unum,
Teq; iuvat Palla. sed bellis acer Halesus
Tendit in adversos, seq; in sua colligit arma.
Hic mactat Ladona, Pheretaq;, Demodocumq;:
Strymonio dextram fulgenti diripit ense,
Elatam in iugulum. saxo ferit ora Thoantis,
Ossaq; dispergit, cerebro permista cruento.
Fata canens sylvis genitor celarat Halesum:
Ut senior letho canentia lumina solvit,
Iniecere manum Parcæ, telisq; sacrarunt
Evandri. quem sic Pallas petit ante precatus.
Da nunc Tybri pater ferro, quod missile libro,
Fortunam atq; viam duri per pectus Halesi:
Hæc arma, exuviasq; viri tua quercus habebit.
Audiit illa deus. dum texit Imaona Halesus,
Arcadio infelix telo dat pectus inermum.
At non cæde viri tanta perterrita Lausus,
Pars ingens belli, sinit agmina primus Abantem
Oppositum interimit, pugnæq; nodumq; moramq;.
Sternitur Arcadiæ proles, sternuntur Etrusci:
Et vos ô Graiis imperdita corpora Teucri.
Agmina concurrunt ducibusq; & viribus æquis:
Extremi addensent acies. nec turba moveri
Tela manusq; sinit. hinc Pallas instat & urget,
Hinc contrà Lausus, nec multum discrepat ætas:
Egregii forma, sed quis fortuna negarat
In patriam reditus. ipsos concurrere passus
Haud tamen inter se magni regnator olympi:
Mox illos sua fata manent maiore sub hoste.
Interea soror alma monet succurrere Lauso
Turnum, qui volucri curru medium secat agmen.
Ut vidit socios, Tempus desistere pugnæ:
Solus ego in Pallanta feror, soli mihi Pallas
Debetur, cuperem, ipse parens spectator adesset.
Hæc ait. & socii cesserunt æquore iussi.
At Rutulûm abscessu iuvenis, tum iussa superba
Miratus, stupet in Turno: corpusq; per ingens
Lumina volvit, obitq; truci procul omnia visu.
Talibus & dictis it contra dicta tyranni,
Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis,
Aut letho insigni, sorti pater æquus utriq; est.
Tolle minas. Fatus medium procedit in æquor:
Frigidus Arcadibus coit in præcordia sanguis.
Desiluit Turnus biiugis: pedes apparat ire
Comminus, utq; leo, specula quum vidit ab alta
Stare procul campis meditantem prælia taurum,
Advolat: haud alia est Turni venientis imago.
Hunc ubi contiguum missæ fore credidit hastæ,
Ire prior Pallas, si quà fors adiuvet ausum
Viribus imparibus: magnumq; ita ad æthera fatur.
Per patris hospitium, & mensas quas advena adisti,
Te precor Alcide, cœptis ingentibus adsis:
Cernat semineci sibi me rapere arma cruenta,
Victoremq; ferant morientia lumina Turni.
Audiit Alcides iuvenem: magnúmq; sub imo
Corde premit gemitum, lacrymasque effudit inanes.
Tum genitor natum dictis affatur amicis,
Stat sua cuiq; dies. breve & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. Troiæ sub mœnibus altis
Tot nati cecidere Deûm. quin occidit unà
Sarpedon mea progenies: etiam sua Turnum
Fata vocant, metásq; dati pervenit ad ævi.
Sic ait, atq; oculos Rutulorum reiicit arvis.
At Pallas magnis emittit viribus hastam:
Vaginâque cava fulgentem diripit ensem.
Illa volans humeris surgunt quà tegmina summa,
Incidit. atq; viam clypei molita per oras,
Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
Hic Turnus ferro præfixum robur acuto
In Pallanta, diu librans iacit: atq; ita fatur,
Aspice num magis sit nostrum penetrabile telum.
Dixerat. at clypeum tot ferri terga tot æris,
Quum pellis toties obeat circumdata tauri,
Vibranti cuspis medium transverberat ictu,
Loricæq; moras, & pectus perforat ingens.
Ille rapit calidum frustra de vulnere telum:

Vna eademq́; via sanguisq; animusq; sequuntur.
Corruit in vulnus: sonitum super arma dedere:
Et terram hostilem moriens petit ore cruento,
Quem Turnus super assistens.
Arcades hæc, inquit, memores mea dicta referte
Euandro: qualem meruit Pallanta remitto.
Quisquis honos tumuli, quicquid solamen humandi est,
Largior. haud illi stabunt Æneia paruo
Hospitia. Et læuo pressit pede, talia fatus,
Exanimum, rapiens immania pondera baltei,
Impressum q; nefas: (vna sub nocte iugali
Cæsa manus iuuenum fœdè thalamiq; cruenti:)
Quæ bonus Eurytion multo cælauerat auro.
Quo nunc Turnus ouat spolio gaudetq́; cruenti:)
Nescia mens hominum fati, sortisq; futuræ,
Et seruare modum, rebus sublata secundis.
Turno tempus erit, magno quum optauerit emptum.
Intactum Pallanta, & quum spolia ista diemq;
Oderit. at socij multo gemitu lacrymisq;
Impositum scuto referunt Pallanta frequentes,
O dolor, atq; decus magnum rediture parenti:
Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert,
Quum tamen ingentes Rutulorum linquis aceruos,
Nec iam fama mali tanti, sed certior autor
Aduolat Æneæ, tenui discrimine lethi
Esse suos tempus versis succurrere Teucris.
Proxima quæque metit gladio, latúmque per agmen.
Ardens limitem agit ferro, te Turne superbum
Cæde noua quærens Pallas, Euander in ipsis
Omnia sunt oculis: mensæ, quas aduena primus
Tunc adijt, dextræq; datæ. Sulmone creatos
Quattuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
Viuentes rapit, inferias quos immolet vmbris,
Captiuoq; rogi perfundat sanguine flammas.
Inde Mago procul infensam quum tenderet hastam,
Ille astu subit, at tremebunda superuolat hasta:
Et genua amplectens, effatur talia supplex,
Per patrios manes, & spes surgentis Iuli,
Te precor, hanc animam serues natoq́; patriq;.
Est domus alta: iacent penitus defossa talenta
Cælati argenti: sunt auri pondera facti
Infectiq; mihi. non hic victoria Teucrûm.
Vertitur: haud anima vna dabit discrimina tanta.
Dixerat. Æneas contrà cui talia reddit,
Argenti atq; auri memoras quæ multa talenta
Gnatis parce tuis: belli commercia Turnus
Sustulit ista prior, iam tum Pallante perempto.
Hoc patris Anchisæ manes, hoc sentit Iulus.
Sic fatus galeam læua tenet: atq; reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem.
Nec procul Æmonides, Phœbi Triuiæque sacerdos,
Infula cui sacra redimibat tempora vitta:
Totus collucens veste atq; insignibus armis.
Quem congressus agit campo, lapsumq́; superstans
Immolat, ingentiq; vmbra tegit. arma Serestus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradiue trophæum.
Instaurant acies Vulcani stirpe creatus
Cæculus & veniens Marsorum montibus Vmbro.
Dardanides contrà furit. Anxuris ense sinistram
Et totum clypei ferro deiecerat orbem.
Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo
Crediderat, cæloq; animum fortasse ferebat:
Caniciemq; sibi & longos promiserat annos.
Tarquitus exultans contra fulgentibus armis,
Syluicolæ Fauno Dryope quem Nympha crearat,
Obuius ardenti sese obtulit. ille reducta
Loricam clypeiq; ingens onus impedit hasta.
Tum caput orantis nequicquam, & multa parantis
Dicere, deturbat terræ. truncumq́; repentè
Prouoluens, super hæc inimico pectore fatur,
Istic nunc metuende iaces. non te optima mater
Condet humi, patriòve onerabit membra sepulchro.
Alitibus linquêre feris: aut gurgite mersum
Vnda feret, piscesq; impasti vulnera lambent.
Protinus Antheum & Lycâ, prima agmina Turni
Persequitur, fortemq; Numam, fuluumq; Camertem
Magnanimo Volscente satum: ditissimus agri
Qui fuit Ausonidûm, & tacitis regnauit Amyclis.
Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt
Centenasq́; manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribusq; arsisse: Iouis quum fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses:
Sic toto Aeneas desæuit in æquore victor,
Vt semel intepuit mucro, quin ecce Niphei
Quadriiuges in equos aduersaq; pectora tendit.
Atq; illi longè gradientem & dira frementem
Vt videre, metu versi, retroq; ruentes,
Effunduntq; ducem, rapiuntq; ad littora currus.
Interea biiugis infert se Lucagus albis
In medios, fraterq; Liger: sed frater habenis
Flectit equos, strictum rotat acer Lucagus ensem.
Haud tulit Aeneas tanto feruore furentes:
Irruit, aduersaq; ingens apparuit hasta.
Cui Liger.
Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis
Aut Phrygiæ campos: nunc belli finis & æui
His dabitur terris. Vesano talia late
Dicta volant Ligeri: sed non & Troius heros
Dicta parat contra: iaculum nam torquet in hostem
Lucagus, vt pronus pendens in verbera telo
Admonuit biiugos, proiecto dum pede læuo
Aptat se pugnæ, subit oras hasta per imas
Fulgentis clypei: tum læuum perforat inguen.
Excussus curru moribundus voluitur aruis.
Quem pius Aeneas dictis affatur amaris,
Lucage nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit, aut vanæ vertêre ex hostibus vmbræ:
Ipse rotis saliens iuga deseris. Hæc ita fatus

Arripuit biiugos: frater tendebat inermes
Infelix palmas, curru delapsus eodem.
Per te, per qui te talem genuere parentes,
Vir Troiane, sine hanc animam, & miserere precantis.
Pluribus oranti Æneas, Haud talia dudum
Dicta dabas: morere, & fratrem ne desere frater.
Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.
Talia per campos edebat funera ductor
Dardanius, torrentis aquæ vel turbinis atri
More furens. tandem erumpunt & castra relinquunt
Ascanius puer & nequicquam obsessa iuuentus.
Iunonem interea compellat Iuppiter vltro,
O germana mihi atque eadem gratissima coniux:
Vt rebare, Venus (nec te sententia fallit)
Troianas sustentat opes: non viuida bello
Dextra viris, animúsque ferox, patiensq; pericli.
Cui Iuno summissa, Quid, ô pulcherrime coniux,
Sollicitas ægram & tua tristia dicta timentem?
Si mihi, quæ quondam fuerat, quamq; esse decebat,
Vis in amore foret: non hoc mihi namque negares,
Omnipotens, quin & pugnæ subducere Turnum,
Et Dauno possem incolumem seruare parenti.
Nunc pereat, Teucrisq; pio det sanguine pœnas.
Ille tamen nostra deducit origine nomen
Pilumnúsque illi quartus pater, & tua larga
Sæpe manu multisq; onerauit limina donis.
Cui rex ætherei breuiter sic fatur olympi,
Si mora præsentis lethi tempúsque caduco
Oratur iuueni, méque hoc ita ponere sentis,
Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis.
Hactenus indulsisse vacat. sin altior istis
Sub precibus venia vlla latet, totúmq; moueri
Mutaríue putas bellum, spes pascis inanes.
Cui Iuno illacrymans, Quid si, quod voce grauaris,
Mente dares, atq; hæc Turno rata vita maneret?
Nunc manet insontem grauis exitus: aut ego veri
Vana feror. quòd vt ô potius formidine falsa
Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.
Hæc vbi dicta dedit, cælo se protinus alto
Misit, agens hyemem nimbo succincta per auras:
Iliacamq; aciem & Laurentia castra petiuit.
Tum dea nube caua tenuem sine viribus vmbram,
In faciem Æneæ (visu mirabile monstrum)
Dardaniis ornat telis, clypeumq; iubasque
Diuini assimulat capitis. dat inania verba,
Dat sine mente sonum, gressúsq; effingit euntis.
Morte obita quales fama est volitare figuras,
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.
At primas læta ante acies exultat imago,
Irritátque virum telis, & voce lacessit.
Instat cui Turnus, stridentemq; eminus hastam
Conijcit: illa dato vertit vestigia tergo.
Tum verò Ænean auersum vt cedere Turnus
Credidit, atque animo spem turbidus hausit inanem,
Quòd fugis Ænea? thalamos ne desere pactos:
Hac dabitur dextra tellus quæsita per vndas.
Talia vociferans sequitur, strictúmque coruscat
Mucronem: nec ferre videt sua gaudia ventos.
Fortè ratis celsi coniuncta crepidine saxi
Expositis stabat scalis, & ponte parato,
Qua rex Clusinis aduectus Osinius oris.
Huc sese trepida Æneæ fugientis imago
Conijcit in latebras. nec Turnus segnior instat,
Exuperátque moras, & pontes transilit altos.
Vix proram attigerat, rumpit Saturnia funem,
Auulsamq; rapit reuoluta per æquora nauem.
Illum autem Æneas absentem in prælia poscit:
Obuia multa virûm demittit corpora morti.
Tunc leuis haud vltrò latebras iam quærit imago,
Sed sublime volans nubi se immiscuit atræ:
Quum Turnum medio interea fert æquore turbo.
Respicit ignarus rerum ingratúsque salutis,
Et duplices cum voce manus ad sidera tendit,
Omnipotens genitor, tanton' me crimine dignum
Duxisti? & tales voluisti expendere pœnas?
Quo feror? vnde abij? quæ me fuga, quémue reducet?
Laurentésne iterum muros aut castra videbo?
Quid manus illa virûm qui me meáque arma sequuti?
Quósque (nefas) omnes infanda in morte reliqui?
Et nunc palantes video, gemitumq; cadentum
Accipio. quid agam? aut quæ iam satis ima dehiscat
Terra mihi? vos ô potius miserescite venti:
In rupes, in saxa (volens vos Turnus adoro)
Ferte ratem, sæuísque vadis immittite syrtes:
Quò neque me Rutuli, neque conscia fama sequatur.
Hæc memorans, animo nunc huc nunc fluctuat illuc,
An sese mucrone ob tantum dedecus amens
Induat, & crudum per costas exigat ensem:
Fluctibus an iaciat medijs, & littora nando
Curua petat, Teucrúmque iterum se reddat in arma.
Te conatus vtramque viam: ter maxima Iuno
Continuit, iuuenémque animo miserata repressit.
Labitur alta secans, fluctúque æstúque secundo,
Et patris antiquam Dauni defertur ad vrbem.
At Iouis interea monitis Mezentius ardens,
Succedit pugnæ, Teucrosq; inuadit ouantes.
Concurrunt Tyrrhenæ acies, atq; omnibus vni
Vni odijsq; viro telisq; frequentibus instant.
Ille, velut rupes vastum quæ prodit in æquor,
Obuia ventorum furijs, expostáque ponto,
Vim cunctam atque minas perfert cœlique marisque,
Ipsa immota manens: prolem Dolichaonis Hebrum
Sternit humi: cum que Latagum, Palmúmque fugacem.
Sed Latagum saxo atq; ingenti fragmine montis
Occupat os faciemq; aduersum: poplite Palmum
Succiso voluit segnem: sinit armáque Lauso
Donat habere humeris, & vertice figere cristas.
Necnon Euantem Phrygium, Parisque Mimanta
Æqualem, comitemq; vna quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, & face prægnans

Cisseis regina Parin creat. urbe paterna
Occubat, ignarum Laurens habet ora Mimanta.
Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper (multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multósque palus Laurentia) sylua
Pastus arundinea, postquam inter retia ventum est,
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam irasci, propiúsue accedere virtus,
Sed iaculis tutisque procul clamoribus instant:
Haud aliter, iustæ quibus est Mezentius iræ,
Non ulli est animus stricto concurrere ferro:
Missilibus longè & vasto clamore lacessunt.
Ille autem impauidus partes cunctatur in omnes:
Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.
Venerat antiquis Corythi de finibus Acron,
Graius homo, infectos linquens profugus hymenæos:
Hunc ubi miscentem longè media agmina vidit,
Purpureum pennis & pactæ coniugis ostro:
Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans,
(Suadet enim vesana fames) si fortè fugacem
Conspexit capream, aut surgentem in cornua ceruum,
Gaudet hians immane, comásque arrexit & hæret
Visceribus super accumbens: lauit improba teter
Ora cruor.
Sic ruit in densos alacer Mezentius hostes.
Sternitur infelix Acron, & calcibus atram
Tundit humum, expirans, infractáque tela cruentat.
Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem
Sternere, nec iacta cæcum dare cuspide vulnus:
Obuius aduersóque occurrit, séque viro vir
Contulit, haud furto melior, sed fortibus armis.
Tum super abiectum posito pede nixus & hasta.
Pars belli haud temnenda, viri, iacet altus Orodes.
Conclamant socij, lætum pæana secuti.
Ille autem expirans. Non me, quicunque es, inulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.
Ad quem subridens mista Mezentius ira,
Nunc morere: ast de me diuum pater atque hominum rex
Viderit. Hoc dicens, eduxit corpore telum:
Olli dura quies oculos & ferreus urget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.
Cædicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaspen
Partheniúmque Rapo, & prædurum viribus Orsen
Messapus Cloniúmque Lycaoniúmque Ericeten:
Illum, infrænis equi lapsu tellure iacentem:
Hunc peditem pedes, & Lycius processerat Agis:
Quem tamen haud expers Valerus virtutis auitæ
Deiicit. Atronium Salius, Saliúmque Nealces,
Insignis iaculo, & longe fallente sagitta,
Iam grauis æquabat luctus & mutua Mauors
Funera, cædebant pariter paritérque ruebant
Victores victique: neque his fuga nota neque illis,
Dij Iouis in tectis iram miserantur inanem
Amborum, & tantos mortalibus esse labores.
Hinc Venus, hinc contrà spectat Saturnia Iuno.
Pallida Tisiphone media inter millia sæuit.
At verò ingentem quatiens Mezentius hastam
Turbidus ingreditur campo: quàm magnus Orion,
Cum pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna, viam scindens, humero supereminet undas:
Aut summis referens annosam montibus ornum,
Ingreditúrque solo, & caput inter nubila condit,
Talis se vastis infert Mezentius armis.
Huic contra Aeneas, speculatus in agmine longo
Obuius ire parat: manet imperterritus ille:
Hostem magnanimum opperiens, & mole sua stat.
Atque oculis spatium emensus quantum satis hastæ,
Dextera mihi deus, & telum quod missile libro,
Nunc adsint. voueo prædonis corpore raptis
Indutum spolijs ipsum te Lause trophæum
Aeneæ. Dixit, stridentémque eminus hastam
Iecit: at illa volans clypeo est excussa, procúlque
Egregium Anthorem latus inter & ilia figit:
Herculis Anthorem comitem, qui missus ab Argis
Hæserat Euandro, atque Itala consederat urbe.
Sternitur infelix alieno vulnere: cœlúmque
Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.
Tum pius Aeneas hastam iacit: illa per orbem
Aere cauum triplici, per linea terga, tribúsque
Transiit intextum tauris opus, imáque sedit
Inguine: sed vires haud pertulit. ocyus ensem
Aeneas, viso Tyrrheni sanguine, lætus
Eripit à femore, & trepidanti feruidus instat.
Ingemuit chari grauiter genitoris amore,
Vt vidit, Lausus, lachrymæque per ora volutæ.
Hic mortis duræ casum, tuáque optima facta
Siqua fidem tanto est operi latura vetustas,
Non equidem, nec te iuuenis memorande silebo.
Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus
Cedebat, clypeóque inimicum hastile trahebat:
Proripuit iuuenis, séséque immiscuit armis.
Iámque assurgentis dextræ plagámque ferentis
Aeneæ subijt mucronem: ipsúmque morando
Sustinuit. socij magno clamore sequuntur,
Dum genitor nati parma protectus abiret.
Teláque coniiciunt, proturbántque eminus hostem
Missilibus. furit Aeneas, tectúsque tenet se,
Ac veluti effusa siquando grandine nimbi
Præcipitant, omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi,
Dum pluit in terris: ut possint sole reducto
Exercere diem: sic obrutus undique telis
Aeneas, nubem belli, dum retinet, omnem
Sustinet: & Lausum increpitat, Lausóque minatur,
Quò moriture ruis? maioráque viribus audes?
Fallit te incautum pietas tua. Nec minus ille
Exultat demens: sæuæ iámque altius iræ
Dardanio surgunt ductori: extremáque Lauso
Parcæ fila legunt. validum namque exigit ensem
Per medium Æneas iuuenem, totúmque recondit.
Transiit & parmam mucro, leuia arma minacis
Et tunicam, molli mater quam neuerat auro,

Impletque

Impleuitque sinum sanguis. tum vita per auras
Concessit mœsta ad manes, corpusq; reliquit.
At verò vt vultum vidit morientis & ora,
Ora modis Anchisiades pallentia miris,
Ingemuit miserans grauiter, dextramq; tetendit:
Et mentem patriæ subijt pietatis imago.
Quid tibi nunc miserande puer pro laudibus istis,
Quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?
Arma quibus lætatus, habe tua: teq; parentum
Manibus, & cineri (si qua est ea cura) remitto.
Hoc tamen infelix miseram solabere mortem:
Æneæ magni dextra cadis. Increpat vltro
Cunctantes socios, & terra subleuat ipsum,
Sanguine turpantem comptos de more capillos.
Interea genitor Tyberini ad fluminis vndam
Vulnera siccabat lymphis, corpusq; leuabat,
Arboris acclinis trunco. procul ærea ramis
Dependet galea, & prato grauia arma quiescunt.
Stant lecti circum iuuenes. ipse æger, anhelans
Colla fouet, fusus propexam in pectore barbam.
Multa super Lauso rogitat, multosq; remittit
Qui reuocent, mœstiq; ferant mandata parentis.
At Lausum socij exanimum super arma ferebant
Flentes, ingentem, atq; ingenti vulnere victum.
Agnouit longe gemitum præsaga mali mens:
Canitiem immundo deformat puluere, & ambas
Ad cœlum tendit palmas, & corpore inhæret.
Tantáne me tenuit viuendi nate voluptas,
Vt pro me hostili paterer succedere dextræ
Quem genui? tuane hæc genitor per vulnera seruor,
Morte tua viuens? heu nunc misero mihi demum
Exilium infelix, nunc altè vulnus adactum.
Idem ego nate tuum maculaui crimine nomen,
Pulsus ob inuidiam solio sceptrisq; paternis.
Debueram patriæ pœnas odijsq; paternis.
Omnes per mortes animam sontem ipse dedisse:
Nunc viuo, neq; adhuc homines lucemq; relinquo.
Sed linquam. Simul hæc dicens, attollit in ægrum
Se femur: & quanquam vis alto vulnere tardat,
Haud deiectus equum duci iubet. hoc decus illi,
Hoc solamen erat. bellis hoc victor abibat
Omnibus. alloquitur mœrentem, & talibus infit:
Rhœbe diu (res si qua diu mortalibus vlla est)
Viximus: aut hodie victor spolia illa cruenta
Et caput Æneæ referes, Lausiq; dolorum
Vltor eris mecum: aut, aperit si nulla viam vis,
Occumbes pariter. neq; enim fortissime credo
Iussa aliena pati, & dominos dignabere Teucros.
Dixit: & exceptus tergo consueta locauit
Membra: manusq; ambas iaculis onerauit acutis,
Ære caput fulgens, cristaq; hirsutus equina.
Sic cursum in medios rapidus dedit. æstuat ingens
Immo in corde pudor, mistoq; insania luctu,
Et furiis agitatus amor, & conscia virtus.
Atq; hic Æneam magna ter voce vocauit.
Æneas agnouit eum, lætusq; precatur,
Sic pater ille deûm faciat, sic altus Apollo:
Incipias conferre manum.
Tantum effatus, & infesta subit obuius hasta.
Ille autem, Quid me erepto sæuissime nato
Terres? hæc via sola fuit qua perdere posses.
Nec mortem horremus, nec diuûm parcimus vlli.
Desine: iam venio moriturus, & hæc tibi porto
Dona prius. Dixit, telumque intorsit in hostem.
Inde aliud super atque aliud figitque, volatq;
Ingenti gyro: sed sustinet aureus vmbo.
Ter circum astantem læuos equitauit in orbes,
Tela manu iaciens: ter secum Troius heros
Immanem ærato circunfert tegmine syluam.
Inde vbi tot traxisse moras, tot spicula tædet
Vellere, & vrgetur pugna congressus iniqua,
Multa mouens animo iam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi caua tempora conijcit hastam.
Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat, effusumq; equitem super ipse sequutus
Implicat, eiectoq; incumbit cernuus armo.
Clamore incendunt cœlum Troesq; Latiniq;.
Aduolat Æneas, vaginaq; eripit ensem:
Et super hæc, Vbi nunc Mezentius acer, & illa
Effera vis animi? Contra Tyrrhenus, vt auras
Suspiciens hausit cœlum, mentemq; recepit,
Hostis amare, quid increpitas, mortemq; minaris?
Nullum in cæde nefas. nec sic ad prælia veni,
Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.
Vnum hoc per (si qua est victis venia hostibus) oro,
Corpus humo patiare tegi. scio acerba meorum
Circumstare odia: hunc (oro) defende furorem,
Et me consortem nati concede sepulchro.
Hæc loquitur, iuguloq; haud inscius accipit ensem:
Vndantiq; animam diffundit in arma cruore.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBBR XI.

MODESTINI IVRISCONSVLTI ARGVMENTVM.

Constituit Marti spoliorum ex hoste trophæum,
Exanimumq; patri natum Pallanta remittit:
Iura sepulturæ tribuit, tempusq; Latinis.
Euander patrios affectus edit in vrbe.
Corpora cæsa virûm passim digesta cremantur.
Legati referunt Diomeden arma negasse.
Drances & Turnus, leges æquante Latino,
Concurrunt dictis. Æneas imminet vrbi.
Pugnatur. vincunt Troes: cadit icta Camilla.
Deinde duces castris donec cessêre minantur.

OCEANVM interea surgens aurora reliquit.
Æneas (quamquam & sociis dare tempus humandis
Præcipitant curæ, turbatáq; funere mens est)
Vota deûm primo victor soluebat eoo.
Ingentem quercum decisis vndiq; ramis
Constituit tumulo: fulgentiaq; induit arma,
Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens, aptat rorantes sanguine cristas,
Teláq; trunca viri, & bis sex thoraca petitum
Perfossúmq; locis: clypeúmq; ex ære sinistræ,
Subligat, atq; ensem collo suspendit eburnum.
Tum socios (namq; omnis eum stipata tegebat
Turba ducum) sic incipiens hortatur ouantes,
Maxima res effecta, viri: timor omnis abesto.
Quod superest, hæc sunt spolia, & de rege superbo
Primitiæ: manibusq; meis Mezentius hic est.
Nunc iter ad regem nobis murósq; Latinos.
Arma parate, animis & spe præsumite bellum:
Ne qua mora ignaros (vbi primum vellere signa
Annuerint superi, pubémq; educere castris)
Impediat, segnésq; metu sententia tardet.
Interea socios inhumatáque corpora terræ
Mandemus: qui solus honos Acheronte sub imo est.
Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperêre suo, decorate supremis
Muneribus: mœstámque Euandri primus ad vrbem
Mittatur Pallas: quem non virtutis egentem
Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.
Sic ait illacrymans, recipitque ad limina gressum:
Corpus vbi exanimi positum Pallantis Acœtes
Seruabat senior, qui Parrhasio Euandro
Armiger ante fuit. sed non felicibus æquè
Tum comes auspiciis charo datus ibat alumno.
Circùm omnes, famulúmque manus, Troianáque turba,
Et mœstæ Iliades crinem de more solutæ.
Vt vero Æneas foribus sese intulit altis,
Ingentem gemitum tunsis ad sidera tollunt
Pectoribus: mœstóque immugit regia luctu.
Ipse caput niuei fultum Pallantis & ora
Vt vidit, leuíque patens in pectore vulnus
Cuspidis Ausoniæ, lacrymis ita fatur obortis,
Téne, inquit, miserande puer, quum læta veniret,
Inuidit fortuna mihi? ne regna videres
Nostra, neque ad sedes victor veherêre paternas?
Non hæc Euandro de te promissa parenti
Discedens dederam, quum me complexus euntem
Mitteret in magnum imperium: metuensque moneret
Acres esse viros, cum dura prælia gente.
Et nunc ille quidem spe multùm captus inani,
Fors & vota facit: cumulátque altaria donis:
Nos iuuenem exanimum, & nil iam cœlestibus vllis
Debentem, vano mœsti comitemur honore.
Infelix nati funus crudele videbis.
Hi nostri reditus, expectatíq; triumphi:
Hæc mea magna fides. at non Euandre pudendis
Vulneribus pulsum aspicies: nec sospite dirum
Optabis nato funus pater. hei mihi quantum
Præsidium Ausonia. & quantum tu perdis Iule.
Hæc vbi defleuit, tolli miserabile corpus
Imperat: & toto lectos ex agmine mittit
Mille viros, qui supremum comitentur honorem,
Intersintque patris lacrymis: solatia luctus
Exigua ingentis, misero sed debita patri.
Haud segnes alij crates & molle pheretrum
Arbuteis texunt virgis & vimine querno:
Extructósque toros obtentu frondis inumbrant.
Hic iuuenem agresti sublimem in stramine ponunt:
Qualem virgineo demessum pollice florem
Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi,
Cui neque fulgor adhuc, necdum sua forma recessit:
Non iam mater alit tellus, viresque ministrat.
Tum geminas vestes ostróque auróque rigentes
Extulit Æneas: quas illi læta laborum
Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
Harum vnam iuueni, supremum mœstus honorem,
Induit, arsurásque comas obnubit amictu.
Multáque præterea Laurentis præmia pugnæ
Aggerat, & longo prædam iubet ordine duci.
Addit equos & tela, quibus spoliauerat hostem.
Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris

Inferias,

Inferias, cælo sparsuros sanguine flammas.
Indutosq; iubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre duces, inimicaq; nomina figi.
Ducitur infelix æuo confectus Acœtes,
Pectora nunc fœdans pugnis, nunc unguibus ora:
Sternitur & toto proiectus corpore terræ.
Ducunt & Rutulo perfusos sanguine currus.
Post bellator equus, positis insignibus, Æthon
It lacrymans, guttisq; humectat grandibus ora.
Hastam alij galeamq; ferunt. nam cætera Turnus
Victor habet. tum mæsta phalanx Teucrique sequuntur,
Tyrrhenique duces, & versis Arcades armis.
Postquam omnis longè comitum processerat ordo,
Substitit Æneas, gemituq; hæc addidit alto:
Nos alias hinc ad lacrymas eadem horrida belli
Fata vocant. salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumq; vale. Nec plura effatus, ad altos
Tendebat muros, gressumq; in castra ferebat.
Iamque oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes:
Corpora per campos ferro quæ fusa iacebant,
Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ:
Nullum cum victis certamen & æthere cassis:
Parceret hospitibus quondam, socerisque vocatis.
Quos bonus Æneas haud aspernanda precantes,
Prosequitur venia, & verbis hæc insuper addit,
Quænam vos tanto fortuna indigna Latini
Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?
Pacémne exanimis & Martis sorte peremptis
Oratis? equidem & viuis concedere vellem.
Nec veni, nisi fata locum sedemq; dedissent:
Nec bellum cum gente gero, rex nostra reliquit
Hospitia, & Turni potius se credidit armis,
Æquius huic Turno fuerat se opponere morti.
Si bellum finire manu, si pellere Teucros
Apparat, his decuit mecum concurrere telis:
Vixet cui vitam deus aut sua dextera dedisset,
Nunc ite, & miseris supponite ciuibus ignem.
Dixerat Æneas. illi obstupuere silentes:
Conuersique oculos inter se atq; ora tenebant.
Tum senior, semperque odijs & crimine Drances
Infensus iuueni Turno, sic ore vicissim
Orsa refert. O fama ingens, ingentior armis
Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem?
Iustitiæne prius mirer belline laborum?
Nos verò hæc patriam grati referemus ad urbem:
Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
Iungemus regi. quærat sibi fœdera Turnus.
Quin & fatales murorum attollere moles,
Saxaq; subnectare humeris Troiana iuuabit.
Dixerat hæc: unoque omnes eadem ore fremebant.
Bis senos pepigere dies: & pace sequestra
Per syluas Teucri mistiq; impune Latini
Errauere iugis. ferro sonat alta bipenni
Fraxinus: euertunt actas ad sidera pinus:
Robora nec cuneis & olentem scindere cedrum,
Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.
Et iam fama volans tanti prænuntia luctus,
Euandrum Euandriq; domos & mœnia complet,
Quæ modò victorem Latio Pallanta ferebat.
Arcades ad portas ruere, & de more vetusto
Funereas rapuere faces: lucet via longo
Ordine flammarum, & latè discriminat agros.
Contrà turba Phrygum veniens plangentia iungit
Agmina. quæ postquam matres succedere tectis
Viderunt, mæstam incendunt clamoribus urbem.
At non Euandrum potis est vis ulla tenere:
Sed venit in medios: pheretro Pallante reposito,
Procumbit super, atque hæret lacrymansq; gemensq;
Et via vix tandem voci laxata dolore est.
Non hæc ô Palla dederas promissa parenti,
Cautius ut sæuo velles te credere Marti.
Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis
Et prædulce decus primo certamine posset.
Primitiæ iuuenis miseræ, belliq; propinqui
Dura rudimenta: & nulli exaudita deorum
Vota, precesq; meæ. tuq; ô sanctissima coniux,
Felix morte tua, neq; in hunc seruata dolorem.
Contrà ego viuendo vici mea fata, superstes
Restarem ut genitor. Troum socia arma sequutum
Obruerent Rutuli telis, animam ipse dedissem:
Atque hæc pompa domum me non Pallanta, referret,
Nec vos arguerim Teucri, nec fœdera, nec quas
Iunximus hospitio dextras: sors ista senectæ
Debita erat nostræ. quòd si immatura manebat
Mors natum, cæsis Volscorum millibus antè,
Ducentem in Latium Teucros, cecidisse iuuabit,
Quin ego non alio digner te funere Palla,
Quàm pius Æneas, & quàm magni Phryges, & quàm
Tyrrhenique duces, Tyrrhenûm exercitus omnis.
Magna trophæa ferunt, quos dat tua dextera letho.
Tu quoq; nunc stares immanis truncus in armis,
Esset par ætas & idem si robur ab annis,
Turne. sed infelix Teucros quid demoror armis?
Vadite, & hæc memores regi mandata referte,
Quòd vitam moror inuisam, Pallante perempto,
Dextera causa tua est, Turnum gnatóq; patríq;
Quam debere vides. meritis vacat hic tibi solus
Fortunæque locus. non vitæ gaudia quæro,
Nec fas: sed gnato manes perferre sub imos.
Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucem, referens opera atq; labores:
Iam pater Æneas, iam curuo in littore Tarchon
Constituere pyras. huc corpora quisq; suorum
More tulere patrum, subiectisq; ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos, ter mæstum funeris ignem
Lustrauere in equis, vlulatúsq; ore dedere.
Spargitur & tellus lacrymis, sparguntur & arma.
It cælo clamórq; virûm, clangórq; tubarum.
Hinc alij spolia occisis direpta Latinis
Coniiciunt igni, galeas, ensesq; decoros,
Frænáque feruentesq; rotas: pars munera nota,
Ipsorum clypeos, & non felicia tela.
Multa boum circa mactantur corpora morti:

Setigerosq; sues, raptasq; ex omnibus agris
In flammam iugulant pecudes: tum littore toto
Ardentes spectant socios, semustáq; seruant
Busta, neq; auelli possunt, nox humida donec
Inuertit cælum stellis fulgentibus aptum.
Nec minus & miseri diuersa in parte Latini
Innumeras struxere pyras, & corpora partim
Multa virum terræ infodiunt: auectáq; partim
Finitimos tollunt in agros, vrbiq; remittunt.
Cætera, confusæq; ingentem cædis aceruum,
Nec numero nec honore cremant. tunc vndique vasti
Certatim crebris collucent ignibus agri.
Tertia lux gelidam cælo dimouerat vmbram:
Mærentes altum cinerem & confusa ruebant
Ossa focis, tepidoq; onerabant aggere terræ.
Iam verò in tectis prædiuitis vrbe Latini
Præcipuus fragor, & longè pars maxima luctus.
Hic matres, miseræq; nurus, hic chara sororum
Pectora mærentum, puerique parentibus orbi
Dirum execrantur bellum, Turniq; hymenæos.
Ipsum armis ipsúmq; iubent decernere ferro,
Qui regnum Italiæ & primos sibi poscat honores.
Ingrauat hæc sæuus Drances: solúmq; vocari
Testatur, solum posci in certamina Turnum.
Multa simul contrà varijs sententia dictis
Pro Turno & magnum reginæ nomen obumbrat:
Multa virum meritis sustentat fama trophæis.
Hos inter motus medio flagrante tumultu,
Ecce super mæsti magna Diomedis ab vrbe
Legati responsa ferunt: nihil omnibus actum
Tantorum impensis operum: nil dona, nec aurum,
Nec magnas valuisse preces: alia arma Latinis
Quærenda, aut pacem Troiano ab rege petendum.
Deficit ingenti luctu rex ipse Latinus.
Fatalem Ænean manifesto numine ferri
Admonet ira deûm, tumuliq; ante ora recentes.
Ergo concilium magnum, primósq; suorum
Imperio accitos alta intra limina cogit.
Olli conuenere, fluúntque ad regia plenis
Tecta vijs: sedet in medijs & maximus æuo,
Et primus sceptris, haud læta fronte, Latinus.
Atq; hic legatos Aetola ex vrbe remissos
Quæ referant, fari iubet: & responsa reposcit
Ordine cuncta suo. tunc facta silentia linguis,
Et Venulus dicto parens, ita farier infit:
Vidimus ô ciues Diomedem, Argiuaque castra.
Atq; iter emensi casus superauimus omnes,
Contigimúsque manum qua concidit Ilia tellus.
Ille vrbem Argyripam patriæ cognomine gentis
Victor Gargani condebat Iapygis agris.
Postquam introgressi, & coram data copia fandi,
Munera præferimus, nomen patriámq; docemus:
Qui bellum intulerint, quæ causa attraxerit Arpos.
Auditis ille hæc placido sic reddidit ore,
O fortunatæ gentes, Saturnia regna,
Antiqui Ausonij, quæ vos fortuna quietos
Sollicitat, suadetque ignota lacessere bella?
Quicunque Iliacos ferro violauimus agros,
(Mitto ea quæ muris bellando exhausta sub altis,
Quos Simois premit ille viros) infanda per orbem
Supplicia, & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus: scit triste Mineruæ
Sidus, & Euboicæ cautes, vltórque Caphareus.
Militia ex illa diuersum ad littus abacti.
Atrides Protei Menelaus adúsque columnas
Exulat, Aetneos vidit Cyclopas Vlysses.
Regna Neoptolemi referam, versósque penates
Idomenei? Libycóue habitantes littore Locros?
Ipse Mycenæus magnorum ductor Achiuûm
Coniugis infandæ prima intra limina dextra
Oppetijt: deuictâ Asia subsedit adulter.
Inuidisse deos patrijs vt redditus oris
Coniugium optatum & pulchram Calydona viderem?
Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur:
Et socij amissi petierunt æthera pennis,
Fluminibúsq; vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia) & scopulos lacrymosis vocibus implent.
Hæc adeò ex illo mihi iam speranda fuerunt
Tempore, quum ferro cælestia corpora demens
Appetij, & Veneris violaui vulnere dextram:
Ne verò, ne me ad tales impellite pugnas.
Nec mihi cum Teucris vllum post eruta bellum
Pergama: nec veterum memini lætórue malorum.
Munera quæ patrijs ad me portastis ab oris,
Vertite ad Ænean. stetimus tela aspera contra,
Contulimúsq; manus: experto credite, quantus
In clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam.
Si duo præterea tales Idæa tulisset
Terra viros, vltro Inachias venisset ad vrbes
Dardanus, & versis lugeret Græcia fatis.
Quicquid apud duræ cessatum est mœnia Troiæ,
Hectoris, Æneæq; manu victoria Graiûm
Hæsit, & in decimum vestigia retulit annum.
Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
Hic pietate prior. coeant in fœdera dextræ,
Quâ datur: ast armis concurrant arma cauete.
Et responsa simul quæ sint, rex optime regum,
Audisti, & quæ sit magno sententia bello.
Vix ea legati. variusq; per ora cucurrit
Ausonidum turbata fremor: ceu saxa morantur
Quum rapidos amnes, clauso fit gurgite murmur,
Vicinæque fremunt ripæ crepitantibus vndis.
Vt primùm placati animi, & trepida ora quierunt,
Præfatus diuos solio rex infit ab alto,
Antè equidem summa de re statuisse Latini
Et vellem, & fuerat melius: non tempore tali
Cogere concilium, quum muros obsidet hostis.
Bellum importunum ciues cum gente deorum,
Inuictisq; viris gerimus: quos nulla fatigant
Prælia, nec victi possunt absistere ferro.
Spem siquam accitis Aetolum habuistis in armis,
Ponite. spes sibi quisque: sed hæc quàm angusta, videtis.
Cætera qua rerum iaceant perculsa ruina,
Ante oculos intérq; manus sunt omnia vestra.

Nec quenquam incuso: potuit quæ plurima virtus
Esse fuit, toto certatum est corpore regni.
Nunc adeo, quæ sit dubiæ sententia menti,
Expediam, & paucis (animos adhibete) docebo.
Est antiquus ager Tusco mihi proximus amni,
Longus in occasum, fines super vsque Sicanos.
Aurunci Rutulique serunt, & vomere duros
Exercent colles, atque horum asperrima pascunt.
Hæc omnis regio, & celsi plaga pinea montis
Cedat amicitiæ Teucrorum: & fœderis æquas
Dicamus leges, sociósque in regna vocemus.
Considant, si tantus amor, & mœnia condant.
Sin alios fines aliámque capessere gentem
Est animus, possúntque solo decedere nostro:
Bis denas Italo texamus robore naues,
Seu plures complere valent. iacet omnis ad vndam
Materies: ipsi numerúmque modúmque carinis
Præcipiant, nos æra, manus, naualia demus.
Præterea, qui dicta ferant, & fœdera firment,
Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet, pacísque manu prætendere ramos:
Munera portantes eborísque, aurique talenta,
Et sellam regni trabeámque insignia nostri,
Consulite in medium, & rebus succurrite fessis.
Tum Drances idem infensus, quem gloria Turni
Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris:
Largus opum, & lingua melior, sed frigida bello
Dextera, consiliis habitus non futilis autor:
Seditione potens (genus huic materna superbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat)
Surgit, & his onerat dictis, atque aggerat iras.
Rem nulli obscuram, nostræ nec vocis egentem,
Consulis ô bone rex. cuncti se scire fatentur
Quid fortuna ferat populi, sed dicere mussant,
Det libertatem fandi, flatúsque remittat,
Cuius ob auspicium infaustum morésque sinistros
(Dicam equidem, licet arma mihi mortémque minetur)
Lumina tot cecidisse ducum, totámque videmus
Consedisse vrbem luctu: dum Troia tentat
Castra fugæ fidens, & cœlum territat armis.
Vnum etiam donis istis, quæ plurima mitti
Dardanidis dicique iubes, vnum optime regum,
Adiicias: nec te vllius violentia vincat,
Quin gnatam egregio genero dignisq; hymenæis
Des pater, & pacem hanc æterno fœdere iungas.
Quod si tantus habet mentes & pectora terror,
Ipsum obtestemur, veniámque oremus ab ipso:
Cedat ius proprium regi, patriæq; remittat.
Quid miseros toties in aperta pericula ciues
Proiicis ô Latio caput horum & causa malorum?
Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes,
Turne, simul pacis solum inuiolabile pignus.
Primus ego, inuisum quem tu tibi fingis (& esse
Nil moror) en supplex venio: miserere tuorum:
Pone animos, & pulsus abi, sat funera fusi
Vidimus, ingentes & desolauimus agros.
Aut (si fama mouet, si tantum pectore robur
Concipis, & si adeo dotalis regia cordi est)
Aude, atque aduersum fidens fer pectus in hostem.
Scilicet, vt Turno contingat regia coniux,
Nos animæ viles, inhumata infletáque turba,
Sternamur campis. etiam tu, siqua tibi vis,
Si patrij quid Martis habes, illum aspice contra,
Qui vocat.
Talibus exarsit dictis violentia Turni:
Dat gemitum, rumpítque has imo pectore voces.
Larga quidem semper Drance tibi copia fandi,
Tunc quum bella manus poscunt: patribúsq; vocatis
Primus ades. sed non replenda est curia verbis,
Quæ tuto tibi magna volant, dum distinet hostem
Agger murorum, nec inundant sanguine fossæ.
Proinde tona eloquio, solitum tibi: méque timoris
Argue tu Drance, tot quando stragis aceruos
Teucrorum tua dextra dedit, passimq; trophæis
Insignis agros. possit quid viuida virtus,
Experiare licet. nec longè scilicet hostes
Quærendi nobis, circumstant vndique muros.
Imus in aduersos? quid cessas? an tibi Mauors
Ventosa in lingua pedibúsque fugacibus istis
Semper erit?
Pulsus ego? aut quisquam meritò fœdissime pulsum
Arguet? Iliaco tumidum qui crescere Tybrim
Sanguine & Euandri totam cum stirpe videbit
Procubuisse domum, atque exutos Arcadas armis?
Haud ita me experti Bitias & Pandarus ingens,
Et quos mille die victor sub tartara misi,
Inclusus muris, hostilique aggere septus.
Nulla salus bello? (capiti cane talia demens
Dardanio, rebúsq; tuis) proinde omnia magno
Ne cessa turbare metu, atque extollere vires
Gentis bis victæ, contrà premere arma Latini.
Nunc & Myrmidonum proceres Phrygia arma tremiscunt,
Nunc & Tydides, & Larissæus Achilles:
Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus vndas.
Vel quum se pauidum contra mea iurgia fingit
Artificis scelus, & formidine crimen acerbat.
Nunquam animam talem dextra hac (absiste moueri)
Amittes: habitet tecum, & sit pectore in isto.
Nunc ad te & tua magne pater consulta reuertor.
Si nullam nostris vltra spem ponis in armis,
Si tam deserti sumus, & semel agmine verso
Funditus occidimus, neque habet fortuna regressum:
Oremus pacem, & dextras tendamus inermes.
(Quanquam ô si solitæ quicquam virtutis adesset,
Ille mihi ante alios fortunatúsq; laborum,
Egregiúsque animi, qui ne quid tale videret,
Procubuit moriens, & humum semel ore momordit)
Sin & opes nobis, & adhuc intacta iuuentus,
Auxilióque vrbes Italæ populique supersunt:
Sin & Troianis cum multo gloria venit
Sanguine, sunt illis sua funera, parque per omnes
Tempestas: cur indecores in limine primo
Deficimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
Multa dies variúsque labor mutabilis æui
Retulit in melius: multos alterna reuisens
Lusit, & in solido rursus fortuna locauit.
Non erit auxilio nobis Ætolus & Arpi?
At Messapus erit, felixq; Tolumnius, & quos

Tot populi misere duces. nec parua sequetur
Gloria delectos Latio & Laurentibus agris.
Est & Volscorum egregia de gente Camilla,
Agmen agens equitum & florentes ære cateruas.
Quod si me solum Teucri in certamina poscunt,
Idq; placet, tantúmque bonis communibus obsto:
Non adeo has exosa manus victoria fugit,
Vt tanta quicquam pro spe tentare recusem.
Ibo animis contrà. vel magnum præstet Achillem,
Factáque Vulcani manibus paria induat arma
Ille licet. vobis animam hanc, socerôque Latino,
Turnus ego, haud vlli veterum virtute secundus,
Deuoueo. solum Æneas vocat? & vocet, oro.
Nec Drances potius, siue est hæc ira deorum,
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.
Illi hæc inter se dubiis de rebus agebant
Certantes: castra Æneas aciémque mouebat.
Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit, magnísque vrbem terroribus implet,
Instructos acie Tyberino à flumine Teucros,
Tyrrhenámque manum totis descendere campis.
Extemplo turbati animi, concussáque vulgi
Pectora, & arrectæ stimulis haud mollibus iræ.
Arma manu trepidi poscunt: fremit arma iuuentus.
Flent mœsti mussántque patres: hic vndique clamor
Dissensu vario magnus se tollit in auras:
Haud secus atque alto in luco cum fortè cateruæ
Consedere auium, piscosóve amne Padusæ
Dant sonitum rauci per stagna loquatia cygni.
Imò, ait, ô ciues, arrepto tempore Turnus,
Cogite concilium, & pacem laudate sedentes:
Illi armis in regna ruunt. Nec plura loquutus
Corripuit sese, & tectis citus extulit altis.
Tu Voluse armari Volscorum edice maniplis:
Duc, ait: & Rutulos equites Messapus in armis,
Et cum fratre Coras latis diffundite campis.
Pars aditus vrbis firment, turrésque capessant:
Cætera, quà iusso, mecum manus inferat arma.
Ilicet in muros tota discurritur vrbe.
Consilium ipse pater & magna incepta Latinus
Deserit, ac tristi turbatus tempore differt,
Multáque se incusat, qui non acceperit vltro
Dardanium Æneam, generúmque asciuerit vrbi.
Præfodiunt alij portas, aut saxa sudésque
Subijciunt bello. dat signum rauca cruentum
Buccina. tunc muros varia cinxere corona
Matronæ puerique. vocat labor vltimus omnes.
Necnon ad templum summásque ad Palladis arces
Subuehitur magna matrum regina caterua,
Dona ferens: iuxtáque comes Lauinia virgo,
Causa mali tanti, atque oculos deiecta decoros.
Succedunt matres, & templum thure vaporant,
Et mœstas alto fundunt de limine voces,
Armipotens belli præses Tritonia virgo,
Frange manu telum Phrygij prædonis: & ipsum
Pronum sterne solo, portísque effunde sub altis.
Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus:
Iámque adeo Rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat squamis, surásque incluserat auro,
Tempora nudus adhuc: lateríque accinxerat ensem.
Fulgebátque alta decurrens aureus arce:
Exultátque animis, & spe iam præcipit hostem.
Qualis, vbi abruptis fugit præsepia vinclis
Tandem liber equus, campóque potitus aperto,
Aut ille in pastus armentáque tendit equarum:
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectísque fremit ceruicibus altè
Luxurians: luduntque iubæ per colla, per armos.
Obuia cui Volscorum acie comitante Camilla
Occurrit, portísque ab equo regina sub ipsis
Desiluit. quam tota cohors imitata, relictis
Ad terram defluxit equis. tum talia fatur,
Turne, sui meritò si qua est fiducia forti,
Audeo & Æneadûm promitto occurrere turmæ,
Soláque Tyrrhenos equites ire obuia contra.
Me sine prima manu tentare pericula belli:
Tu pedes ad muros subsiste, & mœnia serua.
Turnus ad hæc oculos horrenda in virgine fixus,
O, decus Italiæ, virgo, quas dicere grates,
Quásve referre parem? sed nunc (est omnia quando
Iste animus supra) mecum partire laborem,
Æneas (vt fama fidem missique reportant
Exploratores) equitum leuia improbus arma
Præmisit, quaterent campos: ipse ardua montis
Per deserta iugo properans aduentat ad vrbem.
Furta paro belli conuexo in tramite syluæ,
Vt biuias armato obsidam milite fauces:
Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis.
Tecum acer Messapus erit, turmæque Latinæ,
Tiburtique manus. ducis concipe curam.
Sic ait, & paribus Messapum in prælia dictis
Hortatur, sociósque duces: & pergit in hostem.
Est curuo anfractu valles, accommoda fraudi
Armorumque dolis: quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus: tenuis quò semita ducit,
Angustæque ferunt fauces, aditúsque maligni.
Hanc super in speculis summóque in vertice montis
Planities ignota iacet, tutique receptus:
Seu dextra læuáque velis occurrere pugnæ,
Siue instare iugis, & grandia voluere saxa.
Huc iuuenis nota fertur regione viarum,
Arripuitque locum, & syluis insedit iniquis.
Velocem interea superis in sedibus Opim,
Vnam ex virginibus sociis sacráque caterua,
Compellabat, & has tristes Latonia voces
Ore dabat, Graditur bellum ad crudele Camilla,
O virgo, & nostris nequicquam cingitur armis,
Chara mihi ante alias. neque enim nouus iste Dianæ
Venit amor, subitáque animum dulcedine mouit.
Pulsus ob inuidiam regno, viréisque superbas,
Priuerno antiqua Metabus cum excederet vrbe,
Infantem fugiens media inter prælia belli
Sustulit exilio comitem, matrísque vocauit
Nomine Casmillæ, mutata parte, Camillam.
Ipse sinu præ se portans iuga longa petebat
Solorum nemorum: tela vndique sæua premebant,
Et circumfuso volitabant milite Volsci.
Ecce, fugæ medio summis Amasenus abundans
Spumabat ripis (tantus se nubibus imber
Ruperat) ille innare parans, infantis amore

Tardatur, charóq; oneri timet. omnia secum
Versanti subitò vix hæc sententia sedit.
Telum immane manu valida quod forte ferebat
Bellator, solidum nodis & robore cocto,
Huic natam, libro & syluestri subere clausam,
Implicat, atq; habilem mediæ circumligat hastæ.
Quam dextra ingenti librans, ita ad æthera fatur,
Alma, tibi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,
Ipse pater famulam voueo. tua prima per auras
Tela tenens supplex hostem fugit. accipe, testor
Diua tuam, quæ nunc dubijs committitur auris.
Dixit: & adducto contortum hastile lacerto
Immittit sonuere undæ: rapidum super amnem
Infelix fugit in iaculo stridente Camilla.
At Metabus, magna propius iam urgente caterua,
Dat sese fluuio, atq; hastam cum virgine victor
Gramineo, donum Triuiæ, de cespite vellit.
Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes
Accipere (neq; ipse manus feritate dedisset)
Pastorum & solis exegit montibus æuum.
Hic natam in dumis, interq; horrentia lustra,
Armentalis equæ mammis & lacte ferino
Nutribat, teneris immulgens vbera labris.
Vtque pedum primis infans vestigia plantis
Institerat, iaculo palmas onerauit acuto,
Spiculaq; ex humero paruæ suspendit & arcum.
Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent.
Tela manu iam tum tenera puerilia torsit,
Et fundam tereti circum caput egit habena,
Strymoniamq; gruem aut album deiecit olorem.
Multæ illam frustra Tyrrhena per oppida matres
Optauere nurum: sola contenta Diana
Æternum telorum & virginitatis amorem
Intemerata colit. vellem haud correpta fuisset
Militia tali, conata lacessere Teucros:
Chara mihi comitumq; foret nunc vna mearum.
Verùm age, quandoquidem fatis vrgetur acerbis,
Labere Nympha polo, finesq; inuise Latinos,
Tristis vbi infausto committitur omine pugna.
Hæc cape, & vltricem pharetra deprome sagittam:
Hac quicunque sacrum violarit vulnere corpus,
Tros Italúsve mihi pariter det sanguine pœnas.
Post ego nube caua miserandæ corpus & arma
Inspoliata feram tumulo, patriæq; reponam.
Dixit: at illa leues cœli demissa per auras
Insonuit, nigro circumdata turbine corpus.
At manus interea muris Troiana propinquat,
Etruscíque duces, æquitumq; exercitus omnis,
Compositi numero in turmas: fremit æquore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis
Huc obuersus & huc. tum latè ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
Necnon Messapus contrà, celeresque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduersi campo apparent: hastásque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant.
Aduentúsque virum, fremitúsque ardescit equorum:
Iámque intra iactum teli progressus vterque
Substiterat: subito erumpunt clamore fremensésque
Exhortantur equos: fundunt simul vndique tela
Crebra niuis ritu: cœlúmque obtexitur vmbra.
Continuò aduersis Tyrrhenus & acer Aconteus
Connixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti: perfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt. excussus Aconteus
Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti,
Præcipitat longè, & vitam dispergit in auras.
Extemplo turbatæ acies: versiq; Latini
Reijciunt parmas, & equos ad mœnia vertunt:
Troes agunt, princeps turmas inducit Asylas.
Iámque propinquabant portis: rursúsque Latini
Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt:
Hi fugiunt, penitúsque datis referuntur habenis.
Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro atque æstu reuoluta resorbens
Saxa, fugit, littúsque vado labente relinquit.
Bis Thusci Rutulos egère ad mœnia versos,
Bis reiecti armis respectant terga tegentes:
Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuère inter se acies, legitq; virum vir,
Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto
Armáque, corporáque, & permisti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi. pugna aspera surgit.
Orsilochus Remuli (quando ipsum horrebat adire)
Hastam intorsit equo, ferrúmque sub aure reliquit.
Quo sonipes ictu furit arduus, altáque iactas,
Vulneris impatiens, arrecto pectore crura?
Voluitur ille excussus humi. Catillus Iolam,
Ingentémque animis, ingentem corpore & armis
Deijcit Herminium: nudo cui vertice fulua
Cæsaries, nudique humeri: nec vulnera terrent:
Tantus in arma patet. latos huic hasta per armos
Acta tremit, duplicátque, virum transfixa dolorem.
Funditur ater vbique cruor: dant funera ferro
Certantes, pulchrámque petunt per vulnera mortem.
At medias inter cædes exultat Amazon,
Vnum exerta latus pugnæ, pharetrata Camilla.
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat,
Nunc valida dextra rapit indefessa bipennem.
Aureus ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.
Illa etiam si quando in tergum pulsa recessit,
Spicula conuerso fugientia dirigit arcu.
At circum lectæ comites, Larináque virgo,
Tulláque, & æratam quatiens Tarpeia securim,
Italides: quas ipsa decus sibi dia Camilla
Delegit, pacisq; bonas bellique ministras.
Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, seu quum se Martia curru
Penthesilea refert: magnoq; vlulante tumultu

Fœminea exultant lunatis agmina peltis.
Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
Deÿcis? aut quot humi morientia corpora fundis?
Eumenium Clytio primum patre: cuius apertum
Aduersi longa transuerberat abiete pectus.
Sanguinis ille vomens riuos cadit, atq; cruenta
Mandit humum, moriénsque suo se in vulnere versat.
Tum Lirin Pagasúmque super: quorum alter habenas
Suffosso reuolutus equo dum colligit, alter
Dum subit, ac dextram labenti tendit inertem,
Præcipites pariterq; ruunt. his addit Amastrum
Hippotaden sequiturq; incumbens eminus hasta
Tereáque, Harpalycúmque, & Demophoonta, Chromimque.
Quotque emissa manu contorsit spicula virgo,
Tot Phrygÿ cecidêre viri. procul Ornitus armis
Ignotis, & equo venator Iapyge fertur.
Cui pellis latos humeros erepta iuuenco
Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus
Et malæ texêre lupi, cum dentibus albis:
Agrestisq; manus armat sparus. ipse cateruis
Vertitur in medÿs, & toto vertice supra est.
Hunc illa exceptum (neque enim labor agmine verso)
Traÿcit, & super hæc inimico pectore fatur.
Syluis te Tyrrhene feras agitare putasti?
Aduenit qui vestra dies muliebribus armis
Verba redargueret. nomen tamen haud leue patrum
Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ.
Protinus Orsilochum, & Buten, duo maxima Teucrûm
Corpora, sed Buten aduersum cuspide fixit
Loricam galeámque inter, quà colla sedentis
Lucent, & læuo dependet parma lacerto:
Orsilochum fugiens, magnúmque agitata per orbem
Eludit gyro interior, sequiturque sequentem.
Tum validam pérque arma viro pérque ossa securim,
Altior insurgens, oranti & multa precanti
Congeminat. vulnus calido rigat ora cerebro:
Incidit huc, subitoq; aspectu territus hæsit
Apenninicolæ bellator filius, Auni
Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant.
Isque vbi se nullo iam cursu euadere pugna
Posse, neq; instantem reginam auertere cernit,
Consilÿs versare dolos ingressus & astu,
Incipit hæc, Quid tam egregium si fœmina forti
Fidis equo? dimitte fugam, & te comminus æquo
Mecum crede solo, pugnæq; accingere pedestri.
Iam nosces, ventosa ferat cui gloria laudem.
Dixit: at illa, furens, acriq; incensa dolore,
Tradit equum comiti, paribúsque assistit in armis,
Ense pedes nudo puraq; interrita parma.
At iuuenis vicisse dolo ratus auolat ipse,
(Haud mora) conuersisque fugax aufertur habenis,
Quadrupedémque citum ferrata calce fatigat.
Vane Ligus, frustráque animis elate superbis,
Nequicquam patrias tentasti lubricus artes:
Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.
Hæc fatur virgo, & pernicibus ignea plantis
Transit equum cursu: frenísque aduersa prehensis
Congreditur, pœnasq; inimico à sanguine sumit.
Quàm facile accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis sublimem in nube columbam
Comprensámque tenet, pedibúsque euiscerat vncis:
Tum cruor & vulsæ labuntur ab æthere plumæ:
At non hæc nullis hominum sator atque deorum
Obseruans oculis, summo sedet altus olympo.
Tyrrhenum genitor Tarchontem in prælia sæua
Suscitat, & stimulis haud mollibus incitat iras.
Ergo inter cædes cedentiaq; agmina Tarchon
Fertur equo, varÿsq; instigat vocibus alas,
Nomine quenque vocans: reficítque in prælia pulsos.
Quis metus, ô nunquam dolituri, ô semper inertes
Tyrrheni, quæ tanta animis ignauia venit?
Fœmina palantes agit, atque hæc agmina vertit?
Quo ferrum? quidue hæc geritis tela irrita dextris?
At non in Venerem segnes nocturnáq; bella.
Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi,
Expectare dapes, & plenæ pocula mensæ,
Hic amor, hoc studium, dum sacra secundus aruspex
Nunciet, aut lucos vocet hostia pinguis in altos.
Hæc effatus, equum in medios, moriturus & ipse,
Concitat, & Venulo aduersum se turbidus infert:
Dereptúmque ab equo dextra complectitur hostem,
Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.
Tollitur in cœlum clamor, cunctiq; Latini
Conuertêre oculos. volat igneus æquore Tarchon
Arma virúmque ferens: tum summa ipsius ab hasta
Defringit ferrum, & partes rimatur apertas,
Quà vulnus lethale ferat. contrà ille repugnans
Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit.
Vtque volans alte raptum cum fulua draconem
Fert aquila, implicuítque pedes atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectísq; horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis:
Haud aliter prædam Tyburtum ex agmine Tarchō
Portat ouans. ducis exemplum euentúmque secuti
Mæonidæ incurrunt. tum fatis debitus Aruns
Velocem iaculo & multa prior arte Camillam
Circuit, & quæ sit fortuna facillima, tentat.
Quà se cunque furens medio tulit agmine virgo,
Hac Aruns subit, & tacitus vestigia lustrat:
Quà victrix redit illa, pedémque ex hoste reportat,

Hac iuuenis furtim celeres detorquet habenas.
Hos aditus, iámque hos aditus, omnémque pererrat
Vndique circuitum, & certam quatit improbus hastam.
Forte sacer Cybelæ Chloreus, olímque sacerdos,
Insignis longe Phrygijs fulgebat in armis:
Spumantémque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.
Ipse peregrina ferrugine clarus & ostro,
Spicula torquebat Lycio Gortynia cornu:
Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassida. tum croceam clamydémque sinúsque crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum.
Hunc virgo, siue vt templis præfigeret arma
Troia, captiuo siue vt se ferret in auro,
Venatrix vnum ex omni certamine pugnæ
Cæca sequebatur, totúmque incauta per agmen,
Fœmineo prædæ & spoliorum ardebat amore.
Telum ex insidiis quum tandem tempore capto
Conijcit, & superos Aruns sic voce precatur,
Summe deûm, sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor aceruo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna:
Da pater hoc nostris aboleri dedecus armis
Omnipotens. non exuuias, pulsæue tropæum
Virginis, aut spolia vlla peto. mihi cætera laudem
Facta ferent. hæc dira meo dum vulnere pestis
Pulsa cadat, patriam remeabo inglorius vrbem.
Audijt, & voti Phœbus succedere partem
Mente dedit, partem volucres dispersit in auras.
Sterneret vt subita turbatam morte Camillam
Annuit oranti. reducem vt patria alta videret,
Non dedit, inque Notos vocem vertere procellæ.
Ergo vt missa manu sonitum dedit hasta per auras,
Conuertere animos acres, oculósque tulere
Cuncti ad reginam Volsci. nihil ipsa nec auræ
Nec sonitus memor, aut venientis ab æthere teli:
Hasta sub exertam donec perlata papillam
Hæsit, virgineúmque altè bibit acta cruorem.
Concurrunt trepidæ comites, dominámque ruentem
Suscipiunt. fugit ante omnes exterritus Aruns,
Lætitia, mistóque metu. nec iam amplius hastæ
Credere, nec telis occurrere virginis audet.
At velut ille prius quàm tela inimica sequantur
Continuò in montes sese auius abdidit altos
Occiso pastore lupus, magnóve iuuenco,
Conscius audacis facti, caudámque remulcens
Subiecit pauitantem vtero, syluásque petiuit:
Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Aruns,
Contentúsque fuga, mediis se immiscuit armis.
Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter
Ferreus ad costas alto stat vulnere mucro.
Labitur exanguis, labuntur frigida letho
Lumina: purpureus quondam color ora reliquit.
Tum sic expirans, Accam ex æqualibus vnam,
Alloquitur (fida ante alias quæ sola Camillæ,
Quicum partiri curas) atque hæc ita fatur,
Hactenus Acca soror potui: nunc vulnus acerbum
Conficit, & tenebris nigrescunt omnia circùm.
Effuge, & hæc Turno mandata nouissima perfer.
Succedat pugnæ, Troiánósque arceat vrbe.
Iámque vale. Simul his dictis linquebat habenas,
Ad terram non sponte fluens. tum frigida toto
Paulatim exoluit se corpore. lentáque colla
Et captum letho posuit caput, arma relinquens:
Vitáque cum gemitu fugit indignata sub vmbras.
Tum verò immensus surgens ferit aurea clamor
Sidera, deiecta crudescit pugna Camilla.
Incurrunt densi simul omnis copia Teucrûm.
Tyrrhenique duces, Euandrique Arcadis alæ.
At Triuiæ custos iamdudum in montibus Opis
Alta sedet summis, spectátque interrita pugnas.
Vtque procul medio iuuenum in clamore furentum
Prospexit tristi mulctatam morte Camillam,
Ingemuítque deditque has imo pectore voces:
Heu nimium virgo, nimium crudele luisti
Supplicium, Teucros conata lacessere bello.
Nec tibi desertæ in dumis coluisse Dianam
Profuit, aut nostras humero gessisse pharetras.
Non tamen indecorem tua te regina reliquet
Extrema iam in morte: neque hoc sine nomine lethum
Per gentes erit, aut famam patieris inultæ.
Nam quicunque tuum violauit vulnere corpus,
Morte luet merita. Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis, opacáque ilice tectum.
Hic dea se primùm rapido pulcherrima nisu
Sistit, & Aruntem tumulo speculatur ab alto.
Vt vidit fulgentem armis, ac vana tumentem,
Cur (inquit) diuersus abis? huc dirige gressum,
Huc periture veni: capias vt digna Camillæ
Præmia. túne etiam telis moriere Dianæ?
Dixit, & aurata volucrem Threissa sagittam
Deprompsit pharetra, cornúque infensa tetendit:
Et duxit longe, donec curuata coirent
Inter se capita, & manibus iam tangeret æquis,
Læua aciem ferri, dextra neruóque papillam.
Extemplo teli stridorem, aurásque sonantes,
Audiit vna Aruns, hæsitque in corpore ferrum.
Illum expirantem socij atque extrema gementem
Obliti ignoto camporum in puluere linquunt:
Opis ad æthereum pennis aufertur olympum.
Prima fugit, domina amissa, leuis ala Camillæ:
Turbati fugiunt Rutuli, fugit acer Atinas:
Disiectique duces, desolatique manipli
Tuta petunt, & equis auersi ad mœnia tendunt.
Nec quisquam instantes Teucros lethúmque ferentes
Sustentare valet telis, aut sistere contrà:
Sed laxos referunt humeris languentibus arcus,
Quadrupedúmque putrem cursu quatit vngula campum.
Voluitur ad muros caligine turbidus atra
Puluis: & è speculis percussæ pectora matres
Fœmineum clamorem ad cœli sidera tollunt.
Qui cursu portas primi irrupere patentes,
Hos inimica super misto premit agmine turba.

Longè illi dea mater erit, quæ nube fugacem
Fœminea tegat, & vanis sese occultat vmbris.
At regina noua pugnæ conterrita sorte
Flebat, & ardentem generum moritura tenebat:
Turne, per has ego te lacrymas, per si quis Amatæ
Tangit honos animum (spes tu nunc vna senectæ,
Tu requies miseræ: decus imperiumq; Latini
Te penes: in te omnis domus inclinata recumbit)
Vnum oro, desiste manum committere Teucris.
Qui te cunque manent isto certamine casus,
Et me Turne manent: simul hæc inuisa relinquam
Lumina, nec generum Æneam captiua videbo.
Accepit vocem lacrymis Lauinia matris
Flagrantes perfusa genas: cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur, vel mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa, tales virgo dabat ore colores.
Illum turbat amor, figitque in virgine vultus.
Ardet in arma magis: paucisque affatur Amatam,
Ne quæso, ne me lacrymis, néve omine tanto
Prosequere, in duri certamina Martis euntem,
O mater. neque enim Turno mora libera mortis.
Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno
Haud placitura refer, Quum primum crastina cælo
Puniceis inuecta rotis Aurora rubebit,
Non Teucros agat in Rutulos: Teucrum arma quiescant
Et Rutulûm nostro dirimatur sanguine bellum:
Illo quæratur coniux Lauinia campo.
Hæc vbi dicta dedit, rapidúsq; in tecta recessit,
Poscit equos: gaudétque tuens ante ora frementes
Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia,
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.
Circumstant properi aurigæ, manibúsq; lacessunt
Pectora plausa cauis, & colla comantia pectunt.
Ipse dehinc auro squalentem albóque orichalco
Circumdat loricam humeris: simul aptat habendo
Ensémq;, clypeumq; & rubræ cornua cristæ.
Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse parenti
Fecerat, & Stygia candentem tinxerat vnda.
Exin, quæ in medijs ingenti adnixa columnæ
Ædibus astabat, validam vi corripit hastam,
Actoris Aurunci spolium: quassátque trementem,
Vociferans, Nunc, ô nunquam frustrata vocatus
Hasta meos, nunc tempus adest: te maximus Actor,
Te Turni nunc dextra gerit: da sternere corpus
Loricámque manu valida lacerare reuulsam
Semiuiri Phrygis, & fœdare in puluere crines,
Vibratos calido ferro, myrrháq; madentes.
His agitur furijs, totóque ardentis ab ore
Scintillæ absistunt: oculis micat acribus ignis,
Mugitus veluti quum prima in prælia taurus
Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat,
Arboris obnixus trunco, ventósq; lacessit
Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
Nec minus interea maternis sæuus in armis
Æneas acuit Martem, & se suscitat ira,
Oblato gaudens componi fœdere bellum.
Tum socios mœstique metum solatur Iuli,
Fata docens: regiq; iubet responsa Latino
Certa referre viros, & pacis dicere leges.
Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies, quumprimum alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucémq; elatis naribus efflant:
Campum ad certamen magnæ sub mœnibus vrbis
Dimensi Rutuliq; viri Teucriq; parabant:
In medióq; focos, & dijs communibus aras
Gramineas: alij fontémq; ignémq; ferebant,
Velati lino, & verbena tempora vincti.
Procedit legio Ausonidum, pilatáq; plenis
Agmina se fundunt portis. hinc Troius omnis
Tyrrhenúsq; ruit varijs exercitus armis:
Haud secus instructi ferro, quàm si aspera Martis
Pugna vocet. necnon medijs in millibus ipsi
Ductores auro volitant ostróq; decori:
Et genus Assaraci Mnestheus, & fortis Asylas
Et Messapus, equûm domitor, Neptunia proles.
Vtque dato signo spatia in sua quisque recessit,
Defigunt tellure hastas, & scuta reclinant.
Tum studio effusæ matres, & vulgus inermum:
Inualidiq; senes, turres & tecta domorum
Obsedere: alij portis sublimibus astant.
At Iuno ex summo, qui nunc Albanus habetur,
(Tunc neque nomen erat, neque honos aut gloria monti)
Prospiciens tumulo, campum spectabat, & ambas
Laurentum Troumq; acies, vrbemq; Latini.
Extemplo Turni sic est affata sororem,
Diua deam stagnis quæ fluminibúsq; sonoris
Præsidet (hunc illi rex ætheris altus honorem
Iuppiter erepta pro virginitate sacrauit)
Nympha, decus fluuiorum, animo gratissima nostro,
Scis vt te cunctis vnam, quæcunque Latinæ
Magnanimi Iouis ingratum ascendêre cubile,
Prætulerim, cælíq; libens in parte locarim.
Disce tuum (ne me incuses) Iuturna dolorem,
Qua visa est fortuna pati, Parcæque sinebant
Cedere res Latio, Turnum & tua mœnia texi:
Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarúmque dies & vis inimica propinquat.
Non pugnam aspicere hanc oculis, nō fœdera possum.
Tu pro germano si quid præsentius audes,
Perge: decet, forsan miseros meliora sequentur.
Vix ea, quum lacrymas oculis Iuturna profudit,
Térque quatérque manu pectus percussit honestum.
Non lacrymis hoc tempus (ait Saturnia Iuno)
Accelera & fratrem, si quis modus, eripe morti:
Aut tu bella cie, conceptúmque excute fœdus:
Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit
Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis.
Interea reges (ingenti mole Latinus
Quadriiugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt,
Solis aui specimen. bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Æneas, Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis
Et iuxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ)
Procedunt castris: puráque in veste sacerdos

Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouítque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem,
Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterísque altaria libant.
Tum pius Æneas stricto sic ense precatur,
Esto nunc Sol testis & hæc mihi terra precanti,
Quam propter tantos potui perferre labores:
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno,
Iam melior, iam diua precor: tuque inclite Mauors,
Cuncta tuo qui bella pater sub numine torques:
Fontésque, fluuiósque voco, quæque ætheris alti
Relligio, & quæ cæruleo sunt numina ponto.
Cesserit Ausonio si fors victoria Turno,
Conuenit Euandri victos discedere ad vrbem:
Cedet Iulus agris, nec post arma vlla rebelles
Æneadæ referent, ferróve hæc regna lacessent.
Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem,
(Vt potius reor, & potius dij numine firment)
Non ego nec Teucris Italos parere iubebo,
Nec mihi regna peto: paribus se legibus ambæ
Inuictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra deósque dabo: socer arma Latinus habeto,
Imperium solenne socer, mihi mœnia Teucri
Constituent, vrbique dabit Lauinia nomen.
Sic prior Æneas, sequitur sic deinde Latinus,
Suspiciens cœlum, tenditque ad sidera dextram:
Hæc eadem Ænea, terram, mare, sidera iuro,
Latonæque genus duplex, Ianúmque bifrontem,
Vimque deûm infernam, & diri sacraria Ditis:
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit:
Tango aras, mediósque ignes, & numina testor.
Nulla dies pacem hanc Italis nec fœdera rumpet.
Quo res cunque cadent: nec me vis vlla volentem
Auertet: non si tellurem effundat in vndas
Diluuio miscens, cœlumve in tartara soluat:
Vt sceptrum hoc (dextra sceptrum nam fortè gerebat)
Nunquam fronde leui frondet virgulta nec vmbras,
Quum semel in syluis imo de stirpe recisum
Matre caret, posuítque comas & brachia ferro,
Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro,
Inclusit, patribúsque dedit gestare Latinis.
Talibus inter se firmabant fœdera dictis,
Conspectu in medio procerum. tum rite sacratas
In flammam iugulant pecudes, & viscera viuis
Eripiunt, cumulántque oneratis lancibus aras.
At verò Rutulis impar ea pugna videri
Iamdudum, & varios misceri pectora motu.
Tum magis, vt propius cernunt non viribus equis.
Adiuuat incessu tacito progrediens, & aram
Suppliciter venerans demisso lumine Turnus,
Pubentésque genæ & iuuenali in corpore pallor.
Quem simul ac Iuturna soror crebrescere vidit
Sermonem, & vulgi variare labantia corda:
In medias acies formam assimulata Camerti:
(Cui genus à proauis ingens, clarúmque paternæ
Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis)
In medias dat sese acies, haud nescia rerum:
Rumorésque serit varios: ac talia fatur,
Non pudet ô Rutuli cunctis pro talibus vnam
Obiectare animam? numeróne an viribus æqui
Non sumus? en omnes & Troes & Arcades hic sunt,
Fatalique manus, infensa Etruria Turno:
Vix hostem, alterni si congrediamur, habemus.
Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris,
Succedet fama, viuúsque per ora feretur:
Nos patria amissa dominis parere superbis
Cogemur, qui nunc lenti consedimus aruis.
Talibus incensa est iuuenum sententia dictis
Iam magis atque magis: serpítque per agmina murmur,
Ipsi Laurentes mutati, ipsique Latini.
Qui sibi iam requiem pugnæ rebúsque salutem
Sperabant, nunc arma volunt, fœdúsque precantur
Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.
His aliud maius Iuturna adiungit, & alto
Dat signum cœlo: quo non præsentius vllum
Turbauit mentes Italas, monstróque fefellit.
Namque volans rubra fuluus Iouis ales in æthra,
Littoreas agitabat aues, turbámque sonantem
Agminis aligeri, subitò quum lapsus ad vndas
Cygnum excellentem pedibus rapit improbus vncis.
Arrexere animos Itali, cunctæque volucres
Conuertunt clamore fugam (mirabile visu)
Ætheráque obscurant pennis, hostemque per auras
Facta nube premunt: donec vi victus, & ipso
Pondere defecit, prædámque ex vnguibus ales
Proiecit fluuio, penitúsque in nubila fugit.
Tum verò augurium Rutuli clamore salutant,
Expediúntque manus. primúsque Tolumnius augur,
Hoc erat, hoc votis (inquit) quod sæpe petiui.
Accipio, agnoscóque deos, me me duce ferrum
Corripite, ô Rutuli, quos improbus aduena bello
Territat, inualidas vt aues, & littora vestra
Vi populat. petet ille fugam, penitúsque profundo
Vela dabit. vos vnanimi densate cateruas,
Et regem vobis pugna defendite raptum.
Dixit, & aduersos telum contorsit in hostes
Procurrens: sonitum dat stridula cornus, & auras
Certa secat: simul hoc, simul ingens clamor, & omnes
Turbati cunei, calefactáque corda tumultu.
Hasta volans, vt fortè nouem pulcherrima fratrum
Corpora constiterant contrà, quos fida crearat
Vna tot Arcadio coniux Tyrrhena Gylippo:
Horum vnum ad medium, teritur quà sutilis aluo
Balteus, & laterum iuncturas fibula mordet:
Egregium forma iuuenem & fulgentibus armis
Transadigit costas, fuluáque extendit arena.
At fratres, animosa phalanx, accensáque luctu,
Pars gladios stringunt manibus, pars missile ferrum
Corripiunt, cæcíque ruunt, quos agmina contra

Procurrunt Laurentum: hinc densi rursus inundant
Troes, Agyllinique, & pictis Arcades armis.
Sic omnes amor unus habet decernere ferro.
Diripuere aras: it toto turbida cælo
Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber:
Craterasq; focosq; ferunt. fugit ipse Latinus,
Pulsatos referens infecto fœdere divos.
Infrænant alij currus, aut corpora saltu
Subijciunt in equos, & strictis ensibus adsunt.
Messapus regem regisq; insigne gerentem
Tyrrhenum Aulesten, avidus confundere fœdus
Adverso proterret equo: ruit ille recedens,
Et miser oppositis à tergo involvitur aris
In caput, inq; humeros: at fervidus advolat hasta
Messapus, teloq; orantem multa trabali
Desuper altus equo graviter ferit, atq; ita fatur:
Hoc habet, hæc melior magnis data victima divis.
Concurrunt Itali, spoliantq; calentia membra.
Obvius ambustum torrem Chorinæus ab ara
Corripit, & venienti Ebuso plagamq; ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit,
Nidoremq; ambusta dedit. super ipse sequutus
Cæsariem lævâ turbati corripit hostis,
Impressoq; genu nitens, terræ applicat ipsum.
Sic rigido latus ense ferit. Podalirius Alsum
Pastorem, primaq; acie per tela ruentem
Ense sequutus nudo superimminet: ille securi
Adversi frontem mediam, mentumq; reducta
Disijcit, & sparso late rigat arma cerebro.
Olli dura quies oculos & ferreus urget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.
At pius Æneas dextram tendebat inermem
Nudato capite, atq; suos clamore vocabat.
Quò ruitis? quæve ista repens discordia surgit?
O cohibete iras: ictum iam fœdus, & omnes
Compositæ leges. mihi ius concurrere soli.
Me sinite, atq; auferte metus: ego fœdera faxo
Firma manu: Turnum iam debent hæc mihi sacra.
Has inter voces, media inter talia verba,
Ecce, viro stridens alis allapsa sagitta est:
Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta:
Quis tantam Rutulis laudem, casusne deusne,
Attulerit: pressa est insignis gloria facti:
Nec sese Æneæ iactavit vulnere quisquam.
Turnus ut Ænean cedentem ex agmine vidit,
Turbatosq; duces, subita spe fervidus ardet:
Poscit equos atq; arma simul, saltuq; superbus
Emicat in currum, & manibus molitur habenas.
Multa virûm volitans dat fortia corpora letho.
Seminecces volvit multos, aut agmina curru
Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas.
Qualis apud gelidi quum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mavors clypeo increpat, atque furentes
Bella movens immittit equos: illi æquore aperto
Ante Notos, Zephyrúmque volant: gemit ultima pulsu
Thraca pedum: circumq; atræ Formidinis ora,
Iræq; Insidiæq;, dei comitatus, aguntur.
Talis equos alacer media inter prælia Turnus
Fumantes sudore quatit (miserabile) cæsis
Hostibus insultans. spargit rapida ungula rores
Sanguineos, mistaq; cruor calcatur arena.
Iámque neci Sthenelúmque dedit, Thamyrimque Polúmque:
Hunc, congressus & hunc: illum eminus: eminus ambos
Imbrasidas, Glaucum atq; Laden: quos Imbrasus ipse
Nutrierat Lycia, paribusq; ornaverat armis,
Vel conferre manum, vel equo prævertere ventos.
Parte alia, media Eumedes in prælia fertur,
Antiqui proles bello præclara Dolonis,
Nomine avum referens, animo manibúsque parentem,
Qui quondam castra ut Danaûm speculator adiret,
Ausus Pelidæ pretium sibi poscere currus.
Illum Tydides alio pro talibus ausis
Affecit pretio: nec equis aspirat Achillis.
Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,
Ante levi iaculo longum per inane sequutus,
Sistit equos biiuges, & curru desilit, atq;
Semianimi lapsoq; supervenit: & pede collo
Impresso, dextræ mucronem extorquet, & alto
Fulgentem tingit iugulo: atq; hæc insuper addit,
En agros & quam bello Troiano petisti
Hesperiam metire iacens. hæc præmia, qui me
Ferro ausi tentare, ferunt: sic mœnia condunt.
Huic comitem Buten, coniecta cuspide, mittit:
Chloreáque, Sybarimque, Daretaque, Thersilochumque,
Et sternacis equi lapsum cervice Thymœten.
Ac velut Edoni Boreæ quum spiritus alto
Insonat Ægæo, sequiturq; ad littora fluctus,
Quam venti incubuere, fugam dant nubila cælo:
Sic Turno, quacunque viam secat, agmina cedunt,
Conversæq; ruunt acies. fert impetus ipsum,
Et cristam adverso curru quatit aura volantem.
Non tulit instantem Phegeus, animisq; frementem:
Obiecit sese ad currum, & spumantia frenis
Ora citatorum dextra detorsit equorum.
Dum trahitur pendetque iugis, hunc lata retectum
Lancea consequitur, rumpitque infixa bilicem
Loricam, & summum degustat vulnere corpus.
Ille tamen clypeo obiecto conversus in hostem
Ibat, & auxilium ducto mucrone petebat:
Quem rota præcipitem & procursu concitus axis
Impulit, effuditq; solo: Turnúsq; sequutus,
Imam inter galeam, summi thoracis & oras,
Abstulit ense caput, truncumq; reliquit arenæ.
Atq; ea dum campis victor dat funera Turnus,
Interea Ænean Mnestheus, & fidus Achates,
Ascaniúsque comes, castris statuere cruentum,
Alternos longa nitentem cuspide gressus.
Sævit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere: auxilioq; viam, quæ proxima, poscit:
Ense secent lato vulnus, teliq; latebram

Excipit in latus, & quà fata celerrima, crudum
Transadigit costas & crates pectoris ensem.
Turnus equo deiectum Amycum, fratremque Diorem,
Congressus pedes, hunc, venientem cuspide longa,
Hunc mucrone ferit: curruque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.
Ille Talon Tanaimque neci, fortemque Cethegum,
Tres vno congressu, & mæstum mittit Onytem,
Nomen Echionium, matrisque genus Peridiæ.
Hic fratres Lycia missos & Apollinis agris,
Et iuuenem exosum nequicquam bella Menœten
Arcada: piscosæ cui circum flumina Lernæ
Ars fuerat, pauperque domus: nec nota potentum
Munera, conductaque pater tellure serebat.
Ac velut immissi diuersis partibus ignes
Arentem in syluam, & virgulta sonantia lauro:
Aut vbi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt,
Quisque suum populatus iter: non segnius ambo
Æneas Turnusque ruunt per prælia. nunc nunc
Fluctuat ira intus: rumpuntur nescia vinci
Pectora: nunc totis in vulnera viribus itur.
Murranum hic, atauos & auorum antiqua sonantem
Nomina, per regesque actum genus omne Latinos,
Præcipitem scopulo atque ingentis turbine saxi
Excutit, effunditque solo: hunc lora & iuga subter
Prouoluere rotæ, crebro super vngula pulsu
Incita nec domini memorum proculcat equorum.
Ille ruenti Hyllo animisque immane frementi
Occurrit, telumque aurata ad tempora torquet:
Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.
Dextera nec tua te Graium fortissime Cretheu
Eripuit Turno. nec dij texere Cupencum
Ænea veniente sui: dedit obuia ferro
Pectora, nec misero clypei mora profuit ærei.
Te quoque Laurentes viderunt Æole campi
Oppetere, & late terram consternere tergo.
Occidis, Argiuæ quem non potuere phalanges
Sternere, nec Priami regnorum euersor Achilles.
Hic tibi mortis erant metæ, domus alta sub Ida,
Lyrnesi domus alta, solo Laurente sepulcrum.
Totæ adeò conuersæ acies, omnesque Latini,
Omnes Dardanidæ: Mnestheus, acerque Serestus,
Et Messapus equum domitor, & fortis Asylas,
Thuscorumque phalanx, Euandrique Arcadis alæ:
Pro se quisque viri summa nituntur opum vi.
Nec mora, nec requies: vasto certamine tendunt.
Hic mentem Æneæ genitrix pulcherrima misit,
Iret vt ad muros, vrbique aduerteret agmen
Ocyus, & subita turbaret clade Latinos.
Ille, vt vestigans diuersa per agmina Turnum,
Huc atque huc acies circumtulit, aspicit vrbem
Immunem tanti belli, atque impune quietam.
Continuò pugnæ accendit maioris imago.
Mnesthea, Sergestumque vocat, fortemque Serestum,
Ductores, tumulumque capit, quo cætera Teucrum
Concurrit legio. nec scuta aut spicula densi
Deponunt: celso medius stans aggere fatur,
Ne qua meis esto dictis mora: Iuppiter hâc stat:
Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
Vrbem hodie, causam belli, regna ipsa Latini,
(Ni frænum accipere & victi parere fatentur)
Eruam: & æqua solo fumantia culmina ponam.
Scilicet expectem libeat dum prælia Turno
Nostra pati, rursusque velit concurrere victus?
Hoc caput, ô ciues, hæc belli summa nefandi.
Ferte faces propere, fœdusque reposcite flammis.
Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes
Dant cuneum, densaque ad muros mole feruntur.
Scalæ improuisò, subitusque apparuit ignis.
Discurrunt alij ad portas, primosque trucidant:
Ferrum alij torquent, & obumbrant æthera telis.
Ipse inter primos dextram sub mœnia tendit
Æneas, magnaque incusat voce Latinum:
Testaturque deos, iterum se ad prælia cogi:
Bis iam Italos hostes, hæc altera fœdera rumpi.
Exoritur trepidos inter discordia ciues:
Vrbem alij reserare iubent, & pandere portas
Dardanidis, ipsumque trahunt in mœnia regem:
Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros.
Inclusas vt quum latebroso in pumice pastor
Vestigauit apes, fumoque impleuit amaro:
Illæ intus trepidæ rerum per cerea castra
Discurrunt, magnisque acuunt stridoribus iras.
Voluitur ater odor tectis, tum murmure cæco
Intus saxa sonant: vacuas it fumus ad auras.
Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis,
Quæ totam luctu concussit funditus vrbem.
Regina vt tectis venientem prospicit hostem,
Incessi muros, ignes ad tecta volare,
Nusquam acies contrà Rutulas, nulla agmina Turni:
Infelix pugnæ iuuenem in certamine credit
Extinctum, & subito mentem turbata dolore,
Se causam clamat, crimenque, caputque malorum:
Multaque per mœstum demens effata furorem,
Purpureos moritura manu discindit amictus,
Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
Quam cladem miseræ postquam accepere Latinæ,
Filia prima manu flauos Lauinia crines
Et roseas laniata genas, tum cætera circum
Turba furit: resonant latè plangoribus ædes.
Hinc totam infelix vulgatur fama per vrbem.
Demittunt mentes: it scissa veste Latinus,
Coniugis attonitus fatis, vrbisque ruina,
Canitiem immundo perfusam puluere turpans:
Multaque se incusat, qui non acceperit antè
Dardanium Ænean, generumque asciuerit vltro.
Interea extremo bellator in æquore Turnus
Palantes sequitur paucos, iam segnior, atque
Iam minus atque minus successu lætus equorum.
Attulit hunc illi cæcis terroribus aura
Commistum clamorem, arrectasque impulit aures
Confusæ sonus vrbis, & illætabile murmur.
Hei mihi, quid tanto turbantur mœnia luctu?
Quisue ruit tantus diuersa clamor ab vrbe?
Sic ait, adductisque amens subsistit habenis.
Atque huic, in faciem soror vt conuersa Metisci
Aurigæ, currumque, & equos, & lora regebat,
Talibus occurrit dictis, Hac Turne sequamur

Troiugenas, quà prima viam victoria pandit.
Sunt alij qui tecta manu defendere possint:
Ingruit Æneas Italis, & prælia miscet:
Et nos sæua manu mittamus funera Teucris.
Nec numero inferior pugnæ, nec honore recedes.
Turnus ad hæc,
O soror, & dudum agnoui, quum prima per artem
Fœdera turbasti, teque in bella dedisti:
Et nunc nequicquam fallis dea, sed quis olympo
Demissam tantos voluit te ferre labores?
An fratris miseri lethum vt crudele videres?
Nam quid ago? aut quæ iam spondet fortuna salutem?
Vidi oculos ante ipse meos, me voce vocantem
Murranum (quod non superat mihi charior alter)
Oppetere ingentem, atque ingenti vulnere victum.
Occidit infelix ne nostrum dedecus Vfens
Aspiceret: Teucri potiuntur corpore & armis.
Excindine domos (id rebus defuit vnum)
Perpetiar? dextra nec Drancis dicta refellam?
Terga dabo: & Turnum fugientem hæc terra videbit?
Vsque adeóne mori miserum est? vos ô mihi manes
Este boni, quoniam superis auersa voluntas.
Sancta ad vos anima atque istius inscia culpæ,
Descendam, magnorum haud vnquam indignus auorum.
Vix ea fatus erat, medios volat (ecce) per hostes
Vectus equo spumante Saces, aduersa sagitta
Saucius ora: ruitq; implorans nomine Turnum,
Turne, in te suprema salus: miserere tuorum.
Fulminat Æneas armis, summásque minatur
Deiecturum arces Italûm, excidióq; daturum:
Iámque faces ad tecta volant: in te ora Latini,
In te oculos referunt: mussat rex ipse Latinus,
Quos generos vocet, aut quæ sese ad fœdera flectat.
Præterea regina tui fidissima dextra
Occidit ipsa sua, lucémque exterrita fugit.
Soli pro portis Messapus & Acer Atinas
Sustentant aciem: circum hos vtrimque phalanges
Stant densæ, strictisque seges mucronibus horret
Ferrea: tu currum deserto in gramine versas.
Obstupuit varia confusus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito stetit: æstuat ingens
Imo in corde pudor, mistóque insania luctu,
Et furiis agitatus amor, & conscia virtus.
Vt primum discussæ vmbræ, & lux reddita menti est,
Ardentes oculorum acies ad mœnia torsit
Turbidus, eq; rotis magnam respexit ad vrbem.
Ecce autem flammis inter tabulata volutus
Ad cælum vndabat vortex, turrimq; tenebat,
Turrim compactis trabibus quam eduxerat ipse,
Subdideràtque rotas, pontésq; instrauerat altos.
Iam iam fata, soror, superant: absiste morari:
Quò deus, & quò dura vocat fortuna sequamur.
Stat conferre manum Æneæ: stat, quicquid acerbi est,
Morte pati: nec me indecorem germana videbis
Amplius: hunc (oro) sine me furere ante furorem.
Dixit, & è curru saltum dedit ocyus aruis:
Pérque hostes, per tela ruit: mæstámque sororem
Deserit, ac rapido cursu media agmina rumpit.
Ac veluti montis saxum de vertice præceps
Quum ruit auulsum vento: seu turbidus imber
Proluit, aut annis soluit sublapsa vetustas:
Fertur in abruptum magno mons improbus actu,
Exultátque solo, syluas, armenta, virósq;
Inuoluens secum: disiecta per agmina Turnus
Sic vrbis ruit ad muros, vbi plurima fuso
Sanguine terra madet, stridéntq; hastilibus auræ:
Significátque manu, & magno simul incipit ore,
Parcite iam Rutuli, & vos tela inhibete Latini:
Quæcunque est fortuna, mea est: me verius vnum
Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.
Discessêre omnes medij, spatiúmq; dedêre.
At pater Æneas audito nomine Turni,
Deserit & muros, & summas deserit arces:
Præcipitátq; moras omnes: opera omnia rumpit,
Lætitia exultans: horrendúmque intonat armis,
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse coruscis
Quum fremit ilicibus, quantus, gaudétq; niuali
Vertice se attollens pater Apenninus ad auras.
Iam verò & Rutuli certatim, & Troes, & omnes
Conuertere oculos Itali: quique alta tenebant
Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros.
Armáque deposuere humeris: stupet ipse Latinus:
Ingentes genitos diuersis partibus orbis
Inter se coiisse viros, & cernere ferro.
Atque illi, vt vacuo patuerunt æquore campi,
Procursu rapido coniectis eminus hastis,
Inuadunt Martem clypeis atque ære sonoro:
(Dat gemitum tellus) tum crebros ensibus ictus
Congeminant, fors & virtus miscentur in vnum.
Ac velut ingenti Sila, summoue Taburno,
Quum duo conuersis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt: pauidi cessere magistri:
Stat pecus omne metu mutum, mussátq; iuuencæ,
Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur:
Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
Cornuaq; obnixi infigunt: & sanguine largo
Colla armósq; lauant: gemitu nemus omne remugit:
Haud aliter Tros Æneas & Daunius heros
Concurrunt clypeis: ingens fragor æthera complet.
Iuppiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet, & fata imponit diuersa duorum:
Quem damnet labor: & quo vergat pondere lethum.
Emicat hic, impune putans, & corpore toto
Altè sublatum consurgit Turnus in ensem:
Et ferit, exclamant Troes, trepidique Latini:
Arrectæq; amborum acies. at perfidus ensis
Frangitur, in medióque ardentem deserit ictu,
Ni fuga subsidio subeat, fugit ocyor Euro,
Vt capulum ignotum dextrámque aspexit inermem.
Fama est, præcipitem, quum prima in prælia iunctos
Conscendebat equos, patrio mucrone relicto,
Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuisse Metisci.
Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit: postquam arma dei ad Vulcania ventum est,

Mortalis mucro, glacies ceu futtilis, ictu
Dissiluit: fulua resplendent fragmina arena.
Ergo amens diuersa fuga petit æquora Turnus,
Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbes,
Vndiq; enim densa Teucri inclusere corona:
Atq; hinc vasta palus, hinc ardua mœnia cingunt.
Nec minus Æneas (quanquam tardante sagitta
Interdum genua impediunt, cursumq; recusant)
Insequitur: trepidiq; pedem pede feruidus vrget.
Inclusum veluti siquando in flumine nactus
Ceruum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator cursu canis & latratibus instat.
Ille autem insidiis & ripa territus alta,
Mille fugit refugitq; vias: at viuidus Vmber
Hæret hians: iam iamq; tenet, similisq; tenenti
Increpuit malis, morsuq; elusus inani est.
Tum verò exoritur clamor, ripæq; lacusq;
Responsant circa, & cœlum tonat omne tumultu.
Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omnes,
Nomine quemq; vocans, notumq; efflagitat ensem.
Æneas mortem contrà præsensq; minatur
Exitium, si quisquam adeat, terretq; trementes,
Excisurum vrbem minitans, & saucius instat.
Quinq; orbes explent cursu, totidemq; retexunt
Huc illuc: nec enim leuia aut ludicra petuntur
Præmia, sed Turni de vita & sanguine certant.
Fortè sacer Fauno foliis oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum:
Seruati ex vndis vbi figere dona solebant
Laurenti diuo, & votas suspendere vestes:
Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum
Sustulerant, puro vt possent concurrere campo.
Hic hasta Æneæ stabat: huc impetus illam
Detulerat fixam, & lenta radice tenebat.
Incubuit, voluitq; manu conuellere ferrum
Dardanides, teloq; sequi quem prendere cursu
Non poterat. tum verò amens formidine Turnus,
Faune precor, miserere, inquit, tuq; optima ferrum
Terra tene: colui vestros si semper honores,
Quos contra Æneadæ bello fecere profanos.
Dixit: opemq; dei non cassa in vota vocauit.
Nanq; diu luctans, lentoq; in stirpe moratus,
Viribus haud vllis valuit discludere morsus
Roboris Æneas. dum nititur acer & instat,
Rursus in aurigæ faciem mutata Metisci
Procurrit, fratriq; ensem dea Daunia reddit.
Quod Venus audaci Nymphæ indignata licere,
Accessit, telumq; alta ab radice reuellit.
Olli sublimes armis, animisq; refecti,
Hic gladio fidens, hic acer & arduus hasta,
Assistunt contrà certamine Martis anheli.
Iunonem interea rex omnipotentis olympi
Alloquitur, fulua pugnas de nube tuentem,
Quæ iam finis erit coniux? quid deniq; restat?
Indigetem Æneam scis ipsa, & scire fateris
Deberi cælo, fatisq; ad sidera tolli.
Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus hæres?
Mortalin' decuit violari vulnere diuum?
Aut ensem (quid enim sine te Iuturna valeret?)
Ereptum reddi Turno, & vim crescere victis?
Desine iam tandem, precibusq; inflectere nostris:
Nec te tantus edat tacitam dolor, & mihi curæ
Sæpe tuo dulci tristes ex ore recursent.
Ventum ad supremum est. terris agitare vel vndis
Troianos potuisti, infandum accendere bellum,
Deformare domum, & luctu miscere hymenæos:
Vlterius tentare veto. Sic Iuppiter orsus:
Sic dea submisso contrà Saturnia vultu,
Ista quidem quia nota mihi tua magne voluntas
Iuppiter, & Turnum & terras inuita reliqui.
Nec tu me aeria solam nunc sede videres
Digna indigna pati: sed flammis cincta sub ipsa
Starem acie, traheremq; inimica in prælia Teucros.
Iuturnam misero (fateor) succurrere fratri
Suasi, & pro vita maiora audere probaui:
Non vt tela tamen, non vt contenderet arcum,
Adiuro Stygii caput implacabile fontis:
Vna superstitio superis quæ reddita diuis.
Et nunc cedo equidem, pugnasq; exosa relinquo.
Illud te, nulla fati quod lege tenetur,
Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorum:
Quum iam connubiis pacem felicibus (esto)
Component, quum iam leges & fœdera iungent:
Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,
Neu Troas fieri iubeas, Teucrosq; vocari:
Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes,
Sit Latium, sint Albani per secula reges:
Sit Romana potens Itala virtute propago:
Occidit, occideritque sinas cum nomine Troia.
Olli subridens hominum rerumque repertor.
Et germana Iouis, Saturnique altera proles:
Irarum tantos voluis sub pectore fluctus.
Verùm age, & inceptum frustra submitte furorem:
Do quod vis, & me victusq; volensq; remitto.
Sermonem Ausonii patrium moresq; tenebunt:
Vtq; est, nomen erit: commisti corpore tantùm
Subsident Teucri: morem ritusq; sacrorum
Adiiciam: faciamq; omnes vno ore Latinos.
Hinc genus, Ausonio mistum quod sanguine surget,
Supra homines, supra ire deos pietate videbis,
Nec gens vlla tuos æquè celebrabit honores.
Annuit his Iuno, & mentem lætata retorsit,
Interea excedit cælo, nubemq; reliquit.
His actis aliud genitor secum ipse volutat:
Iuturnamq; parat fratris dimittere ab armis.
Dicuntur geminæ pestes, cognomine Diræ:
Quas & tartaream Nox intempesta Megæram
Vno eodémque tulit partu, paribusq; reuinxit
Serpentum spiris, ventosasq; addidit alas.
Hæ Iouis ad solium, sæuiq; in limine regis
Apparent, acuúntq; metum mortalibus ægris:
Siquando lethum horrificum morbósq; deûm rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.
Harum vnam celerem demisit ab æthere summo
Iuppiter, inque omen Iuturnæ occurrere iussit.
Illa volat, celeriq; ad terram turbine fertur:
Non secus ac neruo per nubem impulsa sagitta,
Armatam sæui Parthus quam felle veneni,

Parthus siue Cydon, telum immedicabile, torsit
Stridens, & celeres incognita transilit umbras.
Talis se sata Nocte tulit, terrasq; petiuit.
Postquam acies videt Iliacas, atq; agmina Turni,
Alitis in paruæ subitò collecta figuram:
Quæ quondam in bustis aut culminibus desertis
Nocte sedens, serum canit importuna per umbras:
Hanc versa in faciem, Turni se pestis ad ora
Fertq; refertq; sonans: clypeumq; euerberat alis.
Illi membra nouus soluit formidine torpor:
Arrectæq; horrore comæ, & vox faucibus hæsit.
At procul ut diræ stridorem agnouit & alas,
Infelix crines scindit Iuturna solutos,
Vnguibus ora soror fœdans, & pectora pugnis,
Quid nunc te tua Turne potest germana iuuare?
Aut quid iam miseræ superat mihi? qua tibi lucem
Arte morer? talin' possim me opponere monstro?
Iam iam linquo acies. ne me terrete timentem
Obscœnæ volucres: alarum verbera nosco.
Lethalemq; sonum: nec fallunt iussa superba
Magnanimi Iouis. hæc pro virginitate reponit?
Quò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? possem tantos finire dolores
Nunc certè, & misero fratri comes ire per umbras.
Iam mortalis ego. haud quicquam mihi dulce meorum
Te sine frater erit. ô quæ satis ima dehiscat
Terra mihi, manesq; deam demittat ad imos.
Tantum effata, caput glauco contexit amictu,
Multa gemens, & se fluuio dea condidit alto.
Æneas instat contrà, telumq; coruscat
Ingens arboreum: & sæuo sic pectore fatur,
Quæ nunc deinde mora est? aut quid iam Turne retractas?
Non rursus, sæuis certandum est cominus armis.
Verte omnes tete in facies, & contrahe quicquid
Siue animis siue arte vales: opta ardua pennis
Astra sequi, clausumq; caua te condere terra.
Ille, caput quassans, Non me tua feruida terrent
Dicta ferox: dij me terrent, & Iuppiter hostis.
Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens:
Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro positus, litem ut discerneret aruis.
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus,
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem
Altior insurgens & cursu concitus heros.
Sed neq; currentem se nec cognoscit euntem,
Tollentémve manu saxumq; immane mouentem
Genua labant, gelidus concreuit frigore sanguis.
Tum lapis ipse viri vacuum per inane volutus,
Nec spatium euasit totum, nec pertulit ictum.
Ac velut in somnis oculos ubi languida pressit
Nocte quies nequicquam auidos extendere cursus
Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires: nec vox nec verba sequuntur:
Sic Turno (quacunq; viam virtute petiuit)
Successum dea dira negat. tum pectore sensus
Vertuntur varij: Rutulos aspectat & urbem,
Cunctaturq; metu, telumq; instare tremiscit.
Nec quò se eripiat, nec qua vi tendat in hostem:
Nec currus usquam videt, aurigamq; sororem.
Cunctanti telum Æneas fatale coruscat,
Sortitus fortunam oculis & corpore toto
Eminus intorquet. murali concita nunquam
Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
Dissultant crepitus, volat atri turbinis instar
Exitium dirum hasta ferens, oraq; recludit
Loricæ & clypei extremos septemplicis orbes
Per medium stridens transit femur, incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Consurgunt gemitu Rutuli, totusq; remugit
Mons circùm, & vocem latè nemora alta remittunt
Ille humilis, supplexq;, oculos dextramq; precantem
Protendens, Equidem merui, nec deprecor (inquit)
Vtere sorte tua. miseri te si qua parentis
Tangere cura potest, oro (fuit & tibi talis
Anchises genitor) Dauni miserere senectæ:
Et me, seu corpus spoliatum lumine mauis,
Redde meis. vicisti, & victum tendere palmas
Ausonij videre: tua est Lauinia coniux.
Vlterius ne tende odiis. Stetit acer in armis
Æneas, voluens oculos, dextramq; repressit.
Et iam iamq; magis cunctantem flectere sermo
Cœperat, infelix humero quum apparuit ingens
Balteus, & notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri: victum quem vulnere Turnus
Strauerat, atq; humeris inimicum insigne gerebat.
Ille oculis postquam sæui monimenta doloris
Exuuiásq; hausit, furiis accensus, & ira
Terribilis, Túne hinc spoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas
Immolat, & pœnam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum aduerso sub pectore condit
Feruidus. ast illi soluuntur frigore membra,
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.

HORATII VITA, PER PETRVM CRINITVM LIB. III. DE POETIS LATINIS.

Q. V. HORATIVS Flaccus in Venusio Apuliæ oppido natus est, Patrem habuit libertini generis: vnde illud,

Quem rodunt omnes libertino patre natum.

Pro certo habetur, eius natalem fuisse duobus circiter annis ante coniurationem L. Sergij Catilinæ, quo tempore celebres erant in ciuitate, ex poëtis, Valerius Catullus, Licinius Caluus, & Heluius Cinna: ex oratoribus, M. Cicero, Q. Hortensius & Qu. Catulus: ex philosophis, Varro Terentius, & Figulus Nigidius. Orbilium Beneuentam (vt constat) à puero audiuit, quem appellat alicubi plagosum: ac mirum quàm breui tempore in bonis literis profecerit. Ingenio enim facili & auidissimo fuisse traditur in capiendis optimis disciplinis. Vbi autem satis visus est nauasse operam Latinis studiis, Athenas se contulit, vt philosophorum præceptis liberius incumberet. Maximéque Epicureorum placita videtur probasse: vt illud vrbanè dictum testatur,

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises.

Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Moribus fuisse dicitur subobscœnis, & ad bilem interdũ paulo excitatior: adeò erga amicos gratus atque officiosus, vt nobiliorum etiam studiis & gratia clarior in dies ac nobilior esset. Nam primò dignitatem tribunitiam honestis suffragiis est adeptus, & Romanæ legioni præpositus: quod ipse de se scribit. Amicos verò habuit ex poëtis, Albium Tibullum, Quintilium Varrum, cuius obitum officiosè deplorat: Valgium consularem, Virgiliúmque ipsum: ex prima nobilitate, Iulianum Florum, Maximum Lollium, & Mæcenatem, cum quo supra septem annos summa familiaritate vixit. quod cùm ex locis multis, tum maximè his versibus apparet,

Septimus octauo propior iamfugerit annus,

Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum In numero. Nam cum ipso quidem Horatio iocari liberius Mæcenas, atque agere consueuit, eidémque concredere sua studia, in rebus ciuilibus. Quum ipsa ciuitas magnis factionibus teneretur, variísque seditionibus æstuaret, sequutus primò est Bruti & Cassij partes, quod à multis aliis & à Sidonio Apollinari, traditum est: qui ad Iulium Maioranum refert,

Et tibi, Flacce, acies Bruti Cassique sequuto,

Carminis est autor, qui fuit & veniæ.

Mox verò accidit vt fauore Mæcenatis non dignitates tantùm assequeretur, sed ipsi quoq; Octauio imperatori foret insinuatus: quum liberè & amicè ad illum scribat. Illas tamen epistolas, quæ referuntur à quibusdam, Augusti ad Flaccũ magis confictas opinamur, quàm dignas tanto principe, eiúsq; summa eruditione, quod ipsum cùm alia multa, tum elocutio in primis probat. Composuit perplura, quæ vulgo etiam sunt notissima, nos quàm breuissimè repe-

temus: Libros Carminum quatuor, Epodon, & Sæculare carmen: quibus Augustum ac Mæcenatem miris laudibus celebrat. In scribendis iambicis mirè efficax habitus est: quod & Fabius Quintilianus testatur. Inter lyricos verò (inquit) solus ferè dignus est legi Horatius, quoniam & insurgit aliquando, & plenus est iucunditatis & gratiæ: variisque verbis & figuris felicissimè audax. Ex quo illud peruulgatum,

Hic inter lyricos sublimi vertice vates
Sidera summa ferit, seu dulcia furta puellæ
Cantat, amicitias, conuiuia, prælia, paces:
Siue Lycambeis lacerat latratibus hostem,
Impetit aut vario corruptos carmine mores.

Apollinaris quoque sic ad Tonantium de Horatio,

Sed tu per Calabri tramitis aggerem,
Vis vt nostra dehinc cursitet orbita,
Qua Flaccus lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus,
Dum metro quatitur chorda Glyconio.
Necnon Alcaio, vel Pherecratio,
Iuncto & Lesbiaco, siue Anapæstico:
Vernans per varij carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Diomedes grammaticus, & alij veteres, vndeuiginti carminum modos ab Horatio decantatos asserunt: quorum rationes in tertio de Grammatice libro à Diomede ipso referuntur. Scripsit de Poëtica librum ad Pisones: volumina duo Satyrarum, ac totidem Epistolarum. In Satyra verò Lucilium sequutus est, etsi eum vt lutulentum accusabat. Fabius certè Quintilianus præcipuum in Satyra dicit hunc ipsum Horatium, ac purum in primis, & tersum. Quin hoc illi proprium & peculiare fuit, vt ridenti similis, & quasi dissimulans, improbitatem ac vitia hominum accusaret: quòd ea magis vrgeant atque afficiant, quæ sensim irrepunt, quàm quæ aperta fronte inuadunt. quod ipsum & poëta Persius demonstrat.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit & admissus circum præcordia ludit
Callidus excusso populum suspendere naso.

Sed & poëta Ouidius ingenuè fatetur magnopere se Horatianis versibus delectatum, & eius carmen diligenter audisse: veluti Propertium, Macrum, Ponticum, & Bassum, qui iambicos lusit.

Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.

Permultos verò enumerat Horatius, quorum & studium & iudicium percoluit, vt Plotium, Mæcenatem, Varium, Virgilium, Fuscum, Viscos, Valgium, Pollionem, Messalam, & alios. Sequutus est eum in componendis lyricis Paulus Passienus: qui (vt est autor Plinius) mirificè illum exprimebat. Statura fuisse traditur breui, corpore obeso, oculis lippis: quæ vel ex carmine illius variis locis colliguntur. Mortuus est autem Horatius anno ætatis suæ septimo & quinquagesimo, vt in Eusebij annalibus relatum est. Alij supra septuagesimum annum vixisse scribunt. quod ego tamen falsum existimo, vt alibi obseruatum est.

Q. Ho-

Q. HORATII FLACCI

ODARVM SEV CARMINVM

LIBER PRIMVS.

ÆCENAS, atauis edite regibus,
O & præsidium & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metáq; feruidis
Euitata rotis, palmáq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis,
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueas, vt trabe Cypria.
Myrtoum pauidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra iuuant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, bellaq; matribus
Detestata. manet sub Ioue frigido
Venator teneræ coniugis immemor:
Seu visa est catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miscent superis. me gelidum nemus,
Nympharumque leues cum Satyris chori
Secernunt populo: si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quòd si me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

AD AVGVSTVM CÆSAREM
ODE II.

IAm satis terris niuis atque diræ
Grandinis misit Pater. & rubente
Dextera sacras iaculatus arces,
Terruit vrbem:
Terruit gentes, graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ noua monstra questæ
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes:
Piscium & summa genus hæsit vlmo
Nota quæ sedes fuerat columbis:
Et superiecto pauidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etrusco violenter vndis,
Ire deiectum monumenta regis,
Templaq; Vestæ:
Iliæ dum se nimium querenti
Iactat Vltorem: vagus & sinistra
Labitur ripa (Ioue non probante) vxorius amnis.
Audiet ciues acuisse ferrum,
Quo graues Persæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara iuuentus.
Quem vocet diuûm populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Iupiter? tandem venias precamur,
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.
Siue tu mauis, Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido:
Siue neglectum genus & nepotes
Respicis autor,
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeæque leues
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.
Siue mutata iuuenem figura
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæsaris vltor:
Serus in cœlum redeas, diúque
Lætus intersis populo Quirini:
Néve te nostris vitiis iniquum
Ocyor aura
Tollat, hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce, Cæsar.

AD NAVEM QVA VEHEBAbatur Virgilius Athenas proficiscens.
ODE III.

SIc te diua potens Cypri.
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorùmque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga:
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serues animæ dimidium meæ.
Illi robur & æs triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adriæ
Maior, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum, &
Infames scopulos Acroceraunia?
Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.
AVDAX omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem ætheria domo
Subductum, macies & noua febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas
Lethi corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est.
Cœlum ipsum petimus stultitia: neque
Per nostrum patimur scelus
Iracundu Iouem ponere fulmina.

AD L. SEXTIVM, CONSVLAREM
Ode IV.

Soluitur acris hyems grata vice veris & Fauoni.
Trahuntque siccas machinæ carinas
Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea Choros ducit Venus, imminente Luna:
Iunctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede: dum graues Cyclopũ
Vlcanus ardens vrit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidũ caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hædum.
PALLIDA mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regúmque turres. ô beate Sexti.
Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæque manes,
Et domus exilis Plutonia, quò simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

AD PYRRHAM. OD. V.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis vrget odoribus
Grato Pyrrha sub antro?
Cui flauam religas comam,
Simplex munditiis? heu quoties fidem
Mutatósque Deos flebit, & aspera
Nigris æquora ventis,
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacis. miseri quibus
Intentata nites. me tabula sacer
Votiua paries indicat vuida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

AD AGRIPPAM. ODE VI.

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunque ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec grauem
Peleidæ stomachum, cedere nescij
Nec cursus duplicis per mare Vlyssei,
Nec sæuam Pelopis domum,
Conamur tenues grandia: dum pudor,
Imbellisq; lyræ musa potens vetat
Laudes egregij Cæsaris & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut puluere Troico
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tytiden superis parem?
Nos conuiuia, nos prælia virginum,
Sectis in iuuenes vnguibus acrium
Cantamus, vacui, siue quid vrimur,
Non præter solitum leues.

AD MVNATIVM PLANCVM,
Consularem. ODE VII.

Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisue Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus vnum opus est, intactæ Palladis vrbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptam fronti præponere oliuam.
Plurimus, in Iunonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, ditésque Mycenas,
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & vda
Mobilibus pomaria riuis.
Albus vt obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitæque labores
Molli Plance mero: seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tyburis vmbra tui. Teucer Salamina patrémque
Quum fugeret, tamen vda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos,
Quò nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus, ô socij, comitésque.
Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro.

Certus enim promisit Apollo
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes peioraq; passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

AD LYDIAM.
ODE VIII.

LYdia dic, per omnes
Te deos oro, Sybarim cur properes amando
Perdere, cur apricum
Oderit campum patiens pulueris atque solis.
Cur neque militaris
Inter æquales equitet, Gallica nec lupatis
Temperet ora frænis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat: neque iam liuida gestat armis
Brachia sæpe disco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito.
Quid latet? vt marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ
Funera: ne virilis
Cultus in cædem & Lycias proriperet cateruas.

AD THALIARCHVM.
ODE IX.

VIdes vt alta stet niue candidum
Soracte: nec iam sustineant onus
Syluæ laborantes: geluque
Flumina constiterint acuto?
Dissolue frigus, ligna super foco
Large reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum diota.
Permitte diuis cætera: qui simul
Strauere ventos æquore feruido
Depræliantes, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.
QVID sit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone: nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas:
Donec virenti canicies abest
Morosa: nunc & campus, & areæ,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo,
Pignusq; dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

HYMNVS IN MERCVRIVM.
ODE X.

MErcuri facunde, nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ:
Te canam, magni Iouis & deorum
Nuntium, curuæq; lyræ parentem:
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto,
Thessalosq; ignes & iniqua Troiæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: virgaq; leuem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus & imis.

AD LEVCONOEN.
ODE XI.

TV ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem dij dederint, Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, vt melius quicquid erit pati,
Seu plures hyemes, seu tribuit Iuppiter vltimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum sapias, vina liques: & spatio breui
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit inuida
Ætas. carpe diem, quam minimum credula postero.

AD AVGVSTVM.
ODE XII.

QVem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa
Nomen imago,
Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidóve in Hæmo?
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq; ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentum
Laudibus? qui res hominum ac deorum,
Qui mare & terras, varijsq; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Prælijs audax neque te silebo
Liber, & sæuis inimica virgo
Belluis: nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
Dicam & Alciden, puerosque Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt venti, fugiuntque nubes:
Et minax (quòd sic voluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis

Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paulum, superante Pœno,
Gratus insigni referam camœna,
Fabriciúmque.
Hunc, & incomptis Curium capillis,
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Crescit occulto velut arbor æuo
Fama Marcelli: micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.
Ille seu Parthos Latio imminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Siue subiectos Orientis oris
Seras & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties olympum,
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

AD LYDIAM.

ODE XIII.

QVum tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, væ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manet: humor & in genas
Furtim labitur arguens
Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Vror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: siue puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum dulcia barbarè
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
FELICES *ter & amplius*
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulsus querimoniis,
Suprema citius soluet amor die.

IN BRVTVM, CIVILE bellum renouantem.

ODE XIV.

O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus. ô quid agis? fortiter occupa
Portum. nónne vides vt
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea,
Non dij, quos iterum pressa voces malo.
Quamuis Pontica pinus,
Syluæ filia nobilis,
Iactes & genus & nomen inutile.
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu, nisi ventis
Debes ludibrium, caue.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curaque non leuis,
Interfusa nitentes
Vites æquora cycladas.

NEREI VATICINIVM DE ruina Troiæ.

ODE XV.

PAstor quum traheret per freta nauibus
Ideis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu quantus equis, quantus adest viris
Sudor: quanta moues funera Dardanæ
Genti. iam galeam Pallas & ægida
Currusque & rabiem parat.
Nequicquam, Veneris præsidio ferox,
Pectes cæsariem: grataque fœminis
Imbelli cithara carmina diuides.
Nequicquam thalamo graues
Hastas, & calami spicula Cnosij
Vitabis, strepitumque, & celerem sequi
Aiacem. tamen heu serus adulteros
Crines puluere collines.
Non Laertiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
Vrgent impauidi te Salaminius
Teucerque, & Sthenelus sciens
Pugnæ: siue opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre.
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum classis Achillei.
Post certas hyemes vret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

PALINODIA.

ODE XVI.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis, siue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non liber æque: non acuta
Sic geminant Corybantes æra,

Tristes

Tristes vt iræ: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sæuus ignis, nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio graui
Strauere, & altis vrbibus vltimæ
Stetere causæ cur perirent
Funditus, imprimerétque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentauit in dulci iuuenta
Feruor, & in celeres iambos
Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animúmque reddas.

AD TYNDARIDEM.
ODE XVII.

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, & igneam
Defendit æstatem capellis
Vsque meis pluuiósque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti:
Nec virides metuunt colubros,
Nec Martiales hædiliæ lupos:
Vtcunque dulci Tyndari fistula
Valles, & Vsticæ cubantis
Leuia personuere saxa.
Dij me tuentur: dis pietas mea
Et musa cordi est. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle, caniculæ
Vitabis æstus, & fide Teia
Dices laborantes in vno
Penelopen vitreámque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbij
Duces sub vmbra: nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum
Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes iniciat manus:
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritámque vestem.

AD QVINTILIVM VARVM.
ODE XVIII.

Nullam Vare sacra vite prius seueris arborem
Circa mite solum Tiburis, & mœnia Catili,
Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina grauem militiam aut pauperiē crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, téque decēs Venus?
At ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata: monet Sithoniis non leuis Euius:
Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt auidi. non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam: nec variis obsita frondibus
Sub diuum rapiam: sæua tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

DE GLYCERA. ODE XIX.

Mater sæua Cupidinum,
Thebanæque iubet me Semeles puer
Et lasciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et vultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit: nec patitur Scythas
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.
Hic viuum mihi cespitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuráque,
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia.

AD MÆCENATEM.
ODE XX.

Vili potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Conditum leui, datus in theatro
Quum tibi plausus,
Care Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam: mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

ODE XXI.

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium,
Latonámque supremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuiis & nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Syluis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalémque mares Delon Apollinis,
Insignémque pharetra
Fraternáque humerum lyra.
Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem
Pestémque, à populo & principe Cæsare, in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

AD ARISTIVM FVSCVM.
ODE XXII.

Integer vitæ, scelerísque purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu,

Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra:
Siue per Syrtes iter æstuosas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me sylua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagem, & vltra
Terminum curis vagor expeditus,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit æsculetis:
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris vbi nulla campis
Arbor æstiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ malúsque
Iuppiter vrget:
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagem amabo,
Dulce loquentem.

AD CHLOEN.
ODE XXIII.

Vitas hinnuleo me similis Chloe,
Quærenti pauidam montibus auiis
Matrem, non sine vano
Aurarum & syluæ metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit
Aduentus foliis, seu virides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris vt aspera,
Gætulúsue leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiua sequi viro.

AD VIRGILIVM, DE Quintili morte.
ODE XXIV.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres
Cantus Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Vrget? cui Pudor, & iustitiæ soror
Incorrupta Fides, nudáque Veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior quàm tibi, Virgili.
Tu frustra pius (heu) non ita creditum
Poscis Quintilium deos.
Quòd si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanæ redeat sanguis imagini,
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: SED leuius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas.

AD LYDIAM.
ODE XXV.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris iuuenes proterui,
Nec tibi somnos adimunt: amátque
Ianua limen,
Quæ prius multum faciles mouebat
Cardines, audis minus & minus iam,
Me tuo longas pereunte noctes
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arrogantes
Flebis in solo leuis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
-lunia vento:
Quum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ solet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur vlcerosum:
Non sine questu
Læta quòd pubes edera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto:
Aridas frondes hyemis sodali
Dedicet Hebro.

AD MVSAM, DE Ælio Lamia.
ODE XXVI.

Musis amicus, tristitiam & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis: quis sub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Qui Tiridatem terreat, vnicè
Securus. ô quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis. nil sine te mei
Possunt honores. hunc fidibus nouis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Téque tuísque decet sorores.

AD SODALES.
ODE XXVII.

Natis in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. tollite barbarum
Morem, verecundúmque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat. impium
Lenite clamorem sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultus seueri me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede, quæ te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus: ingenuóque semper
Amore peccas. quicquid habes, age
Depone tutis auribus. ah miser,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quæ saga, quis te soluere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?

Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimeræ.

ODE XXVIII.

TE maris & terræ numeróque carentis arenæ
Mensorem, cohibent, Archyta,
Pulueris exigui prope littus parua Matinum
Munera. nec quicquam tibi prodest
Aerias tentasse domos, animóque rotundum
Percurrisse polum, morituro.
Occidit & Pelopis genitor, conuiua deorum:
Tithonúsque remotus in auras:
Et Iouis arcanis Minos admissus, habéntque
Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora testatus, nihil vltra
Neruos atque cutem morti concesserat atræ:
Iudice te, non sordidus auctor
Naturæ verique. sed omnes vna manet nox
Et calcanda semel via lethi.
Dant alios Furiæ toruo spectacula Marti:
Exitio est auidis mare nautis.
Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.
Me quoque deuexi rapidus Comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Ossibus & capiti inhumato
Particulam dare. sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur syluæ, te sospite, multáque merces,
Vnde potest, tibi defluat æquo
Ab Ioue, Neptunóque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Post modo te natis fraudem committere forsan:
Debita iura vicésque superbæ
Te maneant ipsum, precibus non linquar inultis:
Téque piacula nulla resoluent.
Quanquam festinas (non est mora longa) licebit
Iniecto ter puluere curras.

AD ICCIVM.

ODE XXIX.

ICci, beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non antè deuictis Sabææ
Regibus, horribilíque Medo
Nectis catenas. quæ tibi virginum
Sponso necato barbara seruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur vnctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus & Tiberim reuerti?
Quam tu coemptos vndique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,
Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora tendis?

AD VENEREM. ODE XXX.

O Venus Regina Gnidi Paphíque,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & solutis
Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ,
Et parum comis sine te Iuuentas,
Mercuriúsque.

AD APOLLINEM.

ODE XXXI.

QVID dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimas
Sardiniæ segetes feracis:
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum aut ebur Indicum:
Non rura quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Galena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: diues & aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Diis carus ipsis: quippe ter & quater
Anno reuisens æquor Atlanticum
Impune. me pascunt oliuæ,
Me cichorea, leuésque maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoe dones & (precor) integra
Cum mente: nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

AD LYRAM.

ODE XXXII.

POscimus, si quid vacui sub vmbra
Lusimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat & plures: age, dic Latinum
Barbite carmen
Lesbio primùm modulate ciui,
Qui ferox bello, tamen inter arma
Siue iactatam religarat vdo
Littore nauim:
Liberum & Musas, Venerémque, & illi
Semper hærentem puerum canebat
Et Lycum, nigris oculis nigróque
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, ô laborum
Dulce lenimen, mihi cunque salue
Rite vocanti.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

ODE XXXIII.

ALbi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læsa præniteat fide:
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoen: sed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoe peccet adultero,

Sic visum Veneri cui places impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipsum ne melior quum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros sinus.

ODE XXXIV.

PArcus deorum cultor & infrequens,
Insanientis dum sapientiæ
Consultus erro, nec retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos. namque Diespiter
Igni corusco nubila diuidens,
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucrémque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuisi horrida Tænari
Sedes, Atlantéusque finis
Concutitur. valet ima summis
Mutare, & insignem attenuat deus,
Obscura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hic posuisse gaudet.

AD FORTVNAM.
ODE XXXV.

O Diua gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos,
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Vrbésque gentesque, & Latium ferox,
Regúmque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni:
Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet: imperiúmque frangat.
Te semper anteit sæua Necessitas,
Clauos trabales & cuneos manu
Gestans ahena: nec seuerus
Vncus abest, liquidúmque plumbum.
Te Spes & albo rara fides colit
Velata panno: nec comitem abnegat,
Vtcunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum & meretrix retrò
Periura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.
Serues iturum Cæsarem in vltimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanóque rubro.
Eheu cicatricum & sceleris pudet,
Fratrúmque quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? vnde manus iuuentus.
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô vtinam noua
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabásque ferrum.

ODE XXXVI.

ET thure & fidibus iuuat
Placare & vituli sanguine debito
Custodes Numidæ deos:
Qui nunc Hesperia sospes ab vltima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula,
Quàm dulci Lamiæ: memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque simul togæ.
Cressa ne careat pulchra dies nota:
Neu promptæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium sit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide:
Neu desint epulis rosæ,
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

ODE XXXVIII.

NVnc est bibendum nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere cæcubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum: quidlibet impotens
Sperare fortunáque dulci
Ebria, sed minuit furorem
Vix vna sospes nauis ab ignibus:
Mentémque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem
Remis adurgens (accipiter velut
Molles columbas aut leporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ) daret vt catenis
Fatale monstrum quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit ensem, nec latentes
Classe cita reparauit oras:
Ausa, & iacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes: vt atrum
Corpore combiberet venenum:
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis scilicet inuidens,
Priuata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

AD MINISTRVM.

ODE XXXVIII.

PErsicos odi puer apparatus:
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo, neq; te ministrum
Dedecet myrtus, neq; me sub arcta
Vite bibentem.

ODARVM SEV CARMINVM

LIBBR II.

AD ASINIVM POLLIONEM.

ODE I.

MOTVM ex Metello consule ciuicum,
Bellique causas, & vitia & modos,
Ludumq; Fortunæ, grauesq;
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis vncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ.
Tractas: & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paulum seueræ musa tragœdiæ
Desit theatris: mox vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis,
Et consulenti Pollio curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumq; vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos:
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Iuno, & deorum quisquis amicior
Afris, inulta cesserat impotens
Tellure: victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulchris impia prælia
Testatur, auditumq; Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis Musa procax iocis
Ceæ retractes munera næniæ:
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leuiore plectro.

AD C. SALLVSTIVM CRISPVM

ODE II.

NVllus argento color est, auaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat vsu.
Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solui
Fama superstes.
Latius regnes, auidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus iungas: & vterq; Pœnus
Seruiat vni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops:
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beato-
-rum eximit virtus: populumq; falsis
Dedocet vti
Vocibus: regnum & diadema tutum
Deferens vni, propriamq; laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat aceruos.

AD DELIVM.

ODE III.

AEquam memento rebus in arduis
Seruare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Deli,
Seu mæstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni:
Quà pinus ingens albaq; populus
Vmbram hospitalem consociare amant
Ramis, & obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo.
Huc vina & vnguenta, & nimium breues
Flores amœnæ ferre iube rosæ
Dum res, & ætas, & sororum
Fila trium patiuntur atra,
Cedes coemptis saltibus, & domo,
Villaq; flauus quam Tiberis lauit:
Cedes: & extructis in altum
Diuitiis potietur hæres.
Diuesne prisco natus ab Inacho,

Nil interest, an pauper & infima
De gente sub dio moreris,
Victima nil miserantis orci.
Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna: serius, ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

AD XANTHIAM PHOCEAM.
ODE IV.

NE sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu, prius insolentem
Serua Briseis niueo colore
Mouit Achillem:
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmessæ:
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta:
Barbaræ postquam cecidere turmæ
Thessalo victore, & ademptus Hector
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiis.
Nescias an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Rhegium certè genus & penates
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe delectam: neq; sic fidelem,
Sic lucro auersam potuisse nasci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, teretesq; suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere lustrum.

ODE V.

NOndum subacta ferre iugum valet
Ceruice: nondum munia comparis
Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuiis grauem
Solantis æstum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. tolle cupidinem
Immitis uuæ: iam tibi liuidos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore:
Iam te sequetur. currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi dempserit
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum:
Dilecta, quantum non Pholoe fugax:
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges:
Quem si puellarum insereres choro,
Mirè sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoq; vultu.

AD SEPTIMIVM.
ODE VI.

SEpti, Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra, &
Barbaras Syrtes, vbi Maura semper
Æstuat vnda;
Tibur Argeo positum colono,
Sit meæ sedes vtinam senectæ:
Sit modus lasso maris, & viarum,
Militiæq;.
Vnde si Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ouibus Galesi
Flumen & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet. vbi non Hymetto
Mella decedunt, viridiq; certat
Bacca Venafro:
Ver vbi longum, tepidasq; præbet
Iuppiter Brumas. & amicus Aulon
Fertili Baccho, minimum Falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus, & beatæ
Postulant arces, ibi tu calentem
Debita sparges lacryma fauillam
Vatis amici.

AD POMPEIVM VARVM.
ODE VII.

O Sæpe mecum tempus in vltimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Diis patriis, Italoq; cælo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos & celerem fugam
Sensi, relicta non benè parmula,
Quum fracta virtus, & minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso pauentem sustulit aere:
Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Ioui dapem,
Longáq; fessum militia latus
Depone sub lauru mea: nec
Parce cadis tibi destinatis.
Obliuioso leuia Massico
Ciboria exple: funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas
Curátve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

IN BARINEN MERETRICEM.
ODE VIII.

VLla si iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuisset vnquam:

Dente si nigro fieres vel vno
Turpior vngui,
Crederem. sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuuenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaque diuos
Morte carentes.
Ridet hoc (inquam) Venus ipsa, rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi crescit omnis:
Seruitus crescit noua, nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
Te suis matres metuunt iuuencis,
Te senes parci miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

AD VALGIVM. ODE IX.

NOn semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Vsque: nec Armenijs in oris
Amice Valgi stat glacies iners
Menses per omnes: aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant
Et folijs viduantur orni.
Tu semper vrges flebilibus modis
Mysten ademptum: nec tibi vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.
At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omnes Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores
Fleuere semper. desine mollium
Tandem querelarum: & potius noua
Cantemus Augusti trophæa
Cæsaris, & rigidum Niphaten,
Medúmque flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vertices
Intráque præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

AD LICINIVM. ODE. X.

REctius viues, Licini, neque altum
Semper vrgendo: neque dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula,
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celsæ grauiore casu
Decidunt turres: feriúntque summos
Fulmina montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene præparatum
Pectus, informes hyemes reducit
Iuppiter, idem
Summouet. non, si malè nunc, & olim
Sic erit. quondam cithara tacentem
Suscitat musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare: sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

AD Q. HIRPINVM.
ODE XIII.

QVid bellicosus Cantaber: & Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Adria
Diuisus obiecto, remittas
Quærere: nec trepides in vsum
Poscentis æui pauca. fugit retro
Leuis iuuentas, & decor, arida
Pellente lasciuos amores
Canitie, facilémque somnum.
Non semper idem floribus est honos
Vernis, neque vno Luna rubens nitet
Vultu: quid æternis minorem
Consilijs animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temerè, & rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriáque nardo,
Potamus vncti? dissipat Euius
Curas edaces. quis puer ocyus
Restinguet ardentis Falerne
Pocula prætereunte lympha?
Quis deuium scortum eliciet domo,
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comptum Lacænæ
More comam religata nodum.

AD MÆCENATEM.
ODE XII.

NOlis longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec sæuos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitósque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris. túque pedestribus
Dices historiis prælia Cæsaris
Mæcenas melius, ductáque per vias
Regum colla minantium.
Me dulces dominæ Musa Liciniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus sacro

Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Liciniæ?
Plenas aut Arabum domos?
Dum fragrantia detorquet ad oscula
Ceruicem, aut facili sæuitia negat
Quæ poscente magis gaudeat eripi:
Interdum rapere occupet.

IN ARBOREM, CVIVS CASV in agro Sabino penè oppressus est.

ODE XIII.

ILle & nefasto te posuit die,
Quicunque primùm & sacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriúmque pagi.
Illum & parentis crediderim sui
Fregisse ceruicem, & penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis: ille venena Colchi-
ca, & quicquid vsquam concipitur nefas,
Tractauit: agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
QVID *quisque vitet, nunquam homini satis*
Cautum est in horas. nauita Bosporum
Pœnus perhorrescit, neque vltrà
Cæca timet aliunde fata:
Miles sagittas & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur: sed improuisa lethi
Vis rapuit rapiétque gentes.
Quàm penè furuæ regna Proserpinæ,
Et iudicantem vidimus Æacum,
Sedésque descriptas piorum, &
Æoliis fidibus querentem
Sapphô puellis de popularibus:
Et te sonantem plenius aureo
Alcæe plectro dura nauis,
Dura fugæ mala, dura belli.
Vtrumque sacro digna silentio
Mirantur vmbræ dicere: sed magis
Pugnas & exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum? vbi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus & Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono:
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

AD POSTVMVM.

ODE XIV.

EHeu fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis & instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.
Non si trecenis quotquot eunt dies
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris: qui ter-amplum
Geryonem Tityónque tristi
Compescit vnda, scilicet omnibus,
Quicunque terræ munere vescimur,
Enauiganda, siue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus,
Fractísque rauci fluctibus Adriæ:
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.
Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatúsque longi
Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum quas colis arborum
Te, præter inuisas cupressos,
Vlla breuem dominum sequetur.
Absumet hæres Cæcuba dignior,
Seruata centum clauibus: & mero
Tinget pauimentum superbum,
Pontificum potiore cœnis.

ODE XV.

IAm pauca aratro iugera regiæ
Moles relinquent: vndique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu: platanúsque cœlebs
Euincet vlmos: tum violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium,
Spargent oliuetis odorem,
Fertilibus domino priori.
Tum spissa ramis laurea feruidos
Excludet ictus. non ita Romuli
Præscriptum & intonsi Catonis
Auspiciis, veterúmque norma.
Priuatus illis census erat breuis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata priuatis opacam
Porticus excipiebat Arcton:
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant oppida publico
Sumptu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare saxo.

AD GROSPHVM.

ODE XVI.

OTium diuos rogat in patenti
Prensus Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori:
Grosphe, non gemmis, neque purpura, ve-
-nale, nec auro.
Non enim gazæ neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:
Nec leues somnos timor aut cupido

Sordidus aufert.
Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naues
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præsens animus, quod vltra est
Oderit curare, & amara læto
Temperet risu. NIHIL est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ, tibi tollit hinni-
-tum apta quadrigis equa, te bis Afro
Murice tinctæ
Vestiunt lanæ, mihi parua rura &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

AD MÆCENATEM ÆGROTVM.

ODE XVII.

CVr me querelis exanimas tuis?
Nec dis amicum est nec mihi, te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus columenq; rerum.
Ah, te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec superstes
Integer? ille dies vtramq;
Ducet ruinam. non ego perfidum
Dixi sacramentum. ibimus, ibimus,
Vtcunq; præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimeræ spiritus igneæ,
Nec si resurgat centimanus Gyas,
Diuellet vnquam. sic potenti
Iustitiæ placitumq; Parcis.
Seu Libra seu me Scorpius aspicit
Formidolosus pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndæ.
Vtrunq; nostrum incredibili modo
Consentit astrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisq; fati
Tardauit alas, quum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra leuasset, Mercurialium
Custos virorum. reddere victimas
Ædemq; votiuam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

ODE XVIII.

NON ebur, neq; aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima recisas
Africa: neq; Attali
Ignotus hæres regiam occupaui:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides & ingeni
Benigna vena est: pauperemq; diues
Me petit. nihil supra
Deos lacesso: nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus Vnicis Sabinis.
Truditur dies die,
Nouæq; pergunt interire Lunæ:
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus: & sepulchri
Immemor, struis domos:
Marisq; Baiis obstrepentis vrges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid quod vsq; proximos
Reuellis agri terminos, & vltra
Limites clientium
Salis auarus? pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et vxor & vir, sordidosq; natos.
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine destinata
Aula diuitem manet
Herum. quid vltra tendis? ÆQVA tellus
Pauperi recluditur,
Regumq; pueris: nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus. hic superbum
Tantalum, atq; Tantali
Genus coercet: hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atq; non vocatus audit.

IN BACCHVM.

ODE XIX.

BAcchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)
Nymphasq; discentes, & aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Euæ, recenti mens trepidat metu,
Plenoq; Bacchi pectore turbidum
Lætatur. euæ, parce Liber,
Parce, graui metuende thyrso.
Fas peruicaces est mihi Thyadas,
Viniq; fontem, lactis & vberes
Cantare riuos, atq; truncis
Lapsa cauis iterare mella.
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaq; Penthei
Disiecta non leui ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum:

Tu separatis vuidus in iugis
Nodo coerces vipereo
Bistonidum sine fraude crines:
Tu, quum parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia
Rhœcum retorsisti leonis
Vnguibus horribilíq; mala:
Quanquam choreis aptior & iocis
Ludóq; dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris: sed idem
Pacis eras mediúsq; belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes tetigitq; crura.

AD MÆCENATEM.

ODE XX.

NOn vsitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates: neq; in terris morabor
Longius: inuidiáq; maior
Vrbes relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas
Dilecte Mæcenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam residunt cruribus asperæ
Pelles: & album mutor in alitem,
Superna: nascunturq; leues
Per digitos humerósq; plumæ.
Iam Dædaleo ocyor Icaro
Visam gementis littora Bosphori,
Syrtésq; Gætulas canorus
Ales, Hyperboreósq; campos.
Me Colchus, & qui dissimulat metum
Marsæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noscent Geloni: me peritus
Discet Iber, Rhodaníq; potor.
Absint inani funere neniæ,
Luctúsq; turpes & querimoniæ:
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte super vacuos honores.

ODARVM SEV CARMINVM
LIBBR III.

ODE I.

ODi profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis, carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos.
Virginibus puerísq; canto.
Regum timendorum, in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis.
Est vt viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis: hic generosior
Descendat in campum petitor:
Moribus hic, melióruq; fama
Contendat: illi turba clientium
Sit maior: ÆQVA lege necessitas
Sortitur insignes & imos.
Omne capax mouet vrna nomen.
Districtus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non auium citharæq; cantus
Somnum reducent, somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, vmbrosamq; ripam,
Non zephyris agitata Tempe.
DESIDERANTEM *quod satis est, neq;*
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec sæuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hœdi:
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusq; mendax arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hyemes iniquas.
Contracta pisces æquora sentiunt,
Iactis in altum molibus: huc frequens
Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis, dominusq; terræ
Fastidiosus. sed timor & minæ
Scandunt eodem quò dominus: neq;
Decedit ærata triremi, &
Post equitem sedet atra cura.
Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit vsus, nec Falerna
Vitis, Achæmeniúmq; costum,
Cur inuidendis postibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Diuitias operosiores?

ODE II.

ANgustam amici pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat: & Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta:
Vitámq; sub dio & trepidis agat
In rebus: illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, & adulta virgo,
Suspiret, Eheu ne rudis agminum

Sponsus

Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.
DVLCE & decorum est pro patria mori.
Mors & fugacem persequitur virum:
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus timidoq; tergo.
VIRTVS, repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.
VIRTVS, recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via.
Cœtusque vulgares & vdam
Spernit humum fugiente penna.
Est & fideli tuta silentio
Merces. vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub iisdem
Sit trabibus fragilemq; mecum
Soluat faselum. sæpe Diespiter
Neglectus, incesto addidit integrum:
Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

ODE III.

IVstum & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida: neq; Auster,
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & vagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem Bacche pater tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes. hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit:
Gratum elocuta consiliantibus
Iunone diuis. Ilion, Ilion
Fatalis incestusq; iudex
Et mulier peregrina vertit
In puluerem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon: mihi
Castæq; damnatum Mineruæ
Cum populo & duce fraudulento.
Iam nec Lacænæ splendet adulteræ
Famosus hospes, nec Priami domus
Periura pugnaces Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Nostrisq; ductum seditionibus,
Bellum resedit. protinus & graues
Iras, & inuisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Succos, & adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter sæuiat Ilion
Romámque pontus, qualibet exules
In parte regnante beati,
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ: stet Capitolium
Fulgens, triumphatisq; possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in vltimas
Extendat oras: quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Quà tumidus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & sic melius situm,
Quum terra celat, spernere fortior,
Quàm cogere humanos in vsus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicunque mundi terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluuijq; rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pij,
Rebúsq; fidentes auitæ
Tecta velint reparare Troiæ.
Troiæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducentes victrices cateruas
Coniuge me Iouis & sorore.
Ter si resurgat murus aheneus
Autore Phœbo, ter pereat meis
Excisus Argiuis, ter vxor
Capta virum puerosq; ploret.
Non hæc iocosæ conueniunt lyræ.
Quò Musa tendis? desine peruicax
Referre sermones deorum, &
Magna modis tenuare paruis.

ODE IV.

DEscende cælo, & dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharáue Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, & videor pios
Errare per lucos amœnæ
Quos & aquæ subeunt & auræ.
Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo fatigatumq; somno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere. mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltusq; Bantinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti:
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, & vrsis: vt premerer sacra
Lauróque, collataque myrto,
Non sine dijs animosus infans.
Vester Camœnæ, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,

Seu liquidæ placuêre Baiæ.
Vestris amicum fontibus & choris,
Non me Philippis versa acies retro,
Deuota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus vnda.
Vtcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem nauita Bosporum
Tentabo, & arentes arenas
Littoris Assyrij viator.
Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium & datis, & dato
Gaudetis almæ. scimus vt impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, & vrbes, regnáque tristia,
Diuosq; mortalesq; turbas
Imperio regit vnus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui,
Fidens, iuuentus horrida, brachijs,
Fratresq; tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhœus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhœtus, euulsisq; truncis
Enceladus iaculator audax,
Contra sonantem Palladis ægida
Possent ruentes? hinc auidus stetit
Vulcanus, hinc matrona Iuno, &
Nunquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliæ lauit
Crines solutos, qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalemque syluam,
Delius & Patareus Apollo.
VIS *consili expers mole ruit sua,*
Vim temperatam dij quoque prouehunt
In maius: idem odere vires
Omne nefas animo mouentes.
Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ,
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris terra dolet suis:
Mæretq; partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec peredit
Impositam celer ignis Ætnam:
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Custos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

ODE V.

COElo tonantem credidimus Iouem
Regnare: præsens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibúsq; Persis.
Milésne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? & hostium
(Pro curia, inuersíque mores)
Consenuit socerorum in armis,
Sub rege Medo Marsus & Appulus,
Anciliorum, nominis & togæ
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli,
Dissentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in æuum:
Si non periret immiserabilis
Captiua pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cæde (dixit)
Direpta vidi. vidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portasq; non clausas, & arua
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit. flagitio additis
Damnum. neq; amissos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, quum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerua plagis, erit ille fortis:
Qui perfidis se credidit hostibus?
Et Marte Pœnos proteret altero.
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitq; mortem?
Hic vnde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. ô pudor,
O magna Carthago probrosis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis osculum,
Paruosq; natos, vt capitis minor,
A se remouisse, & virilem
Toruus humi posuisse vultum:
Donec labantes consilio patres
Firmaret autor nunquam aliàs dato,
Interq; mærentes amicos
Egregius properaret exul.
Atqui sciebat quæ sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimouit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

AD ROMANOS.

ODE VI.

DElicta maiorum immeritus lues
Romane: donec templa refeceris
Ædésque labentes deorum, &
Fœda nigro simulacra fumo.

Diis te minorem quòd geris, imperas,
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dij multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ:
Iam bis Monæses, & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros: & adiecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pene occupatam seditionibus
Deleuit vrbem Dacus & Æthiops:
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fœcunda culpæ sæcula nuptias
Primùm inquinauere, & genus, & domos:
Hoc fonte deriuata clades
In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artubus
Iam nunc: & incestos amores
De tenero meditatur vngui.
Mox iuniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito: seu vocat institor,
Seu nauis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emptor.
Non his iuuentus orta parentibus
Infecit æquor sanguine punico:
Pyrrhúmque & ingentem cecidit
Antiochum, Anibalemq́; dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles: Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, & seueræ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes: sol vbi montium
Mutaret vmbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
ÆTAS parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

AD ASTERIEN. ODE VII.

QVid fles Asterie quem tibi candidi
Primo restituent vere Fauonij,
Thyna merce beatum,
Constanti iuuenem fide
Gygen? ille notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera, frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrymis agit.
Atqui sollicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare Chloen, & miseram tuis
Dicens ignibus vri,
Tentat mille vafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docentes
Fallax historias monet,
Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audis adhuc integer. at tibi
Ne Vicinus Enipeus
Plus iusto placeat caue:
Quamuis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æquè
Tusco denatat alueo.
Prima nocte domum claude, neque in vias
Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpe vocanti
Duram: difficilis mane.

AD MÆCENATEM. ODE VIII.

MArtiis cælebs quid agam calendis:
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, positúsque carbo in
Cespite viuo.
Docte sermones vtriusque linguæ.
Voueram dulces epulas, & album
Libero caprum, propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume Mæcenas cyathos amici
Sospitis centum: & vigiles lucernas
Perfer in lucem. procul omnis esto
Clamor & ira.
Mitte ciuiles super vrbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis:
Seruit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
Iam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce priuatus nimium cauere: &
Dona præsentis rape lætus horæ, ac
Linque seuera:

AD LYDIAM. ODE IX.

HO. DOnec gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.
LY. Donec non alia magis
Arsisti neque erat Lydia post Chloen:
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
HO. Me nunc Thressa Chloe regit,
Dulces docta modos, & citharæ sciens:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.

LY. Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HO. Quid si prisca redit Venus,
Diductósque iugo cogit aheneo?
Si flaua excutitur Chloe,
Reiectǽque patet ianua Lydiæ?
LY. Quanquam sidere pulchrior
Ille est, tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum viuere amem, tecum obeam libens.

IN LYCEN. ODE X.

EXtremum Tanaim si biberes Lyce,
Sæuo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores obijcere incolis
Plorare aquilonibus.
Audis quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat
Ventis? & positas vt glaciet niues
Puro numine Iupiter?
Ingratam Veneri pone superbiam:
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamuis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curuat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
Cælestis patiens latus.

AD MERCVRIVM. ODE XI.

MErcuri (nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides canendo)
Tuque testudo, resonare septem
Callida neruis:
(Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum mensis & amica templis)
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim: metuitq; tangi.
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
Cruda marito.
Tu potes tygres comitésque syluas
Ducere, & riuos celeres morari.
Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniésque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion Tityosq; vultu
Risit inuito: stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo:
Seráque fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco.
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis, face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis æuum.
Surge (quæ dixit iuueni marito)
Surge, ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur: socerum & scelestas
Falle sorores.
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos (eheu) lacerant: ego illis
Mollior, nec te feriam, nec intra
Claustra tenebo.
Me pater sæuis oneret catenis,
Quòd viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quò te rapiunt & auræ:
Dum fauet nox, & Venus: i secundo
Omine: & nostri memorem sepulchro
Sculpe querelam.

AD NEOBVLEN. ODE XII.

MIserarum est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lauere: aut ex-
animari, metuentes patruæ verbera linguæ.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosǽque Mineruæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri.
Eques ipso melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque segni pede victus,
Simul vnctos Tiberinis humeros lauit in vndis:
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege ceruos iaculari, &
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

AD FONTEM BLANDVSIAM. ODE XII.

O Fons Blandusiæ splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hœdo:
Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem & prælia destinat.
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos
Lasciui soboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium:
Me dicente cauis impositam ilicem
Saxis, vnde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

ODE XIV.

HErculis ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiisse laurum,

Cæsar, Hispana repetit penates
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito,
Prodeat, iustis operata diuis:
Et soror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenúmq; nuper
Sospitum. vos ô pueri, & puellæ
Iam virum expertæ, male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete vnguentum puer, & coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli:
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem.
Si per inuisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium & rixæ cupidos proteruæ.
Non ego hoc ferrem, calidus iuuenta,
Consule Planco.

IN CHLORIM.
ODE XV.

VXor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ pone modum tuæ,
Famosisq; laboribus.
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoen satis,
Et te Chlori decet: filia rectius
Expugnat iuuenum domos,
Pulso Thyias vti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lasciuæ similem ludere capreæ:
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

AD MÆCENATEM.
ODE XVI.

INclusam Danaen turris ahenea,
Robustæq; fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ, munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pauidum, Iupiter & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens,
Conuerso in pretium deo.
AVRVM per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demersa excidio. diffidit vrbium
Portas vir Macedo & subruit æmulos
Reges muneribus. munera nauium
Sæuos illaqueant duces.
CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,
Maiorúmq; fames. iure perhorrui
Latè conspicuum tollere verticem,
Mæcenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negauerit,
A dijs plura feret. nil cupientium
Nudus castra peto: & transfuga, diuitum
Partes linquere gestio:
Contemptæ dominus splendidior rei,
Quàm si quicquid arat non piger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, syluaq; iugerum
Paucorum, & segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit. sorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrigonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parua cupidine
Vectigalia porrigam:
Quàm si Mygdonijs regnum Alyattici
Campis continuem. MVLTA petentibus,
Desunt multa. bene est cui deus obtulit,
Parca, quod satis est, manu.

AD ÆLIVM LAMIAM.
ODE XVII.

AEli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos)
Autore ab illo ducis originem.
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lyrin,
Latè tyrannus. cras foliis nemus
Multis & alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet. aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. dum potes aridum
Compone lignum. cras genium mero
Curabis, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

AD FAVNVM.
ODE XVIII.

FAune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines & aprica rura
Lenis incedas, abeasq; paruis
Æquus alumnis:
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec desunt Veneris sodali,
Vina crateræ: vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo:
Quum tibi nonæ redeunt Decembres:

LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HO. *Quid si prisca redit Venus,*
Diductósque iugo cogit aheneo?
Si flaua excutitur Chloe,
Reiectáque patet ianua Lydiæ?
LY. *Quanquam sidere pulchrior*
Ille est, tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum viuere amem, tecum obeam libens.

IN LYCEN. ODE X.

EXtremum Tanaim si biberes Lyce,
Sæuo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores obijcere incolis
Plorare aquilonibus.
Audis quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat
Ventis? & positas vt glaciet niues
Puro numine Iupiter?
Ingratam Veneri pone superbiam:
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quanuis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curuat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
Cælestis patiens latus.

AD MERCVRIVM. ODE XI.

MErcuri (nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides, canendo)
Túque, testudo, resonare septem
Callida neruis:
(Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum mensis & amica templis)
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim: metuítque tangi.
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
Cruda marito.
Tu potes tygres comitésque syluas
Ducere, & riuos celeres morari.
Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniésque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion Tityósque vultu
Risit inuito. stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo:
Seráque fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco.
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis æuum.
Surge (quæ dixit iuueni marito)
Surge, ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur: socerum & scelestas
Falle sorores.
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos (eheu) lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam, nec intra
Claustra tenebo.
Me pater sæuis oneret catenis,
Quòd viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quò te rapiunt & auræ:
Dum fauet nox, & Venus: i secundo
Omine: & nostri memorem sepulchro
Sculpe querelam.

AD NEOBVLEN. ODE XII.

MIserarum est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lauere, aut ex-
animari, metuentes patruæ verbera linguæ.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosáque Mineruæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri.
Eques ipso melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque segni pede victus,
Simul vnctos Tiberinis humeros lauit in vndis:
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege ceruos iaculari, &
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

AD FONTEM BLANDVSIAM. ODE XII.

O Fons Blandusiæ, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hædo:
Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem & prælia destinat.
Frustra. nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos
Lasciui soboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescis tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium:
Me dicente cauis impositam ilicem
Saxis: vnde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

ODE XIV.

HErculis ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiisse laurum,

Cæsar,

Cæsar, Hispana repetit penates
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito,
Prodeat, iustis operata diuis:
Et soror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenúmque nuper
Sospitum. vos ô pueri, & puellæ
Iam virum expertæ, male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas. ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete vnguentum puer, & coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli:
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem.
Si per inuisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium & rixæ cupidos proteruæ.
Non ego hoc ferrem, calidus iuuenta,
Consule Planco.

IN CHLORIM.
ODE XV.

VXor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famosísque laboribus.
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoen satis,
Et te Chlori decet: filia rectius
Expugnat iuuenum domos,
Pulso Thyias vti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lasciuæ similem ludere capreæ:
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

AD MÆCENATEM.
ODE XVI.

INclusam Danaen turris ahenea,
Robustæque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ, munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pauidum, Iupiter & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens,
Conuerso in pretium deo.
AVRVM per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demersa excidio: diffidit vrbium
Portas vir Macedo, & subruit æmulos
Reges muneribus. munera nauium
Sæuos illaqueant duces.
CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,
Maiorúmque fames. iure perhorrui
Latè conspicuum tollere verticem,
Mæcenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negauerit,
A dijs plura feret. nil cupientium
Nudus castra peto. & transfuga, diuitum
Partes linquere gestio:
Contemptæ dominus splendidior rei,
Quàm si, quicquid arat non piger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, syluáque iugerum
Paucorum, & segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit. sorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrigonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parua cupidine
Vectigalia porrigam:
Quàm si Mygdoniis regnum Alyattici
Campis continuem. MVLTA petentibus,
Desunt multa. bene est cui deus obtulit,
Parca, quod satis est, manu.

AD ÆLIVM LAMIAM.
ODE XVII.

AEli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos)
Autore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lyrin,
Latè tyrannus. cras foliis nemus
Multis & alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet: aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. dum potes aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

AD FAVNVM.
ODE XVIII.

FAune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines & aprica rura
Lenis incedas, abeasque paruis
Æquus alumnis:
Si tener pleno cadit hœdus anno:
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ: vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo:
Quum tibi nonæ redeunt Decembres:

Festus in pratis vacat otioso
Cum boue pagus:
Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestes tibi sylua frondes:
Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

AD TELEPHVM.

ODE XIX.

QVantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori,
Narras & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio,
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota,
Pelignis caream frigoribus: taces.
Da lunæ properè nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ: tribus aut nouem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta sororibus.
Insanire iuuat: cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi. sparge rosas, audiat inuidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem Telephe vespero,
Tempestiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

AD PYRRHVM.

ODE XX.

NOn vides quanto moueas periclo
Pyrrhe Getulæ catulos leænæ?
Dura post paulo fugies inaudax
Prælia raptor:
Quum per obstantes iuuenum cateruas
Ibit insignem repetens Nearchum,
Grande certamen, tibi præda cedat
Maior an illi.
Interim dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos,
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nereus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

AD AMPHORAM

ODE XXI.

O Nata mecum consule Manlio
Seu tu querelas, siue geris iocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem pia testa somnum,
Quocunque lectum nomine Massicum
Seruas, moueri digna bono die:
Descende, Coruino iubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus.
Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu sapientium
Curas & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxijs,
Viresq; & addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & si læta aderit Venus,
Segnesq; nodum soluere Gratiæ,
Viuæq; producent lucernæ:
Dum rediens fugat astra Phœbus.

IN DIANAM.

ODE XXIII.

MOntium custos nemorumq; virgo,
Quæ laborantes vtero puell
Ter vocata audis, adimisque letho,
Diua triformis:
Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

AD PHIDILEN.

ODE XXIII.

COElo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidile:
Si thure placaris & horna
Fruge Lares, auidáq; porca:
Nec pestilentem sentiet Africum
Fœcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.
Nam quæ niuali pascitur Algido
Deuota, quercus inter & ilices:
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Ceruice tinget: te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium,
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilíq; myrto.
IMMVNIS *aram si tetigit manus,*
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollibit auersos penates
Farre pio, & saliente mica.

ODE XXIV.

INtactis opulentior
Thesauris Arabum, & diuitis Indiæ.
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis & mare Ponticum:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos: non animum metu,

Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ,
(Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos)
Viuunt, & rigidi Getæ:
Immetata quibus iugera liberas
Fruges & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniux, nec nitido fidit adultero:
Dos est magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas:
Et peccare nefas, aut pretium est mori.
O Quisquis volet impias
Cædes, & rabiem tollere ciuicam:
Si quæret pater vrbium
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrænare licentiam,
Clarus postgenitis: quatenus (heu nefas)
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.
Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur,
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt? si, neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataeque solo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nautæ?
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quid vis & facere & pati.
Virtutisque viam deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor vocat & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.
Eradenda cupidinis
Praui sunt elementa: & teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studiis, nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
Venarius timet: ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea.
Quum periura patris fides
Consortem socium fallat & hospitem,
Indignóque pecuniam
Hæredi properet. scilicet improbæ
Crescunt diuitiæ, tamen
Curtæ nescio quid semper abest rei.

AD BACCHUM. ODE XXV.

QVò me Bacche rapis tui
Plenũ? quæ in nemora aut quos agor in specꝰ
Velox mente noua? quibus
Antris egregij Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inserere & consilio Iouis?
Dicam insigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non secus in iugis
Exsomnis stupet Euias,
Hebrum prospiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. vt mihi deuio
Rupes & vacuum nemus
Mirari libet! ô Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil paruum aut humili modo,
Nil mortale loquar. dulce periculum est,
O Lenæe, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

AD VENEREM. ODE XXVI.

VIxi puellis nuper idoneus.
Et militaui non sine gloria:
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,
Læuum marinæ qui Veneris latus
Custodit. hic hic ponite lucida
Funalia, & vectes, & arcus
Oppositis foribus minaces.
O, quæ beatam diua tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sithonia niue,
Regina sublimi flagello
Tange Chloen semel arrogantem.

AD GALATEAM. ODE XXXII.

IMpios parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino,
Fœtaque vulpes:
Rumpat & serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos. ego cui timebo,
Prouidus auspex?
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum.
Oscinem coruum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix vbicunque mauis,
Et memor nostri Galatea viuas:
Téque nec læuus vetet ire picus,
Nec vaga cornix:
Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? ego quid sit ater
Adriæ noui sinus: & quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, &
Æquoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.
Sic & Europe niuium doloso
Credidit Tauro latus, & scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustri, nihil astra præter
Vidit & vndas.
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater ô relictum
Filiæ nomen, pietasq; dixit
Victa furore.
Vnde? quò veni? leuis vna mors est
Virginum culpæ. vigilansne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliúsne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ, lacerare ferro, &
Frangere enitar modo multum amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios penates,
Impudens Orcum moror. ô deorum
Si quis hæc audis, vtinam inter errem
Nuda leones.
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque succus
Defluat prædæ, speciosa quæro
Pascere tigres.
Vilis Europe, pater vrget absens:
Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
Lædere collum,
Siue te rupes & acuta letho
Saxa delectant, age, te procellæ
Crede veloci: nisi herile mauis
Carpere pensum,
Regius sanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remisso
Filius arcu.
Mox vbi lusit satis, Abstineto
(Dixit) irarum, calidæque rixæ,
Quum tibi inuisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis esse nescis?
Mitte singultus: bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
Nomina ducet.

AD LYDEN. ODE XVIII.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum
Lyde strenua Cæcubum:
Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus inuicem
Neptunum & virides Nereïdum comas:
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgentésque tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis visit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

AD MÆCENATEM. ODE XXIX.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Mæcenas, rosarum, &
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. eripe te moræ:
Ne semper vdum Tibur & Æsulæ
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iura parricidæ.
Fastidiosam desere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum & opes strepitúmque Romæ.
Plerumque gratæ diuitibus vices,
Mundæque paruo sub lare pauperum
Cœnæ, sine aulæis & ostro,
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedes pater
Ostendit ignem, iam Procyon furit,
Et stella vesani leonis,
Sole dies referente siccos.
Iam pastor vmbras cum grege languido
Riuumq; fessus quærit, & horridi
Dumeta Syluani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, ciuitatem quis deceat status,
Curas: & vrbi sollicitus, times
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors.
PRVDENS futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus:
Ridétque si mortalis vltra
Fas trepidat. quod adest, memento
Componere æquus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alueo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos,
Stirpésque raptas, & pecus & domos
Voluentis vnà, non sine montium
Clamore, vicinæq; syluæ,
Quum fera diluuies quietos
Irritat amnes. ILLE potens sui
Lætúsque deget, cui licet in diem,
Dixisse, vixi, cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro, non tamen irritum
Quodcunque retro est, efficiet, neque
Diffinget, infectúmque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sæuo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi nunc alij benigna.
Laudo manentem: si celeres quatit

Pennas, resigno quæ dedit, & mea
Virtute me inuoluo, probamq;
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, & votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant auaro diuitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ,
Tutum per ægros tumultus
Aura feret, geminúsque Pollux.

ODE XXX.

Exegi monimentum ære perennius,
Regalique situ pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multáque pars meî
Vitabit Libitinam usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnator populorum, ex humili potens
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. sume superbiam
Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

ODARVM SEV CARMINVM LIBBR IV.

AD VENEREM.

ODE I.

Intermissa Venus diu,
Rursus bella moues, parce, precor,
precor.
Non sum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ, desine, dulciũ
Mater sæua Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis. abi
Quò blandæ iuuenum te reuocant preces.
Tempestiuius in domo
Pauli purpureis ales oloribus.
Comessabere Maximi:
Si torrere iecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè signa feret militiæ tuæ.
Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream; sub trabe citrea.
Illic plurima naribus
Duces thura: lyræque & Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
Mystis carminibus, non sine fistula
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes pede candido
In morem Salium, ter quatient humum.
Me nec fæmina, nec puer
Iam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Nec vincere nouis tempora floribus.
Sed cur, heu Ligurine, cur
Manat rara meas lachryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis te ego somniis
Iam captum teneo: iam volucrem sequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas, dure, volubiles.

AD ANTONIVM IVLVM.

ODE II.

Pindarum quisquis studet æmulari, I-
-ule ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Feruet immensúsque ruit profundo
Pindarus ore:
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisque fertur
Lege solutis:
Seu deos regésque canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iustà
Morte Centauri cecidit tremendæ
Flamma Chimeræ:
Siue, quos Elea domum reducit
Palma cælestes: pugilémue, equúmue
Dicit, & centum potiore signis
Munere donat:
Flebili sponsæ iuuenémue raptum
Plorat: & vires animúmque moresq-
-que aureos deducit in astra, nigró-
-que inuidet Orco:
Multa Dyrcæum leuat aura cycnum,
Tendit Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More modóque,
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus, vuidique
Tiburis ripas, operosa paruus
Carmina fingo:
Concines maiore poeta plectro

Cæsarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros:
Quo nihil maius meliúsue terris
Fata donauere, bonique diui:
Nec dabunt, quamuis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines, lætósque dies, & vrbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis augusti reditu, forúmque
Litibus orbum.
Tum meæ (quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars: & ô sol
Pulcher, ô laudande, canam, recepto
Cæsare fœlix.
Túque dum procedis, Io triumphe,
Non semel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis: dabimúsque diuis
Thura benignis.
Te decem tauri, totidémque vaccæ,
Me tener soluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuuenescit herbis
In mea vota:
Fronte curuatus imitatus ignes
Tertium Lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niueus videri,
Cætera fuluus.

AD MELPOMENEN.

ODE III.

QVem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quòd regum tumidas contuderis minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis vrbium
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mordeor inuido.
O testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni si libeat, sonum:
Totum muneris hoc tui est,
Quòd monstror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, & placeo (si placeo) tuum est.

ODE IV.

QValem ministrum fulminis alitem,
(Cui rex deorum regnum in aues vagas
Permisit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo),
Olim iuuentas & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium:
Vernique iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demisit hostem viuidus impetus:
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ:
Qualémve lætis caprea pascuis
Intenta, fuluæ matris ab vbere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura vidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem & Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
(Nec scire fas est omnia) sed diu
Latéque victrices cateruæ,
Consiliis iuuenis reuictæ,
Sensere, quid mens ritè, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
FORTES creantur fortibus & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores
Dedecorant bene nata culpæ.
Quid debeas ô Roma Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma risit adorea:
Dirus per vrbes Afer vt Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit vndas,
Post hoc secundis vsque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitque tandem perfidus Annibal,
Cerui, luporum præda rapacium,
Sectamur vltro quos opimus
Fallere & effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natósque, maturósque patres
Pertulit Ausonias ad vrbes:
Duris vti lex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animúmque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monstrúmve summisere Colchi
Maius, Echioniæve Thebæ.
Merses profundo, pulchrior euenit:
Luctere, multa proruet integrum

Cum

Cum laude victorem, geretq;
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos. occidit, occidit
Spes omnis & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interempto.
Nil Claudiæ non efficient manus:
Quas & benigno numine Iuppiter
Defendit & curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

AD AVGVSTVM.
ODE V.

Diuis orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ dux bone patriæ.
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo gratior it dies,
Et soles melius nitent.
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet à domo,
Votis ominibusq; & precibus vocat,
Curuo nec faciem littore demouet:
Sic desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.
Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres, almaq; Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris
Mos & lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperæ.
Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quisq; diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te mensis adhibet deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, & Laribus tuum
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ô vtinam dux bone ferias
Præstes Hesperiæ: dicimus integro
Sicci mane die, dicimus vuidi,
Quum sol Oceano subest.

AD APOLLINEM.
ODE VI.

Diue, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityosq; raptor
Sensit, & Troiæ prope victor altæ
Phthius Achilles,
Cæteris maior, tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret, tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late posuitq; collum
Puluere Teucro.
Ille, non inclusus equo Mineruæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas & lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis (heu nefas, heu)
Nescios fari pueros Achiuis
Vreret flammis, etiam latentes
Matris in aluo:
Ni tuis victus Venerisq; gratæ
Vocibus diuûm pater, annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ,
Phœbe, qui Xantho lauis amne crines:
Dauniæ defende decus camænæ,
Leuis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenq; dedit poetæ.
Virginum primæ, pueriq; claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ, fugaces
Lyncas & ceruos cohibentis arcu,
Lesbium seruate pedem, meiq;
Pollicis ictum.
Rite Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum, celeremq; pronos
Voluere menses.
Nupta iam dices, Ego diis amicum,
Sæculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.

AD TORQVATVM.
ODE VII.

Diffugere niues, redeunt iam gramina campis,
Arboribusq; comæ.
Mutat terra vices, & decrescentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis geminisq; sororibus audet
Ducere nuda choros.
IMMORTALIA ne speres, monet annus, & almũ
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt zephyris: ver proterit æstas,
Interitura simul.
Pomifer autumnus fruges effuderit, & mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia Lunæ,
Nos vbi decidimus
Quò pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus,
Puluis & vmbra sumus.
QVIS SCIT an adiiciat hodiernæ crastina summæ
Tempora dii superi?
Cuncta manus auidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.

...m semel occideris, & de te splendida Minos
...ecerit arbitraria,
...Torquate genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neq; enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum,
Nec Lethæa valet Theseus abrumpere charo
Vincula Pirithoo.

AD MARCIUM CENSORINUM.
ODE VIII.

Donarem pateras grataq; commodus
Censorine meis æra sodalibus,
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum, neq; tu pessima munerum
Ferres, diuite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi vis, non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus, carmina possumus
Donare, & pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus & vita redit bonis
Post mortem ducibus, non celeres fugæ.
Reiectæq; retrorsum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ
Mauortisq; puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus & fauor & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis.
DIGNUM *laude virum Musa vetat mori,*
Cælo Musa beat. sic Iouis interest
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

AD LOLLIUM.
ODE IX.

Ne forte credas interitura quæ
Longè sonantem natus ad Aufidum,
Non antè vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis,
Non si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Stesichoriq; graues camœnæ.
Nec si quid olim lusit Anacreon,
Deleuit ætas. spirat adhuc amor,
Viuuntq; commissi colores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comptos arsit adulteri
Crines, & aurum vestibus illitum
Mirata, regalesq; cultus.
Et comites, Helene Lacæna,
Primúsve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus Sthenelúsve solus
Dicenda Musis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graues
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerisq; primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Vrgentur ignotiq; longa
Nocte, carent quia vate sacro.
PAULUM *sepultæ distat inertiæ*
Celata virtus. non ego te meis
Chartis inornatum sileri,
Totve tuos patiar labores
Impunè, Lolli, carpere liuidas
Obliuiones. est animus tibi
Rerumq; prudens, & secundis
Temporibus dubiisq; rectus:
Vindex auaræ fraudis, & abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ:
Consulq; non vnius anni,
Sed quoties bonus atq; fidus
Iudex honestum prætulit vtili, &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obstantes cateruas
Explicuit sua victor arma.
NON *possidentem multa, vocaueris*
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati qui deorum
Muneribus sapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati:
Peiusq; letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

AD LIGURINUM.
EPODI X.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens
Insperata tuæ quum veniet pluma superbiæ:
Et quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ:
Nunc & qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus, Ligurinum in faciem verterit hispidam:
Dices, Heu (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

AD PHYLLIDEM.
ODE XI.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto
Phylli nectendis apium coronis:
Est ederæ vis
Multa, quæ crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis, auet immolato
Spargier agno.
Cuncta festinat manus: huc & illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ,

Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudiis: idus tibi sunt agendæ:
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem:
Iure solennis mihi sanctiórque
Penè natali proprio quod ex hac
Luce Mæcenas meus affluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
(Non tuæ sortis iuuenem) puella
Diues, & lasciua: tenétque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaethon auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales
Pegasus, terrenum equitum grauatus
Bellerophontem,
Semper vt te digna sequare: &, vltra
Quàm licet sperare, nefas putando,
Disparem vites. age iam meorum
Finis amorum,
(Non enim posthac alia calebo
Fœmina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

AD VIRGILIVM.
ODE XII.

IAm veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Iam nec prata rigent, nec fluuij strepunt
Hiberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Æternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum est vlta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ouium carmina fistula:
Delectántque deum, cui pecus & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere sitim tempora Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuuenum nobilium cliens,
Narde vina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaráque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ si properas gaudia cum tua
Velox merce veni. non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues vt in domo.
Verùm pone moras, & studium lucri:
Nigrorúmque memor, dum licet ignium,
Misce stultitiam consiliis breuem.
Dulce est desipere in loco.

IN LYCEN.
ODE XIII.

AVdiuere, Lyce, dij mea vota, dij
Audiuere Lyce. fis anus, & tamen
Vis formosa videri:
Ludísque, & bibis impudens:
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. ille virentis &
Doctæ psallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transuolat aridas
Quercus, & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant & capitis niues.
Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora quæ semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.
Quò fugit Venus? (heu) quòve color decens?
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores?
Quæ me surpuerat mihi,
Felix post Cynaram, notáque, & artium
Gratarum facies? sed Cynaræ breues
Annos fata dederunt:
Seruatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen,
Possent vt iuuenes visere feruidi,
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

AD AVGVSTVM.
ODE XIV.

QVæ cura patrum, quæue Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in æuum
Per titulos memorésque fastos
Æternet? ô qua sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum.
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Breunósque veloces & arces
Alpibus impositas tremendis
Deiecit acer plus vice simplici.
Maior Neronum mox graue prælium
Commisit, immanésque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas propè qualis vndas
Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas, & frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis voluitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Cum sæuit, horrendámque cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu.
Primósque & extremos metendo,
Strauit humum, sine clade victor:

Te copias, te consilium & tuos
Præbente diues. nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudémque & optatum peractis
Imperiis decus arrogauit,
Te Cantaber non ante domabilis,
Medúsque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ, dominæque Romæ:
Te, fontium qui celas origines
Nilúsque, & Ister, te rapidus Tigris,
Te, belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,
Te, non pauentis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

AVGVSTI LAVDES.
ODE XV.

PHœbus volentem prælia me loqui,
Victas & vrbes, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem. tua Cæsar ætas
Fruges & agris rettulit vberes:
Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Parthorum superbis
Postibus: & vacuum duellis
Ianum Quirini clausit. & ordinem
Rectum, & vaganti fræna licentiæ.
Iniecit: amouitque culpas:
Et veteres: reuocauit artes,
Per quas Latinum nomen & Italæ
Creuere vires, famáque & imperi
Porrecta maiestas ad ortum
Solis, ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare, non furor
Ciuilis aut vis eximet otium:
Non ira, quæ procudit enses,
Et miseras inimicat vrbes.
Non qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia: non Getæ,
Non Seres, infidiue Persæ,
Non Tanaim prope flumen orti,
Nósque & profestis lucibus & sacris,
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole, matronisque nostris,
Ritè deos prius apprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remusto carmine tibiis,
Troiámque, & Anchisen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

EPODΩN LIBER.

AD MÆCENATEM.
EPODI I.

IBIS Liburnis inter alta nauium,
Amice propugnacula:
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda: si contra, grauis:
Vtrúmne iussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros,
Feremus? & te vel per Alpium iuga,
Inhospitabilem & Caucasum,
Vel Occidentis vsque ad vltimum sinum,
Forti sequemur pectore?
Roges tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum,
Comes minore sum futurus in metu,
Qui maior absentes habet:
Vt assidens implumibus pullis auis,
Serpentium allapsus timet.
Magis relictis: non, vt adsit auxili
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc, & omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ:
Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua:
Nec vt superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis supérque me benignitas tua
Ditauit. haud parauero
Quod aut, auarus vt Chremes, terra premam,
Discinctus, aut perdam vt nepos.

EPODI II.

BEatus ille, qui procul negotiis,
(Vt prisca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore:
Neq; excitatur classico miles truci,
Neq; horret iratum mare:
Forumq; vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos:
Inutilésq; falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut in reducta valle mugentium
Prospectat errantes greges:
Aut pressa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oues,
Vel quum decorum mitibus pomis caput

Autumnus

Autumnus aruis extulit,
Vt gaudet insitiua decerpens pyra,
Certantem & vuam purpuræ
Qua muneretur te Priape, & te pater
Syluane, tutor finium.
Libet iacere, modò sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in syluis aues:
Fontesq; lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod inuitet leues.
At quum tonantis annus hybernus Iouis
Imbres niuesq; comparat:
Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obstantes plagas,
Aut amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumq; leporem, & aduenam laqueo gruem
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiscitur?
Quòd si pudica mulier in partem iuuet
Domum atq; dulces liberos:
(Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli)
Sacrum vetustis extruat lignis focum,
Lassi sub aduentum viri:
Claudensq; textis cratibus lætum pecus,
Distenta siccet vbera:
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet,
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magisve rhombus, aut scari,
Si quos eois intonata fluctibus
Hyems ad hoc vertat mare:
Non Afra auis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus,
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum:
Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori:
Vel agna festis cæsa Terminalibus,
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, vt iuuat pastas oues
Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inuersum boues
Collo trahentes languido:
Positosq; vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares!
Hæc vbi loquutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit calendis ponere.

AD MÆCENATEM.
EPODI III.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia
Quid hoc veneni sæuit in præcordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:
Hoc delibutis vlta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus vnquam siderum insedit vapor
Siticulosæ Appuliæ:
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit æstuosius.
At, siquid vnquam tale concupiueris,
Iocose Mæcenas, precor
Manum puella suauio opponat tuo,
Extrema & in sponda cubet.

AD MENAM, LIBERTUM POMPEJ magni: in cuius, ex mutata conditione, arrogantiam inuehitur.
EPODI IV.

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit.
Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Vidésne sacram metiente te viam
Cum bis ter vlnarum toga,
Vt ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus,
Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusq; magnus in primis eques
Othone contempto sedet.
Quid attinet tot ora nauium graui
Rostrata duci pondere
Contra latrones atq; seruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

IN CANIDIAM VENEFICAM.
EPODI V.

At ô deorum quicquid in cælo regit
Terras & humanum genus,
Quid iste fert tumultus? & quid omnium
Vultus in vnum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit:
Per hoc inane purpuræ decus precor,
Per improbaturum hæc Iouem.
Quid vt nouerca me intueris, aut vti
Petita ferro bellua?
Vt hæc trementi questus ore, constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora:
Canidia breuibus implicata viperis
Crines & incomptum caput,

Iubet sepulchris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebres,
Et uncta turpis oua ranae sanguine,
Plumamq; nocturnae strigis,
Herbasq; quas Iolcos atq; Iberia
Mittit, venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta ieiunae canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana, per totam domum
Spargens auernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus:
Quo posset infossus puer
Longo die bis terve mutatae dapis
Inemori spectaculo:
Quum promineret ore quantum extant aqua
Suspensa mento corpora.
Exerta uti medulla, & aridum iecur,
Amoris esset poculum:
Interminato quum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae.
Non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:
Quae sidera excantata voce Thessala,
Lunamq; caelo deripit.
Hic irresectum saeua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
Non infideles arbitrae,
Nox, & Diana, quae silentium regis,
Arcana quum fiunt sacra:
Nunc nunc adeste: nunc in hostiles domos
Iram atq; numen vertite.
Formidolosis dum latent syluis ferae,
Dulci sopore languidae,
Senem (quod omnes rideant) adulterum
Latrent Suburanae canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
Meae laborarunt manus.
Quid accidit? cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Quum palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.
Ah, ah, solutus ambulat veneficae
Scientioris carmine.
Non usitatis Vare potionibus
(O multa fleturum caput)
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibis vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum.
Priusq; caelum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super:
Quam non amore sic meo flagres uti
Bitumen atris ignibus.
Sub haec puer, iam non, ut antè, mollibus
Lenire verbis impias:
Sed dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces.
Venena, magnum fas nefasq;, non valent
Conuertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire iussus expirauero,
Nocturnus occurram furor:
Petamq; vultus umbra curuis unguibus:
(Quae vis deorum est manium)
Et inquietis assidens praecordiis,
Pauore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens
Contundet obscoenas anus.
Post, insepulta membra different lupi,
Et Esquilinae alites.
Neq; hoc parentes, heu mihi superstites,
Effugerit spectaculum.

IN CASSIVM SEVERVM.
EPODI VI.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
Ignauus aduersum lupos?
Quin huc inanes si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam qualis, aut Molossus, aut fuluus Lacon,
(Amica vis pastoribus)
Agam per altas aure sublata niues,
Quaecunq; praecedet fera.
Tu quum timenda voce complesti nemus,
Proiectum odoraris cibum.
Caue, caue: namq; in malos asperrimus
Parata tollo cornua.
Qualis Lycambae spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo,
An siquis atro dente me petiuerit,
Inultus ut flebo puer?

AD POPVLVM ROMANVM EXECRATIO belli ciuilis in Brutum & Cassium.
EPODI VII.

Quò quò scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parúmne campis atq; Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas inuidae Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via:
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
Vrbs haec periret dextera.
Neq; hic lupis mos nec fuit leonibus
Vnquam, nisi in dispar, feris.

Furórne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
Mentésque perculsæ stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt,
Scelúsque fraternæ necis:
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

IN ANVM LIBIDINOSAM.

EPODI VIII.

Rogare longo putidam te sæculo
Vires quid eneruet meas?
Quum sit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem senectus exaret:
Hietq; turpis inter aridas nates
Podex, velut crudæ bouis.
Sed incitat me pectus & mamma putres,
Equina quales vbera:
Venterq; mollis, & femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec sit marita quæ rotundioribus
Onusta baccis ambulet.
Quid, quòd libelli Stoici inter sericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?
Minúsve languet fascinum?
Quod vt superbo prouoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.

AD MÆCENATEM,

De Cæsaris aduersus Antonium & Cleopatram victoria, quam ipse præcipit, & velut præsentit.

EPODI IX.

Quando repostum cæcubum ad festas dapes,
Victore lætus Cæsare,
Tecum sub alta (sic Ioui gratum) domo
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante mistum tibijs carmen lyra,
Hac Dorium, illis barbarum?
Vt nuper, actus quum freto Neptunius
Dux fugit, vstis nauibus,
Minatus vrbi vincla quæ detraxerat
Seruis amicus perfidis.
Romanus (eheu posteri negabitis)
Emancipatus fœminæ,
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest.
Interq; signa turpe militaria
Sol aspicit conopeum,
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæsarem:
Hostiliúmq; nauium portu latent
Puppes sinistrorsum citæ.
Io triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boues.
Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africano: cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit.
Terra mari.q; victus hostis, Punico
Lugubre mutauit sagum:
Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus,
Ventis iturus non suis.
Exercitatas aut petit Syrtes noto.
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc puer scyphos,
Et Chia vina, aut Lesbia:
Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam metúmq; Cæsaris rerum iuuat
Dulci Lyæo soluere.

IN MÆVIVM POETAM, CVI tempestatem & naufragium imprecatur.

EPODI X.

Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Mæuium,
Vt horridis vtrunque verberes latus
Auster memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inuerso mari,
Fractosq; remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia victorum manus:
Quum Pallas vsto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus instat nauitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces & auersum ad Iouem:
Ionius vdo quum remugiens sinus
Noto carinam ruperit.
Opima quod si præda curuo littore
Porrecta merges iuueris,
Libidinosus immolabitur caper
Et agna tempestatibus.

AD PETTIVM, VEL PECTIVM: SE amore auocari à scribendis, vt antea, versiculis.

EPODI XI.

Petti, nihil me, sicut antea, iuuat
Scribere versiculos
Amore perculsum graui:
Amore, qui me, præter omnes, expetit
Mollibus in pueris
Aut in puellis vrere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere,
Syluis honorem decutit.
Heu me, per vrbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui.
Conuiuiorum & pœnitet,
In queis amantem & languor & silentium
Arguit, & latere
Petitus imo spiritus.

Contráq; lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi:
Simul calentis inuerecundus deus
Feruidiore mero
Arcana promorat loco.
Quòd si meis inæstuet præcordijs
Libera bilis, vt hæc
Ingrata ventis diuidat
Fomenta, vulnus nil malum leuantia:
Desinet imparibus
Certare summotus pudor.
Vbi hæc seuerus te palàm laudaueram,
Iussus abire domum,
Ferebar incerto pede
Ad non amicos (heu) mihi postes, & heu
Limina dura, quibus
Lumbos & infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet muliérculam
Vincere mollitia,
Amor Lycisci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia,
Nec contumeliæ graues:
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

In Anvm Qvandam, Foedam. ac fœtidam, necnon libidinosam.

Epodi XII.

Qvid tibi vis mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuueni, neque naris obesæ?
Nanque sagacius vnus odoror,
Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, vbi lateat sus.
Qui sudor vietis & quàm malus vndiq; membris
Crescit odor, quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare: nec illi
Iam manet humida creta, colórque
Stercore fucatus crocodili iamque subando
Tenta cubilia tectáq; rumpit.
Vel mea quum sæuis agitat fastidia verbis:
Inachia langues minus ac me.
Inachiam ter nocte potes: mihi semper ad vnum
Mollis opus, pereat male quæ te
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem:
Quum mihi Cous adesset Amyntas,
Cuius in indomito constantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhæret:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æquales inter conuiua, magis quem
Diligeret mulier sua quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, vt pauet acres
Agna lupos, capreæq; leones.

Ad Amicos.

Vt genio indulgendi occasionem ex tempestate simúlque ex ætate capiant.

Epodi XIII.

Horrida tempestas cœlum contraxit, & imbres
Niuesq; deducunt Iouem.
Nunc mare, nunc syluæ
Threïcio Aquilone sonant. rapiamus amici
Occasionem de die:
Dumq; virent genua,
Et decet obducta soluatur fronte senectus.
Tu vina Torquato moue
Consule pressa meo.
Cætera mitte loqui: deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice.
Nunc & Achæmenia
Perfundi nardo iuuat, & fide Cyllenea
Leuare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis vt grandi cecinit centaurus alumno,
Inuicte mortalis dea
Nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo subtemine Parcæ
Rupêre: nec mater domum
Cærula te reuehet.
Illic omne malum vino cantúque leuato,
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquijs.

Ad Mæcenatem.

Cui se de non absolutis iambis excusat, ob Phrynes amorem.

Epodi XIV.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus,
Pocula lethæos vt si ducentia somnos
Arente fauce traxerim:
Candide Mæcenas occidis sæpe rogando.
Deus deus nam me vetat,
Inceptos olim promissum carmen, iambos
Ad vmbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium:
Qui persæpe caua testudine fleuit amorem,
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipse miser, quòd si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua: me libertina neq; vno
Contenta Phryne macerat.

Ad Neæram Amicam, Qverimonia de eius periurio.

Epodi XV.

Nox erat, & cælo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea,
Artius atq; edera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs:
Dum pecori lupus, & nautis infestus Orion
Turbaret hybernum mare,
Intonsósq; agitaret Apollinis aura capillos,

Fere hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neæra:
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feres assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore & multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati:
Formaq; vincas Nirea:
Eheu translatos alios mærebis amores:
Ast ego vicissim risero.

AD POPVL. ROMANVM EPODI XVI.

Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas:
Suis & ipsa Roma viribus ruit
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisque rebus infidelis Allobrox.
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusq; abominatus Annibal:
Impia perdemus, deuoti sanguinis ætas:
Ferisq; rursus occupabitur solum.
Barbarus heu cineres insistet victor, & urbem
Eques sonante verberabit vngula:
Quæque carent ventis & solibus, ossa Quirini,
(Nefas videre) dissipabit insolens.
Forte quid expediat communiter, aut melior pars,
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hæc potior sententia: Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas:
Agros atque lares proprios, habitandáque fana
Apris reliquit & rapacibus lupis:
Ire pedes quocunque ferent, quacunque per vndas
Notus vocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis leuata, ne redire sit nefas:
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus procurrerit Apenninus:
Nouáque monstra iunxerit libidine.
Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec flauos timeant armenta leones:
Amétque salsa leuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis execrata ciuitas:
Aut pars indocili melior grege. mollis & exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca præter & volate littora.
Nos manet Oceanus circumuagus: arua, beata,
Petamus arua, diuites & insulas:
Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis
Et imputata floret vsque vinea:
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ:
Suámque pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manant ex ilice, montibus altis
Leuis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ:
Refertq; tenta grex amicus vbera:
Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile,
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluráque felices mirabimur: vt neque largis
Aquosus Eurus arua radat imbribus:
Pinguia nec siccis vrantur semina glebis:
Vtrumque rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Cholcis intulit pedem:
Non huc Sidonij torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Vlyssei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Iupiter illa piæ secreuit littora genti,
Vt inquinauit ære tempus aureum:
Ære dehinc ferro durauit secula: quorum
Piis secunda vate me datur fuga.

AD CANIDIAM VENEFICAM, Palinodia seu deprecatio ironica, sub qua latet alia eius accusatio.

Iam iam efficaci do manus scientiæ
Supplex, & oro regna per Proserpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo deuocare sidera:
Canidia parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum & inquem tela acuta torserat.
Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mænibus rex procidit
(Heu) peruicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei
Volente Circe membra, tunc mens & sonus
Relatus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi
Amata nautis multum & institoribus.
Fugit iuuentas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida:
Tuis capillus albus est odoribus
Nullum à labore me reclinat otium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neque est
Leuare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor vt credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nænia.
Quid amplius vis? ô mare & terra, ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana feruida
Furens in Ætna flamma, tu donec cinis

Iniuriosis aridus ventis ferar.
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare, iussas cum fide pœnas luam.
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuuencos, siue mendaci lyra
Voles sonari, tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice.
Fraterq; magni Castoris, victi prece
Adempta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solue me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus
Nouendiales dissipare pulueres.
Tibi hospitale pectus, & puræ manus:
Tuusque venter partumeius: & tuo
Cruore rubos obstetrix pannos lauit,
Vtcumque fortis exilis puerpera.

CANIDIÆ RESPONSIO QVA VENIAM HORATIO denegat.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora nauitis
Neptunus alto tundit hybernus salo.
Inultus vt tu riseris Cocytia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini pontifex venefici
Impunè vt vrbem nomine impleris meo?
Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociúsue miscuisse toxicum.
Si tardiora fata te votis manent?
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Nouis vt vsque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater.
Egens benignæ tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iouis.
Voles modò altis desilere turribus.
Modò ense pectus Norico recludere:
Frustráque vincla gutturi innectes tuo.
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet insolentiæ.
An quæ mouere cereas imagines.
Vt ipse nostri, curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possim meis:
Possim crematos excitare mortuos,
Desideríque temperare poculum:
Plorem artis in te nil habentis exitum?

CARMEN SECVLARE, PRO IMPERII ROMANI INCOLVMITATE.

Phœbe, syluarúmque potens Diana,
Lucidum cœli decus, ô colendi
Semper, & culti, date quæ precamur
Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuere versus,
Virgines lectas, puerósque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis & celas, aliúsque & idem
Nasceris: possis nihil vrbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis.
Diua producas sobolem: patrúmq;
Prosperes decreta super iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita:
Certus vt denos decies per annos
Orbis & cantus referátq; ludos,
Ter die claro totiésque grata
Nocte frequentes.
Vósque veraces cecinisse Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisq; rerum
Terminus seruat, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugum pecorísq; tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ salubres,
Et Iouis auræ.
Condito mitis placidúsque telo
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas:
Roma si vestrum est opus, Iliæq;
Littus Etruscum tenuere turmæ,
Iussa pars mutare lares & vrbem
Sospite cursu:
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Æneas patriæ superstes
Liberum muniuit iter, daturus
Plura relictis:
Dij probos mores docili iuuentæ,
Dij senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date rémque prolémque,
Et decus omne.
Quique vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerísque sanguis

Imperet bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.
Iam mari terraq; manus potentes
Medus Albanasq; timet secures:
Iam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, & Indi:
Iam fides, & pax, & honor, pudorq;
Priscus, & neglecta redire virtus
Audet: apparetque beata pleno
Copia cornu.
Augur & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusq; nouem Camœnis,
Qui salutari leuat arte fessos
Corporis artus:
Si Palatinas videt æquus arces,
Remq; Romanam, Latiumq; felix.
Alterum in lustrum meliusq; semper
Proroget æuum.
Quæq; Auentinum tenet Algidumq;
Quindecim Diana preces virorum
Curet, & votis puerorum amicus
Applices aures.
Hæc Iouem sentire deosq; cunctos,
Spem bonam certamq; domum reporto,
Doctus & Phœbi chorus & Dianæ.
Dicere laudes.

Q. HORATII FLACCI SERMONVM SIVE SATYRARVM

LIBER PRIMVS.

SATYRA PRIMA.

QVI fit, Mæcenas; vt nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa
Contentus viuat? laudet diuersa sequentes?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus austris,
Militia est potior. quid enim? concurritur: horæ
Momento aut cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat iuris legumq; peritus,
Sub galli cantum consultor vbi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in vrbem est,
Solos felices viuentes clamat in vrbe.
Cætera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium. ne te morer, audi
Quò rem deducam. si quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam quod vultis, eris tu, qui modò miles:
Mercator tu, consultus modo, rusticus. hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. eia.
Quid statis? nolint. atqui licet esse beatis.
Quid causæ est meritò quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet? neq; se fore posthac
Tam facilem dicat, votis vt præbeat aurem?
Præterea, ne sic, vt qui iocularia, ridens
Percurram. quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? vt pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille grauem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæq; per omnia
Audaces mare qui currunt: hac mente laborem
Sese ferre, senes vt in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut
Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunq; potest, atq; addit aceruo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum,
Non vsquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæsitis sapiens, quum te neq; feruidus æstus
Demoueat lucro, neq; hyems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuuat immensum te argenti pondus & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quòd si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus quàm meus: vt si
Reticulum panis venales inter onusto
Fortè vehas humero, nihilo plus accipias quàm
Qui nil portarit. vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viuenti, iugera centum an
Mille aret, at suaue est ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Vt tibi si sit opus liquidi non amplius vrna,
Vel cyatho: & dicas, Magno de flumine mallem,
Quàm ex fonticulo tantundem sumere. eo fit,
Pleniùs vt si quos delectat copia iusto,
Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantulo eget quanto est opus, is neq; limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in vndis.
At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit. vt quidam memoratur Athenis
Sordidus, ac diues, populi contemnere voces
Sic solitus, Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. congestis undique saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quò valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctésque diésque
Formidare malos fures, incendia, seruos,
Ne te compilent fugientes: hoc iuuat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit: habes qui
Assideat? fomenta paret? medicum roget ut te
Suscitet, ac reddat natis, carísque propinquis?
Non vxor saluum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet quem non merearis amorem?
At si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat retinere velis seruaréque amicos:
Infelix operam perdas: vt si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique sit finis quærendi: quóque habeas plus,
Pauperiem metuas minus: & finire laborem
Incipias, parto quod auebas: nec facias quod
Numidius quidam (non longa est fabula) diues,
Vt metiretur nummos: ita sordidus vt se
Non vnquam seruo melius vestiret: ad vsque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. at hunc liberta securi
Diuisit medium, fortissima Tyndaridarum.
Quid mi igitur suades? vt viuam Næuius: aut sic
Vt Nomentanus? pergis pugnantia secum
Frontibus aduersis componere: non ego auarum
Quum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam socerúmque Viselli.
Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos vltra citráque nequit consistere rectum.
Illuc, vnde abii, redeo: nemon' vt auarus
Se probet? ac potius laudet diuersa sequentes?
Quódque aliena capella gerat distentius vber,
Tabescat? néque se maiori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat.
Vt quum carceribus missos rapit vngula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit vt rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cedat, uti conuiua satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATYRA II.

AMbubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones: hoc genus omne
Mæstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli,
Quippe benignus erat. contrà hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si perconteris, aui cur atque parentis
Præclaram ingrata stringat malus ingluuie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis:
Sordidus atque animi quod parui nolit haberi,
Respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat: atque
Quanto perditior quisque est, tanto acriùs vrget.
Nomina sectatur, modò sumpta veste virili,
Sub patribus duris tironum. maxime quis non,
Iupiter, exclamat, simulatque audiuit? at in se
Pro quæstu sumptum facit hic. vix credere possis
Quàm sibi non sit amicus: ita vt pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciauerit atque hic.
Si quis nunc quærat quò res hæc pertinet? illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat, est qui
Inguen ad obscœnum subductis vsque facetus:
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.
Nil medium est. sunt qui nolint tetigisse nisi illas
Quarum subsuta talos tegat instita veste:
Contrà alius nullam nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo quum exiret fornice, Macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.
Nam simulac venas inflauit tetra libido,
Huc iuuenes æquum est descendere, non alienas
Permolere vxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæpretium, procedere rectè
Qui mœchis non vultis, vt omni parte laborent:
Vtque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones. quinetiam illud
Accidit, vt cuidam testes caudámque salacem
Demeterent ferrum. iure omnes. Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
Non minus insanit, quàm qui mœchatur. at hic si,
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munificum esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse: daret quantum satis esset: nec sibi damno
Dedecorique foret. verùm hoc se amplectitur vno,
Hoc amat, hoc laudat, matronam nullam ego tango.
Vt quondam Marsæus amator Originis, ille
Qui patrium mimæ donat fundúmque larémque.
Nil fueris mi (inquit) cum vxoribus vnquam alienis.
Verùm est cum mimis est cum meretricibus: vnde
Fama malum grauius quàm res trahit. an tibi abunde
Personam satis est, non illud quicquid vbique
Officit, euitare? bonam deperdere famam,

Rem patris oblimare malum est vbicunq; quid interest in matrona, ancilla peccésve togata?
Villius in Fausta, Syllæ gener (hoc miser vno
Nomine deceptus) pœnas dedit vsque, superq;
Quàm satis est, pugnis cæsus, ferroque petitus,
Exclusus fore, quum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret hæc animus: Quid vis tibi? nunquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumque stola, mea quum conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quantò meliora monet, pugnantiáque istis,
Diues opis natura suæ, si tu modò rectè
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere tuo vitio, rerúmve, labores,
Nil referre putas? quare ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos viridésque lapillos,
(Scilicet hoc Cherinte tuum) tenerum est femur, aut crus
Rectius: atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc, quòd mercem sine fucis gestat, apertè
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid honesti est,
Iactat, habetq; palam, quærit quo turpia celet.
Regibus hic mos est: vbi equos mercantur, opertos
Inspiciunt: ne, si facies (vt sæpe) decora
Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem.
Quòd pulchræ clunes, breue quòd caput, ardua ceruix
Hoc illi rectè, nec corporis optima Lynceis
Contemplere oculis, Hypsæa cæcior, illa
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia. verùm
Depygis, nasuta, breui latere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
Cætera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circundata (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, & circundata palla:
Plurima, quæ inuideant purè apparere tibi rem.
Altera nil obstat: Cois tibi penè videre est
Vt nudam: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiúmque auellier, antè
Quàm mercem ostendi? leporem venator vt alta
In niue sectatur, positum sic tangere nolit:
Cantat, & apponit: meus est amor huic similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia captat.
Hiscene versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curásque graues è pectore pelli?
Nónne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura sibi, quid sit doliturа negatum,
Quærere plus prodest, & inane abscindere soldo?
Num tibi quum fauces vrit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia præter
Pauonem, rhombumque? tument tibi quum inguina: num, si
Ancilla aut verna est præsto puer, impetus in quem
Continuò fias, malis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo venerem, facilemq;.
Illam, post paulo: sed pluris, si exierit vir:
Gallis hanc, Philodemus ait: sibi quæ neq; magno
Stet pretio, neque cunctetur, quum est iussa venire.
Candida, rectáque sit: munda hactenus, vt neq; longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri.
Hæc vbi supposuit dextro corpus mihi læuum,
Ilia & Egeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor ne dum futuo, vir rure recurrat:
Ianua frangatur, latret canis: vndique magno
Pulsa domus strepitu resonet: vel pallida lecto
Desiliat mulier: miseram se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mi.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

SATYRA III.

Omnibus hoc vitiũ est cantoribus, inter amicos
Vt nunquam inducant animum cantare rogati:
Iniussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quicquam proficeret: si collibuisset, ab ouo
Vsque ad mala citaret, Io Bacche, modò summa
Voce, modò hac resonat chordis quæ quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem: persæpe velut qui
Iunonis sacra ferret: habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem seruos: modò reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens: modò, Sit mihi mensa tripes, &
Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
Quamuis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat: nil fuit vnquam
Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi, Quid tu?
Nullane habes vitia? immò alia, haud fortasse minora.
Mænius absentem Nouium quum carperet, Heus tu,
(Quidam ait) ignoras te, an vt ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus & improbus hic amor est, dignúsque notari.
Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contra
Euenit, inquirant vitia vt tua rursus & illi.
Iracundior est paulo minus aptus acutis
Naribus horum hominum: rideri possit, eo quòd
Rusticius tonso toga defluit, & male laxus
In pede calceus hæret. at est bonus, vt melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingeniũ ingens
Inculto latet hoc sub corpore. denique, teipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseuerit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala. namque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.
Illum prævertamur: amatorem quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus Agnæ.

Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater vt gnati, sic nos debemus amici,
Siquod sit vitium, non fastidire. strabonem
Appellat pætum pater, & pullum, male paruus
Si cui filius est: vt abortiuus fuit olim
Sisyphus. hunc, varum, distortis cruribus: illum
Balbutit scaurum, prauis fultum male talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus
Et iactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat vt videatur, at est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. opinor,
Hæc res, & iungit, iunctos & seruat amicos.
At nos virtutes ipsas inuertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. probus quis
Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi
Tardo cognomen pingui damus. hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Quum genus hoc inter vitæ versetur, vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi Mæcenas) vt forte legentem
Aut tacitum impellat quouis sermone molestus:
Communi sensu planè caret, inquimus. eheu
Quàm temere in nosmet legem sancimus iniquam,
Nam vitiis nemo sine nascitur. optimus ille est
Qui minimis vrgetur. amicus dulcis, vt æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet: amari
Si volet. hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. æquum est,
Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Ponderibus modulisque suis ratio vtitur? ac res
Vt quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisces tepidumq; ligurierit ius,
In cruce suffigat: Labeone insanior inter
Sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
Maius peccatum est? paulum deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habeare insuauis. acerbus
Odisti: & fugis, vt Drusonem debitor æris:
Qui nisi, quum tristes misero venere calendæ,
Mercedem aut nummos vnde extricat: amaras
Porrecto iugulo historias, captiuus vt, audit.
Comminxit lectum potus: mensave catillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem.
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? sponsumve negarit?
Queis paria esse fere placuit peccata laborant,
Quum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa vtilitas, iusti prope mater & æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandē atq; cubilia propter,
Vnguibus & pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricauerat vsus.
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaq; inuenere. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire: & ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.
Iura inuenta metu iniusti fateare necesse est,
Tempora si fastósque velis euoluere mundi,
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Diuidit vt bona diuersis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem vt peccet idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus diuûm sacra legerit. adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello,
Nam vt ferula cædas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, & magnis parua mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si diues, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
Cur optas quod habes? Non nosti quid pater inquit
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. qui?
Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator: vt Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaq; taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. vellunt tibi barbam
Lasciui pueri. quos tu nisi fuste coerces,
Vrgeris turba circum te stante: miserque
Rumperis, & latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscent siquid peccauero stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter:
Priuatúsque magis viuam te rege beatus.

SATYRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanésque poetæ,
Atq; alij quorum comœdia prisca virorum est:
Siquis erat dignus describi, quòd malus, aut fur:
Quòd mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus. multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantùm pedibus numerisque: facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus. in hora sæpe ducentos.
Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno,
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles,
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:
Scribendi rectè. nam vt multum, nil moror. ecce,
Crispinus minimo me prouocat. accipe, si vis,
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes. videamus vter plus scribere possit.
Dij bene fecerunt, inopis me quódque pusilli

Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Vsque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Vt mauis, imitare. Beatus Fannius, vltro
Delatis capsis & imagine: quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis: ob hanc rem,
Quòd sunt quos genus hoc minimè iuuat: vt pote plures
Culpari dignos. quemuis media erue turba:
Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat:
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor, stupet Albius ære:
Hic mutat merces surgente à sole, ad eum quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, vti puluis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet vt rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
Fœnum habet in cornu, longè fuge. dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et, quodcunque semel chartis illeuerit, omnes
Gestiet à furno redeuntes scire, lacúque,
Et pueros & anus. agedum pauca accipe contrà.
Primùm ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero. neque enim concludere versum
Dixeris esse satis: neque si quis scribat vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens diuinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.
Idcirco quidam, comœdia, necne poema
Esset, quæsiuere: quòd acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest: nisi quòd pede certo
Differt sermoni sermo merus. at pater ardens
Sæuit, quòd meretrice nepos insanit amica
Filius, vxorem grandi cum dote recuset:
Ebrius & (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. nunquid Pomponius istis
Audiret leuiora, pater si viueret? ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis:
Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. his, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modósque, & quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens vltima primis:
Non, vt si soluas, POSTQVAM DISCORDIA TETRA
BELLI FERRATOS POSTES PORTASQVE REFREGIT:
Inuenias etiam disiecti membra poetæ.
Hactenus hæc: alias, iustum sit necne poema.
Nunc illud tantùm quæram: meritóne tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci malè, cumq; libellis:
Magnus vterque timor latronibus: at bene si quis
Et viuat puris manibus, contemnat vtrumque,
Vt sis tu similis Cœli Birrique, latronum,
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos,
Queis manus insudet vulgi, Hermogenísque Tigelli.
Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus:
Non vbiuis, corámve quibuslibet. in medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quíque lauantes:
Suaue locus voci resonat conclusus. inanes
Hoc iuuat: illud, illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. lædere gaudes,
Inquis: & hoc studio prauus facis. vnde petitum
Hoc in me iacis? est autor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit, alio culpante: solutos
Qui captat risus hominum, famámque dicacis:
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caueto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos:
E quibus vnus amet quauis aspergere cunctos,
Præter eum qui præbet aquam: post, hunc quoque potus,
Condita quum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & vrbanus, liberque videtur.
Infesto nigris. ego si risi quòd ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Liuidus & mordax videor tibi? mentio si qua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te coram fuerit: defendas, vt tuus est mos:
Me Capitolinus conuictóque vsus amicóque à puero est, causáq; mea permulta rogatus
Fecit: & incolumis lætor quòd viuit in vrbe:
Sed tamen admiror quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ succus loliginis: hæc est
Ærugo mera, quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo prius, vt si quid promittere de me
Possum aliud, verè promitto: liberius si
Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi iuris
Cum venia dabis. insueuit pater optimus hoc me,
Vt fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
Quum me hortaretur parcè, frugaliter, atque
Viuerem vti contentus eo quod mi ipse parasset:
Nónne vides, Albi vt malè viuat filius? vtque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Quum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessa quum venere vti
Possem, Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est si
Traditum ab antiquis morem seruare: tuámque,
Dum custodis eges, vitam famámque tueri
Incolumem possim. simulac durauerit ætas
Membra animúmque tuum, nabis sine cortice. sic me
Formabat puerum dictis: & siue iubebat
Vt facerem quid, Habes autorem quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:
Siue vetabat: An hoc inhonestum & inutile factu
Necne sit, addubites, flagret rumore malo quum
Hic atque ille? Auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. ex hoc ego sanus ab illis

Perniciem quæcunque ferunt: mediocribus, & quis
Ignoscas, vitiis teneor. fortaßis & istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Cõsilium propriũ. neque enim, quum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi. Rectius hoc est:
Hoc faciens, viuam melius: sic dulcis amicis
Occurram. hoc quidam non bellè: num quid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compreßis agito labris: vbi quid datur oti,
Illudo chartis. hoc est mediocribus illis
Ex vitiis vnum. cui si concedere nolis
Multa poetarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi. nam multo plures sumus: ac veluti te
Iudæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATYRA V.

EGressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico, rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctißimus. inde Forum, Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos
Præcinctis vnum. minus est grauis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Expectans comites. iam nox inducere terris
Vmbras, & cœlo diffundere signa parabat.
Tum pueri nautis, pueris conuitia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris: ohe
Iam satis est. dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. mali culices, ranæque palustres
Auertunt somnos. absentem cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim, tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Iámque dies aderat, quum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit vnus,
Ac mulæ nautæque caput lumbósque saligno
Fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.
Ora, manúsque tua lauimus Feronia lympha.
Millia tum pransi tria repimus: atque subimus
Impositum saxis latè candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Cocceius: missi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. interea Mæcenas aduenit, atque
Cocceius, Capitóque simul Fonteius, ad vnguem
Factus homo, Antoni, non vt magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæque batillum.
In Mamurrarum lassi deinde vrbe manemus,
Murena præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratißima. namque
Plotius & Varius Sinuessæ, Virgiliúsque
Occurrunt: animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit deuinctior alter.
O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt.
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, & parochi quæ debent ligna, salémque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego, Virgiliúsque.
Namque pila lippis inimicum & ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenißima villa,
Quæ super est Claudi cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Meßique Cicerri
Musa velim memores: & quo patre natus vterque
Contulerit lites. Meßi clarum genus Osci,
Sarmenti domina extat. ab his maioribus orti
Ad pugnam venere. prior Sarmentus, Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus: & ipse
Meßius, Accipio. caput & mouet. O tua cornu
Ni foret execto frons (inquit) quid faceres? quum
Sic mutilus minitaris? At illi fœda cicatrix
Setosam læui frontem turpauerat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat.
Nil illi larua aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicerrus ad hæc, donasset iam ne catenam
Ex voto Laribus, quærebat. scriba quòd esset,
Deterius nihilo dominæ ius esse, rogabat
Denique cur vnquam fugisset: cui satis vna
Farris libra foret, gracili sic, tamq; pusillo,
Prorsus iucundè cœnam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneuentum: vbi sedulus hospes
Penè arsit, macros dum turdos versat in igne.
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cœnam seruosq; timentes
Tum rapere, atq; omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus: & quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Triduci
Villa recepisset, lacrymoso non sine fumo,
Vdos cum folijs ramos vrente camino.
Hic ego mendacem stultißimus vsque puellam
Ad mediam noctem expecto. somnus tamen aufert
Intentum Veneri: tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
Quattuor hinc rapimur viginti & millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est:
Signis perfacile est. venit vilißima rerum
Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus, vltro
Callidus vt soleat humeris portare viator.
Nam Canusi lapidosus: aquæ non ditior vrna
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mœstus amicis.
Inde Rubos fessi peruenimus, vt pote longum
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior: via peior, adusque
Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lymphis
Iratis extructa dedit risúsq; iocósq;:
Dum flamma sine thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit, credat Iudæus appella:
Non ego. namque deos didici securum agere æuum.
Nec si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto cæli demittere tecto.

Brundisium

Brundisium longæ finis chartæq; viæ'q;.

SATYRA V.

NOn, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te:
Nec, quod auus tibi maternus fuit atq; paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos: vt me, libertino patre natum.
Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem Tulli, atq; ignobile regnum.
Multos sæpe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos.
Contrà, Læuinum, Valeri genus, vnde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non vnquam pretio pluris licuisse. notante
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ seruit ineptus:
Qui stupet in titulis & imaginibus quid oportet
Nos facere à vulgo longè lateq; remotos?
Namq; esto: populus Læuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare, nouo: censorq; moueret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. quò tibi Tulli
Sumere depositum clauum, fieriq; tribunum?
Inuidiá accreuit, priuato quæ minor esset.
Nam vt quisq; insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, & latum demisit pectore clauum:
Audit continuò, Quis homo hic est? quo patre natus?
Vt si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi
Et cupiat formosus, eat quacunq; puellis
Iniiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali pede, dente, capillo.
Sic qui promittit, ciues, vrbem sibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare & quærere cogit.
Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Deiicere è saxo ciues? aut tradere Cadmo?
At Nouius collega gradu post me sedet vno.
Namq; est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paulus
Et Messala videris? at hic, si plostra ducenta,
Concurrentiáq; foro tria funera magna sonabit
Cornua quod vincatq; tubas: saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Mæcenas tibi sum conuictor, at olim,
Quòd mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est. quia non vt forsit, honorem
Iure mihi inuideat quiuis, ita te quoq; amicum:
Præsertim cautum dignos assumere, praua
Ambitione procul. felicem dicere non hoc
Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Vt veni coram, singultim pauca loquutus,
(Infans namq; pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed quod eram narro. respondes (vt tuus est mos)
Pauca. abeo: & reuocas nono post mense, iubesq;
Esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita & pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore næuos)
Si neq; auaritiam, neq; sordes, ac mala lustra
Obiiciet verè quisquam mihi: purus & insons
(Vt me collaudem) si viuo, & charus amicis:
Caussa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flaui ludum me mittere, magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Læuo suspensi loculos tabulamq; lacerto,
Ibant octonis referentes idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes quas doceat quiuis eques atq; senator
Semet prognatos, vestem, seruosq; sequentes
In magno vt populo si quis vidisset, auita
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos,
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) seruauit ab omni
Non solùm facto, verùm opprobrio quoq; turpi,
Nec timuit sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco paruas aut (vt fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer. neq; ego essem questus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat sanum patris huius: eoq;
Non, vt magna dolo factum negat esse suo pars
Quòd non ingenuos habeat clarosq; parentes,
Sic me defendam. longè mea discrepat istis
Et vox & ratio. nam si natura iuberet
A certis annis æuum remeare peractum,
Atq; alios legere ad fastum quoscunq; parentes
Optaret sibi quisq;: meis contentus, honestos
Fascibus & sellis nolim mihi sumere: demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
Nollem onus (haud vnquam solitus) portare molestum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res,
Atq; salutandi plures. ducendus & vnus
Et comes alter, vti ne solus rúsve peregrève exirem: plures calones atq; caballi
Pascendi ducenda petorrita. nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, vsq; Tarentum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atq; eques armos
Obiiciet nemo sordes mihi, quas tibi Tulli,
Quum Tiburte via prætorem quinq; sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumq;.
Hoc ego commodius, quàm tu, præclare senator,
Millibus atq; aliis viuo. quacunq; libido est,
Incedo solus: percontor quanti olus, ac far:
Fallacem circum, vespertinumq; pererro
Sæpe forum: assisto diuinis: inde domum me

Ad porri & ciceris refero laganiq; catinum.
Cœna ministratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat echinus
Vilis, cum patera guttus Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
Surgendum sit mane: obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego lecto
Aut scripto quod me tacitum iuuet vngor oliuo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast vbi me fessum sol acrior ire lauatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. hæc est
Vita solutorum misera ambitione grauiq;:
His me consolor, victurus suauius ac si
Quæstor auus, pater atq; meus patruusq; fuissent.

SATYRA VII.

Proscripti Regis Rupili pus atq; venenum
Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opinor,
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas:
Durus homo, atq; odio qui posset vincere Regem.
Confidens, tumidusq;: adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo: postquàm nihil inter vtrunq;
Conuenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti
Quo fortes, quibus aduersum bellum incidit. inter
Hectora Priamiden animosum atq; inter Achillem
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in vtroq;
Summa fuit. duo si discordia vexet inertes:
Aut si disparibus bellum incidat, vt Diomedi,
Cum Lycio Glauco: discedat pigrior vltro
Muneribus missis,) Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupili & Persi par pugnat, vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius: in ius
Acres procurrunt, magnum spectaculum vterq;.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum, laudatq; cohortem.
Solem Asiæ Brutum appellat, stellasq; salubres
Appellat comites, excepto Rege: canem illum,
Inuisum agricolis sidus, venisse: ruebat
Flumen vt hibernum fertur quò rara securis.
Tum Prænestinus salso multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia durus,
Vindemiator, & inuictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, Per magnos Brute deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum est.

SATYRA VIII.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Quũ faber incertus scamnũ faceretne Priapũ,
Maluit esse deum. deus inde ego furum auiumq;
Maxima formido. nam fures dextra coercet,
Obscænoq; ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatq; nouis considere in hortis.
Huc prius angustis eiecta cadauera cellis
Conseruus vili portanda locabat in arca.
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanoq; nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monimentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atq;
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Quum mihi non tantum furesq; feræq;, suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atq; labori:
Quantum, carminibus quæ versant atq; venenis
Humanos animos. has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decorum
Protulit os, quin ossa legant, herbasq; nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoq; capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem. (pallor vtrasq;
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam confusus, vt inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera, cerea: maior
Lanea quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus, vtq;
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonen serpentes atq; videres
Infernas errare canes: Lunamq; rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at siquid, merdis caput inquiner albis
Coruorum: atq; in me veniant mictum atq; cacatũ
Iulius & fragilis Pediatia, furq; Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Vmbræ cum Sagana resonarent triste & acutum?
Vtq; lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris? & imagine cerea
Largior arserit ignis? & vt non testis inultus
Horruerim voces Furiarum & facta duarum?
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus. at illæ currere in vrbem,
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere, atq; herbas, atq; incantata lacertis
Vincula, cum magno risuq; iocoq; videres.

SATYRA IX.

Ibam fortè via Sacra (sicut meus est mos)
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi nomine tantùm,
Arreptaq; manu, Quid agis, dulcissime rerum?
Suauiter, vt nunc est, inquam: & cupio omnia quæ vis.
Quum assectaretur. Num quid vis? occupo. at ille,
Noris nos (inquit) docti sumus. Hîc ego, Pluris
Hoc (inquam) mihi eris. Misere discedere quærens,
Ire modò ocyus, interdum consistere in aurem
Dicere nescio quid puero. quum sudor ad imos
Manaret talos, ô te Bollane cerebri
Felicem aiebam tacitus, quum quidlibet ille
Garriret, vicos, vrbem laudaret. vt illi

Nil respondebam, Misere cupis (inquit) abire:
Iamdudum video. sed nil agis: vsque tenebo,
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? Nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere, non tibi notum.
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.
Nil habeo quod agā, & nō sum piger, vsq; sequar te.
Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus,
Quum grauius dorso subiit onus. incipit ille:
Si bene me noui, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies, nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra mouere
Mollius? inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat. Est tibi mater?
Cognati, queis te saluo est opus? Haud mihi quisquā:
Omnes composui. Felices. nunc ego resto:
Confice. namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, diuina mota anus vrna.
Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis:
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quando consumet cumque. loquaces,
Si sapiat, vitet, simul atque adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei
Præterita: & casu tunc respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. Inteream si
Aut valeo stare, aut noui ciuilia iura:
Et propero quò scis. Dubius sum quid faciam, inquit:
Tene relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille.
Et præcedere cœpit. ego (vt contendere durum est
Cum victore) sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hic repetit paucorum hominū, & mentis bene sanæ.
Nemo dexterius fortuna est vsus. Haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere. dispeream ni
Summosses omnes. Non isto viuimus illic
Quo tu rere modo. domus hac nec purior vlla est,
Nec magis his aliena malis. nil mi officit vnquam,
Ditior hic, aut est quia doctior, est locus vni-
cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
Sic habet. Accendis quare cupiam magis illi
Proximus esse. Velis tantummodo: quæ tua virtus,
Expugnabis. & est qui vinci possit: eoque
Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero
Muneribus seruos corrumpam: non hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora quæram
Occurram in triuiis: deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit, ecce,
Fuscus Aristius occurrit mihi charus, & illum
Qui pulchre nosset. consistimus. Vnde venis? &,
Quò tendis? rogat: & respondet. vellere cœpi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, vt me eriperet. malè salsus
Ridens dissimulare, meum iecur vrere bilis.
Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas mecum. Memini benè: sed meliori
Tempore dicam. hodie tricesima sabbata. vin' tu
Curtis Iudæis oppedere? Nulla mihi (inquam)
Relligio est. At mi, sum paulo infirmior, vnus
Multorum: ignosces: aliâ loquar. Huncine solem
Tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. casu venit obuius illi
Aduersarius. & Quò tu turpissime? magna
Exclamat voce: & Licet antestari? Ego verò
Oppono auriculam: rapit in ius. clamor vtrinque.
Vndique concursus. sic me seruauit Apollo.

SATYRA X.

Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucili. quis tam Lucili fautor ineptè est,
Vt non hoc fateatur? at idem quod sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem:
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cætera. nam sic
Et Laberi mimos, vt pulchra poemata mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quædam tamen hic quoque virtus.
Est breuitate opus: vt currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures:
Et sermone opus est modò tristi, sæpe iocoso:
Defendente vicem modò rhetoris, atque poetæ,
Interdum vrbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consultò. ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes vnquam legit, neque simius iste,
Nil præter Caluum & doctus cantare Catullum.
At magnum fecit quòd verbis Græca Latinis
Miscuit, ô seri studiorum, quine putetis
Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit. at sermo lingua concinnus vtraque
Suauior, vt Chio nota si commista Phalerni est.
Quum versus facias, teipsum percontor, an & quum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
Scilicet oblitus patriæque patrisque Latini,
Quum Pedius causas exudet Poplicola, atque
Coruinus patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis.
Atq; ego quum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos: vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
In syluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cateruas.
Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque
Diffingit Rheni luteum caput: hæc ego ludo
Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa,
Nec redeant iterum atq; iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Dauúsque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos,
Vnus viuorum, Fundani: Pollio regum
Facta canit pede ter percusso. forte epos acer,
Vt nemo Varius ducit: molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.
Hoc erat experto frustra Varrone Atacino,
Atq; quibusdam aliis, melius quod scribere possem.
Inuentore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum: sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age quæso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Atti?

Non ridet versus Enni grauitate minores,
Quum de se loquitur, non vt maiore reprensis?
Quid vetat & nosmet Lucilii scripta legentes
Quærere num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, & euntes
Molliùs, ac si quis pedibus quid claudere senis
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus. Etrusci
Quale fuit Cassi rapido feruentius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. fuerit Lucilius, inquam,
Comis & vrbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis autor:
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille:
Si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum,
Detereret sibi multa: recideret omne quod vltra
Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet vngues.
Sæpe stylum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus: neque te vt miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plaudere : vt audax,
Contemptis aliis explosa Arbuscula dixit:
Men' moueat cimex Pantilius? aut crucier quòd
Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?
Plotius & Varius, Mæcenas Virgiliúsque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus atque
Fuscus: & hæc vtinam Viscorum laudet vterque.
Ambitione relegata, te dicere possim
Pollio, te Messala, tuo cum fratre simulque
Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos & amicos
Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacunque,
Arridere velim: doliturus si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, téque Tigelli
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

SERMONVM SIVE SARYRARVM
LIBER SECVNDVS.

SATYRA PRIMA.

VNT quibus in satyra videar nimis acer, & vltra
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: similésque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omnino versus? Aio. Peream male si non
Optimum erat: verùm nequeo dormire. Ter vncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto
Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.
Aut si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen & iustum poteras & scribere fortem,
Scipiadam, vt sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
Cui male si palpere, recalcitrat vndique tutus.
Quanto rectius hoc, quàm tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanúmque nepotem:
Quū sibi quisq; timet, quanquā est intactus, & odit?
Quid faciam? saltat Milonius, vt semel icto
Accessit feruor capiti, numerúsque lucernis.
Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem,
Pugnis. quod capitum viuunt, totidem studiorum
Millia: me pedibus delectat claudere verba,
Lucili ritu, nostrum melioris vtroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris: neque si malè cesserat, vsquam
Decurrens alio, neque si bene. quo fit vt omnis
Votiua pateat veluti descripta tabella,
Vita senis. sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps,
Nam Venusinus arat finem sub vtrumq. colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est vt fama) Sabellis,
Quò ne per vacuum Romano incurreret hostis,
Siue quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. sed hic stylus haud petet vltro
Quenquam animantem: & me veluti custodiet ensis
Vagina tectus quem cur distringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater & rex
Iupiter, vt pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis. at ille,
Qui me commorit (melius non tangere, clamo)
Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.
Seruius iratus leges minitatur & vrnam:
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quis se iudice certet.
Vt, quo quisque valet, suspectus terreat, vtque
Imperet hoc natura potens: sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit. vnde, nisi intus
Monstratum? Scæuæ viuacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum:
Vt neque calce lupus quenquam, neque dēte petit bos)
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam, seu me tranquilla senectus
Expectat, seu mors atris circumuolat alis:
Diues, inops Romæ, seu fors ita iusserit, exul,
Quisquis erit vitæ scribam, color. O puer, vt sis
Vitalis, metuo & maiorum nequis amicus
Frigore te feriat. Quid quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem?

Detrahere

Detrahere & pellem, nitidus qua quisq; per ora
Cederet, introrsum turpis: num Lælius, aut qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi, aut læso doluere Metello,
Famosisq; Lupo cooperto versibus? atqui
Primores populi arripuit, populumq; Tributim:
Scilicet uni æquus virtuti atq; eius amicis.
Quin ubi se à vulgo & scena in secreta remorant
Virtus Scipiadæ & mitis sapientia Læli:
Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum ego, quamuis
Infra Lucili censum ingeniumq;, tamen me
Cum magnis vixisse inuita fatebitur usq;
Inuidia: & fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu docte Trebati
Dissentis. Equidem nihil hinc diffindere possum.
Sed tamen ut monitus caueas (ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum)
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,
Iudiciumq;. Esto, siquis mala. sed bona siquis
Iudice condiderit laudatur Cæsare. Siquis
Opprobriis dignum latrauerit, integer ipse,
Soluentur risu tabulæ: tu missus abibis.

SATYRA II.

Quæ virtus & quanta, boni, sit viuere paruo
(Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Ofellus:
Rusticus abnormis sapiens, crassaq; Minerua)
Discite non inter lances, mensasq; nitentes:
Quum stupet insanis acies fulgoribus, & quum
Acclinis falsis animus meliora recusat:
Verùm hic impransi mecum disquirite. cur hoc?
Dicam, si potero. malè verum examinat omnis
Corruptus iudex. leporem sectatus, equóue
Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat
Militia assuetum græcari: seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem:
Seu te discus agit, pete cedentem aera disco:
Quum labor extuderit fastidia siccus, inanis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus, & atrum
Defendens pisces hyemat mare. Cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Vnde putas, aut
Qui partum? non in caro nidore voluptas
Summa, sed in teipso est. tu pulmentaria quære
Sudando pinguem vitiis, albumq;: nec ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pauone, velis quin
Hoc potius quàm gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara auis, & picta pandat spectacula cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquam. num vesceris ista,
Quam laudas pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet. esto.
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontésne inter iactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mullum: in singula quem minuas pulmentaria necesse est.
Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breue pondus.
Ieiunus stomachus raro vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait harpyis gula digna rapacibus. at vos
Præsentes Austri coquite horum obsonia: quamuis
Putet aper, rhombusq; recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum: quum rapula plenus
Atq; acidas mauult inulas. necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum. nam vilibus ouis,
Nigrisq; est oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoq; ciconia nido:
Donec vos autor docuit prætorius. ergo
Siquis nunc mergos suaues edixerit assos,
Parebit praui docilis Romana iuuentus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te alio prauum detorseris. Auidienus,
Cui canis ex vero dictum cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est, & syluestria corna:
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum: &
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, natales, aliósue dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? & horum
Vtrum imitabitur? hac vrget lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendet sordibus, atq;
In neutram partem cultus miser. hic neq; seruis,
Albuti senis exemplo, dum munia didit,
Sæuus erit: nec sic ut simplex Næuius unctam
Conuiuis præbebit aquam: vitium hoc quoq; magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaq; secum
Afferat. in primis valeas, nam variæ res
Vt noceant homini credas, memor illius escæ
Quæ simplex olim tibi sederit. at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent, stomachoq; tumultum
Lenta feret pituita. vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoq; prægrauat vnà,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
Siue diem festum rediens aduexerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus: ubiq;
Accedent anni, & tractari mollius ætas
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer & validus præsumis, mollitiem? seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant: non quia nasus
Illis nullus erat, sed (credo) hac mente, quòd hospes
Tardius adueniens vitiatum commodius quàm
Integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.

Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi patinæq;
Grande ferunt vnà cum damno dedecus. adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustrà mortis cupidum, quum deerit egenti
As laquei pretium. Iure (inquis) Thrasius istis
Iurgatur verbis: ego vectigalia magna,
Diuitiasq; habeo tribus amplas regibus. ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te diuite? quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur improbe caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
Vni nimirum tibi rectè semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus. vtérne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus assueuit mentem corpusq; superbum:
An qui contentus paruo metuensq; futuri,
In pace, vt sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofelli
Integris opibus noui non latius vsum,
Quàm nunc accisis. videas metato in agello
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac mihi quum longum post tempus venerat hospes,
Siue operam vacuo gratus conuiua per imbrem
Vicinus, bene erat: non piscibus vrbe petitis,
Sed pullo atq; hædo, tum pensilis vua secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat culpa potare magistra:
Ac venerata Ceres vt culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæuiat atq; nouos moueat fortuna tumultus,
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos
O pueri nituistis, vt huc nouus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neq; illum,
Nec me, nec quenquam statuit. nos expulit ille:
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
Postremo expellet certè viuacior hæres.
Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius: sed cedet in vsum
Nunc mihi, nunc alij. quo circa viuite fortes,
Fortiaq; aduersis opponite pectora rebus.

SATYRA III.

SIc rarò scribis vt toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæq; retexens,
Iratus tibi quòd vini somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe. nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusq; laborat
Iratis natus paries dîis atq; poetis.
Atqui vultus erat multa & præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Inuidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere miser. vitanda est improba Siren
Desidia: aut, quicquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. Di te, Damasippe, deæque
Verum ob consilium donent tonsore. sed vnde
Tam bene me nosti? Postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. olim nam quærere amabam
Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære,
Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasq; domos mercarier vnus
Cum lucro noram. vnde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. Noui:
Et morbi miror purgatum te illius. Atqui
Emouit veterem mirè nouus, vt solet in cor
Traiecto lateris miseri capitisq; dolore:
Vt lethargicus hic, quum fit pugil, & medicum vrget.
Cum nequid simile huic, esto vt libet. ô bone, ne te
Frustrere: insanis & tu stultiq; propè omnes:
Siquid Stertinus veri crepat: vnde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atq; è Fabricio non tristem ponte reuerti.
Nam male re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen: dexter stetit, &, Caue faxis
Te quicquam indignum. pudor (inquit) te malus vrget.
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primùm nam inquiram, quid sit furere. hoc si erit in te
Solo, nil verbi pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, & quæcunq; inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. velut syluis vbi passim
Palantes error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: vnus vtriq;
Error, sed variis illudit partibus. hoc te
Crede modo insanum, nihilo vt sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis: vt ignes,
Vt rupes, fluuiosq; in campo obstare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, ignes
Per medios fluuiosq; ruentis, clamet amica,
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, vxor:
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima: serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus, huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto.
Accipe quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors,
Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus,
Quum rapies in ius malis ridentem alienis,

Fiet aper, modò auis, modò saxum: & quum volet, arbor.
Si malè rem gerere, insani est: contra, bene sani.
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli.
Dictantis quod tu nunquam rescribere possis.
Audire atq; togam iubeo componere quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet. huc propius me,
Dum doceo insanire omnes vos ordine adite.
Danda est ellebori multo pars maxima auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ne sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arri:
Frumenti quantum metit Africa. Siue ego praue,
Seu rectè, hoc volui: ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberi prudentem animum vidisse. Quid ergo
Sensit, quum summam patrimoni insculpere saxo
Hæredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cauit nihil acrius: vt si
Forte minus locuples vno quadrante periret,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina humanaq; pulchris
Diuitijs parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens etiam, & rex,
Et quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid simile isti
Græcus Aristippus? qui seruos proijcere aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit.
Si quis emat citharas, emptas comportet in vnum,
Nec studio citharæ, nec musæ deditus vlli:
Si scalpra & formas, non sutor: nautica vela,
Auersus mercaturæ: delirus & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat istis
Qui nummos aurumq; recondit, nescius vti
Compositis, metuensq; velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum
Porrectus vigilet, cum longo fuste, neq; illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum:
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chii veterisq; Falerni
Mille cadis (nihil est: tercentum millibus) acre
Potet acetum: age, si & stramentis incubet, vndeoctoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius aut etiam libertus vt ebibat hæres,
Dijs inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Vngere si caules oleo meliore caputq;
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis, aufers
Vndiq;? tun' sanus? populum si cædere saxis
Incipias, seruósue tuos, quos ære pararis:
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ,
Quum laqueo vxorem interimis, matrémque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, vt demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum furijs, quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sanè fecit quod tu reprendere possis.
Non Pyladen ferro violare ausúsue sororem
Electram: tantùm maledicit vtrique, vocando
Hanc, furiam, hunc, aliud iussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus & auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappámque profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus. vt hæres
Iam circum loculos & claues lætus ouansq;
Curreret. hunc medicus multum celer atq; fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni iubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum. hominem sic erigit. addit & illud,
Ni tua custodis, iam hæc auferet hæres.
Men' viuo? Vt viuas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ne cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Quid cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti emptæ? paruo. quanti ergo? octo assibus. Eheu
Quid refert, morbo an furtis pereamq; rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid auarus?
Stultus & insanus. Quid si quis non sit auarus,
Continuò sanus? Minimè. Cur Stoice? Dicam.
Non est cardiacus (Craterum dixisse putato)
Hic æger. Rectè est igitur, surgetq;? Negabit:
Quòd latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est periurus, neq; sordidus. immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verùm ambitiosus & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt, barathrone
Dones quicquid habes, an nunquam vtare paratis?
Seruius Oppidius Canusi duo prædia diues,
Antiquo censu, natis diuisse duobus
Fertur: & hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos Aule nucesq;
Ferre sinu laxo, donare & ludere vidi:
Te Tiberi numerare, cauis abscondere tristem.
Extimui ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterq; Penates,
Tu caue ne minuas, tu ne maius facias id
Quod satis esse putat pater, & natura coercet.
Præterea ne vos titillet gloria, iure-
iurando obstringam ambo: vter ædilis fueritue
Vestrûm prætor, is intestabilis & sacer esto.
Inijcere atq; fabæ bona tu perdasque lupinis,
Latus vt in circo spatiere, aut aeneus vt stes,

Nudus agris, nudus nummis insane paternis?
Scilicet vt plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humasse velit, Aiacem Atrida vetas cur?
Rex sum. Nil vltra quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: at si cui videor non iustus, inulto
Dicere, quæ sentit, permitto: Maxime regum
Dij tibi dent capta classem reducere Troia:
Ergo consulere, & mox respondere licebit?
Consule. Cur Aiax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achiuis?
Gaudeat vt populus Priami Priamusq; inhumato,
Per quem tot iuuenes patrio caruere sepulcro?
Mille ouium insanus morti dedit, inclytum Vlyssem
Et Menelaum vna mecum se occidere clamans.
Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisq; mola caput improbe salsa,
Rectum animi seruas? Quorsum? Insanus quid enim
Aiax
Fecit, quum strauit ferro pecus? abstinuit vim
Vxore, & gnato, mala multa precatus Atridis.
Non ille aut Teucrum aut ipsum violauit Vlyssem.
Verùm ego, vt hærentes aduerso littore naues
Eriperem, prudens placaui sanguine diuos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
Qui species alias veris scelerisq; tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur: atq;
Stultitiáne erret, nihilum distabit, an ira,
Aiax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? & purum est vitio tibi quum tumi-
dum est cor?
Huic vestem vt gnatæ paret, ancillas paret: aurum,
Pusam aut pusillam appellet: fortiq; marito
Destinet vxorem: interdicto huic omne adimat ius
Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta deuouet agna,
Integer est animi? ne dixeris. ergo, vbi praua
Stultitia, hic summa est insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit. quem cepit vitrea fama,
Hunc circum tonuit gaudens, Bellona cruentis.
Nunc age, luxuriam & Nomentanum arripe me-
cum.
Vinces enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimoni mille talenta,
Edicit, piscator vti pomarius, auceps,
Vnguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
Mane domum veniãt. Quid tum? Venêre frequẽtes.
Verba facit leno, Quicquid mihi, quicquid &
horum
Cuique domi est, id crede tuum: & vel nunc pete,
vel cras.
Accipe, quod contra iuuenis responderit æquus
In niue Lucana dormis ocreatus, vt aprum
Cœnem ego: tu pisces hyberno ex æquore verris:
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer:
Sume tibi decies, tibi tantundem: tibi triplex.
Vnde vxor media currat de nocte vocata.
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
(Scilicet vt decies solidum exorberet) aceto
Diluit insignem baccam. qui sanior acsi
Illud idem in rapidum flumen iaceréтve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum
Nequitia & nugis, prauorum & amore, gemellum,
Luscinias soliti impenso prandêre coëmptas.
Quorsum abeant sani? creta an carbone notandi?
Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his, ratio esse euincet amare.
Nec quicquam differre, vtrúmne in puluere trimus
Quale prius ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, facias ne quod olim
Mutatus Polemo ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus vt ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri.
Porrigis irato puero quum poma, recusat.
Sume Catelle: negat: si non des, optat. amator
Exclusus qui distat? agit vbi secum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arcessitus: & hæret
Inuisis foribus. Nec nunc cum me vocet vltro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit, reuocat: redeam? non, si obsecret. ecce
Seruus, non paulo sapientior, O here, quæ res
Nec modum habet, neq; consilium, ratione modoq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum. hæc signis tempestatis prope ritu
Mobilia, & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa: sibi nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoq;.
Quid? quum Picenis excerpens semina pomis,
Gaudes si cameram percusti forte, penes te es?
Quid? quum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas qui sanior? adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare. modò (in-
quam)
Hellade percussa Marius quum præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absoluens hominem, & sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautus mane senex manibus currebat, & vnum,
(Quiddam magnum addens) vnum me surpite
morti:
Dijs etenim facile est: orabat: sanus vtrisque
Auribus atq; oculis mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, quum venderet. hoc quoque
vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Meneni.
Iupiter ingentes qui das adimisq; dolores,
(Mater ait pueri menses iam quinque cubantis)
Frigida si puerum quartana reliquerit: illo
Mane die quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tyberi stabit. casus medicúsve leuarit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius sapientum octauus amico

Arma

Arma dedit. posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet: atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris:
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens quum portat Agaue
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum: tantùm hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio. Accipe. primùm
Ædificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis. & idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
Spiritum & incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mecœnas, te quoq; verū est,
Tantò dissimilem, & tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Vnus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit illa rogare,
Quantáne? num tandem (se inflans) sic magna fuisset.
Maior dimidio. Num tanto? Quum magis atque
Se magis inflaret. Non, si te ruperis (inquit)
Par eris. Hæc à te non multum abludit imago.
Adde poëmata nunc (hoc est, oleum adde camino)
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem (Iam desine) Cultum
Maiorem censu (Teneas Damasippe tuis te)
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O maior tandem parcas insane minori.

SATYRA IV.

VNde, & quò Catius? Non est mihi tēpus, auēti
Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant
Pythagoran, Anytiq; reum, doctumque Platona.
Peccatum fateor, quum te sic tempore læuo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox.
Siue est naturæ hoc siue artis, mirus utroque.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:
Vtpote res tenues, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen, simul an Romanus an hospes
Ipsa memor præcepta canam: celabitur autor.
Longa quibus facies ouis erit, illa memento,
Vt succi melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis creuit in agris,
Dulcior irriguo nihil est eluitius horto.
Si vespertinus subitò te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris viuam misto mersare Falerno.
Hoc teneram faciet, pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet ante grauem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno.
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet. leni præcordia mulso
Prolueris melius. si dura morabitur aluus.
Mitulus & viles pellent obstantia conchæ:
Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina Peloris:
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur Echini:
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quiuis temerè arroget artem.
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces auerrere mensa,
Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis
Languidus in cubitum iam se conuiua reponet.
Vmber & iligna nutritus glande rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.
Nam Laurens malus est, vluis & arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque auibus quæ natura & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
Sunt quorum ingenium noua tantū crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam:
Vt si quis solùm hoc, maláne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus oliuo.
Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturna, siquid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ouo:
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis & Afra
Potorem cochlea, nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici: quin omnia malit
Quæcunque immundis feruent allata popinis.
Est operæpretium duplicis pernoscere iuris
Naturam. simplex è dulci constat oliuo:
Quod pingui miscere mero muriáque decebit.
Non alia quàm qua Byzantia putruit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis.
Corycioque croco sparsum stetit: insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:
Nam facie præstant. Venucula conuenit ollis.
Rectius Albanam fumo duraueris vuam,
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus & alec.
Primus & inuenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello.
Angustoque vagos pisces urgere catino:
Magna mouent stomacho fastidia. seu puer unctis
Tractauit calicem manibus dum furta ligurit:
Siue grauis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Lyrias dare circum illota toralia vestes?
Oblitum, quantò curam sumptúmque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi iustius illis,
Quæ nisi diuitibus nequeunt contingere mensis.
Docte Cati, per amicitiam diuósq; rogatus,
Ducere me auditum perges quocunque memento.

Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem iuueris. adde
Vultum habitúmque hominis: quem tu vidisse beatus,
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes vt adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

SATYRA V.

Hoc quoque Tiresia, præter narrata, petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. quid rides? Iamne doloso
Non satis est Ithacam reuehi, patriósque Penates
Aspicere? O nulli quicquam mentite, vides vt
Nudus inopsque domum redeam, te vate: neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Quando pauperiem missis ambagibus horres:
Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus
Siue aliud priuum dabitur tibi, deuolet illuc
Res vbi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,
Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Vt ne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare iubebo,
Et quondam maiora tuli. tu protinus, vnde
Diuitias, ærisque ruam, dic augur, aceruos.
Dixi equidem, & dico: captes astutus vbique
Testamenta senum: neu si vafer vnus & alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorue foro si res certabitur olim,
Viuet vter locuples sine gnatis, improbus, vltro
Qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
Defensor: fama ciuem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fœcundaue coniux.
Quinte, puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Ius anceps noui, causas defendere possum.
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te
Contemptum cassa nuce pauperet. hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire domum atque
Pelliculam curare iube. fi cognitor ipse.
Persta, atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hybernas cana niue conspuet Alpes.
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet) vt patiens? vt amicis aptus? vt acer?
Plures adnabunt thynni, & cetaria crescent.
Si cui præterea validus male filius in re
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te, leniter in spem
Arrepe officiosus, vt & scribare secundus
Hæres, & si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias. perrarò hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum,
Abnuere & tabulas à te remouere memento:
Sic tamen, vt limis rapias quid prima secundo
Cera velit versu: solus, multisne cohæres,
Veloci percurre oculo. plerunque recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem,
Captatórque dabit risus Nasica Corano.
Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tempore quo iuuenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque
Vt legat, orabit. multum Nasica negatas
Accipiet tandem, & tacitus leget, inueniétque
Nil sibi legatum præter plorare suisque.
Illud ad hæc iubeo: mulier si fortè dolosa
Libertúsue senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis vt absens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longe prius ipsum
Expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
Laudato. scortator erit? caue te roget: vltro
Penelopen facilis potiori trade. putásne,
Perduci poterit, tam frugi, támque pudica?
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim magnum donandi parca iuuentus,
Nec tantum veneris, quantum studiosa culinæ:
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel vno
De sene gustarit, tecum partita lucellum,
Vt canis, à corio nunquam absterrebitur vncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit hæres:
Scilicet elabi si posset mortua, credo,
Quòd nimium institerat viuenti. cautus adito:
Neu desis operæ, neue immoderatus abundes.
Difficilem & morosum offendet garrulus: vltro
Non etiam sileas. Dauus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus vti velet carum caput: extrahe turba,
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec, ohe iam,
Ad cœlum manibus sublatis, dixerit, vrge, &
Crescentem tumidis infla sermonibus vtrem.
Cum te seruitio longo curáque leuarit:
Et certum vigilans, Quartæ sit partis Vlysses,
Audieris, hæres. ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? vnde mihi tam fortem, támque fidelem?
Sparge subinde: &, si paulum potes, illacrymare. est
Gaudia prodentem vultum celare. sepulchrum
Commissum arbitrio, sine sordibus extrue: funus
Egregiè factum laudet vicinia. si quis
Forte cohæredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua seu fundi siue domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. sed me
Imperiosa trahit Proserpina: viue, valéque.

SATYRA VI.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus.

Hor-

Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paulum syluæ super his foret. auctius atque
Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,
Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis,
Si neque maiorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpáue minorem.
Si veneror stultus nihil horum. O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum:
O si vrnam argenti fors quæ mihi monstret (vt illi,
Thesauro inuento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus arauit, diues amico
Hercule) si quod adest, gratum iuuat: hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, & cætera, præter
Ingenium: vtq; soles custos mihi maximus adsis.
Ergo vbi me in montes & in arcem ex vrbe remoui,
Quid prius illustrem satyris, musaq; pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus auster,
Autumnusq; grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos vitæq; labores
Instituunt (sic dijs placitum) tu carminis esto
Principium. Romæ sponsorem me rapis. eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, vrge.
Siue Aquilo radit terras, seu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodo, quod mi obsit, clare certúmq; locuto,
Luctandum in turba. facienda iniuria tardis.
Quid vis insane? & quas res agis? improbus vrget
Iratis precibus. tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc iuuat, & melli est. non mentiar. at simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput & circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.
De re communi scribæ magna atq; noua te
Orabant hodie meminisses Quinte reuerti.
Imprimat his cura Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar. Si vis potes, addit: & instat,
Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens, & cui concredere nugas
Hoc genus: hora quota est? Thrax est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent.
Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diem & horam
Inuidiæ. noster ludos spectauerat vnà,
Luseras in campo, Fortunæ filius, omne
Frigidus à rostris manat per compita rumor.
Quicunque obuius est, me consulit. ô bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Numquid de Dacis audisti? Nil equidem. Vt tu
Semper eris derisor ad omnes. Dij exagitent me,
Si quicquam. Quid? militibus promissa Triquetrâ
Prædia Cæsar an est Itala tellure daturus?
Iurantem me scire nihil, mirantur, vt vnum
Scilicet egregij mortalem altiq; silenti.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis
O rus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno & inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulq;
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæq; deûm: quibus ipse, meiq;
Ante Larem proprium vescor: vernasq; procaces
Pasco libatis dapibus. prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conuiua solutus
Legibus insanis. seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis vuescit lætius. ergo
Sermo oritur non de villa domibúsue alienis:
Nec, male nécne Lepos saltet: sed quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus. vtrúmne
Diuitijs homines an sint virtute beati:
Quídve ad amicitias vsus rectúmne trahat nos:
Et quæ sit natura boni, summumq; quid eius.
Ceruius hæc inter, vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum:
Asper, & attentus quæsitis, vt tamen artum
Solueret hospitijs animum. quid multa? neq; illi
Sepositi ciceris nec longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum semesáq; lardi
Frusta dedit: cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis malè singula dente superbo:
Quum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.
Tandem vrbanus ad hunc, Quid te iuuat (inquit,) amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorso?
Vis tu homines vrbemq; feris præponere syluis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortales animas viuunt sortita, neq; vlla est
Aut magno aut paruo lethi fuga. quo bone circa
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus:
Viue memor quàm sis æui breuis. Hæc vbi dicta
Agrestem pepulere, domo leuis exilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni subrepere. iamq; tenebat
Nox medium cæli spatium, quum ponit vterque
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaq; de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul extructis inerant hesterna canistris.
Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatq; dapes: nec non vernaliter ipsis
Fungitur officijs, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisq;
Rebus agit lætum conuiuam: quum subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumque.
Currere per totum pauidi conclaue, magisq;
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. tum rusticus, Haud mihi vita
Est opus hac (ait) & valeat: me sylua cauusque
Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.

SATYRA VII.

IAmdudum ausculto: & cupiens tibi dicere seruus
Pauca, reformido Dauúsne? Ita Dauus amicum
Mancipium domino, & frugi quod sit satis: hoc est,
Vt vitale putes. Age libertate Decembri,
(Quando ita maiores voluerunt) vtere: narra.
Pars hominum vitijs gaudet constanter & vrget
Propositum: pars multa natat, modò recta capessens,
Interdum prauis obnoxia. sæpe notatus
Cum tribus annellis, modò læua Priscus inani,
Vixit inæqualis: clauum vt mutaret in horas.
Ædibus ex magnis subitò se conderet, vnde
Mundior exiret vix libertinus honeste.
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere. Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi iusta chiragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pauit. quanto constantior idem
In vitijs tanto leuius miser ac prior ille
Qui iam contento, iam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto pessime? Laudas
Fortunam & mores antiquæ plebis: & idem,
Si quis ad illa deus subitò te agat, vsque recuses:
Aut, quia non sentis, quod clamas, rectius esse.
Aut quia non firmus rectum defendis & hæres,
Nequicquam cœno cupiens euellere plantam.
Romæ rus optas, absentem rusticus vrbem.
Tollis ad astra leuis, si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus: ac, velut vsquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasq́;,
Quod nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Conuiuam, Nemón' oleum fert ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, furisq́;.
Miluius & scurræ tibi non referenda precati
Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille
Duci ventre leuem: nasum nidore supinor:
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, quum sis quod ego, & fortassis nequior, vltro
Insectere velut melior? verbisque decoris
Obuoluas vitium? quid si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere, manum stomachumq́; teneto,
Dum quæ Crispini docuit me ianitor, edo.
Te coniux aliena capit, meretricula Dauum.
Peccat vter nostrum cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum:
Dimittit neq; famosum, neque sollicitum, ne
Ditior aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, quum proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanoq́; habitu, prodis ex Iudice, Dama
Turpis odoratum caput obscurante lacerna:
Non es quod simulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pauore.
Quid refert, vri virgis, ferróq; necari?
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca.
Quò te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput? éstne marito
Matronæ peccantis in ambos iusta potestas?
In corruptorem vel iustior? illa tamen se
Non habitu mutáue loco, peccáue supernè,
Quum te formidet mulier, neq; credat amanti.
Ibis sub furcam prudens: dominoq́; furenti
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
Euasti? credo, metues, doctusq́; cauebis.
Quæres quando iterum paueas, iterúmq; perire
Possis ô toties seruus. quæ bellua ruptis,
Quum semel effugit, reddit se praua catenis?
Non sum mœchus, ais. neq; ego, hercule, fur, vbi vasa
Prætereo sapiens argentea. tolle periclum.
Iam vaga prosiliet frænis natura remotis,
Túne mihi dominus, rerum imperijs hominumq;
Tot tantisque minor? quem ter vindicta quaterque
Imposita haud vnquam misera formidine priuet?
Adde supra dictis, quod non leuius valeat. nam
Siue vicarius est qui seruo paret (vti mos
Vester ait) seu conseruus: tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, alijs seruis miser, atque
Duceris vt neruis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens sibiq́ue imperiosus:
Quem neq; pauperies, neque mors, neque vincula terrent.
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus teres atq; rotundus:
Externi ne quid valeat per leue morari.
In quem manca ruit semper fortuna. potéstne
Ex his vt proprium quid noscere? quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribúsq; repulsum
Perfundit gelida: rursus vocat: eripe turpi
Colla iugo, liber. liber sum, dic age. non quis.
Vrget enim dominus mentem non lenis & acres
Subiectat lasso stimulos, versatq; negantem.
Vel quum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atque ego? quum Fului Rutubæque,
Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia, rubrica picta aut carbone velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque mouentes
Arma viri: nequam & cessator Dauus: at ipse
Subtilis veterum iudex & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atq; animus cœnis responsat opimis.
Obsequium ventris mihi perniciosius est, cur?
Tergo plector enim. qui tu impunitior illa
Quæ paruo sumi nequeunt obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer vuam
Furtiuam mutat strigile? necqui prædia vendit,
Nil seruile gulæ parens, habet? adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere: teq; ipsum vitas fugitiuus & erro:
Iam vino quærens, iam somno fallere curam.

Fru-

Frustra nam comes atra premit sequiturq; fugacem,
Vnde mihi lapides? Quorsum est opus? Vnde sagittas?
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocyus hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

SATYRA VIII.

VT *Nasidieni iuuit te cœna beati?*
Nam mihi quærenti conuiuam, dictus here illic
De medio potare die. Sic, vt mihi nunquam
In vita fuerit melius. Da (si graue non est)
Quæ prima iratum ventrem placaueris esca.
In primis Lucanus aper leni fuit Austro
Captus, vt aiebat cœnæ pater. acria circum
Rapula, lactucæ, radices: qualia lassum
Peruellunt stomachum: siser, alec, fæcula Coa.
His vbi sublatis, puer altè cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, & alter
Sublegit, quodcunque iaceret inutile, quódque
Posset cœnantes offendere: vt Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens: Alcon, Chium, maris expers.
Hic herus, Albanum, Mæcenas, siue Falernum
Te magis appositis delectat, habemus vtrunque.
Diuitias miseras. Sed queis cœnantibus vna,
Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infra,
(Si memini) Varius: cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxerat vmbras,
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul absorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui siquid fortè lateret,
Indice monstraret digito, nam cætera turba,
Nos inquam, cœnamus aues, conchylia, pisces,
Longè dissimilem noto celantia succum.
Vt vel continuò patuit, quum passeris atque
Ingustat mihi porrectis ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. tum Vibidius Balatroni,
Nos nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poscit maiores. vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis vt acres
Potores. vel quòd maledicunt liberius, vel
Feruida quòd subtile exsurdant vina palatum.
Inuertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius Balatróque, sequutis omnibus: imi
Conuiuæ lecti nihilum nocuêre lagenis.
Affertur squillas inter muræna natantes
In patina porrecta sub hoc herus. Hæc grauida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum ius est oleo: quod prima Venafri
Pressit cella: garo de succis piscis Iberi,
Vino quinquenni, verùm citra mare nato,
Dum coquitur: (cocto Chium sic conuenit, vt non
Hoc magis vllum aliud) pipere albo: non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutauerat vuam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstraui incoquere illutos Curtillus echinos.
Vt melius muria quàm testa marina remittat.
Interea suspensa graues aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulueris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, vt si
Filius immaturus obisset, flere. quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: heu Fortuna, quis est crudelior in nos
Te deus? semper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est conditio viuendi, aiebat: eóque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum ius apponatur? vt omnes
Præcincti rectè pueri comptiq; ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Vt modò, si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed conuiuatoris (vti ducis) ingenium res
Aduersæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc, Tibi dij, quæcunque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, conuiuáque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridere secreta diuisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectâsse. sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quòd sibi poscenti non dentur pocula: dúmque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo,
Nasidiene redis mutatæ frontis, vt arte
Emendaturus fortunam, deinde sequuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo non sine farre,
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,
Et leporum auulsos, vt multo suauius, armos,
Quàm si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & sine palumbes.
Suaues res, si non causas narraret earum &
Naturas dominus: quem nos sic fugimus vlti,
Vt nihil omnino gustaremus: velut illis
Canidia afflasset, peior serpentibus Afris

EPISTOLARVM LIBER PRIMVS

AD MÆCENATEM EPISTOLA I.

P*rima dicte mihi, summa dicende camœna,*
Spectatum satis, & donatum iam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro.
Ne populum extrema toties exoret arena.

Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem,
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nunc itaque & versus & cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo & rogo, & omnis in hoc sum:
Condo & compono quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes,
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus submittere conor.
Vt nox longa, quibus mentitur amica, diésq;
Longa videntur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingratáq; tempora, quæ spem
Consiliumq; morantur agendi gnauiter, id quod
Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris senibúsq; nocebit.
Restat vt his ego me ipse regam solérq; elementis.
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quodam prodire tenus, si non datur vltra.
Feruet auaritia miseróq; cupidine pectus?
Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeo ferus est vt non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est, vitium fugere: & sapientia prima,
Stultitia caruisse. vides quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpémq; repulsam,
Quanto deuites animi capitisq; labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea quæ stultè miraris & optas,
Discere, & audire, & meliori credere non vis?
Qui circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine puluere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O ciues ciues, quærenda pecunia primùm est,
Virtus post nummos: hæc Ianus summus ab imo
Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata senésque,
Læuo suspensi loculos tabulámque lacerto.
Si quadringentis sex septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua fidésque:
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. HIC MVRVS aheneus esto,
Nihil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia (dic sodes) melior lex, an puerorum
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curiis & decantata Camillis?
Is ne tibi melius suadet, qui rem facias, rem,
Si possis, rectè: si non, quocunque modo rem:
Vt propius spectes lacrymosa poëmata Puppi:
An qui Fortunæ te responsare superbæ
Liberum & erectum præsens hortatur & optat?
Quòd si me populus Romanus forte roget, cur
Non vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem,
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam, Quia me vestigia terrent,
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum. nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui
Crustis & pomis viduas venentur auaras,
Excipiántq; senes, quos in viuaria mittant:
Multis occulto crescit res fœnore verùm
Esto aliis alios rebus studiisque teneri:
Idem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit diues, lacus & mare sentit amorem
Festinantis heri, cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta Theanum
Tolletis fabri. lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita.
Si non est, iurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride. mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores: conducto nauigio, æquè
Nauseat ac locuples, quem ducit priua triremis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar;
Rides: quid, mea cum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit: repetit quod nuper omisit?
Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto?
Diruit, ædificat: mutat quadrata rotundis?
Insanire putas solemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati rerum tutela mearum
Quum sis, & prauè sectum stomacheris ob vnguem,
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum:
Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est.

AD LOLIVM EPIST. II.

Troiani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrũ, quid turpe, quid vtile, quid nõ
Plenius ac melius Chrysippo & Crantore dicit.
Cur ita crediderim (nisi quid te detinet) audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum & populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? vt saluus regnet, viuátque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peleiden festinat & inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter vrit vtrunque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine & ira,

Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rursus, quid virtus & quid sapientia possit,
Vtile proposuit nobis exemplar Vlyssem:
Qui domitor Troiæ multorum prouidus vrbes
Et mores hominum inspexit, latúmque per æquor,
Dum sibi dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.
Sirenum voces & Circæ pocula nosti:
Quæ si cum sociis stultus cupidúsque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ nebulones, Alcinóique,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Vt teipsum serues, non expergisceris? atqui
Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis, & rebus honestis:
Inuidia vel amore vigil torquebere. nam cur
Quæ lædunt oculos, festinas demere: si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti qui cœpit habet. sapere aude:
Incipe. qui recte viuendi prorogat horam,
Rusticus expectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.
Quæritur argentum, puerísque beata creandis
Vxor, & incultæ pacantur vomere syluæ,
Quod satis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus & fundus, non æris aceruus & auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat vti.
Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus, aut res,
Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper auarus eget: certum voto pete finem.
Inuidus alterius macrescit rebus opimis:
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor breuis est. animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frænis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem ceruice magister
Ire viam quam monstrat eques. venaticus ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in syluis catulus. nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
QVO semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu. quòd si cessas, aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

AD LIVIVM FLORVM.
EPIST. III.

IVli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti priuignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrúsque niuali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur,
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana breui venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus & riuos ausus apertos:
Vt valet? vt meminit nostri? fidibúsne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa?
An tragica desæuit & ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multúmque monendus,
Priuatas vt quærat opes, & tangere vitet
Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, si fortè suas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum,
Furtiuis nudata coloribus. ipse quid audes?
Quæ circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu ciuica iura
Respondere paras, seu condis amabile carmen:
Prima feres ederæ victricis præmia. quòd si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parui properemus & ampli,
Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
Quantæ conueniat Munatius. an male sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos
Seu calidus sanguis seu rerum inscitia vexat
Indomita ceruice feros: vbicunque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiua iuuenca.

AD ALBIVM TIBVLLVM.
EPIST. IV.

ALbi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum syluas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Quàm sapere & fari vt possit quæ sentiat: & cui
Gratia, fama, valetudo contingat abundè,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curámque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

AD TORQVATVM. EP. V.

SI potes Archiacis conuiua recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella:
Supremo te sole domi Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas, Sinuessanúmque Petrinum.

Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Iamdudum splendet focus, & tibi munda supellex.
Mitte leues spes, & certamina diuitiarum,
Et Moschi causam. cras nato Caesare festus
Dat veniam somnumque dies: impune licebit
Aestiuam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunas si non conceditur vti?
Parcus ob haeredis curam nimiumque seuerus,
Assidet insano. potare & spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit:
Spes iubet esse ratas: in praelia trudit inermem.
Sollicitis animis onus eximit. addocet artes.
Foecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Haec ego procurare & idoneus imperor, & non
Inuitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares: ne non & cantharus & lanx
Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet: vt coeat par
Iungaturq; pari. Brutum tibi, Septimiumq;,
Et nisi coena prior potiorq; puella Sabinum
Detinet, assumam. locus est & pluribus vmbris.
Sed nimis arcta premunt olidae conuiuia caprae.
Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus omissis,
Atria seruantem postico falle clientem.

AD NVMICIVM EP. VI.

Nil admirari prope res est vna, Numici,
Solaq; quae possit facere & seruare beatum.
Hunc solem, & stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent. quid censes munera terrae?
Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?
Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis & ore?
Qui timet his aduersa, fere miratur eodem
Quo cupiens pacto, pauor est vtrique molestus:
Improuisa simul species exterret vtrunque.
Gaudeat, an doleat, cupiat, metuatne: quid ad rem?
Si quicquid vidit melius peiusue sua spe,
Defixis oculis, animoque & corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui,
Vltra, quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum, & marmor, vetus, aeraq; & artes
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnauus mane forum, & vespertinus pete tectum.
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, & indignum, quod sit peioribus ortus:
Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
Quicquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
Defodiet condetq; nitentia. quum bene notum
Porticus Agrippae & via te conspexerit Appi,
Ire tamen restat Numa quo deuenit & Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi. vis recte viuere? quis non?
Si virtus hoc vna potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. virtutem verba putas, vt
Lucum ligna? caue ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur, totidem altera porro:
Tertia succedant, & quae pars quadret aceruum.
Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusq;.
Mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex.
Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus (vt aiunt)
Si posset centum scenae praebere rogatus,
Qui possum tot? ait: tamen & quaeram, & quot habebo
Mittam. post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum: partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt,
Et dominum fallunt, & prosunt furibus. ergo
Si res sola potest facere & seruare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species & gratia praestat,
Mercemur seruum, qui dictet nomina, laeuum
Qui fodicet latus, & cogat trans pondera dextram
Porrigere. Hic multum in Fabia valet, ille Velina:
Cuilibet hic fasces dabit, eripietq; curule
Cui volet importunus ebur. frater, pater, adde:
Vt cuique est aetas, ita quemque facetus adopta.
Si bene qui coenat, bene viuit, lucet, eamus
Quo ducit gula: piscemur, venemur, vt olim
Gargilius: qui mane plagas, venabula, seruos,
Differtum transire forum populumque iubebat:
Vnus vt e multis populo spectante referret
Emptum mulus aprum. crudi tumidique lauemur,
Quid deceat, quid non, obliti, Caerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei:
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si (Mimnermus vti censet) sine amore iocisq;
Nil est iucundum, viuas in amore iocisq;.
Viue, vale. si quid nouisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his vtere mecum.

AD MAECENATEM.
EPIST. VII.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. atqui
Si me viuere vis sanum, recteque valentem,
Quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti
Maecenas veniam: dum ficus prima calorq;
Designatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater & matercula pallet:
Officiosaq; sedulitas & opella forensis
Adducit febres, & testamenta resignat.
Quod si bruma niues Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, & sibi parcet,
Contractusq; leget: te dulcis amice reuiset,
Cum Zephyris (si concedes) & hirundine prima.
Non, quo more piris vesci Calaber iubet hospes
Tu me fecisti locupletem. Vescere sodes.
Iam satis est. At tu quantumuis tolle. Benigne.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
Vt libet: haec porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus & stultus donat, quae spernit & odit.
Haec seges ingratos tulit & feret omnibus annis.

Vir

Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratum,
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quòd si me voles vsquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynaræ mœrere proteruæ.
Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti: pastáque, rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul: Si vis (ait) effugere istinc,
Macra cauum repetes artum, quem macra subisti.
Hac ego si compellar imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo satur altilium, nec
Otia diuitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti, réxque, paterque
Audisti coram, nec verbo parcius absens:
Inspice si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Vlyssei,
Non est aptus equis Ithacæ locus: vt neque planis
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ.
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Paruum parua decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus & fortis, causísque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octauam circiter horam
Dum redit, atque foro nimium distare Carinas
Iam grandis natu queritur: conspexit (vt aiunt)
Adrasum quendam vacua tonsoris in vmbra,
Cultello proprios purgantem leniter vngues.
Demetri (puer hic non læue iussa Philippi
Accipiebat) abi, quære & refer, vnde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo sit patre, quóve patrono.
It, redit, & narrat, Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,
Et properare loco & cessare, & quærere & vti,
Gaudentem paruísque sodalibus, & lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.
Scitari libet ex ipso quæcunque refers: dic
Ad cœnam veniat. non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. quid multa? benigne,
Respondet. Neget ille mihi? Negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Excusare laborem, & mercenaria vincla,
Quòd non mane domum venisset: denique, quòd non
Prouidisset eum. Sic ignouisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum. Vt libet. Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
Vt ventum ad cœnam est, dicenda tacenda loquuntur.
Tandem dormitum dimittitur. hic vbi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens & iam certus conuiua, iubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, aruum cælúmque Sabinum
Non cessat laudare. videt, ridétque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus vndique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit: persuadet vti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus vltra
Quàm satis est morer, ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos & vineta crepat mera: præparat vlmos:
Immoritur studiis, & amore senescit habendi.
Verùm vbi oues furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratúsque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul aspexit scabrum intonsúmque Philippus,
Durus (ait) Vultei nimis attentúsque videris
Esse mihi. Pol me miserum patrone vocares,
Si velles (inquit) verum mihi dicere nomen.
Quòd te per genium, dextrámque, deósque Penates,
Obsecro & obtestor, vitæ me redde priori.
Qui simul aspexit quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat repetatque relicta.
METIRI se quemque suo modulo ac pede, verum est.

AD CELSVM ALBINOVANVM. EPIST. VIII.

CElso gaudere, & bene rem gerere, Albinouano,
Musa rogata refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret quid agam, dic, multa & pulchra minantem,
Viuere nec rectè, nec suauiter: haud quia grando
Contuderit vites, oleámque momorderit æstus:
Nec quia longinquis armentum ægrotet in aruis:
Sed quia mente minus validus quàm corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod leuet ægrum:
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno:
Quæ nocuere sequar, fugiam quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, vt valeat, quo pacto rem gerat & se:
Vt placeat iuueni, percontare, vtque cohorti.
Si dicet, rectè: primum gaudere, subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento,
Vt tu fortunam, sic nos te Celse feremus.

AD CLAVDIVM NERONEM. EPIST. IX.

SEptimius, Claudi, nimirum intelligit vnus,
Quanti me facias. nam quum rogat, & prece cogit
Scilicet, vt tibi se laudare & tradere coner,
Dignum mente domóque legentis honesta Neronis:
Munere quum fungi propioris censet amici:
Quid possim videt ac nouit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus vni.
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad vrbanæ descendi præmia. quòd si
Depositum laudas ob amici iussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonúmque.

AD FVSCVM ARISTIVM.
EPIST. X.

VRbis amatorem Fuscum saluere iubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet vna
Multum dissimiles, at cætera penè gemelli.
Fraternis animis quicquid negat alter, & alter,
Annuimus pariter vetuli notiq; columbi.
Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni
Riuos & musco circumlita saxa nemusq;.
Quid quæris? viuo & regno simul ista reliqui
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo.
Vtq; sacerdotis fugitiuus, liba recuso:
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Viuere naturæ si conuenienter oportet,
Ponendæq; domo quærenda est area primùm,
Nouistíne locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hyemes? vbi gratior aura
Leniat & rabiem canis, & momenta leonis,
Quum semel accepit solem furibundus acutum?
Est vbi diuellat somnos minus inuida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm quæ per pronum trepidat cum murmure riuum?
Nempe inter varias nutritur sylua columnas,
Laudaturq; domus longos quæ prospicit agros.
Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiúsue medullis,
Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectauere secundæ,
Mutatæ quatient. si quid mirabere, pones
Inuitus. fuge magna. licet sub paupere tecto
Reges & regum vita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frænumq; recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frænum depulit ore:
Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atq;
Seruiet æternùm, quia paruo nesciat vti.
Cui non conueniet sua res, vt calceus olim,
Si pede maior erit, subuertet, si minor, vret.
Lætus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, vbi plura
Cogere quàm satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;,
Tortum digna sequi potius quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto quòd non simul esses, cætera lætus.

AD BVLLATIVM. EPIST. XI.

QVid tibi visa Chios, Bullati, notáque Lesbos:
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, & Colophon? maiora minoráue fama?
Cunctáne præ campo & Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex vrbibus vna?
An Lebedum laudas odio maris atq; viarum?
Scis, Lebedus quàm sit Gabiis desertior atq;
Fidenis vicus: tamen illic viuere vellem:
Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis,
Neptunum procul è terra spectare furentem.
Sed neq; qui Capua Romam petit imbre lutoq;
Aspersus, volet in caupona viuere: nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat,
Vt fortunatam plenè præstantia vitam.
Nec, si te validus iactauerit Auster in alto,
Idcirco nauem trans Ægæum mare vendas.
Incolumis Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, campestre niualibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, & vultum seruat fortuna benignum,
Romæ laudatur Samos, & Chios, & Rhodos absens.
Tu, quamcunq; deus tibi fortunauerit horam
Grata sume manu: nec dulcia differ in annum,
Vt quocunq; loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam si ratio & prudentia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter aufert:
Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: nauibus atq;
Quadrigis petimus bene viuere. quod petis, hic est.
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.

AD ICCIVM. EPIST. XII.

FRuctibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris, non est vt copia maior
Ab Ioue donari possit tibi, tolle querelas.
Pauper enim non est cui rerum suppetit vsus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusq; tuis, nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si fortè in medio positorum abstemius herbis
Viuis & vrtica, sic viues protinus, vt te
Confestim liquidus fortunæ riuus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas vna virtute minora.
Miramur si Democriti pecus edit agellos,
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Quum tu inter scabiem tantam & contagia lucri,
Nil paruum sapias, & adhuc sublimia cures?
Quæ mare compescant causæ, quid temperet annum:
Stellæ sponte sua iussæne vagentur & errent:
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit & possit rerum concordia discors.
Empedocles, an Stertinij deliret acumen.
Verùm seu pisces, seu porrum & cæpe trucidas,
Vtere Pompeio Grospho: & si quid petet, vltrò
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit & æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis vbi quid deest.
Ne tamen ignores quo sit Romana loco res,

Cantaber

Cantaber, Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit. ius imperiúmque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor, aurea fruges
Italiæ pleno diffudit copia cornu.

AD VINNIVM ASELLAM.

EPIST. XIII.

VT proficiscentem docui te sæpe diúque,
Augusto reddes signata volumina Vinni,
Si validus si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiúmque libellis
Sedulus importes opera vehemente minister.
Si te forte meæ grauis vret sarcina chartæ,
Abijcito potius, quàm quò perferre iuberis
Clitellas ferus impingas: Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
Viribus vteris per cliuos, flumina, lamas.
Victor propositi simulac perueneris illuc,
Sic positum seruabis onus. ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, vt rusticus agnum,
Vt vinosa glomos furtiuæ Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo soleas conuiua tribulis.
Ne vulgo narres te sudauisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos aurésque morari
Cæsaris. oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale: caue ne titubes, mandatáque frangas.

AD VILLICVM SVVM.

EPIST. XIV.

VIllice syluarum & mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos solitum Bariam dimittere patres.
Certemus, spinas animóne ego fortius, an tu
Euellas agro: & melior sit Horatius, an res.
Me quamuis Lamiæ pietas & cura moratur,
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter: tamen istuc mens animúsque
Fert, & amat spatijs obstantia rumpere claustra.
Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè.
In culpa est animus, qui se non effugit vnquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc vrbem & ludos & balnea villicus optas.
Me constare mihi scis, & discedere tristem,
Quandocunque trahunt inuisa negotia Romam.
Non eadem miramur: eo disconuenit inter
Méque & te. nam quæ deserta & inhospita tesqua
Credes, amœna vocat, mecum qui sentit: & odit
Quæ tu pulchra vocas. fornix tibi & vncta popina
Incutiunt vrbis desiderium (video) & quòd
Angulus iste feret piper & thus ocyus vua:
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina cuius
Ad strepitum salias terræ grauis. & tamen vrges
Iampridem non tacta ligonibus arua: bouémque
Disiunctum curas, & strictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age, quid nostrum concentum diuidat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli:
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni:
Cœna breuis iuuat, & prope riuum somnus in herba.
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsúque venenat:
Rident vicini glebas & saxa mouentem.
Cum seruis vrbana diaria rodere mauis:
Horum tu in numerum voto ruis, inuidet vsum
Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Quam scit vterque, libens censebo, exerceat artem.

AD VALAM.

EP. XV.

QVæ sit hyems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, & qualis via (nam mihi Baias
Musa superuacuas Antonius, & tamen illis
Me facit inuisum, gelida quum perluor vnda
Per medium frigus. sanè myrteta relinqui,
Dictáque cessantem neruis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, inuidus ægris,
Qui caput & stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiósque petunt, & frigida rura.
Mutandus locus est, & diuersoria nota
Præteragendus equus. quo tendis? non mihi Cumas
Est iter, aut Baias, læua stomachosus habena
Dicet eques: sed equi frænato est auris in ore)
Maior vtrum populum frumenti copia pascat:
Collectósne bibant imbres puteósne perennes
Dulcis aquæ. nam vina nihil moror illius oræ.
Rure meo possum quiduis perferre patique:
Ad mare quum veni, generosum & lene requiro:
Quod curas abigat, quod cum spe diuite manet
In venas animúmque meum: quod verba ministret:
Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.
Tractus vter plures lepores, vter educet apros.
Vtra magis pisces & echinos æquora celent:
Pinguis vt inde domum possim Phæáxque reuerti:
Scribere te nobis, tibi nos accedere par est.
Mænius, vt rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui ciuem dignosceret hoste:
Quælibet in quemuis opprobria fingere sæuus
Pernicies & tempestas barathrúmque macelli,
Quicquid quæsierat, ventri donabat auaro.
Hic vbi nequitiæ fautoribus & timidis nil
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omasi
Vilis & agnini, tribus vrsis quod satis esset,
Scilicet vt ventres lamna candente nepotum
Diceret vrendos, correctus. Mænius idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum & cinerem, Non hercule miror
(Aiebat) si qui comedunt bona: quum sit obeso
Nil melius turdo, nil vulua pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum. nam tuta & paruula laudo,

Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verùm vbi quid melius contingit & vnctius, idem
Vos sapere & solos aio bene viuere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

AD QVINTIVM. EP. XVI.

NE percontèris, fundus meus, optime Quinti,
Aruo pascat herum, an baccis opulentet oliuæ:
Pomisne & pratis, an amicta vitibus vlmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca
Valle: sed vt veniens dextrum latus aspiciat sol,
Læuum discedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. quid si rubicunda benignè
Corna vepres & pruna ferant? si quercus & ilex,
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet vmbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.
Infirmo capiti fluit vtilis, vtilis aluo.
Hæ latebræ dulces, etiam (si credis) amœnæ
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu rectè viuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas:
Neue putes alium sapiente bonóque beatum:
Neu si te populus sanum rectéque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat vnctis.
STVLTORVM incurata pudor malus vlcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, & his verbis vacuas permulceat aures:
Tene magis saluum populus velit, an populum tu,
Seruet in ambiguo, qui consulit & tibi & vrbi
Iupiter: Augusti laudes agnoscere possis?
Quum pateris sapiens emendatúsque vocari,
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? nempe
Vir bonus & prudens dici delector ego ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras si volet auferet: vt si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est inquit: pono, tristísque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum:
Mordear opprobrijs falsis? mutémque colores?
Falsus honor iuuat & mendax infamia terret,
Quem nisi mendosum & mendacem? vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges iuráque seruat:
Quo multæ magnæque secantur iudice lites.
Quo responsore & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Seruus: Habes pretium, loris non vreris: aio.
Non hominem occidi. Non pasces in cruce coruos.
Sum bonus & frugi. Renuit negat atque Sabellus:
Cautus enim metuit foueam lupus, accipitérque
Suspectos laqueos, & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ:
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis,
Nam de mille fabæ modijs quum surripis vnum,
Damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat & omne tribunal,
Quandocunque deos vel porco vel boue placat:
Iane pater, clarè quum dixit, Apollo:
Labra mouet, metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere, da iustum sanctúmque videri:
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.
Quo melior seruo, quo liberior sit auarus,
In triuijs fixum quum se demittit ob assem.
Non video. nam qui cupiet, metuet quoque porrò.
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vnquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat & obruitur re.
Vendere quum possis captiuum, occidere noli,
Seruiet vtiliter. sine pascat durus, aretque,
Nauiget, ac medijs hyemet mercator in vndis:
Annonæ prosit, portet frumenta penúsque.
Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patíque
Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum, tollas licet. In manicis, &
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.
Ipse deus simulatq; volam, me soluet. Opinor,
Hoc sentit, Moriar. mors vltima linea rerum est.

AD SCÆVAM EP. XVII.

QVamuis Scæua satis per te tibi consulis, & scis
Quo tandem pacto deceat maioribus vti:
Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus: vt si
Cæcus iter monstrare velit. tamen aspice si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies & primam somnus in horam
Delectat, si te puluis strepitúsque rotarum,
Si lædit caupona: Ferentinum ire iubebo.
Nam neque diuitibus contingunt gaudia solis:
Nec vixit male qui natus moriénsque fefellit.
Si prodesse tuis, paulóque benignius ipsum
Te tractare voles: accedes siccus ad vnctum.
Si pranderet olus patienter, regibus vti
Nollet Aristippus. Si sciret regibus vti,
Fastidiret olus, qui me notat. Vtrius horum
Verba probes & facta doce. vel iunior audi
Cur sit Aristippi potior sententia. namque
Mordacem Cynicum sic eludebat (vt aiunt)
Scurror ego ipse mihi: populo tu. rectius hoc &
Splendidius multo est. equus vt me portet, alat rex
Officium facio. tu poscis vilia rerum
Dante minor, quamuis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.
Tentantem maiora, ferè præsentibus æquum.
Contrà, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor vitæ via si conuersa decebit.
Alter purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personámque feret non inconcinnus vtramque.
Alter Mileti textam cane peius & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore si non

Rettuleris

Retuleris pannum, refert, & sine viuat ineptus.
Res gerere, & captos ostendere ciuibus hostes,
Attingit solium Iouis, & cælestia tentat:
Principibus placuisse viris, non vltima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit ne non succederet: esto:
Quid? qui peruenit, fecitne viriliter? atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. hic onus horret,
Vt paruis animis & paruo corpore maius:
Hic subit, & perfert. aut virtus nomen inane est,
Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes,
Plus poscente ferent distat, sumasne pudenter,
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit: clamat, victum date, succinit alter,
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.
Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq;.
Brundusium comes aut Surrentum ductus amœnũ,
Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbres,
Aut cistam effractam & subducta viatica plorat:
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis: vti mox
Nulla fides damnis verisq; doloribus adsit.
Nec semel irrisus, triuiis attollere curat
Fracto crure planum. licet illi plurima manet
Lacryma: per sanctum iuratus dicat Osirim,
Credite non ludo: crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum: vicinia rauca reclamat.

AD LOLLIVM. EP. XVIII.

SI bene te noui, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere professus amicum.
Vt matrona meretrici dispar erit atq;
Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diuersum vitio vitium prope maius,
Asperitas agrestis, & inconcinna grauisq;,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris:
Dum vult libertas mera dici, veraq; virtus.
VIRTVS est medium vitiorum, & vtrinq; reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti sic nutum diuitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit:
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus: Scilicet, vt non
Sit mihi prima fides, & verè quod placet, vt non
Acriter elatrem pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Docilis plus:
Brundusium Numici melius via ducat, an Appi:
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires & vestit & vngit:
Quem tenet argenti sitis importuna famesq;,
Quem paupertatis pudor & fuga, diues amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit & horret:
Aut si non odit, regit: ac veluti pia mater,
Plus quam se sapere, & virtutibus esse priorem
Vult: & ait prope vera, Meæ (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res est.
Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum
Certare. Eutrapelus cuicunq; nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa. beatus enim iam
Cum pulchris tunicis sumet noua consilia & spes:
Dormiet in lucem: scorto postponet honestum
Officium: nummos alienos pascet: ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neq; tu scrutaberis vllius vnquam:
Commissumq; teges, & vino tortus & ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
Nec, quum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atq;
Zethi, dissiluit: donec suspecta seuero
Conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis: quotiesq; educet in agros
Ætolis onerata plagis iumenta canesq;,
Surge, & inhumanæ senium depone Camœnæ:
Cœnes vt pariter pulmenta laboribus empta.
Romanis solenne viris opus, vtile famæ,
Vitæq; & membris præsertim quum valeas, &
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis. adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet. scis quo clamore coronæ
Prælia sustineas campestria. deniq; sæuam
Militiam puer & Cantabrica bella tulisti,
Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit,
Et nunc, siquid abest, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas, & inexcusabilis absis:
Quamuis nil extra numerum fecisse modumq;
Curas, interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus: Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur.
Aduersarius est frater lacus, Adria, donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor vtroq; tuum laudabit pollice ludum.
Protinus vt moneam (siquid monitoris eges tu)
Quid de quoq; viro, & cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito, nam garrulus idem est:
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures:
Et semel emissum volat irreuocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur vlceret vlla puerue,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri charæue puellæ
Munere te paruo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atq; etiam aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, & quondam non dignum tradimus. ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri.
Vt penitus notum si tentent crimina, serues,
Tuterisq; tuo fidentem præsidio: qui
Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet:

Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. tu, dum tua nauis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemq́ iocosi:
Sedatum celeres, agilem gnauumq́ remissi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamuis
Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem plerunq́ modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges & percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter æuum:
Ne te semper inops agitet vexetq́ cupido,
Ne pauor, & rerum mediocriter vtilium spes.
Virtutem doctrina paret, naturáne donet:
Quid minuat curas. quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, & fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia riuus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus:
Quid sentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi quod nunc est, etiam minus: vt mihi viuam
Quod superest æui siquid superesse volunt dij.
Sit bona librorum & prouisæ frugis in annum
Copia: ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Iouem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse parabo.

AD MÆCENATEM. EPIST. XIX.

PRisco si credis Mæcenas docte Cratino,
Nulla placere diu nec viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. vt malè sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisq́ poetas,
Vina ferè dulces oluerunt mane Camenæ:
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. forum, putealq́ Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare seueris.
Hoc simul edixit non cessauere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu toruo ferus, & pede nudo,
Exiguæq́ togæ simulet textore Catonem,
Virtutémne repræsentet moresq́ Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet vrbanus, tenditq́ disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile. quòd si
Pallerem casu, biberent exangue cuminum.
O imitatores, seruum pecus, vt mihi sæpe
Bilem, sæpe iocum vestri mouere tumultus.
Libera per vacuum posui vestigia princeps:
Non aliena meo pressi pede. qui sibi fidit
Dux, regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosq́ secutus
Archilochi, non res & agentia verba Lycambem,
Ac, ne me foliis ideo breuioribus ornes,
Quòd timui mutare modos & carminis artem:
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus: sed rebus & ordine dispar,
Nec socerum quærit quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenuis oculisq́ legi manibusq́ teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametq́ domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum & tritæ munere vestis.
Non ego nobilium scriptorum auditor & vltor,
Grammaticas ambire tribus & pulpita dignor,
Hinc illæ lacrymæ. spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus.
Si dixi, rides, ait: & Iouis auribus ista
Seruas. fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus vti
Formido: &, luctantis acuto ne secer vngui,
Displicet iste locus, clamo: & diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen, & iram:
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

AD LIBRVM SVVM. EPIST. XX.

VErtumnum Ianumq́ liber spectare videris:
Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claues, & grata sigilla pudico?
Paucis ostendi gemis: & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge quò descendere gestis.
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices: vbi quis te læserit. & scis
In breue te cogi, quum plenus languet amator.
Quòd si non odio peccantis desipit augur,
Charus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus: vt ille
Qui malè parentem in rupes protrusit asellum
Iratus. quis enim inuitum seruare laboret?
Hoc quoq́ te manet, vt pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admouerit aures,
Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loqueris:
Vt quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis vrbis belli placuisse domiq́:
Corporis exigui præcanum, solibus aptum:
Irasci celerem, tamen vt placabilis essem.
Forte meum siquis te percontabitur æuum,
Me quater vndenos sciat impleuisse decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTOLARVM LIBER II.

AD AVGVSTVM.
EPIST. I.

QVVM tot sustineas & tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt:
Plorauere suis non respondere fauorem
Speratum meritis: diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit inuidiam supremo fine domari.
Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens & iustus in vno
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cætera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat: & nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.
Sic fautor veterum, vt tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta, vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina: non est quod multa loquamur.
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ: pingimus atque
Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.
Si meliora dies, vt vina, poëmata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, veteresque referri debet? an inter
Viles atque nouos? excludat iurgia finis.
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor vno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poëtas?
An quos & præsens & postera respuet ætas?
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense breui vel toto est iunior anno.
Vtor permisso, caudæque pilos vt equinæ
Paullatim vello, & demo vnum, demo etiam vnum:
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacrauit.
Ennius, & sapiens & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur
Quò promissa cadant & somnia Pythagorea.
Næuius in manibus non est, & mentibus hæret,
Penè recens adeo sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quoties vter vtro sit prior, aufert
Pacuuius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afrani toga conuenisse Menandro:
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte.
Hos ediscit, & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos numeratque poëtas
Ad nostrum tempus, Liui scriptoris ab æuo.
Interdum vulgus rectum videt, est vbi peccat,
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.
Si quædam nimis antiquè, si pleraque durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Non equidem insector, delendaque carmina Liui
Esse reor, memini quæ plagosum mihi paruo
Orbilium dictare: sed emendata videri,
Pulchraque, & exactis minimum distantia, miror,
Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum, &
Si versus paullo concinnior vnus & alter,
Iniustè totum ducit venditque poëma.
Indignor quicquam reprehendi, non quia crassè
Compositum illepidèue putetur, sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem & præmia posci.
Rectè necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula, si dubitem, clamant periisse pudorem
Cuncti penè patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ grauis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam saliare Numæ carmen qui laudat, & illud
Quod mecum ignorat solus vult scire videri:
Ingeniis non ille fauet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque liuidus odit.
Quod si tam Græcis nouitas inuisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
Quod legeret teretque viritim publicus vsus?
Vt primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris aut eboris fabros aut æris amauit:
Suspendit picta vultum mentemque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans:
Quod cupide petiit maturè plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit & solemne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere iura:
Cautos nominibus certis expendere nummos,

Maiores audire, minori dicere per quæ
Crescere res posses minui damnosa libido.
Mutauit mentem populus leuis & calet uno
Scribendi studio, pueri patresq; seueri
Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Inuenior Parthis mendacior: & prius orto
Sole, vigil calamum & chartas & scrinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro
Non audet nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiq; poëmata passim.
Hic error tamen & leuis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat, hoc studet vnū.
Detrimenta, fugas seruorum, incendia ridet:
Non fraudem socio puerove incogitat vllam
Pupillo: viuit siliquis & pane secundo.
Militiæ quanquam piger & malus, vtilis vrbi:
Si das hoc, paruis quoq; rebus magna iuuari.
Os tenerum pueri balbumq; poëta figurat:
Torquet ab obscœnis iam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis & inuidiæ corrector & iræ.
Recte facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur & ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:
Cœlestes implorat aquas docta prece blandus:
Auertit morbos, metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem & locupletem frugibus annum.
Carmine dij superi placantur carmine manes.
Agricolæ prisci fortes, paruoq; beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum socijs operum, & pueris, & coniuge fida,
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium, memorem breuis æui.
Fescennina per hunc inuenta licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertásque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter: donec iam sæuus apertam
In rabiem verti cœpit iocus, & per honestas
Ire domos impune minax. doluere cruento
Dente lacessiti: fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quinetiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi. vertere modum, formidine fustis,
Ad benedicendum delectandumq; redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, & artes
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius: & graue virus
Munditiæ pepulere. Sed in longum tamen æuum
Manserunt hodieq; manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis:
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit
Quid Sophocles & Thespis & Æschilus vtile ferrent.
Tentauit quoq; rem si dignè vertere posset:
Et placuit sibi, natura sublimis & acer.
Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet:
Sed turpem putat in scriptis metuitq; lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi:
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in parasitis:
Quàm non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc
Securus cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leue, sic paruum est, animum quod laudis auarum
Subruit aut reficit. valeat res ludicra si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq; poëtam,
Quòd numero plures, virtute & honore minores,
Indocti stolidiq;, & depugnare parati
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut vrsum aut pugiles. his nam plebecula gaudet.
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos & gaudia vana.
Quattuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumq; cateruæ.
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus seu
Diuersum confusa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. nam quæ peruincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
Tanto cum strepitu ludi spectantur & artes
Diuitiæq; peregrinæ: quibus oblitus actor
Quum stetit in scena concurrit dextera læuæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil sanè. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me quæ facere ipse recusem,
Quum recte tractent alij, laudare maligne.
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age & his, qui se lectori credere malunt,
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde breuem: si munus Apolline dignum
Vis complere libris, & vatibus addere calcar,
Vt studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
(Vt vineta egomet cædam mea) quum tibi librum
Sollicito damus aut fesso: quum lædimur, vnum

Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Quum loca iam recitata revolvimus irrevocati.
Quum lamentamur, non apparere labores
Nostros & tenui deducta poëmata filo.
Quum speramus eò rem venturam, ut simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas & egere vetes: & scribere cogas.
Sed tamen est operæpretium cognoscere, quales
Æditnos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro rege Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus & male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, philippos.
Sed veluti tractata notam labémque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt: idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum tam carè prodigus emit:
Edicto vetuit nequis se præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia quòd si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros & ad hæc musarum dona vocares,
Bœotum in crasso iurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
Munera quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ:
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quàm per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent, nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas:
Terrarúmque situs, & flumina dicere & arces
Montibus impositas & barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem;
Claustráque custodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque. sed neque parvum
Carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor quàm vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget:
Præcipuè quum se numeris commendat & arte.
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet; quàm quod probat & veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neque ficto
Ineptus vultu proponi cereus usquam,
Nec pravè factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere: & una
Cum scriptore meo, capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

AD IVLIVM FLORVM, EPIST. II.

FLore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Siquis forte velis puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis: & tecum sic agat, Hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo:
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles:
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla quidvis imitaberis uda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales qui vult extrudere merces.
Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temerè à me
Quivis ferret idem, semel hic cessavit: & (ut fit)
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor,
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum: ne mea sævus
Iurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quòd
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat, post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
Præsidium regale loco deiecit (ut aiunt)
Summè munito, & multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:
Accipit & bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I bone quò virtus tua te vocat: i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?
Post hæc ille catus, Quantumvis rusticus, ibit,
Ibit eò quò vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ:
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter sylvas Academi quærere verum.
Dura sed amovere loco me tempora grato:
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primùm me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopémque paterni
Et laris & fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem. sed quod non desit, habentem,
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, convivia, ludum:
Tendunt extorquere poëmata, quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amántque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis:
Ille, Bioneis sermonibus & sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod iubet alter.
Quod petis, id sanè est invisum acidúmque duobus.
Præter cætera, me Romæne poëmata censes
Scribere posse, inter tot curas, totque labores?

Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis. cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Auentino: visendus vterque.
Interualla vides humanè commoda. verum
Puræ sunt plateæ, nihil vt meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis gerulisque redemptor:
Torquet nunc lapidem, nunc ingẽs machina tignum:
Tristia robustis luctantur funera plaustris:
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, & versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis & vmbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium sibi quod vacuas desumsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris & curis statua taciturnius exit
Plerunque, & risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, & tempestatibus vrbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor: vt alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus vt hic illi foret, huic vt Mutius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poëtas?
Carmina compono, hic elegos: mirabile visu
Cælatumq́; nouem Musis opus. aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus Vacuam Romanis vatibus ædem.
Mox etiam (si forte vacas) sequere, & procul audi
Quid ferat & quare sibi nectat vterque coronam.
Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.
Multa fero, vt placem genus irritabile vatum,
Quum scribo, & supplex populi suffragia capto:
Idem finitis studiis, & mente recepta,
Obturem patulas impunè legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verùm
Gaudent scribentes, & se venerantur, & vltro
(Si taceas) laudant quicquid scripsere beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poëma,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
Audebit quæcunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
Verba mouere loco, quamuis inuita recedant,
Et versentur adhuc inter penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum:
Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit & deserta vetustas.
Adsciscet noua, quæ genitor produxerit vsus.
Vehemens & liquidus, puróque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit diuite lingua.
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Leuabit cultu, virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur: vt qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa mouetur.
Prætulerim scriptor delirus inersq́; videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant;
Quàm sapere & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorq́; theatro:
Cætera qui vitæ seruaret munia recto
More: bonus sanè vicinus, amabilis hospes,
Comis in vxorem: posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagena:
Posset qui rupem & puteum vitare patentem.
Hic vbi cognatorum opibus curisq; refectus,
Expulit elleboro morbum bilémque meraco,
Et redit ad sese, Pol, me occidistis amici,
Non seruastis (ait) cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abiectis vtile nugis,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerósque modósque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitúsque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quòd quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nullíne faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice vel herba
Non fieret leuius, fugeres radice vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem dii donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: & quum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen vteris monitoribus iisdem?
At si diuitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidúmque minus te, nempe ruberes,
Viueret in terris te si quis auarior vno.
Si proprium est quod quis libra mercatus & ære est,
Quædam (si credis consultis) mancipat vsus:
Qui te pascit ager, tuus est. & villicus Orbi
Quum segetes occat, tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. das nummos: accipis vuam,
Pullos, oua, cadum temeti. nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis
(Aut etiam suprà) nummorum millibus emptum.
Quid refert, viuas numerato nuper an olim?
Emptor Aricini quondam Veientis & arui,
Emptum cœnat olus, quamuis aliter putat. emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed vocat vsque suum, quà populus adsita certis
Limitibus vicina refugit iurgia: tanquam
Sit proprium cuiquam, puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc precio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos, & cedat in altera iura.
Sic quia perpetuus nulli datur vsus, & hæres
Hæredem alterius nulli datur vsus, & hæres
Hæredem alterius, velut vnda superuenit vndam:
Quid vici prosunt? aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adiecti Lucani? si metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Getulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngi,
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues & importunus, ad vmbram lucis ab ortu,

Siluestrem

Syluestrem flammis & ferro mitiget agrum:
Scit Genius,natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ,mortalis in vnumquodque caput,vultu mutabilis,albus & ater.
Vtar,& ex modico,quantum res poscet,aceruo
Tollam:nec metuam quid de me iudicet hæres,
Quod non plura datis inuenerit:& tamen idem
Scire volam quantum simplex hilarisq; nepoti
Discrepet,& quantum discordet parcus auaro.
Distat enim spargas tua prodigus,an neque sumptum
Inuitus facias,neq; plura parare labores.
Ac potius,puer vt festis quinquatribus olim
Exiguo,gratoq; fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit. ego,vtrum
Naue ferar magna an parua,ferar vnus & idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo:
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.
Viribus,ingenio,specie,virtute,loco,re,
Extremi primorum,extremis vsque priores.
Non es auarus:abi. quid? cætera iam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine & ira?
Somnia,terrores magicos,miracula,sagas,
Nocturnos lemures portentaq; Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior & melior fis accedente senecta?
Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna?
Viuere si recte nescis,decede peritis.
Lusisti satis,edisti satis atque bibisti:
Tempus abire tibi est,ne potum largius æquo
Rideat,& pulset lasciua decentius ætas.

DE ARTE POETICA

LIBER AD PISONES.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iungere si velit,& varias inducere plumas,
Vndique collatis membris:vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Pisones isti tabulæ fore librum
Persimilem,cuius,velut ægri somnia,vanæ
Fingentur species:vt nec pes nec caput vni
Reddatur formæ.pictoribus atq; poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus,& hanc veniam petimusq; damusq; vicissim:
Sed non vt placidis coeant immitia:non vt
Serpentes auibus geminentur,tigribus agni.
Inceptis grauibus plerunque & magna professis
Purpureus,latè qui splendeat,vnus & alter
Assuitur pannus:cum lucus,& ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum,aut pluuius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus.& fortasse cupressum
Scis simulare,quid hoc,si fractis enatat exspes
Nauibus,ære dato qui pingitur?amphora cœpit
Institui,currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis simplex dumtaxat & vnum.
Maxima pars vatum(pater,& iuuenes patre digni)
Decipimur specie recti.breuis esse laboro,
Obscurus fio.sectantem leuia,nerui
Deficiunt animiq;.professus grandia,turget:
Serpit humi tutus nimium,timidusq; procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter vnam,
Delphinum syluis appingit,fluctibus aprum.
IN VITIVM ducit culpæ fuga,si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & vngues
Exprimet,& molles imitabitur ære capillos:
Infelix operis summa,quia ponere totum
Nesciet.hunc ego me,siquid componere curem,
Non magis esse velim,quàm prauo viuere naso,
Spectandum nigris oculis nigroq; capillo.
Sumite materiam vestris qui scribitis æquam
Viribus:& versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc,nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit,& venus(aut ego fallor)
Vt iam nunc dicat,iam nunc debentia dici
Pleraque differat,& præsens in tempus omittat.
Hoc amet,hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusq; serendis,
Dixeris egregiè notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum.si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget:dabiturq; licentia sumpta pudenter.
Et noua fictaq; nuper habebunt verba fidem,si
Græco fonte cadant,parcè detorta.quid autem
Cæcilio Plautoq; dabit Romanus,ademptum
Virgilio,Varioq;?ego,cur acquirere pauca
Si possum,inuideor?quum lingua Catonis & Enni
Sermonem patrium ditauerit,& noua rerum
Nomina protulerit:licuit,semperq; licebit,
Signatum præsente nota producere nomen.
Vt syluæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt:ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata,vigentq;.
Debemur morti nos,nostraq;.siue receptus
Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
Regis opus:sterilisue diu palus,aptaq; remis,
Vicinas vrbes alit,& graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius:mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos,& gratia viuax.

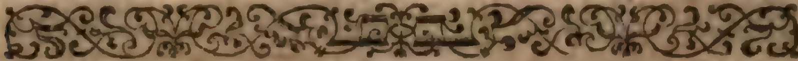
Multa renascentur quæ iam cecidere, cadentq́;
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus:
Quem penes arbitriū est & ius & norma loquendi.
Res gestæ regumq́; ducumq́; & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
Versibus impariter iunctis querimonia primùm,
Pòst etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit autor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armauit iambo.
Hunc socci cepere pedem grandesq́; cothurni,
Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus diuos, puerosq́; deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas & libera vina referre.
Descriptas seruare vices operúmque colores
Cur ego si nequeo ignoróq́; poëta salutor?
Cur nescire pudens praue, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item priuatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ:
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusq́; Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus & Peleus, quum pauper & exul vterque,
Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba:
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata: dulcia sunto.
Et quocunque volent animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus. si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstum
Vultum verba decent. iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum. iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit:
Pòst effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesq́; cachinnum.
Intererit multum diuúsne loquatur an heros:
Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli.
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictáq́; flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personam formare nouam, seruetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.
Difficile est propriè communia dicere. túque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota indictáque primus.
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilem patulumq́; moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
FORTVNAM PRIAMI CANTABO ET NOBILE BELLVM.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Dic mihi musa virum captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, vt speciosa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum festinat, & in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atq; ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primò ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores:
Mobilibúsq; decor naturis dandus & annis.
Reddere qui voces iam scit puer, & pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere: & iram
Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas
Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis canibúsq;, & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper:
Vtilium tardus prouisor, prodigus æris:
Sublimis, cupidúsq;, & amata relinquere pernix.
Conuersis studiis, ætas animúsque virilis
Quærit opes & amicitias, inseruit honori:
Commisisse cauet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumueniunt incommoda: vel quòd
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quòd res omnes timidè gelidéque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, auidúsq; futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatórq; minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. ne fortè seniles
Mandentur iuueni partes, pueróq; viriles,
Semper in adiunctis æuóque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri promes in scenam: multáq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Progne vertatur, Cadmus in anguem.

Quod-

Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor neu sit quinto productior actu
Fabula, quae posci vult, & spectata reponi.
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus, officiumque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat & haereat apte.
Ille bonis faveatque, & consilietur amicis:
Et regat iratos, & amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
Iustitiam, legesque, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa, deosque precetur & oret
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubaeque
Aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Aspirare, & adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi, castusque verecundusque coibat.
Postquam coepit agros extendere victor, & urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accessit numerisque modisque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet liberque laborum,
Rusticus, urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscae motumque & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps:
Vtiliumque sagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes satyros nudavit, & asper
Incolumi gravitate iocum tentavit, eo quod
Illecebris erat & grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.
Verùm ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet satyros, ita vertere seria ludo:
Ne, quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.
Effutire leves indigna tragoedia versus:
Vt festis matrona moveri iussa diebus,
Intererit satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata & dominantia nomina solùm,
Verbaque, Pisones, satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Davusne loquatur & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar: ut sibi quivis
Speret idem, sudet multum, frustráque laboret
Ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Sylvis deducti caveant (me iudice) Fauni,
Ne, velut innati triviis, ac pene forenses,
Aut nimium teneris iuvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res:
Nec, siquid fricti ciceris probat & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis, donantve corona.
Syllaba longa brevi subiecta vocatur Iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen Iambeis, quum senos redderet ictus
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus, & patiens: non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.
In scenam missos magno cum pondere versus,
Aut operae celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratae premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircóne vager, scribámque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, & intra
Spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At nostri proavi Plautinos & numeros &
Laudavere sales, nimium patienter utrunque,
(Ne dicam stulte) mirati: si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimúmque sonum digitis callemus & aure.
Ignotum tragicae genus invenisse Camoenae
Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis:
Quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
Post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus & modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his comoedia, non sine multa
Laude, sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetae:
Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta,
Vel qui praetextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quàm lingua, Latium, si non offenderet unum-
quemque poetarum limae labor & mora. vos ô
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas
Democritus: bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. ô ego laevus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata: verùm
Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exors ipsa secandi.
Munus & officium, nil scribens ipse, docebo:
Vnde parentur opes, quid alat formetque poetam.

Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principium & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ
Verbáq; prouisam rem non inuita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morúmque iubebo
Doctum imitatorem & veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis moratáque rectè
Fabula, nullius veneris sine pondere & arte,
Valdius oblectat populum, meliúsque moratur,
Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Vncia, quid superat? poteras dixisse, triens. eu,
Rem poteris seruare tuam. redit vncia: quid fit?
Semis. ad hæc animos ærugo & cura peculi
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poetæ,
Aut simul & iucunda & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.
Omne superuacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.
Centuriæ seniorem agitant expertia frugis:
Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci,
Lectorem delectando, paritérq; monendo.
Hic meret æra liber Sosiis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen quibus ignouisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus & mens,
Poscentique grauem persæpe remittit acutum:
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verùm vbi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsque,
Quamuis est monitus, venia caret: & citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terque bonum, cum risu miror: & idem
Indignor quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo fas est obrepere somnum.
Vt pictura, poesis erit, quæ si propius stes,
Te capiet magis: & quædam si longius abstes.
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Rectè concedi. consultus iuris, & actor
Causarum mediocris, abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cassellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse poetis
Non homines, non dii, non concessere columnæ.
Vt gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum vnguentum & Sardo cum melle papauer
Offendunt: poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inuentúmque poëma iuuandis
Si paulum à summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctúsq; pilæ discive trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere. quidni?
Liber & ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitióque remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices faciésve Minerua:
Id tibi iudicium est, ea mens. siquid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicis aures,
Et patris, & nostras: nonúmque prematur in annum.
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reuerti.
Syluestres homines sacer interprésque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidósq; leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis:
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor & nomen diuinis vatibus atque
Carminibus venit. post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes:
Et vitæ monstrata via est, & gratia regum
Pieriis tentata modis, ludúsque repertus,
Et longorum operum finis, ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine diuite vena,
Nec rude quid prosit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudauit & alsit:
Abstinuit Venere & vino. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuítq; magistrum.
Nunc satis est dixisse: Ego mira poemata pango.
Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est,
Et quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
Si verò est vnctum qui rectè ponere possit,
Et spondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor si sciat inter-
noscere mendacem, verúmque beatum amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,

Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Laetitiae: clamabit enim, Pulchrè, bene, rectè.
Pallescet super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem: saliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent
An sit amicitia dignus. si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, corrige, sodes,
Hoc (aiebat) & hoc. melius te posse negares,
Bis terq; expertum frustra: delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus:
Si defendere delictum quàm vertere malles,
Nullum vltra verbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali téq; & tua solus amares.
Vir bonus & prudens versus reprendet inertes:
Culpabit duros: incomptis allinet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit:
Fiet Aristarchus. nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hae nugae seria ducent
In mala, derisum semel, exceptúmque sinistrè.
Vt, mala quem scabies, aut morbus regius vrget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiúntq; poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri incautiq; sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueámue: licet, succurrite, longùm
Clamet Io ciues, non sit qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem,
Qui scis an prudens huc se deiecerit, atq;
Seruari nolit? dicam, Siculiq; poetae
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit. sit ius liceatq; perire poetis.
Inuitum qui seruat idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famosae mortis amorem.
Nec satis apparet cur versus factitet: vtrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus. certè furit, ac velut vrsus,
Obiectos caueae valuit si frangere clathros,
Indoctum doctúmq; fugat recitator acerbus.
Quem verò arripuit tenet occiditq; legendo,
Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

TITI VALGII VITA EX *PETRO CRINITO DESVMPTA.*

TITVS Valgius inter eos poetas refertur à veteribus qui elegias & poemata scripserunt. Familia ortus & nobili & insigni, vt quae consulares viros tulerit: neque desunt qui eius ingenium atque elegantiam commendent in scribendis carminibus. Horatius Flaccus plurimum tribuit Valgio, & in eodem numero eum collocauit, in quo Plotium, Varium, Mecaenatem, Asinium, & Virgilium, ad quorum iudicium sua scripto probari postulat. Messala item Coruinus qui cùm rebus praeclarè gestis, tum eloquentia maximè praestitit, magnopere Valgium coluit, propter eius elegantiam & ingenium. Fuit in magno pretio & alter Valgius qui inter Apollodoreos refertur: quoniam Apollodori Pergameni sectam magno studio dicatur consequutus.

TITI VALGII FRAGMENTA QVAE EXSTANT.

Sed nos ante casam tepidi mulgaria lactis
Et sinum vini cessamus fundere Baccho.
Hic mea me longo succedens prora remulco
Laetantem gratis sistit in hospitiis.
Situ rugosa rotunda margarita.

ALBI TIBVLLI VITA EX LIBRO III. DE POETIS LATINIS PET. CRINITI.

LBIVS Tibullus Romæ, vt creditur, natus Hircio & Pansa Coss. qui annus etiam Nasonis poetæ natalibus insignis fuit: nam vterque Consul cum ad liberandum Brutum apud Mutinam mitteretur, fugato Antonio occisus est: parentes habuit ex equestri ordine, bello & pace satis illustres: is autem Tibullus, quòd ingenio facili, & egregia forma foret, nobiliores etiam ciuitatis sibi conciliauit: in quorum numero fuit Messala Coruinus, qui mira diligentia, & assiduis officijs poetam Tibullum fouit. Itaque sui studiosum vocat eum Tibullus, & insigni carmine laudes eiusdem ac virtutem celebrauit. Neque illud ignoratur, cùm in eiusdem Messalæ comitatu in prouinciam Phæacum pergeret, in aduersam eum valetudinem incidisse: ex quo tali carmine fidem suam atque fortunam voluit posteris commendare:

Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus,
Messalam terra dum sequitúrque mari.

Horatium quoque Flaccum & Macrum poëtam, qui de herbis libros conscripsit, familiariter dilexit. Eúmq; hortatur vt relictis castris, & militia, ad amores, & Veneres redeat: Albius enim Tibullus in amoribus & deliciis (vt apparet) paulò procliuior fuit, vt qui Marathum, & Cherinthum pueros maximo affectu dilexerit, sicuti Deliam, Sulpitiam, Neram, & Nemesim, de cuius forma & moribus frequens in veterum libris mentio est, vnde illud notum:

Vsit amatorem Nemesis lasciua Tibullum.
In tota iuuit quem nihil esse domo.

Sed & L. Apuleius quo loco de amoribus disserit, apud Claudium Maximum proconsulem, fictum Deliæ nomen à poeta Tibullo refert, cum Plaucia vocaretur. Quinetiam Flaccus liberè illum hortatur amicitiæ nomine, vt forti animo & constanti, immitis Glyceræ fastum, & insolentiam perferat, tum aliorum exemplo discat, quanta sit in amore varietas. in scribendo autem carmine, Cassio Parmensi eundem præponit, quo loco suorum sermonum iudicem facit, bonáque animi & corporis illi adscribit:

Albi nostrorum sermonum candide iudex,
Non tu corpus eras sine pectore: dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi:
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Qui sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo, contingat abundè,
Et mundus victus non deficiente crumena.

Is verò Tibullus in carmine ad Messalam, copiosè ostendit, parũ sibi licere in ocio versari, quod ipsa fortunæ iniquitas, nimiũ illi obfuisset, & cùm satis illi opes florerent, conditione temporum factum vt ad paupertatem redigeretur.

Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci,
Horrea fœcundis indeficientia mensis:
Cuique pecus denso pascebant agmine colles,

Et domino ſatis, & nimium furique lupóque,
Nunc deſiderium ſupereſt.

Libros quatuor Elegiarum ſiue Amorum compoſuit, in quibus facilè probatur, quàm elegans, & candidum ſit eius carmen, vt in eiuſmodi caloribus deſcribendis Latinos omnes videatur ſuperaſſe, tum affectibus exprimendis, tum ſuauitate ingenij, quod ipſum & Fab. Quintilianus ad Marcellum Victorium refert, cùm poetam Tibullum & elegantem imprimis, ac terſum exiſtimarit. Obiit autem cùm adhuc iunior eſſet, neque ſine maximo mœrore Ouidij poetæ, quod ille teſtatus eſt longo carmine: in quo probatur quanta literarum iactura Tibullus occiderit, eoque moleſtior fuit eius interitus, quo immaturior viſus eſt. In eius verò funere & parens & ſoror pietatis officium præſtiterunt, quod & Nemeſis & Delia pari animo fecerunt, ſicuti ab Ouidio refertur, vulgatúmque eſt illud de elegãtia, & carmine Tibulli.

Donec erunt ignes, arcúſque Cupidinis arma,
Diſcentur numeri, culte Tibulle, tui.

ALBI TIBVLLI EQVITIS ROMANI OPERA QVÆ REPERIVNTVR,

LIBER I.

ELEGIA I.

DIVITIAS *alius fuluo ſibi congeregat auro,*
Et teneat culti iugera multa ſoli.
Quem labor aſſiduus vicino terreat hoſte:
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent.
Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus exiguo luceat igne focus:
Nec ſpes deſtituat, ſed frugum ſemper aceruos
Præbeat, & pleno pinguia muſta lacu.
Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Ruſticus, & facili grandia poma manu.
Nec tamen interdum pudeat te niſſe bidentem,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues.
Non agnamve ſinu pigeat fœtumve capellæ
Deſertum oblita matre referre domum.
Hic ego paſtoremque meum luſtrare quotannis,
Et placidam ſoleo ſpargere lacte Palem.
Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florea ſerta lapis.
Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flaua Ceres tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.
Vos quoque, felicis quondam, nunc pauperis agri
Cuſtodes fertis munera veſtra, Lares.
Tunc vitula innumeros luſtrabat cæſa iuuencos:
Tunc agna exigui eſt hoſtia magna ſoli.
Agna cadet vobis: quam circum ruſtica pubes
Clamet: Io meſſes, & bona vina date.
Adſitis, Diui: nec vos è paupere menſa
Dona, nec e puris ſpernite fictilibus.
Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
Pocula de facili, compoſuitque luto.
At vos exiguo pecori furéſque, lupique;
Parcite de magno eſt præda petenda grege.
Non ego diuitias patrum fructuſque requiro
Quos tulit antiquo condita meſſis auo.
Parua ſeges ſatis eſt, ſatis eſt requieſcere lecto,
Si licet, & ſolo membra leuare toro.
Quam iuuat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero continuiſſe ſinu:
Aut gelidas hybernus aquas quum fuderit Auſter,
Securum ſomnos imbre iuuante ſequi.
Hoc mihi contingat. ſit diues iure, furorem
Qui maris, & triſtes ferre poteſt pluuias.
Iam modo non poſſum contentus viuere paruo,
Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ:
Sed Canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
O quantum eſt auri pereat potiuſque ſmaragdi,
Quam fleat ob noſtras vlla puella vias.
Te bellare decet terra, Meſſala, marique,
Vt domus hoſtiles præferat exuuias.
Me retinent vinctum formoſæ vincla puellæ.
Et ſedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia tecum
Dum modo ſim, quæſo ſegnis, inerſque vocer.
Ipſe boues, mea ſim tecum modo, Delia, poſſim
Iungere, & in ſolo paſcere monte pecus.
Et te dum teneris liceat retinere lacertis,
Mollis & inculta ſit mihi ſomnus humo.
Quid Tyrio recubare toro ſine amore ſecundo
Prodeſt, quum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tum plumæ, nec ſtragula picta ſoporem,
Nec ſonitus placidæ ducere poſſit aquæ.

Maiores audire, minori dicere per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutauit mentem populus leuis & calet vno
Scribendi studio: pueri patresq; seueri
Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Inuenior Parthis mendacior: & prius orto
Sole, vigil calamum & chartas & scrinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro
Non audet nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiq; poëmata passim.
Hic error tamen & leuis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat, hoc studet vnũ:
Detrimenta, fugas seruorum, incendia ridet:
Non fraudem socio puerôve incogitat vllam
Pupillo: viuit siliquis & pane secundo.
Militiæ quanquam piger & malus, vtilis vrbi:
Si das hoc, paruis quoq; rebus magna iuuari.
Os tenerum pueri balbumq; poëta figurat:
Torquet ab obscœnis iam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis & inuidiæ corrector & iræ.
Recte facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur & ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret vnde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:
Cœlestes implorat aquas docta prece blandus:
Auertit morbos, metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem & locupletem frugibus annum.
Carmine dij superi placantur carmine manes.
Agricolæ prisci fortes, paruoq; beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum socijs operum, & pueris, & coniuge fida,
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium, memorem breuis æui.
Fescennina per hunc inuenta licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertásque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter: donec iam sæuus apertam
In rabiem verti cœpit iocus, & per honestas
Ire domos impune minax. doluere cruento
Dente lacessiti: fuit intactis quoque cura
Conditione super communi. quinetiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi. vertere modum, formidine fustis,
Ad benedicendum delectandumq; redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, & artes
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius: & graue virus
Munditiæ pepulere. Sed in longum tamen æuum
Manserunt hodieq; manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis:
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit
Quid Sophocles & Thespis & Æschilus vtile ferrent.
Tentauit quoq; rem si digne vertere posset:
Et placuit sibi, natura sublimis & acer.
Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet:
Sed turpem putat in scriptis metuitq; lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephœbi:
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsenus edacibus in parasitis:
Quàm non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc
Securus cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leue, sic paruum est, animum quod laudis auarum
Subruit aut reficit. valeat res ludicra si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq; poëtam,
Quòd numero plures, virtute & honore minores,
Indocti stolidiq;, & depugnare parati
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut vrsum aut pugiles. his nam plebecula gaudet.
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos & gaudia vana.
Quattuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumq; cateruæ.
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diuersum confusa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. nam quæ peruincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
Tanto cum strepitu ludi spectantur & artes
Diuitiæq; peregrinæ, quibus oblitus actor
Quum stetit in scena, concurrit dextera læuæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil sane. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me quæ facere ipse recusem,
Quum recte tractent alij, laudare maligne:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modo ponit Athenis.
Verùm age & his, qui se lectori credere malunt,
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde breuem: si munus Apolline dignum
Vis complere libris, & vatibus addere calcar,
Vt studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
(Vt vineta egomet cædam mea) quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso: quum lædimur, vnum

Si quis

Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Quum loca iam recitata reuoluimus irreuocati.
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros & tenui deducta poëmata filo.
Quum speramus eò rem venturam, vt simul atq;
Carmina rescieris nos fingere, commodus vltro
Arcessas & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæpretium cognoscere, quales
Æditnos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro rege Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus & male natis
Rettulit acceptos, regale numisma, philippos.
Sed veluti tractata notam labémque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt: idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit:
Edicto vetuit nequis se præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia: quòd si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros & ad hæc musarum dona vocares,
Bœotum in crasso iurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
Munera quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ:
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quàm per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas:
Terrarúmque situs, & flumina dicere & arces
Montibus impositas & barbara regna, tuisq;
Auspiciis totum confecta duella per orbem:
Claustráque custodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque. sed neque paruum
Carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor quàm vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stultè quem diligit, vrget:
Præcipuè quum se numeris commendat & arte.
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quàm quod probat & veneratur.
Nil moror officium quod me grauat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus vsquam,
Nec prauè factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere: & vna
Cum scriptore meo, capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

AD IVLIVM FLORVM, EPIST. II.

Flore, bono claroq; fidelis amice Neroni,
Siquis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis: & tecum sic agat, Hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos
Fiet eritq; tuus nummorum millibus octo:
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles:
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa leuant, vbi pleniùs æquo
Laudat venales qui vult extrudere merces.
Res vrget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere à me
Quiuis ferret idem, semel hic cessauit: & (vt fit)
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor,
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum: ne mea sæuus
Iurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quòd
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat, post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
Præsidium regale loco deiecit (vt aiunt)
Summè munito, & multarum diuite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:
Accipit & bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum euertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I bone quò virtus tua te vocat: i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?
Post hæc ille catus, Quantumuis rusticus, ibit,
Ibit eò quò vis, qui zonam perdidit: inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonæ paulò plus artis Athenæ:
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectum,
Atque inter syluas Academi quærere verum.
Duræ sed amouere loco me tempora grato:
Ciuilisq; rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primùm me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopémque paterni
Et laris & fundi, paupertas impulit audax
Vt versus facerem. sed quod non desit, habentem,
Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicutæ,
Ni meliùs dormire putem, quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum:
Tendunt extorquere poëmata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amántque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis:
Ille, Bioneis sermonibus & sale nigro.
Tres mihi conuiuæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod iubet alter.
Quod petis, id sanè est inuisum acidúmq; duobus.
Præter cætera, me Romæne poëmata censes
Scribere posse, inter tot curas, totq́; labores?

Syluestrem flammis & ferro mitiget agrum:
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum-
quodque caput, vultu mutabilis, albus & ater.
Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo
Tollam: nec metuam quid de me iudicet heres,
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem
Scire volam quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, & quantum discordet parcus auaro.
Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumptum
Inuitus facias, neque plura parare labores.
Ac potius, puer vt festis quinquatribus olim
Exiguo, gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit. ego, vtrum
Naue ferar magna an parua, ferar vnus & idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo:
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis vsque priores.
Non es auarus: abi. quid? cætera iam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine & ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Thessala rides?
Natales gratè numeras? ignoscis amicis?
Lenior & melior fis accedente senecta?
Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna?
Viuere si rectè nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est, ne potum largius æquo
Rideat, & pulset lasciua decentius ætas.

DE ARTE POETICA

LIBER AD PISONES.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iungere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collatis membris: vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cuius, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species: vt nec pes nec caput vni
Reddatur formæ. pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim:
Sed non vt placidis coëant immitia: non vt
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis grauibus plerunque & magna professis
Purpureus latè qui splendeat, vnus & alter
Assuitur pannus: cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus. & fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes
Nauibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui, currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat & vnum.
Maxima pars vatum (pater, & iuuenes patre digni)
Decipimur specie recti. breuis esse laboro,
Obscurus fio. sectantem leuia, nerui
Deficiunt animique. professus grandia, turget.
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter vnam,
Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.
IN VITIVM ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & vngues
Exprimet, & molles imitabitur ære capillos:
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm prauo viuere naso,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris qui scribitis æquam
Viribus: & versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & venus (aut ego fallor)
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis autor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si fortè necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et noua fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parcè detorta. quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varioque? ego, cur acquirere pauca
Si possum, inuideor? quum lingua Catonis & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, semperque licebit,
Signatum præsente nota producere nomen.
Vt syluæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata, vigentque.
Debemur morti nos, nostraque. siue receptus
Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
Regis opus: sterilisve diu palus, aptaque remis,
Vicinas vrbes alit, & graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos, & gratia viuax.

Multa renascentur quæ iam cecidere, cadent'q;
Quæ nunc sunt in honore vocabula si volet vsus:
Quem penes arbitriû est & ius & norma loquendi.
Res gestæ regumq; ducumq; & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
Versibus impariter iunctis querimonia primùm,
Pòst etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit autor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armauit iambo.
Hunc socci cepere pedem grandesq; cothurni,
Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus diuos puerosq; deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas & libera vina referre.
Descriptas seruare vices operûmque colores.
Cur ego si nequeo ignoroq;, poëta salutor?
Cur nescire pudens prauè, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item priuatis ac propè socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ:
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusq; Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerunque dolet sermone pedestri.
Telephus & Peleus, quum pauper & exul vterque,
Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba:
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto.
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus. si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent.
Telephe, vel Peleu, malè si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mœstum
Vultum verba decent. iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum. iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit:
Pòst effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesq; cachinnum.
Intererit multum dauúsne loquatur an heros:
Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli.
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum si fortè reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictaq;, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personam formare nouam, seruetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.
Difficile est propriè communia dicere. tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilem patulumq; moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
FORTVNAM PRIAMI CANTABO ET NOBILE BELLVM.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè:
Dic mihi musa virum captæ pòst tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, vt speciosa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum festinat, & in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atq; ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primò ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores.
Mobilibúsq; decor naturis dandus & annis.
Reddere qui voces iam scit puer, & pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere: & iram
Colligit ac ponit temerè, & mutatur in horas
Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis canibúsq;, & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper:
Vtilium tardus prouisor, prodigus æris:
Sublimis, cupidúsq;, & amata relinquere pernix.
Conuersis studijs, ætas animúsque virilis
Quærit opes & amicitias, inseruit honori:
Commisisse cauet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumueniunt incommoda: vel quòd
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quòd res omnes timidè gelidéque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, auidúsq; futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatórq; minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. ne fortè seniles
Mandentur iuueni partes, pueróq; viriles,
Semper in adiunctis æuóque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri promes in scenam: multáq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Progne vertatur, Cadmus in anguem.

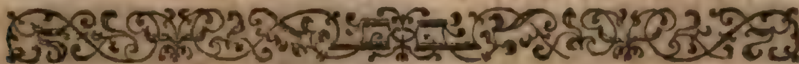
Quod-

Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neue minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus, officiumque virile
Defendat: neu quid medios intercidat actus,
Quod non proposito conducat & hæreat apte.
Ille bonis faueatque, & consilietur amicis:
Et regat iratos, & amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensæ breuis, ille salubrem
Iustitiam, legesque, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa, deósque precetur & oret
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubæque
Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Aspirare, & adesse choris erat vtilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quo sane populus numerabilis, vtpote paruus,
Et frugi, castusque, verecundúsque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, & vrbem
Latior amplecti murus, vinóque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accessit numerísque modísque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet liberque laborum,
Rusticus, vrbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motúmque & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxítque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces creuere seueris,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Vtiliúmque sagax rerum & diuina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,
Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit: eo quod
Illecebris erat & grata nouitate morandus
Spectator, functúsque sacris, & potus, & exlex.
Verùm ita risores, ita commendare dicaces
Conueniet satyros, ita vertere seria ludo:
Ne, quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.
Effutire leues indigna tragœdia versus:
Vt festis matrona moueri iussa diebus,
Intererit satyris paulum pudibunda proteruis.
Non ego inornata & dominantia nomina solùm,
Verbáque, Pisones, satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Dauúsque loquatur & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An custos famulúsque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar: vt sibi quiuis
Speret idem: sudet multum, frustráque laboret
Ausus idem: tantum series iuncturáque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Syluis deducti caueant (me iudice) Fauni,
Ne, velut innati triuiis, ac pene forenses,
Aut nimium teneris iuuenentur versibus vnquam,
Aut immunda crepent ignominiosáque dicta.
Offenduntur enim quibus est equus & pater & res:
Nec siquid fricti ciceris probat & nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donántve corona.
Syllaba longa breui subiecta vocatur Iambus,
Pes citus, vnde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen Iambeis, quum senos redderet ictus
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior vt paulo grauiórque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus & patiens: non vt de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.
In scenam missos magno cum pondere versus,
Aut operæ celeris nimium curáque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quiuis videt immodulata poemata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircóne vager, scribámque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, & intra
Spem veniæ cautus? vitaui denique culpam,
Non laudem merui. vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At nostri proaui Plautinos & numeros &
Laudauere sales, nimium patienter vtrunque,
(Ne dicam stultè) mirati: si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimúmque sonum digitis callemus & aure.
Ignotum tragicæ genus inuenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis:
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus & modicis instrauit pulpita tignis,
Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude, sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorúsque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarísue potentius armis,
Quàm lingua, Latium, si non offenderet vnum-
quemque poetarum limæ labor & mora. vos ô
Pompilius sanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigauit ad vnguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas
Democritus: bona pars non vngues ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium noménque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. ô ego læuus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata. verùm
Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus & officium [illegible]
Vnde parentur opes, quid alat [illegible]

Quid deceat, quid non, quò virtus, quò ferat error,
Scribendi rectè, sapere est & principium & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ
Verbáq; prouisam rem non inuita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morúmque iubebo
Doctum imitatorem, & veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis moratáque rectè
Fabula nullius veneris, sine pondere & arte,
Valdius oblectat populum, meliúsque moratur,
Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Vncia, quid superat? poteras dixisse, triens. eu,
Rem poteris seruare tuam, redit vncia: quid fit?
Semis. ad hæc animos ærugo & cura peculi
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poëtæ,
Aut simul & iucunda & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.
Omne superuacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis:
Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.
Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci,
Lectorem delectando, paritérq; monendo.
Hic meret æra liber Sosiis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen quibus ignouisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus & mens,
Poscentique grauem persæpe remittit acutum:
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verùm vbi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsque,
Quamuis est monitus, venia caret: & citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis térque bonum, cum risu miror: & idem
Indignor quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo fas est obrepere somnum.
Vt pictura, poësis erit, quæ si propius stes,
Te capiet magis: & quædam si longius abstes.
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Rectè concedi. consultus iuris, & actor
Causarum mediocris, abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse poëtis
Non homines, non dii, non concessere columnæ.
Vt gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum vnguentũ & Sardo cum melle papauer
Offendunt: poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inuentúmque poëma iuuandis
Si paulum à summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctúsq; pilæ, discive, trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere. quidni?
Liber & ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitióque remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices faciésue Minerua:
Id tibi iudicium est, ea mens, si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicis aures,
Et patris & nostras: nonúmq; prematur in annum.
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reuerti.
Syluestres homines sacer interprésque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidósq; leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis:
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor & nomen diuinis vatibus atque
Carminibus venit. post hos insignis Homerus,
Tyrtæúsque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes:
Et vitæ monstrata via est: & gratia regum
Pieriis tentata modis: ludúsque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine diuite vena,
Nec rude quid prosit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecítque puer, sudauit & alsit:
Abstinuit Venere & vino. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuítq; magistrum.
Nunc satis est dixisse: Ego mira poëmata pango.
Occupet extremum scabies. mihi turpe relinqui est,
Et quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poëta,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
Si verò est vnctum qui rectè ponere possit,
Et spondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor si sciet inter-
noscere mendacem, veráque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,

Nolito

Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ: clamabit enim, Pulchrè, benè, rectè.
Pallescet super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem: saliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent
An sit amicitia dignus. si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio siquid recitares, corrige, sodes,
Hoc (aiebat) & hoc. melius te posse negares,
Bis terq; expertum frustrà: delere iubebat,
Et malè tornatos incudi reddere versus:
Si defendere delictum quàm vertere malles,
Nullum vltra verbum, aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teq; & tua solus amares.
Vir bonus & prudens versus reprendet inertes:
Culpabit duros: incomptis allinet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit:
Fiet Aristarchus. nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hæ nugæ seria ducent
In mala, derisum semel, exceptumque sinistrè.
Vt, mala quem scabies, aut morbus regius vrget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiuntq; poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri incautiq; sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueámue: licet, succurrite longum
Clamet Io ciues, non sit qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem,
Qui scis an prudens huc se deiecerit, atq;
Seruari nolit? dicam, Siculiq; poetæ
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. sit ius liceatq; perire poetis.
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem.
Nec satis apparet cur versus factitet: vtrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus. certè furit, ac velut vrsus,
Obiectos caueæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctúmq; fugat recitator acerbus.
Quem verò arripuit, tenet, occiditq; legendo,
Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

TITI VALGII VITA EX *PETRO CRINITO DESVMPTA.*

TITVS Valgius inter eos poetas refertur à veteribus qui elegias & poemata scripserunt. Familia ortus & nobili & insigni, vt quæ consulares viros tulerit: neque desunt qui eius ingenium atque elegantiam commendent in scribendis carminibus. Horatius Flaccus plurimum tribuit Valgio, & in eodem numero eum collocauit, in quo Plotium, Varium, Mecænatem, Asinium, & Virgilium, ad quorum iudicium sua scripto probari postulat. Messala item Coruinus qui cùm rebus præclarè gestis, tum eloquentia maximè præstitit, magnopere Valgium coluit, propter eius elegantiam & ingenium. Fuit in magno pretio & alter Valgius qui inter Apollodoreos refertur: quoniam Apollodori Pergameni sectam magno studio dicatur consequutus.

TITI VALGII FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

Sed nos ante casam tepidi mulgaria lactis
Et sinum vini cessamus fundere Baccho.
Hic mea me longo succedens prora remulco
Læsantem gratis sistit in hospitiis.
Situ rugosa rotunda margarita.

ALBI TIBVLLI VITA EX LIBRO III. DE POETIS LATINIS PET. CRINITI.

LBIVS Tibullus Romæ, vt creditur, natus Hircio & Pansa Coss. qui annus etiam Nasonis poetæ natalibus insignis fuit: nam vterque Consul cum ad liberandum Brutum apud Mutinam mitteretur, fugato Antonio occisus est: parentes habuit ex equestri ordine, bello & pace satis illustres: is autem Tibullus, quòd ingenio facili, & egregia forma foret, nobiliores etiam ciuitatis sibi conciliauit: in quorum numero fuit Messala Coruinus, qui mira diligentia, & assiduis officijs poetam Tibullum fouit. Itaque sui studiosum vocat eum Tibullus, & insigni carmine laudes eiusdem ac virtutem celebrauit. Neque illud ignoratur, cùm in eiusdem Messalæ comitatu in prouinciam Phæacum pergeret, in aduersam eum valetudinem incidisse: ex quo tali carmine fidem suam atque fortunam voluit posteris commendare:

Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus,
Messalam terra dum sequiturque mari.

Horatium quoque Flaccum & Macrum poëtam, qui de herbis libros conscripsit, familiariter dilexit. Eúmq; hortatur vt relictis castris, & militia, ad amores, & Veneres redeat: Albius enim Tibullus in amoribus & deliciis (vt apparet) paulò procliuior fuit, vt qui Marathum, & Cherinthum pueros maximo affectu dilexerit, sicuti Deliam, Sulpitiam, Neram, & Nemesim, de cuius forma & moribus frequens in veterum libris mentio est, vnde illud notum:

Vssit amatorem Nemesis lasciua Tibullum.
In tota iuuit quem nihil esse domo,

Sed & L. Apuleius quo loco de amoribus differit, apud Claudium Maximum proconsulem, fixum Deliæ nomen à poeta Tibullo refert, cum Plaucia vocaretur. Quinetiam Flaccus liberè illum hortatur amicitiæ nomine, vt forti animo & constanti, immitis Glyceræ fastum, & insolentiam perferat, tum aliorum exemplo discat, quanta sit in amore varietas. in scribendo autem carmine, Cassio Parmensi eundem præponit, quo loco suorum sermonum iudicem facit, bonáque animi & corporis illi adscribit:

Albi nostrorum sermonum candide iudex,
Non tu corpus eras sine pectore: dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi:
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Qui non sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo, contingat abundè,
Et mundus victus non deficiente crumena.

Is verò Tibullus in carmine ad Messalam, copiosè ostendit, parũ sibi licere in ocio versari, quod ipsa fortunæ iniquitas, nimiũ illi obfuisset, & cùm satis illi opes florerent, conditione temporum factum vt ad paupertatem redigeretur.

Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci,
Horrea fœcundis indeficientia mensis:
Cuique pecus denso pascebant agmine colles,

Et domino satis, & nimium furique lupóque,
Nunc desiderium superest.

Libros quatuor Elegiarum siue Amorum composuit, in quibus facilè probatur quàm elegans, & candidum sit eius carmen, vt in eiusmodi caloribus describendis Latinos omnes videatur superasse, tum affectibus exprimendis, tum suauitate ingenij, quod ipsum & Fab. Quintilianus ad Marcellum Victorium refert, cùm poetam Tibullum & elegantem imprimis, ac tersum existimarit. Obiit autem cùm adhuc iunior esset, neque sine maximo mœrore Ouidij poetæ, quod ille testatus est longo carmine: in quo probatur quanta literarum iactura Tibullus occiderit, eoque molestior fuit eius interitus, quo immaturior visus est. In eius verò funere & parens & soror pietatis officium præstiterunt, quod & Nemesis & Delia pari animo fecerunt, sicuti ab Ouidio refertur, vulgatúque est illud de elegãtia, & carmine Tibulli.

Donec erunt ignes, arcúsque Cupidinis arma,
Discentur numeri, culte Tibulle, tui.

ALBI TIBVLLI EQVITIS ROMANI OPERA QVÆ REPERIVNTVR,

LIBER I.

ELEGIA I.

DIVITIAS *alius fuluo sibi congerat auro,*
Et teneat culti iugera multa soli.
Quem labor assiduus vicino terreat hoste:
Martia cui somnos classica pulsa fugent.
Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus exiguo luceat igne focus:
Nec spes destituat, sed frugum semper aceruos
Præbeat, & pleno pinguia musta lacu.
Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, & facili grandia poma manu.
Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boues.
Non agnamue sinu pigeat fœtumue capellæ
Desertum oblita matre referre domum.
Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis,
Et placidam soleo spargere lacte Palem.
Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in triuio florea serta lapis.
Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat vt sæua falce Priapus aues.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes fertis munera vestra, Lares.
Tunc vitula innumeros lustrabat cæsa iuuencos:
Tunc agna exigui est hostia magna soli.
Agna cadet vobis: quam circum rustica pubes
Clamet: Io messes, & bona vina date.
Adsitis, Diui: nec vos e paupere mensa
Dona, nec e puris spernite fictilibus.
Fictilia antiquus primùm sibi fecit agrestis
Pocula, de facili composuitque luto.
At vos exiguo pecori furesque, lupique
Parcite, de magno est præda petenda grege.
Non ego diuitias patrum fructusque requiro
Quos tulit antiquo condita messis auo.
Parua seges satis est, satis est requiescere lecto,
Si licet, & solito membra leuare toro.
Quam iuuat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero continuisse sinu:
Aut gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
Securum somnos imbre iuuante sequi.
Hoc mihi contingat. sit diues iure furorem
Qui maris, & tristes ferre potest pluuias.
Iam modo non possum contentus viuere paruo,
Nec semper longæ deditus esse viæ:
Sed Canis æstiuos ortus vitare sub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
O quantum est auri pereat, potiusque smaragdi,
Quam fleat ob nostras vlla puella vias.
Te bellare decet terra, Messala, marique,
Vt domus hostiles præferat exuuias.
Me retinent vinctum formosæ vincla puellæ,
Et sedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari cupio, mea Delia: tecum
Dum modo sim, quæso segnis, inersque vocer.
Ipse boues, mea sim tecum modo, Delia, possim
Iungere, & in solo pascere monte pecus.
Et te dum tenerem liceat retinere lacertis,
Mollis & inculta sit mihi somnus humo.
Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
Prodest, quum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tunc plumæ, nec stragula picta soporem,
Nec sonitus placidæ ducere possit aquæ.

Ferreus ille fuit, qui, te quum posset habere,
Maluerit prædas stultus, & arma sequi.
Ille licet Cilicum victas agat ante catervas,
Ponat & in capto Martia castra solo:
Totus & argento contextus, totus & auro
Insideat celeri conspiciendus equo.
Te spectem, suprema mihi quum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis & arsuro positum me, Delia, lecto,
Tristibus & lacrimis oscula mista dabis.
Flebis, non tua sunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in tenero stat tibi corde silex.
Illo non iuvenis poterit de funere quisquam
Lumina, non virgo sicca referre domum.
Tu manes ne læde meos: sed parce solutis
Crinibus, & teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata sinunt, iungamus amores.
Iam veniet tenebris mors adoperta caput.
Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capite.
Nunc levis est tractanda Venus, dum frangere postes
Non pudet, & rixas inseruisse iuvat.
Hic ego dux milesq; bonus. vos signa, tubæq;
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris.
Ferte & opes. ego composito securus acervo
Dites despiciam, despiciamq; famem.

ELEGIA II.

ADde merum, vinoq; novos compesce dolores,
Occupet ut fessi lumina victa sopor.
Neu quisquam multo percussum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requiescat amor.
Nam posita est nostræ custodia sæva puellæ,
Clauditur & dura ianua firma sera.
Ianua difficilis domini, te verberet imber,
Te Iovis imperio fulmina missa petant.
Ianua iam pateas uni mihi victa querelis,
Neu furtim verso cardine aperta sones.
Et mala si qua tibi dixit dementia nostra,
Ignoscas: capiti sint precor illa meo.
Te meminisse decet quæ plurima voce peregi
Supplice, quum posti florida serta darem.
Tu quoq; ne timide custodes Delia falle.
Audendum est. Fortes adiuvat ipsa Venus.
Illa favet, seu quis iuvenis nova limina tentat,
Seu reserat fixo dente puella fores.
Illa docet furtim molli decedere lecto.
Illa pedem nullo ponere posse sono.
Illa viro coram nutus conferre loquaces,
Blandaq; compositis abdere verba notis.
Nec docet hoc omnes: sed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obscura surgere nocte timor.
Nec sinit occurrat quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusq; sacerq;
Qualibet. insidias non timuisse decet.
Non mihi pigra nocent hybernæ frigora noctis,
Non mihi, quum multa decidit imber aqua.
Non labor hic lædit, reseret modo Delia postes,
Et vocet ad digiti me taciturna sonum.
Parcite luminibus. seu vir, seu fœmina fiat
Obvia, celari vult sua furta Venus.
Neu strepitu terrete pedum, neu quærite nomen,
Neu prope fulgenti lumina ferte face.
Siquis & imprudens aspexerit, occulat ille.
Perq; Deos omneis se meminisse neget.
Nam fuerit quicunq; loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.
Nec tamen huic credet coniunx tuus, ut mihi verax
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi.
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu findit; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido devocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore catervas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Quum libet, hæc tristi depellit nubila cælo:
Quum libet, æstivo convocat orbe nives.
Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas.
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus, queis fallere posses.
Ter cane, ter dictis despue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam:
Non sibi si in molli viderit ipse toro.
Tu tamen abstineas aliis. nam cætera cernet
Omnia. de me una sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores,
Cantibus, aut herbis solvere posse meos.
Et me lustravit tædis, & nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla Deos.
Non ego, totus abesset amor, sed mutuus esset
Orabam: nec te posse carere velim.

ELEGIA III.

AD MESSALAM.

IBitis Ægeas sine me, Messala, per undas,
O utinam memores ipse, cohórsq; mei.
Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.
Abstineas avidas mors modo nigra manus.
Abstineas, mors atra, precor: non hic mihi mater
Quæ legat in mæstos ossa perusta sinus.
Non soror, Assyrios cineri quæ dedat odores,
Et fleat effusis ante sepulchra comis:
Delia non usquam, quæ me quum mitteret urbe,
Dicitur ante omnes consuluisse Deos.
Illa sacras pueri sortes ter sustulit illi
Rettulit è triviis omina certa puer.
Cuncta dabant reditus. tamen est deterrita nunquam,
Quin fleret, nostras respiceretq; vias.
Ipse ego solator, quum iam mandata dedissem,
Quærebam tardas anxius usq; moras.
Aut ego sum caussatus aves, aut omnia dira
Saturni sacra me tenuisse die.
O quoties ingressus iter mihi tristia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem.
Audeat invito ne quis discedere amore:
Aut sciat egressum se prohibente Deo.
Quid tua nunc Isis tibi, Delia: quid mihi prosunt
Illa tua toties æra repulsa manu?
Quidve, pie dum sacra colis, pureq; lavari
Te memini, & puro secubuisse toro?

Nunc dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.
Et mea votiuas persoluens Delia noctes,
Ante sacras lino tecta fores sedeat.
Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes
Insignis turba debeat in Pharia.
At mihi contingat patrios celebrare penates,
Reddereque antiquo menstrua thura Lari.
Quam bene Saturno viuebant rege prius, quam
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbuerátque sinum:
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus:
Non domito frenos ore momordit equus.
Non domus vlla fores habuit: non fixus in agris,
Qui regeret certis finibus arua, lapis.
Ipsæ mella dabant quercus. vltroque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella, nec enses
Immiti sæuus duxerat arte faber.
Nunc Ioue sub domino cædes, & vulnera semper:
Nunc mare, nunc leti mille repente viæ.
Parce pater, timidum non me periuria terrent,
Non dicta in sanctos impia verba deos.
Quod si fatales iam nunc expleuimus annos,
Fac lapis inscriptis stet super ossa notis:
Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus,
Messalam terra dum sequitúrque mari.
Sed me, quod facilis tenero sum semper amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios,
Hic choreæ, cantúsque vigent, passimq; vagantes
Dulce sonant tenui gutture tamen aues.
Fert casiam non culta seges, totóque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit, & assidue prælia miscet Amor.
Illic est cuicumque rapax mors venit amanti,
Et venit insigni myrtea serta coma.
At scelerata iacet sedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra sonant.
Tisiphonéque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit, & huc illuc impia turba fugit.
Tum niger in porta Serpens: tum Cerberus ore
Stridet, & æratas excubat ante fores.
Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.
Porrectúsque nouem, Tityus per iugera terræ
Adsiduas atro viscere pascit aues.
Tantalus est illic, & circas stagna: sed acrem
Iam iam poturi deserit vnda sitim.
Et Danai proles, Veneris quod numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.
Illic sit, quicunque meos violauit amores,
Optauit lentas & mihi militias.
At tu casta precor, maneas, sanctique pudoris
Adsideat custos sedula semper anus.
Hæc tibi fabellas referat, positáque lucerna
Deducat plena stamina longa colo.

At circa grauibus pensis affixa puella
Paulatim somno fessa remittat opus.
Tunc veniam subito, nec quisquam nunciet ante,
Sed videar cælo missus adesse tibi.
Tunc mihi qualis eris longos turbata capillos
Obuia nudato, Delia, curre pede.
Hoc precor. hunc illum nobis aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

ELEGIA IV. AD PRIAPVM.

SIc vmbrosa tibi contingant tecta, Priape,
Ne capiti soles, ne nocéantque niues:
Quæ tua formosos cæpit solertia? certe
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est.
Nudus & hiberni producis frigora brumæ,
Nudus & æstiuis tempora sicca canis.
Sic ego: tum Bacchi respondet rustica proles,
Armatus curua sic mihi falce Deus.
Tu puero, quodcumque tuo tentare licebit,
Cedas, Obsequio plurima vincit amor.
Sed ne te capiant. primo si forte negabit,
Tædia paulatim sub iuga colla dabit.
Longa dies hominum docuit parere leones,
Longa dies molli saxa peredit aqua.
Annus in apricis maturat collibus vuas,
Annus agit certa lucida signa vice.
Nec iurare time Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta summa ferunt.
Gratia magna Ioui. vetuit pater ipse valere,
Iurasset cupide quicquid ineptus amor.
Perque suas impune sinit Dictynna sagittas
Affirmes, crines perque Minerua suos.
Ah si tardus eris, errabis. transiet ætas.
Quam cito non segnis it, remeatque dies.
Quam cito purpureos deperdit terra colores.
Quam cito formosas populus ante comas.
Quam iacet infirmæ venere vbi fata senectæ,
Qui prior Elæo est carcere missus equus.
Vidi iam iuuenem, premeret cum serior ætas,
Mærentem stultos præteriisse dies.
Crudeles diui, serpens nouus exuit annos,
Formæ non vllam fata dedere moram.
Solis æterna est Phœbo, Bacchoq; iuuenta:
Nam decet intonsus crinis vtrumq; deum.
Neu comes ire neges quamuis via longa paretur,
Et canis arenti torreat arua siti.
Quamuis prætexens picta ferrugine cælum,
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
Vel si cæruleas puppi volet ire per vndas,
Ipse leuem remo per freta pelle ratem.
Nec te pæniteat duros subiisse labores,
Aut operi insuetas atteruisse manus.
Nec, velit insidiis altas si claudere valles,
Dum placeas, humeri retia ferre negent.
Si volet arma, leui tentabis ludere dextra:
Sæpe dabis nudum, vincat vt ille, latus.
Tunc tibi mitis erit, rapias tum cara licebit
Oscula. pugnabit, sed tamen apta dabit.
Rapta dabit primo, post afferet ipse volenti,
Post etiam collo se implicuisse volet.
Heu male nunc artes miseras hæc secula tractant.

Iam tener assueuit munera velle puer.
Iam tua, qui Venerem docuisti vendere primus,
Quisquis es, infelix vrgeat ossa lapis.
Pieridas pueri, doctos & amate poetas.
Aurea nec superent munera Pieridas.
Carmine purpurea est Nisi coma. carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musæ, viuet dum robora tellus,
Dum cælum stellas, dum vehet amnis aquas.
At qui non audit Musas, qui vendit Amorem:
Idææ currus ille sequatur Opis.
Et ter centenas erroribus expleat vrbes,
Et secet ad Phrygios vilia membra modos.
Blanditiis vult esse locum Venus ipsa querelis.
Supplicibus miseris fletibus illa fauet.
Hæc mihi, quæ canerem Titio, Deus edidit ore,
Sed Titium coniunx hæc meminisse vetat:
O fuge te teneræ puerorum credere turbæ.
Nam causam iusti semper amoris habent.
Hic placet, angustis quod equum compescit habenis.
Hic placidam niueo pectore pellit aquam.
Hic, quia fortis adest audacia, cœpit. at illi
Virgineus teneras stat pudor ante genas.
Pareat ille suæ. vos me celebrate magistrum,
Quos male habet multa callidus arte puer.
Gloria cuiq; sua est. me, qui spernentur amantes,
Consultent. cunctis ianua nostra patet.
Tempus erit, quum me Veneris præcepta ferentem
Deducat iuuenum sedula turba senem.
Eheu quam Marathus lento me torquet amore.
Deficiunt artes, deficiuntq; doli.
Parce puer quæso, ne turpis fabula fiam:
Quum mea ridebunt vana magisteria.

ELEGIA V.

Asper eram, & bene discidium me ferre loquebar.
At mihi nunc longe gloria fortis abest.
Namq; agor, vt per plana citus sola verbere turben,
Quem celer assueta versat ab arte puer.
Vre ferum, & torque ne libeat ne dicere quicquam
Magnificum posthac. horrida verba doma.
Parce tamen, per te furtiui fœdera lecti,
Per Venerem quæso compositumque caput.
Ille ego, quum tristi morbo defessa iaceres,
Te dicor votis eripuisse meis.
Ipseque te circum lustraui sulfure puro,
Carmine quum magico præcinuisset anus.
Ipse procuraui, ne possent sæua nocere
Somnia, ter sancta deueneranda mola.
Ipse ego velatus filo, tunicisque solutis
Vota nouem Triuiæ nocte silente dedi.
Omnia persolui. fruitur nunc alter amore,
Et precibus felix vtitur ille meis.
At mihi felicem vitam si salua fuisses,
Fingebam demens, sed renuente Deo.
Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
Area dum messes sole calente teret.
Aut mihi seruabit plenis in lintribus vuas,
Pressaque veloci candida musta pede.
Consuescet numerare pecus, consuescet amantis
Garrulus in dominæ ludere verna sinu.
Illa Deo sciet agricolæ pro vitibus vuam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.
Illa regat cunctos, illi sint omnia curæ,
Et iuuet in tota me nihil esse domo.
Huc veniet Messala meus, cui dulcia poma
Delia selectis detrahet arboribus.
Et tantum venerata virum hunc sedula curet,
Huic paret, atque epulas ipsa ministra gerat.
Hæc mihi fingebam quæ nunc Eurusq; Notusq;
Iactat odoratos vota per Armenios.
Num Veneris magnæ violaui numina verbo?
Et mea nunc pœnas impia lingua luit?
Num feror incestus sedes adiisse Deorum,
Sertaque de sanctis deripuisse focis?
Non ego tellurem genibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput:
Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.
At tu, qui lætus rides mala nostra caueto
Mox tibi, non vnus sæuiet vsque Deus.
Vidi ego, qui iuuenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem.
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caræve puellæ
Ancillam medio detinuisse foro.
Hunc puer, hunc iuuenis turba circumstrepit arcta.
Despuit in molles & sibi quisque sinus.
At mihi parce, Venus. semper tibi dedita seruit
Mens mea. quid messes vris acerba tuas.

ELEGIA VI.

Sæpe ego tentaui curas depellere vino.
At dolor in lacrimas verterat omne merum.
Sæpe aliam tenui. sed iam quum gaudia adirem,
Admonuit dominæ, deseruitq; Venus.
Tunc me discedens deuotum fœmina dixit,
Et pudet heu. narrat scire nefanda mea.
Non facit hoc verbis facie tenerisq; lacertis
Deuouet, & flauis nostra puella comis.
Talis ad Æmonium Nereis Pelea quondam
Vecta est frenato cærula pisce Thetis.
Hæc nocuere mihi, quod adest huic diues amator.
Venit in exitium callida lena meum.
Sanguineas edat illa dapes, atque ore cruento
Tristia cum multo pocula felle bibat.
Hanc volitent animæ circum sua fata querentes
Semper, & è tectis strix violenta canat.
Ipsa fame stimulante furens herbasq; sepulchris
Quærat, & à sæuis ossa relicta lupis,
Currat & inguinibus nudis, vluletq; per vrbes,
Post agat à triuiis aspera turba canum.
Eueniet. dat signa Deus, sunt numina amanti,
Sæuit. & iniusta lege relicta Venus.
At tu quamprimum sagæ præcepta rapacis
Desere. nam donis vincitur omnis amor.
Pauper erit præsto tibi, præsto pauper adibit
Primus, & in tenero fixus erit latere.
Pauper in angusto fidus comes agmine turbæ
Subiicietq; manus, efficietq; viam.

Pauper ad occultos furtim deducit amicos,
Vinclaq; de niueo detrahit ipse pede.
Heu canimus frustra nec verbis victa patescit
Ianua sed plena est percutienda manu.
At tu qui potior nunc es, mea furta caueto.
Versatur celeri fors leuis orbe cito.

ELEGIA VII.

SEmper vt inducas, blandos offers mihi vultus,
Post tamen es misero tristis & asper Amor.
Quid tibi sæuitiæ mecum est? an gloria magna est,
Insidias homini composuisse Deum?
Iam mihi tenduntur casses: iam Delia furtim
Nescio quem tacita callida nocte fouet.
Illa quidem tam multa negat: sed credere durũ est:
Sic etiam de me pernegat vsq; viro.
Ipse miser docui, quo posset ludere pacto
Custodes eheu nunc premor arte mea.
Fingere nunc didicit caussas, quur sola cubaret:
Cardine nunc tacito vertere posse fores.
Tum succos, herbasq; dedi, queis liuor abiret,
Quem facit impresso mutua dente Venus.
At tu fallacis coniunx incaute puellæ,
Me quoq; seruato, peccet vt illa nihil.
Neu iuuenes celebres multo sermone caueto,
Neve cubet laxo pectus aperta sinu:
Neu te decipiat nutu digitoq; liquorem
Ne trahat, & mensæ ducat in orbe notas.
Exibit quam sæpe, time: seu visere dicet
Sacra bonæ maribus non adeunda Deæ.
At mihi si credas, illam sequar vnus ad aram.
Tunc mihi non oculis sit timuisse meis.
Sæpe velut gemmas eius signumq; probarem,
Per caussam memini me tetigisse manum.
Sæpe mero somnum peperi tibi: at ipse bibebam
Sobria supposita pocula victor aqua.
Non ego te læsi prudens: ignosce fatenti.
Iussit Amor. Contra quis ferat arma Deos?
Ille ego sum, nec me iam dicere vera pudebit,
Instabat tota cui tua nocte canis.
Non frustra quidam iam nunc in limine perstat
Sedulus ac crebro prospicit, ac refugit:
Et simulat transire domum: mox deinde recurrit
Solus, & ante ipsas exscreat vsq; fores.
Nescio quid furtiuus amor parat. vtere quæso
Dum licet. in liquida nat tibi linter aqua.
Quid tenera tibi coniuge opus, tua si bona nescis
Seruare? frustra clauis inest foribus.
Te tenet, absentes alios suspirat amores,
Et simulat subito condoluisse caput.
At mihi seruandam credas: non sæua recuso
Verbera, detrecto non ego vincla pedum.
Tunc procul absitis quisquis colit arte capillos,
Effluit effuso cui toga laxa sinu.
Quisquis & occurret, ne possit crimen habere,
Stet procul, aut alia stet procul ante via.
Sic fieri iubet ipse Deus sic magna sacerdos
Est mihi diuino vaticinata sono.
Hæc vbi Bellonæ motu est agitata, nec acrem
Flammam, non & amans verbera torta timet.
Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
Sanguineq; effuso spargit inulta Deam.
Statq; latus præfixa veru, stat saucia pectus.
Et canit euentus, quos dea magna monet.
Parcite, quam custodit Amor, violare puellam:
Ne pigeat magno post didicisse malo.
Attigerit, labentur opes, vt vulnere nostro
Sanguis, vt hic ventis diripiturq; cinis.
Et tibi nescio quas dixit, mea Delia, pœnas.
Si tamen admittas, sit precor illa leuis.
Non ego te propter parco tibi, sed tua mater
Me mouet, atq; iras aurea vincit anus.
Hæc mihi te adducit tenebris, multoq; timore
Coniungit nostras clam taciturna manus.
Hæc foribusq; manet noctu me affixa, proculq;
Cognoscit strepitus me veniente pedum.
Viue diu mi dulcis anus, proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.
Te semper, natamq; tuam te propter amabo.
Quicquid agit, sanguis est tamen illa tuus.
Sit modo casta, doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec stola longa pedes.
Et mihi sint duræ leges, laudare nec vllam
Possim ego, quin oculos appetat illa meos.
Et si quid peccasse putor, ducarq; capillis
Immeritò pronas proripiarq; vias.
Non ego te pulsare velim, sed venerit iste
Si furor, optarim non habuisse manus.
Ne sæuo sis casta metu, sed mente fideli
Mutuus absenti te mihi seruet amor.
At quæ fida fuit nulli, post victa senecta
Ducit inops tremula stamina torta manu:
Firmaq; conductis adnectit licia telis,
Tractaq; de niueo vellere ducta putat.
Hanc animo gaudente vident, iuuenumq; cateruæ
Commemorant meritò tot mala ferre senem:
Hanc Venus ex alto flentem sublimis Olympo
Spectat, &, infidis quàm sit acerba, monet.
Hæc aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris
Exemplum cana simus vterq; coma.

ELEGIA VIII.

HVnc cecinère diem Parcæ fatalia nentes
Stamina, non vlli dissoluenda Deo.
Hunc fore, Aquitanas posset qui fundere gentes,
Quem tremeret forti milite victus Atur.
Euenere: nouos pubes Romana triumphos
Vidit, & euinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros Messala gerentem
Portabat nitidis currus eburnus equis.
Non sine me est tibi partus honos. Tarbella Pyrene
Testis & Oceani littora Santonici.
Testis Arar, Rhodanusq; celer, magnusq; Garũna,
Carnuti & flauiq; cærula lympha Liger.
At te Cydne canam, tacitis qui leniter vndis
Cæruleus placidis per vada serpis aquis.
Quantus & æthereo contingens vertice nubes,
Frigidus intonsos Taurus arat Cilicas.
Quid referam, vt volitet crebras intacta per vrbes,
Alba Palæstino sancta columba Syro?
Vtq; maris vastum prospectet turribus æquor,
Prima ratem ventis credere docta Tyros?

Qualis & arentes quum findis Sirius agros,
Fertilis æstiua Nilus abundet aqua?
Nile pater, quanam possum te dicere caussa,
Aut quibus in terris occuluisse caput?
Te propter nullos tellus tua postulat imbres,
Arida nec pluuio supplicat herba Ioui,
Te canit, atq; suum pubes miratur Osirim
Barbara, Memphiten plangere docta bouem.
Primus aratra manu solerti fecit Osiris.
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ.
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem.
Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primùm matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.
Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Mouit & ad certos nescia membra modos.
Bacchus & agricolæ magno confecta labore
Pectora tristitiæ dissoluenda dedit.
Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pulsa sonent.
Non tibi sunt tristes curæ, nec luctus Osiri:
Sed chorus, & cantus, & leuis aptus Amor.
Sed varij flores, & frons redimita corymbis,
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.
Et Tyriæ vestes, & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultis conscia cista sacris.
Huc ades, & centum ludos, Geniumq; choreis
Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius & nitido stillent vnguenta capillo,
Et capite & collo mollia serta gerat.
Sic venias hodierne. tibi dem thuris honores,
Liba & Mopsopio dulcia melle feram.
At tibi succrescat proles, quæ facta parentis
Augeat, & circa stet venerata senem.
Nec taceant monumenta viæ, quæ Tuscula tellus,
Candidaq; antiquo detinet alba Lare.
Nanq; opibus congesta tuis hic glarea dura
Sternitur, hic apta iungitur arte silex.
Te canit agricola è magna quum veneris vrbe
Serus, inoffensum retuleritq; pedem.
At tu natalis, multos celebrande per annos,
Candidior semper, candidiorq; veni.

ELEGIA IX.

Non ego celari possim quid nutus amantis,
Quidve ferant miti lenia verba sono.
Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra deorum:
Præcinit euentus, nec mihi cantus auis.
Ipsa Venus magico religatum brachia nodo
Perdocuit multis non sine verberibus.
Desine dissimulare. Deus crudelius vrit,
Quos videt inuitos succubuisse sibi.
Quid tibi nunc molles prodest coluisse capillos?
Sæpeq; mutatas disposuisse comas?
Quid fuco splendente comas ornare? quid vngues
Artificis docta subsecuisse manu?
Frustra iam vestes, frustra mutantur amictus,
Ansaq; compressos colligat arta pedes.
Ipsa placet quamuis inculto venerit ore.
Nec nitidum tarda conserit arte caput.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris:
Cantus & iratæ detinet anguis iter:
Cantus & e curru Lunam deducere tentat,
Et faceret si non æra repulsa sonent.
Quid queror heu misero carmen nocuisse? quid herbas?
Forma nihil magicis vtitur auxiliis.
Sed corpus tetigisse nocet, sed longa dedisse
Oscula, sed femori conseruisse femur.
Nec tu difficilis puero tamen esse memento,
Persequitur pœnis tristia facta Venus.
Munera ne poscas, det munera canus amator;
Vt foueat molli frigida membra sinu.
Carior est auro iuuenis, cui læuia fulgent
Ora, nec amplexus aspera barba terit.
Huic tu candentes humero suppone lacertos,
Et regum magnæ despiciantur opes.
At Venus inueniet puero succumbere furtim,
Dum tumet & teneros conserit vsq; sinus.
Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oscula, & in collo figere dente notas.
Non lapis hanc, gemmæq; iuuent, quæ frigore sola
Dormiet: & nulli sit cupienda viro.
Heu sero reuocatur Amor, seroq; iuuenta,
Quum vetus infecit cana senecta caput.
Tum studium formæ est, coma tum mutatur, vt annos
Dissimulet viridi cortice tincta nucis.
Tollere tunc cura est albos à stirpe capillos,
Et faciem dempta pelle referre nouam.
At tu dum primi floret tibi temporis ætas,
Vtere, non tardo labitur illa pede.
Neu Marathum torque. puero quæ gloria victo est?
In veteres esto dura puella senes.
Parce precor tenero. non illi sontica caussa est,
Sed nimius luto corpora tingit amor.
Veh miser, absenti mæstas quàm sæpe querelas
Conijcit, & lacrymis omnia plena madent.
Quid me spernis? ait. poterat custodia vinci.
Ipse dedit cupidis fallere posse Deus.
Nota Venus furtiua mihi est, vt lenis agatur
Spiritus, vt nec dent oscula rapta sonum.
Et possum media quamuis obrepere nocte,
Et strepitu nullo clam reserare fores.
Quid prosunt artes, miserum si spernit amantem,
Et fugit ex ipso sæua puella toro?
Vel quum promittit subitò, sed perfida fallit:
Est mihi nox multis euigilanda modis.
Dum mihi venturam fingo, quodcunq; mouetur,
Illius credo tunc sonuisse pedem.
Ast pereant artes & mollia iura colendi.
Horrida villosa corpora veste tegam.
Nunc si clausa mea est, si copia nulla videndi,
Me miserum laxam quid iuuat esse togam?
Desistas lacrymare puer. non frangitur illa,
Et tua iam fletu lumina fessa tument.
Oderunt Pholoe, moneo, fastidia diui.

Nec prodest sanctis thura dedisse focis.
Hic Marathus quondam miseros ludebat amantes,
Nescius ultorem post caput esse Deum.
Sæpe etiam lacrymas fertur risisse dolentis,
Et cupidum ficta detinuisse mora,
Nunc omneis odit fastus: nunc displicet illi
Quæcunque opposita est ianua, dura sera.
A te pœna manet, nisi desinis esse superba.
Quàm cupies votis hunc reuocare diem?

ELEGIA X.

QVId mihi, si fueras miseros læsurus amantes,
Fœdera per diuos iam violanda dabas?
Ah miser. etsi quis primo periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.
Parcite cælestes. æquum est impunè licere,
Numina formosis lædere vestra semel.
Lucra petens habili tauros adiungit aratro,
Et durum terræ rusticus urget opus,
Lucra petituras freta per parentia ventis
Ducunt instabiles sidera certa rates.
Muneribus meus est captus puer. at Deus illa
In cinerem & liquidas munera vertat aquas.
Iam mihi persoluet pœnas, puluisq; decorem
Detrahet & ventis horrida facta coma.
Vretur facies. Vrentur sole capilli.
Deteret inualidos & via longa pedes.
Admonui quoties? auro ne pollue formam.
Sæpe solent auro multa subesse mala.
Diuitijs captus si quis violauit Amorem:
Asperaq; est illi, difficilisq; Venus.
Vre meum potius flamma caput, & pete ferro
Corpus, & intorto verbere terga seca
Nec tibi celandi spes sit peccare paranti.
Est Deus, occultos qui vetat esse dolos.
Ipse Deus tacito permisit vela ministro,
Ederet vt multo libera verba mero.
Ipse Deus somno domitos emittere vocem
Iussit, & inuitos facta tegenda loqui.
Hæc ego dicebam. nunc me fleuisse loquentem,
Nunc pudet ad teneros procubuisse pedes.
Tunc mihi iurabas, nullo te diuitis auri
Pondere, non gemmis vendere velle fidem:
Non tibi si precium Campania terra daretur,
Non tibi si Bacchi cura Falernus ager.
Illis eripies verbis mihi sidera cæli
Lucere, & puras fluminis esse vias.
Quinetiam flebas. at non ego fallere doctus,
Tergebam humentes credulus vsq; genas.
Quid faceres, nisi & ipse fores in amore puellæ?
Si precor exemplo sed leuis illa tuo.
O quoties verbis ne quisquam conscius esset,
Ipse comes multa lumina nocte tuli.
Sæpe insperanti venit tibi munere nostro,
Sed latuit clausas post adoperta fores.
Tum miser interij stultè confisus amari.
Non poteram ad laqueos cautior esse tuos.
Quinetiam attonita laudes tibi mente canebam.
At me nunc nostri, Pieridumq; pudet.
Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat, & liquida deleat amnis aqua.
Si procul à nobis, formam cui vendere cura est,
Et pretium plena grande referre manu.
A te, qui puerum donis corrumpere es ausus,
Rideat assiduis vxor inulta dolis.
Et quum furtiuo iuuenem lassauerit vsu,
Tecum interposita languida veste cubet.
Sint externa tuo semper vestigia lecto,
Et pateat cupidis semper aperta domus.
Nec lasciua soror dicatur plura bibisse
Pocula, vel plures emeruisse viros.
Illam sæpe ferunt conuiuia ducere Baccho,
Dum rota Luciferi prouocet orta diem.
Illa nulla queat melius consumere noctem,
Atque operum varias disposuisse vices.
At tua perdidicit, nec tu stultissime sentis,
Quum tibi non solita corpus ab arte mouet.
Túne putas illam pro te disponere crines?
Aut tenues denso pectere dente comas?
Ista hæc persuadet facies, auroq; lacertos
Vinciat, & Tyrio prodeat apta sinu?
Non tibi, sed iuueni cuidam vult bella videri:
Deuoueat pro quo, remq;, domúmq; tuam.
Non facit hoc vitio, sed corpora fœda podagra,
Et senis amplexus culta puella fugit.
Huic tamen accubuit noster puer. hunc ego credam
Cum trucibus venerem iungere posse feris.
Blanditiásne meas alijs tu vendere es ausus?
Tunc alijs demens oscula ferre mea?
Tunc flebis, quum me vinctum puer alter habebit,
Et geret in gremio regna superba tuo.
At tua tum me pœna iuuet, Venerique merenti
Fixa notet casus aurea palma meos.
Hanc tibi fallaci resolutus amore Tibullus
Dedicat: & grata sis, Dea, mente, rogat.

ELEGIA XI.

QVis fuit horrēdos primus qui protulit enses?
Quàm ferus, & vere ferreus ille fuit.
Tūc cædes hominū generi, tūc prælia nata,
Tum breuior diræ mortis aperta via est.
At nihil ille miser meruit, nos ad mala nostra
Vertimus in sæuas quod dedit ille feras.
Diuitis hoc vitium est auri. nec bella fuerunt,
Faginus astabat quum scyphus ante dapes.
Non arces, non vallus erat, somnúmq; petebat
Securus varias dux gregis inter oues.
Tunc mihi vita foret, vulgi nec tristia nossem
Arma, nec audissem corde micante tubam.
Nunc ad bella trahor, & iam quis forsitan hostis
Hæsura in nostro tela gerit latere.
Sed patrij seruate Lares: aluistis & ijdem,
Cursarem vestros quum tener ante pedes.
Neu pudeat prisco vos esse è stipite factos,
Sic veteres sedes incoluistis aui.
Tunc melius tenuère fidem, quum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde Deus.
Hic placatus erat, seu quis libauerat vuam,
Seu dederat sanctæ spicea serta comæ.
Atq; aliquis voti compos liba ipse ferebat,

Postq; comes purum filia parua fauum,
At nobis ærata, Lares, depellite tela,
Hostiáq; è plena rustica porcus hara.
Hunc pura cum veste sequar, myrtoq; canistra
Vincta geram, myrto vinctus & ipse caput.
Sic placeam vobis. alius sit fortis in armis,
Sternat & aduersos Marte fauente duces.
Vt mihi potanti possit sua dicere facta
Miles, & in mensa pingere castra mero.
Quis furor est atram bellis arcessere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
Cerberus, & Stygiæ nauita puppis aquæ.
Illic percisisq; genis, vstoq; capillo
Errat ad obscuros pallida turba lacus.
Quàm potius laudandus hic est, quem prole parata
Occupat in parua pigra senecta casa.
Ipse suas sectatur oues, at filius agnos,
Et calidam fesso comparat vxor aquam.
Sic ego sim, liceatq; caput candescere canis,
Temporis & prisci facta referre senem.
Interea Pax arua colat. Pax candida primum
Duxit araturos sub iuga curua boues.
Pax aluit vites, & succos condidit vuæ,
Funderet vt nato testa paterna merum.
Pace bidens, vomérque vigent. at tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs.
Rusticus è lucoq; vehit male sobrius ipso
Vxorem plaustro, progeniemq; domum.
Sed Veneris tunc bella calent, scissósq; capillos
Fœmina, perfractas conqueriturq; fores.
Flet teneras subfusa genas, sed victor & ipse
Flet, sibi dementes tam valuisse manus.
At lasciuus Amor rixæ mala verba ministrat,
Interea iratum lentus vtrumq; sedet.
Ah lapis est, ferrumq;, suam quicunque puellam
Verberat. è cœlo deripit ille Deos.
Sit satis è membris tenuem perscindere vestem.
Sit satis ornatus dissoluisse comæ.
Sit lacrymas mouisse satis. quater ille beatus,
Quo tenera irato flere puella potest.
Sed manibus qui sæuus erit, scutúmq;, sudémq;
Is gerat, & miti sit procul à Venere.
At nobis Pax alma veni, spicámq; teneto,
Perfluat & pomis candidus ante sinus.

LIBER SECVNDVS.

ELEGIA I.

QVISQVIS adest, faueat: fruges lustramus, & agros,
Ritus vt à prisco traditus extat auo.
Bacche veni, dulcisq; tuis è cornibus vua
Pendeat: & spicis tempora cinge Ceres.
Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et graue suspenso vomere cesset opus.
Soluite vincula iugis. nunc ad præsepia debent
Plena coronato stare boues capite.
Omnia sint operata Deo. non audeat vlla
Lanificam pensis imposuisse manum.
Vos quoq; abesse procul iubeo (discedite ab aris)
Queis tulit hesterna gaudia nocte Venus.
Casta placent superis: pura cum veste venite,
Et manibus puris sumite fontis aquam.
Cernite fulgentes vt eat sacer agnus ad aras,
Vinctáq; post olea candida turba comas.
Dij patrij purgamus agros, purgamus agrestes.
Vos mala de nostris pellite limitibus.
Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tunc nitidus plenis confisus rusticus areis
Ingerat ardenti grandia ligna foco.
Turbáq; vernarum saturi bona signa coloni
Ludet & ex virgis extruet ante casas.
Euentura precor. viden' vt felicibus extis
Significet placidos nuncia fibra Deos?
Nunc mihi nunc fumos veteres proferte Falernos
Consulis, & Chio soluite vincla cado.
Vina diem celebrent. non festa luce madere
Est rubori, errantes & male ferre pedes.
Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat,
Nomen & absentis singula verba sonent.
Gentis Aquitanæ celeber Messala triumphis
Et magna intonsis gloria victor auis,
Huc ades, adspiráq; mihi, dum carmine nostro
Redditur agricolis gratia cælitibus.
Rura cano, rurisq; Deos. his vita magistris
Desueuit querna pellere glande famem.
Illi compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.
Illi etiam tauros primùm docuisse feruntur
Seruitium, & plaustro supposuisse rotam.
Tunc victus abiere feri, tunc consita pomus,
Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas:
Aurea tunc pressos pedibus dedit vua liquores:
Mistáq; securo est sobria lympha mero.
Rura ferunt messes. calidi cùm sideris æstu
Deponit flauas annua terra comas.
Rure leuis verno flores apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci sedula melle fauos.
Agricola adsiduo primum lassatus aratro,
Cantauit certo rustica verba pede:
Et satur arenti primum est modulatus auena
Carmen, vt ornatos duceret ante Deos:
Agricola & minio suffusus, Bacche, rubenti,
Primus inexperta duxit ab arte choros:
Huic datus à pleno memorabile munus ouili
Dux pecoris hircus, duxerat hircus oues:
Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit, & antiquis imposuit Laribus.

Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
Molle gerit tergo lucida vellus ouis.
Hinc & fœmineus labor est, hinc pensa, colusque,
Fusus & apposito pollice versat opus.
Atque aliqua assiduæ textrix operata Mineruam
Cantat, & applauso tela sonant latere.
Ipse quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter equas,
Illic indocto primùm se exercuit arcu.
Hei mihi quam doctas nunc habet ille manus.
Nec pecudes velut ante petit: fixisse puellas
Gestit, & audaces perdomuisse viros.
Hic iuueni detraxit opes: hic dicere iussit
Limen ad iratæ verba pudenda senem.
Hoc duce custodes furtim transgressa iacentes
Ad iuuenem tenebris sola puella venit:
Et pedibus prætentat iter suspensa timore,
Explorat cæcas cui manus ante vias.
Ah miseri, quos hic grauiter Deus vrget: at ille
Felix, cui placidus leniter afflat Amor.
Sancte veni dapibus festis, sed pone sagittas,
Et procul ardentes hinc procul abde faces.
Vos celebrem cantate Deum, pecorique vocate
Voce, palam pecori, clam sibi quisque vocet:
Aut etiam sibi quisque palam: nam turba iocosa
Obstrepit, & Phrygio tibia curua sono.
Ludite, iam nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.
Postque venit tacitus fuluis circumdatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede.

ELEGIA II.

DICAMVS bona verba: venit natalis ad aras,
Quisquis ades, lingua vir, mulierque faue.
Vrantur pia thura focis, vrantur odores,
Quos tener e terra diuite mittit Arabs.
Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas mollia serta comas.
Illius puro destillent tempora nardo,
Atque satur libo sit, madeátque mero.
Annuat & Cerinthe tibi quodcunque rogabis.
En age, quid cessas? annuit ille, roga.
Auguror, vxoris fidos optabis amores,
Iam reor hoc ipsos edidicisse deos.
Nec tibi malueris totum quæcunque per orbem
Fortis arat valido rusticus arua boue.
Nec tibi gemmarum quicquid felicibus vndis
Nascitur, Eoi qua maris vnda rubet.
Vota cadunt, vtinam strepitantibus aduolet alis,
Flauáque coniugio vincula portet Amor.
Vincula quæ maneant semper, dum tarda senectus
Inducat rugas, inficiátque comas.
Huc veniat natalis auis, prolémque ministret,
Ludat & ante tuos turba nouella pedes.

ELEGIA III.

RVRA tenent, Cornute, meam villæque puellã.
Ferreus est heu heu quisquis in vrbe manet.
Ipsa Venus latos iam nunc migrauit in agros,
Verbáque aratoris rustica discit Amor.
O ego cum dominam aspicerem, quàm fortiter illic
Versarem valido pingue bidente solum.
Agricolæque modo curuum sectarer aratrum,
Dum subigunt steriles arua serenda boues.
Nec quererer, quòd sol graciles exureret artus,
Læderet & teneras pustula rupta manus.
Pauit & Admeti tauros formosus Apollo:
Nec cythara, intonsæ profueruntve comæ.
Nec potuit curas sanare salubribus herbis.
Quicquid erat medicæ vicerat artis Amor.
Tunc fiscella leui detexta est vimine iunci,
Raráque per nexus est via facta sero.
O quoties illo vitulum gestante per agros
Dicitur occurrens erubuisse soror.
O quoties ausæ, caneret dum valle sub alta,
Rumpere mugitu carmina docta boues.
Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus:
Venit & è templis irrita turba domum.
Sæpe horrere sacros doluit Latona capillos,
Quos admirata est ipsa nouerca prius.
Quisquis inornatumque caput, crinésque solutos
Adspiceret Phœbi, quæreret ille comam.
Delos vbi nunc, Phœbe tua est? vbi Delphica Pitho?
Nempe Amor in parua te iubet esse casa.
Felices olim, Veneri quum fertur apertè
Seruire æternos non puduisse Deos.
Fabula nunc ille est: sed cui sua cura puella est,
Fabula sit mauult, quàm sine amore Deus.
At tibi dura seges, Nemesin quæ abducis ab vrbe.
Persoluat nulla semina terra fide.
Et tu, Bacche tener, iucundæ consitor vuæ.
Tu quoque deuotos, Bacche, relinque lacus.
Haud impune licet formosas tristibus agris
Abdere: non tanti sunt tua musta pater.
O valeant fruges, ne sint modo rure puellæ,
Glans alat, & prisco more bibantur aquæ.
Glans aluit veteres, & passim semper amarunt.
Quid nocuit sulcos non habuisse satos?
Tum quibus aspirabat amor, præbebat apertè
Mitis in vmbrosa gaudia valle Venus.
Nullus erat custos, nulla exclusura volentes
Ianua. si fas est, mos precor ille redi.
Ducite: ad imperium dominæ sulcabimus agros,
Non ego me vinclis verberibúsque nego.

ELEGIA IV.

HIC mihi seruitium video dominámque paratam:
Iam mihi libertas illa paterna vale.
Seruitium sed triste datur, teneorque catenis,
Et nunquam misero vincla remittet amor,
Et, seu quid merui, seu quid peccauimus, vrit.
Vror. Io remoue, sæua puella, faces.
O ego ne possim tales sentire dolores,
Quàm mallem in gelidis montibus esse lapis:
Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vasti tunderet vnda maris.
Nunc & amara dies, & noctis amarior vmbra est
Omnia nam tristi tempora felle madent.
Nec prosunt Elegi, nec carminis auctor Apollo.
Illa caua pretium flagitat vsque manu.
Ite procul Musæ, si non prodestis amanti,
Non ego vos, vt sint bella canenda, colo.

Nec refero Solísque vias, & qualis vbi orbem
Compleuit, versis Luna recurrit equis.
Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.
Ite procul Musæ, si nihil ista valent.
At mihi per cædem, & facinus sunt dona paranda,
Ne iaceam clausam flebilis ante domum:
Aut rapiam suspensa focis insignia sacris.
Sed Venus ante alios est violanda mihi.
Illa malum facinus suadet, dominámque rapacem
Dat mihi. sacrilegas sentiat illa manus.
O pereat, quicunque legit viridésque smaragdos.
Et niueam Tyrio murice tingit ouem.
Hic dat auaritiæ caussas, & Coa puellis
Vestis, & rubro lucida concha mari.
Hæc fecere malas. hinc clauim ianua sensit,
Et cœpit custos liminis esse canis.
Sed precium si grande feras, custodia victa est:
Nec prohibent claues, & canis ipse tacet.
Heu quicunque dedit formam cælestis auaræ,
Quale bonum multis attulit ille malis?
Hinc fletus, rixæque sonant hæc denique caussa
Fecit, vt infamis hic Deus esset amor.
At tibi, quæ precio victos excludis amantes,
Eripiant partas ventus & ignis opes.
Quin ita nunc iuuenes spectent incendia læti,
Nec quisquam flammæ sedulus addat aquam.
Seu veniat tibi mors, nec erit qui lugeat vllus,
Nec qui det mœstas munus in exequias.
At bona, quæ nec auara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis senior veteres veneratus amores,
Annua constructo serta dabit tumulo,
Et bene discedens dicet, placidéque quiescas,
Terraque securæ sit super ossa leuis.
Vera quidem moneo sed prosunt quid mihi vera?
Illius est nobis lege colendus Amor.
Quinetiam sedes iubeat si vendere auitas:
Ite sub imperium, sub titulúmque lares.
Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni.
Quicquid & herbarum Thessala terra gerit:
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ:
Si modo me placido videat Nemesis mea vultu,
Mille alias herbas misceat illa bibam.

ELEGIA V.

Phæbe faue, nouus ingreditur tua tēpla sacerdos,
Huc age cum cithara, carminibusque veni.
Nunc te vocales impellere pollice chordas,
Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
Ipse triumphali deuinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad tua sacra veni.
Sed nitidus, pulchérque veni nunc indue vestem
Depositam, longas nunc bene pecte comas.
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
Victori laudes concinuisse Ioui.
Tu procul euentura vides. tibi debitus augur
Scit bene quid fati prouida cantet auis.
Túque regis sortes, per te præsentit aruspex,
Lubrica signauit quum Deus exta notis.
Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla est,
Abdita quæ senis fata canit pedibus.
Phœbe sacras Messalinum sine tangere chartas
Vatis: & ipse, precor, quid canat illa, doce.
Hæc dedit Æneæ sortes, postquam ille parentem
Dicitur, & raptos sustinuisse Lares.
Hæc fore credebat Roma, quum mœstus ab alto
Ilion, ardentes respiceretque deos.
Romulus æternæ nondum formauerat vrbis
Mœnia, consorti non habitanda Remo.
Sed tunc pascebant herbosa palatia vaccæ,
Et stabant humiles in Iouis arce casæ.
Lacte madens illic suberat Pan ilicis vmbræ,
Et facta agresti lignea falce Pales:
Pendebatq; vagi pastoris in arbore votum,
Garrula syluestri fistula sacra Deo.
Fistula cui semper decrescit arundinis ordo,
Nam calamus cera iungitur vsque minor.
At qua Velabri regio patet, ire solebat
Exiguus pulsa per vada linter aqua.
Illa sæpe gregis ditis placitura magistro
Ad iuuenem festa est vecta puella die.
Cum qua fœcundi redierunt munera ruris
Caseus, & niueæ candidus agnus ouis.
Impiger Ænea volitantis frater Amoris,
Troica qui profugis sacra vehis ratibus,
Iam tibi Laurentes adsignat Iuppiter agros,
Iam vocat errantes hospita terra Lares.
Troia quidem tum se mirabitur, & sibi dicet
Eos bene tam longa consuluisse via.
Illic sanctus eris, quum te veneranda Numici
Vnda deum cælo miserit indigetem.
Ecce super fessas volitat Victoria puppes.
Tandem ad Troianos diua superba venit.
Ecce mihi lucent Rutulis incendia castris.
Iam tibi prædico, barbare Turne, necem.
Ante oculos Laurens castrum, murúsque Lauini est,
Albáque ab Ascanio condita longa duce.
Te quoque iam video Marti placitura sacerdos
Ilia, Vestales deseruisse focos:
Concubitusque tuos furtim, vittásque iacentes,
Et cupidi ad ripas arma relicta Dei.
Carpite nunc tauri de septem montibus herbas,
Dum licet. hic magnæ iam locus vrbis erit.
Roma tuum nomen terris fatale regendis
Qua sua de cælo prospicit arua Ceres.
Quáque patent ortus, & qua fluitantibus vndis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Vera cano. sic vsque sacras innoxia lauros
Vescar, & æternum sit mihi virginitas.
Hæc cecinit vates, & te sibi, Phœbe, vocauit,
Iactauit fusa sed caput ante coma.
Quicquid Amalthea, quicquid Marpesia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit:
Quodque Albuna sacras Tiberis per flumina sortes
Portarit, sicco perlueritque sinu:
Hæ fore dixerunt belli mala signa cometen,
Multus vt in terras deplueretq; lapis
Atque tubas, atque arma ferunt strepitantia cælo,
Audita, & lucos præcinuisse fugam.
Ipsum etiam solem defectum lumine vidit

Iungere pallentes nubilus annus equos.
Et simulachra Deûm lacrymas fudisse tepentes.
Fataq; vocales præmonuisse boues.
Hæc fuerunt olim sed tu iam mitis Apollo
Prodigia indomitis merge sub æquoribus.
Vt succensa sacris crepitet bene laurea flammis,
Omnine quo felix, & sacer annus erit.
At laurus bona signa dedit gaudete coloni.
Distendet spicis horrea plena Ceres.
Oblitus & musto feriet pede rusticus vuas,
Dolia dum,magni deficiuntq; lacus.
At madidus Baccho sua festa Palilia pastor
Concinet.à stabulis tunc procul este lupi
Ille leuis stipulæ solennis potius aceruos
Accendet,flammas transilietq; sacras.
Et fœtus matrona dabit,natusq; parenti
Oscula comprensis auribus eripiet.
Nec tædebit auum paruo aduigilare nepoti,
Balbáq; cum puero dicere verba senem.
Tunc operata Deo pubes discumbet in herba,
Arboris antiquæ qua leuis vmbra cadet.
Aut è veste sua tendent vmbracula sertis
Vincta,coronatus stabit & ipse calix.
At sibi quisq; dapes,& festas extruet alte
Cespitibus mensas,cespitibusq; torum.
Ingeret hic potus iuuenis maledicta puellæ
Postmodo quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille suæ plorabit sobrius idem,
Et se iurabit mente fuisse mala.
Pace tua pereant arcus,pereantq; sagittæ
Phœbe,modò in terris erret inermis Amor.
Ars bona,sed postquam sumsit sibi tela Cupido,
Eheu quàm multis ars dedit illa malum.
Et mihi præcipuè,iaceo quum saucius annum:
Et faueo morbo,quum iuuat ipse dolor.
Vsque cano Nemesin,sine qua versus mihi nullus
Verba potest,iustos aut reperire pedes.
Acer Amor,fractas vtinam tua tela sagittas
Si licet,extinctas aspiciamq; faces.
Tu miserum torques,tu me mihi dira precari
Cogis,& insana mente nefanda loqui.
At tu,nam diuûm seruat tutela poëtas,
Præmoneo vati parce,puella sacro:
Vt Messalinum celebrem,quum præmia belli
Ante suos currus oppida victa feret.
Ipse gerens laurus,lauro deuinctus agresti
Miles Io magna voce triumphe canam.
Tunc Messala meus pia det spectacula turbæ:
Et plaudat curru prætereunte pater.
Annue,sic tibi sint intonsi,Phœbe,capilli:
Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.

ELEGIA VI.

CAstra Macer sequitur,tenero quid fiet Amori?
Si comes & collo fortiter arma geret,
Et,seu longa virum terræ via,seu vaga ducent
Æquora,cum telis ad latus ire volet.
Vre,puer,quæso,tua qui ferus otia liquit.
Atq; iterum erronem sub tua signa voca.
Quod si militibus parces,erit hic quoq; miles
Ipse leuem galea qui sibi portet aquam.
Castra peto,valeatq; Venus,valeántq; puellæ
Et mihi sunt vires,& mihi facta tuba est.
Magna loquor.sed magnifice mihi magna locuto
Excutiunt clausæ fortia verba fores.
Iuraui quoties rediturum ad limina nunquam?
Quum bene iuraui,pes tamen ipse redit.
At tu,quisquis is es,cui tristi fronte Cupido
Imperitat,nostra sint tua castra domo.
Ferrea non Venerem,sed prædam sæcula laudant,
Præda tamen multis est operata malis.
Præda feras acies cinxit discordibus armis.
Hinc cruor,hinc cædes,mors propiorq; venit.
Præda vago iussit geminare pericula ponto,
Bellica cum dubijs rostra dedit ratibus.
Prædator cupit immensos obsidere campos,
Vt multa innumera iugera pascat oue.
Cui lapis externus curæ est,vrbisq; tumultu
Portatur validis mille columna iugis:
Claudit & indomitum moles mare,lentus vt intus
Negligat hibernas piscis adesse minas.
At tibi læta trahant Samiæ conuiuia testæ,
Fictaq; Cumana lubrica terra rota.
Heu heu diuitibus video gaudere puellas.
Iam veniant prædæ,si Venus optat opes.
Vt mea luxuria Nemesis fluat,vtque per vrbem
Incedat donis conspicienda meis.
Illa gerat vestes tenues,quas fœmina Coa
Texuit,auratas disposuitq; vias.
Illi sint comites fusci,quos India torret,
Solis & admotis inficit ignis equis.
Illi selectos certent præbere colores,
Africa puniceum,purpureúmq; Tyros.
Nota loquor.regnum ipse tenet,quem sæpe coegit
Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

ELEGIA VII.

FInirent multi leto mala.credula vitam
Spes fouet,& melius cras fore semper ait.
Spes alit agricolas,spes sulcis credit aratis
Semina quæ magno fœnore reddat ager.
Hæc laqueo volucres,hæc captat arundine pisces,
Quum tenues hamos abdidit ante cibus.
Spes etiam valida solatur compede vinctum.
Crura sonant ferro,sed canit inter opus.
Spes facilem Nemesim spondet mihi,sed negat illa.
Hei mihi,ne vincas,dura puella deam.
Parce per immatura tuæ precor ossa sororis.
Sic bene sub tenera parua quiescat humo.
Illa mihi sancta est,illius dona sepulchro,
Et madefacta meis serta feram lacrymis.
Illius ad tumulum fugiam,supplexq; sedebo,
Et mea cum muto fata querar cinere.
Non feret vsque suum te propter flere clientem
Illius vt verbis sis mihi lenta,veto.
Ne tibi neglecti mittant noua somnia manes,
Mœstáq; sopitæ stet soror ante torum.
Qualis ab excelsa præceps delapsa fenestra
Venit ad infernos sanguinolenta lacus,
Desino,ne dominæ luctus renouentur acerbi.
Non ego sum tanti,ploret vt illa semel.

Nec lacrymis oculos digna est fœdare loquaces.
Lena nocet nobis, ipsa puella bona est.
Lena vetat miserum Phryne, furtimq́ue tabellas
Occulto portans, itq́ue, reditq́ue sinu.
Sæpe, ego quum dominæ dulces à limine diro
Agnosco voces, hæc negat esse domi,
Sæpe vbi nox promissa mihi est, languere puellam
Nunciat, aut aliquas extimuisse minas.
Tunc morior curis: tunc mens mihi perdita fingit,
Quisve meam teneat, quot teneatve modis.
Tunc tibi, lena, precor diras satis anxia viuas,
Mouerit è votis pars quotacunque deos.

LIBER III.

ELEGIA I.

ARTIS Romani festæ venere calendæ,
Exoriens nostris hinc fuit annus auis.
Et vaga nunc certa discurrunt vndique pompa,
Perq́ue vias vrbis munera, perq́ue domos.
Dicite Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen.
Carmine formosæ, pretio capiuntur auaræ.
Gaudeat, vt digna est, versibus illa meis.
Lutea, sed niueum inuoluat membrana libellum,
Pumex & canas tondeat ante comas:
Summaq́ue prætexat tenuis fastigia chartæ,
Indicet vt nomen litera facta tuum.
Atque inter geminas pingantur cornua frontes.
Sic etiam comptum mittere oportet opus.
Per vos auctores huius mihi carminis oro,
Castaliamq́ue vmbram, Pieriosq́ue lacus,
Ite domum, cultumq́ue illi donate libellum.
Sicut erit, nullus defluat inde color.
Illa mihi referet, si nostri mutua cura est,
An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primum meritam longa donate salute,
Atque hæc submisso dicite verba sono:
Hæc tibi, vir quondam, nunc frater, casta Neæra,
Mittit, & accipias munera parua, rogat.
Teque suis iurat caram magis esse medullis:
Siue sibi coniunx, siue futura soror.
Sed potius coniunx. huius spem nominis illi
Auferet extincto pallida Ditis aqua.

ELEGIA II.

QVi primum caram iuueni, carumq́ue puellæ
Eripuit iuuenem, ferreus ille fuit.
Durus & ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Viuere & erepta coniuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc, non hæc patientia nostro
Ingenio, frangit fortia corda dolor.
Hæc mihi verba loqui pudor est, vitæque fateri
Tot mala perpessæ tædia nota meæ.
Ergo ego quum tenuem fuero mutatus in vmbram,
Candidaq́ue ossa super nigra fauilla teget,
Ante meum venias longos incompta capillos,
Et fleas ante meum mœsta Neæra rogum.
Sed veniet caræ matris comitata dolore.
Mœreat hæc genero, mœreat illa viro.
Præfatæ ante meos manes, animamq́ue rogatæ,
Perfusæq́ue pias ante liquore manus,
Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa,
Incinctæ nigra candida veste legant.
Et primum annoso spargant collecta Lyæo,
Mox etiam niueo fundere lacte parent.
Post hæc carbaseis humorem tollere ventis,
Atque in marmorea ponere sicca domo.
Illic quas mittit diues Panchaia merces,
Eoiq́ue Arabes, diues & Assyria:
Et nostri memores lacrymæ fundantur eodem.
Sic ego componi versus in ossa velim.
Sed tristem mortis demonstret litera caussam,
Atque hæc in celebri carmina fronte notet.
Lygdamus hic situs est: dolor huic, & caussa Neæra.
Coniugis ereptæ caussa perire fuit.

ELEGIA III.

QVid prodest cœlum votis implesse, Neæra?
Blandæq́ue cum multa thura dedisse prece?
Non vt marmorei prodirem è limine tecti
Insignis clara, conspicuusq́ue domo:
Aut vt multa mei renouarent iugera tauri,
Et magnas messes terra benigna daret:
Sed tecum vt longæ satiarem gaudia vitæ,
Inque tuo caderet nostra senecta sinu
Tunc, quum permenso defunctus tempore lucis
Nudus Lethæa cogerer ire rate.
Nam graue quid prodest pondus mihi diuitis auri?
Aruaq́ue si findant pinguia mille boues?
Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis:
Tænare siue tuis, siue Caryste tuis?
Et nemora in domibus sacros imitantia lucos?
Auratæq́ue trabes, marmoreumq́ue solum?
Quidve in Erythræo legitur quæ litore concha,
Tinctaq́ue Sidonio murice lana iuuat?
Et quæ præterea populus miratur in illis?
Inuidia est, falso plurima vulgus amat.
Non opibus mentes hominum curæque leuantur.
Nam fortuna sua tempora lege regit.
Sit mihi paupertas tecum iucunda, Neæra.
At sine te, regum munera nulla volo.
O niueam, quæ te poterit mihi reddere, lucem.
O mihi felicem terq́ue, quaterq́ue diem.
At si pro dulci reditu quæcunque vouentur,
Audiat auersa non meus aure Deus:
Nec me regna iuuant, nec Lydius aurifer amnis,
Nec quas terrarum sustinet orbis opes.
Hæc alij cupiant: liceat mihi paupere cultu

Secu-

Securo cara coniuge posse frui.
Audis, & timidis fauens, Saturnia, votis,
Et faueas concha Cypria vecta tua.
Aut si fata negant reditum tristésque sorores
Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt:
Me vocet in vastos amnes, nigrámque paludem
Diues in ignaua luridus Orcus aqua.

ELEGIA IV.

DI meliora ferant, nec sint insomnia vera,
Quæ tulit extrema proxima nocte quies.
Ite procul vanum, falsúmque auertite visum.
Desinite in vobis quærere velle fidem.
Diui vera monent venturæ nuntia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris.
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.
Et vanum ventura hominum genus omina noctis
Farre pio placant, & saliente sale.
Et tamen, vtcunque est, siue illi vera moneri,
Mendaci somno credere siue volent:
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et frustra immeritum pertimuisse velit.
Si mea nec turpi mens est obnoxia facto,
Nec læsit magnos impia lingua Deos.
Iam nox æthereum nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleas lauerat amne rotas:
Nec me sopierat menti Deus vtilis ægræ
Somnus, sollicitas deficit ante domos.
Tandem quum summo Phœbus prospexit ab ortu,
Pressit languentis lumina sera quies.
Hic iuuenis casta redimitus tempora lauro
Est visus nostra ponere sede pedem.
Non illo quicquam formosius vlla priorum
Ætas, humanum nec videt illud opus.
Intonsi crines longa ceruice fluebant,
Stillabat Tyrio myrtea rore coma.
Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus:
Vt iuueni primum virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas:
Vt quum contexunt amarantis alba puellæ
Lilia, & Autumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla,
Nanque hæc in nitido corpore vestis erat.
Artis opus raræ fulgens testudine & auro
Pendebat læua garrula parte lyra.
Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore sonante dedit.
Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti,
Edidit hæc tristi dulcia verba modo.
Salue cura deum: casto nam rite poetæ
Phœbúsque, & Bacchus, Pieridésque fauent.
Sed proles Semeles Bacchus, doctǽque sorores
Dicere non norunt, quid ferat hora sequens.
At mihi fatorum leges, æuíque futuri
Euentura pater posse videre dedit.
Quare ego quæ dico non fallax accipe vates:
Quódque Deus vero Cynthius ore ferat.
Tantum cara tibi, quantum nec filia matri,
Quantum nec cupido bella puella viro.
Pro qua sollicitas cælestia numina votis
Quæ tibi securos non sinit ire dies:
Et quum te fusco somnus velauit amictu,
Vanum nocturnis fallit imaginibus:
Carminibus celebrata tuis formosa Neæra
Alterius mauult esse puella viri.
Diuersásque suas agitat mens impia curas,
Nec gaudet casta nupta Neæra domo.
Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen,
Ah pereat, didicit fallere si qua virum.
Sed flecti poterit, mens est mutabilis illis.
Tu modo cum multa brachia tende fide.
Sæuus amor docuit validos tentare labores.
Sæuus amor docuit verbera sæua pati.
Me quondam Admeti niueas pauisse iuuencas,
Non est in vanum fabula ficta iocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere sonora,
Nec similes chordis reddere voce sonos,
Sed perlucenti cantus meditabar auena,
Ille ego Latonæ filius, atque Iouis.
Nescis quid sit Amor, iuuenis, si ferre recusas
Immitem dominam, coniugiúmque ferum.
Ergo ne dubita blandas adhibere querelas.
Vincuntur molli pectora dura prece.
Quod si vera canunt sacris oracula templis,
Hæc illi nostro nomine dicta refer:
Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse.
Felix hoc, alium desine velle virum.
Dixit, & ignauus defluxit pectore somnus.
Ah ego non possum tanta videre mala.
Nec tibi crediderim votis contraria vota,
Nec tantum crimen pectore inesse tuo.
Nam te nec vasti genuerunt æquora Ponti,
Nec flammam voluens ore Chimæra fero:
Nec Canis anguinea redimitus terga caterua,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput:
Scyllâque virgineam canibus succincta figuram
Nec te conceptam sæua leæna tulit:
Barbara nec Scythiæ tellus, horrendáve Syrtis:
Sed culta, & duris non habitanda domus:
Et longe ante alios omnes mitissima mater:
Isque pater, quo non alter amabilior.
Hæc Deus in melius crudelia somnia vertat,
Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

ELEGIA V.

VOs tenet Etruscis manat quæ fontibus vnda,
Vnda sub æstiuum non adeunda Canem.
Nunc autem sacris Baiarum maxima lymphis,
Quum se purpureo vere remittit humus.
At mihi Persephone nigram denunciat horam.
Immerito iuueni parce nocere, Dea.
Non ego tentaui nulli temeranda virorum
Audax laudandæ sacra docere Deæ.
Nec mea mortiferis infecit pocula succis
Dextera, nec quiquam trita venena dedit.
Nec nos sacrilegi templis admouimus ignes.
Nec cor sollicitant facta nefanda meum.
Nec nos insanæ meditantes iurgia linguæ
Impia in aduersos soluimus ora deos.
Et nondum cani nigros læsere capillos,

Nec venit tardo curua senecta pede.
Natalem primo nostrum videre parentes
Quum cecidit fato consul vterque pari.
Quid fraudare iuuat vitem crescentibus vuis?
Et modo nata mala vellere poma manu?
Parcite, pallentes vmbras quicunque tenetis,
Duráque sortiti tertia regna Dei.
Elysios olim liceat cognoscere campos,
Lethæamque ratem, Cimmeriósque lacus.
Quum mea rugosa pallebunt ora senecta,
Et referam pueris tempora prisca senex.
Atque vtinam vano nequicquam terrear æstu:
Languent ter quinos sed mea membra dies.
At vobis Tuscæ celebrantur numina lymphæ,
Et facilis lenta pellitur vnda manu.
Viuite felices, memores & viuite nostri:
Siue erimus, seu nos fata fuisse velint.
Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et niuei lactis pocula mista mero.

ELEGIA .VI.

CAndide liber ades. sic sit tibi mistica vitis
Semper. sic edera tempora vincta feras.
Aufer & ipse meum pariter medicando dolorem.
Sæpe tuo cecidit munere victus Amor.
Care puer, madeant generoso pocula Baccho.
Et nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum curæ genus, ite labores:
Fulserit hic niueis Delius alitibus.
Vos modo proposito dulces faueatis amici
Neve neget quisquam me duce se comitem.
Aut si quis vini certamen mite recuset:
Fallat eum tecto cara puella dolo.
Ille facit dites animos Deus ille ferocem
Contudit, & dominæ misit in arbitrium.
Armenias tigres, & fuluas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.
Hæc amor, & maiora valet, sed poscite Bacchi
Munera, quem vestrum pocula sicca iuuant?
Conuenit ex æquo, nec toruus Liber in illos.
Qui se, quique vna via iocosa colunt.
Iam venit iratus nimium, nimiùmque seuerus.
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his pœnas qualis quantásque minetur,
Cadmeæ matris præda cruenta docet.
Sed procul à nobis hic sit timor: illáque, si qua est.
Quid valeat læsi sentiat ira Dei.
Quid precor ah demens? venti temeraria vota,
Aeriæ & nubes diripienda ferant.
Quamuis nulla mei superest tibi cura, Neæra:
Sis felix, & sint candida fata tua.
At nos securæ reddamus tempora mensæ.
Venit post multos vna serena dies.
Hei mihi, difficile est imitari gaudia falsa:
Difficile est tristi fingere mente iocum.
Nec bene mendaci risus componitur ore,
Nec bene sollicitis ebria verba sonant.
Quid queror infelix? turpes discedite curæ.
Odit Lenæus tristia verba pater.
Gnosia, Theseæ quondam periuria linguæ
Fleuisti ignoto sola relicta mari.
Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus,
Ingrati referens impia facta viri.
Vos ego nunc moneo: felix, quicunque dolore
Alterius disces posse cauere tuo.
Nec vos aut capiant pendentia brachia collo,
Aut fallat blanda sordida lingua fide.
Etsi perque suos fallax iurauit ocellos,
Iunonémque suam, perque suam Venerem,
Nulla fides inerit. periuria ridet amantum
Iuppiter, & ventos irrita ferre iubet.
Ergo qui toties fallacis verba puellæ
Conqueror, ite à me seria verba precor.
Quam vellem tecum longas requiescere noctes,
Et tecum longos peruigilare dies.
Perfida nec merito nobis inimica merenti.
Perfida, sed quamuis perfida, cara tamen.
Naïda Bacchus amat. cessas ô lente minister?
Temperet annosum Marcia lympha merum.
Non ego si fugiat nostræ conuiuia mensæ
Ignotum cupiens vana puella torum,
Sollicitus repetam tota suspiria nocte.
Tu puer i, liquidum fortius adde merum,
Iamdudum Tyrio madefactus tempora nardo,
Debueram sertis implicuisse comas.

LIBER QVARTVS.

PANEGYRICVS AD Messalem.

TE, Messala canam. Quanquam me cognita virtus
Terret, vt infirmæ nequeant subsistere vires,
Incipiam tamen. At meritas si carmina laudes
Deficiant: humilis tantis sim conditor actis:
Nec tua præter te chartis intexere quisquam
Facta queat, dictis vt non maiora supersint:
Est nobis voluisse satis. Nec carmina paruæ
Respueris. etiam Phœbo gratissima dona
Cres tulit, & cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus, vt puro testantur sidera cœlo,
Erigonéque, canisque, vt neget ne longior ætas
Quinetiam Alcides Deus ascensurus Olympum
Læta Molorcheis posuit vestigia tectis.
Paruáque cœlestes pacauit mica, nec illis
Semper inaurato taurus cadit hostia cornu,
Hic quoque sit gratus paruus labor, vt tibi possim
Inde alios, aliósque memor componere versus:
Alter dicat opus magni mirabile mundi,
Qualis in immensum desederit aëre tellus,

Qualis & in curuum pontus confluxerit orbem,
Et vagus e terris qua surgere nititur aer,
Huic & contextus passim fluat igneus æther,
Pendentiq; super claudantur vt omnia cælo.
At quodcunque meæ poterunt audere camænæ,
Seu tibi par poterunt, seu, quod spes abnuit, vltra,
Siue minus, certeq; canent minus, omne vouemus
Hoc tibi, nec tanto careat mihi carmine charta:
Nam quanquã antiquæ gentis superant tibi laudes,
Non tua maiorum contenta est gloria fama,
Nec quæris quid quaque index sub imagine dicat,
Sed generis priscos contendis vincere honores,
Quam tibi maiores, maius decus ipse futuris.
At tua non titulus capiet sub nomine facta,
Æterno sed erunt tibi magna volumina versu,
Conuenientq; tuas cupidi componere laudes
Vndique, quiq; canent vincto pede, quiq; soluto,
Queis potior certamen erit. sim victor in illis,
Vt nostrum tantis inscribam nomen in actis.
Nam quis te maiora gerit castrisve, forove?
Nec tamen hinc aut hinc tibi laus maiorve, minórve,
Iusta pari premitur veluti cum pondere libra
Prona, nec hac plus parte sedet, nec surgit ab illa.
Qualis, inæquatum si quando onus vrget vtrinque
Instabilis natat alterno depressior orbe.
Nam seu diuersi fremat inconstantia vulgi,
Non alius sedare queat. seu iudicis ira
Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.
Non Pylos aut Ithace tantos genuisse feruntur
Nestora vel paruæ magnum decus vrbis Vlyssem.
Vixerit ille senex quamuis, dum terna per orbem
Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis:
Ille per ignotas audax errauerit vrbes,
Qua maris extremis tellus includitur vndis.
Nam, Ciconumq; manus aduersis reppulit armis:
Non valuit Lotos captos auertere cursus:
Cessit & Æmeæ Neptunius incola rupis
Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.
Vexit & Æolios placidum per Nerea ventos.
Incultos adiit Læstrigonas, Antiphatenque,
Mobilis Artacie gelidas quos irrigat vnda.
Solum nec doctæ verterunt pocula Circes:
Quamuis illa foret Solis genus, apta vel herbis,
Aptaque vel cantu veteres mutare figuras.
Cimmerion etiam obscuras accessit ad arces:
Queis nunquam candente dies apparuit ortu,
Siue supra terras Phœbus, seu curreret infra.
Vidit vt inferno Plutoni subdita regna,
Magna Deum proles leuibus discurreret vmbris.
Præteriitque cita Sirenum littora puppi.
Illum inter geminæ nantem confinia mortis.
Nec Scyllæ sæuo conterruit impetus ore
Cum canibus rapidas inter fera serperet vndas,
Nec violenta suo consumpsit more Charybdis,
Vel si sublimis fluctu consurgeret imo,
Vel si interrupto nudaret gurgite pontum,
Non violata vagi sileantur pascua Solis,
Non Amor, & fœcunda Atlantidos arua Calypsus,
Finis & erroris miseri Phæacia tellus,
Atq; hæc seu nostras inter sunt cognita terras,
Fabula siue nouum dedit his erroribus orbem,
Sit labor illius, tua dum facundia maior.
Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Quæ deceat tutam castris præducere fossam,
Qualiter aduersos hosti defigere ceruos:
Quemue locum ducto melius sit claudere vallo,
Fontibus vt dulces erumpat terra liquores:
Vt facilisq; tuis aditus sit, & arduus hosti,
Laudis & assiduo vigeat certamine miles.
Quis tardamve sudem melius, celerémve sagittam
Iecerit, aut lento perfregerit obuia pilo?
Aut Quis equum celeremve arcto compescere freno
Possit, & effusas tardo permittere habenas?
Inque vicem modo directo contendere passu,
Seu libeat curuo breuius conuertere gyro,
Quis parma seu dextra veli, seu læua tueri,
Siue hac, siue illac veniat grauis impetus hastæ
Amplius aut signata cita loca tangere funda?
Iam simul audacis veniant certamina Martis,
Aduersisque parent acies concurrere signis,
Tunc tibi non desit faciem componere pugnæ,
Seu sit opus quadratum acies consistat in agmen,
Rectus vt æquatis decurrat frontibus ordo,
Seu libeat duplicem, seiunctim cernere Martem,
Dexter vti læuum teneat, dextrumq; sinister
Miles, sitque duplex gemini victoria casus.
At non per dubias errant mea carmina laudes.
Nam bellis experta cano: testis mihi victæ
Fortis Iapidiæ miles, testis quoque fallax
Pannonius, gelidas passim disiectus in Alpes:
Testis Arupinis & pauper natus in armis.
Quem si quis videat, vetus vt non fregerit ætas,
Terna minus Pyliæ miretur sæcula famæ.
Centum fœcundos Titan renouauerit annos,
Ipse tamen velox celerem super edere corpus
Audet equum, validisq; sedet moderator habenis.
Te duce non alias conuersus terga domator
Libera Romanæ subiecit colla catenæ.
Nec tamen his contentus eris. maiora peractis
Instant, compertum est veracibus vt mihi signis,
Queis Amithaonius nequeat certare Melampus.
Nam modo fulgentem Tyrio subtemine vestem
Indueras, oriente die duce fertilis anni,
Splendidior liquidis cum Sol caput extulit vndis,
Et fera discordes tenuerunt flamina venti,
Curua nec assuetos egerunt flumina cursus.
Quin rapidum placidis etiam mare constitit vndis,
Vlla nec aerias volucris perlabitur auras,
Nec quadrupes densas depascitur aspera syluas,
Quin largita tuis sunt multa silentia votis.
Iuppiter ipse leui vectus per inania curru
Affuit, & cælo vicinum liquit Olympum,
Intentaq; tuis precibus se præbuit aure.
Cunctaq; veraci capite annuit. additus aris
Lætior eluxit structos super ignis aceruos.
Quin hortante Deo magnis insistere rebus
Incipe, non idem tibi sint, aliisque triumphi.
Non te vicino remorabitur obuia Marte
Gallia, nec latis audax Hispania terris.

Nec fera te Tyrii tellus obsessa colono,
Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Choaspes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia Gindes,
Ardet Arectæis aut vnda per hospita campis.
Nec qua regna vago Tomyris finiuit Araxe,
Impia nec sæuis celebrans conuiuia mensis
Vltima vicinus Phœbo tenet arua Padæus,
Quáque Hebrus, Tanaisque Getas rigat, atque Magynos.
Quid moror? Oceanus ponto qua continet orbem
Nulla tibi aduersis regio sese offeret armis.
Te manet inuictus Romano Marte Britannus,
Teque interiecto mundi pars altera sole.
Nam circumfuso consistit in aere tellus,
Et quinque in partes toto disponitur orbe.
Atque duæ gelido vastantur frigore semper,
Illic & densa tellus absconditur vmbra,
Et nulla incepto perlabitur vnda liquore,
Sed durata riget densam in glaciémque niuémque,
Quippe vbi non vnquam Titan superemicat ortus.
At media est Phœbi semper subiecta calori,
Seu propior terras æstiuum fertur in orbem,
Seu celer hibernas properat decurrere luces,
Non ergo presso tellus consurgit aratro,
Nec frugem segetes præbent nec pabula terræ.
Non illic colit arua Deus, Bacchúsve Cerésve,
Nulla nec exustas habitant animalia partes.
Fertilis hanc inter posita est, interque rigentes,
Nostráq; & huic aduersa solo pars altera nostro
Quas similis vtrinque tenens vicinia cœli
Temperat, alter & alterius vires necat aer.
Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus,
Hic & colla iugo didicit summittere taurus,
Et lenta excelsos vitis conscendere ramos.
Tondentúrque seges maturos annua partus,
Et ferro tellus, pontus confinditur ære:
Quinetiam structis exurgunt oppida muris.
Ergo vbi per claros ierint tua facta triumphos.
Solus vtroque idem diceris magnus in orbe.
Non ego sum satis ad tantæ præconia laudis,
Ipse mihi non si præscribat carmina Phœbus.
Est tibi qui possit magnis se accingere rebus
Valgius, æterno propior non alter Homero.
Languida non noster peragit labor otia, quamuis
Fortuna vt mos est illi, me aduersa fatiget.
Nam mihi quum magnis opibus domus alta niteret.
Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci
Horrea, fœcundas ad deficientia messes:
Cuíque pecus denso pascebant agmine colles,
Et domino satis, & nimium furíque lupóque:
Nunc desiderium superest. nam cura nouatur.
Quum memor ante actos semper dolor admonet annos.
Sed licet asperiora cadant, spolierque relictis:
Non te deficient nostræ memorare camœnæ.
Nec solum tibi Pierii tribuentur honores.
Pro te vel rapidas ausim maris ire per vndas,
Aduersis hibernæ licet tumeant freta ventis:
Pro te vel solus densis subsistere turmis,
Vel paruum Ætnææ corpus committere flammæ,
Dum quodcunque tuum est. nostri si paruula cura
Sit tibi quanta libet si sit modo, non mihi regna
Lydia, non magni potior sit fama Gylippi,
Posse Meleteas nec mallem vincere chartas.
Quod tibi si versus noster totus ve minusve,
Vel bene si totus summo vel inerret in ore:
Nulla mihi statuent finem te fata canendi,
Quinetiam mea tunc tumulus quum texerit ossa,
Seu matura dies celerem properat mihi mortem,
Longa manet seu vita tamen mutata figuram,
Seu me finget equum rigidos percurrere campos
Doctum seu tardi pecoris sim gloria taurus:
Siue ego per liquidum volucris vehar aera pennis:
In quemcunque hominem me longa receperit ætas,
Inceptis de te subtexam carmina chartis.

LAVS SVLPITIÆ AD MARTEM.

SVLPITIA est tibi culta tuis, Mars magne, calendas.
Spectatum e cœlo si sapis, ipse veni.
Hoc Venus ignoscet. at tu, violente caueto,
Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis quum vult exurere diuos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam quicquid agit, quoquo vestigia mouit,
Componit furtim subsequitúrque decor.
Seu soluit crines, fusis decet esse capillis:
Seu compsit, comtis est veneranda comis.
Vrit, seu Tyria voluit procedere palla:
Vrit, seu niuea candida veste venit:
Talis in æterno felix Vertumnus Olympo,
Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna est, cui mollia caris
Vellera det succis bis madefacta Tyros,
Possideátque, metit quicquid bene olentibus aruis
Cultor odoratæ diues Arabs segetis:
Et quascunque niger rubro de littore conchas
Proximus Eois colligit Indus equis.
Hanc vos, Pierides, festis cantate calendis,
Et testudinea, Phœbe superbe, lyra.
Hoc solenne sacrum multos consumet in annos.
Dignior est vestro nulla puella choro.

SVLPITIA AD CERINTHVM.

PARCE meo iuueni seu quis bona pascua campi,
Seu colis vmbrosi deuia montis aper.
Nec tibi sit duros acuisse in prælia dentes.
Incolumem custos hunc mihi seruet Amor.
Sed procul abducit venandi Delia cura.
O pereant syluæ, deficiántque canes.
Quis furor est, quæ mens, densos indagine colles
Claudentem teneras lædere velle manus?
Quidve iuuat furtim latebras intrare ferarum?
Candidáque hamatis crura notare rubis?
Sed tamen, vt tecum liceat, Cerinthe vagari,
Ipsa ego per montes retia torta feram.
Ipsa ego velocis quæram vestigia cerui,
Et demam celeri ferrea vincla cani.
Tunc mihi tunc placeant syluæ, si, lux mea, tecum
Arguar ante ipsas concubuisse plagas.
Tunc veniat licet ad casses, illæsus abibit,
Ne veneris cupidæ gaudia turbet, aper.
Tunc sine me sit nulla Venus. sed lege Dianæ

Caste puer castæ retia tange manu
Et quæcunq; meo furtim subrepit amori,
Incidat in sæuas diripienda feras.
At tu venandi studium concede parenti,
Et celer in nostros ipse recurre sinus.

AD PHOEBVM.

HVC ades, & teneræ morbos expelle puellæ.
Huc ades intonsa, Phœbe superbe, coma.
Crede mihi, propera, nec te iam Phœbe pigebit,
Formosæ medicas applicuisse manus.
Effice ne macies pallentes occupet artus,
Neu notet informis pallida membra color.
Et quodcunque mali est, & quicquid triste timemus,
In pelagus rapidis euehat amnis aquis.
Sancte veni, tecumque feras quicunque sapores,
Quicunque & cantus corpora fessa leuant.
Nec iuuenem torque metuit qui fata puellæ,
Votaque pro domina vix numeranda facit.
Interdum vouet, interdum quod langueat illa,
Dicit in æternos aspera verba Deos.
Pone metum, Cerinthe: Deus non lædit amantes.
Tu modo semper ama: salua puella tibi est,
At nunc tota tua est, te solum candida secum
Cogitat, & frustra credula turba sedet.
Phœbe faue, laus magna tibi tribuetur in vno
Corpore seruato restituisse duos.
Nil opus est fletu: lachrymis erit aptius vti,
Si quando fuerit tristior illa tibi.
Iam celeber, iam lætus eris, quum debita reddet
Certatim sanctis lætus vterque focis.
Tunc te felicem dicet pia turba Deorum.
Optabunt artes & sibi quisq; tuas.

AD CERINTHVM.

QVI mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus,
Atque inter festos semper habendus erit.
Te nascente nouum Parcæ cecinere puellis
Seruitium, & dederunt regna superba tibi.
Vror ego ante alias, iuuat hoc, Cerinthe, quod vror,
Si tibi de nobis mutuus ignis adest.
Mutuus adsit amor, per te dulcissima furta,
Perque tuos oculos, per geniumque rogo.
Magne Geni cape thura libens, votisque faueto:
Si modo quum de me cogitat, ille calet.
Quod si forte alios iam nunc suspirat amores,
Tunc, precor, infidos, sancte, relinque focos.
Nec tu sis iniusta Venus, vel seruiat æque
Vinctus vterq; tibi, vel mea vincla leua.
Sed potius valida teneamur vterque catena,
Nulla queat posthac nos soluisse dies.
Optat idem iuuenis, quod nos, sed tectius optat.
Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
At tu Natalis, quoniam Deus omnia sentis,
Adnue: quid refert clamne palamne roget?

AD IVNONEM.

NATALIS Iuno, sanctos cape thuris aceruos,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
Tota tibi est hodie, tibi se lætissima compsit:
Staret vt ante tuos conspicienda focos.
Illa quidem ornandi causas tibi, diua, relegat.
Est tamen, occulte cui placuisse velit.
At tu sancta faue, ne quis diuellat amantes:
Sed iuueni, quæso, mutua vincla para.
Sic bene compones: ullæ non ille puellæ
Seruire, aut cuiquam dignior illa viro:
Nec possit cupidos vigilans deprendere custos,
Fallendique vias mille ministret Amor.
Adnue, purpureaque veni perlucida palla.
Ter tibi fit libo, ter dea casta, mero.
Præcipit & natæ mater studiosa, quod optat.
Illa aliud tacita iam sua mente rogat.
Vritur, vt celeres vrunt altaria flammæ,
Nec, liceat quamuis, sana fuisse velit.
Sic iuueni grata, veniet quum proximus annus,
Hic idem votis iam vetus adsit amor.

AD VENEREM.

TANDEM venit Amor, qualem texisse pudori,
Quam nudasse alicui sit mihi fama magis.
Exorata meis illum Cytherea camœnis
Attulit in nostrum deposuitque sinum.
Exoluit promissa Venus: mea gaudia narret,
Dicetur si quis non habuisse sua.
Non ego signatis quicquam mandare tabellis,
Ne legat id nemo, quam meus ante, velim:
Sed peccasse iuuat, vultus componere famæ
Tædet, cum digno digna fuisse ferar.

AD MESSALAM.

INVISVS natalis adest, qui rure molesto,
Et sine Cerintho tristis agendus erit.
Dulcius vrbe quid est? an villa sit apta puellis,
Atque Arretino frigidus amnis agro?
Iam nimium, Messala, mei studiose, quiescas,
Non tempestiuæ sæpe propinque viæ.
Hic animum sensusque meos abducta relinquo:
Arbitrio quamuis non sinis esse meo.

DE NATALI DIE.

SCIS iter ex animo sublatum triste puellæ?
Natali Romæ iam licet esse suo.
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti nunc tibi forte venit.

AD SVLPITIAM.

GRATVM est, securus multum quod iam mihi de me
Permittis, subito ne male inepta cadam.
Sit tibi cura togæ potior pressumque quasillo
Scortum, quam Serui filia Sulpicia.
Solliciti sunt pro nobis quibus illa dolori est,
Ne cedam ignoto, maxima caussa, toro.

AD CERINTHVM.

ESTNE tibi, Cerinthe, tuæ pia cura puellæ,
Quod mea nunc vexat corpora fessa calor?
Ah ego non aliter tristes euincere morbos
Optarim, quam te si quoque velle putem.
Ah mihi quid prosit morbos euincere, si tu
Nostra potes lento pectore ferre mala?

AD EVNDEM.

Ne tibi sim, mea lux, æque iam feruida cura,
Vt videor paucos ante fuisse dies,
Si quicquam tota commisi stulta iuuenta,
Cuius me fatear pœnituisse magis,
Hesterna quam te solum quod nocte reliqui.

Ardorem cupiens dissimulare meum.

AD AMICAM.

NVLLA tuum nobis subducet femina lectum.
Hoc primum iuncta est fœdere nostra Venus.
Tu mihi sola places: nec iam, te præter, in vrbe
Formosa est oculis vlla puella meis.
Atq; vtinam posses vni mihi bella videri,
Displiceas aliis, sic ego tutus ero.
Nil opus inuidia est: procul absit gloria vulgi.
Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
Sic ego secretis possum bene viuere syluis,
Qua nulla humano sit via trita pede.
Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
Lumen, & in solis tu mihi turba locis.
Nunc licet e cœlo mittatur amica Tibullo:
Mittetur frustra, deficietq; Venus.
Hæc tibi sancta tuæ Iunonis numina iuro,
Quæ sola ante alios est mihi magna deos.
Quid facio demens? heu heu mea pignora cedo.
Iuraui stulte, proderit iste timor.
Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius vres,
Hoc peperit misero garrula lingua malum.
Iam faciam quodcunq; voles, tuus vsq; manebo,
Nec fugiam notæ seruitium dominæ.
Sed Veneris sanctæ considam vinctus ad aras,
Hæc notat iniustos, supplicibusq; fauet.

DE INFAMIA SVÆ PVELLÆ.

RVMOR ait, crebro nostram peccare puellam.
Nunc ego me surdis auribus esse velim.
Crimina non hæc sunt nostro sine ficta dolore.
Quid miserum torques? rumor acerbe, tace.

EPITAPHIVM TIBVLLI.

VILLICVS ærari quondam, nunc cultor agelli,
Hæc tibi Perspectus templa, Priape, dico.
Pro quibus officiis, si fas est, sancte, paciscor,
Adsiduus custos ruris vt esse velis.
Improbus vt si quis nostrum violarit agellum,
Hunc tu, sed taceo: scis, puto, quod sequitur.

QVID hoc noui est? quid ira nunciat Deûm?
Silente nocte candidus mihi puer
Tepente quum iaceret abditus sinu,
Venus fuit quieta, nec viriliter
Iners senile penis extulit caput.
Placet, Priape, qui sub arboris coma
Sacrum soles reuinctus pampino caput
Ruber sedere cum rubente fascino?
At, ô Tripalle, sæpe floribus nouis
Tuas sine arte deligauimus comas,
Abegimusq; voce sæpe, quum tibi
SeneXue coruus impigerve gracculus
Sacrum feriret ore corneo caput.
Vale nefande destitutor inguinum.
Vale, Priape, debeo tibi nihil.
Iacebis inter arua pallidus situ.
Canisq; sæua susq; ligneo tibi
Lutosus adfricabit oblitum latus.
Scelesta penis, ô meum malum graue,
Graui piaq; lege noxiam lues.
Licet querare, nec tibi tener puer
Patebit vllus, imminente qui toro,
Iuuante verset arte mobilem natem.
Puella nec iocosa te leui manu
Fouebit, adprimetve lubricum femur.
Bidens amica Romuli senis memor
Paratur inter atra cuius inguina
Latet iacente pantice abditus specus,
Vagaque pelle tectus annuo gelu
Araneosus obsidet forem situs.
Tibi hæc paratur, vt tuum ter aut quater
Voret profunda fossa lubricum caput.
Licebit æger angue lentior cubes,
Tereris vsq;, donec ah miser miser
Triplexq; quadruplexq; compleas specum.
Superbia ista proderit nihil, simul
Vagum sonante mersseris caput luto,
Quid est, iners? pigetne lentitudinis?
Licebit hoc inultus auferas semel.
Sed ille quum redibit aureus puer,
Simul sonante senseris iter pede,
Rigente neruus excubet libidine,
Et inquietus inguina adrigat tumor,
Neq; incitare cesset, vsq; dum mihi
Venus iocosa molle ruperit latus.

DOMITII MARSI.

TE quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors iuuenem campos misit ad Elysios:
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

CN. COR-

CN. CORNELII GALLI VITA.

EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

N. Cornelius Gallus poëta eximius habitus est in Elegia & Poematis describendis. Eodem propè anno creditur natus, quo M. Terentius Varro doctissimus Romanorum periit, vt à Hieronymo relatum est in Annalibus. Quidam tradunt fuisse illum patria Foroiuliensem, & eruditum bonis artibus, diúque cum Cæcilio Epirota versatum in summa familiaritate. Fortuna tenui fuit, penèq; infima, sed studio & fauore Octauij Augusti ad præfecturę gradū ascendit: factúsque in dies nobilior, vt mox dicemus. Scripsit Elegiarum libros, in quibus commendatur magnopere illius ingenium, & elegantia. Fabius tamen Quintilianus duriorem hunc fuisse dicit. Seruius grammaticus sic de Gallo scribit: Is, inquit, Euphorionem Poetam in Latinum sermonem transtulit; & amorum suorum de Cytheride libros quatuor composuit. In amicis Octauij Cæsaris primo receptus est, ac deinde cùm in suspicionem venisset, quòd in eum coniurasset, occisus est. Fuit in primis Publio Virgilio amicus: adeò vt quartus liber Georgici operis à medio vsque ad finem eius laudes contineret: quas postea iubente Cæsare Aug. in Aristei fabulam commutauit. Idem Gallus amauit Cytheridem meretricem, libertam Volumnij, quæ eo spreto Antonium euntem ad Gallias est secuta. Diomedes (cùm de Elegia loquitur) eundem Gallum Tibullo & Propertio adiungit. Cytheridem verò, quam propè ad insaniam dilexit, mutato nomine Lycorim vocauit: hinc illud vulgatum,

Gallus & Hesperiis, & Gallus notus Eois:
Et sua cum Gallo nota Lycoris erit.

Notatum est à pluribus, ipsum Gallum ab Augusto principe factum AEgypti præfectum, diúque summis officiis, atque honoribus euectum, atque honestatum. Ammianus refert, à Gallo in præfectura exhaustam fuisse Thebarum ciuitatem: & cùm furti, ac populatæ prouinciæ in ius vocaretur, veritum indignationem nobilium, ferro incubuisse. Tranquillus videtur hac in re nónihil dissentire, qui scribit ob ingratum & maleuolum animum ab Octauio Aug. domo, & prouinciis suis Corn. Gallo interdictum. Illacrymatum præterea Augustum vicem suam doluisse, quod amicis non liceret, quatenus vellet, irasci. Nec desunt, qui tradant, tertio & quadragesimo anno poëtam Gallum propria manu se interemisse. Leguntur ætate nostra elegiarum libri sub nomine Cor. Galli, qua in re facile est imponere imperitis hominibus. Qui autem paulo diligentius antiquitatem obseruarunt, nil minus censebunt, quàm vt hæc referenda sint ad poëtam Gallum. De Asinio Gallo dicemus paulo post, qui filius fuit Asinij Pollionis.

CN. CORNELII GALLI, POETAE CLARISSIMI, EX HIS QVAE COLLIGI POTUERE FRAGMENTIS, ELEGIARUM LIBELLUS.

EMVLA cur cessas finem properare senectus?
Cur & in hoc fesso corpore tarda sedes?
Solue, precor, miseram tali de carcere vitam:
Mors est iam requies, viuere pœna mihi.
Non sum qui fueram: perijt pars maxima nostri:
Hoc quoq; quod superest, langor, & horror habet,
Lux grauis in luctu, rebus mœstissima lætis,
Quodq; omni est peius funere, velle mori,
Dum iuuenale decus, dum mens, sensusq; manebat,
Orator toto clarus in orbe fui.
Sæpe poëtarum mendacia dulcia finxi.
Et veros titulos res mihi ficta dedit,
Sæpe perornata percepi lite coronam,
Et data sunt linguæ præmia digna meæ,
Quæ cum defunctis iam sunt immortua membris:
Heu senibus vitæ portio quanta manet?
Nec minor his aderat sublimis gratia formæ:
Quæ, vel si desint cætera multa, placet.
Quinetiam virtus fuluo pretiosior auro,
Per quam præclarum plus micat ingenium.
Si placuit canibus densos circundare saltus,
Occubuit telis præda petita meis.
Si libuit celeres arcu tentare sagittas,
Prostraui multas non sine laude feras.
Dulce fuit madidam si fors versare palæstram,
Implicuit validis lubrica membra toris.
Nunc agili cursu cunctos anteire solebam:
Nunc tragicos cantus exuperare meo.
Augebat meritum dulcis mixtura bonorum:
Vt semper, varium plus micat artis opus.
Nam quæcunq; solent per se perpensa placere:
Alterno potius vincta decore placent.
Has inter virtutis opes, solertia rerum
Spernebat cunctas insuperata minas.
Vertice nudato ventos pluuiasq; ferebam:
Non mihi solstitium, nec graue frigus erat:
Innabam gelidas Tyberini fluminis vndas:
Nec metui dubio credere membra freto.
Quamuis exigui poteram requiescere somno,
Et quamuis modico membra fouere cibo.
At si me subitò vinosus repperit hospes,
Aut iam fecit sumere vina dies:
Cessit & ipse pater Bacchus, stupuitq; bibentem,
Et quicunque suos vincere, victus abit.
Haud facile est animum tantis inflectere rebus,
Vt res oppositas mens ferat vna duas.
Hoc quoque virtutum quondam certamine magnum
Socratem palmam promeruisse ferunt.
Hinc etiam rigidum memorant valuisse Catonem:
Non res in vitium, sed male facta cadunt.
Intrepidus, quæcunq; forent, ad vtrunq; ferebar:
Cedebant animo tristia cuncta meo.
Pauperiem modico contentus semper amaui:
Et rerum dominus nil cupiendo fui.
Tu me sola tibi subdis miseranda senectus,
Cui sedit quicquid vincere cuncta potest.
In te corruimus, tua sunt quæcunque fatiscunt:
Vltima quæq; tuo conficis ipsa malo.
Ergo his ornatum meritis Hetruria nostris
Optabat natis me sociare suis:
Sed mihi dulce magis resoluto viuere collo,
Nulláque coniugij vincula grata pati.
Ibam per mediam venali corpore Romam,
Spectandus cunctis vndique virginibus.
Quæq; peti poterat, fuerat vel forte petita,
Erubuit vultus visa puella meos,
Et nunc subridens latebras fugitiua petebat,
Non tamen effugiens, tota latere volens.
Sed magis ex aliqua cupiebat parte videri:
Lætior hoc multo, quod male tecta foret.
Sic cunctis formosus ego, gratusq; videbar
Omnibus, & sponsus sic genialis eram.
Sed tantùm sponsus: nam me natura pudicum
Fecerat, & casto pectore durus eram.
Nam dum præcipue cupio me iungere formæ,
Permansi viduo frigidus vsque toro.
Omnis fœda mihi, atque omnis mihi rustica visa
Nullaq; coniugio digna puella meo.
Horrebam tenues, horrebam corpore pingues:
Nec mihi grata breuis, nec mihi longa fuit,
Cum media tantum dilexi ludere forma:
Maior enim medijs gratia rebus inest:
Corporis has nostris mollis lasciuia partes
Incolit, has sedes mater amoris habet.
Quærebam gracilem sed non quæ macra fuisset.
Carnis ad officium carnea membra placent.
Sic quod in amplexu delectat stringere corpus,
Ne lædant pressum quælibet ossa latus.
Candida contempsi, nisi quæ suffusa rubore
Vernarent proprijs ora serena rosis.
Hunc Venus ante alios sibi vendicat ipsa colorem,
Diliget & florem Cypris vbique suum.
Aurea cæsaries, demissaq; lactea ceruix,
Vultibus ingenuis visa sedere magis.
Nigra supercilia, & frons libera, lumina nigra,
Vrebant animum sæpe notata meum.
Flammea dilexi, modicumq; tumentia labra,
Quæ mihi gustanti basia plena darent,
In tereti collo visum pretiosius aurum,

Gemmáque

Gemmaq; iudicio plus radiare meo:
Singula turpe seni quondam quæsita referre:
Et quod tunc decuit, iam modò crimen habet.
Diuersos diuersa iuuant. non omnibus annis
Omnia conueniunt: res prius apta nocet.
Exultat leuitate puer, grauitate senectus:
Inter utrunq; manens stat iuuenile decus.
Hunc tacitum, tristemq; decet: sit clarior ille
Lætitia, & linguæ garrulitate suæ.
Cuncta trahit secum, vertitq; volubile tempus:
Nec patitur certa currere quemq; via.
Nunc quia longa mihi grauis est, & inutilis ætas,
Viuere quum nequeam sit mihi posse mori.
O quàm dura premit miseros conditio vitæ:
Nec mors humano subiacet arbitrio.
Dulce mori miseris, sed mors optata recedit:
At quum tristis erit præcipitata venit.
Me vero heu tantis defunctum partibus olim,
Tartareas viuum constat inire vias.
Iam minor auditus, gustus minor, ipsa minora
Lumina, vix tactu noscere certa queo.
Nullus dulcis odor, nulla est iam grata voluptas,
Sensibus expertem quis superesse putet?
En Lethæa meam subeunt obliuia mentem,
Nec confusa sui iam meminisse potest.
Ad nullum consurgit opus, cum corpore languet,
Atq; intenta suis obstupet ipsa malis.
Carmina nulla cano, cantandi summa voluptas
Heu fugit, & vocis gratia vera perit.
Non fora sollicito, nec blanda poëmata fingo:
Litibus heu rapidis commoda dura sequor.
Ipsaq; me species quondam dilecta reliquit,
Et videor formæ mortuus esse meæ.
Pro niueo, rutiloq; prius, nunc inficit ora
Pallor, & exanguis, funereusq; color.
Aret sicca cutis, rigidi stant undiq; nerui.
Et lacerant uncæ scabida membra manus.
Quondam ridentes oculi, nunc fonte perenni
Deflangunt pœnas nocte, diuq; suas.
Et quos grata prius ciliorum serta tegebant,
Desuper incumbens hispida sylua premit.
Ac velut inclusi cæco conduntur in antro,
Nescio quid toruum, vel furiale vident.
Iam pauor est vidisse senem, nec credere possis
Hunc hominem humana qui ratione caret.
Si libros repeto, duplex se littera findit,
Largior occurrit pagina nota mihi.
Claram per nebulas videor mihi cernere lucem:
Nubila sunt oculis ipsa serena meis.
Eripitur sine nocte dies caligine cæca
Septum tartareo quis neget esse loco?
Talia quis demens homini persuaserit auctor,
Ut cupiat voto turpior esse suo?
Iam subeunt morbi, subeunt discrimina mille:
Iam dulces epulæ, deliciæq; nocent.
Cogimur à gratis animum suspendere rebus,
Atq; ut viuamus, viuere desinimus.
Et iam me, dudum cui nulla aduersa nocebant,
Ipsa quibus regimur, nunc alimenta grauant.
Esse libet saturum, saturum mox esse pigebit:
Præstat ut abstineam, ast abstinuisse nocet.
Quæ modò profuerat contraria redditur esca:
Fastidita iacet, quæ modò dulcis erat.
Non Veneris sunt grata mihi nec munera Bacchi,
Nec quicquid vitæ fallere damna solet.
Sola iacens natura manet, quæ sponte per horas
Soluitur, & vitio carpitur ipsa suo.
Non potus experta mihi medicamina prosunt,
Non ægris quicquid ferre solebat opem.
Sed cum materia pereunt quæcunq; parantur.
Fit magis & damnis tristior urna meis.
Non secus instantem cupiens fulcire ruinam,
Diuersis contrà nititur obicibus.
Donec longa dies omni compage soluta,
Ipsum cum rebus subruat auxilium.
Quid? quod nulla leuant animum spectacula rerum,
Nec mala tot vitæ dissimulare licet?
Turpe seni vultus nitidi vestesq; decoræ,
Atq; etiam est ipsum viuere turpe senem.
Crimen amare iocos, crimen conuiuia, cantus:
O miseri, quorum gaudia crimen habent.
Quid mihi diuitiæ, quarum si demeris usum,
Quamuis largus opum semper egenus ero?
Immò etiam pœna est partes interdicere velle,
Quas quum possideas, usi vitare necesse.
Non aliter sitiens vicinas Tantalus undas
Captat, & appositis abstinet ora cibis.
Efficior custos rerum magis ipse mearum,
Conseruans aliis, quæ periere mihi.
Sicut in aurifer is pendentia plurimus hortis
Peruigil obseruat non sua poma draco.
Hinc me sollicitum torquent super omnia curæ,
Hinc requies animo non datur ulla meo.
Quærere quæ nequeo, semper retinere laboro,
Et retinens semper nil tenuisse puto.
Stat dubius, tremulusq; senex, semperq; malorum
Credulus, & stultus quæ facit ipse timet.
Laudat præteritos præsentes despicit annos:
Hoc tantum rectum, quod sapit ipse, putat.
Se solum doctum se iudicat esse peritum,
Et quòd sit sapiens desipit inde magis.
Multa licet nobis referens, eademq; reuoluens
Horret, & alloquium conspuit ipse suum.
Deficit auditus non deficit ipse loquendo:
O sua fortes garrulitate senes!
Omnia nequicquam clamosis vocibus implet
Nil satis est horret, quæ placuere modò.
Arridet de se ridentibus: ac sibi plaudens.
Incipit opprobrio lætior esse suo.
Hæ sunt primitiæ mortis, his partibus ætas
Defluit, & pigris gressibus ima petit.
Non habitus, non ipse color, non gressus euntis,
Non species eadem, quæ fuit ante, manet.
Labitur ex humeris demisso corpore vestis,
Quæq; breuis fuerat, iam modò longa mihi est.
Contrahitur, miroq; modo decrescimus ipsi.
Diminui nostri corporis ossa putes.
Nec cœlum spectare licet, sed prona senectus
Terram à qua genita est, & reditura, videt.
Fitq; tripes prorsusq; quadrupes, ut paruulus infans

Et per sordentem flebile serpit humum.
Ortus cuncta suos repetunt, matremq; requirunt,
Et redit ad nihilum quod fuit ante nihil.
Hinc est quòd baculo incumbens ruitura senectus,
Assiduo pigram verbere pulsat humum.
Et numerosa mouens certo vestigia passu,
Talia rugato creditur ore loqui:
Suscipe me genitrix, nati miserere laborum,
Membra velis gremio fessa fouere tuo.
Horrent me pueri, nequeo velut antè videri,
Horrendos partus cur sinis esse tuos?
Nil mihi cum superis expleui munera vitæ,
Redde, precor, patrio mortua membra solo.
Quid miseros variis prodest suspendere pœnis?
Non est materni pectoris ista pati.
His dictis, trunco titubantes sustinet artus,
Neglecti repetens stramina dura tori.
Quo postquam iacuit, misero quid funere differt?
Heu tantum attriti corporis ossa vides.
Quumq; magis iaceam semper viuamq; iacendo,
Quis sub vitali me putet esse loco?
Iam pœna est totum quod viuimus, vrimur æstu,
Offendunt nebulæ, frigus, & aura nocet.
Ros lædit, modicoq; etiam corrumpitur hymbre,
Veris & Autumni lædit amœna dies.
Hinc miserum scabies, hinc tussis anhela fatigat:
Continuos gemitus ægra senectus habet.
Hos superesse reor, quibus & spirabilis aër,
Et lux, qua regimur, redditur ipsa grauis?
Ipsa etiam cunctis requies gratissima somnus
Abuolat, & sera vix mihi nocte redit.
Vel si lassatos nunquam dignabitur artus,
Turbidus in quantis horret imaginibus?
Mollia fulcra tori duriis sunt cotibus æqua,
Parua licet, magnum pallia pondus habent.
Cogor per mediam turbatus surgere noctem,
Multaq; ne patiar deteriora, pati.
Vincitur infirmi defectu corporis, & quæ
Noluero, infelix hac ego parte trahor.
Omnia naturæ soluuntur viscera nostræ,
Et tam præclarum quod malè mutat opus.
His veniens eneruata malis incipit senectus,
Cedere ponderibus se docet ipsa suis.
Ergo quis has cupiat per longum ducere pœnas?
Paulatimq; anima deficiente mori?
Morte mori melius quam vitam ducere mortis,
Et sensus membris sic sepelire suis.
Non queror (heu) longi quòd totum soluitis anni,
Improba naturæ dicere iura nefas.
Deficiunt validi longæuo tempore tauri,
Et quondam pulcher, qui modo turpis, equus.
Fracta diu rabidi compescitur ira Leonis:
Lentaq; per senium Caspia tigris erit.
Ipsa etiam veniens consumet saxa vetustas,
Et nullum est quod non tempore cedat opus.
Sed mihi venturos melius prævertere casus,
Atq; infelices anticipare dies.
Pœna minor, certam subitò perferre ruinam,
Quod timeas, grauius sustinuisse diu.
At quos fert alios quis possit dicere casus?
Hoc quoq; difficile est commemorasse seni.
Iurgia, contemptus, violentaq; damna sequuntur,
Nec quisquam ex tantis præbet amicus opem.
Ipsi me pueri, atq; ipsæ sine lite puellæ,
Turpe putant dominum iam vocitare suum.
Irrident gressus, irrident denique vultum,
Et tremulum, quondam quod timuere, caput.
Quumq; nihil videam, tamen hoc spectare licebit,
Vt grauior misero pœna sit ista mihi.
Felix qui meruit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili ludere fine dies.
Dura satis miseris memoratio prisca bonorum,
Et grauius summo culmine missa ruunt.

En dilecta mihi nimiùm formosa Lycoris,
Cum qua mens eadem, res fuit vna mihi.
Post multos quibus indiuisi viximus annos,
Respuit amplexus (heu) stupefacta meos.
Iamq; alios iuuenes, aliosq; requirit amores:
Me vocat imbellem decrepitumq; senem:
Nec meminisse volet transactæ dulcia vitæ,
Nec quòd me potius reddidit ipsa senem.
Immò etiam causas ingrata ac perfida fingit,
Vt spretus vitio iudicer esse meo.
Hæc me præteriens quum dudum fortè videret,
Expuit, obductis vestibus ora tegens.
Hunc ego dilexi? meq; hic complexus amauit?
Huic ego sæpe nefas oscula blanda dedi?
Nauseat & priorem vomitu ceu fundat amorem,
Imponit capiti plurima dira meo.
Heu, quid longa dies nunc affert: vt sibi quisquam
Quondam dilectum prodere turpe putet?
Nonne fuit melius tali me tempore fungi,
Quo nulli merito despiciendus eram?
Quàm postquam periit quicquid fuit antè decoris,
Extinctum meritis viuere criminibus?
Iam nihil est totum quod viximus. Omnia secum
Tempus præteriens horaq; summa trahit.
At mea iam niuei inundant tempora cani,
Et iam cæruleus inficit ora color.
Præstat adhuc, nimiumq; sibi speciosa videtur,
Atq; annos mecum despicit illa suos.
Et fateor, primæ retinet monumenta figuræ,
Atq; inter cineres condita flamma manet.
Vt video, pulchris etiam vos parcitis annis,
Nec veteris formæ gratia tota perit.
Relliquiis veterum iuuenes pascuntur amorum,
Sed si quid nunc est, quod fuit antè, placet.
Ante oculos statuunt primæui temporis actus,
Atq; in præteritum luxuriantur opus.
Et quia nos totus membrorum deserit vsus,
Nullus amplexus, quos reminiscar, habet.
Sed miseris solus superest post omnia luctus:
Quæ bona tunc habui, tot modò damna fleo.
Ergo velut pecudum præsentia sola manebunt?
Nil de transactis, quod memoretur, erit?
Quum fugiant & bruta nouos animalia campos,
At repetant celeres pascua nota greges.
Sub qua decubuit requiescens diligat umbram
Taurus, & amissum quærat ouile pecus.

Dulcius

Dulcius in solitis cantet philomela rubetis,
Sitq; suum rapidis dulce cubile feris,
Tu tantùm bene nota tibi, atq; experta relinquis
Hospitia, & potius non manifesta petis?
Nonne places melius certis considere rebus?
Euentus varios res noua semper habet.
Sum grandæuus ego, nec tu minus, alba capillis,
Par ætas animos conciliare solet.
Si modò non possum, quondam potuisse memento:
Sit satis vt placeam, me placuisse prius.
Permanet in validis reuerentia prisca colonis.
Quod fuit in veteri milite miles amat.
Rusticus expertum deflet cessisse iuuencum,
Cum quo consenuit miles honorat equum.
Nec me adeò primus spoliauit floribus ætas:
En facio versus, & mea dicta cano.
Sit grauitas, sitq; ipsa tibi veneranda senectus:
Sit quòd denique viuere velle diu.
Quis suam in alterius condemnet crimine vitam?
Et qua prætendit clamitere certis iter?
Dicere si fratrem, seu dedignaris amicum,
Dic patrem, affectum nomen vtrumque tenet.
Vincat honor luxum, pietas succedat amori:
Plus ratio, quam vis cæca valere solet.
His lacrymis longos, quantum fas, fleuimus annos:
Est graue quod doleat commemorare diu.

NVnc operæpretium est quedam memorare iuuentæ,
Atq; senectutis pauca referre meæ;
Quo lector mentem rerum vertigine fractam
Erigat, & mæstum nescere curet opus.
Captus amore tuo demens Aquitina ferebar,
Pallidus, & tristis, captus amore tuo.
Nondum, quid sit amor, vel quid Venus ignea, noram:
Torquebas potius rusticitate mea.
Nec minus illa mea percussa à cuspide flagrans
Errabat, tota non capienda domo.
Carmina pulsa procul, nimium disiecta iacebant,
Solus amor cordi, curaq; semper erat.
Nec reperire viam, qua cæcum pasceret ignem,
Docta, nec alternis reddere verba notis.
Tantùm in conspectu studio perstabat inani.
Anxia vel solo lumina corde fouens.
Pædagogus adit me, illam tristissima mater
Seruabat, tanti pœna secunda mali.
Prensabitque oculos nutusque per omnia nostros,
Quique soles mentis ducere signa color.
Dum licuit, vnum tacitè compressimus ambo,
Et varia dulceis teximus arte dolos.
At postquàm teneram rupit verecundia frontem,
Nec valuit penitus flamma recepta tegi.
Mox captare dolos, & tempora cepimus ambo,
Atq; superciliis, luminibusq; loqui.
Fallere sollicitos, suspensos ponere gressus,
Et tota nullo currere nocte sono.
Nec longo, genitrix furtiuum sensit amorem,
Et medicare parans vulnera vulneribus,
Increpitat, cæditq; ignes in pectore crescunt,
Vt solet adiecto crescere flamma rogo:
Concipiunt geminum flagrantia corda timorem,
Et sic permisso sæuit amore dolor.
Tunc me visceribus præteritis quæris anhelis,
Emptum suppliciis quem putas esse suis.
Nec memorare pudet, turpesq; reuoluere versus,
Immò etiam gaudens imputat illa mihi.
Pro te susceptos iuuat, inquit, ferre labores,
Tu pretium tanti dulce cruoris eris.
Sit modò certa fides, atq; inconcussa voluptas,
Quæ nihil imminuit passio, nulla fuit.
His egomet stimulis angebar semper, & ardens
Languebam: nec spes vlla salutis erat.
Prodere non ausus carpebat vulnere cæco,
Sed stupor, & macies vocis habebat opus.
Hic mihi magnarum scrutator maxime rerum,
Solus Bobeti fers miseratus opem.
Nam quum me curis intentum sæpe videres,
Nec posses causam noscere tristitiæ:
Tandem prospiciens tali me peste teneri.
Mitibus alloquiis pandere clausa iubes.
Dicito & vnde nouo correptus carperis igne?
Dic precor, & dicti sume doloris opem.
Non intellecti nulla est curatio morbi,
Vt magis inclusis ignibus antè fremunt.
Dum pudor est tam fœda loqui, reticentq; taceri,
Agnouit, tanti conscia lingua mali.
Mox ait, occultæ satis est res prodita causæ.
Pone metum, veniam vis tibi tanta dabit.
Prostratus pedibus verecunda silentia rupi,
Cum lacrymis referens ordine cuncta suo.
Fare, ait, vt placidæ patiaris munere formæ.
Responde: pietas talia velle sinit.
Soluitur in risum, exclamans, proh mira voluptas:
Cæsius amor Veneris dicito quando fuit?
Parcere dilectæ iuuenis desiste puellæ,
Impius huic fueris, si pius esse voles.
Vnguibus, & morsu teneri pascuntur amores:
Vulnera non refugit, res magis apta plagæ.
Interea donis permulcet corda parentum,
Et pretio faciles in nua vota trahit.
Auri cæcus amor natarum vincit amorem:
Cœperunt natæ crimen amare suæ.
Dant vitiis furtisque locum, dant iungere dextras,
Et totum ludo concelebrare diem.
Permissum fit vtile nefas, fit languidus ardor,
Vicerunt morbum languida corda suum.
Illa nihil quæsita videns procedere, causam
Odit, & illæso corpore tristis abit.
Proieci vanas sanato pectore curas,
Et subito didici quàm miser antè fui.
Salue, sancta: inquam, semperque intacta maneto
Virginitas per me plena pudoris eris.
Quæ postquàm perlata viro sunt omnia tuo,
Meq; vides fluctus exuperasse meos:
Macte, inquit, iuuenis proprii dominator Amoris,
En de contemptu sume trophæa tuo.
Arma tibi Veneris, cedántq; Cupidinis arcus.
Cedat & armipotens ipsa Minerua tibi.

Si tibi peccandi studium permissa potestas
Abstulit, atq; ipsum talia velle fugit.
Ingrati, tristes pariter discessimus ambo,
Dissidij ratio vita pudica fuit.

Restat adhuc alios, turpésque reuoluere casus,
Atq; aliquo molli pascere corda ioco.
Conueniunt etenim delirae ignaua senectae,
Aptáq; sunt operi carmina vana meo.
Sic vicibus varijs, alternis voluimur annis,
Et mutata magis tempora grata mihi.
Virgo fuit, species dederat cui candida nomen,
Candida diuersis sat bene compta comis.
Huic ego per totum vidi splendentia corpus
Cymbala multiplices edere pulsa sonos.
Nunc niueis digitis, nunc pulsans pectine chordas
Arguto quicquid murmure dulce loqui.
Hanc ego saltantem subitò correptus amaui,
Et cœpi tacitus vulnera grata pati.
Sic me diuersis tractum de partibus vna
Carpebat varijs pulchra puella modis.
Singula visa semel, semper memorare libebat,
Haerebátq; animo nocte dieq; meo.
Saepe velut visa laetabar imagine formae,
Et procul absenti voce, manuq; fui.
Saepe velut praesens fuerit, mecum ipse loquebar
Cantabam dulceis quos solet illa modos.
O quoties demens, quoties sine mente putabar,
Nec puto, fallebar, nec bene sanus eram.
Certe difficile est abscondere pectoris aestus,
Panditur & clauso saepius ore furor.
Nam subitò inficiens vultum pallorq; ruborq;
Interdum certae vocis habebat opus.
Nec minus ipsa meas prodebant somnia curas,
Somnia secreti non bene fida mei.
Nam quum sopitos premerent obliuia sensus,
Confessa est facinus conscia lingua suum.
Candida clamabam properatur candida cessas?
Nox abit, & furtis lux inimica venit.
Proximus vt genitor mecum comitatus amatae
Virginis, in gelida forte iacebat humo:
Illius ad nomen turbatos excitat actus:
Exilit, & natam credit adesse suam.
Omnia collustrans, toto me corde solutum
Prospicit afflantem, nec meminisse mei.
Vana putas, an vera sopor ludibria iactat?
Et te verus, ait, pectoris ardor habet?
Credo equidem assuetas animo remeare figuras,
Et fallax studium ludit imago suum.
Stat tamen attonitus, perplexáq; murmura captat,
Et tacitis precibus dicere plura rogat.
Sic ego, qui cunctis sanctae grauitatis habebar,
Proditus indicio sum miser ipse meo.
Et nunc infelix tota est sine crimine vita,
Et peccare senem non potuisse pudet.
Deserimur vitijs, fugit indignata voluptas:
Et quod non possum, non potuisse iuuat.
Hoc etiam meminisse licet, quod serior aetas
Intulit, & gemitus quos mihi laeta dedit.
Has sed quis possit naturae astringere partes
Gnarus, & vt sapiens noxia saepe velis?
Interdum rapimur vitijs, trahimúrq; volentes,
Et quae non capiunt, pectora bruta volunt.

Missus ad Eoas legati munere functus,
Tranquillum cunctis nectere pacis opus,
Dum studeo geminae componere foedera pacis,
Inueni cordis bella nefanda mei.
Hic me suscipiens Hetruscae gentis alumnum,
Inuoluit patrijs Graia puella dolis,
Nam quum se nostro captam simularet amore,
Me potius vero fecit amore capi,
Peruigil ad nostras adstabat mane fenestras,
Nescio quid Graeco murmure dulce canens.
Nunc aderant lacrymae, gemitus, suspiria, pallórque,
Et quicquid nullum fingere posse putes.
Sed velut afflicto nimium miseratus amore,
Efficior potius tunc miserandus ego.
Haec erat egregia forma, vultúsq; sereni,
Grata, micans oculis, nec minus arte placens,
Docta loqui, digitis, & carmina fingere docta,
Et responsuram sollicitare lyram.
Illam Syrenijs stupefactus cantibus aequans,
Efficior demens alter Vlysses ego.
Et quia non poteram tantas euadere moles,
Nescius in scopulos, & vada caeca feror.
Quid referam gressus certa se lege mouentes:
Suspensósq; nouis passibus ire pedes?
Grande erat inflexos gradibus numerare capillos,
Grande erat in niueo pulchra colore coma.
Vrebant oculos durae, stantésq; papillae,
Et quas astringens clauderet vna manus.
Ah quantum mentem stomachi futura mouebat,
Atq; sub exhausto pectore pingue femur.
Vrebat teneros astringere fortiter artus,
Visa per amplexus ossa sonare meos.
Grandia clamabam, nimium me brachia laedunt,
Non tolerant pondus subdita membra tuum.
Dirigui quantusq; fuit calor ossa reliquit,
Et nata est veniae causa pudenda meae.
Non sic lac tenerum permixta coagula reddunt,
Nec liquidi mellis spuma liquoris erit.
Succubuit fateor, Graiae tum nescius artis,
Succubui Thusca simplicitate senex.
Quae defensa suo superata est Hectore Troia,
Vnum non poterat fraus superare senem?
Muneris inuicti curam finémq; reliqui,
Deditus imperijs saeue Cupido tuis.
Nec memorare pudet tali me vulnere victum,
Subditus his flammis Iuppiter ipse fuit.
Sic mihi prima quidem nox affuit, & sua soluit
Munera, grandaeuo vix subeunda viro.
Proxima destituit vires, vacuúsq; recessit
Ardor, & in Venerem segnis vt ante fui.
Illa, velut proprium repetens inuesta tributum,
Instat, & increpitans, debita reddis? ait,

Sed nihil hic clamor, nil sermo mitis agebat:
Quod natura negat, reddere nemo potest.
Erubui, stupuiq; omnes verecundia mutus
Abstulit, & blandum terror ademit opus.
Contractare manu cœpit frigentia membra,
Meque etiam digitis sollicitare suis.
Nil mihi torpenti, nil tactis profuit illis,
Restitit in medio frigus ut ante foco.
Quæ te crudelis rapuit mihi fœmina? dixit,
Cuius ab amplexu fessius ad arma redis?
Iurabam curis animum mordacibus uri,
Nec posse ad luxum tristia corda trahi.
Illa dolum credens. Non falles, inquit, amorem,
Plurima cæcus amor lumina semper habet.
Quin potius placido noli unquam parcere ludo,
Proyce tristitias & renouere iocis.
Obtundunt siquidem curarum pondera sensus:
Intermissa minus sarcina pondus habet.
Tunc egomet totos nudatus corpore lecto,
Effusis lacrymis talia verba dedi:
Cogimur heu segnes crimen vitiumq; fateri,
Ne meus extinctus fortè putetur amor.
Me miserum, cuius non est culpanda voluptas,
Iudicor infelix debilitatis ope.
En longo confecta situ tibi tradimus arma,
Arma ministeriis quippe dicata tuis.
Fac quodcunque potes, nos cedimus. hoc tamen ipse
Grandior est hostis, quo minus ardet amor,
Pretiums Argiuas admonuit turpiter artes.
Méque cupit flammis viuificare suis.
Ast ubi dilecti persensit funera membri,
Nec velut expositum surgere vidit opus.
Erigitur, viduóque toro laniata recumbens,
Vocibus his luctus & sua damna fouet:
Mentula festorum cultrix operosa dierum,
Quondam diuitiæ, deliciæq; meæ,
Quo te deiectam lacrymarum gurgite plangam;
Quæ de tot meritis carmina digna feram?
Tu mihi flagranti succurrere sæpe solebas.
Atque æstus animi ludificare mei.
Tu mihi per totam custos gratissima noctem,
Consors lætitiæ, tristitiæq; meæ.
Conscia secreti semper fidissima nostri,
Adstans in nostris peruigil obsequiis.
Quò tibi feruor abit? per quem fer tura placebat
Quò tibi cristatum, vulnificúmque caput?
Nempe, iaces nullo, vt quodam suffusa rubore?
Pallida demisso vertice nempe iaces.
Nil tibi blanditiæ, nil dulcia carmina prosunt,
Non quicquid mentem sollicitare solet.
Sic velut expositam meritam te funere plango,
Occidit assiduo quod caret officio,
Hæc ego cum lacrymis deducta voce canentem
Irridens, dictis talibus increpui:
Dum defles nostri languorem fœmina membri,
Ostendis morbo te grauiore premi.
Vade, inquam, felix semper felicibus apta,
Utere cognatis, vtere deliciis.
Illa furens, credo quod nescis perfide, dixit,
Non fleo priuatim, sed generale chaos.
Hæc genus humanũ, pecudũ, volucrũq; ferarũq;
Et quicquid toto spirat in orbe, creat.
Hac sine diuersi nulla est concordia sexus,
Hac sine coniugii gratia summa perit.
Hæc geminas tanto constringit fœdere mentes,
Vnus vt facias corporis esse duos.
Pulchra licet, precium si desit, fœmina perdit,
Hæc si defuerit, vir quoque turpis erit.
Hæc si gemmia micans rutilum non conserat aurum,
Æternum fallax, mortiferúmque genus.
Tecum pura fides, secretáque certa loquuntur,
O vere precium, fructiferumq; bonum.
Cedunt cuncta tibi, quódque est sublimius, vltro
Cedunt imperiis maxima quæque tuis.
Nec subtracta gemunt, sed se tibi subdere gaudent,
Vulnera sunt iræ prosperiora tuæ.
Ipsa etiam totum moderans sapientia mundum
Porrigit inuitas ad tua iura manus.
Sternitur icta tuo votiuo vulnere virgo.
Et percussa nouo læta cruore iacet.
Flet tantum ridétque suum laniata dolorem,
Et percussori plaudit amica suo.
Non tibi semper iners, non mollis conuenit actus,
Mixtáque sunt ludis fortia facta tuis.
Nam nunc ingenio, magnis nunc viribus vsa,
Nunc his quæ inueni sunt inimica mares.
Nam tibi peruigiles impendunt sæpe dolores,
Hymbres, insidiæ, iurgia, damna, pudor.
Tum mihi sæpe feri commendas corda tyranni,
Sanguineus per te Mars quoque mitis erit.
Tu post extinctos, debellatósque gigantes,
Excutis irato tela trisulca Ioui.
Tu cogis rapidas affectus disceré tigreis
Per te blandus amans redditur ipse leo.
Mira tibi virtus, mira est patientia, victos
Diligis, & vinci, vincere sæpe volens.
Quum superata iaces, vires, animósque resumis,
Atque iterum vinci, vincere rursus amans.
Ira breuis, longa est pietas, recidiua voluptas.
Et quum posse perit, mens tamen vna manet.
Conticuit tandem longo satiata dolore,
Ac velut expletis defuit exequiis.

CLaude precor miseras ætas verbosa querelas,
Numquid adhuc vitium vis reserare tuum?
Sit satis indignum leniter tetigisse pudorem.
Contrectata diu criminа crimen habent.
Omnibus est eadem leti via, non tamen vnus
Est vitæ cunctis, exitiiq; modus.
Hac pueri, atque senes pariter, iuuenésque feruntur,
Hac par diuitibus pauper egenus erit,
Ergo quod astrictum, quódque est vitabile nulli,
Festino gressu vincere præstat iter.
Infelix seu iam defleto funere surgo.
Hac me defunctum viuere parte puto.

SEQVENS LYRICVM, QVIA à plerisque Cor. Gallo attribuitur, hic adiicere libuit.

LIdia bella puella, candida,
Quæ bene superas lac, & lilium,

Albámque simul rosam rubidam,
Aut expolitum ebur Indicum.
Pande puella, pande capillulos.
Flauos, lucentes vt aurum nitidum.
Pande puella collum candidum,
Productum bene candidis humeris.
Pande puella stellatos ocellos,
Flexáque super nigra cilia.
Pande puella genas roseas,
Perfusas rubro purpuræ Tyriæ.
Porrige labra, labra corallina,
Da columbatim mitia basia:
Sugis amentis partem animæ:
Cor mihi penetrant hæc tua basia.
Quid mihi sugis viuum sanguinem?
Conde papillas, conde gemipomas,
Compresso lacte quæ modò pullulant.
Sinus expansa profert cinnama:
Vndique surgunt ex te deliciæ.
Conde papillas, quæ me sauciant
Candore, & luxu niuei pectoris.
Sæua non cernis quòd ego langueo?
Sic me destituis iam semimortuum?

SEXTI PROPERTII VITA

EX LIBRO TERTIO PETRI CRINITI De Poëtis Latinis desumpta.

SEX. Aurelius Propertius ex Meuania oppido oriundus, quod in Vmbria est: hoc enim & ipse autor alicubi testatur, sicuti cùm ipsam Vmbriam Romani Callimachi patriam vocat:

Vt nostris tumefacta superbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.

Sunt qui scribant eius patrem equestri dignitate ornatum, ac Triumuirali potestate fuisse, tum inter eos connumeratum, qui L. Antonium secuti (Perusia capta) ex Octauij Cæsaris autoritate ad aram diui Iulij perducti, ibidem occisi fuerunt. Illud omnino constat, Aurelium hunc Propertium, magna ex parte amissis bonis, Romam se recepisse, cùm patrē suum in tenera adhuc ætate amisisset, quod illis versibus apparet:

Aspice me cui parua domus fortuna relicta est,
Nullus & antiquo Marte triumphus aui.

Et alibi clariùs.

Ossáque legisti, non illa ætate legenda
Patris, & in tenues cogeris ipse Lares.
Nam tua cum multi versarent rura iuuenci,
Abstulit excultas pertica tristis opes.
Mox vbi bulla rudi demissa est aurea collo,
Matris & ante deos libera sumpta toga.
Tum mihi pauca suo de carmine dictat Apollo.
Et vetat insano verba tonare foro.

In vrbe autem, breui, nominis celebritatem adeptus est, cùm ingenij comitate, tum elegantia carminum. Mœcenati & Cor. Gallo maximè acceptus fuit, quòd vterque poëtæ studiis, & doctrinæ pro similitudine professionis fauerent. Ouidium quoque, Tibullum & Bassum inter principes amicos coluit, ad quos de suis caloribus, & puellæ ingenio sæpius scripsit. C. verò Plinius

nius in epistola ad Romanum Paulum refert Pascienum in scribendis elegiis eruditum habuisse inter suos maiores Propertium; itaque id inquit, Passieno gentile est: nam & ex eodem municipio est, quo Propertius. Vnde maximum studium Passieno fuit, calores Propertij, atque ingenium suo carmine exprimere, cùm in elegiis (inquit Plinius) foret egregius, atque præcipuus Propertius. Libros quatuor Elegiarum composuit, in quibus ferè suos calores, & Hostiæ laudem, ac formam celebrat. Nam puellam Hostiam miro quondam affectu exarsit, quam mutato nomine (vt est autor L. Apuleius) Cynthiam appellare maluit: ex quo Sidonius Apollinaris sic ad Hesperium scribit: Memineris, inquit, quòd sæpe versum Corinna cum suo Nasone compleuit, Lesbia cum Catullo, Cæsennia cum Getulico, Argentaria cum Lucano, & Cynthia cùm Propertio, Delia cum Tibullo. Callimachum præcipuè, Cyreneum Minermum, & Philetam Græcos poetas in carmine secutus est, quorum manibus comitem se profitetur: nam vt illi apud Græcos in Elegia consensu omnium præstiterunt, ita Propertius quidem apud Latinos, eorum imitatione primas videtur quorundam iudicio consecutus. Fab. autem Quintilianus censor in literis acerrimus, cum Tibullum maximè commendauerit, non deesse tamen inquit, qui Propertium malint, cùm sit Ouidius lasciuior. Gallus in Elegia durior. Ouidius certè cùm sæpe de ipso Propertio agit, blandum, tenerum, ac dulcem appellat, multúmque illius carmini semper concessit, & recensenti sua carmina auditor affuit,

Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes,
Iure sodalitij qui mihi iunctus erat.

Sed & Val. Martialis Propertij ingenio & amoribus plurimum tribuit, vt eo maximè loco probauit, quo Galli Lycorim, Tibulli Nemesim & Lesbiam Catulli celebrat. Sic enim ait in Apophoretis,

Cynthia facundi carmen iuuenile Properti
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

De obitu eius parum compertum est. Quidam scripserunt illum periisse annos alterum & xl. natum. Fuisse alterum Propertium Fulgentius ostendit, qui in libro ad Calcidium de prisco sermone: & verba hæc ex Propertio refert,

Cavillata geris vadimonia publicum prostibulum.

SEX. AVRELII PROPERTII
OPERA QVAE EXTANT.

ELEGIARVM LIBER PRIMVS

ELEGIA AD TVLLVM.

CYNTHIA prima suis miserum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus.
Tum mihi constantes deiecit lumina fastus,
Et caput impositis pressit Amor pedibus,
Donec me docuit castas odisse puellas
Improbus, & nullo viuere consilio.
Et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
Quum tamen aduersos cogor habere Deos.

Milanion nullos fugiendo, Tulle, labores,
Sæuitiam duræ contudit Iasidos:
Nam modò Partheniis amens errabat in antris,
Ibat & hirsutas ille videre feras.
Ille etiam Hylæi percussus vulnere rami
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.
Ergo velocem potuit domuisse puellam.
Tantùm in amore preces, & benefacta valent.
In me tardus Amor non vllas cogitat artes:
Nec meminit notas, vt priùs, ire vias.
At vos, deductæ quibus est fallacia Lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum, dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, & sidera, & amnes
Posse Cytinæis ducere carminibus.
Et vos, qui sero lapsum reuocatis, amici,
Quærite non sani pectoris auxilia.
Fortiter & ferrum, sæuos patiemur & ignes:
Sit modò libertas, quæ velit ira, loqui.
Ferte per extremas gentes, & ferte per vndas,
Qua non vlla meum fœmina norit iter.
Vos remanete, quibus facili Deus annuit aure,
Sitis & in tuto semper amore pares.
In me nostra Venus noctes exercet amaras,
Et nullo vacuus tempore defit Amor.
Hoc moneo, vitate malum. sua quemque moretur
Cura, neq; assueto mutet amore locum.
Quod si quis monitis tardas aduerterit aures,
Heu referet quanto verba dolore mea.

AD CYNTHIAM.

QVid iuuat ornato procedere, vita, capillo?
Et tenues Coa veste mouere sinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha?
Téq; peregrinis vendere muneribus?
Naturæq; decus mercato perdere cultu?
Nec sinere in proprijs membra nitere bonis?
Crede mihi, non vlla tuæ medicina figuræ est.
Nudus Amor formæ non amat artificem.
Adspice quos summittit humus formosa colores,
Et veniant ederæ sponte sua melius:
Surgat & in solis formosius arbutus antris,
Et sciat indociles currere lympha vias:
Littora natiuis persuadent picta lapillis,
Et volucres nulla dulcius arte canant.
Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe,
Pollucem cultu non Thelayra soror.
Non Idæ, & cupido quondam discordia Phœbo
Eueni patrijs filia littoribus.
Nec Phrygium falso traxit candore maritum
Auecta externis Hippodamia rotis:
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Qualis Apelleis est color in tabulis.
Non illis studium vulgo conquirere amantes.
Illis ampla satis forma, pudicitia.
Non ego nunc vereor, ne sis mihi vilior istis.
Vni si qua placet, culta puella sat est.
Quum tibi præsertim Phœbus sua carmina donet,
Aoniámq; libens Calliopeia lyram
Vnica nec desit iucundis gratia verbis,
Omnia quæq; Venus, quæque Minerua probat.
His tu semper eris nostræ gratissima vitæ,
Tædia dum miseræ sint tibi luxuriæ.

AD CYNTHIAM.

QValis Thesea iacuit cedente carina
Languida desertis Gnosia littoribus:
Qualis & accubuit primo Cepheia somno,
Libera iam duris cotibus Andromede:
Nec minus assiduis Edonis fessa choreis
Qualis in herboso concidit Apidano:
Talis visa mihi mollem spirare quietem,
Cynthia non certis nixa caput manibus.
Ebria quum multo traherem vestigia Baccho,
Et quaterent sera nocte facem pueri.
Hanc ego nondum etiam sensus deperditus omneis
Molliter impresso conor adire toro.
Et quamuis duplici correptum ardore iuberent
Hac Amor, hac Liber, durus vterque Deus,
Subiecto leuiter positam tentare lacerto,
Osculaq; admota sumere & arma manu:
Non tamen ausus eram dominæ turbare quietem,
Expertæ metuens iurgia sæuitiæ.
Sed sic intentis hærebam fixus ocellis,
Argus vt ignotis cornibus Inachidos.
Et modò soluebam nostra de fronte corollas,
Ponebámque tuis, Cynthia, temporibus.
Et modò gaudebam lapsos formare capillos,
Nunc furtiua cauis poma dabam manibus.
Omniaq; ingrato largibar munera Somno,
Munera de prono sæpe voluta sinu.
Et quoties raro duxti suspiria motu,
Obstupui vano credulus auspicio:
Ne qua tibi insolitos portarent visa timores,
Néve quis inuitam cogeret esse suam.
Donec diuisas percurrens Luna fenestras,
Luna moraturis sedula luminibus,
Compositos leuibus radijs patefecit ocellos:
Sic ait in molli fixa toro cubitum,
Tandem te nostro referens iniuria lecto,
Alterius clausis expulit è foribus.
Namq; vbi longa meæ consumpsti tempora noctis:
Languidus exactis hei mihi sideribus?
O vtinam tales perducas, improbe, noctes,
Me miseram quales semper habere iubes.
Nam modò purpureo fallebam stamine somnum,
Rursus & Orpheæ carmine fessa lyræ.
Interdum grauiter mecum deserta querebar
Externo longas sæpe in amore moras:
Dum me iucundis lapsam Sopor impulit alis.
Illa fuit lacrymis vltima cura meis.

AD BASSVM.

QVid mihi tam multas laudando, Basse, puellas
Mutatum domina cogis abire mea?
Quid me non pateris, vitæ quodcunque sequetur,
Hoc magis assueto viuere seruitio?
Tu licet Antiopæ formam Nycteidos, & tu
Spartanæ referas laudibus Hermionæ.
Et quascunque tulit formosi temporis ætas,
Cynthia non illas nomen habere sinat:

Nedum, si leuibus fuerit collata figuris,
Inferior duro iudice turpis eat.
Haec, sed forma mei pars est extrema furoris.
Sunt maiora quibus, Basse, perire iuuat.
Ingenuus color, & multis decus artibus, & quae
Gaudia sub tacita dicere veste libet.
Quo magis & nostros contendis soluere amores,
Hoc magis accepta fallit vterque fide.
Non impune feres: sciet haec insana puella,
Et tibi non tacitis vocibus hostis erit.
Nec tibi me post haec committet Cynthia: nec te
Quaeret: erit tanti criminis illa memor.
Et te circum omneis alias irata puellas
Differet: heu nullo limine carus eris.
Nullas illa suis contemnet fletibus aras,
Et quicunque sacer, qualis vbique, lapis.
Non vllo grauius tentatur Cynthia damno,
Quam sibi cum rapto cessat amore Deus.
Praecipue nostri maneat sic semper, adoro:
Ne quicquam ex illa quod querar, inueniam.

AD ÆMILVM SVVM GALLVM.

INuide tu tandem voces compesce molestas,
Et sine nos cursu, quo sumus, ire pares.
Quid tibi vis insane? meos sentire furores?
Infelix properas vltima nosse mala:
Et miser ignotos vestigia ferre per ignes,
Et bibere e tota toxica Thessalia.
Non est illa vagis similis collata puellis,
Molliter irasci non sciet illa tibi.
At si forte tuis non est contraria votis,
At tibi curarum millia quanta dabit?
Non tibi iam somnos, non illa relinquet ocellos.
Illa feros animis alligat vna viros.
Ah mea contemptus quoties ad limina curres,
Quum tibi singultu fortia verba cadent:
Et tremulus moestis orietur fletibus horror,
Et timor informem ducet in ore notam:
Et quaecunque voles fugient tibi verba querenti:
Nec poteris qui sis, aut vbi, nosse miser.
Tum graue seruitium nostrae cogere puellae
Discere, & exclusum quid sit abire domum.
Nec iam pallorem toties mirabere nostrum,
Aut cur sim toto corpore nullus ego:
Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti,
Nescit amor priscis cedere imaginibus.
Quod si parua tuae dederis vestigia culpae,
Quam cito de tanto nomine rumor eris?
Non ego tum potero solatia ferre roganti,
Quum mihi nulla mei sit medicina mali.
Sed pariter miseri socio cogemur amore,
Alter in alterius mutua flere sinu.
Quare quid possit mea Cynthia, desine, Galle,
Quaerere: non impune illa rogata venit.

AD TVLLVM.

NOn ego nunc Hadriae vereor mare noscere tecum,
Tulle, neque Aegaeo ducere vela salo:
Cum quo Rhipaeos possim conscendere montes,
Vlteriusque domos vadere Memnonias.
Sed me complexae remorantur verba puellae,
Mutatoque graues saepe colore preces.
Illa mihi totis argutat noctibus ignes,
Et queritur nullos esse relicta deos.
Illa meam mihi iam se denegat, illa minatur,
Quae solet irato tristis amica viro.
His ego non horam possum durare querelis.
Ah pereat, si quis lentus amare potest.
An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas,
Atque Asiae veteres cernere diuitias:
Vt mihi deducta faciat conuicia puppi
Cynthia, & insanis ora notet manibus:
Osculaque opposito dicat sibi debita vento,
Et nihil infido durius esse viro?
Tu patrui meritas conare anteire secures,
Et vetera oblitis iura refer sociis.
Nam tua non aetas vnquam cessauit Amori,
Semper at armatae cura fuit patriae.
Et tibi non vnquam nostros puer iste labores
Afferat, & lacrymis omnia nota meis.
Me sine, quem semper voluit Fortuna iacere,
Hanc animam extremam reddere nequitiae.
Multi longinquo periere in Amore libenter,
In quorum numero me quoque terra teget.
Non ego sum laudi, non natus idoneus armis.
Hanc me militiam fata subire volunt.
At tu seu mollis qua tendit Ionia, seu qua
Lydia Pactoli tingit arata liquor:
Seu pedibus terras, seu pontum carpere remis
Ibis, & accepti pars eris imperii:
Tum tibi si qua mei veniet non immemor hora,
Viuere me duro sidere certus eris.

AD PONTICVM POETAM.

QVum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice, Thebae,
Armaque fraternae tristia militiae:
Atque, ita sim felix, primo contendis Homero,
Sint modo fata tuis mollia carminibus:
Nos, vt consuemus, nostros agitamus amores,
Atque aliquid duram quaerimus in dominam.
Nec tantum ingenio, quantum seruire dolori
Cogor, & aetatis tempora dura queri.
Hic mihi conteritur vitae modus, haec mea fama est.
Hinc cupio nomen carminis ire mei,
Me laudent doctae solum placuisse puellae.
Pontice, & iniustas saepe tulisse minas.
Me legat assidue post haec neglectus amator,
Et prosint illi cognita nostra mala.
Te quoque si certo puer hic concusserit arcu,
Quod nolim nostros euiolasse deos.
Longe castra tibi, longe miser agmina septem
Flebis in aeterno surda iacere situ,
Et frustra cupies mollem componere versum,
Nec tibi subiiciet carmina serus Amor.
Tunc me non humilem mirabere saepe poetam.
Tunc ego Romanis praeferar ingeniis.
Nec poterunt iuuenes nostro reticere sepulchro,
Ardoris nostri magne poeta iace.
Tu caue nostra tuo contemnas carmina fastu.
Saepe venit magno foenore tardus amor.

AD CYNTHIAM.

TVne igitur demens? nec te mea cura moratur?
An tibi sum gelida vilior Illyria?

Et tibi iam tanti quicunque est iste, videtur:
Vt sine me vento quolibet ire velis?
Tunc audire potes vesani murmura ponti:
Fortis, & in dura naue iacere potes?
Tu pedibus teneris positas fulcire ruinas:
Tu potes insolitas, Cynthia, ferre niues?
O vtinam hibernæ duplicentur tempora brumæ
Et sit iners tardis nauita Vergiliis:
Nec tibi Tyrrhena soluatur funis arena,
Neve inimica meas eleuet aura preces:
Et me defixum vacua patiatur in ora
Crudelem infesta sæpe vocare manu.
Atque ego non videam tales subsidere ventos,
Cum tibi prouectas auferet vnda rates.
Sed quocunque modo de me periura, mereris:
Sit Galatea tuæ non aliena viæ:
Vt te felici præuecta Ceraunia remo,
Accipiat placidis Oricos æquoribus.
Nam me non vllæ poterunt corrumpere, de, te
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.
Nec me deficiet nautas rogitare citatos.
Dicite, quo portu clausa puella mea est,
Et dicam, licet Atraciis considat in oris,
Et licet Eleis, illa futura mea est.
Hic erit, hic iurata manet: rumpantur iniqui.
Vicimus: assiduas non tulit illa preces.
Falsa licet cupidus deponat gaudia liuor.
Destitit ire nouas Cynthia nostra vias.
Illi carus ego per me carissima Roma
Dicitur, & sine me dulcia regna negat.
Illa vel angusto mecum requiescere lecto,
Et quocunque modo maluit esse mea:
Quam sibi dotatæ regnum vetus Hippodamiæ,
Et quas Elis opes ante pararat equis.
Quamuis magna daret, quamuis maiora daturus:
Non tamen illa meos fugit auara sinus.
Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
Sed potui blandi carminis obsequio.
Sunt igitur Musæ, neque amanti tardus Apollo:
Quis ego fretus amo, Cynthia rara mea est.
Nunc mihi summa licet contingere sidera plantis:
Siue dies, seu nox venerit, illa mea est.
Nec mihi riualis certos subducet amores:
Ista meam norit gloria canitiem.

AD PONTICVM SVVM.

Dicebam tibi venturos, irrisor, amores,
Nec tibi perpetuo libera verba fore.
Ecce iaces, supplexque venis ad iura puellæ,
Et tibi nunc quæuis imperat empta modo.
Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ,
Dicere quos iuuenes quæque puella domet.
Me dolor, & lacrimæ merito fecere peritum:
Atque vtinam posito dicar amore rudis.
Quid tibi nunc misero prodest graue dicere carmen,
Aut Amphioniæ mœnia flere lyræ?
Plus in amore valet Mimnermi versus Homero:
Carmina mansuetus lenia quærit Amor.
I quæso, & tristeis istos depone libellos:
Et cane, quod quæuis nosse puella velit.
Quid si non esset facilis copia? nunc tu
Insanus medio flumine quæris aquam.
Nec dum etiam palles, vero nec tangeris igni:
Hæc est venturi prima fauilla mali.
Tunc magis Armenias cupies accedere tigres,
Et magis infernæ vincula nosse rotæ:
Quam pueri toties arcum sentire medullis,
Et nihil iratæ posse negare tuæ.
Nullus Amor cuiquam faciles ita præbuit alas,
Vt non alterna presserit ille manu.
Nec te decipiat, quod sit satis illa parata.
Acrius illa subit, Pontice, si qua tua est,
Quippe vbi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat Amor.
Qui non ante patet, donec manus attigit ossa.
Quisquis es, assiduas aufuge blanditias.
Illis & silices, & possunt cedere quercus:
Nedum tu possis spiritus iste leuis.
Quare, si pudor est, quam primum errata fatere:
Dicere quo pereas sæpe in amore leuat.

AD GALLVM.

O Iucunda quies, primo cum testis amori
Affueram vestris conscius in lacrymis.
O noctem meminisse mihi iucunda voluptas,
O quoties votis illa vocanda meis.
Cum te complexa morientem, Galle, puella
Vidimus in longam ducere verba moram.
Quamuis labentes premeret mihi somnus ocellos:
Et mediis cælo luna ruberet equis:
Non tamen a vestro potui secedere lusu,
Tantus in alternis vocibus ardor erat.
Sed quoniam non es veritus concredere nobis,
Accipe commissæ munera lætitiæ.
Non solum vestros didici reticere dolores:
Est quiddam in nobis maius amice fide.
Possum ego diuersos iterum coniungere amantes,
Et dominæ tardas possum aperire fores:
Et possum alterius curas sanare recenteis,
Nec leuis in verbis est medicina meis.
Cynthia me docuit semper quæcunque petenda,
Quæque cauenda forent: non nihil egit Amor.
Tu caue ne tristi cupias pugnare puellæ,
Neve superba loqui, neve tacere diu:
Neu si quid petijt, ingrata fronte negaris,
Neu tibi pro vano verba benigna cadant.
Irritata venit, quando contemnitur illa:
Nec meminit iustas ponere læsa minas.
At quo sis humilis magis, & subiectus Amori,
Hoc magis effectu sæpe fruare bono.
Is poterit felix vna remanere puella,
Qui nunquam vacuo pectore liber erit.

AD CYNTHIAM.

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Baiis,
Qua iacet Herculeis semita litoribus,
Et modo Thesproti mirantem subdita regno,
Et modo Misenis æquora nobilibus,
Nostri cura subit memores ah ducere noctes?
Ecquis in extremo restat amore locus?
An te nescio quis simulatis ignibus hostis
Sustulit e nostris Cynthia carminibus?
Atque vtinam mage te remis confisa minutis

Paruula Lucrina cymba moretur aqua:
Aut teneat clausam tenui Theutrantis in unda
Alternæ facilis cedere lympha manu?
Quam vacet alterius blandos audire susurros
Molliter in tacito litore compositam,
Vt solet amoto labi custode puella
Perfida, communes nec meminisse deos.
Non quia perspecta non es mihi cognita fama,
Sed quod in hac omnis parte timetur amor.
Ignosces igitur si quid tibi triste libelli
Attulerint nostri, culpa timoris erit.
An mihi non maior caræ custodia matris?
Aut sine te vitæ cura sit vlla meæ?
Tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
Omnia tu nostræ tempora lætitiæ:
Seu tristis veniam, seu contra lætus amicis:
Quicquid ero, dicam, Cynthia caussa fuit.
Tu modo quam primum corruptas desere Baias.
Multis ista dabunt litora dissidium:
Litora quæ fuerunt castis inimica puellis,
Ah pereant Baiæ crimen amoris aquæ.

AD CYNTHIAM.

QVID mihi desidiæ non cessas fingere crimen
Quod faciat nobis conscia Roma moram?
Tam multa illa meo diuisa est millia lecto,
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.
Nec mihi consuetos amplexu nutrit amores
Cynthia, nec nostra dulcis in aure sonat.
Olim gratus eram: non illo tempore cuiquam
Contigit vt simili posset amare fide.
Inuidiæ fuimus. num me Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram. mutat via longa puellas.
Quantus in exiguo tempore fugit Amor.
Nunc primum longas solus cognoscere noctes
Cogor, & ipse meis auribus esse grauis.
Felix qui potuit præsenti flere puellæ,
Non nihil aspersis gaudet Amor lacrymis.
Aut si despectus potuit mutare calores,
Sunt quoque translato gaudia seruitio.
Mi neq; amare aliam, neq; ab hac discedere fas est.
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

AD GALLVM.

TV, quod sæpe soles, nostro lætabere casu,
Galle, quòd abrepto solus amore vacem.
At non ipse tuas imitabor, perfide voces.
Fallere te nunquam, Galle, puella velit.
Dum tibi deceptis augetur fama puellis,
Certus & in nullo quæris amore moram:
Perditus in quadam tardis pallescere curis
Incipis, & primo lapsus adire gradu.
Hæc erit illarum contempti pœna doloris.
Multarum miseras exigit vna vices.
Hæc tibi vulgares istos compescet amores.
Nec noua quærendo semper amicus eris.
Hæc ego non rumore malo, non augure doctus.
Vidi ego: me, quæso, teste negare potes?
Vidi ego te toto vinctum languescere collo,
Et flere iniectis Galle diu manibus:
Et cupere optatis animam deponere verbis,
Et quæ deinde meus celat, amice, pudor.
Non ego complexus potui diducere vestros.
Tantus erat demens inter vtrosque furor.
Non sic Hæmonio Salmonida mixtus Enipe,
Tænarius facili pressit amore Deus:
Nec sic cælestem flagrans amor Herculis Heben
Sensit in Oetæis gaudia prima iugis.
Vna dies omneis potuit præcurrere amantes:
Nam tibi non tepidas subdidit illa faces.
Nec tibi præteritos passa est succedere fastus,
Nec sines abduci. te tuus ardor aget.
Nec mirum, quum sit Ioue digna, & proxima Lædæ,
Et Lædæ partu gratior vna tribus
Illa sit Inachiis, & blandior Heroinis,
Illa suis verbis cogat amare Iouem.
Tu vero quoniam semel es periturus amore,
Vtere, non alio limine dignus eras,
Quæ tibi sit felix, quoniam nouus incidit error.
Et quodcunque voles, vna sit ista tibi.

AD TVLLVM.

TV licet abiectus Tiberina molliter vnda
Lesbia Mentoreo vina bibas opere:
Et modo tam celeres mireris currere lintres,
Et modo tam tardas funibus ire rates:
Et nemus omne satas intendat vertice siluas,
Vrgetur quantis Caucasus arboribus:
Non tamen ista meo valeant contendere amori.
Nescit Amor magnis cedere diuitiis.
Nam siue optatam mecum trahit illa quietem,
Seu facili totum ducit amore diem:
Tunc mihi Pactoli veniunt sub tecta liquores,
Et legitur rubris gemma sub æquoribus.
Tunc mihi cessuros spondent mea gaudia reges.
Quæ maneant, dum me fata perire volent.
Nam quis diuitiis aduerso gaudet amore?
Nulla mihi tristi præmia sint Venere.
Illa potest magnas heroum infringere vires,
Illa etiam duris mentibus esse dolor.
Illa neque Arabum metuit conscendere limen,
Nec timet ostrino, Tulle, subire toro,
Et miserum toto iuuenem versare cubili.
Quid releuant variis serica textilibus?
Quæ mihi dum placata aderit, non vlla verebor
Regna, vel Alcinoi munera despicere.

AD CYNTHIAM.

SÆPE ego multa tuæ leuitatis dura timebam,
Hac tamen excepta, Cynthia, perfidia.
Adspice me quanto rapiat Fortuna periclo.
Tu tamen in nostro lenta timore venis:
Et potes externos manibus componere crines,
Et longa faciem quærere desidia:
Nec minus Eois pectus variare lapillis,
Vt formosa nouo quæ parat ire viro.
At non sic Ithaci digressu mota Calypso
Desertis olim fleuerat æquoribus.
Multos illa dies incomptis mœsta capillis
Sedebat, iniusto multa locuta salo.
Et quamuis nunquam post hac visura dolebat,
Illa tamen longæ conscia lætitiæ.

Alphesiboea suos vlta est pro coniuge fratres,
Sanguinis & cari vincula rupit Amor.
Nec sic Æsoniden rapientibus anxia ventis
Hypsipyle vacuo constitit in thalamo,
Hypsipyle nullos post illos sensit amores,
Vt semel Æmonio tabuit hospitio.
Coniugis Euadne miseros elata per ignes,
Occidit Argiuæ fama pudicitiæ.
Quarum nulla tuos potuit conuertere mores,
Tu quoque vti fieres nobilis historia.
Desine iam reuocare tuis periuria verbis
Cynthia, & oblitos parce mouere Deos.
Audax ah nimium, nostro dolitura periclo,
Si quid forte tibi durius inciderit.
Multa prius vasto labentur flumina ponto,
Annus & inuersas duxerit ante vices:
Quàm tua sub nostro mutetur pectore cura,
Sis quodcunque voles, non aliena tamen:
Quàmque mihi viles isti videantur ocelli,
Per quos sæpe mihi credita perfidia est.
Hos tu iurabas, si quid mentita fuisses,
Vt tibi suppositis exciderent manibus.
Et contra magnum potes hos attollere solem?
Nec tremis admissæ conscia nequitiæ?
Quis te cogebat multos pallere colores,
Et fletum inuitis ducere luminibus?
Queis ego nunc pereo, similes moniturus amantes,
O nullis tutum credere blanditiis!

VERBA IANVÆ CONQVERENTIS.

QVÆ fueram magnis olim patefacta triumphis
Ianua Tarpeiæ nota pudicitiæ,
Cuius inaurati celebrarunt limina currus
Captorum lacrymis humida supplicibus:
Nunc ego nocturnis potorum saucia rixis
Pulsata indignis sæpe queror manibus.
Et mihi non desunt turpes pendere corollæ
Semper, & exclusi signa iacere faces.
Nec possum infamis dominæ defendere noctes
Nobilis obscœnis tradita carminibus.
Nec tamen illa suæ reuocatur parcere famæ,
Turpior & sæcli viuere luxuria.
Has inter grauius cogor deflere querelas
Supplicis à longis tristior excubiis.
Ille meos nunquam patitur requiescere postes,
Arguta referens carmina blanditia:
Ianua vel domina penitus crudelior ipsa,
Quid mihi tam duris clausa taces foribus?
Cur nunquam reserata meos admittis amores,
Nescia furtiuas reddere mota preces?
Nullane finis erit nostro concessa dolori?
Tristis & in tepido limine somnus erit?
Me mediæ noctes, me sidera prona iacentem,
Frigidaque Eoo me dolet aura gelu.
Tu sola humanos nunquam miserata labores
Respondes tacitis mutua cardinibus.
O vtinam traiecta caua mea vocula rima
Percussas dominæ vertat in auriculas.
Sit licet & saxo patientior illa Sicano,
Sit licet & ferro durior, & chalybe,
Non tamen illa suos poterit compescere ocellos,
Surget, & inuitis spiritus in lacrymis.
Nunc iacet alterius felici nixa lacerto,
At mea nocturno verba cadunt zephyro.
Sed tu sola mei tu maxima caussa doloris,
Victa meis nunquam, ianua, muneribus,
Te non vlla meæ læsit petulantia linguæ
Quæ solet iratus dicere trita loco:
Vt me tam longa raucum patiare querela
Sollicitas triuio peruigilare moras.
At tibi sæpe nouo deduxi carmina versu,
Osculaque impressis nixa dedi gradibus.
Ante tuos quoties verti me perfida postes,
Debitáque occultis vota tuli manibus?
Hæc ille, & si quæ miseri nouistis amantes,
Et matutinis obstrepit alitibus.
Sic ego nunc dominæ vitiis, & semper amantis
Fletibus æterna differor inuidia.

AD CYNTHIAM DE MARIS TEMPESTATE.

ET meritò, quoniam potui fugisse puellam
Nunc ego desertas alloquor Alcyonas.
Nec mihi Cassiope solito visura carinam
Omnia at ingrato litore vota cadunt.
Quinetiam absenti prosunt tibi, Cynthia, venti.
Aspice quàm sæuas increpat aura minas.
Nullane placatæ veniet fortuna procellæ?
Hæccine parua meum funus arena teget?
Tu tamen in melius sæuas conuerte querelas,
Sat tibi sit pœnæ nox, & iniqua vada:
An poteris siccis mea fata reponere ocellis?
Ossáque nulla tuo nostra tenere sinu?
Ah pereat quicunque rateis, & vela parauit
Primus, & inuito gurgite fecit iter.
Nónne fuit melius dominæ peruincere mores?
Quamuis dura, tamen rara puella fuit:
Quàm sic ignotis circundata litora siluis
Cernere, & optatos quærere Tyndaridas?
Illic si qua meum sepelirent fata dolorem,
Vltimus & posito staret amore lapis:
Illa meo caros donasset funere crines
Molliter, & tenera poneret ossa rosa.
Illa meum extremo clamasset puluere nomen,
Vt mihi non vllo pondere terra foret.
At vos æquoreæ formosa Doride natæ
Candida felici soluite vela choro.
Siquando vestras labens Amor attigit vndas,
Mansuetis socio parcite litoribus.

AD CYNTHIAM.

HÆC certe deserta loca, & taciturna querenti,
Et vacuum Zephyri possidet aura nemus.
Hic licet occultos proferre impune dolores,
Si modo sola queant saxa tenere fidem.
Vnde tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus?
Quod mihi das flendi Cynthia principium?
Qui modo felices inter numerabar amantes,
Nunc in amore tuo cogor habere notam.
Quid tantum merui? quæ te mihi carmina mutant?
An noua tristitiæ caussa puella tuæ?

Sic

Sic mihi te referas leuis, vt non altera nostro
Limine formosos intulit vlla pedes.
Quamuis multa tibi dolor hic meus aspera debet:
Non ita sæua tamen veneris ira mea:
Vt tibi sim merito semper furor, & tua flendo
Lumina deiectis turpia sint lacrymis.
An quia parua damus mutato signa calore?
Et non vlla meo clamat in ore fides?
Vos eritis testes, si quos habet arbor, amores,
Fagus, & Arcadio pinus amata Deo.
Ah quoties teneras resonant mea verba sub vmbras,
Scribitur & vestris Cynthia corticibus.
An tua quod peperit nobis iniuria curas,
Quæ solum tacitis cognita sunt foribus?
Omnia consueui timidus perferre superbæ
Iussa, neq; arguto facta dolore queri.
Pro quo, Di, viui fontes & frigida rupes,
Et datur inculto tramite dura quies.
Et, quodcunq; meæ possunt narrare querelæ,
Cogor ad argutas dicere solus aues.
Sed qualiscumq; es, resonent mihi Cynthia syluæ,
Nec deserta tuo nomine saxa vacant.

AD CYNTHIAM.

NOn ego nunc tristes vereor, mea Cynthia, manes,
Nec moror extremo debita fata rogo:
Sed ne forte tuo careat mihi funus amore,
Hic timor est ipsis durior exequiis.
Non adeo leuiter nostris puer hæsit ocellis,
Vt meus oblito puluis amore vacet.
Illic Phylacides iucundæ coniugis heros
Non potuit cæcis immemor esse locis:
Sed cupidus falsis attingere gaudia palmis,
Thessalis antiquam venerat vmbra domum.
Illic quicquid ero, semper tua dicar imago,
Traiicit & fati litora magnus amor.
Illic formosæ veniant chorus heroinæ,
Quas dedit Argiuis Dardana præda viris,
Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
Gratior, & tellus hoc ita iusta sinat.
Quamuis te longæ remorentur fata senectæ,
Cara tamen lacrymis ossa futura tuis,
Quæ tu viua mea possis sentire fauilla:
Tum mihi non vllo mors sit amara loco.
Quam vereor ne te contempto Cynthia busto,
Abstrahat à nostro puluere iniquus Amor:
Cogat & inuitam lacrymas siccare cadentes.
Flectitur assiduis certa puella minis.
Quare dum licet hos inter lætemur amantes,
Non satis est vllo tempore longus amor.

AD GALLVM.

HOc pro continuo te, Galle, monemus amore,
Id tibi ne vacuo defluat ex animo.
Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti.
Crudelis Minyis dixerit Ascanius.
Est tibi non infra speciem, non nomine dispar
Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.
Nunc tu siue leges vmbrosæ flumina syluæ,
Siue Amerina tuos tinxerit vnda pedes:
Siue Gigantea spatiabere litoris ora,
Siue vbicunq; vago fluminis hospitio:
Nympharum semper cupidas defende rapinas.
Non minor Ausoniis est amor ab Dryasin.
Ne tibi sit duro montes & frigida saxa,
Galle, neq; expertos semper adire lacus:
Quæ miser ignotis error perpessus in oris
Herculis indomito fleuerat Ascanio.
Nanq; ferunt olim Pegasæ naualibus Argo
Egressam longe Phasidos isse viam.
Et iam præteritis labentem Athamantidos vndis
Mysorum scopulis adplicuisse ratem.
Hic manus heroum placidis vt constitit oris,
Mollia composita litora fronde tegit.
At comes inuicti iuuenis processerat vltra
Raram sepositi quærere fontis aquam.
Hunc duo sectati fratres aquilonia proles,
Hunc super & Zethes, hunc super & Calais
Oscula suspensis instabant carpere palmis,
Oscula & alterna ferre supina fuga.
Ille sub extrema pendens secluditur ala,
Et volucres ramo submouet insidias.
Iam Pandioniæ cessit genus Orithyiæ.
Ah dolor ibat Hylas, ibat Hamadryasin.
Hic erat Arganthi Pege sub vertice montis
Grata domus Nymphis humida Thyniasin.
Quam supra nullæ pendebant debita curæ
Roscida desertis poma sub arboribus.
Et circum riguo surgebant lilia prato
Candida purpureis mista papaueribus.
Quæ modo decerpens tenero pueriliter vngui,
Proposito florem prætulit officio.
Et modo formosis incumbens nescius vndis
Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demissis flumina palmis,
Innixus dextro plena trahens humero.
Cuius vt accensæ Dryades candore puellæ,
Miratæ solitos destituere choros.
Prolapsum leuiter facili traxere liquore,
Tum sonitum rapto corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat responsa, sed illi
Nomen ab extremis fontibus aura refert.
His, ô Galle, tuos monitis seruabis amores,
Formosum Nymphis credere tutus Hylam.

GALLVS LOQVITVR.

TV, qui consortem properas euadere casum,
Miles ab Hetruscis saucius aggeribus:
Quid nostro gemitu turgentia lumina torques?
Pars ego sum vestræ proxima militiæ.
Sic te seruato possint gaudere parentes,
Hæc soror Acca tuos sentiat è lacrymis,
Gallum per medios ereptum Cæsaris enses,
Effugere ignotas non potuisse manus.
Et quæcunq; super dispersa inueneris ossa
Montibus Hetruscis, hæc sciat esse mea.

AD TVLLVM DE PATRIA SVA.

Qvalis, & vnde genus, qui sint mihi Tulle penates,
Quæris pro nostra semper amicitia.
Si Perusina tibi patriæ sunt nota sepulcra
Italiæ duris funera temporibus,
Quum Romana suos egit discordia ciues:
Sis mihi præcipue puluis Hetrusca dolor.
Tu proiecta mei perpessa es membra propinqui,
Tu nullo miseri contegis ossa solo.
Proxima supposito contingens Vmbria campo.
Me genuit, terris fertilis vberibus.

ELEGIARVM LIBER II.

AD MÆCOENATEM.

Qværitis vnde mihi toties scribantur amores?
Vnde meus veniat mollis in ore liber.
Non hoc Calliope, non hoc mihi cantat Apollo,
Ingenium nobis ipsa puella facit.
Siue togis illam fulgentem incedere Cois,
Hoc totum è Coa veste volumen erit,
Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos,
Gaudet laudatis ire superba comis.
Siue lyræ carmen digitis percussit eburnis,
Miramur, faciles vt premat arte manus.
Seu quum poscentes somnum declinat ocellos,
Inuenio caussas mille poeta nouas.
Seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
Tunc vero longas condimus Iliadas.
Seu quicquid fecit, siue est quodcunque locuta,
Maxima de nihilo nascitur historia.
Quod mihi si tantum, Mæcænas, fata dedissent
Vt possem heroas ducere in arma manus:
Non ego Titanas canerem, non Ossan Olympo
Impositum, vt cæli Pelion esset iter:
Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri,
Xerxis & imperio bina coisse vada:
Regnáve prima Remi, aut animos Carthaginis altæ,
Cimbrorumq; minas, & benefacta Mari.
Bellaq; resq; tui memorarem Cæsaris, & tu
Cæsare sub magno cura secunda fores.
Nam quoties Mutinam, aut ciuilia busta Philippos,
Aut canerem Siculæ classica bella fugæ:
Euersosq; focos antiquæ gentis Hetruscæ,
Et Ptolemææ litora capta Phari:
Aut canerem Ægyptum, & Nilum, quum tractus in vrbem
Septem captiuis debilis ibat aquis:
Aut regum auratis circundata colla catenis,
Actiacáq; in Sacra currere rostra via.
Te mea Musa illis semper contexeret armis,
Et sumpta, & posita pace fidele caput.
Theseus infernis, superis testatur Achilles,
Hic Ixioniden, ille Menœtiaden.
Sed neq; Phlegræos Iouis, Enceladiq; tumultus
Intonet angusto pectore Callimachus.
Nec mea conueniunt duro præcordia versu
Cæsaris in Phrygios condere nomen auos.
Nauita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oues.
Nos contra angusto versamus prælia lecto.
Qua pote quisq; in ea conterat arte diem.
Laus in amore mori, laus altera, si datur vno
Posse frui. fruar ô solus amore meo,
His saltem vt tenear iam finibus: aut, mihi siquis
Venerit alter amor, acrius vt moriar.
Si memini, solet illa leues culpare puellas:
Et totam ex Helena non probat Iliada.
Seu mihi sint tangenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura suo:
Seu mihi Circæo pereundum est gramine, siue
Colchis Colchiacis vrat ahena focis:
Vna meos quoniam prædata est fœmina sensus,
Ex hac ducentur funera nostra domo.
Omnes humanos sanat medicina dolores.
Solus Amor morbi non amat artificem.
Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon,
Phœnicis Chiron lumina Phillyrides,
Et deus extinctum Cressis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.
Mysus & Hæmonia iuuenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.
Hoc siquis vitium potuit mihi demere, solus
Tantaleæ poterit tradere poma manu.
Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis.
Ne tenera assidua colla grauentur aqua.
Idem Caucasea solet de rupe Promethei
Brachia, & à medio pectore pellet auem.
Non hic herba valet: non hic nocturna Cytæis:
Non Perimedea gramina cocta manu.
Quippe vbi nec caussas, nec apertos cernimus ictus,
Vnde tamen veniant tot mala, cæca via est.
Non eget hic medicis, non lectis mollibus æger.
Huic nullum cæli tempus, & aura nocet.
Ambulat, & subito mirantur funus amici.
Sic est incautum quicquid habetur amor.
Quandocunq; igitur vitam mea fata reposcent,
Et breue in exiguo marmore nomen ero:
Mæcenas nostræ spes inuidiosa iuuentæ,
Et vitæ & morti gloria iusta meæ:
Si te fortè meo ducet via proxima busto.
Esseda calatis siste Britanna iugis.

Talisq;

Talia qui lacrymans mutae iacet verba fauillae:
Huic misero fatum dura puella fuit.

CYNTHIAE PVELLAE LAVDES.

QVi nullam tibi dicebas iam posse nocere,
Haesisti. cecidit spiritus ille tuus.
Vix vnum potes infelix requiescere mensem,
Et turpis de te iam liber alter erit.
Liber eram, & vacuo quaerebam viuere lecto,
At me composita pace fefellit Amor.
Quaerebam sicca si posset piscis arena,
Nec solitus ponto viuere toruus aper.
Aut ego si possem studiis vigilare seueris.
Differtur, nunquam tollitur vllus amor.
Ac veluti primo taurus detrectat aratra,
Mox venit adsueto mollis ad arua iugo:
Sic primo iuuenes trepidant in amore feroces,
Dehinc domiti post haec aequa, & iniqua ferunt.
Turpia perpessus vates est vincla Melampus
Cognitus Iphicli subripuisse boues.
Quem non lucra, magis Pero formosa coegit,
Mox Amythaonia nupta futura domo.
Nec me tam facies, quamuis sit candida, cepit.
Lilia non domina sint magis alba mea:
Vt Maeotica nix minio si certet Hibero,
Vtque rosae puro lacte natant folia:
Nec de more comae per leuia colla fluentes,
Non oculi geminae sidera nostra faces:
Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.
Non sum de nihilo blandus amator ego.
Quantum quod posito formose saltat Iaccho
Egit vt euantes dux Ariadna choros.
Et quantum, Aeolio quum tentat carmina plectro,
Par Aganippeae ludere docta lyrae.
Et sua quum antiquae committit scripta Corinnae,
Carmina quae quiuis non putat esse suis.
Num tibi nascenti primis, mea vita, diebus
Aridus argutum sternuit omen Amor?
Haec tibi contulerunt caelestia munera diui,
Haec tibi ne matrem forte dedisse putes.
Non non humani sunt partus talia dona.
Ista decem menses non peperere bona.
Gloria Romanis vna es tu nata puellis.
Romana accumbes prima puella Ioui.
Nec semper mecum Romana cubilia vises.
Post Helenam haec terris forma secunda redit.
Hac ego non miror si flagret nostra iuuentus.
Pulchrius hac fueras Troia perire tibi.
Olim mirabar, quod tanti ad Pergama belli
Europae, atque Asiae caussa puella fuit.
Nunc, Pari, tu sapiens, & tu, Menelae, fuisti:
Tu, quia poscebas, tu, quia lentus eras.
Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles,
Vel Priamus. belli caussa probanda fuit.
Si quis vult famam tabulas anteire vetustas,
Hic dominam exemplo ponat in arte meam.
Siue illam Hesperiis, siue illam ostendet Eois,
Vret, & Eoos, vret & Hesperios.
Cur haec in terris facies humana moratur?
Iuppiter, ignosco pristina furta tua.
Fulua coma est, longaeque manus, & maxima toto
Corpore: & incedit vel Ioue digna soror:
Aut quum Dulichias Pallas spatiatur ad aras,
Gorgonis anguiferae pectore operta comas.
Qualis & Ischomache Lapithae genus heroine,
Centauris medio grata rapina mero:
Mercurio & sanctis fertur Boebeidos vndis
Virgineum Brimo composuisse latus.
Cedite iam Diuae, quas pastor viderat olim
Idaeis tunicas ponere verticibus.
Hanc vtinam faciem nolit mutare vetustas,
Etsi Cumaeae saecula vatis aget.

AD AMANTEM.

MVlta prius dominae delicta queraris oportet:
Saepe roges aliquid, saepe repulsus eas:
Et saepe immeritos corrumpas dentibus vngues,
Et crepitum dubio suscitet ira pede:
Nequicquam perfusa meis vnguenta capillis,
Ibat & expenso planta morata gradu.
Nam cui non ego sum fallaci praemia vati?
Quae mea non decies somnia versat anus?
Hostis si quis erit nobis, amet ipse puellas.
Gaudeat in puero si quis amicus erit.
Tranquillo tuta descendis flumine cymba,
Quid tibi iam parui litoris vnda nocet?
Alter saepe vno mutat praecordia verbo.
Altera vix ipso sanguine mollis erit.

AD CYNTHIAM.

HOc verum est tota te ferri Cynthia, Roma,
Et non ignota viuere nequitia?
Haec merui sperare? dabis mihi perfida poenas,
Et nobis Aquilo Cynthia ventus erit.
Inueniam tamen e multis fallacibus vnam,
Quae fieri nostro carmine nota velit:
Nec mihi tam duris insultet moribus, & te
Vellicet. heu sero flebis amata diu.
Nunc est ira recens, nunc est discedere tempus.
Si dolor abfuerit, crede, redibit amor.
Non ita Carpathiae variant Aquilonibus vndae,
Nec dubio nubes vertitur atra Noto:
Quam facile irati verbo mutantur amantes.
Dum licet, iniusto subtrahe colla iugo,
Nec tu non aliquid, sed prima nocte dolebis,
Omne in amore malum, si patiare, leue est.
At tu per dominae Iunonis dulcia iura
Parce tuis animis, vita, nocere tibi.
Non solum taurus ferit vncis cornibus hostem,
Verum etiam instanti laesa repugnat ouis.
Nec tibi periuro scindam de corpore vestes,
Nec mea praeclusas fregerit ira fores:
Nec tibi conexos iratus carpere crines,
Nec duris ausim laedere pollicibus:
Rusticus haec aliquis tam turpia proelia quaerat,
Cuius non ederae circumiere caput.
Scribam igitur quod non vnquam tua deleat aetas,
Cynthia forma potens, Cynthia verba leuis.
Crede mihi, quamuis contemnis murmura famae,
Hic tibi pallori, Cynthia, versus erit.

AD FANDEM.

NOn ita complebant Ephyreae Laidos aedes,
Ad cuius iacuit Graecia tota fores.

Turba Menandreæ fuerat nec Thaidos olim
Tanta, in qua populus lusit Erichthonius:
Nec quæ deletas potuit componere Thebas
Phryne, tam multis facta beata viris.
Quinetiam falsos fingis tibi sæpe propinquos.
Oscula nec desunt qui tibi iure ferant.
Me iuuenum facies pictæ, nec nomina lædunt,
Me tener in cunis, & sine voce puer:
Me lædit, si multa tibi dedit oscula mater:
Me soror, & cum qua dormit amica simul:
Omnia me lædent. timidus sum, ignosce timori.
Et miser in tunica suspicor esse virum.
Felix Admeti coniunx, & lectus Vlyssis,
Et quæcunque viri fœmina limen amat.
Templa pudicitiæ quid opus statuisse puellis,
Si cuiuis nuptæ quidlibet esse licet?
Quæ manus obscœnas depinxit prima tabellas,
Et posuit castæ turpia visa domo:
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæq; suæ noluit esse rudes.
Ah gemat in terris ista qui protulit arte
Iurgia sub tacita condita lætitia.
Non istis olim variabant tecta figuris,
Quum paries nullo crimine pictus erat.
Sed non immerito velauit aranea fanum.
Et mala desertos occupat herba Deos.
Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam,
Quæ nunquam supra pes inimicus eat?
Nam nihil inuitæ tristis custodia prodest:
Quam peccare pudet, Cynthia, tuta sat est.

AD EANDEM.

Gauisa est certe sublatam Cynthia legem,
Qua quondam edicta flemus vterq; diu,
Ne nos diuideret, quamuis deducere amanteis
Non queat inuitos Iuppiter ipse duos.
At magnus Cæsar, sed magnus Cæsar in armis.
Deuictæ gentes nil in amore valent.
Nam citius paterer caput hoc discedere collo,
Quam possem nuptæ perdere amore faces.
Aut ego transirem tua limina clausa maritus
Respiciens udis prodita luminibus:
Ah mea quum taleis caneret tibi Cynthia somnos
Tibia, funesta tristior illa tuba.
Vnde mihi patriis natos præbere triumphis?
Nullus de nostro sanguine miles erit.
Quod si Romanæ comitarent castra puellæ.
Non mihi sat magnus Castoris iret equus.
Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
Gloria ad hibernos lata Borysthenidas.
Tu mihi sola places. placeam tibi Cynthia solus:
Hic erit & patrio sanguine pluris amor.
Vxor me nunquam, nunquam me ducet amica.
Semper amica mihi, semper & vxor eris.

AD AMICVM.

Eripitur nobis iam pridem cara puella.
Et tu me lacrymas fundere, amice, vetas?
Nullæ sunt inimicitiæ nisi amoris, acerbæ.
Ipsum me iugula, lenior hostis ero:
Possum ego in alterius positam spectare lacerto?
Nec mea dicetur quæ modo dicta mea est?
His olim, vt fama est, vitijs ad prælia ventum est.
His Troiana vides funera principiis.
Aspera Centauros eadem dementia iussit
Frangere in aduersum pocula Pirithoum.
Cur exempla petam Graium? tu criminis auctor
Nutritus duræ, Romule, lacte lupæ.
Tu rapere intactas docuisti impune Sabinas,
Per te nunc Romæ quidlibet audet amor.
Ille etiam abrepta desertus coniuge Achilles
Cessare in tectis pertulit arma sua.
Viderat ille fuga, tractos in littore Achiuos,
Feruere & Hectorea Dorica castra face.
Viderat informem multa Patroclon arena
Porrectum, & sparsas cæde iacere comas,
Omnia formosam propter Briseida passus.
Tantum in erepto sæuit amore dolor.
At postquam sera captiua est reddita pœna,
Fortem illum Hæmoniis Hectora traxit equis.
Inferior multo quum sim vel Marte, vel armis,
Mirum si de me iure triumphat amor?
Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni.
Et Thebæ steterunt, altaq; Troia fuit.
Omnia vertuntur. certe vertuntur amores.
Vinceris, aut vincis: hæc in amore rota est.
Iste quod est ego sæpe fui. sed forsit in hora
Hoc ipso eiecto carior alter erit.
Munera quanta dedi, vel qualia carmina feci?
Illa tamen nunquam ferrea dixit, amo.
Ergo iam multos nimium temerarius annos,
Improba, qui tulerim teq; tuamq; domum.
Ecquandone tibi liber sum visus? an vsque
In nostrum iacies verba superba caput?
Penelope poterat bis denos salua per annos
Viuere, tam multis fœmina digna procis:
Coniugium falsa poterat differre Minerua,
Nocturno soluens texta diurna dolo:
Visura & quamuis nunquam speraret Vlyssem,
Illum expectando facta remansit anus.
Necnon exanimem amplectens Briseis Achillem,
Candida vesana verberat ora manu.
Et dominum lauit mœrens captiua cruentum,
Appositum fluuiis in Simoenta vadis.
Fœdauitq; comas, & tanti corpus Achillis,
Maximaq; in parua sustulit ossa manu.
Quum tibi nec Peleus aderat, nec cærula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro.
Tunc igitur veris gaudebat Græcia natis.
Tunc etiam felix inter & arma pudor.
At tu non vna potuisti nocte vacare
Impia, non vnum sola manere diem.
Quinetiam multo duxisti pocula luxu.
Forsitan & de me verba fuere mala.
Hic etiam petitur, qui te prius ipse reliquit.
Di faciant isto capta fruare viro.
Hæc mihi vota tuam propter suscepta salutem,
Quum capite hoc Stygiæ iam poterentur aquæ,
Et lectum flentes circumstaremus amici.
Hic vbi tum, pro di, perfida, quisve fuit?
Quid si longinquos retinerer miles ad Indos?
Aut mea si staret nauis in Oceano?

Sed

Sed vobis facile est verba, & componere fraudes.
Hoc vnum didicit fœmina semper opus.
Non sic incerto mutantur flamine Syrtes.
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto:
Quam cito fœminea non constat fœdus in ira,
Siue ea caussa grauis, siue ea caussa leuis.
Nunc quoniam ista tibi placuit sententia, cedam.
Tela precor pueri promite acuta magis.
Figite certantes, atq; hanc mihi soluite vitam,
Sanguis erit vobis maxima palma meus.
Sic igitur prima moriere ætate, Properti.
Sed morere interitu gaudeat illa tuo.
Exagitet nostros manes, sectetur & umbras,
Insultetq; rogis calcet & ossa mea.
Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipse suo saucius ense latus?
Et sua cum miseræ permiscuit ossa puellæ,
Qua sine Thebanam noluit ire domum?
Sed non effugies, mecum moriaris oportet.
Hoc eodem telo stillet vterq; cruor.
Quamuis ista mihi mors est inhonesta futura,
Mors inhonesta quidem, tu moriere tamen.
Sidera sunt testes, & matutina pruina,
Et furtim misero ianua aperta mihi.
Te nihil in vita nobis acceptius vnquam.
Nunc quoq; eris, quamuis sis inimica mihi.
Nec domina vlla meo ponet vestigia lecto.
Solus ero, quoniam non licet esse tuum.
Atq; vtinam si forte pios eduximus annos,
Ille vir in medio fiat amore lapis.

Non ob regna magis diris cecidere sub armis
Thebani, media non sine matre, duces:
Quam, mihi si media liceat pugnare puella,
Mortem ego non fugiam morte subire tua.
Sed tempus lustrare aliis Helicona choreis,
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.
Iam libet & fortes memorare ad prælia turmas,
Et Romana mei dicere castra ducis.
Quod si deficiant vires, audacia certe
Laus erit in magnis & voluisse, sat est.
Ætas prima canat veneres, extrema tumultus.
Bella canam, quando scripta puella mea est.
Nunc volo subducto grauior procedere vultu,
Nunc aliam citheram me mea Musa docet.
Surge anima ex humili iam carmine. sumite vires
Pierides. magni nunc erit oris opus.
Iam negat Euphrates equites post terga tueri
Parthorum, & Crassos se tenuisse dolet.
India quin Auguste tuo dat colla triumpho.
Et domus intactæ te tremit Arabiæ.
Et si qua extremis tellus se subtrahit oris,
Sentiet illa tuas post modo capta manus.
Hæc ego castra sequar, vates tua castra canendo
Magnus ero. seruent hunc mihi fata diem.
Vt caput in magnis, vbi non est tangere, signis
Ponitur hic imos ante corona pedes:
Sic nos nunc inopes laudis conscendere carmen,
Pauperibus sacris vilia thura damus.
Nondum etiam Ascræos norūt mea carmina fontes
Sed modo Permessi flumine lauit amor.
Scribant de te alij, vel sis ignota licebit.
Laudet qui sterili semina ponit humo.
Omnia, crede mihi, tecum vno munera lecto
Auferet extremi funeris atra dies.
Et tua transibit contemnens ossa viator,
Nec dicet, Cinis hic, docta puella fuit.

DE AMORE.

Quicunq; ille fuit, puerum qui pinxit Amorē,
Nonne putas miras hunc habuisse manus?
Hic primum vidit sine sensu viuere amantes,
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum:
Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
Nostraq; non vllis permanet aura locis.
Et merito hamatis manus est armata sagittis,
Et pharetra ex humero Cnosia vtroq; iacet:
Ante ferit quoniam, tuti quàm cernimus hostem,
Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.
In me tela manent & puerilis imago.
Sed certe pennas perdidit ille suas:
Euolat è nostro quoniam de pectore nusquam,
Assiduusq; meo sanguine bella gerit.
Quid tibi iucundum siccis habitare medullis?
Si pudor est, aliò traijce tela tua.
Intactos isto satius tentare veneno:
Non ego, sed tenuis vapulat vmbra mea.
Quam si perdideris, quis erit qui talia cantet?
Hæc mea Musa leuis gloria magna tua est.
Quæ caput, & digitos, & lumina nigra puellæ.
Et canit, vt soleant molliter ire pedes.

AD CYNTHIAM.

Non tot Achæmeniis armantur Susa sagittis,
Spicula quot nostro pectore fixit Amor.
Hic me tam graciles vetuit contemnere Musas,
Iussit & Ascræum sic habitare nemus.
Non vt Pieriæ quercus mea verba sequantur,
Aut possim Ismaria ducere valle feras:
Sed magis vt nostro stupefiat Cynthia versu.
Tunc ego sim Inachio notior arte Lino.
Non ego sum formæ tantum mirator honestæ:
Nec si qua illustres fœmina iactat auos,
Me iuuat in gremio doctæ legisse puellæ,
Auribus & puris scripta probasse mea.
Hæc vbi contigerint, populi confusa valeto
Fabula, nam domina iudice tutus ero.
Quæ si forte bonas ad pacem verterit aures,
Possum inimicitias tunc ego ferre Iouis.
Quandocunq; igitur nostros mors claudet ocellos,
Accipe quæ serues funeris acta mei.
Nec mea tunc longa spatietur imagine pompa,
Nec tuba sit fati vana querela mei.
Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno,
Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.
Desit odoriferis ordo mihi lancibus, adsint
Plebei paruæ funeris exequiæ.
Sat sit magna mei si tres sint pompa libelli:
Quos ego Persephonæ maxima dona feram.
Tu vero nudum pectus lacerata sequeris,

AD CYNTHIAM.

PRætor ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris,
Maxima præda tibi, maxima cura mihi.
Non potuit saxo vitam posuisse Cerauno,
Ah Neptune tibi qualia dona darem,
Nunc sine me plena fiunt conuiuia mensa,
Nunc sine me tota ianua nocte patet.
Quare si sapis, oblatas ne desere messis:
Et stolidum pleno vellere carpe pecus.
Deinde vbi consumpto restabit munere pauper,
Dic alias iterum nauiget Illyrias.
Cynthia non sequitur fasces, nec curat honores.
Semper amatorum ponderat illa sinus.
At tu nunc nostro, Venus o succurre dolori,
Rumpat vt assiduis membra libidinibus.
Ergo muneribus quiuis mercatur amorem?
Iuppiter, indigna merce puella perit.
Semper in Oceanum mittit me quærere gemmas,
Et iubet ex ipsa tollere dona Tyro.
Atque vtinam Romæ nemo esset diues & ipse
Graminea posset dux habitare casa.
Nunquam venales essent ad munus amicæ,
Atque vna fieret cana puella domo.
Non quia septenas noctes seiuncta cubaris,
Candida iam fœdo brachia fusa viro:
Non quia peccaris testor te, sed quia vulgo
Formosis leuitas semper amica fuit.
Barbarus exclusis agitat vestigia lumbis,
Et subito felix nunc mea regna tenet,
Aspice quid donis Eriphyla inuenit amaris,
Arserit & quantis nupta Creusa malis.
Nullane sedabit nostros iniuria fletus?
An dolor hic vitijs nescit abesse suis?
Tot iam abiere dies, quum me nec cura theatri,
Nec tetigit campi, nec mea Musa iuuat.
Ah pudeat certe, pudeat: nisi forte quod aiunt,
Turpis amor surdis auribus esse solet.
Cerne ducem, modo qui fremitu compleuit inani
Actia damnatis æquora militibus.
Hunc infamis amor versis dare terga carinis
Iussit, & externo quærere in orbe fugam.
Cæsaris hæc virtus, & gloria Cæsaris hæc est.
Illa qua vicit, condidit arma manu.
Sed quascunque tibi vestes, quoscunque smaragdos,
Quosve dedit flauo lumine chrysolithos:
Hæc videam rapidas in vanum ferre procellas,
Quæ tibi terra, velim, quæ tibi fiat aqua.
Non semper placidus periuros ridet amantes
Iuppiter, & surda negligit aure preces.
Vidistin' toto sonitus percurrere cælo?
Fulminaque æthærea desiluisse domo?
Non hæc Pleiades faciunt, neque aquosus Orion.
Nec sic de nihilo fulminis ira cadit.
Periuras tunc ille solet punire puellas,
Deceptus quoniam fleuit & ipse Deus.
Quare ne tibi sit tanti Sidonia vestis:
Vt timeas, quoties nubilus auster erit.
Mentiri noctem, promissis ducere amantem,
Hoc erit infectas sanguine habere manus.
Horum ego sum vates, quoties desertus amaras
Expleui noctes, fractus vtroque toro.
Vel tu Tantalea mouearis flumina fonte,
Vt liquor arenti fallat ab ore sitim.
Vel tu Sisyphios licet admirere labores,
Difficile vt toto monte volutet onus:
Durius in terris nihil est quod viuat amante,
Nec, modo si sapias, quod minus esse velis.
Quem modo felicem inuidia admirante ferebant,
Nunc decimo admittor vix ego quoque die.
Nunc iacere e duro corpus iuuat, impia, saxo,
Sumere & in nostras trita venena manus.
Nunc licet in triuijs sicca requiescere Luna,
Aut per rimosas mittere verba fores.
Quod quamuis ita sit, dominæ mutare cauebo.
Tum flebit, quum in me senserit esse fidem.
Assiduæ multis odium peperere querelæ.
Frangitur in tacito fœmina sæpe viro,
Si quid vidisti, semper vidisse negato.
Aut si quid doluit forte, dolere nega.
Quin ego deminuo curam, quod sæpe Cupido
Huic malus esse solet, cui bonus ante fuit.
Quid si iam canis ætas mea caneret annis?
Et faceret scissas languida ruga genas?
At non Tithoni spernens Aurora senectam
Desertum Eoa passa iacere domo est.
Illum sæpe suis decedens fouit in vlnis,
Quam prius abiunctos sedula lauit equos.
Illum ad vicinos quum amplexa quiesceret Indos,
Maturos iterum est questa redire dies.
Illa Deos, currum conscendens, dixit iniquos
Inuitum & terris præstitit officium:
Cui maiora senis Tithoni gaudia viui,
Quam grauis amisso Memnone luctus erat.
Cum sene non puduit talem dormire puellam,
Et canæ toties oscula ferre comæ.
At tu etiam iuuenem odisti me perfida, quum sis
Ipsa anus haud longa curua futura die.
Quum tibi nec frater, nec sit tibi filius vllus:
Frater ego, & tibi sim filius vnus ego.
Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
An si cæruleo quædam sua tempora fuco
Tinxerit, idcirco cærula forma bona est?
Vt natura dedit, sic omnis recta figura.
Turpis Romano Belgicus ore color.
Illi sub terris fiant mala multa puellæ,
Quæ mentita suas vertit inepta comas.
De me, mi certe poteris formosa videri,
Mi formosa satis si modo sæpe venis.
Ipse tuus semper tibi sit custodia lectus,
Nec nimis ornata fronte sedere velis.
Credam ego narranti, noli committere famæ.
Et terram rumor transilit, & maria.

AD CYNTHIAM.

ETsi me inuito discedis, Cynthia, Roma,
Lætor, quod sine me deuia rura colis.
Nullus erit castus iuuenis corruptor in agris,
Qui te blanditijs non sinit esse probam?
Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras,

Nec tibi clamatæ somnus amarus erit.
Sola eris, & solos iactabis, Cynthia montes,
Et pecus, & fines pauperis agricolæ.
Illic te nulli poterunt corrumpere ludi:
Fanáque peccatis plurima caussa tuis.
Illic assiduè tauros spectabis arantes,
Et vitem doctam ponere falce comas.
Atq; ibi rara feres inculto thura sacello,
Hædus vbi agrestes corruet ante focos.
Protinus & nuda choreas imitabere sura,
Omnia ab externo sint modo tuta viro.
Ipse ego venabor. iam nunc me sacra Dianæ
Suscipere, & Veneri ponere vota iuuat.
Incipiam captare feras, & reddere pinu
Cornua, & audaces ipse monere canes:
Non tamen vt vastos ausim tentare leones,
Aut celer agrestes comminus ire sues.
Hæc igitur mihi sit lepores audacia molles
Excipere, & stricto figere auem calamo:
Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niueos abluit vnda boues.
Tu quoties aliquid conabere, vita, memento
Venturum paucis me tibi luciferis.
Sic me nec solæ poterunt auertere siluæ,
Nec vaga muscosis flumina fusa iugis:
Quin ego in assidua mutem tua nomina lingua
Absenti nemo non nocuisse velit.

AD EANDEM.

QVid fles abducta grauius Briseide? quid fles
Anxia captiua tristius Andromacha?
Quidve mea de fraude Deos, vesana, fatigas?
Quid quæris nostram sic cecidisse fidem?
Non tam nocturna volucris funesta querelæ
Attica Cecropiis obstrepit in folijs:
Nec tantum Niobe bis sex ad busta superba
Sollicito lacrymas depluit à Sipylo,
Me licet æratis adstringant brachia nodis,
Sint mea vel Danaes condita membra domo:
In te ego & æratas rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaes transiliámque domum.
De te, quocunque ad surdas mihi dicitur aures,
Tu modò ne dubita de grauitate mea.
Ossa tibi iuro per matris, & ossa parentis:
(Si fallo, cinis heu sit mihi vterque grauis)
Me tibi ad extremas mansurum, vita, tenebras.
Ambos vna fides auferet, vna dies.
Quòd si nec nomen, nec me tua forma teneret,
Posset seruitium mite tenere tuum.
Septima iam plenæ deducitur orbita Lunæ,
Quum de me, & de te compita nulla tacent.
Interea nobis non nunquam ianua mollis,
Non nunquam lecti copia facta tui.
Nec mihi muneribus nox vlla est empta beatis.
Quicquid eram, hoc animi gratia magna tui.
Quum te tam multi peterent, tu me vna petisti.
Possum ego naturæ non meminisse tuæ?
Tunc me vel tragicæ vexetis Erinnyes, & me
Inferno damnes Æace, iudicio:
Atq; inter Tityi volucres mea pœna vagetur,
Tunćq; ego Sisyphio saxa labore geram.
Ne tu supplicibus me sis venerata tabellis.
Vltima talis erit, quæ mea prima fides.
Hoc mihi perpetuo ius est, quod solus amator
Nec citò desisto, nec temere incipio.

AD EANDEM DE PANTHO.

AH quantum de me Panthi tibi pagina finxit?
Tantum illi Pantho ne sit amica Venus.
Sed tibi iam videor Dodona verior augur.
Vxorem ille tuus pulcher amator habet.
Tot noctes periere. nihil pudet? adspice, cantat
Liber. tu nimium credula sola iaces.
Et nunc inter eos tu sermo es. te ille superbus
Dicit se inuito sæpe fuisse domi.
Dispeream, si quicquam aliud, quàm gloria de te
Quæritur. has laudes ille maritus habet.
Colchida sic hospes quondam decepit Iason.
Eiecta est. tenuit namque Creusa domum.
Sic à Dulichio iuuene est elusa Calypso.
Vidit amatorem pandere vela suum.
Ah nimium faciles aurem præbere puellæ,
Discite desertæ non temere esse bonæ.
Huic quoq;, qui restat, iampridem quæritur alter.
Experta in primo stulta cauere potes.
Nos quocunque loco, nos omni tempore tecum
Siue ægra pariter, siue valente sumus.

AD DEMOPHOONTEM.

SCis here mi multas pariter placuisse puellas,
Scis mihi, Demophoon, multa venire mala.
Nulla meis frustra lustrantur compita plantis.
O nimis exitio nata theatra meo.
Siue aliquis molli deducit candida gestu
Brachia, seu varios incinit ore modos.
Interea nostri quærunt sibi vulnus ocelli,
Candida non tecto pectore si qua sedet.
Siue vagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos medio vertice gemma tenet.
Quæ si forte aliquid vultu mihi dura negauit,
Frigida de tota fronte cadebat aqua.
Quæris, Demophoon, cur sim tam mollis in omnes?
Quod quæris, quare non habet vllus amor?
Cur aliquis sacris laniat sua brachia cultris?
Et Phrygis insanos cæditur ad numeros?
Vnicuique dedit vitium natura creato.
Mi fortuna aliquid semper amare dedit.
Me licet & Thamyræ cantoris fata sequantur,
Nunquam ad formosas, inuide, cæcus ero.
Sed, tibi si exiles videor tenuatus in artus,
Falleris. haud vnquam est culta labore Venus.
Percontere licet. sæpe est experta puella
Officium tota nocte valere meum.
Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat arctos,
Et cælum noctu bis sine rege fuit.
Nec tamen idcirco languens ad fulmina venit,
Nullus amor vires eripit ipse suas.
Quid? quum è complexu Briseidos iret Achilles,
Num fugere minus Thessala tela Phryges?
Quid? ferus Andromachæ lecto quum surgeret Hector,
Bella Mycenææ non timuere rates?
Ille vel hic classes poterat, vel perdere muros.
Hic ego Pelides, hic ferus Hector ego.

Aspice vt cælo modò Sol, modò Luna ministret,
Sic etiam nobis vna puella parum est.
Altera me cupidis teneat, foueátque lacertis,
Altera si quando non sinit esse locum.
Aut si forte irata meo sit facta ministro,
Vt sciat esse aliam, quæ velit esse mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem,
Tutius & geminos anxia mater alit.
Aut si es dura, nega: sin es non dura, venito.
Quid iuuat in nullo pondere verba loqui?
Hic vnus dolor est ex omnibus acer amanti,
Speranti subito si qua venire negat.
Quanta illum toto versant suspiria lecto,
Quum recipi, quem non nouerat illa, vetat?
Et rursum puerum quærendo audita fatigat,
Quem quæ scire timet, quærere plura iubet.
Cui fuit indocto fugienda hæc semita vulgi,
Ipsa petita lacu nunc mihi dulcis aqua est.
Ingenuus quisquam alterius dat munera seruo,
Vt commissa suæ verba ferat dominæ?
Et quærit toties, quænam nunc porticus illam
Integit? & campo quo mouet illa pedes?
Deinde vbi pertuleris quos dicit fama labores
Herculis, vt scribat muneris ecquid habes?
Et modò pauonis caudæ flabella superbæ,
Et manibus dura frigus habere pila:
Et cupit iratum talos me poscere eburnos
Quæque nitent Sacra vilia dona via.
Ah peream, si me ista mouent dispendia: verum
Fallaci dominæ iam pudet esse iocum.
Cernere vti possim vultum custodis auari,
Captus & immunda sæpe latere casa,
Quam care semel in toto nox vertitur anno?
Ah pereant, si quos ianua clausa iuuat.
Contra reiecto quæ libera vadit amictu,
Custodum & nullo septa timore, placet.
Cui sæpe immundo Sacra conteritur via socco,
Nec sinit esse moram si quis adire velit.
Differet hæc nunquam, nec poscet garrula, quæ te
Astrictus ploret sæpe dedisse pater.
Nec dicet, timeo, propera iam surgere, quæso:
Infelix hodie vir mihi rure venit.
Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes
Me capiant. nolim furta pudica tori.
Libertas quoniam nulli iam restat amanti,
Nullus liber erit, si quis amare volet.
Tu loqueris, quum sis iam noto fabula libro:
Et tua sit toto Cynthia lecta foro?
Cui non his verbis aspergat tempora sudor
Aut pudor ingenuus, aut reticendus amor?
Quòd si tam facilis spiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitiæ dicerer esse caput.
Nec sic per totam infamis traducerer vrbem:
Vreret & quamuis nomine, verba darem.
Quare ne tibi sit mirum me quærere viles.
Parcius infamant: nam tibi caussa leuis?

18

DE CYNTHIA IN ÆMVLVM.

HOc erat in primis quod me gaudere iubebat?
Tam te formosam non pudet esse leuem?
Vna aut altera nox nondum est in amore peracta,
Et dicor lecto iam grauis esse tuo.
Me modò laudabas, & carmina nostra legebas.
Ille tuus pennas tam citò vertit amor?
Contendat mecum ingenio, contendat & arte,
In primis vna discat amare domo:
Si libitum tibi erit, Lernæas pugnet ad hydras,
Et tibi ab Hesperio mala dracone ferat:
Tetra venena libens, & naufragus ebibat vndas,
Et nunquam pro te deneget esse miser:
(Quos vtinam in nobis, vita, experiare labores)
Iam tibi de timidis iste proteruus erit,
Qui nunc se in timidum iactando venit honorem.
Dissidium vobis proximus annus erit.
Dura est, quæ multis simulatum ducit amorem,
Et se plus vni si qua parare potest.
At me non ætas mutabit tota Sibyllæ,
Non labor Alcidæ, non niger ille dies.
Tu mea compones, & dices, Ossa Properti
Hæc tua sunt. eheu tu mihi certus eras.
Certus eras eheu, quamuis nec sanguine auito
Nobilis & quamuis non ita diues eras.
Nil ego non patiar, nunquam me iniuria mutat.
Ferre ego formosam nullum onus esse puto.
Credo ego, non paucos ista periisse figura.
Credo ego, sed multos non habuisse fidem.
Paruo dilexit spatio Minoida Theseus,
Phyllida Demophoon hospes vterque malus.
Iam tibi Iasonia nota est Medea carina,
Et modò seruato sola relicta viro.
Noli nobilibus, noli conferre beatis:
Vix venit, extremo qui legat ossa die.
Ii tibi nos erimus sed tu potius precor, vt me
Demissis plangas pectore nuda comis.
Vnica nata meo pulcherrima cura dolori,
Excludis quoniam sors mea sæpe venis.
Ista meis fiet notissima forma libellis,
Calue, tua venia: pace, Catulle, tua.
Miles depositis annosus secubat armis,
Grandæuiq; negant ducere aratra boues.
Putris & in vacua requiescit nauis arena,
Et vetus in templo bellica parma vacat.
At me ab amore tuo deducet nulla senectus,
Siue ego Tithonus, siue ego Nestor ero.
Et si secla forent, antiquis grata puellis
Essem ego, quod nunc tu: tempore vincor ego.
Non tamen ista meos mutabunt sæcula mores.
Vnusquisque sua nouerit ire via.
Nonne fuit satius duro seruire tyranno?
Et gemere in tauro, sæue Perille, tuo,
Gorgonis & satius fuit obdurescere vultu?
Caucasias etiam si pateremur aues?
Sed tamen obscura teritur rubigine mucro
Ferreus, & paruo sæpe liquore silex.
At nullo de me teritur sub limine amor, qui
Restat: & immerita sustines aure minas.
Vltro contentus rogat: & peccasse fatetur
Læsus, & inuitis ipse redit pedibus.
Tu quoque qui pleno fastus assumis amore
Credule, nulla diu fœmina pondus habet.
An quisquam in mediis persoluit vota procellis?

Quum sæpe portu fracta carina natet?
Aut prius infecto deposcit præmia cursu,
Septima quàm metam triuerit ante rota?
Mendaces ludunt flatus in amore secundi.
Si qua venit serò, magna ruina venit.
Tu tamen interea, quamuis te diligat illa,
In tacito cohibe gaudia clausa sinu.
Namque in amore suo semper sua maxima cuique
Nescio quo pacto verba nocere solent.
Quamuis te persæpe vocet, semel ire memento.
Inuidiam quod habet, non solet esse diu.
At vos qui officia in multos reuocatis amores,
Quantum sic cruciat lumina vestra dolor:
Vidistis pleno teneram candore puellam:
Vidistis fuscam, ducit vterque color.
Vidistis quandam Argiua prodire figura:
Vidistis nostras, vtraque forma rapit.
Illaq; plebeio, vel sit sandicis amictu:
Hæc atque illa mali vulneris vna via est.
Quum satis vna tuis insomnia portet ocellis,
Vna sit & cuiuis fœmina multa mala.

AD CYNTHIAM. DE insomnio nauigij.

Vidi te in somnis fracta, mea vita, carina
Ionio lassas ducere rore manus,
Et quæcunque in me fueras mentita fateri,
Nec iam humore graues tollere posse comas.
Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
Aurea quam molli tergore vexit ouis.
Quàm timui, ne fortè tuum mare nomen haberet,
Atque tua labens nauita fleret aqua.
Quæ tum ego Neptuno, quæ tum cum Castore fratri,
Quæque tibi excepi tum Dea Leucothoe?
At tu vix primas extollens gurgite palmas,
Sæpe meum nomen iam peritura vocas.
Quod si fortè tuos vidisset Glaucus ocellos,
Esses Ionij facta puella maris.
Et tibi præ inuidia Nereides increpitarent,
Candida Nisæe, cærula Cymothoe.
Sed tibi subsidio delphinum currere vidi,
Qui puto Arioniam vexerat ante lyram.
Iamque ego conabar summo me mittere saxo,
Quum mihi discussit talia visa metus.
Nunc admirentur, quod tam mihi pulchra puella
Seruiat, & tota dicar in vrbe potens.
Non si Cambysæ redeant, & flumina Crœsi,
Dicat: De nostro surge poeta toro.
Nam mea quum recitat, dicit se odisse beatos.
Carmina tam sanctè nulla puella colit.
Multum in amore fides, multum constantia prodest.
Qui dare multa potest, multa & amare potest.
Seu mare per longum mea cogit ire puella,
Hanc sequar, & fidos vna aget aura duos.
Vnum litus erit sopitis, vnáque tecto
Arbor, & ex vna sæpe bibemus aqua.
Et tabula vna duos poterit componere amantes.
Prora cubile mihi, seu mihi puppis erit.
Omnia perpetiar, sæuus licet vrgeat Eurus,
Velaque in incertum frigidus Auster agat.
Quicunque & venti miserum vexastis Vlyssem,
Et Danaum Euboico litore mille rates:
Et qui mouistis duo litora, quum rudis Argus
Duxerat ignoto missa columba mari,
Illa meis tantum non vnquam desit ocellis,
Incendat nauem Iuppiter ipse licet.
Certè isdem nudi pariter iactabimur oris,
Me licet vnda ferat, te modò terra tegat.
Sed non Neptunus tanto crudelis amori,
Neptunus fratri par in amore Ioui.
Testis Amymone, latices quum ferret in aruis
Compressa, & Lerne pulsa tridente palus.
Iam Deus amplexu votum persoluit at illi
Aurea diuinas vrna profudit aquas.
Crudelem & Borean rapta Orithyia negauit:
Hic Deus & terras & maria alta domat.
Crede mihi nobis mitescet Scylla, nec vnquam
Alternante vorans vasta Charybdis aqua.
Ipsaque sidera erunt nullis obscura tenebris,
Purus & Orion, purus & Hœdus erit.
Quod mihi si ponenda tuo sit corpore vita,
Exitus hic nobis non inhonestus erit.
At vos incertam mortales funeris horam
Quæritis, & qua sit mors aditura via:
Quæritis & cœlo Phœnicum inuenta sereno,
Quæ sit stella homini commoda, quæque mala:
Seu pedibus Parthos sequimur, seu classe Britannos:
Et maris & terræ cæca pericla viæ.
Rursus & obiectum fletis caput esse tumultu,
Quum Mauors dubias miscet vtrinque manus.
Præterea domibus flammam, domibúsque ruinam.
Neu subeant labris pocula nigra tuis.
Solus amans nouit, quando periturus, & à qua
Morte, neque hic Boreæ flabra, neque arma timet,
Iam licet & Stygia sedeat sub arundine remex,
Cernat & infernæ tristia vela ratis.
Si modò clamantis reuocauerit aura puellæ,
Concessum nulla lege redibit iter.

AD IOVEM PRO AMICA ægrotante.

Iupiter affectæ tandem miserere puellæ:
Tam formosæ tuum mortua crimen erit.
Venit enim tempus, quo torridus æstuat aer,
Incipit & sicco feruere terra cane.
Sed non tam ardoris culpa est, neque crimina cœli,
Quàm toties sanctos non habuisse Deos.
Hoc perdit miseras, hoc perdidit ante puellas:
Quicquid iurarunt, ventus & vnda rapit.
Num sibi collatam doluit Venus illa peræque?
Præ se formosis inuidiosa Dea est.
An contempta tibi Iunonis templa Pelasgæ?
Palladis aut oculos ausa negare bonos?
Semper, formosæ, non nostis parcere verbis.
Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.
Sed tibi vexatæ per multa pericula vitæ,
Extremo veniet mollior hora die.
Io versa caput primos mugiverat annos:
Nunc Dea, quæ Nili flumine vacca bibit.
Ino etiam prima terras ætate vagata est.
Hanc miser implorant nauita Leucothoen.
Andromede monstris fuerat deuota marinis,

Hæc eadem Persei nobilis vxor erat.
Callisto Arcadios errauerat vrsa per agros.
Hæc nocturna suo sidere vela regit.
Quòd si fortè tibi properarint fata quietem,
Illa sepulturæ fata beata tuæ,
Narrabis Semelæ quo sit formosa periclo,
Credet & illa suo docta puella malo,
Et tibi Mæonias inter Heroidas omneis
Primus erit nulla non tribuente locus.
Nunc vtcunque potes gere saucia morem.
Et Deus, & durus vertitur ipse dies.
Hoc tibi vel poterit coniux ignoscere Iuno.
Frangitur & Iuno si qua puella perit.
Deficiunt magico torti sub carmine rhombi,
Et iacet extincto laurus adusta foco.
Et iam Luna negat toties descendere cælo.
Nigraq; funestum concinit omen auis.
Vna ratis fati nostros portabit amores
Cærula ad infernos velificata lacus.
Si non vnius, quæso miserere duorum.
Viuam, si viuet: si cadet illa, cadam.
Pro quibus optatis sacro me carmine damno.
Scribam ego, Per magnum est salua puella Iouem.
Ante tuosq; pedes illa ipsa adoperta sedebit,
Narrabitq; sedens longa pericla sua.
Hæc tua, Persephone, maneat clementia, nec tu
Persephones coniux sæuior esse velis.
Sunt apud infernos tot millia formosarum.
Pulchra sit in superis scilicet illa locis.
Vobiscum est Iope, vobiscum candida Tyro,
Vobiscum Europe, nec proba Pasiphae:
Et quot Iona tulit, vetus & quot Achaia formas,
Et Thebæ, & Priami diruta regna senis:
Et quæcunque erat in numero Romana puella,
Occidit: has omnes ignis auarus habet.
Nec forma æternum, aut cuiquam est fortuna perennis.
Longius, aut propius mors sua quenque manet.
Tu quoniam es, mea lux, magno demissa periclo,
Munera Dianæ debita redde choros.
Redde etiam excubias diuæ nunc, ante iuuencæ.
Votiuas noctes & mihi redde decem.

AD CYNTHIAM.

Hesterna, mea lux, quum potus nocte vagarer,
Nec me seruorum duceret vlla manus,
Obuia nescio quot pueri mihi turba minuta.
Veneras. hos vetuit me numerare timor.
Quorum alij faculas, alij retinere sagittas,
Pars etiam visa est vincla parare mihi.
Sed nudi fuerant. quorum lasciuior vnus,
Arripite hunc, inquit, nam bene nostis eum.
Hic erat. hunc mulier nobis irata locauit.
Dixit, & in collo iam mihi nodus erat.
Hic alter iubet in medium propellere. at alter,
Intereat, qui nos non putat esse Deos.
Hæc te non meritum totas expectat in horas,
At tu nescio quas quæris, inepte, fores.
Quæ quum Sidoniæ nocturna ligamina mitræ
Soluerit, atq; oculos mouerit illa graues:
Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
Sed quos ipse suis fecit Amor manibus.
Parcite iam fratres, iam certos spondet amores.
Et iam ad mandatam venimus ecce domum,
Atque ita me iniecto duxerunt rursus amictu.
I nunc, & noctes disce manere domi.
Manè erat, & volui, si sola quiesceret illa,
Visere. at in lecto Cynthia sola fuit.
Obstupui. non illa mihi formosior vnquam
Visa, neq; ostrina quum fuit in tunica.
Ibat & hinc castæ narratum somnia Vestæ,
Neu sibi, néve mihi quæ nocitura forent.
Talis visa mihi somno demissa recenti.
Heu quantum per se candida forma valet.
Quid tu matutinus, ait, speculator amicæ,
Me similem vestris moribus esse putas?
Non ego tam facilis. sat erit mihi cognitus vnus,
Vel tu, vel si quis verior esse potest.
Apparent non vlla thoro vestigia presso,
Signa voluptatis nec iacuisse duos.
Aspice vt in toto nullus mihi corpore surgat
Spiritus, admisso notus adulterio.
Dixit, & opposita propellens suauia dextra,
Prosilit in laxa nixa pedem solea.
Sic ego tam sancti custode recludor amoris.
Ex illo felix nox mihi nulla fuit.

AD EANDEM.

Quæris, cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi
Porticus à magno Cæsare aperta fuit.
Tota erat in species Pœnis digesta columnis:
Inter quas Danai fœmina turba senis.
Hic equidem Phœbo visus mihi pulchrior ipso
Marmoreus tacita carmen hiare lyra.
Atq; aram circum steterant armenta Myronis
Quattuor artificis viuida signa boues.
Tum medium Clario surgebat marmore templum,
Et patria Phœbo carius Ortygia.
Auro Solis erat supra fastigia currus,
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.
Altera deiecto Parnassi vertice Gallos,
Altera mærebat funera Tantalidos.
Deinde inter matrem Deus ipse, interq; sororem
Pythius in longa carmina veste sonat.
Hic adspicias scopulis hærere sorores.
Et canere antiqui dulcia furta Iouis:
Vt Semele est combustus, vt est deperditus Io.
Deniq; vt ad Troiæ tecta volarit auis.
Qui videt, is peccat. qui non & viderit, ergo
Non cupiet. facti crimina lumen habet.
Quòd si nemo extat, qui vicerit alitis arma,
Communis culpæ cur reus vnus agor?
Vna contentum pudeat me viuere amica.
Hoc si crimen erit, crimen amoris erit:
Mi nemo obijciat. libeat tibi, Cynthia mecum,
Rosida muscosis antra tenere iugis.
Nec tu Virginibus reuerentia moueris ora.
Hic quoq; non nescit, quid sit amare, chorus.

Si tamen Oeagri quædam compressa figura
    Bistonijs olim rupibus accubuit.
Hic vbi me prima statuent in parte choreæ,
    Et medius tecta cuspide Bacchus erit:
Tum capiti sacros patiar pendere corymbos.
    Nam sine te nostrum non valet ingenium.
Hoc vtinam spatiere loco, quodcunque vacabis,
    Cynthia, sed tibi me credere turba vetat,
Quum vides accensis deuotam currere tædis
    In nemus & Triuiæ lumina ferre Deæ.
Nam quid Prænestis dubias, ô Cynthia, sortes?
    Quid petis Ææi mœnia Telegoni?
Curue te in Herculeum deportant esseda Tibur?
    Appia cur toties te Via ducit anum?
Scilicet umbrosis sordet Pompeia columnis
    Porticus aulæis nobilis Attalicis.
Et creber pariter platanis surgentibus ordo.
    Flumina sopito quæque Marone cadunt:
Et leuiter nymphis tota crepitantibus vrbe.
    Quum subitò Triton ore recondit aquam.
Falleris. ista tui furtum via monstrat amoris.
    Non vrbem, demens: lumina nostra fugis.
Quò fugis, ah demens? nulla est fuga, tu licet vsque
    Ad Tanaim fugias, vsque sequetur amor.
Non si Pegaseo vecteris in aera dorso:
    Nec tibi si Persei mouerit ala pedes:
Vel si te sectæ moueant talaribus auræ:
    Nil tibi Mercurij proderit alta via.
Instat semper Amor supra caput. instat amanti,
    Et grauis ipse super libera colla sedet.
Excubat ille acer custos, & tollere nunquam
    Te patitur humo lumina capta semel.
Et iam si pecces, Deus exorabilis ille est,
    Si modò præsentes viderit esse preces.
Num iam, dura, paras Phrygias nunc ire per vndas,
    Et petere Hyrcani littora nota maris?
Spargereque alterna communes cæde penates,
    Et ferre ad patrios præmia dira lares?
Nil agis insidias in me componis inanes.
    Tendis iners docto retia nota mihi:
Sed de me minor est famæ iactura pudicæ.
    Tanta mihi miseræ, quanta mereris, erit.
Nuper enim de te nostras, me lædis ad aures
    Rumor, & in tota non bonus vrbe fuit.
Sed te non debes inimicæ credere linguæ.
    Semper formosis fabula pœna fuit.
Non tua deprenso damnata est fama veneno,
    Testis eris puras, Phœbe, videre manus.
Sin autem longo nox vna, aut altera luxu
    Consumpta est, non me crimina parua mouent.
Ista senes licet accusent conuiuia auari.
    Nos modo propositum, vita, teramus iter.
Illorum antiquis onerentur legibus aures:
    Hic locus est, in quo tibia docta sones:
Quæ non iure vado Mæandri iacta natasti,
    Turpia quum faceret Palladis ora tumor.
Tyndaris externo patriam mutauit amore.
    Et sine decreto viua reducta domum est.
Ipsa Venus quamuis corrupta libidine Martis,
    Nec minus in cælo semper honesta fuit.
Quamuis Ida Parim pastorem dicat amasse,
    Atque inter pecudes accubuisse Deam:
Hoc & Hamadryadum spectauit turba sororum,
    Silenique senes, & pater ipse chori,
Cum quibus Idæo legisti poma sub antro
    Supposita excipiens, Nai, caduca manu.
An quisquam in tanto stuprorum examine quærit,
    Cur hæc tam diues? quis dedit? vnde dedit?
O nimium nostro felicem tempore Romam,
    Si contra mores vna puella facit.
Hæc eadem hæc ante illam impune & Lesbia fecit.
    Quæ sequitur, certè est inuidiosa minus.
Qui quærit Tatios veteres, duros que Sabinos,
    Hic posuit nostra nuper in vrbe locum.
Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
    Altaque mortali deligere astra manu:
Quàm facere vt nostræ nolint peccare puellæ.
    Is mos Saturno regna tenente fuit:
Et quum Deucalionis aquæ fluxere per orbem,
    Et post antiquas Deucalionis aquas.
Dic mihi, quis potuit lectum seruare pudicum?
    Quæ Dea cum solo viuere sola Deo?
Vxorem quondam magni Minois, vt aiunt,
    Corrupit torui candida forma bouis.
Nec minus ærato Danae circundata muro,
    Non potuit magno casta negare Ioui.
Quod si tu Graias, siue es imitata Latinas:
    Semper viue meo libera iudicio.

AD EANDEM.

TRistia iam redeunt iterum solennia nobis,
    Cynthia iam noctes est operata decem.
Atque vtinam Nilo pereat quæ sacra tepente
    Misit matronis Inachis Ausonijs.
Quæ Dea tam cupidos toties diuisit amantes,
    Quæcunque illa fuit, semper amara fuit.
Tu certe Iouis occultis in amoribus, Io,
    Sensisti, multas quid sit inire vias:
Quum te iussit habere puellam cornua Iuno
    Et pecoris duro perdere verba sono.
Ah quoties quernis læsisti frondibus ora.
    Mansisti stabulis abdita pasta tuis.
An quoniam agrestem detraxit ab ore figuram
    Iuppiter, idcirco facta superba Dea es?
An tibi non satis est fuscis Ægyptus alumnis?
    Cur tibi tam longa Roma petita via est?
Quid tibi quid prodest viduas dormire puellas?
    Sed tibi, crede mihi, cornua rursus erunt.
Aut nos è nostra te, sæua, fugabimus vrbe.
    Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuat.
At tu quæ nostro nimium placata dolore es,
    Noctibus his vacui ter faciamus iter.
Non audis: & verba sinis mea ludere: quum iam
    Flectant Icarij sidera tarda boues.
Lenta bibis. mediæ nequeunt te frangere noctes.
    An nondum est talos mittere lassa manus?
Ah pereat quicunque meracas repperit vuas,
    Corrupitque bonas nectare primus aquas.
Icare Cecropijs merito iugulate colonis,
    Pampineus nosti, quàm sit amarus odor.
Tu quoque, ô Eurition, vino, Centaure, perijsti,

Nec-

Necnon Ismario tu Polypheme mero.
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
Vino sæpe suum nescit amica virum.
Me miserum, vt multo nihil es mutata Lyæo.
Iam bibe formosa es: nil tibi vina nocent,
Quum tua prependent demissa in pocula serta
Et mea deducta carmina voce legis.
Largius effuso madeat tibi mensa Falerno,
Spumet & aurato mollius in calice:
Nulla tamen lecto recipit se sola libenter.
Est quiddam, quod vos quærere cogat Amor,
Semper in absentes felicior æstus amantes,
Eleuat assiduos copia longa viros.

AD LINCEVM POETAM.

CVr quisquã faciem dominæ iam credat Amori?
Sic erepta mihi pene puella mea est.
Expertus dico, nemo est in Amore fidelis.
Formosam rarò non sibi quisque petit.
Polluit ille Deus cognatos, soluit amicos,
Et bene concordes tristia ad arma vocat.
Hospes in hospitium Menelao venit adulter.
Colchis & ignotum nonne secuta virum est?
Lynceu, tune meam potuisti tangere curam?
Perfide, nonne tuæ tunc cecidere manus?
Quid si non constans illa & tam certa fuisset?
Posses & in tanto viuere flagitio?
Tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno:
A domina tantum te modo tolle mea.
Te socium vitæ, te corporis esse licebit,
Te dominum admitto rebus, amice, meis.
Lecto te solum, lecto te deprecor vno:
Riualem possum non ego ferre Iouem.
Ipse meas solus quod nil est æmulor vmbras,
Stultus, quod stulto sæpe timere tremo.
Vna tamen caussa est, qua crimina tanta remitto,
Errabant multo quod tua verba mero.
Sed nunquam vitæ me fallet ruga seueræ:
Omnes iam norunt, quàm sit amare bonum.
Lynceus ipse meus seris insanit amores,
Solum te nostros lætor adire Deos.
Quid tua Socraticis tibi nunc sapientia libris
Proderit? aut rerum dicere posse vias?
Aut quid Cretæi tibi prosunt carmina lecta?
Nil iuuat in magno vester amore senex.
Tu satius memorem Musis imitere Philetam,
Et non inflati somnia Callimachi.
Non rursus licet Ætoli referas Acheloi
Fluxerit vt magno factus amore liquor:
Atque etiam vt Phrygio fallax Mæandria campo
Errat & ipsa suas decipit vnda vias:
Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion,
Tristis ad Archemori funera victor equus:
Non non Amphiareæ tibi fata quadrigæ
Prosint, aut Capanei grata ruina Ioui.
Desine Æschyleo componere verba cothurno.
Desine & ad molles membra resolue choros.
Incipe iam angusto versus componere torno.
Inque tuos ignes, dure poeta, veni.
Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero.
Despicit & magnos recta puella deos.
Sed non ante grauis taurus succumbit aratro,
Cornua quàm validis hæserit in laqueis.
Nec tu tam duros per te patieris amores.
Trux tamen à nobis ante domandus eris.
Harum nulla soles rationem quærere mundi,
Nec cur fraternis Luna laboret equis:
Nec si post Stygias aliquid restauerit vndas,
Nec si consulto fulmina missa tonent.
Aspice me, cui parua domi fortuna relicta est.
Nullus & antiquo Marte triumphus aui:
Vt regnem mistas inter conuiua puellas
Hoc, ego quo tibi nunc eleuor, ingenio.
Me iuuet hesternis positum languere corollis,
Quem tetigit iactu certus ad ossa Deus.
Actia Vergilio custodis littora Phœbi,
Cæsaris & fortes dicere posse rates:
Qui nunc Æneæ Troiani suscitat arma,
Iactáq; Lauinis mœnia litoribus.
Cedite Romani scriptores, cedite Graij.
Nescio quid maius nascitur Iliade.
Tu canis vmbrosi subter pineta Galesi
Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus:
Vtque decem possint corrumpere mala puellam
Missus & impressis hædus ab vberibus.
Felix, qui viles pomis mercaris amores,
Huic licet ingratæ Tityrus ipse canat.
Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
Agricolæ domini carpere delicias.
Quamuis ille suam lassus requiescat auenam:
Laudatur faciles inter Hamadryadas.
Tu canis Ascræi veteris præcepta poetæ,
Quo seges in campo, quo viret vua iugo.
Tale facis carmen docta testudine, quale
Cynthius impositis temperet articulis.
Non tamen hæc vlli venient ingrata legenti,
Siue in amore rudis, siue peritus erit.
Nec minor his animis, nec si minor ore canorus
Anseris indocto carmine cessit olor.
Hæc quoque perfecto ludebat Iasone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma suæ.
Hæc quoque lasciui cantarunt scripta Catulli
Lesbia queis ipsa notior est Helena.
Hæc etiam docti confessa est pagina Calui,
Quum caneret miseræ funera Quintiliæ.
Et modo formosa quam multa Lycoride Gallus
Mortuus inferna vulnera lauit aqua.
Cynthia quin etiam versu laudata Properti,
Hos inter si me ponere fama volet.

Nil tibi sit rauco prætoria classica cornu
Flere, nec Aonium cingere Marte nemus:
Aut quibus in campis Mariano prælia signo
Stent, & Teutonicas Roma refringat opes.
Barbarus aut Sueuo perfusus sanguine Rhenus
Saucia mærenti corpora vectet aqua.
Quippe coronatos alienum ad limen amantes,
Nocturnæq; canes ebria signa fugæ,
Vt per te clausas sciat excantare puellas,
Qui volet austeros arte ferire viros.
Talia Calliope, lymphisque à fonte petitis,
Ora Philetæa nostra rigauit aqua.

DESCRIPTIO TRIVMPHI.

ARMA Deus Cæsar dites meditatur ad Indos,
Et freta gemmiferi findere classe maris.
Magna viri merces. parat vltima terra triumphos
Tigris, & Euphrates sub tua iura fluent.
Sera sub Ausonias veniet prouincia virgas,
Assuescent Tatio Partha trophæa Ioui.
Ite agite expertæ bello date lintea proræ.
Et solitum armigeri ducite munus equi.
Omnia fausta cano. Crassos, cladesque piate:
Ite, & Romanæ consulite historiæ.
Mars pater, & sacræ fatalia lumina Vestæ,
Ante meos obitus sit, precor, illa dies:
Qua videam spoliis oneratos Cæsaris axe,
Ad vulgi plausus sæpe resistere equos.
Inque sinu caræ nixus spectare puellæ
Incipiam, & titulis oppida capta legam.
Tela fugacis equi, & bracchati militis arcus,
Et subter captos arma sedere duces.
Ipsa tuam prolem serua Venus, hoc sit in æuum,
Cernis ab Ænea quod superesse caput,
Præda sit hæc illis quorum meruere labores:
Me sat erit Sacra plaudere posse via.
Pacis Amor Deus est, pacem veneramur amantes.
Stant mihi cum domina prælia dura mea.
Nec tamen inuiso pectus mihi carpitur auro:
Nec bibit è gemma diuite nostra sitis,
Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur,
Nec miser æra peto classe, Corinthe, tua.
O prima infelix fingenti terra Prometheo.
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primum debuit esse via.
Nunc maris in tantum ventis iactamur, & hostem
Quærimus, atque armis nectimus arma noua.
Haud vllas portabis opes Acherontis ad vndas.
Nudus ab inferna, stulte, vehere rate.
Victor cum victis pariter miscebitur vmbris.
Consule cum Mario capte Iugurtha sedes.
Lydus Dulichio non distat Crœsus ab Iro.
Optima mors, parca quæ venit apta die.
Me iuuat in prima coluisse Helicona iuuenta,
Musarúmque choris implicuisse manus.
Me iuuat & multo mentem vincire Lyæo,
Et caput in verna semper habere rosa.
Atque vbi iam venerem grauis interceperit ætas,
Sparserit integras alba senecta comas:
Tum mihi Naturæ libeat perdiscere mores,
Quis Deus hanc mundi temperet arte domum:
Qua venit exoriens, qua deficit. vnde coactis
Cornibus in plenum menstrua Luna redit.
Vnde salo superant venti: quid flamine captet
Eurus, & in nubes vnde perennis aqua:
Sit ventura dies mundi quæ subruat arces,
Purpureus pluuias cur bibit arcus aquas:
Aut cur Perrhebi tremuere cacumina Pindi,
Solis & atratis luxerit orbis equis:
Cur serus versare boues, & plaustra Bootes,
Pleiadum spisso cur coit igne chorus:
Curue suos fines altum non exeat æquor,
Plenus & in partes quatuor annus eat:
Sub terris sint iura Deum & tormenta Gigantum,
Tisiphones atro si furis angue caput:
Aut Alcmeoniæ furiæ, aut ieiunia Phinei:
Num rota, num scopuli, num sitis inter aquas:
Num tribus infernum custodit faucibus antrum
Cerberus, & Tityo iugera pauca nouem:
An ficta in miseras descendit fabula gentes,
Et timor haud vltra quam rogus esse potest.
Exitus hic vitæ superest mihi. Vos quibus arma
Grata magis, Crassi signa referte domum.

AD LYGDAMVM.

DIC mihi de nostra, quæ sentis vera puella:
Sic tibi sint dominæ, Lygdame dempta iuga:
Dum me lætitia tumefactum fallis inani,
Hæc referens, quæ me credere velle putas.
Omnis enim debet sine vano nuncius esse,
Maiorémque timens seruus habere fidem.
Nunc mihi si qua tenes, ab origine dicere prima
Incipe. suspensis auribus ista bibam,
Siccine eam incomptis vidisti flere capillis?
Illius ex oculis multa cadebat aqua?
Nec speculum strato vidi, Lygdame, lecto?
Ornabat niueas nulla ve gemma manus?
Ac mœstam teneris vestem pendere lacertis?
Scriniáque ad lecti clausa iacere pedes?
Tristis erat domus? & tristes sua pensa ministræ
Carpebant? medio nebat & ipsa loco?
Humidáque impressa siccabat lumina lana?
Retulit & querulo iurgia nostra sono?
Hæc te teste mihi promissa est, Lygdame, merces?
Est pœnæ seruo rumpere teste fidem,
Ille potest nullo miseram me linquere facto?
Ac qualem nulla dicere habere domo?
Gaudet me vacuo solam tabescere lecto?
Si placet: insultet, Lygdame, morte mea.
Non me moribus illa, sed herbis improba vicit:
Staminea rhombi ducitur ille rota.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta exectis anguibus ossa trahunt.
Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaque funesto lanea vitta viro.
Si non vana canunt mea somnia, Lygdame, testor.
Pœna erit ante meos sera, sed ampla pedes.
Putris & in vacuo texetur aranea lecto,
Noctibus illorum dormiet ipsa Venus.
Quæ tibi si veris animis est questa puella,
Hac eadem rursus, Lygdame, curre via:

Et mea cum multis lacrimis mandata reporta,
Iram, non fraudes esse in amore meo.
Me quoque consimili impositum torquerier igni,
Iurabo, & bis sex integer esse dies.
Quod mihi si tanto felix concordia bello
Extiterit, per me, Lygdame, liber eris.

DE MORTE POETI OB AVARITIAM.

ERgo sollicitæ tu caussa, pecunia, vitæ es.
Per te immaturum mortis adimus iter.
Tu vitiis hominum crudelia pabula præbes.
Semina curarum de capite orta tuo.
Tu Pætum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis insano terque quaterque mari.
Nam dum se sequitur primo miser excidit æuo,
Et noua longinquis piscibus esca natat.
Flens tamen extremis dedit hæc mandata querelis,
Quum moribunda niger clauderet ora liquor:
Di maris, Ægei quos sunt penes æquora ponti,
Et quæcunque meum degrauat vnda caput:
Quo rapitis miseros primæ lanuginis annos?
Adtulimus longas in freta vestra manus.
Ah miser, Alcyonum scopulis adfigar acutis.
In me cæruleo fuscina sumpta Deo est.
At saltem Italiæ regionibus aduehat æstus
Hoc de me, sat erit si modo matris erit.
Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus:
Vltima quæ Pæto noxque diesque fuit.
Pæte, quid ætatem numeras? quid cara natanti
Mater in ore tibi est? non habet vnda Deos.
Nam tibi nocturnis ad saxa ligata procellis
Omnia detrito vincula fune cadunt.
Et mater non iusta piæ dare debita terræ,
Nec pote cognatos inter humare rogos.
Sed tua nunc volucres adstant super ossa marinæ.
Nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare.
Infelix Aquilo, raptæ timor Orithyiæ,
Quæ spolia ex illo tanta fuere tibi?
Aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina?
Portabat sanctos alueus ille viros.
O centum æquoreæ Nereo genitore puellæ,
Et tu nocturno tacta dolore Thetis,
Vos decuit lasso supponere brachia mento.
Non poterat vestras ille grauare manus.
Reddite corpus humo, positaque in gurgite vita
Pætum sponte tua vilis arena tegas.
Vt, quoties Pæti transibit nauta sepulcrum,
Dicat: Et audaci tu timor esse potes.
Ite rates curuæ, & leti texite caussam.
Ista per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat, fatis adiecimus vndas.
Fortunæ miseras auximus arte vias.
Anchora te teneat, quem non tenuere penates:
Quid meritum dicas cui sua terra parum est?
Natura insidians pontum substrauit auaris.
Vt tibi succedat, vix semel esse potest.
Ventorum est quodcunque paras. haud illa carina
Consenuit, fallit portus & ipse fidem.
Sunt Agamemnonias testantia litora curas,
Quæ notat Argynni pœna natantis aquæ.
Hoc iuuene amisso classem non soluit Atrides.
Pro qua mactata est Iphigenia mora.
Saxa triumphales fregere Caphærea puppes.
Naufraga quum vasto Græcia tacta salo est.
Paulatim socium iacturam fleuit Vlysses,
In mare cui soli non valuere doli.
Hunc paruo ferri vidit nox improba ligno,
Pætus vt occideret. tot coiere mala.
Non tulit hunc pectus stridorem audire procellæ,
Et duro teneras lædere fune manus:
Sed thyiæ thalamo aut Oriciæ terebinthi
Effultum pluma versicolore caput.
Huic fluctus viuo radicitus abstulit vngues.
Et miser inuitam traxit hiatus aquam.
Quod si contentus patrios boue verteret agros,
Verbaque duxisset pondus habere mea:
Viueret ante suos dulcis conuiua penates
Pauper & in terra, nil vbi flere potest.
At, tu sæue Aquilo nunquam mea vela videbis.
Ante fores dominæ condar oportet iners.

AD CYNTHIAM.

DVlcis ad externas fuerat mihi rixa lucernas,
Vocis & insanæ tot maledicta tuæ.
Cur furibunda mero mensam propellis, & in me
Proiicis insana cymbia plena manu?
Tu vero nostros, audax, inuade capillos,
Et mea formosis vnguibus ora nota:
Tu minitare oculos subiecta exurere flamma.
Fac mea rescisso pectora nuda sinu:
Nimirum veri dantur mihi signa caloris:
Nam sine amore graui fœmina nulla dolet.
Quæ mulier rabida iactat conuicia lingua,
Et Veneris magnæ voluitur ante pedes:
Custodum gregibus circum se stipat euntem,
Seu sequitur medias Mænas vt acta vias:
Seu timidam crebro dementia somnia terrent,
Seu miseram in tabulas picta puella mouet:
His ego tormentis animi sum verus aruspex.
Nam didici certas sæpe in amore notas.
Non est certa fides, quam non iniuria versat.
Hostibus eueniat lenta puella meis.
In morso æquales videant mea vulnera collo,
Me doceat liuor mecum habuisse meam.
Aut in amore dolere volo, aut audire dolentem.
Siue meas lacrymas, siue videre tuas,
Tecta superciliis si quando verba remittis,
Aut tua quum digitis scripta silenda notas.
Odi ego quæ nunquam pungunt, suspiria somnos,
Semper in iratam pallidus esse velim.
Dulcior ignis erat Paridi, quum grata per arma
Tyndaridi poterat gaudia ferre suæ.
Dum vincunt Danai, dum restat barbarus Hector:
Ille Helenæ in gremio maxima bella gerit.
Aut tecum, aut pro te mihi cum riualibus arma
Semper erunt. in te pax mihi nulla placet.
Grande quod nulla est æque formosa, doleres,
Si qua foret. nunc sis iure superba, licet.
At tibi, cui nostro nexisti retia lecto,
Sit socer æternum, nec sine matre domus.
Cui nunc si qua data est furandæ copia noctis,

Offensa

Offensa illa mihi, non tibi amica dedit.

AD MAECENATEM.

MÆcenas eques Hetrusco de sanguine regum,
Intra fortunam qui cupis esse tuam:
Quid me scribendi tam vastum mittis in æquor?
Non sunt apta meæ grandia vela rati.
Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.
Gloria Lysippo est, animosa effingere signa,
Exactis Calamis se mihi iactat equis.
In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles,
Parrhasius parua vindicat arte locum.
Argumenta magis sunt Mentoris addita formæ,
At Myos exiguum flectit acanthus iter.
Phidiacus signo se Iuppiter ornat eburno,
Praxitelem propria vindicat vrbe lapis.
Est quibus Eleæ concurrit palma quadrigæ,
Est quibus in celeres gloria nata pedes.
Hic satus ad pacem, hic castrensibus vtilis armis.
Naturæ sequitur semina quisque suæ.
At tua Mæcenas, vitæ præcepta recepi,
Cogor & exemplis te superare tuis.
Quum tibi Romano dominas in honore secures,
Et liceat medio ponere iura foro:
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hastes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum.
Et tibi ad effectum vires det Cæsar, & omni
Tempore tam faciles insinuentur opes:
Parcis, & in tenues humilem te colligis vmbras,
Velorum plenos subtrahis ipse sinus.
Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos
Iudicia, & venies tu quoque in ora virûm:
Cæsaris & famæ vestigia iuncta tenebis.
Mæcenatis erunt vera trophæa fides.
Non ego velifera tumidum mare findo carina.
Tota sub exiguo flumine nostra mora est.
Non flebo in cineres arcem sedisse paternos
Cadmi, nec semper prælia clade pari:
Nec referam Scæas, & Pergama Apollinis arces,
Et Danaûm decimo vere redisse rates,
Mœnia quum Graio Neptunia pressit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.
Inter Callimachi sat erit placuisse libellos,
Et cecinisse modis, pure poeta, tuis.
Hæc curent pueri, hæc curent scripta puellæ,
Meque Deum clament, & mihi sacra ferant.
Te duce vel Iouis arma canam, cæloque minantem
Cœum, & Phlegræis Oromedonta iugis:
Celsaque Romanis decerpta palatia tauris
Ordiar & cæso mœnia firma Remo:
Eductosque pares syluestri ex vbere reges.
Crescet & ingenium sub tua iussa meum.
Prosequar & currus vtroque ab litore ouantes
Parthorum, astutæ tela remissa fugæ:
Castraque Pelusi Romano subruta ferro,
Antonique graues in sua fata manus.
Mollis tu cœptæ fautor cape lora iuuentæ,
Dexteraque immissis da mihi signa rotis.
Hoc mihi, Mæcenas, laudis concedis, & a te est
Quod ferar in partes ipse fuisse tuas.

DE NATALI AMICÆ SVÆ.

MIrabar quidnam misissent mane Camenæ
Ante meum stantes sole rubente torum.
Natalis nostræ signum misere puellæ,
Et manibus faustos ter crepuere sonos.
Transeat hic sine nube dies, stent aere venti,
Ponat & in sicco molliter vnda minas.
Aspiciam nullos hodierna luce dolentes.
Et Niobes lacrymas supprimat ipse lapis.
Alcyonum positis requiescant ora querelis
Increpet absumptum nec sua mater Ityn.
Tuque ô cara, mihi felicibus edita pennis
Surge, & poscentes iusta precare Deos.
Ac primum pura somnum tibi discute lympha,
Et nitidas presso pollice finge comas.
Dein qua primum oculos cepisti veste Properti,
Indue, nec vacuum flore relinque caput.
Et pete, quâ polles, vt sit tibi forma perennis.
Inque meum semper stent tua regna caput,
Inde coronatas vbi thure piaueris aras,
Luxerit & tota flamma secunda domo:
Sit mensæ ratio, noxque inter pocula currat,
Et crocino nares murrheus vngat onyx,
Tibia nocturnis succumbat rauca choreis,
Et sint nequitiæ libera verba tuæ,
Dulciaque ingratos adimant conuiuia somnos.
Publica vicinæ perstrepat aura viæ.
Sit sors & nobis talorum interprete iactu,
Quem grauibus pennis verberet ille puer:
Quum fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis & instituet sacra ministra Venus:
Annua soluamus thalamo solemnia nostro,
Natalisque tui sic peragamus iter.

FOEMINAM IMPERARE AMANTIBVS.

QVid mirare, meam si versat fœmina vitam,
Et trahit addictum sub sua iura virum?
Criminaque ignaui capitis mihi turpia fingis
Quod nequeam fracto rumpere vincla iugo?
Venturam melius præsagit nauita mortem.
Vulneribus didicit miles habere metum.
Ista ego præterita iactaui verba iuuenta,
Tu nunc exemplo disce timere meo.
Colchis flagrantes adamantina sub iuga tauros
Egit, & armigera prælia seuit humo:
Custodisque feros clausit serpentis hiatus,
Iret vt Æsonias aurea lana domos.
Ausa ferox ab equo quondam oppugnare sagittis
Mæotis Danaum Penthesilea rates.
Aurea cui postquam nudauit cassida frontem,
Vicit victorem candida forma virum.
Omphale in tantum formæ processit honorem
Lydia Gygæo tincta puella lacu:
Vt qui pacato statuisset in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia pensa manu:
Persarum statuit Babylona Semiramis vrbem,
Vt solidum cocto tolleret aggere opus.
Et duo in aduersum misit per mœnia currus
Ne possent tacto stringere ab axe latus.

Duxit & Euphraten medium, quæ condidit arces,
Iussit & imperio surgere Bactra caput.
Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina diuos?
Iuppiter infamat seq; suamq; domum.
Quid modo quæ nostris opprobria vexerit armis,
Et famulos inter fœmina trita suos,
Coniugis obsceni precium Romana poposcit
Mœnia, & addictos in sua regna patres.
Noxia Alexandrina dolis aptissima tellus,
Et toties nostro Memphi cruenta malo,
Tres vbi Pompeio detraxit arena triumphos,
Tollet nulla dies hanc tibi Roma notam.
Issent Phlegræo melius tibi funera campo,
Vel tua si socero colla daturus eras.
Scilicet incesti meretrix regina Canopi
Vna Philippeo sanguine inusta nota:
Ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas.
Romanamq; tubam crepitanti pellere sistro,
Baridos & contis rostra Liburna sequi,
Fœdaq; Tarpeio conopea tendere saxo,
Iura dare statuas inter & arma Mari.
Quid nunc Tarquinij fractas iuuat esse secures,
Nomine quem simili vita superba vocat?
Si mulier patienda fuit, cape Roma triumphum:
Et longam Augusto salua precare diem.
Fugisti tamen in timidi vaga flumina Nili,
Accepere tuæ Romula vincla manus.
Brachia spectaui sacris admorsa colubris:
Et trahere occultum membra soporis iter.
Non hæc, Roma, fuit tanto tibi ciue verenda
Dixit & assiduo lingua sepulta mero.
Septem vrbs alta iugis, toto quæ præsidet orbi,
Fœmineas timuit territa Marte minas.
Hannibalis spolia, & victi monimenta Siphacis:
Et Pyrrhi ad nostros gloria fracta pedes.
Curtius expletis statuit monimenta lacunis:
At Decius misso prælia rupit equo.
Coclitis abscissos testatur semita pontes,
Et cui cognomen coruus habere dedit.
Hæc Dij condiderunt, hæc Dij quoq; mœnia seruant:
Vix timeat saluo Cæsare Roma Iouem.
Nunc vbi Scipiadæ classes? vbi signa Camilli?
Aut modo Pompei Bosphora capta manu?
Leucadius versas acies memorabit Apollo,
Tantum operis belli sustulit vna dies.
At tu siue petes portus, seu, nauita, linques:
Cæsaris in toto sis memor Ionio.

AD POSTVMVM DE GALLA.

Postume plorantem potuisti linquere Gallam?
Miles & Augusti fortia signa sequi?
Tantine vlla fuit spoliati gloria Parthi,
Ne faceres Galla multa rogante tua?
Si fas est, omnes pariter pereatis auari,
Et quisquis fido prætulit arma toro.
Tu tamen iniecta tectus, vesane, lacerna
Potabis galea fessus Araxis aquam.
Illa quidem interea fama tabescet inani,
Hæc tua ne virtus fiat amara tibi:
Neve tua Medæ lætentur cæde sagittæ,
Ferreus aurato neu cataphractus equo:
Neve aliquid de te flendum referatur in vrna:
Sic redeunt, illis qui cecidere locis.
Ter quater in casta felix, ô Postume, Galla,
Moribus his alia coniuge dignus eras.
Quid faciet nullo munita puella timore,
Quum sit luxuriæ norma magistra tuæ?
Sed securus eas. Gallam non munera vincent,
Duritiæq; tuæ non erit illa memor.
Nam quocunq; die saluum te fata remittent,
Pendebit collo Galla pudica tuo.
Postumus alter erit miranda coniuge Vlysses.
Non illi longæ tot nocuere moræ:
Castra decem annorum, & Ciconum mons, Ismara Calpe,
Exustæq; tuæ mox, Polypheme, genæ:
Et Circæ fraudes, lotosq; herbæq; tenaces,
Scyllaque, & alternas scissa Charybdis aquas:
Lampetiæ Ithacis verubus mugisse iuuencos,
Pauerat hos Phœbo filia Lampetie.
Et thalamum Ææ flentis fugisse puellæ,
Totq; hiemis noctes, totq; natasse dies,
Nigrantesq; domos animarum intrasse silentum,
Sirenum surdo remige adisse lacus,
Et veteres arcus leto renouasse procorum,
Errorisq; sui sic statuisse modum.
Nec frustra, quia casta domi persederat vxor,
Vincis Penelopes Lælia Galla fidem.

DE AVARITIA PVELLARVM.

Quæritis vnde auidis nox sit preciosa puellis,
Et Venere exhaustæ damna querantur opes.
Certa quidem tantis caussa est manifesta ruinis:
Luxuriæ nimium libera facta via est.
Inda cauis aurum mittit formica metallis,
Et venit è rubro concha Erycina salo:
Et Tyros ostrinos præbet Cadmæa colores,
Cinnamon & multi pastor odoris Arabs.
Hæc etiam clausas expugnant arma pudicas,
Quæq; terunt fastus Icarioti tuos.
Matrona incedit census induta nepotum.
Et spolia opprobrij nostra per ora trahit.
Nulla est poscendi, nulla est reuerentia dandi:
Aut si qua est, precio tollitur ipsa mora.
Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis.
Namq; vbi mortifero iacta est fax vltima lecto,
Vxorum fusis stat pia turba comis:
Et certamen habent leti, quæ viua sequatur
Coniugium: pudor est, non licuisse mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponuntq; suis ora perusta viris.
Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella,
Nec fida Euadne nec pia Penelope.
Felix agrestum quondam pacata iuuentus,
Diuitiæ quarum messis, & arbor erant.
Illis pompa fuit decussa Cydonia ramo,

Et dare

Et dare puniceis plena canistra rubis:
Nunc violas tondere manu, nunc mista referre
Lilia virgineos lucida per calathos:
Et portare suis vestitas frondibus vuas,
Aut variam plumæ versicoloris auem.
His tum blanditiis furtiua per antra puellæ
Oscula siluicolis empta dedere viris.
Hinnulei pellis totos operibat amantes,
Altaq; natiuo creuerat herba toro.
Pinus & incumbens lata circumdabat vmbras,
Nec fuerat nudas pœna videre deas.
Corniger Idæi vacuam pastoris in aulam
Dux aries saturas ipse reduxit oues.
Diq; deæq; omnes, quibus est tutela per agros,
Præbebant versis verba secunda focis.
Et leporem quicunque venis venaberis, hospes,
Et si forte meo tramite quæris auem.
Et me Pana tibi comitem de rupe vocato:
Siue petas calamo præmia, siue cane.
At nunc desertis cessant sacraria lucis:
Aurum omnes victa iam pietate colunt.
Aurea nunc vere sunt secula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.
Auro pulsa fides, auro venalia iura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.
Torrida sacrilegum testantur limina Brennum,
Dum petit intonsi Pythia regna Dei:
At mons laurigero concussus vertice diras
Gallica Parnasi sparsit in arma niues.
Te scelus accepto Thracis Polymnestoris auro
Nutrit in hospitio non Polydore pio.
Tu quoque, vt auratos gereres Eriphyla lacertos
Dilapsis nusquam est Amphiaraus equis.
Proloquar, atque vtinam patriæ sim vanus aruspex:
Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.
Certa loquor, sed nulla fides. neque enim Ilia quondam
Verax Pergameis Mœnas habenda malis.
Sola Parin Phrygiæ fatum componere, sola
Fallacem patriæ serpere dixit equum.
Ille furor patriæ fuit vtilis, ille parenti
Experta est veros irrita lingua Deos.

AD SPARTEN. DE LVDIS LACONICIS.

MVlta tuæ, Sparte, miramur iura palæstræ,
Sed mage virginei tot bona gymnasij:
Quod non infames exercet corpore ludos
Inter luctantes nuda puella viros:
Quum pila velocis fallit per brachia iactu.
Increpat, & versi clauis adunca trochi:
Puluerulentaq; ad extremas stat fœmina metas,
Et patitur duro vulnera Pancratio:
Nunc ligat ad cestum gaudentia brachia loris,
Missile nunc disci pondus in orbe rotat:
Gyrum pulsat equis, niueum latus ense reuincit
Virgineumq; cauo protegit ære caput.
Et modo Taygeti crines aspersa pruina
Sectatur patrios per iuga longa canes,
Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodontiacis turba lauatur aquis.
Qualis & Eurotæ Pollux & Castor arenis,
Hic victor pugnis. ille futurus equis.
Inter quos Helene nudis capere arma papillis
Fertur, nec fratres erubuisse Deos.
Lex igitur Spartana vetat secedere amantes.
Et licet in triuiis ad latus esse suæ.
Nec timor, aut vlla est clausæ tutela puellæ,
Nec grauis austeri pœna cauenda viri.
Nullo præmisso, de rebus tute loquaris
Ipse tuis, longæ nulla repulsa moræ.
Non Tyriæ vestes errantia lumina fallunt,
Est neque adoratæ cura molesta domi.
At nostra ingenti vadit circundata turba,
Nec digitum angusta est inseruisse via.
Nec quæ sint facies, nec quæ sint verba rogandi
Inuenias, cæcum versat amator iter.
Quod si iura fores pugnasq; imitata Laconum:
Carior hoc esses tu mihi Roma, bono.

AD CYNTHIAM DE LYCINNA.

SIc ego non vlles iam norim in amore tumultus,
Nec veniat sine te nox vigilanda mihi.
Vt mihi prætextæ pudor exuelatus amictu,
Et data libertas noscere amoris iter,
Illa rudes animos per noctes conscia primas
Imbuit, heu nullis capta Lycinna datis.
Tertius haud multo minus est cum ducitur annus
Vix memini nobis verba coisse decem.
Cuncta tuus sepeliuit amor: nec fœmina post te
Vlla dedit collo dulcia vincla meo.
Testis erit Dirce tam vero crimine sæua
Nycteos Antiopen accubuisse Lyco.
Ah quoties pulchros vssit regina capillos,
Molliaq; immites fixit in ora manus.
Ah quoties famulam pensis onerauit iniquis,
Et caput in dura ponere iussit humo.
Sæpe illam immundis passa est habitare tenebris:
Vilem ieiunæ sæpe negauit aquam.
Iuppiter Antiopæ nusquam succurris habenti
Tot mala: corrumpit dura catena manus.
Si Deus es, tibi turpe tuam seruire puellam.
Inuocet Antiope quem nisi vincta Iouem?
Sola tamen, quæcunque aderant in corpore vires,
Regales manicas rupit vtraque manu.
Inde Cytheronis timido pede currit in arces.
Nox erat, & sparso triste cubile gelu.
Sæpe vago Asopi sonitu permota fluentis,
Credebat dominæ pone venire pedes,
Et durum Zethum, & lacrimis Amphiona mollem
Experta est stabulis mater abacta suis.
Ac veluti magnos quum ponunt æquora motus,
Eurus in aduersos desinit ire notos.
Litore sic tacito sonitus rarescit arenæ:
Sic cadit inflexo lapsa puella genu.
Sera tamen pietas, natis est cognitus error.
Digne Iouis natos qui tueare senex.
Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircen sub trucis ora bouis.
Antiope cognosce Iouem. tibi gloria Dirce
Ducitur in multis mortem habitura locis.
Prata cruentantur Zethi, victorq; canebat

Pæana Amphion rupe, Aracynthe, tua.
At tu non meritam parcas vexare Lycinnam.
Nescit vestra ruens ira referre pedem.
Fabula nulla tuas de nobis concitet aures.
Te solam & lignis funeris vstus amem.

DE IMPERIO AMICÆ.

NOx media, & dominæ mihi venit epistola nostræ.
Tibure me missa iussit adesse mora.
Candida qua geminas ostendunt culmina turres,
Et cadit in patulos lympha Aniena lacus.
Quid faciam? obductis committam mene tenebris,
Vt timeam audaces in mea membra manus?
At si hæc distulero nostro mandata timore,
Nocturno fletus sæuior hoste mihi.
Peccaram semel, & totum sum pulsus in annum.
In me mansuetas non habet illa manus.
Nec tamen est quisquam, sacros qui lædat amantes,
Scyronis media si licet ire via.
Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeo vt noceat barbarus esse volet.
Luna ministrat iter, demonstrant astra salebras,
Ipse Amor accensas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morsus auertit hiantes,
Huic generi quouis tempore tuta via est.
Sanguine tam paruo quis enim spargatur amantis
Improbus? exclusis fit comes ipsa Venus.
Quod si certa meos sequerentur funera casus,
Talis mors pretio vel sit emenda mihi.
Afferet huc vnguenta mihi, sertisq; sepulchrum
Ornabit custos ad mea busta sedens.
Di faciant, mea ne terra locet ossa frequenti,
Qua facit assiduo tramite vulgus iter.
Post mortem tumuli sic infamantur amantum:
Me tegat arborea deuia terra coma.
Aut humer ignotæ cumulis vallatus arenæ.
Non iuuat in media nomen habere via.

AD BACCHVM.

NVnc, ô Bacche, tuis humiles aduoluimur aris:
Da mihi pacato vela secunda pater.
Tu potes insanæ Veneris compescere fastus,
Curarumq; tuo fit medicina mero.
Per te iunguntur, per te soluuntur amantes,
Tu vitium ex animo dilue Bacche meo.
Te quoque enim non esse rudem testatur in astris,
Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.
Hoc mihi quod veteres custodit in ossibus ignes
Funera sanabunt vel tua vina malum.
Semper enim vacuos nox sobria torquet amantes,
Spesq; timorq; animum versat vtroq; modo.
Quod si, Bacche, tuis per feruida tempora donis,
Accersitus erit somnus in ossa mea:
Ipse seram vites, pangamque ex ordine colles,
Quos carpant nullæ me vigilante feræ.
Dummodo purpureo spument mihi dolia musto,
Et noua pressantes inquinet vua pedes.
Quod superest vitæ, per te & tua cornua viuam:
Virtutisq; tuæ, Bacche, poeta ferar.
Dicam ego maternos Ætnæo fulmine partus,
Indica Nysæis arma fugata choris:
Vesanumq; noua nequicquam in vite Lycurgum:
Pentheos in triplices funera grata greges:
Curuaq; Tyrrhenos delphinum corpora nautas
In vada pampinea desiluisse rate:
Et tibi per mediam beneolentia flumina Naxon,
Vnde tuum potant Naxia turba merum.
Candida laxatis onerato colla corymbis,
Cinget Bassaricas Lydia mitra comas.
Læuis odorato ceruix manabit oliuo,
Et feries nudos veste fluente pedes.
Mollia Dircææ pulsabunt tympana Thebæ.
Capripedes calamo Panes hiante canent:
Vertice turrigero iuxta Dea magna Cybelle
Tundet ad Idæos cymbala rauca choros.
Ante fores templi crater antistitis auro
Libatum fundens in tua sacra merum.
Hæc ego non humili referam memoranda cothurno,
Qualis Pindarico spiritus ore tonat.
Tu modo seruitio vacuum me siste superbo,
Atque hoc sollicitum vince sopore caput.

MORTEM ESSE INEVITABILEM.

PLausus ab vmbroso qua ludit Pontus Auerno
Humida Baiarum stagna tepentis aquæ.
Qua iacet & Troiæ tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via:
Hic vbi mortales dextra quum quæreret vrbes,
Cymbala Thebano concrepuere Deo:
At nunc inuisæ magno cum crimine Baiæ,
Quis Deus in vestra constitit hostis aqua?
His pressus Stygias vultum demisit in vndas,
Errat & in vestro spiritus ille lacu.
Quid genus, aut virtus, aut optima profuit illi.
Mater, & amplexo Cæsaris esse focos?
Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro,
Et per maternas omnia gesta manus?
Occidit, & misero steterat vigesimus annus.
Tot bona tam paruo clausit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos.
Stantiaque in plausum tota theatra iuuent.
Attalicas supera vestes, atque omnia magnis
Gemmea sint ludis: ignibus ista dabis.
Sed tamen huc omnes, huc primus, & vltimus ordo.
Est mala, sed cunctis ista terenda via est.
Exoranda canis tria sunt latrantia colla.
Scandenda est torui publica cymba senis.
Ille licet ferro cautus se condat, & ære:
Mors tamen inclusum protrahit inde caput.
Nirea non facies, non vis exemit Achillem,
Crœsum, aut Pactoli quas parit humor opes.
Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos,
Atridæ magno quum stetit alter amor.
At tibi, nauta, pias hominum qui traiicis vmbras,
Huc animæ portent corpus inane tuæ:
Qua Siculæ victor telluris Claudius, & qua
Cæsar ab humana cessit in astra via.

DE MVLIERVM INCONTINENTIA.

OBiicitur toties à te mihi nostra libido.
Crede mihi, vobis imperat ista magis.
Vos, vbi contempti rupistis frena pudoris,
Nescitis captæ mentis habere modum.

Flamma

Flamma per incensas citius sedetur aristas,
Fluminaq; ad fontis sint reditura caput:
Et placidum Syrtes portum, & bona litora nautis
Præbeat hospitio sæua Malea suo:
Quam possit vestros quisquam reprehendere cursus,
Et rapidæ stimulos frangere nequitiæ.
Testis, Cretæi fastus quæ passa iuuenci
Induit abiegnæ cornua falsa bouis.
Testis Thessalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quæ voluit liquido tota subire Deo.
Crimen & illa fuit patria succensa senecta
Arboris in frondes condita Myrrha nouæ.
Nam quid Medeæ referam, quo tempore matris
Iram natorum cæde piauit amor?
Quidve Clytæmnestræ, propter quam tota Mycenis
Infamis stupro stat Pelopea domus?
Tuq; ô Minoa venundata, Scylla, figura,
Tondens purpurea regna paterna coma.
Hanc igitur dotem virgo desponderat hosti.
Nise, tuas portas fraude reclusit amor.
At vos innuptæ, felicius vrite tædas.
Pendet Cretæa tracta puella rate.
Non tamen immerito Minos sedet arbiter Orci:
Victor erat quamuis, æquus in hoste fuit.
Credis eum iam posse tuæ meminisse figuræ,
Vidisti à lecto quem dare vela tuo?
Durus, qui lucro potuit mutare puellam.
Tantisne in lacrimis Africa tota fuisti?
At tu stulta, Deos, tu fingis inania verba.
Forsitan ille alio pectus amore terit.
Est tibi forma potens, sunt castæ Palladis artes,
Splendidaq; à docto fama refulget auo.
Fortunata domus, modo sit tibi fidus amicus.
Fidus ero: in nostros curre puella, toros.

De Contemptore Amicæ.

Nox mihi prima venit. primæ data tempora noctis.
Longius in primo Luna morare toro.
Tu quoq;, qui æstiuos spatiosius exigis ignes,
Phœbe, moraturæ contrahe lucis iter.
Fœdera sunt ponenda prius, signandaq; iura,
Et scribenda mihi lex in amore nouo,
Quàm multæ ante meis cedant sermonibus horæ,
Dulcia quum nobis cœperit arma Venus.
Hæc Amor ipse suo constringit pignora signo.
Testis sidereæ torta corona Deæ.
Namq; ubi non certo vincitur fœdere lectus,
Non habet vltores nox vigilanda Deos.
Et quibus imposuit soluit mox vincla libido.
Contineant nobis omina prima fidem.
Ergo qui pactas in fœdera ruperit aras,
Polluerítq; nouo sacra marita toro:
Illi sint quicunq; solent in amore dolores,
Et caput argutæ præbeat historiæ.
Nec flenti dominæ pateant nocte fenestræ.
Semper amet, fructu semper amoris egens.

Ad Cynthiam.

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
Vt me longa graui soluat amore via.
Crescit enim assiduè spectando cura puellæ.
Ipse alimenta sibi maxima præbet Amor.
Omnia sunt tentata mihi, quacunq; fugari
Possit: at ex omni me premit ipse Deus.
Vix tamen aut semel admittit, quum sæpe negauit:
Seu venit, extremo dormit amicta toro.
Vnum erit auxilium mutatis, Cynthia, terris.
Quantum oculis, animo tam procul ibit Amor.
Nunc agite, ô socij, propellite in æquora nauem,
Remorumq; pares ducite sorte vices,
Iungiteq; extremo felicia lintea malo.
Iam liquidum nautis aura secundat iter.
Romanæ turres, & vos valeatis amici,
Qualiscunq; mihi tuq; puella vale.
Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hospes,
Cogar & vndisonos nunc prece adire Deos.
Deinde per Ionium vectus quum fessa Lechæo
Sedarit placida vela phaselus aqua:
Quod superest sufferte pedes properate laborem,
Isthmos qua terris arcet vtrunq; mare.
Inde vbi Piræi capient me litora portus,
Scandam ego Theseæ brachia longa viæ.
Illic vel studiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis:
Persequar aut studium linguæ, Demosthenis arma,
Librorumq; tuos docte Menandre sales:
Aut certe tabulæ capient mea lumina pictæ,
Siue ebore exactæ, seu magis ære manus:
Aut spatia annorum, & longa interualla profundi,
Lenibunt tacito vulnera nostra sinu,
Seu moriar fato, non turpi fractus amore.
Atq; erit illa mihi mortis honesta dies.

Ad Tullum.

Frigida tam multos placuit tibi Cyzicus annos
Tulle, Propontiaca qua fluit Isthmos aqua,
Dindymus, & sacræ fabricata inuenta Cybelæ.
Raptorisq; tulit qua via Ditis equos.
Si te forte iuuant Helles Athamantidos vrbes,
Et desiderio Tulle mouere meo:
Tu licet aspicias cœlum omne Atlanta gerentem,
Sectaq; Persea Phorcidos ora manu,
Geryonæ stabula & luctantum in puluere signa
Herculis, Antæiq; Hesperidumq; choros:
Tuq; tuo Colchum propellas remige Phasin,
Peliacæq; trabis totum iter ipse legas.
Qua rudis Argoa natat inter saxa columba
In faciem proræ pinus adacta nouæ:
Et si quadrigæ visenda est ora Caystri,
Et qua septenas temperat vnda vias:
Omnia Romanæ cedent miracula terræ,
Natura hic posuit quicquid vbiq; fuit.
Armis apta magis tellus quàm commoda noxæ:
Famam, Roma, tuæ non pudet historiæ.
Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus, victrices temperat ira manus.
Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Vmbro
Tramite, & æternum Martius humor opus.
Albanusq; lacus socij Nemorensis ab vnda,
Potaq; Pollucis nympha salubris equo.
At non squamoso labuntur ventre cerastæ.
Itala portentis nec furit vnda nouis:

Non hic Andromedæ resonant pro matre catenæ,
Nec tremis Ausonias, Phœbe fugate, dapes:
Nec cuiquam absentes arserunt in caput ignes,
Exitium nato matre parante suo:
Penthea non sæuæ venantur in arbore Bacchæ,
Non soluit Danaas subdita cerua rates:
Cornua nec valuit curuare in pellice Iuno,
Aut faciem turpi dedecorare boue:
Arboreasq; cruces Scinis, & non hospita Graiis
Saxa & curuatas in sua fata trabes.
Hæc tibi, Tulle, parens, hæc est pulcherrima sedes.
Hic tibi pro digna gente petendus honos.
Hic tibi ad eloquium ciues, hic ampla nepotum
Spes, & venturæ coniugis aptus amor.

DE TABVLIS PERDITIS.

Ergo tam doctæ nobis periere tabellæ,
Scripta quibus pariter tot periere bona.
Has quondam nostris manibus detriuerat vsus,
Qui non signatas iussit habere fidem.
Illæ iam sine me norant placare puellas,
Et quædam sine me verba diserta loqui.
Non illas fixum caras effecerat aurum:
Vulgari buxo sordida cera fuit.
Qualescunq; mihi semper mansere fideles,
Semper & effectus promeruere bonos.
Forsitan hæc illis fuerant mandata tabellis:
Irascor, quoniam es lente moratus heri.
An tibi nescio quæ visa est formosior? an tu
Non bona de nobis crimina ficta iacis?
Aut dixit, Venias hodie, cessabimus vna.
Hospitium tota nocte parauit amor:
Et quæcunq; dolens reperit non stulta puella,
Garrula, quum blandis ducitur hora dolis.
Me miserum his aliquis rationem scribit auari,
Et ponit duras inter ephemeridas.
Quas si quis mihi rettulerit, donabitur auro.
Quis pro diuitiis ligna retenta velit?
I puer, & citus hæc aliqua propone columna:
Et dominum Esquiliis scribe habitare tuum.

AD CYNTHIAM SVPERBIENTEM.

Falsa est ista tuæ, mulier, fiducia formæ,
Olim oculis nimium facta superba meis.
Noster amor tales tribuit tibi, Cynthia, laudes,
Versibus insignem te pudet esse meis.
Mistam te varia laudaui sæpe figura,
Vt quod non esses, esse putaret amor.
Et color est toties roseo collatus Eoo,
Quum tibi quæsitus candor in ore foret.
Quod mihi non patrii poterant auertere amici,
Eluere aut vasto Thessala saga mari.
Hæc ego non ferro, non igne coactus, & ipsa
Naufragus Ægæa verba fatebar aqua.
Correptus sæuo Veneris torrebar aheno:
Vinctus eram versas in mea terga manus.
Ecce coronatæ portum tetigere carinæ,
Traiectæ Syrtes, anchora iacta mihi est.
Nunc demum vasto fessi resipiscimus æstu,
Vulneraq; ad sanum nunc coiere mea.
Mens bona, si qua Dea es, tua me in sacraria dono,
Exciderunt surdo tot mea vota Ioui.
Risus eram positis inter conuiuia mensis,
Et de me poterat quilibet esse loquax.
Quinq; tibi potui seruire fideliter annos.
Vngue meam morso sæpe querere fidem.
Nil moueor lacrymis, ista sum captus ab arte:
Semper ab insidiis, Cynthia, flere soles.
Flebo ego discedens, sed fletum iniuria vincit,
Tu bene conueniens non sinis ire iugum.
Limina iam nostris valeant lacrymantia verbis,
Nec tamen irata ianua fracta manu.
At te celatis ætas grauis vrgeat annis,
Et veniat formæ ruga sinistra tuæ.
Vellere tum cupies albos à stirpe capillos,
Ah speculo rugas increpitante tibi.
Exclusa inq; vicem fastus patiare superbos,
Et quæ fecisti, facta queraris anus.
Has tibi fataleis cecinit mea pagina Diras,
Euentum formæ disce timere tuæ.

ELEGIARVM LIBER IV.

DE VRBE ROMA.

Oc quodcunq; vides, hospes, quam maxima Roma est,
Ante Phrygem Æneam collis & herba fuit.
Atq; vbi nauali stant sacra palatia Phœbo,
Euandri profugæ procubuere boues.
Fictilibus creuere Deis hæc aurea templa,
Non fuit opprobrio facta sine arte casa.
Tarpeiusq; pater nuda de rupe tonabat,
Et Tiberis nostris aduena bobus erat.
Quo gradibus domus ista Remi se sustulit olim,
Vnus erat fratrum maxima regna focus.
Curia prætexto quæ nunc nitet alta senatu,
Pellitos habuit rustica corda patres.
Buccina cogebat priscos ad verba Quirites.
Centum illi in prato sæpe senatus erat.
Nec sinuosa cauo pendebant vela theatro,
Pulpita sollenneis non oluere crocos.
Nulli cura fuit externos quærere diuos,
Quum tremeret patrio pendula turba sacro.
Annuaq; accenso celebrare Palilia fœno,
Qualia nunc curto lustra nouantur equo.
Vesta coronatis pauper gaudebat asellis.

Ducebant

Ducebant macrae vilia sacra boues.
Parua saginati lustrabant compita porci.
Pastor & ad calamos exta litabat ouis.
Verbera pellitus setosa mouebat arator,
Vnde licens Fabius sacra Lupercus habet.
Nec rudis infestis miles radiabat in armis,
Miscebant vsta praelia nuda sude.
Prima galeritus posuit praetoria Lucmo.
Magnaq; pars Latio rerum erat inter oues.
Hinc Titiens, Ramnesq; viri, Luceresq; coloni.
Quattuor hinc albos Romulus egit equos.
Quippe suburbanae parua minus vrbe bouillae,
Et qui nunc nulli, maxima turba Gabij:
Et stetit Alba potens albae suis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longe erat ire, vias.
Nil patrium nisi nomen habet Romanus alumnus,
Sanguinis altricem nunc pudet esse lupam.
Huc melius profugos misisti Troia penates.
O quali vecta est Dardana puppis aue.
Iam bene spondebant tunc omina, quod nihil illam
Laeserat abiegni venter apertus equi,
Quum pater in nati trepidus ceruice pependit,
Et verita est humeros vrere flamma pios:
Tunc animi venere Decij, Brutiq; secures,
Vexit & ipsa sui Caesaris arma Venus.
Arma resurgentis portans victricia Troiae,
Felix terra tuos cepit Iule Deos:
Si modo Auernalis tremulae cortina Sibyllae,
Dixit Auentino rura pianda Remo:
Aut si Pergameae sero rata carmina vatis,
Longaeuum ad Priami vera fuere caput.
Vertite equum Danai, male vincitis. Ilia tellus
Viuet, & huic cineri Iuppiter arma dabit.
Optima nutricum nostris Lupa Martia rebus,
Qualia creuerunt moenia lacte tuo.
Moenia nanque pio conor disponere versu,
Hei mihi quod nostro est paruus in ore sonus.
Sed tamen exiguo quodcunque e pectore riui
Fluxerit, hoc patriae seruiat omne meae.
Ennius hirsuta cingat sua dicta corona.
Mi folia ex edera porrige, Bacche, tua.
Vt nostris tumefacta superbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.
Scandentes si quis cernit de vallibus arces,
Ingenio muros aestimet ille meo.
Roma faue, tibi surgit opus. date candida ciues
Omina, & inceptis dextera cantet auis.
Sacra, diesque canam, & cognomina prisca locorum.
Has meus ad metas sudet oportet equus.
Dicam, Troia cades, & Troica Roma resurges.
Et maris, & terrae longa sepulchra canam.
Quo ruis imprudens vage dicere fata Properti?
Non sunt a dextra condita fila colu.
Accersis lacrymis Charites. auersus Apollo.
Poscis ab inuita verba pigenda lyra.
Certa feram certis auctoribus haud ego vates
Nescius aerata signa mouere pila.
Me creat Archytae soboles Babylonius Horos
Horos, & a proauo ducta Conone domus.
Di mihi sunt testes, non degenerasse propinquis,
Inq; meis libris nil prius esse fide.
Nunc precium fecere Deos, & fallitur auro
Iuppiter obliquae signa iterata rotae.
Dixi ego quum geminos produceret Arria natos,
Illa dabat natis arma vetante Deo:
Non posse ad patrios sua pila referre penates.
Nempe meam firmant nunc duo busta fidem.
Quippe Lupercus, equi dum saucia protegit ora,
Heu sibi prolapso non bene cauit equo.
Gallus at in castris dum credita signa tuetur,
Concidit ante aquilae rostra cruenta suae.
Fatales pueri duo funera matris auarae.
Vera sed inuito contigit ista fides.
Idem ego quum Cinarae traheret Lucina dolores,
Et facerent vteri pondera lenta moram.
Iunoni votum facite impetrabile, dixi:
Illa parit. libris est data palma meis.
Hoc neq; arenosum Libyae Iouis explicat antrum,
Aut sibi commissos fibra locuta Deos.
Aut si quis motas cornicis senserit alas,
Vmbra neq; haec magicis mortua prodit aquis
Aspicienda via est caeli, verusq; per astra
Trames, & ab zonis quinque petenda fides.
Felicesq; Iouis stellae, Martisq; rapacis,
Et graue Saturni sidus in omne caput.
Quid moueant pisces, animosaq; signa Leonis,
Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua.
Exemplum graue erit Calchas, nanque Aulide soluit
Ille bene haerentes ad pia saxa rates,
Idem Agamemnoniae ferrum ceruice puellae
Tinxit, & Atrides vela cruenta dedit.
Nec rediere tamen Danai. tu diruta fletum
Supprime, & Euboicos respice, Troia sinus.
Nauplius vltores sub noctem porrigit ignes,
Et natat exuuijs Graecia pressa tuis.
Victor Oilide rape nunc, & dilige vatem,
Quam vetat auelli veste Minerua sua.
Hactenus historiae. nunc ad tua deuehor astra.
Incipe tu lacrymis aequus adesse nouis.
Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior? an patriae tangitur ora tuae?
Qua nebulosa cauo rorat Meuania campo,
Et lacus aestiuis intepet Vmber aquis,
Scandentisq; arcis consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.
Ossaq; legisti non illa aetate legenda
Patris, & in tenues cogeris ipse Lares.
Nam tua quum multi versarent rura iuuenci,
Abstulit excultas pertica tristis opes.
Mox vbi bulla rudi demissa est aurea collo,
Matris & ante Deos libera sumpta toga:
Tum tibi pauca suo de carmine dictat Apollo,
Et vetat insano verba tonare foro.
At tu finge elegos fallax opus. haec tua castra:
Scribat vt exemplo caetera turba tuo.
Militiam Veneris blandis patiere sub armis,
Et Veneris pueris vtilis hostis eris.
Nam tibi victrices, quascunque labore parasti,

Eludet palmas vna puella tuas.
Et bene quum fixum menso discusseris vncum,
Nil erit hoc: rostro te premet ansa suo.
Illius arbitrio noctem, lucemque videbis,
Gutta quoque ex oculis non nisi iussa cadet.
Nec mille excubiæ, nec te signata iuuabunt
Limina: persuasæ fallere rima sat est.
Nunc tua vel medijs puppis luctetur in vndis,
Vel licet armatus hostis inermis eas.
Vel tremefacta cauo tellus diducat hiatum:
Octipedis cancri terga sinistra time.

FABVLA VERTVMNI.

QVid miraris meas tot in vno corpore formas?
Accipe Vertumni signa paterna Dei.
Thuscus ego, & Thuscis orior, nec pœnitet inter
Prælia Volsinios deseruisse focos.
Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno:
Romanum satis est posse videre forum.
Hac quondam Tiberinus iter faciebat, & aiunt
Remorum auditos per vada pulsa sonos.
At postquam ille suis tantum concessit alumnis,
Vertumnus verso dicor ab amne deus:
Seu quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rursus credidit esse sacrum.
Prima mihi variat liuentibus vua racemis,
Et coma lactenti spicea fruge tumet.
Hic dulces cerasos, hic autumnalia pruna
Cernis, & æstiuo mora rubere die.
Insitor hic soluit pomosa vota corona,
Quum pirus inuito stipite mala tulit.
Mendax fama noces: alius mihi nominis index,
De se narranti tu modo crede Deo.
Opportuna mea est cunctis natura figuris.
In quamcunque voles verte, decorus ero.
Indue me Cois, fiam non dura puella.
Atque virum sumpta quis neget esse toga?
Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno:
Iurabis nostra gramina secta manu.
Arma tuli quondam, & memini, laudabar in illis:
Corbis & imposito pondere messor eram.
Sobrius ad lites: at quum est imposita corona,
Clamabis capiti vina subisse meo.
Cinge caput mitra, speciem furabor Iacchi:
Furabor Phœbi, si modo plectra dabis.
Cassibus impositis venor, sed arundine sumpta,
Faunus plumoso sum Deus aucupio.
Est etiam aurigæ species Vertumnus, & eius,
Traijcit alterno qui leue pondus equo.
Suppetat hoc, pisces calamo prædabor, & ibo
Mundus demissis institor in tunicis.
Pastorem ad baculum possum curuare, vel idem
Sirpiculis medio puluere ferre rosam.
Nam quid ego adijciam, de quo mihi maxima fama est,
Hortorum in manibus dona probata meis?
Cæruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre
Me notat, & iunco brassica vincta leui.
Nec flos vllus hiat pratis, quin ille decenter
Impositus fronti langueat ante meæ.
At mihi, quod formas vnus vertebar in omnes,
Nomen ab euentu patria lingua dedit.
At tu, Roma, meis tribuisti præmia Thuscis,
Vnde hodie vicus nomina Thuscus habet.
Tempore quo socijs venit Lucomedius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati:
Vidi ego labentes acies, & tela caduca,
Atque hostes turpi terga dedisse fugæ.
Sed facias diuûm sator, vt Romana per æuum
Transeat ante meos turba togata pedes.
Sex superant versus, te qui ad vadimonia curris,
Non moror: hæc spatijs vltima creta meis.
Stipes acernus eram properanti falce dolatus,
Ante Numam grata pauper in vrbe Deus.
At tibi Mamuri formæ cælator ahenæ,
Tellus artifices ne terat Osca manus:
Qui me tam docileis potuisti fundere in vsus.
Vnum opus est, operi non datur vnus honos.

EPISTOLA ARETVSÆ ad Lycotam.

HÆc Arethusa suo mittit mandata Lycotæ,
Quum toties absis si potes esse meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
Hæc erit e lacrymis facta litura meis.
Aut si qua incerto fallet te littera tractu,
Signa meæ dextræ iam morientis erunt.
Te modo viderunt iteratos Bactra per ortus,
Te modo munito Sericus hostis equo.
Hibernique Getæ, pictoque Britannia curru,
Vstus & Eoa discolor Indus aqua.
Hæccine marita fides, & pactæ iam mihi noctes,
Quum rudis vrgenti brachia victa dedi?
Quæ mihi deductæ fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerso lumina nigra rogo.
Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
Vitta data est: nupsi non comitante Deo.
Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.
Texitur hæc castris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpsit ab arbore vallum,
Et struxit querulas rauca per ossa tubas:
Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Æternusque tuam pascat, aselle, famem.
Dic mihi, num teneros vrit lorica lacertos?
Num grauis imbelles atterit hasta manus?
Hæc noceant potius, quàm dentibus vlla puella
Det mihi plorandas per tua colla notas.
Diceris & macie vultum tenuasse: sed opto,
E desiderio sit color iste meo.
At mihi quum noctes induxit vesper amaras,
Si qua relicta iacent, osculor arma tua.
Tum queror, in toto non sidere pallia lecto,
Lucis & auctores non dare carmen aues.
Noctibus hybernis castrensia pensa laboro,
Et Tyria in gladios vellera secta suos.
Et discor qua parte fluat vincendus Araxes,
Quot sine aqua Parthus millia currat equus.
Cogor & e tabula pictos ediscere mundos,
Qualis & hæc docti sit positura Dei:
Quæ tellus sit lenta gelu, quæ putris ab æstu,
Ventus in Italiam qui bene vela ferat.
Assidet vna soror, curis & pallida nutrix

Fœmina

Peierat hyberni temporis esse moras.
Felix Hippolyte nuda tulit arma papilla,
Et texit galea barbara molle caput.
Romanis vtinam patuissent castra puellis:
Essem militiæ sarcina fida tuæ
Nec me tardarent Scythiæ iuga, quum pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas:
Omnis amor magnus, sed aperto in coniuge maior.
Hanc Venus, vt viuat, ventilat ipsa facem.
Nam mihi, quo Pœnis ita purpura fulgeat ostris,
Crystallusque tuas ornet aquosa manus.
Omnia surda tacent rarisque assueta calendis,
Vix aperit clausos vna puella lares.
Glaucidos & catulæ vox est mihi grata querentis.
Illa tui partem vindicat vna tori.
Flore sacella tego, verbenis compita velo,
Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
Siue in finitimo gemuit stans noctua tigno,
Seu voluit tangi parca lucerna mero:
Illa dies hornis cædem denunciat agnis,
Succinctique calent ad noua lucra popæ.
Ne, precor, ascensis tanti sit gloria Bactris
Raptaue odorato carbasa lina duci,
Plumbea quum tortæ sparguntur pondera fundæ,
Subdolus & versis increpat arcus equis.
Sed tua sic domitis Parthæ telluris alumnis
Pura triumphanteis hasta sequatur equos.
Incorrupta mei conserua fœdera lecti.
Hac ego te sola lege redisse velim.
Armaque quum tulero portæ votiua Capenæ,
Subscribam, Saluo grata puella viro.

TABVLA TARPEIÆ.

Tarpeium nemus, & Tarpeiæ turpe sepulchrum
Fabor, & antiqui limina capta Iouis.
Lucus erat felix ederoso conditus antro,
Multáq; natiuis obstrepit arbor aquis:
Siluani ramosa domus, quo dulcis ab æstu
Fistula poturas ire iubebat oues.
Hunc Tatius fontem vallo præcingit acerno,
Fidáque suggesta castra coronat humo.
Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
Quum quateret lento murmure saxa Iouis?
Atq; vbi nunc terris dicuntur iura subactis,
Stabant Romano pila Sabina foro?
Murus erant montes, vbi nunc est curia septa,
Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
Hinc Tarpeia Deæ fontem libauit, at illi
Vrgebat medium fictilis vrna caput.
Et satis vna malæ potuit mors esse puellæ,
Quæ voluit flammas fallere, Vesta, tuas?
Vidit arenosis Tatium proludere campis,
Pictáque per flauas arma leuare iubas.
Obstupuit regis facie, & regalibus armis,
Interque oblitas excidit vrna manus.
Sæpe illa immeritæ caussata est omnia Lunæ,
Et sibi tingendas dixit in amne comas.
Sæpe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
Romula ne faciem læderet hasta Tati.
Dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
Rettulit hirsutis brachia secta rubis.
Et sua Tarpeia residens ita fleuit ab arce
Vulnera vicino non patienda Ioui.
Ignes castrorum, & Tatiæ prætoria turmæ,
Et formosa oculis arma Sabina meis.
O vtinam ad vestros sedeam captiua penates,
Dum captiua mei conspicer esse Tati.
Romani montes, & montibus addita Roma,
Et valeat probro Vesta pudenda meo.
Ille equus ille meos in castra reponet amores,
Cui Tatius dextras collocat ipse iubas.
Quid mirum, in patrios Scyllam sæuisse capillos?
Candidáque in sæuos inguina versa canes?
Prodita quid mirum fraterni cornua monstri,
Quum patuit lecto stamine torta via?
Quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis
Improba virgineo lecta ministra foco.
Palladis extinctos si quis mirabitur ignes:
Ignoscat, lacrymis spargitur ara meis.
Cras, vt rumor ait, tota pugnabitur vrbe.
Tu cape spinosi rorida terga iugi.
Lubrica tota via est, & perfida, quippe tacentes
Fallaci celat limite semper aquas.
O vtinam magicæ nossem cantamina Musæ.
Hæc quoque formoso lingua tulisset opem.
Te toga picta decet, non quem sine matris honore
Nutriit inhumanæ dura papilla lupæ.
Sic, hospes, pariámne tua regina sub aula,
Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
Si minus, at raptæ ne sint impune Sabinæ,
Me rape, & alterna lege repende vices.
Commissas acies ego possum soluere nuptæ
Vos medium palla fœdus inite mea.
Adde Hymenæe modos, tubicen fera murmura conde
Credite, vestra meus molliet arma torus.
Et iam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipsáque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
Experiar somnum, de te mihi somnia quæram:
Fac venias oculis vmbra benigna meis.
Dixit & incerto permisit brachia somno,
Nescia ne furiis accubuisse nouis.
Nam Vesta Iliacæ felix tutela fauillæ
Culpam alit, & plures condit in ossa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta,
Strymonis abscisso fertur aperta sinu.
Vrbi festus erat, dixere Palilia patres.
Hic primus cœpit mœnibus esse dies.
Annua pastorum conuiuia, lusus in vrbe,
Quum pagana madent fercula diuitiis.
Quumq; super raros fœni flammantis aceruos
Traiicit immundas ebria turba dapes.
Romulus excubias decreuit in otia solui,
Atque intermissa castra silere tuba.
Hoc Tarpeia suum tempus rata, conuenit hostem,
Pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
Mons erat ascensu dubius, festóque remissus,
Nec mora, vocales occupat ense canes:
Omnia præbebant somnos, sed Iuppiter vnus
Decreuit pœnis inuigilare suis.
Prodiderat portæq; fidem, patriamq; iacentem,
Nubendiq; petit, quem velit ipsa, diem,

At Tatius, neque enim sceleri dedit hostis honorem,
Nube dit, & regni scande cubile mei.
Dixit, & ingestis comitum superobruit armis.
Hæc virgo officiis dos erat apta tuis.
A duce Tarpeio mons est cognomen adeptus,
O vigil, iniustæ præmia sortis habes.

AD LENAM.

TErra tuum spinis obducat lena, sepulchrum,
Et tua, quod non vis, sentiat umbra sitim:
Nec sedeant cineri manes, & Cerberus ultor
Turpia ieiuno terreat ossa sono:
Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordique toro pessima semper avis.
Penelopen quoque neglecto rumore mariti
Nubere lascivo cogeret Antinoo.
Illa velit poterit magnes non ducere ferrum,
Et volucris nidis esse noverca suis.
Quippe & Collinas ad fossam moverit herbas,
Stantia currenti diluerentur aqua.
Audax cantatæ Leges imponere Lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo.
Posset & intentos astu cæcare maritos.
Cornicum immeritas eruit ungue genas:
Consuluitque striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fetæ semina legit equæ,
Exornabat opus verbis, ceu blanda perurat,
Saxosámque terat sedula culpa viam:
Si te Eoa, Dorixantium, iuvat aurea ripa,
Et quæ sub Tyria concha superbit aqua:
Eurypiliq; placet Coæ textura Minervæ,
Sectáq; ab Attalicis putria signa toris:
Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ,
Murrheáque in Parthis pocula cocta focis:
Sperne fidem, provolve Deos, mendacia vincant,
Frange & damnosæ iura pudicitiæ.
Et simulare virum, precium facit. utere causis,
Maior dilata nocte recurret amor.
Si tibi forte comas vexaverit utilis ira,
Post modò mercata pace premendus erit.
Denique ubi amplexu Venerem promiseris empto,
Fac simules puros Isidis esse dies.
Ingerat Apriles Iole tibi tundat Amicie:
Natalem Maiis idibus esse tuum.
Supplex ille sedet, posita tu scribe cathedra
Quidlibet, has artes si pavet ille, tenes.
Semper habe morsus circa tua colla recentes,
Litibus alternis quos putet esse datos.
Non te Medeæ delectent probra sequacis.
Nempe tulit fastus ausa rogare prior:
Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri,
Quum ferit astutos comica mœcha Getas.
In mores te verte viri. si cantica iactat,
I comes, & voces ebria iunge tuas.
Ianitor ad dantes vigilet. si pulset inanis,
Surdus in obductam somniet usque seram.
Nec tibi displiceat miles non factus amori,
Nauta nec, attrita si ferat æra manu:
At quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio quum saliere foro.
Aurum spectato, non quæ manus afferat aurum.
Versibus auditis quid nisi verba feres?
Qui versus, Coæ dederit nec munera vestis,
Ipsius tibi sit surda sine arte lyra:
Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus,
Utere, ne quis eat liber amore dies.
Vidi ego odorati victura rosaria Pæsti,
Sub matutino cocta iacere Noto.
His animum nostræ dum versat Acanthis amicæ,
* * *
Sed cape torquatæ Venus ô regina, columbæ
Ob meritum ante tuos guttura secta focos.
Vidi ego rugoso tussim concrescere collo,
Sputáque per dentes ire cruenta cavos,
Atque animam in tegetes putrem expirare paternas,
Horruit algenti pergula curta foco.
Exequiæ fuerant rari furtiva capilli
Vincula, & immundo pallida mitra situ.
Et canis in nostros nimis experrecta dolores,
Quum fallenda meo pollice claustra forent.
Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo.
Urgeat hunc supra vis, caprifice tua.
Quisquis amas, scabris hoc bustum cædito saxis,
Mistáque cum saxis addice verba mala.

DE PUGNA ACTIACA NAVALI.

SAcra facit vates, sint ora faventia sacris,
Et cadat ante meos icta iuvenca focos.
Serta Philetæis certet Romana corymbis,
Et Cyrenæas urna ministret aquas.
Costum molle date & blandi mihi thuris honores,
Terque focum circa laneus orbis eat.
Spargite me lymphis carménque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna Cadis.
Ite procul fraudes, alio sint aëre noxæ.
Pura novum vati laurea mollit iter.
Musa Palatini referamus Apollinis ædem.
Res est, Calliope, digna favore tuo.
Cæsaris in nomen ducuntur carmina, Cæsar
Dum canitur, quæso, Iuppiter, ipse vaces.
Est Phœbi fugiens Athamana ad littora portus,
Qua sinus Ionii murmura condit aquæ.
Actia Iuleæ pelagus monumenta carinæ
Nautarum votis non operosa via.
Huc mundi coiere manus, stetit æquore moles
Pinea, nec remis æqua favebat avis.
Altera classis erat teucro damnata Quirino,
Piláque fœminea turpiter apta manu.
Hinc Augusta ratis plenis Iovis omine velis,
Signaq; iam patriæ vincere docta suæ.
Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
Armorum & radiis picta tremebat aqua:
Quum Phœbus linquens stantem se vindice Delon:
Nam tulit iratos mobilis una Notos:
Astitit Augusti puppem super & nova flamma
Luxit in obliquam ter sinuata facem.
Non ille attulerat crines in colla solutos,
Aut testudineæ carmen inerme lyræ,
Sed quali aspexit Pelopeium Agamemnona vultu,
Egessitque avidis Dorica castra rogis:
Aut qualis flexos solvit Pythona per orbes
Serpentem imbelles quem timuere lyræ.

Mox ait,

Mox ait, ô longa mundi seruator ab Alba
Auguste, Hectoreis cognite maior auis:
Vince mari. iam terra tua est. tibi militat arcus
Et fauet ex humeris hoc onus omne meis.
Solue metu patriam, quæ nunc te vindice freta
Imposuit proræ publica vota tuæ.
Quam nisi defendes, murorum Romulus augur
Ire Palatinas non bene vidit aues.
Et nimium remis audent, proh turpe, Latinis,
Principe te, fluctus regia vela pati.
Nec te, quod classis centenis remiget alis,
Terreat: inuito labitur illa mari.
Quódque vehunt proræ Centaurica saxa minantes,
Tigna caua, & pictos experiare metus.
Frangit, & attollit vires in milite caussa:
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.
Tempus adest. committe rates. ego temporis auctor
Ducam laurigera Iulia rostra manu.
Dixerat, & pharetræ pondus consumit in arcus.
Proxima post arcus Cæsaris hasta fuit.
Vincit Roma fide Phœbi. dat fœmina pœnas.
Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
At pater Idalio miratus Cæsar ab astro,
Sum deus, & nostri sanguinis ista fides.
Prosequitur cantu Triton, omnesq; marinæ
Plauserunt circa libera signa Deæ.
Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
Hoc vnum iussô non moritura die.
Di melius quantus mulier foret vna triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.
Actius hinc traxit Phœbus monumenta, quod eius
Vna decem vicit missa sagitta rates.
Bella satis cecini. citharam iam poscit Apollo
Victor, & ad placidos exuit arma choros.
Candida nunc molli subeant conuiuia luco,
Blanditiæq; fluant per mea colla rosæ:
Vináq; fundantur prælis elisa Falernis.
Terq; lauet nostras spica Cilissa comas.
Ingenium potis irritat Musa poëtis.
Bacche, soles Phœbo fertilis esse tuo.
Ille paludosos memoret seruire Sicambros.
Cepheam hic Meroen fuscáq; regna canat.
Hic referat sero confessum fœdere Parthum,
Reddat signa Remi, mox dabit ipse sua.
Siue aliquid pharetris Augustus parcet Eois,
Differat in pueros ista tropæa suos.
Gaude Crasse, nigras si quid sapis inter arenas.
Ire per Euphratem ad tua busta licet.
Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

AD CYNTHIAM.

Svnt aliquid manes. letum non omnia finit.
Luridáq; euictos effugit vmbra rogos.
Cynthia namq; meo visa est incumbere fulcro,
Murmur ad extremæ nuper humata viæ.
Quum mihi ab exequiis somnus penderet amaris;
Et quererer lecti frigida regna mei.
Eosdem habuit secum, quibus est elata capillos,
Eosdem oculos lateri vestis adusta fuit.
Et solitum digito beryllon adederat ignis,
Summáq; Lethæus triuerat ora liquor:
Spiranteisq; animos, & vocem misit. at illi
Pollicibus fragiles increpuere manus:
Perfide, nec cuiquam melior sperande puellæ,
In te iam vires somnus habere potest?
Iam ne tibi exciderunt vigilacis furta Suburræ?
Et mea nocturnis trita fenestra dolis?
Per quam demisso quoties tibi fune pependi
Alterna veniens in tua colla manu.
Sæpe Venus triuio commista est pectore misto,
Fecerunt tepidas pallia nostra vias.
Nec crepuit fixa me propter arundine custos,
Læsit & obiectum tegula curta caput.
Fœderis heu taciti, cuius fallacia verba
Non audituri diripuere Noti.
At mihi non oculos quisquam inclamauit euntes.
Vnum impetrassem te reuocante diem.
Denique quis nostro curuum te funere vidit?
Atram quis lacrymis incaluisse togam?
Si piguit portas vltra procedere, at illud
Iussisses, lectum lentius ire meum.
Cur ventos non ipse rogis, ingrate, petisti?
Cur nardo flammæ non oluere meæ?
Hoc etiam graue erat nulla mercede hiacynthos,
Iniicere, & fracto busta piare cado.
Quæ modo per viles inspecta est publica noctes,
Hæc nunc aurata cyclade signat humum.
Et grauiora rependit iniquis pensa quasillis,
Garrula de facie si qua locuta mea est.
Nostráque quod Petale tulit ad monumenta corollas,
Codicis immundi vincula sentit anus.
Cæditur & Lalage tortis suspensa capillis,
Per nomen quoniam est ausa rogare meum.
Lygdamus vratur, candescat lamina vernæ.
(Sensi ego, quum insidiis pallida vina bibi.)
Aut Nomas arcanas tollat versuta salinas.
Dicet damnatas ignea testa manus.
Te patiente meæ conflauit imaginis aurum,
Ardeat è nostro dotem habitura rogo.
Non tamen insector quamuis mereare Properti.
Longa mea in libris regna fuere tuis.
Iuro ego fatorum nulli reuocabile carmen,
Tergeminusq; canis sic mihi molle sonet.
Me seruasse fidem. si fallo vipera nostris
Sibilet in tumulis, & super ossa cubet.
Nam gemina est sedes turpem sortita per amnem;
Turbáq; diuersa remigat omnis aqua.
Vna Clytemnestræ stuprum vehit, altera Cressæ
Portat mentitæ lignea monstra bouis.
Ecce coronato pars altera parta phaselo,
Mulcet vbi Elysias aura beata rosas,
Qua numerosa fides, quáq; æra rotunda Cybelles,
Mitratisq; sonant Lydia plectra choris.
Andromedéq; & Hypermnestra sine fraude maritæ
Narrant historiæ corpora nota suæ.
Hæc sua maternis queritur liuere catenis
Brachia, nec meritas frigida saxa manus.
Narrat Hypermnestre magnum ausas esse sorores,

In scelus hoc animum non valuisse suum,
Sic mortis lacrymis vitæ sanamus amores.
Celo ego perfidiæ crimina multa tuæ.
Sed tibi nunc mandata damus, si fortè moueris,
Si te non totum Chloridos herba tenet.
Nutrix in tremulis ne quid desideret annis,
Parthenie, patuit, nec tibi auara fuit.
Deliciæq; meæ Latris, cui nomen ab vsu est,
Nec speculum dominæ porrigat illa nouæ.
Et quoscunque meo fecisti nomine versus,
Vre mihi, laudes desine habere meas.
Pelle ederam tumulo, mihi quæ pugnante corymbo
Mollia contortis alligat ossa comis.
Ramosis Anio qua pomifer incubat aruis,
Et nunquam Herculeo numine pallet ebur.
Hoc carmen media dignum me scribe columna,
Sed breue quod currens vector ab vrbe legat:
Hic Tiburtina iacet aurea Cynthia terra.
Accessit ripæ laus Aniene tuæ.
Nec tu sperne pijs venientia somnia portis.
Quum pia venerunt somnia, pondus habent.
Nocte vaga ferimur: nox clausas liberat umbras.
Errat & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti.
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.
Nunc te possideant aliæ, mox sola tenebo.
Mecum eris, & mistis ossibus ossa teram.
Hæc postquam querula mecum sub voce peregit,
Inter complexus excidit umbra meos.

DE CYNTHIA ET DRACONE.

DIsce, quid Exquilias hac nocte fugarit aquosas,
Quum vicina nouis aura cucurrit agris.
Lanuuium annosi vetus est tutela Draconis,
Hic ubi Tam rara non perit hora moræ.
Qua sacer abripitur cæco descensus hiatu,
Qua penetrat, (virgo, tale iter omne caue)
Ieiuni serpentis honos, quum pabula poscit
Annua, & ex ima sibila torquet humo,
Talia demissæ pallent ad sacra puellæ:
Quum tenera anguineo premitur ore manus.
Ille sibi admotas à virgine corripit escas:
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castæ, redeunt in colla parentum,
Clamántq; agricolæ, Fertilis annus erit,
Huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis.
Caussa fuit Iuno, sed mage caussa Venus.
Appia dic, quæso, quantum te teste triumphum
Egerit, effusis per tua saxa rotis.
Turpis in arcana sonuit quum rixa taberna:
Si sine me, famæ non sine labe meæ.
Spectaclum ipsa sedens primo temone pependit,
Ausa per impuros frena mouere locos.
Striga nam rapto Volsi carpenta nepotis,
Atq; armillatos colla Molossa canes.
Qui dabit immundæ venalia fata saginæ,
Vincet ubi erasas barba pudenda genas.
Quum fieret nostro toties iniuria lecto,
Mutato volui castra mouere toro.
Phyllis Auentinæ quædam est vicina Dianæ:
Sobria grata parum: quum bibit, omne decet.
Altera Tarpeios est inter Teia lucos
Candida, sed potæ non satis vnus erit.
His ego constitui noctem lenire vocatis,
Et Venere ignota furta nouare mea.
Vnus erat tribus in secreta lectulus herba.
Quæris concubitus? inter vtranque fui.
Lygdamus ad cyathos, vitriq; æstiua supellex,
Et Methymnæi Græca saliua meri.
Nilotes tibicen erat, crotalistria Phyllis,
Et facilis spargi munda sine arte rosa.
Nanus & ipse suos breuiter contractus in artus
Iactabat truncas ad caua buxa manus.
Sed neq; suppletis constabat flamma lucernis,
Decidit inq; suas mensa supina pedes.
Me quoq; per talos Venerem quærente secundos,
Semper damnosi subsiluere canes.
Cantabant surdo, nudabant pectora cæco.
Lanuuij ad portas heu mihi solus eram:
Quum subito rauci sonuerunt cardine postes,
Et leuia ad primos murmura facta Lares.
Nec mora, quum totas resupinat Cynthia valuas,
Non operosa comis, sed furibunda decens.
Pocula mi digitos inter cecidere remissos,
Palluerántq; ipso labra soluta mero.
Fulminat illa oculis, & quantum fœmina sæuit,
Spectaclum capta nec minus vrbe fuit.
Phyllidos iratos in vultum conijcit vngues.
Territa vicinas Teia clamat aquas.
Lumina sopitos turbant elata Quirites.
Omnis & insana semita nocte sonat.
Illas direptisq; comis, tunicisq; solutis
Excipit obscuræ prima taberna viæ.
Cynthia in exuuijs gaudet, victrixq; recurrit,
Et mea peruersa sauciat ora manu:
Imponitq; notam collo, morsúq; cruentat:
Præcipuéq; oculos, qui meruere, ferit.
Atq; ubi iam nostris lassauit brachia plagis,
Lygdamus ad plutei fulcra sinistra iacens
Eruitur, geniumq; meum prostratus adorat.
Lygdame nil potui, tecum ego captus eram.
Supplicibus palmis tum demum ad fœdera veni,
Quum vix tangendos præbuit illa pedes.
Atq; ait, Admissæ si vis me ignoscere culpæ,
Accipe, quæ nostræ formula legis erit.
Tu neq; Pompeia spaciabere cultus in umbra,
Nec quum lasciuum sternet arena forum.
Colla caue inflectas ad summum obliqua theatrum,
Aut lectica tuæ sudet aperta moræ.
Lygdamus in primis omnis mihi caussa querelæ,
Veneat, & pedibus vincula bina trahat.
Indixit leges, respondi, Ego legibus vtar.
Riserat imperio facta superba dato.
Dein quæcunq; locum externæ tetigere puellæ
Suffocat, & pura limina tergit aqua.
Imperat & totas iterum mutare lucernas,
Terq; meum tetigit sulphuris igne caput.
Atq; ita mutato per singula pallia lecto,
Respondi, & toto soluimus arma toro.

DE HERCVLE ET MORTE CACI.

Amphytrioniades qua tempestate iuuencos
Egerat à stabulis ô Erithea tuis,
Venit ad inuictos pecorosa palatia montes,
Et statuit fessos fessus & ipse boues,
Qua Velabra suo stagnabant flumine, quaque
Nauta per vrbanas velificabat aquas.
Sed non infido manserunt hospite Caco
Incolumes, furto polluit ille Iouem.
Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora sonos.
Hic, ne certa forent manifestæ signa rapinæ,
Auersos cauda traxit in antra boues.
Nec sine teste Deo furem sonuere iuuenci,
Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio iacuit pulsus tria tempora ramo
Cacus, & Alcides sic ait, Ite boues,
Herculis ite boues, nostræ labor vltime clauæ,
Bis mihi quæsitæ, bis mea præda boues:
Aruáque mugitu sancite boaria longo.
Nobile erit Romæ pascua vestra forum.
Dixerat, & sicco torret sitis ora palato,
Terráque non vllas fœta ministrat aquas.
Sed procul inclusas audit ridere puellas.
Lucus ab vmbroso fecerat orbe nemus,
Fœmineæ loca clausa Deæ, fontesque piandos,
Impune & nullis sacra retecta viris.
Deuia puniceæ velabant limina vittæ.
Putris odorato luxerat igne casa.
Populus & longis ornabat frondibus ædem.
Multaque cantantes vmbra tegebat aues.
Huc ruit in siccam congesto puluere barbam,
Et iacit ante fores verba minora Deo:
Vos precor ô luci sacro quæ luditis antro,
Pandite defessis hospita fana viris.
Fontis egens erro, circaque sonantia lymphis.
Et caua suscepto flumine palma sat est.
Audistisne aliquem, tergo qui sustulit orbem?
Ille ego sum. Alciden terra recepta vocat.
Quis facta Herculeæ non audit fortia clauæ?
Et nunquam ad natas irrita tela feras?
Atque vni Stygias hominum luxisse tenebras?
* * *

Quod si Iunoni sacrum faceretis amaræ,
Non clausisset aquas ipsa nouerca suas.
Sin aliquam vultusque meus, sætæque Leonis
Terrent, & Libico sole perusta coma:
Idem ego Sidonia feci seruilia palla
Officia, & Lyda pensa diurna colu.
Mollis & hirsutum cepit mihi fascia pectus,
Et manibus duris apta puella fui.
Talibus Alcides. at talibus alma sacerdos
Puniceo canas stamine vincta comas:
Parce oculis hospes, lucoque abscede verendo.
Cede agedum, & tuta limina linque fuga.
Interdicta viris metuenda lege piatur,
Quæ se summota vindicat ara casa.
Magnam Tiresias aspexit Pallada vates,
Fortia dum posita Gorgone membra lauat.
Dij tibi dent alios fontes: hæc lympha puellis
Auia secreti liminis vna fluit.
Sic anus. ille humeris postes concussit opacos,
Nec tulit iratam ianua clausa sitim.
At postquam exhausto iam flumine vicerat æstum,
Ponit vix siccis tristia iura labris.
Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem
Accipit, hæc fesso vix mihi terra patet.
Maxima quæ gregibus deuota est ara repertis,
Ara per has, inquit, maxima facta manus,
Hæc nullis vnquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximij ne sit inulta sitis.
Sancte pater salue, cui iam fauet aspera Iuno,
Sancte, velis libro dexter inesse meo.
Nunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic sanctum Tatiæ composuere Cures.

QVARE IVPITER FERETRIVS DICTVS.

Nunc Iouis incipiam caussas aperire Feretri,
Armaque de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Imbuis exemplum primæ tu, Romule, palmæ
Huius, & exuuijs plenus ab hoste redis,
Tempore quo portas Ceninum Acrona petentem,
Victor in euersum cuspide fundis equum.
Acron Herculeus Cenina ductor ab arce,
Roma, tuis quondam finibus horror erat.
Hic spolia ex humeris ausus sperare Quirinis,
Ipse dedit, sed non sanguine sicca suo.
Hunc videt ante cauas vibrantem spicula turres
Romulus, & votis occupat ante ratis.
Iuppiter, hæc hodie tibi victima corruet Acron,
Vouerat, & spolium corruit ille Ioui.
Vrbis, virtutisque parens sic vincere sueuit,
Qui tulit aprico frigida castra lare,
Idem eques & frenis, idem fuit aptus aratris,
Et galea hirsuta compta lupina iuba.
Picta nec inducto fulgebat parma pyropo.
Præbebant cæsi baltea lenta boues.
Cossus at insequitur Veientis cæde Tolumni,
Vincere quum Veios posse laboris erat.
Nec dum vltra Tiberim belli sonus, vltima præda
Nomentum, & captæ iugera pauca Coræ.
Et Veij veteres & vos tum præda fuistis,
Et vestro posita est aurea sella foro.
Nunc intra muros pastoris buccina lenti
Cantat, & in vestris ossibus arua metunt.
Forte super portæ dux Veius astitit arcem,
Colloquiumque sua fretus ab vrbe dedit.
Dumque aries murum cornu pulsabat aheno,
Vineaque inductum longa tegebat opus,
Cossus ait. Forti melius concurre campo.
Nec mora fit, plano sistit vterque gradu.
Di Latias iuuere manus, desecta Tolumni
Ceruix Romanos sanguine lauit equos.
Claudius à Rheno traiectos arcuit hostes
Belligeri, vasti parma relata ducis
Virdomari, [illegible] ab ipsis,
N[illegible]

Illi virgatis iaculantis ab agmine brachis,
Torquis ab incisa decidit unca gula.
Nunc spolia in templo tria condita caussa Feretri,
Omine quod certo dux ferit ense ducem.
Seu quia victa suis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta est ara superba Iouis.

AD PAVLVM.

DEsine, Paule, meũ lacrimis vrgere sepulchrum.
Panditur ad nullas ianua nigra preces.
Quum semel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato stant adamante viæ.
Te licet orantem fuscæ Deus audiat aulæ,
Nempe tuas lacrimas litora surda bibent.
Vota mouent superos, vbi portitor æra recepit,
Obserat herbosos lurida porta rogos.
Sic mæstæ cecinere tubæ, quum subita nostrum
Detraheret lecto fax inimica caput.
Quid mihi coniugium Pauli, quid currus auorum
Profuit? aut famæ pignora tanta meæ?
Num minus immites habui Cornelia Parcas,
Et sum quod digitis quinque leuatur onus?
Damnatæ noctes, & vos vada lenta paludes,
Et quæcunque meos implicat vnda pedes,
Immatura licet, tamen huc non noxia veni.
Det pater huic vmbræ molli a iura meæ.
Aut si quis posita iudex sedet Æacus vrna,
In mea sortita iudicet ossa pila.
Assideant fratres, iuxta Minoia sella,
Eumenidum intento turba seuera foro.
Sisyphe mole vaces, taceant Ixionis orbes,
Fallax Tantaleo corripiare liquor.
Cerberus & nullas hodie petat improbus vmbras,
Et iaceat tacita lapsa catena sera.
Ipsa loquor pro me, si fallor, pœna sororum,
Infelix humeros vrgeat vrna meos.
Si cui fama fuit per auita decora trophæi,
Afra Numantinos regna loquuntur auos.
Altera maternos exæquat turba Libones,
Et domus est titulis vtraque fulta suis.
Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis,
Vinxit & acceptas altera vitta comas:
Iungor, Paule, tuo sic discessura cubili.
In lapide hoc vni nupta fuisse legar,
Testor maiorum cineres tibi, Roma, colendos,
Sub quorum titulis Africa tanta iaces:
Et Persen proaui simulantem pectus Achillis,
Quique tuas proauus fregit Achille domos:
Meneque censuræ legem mollisse, nec vlla
Labe mea vestros erubuisse focos.
Non eras exuuiis tantis Cornelia damnum:
Quin & eras magnæ pars imitanda domus.
Nec mea mutata est ætas, sine crimine tota est.
Viximus insignes inter vtranque facem.
Mi natura dedit leges à sanguine ductas,
Ne possim melior iudicis esse metu.
Quælibet austeras de me ferat vrna tabellas,
Turpior assessu non erit vlla meo,
Vel tu, quæ tardam mouisti fune Cybellem,
Claudia turritæ rara ministra Deæ:
Vel cui commissos quum Vesta reposceret ignes,
Exhibuit viuos carbasus alba focos.
Nec te dulce caput mater Scribonia læsi.
In me mutatum quid, nisi fata, velis?
Maternis laudor lacrimis, vrbisque querelis.
Defensa & gemitu Cæsaris ossa mea.
Ille sua nata dignam vixisse sororem
Increpat: & lacrimas vidimus ire Deo.
Et tamen emerui generosæ vestis honores,
Nec mea de sterili facta rapina domo.
Te, Lepide, & te, Paule, meum post fata leuamen,
(Condita sunt vestro lumina nostra sinu)
Vidimus, & fratrem sellam geminasse curulem:
Consule quo facto tempore rapta soror.
Et bene habet, nunquam mater lugubria sumsi.
Venit in exequias tota caterua meas.
Nunc tibi commendo communia pignora natos.
Hæc cura & cineri spirat inusta meo.
Fungere maternis vicibus pater, illa meorum
Omnis erit collo turba ferenda tuo.
Oscula quum dederis tua flentibus, adiice matris.
Tota domus cœpit nunc onus esse tuum.
Et si quid doliturus eris, sine testibus illis.
Quum venient, siccis oscula falle genis.
Sat tibi sint noctes, quas de me, Paule, fatiges,
Somniaq; in faciem credita sæpe meam.
Atque vbi secreto nostræ ad simulacra loqueris,
Vt responsuræ singula verba iace.
Seu tamen aduersum mutarit ianua lectum,
Sederit & nostro cauta nouerca toro.
Coniugium, pueri, laudate & ferte paternum,
Capta dabit vestris moribus illa manus.
Nec matrem laudate nimis, collata priori
Vertet in offensas libera verba suas.
Seu memor ille mea contentus manserit vmbra,
Et tanti cineres duxerit esse meos:
Discite venturam iam nunc sentire senectam,
Cœlibis ad curas nec vacet vlla via.
Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos,
Prole mea Paulum sic iuuat esse senem.
Filia tu specimen censuræ nacta paternæ
Fac teneas vnum nos imitata virum.
Et serie fulcite genus, mihi cymba volenti
Soluitur aucturis tot mea fata malis.
Hæc est fœminei merces extrema triumphi,
Laudat vbi emeritum libera fama rogum.
Caussa perorata est, flentes me surgite testes.
Dum precium vitæ grata rependit humus.
Moribus & cœlum patuit, sim digna merendo
Cuius honoratis ossa vehantur equis.

Q. VARII

Q. VARII VITA.

VCIVS Varius iisdem temporibus floruit, quibus in eloquentia præclari habiti sunt Messala Coruinus, M. Callidius, Numatius Plancus, & Asinius Pollio. Relatum est ab antiquis, eundem Varium inter Epicos Poetas censeri, & in scribẽdis Tragœdiis maximè præstitisse. Quocirca magnopere dilectus est à principe Octauio, qui in studio Poëtices magna voluptate versatus creditur. Tantum illi tribuit Horatius Flaccus, vt cum scriberet ad M. Agrippam consularem virum, vnum dicat esse L. Varium, qui possit eius gesta, atque egregias virtutes præclarissimo carmine posteris commendare. Corn. Tacitus sub Materni persona ita laudat Varij Thyestem & Ouidij Medæam, vt inter præcipua opera referat. Nullus, inquit, liber Pollionis Asinij aut Messalæ tam illustris est, quàm Medæa Ouidij, aut Varij Thyestes. Sed & Fabius Quintilianus autor est, Varij Thyestem cum omnibus quidem Græcis potuisse conferri. Tantum sublimitate carminis, & ingenij felicitate excelluit. Habuit inter amicos Horatium Flaccum, Pollionem Asinium & Plotium Tuccam. Publ. autem Virgilium familiarissimè coluit, vt in eodem contubernio versarentur. Neque desunt, qui scribant, fuisse dilectam à Publio Vergilio vxorem Varij, eóque nomine dono illi datam Tragœdiam à se compositam, ac deinde sub nomine ipsius Varij editam. Quæ res apertè refellitur autoritate doctiorum. Illud pro comperto habetur, relictos fuisse hæredes à Publio Vergilio ex parte L. Varium, & Plotium Tuccam: tum illis demandatum prudentia & autoritate Octauij principis, vt Æneam Vergilij emendarent: sed ea conditione, vt nihil operi adderetur. Quidam ætate nostra imprudenter faciunt, qui cum L. Vario, Quintilium Varum confundunt: parum intelligentes, quantum inter se differant & carminum genere, & moribus.

L. VARII FRAGMENTA
QVÆ EXSTANT.

ENDIDIT hic Latium populis, agrosque Quiritum
Eripuit, fixit leges precio atque refixit.
Incubet & Tyriis atque ex solido bibat auro.
Litem non ille sinit lentæ moderator habenæ
Quæ velit ire, sed angusto prius ore coercens
Insultare docet campis fingitque morando.
Ceu canis umbrosam lustrans Gortynia vallem:
Si veteris potuit ceruæ comprendere lustrans
Sæuit in absentem, & circum vestigia lustrans
Aethera per nitidum tenues sectatur odores.
Non amnes illam medij, non ardua tardant,
Perdita nec seræ meminit decedere nocti
Iam fero insantissima, iam facere cogor.

P. OVIDII NASONIS VITA,

EX PETRO CRINITO.

PVB. Ouidius Naso genitus est Sulmone patria, quod oppidum in Pelignis fuit. Natalem habuit Aprili mense, diebus quinquatrijs, quibus sacra Mineruæ celebrari mos fuit apud Romanos, A. Licinio & L. Pansa consulibus, qui Mutinensi pugna contra Antonium ceciderunt. Neque desunt qui referant eodem die natos fuisse Pub. Ouidium, & Albium Tibullum poetam in scribendis elegiis maxima elegantia. Maiores illi contigerunt nobili genere atque satis honesto, à quibus equestrem dignitatem acceptam perpetuò seruauit. In ipso adolescentiæ suæ principio, magnopere probauit, quantum præstaret ingenij facilitate, ac præclaris moribus. Quocirca Romæ institutus est in latinis literis, maxima diligentia parentis. Et cum in tenera ætate (vt constat) summa voluptate & gratia teneretur componendis carminibus, ab eo studio retractus est parentis monitionibus, qui monere illum assiduè & hortari non destitit ad oratoriam facultatem, vt qui ad quæstum & opeis comparandas animum magis intendisset. Itaque factum est, vt Pub. Ouidius studium illud atque curam absoluendi carmina intermitteret, animum ad causas & forum conuerteret, præceptoribus, Arellio Fusco, & Portio Latrone, cuius eloquentiam atque eruditionem vehementer admiratus est. Neque in ea re tulit vulgarem laudem aut commendationem ingenui sui, vt refert Anneus Seneca. Nam & in priuatis & in centumuiralibus causis, præsedit, aliásque præterea dignitates obiuit, posteaquam virilem togam sumpsit, & latum clauum adeptus est, de quo habentur complura apud ipsum Ouidium diuersis locis, quæ sunt à nobis prætermittenda studio breuitatis. Cæterùm cùm nihil animo suo potius foret, quàm versari in otio literarum, posthabita omni cura rerum publicarum, ad institutum suum rediit, ac totum se dicauit poeticæ facultati, vnde perpetuum sibi nomen & quietem singularem fore sperabat. Minimè dubium est, eundem habuisse treis vxores. Primam enim sub ipsam adolescentiam vt inutilem parúmque dignam repudiauit, cúmque ea more veterum diuortium fecit. Alteram bonis parentibus ortam, benéque moratam, sed parum stabili connubio sibi coniunctam maturè dimisit. Successit his Perilla, cuius egregiam formam atque probitatem pluribus locis extollit. Neque tantum dilexit eam maxima fide & beneuolentia singulari, sed in poetica etiam erudiuit, magnáque cura excoluit. Quo factum est, vt Perilla, exulanti marito, fidem suam diligentissimè seruauerit. Amicos habuit permultos, cùm doctrina & generis nobilitate insignes, tum probitate ac moribus ornatissimos, vt Albium Tibullum, Cor. Seuerum, Sabinum, Sext. Pompeium, Græcinum & Flaccum viros consulareis, quorum familiaritate intimè vsus est. Messalam præterea. Albinouanum, A Emilium Macrum, Maximum & alios complures, cum quibus, vt ipse refert, coniunctissimè vixit. Relatum est à Suetonio Tranquillo Iulium Higinium (qui Augusti libertus fuit, summóque ingenio & doctrina præstitit) familiarissimum fuisse Ouidij poetæ.

De

De ipsius operibus haud magnum operæprecium est pluribus agere, cum multi de hoc scripserint, eaque vulgo satis nota sint ex commentariis nostrorum grammaticorum. Et sanè hic vnus præter cæteros omneis videtur, plura atque varia poematum genera descripsisse. In eo opere (cui titulum fecit Metamorphoseôn) secutus est Parthenium Chium poetam, qui Græcè scripsit præclarum poema pari argumento, & materia simili. Id Ouidij opus in tanto precio habitum est Græcorum ingeniis, vt illud conuerterint in suum sermonem. Est enim refertum varia atque multiplici eruditione, quod inquam ipse autor inemendatum, atque imperfectum reliquit, vt ipse testatur versiculis additis. Nam absente illo atque etiam nesciente, editum est in vulgum ab amicis. Fastorum libros sex composuit, eosque ad Germanicum Drusi filium misit, reliquos per importunum obitum, & aduersam exilij fortunam (vt pleique putant) non potuit perficere. Is tamen alicubi asserit duodecim à se compositos. Opus quidem eruditum, & plenum magna & copiosa rerum scientia:

Sex ego Fastorum scripsi, totidémque libellos
Cúmque suo finem mense libellus habet.

De amoribus libros treis, in quibus sub ficto nomine Corinnæ, maximè probauit ingenium suum. Complures etiam epistolas, in quibus est vsus mira elegantia & artificio singulari, vt critici asserunt. In Elegia habitus est paulò lasciuior vt qui nimium quandoque indulserit ingenio suo. Prætereo libros artium amandi & remediorum, in Ibin, de obitu Drusi, epigrammata & poemata complura, quæ ab eodem composita sunt, vt grammatici veteres testantur. Quædam tamen falsò atque improbè ad eum referuntur, vt carmen de vocibus auium, de pulice, & alia indigna prorsus atque aliena ab ingenio & doctrina tanti poetæ. Volumen præterea scripsit alieuticôn, in quo complexus est varia & inaudita ad eam diem, nomina piscium, quod amissum est (vt alia multa eiusdem autoris) iniuria hominum & longa vetustate insequentium temporum. Idem Ouidius magnopere commendatus est in Medea Tragœdia, propter ipsam elegantiam, & sententiarum grauitatem, vt Cor. Tacitus & Fabius Quintilianus referunt. In vrbe secundùm Capitolium habitauit, hortósque habuit in colle positos, qua via Appia coniungebatur cum Flaminia: in his magna animi voluptate versari consueuit, suúmque ocium mitioribus curis traducere. Relegatus est à Cæsare Augusto in Pontum ad oppidum Tomos, quo tempore Ouidius maiorem quietem atque ocium dari sibi sperabat, recolendis veteribus studiis, vt qui accessisset ad ætatem prouectiorem. Causam verò tam sæui, támque inciuilis exilij, variè multi (vt in re ancipiti euenit) interpretantur. Alij hoc referunt ad eos libros, qui ab eo scripti sunt de amoribus, quòd essent paulò lasciuiores, vt est autor Sextus Aurelius, qui de Rom. principibus scripsit. Plerique existimant prouenisse hoc ex adulterio cum Iulia Augusti filia. Qui in re etsi Pub. Ouidius nihil omnino apertè retulit, tamen alicubi videtur id ipsum insinuare velata propria criminis causa. Itaque Sidonius Apollinaris videtur existimasse ob id fuisse illum relegatum ab Augusto, vt satis declaratur in his verbis:

Nec te carmina per libidinosa
Notum Naso tener, Tomósque missum
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Ficto carmine subditum Corinnæ.

Hoc idem innuit Ouidius, cùm refert:

Lingua silet, non est vltra narrabile quicquam.
Et alibi seruata ratione obstinati silentij:
Nec breue, nec tutum est peccati quæ sit origo
Dicere, tractari vulnera nostra timent.

Minimè autem obscurum est Iuliam Aug. principis filiam deflagrasse magna libidine, & infamem fuisse vulgatis per vrbem adulteriis, vt ab antiquis scriptoribus refertur. Quapropter inclinat animus, vt existimem haud satis potuisse Octauium sibi temperare, quominus deseuiret poetam Ouidium, conficta causa noui criminis, quod in impudici carminis operã atque studiũ posuisset. In exilio supra septem annos versatus est. Cumque illi viuendum foret inter incultas atque barbaras nationes, tantum sibi promeruit gratiæ, atque studij, bene præclareque agendo, vt in eius obitu Getç illi ac Tomitani populi tenere lacrymas nõ potuerint. Fuit enim Ouidius moribus apprimè honestis, & facilitate mirifica ad concilianda sibi ingenia hominũ, quod in primis dignum est summa admiratione. Cum Geticum sermonem atque Sarmaticum didicisset, poemata descripsit Getica lingua, laudesque Cæsarũ decantauit. Obiisse traditur eodem anno quo T. Liuius qui nobilissimus autor habitus est in Romana historia describenda. Sepultusque fuit iuxta oppidũ Tomos, vt Eusebius testatur. Permulti scriptores, cùm veteres, tum iuniores deplorarunt obitum illius, vt indignum atque miserabilem, habita detestatione tam sæuæ tamque calamitosæ relegationis. Sed eleganter inprimis & copiosè (vt ego existimo) Ang. Politianus id fecit his versibus:

Et iacet Euxinus vates Romanus in oris,
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem, teneros qui lusit amores,
Barbara, quam gelidis alluit Hister aquis.
Nec te Roma pudet, quæ tanto immitis alumno
Pectora habes ipsis barbariora Getis?
Ecquis Io Musæ Scythicis in finibus ægro
Tædia qui morbi demeret, vllus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret salientis tempora venæ,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes,
Aut legeret summam qui pius ore animam?
Nullus erat, nullus, veteres tu dura sodales
Heu procul à ponto Martia Roma tenes.
Nullus erat: procul ah coniunx paruique nepotes,
Nec fuerat profugum nata sequuta patrem.
Scilicet immites Bessi flauique Coralli,
Aut vos pelliti saxea corda Getæ.
Scilicet horribili dederit solamina vultu,
Sarmata ab epoto sæpe vehendus equo.
Sarmata, cui rigidam demisso in lumina frontem
Mota pruinosa tempora crine sonant.
Sed tamen & Bessi extinctum, & fleuere Coralli
Sarmatáque & duros contudit ora Getes.
Extinctum & montes flebant, & syluæ feræque

Et flesse

Et fl.sse in medijs dicitur Hister aquis.
Quin etiam pigrè concretum frigore Pontum
Nereidum lachrymis intepuisse ferunt.
Accurrêre leues Paphia cum matre volucres
Arsuróque faces supposuêre rogo.
Quem simul assumpsit rapidæ violentia flammæ,
Relliquias tecto composuere cado,
Impositúmque breui signarunt carmine saxum,
Qui iacet hic, teneri doctor amoris erat.
Ipsa locum latè sancto Cytherea liquore,
Irrorat niuea térque quatérque manu.
Vos quoque Pierides Vati libastis adempto
Carmina, sed nostro non referenda sono.

P. OVIDII NASONIS,

FASTORVM LIBER I.

EMPORA cum causis Latium digesta per annum,
Lapsáque sub terras, ortáq́ signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu,
Hoc opus: & timidæ dirige nauis iter.
Officióq́ leuem non auersatus honorem,
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta priscis:
Et quo sit merito quæque notata dies.
Inuenies illic & festa domestica vobis:
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus auus.
Quæq́ ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant alij: nos Cæsaris aras,
Et quoscunque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum:
Deq́ meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum, dederis in carmina vires:
Ingenium vultu statq́ cadítq́ tuo.
Pagina iudicium docti subitura mouetur
Principis, vt Clario missa legenda deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus, & ad nostras cum se tulit impetus artes:
Ingenij currant flumina quanta tui.
Si licet & fas est, vates rege vatis habenas?
Auspice te felix totus vt annus eat.

TEmpora digereret cum conditor vrbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis quàm sidera Romule noras:
Curáq́ finitimos vincere maior erat.
Est tamen & ratio, Cæsar, quæ mouerit illum:
Erroremq́ suum quo tueatur habet.
Quod satis est, vtero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses à funere coniugis vxor
Sustinet in vidua tristia signa domo.
Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini:
Cum rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus mensis: Venerisq́ secundus:
Hæc generis princeps: ipsius ille pater.
Tertius à senibus, iuuenum de nomine quartus:
Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianum, nec auitas præterit vmbras:
Mensibus antiquis præposuitq́ duos.

NE tamen ignores variorum iura dierum,
Non habet officium lucifer omnis idem.
Ille Nefastus erit per quem tria verba silentur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perstare die sua iura putaris,
Qui iam fastus erit, mane nefastus erat.
Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari:
Verbaq́ honoratus libera prætor habet.
Est quoque quo populum ius est includere septis:
Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Iunonis cura Kalendas:
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret, omnibus istis
(Ne fallare caue) proximus Ater erit.
Omen ab euentu est: illis nam Roma diebus
Damna sub aduerso tristia Marte tulit.
Hæc tibi dicta semel, totis hærentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

ECce tibi faustum, Germanice, nunciat annum.
Inq́ meo primum carmine Ianus adest.
Iane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solus de superis qui tua terga vides,
Dexter ades ducibus, quorum secura labore
Otia terra ferax, otia pontus habet.
Dexter ades patribusq́ tuis, populoq́ Quirini.

Et resera nutu candida templa tuo.
Prospera lux oritur: linguis animisq; fauete:
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lite vacent aures, insanaq; protinus absint
Iurgia: differ opus liuida turba tuum.
Cernis odoratis vt luceat ignibus æther?
Et sonet accensis spica Cilissa focis?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
Et tremulum summa spargit in æde iubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces?
Et populus festo concolor ipse suo est.
Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget:
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda iuuenci:
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Iupiter, arce sua cùm totum spectet in orbem,
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salue læta dies: meliorq; reuertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam Iane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul causam, cur de cælestibus vnus,
Sitq; quod à tergo, sitque quod ante vides.
Hæc ego cùm sumptis agitarem mente tabellis,
Lucidior visa est, quàm fuit ante, domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Ianus
Bina repente oculis obtulit ora meis.
Extimui, sensiq; metu riguisse capillos,
Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextra, clauémq; sinistra,
Edidit hos nobis ore priore sonos:
Disce metu posito vates operose dierum
Quod petis: & voces percipe mente meas:
Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant:
Adspice quàm longi temporis acta canam.
Lucidus hic aer, & quæ tria corpora restant,
Ignis, aqua, tellus, vnus aceruus erant.
Vt semel hæc rerum secessit lite suarum,
Inq; nouas abijt massa soluta domos,
Cælum flamma petit, propior locus aera cepit:
Sederunt medio terra, fretumq; loco.
Tunc ego qui fueram globus & sine imagine moles,
In faciem redij membraque digna Deo.
Nunc quoq; confusæ quoniam nota parua figuræ est,
Ante quod est in me, postq; videtur idem.
Accipe quæsitæ quæ causa sit altera formæ:
Hanc simul vt noris, officiumq; meum:
Quicquid vbiq; vides, cælum, mare, nubila, terras:
Omnia sunt nostra clausa, patentq; manu.
Me penes est vnum vasti custodia mundi:
Et ius vertendi cardinis omne meum est.
Cùm libuit pacem placidis emittere tectis,
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
Ni teneant rigidæ condita bella seræ.
Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis:
Et redit officio Iupiter, itq; meo.
Inde vocor Ianus, cui cùm Cereale sacerdos
Imponit libum, farráque mixta sale.
Nomina ridebis, modo namque Patulcius idem
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Numine diuersas significare vices.
Vis mea narrata est, causam nunc disce figuræ,
Iam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atq; hinc ianua frontes,
E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.
Vtq; sedens primi vester prope limina tecti
Ianitor egressus, introitusq; videt,
Sic ego perspicio cælestis ianitor aulæ
Eoas partes, Hesperiásque simul.
Ora vides Hecates in ternas vertentia partes:
Seruet vt in ternas compita secta vias.
Et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu si plura requirere vellem,
Difficilem mihi se non fore pactus erat.
Sumpsi animum, gratesq; Deo non territus egi,
Verbaq; sum spectans pauca locutus humum.
Dic age frigoribus quare nouus incipit annus:
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est noua temporis ætas:
Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbor:
Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum volucres concentibus aera mulcent:
Ludit & in pratis, luxuriatq; pecus.
Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo:
Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager, & renouatur aratro.
Hæc anni nouitas iure vocanda fuit.
Quæsieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos:
Bruma noui prima est, veterisq; nouissima Solis.
Principium capiunt Phœbus, & annus idem.
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies: causam percipe Ianus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quàm solitum testificatur opus.
Mox ego: cur, quamuis aliorum numina placem,
Iane, tibi primum thura merumq; fero?
Vt possis aditum per me, qui limina seruo,
Ad quoscunque voles, inquit, habere deos.
At cur læta tuis dicuntur verba kalendis?
Et damus alternas, accipimusq; preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra tenebat:
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas aduertitis aures:
Et primum visam consulit augur auem.
Templa patent, auresq; deum: nec lingua caducas
Concipit vlla preces, dictaq; pondus habent.
Desierat Ianus: nec longa silentia feci:
Sed tetigi verbis vltima verba meis.
Quid vult palma sibi, rugosaq; carica, dixi,
Et data sub niueo condita mella cado?
Omen, ait, causa est, vt res sapor ille sequatur:
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.
Dulcia cui dentur video: stipis adijce causam:

Pars

Pars mihi de festo ne labes vlla tuo.
Risit: & ô quàm te fallunt tua sæcula, dixit:
Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas.
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.
Tempore creuit amor, qui nunc est summus habẽdi:
Vix vltra, quò iam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis,
Dum populus pauper, dum noua Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum:
Et dabat exiguum fluminis vlua torum.
Iupiter angusta vix totus stabat in æde:
Inq; Iouis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:
Pascebatq; suas ipse Senator oues.
Nec pudor in stipula placidam cepisse quietem,
Et fœnum capiti supposuisse fuit.
Iura dabat populis posito modo prætor aratro,
Et leuis argenti lamina crimen erat.
At postquam Fortuna loci caput extulit huius:
Et tetigit summo vertice Roma deos:
Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et cùm possideant plurima, plura petunt.
Quærere vt absumant, absumpta requirere certant:
Atq; ipsæ vitiis sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc est: dat census honores,
Census amicitias: pauper vbiq; iacet.
Tu tamen auspicium si sit stipis vtile quæris:
Curq; iuuent nostras æra vetusta manus.
Æra dabant olim: melius nunc omen in auro est:
Victaq; concessit prisca moneta nouæ.
Nos quoq; templa iuuant, quamuis antiqua, probemus,
Aurea: maiestas conuenit ipsa deo.
Laudamus veteres: sed nostris vtimur annis.
Mos tamen est æquè dignus vterq; coli.
Finierat monitus: placidis ita rursus, vt ante,
Clauigerum verbis alloquor ipse Deum:
Multa quidem didici: sed cur naualis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa ratis superest. Tuscum rate venit in amnem.
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Cælitibus regnis à Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoq; est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim formauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.
Ipse solum colui, cuius placidissima leuum
Radit arenosi Tibridis vnda latus.
Hic, vbi nunc Roma est, tunc ardua sylua virebat.
Tantaq; res, paucis pascua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem vulgus nomine nostro
Nuncupat, hæc ætas Ianiculumq; vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
Esset, & humanis numina mixta locis.
Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat:
Vltima de superis illa reliquit humum.
Proq; metu populum sine vi pudor ipse regebat:
Nullus erat, iustis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesq; tuebar:
Et clauem ostendens, hæc, ait, arma gero.
Presserat ora deus, tunc sic ego nostra resolui.
Voce mea voces eliciente dei.
Cùm tot sint Iani, cur stas sacratus in vno,
Hic vbi iuncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalij retulit arma Tati:
Vtq; leuis custos armillis capta, Sabinos
Ad summæ tacitos duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles per fora cliuus erat.
Et iam contigerant portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras.
Cum tanto veritus committere Numine pugnam,
Ipse meæ moui callidus artis opus.
Oraq;, qua pollens ope sum, fontana reclusi:
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subieci sulfura venis:
Clauderet vt Tatio feruidus humor iter.
Cuius vt vtilitas pulsis percepta Sabinis,
Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est.
Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello:
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisq; recluderis armis?
Nec mora: quæsiti reddita causa mihi est.
Vt populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet dempta ianua nostra sera.
Pace fores obdo, ne qua discedere possit.
Cæsareoq; diu numine clausus ero.
Dixit: & attollens oculos diuersa tuentes,
Aspexit toto quicquid in orbe fuit.
Pax erat: & vestri, Germanice, causa triumphi,
Tradiderat domitas iam tibi Rhenus aquas.
Iane, fac æternos pacem, pacisq; ministros:
Néve suum præsta deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis:
Sacrauere patres hac duo templa die.
Accepit Phœbo nymphaq; Coronide natum
Insula, diuidua quam premit amnis aqua.
Iupiter in parte est: cepit locus vnus vtrunq;:
Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo.

QVis vetat & stellas, vt quæq; oriturq; caditq;,
Dicere? promissi pars sit illa mei.
Felices animæ, quibus hæc cognoscere primis,
Inq; domos superas scandere, cura fuit.
Credibile est, illos pariter vitiisq; locisq;
Altius humanis exeruisse caput.
Non Venus & vinum sublimia pectora fregit,
Officiumq; fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfusaq; gloria fuco:
Magnarumq; fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distantia sidera nostris:
Ætheraq; ingenio supposuere suo.
Sic petitur cælum, non, vt ferat Ossan Olympus,
Summaq; Peliacus sidera tangat apex.

Nos quoq; sub ducibus caelum metabimur illis:
Ponemusq; suas ad vaga signa dies.
Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsaq; caelesti rore madebit humus,
Octipedis frustra quaerentur brachia Cancri:
Praeceps occiduas ille subibit aquas.
Institerint imbres missi tibi nubibus atris,
Nonae signa dabunt exoriente Lyra.
Quattuor adde dies ductos ex ordine Nonis:
Ianus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus caussa minister:
Hostia caelitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agatne rogat: nec, nisi iussus, agit.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum,
Vna sit ut proprio litera dempta loco.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur ab actis
Nomen Agonalem credit habere diem.
An, quia praevisos in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ipsa notata metu?
Fas etiam fieri solitis aetate priorum
Nomina de ludis Graeca tulisse diem,
Et prius antiquus dicebat Agonia sermo:
Veraq; iudicio est ultima caussa meo.
Vtq; ea non certa est, ita rex placare sacrorum
Numina lanigerae coniuge debet ovis.
Victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur:
Hostibus à domitis hostia nomen habet.
Ante, deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per aequoreas hospita navis aquas,
Thura nec Euphrates, nec miserat India costum:
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis:
Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidae gavisa est sanguine porcae
Vlta suas merita caede nocentis opes.
Nam sata vere novo teneris lactentia succis
Eruta setigerae comperit ore suis.
Sus dederat poenas: exemplo territus huius
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito verba dolore dedit:
Rode caper vitem: tamen hinc, cùm stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxae tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoq; culpa capellae:
Quid bos, quid placidae commeruistis oves?
Flebat Aristaeus, quòd apes cum stirpe necatas
Viderat inceptos destituisse favos.
Caerula quem genitrix aegro solata dolentem,
Addidit haec dictis ultima verba suis:
Siste puer lacrymas. Proteus tua damna levabit:
Quoq; modo repares quae periere dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem iuvenis: resolutaq; somno
Alligat aequorei brachia capta senis.
Ille suam faciem transformat & alterat arte,
Mox domitus vinclis in sua membra redit;
Oraq; caerulea tollens rorantia barba,
Quâ, dixit, repares arte, requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure iuvenci:
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor: fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit.
Poscit ovis poenam: verbenas improba carpsit:
Quas pia Dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest? animam cùm ponat in aris
Lanigerumq; pecus, ruricolaeq; boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda deo.
Quae semel est tripici pro virgine caesa Dianae,
Nunc quoq; pro nulla virgine, cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sabaeos,
Et quicunq; tuas accolit Haeme nives.
Caeditur & rigido custodi ruris asellus.
Caussa pudenda quidem est, sed tamen apta deo.
Festa Corymbiferi celebrabat Graecia Bacchi:
Tertia quae solito tempore bruma refert.
DI quoq; cultores in idem venere Lyaei:
Et quicunq; loci non alienus erat.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona iuventus:
Quaeq; colunt amnes, solaq; rura deae.
Venerat & senior pando Silenus asello:
Qui rubroq; avidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisq; coronam.
Miscendas largè rivus agebat aquas.
Naides effusis aliae sine pectinis usu,
Pars aderant positis arte manuq; comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit haec humerum: vestes trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris:
Te quoq; inextinctae Silene libidinis urunt:
Nequitia est, quae te non sinit esse senem.
At ruber hortorum decus, & tutela Priapus,
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa:
Signaq; dat nutu: sollicitatq; notis.
Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam,
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: & vino somnum facientia, iacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans: animamq; tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niveae secreta cubilia nymphae,

Ipse.

Ipse, sui fautor ne sonet aura, cavet.
Et iam finitima corpus librabat in herba:
Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: & à pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestiuos edidit ore sonos.
Territa consurgit nymphe, manibúsq; Priapum
Reiicit: & fugiens concitat omne nemus.
At deus obscena nimium quoque parte paratus
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris: & hæc est
Hellespontiaco victima grata deo.
Intactæ fueratis aues solatia ruris:
Assuetum siluis, innocuumq; genus:
Quæ facitis nidos, & plumis oua fouetis:
Et facili dulces editis ore sonos.
Sed nihil ista iuuant: quia linguæ crimen habetis:
Diiq; putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen hoc falsum: nam dis, vt proxima quæque est,
Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est:
Iuueruntq; deos indicis exta sui.
Ergo sæpe suo coniux abducta marito
Vritur in calidis alba columba focis.
Nec defensa iuuant Capitolia, quo minus anser
Det iecur in lances Inachi lauta tuas.
Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales:
Quòd tepidum vigili prouocet ore diem.
Interea Delphin clarum super æthera sidus
Tollitur: & patriis exserit ora vadis.

P*Ostera lux hyemem medio discrimine signat:*
Æquáq; præteritæ, quæ superabit, erit.

P*Roxima prospiciet Tithono Aurora relicto*
Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
Te quoq; lux eadem, Turni soror, æde recepit,
Hic vbi virginea campus obitur aqua.
Vnde petam causas horum, moremq; sacrorum?
Diriget in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum:
Propositoq; faue, ne tuus erret honor.
Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Euander: qui, quanquam clarus vtroq;,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ simul æthereos animo conceperat ignes:
Ore dabat pleno carmina vera dei.
Dixerat hæc nato motus instare, sibiq;,
Multáq; præterea tempore nacta fidem.
Nam iuuenis nimium vera cum matre fugatus
Deserit Arcadiam, Parrhasiumq; larem.
Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
Siste precor lacrymas, ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugauit:
Sed deus offenso pulsus es vrbe Deo.
Non meriti pœnam pateris, sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens vt cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemq; metumq; suo.
Nec tamen, vt primus mære malis talia passus,
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem est, Tyriis qui quondam pulsus ab oris
Cadmus, in Aonia constitit exsul humo.
Passus idem Tydeus: & idem Pagasæus Iason:
Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor:
Vt volucri, vacuo quicquid in orbe patet:
Nec fera tempestas toto tamen errat in anno:
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus Euander firmata mente parentis,
Naue secat fluctus: Hesperiamq; tenet.
Iámq; ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat: & Tuscis obuius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Tarenti,
Aspicit: & sparsas per loca sola casas.
Vtq; erat immissis puppim stetit ante capillis:
Continuitq; manum torua regentis iter.
Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
Pinea non sano ter pede texta ferit.
Néue daret saltum properans insistere ripæ,
Vix est Euandri, vixq; retenta manu.
Diiq; petitorum, dixit, saluete locorum:
Tuq; nouos cælo terra datura deos:
Flumináq; & fontes, quibus vtitur hospita tellus:
Et nemorum nymphæ, Naiadumq; chori.
Este bonis auibus visi natoq; mihiq;:
Ripáq; felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Iuráq; ab hac terra cetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credet habere locum?
Et iam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
Hic quoq; causa noui femina Martis erit.
Chare nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue: non humili vindice cæsus eris.
Victa tamen vinces, euersáq; Troia resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.
Vrite victrices Neptunia Pergama flammæ.
Nunc minor hic, toto est altior orbe cinis:
Iam pius Æneas sacra & sacra altera patrem
Afferet. Iliacos accipe Vesta deos.
Tempus erit, cum vos, orbemq; tuebitur idem:
Et fient ipso sacra colente deo.
Et penes Augustos patriæ tutela manebit:
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos, natusque dei, licet ipse recuset,
Pondera cælesti mente paterna feret.
Vtque ego perpetuis olim sacrabor in aris:
Sic Augusta nouum Iulia numen erit.
Talibus vt dictis nostros descendit in annos:
Substitit in medios præscia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba:
Felix, exsilium cui locus ille fuit.
Nec mora longa fuit, stabant noua tecta: nec alter
Montibus Ausoniis Arcade maior erat.
Ecce boues illuc Erytheidas applicat heros
Emensus longi claviger orbis iter.
Dúmque huic hospitium domus est Tegeæa, vagantur

Incustoditæ læta per arua boues.
Mane erat, excussus somno Tirynthius hospes
De numero tauros sensit abesse duos.
Nulla videt quærens taciti vestigia furti.
Traxerat auersos Cacus in antra feros:
Cacus Auentinæ timor, atq; infamia syluæ,
Non leue finitimis hospitibúsq; malum.
Dira viro facies: vires pro corpore: corpus
Grande: pater monstri Mulciber huius erat.
Proq; domo, longis spelunca recessibus ingens
Abdita, vix ipsis inuenienda feris.
Ora super postes, affixáq; brachia pendent:
Squalidáq; humanis ossibus albet humus.
Seruata male parte boum Ioue natus abibat.
Mugitum rauco furta dedêre sono.
Accipio, reuocamur, ait: vocemq; secutus
Impia per syluas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti præstruxerat obice montis:
Vix iuga mouissent quinque bis illud opus.
Nititur hic humeris (cœlum quoq; sederat illis)
Et vastum motu collabefactat onus.
Quod simul euersum est, fragor æthera terruit ipsum,
Ictáq; subsedit pondere mollis humus.
Prima mouet Cacus collata prælia dextra:
Remq; ferox saxis stipitibúsq; gerit.
Queis vbi nil agitur, patrias male fortis ad artes
Confugit: & flammas ore sonante vomit.
Quas quoties proflat, spirare Typhœa credas:
Et rapidum Ætnæo fulgur ab igne iaci.
Occupat Alcides: adductáque claua trinodis
Ter quater aduersi sedit in ore viri.
Ille cadit, mixtósq; vomit cum sanguine fumos:
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnum
Victor: & Euandrum, ruricolásque vocat.
Constituítq; sibi, quæ maxima dicitur, aram,
Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet.
Nec tacet Euandri mater prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis vsa suo.
At felix vates, vt dis gratissima vixit:
Possidet hunc Iani sic dea mense diem.

Idibus in magni castus Iouis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ouis,
Redditáque est omnis populo prouincia nostro:
Et tuus Augusto nomine dictus auus.
Perlege dispositas generosa per atria ceras:
Contigerant nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
Aut Creticum domitas testificatur opes.
Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum:
Ille Numantina traxit ab vrbe notam.
Et mortem, & nomen Druso Germania fecit:
Me miserum, virtus quàm breuis illa fuit.
Si petat à victis, tot sumet nomina Cæsar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex vno quidam celebres, aut torquis adempti,
Aut corui titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum.
Sed qui te vicit, nominis maior erat.
Nec gradus est supra Fabios cognominis vllus,
Illa domus meritis maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes,
Hic socium summo cum Ioue nomen habet.
Sancta vocant Augusta patres: Augusta vocantur
Templa sacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi,
Et quodcunque sua Iupiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos:
Protegat & nostras quercea corona fores.
Auspicibúsq; deis tanti cognominis hæres
Omine suscipiat, quo pater, orbis onus.

Respiciet Titan actas vbi tertius Idus?
Fient Parrhasiæ sacra relata deæ.
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
(Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.)
Mox honor eripitur, matronáq; destinat omnis
Ingratos nulla prole nouare viros.
Néve daret partus, ictu temeraria cæco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
Ius tamen ereptum restituisse ferunt:
Bináq; nunc pariter Tegeææ sacra parenti
Pro pueris fieri, virginibúsq; iubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello:
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas veteres ritus, assiste precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius,
Porrima placatur Postuertáq; siue sorores,
Siue fugæ comites, Mænali diua, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
Altera venturum postmodo quicquid erat.

Candida te niueo posuit lux proxima templo:
Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
Nunc bene prospicies Latiam Concordia turbam:
Nunc te sacratæ constituere manus.
Furius antiquam populi superator Etrusci
Vouerat: & voti soluerat ille fidem.
Causa, quod à patribus sumptis secesserat armis
Vulgus: & ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior: passos Germania crines
Porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis:
Templáq; fecisti, quam colis ipse, deæ.
Hæc tua constituit genitrix & rebus, & ara,
Sola toro magni digna reperta Iouis.

Hæc vbi transierint, Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquas.

Septimus hinc oriens cum se demiserit vndis,
Fulgebit toto iam Lyra nulla polo.

Sidere ab hoc, ignis venienti nocte, Leonis
Qui micat in medio pectore, mersus erit.

Ter quater euolui signantes tempora fastos,
Nec sementiua est vlla reperta dies:
Cum mihi (sensit enim) lux hæc indicitur, inquit
Musa quid à fastis non stata sacra petis?
Vtq; dies incerta sacris, sic tempora certa,
Seminibus iactis est vbi fetus ager,
State coronati plenum ad præsepe iuuenci:
Cum tepido vestrum vere redibit opus.

Ru-

Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
Omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice da requiem terræ semente peracta:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum: pagum lustrate coloni:
Et date Paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres Tellusque, Ceresque,
Farre suo grauidæ visceribusque suis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur:
Hæc præbet caussam frugibus, illa locum.
Consortes operum per quas correcta vetustas:
Quernaque glandis victa est vtiliore cibo:
Fructibus immensis auidos satiate colonos:
Vt capiant cultus præmia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
Nec noua per gelidas vsta sit herba niues.
Cum serimus, cælum ventis aperite serenis.
Cum latet, ætherea spargite semen aqua.
Neue graues cultis cerealia dona, cauete,
Agmine læsuro depopulentur aues.
Vos quoque subiectis formicæ parcite granis:
Post messem prædæ copia maior erit:
Interea crescat scabriæ rubiginis expers:
Nec vitio cæli palleat vlla seges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo.
Diuitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri:
Nec sterilis culto surgat auena solo.
Triticeos fœtus passuraque farra bis ignem,
Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
Hæc ego pro vobis, hæc vos optate coloni:
Efficiatque ratas vtraque diua preces.
Bella diu tenuere viros: erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant, versique in pila ligones:
Factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia dis, domuique tuæ, religata catenis
Iampridem vestro sub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat: sub terras semen aratas:
Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.

AT quæ venturas præcedit sexta Kalendas:
Hac sunt Ledæis templa dicata deis.
Fratribus illa dies fratres de gente deorum
Circa Iuturnæ composuere lacus.

IPsum nos carmen deduxit Pacis ad aram,
Hæc erit à mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades: & toto mitis in orbe mane.
Dum desint hostes, desit quoque caussa triumphi.
Tu ducibus bello gloria maior eris.
Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma:
Canteturque fera nil sibi pompa tuba.
Horreat Æneadas & primus & vltimus orbis:
Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Tura, sacerdotes, pacalibus addite flammis:
Albaque perfusa victima fronte cadat.
Vtque domus quæ præstat eam, cum pace perennet,
Ad pia propensos vota rogate deos.
Sed iam prima mei pars est exacta laboris:
Cumque suo finem mense libellus habet.

FASTORVM LIBER II.

IAnus habet finem, cum carmine crescat & annus,
Alter vt hic mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis elegi maioribus itis:
Exiguum memini nuper eratis opus.
Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
Cum lusit numeris prima iuuenta suis.
Idem sacra cano signataque tempora fastis,
Et quis ad hæc illinc crederet esse viam?
Hæc mea militia est: ferimus, quæ possumus, arma:
Dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto:
Nec bellatoris terga premuntur equi:
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense.
(His habilis telis quilibet esse potest)
At tua prosequimur studioso pectore Cæsar,
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paulum mea munera vultu
Respice, pacando siquid ab hoste vacas.

FEbrua Romani dixere piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidē.
Pontifices à Rege petunt, & flamine lanas:
Quis veterum lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flaminicam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat auos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
Tunc cum ferales præteriere dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamina caussam
Credebant nostri tollere posse senes.
Græcia principium moris dedit, illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
Cæde per Hæmonias soluit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
Credulus immerita Phasida fouit ope.
Amphiaraiades Naupactoo Acheloo
Solue nefas dixit: soluit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua.
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
Primus, vt est, Iani mensis & ante fuit.
Qui sequitur Ianum, veteris fuit vltimus anni,
Tu quoque sacrorum Termine finis eras.
Primus erat Iani mensis quia ianua prima est.
Qui sacer est imis manibus, imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
Tempora bis quini continuasse viri.

PRincipio mensis Phrygiæ contermina matri
Sospita delubris dicitur aucta nouis.
Nunc vbi sint, quæris, illis sacrata Kalendis
Templa deæ? longa procubuere die.
Cætera ne simili caderent labefacta ruina,

Cantu sacrati prouida cura Ducis:
Sub quo delubris sentitur nulla senectus.
Nec satis est homines: obligat ille deos.
Templorum positor, templorum sancte repostor,
Sit superis opto, mutua cura tui.
Dent tibi caelestes, quos tu caelestibus annos:
Proque tua maneant in statione domo.
Tunc quoque vicini lucus celebratur Auerni,
Qua petit aequoreas aduena Tibris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitoliumque tonantem,
Inque Iouis summi caeditur arce bidens.
Saepe grauis pluuias adopertus nubibus aether
Concitat, aut posita sub niue terra latet.

Proximus Hesperias Titan abiturus in vndas,
Gemmea purpureis cum iuga demet equis,
Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
Dicet: vbi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quaerit, medij quoque terga Leonis,
In liquidas subito mersa notabit aquas.

Quem modo caelatum stellis Delphina videbas,
Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cum domino seu tulit ille Lyram.
Quod mare non nouit, quae nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Saepe sequens agnam, lupus est a voce retentus:
Saepe auidum fugiens restitit agna lupum:
Saepe canes, leporesque vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leae,
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
Tanquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes:
Captaque erat lyricis Ausonis aura sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion,
Atque ita quaesitas arte ferebat opes.
Forsitan infelix, ventos, vndasque timebas:
At tibi naue tua tutius aequor erat.
Namque gubernator destricto constitit ense,
Caeteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege nauita puppim,
Non haec sunt digitis arma tenenda tuis.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentque moram: capit ille coronam:
Quae possit crines Phoebe decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur impulsa caerula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
Se memorant oneri supposuisse nouo.
Ille sedens, citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & aequoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter, & stellas iussit habere nouem.

Nunc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
Vellem, Maeonide pectus inesse tuum.
Dum canimus sacras alterno pectine Nonas,
Maximus his fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium: maioraque viribus vrgent:
Haec mihi praecipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat ista pedis.
Sancte pater patriae, tibi plebs, tibi curia nomen
Hoc dedit: hoc dedimus nos tibi nomen eques.
Res tamen ante dedit: sero quoque vera tulisti
Nomina: iam pridem tu pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Iupiter alto,
Nomen habes: hominum tu pater, ille deum.
Romule concedes: facit hic tua magna tuendo
Moenia: tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, paruique Cures, Caeninaque sensit:
Hoc duce Romanum est solis vtrumque latus.
Tu breue nescio quid victae telluris habebas:
Quodcunque est alto sub Ioue, Caesar habet.
Tu rapis: hic castas duce se iubet esse maritas.
Tu recipis luco: reppulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Caesare leges.
Tu domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incusat: veniam dedit hostibus ille.
Caelestem fecit te pater, ille patrem.

Iam puer Idaeus media tenus eminet aluo:
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam si quis Borean horrere solebat:
Gaudeat: a Zephyris mollior aura venit.

Quintus ab aequoreis nitidum iubar extulit vndis
Lucifer: & primi tempora veris erunt.
Ne fallare tamen, restant tibi frigora, restant,
Magnaque discedens signa reliquit hiems.

Tertia nox veniet, custodem protinus Vrsae
Aspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas, iaculatricemque Dianam
Callisto sacri pars fuit vna chori.
Illa deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meae testes virginitatis, ait.
Cynthia laudauit: Promissa & foedera serua,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera seruasset, si non formosa fuisset.
Cauit mortales, de Ioue crimen habet.
Mille feras Phoebe siluis venata redibat,
Aut plus, aut medium sole tenente diem.
Vt tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
In medio gelidae fons erat altus aquae)
Hic, ait, in silua virgo Tegeaea lauemur:
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat & nymphis, nymphae velamina ponunt.
Hanc pudet: & tardae dat mala signa morae.
Exuerat tunicas: vteri manifesta tumore,
Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos periura Lycaoni coetus
Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna nouum decies implerat cornibus orbem:
Quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laesa furit Iuno, formam mutatque puellae.
Quid facis? inuito est pectore passa Iouem.
Vtque ferae vidit turpes in pellice vultus:

Huius in amplexus Iupiter, inquit, eas:
Vrsa per incultos errabat squallida montes:
Quæ fuerat summo nuper amata Ioui.
Iam tria lustra puer furto conceptus agebat:
Cum mater nato est obuia facta suo,
Illa quidem tanquam cognosceret, adstitit amens,
Et gemuit gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto:
Ni foret in superas raptus vterque domos.
Signa propinqua micant. prior est, quam dicimus Arcton,
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Sæuit adhuc, canamq; rogat Saturnia Tethyn,
Mænaliam tactis ne lauet Arcton aquis.

IDibus agrestis fumant altaria Fauni
Hic, vbi discretas, insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Veiensibus armis
Ter centum Fabij ter cecidere duo:
Vna domus vires, & onus susceperat vrbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab ijsdem,
E quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextra est via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quisquis es: omen habet,
Illa fama refert Fabios exisse trecentos:
Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.
Vt celeri passu Cremeram tetigere rapacem,
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis)
Castra loco ponunt, districtis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quàm Libyca de gente leones
Inuadunt sparsos lata per arua greges.
Diffugiunt hostes, inhonestaq; vulnera tergo
Accipiunt, Thusco sanguine terra rubet:
Sic iterum sic sæpe cadunt vbi vincere apertè
Non datur, insidias armaq; tecta parant.
Campus erat: campi claudebant vltima colles:
Siluaq; montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentaq; rara relinquunt.
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens vndis pluuialibus auctus,
Aut niue, quæ zephyro victa repente fluit,
Per sata, perque vias fertur, nec, vt ante solebat
Riparum clausas margine finis aquas.
Sic Fabij vallem latis discursibus implent,
Quodq; vident sternunt, nec metus alter inest.
Quò ruitis generosa domus? male creditur hosti,
Simplex nobilitas perfida tela caue,
Fraude perit virtus. in apertos vndiq; campos
Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidue quod in misero tempore restet, adest?
Sicut per longe siluis latratibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes?
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti:
Vulneraque alterna dántq; feruntque manu.
Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit vna dies.
Vt tamen Herculeæ superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes, & adhuc non vtilis armis
Vnus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet vt posses olim, tu maxime, nasci:
Cui res cunctando restituenda foret.

COntinuata loco tria sidera, Coruus, & Anguis,
Et medius Crater inter vtrumq; iacet.
Idibus illa latent. oriuntur nocte sequenti,
Quæ tibi cur tria sint tam sociata canam.
Forte Ioui Phœbus festum solemne parabat:
(Non faciet longas fabula nostra moras)
I mea, dixit, auis. ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit: & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur:
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iámq; satur nigris longum rapit vnguibus hydrum:
Ad dominúmq; redit: fictáq; verba refert:
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum.
Hic tenuit fontes officiúmque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus.
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis auis crater sidera iuncta micant.

TErtia post Idus nudos aurora Lupercos
Aspicit. & Fauni sacra bicornis erunt.
Dicite Pierides sacrorum quæ sit origo:
Attigerint Latias vnde petita domos.
Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades: Arcadijs plurimus ille iugis.
Testis erit Pholoe: testes Stymphalides vndæ:
Quiq; citis Ladon in mare currit aquis:
Cinctaq; pinetis nemoris iuga Nonagrini.
Altáque Trazene, Parrhasiæque niues.
Pan erat armenti. Pan illic numen aquarum
Munus ob incolumes ille ferebat oues.
Transtulit Euander siluestria numina secum.
Hic, vbi nunc vrbs est tunc locus vrbis erat.
Inde deum colimus, deuectáq; sacra Pelasgis,
Flamen adhuc prisco more dialis erat.
Cur igitur currant: & cur, si currere mos est,
Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus: & subitas concitat ipse fugas.
Ipse deus nudus, nudos iubet ire ministros:
Nec satis ad cursus commoda vestis erat.
Ante Iouem genitum terras habuisse feruntur.
Arcades: & luna gens prior illa fuit.
Vita feris similis nullos agitata per vsus:
Artis adhuc expers & rude vulgus erat.
Pro domibus frondes norant: pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua:
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat vsus equi: se quisque ferebat:
Ibat ouis lana corpus amicta sua

Sub Ioue durabant: & corpora nuda gerebant
Docta graues imbres & tolerare notos.
Nunc quoq; detecti referunt monimenta vetusti
Moris, & antiquas testificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus:
Traditur antiqui fabula plena ioci.
Forte comes dominæ iuuenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelso Faunus vtrumq; iugo.
Vidit & incaluit: montanaq; numina dixit,
Nil mihi vobiscum est: hæc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Mæonis aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos vmbracula soles:
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Iam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat:
Hesperus & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit tofis laqueata, & pumice viuo
Garrulus in primo limine riuus erat.
Dumque parant epulas potandaq; vina ministri:
Cultibus Alciden induit illa suis.
Dat tenues tunicas Gætulo murice tinctas:
Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
Vt posset magnas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Scindebant magni vincula parua pedes.
Ipsa capit clauamq; grauem spoliumq; leonis:
Conditaque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi sic dant sua corpora somno:
Et positis iuxta secubuere toris.
Caussa, repertori vitis quia sacra parabant:
Quæ facerent purè, cum foret orta dies.
Noctis erat mediū (quid nō amor improbus audet?)
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Vtq; videt comites somno, vinoq; solutos:
Spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat: & huc, illuc temerarius errat adulter:
Et præfert cautas, subsequiturq; manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti:
Et felix prima sorte futurus erat.
Vt tetigit fului setis hirsuta leonis
Vellera, pertimuit, sustinuitq; manus:
Attonitusq; metu rediit: ceu sæpe viator
Turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori, qui iunctus erat, velamina tangit
Mollia: mendaci decipiturq; nota.
Adscendit, spondaq; sibi propiore recumbit:
Et tumidum cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima.
Horrebant densis aspera crura pilis.
Cætera tentantem cubito Tirynthius heros
Repulit: è summo decidit ille toro.
Fit sonus, inclamat comites: & lumina poscit
Mæonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto grauiter deiectus ab alto:
Membraq; de dura vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui videre iacentem:
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste deus lusus, fallentes lumina vestes
Non amat: & nudos ad sua sacra vocat.

Adde peregrinis caussas mea Musa, Latinas:
Inq; suo noster puluere currat equus.
Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumq; sacerdotes veribus transsuta salignis
Exta parant, medias sole tenente vias;
Romulus & frater pastoralisq; iuuentus
Solibus & campo corpora nuda dabant.
Cæstibus, & iaculis, & misso pondere saxi
Brachia per lusus experienda dabant.
Pastor ab excelso per deuia rura iuuencos,
Romule prædones, & Reme, dixit, agunt.
Longum erat armari: diuersis exit vterq;
Partibus. occursu præda recepta Remi est,
Vt rediit: veribus stridentia detrahit exta:
Atq; ait, hæc certè non nisi victor edet.
Dicta facit: Fabiiq; simul venit irritus illuc
Romulus. & mensas, ossaq; nuda videt.
Risit: & indoluit Fabios potuisse Remumq;
Vincere, Quintilios non potuisse suos.
Fama manet facti posito velamine currunt:
Et memorem famam qui bene gessit, habet.
Forsitan & quæras cur sit locus ille Lupercal:
Quæue diem tali nomine caussa notet.
Siluia Vestalis cælestia semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo.
Is iubet auferri paruos & in amne necari.
Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
Iussa recusantes peragunt lacrymosa ministri,
Flent tamen & geminos in loca iussa ferunt.
Albula quem Tiberim mersus Tiberinus in vndis
Reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
Hic, vbi nunc fora sunt lintres errare videres:
Quaq; iacent valles, Maxime circe, tuæ.
Huc vbi venerunt (neq; enim procedere possunt
Longius) ex illis vnus, & alter ait,
Ah quàm sunt similes! ah quàm formosus vterq;!
Plus tamen ex istis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
Nescio quem è vobis suspicor esse deum.
At si quis vestræ deus esset originis auctor,
In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certè si non ope, mater, egeret,
Quæ facta est vno mater & orba die.
Nata simul, moritura simul, simul ite sub vndas
Corpora. desierat, deposuitque sinu.
Vagierant ambo pariter. sensisse putares.
Hi redeunt vdis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cauus alueus vnda:
Heu quantum fati parua tabella tulit.
Alueus in limo siluis appulsus opacis
Paulatim fluuio deficiente sedet.
Arbor erat: remanent vestigia, quæque vocatur
Rumina nunc ficus. Romula ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa feta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est, prodest quoq; quos lupa nutrit
Perdere cognatæ sustinuere manus.
Constitit: & cauda teneris blanditur alumnis
Et fingit lingua corpora bina sua

Marte

Marte satos scires, timor abfuit: vbera ducunt:
Nec sibi promissi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit: locus ille Lupercis.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.
Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ:
Iam socer optatum nomen habebit aui.
Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
Reddebant vteri pignora rara sui.
Quid mihi clamabat prodest rapuisse Sabinas,
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit:)
Si mea non vires sed bellum iniuria fecit,
Vtilius fuerat non habuisse nurus.
Monte sub Esquilio multis inciduus annis
Iunonis magnæ nomine lucus erat.
Huc vbi venerunt, pariter nuptæque, virique
Suppliciter posito procubuere genu.
Cum subito motæ tremuere cacumina syluæ,
Et dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat, nomen longis intercidit annis.
Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.
Ille caprum mactat, iussæ sua terga puellæ
Pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo noua cornua mense:
Virque pater subito, nuptaque mater erat.
Gratia Lucinæ dedit hæc tibi nomina lucus:
Aut quia principium tu Dea lucis habes.
Parce precor grauidis facilis Lucina puellis:
Maturumque vtero molliter aufer onus.

ORta dies fuerit: tu desine credere ventis:
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant: & sex reserata diebus
Carceris Æolii ianua laxa patet.

IAm leuis obliqua subsedit Aquarius vrna.
Proximus æthereos excipe, Piscis, equos.
Te memorant fratrémq; tuum (nam iuncta micatis
Signa) duos tergo sustinuisse deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione
Tunc, cum pro cælo Iupiter arma tulit:
Venit ad Euphratem comitata Cupidine paruo:
Inque Palæstinæ margine sedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum summa tenebant:
Spémq; dabant salices hos quoque posse tegi.
Dum latet, insonuit vento nemus: illa timore
Pallet: & hostiles credit adesse manus.
Vtq; sinu tenuit natum, Succurrite nymphæ,
Et dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora, prosiluit: pisces subiere gemelli:
Pro quo nunc, cernis sidera numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
Ne violent timidi piscibus ora, Syri.

PRoxima lux vacua est. At tertia dicta Quirino
Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit.
Siue quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis:
Bellicus à telo venit in astra deus.
Siue suo regi nomen posuere Quirites.
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.
Nam pater armipotens postquam noua mœnia vidit,
Multáque Romulea bella peracta manu:
Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum quamuis intercidit alter:
Pro se proq; Remo, qui mihi restat, erat.
Vnus erit, quem tu tolles in cærula cæli:
Tu mihi dixisti. sint rata dicta Iouis.
Iupiter annuerat: nutu tremefactus vterque
Est polus: & cæli pondera mouit Atlas.
Est locus: antiqui Capreæ dixere paludem:
Forte tuis illic, Romule iura dabas.
Sol fugit, & remouens subeuntia nubila cælum:
Et grauis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther:
Fit fuga, Rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat: falsæque patres in crimine cædis:
Hæsissetque animis forsitan illa fides.
Sed procul e Longa veniebat Iulius Alba:
Lunáq; fulgebat: nec facis vsus erat.
Cum subito motu sepes tremuere sinistræ:
Rettulit ille gradus: horruerantque comæ.
Pulcher, & humano maior, trabeáque decorus
Romulus in media visus adesse via:
Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites.
Ne violent lacrymis numina nostra suis.
Tura ferant: placéntque nouum pia turba Quirinũ:
Et patrias artes militiámque colant.
Iussit, & in tenues oculis euanuit auras.
Conuocat hic populos: iussáque verba refert.
Templa Deo fiunt: collis quoque dictus ab illo est:
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem stultorum festa vocetur,
Accipe: parua quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit doctos tellus antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio, quàm curuo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres iaciebant: farra metebant:
Primitias Cereri farra resecta dabant.
Vsibus admoniti flammis torrenda dederunt:
Multáque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre fauillas:
Nunc ipsas ignes corripuere casas.
Facta dea est fornax: læti Fornace coloni
Orant, vt fruges temperet illa suas.
Curio legitimus nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit: nec stata sacra facit.
Inque foro multa circum pendente tabella
Signatur certa curia quæque nota.
Stultáque pars populi quæ sit sua curia nescit:
Sed facit extrema sacra relicta die.

ESt honor & tumulis animas placare paternas
Paruáque in extructas munera ferre pyras.
Parua petunt manes. pietas pro diuite grata est,
Munere non auidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis:
Et sparsæ fruges paruáque mica salis.

Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ:
Hæc habeas media testa relicta via.
Nec maiora veto: sed & his placabilis umbra est.
Adde preces positis & sua verba focis.
Hunc morem Æneas pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, iuste Latine, tuas.
Ille patris Genio solemnia dona ferebat:
Hinc populi ritus edidicere novos.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella parentales deseruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo. bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis avi.
Perq; vias urbis, latosq; ululasse per agros
Deformes animas vulgus inane ferunt.
Post ea præteriti tumulis redduntur honores:
Prodigiisq; venit funeribusq; modus.
Dum tamen hæc fient, viduæ cessate puellæ:
Expectet puros pinea tæda dies,
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas Hymenæe faces: & ab ignibus atris
Aufer, habent alias mœsta sepulchra faces.
Di quoque templorum foribus celentur opertis,
Ture vacent aræ, stentque sine igne foci.
Nunc animæ tenues & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen hoc ultra, quàm quot de mense supersunt
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia lucem:
Ultima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis
Sacra facit Tacitæ: nec tamen ipsa tacet.
Et digitis tria tura tribus sub limine ponit:
Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tunc cantata tenet cum fusco licia plumbo:
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quodq; pice adstrinxit, quod acu traiecit ahena,
Obsutum menta torret in igne caput.
Vina quoque instillat: vini quodcunque relictum est,
Aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa bibit.
Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit discedens: ebriaq; exit anus.
Protinus à nobis, quæ sit dea Muta, requires.
Disce per antiquos quæ mihi nota senes.
Iupiter immodico Iuturnæ victus amore
Multa tulit, tanto non patienda deo.
Illa modò in silvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas Latium quæcunq; tenebant:
Et iacit in medio talia verba choro.
Invidet ipsa sibi: vitatq; quod expedit illi,
Vestra soror, summo concubuisse deo.
Consulite ambobus: nam quæ mea magna voluptas:
Utilitas vestræ magna sororis erit.
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa:
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerant Nymphæ Tiberinides omnes:
Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais Lar nomine prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat
Ex vitio positum. sæpe illi dixerat Almo,
Nata tene linguam: nec tamen illa tenet.
Quæ simulac tetigit Iuturnæ stagna sororis,
Effuge, ait, ripas dicta refertq; Iovis.
Illa etiam Iunonem adiit: miserataq; nuptas,
Naida Iuturnam vir tuus, inquit, amat.
Iupiter intumuit, quaque est non usa modeste,
Eripit huic linguam: Mercuriumque vocat:
Duc hanc ad manes. locus ille silentibus aptus:
Nympha sed infernæ nympha paludis, erit.
Iussa Iovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse suo.
Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur:
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminosq; parit: qui compita servant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

PRoxima cognati dixere Charistia cari:
Et venit ad socios turba propinqua deos.
Scilicet à tumulis: & qui periere propinquis
Protinus ad vivos ora referre iuvat.
Postque tot amissos, quicquid de sanguine restat,
Adspicere, & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant procul hinc procul impius esto
Frater, & in partus mater acerba suos:
Cui pater est vivax, qui matris digerit annos.
Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres absint, & Iasonis uxor,
Et quæ ruricolis semina tosta dedit,
Et soror, & Progne, Tereúsque duabus iniquus,
Et quicumque suas per scelus auget opes.
Dîs generis date tura boni. concordia fertur
Illa præcipue mitis adesse die.
Et libate dapes, ut grati pignus amoris:
Nutriat incinctos missa patella cibos.
Iamq; ubi suadebit placidos nox humida somnos:
Larga precaturi sumite vina manu.
Et bene vos, bene te patriæ pater optime Cæsar,
Dicite suffuso per sacra verba mero.

NOx ubi transierit, solito celebretur honore,
Separat indicio qui deus arva suo.
Termine sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.
Te duo diversa domini de parte coronant:
Binaque serta tibi, binaque dona ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
Sumptum de tepidis ipsa colona focis:
Ligna senex minuit: concisaq; construit altè:
Et solida ramos figere pugnat humo.
Tum sicco primas irritat cortice flammas:
Stat puer & manibus lata canistra tenet.
Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes:
Porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur singula flammis,
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & cæso communis terminus agno:
Nec queritur, lactans cùm sibi porca datur:
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex,
Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.

Tu populos, vrbesq; & regna ingentia finis:
Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro.
Legitima seruas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram,
Corpora non letho missa trecenta forent.
Nec foret Othryades congestis lectus in armis.
O quantum patriæ sanguinis ille dedit!
Quid noua cum fierent Capitolia? nempe deorum
Cuncta Ioui cessit turba locumq; dedit.
Terminus (vt memorant veteres) inuentus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.
Nunc quoq; se supra ne quid nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine post illud leuitas tibi libera non est.
Qua positus fueris in statione mane.
Nec tu vicino quicquam concede roganti,
Ne videare hominem præposuisse Ioui.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris,
Clamato, tuus est hic ager, ille tuus.
Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci,
Illa lanigeri pecoris tibi, Termine fibris
Sacra videt fieri sextus ab vrbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo,
Romanæ spatium est vrbis & orbis idem.

Nunc mihi dicenda est regis fuga. traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Vltima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias euerterat vrbes:
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namq; trium minimus proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios, Occidite, dixit inermem:
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniusq; pater.
Qui mea crudeli lacerauit verbere terga,
Dicere vt hoc possem, verbera passus erat.
Luna fuit. spectant iuuenem, gladiosq; recondunt:
Tergaq; deducta veste notata vident.
Flent quoque, & vt secum tueantur bella precantur:
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamq; potens, misso genitorem appellat amico:
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis
Sectus humum riuo bene sonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit: & virga lilia summa metit.
Nuntius vt rediit decussaq; lilia dixit;
Filius, agnosco iussa parentis, ait.
Nec mora: principibus cæsis ex vrbe Gabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit: & extinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phœbus. sors est ita reddita: Matri
Qui dederit primus oscula, victor erit.
Oscula quisq; suæ matri properata dederunt,
Non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator: vt esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille iacens pronus matri dedit oscula Terræ,
Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis:
Et patitur longas obsidione moras.
Dum vacat: & metuunt hostes committere pugnam:
Luditur in castris: otia miles agit.
Tarquinius iuuenis socios dapibusq; meroq;
Accipit. ex illis rege creatus ait:
Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello:
Nec sinit ad patrios arma referre deos:
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Coniugibus nostris mutua cura sumus?
Quisq; suam laudat. studiis certamina crescunt:
Et feruet multo linguaq; corq; mero.
Surgit cui dederas clarum Collatia nomen,
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis: vrbemq; petamus.
Dicta placent, frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos: regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in foro nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
Inueniunt posito peruigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia: cuius
Ante torum calathi, lanaq; mollis erat.
Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait illa sono:
Mittenda est domino (nunc nunc properate puellæ)
Quam primum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen auditis? nam plura audire potestis.
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: melioribus Ardea restas
Improba: quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces. sed enim temerarius ille
Est meus: & stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymis: inceptaque fila remisit:
In gremio vultum deposuitque suo.
Hoc ipsum decuit: lacrymæ decuere pudicam:
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, veni, coniux ait, illa reuixit:
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea iuuenis furiales regius ignes
Concipit: & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niueusque color, flauique capilli,
Quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox, & quod corrumpere non est.
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis præuntius ales:
Cum referunt iuuenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
Ille recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina neuit:
Iniectæ collo sic iacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuerunt:
Hic color, hæc facies, hic decor oris erat.
Vt solet à magno fluctus languescere flatu:
Sed tamen à vento, qui fuit, vnda tumet;
Sic quamuis aberat placitæ præsentia formæ.
Quam dederat præsens forma: manebat amor.

Ardet: & iniusti stimulis agitatus amoris,
Comparat indigno vimque, metumque toro.
Exitus in dubio est: audebimus vltima, dixit.
Viderit: audentes Forsque, Deusque iuuat.
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Ense latus cinxit, tergaque pressit equi.
Accipit aerata iuuenem Collatia porta,
Condere iam vultus sole parante suos.
Hostis vt hospes init penetralia Collatini,
Comiter excipitur: sanguine iunctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somnum.
Nox erat, & tota lumina nulla domo.
Surgit, & aurata vagina liberat ensem:
Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Vtque torum pressit, ferrum Lucretia mecum est,
Natus, ait, regis, Tarquiniusque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet:
Sed tremit, vt quondam stabulis deprensa relictis,
Parua sub infesto cum iacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur foemina pugnans.
Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat? positis vrgentur pectora palmis:
Tunc primum externa pectora tacta manu.
Instat amans hostis precibus, precioque, minisque,
Nec prece, nec precio, nec mouet ille minis.
Nil agis, eripiam, dixit, pro crimine vitam:
Falsus adulterii testis adulter ero.
Interimam famulum, cum quo deprensa fereris.
Succubuit famae victa puella metu.
Quid victor gaudes? haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox stetit vna tuis!
Iamque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
Vt solet ad nati mater itura rogum.
Grandaeuumque patrem fido cum coniuge castris
Euocat: & posita venit vterque mora.
Vtque vident habitum, quae luctus caussa, requirunt:
Cui paret exsequias, quoque sit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora: fluunt lacrymae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc coniux lacrymas solantur: & orant,
Indicet: & caeco flentque pauentque metu.
Ter conata loqui, ter destitit: ausaque quarto
Non oculos ideo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus, eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quaeque potest narrat, restabant vltima: fleuit:
Et matronales erubuere genae.
Dant veniam genitor facto coniuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora, celato fixit sua pectora ferro:
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit. haec etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes
Obliti decoris virque paterque iacent.
Brutus adest. tandemque animo sua nomina fallit:
Fixaque semianimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
Edidit impauidos ore minante sonos.
Per tibi ego hunc iuro castum fortemque cruorem,
Perque tuos manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum.
Iam satis est virtus dissimulata diu.
Illa iacens ad verba oculos sine lumine mouit:
Visaque concussa dicta probare coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis:
Et secum lacrymas inuidiamque trahit.
Vulnus inane patet: Brutus clamore Quirites
Concitat: & regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit: capit annua consul
Iura. dies regnis illa suprema fuit.

FAllimur? an veris praenuntia venit hirundo?
Et metuit ne qua versa recurrat hiems?
Saepe tamen, Progne, nimium properasse quereris:
Virque tuo Tereus frigore laetus erit.

IAmque duae restant noctes de mense secundo:
Marsque citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen:
Quae deus in campo prospicit ipse suo.
Iure venis Gradiue: locum tua tempora poscunt.
Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum libro cum mense peracto.
Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

FASTORVM LIB. III.

PEllice depositis clypeo paulisper & hasta
Mars ades, & nitidas casside solue comas.
Forsitan ipse roges quid sit cum Marte poetae:
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Mineruae.
Non minus ingenuis artibus illa vacat.
Palladis exemplo ponenda tempora sume
Cuspidis: inuenies & quid inermis agas.
Tunc quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit: vt huic vrbi semina magna dares.
Siluia Vestalis (quid enim vetat inde moueri?)
Sacra lauaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad mollem decliuo tramite ripam:
Ponitur e summa fictilis vrna coma,
Fessa resedit humo ventosque accepit aperto
Pectore, turbatas restituitque comas.
Dum sedet: vmbrosae salices volucresque canorae
Fecerunt somnos, & leue murmur aquae.
Blanda quies furtim victis obrepit ocellis:
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc: visamque cupit: potiturque cupita:
Et sua diuina furta fefellit ope.
Somnus abit: iacet ipsa grauis: iam scilicet intra
Viscera Romanae conditor vrbis erat.
Languida consurgit: nec scit cur languida surgat:
Et peragit tales arbore nixa sonos.
Vtile sit faustumque precor, quod imagine somni
Vidimus: an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter (visu mirabile) palmae
Surgunt: ex illis altera maior erat.
Et grauibus ramis totum protexerat orbem:

Contigeratque

Contigeratq; sua sidera summa coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu, corq; timore micat.
Martia Picus auis gemino pro stipite pugnant
Et lupa: tuta per hos vtraq; palma fuit.
Dixerat, & plenam non firmis viribus vrnam
Sustulit: impleuerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Cœlesti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
Restabant nitido iam duo signa Deo.
Siluia fit mater: Vestæ simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara Deæ certe tremuit pariente ministra:
Et subiit cineres territa flamma suos.
Hæc vbi cognouit contemptor Amulius æqui:
(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne iubet mergi geminos. scelus vnda refugit.
In sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit creuisse ferino?
Et picum expositis sæpe tulisse cibos?
Non ego te, tantæ nutrix Laurentia gentis,
Nec taceam vestras Faustule pauper opes.
Vester honos veniet, cum Laurentalia dicam:
Acceptus geniis illa December habet.
Martia ter senos proles adoleuerat annos:
Et suberat flauæ iam noua barba comæ.
Omnibus agricolis, armentorumq; magistris
Iliadæ fratres iura petita dabant.
Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti:
Et redigunt actos in sua iura boues.
Vt genus audierunt, animos pater editus auget:
Et pudet in paruis nomen habere casis:
Romuleoq; cadit traiectus Amulius ense:
Regnaq; longæuo restituuntur auo.
Mœnia conduntur: quæ, quamuis parua fuerunt,
Non tamen expediit transiluisse Remo.
Iam modo quæ fuerant syluæ, pecorumq; recessus,
Vrbs erat: æternæ cum pater vrbis ait,
Arbiter armorum, de cuius sanguine natus
Credor, & vt credar pignora multa dabo:
A te principium Romano dicimus anno,
Primus de patrio nomine mensis erit.
Vox rata fit, patrioq; vocat de nomine mensem:
Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
Iunonem Sparte, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis,
Arma feræ genti remq; decusq; dabant.
Quod si forte vacas, peregrinos inspice fastos,
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis,
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos Albanaq; tempora constat
Factaq; Telegoni mœnia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquiculus acer,
A tribus hunc primum turba forensis habet.
Et tibi cum proauis miles Peligne Sabinis
Conuenit: huic genti quartus vtriq; Deus.
Romulus hos omnes vt vinceret ordine saltem:
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere calendas:
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes
Græcia facundum, sed male forte genus,
Qui bene pugnabat: Romanam nouerat artem:
Mittere qui poterat pila: disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senserat? aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas arctos? quarum Cynosura petatur
Sidoniis? Elicem Graia carina notet?
Signaq; quæ longo frater percenseat anno,
Ire per hæc vno mense sororis equos?
Libera currebant, non obseruata per annum
Sidera: constabat sed tamen esse deos.
Non illi cælo labentia signa tenebant:
Sed sua quæ magnum perdere crimen erat.
Illa quidem fœno: sed erat reuerentia fœno.
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
Vnde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes,
Mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimum cum luna repleuerat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti per quos numerare solemus,
Seu quia bis quino femina mense parit,
Seu quod adusq; decem numero crescente venitur:
Principium spatiis sumitur inde nouis.
Inde patres centum denos secreuit in orbes
Romulus: hastatos instituitq; decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titiensibus ille,
Quosq; vocant Ramnes, Luceribusq; dedit.
Assuetos igitur numeros seruauit in anno:
Hoc luget spatio femina mœsta virum.
Ne dubites, primæ fuerint quin ante Calendæ
Martis, ad hæc animum signa referre potes.
Laurea flaminibus, quæ toto perstitit anno:
Tollitur & frondes sunt in honore nouæ.
Ianua tunc regis posita viret arbore Phœbi;
Ante tuas fit idem curia prisca fores.
Vesta quoq; vt fulgeat folio velata recenti:
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parua fides annos hinc esse priores:
Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli,
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad spatium belli perfide Pœne tui.
Denique quintus ab hoc fuerat quintilis: & inde
Incipit, a numero nomina quisquis habet.
Primus oliuiferis Romam deductus ab aruis
Pompilius menses sensit abesse duos.
Siue hoc à Samio doctus, qui posse renasci

Non putat: Egeria siue monente sua.
Sed tamen errabant etiam tunc tempora: donec
Cæsaris in multis hæc quoq; cura fuit.
Non hæc ille Deus tantæq; propaginis auctor
Credidit officiis esse minora suis.
Promissumq; sibi voluit prænoscere cælum:
Nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinq; diebus
Iunxit, & è pleno tempora quarta die.
His anni modus est. in lustrum accedere debet.
Quæ consumatur partibus, vna dies.

SI licet occultos monitus audire deorum
Vatibus: vt certe fama licere putat:
Cum sis officiis Gradiue, virilibus aptus:
Dic mihi matronæ cur tua festa colant.
Sic ego. sic posita dixit mihi casside Mauors:
Sed tamen in dextra missilis hasta fuit.
Nunc primum studiis pacis, Deus vtilis armis,
Aduocor: & gressus in noua castra fero:
Nec piget incepti: iuuat hac quoq; parte morari:
Hoc solam ne se posse Minerua putet.
Disce Latinorum vates operose dierum
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parua fuit, si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parua spes tamen huius erat.
Mœnia iam stabant populis angusta futuris,
Credita, sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri si quæris regia nati,
Adspice de canna straminibusq; domum.
In stipula placidi capiebat munera somni:
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Iamq; loco maius nomen Romanus habebat:
Nec coniux illi, nec socer vllus erat.
Spernebat generos inopes vicinia diues:
Et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse & oues pauisse nocebat:
Iugeraq; inculta pauca tenere soli.
Cum pare quæq; suo coeunt volucresq; feræq;
Atq; aliquem, de qua procreet, anguis habet.
Externis dantur connubia gentibus, at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui: patriamq; dedi tibi, Romule, mentem:
Tolle preces, dixi: quod petis arma dabunt.
Festa para Conso. Consus tibi cetera dicet:
Illo facta die dum sua sacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem:
Tunc primum generis intulit arma socer.
Iamq; fere raptæ matrum quoq; nomen habebant:
Tractaq; erant longa bella propinqua mora.
Conueniunt nuptæ dictam Iunonis in ædem:
Quas inter mea sic est nurus ausa loqui:
O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus:
Non vltra lentæ possumus esse piæ.
Stant acies: sed vtra di sint pro parte rogandi.
Eligite: hinc coniux, hinc pater arma tenet:
Quærendum est, viduæ fieri malitis an orbæ.
Consilium vobis forte, piumq; dabo.
Consilium dederat: parent crinesq; resoluunt.
Mœstaq; funera corpora veste tegunt.
Iam steterant acies ferro, mortiq; paratæ:
Iam lituus pugnæ signa daturus erat:
Cum raptæ veniunt inter patresq; virosq;
Inq; sinu natos pignora cara tenent.
Vt mediam campi scissis tetigere capillis:
In terram posito procubuere genu:
Et, quasi sentirent blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua suos.
Qui poterat, clamabat auum tunc denique visum,
Et qui vix poterat posse coactus erat.
Tela viris, animiq; cadunt gladiisq; remotis
Dant soceri generis accipiuntq; manus.
Laudatasq; tenent natas, scutoque nepotem
Fert auus; hic scuti dulcior vsus erat.
Inde diem primasq; meas celebrare Kalendas,
Oebaliæ matres non leue munus habent.
Aut quia commissi strictis mucronibus ausæ
Finierant lacrymis Martia bella suis:
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater:
Rite colunt matres sacra, diemq; meum.
Quid? quod hiems adoperta gelu tum denique cedit:
Et pereunt victæ sole tepente niues.
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes:
Vuidaq; in grauido palmite gemma tumet.
Quæq; diu latuit, nunc qua se tollat in auras,
Fertilis occultas inuenit herba vias.
Nunc fecundus ager: pecoris nunc hora creandi:
Nunc auis in ramo tecta, larémq; parat:
Tempora iure colunt Latiæ fecunda parentes:
Quarum militiam votáq; partus habet.
Adde, quod excubias cui rex Romanus agebat,
Qui nunc Esquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Iunonis templa Latinis
Hæc sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror? & variis onero tua pectora caussis?
Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: matrum me turba frequentat:
Hæc vos præcipue tam pia caussa decet.
Ferte Deæ flores, gaudet florentibus herbis
Hæc dea, de tenero cingite flore caput.
Dicite, tu nobis lucem, Lucina dedisti,
Dicite, tu voto parturientis ades.
Si qua tamen grauida est. resoluto crine precetur:
Vt soluat partus molliter illa suos.

QVis mihi nunc dicet quare cælestia Martis
Arma ferant Salij? Mamuriumq; canant?
Nympha mone nemori stagnóque operata Dianæ:
Nympha Numæ coniux ad tua facta veni.
Vallis Aricinæ silua præcinctus opaca
Est locus antiqua relligione sacer.
Hic latet Hippolytus loris direptus equorum:
Vnde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia sepes:
Et posita est meritæ multa tabella deæ.
Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Femina lucentes portat ab vrbe faces.
Regna tenent manibus fortes pedibusque fugaces:
Et perit exemplo postmodo quisq; suo.

Defluit incerto lapidosus murmure riuus:
Sæpe sed exiguis haustibus inde bibi.
Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camenis:
Illa Numæ coniunx, consiliumq; fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit iure, Deumq; metu.
Inde datæ leges, ne firmior omnia posset:
Cœptaq; sunt pure tradita sacra coli.
Exuitur feritas: armisq; potentius æquum est:
Et cum ciue pudet conseruisse manus.
Atque aliquis modo trux visa iam vertitur ara:
Vinaque dat tepidis farraq; salsa focis.
Ecce deum genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effusis æthera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes:
Rex pauet, & vulgi pectora terror habet.
Cui dea, Ne nimium terrere, piabile fulmen
Est, ait, & sæui flectitur ira Iouis.
Sed poterunt ritum Picus, Faunusque piandi
Tradere, Romani numen vterque soli.
Nec sine vi tradent: adhibeto vincula captis:
Atque ita, qua possint, edidit, arte capi.
Lucus Auentino suberat niger ilicis vmbra:
Quo posses viso dicere, numen inest.
In medio gramen, muscoque adoperta virenti
Manabat saxo vena perennis aquæ:
Inde fere soli, Faunus, Picusque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ouem:
Plenaque odorati disponit pocula Bacchi:
Cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt siluestria numina fontes:
Et releuant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur, gelido Numa prodit ab antro:
Vinclaq; sopitas addit in arcta manus.
Somnus vt abscessit, pugnando vincula tentant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tunc Numa: Di nemorum factis ignoscite nostris,
Si scelus ingenio scitis abesse meo:
Quoque modo possit fulmen, monstrate piari.
Sic Numa, sic quatiens cornua Faunus ait,
Magna petis, nec quæ monitu tibi discere nostro
Fas sit. habent fines numina nostra suos.
Di sumus agrestes, & qui dominemur in altis
Montibus, arbitrium est in sua tecta Ioui.
Hunc tu non poteris per te deducere cælo:
At poteris nostra forsitan vsus ope.
Dixerat hæc Faunus, par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Iupiter huc veniet valida perductus ab arte.
Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi laqueis quid agant, quæ carmina dicant,
Quaque trahant superis sedibus arte Iouem,
Scire nefas homini est. nobis concessa canentur,
Quæq; pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cælo te Iupiter: vnde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumq; vocant.
Constat Auentinæ tremuisse cacumina siluæ,
Terraque subsedit pondere pressa Iouis.
Corda micant regis, totoq; è corpore sanguis
Fugit, & hirsutæ diriguere comæ.
Vt rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum rexque paterq; deûm:
Si tua contigimus manibus donaria puris,
Hoc quoque quod petitur, si pia lingua rogat,
Annuit oranti, sed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum,
Cæde caput dixit, cui rex parebimus, inquit,
Cædenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, hominis, sumes, ait ille, capillos.
Postulat hic animam, cui Numa, piscis, ait.
Risit, & his inquit, facito mea tela procures
O vir colloquio non abigende deûm.
Sed tibi protulerit cum totum crastinus orbem
Cynthius, imperij pignora certa dabo.
Dixit: & ingenti tonitru super æthera motum
Fertur, adorantem destituitq; Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis, difficilisque fides.
At certe credemur, ait, si verba sequetur
Exitus: en audi crastina quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Iupiter imperij pignora certa dabit.
Discedunt dubij, promissaque tarda videntur:
Dependetq; fides aduenientæ die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina:
Ante sui populus limina regis adest.
Prodit, & in solio medius consedit acerno.
Innumeri circa stantq; silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus,
Sollicitæ mentes speque metuque pauent.
Constitit, atque caput niueo velatus amictu,
Iam bene dis notas sustulit ille manus.
Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit,
Pollicitam dictis Iupiter adde fidem.
Dum loquitur, totum iam Sol emouerat orbem,
Et grauis æthereo venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit,
Credite dicenti, mira, sed acta loquor.
A media cælum regione dehiscere cœpit,
Summisere oculos cum duce turba suo.
Ecce leui scutum versatum leniter aura
Decidit: à populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus cæsa prius ille iuuenca,
Quæ dederat nulli colla premenda iugo,
Atq; ancile vocat, quod ab omni parte recisum est:
Quemq; notes oculis, angulus omnis abest.
Tunc memor imperij sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura iubet fieri simili cælata figura:
Error vt ante oculos insidiantis eat.
Mamurius, morum fabræne exactior artis,
Difficile est illi dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
Si mea nota fides, irrita nulla petes.
Iam dederat Saliis (à saltu nomina ducunt)
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, Merces mihi gloria detur:
Nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Præmia persoluunt: Mamuriumque vocant.

Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo:
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam coniux apicati cincta Dialis
Lucibus, impexas debet habere comas.

TErtia nox demissa suos ubi moverit ortus,
Conditus è geminis piscibus alter erit.
Nam duo sunt: austris hic est, aquilonibus ille
Proximus; à vento nomen uterque tenet.

CVm croceis rorare genis Tithonia coniux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget,
Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes,
Mergetur, visus effugietque tuos:
At non effugiet Vindemitor, hoc quoque caussam
Vnde trahat sidus parva docere mora est.
Ampelon intonsum Satyro nymphaque creatum
Fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis.
Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi,
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit, amissum Liber in astra tulit.

SExtus ubi è terra clivosum scandit olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis:
Quisquis ades, castæque colis penetralia Vestæ,
Gratare: Iliacis turaque pone focis.
Cæsaris innumeris, quos maluit ille mereri,
Accessit titulis pontificalis honor.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris imperii pignora iuncta vides.
Di veteris Troiæ, dignissima præda ferenti:
Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit.
Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos
Numina: cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes,
Vivite inextincti, flammaque duxque, precor.

VNa nota est Martis nonis sacrata quod illis
Templa putant lucos Veiovis ante duos:
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
Quilibet huc, dixit, confuge, tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet:
Disce quis iste deus, curve vocetur ita.
Iupiter est iuvenis: iuveniles aspice vultus:
Aspice deinde, manu fulmina nulla tenet.
Fulmina post ausos cælum affectare Gigantes
Sumpta Iovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis, & Pelion altius Ossa,
Arsit, & in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nympham pavisse feruntur
Cretides: infanti lac dedit illa Iovi.
Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra coloni,
Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est: cur non ego Veiovis ædem,
Ædem non magni suspicer esse Iovis?
Iamque ubi cæruleum variabunt sidera cælum:
Suspice, Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
Sanguine respersis prosiluisse comis.
Huic supra nubes, & subter sidera lapso
Cælum pro terra, pro pede penna fuit.
Iamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cælo, quod pennis ante petebat,
Et nitidus stellis quinque decemque micat.

PRotinus aspiciens venienti nocte Coronam
Gnosida, Theseo crimine facta dea est.
Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila legenda viro,
Sorte tori gaudens, quid flebam rustica, dixit:
Vtiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexis crinibus Indos
Vincit: & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie præstante puellas
Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans coniux, spatiataque litore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum fluctus similes audite querelas:
En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
Dicebam (memini) periure, & perfide Theseu,
Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat:
Nomine mutato caussa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset,
Iamque ego præsenti tempore nulla forem.
Quid me in desertis morituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus, in lacrymas cognite Bacche meas,
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum.
Heu ubi pacta fides? ubi, quæ iurare solebas?
Me miseram, quoties hæc ergo verba loquor.
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Iudicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc quisquam: tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Præcipue cupiam celari Thesea, ne te
Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex,
Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert? vitio tibi gratior ipsa est.
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem præsta: nec præfer amoribus ullam
Coniugis: assueui semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri:
Me tua: sed lædit ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: nec enim tibi Bacche nocebat
Quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec quod nos uris, mirum facis: ortus in igne
Diceris: & patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere cælum,
Hei mihi, pro cælo qualia dona fero!
Dixerat, audierat iamdudum, verba querentis
Liber: ut à tergo forte secutus erat,
Occupat amplexu: lacrymasque per oscula siccat.
Et pariter cæli summa petamus, ait.
Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.

Sintque

Sintq; tuae tecum faciam monumenta coronae:
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit: gemmasq; nouem transformat in ignes:
Aurea per stellas nunc micat illa nouem.

Sex ubi sustulerit, totidemq; emiserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem:
Altera gramineo spectabis Equiria campo:
Quem Tiberis curuis in latus vrget aquis.
Qui tamen eiecta si forte tenebitur vnda,
Caelius accipiet puluerulentus equos.

Idibus est Annae festum geniale Perennae,
Haud procul à ripis, aduena Tibri, tuis.
Plebs venit ac virides passim disiecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quisq; sua.
Sub Ioue pars durat, pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus è ramis frondea facta casa est:
Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis:
Desuper extensas imposuere togas.
Sole tamen vinoq; calent: annosq; precantur,
Quot sumunt cyathos: ad numerumq; bibunt.
Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos:
Quae sit per calices facta Sibylla suos.
Illic & cantant quicquid didicere theatris:
Et iactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras cratere choreas:
Cultaq; diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant: & sunt spectacula vulgi:
Et fortunatos obuia turba vocat.
Occurrit nuper (visa est mihi digna relatu)
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec dea sit, quoniam rumoribus errat,
Fabula proposito nulla tegenda meo.
Arserat Aeneae Dido miserabilis igne:
Arserat exstructis in sua fata rogis:
Compositusq; cinis, tumuliq; in marmore carmen
Hoc breue, quod moriens ipsa reliquit, erat.
Praebuit Aeneas & caussam mortis, & ensem:
Ipsa sua Dido concidit vsa manu.
Protinus inuadunt Numidae sine vindice regnum:
Et potitur capta Maurus Iarba domo:
Seq; memor spretum, thalamis tamen, inquit, Elisa
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quò quemq; agit error: vt olim
Amisso dubiae rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area messes:
Inq; cauos ierant tertia musta lacus.
Pellitur Anna domo: lacrymansq; sororis linquit
Moenia, germanae iusta dat ante suae.
Mixta bibunt molles lacrymis vnguenta fauillae,
Vertice libatas accipiuntq; comas.
Terq; vale dixit: cineres ter ad ora relatos
Pressit: & est illis visa subesse soror.
Nacta ratem, comitesq; fugae pede labitur aequo,
Moenia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyrae
Insula, quam Libyci verberat vnda freti.
Hanc petit hospitio regis confisa vetusto:
Hospes opum diues rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus vtriusq; sororis:
Haec, inquit, tellus quantulacunq; tua est.
Et tamen hospitii seruasset ad vltima munus:
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensebat bis sol sua, tertius ibat
Annus, & exilio terra paranda noua est.
Frater adest: bellumq; petit: rex arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Iussa fugit: ventoq; ratem committit & vndis:
Asperior quouis aequore frater erat.
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
Paruus ager. Cameren incola turba vocat.
Illuc cursus erat, nec longius abfuit inde:
Quam quantum nouies mittere funda potest.
Vela cadunt primo: & dubia librantur ab aura.
Findite remigio, nauita dixit, aquas:
Dumq; parant torto subducere carbasa lino:
Percutitur rapido puppis adunca noto:
Inq; patens aequor frustra pugnante magistro
Fertur: & ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus, imoq; à gurgite pontus
Vertitur: & canas alueus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec iam moderator habenis
Vtitur, at votis is quoq; poscit opem.
Iactatur tumidas exsul Phoenissa per vndas:
Humidaq; oppositis lumina veste tegit.
Tunc primum Dido felix est dicta sorori:
Et quaecunq; aliquam corpore pressit humum.
Ducitur ad Laurens ingenti flamine litus
Puppis, & expositis omnibus hausta perit.
Iam pius Aeneas regno nataq; Latini
Auctus erat, populos miscueratq; duos,
Litore dotali solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter,
Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse, quid in Latios illa veniret agros?
Dum secum Aeneas, Anna est, exclamat Achates.
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Heu fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit, & alloquitur trepidam Cythereius heros:
Flet tamen admonitus mortis, Elisa, tuae.
Anna per hanc iuro, quam quondam audire solebas
Tellurem fato prosperiore dari,
Perq; deos comites hac nuper sede locatos,
Saepe meas illis increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen, metus abfuit iste.
Hei mihi credibili fortior illa fuit.
Ne refer, adspexi non illo corpore digna
Vulnera, Tartareas ausus adire domos.
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
Siue deus, regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elisae,
Nomine grata tuo, grata sororis eris.
Talia dicenti (neq; enim spes altera restat)
Credidit, errores exposuitq; suos.
Vtq; domum intrauit Tyrios induta paratus,
Incipit Aeneas, caetera turba silet.
Hanc tibi cur tradam, pia causa, Lauinia coniux,
Est mihi, consumpsi naufragus huius opes.
Orta Tyro est, regnum Libyca possedit in ora.
Quam precor vt carae more sororis ames.

Omnia prævalet: falsumq; Lauinia vultus
Mente premit tacita, dissimulatq; metus.
Donaq; cum videat præter sua lumina mitti,
Multa tamen missi clam quoq; multa putat.
Non habet exactum quid agat, furialiter odit
Et parat insidias, & cupit ulta mori.
Nox erat ante torum visa est adstare sororis
Squallenti Dido sanguinulenta coma.
Effuge, ne dubita, mœstum soror effuge tectum,
Sub verbum querulas impulit aura fores,
Exilit, & velox humili super arua fenestra
Se iacit: audacem fecerat ipse timor.
Cumq; metu rapitur tunica velata recincta
Currit, ut auditi territa dama lupi.
Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
Creditur, & stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur, apparent signa, notæq; pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
Ipsa loqui visa est: Placidi sum nympha Numici,
Amne perenne latens, Anna Perenna vocor.
Protinus erratis læti vescuntur in agris.
Et celebrant largo seque, diemq; mero.
Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat
annum.
Pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem.
Inuenies qui te nymphen Atlantida dicant.
Teq; Ioui primos, Anna, dedisse cibos.
Hæc quoq; quam referam, nostras peruenit ad aures
Fama: nec à veri dissidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiam nunc tuta tribunis
Fugit, & in sacri vertice montis erat.
Iam quoq; quem secum tulerant, defecerat illis
Victus, & humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quædam fuit Anna Bouillis
Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
Illa leui mitra canos incincta capillos
Fingebat tremula rustica liba manu.
Atq; ita per populum fumantia mane solebat
Diuidere: hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta, signum posuere perenne:
Quod sibi defectis illa ferebat opem.
Nunc mihi, cur cantent, superest, obscœna puellæ,
Dicere: nam coeunt, certaq; probra canunt.
Nuper erat dea facta: venit Gradiuus ad Annam:
Et cum seducta talia verba facit.
Mense meo coleris: iunxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifera armiferum correptus amore Mineruæ
Uror, & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Di studio similes coeamus in unum.
Conueniunt partes hæ tibi comis anus.
Dixerat. illa Deum promisso ludit inani:
Et stultam dubia spem trahit usq; mora.
Sæpius instanti, Mandata peregimus, inquit:
Euicta est precibus, vix dedit illa manus.
Credit amans: thalamosq; parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut noua nupta, suos.
Oscula sumpturus subito Mars adspicit Annam.
Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
Ludis amatorem caræ noua diua Mineruæ.
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde ioci veteres obscœnaq; verba canuntur:
Et iuuat hanc magno verba dedisse deo.
Præteriturus eram gladios in principe fixos:
Cum sic à castis Vesta locuta focis.
Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos:
Sacrilegæ telis me petiere manus.
Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.
Ille quidem cælo positus Iouis atria vidit
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicunq; nefas ausi prohibente deorum
Numine polluerant pontificale caput:
Morte iacent merita, testes estote Philippi
Et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris, ulcisci iusta per arma patrem.

POstera cum teneras Aurora refecerit herbas,
Scorpius à prima parte videndus erit.

TErtia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, faue vati, dum tua festa cano.
Nec referam Semelem: ad quam nisi fulmina secum
Iupiter afferret, paruus inermis eras.
Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris opus.
Sithonas & Scythicos longum est narrare trium-
phos:
Et domitas gentes thurifer Inde tuas.
Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris:
Inque tuum furiis acte Lycurge genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
Dicere: sed non est carminis huius opus.
Carminis huius opus causas exponere quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange totoq; Oriente subacto
Primitias magno seposuisse Ioui.
Cinnama tu primus captiuaq; thura dedisti:
Deque triumphato viscera tosta boue.
Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen:
Libaque: quod sanctis pars datur inde focis.
Liba deo fiunt: succis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro.
Non habet ingratos fabula nostra iocos.
Iamque erat ad Rhodopen, Pangæaq; flumina ventū
Æriferæ comitum cum crepuere manus:
Ecce nouæ coeunt volucres tinnitibus actæ:
Quæq; mouent sonitus æra, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber, & inuenti præmia mellis habet.
Ut Satyri leuisq; senex tetigere saporem:
Quærebant flauos per nemus omne fauos.
Audit in exeso stridorem examinis ulmo,
Adspicit & ceras, dissimulatq; senex.
Utq; piger pandi tergo residebat aselli,
Applicat hunc ulmo, corticibusq; cauis.

Constitit ipse super ramoso stipite nixus:
Atq; auide trunco condita mella petit.
Millia crabronum coeunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oraq; prima notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli:
Inclamatq; suos, auxiliumq; rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaq; ora parentis
Rident: percusso claudicat ille genu.
Risit & ipse Deus, limumq; inducere monstrat:
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur, liboq; infusa calenti
Iure repertori splendida mella damus.
Femina cur præsit, non est rationis opertæ.
Femineos thyrsis concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat quæris? vinosior ætas
Hæc erat, & grauidæ munera vitis amat.
Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho.
Hoc quoq; cur ita sit, dicere nulla mora est:
Nysiadas Nymphas puerum quærente nouerca:
Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
Restat ut inueniam quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Siue, quod ipse puer semper, iuuenisq; videris,
Et media est ætas inter vtrumq; tibi.
Seu quia tu pater es, patres sua pignora natos
Commendant curæ numinibusq; tuis.
Siue, quod es Liber, vestis quoq; libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cum colerent prisci studiosius agros,
Et faceret patrio rure senator opus:
Et caperet fasces à curuo consul aratro:
Nec crimen duras esset habere manus.
Rusticus ad ludos populus veniebat in vrbem:
Sed dis, non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos vuæ commentor habebat:
Quos cum tædifera nunc habet ille dea.
Ergo vt tironem celebrare frequentia possit:
Visa dies dandæ non aliena togæ.
Mitte caput pater huc, placatique cornua vertas,
Et des ingenio vela secunda meo.
Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
Hac, si commemini, præteritaq; die.
Stella Lycaoniam vergit decliuis ad Arcton
Miluius: hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri si vis cognoscere cælum,
Saturnus regnis à Ioue pulsus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita, tentat opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
Parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi:
Et iam iam flammis exta daturus erat:
Iupiter alitibus rapere imperat: attulit illi
Miluius: & meritis venit in astra suis.

Vna dies media est, & fiunt sacra Mineruæ:
Nominaq; à iunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro:
Caussa, quod est illa nata Minerua die.
Altera, tresq; super rasa celebrantur arena:
Ensibus exsertis bellica læta dea est.
Pallada nunc pueri teneræque orate puellæ.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers:
Hanc cole, velleribus quisquis aena paras.
Nec quisquam inuita faciet bene vincula plantæ:
Palladie sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior, irata Pallade, mancus erit.
Vos quoq; Phœbea morbos qui pellitis arte:
Munera de vestris pauca referte deæ:
Nec vos turba feri censu fraudata magistri
Spernite: discipulos attrahit illa nouos.
Quiq; moues cælum, tabulasque coloribus vris:
Quiq; facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est operum, certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cælius ex alto qua mons descendit in æquum:
Hic vbi non plana est, sed prope plana via:
Parua licet videas captæ delubra Mineruæ,
Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. capitale vocamus
Ingenium solers: ingeniosa dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiua Faliscis
Venit, & hoc signo littera prima docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo iubeat furta recepta loco?
A quacunq; trahis ratione vocabula Pallas,
Pro ducibus nostris Ægida semper habe.
Summa dies, quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu:
Hic here Phrixeæ vellera pressit ouis.
Seminibus tostis sceleratæ fraude nouercæ
Sustulerat nullas, vt solet, herba comas.
Mittitur ad Tripodas, certa qui sorte reportet,
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoq; corruptus cum semine nuntiat Helles
Et iuuenis Phrixi funera sorte peti.
Vsq; recusantem ciues, & tempus, & Ino
Compulerant regem iussa nefanda pati.
Et soror, & Phrixus velati tempora vittis
Stant simul ante aras, iunctáq; fata gemunt.
Adspicit hos vt forte pependerat æthere mater,
Et ferit attonita pectora nuda manu:
Inq; draconigenam nimbis comitantibus vrbem
Desilit, & natos eripit inde suos:
Vtque fugam capiant aries nitidissimus auro
Traditur: ille vehit per freta longa duos.

Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Femina, cum de se nomina fecit aquæ.
Pæne simul periit, dum vult succurrere lapsæ
Frater: & extentas porrigit vsq; manus.
Flebat, vt amissa gemini consorte pericli,
Cæruleo iunctam nesciit esse deo.
Litoribus tactis aries fit sidus: at huius
Peruenit in Colchas aurea lana domos.

Tres vbi luciferos veniens præmiserit Eos,
Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Inde quater pastor satur ... vbi clauserit hædos,
Canuerint herbæ rore recente quater,
Ianus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana salus, araque Pacis erit.

Luna regit menses, huius quoq; tempora mensis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

FASTORVM LIB. IV.

Alma faue, dixi, geminorum mater Amorum,
Ad vatem vultus rettulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certe maiora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis dea, respondi, de vulnere: risit: & aer
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, an sanus, numquam tua signa reliqui:
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis:
Nunc teritur nostris area maior equis.
Tempora cum caussis annalibus eruta priscis,
Lapsaq; sub terras, ortaq; signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem:
Et vatem & mensem scis Venus esse tuos.
Mota Cytherea leuiter mea tempora myrto
Contigit: &, cœptum perfice, dixit, opus.
Sensimus: & caussæ subito patuere dierum:
Dum licet, & spirant flamina, nauis eat.
Si qua tamen pars te de fastis tangere debet,
Cæsar in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magna descendit origine mensis:
Et fit adoptiua nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades cum longum scriberet annum,
Vidit: & auctores retulit ipse suos.
Vtque fero Marti primam dedit ordine sortem
Quod sibi nascendi proxima caussa fuit.
Sic Venerem gradibus multis in gente receptam
Alterius voluit mensis habere locum.
Principiumq; sui generis, reuolutaque quærens
Sæcula, cognatos venit adusq; deos.
Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum?
Scilicet Electram concubuisse Ioui?
Huius Erichthonius. Tros est generatus ab illo:
Assaracum creat hic: Assaracusq; Capyn.
Proximus Anchisen: cum quo commune parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas: pietas spectata per ignes:
Sacra, patremq; humeris, altera sacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iuli:
Vnde domus Teucros Iulia tangit auos.
Posthumus hinc qui, quod siluis est natus in altis,
Siluius in Latia gente vocatus erat.
Isque Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
Proximus est titulus Epytus, Alba, tuis.
Ille dedit captæ repetita vocabula Troiæ:
Et tuus est idem, Calpete, factus auus.
Cumq; patris regnum post hunc Tiberinus haberet:
Dicitur in Tuscæ gurgite mersus aquæ:
Iam tamen Agrippam natum, Remulumque nepotem
Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Auentinus post hos, locus vnde vocatur,
Mons quoque post illum: tradita regna Procæ:
Quem sequitur duri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patrui Lausus: placet Ilia Marti
Teq; parit gemino iuncte Quirine Remo:
Ille suos semper Venerem, Matremq; parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve secuturi possent nescire nepotes:
Tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
Auguror: à spumis est dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Græco rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia maior erat.
Venerat Euander plena cum classe suorum:
Venerat Alcides: Graius vterque genus.
Hospes Auentinis armentum pauit in herbis
Claniger: & tanto est Albula pota deo.
Dux quoq; Neritius: testes Læstrygones extant:
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et iam Telegoni, iam mœnia Tiburis vdi
Stabant, Argolicæ quæ posuere manus.
Venerat Atridæ fatis agitatus Halæsus:
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adijce Troianæ suasorem Antenora pacis:
Et generum Æneiden, Apule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & post Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca nostra deos.
Huius erat Solymus Phrygia comes vnus ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriæ, Germanice, nostræ:
Me miserum, Scythico quàm procul illa solo est?
Euge age: tam longas sed supprime, Musa, querelas:
Non tibi sunt mœsta sacra canenda lyra.
Quò non liuor adit? sunt qui tibi mensis honorem
Eripuisse velint, inuideantq; Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia: densaque cedit
Frigoris asperitas, fœtaq; terra patet:
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus iniecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora deo:
Iuraq; dat cælo, terræ, natalibus vndis:
Perque suos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum est numerare) creauit.

Illa satis caussas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in vnum:
Et docuit iungi cum pare quenque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas?
Nec coeant pecudes, si leuis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat, & idem
Frontem dilectæ lædere parcit ouis.
Deposita sequitur taurus feritate iuuencam:
Quem toti saltus, quem nemus omne tremit.
Vis eadem, lato quodcunque sub æquore viuit,
Seruat, & innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus, multáque cura sui.
Primus amans carmen vigilatis nocte negata
Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motæ: studioque placendi,
Quæ latuère prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
Audeat? à nobis sit furor iste procul.
Quid, quod vbique potens, templisque frequentibus aucta,
Vrbe tamen nostra ius dea maius habet?
Pro Troia, Romane, tua Venus arma ferebat:
Cum gemuit teneram cuspide læsa manum:
Cælestésque duas Troiano iudice vicit:
(Ah nolim victas hoc meminisse deas)
Assaracique nurus dicta est, vt scilicet olim
Magnus Iulëos Cæsar haberet auos.
Nec Veneri tempus, quàm ver, erat aptius vllum.
Vere nitent terræ, vere remissus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt:
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit:
Et formosa Venus formoso tempore digna est;
Vtque solet, Marti continuata suo est.
Vere mones curuas materna per æquora puppes
Ire, nec hibernas iam timuisse minas.
Rite deam colitis Latiæ matrésque nurúsque,
Et vos, quis vittæ longáque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula demite collo:
Nunc alii flores, nunc noua danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrtho iubet ipsa lauari:
Caussáque cur iubeat, discite: certa subest.
Littore siccabat sudantes rore capillos:
Viderunt Satyri turba proterua deam.
Sensit, & opposita texit sua tempora myrto.
Tuta fuit facto, vósque referre iubet.
Discite nunc quare Fortunæ tura virili
Detis eo, gelida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas:
Et vitium nudi corporis omne videt.
Vt tegat hoc, celétque viros, Fortuna virilis
Præstat, & hoc paruo ture rogata facit.
Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere: & expressis mella liquata fauis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito,
Hoc bibit: ex illo tempore nupta fuit.
Illam supplicibus verbis placate, sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manet.
Roma pudicitia proauorum tempore lapsa est:
Cumæam, veteres consuluistis anum.
Templa iubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido pulcherrima vultu
Respice, totque tuas diua tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpius in virides præcipitatur aquas.

NOx vbi transierit: cælúmque rubescere primo
Cœperit, & tactæ rore querentur aues:
Semustámque facem vigilata nocte viator
Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus:
Pleiades incipient humeros releuare paternos:
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexus sex hinc venere deorum:
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te formosa Celæno:
Maian & Electram, Taygetemque Ioui.
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit:
Pœnitet, & facti sola pudore latet.
Siue quod Electra Troiæ spectare ruinas
Non tulit, ante oculos opposuitque manum.

TEr sine perpetuo cælum versetur in axe:
Ter iungat Titan, terque resoluat equos:
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idææ festa parentis erunt.
Ibunt semimares, & inania tympana tundent:
Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum ceruice feretur
Vrbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant. spectate Quirites,
Et fora Marte suo litigiosa vacent.
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca sono.
Da dea quam sciter, doctas Cybeleia neptes
Vidit, & has curæ iussit adesse meæ.
Pandite mandati memores Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur dea magna sono.
Sic ego sic Erato (mensis Cythereius illi
Cessit, quod teneri nomen amoris habet)
Reddita Saturno sors hæc erat: Optime regum
A nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, vt quæque erat edita prolem
Deuorat: immersam visceribúsque tenet.
Sæpe Rhea questa est toties fœcunda, nec vnquam
Mater, & indoluit fertilitate sua.
Iupiter ortus erat pro magno teste vetustas
Creditur: acceptam parce mouere fidem.
Veste latens saxum cælesti gutture sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua iamdudum resonat tinnitibus Ida:
Tutus vt infanti vagiat ore puer.
Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes.
Hos Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Æra deæ comites, raucaque terga mouent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos.

Desierat, cœpi: Cur huic genus acre leonum
    Præbent insolitas ad iuga curua iubas?
Desieram, cœpit: Feritas mollita per illam
    Creditur: id curru testificata suo est.
At cur turrifera caput est onerata corona?
    An primis turres vrbibus illa dedit?
Annuit. vnde venit, dixi, sua membra secandi
    Impetus? vt tacui, Pieris orsa loqui.
Phryx puer in syluis facie spectabilis, Attis,
    Turrigeram casto iunxit amore deam.
Hunc sibi seruari voluit, sua templa tueri:
    Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit: & si mentiar, inquit,
    Vltima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit: & in nympha Sagaritide desinit esse,
    Quod fuit, hinc pœnas exigit ira deæ.
Naida vulneribus succidit in arbore factis:
    Illa perit. fatum Naidos arbor erat.
Hic furit: & credens thalami procumbere tectum
    Effugit: & cursu Dindyma summa petit.
Et modo, tolle faces: remoue, modo, verbera clamat:
    Sæpe Palæstinas iurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniauit acuto:
    Longaque in immundo puluere tracta coma est.
Voxque fuit, Merui: meritas do sanguine pœnas:
    Ah pereant partes quæ nocuere mihi.
Ah pereant, dicebat adhuc: onus inguinis aufert,
    Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hic, mollesque ministri
    Cædunt iactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
    Reddita quæsiti caussa furoris erat.
Hoc quoque dux operis moneas precor: vnde petita
    Venerit, an nostra semper in vrbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Idam
    Semper, & Iliacas Mater amauit opes.
Cum Troiam Æneas Italos portaret in agros:
    Est dea sacriferas pæne secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua numina posci
    Senserat: assuetis substiteratque locis.
Post, vt Roma potens opibus iam secula quinque
    Vidit, & edomito sustulit orbe caput,
Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
    Inspicit, inspectum tale fuisse ferunt.
Mater abest, matrem iubeo Romane requiras.
    Cum veniet, casta est accipienda manu.
Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
    Quæue parens absit, quoue petenda loco.
Consulitur Pæan. Diuûmque accersite matrem,
    Inquit, in Idæo est inuenienda iugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tunc sceptra tenebat
    Attalus: Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus,
    Et sic est adytis diua locuta suis,
Ipsa peti volui, ne sit mora, mitte volentem,
    Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.
Ille soni terrore pauens, Proficiscere, dixit:
    Nostra eris, in Phrygios Roma refertur auos.
Protinus innumeræ cædunt pinifera secures
    Illa quibus fugiens Phryx pius vsus erat.
Mille manus coëunt, & picta coloribus vstis
    Cælestum matrem concaua puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima nati:
    Longáque Phrixeæ stagna sororis adit.
Rhœteumque rapax, Sigeáque littora transit,
    Et Tenedum, & veteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta,
    Quaque Carystea frangitur vnda vadis.
Transit & Icarium, lapsas vbi perdidit alas
    Icarus, & vastæ nomina fecit aquæ.
Tunc læua Creten, dextra Pelopeïdas vndas
    Deserit, & Veneri sacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens vbi tingere ferrum
    Brontes, & Steropes, Acmonidesque solent.
Æquoráque Afra legit, Sardoáque regna sinistris
    Respicit à remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat, quà se Tiberinus in altum
    Diuidit, & campo liberiore natat.
Omnis eques, mistaque grauis cum plebe senatus
    Obuius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natæque, nurusque,
    Quæque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant,
    Vix subit aduersas hospita nauis aquas.
Sicca diu fuerat tellus: sitis vsserat herbas,
    Sedit limoso pressa carina vado.
Quisquis adest operi, plus quàm pro parte laborat,
    Adiuuat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
    Attoniti monstro stantque pauentque viri.
Claudia Quincta genus Clauso referebat ab alto,
    Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem, sed non & credita. rumor iniquus
    Læserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatis vario prodiisse capillis,
    Obfuit, ad rigidos promptaque lingua senes.
Conscia mens recti famæ mendacia risit.
    Sed nos in vitium credula turba sumus.
Hæc vbi castarum processit ab agmine matrum,
    Et manibus puram fluminis hausit aquam.
Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.
    Quicunque aspiciunt, mente carere putant.
Summissoque genu, vultus in imagine diuæ
    Figit, & hos edit crine iacente sonos.
Supplicis alma tuæ genitrix fœcunda deorum
    Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor: si tu damnas, meruisse fatebor,
    Morte luam pœnas iudice victa dea.
Sed si crimen abest, tu nostræ pignora vitæ
    Re dabis: & castas casta sequere manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit:
    (Mira, sed in scena testificata loquar)
Mota dea est: sequiturque ducem, laudatque sequendo.
    Index lætitiæ fertur ad astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
    Atria dixerunt, vnde sinister abit.
Nox aderat: querno religant in stipite funem,
    Dantque leui somno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno soluunt à stipite funem,
    Ante tamen posito tura dedere foco:

Ante coronatam puppem sine labe iuuencam
Mactarunt, operum, coniugijq́; rudem.
Est locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo:
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis, dominam, sacraq́; lauit aquis.
Exululant comites, furiisq́; tibia flatur:
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit læto celeberrima vultu,
Credita vix tandem teste pudica dea.
Ipsa sedens plaustro porta est inuecta Capena,
Sparguntur iunctæ flore recente boues.
Nasica accepit, templi non perstitit auctor,
Augustus nunc est, ante Metellus erat.
Substitit hic Erato, mora sic dum cætera quæro,
Dic, inquam, parua cur stipe quærat opes?
Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait, dandæ mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineunt conuiuia quæro,
Tunc magis, indictas concelebrantq́; dapes?
Quod bene mutarit sedem Berecynthia dixit,
Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare Primi Megalesia ludi
Vrbe forent nostra cum dea (sensit enim)
Illa deos, inquit, peperit, cessere parenti,
Principiumq́; dati mater honoris habet.
Cur igitur Gallos qui se excidere vocamus?
Cum tantum à Phrigia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altasq. Celenas
Amnis it, insana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, queis est.
Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In dominæ mensis? an suæ caussa subest?
Lacte mero veteres vsi narrantur, & herbis,
Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
Candidus elisæ miscetur caseus herbæ:
Cognoscat priscos vt dea prisca cibos.

Postera cum cælo motis Pallantias astris
Fulserit, & niueos Luna leuarit equos,
Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
Hac fortuna die Publica, verus erit.

Tertia lux (memini) ludis erit: ac mihi quidã
Spectanti senior, continuusq́; loco:
Hæc, ait, illa dies, Lybicis qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Iubæ.
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior, officio præfuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti
Inter bis quinos vsus honore viros.
Plura locuturi subito subducimur imbre.
Pendula cælestes Libra mouebat aquas.
Ante tamen quàm summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion æquore mersus erit.

Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum,
Circus erit pompa celeber, numeroq́; deorum,
Primaq́; ventosis palma petitur equis:
Hinc Cereris ludi, non est opus indice caussæ,
Sponte deæ munus promeritumq́; patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modò carpebant viuax è cespite gramen,
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Post modò glans nata est: bene erat, iam glande reperta:
Duraq́; magnificas quercus habebat opes
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutauit glandes vtiliore cibo.
Illa iugo tauros collum præbere coegit,
Tunc primum soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio, chalybis iam massa placebat:
Heu heu perpetuo debuit illa tegi.
Pace Ceres læta est: & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumq́; ducem.
Farra deæ, micæq́; licet salientis honorem
Detis, & in veteres turea grana focos.
Et si tura aberunt, vnctas accendite tedas,
Parua bonæ Cereri sint modo casta placent.
A boue succincti cultros remouete ministri:
Bos aret: ignauam sacrificate suem.
Apta iugo ceruix non est ferienda securi.
Viuat, & in dura sæpe laboret humo.
Exigit ipse locus raptus vt virginis edam,
Plura recognosces, pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, à positu nomen adepta loci,
Grata domus Cereri, multas ea possidet vrbes,
In quibus est culto fertilis Enna solo.
Frigida cælestum matres Arethusa vocarat,
Venerat ad sacras & dea flaua dapes.
Filia consuetis vt erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub vmbrosa locus est adspergine multa
Vuidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
Pictaq́; dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit, comites accedite, dixit,
Et mecum plenos flore referte sinus.
Præda puellares animos oblectat inanis,
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas, huic sunt violaria curæ,
Illa papauereas subsecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris,
Pars thyma, pars rorem, pars melilothon amant.
Plurima lecta rosa est: sunt & sine nomine flores,
Ipsa crocos tenues, liliaq́; alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur,
Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, & visam patruus velociter aufert,
Regnaq́; cæruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamat, Io Io charissima mater
Auferor, ipsa suos absciderat, sinus.
Panditur interea Ditis via, namq́; diurnum
Lumen inassueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatæ flore ministræ,
Persephone, clamant ad tua dona veni.

Et clamata silet: montes vlulatibus implens:
Et feriunt mœsta pectora nuda manu:
Attonita est plangore Ceres: modo venerat Ennam,
Nec mora, nec miseram filia clamat, vbi es?
Mentis inops rapitur, vt quas audire solemus
Threicias fusis Mænadas ire comis.
Vt vitulo mugit sua mater ab vbere raptos:
Et quærit fœtus per nemus omne suos:
Sic dea nec retinet gemitus & concita cursu
Fertur: & è campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ:
Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies erroris summa fuisset:
Si non turbassent signa reperta sues.
Iamq; Leontinos, Amisenaq; flumina cursu
Præterit: & ripas herbifer Aci tuas.
Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi:
Et è verticibus, non adeunde Gela.
Liquerat Ortygiam, Megareaque Pantagienq;,
Quæque Simethæas accipit æquor aquas:
Antraq; Cyclopum positis exusta caminis:
Quique locus curuæ nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Agrigentaque Tauromenonque,
Sacrarumq; Melan pascua læta boum.
Hinc Camerinam adit, Thapsonque & Heloria tempe:
Quaque iacet zephyro semper apertus Eryx.
Iamque Peloriaden, Lilybæaque, iamque Pachinon
Lustrarat, terræ cornua prima suæ.
Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
Implet: vt amissum cum gemit ales Ityn:
Perq; vices, modo Persephone, modo filia clamat,
Clamat, & alternis nomen vtrumq; ciet.
Sed neq; Persephone Cererem, nec filia matrem
Audit, & alternis nomen vtrumque perit.
Vnáq; pastorum vidisset an arua colentem,
Vox erat: Hac gressus ecqua puella tulit?
Iam color vnus inest rebus: tenebrisq; teguntur
Omnia: iam vigiles conticuere canes.
Alta iacet vasti super ora Typhœos Ætna:
Cuius anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus,
Hinc Cereris sacris nunc quoq; tæda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper,
Non homini facilis, non adeunda feræ.
Quò simulac venit, frenatos curribus angues
Iunxit, & æquoreas sicca pererrat aquas.
Effugit & Syrtes, & te Zanclæa Charybdis,
Et vos Nisei naufraga monstra canes.
Hadriacúmque patens late, bimarémque Corinthum,
Sic venit ad portus, Attica terra tuos.
Hic primum gelido sedit mœstissima saxo,
Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant,
Sub Ioue durauit multis immota diebus,
Et lunæ patiens & pluuialis aquæ,
Fors sua cuique loco est, quà nunc Cerealis Eleusis
Dicitur, hic Celei rura fuere senis.
Ille domum glandes, excussaq; mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris)
Quid facis in solis incomitata locis?
Perstitit & senior, quamuis onus vrget, & orat
Tecta suæ subeat quantulacumque casæ.
Illa negat simularat anum, mitraq; capillos
Presserat, instanti talia dicta refert:
Sospes eas, semperq; parens, mihi filia rapta est.
Heu melior quanto sors tua sorte mea est!
Dixit, & vt lacrymæ, (neque enim lacrymare deorum est.)
Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
Flent pariter molles animis virgoque, senexq;,
E quibus hæc iusti verba fuere senis,
Sic tibi quam raptam quæris, sit filia sospes,
Surge, nec exiguæ despice tecta casæ.
Cui dea sic inquit: Scisti, quæ cogere posses,
Séq; leuat saxo, subsequitúrq; senem.
Dux comiti narrat quàm sit sibi filius æger,
Nec capiat somnos inuigilétq; malis.
Illa soporiferum paruos initura penates,
Colligit agresti lene papauer humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato:
Longamq; imprudens exsoluisse famem.
Quæ quia principio posuit ieiunia noctis:
Tempus habent mystæ sidera visa cibi.
Limen vt intrauit, luctus videt omnia plena:
Iam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata (mater Metanira vocatur)
Iungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit, subitásq; vident in corpore vires
Tantus cælesti venit ab ore vigor.
Tota domus læta est, hoc est, materq; paterq;,
Nataq; tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomáq;, & in ceris aurea mella suis.
Abstinet alma Ceres: somnique papauera caussas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.
Noctis erat medium, placidiq; silentia somni:
Triptolemum gremio sustulit illa suo:
Terq; manu permulsit eum: tria carmina dixit:
Carmina mortali non referenda sono:
Inque foco corpus pueri viuente fauilla
Obruit, humanum purget vt ignis onus,
Excutitur somno stulte pia mater: & amens:
Quid facis? exclamat: membráque ab igne rapis.
Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti:
Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
Et feret: & culta præmia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit: inque dracones
Transit: & ab aliferis tollitur axe Ceres.
Sunion expositum, Piræaq; tuta recessu

Lin-

Linquit, & in dextrum quæ iacet ora latus:
Hinc init Ægæum, quo Cycladas aspicit omnes,
Ioniúmque capax, Icariúmque legit.
Perque vrbes Asiæ longum petit Hellespontum,
Diversúmque locis alta pererrat iter.
Nam modo thurilegos Arabas, modo despicit Indos:
Hinc Libys, hinc Meroë, siccáque terra subest.
Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanúmque, Padúmque,
Téque future parens Tibri potentis aquæ.
Quò feror? immensum est erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cælo, liquidíque immunia ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellæ (namque omnia nosse potestis:
Æquoreas nunquam cum subeatis aquas)
Persephonen natam miseræ monstrate parenti.
Dixerat: huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
Consule: qui latè facta diurna videt.
Sol aditus, quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum, sic est affata tonantem:
Maximaque in vultu signa dolentis erant.
Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata,
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato sola est iniuria facti
Cognita: commissi præmia raptor habet.
At neque Persephone digna est prædone marito:
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid grauius victore Gyge captiua tulissem,
Quam nunc te cæli sceptra tenente tuli?
Verum impunè ferat: nos hæc patiemur inultæ.
Reddat, & emendet facta priora nouis.
Iupiter hanc lenit, factúmque excusat amore:
Nec gener est nobis ille pudendus, ait:
Non ego nobilior: posita est mihi regia cælo:
Possidet alter aquas, alter inane Chaos.
Sed si fortè tibi non est mutabile pectus,
Statque semel iuncti rumpere vincla tori,
Hoc quoque tentemus, siquidem ieiuna remansit:
Sin minus, Inferni coniugis vxor erit.
Tartara iussus adit sumptis Caducifer alis:
Spéque redit citius, visáque certa refert.
Rapta tribus, dixit, soluit ieiunia granis,
Punica quæ lento cortice poma tegunt.
Non secus indoluit, quam si modò rapta fuisset,
Mœsta parens, longa vixque refecta mora est.
Atque ita, nec nobis cælum est habitabile, dixit:
Tænaria recipi me quoque valle iube.
Et factura fuit, pactus nisi Iupiter esset,
Bis tribus vt cælo mensibus illa foret.
Tunc demum vultúmque Ceres, animúmque recepit:
Imposuítque suæ spicea serta comæ.
Largáque prouenit cessatis messis in aruis,
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris vsus abest.
Occupat Aprilis Idus cognomine Victor
Iupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria Libertas cœpit habere sua.
Luce secutura tutos pete nauita portus,
Ventus ab occasu grandine mixtus erit.
Sit licet, & fuerit tamen hac, Mutinensia Cæsar
Grandine militia contudit arma suo.
Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
Pontifices forda sacra litate boue.
Forda ferens bos est, fecundáque dicta ferendo,
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc grauidum pecus est, grauidæ quoque semine terræ
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Iouis, ter denas curia vaccas
Accipit, & largo sparsa cruore madet.
Ast vbi visceribus vitulos rapuere ministri,
Sectáque fumosis exta dedere focis:
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo,
Luce Palis populos purget vt ille cinis.
Rege Numa, fructu non respondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modò siccus erat gelidis aquilonibus annus,
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et leuis obsesso stabat auena solo,
Et pecus ante diem partus edebat acerbos,
Agnáque nascendo sæpe necabat ouem.
Silua vetus nullaque diu violata securi
Stabat, Mænalio sacra relicta deo.
Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus: hic geminas rex Numa mactat oues.
Prima cadit Fauno, leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus vtrúmque solo.
Bis caput intonsum fontana spargitur vnda,
Bis sua faginea tempora fronde tegit.
Vsus abest Veneris, nec fas animalia mensis
Ponere, nec digitis annulus vllus inest.
Vesper vbi est, tectum supra noua vellera corpus
Ponit, adorato per sua verba deo.
Interea placidam redimita papauere frontem
Nox venit, & secum somnia nigra trahit.
Faunus adest, oviúmque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia verba toro.
Morte boum tibi, rex, Tellus placanda duarum,
Det sacris animas vna necata duas.
Excutitur terrore quies, Numa visa resoluit,
Et secum ambages, cæcáque iussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima coniux,
Et dixit: Grauidæ poscuntur exta bouis.
Exta bouis grauidæ dantur, fecundior annus
Prouenit, & fructum terra pecúsque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Iussit, & admissos præcipitauit equos:
Vt titulum imperij quàm primum luce sequenti
Augusto iuueni prospera bella darent.
Sed iam præteritas vbi quartus Lucifer Idus
Respicit, hac Hyadas Doris nocte tenent.
Tertia post Hyadas cum luxerit orta remotas,
Carcere partitos circus habebit equos.
Cur igitur missæ iunctis ardentia tædis

Terga, ferant vulpes, caussa docenda mihi est.
Frigida Carseolis nec oliuis apta ferendis
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam,
Parua, sed assiduis humida semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intrauimus ædes,
Dempserat emeritis iam iuga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem: sed & hæc narrare solebat,
Vnde meum præsens instrueretur opus.
Hoc, ait, in campo, (campumque ostendit) habebat
Rus breue cum duro parca colona viro.
Ille suam peragebat humum siue vsus aratri,
Seu curuæ falcis, siue bidentis erat.
Hæc modo verrebat stantem tibicine villam:
Nunc matris plumis oua fouenda dabat.
Aut virides maluas, aut fungos colligit albos:
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen assiduis exercet brachia telis.
Aduersusq; minas frigoris arma parat.
Filius huius erat primo lasciuus in æuo:
Addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpem conualle salicti:
Abstulerat multas illa cohortis aues.
Captiuam stipula, fœnoq; inuoluit & ignes
Admouet. vrentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit vestitos messibus agros.
Damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abyt: monumenta manent: nam dicere certā
Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Vtque luat pœnas, genus hoc Cerealibus ardet:
Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.

PRoxima cum veniet terras visura parentes
Memnonis in roseis lutea mater equis,
De duce lanigeri pecoris qui perdidit Hellen
Sol abit: egresso victima maior adest.
Vacca sit an taurus non est cognoscere promptum:
Pars prior apparet, posteriora latent.
Seu tamen est Taurus, siue hoc est fœmina signum:
Iunone inuita munus amoris habet.

NOx abijt: oriturq; aurora: Palilia poscor:
Non poscor frustra, si fauet alma Pales.
Alma Pales faueas pastoria sacra canenti:
Prosequor officio si tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerem, stipulamque fabalem
Sæpe tuli plena, februa tosta, manu.
Certè ego transilij positas ter in ordine flammas:
Vdaq; rorales laurea misit aquas.
Mota dea est: operiq; fauet: naualibus exit
Puppis: habent ventos iam mea vela suos.
I, pete virginea populus suffimen ab ara:
Vesta dabit: Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulíq; fauilla:
Tertia res duræ culmen inane fabæ.
Pastor oues saturas ad prima crepuscula lustret:
Vnda prius spargat, virgáque verrat humum.
Frondibus & fixis decorentur ouilia ramis:
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant puro de sulfure fumi:
Tactaq; fumanti sulfure balet ouis.
Vre mares oleas, tedamque herbásq; Sabinas:
Et crepet in medijs laurus adusta focis.
Libáq; de milio milij fiscella sequatur:
Rustica præcipue est hoc dea læta cibo.
Adde dapes in vtrumque suas: dapibúsque refectus
Siluicolam tepido lacte precare Palem.
Consule, dic, pariter pecori pecorisque magistris:
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Siue sacro paui, sediue sub arbore sacra,
Pabulaq; è bustis inscia carpsit ouis:
Si nemus intraui vetitum, nostrísue fugatæ
Sunt oculis nymphæ, semicaperque deus:
Si mea falx ramo lucum spoliauit opaco:
Vnde data est ægræ fiscina frondis oui:
Da veniam culpæ. nec, dum degrandinat, obsit
Agresti fano supposuisse pecus.
Nec noceat turbasse lacus. ignoscite nymphæ:
Mota quod obscuras vngula fecit aquas.
Tu dea pro nobis fontes fontanáque placa
Numina: tu sparsos per nemus omne deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ:
Nec Faunum medio cum premit arua die.
Pelle procul morbos, valeant hominesque, gregesque,
Et valeant vigiles prouida turba, canes.
Neue minus multas redigam, quam mane fuerunt,
Neue gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames: herbæ frondésque supersint.
Quæque lauent artus, quæque bibantur, aquæ.
Vbera plena premam: referat mihi caseus æra,
Dentque viam liquido vimina rara sero,
Sitq; salax aries, conceptaq; semina coniux
Reddat, & in stabulis multa sit agna meis.
Lanáque prouentat nullas læsura puellas
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor eueniant: & nos faciamus ad annum
Pastorum dominæ grandia liba Pali.
His dea placanda est: hæc tu conuersus ad ortus
Dic quater: & viuo perlue rore manus.
Dum licet, apposita veluti cratere camella
Lac niueum potes purpureámque sapam.
Moxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traijcias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est, moris mihi restat origo:
Turba facit dubium, cœptáque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiúmque metalli
Excoquit: idcirco cum duce purgat oues.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo, discordes ignis & vnda dei:
Iunxerunt elementa patres: aptúmque putarunt
Ignibus & sparsa tangere corpus aqua.
An, quod in his vitæ caussa est, hæc perdidit exul:
His noua fit coniux: hæc duo magna putant.
(Vix equidem credo) sunt qui Phaetonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum saxis pastores saxa ferebant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem perijt: stipulis excepta secunda est:
Hoc argumentum flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneia fecit?
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Hoc tamen est vero propius, cum condita Roma est:

Transferri iussos in noua tecta lares:
Mutanteisq; domum tectis agrestibus ignem,
Et cessaturæ supposuisse casæ:
Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos:
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locum vati facit vtilis ordo. urbis origo
Venit: ades factis magne Quirine tuis.
Iam luerat pœnas frater Numitoris: & omne
Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & mœnia ponere vtrique
Conuenit. ambigitur mœnia ponat vter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, vllo.
Magna fides auium est, experiamur aues.
Res placet: alter init nemorosi saxa Palati:
Alter Auentinum mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine: pacto
Statur. & arbitrium Romulus vrbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
Sacra Palis suberant, inde mouetur opus.
Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima:
Et de vicino terra petita solo.
Fossa repletur humo, plenæq; imponitur ara:
Et nouus accenso fungitur igne focus.
Inde premens stiuam designat mœnia sulco:
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.
Vox fuit hæc regis, Condenti Iupiter vrbem,
Et genitor Mauors, Vestaq; mater ades:
Quosque pium est adhibere deos, aduertite cuncti,
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ætas, dominæque potentia terræ:
Sitque sub hac oriens, occiduúsque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina læuo
Iupiter: & læuo fulmina missa polo.
Augurio læti iaciunt fundamina ciues:
Et nouus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer vrget opus, quem Romulus ipse vocarat:
Sintque Celer curæ dixerat ista tuæ.
Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans humiles contemnere muros
Cœpit: & His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora. transilijt. rutro Celer occupat ausum:
Ille premit duram sanguinolentus humum.
Hæc vbi rex didicit, lacrymas introrsus obortas
Deuorat: & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult: exemplaque fortia seruat:
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec iam suspendere fletum
Sustinet: & pietas dissimulata patet.
Osculáque applicuit posito suprema feretro:
Atque ait, Inuito frater adempte vale.
Arsurosque artus vnxit: fecere quod ille
Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tunc iuuenes nondum facti fleuere Quirites:
Vltima plorato subdita flamma rogo est.
Vrbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
Victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: & sis sub magno Cæsare semper,
Sæpe etiam plures nominis huius habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe,
Omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam:
Vna tamen media est inter vtramq; dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ,
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite ture dato formam, populique fauorem,
Poscite blanditias, dignaque verba ioco.
Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
Textáque composita iuncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet: à Siculo nomina colle tenet.
Vtque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit Erix,
Carmine viuacis Venus est translata Sibyllæ,
Inque suæ stirpis maluit vrbe coli.
Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
Quæritis, & quare sit Iouis ista dies.
Turnus, an Æneas Latiæ gener esset Amatæ
Bellum erat, Etruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat, sumptisque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede maior erat.
Quem Rutuli Turnúsque suis adsciscere tentant
Partibus: hæc contra dux ita Tuscus ait,
Stat mihi non paruo virtus mea: vulnera testor,
Armáque, quæ sparsi sanguine sæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia diuide mecum
Præmia, de lacubus proxima musta tuis.
Nulla mora est operæ: vestrum dare: vincere nostrũ.
Quam velit Æneas ista negata mihi!
Annuerant Rutuli: Mezentius induit arma.
Induit Æneas: alloquiturq; Iouem?
Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi:
Iupiter e Latio palmite musta feres.
Vota valent meliora. cadit Mezentius ingens:
Atq; indignanti pectore plangit humum.
Venerat autumnus calcatis sordidus vuis:
Redduntur merito debita vina Ioui.
Dicta dies hinc est Vinalia: Iupiter illa
Vendicat: & festis gaudet inesse suis.

Sex vbi, quæ restent, luces Aprilis habebit:
In medio cursu tempora veris erunt.
Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles:
Signaq; dant imbres: exoriturq; canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem;
Obstitit in media candida turba via.
Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ouis.
Protinus accessi: ritus ne nescius essem
Edidit hæc flamen verba, Quirine, tuus:
Aspera rubigo parcas Cerealibus herbis:
Et tremat in summa leue cacumen humo.
Tu sata sideribus cæli nutrita secundis
Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
Vis tua non leuis est, quæ tu frumenta notasti;
Mœstus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres,
Nec sic marmoreo pallet adusta gelu,
Quantum, si culmos Titan incalfacit vdos:
Tunc locus est iræ diua timenda tuæ.
Parce precor: scabrasq; manus à messibus aufer:

Neue noce cultis posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed duram amplectere ferrum:
Quodq; potest alios perdere, perde prior.
Vtilius gladios, & tela nocentia carpes:
Nil opus est illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durúsq; bidens, & vomer aduncus
Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusq; aliquis vagina ducere ferrum,
Adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: semperq; colonus
Absenti possit soluere vota tibi.
Dixerat. à dextra villis mantile solutis
Cumq; meri patera turis acerra fuit.
Tura focis, vinumq; dedit fibrasq; bidentis:
Turpiaq; obscenae vidimus exta canis.
Tum mihi, cur detur sacris noua victima, quaeris?
(Quaesieram) causam percipe, flamen ait.
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
Tosta sitit tellus, praeripiturq; seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur arae:
Et, quare fiat, nil nisi nomen habet.
Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto,
Sustulit immenso ter iubar orbe suum.
Mille venit variis florum dea nexa coronis,
Scena ioci morem liberioris habet.
Exit & in Maias sestum Florale kalendas:
Tunc repetam, nunc me grandius vrget opus.
Aufert Vesta diem, cognati Vesta recepta est
Limine, sic iusti constituere patres.
Phoebus habet partem, Vestae pars altera cessit,
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinae laurus, praetextaque quercu
Stet domus: aeternos tres habet vna deos.

FASTORVM LIB. V.

Quaeritis vnde putem Maio data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita caussa mihi.
Vt stat, & incertus qua sit sibi nescit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter,
Sic, quia posse datur diuersas reddere caussas,
Quo ferar ignoro, copiaque ipsa nocet.
Dicite quae fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusaei signa tenetis equi.
Dissensere deae: quarum Polyhymnia coepit
Prima: silent aliae, dictaque mente notant.
Post chaos, vt primum data sunt tria corpora mundo,
Inque nouas species omne recessit opus,
Pondere terra suo subsedit, & aequora traxit:
At caelum leuitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla grauitate retentus,
Et vos lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu caelo, neque caetera Phoebo
Sidera cedebant: par erat omnis honor.
Saepe aliquis solio, quod tu Saturne tenebas,
Ausus de media plebe sedere deus.
Et latus Oceano quisquam deus aduena iunxit:
Tethys & extremo saepe recepta loco est.
Donec Honor, placidoque decens Reuerentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Maiestas, quae mundum temperat omnem:
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora consedit medio sublimis Olympo
Aurea purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor & Metus, omne videre
Numen ad hanc vultus composuisse suos.
Protinus intrauit mentes suspectus honorum:
Fit pretium dignis, nec sibi quisque placet.
Hic status in caelo multos permansit in annos:
Dum senior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma mouete deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de caeli iaculatus Iupiter arce
Vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Maiestas armis defensa deorum
Restat: & ex illo tempore culta manet.
Assidet inde Ioui, Iouis est fidissima custos,
Et praestat sine vi sceptra tenenda Ioui.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa, mox alij tempore quisque suo.
Illa patres in honore suo, matresq; tuetur:
Illa comes pueris, virginibusq; venit.
Illa datos fasces commendat, eburq; curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia: dicta probarunt
Clioque, & curuae scita Thaleia lyrae.
Excipit Vrania: fecere silentia cunctae:
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reuerentia cani:
Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuuenes, animosaq; bella gerebant:
Et pro dis aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis vtilis armis
Consilio patriae saepe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros:
Nomen & aetatis mite senatus habet.
Iura dabat populo senior: finitaq; certis
Legibus est aetas, vnde petatur honos.
Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat: & interior, si comes vnus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit: selectaq; corpora patres
Dixit: ad hos vrbis summa relata nouae est.
Hinc sua maiores tribuisse vocabula Maio
Tangor, & aetati consuluisse suae.
Et Numitor dixisse potest, Da Romule mensem
Hunc senibus: nec auum sustinuisse nepos.
Nec leue propositi pignus successit honoris:
Iunius à iuuenum nomine dictus adest.
Tunc sic neglectos hedera redimita capillos
Prima sui coepit Calliopea chori.
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn:
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum caelifero Atlante
Iungitur, vt fama est: Pleiadasq; parit.
Quarum Maia suas forma superasse sorores

Traditur, & summo concubuisse Ioui.
Hæc enixa iugo cupressiferæ Cyllenes
Aetherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc Ladonq; rapax, & Mænalus ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exul ab Arcadia Latios Euander in agros
Venerat impositos attuleratq; deos.
Hic vbi nunc Roma est, orbis caput, arbor, & herbæ:
Et paucæ pecudes, & casa rara fuit.
Quo postquam ventum est, Consistite, præscia mater:
Nam locus imperij rus erit istud, ait.
Et matri, & vati paret Nonacrius heros:
Inq; peregrina constitit hospes humo.
Sacraq; multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisq; dei.
Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis:
Cum lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inuentor curuæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua est: septena putaris
Pleiadum numero fila dedisse lyræ.
Hæc quoq; desierat: laudata est voce sororum.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit,
Nullaq; laudetur plusve minusve mihi.
AB Ioue surgat opus. prima mihi nocte videnda
Stella est in cunis officiosa Iouis.
Nascitur Oleniæ sidus pluuiale Capellæ:
Illa dati cælum præmia lactis habet.
Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida,
Dicitur in siluis occuluisse Iouem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum
Inter Dictæos conspicienda greges:
Cornibus aeriis, atq; in sua terga recuruis:
Vbere, quod nutrix posset habere Iouis.
Lac dabat illa deo, sed fregit in arbore cornu,
Truncaq; dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe, cinxitq; recentibus herbis:
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cæli tenuit, solioq; paterno
Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat.
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit: quæ dominæ nunc quoq; nomen habent.
Præstitibus Maiæ laribus videre Calendæ
Aram constitui, paruaq; signa deum.
Vouerat illa quidem Curius, sed longa vetustas
Destruit: & saxo longa senecta nocet.
Causa tamen positi fuerat cognominis illis:
Quod præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoq; pro nobis, & præsunt mœnibus vrbis:
Et sunt præsentes, auxiliumq; ferunt.
Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat: quæ standi cum Lare caussa fuit?
Seruat vterq; domum: domino quoq; fidus vterq;:
Compita grata deo, compita grata cani:
Exagitant & Lar, & turba Diania fures:
Peruigilantq; Lares, peruigilantq; canes.
Bina gemellorum quærebam signa deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ.
Mille lares geniumq; ducis, qui tradidit illos,
Vrbs habet: & vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis huius
Ius habet: interea diua canenda Bona est.
Est moles natiua loco: res nomina fecit:
Appellant saxum pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ signa dedistis aues.
Templa patres illic oculos exosa viriles
Leniter accliui constituere iugo.
Dedicat hæc veteris Clausorum nominis hæres
Virgineo nullum corpore passa virum.
Liuia restituit, ne non imitata maritum
Esset, & ex omni parte secuta virum.
POstera cum roseam pulsis Hyperionis astris
In matutinis lampada tollet equis.
Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
Candidaq; à Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducent obscura crepuscula noctem,
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceaniq; senis.
Nondum stabat Atlas humeros oneratus olympo,
Cum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis nixibus Æthra
Edidit, & nymphas, sed prior ortus Hyas.
Dum noua lanugo est, pauidos formidine ceruos
Terret, & est illi præda benigna lepus.
At postquam virtus annis adoleuit in apros
Audet & hirsutas comminus ire leas.
Dumq; petit latebras fœtæ catulosq; leænæ,
Ipse fuit Libycæ præda cruenta feræ.
Mater Hyan, & Hyan mœstæ fleuere sorores,
Ceruiceq; polo suppositurus Atlas.
Victus vterq; parens tamen est pietate sororum,
Illa dedit cælum, nomina fecit Hyas.
Mater ades florum ludis celebranda iocosis,
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili, transis in tempora Maij:
Alter te fugiens, cum venit, alter habet.
Cum tua sint, cedantq; tibi confinia mensem,
Conuenit in laudes ille vel ille tuas.
Circus in hunc exit, clamataq; palma theatris:
Hoc quoq; cum circi munere carmen eat.
Ipsa doce quæ sis: hominum sententia fallax.
Optima tu proprij nominis auctor eris.
Sic ego: sic nostris respondet diua rogatis:
Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta Latino
Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, vbi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, graue est narrare modesti
Sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat: errabam: Zephyrus conspexit: abibam:
Insequitur, fugio: fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ,
Ausus Erechthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ

Inq; meo non est ulla querela toro.
Vere fruor semper: semper nitidissimus annus:
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris:
Aura fouet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus impleuit generoso flore maritus:
Atq; ait, Arbitrium tu dea floris habe.
Sæpe ego digestos volui numerare colores:
Nec potui, numero copia maior erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est,
Et variæ radiis intepuere comæ.
Conueniunt pictis incinctæ vestibus Horæ:
Inq; leues calathos munera nostra legunt.
Protinus accedunt Charites, nectuntq; coronas,
Sertaq; cælestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi noua semina gentes.
Vnius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæi feci de sanguine florem:
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoq; nomen habes cultos Narcisse per hortos:
Infelix, quod non alter, & alter eras.
Quid Crocon, aut Atin referam, Cinyraq; creatum?
De quorum per me sanguine surgit honor.
Mars quoq; si nescis per nostras editus artes:
Iupiter hoc vt adhuc nesciat vsq; precor.
Sancta Iouem Iuno, nata sine matre Minerua,
Officio doluit non eguisse suo.
Ibat vt Oceano quereretur facta mariti:
Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi, Quid te Saturnia dixi,
Attulit? exponit quem petat illa locum.
Addidit & caussam: verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura leuanda mea est.
Si pater est factus neglecto coniugis vsu
Iupiter, & solus nomen vtrumq; tenet:
Cur ego desperem fieri sine coniuge mater?
Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris:
Et freta, Tartareos excutiamq; sinus.
Vox erat in cursu, vultum dubitantis habebam,
Nescio quid nymphe posse videris, ait.
Ter volui promittere opem: ter lingua retenta est,
Ira Iouis magni caussa timoris erat.
Fer precor auxilium dixit, celabitur auctor,
Et Stygiæ nomen testificabor aquæ.
Quod petis Olenijs, inquam, mihi missus ab aruis
Flos dabit, est hortis vnicus ille meis.
Qui dabat hoc, dixit, sterilem quoq; tange iuuencam,
Mater erit, tetigi, nec mora, mater erat.
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
Tangitur, & tacto concipit illa sinu.
Iamq; grauis Thracen, & læua Propontidos intrat:
Fitq; potens voti, Marsq; creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
Tu quoq; Romulea, dixit, in vrbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
Esse putes, tangit numen & arua meum.
Si bene floruerint segetes, erit area diues.
Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus,
Poma quoq; euentum temporis huius habent.
Flore semel læso pereunt, viciæq; fabæq;
Et pereunt lentes, aduena Nile tuæ.
Vina quoq; in magnis operose condita cellis
Florent, & nebulæ dolia summa tegunt.
Mella meum munus volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythison, & thyma cana voco.
Nos quoq; idem facimus, tunc cum iuuenilibus annis
Luxuriant animi, corporaq; ipsa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar, at illa
Ius tibi discendi est, si qua requiris, ait.
Dic dea, respondi, ludorum quæ sit origo,
Vix bene desieram retulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam diues habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed iam de vetito quisq; parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus:
Idq; diu licuit: pœnaq; nulla fuit.
Vindice seruabat nullo sua publica vulgus:
Iamq; in priuato pascere inertis erat.
Plebis ad ædiles perducta licentia talis
Publicios animus defuit ante viris,
Rem populus recipit: multam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data est ex parte mihi: magnoq; fauore,
Victores ludos instituere nouos.
Parte locant cliui, qui tunc ardua rupes:
Vtile nunc iter est, Publiciumq; vocant:
Annua credideram spectacula facta, negauit:
Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoq; tangit honor, festis gaudemus, & aris:
Turbaq; cælestes ambitiosa sumus.
Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Iouem vidi, cum iam sua mittere vellet
Fulmina, ture dato sustinuisse manum.
At si negligimur, magnis iniuria pœnis
Soluitur, & iustum præterit ira modum.
Respice Thestiaden flammis absentibus arsit:
Caussa est: quod Phœbes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden eadem dea vela tenebat:
Virgo est: & spretos bis tamen vlta focos.
Hippolyte infelix velles coluisse Dionen:
Cum consternatis diriperere equis.
Longa referre mora est collecta obliuia damnis:
Me quoq; Romani præteriere patres.
Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
Exigerem nostræ qualia damna notæ?
Excidit officium tristi mihi: nulla tuebar
Rura, nec in precio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres:
Filaq; punicei languida facta croci.
Sæpe mihi zephyrus, Dotes corrumpere noli
Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ, venti nocuere proterui:
Florebant segetes grandine læsa seges:
In spe vitis erat: cælum nigrescit ab austris:
Et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira.

Cura

Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Conuenere patres: & si bene floreat annus:
Numinibus nostris annua festa vouent.
Annuimus: victis, consul cum consule ludos
Postumio Lenas persoluere mihi.
Quaerere conabar quare lasciuia maior
His foret in ludis, liberiorque iocus:
Sed mihi succurrit numen non esse seuerum:
Aptaq; delicijs munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis:
Et late iniecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conuiua capillis
Saltat, & imprudens vtitur arte meri.
Ebrius ad durum formosae limen amicae
Cantat: habent vnctae mollia serta comae.
Nulla coronata peraguntur seria fronte:
Nec liquidae victis flore bibuntur aquae.
Donec eras mistus nullis Acheloe racemis:
Gratia sumendae non erat vlla rosae.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam
Ex Ariadnaeo sidere nosse potes.
Scena leuis decet hanc: non est, mihi credite, non est
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos:
Non ex difficili cognita caussa fuit.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebeio sacra patere choro.
Et monet aetatis specie, dum floreat, vti:
Contemni spinam cum cecidere rosae.
Cur tamen, vt dantur vestes Cerealibus albae:
Sic est haec cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis:
Et color & species floribus omnis inest?
Annuit: & motis flores cecidere capillis:
Decidere in mensas vt rosa missa solet.
Lumina restabant: quorum me caussa latebat:
Cum sic errores abstulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri:
Lumina sunt nostros visa decere dies:
Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma colore:
Atque oculos in se splendor vterque trahit:
Vel quia delicijs nocturna licentia nostris
Conuenit. à vero tertia caussa venit.
Est breue praeterea, de quo mihi quaerere restat.
Si liceat, dixi: dixit & illa, Licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
Imbelles capreae, sollicitusque lepus?
Non sibi, respondit, siluas cessisse, sed hortos,
Aruaque pugnaci non adeunda ferae.
Omnia finieras, tenues secessit in auras.
Mansit odor. posses scire fuisse deam.
Floreat, vt toto carmen Nasonis in aeuo,
Sparge precor donis pectora nostra tuis.

NOcte minus quarta promet sua sidera Chiron
Semivir, & flaui corpore mistus equi.
Pelion Haemoniae mons est obuersus in austros:
Summa virent pinu, caetera quercus habet.
Phillyrides tenuit: saxo stant antra vetusto,
Quae iustum memorant incoluisse senem.
Ille manus olim missuras Hectora leto
Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exhausta parte laborum,
Iussaq; restabant vltima pene viro.
Stare simul casu Troiae duo fata videres,
Hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.
Excipit hospitio iuuenem Philyreius heros,
Et caussam aduentus hic rogat, ille docet.
Respicit interea clauam spoliumq; leonis,
Virq; ait his armis, armaq; digna viro.
Nec se, quem horrens, auderent tangere setis
Vellus Achilleae continuere manus.
Dumq; senex tractat squallentia tela venenis,
Excidit, & laeuo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque è vulnere ferrum,
Et gemuit Alcides, Haemoniusq; puer.
Ipse tamen lectas Pegaseis collibus herbas
Temperat: & vana vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem: penitusque recepta
Ossibus, & toto corpore pestis erat.
Sanguine Centauri Lernaeae sanguis Echidnae
Mistus, ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat vt ante patrem lacrymis perfusus Achilles:
Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
Saepe manus aegras manibus fingebat amicis:
Morum, quos fecit, praemia doctor habet.
Oscula saepe dedit: dixit quoque saepe iacenti,
Viue precor: nec me care relinque pater.
Nona dies aderat: cum tu iustissime Chiron
Bis septem stellis corpora cinctus eras.

HUnc lyra curua sequi cuperet, sed idonea nondum
Est via: nox aptum tertia tempus erit.

SCorpius in caelo cum cras lucescere nonas
Dicimus: à media parte videndus erit.

HInc vbi protulerit formosa ter Hesperus ora:
Ter dederint Phoebo sidera victa locum:
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri:
Inferias tacitis manibus illa dabunt.
Annus erat breuior: nec adhuc pia februa noratis:
Nec tu dux mensem Iane biformis eras.
Iam tamen exstincto cineri sua dona ferebant:
Compositiq; nepos busta piabat aui.
Mensis erat Maius maiorum nomine dictus:
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox vbi iam media est: somnosq; silentia praebent,
Et canis: & variae conticuistis aues.
Ille memor veteris ritus, timidusq; deorum
Surgit. habent gemini vincula nulla pedes:
Signaq; dat digitis medio cum pollice iunctis:
Occurrat tacito ne leuis vmbra sibi.
Cumque manus pure fontana perluit vnda,
Vertitur: & nigras accipit ore fabas.
Auersusque iacit: sed dum iacit, Haec ego mitto:
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Haec nouies dicit, nec respicit, vmbra putatur
Colligere: & nullo terga vidente sequi.
Rursus aquam tangit: Temesaeaque concrepat aera:
Et rogat vt tectis exeat vmbra suis.
Cum dixit nouies, Manes exite paterni:
Respicit & pure sacra peracta putat.

Dicta sit unde dies, quæ nominis exstet origo,
Me fugit, ex aliquo est inuenienda deo.
Pleiade nate mane virga venerande potenti:
Sæpe tibi est Stygij regia visa Iouis.
Venit adoratus Caducifer, accipe caussam
Nominis: ex ipso est cognita caussa deo.
Romulus vt tumulo fraternas condidit vmbras,
Et male veloci iusta soluta Remo:
Faustulus infelix, & passis Acca capillis
Spargebant lacrymis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mæsti:
Vtque erat in duro procubuere toro.
Vmbra cruenta Remi visa est assistere lecto:
Atq; hæc exiguo murmure verba loqui.
En ego dimidium vestri parsque altera voti
Cernite sim qualis: qui modo talis eram.
Qui modo, si volucres habuissem regna iubentes:
In populo potui maximus esse meo:
Nunc sum elapsa rogi flammis, & inanis imago:
Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu vbi Mars pater est? si vos modo vera locuti,
Vberaq; expositis ille ferina dedit.
Quem lupa seruauit: manus hunc temeraria ciuis
Perdidit, ô quanto mitior illa fuit.
Saue celer crudelem animum per vulnera reddas:
Vtq; ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater: pietas æqualis in illo est:
Quod potuit lacrymas manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrymas, per vestra alimenta rogate,
Vt celebrem nostro signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt: & brachia tendunt.
Lubrica prensantes effugit vmbra manus.
Vt secum fugiens somnos abduxit imago,
Ad regem voces fratris vterque ferunt.
Romulus obsequitur: lucemq; Remuria dixit
Illam, qua positis iusta feruntur auis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
Littera: quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam lemures animas dixere silentum:
Hic sensus verbi: vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausere diebus.
Vt nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora: quæ nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de caussa, si te prouerbia tangunt,
Mense Maium malo, nubere, vulgus ait.
Sed tamen hæc tria sunt sub eodem tempore festa,
Inter se nulla continuata die.

QVorum se mediis Bœoton Oriona quæres:
Falsus eris signi causa canenda mihi est.
Iupiter, & lato qui regnat in æquore frater,
Carpebant socias, Mercuriusq; vias.
Tempus erat quo versa iugo referuntur aratra:
Et pronus saturæ lac bibit agnus ouis.
Forte senex Hyreus angusti cultor agelli
Hos videt, exiguam stabat vt ante casam.
Atque ita, Longa via est, nec tempora longa supersunt:
Dixit: & hospitibus ianua nostra patet.
Addidit & vultum verbis: iterumque rogauit.
Parent promissis, dissimulantque deos.
Tecta senis subeunt nigra deformia fumo:
Ignis in hesterno stipite paruus erat.
Ipse genu nixus flammas excussit ab aura:
Et promit quassas, comminuitque faces.
Stant calices: minor inde fabas, olus alter habebat:
Et spumat testis pressus vterque suo.
Dumq; mora est, tremula dat vina rubentia dextra.
Accipit æquoreus pocula prima Deus.
Quæ simul exhausit, Da nunc bibat ordine, dixit
Iuppiter: audito palluit ille Ioue.
Vt rediit animus, cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bouem:
Quæque per quoniam primis diffuderat annis:
Promit famoso condita vina cado.
Nec mora flumineam lino celantibus vluam
Sic quoque non altis incubuere toris.
Nunc dape, nunc mensæ nituere Lyæo:
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Iouis, Si quid fert impetus opta:
Omne feres. placidi verba fuere senis.
Cara fuit coniux prima mihi cura iuuentæ
Cognita: nunc vbi sit quæritis? vrna tegit.
Huic ego iuratus vobis in verba vocatis
Coniugio dixi sola fruere meo.
Et dixi: & seruo. sed enim diuersa voluntas
Est mihi: nec coniux sed pater esse volo.
Annuerant omnes. omnes ad terga iuuenci
Constiterant: pudor est vlteriora loqui.
Tum super iniecta texere madentia terra:
Iamque decem menses: & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus, vocat Vriona:
Perdidit antiquum littera prima sonum.
Creuerat immensum, comitem sibi Delia sumpsit:
Ille deæ custos, ille satelles erat.
Verba mouent iras non circumspecta deorum:
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
Scorpion immisit tellus, fuit impetus illi
Curua gemellíparæ spicula ferre deæ.
Obstitit Orion: Latona nitentibus astris
Addidit, & Meriti præmia dixit, habe.

SEd quid & Orion, & cetera sidera mundo
Cedere festinant? noxque coactat iter?
Quid solito citius liquido iubar æquore tollit
Candida Lucifero præueniente dies?
Fallor? an arma sonant? nõ fallimur, arma sonabant.
Mars venit & veniens bellica signa dedit:
Vltor ad ipse suos cælo descendit honores,
Templaque in augusto conspicienda foro.
Et deus est ingens, & opus debebat in vrbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna giganteis hæc sunt delubra tropheis:
Hinc terra Gradiuum, bella mouere decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset:
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perspicit armipotens operis fastigia summi:
Et probat inuictos illa tenere deos.
Perspicit in foribus diuersa tela figuræ:
Armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Ænean oneratum pondere caro:
Et tot Iuleæ nobilitatis auos.

Hinc

Hinc videt Iliaden, humeris ducis arma ferentem:
Claraq; dispositis acta subesse viris.
Spectat & Augusto prætextum nomine templum:
Et visum lecto Cæsare maius opus.
Vouerat hoc iuuenis tum, cùm pia sustulit arma:
A tantis princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens instanti milite iusto,
In coniuratos talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater est, Vestæq; sacerdos
Auctor, & vlcisci nomen vtrumq; paro:
Mars ades: & satia scelerato sanguine ferrum:
Stetq; fauor caussa pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis Vltor.
Vouerat: & fuso lætus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Martis:
Persequitur Parthi signa retenta manu.
Gens fuit & campis & equis & tuta sagittis:
Et circumfusis inuia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti:
Cum periit miles, signaq; duxq; simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat:
Romanæq; aquilæ signifer hostis erat:
Isq; pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus æui
Sustulit, agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ?
Quid loca? quid rapidi profuit vsus equi?
Parthe refers aquilas, victos quoq; porrigis arcus:
Pignora iam nostri nulla pudoris habes.
Rite deo templumq; datum, nomenq; bis vlto:
Emeritus voti debita soluit honor.
Sollemnes ludos circi celebrate Quirites,
Non visa est fortem scena decere deum.

P*Leiadas aspicies omnes totumq; sororum*
Agmen, vbi ante Idus nox erit vna super.
Tunc mihi non dubiis auctoribus incipit æstas:
Et tepidi finem tempora veris habent.

I*Dibus ora prior stellantia tollere taurum*
Indicat. huic signo fabula nota subest.
Præbuit vt taurus, Tyriæ sua terga puellæ
Iupiter, & falsa cornua fronte tulit.
Illa iubam dextra, læua retinebat amictus:
Et timor ipse noui caussa decoris erat.
Aura sinus implet, flauos mouet aura capillos:
Sidoni sic fueras adspicienda Ioui.
Sæpe puellares subduxit ab æquore plantas:
Et metuit tactus assilientis aquæ.
Sæpe deus prudens tergum demisit in vndas:
Hæreat vt collo fortius illa suo.
Litoribus tactis stabat sine cornibus vllis
Iupiter, inq; deum de boue versus erat.
Taurus init cælum te Sidoni Iupiter implet:
Parsq; tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii signum Phariam dixere iuuencam:
Quæ bos ex homine est, ex boue facta dea.
Tum quoq; priscorum virgo simulacra virorum
Mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui credidit annos
Missa neci, sceleris crimine damnat auos.
Fama vetus, tunc cum Saturnia terra vocata est,
Talia fatidici dicta fuisse senis:
Falcifero libata seni duo corpora gentes
Mittite: quæ Tuscis excipiantur aquis:
Donec in hæc venit Tirynthius arua: quotannis
Tristia Leucadio sacra peracta modo:
Illum stramineos in aquam misisse Quirites:
Herculis exemplo corpora falsa iaci.
Pars putat, vt ferrent iuuenes suffragia soli:
Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Tibri doce verum. tua ripa vetustior vrbe est.
Principium ritus tu bene nosse potes.
Tibris arundiferum medio caput extulit alueo:
Raucaq; dimouit talibus ora sonis:
Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas,
Pascebat sparsas vtraq; ripa boues.
Et quem nunc gentes Tiberim noruntq; timentq;
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Euandri nomen tibi sæpe refertur:
Ille meas remis aduena torsit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achiua:
Albula si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio iuuenem Pallantius heros:
Et tandem Caco debita pœna fuit.
Victor abit, secumq; boues Erytheida prædam
Abstrahit: at comites longius ire negant.
Magnaq; pars horum desertis mansit in agris:
Montibus his ponunt spemq;, laremq; suum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore:
Atq; aliquis moriens hoc breue mandat opus.
Mittite me in Tiberim, Tiberinis vectus vt vndis
Litus ad Inachium puluis inanis eam.
Displicet hæredi mandati cura sepulcri:
Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tiberi iactatur imago:
Vt repetat Graias per freta longa domos.
Hactenus. & viuo subiit roranti saxo
Antra. leues cursum sustinuistis aquæ.

C*Lare nepos Atlantis ades: quem montibus olim*
Edidit Arcadiis Pleias vna Ioui:
Pacis & armorum superis imisq; deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Læte lyræ pulsu, nitida quoq; læte palæstra:
Quo didicit culte lingua docente loqui.
Templa tibi posuere patres spectantia Circum
Idibus. ex illo est hæc tibi festa dies.
Te quicunq; suas profitentur vendere merces:
Thure dato tribuas vt sibi lucra, rogant.
Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si iuuat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator: & vrna
Purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Vda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab vda
Omnia quæ dominos sunt habitura nouos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita dicere voce preces.
Ablue præteriti periuria temporis, inquit:
Ablue præteritæ perfida verba die.
Siue ego te feci testem, falsóve citaui
Non audituri numina vana Iouis.

Siue deum prudens aliquem diuúmve fefelli:
Abstulerint celeres improba verba noti.
Et pereant veniente die periuria nobis:
Nec curent superi si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi da facto gaudia lucro:
Et face vt emptori verba dedisse iuuet.
Talia Mercurius poscentes,ridet ab alto
Se memor Ortygias surripuisse boues.

AT mihi pande precor multo meliora petenti
In geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de mense dies superesse videbis,
Quot sunt Herculei facta laboris,ait.
Dic ego respondi,caussam mihi sideris huius.
Caussam facundo reddidit ore deus,
Abstulerant raptas Phœben,Phœbesq; sororem
Tyndaridæ fratres,hic eques,ille pugil.
Bella parant,repetuntq; suas & frater & Idas
Leucippo fieri pactus vterq; gener.
His amor,vt repetant,illis vt reddere nolint,
Suadet,& ex caussa pugnat vterq; pari.
Effugere Oebalidæ cursu potuere sequentes:
Sed visum est celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est apta area pugnæ,
Constiterant illo nomina fida loco.
Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense
Non expectato vulnere pressit humum.
Vltor adest Pollux & Lyncea perforat hasta:
Qua ceruix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas:vixq; est Iouis igne repulsus.
Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Iamq; tibi Pollux cælum sublime patebat:
Cum mea dixisti percipe verba pater,
Quod mihi das vni cælum,partire duobus,
Dimidium toto munere maius erit.
Dixit & alterna fratrem statione,recepit:
Vtile sollicitæ sidus vtrumq; rati.
Ad Ianum redeat,qui quærit Agonia quid sint,
Quæ tamen in fastis hoc quoq; tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneius exit:
Est alio signi reddita caussa loco.

PRoxima Vulcani lux est, quam Lustria dicunt,
Lustrantur puræ,quas facit ille,tubæ.
QVatuor inde notis locus est,quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum,vel fuga Regis inest.
NEc te prætereo populi Fortuna potentis
Publica,cui templum luce sequente datū est.
Hanc vbi diues aquis acceperit Amphitrite,
Grata Ioui fuluæ rostra videbis auis.
AVferet ex oculis veniens aurora Booten,
Continuaq; die sidus Hyantis erit.

FASTORVM LIB. VI.

HIc quoque mensis habet dubias in nomine caussas,
Quæ placeant positis omnibus ipse leges.
Facta canam,sed erunt qui me finxisse loquentur,
Nullaq; mortali numina visa putent.
Est Deus in nobis,agitante calescimus illo,
Impetus hic sacræ semina mentis habet.
Fas mihi præcipue vultus vidisse deorum,
Vel quia sum vates,vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum,secretus ab omni
Voce locus si non obstreperetur aquis.
Hic ego quærebam capti qua mensis origo
Esset,& in cura nominis huius eram.
Ecce deas vidi:non quas præceptor arandi
Viderat:Ascreas cum sequeretur oues.
Nec quas Priamides in aquosæ vallibus Idæ
Contulit:ex illis sed tamen vna fuit.
Ex illis fuit vna sui germana mariti:
Hæc erat(agnoui)quæ stat in arce Iouis.
Horrueram,tacitoq; animum pallore fatebar.
Tunc dea quos fecit,sustulit ipsa metus:
Namq; ait ô vates Romani conditor anni
Ause per exiguos magna referre modos,
Ius tibi fecisti numen cæleste videndi,
Cum placuit numeris condere festa tuis.
Ne tamen ignores,vulgiq; errore traharis.
Iunius à nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Ioui,Iouis esse sororem:
Fratre magis dubito glorier,anne viro.
Si genus adspicitur,Saturnum prima parentem
Feci:Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est.
Hæc illi à cælo proxima terra fuit,
Si torus in pretio est,dicor matrona Tonantis:
Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.
An potuit Maio pellex dare nomina mensi?
Hic honor in nobis inuidiosus erit?
Cur igitur regina vocor,princepsq; dearum?
Aurea cur dextræ sceptra dedere meæ?
An faciens mensem luces Lucinaq; ab illis
Dicar,& à nullo nomina mense traham?
Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
In genus Electræ,Dardaniamq; domum.
Caussa duplex iræ,rapto Ganymede dolebam:
Forma quoq; Idæo iudice victa mea est.
Pœniteat quod non foui Carthaginis arces:
Cum mea sint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten,Argosq;,measq; Mycenas,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium,Iunonicolasq; Faliscos:
Quos ego Romanis succubuisse tuli:
Sed neq; pœniteat.nec gens mihi carior vlla est:
Hic color:hic teneo cum Ioue templa meo.
Ipse mihi Mauors,Commendo mœnia,dixit
Hæc tibi:tu pollens vrbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur:centum celebramur in aris:
Nec leuior quouis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat honorem
Roma:suburbani dant mihi munus idem.
Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
Et populus Laurens:Lauiniumq; meum:
Est illic mensis Iunonius.aspice Tibur:
Et Prænestinæ mœnia sacra deæ,
Iunonale leges tempus.nec Romulus illas
Condidit,at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Iuno,respeximus.Herculis vxor
Stabat & in vultu signa dolentis erant.
Non ego si toto mater me cedere cælo

In ſſeris,

Iusseris, inuita matre morabor ait.
Nunc quoq; non luctor de nomine temporis huius:
Blandior, & partes pæne rogantis ago.
Remq; mei iuris malim tenuisse precando,
Et faueas caussæ forsitan ipse meæ.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater, & vt debet, cum Ioue summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis,
Vnicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid graue, si titulum mensis Romane dedisti
Herculis vxori, posteritasq; memor?
Hæc quoq; terra aliquid debet mihi nomine magni
Coniugis, huc captas appulit ille boues.
Hic male defensus flammis & dote paterna
Cacus Auentinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor, populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est,
Hæc ætas bellum suadeat, illa gerat;
Sic statuit: mensesq; nota secernit eadem,
Iunius est iuuenum, qui fuit ante senum.
Dixit, & in litem studio certaminis issent:
Atq; ira pietas dissimulata foret:
Venit Apollinea longas Concordia lauro
Nexa comas placidi numen, opusq; ducis.
Hæc vbi narrauit Tatium, fortemq; Quirinum:
Binaq; cum populis regna coisse suis.
Et lare communi soceros, generosq; receptos:
His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.
Dicta triplex caussa est: at vos ignoscite diuæ:
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me perierunt iudice formæ
Pergama: plus lædunt, quàm iuuat vna, duæ.

Prima dies tibi Carna datur: dea cardinis hæc est:
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Vnde datas habeat vires obscurior æuo
Fama: sed è nostro carmine certus eris.
Adiacet antiquus Tiberino lucus Helerni,
Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Cranen dixere priores)
Nequicquam multis sæpe petita procis.
Rura sequi, iaculisq; feras agitare solebat,
Nodosasque caua tendere valle plagas:
Non habuit pharetram, Phœbi tamen esse sororem
Credebant, nec erat Phœbe pudenda tibi.
Huic aliquis iuuenum dixisset amantia verba,
Reddebat tales protinus illa sonos,
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris:
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus ante it, frutices hæc nacta resistit,
Et latet & nullo est inuenienda modo.
Viderat hanc Ianus, visæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus vsus erat.
Nympha iubet quæri de more remotius antrum,
Vtque comes sequitur destituitque ducem.
Stulta (vides Ianus quæ post sua terga gerantur)
Nil agis & latebras respicis ille tuas.
Nil agis, en dixit, iam te sub rupe latentem
Occupat amplexu, séq; potitus ait.
Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto,
Hoc pretium positæ virginitatis habe.
Sic fatus spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas; hæc erat alba, dedit.
Tunc auidæ volucres: non quæ Phineïa mensis
Guttura fraudabant: sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi rostra apta rapinæ,
Canities pennis, vnguibus hamus inest.
Nocte volant, puerósq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis:
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Caussa: quod horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues: seu carmine fiunt,
Neniáq; in volucres Marsa figurat anus:
In thalamos venere Procæ: Proca natus in illis
Præda recens auium quinque diebus erat:
Pectoráq; exsorbent auidis infantia linguis:
At puer infelix vagit, opémq; petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni:
Et rigido sectas inuenit vngue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet seris: quas noua læsit hiems.
Peruenit ad Granen: & rem docet: illa, Timorem
Pone, tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materq; paterq;:
Sistite vos lacrymas: ipse medebor: ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus & aqua medicamen habebat:
Extáq; de porca cruda bimestre tenet.
Atq; ita, Noctis aues extis puerilibus, inquit:
Parcite: pro paruo victima parua cadit.
Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras:
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic vbi libauit, prosecta sub æthera ponit:
Quique adsint sacris respicere illa vetat.
Virgáque Ianalis de spina sumitur alba:
Qua lumen thalamis parua fenestra dabat,
Post illud neque aues cunas violasse feruntur:
* *Et rediit puero, qui fuit ante, color.*
Pinguia cur illis gustentur larda Kalendis,
Mistáque cum calido sit faba farre, rogas?
Prisca dea est, aliturque cibis quibus ante solebat:
Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat:
Ostreáque in conchis tuta fuere suis:
Nec Latium norat, quam præbet Ionia diues:
Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet auis:
Et præter pennas nihil in pauone placebat:
Nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant:
Terra fabas tantum, duráque farra dabat.
Quæ duo mista simul sextis quicunque Kalendis
Ederit: huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Iunoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.
Ante domus Manli fuerat: qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Ioue.

Quàm bene, di magni, pugna cecidisset in illa
Defensor solij Iupiter alte tui.
Vixit, vt occideret damnatus crimine regni:
Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est: quem prospicit extra
Appositum dextræ porta Capena viæ.
Te quoque Tempestas, meritam delubra fatemur:
Cùm pæne est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominis monumenta patent. si quærimus astra,
Tunc oritur magni præpes adunca Iouis.

POstera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Euocat & multa terra madescit aqua.

MAne vbi bis fuerit, Phœbusq; iteraueris ortus,
Factaq; erit posito rore bis vda seges,
Hac sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur: & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit lumine captus erat.
Prospicit à tergo summum breuis area circum:
Est vbi non paruæ parua columna notæ.
Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti,
In regem & gentes cùm placet arma capi:

ALtera pars circi custode sub Hercule tuta est:
Quod deus Euboico carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui nonas Lucifer ante est:
Si titulos quæris: Sylla probauit opus.

QVærebam nonas Sancto, Fidione referrem,
An tibi Seme pater. tũc mihi sanctus ait:
Cuicunq; ex istis dederis, ego munus habebo:
Nomina terna fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inque Quirinali constituere iugo.

EST mihi sitq; precor nostris diuturnior annis
Filia: qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cùm vellem genero dare, tempora tedis
Apta requirebam: quæque cauenda forent.
Tunc mihi post sacras monstratur Iunius Idus
Vtilis & nuptis, vtilis esse viris.
Primaq; pars huius thalamis aliena reperta est:
Nam mihi sic coniux sancta dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flauis in mare Tibris aquis:
Non mihi detonso crinem depectere buxo:
Non vngues ferro subsecuisse licet.
Non tetigisse virum, quamuis Iouis ille sacerdos:
Quamuis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoq; ne propera, melius tua filia nubet:
Ignea cum pura Vesta nitebit humus.

TErtia post nonas remouere Lycaona Phœbe
Fertur, & à tergo non habet vrsa metum:
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Adspicere, & dici lubrice Tibri tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt:
Quique tegunt paruis æra recurua cibis.

MEns quoque numen habes: Menti delubra videmus
Vota metu belli perfide Pœne tui:
Pœne rebellabas & letho consulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat cùm Menti vota Senatus
Suscipit, & melior protinus illa venit.
Adspicit instantes mediæ sex lucibus Idus
Illa dies: qua sunt vota soluta deæ.

VEsta faue: tibi nunc operata resoluimus ora:
Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram: cælestia numina sensi:
Lætaq; purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te dea: nec fueras aspicienda viro.
Sed quæ nescieram, quorumq; errore tenebar,
Cognita sunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam:
Cùm flammæ custos æde recepta dea est.
Regis opus placidi: quo non metuentius vllum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære vides, stipula tunc tecta videbãs:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ:
Tunc erat intonsi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuisse
Dicitur: & formæ causa probanda subest.
Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique:
Significant sedem terra focusq; suam.
Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
Aere subiecto tam graue pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes angulus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata:
Et tangat nullum plus minusue latus,
Et conuexa foret: parti vicinior esset.
Nec medium terræ mundus haberet onus.
Arte Syracusia suspensus in aere clauso
Stat globus immensi parua figura poli:
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra: quod vt fiat forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus: à pluuio vindicat imbre tholus.
Cur sit virginibus, quæris, dea culta ministris?
Inueniam caussas hac quoque parte suas.
Ex Ope Iunonem memorant, Cereremq; creatas
Semine Saturni: tertia Vesta fuit.
Vtraque nupserunt: ambæ peperisse feruntur:
De tribus impatiens restitit vna viri.
Quid mirum, virgo si virgine læta ministra
Admittit castas in sua sacra manus?
Nec tu aliud Vestam quàm viuam intellige flammam:
Nataq; de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit:
Nec capit, & comites virginitatis amat.
Esse diu stultus Vestæ simulacra putaui:
Mox didici curuo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo:
Effigiem nullam Vesta, nec ignis habent.
Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.
Caussaq; par Graij nominis esse potest.
At focus à flammis, & quod fouet omnia dictus:
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Dicimus ô Vesta, quæ loca prima tenes.

Ante

Ante focos olim scamnis considere longis
Mos erat: & mensæ credere adesse deos.
Nunc quoque: cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ:
Ante Vacunales stántque sedéntque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
Fert missos Vestæ pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis:
Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni:
Et fornacali sunt sua sacra deæ.
Suppositum cineri panem ipse focus parabat:
Stratáque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum seruat pistor, dominamque focorum:
Et quæ pumiceas versat asella molas.
Prætereamne referamne tuum rubicunde Priape
Dedecus? est multi fabula plena ioci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Conuocat æternos ad sua festa deos.
Conuocat & Satyros, & rustica numina Nymphas.
Silenus, quamuis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est, epulas narrare deorum:
In multo nox est peruigilata mero:
Di temere errabant in opacæ vallibus Idæ,
Pars iacet & molli gramine membra leuat.
Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta iacet, placidámque capit secura quietem:
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos, nymphásque deásque
Captat: & errantes fertque refértque pedes.
Adspicit & Vestam: dubium est nymphamne putarit,
An scierit Vestam, scisse sed ipse negat.
Spem capit obscenam, furtimque accedere tentat;
Et fert suspensos corde micante gradus.
Forte senex, quo vectus erat Silenus, asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.
Ibat vt inciperet longi deus Hellesponti:
Intempestiuo cum rudit ille sono.
Territa voce graui surgit dea: conuolat omnis
Turba: per infestas effugit ille manus.
Lampsacus hoc animal solita est mactare Priapo:
Hinc asini flammis indicis exta damus.
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas:
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Discam Pistoris quid velit ara Iouis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obsidio iam diuturna famem.
Iupiter ad solium superis regale vocatis,
Incipe, ait Marti: protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum?
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, vt referam breuiter mala iuncta pudori
Exigis: Alpino Roma sub hoste iacet.
Hæc est cui fuerat promissa potentia rerum:
Iupiter hanc terris impositurus eras:
Iamque suburbanos, Etruscáque contudit arma:
Spes erat in cursu: nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
Sede: putant aliquos scilicet esse deos?
At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
Totque domus vestras obsidione premi:
Nil opus in cura scirent superesse deorum,
Et data sollicita tura perire manu.
Atque vtinam pugnæ pateat locus: arma capessent:
Et si non poterunt exsuperare, cadent.
Nunc inopes victus, ignauáque fata timentes
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tunc Venus, & lituo pulcher, trabeaque Quirinus:
Vestaque pro Latio multa locuta suo est.
Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Iupiter, & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ desunt fruges, superesse putentur,
Effice: nec sedes desere Vesta tuas.
Quodcunque est solidæ Cereris caua machina frangat:
Mollitamque manu duret in igne focus.
Iusserat. & fratris virgo Saturnia iussis
Annuit. & mediæ tempora noctis erant.
Iam ducibus somnum dederat labor: increpat illos
Iupiter. & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite & in medios de summis arcibus hostes
Mittite quam minime tradere vultis opem.
Somnus abit, quæruntque nouis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & iubeantur opem.
Esse Ceres visa est: iaciunt Cerealia dona:
Iacta super galeas, scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit: hoste repulso
Candida Pistori ponitur ara Ioui.
Forte reuertebar festis Vestalibus illa,
Quæ Noua Romano nunc via iuncta foro est.
Huc pede matronam nudo descendere vidi:
Obstupui tacitus, sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loco, iussumque sedere
Alloquitur quatiens voce tremente caput.
Hic vbi nunc fora sunt, vdæ tenuere paludes,
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras:
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua Velabra solent in Circum ducere pompas:
Nil præter salices crassaque canna fuit.
Sæpe suburbanas rediens conuiua per vndas
Cantat: & ad nautas ebria verba iacit:
Nondum conueniens diuersis iste figuris
Nomen ab auerso ceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat iuncis & arundine densus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, & aquas sua ripa coërcet
Siccaque nunc tellus, mos tamen ille manet.
Reddideras causam, Valeas anus optima, dixi,
Quod superest æui molle sit omne tui.
Cætera iam pridem didici puerilibus annis,
Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper noua fecerat Ilus,
Ilus adhuc Asiæ diues habebat opes.
Creditur armiferæ signum cæleste Mineruæ
Vrbis in Iliacæ desiluisse iugo.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque:
Hoc superest illic, Pallada Roma tenet.

Consulitur Smintheus, lucoque obscurus opaco
  Hos non mentito reddidit ore sonos:
Aetheream seruate deam, seruabitis vrbem,
  Imperium secum transferet illa loci.
Seruat, & inclusam summa tenet Ilus in arce,
  Curaque ad hæredem Laomedonta venit.
Sub Priamo seruata parum. sic ipsa volebat,
  Ex quo iudicio forma reuicta sua est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Vlysses,
  Seu pius Æneas, eripuisse ferunt:
Auctor in incerto est, res est Romana: tuetur
  Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere patres! quo tempore Vesta
  Arsit, & est tectis obruta pæne suis!
Flagrabant sanctis scelerati ignibus ignes,
  Mistaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demisso crine ministræ:
  Abstulerat vires corporis ipse timor.
Prouolat in medium, & magna succurrite, voce:
  Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis
  Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum dubitatis ait, dubitare videbat,
  Et pauidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas, tollensq; manus, Ignoscite, dixit,
  Sacra, vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est, in me commissi pœna redundet.
  Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit, factum dea rapta probauit,
  Pontificisq; sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacri sub Cæsare flammæ,
  Ignis in Iliacis nunc erit, estq; focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
  Hoc duce, nec viua defodietur humo.
Sic incesta perit, quia quam violauit, in illam
  Conditur, & tellus, Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
  Fecit: & Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia lætis,
  Nec populum toto pectore festa iuuant.
Crassus ad Euphraten aquilas, natúmq; suosque
  Perdidit: & leto est vltimus ipse datus.
Parthe quid exultas? dixit dea, signa remittes:
  Quique necem Crassi vindicet, vltor erit.

AT simul auritis violæ demuntur asellis,
  Et Cereris fruges aspera saxa terent,
Nauita puppe sedens Delphina videbimus, inquit,
  Humida cum pulso nox erit orta die.

IAm Phryx a nupta quereris Tithone relinqui:
  Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite bonæ matres, vestrum Matralia festum,
  Flauáque Thebanæ reddite liba deæ.
Pontibus & magno iuncta est celeberrima circo
  Area quæ posito de boue nomen habet,
Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti
  Sceptriferas Serui templa dedisse manus.
Quæ dea sit, quare famulas à limine templi
  Arceat (arcet enim) libáq; testa petit.)
Bacche racemiferos hedera redimite capillos,
  Si domus illa tua est dirige vatis opus.
Arserat obsequio Semele Iouis, accipis Ino
  Te puer, & summa sedula nutrit ope.
Intumuit Iuno rapta quod pellice natum
  Educet: at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furijs Athamas sed imagine falsa:
  Tuque cadis patria parue Learche manu.
Mæsta Learcheas mater tumulauerat vmbras,
  Et dederat miseris omnia iusta rogis.
Hæc quoque funestos vt erat laniata capillos,
  Prosilit, & cunis te Melicerta rapit.
Est spatio contracta breui freta bina repellit,
  Vnaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis,
  Et secum è celso mittit in alta iugo.
Excipit illæsos Panope, centumque sorores,
  Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palæmon,
  Verticibus densis Tibridis ora tenent.
Lucus erat, dubium Semele, Stimele ne vocetur:
  Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret, Arcadas esse
  Audit, & Euandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
  Instimulat factis insidiosa sonis.
O nimium faciles, ô toto pectore captæ,
  Non venit hæc vestris hospes amica choris.
Fraude petit sacrique parat cognoscere ritum.
  Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat, complent vlulatibus auras
  Thyades effusis per sua colla comis,
Injiciuntque manus puerumque auellere pugnant,
  Quos ignorat adhuc, inuocat illa deos:
Dique viríque loci miseræ succurrite matri.
  Clamor Auentini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas,
  Audit, & ad vocem concitus vrget iter.
Herculis aduentu quæ vim modo ferre parabant,
  Turpia femineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?
  An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim, partim præsentia nati
  Continet, & furiis in scelus isse pudet.
Rumor, vt est velox, agitatis peruolat alis,
  Estque frequens Ino nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
  Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos
  Traditur & subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba iuuant festis Matralibus: illa
  Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates venientia fata resigna,
  Qua licet: hospitiis hoc precor adde meis.
Parua mora est, cælum vates ac numina sumit:
  Fitque sui toto pectore plena dei.
Vix illam subito posses cognoscere: tanto
  Sanctior, & tanto, quam modo, maior erat:
Læta canam, gaude defuncta laboribus Ino,
  Dixit, & huic populo prospera semper ades.
Numen eris pelagi, natum quoque pontus habebit:
  In nostris aliud sumite nomen aquis.

Leuco-

Leucothee Graijs, Matuta vocabere nostris:
In portus nato ius erit omne tuo.
Quem nos Portumnum sua lingua Palæmona dicet,
Ite precor nostris æquus vterque locis.
Annuerat, promissa fides: posuere labores,
Nomina mutarunt: hic Deus, illa dea est.
Cur vetet ancillas accedere quæritis? odit:
Principiumq; odij si sinat illa, canam.
Vna ministrarum solita est Cadmea, tuarum
Sæpe sub amplexus coniugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat: sed fama recepit,
Hoc est cur odio sit tibi serua manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret.
Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi,
Vtilior Baccho quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse Rutili?
Luce mea Marso consul ab hoste cades:
Exitus accessit verbis, flumenq; Toleni
Purpureum mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat, Pallantide cæsus eadem
Didius hostiles ingeminauit opes.
Lux eadem, Fortuna tua est, auctorq;, locusq;.
Sed super iniectis quis latet iste togis?
Seruius est (hoc constat enim) sed caussa latendi
Discrepat, & dubium me quoq; mentis habet.
Dum dea furtiuos timide profitetur amores,
Cælestemq; homini concubuisse pudet.
Arsit enim magno correpta cupidine regis,
Cæcaq; in hoc vno non fuit illa viro.
Nocte domum parua solita est intrare fenestra,
Vnde Fenestellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos,
Oraq; sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum post Tulli funera plebem
Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus vllus erat: crescebat imagine luctus,
Donec eum positis occuluere togis.
Tertia caussa mihi spatio maiore canenda est,
Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia coniugio sceleris mercede paraso,
His solita est dictis exstimulare virum:
Quid iuuat esse pares te nostræ cæde sororis,
Méq; tui fratris, si pia vita placet?
Viuere debuerant & vir meus, & tua coniux,
Si nullum ausuri maius eramus opus.
Et caput & regnum factum est dotale parentis:
Si vir es, indictas exige dotis opes.
Regia res scelus est. socero cape regna necato:
Et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio priuatus in alto
Sederat: attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, & cædes, infirmaq; vincitur ætas:
Sceptra gener socero rapta superbus habet,
Ipse sub esquilijs, vbi erat sua regia, cæsus
Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates
Ibat per medias alta, feroxq; vias.

Corpus vt aspexit, lacrymis auriga profusis,
Restitit: hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an expectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, inuitas ipsa per ora rotas.
(Certa fides facti) dictus sceleratus ab illa
Vicus, & æterna res ea pressa nota.
Post tamen hæc ausa est templum monumenta parentis
Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquor.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis opposuisse manum:
Et vox audita est, Vultus abscondite nostros:
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veste data tegitur: vetat hanc fortuna moueri:
Et sic è templo est ipsa locuta suo.
Ore reuelato qua primum luce patebit
Seruius, hæc positi prima pudoris erit.
Parcite matronæ vetitas attingere vestes:
Solemnes satis est voce mouere preces.
Sitq; caput semper Romano tectus amictu,
Qui rex in nostra septimus vrbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocrisia mater
Præsignis facie Corniculana, fuit.
Hanc secum Tanaquil sacris de more peractis
Iussit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obsceni forma virilis
Aut fuit, aut visa est: sed magis illa fuit.
Iussa foco captiua sedet: conceptus ab illa
Seruius à cælo semina gentis habet.
Signa dedit genitor tunc cum caput igne corusco
Contigit, inq; comis flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica Concordia dedicat æde
Liuia: quam caro præstitit illa viro.
Disce tamen veniens ætas: vbi Liuia nunc est
Porticus, immensæ tecta fuere domus.
Vrbis opus domus vna fuit: spatiúmq; tenebat,
Quo breuius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata solo est nullo sub crimine regni:
Sed quia luxuria visa nocere sua est.
Sustinuit tantas operum subuertere moles:
Totq; suas heres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura: & sic exempla parantur,
Cum iudex, alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam dicere possit,
Idibus inuicto sunt data templa Ioui.
Et iam quinquatrus iubeor narrare minores:
Nunc ades ô cœptis flaua Minerua meis,
Cur vagus incedis tota tibicen in vrbe?
Quid sibi personæ, quid toga longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit:
Possem vtinam doctæ verba referre deæ.
Temporibus veterum tibicinis vsus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat mæstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempúsq; secutum est,
Quod subito gratæ frangeret artis opes.
Adde quod ædilis, pompæ qui funeris irent,

Artifices solos iusserat esse decem.
Exsilio mutant urbem, Tiburq; recedunt:
(Exsilium quodam tempore Tibur erat)
Quæritur in scena caua tibia: quæritur aris:
Ducit supremos nenia nulla toros.
Seruierat quidam quantolibet ordine dignus
Tibure: sed longo tempore liber erat.
Rure suo parat ille dapes, turbamq; canoram
Conuocat: ad festas conuenit illa dapes.
Nox erat: & vinis oculiq; animiq; natabant:
Cum præcomposito nuntius ore venit.
Atq; ita, Quid cessas conuiuas soluere? dixit.
Auctor vindictæ nam venit ille suæ.
Nec mora: conuiuæ validio titubantia vino
Membra mouent: dubij stantq; labantque pedes.
At dominus, Discedite, ait: plaustroq; morantes
Sustulit: in plaustro scirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus, motusq; merumq;:
Potaque se Tibur turba redire putat.
Iámq; per Esquilias Romanam intrauerat urbem:
Et mane in medio plaustra fuere foro.
Callidus ut posset specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi:
Admiscetq; alios: & ut hunc tibicina cætum
Augeat, in longis vestibus esse iubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
Contra collegæ iussa redire sui.
Res placuit: cultuq; nouo licet Idibus uti:
Et canere ad veteres verba iocosa modos.
Hæc ubi perdocuit, superest mihi discere, dixi,
Cur sit quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, habet tali mea nomine festa:
Estque sub inuentis hæc quoq; turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit: faciem liquidis referentibus undis,
Vidi, & virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est, valeas mea tibia, dixi.
Excipit abiectam cespite ripa suo:
Inuentam Satyrus primum miratur: & usum
Nescit: & afflatam sentit habere sonum.
Et modo dimittit digitos, modo concipit auras:
Iámq; inter nymphas arte superbus erat.
Prouocat & Phœbum: Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.
Sum tamen inuentrix, auctorq; ego carminis huius:
Hoc est cur nostros ars colit ista dies.

TErtia nox veniet; qua tu Dodona Thyene
Stabis Agenoreæ fronte videnda bouis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ
Tibri per Etruscas in mare mittis aquas.

SI qua fides ventis, zephyro date carbasa nautæ:
Cras veniet vestris ille secundus aquis.

AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos stella serena polos
Tollet humo validos proles Hyrea lacertos:
Continua delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos, Æquosq; fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Unde suburbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niueis Postume victor equis.

IAm sex, & totidem luces de mense supersunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt:
Cœpit Auentina Pallas in arce coli.

IAm tua Laomedon oritur nurus, ortáq; noctem
Pellit: & è pratis cana pruina fugit.
Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur:
Tunc, cum Romanis Pyrrhe timendus eras.

HUnc quoq; cum patrijs Galatea receperit undis
Plenáq; securæ terra quietis erit:
Surgit humo iuuenis telis afflatus auitis
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota est iniuria Thesei:
Deuouit natum credulus ille suum.
Sollicitì terrentur equi, frustráq; retenti
Per scopulos dominum duráq; saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hyppolitus lacero corpore raptus erat,
Reddideráţq; animam, multum indignante Diana.
Nulla Coronides causa doloris ait.
Namq; pio iuueni vitam sine vulnere reddam:
Et cedent arti tristia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
Tunc, cum obseruatas augur descendit in herbas
Usus & auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput,
Lucus eum, nemorisq; sui Dictynna recessu
Celat: Aricino Virbius ille lacu est.
At Lachesis Clothóq; dolent sua fila teneri:
Et fieri regni iura minora sui.
Iupiter exemplum veritus derexit in illum
Fulmina: qui nimiæ mouerat artis opem.
Phœbe querebaris: deus est placare parenti:
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.

NOn ego te, quamuis properabis vincere Cæsar
Si vetat auspicium, signa mouere velim.
Sunt tibi Flamminius, Thrasimenáq; litora testes,
Per volucres æquos multa monere deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni:
Quartus ab extrema mense bis ille dies.

POstera lux melior, superat Masanissa Syphacem:
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

TEmpora labuntur: tacitisq; senescimus annis:
Et fugiunt freno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunæ fortis honores!
Post septem luces Iunius actus erit.
Ite, deam læti fortem celebrate Quirites:
In Tiberis ripa munera regis habet:
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba:
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ iuuenum conuiuia lintres:
Multáq; per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc, quia qui posuit, de plebe fuisse
Fertur: & ex humili sceptra tulisse loco.
Conuenit & seruis: serua quia Tullius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua deæ.

Ecce suburbana rediens male sobrius æde,
Ad stellas aliquis talia verba iacit,
Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit,
Dehinc erit, Orion adspicienda mihi.
At si non esset pluuius, dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.
Lucifero subeunte, lares delubra tulerunt.
Hic, vbi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim
Ante Palatini condidit ora iugi.
Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis,
Cum data sunt trabeæ templa Quirine tuæ.
Tempus Iuleis cras est natale Calendis,
Pierides cœptis addite summa meis.
Dicite Pierides, quis vos addixerit isti,
Cui dedit inuitas victa nouerca manus.
Sic ego sic Clio, clari monumenta Philippi
Adspicis, vnde trahit Martia casta genus.
Martia sacrifico deductum nomen ab Anco
In qua par facies nobilitate sua.
Par animo quoque forma suo respondit in illo,
Et genus, & facies, ingeniumque simul.
Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris,
Laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.
O decus, o sacra femina digna domo!
Sic cecinit Clio, doctæ assensere sorores,
Annuit Alcides, increpuitque lyra.

TRISTIVM LIBRI QVINQVE.

LIBER PRIMVS, ELEGIA PRIMA.

Alloquitur librum vt Romam vadat, & quid ei faciendum sit, admonet.

PARVE (nec inuideo) sine me liber ibis in vrbem:
Hei mihi, quod domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus, qualem decet exsulis esse,
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia succo,
Non est conueniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur,
Candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent hæc instrumenta libellos,
Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes,
Hirsutus sparsis vt videare comis.
Neve liturarum pudeat qui viderit illas,
De lacrymis factas sentiat esse meis.
Vade liber, verbisque meis loca grata saluta,
Contingam certe quo licet illa pede.
Si quis, vt in populo nostri non immemor ille,
Siquis, qui quid agam forte requirat, erit.
Viuere me dices, saluum tamen esse negabis,
Id quoque quod viuam munus habere dei.
Atque ita tu tacitus quærenti plura legendum
Ne, quæ non opus est, forte loquare, caue.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector,
Et peragar populi publicus ore reus.
Tu caue defendas, quamuis mordebere dictis,
Caussa patrocinio non bona maior erit.
Inuenies aliquem, qui me suspiret ademptum,
Carmina nec siccis perlegat ista genis,
Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
Sit mea lenito Cæsare pœna leuis.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ipse precamur,
Placatos miseris qui volet esse deos,
Quæque volet, rata sint: ablataque principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.
Vt peragas mandata liber, culpabere forsan
Ingeniique minor laude ferere mei.
Iudicis officium est, vt res, ita tempora rerum
Quærere, quæsito tempore tutus eris.
Carmina proueniunt animo deducta sereno,
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis, & otia quærunt,
Me mare, me venti, me fera iactat hiems.
Carminibus metus omnis abest: ergo perditus ensem
Hæsurum iugulo iam puto iamque meo.
Hæc quoque, quæ facio, iudex mirabitur æquus:
Scriptaque cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Mæoniden & tot circumspice casus,
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famæ liber ire memento:
Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis præbet fortuna secundam,
Vt tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore:
Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
Sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
I tamen & pro me tu, cui licet, adspice Romam:
Di facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in vrbem:
Ignotum populo posse venire puta.
Vt titulo careas, ipso noscere colore:
Dissimulare velis, te liquet esse meum.
Clam tamen intrato, ne te mea carmina lædant:
Non sunt, vt quondam plena fauoris erant.
Siquis erit, qui te quod sis meus, esse legendum
Non putet, e gremio reiciatque suo:
Inspice dic titulum: non sum præceptor amoris:
Quas meruit pœnas, iam dedit illud opus.
Forsitan expectes an in alta palatia missum
Scandere te iubeam Cæsareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, dique locorum:
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
Numina: sed timeo qui nocuere deos.

Terretur minimo pennæ stridore columba
Vnguibus accipiter saucia facta tuis.
Nec procul à stabulis audet discedere: siqua
Excussa est auidi dentibus agna lupi.
Vitaret cælum Phaëthon, si viueret: & quos
Optarat stulte, tangere nollet equos.
Me quoque quæ sensi fateor Iouis arma timere:
Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
Quicunque Argolica de classe Capharea fugit:
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
Et mea cymba semel vasta percussa procella,
Illum quo læsa est, horret adire locum.
Ergo caue liber, & timida circumspice mente:
Vt satis à media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus: Icarias nomine fecit aquas.
Difficile est tamen hic remis vtaris, & aura,
Dicere consilium res, locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
Mitia, si vires fregerit ira suas:
Si quis erit qui te dubitantem, & adire timentem
Tradat, & ante tamen pauca loquatur: adi.
Luce bona dominoq; tuo felicior ipso,
Peruenias illuc: & mala nostra leues.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto:
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quæq; quiescebat, ne mota resæuiat ira:
Et pœnæ tu sis altera caussa, caue.
Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus:
Contigerisq; tuam scrinia parua domum:
Adspicies illic positos ex ordine fratres:
Quos studium cunctos euigilauit idem.
Cetera turba palam titulos ostendit apertos:
Et sua detecta nomina fronte gerit:
Tres procul obscura latitantes parte videbis:
Hi quoque quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel si satis oris habebis:
Oedipodas facito, Telegonosque voces.
Deque tribus moneo si qua est tibi cura parentis:
Ne quenquam quamuis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exsequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora posse meæ.
Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi si quæris, habebam:
Sed vereor tardæ caussa fuisse moræ.
Et si quæ subeunt tecum liber omnia ferres:
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: properà: nobis habitabitur orbis
Vltimus: à terra terra remota mea.

ELEGIA II.

Supplicatio ad Deos, vt ab imminenti naufragio eum incolumem seruent.

DI maris, & cæli (quid enim nisi vota supersunt)
Soluere quassatæ parcite membra ratis:
Neue precor magni subscribite Cæsaris iræ:
Sæpe premente deo fert deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Æneam propior Saturnia Turno:
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Vlyssem:
Eripuit patruo sæpe Minerua suo.
Et nobis aliquod, quamuis distamus ab illis:
Quis vetat irato numen adesse deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
Ipsa graues spargunt ora loquentis aquæ:
Terribilisq; notus iactat mea verba: precesque
Ad quos mittuntur non sinit ire deos.
Ergo idem venti, ne caussa lædar in vna:
Velaque nescio quò, votaque nostra ferunt.
Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum?
Iam iam tacturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles?
Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
Quocunque adspicio, nihil est nisi pontus & æther:
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit cui domino pareat, vnda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab arcto:
Nunc notus aduersa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec quid fugiatve petatve,
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus: nec spes est vlla salutis:
Dumque loquor, vultus obruit vnda meos.
Opprimit hanc animam fluctus: frustraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud, quàm me dolet exsule coniux,
Hoc vnum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in immenso iactari corpora ponto:
Nescit agi ventis, nescit adesse necem.
O bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ni mihi mors misero bis patienda foret.
At nunc, vt peream, quoniam caret illa periclo:
Dimidia certe parte superstes ero.
Hei mihi, quàm celeri micuerunt nubila flamma:
Quantus ab æthereo personat axe fragor.
Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis:
Quam graue balistæ mœnia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, vndecimoq; prior.
Non lethum timeo: genus est miserabile lethi:
Demite naufragium, mors mihi munus erit.
Est aliquid fatoque suo ferroq; cadentem,
In solida moriens ponere corpus humo:
Et mandare suis aliqua, & spectare sepulcrum:
Et non æquoreis piscibus esse cibum:
Fingite me dignum tali nece, non ego solus
Hic vehor: immeritos cur mea pœna trahit?
Prô superi, viridesq; dei, quibus æquora curæ:
Vtraq; iam vestras sistite turba minas:
Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira:
Hanc sinite infelix in loca iussa feram.

Si, quo-

Si, quoniam merui pœnam, me perdere vultis:
Culpa mea est ipso iudice morte minor.
Mittere me Stygias si iam voluisset ad vndas
Cæsar, in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non inuidiosa cruoris
Copia: quodq; dedit, cum volet, ipse feret.
Vos modo, quos certe nullo puto crimine læsi,
Contenti nostris iam precor este malis.
Nec tamen, vt cuncti miserum seruare velitis,
Quod periit, saluum iam caput esse potest.
Vt mare subsidat, ventisq; ferentibus vtar,
Vt mihi parcatis, non minus exsul ero.
Non ego diuitias auidus sine fine parandi
Latum mutandis mercibus æquor aro:
Nec peto quas quondam petii studiosus, Athenas,
Oppida non Asiæ, non mihi visa prius.
Non vt Alexandri claram delatus in vrbem,
Delicias videam Nile iocose tuas:
Quod facile est, opto ventos (quis credere posset?)
Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
Obligor vt tangam Læuifera litora ponti,
Quodq; sit à patria iam fuga tarda queror.
Nescio quo videam positos vt in orbe Tomitas,
Exsilii facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus,
Pronaq; sint nostra numina vestra rati.
Seu magis odistis, iussæ me aduertite terræ,
Supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpora venti,
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar, quid quem fugat ille tenetis?
Adspiciat vultus Pontica terra meos.
Et iubet, & merui, nec quæ damnauerit ille
Crimina defendi, fasque piumque puto.
Si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
A culpa facinus scitis abesse mea.
Immo ita si scitis, si me meus abstulit error,
Stultaque mens nobis, non scelerata fuit.
Quod licet è minimis domui si fauimus illi,
Si satis Augusti publica iussa mihi,
Hoc duce si dixi felicia secula, proque
Cæsare tura pio Cæsaribusque dedi,
Si fuit hic animus nostris, ita parcite diui.
Sin minus, alta cadens obruat vnda caput.
Fallor? an incipiunt grauidæ euanescere nubes?
Victaque mutati frangitur ira maris.
Non casu vos, sed sub conditione vocati,
Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Vt ex vrbe Roma discesserit, nec non coniugis & suorum lacrymas memorat.

CVm subit illius tristissima noctis imago,
Quæ mihi supremum tempus in vrbe fuit:
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui:
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Iam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
Finibus extremæ iusserat Ausoniæ.
Nec spatium, nec mens fuerat satis apta parandi:
Torpuerant longa pectora nostra mora.
Non mihi seruorum, comites non cura legendi:
Non aptæ profugo vestis, opisue fuit.
Non aliter stupui, quàm qui Iouis ignibus ictus,
Viuit, & est vitæ nescius ipse suæ.
Vt tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit,
Et tandem sensus conualuere mei.
Alloquar extremum mæstos abiturus amicos:
Qui modo de multis vnus & alter erant.
Vxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
Imbre per indignas vsque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diuersa sub oris:
Nec poterat fati certior esse mei.
Quocumque adspiceres, luctus gemitusque sonabant:
Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere mærent:
Inque domo lacrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in paruo grandibus vti:
Hæc facies Troiæ, cum caperetur, erat.
Iamque quiescebant voces hominumque, canumque,
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & adhuc Capitolia cernens,
Quæ nostro frustra iuncta fuere lari.
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Iamque oculis numquam templa videnda meis.
Dique relinquendi, quos vrbs habet alta Quirini:
Este salutati tempus in omne mihi.
Et quanquam sero clypeum post vulnera sumo:
Attamen hanc odiis exonerate fugam:
Cælestique viro, qui me deceperit error.
Dicite, pro culpa ne scelus esse putet.
Vt quæ scitis, pœnæ quoque sentiat auctor:
Placato possim non miser esse deo.
Hac prece adeo adorans superos ego: pluribus vxor
Singultu medios impediente sonos.
Illa etiam ante lares passis prostrata capillis
Contigit extinctos ore tremente focos:
Multaq; in aduersos effudit verba Penates
Pro deplorato non valitura viro.
Iamq; moræ spatium nox præcipitata negabat:
Versaq; ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore:
Vltima, sed iussæ nox erat illa fugæ.
Ah quoties aliquo dixi properante, quid vrges?
Vel quò festinas ire, vel vnde, vide.
Ah quoties certam me sum mentitus habere
Horam, propositæ quæ foret apta viæ.
Ter limen tetigi: ter sum reuocatus: & ipse
Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe vale dicto, rursus sum multa locutus:
Et quasi discedens oscula summa dedi.
Sæpe eadem mandata dedi: meq; ipse fefelli
Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique quid propero? Scythia est, quò mittimur, inquam
Roma relinquenda est: vtraque iusta mora est.
Vxor in æternum viuo mihi viua negatur.
Et domus, & fidæ dulcia membra domus:
Quosque ego dilexi fraterno more sodales:
O mihi Thesea pectora iuncta fide!
Dum licet amplectar: numquam fortasse licebit

Amplius in lucro est, quæ datur hora mihi.
Nec mora: sermonis verba imperfecta relinquo,
Amplectens animo proxima quæq; meo.
Dum loquor, & flemus, cælo nitidissimus alto
Stella grauis nobis lucifer ortus erat.
Diuidor haud aliter quam si mea membra relinquā:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
Sic doluit Priamus tunc cum in contraria versus
Vltores habuit proditionis equus.
Tunc vero exoritur clamor, gemitusq; meorum:
Et feriunt mæstæ pectora nuda manus.
Tunc verò coniux humeris abeuntis inhærens
Miscuit hæc lacrymis tristia dicta meis.
Non potes auelli: simul hinc simul ibimus ambo:
Te sequar & coniux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: & me capit vltima tellus:
Accedam profugæ sarcina parua rati
Te iubet à patria discedere Cæsaris ira:
Me pietas: pietas hæc mihi Cæsar erit.
Talia tentabat: sic & tentauerat ante:
Vixq; dedit victas vtilitate manus.
Egredior, siue illud erat sine funere ferri:
Squalidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore amens tenebris narratur obortis
Semianimis media procubuisse domo.
Vtq; resurrexit fœdatis puluere turpi
Crinibus, & gelida membra leuauit humo:
Se modo desertos modo deplorasse Penates,
Nomen & erepti sæpe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quam si natæve meumve
Vidisset structos corpus habere rogos:
Et voluisse mori, moriendo ponere sensus:
Respectuq; tamen non periisse mei.
Viuat: & absentem, quoniam sic fata tulerunt:
Viuat: & auxilio subleuet vsque suo.
Tingitur Oceano custos Erymanthidos Vrsæ:
Æquoreasq; suo sidere turbat aquas:
Non tamen Ionium non nostra findimus æquor
Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum: quantis nigrescunt æquora ventis:
Eruiturq; imis feruens arena vadis!
Monte nec inferior proræ puppiq; recuruæ
Insilit: & pictos verberat vnda deos.
Pinea texta sonant pulsi stridore rudentes:
Ingemit & nostris ipsa carina malis.
Nauita confessus gelidum pallore timorem,
Iam sequitur victus, non regit arte ratem.
Vtq; parum validus non proficientia rector
Ceruicis rigidæ frena remittit equo:
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vndæ,
Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras:
In loca iam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyricis læua de parte relictis
Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas quæso contendere terras:
Et mecum magno pareat ille deo.
Dum loquor & cupio pariter, timéoque repelli:
Increpuit quantis viribus vnda latus.
Parcite cærulei vos saltem numina Ponti:
Infestúmq; mihi sit satis esse Iouem.
Vos animam sæuæ fessam subducite morti:
Si modo qui periit non periisse potest.

ELEGIA IV.

Ad amicum, qui etiam in aduersis fidus permanserat.

O Mihi post vllos nunquam memorande sodales,
O cui præcipue sors mea visa sua est.
Attonitum qui me memini carissime primus
Ausus es alloquio sustinuisse tuo:
Qui mihi consilium viuendi mite dedisti:
Cum foret in misero pectore mortis amor:
Scis bene cui dicam positis pro nomine signis:
Officium nec te fallit amice tuum:
Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis:
Perpetuusq; animi debitor huius ero:
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit: & intepido deseret ossa rogo:
Quam subeant animo meritorum obliuia nostro:
Et longa pietas excidat ista die.
Di tibi sint faciles: & opis nullius egentem
Fortunam præstent, dissimilémque meæ.
Si tamen hæc nauis vento ferretur amico:
Ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum:
Si non infernas viuus adisset aquas.
Vt foret exemplum veri Phoceus amoris:
Fecerunt furiæ tristis Oreste tuæ.
Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes:
Hyrtacidæ Niso gloria nulla foret.
Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat & vultu ridet fortuna sereno:
Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt: nec noscitur vlli:
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici:
Cetera fortunæ, non mea turba fuit.
Quo magis ô pauci rebus succurrite læsis,
Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate, timentes,
Hac offendatur ne pietate deus.
Sæpe fidem aduersis etiam laudauit in armis:
Inq; suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.
Caussa mea est melior, qui non contraria foui
Arma: sed hanc merui simplicitate fugam.
Inuigiles igitur nostris pro casibus oro:
Deminui si qua numinis ira potest.
Scire meos casus si quis desiderat omnes,
Plus, quam quod fieri res sinit, ille petit.
Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent,
Paruaq; quot siccus corpora puluis habet.
Multaq; credibili tulimus maiora, ratamq;
Quamuis acciderint non habitura fidem.
Pars etiam quædam mecum moriatur, oportet:
Méq; velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis pectus mihi firmius esset

Pluráque

Pluraq; cum linguis pluribus ora forent:
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
Materia vires exsuperante meas.
Pro duce Naritio docti mala nostra poetæ
Scribite: Naritio nam mala plura tuli.
Ille breui spatio multis errauit in annis
Inter Dulichias, Iliacasq; domos.
Nos freta sideribus totis distantia mensos
Sors tulit in Geticos, Sarmaticosq; sinus.
Ille habuit fidamq; manum sociosq; fideles,
Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam lætus patriam, victorq; petebat,
A patria fugi victus & exul ego.
Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Sameve:
Pœna quibus non est grandis abesse locis:
Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
Montibus imperij Roma deumq; locus.
Illi corpus erat durum, patiensq; laborum:
Inualidæ vires, ingeniumq; mihi.
Ille erat assidue sæuis agitatus in armis:
Assuetus studiis mollibus ipse fui.
Me deus oppressit, nullo mala nostra leuante:
Bellatrix illi diua ferebat opem.
Cumq; minor Ioue sit tumidis qui regnat in vndis:
Illum Neptuni, me Iouis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum,
Ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quæsitos tetigit tamen ille Penates:
Quæq; diu petijt, contigit arua tamen.
At mihi perpetuo patria tellure carendum est:
Ni fuerit læsi mollior ira dei.

ELEGIA V.

Vxori grates agit de ipsius erga se fide & amore.

NEc tantum Clario Lyde dilecta poetæ:
Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris vxor inhæres
Digna minus misero non meliore viro.
Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est:
Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, vt spolium non sim, nec nuder ab illis,
Naufragij tabulas qui petiere mei.
Vtq; rapax stimulante fame cupidusq; cruoris
Incustoditum captat ouile lupus:
Aut vt edax vultur corpus circumspicit ecquod
Sub nulla positum cernere possit humo:
Sic mea nescio quis male fidus rebus acerbis
In bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus summouit amicos:
Nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quam misero tam vero teste probaris:
Hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris vxor,
Aut comes extincto Laodamia viro:
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses:
Penelopes esset fama secunda tuæ.
Siue tibi hoc debes, nullo pia facta magistro:
Cumq; noua mores sunt tibi luce dati,
Femina seu princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum coniugis esse bonæ:
Assimilemq; sui longa assuetudine fecit:
Grandia si paruis assimilare licet.
Hei mihi non magnas quod habent mea carmina vires:
Nostraq; sunt meritis ora minora tuis:
Siquid & in nobis viui fuit ante vigoris:
Exstinctum longis occidit omne malis.
Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerere tui.
Quantumcunq; tamen præconia nostra valebunt:
Carminibus viues tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

Ad amicos qui eius imaginem auro insculptam habent.

SI quis habes nostri similes in imagine vultus:
Deme meis ederas Bacchica serta comis.
Ista decent lætos felicia signa poetas:
Temporibus non est apta corona meis.
Hæc tibi dissimula, sentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersq; refersq; tuo.
Effigiemq; meam fuluo complexus in auro
Cara relegati, quæ potes, ora vides.
Quæ quoties spectas, subeat tibi dicere forsan:
Quam procul à nobis Naso sodalis abest.
Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
Sunt mea: quæ mando qualiacunq; legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas
Infelix domini quod fuga rupit opus:
Hæc ego discedens sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mæstus in igne manu.
Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror:
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas, vt crimina nostra, perosus:
Vel quod adhuc crescens & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed extant:
Pluribus exemplis scripta fuisse reor,
Nunc precor vt viuant, & non ignaua legentem
Otia delectent, admoneantq; mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo:
Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
Defuit & scriptis vltima lima meis.
Et veniam pro laude peto, laudatus abunde
Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoq; sex versus in prima fronte libelli,
Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunq; volumina tangis:
His saltem vestra detur in vrbe locus.
Quoq; magis faueas, non hæc sunt edita ab illo:
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitij rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, eram.

ELEGIA VII.

In amicum qui illi pollicitam fidem fregerat.

IN caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina: conuersis solque recurret equis:
Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Vnda dabit flammas: & dabit ignis aquas:
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
Parsq; suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia iam fient, fieri quæ posse negabam:
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
Hæc ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo:
Laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantane te fallax cepere obliuia nostri?
Afflictumq; fuit tantus adire timor?
Vt neq; respiceres, nec solarere iacentem
Dure? neque exequias prosequerere meas?
Illud amicitiæ sanctum & venerabile nomen
Re tibi pro vili sub pedibusq; iacet.
Quid fuit ingenti prostratum mole sodalem
Visere? & alloquij parte leuare tui?
Inq; meos si non lacrymas dimittere casus:
Pauca tamen ficto verba dolore loqui?
Idq; quod ignoti faciunt, vale dicere saltem?
Et vocem populi publicaq; ora sequi.
Denique lugubres vultus, numquamq; videndos
Cernere, supremo dum licuitq; die?
Dicendumq; semel toto non amplius æuo
Accipere, & parili reddere voce, vale?
At fecere alij nullo mihi fœdere iuncti:
Et lacrymas animi signa dedere sui.
Quid, nisi conuictu, causisq; valentibus essem,
Temporis & longi iunctus amore tibi?
Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosses?
Tot nossem lusus, seriaq; ipse tua?
Quid, si duntaxat Romæ mihi cognitus esses?
Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethæis mersa feruntur aquis?
Non ego te genitum placida reor vrbe Quirini:
Vrbe meo quæ iam non adeunda pede est:
Sed scopulis ponti quos hæc habet ora sinistri
Inq; feris Scythiæ Sarmaticisq; iugis.
Et tua sunt silicis circum præcordia venæ:
Et rigidum ferri semina pectus habet.
Quæq; tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix vbera, tigris erat.
Aut mala nostra minus quàm non aliena putares:
Duritiæq; mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoq; damnis:
Vt careant numeris tempora prima suis:
Effice peccati ne sim memor huius: & illo
Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA VIII.

Ad amicum, quod vulgus fortunam sequitur.

DEtur inoffenso vitæ tibi tangere metam:
Qui legis hoc nobis non inimicus opus:
Atq; vtinam pro te possent mea vota valere:
Quæ pro me duros non tetigere deos:
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Adspicis vt veniant ad candida tecta columbæ?
Accipiat nullas sordida turris aues?
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Vtq; comes radios per solis euntibus vmbra est:
Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit:
Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
Hæc precor vt possint semper tibi falsa videri:
Sunt tamen euentu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turbæ quantum satis esset, habebat
Nota quidem, sed non ambitiosa domus.
At simul impulsa est: omnes timuere ruinam:
Cautaq; communi terga dedere fugæ.
Sæua neque admiror metuunt si fulmina quorum
Ignibus afflari proxima quæq; solent.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quolibet inuiso Cæsar in hoste probat:
Nec solet irasci (neq; enim moderatior alter)
Cum quis in aduersis siquid amauit, amat.
De comite Argolico postquam cognouit Orestem:
Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno semper Achille:
Laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theseus comes iret amico:
Tartareum dicunt indoluisse deum.
Euryali, Nisiq; fide tibi Turne relata:
Credibile est lacrymis immaduisse genas.
Est etiam miseris pietas: & in hoste probatur:
Hei mihi quàm paucos hæc mea dicta mouent.
Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum:
Debeat vt lacrymis nullus adesse modus.
At mea sint proprio quamuis mœstissima casu
Tempora processu facta serena tuo.
Hoc tibi venturum iam tum carissime vidi:
Ferret adhuc istam cum minus aura ratem.
Siue aliquod morum, seu vitæ labe carentis
Est pretium, nemo pluris emendus erat.
Siue per ingenuas aliquis caput extulit artes,
Quælibet eloquio fit bona caussa tuo.
His ego commotus dixi tibi protinus ipsi,
Scena manet dotes grandis amice tuas.
Hoc mihi non ouium fibræ tonitrusve sinistri,
Linguave seruatæ pennave dixit auis:
Augurium ratio est, & coniectura futuri:
Hac diuinaui notitiamq; tuli.
Quæ quoniam vera est, tota mihi mente, tibiq;
Gratulor ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris vtinam latuisset in imis:
Expediit studijs lumen abesse meis.
Vtq; tibi prosunt artes facunde seueræ:
Dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.

Scis vetus hoc iuueni lusum mihi carmen: & istos,
Vt non laudandos, sic tamen esse iocos:
Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Qua potes excusa: nec amici desere caussam:
Quo pede cœpisti, sic bene semper eas.

ELEGIA IX.

Nauim laudat, quam in Corinthiaco sinu habuit.

Est mihi, sitq; precor flauæ tutela Mineruæ
Nauis: & à picta casside nomen habet.
Siue opus est velis, minimam bene currit ad auram?
Siue opus est remo: remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu,
Occupat egressas quamlibet ante rates,
Et patitur fluctus, fertq; assilientia longe
Æquora: nec sæuis victa madescit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris
Fida manet trepidæ duxq; comesq; fugæ.
Perque tot euentus, & iniquis concita ventis
Æquora Palladio numine tuta fuit.
Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia ponti:
Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quæ simul Æoliæ mare me deduxit in Helles:
Et longum tenui limite fecit iter.
Fleximus in læuum cursus, & ab Hectoris vrbe
Venimus ad portus Imbria terra tuos.
Inde leui vento Zerinthia litora nacta
Threiciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac contra breuis est Tempyra petenti:
Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos.
Hellespontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamq; petit auctoris nomen habentem?
Et te ruricola Lampsace tuta deo.
Quaque per angustas male vectæ virginis vndas
Seston Abydena separat vrbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris:
Cyzicon Hæmoniæ nobile gentis opus.
Quaque tenent ponti Byzantia litora fauces:
Hic locus est gemini ianua vasta maris.
Hæc precor euincat propulsaque fortibus austris
Transeat instabiles strenua Cyaneas:
Thyniacosq; sinus, & ab his per Apollinis vrbem
Alta sub Anchiali mœnia tendat iter,
Inde Mesembriacos portus & Odeson & arces
Prætereat dictas nomine Bacche tuo:
Et quos Alcathoi memorant à mœnibus ortos
Sedibus his profugos constituisse larem:
A quibus adueniat Miletida sospes ad vrbem:
Offensi quò me contulit ira dei.
Hæc si contigerint, meritæ cadet agna Mineruæ:
Non facit ad nostras hostia maior opes.
Vos quoque Tyndaridæ, quos hæc colit insula, patres
Mite precor duplici numen adeste viæ.
Altera namque parat Symplegadas ire per altas:
Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite vt ventos, loca cum diuersa petamus,
Illa suos habeat: nec minus ista suos.

ELEGIA X.

Ad lectorem quod in itinere hunc primum librum confecerit.

Litera quæcumque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicito tempore facta viæ.
Aut hæc me, gelido tremerem cum mense Decembri,
Scribentem medijs Adria vidit aquis:
Aut postquam bimarem cursu superauimus Isthmum,
Alteraque est nostræ sumpta carina fugæ.
Quod facerem versus inter fera murmura ponti.
Cycladas Ægeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio siue est insania nomen:
Omnis ab hac cura mens releuata mea est:
Sæpe ego nimbosis dubius iactabar ab Hædis:
Sæpe minax Steropis sidere pontus erat:
Fuscabatque diem custos Erymanthidos Vrsæ:
Aut Hyadas seris hauserat auster aquis.
Sæpe maris pars intus erat: tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti stridunt aquilone rudentes:
Inque modum tumuli concaua surgit aqua:
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis immemor artis opem.
Quocumque adspexi, nihil est nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso:
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum, pelagique laboro:
Et faciunt geminos ensis, & vnda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hæc tumulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læua est auidæ substructa rapinæ:
Quam cruor & cædes bellaque semper habent.
Cumque sit hibernis agitatum fluctibus æquor:
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere candide lector,
Si spe sint, vt sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, vt quondam scribimus hortis:
Nec consuete meum lectule corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo:
Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod ausim
Scribere se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem: sed eodem tempore quæso
Ipse modum statuam carminis, illa sui.

TRISTIVM LIB. II.

Ad Augustum Cæsarem.

Quid mihi vobiscum est infelix cura libelli,
Ingenii perij qui miser ipse meo?
Cur modo damnatas repeto mea crimina Musas?
An semel est pœnam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, vt me cognoscere vellet
Omine non fausto fœmina, virque meo.
Carmina fecerunt, vt me moresque notaret
Iam pridem visa Cæsar ab arte meos,
Deme mihi studium: vitæ quoque crimina demes:

Acceptum refero versibus esse nocens.
Hoc pretium vitæ, vigilatorumque laborum
Cepimus: ingenio est pœna reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
Numina cultori perniciosa suo.
At nunc tanta meo comes est insania morbo:
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.
Scilicet ut victus repetit gladiator arenam:
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti:
Sic mihi res eadem vulnus, opemque feret:
Musaque quæ movit, motam quoque leniet iram:
Exorant magnos carmina sæpe deos.
Ipse quoq; Ausonias Cæsar matresque nurusque
Carmina turrigeræ dicere iussit Opi.
Iusserat & Phœbo dici, quo tempore ludos
Fecit: quos ætas aspicit una semel.
His precor exemplis tua nunc mitissime Cæsar
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem iusta est: nec me meruisse negabo:
Non adeo nostro fugit ab ore pudor:
Sed nisi peccassem quid tu concedere posses?
Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si, quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore inermis erit.
Nunc ubi detonuit strepituque exterruit orbem:
Purum discussis aera reddit aquis.
Iure igitur genitorque deum rectorque vocatur.
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.
Tu quoque cum patriæ rector dicare paterque:
Utere more dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
Imperij potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dedisti:
Non concessurus quam tibi victor eras.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi: qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem:
Sic, cur se victum gaudeat, hostis habet.
Caussa mea est melior: qui, nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina iuro:
Per te, præsentem, conspicuumque deum:
Hunc animum favisse tibi vir maxime: meque
Qua sola potui mente fuisse tuum.
Optavi peteres cælestia sidera tarde:
Parsque fui turbæ parva precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adiuvi publica vota meis.
Quid referam libros illos quoque crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos.
Invenies vestri præconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei:
Non tua carminibus maior fit gloria, nec quo
Ut maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Iovis superest: tamen hunc sua facta referri
Et se materiam carminis esse, iuvat.
Cumque Gigantei memorantur prælia belli:
Credibile est lætum laudibus esse suis.
Te celebrant alij quanto decet ore: tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis:
Delicias legit qui tibi cumque meas:
Carmina ne nostris sic te venerantia libris
Iudicio possint candidiore legi.
Esse sed irato quis te mihi posset amicus:
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cum cœpit quassata domus subsidere, partes
In proclinatas omne recumbit onus.
Cunctaque fortuna rimam faciente dehiscunt:
Ipsa suis quædam pondere tracta ruunt.
Ergo hominũ quæsitum odium mihi carmine: quaque
Debuit, est vultus turba secuta tuos.
At memini vitamque meam, moresque probabas
Illo, quem dederas prætereuntis equo.
Quod si non prodest, & honesti gloria nulla
Redditur: at nullum crimen adeptus eram.
Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
Usque decem decies inspicienda viris.
Res quoque privatas statui sine crimine iudex:
Deque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum: potui si non extrema nocerent:
Iudicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt: imoque sub æthere mergit
Incolumem toties una procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: sed omnes
Pressere hoc fluctus, oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam læso numine casus habet.
Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parva quidem periit, sed sine labe domus.
Sic quoque parva tamen: patria dicatur ut ævo
Clara, nec ullius nobilitate minor.
Et neque divitiis, nec paupertate notanda est:
Unde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoq; nostra domus vel censu parva vel ortu:
Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium iuveniliter usus:
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Nasonem novit: & audet
Non fastiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Musis accepta sub uno;
Sed non exiguo crimine lapsa domus.
Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo læsi
Emasturuerit Cæsaris ira, queat.
Cuius in eventu pœnæ clementia tanta est:
Ut fuerit nostro lenior ira metu.
Vita data est: citraque necem tua constitit ira,
O princeps parce viribus use tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternæ

Tanquam

Tanquam vita parum muneris esset, opes.
Nec mea decreto damnasti facta senatus:
 Nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus inuectus verbis (ita principe dignum)
 Vltus es offensas, vt decet, ipse tuas.
Adde quod edictum, quamuis immite, minaxq;
 Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul dicor in illo:
 Parcaq; fortunæ sunt tibi verba meæ.
Nulla quidem sanæ grauior, mentiq; potenti
 Pœna est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen.
 Nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus vlmum,
 Quæ fuerat sæuo fulmine tacta Iouis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus: atq;
 Hoc vnum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit, cum te mitissime Cæsar:
 Spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora, non est
 Æqualis rabies, continuusq; furor:
Sed modo subsidunt, intermissiq; silescunt:
 Vimq; putes illos deposuisse suam.
Sic abeunt, redeuntq; mei variantq; timores:
 Et spem placandi dantq;, negantq; tui.
Per superos igitur, qui dant tibi longa, dabuntq;
 Tempora, Romanum si modo nomen amant;
Per patriam, quæ te tuta & secura parente est:
 Cuius & in populo pars ego nuper eram:
Sic tibi, quem semper factis animoq; mereris:
 Reddatur gratæ debitus vrbis amor.
Liuia sic tecum sociales impleat annos:
 Quæ nisi te nullo coniuge digna fuit:
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret,
 Nullaq; cui posses esse maritus, erat:
Sospite sic tecte natus quoq; sospes & olim
 Imperium regat hoc cum seniore senex:
Vt faciuntq; tui sidus iuuenile nepotes.
 Per tua perq; tui facta parentis eant:
Sic assueta tuis semper victoria castris
 Nunc quoq; se præstet, notaq; signa petat.
Ausoniumq; ducem solitis circumuolet alis,
 Ponat & in nitida laurea serta coma,
Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas:
 Auspicium cui das grande, deosq; tuos:
Dimidioq; tui præsens, & respicis vrbem,
 Dimidio procul es, sæuaq; bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste,
 Inq; coronatis fulgeat altus equis:
Parce precor, fulmenq; tuum sera tela reconde:
 Heu nimium misero cognita tela mihi!
Parce pater patriæ, nec nominis immemor huius
 Olim placandi spem mihi tolle tui.
Non precor, vt redeam, quamuis maiora petitis
 Credibile est magnos sæpe dedisse deos.
Mitius exsilium si das propiusq; roganti:
 Pars erit è pœna magna leuata mea.
Vltima perpetior medios eiectus in hostes:
 Nec quisquam patria longius exsul abest.
Solus ad egressus missus septemplicis Istri,
 Parrhasiæ gelido virginis axe premor.
Iazyges, & Colchi, Meterœaq; turba, Getæq;
 Danubij mediis vix prohibentur aquis.
Cumq; alij tibi sint causa grauiore fugati,
 Vlterior nulli quam mihi terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus & hostis,
 Et maris adstricto quæ coit vnda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
 Proxima Basternæ, Sauromatæq; tenent.
Hæc est Ausonio sub iure nouissima, vixq;
 Hæsit in imperij margine terra tui.
Vnde precor supplex, vt nos in tuta releges:
 Ne sit cum patria pax quoq; adempta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene summouet Ister:
 Neue tuus possim ciuis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum,
 Cæsaribus saluis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error:
 Alterius facti culpa silenda mihi.
Non tanti nam sum, renouem vt tua vulnera Cæsar
 Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest, qua turpi crimine tectus
 Arguor obsceni doctor adulterij.
Fas ergo est aliqua cælestia pectora falli:
 Et sunt notitia multa minora tua.
Vtq; deos cælumq; simul sublime tuenti
 Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.
Ex te pendentem sic dum circumspicis orbem:
 Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperij princeps statione relicta
 Imparibus legeres carmina facta modis.
Non ea te moles Romani nominis vrget:
 Inq; tuis humeris tam leue fertur onus:
Lusibus vt possis aduertere numen ineptis:
 Excutiasq; oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
 Rhætica nunc præbent, Thraciaq; arma metum:
Nunc petit Armenius pacem, nunc porrigit arcus
 Parthus eques, timida captaq; signa manu.
Nunc te prole tua iuuenem Germania sentit:
 Bellaq; pro magno Cæsare Cæsar habet.
Denique, vt in tanto, quantum non extitit vnquam,
 Corpore pars nulla est quæ labet imperij:
Vrbs quoque te, & legum lassas tutela tuarum,
 Et morum similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas:
 Bellaq; cum multis irrequieta geris.
Miror in hoc igitur tantarum pondere rerum
 Vmquam te nostros euoluisse iocos.
At (si quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
 Nullum legisses crimen in arte mea.
Illa quidem fateor frontis non esse seueræ
 Scripta, nec à tanto principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria iussis
 Sunt ea Romanas erudiuntq; nurus.
Neue quibus scribam possis dubitare libellus
 Quatuor hos versus è tribus vnus habet
Este procul vittæ tenues insigne pudoris:
 Quæq; tegis medios instita longa pedes:
Nil, nisi legitimum, concessaq; furta canemus:

Inq; meo nullum carmine crimen erit.
Et quid ab hac omnes rigidas summouimus arte,
Quas stola contingi, vittaq; sumpta vetat?
At matrona potest alienis artibus vti:
Quodq; trahat, quamuis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcunq; attigerit (si qua est studiosa sinistri)
Ad vitium vires instruet inde suos.
Sumpserit annales (nihil est hirsutius illis)
Facta sit vnde parens Ilia, nempe leget.
Sumpserit Æneadum genitrix vbi prima: requiret
Æneadum genitrix vnde sit alma Venus.
Persequar inferius (modo si licet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit:
Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quæq; iuuet monstrat, quæq; sit herba nocens.
Et latro & cautus præcingitur ense viator.
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas vt agat facundia caussas:
Protegit hæc sontes, immeritosq; premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
Et tamen vitium quicunq; hinc concipit, errat,
Et nimium scriptis arrogat ille meis.
Vt tamen hoc fatear: ludi quoq; semina probent
Nequitiæ: tolli tota theatra iube:
Peccandi caussam quam multis sæpe dederunt:
Martia cum durum sternit arena solum?
Tollatur Circus, non tuta licentia Circi est:
Hic sedet ignoto iuncta puella viro.
Cum quædam spatientur in hoc, vt amator eodem
Conueniat: quare porticus vlla patet?
Qui locus est templis augustior? hæc quoq; vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Iouis æde: Iouis succurret in æde,
Quam multas matres fecerit ille deus.
Proxima adoranti Iunonis templa subibit
Pellicibus multis indoluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare quæret Erichthonium.
Veneris in templum magni tua numina Martis,
Stat Venus vltori iuncta viro ante fores.
Isidis æde sedens cur hanc Saturnia quæret
Egerit Ionio Bosphorioq; mari.
In Venerem Anchises, in Lunam Latmius heros,
In Cererem Iasius, qui referatur, erit.
Omnia peruersas possunt corrumpere mentes,
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
Et procul à scripta solis meretricibus arte
Summouet ingenuas pagina prima manus.
Quæcunq; erumpit, qua non sinet ire sacerdos,
Protinus huic vetiti criminis acta rea est.
Nec tamen est facinus versus euoluere molles,
Multa licet castæ non facienda legant.
Sæpe supercilij nudas matrona seueri

Et Veneris stantes ad genus omne videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt,
Nec domino pœnæ res ea caussa fuit.
At cur in nostra nimia est lasciuia Musa?
Curue meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum manifestaq; culpa fatenda est.
Pœnitet ingenij, iudicijq; mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis,
Vexata est iterum carmine Troia meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
Et septem portas sub duce quamq; suo?
Non mihi materiam bellatrix Roma negabat,
Et pius est patriæ facta referre labor.
Denique, cum meritis impleueris omnia Cæsar,
Pars mihi de multis vna canenda fuit.
Vtq; trahunt oculos radiantia lumina solis:
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito: tenuis mihi campus aratur,
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsan & hoc dubitem, numeris leuioribus aptus
Sim satis, in paruos sufficiamq; modos.
At si me iubeas domitos Iouis igne Gigantes
Dicere, conantem debilitabit onus.
Diuitis ingenij est immania Cæsaris acta
Condere, materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodq; nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leue rursus opus iuuenilia carmina, veni:
Et falso moui pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant:
Inq; meas pœnas ingeniosus eram.
Hei mihi cur didici? cur me docuere parentes?
Litteraq; est oculos vlla morata meos?
Hæc tibi me inuisum lasciuia fecit, ob artes,
Quas ratus es vetitos sollicitare toros.
Sed neq; me nuptæ didicerunt furta magistro:
Quodq; parum nouit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
Strinxerit vt nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
Vt dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, distant mores à carmine nostro:
Vita verecunda est, Musa iocosa mea.
Magnaq; pars mendax operum est, & ficta meorum:
Plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi: sed honesta voluntas
Plurima mulcendis auribus apta refert.
Accius esset atrox: conuiua Terentius esset:
Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito pœnas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
Præcepit lyrici Teia Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
Tuta tamen Sappho, cautus & ille fuit.
Nec tibi Battiade nocuit, quod sæpe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri,

Et so-

Et solet hic pueris virginibúsq; legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera? de qua
Inter amatorem pugna virúmq; fuit?
Quid prius est illic flamma Chryseidos? aut qua
Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssea est, nisi femina propter amorem,
Dum vir abest, multis vna petita viris?
Quid nisi Mæonides Venerem, Martemq; ligatos
Narrat in obscæno corpora prensa toro?
Vnde nisi indicio magni sciremus Homeri
Hospitis igne duas incaluisse deas?
Omne genus scripti grauitate tragœdia vincit:
Hæc quoq; materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto est, nisi cæcæ flamma nouercæ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisæam Phrygijs vexit eburnus equis.
Tingeret vt ferrum natorum sanguine mater,
Concitus à læso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem:
Quæque suum luget nunc quoq; mater Itym.
Si non Aëropen frater sceleratus amasset,
Auersos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electram, & egentem mentis Orestem:
Ægisthi crimen, Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimeræ?
Quem letho fallax hospita pæne dedit?
Quid loquar Hermionem? quid te Schœneia virgo?
Téq; Mycenæo Phœbas amata duci?
Quid Danaen Danaésque nurus, matrémq; Lyæi?
Hæmonaq; & noctes quæ coiere duas?
Quid generum Peliæ? quid Thesea? quid ve Pelasgûm,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhiq; parens, huc Herculis vxor,
Huc accedat Hylas, Iliadésq; puer.
Tempore deficiar tragicos si persequar ignes:
Vix-q; meus capiet nomina nuda liber.
Est & in obscænos deflexa tragœdia risus:
Multáq; præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem:
Infregisse suis fortia facta modis.
Iunxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen vrbe sua est.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit:
Nec qui concubitus non tacuere suos.
Súntq; ea doctorum monumentis mista virorum:
Muneribúsq; ducum publica facta patent.
Néve peregrinis tantum defendar ab armis:
Et Romanus habet multa iocosa liber.
Vtq; suo Martem cecinit grauis Ennius ore:
Ennius ingenio maximus arte rudis:
Explicat vt caussas rapidi Lucretius ignis:
Caussarúmq; triplex vaticinatur opus:
Sic sua lasciuo cantata est sæpe Catullo
Femina: cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgauit amores
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisq; licentia Calui:
Detexit varijs qui sua facta modis.
Quid referam Ticidæ, quid Memmi carmen? apud quos
Rebus adest nomen, nominibúsq; pudor?
Cinna quoq; his comes est: Cinnáq; procacior Anser:
Et leue Cornificî, párque Catonis opus.
Et quorum libris modo dissimulata per illos
Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.
Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in vndas,
Non potuit Veneris furta tacere suæ.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Serui
Carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristidem Sisenna: nec obfuit illi,
Historiæ turpes inseruisse iocos.
Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere iuranti durum putat esse Tibullus:
Hoc etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur:
Séq; sua miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signúmq; probaret
Per caussam meminit se tetigisse manum:
Vtque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,
Et tacitam mensæ duxit in orbe notam:
Et quibus è succis abeat de corpore liuor,
Impresso fieri qui solet ore docet.
Denique ab incauto nimium petit illa marito:
Se quoque uti seruet: peccet vt illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulet ipse:
Cui toties clausas excreet ante fores.
Multáque dat furti talis præcepta: docetque
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi: legitúrque Tibullus:
Et placet: iam te principe notus erat.
Inuenies eadem blandi præcepta Properti:
Districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi. quoniam præstantia candor
Nomina viuorum dissimulare iubet.
Non timui fateor ne qua tot iere carinæ
Naufraga seruatis omnibus vna foret.
Sunt alijs scriptæ quibus alea luditur artes:
Hæc est ad vestros non leue crimen auos.
Quid valeant tali, quo possis plurima iactu
Figere, damnosos effugiásque canes.
Tessera quos habeat numeros: distante vocato
Mittere quo deceat, quo dare missa modo:
Discolor vt recto grassetur limite miles:
Cum medius gemino calculus hoste perit,
Vt mage velle sequi sciat, & reuocare priorem,
Nec tuto fugiens incomitatus eat.
Parua sedet ternis instructa tabella lapillis:
In qua vicisse est continuasse suos.
Quique alij lusus (neq; enim nunc persequar omnes)
Perdere rem caram tempora nostra solent.
Ecce canis formas alius, iactúsque pilarum:
Hic artem nandi præcipit: ille trochi.
Composita est alijs fucandi cura coloris.

Hic epulis leges, hospitioq; dedit.
Alter humum de qua fingantur pocula monstrat:
Quaque docet liquido testa sit apta mero.
Talia luduntur fumoso mense Decembri,
Quæ iam non ulli composuisse nocet.
His ego deceptus non tristia carmina feci,
Sed tristis nostros pœna secuta iocos.
Denique non video tot de scribentibus unum,
Quem sua perdiderit Musa, repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscena iocantes?
Qui semper iuncti crimen amoris habent.
In quibus assiduè cultus procedit adulter:
Verbaq; dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hæc virgo, matronaq;, virq;, puerq;
Spectat, & ex magna parte Senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliqua nouitate maritum:
Plauditur, & magno palma fauore datur.
Quodq; minus prodest, pœna est lucrosa poetæ:
Tantaq; non paruo crimina prætor emit.
Inspice ludorum sumptus Auguste tuorum:
Empta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu spectasti, spectandaq; sæpe dedisti:
Maiestas adeo comis vbique tua est.
Luminibúsq; tuis, totus quibus vtitur orbis,
Scenica vidisti lætus adulteria:
Scribere si fas est imitantes turpia mimos:
Materiæ minor est debita pœna meæ:
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum?
Quodque licet mimis, scena licere dedit.
Et mea sunt populo saltata poëmata sæpe:
Sæpe oculos etiam detinuere tuos:
Scilicet in domibus vestris vt prisca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu:
Sic quæ concubitus varios Venerisq; figuras
Exprimat, est aliquo parua tabella loco.
Vtque sedet vultu fassus Telamonius iram:
Inq; oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos siccat digitis Venus vda capillos:
Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alij telis structa cruentis:
Parsq; tui generis pars tua facta canit.
Inuida me spatio natura coercuit arcto:
Ingenio vires exiguasq; dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma, virúmq; toros:
Nec legitur pars vlla magis de corpore toto:
Quam non legitimo fœdere iunctus amor.
Phyllidis hic idem, teneræque Amaryllidis ignes
Bucolicis iuuenis luserat ante modis.
Nos quoque iam pridem scripto peccauimus isto:
Supplicium patitur non noua culpa nouum:
Carmináque edideram: cum te delicta notantem
Præterij toties irrequietus eques.
Ergo quæ iuuenis mihi non nocitura putaui
Scripta parum prudens: nunc nocuere seni.
Sera redundauit veteris vindicta libelli:
Distat & à meriti tempore pœna sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum,
Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidémque libellos:
Cumque suo finem mense volumen habet.
Idque tuo nuper scriptum sub nomine Cæsar,
Et tibi sacratum, sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis,
Quæque grauis debet verba, cothurnus habet.
Dictaq; sunt nobis, quæ ius manus vltima cœpto
Defuit, in facies corpora versa nouas.
Atque vtinam reuoces animum paulisper ab ira,
Et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi:
Pauca quibus prima surgens ab origine mundi,
In tua deduxi tempora Cæsar opus.
Aspicies quantum dederis mihi pectoris ipse,
Quoq; fauore animi téque tuosque canam.
Non ego mordaci distrinxi carmine quemquam,
Nec meus vllius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato littera mista ioco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
Quem mea Calliope læserit, vnus ero.
Non igitur nostris vllum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse malis.
Nec mihi credibile est quemquam insultare iacenti:
Gratia candori si qua relata meo est:
His precor atque alijs possint tua numina flecti,
O pater, ô patriæ cura, salúsque tuæ.
Non vt in Ausoniam redeam nisi forsitan olim,
Cum longo pœnæ tempore victus eris:
Tutius exilium pauloque quietius oro:
Et par delicto sit mea pœna suo.

TRISTIVM LIB. III.

ELEGIA I.

Liber lectorem alloquitur.

Missus in hanc venio timide liber exsulis vrbem,
Da placidam fesso lector amice manum.
Néve reformida, ne sim tibi forte pudori.
Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est vt debeat illam
Infelix vllis dissimulare iocis.
Id quoque quod viridi quondam male lusit in æuo
Heu nimium sero damnat & odit opus.
Inspice quid portem: nihil hic nisi triste videbis,
Carmine temporibus conueniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu:
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flauus, nec pumice leuis:
Erubui domino cultior esse meo.
Littera suffusas quod habet maculosa lituras:
Læsit opus lacrymis ipse poeta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latine:
In qua scribebat, barbara terra fuit.
Dicite lectores, si non graue, qua sit eundum:
Quasque petam sedes hospes in vrbe liber.
Hæc vbi sum furtim lingua titubante locutus:
Qui mihi monstraret vix fuit vnus iter.
Di tibi dent nostro quod non tribuere parenti,
Molliter in patria viuere posse tua.

Duc

Duc age: namque sequor: quamuis terraque, marique
Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit: & ducens hæc sunt fora Cæsaris, inquit:
Hæc est à sacris quæ via nomen habet.
Hîc locus est Vestæ: qui Pallada seruat & ignem:
Hæc fuit antiqui regia parua Numæ:
Inde petens dextram porta est, ait, ista Palati:
Hic stator. hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror, video fulgentibus armis
Conspicuos postes, tectaque digna deo.
Et Iouis hæc, dixit, domus est, quod vt esse putarem,
Augurium menti querna corona dabat:
Cuius vt accepi dominum, non fallimur, inquam:
Et magni verum est hanc Iouis esse domum.
Cur tamen opposita velatur ianua lauro?
Cingit & augustas arbor opaca comas?
An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
An quia Leucadio semper amata deo?
Ipsane quod festa est? an quod facit omnia festa?
Quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
Vtque viret semper laurus, nec fronde caduca
Carpitur: æternum sic habet illa decus.
Causa superpositæ scripto testata coronæ
Seruatos ciues indicat huius ope.
Adijce seruatis vnum pater optime ciuem:
Qui procul extremo pulsus in orbe latet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
Non facinus causam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorque locum, vereorque potentem:
Et quatitur trepido littera nostra metu.
Adspicis exsangui chartam pallere colore,
Adspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocunque precor nostro placata parenti
Isdem sub dominis adspiciare domus.
Inde timore pari gradibus sublimia celsis
Ducor ad intonsi candida templa dei.
Signa peregrinis vbi sunt alterna columnis
Belides, & stricto barbarus ense pater.
Quæque viri docto veteres fecere, nouique
Pectore, lecturis inspicienda patent:
Quærebam fratres exceptis scilicet illis:
Quos suus optaret non genuisse pater.
Quærentem frustra custos è sedibus illis
Præpositus sancto iussit abire loco.
Altera templa peto vicino iuncta theatro:
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis,
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis
Atria, libertas tangere passa sua est.
Ingenus auctoris miseri fortuna redundat:
Et patimur nati, quam tulit ipse fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
Euictus longo tempore Cæsar erit.
Di precor: atque adeo (neque enim mihi turba roganda est)
Cæsar ades voto maxime diue meo.
Interea quoniam statio mihi publica clausa est,
Priuato liceat delituisse loco.
Vos quoque si fas est, confusa pudore repulsæ,
Sumite plebeiæ carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Queritur se in exsilium missum.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris
Quæque Lycaonio terra sub axe iacet?
Nec vos Pierides, nec stirps Latonia vestro
Docta sacerdoti turba tulistis opem.
Nec mihi quod lusi vero sine crimine prodest:
Quodque magis vita Musa iocosa mea est.
Plurima sed pelago, terraque pericula passum
Vstus ab assiduo frigore pontus habet:
Quique fugax rerum, securaque in otia natus
Mollis & impatiens ante laboris eram:
Vltima nunc patior: nec me mare portubus orbum
Perdere, diuersæ nec potuere viæ.
Sufficitque malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires: vixque ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius iactabar & vndis:
Fallebat curas, ægraque corda labor.
Vt via finita est, & opus requieuit eundi,
Et pœnæ tellus est mihi facta meæ:
Nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
Lumine, quam verna de niue manat aqua.
Roma domusque subit, desideriumque locorum,
Quidquid & amissa restat in vrbe mei.
Hei mihi quod toties nostri pulsata sepulcri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.
Cur ego tot gladios fugi? totiesque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Di, quos experior nimium constanter iniquos:
Participes iræ quam deus vnus habet:
Exstimulate precor cessantia fata, meique
Interitus clausas esse vetate fores.

ELEGIA III.

Ad vxorem, quod æger fuerit.

Hæc mea si casu miraris epistola quare
Alterius digitis scripta sit: æger eram.
Æger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertusque meæ pene salutis eram.
Quem mihi nunc animum dira regione iacenti
Inter Sauromatas esse, Getasque putas?
Nec cælum patior, nec aquis assueuimus istis:
Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis: non hic cibus vtilis ægro:
Nullus Apollinea qui leuet arte malum est.
Non qui soletur, non qui labentia tarde
Tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis iaceo populisque, locisque:
Et subit affectu nunc mihi quicquid abest.
Omnia cum subeant: vincis tamen omnia coniux:
Et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: te vox mea nominat vnam:
Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum:
Vt foret amentis nomen in ore tuum.
Si iam deficiam suppressaque lingua palato
Vix instillato restituenda mero.
Nuntiet huc aliquis dominam venisse: resurgam:
Spesque tui nobis causa vigoris erit.
Ergo ego sum vitæ dubius: tu forsitan istic
Iucundum nostri nescia tempus agis?

Non agis affirmo, liquet hoc charissima nobis,
Tempus age sine me non nisi triste tibi.
Si tamen impleuit mea sors quos debuit annos:
Et mihi viuendi tam cito finis adest.
Quantum erat ô magni perituro parcere diui:
Vt saltem patria contumularer humo.
Vel pœna in mortis tempus dilata fuisset:
Vel præcepisset mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere vitam:
Exsul vt occiderem, nunc mihi vita data est.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris?
Et fient ipso tristia fata loco?
Nec mea consueto languescent corpora lecto?
Depositum nec me qui fleat, vllus erit?
Nec dominæ lacrymis in nostra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parua meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
Languentes oculos claudet amica manus?
Sed sine funeribus caput hoc sine honore sepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid vbi audieris, tota turbabere mente?
Et feries pauida pectora fida manu?
Ecquid in has frustra tendens tua brachia partes:
Clamabis miseri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas, nec scinde capillos:
Non tibi nunc primum lux mea raptus ero,
Cum patriam amisi, tunc me periisse putato:
Et prior & grauior mors fuit illa mihi.
Nunc si forte potes, sed non potes, optima coniux,
Finitis gaude tot mihi morte malis,
Quod potes, extenua forti mala corde ferendo:
Ad mala iampridem non rude pectus habes.
Atque vtinam pereant animæ cum corpore nostræ:
Effugiatque auidos pars mea nulla rogos,
Nam si morte carens vacuas volat altus in auras
Spiritus: & Samij sunt rata dicta senis:
Inter Sarmaticas Romana vagabitur vmbras:
Perq; feros Manes hospita semper erit,
Ossa tamen facito parua referantur in vrna:
Sic ego non etiam mortuus exsul ero,
Non vetat hoc quisquã: fratrẽ Thebana peremptum
Supposuit tumulo rege vetante soror.
Atq; ea cum foliis, & amomi puluere misce:
Inque suburbano condita pone loco.
Quosque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perij Naso poeta meo.
At tibi qui transis, nec sit graue, quisquis amasti,
Dicere: Nasonis molliter ossa cubent.
Hoc satis in tumulo est: etenim maiora libelli,
Et diuturna magis sunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamuis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.
Tu tamen extincto feralia munera semper.
Deq; tuis lacrymis humida serta dato.
Quamuis in cinerem corpus mutauerit ignis:
Sentiet officium mœsta fauilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
Dictandi vires siccaq; lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore:
Quod tibi qui mittit, non habet ipse, vale.

ELEGIA IV.

Ad amicum, vt magnorum virorum consuetudinem fugiat.

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite: res postquam procubuere meæ:
Vsibus edocto si quidquam credis amico:
Viue tibi, & longe nomina magna fuge.
Viue tibi, quantumque potes prælustria vita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes,
Non prosit potius si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
Lataque plus paruis vela timoris habent.
Adspicis vt summa cortex leuis innatat vnda,
Cum graue nexa simul retia mergat onus?
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
In qua debebam, forsitan vrbe forem.
Dum tecum vixi, dum me leuis aura ferebat,
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano, vix hoc tamen euenit ipsum,
Sic cadit, vt tacta surgere possit humo.
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
Occurrit regi flebilis vmbra suo.
Quid fuit, vt tutas agitaret Dædalus alas?
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat.
Nam pennas ambo non habuere suas.
Crede mihi bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus si filius eius
Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas,
Cepisset genitor si Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper.
Propositique precor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ
Dignus es. & fato candidiore frui.
Quæ pro te vt voueam, miti pietate mereris,
Hæsuraque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem;
Qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuas vidi lacrymas super ora cadentes:
Tempore quas vno fidaque verba tibi.
Nunc quoque summotum studio defendis amicum,
Et mala vix vlla parte leuanda leuas.
Viue sine inuidia: mollesque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi iunge pares.
Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat vnum,
Nomen ama. Scythicus cætera pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Vrsæ
Me tenet adstricto terra perusta gelu.
Bosporus & Tanais superant, Scythicæque paludes,
Vixque satis noti nomina pauca loci.
Vlterius nihil est, nisi non habitabile frigus:
Heu quam vicina est vltima terra mihi!
At longe patria est, longe carissima coniux:
Quidquid & hæc nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen hæc absunt: vt quæ contingere non est

Corpore sunt animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, vrbs, & forma locorum:
Succeduntq; suis singula facta locis.
Coniugis ante oculos, sicut præsentis imago est:
Illa meos casus ingrauat, illa leuat.
Ingrauat hæc, quod abest: leuat hæc, quod præstat amorem:
Impositumq; sibi firma tuetur onus.
Vos quoq; pectoribus nostris hæretis amici
Dicere quos cupio nomine quemque suo.
Sed timor officium cautus compescit & ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratiq; erat instar amoris:
Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps: intra mea pectora quenque
Alloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet: occulte si quis amabit, amet.
Scite tamen, quamuis longa regione remotus
Absim: vos animo semper adesse meo.
Et qua quisq; potest aliqua mala nostra leuate:
Fidam proiecto neue negate manum.
Prospera sic vobis maneat fortuna: nec vnquam
Contracti simili sorte rogetis idem.

ELEGIA V.

Ad Carum.

VSus amicitiæ tecum mihi paruus, vt illam
Non ægre posses dissimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses,
Naue mea vento forsan eunte suo.
Vt cecidi, cunctiq; meam fugere ruinam,
Versaq; amicitiæ terga dedere meæ:
Ausus es igne Iouis percussum tangere corpus:
Et deploratæ limen adire domus.
Idq; recens præstas, nec longo cognitus vsu,
Quod veterum misero vix duo tresue mihi.
Vidi ego confusos vultus, visosq; notaui:
Osque madens fletu, pallidiusq; meo:
Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa, bibi:
Brachiaq; excepi mæsto pendentia collo,
Et singultatis oscula missa sonis.
Sum quoq; Care tuis defensus viribus absens:
Scis Carum veri nominis esse loco.
Multaque præterea manifesti signa fauoris
Pectoribus teneo non abitura meis.
Di tibi posse tuos tribuant defendere semper:
Quos in materia prosperiore iuues.
Si tamen interea quid in his ego perditus oris,
Quod te credibile est quærere, quæris, agam.
Spe trahor exigua: quam tu mihi demere noli:
Tristia leniri numina posse dei.
Seu temere expecto, siue hoc contingere fas est:
Tu mihi quod cupio fas precor esse proba.
Quæque tibi est linguæ facundia, confer in illud:
Vt doceas votum posse valere meum.
Quo quisq; est maior, magis est placabilis iræ:
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrare leoni:
Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi:
Et quæcunque minor nobilitate fera est.
Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanij lacrymas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathij fuerit clementia, Porus,
Præclarique docent funeris exsequiæ.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras:
Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem:
Cum non sit pœnæ caussa cruenta meæ.
Non mihi quærenti pessumdare cuncta petitum
Cæsareum caput est: quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaue lingua locuta est:
Lapsaue sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumq; oculos est habuisse meos.
Non equidem totam possum defendere culpam:
Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum vt molliat ipse
Mutati pœnam conditione loci.
Hoc vtinam nitidi solis prænuncius ortus
Afferat admisso lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

Ad amicum quo familiarissime vsus est.

FOedus amicitiæ nec vis carissime nostræ:
Nec si forte velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me tota iunctior vrbe fuit.
Isq; erat vsq; adeo populo testatus, vt esset
Pene magis quam tu, quamque ego notus, amor.
Quique est in caris animi tibi candor amicis:
Cognitus est, isti, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, vt non ego conscius essem:
Pectoribus dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
Excepto, quod me perdidit, vnus eras.
Id quoque si scisses, saluo fruere sodali:
Consilioq; forem sospes amice tuo.
Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
Omne bonæ claudunt vtilitatis iter.
Siue malum potui tamen hoc vitare cauendo:
Seu ratio fatum vincere nulla valet:
Tu tamen o nobis vsu iunctissime longo,
Pars desiderij maxima pene mei:
Sis memor: & si quas fecit tibi gratia vires:
Illas pro nobis experiare rogo:
Numinis vt læsi fiat mansuetior ira:
Mutatóq; minor sit mea pœna loco,
Idq; ita si nullum scelus est in pectore nostro,
Principiúmq; mei criminis error habet.
Nec breue, nec tutum est, quæ sint mea dicere casu
Lumina funesti conscia facta mali.
Mensq; reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud, & admonitu fit nouus ipse dolor.
Et quæcunque adeo possint afferre pudorem,
Illa tegi cæca condita nocte decet.
Nil igitur referam nisi me peccasse: sed illo

Præmia peccato nulla petita mihi.
Stultitiamq; meum crimen debere vocari:
Nomina si factis reddere vera velis.
Quæ si non ita sunt: alium, quo longius absim,
Quære: suburbana hic est mihi terra locus.

ELEGIA VII.

Mandat epistolæ, vt Perhillam adeat.

VAde salutatum subito perarata Perhillam
Littera, sermonis fida ministra mei.
Aut illam inuenies dulci cum matre sedentem:
Aut inter libros, Pieridásq; suas.
Quidquid aget cum te scierit venisse, relinquet:
Nec mora, quid venias, quidue requires agam.
Viuere me dices: sed sic, vt viuere nolim:
Nec mala tam longa nostra leuata mora.
Et tamen ad Musas, quamuis nocuere reuerti,
Aptaq; in alternos cogere verba pedes.
Tu quoq; dic studijs communibus ecquid inhæres?
Doctaq; non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
Et raras dotes, ingeniumq; dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad vndas:
Ne male fecundæ vena periret aquæ:
Primus id aspexi teneris in virginis annis:
Vtq; pater natæ duxq; comésq; fui.
Ergo si remanent ignes tibi pectoris ijdem:
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne nunc mea te fortuna retardet,
Póstq; meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam:
Sæpe tui iudex, sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modo versibus aurem:
Aut vbi cessaras, causa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsere libelli,
Tu quoq; sis pœnæ facta ruina meæ.
Pone Perhilla metum: tantummodo femina nulla,
Néve vir à scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remoue, doctissima, causas:
Inq; bonas artes, & tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis:
Rugaq; in antiqua fronte senilis erit:
Injicietq; manum formæ damnosa senectus:
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumq; aliquis dicet, fuit hæc formosa, dolebis:
Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt & opes modicæ, cum sis dignissima magnis:
Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat & quodcumque libet fortuna, rapitq;:
Irus & est subito, qui modo Crœsus erat.
Singula ne referam, nil non mortale tenemus
Pectoris exceptis ingenijque bonis.
En ego cum patria caream, vobísq; domóq;:
Raptáq; sint, adimi quæ potuere, mihi:
Ingenio tamen ipse meo comitórq; fruórq;:
Cæsar in hoc potuit iuris habere nihil.
Quilibet hanc sæuo vitam mihi finiat ense:
Me tamen extincto fama superstes erit.
Dúmq; suis victrix septem de montibus orbem
Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoq; quam studij maneat felicior vsus:
Effuge venturos qua potes vsque rogos.

ELEGIA VIII.

Patriam & suos videre desiderat.

NVnc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
Misit in ignotam qui rude semen humum.
Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones,
Quos habuit fugiens arce Corinthe tua.
Nunc ego iactandas optarem sumere pennas:
Siue tuas Perseu, Dædale siue tuas:
Vt tenera nostri cedente volatibus aura
Aspicerem patriæ dulce repente solum:
Desertæq; domus vultus, memorésque sodales,
Caráque præcipue coniugis ora meæ.
Stulte quid hæc frustra votis puerilibus optas?
Quæ non vlla tibi fértq; féretque dies.
Si semel optandum est: Augusti numen adora:
Et quem sensisti, rite precare deum.
Ille tibi pennásque potest currúsque volucres
Tradere. det reditum: protinus ales eris.
Si precer hæc (neque enim possum maiora precari)
Ne mea sint timeo vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, cum iam satiauerit iram:
Tum quoque sollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli.
Ex his me iubeat quolibet ire locis.
Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ:
Hei mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis:
Siue mei causa est in regione mali.
Vt tetigi Pontum, vexant insomnia: vixque
Ossa tegit macies: nec iuuat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in folijs, quæ noua læsit hiems:
Is mea membra tenet, nec viribus allevor vllis:
Et nunquam queruli causa doloris abest.
Nec melius valeo quam corpore, mente: sed ægra est
Vtraque pars æquè, binaque damna fero.
Hæret & ante oculos veluti spectabile corpus
Adstans fortunæ forma videnda meæ.
Cúmque locos, morésque hominum, cultúsque sonúmque
Cernimus, & quid sim, quid fuerimque subit:
Tantus amor necis est, querar vt de Cæsaris ira:
Quòd non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio ciuiliter vsus:
Mutato leuior sit fuga nostra loco.

ELEGIA IX.

Vnde Tomos dictus.

HIc quoq; sunt igitur Graiæ (quis crederet?) vrbes
Inter inhumanæ nomina barbariæ?
Huc quoque Mileto missi venere coloni?
Inque Getis Graias constituere domos?
Sed vetus huic nomen, positáque antiquius vrbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse loco.
Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas:
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul vt vidit tumulo speculator ab alto:

Hospes ait nosco Colchide vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum soluitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus:
Conscia percussit meritorum pectora Colchis
Ausa atque ausura multa nefanda manu.
Et quanquam superest ingens audacia menti,
Pallor in attonitæ virginis ore fuit.
Ergo vbi prospexit venientia vela, tenemur:
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum quid agat quærit, dum versat in omnia vultus,
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cuius vt oblata est præsentia, vicimus, inquit,
Hic mihi morte sua caussa salutis erit.
Protinus ignari, nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat ense latus:
Atque ita diuellit, diuulsaque membra per agros
Dissipat, in multis inuenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentesque manus sanguineumque caput:
Vt genitor luctuque nouo tardetur & artus
Dum legit extinctos, triste retardet iter.
Inde Tomos dictus locus hic: quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

ELEGIA X.

Quibus cum gentibus viuat.

SI quis adhuc istic meminit Nasonis adempti:
Et superest sine me nomen in vrbe meum:
Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media viuere barbaria.
Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique Getæque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro:
Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cum tristis hiems squallentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu,
Dum patet & Boreas, & nix iniecta sub Arcto:
Tum patet has gentes axe tremente premi.
Nix iacet: & iactam nec sol pluuiæue resoluunt,
Indurat Boreas perpetuamque facit.
Ergo vbi delicuit nondum prior, altera venit:
Et solet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis est Aquilonis, vt altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus & sutis arcent mala frigora braccis,
Oraque de toto corpore sola patent.
Sæpe sonant moti glacie pendente capilli:
Et nitet inducto candida barba gelu:
Nudaque consistunt formam seruantia testæ
Vina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, vt vincti concrescant frigore riui?
Deque lacu fragiles effodiantur aquæ?
Ipse papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur vasto multa per ora freto:
Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis:
Quaque rates ierant, pedibus nunc itur & vndas
Frigore concretas vngula pulsat equi:
Perque nouos pontes, subter labentibus vndis
Ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.
Vix equidem credar: sed cum sint præmia falsi
Nulla, ratam debet testis habere fidem.
Vidimus ingentem glacie consistere pontum:
Lubricaque immotas testa premebat aquas.
Nec vidisse sat est: durum calcauimus æquor:
Vndaque non vdo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam Leandre fuisset:
Non foret angustæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coercet hiems:
Et quamuis boreas iactatis insonet alis:
Fluctus in obsesso gurgite nullus erit:
Inclusæque gelu stabunt, vt marmore, puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos:
Sed pars ex illis tum quoque viua fuit.
Siue igitur nimii Boreæ vis sæua marinas,
Siue redundatas flumine cogit aquas:
Protinus æquato siccis aquilonibus Istro:
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longeque volante sagitta
Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii: nullisque tuentibus agros,
Incustoditæ diripiuntur opes.
Ruris opes paruæ, pecus, & stridentia plaustra:
Et quas diuitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura, laremque suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque cum pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem:
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet vua sub vmbra:
Nec cumulant altos feruida musta lacus:
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hic dominæ verba legenda suæ.
Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos:
Heu loca felici non adeunda viro.
Ergo tam late pateat cum maximus orbis:
Hæc est in pœnas terra reperta meas.

ELEGIA XI.

Inuehitur in maledicum.

SI quis es insultes qui casibus improbe nostris,
Meque reum dempto fine cruentus agas:
Natus es e scopulis, nutritus lacte ferino:
Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus vlterior, quo feruo porrigat iræ
Restat? quidue meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita litora ponti,
Cumque suo borea Mænalis vrsa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguæ:
Omnia sollicitis sunt loca plena metus.
Vtque fugax auidis ceruus deprensus ab vrsis:
Cinctaue montanis vt pauet agna lupis:
Sic ego belligeris à gentibus vndique septus
Terreor, hoste meum pæne premente latus.
Vtque sit exiguum pœnæ, quod coniuge cara

Quod patria careo, pignoribúsq; meis:
Vt mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram:
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?
Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet:
Soluat & in mores ora diserta meos.
In caussa facili quiuis licet esse disertum:
Et minimæ vires frangere quassa valent.
Subruere est arces & stantia mœnia virtus:
Quamlibet ignaui præcipitata premunt.
Non sum, qui fueram: quid inanem proteris vmbram?
Quid cinerem saxis bustáq; nostra petis?
Hector erat tunc cum bello certabat: & idem
Tractus ab Hæmonio non erat Hector equo.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento:
Ex illo superant hæc simulacra viro:
Quid simulacra ferox dictis incessis amaris?
Parce precor manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis
Quod magis errorem quam scelus esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas
Exsilioq; graues, exsiliiq; loco.
Carnifici mea flenda potest fortuna videri:
Te tamen est vno iudice mersa parum.
Sæuior es tristi Busiride, sæuior illo
Qui falsum lento torruit igne bouem:
Quive bouem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc rex est vsus, sed imagine maior:
Nec sola est operis forma probanda mei.
Adspicis à dextra latus hoc adapertile tauri?
Hac tibi, quem perdes, coniiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus vre:
Mugiet & veri vox erit illa bouis.
Pro quibus inuentis, vt munus munere penses:
Da precor ingenio præmia digna meo.
Dixerat. at Phalaris, pœnæ mirande repertor,
Ipse tuum præsens imbue dixit opus.
Nec mora: monstratis crudeliter ignibus vstus
Exhibuit geminos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis? inter Scythasque, Getasq;?
Ad te quisquis is es, nostra querela redit.
Vtque sitim nostro possis explere cruore:
Quantaque vis, auido gaudia corde feras.
Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus:
Te quoque vt auditis posse dolere putem.
Crede mihi si sit nobis collatus Vlysses:
Neptunique minor, quam Iouis ira fuit.
Ergo quicumque es, rescindere crimina noli:
Deque graui duras vulnere tolle manus:
Vtque meæ famam tenuent obliuia culpæ:
Facta cicatricem ducere nostra sine:
Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit incertas ipse verere vices.
Et quoniam fieri quod numquam posse putaui,
Est tibi de rebus maxima cura meis.
Non est quod timeas: fortuna miserrima nostra est:
Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis vt liqueat, neve hoc ego fingere credar:
Ipse velim pœnas experiare meas.

ELEGIA XII.

Rogat mitiorem exilij locum.

Frigora iam zephyri minuunt: annoque peracto,
Longior antiquis visa Mæotis hiems:
Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen:
Tempora nocturnis æqua diurna facit:
Iam violas puerique legunt hilaresque puellæ,
Ruraque quæ nullo nata serente ferunt:
Prataque pubescunt variorum flore colorum:
Indocilique loquax gutture vernat auis:
Vtque malæ crimen matris deponat hirundo,
Sub trabibus cunas tectáque parua facit:
Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis;
Exerit è tepida molle cacumen humo:
Quoque loco est vitis, de palmite gemma mouetur:
Nam procul à Getico litore vitis abest.
Quoque loco est arbor turgescit in arbore ramus:
Nam procul à Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic: iunctisque ex ordine ludis
Cedunt verbosi garrula bella fori.
Lusus equo nunc est: leuibus nunc luditur armis:
Nunc pila, nunc celeri vertitur orbe trochus.
Nunc vbi perfusa est oleo labente iuuentus:
Defessos artus virgine tingit aquas.
Scena viget, studijsq; fauor distantibus ardet:
Cumque tribus resonant terna theatra foris.
O quater & quoties non est numerare beatum,
Non interdicta cui licet vrbe frui.
At mihi sentitur nix verno sole soluta:
Quæque lacu duro non fodiantur aquæ:
Nec mare concrescit glacie: nec vt ante per Istrum
Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Si tamen incipiunt aliqua huc adnare carinæ:
Hospitaq; in ponti litore puppis adest:
Sedulus occurram nautæ: dictáq; salute
Quid veniat quæram quisve, quibusve locis.
Ille quidem mirum, nisi de regione propinqua:
Non nisi vicinas tutus araret aquas.
Rarus ab Italia tantum mare nauita transit:
Litora rarus in hæc portubus orba venit.
Siue tamen Græca scierit siue illa Latina
Voce loqui, certe gratior huius erit.
Fas quoque ab ore freti, longéque Propontidos vndis,
Huc aliquem certo vela dedisse noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
Et fieri famæ parsque gradusque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Cæsaris, & Latio reddita vota Ioui:
Téque rebellatrix tandem Germania magni,
Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Hæc mihi qui referet, qui non vidisse dolebo:
Ille meæ domui protinus hospes erit.
Hei mihi iámne domus, Scythico Nasonis in orbe est?
Iamque suum mihi dat pro lare pœna locum?
Di facite, vt Cæsar non hoc penetrale, domúsque,
Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

ELEGIA XIII.

In natalem suum.

Ecce superuacuus, (quid enim fuit vtile nasci?)
Ad sua natalis tempora noster adest.

Dure

Dure quid ad miseros veniebas exulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.
Si tibi cura mei, vel si pudor vllus adesset:
Non vltra patriam me sequerere meam.
Quoq; loco primum tibi sum male cognitus infans,
Illo tentasses vltimus esse mihi:
Inq; relinquendo, quod idem fecere sodales,
Tu quoque dixisses tristis in vrbe, vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæsaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?
Scilicet expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis vt alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micaq; solenni turis in igne sonet?
Libaq; dem pro te genitale notantia tempus?
Concipiamq; bonas ore fauente preces?
Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis:
Aduentu possim lætus vt esse tuo.
Funeris ara mihi feralis cincta cupressu
Conuenit: & structis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nil exorantia diuos:
In tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum:
In loca ne redeas amplius ista precor,
Dum me terrarum pars pæne nouissima Ponti
Euxinus falso nomine dictus habet.

ELEGIA XIV.

Ad amicum, vt librum tueatur.

CVltor & antistes, doctorum sancte virorum,
Quid facis ingenio semper amice meo?
Ecquid, vt incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caues?
Suscipis, exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quæ nocuere suo?
Immo ita fac quæso vatum studiose nouorum,
Quaque potes retine nomen in vrbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fugæ dicta libellis,
Qui domini pœnam non meruere sui.
Sæpe per externas profugus pater exulat oras:
Vrbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt, stirps hæc progeniesq; mea:
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente est,
Hoc tibi tutori sarcina maior erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
Cætera fac curæ sit tibi turba palam.
Sunt quoq; mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi peruenit in ora:
In populo quidquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis:
Diuerso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, si quis leget, æstimet ante
Compositum quo sit tempore, quoque loco.
Æquus erit scriptis, quorum cognouerit esse
Exsilium tempus, barbariemq; locum.
Inq; tot aduersis carmen mirabitur vllum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala: cuius & ante
Fons infecundus, paruaq; vena fuit.
Sed quæcumque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum per quos inuiter, alarque
Copia: pro libris arcus & arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
Intellecturis auribus vtar, adest.
Nec quo secedam locus est, custodia muri
Summouet infestos clausaq; porta Getas:
Sæpe aliquod quæro verbum, nomenq; locumq;:
Nec quisquam est, à quo certior esse queam.
Dicere sæpe aliquid conanti, turpe fateri,
Verba mihi desunt: dedidiciq; loqui.
Threicio, Scythicoq; fere circumsonor ore:
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi, timeo, ne sint immista Latinis,
Inq; meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque legas, venia dignare libellum:
Sortis & excusa conditione meæ.

TRISTIVM LIB. IV.

ELEGIA I.

Excusat libros si quid vitij habeant.

SI qua meis fuerint, vt erunt, vitiosa libellis,
Excusata suo tempore lector habe.
Exul eram: requiesque mihi non fama petita est:
Mens intenta suis ne foret vsque malis.
Hoc est cur cantet vinctus quoque compede fossor:
Indocili numero cum graue mollit opus.
Cantat & innitens limosæ pronus arenæ,
Aduerso tardam qui trahit amne ratem.
Quique refert pariter lentos ad pectora remos:
In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus vt incubuit baculo, saxoq; resedit:
Pastor arundineo carmine mulcet oues.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ, deciptiturq; labor.
Fertur & abducta Briseide tristis Achilles
Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret siluas Orpheus, & dura canendo
Saxa, bis amissa coniuge mæstus erat.
Me quoq; Musa leuat Ponti loca iussa petentem:
Sola comes nostræ perstitit illa fugæ:
Sola nec insidias inter, nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariamq; timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non scelus esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua quod obfuit ante:
Cum mecum iuncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sacrorum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic noua Dulichio lotos gustata palato,
Illo quo nocuit grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna, fere: tamen hæret in illis:
Materiam culpæ persequiturq; suæ.
Nos quoque delectant, quamuis nocuere, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.

Forsitan hoc stuprum posset furor esse videri:
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum:
Præsentis casus immemoremq; facit.
Vtq; suum Bacche non sentit saucia vulnus:
Dum stupet Idæis exululata iugis:
Sic, vbi mota calent sacro mea pectora thyrso:
Altior humano spiritus ille malo.
Ille nec exilium Scythici nec litora ponti,
Ille nec iratos sentit habere deos.
Vtq; soporiferæ biberem si pocula lethes:
Temporis aduersi sic mihi sensus abest.
Iure deas igitur veneror mala nostra leuantes,
Sollicitæ comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim vestigia terra,
Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hæ saltem faciles mihi, namq; Deorum
Cetera cum magno Cæsare turba facit.
Meq; tot aduersis cumulat, quot litus arenas,
Quotq; fretum pisces, ouaq; piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas:
Poma per autumnum, frigoribusq; niues:
Quam mala quæ patior toto iactatus in orbe:
Dum miser Euxini litora sæua peto.
Nec tamen, vt veni, leuior fortuna malorum est:
Huc quoq; sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognosco natalis stamina nostri:
Stamina de nigro vellere facta mihi.
Vtq; neque insidias, capitisq; pericula narrem:
Vera quidem vidi, sed grauiora fide.
Viuere quam miserum est inter Bessosque Getasque,
Illum, qui populi semper in ore fuit.
Quam miserum est porta vitam muroq; tueri,
Vixq; siti tutum viribus esse loci.
Aspera militiæ iuuenis certamina fugi:
Nec nisi lusura mouimus arma manu.
Nunc senior gladioq; latus scutoq; sinistram,
Canitiem galeæ subiciq; meam.
Nam dedit è specula custos vbi signa tumultus:
Induimus trepida protinus arma manu.
Hostis habens arcus imbutaq; tela veneno,
Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo.
Vtq; rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
Per sata, per siluas fertq; trahitq; lupus.
Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis repperit hostis, habet.
Aut sequitur captus, coniectaque vincula collo
Accipit: aut telo virus habente perit.
Hic ego sollicitæ iaceo nouus incola sedis:
Heu nimium fati tempora lenta mei!
Et tamen ad numeros antiquaq; sacra reuerti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque cui recitem quisquam est mea carmina: nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboq; legoq;:
Tutaq; iudicio littera nostra suo est.
Sæpe tamen dixi, cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ scripta Getæque legent?
Sæpe etiam lacrymæ sunt me scribente profusæ:
Humidaq; est fletu littera facta meo.
Corque vetusta meum tanquam noua vulnera nouit:
Inque sinum mœstæ labitur imber aquæ.
Dum vice mutata qui sim fuerimq; recordor:
Et tulerit quo me casus, & vnde subit.
Sæpe manus demens studiis irata sibique
Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ea de multis, quoniam non multa supersunt
Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoq; non melius, quã sunt mea tempora, carmen
Interdicta mihi consule Roma boni.

ELEGIA II.

Dolet non interesse triumpho, deuicta Germania.

Iam fera Cæsaribus Germania, totus vt orbis,
Victa potest flexo succubuisse genu.
Altaque velantur fortasse palatia sertis:
Turaque in igne sonant, inficiuntque diem:
Candidaque adducta collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum:
Donaque amicorum templis promissa deorum
Reddere victores Cæsar vterque parant:
Et qui Cæsareo iuuenes sub nomine crescunt:
Perpetuo terras vt regat ista domus:
Cumque bonis nuribus pro sospite Liuia nato
Munera dat meritis sæpe datura deis:
Et pariter matres, & quæ sine crimine castos
Perpetua seruant virginitate focos.
Plebs pia, cumque pia lætatur plebe Senatus:
Paruaque cuius eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longe non nisi parua venit.
Ergo omnis populus poterit spectare triumphos:
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captiua reges ceruice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore versos:
Terribiles aliis immemoresque sui.
Quorum pars causas, & res, & nomina quæret;
Pars referet quamuis nouerit illa parum.
Hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro:
Dux fuerat belli, proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile fixit,
Non isto vultu, cum tulit arma, fuit.
Ille ferox & adhuc oculis hostilibus ardens,
Hortator pugnæ consiliumq; fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum:
Squallida prolixis qui tegit ora comis.
Illo qui sequitur, dicunt mactata ministro
Sæpe recusanti corpora capta deo.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
Plena feræ cædis, plena cruoris erant.
Drusus in his meruit quondam cognomina terris:
Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab vlua,
Decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
Crinibus en etiam fertur Germania passis:
Et ducis inuicti sub pede mœsta sedet:

Collaque

Collaq; Romanæ præbens animosa securi
Vincula fert illa, qua tulit arma manu.
Hos super in curru Cæsar victore veheris
Purpureus populi rite per ora tui:
Quaq; ibis manibus circumplaudêre tuorum
Vndiq; iactato flore tegente vias.
Tempora Phœbea lauro cingetur ioq;
Miles io magna voce triumphe canet.
Ipse sono plausuq; simul fremituq; calentes
Quadriiugos cernes sæpe resistere equos:
Inde petes arcem, & delubra fauentia votis:
Et dabitur merito laurea vota Ioui.
Hæc ego summotus qua possum mente videbo:
Erepti nobis ius habet illa loci:
Illa per immensas spatiatur libera terras:
In cælum celeri peruenit illa via:
Illa meos oculos mediam deducit in vrbem:
Immunes tanti nec sinit esse boni:
Inuenietq; animus, qua currus spectet eburnos:
Sic certe in patria per breue tempus ero.
Vera tamen capiet populus spectacula felix:
Lætaq; erit præsens cum duce turba suo.
At mihi fingenti tantum longeq; remoto
Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atq; procul Latio diuersum missus in orbem
Qui narret cupido vix erit ista mihi.
Is quoq; iam serum referet veteremq; triumphum:
Quo tamen audiero tempore lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam:
Caussaq; priuata publica maior erit.

ELEGIA III.

Alloquitur vtramque vrsam.

Magna minórque feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, vtraq; sicca rates.
Omnia cum summo positæ videatis in axe:
Et maris occiduas non subeatis aquas:
Æthereamq; suis cingens amplexibus arcem,
Vester ab intacta circulus extet humo:
Adspicite illa precor, quæ non bene mœnia quondã
Dicitur Iliades transiluisse Remus:
Inq; meam nitidos dominam conuertite vultus:
Sitq; memor nostri necne referte mihi.
Hei mihi cur timui? quæ sunt manifesta require:
Cur labat ambiguo spes mea mista metu?
Crede quod est & vis: ac desine tuta vereri:
Deq; fide certa sit tibi certa fides.
Quodq; polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
Non mentitura tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est:
Quodq; potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tanquam præsentibus hæret:
Teq; remota procul si modo viuit, amat.
Ecquid ibi incubuit iusto mens ægra dolori?
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectusq; locusq;
Tangit? & oblitam non sinit esse mei?
Et veniunt æstus & nox immensa videtur?
Fessaq; iactati corporis ossa dolent?
Non equidem dubito, quin hæc & cætera fiant:
Detq; tuus mœsti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana peremptũ
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito: nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es: indignor, quod sim tibi caussa doloris:
Non es, vt amisso coniuge digna fores.
Tu vero tua damna dole mitissima coniux:
Tempus & à nostris exige triste malis:
Fleq; meos casus: est quædam flere voluptas:
Expletur lacrymis, egeriturq; dolor.
Atq; vtinam lugenda tibi non vita, sed esset
Mors mea: morte fores sola relicta mea:
Spiritus hic per te patrias exisset in auras:
Sparsissent lacrymæ corpora nostra piæ:
Supremoq; die notum spectantia cælum
Texissent digiti lumina nostra tui.
Et cinis in tumulo positus iacuisset auito:
Tactaq; nascenti corpus haberet humus:
Deniq; dum vixi sine crimine, mortuus essem.
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, an si, cum diceris exulis vxor,
Auertis vultus, & subit ora rubor.
Me miserum si turpe putas mihi nupta videri.
Me miserum si te iam pudet esse meam,
Tempus vbi est, quo te iactare solebas
Coniuge? nec nomen dissimulare viri?
Tempus vbi est, quo te (nisi non vis illa referri)
Et dici memini, iuuit & esse meam?
Vtq; proba dignum est, omni tibi dote placebam:
Addebat veris multa fauentis amor.
Nec quem præferres, ita res tibi magna videbar:
Quem ve tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoq; ne pudeat, quod sis mihi nupta tuusq;
Non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu:
Non legis Euadnen erubuisse viro.
Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes:
Ipse suis Phaëthon inficiandus erat.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti:
Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi quod sæuis ego sum Iouis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed magis in nostri curam consurge tuendi:
Exemplumq; mihi coniugis esse bonæ:
Materiamq; tuis tristem virtutibus imple:
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset:
Publica virtutis per mala facta via est.
Ars tua Tiphy iacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua Phœbe iacet.
Quæ latet inq; bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturq; malis.
Dat tibi nostra locum titulo fortuna, caputq;
Conspicuum pietas qua tua tollat, habet.
Vtere temporibus: quorum nunc munere freta es.
Et patet in laudes area magna tuas.

ELEGIA IIII.

Ad amicum pro cuius nomine signa ponit.

O Qui nominibus cum sis generosus auitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cuius inest animo patrij candoris imago:
Non careat neruis candor vt iste suis:
Cuius in ingenio est patriæ facundia linguæ:
Qua prior in Latio non fuit vlla foro:
Quod minime volui, positis pro nomine signis
Dictus es, ignoscas laudibus ipse tuis.
Nil ego peccaui: tua te bona cognita produnt:
Si, quod es appares, culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum
Principe tam iusto posse nocere puto.
Ipse pater patriæ, quid enim ciuilius illo?
Sustinet in nostro carmine sæpe legi:
Nec prohibere potest: quia res est publica Cæsar:
Et de communi pars quoq; nostra bono est.
Iupiter ingeniis præbet sua numina vatum:
Seq; celebrari quolibet ore sinit.
Causa tua exemplo superorum tuta duorum est:
Quorum hic aspicitur, creditur ille deus.
Vt non debuerim, tamen hoc ego crimen habebo:
Non fuit arbitrij litera nostra tui.
Nec noua, quod tecum loquor, est iniuria nostra;
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus ne sim tibi crimen amicus:
Inuidiam, siqua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc certe noli dissimulare) pater:
Ingeniumq; meum (potes hoc meminisse) probabat
Plus etiam quam me iudice dignus eram.
Deq; meis illo referebat versibus ore:
In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit:
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamē, sed in omnibus actis
Vltima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoq; quæ perii, culpam, scelus esse negabis
Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error:
At sine me fati non meminisse mei.
Neue retractando nondum coeuntia rumpe
Vulnera, vix illis proderit ipsa quies.
Ergo vt iure damus pœnas: sic abfuit omne
Peccato facinus consiliumq; meo.
Idq; Deus sentit: pro quo nec lumen ademptum:
Nec mihi detractas possides alter opes.
Forsitan hanc ipsam viuat modo finiet olim,
Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio iubeat discedere si non
Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium pauloq; quietius oro:
Quiq; sit à sæuo longius hoste, locum.
Tantaq; in Augusto clementia, si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neq; iactantur moderatis æquora ventis:
Nec placidos portus hospita nauis habet.
Sunt circa gentes quæ prædam sanguine quærunt:
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pæne sub eiusdem frigoris axe iacent.
Nec procul à nobis locus est, vbi Taurica dira
Cæde pharetratæ spargitur ara deæ.
Hæc prius, vt memorant, non inuidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hic pro supposita virgo Pelopeia cerua
Sacra deæ coluit qualiacumq; suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
Exactus furiis venerat ipse suis:
Et comes exemplum veri Phoceus amoris.
Qui duo corporibus, mentibus vnus erant:
Protinus euincti tristem ducuntur ad aram:
Quæ stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit illū:
Alter ab alterius funere mæstus erat.
Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos:
Cinxerat & Graias barbara vitta comas.
Cum vice sermonis fratrem cognouit, & illi
Pro nece complexus Iphigeneia dedit.
Læta deæ signum crudelia sacra perosæ
Transtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio magni pæne vltima mundi,
Quam fugere homines, dique, propinqua mea est,
Atq; meam terram prope sunt funebria sacra:
Si modo Nasonis barbara terra sua est.
O vtinam venti, quibus est ablatus Orestes,
Placato referant & mea vela deo.

ELEGIA V.

Ad amicum cuius nomen tacet, ne noceat.

O Mihi dilectos inter sors prima sodales,
Vnica fortunis ara reperta meis:
Cuius ab alloquiis anima hæc moribunda reuixit
Vt vigil infusa Pallade flamma solet:
Qui veritus non es portus aperire fideles
Fulmine percussæ confugiumq; rati:
Cuius eram censu non me sensurus egentem:
Si Cæsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus huius:
Excidit heu nomen quam mihi pæne tuum.
Tu tamen agnoscis: tactusq; cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certe ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem:
Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine, neue
Intempestiuus nominis obstet honor.
Quod licet, & tutum est, intra tua pectora gaude
Meque tui memorem, teq; fuisse pium.
Vtq; facis remis ad opem luctare ferendam:
Dum veniat placido mollior aura deo:
Et tutare caput nulli seruabile, si non
Qui mersit Stygia subleuet illud aqua.
Teq; quod est rarum, præsta constanter ad omne
Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipse, iuuesq; tuos:
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni,
Incidat & vestro rara querela toro:

Diligat & semper socius te sanguinis illo
Quo pius affectu Castora frater amat:
Sic iuuenis, similisque tibi sit natus: & illum,
Moribus agnoscat quilibet esse tuum:
Sic faciat socerum tæda te nata iugali:
Nec tardum iuueni det tibi nomen aui.

ELEGIA VI.

Omnia tempore leniri: sua vero mala exasperari, eo ipso, quod diuturnitate fractus non sufficeret iis ferendis.

TEmpora ruricolæ patiens fit taurus aratri:
Præbet & incuruo colla premenda iugo.
Tempore paret equus lentis animosus habenis:
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum:
Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæque sui iussis obtemperat Inda magistri
Bellua, seruitium tempore victa subit.
Tempus, vt extentis tumeat facit vua racemis:
Vixq; merum capiunt grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen perducit aristas:
Et ne sint tristi poma sapore facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri:
Hoc rigidas silices hoc adamanta terit.
Hoc etiam sæuas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus, mœstaque corda leuat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
Præterquam curas attenuare meas.
Vt patria careo, bis frugibus area trita est:
Dissiluit nudo pressa bis vua pede.
Nec quæsita tamen spatio patientia longo est:
Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt iuga sæpe iuuenci:
Et domitus freno sæpe repugnat equus.
Tristior est etiam præsens ærumna priore:
Vt sit enim sibi par, creuit, & aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quàm sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hæc, quo sunt cognitiora, grauant.
Est quoque non minimum vires afferre recentes.
Nec præconsumptum temporis esse malis.
Fortior in fulua nouus est luctator arena:
Quam cui sunt tardis brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis:
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites nauis modo facta procellas:
Quamlibet exiguo soluitur imbre vetus.
Nos quoque quæ ferimus tulimus patientius ante
Quæ mala sunt longa multiplicata die.
Credite deficio, nostroque à corpore quantum
Auguror, accedunt tempora parua malis:
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
Vix habeo tenuem quæ tegat ossa cutem.
Corpore sed mens est ægro magis ægra: malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Vrbis abest facies, absunt mea cura sodales:
Et, qua nulla mihi carior, vxor abest.
Vulgus adest Scythicum, bracataque turba Getarum,
Sic mala, quæ video, non video, que, nocent.
Vna tamen spes est, quæ me soletur in istis:
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

ELEGIA VII.

Accusat amicum quod ab eo literas non acceperit.

BIs me sol adiit gelidam post frigore brumam:
Bisque suum tacto pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessauit pietas scribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus vsus erat?
Cur quoties alicui dum chartæ vincula dempsi,
Illam speraui nomen habere tuum?
Di faciant, vt sæpe tua sit epistola dextra
Scripta, sed ex multis reddita nulla mihi.
Quod precor esse liquet, credam prius ora Medusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes vtero sub virginis esse Chimæram,
A truce quæ flammis separet angue leam:
Quadrupedesq; homines cum pectore pectora iunctos:
Tergeminumque virum, tergeminumq; canem:
Sphingaq; & Harpyias, serpentipedésq; Gigantes:
Centimanumque Gygen semibouemque virum:
Hæc ego cuncta prius, quam te carissime credam
Mutatum, & curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me teque, viæque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca iacent.
Mille potest causis, à te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras rara venire manus.
Mille tamen causas scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper amice mihi.

ELEGIA VIII.

Queritur se iam senem exulare.

IAm mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas:
Iam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Iamque parum firmo me mihi ferre graue est.
Nunc erat, vt posito deberem fine laborum
Viuere me nullo sollicitante metu:
Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere: & in studiis molliter esse meis.
Et paruam celebrare domum, veteresq; Penates:
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
Inque sinu dominæ, carisque nepotibus, inque
Securus patria consenuisse mea.
Hæc mea sic quondam peragi sperauerat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita dis visum: qui me terraq; marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.
In caua ducuntur quassæ naualia puppes:
Ne temere in mediis dissoluantur aquis.
Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas:
Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles vbi emeritis non est satis vtilis armis;
Ponit ad antiquos, quæ tulit, arma, lares.
Sic igitur tarda vires minuente senecta,
Me quoque donari iam rude tempus erat.
Tempus erat nec me peregrinum ducere cælum:
Nec siccam Getico fonte leuare sitim.
Sed modo, quos habui vacuos secedere in hortos:
Nunc hominum visu rursus & vrbe frui.
Sic animo quondam non diuinante futura

Optabam placidè viuere posse senex.
Fata repugnarunt: quæ, cum mihi tempora prima
Mollia præbuerint, posteriora grauant.
Iamque decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas penè tenere videbar,
Curriculo grauis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me sæuire coegi:
Mitius immensus quo nihil orbis habet:
Ipsaque delictis victa est clementia nostris:
Nec tamen errori vita negata meo est.
Vita procul patria peragenda sub axe Boreo est:
Qua maris Euxini terra sinistra iacet.
Hæc mihi si Delphos, Dodonaque diceret ipsa:
Esse videretur, vanus vterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.
Nil ita sublime est: supraque pericula tendit,
Non sit vt inferius, suppositumq; deo,
Nam quanquam vitio pars est contracta malorum,
Plus tamen exitij numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este:
Æquantem superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

Admonet quendam ne pergat lædere.

SI licet, & pateris, nomen facinusq; tacebo:
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis:
Nostraque vincetur lacrymis clementia seris:
Fac modo te pateat pœnituisse tui:
Fac modo te damnes: cupiasque eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonea tuæ.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro:
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem:
Nostra suas istuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Cæsar mihi iura reliquit:
Et sola est patria pœna carere mea.
Et patriam modo sit sospes: speramus ab illo.
Sæpe Iouis telo quercus adusta viret.
Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas:
Pierides vires & sua tela dabunt.
Quod Scythicis habitem longe summotus in oris:
Siccaque sint oculis proxima signa meis:
Nostra per immensas ibunt præconia gentes:
Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum, quicquid dicemus ab ortu:
Testis & Hesperiæ vocis Eous erit,
Trans ego tellurem, trans altas audiar vndas:
Et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodo sæcula norint:
Perpetuæ crimen posteritatis eris.
Iam feror in pugnas: & nondum cornua sumpsi:
Nec mihi sumendi caussa sit vlla velim,
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
Taurus: & infesto iam pede pulsat humum.
Hoc quoq;, quam volui, plus est: cane Musa receptus:
Dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

De seipso ad posteritatem.

ILle ego, qui fuerim tenerorum lusor amorum,
Quem legis, vt noris, accipe posteritas.
Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis:
Millia qui nouies distat ab vrbe decem.
Editus hinc ego sum: nec non vt tempora noris:
Cum cecidit fato consul vterque pari:
Si quid id est, vsq; à proauis vetus ordinis hæres,
Non modo fortunæ munere factus eques.
Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus,
Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus affuit idem
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ festis de quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri, curaque parentis
Imus ad insignes vrbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero cælestia sacra placebant:
Inque suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas:
Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis, totoque Helicone relicto
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos:
Et quod tentabam scribere, versus erat.
Interea tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumpta mihiq; toga est,
Induiturq; humeris cum lato purpura clauo:
Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Iamq; decem vitæ frater geminauerat annos,
Cum perit, & cœpi parte carere mei.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores:
Deq; viris quondam pars tribus vna fui:
Curia restabat: claui mensura coacta est:
Maius erat nobis viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori:
Sollicitæque fugax ambitionis eram:
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia, iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui, fouiq; poetas:
Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæque necet serpens, quæ iuuet herba, Macer!
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes:
Iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Battus quoque clarus iambo,
Dulcia conuictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures;
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec auara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Successor fuit hic tibi Galle: Propertius illi:
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Vtque ego maiores, sic me coluere minores:
Notaque non tarde facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo iuuenilia legi;
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Mouerat ingenium, totam cantata per vrbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi: sed quæ vitiosa putaui,

Emendaturis

Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoq; cum fugerem, quædã placitura cremaui
Iratus studio carminibusq; meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodq; leuis caussa moueret, erat.
Cum tamen hic essem, minimoq; accenderer igne:
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pæne mihi puero nec digna, nec vtilis vxor
Est data: quæ tempus per breue nupta fuit.
Illi successit, quamuis sine crimine coniux:
Non tamen in nostro firma futura toro.
Vltima quæ mecum seros permansit in annos:
Sustinuit coniux exsulis esse viri.
Filia me mea bis prima fœcunda iuuenta,
Sed non ex vno coniuge fecit auum.
Et iam compleras genitor sua fata, nouemq;
Addiderat lustris altera lustra nouem:
Non aliter fleui, quam me fleturus ademptum
Ille fuit. matri proxima busta tuli.
Felices ambo tempestiueq; sepulti:
Ante diem pœnæ quod periere meæ.
Me quoq; felicem, quod non viuentibus illis
Sum miser, & de me quod doluere nihil.
Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant,
Et gracilis structos effugit vmbra rogos.
Fama parentales si vos mea contigit vmbræ,
Et sunt in Stygio crimina nostra foro.
Scite precor caussam (nec vos mihi fallere fas est)
Errorem iussæ non scelus esse fugæ.
Manibus hoc satis est ad vos studiosa reuertor
Pectora: quæ vitæ quæritis acta meæ.
Iam mihi canities pulsis melioribus annis
Venerat, antiquas miscueratq; comas:
Postq; meos ortus Pisæa vinctus oliua
Abstulerat decies præmia victor eques:
Cum maris Euxini positos ad læua Tomitas
Quærere me læsi principis ira iubet.
Caussa meæ cunctis nimium quoq; nota ruinæ
Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumq; nefas, famulósq; nocentes?
Ipsaq; multa tuli non leuiora fuga.
Indignata malis mens est succumbere: sedq;
Præstitit inuictam viribus vsa suis.
Oblitusq; mei ductæq; per otia vitæ,
Insolita cepi temporis arma manu.
Totq; tuli terra casus pelagoq;, quot inter
Occultum stellæ conspicuumq; polum:
Tacta mihi tandem longis erroribus acto,
Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego finitimis quamuis circumsoner armis,
Tristia, quo possum carmine, fata leuo.
Quod quamuis nemo est, cuius referatur ad aures:
Sic tamen absumo, decipioq; diem.
Ergo quod viuo, durisq; laboribus obsto,
Nec me sollicitæ tædia lucis habent:
Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes:
Tu curæ requies, tu medicina venis:
Tu dux & comes es: tu nos abducis ab Istro:
In medioq; mihi das Helicone locum:
Tu mihi, quod rarum est, viuo sublime dedisti
Nomen: ab exsequijs quod dare fama solet:
Nec qui detrectat præsentia liuor, iniquo
Vllum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum secula nostra poetas,
Non fuit ingenio fama maligna meo.
Cumq; ego præponam multos mihi: non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præsagia veri,
Protinus vt moriar non ero terra tuus.
Siue fauore tuli, siue hanc ego carmine famam:
Iure tibi grates candide lector ago.

TRISTIVM LIB. V.

ELEGIA I.

Ad amicum, vt & hunc librum accipiat.

HVnc quoq; de Getico nostri studiose libellum
Litore præmissis quatuor adde meis.
Hic quoq; talis erit, qualis fortuna poetæ:
Inuenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis vt noster status est, ita flebile carmen,
Materiæ scripto conueniente suæ.
Integer & lætus, læta & iuuenilia lusi:
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Vt cecidi, subiti perago præconia casus:
Sumq; argumenti conditor ipse mei.
Vtque iacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longe proiectus in oras,
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis lasciuaque carmina quæris:
Præmoneo numquam scripta quod ista legat.
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Et plures, quorum nomina magna vigent.
Atque vtinam numero nos non essemus in isto:
Hei mihi cur vnquam Musa locuta mea est?
Sed dedimus pœnas, Scythiciq; in finibus Istri
Ille pharetrati lusor amoris adest.
Quod superest, socios ad publica carmina flexi:
Et memores iussi nominis esse mei.
Si tamen ex vobis aliquis tam multa requiret,
Vnde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte:
Materia est proprijs ingeniosa malis.
Et quota fortunæ pars est in carmine nostra?
Felix qui patitur quæ numerare potest.
Quot frutices siluæ, quot flauas Tibris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet:
Tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
Nulla nisi in studio est, Pieridumque mora.
Quis tibi Naso modus lacrymosi carminis? inquis:
Idem fortunæ qui modus huius erit.
Quod querar illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum coniuge reddas:
Sint vultus hilares, simque quod ante fui.
Lenior inuicti si sit mihi Cæsaris ira:
Carmina lætitiæ iam tibi plena dabo.
Nec tamen vt lusit, rursus mea litera ludet:
Sit semel illa ioco luxuriata meo.

Quod probet ipse canam? tectæ? vnde parte leuata:
Barbariam, rigidos effugiamq; Getas.
Interea nostri quid agant nisi triste libelli?
Tibia funeribus conuenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo:
Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis vt nulli gemitus tormenta sequantur:
Acceptoq; graui vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bouis ore queri.
Cum Priami lacrymis offensus non sit Achilles:
Tu fletus inhibes durior hoste meos?
Cum faceret Nioben orbam Latonia proles?
Non tamen & siccas iussit habere genas.
Est aliquid fatale malum per verba leuare:
Hoc querulam Prognen, Halcyonenq; facit:
Hoc erat in gelido quare Pœantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor atq; exæstuat intus:
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potius, vel totos tolle libellos:
Si mihi quod prodest, hoc tibi lector obest.
Sed nec obesse potest: vlli nec scripta fuerunt
Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt, fateor: quis te mala sumere cogit?
Aut quis deceptum ponere sumpta vetat?
Ipse nec emendo: sed vt hic deducta leguntur:
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poetis:
Inter Sauromatas ingeniosus eram.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæq;
Ingeniis stimulos subdere fama solet.
Nolumus assiduis animum tabescere curis:
Quæ tamen irrumpunt, quoq; vetantur, eunt.
Cur scribam docui: cur mittam quæritis isthuc?
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

ELEGIA II.

Ad vxorem ne timeat rogare Cæsarem.

ECquid vt è Ponto noua venit epistola, palles?
Et tibi sollicita soluitur illa manu?
Pone metum, valeo: corpusq;, quod ante laborum
Impatiens nobis inualidumq; fuit:
Sufficit, atq; ipso vexatum induruit vsu:
An magis infirmo non vacat esse mihi?
Mens tamen ægra iacet, nec tempore robora sumpsit:
Affectusq; animi qui fuit ante, manet.
Quæque mora spatioq; suo coitura putaui:
Vulnera non aliter, quam modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodest annosa vetustas:
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pæne decem totis aluit Pœantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æterna consumptus tabe perisset:
Si non quæ nocuit dextra tulisset opem.
Et mea si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta leuare velit.
Contentus mei iam tandem parte doloris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat vt multum, multum restabit acerbi:
Parsq; meæ pœnæ totius instar erit.
Litora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotue soporiferum grana papauer habet:
Silua feras quot alit, quot piscibus vnda natatur,
Quot tenerum pennis aera pulsat auis:
Tot premor aduersis: quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Vtq; viæ casus, vt amara pericula ponti,
Vt taceam strictas in mea fata manus:
Barbara me tellus, orbisq; nouissima magni
Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traiicerer: nec enim mea culpa cruenta est:
Esset, quæ debet, si tibi cura mei.
Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est:
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? & tuta times? accede, rogaq;:
Cæsare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum quid agam? si proxima quæque relinquunt:
Subtrahis & fracto tu quoq; colla iugo.
Quo ferar? vnde petam lapsis solatia rebus?
Anchora iam nostram non tenet vlla ratem.
Viderit ipse sacram quamuis inuisus ad aram
Confugiam: nullas summouet ara manus.
Alloquor en absens absentia numina supplex:
Si fas est homini cum Ioue posse loqui.
Arbiter imperij, quo certum est sospite cunctos
Ausoniæ curam gentis habere deos:
O decus, ô patriæ per te florentis imago!
O vir non ipso, quem regis, orbe minor!
Sic habites terras, & te desideret æther:
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas.
Parce precor: minimamq; tuo de fulmine partem
Deme: satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est: vitamq; dedisti:
Nec mihi ius ciuis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul
Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaq; hæc timui, quoniam meruisse videbar:
Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arua relegatum iussisti visere Ponti,
Et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
Iussus ad Euxini deformia litora veni
Æquoris: hæc gelido terra sub axe iacet.
Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cælum:
Glebaq; canenti semper obusta gelu:
Nesciaq; est vocis quod barbara lingua Latinæ,
Graiaq; quod Getico victa loquela sono est:
Quam quod finitimo cinctus premor vndiq; Marte:
Vixq; breuis tutos murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum est, pacis fiducia nunquam:
Sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis
Deuoret, atq; suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis vrar patienter in Ætnæ:
Vel freta Leucadij mittar in alta dei.
Quod petimus pœna est: neq; enim miser esse recuso:
Sed precor vt possim tutius esse miser.

ELE.

ELEGIA III.

Ad Bacchum ut pro se Cæsarem roget.

Illa dies hæc est, qua te celebrare poetæ,
Si modo non fallunt tempora, Bacche solent.
Festaq; odoratis innectunt tempora sertis:
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant:
Non inuisa tibi pars ego sæpe fui.
Quem nunc suppositum stellis Erimanthidos Vrsæ
Iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quippe prius mollem, vacuamq; laboribus egi
In studijs vitam, Pieridumque choro.
Nunc procul à patria Geticis circumsonor armis,
Multa prius pelago, multaq; passus humo.
Siue mihi casus, siue hoc dedit ira deorum:
Nubila nascenti seu mihi Parca fuit.
Tu tamen e sacris hederæ cultoribus vnum
Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominæ fati quicquid cecinere sorores:
Omne sub arbitrio desinit esse Dei?
Ipse quoq; æthereas meritis inuectus es arces:
Quo non exiguo facta labore via est:
Nec patria est habitata tibi, sed ad vsq; niuosum
Strymona venisti, Martiaq; Geten:
Persidaq, & lato spatiantem flumine Gangen,
Et quascunque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
Ferrea sors vitæ difficilisq; premit:
Illo nec leuius cecidi, quem magna locutum
Reppulit à Thebis Iupiter igne suo.
Vt tamen audisti percussum fulmine vatem:
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, aspiciens circum tua sacra poetas,
Nescio quis nostri dicere cultor abest.
Fer bone Liber opem: sic altera degrauet vlmum
Vitis, & incluso plena sit vua mero:
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnaua iuuentus
Adsit, & attonito non taceare sono.
Ossa bipennifero sic sint male pressa Lycurgi:
Impia nec pœna Pentheos vmbra vacet:
Sic micet æternum, vicinaq; sidera vincat
Coniugis in cælo clara corona tuæ.
Huc ades, & casus releues pulcherrime nostros,
Vnum de numero me memor esse tuo.
Sunt dis inter se commercia, flectere tenta
Cæsareum numen numine Bacche tuo.
Vos quoq; consortes studij pia turba poetæ:
Hæc eadem sumpto quisque rogate mero.
Atque aliquis vestrum Nasonis nomine dicto
Deponat lacrymis pocula mista suis:
Admonitusq; mei, cum circumspexerit omnes,
Dicat, vbi est nostri pars modo Naso chori?
Idque ita si vestrum merui candore fauorem:
Nullaq; iudicio littera læsa meo est:
Si, veterum digne veneror cum scripta virorum:
Proxima non illis esse minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

Loquitur epistola auctoris incommoda.

Litore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassaq; facta mari, lassaq; facta via.
Quid mihi flens dixit, tu, cui licet, aspice Romam:
Heu quanto melior sors tua sorte mea est?
Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est,
Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ causam si quis cognoscere quærit,
Ostendi solem postulat ille sibi:
Nec frondem in siluis, nec aperto mollia prato
Gramina, nec pleno flumine cernit aquas:
Quid Priamus doleat mirabitur Hectore rapto:
Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Di facerent vtinam talis status esset in illo:
Vt non tristitiæ causa dolenda foret.
Fert tamen, vt debet casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi:
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Sæpe refert, sit quanta dei clementia cuius
Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina ciuis,
Denique quod viuat, munus habere dei.
Te tamen (ô si quid credis mihi) carius ille
Omnibus in toto pectore semper habet.
Teque Menœtiaden, te qui comitatus Oresten,
Te vocat Ægiden, Euryalumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, & quæ
Plurima cum patria sentit abesse sibi:
Quam vultus, oculosq; tuos, ô dulcior illi
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.
Sæpe etiam mærens tempus reminiscitur illud,
Quod non præuentum morte fuisse dolet.
Cumque alij fugerent subitæ contagia cladis:
Nec vellent ictæ limen adire domus:
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
Si paucos aliquis tresue duosue vocat:
Quamuis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
Se minus aduersis indoluisse suis.
Verba solet vultumq; tuum gemitusque referre:
Et te flente suos emaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
Sis ope, solandus cum simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memoremque piumque:
Siue diem videat siue tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus iurare, tuumque,
Quod scio non illi vilius esse suo.
Plena tot ac tantis referetur gratia factis:
Nec sinet ille tuos littus arare boues.
Fac modo constanter profugum tueare: quod ille,
Qui bene te nouit, non rogat, ipsa rogo.

ELEGIA V.

Celebrat natalem vxoris.

Annuus assuetum dominæ natalis honorem
Exigit: ite manus ad pia sacra meæ.
Sic quondam festum Laertius egerat heros
Forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua fauens adsit nostrorum oblita malorum,
Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.

Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis:
Araq; gramineo viridis de cespite fiat:
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura puer pingues facientia flammas:
Quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamuis procul absumus, opto
Candidus huc venias: dissimilisq; meo.
Si quod & instabat dominæ miserabile vulnus:
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque graui nuper plus quam quassata procella est:
Quod superest tutum per mare nauis eat.
Illa domo, nataq; sua patriaq; fruatur:
Erepta hæc vni sit satis esse mihi,
Quatenus & non est in caro coniuge fœlix:
Pars vitæ tristi cetera nube vacet.
Viuat, ametq; virum: quoniam sic cogitur, absens:
Consumátq; annos sed diuturna suos.
Adijcerem & nostros, sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est fieri quis posse putaret:
Vt facerem in medijs hæc ego sacra Getis?
Adspice vt aura tamen fumos e ture coortos
In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis?
Consilium fugiunt cetera pene meum.
Consilio, commune sacrum cum fiat in ara
Fratribus, alterna qui periere manu:
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra fauilla duas.
Hoc memini quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu non stultus ab arcto
Terga vapor dederis, Ausoniamq; petas.
Hæc igitur lux est, quæ si non orta fuisset,
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroibus æquos:
Quis erat Eurytion, Icariusq; pater:
Nata pudicitia est, mores probitasq; fidesq;:
At non sunt ista gaudia nata die:
Sed labor, & curæ, fortunáque moribus impar,
Iustáque de viduo pæne querela toro.
Scilicet aduersis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses.
Penelope fœlix: sed sine laude foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces:
Forsitan Euadnem vix sua nosset humus.
Cum Pelia genitæ tot sint, cur nobilis vna est?
Nempe fuit misero nupta quod vna viro.
Effice vt Iliacas tangat prior alter arenas:
Laodamia nihil, cur referatur, erit.
Et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
Implerent venti si mea vela sui.
Di tamen, & Cæsar dis accessure, sed olim
Æquarint Pylios cum tua fata dies.
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse, sed illi
Parcite: quæ nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Rogat amicum quendam, ne discedat ab officio.

TV quoq; nostrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras:
Tu quoq; susceptam curam dimittis amici?
Officiq; pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum fateor: quam si tu tempore nostro
Depositurus eras: non subeunda fuit.
Fluctibus in medijs nauem Palinure relinquis?
Ne fuge: neve tua sit minor arte fides.
Num quid Achilleos inter fera prælia fidi
Deseruit leuitas Automedontis equos?
Quem semel accepit, numquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.
Turpius eijcitur quam non admittitur hospes:
Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.
Nil nisi me solum primo tutatus es: at nunc
Me pariter serua iudiciumque tuum:
Si modo non aliqua est in me noua culpa, tuámque
Mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic Scythica quam non bene ducimus aura,
Quod cupio, membris exeat ante meis:
Quam tua delicto stringantur pectora nostro:
Et videar merito vilior esse tibi.
Non adeo totis fatis vrgemur iniquis,
Vt mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam: quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterua putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum.
Mansit in officiis non minus ille suis.
Hoc est cum miseris solum commune beatis:
Ambobus tribui quod solet obsequium.
Ceditur & cæcis: & quos prætexta verendos
Virgáq; cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes:
Non habet in nobis vllius ira locum.
Elige nostrorum minimum, minimúmque laborum:
Isto, quo quereris, grandius illud erit.
Quam multa madidæ celantur arundine fossæ:
Florida quam multas Hybla tuetur opes:
Quam multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent:
Tam me circumstat densarum turba malorum.
Crede mihi, vero est nostra querela minor.
His, qui contentus non est: in litus arenas,
In segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestiuos igitur compesce tumores:
Vela nec in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

Narrat miseriam suam, & habitus, & mores Getarum.

QVam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
Latus vbi æquoreis iungitur Ister aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita salute:
Candida fortunæ pars manet vna meæ.
Scilicet, vt semper, quid agam carissime quæris:
Quamuis hoc vel me scire tacente potes:
Sum miser: hæc breuis est nostrorum summa malorū.
Quisquis & offenso Cæsare viuit, erit.

Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores: discere cura tibi est,
Mista sit hæc quamuis inter Græcosq; Getasque:
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ maior, Geticæque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditq; vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum,
Teláque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera: trux vultus: verissima mortis imago:
Non coma, non vlla barba resecta manu.
Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Viuit in his heu, non vestrorum oblitus amorum:
Hos videt, hos vates audit amice tuus.
Atque vtinam viuat, & non moriatur in illis:
Absit ab inuisis & tamen vmbra locis.
Carmina quod pleno saltari nostra theatro,
Versibus & plaudi scribis amice meis.
Nil equidem feci, tu scis hoc ipse, theatris:
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Non tamen ingratum est quodcunque obliuia nostri
Impedit & profugi nomen in ora refert.
Quamuis interdum, quæ me læsisse recordor
Carmina deuoueo, Pieridésq; meas:
Cum bene deuoui, nequeo tamen esse sine illis:
Vulneribúsque meis tela cruenta sequor.
Quæque modo Euboicis lacerata est fluctibus: audet
Graia Capharea currere puppis aqua.
Nec tamen, vt lauder vigilo: curámque futuri
Nominis, vtilius quod latuisset, ago.
Detineo studijs animum: falloque labores:
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris?
Quamve malis aliam quærere coner opem?
Siue locum specto: locus est inamabilis & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest.
Siue homines, vix sunt homines hoc nomine digni.
Quamque lupi, sæuæ plus feritatis habent.
Non metuunt leges. sed cedit viribus æquum:
Victaque pugnaci iura sub ense iacent.
Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis:
Oraque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis extant Graiæ vestigia linguæ:
Hæc quoque iam Getico barbara facta sono.
Vnus in hoc non est populo, qui forte Latine
Quælibet è medio reddere verba queat.
Ipse ego Romanus vates, ignoscite Musæ:
Sarmatico cogor plurima more loqui.
Et pudet: & fateor iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
Barbara non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguæ:
Et fiat patrio vox mea muta sono.
Ipse loquor mecum: desuetaque verba retracto:
Et studij repeto signa sinistra mei.
Sic animum, tempúsque traho: meque ipse reduco
A contemplatu summoueóq; mali.
Carminibus quæro miserarum obliuia rerum:
Præmia si studio consequar ista: sat est.

ELEGIA VIII.

Inuehitur in quendam quod se lacesseret.

NOn adeo cecidi, quamuis abiectus: vt infra
Te quoq; sim: inferius quod nihil esse potest.
Quæ tibi res animos in me facit improbe? curve
Casibus insultas, quos potes ipse pati?
Nec mala te reddunt mitem placidumve iacenti
Nostra quibus possent illacrymare feræ?
Nec metuis dubio fortunæ stantis in orbe
Numen: & exosæ verba superba deæ?
Exiget at dignas vltrix Rhamnusia pœnas
Imposito calcas quod mea fata pede.
Vidi ego naufragiumque viros & in æquore mergi:
Et nunquam dixi iustior vnda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat:
Nunc mendicato pascitur ille cibo.
Passibus ambiguis fortuna volubilis errat:
Et manet in nullo certa, tenaxque loco:
Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos:
Et tantum constans in leuitate sua est.
Nos quoque floruimus: sed flos fuit ille caducus:
Flammaque de stipula nostra breuisq; fuit.
Neve tamen tota capias fera gaudia mente:
Non est placandi spes mihi nulla dei.
Vel quia peccaui citra scelus. vtque pudore
Non caret. inuidia sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
Illo cui paret mitius orbis habet.
Scilicet vt per vim non est superabilis vlli:
Molle cor ad timidas sic habet ille preces:
Exemplóq; deum quibus accessurus & ipse est:
Cum pœnæ venia plura roganda petam.
Si numeres anno soles & nubila toto
Inuenies nitidum sæpius esse diem.
Ergo ne nimium nostra lætere ruina:
Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri lenito principe vultus
Vt videas media tristis in vrbe meos:
Vtque ego te videam causa grauiore fugatum:
Hæc sunt à primis proxima vota meis.

ELEGIA IX.

Cur amici cuiusdam nomen non ponat in carminibus suis.

O Tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus: positus quam mihi sæpe fores:
Te canerem solum meriti memor inque libellis
Creuisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem tota sciretur in vrbe:
Exsul in amissa si tamen vrbe legor.
Te præsens mitem nosset, te serior ætas:
Scripta vetustatem si modo nostra ferunt.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
Hic te seruato vate maneret honor.
Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda deos:
Ille dedit vitam: tu, quam dedit ille tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
Cúmque perhorresceret casus pars maxima nostros:
Pars etiam credi pertimuisse velit:

Naufragiumq; meum tumulo spectaret ab alto:
Nec dederis nanti per freta sæua manum:
Seminecem Stygia reuocasti solus ab vnda.
Hoc quoque quod memores possumus, esse tuum est.
Di tibi se tribuant cum Cæsare semper amico:
Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu paterere, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
Nunc quoq; (quamuis est iam iussa quiescere) quin te
Nominet inuitum, vix mea Musa tenet.
Vtque canem pauidæ nactum vestigia ceruæ
Luctantem frustra copula dura tenet:
Vtq; fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus:
Sic mea lege data vincta, atq; inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici:
Parebo iussis, parce timere, tuis.
At non parerem, si non meminisse putares:
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
Cumq; quod o breue sit, lumen vitale videbo:
Seruiet officio spiritus iste tuo.

ELEGIA X.

Queritur se iam triennium exsulare in Ponto.

VT sumus in Ponto ter frigore constitit Ister:
Facta est Euxini dura ter vnda maris.
At mihi iam videor patria procul esse tot annis:
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
Stare putes: adeo procedunt tempora tarde:
Et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:
Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura nouata est:
Cumque meis curis omnia longa facit.
An peragunt solitos communia tempora motus?
Suntq; magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
Et Scythici vere terra sinistra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur:
Quæ nisi de rapto viuere turpe putant.
Nil extra tutum est: tumulus defenditur ipse
Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minime credas, vt auis densissimus hostis
Aduolat, & prædam vix bene visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis
Per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus, qui iam colere audeat: isq;
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor iunctis pice cantat auenis:
Proque lupo pauidæ bella verentur oues.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
Mista facit Graiis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos vt non timeas, possis odisse videndo
Pellibus & longa corpora tecta coma.
Hos quoq; qui geniti Graia creduntur ab vrbe,
Pro patrio cultu Persica braccha tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ:
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, quia non intelligor vlli:
Et rident stolidi verba Latina Getæ.
Meq; palam de me tuto mala sæpe loquuntur:
Forsitan obiciunt exsiliumque mihi.
Vtq; fit, in me aliquid si quid dicentibus illis
Abnuerim quoties, annuerimque putant.
Adde, quod iniustum rigido ius dicitur ense:
Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin, quæ tam graue sidus habenti,
Fila dedit vitæ non breuiora meæ!
Quod patriæ vultu, vestroque caremus amici:
Quodq; hic in Scythicis gentibus esse queror:
Vtraque pœna grauis: merui tamen vrbe carere:
Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam
Cæsaris offenso numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Ad vxorem quod eam quidam exsulis vxorem vocasset.

QVod te nescio quis per iurgia dixerit esse
Exsulis vxorem, littera questa tua est.
Indolui non tam mea quod fortuna male audit:
Qui iam consueui fortior esse miser:
Quam quod cui minime vellem, sum causa pudoris:
Teque reor nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura: multo grauiora tulisti.
Eripuit cum me principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exsul:
Mollior est culpam pœna secuta meam.
Maxima pœna mihi est ipsum offendisse: priusque
Venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non mersa, nec obruta nauis:
Vtque caret portu, sic tamen extat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec ius mihi ciuis ademit:
Qui merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non affuit illum:
Nil nisi me patriis iussit abesse focis.
Vtque aliis, quorum numerum comprendere non est:
Cæsareum numen sic mihi mite fuit.
Ipse relegati non exsulis vtitur in me
Nomine. tuta suo iudice causa mea est.
Iure igitur laudes Cæsar pro parte virili
Carmina nostra tuas qualiacumque canunt.
Iure deos, vt adhuc cæli tibi limina claudant:
Teq; velint sine se comprecor esse deum.
Optat idem populus: sed vt in mare flumina vastum,
Sic solet exiguæ currere riuus aquæ.
At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,
Nomine mendaci parce grauare meam.

ELEGIA XII.

Ad amicum qui monebat vt exsilium carminibus oblectaret.

SCribis, vt oblectem studio lacrymabile tempus,
Ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est, quod amice mones: quia carmina lætum
Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Nostra per aduersas agitur fortuna procellas:
Sorte nec vlla mea tristior esse potest.
Exigis, vt Priamus natorum funere plaudat:

Et Niobe

Et Niobe festos ducet vt orba choros.
Lusibus, an studio videor debere teneri,
Solus in extremos iussus abire Getas?
Des licet inualidi pectus mihi robore fultum:
Fama refert Anyti quale fuisse rei:
Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ:
Plus valet humanis viribus ira Dei.
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Vt veniant patriæ veniant obliuia nobis:
Omnis & amissi sensus abesse queat:
At timor officio fungi vetat ipse quieto:
Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multo, quam fuit ante minus:
Fertilis, assiduo si non renouetur aratro:
Nil, nisi cum spinis gramen habebit ager.
Tempore qui longo steterit, male curret & inter
Carceribus missos vltimus ibit equus.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit:
Si qua diu solitis cymba vacauit aquis.
Me quoque despera, fuerim cum paruus & ante:
Illi, qui fueram posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa malorum:
Et pars antiqui magna vigoris abest.
Sæpe tamen nobis, vt nunc quoque, sumpta tabella est:
Inque suos volui cogere verba pedes:
Carmina scripta mihi sunt nulla aut qualia cernis,
Digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non paruas animo dat gloria vires:
Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famæ quondam fulgore trahebar:
Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, vt sit mihi gloria curæ:
Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An quia cesserunt primo bene carmina, suades
Scribere successus vt sequar ipse meos?
Pace nouem vestra liceat dixisse sorores:
Vos estis nostræ maxima causa fugæ.
Vtque dedit iustas tauri fabricator aheni:
Sic ego do pœnas artibus ipse meis.
Nil mihi debebat cum versibus amplius esse:
Sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto si demens studium fatale retentem:
Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hic vllus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque significent quid mea, norit, adest.
Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ:
Omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
Nam didici Getice, Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, vt verum fatear tibi, nostra teneri
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus: & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studii parua fauilla mei.
Nec possum, & cupio non vllos ducere versus:
Ponitur idcirco noster in igne labor.
Nec, nisi pars casu flammis erepta, doloue
Ad vos ingenii peruenit vlla mei.
Sic vtinam, quæ nil mouentem tale, magistrum
Perdidit: in cineres ars mea versa foret.

ELEGIA XIII.

Ad amicum quod nihil litterarum daret cum faceret cætera.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem:
Mittere si quisquam quo caret ipse, potest.
Æger enim traxi contagia corpore mentis:
Libera tormento pars mihi nequa vacet:
Perque dies multos lateris cruciatibus vror:
Sed quod non modico frigore læsit hiems.
Si tamen ipse vales: aliqua nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
Per numeros omnes hoc tueare caput:
Quod tua me raro solatur epistola peccas:
Remque piam præstas, & mihi verba negas.
Hoc precor emenda, quod si correxeris vnum:
Nullus in egregio corpore næuus erit.
Pluribus accusem fieri nisi posset, vt ad me
Littera non veniat: missa sit illa tamen.
Di faciant, vt sit temeraria nostra querela:
Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet: neque enim mutabile robur
Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia ponto:
Et careat dulci Trinacris hybla thymo:
Immemorem quam te quisquam conuincat amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, vt possis falsæ quoque pellere culpæ
Crimina, quod non es, ne videare, caue:
Vtque solebamus consumere longa loquendo
Tempora sermoni deficiente die:
Sic ferat, ac referat tacitas nunc litera voces
Et peragant linguæ charta manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
Versibus hoc paucis admonuisse satis:
Accipe, quo semper finitur epistola verbo:
Atque meis distent vt tua fata, vale.

ELEGIA XIV.

Ad vxorem quod suis libris sit æterna.

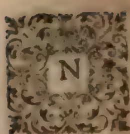
Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
O mihi me coniux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit:
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar, pariter mecum tua fama legetur:
Nec potes in mœstos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri:
Inuenies aliquas, quæ quod es, esse velint:
Quæ te nostrorum cum sis in parte malorum,
Felicem dicant, inuideantque tibi.
Non ego diuitias dando tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes diuitis vmbra suos.
Perpetui fructum donaui nominis: idque
Quo dare nil potui munere maius, habes.
Adde quod & rerum sola es tutela mearum:
Ad te non parui venit honoris onus:
Quod nunquam vox est de te mea muta: tuique
Iudiciis debes esse superba viri.

Quæ neq; poßit temeraria dicere persta:
Et pariter seruas, meq; piamq; fidem.
Nam tua dum stetimus, turpi sine crimine mansit:
Et tantum probitas irreprehensa fuit.
Per ea de nostra non est tibi facta ruina:
Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
Esse bonam facile est: vbi quod vetat esse remotũ est.
Et nihil officio nupta, quod obstet, habet.
Cum deus intonuit, non se subducere nimbo:
Id demum est pietas: id socialis amor.
Rara quidem virtus quam non fortuna gubernet:
Quæ maneat stabili, cum fugit illa pede:
Si tamen est, pretium cui virtus ipsa petitum:
Inq; parum lætis ardua rebus adest:
Vt tempus numeres, per secula nulla tacetur:
Et loca mirantur qua patet orbis iter.
Adspicis, vt longo teneat laudabilis æuo
Nomen inextinctum Penelopeia fides?
Cernis vt Admeti cantetur, & Hectoris vxor?
Ausaq; in accensos Iphias ire rogos?
Vt viuat fama coniux Philaceia, cuius
Iliacam celeri vir pede preßit humum?
At nece nil opus est pro me, sed amore, fideque
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis ista moneri:
Vela damus quamuis remige nauis eat.
Qui monet, vt facias quod iam facis, ille monendo
Laudat & hortatu comprobat acta suo.

DE PONTO LIBER I.

ELEGIA I.

Ad Brutum.

ASO Tomitanæ iam non nouus incola terræ,
Hoc tibi de Getico littore mittit opus:
Si vacat, hospitio peregrinos Brute libellos
Excipe, dumq; aliquo, quolibet abde loco:
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
Ah quoties dixi, certe nil turpe docetis.
Ite, patet castis versibus ille locus.
Nec tamen accedunt: sed, vt aspicis, ipse latere
Sub lare priuato tutius esse putant.
Quæris, vbi hos possis nullo componere læso.
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Qui veniant, nouitate roges fortasse sub ipsa,
Accipe, quodcunque est, dummodo non sit amor:
Inuenies, quamuis non sit miserabilis index:
Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem titulo differt: & epistola cui sit,
Non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed non prohibere potestis:
Musaq; ad inuitos officiosa venit.
Quicquid id est, adiunge meis: nil impedit, ortos
Exsule seruatis legibus vrbe frui.
Quod metuas non est: Antonii scripta leguntur,
Doctus & in promptu carmina Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis.
Sæua Deos contra non tamen arma tuli.
Deniq; Cæsareo, quod non desiderat ipse,
Non caret e nostris vllus honore liber.
Si dubitas de me, laudes admitte deorum,
Et carmen dempto nomine sume meum.
Adiuuat in bello pacatæ ramus oliuæ.
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cum foret Æneæ ceruix subiecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Æneaden, & non iter omne patebit:
At patriæ pater hic ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante, Deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis stipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ,
Vnde tamen viuat, vaticinator habet.
Ipsa mouent animos superorum numina nostros,
Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego pro sistro, Phrygiiq; foramine buxi,
Gentis Iuleæ nomina sancta fero.
Vaticinor moneoq; locum date sacra ferenti:
Non mihi, sed magno poscitur ille Deo,
Nec quia vel merui, vel sensi principis iram,
A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter ob huic similem priuatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
Talia cælestes fieri preconia gaudent,
Vt sua quid valeant numina, teste probent.
Sæpe leuant pœnas, ereptaq; lumina reddunt,
Cum bene peccati pœnituisse vident.
Pœnitet, o si quid miserorum creditur vlli,
Pœnitet, & facto torqueor ipse meo.
Cumq; sit exilium magis est mihi culpa dolori:
Estq; pati pœnam, quam meruisse minus.
Vt mihi dii faueant, quibus est manifestior ipse,
Pœna potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne sim, cum venerit exul:
Ne non peccarim mors quoq; non faciet.
Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta,
De niue manantis more liquescit aquæ.
Estur vt occulta vitiata teredine nauis,
Æquoreos scopulos vt cauat vnda salis,
Roditur vt scabra positum rubigine ferrum,
Conditus vt tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quam vita relinquent:
Quiq; dolet citius quam dolor ipse cadet.

Hoc

Hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, credent,
Forsitan exigua dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu,
Plus isto, duri, si precor, oris ero.

ELEGIA II.

Ad Maximum.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.
Qui nasci vt posses, quamuis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abstulit vna dies.
Forsitan haec à quo mittatur epistola quaeras,
Quisque loquar tecum, certior esse velis.
Heu mihi, quid faciam? vereor, ne nomine lecto
Durus, & auersa cetera mente legas.
Viderit haec si quis, tibi me scripsisse fateri
Audebo, & proprijs ingemuisse malis.
Viderit, audebo tibi me scripsisse fateri,
Atque modum culpae notificare meae.
Qui, cum me dignum poena grauiore fuisse
Confitear, possim vix grauiora pati.
Hostibus in medijs, interque pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi,
Qui mortis saeuo geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita moenia lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oues.
At semel intentus neruo arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firma summouet arma sera.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore tecti,
Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hiems?
Fine carent lacrymae nisi cum stupor obstitit illis,
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamuis tot funera vidit,
Quae posuit sensum saxea facta malis.
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.
Ille ego sum, lignum qui non admittor in vllum:
Ille ego sum frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris:
Amittet vires ipsa Medusa suas:
Viuimus, vt nunquam sensu careamus amaro,
Et grauior longa sit mea poena mora.
Sic inconsumptum Tityi, semperque renascens
Non perit, vt possit saepe perire, iecur.
At puto, cum requies medicinaque publica curae:
Somnus adest, solitis nox venit orba malis:
Somnia me terrent veros imitantia casus,
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
Aut dare captiuas in fera vincla manus.
Aut vbi decipior melioris imagine somni,
Adspicio patriae tecta relicta meae.
Et modo vobiscum quos sum veneratus, amici,
Et modo cum chara coniuge multa loquor.
Sic, vbi percepta est breuis & non vera voluptas,
Peior ab admonitu fit status ille boni.
Siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
Siue pruinosae noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis vt noua cera liquet.
Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cum subit, Augusti quae sit clementia, credo
Mollia naufragijs littora posse dari.
Cum video quam sint mea fata tenacia, frangor,
Spesque leuis magno victa timore cadit.
Nec tamen vlterius quicquam speroue, precorue,
Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est pro me tentare modeste,
Gratia quod saluo vestra pudore queat.

ELEGIA III.

Ad Maximum.

Suscipe Romanae facundia Maxime linguae
Difficilis caussae mite patrocinium.
Est mala (confiteor) sed te bona fiet agente,
Lenia pro misera fac modo verba fuga.
Nescit enim Caesar, quamuis Deus omnia norit,
Vltimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud numen molimina rerum,
Haec est caelesti pectore cura minor:
Non vacat, in qua sint positi regione Tomitae
Quaerere, finitimo vix loca nota Getae.
Aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres,
Cultaque Orestaeae Taurica terra Deae.
Quaque aliae gentes, vbi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum, nec te pulcherrima curat
Roma, nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus plenaeque pharetrae,
Quamlibet & longis cursibus aptus equus.
Quodque sitim didicere diu tolerare famemque,
Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira viri mitis non me misisset in istam,
Si satis haec illi nota fuisset humus.
Nec me, nec quenquam Romanum gaudet ab hoste,
Meque minus vitam cui dedit ipse capi.
Noluit vt poterat minimo me perdere nutu:
Nil opus est vllis in mea fata Getis.
Sed neque cur morerer, quicquam mihi comperit actum,
Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tunc quoque nil fecit nisi quod facere ipse coegi,
Paene etiam merito parcior ira meo est.
Dij faciant igitur, quorum iustissimus ipse est:
Alma nihil maius Caesare terra ferat.
Vtque diu sub eo, sic sit sub Caesare terra,
Perque manus huius tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
Iudice, pro lacrymis ora resolue meis.
Non petis vt bene sit, sed vti male tutius, vtque
Exilium saeuo distet ab hoste meum.
Quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
Non adimat stricto squalidus ense Getes.
Denique si moriar, subeam pacatius aruum,
Ossa nec à Scythica nostra premantur humo.
Nec male compositos, vt scilicet exule dignum est,
Bistonij cineres vngula pulset equi.

Et ne, si superest aliquis post funera sensus,
Terreat ut manes Sarmatis umbra meos.
Cæsaris hæc animum poterant audita movere,
Maxime, movissent si tamen ante tuum.
Vox precor Augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ solet esse reis.
Assuetáque tibi doctæ dulcedine linguæ,
Æquandi superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusque rogabitur Atreus,
Quique suis homines pabula fecit equis.
Sed piger ad pœnas princeps, ad præmia velox,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vicit semper, victis ut parcere posset,
Clausit & æterna civica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercet,
Et iacit invita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Vt propior patriæ sit fuga nostra roga.
Ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
Inter convivas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes,
Et cecini fausto carmina digna toro.
Cuius te solitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuere suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas:
Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab ævo
Est inter comites Marcia censa suas.
Inque suis habuit matertera Cæsaris ante:
Quarum iudicio si qua probata proba est.
Ipsa sua melior fama laudantibus istis,
Claudia divina non eguisset ope.
Nos quoque præteritos sine labe peregimus annos.
Proxima pars vitæ transilienda meæ est.
Sed de me ut sileam, coniux mea sarcina vestra est.
Non potes hanc salva dissimulare fide.
Confugit hæc ad vos, vestrásque amplectitur aras
(Iure venit cultos ad sibi quisque Deos.)
Flensque rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
Busta sui fiant ut propiora viri.

ELEGIA IV.
Ad Rufinum.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem,
Qui miser est, ulli si suus esse potest,
Reddita confusæ nuper solatia menti,
Auxilium nostris spemque tulere malis.
Vtque Machaoniis Pœantius artibus heros,
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente iacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitu cœpi fortior esse tuo.
Et iam deficiens sic ad tua verba revixi,
Vt solet infuso vena redire mero.
Nec tamen exhibuit tantas facundia vires,
Vt mea sint dictis pectora sana tuis.
Vt multum demas nostro de pectore curæ,
Non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix,
Horrent admotas vulnera cruda manus,
Non est in medio semper, relevetur ut æger:
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli sanguis pulmone remissus,
Ad Stygias certo limite ducat aquas?
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla medicabilis arte:
Aut si sit, longa est attenuanda mora.
Cum bene firmarunt animum præcepta iacentem,
Sumptáque sunt nobis pectoris arma tui.
Rursus amor patriæ ratione valentior omni,
Quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, seu vis hoc muliebre vocari,
Confiteor, misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
Cum bene sit clausæ caveâ Pandione natæ,
Nititur in silvas quæque redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exilii morsus è pectore nostro
Fomentis speras cedere posse tuis.
Effice vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
Talibus ut levius sit caruisse malum.
At puto, qua fueram genitus tellure carenti,
In tamen humano contigit esse loco.
Orbis in extremi iaceo desertus arenis,
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas,
Non salices ripa, robora monte virent.
Neve fretum laudes terra magis, æquora semper
Ventorum rabie solibus orba tument.
Quocunque adspicias, campi cultore carentes,
Vastáque, quæ nemo vindicet, arva iacent.
Hostis adest dextra lævaque à parte timendus,
Vicinóque metu terret utrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sarissas:
Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus, & hostica tellus,
Smyrna minus nullo pæne petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
Legit enim sedes Attica terra tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patria, Lacedæmona fugit,
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessaliámque adiit hospes Achillis humum.
Exul ab Æmonia Pirenida cessit ad undam,
Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.

Venit ad Adrastum Tydeus, Calydone fugatus:
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exsulibus tellus vltima Tibur erat?
Persequar vt cunctos, nulli datus omnibus æuis
Tam procul à patria est, horridiorve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Quæ facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coire
Vulnera, præceptis posse coire tuis.
Sed vereor ne me frustra sanare labores,
Nec iuuer admota perditus æger ope.
Nec loquor hæc quia sit maior prudentia nobis,
Sed sim quam medico notior ipse mihi.
Vt tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me peruenit, consuliturq; boni.

ELEGIA V.

Ad vxorem.

Iam mihi deterior canis adspergitur ætas,
Iamq; meos vultus ruga senilis arat.
Iam vigor, & quasso languent in corpore vires,
Nec iuueni lusus, qui placuere, iuuant.
Nec me si subito videas, agnoscere possis,
Ætatis facta est tanta ruina meæ.
Confiteor facere hoc annos: sed & altera caussa est,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
Crede mihi Pylio Nestore maior ero.
Cernis vt in duris (& quid boue firmius) aruis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ nunquam vacuo solita est cessare nouali,
Fructibus assiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.
Firma sit illa licet, soluetur in æquore nauis,
Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa laborum,
Ante meum tempus cogit & esse senem.
Otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis,
Immodicus contra carpit vtrumque labor.
Adspice in has partes quia venerit Æsone natus,
Quam laudem à sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leuiorque minorque,
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum Pelia mittente profectus:
Qui vix Thessaliæ fine timendus erat.
Cæsaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu,
Solis ad occasus vtraque terra tremit.
Iunctior Æmonia est Ponto, quam Roma sit Istro,
Et breuius quam nos ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achiuæ,
At nostram cuncti destituere fugam.
Nos fragili ligno vastum sulcauimus æquor,
Quæ tulit Æsoniden firma carina fuit.
Nec mihi Tiphys erat rector, nec Amyntore natus,
Quas fugerem docuit, quas sequererque vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Iuno,
Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtiuæ iuuere Cupidinis artes,
Quas à me vellem non didicisset amans.
Ille domum rediit, nos his moriemur in aruis,
Perstiterit læsi si grauis ira Dei.
Durius est igitur nostrum fidissima coniux,
Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
Te quoq;, quam iuuenem discedens vrbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, dij faciant, talem te cernere possim,
Caraque mutatis oscula ferre comis.
Amplectique meis corpus non pingue lacertis,
Et gracile hoc fecit dicere cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores,
Sperato nunquam colloquioque frui.
Thuraque Cæsaribus cum coniuge Cæsare digna,
Dijs veris memori debita ferre manu.
Memnonis hanc vitam leniro Cæsare mater,
Quamprimum roseo prouocet ore diem.

ELEGIA VI.

Ad Maximum.

Ille tuos quondam non vltimus inter amicos,
Vt sua verba legas Maxime, Naso rogat:
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exsilij ne videare mei.
Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus:
Vt capiant vitium ni moueantur aquæ?
Sic mihi si quis erat ducendi carminis vsus,
Deficit, estque minor factus inerte situ.
Hæc quoq; quæ legitis, si quid mihi Maxime credis,
Scribimus inuita vixque mouente manu.
Non libet in tales animum contendere curas,
Nec venit in duros Musa vocata Getas.
Vt tamen ipse vides, luctor deducere versum,
Sed non fit fato mollior ipse meo.
Cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci iudice, digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam scribere maior,
Mensque pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam limæ mordacius vti,
Vt sub iudicium singula verba vocem?
Torquet enim fortuna parum, nisi Lycbus in Hebrũ
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti:
Subducunt oneri colla perusta boues.
At puto fructus adest, iustissima caussa laborum,
Et sata cuius multo fœnore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit: atque vtinam non nocuisses opus.
Cur igitur scribam miraris? miror & ipse,
Et tecum quæro sæpe quid inde petam.
An populus vere sanos neget esse poetas?
Sumque fides huius maxima vocis ego,
Qui sterili toties cum sim deceptus ab aruo,
Damnosa persto condere semen humo.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus & assueta ponere in arte iuuat.
Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus vndis,
Et ducit remos, qua modo nauit aqua.
Sic ego constanter studium non vtile seruo,
Et repeto nollem quas coluisse Deas.

Quid potius faciam? non sum qui segnia ducam
 Otia: mors nobis tempus habetur iners.
Nec iuuat in lucem nimio marcescere vino,
 Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
 Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrij contendere discam
 Sarmaticos arcus, & trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires,
 Mensque magis gracili corpore nostra valet.
Cum bene quæsieris, quid agam, magis vtile nil est
 Artibus his, quæ nil vtilitatis habent.
Consequor ex illis casus obliuia nostri.
 Hanc messem satis est si modo reddat ager.
Gloria vos acuat, vos vt recitata probentur
 Carmina, Pieriis inuigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis,
 Et nimis intenti causa laboris abest.
Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
 An verear ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam: sed glorior Istrum
 Ingenium nullum maius habere meo.
Hoc, vbi viuendum est, satis est si consequor aruo,
 Inter inhumanos esse poëta Getas.
Quid mihi diuersum fama contendere in orbem?
 Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro,
 Sic merui, magni sic voluere Dij,
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
 Quo Boreas penna deficiente venit.
Diuidimur cælo, quæque est procul vrbe Quirini,
 Adspicit hirsutos cominus vrsa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas vix credere possum
 Indicium studij transiluisse mei.
Finge legi, quodque est mirabile, finge placere,
 Auctorem certe res iuuat ista nihil.
Quid tibi si calida prosit laudere Syene,
 Aut vbi Taprobanen Indica tingit aqua?
Altius ire libet, si te distantia longe
 Pleiadum laudent signa, quid inde feres?
Sed neque peruenio scriptis mediocribus istuc,
 Famaque cum domino fugit ab vrbe suo,
Vosque, quibus perij, tunc cum mea fama sepulta est,
 Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

ELEGIA VII.

Ad Græcinum.

ECquid vt audisti (nam te diuersa tenebat
 Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules metuasque licet Græcine fateri,
 Si bene te noui, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos:
 Nec minus à studiis dissidet illa tuis:
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
 Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
 Qua sinit officium, militiæque labor.
Certe ego cum primum potui sentire quid essem,
 (Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hanc quoque fortunam sensi, quod amicus abesses,
 Qui mihi præsidium grande futurus eras:
Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis,
 Magnaque pars animi consilijque mei.
At nunc, quod superest, fer opem precor eminus vnam,
 Alloquioque iuua pectora nostra tuo,
Quæ (non mendaci si quicquam credis amico)
 Stulta magis dici, quam scelerata decet.
Nec breue, nec tutum est, peccati quæ sit origo,
 Scribere, tractari vulnera nostra timent:
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
 Desine, non agites si qua coire velis.
Quicquid id est, vt non facinus sic culpa vocanda est
 Omnis an in magnos culpa deos, scelus est:
Spes igitur menti pœnæ Græcine leuandæ,
 Non est ex toto nulla relicta meæ
Hæc dea, cum fugerent sceleratas numina terras:
 In dijs inuisa sola remansit humo.
Hæc facit, vt viuat fossor quoque compede vinctus:
 Liberaque à ferro crura futura putet.
Hæc facit, vt videas cum terras vndique nullas,
 Naufragus in mediis brachia iactet aquis.
Sæpe aliquem sollers medicorum cura reliquit,
 Nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem,
 Atque aliquis pendens in cruce, vota facit.
Hæc dea quam multos laqueo sua colla ligantes
 Non est proposita passa perire nece.
Me quoque conantem gladio finire dolorem
 Arguit, iniecta continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine, dixit:
 Sæpe per has flecti principis ira solet.
Quamuis est igitur meritis indebita nostris:
 Magna tamen spes est in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi sit Græcine, precare,
 Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana iaceam tumulatus arena,
 Si te non nobis ista vouere liquet.
Nam prius incipient turres vitare columbæ,
 Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas:
Quam male se præstet veteri Græcinus amico:
 Non ita sunt fatis omnia versa meis.

ELEGIA VIII.

Ad Messallinum.

LIttera pro verbis tibi Messalline salutem:
 Quam legis, à sæuis attulit vsque Getis.
Indicat auctorem locus? an nisi nomine lecto,
 Hæc me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
 Me tamen excepto, quid precor esse tuus?
Dij procul à cunctis, qui te venerantur amantque,
 Huius notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
 Viuere, si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cælum,
 Truxque Getes armis, grandine pugnet hiems:
Nos habeat regio, nec pomis fœta nec vuis,
 Et cuius nullum cessat ab hoste latus:
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum,
 In quibus, vt populo, pars ego parua fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis,
 Nosque negas vlla parte fuisse tuos.

Vtque

Vtque sit hoc verum mentito ignoscere debes.
Nil demit laudi gloria nostra tuæ.
Quis se Cæsaribus notum non fingit amicum?
Da veniam falso, tu mihi Cæsar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, satisq; est
Atria si nobis non patuisse negas:
Vtq; tibi fuerit mecum nihil amplius vno
Nempe salutaris, quam prius, ore minus:
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
Hortator studij, caussaq; faxq; mei.
Cui nos & lacrymas supremum in funere munus,
Et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde, quod est frater tanto mihi iunctus amore,
Quantus in Atridis, Tyndaridisq; fuit.
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum est:
Si tamen hæc illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoq; me mendacem parte fatebor,
Clausa mihi potius tota sit illa domus.
Sed neq; claudenda est, & nulla potentia vires
Præstandi, peccet ne quid amicus, habet.
Et tamen vt cuperem, culpam quoq; posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset,
Parua relegati pœna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui præuidet omnia, Cæsar,
Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaq; ego permisi, quaq; est res passa, pepercit,
Vsus & est modice fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reuerti.
Si sua per vestras victa sit ira preces.
At grauiter cecidi: quid enim mirabile si quis
A Ioue percussus non leue vulnus habet?
Ipse suas quamuis vires inhiberet Achilles,
Missa graues ictus Pelias hasta dabat.
Iudicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est cur tua me ianua nosse neget.
Culta quidem (fateor) citra quam debuit illa est;
Sed fuit in fatis hoc quoq; (credo) meis.
Nec tamen officium sensit domus altera nostrum,
Hic, illic vestro sub lare semper eram.
Quæq; tua est pietas vt te non excolat ipsum,
Ius aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid? quod vt emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunæ promeruisse tuæ.
Quod si permittis nobis suadere, quod optas,
Vt des quam reddas plura precare Deos.
Idq; facis, quantumq; licet meminisse solebas
Officij caussa pluribus esse dati.
Quolibet in numero me Messalline repone,
Sim modo pars vestræ non aliena domus:
Et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
Si non ferre doles, at meruisse dole.

ELEGIA X.

Ad Seuerum.

A Tibi dilecto mittam Nasone salutem,
Accipe pars animæ magna Seuere meæ.
Neve roges quid agam si persequar omnia flebis.
Summa satis nostri sit tibi nota mali.
Viuimus assiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella mouente Geta,
Deq; tot expulsis sum miles in exule solus.
Tuta (neq; inuideo) cætera turba latet:
Quoq; magis nostros venia dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus vrbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.
Caspius Ægypsus, de se si creditur ipsis,
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hanc trux Odrysiis inopino Marte peremptis,
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merita quam cæde nocentum
Se nimis vlciscens, extitit ipse nocens.
At tibi rex æuo detur fortissime nostro,
Semper honorata sceptra tenere manu:
Teq; quod & præstat (quid enim tibi plenius optē?)
Martia cum magno Cæsare Roma probet.
Sed memor vnde abij queror ô iucunde sodalis,
Accedant nostris sæua quod arma malis.
Vt careo vobis Scythicas detrusus in oras,
Quatuor autumnos Pleias orta facit.
Nec tu credideris vrbanæ commoda vitæ
Quærere Nasonem, quærit & illa tamen.
Nam modo vos animo dulces reminiscor amici,
Nunc mihi cum chara coniuge nata subit.
Atq; domo rursus pulchræ loca vertor ad vrbis,
Cunctaq; mens oculis præuidet illa suis,
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit æquata porticus omnis humo.
Gramina nunc campi pulcros spectantis in hortos,
Stagnaq; & Euripi, Virgineusq; liquor.
At (puto) sic vrbis misero est erepta voluptas,
Quolibet vt saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conspicienda solo.
Nec quos pomiferis positos in montibus hortos,
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.
Quos ego nescio cui colui, quibus ipse solebam
Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas:
Sunt ibi, si viuunt, nostra quoq; consita quædam,
Sed non & nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis, vtinam contingere possit
Hic saltem profugo gleba colenda mihi.
Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oues.
Ipse ego ne solitis insistam pectora curis,
Ducam ruricolas sub iuga panda boues.
Et discam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Assuetas illis adijciamq; minas.
Ipse manu capulum pressi moderator aratri,
Experiar mota spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arua:
Et dare quas sitiens iam bibat hortus aquas,
Vnde sed hoc nobis, minimum quos inter & hostem,
Discrimen, murus clausaq; porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore lætor)
Nerunt fatales fortia fila deæ.
Te modo campus habet, densa modo porticus vmbra,
Nunc, in quo ponis tempora rara, forum:

Vmbra te mutat, nec non Albana petentem,
Appia feruens ui ducit ab vrbe rota.
Forsitan hoc optes, ut instam supprimat iram
Cæsar, & hic hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est quod amice petis: moderantius opta,
Et voti (quæso) contrahe vela tui.
Terra velim propior, nulliq; obnoxia bello
Detur, erit nostris pars bona dempta malis.

ELEGIA X.

Ad Maximum.

QVæ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrymis humida facta meis:
Quodq; nefas dictu, fieri nec posse putaui,
Inuitis oculis littera lecta tua est.
Nec quicquam ad nostras, peruenit acerbius aures,
Vt sumus in Ponto, perueniatq; precor.
Ante meos oculos tanquam præsentis imago
Hæret, & extinctum viuere fingit amor.
Sæpe refert animus lusus grauitate carentes,
Seria cum liquida sæpe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius istis,
Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ.
Cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
Concidit in domini procubuitq; caput.
Adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit
Maxime, fortunæ nec fuit ille comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, consolatusq; iacentem est,
Cumq; meis lacrymis miscuit vsque suas:
O quoties vitæ custos inuisus amaræ,
Continuit promptas in mea fata manus!
O quoties dixit, placabilis ira Deorum est:
Viue, nec ignosci tu tibi posse nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, respice quantum
Debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaque est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax.
Cumq; suis fratris vires adhibebit, & omnem,
Quo leuius doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ,
Quæ tu ne fuerint Maxime, vana, caue.
Huc quoque venturum mihi se iurare solebat,
Non nisi te longæ ius sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipse Deos.
Crede mihi, multos habeas cum dignus amicos,
Non fuit è multis quolibet ille minor:
Si modo non census, nec clarum nomen auorum
Sed probitas magnos ingeniumq; facit.
Iure igitur lacrymas Celso libamus adempto,
Cum fugerem, viuo quas dedit ipse mihi.
Carmina iure damus raros testantia mores,
Vt tua venturi nomina Celse legant.
Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab aruis:
Hoc solum est istic, quod licet esse meum.
Funera non potui comitare, nec vngere corpus,
Atque tuis toto diuidor orbe rogis.
Quod potuit, quem tu pro numine viuus habebas,
Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exequias, & magni funus honoris
Fecit, & in gelidos fudit amoma sinus.
Diluit & lacrymis mærens vnguenta profusis,
Ossaque vicina condita texit humo:
Qui quoniam extinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos extinctis annumerare potest.

ELEGIA XI.

Ad Flaccum.

NAso suo profugus mittit tibi Flacce salutem,
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris,
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor vllus adest, nec febribus vror anhelis,
Sed peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæq; mouent fastidia mensæ,
Et queror inuisi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër,
Nil tibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar & Ambrosiam, latices epulasq; Deorum
Det mihi formosa gnaua Iuuenta manu:
Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum,
Stabit & in stomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cum sint verissima, cuiuis
Scribere, delicias ne mala nostra vocet.
Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam possit vt esse locus.
Delicias illi precor has contingere, si quis
Ne mihi sit leuior Cæsaris ira, timet.
Is quoque qui gracili cibus est in corpore somnus,
Non alit officio corpus inane suo.
Sed vigilo, vigilantq; mei sine fine dolores,
Quorum materiam dat locus ipse mihi:
Vix igitur possis visos agnoscere vultus,
Quoq; ierit, quæras, qui fuit ante color.
Paruus in exiles succus mihi peruenit artus,
Membraq; sunt cera pallidiora noua.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo,
Scis mihi quam solæ pæne bibantur aquæ.
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas,
Non solet in mæstos illa venire toros.
Vnda, locusq; nocent, & caussa valentior istis
Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
Vix mens tristitiæ nostra tulisset onus.
Vos estis fractæ tellus non dura phaselo.
Quamq; negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte precor semper, quia semper egebimus illa,
Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
Suppliciter vestros quisq; rogate deos.

DE PONTO LIB. II.

ELEGIA I.

Ad Germanicum.

HVc quoq; Cæsarei peruenit fama triumphi,
Languida quo fessi vix venit aura noti.

Nil

Nil fore dulce mihi Scythica regione putaui,
Iam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi, fortunæ verba dedique meæ.
Nolit vt illa mihi contingere gaudia Cæsar,
Velle potest cuiuis hæc tamen vna dari.
Dij quoque vt à cunctis hilari pietate colantur:
Tristitiam poni per sua festa iubent.
Denique quod certus furor est audere fateri,
Hac ego lætitia si vetat ipse, fruar.
Iupiter vtilibus quoties rigat imbribus agros,
Mixta tenax segeti crescere lappa soles.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
Numen, & inuita sæpe iuuamur ope.
Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
Sunt mea. priuati nil habet illa domus.
Gratia fama tibi per quam spectata triumphi
Inclusio mediis est mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper visenda coisse
Innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quæque capit vastis immensum mœnibus orbem,
Hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
Fuderit assiduas nubilus auster aquas,
Numine cœlesti solem fuisse serenum,
Cum populi vultu conueniente die.
Atque ita victorem cum magnæ vocis honore,
Bellica laudatis dona dedisse viris.
Claraque sumpturum pictas insignia vestes,
Tura prius sanctis imposuisse focis.
Iustitiaq; sui castos placasse parentes,
Illo quo templum pectore semper habet.
Quaque ierit, felix adiectum plausibus omen,
Saxaque roratis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros,
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaq; & montes, & in altas prodita siluas,
Armaque cum telis in strue iuncta suis.
Deque trophæorum quod sol incenderat auro,
Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totque tulisse duces captiuis addita collis
Vincula, pene hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam veniamq; tulere,
In quibus & belli summa caputque fuit.
Cur ego posse negem minui Cæsaris iram,
Cum videam mites hostibus esse deos:
Pertulit hæc idem nobis Germanice rumor,
Oppida sub titulo nominis esse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Dij tibi dent annos, à te nam cetera sumes,
Sint modo virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor eueniet, sunt quædam oracula vatum,
Nam Deus optanti prospera signa dedit.
Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces,
Læta coronatis Roma videbit equis:
Maturosque pater nati spectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit ante suis.
Iam nunc hæc à me iuuenum belloque togaque
Maxima dicta tibi vaticinante nota,
Hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum,
Sufficiat nostris si modo vita malis.
Imbuere Scythicas si non prius ipse sagittas,
Abstuleritq; ferox hoc caput ense Getes.
Quod si me saluo dabitur tua laurea templis,
Omnia bis dices vera fuisse mea.

ELEGIA II.

Ad Messallinum.

Ille domus vestræ primis venerator ab annis,
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti:
Mittit ab indomitis hanc Messalline salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est
Qui fuit, & dubitas cetera perlegere?
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega,
Vrbe licet vestra versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
Clara mea tangi sidera posse manu.
Nec nos Enceladi dementia castra secuti:
In rerum dominos mouimus arma Deos.
Nec quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis vlla petita meis.
Est mea culpa grauis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum maius adorsa nefas.
Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari,
Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor meritam post Cæsaris iram,
Difficilem precibus te quoque iure meis.
Quæque tua est pietas in totum nomen Iuli,
Te lædi, cum quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera sæua mineris,
Non tamen efficies, vt timeare mihi.
Puppis Achæmeniden Graium Troiana recepit,
Profuit & Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixeris hoc aliquis tutum non esse, fatemur.
Sed non per placidas it mea nauis aquas.
Tuta petant alij. fortuna miserrima tuta est,
Nam timor euentus deterioris abest.
Qui rapitur fatis, quid præter fata requirit?
Porrigit ad spinas duraque saxa manus.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales,
Audet in humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto
Quæ fugit infestos territa cerua canes.
Da precor accessum lacrymis mitissime nostris,
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaq; nostra fauens Romana ad numina perfer,
Non tibi Tarpeio culta Tonante minus:
Mandatiq; mei legatus suscipe caussam,
Nulla meo quamuis nomine caussa bona est.
Iam prope depositus, certè iam frigidus æger,
Seruatus per te, si modo seruer, ero.
Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis,
Principis æterni quam tibi præstat amor.
Nunc tibi & eloquij nitor ille domesticus adsit,
Quo poteras trepidis vtilis esse reis.
Viuit enim in vobis facundi lingua parentis,
Et res heredem repperit illa suum:

Hanc ego non, vt me defendere tentes, adoro:
Non est confessi caussa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris origine factum,
An nihil expediat tale mouere, vide:
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
Non contrectari tutius esse puto.
Lingua sile, non est vltra narrabile quicquam,
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur quasi non nullus deceperit error,
Verba face, vt vita, quam dedit ipse, fruar.
Cumque serenus erit, vultusque remiserit illos,
Qui secum terras imperiumque mouent:
Exiguam ne me prædam sinas esse Getarum,
Detque solum miseræ mite, precare, fugæ.
Tempus adest aptum precibus, valet ille, videtque
Quas fecit vires, Roma valere tuas.
Incolumis coniux sua puluinaria seruat,
Promouet Ausonium filius imperium.
Præterit ipse suos animo Germanicus annos,
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, charosq; nepotes,
Cæteraque Augustæ membra valere domus.
Adde triumphatos modo Pæonas. adde quieti
Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est abiectis Illyris armis,
Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore,
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitauit euntem,
Digna parente suo, nominibusq; datis.
Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes,
Diuus ab excelsa Iulius æde videt.
His Messallinus, quibus omnia cedere debent,
Primum lætitiæ non negat esse locum.
Quicquid ab his superest, venit in certamen amoris,
Hac hominum nulli parte secundus erit.
Hanc colit ante diem, per quam decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et ducis ore Deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi,
Terraque pacis inops, vndaque vincta gelu.
Si tamen hoc audis, & vox mea peruenit isthuc,
Sit tua mutando gratia blanda loco:
Hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab æuo,
Si quid habet sensus, vmbra diserta petit.
Hoc petit & frater, quamuis fortasse veretur
Seruandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus rogat hoc. nec tu potes ipse negare,
Et nos in turbæ parte fuisse tuæ.
Ingenij certe, quo nos male sensimus vsos,
Artibus exceptis sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur vestræ vigeant penetralia gentis,
Curaq; sit superis Cæsaribusq; tui.
Mite, sed iratum merito mihi, numen adora.
Eximar vt Scythici de feritate loci.
Difficile est fateor, sed tendit in ardua virtus,
Et talis meriti gratia maior erit.
Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesue tuas.
Sed placidus facilisq; parens, veniæque paratus,
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui cum triste aliquid statuit, fit tristis & ipse,
Cuique fere pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est huius clementia nostro,
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti,
Non licet ante ipsos procubuisse Deos.
Quos colis, ad superos perfer mandata sacerdos:
Adde sed & proprias ad mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis:
Ignoscas, timeo naufragus omne fretum.

ELEGIA III.
Ad Maximum

Maxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi:
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt?)
Supremum vitæ tempus adusque meæ:
Rem facis, afflictum non auersatus amicum,
Qua non est æuo rarior illa tuo.
Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat.
Cum quid expediat prior est, quam quid sit honestum,
Et cum fortuna statque caditque fides.
Nec facile inuenies multis in millibus vnum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non mouet, & gratis pœnitet esse probum,
Nil, nisi quod prodest, carum est. en detrahe menti
Spem fructus auidæ, nemo petendus erit.
At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile sollicitis computat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non vt torrentibus vndis
Communis vitij te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est:
Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.
En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flauit velis aura secunda meis:
Vt fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacera naue relinquor aquis:
Cumque alij nolint, etiam me nosse fateri,
Vix duo proiecto tresue tulistis opem.
Quorum tu princeps. neq; enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
Sponte sua probitas officiumque iuuat.
Iudice te mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum:
Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lasso digitum supponere mento:
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne quid Æacides post mortem præstet amico,
Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitauit ad vndas:
A Stygia quantum mors mea distat aqua?

Adfuit insano iuuenis Phocæus Oresti,
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoq; magnorum laudes admitte virorum,
Vtq; facis, lapso, quam potes affer opem.
Si bene te noui, si qui prius esse solebas,
Nunc quoq; es, atq; animi non cecidere tui.
Quo fortuna magis sæuit, magis ipse resistis:
Vtq; decet, ne te vicerit illa, caues.
Et bene vti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
Sic eadem prodest causa, nocetq; mihi.
Scilicet indignum iuuenis carissime ducis
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.
Firmus es, & quoniam non sunt hæc qualia velles,
Vela regis quassæ qualiacumq; ratis:
Quæq; ita concussa est, vt iam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta carina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi iure fuit.
Quiq; dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum iurabas protinus esse tuum.
Vt tamen audita est nostræ tibi cladis origo,
Diceris erratis ingemuisse meis.
Tunc tua me primum solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse deum.
Mouit amicitiæ tum te constantia longæ,
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus,
Quodq; tibi in cunis oscula prima dedi.
Quod cum vestra domus teneris mihi semper ab annis
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater (Latiæ facundia linguæ,
Qui non inferior nobilitate fuit)
Primus vt auderem committere carmina famæ
Impulit, ingenij dux fuit ille mei.
Nec quod sit primo nobis à tempore cultus,
Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, vt vna
Quolibet in casu gratia nostra fores:
Vltima me tecum vidit, mœstisq; cadentes
Excepit lacrymas Italis ora genis.
Cum tibi quærenti, num verus nuncius esset,
Attulerat culpæ quem mala fama meæ:
Inter confessum medius dubieq; negantem
Hærebam, pauidas dante timore notas:
Exemploq; niuis, quam mollit aquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens, & quod mea crimina prima
Erroris venia posse latere vides:
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisq; iuuas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
Tam bene pro merito commoda mille precor.
Sed si sola mihi dentur tua vota, precabor,
Vt tibi sit saluo Cæsare salua parens.
Hæc ego cum faceres altaria pinguia ture,
Te solitum memini prima rogare Deos.

ELEGIA IV.

Ad Atticum.

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
Attice, iudicio non dubitate meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici,
Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Dij mihi sunt tristes vt credere possim,
Fasq; putem iam te non meminisse mei.
Ante meos oculos præsto est tua semper imago,
Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor,
Nec data iucundis tempora pauca iocis.
Sæpe citæ longis visæ sermonibus horæ,
Sæpe fuit breuior, quam mea verba dies:
Sæpe tuas venit factum modo carmen ad aures,
Et noua iudicio subdita musa tuo est.
Quod tu laudaras populo placuisse putabam,
Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Vtq; meus lima rasus liber esset amici,
Non semel admonitu facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos cunctis curua theatra locis.
Deniq; tantus amor nobis carissime semper,
Quantus in Æacide, Actorideq; fuit.
Non ego si biberes securæ pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citior brumali sidere, noxq;
Tardior hiberna solstitialis erit.
Nec Babylon æstus, nec frigora pontus habebit,
Calthaq; Pæstanas vincet odore rosas:
Quam tibi nostrarum veniant obliuia rerum,
Non ita pars fati candida nulla mei est.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
Stultáq; crudelitas nostra fuisse caue:
Constantiq; fide veterem tueare sodalem,
Qua licet, & quantum non onerosus ero.

ELEGIA V. Ad Solanum.

Condita disparibus numeris ego Naso Solano
Præposita misi verba salute meo.
Quæ rata sit cupio, rebúsq; vt comprobet omen,
Te precor à saluo possis amice legi.
Candor in hoc æuo res intermortua pœne,
Exigit vt faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamuis modico tibi iunctus ab vsu,
Diceris exilijs ingemuisse meis:
Missaq; ab Euxino legeres cum carmina Ponto,
Illa tuus iuuit qualiacunque fauor:
Optastiq; breuem fieri mihi Cæsaris iram,
Quod tamen optari si sciat ipse, sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti,
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quoq; magis moueare malis doctissime nostris,
Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac inuenies totum (mihi crede) per orbem
Quæ minus augusta pace fruatur humus.
Tu tamen hic structos inter fera prælia versus
Et legis, & lectos ore fauente probas.
Ingenioq; meo, vena quod paupere manat,
Plaudis, & è riuo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro,
Vix sibi cum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tenuamus carmina paruis,
Materiæ gracili sufficit ingenium.
Nuper vt huc magni peruenit fama triumphi,

Ausus sum tantæ sumere molis onus:
Obruit audentem rerum grauitasque nitorque,
Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas,
Cætera materia debilitante iacent.
Qui si forte liber vestras peruenit ad aures,
Tutelam mando sentiat ille tuam.
Hæc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
Accedat cumulus gratia nostra leuis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte,
Et non calcata candidiora niue:
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse,
Nec lateant artes eloquiumque tuum.
Te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,
Participem studii Cæsar habere soles.
Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis:
Ingenio mores æquiparante places.
Te dicente prius, fit protinus impetus illi:
Teque habet, elicias qui sua verba tuis:
Cum tu desistis, mortaliaque ora quierunt,
Tectaque non longa conticuere mora:
Surgit Iuleo iuuenis cognomine dignus,
Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
Dum silens astat, status est vultusque diserti,
Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
Mox ubi pulsa mora est, atque os cæleste solutum,
Hoc superos iures more solere loqui.
Atque hæc est, dicas, facundia principe digna,
Eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu cum placeas, & vertice sidera tangas,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
Et seruat studii fœdera quisque sui.
Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiæ nauita puppis amat.
Tu quoque Pieridum studio studiose teneris,
Ingenioque faues ingeniose meo.
Distat opus nostrum, sed fontibus exit ab iisdem:
Artis & ingenuæ cultor uterque sumus.
Thyrsus enim vobis gestata est laurea nobis,
Sed tamen ambobus debet inesse calor.
Vtque meis numeris tua dat facundia neruos,
Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Iure igitur studio confinia carmina vestro,
Et commilitii sacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus,
Comprecor ad vitæ tempora summa tuæ.
Succedatque suis orbis moderator habenis,
Quod mecum populi vota precantur idem.

ELEGIA VI.

Ad Græcinum.

Carmine Græcinum, quem præsens voce solebat,
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
Exsulis hæc vox est: præbet mihi litera linguam,
Et si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis,
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, sed sera, meæ conuicia culpæ,
Aspera confesso verba remitte reo.
Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
Vt fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
Qua mea debuerit currere cymba via?
Brachia da lasso potius prendenda natanti,
Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasque, precor, sic mater & uxor,
Sic tibi sint fratres, totaque salua domus,
Quodque soles animo semper, quod voce precari,
Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico,
Auxilium nulla parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci.
Turpe laborantem deseruisse ratem.
Turpe sequi casum, & fortunæ cedere, amicum
Et nisi sit felix esse negare suum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati,
Non hæc Ægidæ, Pirithoique fides.
Quos prior est mirata, sequens mirabitur ætas,
In quorum plausus tota theatra sonant:
Tu quoque per durum seruato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es, & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
Carmen, in ore frequens posteritatis eris.
Fac modo permaneas lapso Græcine fidelis,
Duret & in longas impetus iste moras.
Quæ tu cum præstes, remo tamen utar & aura:
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

ELEGIA VII.

Ad Atticum.

Esse salutatum te vult mea litera primum,
A male pacatis Attice missa Getis.
Proxima subsequitur quid agas audire voluntas,
Et modo quicquid agas sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
Sæpe superuacuos cogit habere metus.
Da veniam quæso, nimioque ignosce timori,
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus unca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem longe visum fugit agna, lupumque
Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
Sic ego fortunæ telis confixus iniquis,
Pectore concipio nil nisi triste meo.
Iam mihi fata liquet cœptos seruantia cursus
Per sibi consuetas semper itura vias.
Obseruare Deos, ne quid mihi cedat amice,
Verbaque fortunæ vix puto posse dari.
Est illi curæ me perdere, quæque solebat
Esse leuis, constans & bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec numerus nostris casibus esse potest.
Cinyphiæ segetis citius numerabis aristas:
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aues motis nitantur in aera pennis,
Quotque natent pisces æquore, certus eris:
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,

Quos

Quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fati longa futura mei.
Non igitur vereor, quod te vereare, verendum,
Cuius amor nobis pignora mille dedit:
Sed quia res timida est omnis miser, & quia longo est
Tempore lætitiæ ianua clausa meæ.
Iam dolor in morem venit meus, utq; caducis
Percussu crebro saxa cauantur aquis.
Sic ego continuo fortunæ vulneror ictu,
Vixq; habet in nobis iam noua plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis à curuis Appia trita rotis:
Pectora quam mea sunt serie calcata malorum:
Et nihil inueni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæsita est gloria multis:
Infelix perij dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret & sine labe peracta est:
Auxilij misero nil tulit illa mihi.
Culpa grauis precibus donatur sæpe suorum,
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adiuuat in duris aliquos præsentia rebus,
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quem non obrueret tacitæ quoq; Cæsaris iræ?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus leuior: proiectus in æquor
Arcturum subij, Pleiadumq; minas.
Sæpe solent hiemem placidam sentire carinæ,
Non Ithacæ puppi sæuior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra leuare.
Ditata est spolijs perfida turba meis.
Mitius exilium faciunt loca, tristior ista
Terra, sub ambobus non iacet ulla polis:
Est aliquid patrijs vicinum finibus esse:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Præstat & exsulibus pacem tua laurea Cæsar,
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie cæli corpúsq; animusq; iuuantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est & in aqua dulci non inuidiosa voluptas,
Æquoreo bibitur cum sale mista palus:
Omnia deficiunt, animus tamen omnia vincit:
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice recto est:
At flecti neruos si patiare, cades.
Spes quoq; posse mora mitescere principis iram,
Viuere me nolim, deficiámq; facit.
Nec vos parua datis pauci solatia nobis,
Quorum spectata est per mala nostra fides.
Cœpta tene quæso, nec in æquore desere nauem:
Méq; simul serua iudiciumq; tuum.

ELEGIA VIII.

Ad Cottam.

REddita est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
Quos mihi misisti maxime Cotta deos.
Utq; tuum munus numerum, quem debet, haberet,
Est ibi Cæsaribus Liuia iuncta suis.
Argentum felix, omniq; beatius auro,
Quod fuerit pretium, cum rude, numen habet:
Non mihi diuitias dando maiora dedisses.
Cælitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid spectare deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero numine posse loqui.
Quantum ad me, redij, nec me tenet ultima tellus,
Utq; prius media sospes in urbe moror.
Cæsareos video vultus, velut ante videbam:
Vix huius voti spes fuit ulla mihi:
Utq; salutabam, numen cæleste saluto:
Quod reduci tribuas, nil puto maius habes.
Quid nostris oculis nisi sola palatia desunt?
Qui locus ablato Cæsare vilis erit.
Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere Romam,
Nam patriæ faciem sustinet ille suæ.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus,
Toruaq; nescio quid forma minantis habet?
Parce vir immenso maior virtutibus orbe:
Iustaq; vindictæ supprime frena tuæ.
Parce puer sæcli decus admirabile nostri,
Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriæ numen, quod te tibi carius ipso est,
Per nunquam surdos in tua vota Deos.
Perq; thori sociam, quæ par tibi sola reperta est,
Et cui maiestas non onerosa tua est.
Perq; tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci qui tuus esse potest.
Perque tuos, vel auo dignos, vel patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua iussa gradu,
Parte leua minima nostras & contrahe pœnas,
Dáque locum Scythico qui sit ab hoste procul.
Et tua (si fas est) à Cæsare proxima Cæsar
Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quam primum pauido Germania vultu,
Ante triumphales serua feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
Viuant, & possis filius esse diu.
Tu quoq; conueniens ingenti nupta marito,
Accipe non dura supplicis aure preces.
Sic tibi vir sospes sit, sint cum prole nepotes,
Cúmque bonis nuribus quas peperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
Pars fuerit partus sola caduca tui.
Sic tibi maturè fraterni funeris ultor,
Purpureus niueis filius instet equis.
Annuite ô timidis mitissima numina votis,
Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris aduentu tuta gladiator arena
Exit, & auxilium non leue vultus habet:
Nos quoq; vestra iuuet quod, qua licet, ora videmus
Intrata est superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
Quique deum coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
Quos dedit ars vultus, effigiemque colo.
Sic homines nouere Deos, quos arduus æther
Occulit, & colitur pro Ioue forma Iouis.
Denique quæ mecum est & erit sine fine, cauete

Ne sis in inuiso vestra figura loco.
Nam caput è nostra citius ceruice recedet,
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quam caream vobis, ô publica numina, raptis,
Vos eritis nostræ portus & aura fugæ.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
Vtq; meas aquilas signa ego vestra sequar.
Aut ego me fallo, nimiaq; cupidine ludor,
Aut spes exsilij commodioris adest.
Nam minus & minus est facies in imagine tristis,
Visaq; sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidæ præsagia mentis,
Iustaq; quamuis est sit minor ira Dei.

ELEGIA IX.

Ad Cotym.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi peruenit vsq; Cotys,
Fama loquax vestras si iam peruenit ad aures,
Me tibi finitimi parte iacere soli:
Supplicis exaudi iuuenum mitissime vocem,
Quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me fortuna tibi (de qua quod non queror, hoc est)
Tradidit, hoc vna non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
Ne fuerit terra tutior vnda tua.
Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis,
Conuenit & tanto quantus es ipse viro.
Fortunam decet hoc istam, quæ maxima cum sit,
Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia caussa,
Quam quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
A superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus generis clarissimus auctor,
Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune dijs, quod vterque rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.
Nam, quid erit, quare solito dignemur honore
Numina, si demas velle iuuare Deos?
Iupiter oranti surdas si præbeat aures,
Victima pro templo cur cadat icta Iouis.
Si pacem nullam pontus mihi præstet eunti:
Irrita Neptuno cur ego dona feram?
Vana laborantis si fallat vota coloni,
Accipiet grauidæ cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
Musta sub inducto si pede nulla fluant.
Cæsar vt imperij moderetur frena precamur,
Tam bene quam patriæ consulit ipse suæ.
Vtilitas igitur magnos hominesq; Deosq;
Efficit auxilijs quoq; fauente suis.
Tu quoq; fac prosis intra tua castra iacenti,
O Coty, progenies digna parente tuo.
Conueniens homini est, hominem seruare voluptas.
Et melius nulla quæritur arte fauor.
Quis non Antiphaten Læstrygona deuouet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandrus pater est, durusve Caphareus,
Quive repertorem torruit arte sua.
Sed quàm Marte ferox, & vinci nescius armis,
Tam nunquam facta pace cruoris amans.
Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores: nec sinit esse feros.
Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studijs tempora plura dedit.
Carmina testantur, quæ si tua nomina demas,
Threicium iuuenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret vnicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Vtq; tibi est animus, cum res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tingere cæde manum:
Atque vt es excusso iaculum torquere lacerto,
Collaq; velocis flectere doctus equi:
Tempora sic studijs data sunt vbi iusta paternis,
Atq; tuis humeris forte quieuit opus:
Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
Lucida Pieria tendis in astra via.
Hæc quoq; res aliquid tecum mihi fœderis affert,
Eiusdem sacri cultor vterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra sit exsilijs vt tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Ponti litora veni,
Mistave sunt nostra dira venena manu.
Non mea subiecta conficta est gemma tabella,
Mendacem ceris imposuisse notam.
Nec quicquam, quod lege vetor committere, feci:
Est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
Neve roges quæ sit, stultam conscripsimus artem:
Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
Et quid præterea peccarim, quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub arte mea.
Quicquid id est, habuit moderatam vindicis iram,
Qui nisi natalem nil mihi dempsit humum.
Hac quoniam careo, tua nunc vicinia præstet
Inuiso possim tutus vt esse loco.

ELEGIA X.

Ad Macrum.

Ecquid ab impressæ cognoscis imagine ceræ,
Hæc tibi Nasonem scribere verba Macer?
Auctorisq; sui si non est annulus index,
Cognitáne est nostra littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæq; manusq;,
Exciderit tantum ne tibi cura mei:
Quam tu vel longi debes conuictibus æui,
Vel mea quod coniux non aliena tibi est:
Vel studijs, quibus es quam nos sapientius vsus,
Vtq; decet nulla factus es arte nocens.
Tu canis æterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, artem dum tradit amandi,
Doctrinæ precium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poetis,
Diuersum quamuis quisque sequamur iter.
Quorum te memorem (quamquam procul absumus) esse
Suspicor, & casus velle leuare meos.

Te duce magnificas Asiæ perreximus vrbes,
Trinacris est oculis te duce visa meis.
Vidimus Ætnæa cælum splendescere flamma,
Suppositus monti quam vomit ore gigas:
Ætnæasq; locus, & olentia stagna Palici,
Quaq; suis Cyanen miscet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphe, quæ dũ fugit Elidis amnẽ,
Tecta sub æquorea nunc quoque currit aqua.
Hic mihi labentis pars anni magna peracta est,
Heu quantum dispar est locus ille Getis.
Et quota pars hæc sunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi iucundas efficiente vias.
Seu rate cæruleas picta sulcauimus vndas,
Esseda nos agili siue tulere rota.
Sæpe breuis nobis vicibus via visa loquendi est,
Pluraque si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies sermone minor fuit, inque loquendo
Tarda per æstiuos defuit hora dies.
Est aliquid casus pariter timuisse marinos,
Iunctaq; ad æquoreos vota tulisse Deos.
Et modo res egisse simul, modo rursus ab illis,
Quorum non pudeat posse referre iocos.
Hæc tibi si subeant, absim licet omnibus annis:
Ante tuos oculos, vt modo visus ero.
Ipse quidem certe cum sim sub cardine mundi,
Qui semper liquidis altior exstat aquis:
Te tamen intueor, quo solo pectore possum,
Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
Hic es, & ignoras, & ades celeberrimus absens,
Inq; Getas media missus ab vrbe venis.
Redde vicem, & quoniam regio felicior ista est,
Istic me memori pectore semper habe.

ELEGIA XI.

Ad Rufum.

HOc tibi Rufe breui properatum tempore mittit,
Naso parum faustæ conditor artis opus.
Vt quamquam longe toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei venient obliuia nobis,
Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam meriti fiat gratia vana tui,
Grãde voco meritum lacrymas, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum mœstæ solatia mentis,
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per seque mea est laudabilis vxor,
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermione Castor fuit, Hector Iulo,
Hoc ego te lætor coniugis esse meæ:
Quæ ne dissimilis tibi sit probitate, laborat,
Seq; tui vita sanguinis esse probat.
Ergo quod fuerat stimulis factura sine vllis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde quod absentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre grauaris onus.
Ore ferant grates quoniam non possumus ipsi,
Dij tibi: qui referent si pia facta vident.
Sufficiátque diu corpus quoque moribus istis,
Maxima Fundani gloria Rufe soli.

DE PONTO LIB. III.

ELEGIA I.

Ad coniugem.

AEquor Iasonio pulsatum remige primum,
Quæque nec hoste fero, nec niue terra cares:
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
In minus hostili iussus abesse loco?
An mihi Barbaria viuendum est semper in ista?
Inque Tomitana condar oportet humo?
Pace tua si pax vlla est tua, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hostis equo,
Pace tua dixisse velim: tu pessima duro
Pars es in exsilio, tu mala nostra grauas.
Tu neque ver sentis cinctum florente corona,
Tu neque messorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit vuas,
Cuncta sed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes, & in æquore piscis
Inclusus tecta sæpe natauit aqua.
Nec tibi sunt fontes, laticis nisi pæne marini:
Qui potus dubium sistat, alátne sitim.
Rara nec hæc felix in apertis eminet aruis
Arbor, & in terra est altera forma maris.
Non auis obloquitur: nisi siluis si qua remotis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
Conueniensq; suo messis amara loco est.
Adde metus, & quod murus pulsatur ab hoste,
Tinctáq; mortifera tabe sagitta madet.
Quam procul hæc regio est & ab omni deuia cursu,
Nec pede quo quisquam nec rate tutus eat.
Non igitur mirum finem quærentibus horum,
Altera si nobis vsque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc euincere coniux,
Inque meis lacrymas posse tenere malis.
Quid facias, quæris, quæras hoc scilicet ipsum:
Inuenies vere, si reperire voles.
Velle parum est, cupias vt re potiaris oportet,
Et faciat somnos hæc tibi cura breues.
Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
Optet vt exsilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctisque incumbere neruis,
Et niti pro me nocte diéque decet.
Vtque iuuent alij, tu debes vincere amicos
Vxor, & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis,
Coniugis exemplum dicere esse bonæ.
Hunc caue degeneres, & sint præconia nostra
Vera vide, famæ quo tuearis opus.
Vt nihil ipse querar, tacito me fama queretur
Quæ debet, fueris ni tibi cura mei.
Exposuit memet populis fortuna videndum,
Et plus notitiæ quam fuit ante, dedit.
Notior est factus Capaneus de fulminis ictu,
Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Vlysses,
Magna Philoctetæ vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina paruis,

Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina, quæ non
Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, scena spectabere magna,
Et pia non paruis testibus uxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine nostro,
Qui legit has laudes, an mereare rogat.
Vtque fauere reor plures virtutibus istis,
Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quarum tu præsta ne liuor dicere possit,
Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum,
Fac tu sustineas debile sola iugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger,
Vltima pars animæ dum mihi restat, ades.
Quodque ego præstarem si te magis ipse valerem,
Id mihi cum valeas fortius ipsa refer.
Exigit hoc socialis amor, fœdusque maritum,
Moribus hoc coniux exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, vt illam
Non minus officiis, quam probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis vxor,
Non poterit credi Martia culta tibi.
Nec sumus indigni, nec si vis vera fateri,
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis,
Nec te, si cupiat, lædere rumor habet.
Sed tamen hoc factis adiunge prioribus vnum,
Pro nostris vt sis ambitiosa malis.
Vt minus infesta iaceam regione, labora.
Clauda nec officii pars erit vlla tui:
Magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti,
Vtque ea non teneas tua repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
Quod facis vt facias, teque imitere rogo.
Fortibus assueuit tubicen prodesse, suoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataque tempus in omne,
Sit virtus etiam non probitate minor.
Nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa leui pelta gerenda manu:
Numen adorandum est, non vt mihi fiat amicum,
Sed sit vt iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fiant,
Hac potes vt nulla parte mouere Deos.
Quæ tibi ne desint bene per mala nostra cauetur,
Deque viro flendi copia diues adest.
Vtque meæ res sunt, omni puto tempore flebis:
Has fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tua (quod abominor) esset,
Admeti coniux quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes extincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erit ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Morte nihil opus est, nihil Icariotide tela,
Cæsaris est coniux ore precanda tuo:
Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas,
Laude pudicitiæ secula nostra premat.
Quæ Veneris formam, mores Iunonis habendo,
Sola est cælesti digna reperta toro.
Quid trepidas? & adire times? non impia Progne,
Filiaue Æetæ voce mouenda tua est.
Nec nurus Ægypti, nec sæua Agamemnonis uxor,
Scyllaque quæ Siculas inguine terret aquas,
Telegoni ve parens vertendis nata figuris,
Nexaque nodosas angue Medusa comas.
Femina sed princeps, in qua fortuna videre
Se probat, & cæca crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris ad finem solis ab ortu
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.
Eligito tempus captatum sæpe rogandi,
Exeat aduerso ne tua nauis aqua.
Non semper sacras reddunt oracula sortes,
Ipsaque non omni tempore fana patent.
Cum status vrbis erit, qualem nunc auguror esse,
Et nullus populi contrahet ora dolor:
Cum domus Augusti, Capitoli more colenda,
Læta (quod est, & sit) plenaque pacis erit:
Tum tibi Dii faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba putes.
Si quid aget maius, differ tua cœpta, caueque
Spem festinando præcipitare meam.
Nec rursus iubeo, dum sit vacuissima, quæras,
Corporis ad cultum vix vacat illa sui.
Curia cum patribus fuerit stipata verendis,
Per patrum turbam tu quoque oportet eas.
Cum tibi contigerit vultum Iunonis adire,
Fac sis personæ, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum (mala causa silenda est),
Nec nisi sollicitas sint tua verba preces.
Tunc lacrymis demenda mora est, submissaque terræ,
Ad non mortales brachia tende pedes.
Tum pete nil aliud, nisi sæuo vt ab hoste recedam:
Hostem fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt, sed sunt turbata timore,
Hæc quoque vix poteris voce tremente loqui.
Suspicor hæc damno tibi non fore, sentiet illa
Te maiestatem pertimuisse suam.
Nec tua si fletu scindentur verba nocebit:
Interdum lacrymæ pondera vocis habent.
Lux etiam faciat cœptis bona talibus adsit,
Horaque conueniens, auspiciumque fauens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
Thura fer ad magnos, vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Augusti numen adora,
Progeniemque piam, participemque tori.
Sint vtinam mites solito tibi more, tuasque
Non duris lacrymas vultibus aspiciant.

ELEGIA II.

Ad Cottam.

Quam legis à nobis missam tibi Cotta salutem,
Missa sit vt vere, perueniatque precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
Atque sit vt nobis pars bona salua, facis.
Cumque labent alii, iactataque vela relinquant,
Tu lacera remanes anchora sola rati.
Grata tua est igitur pietas, ignoscimus illis,

Qui cum

Quî cum fortuna terga dedere fugæ.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent,
Iunctaq; percusso turba pauere solet.
Cúmq; dedit paries venturæ signa ruinæ,
Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoq; amicorum nimio terrore metúq;,
Non odio quidam destituere mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
Defuit, aduersos extimuere Deos.
Vtq; magis cauti possunt timidiq; vocari,
Sic appellari non meruere mali.
At meus excusat charos ita candor amicos,
Vtq; habeant de me crimina nulla facit.
Sint hi contenti venia, signentq; licebit,
Purgari factum me quoq; teste suum.
Pars estis pauci melior qui rebus in arctis
Ferre mihi nullam turpe putatis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
Cum cinis absumpto corpore factus ero.
Fallor & illa meæ superabit tempora vitæ,
Si tamen à memori posteritate legar.
Corpora debentur mæstis exsanguia bustis,
Effugium structos nomen honorq; rogos.
Occidit & Theseus & qui comitauit Orestem,
Sed tamen in laudes viuit vterq; suas.
Vos etiam seri laudabunt sæpe nepotes,
Claraq; erit scriptis gloria vestra meis.
Hic quoq; Sauromatæ iam vos nouere, Getæq;:
Et tales animos barbara turba probat.
Cúmq; ego de vestra nuper probitate referrem,
Nam didici Getice, Sarmaticéq; loqui.
Forte senex quidam, cœtu cum staret in illo,
Reddidit ad nostros talia verba sonos:
Nos quoq; amicitiæ nomen bene nouimus hospes,
Quos procul à vobis alter & orbis habet.
Est locus in Scythia, Tauros dixere priores,
Qui Getica longe non ita distat humo.
Hac ego sum terra, patriæ nec pœnitet, ortus,
Consortem Phœbi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie vastis innixa columnis,
Pérque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic signum cæleste fuisse,
Quoq; minus dubites, stat basis orba Dea.
Araq; quæ fuerat natura candida saxi,
Decolor affuso tincta cruore rubet.
Femina sacra facit tæda non nota iugali,
Quæ superat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrifici genus est (sic instituere parentes)
Aduena virgineo cæsus vt ense cadat.
Regna Thoas habuit Mæotide clarus in ora,
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras,
Nescio quam dicunt Iphigeneian iter.
Quam leuibus ventis sub nube per aera vectam
Creditur his Phœbe deposuisse locis.
Præfuerat templo multos ea rite per annos,
Inuita peragens tristia sacra manu:
Cum duo velifera iuuenes venere carina,
Presseruntq; suo litora nostra pede.
Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Orestes,
Alter erat Pylades: nomina fama tenet.
Protinus immitem Triuiæ ducuntur ad aram,
Euincti geminas ad sua terga manus.
Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
Ambiat vt fuluas infula longa comas.
Dúmq; parat sacrum, dum velat tempora vittis,
Dum tardæ caussas inuenit ipsa moræ:
Non ego crudelis, iuuenes ignoscite, dixit,
Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis, qua vos tamen vrbe venitis?
Quódue parum fausta puppe petistis iter?
Dixit, & audito patriæ pia nomine virgo,
Consortes vrbis comperit esse suæ.
Alter vt è vobis, inquit, cadat hostia sacris,
Ad patrias sedes nuncius alter eat.
Ire iubet Pylades carum periturus Orestem,
Hic negat, inq; vicem pugnat vterque mori.
Extitit hoc vnum, quod non conuenerat illis,
Cetera pars concors & sine lite fuit.
Dum peragunt iuuenes pulcri certamen amoris,
Ad fratrem scriptas exarat illa notas,
Ad fratrem mandata dabat, cuiq; illa dabantur,
(Humanos casus aspice) frater erat.
Nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianæ,
Clamq; per immensas puppe feruntur aquas.
Mirus amor iuuenum, quamuis abiêre tot anni,
In Scythia magnum nunc quoq; nomen habent.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo,
Laudarunt omnes facta, piámq; fidem:
Scilicet hic etiam qua nulla ferocior ora est,
Nomen amicitiæ barbara corda mouet.
Quid facere Ausoniæ geniti debetis in vrbe,
Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde quod est animus semper tibi mitis, & altæ
Indicium mores nobilitatis habent.
Quos Volesus patrij cognoscat nominis auctor,
Quos Numa maternus non neget esse suos:
Adiectiq; probent genitiua agnomina Cottæ,
Si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
Conueniens istis moribus esse puta.

ELEGIA III.

Ad Maximum.

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico,
O sidus Fabiæ Maxime gentis ades.
Dum tibi quæ vidi refero, seu corporis umbra est,
Seu veri species, seu fuit ille sopor,
Nox erat, & bifores intrabat luna fenestras,
Mense fere medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
Fusaq; erant toto languida membra thoro,
Cum subito pennis agitatus inhorruit aër,
Et gemuit paruo mota fenestra sono.
Territus in cubitum releuo mea membra sinistrum,
Pulsus & è trepido pectore somnus abit.
Stabat amor vultu, non quo prius esse solebat,

Sceptra tenens læua tristis acerna manu.
Non torquem collo, nec habens crinale capillo,
Nec bene dispositas comptus, vt ante, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli,
Et visa est oculis horrida penna meis.
Qualis in aeriæ tergo solet esse columbæ,
Tractatam multæ quam tetigere manus.
Hunc simul agnoui (neq; enim mihi notior alter)
Talibus affata est libera lingua sonis:
O puer, exsilij decepto caussa magistro,
Quem fuit vtilius non docuisse mihi.
Huc quoq; venisti pax est vbi tempore nullo,
Et coit adstrictis barbarus Ister aquis?
Quæ tibi caussa viæ? nisi vti mala nostra videres?
Quæ sunt, si nescis, inuidiosa tibi.
Tu mihi dictasti iuuenilia carmina primum,
Apposui senis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenij vires comminuere mei.
Namq; ego dum canto tua regna, tuæque parentis,
In nullum mea mens grande vacauit opus.
Nec satis hoc fuerat stultus quoq; carmina feci,
Artibus vt posses non rudis esse meis.
Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces,
Id quoq; in extremis, & sine pace locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achille talia cepit,
Pythagoræque ferunt non nocuisse Numam.
Nomina ne referam longum collecta per æuum,
Discipulo perij solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te lasciue docemus,
Hæc te discipulo dona magister habet.
Scis tamen, & liquido iuratus dicere posses,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc illis quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic precor, ecquando didicisti fallere nuptas,
Et facere incertum per mea iussa genus?
An sit ab his omnis rigide summota libellis,
Quam lex furtiuos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege seuera
Credor adulterij composuisse notas?
At tu sic habeas ferientes cuncta sagittas,
Sic nunquam rapido lampades igne vacent.
Sic regat imperium, terrasque coerceat omnes
Cæsar, ab Ænea est qui tibi fratre nepos.
Effice sit nobis non implacabilis ira,
Méq; loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri,
Hos visus nobis ille dedisse sonos:
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem iuro, Cæsareúmq; caput.
Nil nisi concessum nos te didicisse magistro,
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Vtque hoc, sic vtinam defendere cetera posses,
Scis aliud quod te læserit, esse magis.
Quicquid id est (neq; enim debet dolor ille referri)
Non potes a culpa dicere abesse tua.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
Non grauior merito vindicis ira fuit.
Vt tamen adspicerem, consolarerq; iacentem:
Lapsa per immensas est mea penna vias.
Hæc loca tum primum vidi, cum matre rogante,
Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post secula longa reuisam,
Tu facis ô castris miles amice meis.
Pone metus igitur, mitescet Cæsaris ira,
Et veniet votis mollior hora tuis.
Néve moram timeas, tempus quod quærimus, instat,
Cunctáq; lætitiæ plena, triumphus habet.
Dum domus & nati, dum mater Liuia gaudet,
Dum gaudes patriæ magne ducisque pater:
Dum sibi gratatur populus totámque per vrbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum præbet faciles aditus venerabile templum,
Sperandum est nostras posse valere preces.
Dixit, & aut ille est tenues dilapsus in auras,
Cœperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem faueas quin his ô Maxime dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neq; mutatur nigra pice lacteus humor,
Nec quod erat candens fit terebinthus ebur.
Conueniens animo genus est tibi, nobile namq;
Pectus & Herculeæ simplicitatis habes.
Liuor iners vitium mores non exit in istos,
Vtq; latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alij noceant miseris optentq; timeri,
Tinctáque mordaci spicula felle gerant:
At tua supplicibus domus est assueta iuuandis,
In quorum numero me precor esse velis.

ELEGIA IIII.

Ad Rufinum.

HÆc tibi non vanam portantia verba salutem,
Naso Tomitana mittit ab vrbe tuus,
Vtque suo faueas mandat Rufine triumpho,
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vestrísque paratibus impar:
Quale tamen cumque est, vt tueare rogo.
Firma valet per se, nullúmque Machaona quærunt:
Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus est magnis placido lectore poetis:
Quemlibet inuitum difficilémque tenent.
Nos quibus ingenium longi minuere labores,
Aut etiam nullum forsitan ante fuit:
Viribus infirmi, vestro candore valemus,
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea sint propenso nixa fauore,
Præcipuum veniæ ius habet iste liber:
Spectatum vates alij scripsere triumphum,
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix auidam vulgi captata per aurem:
Vidimus, atque oculi fama fuere mei.
Scilicet affectus similes aut impetus idem,
Rebus ab auditis conspicuisq; venit?

Nec nitor argenti, quem vos vidistis & auri
Quod mihi defuerit, purpuraque illa queror:
Sed loca, vel gentes formatæ mille figuris,
Nutrissent carmen prœliaque ipsa meum.
Et regum vultus certissima pignora mentis,
Iuuissent aliqua, forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis populi lætoque fauore,
Ingenium quoduis incaluisse potest.
Támque ego sumpsissem tali clamore vigorem,
Quam rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis niuibus glacieq; licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa ducis facies in curru stantis eburno,
Excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubiisq; auctoribus vsus,
Ad vestri venio iure fauoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
Nomina, materiam non habuere manus,
Pars quota de tantis rebus, quam fama referret,
Aut aliquis nobis scribere posset, erat.
Quo magis ô lector debes ignoscere si quid
Erratum est illic, præteritumve mihi.
Adde quod assiduo domini meditata querelam,
Ad lætum carmen vix mea musa venit.
Vix bona post tanto quærenti verba subibant,
Et gaudere aliquid, res mihi visa noua est.
Vtq; reformidant insuetum lumina solem,
Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum,
Gratiáq; officio quod mora tardat, abest.
Cetera certatim de magno scripta triumpho
Iam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens lector mea pocula plenus:
Illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
Non ego cessaui, nec fecit inertia serum,
Vltima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properatáq; carmina fiunt,
Factáq; eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
An sera carpas pene relicta manu.
Quid mirum lectis exhausto floribus horto,
Si duce non facta est digna corona suo?
Deprecor hæc, vatum contra sua carmina ne quis
Dicta putet, pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra poetæ,
In vestro miseris si licet esse choro.
Magnáq; pars animi mecum vixistis amici,
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendata fauore
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent à morte fere, quia lædere viuos
Liuor & iniusto carpere dente solet.
Si genus est mortis male viuere, terra moratur:
Et desunt fatis sola sepulchra meis.
Denique opus nostræ culpetur vt vndique curæ,
Officium nemo qui reprehendat, erit.
Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse deos,
Hæc facit vt veniat pauper quoque gratus ad aras,
Et placeat cæso non minus agna boue.
Res quoq; tanta fuit, quantæ subsistere summo
Æneidos vati grande fuisset onus.
Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphi
Pondera, disparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc vtar, dubia est sententia nobis,
Alter enim de te Rhene triumphus adest.
Irrita votorum non sunt præsagia vatum,
Danda Ioui laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum summotus ad Istrum
Non bene pacatis flumina pota Getis.
Ista Dei vox est, Deus est in pectore nostro,
Hoc duce prædico vaticinorq; Deo.
Quid cessas currum pompámq; parare triumphis
Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania proiicit hastas,
Iam pondus dices omen habere meum.
Crede, breuiq; fides aderit, geminabit honorem
Filius, & iunctis vt prius, ibit equis.
Prome quod iniicias humeris victoribus, ostrum,
Ipsa potest solitum nosse corona caput,
Scuta sed & galeæ gemmis radientur & auro,
Stentq; super victos trunca trophæa viros,
Oppida turritis cingantur eburnea muris,
Fictáque res vero more putetur agi.
Squallidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine portet aquas.
Barbara iam capti poscent insignia reges,
Textaque fortuna diuitiora sua.
Et quæ præterea virtus inuicta tuorum
Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Dij quorum monitu sumus euentura locuti,
Verba precor celeri nostra probate fide.

ELEGIA V.

Ad Cottam.

Qvam legis, vnde tibi mittatur epistola, quæris?
Hinc, vbi cæruleis iungitur Ister aquis.
Vt regio dicta est, succurrere debet & auctor,
Læsus ab ingenio Naso poeta suo.
Qui tibi, quam mallet præsens afferre salutem,
Mittit ab hirsutis maxime Cotta Getis.
Legimus ô iuuenis patrij non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diserta foro.
Quæ, quanquam lingua mihi sunt properante per horas
Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
Plura sed hæc feci relegendo sæpe, nec vnquam
Hæc mihi, quam primo grata fuere minus,
Cumque sua toties nihil è dulcedine perdant,
Viribus illa suis non nouitate placent.
Felices quibus hæc ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui.
Nam quamquam sapor est allata dulcis in vnda,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de cælata sumere lance iuuat.
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus,
Vtque fui solitus, sedissem forsitan vnus
De centum iudex in tua verba viris.
Maior & implesset præcordia nostra voluptas,
Dum traherer dictis, annueremque tuis.

Quem quoniam fatum patria vobisque relictis,
Inter inhumanos maluit esse Getas.
Quod licet, ut videar tecum magis esse legendo,
Sæpe precor studij pignora mitte tui:
Exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
Vtere, quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perij iam pridem Maxime vobis,
Ingenio nitor non perijsse meo.
Redde vicem, nec rara tui monumenta laboris
Accipiant nostræ grata futura manus,
Dic tamen ô iuuenis studiorum plene meorum,
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquibus aut recitas factum modo carmen amicis?
Aut, quod sæpe soles, exigis vt recitent?
Interdum quæritur tua mens oblita quid absit,
Nescio quid certe sensit abesse tui.
Vtq; loqui multum de me præsente solebas,
Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est.
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et sit periuri quam prope pœna vides)
Te nisi momentis video pene omnibus absens,
Gratia Dijs, menti quolibet ire licet.
Hac vbi perueni, nulli cernendus in vrbem,
Sæpe loquor tecum, teque loquente fruor.
Tunc mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamq;
Candida iudiciis illa sit hora meis.
Tunc me, si qua fides, cælesti sede receptum,
Cum fortunatis suspicor esse Deis.
Rursus vbi huc redij, cælum superosq; relinquo,
A Styge nec longe Pontica distat humus.
Vnde ego si fato nitor prohibente reuerti.
Spes sine profectu maxime tolle mihi.

ELEGIA VI.

Ad sodalem.

NAso suo posuit nomen cui pæne, sodali,
Mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
At si cauta parum scripsisses dextra quis esses,
Forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen hoc aliis tutum credentibus, vnus
Appellent ne te carmina nostra rogas?
Quanta sit in media clementia Cæsaris ira,
Si nescis, ex me certior esse potes.
Huic ego quam patior nil possem demere pœnæ:
Si iudex meriti cogerer esse mei,
Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis,
Nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
Nec scelus admittas si consoleris amicum,
Mollibus & verbis aspera fata leues.
Cur dum tuta times, facis vt reuerentia talis
Fiat in Augustos inuidiosa Deos?
Fulminis afflatos interdum viuere telis
Vidimus, & refici non prohibente Ioue.
Nec quia Neptunus nauem lacerarat Vlyssis,
Leucothoe nanti ferre negauit opem.
Crede mihi, miseris cælestia numina parcunt,
Nec semper læsos & sine fine premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior vllus,
Iustitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar facto de marmore templo,
Iampridem posuit mentis in æde suæ.
Iupiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruere pati.
Obruerit quum tot sæuis Deus æquoris vndis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Iudice, delectus Martis iniquus erit.
At si forte velis in nos inquirere, nemo est
Qui se quod patitur, commeruisse neget.
Adde quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni,
Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte leuauit
Cæsar, & in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali populus sub principe simus,
Alloquio profugi credis inesse metum?
Forsitan hæc domino Busiride iure timeres,
Aut solito clausos vrere in ære viros.
Desine mitem animum vano infamare timore,
Sæua quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego quod scripsi primo sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.
Sed pauor attonito rationis ademerat vsum,
Cesserat omne nouis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtæ,
Ponat vt in chartis nomina chara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus vsu,
Si nulla libri parte legare mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
Non vltra quam vis, officiosus ero.
Teque tegam qui sis nisi cum permiseris ipse.
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu quoque quem poteras vel aperte tutus amare,
Si res est anceps, illa latenter ama.

ELEGIA VII.

Ad amicos.

VErba mihi desunt eadem tam sæpe roganti.
Iamq; pudet vanas fine carere preces.
Tædia consimili fieri de carmine vobis,
Quidque petam, cunctos edidicisse reor.
Nostra quid apportet iam nostis epistola, quamuis
Charta sit à vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur scripti sententia nostri,
Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis speraui, ignoscite amici,
Talis peccandi iam mihi finis erit.
Ne grauis vxori dicar, quæ scilicet in me
Quam proba, tam timida est, experiensq; parum.
Hoc quoque Naso feres: etenim peiora tulisti:
Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectet aratrum,
Subtrahat & duro colla nouella iugo:
Nos quibus assueuit fatum crudeliter vti,
Ad mala iam pridem non sumus vlla rudes.
Venimus in Geticos fines, moriamur in illis,
Parcaque ad extremum, qua mea cœpit, eat.
Spem iuuat amplecti, quæ non iuuat irrita semper
Et fieri cupias, si qua futura putes.
Proximus huic gradus est, bene desperare salutem,
Seque semel vera scire perisse fide.

Curando fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit subita qui mergitur vnda,
Quam sua qui liquidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus & terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speraui lenius vnquam?
An fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en grauius, repetitaq; fortuna locorum
Exsilium renouat triste, recensq; facit.
Est tamen vtilius studium cessare meorum,
Quam, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis amici:
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dum modo non nobis hæc Cæsaris ira negarit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

ELEGIA VIII.

Ad Maximum.

QVæ tibi quærebam memorem testantia curam,
Dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fuluo quoque dignior auro:
Sed te, cum donas, ista iuuare solent.
Nec tamen hæc ista sunt vllo pretiosa metallo,
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura sæpe tuos fulgens prætexit amictus,
Sed non Sarmatico tingitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis vti
Arte Tomitanæ non didicere nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppositoque grauem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus vlmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suos.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terraq; de fructu quam sit amara docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
Hoste precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet hæc calamos, hos has habet ora libellos,
Hæc viget in nostris Maxime Musa locis:
Quæ quanquam misisse pudet, quia parua videntur;
Tu tamen, hæc quæso, consule missa boni.

ELEGIA IX.

Ad Brutum.

QVod sit in his eadem sententia Brute libellis,
Carmina nescio quem carpere nostra refers.
Nil nisi me terra fruar vt propiore, rogare,
Et quam sim denso cinctus ab hoste, loqui.
O quam de multis vitium reprehenditur vnum,
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum:
Cum sua plus iusto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerat esse bona.
Iudicium tamen hic nostrum non decipit error,
Nec quicquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur si me video delinquere, peccem?
Et patiar scripto crimen inesse, rogas.
Non eadem ratio est sentire & demere morbos:
Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.
Sæpe aliquod verbum cupiens mutare relinquo,
Iudicium vires destituuntque meum.
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere & longi ferre laboris onus.
Scribentem iuuat ipse fauor, minuitq; laborem,
Cumque suo crescens pectore feruet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho maior Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore lædit,
Vt cupidi cursus frena retentat equi.
Atq; ita Dij mites minuant mihi Cæsaris iram,
Ossaque pacata nostra tegantur humo.
Vt mihi conanti nonnunquam intendere curas,
Fortunæ species obstat acerba meæ.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus,
Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen est scriptis magis excusabile nostris:
Quam sensus cunctis pene quod vnus inest.
Læta fere lætus cecini, cano tristia tristis:
Conueniens operi tempus vtrumque suo est.
Quid, nisi de vitio scribam regionis amaræ?
Vtque loco moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior vlli.
Verbaque profectu dissimulata carent.
Et tamen hæc eadem cum sint, non scribimus iisdem,
Vnaque per plures vox mea tentat opem.
An ne bis sensum lector reperiret eundem,
Vnus amicorum Brute rogandus eras?
Non fuit hæc tanti, confesso ignoscite docti,
Vilior est operis fama salute mea.
Denique materiam, quam quis sibi finxerit ipse,
Arbitrio variat multa poeta suo.
Musa mea est index nimium quoq; vera malorum,
Atque incorrupti pondera testis habet.
Non liber vt fieret, sed vti sua cuique daretur
Littera propositum curaque nostra fuit.
Post modo collectas vtcumque sine ordine iunxi,
Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed vtilitas officiumque fuit.

DE PONTO LIB. IV.

ELEGIA I.

Ad Sex. Pompeium.

ACcipe Pompei deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi Sexte suæ.
Qui si non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis hæc quoque summa tuis.
Siue trahis vultus, equidem peccasse fatebor,
Delicti tamen est caussa probanda mei.
Non potuit mea mens, esset quin grata, teneri:
Sit precor officio non grauis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
Impius, in nullo quod legerêre loco.
O quoties alij vellem cum scribere nomen
Retulit in ceras inscia dextra tuum.
Ipse mihi placuit mendis in talibus error,
Et vix inuita est facta litura manu.
Viderit, ad summam, dixi, licet ipse queratur.

Ah pudet offensam non meruisse prius.
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen,
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro, nec fastidita repellas
Verba, nec officio crimen inesse putes.
Et leuis hæc meritis referatur gratia tantis:
Si minus, inuito te quoque gratus ero.
Numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
Nec mihi munificas arca negauit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis,
Auxilium vitæ fertque refertque meæ.
Vnde rogas forsitan fiducia tanta futuri
Sit mihi: quod fecit quisque tuetur opus.
Vt Venus artificis labor est & gloria Coi,
Æquoreo madidas quæ premit imbre comas.
Arcis vt Actææ vel eburna vel ærea custos,
Bellica Phidiaca stat dea facta manu:
Vendicat vt Calamis laudem, quos fecit, equorum,
Vt similis veræ vacca Myronis opus:
Sic ego sum rerum non vltima Sexte tuarum,
Tutelæque feror munus opusque tuæ.

ELEGIA II.

Ad Seuerum.

QVod legis ô vates magnorum maxime vatum,
Venit ab intonsis vsque Seuere Getis.
Cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
Si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris cessauit epistola numquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi memorem testantia curam,
Non data sunt: quid enim, quæ facis ipse, darem?
Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerna,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
Vberius nulli prouenit ista seges.
Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere siluis,
Hæc mihi cunctandi caussa Seuere fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, vt ante,
Sed siccum sterili vomere litus aro.
Scilicet vt limus venas excæcat in vndis,
Læsaque suppresso fonte resistit aqua:
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum,
Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso, studijs quoque frena remisi,
Ducitur & digitis littera rara meis.
Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes vix sumptæ Musa tabellæ
Imponit pigras pæne coacta manus.
Paruaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
Est mihi, nec numeris nectere verba iuuat.
Siue quod hinc fructus adeo non cepimus vllos,
Principium nostri res sit vt ista mali.
Siue quod in tenebris numerosos ponere gestus,
Quodque legas nulli, scribere carmen idem est.
Excitat auditor studium, laudataque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem nisi flauis scripta corallis?
Quasque alias gentes barbarus Ister habet.
Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
Otia materia, surripiamque diem?
Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet.
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra nouata suo.
Quid nisi Pierides solatia frigida restant,
Non bene de nobis quæ meruere, Deæ?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Vtiliter studium quod tibi cedit, ama:
Sacraque Musarum merito cole, quodque legamus
Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

ELEGIA III.

Ad amicum instabilem.

COnquerar? an taceam? ponã sine nomine crimẽ?
An notum qui sis omnibus esse velim?
Nomine non vtar, ne commendere querela,
Quæraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere primus eras:
Nunc, quia contraxit vultum fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri,
Quisque sit, audito nomine Naso rogas.
Ille ego sum, quamquam non vis audire, vetusta
Pæne puer puero iunctus amicitia.
Ille ego qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi iucundis primus adesse iocis.
Ille ego conuictor, densoque domesticus vsu,
Ille ego iudiciis vnica Musa tuis.
Ille ego sum, qui nunc an viuam, perfide nescis.
Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Siue fui numquam carus simulasse fateris:
Seu non fingebas, inueniere leuis.
Aut age dic aliquam qua te mutauerit iram:
Nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est:
Quod te nunc crimen similem vetat esse priori?
An crimen, cœpi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
Venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, sed & insultare iacenti
Te mihi, nec verbis parcere fama refert.
Quid facis ah demens? cur si fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipse tuo?
Hæc dea non stabili quam sit leuis orbe fatetur,
Quæ summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, quauis incertior aura,
Par illi leuitas improbe sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu, quæ valuere, ruunt.
Diuitiis audita est cui non opulentia Crœsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modo formidatus in vrbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogauit
Summissa fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.

Ille Iugurthino clarus, Cimbroq; triumpho,
Quo victrix toties Consule Roma fuit,
In cœno Marius iacuit, cannaq; palustri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.
Litus & Euxinum si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ:
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus, nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cauere Dei.
Tu quoq; fac timeas, & quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

ELEGIA IV.

Ad Sex. Pompeium.

NVlla dies adeo est australibus humida nimbis,
Non intermissis vt fluat imber aquis.
Nec sterilis locus vllus ita est, vt non sit in illo
Mista fere duris vtilis herba rubis.
Nil adeo fortuna grauis miserabile fecit,
Vt minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce domo, patriaq; carens, oculisq; meorum,
Naufragus in Getici litoris actus aquas.
Qua tamen inueni vultum diffundere caussa
Possim fortunæ nec meminisse meæ,
Nam mihi cum fulua tristis spatiarer arena,
Visa est à tergo penna dedisse sonum.
Respicio, nec corpus erat, quod cernere possem,
Verba tamen sunt hæc aure recepta mea:
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
Fama per immensas aëre lapsa vias:
Consule Pompeio quo non tibi charior alter,
Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit, & vt læto Pontum rumore repleuit,
Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi dilapsis inter noua gaudia curis,
Excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo vbi Iane biceps longum reseraueris annum,
Pulsus & à sacro mense December erit,
Purpura Pompeium summi velabit honoris,
Ne titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere iam video rumpi pæne atria turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templaq; Tarpeiæ primum tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boues niueos certæ præbere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumq; Deos omnes, tum quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Ioue Cæsar erit.
Curia te excipiat, patresq; ex more vocati,
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos vbi facundo tua vox hilarauerit ore,
Vtq; solet, tuleris prospera verba dies:
Egeris & meritas superis cum Cæsare grates,
Qui caussam, facias cur ita sæpe, dabit.
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernar in illa,
Nec poterunt istis lumina nostra frui.
Quod licet, absentem quæ possum mente videbo,
Adspiciet vultus Consulis illa sui.
Dij faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen, & heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exilium mitius esse meum.

ELEGIA V.

Ad eundem iam Cos.

ITe leues Elegi doctas ad consulis aures,
Verbaq; honorato ferte legenda viro.
Longa via est, nec vos pedibus proceditis æquis:
Tectaq; brumali sub niue terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertũ nubibus Æmum,
Et maris Ionij transieritis aquas.
Luce minus decima dominam venietis in vrbem,
Vt festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur,
Non est Augusto iunctior vlla foro.
Si quis, vt in populo, qui sitis, & vnde, requirat,
Nomina decepta quælibet aure ferat.
Vt sit enim tutum, sicut reor esse fateri,
Verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis vllo prohibente videndi
Consulis, vt limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus ebur.
Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnæ non sinet vrbis opes,
Aut vt erunt patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam, natoq; salutem,
Deq; parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
Auferet, à magnis hunc colit ipse deis.
Cum tamen à turba rerum requieueris harum,
Ad vos mansuetas porriget ille manus.
Quidq; parens ego vester agam, fortasse requiret,
Talia vos illi reddere verba volo.
Viuit adhuc, vitamq; tibi debere fatetur,
Quod prius amisit Cæsare munus habet.
Te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita præterea vitæ quoq; multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus vt meritis referatur gratia, iurat,
Se fore mancipium tempus in omne tuum.
Nam prius vmbrosa carituros arbore montes,
Et freta veliuolas non habitura rates:
Fluminaq; in fontes cursu reditura supino,
Gratia quam meriti possit abire tui.
Hæc vbi dixeritis, seruet sua dona, rogate,
Sic fuerit vestræ caussa peracta viæ.

ELEGIA VI.

Ad Brutum.

QVam legis ex illis tibi venit epistola Brute,
Nasonem nolles in quibus esse locis.
Sed quod tu nolles, voluit miserabile fatum:
Heu mihi plus illud, quam tua vota, valet.

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est,
Iam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim fortuna tenax, votisq; malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ laus maxima gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui:
Occidis ante preces, causamq; ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tuæ.
Iam timeo nostram cuiquam mandare salutem,
Ipsum morte tua concidit auxilium.
Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ,
Spem nostram terras deseruitq; simul.
Quale tamen potui de cœlite Brute recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi:
Quæ prosit pietas utinam mihi, sitq; malorum
Iam modus, & sacræ mitior ira domus.
Te quoq; idem liquido possum iurare, precari,
O mihi non dubia cognite Brute fide.
Nam cum præstiteris verum mihi semper amorem,
Hic tamen adverso tempore crevit amor:
Quiq; tuas pariter lacrymas nostrasq; videret,
Passuros pœnam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi Brute dedit.
Ut qui, quid valeas, ignores Marte forensi,
Posse tuo peragi vix putes ore reos.
Scilicet eiusdem est, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
Cum tibi suscepta est legis vindicta severæ,
Verba velut tinctum singula virus habent.
Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis
Sentire, & linguæ tela subire tuæ.
Quæ tibi iam tenui cura limantur, ut omnes
Istius ingenium corporis esse negent.
At si quem lædi fortuna cernis iniqua,
Mollior est animo femina nulla tuo.
Hoc ego præcipue sensi, cum magna meorum
Notitiam pars est infitiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor unquam,
Qui mala sollicite nostra levatis, ero.
Et prius hic nobis nimium conterminus Ister,
In caput Euxino de mare vertet iter.
Utq; Thyesteæ redeant si tempora mensæ,
Solis ad Eoas currus agetur aquas.
Quam quisquam vestrû, qui me doluistis ademptû,
Arguat ingratum non meminisse sui.

ELEGIA VII.

Ad Vestalem.

Missus es Euxinas quoniam Vestalis ad oras,
Ut positis reddas iura sub axe locis.
Aspicis en præsens quali iaceamus in arvo,
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostræ,
Alpinis iuvenis regibus orte fides.
Ipse vides certe glacie concrescere pontum,
Ipsa vides rigido stantia vina gelu.
Ipse vides onerata ferox ut ducat Iazix
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Et telum caussas mortis habere duas.
Atq; utinam pars hæc tantum spectata fuisset,
Non etiam proprio cognita Marte tibi.
Tenditis ad primum per densa pericula pilum,
Contigit ex merito qui tibi nuper honor,
Sit licet hic titulus plenus tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine maior erit.
Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Ægypsos, quæ te subeunte recepta,
Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium est positu melius defensa manuve,
Urbs erat in summo nubibus æqua iugo.
Sithonio regi ferus interceperat illam
Hostis, & ereptas victor habebat opes:
Donec fluminea devecta Vitellius unda,
Intulit exposito milite signa Getis.
At tibi progenies alti fortissima Donni,
Venit in adversos impetus ire viros.
Nec mora, conspicuus longe fulgentibus armis,
Fortia ne possint facta latere, caves:
Ingentiq; gradu contra ferrumq; locumq;,
Saxaq; brumali grandine plura subis.
Nec te missa super iaculorum turba moratur:
Nec quæ vipereo tela cruore madent,
Spicula cum pictis hærent in casside pennis,
Parsq; fere scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus,
Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Troiam Danais pro navibus Aiax,
Dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Ut propius ventum est, admotaq; dextera dextræ,
Resq; fero potuit cominus ense geri:
Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
Quotq; neci dederis, quosq; quibusq; modis.
Ense tuo factos calcabas victor acervos,
Impositoq; Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum primi minor ordine pili,
Multaq; fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Ægypsos, testataq; tempus in omne
Sunt tua Vestalis carmine facta meo.

ELEGIA VIII.

Ad Suillum.

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen.
Qua pia si posses superos lenire rogando
Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut iam nil præstes, animi sum factus amici
Debitor, & meritum, velle iuvare voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in ævum,
Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
Quæ semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quæ coniux, eadem mihi filia pæne est,
Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi si lectis vultum tu versibus istis
Ducis, & affinem te pudet esse meum.

At

At nihil hic dignum poteris reperire pudore,
Præter fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias, equites ab origine prima,
Vsque per innumeros inueniemur auos.
Siue velis mores, qui sint inquirere nostri,
Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis exora supplice voce Deos.
Dij tibi sunt, Cæsar iuuenis, tua numina placa.
Hac certe nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis vnquam
Esse preces, nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis solemnia flammis,
Et quantum valeant numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam Germanice templum
Marmore, carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus facient vobis, vrbesq; beatæ,
Naso suis opibus carmine gratus erit.
Parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cum pro concessa verba salute damus:
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde est,
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec quæ de parua pauper Dijs libat acerra,
Tura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto,
Principibus res est aptior vlla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum,
Neve sit actorum fama caduca cauent.
Carmine fit viuax virtus, expersque sepulcri,
Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas,
Nullaque res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset?
Et quicquid post hæc, quicquid & ante fuit?
Dij quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt,
Tantaque maiestas ore canentis eget.
Sic chaos ex illa naturæ mole prioris,
Digestum partes scimus habere suas:
Sic affectantes cælestia regna gigantes,
Ad Styga nubifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.
Et modo Cæsar auum, quem virtus addidit astris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur viui Germanice nostro
Restat in ingenio, seruiet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates,
Iudicio precium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad maiora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quàm carmina, mauis,
Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modò bella geris, numeris modò bella coerces,
Quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit.
Vtque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo est,
Sed venit ad sacras neruus vterque manus:
Sic tibi nec docti desunt, nec principis artes,
Mista sed est animo cum Ioue Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos vnda submouit ab illa,
Vngula Gorgonei quam caua fecit equi,
Prosit, opemque ferat communia sacra tueri,
Atque ijsdem studiis imposuisse manum.
Littora pellitis nimium subiecta Corallis,
Vt tandem fugiam, effugiamque Getas,
Clausaque si misero patria est, vt ponar in illo,
Qui minus Ausonia distet ab vrbe, loco.
Vnde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaq; quàm minima facta referre mora.
Tangit vt hoc votum cælestia care Suilli,
Numina pro socero pæne precare tuo.

ELEGIA IX.

Ad Græcinum.

VNde licet, non vnde iuuat, Græcine salutem,
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis:
Missaque Dij faciant auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Et quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ:
In domini subeat partes, & præstet amici
Officium iusso littera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
Et mea sincero curreret axe rota:
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
Lingua salutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis,
Nec minus ille meus, quàm tuus esset honor.
Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
Vt caperet fastus vix domus vlla meos.
Dumque latus sancti cinget tibi turba Senatus,
Consulis ante pedes ire iuberer eques.
Et quanquam cuperem semper tibi proximus esse,
Gauderem lateris non habuisse locum.
Nec querulus turba quamuis eliderer, essem,
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densaque quàm longum turba teneret iter.
Quoque magis noris quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
At cum Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet iussu victima sacra tuo:
Me quoque secretum grates sibi magnus agentem
Audisset media qui sedet æde Deus.
Thuraque mente magis, plena quàm lance dedissem,
Ter quater imperij lætus honore tui.
Hic ego præsentes inter numerarer amicos,
Mitia ius vrbis si modo fata darent.
Quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita cælitibus visum est, & forsitan æquis:
Nam quid me pœnæ caussa negata iuuet?

Mente tamen, quæ sola loco non exulat, vtar:
Prætextam, fasces adspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentem iura videbit,
Et se secretis finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat vtilitas,
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque vtinam, cum iam fueris potiora precatus,
Vt mihi placetur principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara,
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic quoq; te festum Consule tempus agam.
Altera lætitia est, nec cedens caussa priori,
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo Græcine Decembri,
Imperium Iani suscipit ille die.
Quæque est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia: tu fratris fascibus, ille tuis,
Sic tu bis fueris Consul, bis consul & ille,
Inque domo binus conspicietur honor.
Qui quamquam est ingens, & nullũ Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt:
Multiplicat tamen hunc grauitas auctoris honorem,
Et maiestatem res data dantis habet.
Iudiciis igitur liceat Flaccoque, tibique
Talibus Augusti tempus in omne frui.
Cùm tamen à rerum cura propiore vacabit,
Vota precor votis addite vestra meis,
Et si qua dabit aura sinum, laxate rudentes,
Exeat è Stygiis vt mea nauis aquis,
Præfuit his Græcine locis modo Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit,
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli,
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic raptam Troezen celeris virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.
Quære loci faciem, Scythicique incommoda cæli,
Et quam vicino terrear hoste roga.
Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ,
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coeat duratus frigore Pontus,
Et teneat glacies iugera multa freti.
Hæc vbi narrarit, quæ sit mea fama, require,
Quoque modo peragam tempora dura, roga:
Non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur,
Nec cum fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animi est, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longè, sic hic vbi barbarus hostis,
Vt fera plus valeant legibus arma, facit.
Rem queat vt nullam tot iam Græcine per annos
Femina de nobis virve puerve queri.
Hoc facit, vt misero faueant, adsintque Tomitæ:
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi, me qui velle vident: discedere malint,
Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris, extant decreta, quibus nos
Laudat & immunes publica cera facit.
Conueniens miseris, & quanquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est, videt hospita terra
In nostra sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, coniuxque, sacerdos,
Numina iam facto non leuiora Deo.
Neu desit pars vlla domus, stat vterq; nepotum,
Hic auiæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum thure precantia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
Officij testis Pontica terra mei.
Pontica me tellus quantis hac possumus ora,
Natalem ludis scit celebrare Dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo leuius fuerat sub præside Pontus,
Audierit frater forsitan ista tuus.
Fortuna est impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus hæc oculis, procul vrbe remoti,
Contenti tacita sed pietate sumus:
Et tamen hæc tangent aliquando Cæsaris aures,
Nil illum toto quod fit in orbe latet.
Tu certè scis hæc superis adscite, videsque
Cæsar, & est oculis subdita terra tuis.
Tu nostris audis inter conuexa locatus
Sidera sollicito quas damus ore preces:
Peruenient istuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te misi cælite facta nouo.
Auguror his igitur flecti tua lumina, nec tu
Immeritò nomen mite parentis habes.

ELEGIA X.

Ad Albinouanum.

HÆc mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
Littore, pellitos inter agenda Getas,
Et quos tu silices, & quod carissime ferrum
Duritiæ confers, Albinouane, meæ?
Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo:
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdit:
Cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Vlysses,
Iactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora sollicti, sed non tamen omnia fati
Pertulit, & placidæ sæpe fuere moræ.
An graue sex annis pulchram fouisse Calypso?
Æquoreæque fuit concubuisse Deæ?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Curuet vt impulsos vtilis aura sinus.
Non bene cantantes labor est audire puellas,
Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego qui patria faciant obliuia succos,
Parte meæ vitæ, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris vrbes Læstrigonis vnquam
Gentibus, obliqua quas obit Ister aqua:
Nec vincet Cyclops senum feritate Phyacem,

Qui

Qui quota terroris pars solet esse mei?
Scylla feris trunco cum latret ab inguine monstris,
Heniochæ nobis plus nocuêre rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achæis,
Ter licet epotet, ter vomat illa fretum.
Qui quanquam dextra regione licentius errant,
Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hic ager infrondis, hic spicula tecta venenis,
Hic freta vel pediti peruia reddit hiems.
Vt qua remus iter pulsis modo fecerat vndis,
Siccus contempta naue viator eat.
Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt:
Quàm miser est, qui fert asperiora fide?
Crede tamen, nec te caussas nescire sinemus,
Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
Et quæ præcipuum sidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oræq; domesticus huic est,
Et sumit vires à propiore loco.
At notus aduerso tepidus qui spirat ab axe,
Est procul, & rarus, languidiorq; venit.
Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusq;, Hipanusq; Oratesq;
Influit, & crebro vertice tortus Halys,
Partheniusq; rapax, & voluens saxa Cynapes
Labitur & nullo tardior amne Tyras.
Et tu fœmineæ Thermodon cognite turmæ,
Et quondam Graiis Phasi petite viris.
Cumq; Borysthenio liquidissimus amne Dyraspes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Qui duas terras, Asiam Cadmiq; sororem
Separat, & cursus inter vtranq; facit.
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius se tibi Nile negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat vndas,
Nec patitur vires æquor habere suas.
Quin etiam stagno similis pigræq; paludi
Cæruleus vix est, diluiturq; color.
Innatat vnda freto dulcis, leuiorq; marina est,
Quæ proprium mixto de sale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur sint narrata Pedoni,
Quidve loqui certis iuuerit ista modis:
Detinui, dicam, curas tempusq; fefelli,
Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
Abfuimus solito dum scribimus ista dolori,
In mediis nec nos sensimus esse Getis.
At tu non dubito cum Thesea carmine laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ.
Quemq; refers, imitere virum, vetat ille profecto
Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quanquam est factis ingens, & conditus à te,
Vix tamen quanto debuit ore cani,
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inq; fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro, clauaq; domandi,
Per quos vix illi peruius Isthmos erat.
Sed præstandus amor, res non operosa volenti,
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Hæc tibi qui perstas indeclinatus amico,
Non est quod lingua dicta querente putes.

ELEGIA XI.

Ad Gallionem.

Gallio crimen erit vix excusabile nobis,
Carmine te nomen non habuisse meo.
Tu quoq; enim (memini) cælesti cuspide facta
Fouisti lacrymis vulnera nostra tuis.
Atq; vtinam rapti iactura læsus amici
Sensisses vltra quod querere, nihil.
Non ita Diis placuit, qui te spoliare pudica
Coniuge crudeles non habuere nefas.
Nuncia nam luctus mihi nuper epistola venit,
Lectaq; cum lacrymis sunt tua damna meis.
Sed neq; solari prudentem stultior ausim,
Verbaq; doctorum nota referre tibi.
Finitumq; tuum si non ratione dolorem,
Ipsa iam pridem suspicor esse mora.
Dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
Tot maria & terras permeat, annus abit.
Temporis officium est solatia dicere certi,
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
At cum longa dies sedauit vulnera mentis,
Intempestiuè qui monet, illa mouet.
Atq; quod est, vtinam verum tibi venerit omen,
Coniugio felix iam potes esse nouo.

ELEGIA XII.

Ad Tuticanum.

Qvo minus in nostris ponaris amice libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Ast ego non alium prius hoc dignarer honore,
Est aliquis nostrum si modo carmen honor.
Lex pedis officio, fortunaq; nominis obstat,
Quaq; meos adeas est via nulla modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus,
Desinat vt prior hoc, incipiatq; minor.
Et pudeat si te qua syllaba parte moretur,
Arctius appellem, Tuticanumq; vocem.
Et potes in versum Tuticani more venire,
Fiat vt è longa syllaba prima breuis,
Aut vt ducatur, quæ nunc correptius exit,
Et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & merito pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris huius,
Quod meus adiecto fœnore reddet ager.
Teq; canam quacunq; nota, tibi carmina mittam
Pene mihi puero cognite pene puer.
Perque tot annorum seriem, quos habemus vterq;
Non mihi quam fratri frater amate minùs:
Tu bonus hortator, tu duxq;, comesq; fuisti,
Cum regerem tenera frena nouella manu:
Sæpe ego correxi sub te censore libellos,
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est.
Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis,
Cum te Pierides perdocuêre Deæ.

Hic tenor, hæc viridi concordia capta iuuenta
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ nisi te moueant, duro tibi pectora ferro
Esse, vel inuicto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint, & bellum & frigora terræ,
Inuisus nobis quæ duo Pontus habet.
Et tepidus boreas, & sit præfrigidus auster.
Et possit fatum mollius esse meum:
Quàm tua sint lapso præcordia dura sodali:
Hic cumulus nostris absit, abestq; malis.
Tu modo per superos quorum certissimus ille est,
Quo tuus assiduè principe creuit honor.
Effice constanti profugum pietate tuendo,
Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mallem, quæris? peream nisi dicere vix est,
Si modò, qui periit, ille perire potest.
Nec quid agam inuenio, nec quid nolimve velimve,
Nec satis vtilitas est mea nota mihi.
Crede mihi miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re consiliumq; fugit.
Ipse precor quæras, qua sim tibi parte iuuandus
Quòve viam facias ad mea vota vado.

ELEGIA XIII.

Ad Carum.

O Mihi non dubios inter memorande sodales,
Qui quod es, id vere Care vocaris, aue,
Vnde saluteris, color hic tibi protinus index,
Et structura mei carminis esse potest.
Non quia mirifica est, sed quod non publica certe:
Qualis enim cumq; est, non latet esse meam.
Ipse quoq; vt chartæ titulum de fronte reuellas,
Quod sit opus videor dicere posse tuum.
Quamlibet in multis positus noscère libellis,
Perq; obseruatas inueniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Nouimus: atq; illi, quem canis ipse, pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore,
Insignis vitiis forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quàm pulchra Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit
Carmina, quæ faciam pene poeta Getes.
Ah pudet & Getico scripsi sermone libellum,
Structaq; sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi, cœpiq; poetæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæsare dixi,
Adiuta est nouitas numine nostra dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, in ætherias numen abisse domos:
Esse parem virtute patri, qui frena rogatus
Sæpe recusati ceperit imperij.
Esse pudicarum te Vestam Liuia matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos iuuenes firma adiumenta parentis,
Qui dederint animi pignora certa sui.
Hæc vbi non patria perlegi scripta Camœna,
Venit & ad digitos vltima charta meos:
Et caput & plenas omnes mouere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atq; aliquis, scribas hæc cum de Cæsare, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me iam Care niuali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt, nocuerunt carmina quondam:
Primaq; tam miseræ caussa fuere fugæ.
At tu per studij communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ:
Sic capto Latiis Germanicus hoste, cathenis,
Materiam vestris præbeat ingeniis.
Sic valeant pueri, votum commune duorum,
Quos laus formandos est tibi magna datos.
Quanta potes præbe nostræ momenta saluti,
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

ELEGIA XIV.

Ad Tuticanum.

HÆc tibi mittuntur, quem sum modò carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc vtcumq; valemus
Nil me præterea, quod iuuet, inuenies.
Ipsa quoq; est inuisa salus, suntq; vltima vota,
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoq;, si quid ea est, bene commutabimur Istro:
Si quid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
Proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iraq; carminibus publica mota meis
Ergo cessabo numquam per carmina lædi:
Plectar & incauto semper ab ingenio?
Ergo ego ne scribam, digitos incidere cunctor?
Telaq; adhuc demens, quæ nocuere, sequor?
Ad veteres scopulos iterum deuertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis aquas.
Sed nihil admisi, nulla est mea culpa Tomitæ,
Quos ego, cùm loca sim vestra perosus, amo.
Quilibet excutiat nostri monumenta laboris,
Littera de vobis est mea questa nihil.
Frigus & incursus omni de parte timendos,
Et quod pulsetur murus ab hoste queror.
In loca, non homines, verissima crimina dixi.
Culpatis vestrum vos quoq; sæpe solum.
Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra,
Ausa est agricolæ Musa docere senis.
Et fuerat terra genitus, qui scripsit in illa,
Intumuit vati non tamen Ascra suo.
Quis patriam sollerte magis dilexit Vlysse?
Hoc tamen asperitas indice dicta loci est.
Non loca, sed mores scriptis vexauit amaris
Sextius Ausonios, actaq; Roma rea est.
Falsa tamen passa est æqua conuitia mente,

Obfuit

Obfuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
Inque nouum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix vtinam, quàm pectore candidus essem,
Extat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde quod Illyrica si iam pice nigrior essem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea sors excepta Tomitæ,
Tam mites Graios indicat esse viros.
Gens mea Peligni, regióq; domestica Sulmo,
Non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam saluoq; daretis,
Is datus à vobis est mihi nuper honor.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris,
Exceptis si qui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus inuito quam fauor imposuit.
Quàm grata est igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit vna locum:
Tam mihi cara Tomus, patria quæ sede fugatis,
Tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Di modò fecissent placidæ spem posset habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

ELEGIA XV.

Ad Sex. Pompeium.

SI quis adhuc vsquam nostri nõ immemor extat,
Quidve relegatus Naso requirat agam,
Cæsaribus vitam, Sexto debere salutem
Me sciat à superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miseræ complectar vt omnia vitæ,
A meritis eius pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arui
Punica sub lento cortice grana rubent.
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla fauos.
Confiteor, testere licet signate Quirites,
Nil opus est legum viribus, ipse loquor.
Inter opes & me, rem paruam pone paternas,
Pars ego sum census quantulacumque tui,
Quàm tua Trinacria est, Regnatáq; terra Philippo,
Quàm domus Augusto continuata foro:
Quàm tua rus oculis domini Campania gratum,
Quæque relicta tibi, Sexte, vel empta tenes:
Tam tuus en ego sum, cuius te munere tristi,
Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque vtinam possis vt detur amicius aruum,
Remq; tuam ponas in meliore loco.
Quod quoniam in dijs est, tenta lenire precando
Numina, perpetua quæ pietate colis.
Erroris, nam tu, vix est decernere nostri
Sis argumentum maius, an auxilium,
Nec dubitans oro, sed flumine sæpe secundo
Augetur remis cursus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo semperq; eadémq; precari
Ne subeant animo tædia iusta tuo:
Verum quid faciam? res immoderata cupido est.
Da veniam vitio mitis amice meo.
Scribere sæpe aliud cupiens, delabor eodem,
Ipsa locum per se littera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia, seu me
Dura iubet gelido Parca sub axe mori:
Semper inoblita repetam tua munera mente,
Et mea me tellus audiet esse tuum.
Audiet & cælo posita est quæcunque sub vllo,
Transit nostra feros si modo Musa Getas.
Teq; meæ caussam seruatorémq; salutis,
Meq; tuum libra norit & ære minus.

ELEGIA XVI.

Ad Inuidum.

INuide quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingenijs summa nocere dies.
Famaq; post cineres maior venit, & mihi nomen
Tum quoque, cum viuis annumerarer, erat.
Cum foret & Marsus, Magniq; Rabirius oris
Iliacusq; Macer, sidereúsq; Pedo.
Et qui Iunonem læsisset in Hercule, Carus,
Iunonis si iam non gener ille foret,
Quique dedit Latio carmen regale Seuerus,
Et cum subtili Priscus vterq; Numa.
Quique vel imparibus numeris Montane, vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ rescribere iussit Vlyssem,
Errantem sæuo per duo lustra mari.
Quique suam Trœzen, imperfectúmque dierum
Deseruit celeri morte Sabinus opus.
Ingenijq; sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arua senem.
Quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiã,
Quique sua nomen Phyllide Thuscus habet.
Velivolique maris vates, cui credere posses
Carmina cæruleos composuisse Deos.
Quique acies Libycas Romanáque prælia dixit,
Et Marius scripti dexter in omne genus.
Trinacriusque suæ Perseidos auctor & actor,
Tantalidæ reducis Tyndaridósque Lupus,
Et qui Mæonidæ Phæacida vertit, & vna
Pindaricæ fidicen tu quoque Rufe lyræ,
Musaque Turani Tragicis innixa cothurnis:
Et tua cum socco Musa Melisse leuis.
Cum Varus Gracchúsque darent fera dicta tyranni
Callimachi Proculus molle teneret iter,
Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naiadas à Satyris caneret Fontanus amatas,
Clauderet imparibus verba Capella modis:
Cúmque forent alij quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet,
Essent & iuuenes, quorum quod inedita caussa est,
Appellandorum nil mihi iuris adest.
Te tamen in turba non ausim Cotta silere,
Pieridum lumen, præsidiúmque fori.
Maternos Cottas cui, Messaláque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atque inter tantos, quæ legeretur, erat:
Ergo summotum patria proscindere liuor
Desine, neu cineres sparge cruente meos.

Omnia perdidimus, tantummodo vita relicta est,
Præbeat vt sensum, materiamq; malis.
Quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
Non habet in nobis tam noua plaga locum.

PVB. OVIDII NASONIS IN IBIN. EX EDITIONE Andreæ Naugerij.

TEmpus ad hoc lustris mihi iam bis quinque peractis
Omne fuit Musæ carmen inerme meæ:
Nullaq; quæ possit, scriptis tot millibus exstat,
Littera Nasonis sanguinolenta legi:
Nec quemquam nostri, nisi me, læsere libelli:
Artificis perijt cum caput arte sua.
Vnus (& hoc ipsum est iniuria magna,) perennem
Candoris titulum non sinit esse mei.
Quisquis is est (nam nomen adhuc vtrumque tacebo)
Cogit insuetas sumere tela manus:
Ille relegatum gelidos aquilonis ad ortus
Non sinit exsilio delituisse meo:
Vulneraq; immitis requiem quærentia vexat:
Iactat, & in toto nomina nostra foro:
Perpetuoq; mihi sociatam fœdere lecti
Non patitur miseri funera flere viri.
Cumq; ego quassa meæ complectar membra carinæ:
Naufragij tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat subitas extinguere flammas:
Hic prædam medio raptor ab igne petit:
Nititur vt profugæ desint alimenta senectæ.
Heu quanto est nostris dignior ille malis!
Di melius, quorum longe mihi maximus ille est:
Qui nostras inopes noluit esse vias.
Huic igitur meritas grates, vbicumque licebit,
Pro tam mansueto pectore semper agam.
Audiet hoc pontus, faciet quoq; forsitan idem,
Terra sit vt propior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me violente iacentem,
Quam licet & misero debitus hostis ero.
Desinet esse prius contrarius ignibus humor:
Iunctaq; cum luna lumina solis erunt:
Parsq; eadem cæli zephyros emittet & euron:
Et tepidus gelido flabit ab axe notus:
Et noua fraterno veniet concordia fumo:
Quam vetus accensa separat ira pyra:
Et ver autumno, brumæ miscebitur æstas:
Atq; eadem regio vesper & ortus erit:
Quam mihi sit tecum positis, quæ sumpsimus, armis
Gratia commissis improbe rupta tuis.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia versu
Non soleant quamuis hoc pede bella geri.
Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ
Nondum calfacti militis hasta solum.
Sic ego te nondum ferro iaculabor acuto:
Protinus inuisum nec petet hasta caput.
Et neq; nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teq; breui qui sis, dissimulare sinam.
Post modo, si perges, in te mihi liber iambus
Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc quo Battiades inimicum deuouet Ibin,
Hoc ego deuoueo teq; tuosq; modo:
Vtq; ille, historijs inuoluam carmina cæcis:
Non soleam quamuis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
Oblitus moris, iudicijq; mei.
Et quoniam, qui sis, nondum quærentibus edit:
Ibidis interea tu quoq; nomen habe.
Vtq; mei versus aliquantum noctis habebunt:
Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
Hæc tibi natali facito Ianiq; Kalendis,
Non mentituro quilibet ore legat.
Di maris & terræ quique his meliora tenetis
Inter diuersis cum Ioue regna polos:
Huc precor, huc vestras omnes aduertite mentes:
Et sinite optatis pondus inesse meis:
Ipsáq; tu Tellus, ipsum cum fluctibus æquor,
Ipse meas æther accipe summe preces:
Sideráq; & radijs circumdata Solis imago,
Lunáq; quæ nunquam, quo prius, orbe micas:
Nóxq; tenebrarum specie reuerenda tuarum:
Quæque ratum triplici pollice netis opus:
Quique per infernas horrendo murmure valles,
Imperiuratæ laberis amnis aquæ:
Quáq; ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores:
Vos quoq; plebs superûm, Fauni, Satyrique Larésque
Fluminaque, & Nymphæ, semideûmque genus.
Denique ab antiquo diui veteréstque, nouique,
In nostrum cuncti tempus, adeste Chaos?
Carmina dum capiti malefido dira canuntur:
Et peragunt partes ira, dolórque suas:
Annuite optatis omnes ex ordine nostris:
Et sit pars voti nulla caduca mei.
Quæque precor fiant. vt non mea dicta, sed illa
Pasiphaes generi verba fuisse putes.
Quásque ego transiero pœnas, patiatur & illas:
Plenius ingenio sit miser ille meo.
Néve minus noceant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoueántve deos:
Illum ego deuoueo quem mens intelligit, Ibin:
Qui scit se factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos
Quisquis ades sacris ore fauete meis.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Omnibúsque malis pedibúsque occurrite lætis:
Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque quid dubitas ferales sumere vittas?
Iam stas, vt ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit:
Da iugulum cultris hostia dira meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget vndas:
Deneget afflatus ventus, & aura suos.
Nec tibi sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe:
Destituant oculos sidera clara tuos:
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aer:

Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exsul, inops, erres alienaq; limina lustres:
Exiguúmque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore:
Noxque die grauior sit tibi: nocte dies.
Sisque miser semper nec sis miserabilis vlli:
Gaudeat aduersis fœmina, virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignusq; puteris,
Qui mala cum tuleris plurima: plura feras.
Sitque quod est rarum, solito defecta fauore
Fortunæ facies inuidiosa tua.
Causaque non desit, desit tibi copia mortis:
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciator spiritus artus
Deserat: & longa torqueat ante mora.
Euenient: dedit ipse mihi modo signa futuri
Phœbus: & læua mæsta volauit auis.
Certe ego quæ voueo, superos motura putabo:
Speque tuæ mortis perfide semper alar.
Finiet illa dies, quæ se mihi subtrahet olim:
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.
Et prius hanc animam nimium tibi sæpe petitam
Auferet illa dies, quæ mihi sera venit:
Quam dolor hic vnquam spatio euanescere possit:
Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt iaculis dum Thraces, Iazyges arcu:
Dum tepidus Ganges frigidus Ister erit:
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis liquidas Tuscus habebit aquas:
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras.
Sæua sed in manes manibus arma dabo.
Tunc quoque cum fuero vacuas dilapsus in auras:
Exanimis mores oderit vmbra tuos.
Tunc quoq; factorum veniam memor vmbra tuorũ,
Insequar & vultus ossea forma tuos.
Siue ego quod nollem longis consumptus ab annis,
Siue manu facta morte solutus ero.
Siue per immensas iactabor naufragus vndas:
Nostraque longinquus viscera piscis edet:
Siue peregrinæ carpent mea membra volucres:
Siue meo tingent sanguine rostra lupi:
Siue aliquis dignatus erit supponere terræ:
Et dare plebeio corpus inane rogo:
Quidquid ero, stygiis erumpere nitar ab oris:
Et tendam gelidas vltor in ora manus:
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in vmbris
Excutiam somnos visus adesse tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculósque volabo:
Et querar: & nulla sede quietus eris.
Verbera sæua dabunt sonitum, nexæque colubris
Conscia fumabunt semper ad ora faces.
His viuus furiis agitabere: mortuus iisdem:
Et breuior pœna vita futura tua est.
Nec tibi continget funus, lacrymæque tuorum:
Indeploratum proiiciere caput.
Carnificisq; manu populo plaudente traheris:
Infixusque tuis ossibus vncus erit.
Ipsæ te fugient, quæ carpunt omnia flammæ:
Respuet inuisum iusta cadauer humus.
Vnguibus, & rostro tardus trahet ilia vultur:
Et scindent auidi perfida corda canes.
Deque tuo fiet: (licet hac sis laude superbus)
Insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diuersa fugabere campis:
Quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum voluensque petensque:
Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ:
Quæque gerunt humeris perituras Belides vndas.
Exsulis Ægypti turba cruenta nurus:
Poma pater Pelopis præsentia quæret: & idem
Semper eget liquidis, semper abundat aquis.
Iugeribusque nouem, qui summus distat ab imo:
Visceraque assiduè debita præbet aui,
Hic tibi de furiis scindet latus vna flagello:
Vt sceleris numeros confiteare tui.
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur vmbra: tuásque
Æacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta virorum:
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe cui tradas reuolubile pondus habebis.
Versabunt celeres nunc noua membra rotæ.
Hic erit & ramos frustrà qui captet & vndas:
Hic inconsumpto viscere pascet aues.
Nec mortis pœnas mors altera finiet huius:
Horaque erit tantis vltima nulla malis.
Inde ego pauca canam frondes vt siquis in Ida,
Et summam Lybico de mare carpat aquam.
Nam neq; quot flores Sicula nascantur in Hybla:
Quotve ferat dicam terra Cilissa crocos.
Nec cum tristis hiems aquilonis inhorruit alis.
Quam multa fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce mea poterunt tua cuncta referri:
Ora licet tribuas multiplicata mihi;
Tot tibi væ misero venient, talesq; ruinæ:
Vt cogi in lacrymas me quoque posse putem.
Illæ me lacrymæ facient sine fine beatum.
Dulcior hic risu tunc mihi fletus erit.
Natus es infelix (ita di voluere,) nec vlla
Commoda nascenti stella, leuisue fuit:
Non Venus affulsit, non illa Iupiter hora;
Lunáque non apto Sólue fuere loco.
Nec satis vtiliter positos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maia Ioui.
Te feræ nec quicquam placidum spondentia Martis
Sidera presserunt, falciferíque senis.
Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,
Turpis, & inductis nubibus atra fuit.
Hæc est in fastis cui dat grauis Allia nomen:
Quæque dies Ibin publica damna tulit.
Qui simul impuræ matris prolapsus ab aluo,
Cinyphiam fœdo corpore pressit humum:
Sedit in aduerso nocturnus culmine bubo:
Funereóque graues edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lauêre palustribus vndis:
Qua caua de Stygiis fluxerat vnda vadis:
Pectoraq; vnxerunt Erebææ felle colubræ:
Terq; cruentatas increpuere manus:
Gutturáque imbuerunt infantia lacte canino.

Hic primus pueri venit in ora cibus.
Ebibit inde suæ rabiem nutricis alumnus:
Latrat & in toto verba canina foro.
Membráque vinxerunt tinctis ferrugine pennis:
A male deserto quos rapuere rogo.
Et ne non fultum nuda tellure iaceres:
Molle super silices imposuère caput.
Iamque recessuræ viridi de stipite factas
Admorunt oculis vsque sub ora faces.
Flebat, vt est infans fumis contractus amaris:
De tribus est cùm sic vna locuta soror.
Tempus in immensum lacrymas tibi mouimus istas:
Quæ semper caussa sufficiente cadent.
Dixerat: & Clotho iussit promissa valere:
Neuit & infesta stamina pulla manu.
Et ne longa suæ præsagia diceret horæ:
Fata canet vates, qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces.
Dent modò dii vires in mea verba suas:
Carminibúsque meis accedant pondera rerum:
Quæ rata per luctus experiere tuos.
Neve sine exemplis æui cruciere prioris:
Sint tua Troianis non leuiora malis:
Quantáque clauigeri Pœantius Herculis hæres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec leuius doleas, quàm qui bibit vbera ceruæ:
Armatúsque tulit vulnus inermis potens.
Quique ab equo præceps alienis decidit aruis:
Exitio facies cui sua penè fuit.
Id quod Amyntorides videas, trepidumque ministro
Prætentes baculo luminis orbus iter,
Nec plus adspicias, quàm quem sua filia rexit:
Expertus scelus est cuius vterque parens.
Qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa
Sumptus, Apollinea clarus in arte senex.
Qualis & ipse fuit, quo præcipiente columba
Est data Palladiæ præuia, duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos mala viderat aurum:
Inferias nato quos dedit orba parens:
Pastor vt Ætnæus, cui casus ante futuros
Telemus Eurymedes vaticinatus erat:
Vt duo Phineidæ, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit: & Thamyræ, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet: Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.
Nec tibi sit tumidis melior Neptunus in vndis:
Quàm cui sunt subitæ frater & vxor aues.
Sollertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror,
Vel tua ne pœnæ genus hoc cognouerit vnius
Viscera diuersis scissa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romano turpe putauit,
A duce Punico pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio præsens sit numen, vt illi,
Cui nihil Hercei profuit ara Iouis.
Vtque dedit saltus è summa Thessalus Ossa:
Tu quoque saxoso præcipitere iugo:
Aut velut Euryali, qui sceptrum cepit ab illo,
Sint artus auidis anguibus esca tuis:
Vel tua maturet, sicut Minoia fata,
Per caput infusæ feruidus humor aquæ:
Vtque parum mitis, sed non impune Prometheus,
Aëreas volucres sanguine fixus alas.
Ac velut Euracides magno ter ab Hercule quinctus
Casus in immensum proiiciare fretum.
Aut vt Amyntiaden turpi dilectus amore:
Oderit & sæuo vulneret ense puer.
Nec tibi fida malis misceri pocula possint:
Quàm qui cornigero de Ioue natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achæi:
Qui miser aurifera triste pependit aqua.
Aut vt Achilleiden cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula iacta manu.
Nec tua quàm Pyrrhi, felicius ossa quiescant:
Sparsa per Ambracias quæ iacuere vias.
Nataque vt Æacidæ iaculis moriaris adactis:
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Vtque nepos dicti nostro modo carmine regis:
Cantharidum succos dante parente bibas:
Aut pia te cæso dicatur adultera, sicut
Qua cecidit Leucon vindice dicta pia est.
Inque pyram tecum carissima corpora mittas:
Quem finem vitæ Sardanapalus habet.
Vtque Iouis Libyci templum violare parantes,
Acta noto vultus condat arena tuos,
Vtque necatorum Darii fraude secundi,
Sic tua subcendens deuoret ora cinis.
Aut vt oliuifera quondam Sicyone profecto,
Sit frigus mortis caussa, famésque tuæ.
Aut vt Atharnides: insutus pelle iuuenci,
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu iugulere Pheræi:
Qui datus est letho coniugis ense suæ.
Quósque putas fidos, vt Larissæus Aleuas,
Vulnere non fidos experiare tuo.
Vtque Milo sub quo cruciata est Pisa tyranno:
Viuus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum Philesia regna tenentem
A Ioue venerunt, te quoque tela petant.
Aut vt Amastriacis quondam Lenæus ab oris
Nudus Achillea destituaris humo.
Vtque vel Eurydamas ter circum busta Thrasilli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis:
Vel qui quæ fuerat tutatus mœnia sæpe
Corpore lustrauit non diuturna suo
Vtque nouum passa genus Hippomeneide pœnæ:
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, vbi vita tuos inuisa reliquerit artus:
Vltores rapiant turpe cadauer equi.
Viscera sic aliquis scopulis tua figat, vt olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu:
Vtque ferox perii, & fulmine, & æquore raptor:
Sic te mersuras adiuuet ignis aquas.
Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, vt illi
Vnum qui toto corpore vulnus habet.
Vtque Dryantiadæ Rhodopeia regna tenenti,
In gemino dispar cui plebe cultus erat.
Vt fuit Oetæo quondam generóque draconum
Thesimenóque patri, Callirhoésque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,

Quæ

Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.
Quæque sui Venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
Tam quoq; di faciant possis gaudere fideli
Coniuge, quàm Talai, Tyndarei'q; gener.
Quæque parare suis lethum patruelibus ausæ
Belides assidua colla premuntur aqua.
Bybidos, & Canaces sicut facis ardeat igne:
Nec nisi per crimen, sit tibi fida soror.
Filia si fuerit, sit quod Pelopeia Thyesti:
Myrrha suo patri, Nyctimeneq; suo:
Néve magis pia sit, capitiq; parentis amica:
Quàm tua vel Pterela, vel tibi Nise fuit.
Infamemq; locum sceleris quæ nomine fecit:
Pressit & inductis membra paterna rotis.
Vt iuuenes pereas, proiecta cadauera quorum
Oraq; Pisææ substinuère fores.
Vt qui perfusam miserorum cæde procorum,
Ipse suo melius sanguine tinxit humum.
Proditor vt sæui perijt auriga tyranni,
Qui noua Myrtoæ nomina fecit aquæ.
Vt qui velocem frustra petiere puellam,
Dum facta est pomis tardior illa tribus.
Vt tecta noui formam celantia monstri
Intrarunt cæcæ non redeunda domus.
Vt quorum Æacides misit violentus in altum
Corpora cum senis altera sena rogum.
Vt quos obscuris victor ambagibus oris,
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci.
Vt qui Bistoniæ templo cecidere Mineruæ:
Propter quod facies nunc quoq; tecta deæ est.
Vt qui Threicij quondam præsepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamanteos vt qui sensere leones:
Quiq; Thoanteæ Taurica sacra deæ.
Vt quos Scylla vorax, Scyllæque aduersa Charybdis
Dulichia pauidos eripuere rati.
Vt quos demisit vastam Polyphemus in aluum:
Aut Læstrygonias qui subiere manus.
Vt quos dux Pœnus mersit putealibus vndis:
Et iacto canas puluere fecit aquas.
Et velut Icaridos famulæ periere, proci'q;,
Inq; caput domini qui dabat arma procis.
Vt iacet Aonio luctator ab hospite fusus:
Qui (mirum) victor, cum cecidisset, erat.
Vt quos Antæi fortes pressere lacerti:
Quosq; fera morti Lemnia turba dedit.
Vt qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluuias victima cæsus aquas.
Frater vt Antæi quo sanguine debuit, aras
Tinxit, & exemplis occidit ipse suis.
Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pauit equos.
Vt duo diuersis sub eodem vindice cæsi
Temporibus Nessus, Dissimaniq; gener.
Vt pronepos Saturne tuus: quem reddere vitam
Ipse Coronides vidit ab vrbe sua.
Vt Scynis, & Scyron, & cum Polyphemone natus,
Quique homo parte sui, parte iuuencus erat,
Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Æquoris adspiciens huius, & huius aquas:
Quæque Ceres vidit læto peremptia vultu
Corpora Thesea Cercionea manu.
Hæc tibi, quem precibus iustis mea deuouet ira,
Eueniant: aut his non leuiora malis.
Qualis Achæmenides Sicula desertus in Ætna,
Troica cum vidit vela venire suis.
Qualis erat necnon fortuna binominis Iri,
Quique tenet pontem, qui tibi maior erit.
Filius & Cereris frustra tibi semper ametur:
Destituatq; tuas vsq; petitus opes.
Vtq; per alternos vnda labente recursus
Subtrahitur presso mollis arena pede:
Sic tua nescio qua semper fortuna liquescat:
Lapsaq; per medias effluat vsq; manus.
Vtque pater solitæ varias mutare figuras
Plenus inextincta conficiare fame.
Nec dapis humanæ tibi erunt fastidia: quaq;
Parte potes, Tydeus temporis huius eris.
Atq; aliquid facias, à vespere solis ad ortus
Cur externati rursus agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes conuiuia mensæ:
Tentabisq; cibi fallere fraude Iouem,
Teq; aliquis posito, teneat vim numinis opto:
Tantalides tu sis, tu Tereïq; puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros:
Tanquam, quæ patrias detinuere vias.
Ære Perilleo veros imitere iuuencos,
Ad formam tauri conueniente sono:
Vtq; ferox Phalaris, linguæ prius ense resecta,
More bouis, Paphio clausus in ære gemas.
Dúmq; redire voles æui melioris in annos:
Vt vetus Admeti decipiare socer.
Atque eques in medij mergare voragine cæni:
Dum modo sint facti nomina nulla tui.
Atque vtinam pereas veluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arua manu.
Et quæ Penthides fecit, fraterq; Medusæ:
Eueniant capiti vota sinistra tuo.
Et quibus exiguo volucris deuota libello est,
Corpora proiecta quæ sua purgat aqua.
Vulnera tótque feras, quot dicitur ille tulisse:
Cuius ab inferijs culter abesse solet.
Attonitúsque seces, vt quos Cybeleia mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.
Déque viro fias nec vir nec femina, vt Atys:
Et quatias molli tympana rauca manu.
Inque pecus magnæ subito vertare parentis:
Victor vt est celeri victáque versa pede.
Soláque Limone pœnam ne senserit illam:
Et tua dente fero viscera carpat equus.
Aut, vt Cassandri dominus, non mitior illo
Saucius ingesta contumuleris humo.
Aut, vt Abantiades, aut vt Lyrnesius heros,
Cæsus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras:
Quam tulit à sæuo Teudotus hoste necem.
Aut te deuoueat certis Abdera diebus:
Saxáque deuotum grandine plura petant.

Aut Iouis infesti telo feriare trisulco:
Vt satus Hipponoo, Desithoesq; pater.
Vt soror Autonoes, vt cui matertera Maia est:
Vt temere optatos qui male rexit equos,
Vt ferus Æolides, vt sanguine natus eodem,
Quo genita est liquidis quæ caret Arctos aquis.
Vt Macedo rapidis icta est cum coniuge flammis:
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædaq; sis illis quibus est Latonia Delos,
Ante diem rapto non adeunda Thraso.
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ:
Quiq; Crotopiadem diripuere Linum.
Néve venenato leuius feriaris ab angue,
Quam senis OEagri, Calliopesq; nurus:
Quàm puer Hypsipyles: quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
Néve gradus adeas Elpenore cautius altos:
Vimq; feras vini quo tulit ille modo.
Támque cadas domitus, quàm quisquis ad arma vocantem
Iuuit inhumanum Thiodomanta Dryops.
Quam ferus ipse suo perijt mactatus in antro
Proditus inclusæ Cacus ab ore bouis.
Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno:
Euboicasq; suo sanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in tartara saxo,
Vt qui Socraticum de nece legit opus.
Vt qui Thesæ fallacia vela carinæ
Vidit: vt Iliaca missus ab arce puer.
Vt teneri nutrix, eadem matertera Bacchi:
Vt cui causa necis serra reperta fuit.
Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis,
Dixerat inuito quæ mala verba deo.
Fœta tibi occurrat patrio popularis in aruo,
Sitq; Paphagææ caussa Leæna necis.
Quiq; Lycurgiden letauit, & arbore natum,
Idmonaq; audacem, te quoque rumpat aper.
Isq; vel exanimis faciat tibi vulnus. vt illi
Ora super fæui quem cecidere suis.
Atque idem simili pinus quem morte peremit.
Venator Phrygia sisque Berentiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas:
Te Corcyræum Cressia turba putet.
Lapsurámque domum subeas: vt sanguis Alebæ,
Stella Lycoridæ cum fuit æqua viro.
Vtque vel Euenus torrenti flumine mersus,
Nomina des rapidæ, vel Tiberinus, aquæ.
Hyrtacidæque modo desixa cadauera trunco:
Digna feris hominis sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis:
Des tua succensæ membra cremanda pyræ.
Inclususque necem cauea patiaris, vt ille
Non profecturæ conditor historiæ.
Vtque repertori nocuit pugnacis iambi:
Sic sit in exitium lingua proterua tuum.
Vtve parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Inuisus pereas deficiente cibo.
Vtque lyræ vates fertur perijsse seueræ:
Causa sit exitij dextera læsa tui.
Vtque Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti:
Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi coniugij nox prima nouissima vitæ:
Eupolis hoc perijt, & noua nupta modo.
Vtque cothurnatum perijsse Lycophrona narrant:
Hæreat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in siluis manibus spargare tuorum:
Sparsus vt est Thebis angue creatus auo.
Pérque feros manes tauro rapiente traharis:
Vt tracta est coniux imperiosa Lyci.
Quódque suæ passa est pellex inuisa sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Conditor vt tardæ læsus cognomine Myrrhæ
Orbus in innumeris inueniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achæo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viscera saxis:
Vt cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Et puer Harpagidæ referas exempla Thyestæ,
Inque tui cæsus viscera patris eas.
Trunca geras sæuo mutilatis partibus ense:
Qualia Mycerni membra fuisse ferunt.
Vtve Syracusio præstricta fauce poetæ:
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudáque direpta pateant tua viscera pelle:
Vt Phrygium cuius nomina flumen habet.
Saxificæ videas infelix ora Medusæ:
Cephenum multos quæ dedit vna neci:
Potniadum morsus subeas, vt Glaucus, equarum:
Inque maris salias, Glaucus vt alter, aquas,
Vtque duobus idem dictus modo nomen habenti
Præfocent animæ noxia mella viam.
Sollicitóque bibas, Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi siquid amas, felicius Hæmone cedat:
Vtque sua Macareus, tu potiare tua.
Vel videas, quod iam, cum flammæ cuncta tenerent:
Hectoreus patria vidit ab vrbe puer.
Sanguine probra luas, vt auo genitore creatus:
Per facinus soror est, cui sua facta parens,
Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud:
Traditur Icarij quo cecidisse gener.
Vtque loquax in equo est elisus guttura acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut vt Anaxarchus pila minuaris in alta:
Iactáque pro solitis frugibus, ossa sonent.
Vtque patrem Psamatis condat te Phœbus in ima
Tartara: quod natæ fecerat ille suæ.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
Vtque nepos Æthræ Veneris moriturus ob iram:
Exul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas vt perdidit hospes alumnum;
Perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Vtque ferunt fratres sex cum Damasichthone casis:
Intereas tecum sic genus omne tuum.
Addidit vt fidicen miseris sua funera natis:
Sic tibi sint vitæ tædia iusta tuæ:
Vtve soror Pelopis saxo dureris oborto:

Et

Et læsus lingua Battus ab ipse sua.
Aera si misso vacuum iaculabere disco:
Quo puer Œbalides ictus ab orbe cadas.
Siqua per alternos pulsabitur vnda lacertos:
Omnis Abydena sit tibi peior aqua.
Comicus vt mediis perijt, dum nabat, in vndis:
Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut vbi ventosum superaris naufragus æquor:
Contacta pereas, vt Palinurus, humo.
Vtq; cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilaniet vigilum te quoque turba canum,
Aut vt Trinacrius salias super ora Gigantis:
Plurima qua flammas Sicanis Ætna vomit.
Diripiantque tuos insanis vnguibus artus
Strymoniæ matres Orpheon esse ratæ.
Natus vt Althææ flammis absentibus arsit:
Sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Vt noua Phasiaca comprensa est nupta corona,
Vtque pater nuptæ, cumque parente domus.
Vt cruor Herculeos abijt diffusus in artus:
Corpora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Penthiden proles est vlta Lycurgum:
Hæc maneat fili te quoque plaga noui.
Vtque Milo robur deducere fissile tentes,
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis lædaris, vt Icarus, in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit:
Vincula per laquei fac tibi guttur eat.
Obstructisq; famem patiaris limine tecti:
Vt legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Mineruæ,
Aulidis à portu qui leue vertit iter.
Naupliadæque modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas: nec te non meruisse iuuet.
Ethalon vt vita spoliauit Isidius hospes:
Quem memor à sacris nunc quoque pellit Io.
Vtque Melanthea tenebris à cæde latentem
Prodidit officio luminis ipsa parens.
Sic tua coniectis fodiantur corpora telis:
Sic precor auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles:
Acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat,
Nec tu quàm Rhesus somno meliore quiescas:
Quam comites Rhesi tum necis, ante viæ:
Quam quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides Hyrtacidæque comes.
Cliniadæque modo circumdatus ignibus atris
Membra feras Stygiæ semicremata neci.
Vtque Remo muros auso transire recentes,
Noxia sint capiti rustica tela tuo.
Deniq; Sarmaticos inter Geticasq; sagittas,
His precor vt viuas, & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sunt missa libello:
Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor, sed di dent plura rogatis:
Multiplicentq; suo vota fauore mea.
Postmodo plura leges, & nomen habentia verum:
Et pede quo debent acria bella geri.

P. OVIDII NASONIS
CONSOLATIO AD LIVIAM.
De morte Drusi qui in Germania occidit.

Visa diu felix mater modo dicta Neronum,
Iam tibi dimidium nominis huius adest.
Iam legis in Drusum miserabile Liuia carmen:
Vnum qui dicat iam tibi mater habes:
Nec tua te pietas distendit amore duorum:
Nec posito filij nomine, dicis, vter?
Et quisquam leges audet tibi dicere flendi?
Et quisquam lacrymas temperat ore tuas?
Hei mihi, quam facile est, quamuis hoc contigit, omnes
Alterius luctu fortia verba loqui.
Scilicet exiguo percussa es fulminis ictu:
Fortior vt possis cladibus esse tuis.
Occidit exemplum iuuenis venerabile morum:
Maximus ille armis, maximus ille toga.
Ille modo eripuit latebrosas hostibus Alpes:
Et titulum belli dux duce fratre tulit.
Ille genus Sueuos acre, indomitosq; Sicambros
Contudit: inq; fugam barbara terga dedit.
Ignotumq; tibi meruit Romane triumphum:
Protulit in terras imperiumq; nouas.
Soluere vota Ioui fatorum ignara tuorum
Mater, & armiferæ soluere vota deæ,
Gradiuumque patrem donis implere parabas:
Et quoscunque coli est iusque piumque deos:
Maternáq; sacros agitabas mente triumphos:
Forsitan & curæ iam tibi currus erat.
Funera pro sacris tibi sunt ducenda triumphis:
Et tumulus Drusum pro Iouis arce manet.
Fingebas reducem: perceptáque mente fruebas
Gaudia, & ante oculos iam tibi victor erat.
Iam veniet: iam me gratantem turba videbit:
Iam mihi pro Druso dona ferenda meo:
Obuia progrediar: felixq; per oppida dicar:
Collaque & os oculosque illius ore premam.
Talis erit: sic occurret: sic oscula iunget:
Hoc mihi narrabit: sic prior ipsa loquar.
Gaudia magna foues: spem pone miserrima falsam
Desine de Druso læta referre tuo.
Cæsaris illud opus veluti pars altera vestri
Occidit: indignas Liuia solue comas.
Quid tibi nunc mores prosunt? actumque pudicè
Omne æuum? & tanto iam placuisse viro?
Quidque pudicitia tantum inuiolata bonorum?
Vltima sit laudes inter vt illa tuas?
Quid tenuisse animum contra sua secula rectum?
Altius & vitiis exeruisse caput?
Nec nocuisse vlli? & fortunam habuisse nocendi?
Nec quenquam neruos extimuisse tuos?
Nec vires errasse tuas campoque, foroque?
Quamque licet citra constituisse domum?
Nempe per hos etiam fortunæ iniuria mores
Regnat: & incerta est hîc quoque nixa rota.
Hîc quoque sentitur, nequid non improba carpat,
Sæuit, & iniustum ius sibi vbique facit.
Scilicet immunis si luctus vna fuisset
Liuia fortunæ regna minora forent.

Quid si non habitu sic se gessisset in omni,
Vt sua non essent inuidiosa bona?
Cæsaris adde domum, quæ certe funeris expers
Debuit humanis altior esse malis.
Ille vigil summa sacer ipse locatus in arce:
Res hominum ex tuto cernere dignus erat:
Nec fleri ipse suis, nec quemquam flere suorum:
Nec quæ nos patimur vulgus, & ipse pati.
Vidimus erepta mærentem, stirpe sororis:
Luctus vt in Druso publicus ille fuit.
Condidit Agrippam, quo te Marcelle sepulcro:
Et cepit generos iam locus ille duos.
Vix posito Agrippa tumuli bene ianua clausa est:
Perficit officium funeris ecce soror.
Ecce ter ante datis iactura nouissima Drusus
A magno lacrymas Cæsare quartus habet.
Claudite iam Parcæ nimium reserata sepulchra:
Claudite: plus iusto iam domus ista patet.
Cedis: & incassum tua nomina Druse leuantur:
Vltima sit fati hæc summa querela tui.
Iste potest implere dolor vel sæcula tota:
Et magni luctus obtinuisse locum.
Multi in te amissi: nec tu tot verba bonorum
Omnis cui virtus contigit, omnis eras.
Nec genitrice tua fecundior vlla parentum:
Tot bona per partus quæ dedit vna duos.
Heu par illud vbi est totidem virtutibus æquum?
Et concors pietas? nec dubitatus amor?
Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida promissa flere per ora coma:
Dissimilemq; sui vultu profitente dolorem:
Heu mihi quàm toto luctus in orbe fuit!
Tu tamen extremo moriturum tempore fratrem
Vidisti: lacrymas vidit & ille tuas:
Affigique suis moriens tua pectora sensit:
Et tenuit vultu lumina fixa tuo:
Lumina cærulea iam iamque natantia morte:
Lumina fraternas iam subitura manus.
At miseranda parens suprema neque oscula fixit:
Frigida nec menis membra tremente sinu:
Non animam apposito fugientem excepit hiatu:
Nec traxit cæcas per tua membra comas.
Raptus es absenti, dum te fera bella morantur.
Vtilior patriæ quàm tibi Druse tuæ.
Liquitur: vt quondam zephyris & solibus icta
Soluuntur teneræ vere tepente niues.
Te queritur, casusque malos, irrisaque vota,
Accusatque annos vt diuturna, suos.
Talis in vmbrosis mitis nunc denique siluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn,
Halcyonum tales ventosa per æquora questus
Ad surdas tenui voce sonantur aquis.
Sic plumosa nouis plangentes pectora pennis
OEniden subitæ concinuistis aues.
Sic fleuis Clymene, sic & Clymeneides altæ:
Cum iuuenis patriis excidit ictus equis.
Congelat interdum lacrymas durátque tenétque:
Suspensasque oculis fortior ictus agit.
Erumpunt iterumque grauant gemitumque sinusque
Effusæ grauidis, vberibúsque genis.
In vires abiit flendi mora, plenior vnda
Defluit, exigua si qua retenta mora.
Tandem vbi per lacrymas licuit, flebilis orsa est,
Singultu medios impediente sonos.
Nate breuis fructus, duplicis sors altera partus,
Gloria confectæ nate parentis, vbi es?
Sed neque iam duplicis nec iam sors altera partus,
Gloria confectæ nunc quoque matris, vbi es?
Heu modo tantus vbi es? tumulo portaris, & igni,
Hæc sunt in reditus dona paranda tuos?
Siccine dignus eras oculis occurrere matris?
Sic ego te reducem digna videre fui?
Cæsaris vxori si talia dicere fas est:
Iam dubito magnos an rear esse deos?
Nam quid ego admisi? quæ non ego numina cultu,
Quos ego non potui demeruisse deos?
Hic pietatis honos: artus amplector inanes:
Et vocat hos ipsos flamma, rogusque suus.
Tene ego sustineo positum scelerata videre?
Tene meæ poterunt vngere nate manus?
Nunc ego te infelix summum teneoque tuorque?
Affingoque manus? oraque ad ora fero?
Nunc primum aspiceris consul victorque parenti?
Sic mihi sic miseræ nomina tanta refers?
Quos primum vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi euersos, indiciumque mali.
Quis credat? matri lux hæc carissima venit:
Qua natum in summo vidit honore suum.
Iamne ego non felix? iam pars mihi rapta Neronum
Materni celeber nominis Drusus aui?
Iamne meus non est? nec me facit ille parentem?
Iamne fui Drusi mater? & ipse fuit?
Nec cum victorem referatur adesse Neronem:
Dicere iam potero maior, an alter, adest?
Vltima contigimus: ius matris habemus ab vno:
Vnius est munus quod tamen orba negor,
Me miseram, extimui: frigusque per ossa cucurrit:
Nil ego iam possum certe vocare meum.
Hic meus ecce fuit: iubet hic de fratre vereri:
Omnia iam metuo: fortior ante fui.
Sospite te saltem moriar, Nero, tu mea condas
Lumina: & excipias hanc animam ore pio.
Atque vtinam Drusi manus altera, & altera fratris
Formarent oculos, comprimerentque meos.
Quod licet hoc certe tumulo ponemur in vno,
Druse: neque ad veteres conditus ibis auos.
Miscebor cinerique cinis, atque ossibus ossa.
Hanc lucem celeri turbine Parca neat.
Hæc & plura refert: lacrimæ sua verba sequuntur:
Oraque nequicquam per modò questa fluunt.
Quin etiam corpus matri vix vixque remissum
Exequiis caruit Liuia pæne suis.
Quippe ducem arsuris exercitus omnis in armis
Inter quæque ruit ponere certus erat.
Abstulit inuitis corpus venerabile frater:
Et Drusum prunæ quod licuitque dedit:
Funera ducuntur Romana per oppida Drusi,
Heu facinus per quæ victor iturus erat.
Per quæ deletis Rhætorum venerat armis:
Heu mihi quam dispar huic fuit illud iter?

Consi-

Consuluit fractis merentem fascibus vrbem:
Quid faceres victus, sic vbi victor init?
Mæsta domus plangore sonat: cui figere lætus
Parta sua dominus vouerat arma manu.
Vrbs gemit: & vultum miserabilis induit vnum:
Gentibus aduersis forma sit illa precor.
Incerti clauduntque domos, strepitántque per vrbem:
Hic illud pauidi clamque palamque dolent.
Iura silent, mutæque tacent sine vindice leges:
Aspicitur toto purpura nulla foro:
Diq; latent templis: neq; iniqua ad funera vultus
Præbent: nec poscunt thura ferenda rogo.
Obscuros delubra tenent, pudet ora colentum
Adspicere, inuidiæ quam meruere metu.
Atq; aliquis de plebe pius pro paupere nato
Sustulerat timidas sidera ad alta manus.
Iamq; precaturus, quid ego iam credulus, inquit,
Suscipiam in nullos irrita vota deos?
Liuia non illos pro Druso Liuia mouit:
Nos erimus magno maxima cura Ioui?
Dixit: & iratus vota insuscepta reliquit:
Durauitque animum: destituitque preces.
Obuia turba ruit: lacrymisque rigantibus ora
Consulis erepti publica damna refert.
Omnibus iisdem oculis par est concordia flendi
Funeris exsequiis adsumus omnis eques:
Omnis adest ætas: mœrent iuuenesque, senesque:
Ausoniæ matres, Ausoniæque nurus.
Auctorisque sui præfertur imagine mœsta,
Quæ victrix templis debita laurus erat.
Certat onus luctu generosa subire iuuentus:
Et studet officio sedula colla dare.
Et voce & lacrymis laudasti Cæsar alumnum:
Tristia cum medius rumperet orsa dolor.
Tu lethum optasti, dis aduersantibus omen,
Par tibi: si sinerent te tua fata mori.
Sed tibi debetur cælum: te fulmine pollens
Accipiet cupidis regia magna Iouis.
Quid petiit? vult ille tibi vt sua facta placerent:
Magnaque laudatus præmia mortis habet.
Armatæque rogum celebrant de more cohortes.
At pedes exsequias reddit, equesque duci.
Te clamore vocant iterumq; iterumq; supremo,
Ast vox aduersis collibus icta redit.
Ipse pater flauis Tyberinus abhorruit vndis:
Sustulit è medio nubilus amne caput.
Tum salices implexum muscoq; & arundine crinem,
Cæruleum magna legit ab ore manu:
Vberibusque oculis lacrymarum lumina misit:
Vix capit adiectas alueus altus aquas.
Iamque rogi flammas extinguere fluminis ictu,
Corpus & intactum tollere, certus erat.
Sustentabat aquas, cursusq; inhibebat equorum:
Vt posset toto proluere amne rogum.
Sed Mauors templo vicinus, & accola campi,
Tot dixit siccis verba neque ipse genis.
Quamquã amnes deceat ira, tamen Tiberine quiescas,
Non tibi, non vllis vincere fata datur.
Iste meus periit, periitque arma inter & enses:
Et dux pro patria: funeris caussa latet.

Quod potui tribuisse, dedi: victoria parta est:
Auctor abit operis, sed tamen extat opus.
Quondam ego tentaui Clotoque, duasque sorores
Pollice quæ certo pensa seuera trahunt.
Vt Remus Iliades, & frater conditor vrbis
Effugerent aliqua stagna profunda via.
De tribus vna mihi partẽ accipe, quæ datur, inquit,
Muneris: ex istis quod petis, alter erit.
Hic tibi: mox Veneri Cæsar promissus vterque
Hos debet solos Martia Roma deos.
Sic cecinere deæ: ne tu Tiberine repugna:
Irrita nec flammas amne morare tuo.
Nec iuuenis positi supremos destrue honores:
Vade age: & immissis labere pronus aquis.
Paret: & in longum spatiosas explicat vndas,
Strictaque pendenti pumice tecta subit.
Flamma diu cunctata caput contingere sanctum,
Errauit posito lenta sub vsque toro.
*Tandem vbi complexa est *syluas, alimentaque sumpsit:*
Æthera subiectis lambit & astra comis.
Qualis in Herculeæ colluxit collibus OEta:
Cum sunt imposito membra cremata deo.
Vritur heu decor ille viri, generosaque forma:
Et facilis vultus vritur, ille vigor:
Victricesque manus facundaque principis ora,
Pectoraque ingenij magna capaxque domus.
Spes quoque multorum flammis vruntur id iisdem:
Iste rogus miseræ viscera matris habet.
Facta ducis viuent, operosaque gloria rerum:
Hæc manet: hæc auidos effugit vna rogos.
Pars erit historiæ: totoque legetur in æuo:
Seque opus ingeniis, carminibusque dabit.
Stabit & in rostris tituli speciosus honore:
Caussaque dicemur nos tibi Druse necis.
At tibi ius veniæ superest Germania nullum:
Post modo tu pœnas barbara morte dabis.
Adspiciam regum liuentia colla catenis.
Duraque per sæuas vincula nexa manus:
Et tandem trepidos vultus: inque illa ferocum,
Inuitis lacrymas decidere ora genis.
Spiritus ille minax, & Drusi morte superbus
Carnifici in mœsto carcere dandus erit.
Consistam, lætisque oculis, lætusque videbo
Strata per obscœnas corpora nuda vias.
Hunc Aurora diem spectacula tanta ferentem
Quam primum croceis roscida portet equis.
Adijce Ledæos concordia sidera fratres,
Templaque Romano conspicienda foro.
Quam paruo numeros impleuit principes æuo:
In patriam meritis occubuitque senex.
Nec sua conspicies, (miserum me) munera Drusus
Nec sua præ templi numina fronte leges.
Sæpe Nero in lacrymas summissa voce loquetur,
Cur adeo fratres, heu sine fratre deus?
Certus eras nunquam, nisi victor, Druse reuerti,
Hæc te debuerant tempora: victor eras.
Consule nos, duce nos, duce iam victore caremus:
Inuenit in tota mœror iter vrbe locum.
At comitum squallens immissis ora capillis,

Infelix, Druso, sed pia turba suo:
Quorum aliquis tendens in te sua brachia, dixit,
Cur sine me cur sic incomitatus abis?
Quid referam de te, dignissima coniuge Drusi?
Atque eadem Drusi digna parente nurus?
Par bene compositum iuuenum fortissimus alter:
Altera iam, forti mutua cura viro:
Fœmina tu Princeps: tu filia Cæsaris illi
Nec minor es magni coniuge iussa Iouis.
Tu concessus amori, tu solus & vltimus illi
Tu requies fesso grata laboris eras.
Te moriens per verba nouissima questus abesse:
Et mota in nomen frigida lingua tuum.
Infelix recipis non quem promiserat ipse:
Nec qui missus erat: nec tuus ille redit.
Nec tibi deletos poterit narrare Sicambros:
Ensibus & Sueuos terga dedisse suis.
Fluminaque & montes & nomina magna locorum:
Et si quid miri vidit in orbe nouo.
Frigidus ille tibi, corpusque refertur inane:
Quemque premat sine te sternitur ecce torus.
Quò raperis laniata comas: similisque furenti
Quò ruis? attonita quid petis ora manu?
Hoc fuit Andromache, cum vir religatus ab axe
Terruit admissos sanguinolentus equos.
Hoc fuit Euadne, tunc cum ferienda coruscis
Fulminibus, Capaneus impauida ora dedit.
Quid mortem tibi mœsta rogas? amplexaque natos
Pignora de Druso sola relicta tenes?
Et modo per somnos agitaris imagine falsa?
Teque tuo Drusum credis habere sinu?
Et subito tentasque manu, sperasque receptum?
Quæris & in vacui parte priore tori.
Ille pio, si non temere hæc creduntur, in aruo
Inter honoratos excipietur auos.
Magnaque maternis maioribus, æqua paternis
Gloria quadriiugis aureus ibit equis:
Regalique habitu, curruque superbus eburno
Fronde triumphali tempora vinctus erit.
Accipient iuuenum Germanica signa ferentem
Consulis imperio conspicuúmque decus,
Gaudebuntque suæ merito cognomine gentis:
Quod solum domito victor ab hoste tulit.
Vix credent tantum rerum cepisse tot annos
Magna viri latum quærere facta locum.
Hæc ipsum sublime ferens: hæc optima mater,
Debuerant luctus attenuare tuos.
Fœmina digna illis quos aurea condidit ætas.
Principibus natis, principe digna viro.
Quid deceat Drusi matrem, matremq; Neronis,
Adspice, quo surgas adspice mane toro.
Non eadem vulgusque decent & lumina rerum:
Est quod præcipuum debeat ista domus.
Imposuit te alto fortuna: locumque teneri
Iussit honoratum: Liuia perfer onus.
Ad te oculos, aureisque trahis: tua facta notamus:
Nec vox missa potest principis ore tegi.
Alta mane, supraque tuos exsurge dolores:
Infragilémque animum, quo potes, vsque tene.
An melius per te virtutum exempla petemus?
Quàm si Romanæ principis ædis opus?
Fata manent omnes: omneis exspectat auarus
Portitor: & turbæ vix satis vna ratis.
Tendimus huc omnes: metam properamus ad vnam:
Omnia sub leges mors vocat atra suas.
Ecce necem intentam cælo, terræq; fretoque
Castorum triplex vaticinatur opus.
I nunc, & rebus tanta impendente ruina,
In te solam oculos, & tua damna refer.
Maximus ille quidem: iuuenum spes publica vixit:
Et qua natus erat gloria summa domus.
Sed mortalis erat: nec tu secura fuisti:
Fortia progenie bella gerente tua.
Vita data est vtenda: data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persoluenda die.
Fortuna arbitriis tempus dispensat vbique
Illa rapit iuuenes: sustulit illa senes.
Quaq; ruit, furibunda ruit: totumq; per orbem
Fulminat: & cæcis cæca triumphat equis.
Regna deæ immitis parce irritare querendo,
Sollicitare animos parce potentis heræ.
Quæ tamen hoc vno tristis tibi tempore venit:
Sæpe eadem rebus fauit amica tuis.
Nata quod es alte, quod fratribus aucta duobus;
Quodq; etiam magno consociata Ioui:
Quod semper domito rediit tibi Cæsar ab orbe:
Gestat & inuicta prospera bella manu:
Quod spes implerunt maternaq; vota Nerones:
Quod pulsus toties hostis vtroque duce:
Rhenus, & Alpinæ valles, & sanguine nigro
Decolor infecta testis Isargus aqua:
Danubiusq; capax, & Dacius orbe remoto
Appulus huic hosti perbreue Pontus iter.
Armeniusq; fugax, & tandem Dalmata supplex,
Summaq; dispersi per iuga Pannonii:
Et modò Germani Romanis cognitus orbis,
Adspice quam meritis culpa sis vna minor.
Adde quod est absens fœtus: nec cernere nati
Semineces oculos sustinuere tibi.
Qui dolor & menti lenissimus influit ægræ:
Acciperes luctus aure coacta tuos.
Præueniitque metus per longa pericula luctum,
Tu quibus auditis anxia mentis eras.
Non ex præcipiti dolor in tua pectora venit:
Sed per mollitos ante timore gradus.
Iupiter ante dedit fati male signa cruenti:
Flammifera petiit cum tria templa manu.
Iunonisque graui nocte, impauidæq; Mineruæ,
Sanctaque & impensi Cæsaris ista manus.
Sidera quinetiam cælo fugisse feruntur:
Lucifer & solitas destituitque vias.
Lucifer in toto nulli comparuit orbe:
Et venit stella non præeunte dies.
Sideris hos obitus terris instare monebat:
Et mergi Stygia nobile nomen aqua.
At tu, qui superes mœstæ solatia matri,
Comprecor illi ipsi conspiciare senex.
Perq; annos diuturnus eas fratrisque, tuosque.
Et viuas nato cum sene mater anus.
Euentura precor: deus excusare priora

Dum

Dum volet: à Druso cetera lata dabit.
Tu tamen ausa potes tanto indulgere dolori:
Longius vt nolis hen malè fortis, ali.
Vix etiam fueras paucas vitalis in horas:
Obtulit inuitæ cum tibi Cæsar opem.
Admonitiq́ preces, & ius immisit iis illis.
Aridaq; affusa guttura tinxit aqua.
Nec minor est Nato seruandi cura parentis:
Hic adhibet blandas nec sine iure preces.
Coniugis & nati meritum peruenit ad omnes:
Coniugis & nati Liuia sospes ope es.
Supprime iam lacrimas: non est reuocabilis istis.
Quem semel umbrifera nauita linter tulit.
Hectora tot fratres, tot defleuere sorores,
Et pater, & coniux, Astyanaxq; puer.
Et longum post tempus tamen ille redemptus ad ignes,
Nullaq; per Stygias vmbra remanet aquas.
Contigit hec etiam Thetidi: populator Achilles
Iliaca ambustis ossibus arua premit.
Illis cæruleum Panope matertera crinem
Soluit: & immensas fletibus auxit aquas.
Consortesq; Deæ centum longæuaq; magni
Oceani coniux, Oceanusq; pater,
Et Thetis ante omnes: sed nec Thetis ipsa neque omnes
Mutarunt auidi tristia iura dei.
Prisca quid hunc repeto? Marcellum Octauia fleuit:
Et fleuit populo Cæsar vtrumq; palam.
Sed rigidum ius est & ineuitabile mortis:
Stant rata non vlla fila tenenda manu.
Ipse tibi emissus nebulosum litus Auerni,
Si liceat, forti verba tot ore sones.
Quin numeras annos? vixi maturior annis:
Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.
His æuum fuit implendum, non segnibus annis,
Hostibus eueniat longa senecta meis.
Hoc ataui monuere mei, proauiq; Nerones:
Fregerunt ambo Punica bella duces.
Hoc domus ista docet per te mea Cæsaris alti.
Exitus hic mater debuit esse meus.
Nec meritis quicquam illa iuuant: magis affuit illis
Mater honos: titulis nomina plena vides.
Consul & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit huic mortis publica causa: legor.
Cingor Apollinea victrici tempora lauro:
Et sensi exsequias funeris ipse mei.
Decursusq; virûm natos mihi, donaq; regum,
Cunctaq́; per titulos oppida lecta suos.
Et quo me officio portauerit illa iuuentus:
Quæ fuit ante meum tam generosa torum,
Deniq; laudari sacrato Cæsaris ore
Et merui: lacrymas eliciuiq; deo.
Et cuiquam miserandus ero: iam comprime fletus:
Hoc ego, qui flendi sum tibi causa, rogo.
Hæc sentit Drusus, si quid modo sentit in vmbra:
Nec tu de tanto crede minora viro.
Est tibi, sitq; precor, multorum filius instar:
Parsq́; tui partus sit tibi salua prior.
Est coniux tutela hominum: quo sospite vestram
Liuia funestam dedecet esse domum.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARVM HEROIDVM LIBER.

PENELOPE VLYSSI.

HANC tua Penelope lento tibi mittit Vlysse:
Nil mihi rescribas: attamē ipse veni.
Troia iacet certè Danais inuisa puellis:
Vix Priamus tanti, totaq́; Troia fuit.
O vtinam tunc, cum Lacedæmona classe petebas,
Obrutus insanis esset adulter aquis.
Non ego deserto iacuissem frigida lecto:
Nec quererer tardos ire relicta dies:
Nec mihi, quærenti spatiosam fallere noctem,
Lassaret viduas pendula tela manus.
Quando ego non timui grauiora pericula veris?
Res est solliciti plena timoris amor.
In te fingebam violentos Troas ituros:
Nomine in Hectoreo pallida semper eram.
Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore victum,
Antilochus nostri causa timoris erat.
Siue Menœtiaden falsis cecidisse sub armis:
Flebam successu posse carere dolos.
Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam:
Tlepolemi leto cura nouata mea est.
Deniq; quisquis erat castris iugulatus Achiuis
Frigidius glacie pectus amantis erat.
Sed bene consuluit casto deus æquus amori:
Versa est in cineres sospite Troia viro.
Argolici rediere duces: altaria fumant:
Ponitur ad patrios barbara præda deos.
Grata ferunt Nymphæ pro saluis dona maritis,
Illi victa suis Troica fata canunt.
Mirantur iustiq́; senes, trepidæq́; puellæ:
Narrantis coniux pendet ab ore viri,
Atque aliquis posita monstrat fera prælia mensa
Pingit & exiguo Pergama tota mero.
Hac ibat Simois: hic est Sigeia tellus,
Hic steterat Priami regia celsa senis.
Illic Æacides, illic tendebat Vlysses:
Hic lacer admissos terruit Hector equos.
Omnia namque tuo senior, te quærere misso
Retulerat nato Nestor: at ille mihi
Retulit & ferro Rhesumq́; Dolonaq́; cæsos,
Vtque sit hic somno proditus: ille dolo.
Ausus es ô nimiumq́; oblite tuorum,
Thracia nocturno tangere castra dolo,
Totque simul mactare viros adiutus ab vno.

At bene cautus eras, & memor ante mei.
Vſq; metu micuêre ſinus: dum victor amicum
Dictus es Iſmarijs iſſe per agmen equis.
Sed mihi quid prodeſt veſtris diſiecta lacertis
Ilios? & murus, quod fuit ante, ſolum?
Si maneo qualis Troia durante manebam,
Virq; mihi dempto fine carendus abeſt.
Diruta ſunt aliis; ſoli mihi Pergama reſtant:
Incola captiuo quæ boue victor arat.
Iam ſeges eſt vbi Troia fuit: reſecandaq; falce
Luxuriat Phrygio ſanguine pinguis humus.
Semiſepulta virûm curuis feriuntur aratris
Oſſa: ruinoſas occulit herba domos.
Victor abes: nec ſcire mihi, quæ cauſſa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
Quiſquis ad hæc vertit peregrinam littora puppim:
Ille mihi de te multa rogatus, abit.
Quamq; tibi reddat, ſi te modò viderit vſquam:
Traditur huic digitis charta notata meis.
Nos Pylon, antiqui Neleia Neſtoris arua
Miſimus: incerta eſt fama remiſſa Pylo.
Miſimus & Sparten: Sparte quoq; neſcia veri,
Quas habitas terras, aut vbi lentus abes?
Vtilius ſtarent etiam nunc mœnia Phœbi:
Iraſcor votis heu leuis ipſa meis.
Scirem vbi pugnares: & tantum bella timerem:
Et mea cum multis iuncta querela foret.
Quid timeam ignoro: timeo tamen omnia demens:
Et patet in curas area lata meas.
Quæcunq; æquor habet, quæcunq; pericula tellus:
Tam longæ cauſas ſuſpicor eſſe moræ.
Hæc ego dum ſtultè meditor: quæ veſtra libido eſt:
Eſſe peregrino captus amore potes.
Forſitan & narres quàm ſit tibi ruſtica coniux:
Quæ tantum lanas non ſinat eſſe rudes.
Fallar: & ob crimen tenues vaneſcat in auras
Neve reuertendi liber, abeſſe velis.
Me pater Icarius viduo diſcedere lecto
Cogit: & immenſas increpat vſq; moras.
Increpet vſq; licet: tua ſim, tua dicar oportet.
Penelope coniux ſemper Vlyſsis ero.
Ille tamen pietate mea, precibuſq; pudicis
Frangitur: & vires temperat ipſe ſuas.
Dulichij, Samijq; & quos tulit alta Zacynthos,
Turba ruunt in me luxurioſa proci:
Inq; tua regnant, nullis prohibentibus aula:
Viſcera noſtra, tuæ dilaniantur opes.
Quid tibi Piſandrum, Polybumq;, Medontaq;
Eurimachiq; auidas, Antinoiq; manus,
Atq; alios referam? quos omnes turpiter abſens
Ipſe tuo partis ſanguine rebus alis.
Irus, egens pecoriſq; Melanthius auctor edendi,
Vltimus accedunt in tua damna pudor.
Tres ſumus imbelles numero: ſine viribus vxor,
Laerteſq; ſenex, Telemachuſq; puer,
Ille per inſidias penè eſt mihi nuper ademptus:
Dum parat inuitis omnibus ire Pylon.
Di precor hoc iubeant, vt euntibus ordine fatis.
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.
Hoc faciunt cuſtoſq; boum, longæuaq; nutrix:
Tertius, immundæ cura fidelis haræ.
Sed neq; Laertes, vt qui ſit inutilis annis,
Hoſtibus in mediis regna tenere poteſt.
Telemacho veniet, viuat modo, fortior ætas:
Nunc erat auxiliis illa tuenda patris.
Nec mihi ſunt vires inimicos pellere tectis:
Tu citius venias portus, & aura tuis.
Eſt tibi, ſitq; precor, natus: qui mollibus annis
In patrias artes erudiendus erat.
Reſpice Laerten: vt iam ſua lumina condas,
Extremum fati ſuſtinet ille diem.
Certè ego quæ fueram te diſcedente puella:
Protinus vt redeas facta videbor anus.

PHYLLIS DEMOPHOONTI.

Hoſpita Demophoon tua te Rhodopeia Phyllis
Vltra promiſſum tempus, abeſſe queror.
Cornua cum lunæ pleno ſemel orbe coiſſent,
Litoribus noſtris anchora pacta tua eſt.
Luna quater latuit: toto quater orbe recreuit:
Nec vehit Actæas Sithonis vnda rates.
Tempora ſi numeres, bene quæ numeramus amãtes:
Non venit ante ſuam noſtra querela diem.
Spes quoq; lenta fuit: tardè, quæ credita lædunt,
Credimus inuita nunc & amante nocens.
Sæpe fui mendax pro te mihi: ſæpe putaui
Alba procelloſos vela referre notos.
Theſea deuoui: quia te dimittere nollet:
Nec tenuit curſus forſitan ille tuos.
Interdum timui ne dum vada tendis ad Hebri,
Merſa foret cana naufraga puppis aqua.
Sæpe deos ſupplex, vt tu ſcelerate valeres,
Cum prece thuricremis deuenerata focis.
Sæpe videns ventos cælo pelagoq; fauentes,
Ipſa mihi dixi ſi valet ille, venit.
Deniq; fidus amor, quicquid properantibus obſtat,
Finxit: & ad cauſſas ingenioſa fui.
At tu lentus abes: nec te iurata reducunt
Numina: nec noſtro motus amore redis.
Demophoon ventis & verba, & vela dediſti,
Vela queror reditu, verba carere fide.
Dic mihi quid feci, niſi non ſapienter amaui?
Crimine te potui demeruiſſe meo.
Vnum in me ſcelus eſt, quod te ſceleratè recepi:
Sed ſcelus hoc meriti pondus, & inſtar habet.
Iura, vides, vbi nunc? commiſſaq; dextera dextræ?
Quiq; erat in falſo plurimus ore Deus?
Promiſſus ſocius vbi nunc Hymenæus in annos?
Qui mihi coniugij ſponſor, & obſes erat?
Per mare, quod totum ventis agitatur, & vndis,
Per quod ſæpe ieras: per quod iturus eras:
Perq; tuum mihi iuraſti (niſi fictus & ille eſt)
Concita qui ventis æquora mulcet, auum:
Per Venerem nimiumq; mihi facientia tela:
Altera tela arcus, altera tela faces:
Iunonemq;, toris quæ præſidet alma maritis:
Et per tædiferæ myſtica ſacra deæ.
Si de tot læſis ſua numina quiſq; deorum
Vindicet: in pœnas non ſatis vnus eris.
Ah laceras etiam puppes furioſa refeci:
Vt qua deſererer firma carina foret:

Remigiumq; dedi quo me fugiturus abires.
Heu patior telis vulnera facta meis!
Credidimus blandis, quorum tibi copia verbis:
Credidimus generi numinibusq; tuis.
Credidimus lacrymis: an & hæ simulare docentur?
Hæ quoque habent artes, quaque iubentur, eunt.
Dis quoq; credidimus: quid iam tot pignora nobis?
Parte satis potui qualibet inde capi.
Nec moueor, quod te iuui portuque, locoque:
Debuit hæc meriti summa fuisse mei.
Turpiter hospitium lecto cumulasse iugali
Pœnitet: & lateri conseruisse latus.
Quæ fuit ante illam, mallem suprema fuisset
Nox mihi, dum potui Phyllis honesta mori.
Speraui melius, quia me meruisse putaui:
Quæcunque ex merito spes venit, æqua venit.
Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria: simplicitas digna fauore fuit.
Sum decepta tuis & amans, & fœmina verbis:
Di faciant laudis summa sit ista tuæ.
Inter & Ægidas media statuaris in vrbe:
Magnificus titulis stet pater ante suis.
Cum fuerit lectus Scyron toruúsque Procrustes,
Et Scinis, & Tauri, mistaque forma viri,
Et domitæ bello Thebæ, fusique Bimembres,
Et pulsata nigri regia cæca dei.
Hoc tua post illos titulo signetur imago:
Hic est, cuius amans hospita capta dolo est.
De tanta rerum turba, factisque parentis,
Sedit in ingenio Cressa relicta tuo.
Quod solum excusat, solum miraris in illo:
Hæredem patriæ perfide fraudis agis.
Illa (nec inuideo) fruitur meliore marito:
Inque capistratis tigribus alta sedet.
At mea despecti fugiunt connubia Thraces,
Quod feror externum præposuisse meis.
Atq; aliquis, iam nunc doctas eat, inquit, Athenas:
Armiferam Thracen, qui regat, alter erit,
Exitus acta probat: careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putat.
At si nostra tuo spumescant æquora remo:
Iam mihi, iam dicar consuluisse meis.
Sed neque consului, nec te mea regia tanget:
Fessaque Bistonia membra lauabis aqua:
Illa meis oculis species abeuntis inhæret:
Cum premeret portus classis itura meos.
Ausus es amplecti: colloque infusus amantis
Oscula per longas iungere pressa moras.
Cumque tuis lacrymis, lacrymas confundere nostras,
Quódque foret velis aura secunda, queri:
Et mihi discedens suprema dicere voce,
Phylli face expectes Demophoonta tuum.
Expectem, qui me nunquam visurus abisti?
Expectem pelago vela negata meo?
Et tamen expecto: redeas modo serus amanti:
Vt tua sit solo tempore lapsa fides.
Quid precor infelix? iam te tenet altera coniux?
Forsitan, & nobis qui male fauit amor.
Vtque tibi excidimus, nullam puto, Phyllida nosti,
Hei mihi, si quæ sim Phyllis: & vnde rogas:
Quæ tibi Demophoon longis erroribus acto
Threicios portus, hospitiúmque dedi,
Cuius opes auxere meæ, cui diues egenti
Munera multa dedi, multa datura fui.
Quæ tibi subieci latissima regna Lycurgi,
Nomine fœmineo vix satis apta regi:
Qua patet vmbrosum Rhodope glacialis ad Æmum,
Et sacer admissas exigit Hebrus aquas.
Cui mea virginitas auibus libata sinistris,
Castaque fallaci zona recincta manu.
Pronuba Tisiphone thalamis vlulauit in illis,
Et cecinit mæstum deuia carmen auis.
Affuit Alecto breuibus torquata colubris.
Suntque sepulcrali lumina mota face.
Mœsta tamen scopulos, fruticosaque litora calco,
Quáque patent oculis æquora lata meis.
Siue die laxatur humus, seu frigida lucent
Sidera, prospicio quis freta ventus agat.
Et quæcunque procul venientia lintea vidi,
Protinus illa meos auguror esse deos.
In freta procurro, vix me retinentibus vndis,
Mobile qua primas porrigit æquor aquas,
Quo magis accedunt, minus, & minus vtilis asto.
Linquor, & ancillis excipienda cado.
Est sinus adductos modice falcatus in arcus,
Vltima prærupta cornua mole rigent:
Hinc mihi suppositas immittere corpus in vndas
Mens fuit: & quoniam fallere pergis, erit.
Ad tua me fluctus proiectam littora portent,
Occurrámque oculis intumulata tuis.
Duritia ferrum vt superes, adamantaque, teq;:
Non tibi sic, dices, Phylli sequendus eram.
Sæpe venenorum sitis est mihi, sæpe cruenta
Traiectam gladio morte perire iuuat.
Colla quoque, infidis quæ se nectenda lacertis
Præbuerant, laqueis implicuisse iuuat.
Stat nece matura tenerum pensare pudorem,
In necis electu parua futura mora est.
Inscribere meo causa inuidiosa sepulcro:
Aut hoc aut simili carmine notus eris.
Phyllida Demophoon leto dedit, hospes, amantem:
Ille necis causam præbuit, ipsa manum.

EPIST. III.

BRISEIS ACHILLI.

Quam legis, à rapta Briseide littera venit,
Vix bene barbarica Græca notata manu.
Quascunque aspicies, lacrymæ fecere lituras.
Sed tamen hæ lacrymæ pondera vocis habent.
Si mihi pauca queri de te, dominóque, viróque
Fas est, de domino pauca, viróque querar.
Non ego poscenti quòd sum citò tradita regi.
Culpa tua est: quamuis hæc quoq; culpa tua est.
Nam simul Eurybates me, Talthybiúsque vocarunt:
Eurybati data sum, Talthybióque comes.
Alter in alterius iactantes lumina vultum,
Quærebant taciti, noster vbi esset amor.
Differri potui: pœnæ mora grata fuisset:
Hei mihi, discedens, oscula nulla dedi.
At lacrymas sine fine dedi rupique capillos:
Infelix iterum sum mihi visa rapi.

Sæpe ego decepto volui custode reuerti:
Sed, me qui timidam prenderet, hostis erat.
Si progressa forem, caperer ne nocte timebam,
Quamlibet ad Priami munus itura nurum.
Sed data sum, quia danda fui: tot noctibus absum,
Nec repetor, cessas: iraque lenta tua est.
Ipse Menætiades tunc, cum tradebar, in aurem,
Quid fles? hic paruo tempore, dixit, eris.
Non repetisse parum est: pugnas, ne reddar, Achille:
I nunc: & cupidi nomen amantis habe!
Venerunt ad te Telamone, & Amyntore nati,
Ille gradu propior sanguinis, ille comes:
Laertæque satus: per quos comitata redirem:
Auxerunt blanda grandia dona prece:
Viginti fuluos operoso ex ære lebetas,
Et tripodas septem pondere, & arte pares,
Addita sunt illis auri bis quinque talenta:
Bis sex assueti vincere semper equi.
Quódque superuacuum est, forma præstante puellæ
Lesbides, euersa corpora capta domo.
Cumq; tot his, sed non opus est tibi coniuge: coniux:
Ex Agamemnoniis vna puella tribus.
Si tibi Atrida pretio redimenda fuissem,
Quæ dare debueras, accipere illa negas.
Qua merui culpa fieri tibi vilis Achille?
Quò leuis à nobis tam cito fugit amor?
An miseros tristis fortuna tenaciter vrget?
Nec venit inceptis mollior aura meis?
Diruta marte tuo Lyrnesia mœnia vidi:
Et fueram patriæ pars ego magna meæ.
Vidi consortes pariter generisque, necisque,
Tres cecidisse, tribus quæ mihi mater erat:
Vidi, quantus erat, fusum tellure cruenta,
Pectora iactantem sanguinolenta virum.
Tot tamen amissis, te compensauimus vnum:
Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras,
Tu mihi iuratus per numina matris aquosæ,
Vtile dicebas ipse fuisse capi,
Scilicet, vt quamuis veniam dotata repellar:
Et mecum fugias, quæ tibi dantur opes.
Quinetiam fama est, cum crastina fulserit Eos,
Te dare nubiferis linea vela notis.
Quod scelus vt pauidas miseræ mihi contigit aures,
Sanguinis atque animi pectus inane fuit.
Ibis: & ô cui me miseram violente relinques?
Quis mihi desertæ mite leuamen erit?
Deuorer ante precor subito telluris hiatu:
Aut rutilo missi fulminis igne cremer:
Quàm sine me Phthiis canescant æquora remis:
Et videam puppes ire relicta tuas.
Si tibi iam reditusque placent, patriique penates:
Non ego sum classi sarcina magna tuæ.
Victorem captiua sequar, non nupta maritum:
Est mihi, quæ lanas molliat, apta manus.
Inter Achæiades longe pulcherrima matres
In thalamos coniux ibit, eátque tuos.
Digna nurus socero, Iouis, Æginæque nepote,
Cuique senex Nereus prosocer esse velit.
Nos humiles, famulæque tuæ data pensa trahemus,
Et minuent plenas stamina nostra colos.
Exagitet ne me tantum tua deprecor vxor,
Quæ mihi nescio quo non erit æqua modo.
Neue meos coram scindi patiare capillos,
Et leuiter dicas, hæc quoque nostra fuit.
Vel patiare licet, dum ne contempta relinquar.
Hic mihi væ miseræ concutit ossa metus:
Quid tamen expectas? Agamemnona pœnitet iræ
Et iacet ante tuos Græcia mœsta pedes.
Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis.
Quid laceras Danaas impiger Hector opes?
Arma cape Æacide: sed me tamen ante recepta,
Et preme turbatos Marte fauente viros.
Propter me mota est: propter me desinat ira:
Simque ego tristitiæ caussa modúsque tuæ.
Nec tibi turpe puta precibus succumbere nostris:
Coniugis Oenides versus in arma prece est.
Res audita mihi, nota est tibi. fratribus orba
Deuouit nati spémque, capútque parens.
Bello erat ille ferox: positis secessit ab armis,
Et patriæ rigida mente negauit opem.
Sola virum flexit coniux felicior illa:
At mea pro nullo pondere verba cadunt.
Nec tamen indignor: nec me pro coniuge gessi
Sæpius in domini serua vocata torum.
Me quædam (memini) dominam captiua vocabat:
Seruitio, dixi, nominis addis onus.
Per tamen ossa viri subito male tecta sepulchro,
Semper iudiciis ossa verenda meis:
Perque trium fortes animas, mea numina, fratrum
Qui bene pro patria, cum patriáque iacent:
Pérq; tuum, nostrúmq; caput, quod iunximus vnà:
Pérque tuos enses cognita tela meis.
Nulla Mycenæum sociasse cubilia mecum
Iuro: fallentem deseruisse velis.
Si tibi nunc dicam: fortissime tu quoque iura,
Nulla tibi sine me gaudia facta: neges.
At Danai mœrere putant. tibi plectra mouentur:
Te tenet in tepido mollis amica sinu.
Et si quis quærat, quare pugnare recuses,
Pugna nocet: citharæ, noxque, Venúsque iuuant:
Tutius est iacuisse toro: tenuisse puellam:
Threiciam digitis increpuisse lyram:
Quam manibus clypeos, & acutæ cuspidis hastam,
Et galeam pressa sustinuisse coma.
Sed tibi pro tutis insignia facta placebant:
Partáque bellando gloria dulcis erat.
An tantum, dum me caperes, fera bella probabas?
Cúmque mea patria laus tua victa iacet?
Di melius: validóque precor vibrata lacerto
Transeat Hectoreum Pelias hasta latus.
Mittite me Danai, dominum legata rogabo:
Mistáque mandatis oscula multa feram.
Plus ego quam Phœnix, plus quàm facundus Vlysses,
Plus ego quàm Teucri (credite) frater agam.
Est aliquid solitis collum tetigisse lacertis:
Præsentísque oculos admonuisse sinus.
Sis licet immitis, matrisque ferocior vndis:
Vt taceam: lacrymis comminuere meis.
Nam quoque (sic omnis Peleus pater impleat annos

Sic eat auspiciis Pyrrhus ad arma tuis)
Respice sollicitam Briseida fortis Achille:
Nec miseram lenta ferreus vre mora.
At si versus amor tuus est in tædia nostri,
Quam sine te cogis viuere:coge mori.
Vtq; facis,coges,abijt corpusq; colorq;:
Sustinet hoc animæ,spes tamen vna tui.
Qua si destituar,repetam fratresq; virumq;,
Nec tibi magnificum femina iussa mori.
Cur autem iubeas? stricto pete corpora ferro:
Est mihi qui fosso pectore sanguis eat.
Me petat ille tuus,qui si dea passa fuisset,
Ensis in Atridæ pectus iturus erat.
At potius serues nostram,tua munera,vitam:
Quod dederas hosti victor,amica rogo.
Perdere quos meliùs possis,Neptunia præbent
Pergama,materiam cædis ab hoste pete.
Me modò siue paras impellere remige classem,
Siue manes:domini more venire iube.

PHÆDRA HIPPOLYTO.

Qua,nisi tu dederis,caritura est ipsa salutem
Mittit Amazonio Cressa puella viro.
Perlege quodcunq; est:quid epistola lecta nocebit?
Te quoq; in hac aliquid,quod iuuet,esse potest.
His arcana notis terra,pelagoq; feruntur.
Inspicit acceptas hostis ab hoste notas.
Ter tecum conata loqui:ter inutilis hæsit
Lingua,ter in primo destitit ore sonus.
Qua licet,& sequitur,pudor est miscendus amori.
Dicere quæ puduit,scribere iussit amor.
Quicquid amor iussit,non est contemnere tutum.
Regnat,& in dominos ius habet ille deos.
Ille mihi primo dubitanti scribere,dixit,
Scribe:dabit victas ferreus ille manus.
Adsit:& vt nostras auido fouet igne medullas,
Figat sic animos in mea vota tuos.
Non ego nequitia socialia fœdera rumpam:
Fama(velim quæras)crimine nostra vacat.
Venit amor grauius,quo serius vrimur,intus
Vrimur:& cæcum pectora vulnus habent.
Scilicet vt teneros lædunt iuga prima iuuencos:
Frenaq; vix patitur de grege captus equus:
Sic male,vixq; subit primos rude pectus amores:
Sarcinaq; hæc animo non sedet apta meo.
Ars fit,vbi à teneris crimen condiscitur annis.
Quæ venit exacto tempore,peius amat.
Tu noua seruatæ carpes libamina famæ,
Et pariter nostrum fiet vterq; nocens.
Est aliquid plenis pomaria carpere ramis,
Et tenui primam deligere vngue rosam.
Sed tamen ille prior,quo me sine crimine gessi,
Candor ab insolita labe notandus erat.
At bene successit:duro quod adurimur igne:
Peius adulterio turpis adulter obest.
Si mihi concedat Iuno fratremq;,virumq;:
Hippolytum videor præpositura Ioui.
Iam quoq;(vix credes)ignotas mittor in artes:
Est mihi per sæuas impetus ire feras.
Iam mihi prima dea est arcu præsignis adunco
Delia,iudicium subsequar ipsa tuum.
In nemus ire libet:pressisq; in retia ceruis
Hortari celeres per iuga summa canes.
Aut tremulum excusso iaculum vibrare lacerto,
Aut in graminea ponere corpus humo.
Sæpe iuuat versare leues in puluere currus,
Torquentem frenis ora fugacis equi.
Nunc feror,vt Bacchi furiis Eleides actæ:
Quæq; sub Idæo tympana colle mouent.
Aut quas semideæ Dryades,Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.
Namq; mihi referunt,cum se furor ille remisit,
Omnia,me tacitam conscius vrit amor.
Forsitan hunc fato generi reddamus amorem:
Et Venus ex tota gente tributa petit.
Iupiter Europam(prima est ea gentis origo)
Dilexit,tauro dissimulante Deum.
Pasiphae mater decepto subdita tauro
Enixa est vtero crimen,onusq; suum.
Perfidus Ægides ducentia fila secutus
Curua mea fugit tecta sororis ope.
En ego nunc,ne fortè parum Minoia credar:
In socias leges vltia gentis eo.
Hoc quoq; fatale est:placuit domus vna duabus,
Me tua forma capit:capta parente soror.
Thesides,Theseusq; duas rapuere sorores,
Ponite de nostra bina trophæa domo.
Tempore,quo nobis inita est Cerealis Eleusis:
Gnosia me vellem detinuisset humus.
Tunc mihi præcipuè,necnon tamen ante placebas,
Acer in extremis ossibus hæsit amor.
Candida vestis erat,præcincti flore capilli:
Flaua verecundus tinxerat ora rubor.
Quemq; vocant aliæ vultum rigidumque, trucemq;:
Pro rigido,Phædra iudice,fortis erat.
Sint procul à nobis iuuenes,vt femina,compti:
Fine coli modico forma virilis amat.
Te tuus iste rigor,positique sine arte capilli,
Et leuis egregio puluis in ore decet.
Siue ferocis equi luctantia colla retorques:
Exiguo flexos miror in orbe pedes.
Seu lentum valido torques hastile lacerto:
Ora ferox in se versa lacertus habet.
Siue tenes lato venabula cornea ferro:
Denique,nostra iuuat lumina quicquid agis.
Tu modo duritiem siluis depone iugosis,
Non sum materia digna perire tua.
Quid iuuat incinctæ studia exercere Dianæ?
Et Veneri numeros eripuisse suos?
Quod caret alterna requie,durabile non est:
Hæc reparat vires,fessaq; membra leuat.
Arcus & arma tuæ tibi sint imitanda Dianæ:
Si nunquam cesses tendere,mollis eris.
Clarus erat Cephalus siluis:multæq; per herbas
Conciderant illo percutiente feræ.
Nec tamen Auroræ male se præbebat amandum:
Ibat ad hunc sapiens à sene diua viro.
Sæpe sub ilicibus Venerem,Cinyraq; creatum
Sustinuit positos quælibet herba duos.
Arsit & Oenides in Mænalia Atalanta:

Illa feræ spolium pignus amoris habet.
Nos quoq; iam primum turba numeremur in ista.
Si Venerem tollas rustica silua tua est.
Ipsa comes veniam, nec me latebrosa mouebunt
Saxa, nec obliquo dente timendus aper.
Æquora bina suis oppugnant fluctibus Isthmon:
Et tenuis tellus audit vtrumq; mare.
Hic tecum Træzena colam Pittheia regna:
Iam nunc & patria charior illa mea est.
Tempore abest, aberitq; diu Neptunius heros:
Illum Pirithoi detinet ora sui.
Præposuit Theseus (nisi nos manifesta negamus)
Pirithoum Phædræ, Pirithoumq; tibi:
Nec sola hæc ad nos iniuria venit ab illo:
In magnis læsi rebus vterq; sumus.
Ossa mei fratris claua perfracta trinodi
Sparsit humi: soror est præda relicta feris:
Prima securigeras inter virtute puellas,
Te peperit niti digna fauore parens:
Si quæras, vbi sit? Theseus latus ense peregit,
Nec mater tanto pignore tuta fuit.
At nec pacta quidem, tædaq; accepta iugali:
Cur, nisi me caperes regna paterna nothus?
Addidit & fratres ex me tibi: quos tamen omnes
Non ego tollendi caussa, sed ille fuit.
O vtinam nocitura tibi pulcherrime rerum
In medios nixu viscera rupta forent.
I nunc, & meriti lectum reuerere parentis:
Quem fugit, & factis abdicat ille suis.
Nec, quia priuigno videar coitura nouerca,
Terruerint animos nomina vana tuos.
Ista vetus pietas, æuo moritura futuro,
Rustica Saturno regna tenente, fuit.
Iuppiter esse pium statuit, quodcunq; iuuaret:
Et fas omne facit fratre marita soror.
Illa coit firma generis iunctura catena,
Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.
Nec labor est, celare licet, pete munus ab illa:
Cognato poterit nomine culpa tegi.
Viderit amplexus aliquis: laudabimur ambo:
Dicar priuigno fida nouerca meo.
Non tibi per tenebras duri reseranda mariti
Ianua, nec custos decipiendus erit:
Vt tenuit domus vna duos, domus vna tenebit:
Oscula aperta dabas, oscula aperta dabis.
Tutus eris mecum, laudemq; merebere culpa,
Tu licet in lecto conspiciare meo:
Tolle moras tantum, properataq; fœdera iunge:
Qui mihi nunc sæuit, sic tibi parcat amor.
Non ego dedignor supplex, humilisq; precari.
Heu, vbi nunc fastus, altaq; verba iacent?
Et pugnare diu, nec me summittere culpæ
Certa fui: certi si quid haberet amor.
Victa precor, genibusq; tuis regalia tendo
Brachia: quid deceat, non videt vllus amans.
Depuduit, profugusque pudor sua signa reliquit.
Da veniam fassæ, duraq; corda doma.
Quod mihi sit genitor, qui possidet æquora, Minos:
Quod veniant proaui fulmina torta manu:
Quod sit auus radiis frontem vallatus acutis:
Purpureo tepidum qui mouet axe diem:
Nobilitas sub amore iacet: miserere priorum:
Est mihi si non vis parcere, parce meis.
Est mihi dotalis tellus Iouis insula Crete:
Seruiat Hippolyto regia tota meo.
Flecte feros animos: potuit corrumpere taurum
Mater: eris tauro sæuior ipse truci?
Per Venerem parcas oro, quæ plurima mecum est:
Sic nunquam, quæ te spernere possit, ames:
Sic tibi secretis agilis dea de saltibus adsit,
Siluaq; perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanaq; numina Panes:
Sic cadat aduersa cuspide fossus aper.
Sic tibi dent Nymphæ, quamuis odisse puellas
Diceris: arentem quæ leuet vnda sitim:
Addimus his precibus lacrymas quoq; : verba precantis
Perlegis, & lacrymas finge videre meas.

EPIST. V.

OENONE PARIDI.

Perlegis? an coniux prohibet noua? perlege: non est
Ista Mycenæa littera facta manu.
Pegasis Oenone Phrygiis celeberrima siluis,
Læsa queror de te, si sinis ipse, meo.
Quis Deus opposuit nostris sua numina votis?
Ne tua permaneam, quod mihi crimen obest?
Leniter, ex merito quicquid patiare ferendum est:
Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.
Nondum tantus eras, cum te contenta marito
Edita de magno flumine nympha fui.
Qui nunc Priamides (absit reuerentia vero)
Seruus eras: seruo nubere nympha tuli.
Sæpe greges inter requieuimus arbore tecti:
Mistaq; cum foliis præbuit herba torum.
Sæpe super stramen, fœnoq; iacentibus alto,
Depressa est humili cana pruina casa.
Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos
Et tegeret catulos qua fera rupe suos?
Retia sæpe comes maculis distincta tetendi:
Sæpe citos egi per iuga summa canes.
Incisæ seruant à te mea nomina fagi:
Et legor Oenone falce notata tua.
Et quantum trunci, tantum mea nomina crescunt:
Crescite, & in titulos surgite rite meos.
Populus est (memini) fluuiali consita ripa:
Est in qua nostri littera scripta memor.
Popule viue precor, quæ consita margine ripæ
Hoc in rugoso cortice carmen habes:
Cùm Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe retro propera, versæq; recurrite lymphæ,
Sustinet Oenonen deseruisse Paris.
Illa dies fatum miseræ mihi dixit, ab illa
Pessima mutati cœpit amoris hiems:
Qua Venus & Iuno, sumptisq; decentior armis
Venit in arbitrium nuda Minerua tuum,
Attoniti micuere sinus, gelidusq; cucurrit,

Vt mihi narrasti, dura per ossa tremor.
Consului (neq; enim modicè terrebar) anúsq;,
Longæuosq; senes, constitit esse nefas.
Cæsa abies, sectæq; trabes, & classe parata,
Cærula ceratas accipit vnda rates,
Flesti discedens. hoc saltem parce negare,
Præterito magis est iste pudendus amor.
Et flesti, & nostros vidisti flentis ocellos,
Miscuimus lacrymas mæstus vterque suas.
Non sic appositis vincitur vitibus vlmus:
Vt tua sunt collo brachia vincta meo.
Ah quoties, cum te vento quere teneri,
Riserunt comites, ille secundus erat.
Oscula dimissæ quoties repetita dedisti,
Quàm vix sustinuit dicere lingua, vale.
Aura leuis rigido pendentia lintea malo
Suscitat, & remis eruta canet aqua.
Prosequor infelix oculis abeuntia vela,
Quâ licet, & lacrymis humet arena meis.
Vtq; celer venias virides Nereidas oro:
Scilicet vt venias in mea damna celer.
Votis ergo meis alij rediture redisti:
Hei mihi pro dira pellice blanda fui!
Aspicit immensum moles natiua profundum,
Mons fuit; æquoreis illa resistit aquis.
Hinc ego prima tuæ prospexi vela carinæ,
Et mihi per fluctus impetus ire fuit.
Dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora,
Pertimui, cultus non erat ille tuus.
Fit propior, terrasq; cita ratis attigit aura:
Femineas vidi corde tremente genas.
Non satis id fuerat (quid enim furiosa morabar?)
Hærebat gremio turpis amica tuo.
Tunc verò rupiq; sinus, & pectora planxi:
Et secui madidas vngue rigente genas:
Impleuiq; sacram querulis vlulatibus Idam:
Illuc has lacrymas in mea saxa tuli.
Sic Helene doleas, desertaq; coniuge flores,
Quæque prior nobis intulit, illa ferat.
Nunc tecum veniunt, quæ te per aperta sequuntur
Æquora, legitimos destituuntq; viros.
At cùm pauper eras, armentáq; pastor agebas,
Nulla, nisi Oenone, pauperis vxor erat.
Non ego miror opes, nec me tua regia tangit,
Nec de tot Priami dicar vt vna nurus.
Non tamen vt Priamus nymphæ socer esse recuset.
Aut Hecubæ fuerim dissimulanda nurus.
Dignaq; sum, & cupio fieri matrona potentis:
Sunt mihi, quas possunt sceptra decere, manus.
Nec me, faginea quod tecum fronde iacebam,
Despice: purpureo sum magis apta toro.
Deniq; tutus amor meus est: tibi nulla parantur
Bella, nec vltrices aduehit vnda rates.
Tyndaris infestis fugitiua reposcitur armis,
Hæc venit in thalamos dote superba tuos.
Quæ si sit Danais reddenda, vel Hectora fratrem,
Vel cum Deiphobo Polydamanta roga,
Quid grauis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule: queis ætas longa magistra fuit.
Turpe rudimentum est patriæ præponere raptam:
Causa pudenda tua est: iusta vir arma mouet.
Nec tibi, si cupias, fidam promitte Lacænam,
Quæ sit in amplexus tam cito versa tuos.
Vt minor Atrides temerati fœdera lecti
Clamat: & externo læsus amore dolet:
Tu quoq; clamabis: nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel.
Ardet amore tui: sic & Menelaon amauit:
Nunc iacet in viduo credulus ille toro.
Felix Andromache, certo bene nupta marito:
Vxor ad exemplum fratris habenda fui.
Tu leuior folijs, tunc cum sine pondere succi
Mobilibus ventis arida facta cadunt.
Et minus est in te, quàm in summa pondus arista,
Quæ leuis assiduis solibus vsta riget.
Hæc tua (nam recolo) quondam germana canebat,
Sic mihi diffusis vaticinata comis:
Quid facis Oenone? quid arenæ semina mandas?
Non profecturis littora bobus aras.
Graia iuuenca venit, quæ te, patriamq;, domumq;
Perdat: Io prohibe, Graia iuuenca venit.
Dum licet, obscœnam ponto demergite puppim,
Heu quantum Phrygij sanguinis illa vehit:
Dixerat: in cursu famulæ rapuere furentem:
At mihi flauentes diriguere comæ.
Ah nimium miseræ vates mihi vera fuisti:
Possidet en saltus illa iuuenca meos.
Sit facie quamuis insignis, adultera certè est:
Deseruit patrios hospite capta deos:
Illam de patria Theseus (nisi nomine fallor)
Nescio quis Theseus abstulit arte sua.
A iuuene, & cupido credatur reddita virgo?
Vnde hæc compererim tam bene quæris? amo.
Vim licet appelles, & culpam nomine veles:
Quæ toties rapta est, præbuit ipsa rapi.
At manet Oenone fallenti casta marito:
Et poteras falli legibus ipse tuis.
Me satyri celeres (siluis ego tecta latebam)
Quæsierant rapido turba proterua pede.
Cornigerumq; caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida iugis:
Me fide conspicuus Troiæ munitor amauit,
Ille meæ spolium virginitatis habet.
Id quoq; luctando, rupi tamen ante capillos,
Oráq; sunt digitis aspera facta meis.
Nec pretium stupri, gemmas aurúmq; poposci:
Turpiter ingenuum munera corpus emunt.
Ipse ratus dignam, medicas tibi tradidit artes,
Admisitq; meas ad sua dona manus.
Quæcunque herba potens ad opem, radixque medendi,
Vtilis in toto nascitur orbe, mea est.
Me miseram, quod amor non est medicabilis herbis,
Destituor prudens artis ab arte mea.
Ipse repertor opis vaccas pauisse Phereas
Dicitur, & à nostro saucius igne fuit.
Quod neq; graminibus tellus fœcunda creatis,
Nec Deus auxilium, tu mihi ferre potes.
Et potes, & merui: dignæ miserere puellæ:
Non ego cum Danais arma cruenta fero:

Sed tua sum, tecumq; fui puerilibus annis.
Et tua quod superest temporis esse precor.

EPIST. VI.

HYPSIPYLE IASONI.

Littora Thessaliæ reduci tetigisse carina
Diceris auratæ vellere diues ouis.
Gratulor incolumi, quantum sinis: hæc tamen ipso,
Debueram scripto certior esse tuo.
Nam ne pacta tibi præter mea regna redires,
Cum cuperes, ventos non habuisse potes.
Quamlibet aduerso signetur epistola vento,
Hypsipyle missa digna salute fui.
Cur mihi fama prior, quàm nuntia litera venit?
Isse sacros Martis sub iuga panda boues?
Seminibus iactis segetes adolesse virorum,
Inq; necem dextra non eguisse tua:
Peruigilem spolium pecudis seruasse draconem:
Rapta tamen forti vellera fului manu.
Hæc ego si possem timidè credentibus ista,
Ipse mihi scripsit, dicere, quanta forem?
Quid queror officium lenti cessasse mariti?
Obsequium, maneo si tua, grande tuli.
Barbara narratur venisse venefica tecum,
In mihi promissi parte recepta tori.
Credula res amor est, vtinam temeraria dicar
Criminibus falsis insimulasse virum.
Nuper ab Hæmonijs hospes mihi Thessalus oris.
Veneras, & tactum vix bene limen erat.
Æsonides, dixi, quid agit meus? ille pudore
Hæsit in opposita lumina fixus humo.
Protinus exilui, tunicisque à pectore ruptis,
Viuit an, exclamo? me quoq; fata trahunt.
Viuit, ait, timidúmque mihi iurare coegi.
Vix mihi, teste Deo, credita vita tua est.
Vtque animus redijt: tua facta requirere cœpi,
Retulit, æripides Martis arasse boues:
Vipereos dentes in humum pro semine iactos,
Et subito natos arma tulisse viros:
Terrigenas populos ciuili Marte peremptos,
Implesse ætatis fata diurna suæ.
Deuicto serpente, iterum si viuat Iason,
Quærimus, alternant spésq; timorq; fidem.
Singula dum narrat, cursu, studióq; loquendi
Detegit ingenio vulnera facta suo.
Heu vbi pacta fides? vbi connubialia iura?
Fáxq; sub arsuros dignior ire rogos?
Non ego sum furtim tibi cognita, pronuba Iuno
Adfuit: & sertis tempora vinctus Hymen.
At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erinnys
Prætulit infaustas sanguinolenta faces.
Quid mihi cum Minyis? quid cum Tritonide pinus?
Quid tibi cum patria nauita Tiphi mea?
Non erat hic aries vllo spectabilis auro
Nec senis Æetæ regia Lemnos erat.
Certa fui primo (sed me mea fata trahebant)
Hospita fœminea pellere castra manu.
Lemniadésq; viros nimium quoq; vincere norunt:
Milite tam forti vita tuenda fuit.
Vrbe virum vidi tectóq; animoq; recepi.
Hic tibi bis æstas, bisq; cucurrit hiems.
Tertia messis erat: cum tu dare vela coactus
Implesti lacrymis talia verba tuis.
Abstrahor Hypsipyle: si dent modo fata recursum:
Vir tuus hinc abeo, vir tibi semper ero.
Quod tamen è nobis grauida celatur in aluo:
Viuat, & eiusdem simus vterq; parens.
Hactenus & lacrymis in falsa cadentibus ora,
Cætera te memini non potuisse loqui.
Vltimus è socijs sacram conscendis in Argo:
Illa volat: ventus concaua vela tenet.
Cærula propulsæ subducitur vnda carinæ:
Terra tibi, nobis aspiciuntur aquæ.
In latus omne patens turris circumspicit vndas:
Huc feror, & lacrymis ora, sinusq; madent.
Per lacrymas specto: cupidæq; fauentia menti
Longius assueto lumina nostra vident.
Addo preces castas, immistaq; vota timori:
Nunc quoq; te saluo persoluenda mihi.
Vota ego persoluam? votis Medea fruetur,
Cor dolet: atq; ira mistus abundat amor.
Dona feram templis? viuum quod Iasona perdam?
Hostia pro damnis concidet icta meis?
Non equidem secura fui: semperq; verebar,
Nec pater Argolica sumeret vrbe nurum.
Argolicas timui, nocuit mihi barbara pellex:
Non expectato vulnus ab hoste tuli.
Nec facie, meritisq; placet: sed carmine mouit:
Diraq; cantata pabula falce metit.
Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, & tenebris abdere solis equos.
Illa refrenat aquas, obliquaq; flumina sistit.
Illa loco siluas, viuaq; saxa mouet.
Per tumulos errat passis discincta capillis,
Certáq; de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraq; cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.
Et quæ nescierim melius, malè quæritur herbis:
Moribus, & forma conciliandus amor.
Hanc potes amplecti? thalamoq; relictus in vno
Impauidus somno nocte silente frui?
Scilicet vt tauros, ita te iuga ferre coegit:
Quaque feros angues, te quoq; mulcet ope.
Adde, quod ascribi factis procerumq;, tuisq;
Se facit, & titulo coniugis vxor obest.
Atq; aliquis Peliæ de partibus acta venenis
Imputat, & populum qui sibi credat, habet.
Non hæc Æsonides, sed filia Phasias Æetæ,
Aurea Phryxeæ terga reuellit ouis.
Non probat Alcimede mater tua: consule matrem:
Non pater: à gelido cui venit axe nurus.
Illa sibi à Tanai, Scythicæque paludibus vndæ
Quærat, & à patria Phasidis vsque virum.
Mobilis Æsonide, vernáq; incertior aura,
Cur tua polliciti pondere verba carent?
Vir meus hinc ieras, cur non meus inde redisti?
Sim reducis coniux, sicut euntis eram.
Si te nobilitas, generosaque nomina tangunt,

En ego Minoo nata Thoante feror.
Bacchus amat, Bacchi coniux redimita corona,
Præradiat stellis signa minora suis.
Dos mihi Lemnos erit terra ingeniosa colenti:
Me quoque iam tales inter habere potes.
Nunc etiam peperi. gratare ambobus Iason:
Dulce mihi grauidæ fecerat auctor onus.
Felix in numero quoque sum, prolémque gemellas,
Pignora Lucina bina fauente dedi.
Si quæras, cui sint similes, cognosceris illis:
Fallere non norunt: cætera patris habent.
Legatos quos pænè dedi pro matre ferendos:
Sed tenuit cœptas sæua nouerca vias.
Medeam timui: plus est Medea nouerca:
Medeæ faciunt ad scelus omne manus.
Spargere quæ fratris potuit lacerata per agros
Corpora, pignoribus parceret illa meis?
Hanc tamen ô demens, Colchisque ablate venenis,
Diceris Hypsipyles præposuisse toro.
Turpiter illa virum cognouit adultera virgo:
Me tibi, téque mihi tæda pudica dedit.
Prodidit illa patrem: rapui de cæde Thoanta:
Deseruit Colchon: me mea Lemnos habet.
Quid referam? scelerata piam si vincit, & ipso
Crimine dotata est, emeruítque virum.
Lemniadum facinus culpo, non miror Iason:
Quælibet iratis ipse dat arma dolor.
Dic age, si ventis, vt oportuit, actus iniquis.
Intrasse portus, túque coméque meos:
Obuiáque exissem fœtu comitata gemello:
Hiscere nempe tibi terra roganda foret?
Quo vultu natos, quo me scelerate videres?
Perfide quo pretio, qua nece dignus eras?
Ipse quidem per me tutus, sospésque fuisses:
Non quia tu dignus: sed quia mitis ego.
Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus:
Quósque veneficiis abstulit illa suis.
Medeæ Medea forem. quod si quis ab alto
Iustus adest votis Iupiter ipse meis:
Quod gemit Hypsipyle: lecti quoque succuba nostri
Mœreat: & leges sentiat ipsa suas.
Vtque ego destituor coniux, matérque duorum:
A totidem natis orba sit illa viro.
Nec male parta diu teneat: peiúsque relinquat:
Exulet: & toto quærat in orbe fugam.
Quàm fratri germana fuit, miseróque parenti
Filia, tam natis, tam sit acerba viro.
Cum mare, cum terras consumpserit: aëra tentet:
Erret inops, exspes, cæde cruenta sua.
Hæc ego coniugio fraudata Thoantias oro.
Viuite deuoto nuptaque, virque toro.

EPIST. VII.

DIDO ÆNEÆ.

SIc, vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.
Nec quia te nostra sperem prece posse moueri,
Alloquor: aduerso mouimus ista deo.
Sed meriti famam, corpusque animumque pudicum
Cum male perdiderim: perdere verba leue est.
Certus es ire tamen; miserámque relinquere Dido:
Atque iidem venti vela, fidémque ferent.
Certus es Ænea cum fœdere soluere naues:
Quæque vbi sint nescis, Itala regna sequi.
Nec noua Carthago, nec te crescentia tangunt
Mœnia: nec sceptro tradita summa tuo.
Facta fugis, facienda petis: quærenda per orbem
Altera: quæsita est altera terra tibi.
Vt terram inuenias: quis eam tibi tradet habendam?
Quis sua non notis arua tenenda dabit?
Alter amor tibi restat habendus, & altera Dido.
Quámque iterum fallas, altera danda fides.
Quando erit? vt condas instar Carthaginis vrbem,
Et videas populos altus ab arce tuos?
Omnia si veniant, nec te tua vota morentur:
Vnde tibi, quæ te sic amet, vxor erit?
Vxor, vt inducto ceratæ sulfure tædæ:
Æneamque animo noxque, diesque refert:
Ille quidem male gratus, & ad mea munera surdus,
Et quo, si non sim stulta, carere velim.
Non tamen Æneam, quamuis male cogitet, odi:
Sed queror infidum, questaque peius amo.
Parce Venus nurui, durumque amplectere fratrem;
Frater amor. castris militet ille tuis.
Aut ego, quæ cœpi (neque enim dedignor) amare:
Materiam curæ præbeat ille meæ.
Fallor. & ipsa mihi falso iactatur imago:
Matris ab ingenio dissidet ille suæ.
Te lapis: & montes, innataque rupibus altis
Robora te, sæuæ progenuere feræ:
Aut mare quale vides agitari nunc quoque ventis:
Quo tamen aduersis fluctibus ire paras:
Quo fugis? obstat hiems, hiemis mihi gratia prosit:
Aspice, vt euersas concitet Eurus aquas.
Quod tibi malueram, sine me debere procellis:
Iustior est animo ventus, & vnda tuo.
Non ego sum tanti, quod non mediteris iniquè
Vt pereas, dum me per freta longa fugis.
Exerces pretiosa odia, & constantia magno,
Si dum me fugias, est tibi vile mori.
Iam venti ponent, strataque æqualiter vnda.
Cæruleus Triton per mare curret equis.
Tu quoque cum ventis vtinam mutabilis esses:
Et, nisi duritia robora vincis, eris.
Quid? si nescires insana quid æquora possunt?
Expertæ toties tam male credis aquæ?
Vt pelago suadente etiam retinacula soluas,
Multa tamen latas tristia pontus habet.
Nec violasse fidem tentantibus æquora prodest:
Perfidiæ pœnas exigit ille locus.
Præcipue cum læsus amor: quia mater amorum
Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.
Perdita ne perdam timeo, noceámque nocenti,
Neu bibat æquoreas naufragus hostis aquas.
Viue precor: sic te melius, quàm funere perdam:
Tu potius leti causa ferere mei.
Finge age te rapido (nullum sit in omne pondus)
Turbine deprendi: quid tibi mentis erit?
Protinus occurrent falsæ periuria linguæ,
Et Phrygia Dido fraude coacta mori:
Coniugis ante oculos deceptæ stabit imago

Tristis, & effusis sanguinolenta comis.
Quicquid id est, totum merui, concedite, dices:
Quæque cadent in te fulmina missa putes.
Da breue sæuitiæ spatium pelagiq; tuæq;
Grande moræ pretium, tuta futura via est.
Nec mihi tu curæ, puero parcatur Iulo:
Te satis est titulum mortis habere meæ.
Quid puer Ascanius? quid dî meruere penates?
Ignibus ereptos obruet vnda deos.
Sed neque fers tecum: nec, quæ mihi perfide iactas,
Presserunt humeros sacra patérq; tuos:
Omnia mentiris: neque enim tua fallere lingua
Incipit à nobis: primáq; plector ego.
Si quæras vbi sit formosi mater Iuli:
Occidit à duro sola relicta viro.
Hæc mihi narrabas: at me mouere merentem,
Illa minor culpa pœna futura mea est.
Nec mihi mens dubia est, quin te tua numina dānēt:
Per mare, per terras septima iactat hiems.
Fluctibus eiectum tuta statione recepi:
Vixq; bene audito nomine, regna dedi.
His tamen officiis vtinam contenta fuissem:
Et mihi concubitus fama sepulta foret.
Illa dies nocuit: qua nos decliue sub antrum
Cæruleus subitis compulit imber aquis.
Audieram voces: nymphas vlulasse putaui:
Eumenides fatis signa dedere meis.
Exige læso pudor pœnas violate Sichæo:
Ad quem (me miseram) plena pudoris eo.
Est mihi marmorea sacratus in æde Sichæus:
Oppositæ frondes, velleráq; alba tegunt.
Hinc ego me sensi noto quater ore citari:
Ipse sono tenui dixit, Elisa veni.
Nulla mora est: venio: venio tibi debita coniux:
Sum tamen admissi tarda pudore mei.
Da veniam culpæ: decepit idoneus auctor:
Inuidiam noxæ detrahit ille meæ.
Diua parens, seniorq; pater pia sarcina nati,
Spem mihi mansuri rite dedere viri.
Si fuit errandum, causas habet error honestas:
Adde fidem nulla parte pigendus erit.
Durat in extremum, vitæque nouissima nostræ
Prosequitur fati, qui fuit ante, tenor.
Occidit in terras coniux mactatus ad aras:
Et sceleris tanti præmia frater habet.
Exul agor: cinerésq; viri, patriámq; relinquo:
Et feror in duras hoste sequente vias.
Applicor ignotis. fratriq; elapsa fretóq;,
Quod tibi donaui perfide, littus emo.
Vrbem constitui: latéq; patentia fixi
Mœnia, finitimis inuidiosa locis.
Bella tument: bellis peregrina, & fœmina tentor:
Vixque rudes portas vrbis, & arma paro.
Mille procis placui: qui me coiere querentes
Nescio quem thalamis præposuisse suis.
Quid dubitas vinctam Gætulo tradere Iarbæ?
Præbueram sceleri brachia nostra tuo.
Est etiam frater: cuius manus impia poscit
Respergi nostro, sparsa cruore viri.
Pone deos, & quæ tangendo sacra profanas:
Non bene cælestes impia dextra colit.
Si tu cultor eras elapsis igne futurus:
Pœnitet elapsos ignibus esse deos:
Forsitan & grauida Dido scelerate relinquas:
Parsque tui lateat corpore clausa meo.
Accedas fatis matris miserabilis infans:
Et nondum nati funeris auctor eris.
Cúmq; parente sua frater morietur Iuli
Pœnáq; connexos auferet vna duos.
Sed iubet ire deus: vellem vetuisset adire:
Punica nec Teucris pressa fuisset humus.
Hoc duce nempe deo ventis agitaris iniquis:
Et teris in rapido tempora longa freto.
Pergama vix tanto tibi erant repetenda labore,
Hectore si viuo quanta fuere, forent.
Non patrium Simoenta petis: sed Tibridis vndas.
Nempe vt peruenias quò cupis, hospes eris.
Vtque latet, refugitq; tuas obstrusa carinas:
Vix tibi continget terra petita seni.
Hos populos potius in dotem ambage remota
Accipe: & aduectas Pigmalionis opes.
Ilion in Ty[r]iam transfer felicius vrbem:
Inque loco regis, sceptra sacrata tene.
Si tibi mens auida est belli, si quærit Iulus
Vnde suo partus Marte triumphus eat:
Quem superet, ne quid desit præbebimus hostem.
Hic pacis leges, hic locus arma capit.
Tu modo per patrem, fraternáque tela, sagittas:
Pérq; fugæ comites, Dardana sacra, deos:
Sic superent quoscunque tua de gente reportas:
Mars ferus & damni sit modus ille tui:
Ascaniúsq; suos feliciter impleat annos:
Et senis Anchisæ molliter ossa cubent:
Parce precor domui, quæ si tibi tradit habendam,
Quod crimen dicis præter amasse meum?
Non ego sum Phthia, magnisq; oriunda Mycenis:
Nec steterant in te virq; paterq; meus.
Si pudet vxoris, non nupta, sed hospita dicar.
Dum tua sit Dido, quidlibet esse feret.
Nota mihi freta sunt Afrum frangentia littus:
Temporibus certis dántq; negántq; viam,
Cum dabit aura viam præbebis carbasa ventis:
Nunc leuis eiectam continet alga ratem.
Tempus vt obseruem manda mihi: certius ibis:
Nec te si cupias, ipsa manere sinam.
Et socij requiem poscunt: laniatáq; classis
Postulat exiguas semirefecta moras.
Pro meritis, & siqua tibi debebimus vltra:
Pro spe coniugij, tempora parua peto.
Dum freta mitescunt, & amor dum temperat vsum,
Fortiter ediscam tristia posse pati.
Sin minus, est animus nobis effundere vitam,
In me crudelis non potes esse diu.
Aspicias vtinam qua sit scribentis imago:
Scribimus, & gremio Troicus ensis adest.
Pérque genas lacrymæ strictum labuntur in ensem,
Qui iam pro lacrymis sanguine tinctus erit.
Quam bene conueniunt fato tua munera nostro:
Instruis impensa nostra sepulchra breui.
Nec mea nunc primum feriuntur pectora telo:

Ille

Ille locus sæui vulnus amoris habet.
Anna soror, soror Anna meæ male conscia culpæ,
Iam dabis in cineres vltima dona meos.
Nec consumpta rogis inscribar Elisa Sichæi:
Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit:
Præbuit Æneas & causam mortis, & ensem:
Ipsa sua Dido concidit vsa manu.

EPIST. VIII.

HERMIONE ORESTI.

ALloquor Hermione nuper fratrémque, virúmque:
Nunc fratrem, nomen coniugis alter habet.
Pyrrhus Achilleides animosus imagine patris
Inclusam contra iusque, piumque tenet.
Quod potui, renui, ne non inuita tenerer:
Cetera fœmineæ non valuere manus.
Quid facis Æacide? non sum sine vindice, dixi:
Hæc tibi sub domino Pyrrhe puella suo est.
Surdior ille freto clamantem nomen Orestis
Traxit inornatis in sua tecta comis.
Quid grauius capta Lacedæmone serua tulissem?
Si raperet Graias barbara turba nurus?
Parcius Andromachen vexauit Achaia victrix,
Cum Danaus Phrygias vreret ignis opes.
At tu, cura mei si te pia nunc tangit, Oreste,
Iniice non timidas in tua iura manus.
An, si quis rapiat stabulis armenta reclusis,
Arma feras: rapta coniuge lentus eris?
Sit socer exemplo nuptæ repetitor ademptæ:
Cui pia militiæ caussa puella fuit.
Si socer ignauus vacua stetisset in aula:
Nupta foret Paridi mater, vt ante fuit.
Non tu mille rates, sinuosáque vela parabis:
Nec numerum Danai militis: ipse veni.
Sic quoque eram repetenda tamen: nec turpe marito est,
Aspera pro charo bella tulisse toro.
Quid? quod auus nobis idem Pelopeius Atreus?
Et si non esses vir mihi, frater eras:
Vir precor vxori, frater succurre sorori:
Instant officio nomina bina tuo.
Me tibi Tyndareus vita grauis auctor, & annis,
Tradidit: arbitrium neptis habebat auus.
At pater Aeacidæ promiserat inscius acti:
Plus quoque, qui prior est ordine, possit auus:
Cum tibi nubebam: nulla mea tæda nocebat:
Si iungar Pyrrho: tu mihi læsus eris.
Et pater ignoscet nostro Menelaus amori.
Succubuit telis præpetis ipse Dei.
Quem sibi permisit, genero permittet amorem.
Proderit exemplo mater amata suo.
Tu mihi, quod matri pater, es. quas gesserat olim
Dardanius partes aduena: Pyrrhus agit.
Ille licet patriis sine fine superbiat actis:
Et tu quæ referas facta parentis habes.
Tantalides omnes, ipsumque regebat Achillem:
Hic pars militiæ: dux erat ille ducum.
Tu quoque habes proauum Pelopem, Pelopisque parentem:
Si melius numeres, à Ioue quintus eris.
Nec virtute cares: arma inuidiosa tulisti:
Sed tu quid faceres? induit illa patrem.
Materia vellem fortis meliore fuisses:
Non lecta est operi: sed data causa tuo.
Hanc tamen implesti: iuguloque Aegysthus aperto
Tecta cruentauit: quæ pater ante tuus.
Increpat Æacides: laudémque in crimina vertit:
Et tamen aspectus sustinet ille meos.
Rumpor: & ora mihi pariter cum mente tumescunt:
Pectoráque inclusis ignibus vsta dolent.
Hermione coram quisquámne obiecit Oresti?
Nec mihi sunt vires: nec ferus ensis adest.
Flere licet: flendo certè diffundimus iram:
Pérque sinus lacrymæ fluminis instar eunt.
Has semper solas habeo, semperque profundo:
Hument incultæ fonte perenni genæ.
Hoc generis fatum, quod nostros errat in annos:
Tantalides omnes apta rapina sumus.
Non ego fluminei referam mendacia cygni:
Nec querar in plumis delituisse Iouem.
Quà duo porrectus longè freta distinet Isthmos,
Vecta peregrinis Hippodameia rotis.
Castori Amyclæo, & Amyclæo Polluci:
Reddita Mopsopia Tyndaris vrbe soror.
Tyndaris Idæo trans æquora ab hospite rapta
Argolicas prò se vertit in arma manus.
Vix equidem memini: memini tamen, omnia luctus,
Omnia sollicitii plena timoris erant.
Flebat auus, flebátque soror, fratrésque gemelli:
Orabat superos Leda, suúmque Iouem.
Ipsa ego non longos etiam nunc scissa capillos
Clamabam: sine me, me sine mater abis?
Nam coniux aberat: ne non Pelopeia credar
Ecce Neoptolemo præda parata fui.
Pelides vtinam vitasset Apollinis arcus:
Damnaret nati facta proterua pater.
Nec quondam placuit, nec nunc placuisset Achilli,
Abducta viduum coniuge flere virum.
Quæ mea cælesteis iniuria fecit iniquos?
Quódve mihi miseræ sidus obesse querar?
Parua mea sine matre fui: pater arma ferebat:
Et duo cum viuant, orba duobus eram.
Non tibi blanditias primis mea mater in annis
Incerto dictas ore puella tuli.
Non ego captaui breuibus tua colla lacertis,
Nec gremio sedi sarcina grata tuo.
Non cultus tibi cura mei: nec pacta marito
Intraui thalamos matre parante nouos.
Obuia prodieram reduci tibi (vera fatebor)
Nec facies nobis nota parentis erat.
Te tamen esse Helenen, quòd eras pulcherrima sensi:
Ipsa requirebas, quæ tua nata foret.
Pars hæc vna mihi coniux bene cessit Orestes:
Is quoque, ni pro se pugnet, ademptus erit.
Pyrrhus habet captam reduce, & victore parente:
Et minus à nobis diruta Troia fuit.
Cum tamen altus equis Titan radiantibus instat,
Perfruor infelix liberiore malo.
Nox vbi me thalamis vlulantē, & acerba gementem

Condidit: in mæsto procubuitq; toro:
Pro somno lacrymis oculi funguntur obortis:
Quaq; licet, fugio sicut ab hoste, viro.
Sæpe malis stupeo: rerumq; oblita, lociq;
Ignara tetigi Scyria membra manu.
Vtq; nefas sensi male corpora tacta relinquo,
Et mihi pollutas credor habere manus.
Sæpe Neoptolemi pro nomine, nomen Orestis
Exit: & errorem vocis, vt omen, amo.
Per genus infelix oro, generisq; parentem,
Qui freta, qui terras, & sua regna quatit.
Per patris ossa tui, patrui mihi: quæ tibi debent,
Quòd se sub tumulo fortiter vlta iacent.
Aut ego præmoriar, primoq; extinguar in æuo:
Aut ego Tantalidæ Tantalis vxor ero.

EPIST. IX.

DEIANEIRA HERCVLI.

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris:
Victorem victæ succubuisse queror.
Fama Pelasgiadas subito peruenit in vrbes
Decolor, & factis inficienda tuis.
Quem nunquam Iuno, seriesq; immensa laborum
Fregerit, huic Iolen imposuisse iugum.
Hoc velit Eurystheus: velit hoc germana tonantis:
Lætaq; sit vitæ labe nouerca tuæ.
At non ille velit cui nox (si creditur) vna
Non tanti, vt tantus conciperere, fuit:
Plus tibi, quàm Iuno, nocuit Venus: illa premendo
Sustulit: hæc humili sub pede colla tenet.
Respice vindicibus pacatum viribus orbem:
Qua latam Nereus cæruleus ambit humum.
Se tibi pax terræ, tibi se tota æquora debent:
Implesti meritis solis vtramq; domum.
Quod te laturum est, cælum prius ipse tulisti:
Hercule supposito sidera fulsit Atlas.
Quid nisi notitia est misero quæsita pudori:
Si cumulas stupri facta priora nota?
Ten: ferunt geminos pressisse tenaciter angues?
Cum tener in cunis iam Ioue dignus eras.
Cœpisti melius, quàm desinis, vltima primis
Cedunt: dissimiles hic vir, & ille puer.
Quem non mille feræ, quem non Sthenelejus hostis,
Non potuit Iuno vincere, vincit Amor.
At bene nupta feror: quia nominor Herculis vxor:
Sitque socer, rapidis qui tonat altus equis.
Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci:
Tam premitur magno coniuge nupta minor.
Nec honor est, sed onus, species læsura ferentes:
Si qua voles aptè nubere, nube pari.
Vir mihi semper abest, & coniuge notior hospes:
Monstraque terribiles persequitúrque feras.
Ipsa domo vidua votis operata pudicis
Torqueor: infesto ne vir ab hoste cadat.
Inter serpentes, apróśque, auidósque leones
Iactor, & esuros cerno per ossa canes.
Me pecudum fibræ, simulacráque inania somni,
Omniáque arcana nocte petita mouent.
Aucupor infelix, incertæ murmura famæ:
Speq; timor dubia, spésque timore cadit.
Mater abest, queritúrq; Deo placuisse potenti.
Nec pater Amphytrion, nec puer Hyllus adest.
Arbiter Eurystheus iræ Iunonis iniquæ
Sentitur nobis: iraq; longa deæ.
Hæc me ferre parum est, peregrinos addis amores:
Et mater de te quælibet esse potest.
Non ego Parthenijs temeratam vallibus Augen:
Nec referam partus Ormeni nympha tuos.
Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores:
Quarum de populo nulla relicta tibi est.
Vna recens crimen referetur adultera nobis:
Vnde ego sum Lydo facta nouerca Lamo.
Mæander, toties qui terris errat in ijsdem:
Qui lassas in se sæpe retorquet aquas:
Vidit in Herculeo suspensa monilia collo:
Illo, cui cælum sarcina parua fuit.
Non puduit fortes auro cohibere lacertos:
Et solidis gemmas apposuisse toris.
Nempe sub his animam pestis Nemæa lacertis
Edidit: vnde humerus tegmina læuus habet.
Ausus es hirsutos mitra redimire capillos:
Aptior Herculeæ populus alba comæ.
Nec te Mæonia lasciuæ more puellæ
Incingi zona dedecuisse pudet.
Non tibi succurrit crudi Diomedis imago:
Efferus humana qui dape pauit equos.
Si te vidisset cultu Busiris in isto:
Huic victor victo nempe pudendus eras.
Detrahat Antæus duro redimicula collo:
Ne pigeat molli succubuisse viro.
Mæonias inter calathum tenuisse puellas
Diceris, & dominæ pertimuisse minas.
Non pudet Alcide victricem mille laborum
Rasilibus calathis imposuisse manum;
Crassaq; robusto deducis pollice fila:
Æquaque formosæ pensa rependis heræ.
Ah quoties digitis dum torques stamina duris,
Præualidæ fusos comminuere manus.
Crederis infelix scuticæ tremefactus habenis,
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.
Eximijs pompis præconia summa triumphi,
Factaq; narrabas dissimulanda tibi:
Scilicet immanes elisos faucibus hydros
Infantem nuda dilacerasse manu.
Vt Tegeæus aper cupressifero Erymantho
Incubat: & vasto pondere lædit humum.
Non tibi Threicijs affixa penatibus ora,
Non hominum pingues cæde tacentur equæ.
Prodigiumq; triplex armenti diues Iberi
Geryones: quamuis in tribus vnus erat.
Inq; canes totidem trunco digestus ab vno
Cerberus, implicitis angue minante comis.
Quæque redundabat fœcundo vulnere serpens
Fertilis, & damnis ditior ipsa suis:
Quæq; inter læuumq; latus, dextrúmq; lacertum
Prægraue compressa fauce pependit onus.
Et male confisum pedibus formaq; bimembri,
Pulsum Thessalicis agmen equestre iugis.
Hæc tu Sidonio potes insignitus amictu
Dicere? num cultu lingua retenta silet?

Se quoque nympha tuis onerauit Iardanis armis:
Et tulit è capto nota trophæa viro.
I nunc: tolle animos: & fortia facta recense,
Quod tu non esses iure: vir illa fuit.
Quæ tanto minor es, quanto te maxime rerum,
Quam quos vicisti, vincere maius erat.
Illi procedit rerum mensura tuarum:
Cede bonis: heres laudis amica tuæ est.
O pudor, hirsuti costis exuta leonis
Aspera texerunt vellera molle latus.
Falleris: & nescis, non sunt spolia ista leonis:
Sed tua: tuq; feræ victor es: illa tui.
Femina tela tulit Lernæis atra venenis
Ferre grauem lanana vix satis apta colum:
Instruxitque manum claua domitrice ferarum:
Vidit & in speculo coniugis arma sui.
Hæc tamen audieram; licuit non credere famæ:
En venit ad sensus mollis ab aure dolor.
Ante meos oculos adducitur aduena pellex:
Nec mihi, quæ patior, dissimulare licet.
Non sinis auerti: mediam captiua per vrbem
Inuitis oculis aspicienda venit.
Nec venit incultis captarum more capillis
Fortunam vultus fassa tegente suos.
Ingreditur late multo spectabilis auro:
Qualiter in Phrygia tu quoque cultus eras.
Dat vultum populo sublimis, vt Hercule victo
Oechaliam viuo stare parente putes.
Forsitan expulsa Ætolide Deianira
Nomine deposito pellicis, vxor eris.
Eurytidos Ioles, atque insani Alcidæ
Turpia famosus corpora iunget Hymen.
Mens fugit admonitu: frigusq; perambulat artus:
Et iacet in gremio languida facta manus.
Me quoque cum multis, sed me sine crimine amasti.
Ne pigeat, pugnæ bis tibi causa fui.
Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis:
Truncaq; limosa corpora mersit aqua:
Semiuir occubuit in Lerniferoque veneno
Nessus: & infecit sanguis equinus aquas.
Sed quid ego hæc refero? scribenti nuncia venit
Fama, virum tunicæ labe perire meæ.
Hei mihi quid feci? quò me furor egit amantem?
Impia quid dubitas Deianeira mori?
An tuus in media coniux lacerabitur Oeta?
Tu sceleris tanti causa superstes eris?
Et quid adhuc habeo facti, cur Herculis vxor
Credar? coniugij mors mea pignus erit.
Tu quoque cognosces in me Meleagre sororem:
Impia quid dubitas Deianeira mori?
Heu deuota domus, solio sedet acrior alto:
Oenea desertum longa senecta premit.
Exulat ignotis Tydeus germanus in oris.
Alter fatali viuus in igne fuit:
Exegit ferrum sua per præcordia mater:
Impia, quid dubitas Deianeira mori?
Deprecor hoc vnum per iura sacerrima lecti:
Ne videar thalamis insidiata tuis.
Nessus, vt est auidum percussus arundine pectus:
Hic dixit vires sanguis amoris habet.
Illita Nesseo mihi tibi texta veneno:
Impia quid dubitas Ditaneria mori?
Iamque vale seniorque pater: germanaque Gorge,
Et patria, & patriæ frater adempte meæ.
Tu quoque lux oculis hodierna nouissima nostris,
Virque (sed ô possis) & puer Hylle vale.

EPIST. X.

ARIADNE THESEO.

Mitius inueni, quàm te, genus omne ferarum:
Credita non vlli, quàm tibi, peius eram.
Quæ legis, ex illo Theseu tibi littore mitto,
Vnde tuam sine me vela tulere ratem.
In quo me somnúsque meus male prodidit, & tu,
Per facinus, somnis insidiate meis.
Tempus erat, vitrea quo primum terra pruina
Spargitur: & tectæ fronde queruntur aues.
Incertum vigilans an somno languida, moui
Thesea prensuras semisupina manus.
Nullus erat, referoque manus, iterumque retento:
Perque torum moueo brachia: nullus erat.
Excussere metus somnum. conterrita surgo:
Membraque sunt viduo præcipitata toro.
Protinus adductis sonuerunt pectora palmis:
Vtque erat è somno turbida, rapta coma est.
Luna fuit: specto, si quid, nisi littora, cernam:
Quod videant oculi, nil nisi littus habent.
Nunc huc, nunc illuc, & vtroque, sine ordine curro:
Alta puellares tardat arena pedes.
Interea toto clamanti littore, Theseu,
Reddebant nomen concaua saxa tuum.
Et quoties ego te, toties locus ipse vocabat,
Ipse locus miseræ ferre volebat opem.
Mons fuit: apparent frutices in vertice rari:
Nunc scopulus raucis pendet adesus aquis.
Ascendo: vires animus dabat: atque ita late
Æquora prospectu metior alta meo.
Inde ego (nam ventis quoque sum crudelibus vsa)
Vidi præcipiti carbasa tensa noto.
Aut vidi: aut certe quum à me vidisse putaui,
Frigidior glacie, semianimisque fui.
Nec languere diu patitur dolor: excitor illo,
Excitor, & summa Thesea voce voco.
Quo fugis? exclamo: scelerate reuertere Theseu
Flecte ratem: numerum non habet illa suum.
Hoc ego, quod voci deerat, plangore replebam:
Verbera cum verbis mista fuere meis.
Si non audires, vt saltem cernere posses:
Iactatæ late signa dedere manus.
Candidaque imposui longæ velamina virgæ
Scilicet oblitos admonitura mei.
Iamque oculis ereptus eras: tunc denique fleui:
Torpuerant molles ante dolore genæ.
Quid potius facerem, quàm me mea lumina flerent:
Postquam desierant vela videre tua?
Aut ego diffusis erraui sola capillis:
Qualis ab Ogygio concita baccha Deo:
Aut mare prospiciens in saxo frigida sedi:
Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui:
Sæpe torum repeto, qui nos acceperat ambos.
Sed non acceptos exhibiturus eras.

Et tua, quæ possum pro te vestigia tango:
Strataque, quæ membris intepuere tuis.
Incumbo: lacrymisque toro mananante profusis,
Pressimus, exclamo, te duo: redde duos.
Venimus huc ambo, cur non discedimus ambo?
Perfide pars nostri lectule maior vbi est?
Quid faciam? quo sola ferar? vacat insula cultu:
Non hominum video, non ego facta boum.
Omne latus terra cingit: mare nauita nusquam est:
Nulla per ambiguas puppis itura vias:
Finge dari comitesque mihi, ventosque, ratemq;:
Quid sequar? accessus terra paterna negat.
Vt rate felici pacata per æquora labar:
Temperet vt ventos Æolus: exul ero.
Non ego te Crete centum digesta per vrbes
Adspiciam, puero cognita terra Ioui.
Nam pater & tellus iusto regnata parente,
Prodita sunt facto nomina chara meo.
Cum tibi ne victor tecto morerere recuruo:
Quæ regerent passus, pro duce fila dedi.
Tu mihi dicebas: Per ego ipsa pericula iuro:
Te fore, dum nostrum viuet vterque, meam.
Viuimus, & non sum Theseu tua: si modò viuis
Femina periuri fraude sepulta viri.
Me quoque, qua fratrem, mactasses improbe claua,
Esset, quam dederas, morte soluta fides.
Nunc ego non tantum quæ sum passura, recordor:
Sed quæcunque potest vlla relicta pati.
Occurrunt animo pereundi mille figuræ:
Morsque minus pœnæ, quam mora mortis habet.
Iamiam venturos aut hac, aut suspicor illac,
Qui lanient auido viscera dente lupos:
Forsitan & fuluos tellus alit ista leones:
Quis scit, an hæc sæuas insula tigres habet?
Et freta dicuntur magnos expellere Phocas:
Quis vetat & gladios per latus ire meum?
Tantum ne religer dura captiua catena:
Neque traham serua grandia pensa manu:
Cui pater est Minos, cui mater filia Phœbi:
Quodque magis memini, quæ tibi pacta fuit.
Si mare, si terras, porrectaque littora vidi:
Multa mihi terræ, multa minantur aquæ.
Cælum restabat: timeo simulacra deorum,
Destituor rapidis præda, cibúsq; feris.
Siue colunt, habitantque viri, diffidimus illis:
Externos didici læsa timere viros.
Viueret Androgeos vtinam: nec facta luisses
Impia funeribus Cecropi terra tuis.
Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu
Ardua parte virum, dextera parte bouem.
Nec tibi, quæ reditus monstrarent, filia dedissem
Fila per adductas sæpe recepta manus.
Non equidem miror si stat victoria tecum:
Strataque Cretæam bellua strauit humum.
Non poterant figi præcordia ferrea cornu:
Vt te non tegeres: pectore tutus eras.
Illuc tu silices illuc adamanta tulisti:
Illuc, qui silices Thesea vincat, habes.
Crudeles somni, quid me tenuistis inertem?
At semel æterna nocte premenda fui.
Vos quoque crudeles venti, nimiumque parati,
Flaminaque in lacrymas officiosa meas.
Dextera crudelis, quæ me, fratremque necauit:
Et data postenti nomen inane fides.
In me iurarunt somnus, ventusque, fidesque:
Prodita sum causis vna puella tribus.
Ergo nec lacrymas matris moritura videbo:
Nec mea qui digitis lumina condat, erit.
Spiritus infelix peregrinas ibit in auras:
Nec positos artus vnget amica manus.
Ossa superstabunt volucres inhumata marinæ,
Hæc sunt officiis digna sepulchra meis.
Ibis Cecropios portus patriaq; receptus
Cum steteris turbæ celsus honore tuæ:
Et bene narraris letum taurique, virique:
Sectaque per dubias saxea tecta vias:
Me quoque narrato solam tellure relictam:
Non ego sum titulis surripienda tuis.
Nec pater est Ægeus, nec tu Pitheidos Æthræ
Filius, auctores saxa fretumque tui.
Di facerent, vt me summa de puppe videres:
Mouisset vultus mœsta figura tuos:
Nunc quoque non oculis, sed qua potes, adspice mẽte,
Hærentem scopulo, quem vaga pulsat aqua.
Adspice demissos lugentis more capillos:
Et tunicas lacrymis sicut ab imbre graues.
Corpus, vt impulsæ segetes, aquilonibus horret:
Litteraque articulo pressa tremente labat.
Non te per meritum, quoniam male cessit, adoro,
Debita sit facto gratia nulla meo:
Sed nec pœna quidem, si non ego causa salutis:
Non tamen est cur tu sis mihi causa necis.
Has tibi plangendo lugubria pectora lassas
Infelix tendo trans freta longa manus:
Hos tibi, qui superant, ostendo mœsta capillos:
Per lacrymas oro: quas tua facta mouent:
Flecte ratem Theseu: versoque relabere vento:
Si prius occidero: tu tamen ossa feres.

EPIST. XI.

CANACE MACAREO.

SI qua tamen cæcis errabunt scripta lituris:
Oblitus à dominæ cæde libellus erit.
Dextra tenet calamum, strictum tenet altera ferrum,
Et iacet in gremio charta soluta meo.
Hæc est Æolidos fratri scribentis imago:
Sic videor duro posse placere patri.
Ipse necis cuperem nostræ spectator adesset:
Auctorisque oculis exigeretur opus.
Vt ferus est, multoque suis truculentior Euris:
Spectaret siccis vulnera nostra genis.
Scilicet est aliquid cum sæuis viuere ventis:
Ingenio populi conuenit ille sui.
Ille Noto, Zephyroque, & Scythonio Aquiloni
Imperat: & pennis Eure proterue tuis.
Imperat heu ventis: tumidæ non imperat iræ.
Possidet & vitijs regna minora suis.
Quid iuuat admotam per auorum nomina cælo
Inter cognatos posse referre Iouem?
Non minus infestum funebria munera ferrum
Feminea teneo non mea tela manu.

O vtinam

O vtinam Macareu, quæ nos commisit in vnum,
Venisset leto serior hora meo.
Cur vnquam plus me frater, quàm frater amasti?
Et tibi non debet quod soror esse fui?
Ipsa quoque incalui, qualemque audire solebam,
Nescio quem sensi corde tepente Deum.
Fugerat ore color, maciésque adduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.
Nec somni faciles, & nox erat annua nobis,
Et gemitum nullo læsa dolore dabam.
Nec cur hæc facerem, poteram mihi reddere caussam,
Nec noram, quid amans esset, at illud eram.
Prima malum nutrix animo præsensit anili,
Prima mihi nutrix Æoli dixit, amas.
Erubui: gremioque pudor deiecit ocellos.
Hæc satis in tacita signa fatentis erant.
Iamque tumescebant vitiati pondera ventris,
Ægraque furtiuum membra grauabat onus.
Quas mihi non herbas, quæ non medicamina nutrix
Attulit, audaci supposuitque manu?
Vt penitus nostris (hoc te celauimus vnum)
Visceribus crescens excuteretur onus.
Ah nimium viuax admotis restitit infans
Artibus, & tectus, tutus ab hoste fuit.
Iam nouies erat orta soror pulcherrima Phœbi,
Denaque luciferos luna premebat equos.
Nescia quæ faceret subitos mihi causa dolores,
Et rudis ad partus, & noua miles eram:
Nec tenui vocem, quid ait, tua crimina prodis?
Oraque clamantis conscia pressit anus.
Quid faciam infelix? gemitus dolor edere cogit:
Sed timor, & nutrix, & pudor ipse vetant.
Continuò gemitus, elapsaque verba reprendo,
Et cogor lacrymas combibere ipsa meas.
Mors erat ante oculos, & opem Lucina negabat,
Et graue, si morerer, mors quoque crimen erat,
Cum super incumbens: scissa tunicaque, comaque
Pressa refouisti pectora nostra tuis:
Et mihi, viue soror, soror ô charissima, dixti,
Viue, nec vnius corpore perde duos.
Spes bona det vires: fratri nam nupta futura es,
Illius, de quo mater & vxor eris.
Mortua (crede mihi) tamen ad tua verba reuixi,
Et positum est vteri crimen onusque mei.
Quid tibi grataris? media sedet Æolus aula,
Crimina sunt oculis surripienda patris.
Frondibus infantem, ramisque albentis oliuæ,
Et leuibus vittis sedula celat anus.
Fictaque sacra facit, dicitque precantia verba,
Dat populus sacris, dat pater ipse viam.
Iam prope limen erat, patrias vagitus ad aures
Venit: & indicio proditur ille suo:
Eripit infantem, mentitaque sacra reuelat
Æolus, insana regia voce sonat.
Vt mare fit tremulum, tenui cum stringitur aura,
Vt quatitur tepido fraxina virga Noto:
Sic mea vibrari pallentia membra videres:
Quassus ab imposito corpore lectus erat.
Irruit: & nostrum vulgat clamore pudorem,
Et vix à misero continet ore manus.
Ipsa nihil præter lacrymas, pudibunda profudi:
Torpuerat gelido lingua retenta metu.
Iamq; dari paruum canibusq; auibusq; nepotem
Iusserat, in solis destituique locis.
Vagitus dedit ille miser: sensisse putares:
Quaque suum poterat voce rogabat auum.
Quid mihi tunc animi credis germane fuisse?
Nam potes ex animo colligere ipse tuo.
Cum mea me coràm siluas inimicus in altas
Viscera montanis ferret edenda lupis.
Exierat thalamo, tunc demum pectora planxi:
Contigit inque meas vnguibus ire genas.
Interea patrius vultu mœrente satelles
Venit: & indignos edidit ore sonos.
Æolus hunc ensem mittit tibi: tradidit ensem:
Et iubet ex merito scire quid iste velit.
Scimus: & vtemur violento fortiter ense:
Pectoribus condam dona paterna meis.
His mea muneribus genitor connubia donas?
Hac tua dote pater filia diues erit?
Tolle procul decepte faces hymenæe maritas:
Et fuge turbato tecta nefanda pede.
Ferte faces in me, quas fertis, Erynnides atræ
Vt meus isto luceat igne rogus.
Nubite felices Parca meliore sorores:
Admissi memores sed tamen este mei.
Quid puer admisit tam paucis editus horis?
Quo læsit facto vix bene natus auum?
Si potuit meruisse necem, meruisse putetur:
Ah miser admisso plectitur ille meo.
Nate dolor matris, rapidarum præda ferarum,
Hei mihi natali dilacerate tuo.
Nate parum fausti miserabile pignus amoris,
Hæc tibi prima dies, hæc tibi summa fuit.
Non mihi te licuit lacrymis perfundere iustis,
In tua nec tonsas ferre sepulcra comas.
Non super incubui, non oscula frigida carpsi:
Diripiunt auidæ viscera nostra feræ.
Ipsa quoq; infantis cum vulnere persequar vmbras:
Nec mater fuero dicta, nec orba diu.
Tu tamen ô frustra miseræ sperate sorori,
Sparsa precor nati collige membra tui.
Et refer ad matrem, socioq; impone sepulcro:
Vrnaq; nos habeat quamlibet arcta duos:
Viue memor nostri: lacrymasq; in funere funde:
Neve reformida corpus amantis amans:
Tu (rogo) proiectæ nimium mandata sororis
Perfer: mandatis perfruar ipsa patris.

EPIST. XII.

MEDEA IASONI.

Vt tibi Colchorum memini regina vacaui,
Ars mea cum peteres, vt tibi ferret opem,
Tunc, quæ dispensant mortalia fata sorores
Debuerant fusos euoluisse suos.
Tunc potui Medea mori bene, quidquid ab illo
Produxi vitæ tempore, pœna fuit.
Hei mihi cur vnquam iuuenilibus acta lacertis
Phryxeam petiit Pelias arbor ouem?
Cur vnquam Colchi, Magnetida vidimus Argo?
Turbaq; Phasiacam Graia bibistis aquam?

Cur mihi plus æquo flaui placuere capilli?
Et decor, & linguæ gratia ficta tuæ?
At semel (in nostras quoniam noua puppis arenas
Venerat, audaces attuleratq; viros)
Isset anhelatos non præmedicatus in ignes
Immemor Æsonides, oraq; adunca boum.
Semina iecisset, totidem sumpsisset & hostes,
Vt caderet cultu cultor ab ipse suo.
Quantum perfidiæ tecum scelerate perisset?
Dempta forent capiti, quàm mala multa meo!
Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas,
Hac fruar, hæc de te gaudia sola feram.
Iussus inexpertam Colchos aduertere puppim,
Intrasti patriæ regna beata meæ.
Hoc illic Medea fui, noua nupta quod hic est.
Quam pater est illi, tam mihi diues erat.
Hic Ephyre bimarem, Scythiam tenet ille niuosam,
Omne tenet, Ponti qua plaga læua iacet.
Accipit hospitio iuuenes pater Æeta Pelasgos,
Et premitis pictos corpora Graia toros.
Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses.
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Et vidi, & perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos pinea tæda deos.
Et formosus eras, & me mea fata trahebant:
Abstulerant oculi lumina nostra tui.
Perfide sensisti: quis enim bene cælat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.
Dixerat interea tibi rex: vt dura ferorum
In solito premeres vomere colla boum.
Martis erant tauri plus quàm per cornua sæui,
Quorum terribilis spiritus ignis erat.
Æripedes solidi, prætentaque naribus æra:
Nigra per afflatus hæc quoq; facta suos.
Semina præterea populos genitura iuberis
Spargere deuota lata per arua manu.
Qui peterent natis secum tua corpora telis,
Illa erat agricolæ messis iniqua suo.
Lumina custodis succumbere nescia somno,
Vltimus est aliqua decipere arte labor.
Dixerat Oætes, mœsti consurgitis omnes.
Mensaque purpureos deserit alta toros.
Quàm tibi tunc longè regnum dotale Creusæ
Et socer, & magni nupta Creontis erat.
Tristis abis, oculis abeuntem prosequor vdis,
Et dixit tenui murmure lingua, vale.
Vt positum thalamo tetigi male saucia lectum,
Acta est per lacrymas nox mihi, quanta fuit.
Ante oculos taurique meos, segetesque nefandæ,
Ante meos oculos peruigil anguis erat.
Hinc amor, hinc timor est: ipsum timor auget amorẽ,
Mane erat, & thalamo chara recepta feror.
Disiectamque comas, auersaque in ora iacentem,
Inuenit, & lacrymis omnia plena meis.
Orat opem Minyis: petit altera, & altera habebit:
Æsonio iuueni, quod rogat illa, damus.
Est nemus, & piceis, & frondibus ilicis atrum,
Vix illuc radijs solis adire licet.
Sunt in eo (fuerant certè) delubra Dianæ,
Aurea barbarica stat dea facta manu.
Nescio an exciderint mecum loca: venimus ambo:
Ausus es infido sic prior ore loqui.
Ius tibi, & arbitrium nostræ fortuna salutis
Tradidit: inque tua est vitaque, morsq; manu.
Perdere posse sat est, si quem iuuat ista potestas:
Sed tibi seruatus gloria maior ero.
Per mala nostra precor, quorum potes esse leuamen:
Per genus, & numen cuncta videntis aui:
Per triplices vultus, arcanáq; sacra Dianæ:
Et si forte aliquos gens habet ista Deos:
O virgo miserere mei, miserere meorum:
Effice me meritis tempus in omne tuum.
Quod si forte virum non dedignare, Pelasgum,
(Sed mihi tam faciles vnde deosq; meos?)
Spiritus ante meus tenues vanescat in auras:
Quàm thalamo, nisi tu, nupta sit vlla meo.
Conscia sit Iuno sacris præfecta maritis:
Et Dea, marmorea cuius in æde sumus.
Hæc animum, & quanta pars possint mouere puellæ
Simplicis: & dextræ dextera iuncta meæ.
Vidi etiam lacrymas: an & est pars fraudis in illis?
Sic citò sum verbis capta puella tuis.
Iungis & æripedes in adusto corpore tauros:
Et solidam iusso vomere findis humum.
Arua venenatis pro semine dentibus imples:
Nascitur & gladios, scutaq; miles habens.
Ipsa ego quæ dederam medicamina, pallida sedi,
Cum vidi subitos arma tenere viros.
Donec terrigenæ (facinus miserabile) fratre:
In se constrictas conseruere manus.
Peruigil ecce draco squamis crepitantibus horrens
Sibilat, & torto pectore verrit humum.
Dotis opes vbi erant? vbi erat tunc regia coniux?
Quiq; maris gemini distinet Isthmos aquas?
Illa ego, quæ tibi sum nunc deniq; barbara facta:
Nunc tibi sum pauper, nunc tibi visa nocens.
Flammea subduxi medicato lumina somno:
Et tibi quæ raperes vellera tuta dedi.
Proditus est genitor, regnum, patriamq; reliqui:
Munus in exilio, quodlibet esse tuli.
Virginitas facta est peregrini præda latronis:
Optima cum chara matre relicta soror.
At te non fugiens sine me germane reliqui:
Deficit hoc vno littera nostra loco.
Quod facere ausa mea est, non audet scribere dextra:
Sic ego, sed tecum dilaceranda fui.
Nec tamen extimui (quid enim post illa timerem?)
Credere me pelago fœmina iamq; nocens.
Numen vbi est? vbi di? meritas subeamus in alto,
Tu fraudis pœnas, credulitatis ego.
Compressos vtinam Symplegades elisissent:
Nostraq; adhærerent ossibus ossa tuis.
Aut nos Scylla rapax canibus misisset edendos:
Debuit ingratis Scylla nocere viris.
Quæq; vomit totidem fluctus, totidemq; resorbet;
Nos quoque Trinacriæ supposuisset aquæ.
Sospes ad Hæmonias, victorq; reuerteris vrbes,
Ponitur ad patrios aurea lana deos.
Quid referam Peliæ natas pietate nocentes?

Cæsaque

Cæsaq; virginea membra paterna manu?
Vt culpent alij, tibi me laudare necesse est:
Pro quo sum toties esse coacta nocens.
Ausus es (ô iusto desunt sua verba dolori)
Ausus es, Æsonia, dicere, cede domo.
Iussa domo cessi natis comitata duobus:
Et qui me sequitur semper, amore tui.
Vt subito nostras Hymen cantatus ad aures
Venit: & accenso lampades igne micant.
Tibiaq; effudit socialia carmina vobis,
At mihi funesta flebiliora tuba:
Pertimui: nec adhuc tantum scelus esse putabam:
Sed tamen in toto pectore frigus erat.
Turba ruunt, & Hymen clamant: Hymenæa frequentant:
Quo propior vox est, hoc mihi peius erat.
Diuersi flebant serui lacrymasq; tegebant.
Quis vellet tanti nuntius esse mali?
Me quoq; quicquid erat potius nescire iuuabat,
Sed tanquam scirem, mens mea tristis erat.
Cum minor è pueris iussus, studioq; videndi
Constitit ad geminæ limina prima foris.
Hinc mihi mater abi, pompa pater, inquit, Iason
Ducit: & adiunctos aureus vrget equos.
Protinus abscissa planxi mea pectora veste,
Tuta nec à digitis ora fuere meis.
Ire animus mediæ suadebat in agmina turbæ,
Raptaq; compositis demere serta comis.
Vix me continui, quin sic laniata capillos
Clamarem, meus est, injiceremq; manus.
Læse pater gaude, Colchi gaudete relicti,
Inferias vmbræ fratris habete mei.
Deseror, amissis regno, patriaq; domoq;,
Coniuge, qui nobis omnia solus erat.
Serpentes igitur potui, taurosq; furenteis,
Vnum non potui perdomuisse virum.
Quæq; feros repuli doctis medicatibus ignes,
Non valeo flammas effugere ipsa meas.
Ipsi me cantus herbæq; artesq; relinquunt.
Nil dea, nil Hecates sacra potentis agunt.
Non mihi grata dies, noctes vigilantur amaræ.
Nec tener in misero pectore somnus adest.
Quæ me non possum potui sopire draconem,
Vtilior cuiuis, quàm mihi, cura mea est.
Quos ego seruaui, pellex amplectitur artus:
Et nostri fructus illa laboris habet.
Forsitan & stultæ dum te iactare maritæ
Quæris, & iniustis auribus apta loqui:
In faciem moresq; meos noua crimina fingis.
Rideat & vitijs læta sit illa meis.
Rideat: & Tyrio iaceat sublimis in ostro:
Flebit, & ardores vincet adusta meos.
Dum ferrum flammæq; aderunt, succusq; veneni:
Hostis Medeæ nullus inultus erit.
Quod si forte preces præcordia ferrea tangunt:
Nunc animis audi verba minora meis.
Nam tibi sum supplex: quod tu mihi sæpe fuisti:
Nec moror ante tuos procubuisse pedes.
Si tibi sum vilis, communes respice natos:
Sæuiet in partus dira nouerca meos.
Et nimium similes tibi sunt: & imagine tangor:
Et quoties video, lumina nostra madent.
Per superos oro, per auitæ lumina flammæ,
Per meritum, & natos pignora nostra duos:
Redde torum: pro quo tot res insana reliqui:
Adde fidem dictis: auxiliumq; refer.
Non ego te imploro contra taurosq; virosq;:
Vtq; tua serpens victa quiescat ope:
Te peto: quem merui, quem nobis ipse dedisti:
Cum quo sum pariter facta parente parens.
Dos vbi sit, quæris: campo numerauimus illo:
Qui tibi laturo vellus, arandus erat.
Aureus ille aries, villo spectabilis aureo,
Dos mea: quam dicam si tibi, redde, neges.
Dos mea, tu sospes: dos est mea, Graia iuuentus:
I nunc Sisyphias improbe confer opes.
Quod viuis, quod habes nuptam, socerumq; potentem:
Hoc ipsum, ingratus quod potes esse: meum est.
Quos equidem actutum, sed quid prædicere pœnam
Attinet? ingentes parturit ira minas.
Quo feret ira, sequar, facti fortasse pigebit,
Et piget infido consuluisse viro.
Viderit ista Deus, qui nunc mea pectora versat:
Nescio quid certe mens mea maius agit.

EPIST. XIII.

LAODAMEIA PROTESILAO.

Mittit, & optat amans quo mittitur ire, salutē
Æmonis Æmonio Laodameia viro.
Aulide te fama est vento retinente morari:
Ah, me cum fugeres, hic vbi ventus erat?
Tunc freta debuerant vestris obsistere remis:
Illud erat sæuis vtile tempus aquis.
Oscula plura viro, mandatáq; plura dedissem:
Et sunt quæ volui dicere multa tibi.
Raptus es hinc præceps: &, qui tua vela vocaret,
Quem cuperent nautæ, non ego: ventus erat.
Ventus erat nautis aptus: non aptus amanti:
Soluor ab amplexu Protesilae tuo.
Linguaq; mandatis verba imperfecta reliquit:
Vix illud potui dicere triste, vale.
Incubuit Boreas: arreptaque vela tetendit:
Iámq; meus longe Protesilaus erat.
Dum potui spectare virum, spectare iuuabat:
Sumque tuos oculos vsq; secuta meis.
Vt te non poteram, poteram tua vela videre:
Vela diu vultus detinuere meos.
At postquam nec te, nec vela fugacia vidi:
Et quod spectarem, nil nisi pontus, erat:
Lux quoq; tecum abijt, tenebrisq; exanguis obortis
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.
Officium fecere pium, sed inutile nobis:
Indignor miseræ non licuisse mori.
Vtq; animus rediit: pariter rediere dolores:
Pectora legitimus casta momordit amor.
Nec mihi pectendos cura est præbere capillos:
Nec libet aurata corpora veste tegi.

Vt quas pampineæ tetigisse Bicorniger hasta
Creditur:huc illuc,qua furor egit eo.
Conueniunt matres Phylacides,& mihi clamant:
Indue regales Laodameia sinus.
Scilicet ipsa geram saturatas murice vestes?
Bella sub Iliacis mœnibus ille geret?
Ipsa comas pectar?galea caput ille prematur?
Ipsa nouas vestes,dura vir arma ferat?
Qua possum, squalore tuos imitata labores
Dicar,& hæc belli tempora tristis agam.
Dux Pari Priamide damno formose tuorum,
Tam sis hostis iners,quàm malus hospes eras.
Aut te Tænariæ faciem culpasse maritæ:
Aut illi vellem displicuisse tuam.
Tu qui pro rapta nimium Menelae laboras:
Hei mihi quàm multis flebilis vltor eris:
Di precor à nobis omen remouete sinistrum:
Et sua det reduci vir meus arma Ioui.
Sed timeo:quotiesq; subit miserabile bellum:
More niuis lacrymæ sole madentis eunt.
Ilion & Tenedos,Simoisq;,& Xanthus,& Ida,
Nomina sunt ipso pene timenda sono.
Nec rapere ausurus nisi se defendere posset,
Hospes erat:vires nouerat ille suas.
Venerat,vt fama est,multo spectabilis auro:
Quiq; suo Phrygias corpore ferret opes:
Classe,virisq; potens:per quæ fera bella geruntur,
Et sequitur regni pars quota quemq; sui.
His ego te victam consors Ledæa gemellis
Suspicor:hæc Danais posse nocere puto.
Hectora nescio quem timeo:Paris Hectora dixit
Ferrea sanguinea bella mouere manu.
Hectora,quisquis is est,si sum tibi chara caueto:
Signatum memori pectore nomen habe.
Hunc vbi vitaris:alios vitare memento:
Et multos illic Hectoras esse puta.
Et facito,vt dicas,quoties pugnare parabis:
Parcere me iussit Laodameia sibi.
Si cadere Argolico fas est sub milite Troiam:
Te quoq; non vllum vulnus habente cadat.
Pugnet:& aduersos tendat Menelaus in hostes:
Vt rapiat Paridi,quam Paris ante sibi.
Irruat:& causa quem vincit,vincat & armis.
Hostibus è mediis nupta petenda viro est.
Causa tua est dispar.tu tantum viuere pugna:
Inq; pios dominæ posse redire sinus.
Parcite Dardanidæ de tot(precor)hostibus vni:
Ne meus ex illo corpore sanguis eat.
Non est,quem deceat nudo concurrere ferro:
Sæuaq; in oppositos pectora ferre viros:
Fortius ille potest,multo qui pugnat amore.
Bella gerant alij:Protesilaus amet.
Hunc(fateor)volui reuocare:animusq; ferebat,
Substitit auspicij lingua timore mali.
Cum foribus velles ad Troiam exire paternis:
Pes tuus offenso limine signa dedit:
Vt vidi ingemui,tacitoq; in pectore dixi,
Signa reuersuri sint precor ista viri.
Hæc tibi nunc refero ne sis animosus in armis,
Irritus in ventos hic timor omnis eat.
Sors quoq; nescio quem fato designat iniquo,
Qui primus Danaum Troada tangat humum.
Infelix,quæ prima virum lugebit ademptum.
Di faciant,ne tu strenuus esse velis.
Inter mille rates tua sit millesima puppis.
Iamq; fatigatas vltima verset aquas.
Hoc quoq; præmoneo:de naue nouissimus exi.
Non est quò properes,terra paterna tibi.
Cum venies,veloq; moue,remoq; carinam,
Inq; tuo celerem littore siste gradum.
Siue latet Phœbus seu terris altior exstat,
Tu mihi luce dolor,tu mihi nocte venis.
Nocte tamen quàm luce magis,nox grata puellis,
Quarum suppositus colla lacertus habet.
Aucupor in lecto mendaces cælibe somnos:
Dum careo veris,gaudia falsa iuuant.
Sed tua cur nobis pallens occurrit imago?
Cur venit à verbis multa querela tuis?
Excutior somno,simulacraq; noctis adoro,
Nulla caret fumo Thessalis ara meo.
Thura damus lacrymásq; super, quæ sparsa relucet,
Vt solet affuso surgere flamma mero.
Quando ego te reducem cupidis amplexa lacertis,
Languida lætitia soluar ab ipsa mea?
Quando erit vt lecto mecum bene iunctus in vno
Militiæ referas splendida facta tuæ?
Quæ mihi dum referes,quamuis audire iuuabit:
Multa tamen rapies oscula,multa dabis.
Semper in his aptè narrantis verba resistunt.
Promptior est dulci lingua referre mora.
Sed cum Troia subit:subeunt ventiq; fretúmq;:
Spes bona sollicito victa timore cadit.
Hoc quoq;,quod venti prohibent exire carinas,
Me mouet,inuitis ire paratis aquis.
Quis velit in patriam vento prohibente reuerti?
A patria pelago vela vetante datis.
Ipse suam non præbet iter Neptunus ad vrbem:
Quo ruitis?vestras quisq; redite domos.
Quo ruitis Danai?ventos audite vetantes,
Non subiti casus,numinis ista mora est.
Quid petitur tanto,nisi turpis adultera,bello?
Dum licet,Inachiæ vertite vela rates:
Sed quid ego reuoco hæc?omen reuocantis abesto:
Blandáq; compositas aura secundet aquas.
Troadas inuideo,quæ sic lacrymosa suorum
Funera conspicient,nec procul hostis erit.
Ipsa suis manibus forti noua nupta marito
Imponent galeam,barbaráq; arma dabit:
Arma dabit,dúmq; arma dabit,simul oscula sumet,
Hoc genus officij dulce duobus erit.
Producésq; virum,dabit & mandata reuerti,
Et dicet,referas ista face arma Ioui.
Ille ferens dominæ mandata recentia secum,
Pugnabit cautè respiciétq; domum.
Exuet & reduci clypeum galeámq; resoluet,
Excipiétq; suo corpora lassa sinu.
Nos sumus incertæ,nos anxius omnia cogit,
Quæ possunt fieri,facta putare timor.
Dum tamen arma geris diuerso miles in orbe,
Quæ referat vultus est mihi cera tuos.

Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimus: amplexus accipit illa meos.
Crede mihi plus est, quam quod videatur, imago.
Adde sonum ceræ, Protesilaus erit.
Hanc specto: teneoque sinu pro coniuge vero,
Et tanquam possit verba referre, queror.
Per reditus, corpusque tuum mea numina iuro:
Perque pares animi, coniugijque faces:
Perque, quod ut videam canis albere capillis:
Quod tecum possis ipse referre caput.
Me tibi venturam comitem, quocunque vocaris:
Siue quod heu timeo, siue superstes eris.
Vltima mandato clauditur epistola paruo:
Sit mihi cura mei, sit tibi cura tui.

HYPERMNESTRA LYNCEO.

Mittit Hypermnestra de tot modo fratribus vni,
Cetera nuptarum crimine turba iacet.
Causa domo teneor, grauibusque coercita vinclis:
Est mihi supplicij caussa, fuisse piam.
Quod manus extimuit iugulo demittere ferrum:
Sum rea: laudarer, si scelus ausa forem.
Esse ream præstat, quàm sic placuisse parenti,
Non piget immunes cædis habere manus.
Me pater igne licet, quem non violauimus, vrat,
Quæque aderant sacris, tendat in ora faces:
Aut illo iugulet, quem non bene tradidit, ense:
Vt qua non cecidit vir nece, nupta cadat:
Non tamen, vt dicant morientia, pœnitet, ora,
Efficiet: non est, quam piget esse piam.
Pœniteat sceleris Danaum, sæuasque sorores:
Hic solet euentus facta nefanda sequi.
Cor pauet admonitu temeratæ sanguine noctis:
Et subitus dextræ præpedit esse tremor.
Quam tu cæde putes fungi potuisse mariti:
Scribere de facta non sibi cæde timet.
Sed tamen experiar. modò facta crepuscula terris,
Vltima pars lucis, primaque noctis erat.
Ducimur Inachides magni sub tecta Pelasgi:
Et socer armatas accipit ipse nurus.
Vndique collucent præcinctæ lampades auro:
Dantur in inuitos impia thura focos.
Vulgus Hymen Hymenæe vocant: fugit ille vocãtes:
Ipsa Iouis coniux cessit ab vrbe sua.
Ecce mero dubij comitum clamore, frequentes,
Flore nouo madidas impediente comas.
In thalamos læti, thalamos sua busta, feruntur:
Strataq; corporibus funere digna premunt.
Iamq; cibo, vinoq; graues, somnoq; iacebant:
Securumq; quies alta per Argos erat.
Circum me gemitus morientium audire videbar:
Et tamen audieram: quodq; verebar, erat.
Sanguis abit: mentemq; calor, corpusq; reliquit:
Inq; nouo iacui frigida facta toro.
Vtq; leui Zephyro graciles vibrantur aristæ:
Frigida populeas vt quatit aura comas:
Aut sic, aut etiam tremui magis, ipsa iacebas:
Quæq; tibi dederam vina, soporis erant.
Excussere metum violenti iussa parentis:
Erigor: & capio tela tremente manu.
Non ego falsa loquar: ter acutum sustulit ensem:
Ter male sublato decidit ense manus.
At rursus monitis iussisq; coacta parentis
Admoui iugulo tela paterna tuo:
Sed timor & pietas crudelibus obstitit ausis:
Castaq; mandatum dextra refugit opus.
Purpureos laniata sinus, laniata capillos,
Exiguo dixi talia verba sono:
Sæuius Hypermnestra pater est tibi iussa parentis
Effice: germanis sit comes iste suis.
Fœmina sum, & virgo, natura mitis, & annis:
Non faciunt molles ad fera tela manus:
Quin age: dúmq; iacet fortes imitare sorores:
Credibile est cæsos omnibus esse viros.
Si manus hæc aliquam posset committere cædem:
Morte foret dominæ sanguinolenta suæ.
Quid meruere necem patruelia regna tenendo?
Quæ tamen externis danda forent generis.
Finge viros meruisse mori: quid fecimus ipsæ?
Quo mihi commisso non licet esse piam?
Quid mihi cum ferro? quid bellica tela puellæ?
Aptior est digitis lana, colusq; meis.
Hæc ego: dúmque queror, lacrymæ sua verba sequuntur:
Deq; meis oculis in tua membra cadunt:
Dum petis amplexus, sopitaq; brachia iactas:
Pæne manus telo saucia facta tua est.
Iámque patrem, famulósque patris, lucemque timebam,
Expulerant somnos hæc mea dicta tuos.
Surge age Belide de tot modo fratribus vnus:
Nox tibi, ni properes, ista perennis erit.
Territus exurgis, fugit omnis inertia somni,
Aspicis in timida fortia tela manu.
Quærenti causam, dum nox sinit, effuge dixi.
Dum nox atra sinit, tu fugis, ipsa moror.
Mane erat: & Danaus generos in cæde iacentes
Dinumerat: summæ criminis vnus abest.
Fert male cognatæ iacturam mortis in vnos
Et queritur factum sanguinis esse parum:
Abstrahor à patriis manibus: raptamq; capillis
(Hæc meruit pietas præmia) carcer habet.
Scilicet ex illo Iunonia permanet ira:
Quo bos ex homine est, ex boue facta dea.
Ah satis est pœnæ teneram mugisse puellam:
Nec modo formosam posse placere Ioui.
Astitis in ripa liquidi noua vacca parentis:
Cornuaque in patriis non sua vidis aquis.
Et conata queri mugitus edidit ore:
Territaque est forma, territa voce sua:
Quid fugis infelix? quid te miraris in vnda?
Quid numeras factos ad noua membra pedes?
Ipsa Iouis magni pellex metuenda sorori
Fronde leuas nimium, cespitibúsque famem.
Fonte bibis: spectasque tuam stupefacta figuram:
Et ne te feriant, quæ geris, arma times.
Quæque modo, vt posses etiam Ioue digna videri,
Diues eras: nuda nuda recumbis humo.
Per mare, per terras, cognataque flumina curris:
Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.
Quæ tibi causa fugæ? quid Io freta longa pererras?

Non poteris vultus effugere ipsa tuos.
Inachi quo properas? eadem sequerisq; fugisque:
Tu tibi dux comiti: tu comes ipsa duci.
Per septem Nilus portus emissus in aequor
Exuit insanae pellicis ora bovis:
Ultima quid referam, quorum mihi cana senectus
Auctor? dant anni quod querar ecce mei.
Bella pater, patruúsque gerunt: regnóque domoq;
Pellimur: eiectas ultimus orbis habet.
Ille ferox solus solio, sceptrisque potitur:
Cum sene nos inopi turba vagamur inops.
De fratrum populo pars exiguissima restat:
Quique dati letho, quaeque dedere, fleo.
Nam mihi quot fratres, totidem periere sorores:
Accipiat lacrymas utraque turba meas.
En ego, quod vivis, poenae crucianda reservor:
Quid fiet sonti, cum rea laudis agar?
Et consanguineae quondam centesima turbae
Infelix uno fratre manente cadam.
At tu, si qua piae remanet tibi cura sororis,
Quaeque tibi tribui munera dignus habes:
Vel fer opem: vel dede neci: defunctaque vita
Corpora furtivis insuper adde rogis.
Et sepeli lacrymis perfusa fidelibus ossa:
Scriptaque sint titulo nostra sepulchra brevi.
Exul Hypermnestra, pretium pietatis iniquum.
Quam mortem fratri depulit, ipsa tulit.
Scribere plura libet: sed pondere lapsa catenae
Est manus: & vires subtrahit ipse timor.

EPIST. XV.

PARIS HELENAE.

Hanc tibi Priamides mitto Ledaea salutem:
Quae tribui sola te mihi dante potest.
Eloquar? an flammae non est opus indice notae?
Et plus, quam vellem, iam meus extat amor.
Ille quidem lateat malim: dum tempora dentur
Laetitiae mistos non habitura metus.
Sed male dissimulo: quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?
Si tamen expectas, vocem quoq; rebus ut addam:
Uror: habes animi nuncia verba mei.
Parce precor fasso: nec duro caetera vultu
Perlege: sed formae conveniente tuae.
Iamdudum gratum est, quod epistola nostra recepta est,
Spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
Quae rata sit, nec te frustra promiseris opto,
Hoc mihi quae suasit mater amoris iter.
Namque ego divino monitu, ne nescia pecces,
Advehor: & coepto non leve numen adest.
Praemia magna quidem, sed non indebita posco,
Pollicita est thalamo te Cytherea meo.
Hac duce Sigaeo dubias à littore feci
Longa Phereclea per freta puppe vias.
Illa dedit faciles auras, ventosque secundos:
In mare nimirum ius habet orta mari.
Perstet, & ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestus,
Deferat in portus & mea vota suos.
Attulimus flammas, non hic invenimus illas,
Hae mihi tam longae causa fuere viae.
Nam nec tristis hiems, nec nos huc appulit error,
Taenaris est classi terra petita meae.
Nec me crede fretum merces portante carina
Findere, quas habeo, Di tueantur opes.
Nec veni Graias veluti spectator ad urbes,
Oppida sunt regni divitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro,
Te prius optavi quàm mihi nota fores.
Ante tuos animo vidi, quàm lumina, vultus,
Prima fuit vultus nuncia fama tui.
Nec tamen est mirum, si sicut oporteat, arcu
Missilibus telis eminus ictus, amo.
Sic placuit fatis, quae ne convellere tentes,
Accipe cum vera dicta relata fide.
Matris adhuc utero partu remorante tenebar,
Nam gravidus iusto pondere venter erat,
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendáque noctis opacae
Visa sunt Priamo, vatibus ille refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.
Pectoris ut nunc est, fax fuit illa mei.
Forma, vigorq; animi, quamvis de plebe videbar,
Indicium tectae nobilitatis erat.
Est locus in mediae nemorosis vallibus Idae
Devius, & piceis ilicibusque frequens.
Qui nec ovis placidae, nec amantis saxa capellae,
Nec patulo tardae carpitur ore bovis,
Hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta,
Et freta prospiciens arbore nixus eram.
Ecce pedum pulsu visa est mihi terra moveri:
Vera loquar, vero vix habitura fidem.
Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni, Pleionésque nepos.
Fas vidisse fuit: fas sit mihi visa referre,
Inque Dei digitis aurea virga fuit.
Trésque simul divae, Venus & cum Pallade Iuno
Graminibus teneros imposuêre pedes.
Obstupui, gelidusque comas erexerat horror.
Cum mihi, Pone metum, nuncius ales ait.
Arbiter es formae, certamina siste dearum.
Vincere quae forma digna sit una duas.
Neve recusarem verbis Iovis imperat, & se
Protinus aetheria tollit in astra via.
Mens mea convaluit, subitóque audacia venit:
Nec timui vultu quamque notare meo.
Vincere erant omnes dignae, iudexque verebar
Non omnes causam vincere posse suam.
Sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
Hanc esse ut scires unde movetur amor.
Tantáque vincendi cura est, ingentibus ardent
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iovis coniux, virtutem filia iactat,
Ipse potens dubito, fortis an esse velim.
Dulce Venus risit, nec te Pari munera tangant,
Utraque suspensi plena timoris, ait.
Nos dabimus quod ames, & pulchrae filia Ledae
Ibit in amplexus pulchrior ipsa tuos.
Dixit, & ex aequo donis, formáque probata
Victorem caelo rettulit illa pedem.
Interea (credo versis ad prospera fatis)

Regius

Regius agnoscor per rata signa puer.
Læta domus nato per tempora longa recepto,
Addit & ad festos hunc quoq; Troia diem.
Vtq; ego te cupio, sic me cupiêre puellæ,
Multarum votum sola tenere potes.
Nec tantum regum natæ petiere, ducumq;
Sed nymphis etiam curaq;, amorq; fui.
At mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
Coniugij spes est Tyndari facta tui.
Te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
Lumina cùm placido victa sopore iacent.
Quid facies præsens, quæ nondum visa placebas?
Ardebam, quamuis hic procul ignis erat.
Nec potui debere mihi spem longius istam,
Cærulea peterem quin mea vota via.
Troia cæduntur Phrygia pinea securi,
Quæque erat æquoreis vtilis arbor aquis.
Ardua proceris spoliantur Gargara syluis,
Innumerasq; mihi longa dat Ida trabes.
Fundatura citas flectuntur robora naues,
Texitur & costis panda carina suis.
Addimus antennas, & vela sequentia malos:
Accipit & pictos puppis adunca deos.
Qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine paruo,
Sponsor coniugij stat dea picta sui.
Imposita est factæ postquam manus vltima classi:
Protinus Ægeis ire iubebar aquis.
Et pater, & genitrix inhibent mea vota rogando,
Propositumq; piæ voce morantur iter.
Et soror effusis vt erat Cassandra capillis,
Cum vellent nostræ iam dare vela rates:
Quò ruis? exclamat: referes incendia tecum:
Quanta per has nescis flamma petatur aquas.
Vera fuit vates: dictos inuenimus ignes:
Et ferus in molli pectore flagrat amor.
Portubus egredior: ventisq; ferentibus vsus
Applicor in terras Oebali nympha tuas.
Excipit hospitio vir me tuus: hoc quoq; factum
Non sine consilio, numinibusq; Deûm.
Ille quidem ostendit, quicquid Lacedæmone tota
Ostendi dignum conspicuumq; fuit.
Sed mihi laudatam cupienti cernere formam,
Lumina, nil aliud, quo caperentur, erat.
Vt vidi, obstupui: præcordiaq; intima sensi
Attonitus curis intumuisse nouis.
His similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
Venit in arbitrium cùm Cytherea meum.
Si tu venisses pariter certamen in illud:
In dubium Veneris palma futura fuit.
Magna quidem de te rumor præconia fecit,
Nullaq; de facie nescia terra tua est.
Nec tibi per vsquam Phrygiam nec solis ab ortu
Inter formosas altera nomen habet.
Credis & hoc nobis? minor est tua gloria vero,
Famaq; de forma pæne maligna, tua est.
Plus hic inuenio, quod quam promiserat illa:
Et tua materia gloria victa sua est.
Ergo arsit meritò, qui nouerat omnia Theseus:
Et visa es tanto digna rapina viro:
More tuæ gentis nitida dum nuda palæstra
Ludis, & es nudis fœmina mista viris.
Quod rapuit, laudo: miror, quod reddidit vnquam: 2355
Tam bona constanter præda tuenda fuit.
Ante recessisset caput hoc ceruice cruenta:
Quàm tu de thalamis abstraherere meis.
Tene manus vnquam nostræ dimittere vellent?
Tene meo paterer viuus abire sinu? 2360
Si reddenda fores: aliquid tamen ante tulissem:
Nec Venus ex toto nostra fuisset iners:
Vel tua virginitas esset libata, vel illud,
Quod poterat salua virginitate rapi.
Da modo te, quæ sit Paridis constantia nosces: 2365
Flamma rogi flammas finiet vna meas.
Præposui regnis ego te, quæ maxima quondam
Pollicita est nobis nuptaq; sororq; Iouis.
Dumq; tuo possem circumdare brachia collo,
Contempta est virtus Pallade dante mihi. 2370
Cum Venus, & Iuno, Pallasq; in vallibus Idæ
Corpora iudicio supposuere meo.
Nec piget, aut vnquam stulte elegisse videbor,
Permanet in voto mens mea firma suo.
Spem modo ne nostram fieri patiare caducam 2375
Deprecor, ô tanto digna labore peti!
Non ego coniugium generosæ degener opto,
Nec mea (crede mihi) turpiter vxor eris.
Pleiada, si quæras, in nostra gente, Iouemq;
Inuenies, medios vt taceamus auos. 2380
Sceptra parens Asiæ, qua nulla beatior ora est,
Finibus immensis vix obeunda tenet.
Innumeras vrbes, atq; aurea tecta videbis,
Quæq; suos dicas templa decere deos.
Ilion aspicies, firmataq; turribus altis 2385
Mœnia Phœbææ structa canore lyræ.
Quid tibi de turba narrem, numeroq; virorum?
Vix populum tellus sustinet illa suum.
Occurrent denso tibi Troades agmine matres,
Nec capient Phrygias atria nostra nurus. 2390
O quoties dices, quàm pauper Achaia nostra est.
Vna domus quæuis vrbis habebit opes.
Nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram,
In qua tu nata es, terra beata mihi est.
Parca sed est Sparte, tu cultu diuite digna, 2395
Ad talem formam non facit iste locus.
Hanc faciem largis sine fine paratibus vti,
Deliciisque decet luxuriare nouis.
Cum videas cultus nostra de gente virorum,
Quales Dardanias credis habere nurus? 2400
Da modo te facilem, nec dedignare maritum
Rure Therapnæo nata puella Phrygem.
Phryx erat, & nostro genitus de sanguine, qui nunc
Cum dis potandas nectare miscet aquas.
Phryx erat Auroræ coniux, tamen abstulit illum 2405
Extremum noctis quæ dea finis iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater amorum
Gaudet in Idæis concubuisse iugis.
Nec puto collatis forma Menelaus, & armis
Iudice te nobis anteferendus erit. 2410
Non dabimus certè socerum tibi clara fugantem
Lumina qui trepidos à dape vertat equos.

Nec Priamo pater est soceri de cæde cruentus,
Et qui Myrtoas crimine signat aquas.
Nec proauo Stygia nostro captantur in unda
Poma, nec in mediis quæritur humor aquis.
Quid tamen hoc refert? si te tenet ortus ab illis,
Cogitur huic domui Iupiter esse socer.
Heu facinus, totis indignus noctibus ille
Te tenet, amplexu perfruiturque tuo?
At mihi conspiceris posita vix denique mensa,
Multaque, quæ lædant, hoc quoque tempus habet.
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris,
Experior posito qualia sæpe mero.
Pœnitet hospitii, cum me spectante lacertos
Imponit, collo rusticus ille tuo.
Rumpor, & inuideo (quid nunc tamẽ omnia narrẽ?)
Membra superiecta cum tua veste fouet.
Oscula cùm vero coram non dura daretis,
Ante oculos posui pocula sumpta meos.
Lumina demitto, cum te tenet arctius ille,
Crescit & inuito lentus in ore cibus.
Sæpe dedi gemitus, & te lasciua notaui
In gemitu risum non tenuisse meo.
Sæpe mero volui flammam compescere, at illa
Creuit, & ebrietas ignis in igne fuit.
Multaque ne videam, versa ceruice recumbo,
Sed reuocas oculos protinus ipsa meos.
Quid faciam dubito, dolor est meus illa videre,
Sed dolor à facie maior abesse tua est.
Qua licet, & possum luctor celare furorem,
Sed tamen apparet dissimulatus amor.
Nec tibi verba damus, sentis mea vulnera, sentis,
Atque vtinam soli sint ea nota tibi.
Ah quoties lacrymis venientibus ora reflexi,
Ne causam fletus quæreret ille mei.
Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
Ad vultus referens singula verba tuos:
Indiciumque mei ficto sub nomine feci:
Ille ego, si nescis, verus amator eram.
Quinetiam, vt possem verbis petulantibus vti:
Non semel ebrietas est simulata mihi:
Prodita sunt (memini) tunica tua pectora laxa:
Atque oculis aditum nuda dedere meis:
Pectora vel puris niuibus, vel lacte, tuamque
Complexo matrem candidiora Ioue.
Dum stupeo visis (nam pocula forte tenebam)
Tortilis à digitis excidit ansa meis.
Oscula si natæ dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero lætus ab ore tuli.
Et modò cantabam veteres resupinus amores,
Et modo per nutum signa tegenda dabam:
Et comitum primas Clymenenque, Æthramque tuarũ
Ausus sum blandis nuper adire sonis.
Quæ mihi nil aliud, quàm formidare, locutæ,
Orantis medias deseruere preces.
Di facerent pretium magni certaminis esses:
Teque suo posses victor habere toro.
Vt tulit Hippomenes Schœneida præmia cursus:
Venit vt in Phrygios Hippodameia sinus.
Vt ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
Dum petit amplexus Deianeira tuos.
Nostra per has leges audacia fortiter isset:
Teque mei scires esse laboris opus.
Nunc mihi nil superest: nisi te formosa precari:
Amplectique tuos, si patiare, pedes.
O decus, ô præsens geminorum gloria fratrum!
O Ioue digna viro, ni Ioue nata fores.
Aut ego Sigæos repetam te coniuge portus:
Aut hic Tænaria contegar exul humo.
Non mea sunt summa leuiter districta sagitta
Pectora: descendit vulnus ad ossa meum.
Hoc mihi (nam repeto) fore vt à cœleste sagitta
Figar, erat verax vaticinata soror.
Parce datum fatis Helena contemnere amorem:
Sic habeas faciles in tua vota deos.
Multa quidem subeunt: sed corã vt plura loquamur,
Excipe me lecto nocte silente tuo.
An pudet, an metuis Venerem temerare maritam
Castaque legitimi fallere iura tori?
Ah nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
Hanc faciem culpa posse carere putas?
Aut faciem mutes, aut sis non dura, necesse est:
Lis est cum forma magna pudicitiæ.
Iupiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis,
Hæc tibi nempe patrem furta dedere Iouem.
Vix fieri, si sint vires in semine amorum,
Et Iouis & Ledæ filia, casta potes.
Casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
Et tua sim quæso crimina solus ego.
Nunc ea peccemus, quæ corriget hora iugalis,
Si modo promisit non mihi vana Venus.
Sed tibi & hoc suadet, rebus, non voce, maritus.
Neue sui furtis hospitis obstes abest.
Non habuit tempus, quo Cressia regna videret
Aptius, ô mira calliditate virum!
Exit, & Idæi mando tibi, dixit iturus,
Curam pro nobis hospitis vxor agas.
Negligis absentis (testor) mandata mariti,
Cura tibi non est hospitis vlla tui.
Hunccine tu speras hominem sine pectore, dotes
Posse satis formæ Tyndari nosse tuæ?
Falleris, ignoras, nam si bona magna putaret
Quæ tenet, externo crederet illa viro?
Vt te nec mea vox, nec te meus incitet ardor,
Cogimur ipsius commoditate frui.
Aut erimus stulti, sic, vt superemus & ipsum,
Si tam securum tempus abibit iners.
Pene suis manibus ad te deduxit amantem,
Vtere mandantis simplicitate viri.
Sola iaces viduo tam longa nocte cubili,
In viduo iaceo solus & ipse toro.
Te mihi, meque tibi communia gaudia iungant,
Candidior medio nox erit illa die.
Tunc ego iurabo quæuis tibi numina, meque
Astringam verbis in sacra iura meis.
Tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
Efficiam præsens vt mea regna petas.
Si pudet, aut metuis ne me videare secuta,
Ipse reus sine te criminis huius ero.
Nam sequar Ægidæ factum, fratrumque tuorum
Exemplo tangi non propiore potes.

Te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi,
Quartus in exemplis annumerabor ego.
Troica classis adest armis instructa, viris'q;
Iam faciens celeres remus & aura vias.
Ibis Dardanias ingens regina per vrbes,
Teq; nouam credet vulgus adesse deam.
Quaq; feres gressus, adolebunt cinnama flammæ,
Cæsaq; sanguineam victima planget humum.
Dona pater, fratresq;, & cum genitrice sorores,
Iliadesq; omnes, totaq; Troia dabit.
Hei mihi vix à me pars dicitur vlla futuri,
Plura feres, quàm quæ littera nostra refert.
Nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
Concitet & vires Græcia magna suas.
Tot prius abductis, ecquæ est repetita per arma?
Crede mihi, vanos res habet ista metus.
Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Et tuta à bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoq; qui rapuit, rapuit Minoida Theseus,
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
Terror in his ipso maior solet esse periclo,
Quæque timere libet, pertimuisse pudet.
Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum,
Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.
Nec minor est Asiæ, quàm vestræ copia terræ:
Illa viris diues, diues abundat equis.
Nec plus Atrides animi Menelaus habebit,
Quàm Paris: aut armis anteferendus erit.
Pene puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus: & causam nominis inde tuli.
Pene puer iuuenes vario certamine vici:
In quibus Ilioneus, Deiphobúsq; fuit.
Néve putes, non me nisi comminus esse timendum:
Figitur in iusso nostra sagitta loco.
Non potes hæc illi primæ dare facta iuuentæ:
Instruere Atriden non potes arte mea.
Omnia si dederis: nunquam dabis Hectora fratrem:
Vnus is innumeri militis instar erit.
Quid valeam nescis: & te mea robora fallunt:
Ignoras cui sis nupta futura viro.
Aut igitur nullo belli repetêre tumultu:
Aut cedent Marti Dorica castra meo.
Nec tamen indigner pro tanta sumere bellum
Coniuge: certamen præmia magna mouent.
Tu quoq;, si totus de te contenderit orbis:
Nomen ab æterna posteritate feres.
Spe modo non timida, dis hinc egressa secundis,
Exige cum plena munera pacta fide.

EPIST. VI.

HELENA PARIDI.

NVnc oculos tua cum violarit epistola nostros:
Non rescribendi gloria visa leuis.
Ausus es hospitij temeratis aduena sacris,
Legitimam nuptæ sollicitare fidem?
Scilicet idcirco ventosa per æquora vectum
Excepit portu Tænaris ora suo?
Nec tibi, diuersa quamuis à gente venires,
Oppositas habuit regia nostra fores?
Esset vt officij merces iniuria tanti?
Qui sic intrabas, hospes, an hostis eras?
Nec dubito, quin hæc cum sit tam iusta, vocetur
Rustica iudicio nostra querela tuo.
Rustica sim sane: dum non oblita pudoris:
Dumq; tenor vitæ sit sine labe meæ.
Si non est ficto tristis mihi vultus in ore:
Nec sedeo duris torua superciliis.
Fama tamen clara est: & adhuc sine crimine lusi:
Et laudem de me nullus adulter habet.
Quo magis admiror: quæ sit fiducia cœpto:
Spemq; tori dederit quæ tibi causa mei:
An quia vim nobis Neptunius intulit heros,
Rapta semel videor bis quoq; digna rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cum sim rapta, meum quid nisi nolle fuit?
Non tamen è facto fructum tulit ille petitum,
Excepto redij passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlterius nil habet ille mei.
Quæ tua nequitia est, non his contenta fuisset:
Di melius: similis non fuit ille tui.
Reddidit intactam: minuitq; modestia crimen:
Et iuuenem facti pœnituisse patet.
Thesea pœnituit: Paris vt succederet illi:
Ne quando nomen non sit in ore meum.
Nec tamen irascor. quis enim succenset amanti?
Si modo quem præfers, non simulatur amor.
Hoc quoq; enim dubito: non quod fiducia desit,
Aut mea sit facies non bene nota mihi:
Sed quia credulitas damno solet esse puellis:
Verbaq; dicuntur vestra carere fide.
At peccant aliæ: matronaq; rara pudica est:
Quis prohibet raris nomen inesse meum?
Nam mea quod visa est tibi mater idonea cuius
Exemplo flecti me quoq; posse putes:
Matris in admisso falsa sub imagine lusæ
Error inest: pluma tectus adulter erat.
Nil ego, si peccem, possum nescisse: nec vllus
Error, qui facti crimen obumbret, erit.
Illa bene errauit, vitiumq; auctore redemit:
Felix in culpa quo Ioue dicar ego?
Et genus, & proauos, & regia nomina iactas:
Clara domus satis hæc nobilitate sua est.
Iupiter vt soceri proauus taceatur, & omne
Tantalidæ Pelopis, Tyndareique genus:
Dat mihi Leda Iouem cycno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fouit auem.
I nunc, & Phrygiæ latè primordia gentis,
Cúmq; suo Priamo Laomedonta refer.
Quos ego suspicio: sed, qui tibi gloria magna est:
Quintus, is à nostro sanguine primus erit.
Sceptra tuæ quamuis rear esse potentia Troiæ:
Non tamen hæc illis esse minora puto.
Si iam diuitijs locus hic, numeróq; virorum
Vincitur: at certè barbara terra tua est.
Munera tanta quidem promittit epistola diues:
Vt possint ipsas illa mouere deas.

Sed si iam vellem fines transire pudoris:
Tu maior culpæ causa futurus eras.
Aut ego perpetuo famam sine labe tenebo:
Aut ego te potius quàm tua dona sequar.
Vtq; ea non sperno: sic acceptissima semper
Munera sunt, auctor quæ pretiosa facit.
Plus multo est, quod amas, quod sum tibi causa laboris:
Quod tam per longas spes tua venit aquas.
Illa quoq;, apposita quæ nunc facis improbe mensa?
Quamuis experiar dissimulare volo.
Tu modò me spectas oculis lasciue proteruis:
Quos vix instantes lumina nostra ferunt.
Et modò suspiras: modò pocula proxima nobis
Sumis: quaq; bibi, tu quoq; parte bibis.
Ah quoties digitis, quoties ego tecta notaui
Signa supercilio pene loquente dari.
Et sæpe extimui ne vir meus illa videret,
Non satis occultis erubuiq; notis.
Sæpe vel exiguo vel longo murmure dixi:
Nil pudet hunc: nec vox hæc mea falsa fuit.
Orbe quoq; in mensa legi sub nomine nostro,
Quod deducta mero littera fecit, amo.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui:
Hei mihi iam didici, sic quoq; posse loqui.
His ego blanditiis si peccatura fuissem,
Flecterer: his poterant pectora nostra capi.
Est quoq; (confiteor) facies tibi rara, potestq;
Velle sub amplexus ire puella tuos.
Altera sed potius fœlix sine crimine fiat,
Quàm cadat externo noster amore pudor.
Disce meo exemplo formosis posse carere:
Est virtus placitis abstinuisse bonis.
Quam multos credis iuuenes optasse quod optas?
Qui sapiant oculos an Paris vnus habes?
Non tu plus cernis, sed plus temerarius audes.
Nec tibi plus cordis, sed minus oris adest.
Tunc ego te vellem celeri venisse carina,
Cùm mea virginitas mille petita procis.
Si te vidissem primus de mille fuisses:
Iudicio veniam vir dabit ipse meo.
Ad possessa venis præreptaq; gaudia serus,
Spes tua lenta fuit, quod petis alter habet.
Vt tamen optarem fieri tua Troica coniux,
Inuitam sic me non Menelaus habet.
Desine molle precor verbis conuellere pectus,
Néve mihi, quam te dicis amare, noce.
Sed sine quam tribuit sortem fortuna, tueri,
Nec spolium nostri turpe pudoris habe.
At Venus hoc pacta est, & in altæ vallibus Idæ
Tres tibi se nudas exhibuere deæ.
Vnaq; cùm regnum, belli daret altera laudem,
Tyndaridis coniux, tertia dixit, eris.
Credere vix equidem cælestia numina possum
Arbitrio formam supposuisse tuo.
Vtq; sit hoc verum, certe pars altera ficta est.
Iudicij pretium qua data dicar ego.
Non est tanta mei fiducia corporis, vt me
Maxima, teste dea, dona fuisse putem.
Contenta est oculis hominum mea forma probari
Laudatrix Venus est inuidiosa mihi.
Sed nihil infirmo, faueo quoq; laudibus istis,
Nam mea vox quare, quod cupis, esse neges?
Nec tu succense nimium mihi creditus ægrè,
Tarda solet magnis rebus inesse fides:
Prima mea est igitur Veneri placuisse voluptas,
Proxima, me visam præmia summa tibi.
Nec te Palladios, nec te Iunonis honores
Auditis Helenes præposuisse bonis.
Ergo ego sum virtus, ego sum tibi nobile regnum.
Ferrea sum, si non hoc ego pectus amem.
Ferrea crede mihi non sum, sed amare recuso
Illum, quem fieri vix puto posse meum.
Quid bibulum curuo proscindere littus aratro,
Spemq; sequi coner, quam locus ipse negat?
Sum rudis ad Veneris furtum, nullaq; fidelem
(Di mihi sunt testes) lusimus arte virum.
Nunc quoq;, quod tacito mando mea verba libello,
Fungitur officio littera nostra nouo.
Felices, quibus vsus adest, ego nescia rerum
Difficilem culpæ suspicor esse viam.
Ipse malo metus est, iam nunc confundor, & omnes
In nostris oculos vultibus esse reor.
Nec reor hoc falso, sensi mala murmura vulgi,
Et quasdam voces retulit Æthra mihi.
At tu dissimula, nisi si desistere mauis.
Sed cur desistas? dissimulare potes.
Lude, sed occultè maior non maxima nobis
Est data libertas, quod Menelaus abest.
Ille quidem procul est, ita re cogente profectus:
Magna fuit subitæ, iustaq; causa viæ.
At mihi sic iustum est. ego, cùm dubitaret, an iret,
Quamprimùm dixi fac rediturus eas.
Omine lætatus dedit oscula, résq;, domúsq;,
Et tibi sit curæ Troicus hospes, ait.
Vix tenui risum, quem dum compescere luctor:
Nil illi potui dicere, præter, erit.
Vela quidem Creten ventis dedit ille secundis:
Sed tu non ideo cuncta licere puta.
Sic meus hic vir abest, vt me custodiat absens:
An nescis longas regibus esse manus?
Fama quoque est oneri, nam quo constantius ore
Laudamur vestro, iustius ille timet:
Quæ iuuat, vt nunc est, eadem mihi gloria damno est,
Et melius famæ verba dedisse fuit.
Nec, quod abest, hic me tecum mirare relictam,
Moribus, & vitæ credidit ille meæ.
De facie metuit, vitæ confidit & illum
Securum probitas, forma timere facit.
Tempora ne pereant vltro data præcipis, vtque
Simplicis vtamur commoditate viri.
Et libet, & timeo, nec adhuc exacta voluntas
Est satis, in dubio pectora nostra labant.
Et vir abest nobis, & tu sine coniuge dormis,
Inq; vicem tua me te mea forma capit.
Et longæ noctes, & iam sermone coimus,
Et tu (me miseram) blandus, & vna domus.
Et peream si non inuitent omnia culpam,
Nescio quo tardor sed tamen ipsa metu.

Quod

Quod male persuades, vtinam bene cogere posses,
Sic mea rusticitas excutienda foret.
Vtilis interdum est ipsis iniuria passis,
Sic certe felix ipsa coacta forem.
Dum nouus est, cœpto potius pugnemus amori,
Flamma recens parua sparsa resedit aqua.
Certus in hospitibus non est amor, errat, vt ipsi,
Cumq; nihil speres firmius esse, fugit.
Hypsipyle testis, testis Minoia virgo est,
In non exhibitis vtraque iuncta toris.
Tu quoque dilectam multos infide per annos
Diceris Oenonen deseruisse tuam.
Nec tamen ipse negas, & nobis omnia de te
Quærere si nescis, maxima cura fuit.
Adde, quod vt cupias constans in amore manere,
Non potes: expedient iam tua vela Phryges.
Dum loqueris mecum, dum nox sperata paratur,
Qui ferat in patriam iam tibi ventus erit.
Cursibus in medijs nouitatis plena relinques
Gaudia, cum ventis noster abibit amor.
An sequar vt suades, laudatáq; Pergama visam?
Pronurus & magni Laomedontis ero?
Non ita contemno volucris præconia famæ,
Vt probris terras impleat illa meis.
Quid de me poterit Sparte? quid Achaia tota?
Quid gentes Asiæ, quid tua Troia loqui?
Quid Priamus de me? Priami quid sentiet vxor?
Totq; tui fratres, Dardaniæq; nurus?
Tu quoque, qui poteris fore me sperare fidelem?
Et non exemplis anxius esse tuis?
Quicunque Iliacos intrauerit aduena portus,
Is tibi sollicitæ caussa timoris erit.
Ipse mihi quoties iratus, adultera, dices,
Oblitus nostro crimen inesse tuum?
Delicti fies idem reprensor & auctor:
Terra precor vultus obruat ante meos.
At fruar Iliacis opibus, cultúq; beato,
Donáque promissis vberiora feram.
Purpura nempe mihi pretiosáq; texta dabuntur,
Congestóq; auri pondere diues ero.
Da veniam fassæ, non sunt tua munera tanti:
Nescio quo tellus me tenet ista modo.
Quis mihi si lædar, Phrygijs succurret in oris?
Vnde petam fratres? vnde parentis opem?
Omnia Medeæ fallax promisit Iason:
Pulsa est Æsonia non minus illa domo.
Non erat Æetes, ad quem despecta rediret:
Non Ipsea parens, Chalciopéq; soror.
Tale nihil timeo sed nec Medea timebat,
Fallitur augurio spes bona sæpe suo.
Omnibus inuenies, quæ nunc iactantur in alto,
Nauibus in portu lene fuisse fretum.
Fax quoque me terret, quam se peperisse cruentam
Ante diem partus est tua visa parens.
Et vatum timeo monitus, quos igne Pelasgo
Ilion arsurum præmonuisse ferunt.
Vtq; fauet Cytherea tibi, quia vicit, habétq;
Parta per arbitrium bina trophæa tuum,
Sic illas timeo, quæ si tua gloria vera est,
Iudice te caussam non tenuere duæ.
Nec dubito, quin te si persequar, arma parentur,
Ibit per gladios (hei mihi) noster amor.
An fera Centauris indicere bella coëgit
Atracis Æmonios Hippodameia viros,
Tu fore tam lentum iusta Menelaon in ira,
Et geminos fratres, Tyndareúmque putas?
Quod bene te iactes, & fortia facta loquaris,
A verbis facies dissidet ista tuis.
Apta magis Veneri, quàm sunt tua corpora Marti:
Bella gerant fortes, tu Pari semper ama.
Hectora, quem laudas, pro te pugnare iubete:
Militia est operis altera digna tuis.
His ego si saperem paulóq; audacior essem,
Vterer. vtetur si qua puella sapit.
Aut ego deposito faciam fortasse pudore:
Et dabo cunctatas tempore victa manus.
Quod petis, vt furtim præsentes ista loquamur,
Scimus quid captes, colloquiúmq; voces.
Sed nimiùm properas. & adhuc tua messis in herba est,
Hæc mora sit voto forsan amica tuo.
Hactenus arcanum furtiuæ conscia mentis
Littera iam lasso pollice sistat opus.
Cætera per socias Clymenem, Æthrámque loquamur:
Quæ mihi sunt comites, consiliúmq; duæ.

EPIST. XVII.

LEANDER HERONI.

Mittit Abydenus, quam mallet ferre, salutem,
Si cadat ira maris, Sesta puella, tibi.
Si mihi di faciles, & sunt in amore secundi:
Inuitis oculis hæc mea verba leges.
Sed non sunt faciles: nam cur mea vota morantur?
Currere me nota non patiuntur aqua.
Ipsa vides cælum pice nigrius & freta ventis
Turbida, pérque cauas vix adeunda rates.
Vnus & hic audax, à quo tibi littera nostra
Redditur, è portu nauita fecit iter.
Ascensurus eram nisi quòd dum vincula proræ
Solueret, in speculis omnis Abydos erat.
Non poteram celare meos, velut ante, parentes:
Quémque tegi volumus, non latuisset amor.
Protinus hæc scribens, felix i, littera, dixi:
Iam tibi formosam porriget illa manum.
Forsitan admotis etiam tangêre labellis,
Rumpere dum niueo vincula dente voles.
Talibus exiguo dictis mihi murmure verbis,
Cætera cum charta dextra locuta mea est.
Ah quanto mallem, quàm scriberet, illa nataret:
Méq; per assuetas sedula ferret aquas.
Aptior illa quidem placido dare verbera ponto:
Est tamen & sensus apta ministra mei.
Septima nox agitur, spatium mihi longius anno,
Sollicitum raucis vt mare feruet aquis.
His ego si vidi mulcentem pectora somnum
Noctibus: insani sit mora longa freti.
Rupe sedens aliqua specto tua littora tristis,
Et quo non possum corpore, mente feror.
Lumina quinetiam summa vigilantia turre,
Aut videt, aut acies nostra videre putat.
Ter mihi deposita est in sicca vestis arena,
Ter graue tentaui carpere nudus iter.

Obstitit inceptis tumidum iuuenilibus æquor,
Mersit & aduersis ora natantis aquis.
At tu te rapidis immansuetissime ventis
Quid mecum certa prælia mente geris?
In me, si nescis, Borea, non æquora sæuus:
Quid faceres, esset ni tibi notus amor?
Tam gelidus cum sis, non te tamen improbe quondam
Ignibus Actæis incaluisse neges.
Gaudia rapturo si quis tibi claudere vellet
Aerios aditus, quo paterere modo?
Parce precor, facilemq. moue moderantius auram:
Imperet Hippotades sit tibi triste nihil.
Vana peto, precibusq; meis obmurmurat ipse:
Quasq; quatit, nulla parte coercet aquas.
Nunc daret audaces utinam mihi Dædalus alas:
Icarium quamuis hic propè littus adest.
Quicquid erit, patiar: liceat modo corpus in auras
Tollere, quod dubia sæpe pependit aqua.
Interea dum cuncta negant ventique fretumq;:
Mente agito furti tempora prima mei.
Nox erat incipiens (namque est meminisse voluptas)
Cum foribus patriis egrediebar amans.
Nec mora, deposito pariter cum veste timore,
Iactabam liquido brachia lenta mari.
Luna mihi tremulum lumen præbebat eunti,
Vt comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, faueas ô candida dixi,
Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non finit Endymion te pectoris esse seueri:
Flecte precor vultus ad mea furta tuos.
Tu dea mortalem cœlo delapsa petebas,
(Vera loqui liceat) quam sequor, ipsa dea est.
Neu referam mores cælesti pectore dignos,
Forma nisi in veras non cadit illa deas.
A Veneris facie non est prior vlla, suáque,
Néve meis credas vocibus, ipsa vide.
Quantum, cum radiis fulges argentea puris:
Concedunt flammis sidera cuncta tuis,
Tanto formosis formosior omnibus illa est,
Si dubitas, cæcum Cynthia lumen habes.
Hæc ego, vel certè non his diuersa locutus,
Per mihi cedentes nocte ferebar aquas.
Vnda repercussæ radiabat imagine Lunæ:
Et nitor tacita nocte diurnus erat.
Nullaq; vox vnquam nostras veniebat ad aures,
Præter dimotæ corpore murmur aquæ.
Halcyones solæ memores Ceycis amati,
Nescio quid visæ sunt mihi dulce queri.
Iámq; fatigatis humero sub vtroque lacertis,
Fortiter in summas erigor altus aquas.
Vt procul aspexi lumen: meus ignis in illo est.
Illa meum dixi littora lumen habent.
Et subitò lassis vires rediere lacertis:
Visáq; quàm fuerat, mollior vnda mihi.
Frigora ne possim gelidi sentire profundi,
Qui calet in cupido pectore, præstat amor.
Quò magis accedo, propioráque littora fiunt,
Quoque minus restat plus libet ire mihi.
Cùm verò possum cerni quoque, protinus addis
Spectatrix animos, vt valeámque facis.
Tunc etiam nando dominæ placuisse laboro,
Atq; oculis iacto brachia nostra tuis.
Te tua vix prohibet nutrix descendere in altum:
Hoc quoque enim vidi, nec mihi verba dabas.
Nec tamen effecit, quamuis retinebat euntem:
Ne fieret prima pes tuus vdus aqua.
Excipis amplexu, feliciáque oscula iungis:
Oscula Dis magnis trans mare digna peti.
Déq; tuis demptos humeris mihi tradis amictus:
Et madidam siccas æquoris imbre comam.
Cætera nox, & nos, & turris conscia nouit:
Quodq; mihi monstras per vada lumen iter.
Non magis illius numerari gaudia noctis,
Hellespontiaci quàm maris alga potest.
Quo breuius spatium nobis ad furta dabatur,
Hoc magis est cautum, ne foret illud iners.
Iámq; fugatura Tithoni coniuge noctem,
Præuius auroræ lucifer ortus erat.
Oscula congerimus properata sine ordine raptim,
Et querimur paruas noctibus esse moras.
Atque ita cunctatus monitu nutricis amaro,
Frigida deserta littora turre peto.
Digredimur flentes, repetóque ego virginis æquor,
Respiciens dominam, dum licet, vsque meam.
Si qua fides vero est, veniens huc, esse natator:
Cùm redeo, videor naufragus esse mihi.
Hoc quoque si credis, ad te via prona videtur:
At te cùm redeo, cliuus inertis aquæ.
Inuitus patriam repete, quis credere posset?
Inuitus certè nunc moror vrbe mea.
Hei mihi, cur animis iuncti secernimur vndis?
Vnaq; mens, tellus non habet vna duos?
Vel tua me Sestos, vel te mea sumat Abydos:
Tam tua terra mihi, quàm tibi nostra placet.
Cur ego confundor, quoties confunditur æquor?
Cur mihi causa leuis, ventus obesse potest?
Iam nostros curui norunt delphines amores,
Ignotum nec me piscibus esse reor.
Iam patet attritus solitarum limes aquarum,
Non aliter, multa quàm viam pressa rota.
Quod mihi non esset nisi sic iterare, querebar:
At nunc per ventos id quoque deesse, queror.
Fluctibus immodicis Athamantidas æquora canent:
Vixq; manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primum de virgine nomina mersa
Quæ tenet, est nactum: tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phryxo: quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.
Nec tamen officium pecoris, nauisq; requiro:
Dummodo, quas findam corpore dentur aquæ.
Arte egeo nulla, fiat modo copia nandi:
Idem nauigium, nauita, victor ero.
Nec sequar aut Helicē, aut qua Tyrus vtitur, Arcto:
Publica non curat sidera noster amor.
Andromeden alius spectet, claráque Coronam:
Quæque micat gelido Parrhasis vrsa polo.
At mihi quod Perseus, & cum Ioue liber amarunt,
Indicium dubiæ non placet esse viæ.

Est aliud lumen multo mihi certius istis:
Non erit in tenebris, quo duce, noster amor.
Hoc ego dum spectem, Colchos, atq; ultima ponti,
Quaq; viam fecit Thessala puppis, eam:
Et iuuenem possim superare Palaemona nando:
Miraq; quem subito reddidit herba deum.
Saepe per assiduos languent mea brachia motus:
Vixq; per immensas fessa trahuntur aquas.
His ego cum dixi: pretium non vile laboris
Iam dominae vobis colla tenenda dabo:
Protinus illa valent, atque ad sua praemia tendunt
Vt celer Eleo carcere missus equus.
Ipse meos igitur seruo, quibus vror, amores:
Teq; magis caelo digna puella sequor.
Digna quidem caelo, sed adhuc tellure morare:
Aut dic ad superos hinc mihi qua sit iter.
Hic es, & exiguum misero contingis amanti:
Cumq; mea fiunt turbida mente freta.
Quid mihi, quod lato non separor aequore, prodest?
Non minus haec nobis tam breuis obstat aqua.
Num malim dubito, toto procul orbe remotus
Cum domina longe spem quoq; habere meam?
Quo propius nunc es, flamma propiore calesco:
Et res non semper, spes mihi semper adest.
Pene manu, quod amo, tanta est vicinia, tango:
Saepe sed (heu) lacrymas hoc mihi pene mouet.
Velle quid est aliud fugientia prendere poma?
Spemq; suo refugi fluminis ore sequi?
Ergo ego te nunquam, nisi cum volet vnda, tenebo?
Et me felicem nulla videbit hyems?
Cumq; minus firmum nil sit, quam ventus, & vnda:
In ventis, & aqua spes mea semper erit?
Aestus adhuc tamen est: quid cum mihi laeserit aequor
Pleias, & Arctophylax, Oleniumque pecus?
Aut ego non noui, quam sim temerarius: aut me
In freta non cautus tunc quoque mittet amor.
Neue putes id me, quod abest, promittere tempus:
Pignora polliciti non tibi tarda dabo:
Sit tumidum paucis etiam nunc noctibus aequor:
Ire per inuitas experiemur aquas.
Aut mihi continget felix audacia saluo:
Aut mors solliciti finis amoris erit.
Optabo tamen vt partes expellar in illas:
Et teneant portus naufraga membra tuos.
Flebis enim: tactuq; meum dignabere corpus:
Et mortis dices huic ego causa fui.
Scilicet interitus offenderis omine nostri:
Litteraq; inuisa est hac mea parte tibi.
Desine parce queri: sed vt & mare finiat iram:
Accedant quaeso fac tua vota meis.
Pace breui nobis opus est, dum transferor istuc:
Cum tua contigero littora, perstet hyems.
Illic est aptum nostrae nauale carinae:
Et melius nulla stat mea puppis aqua.
Illic me claudas Boreas, vbi dulce morari est:
Tunc piger ad nandum, tunc ego cautus ero.
Nec faciam surdis conuicia fluctibus vlla:
Triste nataturo, nec querar esse fretum.
Me pariter venti teneant, tenerique lacerti:
Per causas istic impediarq; duas.
Cum patietur hyems: remis ego corporis vtar:
Lumen in aspectu tu modo semper habe.
Interea pro me pernoctet epistola tecum:
Quam precor vt minima persequar ipse mora.

EPIST. XIII.

HERO LEANDRO.

Quam mihi misisti verbis Leandre salutem,
Vt possim missam rebus habere, veni.
Longa mora est nobis omnis, quae gaudia differt,
Da veniam fassae, non patienter amo.
Vrimur igne pari, sed sum tibi viribus impar:
Fortius ingenium suspicor esse viris.
Vt corpus teneris, sic mens infirma puellis:
Deficiam, parui temporis adde moram.
Vos modo venando, modo rus geniale colendo,
Ponitis in varia tempora longa mora.
Aut fora vos retinent: aut vnctae dona palaestrae:
Flectitis aut freno colla fugacis equi.
Nunc volucrem laqueo, nunc piscem ducitis hamo:
Diluitur posito serior hora mero.
His mihi summotis, vel si minus acriter vrar:
Quod faciam, superest, praeter amare, nihil.
Quod superest, facio, teq; o mea sola voluptas,
Plus quoque, quam credi quod mihi possit, amo.
Aut ego cum chara de te nutrice susurro:
Quaeque tuum miror causa moretur iter.
Aut mare prospiciens odioso concita vento,
Corripio verbis aequora pene tuis.
Aut vbi saeuitiae paulum grauis vnda remisit:
Posse quidem, sed te nolle venire, queror.
Dumque queror: lacrymae per amantia lumina manant:
Pollice quas tremulo conscia siccat anus.
Saepe tui specto si sint in littore passus:
Impositas tanquam seruet arena notas.
Vtque rogem de te, & scribam tibi si quis Abydo
Venerit: aut quaero, si quis Abydon eat.
Quid referam quoties do vestibus oscula quas tu
Hellespontiaca ponis iturus aqua?
Sic vbi lux acta est, & noctis amicior hora
Exhibuit pulsa sydera clara die:
Protinus in summa vigilantia lumina turre
Ponimus, assueta signa, notamque viae.
Tortaque versato ducentes stamina fuso
Foeminea tardas fallimus arte moras.
Quid loquar interea tam longo tempore quaeris:
Nil, nisi Leandri nomen in ore meo est.
Iamne putas exisse domo mea gaudia nutrix?
An vigilant omnes? & timet ille suos?
Iamne suas humeris illum deponere vestes?
Tingere iam pingui Pallade membra putas?
Annuit illa fere: non nostra quod oscula curet:
Sed mouet obrepens somnus anile caput.
Postque morae minimum, iam certe nauigat, inquam:
Lentaque dimotis brachia iactat aquis.
Paucaque cum tacta perfeci stamina terra:
An medio possis quaerimus esse freto.
Et modo prospicimus: timida modo voce precamur:

Vt tibi det faciles vtilis aura vias.
Auribus interdum voces captamus & omnem
Aduentus strepitum credimus esse tui.
Sic vbi deceptæ pars est mihi maxima noctis
Acta: subit furtim lumina fessa sopor.
Forsitan inuitus, mecum tamen improbe dormis:
Et quamuis non vis ipse venire, venis.
Nam modò te videor prope iam spectare natantem:
Brachia nunc humeris humida ferre meis.
Nunc dare quæ soleo madidis velamina membris:
Pectora nunc iuncto nostra fouere sinu.
Multaq; præterea lingua reticenda modesta,
Quæ fecisse iuuat, facta referre pudet.
Me miseram, breuis est hæc, & non vera voluptas,
Nam tu cum somno semper abire soles.
Firmius ô cupidi tandem coëamus amantes:
Ne careant vera gaudia nostra fide.
Cur ego tot viduas exegi frigida noctes?
Cur toties à me lente natator abes?
Est mare (confiteor) nondum tractabile nanti:
Nocte sed hesterna lenior aura fuit.
Cur ea præterita est? cur non ventura timebas?
Tam bona cur perijt? nec tibi capta via est.
Protinus vt similis detur tibi copia cursus:
Hoc melior certè, quo prior, illa fuit.
At citò mutata est iactati forma profundi:
Tempore, cùm properas, sæpe minore venis.
Hic (puto) deprensus, nil quod querereris haberes;
Meq; tibi amplexo nulla noceret hyems.
Certè ego tunc ventos audirem læta sonanteis,
Et nunquam placidas esse precarer aquas.
Quid tamen euenit, cur sis metuentior vndæ?
Contemptumq; prius, nunc vereare fretum?
Nam memini, cùm te sæuum veniente, minaxq;
Non minus, aut multo non minus æquor erat.
Cùm tibi clamabam: Sic tu temerarius esto:
Ne miseræ virtus sit tua flenda mihi,
Vnde nouus timor hic? quoq; illa audacia fugit?
Magnus vbi est spretis mille natator aquis?
Sis tamen hoc potius, quam quod prius esse solebas:
Et facias placidum per mare tutus iter:
Dum modò sis idem: dum sic, vt scribis, amemur:
Flammaq; non fiat frigidus illa cinis.
Non ego tam ventos timeo mea vota morantes:
Quàm similis vento ne tuus erret amor:
Ne non sim tanti: superentq; pericula causam:
Et videar merces esse labore minor.
Interdum metuo, patria ne lædar: & impar
Dicar Abydeno Sesta puella viro.
Ferre tamen possum patientius omnia, quàm si
Otia nescio qua pellice captus agas.
In tua si veniant alieni colla lacerti,
Sitq; nouus nostri finis amoris amor.
Ah potius peream quàm crimine vulnerer isto,
Fataq; sint culpa nostra priora tua.
Nec quia venturi dederis mihi signa doloris:
Hæc loquor, aut fama sollicitata noua.
Omnia sed vereor (quis enim securus amauit?)
Cogit & absentes plura timere locus.
Felices illas, sua quas præsentia nosse
Crimina vera iuuat, falsa timere vetat.
Nos tam vana mouet: quàm facta iniuria fallit:
Incitat & morsus error vterq; pares.
O vtinam venias: aut hic ventisq; paterve,
Causaq; sit tantæ fœmina nulla moræ.
Quod si quam sciero: moriar (mihi crede) dolendo
Iamdudum peccas, si mea fata petis.
Sed neq; peccabis: frustràq; ego terreor istis:
Quoq; minus venias, inuida pugnat hyems.
Me miseram quanto planguntur littora fluctu,
Et latet obscura condita nube dies.
Forsitan ad pontum mater pia venerit Helles:
Mersaq; roratis nata fleatur aquis.
Aut mare ab inuiso priuignæ nomine dictum.
Vexat in æquoream versa nouerca deam.
Non fauet, vt nunc est, teneris locus iste puellis:
Hac Helle perijt, hac ego lædor aqua.
At tibi flammarum memori Neptune tuarum,
Nullus erat ventis impediendus amor.
Si neq; Amymone, nec laudatissima forma
Criminis est Tyro fabula vana tui,
Lucidaq; Halcyone, Cæyceq;, & Antone nata,
Et nondum nexis angue Medusa comis,
Flauáq; Laodice, cæloq; recepta Celæno,
Et quarum memini nomina lecta mihi.
Has certè pluresq; canunt Neptune poëtæ,
Molle latus lateri conseruisse tuo.
Cur igitur toties vires expertus amoris,
Assuetum nobis turbine claudis iter?
Parce ferox: latoq; mari tua prælia misce:
Seducit terras hæc breuis vnda duas.
Te decet aut magnas magnum iactare carinas:
Aut etiam totis classibus esse trucem.
Turpe deo pelagi iuuenem terrere natantem,
Gloriaq; est stagno quolibet ista minor.
Nobilis ille quidem est, & clarus origine: sed non
A tibi suspecto ducit Vlysse genus.
Da veniam, seruaq; duos: natat ille: sed hisdem,
Corpus Leandri, spes mea pendet aquis.
Interea lumen (posito nam scribimus illo)
Sternuit, & nobis prospera signa dedit.
Ecce merum nutrix faustos instillat in ignes,
Cras erimus plures, inquit & ipsa bibit.
Effice nos plures euicta per æquora lapsus,
O penitus toto corde recepte mihi.
In tua castra redi socij desertor amoris.
Ponuntur medio cur mea membra toro?
Quod timeas, non est: auso Venus ipsa fauebit:
Sternet & æquoreas æquore nata vias.
Ire libet medias ipsi mihi sæpe per vndas:
Sed soles hoc maribus tutius esse fretum.
Nam cur hac vectis Phrixo Phrixiq; sorore
Sola dedit vastis fœmina nomen aquis?
Forsitan ad reditum metuis ne robora desint,
Ac nequeas gemini ferre laboris onus.
At nos diuersi medium coëamus in æquor:
Obuiáq; in summis oscula demus aquis.
Atq; ita quisq; suas iterum redeamus ad vrbes.
Exiguum sed plus, quàm nihil, illud erit.
Vel pudor hic vtinam, qui nos clam cogit amare:

Vel

Vel timidus famæ cedere vellet amor.
Nunc male res iunctæ calor & reuerentia pugnant:
Quid sequar in dubio est. hæc decet, ille iuuat.
Vt semel intrauit Colchos Pagasæus Iason:
Impositam celeri Phasida puppe tulit.
Vt semel Idæus Lacedæmona venit adulter:
Cum præda rediit protinus ille sua.
Tu quam sæpe petis quod amas, tam sæpe relinquis:
Et quoties graue sit puppibus ire, natas.
Sic tamen ô iuuenis tumidarum victor aquarum,
Sic facito, spernas, vt vereare, fretum.
Arte laboratæ vincuntur ab æquore puppes:
Tu tua plus remis brachia posse putas?
Quod cupis, hoc nautæ metuunt, Leandre, natare:
Exitus hic fractis puppibus esse solet.
Me miseram cupio non persuadere quod hortor:
Sisq; precor, monitis fortior ipse meis.
Dum modò peruenias, excussáq; sæpe per vndas
Inijcias humeris brachia lassa meis.
Sed mihi cæruleas quoties obuertor ad vndas:
Nescio quid pauidum frigore pectus habet.
Nec minus hesternæ confundor imagine noctis:
Quamuis est sacris irradiata meis.
Namq; sub Aurora, iam dormitante lucerna:
Tempore quo cerni somnia vera solent.
Stamina de digitis cecidere sopore remissis:
Colláq; puluino nostra ferenda dedi.
Hic ego ventosas natem delphina per vndas
Cernere non dubia sum mihi visa fide.
Quem postquam bibulis illi sit fluctus arenis:
Vnda simul miserum, vitáq; deseruit.
Quicquid id est timeo, nec tu mea somnia ride:
Nec nisi tranquillo brachia crede mari.
Si tibi non parcis, dilectæ parce puellæ.
Quæ nunquam, nisi te sospite, sospes erit.
Spes tamen est fractis vicina pacis in vndis,
Tu placidas toto pectore finde vias.
Interea, quoniam nanti freta præuia non sunt,
Leniat inuisas littera missa moras.

EPIST. XIX.

ACONTIVS CYDIPPÆ.

Pone metum: nihil hic iterum iurabis amanti:
Promissam satis est te semel esse mihi.
Perlege: discedat sic corpore languor ab isto:
Qui meus est, vlla parte dolere, dolor.
Quid pudor ora subit? nam sicut in æde Dianæ
Suspicor ingenuas erubuisse genas.
Coniugium, pactámque fidem, non crimina posco:
Debitus vt coniux, non vt adulter, amo.
Verba licet repetas, quæ demptus ab arbore fœtus
Pertulit ad castas me iaciente manus.
Inuenies illic id te spondere, quod opto,
Te potius virgo, quàm meminisse deam.
Nunc quoq; idem timeo: sed idem tamen acrius illud
Assumpsit vires, auctáque flamma mora est.
Quique fuit nunquam paruus vel tempore longo
Ex spe, quam dederas tu mihi, creuit amor.
Spem mihi tu dederas, meus hic tibi credidit ardor
Non potes hoc factum teste negare dea.
Adfuit: & præsens vt erat, tua verba notauit:
Et visa est mota dicta tulisse coma.
Deceptam dicas nostra de fraude licebit:
Dum fraudis nostræ causa feratur amor.
Fraus mea quid petijt, nisi vt tibi iungerer vni:
Id me quod quereris, conciliare potest.
Non ego natura, non sum tam callidus vsu:
Solertem tu me, crede puella, facis.
Te mihi compositis, siquid tamen egimus arte:
Astrinxit verbis ingeniosus amor.
Dictatis ab eo feci sponsalia verbis:
Consultúsque fui iuris amore vafer.
Sit fraus huic facto nomen, dicárque dolosus,
Si tamen est, quod ames, velle tenere, dolus.
En iterum scribo, mittóque rogantia verba.
Altera fraus hæc est, quódque queraris, habes.
Si noceo, quod amo, fateor sine fine nocebo:
Téque petam, caueas tu licet, ipse petam.
Per gladios alij placitas rapuere puellas:
Scripta mihi cautè littera crimen erit?
Di faciant possim plures imponere nodos:
Vt tua sit nulla libera parte fides.
Mille modi restant, cliuo sudamus in imo:
Ardor inexpertum nil sinet esse meus.
Sit dubium possisne capi: captabere certe.
Exitus in dis est: sed capiere tamen.
Vt partem effugias, non omnia retia falles:
Quæ tibi quam credis plura tetendit amor.
Si non proficient artes, veniemus ad arma,
Inque tui cupido rapta ferere sinu.
Non sum, qui soleam Paridis reprendere factum,
Nec quenquam, qui vir posset, vt esse, fuit.
Nos quoque, sed taceo: mors huius pœna rapinæ
Vt sit, erit, quam te non habuisse minor.
Aut esses formosa minus, peteretur modestè,
Audaces facie cogimur esse tua.
Tu facis hoc, oculique tui, quibus ignea cedunt
Sidera: qui flammæ causa fuere meæ.
Hoc faciunt flaui crines, & eburnea ceruix,
Quæque precor veniant in mea colla, manus:
Et decor, & vultus sine rusticitate pudentes,
Et Thetidis quales vix reor esse pedes.
Cætera si possem laudare, beatior essem,
Nec dubito totum quin tua pars sit opus.
Hac ego compulsus, non est mirabile, forma,
Si pignus volui vocis habere tuæ.
Denique dum captam tu te cogare fateri,
Insidijs esto capta puella meis.
Inuidiam patiar, passo sua præmia dentur,
Cur suus à tanto crimine fructus abest?
Hesionem Thelamon, Briseida cepit Achilles,
Vtraque victorem nempe secuta virum.
Quamlibet accuses, & sis irata licebit:
Irata liceat dum mihi posse frui.
Iidem qui facimus, factam tenuabimus iram,
Sit modo placandæ copia parua tui.
Ante tuos flentem liceat consistere vultus,
Et liceat lacrymis addere verba meis.
Vtq; solent famuli, cùm verbera sæua verentur:
Tendere submissas in tua crura manus.
Ignoras tua iura, voca, cur arguor absens?

Famulidum dominæ more venire iube.
Ipsa meos scindas licet imperiosa capillos,
Oráq; sint digitis liuida nostra tuis,
Omnia perpetiar, tantum fortasse timebo,
Corpore lædatur ne manus ista meo.
Sed neque compedibus, nec me compesce catenis,
Seruabor firmo vinctus amore tui.
Cùm bene se quantumque volet satiauerit ira,
Ipsa tibi dices, quam patienter amat,
Ipsa tibi dices, vbi videris omnia ferre,
Tam bene qui seruit, seruiat iste mihi.
Nunc reus infelix absens agor: & mea, cum sit
Optima, non vllo causa tuente perit.
Hoc, quod amor iussit scriptum, est iniuria nostra,
Quod de me solum nempe queraris habes.
Non meruit falli mecum quoque Delia, si non
Vis mihi promissum reddere, redde deæ,
Affuit, & vidit, cum tu decepta rubebas,
Et vocem memori condidit aure tuam.
Omina re careant, nihil est violentius illa,
Cum sua, quæ non vult, numina læsa videt.
Testis erit Calydonis aper, nam scimus vt illo
Sit magis in natum sæua reperta parens.
Testis & Actæon quondam fera creditus illis,
Ipse dedit leto cum quibus ante feras.
Quæque superba parens saxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
Hei mihi, Cydippe timeo tibi dicere verum:
Ne videar causa falsa monere mea:
Dicendum tamen est, hoc est (mihi crede) quod ægra
Ipso nubendi tempore sæpe iaces.
Consulit ipsa tibi, neu sis periura laborat,
Et saluam salua te cupit esse fide.
Inde fit, vt quoties existere perfida tentas,
Peccatum toties corrigat illa tuum.
Parce mouere feros animosæ virginis arcus,
Mitis adhuc fieri si patiare, potest.
Parce precor teneros corrumpere febribus artus:
Seruetur facies ista fruenda mihi.
Seruentur vultus ad nostra incendia nati:
Quiq; subest niueo lenis in ore rubor.
Hostibus & siquis ne fias nostra repugnat,
Sic sit, vt inualida te solet esse mihi.
Torqueor ex æquo velle nubente, vel ægra:
Dicere nec possum, quod minus esse velim.
Maceror interdum, quod sim tibi causa doloris:
Téque mea lædi calliditate puto.
Inque caput nostrum dominæ periuria quæso
Eueniant: pœna tuta sit illa mea.
Ne tamen ignorem, quid agas, ad limina crebro
Anxius huc illuc dissimulanter eo.
Subsequor ancillam furtim, famulúmq; requirens
Profuerint somni quid tibi, quidue cibi.
Me miserum, quid non medicorum iussa ministro,
Adstringóque manus, insidéoq; toro.
Et rursus miserum, quod me procul inde remoto,
Quem minimè vellem forsitan alter adest.
Ille manus istas astringit, & assidet ægræ
Inuisus superis, cum superisque mihi.
Dúmque suo tentat saliētem pollice venam,
Candida per causam brachia sæpe tenet.
Contrectátque sinus, & forsitan oscula iungit,
Officio merces plenior illa suo est.
Quis tibi permisit nostras decerpere messes?
Ad spes alterius quis tibi fecit iter?
Iste sinus meus est, mea turpiter oscula sumis,
A mihi promisso corpore tolle manus.
Improbe tolle manus, quam tangis nostra futura est.
Postmodo, si facies istud, adulter eris.
Elige de vacuis, quam non sibi vindicet alter.
Si nescis, dominum res habet ista suum.
Nec mihi credideris, recitetur formula pacti:
Neu falsam dicas esse: face illa legat.
Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi:
Quid facis hic? exi, non vacat iste torus.
Nam quod habes & tu humani verba altera pacti,
Non erit idcirco par tua causa meæ.
Hæc mihi se pepigit, pater hanc tibi primus ab illa
Sed propior certe, quàm pater ipsa sibi est.
Promisit pater hanc, hæc & iurauit amanti.
Ille homines hæc est testificata deam.
Hic metuit mendax, hæc & periura vocari,
Num dubitas hic sit maior, an ille metus?
Denique, vt amborum conferre pericula possis:
Respice ad euentus, hæc cubat, ille valet.
Nos quoque dissimili certamina mente subimus:
Nec spes par nobis, nec timor æquus adest.
Tu petis ex tuto: grauior mihi morte repulsa est:
Idque ego iam, quod tu forsan amabis, amo.
Si tibi iustitiæ, si recti cura fuisset:
Cedere debueras ignibus ipse meis.
Nunc quoniam ferus hic pro causa pugnat iniqua
Ad Quid Cydippe littera nostra redit?
Hic facit, vt iaceas: & sis suspecta Dianæ:
Hunc tu, si sapias, limen adire vetes.
Hoc faciente subis tam sæua pericula vitæ:
Atque vtinam pro te, qui mouet illa cadat.
Quem si repuleris: nec quem dea damnat, amaris:
Et tu, continuò certe ego saluus ero.
Siste metum virgo: stabili potiere salute:
Fac modo polliciti conscia templa colas.
Non bove mactato cælestia numina gaudent,
Sed, quæ præstanda est & sine teste fide.
Vt valeant aliæ, ferrum patiuntur, & ignes:
Fert aliis tristem succus amarus opem.
Nil opis est istis: tantum periuria vita:
Téque simul serua, méque, datámque fidem.
Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ:
Exciderant animo fœdera nostra tuo.
Admonita es modo voce mea, modo casibus istis:
Quos quoties tentas fallere, ferre soles.
His quoque vitatis in partu nempe vocabis,
Vt tibi luciferas afferat illa manus.
Audiet hæc repetens quæ sunt audita, requiret
Ipsa tibi de quo coniuge partus eat.
Promittes votum: scit te promittere falso.
Iurabis: scit te fallere posse deos.
Non agitur de me: cura maiore laboro:
Anxia sunt vitæ pectora nostra tuæ.
Cur modo te dubiam pauidi fleuere parentes?

Ignaros culpæ quos facis esse tuæ.
Et cur ignoranti matri licet omnia narres:
Nil tua Cydippe facta pudoris habent.
Ordine fac referas, ut sis mihi cognita primum:
Sacra pharetratæ dum facis ipsa deæ.
Vt te conspecta, subito, si forte notasti,
Restiterim fixis in tua membra genis.
Et te dum nimium miror, nota certa furoris:
Deciderint humero pallia lapsa meo.
Postmodo nescio qua venisse volubile malum
Verba ferens doctis insidiosa notis.
Quod quia sit lectum sancta præsente Diana:
Esse tuam vinctam numine teste fidem.
Ne tamen ignores scripti sententia quæ sit:
Lecta tibi quondam nunc quoq; verba refer.
Nube precor: dicet, cui te bona numina iungunt:
Quem fore iurasti, sit gener ille mihi.
Quisquis is est placeat: quoniam placet ante Dianæ,
Talis erit mater: si modo mater erit.
Si tamen & quæerat, quis sim qualisque videto:
Inueniet vobis consuluisse deam.
Insula Coryciis quondam celeberrima Nymphis
Cingitur Ægeo nomine Cæa mari.
Illa mihi patria est: nec, si generosa probaris
Nomina: despectis arguor ortus auis.
Sunt & opes nobis: sunt & sine crimine mores:
Amplius vtque nihil, me tibi iungit amor.
Appeteres talem, vel non iurata, maritum:
Iuratæ, vel non talis habendus erat.
Hæc tibi me in somnis iaculatrix scribere Phœbe:
Hæc tibi me vigilans scribere iussit amor.
E quibus alterius mihi iam nocuêre sagittæ:
Alterius noceant ne tibi tela, caue.
Iuncta salus nostra est: miserere meiq; tuiq;:
Quid dubitas vnam ferre duobus opem?
Quod si contigerit, cum iam data signa sonabunt,
Tinctaq; votiuo sanguine Delos erit.
Aurea ponetur mali felicis imago:
Causaq; versiculis scripta duobus erit.
Effigie pomi testatur Acontius huius,
Quæ fuerint in eo scripta, fuisse rata.
Longior infirmum ne lasset epistola corpus:
Clausaq; consueto sit tibi fine, vale.

EPIST. XX.

CYDIPPE ACONTIO.

PErtimui, scriptumq; tuum sine murmure legi:
Iurarêt ne quos inscia lingua deos.
Et puto captasses iterum, nisi, ut ipse fateris,
Promissam scires me satis esse semel.
Nec lectura fui: sed si tibi dura fuissem:
Aucta foret sæuæ forsitan ira deæ.
Omnia cum faciam: cum dem pia thura Dianæ;
Illa tamen iusto plus tibi parte fauet.
Vtque cupis credi, memori te vendicat ira:
Talis in Hippolyto vix fuit illa suo.
At melius virgo fauisset virginis annis:
Quos vereor paucos ne velit esse mihi.
Languor enim causis non apparentibus hæret:
Adiuuor & nulla fessa medentis ope.
Quam tibi nunc gracilem vix hæc rescribere, quamq;
Pallida vix cubito membra leuare putas?
Nunc timor accedit, ne quis nisi conscia nutrix
Colloquii nobis sentiat esse vices.
Ante fores sedet hæc quid agamq; rogantibus inter.
Vt possim tuto scribere dormit, ait:
Mox vbi secreti longè causa optima somni
Credibilis tarda desinit esse mora.
Iamq; venire videt quos non admittere durum est:
Excreat: & ficta dat mihi signa nota.
Sicut eram, properans verba imperfecta relinquo:
Et tegitur trepido littera cauta sinu.
Inde meos digitos iterum repetita fatigat:
Quantus sis nobis aspicis ipse labor.
Quæ peream, si dignus eras, ut vera loquamur:
Sed melior iusto quamq; mereris ero.
Ergo te propter toties incerta salutis
Commentis pœnas doq; dediq; tuis.
Hæc nobis formæ te laudatore superbæ
Contingit merces: & placuisse nocet.
Si tibi deformis, quod mallem, visa fuissem,
Culpatum nulla corpus egeret ope.
Nunc laudata gemo, nunc me certamine vestro
Proditis, & proprio vulneror ipsa bono.
Dum neq; tu cedis, nec se putat ille secundum:
Tu votis optas illius: ille tuis.
Ipsa velut nauis iactor: quam certus in altum
Propellit Boreas: æstus & vnda refert.
Cumq; dies charis optata parentibus instat:
Immodicus pariter corporis ardor inest.
Nec mihi coniugii tempus crudelis ad ipsum
Persephone nostras pulsat acerba fores.
Iam pudet, & timeo, quamuis mihi conscia non sim,
Offensos videar ne meruisse deos.
Accidere hoc aliquis casu contendit: & alter
Acceptum superis hunc negat esse virum.
Neve mihi credas in te quoq; dicere famam,
Facta veneficiis pars putat ista meis.
Causa latet: mala nostra patent: vos pace mouetis
Aspera summota prælia: plector ego.
Dicam nunc, solitoq; tibi ne despice more:
Quid facies odio? sic vbi amore noces.
Si lædis, quod amas, hostem sapienter amabis.
Me precor, ut serues, perdere velle velis.
Aut tibi iam nulla est speratæ cura puellæ.
Quam ferus indigna labe perire sinis.
Aut dea si frustra pro me tibi sæua rogatur:
Quid mihi te iactas? gratia nulla tua est.
Elige quid fingas, non vis placare Dianam.
Immemor es nostri, non potes, illa tui est.
Vel nunquam mallem, vel non mihi tempore in illo
Esset in Ægæis cognita Delos aquis.
Tunc mea difficili deducta est æquore nauis,
Et fuit ad cæptas hora sinistra vias.
Quo pede processi? quo me pede limine moui?
Picta meæ tetigi quo pede texta ratis?
Bis tamen aduerso redierunt carbasa vento
Mentior ah demens, ille secundus erat.
Ille secundus erat, qui me referebat euntem,
Quiq; parum felix impediebat iter.

Atq; vtinam constans contra mea vela fuisset:
Sed stultum est venti de leuitate queri.
Mota loci fama properabam visere Delon:
Et facere ignaua puppe videbar iter.
Quàm sæpè,vt tardis,feci conuitia remis:
Questaq; sum vento lintea parca dare.
Et iam transierã Myconen,iam Thenon,& Andron:
Inq; meis oculis candida Delos erat.
Quam procul vt vidi quid me fugis insula,dixi?
Laberis in magno nunquid,vt ante,mari?
Institeram terræ cum iam prope luce peracta,
Demere purpureis sol iuga vellet equis.
Quos idem solitos postquam reuocauit ad ortus,
Comuntur nostræ matre iubente comæ.
Ipsa dedit gemmas digitis & crinibus aurum:
Et vestes humeris induit ipsa meis.
Protinus egressæ superis,quibus insula sacra est,
Flaua salutatis thura,merumq; damus.
Dumque parens aras votiuo sanguine tingit:
Festaq; fumosis ingerit exta focis:
Sedula me nutrix alias quoq; ducit in ædes:
Erramusq; vago per loca sacra pede.
Et modò porticibus spatior:modo munera regum
Miror,& in cunctis stantia signa locis.
Miror & innumeris structam de cornibus aram:
Et de qua pariens arbore nixa dea est.
Vt quæ præterea (neque enim meminíue libétue
Quidquid ibi vidi dicere) Delos habet.
Forsitan hæc spectans,à te spectabar Aconti:
Visaq; simplicitas est mea posse capi.
In templum redeo gradibus sublime Dianæ,
Tutior hoc ecquis debuit esse locus?
Mittis ante pedes malum cum carmine tali.
Hei mihi,iuraui nunc quoque pæne tibi.
Sustulit hoc nutrix,mirataque,Perlege,dixit,
Insidias legi magne poeta tuas
Nomine coniugij dicto,confusa pudore
Sensi me totis erubuisse genis.
Luminaq; in gremio veluti defixa tenebam:
Lumina propositi facta ministra tui.
Improbe quid gaudes?aut quæ tibi gloria parta est?
Quidve vir elusa virgine laudis habes?
Non ego constiteram sumpta peltata securi:
Qualis in Iliaco Penthesilea solo.
Nullus Amazonio cælatus balteus auro,
Sicut ab Hippolyto,præda relata tibi est.
Verba quid exultas tua si mihi verba dederunt?
Sumq; parum prudens capta puella dolis?
Cydippen pomum:pomum Schœneida cepit:
Tu nunc Hippomenes,scilicet alter eris.
At fuerat melius,si te puer iste tenebat:
Quem tu nescio quas dicis habere faces:
More bonis solito spem non corrumpere fraude:
Exoranda tibi non capienda fui:
Cur cum me peteres,ea non profitenda putabas?
Propter quæ nobis ipse petendus eras.
Cogere cur potius,quam persuadere volebas?
Si poteram audita conditione capi,
Quid tibi nunc prodest iurandi formula iuris?
Linguaque præsentem testificata deam?
Quæ iurat,mens est:nil coniurauimus illa:
Illa fidem dictis addere sola potest.
Consilium prudensque animi sententia iurat:
Et nisi iudicij vincula nulla valent.
Si tibi coniugium volui promittere nostrum:
Exige polliciti debita iura tori:
Sed si nil dedimus præter sine pectore vocem:
Verba suis frustra viribus orba tenes.
Non ego iuraui:legi iurantia verba.
Vir mihi non isto more legendus erat.
Decipe sic alias,succedat epistola pomo:
Si valet hoc,magnas diuitis aufer opes.
Fac iurent reges sua se tibi regna daturos:
Sitque tuum toto quidquid in orbe placet:
Maior es hac ipsa multo (mihi crede) Diana,
Si tua tam præsens littera numen habet:
Cum tamen hæc dixi,cum me tibi firma negaui,
Cum bene promissi caussa peracta mei est.
Confiteor,timeo sæuæ Latoidos iram,
Et corpus lædi suspicor inde meum.
Nam quare,quoties socialia sacra parantur,
Nupturæ toties languida membra cadunt?
Ter mihi iam veniens positas Hymenæus ad aures
Fugit,& è thalami limine terga dedit.
Vixque manu pigra toties infusa resurgunt
Lumina,vix moto corripit igne faces.
Sæpe coronatis stillant vnguenta capillis,
Et trahitur multo splendida palla croco.
Cum tetigit limen,lacrymas mortisque timorem
Cernit,& à cultu multa remota suo:
Proijcit ipse suas deducta fronte coronas,
Spissaque de nitidis tergit amoma comis.
Et pudet in tristi lætum consurgere turba,
Quique erat in palla,transit in ora rubor.
At mihi,væ miseræ,torrentur febribus artus,
Et grauius iusto pallia pondus habent.
Nostraque plorantes video super ora parentes,
Et face pro thalami,fax mihi mortis adest.
Parce laboranti picta dea læta pharetra,
Daque salutiferam iam mihi fratris opem,
Turpe tibi est,illum causas depellere leti,
Te contra titulum mortis habere meæ.
Nunquid,in vmbroso cum velles fonte lauari,
Imprudens vultus ad tua labra tuli?
Præterijue tuas de tot cælestibus aras?
Atque tua est nostra spreta parente parens?
Nil ego peccaui,nisi quod periuria legi,
Inque parum fausto carmine dicta fui..
Tu quoque pro nobis,si non mentiris amorem,
Thura feras,prosint,quæ nocuere manus.
Cur,quæ succenses,quod adhuc tibi pacta puella
Non tua sit,fieri ne tua possit,agit?
Omnia de viua tibi sunt speranda,quid aufert
Sæua mihi vitam,spem tibi diua mei?
Nec tu crediderís illum,cui destinor vxor,
Ægra superposita membra fouere manu.
Assidet ille quidem quantum permittitur ipsi,
Sed meminit nostrum virginis esse torum.
Et quoque nescio quid de me sensisse videtur,
Nam lacrymæ causa sæpe latente cadunt.

Et minus audacter blanditur, & oscula rara
Accipit, & timido me vocat ore suam.
Nec miror sensisse, notis cum prodar apertis,
In dextrum versor, cum venit ille, latus.
Nec loquor, & tecto simulatur lumine somnus,
Captantem tactus eijcioq; manum.
Ingemit, & tacito suspirat pectore, meq;
Offensam, quamuis non mereatur, habet.
Si mihi, quod gaudes, & te iuuat ista voluptas,
Si mihi, quod sensus sum tibi fassa meos,
Si mihi lingua foret, tu nostra iustius ira,
Qui mihi tendebas retia, dignus eras.
Scribis, vt inualidum liceat tibi visere corpus,
Et procul à nobis & tamen inde noces.
Mirabar quare tibi nomen Acontius esset,
Quod facias longe vulnus, acumen habes.
Certe ego conualui nondum de vulnere tali,
Vt iaculo, scriptis eminus icta tuis.
Quid tamen huc venias? sane miserabile corpus,
Ingenij videas bina trophæa tui.
Concidimus macie, color est sine sanguine, qualem
In pomo refero mente fuisse tuo.
Candida nec misto sublucent ora rubore.
Forma noui talis marmoris esse solet.
Argenti color est inter conuiuia talis,
Quod tactum gelidæ frigore pallet aquæ.
Si me nunc videas, visam prius esse negabis,
Arte nec est, dices, ista petenda mea.
Promissiq; fidem ne sim tibi victa remittes,
Et cupies illud non meminisse deam.
Forsitan & facies iurem vt contraria rursus,
Quæq; legam mittes altera verba mihi.
Sed tamen adspiceres vellem prout ipse rogabas,
Et discas sponsæ languida membra tuæ.
Durius & ferro cum sit tibi pectus Aconti,
Tu veniam nostris vocibus ipse petas.
Ne tamen ignores, ope qua reualescere possim,
Quæritur à Delphis fata canente deo.
Et quoq; nescio quantum nunc vaga fama susurrat,
Neglectam queritur testis habere fidem.
Hoc deus, & vates, hoc & mea carmina dicunt.
At desunt voto carmina nulla tuo.
Vnde tibi fauor hic? nisi quod noua fortè reperta est
Quæ capiat magnos littera lecta deos:
Teq; tenente deos, nomen sequor ipsa deorum:
Doque libens victas in tua vota manus.
Fassaq; sum matri deceptæ fœdera linguæ:
Lumina fixa tenet plena pudoris humo.
Cetera cura tua est: plus hoc quoq; virgine factum:
Non timuit tecum quod mea charta loqui.
Iam satis inualidos calamo lassauimus artus:
Et manus officium longius ægra negant.
Quid, nisi quod cupio me iam coniungere tecum.
Restat vt ascribat littera nostra vale.

EPIST. XXI.

SAPPHO PHAONI.

ECquid, vt aspecta est studiosæ littera dextræ:
Protinus est oculis cognita nostra tuis?
An, nisi legisses auctoris nomina Sapphus,
Hoc breue nescires vnde mouetur opus?
Forsitan & quare mea sint alterna requiris
Carmina, cum lyricis sim magis apta modis.
Flendus amor meus est, elegi quoq; flebile carmen,
Non facit ad lacrymas barbitos illa meas.
Vror, vt indomitis ignem exercentibus Euris,
Fertilis accensis messibus ardet ager.
Arua Phaon celebras diuersa Typhoidos Ætnæ,
Me calor Ætnæo non minor igne tenet.
Nec mihi, dispositis quæ iungam carmina neruis
Proueniunt, vacuæ carmina mentis opus.
Nec me Pyrrhiades, Methymniadesue puellæ,
Nec me Lesbiadum cætera turba iuuant.
Vilis Amythone, vilis mihi candida Cydno,
Non oculis grata est Atthis, vt ante meis.
Atq; aliæ centum quas non sine crimine amaui.
Improbe, multarum quod fuit, vnus habes.
Est in te facies, sunt apti lusibus anni.
O facies oculis insidiosa meis!
Sume fidem, & pharetram, fies manifestus Apollo,
Accedant capiti cornua, Bacchus eris.
Et Phœbus Daphnen, & Cnosia Bacchus amauit.
Nec norat lyricos illa, vel illa modos.
At mihi Pegasides blandissima carmina dictant:
Iam canitur toto nomen in orbe meum.
Nec plus Alcæus consors patriæq; lyræque
Laudis habet, quamuis grandius ille sonet.
Si mihi difficilis formam natura negauit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.
Sum breuis, at nomen quod terras impleat omnes,
Est mihi: mensuram nominis ipsa fero.
Candida non sum, placuit Cepheia Perseo
Andromede patriæ fusca colore suæ.
Et varijs albæ iunguntur sæpe columbæ,
Et niger à viridi turtur amatur aue.
Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,
Nulla futura tua est: nulla futura tua est.
At mea cum legeres, etiam formosa videbar:
Vnam iurabas vsq; decere loqui.
Cantabam, memini (meminerunt omnia amantes)
Oscula cantanti tu mihi rapta dabas.
Hæc quoq; laudabas: omniq; à parte placebam:
Sed tunc præcipuè, cùm fit amoris opus.
Tunc te plus solito lasciuia nostra iuuabat,
Crebraq; mobilitas, aptaq; verba ioco:
Et quod vbi amborum fuerat confusa voluptas:
Plurimus in lasso corpore languor erat:
Nunc tibi Sicelides veniunt noua præda puellæ:
Quid mihi cum Lesbo? Sicelis esse volo.
O vos erronem tellure remittite nostrum
Nisiades matres, Nisiadesq; nurus
Nec vos decipiant blandæ mendacia linguæ:
Quæ dicis vobis, dixerat ante mihi.
Tu quoq; quæ montes celebras Erycina Sicanos,
Nam tua sum, vati consule diua tuæ.
An grauis inceptum peragit fortuna tenorem?
Et manet in cursu semper acerba suo?
Sex mihi natales ierant, cum lecta parentis
Ante diem lacrymas ossa bibere meas.

Inde chelyn Phœbo communia munera ponam,
Et sub ea versus vnus & alter erit.
Grata lyram posuit tibi Phœbe poetica Sappho,
Conuenit illa mihi, conuenit illa tibi.
Cur tamen Actiacas miseram me mittis ad oras?
Cum profugum possis inde referre pedem.
Tu mihi Leucadia potes esse salubrior vnda,
Et formæ meritis tu mihi Phœbus eris.
An potes ô scopulis, vndáque ferocior illa,
Si moriar, titulum mortis habere meæ?
At quanto melius iungi mea pectora tecum,
Quam poterant saxis præcipitanda dari.
Hæc sunt illa, Phaon, quæ tu laudare solebas,
Visáque sunt toties ingeniosa tibi.
Nunc vellem facunda forem, dolor artibus obstat,
Ingeniúmque meis substitit omne malis.
Non mihi respondent veteres in carmina vires,
Plectra dolore tacent, muta dolore lyra est.
Lesbides æquoreæ nupturáque nuptáque proles,
Lesbides Æolia nomina dicta lyra.
Lesbides infamem quæ me fecistis amatæ,
Desinite ad citharas turba venire meas.
Abstulit omne Phaon, quod vobis ante placebat,
Me miseram, dixi quàm modo pæne meus.
Efficite vt redeat, vates quoque vestra redibit,
Ingenio vires ille dat, ille rapit.
Ecquid ago precibus? pectúsne agreste mouetur?
An riget? & Zephyri verba caduca ferunt?
Qui mea verba ferunt, vellem tua vela referrent.
Hoc te, si saperes, lente, decebat opus.
Siue redis, puppique tuæ votiua parantur
Munera, quid laceras pectora nostra mora?
Solue ratem, Venus orta mari, mare præstat amanti,
Aura dabit cursum, tu modo solue ratem.
Ipse gubernabit residens in puppe Cupido,
Ipse dabit tenera vela, legétque manu.
Siue iuuat longe fugisse Pelasgida Sappho,
Non tamen inuenies cur ego digna fuga.
Hoc saltem miseræ crudelis epistola dicat:
Vt mihi Leucadiæ fata petantur aquæ.

AMORVM LIBER I.

ELEGIA I.

Quemadmodum à Cupidine pro bello amores scribere coactus sit.

VI modo Nasonis fueramus quinque, libelli,
Tres sumus: hoc illi prætulit auctor opus.
Vt iam nulla tibi non sit legisse voluptas,
At leuior demptis pœna duobus erit.
Arma graui numero, violentaque bella parabam
Edere, materia conueniente modis.
Par erat inferior versus, risisse Cupido
Dicitur: atque vnum surripuisse pedem.
Quis tibi sæue puer dedit hoc in carmine iuris?
Pieridum vates, non tua turba sumus.
Quid si præripiat flauæ Venus arma Mineruæ?
Ventilet accensas flaua Minerua faces?
Quis probet in syluis Cererem regnare iugosis?
Lege pharetratæ virginis arua coli?
Crinibus insignem, quis acuta cuspide Phœbum
Instruat, Aoniam Marte mouente lyram?
Sunt tibi magna puer, nimiúmque potentia regna:
Cur opus affectas ambitiose nouum?
An, quod vbique tuum est? tua sunt Heliconia Tempe?
Vix etiam Phœbo iam lyra tuta sua est.
Cum bene surrexit versu noua pagina primo:
Attenuat neruos proximus ille meos.
Nec mihi materia est numeris leuioribus apta,
Aut puer aut longas compta puella comas.
Questus eram: pharetra cum protinus ille soluta,
Legit in exitium spicula facta meum:
Lunauitque genu sinuosum fortiter arcum:
Quodque canas vates, accipe dixit opus.
Me miserum, certas habuit puer ille sagittas:
Vror: & in vacuo pectore regnat amor.
Sex mihi surgat opus numeris: in quinque residat,
Ferrea cum vestris bella valete modis.
Cingere littorea flauentia tempora myrto
Musa, per vndenos emodulanda pedes.

ELEGIA II.

Quod primo amore correptus, in triumphum duci se à Cupidine patiatur.

ESse quid hoc dicam: quod tam mihi dura videntur
Strata? nec in lecto pallia nostra sedent?
Et vacuus somno noctem quam longa, peregi:
Lassáque versati corporis ossa dolent.
Nam puto sentirem, si quo tentarer amore;
An subit? & tacita callidus arte nocet?
Sic erat: hæserunt tenues in corde sagittæ:
Et possessa ferus pectora versat amor.
Cedimus? an subitum luctando accendimus ignem?
Cedamus: leue fit, quod bene fertur, onus:
Vidi ego iactatas mota face crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.
Verbera plura ferunt, quam quos iuuat vsus aratri:
Detrectans pressi dum iuga prima boues:
Asper equus duris contunditur ora lupatis:
Frena minus sentit quisquis ad arma facit.
Acrius inuitos multóque ferocius vrget,
Quam qui seruitium ferre fatentur, amor.
En ego confiteor tua sum noua præda Cupido:
Porrigimus victas ad tua vincla manus:
Nil opus est bello: veniam, pacémque rogamus

Nec tibi laus,arma victus inermis,ero.
Necte comam myrto:maternas iunge columbas:
Qui deceat,currus vitricus ipse dabit.
Inque dato curru,populo clamante triumphum,
Stabis:& adiunctas arte mouebis aues.
Ducentur capti iuuenes,captæque puellæ:
Hæc tibi magnificus pompa triumphus erit.
Ipse ego præda recens,factum modo vulnus habebo:
Et noua captiua vincula mente feram.
Mens bona ducetur manibus post terga retinctis:
Et pudor,& castris quidquid amoris obest.
Omnia te metuent,ad te sua brachia tendent:
Vulgus Io magna voce triumphe canet.
Blanditiæ comites tibi erunt,errorque furorque,
Assidue partes turba secuta tuas.
His tu militibus superas hominesque deosque.
Hæc tibi si demas commoda,nudus eris.
Læta triumphanti de summo mater olympo
Plaudet:& appositas sparget in ore rosas.
Tu penna pulchros gemina variante capillos,
Ibis in auratis aureus ipse rotis.
Tum quoq; non paucos (si te bene nouimus) vres:
Tum quoque præteriens vulnera multa dabis.
Non possunt (licet ipse velis) cessare sagittæ:
Feruida vicino flamma vapore nocet.
Talis erat domita Bacchus Gangeside terra:
Tu grauis alitibus,tigribus ille fuit.
Ergo cum possim sacri pars esse triumphi:
Parce tuas in me perdere victor opes:
Aspice cognati felicia Cæsaris arma:
Qua vicit, victos protegit ille manus.

LEEGIA III.

Ad amicum.

Iusta precor:quæ me nuper prædata puella est:
Aut amet,aut faciat cur ego semper amem:
Ah nimium volui tantum patiatur amari.
Audierit nostras tot Cytherea preces.
Accipe per longos tibi qui deseruiat annos:
Accipe,qui pura norit amare fide.
Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina:si nostri sanguinis auctor eques:
Nec meus innumeris renouatur campus aratris:
Temperat & sumptus parcus vterq; parens:
At Phœbus,comitesq; nouem,vitisq; repertor
Hoc faciunt,& me qui tibi donat amor:
Et non cessuri nisi dis sine crimine mores,
Nudaq; simplicitas,purpureusq; pudor.
Non mihi mille placent:non sum desertor amoris,
Tu mihi (si qua fides) cura perennis eris.
Tecum quos dederint annos mihi fila sororum,
Viuere contingat,teq; dolente mori.
Te mihi materiam felicem in carmina præbe,
Prouenient causa carmina digna sua.
Carmine nomen habet exterrita cornibus Io,
Et quam fluminea lusit adulter aue.
Quæq; super pontum simulato vecta iuuenco,
Virginea tenuit cornua falsa manu.
Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem,
Iunctaq; semper erunt nomina nostra tuis.

ELEGIA IV.

Amicam qua arte quibusve nutibus in cœna præsente viro vti debeat,admonet.

Vir tuus est epulas nobiscum aditurus easdem,
Vltima cœna tuo sit precor,illa viro.
Ergo ego dilectam tantum conuiua puellam
Aspiciam? tangi quam iuuet,alter erit?
Alteriusq; sinus apte subiecta fouebis?
Iniiciet collo,cum volet,ille manum?
Desine mirari posito quod candida vino
Atracis ambiguos traxit in arma viros.
Nec mihi silua domus,nec equo mea mẽbra cohærẽt:
Vix à te videor posse tenere manus.
Quæ tibi sint facienda tamen,cognosce:nec Euris
Da mea nec tepidis verba ferenda notis.
Ante veni:quam vir:nec quid si veneris ante,
Possit agi,video:sed tamen ante veni.
Cum premet ille torum,vultu comes ipsa modesto
Ibis,vt accumbas:clam mihi tange pedem.
Me specta,nutusq; meos vultumq; loquacem:
Excipe furtiuas & refer ipsa notas.
Verba superciliis sine voce loquentia dicam:
Verba leges digitis,verba notata mero.
Cum tibi succurret Veneris lascinia nostra:
Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit,de me tacita quod mente loquaris:
Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cum tibi quæ faciam mea lux,dicamve,placebunt:
Versetur digitis annulus vsque tuis.
Tange manu mensam,tangunt quo more precantes:
Optabis merito cum mala multa viro.
Quod tibi miscuerit,sapias,bibat ipse iubeto:
Tu puerum leniter posce,quod ipsa voles.
Quæ tu reddideris,ego primus pocula sumam:
Et qua tu biberis,hac ego parte bibam.
Si tibi forte dabit,quos prægustauerit ipse:
Reiice libatos illius ore cibos.
Nec premat indignis sinito tua colla lacertis:
Mite nec in rigido pectore pone caput.
Nec sinus admittat digitos,habilesq; papillæ:
Oscula præcipue nulla dedisse velis.
Oscula si dederis:fiam manifestus amator:
Et dicam,mea sunt:iniiciamq; manus.
Hæc tamen aspiciam:sed quæ bene pallia celant:
Illa mihi cæci causa timoris erunt.
Nec femori committe femur,nec crure cohære:
Nec tenerum duro cum pede iunge pedem.
Multa miser timeo:quia feci multa proterue:
Exempliq; metu torqueor ipse mei.
Sæpe mihi dominæq; meæ properata voluptas
Veste sub iniecta dulce peregit opus.
Hoc tu non facies:sed ne fecisse puteris,
Conscia de tergo pallia deme tuo.
Vir bibat vsq; roga:precibus tamen oscula desint:
Dumq; bibit furtim (si potes) adde merum.
Si bene compositus somno,vinoq; iacebit:
Consilium nobis resq; locusq; dabunt.
Cum surges abitura domum:surgemus & omnes:
In medium turbæ fac memor agmen eas.
Agmine me inuenies,aut inuenieris in illo,

Quicquid ibi poteris tangere, tange mei.
Me miserum monui, paucas quod prosit in horas,
Separor à domina nocte iubente mea.
Nocte vir includet, lacrymis ego mæstus obortis,
Qua licet, ad sæuas persequar vsq; fores.
Oscula iam sumet, iam non tantum oscula sumet.
Quod mihi das furtim, iure coacta dabis.
Verum inuita dato, potes hoc, similisq; coactæ:
Blanditiæ taceant, sitq; maligna Venus.
Si mea vota valent, illum quoq; nil iuuet opto,
Sin minus, at certe te iuuet inde nihil.
Sed quæcunq; tamen noctem fortuna sequatur:
Cras mihi constanti voce dedisse nega.

ELEGIA V.

Corinnæ concubitus.

AEstus erat, mediamq; dies exegerat horam,
Apposui medio membra leuanda toro.
Pars adaperta fuit, pars altera clausa fenestræ.
Quale fere siluæ lumen habere solent.
Qualia sublucent fugiente crepuscula Phœbo.
Aut vbi nox abijt, nec tamen orta dies.
Illa verecundis lux est præbenda puellis,
Qua timidus latebras speret habere pudor.
Ecce Corinna venit tunica velata recincta.
Candida diuidua colla tegente coma.
Qualiter in thalamum formosa Semiramis isse
Dicitur, & multis Lais amata procis.
Diripui tunicam, nec multum rara nocebat,
Pugnabat tunica se tamen illa tegi.
Quæ cum ita pugnaret, tanquam quæ vincere nollet,
Victa est non ægrè proditione sua.
Vt stetit ante oculos posito velamine nostros,
In toto nusquam corpore menda fuit.
Quos humeros, quales vidi, tetigiq; lacertos!
Forma papillarum quam fuit apta premi!
Quam castigato planus sub pectore venter!
Quantum & quale latus! quam iuuenile femur!
Singula quid referam? nil non laudabile vidi,
Et nudam pressi corpus ad vsq; meum.
Cætera quis nescit? lassi requieuimus ambo,
Proueniant medij sic mihi sæpe dies.

ELEGIA VI.

Ad ianitorem vt fores sibi aperiat.

IAnitor indignè dura religate catena,
Difficilem moto cardine pande forem.
Quod precor, exiguum est: aditu fac ianua paruo
Obliquum capiat semiadaperta latus.
Longus amor tales corpus tenuauit in vsus.
Aptaq; subducto corpore membra dedit.
Ille per excubias custodum leniter ire
Monstrat: inoffensos dirigit ille pedes.
At quondam noctem, simulachraq; vana timebam:
Mirabar, tenebris si quis iturus erat.
Risit, vt audirem tenera cum matre Cupido:
Et leniter, fies tu quoq; fortis, ait.
Nec mora, venit amor: non vmbras nocte volantes,
Non timeo strictas in mea fata manus.
Te nimium timeo lentum: tibi blandior vni:
Tu, me non possis perdere, fulmen habes.
Aspice vt inuideas, inimicaq; claustra relaxa,
Vda sit vt lacrymis ianua facta meis.
Certè ego, cùm posita stares ad verbera veste,
Ad dominam pro te verba tremente tuli.
Ergo quæ valuit pro te quoq; gratia quondam:
(Heu facinus) pro me nunc valeet illa parum.
Redde vicem meritis: grato licet esse, quod optas
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Excute. sic nunquam dura religere catena,
Nec tibi perpetuo serua bibatur aqua.
Ferreus orantem nequicquam ianitor audis:
Roboribus duris ianua fulta riget.
Vrbibus obsessis clausæ munimina portæ
Prosunt: in media pace quid arma times?
Quid facies hosti, qui sic excludis amantem?
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Non ego militibus venio comitatus, & armis:
Solus eram: si non sæuus adesset amor.
Hunc ego si cupiam, nunquam dimittere possem:
Ante vel à membris diuidar ipse meis.
Ergo amor, & modicum circum mea tempora vinũ,
Mecum est, & madidis lapsa corona comis.
Arma quis hæc timeat? quis non eat obuius illis?
Tempora noctis eunt: excute poste seram:
Lentus es? an somnus qui te malè probet amanti.
Verba dat in ventos aure repulsa tua?
At (memini) primo cùm te celare volebam:
Peruigil in medias sydera noctis eras.
Forsitan & tecum tua nunc requiescit amica.
Heu melior quanto sors tua sorte mea est!
Dum modò sic: in me duræ transite catenæ.
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Fallimur: an verso sonuerunt cardine postes?
Raucaq; concussæ signa dedere fores?
Fallimur: impulsa est animoso ianua vento:
Hei mihi quàm longè spem tulit aura meam?
Si satis es raptæ Borea memor Orithyiæ,
Huc ades, & surdas flamine tunde fores.
Vrbe silent tota, vitreoq; madentia rore
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Aut ego iam ferroq; igniq; paratior ipse
Quam face sustineo, tecta superba petam.
Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat: Liber, Amorq; metu.
Omnia consumpsi: nec te precibusq; minisq;
Mouimus ô foribus durior ipse tuis.
Nec te formosæ decuit seruare puellæ
Limina: sollicito carcere dignus eras.
Iamq; pruinosos molitur lucifer axes,
Inq; suum miseros excitat ales opus.
At tu non lætis detracta corona capillis,
Dura super tota limina nocte iace.
Tu dominæ, cùm te proiectam manè videbit,
Temporis absumpti tam malè, testis eris.
Qualiscunque vale, sentiq; abeuntis amorem:
Lente, nec admisso turpis amante, vale.
Vos quoque crudeles rigido cum limine postes,
Duraq; conseruæ ligna valete fores.

ELEGIA VII.

Ad pacādam amicam, quam verberauerat.

ADde manus in vincla meas: meruere catenas,
Dum furor omnis abest si quis amicus ades.
Nam furor in dominam temeraria brachia mouit:
Flet mea vesana læsa puella manu.
Tunc ego vel caros potui violare parentes:
Sæua vel in sanctos verbera ferre deos.
Quid? non & clypei dominus septemplicis Aiax
Strauit deprensos lata per arua greges?
Et vindex in matre patris malus vltor Orestes
Ausus in arcanas poscere tela deas?
Ergo ego digestos potui violare capillos,
Nec dominam notæ dedecuere comæ.
Sic formosa fuit, talem Schœneida dicam
Mænalias arcu sollicitasse feras.
Talis periuri promissaq; velaq; Thesei
Fleuit præcipites Cressa tulisse notos.
Sic, nisi vittatis quod erat Cassandra capillis,
Procubuit templo casta Minerua tuo.
Quis mihi non demens, quis nō mihi barbare dixit?
Ipsa nihil: pauido lingua retenta metu.
Sed taciti fecere tamen conuicia vultus:
Egit me lacrymis ore silente reum.
Ante meos humeris vellem cecidisse lacertos,
Vtilius potui parte carere mei.
In mea vesanas habui dispendia vires?
Et potui pœnam fortis inire meam?
Quid mihi vobiscum, cædis, scelerumq; ministræ?
Debita sacrilegæ vincla subite manus.
An si pulsassem minimum de plebe Quiritem,
Plecterer? in dominam ius mihi maius erit?
Pessima Tydides scelerum monumenta reliquit:
Ille deam primus perculit alter ego.
Et minus ille nocens: me qua profitebar amare,
Læsi: Tydides sæuus in hoste fuit.
I nunc magnificos victor molire triumphos:
Cinge comam lauro: votaq; redde Ioui.
Quæq; tuos currus comitantum turba sequetur:
Clamet, Io forti victa puella viro est.
Ante eat effuso tristis captiua capillo.
Si sinerent læsæ candida tota genæ.
Aptius impressis fuerat liuere labellis,
Et collum blandi dentis habere notam.
Deniq; si tumidi ritu torrentis agebar,
Cæcaq; me prædam fecerat ira suam.
Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ?
Nec nimium rigidas intonuisse minas?
Aut tunicam summa deducere turpiter ora?
Vt mediam mediæ zona tulisset opem?
At nunc sustinui raptis à fronte capillis,
Ferreus ingenuas vngue notare genas.
Abstitit illa amens, albo sine sanguine vultu:
Cæduntur Pariis qualia saxa iugis.
Exanimes artus, & membra trementia vidi,
Vt cùm populeas ventilat aura comas.
Vtq; leui Zephyro graciles vibrantur aristæ,
Summáve cum tepido stringitur vnda noto,
Suspensæq; diu lacrymæ fluxere per ora:
Qualiter abiecta de niue manat aqua.
Tunc ego me primum cœpi sentire nocentem:
Sanguis erant lacrymæ, quas dabat illa meus.
Ter tamen ante pedes volui procumbere supplex:
Ter formidatas reppulit illa manus.
At tu, ne dubita, minuet vindicta dolorem,
Protinus in vultus vnguibus ire meos.
Nec nostris oculis, nec nostris parce capillis:
Quaslibet infirmas adiuuat ira manus.
Néue mei sceleris tam tristia signa supersint,
Pone recompositas in statione comas.

ELEGIA VIII.

Execratur lenam, quæ puellam suam meretricis arte instruebat.

ESt quædam, quicumq; volet cognoscere lenam
Audiat: est quædam nomine Dipsas anus.
Ex re nomen habet: nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.
Illa magas artes, Æææq; carmina nouit,
Inq; caput liquidas arte recuruat aquas.
Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equæ.
Cùm voluit, toto glomerantur nubila cælo:
Cùm voluit puro fulget in orbe dies.
Sanguine (si qua fides) stillantia sydera vidi:
Purpureus Lunæ sanguine vultus erat.
Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor: & pluma corpus anile tegi.
Suspicor & fama est: oculis quoq; pupula duplex
Fulminat, & geminum fulmen ab orbe venit.
Euocat antiquis proauos, atauosq; sepulchris:
Et solidam longo carmine findit humum.
Hæc sibi proposuit thalamos violare pudicos.
Nec tamen eloquio lingua nocente caret.
Fors me sermoni testem dedit. illa monebat
Talia: me duplices occuluere fores.
Scis here te mea lux iuueni placuisse beato:
Hæsit, & in vultu constitit vsq; tuo.
Et cur non placeas? nulli tua forma secunda est:
Me miseram dignus corpore cultus abest.
Tam felix esses, quàm formosissima, vellem:
Non ego te facta diuite pauper ero.
Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis:
Mars abijt, signo nunc Venus apta tuo.
Prosit vt adueniens en adspice: diues amator
Te cupit, & curæ, quid tibi desit, habet.
Est etiam facies, quæ se tibi comparet, illi:
Si te non emptam, vellet, emendus erat.
Erubuit, decet alba quidem pudor ora: sed iste
Si simules prodest: verus obesse solet.
Cum bene deiectis gremium spectabis ocellis:
Quantum quisq; ferat, respiciendus erit.
Forsitan incultæ Tatio regnante Sabinæ
Noluerint habiles pluribus esse viris.
Nunc Mars externis animos exercet in armis,
Et Venus Æneæ regnat in vrbe sui.
Ludunt formosæ: casta est, quam nemo rogauit:
Aut, si rusticitas non vetat, ipsa rogat.
Has quoq;, quas fronte rugas in vertice portas,
Excute: de rugis crimina multa cadent.

Pene-

Penelope vires iuuenum tentabat in arcu:
Qui latus argueret, corneus arcus erat.
Labitur occulte, falltq; volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.
Æra nitent vsu: vestis bona quærit haberi,
Canescunt turpi tecta relicta situ.
Forma, nisi admittas, nullo exercente senescit,
Nec satis effectus vnus, & alter habent.
Certior è multis: nec tam inuidiosa rapina est:
Plena venit canis de grege præda lupis.
Ecce, quid iste tuus præter noua carmina vates
Donat? amatoris millia multa leges.
Ipse Deus vatum, palla spectabilis aurea
Tractat inauratæ consona fila lyræ.
Qui dabit, ille tibi magno sit maior Homero:
(Crede mihi) res est ingeniosa dare.
Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus:
Despice gypsati crimen inane pedis,
Nec te decipiant veteris quinquatria ceræ:
Tolle tuos tecum pauper amator auos.
Qui, quia pulcer erit, poscet sine munere noctem:
Quod det, amatorem flagitet ante suum.
Parcius exigito pretium, dum retia tendis:
Ne fugiant: captos legibus vre tuis.
Nec nocuit simulatus amor: sine credat amari
Et caue, ne gratis hic tibi constet amor.
Sæpe nega noctem, capitis modò finge dolorem:
Et modò quæ causas præbeat, Isis erit.
Mox recipe: vt nullum patiendi colligat vsum:
Néve relentescat sæpe repulsus amor.
Surda sit oranti tua ianua: laxa ferenti:
Audiat exclusi verba receptus amans.
Et quasi læsa prius, nonnunquam irascere læso:
Vanescat culpa culpa repulsa tua.
Sed nunquam dederis spatiosum tempus in ira:
Sæpe simultates ira morata facit.
Quin etiam discant oculi lacrymare coacti:
Et faciant vdas ille, vel ille genas.
Nec, si quem fallas, tu periurare timeto,
Commodat illusis numina surda Venus.
Seruus, & ad partes solers ancilla parentur:
Qui doceant, aptè quid tibi possit emi.
Et si pauca rogent: multos si pauca rogabunt,
Postmodo de stipula grandis aceruus erit.
Et soror, & mater, nutrix quoq; carpat amantem:
Fit citò per multas præda petita manus.
Cùm tibi deficient poscendi munera caussæ,
Natalem libo testificare tuum.
Ne securus amet nullo riuale, caueto,
Non bene si tollas prælia, durat amor.
Ille viri videat toto vestigia lecto,
Factaq; lasciuis liuida colla notis.
Munera præcipue videat, quæ miserit alter.
Si tibi nil dederit, sacra roganda via est.
Cum multa abstuleris, vt non tamen omnia donet:
Quod nunquam reddas commodet ille, roga.
Lingua iuuet, mentemq; tegat, blandire, noceq;:
Impia sub dulci melle venena latent.
Hæc si præstiteris vsu mihi cognita longo:
Nec tulerint voces ventus & aura meas:
Sæpe mihi dices, viuas bene: sæpe rogabis,
Vt mea defunctæ molliter ossa cubent.
Vox erat in cursu: cum me mea prodidit vmbra:
At nostræ vix se continuere manus.
Quin albam, raramq; comam, lachrymosaq; vino
Lumina, rugosas distraherémq; genas.
Di tibi dent nullósq; lares, inopémq; senectam,
Et longas hiemes, perpetuamq; sitim.

ELEGIA IX.

Ad Atticum, amantem non oportere desidiosum esse, sicuti nec militem.

Militat omnis amans: & habet sua castra Cupido:
Attice (crede mihi) militat omnis amans.
Quæ bello est habilis, Veneri quoq; conuenit ætas,
Turpe senex miles, turpe senilis amor.
Quos petiere duces annos in milite forti,
Hos petit in socio bella puella viro.
Peruigilant ambo, terra requiescit vterq;:
Ille fores dominæ seruat, at ille ducis.
Militis officium longa est via, mitte puellam,
Strenuus exempto fine sequetur amans.
Ibit in aduersos montes, duplicataq; nymbo
Flumina, congestas conteret ille niues,
Nec freta pressurus tumidos causabitur Euros,
Aptáq; verrendis sidera quæret aquis.
Quis nisi vel miles, vel amans, & frigora noctis,
Et denso mistas perferet imbre niues?
Mittitur infestos alter speculator in hostes,
In riuale oculos alter vt hoste tenet.
Ille graues vrbes, hic duræ limen amicæ
Obsidet: hic portas frangit, at ille fores.
Sæpe soporatos inuadere profuit hostes,
Cædere & armata vulgus inerme manu:
Sic fera Threicij ceciderunt agmina Rhesi:
Et dominum capti deseruistis equi.
Nempe maritorum somnis vtuntur amantes:
Et sua sopitis hostibus arma mouent.
Custodum transire manus, vigilumq; cateruas,
Militis & miseri est semper amantis opus.
Mars dubius: nec certa Venus: victiq; resurgunt:
Quosq; neges vnquam posse iacere, cadunt.
Ergo desidiam quicumque vocabit amorem,
Desinat: ingenij est experientis amor.
Ardet in abducta Briseide magnus Achilles:
Dum licet: Argiuas frangite Troes opes,
Hector ab Andromaches complexibus ibat in arma:
Et galeam capiti quæ daret, vxor erat,
Summa ducum Atrides visa Priameide fertur,
Mænadis effusis obstupuisse comis.
Mars quoq; deprensus fabrilia vincula sensit:
Notior in cælo fabula nulla fuit.
Ipse ego segnis eram, discinctáq; in otia natus,
Mollierant animos lectus, & vmbra meos.
Impulit ignauum formosæ cura puellæ,
Iussit & in castris æra merere suis.
Inde vides vigilem, nocturnáq; bella gerentem,
Qui non vult fieri desidiosus, amet.

ELEGIA X.

Ad puellam, ne pro amore præmia poscat.

Qualis ab Europæ Phrygijs aduecta carinis
Coniugibus belli causa duobus erat.
Qualis erat Lede, quam plumis abditus albis
Callidus in falsa lusit adulter aue.
Qualis Amymone siccis errauit in agris,
Cùm premeret summi verticis vrna comas.
Talis eras, aquilamq; in te taurúmq; timebam,
Et quidquid magno de Ioue fecit amor.
Nunc timor omnis abest, animiq; euanuit ardor,
Nec facies oculos iam capit ista meos.
Cur sim mutatus quæris? quia munera poscis,
Hæc te non patitur caussa placere mihi.
Donec eras simplex, animum cum corpore amaui:
Nunc mentis vitio læsa figura tua est.
Et puer est & nudus Amor, sine sordibus annos,
Et nullas vestes vt sit apertus, habet.
Quid puerum Veneris pretio prostrare iubetis?
Quo pretium condat, non habet ille sinum.
Nec Venus apta feris, Veneris nec filius, armis:
Non decet imbelles æra merere deos.
Stat meretrix certo cuiuis mercabilis ære,
Et miseras iusso corpore quærit opes.
Deuouet imperium tamen hæc lenonis auari,
Et quod vos facitis sponte, coacta facit.
Sumite in exemplum pecudes ratione carentes,
Turpe erit ingenium mitius esse feris.
Non equa munus equo, non tauro vacca poposcit:
Non aries placitam munere captat ouem.
Sola viro mulier spolijs exultat ademptis:
Sola locat noctes, sola locanda venit.
Et vendit quod vtrumq; iuuat, quod vterque petebat:
Et pretium quanti gaudeat ipsa facit.
Quæ Venus ex æquo ventura est grata duobus:
Altera cur illam vendit, & alter emit?
Cur mihi sit damno? tibi sit lucrosa voluptas?
Quam socio motu femina, virq; ferunt?
Non bene conducti vendunt periuria testes:
Non bene selecti iudicis arca patet.
Turpe reos empta miseros defendere lingua:
Quod facias magnas turpe tribunal opes.
Turpe tori reditu census augere paternos:
Et faciem lucro prostituisse suam.
Gratia pro rebus merito debetur inemptis:
Pro male conducto gratia nulla toro.
Omnia conductor soluit mercede soluta
Non manet officio debitor ille tuo.
Parcite formosæ pretium pro nocte pacisci:
Non habet euentus sordida præda bonos.
Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas:
Vt premerent sacræ virginis arma caput.
Ex quibus exierat, traiecit viscera ferro
Filius: & pœnæ caussa monile fuit.
Nec tamen indignum est à diuite munera posci:
Munera poscenti quæ dare possit, habet.
Carpite de plenis pendentes vitibus vuas:
Præbeat Alcinoi poma benignus ager.
Officium pauper numeret studiúmq; fidemq;:
Quod quis habet, dominæ conferat omne suæ.
Est quoq; carminibus meritas celebrare puellas
Dos mea, quam volui nota fit arte mea.
Scinduntur vestes, gemmæ franguntur & aurum:
Carmina quam tribuent fama perennis erit.
Nec dare, sed pretium posci dedignor, & odi.
Quod nego poscenti, desine velle, dabo.

ELEGIA XI.

Napen alloquitur, vt paratas tabellas ad Corinnam perferat.

Colligere incertos, & in ordine ponere crines
Docta, nec ancillas inter habenda Nape.
Inq; ministerijs furtiuæ cognita noctis
Vtilis, & dandis ingeniosa notis,
Sæpe venire ad me dubitantem hortata Corinnam,
Fida laboranti sæpe reperta mihi,
Accipe: & ad dominam peraratas mane tabellas
Perfer & obstantes sedula pelle moras.
Nec silicum venæ, nec durum in pectore ferrum,
Sed tibi simplicitas ordine maior inest.
Credibile est, & te sensisse Cupidinis arcus:
In me militiæ signa tuere tuæ.
Si quæret quid agam, spe noctis viuere dices,
Cetera fert blanda cera notata manu.
Dum loquor, hora fugit: vacuæ bene redde tabellas:
Verum continuò fac tamen ipsa legat.
Aspicias oculos mando, frontémq; legentis:
Ex tacito vultu scire futura licet.
Nec mora, perlectis rescribat multa iubeto:
Odi cùm late splendida cera vacat.
Comprimat ordinibus versus: oculosq; moretur
Margine in extremo littera rasa meos.
Quid digitos opus est graphium lassare tenendo?
Hoc habeat scriptum tota tabella, veni,
Non ego victrices lauro redimire tabellas:
Nec Veneris media ponere in æde morer.
Subscribam, Veneri fidas sibi Naso tabellas
Dedicat: at nuper vile fuistis acer.

ELEGIA XII.

Tabellas quas miserat, execratur, quòd amica noctem negabat.

Flete meos casus, tristes rediere tabellæ:
Infelix hodie littera posse negat.
Omnia sunt aliquid, modo cùm discedere vellet,
Ad limen digitos restitit icta Nape.
Missa foras iterum limen transire memento
Cautius, atque altè sobria ferre pedem.
Ite hinc difficiles, funebria ligna, tabellæ:
Túque negaturis cera referta notis.
Quam puto de longæ collectam flore cicutæ
Melle sub infami Corsica misit apis.
At tanquam minio penitus medicata rubebas:
Ille color verè sanguinolentus erat.
Proiectæ in triuijs iaceatis inutile lignum:
Vosque rotæ frangat prætereuntis onus.

Illum etiam, qui vos ex arbore vertit in vsum:
Conuincam puras non habuisse manus.
Præbuit illa arbor misero suspendia collo:
Carnifici duras præbuit illa cruces.
Illa dedit turpes raucis bubonibus vmbras:
Vulturis in ramis, & Strigis oua tulit.
His ego commisi nostros insanus amores?
Molliaq; ad dominam verba ferenda dedi?
Aptius hæc capiant vadimonia garrula ceræ:
Quas aliquis duro cognitor ore legat.
Inter ephemeridas melius, tabulásque iacerent:
In quibus absumptas fleret auarus opes.
Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi:
Auspicij numerus non erat ipse boni.
Quid precer iratus: nisi vos cariosa senectus
Rodat, & immundo cera sit alba situ.

ELEGIA XIII.

Ad Auroram ne properet.

IAm super Oceanum venit à seniore marito
Flaua pruinoso quæ vehis axe diem.
Quò properas Aurora? mane, sic Memnonis vmbras
Annua solemni cæde parentet auis.
Nunc iuuat in teneris dominæ iacuisse lacertis,
Si quando lateri nunc benè iuncta meo est.
Nunc etiam somni pingues, & frigidus aër:
Et liquidum tenui gutture cantat auis.
Quò properas ingrata viris, ingrata puellis?
Roscida purpurea supprime lora manu.
Ante tuos ortus melius sua sydera seruas
Nauita, nec media nescit an erret aqua.
Te surgit (quamuis lassus) veniente viator,
Miles, & armiferas aptat ad arma manus.
Prima subire iubes oneratos arua colonos:
Prima vocas tardos sub iuga panda boues.
Tu pueros somno fraudas, tradisq; magistris,
Vt subeant teneræ verbera sæua manus.
Atque eadem sponsum consultò ante atria mittis,
Vnius vt verbi grandia damna ferat.
Nec tu consultò, nec tu iucunda diserto es:
Cogitur ad lites surgere vterque nouas.
Tu, ne feminei possint cessare lacerti,
Lanificam reuocas ad sua pensa manum.
Omnia perpeterer: sed surgere mane puellas
Quis, nisi cui non est vlla puella, ferat?
Optaui quoties, ne nox tibi cedere vellet,
Nec fugerent vultus sydera mota tuos.
Optaui quoties, aut ventus frangeret axem,
Aut caderet spissa nube retentus equus.
Inuida quò properas? quod erat tibi filius ater,
Materni fuerat pectoris ille color.
Quid si non Cephali quondam flagrasset amore?
An putat ignotam nequitiam esse suam?
Tithono vellem de te narrare liceret.
Fœmina non cœlo turpior illa foret.
Illum dum refugis, longo quod marcet ab æuo,
Surgis ad inuisas à sene manè rotas.
At si quem Cephalum manibus complexa teneres:
Clamares, Lentè currite noctis equi.
Cur ego plector amans, si vir tibi marcet ab annis:
Non me nupsisti conciliante seni,
Aspice quos somnos iuueni donarit amato
Luna, nec illius forma secunda tua est.
Ipse deûm genitor (ne te tam sæpe videret)
Commisit noctes in sua vota duas.
Iurgia finieram, scires audisse, rubebas:
Nec tamen assueto tardius orta dies.

ELEGIA XIV.

Puellam consolatur, cui præ nimia cura comæ deciderant.

DIcebam, desiste tuos medicare capillos,
Tingere quam possis, iam tibi nulla coma est.
At, si passa fores, quid erat speciosius illis?
Contegerant imum qua patet vsque latus.
Quid, quod erant tenues, & quos ornare timeres?
Vela colorati qualia Seres habent:
Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
Cum leue deserta sub trabe nectit opus.
Nec tamen ater erat, nec erat color aureus illis:
Sed quamuis neuter, mistus vterque color.
Qualem cliuosæ madidis in vallibus Idæ
Ardua directo cortice cedrus habet.
Adde, quod & dociles, & centum flexibus apti,
Et tibi nullius caussa doloris erant.
Non acus abrupit, non vallum pectinis illos:
Ornatrix tuto corpore semper erat.
Ante meos oculos sæpe est ornata, nec vnquam
Brachia derepta saucia fecit acu.
Sæpe etiam nondum digestis manè capillis,
Purpureo iacuit semisupina toro.
Tum quoq; erat neglecta decens, vt Thracia Bacche:
Cùm temere in viridi gramine lassa iacet.
Cùm graciles essent tamen, & lanuginis instar:
Heu mala vexata quanta tulere comæ!
Quàm se præbuerant ferro patienter & igni,
Vt fieret torto nexilis orbe sinus.
Clamabam scelus est, istos scelus vrere crines,
Sponte decent: capiti ferrea parce tuo.
Vim procul hinc remoue, non est qui debeat vri:
Erudit admotas ipse capillus acus.
Formosæ periere comæ: quas vellet Apollo,
Quas vellet capiti Bacchus inesse suo.
Illis contulerim quas quondam nuda Dione
Pingitur humenti sustinuisse manu.
Quid male compositos quereris perijsse capillos?
Quid speculum mæsta ponis inepta manu?
Non bene consuetis à te spectaris ocellis:
Vt placeas, debes immemor esse tui.
Non te cantatæ læserunt pellicis herbæ:
Non anus Hæmonia perfida lauit aqua.
Non tibi vis morbi nocuit, procul omen abesto:
Non minuit densas inuida lingua comas.
Facta manu culpáq; tua dispendia sentis:
Ipsa dabas capiti mista venena tuo.
Nunc tibi captiuos mittet Germania crines:
Culta triumphatæ munere gentis eris.
O quam sæpe comas aliquo mirante rubebis:
Et dices, empta nunc ego merce probor.
Nescio quam pro me laudat nunc iste Sicambram:
Fama tamen memini cùm fuit ista mea.
Me miserum, lacrymas male continet: oráq; dextra

Tingis ingenuas picta rubere genas.
Sustinet antiquos gremio, spectatque capillos.
Hei mihi non illo munera digna loco.
Collige cum vultu mentem, reparabile damnum est:
Postmodo natiua conspiciere coma.

ELEGIA XV.

Ad inuidos: quòd fama poëtarum sit perennis.

QVid mihi liuor edax ignauos obijcis annos?
Ingenijque vocas carmen inertis opus?
Non me more patrum, dum strenua sustinet ætas,
Præmia militiæ puluerulenta sequi.
Non me verbosas leges ediscere: non me
Ingrato voces prostituisse foro.
Mortale est, quod quæris opus: mihi fama perennis
Quæretur, vt toto semper in orbe canar.
Viuet Mæonides, Tenedos dum stabit, & Ide:
Dum rapidas Simois in mare voluet aquas.
Viuet & Ascræus, dum mustis vua tumebit:
Dum cadet incurua falce resecta Ceres.
Battiades toto semper cantabitur orbe:
Quamuis ingenio non valet, arte valet.
Nulla Sophocleo veniet iactura cothurno:
Cum sole & luna semper Aratus erit:
Dum fallax seruus, durus pater, improba lena
Viuet, dum meretrix blanda, Menandrus erit.
Ennius arte carens, animosíq; Accius oris,
Casurum nullo tempore nomen habent.
Varronem, primámque ratem quæ nesciet ætas?
Aureáq; Æsonio terga petita duci?
Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
Exitio terras cùm dabit vna dies.
Tityrus & segetes, Æneiaq; arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.
Donec erunt ignes, arcúsq; Cupidinis arma,
Discentur numeri culte Tibulle tui.
Gallus & Hesperijs, & Gallus notus Eois,
Et sua cum Gallo nota Lycoris erit.
Ergo cùm silices, cùm dens patientis aratri:
Depereant æuo: carmina morte carent.
Cedant carminibus reges, regúmque triumphi:
Cedat & auriferi ripa beata Tagi.
Vilia miretur vulgus: mihi flauus Apollo
Pocula Castalia plena ministret aqua.
Sustineámque coma metuentem frigora myrtum,
Atque ita sollicito multus amante legar.
Pascitur in viuis liuor post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quemque tuetur honor.
Ergo etiam, cùm me supremus adusserit ignis,
Viuam: parsq; mei magna superstes erit.

AMORVM LIBER II.

ELEGIA I.

Quod pro gigantomachia amores scribere sit coactus.

HÆc quoque composui Pelignis natus aquosis,
Ille ego nequitiæ Naso poëta meæ,
Hoc quoque iussit amor: procul hinc, procul este seueri:
Non estis teneris apta theatra modis.
Me legat in sponsi facie non frigida virgo,
Et rudis ignoto tactus amore puer.
Atq; aliquis iuuenum, quo nunc ego saucius arcu
Agnoscat flammæ conscia signa suæ:
Miratusq; diu, quo, dicat, ab indice doctus:
Composuit casus iste poëta meos?
Ausus eram, memini, cælestia dicere bella,
Centimanúmque Gygen, & satis oris erat.
Cùm male se tellus vlta est, ingestaq; olympo
Ardua deuexum Pelion ossa tulit.
In manibúsq; Iouem, & cum Ioue fulmen habebam:
Quod bene pro cælo mitteret ille suo.
Clausit amica fores, ego cum Ioue fulmen amisi.
Excidit ingenio Iupiter ipse meo.
Iupiter ignoscas: nil me tua tela iuuabant:
Clausa tuo maius ianua fulmen habet.
Blanditias, elegósq; leues mea tela resumpsi
Mollierant duras lenia verba fores.
Carmina sanguineæ deducunt cornua lunæ,
Et reuocant niueos solis euntis equos.
Carmine dissiliunt abruptis faucibus angues,
Inq; suos fontes versa recurrit aqua.
Carminibus cessere fores, insertaq; posti,
Quamuis robur erat, carmine victa sera est.
Quid mihi profuerit velox cantatus Achilles:
Quid pro me Atrides alter & alter agent?
Quiq; tot errando, quot bello perdidit annos?
Raptus & Hæmonijs flebilis Hector equis?
At facies teneræ vt laudata est sæpe puellæ:
Ad vatem pretium carminis ipsa venit.
Magna datur merces: heroum clara valete
Nomina: non apta est gratia vestra mihi.
Ad mea formosos vultus adhibete puellæ
Carmina, purpureus quæ mihi dictat amor.

ELEGIA II.

Ad Bagoum, vt custodiam puellæ sibi commissæ laxiorem habeat.

QVem penes est dominam seruandi cura Bagoe,
Dum perago tecum pauca, sed apta, vaca.
Hesterna vidi spatiantem luce puellam,
Illam, quæ Danai porticus agmen habet.
Protinus, vt placuit, misi, noctémque rogaui:
Rescripsit trepida, non licet, illa manu.
Et cur non liceat quærenti, reddita causa est:
Quod nimium dominæ cura molesta tua est.
Si sapis, ò custos odium (mihi crede) mereri
Desine: quem metuit, quisque perire cupit.

Vir quoq; non sapiens: quid enim seruare laborès,
Vnde nihil, quamuis non tueare, perit?
Sed geras ille suo morem furiosus amori,
Et castam multis quæ placet esse putes.
Huic furtiua tuo libertas munere detur,
Quam dederis illi, reddat vt illa tibi.
Conscius esse velis, domina est obnoxia seruo.
Conscius esse times: dissimulare licet.
Scripta leges secum: matrem scripsisse putato.
Venerit ignotus, postmodo notus erat.
Ibit vt affectam, quæ non languebit, amicam
Visat, iudicijs ægra sit illa tuis.
Si faciet tardè, ne te mora longa fatiget,
Imposita gremio stertere fronte potes.
Nec tu Niligenam fieri quid possit ad Isim,
Quæsieris, nec tu curua theatra time.
Conscius assiduos commissi tollet honores,
Quis minor est autem, quàm tacuisse labor?
Ille placet, versatq; domum, nec verbera sentit:
Ille placet dominæ, cætera turba iacet.
Huic, veræ vt lateant caussæ, finguntur inanes:
Atq; ambo domini, quod probat vna, probant.
Cùm bene vir traxit vultum, rugasq; coegit,
Quod voluit fieri blanda puella facit.
Sed tamen interdum tecum quoq; iurgia nectat:
Et lacrymas simulet carnificemq; vocet.
Tu contra obijcies, quæ tutò diluat illa:
In vero, falso crimine, deme fidem.
Sic tibi semper honos, sic alta pecunia crescet,
Hæc fac, & exiguo tempore liber eris.
Aspicis indicibus nexas per colla catenas:
Squalidus orba fide pectora carcer habet.
Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.
Dum nimium seruat custos Iunonius Io,
Ante suos annos occidit: illa dea est.
Vidi ego compedibus liuentia crura gerentem,
Vnde vir incestum scire coactus erat.
Pœna minor merito nocuit mala lingua duobus:
Vir doluit: famæ damna puella tulit.
(Crede mihi) nulli sunt crimina grata marito:
Nec quenquam, quamuis audiat illa, iuuant.
Seu tepet, indicium securas prodis ad aures:
Siue amat, officio fit miser ille tuo.
Culpa nec ex facili, quamuis manifesta, probatur:
Iudicis illa sui tuta fauore venit.
Viderit ipse licet: credet tamen ille neganti,
Damnabitq; oculos, & sibi verba dabit.
Aspiciet dominæ lachrymas, plorabit & ipse:
Et dicet, pœnas garrulus iste dabit.
Quid dispar certamen inis? tibi verbera victo
Adsunt: in gremio iudicis illa sedet.
Non scelus aggredimur, non ad miscenda coimus
Toxica, non stricto fulminat ense manus:
Quærimus, vt tutò per te possimus amare:
Quid precibus nostris mollius esse potest?

ELEGIA III.

Ad Eunuchum seruantem dominam.

Hei mihi, quod dominam nec vir nec fœmina seruas:
Mutua nec Veneris gaudia nosse potes,
Qui primus pueris genitalia membra recidit:
Vulnera quæ fecit debuit ipse pati.
Mollis in obsequium, facilisq; rogantibus esses:
Si tuus in quauis prætepuisset amor.
Non tu natus equo, non fortibus vtilis armis:
Bellica non dextræ conuenit hasta tuæ.
Ista mares tractant, tu spes depone viriles:
Sunt tibi cum domina signa ferenda tua:
Hanc imple meritis, huius tibi gratia prosit:
Si careas illa, quis tuus vsus erit?
Est etiam facies, sunt apti lusibus anni,
Indigna est pigro forma perire situ.
Fallere te potuit, quamuis habeare molestus:
Non caret effectu, quod voluere duo.
Aptius vt fuerit precibus tentasse rogamus:
Dum bene ponendi munera tempus habes.

ELEGIA IV.

Quòd amet mulieres, cuiuscunque formæ sint.

Non ego mendosos ausim defendere mores,
Falsaq; pro vitijs arma mouere meis.
Confiteor, si quid prodest delicta fateri:
In mea nunc demens crimina fassus eo.
Odi: nec possum cupiens non esse quod odi:
Heu quàm, quod studeas ponere, ferre graue est!
Nam desunt vires ad me mihi, iusq; regendum:
Auferor vt rapida concita puppis aqua.
Non est certa meos quæ forma inuitet amores:
Centum sunt causæ, cur ego semper amem.
Siue aliqua est oculos in me deiecta modestos:
Vror, & insidiæ sunt pudor ille meæ.
Siue procax aliqua est, capior, quia rustica non est:
Spemq; dat in molli mobilis esse toro.
Aspera si visa est, rigidasq; imitata Sabinas:
Velle sed ex alto dissimulare puto.
Siue est docta, placet raras dotata per artes:
Siue rudis, placita est simplicitate sua.
Est, quæ Callimachi præ nostris rustica dicat
Carmina: cui placeo protinus illa placet:
Est etiam, quæ me vatem, & mea carmina culpet:
Culpantis cupiam sustinuisse femur.
Molliter incedit, motu capit: altera dura est,
At poterit tacto mollior esse viro.
Hæc quia dulce canit, flectitq; facillima vocem:
Oscula cantanti rapta dedisse velim.
Hæc querulas habili percurrit pollice chordas:
Tam doctas quis non possit amare manus?
Illa placet gestu, numerosaq; brachia ducit:
Et tenerum molli torquet ab arte latus.
Vt taceam de me, qui causa tangor ab omni,
Illic Hippolytum pone, Priapus erit.
Tu, quia tam longa es, veteres heroidas æquas,
Et potes in toto multa iacere toro.
Hæc habilis breuitate sua est, corrumpor vtraq;:
Conueniunt voto longa, breuisq; meo.
Non est culta: subit, quid cultæ accedere possit:

Ornata est, dotes exhibet ipsa suas.
Candida me capiet, capiet me flaua puella,
Est etiam in fusco grata colore Venus.
Seu pendent niuea pulli ceruice capilli,
Leda fuit nigra conspicienda coma.
Seu flauent, placuit croceis Aurora capillis,
Omnibus historijs se meus aptat amor.
Me noua sollicitat, me tangit serior ætas:
Hæc melior specie, moribus illa placet.
Deniq; quas tota quisquam probat vrbe puellas:
Noster in has omnes ambitiosus amor.

ELEGIA V.

Ad amicam corruptam.

NVllus amor tanti est: abeas pharetrate Cupido,
Vt mihi sint toties maxima vota mori.
Vota mori mea sunt, cùm te peccasse recordor,
Hei mihi perpetuum nata puella malum.
Non mihi deceptæ nudant tua facta tabellæ,
Nec data furtiuè munera crimen habent.
O vtinam arguerem, sic vt non vincere possem,
Me miserum quare tam bona causa mea est?
Felix qui quod amat, defendere fortiter audet:
Cui sua non feci dicere amica potest.
Ferreus est, nimiumq; suo fauet ille dolori,
Cui petitur victa palma cruenta rea.
Ipse miser vidi, cum me dormire putares:
Sobrius apposito crimina vestra mero.
Multa supercilio vidi vibrante loquentes,
Nutibus in vestris pars bona vocis erat:
Non oculi tacuere tui, conscriptaq; vino
Mensa, nec in digitis littera nulla fuit.
Sermonem agnoui (quid non videatur amanti?)
Verbaq; pro certis iussa valere notis.
Iámq; frequens ierat mensa conuiua relicta,
Compositi iuuenes vnus & alter erant.
Improba tum verò iungentes oscula vidi:
Illa mihi linguæ nexa fuisse liquet.
Qualia non fratri tulerit germana seuero:
Sed tulerit cupido mollis amica viro.
Qualia credibile est non Phœbum ferre Dianæ:
Sed Venerem Marti sæpe tulisse suo.
Quid facis, exclamo, quò nunc mea gaudia differs?
Iniyciam dominas in mea iura manus.
Hæc tibi sunt mecum, mihi sunt communia tecum:
In bona cur quisquam tertius ista venit?
Hæc ego, quæque dolor linguæ dictauit: at illi
Conscia purpureus venit in ora pudor.
Quale coloratum Tithoni coniuge cælum
Subrubet: aut sponso visa puella nouo.
Quale rosæ fulgent inter sua lilia mistæ,
Aut vbi cantatis luna laborat equis.
Aut quod, ne longis flauescere possit ab annis,
Mæonis Assyrium fœmina tinxit ebur.
Hic erat aut aliquis color ille simillimus horum:
Et nunquam casu pulchrior illa fuit.
Spectabat terram, terram spectare decebat.
Mæsta erat in vultu, mæsta decenter erat.
Sicut erant, & erant compti, laniare capillos,
Et fuit in teneras impetus ire genas.
Vt faciem vidi, fortes cecidere lacerti,
Defensa armis nostra puella suis.
Qui modò sæuus eram, supplex, vltroq; rogaui:
Oscula ne nobis deteriora dares.
Risit: & ex animo dedit oscula, qualia possent
Excutere irato tela trisulca Ioui.
Torqueor infelix, ne tam bona senserit alter,
Et volo non ex hac illa fuisse nota.
Hæc quoq; quàm docui multo meliora fuerunt,
Et quiddam visa est addidicisse noui.
Quod nimiùm placuere, malum est: quod tota labellis
Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.
Nec tamen hoc vnum doleo, non oscula tantum
Iuncta queror, quamuis hæc quoq; iuncta queror.
Illa nisi in lecto nunquam potuere doceri,
Nescio quis pretium grande magister habet.

ELEGIA VI.

In mortem Psittaci.

PSittacus Eois ales mihi missus ab Indis
Occidit: exequias ferte frequenter aues.
Ite piæ volucres, & plangite pectora pennis,
Et rigido teneras vngue notate genas.
Horrida pro mæstis lanietur pluma capillis,
Pro longa resonent carmina vestra tuba.
Quid scelus Ismarij quereris Philomela tyranni?
Expleta est annis ista querela suis.
Alitis in raræ miserum diuertite funus,
Magna, sed antiqua est causa doloris Itys.
Omnes, quæ liquido libratis in aëre pennas,
Tu tamen ante alias turtur amice dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa, tenaxq; fides.
Quod fuit Argolico iuuenis Phoceus Oresti,
Hoc tibi, dum licuit, Psittace turtur erat.
Quid tamen ista fides? quid rari forma coloris?
Quid vox mutandis ingeniosa sonis?
Quid iuuat, vt datus es, nostræ placuisse puellæ?
Infelix auium gloria nempe iaces.
Tu poteras virides pennis hebetare smaragdos,
Tincta gerens rubro Punica rostra croco.
Non fuit in terris vocum simulantior ales:
Reddebas blæso tam bene verba sono.
Raptus es inuidia, non tu fera bella mouebas:
Garrulus, & placidæ pacis amator eras.
Ecce coturnices inter fera prælia viuunt:
Forsitan & fiunt inde frequenter anus.
Plenus eras minimo, nec præ sermonis amore
In multos poterant ora vacare cibos.
Nux erat esca tibi, caussæq; papauera somni:
Pellebatq; sitim simplicis humor aquæ.
Viuit edax vultur, ducitq; per aëra gyros
Miluius, & pluuiæ Graculus auctor aquæ.
Viuit & armiferæ cornix inuisa Mineruæ,
Illa quidem seclis vix moritura nouem.
Occidit illa loquax humanæ vocis imago
Psittacus, extremo munus ab orbe datum.
Optima prima fere manibus rapiuntur auaris:
Implentur numeris deteriora suis.
Tristia Phylacidæ Thersites funera vidit,

Idemque cinis, viuis fratribus, Hector erat.
Quid referam timidæ pro te pia vota puellæ?
Vota procelloso per mare rapta Noto?
Septima lux venit non exhibitura sequentem,
Et stabat vacuæ iam tibi Parca colo.
Nec tamen ignauo stupuerunt verba palato,
Clamauit moriens lingua, Corinna vale.
Colle sub Elysio nigra nemus ilice frondes,
Vdáque perpetuo gramine terra viret.
Siqua fides dubijs volucrum locus ille piarum
Dicitur obscœnæ quo prohibentur aues.
Illic innocui late pascuntur olores,
Et viuax Phœnix vnica semper auis.
Explicat ipsa suas ales Iunonia pennas.
Oscula dat cupido blanda columba mari.
Psittacus has inter memorabili sede receptus
Conuertit volucres in sua verba pias.
Ossa tegit tumulus, tumulus pro corpore magnus
Quo lapis exiguus par sibi carmen habet.
Colligor ex ipso dominæ placuisse sepulchro,
Ora fuere mihi plus aue docta loqui.

ELEGIA VII.
Amicæ se purgat, quod ancillam non amet.

Ergo ego sufficiam reus in noua crimina semper?
Vt vincam, toties dimicuisse pudet.
Siue ego marmorei respexi summa theatri,
Eligis e multis vnde dolere velis.
Candida seu tacito vidit me fœmina vultu,
In vultu tacitas arguis esse notas.
Siquam laudaui, misero petis vngue capillos,
Si culpo, crimen dissimulare putas.
Siue color bonus est, in te quoque frigidus esse.
Seu malus: alterius dicar amore mori.
Atque ego peccati vellem modo conscius esse,
Æquo animo pœnam qui meruere, ferunt.
Nunc temere insimulas, credendóque omnia frustra,
Ipsa vetas iram pondus habere tuam.
Aspice, vt auritus miserandæ sortis asellus
Assiduo domitus verbere tardus eat.
Ecce tuum solers caput exornare Cypassis
Obijcitur dominæ contemerasse torum:
Di melius, quàm me, si sit peccasse libido,
Sordida contemptæ sortis amica iuuet.
Quid Veneris famulæ connubia liber inire,
Tergáque complecti verbere secta velit?
Adde, quod ornandis operosa est illa capillis,
Et tibi per doctas grata ministra manus.
Scilicet ancillam, quæ sit tibi fida, rogarem?
Quid, nisi in indicio iuncta repulsa foret?
Per Venerem iuro, puerique volatilis arcus:
Me non admissi criminis esse reum.

ELEGIA VIII.
Ad Cypassim ancillam Corinnæ.

Ponendis in mille modis perfecta capillis,
Comere sed solas digna Cypassi deas.
Et mihi iucundo non rustica cognita furto,
Apta quidem dominæ, sed magis apta mihi.
Quis fuit inter nos sociati corporis index?
Sensit concubitus vnde Corinna tuos?
Non tamen erubui, nec verbo lapsus in vllo
Furtiuæ Veneris conscia signa dedi.
Quid, quod in ancillam si quis delinquere possit
Illum ego contendi mente carere bona?
Thessalus ancillæ facie Briseidos arsit,
Serua Mycenæo Phœbas amata duci.
Nec sum Tantalide, nec sorti maior Achille,
Quod decuit reges, cur mihi turpe putem?
Vt tamen iratos in te defixit ocellos,
Vidit te totis erubuisse genis.
At quanto si fortè refers, præsentior ipse
Per Veneris feci numina magna fidem.
Tu dea, tu iubeas animi periuria nostri
Carpathium tepidos per mare ferre notos.
Pro quibus officijs pretium mihi dulce repende,
Concubitus hodie fusca Cypassi tuos.
Quid renuis? fingisq; nouos ingrata timores?
Est vnum e dominis promeruisse satis.
Quod si stulta negas, index anteacta fatebor,
Et veniam culpæ proditor ipse meæ.
Quoq; loco fuerim tecum, quotiésq; Cypassi
Narrabo dominæ, quótq; quibúsq; modis.

ELEGIA IX.
Ad Cupidinem.

O Nunquam pro me satis indignante Cupido,
O in corde meo desidiose puer.
Quid me, qui miles nunquam tua signa reliqui
Lædis? & in castris vulneror ipse tuis?
Cur tua fax vrit, figit tuus arcus amicos?
Gloria pugnantes vincere maior erat.
Quid non Hæmonius, quem cuspide perculit heros:
Cum perijt, modica postmodo iuuit ope?
Venator sequitur fugientia: capta relinquit:
Semper & inuentis vlteriora petit:
Nos tua sentimus populus tibi deditus arma,
Pigra reluctanti cessat in hoste manus.
Quid iuuat in nudis hamata retundere tela
Ossibus: ossa mihi nuda reliquit amor.
Tot sine amore viri, tot sunt sine amore puellæ,
Hinc tibi cum magna laude triumphus erat.
Roma, nisi immensum vires promosset in orbem,
Stramineis esset nunc quoque densa casis.
Fessus in acceptos miles deducitur agros,
Tutáque, deposito poscitur ense, rudis,
Longáque subductam celant naualia pinum:
Mittitur in saltus carcere liber equus.
Me quoque, qui toties merui sub amore puellæ,
Defunctum placide viuere tempus erat.
Viue, Deus posito si quis mihi dicat amore,
Deprecer, vsque adeo dulce puella malum est.
Cum bene pertæsum est, animique resanuit ardor,
Nescio quo miseræ turbine mentis agor.
Vt rapit in præceps dominam, spumantia frustra
Frena retentantem, durior oris equus.
Vt subitus prope iam prehensa tellure carinam
Tangentem portus ventus in alta rapit:
Sic me sæpe refert incerta cupidinis aura,
Notáque purpureus tela resumit amor.
Fige puer, positis nudus tibi præbeor armis:
Hic tibi sunt vires: hic tua dextra facit.

Huc tanquam iussæ veniunt iam sponte sagittæ,
Vix vllis præ me nota pharetra tua est.
Infelix, tota quicunque quiescere nocte
Sustinet, & somnos præmia magna vocat.
Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.
Me modò decipiant voces fallacis amicæ:
Sperando certè gaudia magna feram.
Et modo blanditias dicat, modo iurgia nectat,
Sæpe fruar domina: sæpe repulsus eam.
Quod dubius Mars est, per te priuigne Cupido est:
Et mouet exemplo vitricus arma tuo.
Tu leuis es, multoq; tuis ventosior alis:
Gaudiaque ambigua dasq; negásq; fide.
Si tamen exaudis pulcra cum matre Cupido:
Indeserta meo pectore regna gere.
Accedant regno nimium vaga turba puellæ:
Ambobus populis sic venerandus eris.

ELEGIA X.

Ad Græcinum, quod eodem tempore duas amet.

TV mihi, tu certè (memini) Græcine negabas
Vno posse aliquem tempore amare duas.
Per te ego decipior, per te deprensus inermis
Ecce duas vno tempore solus amo.
Vtraq; formosa est: operosæ cultibus ambæ:
Artibus in dubio est hæc sit, an illa prior.
Pulcrior hæc illa est: hæc est quoq; pulcrior illa,
Et magis hæc nobis: & magis illa placet.
Errat, vt à ventis discordibus acta phaselus,
Diuiduúmque tenet alter & alter amor.
Quid geminas Erycina meos sine fine dolores?
Non erat in curas vna puella satis?
Quid folia arboribus? quid pleno sidera cælo?
In freta collectas alta quid addis aquas?
Sed tamen hoc melius: quam si sine amore iacerem,
Hostibus eueniat vita seuera meis,
Hostibus eueniat vacuo dormire cubili:
Et medio latè ponere membra toro.
At mihi sæuus amor somnos abrumpat inertes:
Simq; mei lecti non ego solus onus.
Me mea disperdat nullo prohibente puella:
Si satis vna potest: si minus vna, duæ.
Sufficiam, graciles non sunt sine viribus artus:
Pondere non neruis corpora nostra carent.
Et lateri dabit in vires alimenta voluptas,
Decepta est opera nulla puella mea.
Sæpe ego lasciuæ consumpsi tempora noctis:
Vtilis, & forti corpore mane fui.
Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt:
Di faciant lethi caussa sit ista mei.
Induat aduersis contraria pectora telis
Miles & æternum sanguine nomen emat.
Quærat auarus opes: &, quæ lassarit eundo
Æquora, periuro naufragus ore bibat.
At mihi contingat Veneris languescere motu,
Cum moriar, medium soluar & inter opus.
Atq; aliquis nostro lacrymans in funere dicat:
Conueniens vitæ mors fuit ista tuæ.

ELEGIA XI.

Ad amicam nauigantem.

PRima malas docuit mirantibus æquoris vndas
Peliaco pinus vertice cæsa vias.
Quæ concurrentes inter temeraria cautes,
Conspicuam fuluo vellere vexit ouem.
O vtinam, nequis remo freta longa moueret,
Argo funestas pressa bibisset aquas.
Ecce fugit notumq; torum, patriósque penates:
Fallacésq; vias ire Corinna parat.
Quid tibi me miserum Zephyros, Eurósq; timebo?
Et gelidum Borean, præcipitemq; Notum?
Non illic vrbes, non tu mirabere syluas:
Vna est iniusti cærula forma maris.
Nec medius tenues conchas, pictósve lapillos
Pontus habet: bibuli littoris illa mora est.
Littora marmoreis pedibus signate puellæ:
Hactenus est tutum: cætera cæca via est.
Et vobis alij ventorum prælia narrent:
Quas Scylla infestet, quásve Charybdis aquas:
Et quibus emineant violenta Ceraunia saxis:
Quo lateant Syrtes magna, minórq; sinu.
Hæc alij referant: at vos quod quisque loquetur,
Credite: credenti nulla procella nocet.
Sero respicitur tellus: vbi fune soluto
Currit in immensum panda carina salum,
Nauita sollicitus iam ventos horret iniquos:
Et propè tam letum, quàm prope cernit aquam.
Quod si concussas Triton exasperat vndas:
Quam tibi sit toto nullus in ore color.
Tum generosa voces fecundæ sidera Ledæ:
Et felix dicas quem sua terra tenet:
Tutius est fouisse torum, legisse libellos,
Threiciam digitis increpuisse lyram.
At si vana ferunt volucres mea verba procellæ,
Æqua tamen puppi sit Galatea tuæ.
Vestrum crimen erit talis iactura puellæ,
Nereidésq; deæ, Nereidumq; pater.
Vade memor nostri vento reditura secundo:
Impleat illa tuos fortior aura sinus.
Tunc mare in hæc magnus proclinet littora Nereus:
Huc venti spectent: huc agat æstus aquas:
Ipsa roges, Zephyri veniant in lintea pleni:
Ipsa tua moueas turgida vela manu.
Primus ego aspiciam notam de littore puppim:
Et dicam, nostros aduehit illa deos.
Excipiámq; humeris: & multa sine ordine carpam
Oscula: pro reditu victima vota cadet.
Inque tori formam molles sternentur arenæ,
Pro mensa tumulus quilibet esse potest.
Illic apposito narrabis multa Lyæo,
Pæne sit vt medijs obruta nauis aquis.
Dumque ad me properas, nec iniqua tempora noctis,
Nec te præcipites extimuisse Notos.
Omnia pro veris credam, sint ficta licebit,
Cur ego non votis blandiar ipse meis?
Hæc mihi quamprimum cælo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo.

ELE-

ELEGIA XII.

Exultat quod amica potitus sit.

ITe triumphales circum mea tempora lauri.
Vicimus, in nostro est ecce Corinna sinu,
Quam vir, quam custos, quam ianua firma, tot hostes.
Seruabant, ne qua posset ab arte capi.
Hæc est præcipuo victoria digna triumpho,
In qua, quæcunq; est sanguine præda caret.
Non humiles muri, non paruis oppida fossis
Cincta, sed est ductu rapta puella meo.
Pergama cum caderent bello superata bilustri,
Ex tot in Atridis pars quota laudis erat?
At mea seposita est, & ab omni milite discors
Gloria, nec titulum muneris alter habet.
Me duce ad hunc voti finem, me milite veni,
Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
Nec casum fortuna meis immiscuit actis.
Huc ades ô cura parte triumphe mea.
Nec belli noua caussa mei, nisi rapta fuisset
Tyndaris, Europæ pax, Asiæque foret.
Fœmina siluestres Lapithas populumq; biformem
Turpiter apposito vertit in arma mero.
Femina Troianos iterum noua bella mouere
Impulit in regno iuste Latine tuo.
Femina Romanis etiam nunc vrbe recenti
Immisit soceros armaq; sæua dedit.
Vidi ego pro niuea pugnantes coniuge tauros,
Spectatrix animos ipsa iuuenca dabat.
Me quoque qui multos, sed me sine cæde, Cupido
Iussit militiæ signa mouere suæ.

ELEGIA XIII.

Ad Isidem, vt parientem Corinnam iuuet.

DVm labefactat onus grauidi temeraria ventris,
In dubio vitæ lassa Corinna iacet.
Illa quidem clam me tantum molita pericli
Ira digna mea est, sed cadit ira metu.
Sed tamen aut ex me conceperat, aut ego credo,
Et mihi pro facto sæpe, quod esse potest.
Isi Parætonium, genitaliaque arua Canopi
Quæ colis, & Memphim palmiferamque Pharon,
Quaque celer lata Nilus delapsus ab alueo
Per septem portus in maris exit aquas,
Per tua sacra precor, per Anubidis ora verendi,
Sic tua sacra pius semper Osiris amet:
Pigraque labatur circum donaria serpens,
Et comes in pompa corniger Apis eat.
Huc adhibe vultus, & in vna parce duobus,
Nam vitam dominæ tu dabis, illa mihi.
Sæpe tibi meruit certis operata diebus,
Qua cingit lauros Gallica turba tuas.
Tuque laborantes vtero miserata puellas,
Quarum tarda latent corpora tendit onus.
Lenis ades: precibusque faue Lucina puellæ.
Digna est, quam iubeas muneris esse tui.
Ipse ego thura dabo formosis candidus aris,
Ipse feram ante tuos munera vota pedes.
Adiciam titulum, seruata Naso Corinna,
Tu modo fac titulo, muneribusque locum,
Si tamen in tanto fas est monuisse timore:
Hac tibi sit pugna dimicuisse satis.

ELEGIA XIV.

In amicam quod abortiuum ipsa fecerit.

QVid iuuat immunes belli cessare puellas?
Nec fera peltatas agmina velle sequi?
Si sine Marte suis patiuntur vulnera telis:
Et cæcas armant in sua fata manus.
Quæ prima instituit teneros auellere fœtus;
Militia fuerat digna perire sua.
Scilicet, vt careat rugarum crimine venter;
Sternetur pugnæ tristis arena tuæ?
Si mos antiquis placuisset matribus idem:
Gens hominum vitio deperitura fuit.
Quique iterum iaceret generis primordia nostri
In vacuo lapides orbe, parandus erat,
Quis Priami fregisset opes, si numen aquarum
Iussa recusasset pondera ferre Thetis?
Ilia si tumido geminos in ventre necasset:
Casurus dominæ conditor vrbis erat.
Si Venus Ænean grauida temerasset in aluo:
Cæsaribus tellus orba futura fuit.
Tu quoque, cum posses nasci formosa, perisses:
Tentasset, quod tu, si tua mater opus.
Ipse ego cum fuerim melius periturus amando:
Vidissem nullos matre negante dies.
Quid plenam fraudas vitem crescentibus vuis?
Pomaque crudeli vellis acerba manu?
Sponte sua matura fluent: sine crescere nata:
Est pretium paruæ non leue vita moræ,
Vestra quid effoditis subiectis viscera telis?
Et nondum natis dira venena datis?
Colchida respersam vterorum sanguine culpant,
Atque sua cæsum matre queruntur Ityn.
Vtraque sæua parens. sed tristibus vtraq; caussis
Iactura socij sanguinis vlta virum est.
Dicite quis Tereus, quis vos irritet Iason
Figere sollicita corpora vestra manu?
Hæc neque in Armeniis tigres fecere latebris:
Perdere nec fœtus ausa leæna suos.
At teneræ faciunt, sed non impune, puellæ:
Sæpe suos vtero quæ necat, ipsa perit.
Ipsa perit: ferturque rogo resoluta capillos:
Et merito clamant qui modo cumque vident.
Ista, sed ætherias vanescant dicta per auras,
Et sint omnibus pondera nulla meis.
Di faciles peccasse semel concedite tuto:
Et satis est, pœnam culpa secunda ferat.

ELEGIA XV.

Ad annulum, quem dono amicæ dedit.

ANnule formosæ digitum vincture puellæ,
In quo censendum nil, nisi dantis amor:
Munus eas gratum, te læta mente receptum
Protinus articulis induat illa suis.
Iam bene conuenias, quam mecum conuenit illi,
Et digitum iusto commodus orbe teras.
Felix ô domina tractaberis annule nostra:
Inuideo donis iam miser ipse meis.
O vtinam subito fieri mea munera possem
Artibus Ææ, Carpathiique senis.
Tunc ego te cupiam dominæ tetigisse papillas:
Et læuam tunicis inseruisse manum.

Elabar digito, quamuis angustus, & hærens:
Inque sinum mira lapsus ab arte cadam.
Idem ego, vt arcanas possim signare tabellas:
Neue tenax ceram, siccaque gemma trahat:
Humida formosæ tangam prius ora puellæ:
Tantum ne signem scripta dolenda mihi.
Si dabor, vt condar loculis: exire negabo
Astringens digitos orbe minore tuos.
Non ego dedecori tibi sum mea vita futurus:
Quodve tener digitus ferre recuset onus.
Me gere, cum calidis perfundes imbribus artus:
Damnaque sub gemma perfer euntis aquæ.
Sed puto te visa mea membra libidine surgent:
Et peraget partes annulus ipse viri.
Irrita quid voueo? paruum proficiscere munus:
Illa datam tecum sentiat esse fidem.

ELEGIA XVI.

Ad amicam, vt ad rura sua veniat.

ME pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris,
Parua sed irriguis ora salubris aquis.
Sol licet admoto tellurem sidere findat,
Et micet Icarij stella proterua canis.
Arua pererrantur Peligna liquentibus vndis,
Et viret in tenero fertilis herba solo.
Terra ferax Cereris, multoque feracior vuis,
Dat quoque bacciferam Pallada rarus ager.
Perque resurgentes riuis labentibus herbas
Gramineus madidam cespes obumbrat humum:
At meus ignis abest verbo peccauimus vno,
Quæ mouet ardores, est procul: ardor adest.
Non ego si medius Polluce, & Castore ponar,
In cæli sine te parte fuisse velim.
Solliciti iaceant, terraque premantur iniqua,
In longas orbem qui secuere vias.
Aut iuuenum comites iussissent ire puellas,
Si fuit in longas terra secanda vias:
Tunc mihi, si premerem ventosas horridus alpes,
Durum, cum domina molle fuisset iter.
Cum domina Lybicas ausim perrumpere Syrtes,
Et dare non æquis vela ferenda Notis.
Nec quæ virgineo portenta sub inguine latrant,
Nec timeam vestros curua Malea sinus.
Nec quas submersis ratibus saturata Charybdis
Fundit, & effusas ore receptat aquas.
Quod si Neptuni ventosa potentia vincat,
Et subuenturos auferat vnda deos.
Tu nostris niueos humeris impone lacertos,
Corpore nos facili dulce feremus onus.
Sæpe petens Hero iuuenis transnauerat vndas?
Tunc quoque transnasset: sed via cæca fuit.
At sine te quamuis operosi vitibus agri
Me teneant: quamuis amnibus arua natent,
Et vocet in riuos currentem rusticus vndam,
Frigidáque arboreas mulceat aura comas:
Non ego Pelignos videor celebrare salubres:
Non ego natalem rura paterna locum:
Sed Scythiam, Cilicasq; feros, viridésque Britannos,
Quæque Prometheo saxa cruore rubent.
Vlmus amat vites: vitis non deserit vlmum:
Separor à domina cur ego sæpe mea?
At mihi te comitem iurabas vsque futuram,
Per me, perque oculos sidera nostra tuos.
Verba puellarum foliis leuiora caducis:
Irritaq; vt visum est, ventus, & vnda ferunt?
Si qua mei tamen est in te pia cura relicta:
Incipe pollicitis addere facta tuis.
Paruaq; quàm primum rapientibus esseda mannis
Ipsa per admissas concute lora iubas.
At vos, cum veniet, tumidi subsidite montes:
Et faciles curuis vallibus este viæ.

ELEGIA XVII.

Quod Corinnæ soli sit seruiturus.

SI quis erit, qui turpe putet seruire puellæ;
Illo conuincar iudice turpis ego.
Sim licet infamis: dum me moderatius vrat,
Quæ Paphon, & fluctu pulsa Cythera tenet.
Atq; vtinam dominæ mitis quoq; præda fuissem,
Formosæ quoniam præda futurus eram.
Dat facies animos: facie violenta Corinna est,
Me miserum cur est tam bene nota sibi?
Scilicet à speculi sumuntur imagine fastus,
Nec nisi compositam se prius illa videt.
Non tibi si facies nimium das in omnia regnum,
(O facies oculos nata tenere meos!)
Collatum iccirco tibi me contemnere debes:
Aptari magnis inferiora licet:
Creditur & nymphæ mortalis amore Calypso
Capta, recusantem detinuisse virum.
Creditur æquoream Phthio Nereida regi,
Egeriam nostro concubuisse Numæ.
Vulcano Venerem: quamuis incude relicta,
Turpiter obliquo claudicet ille pede.
Carminis hoc ipsum genus impar, sed tamen apte
Iungitur herous cum breuiore modo.
Tu quoque me mea lux in quaslibet accipe leges,
Te decet in medio iura dedisse toro.
Non tibi crimen ero: nec quo lætere remoto:
Non erit hic vobis infitiandus amor.
Sunt mihi pro magno felicia carmina censu:
Et multæ per me nomen habere volunt.
Noui aliquam, quæ se circumferat esse Corinnam
Vt fiat, quid non illa dedisse velit?
Sed neque diuersi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas, populiferque Padus.
Nec, nisi tu nostris cantabitur vlla libellis,
Ingenio causas tu dabis vna meo.

ELEGIA XVIII.

Ad Macrum, quod de amoribus scribat.

CArmen ad iratum dum tu perducis Achillem,
Primaque iuratis induis arma viris.
Nos Macer ignauæ Veneris cessamus in vmbra:
Et tener ausuros grandia frangit amor.
Sæpe meæ dixi, tandem discede, puellæ:
In gremio sedit protinus illa meo.
Sæpe pudet, dixi: lacrymis vix illa retentis,
Me miseram, cur te, dixit, amare pudet?
Implicuitque suos circum mea colla lacertos:
Et quæ me perdunt, oscula mille dedit.
Vincor: & ingenium sumptis reuocatur ab armis,
Résque domi gestas, & mea bella cano.

Sceptra

Sceptra tamen sumpsi: curaq; tragœdia nostra
Creuit, & huic operi quamlibet aptus eram.
Risit amor pallamq; meam pictósq; cothurnos
Sceptraq; priuata tam cito sumpta manu.
Hinc quoq; me dominæ numen deduxit iniquæ,
Deq; cothurnato vate triumphat Amor.
Quod licet, aut artes teneri profitemur Amoris,
Hei mihi præceptis torqueor ipse meis.
Aut quod Penelopes verbis reddatur Vlyssi,
Scribimus & lacrymas Phylli relicta tuas.
Quod Paris & Macareº, & quod male gratus Iason
Hippolytiq; parens, Hippolytusq; legant.
Quodq; tenens strictum Dido miserabilis ensem
Dictat & Aoniæ Lesbis amica lyræ.
Quam cito de toto rediit celer orbe Sabinus?
Scriptaq; diuersis retulit ille locis?
Candida Penelope signum cognouit Vlyssis:
Legit ab Hippolyto scripta nouerca suo.
Iam pius Æneas miseræ rescripsit Elyssæ:
Quodq; legat Phyllis si modo viuit, habet.
Tristis ad Hypsipylen ab Iasone littera venit:
Dat votam Phœbo Lesbis amica lyram.
Nec tibi, qua tutum: vati Macer arma canenti
Aureus in medio Marte tacetur Amor.
Et Paris est illic & adultera nobile crimen:
Et comes extincto Laodamia viro.
Si bene te noui, non bella libentius istis
Dicis, & à vestris in mea castra venis.

ELEGIA XIX.

Ad riualem, cui vxor curæ non erat.

SI tibi non opus est seruata stultè puella,
At mihi fac serues: quo magis ipse velim.
Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius vrit,
Ferreus est, siquis, quod sinit alter, amat.
Speremus pariter, pariter metuamus amantes,
Et faciat voto rara repulsa locum.
Quid mihi fortuna, quæ nunquam fallere posit?
Nil ego, quod nullo tempore lædat amo.
Viderat hoc in me vitium versuta Corinna,
Quaq; capi possem callida norat opem.
Ah quoties sani capitis mentita dolorem,
Cunctantem tardo iussit abire pede.
Ah quoties finxit culpam: quantumq; licebat,
Insonti speciem præbuit ipsa nocens.
Sic vbi vexarat, tepidósq; refouerat ignes:
Rursus erat votis comis, & apta meis.
Quas mihi blanditias, quam dulcia verba parabat
Oscula (di magni) qualia, quotq; dabat.
Tu quoq; quæ nostros rapuisti nuper ocellos,
Sæpe face insidias, sæpe rogata nega.
Et sine me ante tuos proiectum in limine postes
Longa pruinosa frigora nocte pati.
Sic mihi durat amor, longosq; adolescit in annos:
Hoc iuuat: hæc animi sunt alimenta mei.
Pinguis amor, nimiumq; potens, in tædia nobis
Vertitur: & stomacho, dulcis vt esca, nocet.
Si nunquam Danaen habuisset ahenea turris,
Non esset Danae de Ioue facta parens.
Dum seruat Iuno mutatam cornibus Io,
Facta est, quam fuerat, gratior illa Ioui.
Quod licet, & facile est, quisquis cupit, arbore frondes
Carpat, & è medio flumine potet aquam.
Siqua volet regnare diu: deludat amantem.
Hei mihi ne monitis torquear ipse meis.
Quodlibet eueniat: nocet indulgentia nobis:
Quod sequitur fugio: quod fugis, ipse sequor.
At tu formosæ nimium secure puellæ
Incipe iam prima claudere nocte domum:
Incipe, quis furtim toties tua limina pulset,
Quærere. quid latrent nocte silente canes.
Quas ferat, & referat sollers ancilla tabellas:
Cur toties vacuo secubet illa toro.
Mordeat ista tuas aliquando cura medullas:
Detq; locum nostris, materiamq; dolis.
Ille potest vacuo furari in litore arenas,
Vxorem stulti siquis amare potest.
Iamq; ego præmoneo, nisi tu seruare puellam
Incipis: incipiet desinere esse mea.
Multa diuq; tuli: speraui sæpe futurum,
Cum bene seruasses, vt bene verba darem.
Lentus es: & pateris nulli patienda marito:
At mihi concessi finis amoris erit.
Scilicet infelix nunquam prohibebor adire?
Nox mihi sub nullo vindice semper erit?
Nil metuam? per nulla traham suspiria somnos?
Nil facies cur te iure perisse velim?
Quid mihi cum facili, quod cum lenone marito?
Corrumpis vitio gaudia nostra tuo.
Quin alium, quem tanta iuuet patientia, quæris?
Me tibi riualem si iuuat, esse veta.

AMORVM LIBER III.

ELEGIA I.

Deliberatio poetæ, vtrum Elegos pergat scribere, an potius Tragœdias.

TAT vetus, & multos incidua silua per annos:
Credibile est illi numen inesse loco
Fons sacer in medio, speluncaque pumice pendens:
Et latere ex omni dulce queruntur aues.
Hic ego dum spatior tectus nemoralibus vmbris,
Quod mea quærebam musa moueret opus.
Venit odoratos Elegeia nexa capillos:
Et puto pes illi longior alter erat.
Forma decens, vestis tenuissima, vultus amantis.
In pedibus vitium causa decoris erat.
Venit & ingenti violenta Tragœdia passu,

Fronte comæ tortæ pallâ iacebat humi.
Læua manus sceptrum latè regale tenebat.
Lydius apta pedem vincla cothurnus erat.
Hæc prior, ecquis erit, dixit, tibi finis amoris?
O argumenti lente poëta tui?
Nequitiam vinosa tuam conuiuia narrant:
Narrant in multas compita secta vias:
Sæpe aliquis digito vatem designat euntem,
Atq; ait, hic hic est, quem ferus vrit amor.
Fabula (nec sentis) tota iactaris in vrbe,
Dum tua præterito facta pudore refers.
Tempus erat Thyrso pulsum grauiore moueri,
Cessatum satis est: incipe maius opus,
Materia premis ingenium: cane facta virorum.
Hæc animo dices area digna meo est.
Quod teneræ cantent, lusit tua musa, puellæ.
Primaq; per numeros acta iuuenta suos.
Nunc habeam per te Romana Tragœdia nomen:
Implebit leges spiritus iste meas.
Hactenus: & mouit pictis innixa cothurnis
Densum cæsarie terq; quaterq; caput.
Altera (si memini) limis subrisit ocellis:
Fallor? an in dextra myrtea virga fuit?
Quid grauibus verbis animosa Tragœdia (dixit)
Me premis? an nunquam non grauis esse potes?
Imparibus tamen es numeris dignata moueri:
In me pugnasti versibus vsa meis.
Non ego contulerim sublimia carmina nostris:
Obruit exiguas regia vestra fores.
Sum leuis: & mecum leuis est mea cura Cupido:
Non sum materia fortior ipse mea.
Rustica sit sine me lasciui mater amoris:
Huic ego proueni lena, comesq; deæ.
Quam tu non poteris duro reserare cothurno:
Hæc est blanditiis ianua laxa meis.
Et tamen emerui plus quam tu posse ferendo
Multa, supercilio non patienda tuo.
Per me decepto didicit custode Corinna
Liminis adstricti sollicitare fidem:
Delabiq; toro tunica velata soluta:
Atq; impercussos nocte mouere pedes.
Ah quoties foribus duris incisa pependi,
Non verita à populo prætereunte legi.
Quin ego me memini, dum custos sæuus abiret,
Ancillæ missam delituisse sinu.
Quid, cum me munus natali misit illa
Rupit, & apposita barbara mersit aqua?
Prima tuæ moui felicia semina mentis:
Munus habes quod te iam petit ista meum.
Desierat: cœpi, per vos vtrasq; rogamus
In vacuas auras verba timentis eant.
Altera me sceptro decoras, altoq; cothurno
Iam nunc contracto magnus in ore sonor.
Altera das nostro victurum nomen amori.
Ergo ades: & longis versibus adde breues,
Exiguum vati concede Tragœdia tempus:
Tu labor æternus: quod petis illa, breue est.
Mota dedit veniam: teneri properentur amores,
Dum vacat: à tergo grandius vrget opus.

ELEGIA II.

Ad amicam cursum equorum spectantem.

Non ego nobilium sedeo spectator equorum:
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille precor,
Vt loquerer tecum, veni, tecumq; sederem:
Ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
Tu cursum spectes, ego te: spectemus vterq;
Quod iuuat: atq; oculos pascat vterq; suos.
O cuicunq; faues felix agitator equorum:
Ergo illi curæ contigit esse tuæ.
Hoc mihi contingat: sacro de carcere missis
Insistam forti mente vehendus equis.
Et modo lora dabo, modo verbere terga notabo:
Nunc stringam metas interiore rota.
Si mihi currenti fueris conspecta, morabor:
Deq; meis manibus lora remissa fluent:
Ah quam pæne Pelops Piseo concidit axe:
Dum spectat vultus Hippodameia tuos:
Nempe fauore suæ vicit tamen ille puellæ:
Vincamus dominæ quisq; fauore suæ.
Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi:
Hæc in lege loci commoda circus habet.
Tu tamen à dextra quicunq; es, parce puellæ:
Contactu lateris læditur ista tui.
Tu quoq; qui spectas post nos, tua contrahe crura:
Si pudor est, rigido nec preme terga genu:
Sed nimium demissa iacent tua pallia terræ:
Collige: vel digitis en ego tollo meis:
Inuida vestis eras: quæ tam bona crura tegebas:
Quoq; magis spectes, inuida vestis eras.
Talia Melanion Atalantæ crura fugacis
Optauit manibus sustinuisse suis.
Talia pinguntur succinctæ crura Dianæ:
Cum sequitur fortes, fortior ipsa feras.
His ego non visis arsi: quid fiet ab istis?
In flammam flammas, in mare fundis aquas.
Suspicor ex istis & cætera posse placere:
Quæ bene sub tenui condita veste latent.
Vis tamen interea tenues arcessere ventos:
Quos faciant nostra mota flabella manu?
An magis hic animi meus est, non aeris æstus?
Captaq; femineus pectora torret amor?
Dum loquor, alba nigro sparsa est tibi puluere vestis:
Sordide de niueo corpore puluis abi.
Sed iam pompa venit: linguis, animisq; fauete:
Tempus adest plausus: aurea pompa venit.
Prima loco fertur sparsis victoria pennis:
Huc ades, atq; meus fac dea vincat amor.
Plaudite Neptuno, nimium qui creditur vndis,
Nil mihi cum pelago, me mea terra tenet.
Plaude tuo Marti miles, nos odimus arma,
Pax iuuat, & media pace repertus amor.
Auguribus Phœbus, Phœbe venantibus adsit,
Artifices in se verte Minerua manus.
Agricolæ Cereri, teneroq; assurgite Baccho:
Pollucem pugiles, Castora placet eques.
Nos tibi blanda Venus, puerisq; potentibus arcu
Plaudimus, inceptis annue diua meis:
Daq; nouam mentem dominæ, vt patiatur amari.

Annuit,

Annuit, & motu signa secunda dedit.
Quod dea promisit, promittas ipsa rogamus,
(Pace loquor Veneris) tu dea maior eris.
Per superos iuro testes, pompamq; deorum,
Te dominam nobis tempus in omne fore.
Sed pendent tibi crura, potes, si forte iuuabit,
Cancellis primos inseruisse pedes.
Maxima iam vacuo prætor spectacula circo,
Quadriiuges æquo carcere misit equos.
Cui faueas video, vincet cuicunq; fauebis,
Quod cupias ipsi scire videntur equi.
Me miserum metam spatioso circuit orbe,
Quid facis? admoto proximus axe subit,
Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ:
Tende precor valida lora sinistra manu.
Fauimus ignauo, sed eum reuocate Quirites,
Et date iactatis vndique signa togis.
En reuocant: at ne turbet toga mota capillos:
In nostros abdas te licet vsque sinus.
Iamq; patent iterum reserato carcere postes:
Et volat admissis discolor agmen equis:
Nunc saltem supera, spatioq; insurge patenti:
Sint mea, sint dominæ fac rata vota meæ.
Sunt dominæ rata vota meæ: mea vota supersunt:
Ille tenet palmam: palma petenda mea est.
Risit: & argutis quiddam promisit ocellis:
Hoc satis est, alio cætera redde loco.

ELEGIA III.

De amica, quæ peierauerat.

Esse deos credam ne? fidem iurata fefellit,
Et facies illi, quæ fuit ante, manet:
Quàm longos habuit nondum periura capillos,
Tam longos postquam numina læsit, habet.
Candida candorem roseo suffusa rubore
Ante fuit: niueo lucet in ore rubor.
Pes erat exiguus, pedis est aptissima forma:
Longa, decensq; fuit: longa, decensq; manet.
Argutos habuit, radiant vt sidus ocelli:
Per quos mentita est perfida sæpe mihi.
Scilicet æterni falsum iurare puellis
Di quoque concedunt: formaq; numen habet.
Perq; suos illam nuper iurasse recordor,
Perq; meos oculos: & doluere mei.
Dicite di, si vos impune fefellerit illa:
Alterius meriti cur ego damna tuli?
At non inuidiæ vobis Cepheia virgo est,
Pro male formosa iussa parente mori.
Non satis est quod vos habuit sine pondere testes.
Et mecum læsos ridet inulta deos.
Vt sua per nostram redimat periuria pœnam:
Victima deceptus decipientis ero.
Aut sine re deus est nomen, frustraq; timetur:
Et stulta populos credulitate mouet.
Aut si quis deus est: teneras amat ille puellas:
Et nimium solas omnia posse iubet.
Nobis fatifero Mauors accingitur ense:
Nos petit inuicta Palladis hasta manu.
Nobis flexibiles curuantur Apollinis arcus:
In nos alta Iouis dextera fulmen habet.
Formosas superi metuunt offendere læsi.
Atque vltro quæ se non timuere, timent.
Et quisquam pia thura focis imponere curat?
Certe plus animi debet inesse viris.
Iupiter igne suo lucos iaculatur & arces:
Missaq; periuras tela ferire vetat.
Tot meruere pati: Semele miserabilis arsit:
Officio est illi pœna reperta suo.
At si venturo se subduxisset amanti:
Non pater in Baccho matris haberet opus.
Quid queror? & toto facio conuicia cælo?
Di quoq; habent oculos, di quoque pectus habent.
Si deus ipse forem: numen sine fraude liceret,
Femina mendaci falleret ore meum.
Ipse ego iurarem verum iurasse puellas,
Et non de triticis dicerer ipse deis.
Tu tamen illorum moderatius vtere dono,
Aut oculis certe parce puella meis.

ELEGIA IV.

Ad virum seruantem coniugem.

Dure vir imposito teneræ custode puellæ
Nil agis, ingenio quæq; tuenda suo est.
Si qua metu dempto casta est, ea denique casta est.
Quæ quia non liceat, non facit, illa facit.
Vt iam seruaris bene corpus, adultera mens est,
Nec custodiri, ni velit, vlla potest.
Nec mentem seruare potes, licet omnia claudas,
Omnibus exclusis intus adulter erit.
Cui peccare licet, peccat minus, ipsa potestas
Semina nequitiæ languidiora facit.
Desine (crede mihi) vitia irritare vetando,
Obsequio vinces aptius ipse tuo.
Vidi ego nuper equum contra sua frena tenacem,
Ore reluctanti fulminis ire modo.
Constitit, vt primum concessas sensit habenas,
Frenaq; in effusas laxa iacere iubas.
Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata,
Sic interdictis imminet æger aquis.
Centum fronte oculos, centum ceruice gerebat
Argus, & hos vnus sæpe fefellit amor,
In thalamum Danae saxo, ferroq; perenni,
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Penelope mansit, quamuis custode careret,
Inter tam multos intemerata procos.
Quidquid seruatur, cupimus magis, ipsaq; furem
Cura vocat pauci, quod sinit alter, amant.
Nec facie placet illa sua, sed amore mariti,
Nescio quid, quod te ceperit, esse putant.
Nō proba sit, quam vir seruat, sed adultera, chara est.
Ipse timor pretium corpore maius habet.
Indignere licet, iuuat inconcessa voluptas.
Sola placet timeo, dicere si qua potest.
Nec tamen ingenuam ius est seruare puellam.
Hic metus externæ corpora gentis agat.
Scilicet vt possit custos ego dicere feci,
In laudem serui casta sit illa tui.
Rusticus est nimium, quem lædit adultera coniux,
Et notos mores non satis vrbis habet.
In qua Martigenæ non sunt sine crimine nati
Romulus Iliades, Iliadesq; Remus.
Quid tibi formosa si non nisi casta placebat?

Non possunt ullis ista coire modis.
Si sapis, indulge dominae, vultusq; severos
Exue, nec rigidi iura tuere viri.
Et cole, quos dederit multos dabit, uxor amicos,
Gratia sic minimo magna labore venit.
Sic poteris iuvenum convivia semper inire,
Et quae non tuleris multa videre domi.

ELEGIA V.

Ad amnem, dum iter faceret ad amicam.

AMnis arundinibus limosas obsite ripis,
Ad dominam propero, siste parumper aquas.
Nec tibi sunt pontes, nec quae sine remigis ictu
Concava traiecto cymba rudente vehat.
Parvus eras (memini) nec te transire refugi,
Summaq; vix tales contigit unda meos.
Nunc ruis apposito nivibus de monte solutis,
Et turpi crassas gurgite volvis aquas.
Quid properasse iuvat? quid pauca dedisse quieti
Tempora? quid nocti conseruisse diem?
Si tamen hic standum est, si non datur artibus ullis
Ulterior nostro ripa premenda pedi?
Nunc ego quas habuit pennas Danaeius heros,
Terribili densum cum tulit angue caput.
Nunc opto currum, de quo Cerealia primum
Semina venerunt in rude missa solum.
Prodigiosa loquor, veterum mendacia vatum:
Nec tulit haec unquam, nec feret ulla dies.
Tu potius ripis effuse capacibus amnis,
Sic aeternus eas, labere fine tuo.
Non eris invidiae torrens (mihi crede) ferendae,
Si dicar per te forte retentus amans.
Flumina deberent iuvenes in amore iuvare,
Flumina senserunt ipsa quid esset amor.
Inachus in media Bithynide pallidus isse
Dicitur, & gelidis incaluisse vadis.
Nondum Troia fuit lustris obsessa duobus,
Cum rapuit vultus Xanthe Neaera tuos.
Quid non Alpheon diversis currere terris
Virginis Arcadiae certus adegit amor?
Te quoque promissam Xantho Penee Creusam
Phthiotum terris occuluisse ferunt.
Quid referam Asopon? quem cepit Martia Thebe,
Natarum Thebe quinque futura parens.
Cornua si tua sint ubi nunc Acheloe requiram:
Herculis irata fracta querere manu.
Nec tanti Calydon, nec tota Aetolia tanti:
Una tamen tanti Deianira fuit.
Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
Qui patriam tantae tam bene celat aquae,
Fertur in Euadne collectam Asopide flammam
Vincere gurgitibus non potuisse suis.
Siccus ut amplecti Salmonida posset Enipeus,
Cedere iussit aquam: iussa recessit aqua.
Nec te praetereo, qui per cava saxa volutus
Tiburis Argei spumifer arva rigas.
Ilia cui placuit, quamvis erat horrida cultu,
Ungue notata comas, ungue notata genas.
Illa gemens patruique nefas, delictaq; Martis
Errabat nudo per loca sola pede.
Hanc amnis rapidis animosus vidit ab undis,
Raucaq; de mediis sustulit ora vadis.
Atque ita, quid nostras inquit teris anxia ripas
Ilia ab Idaeo Laomedonte genus?
Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris?
Vitta nec evinctas impedit alba comas?
Quid fles? & madidos lacrymis corrumpis ocellos?
Pectoraq; insana tundis aperta manu?
Ille habet & silices, & durum in pectore ferrum,
Qui tenero lachrymas laetus in ore videt.
Ilia pone metus: tibi regia nostra patebit:
Teq; colent amnes. Ilia pone metus.
Tu centum, aut plures inter dominabere nymphas.
Nam centum, aut plures flumina nostra tenent.
Nec me sperne (precor) tantum Romana propago:
Munera promissis uberiora feres.
Dixerat, illa oculos in humum deiecta modestos
Spargebat tepido flebilis imbre sinus.
Ter molita fugam, ter ad altas restitit undas,
Currendi vires eripiente metu.
Sera tamen scindens inimico pollice crinem
Edidit indignos ore tremente sonos.
O utinam mea lecta forent patrioq; sepulcro
Condita, dum poterant virginis ossa tegi.
Cur modo Vestales tedas invitor ad ullas
Turpis & Iliacis infitienda focis?
Quid moror? en digitis designor adultera vulgi:
Desit famosus, qui notet ora, pudor.
Hactenus, & vestem tumidis praetendit ocellis:
Atque ita se in rapidas perdita misit aquas.
Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, & socij iura dedisse tori.
Te quoque credibile est aliqua caluisse puella:
Sed nemora & silvae crimina vestra tegunt.
Dum loquor, increvit latis spatiosus in undis,
Nec capit admissas alveus altus aquas.
Quid mecum furiose tibi? quid mutua differs
Gaudia? quid coeptum rustice rumpis iter?
Quid si legitimum flueres? si nobile flumen?
Si tibi per terras maxima fama foret?
Nomen habes nullum rivis collecte caducis:
Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
Fontis habes instar pluviasq; nivesq; solutas,
Quas tibi divitias pigra ministrat hyems.
Aut lutulentus agis brumali tempore cursus,
Aut premis arentem pulverulentus humum.
Quis te unquam potuit sitiens haurire viator?
Quis grata dixit voce, perennis eas?
Damnosus pecori curris: damnosior agris:
Forsitan haec alios: me mea damna movent.
Huic ego ne demens narrabam fluminum amores
Iactasse indigno nomina tanta pudet.
Nescio quem spectans Acheloon & Inachon amnes,
Et potui nomen Nile referre tuum?
At tibi pro meritis opto non candide torrens,
Sint rapidi soles, siccaq; semper hyems.

ELEGIA VI.

Quod ab amica receptus, cum ea coire non potuit, conqueritur.

AUt non formosa est: aut non bene culta puella:
Aut puto non votis saepe petita meis.

Hanc

Hanc tamen in nullos tenui male languidus vsus:
Sed iacui pigro crimen, onusq; toro.
Nec potui cupiens pariter cupiente puella
Inguinis effœti parte iuuante frui.
Illa quidem nostro subiecit eburnea collo
Brachia Sythonia candidiora niue.
Osculaq; inseruit cupida luctantia lingua:
Lasciuum femori suppositiq; femur.
Et mihi blanditias dixit, dominumq; vocauit:
Et quæ præterea publica verba iuuant.
Tacta tamen gelida veluti mea membra cicuta,
Segnia propositum destituere meum.
Truncus iners iacui, species & inutile lignum:
Nec satis exactum est, corpus, an vmbra forem.
Quæ mihi ventura est siquidem ventura senectus?
Cùm desit numeris ipsa iuuenta suis?
Ah pudet annorum quod me iuuenemq; virumq;,
Nec iuuenem, nec me sensit amica virum.
Sic flammas adit ura pias æterna sacerdos
Surgit, & à charo fratre verenda soror.
At nuper bis flaua Chlide, ter candida Pitho,
Ter Libas officio continuata meo est,
Exigere à nobis angusta nocte Corinnam,
Et memini numeros sustinuisse nouem.
Num mea Thessalico languent deuota veneno
Corpora? num misero carmen & herba nocent?
Sagaq; Phœnicea defixit nomina cera?
Et medium tenues in iecur vrget acus?
Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt:
Quid vetat & neruos magicas torpere per artes?
Forsitan impatiens fit latus inde meum.
Huc pudor accessit facti: pudor ipse nocebat.
Ille fuit vitij caussa secunda mei.
At qualem vidi, qualem tetigiq; puellam,
Sic etiam tunica tangitur illa sua.
Illius attactu Pylius iuuenescere posset:
Tithonusq; annis fortior esse suis.
Hæc mihi contigerat sed vir non contigit illi:
Quas nunc concipiam per noua vota preces?
Credo etiam magnos, quo sum tam turpiter vsus:
Muneris oblati pœnituisse deos.
Optabam certè recipi, sum nempe receptus:
Oscula ferre, tuli: proximus esse, fui.
Quid mihi fortunæ tantum? quid regna sine vsu?
Quid nisi possedi diues auarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in vndis,
Pomaq; quæ nullo tempore tangat, habet.
A tenera quisquam sic surgit manè puella:
Protinus vt sanctos possit adire deos.
Sed non blanda puto, non optima perdidit in me
Oscula, non omni sollicitauit ope.
Illa graues potuit quercus, adamantaq; durum,
Surdaq; blanditijs saxa mouere suis:
Digna mouere fuit certè viuosq;, virosq;:
Sed neq; tunc viui: nec vir, vt ante, fui.
Quid iuuat ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyran picta tabella iuuat?
At quæ non tacita formaui gaudia mente?
Quos ego non finxi disposuiq; modos?
Nostra tamen iacuere velut præmortua membra
Turpiter hesterna languidiora rosa.
Quæ nunc ecce vigent intempestiua, valentq;:
Nunc opus exposcunt militiamq; suam.
Quin istic pudibunda iaces pars pessima nostri:
Sic sum pollicitis captus, vt ante, tuis.
Tu dominum fallis: per te deprensus inermis
Tristia cum magno damna pudore tuli.
Hanc etiam non est mea dedignata puella
Molliter admota sollicitare manu.
Sed postquam nullas assurgere posse per artes,
Immemoremq; sui procubuisse videt:
Quid me ludis? ait, quis te male sane iubebat
Inuitum nostro ponere membra toro?
Aut te traiectis Ææa venefica lanis
Deuouet: aut alio lassus amore venis.
Nec mora: desiluit tunica velata recincta,
Et decuit nudos proripuisse pedes.
Neve suæ possent intactam scire ministræ:
Dedecus hoc sumpta dissimulauit aqua.

ELEGIA VII.

Quòd ab amica non recipiatur, dolet.

EN quisquam ingenuas etiamnũ suscipit artes?
Aut tenerum dotes carmen habere putas?
Ingenium quondam fuerat preciosius auro:
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.
Cùm pulchrè nostri dominæ placuere libelli:
Quò licuit libris, non licet ire mihi.
Cùm bene laudauit, laudato ianua clausa est:
Turpiter huc illuc ingeniosus eo.
Ecce recens diues parto per vulnera censu
Præfertur nobis sanguine factus eques.
Hunc potes amplecti formosis stulta lacertis:
Huius in amplexu stulta iacere potes.
Si nescis, caput hoc galeam portare solebat:
Ense latus cinctum, quod tibi seruit, erat.
Læua manus, cui nunc serum male conuenit aurum:
Scuta tulit: dextram tange, cruenta fuit.
Qua perijt aliquis, potes hanc contingere dextram?
Heu vbi mollities pectoris illa tui est?
Cerne cicatrices veteris vestigia pugnæ:
Quæsitum est illi corpore quidquid habet.
Forsitan & quoties hominem iugulauerit, ipse
Indicet: hoc fassas tangis auara manus?
Ille ego Musarum purus, Phœbiq; sacerdos
Ad rigidas canto carmen inane fores.
Discite, qui sapitis, non hæc quæ scimus inertes:
Sed trepidas acies, & fera bella sequi.
Proq; bono versu primum deducite pilum:
Hoc tibi, si velles, posset Homere dari.
Iupiter admonitus nihil esse potentius auro,
Corruptæ pretium virginis ipse fuit.
Dum merces aberat: durus pater, ipsa seuera,
Æratæ postes, ferrea turris erat.
Sed postquam sapiens in munera venit adulter,
Præbuit ipsa sinus, & dare iussa, dedit.
At cùm regna senex cæli Saturnus haberet,
Omne lucrum tenebris alta premebat humus:

Aeráq; & argentum, cumq; auro pondera ferri
Manibus admota: nullaq; missa fuit.
At meliora dabat, curuo sine vomere fruges,
Pomáq; & in quercu mella reperta caua.
Nec valido quisquam terram scindebat aratro:
Signabat nullo limite mensor humum.
Nec freta demisso verrebant eruta remo:
Vltima mortali tum via littus erat.
Contra te sollers hominum natura fuisti,
Et nimium damnis ingeniosa tuis.
Quid tibi turritis incingere mœnibus vrbes?
Quid tibi discordes addere in arma manus?
Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
Cur non & cælum tertia regna petis?
Qua licet affectas cælum quoq; templa Quirinus,
Liber, & Alcides, & modò Cæsar habent.
Eruimus terra solidum pro frugibus aurum,
Possidet inuentas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est: dat census honores:
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.
Omnia possideant: illis campusq; forumq;
Seruiat: hi pacem, crudaq; bella gerant.
Tantum ne nostros auidi liceantur amores:
Et satis est, aliquam pauperis esse sinant.
At nunc exæquet tetricas licet illa Sabinas:
Imperat vt captæ, qui dare multa potest.
Me prohibet custos: in me timet illa maritum:
Si dederim, tota cedet vterq; domo.
O si neglecti quisquam deus vltor amantis:
Tam male quæsitas puluere mutet opes.

ELEGIA VIII.

Tibulli mortem deflet.

MEmnona si mater, mater plorauit Achillem:
Et tangunt magnas tristia fata deas:
Flebilis indignos Elegeia solue capillos.
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.
Ille tui vates operis, tua fama Tibullus
Ardet in exstructo corpus inane rogo.
Ecce puer Veneris fert euersamq; pharetram,
Et fractos arcus, & sine luce facem.
Aspice demissis vt eat miserabilis alis:
Pectoráq; infesta tundat aperta manu.
Excipiunt lacrymas sparsi per colla capilli:
Oráq; singultu concutiente sonant.
Fratris in Æneæ sic illum funere dicunt
Egressum tectis pulcher Iule tuis.
Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
Quam iuueni rupit cum ferus inguen aper.
At sacri vates, & diuûm cura vocamur:
Sunt etiam qui nos numen habere putent.
Scilicet omne sacrum mors importuna profanat:
Omnibus obscuras inijcit illa manus.
Quid pater Ismario, quid pater profuit Orpheo?
Carmine quid victas obstupuisse feras?
Et Linon in syluis idem pater edidit altis:
Dicitur inuicta concinuisse lyra.
Aspice Mæoniden à quo ceu fonte perenni
Vatum Pieriis ora rigantur aquis:
Hunc quoq; summa dies nigro summersit Auerno.
Effugiunt auidos carmina sola rogos.
Durat opus vatum, Troiani fama laboris,
Tardaq; nocturno tela retexta dolo.
Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt:
Altera cura recens, altera primus amor.
Quid vos sacra iuuant? quid nunc Ægyptia prosunt
Sistra? quid in vacuo succubuisse toro?
Cùm rapiant mala fata bonos: ignoscite fasso:
Sollicitor, nullos esse putare deos.
Viue pius, moriere tamen: cole sacra colentem
Mors tamen à templis in caua busta trahet.
Carminibus confide bonis: iacet ecce Tibullus:
Vix manet e toto parua quod vrna capit.
Tene sacer vates, flammæ rapuere rogales?
Pectoribus pasci nec timuere tuis?
Aurea sanctorum potuissent templa deorum
Vrere, quæ tantum sustinuere nefas.
Auertit vultus Erycis quæ possidet arces:
Sunt quoq; qui lacrymas continuisse negant.
Sed tamen hoc melius: quam si Phæacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
Hic certe manibus fugientis pressit ocellos
Mater: & in cineres vltima dona tulit.
Hic soror in partem misera cum matre doloris
Venit inornatas dilacerata comas.
Cumq; tuis sua iunxerunt Nemesisq; priorq;
Oscula nec solos destituere rogos.
Delia discedens, felicius, inquit, amata
Sum tibi. vixisti, dum tuus ignis eram.
Cui Nemesis, quid, ait, tibi sunt mea damna doloris,
Me tenuit moriens deficiente manu.
Si tamen è nobis aliquid nisi nomen, & vmbra
Restat: in Elysia valle Tibullus erit.
Obuius huic venies edera iuuenilia cinctus
Tempora, cum Caluo docte Catulle tuo.
Tu quoq; si falsum est temerati crimen amici:
Sanguinis atq; animæ prodige Galle tuæ.
His comes vmbra tua est: si qua est modò corporis vmbra,
Auxisti numeros culte Tibulle pios.
Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna:
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

ELEGIA IX.

Ad Cererem conquerens quod eius sacris cum amica concumbere nô permittatur.

ANnua venerunt Cerealis tempora sacri:
Secubat in vacuo sola puella toro.
Flaua Ceres tenues spicis redimita capillos
Cur inhibes sacris commoda nostra tuis?
Te dea munificam gentes vbicunq; loquuntur:
Nec minus humanis inuidet vlla bonis.
Ante nec hirsuti torrebant farra coloni:
Nec notum terris area nomen erat.
Sed glandem quercus oracula prima ferebant:
Hæc cibus, & teneri cespitis herba torus.
Prima Ceres docuit turgescere semen in agris,
Falce coloratas subsecuitq; comas.
Prima iugis tauros supponere colla coëgit:
Et veterem curuo dente reuellit humum.
Hanc quisquam lacrymis lætari credat amantum?
Et bene tormentis, secubituq; coli?

Nec tamen est, quamuis agros amat illa feraces,
Rustica, nec vacuum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes: nec fingunt omnia Cretes:
Cretes nutrito terra superba Ioue.
Illic, sideream mundi qui temperat arcem:
Exiguus tenero lac bibit ore puer.
Magna fides testi: testis laudatur alumno,
Fassuram Cererem crimina nota puto.
Viderat Iasium Cretæa diua sub Ida
Figentem certa terga ferina manu.
Vidit, & vt teneræ flammam rapuere medullæ:
Hinc pudor ex illa parte trahebat amor.
Victus amore pudor, sulcos arere videres:
Et sata cum minima parte redire sui.
Cum bene iactati pulsarant arua ligones,
Ruperat & duram vomer aduncus humum.
Seminaq; in latos ierant æqualiter agros:
Irrita decepti vota colentis erant.
Diua potens frugum siluis errabat in altis:
Deciderant longæ spicea serta comæ:
Sola fuit Crete fœcundo fertilis anno:
Omnia, qua tulerat se dea, messis erant.
Ipse locus nemorum canebat frugibus Ide:
Et ferus in silua farra metebat aper.
Optauit Minos similes legifer annos:
Optauit Cereris longus vt esset amor.
Qui tibi secubitus tristes dea flaua fuissent:
Hos cogor sacris nunc ego ferre tuis.
Cur ego sum tristis, cùm sit tibi nata reperta?
Regnaq; quam Iuno, sorte minora regat!
Festa dies, Veneremq; vocat, cantúsq;, merumq;,
Hæc decet ad dominos munera ferre deos.

ELEGIA X.

Ad amicam, à cuius amore discedere non potest.

MVlta diuq; tuli vitijs patientia victa est;
Cede fatigato pectore turpis amor.
Scilicet asserui iam me, fugiq; catenas:
Et quæ non puduit ferre, tulisse pudet.
Vicimus: & domitum pedibus calcamus amorem:
Venerunt capiti cornua sera meo.
Perfer, & obdura: dolor hic tibi proderit olim:
Sæpe tulit lassis succus amarus opem:
Ergo ego sustinui foribus tam sæpe repulsus
Ingenuum dura ponere corpus humo.
Ergo ego nescio cui, quem tu complexa tenebas:
Excubui clausam seruus vt ante domum.
Vidi ego cum foribus lassus prodiret amator
Inualidum referens, emeritumq; latus.
Hoc tamen est leuius, quàm quod sum visus ab illo:
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Quando ego non fixus lateri spatiantis adhæsi?
Ipse tuus custos, ipse vir, ipse comes?
Scilicet & populo per me comitata placebas:
Causa fuit multis noster amoris amor.
Turpia quid referam vanæ mendacia linguæ?
Et periuratos in mea damna deos?
Quid iuuenum tacitos inter conuiuia nutus?
Verbaq; compositis dissimulata notis?
Dicta erat ægra mihi: præceps, amensq;, cucurri:
Veni: riuali non erat ægra meo.
His & quæ taceo duraui sæpe ferendis:
Quære alium, pro me qui velit ista pati.
Iam mea votiua puppis redimita corona
Læta tumescentes æquoris audit aquas.
Desine blanditias, & verba potentia quondam
Perdere, non ego sum stultus vt ante fui.
Luctantur: pectusq; leue in contraria ducunt.
Hac amor, hac odium: sed puto vincet amor.
Odero, si potero: si non, inuitus amabo:
Nec iuga taurus amat, quæ tamen odit habet.
Nequitiam fugio: fugientem forma reducit:
Auersor morum crimina: corpus amo.
Sic ego nec sine te, nec tecum viuere possum:
Et videor voti nescius esse mei.
Aut formosa fores minus, aut minus improba vellem:
Non facit ad mores tam bona forma malos.
Facta merent odium: facies exorat amorem:
Me miserum vitijs plus valet illa suis.
Parce per ô lecti socialia iura, per omnes,
Qui dant fallendo se tibi sæpe deos.
Perq; tuam faciem magni mihi numinis instar:
Perq; tuos oculos, qui rapuere meos.
Quidquid eris, mea semper eris: tu selige tantum,
Me quoq; velle, velis, anne coactus amem?
Lintea dem potius, ventisq; ferentibus vtar:
Vt quamuis nolim cogar amare tamen.

ELEGIA XI.

Dolet amicam suam ita suis carminibus innotuisse, vt riuales multos sibi pararit.

QVis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
Omnia non albæ concinuistis aues?
Quodue putem sydus nostris occurrere votis?
Quósue deos in me bella mouere querar?
Quæ modò dicta mea est, quam cœpi solus amare:
Cum multis vereor ne sit habenda mihi.
Fallimur? an nostris innotuit illa libellis?
Sic est: ingenio prostitit illa meo.
Et meritò: quid enim formæ præconia feci?
Vendibilis culpa facta puella mea est.
Me lenone placet: duce me productus amator:
Ianua per nostras est adaperta manus.
An prosint dubium est nocuerunt carmina certè:
Inuidiæ nostris illa fuere bonis.
Cùm Thebæ, cùm Troia foret, cum Cæsaris acta:
Ingenium mouit sola Corinna meum.
Auersis vtinam tetigissem carmina Musis:
Phœbus & inceptum destituisset opus.
Nec tamen vt testes mos est audire poetas:
Malueram verbis pondus abesse meis.
Per nos Scylla patri canos furata capillos
Pube premit rabidos, inguinibusque canes.
Nos pedibus pennas dedimus, nos crinibus angues.
Victor Abantiades alite fertur equo.

Iidem per spatium Tityon porreximus ingens:
Et tria vipereo fecimus ora cani.
Fecimus Enceladum iaculantem mille lacertis:
Ambiguæ captos virginis ore viros.
Æolios Ithacis inclusimus vtribus Euros:
Proditor in medio Tantalus amne sitit.
De Niobe silicem, de virgine fecimus vrsam:
Concinit Odrysium Cecropis ales Ityn.
Iupiter aut in aues, aut se transformat in aurum:
Aut secat imposita virgine taurus aquas.
Protea quid referam? Thebanaq́ semina dentes?
Qui vomerent flammas ore fuisse boues?
Flere genis electra, tuas auriga sorores?
Quæq; rates fuerant, nunc maris esse deas?
Auersumq; diem mensis furialibus Atrei?
Duraq; percussam saxa secuta lyram?
Exit in immensum fecunda licentia vatum:
Obligat historica nec sua verba fide.
Et mea debuerat falso laudata videri
Fæmina: credulitas nunc mihi vestra nocet.

ELEGIA XII.

De Iunonis festo.

CVm mihi pro miseris coniux foret orta Phaliscis:
Mœnia contigimus victa Camille tibi.
Casta sacerdotes Iunoni festa parabant
Per celebres ludos, indigenamq́; bouem.
Grande moræ pretium ritus cognoscere: quamuis
Difficilis cliuis huc via præbet iter.
Stat vetus & densa prænubilus arbore lucus:
Aspice, concedes numinis esse locum.
Accipit ara preces, votiuaq́; thura piorum.
Ara per antiquas facta sine arte manus:
Hic vbi personuit solemni tibia cantu:
It per velatas annua pompa vias.
Ducuntur niueæ populo plaudente iuuencæ,
Quas aluit campis herba Phalisca suis:
Et vituli nondum metuenda fronte minaces,
Et minor ex humili victima porcus hara.
Duxq; gregis cornu per tempora dura recurno.
Inuisa est dominæ sola capella deæ.
Illius indicio syluis inuenta sub altis
Dicitur inceptam destitisse fugam.
Nunc quoq; per pueros iaculis incessitur index,
Et pretium auctori vulneris ipsa datur.
Qua ventura dea est, iuuenes, timidæq; puellæ
Præuerrunt latas veste iacente vias.
Virginei crines auro gemmáq; premuntur,
Et tegit auratos palla superba pedes.
More patrum sanctæ velatæ vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.
Ore fauent populi tunc cùm venit aurea pompa,
Ipsa sacerdotes subsequitúrq; suas.
Argiua est pompæ facies: Agamemnone cæso,
Et scelus, & patrias fugit Halesus opes.
Iamq; pererratis profugus terráq; mariq;,
Mœnia felici condidit alta manu.
Ille suos docuit Iunonia sacra Phaliscos.
Sint mihi, sint populo semper amica suo.

ELEGIA XIII.

Ad amicam, si peccatura est, vt occultè peccet.

NOn ego ne pecces, cùm sis formosa, recuso:
Sed ne sit misero scire necesse mihi.
Nec te nostra iubet fieri censura pudicam:
Sed tamen, vt temtes dissimulare rogat.
Non peccat, quæcunque potest peccasse negare,
Soláq; famosam culpa professa facit.
Quis furor est, quæ nocte latent in luce fateri?
Et quæ clam facias facta referre palam?
Ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti,
Opposita populum submouet ante sera.
Tu tua prostitues famæ peccata sinistræ?
Commissi perages indiciúmq; tui?
Sit tibi mens melior, saltémq; imitare pudicas,
Téq; probam, quamuis non eris, esse putem.
Quæ facis, hæc facito, tantùm fecisse negato:
Nec pudeat coram verba modesta loqui.
Est qui nequitiam locus exigat, omnibus illum
Deliciis imple, sit procul inde pudor.
Hinc simul exieris: lasciuia protinus omnis
Absit, & in lecto crimina pone tuo.
Illic nec tunicam tibi sit posuisse pudori,
Nec femori impositum sustinuisse femur.
Illic purpureis condatur lingua labellis,
Inque modos Venerem mille figuret amor.
Illic nec voces, nec verba iuuantia cessent,
Spondáq; lasciua mobilitate tremat.
Indue cum tunicis metuentem crimina vultum,
Et pudor obscœnum diffiteatur opus.
Da populo, da verba mihi, sine nescius errem,
Et liceat stulta credulitate frui.
Cur toties video mitti, recipiq; tabellas?
Cur pressus prior est, interiórq; torus?
Cur plus, quàm somno turbatos esse capillos?
Colláq; conspicio dentis habere notam?
Tantum non oculos crimen deducis ad ipsos,
Si dubitas famæ parcere, parce mihi.
Mens abit, & morior, quoties peccasse fateris,
Perq; meos artus frigida gutta fluit.
Tunc amo, tunc odi frustra, quod amare necesse est.
Tunc ego, sed tecum, mortuus esse velim.
Nil equidem inquiram, nec, quæ celare parabis
Insequar, & falsi criminis instar erit.
Si tamen in media deprensa tenebere culpa,
Et fuerint oculis probra videnda meis.
Quæ bene visa mihi fuerint, bene visa negato,
Concedent verbis lumina nostra tuis.
Prona tibi vinci cupientem vincere palma est,
Sit modò non feci dicere lingua memor.
Cùm tibi contingat verbis superare duobus,
Etsi non caussa, iudice vince tuo.

ELEGIA XIV.

Ad Venerem, quòd Elegis finem imponat.

QVære nouum vatem tenerorum mater amorum.

Tra-

Traditur hæc elegis vltima meta meis.
Quos ego composui Peligni ruris alumnus,
Nec me deliciæ dedecuere meæ.
Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis hæres:
Non modò militiæ turbine factus eques:
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo:
Pelignæ dicar gloria gentis ego.
Quem sua libertas ad honesta coegerat arma:
Cùm timuit socias anxia Roma manus.
Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
Mœnia, quæ campi iugera pauca tenent.
Quæ tantum dicet potuistis ferre poëtam,
Quantulacunque estis, vos ego magna voco.
Culte puer, puerique parens mihi tempore longo,
Aurea de campo vellite signa meo,
Corniger increpuit thyrso grauiore Lyæus:
Pulsanda est magnis area maior equis.
Imbelles elegi genialis Musa valete,
Post mea mansurum fata superstes opus.

P. OVIDII NASONIS
SVLMONENSIS DE ARTE
AMANDI, LIBER I.

SI quis in hoc artem populo non nouit amandi,
Me legat, & lecto carmine doctus amet.
Arte citæ veloque rates, remóque reguntur,
Arte leues currus, arte regendus amor.
Curribus Automedon lentisque erat aptus habenis,
Tiphys in Hæmonia puppe magister erat.
Me Venus artificem tenero præfecit amori:
Tiphys, & Automedon dicar amoris ego.
Ille quidem ferus est, & qui mihi sæpe repugnat:
Sed puer est ætas mollis & apta regi.
Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem:
Atque animos placida contudit arte feros.
Qui toties socios, toties perterruit hostes:
Creditur annosum pertimuisse senem.
Quas Hector sensurus erat poscente magistro
Verberibus iussas præbuit ille manus.
Æacidæ Chyron, ego sum præceptor amoris:
Sæuus vterque puer, natus vterque dea.
Sed tamen & tauri ceruix oneratur aratro:
Frenáque magnanimi dente teruntur equi.
Et mihi cedet amor quamuis mea vulneret arcu
Pectora, iactatas excutiátque faces.
Quò me fixit amor, quo me violentius vssit:
Hoc melior facti vulneris vltor ero.
Non ego Phœbe datas à te mihi mentiar artes:
Nec nos aëriæ voce monemur auis.
Non mihi sunt visæ Clio, Clióque sorores,
Seruanti pecudes vallibus Ascra tuis.
Vsus opus mouet hoc vati parete perito:
Vera canam, cœptis mater Amoris ades.
Este procul vittæ tenues: insigne pudoris,
Quæque tegis medios instita longa pedes.
Nos Venerem tutam concessáque furta canemus:
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Principio quod amare velis, reperire labora,
Qui noua nunc primum miles in arma venis.
Proximus huic labor est, placidam exorare puellam,
Tertius, vt longo tempore duret amor.
Hic modus, hæc nostro signabitur area curru:
Hæc erit admissa meta terenda rota.
Dum licet, & loris passim potes ire solutis,
Elige, cui dicas, tu mihi sola places.
Hæc tibi non veniet tenues delapsa per auras:
Quærenda est oculis apta puella tuis.
Scit bene venator, ceruis vbi retia tendat.
Scit bene, qua frendens valle moretur aper:
Aucupibus noti frutices: qui sustinet hamos,
Nouit, quæ multo pisce natentur aquæ.
Tu quoque materiam longo qui quæris amori:
Ante frequens quo sit disce puella loco.
Non ego quærentem ventis dare vela iubebo:
Nec tibi, vt inuenias, longa terenda via est.
Andromeden Perseus nigris portarit ab Indis:
Raptáque sit Phrygio Graia puella viro.
Tot tibi namque dabit formosas Roma puellas:
Hæc habet, vt dicas, quicquid in orbe fuit.
Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos:
Æquore quot pisces, fronde teguntur aues:
Quot cælum stellas, tot habet tua Roma puellas:
Mater & Æneæ constat in vrbe sui.
Seu caperis primis, & adhuc crescentibus annis:
Ante oculos veniet vera puella tuos.
Siue cupis iuuenem, iuuenes tibi mille placebunt:
Cogeris voti nescius esse tui.
Seu te forte iuuat sera, & sapientior ætas:
Hoc quoque (crede mihi) crebrius agmen erit.
Tu modò Pompeia lentus spatiare sub vmbra,
Cùm sol Herculei terga leonis adit.
Aut, vbi muneribus nati sua munera mater
Addidit, externo marmore diues opus.
Nec tibi vitetur, quæ priscis sparsa tabellis,
Porticus auctoris Liuia nomen habet.
Quáque parare necem miseris patruelibus ausæ
Belides, & stricto stat ferus ense pater.
Nec te prætereat Veneri ploratus Adonis:
Cultáque Iudæo septima sacra viro.
Nec fuge Niligenæ Memphitica templa iuuencæ:
Multas illa facit, quod fuit ipsa Ioui:
Et fora conueniunt (quis credere possit?) amori:
Flammáque in arguto sæpe reperta foro.

Subdita qua Veneris facto de marmore templo
Appias expressis aëra pulsat aquis.
Illo sæpe loco capitur consultus amore:
Quiq; alijs cauit, non cauet ipse sibi.
Illo sæpe loco desunt sua verba diserto:
Resq; nouæ veniunt: caussaq; agenda sua est.
Hunc Venus e templis, quæ sunt confinia, ridet:
Qui modò patronus, nunc cupit esse cliens.
Sed tu præcipuè curuis venare theatris:
Hæc loca sunt votis fertiliora tuis.
Illic inuenies, quod ames, quod ludere possis:
Quódq; semel tangas, quodq; tenere velis.
Vt redit, itq; frequens longum formica per agmen
Granifero solitum dum vehit ore cibum:
Aut vt apes saltúsque suos, & olentia nactæ
Pascua per flores, & thyma summa volant:
Sic ruit ad celebres cultissima fœmina ludos:
Copia iudicium sæpe morata meum est.
Spectatum veniunt: veniunt spectentur vt ipsæ:
Ille locus casti damna pudoris habet.
Primus sollicitos fecisti Romule ludos:
Cùm iuuit viduos rapta Sabina viros.
Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro,
Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.
Illic, quas tulerant nemorosa palatia, frondes
Simpliciter positæ, scena sine arte fuit.
In gradibus sedit populus de cespite factis,
Qualibet hirsutas fronde tegente comas.
Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam,
Quam velit: & tacito pectore multa mouent.
Dúmque, rudem præbente modum tibicine Thusco,
Lydius æquatam ter pede pulsat humum:
In medio plausu (plausus tunc arte carebat,)
Rex populo prædæ signa petenda dedit.
Protinus exiliunt, animum clamore fatentes,
Virginibus cupidas injiciuntq; manus.
Vt fugiunt aquilas timidissima turba columbæ,
Vtque fugit visos agna nouella lupos:
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes,
Constitit in nulla, qui fuit ante color.
Nam timor vnus erat, facies non vna timoris:
Pars laniat crines, pars sine mente sedet.
Altera mæsta silet, frustra vocat altera matrem:
Hæc queritur, stupet hæc, hæc fugit, illa manet.
Ducuntur raptæ genialis præda puellæ,
Et potuit multas ipse decere pudor.
Siqua repugnabat nimium, comitémque negabat,
Sublatam cupido vir tulit ipse sinu.
Atque ita, quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?
Quod matri pater est, hoc tibi dixit, ero.
Romule militibus scisti dare commoda solus,
Hæc mihi si dederis commoda, miles ero.
Scilicet ex illo solemnia more theatra,
Nunc quoque formosis insidiosa manent.
Nec te nobilium fugiat certamen equorum:
Multa capax populi commoda circus habet.
Nil opus est digitis, per quos arcana loquaris:
Nec tibi per nutus accipienda nota est.
Proximus à domina nullo prohibente sedeto:
Iunge tuum lateri, quam potes, vsque latus.
Et bene quod cogit si nolis, linea iungi:
Qua tibi tangenda est lege puella loci.
Hic tibi quæratur socij sermonis origo,
Et moueant primos publica verba sonos.
Cuius equi veniant, facito studiosè requiras,
Nec mora, quisquis erit, cui fauet illa, faue.
At cum pompa frequens certantibus ibit ephebis,
Tu veneri dominæ plaude fauente manu.
Vtq; fit in gremium puluis si fortè puellæ
Deciderit, digitis excutiendus erit.
Et, si nullus erit puluis, tamen excute nullum:
Quælibet officio caussa sit apta tuo.
Pallia si terræ nimium demissa iacebunt,
Collige, & in munda sedulus effer humo.
Protinus officij pretium, patiente puella,
Contingent oculis crura videnda tuis.
Respice præterea, post vos quicunque sedebit,
Ne premat opposito mollia terga genu.
Parua leues capiunt animos, fuit vtile multis,
Puluinum facili composuisse manu.
Profuit & tenues ventos mouisse flabello,
Et caua sub tenerum scamna dedisse pedem.
Hos aditus circúsque nouo præbebit amori,
Sparsaq; sollicito tristis arena foro.
Illa sæpe puer Veneris pugnauit arena,
Et qui spectauit vulnera, vulnus habet.
Dum loquitur, tangitq; manum, poscitque libellum:
Et quærit posito pignore, vincat vter.
Saucius ingemuit, telumque volatile sensit,
Et pars spectati muneris ipse fuit.
Quid modò cum belli naualis imagine Cæsar
Persidas induxit, Cecropidásque rates?
Nempe ab vtroque mari iuuenes, ab vtroque puellæ
Venere: atque ingens orbis in vrbe fuit.
Quis non inuenit, turba quod amaret in illa?
Eheu quàm multos aduena torsit amor!
Ecce parat Cæsar domito quod defuit orbi
Addere: nunc oriens vltime noster eris.
Parthe dabis pœnas, Crassi gaudete sepulti,
Signaq; barbaricas non bene passa manus.
Vltor adest, primúsque ducem profitetur in annis,
Bellaque non puero tractat agenda puer.
Parcite natales timidi numerare deorum,
Cæsaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cæleste suis velocius annis
Surgit, & ignauæ fert malè damna moræ.
Paruus erat, manibúsque duos Tirynthius angues
Pressit, & in cunis iam Ioue dignus erat.
Nunc quoq; qui puer es, quantus tunc Bacche fuisti,
Cùm timuit thyrsos India victa tuos?
Auspicijs, annisque patris puer arma mouebis,
Et vinces annis, auspicijsque patris.
Tale rudimentum tanto sub nomine debes,
Nunc iuuenum princeps, deinde futura senum.
Cùm tibi sint fratres, fratres vlciscere læsos,
Cùmque pater tibi sit, iura tuere patris.
Induit arma tibi genitor patriæq; tuúsque:
Hostis ab inuito regna parente rapit.
Tu pia tela feres, sceleratas ille sagittas,
Stabit pro signis iúsque piúmque tuis.

Vincim-

Vincuntur Parthi caussa, vincantur & armis,
Eoas Latio dux meus addat opes.
Marsq; pater, Cæsarq; pater, date numen eunti:
Nam Deus è vobis alter es, alter eris.
Auguror en vinces, votiuaq; carmina reddam:
Et magno nobis ore sonandus eris.
Consistes, aciemq; meis hortabere verbis,
O desint animis ne mea verba tuis,
Tergaq; Parthorum, Romanáq; pectora dicam:
Telaq; ab auerso quæ iacit hostis equo.
Quid fugis, vt vincas? quid victos Parthe relinquis?
Parthe malum iam nunc Mars tuus omen habet.
Ergo erit illa dies, qua tu pulcerrime rerum
Quattuor in niueis aureus ibis equis.
Ibunt ante duces onerati colla catenis,
Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
Spectabunt iuuenes læti, mistæq; puellæ,
Diffundetq; animos omnibus illa dies.
Atq; aliqua ex illis, dum regum nomina quæret,
Quæ loca, qui montes, quæve ferantur aquæ:
Omnia responde, nec tantum si qua rogabit,
Et quæ nescieris, vt bene nota refer.
Hic est Euphrates præcinctus arundine frontem:
Cui coma dependet cærula, Tigris erit.
Hos fac Armenios: hæc est Danaëia Persis.
Vrbs in Achæmenijs vallibus illa fuit.
Ille, vel ille, duces: & erunt quæ nomina dicas
Si poteris, vere: si minus, apta tamen.
Dant etiam positis aditum conuiuia mensis,
Est aliquid præter vina, quod inde petas:
Sæpe illic positi teneris adducta lacertis
Purpureus Bacchi cornua pressit amor.
Vinaq; cum bibulas sparsere Cupidinis alas,
Permanet, & capto stat grauis ille loco.
Ille quidem pennas velociter excutit vdas:
Sed tamen & spargi pectus amore nocet:
Vina parant animos, faciúntq; caloribus aptos,
Cura fugit multo, diluiturq; mero.
Tunc veniunt risus, tum pauper cornua sumit:
Tunc dolor, & curæ, rugaq; frontis abit.
Tunc aperit mentes æuo rarissima nostro,
Simplicitas, artes excutiente deo.
Illic sæpe animos iuuenum rapuere puellæ:
Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.
Hic tu fallaci nimium ne crede lucernæ:
Iudicio formæ noxq; merumq; nocet.
Luce deas cæloq; Paris spectauit aperto,
Cum dixit Veneri: vincis vtramque Venus:
Nocte latent mendæ, vitióq; ignoscitur omni:
Horáq; formosam quamlibet illa facit.
Consule de gemmis, de tincta murice lana.
Consule de facie, corporibúsq; diem.
Quid tibi femineos cœtus venatibus aptos
Enumerem? numero cedet arena meo.
Quid referam Baias? prætextáq; littora velis?
Et, quæ de calido sulfure fumat, aquam?
Hinc aliquis vulnus referens in pectore, dixit.
Non hæc (vt fama est) vnda salubris erat.
Ecce suburbanæ templum nemorale Dianæ,
Partáq; per gladios regna nocente manu:
Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit,
Multa dedit populo vulnera, multa dabit.
Hactenus vnde legas quod ames, vbi retia tendas,
Præcipit imparibus vecta Thaleia modis.
Nunc tibi quæ placuit, quas sit capienda per artes,
Dicere præcipuæ molior artis opus.
Quisquis vbique, viri dociles aduertite mentes,
Pollicitisq; fauens vulgus adeste meis.
Prima tuæ menti veniat fiducia, cunctas
Posse capi, capies, tu modo tende plagas.
Vere prius volucres taceant, æstate cicadæ,
Mænalius lepori det sua terga canis,
Femina quam iuueni blande tentata repugnet,
Hæc quoq;, quam poteris credere nolle, volet.
Vtque viro furtiua Venus, sic grata puellæ est,
Vir male dissimulat, tectius illa cupit.
Conueniat maribus, ne quam nos ante rogemus,
Femina iam partes victa rogantis agat.
Mollibus in pratis admugit femina tauro:
Femina cornipedi semper adhinnit equo.
Parcior in nobis, nec tam furiosa libido est.
Legitimum finem flamma virilis habet.
Byblida quid referam? vetito quæ fratris amore
Arsit, & est laqueo fortiter vlta nefas.
Myrrha patrem, sed non qua filia debet, amauit:
Et nunc obducto cortice pressa latet.
Illius lacrymis, quas arbore fundit odora,
Vngimur, & dominæ nomina gutta tenet.
Forte sub vmbrosis nemorosæ vallibus Idæ,
Candidus armenti gloria taurus erat.
Signatus tenui media inter cornua nigro,
Vna fuit labes, cætera lactis erant.
Illum Cnosiadésque, Cydoniadésque iuuencæ
Optarunt tergo sustinuisse suo.
Pasiphae fieri gaudebat adultera tauri,
Inuida formosas oderat illa boues.
Nota cano, non hoc, quæ centum sustinet vrbes
Quamuis sit mendax, Creta negare potest.
Ipsa nouas frondes & prata tenerrima tauro
Fertur inassueta subsecuisse manu.
It comes armentis, nec iturum cura moratur
Coniugis, & Minos à boue victus erat.
Quid tibi Pasiphae pretiosas sumere vestes?
Ille tuus nullas sentit adulter opes.
Quid tibi cum speculo montana armenta petenti,
Quid toties positas fingis inepta comas?
Crede tamen speculo, quod te negat esse iuuencam,
Quam cuperes fronti cornua nata tuæ,
Siue placet Minos: nullus quæratur adulter
Siue virum mauis fallere, falle viro.
In nemus, & saltus thalamo regina relicto
Fertur, vt Aonio concita baccha deo.
Ah quoties vultu vaccam spectauit iniquo:
Et dixit, domino cur places ista meo?
Aspice, vt ante ipsum teneris exultat in herbis:
Nec dubito, quin se stulta placere putet.
Dixit, & ingenti iamdudum de grege duci
Iussit, & immeritam sub iuga curua trahi,
Aut cadere ante aras commentáque sacra coegit:
Et tenuit læta pellicis exta manu.

Pellicibus quoties placauit numina cæsis:
Atque ait, exta tenens, ite placete meo.
Et modo se fieri Europam, modo postulat Io,
Altera quod bos est, altera vecta boue.
Hanc tamen impleuit vacca deceptus acerna
Dux gregis, & partu proditus auctor erat.
Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore:
(O, quantum est, vni posse placere viro!)
Non medium rupisset iter: curruq; retorto
Auroram versis Phœbus adisset equis.
Filia purpureos Niso furata capillos,
Puppe cadens celsa, facta refertur auis.
Altera Sylla maris monstrum, medicamine Circes
Pube premit rabidos, inguinibusq; canes.
Qui Martem terris, Neptunum effugit in vndis,
Coniugis Atrides victima dira fuit.
Cui non defleta est Ephyreæ flamma Creusæ?
Et nece natorum sanguinolenta parens?
Fleuit Amyntorides per inania lumina Phœnix:
Hippolytum rapidi diripuistis equi.
Quid fodis immeritis Phineu sua lumina natis?
Pœna reuersura est in caput ista tuum.
Omnia fœminea sunt ista libidine mota:
Acrior est nostra, plusque furoris habet.
Ergo age ne dubita cunctas superare puellas:
Vix erit è multis quæ neget vna tibi.
Quæ dant, quæq; negant, gaudent tamen esse rogatæ:
Vt iam fallaris, tuta repulsa tua est.
Sed cur fallaris? cum sit noua grata voluptas?
Et capiant animos plus aliena suis?
Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicinumque pecus grandius vber habet.
Sed prius ancillam captatæ nosse puellæ
Cura sit: accessus molliet ipsa tuos.
Proxima consiliis dominæ sit vt illa videto:
Néve parum tacitis conscia fida iocis.
Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
Quod petis, ex facili, si volet illa, feres.
Illa leget tempus (medici quoque tempora seruant)
Quo facilis dominæ mens sit & apta capi.
Mens erit apta capi tunc, cum lætissima rerum,
Vt seges in pingui luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt astricta dolore,
Ipsa patent, blanda tum subit arte Venus.
Tunc cum tristis erat, defensa est Ilion armis,
Militibus grauidum læta recepit equum.
Tum quoque tentanda est, cum pellice læsa dolebit,
Tunc facies, opera ne sit inulta tua.
Hanc matutinos pectens ancilla capillos
Incitet, & velo remigis addat opem.
Et secum tenui suspirans murmure dicat,
Vt puto, non poteris ipsa referre vicem.
Tunc de te narret: tunc persuadentia verba
Addat, & insano iuret amore mori.
Sed propera, ne vela cadant, iræque residant:
Vt fragilis glacies, interitura mora.
Quæris an hanc ipsam prosit violare ministram,
Talibus admissis alea grandis inest.
Hæc ad concubitum fit sedula, tardior illa:
Hæc dominæ munus temperat, illa sibi.
Casus in euentu est, licet hic indulgeat ausis:
Consilium tamen est abstinuisse meum.
Non ego per præceps, & acuta cacumina vadam:
Nec iuuenum quisquam me duce captus erit.
Si tamen illa tibi dum dat, recipitq; tabellas:
Corpore non tantum sedulitate placet:
Fac dominæ potiare prius: comes illa sequetur:
Non tibi ab ancilla est incipienda Venus.
Hoc vnum moneo (si quid modo creditur arti,
Nec mea dicta rapax per mare ventus agat:)
Aut nunquam tentes: aut perfice. tollitur index:
Cum semel in partem criminis illa venit.
Non auis vtiliter viscatis effugit alis:
Non bene de laxis cassibus exit aper.
Saucius arrepto piscis retinetur ab hamo.
Optime tentatam: nec, nisi victor, abi.
Tum nec te prodet communi noxia culpæ:
Factaq; erunt dominæ, dictáq; nota tibi.
Sed bene celetur. bene si celabitur index:
Notitiæ suberis semper amica tuæ.
Tempora qui solis operosa colentibus arua,
Fallitur, & nautis aspicienda putat.
Nec semper credenda Ceres fallacibus aruis:
Nec semper viridi concaua puppis aquæ:
Nec teneras tutum est semper captare puellas,
Sæpe dato melius tempore fiet idem.
Siue dies suberit natalis, siue calendæ,
Quas Venerem Marti continuasse iuuat:
Siue erit ornatus, non vt fuit ante, sigillis,
Sed regum positas circus habebit opes:
Differ opus, tunc tristis hiems, tunc Pleiades instant,
Tunc tener æquorea mergitur Hædus aqua,
Tunc bene desinitur, tunc si quis creditur alto,
Vix tenuis laceræ naufraga membra ratis.
Tunc licet incipias, qua flebilis Allia luce
Vulneribus Latiis sanguinolenta fuit.
Quaq; die redeunt rebus minus apta gerendis,
Culta Palæstino septima festa viro.
Magna superstitio tibi sit natalis amicæ:
Quaq; aliquid dandum est, illa sit atra dies.
Cum bene vitaris, tamen auferet: inuenit artem
Fœmina, qua cupidi carpat amantis opes.
Institor ad dominam veniet discinctus emacem,
Expediet merces teq; sedente suas.
Quas illa, inspicias sapere vt videare, rogabit:
Oscula deinde dabit, deinde rogabit, emas.
Hoc fore contentam multos iurabit in annos,
Nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.
Si non esse domi, quos des, causabere nummos,
Littera poscetur, nec didicisse iuuat.
Quid quasi natali cum poscit munera libo?
Et quoties opus est, nascitur illa sibi?
Quid cum mendaci damno mæstissima plorat?
Elapsusq; caua fingitur aure lapis?
Multa rogant reddenda dari, data reddere nolunt,
Perdis, & in damno gratia nulla tuo est.
Non mihi sacrilegas meretricum vt persequar artes,
Cum totidem linguis, sint satis ora decem.
Cera vadum tentat rasis infusa tabellis,
Cera tuæ primum conscia mentis eat.

Blanditias ferat illa tuas, imitataque amantum
Verba: nec exiguas, quisquis es, adde preces.
Hectora donauit Priamo prece motus Achilles:
Flectitur iratus voce rogante deus.
Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.
Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum,
Illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
Si dederis quicquam, poteris ratione relinqui,
Præteritum tulerit, perdideritq; nihil.
Et quæ non dederis semper videare daturus:
Sic dominum sterilis sæpe fefellit ager.
Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
Et reuocat cupidas alea sæpe manus.
Hoc opus, hic labor est: primum sine munere iungi:
Si dederit gratis, quæ dedit, vsque dabit.
Ergo eat & blandis peraretur littera verbis:
Exploretque animos: primaque tentet iter.
Littera Cydippen pomo perlata fefellit:
Insciaq; est verbis capta puella suis.
Disce bonas artes (moneo) Romana iuuentus:
Non tantum trepidos vt tueare reos.
Quam populus, iudexque grauis, lectusq; senatus:
Tam dabit eloquio victa puella manus.
Sed lateant vires, nec sis in fronte disertus:
Effugiant voces verba molesta tuæ.
Quis, nisi mentis inops, teneræ declamat amicæ?
Sæpe valens odij littera caussa fuit.
Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba,
Blanda tamen, præsens vt videare loqui.
Si non accipiet scriptum, illectumque remittet:
Lecturam spera, propositumque tene.
Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci,
Tempore lenta pati frena docentur equi.
Ferreus assiduo consumitur annulus vsu:
Interit assidua vomer aduncus humo.
Quid magis est durum saxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.
Penelopen ipsam, perstes modo, tempore vinces:
Capta vides sero Pergama: capta tamen.
Legerit, & nolit rescribere, cogere noli.
Tu modo blanditias fac legat ipsa tuas.
Quæ voluit legisse, volet rescribere lectis,
Per numeros veniunt ista, gradusq; suos.
Forsitan & primo veniet tibi littera tristis,
Quæque roget, ne se sollicitare velis.
Quod rogat illa, timet, quod non rogat, optat, vt instes
Insequor, & voti post modo compos eris.
Interea siue illa toro resupina feretur,
Lecticam dominæ dissimulanter adi.
Néve aliquis verbis odiosas afferat aures,
Quàm potes ambiguis callidus abde notis:
Seu pedibus vacuis illic spatiosa teretur
Porticus, hic socias tu quoque iunge moras.
Et modo præcedas, facito: modo terga sequaris:
Et modo festines, & modo lentus eas:
Nec tibi de medijs aliquam transire columnis
Sit pudor, aut lateri continuasse latus.
Nec sine te curuo sedeat speciosa theatro,
Quod spectes, humeris afferet illa suis.
Illam respicias, illam mirere licebit:
Multa supercilio, multa loquare notis.
Et plaudas aliquo mimo saltante puellæ,
Et faueas illi, quisquis agatur amans,
Cum surgit, surgas, donec sedet illa, sedeto,
Arbitrio dominæ tempora perde tuæ.
Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras,
Ista iube faciant, quorum Cybeleïa mater
Concinitur Phrygiis exululata modis.
Forma viros neglecta decet, Minoida Theseus
Abstulit à nulla tempora comptus acu.
Hippolytum Phædra, nec erat bene cultus, amauit.
Cura deæ siluis aptus Adonis erat.
Munditiæ placeant, fuscentur corpora campo,
Sit bene conueniens & sine labe toga.
Linguaq; ne rigeat, careant rubigine dentes,
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma, sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineant, & sint sine sordibus vngues,
Inque caua nullus stet tibi nare pilus.
Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,
Nec lædat nares virq; paterq; gregis.
Cætera lasciuæ faciant concede puellæ,
Vel si quis male vir quærit habere virum.
Ecce suum vatem liber vocat, hic quoque amantes
Adiuuat, & flammæ qua calet ipse fauet.
Gnosis in ignotis amens errabat arenis,
Qua breuis æquoreis Dia feritur aquis.
Vtque erat è somno tunica velata recincta,
Nuda pedem, croceas irreligata comas.
Thesea crudelem surdas clamabat ad vndas,
Indigno teneras imbre rigante genas.
Clamabat, flebatq; simul, sed vtrumque decebat,
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
Iamque iterum tundens mollissima pectora palmis:
Perfidus ille abijt, quid mihi fiet? ait.
Quid mihi fiet? ait: sonuerunt cymbala toto
Littore, & attonita tympana pulsa manu.
Excidit illa metu, rupitque nouissima verba,
Nullus in exanimi corpore sanguis erat.
Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis,
Ecce leues Satyri præuia turba Dei,
Ebrius ecce senex pando Silenus asello
Vix sedet, & pressas continet arte iubas.
Dum sequitur bacchas, bacchæ fugiuntq; petuntq;,
Quadrupedem ferula dum malus vrget eques,
In caput aurito cecidit delapsus asello,
Clamarunt Satyri, surge age, surge pater.
Iam deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.
Et color, & Theseus, & vox abiere puellæ,
Terque fugam petijt, terque retenta metu est.
Horruit, vt steriles agitat quas ventus, aristæ,
Vt leuis in madida canna palude tremit.
Cui deus, en adsum tibi cura fidelior, inquit,
Pone metum, Bacchi Gnosias vxor eris.
Munus habe cælum, cæli spectabere sidus,
Sæpe reges dubiam Cressa puella ratem.

Dixit, & è curru, ne tigres illa timeret,
Desilit, imposito cessit arena pede.
Implicitámq; sinu (neque enim pugnare valebat)
Abstulit, vt facile est omnia posse deo.
Pars Hymenæe canunt, pars altera Euæ clamant:
Sic coeunt sacro nupta deusque toro.
Ergo, vbi contigerint positi tibi munera Bacchi,
Atque erit in socij fœmina parte tori:
Nycteliumque patrem, nocturnaq; sacra precata
Ne iubeant capiti vina nocere tuo.
Hic tibi multa licet sermone latentia ficto
Dicere, quæ dici sentiat illa sibi.
Blanditiasque leues tenui perscribere vino:
Vt dominam in mensa se legat illa tuam.
Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem;
Sæpe tacens vocem, verbaque vultus habet:
Fac primus rapias illius tacta labellis
Pocula, quaque bibit parte puella, bibas.
Et quemcunque cibum digitis libauerit illa,
Tu pete; dumque petes, sit tibi tacta manus.
Sint etiam tua vota viro placuisse puellæ:
Vtilior vobis factus amicus erit.
Huic si forte bibas sortem concede priorem:
Huic detur capiti missa corona tuo.
Siue erit inferior, seu par, prior omnia sumat:
Nec dubites illi verba secunda loqui.
Tuta, frequensq; via est per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.
Inde propinator nimium quoq; multa propinet:
Et sibi mandatis plura videnda putet.
Certa tibi à nobis dabitur mensura bibendi.
Officium præstent mensque pedesque suum.
Iurgia præcipue vino stimulata caueto:
Et nimium faciles ad fera bella manus.
Occidit Eurytion stultè data vina bibendo,
Aptior est dulci mensa merumque ioco.
Si vox est, canta: si mollia brachia, salta:
Et quacunque potes dote placere, place.
Ebrietas vt vera nocet, sic ficta iuuabit:
Fac titubet blæso subdola lingua sono.
Et quicquid dices faciasve proteruius æquo,
Credatur nimium caussa fuisse merum.
Et bene dic dominæ, bene cum quo dormiet illa,
Sed male sit tacita mente precare viro.
At cum discedet mensa conuiua remota:
Ipsa tibi accessus turba locumque dabit.
Insere te turbæ: leuiterque admotus eunti
Velle latus digitis, & pede tange pedem.
Colloquij tempus adest. fuge rustice longe
Hinc pudor: audentem forsque, Venusque iuuant.
Non tua sub nostras veniet facundia leges:
Fac tantum cupias, sponte disertus eris.
Est & agendus amans, imitandaque vulnera verbis:
Hæc tibi quæratur qualibet arte fides.
Nec credi labor est. sibi quæque videtur amanda:
Pessima sit, nulli non sua forma placet.
Sæpe tamen vere cœpit simulator amare,
Sæpe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
Quo magis ô faciles imitantibus este puellæ:
Fiet amor verus, qui modo falsus erat.
Blanditiis animum furtim deprendere nunc sit,
Vt pendens liquida ripa subitur aqua.
Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos,
Et teretes digitos exiguumque pedem.
Delectant etiam castas præconia formæ;
Virginibus curæ est, gratáq; forma sua.
Nam cur in Phrygijs Iunonem & Pallada syluis
Nunc quoque iudicium non tenuisse pudet?
Laudatas ostendit auis Iunonia pennas:
Si tacitus spectes, illa recondit opes.
Quadrupedes inter rapidi certamina cursus,
Depexæque iubæ, plausaque colla iuuant.
Nec timidè promitte, trahunt promissa puellas,
Pollicitis testes quoslibet adde deos.
Iupiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios irrita ferre Notos.
Per Styga Iunoni falsum iurare solebat
Iupiter, exemplo nunc fauet ille suo.
Expedit esse deos & vt expedit esse putemus.
Dentur in antiquos thura merumque focos.
Nec secura quies illos similisque sopori
Detinet, innocui viuite, numen adest.
Reddite depositum, pietas sua fœdera seruet,
Fraus absit, vacuas cædis habete manus.
Ludite, si sapitis, solas impunè puellas,
Hac minus est vna fraude pudenda fides.
Fallite fallentes, ex magna parte profanum
Sunt genus: in laqueos, quos posuere, cadant.
Dicitur Ægyptus caruisse iuuantibus arua
Imbribus, atque annis sicca fuisse nouem.
Cum Thrasius Busirin adit, monstratque piari
Hospitis effuso sanguine posse Iouem;
Illi Busiris, Fies Iouis hostia primus,
Inquit, & Ægypto tu dabis hospes aquam.
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit, infelix imbuit auctor opus.
Iustus vterque fuit, neque enim lex æquior vlla est,
Quam necis artifices arte perire sua.
Ergo & periuras merito periuria fallant,
Exemplo doleat fœmina læsa suo.
Et lacrymæ prosunt, lacrymis adamanta mouebis.
Fac madidas videat, si potes, illa genas.
Si lacrymæ (neque enim veniunt in tempore semper)
Deficient, vda lumina tange manu.
Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
Illa licet non det, non data sume tamen.
Pugnabit primo fortassis, & improbe dicet,
Pugnando vinci se tamen illa volet.
Tantum ne noceant teneris male rapta labellis,
Neue queri possit dura fuisse, caue.
Oscula qui sumpsit, si non & cætera sumpsit,
Hæc quoque, quæ data sunt, perdere dignus erat.
Quantum defuerat pleno post oscula votis?
Hei mihi rusticitas, non pudor ille fuit.
Vim licet appelles: grata est vis illa puellis,
Quod iuuat, inuitæ sæpe dedisse volunt.
Quæcumque est Veneris subita violata rapina,
Gaudet, & improbitas muneris instar habet.
At quæ cum posset cogi, non tacta recessit,
Vt simulet vultu gaudia, tristis erit.

Vim

Vim passa est Phœbe: vis est illata sorori,
Et gratus raptis raptor uterque fuit.
Fabula nota quidem, sed non indigna referri,
Scyrias Hæmonio victa puella viro.
Iam dea laudatæ dederat mala præmia formæ
Colle sub Idæo vincere digna Venus:
Iam nurus ad Priamum diverso venerat orbe:
Gratáque in Iliacis mœnibus uxor erat:
Iurabant omnes in læsi verba mariti,
Nam dolor unius publica causa fuit.
Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles
Veste virum longa dissimulatus erat.
Quid facis Æacide? non sunt tua munera lanæ:
Tu titulos alia Palladis arte petas.
Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta ferendo,
Pensa quid in dextra, qua cadit Hector, habes?
Reiice succinctos operoso stamine fusos,
Quassanda est ista Pelias hasta manu.
Forte erat in thalamo virgo regalis eodem:
Hæc illum stupro comperit esse virum.
Viribus illa quidem victa est (ita credere oportet)
Sed voluit vinci viribus illa tamen.
Sæpe mane dixit, cum iam properaret Achilles:
Fortia non posita sumpserat arma colo.
Vis ubi nunc illa est? quid blanda voce moraris
Auctorem stupri Deidamia tui?
Scilicet ut pudor est quædam cœpisse priorem,
Sic alio gratum est incipiente pati.
Ah nimia est propriæ iuveni fiducia formæ,
Expectet si quis, dum prior illa roget.
Vir prior accedat, vir verba precantia dicat:
Excipiat blandas comiter illa preces.
Ut potiare, roga, tantum cupit illa rogari:
Da caussam voti principiumque tui.
Iupiter ad veteres supplex Heroidas ibat:
Corripuit magnum nulla puella Iovem.
Si tamen à precibus tumidos accedere fastus
Senseris: incepto parce, refertque pedem.
Quod refugit, multæ cupiunt: odere quod instat:
Lenius instando tædia tolle tui.
Nec spes est Veneris semper profitenda roganti,
Intret amicitiæ nomine tectus amor.
Hoc aditu vidi tetricæ data verba puellæ:
Qui fuerat cultor, factus amator erat.
Candidus in nauta turpis color: æquoris unda
Debet, & à radiis sideris esse niger.
Turpis in agricola: quia vomere semper adunco,
Et gravibus rastris sub Iove versat humum,
Et tu Palladiæ petitur cui fama coronæ:
Candida si fuerint corpora: turpis eris.
Palleat omnis amans: color est hic aptus amanti,
Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.
Pallidus in Lyricen silvis errabat Orion:
Pallidus in lintea Naida Daphnis erat.
Arguat & macies animum: nec turpe putaris
Pileolum nitidis imposuisse comis.
Attenuant iuvenum vigilatæ corpora noctes:
Curáque, & in magno qui fit amore, dolor.
Ut voto potiare tuo, miserabilis esto.
Ut, qui te videat, dicere possit, amas.
Conquerar, an moneam mistum fas esse, nefasque:
Nomen amicitia est, nomen inane fides.
Hei mihi non tutum est, quod amas, laudare sodali:
Cum tibi laudanti credidit, ipse subit.
At non Actorides lectum temeravit Achillis.
Quantum ad Pirithoum, Phædra pudica fuit,
Hermyonem Pylades, qua Pallada Phœbus amavit,
Quodque tibi geminus Tyndari Castor, erat.
Siquis idem sperat, laturas poma myricas
Speret: & è medio flumine mella petat.
Nil, nisi turpe iuvat: cura est sua cuique voluptas:
Hæc quoque ab alterius grata dolore venit.
Heu facinus, non est hostis metuendus amanti:
Quos credis fidos, effuge, tutus eris.
Cognatum, fratremque cave, fidúmque sodalem,
Præbebit veros hæc tibi turba metus.
Finiturus eram, sed sunt diversa puellis
Pectora, mille animos excipe mille modis.
Nec tellus eadem parit omnia, vitibus illa
Convenit, hæc oleis, hic bene farra virent.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ,
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.
Utque levis Proteus modò se tenuabat in undas,
Nunc leo, nunc arbor, nunc erat hirtus aper.
Hi iaculo pisces, illi capiuntur ab hamis,
Hos cava contento retia fune trahunt.
Nec tibi conveniet cunctos modus unus ad annos,
Longius insidias cerva videbit anus.
Si doctus videare rudi, petulánsve pudenti,
Diffidet miseræ protinus illa sibi.
Inde fit, ut quæ se timuit committere honesto,
Vilis in amplexus inferioris eat.
Pars superat cœpti, pars est exhausta laboris,
Hic teneat nostras anchora iacta rates.

DE ARTE AMANDI LIB. II.

DICITE Io Pæan: & io bis dicite Pæan:
Decidit in casses præda petita meos.
Lætus amans donet viridi mea carmina palma,
Præferat Ascræo Mæonioque seni.
§ Talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis
Candida cum rapta coniuge vela dabat.
Talis erat, qua te curru victore ferebat,
Vecta peregrinis Hippodameia rotis.
Quid properas iuvenis? mediis tua pinus in undis
Navigat, & longe, quem peto, portus abest.
Non satis invenisse tibi est me vate puellam,
Arte mea capta est, arte tenenda mea est.
Nec minor est virtus, quam quærere, parta tueri,

Aeraque, & argentum, cumque auro pondera ferri
Manibus admorat: nullaque massa fuit.
At meliora dabat, curuo sine vomere fruges,
Pomaque, & in quercu mella reperta caua.
Nec valido quisquam terram scindebat aratro:
Signabat nullo limite fossor humum.
Nec freta demisso verrebant eruta remo:
Vltima mortali tum via littus erat.
Contra te sollers hominum natura fuisti,
Et nimium damnis ingeniosa tuis.
Quid tibi turritis incingere mœnibus vrbes?
Quid tibi discordes addere in arma manus?
Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
Cur non & cœlum tertia regna petis?
Qua licet affectas cœlum quoque templa Quirinus,
Liber, & Alcides, & modò Cæsar habent.
Eruimus terra solidum pro frugibus aurum,
Possidet inuentas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est. dat census honores:
Inde grauis iudex: inde seuerus eques.
Omnia possideant: illis campusque forumque
Seruiat: hi pacem: crudaque bella gerant.
Tantum ne nostros auidi lucrentur amores:
Et satis est, aliquam pauperis esse sinant.
At nunc exæquet tetricas licet illa Sabinas:
Imperat vt captæ, qui dare multa potest.
Me prohibet custos: in me timet illa maritum:
Si dederim, tota cedet vterque domo.
O si neglecti quisquam deus vltor amantis:
Tam male quæsitas puluere mutet opes.

ELEGIA VIII.

Tibulli mortem deflet.

Memnona si mater, mater plorauit Achillem:
Et tangunt magnas tristia fata deas:
Flebilis indignos Elegeia solue capillos,
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.
Ille tui vates operis, tua fama Tibullus
Ardet in extructo corpus inane rogo.
Ecce puer Veneris fert euersamque pharetram,
Et fractos arcus, & sine luce facem.
Aspice demissis vt eat miserabilis alis:
Pectoraque infesta tundat aperta manu.
Excipiunt lacrymas sparsi per colla capilli:
Oraque singultu concutiente sonant.
Fratris in Æneæ sic illum funere dicunt
Egressum tectis pulcher Iule tuis.
Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
Quam iuueni rupit cum ferus inguen aper.
At sacri vates, & diuûm cura vocamur:
Sunt etiam qui nos numen habere putent.
Scilicet omne sacrum mors importuna profanat:
Omnibus obscuras iniicit illa manus.
Quid pater Ismario, quid pater profuit Orpheo?
Carmine quid victas obstupuisse feras?
Et Linon in siluis idem pater edidit altis:
Dicitur inuicta concinuisse lyra.
Aspice Mæoniden à quo ceu fonte perenni
Vatum Pieriis ora rigantur aquis:
Hunc quoque summa dies nigro summersit Auerno.
Effugiunt auidos carmina sola rogos.
Durat opus vatum, Troiani fama laboris,
Tardaque nocturno tela retexta dolo.
Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt:
Altera cura recens, altera primus amor.
Quid nos sacra iuuant? quid nunc Ægyptia prosunt,
Sistra? quid in vacuo succubuisse toro?
Cùm rapiant mala fata bonos: ignoscite fasso:
Sollicitor, nullos esse putare deos.
Viue pius, moriere tamen. cole sacra colentem
Mors tamen à templis in caua busta trahet.
Carminibus confide bonis. iacet ecce Tibullus:
Vix manet e toto parua quod vrna capit.
Tene sacer vates flammæ rapuere rogales?
Pectoribus pasci nec timuere tuis?
Aurea sanctorum potuissent templa deorum
Vrere, quæ tantum sustinuere nefas.
Auertit vultus Erycis quæ possides arces:
Sunt quoque qui lacrymas continuisse negant.
Sed tamen hoc melius: quam si Phæacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
Hic certè manibus fugientis pressit ocellos
Mater: & in cineres vltima dona tulit.
Hic soror in partem misera cum matre doloris
Venit inornatas dilacerata comas.
Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
Oscula: nec solos destituere rogos.
Delia discedens, felicius, inquit, amata
Sum tibi. vixisti, dum tuus ignis eram.
Cui Nemesis, quid, ait, tibi sunt mea damna doloris,
Me tenuit moriens deficiente manu.
Si tamen è nobis aliquid nisi nomen & vmbra
Restat: in Elysia valle Tibullus erit.
Obuius huic venies edera iuuenilia cinctus
Tempora, cum Caluo docte Catulle tuo.
Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici:
Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.
His comes vmbra tua est: si qua est modò corporis vmbra,
Auxisti numeros culte Tibulle pios.
Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna:
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

ELEGIA IX.

Ad Cererem conquerens quod eius sacris cum amica concumbere nō permittatur.

Annua venerunt Cerealis tempora sacri:
Secubat in vacuo sola puella toro.
Flaua Ceres tenues spicis redimita capillos
Cur inhibes sacris commoda nostra tuis?
Te dea munificam gentes vbicunque loquuntur:
Nec minus humanis inuidet vlla bonis.
Ante nec hirsuti torrebant farra coloni:
Nec notum terris area nomen erat.
Sed glandem quercus oracula prima ferebant:
Hæc cibus, & teneri cespitis herba torus.
Prima Ceres docuit turgescere semen in agris,
Falce coloratas subsecuitque comas.
Prima iugis tauros supponere colla coëgit:
Et veterem curuo dente reuellit humum.
Hanc quisquam lacrymis lætari credat amantum?
Et bene tormentis, secubitúque coli?

Nec

Nec tamen est, quamuis agros exarat illa feraces,
Rustica, nec vacuum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes: nec fingunt omnia Cretes:
Cretes nutrito terra superba Ioue.
Illic, sideream mundi qui temperat arcem:
Exiguus tenero lac bibit ore puer.
Magna fides testi: testis laudatur alumno,
Fassuram Cererem crimina nota puto.
Viderat Iasium Cretæa diua sub Ida
Figentem certa terga ferina manu.
Vidit, & vt teneræ flammam rapuere medullæ:
Hinc pudor ex illa parte trahebat amor.
Victus amore pudor, sulcos arere videres:
Et sata cum minima parte redire sui.
Cum bene iactati pulsarant arua ligones,
Ruperat & duram vomer aduncus humum.
Seminaq; in latos ierant æqualiter agros:
Irrita decepti vota colentis erant.
Diua potens frugum siluis errabat in altis:
Deciderant longæ spicea serta comæ:
Sola fuit Crete fœcundo fertilis anno:
Omnia, qua tulerat se dea, messis erant.
Ipse locus nemorum canebat frugibus Ide:
Et ferus in silua farra metebat aper.
Optauit Minos similes legifer annos:
Optauit Cereris longus vt esset amor.
Qui tibi secubitus tristes dea flaua fuissent:
Hos cogor sacris nunc ego ferre tuis.
Cur ego sum tristis, cùm sit tibi nata reperta?
Regnaq; quam Iuno, sorte minora regat!
Festa dies, Veneremq; vocat, cantúsq;, merumq;,
Hæc decet ad dominos munera ferre deos.

ELEGIA X.

Ad amicam, à cuius amore discedere non potest.

MVlta diuq; tuli: vitijs patientia victa est:
Cede fatigato pectore turpis amor.
Scilicet asserui iam me, fugiq; catenas:
Et quæ non puduit ferre, tulisse pudet.
Vicimus: & domitum pedibus calcamus amorem:
Venerunt capiti cornua sera meo.
Perfer, & obdura: dolor hic tibi proderit olim:
Sæpe tulit lassis succus amarus opem:
Ergo ego sustinui foribus tam sæpe repulsus
Ingenuum dura ponere corpus humo.
Ergo ego nescio cui, quem tu complexa tenebas:
Excubui clausam seruus vt ante domum.
Vidi ego cum foribus lassus prodiret amator
Inualidum referens, emeritumq; latus.
Hoc tamen est leuius, quàm quod sum visus ab illo:
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Quando ego non fixus lateri spatiantis adhæsi?
Ipse tuus custos, ipse vir, ipse comes?
Scilicet & populo per me comitata placebas:
Causa fuit multis noster amoris amor.
Turpia quid referam vanæ mendacia linguæ?
Et periuratos in mea damna deos?
Quid iuuenum tacitos inter conuiuia nutus?
Verbaq; compositis dissimulata notis?
Dicta erat ægra mihi: præceps, amensq; cucurri:
Veni: riuali non erat ægra meo.
His & quæ taceo duraui sæpe ferendis:
Quære alium, pro me qui velit ista pati.
Iam mea votiua puppis redimita corona
Læta tumescentes æquoris audit aquas.
Desine blanditias, & verba potentia quondam
Perdere, non ego sum stultus vt ante fui.
Luctantur: pectusq; leue in contraria ducunt.
Hac amor, hac odium: sed puto vincet amor.
Odero, si potero: si non, inuitus amabo:
Nec iuga taurus amat, quæ tamen odit, habet.
Nequitiam fugio: fugientem forma reducit:
Auersor morum crimina: corpus amo.
Sic ego nec sine te, nec tecum viuere possum:
Et videor voti nescius esse mei.
Aut formosa fores minus, aut minus improba vellē:
Non facit ad mores tam bona forma malos.
Facta merent odium: facies exorat amorem:
Me miserum vitijs plus valet illa suis.
Parce per ô lecti socialia iura, per omnes,
Qui dant fallendo se tibi sæpe deos.
Perq; tuam faciem magni mihi numinis instar:
Perq; tuos oculos, qui rapuere meos.
Quidquid eris, mea semper eris: tu selige tantum,
Me quoq; velle, velis, anne coactus amem?
Lintea dem potius, ventisq; ferentibus vtar:
Vt quamuis nolim cogar amare tamen.

ELEGIA XI.

Dolet amicam suam ita suis carminibus innotuisse, vt riuales multos sibi pararit.

QVis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
Omnia non albæ concinuistis aues?
Quodue putem sydus nostris occurrere votis?
Quósue deos in me bella mouere querar?
Quæ modò dicta mea est, quam cœpi solus amare:
Cum multis vereor ne sit habenda mihi.
Fallimur? an nostris innotuit illa libellis?
Sic est: ingenio prostitit illa meo.
Et meritò: quid enim formæ præconia feci?
Vendibilis culpa facta puella mea est.
Me lenone places: duce me productus amator:
Ianua per nostras est adaperta manus.
An prosint dubium est: nocuerunt carmina certè:
Inuidiæ nostris illa fuere bonis.
Cùm Thebæ, cùm Troia foret, cum Cæsaris acta:
Ingenium mouit sola Corinna meum.
Auersis vtinam tetigissem carmina Musis:
Phœbus & inceptum destituisset opus.
Nec tamen vt testes mos est audire poetas:
Malueram verbis pondus abesse meis.
Per nos Scylla patri canos furata capillos
Pube premit rabidos, inguinibusque canes.
Nos pedibus pennas dedimus, nos crinibus angues.
Victor Abantiades alite fertur equo.

Traditur hæc elegis vltima meta meis.
Quos ego composui Peligni ruris alumnus,
Nec me deliciæ dedecuere meæ.
Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis hæres:
Non modò militiæ turbine factus eques.
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo:
Pelignæ dicar gloria gentis ego.
Quem sua libertas ad honesta coegerat arma:
Cùm timuit socias anxia Roma manus.
Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
Mœnia, quæ campi iugera pauca tenent,
Quæ tantum (dicet) potuistis ferre poëtam,
Quantulacunque estis, vos ego magna voco.
Culte puer, puerique parens mihi tempore longo,
Aurea de campo vellite signa meo.
Corniger increpuit thyrso grauiore Lyæus:
Pulsanda est magnis area maior equis.
Imbelles elegi, genialis Musa valete,
Post mea mansurum fata superstes opus.

P. OVIDII NASONIS SVLMONENSIS DE ARTE AMANDI, LIBER I.

I quis in hoc artem populo non nouit amandi,
Me legat, & lecto carmine doctus amet.
Arte citæ veloq; rates, remóque reguntur,
Arte leues currus: arte regendus amor.
Curribus Automedon lentisque erat aptus habenis,
Tiphys in Hæmonia puppe magister erat.
Me Venus artificem tenero præfecit amori:
Tiphys, & Automedon dicar amoris ego.
Ille quidem ferus est, & qui mihi sæpe repugnat:
Sed puer est: ætas mollis & apta regi.
Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem:
Atque animos placida contudit arte feros.
Qui toties socios, toties perterruit hostes:
Creditur annosum pertimuisse senem.
Quas Hector sensurus erat, poscente magistro
Verberibus iussas præbuit ille manus.
Æacidæ Chyron, ego sum præceptor amoris:
Sæuus vterque puer: natus vterque dea.
Sed tamen & tauri ceruix oneratur aratro:
Frenaq; magnanimi dente teruntur equi.
Et mihi cedet amor quamuis mea vulneret arcu
Pectora, iactatas excutiátque faces.
Quò me fixit amor, quò me violentius vssit,
Hoc melior facti vulneris vltor ero.
Non ego Phœbe datas à te mihi mentiar artes:
Nec nos aëriæ voce monemur auis.
Non mihi sunt visæ Clio, Cliúsq; sorores,
Seruanti pecudes vallibus Ascra tuis.
Vsus opus mouet hoc vati parete perito:
Vera canam, cœptis mater Amoris ades.
Este procul vittæ tenues: insigne pudoris,
Quæq; tegis medios instita longa pedes.
Nos Venerem tutam concessáque furta canemus:
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Principio quod amare velis, reperire labora,
Qui noua nunc primum miles in arma venis.
Proximus huic labor est, placidam exorare puellam,
Tertius, vt longo tempore duret amor.
Hic modus, hæc nostro signabitur area curru:
Hæc erit admissa meta terenda rota.
Dum licet, & loris passim potes ire solutis,
Elige, cui dicas, tu mihi sola places.
Hæc tibi non veniet tenues delapsa per auras:
Quærenda est oculis apta puella tuis.
Scit bene venator, ceruis vbi retia tendat.
Scit bene, qua frendens valle moretur aper:
Aucupibus noti frutices: qui sustinet hamos,
Nouit, quæ multo pisce natentur aquæ.
Tu quoque materiam longo qui quæris amori:
Ante frequens quò sit disce puella loco.
Non ego quærentem ventis dare vela iubebo:
Nec tibi, vt inuenias, longa terenda via est.
Andromeden Perseus nigris portarit ab Indis:
Raptáque sit Phrygio Graia puella viro.
Tot tibi namque dabit formosas Roma puellas:
Hæc habet, vt dicas, quicquid in orbe fuit.
Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos:
Æquore quot pisces, fronde teguntur aues:
Quot cælum stellas, tot habet tua Roma puellas:
Mater & Æneæ constat in vrbe sui.
Seu caperis primis, & adhuc crescentibus annis:
Ante oculos veniet vera puella tuos.
Siue cupis iuuenem, iuuenes tibi mille placebunt:
Cogeris voti nescius esse tui.
Seu te forte iuuat sera, & sapientior ætas:
Hoc quoque, crede mihi, plenius agmen erit.
Tu modò Pompeia lentus spatiare sub vmbra,
Cùm sol Herculei terga leonis adit.
Aut, vbi muneribus nati sua munera mater
Addidit, externo marmore diues opus.
Nec tibi vitetur, quæ priscis sparsa tabellis,
Porticus auctoris Liuia nomen habet.
Quæq; parare necem miseris patruelibus ausæ
Belides, & stricto stat ferus ense pater.
Nec te prætereat Veneri ploratus Adonis:
Cultáq; Iudæo septima sacra viro.
Nec fuge Niligenæ Memphitica templa iuuencæ:
Multas illa facit, quod fuit ipsa Ioui:
Et fora conueniunt (quis credere possit?) amori:
Flammáq; in arguto sæpe reperta foro.

Subdita qua Veneris facto de marmore templo
Appias expreßis aëra pulsat aquis.
Illo sæpe loco capitur consultus amore:
Quiq; alijs cauit, non cauet ipse sibi.
Illo sæpe loco desunt sua verba diserto:
Résq; nouæ veniunt: caussáq; agenda sua est.
Hunc Venus è templis, quæ sunt confinia, ridet:
Qui modò patronus, nunc cupit esse cliens.
Sed tu præcipuè curuis venare theatris:
Hæc loca sunt votis fertiliora tuis.
Illic inuenies, quod ames, quod ludere poßis:
Quódq; semel tangas, quódq; tenere velis.
Vt redit, itq; frequens longum formica per agmen
Granifero solitum dum vehit ore cibum:
Aut vt apes saltúsque suos & olentia nactæ
Pascua per flores & thyma summa volant:
Sic ruit ad celebres cultißima fœmina ludos:
Copia iudicium sæpe morata meum est.
Spectatum veniunt: veniunt spectentur vt ipsæ:
Ille locus casti damna pudoris habet.
Primus sollicitos fecisti Romule ludos:
Cùm iuuit viduos rapta Sabina viros.
Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro,
Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.
Illic, quas tulerant nemorosa palatia, frondes
Simpliciter positæ, scena sine arte fuit.
In gradibus sedit populus de cespite factis,
Qualibet hirsutas fronde tegente comas.
Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam,
Quam velit: & tacito pectore multa mouent.
Dúmque, rudem præbente modum tibicine Thusco,
Lydius æquatam ter pede pulsat humum:
In medio plausu (plausus tunc arte carebat,)
Rex populo prædæ signa petenda dedit.
Protinus exiliunt, animum clamore fatentes,
Virginibus cupidas inijciúntq; manus.
Vt fugiunt aquilas timidißima turba columbæ,
Vtque fugit visos agna nouella lupos:
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes,
Constitit in nulla, qui fuit ante color.
Nam timor vnus erat, facies non vna timoris:
Pars laniat crines, pars sine mente sedet.
Altera mœsta silet, frustra vocat altera matrem:
Hæc queritur, stupet hæc, hæc fugit, illa manet.
Ducuntur raptæ genialis præda puellæ,
Et potuit multas ipse decere pudor.
Siqua repugnabat nimium, comitémque negabat,
Sublatam cupido vir tulit ipse sinu.
Atque ita, quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?
Quod matri pater est, hoc tibi dixit, ero.
Romule militibus scisti dare commoda solus,
Hæc mihi si dederis commoda, miles ero.
Scilicet ex illo solemnia more theatra,
Nunc quoque formosis insidiosa manent.
Nec te nobilium fugiat certamen equorum:
Multa capax populi commoda circus habet.
Nil opus est digitis per quos arcana loquaris:
Nec tibi per nutus accipienda nota est.
Proximus à domina nullo prohibente sedeto:
Iunge tuum lateri, qua potes, vsque latus:
Et bene quod cogit si nolit, linea iungi:
Qua tibi tangenda est lege puella loci.
Hic tibi quæratur socij sermonis origo,
Et moueant primos publica verba sonos.
Cuius equi veniant, facito studiosè requiras,
Nec mora, quisquis erit, cui fauet illa, faue.
At cum pompa frequens certantibus ibit ephebis,
Tu veneri dominæ plaude fauente manu.
Vtq; fit in gremium puluis si fortè puellæ
Deciderit, digitis excutiendus erit.
Et, si nullus erit puluis, tamen excute nullum:
Quælibet officio caussa sit apta tuo.
Pallia si terræ nimium demissa iacebunt,
Collige, & in munda sedulus effer humo.
Protinus officij pretium, patiente puella,
Contingent oculis crura videnda tuis.
Respice præterea, post vos quicunque sedebit,
Ne premat opposito mollia terga genu.
Parua leues capiunt animos, fuit vtile multis,
Puluinum facili composuisse manu.
Profuit & tenues ventos mouisse flabello,
Et caua sub tenerum scamna dedisse pedem.
Hos aditus circúsque nouo præbebit amori,
Sparsaq; sollicito tristis arena foro.
Illa sæpe puer Veneris pugnauit arena,
Et qui spectauit vulnera, vulnus habet.
Dum loquitur, tangítq; manum, poscitque libellum:
Et quærit posito pignore, vincat vter.
Saucius ingemuit, telúmque volatile sensit,
Et pars spectati muneris ipse fuit.
Quid modo cum belli naualis imagine Cæsar
Persidas induxit, Cecropidásque rates?
Nempe ab vtroque mari iuuenes, ab vtroque puellæ
Venere: atque ingens orbis in vrbe fuit.
Quis non inuenit, turba quod amaret in illa?
Eheu quàm multos aduena torsit amor!
Ecce parat Cæsar domito quod defuit orbi
Addere: nunc oriens vltime noster eris.
Parthe dabis pœnas, Crassi gaudete sepulti,
Signaq; barbaricas non bene passa manus.
Vltor adest, primísque ducem profitetur in annis,
Bellaque non puero tractat agenda puer.
Parcite natales timidi numerare deorum,
Cæsaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cæleste suis velocius annis
Surgit, & ignauæ fert malè damna moræ.
Paruus erat, manibúsque duos Tirynthius angues
Pressit, & in cunis iam Ioue dignus erat.
Nunc quoq; qui puer es, quantus tunc Bacche fuisti,
Cùm timuit thyrsos India victa tuos?
Auspicijs, annisque patris puer arma mouebis,
Et vinces annis, auspicijsque patris.
Tale rudimentum tanto sub nomine debes,
Nunc iuuenum princeps, deinde future senum.
Cùm tibi sint fratres, fratres vlciscere læsos,
Cùmque pater tibi sit, iura tuere patris.
Induit arma tibi genitor patriæq; tuúsque:
Hostis ab inuito regna parente rapit.
Tu pia tela feres, sceleratas ille sagittas,
Stabit pro signis iúsque piúmque tuis.

Vincuntur Parthi causa, vincantur & armis,
Eoas Latio dux meus addat opes.
Marsq; pater, Cæsarq; pater, date numen eunti:
Nam Deus è vobis alter es, alter eris.
Auguror en vinces: votiuaq; carmina reddam:
Et magno nobis ore sonandus eris.
Consistes, aciemq; meis hortabere verbis,
O desint animis ne mea verba tuis,
Tergaq; Parthorum, Romanáq; pectora dicam:
Telaq; ab auerso quæ iacis hostis equo.
Quid fugis, vt vincas? quid victos Parthe relinquis?
Parthe malum iam nunc Mars tuus omen habet.
Ergo erit illa dies, qua tu pulcerrime rerum
Quattuor in niueis aureus ibis equis.
Ibunt ante duces onerati colla catenis,
Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
Spectabunt iuuenes læti, mistæq; puellæ,
Diffundetq; animos omnibus illa dies.
Atq; aliqua ex illis, dum regum nomina quæret,
Quæ loca, qui montes, quæve ferantur aquæ:
Omnia responde, nec tantum si qua rogabit,
Et quæ nescieris, vt bene nota refer.
Hic est Euphrates præcinctus arundine frontem:
Cui coma dependet cærula, Tigris erit.
Hos fac Armenios: hæc est Danaeia Persis.
Vrbs in Achæmenijs vallibus illa fuit.
Ille, vel ille, duces. & erunt quæ nomina dicas
Si poteris, vere: si minus, apta tamen.
Dant etiam positis aditum conuiuia mensis,
Est aliquid præter vina, quod inde petas:
Sæpe illic positus, teneris adducta lacertis
Purpureus Bacchi cornua pressit amor.
Vináq; cum bibulas sparsere Cupidinis alas,
Permanet, & capto stat grauis ille loco.
Ille quidem pennas velociter excutit vdas:
Sed tamen & spargi pectus amore nocet:
Vina parant animos: faciúntq; caloribus aptos,
Cura fugit multo, diluitúrq; mero.
Tunc veniunt risus, tum pauper cornua sumit:
Tunc dolor, & curæ, rugaq; frontis abit.
Tunc aperit mentes, æuo rarissima nostro,
Simplicitas, artes excutiente deo.
Illic sæpe animos iuuenum rapuere puellæ:
Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.
Hic tu fallaci nimium ne crede lucernæ;
Iudicio formæ noxq; merumq; nocet.
Luce deas cælóq; Paris spectauit aperto,
Cum dixit Veneri: vincis vtramque Venus:
Nocte latent mendæ, vitióq; ignoscitur omni:
Horáq; formosam quamlibet illa facit.
Consule de gemmis, de tincta murice lana.
Consule de facie, corporibúsq; diem.
Quid tibi femineos cœtus venatibus aptos
Enumerem? numero cedet arena meo.
Quid referam Baias, prætextáq; littora velis?
Et, quæ de calido sulfure fumat, aquam?
Hinc aliquis vulnus referens in pectore, dixit.
Non hæc (vt fama est) vnda salubris erat.
Ecce suburbanæ templum nemorale Dianæ;
Partáq; per gladios regna nocente manu:
Illa quod est virgo quod tela Cupidinis odit,
Multa dedit populo vulnera multa dabit.
Hactenus vnde legas quod ames, vbi retia tendas.
Præcipit imparibus vecta Thalia modis.
Nunc tibi quæ placuit, quas sit capienda per artes,
Dicere præcipuæ molior artis opus.
Quisquis vbique, viri dociles aduertite mentes,
Pollicitísq; fauens vulgus adeste meis.
Prima tuæ menti veniat fiducia, cunctas
Posse capi, capies, tu modo tende plagas.
Vere prius volucres taceant, æstate cicadæ,
Mænalius lepori det sua terga canis,
Femina quam iuueni blande tentata repugnet,
Hæc quoq;, quam poteris credere nolle, volet.
Vtque viro furtiua Venus, sic grata puellæ est,
Vir male dissimulat, tectius illa cupit.
Conueniat maribus, ne quam nos ante rogemus,
Femina iam partes victa rogantis agat.
Mollibus in pratis admugit femina tauro:
Femina cornipedi semper adhinnit equo,
Parcior in nobis, nec tam furiosa libido est.
Legitimum finem flamma virilis habet.
Byblida quid referam? vetito quæ fratris amore
Arsit, & est laqueo fortiter vlta nefas.
Myrrha patrem, sed non qua filia debet, amauit:
Et nunc obducto cortice pressa latet.
Illius lacrymis, quas arbore fundit odora,
Vnguimur & dominæ nomina gutta tenet.
Forte sub vmbrosis nemorosæ vallibus Idæ,
Candidus armenti gloria taurus erat.
Signatus tenui media inter cornua nigro,
Vna fuit labes, cætera lactis erant.
Illum Cnossiadésque, Cydoniadésque iuuencæ
Optarunt tergo sustinuisse suo.
Pasiphae fieri gaudebat adultera tauri,
Inuida formosas oderat illa boues.
Nota cano, non hoc, quæ centum sustinet vrbes
Quamuis sit mendax, Creta negare potest.
Ipsa nouas frondes & prata tenerrima, tauro
Fertur inassueta subsecuisse manu.
It comes armentis, nec ituram cura moratur
Coniugis, & Minos à boue victus erat.
Quid tibi Pasiphae preciosas sumere vestes?
Ille tuus nullas sentit adulter opes.
Quid tibi cum speculo montana armenta petenti?
Quid toties positas fingis inepta comas?
Crede tamen speculo, quod te negat esse iuuencam,
Quam cuperes fronti cornua nata tuæ,
Siue placet Minos: nullus quæratur adulter
Siue virum mauis fallere, falle viro.
In nemus, & saltus thalamo regina relicto
Fertur, vt Aonio concita baccha deo.
Ah quoties vultu vaccam spectauit iniquo:
Et dixit, domino cur placet ista meo?
Aspice, vt ante ipsum teneris exultat in herbis:
Nec dubito, quin se stulta placere putet.
Dixit, & ingenti iamdudum de grege duci
Iussit, & immeritam sub iuga curua trahi,
Aut cadere ante aras commentáque sacra coegit:
Et tenuit læta pellicis exta manu.

Pellicibus quoties placauit numina cæsis:
Atque ait exta tenens, ite placete meo.
Et modo se fieri Europam, modo postulat Io,
Altera quod bos est, altera vecta boue.
Hanc tamen impleuit vacca deceptus acerna
Dux gregis: & partu proditus auctor erat.
Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore:
(O, quantum est, vni posse placere viro!)
Non medium rupisset iter: curruq; retorto
Auroram versis Phœbus adisset equis.
Filia purpureos Niso furata capillos,
Puppe cadens celsa, facta refertur auis.
Altera Sylla maris monstrum, medicamine Circes
Pube premit rabidos, inguinibusq; canes.
Qui Martem terris, Neptunum effugit in vndis,
Coniugis Atrides victima dira fuit.
Cui non defleta est Ephyreæ flamma Creusæ?
Et nece natorum sanguinolenta parens?
Fleuit Amyntorides per inania lumina Phœnix:
Hippolytum rapidi diripuistis equi.
Quid fodis immeritis Phineu sua lumina natis?
Pœna reuersura est in caput ista tuum.
Omnia feminea sunt ista libidine mota:
Acrior est nostra, plusque furoris habet.
Ergo age ne dubita cunctas superare puellas:
Vix erit è multis quæ neget vna tibi.
Quæ dant, quæq; negant, gaudent tamen esse rogatæ:
Vt iam fallaris, tuta repulsa tua est.
Sed cur fallaris? cum sit noua grata voluptas?
Et capiant animos plus aliena suis?
Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicinumque pecus grandius vber habet.
Sed prius ancillam captandæ nosse puellæ
Cura sit: accessus molliet ipsa tuos.
Proxima consilijs dominæ sit vt illa videto:
Néve parum tacitis conscia fida iocis.
Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
Quod petis, ex facili, si volet illa, feres.
Illa leget tempus (medici quoque tempora seruant)
Quo facilis dominæ mens sit, & apta capi.
Mens erit apta capi tunc, cum lætissima rerum,
Vt seges in pingui luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt astricta dolore,
Ipsa patent, blanda tum subit arte Venus.
Tunc cum tristis erat, defensa est Ilion armis,
Militibus grauidum læta recepit equum.
Tum quoque tentanda est, cum pellice læsa dolebit,
Tunc facies, opera ne sit inulta tua.
Hanc matutinos pectens ancilla capillos
Incitet, & velo remigis addat opem.
Et secum tenui suspirans murmure dicat,
Vt puto, non poteris ipsa referre vicem.
Tunc de te narret: tunc persuadentia verba
Addat, & insano iuret amore mori.
Sed propera, ne vela cadant, iræque residant:
Vt fragilis glacies, interitura mora.
Quæris, an hanc ipsam prosit violare ministram,
Talibus admissis alea grandis inest.
Hæc ad concubitum fit sedula, tardior illa:
Hæc dominæ munus temperat: illa sibi.
Casus in euentu est, licet hic indulgeat ausis:
Consilium tamen est abstinuisse meum.
Non ego per præceps, & acuta cacumina vadam:
Nec iuuenum quisquam me duce captus erit.
Si tamen illa tibi dum dat, recipitq; tabellas:
Corpore non tantum sedulitate placet:
Fac domina potiare prius: comes illa sequetur:
Non tibi ab ancilla est incipienda Venus.
Hoc vnum moneo (si quid modo creditur arti,
Nec mea dicta rapax per mare ventus agat:)
Aut nunquam tentes: aut perfice. tollitur index:
Cum semel in partem criminis illa venit.
Non auis vtiliter viscatis effugit alis:
Non bene de laxis cassibus exit aper.
Saucius arrepto piscis retinetur ab hamo.
Optime tentatam nec, nisi victor, abi.
Tum nec te prodet communi noxia culpa:
Factaq; erunt dominæ, dictaq; nota tibi.
Sed bene celetur: bene si celabitur index:
Notitiæ suberit semper amica tuæ.
Tempora qui solis operosa colentibus arua,
Fallitur, & nautis aspicienda putat.
Nec semper credenda Ceres fallacibus aruis:
Nec semper viridi concaua puppis aquæ:
Nec teneras tutum est semper captare puellas,
Sæpe dato melius tempore fiet idem.
Siue dies suberit natalis siue calendæ,
Quas Venerem Marti continuasse iuuat:
Siue erit ornatus, non vt fuit ante, sigillis,
Sed regum positas circus habebit opes:
Differ opus, tunc tristis hiems, tunc Pleiades instant,
Tunc tener æquorea mergitur Hædus aqua,
Tunc bene desinitur, tunc si quis creditur alto,
Vix tenuis laceræ naufraga membra ratis.
Tunc licet incipias, qua flebilis Allia luce
Vulneribus Latijs sanguinolenta fuit.
Quaq; die redeunt rebus minus apta gerendis,
Culta Palæstino septima festa viro.
Magna superstitio tibi sit natalis amicæ:
Quaq; aliquid dandum est, illa sit atra dies.
Cum bene vitaris, tamen auferet: inueniet artem
Femina, qua cupidi carpat amantis opes.
Institor ad dominam veniet discinctus emacem,
Expediet merces teq; sedente suas.
Quas illa, inspicias, sapere vt videare, rogabit:
Oscula deinde dabit, deinde rogabit, emas.
Hoc fore contentam multos iurabit in annos,
Nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.
Si non esse domi, quos des, caussabere nummos,
Littera poscetur, nec didicisse iuuat.
Quid quasi natali cum poscit munera libo?
Et quoties opus est, nascitur illa sibi?
Quid cum mendaci damno mœstissima plorat?
Elapsusq; caua fingitur aure lapis?
Multa rogant reddenda dari, data reddere nolunt,
Perdis, & in damno gratia nulla tuo est.
Non mihi sacrilegas meretricum vt persequar artes,
Cum totidem linguis sint satis ora decem;
Cera vadum tentet rasis infusa tabellis,
Cera tuæ primum conscia mentis eat.
Blan-

Blanditias ferat illa tuas, imitataque amantum
Verba: nec exiguas, quisquis es, adde preces.
Hectora donauit Priamo prece motus Achilles:
Flectitur iratus voce rogante deus.
Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.
Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum,
Illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
Si dederis quicquam, poteris ratione relinqui,
Præteritum tulerit, perdideritq; nihil.
Et quæ non dederis, semper videare daturus:
Sic dominum sterilis sæpe fefellit ager.
Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
Et reuocat cupidas alea sæpe manus.
Hoc opus, hic labor est: primum sine munere iungi:
Si dederit gratis, quæ dedit, vsque dabit.
Ergo eat & blandis peraretur littera verbis:
Exploretque animos, primaque tentet iter.
Littera Cydippen pomo perlata fefellit:
Insciaq; est verbis capta puella suis.
Disce bonas artes (moneo) Romana iuuentus:
Non tantum trepidos vt tueare reos.
Quam populus, iudexque grauis, lectusq; senatus:
Tam dabit eloquio victa puella manus.
Sed lateant vires, nec sis in fronte disertus:
Effugiant voces verba molesta tuæ.
Quis, nisi mentis inops teneræ declamat amicæ?
Sæpe valens odij littera caussa fuit.
Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba,
Blanda tamen, præsens vt videare loqui.
Si non accipiet scriptum, illectumque remittet:
Lecturam spera, propositumque tene.
Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci:
Tempore lenta pati frena docentur equi.
Ferreus assiduo consumitur annulus vsu:
Interit assidua vomer aduncus humo.
Quid magis est durum saxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.
Penelopen ipsam, perstes modo, tempore vinces:
Capta vides sero Pergama: capta tamen.
Legerit, & nolit rescribere, cogere noli:
Tu modo blanditias fac legat ipsa tuas.
Quæ voluit legisse, volet rescribere lectis,
Per numeros veniunt ista, gradúsq; suos.
Forsitan & primo veniet tibi littera tristis,
Quæque roget, ne se sollicitare velis.
Quod rogat illa, timet: quod, non rogat, optat, vt instes
Insequor, & voti post modo compos eris.
Interea siue illa toro resupina feretur.
Lecticam dominæ dissimulanter adi.
Néve aliquis verbis odiosas afferat aures,
Quàm potes ambiguis callidus abde notis:
Seu pedibus vacuis illic spaciosa teretur
Porticus, hic socias tu quoque iunge moras.
Et modo præcedas, facito: modo terga sequaris:
Et modo festines, & modo lentus eas:
Nec tibi de medijs aliquam transire columnis
Sit pudor, aut lateri continuasse latus.
Nec sine te curuo sedeat speciosa theatro.
Quod spectes, humeris afferet illa suis.

Illam respicias, illam mirere licebit:
Multa supercilio, multa loquare notis.
Et plaudas aliquo mimo saltante puellæ,
Et faueas illi, quisquis agatur amans.
Cum surgit, surgas, donec sedet illa, sedeto,
Arbitrio dominæ tempora perde tuæ.
Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras.
Ista iube faciant, quorum Cybeleia mater
Concinitur Phrygiis exululata modis.
Forma viros neglecta decet. Minoida Theseus
Abstulit à nulla tempora comptus acu.
Hippolytum Phædra, nec erat bene cultus, amauit.
Cura deæ siluis aptus Adonis erat.
Munditiæ placeant, fuscentur corpora campo,
Sit bene conueniens, & sine labe toga.
Linguaq; ne rigeat, careant rubigine dentes,
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma, sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineant, & sint sine sordibus vngues,
Inque caua nullus stet tibi nare pilus.
Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,
Nec lædat nares virq; paterq; gregis.
Cætera lasciuæ faciant concede puellæ,
Et si quis male vir quærit habere virum.
Ecce suum vatem liber vocat, hic quoque amantes
Adiuuat, & flammæ qua calet ipse fauet.
Cnossis in ignotis amens errabat arenis,
Qua breuis æquoreis Dia feritur aquis.
Vtque erat è somno tunica velata recincta,
Nuda pedem, croceas irreligata comas.
Thesea crudelem surdas clamabat ad vndas,
Indigno teneras imbre rigante genas.
Clamabat flebatq; simul, sed vtrumque decebat,
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
Iamque iterum tundens mollissima pectora palmis
Perfidus ille abijt, quid mihi fiet? ait.
Quid mihi fiet? ait: sonuerunt cymbala toto
Littore, & attonita tympana pulsa manu.
Excidit illa metu, rupitque nouissima verba,
Nullus in exanimi corpore sanguis erat.
Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis,
Ecce leues Satyri præuia turba Dei,
Ebrius ecce senex pando Silenus asello
Vix sedet, & pressas continet arte iubas.
Dum sequitur bacchas, bacchæ fugiuntq; petuntq;.
Quadrupedem ferula dum malus vrget eques,
In caput aurito cecidit delapsus asello,
Clamarunt Satyri, surge age, surge pater.
Iam deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.
Et color, & Theseus, & vox abiere puellæ,
Terque fugam petijt, terque retenta metu est.
Horruit, vt steriles agitat quas ventus, aristæ,
Vt leuis in madida canna palude tremit.
Cui deus, en adsum tibi cura fidelior, inquit,
Pone metum, Bacchi Cnosias vxor eris.
Munus habe cælum, cælo spectabere sidus,
Sæpe rege dubiam Cressa puella ratem,

Dixit, & è curru, ne tigres illa timeret,
    Desilit, impressæ cessit arena pedi.
Implicitamq; sinu (neque enim pugnare valebat)
    Abstulit, ut facile est omnia posse deo
Pars Hymenæe canunt pars altera Euæ clamant:
    Sic coeunt sacro nupta, deusque toro.
Ergo, ubi contigerint positi tibi munera Bacchi,
    Atque erit in socij fœmina parte tori:
Nycteliumque patrem, nocturnaq; sacra precata
    Ne iubeant capiti vina nocere tuo.
Hic tibi multa licet sermone latentia ficto
    Dicere: quæ dici sentiat illa sibi.
Blanditiasque leues tenui perscribere vino:
    Vt dominam in mensa sciegat illa tuam.
Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem,
    Sæpe tacens vocem, verbaque vultus habet:
Fac primus rapias illius tacta labellis
    Pocula: quaque bibit parte puella, bibas.
Et quemcumque cibum digitis libauerit illa,
    Tu pete, dumque petes, sit tibi tacta manus.
Sint etiam tua vota viro placuisse puellæ:
    Vtilior vobis factus amicus erit.
Huic si forte bibas sortem concede priorem
    Huic detur capiti missa corona tuo.
Siue erit inferior seu par, prior omnia sumat:
    Nec dubites illi verba secunda loqui.
Tuta, frequensq; via est, per amici fallere nomen:
    Tuta frequensque licet sit via: crimen habet:
Inde procurator nimium quoq; multa procurat:
    Et sibi mandatis plura videnda putet.
Certa tibi à nobis dabitur mensura bibendi.
    Officium præstent mensque pedesque suum.
Iurgia præcipue vino stimulata caueto:
    Et nimium faciles ad fera bella manus.
Occidit Eurytion stultè data vina bibendo,
    Aptior est dulci mensa merumque ioco.
Si vox est, canta: si mollia brachia, salta:
    Et quacumque potes dote placere, place.
Ebrietas ut vera nocet, sic ficta iuuabit:
    Fac titubet blæso subdola lingua sono.
Et quicquid dices faciesve proteruius æquo:
    Credatur nimium caussa fuisse merum.
Et bene dic dominæ, bene cum quo dormiet illa,
    Sed male sit tacita mente precare viro.
At cum discedet mensa conuiua remota:
    Ipsa tibi accessus turba locumque dabit.
Insere te turbæ: leniterque admotus eunti
    Velle latus digitis: & pede tange pedem.
Colloquij tempus adest: fuge rustice longe
    Hinc pudor: audacem forsque, Venusque iuuant.
Non tua sub nostras veniet facundia leges:
    Fac tantum cupias, sponte disertus eris.
Est & agendus amans, imitandaque vulnera verbis:
    Hæc tibi quæratur qualibet arte fides.
Nec credi labor est: sibi quæque videtur amanda:
    Pessima sit, nulli non sua forma placet.
Sæpe tamen verè cœpit simulator amare,
    Sæpe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
Quo magis ô faciles imitantibus este puellæ:
    Fiet amor verus, qui modo fictus erat.
Blanditiis animum furtim deprehendere nunc sit.
    Vt pendens liquida ripa subitur aqua.
Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos,
    Et teretes digitos exiguumque pedem.
Delectant etiam castas præconia formæ;
    Virginibus curæ est, grataq; forma sua.
Nam cur in Phrygiis Iunonem & Pallada syluis
    Nunc quoque iudicium non tenuisse pudet?
Laudatas ostendit auis Iunonia pennas:
    Si tacitus spectes illa recondit opes.
Quadrupedes inter rapidi certamina cursus,
    Depexæque iubæ plausaque colla iuuant:
Nec timide promitte, trahunt promissa puellas,
    Pollicitis testes quoslibet adde deos:
Iupiter ex alto periuria ridet amantum,
    Et iubet Æolios irrita ferre Notos.
Per Styga Iunoni falsum iurare solebat
    Iupiter, exemplo nunc fauet ille suo.
Expedit esse deos: & ut expedit esse putemus.
    Dentur in antiquos thura merumque focos.
Nec secura quies illos similisque sopori
    Detinet: innocui viuite, numen adest.
Reddite depositum pietas sua fœdera seruet,
    Fraus absit, vacuas cædis habete manus:
Ludite si sapitis, solas impune puellas,
    Hac minus est vna fraude pudenda fides.
Fallite fallentes, ex magna parte profanum
    Sunt genus in laqueos, quos posuere, cadant.
Dicitur Ægyptus caruisse iuuantibus arua
    Imbribus, atque annis sicca fuisse nouem,
Cum Thrasius Busirin adit, monstratque piari,
    Hospitis effuso sanguine posse Iouem:
Illi Busiris, fies Iouis hostia primus,
    Inquit, & Ægypto tu dabis hospes aquam.
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
    Torruit, infelix imbuit auctor opus:
Iustus uterque fuit, neque enim lex æquior vlla est,
    Quam necis artifices arte perire sua.
Ergo & periuras merito periuria fallant,
    Exemplo doleat fœmina læsa suo.
Et lacrymæ prosunt, lacrymis adamanta mouebis.
    Fac madidas videat, si potes, illa genas.
Si lacrymæ (neque enim veniunt in tempore semper)
    Deficient, vda lumina tange manu.
Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
    Illa licet non det, non data sume tamen.
Pugnabit primo fortassis & improbe dicet,
    Pugnando vinci se tamen illa volet.
Tantum ne noceant teneris male rapta labellis,
    Neue queri possit dura fuisse, caue.
Oscula qui sumpsit, si non & cætera sumpsit,
    Hæc quoque, quæ data sunt, perdere dignus erat
Quantum defuerat pleno post oscula voto?
    Hei mihi rusticitas, non pudor ille fuit.
Vim licet appelles: grata est vis illa puellis,
    Quod iuuat, inuitæ sæpe dedisse volunt.
Quæcumque est Veneris subita violata rapina,
    Gaudet: & improbitas muneris instar habet.
At, quæ cum posset cogi, non tacta recessit:
    Vt simulet vultu gaudia, tristis erit.

Vim passa est Phœbe: vis est illata sorori,
Et gratus raptis raptor uterque fuit.
Fabula nota quidem, sed non indigna referri,
Scyrias Hæmonio victa puella viro.
Iam dea laudatæ dederat mala præmia formæ
Colle sub Idæo vincere digna Venus:
Iam nurus ad Priamum diverso venerat orbe:
Graiáque in Iliacis mœnibus uxor erat:
Iurabant omnes in læsi verba mariti,
Nam dolor unius publica causa fuit.
Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles
Veste virum longa dissimulatus erat.
Quid facis Æacide? non sunt tua munera lanæ:
Tu titulos alia Palladis arte petas.
Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta ferendo.
Pensa quid in dextra, qua cadit Hector, habes?
Reiice succinctos operoso stamine fusos,
Quassanda est ista Pelias hasta manu.
Forte erat in thalamo virgo regalis eodem:
Hæc illum stupro comperit esse virum.
Viribus illa quidem victa est (ita credere oportet)
Sed voluit vinci viribus illa tamen.
Sæpe mane dixit, cum iam properaret Achilles:
Fortia non posita sumpserat arma colo.
Vis ubi nunc illa est? quid blanda voce moraris
Auctorem stupri Deidameia tui?
Scilicet ut pudor est: quondam cœpisse priorem
Sic alio gratum est incipiente pati.
Ah nimia est propriæ iuveni fiducia formæ,
Expectet si quis, dum prior illa roget,
Vir prior accedat, vir verba precantia dicat:
Excipiat blandas comiter illa preces.
Vt potiare, roga, tantum cupit illa rogari:
Da caussam voti principiumque tui.
Iupiter ad veteres supplex Heroidas ibat:
Corripuit magnum nulla puella Iovem.
Si tamen à precibus tumidos accedere fastus
Senseris: incepto parce, refértque pedem.
Quod refugit, multæ cupiunt: odere quod instat:
Lenius instando tædia tolle tui.
Nec spes est Veneris semper profitenda roganti,
Intret amicitiæ nomine tectus amor.
Hoc aditu vidi tetricæ data verba puellæ:
Qui fuerat cultor, factus amator erat.
Candidus in nauta turpis color: æquoris unda
Debet, & à radiis sideris esse niger.
Turpis in agricola: quia vomere semper adunco,
Et gravibus rastris sub Iove versat humum,
Et tu, Palladiæ petitur cui fama coronæ:
Candida si fuerint corpora: turpis eris.
Palleat omnis amans: color est hic aptus amanti,
Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.
Pallidus in Lyricen silvis errabat Orion,
Pallidus in lentea Naide Daphnis erat.
Arguat & macies animum: nec turpe putaris,
Pileolum nitidis imposuisse comis.
Attenuant iuvenum vigilatæ corpora noctes:
Curáque, & in magno qui fit amore, dolor.
Vt voto potiare tuo, miserabilis esto.
Vt, qui te videat, dicere possit, amas.
Conquerar, an moneam mistum fas esse nefasque:
Nomen amicitia est, nomen inane fides.
Hei mihi non tutum est, quod amas, laudare sodali:
Cum tibi laudanti credidit, ipse subit.
At non Actorides lectum temeravit Achillis,
Quantum ad Pirithoum, Phædra pudica fuit,
Hermyonem Pylades, qua Pallada Phœbus amavit:
Quódque tibi geminus Tyndari Castor, erat.
Siquis idem sperat, laturas poma myricas
Speret: & è medio flumine mella petat.
Nil, nisi turpe iuvat: cura est sua cuique voluptas:
Hæc quoque ab alterius grata dolore venit.
Heu facinus, non est hostis metuendus amanti:
Quos credis fidos, effuge, tutus eris.
Cognatum, fratrémque, cave, fidúmque sodalem,
Præbebit veros hæc tibi turba metus.
Finiturus eram, sed sunt diversa puellis
Pectora, mille animos excipe mille modis.
Nec tellus eadem parit omnia, vitibus illa
Convenit, hæc oleis, hic bene farra virent.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ,
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.
Vtque levis Proteus modò se tenuabat in undas,
Nunc leo, nunc arbor, nunc erat hirtus aper.
Hi iaculo pisces, illæ capiuntur ab hamis,
Hos cava contentos retia fune trahunt.
Nec tibi conveniet cunctos modus unus ad annos,
Longius insidias cerva videbit anus.
Si doctus videare rudi, petulánsve pudenti,
Diffidet miseræ protinus illa sibi.
Inde fit, ut quæ se timuit committere honesto,
Vilis in amplexus inferioris eat.
Pars superat cœpti, pars est exhausta laboris,
Hic teneat nostras anchora iacta rates.

DE ARTE AMANDI LIB. II.

ICITE *Io Pæan, & io bis dicite Pæan:*
Decidit in casses præda petita meos.
Lætus amans donet viridi mea carmina palma,
Præferar Ascræo Mæonioque seni.
Talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis
Candida cum rapta coniuge vela dabat.
Talis erat, qua te curru victore ferebat,
Vecta peregrinis Hippodameia rotis.
Quid properas iuvenis? mediis tua pinus in undis
Navigat, & longe, quem peto, portus abest.
Non satis invenisse tibi est me vate puellam,
Arte mea capta est, arte tenenda mea est.
Nec minor est virtus, quam quærere, parta tueri,

Casus inest illic: hic erit artis opus.
Nunc mihi si quando puer & Cytherea fauete,
Nunc Erato, nam tu nomen amoris habes.
Magna paro, quas possit amor remanere per artes,
Dicere, tam vasto peruagus orbe puer.
Et leuis est, & habet geminas, quibus euolet alas,
Difficile est illis imposuisse modum.
Hospitis effugio præcluserat omnia Minos,
Audacem pennis repperit ille viam.
Dædalus vt clausit conceptum crimine matris
Semibouemque virum, semiuirúmque bouem:
Sit modus exilio, dixit, iustissime Minos:
Accipiat cineres terra paterna meos.
Et, quoniam in patria fatis agitatus iniquis
Viuere non potui, da mihi posse mori.
Da reditum puero: senis est si gratia vilis:
Si non vis puero parcere: parce seni.
Dixerat hæc: sed & hæc, & multo plura licebat
Dicere: & egressus non dabat ille viro.
Quod simulac sensit, nunc nunc ô Dædale dixit,
Materiam qua sis ingeniosus habes.
Possidet & terras & possidet æquora Minos:
Nec tellus nostræ, nec patet vnda fugæ:
Restat iter cæli: cælo tentabimus ire:
Da veniam cœpto Iupiter alte meo.
Non ego sidereas affecto tangere sedes:
Qua fugiam dominum nulla, nisi ista via est.
Per styga detur iter: stygias transnabimus vndas,
Sunt mihi naturæ iura nouanda meæ.
Ingenium mala sæpe mouent: quis crederet vnquam,
Aerias hominem carpere posse vias?
Remigium volucrum disponit in ordine pennas,
Et leue per lini vincula nectit opus.
Imáque pars ceris astringitur igne solutis:
Finitúsque nouæ iam labor artis erat.
Tractabat cerámque puer, pennásque renidens,
Nescius hæc humeris arma parata suis.
Cui pater his (inquit) patriæ est adeunda carinis,
Hac nobis Minos effugiendus ope est.
Aera non potuit Minos, alia omnia clausit:
Qua licet, inuentis aëra rumpe meis.
Sed tibi non virgo Tegeæa, coméque Bootes,
Ensiferque Orion aspiciendus erit.
Me pennis sectare datis: ego prævius ibo.
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.
Nam siue æthereas vicino sole per auras
Ibimus: impatiens cera caloris erit.
Siue humiles propiore freto iactabimus alas:
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrumque vola: ventos quoque nate caueto,
Quáque ferent auræ, vela secunda dato.
Dum monet aptat opus puero: monstratq; moueri:
Erudit infirmas vt sua mater aues.
Inde suis factas humeris accommodat alas.
Perque nouum timidus corpora librat iter.
Iámque volaturus paruo dedit oscula nato:
Nec patriæ lacrymas continuere genæ.
Monte minor collis, campis erat altior æquis:
Hinc data sunt miseræ corpora bina fugæ.
Et mouet ipse suas, & nati respicit alas
Dædalus, & cursus sustinet vsque suos.
Iámque nouum delectat iter: positóque timore
Icarus audaci fortius arte volat.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Vidit, & inceptum dextra reliquit opus.
Iam Samos à læua fuerat, Naxósque relictæ,
Et Paros, & Clario Delos amata Deo.
Dextra Lebynthos erat, siluísque vmbrosa Pachymne
Cinctáque piscosis Astypalæa vadis.
Cum pater incautis nimium temerarius annis
Altius egit iter, deseruitq; patrem.
Vincla labant: & cera deo propiore liquescit,
Nec tenues venti brachia mota tenent.
Territus à summo despexit in æquora cælo:
Nox oculis pauido venit oborta metu.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
Et trepidat: nec, quo sustineatur habet.
Decidit: atq; cadens pater ô pater auferor, inquit:
Clauserunt virides ora loquentis aquæ.
At pater infelix, nec iam pater, Icare clamat,
Icare clamat, vbi es? quáve sub axe volas?
Icare clamabat: pennas aspexit in vndis:
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.
Non potuit Minos hominis compescere pennas:
Ipse Deum volucrem detinuisse paro.
Fallitur Hæmonias siquis decurrit ad artes:
Datque quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient, vt viuat amor, Medeides herbæ:
Mistáque cum magicis mersa venena sonis.
Phasias Æsoniden, Circe tenuisset Vlyssem:
Si modo seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis: vimque furoris habent.
Sit procul omne nefas: vt ameris, amabilis esto:
Quod tibi non facies, solave forma dabit.
Sit licet antiquo Nireus adamatus Homero:
Naiadumque tener crimine raptus Hylas.
Vt dominam teneas: nec te mirere relictum.
Ingenij dotes corporis adde bonis.
Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
Fit minor: & spatio carpitur ipsa suo.
Nec semper violæ nec semper lilia florent:
Et riget, amissa spina relicta rosa.
Et tibi iam venient cani formose capilli:
Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.
Iam molire animum, qui duret: & astrue formam:
Solus ad extremos permanet ille rogos.
Nec leuis ingenuas pectus coluisse per artes,
Cura sit: & linguas edidicisse duas.
Non formosus erat, sed erat facundus Vlysses:
Et tamen æquoreas torsit amore deas.
Ah quoties illum doluit properare Calypso:
Remigioque aptas esse negauit aquas.
Hæc Troiæ casus iterumque, iterúmque rogabat:
Ille referre aliter sæpe solebat idem.
Littore constiterant: illic quoq; pulchra Calypso
Exigit Odrisij fata cruenta ducis.
Ille leui virga (virgam nam forte tenebat)
Quod rogat, in spisso littore pingit opus.

Hæc (inquit) Troia est, muros in litore fecit.
Hic tibi sit Simois: hæc mea castra puta.
Campus erat (campumque facit) quem cæde Dolonis
Sparsimus, Hæmonios dum vigil optat equos.
Illic Sithonij fuerant tentoria Rhesi:
Hac ego sum captis nocte reuersus equis.
Pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
Abstulit, & Rhesi cum duce castra suo.
Tum dea, Quas inquit, fidas tibi credis ituro?
Perdiderint undæ nomina quanta, vides?
Ergo age fallaci timide confide figuræ
Quisquis es: atque aliquid corpore pluris habe.
Dextera præcipue capit indulgentia mentes:
Asperitas odium, sæuaque bella mouet:
Odimus accipitrem, quia viuit semper in armis.
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidiis hominum: quia mitis hirundo est:
Quasque colat turres Chaonis ales habet.
Este procul lites & amaræ prælia linguæ:
Dulcibus est verbis mollis alendus amor.
Lite fugant nuptæque viros, nuptasque mariti:
Inque vicem credunt rem sibi semper agi.
Hoc decet uxores: dos est uxoria lites.
Audiat optatos semper amica sonos.
Non legis iussu lectum venistis in unum:
Fungitur in vobis munere legis amor.
Blanditias molles, auresque iuuantia verba
Affer, vt aduentu læta sit ipsa tuo.
Non ego diuitibus venio præceptor amandi:
Nil opus est illi qui dabit, arte mea.
Secum habet ingenium, qui cum libet, accipe dicit.
Cedimus, inuentis plus habet ille meis.
Pauperibus vates ego sum, quia pauper amaui:
Cum dare non possem munera, verba dabam.
Pauper amet caute, timeat maledicere pauper.
Multaque diuitibus non patienda ferat.
Me iratum memini dominæ turbasse capillos,
Hæc mihi quam multos abstulit ira dies!
Nec puto nec sensi tunicam laniasse, sed ipsa
Dixerat, & pretio est illa redempta meo.
Et vos (si sapitis) vestri peccata magistri
Effugite, & culpæ damna timete meæ.
Prælia cum Parthis, cum culta pax sit amica,
Et iocus, & caussas quicquid amoris habet.
Si nec blanda satis, nec erit tibi comis amica,
Perfer, & obdura, post modo mitis erit.
Flectitur obsequio curuatus ab arbore ramus:
Franges, si vires experiere tuas.
Obsequio transnantur aquæ, nec vincere possis
Flumina, si contra, quam rapit vnda, nates.
Obsequium tigrisque domat, tumidosque leones,
Rustica paulatim taurus aratra subit.
Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta?
Succubuit meritis trux tamen illa viri.
Sæpe suos casus, nec mitia facta puellæ
Flesse sub arboribus Milaniona ferunt.
Sæpe tulit iussu fallentia retia collo,
Sæpe fera toruos cuspide fixit apros.
Sensit & Hylei contentum saucius arcum.
Sed tamen hoc arcu notior alter erat.
Non te Mænalias armatum scandere siluas:
Nec iubeo collo retia ferre tuo.
Pectora nec missis iubeo præbere sagittis:
Artis erunt cautæ mollia iussa meæ.
Cede repugnanti, cedendo victor abibis.
Fac modo quas partes illa iubebit, agas.
Arguit, arguito, quicquid probat illa, probato.
Quod dicit, dicas, quod negat illa, neges.
Riserit, arride: si fleuerit, flere memento.
Imponat leges vultibus illa tuis.
Seu ludet, numerosque manu iactabit eburnos:
Tu male iactato: tu bene iacta dato.
Seu iacies talos, victam ne pœna sequatur.
Damnosi facito stent tibi sæpe canes.
Siue latrocinii sub imagine calculus ibit:
Fac pereat vitreo miles ab hoste tuus.
Ipse tene distincta tuis vmbracula virgis:
Ipse face in turba, qua venit illa, locum.
Nec dubita tereti scamnum producere lecto:
Et tenero soleam deme, vel adde pedi.
Sæpe etiam dominæ, quum vis horrebis & ipse,
Algentis manus est calfacienda sinu:
Nec tibi turpe puta: quamuis sit turpe placebit,
Ingenua speculum sustinuisse manu.
Ille fatigatæ vincendo monstra nouercæ,
Qui meruit cælum, quod prior ipse tulit.
Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
Creditur, & lanas excoluisse rudes.
Paruit imperio dominæ Tirynthius heros:
I nunc, & dubita ferre, quod ipse tulit.
Iussus adesse foro, iussa maturius hora
Fac semper venias: nec nisi serus abi.
Occurras aliquo tibi dixerit: omnia differ:
Curre: nec inceptum turba moretur iter.
Nocte domum repetens epulis perfuncta redibit:
Tunc quoque pro seruo, si vocat illa, veni.
Rure erit, & dicet venias (amor odit inertes)
Si rota defuerit, tu pede carpe viam.
Nec graue te tempus sitiensue canicula tardet:
Nec via per iactas candida facta niues.
Militiæ species amor est: discedite segnes.
Non sunt hæc timidis signa tuenda viris.
Nox, & hiems, longæque viæ, sæuique dolores
Mollibus his castris, & labor omnis inest.
Sæpe feres imbrem cælesti nube solutum:
Frigidus in nuda sæpe iacebis humo.
Cynthius Admeti vaccas pauisse per æstus
Fertur, & in parua delituisse casa.
Quod Phœbum decuit, quem non decet? exue fastus,
Curam mansuri quisquis amoris habes.
Si tibi per tutum placitumque negabitur ire:
Atque erit opposita ianua fulta sera:
At tu per præceps tecto delabere aperto:
Det quoque furtiuas alta fenestra vias.
Læta erit, & causam tibi se sciet esse pericli:
Hoc dominæ certi pignus amoris erit.
Sæpe tua poteras Leandre carere puella:
Transnabas animum nosset vt illa tuum.
Nec pudor ancillas, vt quæque erit ordine prima,
Nec tibi sit seruos demeruisse pudor.

Nomine quenq; suo (nulla est iactura) saluta,
Iunge tuas humiles ambitiose manus.
Sed tamen & seruo (leuis est impensa) roganti
Porrige fortunæ munera parua tuæ.
Porrige & ancillæ, qua pœnas luce pependit
Lusa maritali Gallica veste manus.
Fac plebem (mihi crede) tuam: sit semper in illa
Ianitor, & thalami qui iacet ante fores.
Nec dominam iubeo pretioso munere dones.
Parua, sed e paruis callidus apta dato.
Cum bene diues ager, cum rami pondere nutant,
Afferat in calatho rustica dona puer.
Rure suburbano poteris tibi dicere missa
Illa, vel in sacra sint licet empta via.
Afferat aut vuas, aut quas Amaryllis amabat.
At nunc castaneas, nunc amat illa nuces.
Quin etiam turdoq; licet, missaq; corona
Te memorem dominæ testificare tuæ.
Turpiter his emitur spes mortis, & orba senectus.
Ah pereant, per quos munera crimen habent.
Quid tibi præcipiam teneros quoq; mittere versus?
Hei mihi non multum carmen honoris habet.
Carmina laudantur: sed munera magna petuntur:
Dummodo sit diues barbarus, ille placet.
Aurea sunt vere nunc sæcula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.
Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.
Sunt tamen & doctæ, rarissima turba, puellæ,
Altera non doctæ sed tamen esse volunt.
Vtraq; laudetur per carmina, carmina lector
Commendet dulci qualiacunq; sono
His ergo, atq; illis, vigilatum carmen in ipsas
Forsitan exigui muneris instar erit.
At, quod eris per te facturus, & vtile credis,
Id tua te facito semper amica roget.
Libertas alicui fuerit promissa tuorum,
Hanc tamen à domina fac petat ille tua.
Si pœnam seruo si vincula sæua remittis,
Quod facturus eras, debeat illa tibi.
Vtilitas tua sit, titulus donetur amicæ,
Perde nihil, partes illa potentis agat.
Sed te, cuicumq; est retinendæ cura puellæ,
Attonitum forma fac putet esse sua.
Siue erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus,
Siue erit in Cois, Coa decere puta.
Aurata est, ipso tibi sit pretiosior auro,.
Gausapa si sumpsit, gausapa sumpta proba,
Astiterit tunicata, moues incendia, clama,
Sed timida caueat frigora voce roga.
Compositum discrimen erit, discrimina lauda:
Torserit igne comam, torte capille places,
Brachia saltantis, vocem mirare canentis,
Et cum desieris, verba querentis habe.
Ipsos concubitus, ipsum venerere licebit,
Quod iuuat, & querula gaudia voce notes.
Si fuerit torua violentior ipsa Medusa,
Fiet amatori lenis, & æqua suo.
Tantum ne pateas verbis simulator in illis,
Effice, nec vultu destrue dicta tuo.
Si latet ars, prodest, affert deprensa pudorem,
Atq; adimit merito tempus in omne fidem.
Sæpe sub autumnum, cum formosissimus annus,
Plenaq; purpureo subrubet vua mero,
Cum modò frigoribꝰ premimur, modò soluimur æstu:
Aere non certo corpora languor habet.
Illa quidem valeat: sed si male firma cubabit,
Et vitium cœli senserit ægra sui:
Tunc amor, & pietas tua sit manifesta puellæ:
Tunc sere, quæ plena postmodo falce metas.
Nec tibi morosi veniant fastidia morbi:
Perpetuas fiant, quæ sinit illa, manus.
Et videat flentem, nec tædeat oscula ferre:
Et sicco lacrymas combibat ore tuas.
Multa voue, sed cuncta palam, quotiesq; licebit
Quæ referas illi somnia læta vide.
Et veniat quæ lustret anus lectumq; locumq;
Præferat & tremula sulfur, & oua manu.
Omnibus his inerunt gratæ vestigia curæ:
In thalamos multis hæc via fecit iter.
Ne tamen officijs odium quæratur ab ægra:
Sit suus in blanda sedulitate modus.
Néve cibos prohibe, nec amari pocula succi
Porrige, riualis misceat illa tuus.
Sed non, quo dederas à littore carbasa, vento
Vtendum est, medio cùm potiare freto.
Dum nouus errat amor, vires sibi colligit vsu:
Si bene nutrieris, tempore firmus erit.
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas.
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.
Nascitur exiguus, sed opes acquirit eundo.
Quaq; venit multas accipit amnis aquas.
Fac tibi consuescat: nihil assuetudine maius.
Quam tu dum capias, tædia nulla fuge.
Te semper videat, tibi semper præbeat aures:
Exhibeat vultus noxq; diesq; tuos:
Cùm tibi maior erit fiducia posse requiri:
Tunc procul absenti cura futurus eris.
Da requiem: requietus ager bene credita reddit
Terraq; cælestes arida sorbet aquas.
Phyllida Demophoon præsens moderatius vssit:
Exarsit velis acrius illa datis.
Penelopen absens sollers torquebat Vlysses:
Phylacides aberat Laodameia tuus.
Sed mora tuta breuis, lentescunt tempore curæ,
Vanescitq; absens, & nouus intrat amor.
Dum Menelaus abest, Helene ne sola iaceret,
Hospitis est tepido nocte recepta sinu.
Quis stupor hic Menelæ fuit? tu solus abibas:
Iisdem sub tectis hospes, & vxor erant.
Accipitri timidas credis furiose columbas,
Plenum montano credis ouile lupo.
Nil Helene peccat, nil hic committit adulter,
Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
Cogis adulterium, dando tempusq; locumq;:
Quo nisi consilio est vsa puella tuo?
Quid faciat, vir abest: & adest non rusticus hospes:
Et timet in vacuo sola cubare toro.
Viderit Atrides, Helenen ego crimine soluo,

Vsa

Vsa est humani commoditate viri.
Sed neque fuluus aper media tam sæuus in ira
Fulmineo rapidos dum rotat ore canes.
Nec lea, cum catulis lactentibus vbera præbet,
Nec breuis ignaro vipera læsa pedo:
Fœmina quam socij deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasq; ruit, positoq; decore
Fertur, vt Aonij cornibus icta dei.
Hoc bene compositos, hoc firmos rumpit amores:
Crimina sunt cautis ista timenda viris.
Coniugis admissum, violataq; iura mariti,
Barbara per natos Phasias vlta suos.
Altera dira parens (hæc est, quam cernis, hirundo)
Aspice, signatum sanguine pectus habet.
Nec mea vos vni donat censura puellæ:
Di melius. vix hoc nupta tenere potest.
Ludite: sed furto celetur culpa modesto,
Gloria peccati nulla petenda tui est.
Nec dederis munus, cognosse quod altera possit,
Nec sint nequitiæ tempora certa tuæ.
Et ne te capiat latebris sibi fœmina notis,
Non vno est semper conuenienda loco.
Et quoties scribes, totas prius ipse tabellas
Inspice: plus multæ quàm sibi missa legunt.
Læsa Venus iusta arma mouet, telumq; remittit,
Et modò quæ questa est ipsa, querare facit.
Dum fuit Atrides vna contentus, & illa
Casta fuit, vitio est improba facta viri.
Audierat, laurumq; manu, vittasq; ferentem
Pro nata Chrysen non valuisse sua.
Audierat Lyrnesi tuos abducta dolores,
Bellaq; per turpes longius isse moras.
Hæc tantùm audierat: Priameida viderat ipsa,
Victor erat prædæ præda pudenda suæ.
Inde Thyestiaden animo, thalamoq; recepit,
Et malè peccantem Tyndaris vlta virum est.
Quæ bene celaris, si qua tamen acta patebunt,
Illa licet pateant, tu tamen vsque nega.
Tu neque subiectus, solito neque blandior esto,
Hæc animi multum signa nocentis habent.
Sed lateri nec parce tuo, pax omnis in illo est,
Concubitu prior est infitianda Venus.
Sunt, qui præcipiant herbas satureia nocentes
Sumere, iudiciis ista venena meis.
Aut piper vrticæ mordacis semine miscent,
Tritáque in annoso flaua pyretra mero.
Sed dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,
Colle sub vmbroso quam tenet altus Eryx.
Candidus Alcathoi qui mittitur vrbe Pelasga
Bulbus, & ex horto quæ venit herba salax,
Ouáque sumuntur, sumantur Hymettia mella,
Quásque tulit folio pinus acuta nuces.
Docta quid ad magicas Erato conuerteris artes?
Interior curru meta terenda meo est.
Qui modò celabas monitu tua crimina nostro,
Flecte iter, & monitu detege furta meo.
Nec leuitas culpanda mea est: non semper eodem
Impositos vento panda carina vehit.
Nam modo Threicio Borea, modò currimus Euro:
Sæpe tument Zephyro lintea, sæpe Noto.
Aspice, vt in curru modò det fluitantia rector
Lora, modò admissos arte retentet equos.
Sunt quibus ingratè timida indulgentia seruit,
Et si nulla subest æmula, languet amor.
Luxuriant animi rebus plerumque secundis,
Nec facile est æqua commoda mente pati.
Vt leuis absumptis paulatim viribus ignis
Ipse latet, summo candet in igne cinis.
Sed tamen extinctas admoto sulfure flammas
Inuenit, & lumen, quod fuit ante, redit.
Sic, vbi pigra situ, securáque pectora torpent,
Acribus est stimulis eliciendus amor.
Fac timeat de te, tepidámque recalface mentem.
Palleat indicio criminis illa tui.
O quantum, & quoties numero comprendere non est,
Fœlicem, de quo læsa puella dolet!
Quæ simul inuitas crimen peruenit ad aures,
Excidit, & misera vóxque, colórque fugit.
Ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos:
Ille ego sim, teneras cui petat vngue genas,
Quem videat lacrymans, quem toruis spectet ocellis:
Quo sine non possit viuere, posse velit.
Si spatium quæras, breue sit quo læsa queratur:
Ne vires lenta colligat ira mora.
Candida iamdudum cingantur colla lacertis,
Inq; tuo flens est accipienda sinu.
Oscula da flenti, Veneris da gaudia flenti:
Pax erit, hoc vno soluitur ira modo.
Cum bene sæuierit, cùm certa videbitur hostis,
Tunc pete concubitus fœdera, mitis erit.
Illic depositis habitat concordia telis:
Illo (crede mihi) gratia nata loco est.
Quæ modò pugnarunt, iungunt sua rostra columbæ,
Quarum blanditias, verbáque murmur habet.
Prima fuit rerum confusa sine ordine moles,
Vnáq; erat facies sydera, terra, fretum.
Mox cælum impositum est terris, humus æquore
cincta est,
Inq; suas partes cessit inane Chaos.
Sylua feras cepit, volucres agitabilis aër,
In liquida pisces delituistis aqua.
Tum genus humanum solis errabat in agris:
Hisq; meræ vires, & rude corpus erat.
Sylua domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes,
Iámque diu nulli cognitus alter erat.
Blanda truces animos fertur mollisse voluptas,
Constiterant vno fœmina, virque toro.
Quid facerent, ipsi nullo didicere magistro:
Arte Venus nulla dulce peregit opus.
Ales habet, quod amet: cum quo sua gaudia iungat,
Inuenit in media fœmina piscis aqua.
Cerua parem sequitur: serpens serpente tenetur:
Hæret adulterio cum cane nexa canis.
Læta salitur ouis: tauro quoq; læta iuuenca est:
Sustinet immundum sima capella marem.
In furias agitantur equæ, spatióque remotæ
Per loca diuiduos amne sequuntur equos.
Ergo age, & iratæ medicamina fortia præbe:
Illa feri requiem sola doloris habent.

Illa Machaonios superant medicamina succos:
His, ubi peccaris, restituendus eris.
Hæc ego cùm canerem, subitò manifestus Apollo
Mouit inauratæ pollice fila lyræ.
In manibus laurus, sacris induta capillis
Laurus erat: vates ille videndus adest.
Is mihi, lasciui, dixit, præceptor amoris,
Duc age discipulos ad mea templa tuos.
Est ubi diuersum fama celebrata per orbem
Litera, cognosci quæ sibi quemque iubet.
Qui sibi notus erit, solus sapienter amabit,
Atque opus ad vires exiget omne suas.
Cui faciem natura dedit, spectetur ab illa:
Cui color est, humero sæpe patente cubet.
Qui sermone placet, taciturna silentia vitet:
Qui canit arte, canat: qui bibit arte, bibat.
Sed neque declament medio sermone diserti,
Nec sua vesanus scripta poëta legat.
Sic monuit Phœbus: Phœbo parente monenti
Certa Dei sacro est huius in ore fides.
Ad propiora vocor. quisquis sapienter amabit,
Vincet, & è nostra, quod petet, arte feret.
Credita non semper sulci cum fœnore reddunt,
Nec semper dubias adiuuat aura rates.
Quod iuuat, exiguum est: plus est, quod lædit amantes,
Proponant animo multa ferenda suo.
Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla,
Cærula quot baccas Palladis arbor habet:
Littore quot conchæ, tot sunt in amore dolores,
Quæ patimur, multo spicula felle madent.
Dicta erit isse foras, quam tu fortasse videbis:
Isse foras, & te falsa videre, puta.
Clausa tibi fuerit promissa ianua nocte,
Perfer & immunda ponere corpus humo.
Forsitan & vultu mendax ancilla superbo
Dicet: quid nostras obsidet iste fores?
Postibus, & duræ supplex blandire puellæ,
Et capiti demptas limine pone rosas.
Cùm volet, accedes: cùm te vitabit, abibis:
Dedecet ingenuos tædia ferre sui.
Effugere hinc non est quare tibi possit amica,
Dicere non omni tempore sensus abest.
Nec maledicta puta, nec verbera ferre puellæ
Turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes.
Quid moror in paruis? animus maioribus instat:
Magna canam: toto pectore vulgus ades.
Ardua molimur: sed nulla, nisi ardua virtus:
Difficilis nostra poscitur arte labor.
Riualem patienter habe, victoria tecum
Stabit, eris magni victor in arce Iouis.
Hæc tibi non hominem, sed quercus crede Pelasgas
Dicere: nil istis ars mea maius habet.
Innuet illa feras, scribet, ne tange tabellas:
Vnde volet, veniat: quóque libebit eat.
Hæc in legitima præstant uxore mariti:
Cùm tener ad partes tu quoque, somne, venis.
Hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte:
Quid faciam? monitis sum minor ipse meis.
Mène palàm nostræ det quisquam signa puellæ?
Et patiar? nec me quolibet ira ferat?
Oscula vir dederat (memini) suus: oscula questus
Sum data: barbariæ noster abundat amor.
Non semel hoc vitium nocuit mihi: doctior ille est
Quo veniunt alij conciliante viri.
Sed melius nescisse fuit: sine furta tegantur:
Ne fugiat victo fassus ab ore pudor.
Quo magis ô iuuenes deprendere parcite vestras:
Peccent: peccantes verba dedisse putent.
Crescit amor prensis: ubi par fortuna duorum est,
In causam damni perstat uterque sui.
Fabula narratur toto notissima cœlo,
Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.
Mars pater insano Veneris turbatus amore,
De duce terribili factus amator erat.
Nec Venus oranti (nec enim dea mollior ulla est)
Rustica Gradiuo difficilisque fuit.
Ah quoties lasciua pedem risisse mariti
Dicitur, & duras igne, vel arte manus.
Marte palàm simul & Vulcanum imitata decebat:
Multaque cum forma gratia mista fuit.
Sed bene concubitus primò celare solebant:
Plena verecundi culpa pudoris erat.
Indicio Solis (quis Solem fallere possit?)
Cognita Vulcano coniugis acta suæ.
Quam mala Sol exempla moues? pete munus ab ipsa:
Et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.
Mulciber obscuros lectum circáque superque
Disponit laqueos: lumina fallit opus.
Fingit iter Lemnon: veniunt ad fœdus amantes:
Impliciti laqueis nudus uterque iacent.
Conuocat ille deos: præbent spectacula capti:
Vix lacrymas Venerem continuisse ferunt.
Non vultus texisse suos, non denique possunt
Partibus obscœnis opposuisse manus.
Hic aliquis ridens, in me fortissime Mauors,
Si tibi sunt oneri, vincula transfer, ait.
Vix precibus Neptune tuis captiua resoluit
Corpora: Mars Thracen occupat, illa Paphon.
Hoc tibi profecit Vulcane: quod ante tegebant,
Liberius faciunt: & pudor omnis abest.
Sæpe tamen demens stultè fecisse fateris:
Téque ferunt iræ pœnituisse tuæ.
Hoc vetui: vos ecce vetat deprensa Dione
Insidias illas, quas tulit ipsa, dare.
Nec vos riuali laqueos disponite: nec vos
Excipite arcana verba notata manu.
Ista viri captent, si iam captanda putabunt,
Quos facient iustos ignis & unda viros.
En iterum testor: nihil hic, nisi lege remissum:
Luditur in nostris instita nulla iocis.
Quis Cereris ritus audet vulgare profanus?
Magnáque Threiciâ sacra reperta Samo?
Eximia est virtus præstare silentia rebus,
Et contra grauis est culpa, tacenda loqui.
Quam bene, quod frustra captatis arbore pomis
Tantalus in media garrulus aret aqua:
Præcipuè Cytherea iubet sua sacra taceri:
Admoneo, veniat nequis ad illa loquax.
Condita si non sunt Veneris mysteria cistis:
Nec caua vesanis ictibus æra sonant:

Attamen inter nos medio versantur in usu:
Sic tamen inter nos, ut latuisse velint.
Ipsa Venus pubem, quoties velamina ponit,
Protegitur læua semireducta manu.
In medio, passimq; coit pecus: hoc quoq; viso
Auertit vultus sæpe puella suos.
Conueniunt thalami furtis & ianua nostris:
Parsq; sub iniecta veste pudenda latet.
Et si non tenebras, at quiddam nubis opacæ
Quærimus, atq; aliquid luce patente minus.
Tum quoq; cum solem nondum prohibebat, & imbrem
Tegula, sed quercus tecta, cibumq; dabat:
In nemore, atq; antris, non sub Ioue iuncta voluptas:
Tanta rudi populo cura pudoris erat.
At nunc nocturnis titulos imponimus actis:
Atq; emitur magno nil, nisi posse loqui.
Scilicet excuties omnes, vbi quæq; puella est:
Cuilibet vt dicas, hæc quoq; nostra fuit:
Nec desint, quas tu digitis ostendere possis,
Vt quamq; attigeris fabula turpis erit.
Parua queror, fingunt quidam quæ vera negarent:
Et nulli non se concubuisse ferunt.
Corpora si nequeunt, quæ possunt, nomina tangunt:
Famaq; non facto crimine, crimen habet.
I nunc claude fores custos odiose puellæ:
Et centum duris postibus adde seras.
Quid tuti superest, vbi nominis extat adulter?
Et credi, quod non contigit esse, cupit?
Nos etiam veros parce profitemur amores,
Tectaq; sunt solida mystica furta fide.
Parcite præcipuè vitia exprobrare puellis:
Vtile quæ multis dissimulasse fuit.
Nec suus Andromachæ color est obiectus ab illo,
Mobilis in gemino cui pede penna fuit.
Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo:
Vnus, qui modicam diceret, Hector erat.
Quod male fers, assuesce, feres bene, multa vetustas
Leniet: incipiens omnia sentit amor.
Dum nouus in viridi coalescit cortice ramus:
Concutiat tenerum quælibet aura cadet.
Mox, etiam ventis spatio durata, resistet,
Firmaq; adoptiuas arbor habebit opes.
Eximit ipsa dies omnes de corpore mendas:
Quodq; fuit vitium, desinit esse mora.
Ferre nouæ nares taurorum terga recusant:
Assiduè domitas tempore fallit odor.
Nominibus mollire licet mala: fusca vocetur,
Nigrior Illyrica cui pice sanguis erit.
Si pæta est, Veneri similis: si flaua Mineruæ:
Sit gracilis, macie quæ male visa sua est.
Dic agilem, quæcunq; breuis, quæ turgida, plenam:
Et lateat vitium proximitate boni.
Nec quotus annus eat, nec quo sit nata require
Consule, quæ rigidus munera censor habet.
Præcipue si flore caret, meliusq; peractum est
Tempus & albentes iam legat illa comas.
Vtilis ô iuuenes aut hæc, aut serior ætas,
Iste feret segetes, iste serendus ager.
Dum vires anniq; sinunt, tolerate labores.
Iam veniet tacito curua senecta pede.
Aut mare nauigiis, aut vomere findite terram,
Aut fera belligeras addite in arma manus,
Aut latus, & vires, operamq; afferte puellis,
Hoc quoq; militia est, hoc quoq; fecit opes.
Adde, quod est illis operum prudentia maior:
Solus & artifices qui facit, vsus adest.
Illi munditiis annorum damna rependunt,
Et faciunt cura, ne videantur anus.
Vtq; velis Venerem iungunt per mille figuras,
Inuenit plures nulla tabella modos.
Illis sentitur non irritata voluptas:
Quod iuuat, ex æquo femina, virq; ferunt.
Odi concubitus, qui non vtrinq; resoluunt,
Hoc est, cur pueri tangar amore minus.
Odi quæ præbet, quia sit præbere necesse,
Siccaq; de lana cogitat ipsa sua.
Quæ datur officio, non est mihi grata voluptas,
Officium faciat nulla puella mihi.
Me voces audire iuuat sua gaudia fassas,
Vtq; morer meme sustineamq; roget,
Aspiciam dominæ victos amantis ocellos,
Langueat, & tangi sic vetet illa diu.
Hæc bona non primæ tribuit natura iuuentæ,
Quæ citò post septem lustra venire solent.
Qui properant, noua musta bibant, mihi fundat auitum
Consulibus priscis condita testa merum.
Nec platanus, nisi sera potest obsistere ventis,
Et lædunt nudos prata nouella pedes.
Scilicet Hermionen Helenæ præponere posses?
Et melior Gorge, quàm sua mater erat?
Ad Venerem quicunq; voles attingere seram,
Si modò duraris, præmia digna feres.
Conscius ecce duos accepit lectus amantes,
Ad thalami clausas Musa resiste fores.
Sponte sua sine te celeberrima verba loquentur,
Nec manus in lecto læua iacebit iners.
Inuenient digiti quid agant in partibus illis,
In quibus occultè spicula tingit amor.
Fecit in Andromache prius hoc fortissimus Hector,
Non solum bellis vtilis ille fuit.
Fecit & in capta Lyrneside magnus Achilles,
Cùm premeret mollem lassus ab hoste torum.
Illis te manibus tangi Briseide sinebas,
Imbutæ Phrygia quæ nece semper erant.
An fuit hoc ipsum, quod te lasciua iuuaret?
Ad tua victrices membra venire manus?
Crede mihi, Veneris non est properanda voluptas:
Sed sensim tarda perficienda mora.
Cùm loca reppereris, quæ tangi fœmina gaudet:
Non obstet, tangas quominus illa, pudor.
Aspicies oculos tremulo fulgore micantes,
Vt sola liquida sæpe refulget aqua.
Accedent questus, accedat amabile murmur,
Et dulces gemitus, aptaq; verba ioco.
Sed neq; tu dominam velis maioribus vsus
Desere, nec cursus anteat illa tuos.
Ad metam properate simul: tunc plena voluptas,

Cum pariter victi femina, virq; iacent.
Hic tibi seruandus tenor est: cùm libera dantur
Otia, furtiuum nec timor vrget opus.
Cùm mora non tuta est, totis incumbere remis
Vtile, & admisso subdere calcar equo.
Finis adest operi: palmam date grata iuuentus:
Sertaq; odoratæ myrtea ferte comæ.
Quantus apud Danaos Podalyrius arte medendi,
Æacides dextra, pectore Nestor, erat:
Quantus erat Calchas extis, Telamonius armis:
Automedon curru, tantus amator, ego.
Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes,
Cantetur toto nomen in orbe meum.
Arma dedi vobis, dederat Vulcanus Achilli:
Vincite muneribus, vicit vt ille, datis.
Sed quicunq; meo superarit Amazona ferro,
Inscribat spoliis, Naso magister erat.
Ecce rogant teneræ, sibi dent præcepta puellæ:
Vos eritis chartæ proxima cura meæ.

DE ARTE AMANDI LIB. III.

ARma dedi Danais in Amazonas: arma supersunt:
Quæ tibi dem, & turbæ Penthesilea tuæ.
Ite in bella pares: vincant, quibus alma Dione
Fauerit, & toto qui volat orbe puer.
Non erat: armatis æquum concurrere nudas:
Sic etiam vobis vincere turpe viri.
Dixerit è multis aliquis, quid virus in angues
Adiicis? & rapidis tradis ouile lupis?
Parcite paucarum diffundere crimen in omneis:
Spectetur meritis quæque puella suis.
Si minor Atrides Helenen, Helenesq; sororem
Quo premat Atrides crimine maior habet.
Si scelere Oeclides Talaoniæ Eriphyles
Viuus, & in viuis ad Styga venit equis.
Est pia Penelope, lustris errante duobus,
Et totidem lustris bella gerente viro.
Respice Phylaciden, & quæ comes isse marito
Fertur, & ante annos occubuisse suos.
Fata Pheretiadæ coniux Pagasæa redemit:
Proq; viri est vxor funere læta sui.
Accipe me Capaneu, cineres miscebimus, inquit,
Iphias, in medios desiluitq; rogos.
Ipsa quoq; & cultu est & nomine fœmina virtus:
Nec mirum, populo si placet ipsa suo.
Non tamen hæ mentes nostra poscuntur ab arte:
Conueniunt cimbæ vela minora meæ.
Nil, nisi lasciui per me discuntur amores:
Fœmina præcipio quo sit amanda modo.
Fœmina nec flammas, nec sæuos excutit arcus:
Parcius hæc video tela nocere viris.
Sæpe viri fallunt: teneræ non sæpe puellæ:
Paucaq; si quæras, crimina fraudis habent.
Phasiadem matrem fallax dimisit Iason:
Venit in Æsonios altera nupta sinus.
Quantum ad te Theseu, volucres Ariadna marinas
Pauit, in ignoto sola relicta loco.
Quære nouem cur vna vices dicatur: & audi
Depositis syluas Phyllida fleuisse comis.
Et famam pietatis habet: tamen hospes & ensem
Præbuit, & causam mortis Elisa tuæ.
Quid vos perdiderit, dicam, nescistis amare:
Defuit ars vobis: arte perennat amor.
Nunc quoq; nescirent: sed me Cytherea docere
Iussit, & ante oculos constitit ipsa meos.
Tum mihi quid miseræ dixit meruere puellæ?
Traditur armatis vulgus inerme viris.
Illos artifices gemini fecere libelli:
Hæc quoq; pars monitis erudienda tuis.
Probra Therapnææ qui dixerat ante maritæ,
Mox cecinit laudes prosperiore lyra.
Si bene te noui, cultas ne læde puellas:
Gratia dum viuis ista petenda tibi est.
Dixit & è myrto (myrto nam vincta capillos
Constiterat) folium, granaq; pauca dedit.
Sensimus acceptum numen quoq; purius æther
Fulsit, & è toto pectore cessit onus.
Dum facit ingenium petite hinc præcepta puellæ:
Quas pudor & leges, & sua iura sinunt.
Venturæ memores iam nunc estote senectæ,
Sic nullum vobis tempus abibit iners.
Dum licet, & veros etiam nunc editis annos,
Ludite: eunt anni more fluentis aquæ.
Nec quæ præteriit, rursum reuocabitur vnda:
Nec quæ præteriit hora, redire potest.
Vtendum est ætate: cito pede labitur ætas:
Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit.
Hos ego, qui canent frutices, violaria vidi:
Hac mihi de spina grata corona data est.
Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantes,
Frigida deserta nocte iacebis anus:
Nec tua frangetur nocturna ianua rixa:
Sparsa nec inuenies limina manè rosa.
Quàm citò (me miserum) laxantur corpora rugis:
Et perit in nitido qui fuit ore color.
Quasq; fuisse tibi canas à virgine iuras:
Sparguntur subitò per caput omne comæ.
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas:
Nec faciunt ceruos cornua iacta senes.
Vestra sine auxilio fugiunt bona: carpite florem:
Qui nisi carptus erit, turpiter ipse cadet.
Adde, quòd & partus faciunt breuiora iuuentæ
Tempora: continua messe senescit ager.
Latmius Endymion non est tibi luna rubori:
Nec Cephalus roseæ præda pudenda deæ.
Vt taceam de te, quem nunc quoq; luget, Adoni:

Vnde

Vnde habet Æneam, Harmonemq́; Venus?
Ite per exemplum genus ô mortale dearum:
Gaudia nec cupidis vestra negate viris:
Vt iam decipiant, quid perditis? omnia constant:
Mille licet sumant, deperit inde nihil.
Conteritur ferrum, silices tenuantur ab vsu:
Sufficit, & damni pars caret illa metu.
Quis vetet apposito lumen de lumine sumi?
Quisue canum vastas in mare seruet aquas?
At tamen vlla viro mulier non expedit (inquit)
Quid, nisi quam sumis, dic mihi, perdis aquam?
Nec vos prostituit mea vox, sed vana timere
Damna vetat: damnis munera vestra carent.
Sed me flaminibus venti maioris iturum
Dum sumus in portu prouehat aura leuis.
Ordiar à cultu: cultis bene Liber ab vuis
Prouenit: & culto stat seges alta solo.
Forma Dei munus: forma quota quæque superbit?
Pars vestrum tali munere magna caret.
Cura dabit faciem: facies neglecta peribit:
Idaliæ similis sit licet illa deæ.
Corpora si veteres non sic coluere puellæ:
Nec veteres cultus sic habuere viri.
Si fuit Andromache tunicas induta valentes:
Quid mirum? duri militis vxor erat.
Scilicet Aiaci coniux ornata veniret,
Cui tegmen septem terga fuere boum.
Simplicitas rudis ante fuit: nunc aurea Roma est,
Et magnas domiti possidet orbis opes.
Aspice quæ nunc sunt Capitolia, quæq́; fuerunt:
Alterius dices illa fuisse Iouis.
Curia, consilio quæ nunc dignissima tanto est:
De stipula, Tatio regna tenente fuit.
Quæ nunc sub Phœbo, ducibúsq; palatia fulgent:
Quid nisi araturis pascua bubus erant?
Prisca iuuent alios: ego me nunc denique natum
Gratulor: hæc ætas moribus apta meis.
Non quia nunc terræ lentum subducitur aurum,
Lectaq́; diuerso littore concha venit,
Non, quia decrescunt effosso marmore montes,
Nec quia cæruleæ mole fugantur aquæ:
Sed quia cultus adest, nec nostros mansit in annos
Rusticitas priscis illa superstes auis.
Vos quoq; non caris aures onerate lapillis
Quos legit in viridi decolor Indus aqua:
Nec prodite graues insuto vestibus auro:
Per quas non petitis, sæpe fugatis, opes.
Munditiis capimur: nec sint sine lege capilli:
Admotæ formam, dantq́;, negantq́; manus.
Nec genus ornatus vnum est: quod quamque decebit,
Eligat, & speculum consulat ante suum:
Longa probat facies capitis discrimina puri:
Sic erat ornatis Laodamia comis.
Exiguum summa nodum sibi fronte relinqui,
Vt pateant aures, ora rotunda volunt.
Alterius crines humero iactentur vtroq;:
Talis es assumpta Phœbe canore lyra.
Altera succinctæ religetur more Dianæ
Vt solet, attonitas cùm petit illa feras.
Hanc decet inflatos laxè iacuisse capillos:
Illa sit astrictis impedienda comis:
Hanc decet ornari testudine Cyllenea:
Sustineat similes fluctibus illa sinus.
Sed neq; ramosa numerabis in ilice frondes:
Nec quot apes Hyblæ: nec quot in Alpe feræ,
Nec mihi tot cultus numero comprendere fas est:
Adijcit ornatus proxima quæque dies:
Et neglecta decet multas coma; sæpe iacere
Hesternam credas: illa repexa modo est.
Ars casum simulet: sic capta vidit in vrbe
Alcides Iolen: hanc ego, dixit, amo.
Talem te Bacchus Satyris clamantibus, euæ,
Sustulit in currus Gnosi relicta suos.
O quantum indulget vestro natura decori:
Quarum sunt multis damna pianda modis.
Nos malè detegimur, raptiq́; ætate capilli
Et Borea frondes excutiente cadunt.
Fœmina canitiem germanis inficit herbis,
Et melior vero quæritur arte color.
Fœmina procedit densissima crinibus emptis,
Proq́; suis alios efficit ære suos.
Nec pudor est emisse palam, venire videmus
Herculis ante oculos, virgineumq́; chorum.
Quid de veste loquar? non iam segmenta requiro,
Nec quæ bis Tyrio murice lana rubes,
Cùm tot prodierint pretio leuiore colores,
Quis furor est census corpore ferre suos?
Aëris ecce color, tum cùm sine nubibus aer,
Nec tepidus pluuias concitat auster aquas.
Ecce tibi similis, qui quondam Phrixon, & Hellen
Diceris Inois eripuisse dolis.
Hic vndas imitatur, habet quoq; nomen ab vndis,
Crediderim nymphas hac ego veste tegi.
Ille crocum simulat, croceo velatur amictu
Roscida luciferos cùm dea iungit equos.
Hic Paphias myrtos: hic purpureos amethystos,
Albescentésue rosas, Threiciámve gruem.
Nec glandes Amarylli tuæ, nec amygdala desunt.
Et sua velleribus nomina cera dedit.
Quot noua terra parit flores, cùm vere tepente
Vitis agit gemmas, pigraq́; fugit hyems:
Lana tot, aut plures succos bibit: elige certos:
Nam non conueniens omnibus vnus erit.
Pulla decet niueas: Briseida pulla decebat:
Cùm rapta est: pulla tum quoq; veste fuit.
Alba decent fuscas: albis Cephei placebas:
Sic tibi vestitæ pressa Seriphos erat.
Quam sæpe admonui, ne trux caper iret in alas,
Néve forent duris aspera crura pilis.
Sed non Caucasea doceo de rupe puellas,
Quæq; bibunt vndas Myse Caice tuas.
Quid, si præcipiam, ne fuscet inertia dentes?
Oraq; suscepta mane lauentur aqua?
Scitis & inducta candorem quærere cera:
Sanguine quæ verò non rubet: arte rubet.
Arte, supercilij confinia nuda repletis:
Paruaq; sinceras velat aluta genas.
Nec pudor est oculos tenui signare fauilla:
Vel prope te nato lucide Cydne croco.
Est mihi, quod dixi vestræ medicamina formæ:

Paruus, sed cura grande libellus opus.
Hinc quoq; præsidium læsæ petitote puellæ:
Non est pro vestris ars mea rebus iners.
Non tamen expositas mensa deprendat amator
Pyxidas. ars faciem dissimulata iuuet.
Quem non offendat toto fæx illita vultu:
Cùm fluit in tepidos pondere lapsa sinus?
Oesypa quid redolent, quamuis mittantur Athenis:
Demptus ab immundæ vellere succus ouis?
Nec coram mistas ceruæ sumpsisse medullas:
Nec coram dentes perfricuisse probem.
Ista dabunt faciem, sed erunt deformia visu:
Multaq; dum fiunt, turpia facta placent.
Quæ nunc nomen habent operosi signa Myronis
Pondus iners quondam, duraq; massa fuit.
Annulus vt fiat, primo colliditur aurum:
Quas geritis vestes, sordida lana fuit.
Cùm fieret lapis, asper erat, nunc nobile signum,
Nuda Venus madidas exprimit imbre comas,
Tu faciem cura, dum te dormire putemus:
Aptius à summa conspiciere manu.
Cur mihi nota tui causa est candoris in ore?
Claude fores thalami: quæ rude cogis opus.
Multa viros nescire decet: pars maxima rerum
Offendit, si non interiora tegas,
Aurea quæ pendent ornato signa theatro:
Inspice quàm tenuis bractea ligna tegat.
Sed neq; ad illa licet populo, nisi facta, venire:
Nec nisi summotis forma paranda viris.
At non pectendos coram præbere capillos,
Vt iaceant fusi per tua colla, veto.
Illo præcipue ne sis morosa, caueto
Tempore, nec lapsas sæpe resolue comas.
Tuta sit ornatrix: odi, quæ sauciat ora
Vnguibus: & rapta brachia figit acu
Deuouet, & tangit dominæ caput illa: simulq;
Plorat ad inuisas sanguinolenta comas.
Quæ malè crinita est, custodem in limine ponat:
Orneturve bonæ semper in æde deæ.
Dictus eram subitò cuidam venisse puellæ,
Turbida peruersas induit illa comas.
Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris:
Inq; nurus Parthas dedecus illud eat.
Turpe pecus mutilum turpis sine gramine campus:
Et sine fronde frutex & sine crine caput.
Non mihi venistis Semele, Ledeq; docendæ:
Perq; fretum falso Sidoni vecta boue,
Aut Helene, quam non stulte Menelae reposcis:
Tu quoq; non stulte Troice raptor habes.
Turba docenda venit, turpes pulcræq; puellæ:
Pulchraq; sunt semper deteriora bonis.
Formosæ minus artis opem, præceptaq; quærunt:
Est illis sua dos forma sine arte potens.
Cum mare compositum est, securus nauita cessat,
Cum tumet, auxilijs assidet ille suis.
Rara tamen menda facies caret, occule mendax:
Quaq; potes vitium corporis abde tui.
Si breuis es, sedeas, ne stans videare sedere,
Inq; tuo iaceas quantulacumque toro.
Hic quoq; ne possit fieri mensura cubantis:
Iniecta lateant fac tibi veste pedes.
Quæ nimis est gracilis, pleno velamina filo
Sumat, & ex humeris laxus amictus eat.
Pallida purpureis tangat sua corpora virgis:
Nigrior ad Pharij confuge piscis opem.
Pes malus in niuea semper celatur aluta,
Arida nec vinclis crura resolue tuis.
Conueniunt tenues scapulis Analectides altis:
Angustum circa fascia pectus eat.
Exiguo signet gestu quodcumque loquetur,
Cui digiti pingues, & scaber vnguis erit.
Cui grauis oris odor, nunquam ieiuna loquatur,
Et semper spatio distet ab ore viri.
Si niger, aut ingens, aut non erit ordine natus
Dens tibi, ridendo maxima damna feres.
Quis credat? discunt etiam ridere puellæ,
Quæritur atq; illis hac quoq; parte decor.
Sint modici rictus, sint paruæ vtrimque lacunæ,
Et summos dentes ima labella tegant.
Nec sua perpetuò contendant ilia risu,
Sed leue nescio quid femineumq; sonent.
Est, quæ peruerso distorqueat ora cachinno,
Cùm risu læta est, altera flere putes.
Illa sonat raucum quiddam atq; inamabile ridet,
Vt rudit à scabra turpis asella mola.
Quò non ars penetrat? discunt lacrymare decenter,
Quoq; volunt plorant tempore, quoq; modo.
Quid cum legitima fraudatur littera voce?
Blæsaq; fit iusso lingua coacta sono?
In vitio decor est, quædam male reddere verba
Discunt posse minus, quàm potuere loqui.
Omnibus his, quando prosunt, impendite curam,
Discite fœmineo corpora ferre gradu.
Est & in incessu pars non temnenda decoris:
Allicit ignotos illa fugátq; viros:
Hæc mouet arte latus: tunicisq; fluentibus auras
Excipit, extensos fertq; superba pedes,
Illa velut coniux Vmbri rubicunda mariti
Ambulat ingentes varica fertq; gradus.
Sed sit, vt in multis, modus hic quoq; rusticus alter
Motus in incessu, mollior alter erit.
Pars humeri tamen ima tui, pars summa lacerti
Nuda sit, à læua conspicienda manu.
Hoc vos præcipuè niueæ decet. hoc vbi vidi,
Oscula ferre humero, qua patet vsq; libet.
Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.
His sua Sisyphides auditis pæne resoluit
Corpora nam socijs illita cera fuit.
Res est blanda canor, discant cantare puellæ:
Pro facie multis vox sua lena fuit.
Et modò marmoreis referant audita theatris,
Et modò Niliacis carmina lusa modis.
Nec plectrum dextra citharam tenuisse sinistra
Nesciat, arbitrio fœmina docta meo.
Saxa ferásq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus,
Tartareósq; lacus tergeminúmq; canem.
Saxa tuo cantu vindex iustissime matris
Fecerunt muros officiosa nouos.
Quamuis mutus erat, voci fauisse putatur

Piscis:

Piscis: Arioneæ fabula nota lyræ.
Disce etiam duplici genialia naulia palmæ
Vertere: conueniunt dulcibus illa iocis.
Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poëtæ,
Sit quoque Vinosi Teia musa senis.
Nota sit & Sappho: quid enim lasciuius illa?
Cuiue pater vafri luditur arte Getæ.
Et teneri possis carmen legisse Properti:
Siue aliquid Galli, siue Tibulle tuum,
Dictaq; Varroni fuluis insignia villis
Vellera germanæ Phryxe querenda tuæ.
Et profugum Æneam, altæ primordia Romæ:
Quo nullum Latio clarius extat opus.
Forsitan & nostrum nomen miscebitur istis:
Nec mea Lethæis scripta dabuntur aquis.
Atque aliquis dicet, nostri lege culta magistri
Carmina, queis partes instruit ille duas.
Déque tribus libris, titulus quos signat amorum:
Elige, quos docili molliter ore legas.
Vel tibi composita cantetur epistola voce:
Ignotum hoc aliis ille nouauit opus:
O ita Phœbe velis, ita vos pia numina vatum,
Insignis cornu Bacche, nouémq; deæ.
Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam?
Vt moueat posito brachia iussa mero?
Artifices lateris, scenæ spectacula amantur,
Tantum mobilitas illa decoris habet.
Parua monere pudet: talorum dicere iactus
Vt scias, & vires tessera missa tuas.
Et modo tres iactes numeros: modò cogites aptè,
Quam subeat partem callida, quámque vocet.
Cautáque non stultè latronum prælia ludat,
Vnus cum gemino calculus hoste perit.
Bellatorq; suo prensus sine compare pugnet,
Æmulus & captum sæpe recurrat iter.
Reticuloq; pilæ leues fundantur aperto:
Nec, nisi quam tollas, vlla mouenda pila est.
Est genus in totidem tenui ratione redactum
Spicula, quot menses lubricus annus habet.
Parua tabella capit ternos vtrinque lapillos:
In qua vicisse est continuasse suos.
Mille fac esse iocos, turpe est nescire puellam
Ludere, ludendo sæpe paratur amor.
Sed minimus labor est sapienter iactibus vti.
Maius opus mores composuisse suos.
Tunc sumus incauti, studioque aperimur ab ipso.
Nudáque per lusus pectora nostra patent.
Ira subit, deforme malum, lucriq; cupido,
Iurgiáq;, & rixæ, sollicitusq; dolor.
Crimina dicuntur, resonat clamoribus æther,
Inuocat iratos & sibi quisque deos.
Nulla fides tabulis, quæ non per vota petuntur:
Et lacrymis vidi sæpe madere genas.
Iupiter à vobis tam turpia crimina pellat,
In quibus est vlli cura placere viro.
Hos ignaua iocos tribuit natura puellis:
Materia ludunt vberiore viri.
Sunt illis, celeresq; pilæ, iaculúmque, trochique,
Armáque, & in gyros ire coactus equus.
Nec vos campus habet, nec vos gelidissima virgo:
Nec Thuscus placida deuehit amnis aqua.
At licet, & prodest Pompeias ire per vmbras:
Virginis æthereis cum caput ardet equis.
Visite laurigero sacrata palatia Phœbo:
Ille Parætonias mersit in alta rates:
Quæq; soror, coniuxque ducis monimenta pararunt:
Naualique gener cinctus honore caput.
Visite thuricremas, vaccæ Memphitidos aras:
Visite conspicuis terna theatra locis.
Spectentur tepido maculatæ sanguine arenæ:
Metáque feruenti circumeunda rota.
Quod latet ignotum est, ignoti nulla cupido:
Fructus abest, facies cum bona teste caret.
Tu licet & Thamyram superes, atque Orphea cantu:
Non erit ignotæ gratia magna lyræ.
Si Venerem Cois nunquam pinxisset Apelles:
Mersa sub æquoreis illa lateret aquis.
Quid petitur sacris, nisi tantum fama poetis?
Hoc votum nostri summa laboris habet.
Cura ducum fuerant olim, regúmque poetæ:
Præmiáque antiqui magna tulere chori:
Sanctáque maiestas, & erat venerabile nomen
Vatibus: & largæ sæpe dabantur opes.
Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni Scipio magne tibi.
Nunc ederæ sine honore iacent: operatáque doctis
Cura vigil Musis, nomen inertis habet.
Sed famæ inuigilare iuuat, quis nosset Homerum,
Ilias æternum si latuisset opus?
Quis Danaem nosset, si semper clausa fuisset?
Inque sua turri perlatuisset anus?
Vtilis est vobis formosæ cura puellæ,
Sæpe vagos extra limina ferre pedes.
Ad multas lupa tendit oues, prædetur vt vnam:
Et Iouis in multas deuolat ales aues:
Se quoque det populo mulier formosa videndam:
Quem trahat, è multis forsitan vnus erit.
Omnibus illa locis maneat studiosa placendi,
Et curam tota mente decoris agat.
Casus vbique valet: semper tibi pendeat hamus:
Quo minimè credis gurgite, piscis erit.
Sæpe canes frustra nemorosis montibus errant:
Inque plagas nullo ceruus agente cadit.
Quid minus Andromede poterat sperare reuinctæ,
Quam lacrymas vlli posse placere suas?
Funere sæpe viri vir quæritur: ire solutis
Crinibus, & fletus non tenuisse, decet.
Sed vitate viros cultum formamque professos:
Quique suas ponunt in statione comas.
Quæ vobis dicunt, dixerunt mille puellis:
Errat, & in nulla sede moratur amor.
Femina quid faciet, cum vir sit leuior ipsa?
Forsitan & plures possit habere viros?
Vix mihi credetis: sed credite: Troia maneret,
Præceptis Priami si foret vsa senis.
Sunt qui mendaci specie grassantur amoris:
Perque aditus tales lucra pudenda petunt.
Nec coma vos fallat liquida nitidissima nardo,
Nec breuis in rugas cingula pressa suas.
Nec toga decipiat filo tenuissima, nec si

Annulus in digitis alter & alter erit.
Forsitan ex horum numero cultissimus ille,
Fur sit: & uratur vestis amore tuæ.
Redde meum clamant spoliatæ sæpe puellæ,
Redde meum toto voce boante foro.
Has Venus è templis multo radiantibus auro
Læta videt lites: Appiadésq; deæ.
Sũt quoque non dubia quædam mala nomina fama:
Deceptæ à multis crimen amantis habent.
Discite ab alterius vestris timuisse querelis,
Ianua fallaci ne sit operta viro.
Parcite Cecropides iuranti credere Theseo:
Quos faciet testes, fecit & ante deos.
Et tibi Demophoon Thesei criminis hæres
Phyllide decepta nulla relicta fides.
Si bene promittent, totidem promittite verbis:
Si dederint, & vos gaudia pacta date.
Illa potest vigiles flammas extinguere Vestæ,
Et rapere e templis Inachi sacra tuis,
Et dare mista viro tritis aconita cicutis,
Accepto Venerem munere si qua negat.
Fert animus propius consistere, supprime habenas,
Musa, nec admissis excutiare rotis.
Verba vadum tentant abiegnis scripta tabellis:
Accipiat missas apta ministra notas.
Inspice: quodque leges, ex ipsis collige verbis,
Fingat, an ex animo, sollicitúsque roget.
Postque breuẽ rescribe moram: mora semper amantes
Incitat, exiguum si modo tempus habet.
Sed neque te facilem iuueni promitte roganti:
Nec tamen edure, quod petit ille, nega.
Fac timeat, speretque simul, quotiesq; remittes,
Spes magis hinc veniat certa, minorq; metus.
Munda sed e medio, consuetáque verba puellæ
Scribite, sermonis publica forma placet.
Ah quoties dubijs scriptis exarsit amator,
Et nocuit formæ barbara lingua bonæ.
Sed quoniam quamuis vittæ careatis honore,
Est vobis vestros fallere cura viros.
Ancillæ puerïq; manus ferat arte tabellas,
Pignora nec iuueni credite vestra nouo.
Vidi ego pallentes isto terrore puellas
Seruitium miseras tempus in omne pati.
Perfidus ille quidem, qui talia pignora seruat:
Sed tamen Ætnæi fulminis instar habet.
Iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
Armáque in armatos sumere iura sinunt.
Ducere consuescat multas manus vna figuras,
Ah pereant per quos ista monenda mihi.
Nec nisi deletis tutum est rescribere ceris,
Nec teneat geminas vna tabella manus.
Femina dicatur scribendis semper amator:
Illa sit in vestris, qui fuit ille notis.
Si licet à paruis animum ad maiora referre:
Plenaque curuato pandere vela sinu:
Pertinet ad faciem rapidos compescere mores,
Candida pax homines, trux decet ira feras.
Ora tument ira: nigrescunt sanguine venæ,
Lumina Gorgoneo sæuius angue micant.
I procul hinc, dixit, non es mihi tibia tanti,
Vt vidit vultus Pallas in amne suos.
Vos quoque si media speculum spectetis in ira,
Cognoscat faciem vix satis vlla suam.
Nec minus in vultu damnosa superbia vestro:
Comibus est oculis alliciendus amor.
Odimus immodicos (experto credite) fastus,
Sæpe iacens odij semina vultus habet.
Spectantem specta, ridenti mollia ride,
Innuet, acceptas tu quoque redde notas.
Sic vbi prælusit rudibus puer ille relictis,
Spicula de pharetra promit acuta sua.
Odimus & mæstas, Tecmessam diligat Aiax,
Nos hilarem populum fœmina læta capit.
Nunquã ego te Andromache, nec te Tecmessa rogarẽ
Vt mea de vobis altera amica foret.
Credere vix videor cum cogar credere partu,
Vos ego cum vestris concubuisse viris.
Scilicet Aiaci mulier mæstissima dixit,
Lux mea quoque solent verba iuuare viros?
Quid vetat à magnis ad res exempla minores
Sumere? nec nomen pertimuisse ducis?
Dux bonus huic centum commisit iure regendos,
Huic equites, illi signa tuenda dedit.
Vos quoque de nobis quẽ quisque erit aptus ad vsum,
Inspicite, & certo ponite quemque loco.
Munera det diues, ius qui profitebitur, adsit,
Facundus causam sæpe clientis agat.
Carmina qui facimus, mittamus carmina tantum,
Nam chorus ante alios aptus amare sumus.
Nos facimus placitæ late præconia formæ:
Nomen habet Nemesis, Cynthia nomen habet.
Vesper, & Æoæ nouere Lycoridæ terræ,
Et multi quæ sit nostra Corinna, rogant.
Adde quod insidiæ sacris à vatibus absunt,
Et facit ad mores ars quoque nostra bonos.
Nec nos ambitio, nec nos amor vrget habendi,
Contempto colitur lectus, & vmbra foro.
Sed faciles hæremus, validoq; perurimur æstu,
Et nimium certa scimus amare fide.
Scilicet ingenium placida mollitur ab arte,
Et studio mores conuenienter eunt.
Vatibus Aonijs faciles estote puellæ,
Numen inest illis, Pieridésq; fauent.
Est deus in nobis, sunt & commercia cæli,
Sedibus æthereis spiritus ille venit.
A doctis pretium scelus est sperare poëtis.
Me miserum, scelus hoc nulla puella timet.
Dissimulate tamen, nec prima fronte rapaces
Este, nouus viso casse resistet amans.
Sed neque vector equum, qui nuper sensit habenas,
Comparibus frenis artificemq; reget.
Nec stabiles animos annis viridemque iuuentam
Vt capias, idem limes agendus erit.
Hic rudis, & castris nunc primum notus amoris,
Qui tetigit thalamos præda nouella tuos,
Te solam norit, tibi semper inhæreat vni:
Cingenda est altis sepibus ista seges.
Effuge riualem, vinces dum sola tenebis,
Non bene cum socijs regna Venúsq; manent.
Ille vetus miles sensim, & sapienter amabit,

Multaq;

Multaq́; tyroni non patienda feret;
Nec franget postes, nec sæuis ignibus vret,
Nec dominæ teneras appetet vngue genas.
Nec scindet tunicásve suas, tunicásve puellæ,
Nec raptus flendi caussa capillus erit.
Ista decent pueros ætate & amore calentes:
Hic fera composita vulnera mente feret:
Ignibus hic lentis vretur: vt humida tæda:
Vt modo montanis silua recisa iugis:
Certior hic amor est: breuis & fœcundior ille:
Quæ fugiunt, celeri carpite poma manu.
Omnia tradantur: portas reserabimus hosti:
Vt sit in infida proditione fides.
Quod datur ex facili longum male nutrit amorem,
Miscenda est lætis rara repulsa iocis.
Ante fores iaceant: crudelis ianua, clament:
Multaq́; summisse, multa minanter agant.
Dulcia non ferimus, succo renouamur amaro.
Sæpe perit ventis obruta cymba suis.
Hoc est, vxores, quod non patiatur amari:
Conueniunt illas, cum voluere viri.
Claude fores: duro dicat tibi ianitor ore,
Non potes: exclusum te quoq; tanget amor.
Ponite iam gladios hebetes, pugnetur acutis:
Nec dubito telis quin petar ipse meis.
Dum cadat in laqueos, captus quoq; nuper amator:
Solum se thalamos speret habere tuos.
Postmodo riualem, partitaq́; fœdera lecti
Sentiat: has artes tolle senescit amor.
Tunc bene fortis equus reserato carcere currit:
Cum, quos prætereat, quósve sequatur habet,
Quoslibet extinctos iniuria suscitat ignes,
En ego confiteor, non nisi læsus amo.
Caussa tamen nimium ne sit manifesta doloris,
Pluraq́; sollicitus, quam sciat, esse putet.
Incitet & ficti tristis custodia serui:
Et nimium duri cura molesta viri.
Quæ venit ex tuto, minus est accepta voluptas,
Vt sis liberior Thaide finge metus.
Cum melius foribus possis, admitte fenestra,
Inq; tuo vultu signa timentis habe.
Callida prosiliat, dicatq; ancilla, perimus.
Tu iuuenem trepidum quolibet abde loco.
Sed miscenda tamen Venus est secura timori:
Ne tanti noctes non putet esse tuas.
Qua vafer eludi possit ratione maritus,
Quaq́; vigil custos: præteriturus eram.
Nupta virum timeat: rata sit custodia nuptæ,
Hoc decet, hoc leges, iúsq; pudorq́; iubent.
Te quoque seruari, modo quam vindicta redemit
Quis ferat? vt fallas ad mea sacra veni.
Tot licet obseruent, adsit modo certa voluntas:
Quot fuerant Argo lumina, verba dabis.
Scilicet obstabit custos, ne scribere possis?
Sumendæ detur cum tibi tempus aquæ?
Conscia cum possit scriptas portare tabellas?
Quas tegat in medio fascia lata sinu?
Cum possis solea chartas celare ligatas?
Et vincto blandas sub pede ferre notas?
Cauerit hæc custos, pro charta conscia tergum
Præbeat, inq; suo corpore verba ferat.
Tuta quoq; est, falliq; oculos è lacte recenti
Littera: carbonis puluere tange, leges.
Fallet, & humiduli quæ fiet acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas:
Adfuit Acrisio seruandæ cura puellæ,
Hunc tamen illa suo crimine fecit auum.
Quid faciet custos? cùm sint tot in vrbe theatra,
Cum spectet iunctos illa libenter equos,
Cum sedeat Phariæ sacris operata iuuencæ,
Quoq; sui comites ire vetantur, eat.
Cum fugis à templis oculos bona diua virorum
Præterquam si quos illa venire iubet,
Cum custode foris tunicam seruante puellæ
Celent furtiuos balnea multa iocos:
Cum, quoties opus est, fallax ægrotet amica:
Et cedat lecto quemlibet ægra suo:
Nomine cum doceat quid agatur, adultera clauis?
Quasque petet, non det ianua sola vias?
Fallitur & multo custodis cura Lyæo.
Illa vel Hispano lecta sit vua iugo.
Sunt quoque quæ faciunt altos medicamina somnos:
Victaque Lethæa lumina nocte premant.
Nec male delicijs odiosum conscia tardis
Detinet, & longa iungitur illa mora.
Quid iuuat ambages, præceptáque parua monere?
Cum minimo custos munere possit emi?
Munera (crede mihi) capiunt hominésque deósque,
Placatur donis Iupiter ipse datis.
Quid faciat sapiens? stultus quoque munere gaudet:
Ipse vir accepto munere mutus erit.
Sed semel est custos longum redimendus in æuum:
Sæpe dabit, dederis quas semel ille, manus.
Questus eram (memini) metuendos esse sodales:
Non tangit solos ista querela viros
Credula si fueris, aliæ tua gaudia carpent:
Et lepus hic alijs exagitatus erit.
Hæc quoque, quæ præbet lectum studiosa, locúmque:
(Crede mihi) mecum non semel illa fuit.
Nec nimium vobis formosa ancilla ministret:
Sæpe vicem dominæ præstitit illa mihi.
Quo feror insanus? quid aperto pectore in hostem
Mittor? & indicio prodor ab ipse meo?
Non auis aucupibus monstrat, qua parte petatur:
Non docet infestos currere cerua canes.
Viderit vtilitas: ego cœpta fideliter edam:
Lemniadum gladios in mea fata dabo.
Efficite, & facile est, vt nos credamus amari.
Prona venit cupidis in sua vota fides.
Spectent amabilius iuuenem, & suspiret ab imo
Femina tam sero cur veniat que roget.
Accedant lachrymæ, dolor & de pellice fictus:
Et laniet digitis illius ora suis.
Iamdudum persuasus erit: miserebitur vltro:
Et dicet, cura carpitur ipsa mei.
Præcipue si cultus erit: speculóque placebit:
Posse tuo tangi credet amore deas.
Sed te quæcumque est, moderate iniuria turbet:
Nec sis audita pellice mentis inops.
Nec cito credideris quantum cito credere lædat.

Exemplum vobis non leue Procris erit.
Est prope purpureos colles florentis Hymetti
Fons sacer, & viridi cespite mollis humus.
Silua nemus non alta facit: tegit arbutus herbam:
Rosmarus, & lauri, nigraq; myrtus olent.
Nec densum folijs buxum, fragilesq; myricæ,
Nec tenues cytisi, cultaq; pinus abest.
Lenibus impulsæ Zephyris, auraq; salubri,
Tot generum frondes, herbaq; summa tremit.
Grata quies Cephalo, famulis, canibusq; relictis
Lassus in hac iuuenis sæpe resedit humo.
Quæq; meos releues æstus, cantare solebat,
Accipienda sinu mobilis aura veni.
Coniugis ad timidas aliquis male sedulus aures
Auditos memori detulit ore sonos.
Procris vt accepit nomen, quasi pellicis, auram,
Excidit, & subito muta dolore fuit;
Palluit vt seræ, lectis de vite racemis,
Pallescunt frondes, quas noua læsit hiems.
Quæq; suos curuant matura cydonia ramos,
Cornaq; adhuc nostris non satis apta cibis,
Vtq; animus rediit, tenues à pectore vestes
Rumpit, & indignas sauciat vngue genas.
Nec mora, per medias passis furibunda capillis
Euolat, vt thyrso concita Baccha vias.
Vt prope peruentum est, comites in valle reliquit,
Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.
Quid tibi mentis erat, cum sic male sana lateres
Procri? quis attoniti pectoris ardor erat?
Iam iam venturam, quæcumque erat aura, putabat
Scilicet atq; oculis probra videnda tuis.
Nunc venisse piget (neq; enim deprendere velles)
Nunc iuuat: incertus pectora versat amor.
Credere quæ iubeant, locus est, & nomen, & index,
Et, quia mens semper, quod timet esse putat.
Vidit vt oppressam vestigia corporis herbam,
Pulsantur trepidi corde micante sinus,
Iamq; dies medius tenues contraxerat vmbras,
Inq; pari spatio vesper & ortus erant.
Ecce redit Cephalus proles Cyllenia syluis,
Oraq; fontana feruida spargit aqua.
Anxia Procri lates: solitas iacet ille per herbas.
Et Zephyri molles, auraq; (dixit) ades.
Vt patuit miseræ iucundus nominis error,
Et mens, & rediit verus in ora color.
Surgit, & oppositas agitato corpore frondes
Mouit, in amplexus vxor itura viri.
Ille feram mouisse ratus, iuueniliter arcum
Corripit, in dextra tela fuere manu.
Quid facis infelix? non est fera, supprime tela.
Me miserum, iaculo fixa puella tuo est.
Hei mihi, conclamat: fixisti pectus amicum,
Hic locus à Cephalo vulnera semper habet.
Ante diem morior, sed nulla pellice læsa,
Hoc faciet positam te mihi terra leuem.
Nomine suspectam iam spiritus exit in auram,
Iam morior, chara lumina conde manu.
Dixit, & incauto paulatim pectore lapsus,
Excipitur miseri spiritus ore viri.
Ille sinu dominæ morientia corpora mæsto
Sustinet, & lacrymis vulnera sæua lauat.
Sed repetamus iter, nudis mihi rebus agendum est,
Vt tangat portus fessa carina suos.
Scilicet expectas, vt te in conuiuia ducam:
Et quæris monitus hac quoque parte meos.
Sera veni, positaq; decens incede lucerna,
Grata mora venies, maxima lena mora est.
Et si turpis eris, formosa videbere potis,
Et latebras vitijs nox dabit ipsa tuis.
Carpe cibos digitis, est quidam gestus edendi,
Ora nec immunda tota perunge manu.
Néve domi præsume dapes: sed desine citra
Quam cupias, paulo quam potes esse minus.
Priamides Helenen auidè si spectet edentem:
Oderit, & dicet, stulta rapina mea est.
Aptius est, deceatque magis potare puellas.
Cum Veneris puero non male Bacche facis.
Hoc quoque, quàm quatiens caput est, animúsque pedésque,
Constent. nec quæ sint singula, bina vide.
Turpe iacens mulier multo madefacta Lyæo:
Digna est concubitus quoslibet illa pati.
Nec somno tutum est posita succumbere mensa.
Per somnos fieri multa pudenda solent.
Vlteriora pudet docuisse: sed alma Dione
Præcipue nostrum est, quod pudet, inquit, opus.
Nota sibi sit quæque: modos à corpore certos
Sumite: non omnes vna figura decet.
Quæ facie præsignis erit, resupina iaceto.
Spectentur tergo, cui sua terga placent.
Menalion humeris Atalantæ crura ferebat.
Si bona sunt, hoc sunt aspicienda modo.
Parua vehatur equo: quod erat longissima, numquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.
Strata premat genibus paulum ceruice reflexa
Fœmina per longum conspicienda latus.
Cui femur est iuuenile, carent quoque cætera menda:
Stet vir, in obliquo fusa sit illa toro.
Nec tibi turpe puta crinem, vt Phyllicia mater,
Soluere: & effusis colla reflecte comis.
Tu quoque, cui rugis vterum Lucina notauit:
Vt celer auersis vtere Parthus equis.
Mille modi Veneris simplex minimique laboris,
Cum iacet in dextrum semisupina latus.
Sed neque Phœbei tripodes, nec corniger Hammon,
Vera magis vobis, quam mea musa canet.
Si qua fides arti, quam longo fecimus vsu:
Credite præstabunt carmina nostra fidem.
Sentiat ex imis Venerem resoluta medullis
Femina, & ex æquo res iuuet ista duos.
Nec blandæ voces iucundáque murmura cessent:
Nec taceant medijs improba verba iocis.
Tu quoque, cui Veneris sensum natura negauit:
Dulcia mendaci gaudia finge sono.
Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella:
Quo pariter debent femina vir que frui.
Tantum cum finges, ne sis manifesta caueto:
Effice per motum, luminaque ipsa fidem.
Quod iuuet, & voces, & anhelitus arguat oris.

Ah pudet, arcanas pars habet ista notas.
Gaudia post Veneris quæ poscit munus amantem:
Illa suas nolit pondus habere preces.
Nec lucem in thalamos totis admitte fenestris:
Aptius in vestro corpore multa latent.
Lusus habet finem, cygnis descendere tempus:
Duxerunt collo qui iuga nostra suo.
Vt quondam iuuenes, ita nunc mea turba puellæ
Inscribant spolijs, Naso magister erat.

DE REMEDIO AMORIS, LIB. I.

Egerat huius amor titulum, nomenque libelli.
Bella mihi (video) bella parantur, ait.
Parce tuum vatem sceleris damnare Cupido:
Tradita qui toties te duce signa tuli:
Non ego Tydides: à quo tua saucia mater
In liquidum redijt æthera Martis equis.
Sæpe tepent alij iuuenes, ego semper amaui:
Et si quid faciam nunc quoque quæris, amo.
Quin etiam docui, qua posses arte parari:
Et quæ nunc ratio est, impetus ante fuit.
Nec te blande puer, nec nostras prodamus artes:
Nec noua præteritum Musa retexit opus.
Si quis amat, quod amare iuuat, feliciter ardet:
Gaudeat, & vento nauiget ille suo.
At si quis male fert indignæ regna puellæ,
Ne pereat, nostræ sentiat artis opem.
Cur aliquis laqueo collum nodatus amator,
A trabe sublimi triste pependit onus?
Cur aliquis rigido fodiat sua pectora ferro?
Inuidiam cædis pacis amator habes.
Qui, nisi desierit, misero periturus amore est:
Desinat, & nulli funeris auctor eris.
Et puer es, nec te quicquam, nisi ludere, oportet:
Lude, decent annos mollia regna tuos,
Nam poteras vti nudis ad bella sagittis,
Sed tua mortifero vulnere tela carent.
Vitricus & gladijs, & acuta dimicet hasta,
Et victor multa cæde cruentus eat.
Tu cole maternas, tuto quibus vtimur, artes.
Et quarum vitio nulla fit orba parens.
Effice nocturna frangatur ianua rixa,
Et tegat ornatas multa corona fores.
Fac coeant furtim iuuenes, timidæque puellæ.
Verbáque dent cauto qualibet arte viro.
Et modo blanditias, rigido modo iurgia posti
Dicat, & exclusus flebile cantet amans.
His lacrymis contentus eris sine crimine mortis,
Non tua fax auidos digna subire rogos.
Hæc ego, mouit amor gemmatas aureus alas,
Et mihi propositum perfice dixit opus.
Ad mea decepti iuuenes præcepta venite,
Quos suus ex omni parte fefellit amor.
Discite sanari per quem didicistis amare,
Vna manus vobis vulnus, opémque feret.
Terra salutiferas herbas eadémque nocentes
Nutrit, & vrticæ proxima sæpe rosa est.
Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.
Sed quæcumque viris, vobis quoque dicta puellæ
Credite, diuersis partibus arma damus.
E quibus ad vestros si quid non pertinet vsus,
At tamen exemplo multa docere potest.
Vtile propositum est sæuas extinguere flammas,
Nec seruum vitij pectus habere tuum.
Vixisset Phyllis, si me foret vsa magistro,
Et per quod nouies, sæpius isset iter.
Nec moriens Dido summa vidisset ab arce
Dardanias vento vela dedisse rates.
Nec dolor armasset contra sua viscera matrem,
Quæ socij damno sanguinis vlta virum est:
Arte mea Tereus, quamuis Philomela placeret,
Per facinus fieri non meruisset auis.
Da mihi Pasiphaen, iam tauri ponet amorem:
Da Phædram, Phædræ turpis abibit amor.
Redde Parim nobis, Helenen Menelaus habebit,
Nec manibus Danaum Pergama victa cadent.
Impia si nostros legisset Scylla libellos,
Hæsisset capiti purpura Nise tuo.
Me duce damnosas homines compescite curas,
Rectáque cum socijs me duce nauis eat.
Naso legendus erat, tunc cum didicistis amare,
Idem nunc vobis Naso legendus erit.
Publicus assertor vitijs suppressa leuabo
Pectora, vindictæ quisque fauete suæ.
Te precor incipiens, adsit tua laurea nobis.
Carminis & medicæ Phœbe repertor opis.
Tu pariter vati, pariter succurre medenti,
Vtraque tutelæ subdita cura tuæ est.
Dum licet, & medici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime, dum noua sunt subiti mala semina morbi,
Et tuus incipiens ire resistat equus.
Nam mora dat vires, teneras mora percoquit vuas,
Et validas segetes, quæ fuit herba, facit.
Quæ præbet latas arbor spatiantibus vmbras,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli.
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.
Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente,
Et tua læsuro subtrahe colla iugo.
Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Verba das omnis amor, reperitque alimenta morando:
Optima vindictæ proxima quæque dies.
Flumina pauca vides magnis de fontibus orta:
Plurima collectis multiplicantur aquis.
Si cito sensisses quantum peccare parares:

Non tegeres vultus cortice Myrrha tuos.
Vidi ego, quod fuerat primo sanabile vulnus:
Dilatum longæ damna tulisse moræ.
Sed: quia delectat Veneris decerpere flores:
Dicimus assiduo, Cras quoque fiet idem.
Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.
Si tamen auxilij perierunt tempora primi:
Et vetus in capto pectore sedet amor.
Maius opus superest. sed non, quia serior ægro
Aduocor, ille mihi destituendus erit.
Quã læsus fuerat partem Pæantius heros
Debuerat celeri præsecuisse manu.
Post tamen hic multos sanatus creditur annos,
Supremam bellis imposuisse manum.
Qui modo nascentes properabam pellere morbos:
Admoueo tardam nunc quoque lentus opem.
Aut noua si possis sedare incendia tentes,
Aut vbi per vires procubuere suas.
Dum furor in cursu est, currenti cede furori:
Difficiles aditus impetus omnis habet.
Stultus, ab aliquo qui cum discedere possit:
Pugnat in aduersas ire natator aquas.
Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte
Respuit, atque odio verba monentis habet.
Aggrediar melius tum, cum sua vulnera tangi
Iam sinet: & veris vocibus aptus erit.
Quis matrem nisi mentis inops in funere nati
Flere vetet? non hoc illa monenda loco est.
Cum dederit lacrymas, animumq; expleuerit ægrũ:
Ille dolor verbis emoderandus erit.
Temporibus medicina valet: data tempore prosunt:
Et data non apto tempore, vina nocent.
Quin etiam accendas vitia, irritésque vetando:
Temporibus si non aggrediare suis.
Ergo, vbi visus eris nostra medicabilis arte:
Fac monitis fugias otia prima meis.
Hæc, vt ames, faciunt: hæc vt fecere tuentur:
Hæc sunt iucundi causa: cibúsque mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemptaq; iacent, & sine luce faces.
Quam platanus riuo gaudet, quam populus vnda,
Et quam limosa canna palustris humo:
Tam Venus otia amat. finem qui quæris amoris,
Cedit amor rebus: res age: tutus eris.
Languor, & immodici sub nullo vindice somni,
Aleáque, & multo tempora quassa mero,
Eripiunt omnes animo sine vulnere vires,
Affluit incautis insidiosus amor.
Desidiam puer ille sequi solet, odit agentes,
Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.
Sunt fora, sunt leges, sunt quos tuearis, amici,
Vade per vrbanæ splendida castra togæ.
Vel tu sanguinei iuuenilia munera Martis
Suscipe, deliciæ iam tibi terga dabunt.
Ecce fugax Parthus, magni noua caussa triumphi,
Iam videt in campis Cæsaris arma suis.
Vince Cupidineas pariter, Parthásque sagittas,
Et refer ad patrios bina trophæa deos.
Vt semel Ætola Venus est à cuspide læsa,
Mandat amatori bella gerenda suo.
Quæritur, Ægysthus quare sit factus adulter,
In promptu causa est: desidiosus erat.
Pugnabant alij tardis apud Ilion armis,
Quo tulerat vires Græcia tota suas.
Siue operam bellis vellet dare, nulla gerebat,
Siue foro, vacuum litibus Argos erat,
Quod potuit, fecit, ne nil ageretur, amauit,
Sic venit ille puer, sic puer ille manet.
Rura quoque oblectant animos, studiúmque colendi,
Quælibet huic curæ cedere cura potest.
Colla iube domitos oneri supponere tauros,
Saucius vt duram vomer aduncus humum.
Obrue versata Cerealia semina terra,
Quæ tibi cum multo fenore reddat ager.
Aspice curuatos pomorum pondere ramos,
Vt sua quod peperit, vix ferat arbor onus.
Aspice labentes iucundo murmure riuos,
Aspice tondentes fertile gramen oues.
Ecce petunt rupes præruptáque saxa capellæ,
Iam referunt hœdis vbera plena suis:
Pastor inæquali modulatur arundine carmen,
Nec desunt comites sedula turba, canes,
Parte sonant alia siluæ mugitibus altæ,
Et queritur vitulum mater abesse suum.
Quid cum suppositos fugiunt examina fumos,
Vt releuent dempti vimina curua faui?
Poma dat autumnus: formosa est messibus æstas,
Ver præbet flores, igne leuatur hiems.
Temporibus certis maturas rusticus vuas
Colligit, & nudo sub pede musta fluunt.
Temporibus certis desectas alligat herbas,
Et tonsam raro pectine verrit humum.
Ipse potes riguis plantas deponere in hortis:
Ipse potes riuos ducere lenis aquæ.
Venerit insitio, fac ramum ramus adoptet:
Stetque peregrinis arbor operta comis.
Cum semel hæc animum cœpit mulcere voluptas,
Debilibus pennis irritus exit amor.
Vel tu venandi studium cole sæpe recessit
Turpiter à Phœbi victa sorore Venus.
Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci:
Nunc tua frondosis retia tende iugis.
Aut pauidos terre varia formidine ceruos,
Aut cadat aduersa cuspide fossus aper.
Nocte fatigatum somnus, non cura puellæ
Excipit: & pingui membra quiete leuat.
Lenius est studium, studium tamen, alite capta,
Aut lino, aut calamis, præmia parua sequi.
Vel, quæ piscis edax auido male deuorat ore,
Abdere supremis æra recurua cibis.
Aut his, aut alijs, donec dediscis amare,
Ipse tibi furtim decipiendus eris.
Tu tantum quamuis firmis retinebere vinclis:
I procul: & longas carpere perge vias.
Flebis, & occurret desertæ nomen amicæ.
Stabis: & in media pes tibi sæpe via.
Sed quanto minus ire voles, magis ire memento,
Perfer, & inuitos currere coge pedes.
Nec pluuias opta, nec te peregrina morentur

Sabba-

Sabbata:nec damnis Allia nota suis.
Nec quot transieris,sed quot tibi quære supersint
Millia,nec maneas ut prope,finge moras.
Tempora nec numera,nec crebro respice Romam,
Sed fuge.tutus adhuc Parthus ab hoste fuga est.
Dura aliquis præcepta vocet mea,dura fatemur
Esse,sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos,quamuis inuitus,amaros
Æger,& oranti mensa negata mihi est.
Vt corpus redimas,ferrum patiaris,& ignes,
Arida,nec sitiens ora lauabis aqua.
Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?
Ad pretium pars hæc corpore maius habet.
Sed tamen est artis tristissima ianua nostræ:
Et labor est vnus tempora prima pati.
Aspicis vt prensos vrant iuga prima iuuencos?
Et noua velocem cingula lædat equum?
Forsitan à laribus patriis exire pigebit,
Sed tamen exibis,deinde redire voles.
Nec te Lar patrius,sed amor reuocabit amicæ,
Prætendens culpæ splendida verba tuæ.
Cum semel exieris,centum solatia curæ
Et rus,& comites,& via longa dabunt.
Nec satis esse putes discedere,lentus abesto,
Dum perdat vires,sitque sine igne cinis.
Quod nisi firmata properaris mente reuerti,
Inferet arma tibi,sæua rebellis amor.
Quidquid eras fueris,sitiens,auidusque redibis,
Et spatium damno cesserit omne tuo.
Viderit Hæmoniæ si quis mala pabula terræ.
Et magicas artes posse iuuare putas.
Ista veneficij vetus est via,noster Apollo
Innocuam sacro carmine monstrat opem.
Me duce non tumulo prodire iubebitur vmbras.
Non anus infami carmine rumpet humum.
Non seges ex aliis alios transibit in agros,
Nec subito Phœbi pallidus orbis erit.
Vt solet,æquoreas ibit Tiberinus in vndas,
Vt solet,in niueis Luna vehetur equis.
Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet viuo sulfure victus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ:
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perseides herbæ:
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti,nec callidus hospes abiret
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti nec te ferus vreret ignis:
Longus & inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras:
Non poteras animi vertere iura tui.
Diceris his etiam,cum iam discedere vellet:
Dulichium verbis detinuisse ducem.
Non ego,quod primo (memini) sperare solebam:
Iam precor,vt coniux tu meus esse velis.
Et tamen,vt coniux essem tua,digna videbar:
Quod dea,quod magni filia Solis eram.
Ne properes oro:spatium pro munere posco,
Quid minus optari per mea vota potest?
Et freta mota vides:& debes illa timere.
Vtilior velis postmodo ventus erit.
Quæ tibi caussa fugæ?non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma vocat.
Hic amor,hic pax est,in qua male vulneror vna:
Totaque sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur:nauem soluebat Vlysses:
Irrita cum velis verba tulere Noti.
Ardet,& assuetas Circe decurrit ad artes:
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis,carminibusque fidem.
Si te caussa potens dominæ retinebit in vrbe:
Accipe consilium quod sit in vrbe meum.
Optimus ille fuit vindex,lædentia pectus
Vincula qui rupit:dedoluitque semel.
Sed,cui tantum animi est,illum mirabor & ipse:
Et dicam,monitis non eget iste meis.
Tu mihi,qui quod amas ægre dediscis amare:
Nec potes,& velles posse:docendus eris.
Sæpe refer tecum sceleratæ facta puellæ:
Et pone ante oculos omnia damna tuos.
Illud & illud habet:nec ea contenta rapina est:
Sub titulum nostros misit auara lares.
Sic mihi iurauit:sic me iurata fefellit:
Ante suas quoties passa iacere fores.
Diligit ipsa alios,à me fastidit amari:
Institor heu noctes quas mihi non dat habet.
Hæc tibi per totos marcescant omnia sensus:
Hæc refer:hinc odij semina quære tui.
Atque vtinam posses etiam facundus in illis
Esse,dole tantum,sponte disertus eris.
Hæserat in quadam nuper mea cura puella:
Conueniens animo non erat illa meo.
Curabar propriis æger Podalirius herbis:
Et (fateor) medicus turpiter æger eram.
Profuit assidue vitiis insistere amicæ:
Idque mihi factum sæpe salubre fuit.
Quam mala dicebam nostræ sunt crura puellæ:
Nec tamen,vt verum confiteamur,erant.
Brachia quam non sunt nostræ formosa puellæ:
Nec tamen,vt verum confiteamur,erant.
Quam breuis est : & erat quam multum poscit amantem:
Hinc odio venit maxima caussa meo.
Et mala sunt vicina bonis errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.
Qua potes in peius dotes deflecte puellæ:
Iudiciumque breui limite falle tuum.
Turgida si plena est,si fusca est,nigra vocetur,
In gracili,macies crimen habere potest.
Et poterit dici petulans,quæ rustica non est:
Et poterit dici rustica,siqua proba est.
Quin etiam quacumque caret tua dote puella:
Hanc moueat,blandis vsque precare sonis.
Exige quod cantet,siqua est sine voce puella:
Fac saltet,nescit si qua mouere pedem.
Barbara sermone est,fac tecum multa loquatur.
Non didicit chordas tangere:posce lyram.
Durius incedit:fac vt ambulet,omne papillæ
Pectus habent vitium:fascia nulla tegat.

Si male dentata est, narra quod ridet et illa:
Mollibus est oculis: quod fleat illa, refer.
Proderit, & subito, cum se non finxerit ulli,
Ad dominam celeres mane tulisse gradus.
Auferimur cultu, gemmis, auroque teguntur
Omnia: pars minima est ipsa puella sui.
Sæpe, ubi sit, quid ames, inter tam multa requiras:
Decipit, hac oculos ægide dives amor.
Improvisus ades, deprendes tutus inermem,
Infelix vitiis excidit ipsa suis.
Non tamen huic nimium præcepto credere tutum est,
Fallit enim multos forma sine arte decens.
Tum quoque compositis sua cum linit ora venenis,
Ad dominæ vultus, nec pudor obstet, eas.
Pyxidas invenies, & rerum mille colores;
Et fluere in tepidos œsypa lapsa sinus.
Illa tuas redolent Phineu medicamina mensas.
Non semel hinc stomacho nausea facta meo.
Nunc tibi, quæ medio Veneris præstemus in usu,
Eloquar, ex omni est parte fugandus amor.
Multa quidem ex illis pudor est mihi dicere, sed tu
Ingenio verbis concipe plura meis.
Nuper enim nostros quidam carpsere libellos,
Quorum censura musa proterva mea est.
Dummodo sic placeam, dum toto canter in orbe;
Quam voles, impugnent unus & alter opus.
Ingenium magni livor detrectat Homeri,
Quisquis es ex illo, Zoile, nomen habes.
Et tua sacrilegæ laniarunt carmina linguæ,
Pertulit huc victos quo duce Troia deos.
Summa petit livor, perflant altissima venti,
Summa petunt dextra fulmina missa Iovis.
At tu quicunque es, quem nostra licentia lædit,
Si sapis, ad numeros exige quæque suos.
Fortia Mæonio gaudent pede bella referri;
Deliciis illic qui locus esse potest?
Grande sonant tragici: tragicos decet ira cothurnos.
Versibus è mediis soccus habendus erit,
Liber in adversos hostes, stringatur iambus:
Seu celer, extremum seu trahat ille pedem.
Blanda pharetratos elegia cantet amores.
Et levis arbitrio ludat amica suo.
Callimachi numeris non est dicendus Achilles.
Cydippe non est oris Homere tui,
Quis feret Andromaches peragentem Thaidis partes?
Peccat in Andromache, Thaida quisquis agat.
Thais in arte mea lasciuia libera nostra est:
Nil nisi cum vitta est: Thais in arte mea est.
Si mea materiæ respondet musa iocosæ,
Vicimus: & falsi criminis acta rea est.
Rumpere livor edax, magnum iam nomen habemus:
Maius erit, tantum quo pede cœpit, eat.
Sed nimium properas: vivam modo, plura dolebis:
Et capient animi carmina multa mei.
Nam iuvat, & studium famæ mihi crescit honore:
Principio clivi noster anhelat equus.
Tantum se nobis elegi debere fatentur:
Quantum Virgilio nobile debet opus.

DE REMEDIO AMORIS, LIB. II.

HACTENUS invidiæ respondimus: attrahe lora.
Fortius, & gyro curre poeta tuo.
Ergo ubi concubitus, & opus iuvenile petetur:
Et prope promissæ tempora noctis erunt:
Gaudia ne dominæ, pleno si corpore sumes,
Te capiant: ineas quamlibet ante velim.
Quamlibet invenias, in qua tua prima voluptas
Desinat: à prima proxima segnis erit.
Sustentata Venus gratissima, frigore soles,
Sole iuvant umbræ: grata fit unda siti:
Et pudet, & dicam, Veneris quoque iunge figuram,
Qua minime iungi quamque decere putes.
Nec labor efficere est: raro tibi vera fatentur,
Et nihil est, quod se dedecuisse putent.
Tunc etiam iubeo totas aperire fenestras:
Turpiaque admisso membra notare die,
At simul ad metas venit finita voluptas:
Lassaque cum tota corpora mente iacent,
Dum piget: & nullam malles tetigisse puellam:
Tacturusque tibi non videare diu:
Tunc animo signa, quæcunque in corpore menda est:
Luminaque in vitiis illius usque tene.
Forsitan hæc aliquis (nã sunt quoque) parva vocabit:
Sed, quæ non prosunt singula, multa iuvant.
Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:
A cane non magno sæpe tenetur aper.
Tu tantum numero pugna: præceptaque in unum
Contrahe: de multis grandis acervus erit.
Sed quoniam totidem mores, totidemque figuræ:
Non sunt iudiciis omnia danda meis.
Quo tua non possunt offendi pectora facto,
Forsitan hoc alio iudice crimen erit.
Ille, quod obscœnas in aperto corpore partes
Viderat, in cursu qui fuit, hæsit amor.
Ille quod à Veneris rebus surgente puella
Vidit in immundo signa pudenda toro.
Luditis ô si quos potuerunt ista movere:
Afflarant tepidæ pectora vestra faces.
Attrahat ille puer contentos fortius arcus,
Saucia maiorem turba petetis opem.
Quid qui clam latuit reddente obscœna puella?
Et vidit, quæ mos ipse videre vetat?
Di melius, quam nos moneamus talia quanquam,
Ut prosint, non sunt expedienda tamen.
Hortor, & ut pariter binas habeatis amicas:
Fortior est, plures si quis habere potest.
Secta bipartito cum mens discurrit utroque,
Alterius vires subtrahit alter amor.

Grandia

Grandia per multos tenuantur flumina riuos,
Sectaq; subducto stipite flamma perit.
Non satis vna tenet ceratas anchora puppes,
Nec satis est liquidis vnicus hamus aquis.
Qui sibi iam pridem solatia bina parauit,
Iampridem summa victor in arce fuit.
At tibi, qui fueras dominæ male creditus vni,
Nunc saltem nouus est inueniendus amor.
Pasiphaes Minos in Procride perdidit ignes,
Cessit ab Idæa coniuge victa prior.
Amphilochi frater ne Phægida semper amaret,
Callirhoe fecit parte recepta tori.
Et Paris Oenonen summos tenuisset in annos,
Si non Oebaliæ pellice læsa fores.
Coniugis Odrysio placuisset forma tyranno,
Sed melior clausæ forma sororis erat.
Quid moror exemplis, quarum me turba fatigat?
Successore nouo vincitur omnis amor.
Fortius e multis mater desiderat vnum:
Quam, quæ flens clamat, tu mihi solus eras.
Et, ne forte putes noua me tibi condere iura,
(Atq; vtinam inuenti gloria nostra foret)
Vidit id Atrides (quid enim non ille videret)
Cuius in arbitrio Græcia tota fuit?
Marte suo captam Chryseida victor amabat:
At senior stulte flebat vbiq; parens.
Quid lacrymas odiose senex? bene contigit illi:
Officio natam lædis inepte tuo.
Quam postquam reddi Calchas ope tutus Achillis
Iusserat, & patria est illa recepta domo:
Atrides, ait, est illius proxima forma:
Et, si prima sinat littera, nomen idem.
Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
Sin minus, imperium sentiet ille meum.
Quòd si quis vestrum factum hoc accusat Achiui:
Est aliquid valida sceptra tenere manu.
Nam, si rex ego sum, nec mecum dormiat illa
In mea Thersites regna licebit eat.
Dixit: & hanc habuit solatia magna prioris,
Et prior est cura cura repulsa noua.
Ergo assume nouas auctore Agamemnone flammas,
Vt tuus in biuio distineatur amor.
Quæris vbi inuenias: artes tu perlege nostras:
Plena puellarum iam tibi nauis erit.
Quòd si quid præcepta valent mea, si quid Apollo
Vtile mortales edocet ore meo:
Quamuis infelix media torreberis Ætna:
Frigidior dominæ fac videare tuæ.
Et sanum simula: nec, si quid fortè dolebis,
Sentiat: & ride cùm tibi flendus eris.
Non ego te iubeo medias abrumpere flammas:
Non sunt imperij tam fera iussa mei.
Quod non est simula: positosq; imitare furores,
Sic facies verè, quod meditatus eris.
Sæpe ego ne biberem, volui dormire videri:
Dum videor, somno lumina victa dedi.
Deceptum risi, qui se simularet amare,
In laqueos auceps decideratq; suos.
Intrat amor mentes vsu: dediscitur vsu:
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.
Dixerit, vt venias pacta tibi nocte: venito:
Veneris: & fuerit ianua clausa, feres.
Nec dic blanditias, nec dic conuicia posti,
Nec latus in duro limine pone tuum.
Postera lux aderit: careant tua verba querelis,
Et nulla in vultu signa dolentis habe.
Iam ponet fastus, cum te languere videbit:
Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
Te quoq; falle: nec amor dum sit tibi finis amandi:
Propositis frænis sæpe repugnat equus:
Vtilitas lateat: quod non profitebere fiet:
Quæ nimis apparent retia, vitat auis.
Nec tibi tam placeat, vt te contemnere possit:
Sume animos: animis cedat vt illa tuis.
Ianua fortè patet: quamuis reuocabere, transi:
Est data nox: dubita nocte venire data.
Posse pati facile est: tibi ni patientia desit:
Protinus ex facili gaudia ferre licet.
Et quisquam præcepta potest mea dura vocare?
En etiam partes conciliantis ago.
Nam, quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali species: mille salutis erunt.
Corpora vix ferro quædam sanantur acuto:
Auxilium multis succus, & herba fuit.
Mollior es, nec abire potes, vinctusq; teneris,
Et tua sæuus amor sub pede colla premit.
Desine luctari: referant tua carbasa venti,
Quaq; vocant fluctus, hac tibi remus eat.
Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes:
Cedimus, è medio iam licet amne bibas.
Sed bibe plus etiam, quàm quod præcordia poscunt:
Gutture fac pleno sumpta redundet aqua.
Vtere & vsq; tua nullo prohibente puella:
Illa tibi noctes auferat: illa dies.
Tædia quære mali: faciunt & tædia finem:
Iam quoq;, cùm credes posse carere, mane.
Dum bene te cumules, & copia tollat amorem,
Et fastidita non libet esse domo.
Fit quoq; longus amor, quem diffidentia nutrit:
Hunc si tu quæris ponere, pone metum.
Qui timet, vt sua sit, ne quis sibi subtrahat illam,
Ille Machaonia vix ope sanus erit.
Plus amat è natis mater plerumq; duobus,
Pro cuius reditu, quòd gerit arma, timet.
Est prope Collinam templum venerabile portam:
Imposuit templo nomina celsus Eryx.
Est illic Lethæus amor qui pectora sanat,
Inq; suas gelidam lampadas addit aquam.
Illic & iuuenes votis obliuia poscunt,
Et si qua est duro capta puella viro.
Hic mihi sic dixit, dubito, verúsne Cupido,
An somnus fuerit, sed puto somnus erat.
O, qui sollicitos modò das, modò demis amores,
Adijce præceptis hoc quoq; Naso tuis:
Ad mala quisq; animum referat sua, ponet amorem,
Omnibus illa deus pluśue minúsue dedit.
Qui Puteal, Ianumq; timet, celeresq; Calendas,
Torqueat hunc æris mutua summa sui:
Cui durus pater est, vt voto cætera cedant,
Huic pater ante oculos durus habendus erit.

Hic male dotatæ pauper cum coniuge vincis,
Vxorem fata credat obesse suo.
Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea, ne nascens vsta sit vua time.
Ille habet in reditu nauem, mare semper iniquum
Cogitet, & damno littora fœda suo.
Filius hunc miles, hunc filia nubilis angat,
Et quis non causas mille doloris habet?
Vt posses odisse tuam Pari, funera fratrum
Debueras oculis substituisse tuis.
Plura loquebatur placidum puerilis imago.
Destitit, somnus si modò somnus erat.
Quid faciam? media nauem Palinurus in vnda
Deserit, ignotas cogor inire vias.
Quisquis amas, loca sola nocent, loca sola caueto:
Quò fugis? in populo tutior esse potes:
Nam tibi secretos augent secreta furores:
Est opus auxilio: turba futura tibi est.
Tristis eris, si solus eris, dominæq; relictæ
Ante oculos facies stabit vt ipsa tuos.
Tristior idcirco nox est, quàm tempora Phœbi:
Quæ relenet luctus turba sodalis abest.
Nec fuge colloquium, nec sit tua ianua clausa,
Nec tenebris luctus flebilis adde tuos.
Semper habe Pyladen aliquem, qui curet Orestem:
Hic quoq; amicitiæ non leuis vsus erit.
Quid nisi secretæ læserunt Phyllida syluæ?
Certa necis causa est, incomitata fuit.
Ibat, vt Edonio referens trieterica Baccho
Ire solet fusis barbara turba comis.
Et modò, qua poterat, latum spectabat in æquor,
Nunc in arenosa lassa iacebat humo.
Perfide Demophoon surdas clamabat ad vndas,
Ruptaq; singultu verba loquentis erant.
Limes erat tenuis, longa subnubilus vmbra,
Qua tulit ipsa suos ad mare sæpe pedes.
Nona terebatur miseræ via: viderit, inquit:
Et spectat zonam pallida facta suam.
Aspicit & ramos, dubitat, refugitq;, quod audet:
Et timet & digitos ad sua colla refert.
Sithoni tunc certè vellem ne sola fuisses,
Non flesset positis Phyllida sylua comis.
Phyllidis exemplo nimium secreta cauete
Læse vir à domina, læsa puella viro.
Præstiterat iuuenis quidquid mea musa iubebat,
Inq; suæ portu pæne salutis erat:
Reccidit, vt cupidos inter deuenit amantes,
Et, quæ desiderant tela, resumpsit amor.
Si quis amas, nec vis, facito contagia vites:
Hæc etiam pecori sæpe nocere solent.
Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent.
In loca nonnunquam siccis arentia glebis,
De prope currenti flumine manat aqua.
Manat amor tectus, si non ab amante recedas,
Turbaq; in hoc omnes ingeniosa sumus.
Alter item iam sanus erat: vicinia læsit:
Occursum dominæ non tulit ille suæ.
Vulnus in antiquum rediit malè firma cicatrix,
Successumq; artes non habuere meæ:
Proximus à tectis ignis defenditur ægre:
Vtile finitimis abstinuisse locis.
Nec, quæ ferre solet spatiantem porticus illam,
Te ferat: officium neue colatur idem.
Quid iuuat admonitu tepidam recalescere mentem?
Alter, si possis, orbis habendus erit.
Non facile esuriens posita retinebere mensa,
Et multum saliens incitat vnda sitim.
Non facile est taurum visa retinere iuuenca:
Fortis equus visæ semper adhinnit equæ.
Hæc vbi præstiteris, vt tandem littora tangas,
Non ipsam satis est deseruisse tibi.
Et soror, & mater valeant, & conscia nutrix,
Et quisquis dominæ pars erit vlla tuæ.
Nec veniat seruus, nec flens ancillula fictum
Suppliciter dominæ nomine dicat aue.
Nec si scire voles, quid agat tamen illa rogabis:
Perfer: erit lucro lingua retenta tuo.
Tu quoq;, qui causam finito reddis amori,
Deq; tua domina multa querenda refers:
Parce queri, melius sic te vlciscere tacendo:
Vt desideriis effluat illa tuis.
Et malim taceas, quàm te desisse loquaris:
Qui nimium multis non amo dicit, amat.
Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
Quàm subitò: lentè desine, tutus eris.
Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire:
Sed tamen hæc breuis est, illa perennis aqua.
Fallat, & in tenues euanidus exeat auras,
Perq; gradus molles emoriatur amor.
Sed modo dilectam scelus est odisse puellam:
Exitus ingeniis conuenit iste feris.
Nec curandus adest, odio qui finit amorem:
Aut amat, aut ægre desinit esse miser.
Turpe vir & mulier iuncti modò, protinus hostes,
Non illas lites Appias ipsa probat.
Sæpe reas faciunt, & amant: vbi nulla simultas
Incidit, admonitu liber oberrat amor.
Fortè aderat iuuenis, dominam lectica tenebat:
Horrebant sæuis omnia verba minis.
Iamq; vadaturus lectica prodeat (inquit)
Prodierat: visa coniuge mutus erat.
Et manus, & manibus duplices cecidere tabellæ:
Venit in amplexus, atq; ita, vincis, ait.
Tutius est, aptumq; magis, discedere pace,
Quàm petere à thalamis litigiosa fora.
Munera quæ dederas habeat sine lite iubeto.
Esse solent magno damna minora bono.
Quòd si vos aliquis casus conducat in vnum,
Mente memor tota, quæ damus arma tene.
Hic opus est armis, hic ô fortissime pugna:
Vincenda est telo Penthesilea tuo.
Nunc tibi riualis, nunc durum limen amicæ,
Nunc subeant mediis irrita verba deis.
Nec compone comas, cùm sis venturus ad illam,
Nec toga sit laxo conspicienda sinu.
Nulla sit, vt placeas alienæ cura puellæ:
Iam face, vt è multis vna sit illa tibi.
Sed quid præcipuè vestris conatibus obstet,
Eloquor exemplo quemq; docente suo.

Desini-

Desinimus tardè: quia nos speramus amari:
Dum sibi quisque placet, credula turba sumus.
At tu nec voces (quid enim fallacius illis?)
Crede, nec æternos pondus habere deos.
Néve puellarum lacrymis moueare caueto,
Vt flerent oculos erudiere suos.
Artibus innumeris mens oppugnatur amantum:
Vt lapis æquoreis vndique pulsus aquis.
Nec causas aperi, quare diuortia malis:
Nec dic quid doleas: clàm tamen vsque dole.
Nec peccata refer, ne diluat, ipse cauebis
Vt melior caussa, caussa sit illa tua.
Qui silet est firmus, qui dicit multa puellæ
Probra satisfieri postulat ille sibi.
Non ego Dulichias furiali more sagittas,
Nec raptas ausim tinguere in amne faces:
Nec nos purpureas pueri resecabimus alas:
Nec sacer arte mea laxior arcus erit.
Consilium est quodcunque cano: parete canenti:
Vtque facis, cœptis Phœbe salutifer ades.
Phœbus adest, sonuere lyræ, sonuere pharetræ.
Signa deum nosco per sua, Phœbus adest.
Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis
Murice cum Tyrio: turpius illud erit.
Vos quoque formosis vestras conferte puellas,
Incipiet dominæ quemque pudere suæ.
Vtraque formosæ Paridi potuere videri,
Sed sibi collatam vincit vtramque Venus.
Nec solam faciem, mores quoque confer, & artes:
Tantùm iudicio ne tuus obsit amor.
Exiguum est, quod deinde canam, sed profuit illud
Exiguum multis, in quibus ipse fui.
Scripta caue relegas blandæ seruata puellæ,
Constantes animos scripta relecta mouent.
Omnia pone feros (quamuis inuitus) in ignes,
Et dic, ardoris sit rogus iste mei.
Thestias absentem succendit stipite natum:
Tu timide flammis perfida verba dabis?
Si potes & ceras remoue: quid imagine muta
Carperis? hoc periit Laodameia modo.
Et loca sæpe nocent, fugito loca conscia vestri,
Concubitus, causas illa doloris habent.
Hic fuit, hic cubuit: thalamo dormiuimus illo,
Hic mihi lasciua gaudia nocte dedit.
Admonitu recreatur amor, vulnúsque nouatum
Scinditur, infirmis culpa pusilla nocet.
Vt penè extinctum cinerem si sulfure tangas,
Viuet, & ex minimo maximus ignis erit.
Sic, nisi vitaris quicquid renouabit amorem,
Flamma recardescet, quæ modò nulla fuit.
Argolicæ cuperent fugisse Caphærea puppes,
Téque senex luctus ignibus vlte tuos.
Præterita cautus Niseide nauita gaudet:
Tu loca, quæ nimium grata fuere, caue.
Hæc tibi sunt Syrtes, hæc Acroceraunia vita,
Hic vomit epotas dira Charybdis aquas.
Sunt quæ non possunt aliquo cogente iuberi,
Sæpe tamen casu facta iuuare solent.
Perdat opes Phædra, parces Neptune nepoti,
Nec faciet pauidos taurus auitus equos.
Gnosida fecisses inopem, sapienter amasset,
Diuitiis alitur luxuriosus amor.
Cur nemo est Hecalen, nulla est, quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, alter pauper erat.
Non habet vnde suum paupertas pascat amorem,
Non tamen hoc tanti est, pauper vt esse velis.
At tanti tibi sit non indulgere theatris,
Dum bene de vacuo pectore cedat amor.
Eneruant animos citharæ, cantúsque, lyræq;
Et vox, & numeris brachia mota suis.
Illic assiduè ficti saltantur amantes,
Quid caueas actor, quid iuuet, arte docet.
Eloquar inuitus, teneros ne tange poetas:
Summoueo dotes impius ipse meas.
Callimachum fugito, non est inimicus amoris,
Et cum Callimacho tu quoque Coe noces.
Me certè Sappho meliorem fecit amicæ:
Nec rigidos mores Teia Musa dedit.
Carmina quis potuit tutò legisse Tibulli:
Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?
Quis potuit lecto durus discedere Gallo?
Et mea nescio quid carmina tale sonant.
Quod nisi dux operis vatem frustratur Apollo,
Æmulus est nostri maxima caussa mali.
At tu riualem noli tibi fingere quenquam:
Inq; suo solam crede iacere toro.
Acrius Hermionen ideò dilexit Orestes:
Esse quod alterius cœperat illa viri.
Quid Menelae doles? ibas sine coniuge Creten:
Et poteras nupta lætus abesse tua.
Vt Paris hanc rapuit: tum demum vxore carere
Non potes: alterius creuit amore tuus.
Hoc & in abducta Briseide flebat Achilles,
Illam Plisthenio gaudia ferre viro.
Nec frustra flebat: fecit (mihi credite) Atrides:
Quod si non faceret turpiter esset iners.
Certè ego fecissem, nec sum sapientior illo:
Inuidiæ fructus maximus ille fuit.
Nam, sibi quòd nunquam tactam Briseida iurat:
Per sceptrum, sceptrum non putat esse deos.
Di faciant possis dominæ transire relictæ
Limina, proposito sufficiántque pedes.
Et poteris: modò velle tene: nunc fortiter ire,
Nunc opus est celeri subdere calcar equo.
Illo Lotophagos, illo Sirenas in antro
Esse puta, remis adiice vela tuis.
Hunc quoque, quo quondam nimium riuale dolebas,
Vellem desineres hostis habere loco.
At certè, quamuis odio remanente, saluta:
Oscula cùm poteris iam dare, sanus eris.
Ecce cibos etiam, medicinæ fungar vt omni
Munere, quos fugias, quósve sequare dabo.
Daunius an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum est vitare salaces:
Et quicquid Veneri corpora nostra parat.
Vtilius sumas acuentes lumina rutas:
Et quicquid Veneri corpora nostra negat.
Quid tibi præcipiam de Bacchi munere, quæris?
Spe breuius monitis expediere meis.

Vina parant animos Veneri, nisi plurima sumas:
Vt stupeant multo corda sepulta mero.
Nutritur vento, vento restinguitur ignis:
Lenis alit flammas, grandior aura necat.
Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, vt tibi curas
Eripiat: si qua est inter vtrumq; nocet.
Hoc opus exegi: fessæ date serta carinæ:
Contigimus portum, quo mihi cursus erat.
Postmodo reddetis sacro pia vota poetæ
Carmine sanati fœmina, virq; meo.

FRAGMENTA DE MEDICAMINE FACIEI.

DICITE quo faciem commendet cura puellæ:
Et quo sit vobis cura tuenda modo.
Cultus humum quondam Cerealia pendere iussit.
Munera, mordaces interiere rubi:
Cultus & in pomis succos emendat acerbos,
Fissaq; adoptiuas accipit arbor opes.
Culta placent: auro sublimia tecta linuntur:
Nigra sub imposito marmore terra latet.
Vellera sæpe eadem Tyrio medicantur aheno:
Sectile deliciis India præbet ebur.
Forsitan antiquæ Tatio sub rege Sabinæ
Maluerint, quam se, rura paterna coli.
Cùm matrona premens altum rubicunda sedile
Assiduo durum pollice nebat opus.
Ipsaq; claudebat, quos filia pauerat agnos:
Ipsa dabat virgas, cæsaq; ligna foco.
At vestræ teneras matres peperere puellas,
Vultis inaurata corpora veste tegi:
Vultis odoratos positu variare capillos:
Conspicuam gemmis vultis habere manum:
Induitis collo lapides oriente petitos:
Et quantos onus est aure tulisse duos.
Nec tamen indignum, si vobis cura placendi:
Cùm comptos habeant secula nostra viros.
Fœminea vestri potiuntur lege mariti:
Et vix ad cultus nupta quod addat, habet.
Per se quæq; parent, & quos venentur amores,
Refert. munditia crimina nulla merent.
Rure latens, finguntq; comas, licet arduus illas
Celet Athos: cultas altus habebit Athos.
Est etiam placuisse sibi quæcunque voluptas:
Virginibus cordi grataq; forma sua est.
Laudatas homini volucris Iunonia pennas
Explicat, & forma muta superbit auis.
Sic potius nos tanget amor, quam fortibus herbis;
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues:
Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa re mouerit æra:
Nunquam Luna suis excutietur equis.
Prima sit in vobis morum tutela puellæ
Ingenio facile conciliante placent.
Certus amor morum est, formam populabitur ætas:
Et placitus rugis vultus aratus erit,
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit:
Et veniet rugis altera caussa dolor.
Sufficit, & longum probitas perdurat in æuum:
Perq; suos annos hinc bene pendet amor.
Dic age, cùm teneros somnus demiserit artus:
Candida quo possint ora nitere modo.
Ordea, quæ Libyci ratibus misere coloni:
Exue de palea, tegminibusq; suis.
Par erui mensura decem madefiat ab ouis:
Sed cumulent libras ordea nuda duas.
Hæc vbi ventosas fuerint siccata per auras:
Lenta iube scabra frangat asella mola.
Et quæ prima cadent viuaci cornua ceruo
Contere: in hæc solida sexta fac assis eat.
Namq; vbi puluereæ fuerint confusa farinæ:
Protinus in mundis omnia cerne canis.
Adiice Narcissi bis sex sine cortice bulbos:
Strenua quos puro marmore dextra teras.
Sextantemq; trahas gummi cum semine Tusco:
Huc nouies tanto plus tibi mellis eat.
Quæcumque afficiet tali medicamine vultum:
Fulgebit speculo leuior illa suo.
Nec tu pallentes dubita nudare lupinos:
Et simul, instantis corpora finge feræ.
Vtraq; sex habeant æquo discrimine libras:
Vtraque da nigris comminuenda molis.
Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
Desit, & Illyrica quæ venit iris humo.
Da validis iuuenum pariter subigenda lacertis:
Sed iustum tritis vncia pondus erit.
Addita de querulo volucrum medicamina nido:
Ore fugant maculas: Halcyonea vocant.
Pondere si quæris quo sim contentus in illis:
Quod trahit in partes vncia secta duas.
Vt coëant, apteq; lini per corpora possint,
Adiice de flauis Attica mella fauis,
Quamuis thura deos, iratasq; numina placent:
Non tamen accensis omnia danda focis.
Thus vbi miscueris radenti corpora nitro:
Ponderibus iustis fac sit vtrumque trahens.
Parte minus quarta direptum cortice gummi,
Et modicum è myrrhis pinguibus adde cibum,
Hæc vbi contrieris, per densa foramina cerne:
Puluis ab infuso melle premendus erit.
Profuit & marathos bene olentibus addere myrrhis,
Quinque parent marathi scrupula; myrrha nouem.
Arentisq; rosæ quantum manus vna prehendat:
Cumq; amoniaco mascula thura sale.

Ordea

Ordea quem faciunt illis infunde cremorem.
Æquent expensas cum sale thura rosas.
Tempore sit paruo mulier licet illita vultum:
Hærebit toto nullus in ore color.
Vidi quæ gelida madefacta papauera lympha
Contereret: teneris illineretq́; genis.

NVX.

NVx ego iuncta viæ, cùm sim sine crimine vitæ.
A populo saxis prætereunte petor.
Obruere ista solet manifestos pœna nocentes,
Publica cùm lentam non capit ira moram.
Nil ego peccaui: nisi si peccare videtur
Annua cultori poma referre suo.
At prius arboribus, tunc cùm meliora fuerunt
Tempora: certamen fertilitatis erat.
Tunc domini memores sertis ornare solebant
Agricolæ fructu prouenienté deos.
Sæpe tuas igitur Liber miratus es vuas:
Mirata est oleas sæpe Minerua suas.
Pomaq́; læsissent matrem, nisi subdita ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.
Quinetiam exemplo pariebat fœmina nostro,
Nullaq́; non illo tempore mater erat.
At postquam platanis steriles præbentibus vmbras,
Vberior quauis arbore venit honor.
Nos quoq; fructiferæ (si nux modò ponor in illis)
Cœpimus in patulas luxuriare comas.
Nunc neq; continuos nascuntur poma per annos:
Vuaq́; læsa domum, læsaq́; bacca venit.
Nunc vterus vitio est, quæ vult formosa videri,
Raraq́; in hoc æuo est, quæ velit esse parens.
Certè ego, si nunquam peperissem, tutior essem.
Ista Clytemnestra digna querela fuit.
Si sciat hoc vitis, nascentes supprimet vuas,
Orbaq́;, si sciat hoc, Palladis arbor erit:
Hoc in notitiam veniat, maloq́;, pyroq́;:
Destituent syluas vtraq; poma suas:
Quæq́; sibi vario distinguit poma colore,
Audiat hoc cerasus, stipes inanis erit.
Non equidem inuideo: nunquam tamen vlla feritur.
Quæ sterilis sola est conspicienda coma.
Cernite sinceros omnes ex ordine truncos,
Qui modò nil quare percutiantur habent.
At mihi sæua nocent mutilatis vulnera ramis,
Nudaq́; detecto cortice ligna patent.
Non odium facit hoc: sed spes inducta rapinæ,
Sustineant aliæ poma: querentur idem.
Sic reus ille ferè est, de quo victoria lucro
Esse potest: inopis vindice facta carent.
Sic timet insidias, qui se scit ferre viator,
Cur timeat: tutum carpit inanis iter.
Sic ego sola petor: soli quia caussa petendi est:
Frondibus intactis cætera turba viret.
Nam quòd habent frutices aliquando proxima nostri
Fragmina, quòd læso vimine multa iacent,
Non istis sua facta nocent: vicinia damno est:
Excipiunt ictu saxa repulsa meo.
Idq́; fide careat: si non quæ longiùs absunt,
Natiuum retinent inuiolata decus.
Ergo si sapiant & mentem verba sequantur,
Deuoueant vmbras proxima quæq; meas.
Quàm miserum est, odium damnis accedere nostris,
Meq́; ream nimiæ proximitatis agi.
Sed puto magna mei est operoso cura colono:
Inuenias, dederis quid mihi præter humum.
Sponte mea facilis contempto nascor in agro,
Parsq́; loci, quo sto, publica penè via est.
Me, sata ne lædam: quoniam sata lædere dicor:
Imus in extremo margine fundus habet.
Non mihi falx nimias Saturnia deputat vmbras:
Duratam renouat non mihi fossor humum.
Sole licet siccaq́; siti peritura laborem:
Irriguæ dabitur non mihi sulcus aquæ.
At cum maturas fisso noua cortice rimas
Nux agit, ad partes pertica sæua venit.
Pertica dat plenis immitia vulnera ramis:
Ne possim lapidum verbera sola queri.
Poma cadunt mensis non interdicta secundis,
Et condit lectas parca colona nuces.
Has puer aut certo rectas diuerberat ictu,
Aut pronas digito bisve semelve petit.
Quattuor in nucibus non amplius alea tota est:
Cum sibi suppositis additur vna tribus.
Per tabulæ cliuum labi iubet alter, & optat
Tangat vt è multis quælibet vna suam.
Est etiam, par sit numerus qui dicat, an impar:
Vt diuinatas auferat augur opes.
Fit quoq; de creta qualem cælestic figura
Sydus, & in Græcis littera quarta gerit.
Hæc vbi distincta est gradibus, quæ constitit intus:
Quot tetigit virga, tot capit ipsa nuces.
Vas quoq; sæpe cauum spatio distante locatur,
In quod missa leui nux cadat vna manu.
Fœlix secreto quæ nata est arbor in agro:
Et soli domino ferre tributa potest.
Non hominum strepitus audit, non illa rotarum:
Non à vicina puluerulenta via est.
Illa suo quæcunq; tulit, dare dona colono,
Et plenos fructus annumerare potest.
At mihi maturos nunquam licet edere fœtus,
Ante diemq́ue meæ decutiuntur opes.
Lamina mollis adhuc tenero est in lacte quod intra (est,
Nec mala sunt vlli nostra futura bono.
Iam tamen inuenio qui me iaculentur & ictu
Præfestinato munus inane petant.
Si fiat rapti, fiat mensura relicti,
Maiorem domini parte viator habet.
Sæpe aliquis folijs vbi nuda cacumina vidit,
Esse putat Boreæ triste furentis opus.
Æstibus hic, hic me spoliatam frigore credit:
Est quoq;, qui crimen grandinis esse putet.
At mihi nec grando duris inuisa colonis,
Nec ventus damno, solve geluve fuit.
Fructus obest, peperisse nocet: nocet esse feracem:
Quæque fuit multis, est mihi præda malo.
Præda malo Polydore fuit tibi prædita nefanda
Coniugis Aonium misit ad arma virum.
Hesperij regis pomaria tuta fuissent:
Vna sed immensas arbor habebat opes.
At rubus, & sentes tantummodò lædere nata,

Spinaq; vindicta cætera tuta sua est.
Me, quia non noceo, nec aduncis vindicor hamis,
Missa petunt auida saxa proterua manu.
Quid si non aptas solem fugientibus umbras,
Finderer Icario cum cane terra daret?
Quid, nisi, suffugium nimbos vitantibus edam?
Non expectata cùm venit imber aqua?
Omnia cùm faciam cùm præstem sedula cunctis
Officium, saxis officiosa petor.
Hæc mihi perpessæ, domini patienda querela est.
Causabor, quare sit lapidosus ager.
Dumq; repurgat humum, collectaq; saxa remittit,
Semper habent in me tela parata viæ.
Ergo inuisa aliis, vni mihi frigora prosunt:
Illo me tutam tempore præstat hyems.
Nuda quidem tunc sum, nudam tamen expedit esse:
Nec spolium de me, quod petat hostis, habet.
At simul induimus nostris sua munera ramis,
Saxa nouos fructus grandine plura petunt.
Forsitan hoc aliquis dicat quæ publica tangunt,
Carpere concessum est, hoc via iuris habet,
Si licet hoc: oleas distringite: cædite messes:
Improbe vicinum carpe viator olus.
Intret & urbanas eadem petulantia portas,
Sitq; tuis muris Romule iuris idem.
Quilibet argentum prima de fronte tabernæ
Tollat, & ad gemmas quilibet alter eat.
Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos:
Et quascunq; potest tangere, tollat opes.
Sed neq; tolluntur, nec, dum regit omnia Cæsar,
Incolumis tanto præside raptor erit.
At non ille deus pacem intra mœnia tantùm,
Auxilium toto sparsit in orbe suum.
Quid tamen hoc prodest? media si luce, palamq;
Verberor? & tutam non licet esse nucem?
Ergo nec nidos foliis hærere, nec vllam
Sedibus in nostris stare videtis auem,
At lapis in ramo sedit quicunq; bifurco,
Hæret, & vt capta victor in arce manet.
Cætera sæpe tamen potuere admissa negari,
Et crimen vox est inficiata suum.
Nostra notat fusco digitos iniuria succo;
Cortice contactas inficiente manus.
Ille cruor meus est: illo maculata cruore
Non profectura dextra lauatur aqua.
O ego, cùm longæ venerunt tædia vitæ,
Optaui quoties arida facta mori.
Optaui quoties aut cæco turbine verti,
Aut valido missi fulminis igne peti.
Atq; vtinam subitæ raperent mea poma procellæ:
Vel possem fructus excutere ipsa meos.
Sic vbi detracta est à te tibi caussa periculi,
Quod superest tutum Ponticus Castor habet.
Quid mihi tunc animi est, cum sumit tela viator,
Atq; oculis plagæ destinat ante locum?
Nec vitare licet tanto fera verbera motu:
Quem sub humo radix, vinclaq; curua tenent,
Corpora præbemus plagis, vt saxa sagittis:
Cùm populus manicas deposuisse vetat.
Vtve grauem patiens vbi tolli vacca securim,
Aut stringi cultros in sua colla videt.
Sæpe meas frondes vento tremuisse putastis:
Sed metus in nobis caussa tremoris erat:
Si merui, videorq; nocens, excidite ferro,
Nostraq; fumosis vrite membra focis.
Si merui, videorq; nocens, imponite flammæ,
Et liceat miseræ dedecus esse semel.
Si nec cur vrar, nec cur excidar habetis,
Parcite, sic cæptum perficiatis iter.

SOMNIVM.

NOx erat, & somnus lassos summisit ocellos:
Terruerant animum talia visa meum.
Colle sub aprico celeberrimus ilice lucus
Stabat, & in ramis multa latebat auis.
Area gramineo suberat viridissima prato,
Humida de guttis lene sonantis aquæ.
Ipse sub arboreis vitabam frondibus æstum:
Fronde sub arborea sed tamen æstus erat.
Ecce petens variis immistas floribus herbas,
Constitit ante oculos candida vacca meos:
Candidior niuibus tunc cum cecidere recentes,
In liquidas nondum quas mora vertit aquas.
Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
Et modò siccatam lacte reliquit ouem.
Taurus erat comes huic, fœliciter ille maritus,
Cumq; sua teneram coniuge pressit humum:
Dum iacet, & lentè reuocatas ruminat herbas,
Atq; iterum pasto pascitur ante cibo:
Visus erat somno vires adimente ferendi
Cornigerum terræ deposuisse caput.
Huc leuibus pennis cornix delapsa per auras
Venit, & in rigida garrula sedit humo.
Terq; bouis niueæ petulanti pectora rostro
Fodit, & albentes abstulit ore iubas.
Illa locum, taurumq; diu cunctata reliquit:
Sed niger in vaccæ pectore liuor erat.
Vtq; procul vidit carpentes pabula tauros:
(Carpebant tauri pabula læta procul)
Illic se rapuit: gregibusq; immiscuit illis,
Et petiit herbæ fertilioris opem.
Dic age nocturnæ quicunq; es imaginis augur,
Siquid habent veri, visa quid ista ferant.
Sic ego, nocturnæ sic dixit imaginis augur,
Expendens animo singula dicta suo.
Quem tu mobilibus foliis vitare volebas,
Sed malè vitabas, æstus amoris erat.
Vacca puella tua est: aptus color ille puellæ est:
Tu vir, & in vacca compare taurus eras.
Pectora quod rostro cornix fodiebat acuto,
Ingenium dominæ lene mouebat anus.
Quod cunctata diu taurum sua vacca reliquit:
Frigidus in viduo destituere toro.
Liuor, & aduerso maculæ sub pectore nigræ,
Pectus adulterii labe carere negant.
Dixerat interpres: gelido mihi sanguis ab ore
Fugit, & ante oculos nox stetit alta meos.

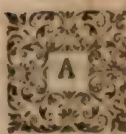
EPIGRAMMATA.

VANTVM Virgilius magno concessit Homero:
Tantum ego Virgilio Naso poëta meo.
Nec me prælatum cupio tibi ferre poëtam:
Ingenio si te subsequor, hoc satis est.
Argumenta quidem librorum prima notaui,
Errorem ignarus nequis habere queat.
Bis quinos feci legerent quo carmine versus,
Æneidos totum corpus vt esse putent.
Affirmans grauitate mea me carmine nullo
Liuore titulum præposuisse tibi.

VIr magnus bello nulli pietate secundus,
Æneas odio Iunonis pressus iniquo,
Italiam quærens Siculis errabat in vndis,
Naufragus, & tandem Libycas dimissus ad oras,
Ignarusq; loci fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognouit Elissæ.
Quinetiam nebula septus peruenit ad vrbem,
Abreptos vndis socios cum classe recepit,
Hospitioq; vsus Didûs per cuncta benigna,
Excidium Troiæ iussus narrare parabat.

HALIEVTICON FRAGMENTVM.

CCEPIT mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuitq; sui: vitulus sic namq; minaci
Qui nondum gerit in tenera iam cornua fronte,
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morsu canis, & caudæ sic scorpius ictu:
Concussisq; leuis pennis sic auolat ales.
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem,
Præsidiumq; datum sentire, & nocere teli
Vimq; modumq; sui. sic & Scarus arte sub vndis,
Sin
Decidit, assumptámq; dolo tandem pauet escam:
Non audet radijs obnoxia occurrere fronte,
Auersus crebrò veniens sub verbere caudæ,
Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor,
**Quin etiam si fortè aliquis dampitur natantes*
Mitis luctantem Scarus hunc in vimine vidit
*Auersi caudam morsu tenet atque**
nato quem texitq; resultet
Sepia tarda fugæ, tenui cùm fortè sub vnda
Deprensa est, iamiamq; manus timet illa rapaceis,
Inficiens æquor nigrum vomit illa cruorem,
Auertitq; vices, oculos frustrata sequentes.
Clausus rete Lupus quamuis immanis, & acer
**Dimotis cauda submissius sedet armis in Austri*
Emicat, atq; dolos saltu deludit inultus.
Et Murena ferox teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conuersa foramina retis,
Tandem permultos euadit lubrica flexus,
Exemploq; nocet, cunctis inseruenit vna.
At contra scopulis crinali corpore segnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit mutatq; colorem.
Semper ei similis quem contigit, atq; vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit, hic quoq; fallit,
Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatumq; expuit hamum.
At mugil cauda pendentem diuerberat escam,
Excussámq; legit. Lupus acri concitus ira,
Discussu fertur vario fluctusq; ferentes
Prosequitur, quassatq; caput, dum vulnere sæuus
Laxato cadat hamus, & ora patentia linquat.
Nec proprias vires nescit Muræna nocendi
Auxilioq; sibi morsu, nec eo minus acri
Deficit, aut animos ponit captiua minaceis.
Anthias his, tergo quæ non videt vtitur armis,
Vim spinæ nouitq; suæ, versoq; supinus
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum.
Cætera quæ densas habitant animalia siluas.
Aut vani quatiunt semper lymphata timores;
Aut trahit in præceps non sana ferocia mentis.
Ipsa sequi natura monet, vel comminus ire,
Impiger & telo venantum sternere pergit
Agmina, & aduersis infert sua pectora telis.
Quóq; venit, fidens magis, & sublatior ardet
Concussitq; toros, & viribus addit iram.
Prodidit, atq; suo properat sibi robore lethum.
Fœdus Lucanis prouoluitur vrsus ab antris.
Quid nisi pondus iners, stolidæq; ferocia mentis,
Actus Aper setis iram denunciat hirtis,
Et ruit, oppositi nitens in vulnera ferri,
Pressus & emisso moritur per viscera telo,
Altera pars fidens pedibus, dat terga sequenti,
Vt pauidi Lepores, & fuluo tergore Damæ,
Et capto fugiens Ceruus sine fine timore.
Ipsa sequi natura docet, vel comminus ire.
Hic generosus honos, & gloria maior equorum;
Nam capiunt animis palmam, gaudéntq; triumpho,
Seu septem spatijs circo meruere coronam,
Nónne vides victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditet auras?
Celsave cum cæso decoratur terga Leone
Quàm tumidus, quantóque venit spectabilis actu,
Compescátque solum generoso concita pulsu

Non tegeret vultus cortice Myrrha suos.
Vidi ego,quod fuerat primo sanabile vulnus:
Dilatum longæ damna tulisse moræ.
Sed:quia delectas Veneris decerpere flores:
Dicimus assiduo,Cras quoque fiet idem.
Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.
Si tamen auxilij perierunt tempora primi:
Et vetus in capto pectore sedit amor.
Maius opus superest.sed non,quia serior ægro
Aduocor,ille mihi destituendus erit.
Qua læsus fuerat,partem Pœantius heros
Debuerat celeri præsecuisse manu.
Post tamen hic multos sanatus creditur annos,
Supremam bellis imposuisse manum.
Qui modo nascentis properabam pellere morbos:
Admoneo tardam nunc quoque lentus opem.
Aut noua si possis sedare incendia tentes,
Aut vbi per vires procubuere suas.
Dum furor in cursu est,currenti cede furori:
Difficiles aditus impetus omnis habet.
Stultus,ab aliquo qui cum discedere possit:
Pugnat in aduersas ire natator aquas.
Impatiens animus,nec adhuc tractabilis arte
Respuit,atque odio verba monentis habet.
Aggrediar melius tum,cum sua vulnera tangi
Iam sinet:& veris vocibus aptus erit.
Quis matrem nisi mentis inops in funere nati
Flere vetet?non hoc illa monenda loco est.
Cum dederit lacrymas , animúmq; expleuerit ægrũ:
Ille dolor verbis emoderandus erit.
Temporibus medicina valet:data tempore prosunt:
Et data non apto tempore,vina nocent.
Quin etiam accendas vitia,irritésque vetando:
Temporibus si non aggrediare suis.
Ergo,vbi visus eris nostra medicabilis arte:
Fac monitis fugias otia prima meis.
Hæc,vt ames,faciunt.hæc vt fecere tuentur:
Hæc sunt iucundi causa:cibúsque mali.
Otia si tollas,periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; iacent,& sine luce faces.
Quam platanus riuo gaudet,quam populus vnda,
Et quam limosa canna palustris humo:
Tam Venus otia amat.finem qui quæris amoris,
Cedit amor rebus,res age,tutus eris,
Languor,& immodici sub nullo vindice somni,
Aleáque,& multo tempora quassa mero,
Eripiunt omnes animo sine vulnere vires,
Affluit incautis insidiosus amor.
Desidiam puer ille sequi solet,odit agentes,
Da vacuæ menti,quo teneatur, opus.
Sunt fora,sunt leges,sunt quos tuearis,amici,
Vade per vrbanæ splendida castra togæ.
Vel tu sanguinei iuuenilia munera Martis
Suscipe,deliciæ iam tibi terga dabunt.
Ecce fugax Parthus,magni noua caussa triumphi.
Iam videt in campis Cæsaris arma suis.
Vince Cupidineas pariter.Parthíque sagittas,
Et refer ad patrios bina trophæa deos.
Vt semel Ætola Venus est à cuspide læsa,
Mandat amatori bella gerenda suo.
Quæritur,Ægysthus quare sit factus adulter.
In promptu causa est.desidiosus erat.
Pugnabant alij tardis apud Ilion armis.
Quo tulerat viris Græcia tota suas.
Siue operam bellis velles dare,nulla gerebat,
Siue foro,vacuum litibus Argos erat,
Quod potuit,fecit,ne nil ageretur,amauit.
Sic venit ille puer,sic puer ille manet.
Rura quoque oblectant animos,studiúmque colendi,
Quælibet huic curæ cedere cura potest.
Colla iube domitos oneri supponere tauros,
Sauciet vt duram vomer aduncus humum.
Obrue versata Cerealia semina terra,
Quæ tibi cum multo fenore reddat ager.
Aspice curuatos pomorum pondere ramos,
Vt sua quod peperit,vix ferat arbor onus.
Aspice labentes iucundo murmure riuos,
Aspice tondentes fertile gramen oues.
Ecce petunt rupes,præruptáque saxa capellæ,
Iam referunt hœdis vbera plena suis:
Pastor inæquali modulatur arundine carmen,
Nec desunt comites sedula turba,canes,
Parte sonant alia siluæ mugitibus altæ,
Et queritur vitulum mater abesse suum.
Quid cum suppositos fugiunt examina fumos,
Vt releuent dempti vimina curua faui:
Poma dat autumnus formosa est messibus æstas,
Ver præbet flores,igne leuatur hiems.
Temporibus certis maturas rusticus vuas
Colligit,& nudo sub pede musta fluunt.
Temporibus certis desectas alligat herbas,
Et tonsam raro pectine verrit humum.
Ipse potes riguis plantas deponere in hortis:
Ipse potes riuos ducere lenis aquæ.
Venerit insitio,fac ramum ramus adoptet:
Stétque peregrinis arbor operta comis,
Cum semel hæc animum cœpit mulcere voluptas;
Debilibus pennis irritus exit amor.
Vel tu venandi studium cole sæpe recessit
Turpiter à Phœbi victa sorore Venus.
Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci:
Nunc tua frondosis retia tende iugis.
Aut pauidos terre varia formidine ceruos,
Aut cadat aduersa cuspide fossus aper.
Nocte fatigatum somnus,non cura puellæ
Excipit:& pingui membra quiete leuat.
Lenius est studium,studium tamen,alite capta,
Aut lino,aut calamis præmia parua sequi.
Vel,quæ piscis edax auido male deuoret ore
Abdere supremis æra recurua cibis,
Aut his,aut aut alijs,donec dediscis amare,
Ipse tibi furtim decipiendus eris.
Tu tantum quamuis firmis retinebere vinclis:
I procul:& longas carpere perge vias.
Flebis,& occurret desertæ nomen amicæ.
Stabit & in media pars tibi sæpe via.
Sed quanto minus ire voles,magis ire memento,
Perfer,& inuitos currere coge pedes.
Nec pluuias opta,nec te peregrina morentur

Sabbata:nec damnis Allia nota suis.
Nec quot transieris,sed quot tibi quære supersint,
Millia,nec maneas vt prope,finge moras.
Tempora nec numera,nec crebro respice Romam,
Sed fuge.tutus adhuc Parthus ab hoste fuga est.
Dura aliquis præcepta vocet mea,dura fatemur
Esse,sed vt valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos,quamuis inuitus,amaros
Æger & oranti mensa negata mihi est.
Vt corpus redimas,ferrum patiaris,& ignes,
Arida,nec sitiens ora lauabis aqua.
Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?
Ad pretium pars hæc corpore maius habet.
Sed tamen est artis tristissima ianua nostræ:
Et labor est vnus tempora prima pati.
Aspicis vt prensa vrant iuga prima iuuencos?
Et noua velocem cingula lædat equum.
Forsitan à laribus patriis exire pigebit,
Sed tamen exibis,deinde redire voles.
Nec te Lar patrius,sed amor reuocabit amicæ,
Prætendens culpæ splendida verba tuæ.
Cum semel exieris,centum solatia curæ
Et rus,& comites,& via longa dabunt.
Nec satis esse putes discedere,lenius absis,
Dum perdas vires,sitque sine igne cinis.
Quod nisi firmata properaris mente reuerti,
Inferet arma tibi,sæua rebellis amor.
Quidquid eras fueris,sitiens,auidusque redibis,
Et spatium damno cesserit omne tuo.
Viderit Hæmoniæ si quis mala pabula terræ,
Et magicas artes posse iuuare putat.
Ista veneficii vetus est via,noster Apollo
Innocuam sacro carmine monstrat opem.
Me duce non tumulo prodire iubebitur vmbras,
Non anus infami carmine rumpet humum.
Non seges ex aliis alios transibit in agros,
Nec subito Phœbi pallidus orbis erit.
Vt solet,æquoreas ibit Tiberinus in vndas,
Vt solet,in niueis Luna vehetur equis.
Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet viuo sulfure victus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ:
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerunt Circe Perseides herbæ:
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti,ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti nec te ferus vreret ignis:
Longus & inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras:
Non poteras animi vertere iura tui.
Diceris his etiam,cum iam discedere vellet:
Dulichium verbis detinuisse ducem.
Non ego,quod primo (memini) sperare solebam
Iam precor,vt coniux tu meus esse velis.
Et tamen,vt coniux essem tua,digna videbar:
Quod dea,quod magni filia Solis eram.
Ne properes oro:spatium pro munere posco,
Quid minus optari per mea vota potest?
Et freta mota vides:& debes illa timere.
Vtilior velis postmodo ventus erit.
Quæ tibi caussa fugæ?non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma vocat.
Hic amor,hic pax est,in qua male vulneror vnus
Totaque sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur:nauem soluebat Vlysses:
Irrita cum velis verba tulere Noti.
Ardet,& assuetas Circe decurrit ad artes:
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis,carminibusque fidem.
Si te caussa potens dominæ retinebit in vrbe:
Accipe consilium quod sit in vrbe meum.
Optimus ille fuit vindex,lædentia pectus
Vincula qui rupit:dedoluitque semel,
Sed,cui tantum animi est,illum mirabor & ipse:
Et dicam,monitis non eget iste meis.
Tu mihi,qui quod amas ægre dediscis amare:
Nec potes,& velles posse:docendus eris.
Sæpe refer tecum sceleratæ facta puellæ:
Et pone ante oculos omnia damna tuos.
Illud & illud habet:nec ea contenta rapina est:
Sub titulum nostros misit auara lares.
Sic mihi iurauit:sic me iurata fefellit:
Ante suas quoties passa iacere fores.
Diligit ipsa alios,à me fastidit amari:
Institor heu noctes quas mihi non dat habet.
Hæc tibi per totos marcescant omnia sensus:
Hæc refer:hinc odii semina quære tui.
Atque vtinam posses etiam facundus in illis
Esse,dole tantum,sponte disertus eris.
Hæserat in quadam nuper mea cura puella:
Conueniens animo non erat illa meo.
Curabar propriis æger Podalirius herbis:
Et (fateor) medicus turpiter æger eram.
Profuit assidue vitiis insistere amicæ:
Idque mihi factum sæpe salubre fuit.
Quam mala dicebam nostræ sunt crura puellæ:
Nec tamen,vt verum confiteamur,erant.
Brachia quam non sunt nostræ formosa puellæ:
Nec tamen,vt verum confiteamur,erant.
Quam breuis est : & erat quam multum poscit amantem
Hinc odio venit maxima caussa meo.
Et mala sunt vicina bonis errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.
Qua potes in peius dotes deflecte puellæ:
Iudiciumque breui limite falle tuum.
Turgida si plena est,si fusca est,nigra vocetur,
In gracili,macies crimen habere potest.
Et poterit dici petulans,quæ rustica non est:
Et poterit dici rustica,siqua proba est.
Quin etiam quacumque caret tua dote puella:
Hanc moueat,blandis vsque precare sonis.
Exige quod cantet,siqua est sine voce puella:
Fac saltet,nescit si qua mouere pedem,
Barbara sermone est?fac tecum multa loquatur.
Non didicit chordas tangere:posce lyram.
Durius incedit:fac inambulet,omne papillæ
Pectus habent vitium:fascia nulla tegat.

Grandia per multos tenuantur flumina riuos,
Saeuaq; subducto stipite flamma perit.
Non satis vna tenet ceratas anchora puppes,
Nec satis est liquidis vnicus hamus aquis.
Qui sibi iam pridem solatia bina parauit,
Iampridem summa victor in arce fuit.
At tibi, qui fueras dominae male creditus vni,
Nunc saltem nouus est inueniendus amor.
Pasiphaes Minos in Procride perdidit ignes,
Cessit ab Idaea coniuge victa prior.
Amphilochi frater ne Phegida semper amaret,
Callirhoe fecit parte recepta tori.
Et Paris Oenonen summos tenuisset in annos,
Si non Oebalia pellice laesa foret.
Coniugis Odrysio placuisset forma tyranno,
Sed melior clausae forma sororis erat.
Quid moror exemplis, quarum me turba fatigat?
Successore nouo vincitur omnis amor.
Parcius è multis mater desiderat vnum:
Quam, quae flens clamat, tu mihi solus eras.
Et, ne forte putes noua me tibi condere iura,
(Atq; vtinam inuenti gloria nostra foret)
Vidit id Atrides (quid enim non ille videret?)
Cuius in arbitrio Graecia tota fuit?
Marte suo captam Chryseida victor amabat:
At senior stulte flebat vbiq; parens.
Quid lacrymas odiose senex? bene contigit illis:
Officio natam laedis inepte tuo.
Quam postquam reddi Calchas ope tutus Achillis
Iusserat, & patria est illa recepta domo:
Atrides, ait, est illius proxima forma:
Et si prima sinat littera, nomen idem.
Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
Sin minus, imperium sentiet ille meum.
Quòd si quis vestrum factum hoc accusat Achiui:
Est aliquid valida sceptra tenere manu.
Nam, si rex ego sum, nec mecum dormiat illa,
In mea Thersites regna licebit eat.
Dixit: & hanc habuit solatia magna prioris,
Et prior est cura cura repulsa mea.
Ergo assume nouas auctore Agamemnone flammas,
Vt tuus in biuio detineatur amor.
Quaeris vbi inuenias? artes tu perlege nostras:
Plena puellarum iam tibi nauis erit.
Quòd si quid praecepta valent mea, si quid Apollo
Vtile mortales edocet ore meo:
Quamuis infelix media torreberis Aetna,
Frigidior dominae fac videare tuae.
Et sanum simula: nec, si quid forte dolebis,
Sentiat: & ride cùm tibi flendus eris.
Non ego te iubeo medias abrumpere flammas:
Non sunt imperij tam fera iussa mei.
Quod non es, simula: positosq; imitare furores,
Sic facies verè, quod meditatus eris.
Saepe ego ne biberem, volui dormire videri:
Dum videor, somno lumina victa dedi.
Deceptum risi, qui se simularat amare,
In laqueos auceps decideratq; suos.
Intrat amor mentes vsu, dediscitur vsu:
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

Dixerit, vt venias, pacta tibi nocte venito:
Veneris: & fueris ianua clausa, feres.
Nec dic blanditias, nec dic conuicia posti,
Nec latus in duro limine pone tuum.
Postera lux aderit: careant tua verba querelis,
Et nulla in vultu signa dolentis habe.
Iam ponet fastus, cùm te languere videbit:
Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
Te quoq; falles amor, dum sit tibi finis amandi:
Propositis fraenis saepe repugnat equus.
Vtilitas lateat: quod non profitebere, fiet.
Quae nimis apparent retia, vitat auis.
Nec tibi tam placeat, vt te contemnere possit:
Sume animos: animis cedat vt illa tuis.
Ianua forte patet: quamuis reuocabere, transi:
Est data nox: dubita nocte venire data.
Posse pati facile est: tibi ni patientia desit,
Protinus ex facili gaudia ferre licet.
Et quisquam praecepta potest mea dura vocare?
En etiam partes conciliantis ago.
Nam, quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali species: mille salutis erunt.
Corpora vix ferro quaedam sanantur acuto:
Auxilium multis succus, & herba fuit.
Mollior es, nec abire potes, vinctusq; teneris,
Et tua saeuus amor sub pede colla premit.
Desine luctari: referant tua carbasa venti,
Quaq; vocant fluctus, hac tibi remus eat.
Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes:
Cedimus, è medio iam licet amne bibas.
Sed bibe plus etiam, quàm quod praecordia poscunt:
Gutture fac pleno sumpta redundet aqua.
Vtere & vsq; tua nullo prohibente puella:
Illa tibi noctes auferat: illa dies.
Taedia quaere mali: faciunt & taedia finem:
Iam quoq;, cùm credes posse carere, mane.
Dum bene te cumules, & copia tollat amorem,
Et fastidita non libet esse domo.
Fit quoq; longus amor, quem diffidentia nutrit:
Hunc si tu quaeris ponere, pone metum.
Qui timet, vt sua sit, ne quis sibi subtrahat illam,
Ille Machaonia vix ope sanus erit.
Plus amat è natis mater plerumq; duobus,
Pro cuius reditu, quòd gerit arma, timet.
Est prope Collinam templum venerabile portam,
Imposuit templo nomina celsus Eryx.
Est illic Lethaeus amor, qui pectora sanat,
Inq; suas gelidam lampadas addit aquam.
Illic & iuuenes votis obliuia poscunt,
Et si qua est duro capta puella viro.
Hic mihi sic dixit, dubito, verusne Cupido,
An somnus fuerit, sed puto somnus erat.
O, qui sollicitos modò das, modò demis amores,
Adijce praeceptis hoc quoq;, Naso, tuis.
Ad mala quisq; animum referat sua, ponet amorem,
Omnibus illa deus plusue minusue dedit.
Qui Puteal, Ianumq; timet, celeresq; Calendas,
Torqueat hunc aeris mutua summa sui.
Cui durus pater est, vt voto caetera cedant,
Huic pater ante oculos durus habendus erit.

Hic male dotatæ pauper cum coniuge viuis,
Vxorem fato credas obesse suo.
Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea, ne nascens vsta sit vua time.
Ille habet in reditu nauem, mare semper iniquum
Cogites, & damno litora fæda suo.
Filius hunc miles, hunc filia nubilis angat,
Et quis non causas mille doloris habet?
Vt posses odisse tuam Pari, funera fratrum
Debueras oculis substituisse tuis.
Plura loquebatur placidam puerilis imago.
Destituit somnus si modò somnus erat.
Quid faciam? media nauem Palinurus in vnda
Deserit, ignotas cogor inire vias.
Quisquis amas loca sola nocent, loca sola caueto:
Quò fugis? in populo tutior esse potes:
Nam tibi secretos augent secreta furores:
Est opus auxilio. turba futura tibi est.
Tristis eris, si solus eris, dominæq; relictæ
Ante oculos facies stabit vt ipsa tuos.
Tristior idcirco nox est, quàm tempora Phœbi:
Quæ relenet luctus turba sodalis abest.
Nec fuge colloquium, nec sit tua ianua clausa,
Nec tenebris luctus flebilis adde tuos.
Semper habe Pyladen aliquem, qui curet Orestem:
Hic quoq; amicitiæ non leuis vsus erit.
Quid nisi secretæ læserunt Phyllida syluæ?
Certa necis causa est, incomitata fuit.
Ibat, vt Ædonio referens trieterica Baccho
Ire solet fusis barbara turba comis.
Et modò, qua poterat, latum spectabat in æquor,
Nunc in arenosa lassa iacebat humo.
Perfide Demophoon surdas clamabat ad vndas,
Ruptaq; singultu verba loquentis erant.
Limes erat tenuis, longa subnubilus umbra,
Quo tulit ipsa suos ad mare sæpe pedes.
Nona terebatur miseræ via: videris, inquit:
Et spectat zonam pallida facta suam.
Aspicit & ramos, dubitat, refugitq;, quod audet:
Et timet & digitos ad sua colla refert.
Sithoni tunc certè vellem ne sola fuisses,
Non flesset positis Phyllida sylua comis.
Phyllidis exemplo nimium secreta cauete
Læse vir à domina, læsa puella viro.
Præstiterat iuuenis quidquid mea musa iubebat,
Inq; suæ portu pænè salutis erat:
Decidit, vt cupidos inter deuenit amantes,
Et, quæ deciderant tela, resumpsit amor.
Si quis amas, nec vis, facito contagia vites:
Hæc etiam pecori sæpe nocere solent.
Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent.
In loca nonnunquam siccis arentia glebis,
De prope currenti flumine manat aqua.
Manat amor tectus, si non ab amante recedas,
Turbaq; in hoc omnes ingeniosa sumus.
Alter item iam sanus erat: vicinia læsit:
Occursum dominæ non tulit ille suæ.
Vulnus in antiquum rediit malè firma cicatrix,
Successumq; artes non habuere meæ:
Proximus à tectis ignis defenditur ægrè:
Vtile finitimis abstinuisse locis.
Nec, quæ ferre solet spatiantem porticus illam,
Te ferat: officium neue colatur idem.
Quid iuuat admonitu tepidam recalescere mentem?
Alter, si possis, orbis habendus erit.
Non facile esuriens posita retinebere mensa,
Et multum saliens incitat vnda sitim.
Non facile est taurum visa retinere iuuenca:
Fortis equus visæ semper adhinnit equæ.
Hæc vbi præstiteris, vt tandem litora tangas,
Non ipsam satis est deseruisse tibi.
Et soror, & mater valeant, & conscia nutrix,
Et quisquis dominæ pars erit vlla tuæ.
Nec veniat seruus, nec flens ancillula fictum
Suppliciter dominæ nomine dicat aue.
Nec si scire voles, quid agat tamen illa rogabis:
Perfer: erit lucro lingua retenta tuo.
Tu quoq;, qui causam finito reddis amori,
Deq; tua domina multa querenda refers:
Parce queri, melius sic te vlciscere tacendo:
Vt desideriis effluat illa tuis.
Et malim taceas, quàm te desisse loquaris:
Qui nimium multis non amo dicit, amat.
Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
Quàm subitò: lentè desine, tutus eris.
Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire:
Sed tamen hæc breuis est, illa perennis aqua.
Fallat, & in tenues euanidus exeat auras,
Perq; gradus molles emoriatur amor.
Sed modo dilectam scelus est odisse puellam:
Exitus ingeniis conuenit iste feris.
Nec curandus adest, odio qui finit amorem:
Aut amat, aut ægrè desinit esse miser.
Turpe vir & mulier iuncti modò, protinus hostes,
Non illas lites Appias ipsa probat.
Sæpe reas faciunt, & amant. vbi nulla simultas
Incidit, admonitu liber oberrat amor.
Fortè aderat iuuenis, dominam lectica tenebat:
Horrebant sæuis omnia verba minis.
Iamq; vadaturus lectica prodeat (inquit)
Prodierat: visa coniuge mutus erat.
Et manus, & manibus duplices cecidere tabellæ:
Venit in amplexus, atq; ita, vincis, ait.
Tutius est, aptumq; magis, discedere pace,
Quàm petere à thalamis litigiosa fora.
Munera quæ dederas habeat sine lite iubeto.
Esse solent magno damna minora bono.
Quòd si vos aliquis casus conducat in vnum,
Mente memor tota, quæ damus arma tene.
Hic opus est armis, hic ô fortissime pugna:
Vincenda est telo Penthesilea tuo.
Nunc tibi riualis, nunc durum limen amicæ,
Nunc subeant mediis irrita verba deis.
Nec compone comas, cùm sis venturus ad illam,
Nec toga sit laxo conspicienda sinu.
Nulla sit, vt placeas alienæ cura puellæ:
Iam face, vt è multis vna sit illa tibi.
Sed quid præcipuè vestris conatibus obstet,
Eloquor exemplo quemq; docente suo.

Desini-

Desinimus tardè: quia nos speramus amari:
Dum sibi quisque placet, credula turba sumus.
At tu nec voces (quid enim fallacius illis?)
Crede, nec æternos pondus habere deos.
Néve puellarum lacrymis moueare caueto,
Vt flerent oculos erudiere suos.
Artibus innumeris mens oppugnatur amantum:
Vt lapis æquoreis vndique pulsus aquis.
Nec causas aperi, quare diuortia malis:
Nec dic quid doleas: clàm tamen vsque dole.
Nec peccata refer, ne diluat, ipse cauebis
Vt melior caussa, caussa sit illa, tua.
Qui silet est firmus, qui dicit multa puellæ
Probra satisfieri postulat ille sibi.
Non ego Dulichias furiali more sagittas,
Nec raptas ausim tinguere in amne faces:
Nec nos purpureas pueri resecabimus alas:
Nec sacer arte mea laxior arcus erit.
Consilium est quodcunque cano parete canenti:
Vtque facis, cœptis Phœbe salubter ades.
Phœbus adest, sonuere lyræ, sonuere pharetræ.
Signa deum nosco per sua, Phœbus adest.
Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis
Murice cum Tyrio turpius illud erit.
Vos quoque formosis vestras conferte puellas,
Incipiet dominæ quemque pudere suæ.
Vtraque formosæ Paridi potuere videri,
Sed sibi collatam vincit vtramque Venus.
Nec solam faciem, mores quoque confer, & artes:
Tantùm iudicio ne tuus obsit amor.
Exiguum est, quod deinde canam, sed profuit illud
Exiguum multis, in quibus ipse fui.
Scripta caue relegas blandæ seruata puellæ,
Constantes animos scripta relecta mouent.
Omnia pone feros (quamuis inuitus) in ignes,
Et dic, ardoris sit rogus iste mei.
Thestias absentem succendit stipite natum:
Tu timide flammis perfida verba dabis?
Si potes & ceras remoue: quid imagine muta
Carperis? hoc periit Laodameia modo.
Et loca sæpe nocent, fugito loca conscia vestri,
Concubitus, caussas illa doloris habent.
Hic fuit, hic cubuit: thalamo dormiuimus illo,
Hic mihi lasciua gaudia nocte dedit.
Admonitu recreatur amor, vulnusque nouatum
Scinditur, infirmis culpa pusilla nocet.
Vt penè extinctum cinerem si sulfure tangas,
Viuet, & ex minimo maximus ignis erit.
Sic, nisi vitaris quicquid renouabit amorem,
Flamma recardescet, quæ modò nulla fuit.
Argolicæ cuperent fugisse Capharea puppes,
Teque senex luctus ignibus vlte tuos.
Prætérita cautus Niseide nauita gaudet:
Tu loca, quæ nimium grata fuere, caue.
Hæc tibi sunt Syrtes, hæc Acroceraunia vita,
Hic vomit epotas dira Charybdis aquas.
Sunt quæ non possunt aliquo cogente iuberi,
Sæpe tamen casu facta iuuare solent.
Perdat opes Phædra, parces Neptune nepoti,
Nec faciet pauidos taurus auitus equos.

Gnosida fecisses inopem, sapienter amasset,
Diuitiis alitur luxuriosus amor.
Cur nemo est Hecalen, nulla est, quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.
Non habet vnde suum paupertas pascat amorem,
Non tamen hoc tanti est, pauper vt esse velis.
At tanti tibi sit non indulgere theatris,
Dum bene de vacuo pectore cedat amor.
Eneruant animos citharæ, cantúsque, lyræq;
Et vox, & numeris brachia mota suis.
Illic assiduè ficti saltantur amantes.
Quid caueas actor, quid iuuet, arte docet.
Eloquar inuitus, teneros ne tange poetas:
Summoueo dotes impius ipse meas.
Callimachum fugito, non est inimicus amoris,
Et cum Callimacho tu quoque Coe noces.
Me certè Sappho meliorem fecit amicæ:
Nec rigidos mores Teia Musa dedit.
Carmina quis potuit tutò legisse Tibulli?
Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?
Quis potuit lecto durus discedere Gallo?
Et mea nescio quid carmina tale sonant.
Quod nisi dux operis vatem frustratur Apollo,
Æmulus est nostri maxima caussa mali.
At tu riualem noli tibi fingere quenquam:
Inque suo solam crede iacere toro.
Acrius Hermionen ideò dilexit Orestes:
Esse quod alterius cœperat illa viri.
Quid Menelae doles? ibas sine coniuge Creten:
Et poteras nupta lentus abesse tua.
Vt Paris hanc rapuit: tum demum vxore carere
Non potes: alterius creuit amore tuus.
Hoc & in abducta Briseide flebat Achilles,
Illam Plisthenio gaudia ferre viro.
Nec frustra flebat: fecit (mihi credite) Atrides:
Quod si non faceret turpiter esset iners.
Certe ego fecissem, nec sum sapientior illo:
Inuidiæ fructus maximus ille fuit.
Nam sibi quod nunquam tectam Briseida iurat:
Per sceptrum, sceptrum non putat esse deos.
Di faciant possis dominæ transire relictæ
Limina, proposito sufficiántque pedes.
Et poteris: modò velle tene: nunc fortiter ire,
Nunc opus est celeri subdere calcar equo,
Illo Lotophagos, illo Seirenas in antro
Esse puta, remis adiice vela tuis.
Hunc quoque, quo quondam nimium riuale dolebas,
Vellem desineres hostis habere loco.
At certè, quamuis odio remanente saluta:
Oscula cùm poteris iam dare, sanus eris.
Ecce cibos etiam, medicinæ fungar vt omni
Munere, quos fugias, quósue sequare dabo:
Daunius an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum est vitare salaces:
Et quicquid Veneri corpora nostra parat.
Vtilius sumas acuentes lumina rutas:
Et quicquid Veneri corpora nostra negat.
Quid tibi præcipiam de Bacchi munere, quæris?
Spe breuius monitis expediere meis.

Vina parant animos Veneri, nisi plurima sumas:
  Vt stupeant multo corda sepulta mero.
Nutritur vento, vento restinguitur ignis:
  Lenis alit flammas, grandior aura necat.
Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, vt tibi curas
Eripiat: si qua est inter vtrumq; nocet.
Hoc opus exegi: fessæ date serta carinæ:
  Contigimus portum, quo mihi cursus erat.
Postmodo reddetis sacro pia vota poetæ
  Carmine sanati fœmina, virq; meo.

FRAGMENTA DE MEDICAMINE FACIEI.

DICITE quo faciem commendet cura puellæ:
  Et quo sit vobis cura tuenda modo.
Cultus humum quondam Cerealia pendere iussit.
  Munera, mordaces interiere rubi:
Cultus & in pomis succos emendat acerbos,
  Fissaq; adoptiuas accipit arbor opes.
Culta placent: auro sublimia tecta linuntur:
  Nigra sub imposito marmore terra latet.
Vellera sæpe eadem Tyrio medicantur aheno:
  Sectile deliciis India præbet ebur.
Forsitan antiquæ Tatio sub rege Sabinæ
  Maluerint, quam se, rura paterna coli.
Cùm matrona premens altum rubicunda sedile
  Assiduo durum pollice nebat opus.
Ipsaq; claudebat, quos filia pauerat agnos:
  Ipsa dabat virgas, cæsaq; ligna foco.
At vestræ teneras matres peperere puellas,
  Vultis inaurata corpora veste tegi:
Vultis odoratos positu variare capillos:
  Conspicuam gemmis vultis habere manum:
Induitis collo lapides oriente petitos:
  Et quantos onus est aure tulisse duos.
Nec tamen indignum, si vobis cura placendi:
  Cùm comptos habeant secula nostra viros.
Feminea vestri potiuntur lege mariti:
  Et vix ad cultus nupta quod addat, habet.
Per se quæq; parat, & quos venetur amores,
  Refert. munditia crimina nulla merent.
Rure latent, finguntq; comas, licet arduus illas
  Celet Athos: cultas altus habebit Athos.
Est etiam placuisse sibi quæcunque voluptas:
  Virginibus cordi grataq; forma sua est.
Laudatas homini volucris Iunonia pennas
  Explicat, & forma muta superbit auis.
Sic potius nos tanget amor, quam fortibus herbis:
  Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
  Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues:
  Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra:
  Nunquam Luna suis excutietur equis.
Prima sit in vobis morum tutela puellæ
  Ingenio facile conciliante placent.
Certus amor morum est, formam populabitur ætas:
  Et placitus rugis vultus aratus erit.
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit:
  Et veniet rugis altera caussa dolor.
Sufficit, & longum probitas perdurat in æuum:
  Perq; suos annos hinc bene pendet amor.
Dic age, cùm teneros somnus demiserit artus:
  Candida quo possint ora nitere modo.
Ordea, quæ Libyci ratibus misere coloni:
  Exue de palea, tegminibusq; suis.
Par erui mensura decem madefiat ab ouis:
  Sed cumulent libras ordea nuda duas.
Hæc vbi ventosas fuerint siccata per auras:
  Lenta iube scabra frangat asella mola.
Et quæ prima cadens viuaci cornua ceruo
  Contere: in hæc solida sexta face assis eat.
Namq; vbi puluereæ fuerint confusa farinæ:
  Protinus in cumulis omnia cerne cauis.
Adijce Narcissi bis sex sine cortice bulbos:
  Strenua quos puro marmore dextra terat.
Sextansemq; trahat gummi cum semine Tusco:
  Huc nouies tanto plus tibi mellis eat.
Quæcumque afficiet tali medicamine vultum:
  Fulgebit speculo leuior illa suo.
Nec tu pallentes dubita nudare lupinos:
  Et simul, inflantes corpora finge fabæ.
Vtraq; sex habeant æquo discrimine libras:
  Vtraque da nigris comminuenda molis.
Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
  Desit, & Illyrica quæ venit iris humo.
Da validis iuuenum pariter subigenda lacertis:
  Sed iustum tritis vncia pondus erit.
Addita de querulo volucrum medicamina nido:
  Ore fugant maculas: Halcyonea vocant.
Pondere si quæris quo sim contentus in illis:
  Quod trahit in partes vncia secta duas.
Vt coeant, apteq; lini per corpora possint,
  Adijce de flauis Attica mella fauis,
Quamuis thura deos, iratasq; numina placent:
  Non tamen accensis omnia danda focis.
Thus vbi miscueris radenti corpora nitro:
  Ponderibus iustis fac sit vtrumque trahens.
Parte minus quarta direptum cortice gummi,
  Et modicum è myrrhis pinguibus adde cibum,
Hæc vbi contriueris, per densa foramina cerne:
  Puluis ab infuso melle premendus erit.
Profuit & marathos bene olentibus addere myrrhis,
  Quinque parent marathi scrupula: myrrha nouem.
Arentisq; rosæ quantum manus vna prehendat:
  Cumq; amoniaco mascula thura sale.

Ordeæ quem faciunt illis infunde cremorem.
Æquent expensas cum sale thura rosas.
Tempore sit paruo mulier licet illita vultum:
Hærebit toto nullus in ore color.
Vidi quæ gelida madefacta papauera lympha
Contereret: teneris illineretq; genis.

NVX.

NVx ego iuncta viæ, cùm sim sine crimine vitæ.
A populo saxis prætereunte petor.
Obruere ista solet manifestos pœna nocentes,
Publica cùm lentam non capit ira moram.
Nil ego peccaui: nisi si peccare videtur
Annua cultori poma referre suo.
At prius arboribus, tunc cùm meliora fuerunt
Tempora: certamen fertilitatis erat.
Tunc domini memores sertis ornare solebant
Agricolæ fructu proueniente deos.
Sæpe tuas igitur Liber miratus es vuas:
Mirata est oleas sæpe Minerua suas.
Pomaq; læsissent matrem, nisi subdita ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.
Quinetiam exemplo pariebat fœmina nostro,
Nullaq; non illo tempore mater erat.
At postquam platanis steriles præbentibus vmbras,
Vberior quauis arbore venit honor.
Nos quoq; fructiferæ (si nux modò ponor in illis)
Cœpimus in patulas luxuriare comas.
Nunc neq; continuos nascuntur poma per annos:
Vuaq; læsa domum, læsaq; bacca venit.
Nunc vterus vitio est, quæ vult formosa videri,
Raraq; in hoc æuo est, quæ velit esse parens.
Certè ego, si nunquam peperissem, tutior essem.
Ista Clytemnestra digna querela fuit.
Si sciat hoc vitis, nascentes supprimet vuas,
Orbaq;, si sciat hoc, Palladis arbor erit:
Hoc in notitiam veniat, maloq;, pyroq;:
Destituent syluas vtraq; poma suas:
Quæq; sibi vario distinguit poma colore,
Audiat hoc cerasus, stipes inanis erit.
Non equidem inuideo: nunquam tamen vlla feritur.
Quæ sterilis sola est conspicienda coma.
Cernite sinceros omnes ex ordine truncos,
Qui modò nil quare percutiantur habent.
At mihi sæua nocent mutilatis vulnera ramis,
Nudaq; detecto cortice ligna patent.
Non odium facit hoc: sed spes inducta rapinæ,
Sustineant aliæ poma: querentur idem.
Sic reus ille ferè est, de quo victoria lucro
Esse potest: inopis vindice facta carent.
Sic timet insidias, qui se scit ferre viator,
Cur timeat: tutum carpit inanis iter.
Sic ego sola petor: soli quia caussa petendi est:
Frondibus intactis cætera turba viret.
Nam quòd habent frutices aliquando proxima nostri
Fragmina, quòd læso vimine multa iacent,
Non istis sua facta nocent: vicinia damno est:
Excipiunt ictus saxa repulsa meo.
Idq; fide careat: si non quæ longiùs absunt,
Natiuum retinent inuiolata decus.
Ergo si sapiant, & mentem verba sequantur,
Deuoueant vmbras proxima quæq; meas.
Quàm miserum est, odium damnis accedere nostris,
Meq; ream nimiæ proximitatis agi.
Sed puto magna mei est operoso cura colono:
Inueniat, dederis quid mihi præter humum.
Sponte mea facilis contempto nascor in agro,
Parsq; loci, quo sto, publica penè via est.
Me, sata ne lædam: quoniam sata lædere dicor:
Imus in extremo margine fundus habet.
Non mihi falx nimias Saturnia deputat vmbras:
Duratam renouat non mihi fossor humum.
Sole licet, siccaq; siti peritura laborem:
Irriguæ dabitur non mihi sulcus aquæ.
At cum maturas fisso noua cortice rimas
Nux agit, ad partes pertica sæua venit.
Pertica dat plenis immitia vulnera ramis:
Ne possim lapidum verbera sola queri.
Poma cadunt mensis non interdicta secundis,
Et condit lectas parca colonia nuces.
Has puer aut certo rectas diuerberat ictu,
Aut pronas digito bisque semélue petit.
Quattuor in nucibus non amplius alea tota est:
Cum sibi suppositis additur vna tribus.
Per tabulæ cliuum labi iubet alter, & optat
Tangat vt è multis quælibet vna suam.
Est etiam, par sit numerus qui dicat, an impar:
Vt diuinatas auferat augur opes.
Fit quoq; de creta qualem cœleste figura
Sydus, & in Græcis littera quarta gerit.
Hæc vbi distincta est gradibus, quæ constitit intus:
Quot tetigit virga, tot capit ipsa nuces.
Vas quoq; sæpe cauum spatii distante locatur,
In quod missa leui nux cadat vna manu.
Fælix secreto quæ nata est arbor in agro:
Et soli domino ferre tributa potest.
Non hominum strepitus audit, non illa rotarum:
Non à vicina puluerulenta via est.
Illa suo quæcunq; tulit, dare dona colono,
Et plenos fructus annumerare potest.
At mihi maturos nunquam licet edere fœtus,
Ante diemq́ue meæ decutiuntur opes: (est,
Lamina mollis adhuc tenero est in lacte quod intra
Nec mala sunt vlli nostra futura bono.
Iam tamen inuenio qui me iaculentur & ictu
Præfestinato munus inane petant.
Si fiat rapti, fiat mensura relicti,
Maiorem domini parte viator habet.
Sæpe aliquis folijs vbi nuda cacumina vidit,
Esse putat Boreæ triste furentis opus.
Æstibus hic, hic me spoliatam frigore credit:
Est quoq;, qui crimen grandinis esse putet.
At mihi nec grando duris inuisa colonis,
Nec ventus damno, solue gelúue fuit.
Fructus obest: peperisse nocet: nocet esse feracem:
Quæque fuit multis, est mihi præda malo.
Præda malo Polydore fuit tibi: præda nefandæ
Coniugis Aonium misit ad arma virum.
Hesperij regis pomaria tuta fuissent:
Vna sed immensas arbor habebat opes.
At rubus, & sentes tantummodò lædere natæ,

Spinaq; vindicta cætera tuta sua est.
Me, quia non noceo, nec aduncis vindicor hamis,
Missa petunt auida saxa proterua manu.
Quid si non aptas solem fugientibus umbras;
Finditur Icario cum cane terra data?
Quid, nisi suffugium nimbos vitantibus essem?
Non expectata cum venit imber aqua?
Omnia cum faciam, cum præstem sedula cunctis
Officium, saxis officiosa petor.
Hæc mihi perpessæ, domini patienda querela est.
Causabor, quare sit lapidosus ager.
Dumq; repurgat humum, collectaq; saxa remittit,
Semper habent in me tela parata viæ
Ergo inuisa alijs, vni mihi frigora prosunt:
Illa me tutam tempore præstat hyems.
Nuda quidem tunc sum, nudam tamen expedit esse:
Nec spolium de me, quod petat hostis, habet.
At simul induimus nostris sua munera ramis,
Saxa nouos fructus grandine plura petunt.
Forsitan hoc aliquis dicat quæ publica tangunt,
Carpere concessum est, hoc via iuris habet,
Si licet hoc: oleas distringite: cædite messes:
Improbe vicinum carpe viator olus.
Intret & vrbanas eadem petulantia portas,
Sitq; tuis muris Romule iuris idem.
Quilibet argentum prima de fronte tabernæ
Tollat, & ad gemmas quilibet alter eat.
Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos:
Et quascunq; potest tangere, tollat opes.
Sed neq; tolluntur, nec, dum regit omnia Cæsar,
Incolumis tanto præside raptor erit.
At non ille deus pacem intra mœnia tantùm,
Auxilium toto sparsit in orbe suum.
Quid tamen hoc prodest? media sub luce, palamq;
Verberor? & tutam non licet esse nucem?
Ergo nec nidos folijs hærere, nec vllam
Sedibus in nostris stare videtis auem,
At lapis in ramo sedit quicunq; bifurco,
Hæret & vt capta victor in arce manet.
Cætera sæpe tamen potuere admissa negari,
Et crimen vox est inficiata suum.
Nostra notat fuscos digitos iniuria succo,
Cortice contactas inficiente manus.
Ille cruor meus est: illo maculata cruore
Non profectura dextra lauatur aqua.
O ego, cum longæ venerunt tædia vitæ,
Optaui quoties arida facta mori.
Optaui quoties aut cæco turbine verti,
Aut valido missi fulminis igne peti.
Atq; vtinam subitæ raperent mea poma procellæ:
Vel possem fructus excutere ipsa meos.
Sic vbi detracta est à te tibi caussa pericli,
Quod superest tutum Pontice Castor habes.
Quid mihi tunc animi est, cum sumit tela viator,
Atq; oculis plagæ destinat ante locum?
Nec vitare licet moto fera verbera trunco:
Quem sub humo radix, vinclaq; curua tenent,
Corpora præbemus plagis rigidamq; securi:
Cum populus manicas deposuisse vetat.
Vt ve grauem patiens vbi tolli vacca securim,
Aut stringi cultros in sua colla videt.
Sæpe meas frondes vento tremuisse putastis:
Sed metus in nobis caussa tremoris erat:
Si merui, videorq; nocens, excidite ferro,
Nostraq; fumosis vrite membra focis.
Si merui, videorq; nocens, imponite flammæ,
Et liceat miseræ dedecus esse semel.
Si nec cur vrar, nec cur excidar habetis,
Parcite, sic cæptum perficiatis iter.

SOMNIVM.

NOx erat, & somnus lassos summisit ocellos:
Terruerant animum talia visa meum.
Colle sub aprico celeberrimus ilice lucus
Stabat, & in ramis multa latebat auis.
Area gramineo suberat viridissima prato,
Humida de guttis lene sonantis aquæ.
Ipse sub arboreis vitabam frondibus æstum:
Fronde sub arborea sed tamen æstus erat.
Ecce petens varijs immistas floribus herbas,
Constitit ante oculos candida vacca meos:
Candidior niuibus tunc cum cecidere recentes.
In liquidas nondum quas mora vertit aquas.
Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
Et modò siccatam lacte reliquit ouem.
Taurus erat comes huic, fœliciter ille maritus.
Cumq; sua teneram coniuge pressit humum.
Dum iacet, & lentè reuocatas ruminat herbas,
Atq; iterum pasto pascitur ante cibo:
Visus erat somno vires adimente ferendi,
Cornigerum terræ deposuisse caput.
Huc leuibus pennis cornix delapsa per auras
Venit, & in viridi garrula sedit humo.
Terq; bouis niueæ petulanti pectora rostro
Fodit, & albentes abstulit ore iubas.
Illa locum, taurumq; diu cunctata reliquit:
Sed niger in vaccæ pectore liuor erat.
Vtq; procul vidit carpentes pabula tauros:
(Carpebant tauri pabula læta procul)
Illuc se rapuit: gregibusq; immiscuit illis,
Et petijt herbæ fertilioris opem.
Dic age nocturnæ quicunq; es imaginis augur,
Siquid habent veri, visa quid ista ferant.
Sic ego nocturnæ sic dixi imaginis augur,
Expendens animo singula dicta suo.
Quem tu mobilibus folijs vitare volebas,
Sed malè vitabas, æstus amoris erat.
Vacca puella tua est: aptus color ille puellæ est:
Tu vir, & in vacca compare taurus eras.
Pectora quod rostro cornix fodiebat acuto,
Ingenium dominæ lene mouebat anus.
Quod cunctata diu taurum sua vacca reliquit
Frigidus in viduo destituere toro.
Liuor, & aduerso maculæ sub pectore nigræ,
Pectus adulterij labe carere negant.
Dixerat interpres: gelido mihi sanguis ab ore
Fugit, & ante oculos nox stetit alta meos.

EPIGRAMMATA.

QVANTVM Virgilius magno concessit Homero:
Tantum ego Virgilio Naso poëta meo.
Nec me prælatum cupio tibi ferre poëtam:
Ingenio si te subsequor, hoc satis est.
Argumenta quidem librorum prima notaui,
Errorem ignarus nequis habere queat.
Bis quinos feci legerent quo carmine versus,
Æneidos totum corpus vt esse putent.
Affirmans grauitate mea me carmine nullo
Liuore titulum præposuisse tibi.

VIr magnus bello nulli pietate secundus,
Æneas odio Iunonis pressus iniquo,
Italiam quærens Siculis errabat in vndis,
Naufragus, & tandem Libycas dimissus ad oras,
Ignarusq; loci fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognouit Elisæ.
Quinetiam nebula septus peruenit ad vrbem:
Abreptos vndis socios cum classe recepit,
Hospitioq; vsus Didûs per cuncta benigno.
Excidium Troiæ iussus narrare parabat.

HALIEVTICON FRAGMENTVM.

ACCEPIT mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuitq; sui: vitulus sic namq; minaci
Qui nondum gerit in tenera iam cornua fronte,
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morsu canis, & caudæ sic scorpius ictu:
Concussisq; leuis pennis sic auolat ales.
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem,
Præsidiumq; datum sentire, & noscere teli
Vimq; modumq; sui: sic & Scarus arte sub vndis,
Sin
Decidit, assumptámq; dolo tandem pauet escam:
Non audet radijs obnoxia occurrere fronte,
Auersus crebrò veniens sub verbere caudæ,
Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor,
*Quin etiam si fortè aliquis dampnus natarem
Mitis luctantem Scarus hunc in vimine vidit
Auersi caudam morsu tenet atque*
nato quem texitq; resultet
Sæpia tarda fugæ, tenui cùm fortè sub vnda
Deprensa est, iamiamq; manus timet illa rapaceis,
Inficiens æquor nigrum vomit illa cruorem,
Auertitq; vices, oculos frustrata sequentes.
Clausus rete Lupus quamuis immanis, & acer
*Dimotis cauda submissus sedet armis in Austri
Emicat, atq; dolos saltu deludit inultus.
Et Murena ferox teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conuersa foramina retis,
Tandem permultos euadit lubrica flexus,
Exemploq; nocet, cunctis interuenit vna.
At contra scopulis crinali corpore segnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit mutatq; colorem.
Semper ei similis quem contigit, atq; vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit, hic quoq; fallit.
Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatumq; expuit hamum.
At mugil cauda pendentem diuerberat escam,
Excussamq; legit. Lupus acri concitus ira,
Discussis fertur vario fluctusq; ferentes
Prosequitur, quassatq; caput, dum vulnere sæuus
Laxato cadat hamus, & ora patentia linquat.
Nec proprias vires nescit Murena nocendi
Auxilioq; sibi morsu, nec eo minus acri
Deficit, aut animos ponit captiua minaceis.
Anthias his, tergo quæ non videt vtitur armis,
Vim spinæ nouitq; suæ, versoq; supinus
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum.
Cætera quæ densas habitant animalia siluas.
Aut vani quatiunt semper lymphata timores,
Aut trahit in præceps non sana ferocia mentis.
Ipsa sequi natura monet, vel comminus ire,
Impiger & telo venantum sternere pergit
Agmina, & aduersis infert sua pectora telis.
Quòq; venit, fidens magis, & sublatior ardet.
Concussitq; toros, & viribus addidit iram.
Prodidit, atq; suo properat sibi robore lethum.
Fœdus Lucanis prouoluitur vrsus ab antris.
Quid nisi pondus iners, stolidæq; ferocia mentis,
Actus Aper setis iram denunciat hirtis,
Et ruit, oppositi nitens in vulnera ferri,
Pressus & emisso moritur per viscera telo,
Altera pars fidens pedibus, dat terga sequenti,
Vt pauidi Lepores, & fuluo tergore Damæ,
Et capto fugiens Ceruus sine fine timore.
Ipsa sequi natura docet, vel comminus ire.
Hic generosus honos, & gloria maior equorum;
Nam capiunt animis palmam, gaudéntq; triumpho,
Seu septem spatijs circo meruere coronam,
Nónne vides victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ?
Celsave cum cæso decoratur terga Leone
Quàm tumidus, quantóque venit spectabilis actu,
Compescítque solum generoso concita pulsu

Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis?
Quæ laus prima canum, quibus est audacia præceps,
Venandique sagax virtus, virésque sequendi.
Quæ nunc elatis rimantur naribus auras,
Et nunc demisso quærunt vestigia rostro,
Et produnt clamore feram: dominúmque vocando,
Increpitant, quem si collatis effugit armis,
Insequitur tumulósq; canis, camposq; per omnes.
Noster in arte labor positus, spes omnis in illa:
Nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
Admoneam, vastiq; maris tentare profundum.
Inter vtrumque loci melius moderabere finem:
Aspera num saxis loca sint: nam talia lentos
Deposcunt calamos: at purum retia littus.
Num mons horrentes demittat celsus vmbras
In mare. nam varie quidam fugiúntq; petúntq;
Num vada submersis imò viridentur ab herbis.
* *
Oblectétq; moras & molli seruiat algæ.
Descripsit sedes varias natura profundi:
Nec cunctos vnâ voluit consistere pisces.
Nam gaudent pelago, quales Scombríq; Bouésque.
Hippuri celeres, & nigro tergore Milui,
Et pretiosus Helops nostris incognitus vndis,
Ac durus Xiphias, ictu non mitior ensis,
Et pauidi magno fugientes agmine Thunni:
Parua Echeneis adest, mirum mora puppibus ingens:
Túq; comes ratium, tractiq; per æquora sulci
Qui semper spumas sequeris Pompile nitentes,
Cercyrósq; ferox scopulorum fine moratus,
Cantharus ingratus succo, tum concolor illi
Orphus, cæruleáq; rubens Erythinus in vnda.
Insignis Sargúsque notis, insignis & alis,
Et superaurata Sparulus ceruice refulgens.
Et rutilus Sagur, & fului Synodontes, & ex se
Concipiens Channe gemino fraudata parente.
Tum viridis squamis paruo saxatilis ore,
Et rarus faber, & pictæ Mormyres, & auri
Chrysophris imitata decus, tum corporis vmbræ
Liuentis rapidiq; Lupi, Percæq; Tragiq;.
Quin laude insignis caudæ Melanurus, & ardens
Auratis Muræna notis, Merulæq; virentes,
Immitísque suæ Conger per vulnera gentis,
Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.
Ac nunquam æstiuo conspectus sidere Glaucus.
At contra herbosa pisces laxantur harena,
Vt Scarus, epastas solus qui ruminat escas,
* *Fœcundúmque genus Menæ, lamirósq; Smarísq;*
Atque immunda Chromis meritò vilissima Salpa,
Atque auium dulces nidos imitata sub vndis,
Et squalus tenui suffusus sanguine Mullus,
Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Passer, & Adriaco mirandus littore Rhombus,
Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ.
Extremi pis. *
*
*
Lubricus & spina nocuus non Gobius vlla,
Et nigrum niueo portans in corpore virus
*Colligo, durique Sues, sinuosáque cest**
Et tam deformi non dignus nomine Asellus.
Túque peregrinus Acipenser nobilis vndis.

Deerant non admodum multa in eo exemplari consumpta penitus vetustate.

Plin. lib. 32. cap. vlt.

His adiiciemus apud Ouidium posita nomina, quę apud neminem alium reperiūtur, sed fortasse in Ponto nascuntur, vbi id volumen supremis suis temporibus inchoauit. *Idem lib. 32. c. 2.* Mihi videntur mira, quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo volumine quod Halieuticon inscribitur.

PVLEX.

Incerti auctoris.

Parue Pulex & amara lues inimica puellis,
Carmine quo fungar in tua facta ferox?
Tu laceras corpus tenerum durissime morsu,
Cuius cum fuerit plena cruore cutis,
Emittis maculas nigro de corpore fuscas,
Leuia membra quibus commaculata rigent.
Cúmque tuum lateri rostrum defigis acutum,
Cogitur è somno surgere virgo graui.
Pérque sinus erras, tibi peruia cætera membra,
Is quocumque places: nil tibi sæue latet.
Ah piget, & dicam: cum strata puella recumbis
Tu femur auellis: cruráque aperta subis.
Ausus es interdum per membra libidinis ire,
Et turbare locis gaudia nata suis.
Ah peream nisi iam cupiam fieri meus hostis,
Promptior vt fieret ad mea vota via.
Si fineret natura mihi, quo verterer in te:
Et quod sum natus, posse redire dares:
Vel si carminibus possem mutarier vllis,
Carminibus fierem ad mea vota pulex.
Aut medicaminibus, si plus medicamina possunt,
Vellem natura iura nouare meæ.
Carmina Medeæ, vel quid medicamina Circes
Consuluerint, res est notificata satis.
His ego mutatus si sic mutabilis essem:
Hærerem tunicæ margine virgineæ:
Inde means per crura meæ sub veste puellæ,
Ad loca, quæ vellem me cito surriperem.
Cúmque illa dudum lædens nil ipse cubarem,
Donec de pulice rursus homo fierem.
Sed si forte nouis virgo perterrita monstris
Exciret famulos ad mea vincla suos:
Aut tentata meis precibus succumberet illa:
Aut mox ex homine verterer in pulicem.
Rursus mutatus, fundénsque precamina mille
Afferrem cunctos in mea vota deos:
Dum bona, vel precibus vel vi, sperata tenerem,
Et iam nil mallet, quam sibi me socium.

PHILOMELA.

Incerti auctoris.

Dulcis amica veni noctis solatia præstans,
Inter aues etenim nulla tibi similis.
Tu Philomela potes vocum discrimina mille,
Mille potes varios ipsa referre modos.
Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent:

Nulla potest modulis æquiualere tuis.
Insuper est auium spatijs garrire diurnis,
Tu cantare simul nocte, dieq́; potes.
Parus enim quamuis per noctem tinnitet omnem,
At sua vox nulli iure placere potest,
Dulce Palara sonat, quam dicunt nomine Drostam,
Sed fugiente die nempe quieta suet.
Et Merulus modulans tam pulchris concinit odis,
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.
Vere calente nouos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc titilans.
Dum turdus trutilat, sturnus tunc pisitat ore,
Sed quod mane canunt, vespere non recolunt.
Cacabat hinc perdix: hinc grassitat improbus anser,
Et castus turtur atque columba gemunt.
Plausitat arborea clamans de frende palumbes,
In fluuiisque natans forte tetrinit anas.
Grus gruit, inque glomis cycni prope flumina drensant,
Accipiter pipat, miluus hiansque lipit,
Cucurrire solet gallus, gallina gracillat,
Pupillat pauo, trinsat hirundo vaga.
Dum clangunt aquilæ, vultur pulpare probatur,
Et crocitat coruus, graculus ac frigulat.
Glotorat immenso de turre ciconia rostro,
Pessimus at passer tristia flendo pipit.
Psittacus humanas depromit voce loquelas,
Atque suo domino χαῖρε valéq́; sonat.
Pica loquax varias modulatur gutture voces:
Scurriliter strepitu quidquid & audit ait.
Et cuculi cuculant: fritinit rauca cicada,
Bombilat ore legens munera mellis apes.
Bubulat horrendum ferali carmine bubo,
Humano generi tristia fata ferens.
Strix nocturna sonans, & vespertilio stridunt.
Noctua lucifuga cucubat in tenebris.
Ast vlulant vlulæ lugubri voce canentes.
Inque paludiferis butio bubit aquis.
Regulus, atque merops, & rubro pectore progne
Consimili modulo zinziúlare sciunt.
Scribere me voces auium Philomela coegit,
Quæ cantu cunctas exsuperas volucres.
Sed iam quadrupedum fari discrimina vocum
Nomine e gente nunc ego sponte sequar.
Tigrides indomitæ rancant, rugiuntque Leones,
Panther caurit amans: Pardus hiando felit.
Dum lyces orcando fremunt. Vrsus ferus vncat,
Ast lupus ipse vlulat: frendet agrestis Aper,
Et Barrus barrit: ceruí glocitant, & onagri:
Ast taurus mugit, & celer hinnit equus.
Quirritant verres, tardus rudit, vncat asellus,
Blacterat hinc aries, & pia balat ouis,
Sordida sus pascens ruris per gramina grunnit,
At mutire capris hirce petulce soles.
Rite canis latrat, fallax vulpecula gannit,
Glaucitat & catulus, at lepores vagiunt.
Mus auidus mintrat, velox mustelaque dintrit,
Et grillus grillat: disticat inde sorex.
Ecce venenifus serpendo sibilat anguis:
Garrula limosis rana coaxit aquis.
Has volucrum voces, descripsi, quadrupedúmque,
Quas natura illis grata parens tribuit.
Sed cunctas species animantum nemo notauit.
Atque sonos ideo dicere quis poterit?
Cuncta suo domino depromunt munera laudum,
Seu semper sileant, siue sonare queant.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIB. I.

IN noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora, Dij cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis, primáque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras, &, quod tegit omnia cælum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis indigestaq́; moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestáq́; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan,
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quáq́; erat & tellus, illic & pontus, & aër.
Sic erat instabilis tellus, innabilis vnda,
Lucis egens aër: nulli sua forma manebat,
Obstabátq́; alijs aliud: quia corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem Natura diremit,
Nam cælo terras, & terris abscidit vndas,
Et liquidum spisso secreuit ab aëre cælum.
Quæ postquam euoluit, cæcoque exemit aceruo,
Dissociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis, & sine pondere cæli
Emicuit, summáq́; locum sibi legit in arce.
Proximus & aër illi leuitate, locóq́;
Densior his tellus, elementáq́; grandia traxit.
Et pressa est grauitate sui circumfluus humor,
Vltima possedit, solidumque coercuit orbem.
Sic vbi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectámque in membra redegit,
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidísque tumescere ventis
Iussit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, & stagna immensa lacúsque,
Fluminaque obliquis cinxit decliuia ripis:
Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perueniunt partim: campoque recepta

Liberioris aquæ, pro ripis littora pulsant.
Iussit & extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi syluas, lapidosos surgere montes.
Vtq; duæ dextra cælum, totidémque sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis,
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemq; plagæ tellure premuntur,
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu.
Nix tegit alta duas: totidem inter vtramq; locauit,
Temperiemq; dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aër: qui quanto est pondere terræ
Pondere aquæ leuior, tanto est est onerosior igne:
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aëra permisit: vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regat diuerso flamina tractu,
Quin lanient mundum: tanta est discordia fratrum.
Eurus ad auroram, Nabathæaq; regna recessit,
Persidaque, & radiis iuga subdita matutinis.
Vesper, & occiduo quæ littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam, septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuioq; madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & grauitate carentem
Æthera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus dissepserat omnia certis,
Cum, quæ pressa diu massa latuere sub ipsa
Sidera cœperunt toto feruescere cælo.
Neu regio foret vlla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum, formæq; Deorum,
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus vndæ.
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisq; capacius altæ,
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.
Natus homo est: siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Siue recens tellus, seductaq; nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cæli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quæ fuerat rudis & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.
Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebat:
Pœna metusque aberant: nec vincla minacia collo
Ære ligabantur: nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui: sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum vt viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat vndas:
Nullaque mortales, præter sua, littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis vsu
Mollia securæ peragebant otia gentes,
Ipsa quoque immunis, rastroq; intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornáque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum: placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaque de viridi stillabant ilice mella.
Postquam Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Ioue mundus erat, subiitque argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iupiter antiqui contraxit tempora veris,
Perq; hiemes, æstusque, & inæquales autumnos,
Et breue ver spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aër feruoribus vstus
Canduit, & ventis glacies astricta pependit,
Tum primum subiere domos: domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & iunctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen, de duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ peioris in æuum,
Omne nefas: fugere pudor, verumque fidesque:
In quorum subiere locum, fraudesq; dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene nouerat illos
Nauita, quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ:
Communemque prius, ceu lumina Solis & auras,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantum segetes, alimentaque debita diues
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ,
Quasque recondiderat, Stygiisque admouerat vmbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Nec socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas: & virgo cæde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.
Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram
Immaduisse ferunt, calidumq; animasse cruorem,
Et ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum: sed & illa propago
Contemptrix superum, sæuæq; auidissima cædis

Et vio-

Et violenta fuit, scires è sanguine natam.
Quæ pater vt summa vidit Saturnius arce,
Ingemit, & facto nondum vulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens conuiuia mensæ
Ingentes animo, dignas Ioue concipit iras,
Conciliumq; vocat, tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso,
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemq; domum dextra, læuáq; Deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuersa locis à fronte potentes
Cælicolæ, clariq; suos posuere penates,
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cæli.
Ergo vbi marmoreo superi sedere recessu,
Celsior ipse loco sceptróq; innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terq; quaterq;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Iniicere anguipedum captiuo brachia cælo.
Nam, quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab vno
Corpore, & ex vna pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina iuro
Infera sub terras Stygio labentia luco,
Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Syluani:
Quos quoniam cæli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, ô superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeóque regóque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon.
Confremuere omnes: studiísque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic cum manus impia sæuit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est, totúsque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorum:
Quàm fuit illa Ioui, qui postquam voce manúque
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit vt clamor pressus grauitate regentis,
Iupiter hoc iterum sermone silentia rupit.
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) soluit:
Quod tamen admissum quæ sit vindicta docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras,
Longa mora est, quantum noxæ sit vbique repertum
Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum,
Et cum Cyllene gelidi pineta Lycæi.
Arcados hinc sedes & inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse Deum: vulgúsque precari
Cœperat: irridet primo pia vota Lycaon:
Mox ait, Experiar Deus hic discrimine aperto,
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte grauem somno, nec opina perdere morte
Me parat. Hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo est: missi de gente Molossa
Obsidis vnius iugulum mucrone resoluit,
Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis: ego vindice flamma
In dominum dignos euerti tecta penates:
Territus ipse fugit, nactúsque silentia ruris,
Exululat: frustráque loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
Vtitur in pecudes, & nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti.
Fit lupus, & veteris seruat vestigia formæ:
Canicies eadem est, eadem violentia vultus:
Iidem oculi lucent: eadem feritatis imago est.
Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regnat Erynnis:
In facinus iurasse putes, dent ocius omnes,
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Iouis pars voce probant, stimulósque frementi
Adiiciunt: alii partes assensibus implent:
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus: & quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant: quis sit laturus in aras
Thura: ferísne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superûm trepidare vetat, sobolémque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iámque erat in totas sparsurus fulmina terras:
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas: totúsque arderet axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur, affore tempus
Quo mare, quo tellus, correptáque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum:
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni nimbos dimittere cælo.
Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes,
Emittítque Notum, madidis Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba grauis nimbis, canis fluit vnda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rorant pennæque sinúsque.
Vtque manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentáque nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longíque perit labor irritus anni.
Nec cælo contenta suo est Iouis ira, sed illum
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus vndis.
Conuocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
Intrauere sui. Non est hortamine longo
Nunc, ait, vtendum, vires effundite vestras:
(Sic opus est) aperite domos, ac mole remota
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat, hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,

Et defrenato voluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuq; vias patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul pecudésq;, virosq;
Tectaq;, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitq; resistere tanto
Indeiecta malo: culmen tamen altior huius
Vnda tegit, pressæq; latent sub gurgite turres.
Iamq; mare & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erant, deerant quoq; littora ponto.
Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, vbi nuper ararat,
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Nauigat, hic summa piscem deprendit in vlmo.
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato.
Aut subiecta terunt curuæ vineta carinæ:
Et modo qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, vrbésq;, domósq;,
Nereides: siluasq; tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataq; robora pulsant.
Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones:
Vnda vehit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia ceruo.
Quæsitisq; diu terris, vbi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantq; noui montana cacumina fluctus.
Maxima pars vnda rapitur: quibus vnda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.
Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra: sed tempore in illo
Pars maris & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus, superatq; cacumine nubes.
Hic vbi Deucalion (nam cætera texerat æquor.)
Cum consorte tori parua rate vectus adhæsit,
Corycidas Nymphas & numina montis adorat,
Fatidicamq; Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Dearum.
Iupiter vt liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse virum de tot modò millibus vnum,
Et superesse videt de tot modo millibus vnam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos:
Nubila disiecit, nimbisq; Aquilone remotis,
Et cælo terras ostendit: & æthera terris.
Nec maris ira manet, positoq; tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi, supraq; profundum
Extantem, atq; humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona vocat, conchæq; sonanti
Inspirare iubet, fluctúsq; & flumina signo
Iam reuocare dato, caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo,
Buccina, quæ in medio concepit vbi aëra ponto,
Littora voce replet sub vtroq; iacentia Phœbo.
Tum quoque vt ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris & æquoris vndis:
Et quibus est vndis audita, coercuit omnes.
Iam mare littus habet, plenos capit alueus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur:
Surgit humus: crescunt loca decrescentibus vndis.
Postque diem longam nudata cacumina siluæ
Ostendunt, limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem postquam vidit inanem
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrymis ita Pyrrham affatur obortis:
O soror, ô coniux, ô fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus & patruelis origo,
Deinde thorus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt:
Terrarum, quascunque videns occasus & ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cætera pontus.
Hæc quoq; adhuc vitæ non est fiducia nostræ
Certa satis: terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante dolores?
Námque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer coniux, & me quoq; pontus haberet.
O vtinam possem populos reparare paternis
Artibus, atq; animos formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus,
(Sic visum est superis) hominúmque exempla manemus.
Dixerat, & flebant: placuit cæleste precari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est: adeunt pariter Cephisidas vndas,
Et nondum liquidas, sed iam vada nota secantes.
Inde vbi libatos irrorauere liquores
Vestibus & capiti, flectunt vestigia sacræ
Ad delubra Deæ: quorum fastigia turpi
Squallebant musco, stabantq; sine ignibus aræ.
Vt templi tetigere gradus, procumbit vterq;
Pronus humi, gelidoq; pauens dedit oscula saxo.
Atq; ita, si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum,
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota Dea est, sortemq; dedit: discedite templo,
Et velate caput, cinctasq; resoluite vestes,
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu, rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisq; Deæ parere recusat:
Détq; sibi veniam, pauido rogat ore, pauétque
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seq; voluunt.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet, & aut fallax, ait, est solertia nobis,
Aut pia sunt, nullúmq; nefas oracula suadent.
Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici, iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est: adeo cælestibus ambo
Diffidunt monitis: sed quid tentare nocebit?
Discedunt, velántq; caput, tunicásq; recingunt,
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.

Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem cœpere, suúmque rigorem,
Mollirique mora, mollitáque ducere formam,
Mox vbi creuerunt, naturaque mitior illis
Contigit, vt quædam, sic non manifesta videri
Forma potest hominis: sed vti de marmore cœpta
Non exacta satis, rudibúsque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis vsum.
Quod solidum est, flectique nequit mutatur in ossa,
Quæ modo vena fuit, sub eodem nomine mansit,
Inque breuis spatio superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum,
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu.
Inde genus durum sumus, expertésque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.
Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit postquam vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnúmque vdæque paludes
Intumuere æstu, fœcundáque fœmina rerum
Viuaci nutrita solo, ceu matris in aluo,
Creuerunt, faciémque aliquam cœpere morando,
Si vbi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Æthereoque recens exarsit sidere limus,
Plurima cultores versis animalia glebis
Inueniunt, & in his quædam modo cœpta per ipsum
Nascendi spacium, quædam imperfecta, suisque
Trunca vident numeris, & eodem corpore sæpe
Altera pars viuit, rudis est pars altera tellus.
Quippe vbi temperiem sumsere humórque calórque
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo vbi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altóque recanduit æstu,
Edidit innumeras species partímque figuras
Retulit antiquas, partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoque maxime Python
Tum genuit: populísque nouis incognite serpens
Terror eras tantum spatij de monte tenebas.
Hunc Deus Arcitenens, & nunquam talibus armis
Ante nisi damis, capreisque fugacibus vsus,
Mille grauem telis exhausta pene pharetra
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Neue operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
His iuuenum quicunque manu, pedibúsve, rotáve
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum Laurus erat, longóque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
Primus amor Phœbi Daphne Peneia, quem non
Sors ignara dedit, sed sæua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper victo serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua neruo:
Quidque tibi lasciue puer cum fortibus armis
Dixerat? ista decent humeros gestamina nostros.
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.
Qui modo pestifero tot iugera ventre prementem
Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos, esto contentus amores
Irritare tua, nec laudes assere nostras,
Filius huic Veneris, figat tuus omnia Phœbe,
Te meus arcus ait: quantóque animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit, & elisi percussis aere pennis
Impiger vmbrosa Parnasi constitit arce:
Deque sagittifera prompsit duo tela pharetra
Diuersorum operum: fugat hoc, facit illud amorem:
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arũdine plũbũ.
Hoc Deus in nympha Peneide fixit, at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat: fugit altera nomen amantis,
Siluarum latebris, captiuarúmque ferarum
Exuuiis gaudens, innuptæque æmula Phœbes.
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere, illa auersata petentes,
Impatiens, expérsque viri nemora auia lustrat,
Nec quid Hymen, quid amor, quid sint connubia, curat.
Sæpe pater dixit, generum mihi filia debes,
Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes.
Illa, velut crimen tædas exosa iugales,
Pulchra verecundo suffundens ora rubore.
Inque patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetua genitor charissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur, sed te decor iste, quod optas,
Esse vetat, votóque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, visæque cupit connubia Daphnes,
Quodque cupit sperat, suáque illum oracula fallunt.
Vtque leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admouit, vel iam sub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abijt, sic pectore toto
Vritur, & sterilem sperando nutrit amorem,
Spectat inornatos collo pendere capillos:
Et, quid si comantur? ait, videt igne micantes
Sideribus similes oculos, videt oscula, quæ non
Est vidisse satis, laudat digitósque, manúsque,
Brachiáque, & nudos media plus parte lacertos:
Si qua latent, meliora putat, fugit ocior aura
Illa leui: neque ad hæc reuocantis verba resistit.
Nympha precor Peneia mane: non insequor hostis:
Nympha mane: sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
Hostes quæque suos, amor est mihi causa sequendi.
Me miserum, ne prona cadas, indignáve lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera, qua properas, loca sunt: moderatius oro
Curre, fugámque inhibe, moderatius insequar ipse.
Cui placeas inquire tamen: non incola montis,
Non ego sum pastor: non hic armenta gregésve
Horridus obseruo: nescis temeraria nescis
Quem fugias, ideóque fugis: mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataráque regia seruit.
Iupiter est genitor: per me quod eritque, fuitque
Estque, patet: per me concordant carmina neruis.

Certa quidem nostra est, nostra tamen vna sagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum est subiecta potentia nobis.
Heu mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis:
Nec prosunt domino quæ prosunt omnibus artes.
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit, cumque ipso verba imperfecta reliquit.
Tunc quoque visa decens: nudabant corpora venti,
Obuiaq; aduersas vibrabant flamina vestes,
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est: sed enim non sustinet vltra
Perdere blanditias iuuenis Deus: vtque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo,
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem:
Alter inhæsuro similis, iam iamque tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro:
Alter in ambiguo est, an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit:
Sic Deus & virgo est, hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur pennis adiutus amoris,
Ocior est, requiemque negat, tergoque fugacis
Imminet, & crinem sparsum ceruicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa, citæque
Victa labore fugæ, spectans Peneidas vndas,
Fer pater, inquit, opem, si flumina numen habetis:
Qua nimium placui tellus, ait, hisce vel istam,
Quæ facit vt lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita torpor grauis occupat artus,
Mollia cinguntur tenui præcordia libro,
In frondem crines, in ramos brachia crescunt.
Pes modo tam velox pigris radicibus hæret,
Ora cacumen habent, remanet nitor vnus in illa.
Hanc quoq; Phœbus amat, positaq; in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus:
Complexusq; suis ramos vt membra lacertis,
Oscula dat ligno, refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus: at quoniam coniux mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas:
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediámque tuebere quercum.
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan, factis modo laurea ramis
Annuit, vtque caput visa est agitasse cacumen.
Est nemus Æmoniæ: prærupta quod vndique claudit
Silua, vocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo, spumosis voluitur vndis,
Deiectuque graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summisque aspergine siluis
Impluit, & sonitu plus quam vicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in his residens, facto de cautibus antro,
Vndis iura dabat, Nymphisq; colentibus vndas.
Conueniunt illuc popularia flumina primum,
Nescia gratentur, consolentúrque parentem,
Populifer Spercheus, & irrequietus Enipeus,
Apidanusq; senex, lenisque Amphrisus, & Æas.
Moxque amnes alii, qui, qua tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus vndas.
Inachus vnus abest, imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas, natamque miserrimus Io
Luget, vt amissam: nescit vitáne fruatur,
An sit apud manes: sed quam non inuenit vsquam,
Esse putat nusquam, atq; animo peiora veretur.
Viderat à patrio redeuntem Iupiter illam
Flumine, & ô virgo Ioue digna, tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete, dixerat, vmbras
Aut horum, aut horum nemorum (& monstrauerat ambas)
Dum calet, & medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis:
Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me: fugiebat enim iam pascua Lernæ,
Consitaque arboribus Lycæa reliquerat arua;
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
Interea medios Iuno despexit in agros:
Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti:
Atque suus coniux vbi sit circumspicit, vt quæ
Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem postquam cælo non repperit: Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait, deiectaque ab æthere summo
Constitit in terras, nebulasque recedere iussit.
Coniugis aduentum præsenserat, inque nitentem
Inachidos vultus mutauerat ille iuuencam.
Bos quoque formosa est, speciem Saturnia vaccæ,
Quanquam inuita, probat: necnon & cuius, & vnde,
Quóve sit armento, veri quasi nescia, quærit.
Iupiter è terra genitam mentitur, vt autor
Desinat inquiri, petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele suos addicere amores,
Non dare suspectum: pudor est, qui suadeat illinc,
Hinc dissuadet amor. victus pudor esset amore:
Sed leue si munus sociæ generisque, thorique
Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
Pellice donata non protinus exuit omnem
Diua metum: timuitque Iouem, & fuit anxia furti:
Donec Aristoridæ seruandum tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat,
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atque in statione manebant,
Constiterat quocunque loco spectabat ad Io,
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat,
Luce sinit pasci, cum Sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba,
Proque thoro, terræ non semper gramen habenti,
Incubat infelix, limosaq; flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit, quæ brachia tenderet Argo.

Et conata queri, mugitus edidit ore,
Pertimuitque sonos propriáque exterrita voce est.
Venit & ad patrias, vbi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas nouaque vt conspexit in vnda
Cornua, pertimuit, seque exterrita refugit.
Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse
Quæ sit: at illa patrem sequitur, sequitúrque sorores,
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas,
Illa manus lambit, patriísq; dat oscula palmis,
Nec retinet lacrymas: & si modo verba sequantur,
Oret opem, nomenq; suum, casusq; loquatur.
Litera pro verbis, quam pes in puluere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
Me miserum, exclamat pater Inachus, inq; gementis
Cornibus, & niueæ pendens ceruice iuuencæ,
Me miserum ingeminat, tune es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta, reperta es.
Luctus erat leuior, retices? nec mutua nostris
Dicta refers? alto tantum suspiria ducis
Pectore: quodque vnum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus, thalamos, tædásq; parabam,
Spesq; fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores,
Sed nocet esse Deum, præclusáq; ianua lethi
Æternum nostros luctus extendit in æuum.
Talia dicenti stellatus submouet Argus,
Ereptamq; patri diuersa in pascua natam
Abstrahit: ipse procul montis sublime cacumen
Occupat: inde sedens partes speculatur in omnes.
Nec superum rector mala tanta Phoronidos vltra
Ferre potest, natúmq; vocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, letóq; det, imperat, Argum.
Parua mora est, alas pedibus, virgamq; potenti
Somniferam sumpsisse manu, tegiménq; capillis.
Hæc vbi disposuit, patria Ioue natus ab arce
Desilit in terras, illic tegiménq; remouit,
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est.
Hac agit, vt pastor per deuia rura capellas,
Dum venit adductas: & structis cantat auenis.
Voce noua captus custos Iunonius artis,
Quisquis es hoc poteris mecum considere saxo,
Argus ait, neque enim pecori fœcundior vllo
Herba loco est: aptámq; vides pastoribus vmbram.
Sedit Atlantiades: & euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctísq; canendo
Vincere arundinibus seruantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles euincere somnos:
Et quamuis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat, quærit quoque (namq; reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.
Tum Deus, Arcadiæ gelidis in montibus inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naias vna fuit, Nymphæ Syringa vocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunque Deos, vmbrosáq; silua, feráxq;
Rus habet, Ortygiam studiis ipsámq; colebat
Virginitate Deam: ritu quoque cincta Dianæ,
Falleret, & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lycæo
Pan videt hanc, pinúque caput præcinctus acuta
Talia verba refert. Tibi nubere nympha volentis
Vota cede Dei. restabat plura referre,
Et precibus spretis fugisse per auia nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat hic illam, cursum impedientibus vndis,
Vt se mutarent, liquidas orasse sorores:
Panáq;, cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuisse palustres:
Dúmq; ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similémque querenti:
Arte noua, vocisq; Deum dulcedine captum.
Hoc mihi consilium tecum, dixisse, manebit:
Atque ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se iunctis nomen mansisse puellæ.
Talia dicturus, vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertáq; lumina somno,
Supprimit extemplo vocem, firmátq; soporem
Languida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora falcato nutantem vulnerat ense,
Qua collo est confine caput, saxóq; cruentum
Deiicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge iaces, quódq; in tot lumina lumen habebas,
Extinctum est, centúmq; oculos nox occupat vna.
Excipit hos, volucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.
Protinus exarsit, nec tempora distulit iræ:
Horrificamq; oculis, animóq; obiecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ, stimulosq; in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso restabas, Nile, labori.
Quem simul ac tetigit, positis in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinóq; ardua collo,
Quos potuit solos tendens ad sidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue visa queri est, finémq; orare malorum
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat vt pœnas tandem, rogat: inq; futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit: & Stygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita Dea est, vultus capit illa priores,
Fitq; quod ante fuit: fugiunt de corpore setæ:
Cornua decrescunt: fit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humeríq; manusq;,
Vngulaq; in quinos dilapsa absumitur vngues,
De boue nil superest formæ nisi candor in illa.
Officióq; pedum Nymphæ contenta duorum
Erigitur, metuitq; loqui, ne more iuuencæ
Mugiat: & timide verba intermissa retentat.
Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis, perq; vrbes iuncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis, & annis
Sole satus Phaëthon, quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœbóq; parente superbum
Non tulit Inachides: matríq; ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.

Erubuit Phaëthon, iramque rubore repressit:
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.
Quoq; magis doleas genitrix, ait, ille ego liber,
Ille ferox tacui, pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
At, tu si modò sum cœlesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, meq; assere cælo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo,
Perque suum, Meropisq; caput, tædasq; sororum
Traderet orauit veri sibi signa parentis.
Ambiguum est, Clymene precibus Phaëthontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, vtraque cælo
Brachia porrexit: spectansq; ad lumina Solis,
Per iubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi iuro, quod nos auditq;, videtq;,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum: si ficta loquor, neget ille videndum
Se mihi, sitq; oculis lux ista nouissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates.
Vnde oritur, terræ domus est contermina nostræ.
Si modò fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplò lætus post talia matris
Dicta suæ Phaëthon, & concipit æthera mente:
Æthiopasq; suos, positosq; sub ignibus Indos
Sydereis transit, patriosq; adit impiger ortus.

METAMORPHOSEON LIB. II.

Egia solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammásque imitante Pyropo,
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valuæ.
Materiam superabat opus. nam Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,
Terrarúmque orbem, cæ'úmque quod imminet orbi.
Cæruleos habet vnda deos, Tritona canorum,
Protéaque ambiguum, balenarúmque prementem
Ægæona suis immania terga lacertis,
Doridáque & natas: quarum pars nare videtur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos,
Pisce vehi quædam: facies non omnibus vna est,
Nec diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra viros, vrbésque gerit, syluasque feràsque,
Fluminàque & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc superimposita est cæli fulgentis imago;
Signàque sex foribus dextris, totidémque sinistris.
Quo simul accliui Clymeneia limite proles
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina: purpurea velatus veste sedebat
In solio Phœbus, claris lucente smaragdis.
A dextra, læuáque Dies & Mensis, & Annus,
Seculáque, & positæ spatiis æqualibus horæ:
Verque nouum stabat cinctum florente corona:
Stabat nuda Æstas, & spicea serta gerebat,
Stabat & Autumnus calcatis sordidus vuis,
Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.
Quæque viæ tibi causa? quid hac ais, arce petisti
Progenies Phaëthon haud inficienda parenti?
Ille refert. ô lux immensi publica mundi
Phœbe pater, si das vsum mihi nominis huius,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat:
Pignora da genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat: at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiúsque accedere iussit:
Amplexúque dato, nec tu meus esse negari
Dignus es, & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quóque minus dubites, quoduis pete munus, & illud
Me tribuente feres, promissis testis adesto
Diis iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum ius, & moderamen equorum,
Pœnituit iurasse patrem: qui terque quatérque
Concutiens illustre caput, temeraria dixit
Vox mea facta tua est: vtinam promissa liceret
Non dare, confiteor, solum hoc tibi nate negarem.
Dissuadere licet: non est tua tuta voluntas.
Magna petis Phaëthon, & quæ non viribus istis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis,
Sors tua mortalis. non est mortale quod optas,
Plus etiam, quam quod superis contingere fas est,
Nescius affectas, placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe,
Me valet, excepto: vasti quoque rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus: & quid Ioue maius habetur?
Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi. medio est altissima cælo,
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subiectis excipit vndis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine cælum,
Syderáque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in aduersum: nec me, qui cætera vincit
Impetus, & rapido contrarius euehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
Obuius ire polis, nec te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic vrbésque deorum
Concipias animo, delubráque ditia donis
Esse: per insidias iter est, formásque ferarum.
Vtque viam teneas, nulloque errore traharis,
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,
Æmoniósque arcus violentique ora leonis.

Sæuáque

Sæuaq; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion, atq; aliter curuantem brachia cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflant,
In promptu regere est: vix me patiuntur, vbi acres
Incaluere animi, ceruixq; repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris autor,
Nate caue: dum resq; sinit, tua corrige vota.
Scilicet vt nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis, do pignora certa timendo,
Et patrio pater esse metu probor: aspice vultus
Ecce meos: vtinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Deniq; quicquid habet diues circumspice mundus,
Deq; tot, ac tantis cæli, terræq; marisq;
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc vnum, quod vero nomine pœna,
Non honor est: pœnam Phaëthon pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis ignare lacertis?
Ne dubita, dabitur (Stygias iurauimus vndas)
Quodcunq; optaris: sed tu sapientius opta.
Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,
Propositumq; premit, flagratq; cupidine currus.
Ergo qua licuit genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuuenem, Vulcania munera currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo:
Per iuga chrysolithi, positæq; ex ordine gemmæ
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.
Dumq; ea magnanimus Phaëthon miratur, opusq;
Perspicit: ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria: diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cæli statione nouissimus exit.
Tum pater vt terras, mundumq; rubescere vidit,
Cornuaq; extremæ velut euanescere Lunæ:
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa Deæ celeres peragunt, ignemq; vomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ:
Imposuitq; comæ radios, præsagaq; luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit:
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce puer stimulis, & fortius vtere loris.
Sponte sua properant: labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinq; per arcus,
Sectus in obliquum est lato curuamine limes,
Zonarumq; trium contentus fine, polumq;
Effugit australem, iunctamq; Aquilonibus Arcton.
Hac sit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Vtq; ferant æquos & cælum & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum.
Altius egressus cælestia signa cremabis,
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet ad anguem,
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram:
Inter vtrumque tene. fortunæ cætera mando:
Quæ iuuet, & melius, quam tu tibi, consulat opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit. non est mora libera nobis:
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus vtere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas.
Dumq; male optatos nondum premis inscius axes:
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet, & inuito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroeis, Eous, & Æthon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant:
Quæ postquam Tethys fatorum ignara nepotis,
Reppulit, & facta est immensi copia cæli:
Corripuere viam, pedibusq; per aëra motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisque leuati
Prætereunt ortos isdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi: solitaq; iugum grauitate carebat.
Vtque labant curuæ iusto sine pondere naues,
Perq; mare instabiles nimia leuitate feruntur:
Sic onere assueto vacuos dat in aëre saltus,
Succutiturq; alte, similisq; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumq; relinquunt
Quadriiugi spacium, nec quo prius, ordine currunt.
Ipse pauet: nec quæ commissas flectat habenas,
Nec scit qua sit iter, nec si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere triones,
Et vetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæq; polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis vlli,
Incaluit, sumpsitque nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote:
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt verò terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaëthon penitus, penitusq; iacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore.
Suntq; oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & valuisse rogando:
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, vt acta
Præcipiti pinus Borea, cui victa remisit
Fræna suus rector, quam Dis votisque reliquit.
Quid faciat? multum cæli post terga relictum:
Ante oculos plus est, animo metitur vtrumq;
Et modo, quos illi fatum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidq; agat ignarus stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere valet, nec nomina nouit equorum,
Sparsa quoque in vario passim miracula cælo,
Vastarumq; videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos vbi brachia concauat arcus
Scorpius, & cauda flexisq; vtrinque lacertis
Porrigit in spacium signorum membra duorum.
Hunc puer vt nigri madidum sudore veneni
Vulnera curuata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo sensere iacentia tergo,

Expatiantur equi, nulloq; inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quaq; impetus egit,
Hac sine lege ruunt, altoq; sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiuntq; per auia currum:
Et modò summa petunt, modò per decliue, viasq;
Præcipites spatio terræ propiore feruntur:
Inferiusq; suis fraternos currere Luna
Admiratur equos: ambustaq; nubila fumant,
Corripitur flammis vt quæq; altissima tellus,
Fissaq; agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus vritur arbor.
Materiamq; suo præbet seges arida damno.
Parua queror: magnæ pereunt cum mœnibus vrbes:
Cumq; suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt, siluæ cum montibus ardent:
Ardet Athos, Taurusq; Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus, Ida,
Virgineusq; Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.
Ardet in immensum geminatis ignibus Ætna,
Parnassusq; biceps, & Eryx, & Cinthus, & Othrys,
Et tandem niuibus Rhodope caritura, Mimasq;,
Dindymaq;, & Mycale, natusq; ad sacra Cithærõ,
Nec prosunt Scythiæ sua frigora. Caucasus ardet,
Ossaq; cum Pindo, maiorq; ambobus Olympus,
Aëriæq; Alpes, & nubifer Apenninus.
Tum verò Phaëthon cunctis è partibus orbem
Aspicit accensum, nec tantos sustinet æstus:
Feruentesq; auras velut è fornace profunda
Ore trahit, currusq; suos candescere sentit.
Et neq; iam cineres, non eiectamq; fauillam
Ferre potest, calidoq; inuoluitur vndiq; fumo:
Quoq; eat, aut vbi sit, picea caligine tectus
Nescit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Æthiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Lybie raptis humoribus æstu
Arida: tum nymphæ passis fontesq; lacusq;
Defleuere comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pyrenidas vndas,
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: medijs Tanais fumauit in vndis,
Peneusq; senex, Teuthranteusq; Caicus,
Et celer Ismenos cum Phocaico Erymantho,
Arsurusq; iterum Xanthus, flauusq; Lycormas
Quiq; recuruatis ludit Mæander in vndis.
Mygdoniusq; Melas, & Tænarius Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonq; citus, Gangesq;, & Phasis, & Ister,
Æstuat Alpheus: ripæ Spercheides ardent.
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurũ:
Et, quæ Mæonias celebrarunt carmine ripas,
Fluminææ volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitq; caput, quod adhuc latet, ostia septem
Puluerulenta vacant, septem sine flumine valles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosq; amnes, Rhenũ, Rhodanumq;, Padumq;,
Cuiq; fuit rerum promissa potentia Tybrim.
Dissilit omne solum: penetratq; in Tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge regem:
Et mare contrahitur: siccæque est campus arenæ
Quod modo pontus erat, quosq; altum texerat æquor,
Existunt montes, & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces, nec se super æquora curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora Phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent. ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaq;, & natas tepidis latuisse sub vndis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia vultu
Exerere ausus erat, ter non tulit aëris ignes.
Alma tamen Tellus, vt erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractos vndiq; fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitq; manum fronti, magnoq; tremore
Omnia concutiens paulum subsedit, & infra
Quam solet esse fuit, sacraq; ita voce profatur:
Si placet hoc, meruiq;, quid ò tua fulmina cessant
Summe Deum? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo: clademq; auctore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo,
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inq; oculis fumum: volitant super ora fauillæ.
Hosne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officijq; refers, quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumq; fero, totoq; exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaq; mitia fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid vndæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui: circumspice, vtrinq;
Fumat vterq; polus, quos si violauerit ignis,
Atria vestra ruent: Atlas en ipse laborat:
Vixq; suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli,
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Si quid adhuc superest: & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus. neq; enim tolerare vaporem
Vlterius potuit, nec dicere plura, suumq;
Retulit os in se, propioraq; manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus & ipsum
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem,
Vnde solet nubes latis inducere terris,
Vnde mouet tonitrus, vibrataq; fulmina iactat.
Sed neq; quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit, nec quos cœlo demitteret, imbres.
Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam, pariterq;, animaq;, rotisq;
Exuit, & sæuis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi, & saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abruptaq; lora relinquunt.
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radij fractarum parte rotarum:
Sparsaq; sunt late laceri vestigia currus.
At Phaëthon rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longoq; per aëra tractu
Fertur, vt interdum de cœlo stella sereno,

Et

Et si non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul à patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiáq; abluit ora.
Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signant quoq; carmine saxum
Hic situs est Phaethon currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat vultus: & (si modo credimus) vnum
Isse diem sine Sole ferunt: incendia lumen
Præbebant: aliquisq; malo fuit vsus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunq; fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris, & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimesq; artus primo, mox ossa requirens,
Reperit ossa tamen peregrina condita ripa.
Incubuitq; loco, nomenq; in marmore lectum
Perfudit lachrymis, & aperto pectore fouit.
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lachrymas, & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaetonta querelas
Nocte, dieq; vocant, asternunturq; sepulchro.
Luna quater iunctis impleuerat cornibus orbem:
Illa more suo (nam morem fecerat vsus)
Plangorem dederant: queis Phaetusa sororum
Maxima, cùm vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cùm crinem manibus laniare pararet
Auellit frondes: hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dúmq; ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Pérq; gradus vterum, pectúsq;, humerósq;, manúsque
Ambit, & extabant tantum ora vocantia matrem,
Quid faciat mater? nisi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc, & dum licet, oscula iungat?
Non satis est. truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunq; est saucia clamat.
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamq; vale. cortex in verba nouissima venit.
Inde fluunt lachrymæ, stillatáq; sole rigescunt
De ramis electra nouis: quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.
Affuit huic monstro proles Stheneleia Cygnus:
Qui tibi materno quamuis à sanguine iunctus,
Mente tamen Phaethon propior fuit: ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vrbes)
Imperio, ripas virides, amnemq; querelis
Eridanum impleuerat, siluamq; sororibus auctam,
Cùm vox est tenuata viro, canæq; capillos
Dissimulant plumæ, collumq; à pectore longè
Porrigitur, digitosq; ligat iunctura rubentes.
Penna latus velat: tenet os sine acumine rostrum.
Fit noua Cygnus auis, nec se cæloq; Iouiq;
Credit, vt iniustè memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulósq; lacus: ignemq; perosus
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.
Squalidus interea genitor Phaëthontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis, cùm deficit orbi,
Esse solet, lucemq; odit, seq; ipse, diemq;:
Dátque animum in luctus, & luctibus adiicit iram,
Officiumq; negat mundo. Satis, inquit, ab æui
Sors mea principiis fuit irrequieta. pigetq;
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus,
Si nemo est, omnesq; Dei non posse fatentur,
Ipse agat: vt saltem dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum vires expertus equorum
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina, néve velit tenebras inducere terris,
Supplice voce rogant: missos quoq; Iuppiter ignes
Excusat, precibúsq; minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore pauentes
Phœbus equos, stimulóq; dolens, & verbere sæuit.
Sæuit enim, natumq; obiectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cæli
Circuit, vt nequid labefactum viribus ignis
Corruat. explorat quæ postquam firma, suíq;
Roboris esse videt, terras, hominúmq; labores
Perspicit: Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ, fontésq;, & nondum audentia labi
Flumina restituit: dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasq; iubet reuirescere syluas.
Dum redit, itq; frequens, in virgine Nonacrina
Hæsit, & accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positu variare comas: vbi fibula vestem,
Vitta coercuerat neglectos alba capillos:
Et modò leue manu iaculum, modò sumpserat arcum,
Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit vlla
Gratior hac Triuia. Sed nulla potentia longa est,
Vlterius medio spatium Sol altus habebat:
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram, lentósq; tetendit
Arcus, inq; solo, quod texerat herba, iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iupiter vt vidit fessam, & custode vacantem,
Hoc certè furtum coniux mea nesciet, inquit:
Aut, si rescierit, sunt, ô sunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultúmq; Dianæ,
Atque ait: ô comitum virgo pars vna mearum,
In quibus es venata iugis? de cespite virgo
Se leuat, & salue numen me iudice, dixit,
Audiat ipse licet, maius Ioue, ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula iungit,
Nec moderata satis, nec sic à virgine danda.
Qua venata foret sylua narrare parantem
Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modò fœmina posset,
(Aspiceres vtinam Saturnia mitior esses)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella,
Quisve Iouem poterat? superum petit æthera victor
Iupiter: huic odio nemus est, & conscia sylua.
Vnde pedem referens penè est oblita pharetram
Tollere cum telis, & quem suspenderat arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum

Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum,
Aspicit hanc: visámque vocat: clamata refugit,
Et timuit primò, ne Iuppiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos numerúmque accessit ad harum.
Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo, nec vt ante solebat,
Iuncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima:
Sed silet, & læsi dat signa rubore pudoris:
Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam: Nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebant lunaria cornua nono,
Cùm Dea venatu fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum est, de quo cũ murmure labens
Ibat: & attritas versabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, summas pede contigit vndas:
His quoque laudatis, procul est, ait, arbiter omnis,
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis:
Parrhasis erubuit: cunctæ velamina ponunt:
Vna moras quærit: dubitanti vestis adempta est:
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusque vterum celare volenti;
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia, deque suo iussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona tonantis,
Distuleratque graues in idonea tempora pœnas.
Causa moræ nulla est, & iam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quò simul obuertit sæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam restabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieretque iniuria partu
Nota, Iouisque mei testatum dedecus esset,
Haud impunè feres: adimam tibi namque figuram,
Qua tibi, quáque places nostro importuna marito.
Dixit: & aduersa prensis à fronte capillis
Strauit humi pronam: tendebat brachia supplex:
Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curuarique manus, & aduncos crescere in vngues:
Officióque pedum fungi, laudataque quondam
Ora Ioui lato fieri deformia rictu.
Néue preces animos & verba precantia flectant,
Posse loqui eripitur: vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa:
Assiduóque suo gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cœlum, & sidera tollit,
Ingratúmque Iouem nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamque suis errauit in agris?
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixque metu venantum territa fugit?
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Vrsaque conspectos in montibus horruit vrsos,
Pertimuítque lupos, quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos:
Dúmque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis syluas Erymanthidas ambit,
Incidit in matrem, quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit, ille refugit:
Immotósque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit, propiúsque accedere fugit
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
Arcuit omnipotens, paritérque ipsosque nefasque
Sustulit: & celeri raptos per inania vento
Imposuit cælo, vicináque sydera fecit.
Intumuit Iuno postquam inter sydera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanúmque senem, quorum reuerentia mouit
Sæpe Deos: causámque viæ scitantibus, inquit,
Quæritis æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim? pro me tenet altera cælum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea vulnera cælo
Videritis stellas illic, vbi circulus axem
Vltimus extremum, spatióque breuissimus ambit.
Est verò, cur quis Iunonem lædere nolit,
Offensámque tremat, quæ prorsum sola nocendo?
O ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui, facta est Dea: sic ego pœnas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vendicet antiquam faciem, vultúsque ferinos
Detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non et pulsa ducit Iunone, meóque
Collocat in thalamo, socerúmque Lycaona sumit?
At vos, si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete triones,
Syderaque in cælum, stupri mercede recepta,
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dij maris annuerant, habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.
Tam nuper pictis cæso pauonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cùm candidus ante fuisses,
Corue loquax subito nigrantes versus in alas;
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, vt æquaret totas sine labe columbas:
Nec seruaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cygno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulchrior in tota, quam Larissæa Coronis
Non fuit Æmonia. placuit tibi Delphice certè
Dum vel casta fuit, vel inobseruata: sed ales
Sensit adulterium Phœbeius: vtque latentem
Detegeret culpam, non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter, quem garrula motis
Consequitur pennis, sciretur vt omnia, cornix:
Auditáque viæ causa, non vtile carpis,
Inquit, iter: ne sperne meæ præsagia linguæ.
Quid fuerim, quid simque vide, meritúmque require:
Inuenies nocuisse fidem. nam tempore quondam
Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibúsque tribus gemino de Cecrope natis
Seruandum dederat, sed non confessa quid esset,
Et legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde leui densa speculabar ab vlmo,
Quid facerent: commissa duæ sine fraude tuentur
Pandroson, atque Herse: timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodósque manu diducit, & intus

Infantémque

Infantemq́; vident, apporrectumq́; draconem,
Acta Deæ refero pro quo mihi gratia talis
Redditur vt dicar tutela pulsa Mineruæ,
Et ponar post noctis auem, mea pœna volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quærant.
At puto non vltro, nec quicquam tale rogantem
Me petijt: lices hoc ex ipsa Pallade quæras:
Quamuis irata est, non hoc irata negabit,
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramq́; ego regia virgo:
Diuitibusq́; procis (ne me contemne) petebar
Forma mihi nocuit. nam cùm per littora lentis
Passibus, vt soleo, summa spatiarer arena,
Vidit & incaluit pelagi Deus. vtq́; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
Vim parat, & sequitur fugio, densumq́; relinquo
Littus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde Deos, hominesq́; voco: nec contigit vllum
Vox mea mortalem: mota est pro virgine virgo.
Auxiliumq́; tulit tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reijcere ex humeris vestem moliebar: at illa
Pluma erat, inque cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neq; iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, vt ante pedes retinebat arena:
Sed summa tollebar humo, mox alta per auras
Euehor, & data sum comes inculpata Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si dira facta volucris
Crimine Nyctimene, nostro successit honori?
An quæ per totam res est notissima Lesbon;
Non audita tibi est patrium temerasse cubile.
Nyctimenen auis illa quidem: sed conscia culpæ:
Conspectum, lucemq́; fugit, tenebrisq́; pudorem
Celat. & à cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi ait, reuocamina coruus
Sint precor ista malo: nos vanum spernimus omen.
Nec captum dimittit iter, dominoq́; iacentem
Cum iuuene Æmonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amantis:
Et pariter vultusq́; decor plectrumq́;, colorq́;
Excidit. vtq́; animus tumida feruebat ab ira,
Arma assueta capit, flexumq́; à cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectore iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoq́; à vulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit. Potui pœnas tibi Phœbe dedisse,
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in vna:
Hactenus, & pariter vitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus lethale secutum est,
Pœnitet heu sero pœnæ crudelis amantem,
Seq́; quod audierit, quod sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen causamq́; dolendi
Scire coactus erat: nec non arcumq́;, manumq́;
Odit, cumq́; manu temeraria tela sagittas:
Collapsamq́; fouet. seraq́; ope vincere fata
Nititur. & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumq́; parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus:
Tum verò gemitus (neq; cœlestia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit, haud aliter, quàm cum spectante iuuenca
Lactantis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fundit odores,
Et dedit amplexus, iniustáq; busta peregit,
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eadem
Semina. sed natum flammis, vteróq; parentis
Eripuit, geminiq; tulit Chironis in antrum:
Sperantemq; sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas vetuit consistere coruum.
Semifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat, mistóq; oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam Nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit
Ocyroën, non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit, fatorum arcana canebat.
Ergo vbi vaticinos concepit mente furores:
Incaluitq; Deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem, totiq; salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
Fas erit, idque semel Dijs indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamina prohibebere auita,
Eque Deo corpus fies exangue: Deúsq;
Qui modò corpus eras. & bis tua fata nouabis.
Tu quoq; chare pater non iam mortalis, & æuis
Omnibus vt maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto:
Teque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicésq; Deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid, suspirat ab imis
Pectoribus, lacrymæque genis labuntur obortæ:
Atq; ita præuertunt, inquit, me fata, vetorq;
Plura loqui, vocisq; meæ præcluditur vsus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi, mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam, cognatáq; pectora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusáq; verba fuerunt,
Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: paruóq; in tempore certos
Edidit hinnitus & brachia mouit in herbis.
Tum digiti coëunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula, crescit & oris,
Et colli spatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit. vtque vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq; nouata est
Et vox, & facies: nomen quoque monstra dederunt.
Flebat, opémq; tuam frustra Philyreius heros
Delphice poscebat nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras nec si rescindere posses,
Tunc aderas: Elin, Messeniáq; arua colebas.

Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit onus dextra baculus siluestris oliuæ:
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumq; amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boues. videt has Athlantide Maia
Natus, & arte sua siluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex, Battum viciniæ tota vocabat.
Diuitis hic saltus, herbosaq; pascua Nelei
Nobiliumq; greges, custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blandaq; manu seduxit, & illi
Quisquis es hospes, ait, si fortè armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega: neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam:
Et dedit: accepta, voces has reddidit hospes:
Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquetur:
Et lapidem ostendit: simulat Ioue natus abire,
Mox redit, & versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boues fer bouem, furtoq; silentia deme.
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior, postquam est merces geminata, sub illis
Montibus, inquit, erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraq; pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoq; dicitur Index:
Inq; nihil meritò vetus est infamia saxo.
Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis
Munychiosq; volans agros, gratamq; Mineruæ
Despiciebat humum, cultiq; arbusta Lycæi.
Illa fortè die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris,
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterq;
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem,
Vt volucris visis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum: nec longius audet abire:
Spemq; suam motis auidus circumuolat alis,
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras,
Quantò splendidior, quàm cætera sidera fulget
Lucifer, & quanto, quam Lucifer, aurea Phœbe,
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, eratq; decus pompæ, comitumq; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus, & æthere pendens
Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda iacit: volat illud, & incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cœloq; petit diuersa relicto.
Nec se dissimulat, tanta est fiducia formæ.
Quæ quanquam iusta est, cura tamen adiuuat illam,
Permulcetq; comas, chlamydemq; vt pendeat aptè
Collocat, vt limbus, totumq; appareat aurum:
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Virga sit, vt tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrū,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum, venientem prima notauit
Mercurium, nomenq; Dei scitarier ausa est,
Et causam aduentus, cui sic respondet Atlantis
Pleionesq; nepos: Ego sum, qui iussa per auras
Verba patris porto: pater est mihi Iupiter ipse.
Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
Esse velis, prolisq; meæ matertera dici.
Herse causa viæ est: faueas oramus amanti.
Aspicit hunc oculis ijsdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ:
Proq; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat: interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positamq; in pectore forti
Ægida concuteret: subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cùm sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data fœdera vidit:
Ingratamq; Deo fore iam, ingratamq; sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat auro.
Protinus Inuidiæ nigro squallentia tabo
Tecta petit, domus est imis in vallibus huius
Abdita, Solé carens, non vlli peruia vento:
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc vbi peruenit bello metuenda virago,
Constitit ante domum (neq; enim succedere tectis
Fas habet) & postes extremas cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores: videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Inuidiam. visaq; oculos auertit. at illa
Surgit humo pigrè, semesarumq; relinquit
Corpora serpentum, passuq; incedit inerti.
Vtq; Deam vidit, formámq;, armisq; decoram,
Ingemuit, vultumq; Deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies: liuent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest, nisi quem visi mouere dolores:
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitq; videndo
Successus hominum, carpitq; & carpitur vna,
Suppliciumq; suum est: quamuis tamen oderat illam,
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis vnam:
Sic opus est: Aglauros ea est, Haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parua dedit, successurumq; Mineruæ
Indoluit: baculumq; capit: quem spinea totum
Vincula cingebant: adopertaq; nubibus atris
Quacumq; ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritq; herbas, & summa papauera carpit:
Afflatuq; suo populos, vrbesq;, domosq;
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem
Ingeniisq;, opibusq;, & festa pace nitentem:
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.

Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ,
Iussa facit, pectúsque manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratque nocens virus, piceúmque per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone venenum.
Néve mali causæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatúmque sororis
Coniugium, pulchrúmque Deûm sub imagine ponit:
Cunctáque magna facit, quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lentáque miserrima tabe
Liquitur, vt glacies incerto saucia sole:
Felicísque bonis aliter non vritur Herses,
Quàm cùm spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, ne quicquam tale videret.
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso venientem limine sedit
Exclusura Deum, cui blandimenta precésque,
Verbáque iactanti mitissima, desine, dixit,
Hinc ego me non sum nisi te motura, repulso:
Stemus, ait, pacto velox Cyllenius isto:
Cælestique fores virga patefecit: at illi
Surgere conanti partes, quascunque sedendo
Flectimus, ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco:
Sed genuum iunctura riget, frigúsque per vngues
Labitur, & pallent amisso sanguine venæ.
Vtque malum latè solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hiems paulatim in pectora venit:
Vitalésque vias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est, nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter, saxum iam colla tenebat,
Oráque duruerant, signúmque exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam.
Has vbi verborum pœnas, mentísque profanæ
Cepit Atlantiades, dictas à Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis æthera pennis,
Seuocat hunc genitor, nec causam fassus amoris,
Fide minister, ait, iussorum nate meorum
Pelle moram, solitóque celer delabere cursu,
Quæque tuam matrem tellus à parte sinistra
Suspicit (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete, quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit, & expulsi iamdudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, vbi magni filia regis
Ludere virginibus Tyrijs comitata solebat.
Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur
Maiestas, & amor: sceptri grauitate relicta
Ille pater, rectórque Deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem Tauri, mistúsque iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color niuis est, quam nec vestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus auster,
Colla toris extant, armis palearia pendent.
Cornua parua quidem, sed quæ contendere posset
Facta manu, puráque magis perlucida gemma,
Nulla in fronte minæ, nec formidabile lumen.
Pacem vultus habet, miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem metuit contingere primo:
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, & dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus (ah iam, vix cætera differt)
Et nunc alludit, viridíque exultat in herba:
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis:
Paulatímque metu dempto, nunc pectora præbet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Impedienda nouis. ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Tum Deus à terra, siccóque à littore sensim
Falsa pedum primis vestigia ponit in vndis:
Inde abit vlterius, mediíque per æquora ponti
Fert prædam, pauet hæc, litúsque ablata relictum
Respicit, & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est: tremulæ sinuantur flamine vestes.

METAMORPHOSEON LIB. III.

AMQVE Deus posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat, Dictæáque rura tenebat:
Cum pater ignarus natam perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus patriámque, irámque parentis
Vitat Agenorides, Phœbíque oracula supplex
Consulit, & quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullum passa iugum, curuíque immunis aratri,
Hac duce carpe vias, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiáque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lente videt ire iuuencam,
Nullum seruitij signum ceruice gerentem.
Subsequitur, pressóque legit vestigia gressu,
Auctorémque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi, Panopésque euaserat arua,
Bos stetit, & tollens speciosam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras,
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, teneráque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ
Figit, & ignotos montésque agrósque salutat.
Sacra Ioui facturus erat: iubet ire ministros,

Et petere è viuis libandas fontibus vndas.
Silua vetus stabat nulla violata securi,
Et specus in medio virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis: vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis præsignis & auro.
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno:
Tresq; micant linguæ: triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaq; in vndas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cæruleus serpens horrendaq; sibila misit.
Effluxere vndæ manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immensos saltu sinuatur in arcus:
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoq; est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora, Phœnicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat vtrumque,
Occupat: hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam Sol altissimus vmbras:
Quæ mora sit socijs miratur Agenore natus,
Vestigatque viros, tegimen direpta leonis.
Pellis erat, telum splendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloque animus præstantior omni.
Vt nemus intrauit, lethataque corpora vidit,
Victorémque supra spaciosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut vltor vestræ fidissima corpora mortis,
Aut comes, inquit, ero, dixit, dextráque molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent, serpens sine vulnere mansit:
Loricæque modo squamis defensus, & atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoq; vicit eadem:
Quod medio lentæ spinæ curuamine fixum
Constitit, & totum descendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox, caput in sua terga retorsit,
Vulneráq; aspexit, fixúmque hastile momordit.
Idque vbi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus hæsit.
Tum vero postquam solitas accessit ad iras
Causa recens, plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque pestiferos circumfluit albida rictus,
Terráque rasa sonat squamis: quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit herbas.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obstantes perturbat pectore siluas.
Cedit Agenorides paulum, spolióque leonis
Sustinet incursus, instantiáque ora retardat
Cuspide prætenta. furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.
Iamque venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas.

Sed leue vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu,
Læsáque colla dabat retro, plagámque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat:
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vsque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, & fixa est pariter cum robore ceruix.
Pondere serpentis curuata est arbor: & ima
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est: neque erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est. Quid Agenore nate peremptum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.
Ille diu pauidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidóque comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motæque iubet supponere terræ
Vipereos dentes populi incrementa futuri.
Paret, & impresso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos mortalia semina, dentes.
Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri.
Primáque de sulcis acies comparuit hastæ:
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectúsque, oneratáque brachia telis
Existunt, crescítque seges clypeata virorum.
Sic vbi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent primúmque ostendere vultus,
Cætera paulatim, placidóque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat,
Ne cape, de populo quem terra creauerat, vnus
Exclamat, nec te ciuilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus vnum
Comminus ense ferit, iaculo cadit eminus ipse:
Hic quoque, qui dederat letho, non longius illo
Viuit, & exspirat, modo quas acceperat, auras.
Exemplóque pari furit omnis turba, suóque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iámque breuis vitæ spatium sortita iuuentus
Sanguineam tepido plangebant pectore matrem,
Quinque superstitibus, quorum fuit vnus Echion:
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternáque fidem pacis petijtque deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phœbeis sortibus vrbem.
Iam stabant Thebæ: poteras iam Cadme videri
Exilio fœlix: soceri tibi Marsque, Venúsque
Contigerant, huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos, natásque, & pignora chara nepotes,
Hos quoque iam iuuenes. Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est, dicíque beatus
Ante obitum nemo, supremáque funera debet.
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus, alienáque cornua fronti
Addita, vósque canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras, fortunæ crimen in illo,
Non scelus inuenies. quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus variarum cæde ferarum:
Iámque dies medias rerum contraxerat vmbras,

Et

Et Sol ex æquo meta distabat vtraque:
Cum iuuenis placido per deuia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
Lina madent comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunæq; dies habuit satis. altera lucem
Cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetamus opus. nunc Phœbus vtraq;
Distat idem terra, finditq; vaporibus arua.
Sistite opus præsens, nodosaq; tollite lina.
Iussa viri faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu
Nomine Gargaphie, succincta sacra Dianæ:
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu.
Arte laboratum nulla simulauerat artem
Ingenio natura suo. nam pumice viuo,
Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat à dextra, tenui pellucidus vnda,
Margine gramineo patulos succinctus hiatus.
Hic Dea venatu siluarum fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subijt, Nympharum tradidit vni
Armigeræ iaculum, pharetramque arcusq; retentos.
Altera depositæ subiecit brachia pallæ:
Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Nipheque, Hyaleq;, Rhanisq;,
Et Psecas, & Phiale, funduntque capacibus vrnis.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum. sic illum fata ferebant.
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, viso sua pectora Nymphæ
Percussere viro, subitisque vlulatibus omne
Impleuere nemus, circumfusæque Dianam
Corporibus texere suis. tamen altior illis
Ipsa Dea est, colloque tenus supereminet omnes.
Qui color infectis aduersi solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ.
Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ.
Quæ, quamquam comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit, oraque retro
Flexit & vt vellet promptas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas, vultumque virilem
Perfudit, spargensq; comas vltricibus vndis,
Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ:
Nunc tibi me posito visam velamine narres
Si poteris narrare, licet. nec plura minata
Dat sparso capiti viuacis cornua cerui:
Dat spatium collo, summasque cacuminat aures:
Cum pedibusq; manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & velat maculoso vellere corpus.
Additus & pauor est. fugit Autoneius heros.
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt vero vultus, & cornua vidit in vnda,
Me miserum, dicturus erat: vox nulla secuta est:
Ingemuit: vox illa fuit, lacrymæque per ora
Non sua fluxerunt: mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetatne domum, & regalia tecta?
An lateat siluis? timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, videre canes: primusque Melampus,
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus:
Inde ruunt alij rapida velocius aura
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus Arcades omnes,
Nebrophonósque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus vtilis Agre,
Hylæusq; ferox nuper percussus ab apro.
Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon,
Et Dromas, & Canache, Sticteq;, & Tigris, & Alce
Et niueis Leucon, & villis Asbolus atris,
Prævalidusque Lacon, & cursu fortis Aello.
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lycisca,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsutaque corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & Agriodos, & acutæ vocis Hylactor,
Quosque referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulosque, adituque carentia saxa,
Quaque est difficilis, quaque est via nulla, sequuntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat.
Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum:
Verba animo desunt. resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit,
Proxima Theridamas: Oresitrophus hæsit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Præcipitata via est. dominum retinentibus illis,
Cætera turba coit, confertque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt. gemit ille, sonumque
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Ceruus, habet, mæstisque replet iuga nota querelis:
Et genibus pronis supplex, similisque roganti
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt,
Et velut absentem certatim Actæona clamant.
Ad nomen caput ille refert. & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest: velletque videre,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Vndique circumstant, mersisque in corpore rostris.
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec nisi finita per plurima vulnera vita,
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.
Rumor in ambiguo est: alijs violentior æquo
Visa Dea est: alij laudant, dignamque seuera
Virginitate vocant. pars inuenit vtraque causas,
Sola Iouis coniux non tam culpetne, probetne
Eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & à Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. Subit ecce priori
Causa recens: grauidamque dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen: tum linguam ad iurgia soluit:
Profeci quid enim toties per iurgia? dixit:
Ipsa petenda mihi est: ipsam si maxima Iuno
Rite vocor, perdam, si me gemmantia dextra.

Sceptra tenere decet: si sum regina, Iouisq́;
Et soror, & coniux, certe soror. at puto furto est
Contenta, & thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert vtero, & mater, quod vix mihi contigit, vni
De Ioue vult fieri: tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo: nec sim Saturnia, si non
De Ioue mersa suo Stygias penetrabit ad vndas.
Surgit ab his solio, fuluáque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante remouit,
Quam simulauit anum, posuitque ad tempora canos,
Sulcauitq; cutem rugis, & curua trementi
Membra tulit gressu, vocem quoque fecit anilem.
Ipsaque erat Beroe Semeles Epidauria nutrix.
Ergo vbi captato sermone, diuque loquendo
Ad nomen venere Iouis, suspirat: & opto,
Iupiter vt sit, ait: metuo tamen omnia: multi
Nomine Diuorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iouem satis est: det pignus amoris,
Si modo verus is est: quantusq; & qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus, talisque rogato
Det tibi complexus, suaque ante insignia sumat.
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
Formarat, rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait, nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygij quoque conscia sunto
Numina torrentis: timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumque potens, perituraq; amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis,
Da mihi te talem. voluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam vox properata sub auras,
Ingemuit: neque enim non hæc optasse, neq; ille
Non iurasse potest. ergo mæstissimus altum
Æthera conscendit, vultuque sequentia traxit
Nubila, quis nimbos, immistaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & ineuitabile fulmen.
Qua tamen vsque potest, vires sibi demere tentat.
Nec quo centimanum deiecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo est.
Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sæuitiæ flammæq; minus, minus addidit iræ.
Tela secunda vocant superi. capit illa domumque
Intrat Agenoream, corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisque iugalibus arsit.
Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioque tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisque alimenta dedere.
Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Iouem memorant diffusum nectare curas
Seposuisse graues, vacuaque agitasse remissos
Cum Iunone iocos: & maior vestra profecto est,
Quam quæ contingit maribus, dixisse, voluptas.
Illa negat. placuit quæ sit sententia docti
Quærere Tiresiæ. Venus huic erat vtraque nota.
Nam duo magnorum viridi coeuntia silua
Corpora serpentum baculi violauerat ictu:
Déque viro factus (mirabile) fœmina, septem
Egerat autumnos: octauo rursus eosdem
Vidit: &, est vestræ si tanta potentia plagæ,
Dixit, vt auctoris sortem in contraria mutet,
Nunc quoque vos feriam percussis anguibus iisdem.
Forma prior rediit, genitiuaque venit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa
Dicta Iouis firmat, grauius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse: suique
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotēs (neq; enim licet irrita cuiquā
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamque leuauit honore.
Ille per Aonias fama celeberrimus vrbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumpsit,
Cærula Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in vndis
Vim tulit. enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, iam tunc qui posset amari,
Narcissumque vocat. de quo consultus an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ:
Fatidicus vates, Si se non nouerit, inquit.
Vana diu visa est vox auguris: exitus illam,
Resque probat, letique genus, nouitasque furoris.
Nam quater ad quinos vnum Cephisius annos
Addiderat, poteratque puer, iuuenisque videri:
Multi illum iuuenes, multæ petiere puellæ.
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma:
Nulli illum iuuenes, nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
Vocalis Nymphe, quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat: & tamen vsum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis vt verba nouissima posset.
Fecerat hoc Iuno: quia cum deprendere posset
Sub Ioue sæpe suo Nymphas in monte iacentes,
Illa Deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. postquā hoc Saturnia sensit,
Huius, ait, linguæ, quæ sum delusa, potestas
Parua tibi dabitur, vocisque breuissimus vsus.
Réque minas firmat: tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces, auditáque verba reportat.
Ergo vbi Narcissum per deuia rura vagantem
Vidit, & incaluit, sequitur vestigia furtim.
Quóque magis sequitur, flamma propiore calescit:
Non aliter, quam cum summis circumlita tedis
Admotas rapiunt viuacia sulphura flammas.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! natura repugnat,
Nec finit incipiat: sed quod sinit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat, Hic quis adest? Et adest, responderat Echo.
Hic stupet, vtque aciem partes diuisit in omnes,
Voce veni, magna clamat: vocat illa vocantem.
Respicit, & rursus nullo veniente, Quid, inquit,
Me fugis? & totidem, quot dixit, verba recepit.

Perstat, & alternæ deceptus imagine vocis,
Huc coeamus, ait: nullique libentius vnquam
Responsura sono, Coeamus rettulit Echo:
Et verbis fauet ipsa suis, egressaque silua
Ibat vt iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiensque manus complexibus aufert.
Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
Rettulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
Spreta latet syluis, pudibundaque frondibus ora
Protegit, & solis ex illo viuit in antris
Sed tamen hæret amor, crescitque dolore repulsæ,
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ,
Adducitque cutem macies, & in aëra succus
Corporis omnis abit: vox tantum, atque ossa supersunt:
Vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet syluis, nulloque in monte videtur:
Omnibus auditur: sonus est qui viuit in illa.
Sic hanc, sic alias vndis, aut montibus ortas,
Luserat hic Nymphas, sic cœtus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amet ipse licet, sic non potiatur amato,
Dixerat: assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat illimis nitidis argenteus vndis:
Quem neque pastores, neque pastæ in monte capellæ
Contigerant, aliudve pecus, quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat
Syluaque, sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer, & studio venandi lassus, & æstu
Procubuit, faciemque loci, fontemque secutus:
Dumque sitim sedare cupit, sitis altera creuit:
Dumque bibit, visæ correptus imagine formæ,
Spem sine corpore amat: corpus putat esse quod vmbra est:
Ac stupet ipse sibi, vultuque immotus eodem
Hæret, vt e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, ceu lumina, sidus,
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubesque genas & eburnea colla, decusque
Oris, & in niueo mistum candore ruborem,
Cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens, & qui probat, ipse probatur,
Dumque petit petitur, pariterque accendit & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
In medias quoties visum captantia collum
Brachia mersit aquas, nec se deprendit in illis,
Quid videat nescit: sed quod videt, vritur illo:
Atque oculos idem qui decipit, incitat error.
Credule quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis est nusquam: quod amas, auertere, perdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis vmbra est.
Nil habet ista sui: tecum venitque manetque:
Tecum discedit, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam:
Perque oculos perit ipse suos: paulumque leuatus
Ad circumstantes tendens sua brachia syluas,
Ecquis io syluæ crudelius, inquit, amauit?
Scitis enim, & multis latebra opportuna fuistis.
Ecquem, cum vestræ tot agantur secula vitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in æuo?
Et placet, & video: sed quod videoque placetque,
Non tamen inuenio: tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleam, nonnos mare separat ingens
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis:
Exigua prohibemur aqua: cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi: minimum est quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi: quid me puer vnice fallis?
Quòve petitus abis? certe nec forma, nec ætas
Est mea, quam fugias: & amarunt me quoque Nymphæ.
Spem mihi, nescio quam, vultu promittis amico,
Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis vltro,
Cum risi, arrides. lacrymas quoque sæpe notaui
Me lacrymante tuas: nutu quoque signa remittis,
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non peruenientia nostras.
Ille ego sum sensi: nec me mea fallit imago.
Vror amore mei, flammas moueoque, feroque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio mecum est, inopem me copia fecit.
O vtinam à nostro secedere corpore possem.
Votum in amante nouum est, vellem, quod amamus, abesset.
Iamque dolor vires adimit, nec tempora vitæ
Longa meæ superant, primoque extinguor in æuo.
Nec mihi mors grauis est posituro morte dolores.
Hic qui diligitur, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in vna.
Dixit, & ad faciem rediit male sanus eandem,
Et lacrymis turbauit aquas: obscuraque moto
Reddita forma lacu est, quam cum vidisset abire,
Quo refugis? remane, nec me crudelis amantem
Desere, clamauit: liceat quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori.
Dumque dolet, summa vestem diduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem:
Non aliter, quàm poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent: aut vt variis solet vua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in vnda:
Non tulit vlterius: sed vt intabescere flauæ
Igne leui ceræ, matutinæque pruinæ
Sole tepente solent: sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec vigor, & vires, & quæ modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amauerat Echo.
Quæ tamen vt vidit quamuis irata, memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis eheu
Dixerat, hæc resonis iterabat vocibus, eheu.
Cúmque suis manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
Vltima vox solitam fuit hæc spectantis in vndam,
Heu frustra dilecte puer: totidémque remisit
Verba locus, dictóque vale, vale inquit, & Echo.

Ille caput viridi fessum submisit in herba.
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naiades, & sectos fratri imposuere capillos,
Planxerunt Dryades. plangentibus assonat Echo.
Iámque rogum, quassásque faces, pharetrámque parabant.
Nusquam corpus erat. croceum pro corpore florem
Inueniunt folijs medium cingentibus albis.
Cognita res vati meritam per Achaidas vrbes
Contulerat famam: noménque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus vnus
Contemptor superûm Pentheus, præsagáque ridet
Verba senis: tenebrásque & cladem lucis ademptæ
Obijcit. ille mouens albentia tempora canis,
Quàm felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres, nec Bacchica sacra videres?
Námque dies aderit, quam non procul auguror esse,
Qua nouus huc veniet proles Semeleia Liber:
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargêre locis, & sanguine syluas
Fœdabis, matrémque tuam, matrísque sorores.
Eueniet. neque enim dignabere numen honore:
Méque sub his tenebris nimium vidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsáque vatis aguntur.
Liber adest, festisque fremunt vlulatibus agri:
Turba ruit, mystæque viris matrésque nurúsque,
Et vulgus, proceresque ignota ad sacra feruntur.
Quis furor anguigenæ proles Mauortia vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait, æráne tantum
Ære repulsa valent, & adunco tibia cornu,
Et magicæ fraudes, vt quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Fœmineæ voces, & mota insania vino,
Obscœníque greges, & inania tympana vincant?
Vósne senes mirer, qui longa per æquora vecti
Hac Tyron, & profugos posuistis sede penates,
Nunc sinitis sine marte capi? vósne, acrior ætas,
O iuuenes, propiórque meæ, quos arma tenere
Non thyrsos, galeáque tegi, non fronde decebat?
Este precor memores, qua sitis stirpe creati,
Illiúsque animos qui multos perdidit vnus,
Sumite serpentis: pro fontibus ille, lacúque
Interijt: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit letho fortes, vos vincite molles,
Et patrium retinete decus. si fata vetabant
Stare diu Thebas, vtinam tormenta, virique
Mœnia diruerent, ferrúmque, ignísque sonarent.
Essemus miseri sine crimine, sórsque querenda,
Non celanda foret, lacrymæque pudore carerent.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi,
Quem neque bella iuuant, nec tela, nec vsus equorum,
Sed madidi myrrha crines, mollésque coronæ,
Purpuráque, & pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum, modo vos absistite, cogam
Assumptúmque patrem, commentáque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere vanum
Numen, & Argolicas venienti claudere portas?
Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducémque
Attrahite huc vinctum. iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, hunc cætera turba suorum
Corripiunt dictis, frustráque inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritatúrque retenta,
Et crescit rabies, moderamináque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius & modico strepitu decurrere vidi,
At quacumque trabes, obstructáque saxa iacebant,
Spumeus, & feruens, & ab obice sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt: & Bacchus vbi esset,
Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulúmque sacrorum
Cepimus, & tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.
Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat: & quamquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuáque alijs documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, noménque parentum,
Et patriam, morísque noui cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, nomen mihi, dixit, Acœtes,
Patria Mæonia est, humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerósue greges, non vlla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit, linóque solebat & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, studij successor & hæres,
Dixit, opes, moriénsque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas: vnum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in ijsdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinæ
Flectere, & Oleniæ sidus pluuiale capellæ,
Taygetenque, Hyadasque oculis, Arctónque notaui,
Ventorúmque domos, & portus puppibus aptos.
Forte petens Delum Chiæ telluris ad oras
Applicor, & ducor dextris ad littora remis,
Dóque leues saltus, vdæque immittor arenæ.
Nox vbi consumpta est, Aurora rubescere primo
Cœperat: exurgo, laticésque inferre recentes
Admoneo, monstróque viam, quæ ducit ad vndas.
Ipse quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio, comitésque voco, repetóque carinam,
Adsumus en, inquit, sociorum primus Opheltes:
Vtque putat, prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero, somnóque grauis titubare videtur,
Vixque sequi. specto cultum, faciémque, gradúmque:
Nil ibi, quod credi posset mortale, videbam,
Et sensi, & dixi socijs: quod numen in isto
Corpore sit dubito, sed corpore numen in isto est.
Quisquis es ô faueas, nostrísque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari:
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensóque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, & qui requiémque, modúmque

Voce

Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes: aliis prædæ tam cæca cupido est.
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima iuris:
Inque aditu obsisto: furit audacissimus omni
De numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab vrbe,
Exilium dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi, dum resto, iuuenili guttura pugno
Rupit, & excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem, quamuis amens in fune retentus.
Impia turba probat factum: tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, atque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite nautæ,
Huc ope perueni? quo me deferre paratis?
Pone metum Proreus, & quos contingere portus
Ede velis, dixit, terra sistere petita.
Naxon, ait Liber, cursus aduertite vestros:
Illa mihi domus est, vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina iurant,
Sic fore, meque iubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat, dextra mihi lintea danti,
Quid facis ô demens? quis te furor? inquit Opheltes,
Pro se quisque timet: læuam pete, maxima nutu
Pars mihi significat, pars, quid velit, aure susurrat,
Obstupui, capiatque alius moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque, artisque remoui.
Increpor à cunctis, totumque immurmurat agmen.
E quibus Ethalion, Te scilicet omnis in vno
Nostra salus posita est, ait. & subit ipse, meumque
Explet opus, Naxoque petit diuersa relicta:
Tum Deus illudens, tanquam modo denique fraudem
Senserit, è puppi pontum prospectat adunca,
Et flenti similis, Non hæc mihi littora nautæ
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum iuuenes, si multi fallitis vnum?
Iamdudum flebam: lacrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis,
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adiuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri maiora fide: stetit æquore puppis
Haud aliter, quam si siccum nauale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant:
Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant
Impediunt hederæ remos, nexuque recuruo
Serpunt, & grauidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circumdatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exiluere viri (siue hoc insania fecit,
Siue timor) primusque Medon nigrescere pinnis,
Corporeque: & presso spinæ curuamine flecti
Incipit. huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obuertere remos,
In spatium resilire manus breue vidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit: truncoque repandus in vndas
Corpore desiluit: falcata nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Vndique dant saltus, multaque aspergine rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque sub æquora rursus,
Inque chori ludunt speciem, lasciuaque iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus pauidus, gelidusque trementi
Corpore, vixque animum firmat Deus, excute dicens
Corde metum, Diamque tene delatus in illam:
Accessi sacris, Bacchéaque sacra frequento.
Præbuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit, vt ira mora vires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciataque duris
Corpora tormentis Stygiæ dimittite morti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis, dum stant crudelia iussæ
Instrumenta necis, ferrumque, ignesque parantur.
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est, nullo soluente catenas.
Perstat Echionides, nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, vbi electus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.
Vt fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque assumit amorem:
Penthea sic ictus longis vlulatibus æther
Mouit, & audito clamore recanduit ira.
Monte fere medio est cingentibus vltima siluis
Purus ab arboribus spectabilis vndique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso violauit Penthea thyrso
Mater, & ô geminæ, clamauit, adeste sorores:
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in vnum
Turba furens, cunctæ coeunt, trepidumque sequuntur,
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem.
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, fer opem matertera, dixit
Autonoe: moueant animos Actæonis vmbræ.
Illa quis Actæon nescit, dextramque precantis
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere vellet,
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens deiectis vulnera membris,
Aspice mater, ait: visis vlulauit Agaue,
Collaque iactauit, crinemque per aera mouit,
Auulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io comites, opus hoc victoria nostra est.
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Iamque male hærentes alta rapit arbore ventus,
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant:
Thuraque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

METAMORPHOSEON LIB. IV.

At non Alcithoe Mineias Orgia censet
Accipienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iouis: sociásque sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos
Immunésq; operum famulas, dominásque suarum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere vittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere Thyrsos
Iusserat, & sæuam læso fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matrésq;, nurusq;
Telas, & calathos, infectaq; pensa reponunt.
Thuráque dant, Bacchúmque vocant, Bromiúmque, Lyæumq;,
Ignigenámque, satumq; iterum, solumq; bimatrem,
Additur his Nyseúsq;, indetonsúsq; Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor vuæ,
Nycteliúsque, Eleusq; parens, & Iacchus, & Euan,
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes, tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo, tibi, cùm sine cornibus astas,
Virgineum caput est. Oriens tibi victus, ad vsque
Decolor extremo qua cingitur India Gange,
Penthea tu venerande, bipenniferúmq; Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaq; mittis in æquor
Corpora. tu biiugum pictis insignia frænis
Colla premis Lyncum, Bacchæ, Satyriq; sequuntur,
Quiq; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret Asello.
Quacunq; ingrederis clamor iuueniles, & vna
Fœmineæ voces, impulsaq; tympana palmis,
Concauáq; æra sonant, longóque foramine buxus.
Placatus, mitisq; rogant Ismenides, adsis,
Iussáq; sacra colunt solæ Mineides intus
Intempestiua turbantes festa Minerua,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulásque laboribus vrgent,
E quibus vna leui deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentáque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum vario sermone leuemus:
Pérque vices, aliquid quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures:
Dicta probant, primámque iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat (nam plurima norat)
Cogitat: & dubia est de te Babylonia narret
Decreti quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura:
An magis vt sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos:
Nais, an vt cantu, nimiúmque potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est: an, quæ poma alta ferebat,
Vt nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet: hæc, quoniam vulgaris fabula non est.
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente,
Pyramus, & Thisbe, iuuenum pulcherrimus alter,
Altera, quas Oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos, vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis vrbem.
Notitiam, primósque gradus vicinia fecit:
Tempore creuit amor. tedæ quoque iure coissent:
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare,
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo,
Conscius omnis abest, nutu signísque loquuntur,
Quóque magis tegitur, tanto magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim
Cùm fieret paries domui communis vtrique.
Id vitium nulli per secula longa notatum.
(Quid non sentit amor?) primi vidistis amantes:
Et vocis fecistis iter, tutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe vbi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
Inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
Inuide, dicebant, paries quid amantibus obstas?
Quantum erat, vt sineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres.
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur.
Quod datus est verbis ad amicas transitus aures.
Talia diuersa nequicquam sede locuti
Sub noctem dixere vale, partique dedere
Oscula quisque suæ non peruenientia contra.
Postera nocturnos Aurora remouerat ignes,
Solque pruinosas radijs siccauerat herbas:
Ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
Multa prius questi statuunt vt nocte silenti
Fallere custodes, foribúsque excedere tentent.
Cúmque domo exierint, vrbis quoq; tecta relinquāt.
Néve sit errandum lato spatiantibus aruo,
Conueniunt ad busta Nini, lateántque sub vmbra
Arboris. Arbor ibi niueis vberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux tardè discedere visa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab ijsdem.
Callida per tenebras versato cardine Thisbe
Egreditur, fallitque suos, adopertáque vultum
Peruenit ad tumulum, dictáque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in vnda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum:
Dúmque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
Vt lea sæua sitim multa compescuit vnda,
Dum redit in syluas, inuentos fortè sine ipsa
Ore cruentato tenues laniauit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Puluere certa feræ, totóque expalluit ore
Pyramus. vt verò vestem quoque sanguine tinctam

Repperit.

Repperit, Vna duos, inquit, nox perdet amantes.
E quibus illa fuit longa dignissima vita:
Nostra nocens anima est, ego te miseranda peremi.
In loca plena metus qui iussi nocte venires,
Nec prior huc veni. nostrum diuellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicunque sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem. velamina Thisbe
Tollit, & ad pactæ se confert arboris vmbram.
Vtq; dedit notæ lacrymas, dedit oscula vesti,
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis haustus:
Quoq; erat accinctus, dimisit in ilia ferrum.
Nec mora feruenti moriens e vulnere traxit,
Et iacuit resupinus humo. cruor emicat altè,
Non aliter, quàm cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenui stridente foramine, longè
Eiaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis in atram
Vertuntur faciem, madefactáq; sanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, iuuenémque oculis, animóque requirit:
Quantaq; vitarit narrare pericula gestit.
Vtq; locum, & visam cognoscit in arbore formam,
(Sic facit incertam pomi color) hæret, an hæc sit,
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retróq; pedem tulit: oraq; buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit exigua cum summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaq; corpus amantis,
Vulnera suppleuit lacrymis, fletumq; cruori
Miscuit, & gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamauit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde: tua te charissima Thisbe
Nominat: exaudi, vultusq; attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos
Pyramus erexit, visáq; recondidit illa.
Quæ postquam vestémq; suam cognouit, & ense
Vidit ebur vacuum, Tua te manus, inquit, amórq;
Perdidit, infœlix est: & mihi fortis in vnum
Hæc manus. est & amor: dabit hic in vulnera vires,
Persequar extinctum, letíq; miserrima dicar
Causa, comesq; tui. quique à me morte reuelli
Heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum verbis estote rogati,
O multum miseri, mei illiusq; parentes,
Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis vnius, mox es tectura duorum:
Signa tene cædis, pullosq; & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit: & aptato pectus mucrone sub imum,
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo est, vbi permaturuit, ater:
Quódque rogis superest, vna requiescit in vrna.
Desierat, mediúmq; fuit breue tempus, & orsa est
Dicere Leucothoe: vocem tenuere sorores.
Hunc quoque siderea qui temperat omnia luce
Cepit amor Solem. Solis referamus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidisse Deus. videt hic Deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenæq; marito
Furta tori, furtiq; locum monstrauit. at illi
Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex ære catenas,
Retiáq;, & laqueos, quæ lumina fallere possent,
Elimat. non illud opus tenuissima vincant
Stamina: nec summo quæ pendet aranea tigno.
Vtq; leues tactus, momentáq; parua sequantur,
Efficit, & lecto circumdata collocat aptè.
Vt venere torum coniux & adulter in vnum,
Arte viri, vinclisq; noua ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplò valuas patefecit eburnas,
Admisitq; deos: illi iacuere ligati
Turpiter, atq; aliquis de diis non tristibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risere, diuq;
Hæc fuit in toto notissima fabula cælo.
Exigit indicij memorem Cythereia pœnam,
Inq; vices illum, tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc Hyperione nate,
Forma, colorq; tibi radiatáq; lumina prosunt?
Nempe tuis omnes, qui terras ignibus vris,
Vreris igne nouo: quique omnia cernere debes,
Leucothoen spectas, & virgine figis in vna
Quos mundo debes oculos. modò surgis Eoo
Temperius cælo, modò serius incidis vndis,
Spectandiq; mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, vitiúmq; in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles: facit hunc amor iste colorem.
Diligis hanc vnam, nec te Clymenéq; Rhodósq;,
Nec tenet Ææa genitrix pulcherrima Circes,
Quæq; tuos Clytie quamuis despecta petebat
Concubitus, ipsóque illo graue vulnus habebat
Tempore. Leucothoe multarum obliuia fecit,
Gentis odoriferæ, quam formosissima partu
Edidit Eurynome. sed postquam filia creuit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achæmenias vrbes pater Orchamus, isq;
Septimus à prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum,
Ambrosiam pro gramine habent, ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparátq; labori.
Dúmq; ibi quadrupedes cælestia pabula carpunt,
Nóxque vicem peragit, thalamos Deus intrat amatos,
Versus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Leuia versato ducentem stamina fuso.
Ergo vbi ceu mater charæ dedit oscula natæ,
Res, ait, arcana est, famulæ discedite: neue
Eripite arbitrium matri secreta loquendi.
Paruerant: thalamóque Deus sine teste relicto,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus.
Mundi oculus, mihi crede, places. pauet illa, metúque
Et colus, & fusus digitis cecidere remissis:
Ipse timor decuit: nec longius ille moratus
In veram rediit speciem, solitumque nitorem:
At virgo quamuis inopino territa visu,
Victa nitore Dei, posita vim passa querela est.
Inuidit Clytie (neque enim moderatus in illam
Solis amor fuerat) stimulatáque pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatúmq; parenti
Indicat: ille ferox, immansuetúsque precantem,
Tendentemq; manus ad lumina Solis, & ille
Vim intulit inuita, dicentem, defodit alta
Crudus humo, tumulumq; super grauis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, itérque
Dat tibi quo possis defossos promere vultus,
Nec tu iam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput, corpúsq; exangue iacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in viuum tentat reuocare calorem:
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpúsq; locúmq;,
Multáq; conquestus, Tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terrámque suo madefecit odore:
Virgáque per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulúmq; cacumine rupit.
At Clytien, quamuis amor excusare dolorem,
Indiciúmq; dolor poterat, non amplius auctor
Lucis adit, Venerísq; modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus vsa
Nympharum impatiens: & sub Ioue nocte, dieq;
Sedit humo nuda madidis incompta capillis:
Perq; nouem luces expers vndæq; cibiq;
Rore mero, lachrymisq; suis ieiunia pauit.
Nec se mouit humo, tantum spectabat euntis
Ora Dei, vultúsque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo: partémque coloris
Luridus exangues pallor conuertit in herbas:
Est in parte rubor, violæq; simillimus ora
Flos tegit. illa suum, quamuis radice tenetur,
Vertitur ad Solem, mutatáq; seruat amorem.
Dixerat, & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros
Posse Deos memorant: sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe, postquàm siluere sorores.
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum: tantus dolor vrit amantes.
Nec loquor, vt quondam naturæ iure nouato
Ambiguus fuerit modò vir, modò fœmina, Scython.
Te quoque nunc Adamas quondam fidissime paruo
Celme Ioui, largóque satos Curetas ab imbri,
Et Crocon in paruos versum cum Smilace flores
Prætereo: dulcique animos nouitate tenebo.
Vnde sit infamis, quare malè fortibus vndis
Salmacis eneruet, tactóque remolliat artus.
Discite. causa latet, vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris,
Cuius erat facies, in qua materque, paterque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cùm primùm fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios: Idáque altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, studio minuente labores.
Ille etiam Lycias vrbes, Lyciæque propinquos
Caras adit. videt hic stagnum lucentis ad imum
Vsque solum lymphæ, non illic canna palustris,
Nec steriles vluæ, nec acuta cuspide iunci:
Perspicuus liquor est, stagni tamen vltima viuo
Cespite cinguntur: sempérq; virentibus herbis.
Nympha colit, sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu.
Soláque Naiadum celeri non nota Dianæ:
Sæpe suas illi fama est dixisse sorores:
Salmaci, vel iaculum, vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet:
Sed modò fonte suo formosos perluit artus:
Sæpe Cytoriaco deducit pectore crines,
Et quid se deceat, spectatas consulit vndas,
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis,
Sæpe legit flores: & tunc quoque forte legebat
Cùm puerum vidit, visúmq; optauit habere.
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quàm se composuit, quàm circumspexit amictus,
Et finxit vultum, & meruit formosa videri.
Tunc sic orsa loqui: Puer ô dignissime credi
Esse Deus, seu tu Deus es, potes esse Cupido:
Siue es mortalis, qui te genuêre beati:
Et mater felix, & fortunata profectò
Si qua tibi soror est quæ præbuit vbera nutrix:
Sed longè cunctis, longéque beatior illa est,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere teda,
Nunc tibi siue aliqua est, mea sit furtiua voluptas.
Seu nulla est, ego sim, thalamúmq; ineamus eundem.
Nais ab his tacuit: pueri rubor ora notauit.
Nescit quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore malis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cùm frustra resonant æra auxiliaria, Lunæ.
Poscenti Nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula, iamque manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis? aut fugio, tecúmq; ait, ista relinquo?
Salmacis extimuit, locaq; hæc tibi libera trado
Hospes, ait, simulatque gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticúmq; recondita silua
Delituit, flexúmque genu summisit, at ille
Vt puer, & vacuus, & inobseruatus in herbis
Huc it, & hinc illuc, & in alludentibus vndis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit.
Nec mora, temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum verò obstupuit, nudæq; cupidine formæ

Salmacis

Salmacis exarsit, flagrant quoq; lumina Nymphæ,
Non aliter quàm cùm puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixq; moram patitur, vix iam sua gaudia differt:
Iam cupit amplecti, iam se malè continet amens.
Ille cauis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices, alternaq; brachia iactans
In liquidis translucet aquis: vt eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia vitro.
Vicimus, & meus es, exclamat Nais: & omni
Veste procul iacta, medijs immittitur vndis,
Pugnantemq; tenet, luctantiaq; oscula carpit,
Subiectasq; manus, inuitaq; pectora tangit:
Et nunc hac iuueni, nunc circumfunditur illac.
Deniq; nitentem contra, elabiq; volentem
Implicat, vt serpens quam regia sustinet ales,
Sublimemq; rapit: pendens caput illa, pedesq;
Alligat, & cauda spaciantes implicat alas.
Vtq; solent hederæ longos intexere truncos:
Vtve sub æquoribus deprensum polypus hostem
Continet, ex omni demissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperataq; gaudia Nymphæ
Denegat, illa premit, demissaq; corpore toto
Sicut inhærebat, Pugnes licet improbe, dixit,
Non tamen effugies: ita Dij iubeatis: & istum
Nulla dies à me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere Deos. nam mista duorum
Corpora iunguntur, faciesq; inducitur illis
Vna, velut si quis conducat cortice ramos,
Crescendo iungi pariterq; adolescere cernat:
Sic vbi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, sed forma duplex nec fœmina dici,
Nec puer vt possit neutrumq; & vtrumq; videtur.
Ergo vbi se liquidas, quo vir descenderat, vndas
Semimarem fecisse videt, mollitaq; in illis
Membra, manus tendens, sed iam non voce virili,
Hermaphroditus ait: nato date munera vestro
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semiuir, & tactis subitò mollescat in vndis.
Motus vterq; parens nati rata verba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.
Finis erat dictis: & adhuc Mineia proles
Vrget opus, spernitq; Deum, festumq; profanat:
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu,
Tinnulaq; æra sonant, & olent myrrhæq; crociq;
Resq; fide maior, cœpere virescere telæ,
Inq; hederæ faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat vuis,
Iamq; dies exactus erat, tempusq; subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repentè quati, pinguesq; ardere videntur
Lampades, & rutilis collucere ignibus ædes,
Falsaq; sæuarum simulacra vlulare ferarum.
Fumida iamdudum latitant per tecta sorores,
Diuersæq; locis, ignes, ac lumina vitant.
Dumq; petunt tenebras, paruos membrana per artus
Porrigitur, tenuesq; includunt brachia pennæ:
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ, non illas pluma leuauit:
Sustinere tamen se perlucentibus alis.
Conatæq; loqui, minimamq; pro corpore vocem
Emittunt, peraguntq; leui stridore querelas.
Tectaq; non siluas celebrant: lucemq; perosæ
Nocte volant, seroq; tenent à vespere nomen.
Tum verò totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat: magnasq; noui matertera vires
Narrat vbiq; Dei: de totq; sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores:
Aspicit hanc natis, thalamoq; Athamantis habentē
Sublimes animos, & alumni numine Iuno:
Non tulit. & secum: Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagoq; immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire nouis Mineidas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idq; mihi satis est? hæc vna potentia nostra est?
Ipse docet, quid agam (fas est & ab hoste doceri)
Quidq; furor valeat Penthea cæde, satisq;
Ac super ostendit: cur non stimuletur, eatq;
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est via decliuis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes:
Styx nebulas exhalat iners, vmbræque recentes
Descendunt illac, simulachraq; functa sepulcris.
Pallor, hiémsq; tenent latè loca senta: nouiq;
Qua sit iter, manes, Stygiam quod ducat ad vrbem,
Ignorant, vbi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas vndiq; portas
Vrbs habet, vtq; fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille, nec vlli
Exiguus populo est, turbámve accedere sentit.
Errant exangues sine corpore, & ossibus vmbræ:
Pársq; forum celebrant, pars imi tecta tyranni:
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent: aliam partem sua pœna coercet.
Sustinet ire illuc cœlesti sede relicta,
(Tantum odijs, iræque dabat) Saturnia Iuno.
Quo simul intrauit, sacróq; à corpore pressum
Ingemuit limen tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte vocat genitas, graue, & implacabile numen,
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Déq; suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis vmbras,
Surrexere Deæ, sedes scelerata vocatur.
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouémq;
Iugeribus distractus erat. tibi Tantale nulla
Deprenduntur aquæ: quæq; imminet, effugit arbor.
Aut petis, aut vrges ruiturum Sisyphe saxum.
Voluitur Ixion & se sequiturq; fugitq;
Molirique suis letum patruelibus ausæ
Assiduè repetunt, quas perdant Belides vndas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torua

Vidit, & ante omnes Ixiona rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas, Athamanta superbum
Regia diues habet, qui me cum coniuge semper
Spreuit? & exponit causas odijq; viaq;
Quidq; velit quod vellet, erat ne regia Cadmi
Staret, & in facinus traherent Athamanta furores.
Imperium promissa preces confundit in vnum,
Sollicitatq; Deas. sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, vt erat turbata, capillos
Mouit, & obstantes deiecit ore colubros:
Atq; ita, non longis opus est ambagibus, inquit,
Facta puta, quæcunq; iubes inamabile regnum
Desere, teq; refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Iuno, quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoq; cruore rubentem
Induitur pallam, tortoq; incingitur angue,
Egrediturq; domo. luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidoq; insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Æolij, pallorq; fores infecit acernas.
Solq; locum fugit. monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas, tectoq; exire parabant.
Obstitit infelix, aditumq; obsedit Erinnys.
Nexaq; vipereis distendens brachia nodis,
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ.
Parsq; iacent humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniemq; vomunt linguasq; coruscant.
Inde duos medijs abrumpit crinibus angues,
Pestiferaq; manu raptos immisit. At illi
Inoosq; sinus, Athamanteosq; pererrant,
Inspirantq; graues animos, nec vulnera membris
Vlla ferunt, mens est quæ diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoq; monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, & virus Echidnæ,
Erroresq; vagos, cæcæq; obliuia mentis,
Et scelus, & lacrymas, rabiemq;, & cædis amorem,
Omnia trita simul: quæ sanguine mista recenti
Coxerat ære cauo, viridi versata cicuta.
Dumq; pauent illi, vertit furiale venenum
Pectus in amborum, præcordiaq; intima mouit.
Tum face iactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, iussiq; potens ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptumq; recingitur anguem.
Protinus Æolides media furibundus in aula
Clamat, Io comites, his retia tendite syluis:
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leæna:
Vtq; feræ, sequitur vestigia coniugis amens:
Deq; sinu matris ridentem, & parua Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis, terq; per auras
More rotat fundæ, rigidoq; infantia saxo
Discutit ora ferox. tum deniq; concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat, passisq; fugit male sana capillis:
Teq; ferens paruum nudis Melicerta lacertis,
Euhoe Bacche sonat. Bacchi sub nomine Iuno
Risit, & hos vsus præstet tibi, dixit, alumnus.

Imminet æquoribus scopulus, pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Summa riget, frontemq; in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seq; super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusq; suum percussa recanduit vnda.
At Venus immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est, ô numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune, potestas,
Magna quidem posco. sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et dijs adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumq; manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemq; verendam
Imposuit, nomenq; simul, faciemq; nouauit:
Leucotheamq; Deum cum matre Palæmona dixit.
Sidoniæ comites, quantum valuêre secutæ,
Signa pedum, primo vidêre nouissima saxo:
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxêre domum, scissis cum veste capillis
Vtq; parum iustæ, nimiumq; in pellice sæuæ,
Inuidiam fecere Deæ. conuicia Iuno
Non tulit, & faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sæuitiæ monumenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, persequar, inquit,
In freta reginam: saltumq; datura moueri
Haud vsquam potuit, scopuloq; affixa cohæsit:
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos.
Illa, manus vt forte tetenderat in maris vndas:
Saxea facta manus in easdem porrigit vndas:
Huius, vt arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quæq; in gestu deprensa est, hæsit in illo.
Pars volucres factæ, quæ nunc quoq; gurgite in illo
Æquora distringunt summis Cadmeides alis.
Nescit Agenorides natam paruumq; nepotem
Æquoris esse Deos. luctu, serieq; malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor vrbe sua, tanquam fortuna locorum
Non sua se premeret: longisq; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamq; malis, annisq; graues dum prima retractant
Fata domus, releguntq; suos sermone labores,
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?
Quem si cura deûm tam certa vindicat ira,
Ipse precor serpens in longam porrigar aluum.
Dixit: & vt serpens in longam tenditur aluum,
Duratæq; cuti squamas increscere sensit,
Nigraq; cæruleis variari corpora guttis:
In pectusq; cadit pronus. commissaq; in vnum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quæ restant brachia tendit,
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede ô coniux, accede miserrima, dixit,
Dumq; aliquid superest de me, me tange: manumq;
Accipe

Accipe dum manus est, dum non totum occupat anguis,
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repente
In partes est fissa duas: nec verba loquenti
Sufficiunt: quotiésque aliquos parat edere questus
Sibilat. hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux,
Cadme mane, téque infelix his exue monstris.
Cadme quid hoc? vbi pes? vbi sunt humeríq; manusq;?
Et color, & facies? & dum loquor, omnia? cur non
Me quoque cœlestes in eundem vertitis anguem?
Dixerat. ille suæ lambebat coniugis ora,
Inque sinus charos, veluti cognosceret, ibat,
Et dabat amplexus, assuetáque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur, at illis
Lubrica permulcent cristati colla draconis:
Et subitò duo sunt, iunctóque volumine serpunt,
Donec in oppositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere lædunt:
Quidq; prius fuerint placidi meminere dracones.
Sed tamen ambobus versæ solatia formæ
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quæ positis celebrabat Achaia templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat vrbis
Argolicæ, contráque deum ferat arma genúsque
Non putat esse Deum. neque enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia veri)
Tam violasse Deum, quàm non agnosse nepotem
Pœnitet. impositus iam cœlo est alter, & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri,
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis.
Cúmq; super Libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animauit in angues:
Vnde frequens illa est, infestáque terra colubris.
Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosæ
Fertur, & ex alto seductas æthere longè
Despectat terras, totúmque superuolat orbem,
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus.
Iamq; cadente die, veritus se credere nocti
Constitit Hesperio regnis Atlantis in orbe:
Exiguámque petit requiem, dum Lucifer ignes
Euocet Auroræ: currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit vltima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Æquora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidémque armenta per herbas
Errabant, & humum vicinia nulla premebat,
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis, magni generis mihi Iupiter auctor:
Siue es mirator rerum, mirabere nostras.
Hospitium, requiémque peto. memor ille vetustæ
Sortis erat, dederat Themis hanc Parnasia sortem:
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus, & vasto dederat seruanda draconi.
Arcebátque suis externos finibus omnes.
Huic quoq; vade procul, ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iupiter absit.
Vimq; minis addit, manibúsq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior (quis enim par esset Atlantis
Viribus?) at quoniam parui tibi gratia nostra est,
Accipe munus, ait: lævâq; à parte Medusæ
Ipse retro versus squalentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. nam barba comæq;
In syluas abeunt: iuga sunt humeríq; manúsq;:
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen:
Ossa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Creuit in immensum (sic Dij statuistis) & omne
Cum tot syderibus cælum requieuit in illo.
Clauserat Hippotades æterno carcere ventos,
Admonitórque operum cælo clarissimus alto
Lucifer ortus erat: pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes, teloque accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit:
Gentibus innumeris circúmque, infráq; relictis,
Æthiopum populos, Cepheáque conspicit arua.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Amnon,
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quod leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu:
Marmoreum ratus esset opus, trahit inscius ignes,
Et stupet eximiæ correptus imagine formæ,
Penè suas quatere est oblitus in aere pennas.
Vt stetit, ô dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræq; tuúmq;,
Et cur vincla geras. primò silet illa, nec audet
Appellare virum virgo: manibúsque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrymis impleuit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræq;, suúmq;,
Quantáque maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat: & nondum memoratis omnibus, vnda
Insonuit, veniénsque immenso bellua ponto
Imminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, & vna
Mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
Plangorémque ferunt, vinctóque in corpore adhærent.
Tunc sic hospes ait: lacrymarum longa manere
Tempora vos poterunt: ad quem breuis hora ferenda est.
Hanc ego si peterem Perseus Ioue natus, & illam,
Quam clausam impleuit fœcundo Iupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Æthereas ausus iactatis ire per auras,

Præferrer cunctis terto gener. addere tantis
Dotibus & meritum (faueant modò numina) tento,
Vt mea sit, seruata mea virtute paciscor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret?) & orant
Promittúntque super regnum dotale parentes.
Ecce velut nauis præfixo concita rostro
Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulsu pectoris vndis
Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medij transmittere cœli:
Cùm subitò iuuenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abijt. vt in æquore summo
Vmbra viri visa est, visam fera sæuit in vmbram.
Vtq; Iouis præpes, vacuo cum vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem,
Occupat auersum: neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues:
Sic celeri missus præceps per inane volatu
Terga feræ pressit, dextróque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui modò se sublimis in auras
Attollit, modò subdit aquis, modò more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille auidos morsus velocibus effugit alis:
Quáq; patent, nunc terga cauis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato vulnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore vomit: maduêre graues aspergine pennæ:
Nec bibulis vltra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum qui vertice summo
Stantibus exstat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupisque tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor, superásq; Deorum
Impleuere domos, gaudent, generúmque salutant,
Auxiliúmq; domus, seruatorémque fatentur
Cassiope, Cepheúsque pater, resoluta catenis
Incedit virgo pretiúmq; & causa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit vnda,
Anguiferúmq; caput dura ne lædat arena,
Mollit humum foliis, natásque sub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibulaq; etiam nunc viua medulla
Vim rapuit monstri, tactúq; induruit huius,
Percepitq; nouum ramis & fronde rigorem.
At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contingere gaudent:
Seminaque ex illis vt erant iactata per vndas,
Nunc quoque corallis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant vt ab aere, quodq;
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Dijs tribus ille focos totidem de cespite ponit:
Læuum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo,
Ara Iouis media est: mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit: tædas Hymenæus, amórque
Præcipiunt, largis satiantur odoribus ignes,
Sertáque dependent tectis, & vbique lyræq;
Tibiaque, & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant: reseratis aurea valuis
Atria tota patent, pulchróque instructa paratu,
Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultúsq; genúsq; locorum
Quærit Abantiades, quærenti protinus vnus
Narrat Lyncides, mores habitúmque virorum.
Quæ simul edocuit, nunc ô fortissime, dixit,
Fare precor Perseu, quanta virtute, quibúsq;
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis.
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas, vnius sortitas luminis vsum.
Id se solerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu, pérque abdita longè
Deuiáque, & siluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos: passímq; per agros,
Pérque vias vidisse hominum simulacra, ferarúmque
In silicem ex ipsis visa conuersa Medusa.
Se tamen horrendæ clypei, quam læua gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusæ.
Dúmque grauis somnus colubrósque, ipsámque tenebat,
Eripuisse caput collo: pennisq; fugacem
Pegason & fratrem matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus,
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto,
Et quæ iactatis tetigisset sidera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen, excipit vnus
Ex numero procerum, quærens cur vna sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quæsiti causam, clarissima forma,
Multorúmq; fuit spes inuidiosa procorum
Illa: nec in tota conspectior vlla capillis
Pars fuit: inueni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur. auersa est, & castos ægide vultus
Nata Iouis texit. néve hoc impune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoque, vt attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso, quos fecit, sustinet angues.

METAMORPHOSEON LIB. V.

VMQVE ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbae
Atria complentur: nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor, sed qui fera renunciet arma.
Inque repentinos conuiuia versa tumultus
Assimilare freto possis, quod saeua quietum
Ventorum rabies motis exasperat vndis.
Primus in his Phineus belli temerarius autor,
Fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam,
En, ait, en adsum praereptae coniugis vltor.
Nec mihi te pennae, nec falsum versus in aurum
Iupiter eripiet. conanti mittere, Cepheus
Quid facis? exclamat: quae te germane furentem
Mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis
Redditur? hac vitam seruatam dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quaeris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quae visceribus veniebat bellua ponti
Exsaturanda meis, illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. nisi si crudelis id ipsum
Exigis vt pereat, luctuque leuabere nostro.
Scilicet haud satis est quod te spectante reuincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusue tulisti.
Insuper a quoquam quod sit seruata dolebis?
Praemiaque eripies? quae si tibi magna videntur,
Ex illis scopulis, vbi erant affixa, petisses.
Nunc sine qui petiit, per quem haec non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & voce est pactus, eumque
Non tibi, sed certae praelatum intellige morti.
Ille nihil contra: sed & hunc, & Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum:
Cunctatusque breui contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
Vt stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exiluit, teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset, & indignum, sceleratae profuit ara.
Fronte tamen Rhoeti non irrita cuspis adhaesit.
Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse reuulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras,
Telaque coniiciunt: & sunt qui Cephea dicunt
Cum genero debere mori. sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusque fidemque
Hospitiique Deos, ea se prohibente moueri.
Bellica Pallas adest, & protegit aegide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Athis, quem flumine Gange
Edita Limniace vitreis peperisse sub vndis
Creditur, egregius forma, quam diuite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite qui media positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.
Hunc vbi foedatos iactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas iunctissimus illi,
Et comes, & veri non dissimulator amoris,
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deplorauit Atyn, quos ille tetenderat arcus,
Arripit, &, mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato laetabere, quo plus
Inuidiae quam laudis habes, haec omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatumque tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen madefactam caede Medusae
Acrisioniades, adigitque in pectus. at ille
Iam moriens oculis sub nocte natantibus atra
Circumspexit Atyn, seque acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctae solatia mortis.
Ecce Syenites genitus Methione Phorbus,
Et Lybis Amphimedon auidi committere pugnam,
Sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis
Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perseus petit ense, sed altis
Extantem signis, multaeque in pondere massae
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitque viro. rutilum vomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydemona sanguine cretum,
Caucasiumque Abarim, Sperchioniden'que Lycetum,
Intonsumque comas Elycen, Phlegiamque, Clytumque
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus ausus concurrere comminus hosti
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quandoquidem in partes, ait, abstrahor, accipe Phineu,
Quem fecisti hostem, pensaque hoc vulnere vulnus.
Iam que remissurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Tum quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni: Prothoenora percutit Hypseus.
Hypsea Lyncides. fuit & grandaeuus in illis
Emathion, aequi cultor, timidusque Deorum:
Qui quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, sceleratque deuouet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput: quod protinus incidit arae.
Atque ibi semianimi verba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expirauit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque, & caestibus Ammon

Inuicti, vinci si posset cæstibus enses,
Phinea cecidere manu, Cererisq; sacerdos
Alphytus albenti velatus tempora vitta.
Tu quoq; Lampetide non hos adhibendus ad vsus,
Sed qui pacis opus citharam cum voce moueres,
Iussus eras celebrare dapes, festumq; canendo.
Quem procul astantem, plectrumq; imbelle tenentem:
Pettalus irridens, Stygiis cane cætera, dixit,
Manibus: & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ, casuq; fuit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaq; de dextro robusta repagula poste
Ossibus illisit mediæ ceruicis. at ille
Procubuit terræ mactati more iuuenci,
Demere tentabat læui quoq; robora postis
Cinyphius Pelates: tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Coritici, lignoq; cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens è poste pependit.
Sternitur & Menaleus Perseia castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorilas, ditissimus agri:
Diues agri Dorilas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris aceruos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum:
(Lethifer ille locus) quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, & versantem lumina vidit
Bactreus Alcyoneus, hoc quod premis, inquit, habeto.
De tot agris terræ: corpusq; exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Vltor Abantiades. media quæ nare recepta
Ceruice exacta est, in partesq; eminet ambas.
Dumq; manum fortuna iuuat, Clytiumq;, Danumq;,
Matre satos vna diuerso vulnere fudit.
Nam Clytii per vtrumq; graui vibrata lacerto
Fraxinus acta femur, iaculum Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius: occidit Astreus
Matre Palæstina, dubio genitore creatus:
Æthionq; sagax quondam ventura videre,
Tunc aue deceptus falsa: regisq; Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest, namq; omnibus vnu
Opprimere est animus, coniurata vndiq; pugnant
Agmina pro causa meritum impugnante, fidemq;.
Hac pro parte socer frustra pius, & noua coniux,
Cum genitrice fauent, vlulatuq; atria complent.
Sed sonus armorum superat gemitusq; cadentum.
Pollutosq; simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouataq; prælia miscet.
Circumeunt vnum Phineus, & mille secuti
Phinea tela volant: hiberna grandine plura
Præter vtrumq; latus: præterq; & lumen, & aures.
Applicat hic humeros ad magna saxa columnæ,
Tutaq; terga gerens, aduersaq; in agmina versus
Sustinet instantes: instabat parte sinistra
Chaonius Molpheus, dextra Nabathæus Ethemon,
Tigris vt audiit diuersa valle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit vtro potius ruat, & ruere ardet vtroq;.
Sic dubius Perseus, dextra læuane feratur,
Molphea traiecti summouit vulnere cruris:
Contentusq; fuga est: neq; enim dat tempus Ethemon,
Sed furit & cupiens alto dare vulnera collo.
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit, in extrema percussæ parte columnæ
Lamina dissiluit, dominiq; in gutture fixa est.
Non tamen ad letum caussas satis illa valentes
Plaga dedit: trepidum Perseus, & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum vbi virtutem turbæ succumbere vidit,
Auxilium Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam: vultus auertite vestros,
Si quis amicus adest: & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moueant miracula, dixit
Thessalus, vtque manu iaculum lethale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Amphix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit, inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec vltra est.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælauerat auro,
Aspice, ait, Perseu nostræ primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad vmbras
A tanto cecidisse viro: pars vltima vocis
In medio suppressa sono est, adapertaq; velle
Ora loqui credas, nec sunt ea peruia verbis.
Increpat hos, vitioq; animi non viribus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenem magica arma mouentem.
Incursurus erat, tenuit vestigia tellus:
Immotusque silex, armataq; mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subiere, sed vnus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto:
Quem ratus Astyages etiam dum viuere, longo
Ense ferit. sonuit tinnitibus ensis acutis,
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem:
Marmoreoq; manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Pœnitet iniusti tunc denique Phinea belli,
Sed quid agat? simulacra videt diuersa figuris,
Agnoscitq; suos, & nomine quemq; vocatum
Poscit opem: credensq; parum sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant, auertitur, atque ita supplex
Confessasque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remoue tua monstra, tuæque
Saxificos vultus, quæcunque ea, tolle Medusæ,
Tolle precor. non nos odium, regniue cupido
Compulit ad bellum: pro coniuge mouimus arma.
Caussa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget, nihil ô, fortissime, præter
Hanc animam concede mihi: tua cætera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti, Quod, ait, timidissime Phineu
Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,

Pone metum, tribuam: nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monimenta per æuum:
Inque domo soceri semper spectabere nostri,
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
Tunc quoq; conanti sua flectere lumina ceruix
Diriguit, saxóq; oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultúsq; in marmore supplex
Summissǽque manus, faciésque obnoxia mansit.
Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat, & immeriti vindex vltórque parentis
Aggreditur Prœtum. nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce,
Torua colubriferi superauit lumina monstri.
Te tamen ô paruæ rector Polydecte Seriphi,
Nec iuuenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant, sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes, fictamque Medusæ
Arguis esse necem: dabimus tibi pignora veri.
Parcite luminibus, Perseus ait, oráque regis,
Ore Meduseo silicem sine sanguine fecit.
Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit: inde caua circumdata nube Seriphon
Deserit, à dextra Cypro, Gyaróque relictis:
Quáque super pontum via visa breuissima, Thebas,
Virgineúmque Helicona petit. quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores:
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.
Is mihi causa viæ. volui mirabile factum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Vranie. Quæcunque est causa videndi,
Has tibi Diua domos, animo gratissima nostro.
Vera tamen fama est: & Pegasus huius origo est
Fontis, & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus vndas,
Siluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antráque, & innumeris distinctas floribus herbas:
Felicésque vocat pariter studióque, locóque
Mæonidas, quam sic affata est vna sororum.
O, nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritóque probas, artésque, locúmque,
Et gratam sortem, tutæ modo simus, habemus.
Sed vetitum est adeo sceleri nihil, omnia terrent
Virgineas mentes, dirúsque ante ora Pyreneus
Vertitur, & nondum me tota mente recepi.
Daulia Threicio, Phocæaq; milite rura
Ceperat ille ferox, iniustáque regna tenebat.
Templa petebamus Parnassia: vidit euntes,
Nostráq; fallaci veneratus numina vultu,
Mæonides (agnorat enim) consistite, dixit,
Nec dubitate precor, tecto graue sidus & imbrem
(Imber erat) vitare meo: subiere minores
Sæpe casas superi. dictis & tempore motæ,
Annuimúsq; viro, primásque intrauimus ædes.
Desierant imbres, victóque Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo.
Impetus ire fuit, claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat, quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce.
Quáque via est vobis, erit & mihi, dixit, eadem:
Seque iacit vecors è summo culmine turris,
Et cadit in vultus, discussísque ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.
Musa loquebatur: pennæ sonuere per auras:
Vocéque salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit & linguæ quærit tam certa loquentes
Vnde sonet, hominémque putat Ioue nata loquutum.
Ales erat. numeróque nouem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa Dea Deæ: Nuper & istæ
Auxerunt volucrum victæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit: illa potentem
Lucinam nouies nouies paritura vocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Pérque tot Æmonias, & per tot Achaidas vrbes
Huc venit, & tali committit prælia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere: nobiscum, si qua est fiducia vobis,
Thespiades certate Deæ: nec voce, nec arte
Vincemur, totidémque sumus: vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe:
Vel nos Emathiis ad Pæonas vsque niuosos
Cedemus siluis. dirimant certamina Nymphæ.
Turpe quidem contendere erat: sed cedere visum
Turpius, electæ iurant per flumina Nymphæ,
Factáque de viuo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superûm, falsóque in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emissúmque ima de sede Typhœa terræ
Cœlitibus fecisse metum, cunctósque dedisse
Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque Terrigenam venisse Typhœa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris:
Dúxque gregis, dixit, fit Iuppiter: vnde recuruis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides: sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere vacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, vestrúmque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemorisque leui consedit in vmbra.
Musa refert: dedimus summam certaminis vni.
Surgit, & immissos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas:
Atque hæc percussis subiungit carmina neruis.
Prima Ceres vnco glebas dimouit aratro.
Prima dedit fruges, alimentáque mitia terris.
Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est: vtinam dicere possem

Carmina digna Dea: certè est Dea carmine digna.
Vasta giganteis iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget
Æthereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnátque resurgere sæpe,
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachyne tibi: Lilybæo crura premuntur.
Degrauat Ætna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentum,
Ne pateat, latóque solum retegatur hiatu,
Immissúsque dies trepidantes terreat vmbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curríque atrorum euectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Postquam exploratum satis est nulla loca labare,
Depósuitque metum, videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens, natúmque amplexa volucrem:
Arma manúsque meæ, mea nate potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsumque Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsúmque regit qui culmina terræ.
Tartara quid cessant; cur non matrísque tuúmque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi:
Et tamen in cælo quæ iam patientia nostra est?
Spernimur, ac mecum vires minuuntur Amoris.
Pallada nónne vides, iaculatricémque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu pro socia, si qua est tibi gratia, regno
Iunge Deam patruo. Dixit Venus. ille pharetram
Soluit, & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam seposuit, sed qua nec acutior vlla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum.
Oppositóque genu, curuauit flexile cornu,
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Ætnæis lacus est à mœnibus altus
Nomine Pergus: non illo plura Caÿster
Carmina cygnorum labentibus audit in vndis.
Silua coronat aquas cingens latus omne, suísque
Frondibus, vt velo, Phœbeos submouet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum ver est: quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit,
Dúmque puellari studio calathósque, sinúmque
Implet, & æquales certat superare legendo,
Penè simul visa est, dilectáque, raptáque Diti:
Vsque adeò est properatus amor. Dea territa mæsto
Et matrem, & comites, sed matrem sæpius ore
Clamat: &, vt summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidêre remissis.
Tantáque simplicitas puerilibus affuit annis:
Hoc quoque virgineum mouit iactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quemque vocando
Exhortatur equos: quorum per colla, iubásque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, & olentia sulphure fertur
Stagna Palicorum rupta feruentia terra.
Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.
Est medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus æquor.
Hic fuit, à cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas,
Gurgite quæ medio summa tenus exstitit aluo.
Agnouitque Deam: nec longius ibitis, inquit:
Non potes inuitæ Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit: quod si componere magnis
Parua mihi fas est, & me dilexit Anapis:
Exorata tamen, nec, vt hæc, exterrita nupsi.
Dixit: & in partes diuersas brachia tendens
Obstitit. haud vltra tenuit Saturnius iram.
Terribilésque hortatus equos, in gurgitis ima,
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta viam tellus in tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane raptámque Deam, contemptáque fontis
Iura sui mærens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrymísque absumitur omnis.
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres,
Ossa pati flexus, vngues posuisse rigorem:
Primáque de tota tenuissima quæque liquescunt,
Cærulei crines, digitíque, & crura pedésque.
Nam breuis in gelidas membris exilibus vndas
Transitus est. post hæc humeríque, tergúmque, latúsque,
Pectoráque in tenues abeunt euanida riuos,
Denique pro viuo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restátque nihil, quod prendere possis.
Interea pauidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non vdis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus. illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Ætna,
Pérque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus vbi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ab ortu.
Fessa labore sitim conceperat, oráque nulli
Colluerant fontes. contectam stramine vidit
Forte casam, paruásque fores pulsauit: at inde
Prodit anus, Diuámque videt, lymphámque roganti
Dulce dedit, testa quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risítque auidámque vocauit.
Offensa est: neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta,
Combibit os maculas: & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris.
Inque breuem formam, ne sit vis magna nocendi
Contrahitur, paruáque minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentémque, & tangere monstra parantem
Fugit anum, latebrámque petit, aptúmque colori
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.
Quas Dea per terras & quas errauerit vndas,
Dicere longa mora est. quærenti defuit orbis.
Siciniam repetit: dúmque omnia lustrat eundo,

Venis

Venit & ad Cyanen, ea ni mutata fuisset,
Omnia narrasset sed & os, & lingua volenti
Dicere, non aderant, nec, qua loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit notámque parenti
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in vndis.
Quam simul agnouit, tanquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniauit Diua capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc vbi sit, terras tamen increpat omneis,
Ingratásque vocat, nec frugum munere dignas
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Repperit. ergo illic saua vertentia glebas
Fregit aratra manu pari. que irata colonos
Ruricolásque boues letho dedit, aruáq; iussit
Fallere depositum, vitiatáque semina fecit.
Fertilitas terræ latum vulgata per orbem
Sparsa iacet. primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber,
Sidera nunc, ventique nocent, auidæque volucres
Semina iacta legunt, lolium, tribulique fatigant
Triticeas messes & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit vndis,
Rorantésque comas à fronte remouit ad aures:
Atque ait. ô toto quæsitæ virginis orbe,
Et frugum genitrix, immensis siste labores,
Neve tibi fidæ violenta irascere terræ.
Terra nihil meruit, patuitque inuita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex. huc hospita veni.
Pisa mihi patria est, & ab Elide ducimus ortus,
Sicaniam peregrina colo, sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est, hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem, quam tu mitissima serua.
Mota loco cur sim, tantique per æquoris vndas
Aduehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiua meis, cum tu curáque leuata,
Et vultus melioris eris, mihi peruia tellus
Præbet iter, subterque imas ablata cauernas
Hic caput attollo, desuetáque sidera cerno.
Ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu,
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit ceu saxea voces,
Attonitæque diu similis fuit: vtque dolore
Pulsa grauis, grauis est amentia, curribus auras
Exit in æthereas, ibi toto nubila vultu
Ante Iouem passis stetit inuidiosa capillis:
Próque meo veni supplex tibi Iupiter, inquit,
Sanguine, próque tuo: si nulla est gratia matris
Nata patrem moueat: neu sit tibi cura precamur
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas amittere certius, aut si
Scire vbi sit reperire vocas, quòd rapta, feremus,
Dummodo reddat eam, neque enim prædone marito,
Filia digna tua est, si iam mea filia non est.
Iupiter excepit: commune est pignus, onúsque
Nata mihi tecum: sed si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verùm amor est, neque erit nobis gener ille pudori,
Tu modo Diua velis, vt desint cætera, quantum est,
Esse Iouis fratrem? quid, quod non cætera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido,
Si tibi dissidij est, repetet Proserpina cælum,
Lege tamen certa si nullos contigit illic
Ore cibos, nam sic Parcarum fœdere cautum est.
Dixerat. At Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt. quoniam ieiunia virgo
Soluerat, & cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curua decerpserat arbore pomum,
Sumptáque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solúsque ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter Auernales haud ignotissima Nymphas
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris:
Vidit. & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testémque profanum
Fecit auem, sparsúmq; caput Phlegethontide lympha
In rostrum. & plumas & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inque caput crescit, longósque reflectitur vngues,
Vixque mouet natas per inertia brachia pennas:
Fœdáque fit volucris venturi nuntia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio pœnam, linguáque videri
Commeruisse potest. vobis Acheloides vnde
Pluma pedésque auium, cum virginis ora geratis?
An quia, cùm legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilésque Deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet vsum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.
At medius Fratrísque sui, mœstæque sororis
Iupiter ex æquo voluentem diuidit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies, & mentis, & oris.
Nam modo quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
Læta Deæ frons est: vt Sol qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis è nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata secura recepta
Quæ tibi causa fugæ? cur sis Arethusa sacer fons?
Conticuere vndæ? quarum Dea sustulit alto
Fonte caput. viridésque manu siccata capillos,
Fluminis Alphei veteres narrauit amores.
Pars ego Nympharum, quæ sunt in Achaide dixit,
Vna fui. nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed quamuis formæ nunquam mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram. formosæ nomen habebam,
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat,
Quáq; aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenq; placere putaui.

Lassa reuertebar, memini, Stymphalide silua:
Æstus erat, magnúmque labor geminauerat æstum
Inuenio sine vertice aquas sine murmure euntes,
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritáque populus, vnda
Sponte sua natas ripis decliuibus vmbras.
Accessi, primúmque pedis vestigia tinxi,
Poplite deinde tenus: neque eo contenta, recingor,
Molliáque impono salici velamina curuæ,
Nudáque mergor aquis, quas dum ferióque trahóque
Mille modis labens, excussáque brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur:
Territáque insisto propioris margine fontis.
Quò properas Arethusa? suus Alpheus ab vndis,
Quò properas? iterum rauco mihi dixerat ore:
Sicut eram fugio sine vestibus: altera vestes
Ripa meas habuit: tanto magis instat, & ardet:
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi,
Sic ego currebam sic me ferus ille premebat,
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas vrgere columbas.
Vsque sub Orchomenon, Psophidáque, Cyllenénque,
Mænaliósque sinus, gelidúmque Erymanthon, & Elim
Currere sustinui: nec me velocior ille:
Sed tolerare diu cursus ego viribus impar
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoque & rupes, & qua via nulla, cucurri.
Sol erat à tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes vmbram: nisi si timor ille videbat,
Sed certè sonitúsque pedum terrebat, & ingens
Crinale vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusáque tela pharetra.
Mota Dea est, spissisq; ferens è nubibus vnam
Me super iniecit. lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit:
Bisq; locum, quo me Dea texerat, inscius ambit,
Et bis, Iò Arethusa, Iò Arethusa, vocauit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? anne quod agnæ
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullósque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neque enim vestigia cernit
Longius vlla pedum: seruat nubémque, locúmque,
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ.
Quáque pedem moui, manat locus, éque capillis
Ros cadit, & citius, quam nunc tibi facta renarro,
In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positóque viri, quod sumpserat, ore,
Vertitur in proprias, vt se mihi misceat, vndas.
Delia rupit humum: cæcis ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam: quæ me cognomine Diuæ
Grata meæ superas eduxit prima sub auras.
Hac Arethusa tenus, geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frenisq; coercuit ora,
Et medium cæli, terræq; per aera vecta est:
Atque leuem currum Tritonida misit in vrbem
Triptolemo: partímque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultæ,
Iam super Europam sublimis & Asida terram
Vectus erat iuuenis, Scythicasque aduertitur oras
Rex vbi Lyncus erat. Regis subit ille penates,
Qua veniat causámque viæ, noménque rogatus.
Et patriam, Patria est claræ mihi, dixit, Athenæ,
Triptolemus nomen. veni nec puppe per vndas,
Nec pede per terras patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris, lætos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentáque mitia reddant.
Barbarus inuidit: tantíque vt muneris auctor
Ipse sit, hospitio recipit, somnóque grauatum
Aggreditur ferro conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit: rursúsq; per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.
Finierat doctos è nobis maxima cantus.
At Nymphæ vicisse Deas Helicona colentes
Concordi dixere sono, conuitia victæ
Cum facerent, Quoniam, dixi, certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictáque culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis,
Ibimus in pœnas, & qua vocat ira, sequemur.
Rident Pæonides, spernúntque minantia verba.
Conatæque loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per vngues
Aspexere suos, operiri brachia plumis,
Alteráque alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucrésque nouas accedere siluis.
Plangere dúmque volunt, per brachia mota leuatæ
Aëre pendebant nemorum conuitia picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

METAMORPHOSEON LIB. VI.

RÆBUERAT dictis Tritonia talibus aures,
Carminaq; Aonidum, iustámque probauerat iram:
Tum secum, Laudare parum est, laudemur & ipsi;
Numina nec sperni sine pœna nostra sinamus.
Mæoniaq; animum fatis intendit Arachnes,
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. non illa loco, neque origine gentis
Clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon,
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater: sed & hæc plebeia, suoq;
Æqua viro fuerat. Lydas tamen illa per vrbes
Quæsierat studio nomen memorabile. quamuis
Orta domo parua paruis habitabat Hypæpis.
Huius vt aspicerent opus admirabile, sæpe
Deseruere sui Nymphæ vineta Timoli,
Deseruere suas Nymphæ Pactolides vndas.
Nec factas solum vestes spectare iuuabat:
Tunc quoq;, cum fierent, tantus decor affuit arti,
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetitaq; longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Siue leui teretem versabat pollice fusum,
Seu pingebat acu, scires à Pallade doctam,
Quod tamen ipsa negat: tantaq; offensa magistra,
Certet, ait, mecum: nihil est, quod victa recusem.
Pallas anum simulat, falsosq; in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoq; sustinet artus.
Tunc sic orsa loqui: Non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus habet. seris venit vsus ab annis:
Consilium ne sperne meum: tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima lanæ.
Cede Deæ, veniámq; tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptaq; fila relinquit:
Vixq; manus retinens, confessaq; vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet. audiat istas,
Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia voces,
Consilij satis est in me mihi: neve monendo
Profecisse putes, eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur hæc certamina vitat?
Tum Dea, Venit, ait, formámq; remouit anilem.
Palladáq; exhibuit: venerantur numina Nymphæ,
Mygdonidésque nurus. sola est interrita virgo.
Sed tamen erubuit, subitúsq; inuita notauit
Ora rubor, rursusq; euanuit. vt solet aër
Purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
Et breue post tempus candescere Solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidæq; cupidine palmæ
In sua fata ruit. neq; enim Ioue nata recusat,
Nec monet vlterius, nec iam certamina differt.
Haud mora, constituunt diuersis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est: stamen secernit arundo.
Inseritur medium radijs subtegmen acutis:
Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Vtraq; festinat, cinctæque ad pectora vestes,
Brachia docta mouent: studio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parui discriminis vmbræ:
Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum:
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Vsque adeo quod tangit idem est, tamen vltima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum.
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes, medio Ioue, sedibus altis
Augusta grauitate sedent. sua quemque Deorum
Inscribit facies. Iouis est regalis imago,
Stare Deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aspera saxa facit, medioq; è vulnere saxi
Exiluisse fretum quo pignore vindicet vrbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus:
Percussamq; sua simulat de cuspide terram
Edere cum baccis fœtum canentis oliuæ:
Mirariq; Deos. operis victoria finis:
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo breuibus distincta sigillis,
Threiciam Rhodopen habet angulus vnus, & Æmum,
Nunc gelidos montes mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuere Deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet. hanc Iuno iussit certamine victam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonem ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis: quam regia Iuno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedónve pater sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyram habet angulus orbum.
Isque gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxoq; iacens lacrymare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras,
Is modus est: operisq; sua facit arbore finem:
Mæonis elusam designat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares,
Ipsa videbatur terras spectare relictas.

Et comites clamare suos, tactumq; vereri
Assilientis aquæ, timidasq; recondere plantas.
Fecit & Asterien aquila luctante teneri.
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.
Addidit, vt Satyri cœlatus imagine pulcram
Iupiter impleris gemino Nycteida fœtu:
Amphitryon fueris, cum te Tirynthia cepit:
Aureus vt Danaen, Asopida luseris ignis,
Mnemosynem pastor, variúsque Deoida serpens.
Te quoq; mutatum torno Neptune iuuenco
Virgine in Æolia posuit. tu visus Enipeus
Gignis Aloidas: Aries Bisaltida fallis,
Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum: te sensit equum crinita colubris
Mater equi volucris: sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam, faciémq; locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phœbus:
Vtque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit, vt pastor Macareida luserit Issen,
Liber vt Erigonem falsa deceperit vua.
Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Vltima pars telæ tenui circumdata lymbo.
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere liuor
Possit opus: doluit successu flaua virago,
Et rupit pictas, cœlestia crimina vestes.
Vtque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter, quater, Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix, laqueoq; animosa ligauit
Guttura pendentem Pallas miserata leuauit:
Atque ita, Viue quidem, pende tamen improba dixit:
Léxq; eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisq; nepotibus esto.
Postea discedens succis Hecateidos herbæ
Sparsit: & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ, cumq; his & naris, & aures,
Fitque caput minimum, toto quoq; corpore parua est.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent:
Cætera venter habet: de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.
Lydia tota fremit, Phrygiæq; per oppida facti
Rumor it & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam,
Tum, cum Mæoniam virgo, Sipylúmque colebat:
Nec tamen admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, verbisq; minoribus vti.
Multa dabant animos: sed enim nec coniugis arces,
Nec genus amborum, magniq; potentia regni,
Sic placuere illi (quamuis ea cuncta placerent)
Vt sua progenies: & felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia venturi præscia Manto,
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata vias, Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisque duobus
Cum prece thura pia, lauróque innectite crinem:
Ore meo Latona iubet. paretur, & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant,
Thuráque dant sanctis, & verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
Et, quantum ira sinit, formosa, mouénsque decoro
Cum capite, immissos humerum per vtrumque capillos.
Constitit. vtque oculos circumtulit alta superbos,
Quis furor auditos, inquit præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras,
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem.
Iupiter alter auus: socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Mœnia, cum populis à méque viróque reguntur,
In quamcunque domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna Dea facies, huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque nurusque.
Quærite nunc, habeat quam nostra superbia causam?
Quóque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi: cui maxima quondam
Exiguam sedem pariturae terra negauit?
Nec cœlo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exul erat mundi, donec miserata vagantem,
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in vndis,
Instabilémque locum Delos dedit: illa duorum
Facta parens: vteri pars hæc est septima nostri.
Sum fœlix. quis enim neget hoc? fœlixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere:
Multáque vt eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona, fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum.
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.
Ite satis properè sacris laurúmque capillis
Ponite: deponunt, & sacra infecta relinquunt:
Quódque licet, tacito venerantur murmure numen,
Latonæ turba quantum distabat ab orbe,
Tantum animosa sui furiis agitata doloris
Indignata Dea est, summóque in vertice Cynthi,
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni, nulli cessura Dearum,
An Dea sim, dubitor, pérque omnia sæcula cultis
Arceor, ô nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus: diro conuitia facto
Tantalis adiecit, vósque est postponere natis
Ausa suis, & me (quod in ipsam decidat) orbam
Dixit, & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait, pœnæ mora longa querela est.
Dixit idem Phœbe: celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, latéque patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis, vbi turba rotarum,
Duráque mollierat subiectas vngula glebas,
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes

Conscendunt in equos, Tyrióque rubentia succo
Terga premunt, auróque graues moderantur habenas.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursus, spumantiáque ora coercet,
Heu mihi, conclamat, medióque in pectore fixa
Tela gerit, frenísque manu moriente remissis
In latus à dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat Sipylus: veluti cùm præscius imbres
Nube fugit visa, pendentiáque undique rector
Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.
Fræna tamen dantem non euitabile telum
Consequitur, summaque tremens ceruice sagitta
Hæsit, & extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, vt erat pronus, per crura admissa, iubasque
Voluitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, & auiti nominis hæres
Tantalus, vt solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ:
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cùm tento concita neruo,
Sicut erant iuncti, traiecit vtrumque sagitta.
Ingemuere simul, simul incuruata dolore
Membra solo posuere simul, suprema iacentes
Lumina versarunt: animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniatáque pectora plangens
Euolat, vt gelidos complexibus alleuet artus:
Inque pio cadit officio. nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est: pars est pulmonis in hamis
Eruta, cúmque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasicthona vulnus
Afficit. ictus erat, qua crus esse incipit, & quà
Mollia neruosus facit internodia poples.
Dúmque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seque eiaculatus in altum,
Emicat, & longe terebrata prosilit aura.
Vltimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat, dique, ô communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. motus erat, cùm iam reuocabile telum
Non fuit, Arcitenens, minimo tamen occidit ille
Vulnere, non altè percusso corde sagitta.
Fama mali, populique dolor, lacrymæque suorum
Tam subitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuisse, irascentémque quod ausi
Hoc essent superi, quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum hæc Niobe, Niobe distabat ab illa,
Quæ modò Latois populum summouerat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per vrbem
Inuidiosa suis, at nunc miseranda vel hosti,
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cœlum liuentia brachia tollens,
Pascere crudelis nostro Latona dolore,
Pascere, ait, satiáque meo tua pectora luctu:
Córque ferum satia, dixit. per funera septem
Efferor. exulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miseræ mihi plura supersunt,
Quàm tibi fœlici. post tot quoque funera vinco.
Dixerat, & sonuit contento neruus ab arcu,
Qui præter Nioben vnam, conterruit omnes:
Illa malo est audax. stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus vna trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore:
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subito, duplicatáque vulnere cæco est:
Oráque compressit, nisi postquam spiritus ibat.
Hæc frustra fugiens collabitur. illa sorori
Immoritur. latet hæc. illam trepidare videres.
Sexque datis letho, diuersáque vulnera passis,
Vltima restabat, quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Vnam, minimámque relinque,
De multis minimam posco, clamauit, & vnam:
Dúmque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
Exanimes inter natos, natásque, virúmque,
Diriguítque malis. nullos mouet aura capillos:
In vultu color est sine sanguine: lumina mœstis
Stant immota genis. nihil est in imagine viuum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moueri:
Nec flecti ceruix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest, intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est. vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.
Tunc verò cuncti manifestam numinis iram
Fœmina, virque timent: cultúque impensius omnes
Magna gemelliparæ venerantur numina diuæ,
Vtque fit, à facto propiore priora renarrant,
E quibus vnus ait. Lyciæ quoque fertilis agris
Non impune deam veteres spreuere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum,
Mira tamen. vidi præsens stagnúmque locúmque
Prodigio notum: nam me iam grandior æuo
Impatiénsque viæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentísque illius eunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara vetus stabat tremulis circundata cannis.
Restitit, & pauido, faueas mihi, murmure dixit,
Dux meus, & simili faueas mihi murmure dixi.
Naiadum, Faunive foret tamen ara rogabam,
Indigenæve dei: cùm talia rettulit hospes:
Non hac ô iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbe interdixit: quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cùm leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu duo numina natos.
Iámque Chimæriferæ, cùm sol grauis vreret arua,
Finibus in Lyciæ longo Dea fessa labore
Sydereo siccata sitim collegerat æstu.

Vberáque ebiberant auidi lactantia nati:
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratámq; paludibus vlnam,
Accessit, positóq; genu Titania terram
Pressit, vt hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat. Dea sic affata vetantes:
Quid prohibetis aquas? vsus communis aquarum est,
Nec Solem proprium natura, nec aëra fecit,
Nec tenues vndas: ad publica munera veni.
Quæ tamen, vt detis, supplex peto. non ego nostros
Abluere hic artus, lassáque membra parabam:
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitámq; fatebor
Accepisse simul, vitam dederitis in vndis.
Hi quoque vos moueant, qui nostro brachia tendunt
Parua sinu, & casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda Deæ potuissent verba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minásq;
Ni procul abscedat, conuitiáque insuper addunt.
Nec satis est: ipsos etiam pedibúsque manúq;
Turbauere lacus, imóq; e gurgite mollem
Huc, illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim. neque enim iam filia Cæi
Supplicat indignis, nec dicere sustinet vltra
Verba minora Dea: tollénsque ad sidera palmas,
Æternum stagno, dixit, viuatis in isto.
Eueniunt optata Deæ: iuuat esse sub vndis,
Et modò tota caua summergere membra palude,
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare,
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsóque pudore
Quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentãt.
Vox quoq; iam rauca est, inflatáq; colla tumescunt:
Ipsáq; dilatant patulos conuitia rictus:
Terga caput tangunt: colla intercepta videntur:
Spina viret: venter, pars maxima corporis, albet:
Limosóq; nouæ saliunt in gurgite ranæ.
Sic vbi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit exitium, Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit:
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis est summos direpta per artus.
Nec quicquam nisi vulnus erat: cruor vndiq; manat.
Detectiq; patent nerui: trepidæque sine vlla
Pelle micant venæ: salientia viscera possis
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis
Lanigerósque greges, armentáq; bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactáque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.
Quas vbi fecit aquas, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis decliuibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.
Talibus exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est, hanc tunc quoque dicitur vnus
Flesse Pelops, humeróq; suas à pectore postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeúsq; fuit: manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse Deos: aliísq; repertis,
Qui locus est iuguli medius summiq; lacerti
Defuit: impositum est non comparentis in vsum
Partis ebur, factóque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres coeunt, vrbésque propinquæ
Orauère suos ire ad solatia reges,
Argósq; & Sparte, Pelopeiadésq; Mycenæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,
Orchomenósque ferax, & nobilis ære Corinthus,
Messénéq; ferox, Patræq;, humilésq; Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pythœia Trœzen,
Quæque vrbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriúsq; sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis possit? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum: subuectáque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat, & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibúsq; virísq; potentem,
Et genus à magno ducentem forte Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit: non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest, illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides strauere torum: tectóq; profanus
Incubuit bubo, thalamíque in culmine sedit.
Hac aue coniuncti Progne, Tereúsque parentes,
Hac aue sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, Dísque ipsis grates egere: diémque
Quoque data est claro Pandione nata tyranno,
Quoque erat ortus Itys, festum iussere vocari,
Vsque adeò latet vtilitas. Iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cum blandita viro Progne, Si gratia, dixit,
Vlla mea est, vel me visendam mitte sorori,
Vel soror huc veniat: redituram tempore paruo
Promittes socero: magni mihi muneris instar
Germanam vidisse dabis. iubet ille carinas
In freta deduci, veloque, & remige portus
Cecropios intrat, Piræaque littora tangit.
Vt primùm soceri data copia, dextera dextræ
Iungitur, infausto committitur omine sermo.
Cœperat aduentus causas, mandata referre
Coniugis, & celeres missæ spondere recursus:
Ecce venit diues magno Philomela paratu,
Diuitior forma: quales audire solemus
Naiadas, & Dryadas mediis incedere syluis,
Si modò des illis cultus similésq; paratus.
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
Quàm siquis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem, positásque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies: sed & hunc innata libido
Extimulat, pronúmque genus regionibus illis
In Venerem est: flagrat vitio gentísque suóque.
Impetus est illi comitum corrumpere curam,

Nutricisq; fidem: necnon ingentibus ipsam
Sollicitare datis, totumque incendere regnum,
Aut rapere, & saevo raptam defendere bello.
Et nihil est, quod non effreno captus amore
Ausit: nec capiunt inclusas pectora flammas.
Iamq; moras male fert, cupidoque revertitur ore
Mandata ad Prognes, & agit sua vota sub illa.
Facundum faciebat amor: quotiesq; rogabat
Vlterius iusto, Prognen ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas, tanquam mandasset & illas.
Proh superi, quantum mortalia pectora caecae
Noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius, laudemque a crimine sumit.
Quid, quod idem Philomela cupit, patriosq; lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
Perq; suam, contraq; suam petit illa salutem?
Spectat eam Tereus, praecontrectatq; videndo:
Osculaq; & collo circumdata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusq; ciboq; furoris
Accipit: & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet, neque enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece: gaudet, agitq;
Illa patri grates: & successisse duabus
Id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phoebo restabat, equiq;
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi:
Regales epulae mensis, & Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido dantur sua corpora somno.
At Rex Odrysius quamvis secessit ab illa,
Aestuat: & repetens faciem, motusq;, manusq;,
Qualia vult, fingit, quae nondum vidit: & ignes
Ipse suos nutrit, cura removente soporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion comitem lacrymis commendat obortis.
Vt voluere ambae, voluisti tu quoque Tereu,
Hanc ego, chare gener, quoniam pia causa coegit,
Do tibi: perque fidem, cognataq; pectora supplex
Per superos oro, patrio ut tuearis amore,
Et mihi sollicito lenimen dulce senectae
Quam primum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
Tu quoq; quam primum (satis est procul esse sororem)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariterque suae dabat oscula natae:
Et lacrymae mites inter mandata cadebant.
Vt pignus fidei dextras utrasque poposcit,
Interque datas iunxit: natamq; nepotemq;
Absentes pro se memori rogat ore salutent:
Supremumque vale pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitque suae praesagia mentis.
Vt semel imposita est pictae Philomela carinae,
Admotumq; fretum remis, tellusq; repulsa est,
Vicimus, exclamat, mecum mea vota feruntur:
Exultatque, & vix animo sua gaudia differt
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quam cum pedibus praedator aduncis
Deposuit nido leporem Iovis ales in alto.
Nulla fuga est capto, spectat sua praemia raptor.
Iamq; iter effectum, iamq; in sua litora fessis
Puppibus exierant: cum Rex Pandione natam
In stabula alta trahit, silvis obscura vetustis,
Atq; ibi pallentem, trepidamq;, & cuncta timentem,
Et iam cum lacrymis ubi sit germana rogantem,
Includit, fassusq; nefas, & virginem, & unam
Vi superat, frustra clamato saepe parente,
Saepe sorore sua, magnis super omnia Divis.
Illa tremit velut agna pavens, quae saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur:
Vtq; columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, avidosq; timet, quib' haeserat, ungues.
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos
Lugenti similis, caesis plangore lacertis,
Intendens palmas, O diris barbare factis,
O crudelis, ait: nec te mandata parentis
Cum lacrymis movere piis, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec coniugialia iura,
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis,
Tu geminus coniux: non haec mihi debita poena.
Quin animā hāc (ne quod facinus tibi perfide restet)
Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
Concubitus, vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen haec superi cernunt, si numina Divûm
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum:
Quandocunque mihi poenas dabis, ipsa pudore
Proiecto, tua facta loquar: si copia detur,
In populos veniam: si silvis clausa tenebor,
Implebo silvas, & conscia saxa movebo.
Audiat haec aether, & si Deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postquam commota tyranni est:
Nec minor hac metus est: causa stimulatus utraq;,
Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem.
Arreptamq; comis, flexis post terga lacertis,
Vincla pati cogit, iugulum Philomela parabat,
Spemq; suae mortis viso conceperat ense:
Ille indignantem, & nomen patris usque vocantem,
Luctantemq; loqui, comprensam forcipe linguam
Abstulit ense ferox: radix micat ultima linguae.
Ipsa iacet, terraeq; tremens immurmurat atrae.
Vtq; salire solet mutilatae cauda colubrae,
Palpitat, & moriens dominae vestigia quaerit.
Hoc quoq; post facinus (vix ausim credere) fertur
Saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reverti,
Coniuge quae viso germanam quaerit: at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat.
Et lachrymae fecere fidem, velamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induiturq; atras vestes, & inane sepulchrum
Constituit, falsisq; piacula manibus infert,
Et luget non sic lugendae fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.
Structa rigent solido stabulorum moenia saxo:
Os mutum facti caret indice: grande doloris
Ingenium est, miserisq; venit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit callida tela:
Purpureasq; notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris, perfectaq; tradidit uni,
Vtq; ferat dominae, gestu rogat: illa rogata
Pertulit ad Prognen: nec scit quid tradat in illis.

Euoluit vestes saeui matrona tyranni,
Fortunaeq; suae carmen miserabile legit.
Et (mirum est potuisse) silet: dolor ora repressit,
Verbaq; quaerenti satis indignantia linguae
Defuerant: nec flere vacat: sed fasq; nefasq;
Confusura ruit, poenaeq; in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus, nox conscia sacri:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti.
Nocte sua est egressa domo regina, Deiq;
Ritibus instruitur, furialiaq; accipit arma.
Vite caput tegitur: lateri ceruina sinistro
Vellera dependent: humero leuis incubat hasta.
Concita per syluas, turba comitante suarum,
Terribilis Progne, furiisq; agitata doloris,
Bacche tuas simulat. venit ad stabula auia tandem
Exululatq;, euoeq; sonat, portasq; refringit,
Germanamq; rapit, raptaeq; insignia Bacchi
Induit, & vultus hederarum frondibus abdit.
Attonitamq; trahens intra sua lumina ducit.
Vt sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, totoque expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignora demit,
Oraq; deualat miserae pudibunda sororis:
Amplexumq; petit. Sed non attollere contra
Sustinet haec oculos, pellex sibi visa sororis:
Deiectoq; in humum vultu iurare volenti,
Testariq; deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum pro voce manus fuit. ardet & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletumq; sororis
Corripiens: Non est lacrymis hoc, inquit, agendum,
Sed ferro, sed si quid habes quod vincere ferrum
Possit: in omne nefas ego me germana paraui,
Aut ego cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem, mediisq; immittam Terea flammis,
Aut linguam, atq; oculos, & quae tibi mẽbra pudorẽ
Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
Sontem animam expellam: magnum est quodcunque parauit:
Quid sit, adhuc dubito. peragit dum talia Progne,
Ad matrem veniebat Itys: quid possit ab illo
Admonita est, oculisq; tuens immitibus, Ah quam
Es similis patri, dixit; nec plura locuta,
Triste parat facinus, tacitaq; exaestuat ira.
Vt tamen accessit natus, matriq; salutem
Attulit & paruis adduxit colla lacertis,
Mistaque blanditiis puerilibus oscula iunxit,
Mota quidem est genitrix, infractaq; constitit ira,
Inuitiq; oculi lacrymis maduere coactis.
Sed simul ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad vultus versa sororis:
Inq; vicem spectans ambos, Cur admouet, inquit,
Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororẽ?
Cui sis nupta vide Pandione nata marito.
Degeneras: scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica ceruae
Lactentem foetum per syluas Tigris opacas.
Vtque domus altae partem tenuere remotam,
Tendentemq; manus, & iam sua fata videntem,
Et mater, mater, clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri qua pectus adhaeret.
Nec vultum vertit. Satis illi ad fata, vel vnum
Vulnus erat. iugulum ferro Philomela resoluit,
Viuaq; adhuc, animaeq; aliquid retinentia membra
Dilaniat. Pars inde cauis exultat ahenis,
Pars verubus strident: manant penetralia tabo.
His adhibet coniux ignarum Terea mensis,
Et patrij moris sacrum mentita, quod vni
Fas sit adire viro, comites famulosq; remouit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis auito,
Vescitur, inq; suam sua viscera congerit aluum.
Tantaq; nox animi est, Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne:
Iamq; suae cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes, quod poscis, ait. Circumspicit ille,
Atq; vbi sit, quaerit: quaerenti, iterumque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali caede capillis,
Prosiluit, Ityosque caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit vllo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et modò si posset reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, demersaque viscera gestit:
Flet modò, seque vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares.
Pendebant pennis, quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit. neque adhuc de pectore, caedis
Excessere notae, signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo poenaeque cupidine velox
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristae,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum:
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longaeque extrema senectae
Tempora Tartareas Pandiona misit ad vmbras.
Sceptra loci, rerumq; capit moderamẽ Erichtheus,
Iustitia dubium est, validis ne potentior armis.
Quatuor ille quidem iuuenes, totidemque crearat
Foeminae fortis, sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix
Procri fuit. Boreae Tereus, Thracesque nocebant,
Dilectaque diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mauult, quàm viribus vti.
Ast vbi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quae solita est illi, nimiumque domestica ventis,
Et meritò dixit: Quid enim mea tela reliqui,
Saeuitiam & vires, iramque animosque minaces,
Admouique preces, quarum me dedecet vsus?
Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello:
Hac freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque niues, & terras grandine pulso.
Idem ego, cùm fratres coelo sum nactus aperto
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet aether,
Exiliantque cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cùm subij conuexa foramina terrae,
Supposuiq; ferox imis mea terga cauernis,
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.

Hac ope debueram thalamos petiisse, socerq́;
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erichtheus.
Hæc Boreas aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latumq́; perhorruit æquor:
Puluereamq́; trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum, pauidamq́; metu caligine tectus
Orithyiam amans fuluis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos,
Cætera qui matris, pennas genitoris haberent,
Non tamen has memorant vna cum corpore natas:
Barbaq́; dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaisq́; puer, Zethesq́; fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cœpere volucrum
Cingere vtrumq; latus, pariter flauescere malæ.
Ergo vbi concessit tempus puerile iuuentæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo,
Per mare non notum prima petiere carina.

METAMORPHOSEON LIB. VII.

Iamque fretum Minyæ Pegasæa puppe secabant,
Perpetuaq́; trahens inopem sub nocte senectam
Visus erat Phineus: iuuenesq́; Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant.
Multaq́; perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos vndas.
Dumq́; adeunt regem, Phryxeaq́; vellera poscunt,
Voxq́; datur Minyis magnorum horrenda laborum,
Concipit interea validos Æetias ignes.
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat, Frustrà Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait: mirumq́; quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sũt quoq; dura nimis. Cur, quem modò denique vidi,
Ne pereat timeo? quæ tanti caussa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas.
Si potes, infelix: si possem, sanior essem.
Sed trahit inuitam noua vis: aliudq́; Cupido,
Mens aliud suadet. video meliora, proboq́;,
Deteriora sequor. Quid in hospite regia virgo
Vreris, & thalamos alieni concipis orbis? (ille
Hæc quoq; terra potest, quod ames, dare. Viuat, an
Occidat, in Dijs est. viuat tamen. idq́; precari,
Vel sine amore licet. Quid enim commisit Iason?
Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis ætas,
Et genus, & virtus? Quem non, vt cætera desint,
Forma mouere potest? certè mea pectora mouit.
At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurretq́; suæ segeti, tellure creatis
Hostibus, aut auido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de Tigride natam,
Tum ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem, oculiq́; videndo
Conscelerantur non tauros exhortor in illum,
Terrigenasq́; feros, insopitumq́; draconem?
Dij meliora velint: quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis?
Atq; ope nescio quis seruabitur aduena nostra?
Vt per me sospes sine me det lintea ventis,
Virq́; sit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliámue potest præponere nobis,
Occidat ingratus. sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meritiq́; obliuia nostri.
Et dabit ante fidem, cogamq́; in fœdera testes
Esse deos. Quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram: tibi se semper debebit Iason.
Te face solemni iunget sibi, perq́; Pelasgas
Seruatrix vrbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq́;, patremq́;, deosq́;,
Et natale solum ventis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus: nempe est mea barbara tellus:
Frater adhuc infans: stant mecum vota sororis.
Maximus intra me Deus est. non magna relinquã,
Magna sequar? titulum seruatæ pubis Achiuæ,
Notitiamq́; loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoq; fama viget, cultusq́; artesq́; virorum,
Quémq; ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Æsoniden mutasse velim: quo coniuge fœlix,
Et Dijs chara ferar, & vertice sydera tangam.
Quid? quod nescio qui medijs incurrere in vndis
Dicuntur montes: ratibúsq; inimica Charybdis,
Nunc sorbere fretum, nunc reddere: cinctaq; sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremióq; in Iasonis hærens
Per freta longa ferar: nihil illum amplexa timebo,
Aut si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugiúmne putas? speciosáq; nomina culpæ
Imponis Medea tuæ? quin aspice, quantum
Aggrediare nefas, &, dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum, pietásq; pudórq;
Constiterant: & victa dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus vmbrosum secretáq; sylua tegebat,
Et iam fractus erat, pulsúsq; resederat ardor:
Cùm videt Æsoniden, extinctáq; flamma reluxit,
Erubuere genæ, totóq; recanduit ore.
Vt solet à ventis alimenta resumere, quæq;
Parua sub inducta latuit scintilla fauilla
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic iam lenis amor, quem iam languere putares,
Vt vidit iuuenem, specie præsentis inarsit.

Et casu solito formosior Æsone natus
Illa iiuec fuit: posses ignoscere amanti.
Spectat, & in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
Vt verò cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, & auxilium summissa voce rogauit,
Promisitque torum: lacrymis ait illa profusis,
Quid faciam video: nec me ignorantia veri
Decipiet: sed amor seruabere munere nostro:
Seruatus promissa dato, per sacra triformis
Ille Deæ, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentusque suos, & tanta pericula iurat.
Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque vsum, lætusque in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistuntque iugis: medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri, tactæque vaporibus herbæ
Ardent, vtque solent pleni resonare camini,
Aut vbi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum:
Pectora sic intus clausas voluentia flammas,
Gutturaque vsta sonant: tamen illis Æsone natus
Obuius it, vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro,
Puluereumque solum pede pulsauere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu Minyæ, subit ille, nec ignes
Sensit anhelatos, (tantum medicamina possunt,)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositosque iugo pondus graue cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus augent,
Adijciuntque animos, galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus valido prætincta veneno:
Et crescunt, fiuntque sati noua corpora dentes,
Vtque hominis speciem materna sumit in aluo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic vbi visceribus grauida telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo:
Quodque magis mirum est, simul edita concutit arma:
Quos vbi viderunt peracutæ cuspidis hastas
In caput Æmonij iuuenis torquere parantes,
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Vtque peti vidit iuuenem tot ab hostibus vnum,
Palluit & subitò sine sanguine frigida sedit.
Neve parum valeant à se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque aduocat artes.
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
Ciuilique cadunt acie, gratantur Achiui,
Victoremque tenent, auidisque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti barbara velles.
Obstitit incepto pudor. at complexa fuisses:
Sed te, ne faceres, tenuit reuerentia famæ,
Quod licet affectu tacito lætaris, agisque
Carminibus grates & Dijs autoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista, linguisque tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquàm sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos aduenit, & auro
Heros Æsonius potitur, spolioque superbus,
Muneris autorem secum spolia altera portans:
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.
Æmoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuique ferunt patres, congestaque flamma
Thura liquefaciunt, inductaque cornibus aurum
Victima, vota facit. sed abest gratantibus Æson,
Iam propior letho, fessusque senilibus annis.
Tum sic Æsonides, O cui debere salutem
Confiteor, coniux, quanquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum:
Si tamen hoc possunt (quod enim nō carmina possūt?)
Deme meis annis & demptos adde parenti,
Nec tenuit lacrymas, mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subijt pater Æta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuæ videor spatium transcribere vitæ?
Non sinat hoc Hecate: nec tu petis æqua. sed isto
Quod petis, experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum?
Non annis renouare tuis: modò Diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, vt cornua tota coirent,
Efficerentque orbem, postquàm plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine Luna,
Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem nudis humeris infusa capillos:
Fertque vagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, volucresque, ferasque
Soluerat alta quies nullo cum murmure serpens,
Sopitæ similis, nullo cum murmure serpit:
Immotæque silent frondes, silet humidus aer:
Sidera sola micant: ad quæ sua brachia tendens,
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis ternis & hiatibus ora
Soluit, & in dura summisso poplite terra,
Nox ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuque triceps Hecate quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixque venis, cantusque, artesque Magorum,
Quæque Magos tellus pollentibus instruis herbis,
Auræque & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dijque omnes nemorum, Dijque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cùm volui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaque induco: ventos abigoque vocoque:

Vipe-

Vipereas rumpo, & verbis & carmine fauces:
Viuaq; saxa sua conuulsaque robora terra,
Et syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes:
Et mugire solum, manesq; exire sepulchris:
Te quoq; Luna traho, quamuis temerata labores
Æra tuos minuant: currus quoq; carmine nostro
Pallet auus, pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & vnco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis.
Custodémque rudem somni sopistis, & aurum
Vindice decepto Graias misistis in vrbes.
Nunc opus est succis per quos renouata senectus
In florem redeat, primósque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustrà,
Nec frustrà volucrum tractus ceruice draconum
Currus adest. aderat demissus ab æthere currus.
Quo simul ascendit, frenataque colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas:
Sublimis rapitur, subiectáque Thessala Tempe
Despicit, & certis regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othrysq; & Pindus, & Pindo maior Olympus
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi: nec eras immunis Enipeu.
Nec non Peneus, nec non Sperchides vndæ
Contribuere aliquid, iuncosáque litora Bœbes.
Carpsit & Euboica viuax Anthedone gramen
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru pennisque draconum,
Nonaq; nox omnes lustrantem viderat agros.
Cùm rediit: nec erant tacti, nisi odore, dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra limenque, foresque,
Et tantum cœlo tegitur, refugitque viriles
Contactus, statuitque aras è cespite binas,
Dexteriore Hecates, at læua parte Iuuentæ.
Has vbi verbenis, syluaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosque in guttura velleris atri
Conijcit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens liquidi carchesia vini,
Alteraque inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit, terrenaque numina ciet.
Vmbrarumque rogat rapta cum coniuge Regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos vbi placauit precibúsque & murmure longo,
Æsonis effœtum proferri corpus ad auras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsoniden, procul hinc iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi, sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras.
Multifidasque faces in fossa sanguinis atri
Tingit, & infectas geminis accendit in aris
Terq; senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea validum posito medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Hæmonia radices valle resectas,
Seminaque, floresque, & succos incoquit atros.
Adijcit extremo lapides Oriente petitos.
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Inq; virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi: nec defuit illi
Squamea Cinyphij tenuis membrana Chelydri,
Viuacisque iecur cerui: quibus insuper addit
Ora, caputq; nouem cornicis secula passæ.
His & mille alijs postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aheno
Fit viridis primo, nec longo tempore frondes
Induit, & subito grauidis oneratur oliuis.
At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floresque, & mollia pabula surgunt.
Quæ simul ac vidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, veterémq; exire cruorem
Passa, replet succis, quos postquam combibit Æson,
Aut ore acceptos, aut vulnere barba, comæq;
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallórque, situsque:
Adiectóque caua supplentur corpore rugæ:
Membráque luxuriant. Æson miratur, & olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos,
Dissimilémque animum subiit ætate relicta.
Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber, & admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc à Colchide munus.
Neve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliæque ad limina supplex
Confugit: atque illam (quoniam grauis ipse senectæ est)
Excipiunt natæ, quas tempore callida paruo
Colchis amicitiæ falsæ imagine cepit.
Dumque refert inter meritorum maxima demptos
Æsonis esse situs, atque hac in parte moratur,
Spes est virginibus Peliæ subiecta creatis.
Arte suum parili reuirescere posse parentem,
Idque petunt, pretiumq; iubent sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet, & dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta grauitate rogantum.
Mox vbi pollicita est, Quo sit fiducia maior
Muneris huius, ait, qui vestri maximus æuo est
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum caua tempora cornu:
Cuius vt Hæmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis, validósque venefica succos
Mergit in ære cauo: minuunt ea corporis artus,
Cornuaq; exurunt, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus exilit agnus,

Lasciuitq; fuga, lactantiaq; vbera quærit.
Obstupuere satæ Peliæ: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat: & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Æetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Iamque neci similis resoluto corpore regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicæq; potentia linguæ.
Intrarant iussæ cum Colchide limina natæ,
Ambierántq; thorum, Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, veterémq; haurite cruorem,
Vt repleam vacuas iuuenili sanguine venas,
In manibus vestris vita est, ætásque parentis,
Si pietas vlla est, nec spes agitatis inanes.
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, vt quæq; pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus, haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculósq; reflectunt.
Cæcáque dant sæuis auersæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus,
Semilacérque toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat? ait. Cecidere illis animiq; manusq;
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in vndis.
Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ. fugit alta, superque
Pelion vmbrosum, Philyreiáq; tecta, superque
Othryn: & euentu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope Nympharum sublatus in aëra pennis,
Cum grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus vndas.
Æoliam Pitanen à læua parte reliquit,
Factáque de saxo longi simulacra draconis,
Idæúmque nemus, quo nati furta, iuuencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cerui.
Quáq; pater Corythi parua tumulatus arena.
Et quos Mæra nouo latratu terruit agros.
Eurypylíq; vrbem, qua Coæ cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen.
Phœbeámque Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Iupiter exosus fraternis subdidit vndis.
Transit & antiquæ Carthææ mœnia Ceæ.
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebrauit olor: nam Phyllius illic
Imperio pueri, volucrésque ferámque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoq; vincere iussus
Vicerat, & spreto toties iratus amore
Præmia poscenti taurum suprema negauit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit, & alto
Desiluit saxo: cuncti cecidisse putabant.
Factus olor niueis pendebat in aëre pennis.
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo
Delituit, stagnúmque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arua,
In volucrem versi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, sæuarum more ferarum,
Cephison procul hinc, deflentem fata nepotis,
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline versi,
Eumelique domum lugentis in aëre natam.
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic æuo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluuialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit noua nupta venenis,
Flagrantémq; domum Regis mare vidit vtrumq;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis,
Vltáque se male mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quæ te iustissime Phineu,
Téque senex Periphas pariter videre volantes,
Innixámq; nouis neptem Polypemonis alis.
Excipit hanc Ægeus, facto damnandus in vno,
Nec satis hospitium est, thalami quoq; fœdere iungit.
Iámque aderat Theseus proles ignara parenti,
Qui virtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant è dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso cæcus hiatu,
Et via decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contráq; diem, radiósq; micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon abstraxit: rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactásq; alimenta feracis,
Fœcundique soli vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita vocant. ea coniugis astu
Ipse parens Ægeus nato porrexit, vt hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis, facinúsq; excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.
At genitor quanquam lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est ingens discrimine paruo
Committi potuisse nefas. fouet ignibus aras,
Muneribúsq; Deos implet: feriúntq; secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies: agitant conuiuia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina vino
Ingenium faciente, canunt. te maxime Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri:
Quódq; suam securus arat Cromyona colonus,
Munus opúsq; tuum est, tellus Epidauria per te
Clauigeram vidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephysias ora Procrusten.
Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus vsus,

Qui

Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram late sparsurus corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet: sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus vnda.
Quæ iactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos: scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos, annosq; tuos numerare velimus,
Facta premant annos. pro te fortissime vota
Publica suscipimus. Bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibusq; fauentum
Regia: nec tota tristis locus vllus in vrbe est.
Nec tamen (vsq; adeo nulla est sincera voluptas,
Sollicitumq; aliquid lætis interuenit) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quam-
quam
Classe valet, patria tamen est firmissimus ira.
Androgeiq; necem iustis vlciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas,
Quaq; potens aditus volucri freta classe peragrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna.
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconon, cretosaq; rura Cimoli,
Florentem Cythnon, Scyron, planamq; Seriphon,
Marmoreamq; Paron, quamq; impia prodidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat auro.
Mutata est in auem, quæ nunc quoq; diligit aurum,
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros, Didymeq;, & Tenos, & Andros
Et Gyaros, nitidæq; ferax Peparethos oliuæ,
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Æacideia regna.
Oenopiam veteres appellauere: sed ipse
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantiq; virum cognoscere famæ
Expetit, occurrunt illi, Telamonq;, minorq;
Quam Telamon Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoq; egreditur tardus grauitate senili
Æacus, & quæ sit veniendi, causa requirit.
Admonitus patrij luctus suspirat, & illi
Dicta refert rector populorum talia centum,
Arma iuues oro pro nato, sumpta, piæq;
Pars sis militiæ: tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, petis irrita, dixit, & vrbi
Non facienda meæ: neq; enim coniunctior vlla
Cecropidis hac est tellus, ea fœdera nobis.
Tristis abit, stabuntq; tibi tua fœdera magno,
Dixit. & vtilius bellum putat esse minari,
Quam gerere, atq; suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Oenopijs etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cum pleno concita velo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum patriæq; simul mandata ferebat.
Æacidæ longo iuuenes post tempore visum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasq; dederunt,
Inq; patris duxere domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ
Ingreditur, ramumq; tenens popularis oliuæ,
Et dextra, lævaq; duos ætate minores
Maior habet, Clyton & Buten Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt,
Cecropidæ Cephalus peragit mandata, rogatq;
Auxilium, fœdusq; refert, & iura parentum,
Imperiumq; petit totius Achaidos addit.
Sic vbi mandatam iuuit facundia causam,
Æacus in capulo sceptri nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
Nec dubie vires, quas hæc habet insula, vestras
Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt, superat mihi miles, & hosti.
Gratia Dijs, felix & inexcusabile tempus.
Imo ita sit, Cephalus, crescat tua ciuibus opto
Vrbs, ait, adueniens equidem modo gaudia cepi.
Cum tam pulcra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit. multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius vrbe receptus.
Æacus ingemuit, tristiq; ita voce locutus:
Flebile principium melior fortuna secuta est.
Hanc vtinam vobis possem memorare sine vllo
Ordine nunc repetam, nen longa ambage morer vos.
Ossa cinisq; iacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum:
Dira lues populis ira Iunonis iniquæ
Incidit exosæ dictas à pellice terras.
Dum visum est mortale malum, tantæq; latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi,
Exitium superabat opem, quæ victa iacebat.
Principio cælum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit nubibus æstus.
Dumque quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem.
Lethiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes vitium venisse, lacusque.
Milliaq; incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluuios temerasse venenis.
Strage canum primo, volucrumque, ouiumque, boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioq; recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros,
Sponte sua lanæq; cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ
Degenerat palmas, veterumq; oblitus honorum,
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit, nec fidere cursu
Ceruus, nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet, syluisque, agrisque, vijsque,
Corpora fœda iacent, vitiantur odoribus auræ,
Mira loquar, non illa canes, auidæque volucres,
Non cani tetigere lupi, dilapsa liquescunt,
Afflatuq; nocent, & agunt contagia late.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus vrbis.
Viscera torrentur primo, flammæque latentis
Indicium rubor est, & ductus anhelitus ægre,
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non stratum, non vlla pati velamina possunt:

Dura sed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum; sed humus de corpore feruet.
Nec moderator adest: inq; ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsuntq; autoribus artes.
Quo propior quisq; est, seruitq; fidelius ægro,
In partem lethi citius venit, vtq; salutis
Spes abijt, finemq; vident in funere morbi:
Indulgent animis, & nulla, quid vtile, cura est.
Vtile enim nihil est: passim positoq; pudore
Fontibus, & fluuijs, puteisq; capacibus hærent.
Nec sitis est extincta prius, quam vita, bibendo.
Inde graues morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen haurit & illas,
Tantaq; sunt miseris inuisi tædia lecti:
Prosiliunt, aut si prohibent consistere vires,
Corpora deuoluunt in humum, fugiuntq; penates
Quisq; suos: sua cuiq; domus funesta videtur.
Et quia causa latet, locus est in crimine notus.
Semianimes errare vijs, dum stare valebant,
Aspiceres, flentes alios, terraq; iacentes.
Lassaq; versantes supremo lumina motu.
Membraq; pendentis tendunt ad sidera cœli.
Hic, illic, vbi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit, aut quid debuit esse?
Vt vitam odissem, & cuperem pars esse meorum.
Quo se cumq; acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum: veluti cum putrida motis
Poma cadunt ramis, agitataq; ilice glandes.
Templa vides contra gradibus sublimia longis,
Iupiter illa tenet, quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor, dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris,
Inq; manu thuris pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipse ego sacra Ioui pro me, patriaq; tribusq;
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & subito collapsa, sine ictibus vllis,
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoq; ægra notas veri, monitusq; Deorum
Perdiderat: tristes penetrant ad viscera morbi:
Ante sacros vidi proiecta cadauera postes,
Ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisq; timorem
Morte fugant, vltroq; vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus, neq; enim capiebant funera portæ,
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & iam reuerentia nulla est:
Deq; rogis pugnant, alienisq; ignibus ardent.
Qui lacrymen, desunt, indefletæq; vagantur
Natorum, matrumq; animæ, iuuenumq; senumq;:
Nec locus in tumulo, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Iupiter ô dixi, si te non falsa loquuntur
Ægina amplexum quondam sub Asopidos isse,
Nec te Magne pater, nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepulcro.
Ille notum fulgore dedit, tonitruq; secundo.
Accipio, sintq; ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi. quæ das mihi pignoris omen.
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem pater optime, dixi,
Tu mihi da ciues, & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisq; sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. Pauida mihi membra timore
Horruerant, stabantque comæ: tamen oscula terræ,
Roboribusq; dedi. nec me sperare fatebar:
Sperabam tamen, atque animo mea vota fouebam.
Nox subit, & curis exercita corpora somnus
Occupat, ante oculos eadem mihi quercus adesse
Et ramos totidem, totidemq; animalia ramis
Ferre suis visa est, pariterque tremiscere motu,
Graniferumq; agmen subiectis spargere in aruis,
Crescere quod subito maius, maiusque videtur,
At se tollere humo, rectoque assistere trunco,
Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorē
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno vigilans mea visa, querorq;
In superis opis esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat, vocesq; hominum exaudire videbar
Iam mihi desuetas: dum suspicor has quoque somni
Esse, venit Telamon properus, foribusq; reclusis,
Speque fideq; pater, dixit, maiora videbis.
Egredere. egredior: qualesque in imagine somni
Visos eram vidisse viros, ex ordine tales
Aspicio, noscoque, adeunt regemque salutant.
Vota Ioui soluo, populisque recentibus vrbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros:
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti, mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: parcum genus est, patiensque laborum,
Quæsitique tenax, & quod quæsita reseruet.
Hi te ad bella pares annis, animisque sequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.
Talibus, atque aliis longum sermonibus illi
Impleuere diem. lucis pars optima mensæ
Est data, nox somnis: iubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus, redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus simul & Pallante creati
Conueniunt, sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon, fraterque viros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium, pulchrosque recessus
Cecropidas duxit, cum queis simul ipse resedit.
Aspicit Æoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus, ait, cædisque ferinæ:
Qua tamen e silua teneas hastile recisum
Iamdudum dubito. certe si fraxinus esset,

Fulua

Fulua colore foret: si cernis, nodus inesset.
Vnde sit ignoro: sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.
Excipit Actæis è fratribus alter & vsum
Maiorem specie mirabere, dixit, in illo.
Consequitur quodcunque petit, fortunaq; missum
Non regit, & reuolat nullo referente, cruentum.
Tum vero iuuenis Nereius omnia quærit,
Cur sit, & vnde datum, quis tanti muneris autor?
Quæ petit, ille refert, & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, silet: tactusq; dolore
Coniugis amissæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me nate Dea (quis possit credere?) telum
Flere facit, facietq; diu, si viuere nobis
Fata diu dederint. Hoc mecum coniuge chara
Perdidit: hoc vtinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas, magnæ soror Orithyiæ:
Si faciem, moresq; velis conferre duarum,
Dignior ista rapi, pater hanc mihi iunxit Erichtheus,
Hanc mihi iunxit amor, felix dicebar, eramque
(Non ita Dijs visum est) & nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
Cum me cornigeris tendentem retia ceruis,
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsis aurora tenebris,
Inuitumq; rapit. Liceat mihi vera referre
Pace Deæ, quod sit roseo spectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis, ego Procrin amabam:
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusq; nouos, thalamosq; recentes,
Primaq; deserti referebam fœdera lecti.
Mota Dea est, et, siste tuas ingrate querelas:
Procrin habe, dixit, quod si mea prouida mens est,
Non habuisse voles: meq; illi irata remisit.
Dum redeo, mecumq; Deæ memorata retracto,
Esse metus cœpit, nec iura iugalia coniux
Non bene seruasset, facies, ætasq; iubebant,
Credere adulterium, prohibebant credere mores.
Sed tamen afueram: sed & hæc erat, vnde redibam,
Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
Quærere, quod doleam, statuo, donisq; pudicam
Sollicitare fidem: fauet huic Aurora timori,
Immutatq; meam (videor sensisse) figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas,
Ingrediorq; domum, culpa domus ipsa carebat,
Castaq; signa dabat, dominoq; erat anxia rapto.
Vix aditus per mille dolos ad Erichthida factus,
Vt vidi, obstupui, meditataque penè reliqui
Tentamenta fidei: male me, quin vera faterer,
Continui, male quin, vt oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat, sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi: desiderioq; dolebat
Coniugis arrepti. Tu collige, qualis in illa
Phoce decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Reppulerint mores? quoties Ego, dixerit, vni
Seruor: vbicunque est, vni mea gaudia seruo.
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera dum census dare me promitto, loquendo,
Muneraq; augendo tandem dubitare coëgi.
Exclamo, male pectora detego: fictus adulter,
Verus eram coniunx, me perfida teste teneris.
Illa nihil tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit:
Offensaq; mei genus omne perosa virorum
Montibus errabat studijs operata Dianæ.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Peruenit, orabam veniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoq; muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius vlta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset
Dona, canem, munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul & iaculum manibus quod cernis habere.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe mirandum: nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingenijs: & præcipitata iacebat
Immemor ambagum vates obscura suarum.
Scilicet alma Themis: nec talia liquit inulta.
Protinus Aonijs immissa est belua Thebis.
Cessit & exitio multis, pecorique suoq;,
Ruricolæ pauere feram. Vicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui velox superabat retia saltu,
Summaq; transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa sequentes
Effugit, & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno:
(Muneris hoc nomen) iam dudum vincula pugnat,
Exuere ipse sibi, colloq; morantia tendit.
Vix bene missus erat, nec iam poteramus vbi esset
Scire: pedum calidus vestigia puluis habebat:
Ipse oculis ereptus erat: non ocyor illo
Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medijs subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc, capioq; noui spectacula cursus:
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est, nec limite callida recto,
In spatiumq; fugit: sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturq; parem, similisq; tenenti
Non tenet, & vanos exercet in aere morsus,
Ad iaculi vertebar opem: quod dextra librabat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, reuocataque rursus eodem
Retuleram, & medio (mirum) duo marmora campo,
Aspicio. fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambos certamine cursus
Esse Deus voluit: si quis Deus affuit illis.
Hactenus, & tacuit. Iaculo quod crimen in ipso est?

Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt Phoce doloris,
Illa prius referam. iuuat ô meminisse beati
Temporis Æacide, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos, & amor socialis habebat:
Nec Iouis illa meo thalamos praeferret amori.
Nec me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,
Vlla erat: aequales vrebant pectora flammae.
Sole fere radijs feriente cacumina primis
Venatum in siluas iuueniliter ire solebam,
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant,
Tutus eram iaculo, sed cum satiata ferinae
Dextera caedis erat, repetebam frigus & umbram,
Et quae de gelidis exibat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu:
Auram expectabam: requies erat illa labori. &
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam,
Meq; iuues, intrésque sinus gratissima nostros:
Vtq; facis, releuare velis, quibus vrimur, aestus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: &, Tu mihi magna voluptas
Dicere sum solitus: tu me reficisq; fouesq;,
Tu facis, vt siluas, vt amem loca sola, meoq;
Spiritus iste tuus semper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
Nescio quis: noménq; aura tam saepe vocatum
Esse putat Nymphae, Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguaq; refert audita susurra.
Credula res amor est. subito collapsa dolore
(Vt mihi narratur) cecidit: longoq; refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui.
Deq; fide questa est, & crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit: metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Saepe tamen dubitat metuitq; miserrima falli.
Indicioq; fidem negat &, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem:
Egredior, siluasq; peto, victorq; per herbas,
Aura veni dixi, nostróq; medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni tamen optima dicens,
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram, telumq; volatile misi.
Procris erat, medióque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi conclamat. Vox est vbi cognita fidae
Coniugis, ad vocem praeceps, amensque cucurri.
Semianimem, & sparsas foedantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum) de vulnere dona trahentem
Inuenio: corpúsq; meo mihi carius vlnis
Mollibus attollo, scissáq; à pectore veste
Vulnera saeua ligo, conórque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro,
Viribus illa carens, & iam moribunda coëgit
Haec se pauca loqui: Per nostri foedera lecti,
Perq; Deos supplex oro, superósq; meósq;.
Per si quid merui de te bene, pérque manentem
Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.
Dixit: & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui. Sed quid docuisse iuuabat?
Labitur, & paruae fugiunt cum sanguine vires.
Dúmq; aliquid spectare potest, me spectat, & in me
Infelicem animam, nostróque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Flentibus haec lacrymans heros memorabat: & ecce,
Æacus ingreditur duplici cum prole, nouóq;
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

METAMORPHOSEON LIB. VIII.

IAM nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora lucifero, cadit Eurus, & humida surgunt
Nubila: dant placidi cursum redeuntibus Austri
Æacidis, Cephaloq;: quibus feliciter acti
Ante expectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegeia littora vastat,
Praetentatque sui vires Mauortis in vrbe
Alcathoe: quam Nisus habet: cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhaerebat magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Lunae
Et pendebat adhuc belli fortuna, diúq;
Inter vtrumque volat dubijs victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus eius inhaesit.
Saepe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cum pax esset: bello quoque saepe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iámq; mora belli procerum quoq; nomina norat,
Armáque, equósque, habitúsque, Cydoneásque pharetras.
Nouerat ante alios faciem ducis Europaei:
Plus etiam, quam nosse sat est. Hac iudice Minos
Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat: seu sumpserat aere
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat,
Torserat adductis hastilia lenta lacertis:
Laudabat virgo iunctam cum viribus artem.
Impositis calamis patulos sinuauerat arcus:
Sic Phoebum sumptis iurabat stare sagittis.
Cum vero faciem dempto nudauerat aere,

Par-

Purpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat,
Vix sua, vix sanæ virgo Niseia compos
Mentis erat. Felix iaculum, quod tangeret ille,
Quaque manu premeret, felicia fræna vocabat,
Impetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi
Turribus è summis in Gnosia mittere corpus
Castra, vel æratas hosti recludere portas.
Vel si quid Minos aliud velit. vtque sedebat,
Candida Dictæi spectans tentoria Regis,
Læter, ait, doleamne geri lacrymabile bellum
In dubio est. Doleo quod Minos hostis amanti est:
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset:
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside, me comitem, me pacis pignus haberet.
Si quæ te peperit, tali, pulcherrime Regum,
Qualis es ipse, fuit, merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras,
Gnosiaci possem castris insistere regis.
Fassaque me flammásque meas, qua dote rogarem,
Vellet emi: tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
Proditione potens, quamuis sæpe vtile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certe pro nato bella perempto.
Et causáque valet causamque tuentibus armis.
Vt puto, vincemur. Qui si manet exitus vrbem,
Cur suus hæc illi reseret mea mœnia Mauors,
Et non noster amor? melius sine cæde, moráque
Impensáque sui poterit superare cruoris.
Nam metuo certe ne quis tua pectora Minos
Vulneret imprudens. Quis enim tam durus, vt in te
Dirigere immitem non inscius audeat hastam?
Cœpta placent, & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finémque imponere bello.
Verum velle parum est. aditus custodia seruat,
Claustráque portarum genitor tenet. Hunc ego solum
Infelix timeo. solus mea vota moratur.
Dij facerent sine patre forem. sibi quisque profecto
Est Deus: ignauis precibus fortuna repugnat.
Altera iamdudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet quodcunque obstaret amori.
Et cur vlla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios ausim: nec in hoc tamen ignibus illis,
Aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
Ille mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me, votique mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix
Nox interuenit, tenebrisque audacia creuit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet: thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, prædáque potita nefanda
Fert secum spolium sceleris, progressáque porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Peruenit ad regem: quem sic affata pauentem est:
Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Sylla tibi trado patriámque, meósque penates.
Præmia nulla peto, nisi te. Cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput, scelerataque dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit:
Turbatusque noui, respondit, imagine facti,
Dij te summoueant, ô nostri infamia sæcli,
Orbe suo, tellusque tibi pontúsque negetur.
Certe ego non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: & vt leges captis iustissimus auctor
Hostibus imposuit, classis retinacula solui
Iussit, & æratas impelli remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidit,
Consumptis precibus violentam transit in iram:
Intendénsque manus passis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum auctore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti?
Quo fugis immitis? cuius victoria nostrum
Et scelus, & meritum est. nec te data munera, nec te
Noster amor mouit, nec quod spes omnis in vnum
Te mea congesta est? nam quo deserta reuertar?
In patriam? superata iacet. sed finge manere.
Proditione mea clausa est mihi patris ad ora,
Quem tibi donaui. ciues odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, vt Crete sola pateret.
Hanc quoque si prohibes & nos ingrate relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniæ tigres, Austroque agitata Charybdis.
Nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est. generis falsa est ea fabula: verum
Et ferus, & captus nullius amore iuuencæ,
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas
Nise pater: gaudete malis modo prodita nostris
Mœnia. nam fateor meriti, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis quos impia læsi,
Me perimat. Cur qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæque, patrique
Officium tibi sit. Te vero coniuge digna est,
Quæ toruum ligno decepit adultera taurum,
Discordemque vtero fœtum tulit. Ecquid ad aures
Perueniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, idemque tuas ingrate carinas?
Iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
Me miseram, properare iubet, diuulsaque remis
Vnda sonat, mecumque simul mea terra recedit.
Nil agis ô frustra meritorum oblite meorum.
Insequar inuitum, puppímque amplexa recuruam
Per freta longa trahar. Vix dixerat, insilit vndis,
Consequitúrque rates faciente cupidine vires,
Gnossiacæque hæret comes inuidiosa carinæ.
Quam pater vt vidit (nam iam pendebat in auras,
Et modo factus erat fuluis Haliæetus in alis)
Ibat, vt hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit: & aura cadentem
Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, visa est.
Pluma fuit, plumis in auem mutata vocatur
Ciris: & à tonso est hoc nomen adepta capillo.
Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum

Soluit, vt egressus ratibus Cureida terram
Contigit: & spolijs decorata est regia fixis.
Creuerat opprobrium generis, fœdúmq; patebat
Matris adulterium, monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem,
Multiplicique domo, cæcisque includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbatque notas, & lumina flexu
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus, ac liquidis Phrygius Mæander in vndis
Ludit, & ambiguo lapsu refluitque fluitque,
Occurrensque sibi venturas aspicit vndas:
Et nunc ad fontes, nunc ad mare versus apertum
Incertas exercet aquas: ita Dædalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipse reuerti
Ad limen potuit: tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri, iuuenisq; figuram
Clausit, & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis:
Vtque ope virginea nullis iterata priorum,
Ianua difficilis filo est inuenta relecto:
Protinus Ægides, rapta Minoide Diam
Vela dedit, comitémque suam crudelis in illo
Littore destituit. desertæ & multa querenti
Amplexúsq; & opem Liber tulit: vtque perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cælo, tenues volat illa per auras:
Dúmque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes
Consistúntque loco, specie remanente coronæ,
Qui medius, nixique genu est, anguémque tenentis.
Dædalus interea Creten, longúmque perosus
Exilium, tactusq; loci natalis amore,
Clausus erat pelago: Terras licet, inquit, & vndas
Obstruat, at cælum certe patet: ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aera Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes,
Naturámque nouat, nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breuiore sequente,
Vt cliuo creuisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit auenis.
Tunc lino medias, & ceris alligat imas.
Atque ita compositas paruo curuamine flectit,
Vt veras imitetur aues. puer Icarus vna
Stabat, & ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga mouerat aura,
Captabat plumas, flauam modo pollice ceram
Mollibat, lusúque suo mirabile patris
Impediebat opus. Postquam manus vltima cœpto
Imposita est, geminas opifex librauit in alas
Ipse suum corpus, motaq; pependit in aura:
Instruit & natum, medióque vt limite curras
Icare, ait, moneo, ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas: si celsior ignis adurat.
Inter vtrumque vola, nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictúmque Orionis ensem,
Me duce carpe viam, pariter præcepta volandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitúsque genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus, dedit oscula nato
Non iterum repetenda, suisque in pennis leuatus
Ante volat, comitique timet, velut ales ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido:
Hortatúrque sequi, damnosásque erudit artes:
Et mouet ipse suas, & nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stiuæque innixus arator
Vidit, & obstupuit, quique æthera carpere possent,
Credidit esse Deos & iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delósque Paróśque relictæ,
Dextra Lebynthos erat, fœcundáque melle Calymna.
Cum puer audaci cœpit gaudere volatu,
Deseruitque ducem, cæliq; cupidine tactus
Altius egit iter. Rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas pennarum vincula ceras.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos,
Remigióque carens non vllas concipit auras:
Oráque cærulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix nec iam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, vbi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat, pennas conspexit in vndis,
Deuouítque suas artes, corpúsque sepulcro
Condidit, & tellus à nomine dicta sepulti est.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix,
Et plausit pennis, testatáque gaudia cantu est,
Vnica tum volucris nec visa prioribus annis,
Factáque nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendum
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum, ferróque incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit vsum.
Primus & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, vt æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus, at illum,
Quæ fauet ingeniis, excepit Pallas, auémque
Reddidit, & medio velauit in aere pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas
Inq; pedes abiit: nomen, quod & ante, remansit.
Non tamen hæc alte volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altóque cacumine nidos,
Propter humum volitat, ponitque in sepibus oua:
Antiquique memor metuit sublimia casus.
Iámque fatigatum tellus Ætnæa tenebat
Dædalon: & sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur: iam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricémque Mineruam
Cum Ioue, Dísque vocant aliis, quos sanguine voto,
Muneribúsque datis, & acerris thuris honorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga fama per vrbes
Theseos: & populi, quos diues Achaia cepit,
Huius opem magnis implorauere periclis.
Huius opem Calydon, quamuis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece: Causa petendi
Sus erat, infestæ famulus, vindéxque Dianæ.

Oenea

Oenea namque ferunt pleni successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos. At non impune feremus,
Quæq; inhonoratæ, & non dicemur inultæ,
Inquit: & Oeneios vltorem spreta per agros
Misit aprum, quanto maiores herbida tauros
Non habet Epirus, sed habent Sicula arua minores.
Sanguine & igne micant oculi, riget horrida ceruix:
Et setæ densis similes hastilibus horrent.
Stantq; velut vallum, velut alta hastilia setæ.
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes æquantur dentibus Indis:
Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent.
Is modò crescentes segetes proculcat in herba:
Nunc matura metit fleturi vota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit. area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite fœtus
Baccaq; cum ramis semper frondentis oliuæ.
Sæuit & in pecudes, non has pastorve, canisve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec se nisi mœnibus vrbis
Esse putant tutos. donec Meleagros & vna
Lecta manus iuuenum coiere cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præstantes, cæstibus alter,
Alter equo, primæq; ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia, Theseus,
Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Leucippusq; ferox iaculoq; insignis Acastus,
Et velox Idas, & iam non fœmina Cæneus,
Hippothoúsque, Dryásque, & cretus Amintore Phœnix,
Actoridæq; pares & missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat, magniq; creator Achillis.
Cumq; Pheretiade, & Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, cursuq; inuictus Echion,
Naritiusq; Lelex, Panopeusq;, Hyleúsque, feroxq;
Hippasus, & primis etiam tunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopésque socer, cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidésque sagax, & adhuc à coniuge tutus,
Oeclides, nemorisque decus Tegeæa Lycæi.
Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo,
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem:
Crinis erat simplex, nodum collectus in vnum:
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos: arcum quoque læua tenebat.
Talis erat cultu facies, quam dicere verè
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optauit, renuente Deo, flammasque latentes
Hausit: & O fœlix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum. nec plura sinit tempusque, pudórque
Dicere, maius opus magni certaminis vrget.
Sylua frequens trabibus, quã nulla ceciderat ætas,
Incipit à plano, deuexáque prospicit arua.
Quo postquam venêre viri pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum, cupiuntque suum reperire periclum.
Concaua vallis erat, quo se dimittere riui
Assuerant pluuialis aquæ. tenet ima lacunæ
Lenta salix, vluæque leues, iuncique palustres,
Viminaque, & longa parua sub arundine canna.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, vt excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat, exclamant iuuenes, prætentáque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, vt quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncóque dedit leue vulnus acerno.
Proxima si nimiis mittentis viribus vsa
Non foret, in tergo visa est hæsura petito:
Longius it auctor teli Pegasæus Iason.
Phœbe ait, Amphycides, Si te colui, coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Qua potuit: precibus Deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine vulnere aper. ferrúmque Diana volanti
Abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit.
Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flammas.
Vtque volat moles adducto concita neruo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres.
In iuuenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur, & Eupalamon, Pelegonáque dextra tuentes
Cornua prosternit: socij rapuere iacentes.
At non lethiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus, trepidantem, & terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset
Tempora, sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis.
Despexitque loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidénsque recentibus armis
Ori lyæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini nondum cœlestia sydera fratres,
Ambo conspicui, niue candidioribus ambo
Vectabantur equis, ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas
Nec iaculis isset, nec equo loca peruia, syluas.
Persequitur Telamon, studióque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegæa sagittam
Imposuit neruo, sinuatóque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm Meleager erat. primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem,
Et meritum dixisse feres virtutis honorem.
Erubuere viri, seque exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iactántque sine ordine tela.

Turba nocet iactis, & quos petit, impedit ictus,
Ecce furens contra sua fata bipenniser Arcas,
Discite fœmineis quid tela virilia præstent
O iuuenes, operiq; meo concedite dixit:
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Inuita tamen hunc perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore;
Ancipitémque manu tollens vtraque securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quaq; est via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes,
Concidit Ancæus, glomerataq; sanguine multo
Viscera lapsa fluunt, madefactaq; terra cruore.
Ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit,
Pars animæ consiste meæ, licet eminus esse
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit, & ærata torsit graue cuspide cornu:
Cui bene librato, votiq; potente futuro
Obstitit esculea frondosus ab arbore ramus.
Misit & Æsonides iaculum, quod casus ab illo
Vertit, & in meritum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidæ variat: missisq; duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum sæuit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemq; nouo spumam cum sanguine fundit;
Vulneris auctor adest, hostémque irritat ad iram,
Splendidaq; aduersos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socij clamore secundo,
Victricemq; petunt dextræ contingere dextram:
Immanemq; feram multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neq; adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisq; cruentat,
Ipse pede imposito, caput exitiabile pressit,
Atque ita, Sume mei spolium Nonacria iuris
Dixit, & in partem veniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia setis
Terga dat, & magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris auctor,
Inuidere alij, totoq; erat agmine murmur,
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, ne titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant nec te fiducia formæ
Decipiat, nec sit longo tibi captus amore
Auctor. & huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, & tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni, dixit honoris,
Facta minis quantum distent: haustiq; nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea, quid faciat, dubium: pariterq; volentem
Vlcisci fratrem, fraternáq; fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumq; prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona deûm templis nato victore ferebat,
Cùm videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ plangore dato, mœstis clamoribus vrbem
Implet, & auratis mutauit vestibus atras.
At simul est auctor necis editus; excidit omnis
Luctus, & à lacrymis in pœnæ versus amorem est.
Stipes erat, quem cùm partus enixa iaceret
Thestias in flammam triplices posuêre sorores,
Staminaque impresso fatalia pollice nentes.
Tempora diximus, eadem lignoq; tibiq;
O modò nate, damus, quo postquam carmine dicto
Excessere Deæ, flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum, sparsitq; liquentibus vndis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis.
Seruatusq; tuos iuuenis seruauerat annos.
Protulit hunc genitrix, tædasq; & fragmina poni
Imperat, & positis inimicos admouet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit pugnat materq; sororq;
Et diuersa trahunt vnum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri:
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem:
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat, modò quem misereri credere posses.
Cúmque ferus lacrymas animi siccauerat ardor,
Inueniebantur lachrymæ tamen: vtque carina,
Quam ventus, ventoq; rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus,
Thestias haud aliter dubijs affectibus errat,
Inque vices ponit positámq; resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et consanguineas vt sanguine leniat vmbras,
Impietate pia est nam postquam pestifer ignis
Conualuit, Rogus iste cremet mea viscera, dixit:
Vtque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infelix astitit aras:
Pœnarúmq; Deæ triplices furialibus, inquit,
Eumenides sacris vultus aduertite vestros.
Vlciscor, facióque nefas mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus.
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur?
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modò fraterni manes animæq; recentes
Officium sentite meum, magnóque parata
Accipite inferias vteri mala pignora nostri.
Hei mihi quo rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus. meruisse fatemur
Illum cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo impunè feret, viuúsq; & victor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæque iacebitis vmbræ?
Haud equidem patiar. pereat sceleratus, & ille,
Spémque patris, regnúmque trahat, patriæque ruinam.
Mens vbi materna est? vbi sunt pia vota parentum,
Et quos sustinui bis mensium quinque labores?
O vtinam primis arsisses ignibus infans,
Idque ego passa forem. Vixisti munere nostro:
Nunc merito moriere tuo. Cape præmia facti,
Bisq; datam, primùm partu, mox stipite rapto.
Redde animam: vel me fraternis adde sepulcris,
Et cupio, & nequeo, quid agam? modò vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago.

Nunc

Nunc animum pietas, maternáque nomina frangunt.
Me miseram, male vincetis, sed vincite fratres,
Dummodo quæ dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar, dixit: dextráque auersa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus, ac magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignauo cadat & sine sanguine letho
Mœret & Ancæi felicia vulnera dicit:
Grandæuúmque patrem, fratrésque piásque sorores
Cum gemitu, sociámque tori vocat ore supremo:
Forsitan & matrem. crescunt ignísque, dolórque,
Languescúntque iterum. simul est extinctus vterque.
Inq; leues abijt paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam velante fauilla.
Alta iacet Calydon, lugent iuuenésque senésque,
Et vulgus proceresque gemunt, scissaque capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides: Oeneus
Puluere canitiem genitor, vultúsque seniles
Fœdat humi fusus, spatiosúmque increpat æuum.
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingeniúmque capax, totúmque Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum vota sororum,
Immemores decoris liuentia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refouéntque, fouéntq;,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto,
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant
Affusæq; iacent tumulo, signatáque saxo
Nomina complexæ lacrymas in nomina fundunt.
Quas postquam Oenæa tandem Latonia clade
Exatiata domus, præter Gorgénque nurúmque,
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Corneaque ora facit, versásque per aëra mittit.
Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitque moras Acheloüs eunti
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis
Cecropide, nec te committe rapacibus vndis.
Ferre trabes solidas, obliquáque voluere magno
Murmure saxa solent. Vidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse,
Multa quoque hic torrens niuibus de monte solutis
Corpora turbineo iuuenilia vortice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiat suus alueus vndas.
Annuit Aegides, Vtorque Acheloe domoq;,
Consilioque tuo, respondit: & vsus vtroque est.
Pumice multicauo, nec leuibus atria tophis
Structa subibat: molli tellus erat humida musco
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iamque duas lucis partes Hyperione menso.
Discubuere toris Theseus, comitésque laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quosque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum lætissimus hospite tanto.
Protinus appositas nudæ vestigia Nymphæ
Instruxere epulis mensas: dapibúsque remotis
In gemma posuere merum. Tum maximus heros
Æquora prospiciens oculis subiecta, Quis inquit,
Ille locus (digitóque ostendit) & insula nomen
Quod gerit illa, doce quanquam non vna videtur.
Amnis ad hæc, Non est, inquit, quod cernimus vnum,
Quinque iacent terræ, spatij discrimina fallunt.
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ,
Naiades hæ fuerant: quæ cum bis quinque iuuencos
Mactassent, rurisque Deos ad sacra vocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui: quantúsque feror cum plurimus, vnquam,
Tantus eram: pariterq; animis immanis, & vndis
A siluis siluas, & ab aruis arua reuulsi.
Cúmque loco, Nymphas memores tum denique nostri
In freta prouolui, fluctus nostérque, marisque
Continuam diduxit humum, partésque reuellit
In totidem, medijs quot cernis Echinadas vndis.
Vt tamen ipse vides, procul, en procul vna recessit,
Insula grata mihi, Perimelen nauita dicit.
Huic ego virgineum dilecta nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægre tulit, inque profundum
Propulit è scopulo perituræ corpora natæ.
Excepi, nantémque ferens, O proxima terra
Regna vagæ dixi sortite Tridentifer vndæ:
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huc ades, atque audi placidus Neptune precantem.
Huic ego, quam porto, nocui. si mitis, & æquus,
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem. mersæque precor feritate paterna,
Da Neptune locum, vel sit locus ipsa licebit.
Hunc quoque complectar. mouit caput æquoreus rex,
Concussitque suis omnes assensibus vndas.
Extimuit Nympha, nabat tamen. ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu.
Dumq; ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor, amplexa est artus noua terra natantes,
Et grauis increuit mutatis insula membris.
Amnis ab his tacuit: factum mirabile cunctos
Mouerat. irridet credentes, vtque Deorum
Spretor erat, mentisq; ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimiúmque putas Acheloe potentes
Esse Deos, dixit, si dant, adimúntque figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt:
Ante omnésque Lelex animo maturus & æuo,
Sic ait: immensa est, finémque potentia cæli
Non habet, quicquid superi voluere peractum est,
Quoque minus dubites, tilia contermina quercus
Collibus est Phrygijs medio circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeia Pitheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus vndæ,

Iupiter huc specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere locum, requiemque petentes,
Mille domos clausere serae: tamen vna recepit
Parua quidem stipulis & canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemque fatendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulosue requiras.
Tota domus duo sunt: idem parentque iubentque.
Ergo vbi Caelicolae paruos tetigere penates,
Summissoque humiles intrarunt vertice postes,
Membra senex posito iussit releuare sedili:
Quod superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisque & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili.
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, & minuit paruoque admouit aheno.
Quodque suus coniux riguo collegerat horto
Truncat olus foliis, furca leuat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno.
Seruatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat feruentibus vndis.
Interea medias fallunt sermonibus horas,
Sentirique moram prohibent. erat alueus illic
Fagineus, dura clauo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fouendos
Accipit: in medio torus est de mollibus vluis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant sed & haec vilisque, vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere Dei: mensam succincta, tremensque
Ponit anus, mensae sed erat pes tertius impar.
Testa parem fecit: quae postquam subdita cliuum
Sustulit, aequatam mentha tersere virenti.
Ponitur hic bicolor syncerae bacca Mineruae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece;
Intybaque & radix, & lactis massa coacti,
Ouaque non acri leuiter versata fauilla.
Omnia fictilibus. post haec caelatus eodem
Sistitur argento crater, fabricataque fago
Pocula qua caua sunt flauentibus illita ceris:
Parua mora est, epulasque foci misere calentes:
Nec longae rursus referuntur vina senectae.
Dantque locum mensis paulatim seducta secundis.
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Prunaque & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectae vitibus vuae.
Candidus in medio fauus est super omnia vultus
Accessere boni, nec iners pauperque voluntas.
Interea quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti nouitate pauent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces, timidusque Philemon,
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Vnicus anser erat minimae custodia villae,
Quem Dijs hospitibus domini mactare parabant:
Ille celer penna tardos aetate fatigat.
Eluditque diu, tandemque est visus ad ipsos
Confugisse Deos, superi vetuere necari.
Dijque sumus, meritasque luet vicinia poenas
Impia, dixerunt: vobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus & in ardua montis
Ite simul. parent, & dijs praeeuntibus ambo
Membra leuant baculis, tardique senilibus annis
Nituntur longo vestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest. flexere oculos, & mersa palude
Caetera prospiciunt, tantum sua tecta manere:
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
Mersa vident, quaeruntque suae pia culmina villae.
Sola loco stabant, dum deflent fata suorum,
Illa vetus dominis & iam casa parua duobus
Vertitur in templum, furcas subiere columnae:
Stramina flauescunt, aurataque tecta videntur,
Caelataeque fores, adopertaque marmore tellus.
Concipiunt Baucique preces, timidusque Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore,
Dicite iuste senex, & foemina coniuge iusto
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus
Iudicium superis aperit commune Philemon,
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri.
Poscimus: & quoniam concordes egimus annos.
Auferat hora duos eadem, nec coniugis vnquam
Busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur, templi tutela fuere,
Donec vita data est: annis aeuoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua dum licuit reddebant dicta. Valeque
O coniux, dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. ostendit adhuc Tyaneius illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Haec mihi non vani, nec erat cur fallere vellent,
Narrauere senes. Equidem pendentia vidi
Serta super ramos, ponensque recentia, dixi,
Cura Deum Dij sunt, & qui coluere coluntur.
Desierat, cunctosque & res, & mouerat auctor.
Thesea praecipue quem facta audire volentem
Mira Deum innixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur. Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renouamine mansit.
Sunt quibus in plures ius est transire figuras
Vt tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te iuuenem, modo te videre leonem:
Nunc violentus aper, nunc quem tetigisse timerent,
Anguis eras: modo te faciebant cornua taurum.
Saepe lapis poteras, arbor quoque saepe videri:
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum vndis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniux Erisichthone nata
Ius habet: pater huius erat, qui numina diuum
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi

Dicitur

Dicitur, & lucos ferro temerasse vetustos,
Stabat in his ingens annoso robore quercus
Vna nemus: vittæ mediam, memoresq; tabellæ,
Sertaq; cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine trunci
Circuiere modum: mensuraq; roboris vlnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
Abstinuit, famulosq; iubet succidere sacrum
Robur: & vt iussos cunctari vidit, ab vno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi,
Non dilecta Deæ solum, sed & ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram:
Dixit: & obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoïa quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere rami.
Cuius vt in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis:
Quam solet, ante aras ingens vbi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e ceruice profundi.
Obstupuere omnes: aliquisq; ex omnibus audet
Deterrere nefas, sæuamq; inhibere bipennem.
Aspicit hunc, Mentisq; piæ cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum conuertit ab arbore ferrum,
Detruncatq; caput, repetitaque robora cædit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaq; funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno nemorumq; suoq;,
Omnes germanæ Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnamq; Erisichthonis orant.
Annuit his, capitisq; sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros.
Moliturq; genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame: quæ, quatenus ipsi
Non adeunda Deæ (neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis vnam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis:
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore tellus,
Frigus iners illic habitant Pallorq;, Tremorq;,
Et ieiuna Fames, ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube: nec copia rerum
Vincat eam, superetq; meas certamine vires.
Neve viæ spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frenis alte moderere dracones.
Et dedit: illa dato subuecta per aera curru
Deuenit in Scythiam: rigidiq; cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit,
Quæsitamq; Famem lapidoso vidit in agro,
Vnguibus, & raris vellentem dentibus herbas,
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes.
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incuruis exstabant arida lumbis.
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & a spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumq; tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul vt vidit (neque enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata Deæ: paulumq; morata,
Quanquam aberat lõge, quanquã modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse famem, retroq; dracones
Egit in Æmoniam versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamuis contraria semper
Illius est operi) peragit: perque aera vento
Ad iussam delata domum est, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoq; sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur vlnis,
Seque viro inspirat, faucesq;, & pectus, & ora
Afflat, & in vacuis peragit ieiunia venis.
Functaque mandato, fœcundum deserit orbem,
Inque domos inopes, assuetaque reuertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni,
Oraque vana mouet, dentemq; in dente fatigat,
Exercetq; cibo delusum guttur inani,
Proq; epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt vero est expulsa quies, furit ardor edendi,
Perque auidas fauces immensaq; viscera regnat:
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis.
Inque epulis epulas quærit: quodq; vrbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit vni.
Plusq; cupit, quo plura suam demittit in aluum.
Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosq; ebibit amnes:
Vtq; rapax ignis non vnquam alimenta recusat,
Innumerasq; faces cremat: & quo copia maior
Est data, plura cupit, turbaq; voracior ipsa est.
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntq; simul: cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.
Iamq; fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacatæque vigebat
Flamma gulæ. Tandem demisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente,
Hanc quoq; vendit inops, Dominũ generosa recusat,
Et vicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait: Hæc Neptunus habebat.
Qui prece non spreta, quamuis modo visa sequenti
Esset hero, formamque nouat, vultumq; virilem
Induit, & cultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia paruo
Æra cibo celas, moderator arundinis inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in vnda
Credulus, & nullos nisi fixus sentiat hamos,
Quæ modo cum vili turbatis veste capillis
Littore in hoc stetras (nam stantem in littore vidi)

Dic vbi sit. neque enim vestigia longius extant.
Illa Dei munus bene cedere sensit: & à se
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem:
Quisquis es, ignoscas, in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque operatus inhæsi.
Quoq; minus dubites, sic has Deus æquoris artes
Adiuuet, vt nemo iamdudum littore in isto,
Me tamen excepto, nec fœmina constitit vlla.
Credidit, & verso dominus pede pressit arenam,
Elususq; abijt. Illi sua reddita forma est.
Ast vbi habere suam transformia corpora sensit,
Sæpe pater dominis Triopeida tradit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo ceruus abibat,
Præbebatq; auido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo,
Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpe nouandi
Corporis ô iuuenes numero finita potestas.
Nā modo, qui nūc sum, videor: modo flector in anguē:
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua dum sumpsi nunc pars caret altera telo,
Frontis, vt ipse vides gemitus sunt verba secuti.

METAMORPHOSEON LIB. IX.

Væ gemitus, truncæque Deo Neptunius heros
Causa rogat frontis: cùm sic Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus arundine crines.
Triste petis munus: quis enim sua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine: nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum:
Magnaq; dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem peruenit ad aures
Deianira tuas, quondam pulcherrima virgo
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum.
Cum quibus vt soceri domus est intrata petiti,
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides: alij cessere duobus.
Ille Iouem socerum dare se, famamq; laborum,
Et superata suæ referebat iussa nouercæ.
Contra ego, Turpe Deum mortali cedere, dixi.
(Nondum erat ille Deus) dominum me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentem,
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars vna tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, & omnis abest iussorum pœna laborum.
Nam quòd te iactas Alcmena matre creatum:
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine verus,
Matris adulterio patrem petis. Elige, fictum
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum?
Talia dicentem iamdudum lumine toruo
Spectat, & accensæ non fortiter imperat iræ,
Verbaq; tot reddit, Melior mihi dextera lingua est.
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.
Congrediturq; ferox. Puduit modò magna locutum
Cedere, reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaq; opposui, tenuiq; à pectore varas
In statione manus: & pugnæ membra paraui.
Ille cauis hausto spargit me puluere palmis,
Inque vicem fuluæ tactu flauescit arenæ.
Et modo ceruicem, modo crura micantia captat,
Aut captare putes: omniq; à parte lacessit.
Me mea defendit grauitas, frustraq; petebar.
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant: manet illa suoq; est pondere tuta.
Digredimur paulum, rursusq; ad bella coimus,
Inq; gradu stetimus certi non cedere, eratq;
Cum pede pes iunctus: totoq; ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur coniux: spectant armenta, pauentq;
Nescia quem maneat tanti victoria belli.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Reijcere Alcides à se mea pectora: quarto
Excutit amplectus, adductaq; brachia soluit:
Impulsumq; manu (certum est mihi vera fateri)
Protinus auertit, tergoq; onerosus inhæsit,
Si qua fides (neque enim ficta mihi gloria voce
Quæritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia, vix solui duros à corpore nexus.
Instat anhelanti, prohibetq; resumere vires,
Et ceruice mea potitur. tum deniq; tellus
Pressa genu nostro est, & arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas diuertor ad artes;
Elaborq; viro longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuauit corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: & vt vincas alios Acheloë dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris vnus Echidnæ?
Vulneribus fœcunda suis erat illa: nec vllum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino ceruix hærede valentior esset,
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentemq; malo domui, domitamq; reduxi.
Quid fore te credis, falsum qui versus in anguem
Arma aliena moues? quem forma precaria celat?
Dixerat, & summo digitorum vincula collo
Inijcit, angebar, ceu guttura forcipe pressus:
Pollicibusq; meas pugnabam euellere fauces.
Sic quoque deuicto restabat tertia tauri

Forma trucis. Tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos,
Admissumq; trahens sequitur, depressaq; dura
Cornua figit humo, meq; alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaq; à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrarunt, diuesq; meo bona copia cornu est.
Dixerat: & nympha ritu succincta Dianæ
Vna ministrarum fusis vtrinq; capillis
Incessit, totumq; tulit prædiuite cornu
Autumnum, & mensas fœlicia poma secundas.
Lux subit, & primo feriente cacumina Sole
Discedunt iuuenes. neq; enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, totæq; residant,
Opperiuntur aquæ. vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu medijs caput abdidit vndis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris:
Cætera sospes habet, capitis quoq; fronde saligna,
Aut superimposita celatur arundine damnum.
At te Nesse ferox eiusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri traiectum terga sagitta:
Namq; noua repetens patrios cum coniuge muros
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad vndas.
Vberior solito, nimbis hyemalibus auctus,
Verticibusq; frequens erat, atq; imperuius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisq; valens, scitusq; vadorum:
Officioq; meo ripa sistetur in illa:
Hæc, ait, Alcide, tu viribus vtere nando.
Tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso,
Pallentemq; metu, fluuiumq;, ipsumq; timentem:
Mox, vt erat pharetraq; grauis, spolioq; leonis
(Nam clauam, & curuos trans ripã miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina, dixit.
Nec dubitat, nec qua sit clementissimus amnis
Quærit, & obsequio deferri spernit aquarum.
Iamq; tenens ripam missos cùm tolleret arcus,
Coniugis agnouit vocem: Nessoq; paranti
Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat,
Vana pedum violente rapit? tibi Nesse biformis
Dicimus. exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reuerentia mouit, at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni,
Haud tamen effugies, quamuis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. vltima dicta
Reprobat: & missa fugientia terga sagitta
Traijcit, extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis per vtrumq; foramẽ
Emicuit, mistus Lernæi tabe veneni.
Excipit hunc Nessus. Neq; enim moriemur inulti,
Secum ait, & calido velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.
Longa fuit medij mora temporis, actaq; magni
Herculis implerant terras, odiumq; nouercæ.
Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
Vota Ioui, cùm fama loquax peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ veris addere falsa
Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit;
Amphytrioniadem Ioles ardore teneri.
Credit amans, Venerisq; nouæ perterrita fama
Indulsit primo lacrymis, flendoq; dolorem
Diffudit miseranda suum. mox deinde, Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrymis lætabitur istis.
Quæ quoniam adueniet, properandum, aliquidque nouandum est,
Dum licet: & thalamos nondum tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis, an sic nihil amplius obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memorem esse sororem?
(Forte paro facinus.) quantumq; iniuria possit,
Fœmineusq; dolor iugulata pellice tester?
In cursus animus varios abit. Omnibus illis
Prætulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere, quæ vires defecto reddat amori:
Ignaroq; Lychæ, quid tradat nescius, luctus
Ipsa suos tradit, blandisq; miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat, capit inscius heros,
Induiturq; humeris Lernææ virus Echidnæ.
Thura dabat primis, & verba precantia flammis,
Vinaq; marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali, resolutaq; flammis
Herculeos abijt latè diffusa per artus.
Dum potuit solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, reppulit aras,
Impleuitq; suis nemorosam vocibus Oeten.
Nec mora, lethiferam conatur scindere vestem.
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdumq; relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu stridet, coquiturq; ardente veneno,
Nec modus est: sorbent auidæ præcordia flammæ:
Cæruleusq; fluit toto de corpore sudor.
Ambustiq; sonant nerui: cæcaq; medullis
Tabe liquefactis, tollens ad sydera palmas:
Cladibus exclamat, Saturnia, pascere nostris:
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto.
Corq; ferum satia: vel si miserandus & hosti,
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Inuisamq; animam: natamq; laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit, decet hæc dare dona nouercam.
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirim domui, sæuoq; alimenta parentis
Antæo eripui: nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua Cerbere mouit?
Vósne manus validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrũ Stymphalides vndæ,
Partheniumq; nemus: vestra virtute relatus
Thermodoniaco cælatus balthéus auro,
Pomaq; ab insomni non custodita dracone.
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ vastator Aper, nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasq; resumere vires?
Quid? quod Thracis equos humano sanguine pingues,
Plenaq; corporibus laceris præsepia vidi?
Visaq; deieci dominumq; ipsosq; peremi?
His elisa iacet moles Nemæa lacertis:

Cacus & horrendum Tiberino gurgite monstrum.
Hac cælum ceruice tuli, defessa iubendo est
Sæua Iouis coniunx, ego sum indefessus agendo.
Sed noua pestis adest, cui nec virtute resisti,
Nec telis, armisq; potest: pulmonibus errat
Ignis edax imis, perq; omneis pascitur artus,
At valet Eurystheus: & sunt qui credere possint
Esse Deos? dixit: perq; altam saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factiq; refugerit autor.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe frementem,
Sæpe retentantem totas infringere vestes,
Sternentemq; trabes, irascentemq; videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cælo.
Ecce Lychan trepidum, & latitantem rupe cauata
Aspicit: vtq; dolor rabiem collegerat omnem,
Tune Lycha, dixit, feralia dona dedisti?
Tune meæ necis autor eris: tremit ille, pauetque
Pallidus, & timide verba excusantia dicit,
Dicentem, genibúsque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & térque quatérque rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius vndas.
Ille per aërias pendens induruit auras,
Vtq; ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde niues fieri: niuibus quoq; molle rotatis
Astringi & spissa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis iactum per inane lacertis
Exanguémque metu: nec quicquam humoris habentem
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoq; in Euboico scopulus breuis eminet alto
Gurgite & humanæ seruat vestigia formæ:
Quem quasi sensurum nautæ calcare verentur,
Appellantq; Lychan. At tu Iouis inclyta proles
Arboribus cæsis, quas ardua gesserit Oete,
Inq; pyram structis, arcum pharetramq; capacem,
Regnáque visuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pæante satum, quo flamma ministro
Subdita: dúmque auidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem siluæ Nemæo vellere summam
Sternis, & imposita claua ceruice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iámq; valens, & in omne latus diffusa sonabat
Securósq; artus, contemptoremq; petebat
Flamma suum: timuere Dei pro vindice terræ.
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Iupiter alloquitur. Nostra est timor iste voluptas
O superi, totoq; libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorq; paterq;
Et mea progenies vestro quoque tuta fauore est.
Nam quamquam ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim nec pectora vano
Fida metu paueant, Oeteas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes:
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. æternum est, à me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaq; domabile flamma,
Idq; ego defunctum terra cælestibus oris
Accipiam: cunctisq; meum lætabile factum
Dijs fore confido, si quis tamen Hercule, si quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nollet:
Sed meruisse dari sciet inuitusque probabit.
Assensere Dei, coniux quoq; regia visa est
Cætera non duro, duro tamen vltima vultu
Dicta tulisse Iouis seq; indoluisse notatam.
Interea quodcunq; fuit populabile flammâ,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumq; Iouis vestigia seruat.
Vtq; nouus serpens posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaq; nitere recenti,
Sic vbi mortales Tirynthius exuit artus
Parte sui meliore viget, maiorq; videri
Cœpit, & augusta fieri grauitate verendus.
Quem pater omnipotens inter caua nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus, neq; adhuc Stheneleius iras
Soluerat Eurystheus, odiumq; in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene questus vbi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamoq; animóq; receperat Hyllus,
Impleratq; vterum generoso semine: cum sic
Incipit Alcmene. Faueant tibi numina saltem,
Corripiantq; moras tunc, cum matura vocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyiam,
Quam mihi difficilem Iunoni gratia fecit.
Namq; laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis, & decimum premeretur sydere signum,
Tendebat grauitas vterum mihi: quodq; ferebam,
Tantum erat, vt posses autorem dicere tanti
Ponderis esse Iouem, nec iam tolerare labores
Vlterius poteram. quin nunc quoq; frigidus artus,
Dum loquor, horror habet, pársque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus
Fessa malis, tendénsq; ad cælum brachia, magno
Lucinam ad nexos partus clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed præcorrupta, meumq;
Quæ donare caput Iunoni vellet iniquæ:
Vtq; meos audit gemitus subsedit in illa
Ante fores ara, dextroq; est poplite læuum
Pressa genu, digitisq; inter se pectine iunctis
Sustinuit partus, tacita quoq; carmina voce
Dixit: & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio conuicia demens
Vana Ioui, cupioq; mori, moriturąq; duros
Verba queror silices: matres Cadmeides adsunt,
Votaq; suscipiunt, exhortanturq; dolentem.
Vna ministrarum media de plebe Galanthis
Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,
Officijs dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri: dumq; exit, & intrat
Sæpe fores, Diuam residentem vidit in ara,
Brachiáq; in genibus digitis connixa tenentem,
Et, Quæcunque es, ait, dominæ gratare: leuata est
Argolis Alcmene, potitúrq; puerpera voto.
Exiluit iunctasq; manus pauefacta remisit

Diua potens vteri, vinclis leuor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est,
Ridentem prensamque ipsis Dea saeua capillis
Traxit, & e terra corpus releuare volentem
Arcuit, inque pedes mutauit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisere suum: forma est diuersa priori.
Quae quia mendaci parientem iuuerat ore,
Ore parit, nostrasque domos, vt ante, frequentat.
Dixit, & admonitu veteris commota ministrae
Ingemuit, quam sic nurus est affata dolentem:
Te tamen ô genitrix alieno e sanguine vestro
Rapta mouet facies: quid si tibi mira sororis
Fata meae referam? quamquam lacrymaeque, dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. Fuit vnica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope: quam virginitate carentem,
Vimque Dei passam Delphos, Delonque tenentis
Excipit Andraemon, & habetur coniuge felix.
Est locus accliuis deuexo margine formam
Littoris efficiunt, summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas:
Inque sinu puerum, qui nondum impleuerat annum,
Dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul à stagno Tyrios imitata colores
In spem baccarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret flores, & idem factura videbar:
(Namque aderam) vidi guttas è flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet, vt referunt tardi nunc denique agrestes
Lotis in hanc Nymphe fugiens obscoena Priapi
Contulerat versos seruato nomine vultus.
Nesciebat soror hoc: quae cum perterrita retro
Ire & oratis vellet discedere Nymphis,
Haeserunt radice pedes: conuellere pugnat,
Nec quicquam, nisi summa, mouet, succrescit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex,
Vt vidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manum impleuit: frondes caput omne tenebant.
At puer Amphissus. (namque hoc auus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sensit
Vbera, nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre soror: quantumque valebam,
Crescentem truncum, ramosque amplexa morabar:
Et fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andraemon, genitorque miserrimus adsunt,
Et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
Ostendi Loton: tepido dant oscula ligno,
Affusique suae radicibus arboris haerent.
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
Chara soror, lacrymae misero de corpore factis
Irrorant foliis: ac dum licet, oraque praestant
Vocis iter, tales effundit in aera questus:
Si qua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas: patior sine crimine poenam.
Viximus innocuae: si mentior, arida perdam,
Quas habeo, frondes, & caesa securibus vrar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici, nostraque sub arbore saepe
Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet:
Et tristis dicat, Latet hoc in stipite mater.
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse Dearum.
Chare vale coniux & tu germana, paterque:
Et, si qua est pietas, ab acutae vulnere falcis,
A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra venite,
Dum tangi possum, paruumque attollite natum.
Plura loqui nequeo, nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis remouete manus, sine munere vestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui simul esse: diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert Iole factum miserabile, dumque
Eurytidos lacrymas admoto pollice siccat
Alcmene flet & ipsa: tamen compescuit omnem
Res noua tristitiam. nam limine constitit alto
Pene puer, dubiaque tegens lanugine malas
Ora reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
Victa viri precibus, quae cum iurare pararet
Dono tributuram post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis. nam iam discordia Thebae
Bella mouent, dixit, Capaneusque nisi ab Ioue vinci
Haud poterit, fientque pares in vulnera fratres.
Subductaque suos manes tellure videbit
Viuus adhuc vates: vltusque parente parentem
Natus erit facto pius, & sceleratus eodem:
Attonitusque malis exul mentisque, domusque,
Vultibus Eumenidum, matrisque agitabitur vmbris,
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumque latus Phlegeius hauserit ensis.
Tum demum magno petit hoc Acheloia supplex
Ab Ioue Callirhoe, natis infantibus annos
Addat, neve necem sinat esse vltoris inultam.
Iupiter his motus priuignae dona, nurusque
Praecipies, facietque viros impubibus annis.
Haec vbi fatidico venturi praescia dixit
Ore Themis, vario superi sermone fremebant:
Et cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. queritur veteres Pallantias annos
Coniugis esse sui: queritur canescere mitem
Iasiona Ceres: repetitum Mulciber aeuum
Poscit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchisae renouare pacisitur annos.
Cui studeat Deus omnis habet, crescitque fauore
Turbida seditio, donec sua Iupiter ora
Soluit, & O nostri si qua est reuerentia, dixit,
Quo ruitis? tantumne aliquis sibi posse videtur,
Fata quoque vt superet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit, rediit: fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti non ambitione, nec armis,
Vos etiam quoque vt hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quae si mutare valerem,

Nec nostram seri curuarent, Æacon anni,
Perpetuumq; æui florem Radamanthus haberet:
Cum Minoe meo, qui propter amara senectæ
Pondera despicitur, nec quo prius ordine regnat.
Dicta Iouis mouere Deos, nec sustinet vllus,
Cum videas fessos Rhadamanthon, & Æacon annis,
Et Minoa, queri: qui dum fuit integer æui
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes,
Tunc erat inualidus, Deionidemq; iuuentæ
Robore Miletum, Phœboque parente superbum
Pertimuit, credensq; suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis Milete tuis, celerique carina
Ægeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem,
Cognita Cyanea præstanti corpore Nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, vt ament concessa puellæ,
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror vt fratrem, nec qua debebat, amauit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quod sæpius oscula iungat,
Quod sua fraterno circumdet brachia collo:
Mendaciq; diu pietatis fallitur vmbra.
Paulatim declinat amor: visuraq; fratrem
Culta venit, nimiumq; cupit formosa videri:
Et si qua est illic formosior, inuidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est: nullumque sub illo
Igne facit votum: verumtamen æstuat intus.
Iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit:
Byblida iam mauult, quam se vocet ille sororem.
Spes tamen obscœnas animo dimittere non est
Ausa suo vigilans: placida resoluta quiete
Sæpe videt quod amat, visa est quoq; iungere fratri
Corpus, & erubuit, quamuis sopita iaceret.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suæ speciem, dubiaque ita mente profatur:
Me miseram, tacitæ quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! cur hæc ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis, quamuis formosus, iniquis,
Et placet, & possim, si non sit frater, amare,
Et me dignus erat: verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Prô Venus, & tenera volucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit? vt iacui totis resoluta medullis?
Vt meminisse iuuat! quamuis breuis illa voluptas,
Noxq; fuit præceps, & cœptis inuida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
Quam bene Caune tuo poteram nurus esse parenti!
Quam bene Caune meo poteras gener esse parenti!
Omnia Dij facerent essent communia nobis,
Præter auos: tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur pulcerrime matrem:
Hei mihi, quæ male sum, quos tu sortita parentes,
Nil nisi frater eris, quod obest, id habebimus vnum:
Quid mihi significant ergo mea visa, quod ante
Somnia pondus habent? an habent & somnia pondus?
Dij melius. Dij nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit.
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
Sunt superis sua iura. quid ad cœlestia ritus
Exigere humanos, diuersaq; fœdera tento?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc si nequeo, peream precor ipsa, toroque
Mortua componar, positæque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quæris res ista duorum,
Finge placere mihi, scelus esse videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuere sororum.
Vnde sed hos noui? cur hæc exempla paraui?
Quo feror? obscœnæ procul hinc discedite flammæ,
Nec nisi qua fas est, germanæ frater ametur,
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego quæ fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor, potero: vel si pudor ora tenebit,
Litera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet: hæc dubiam vicit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro,
Viderit, insanos, inquit, fateamur amores.
Heu mihi quo labor? quem mens mea concipit ignem!
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit, & dubitat, scribit, damnatq; tabellas,
Et notat, & delet, mutat, culpatq; probatq;:
Inque vicem sumptas ponit, positasq; resumit.
Quid velit ignorat: quicquid factura videtur,
Displicet: in vultu est audacia mista pudori,
Scripta soror fuerat, visum est delere sororem,
Verbaq; correptis incidere talia ceris:
Quam nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans, pudet, ah pudet edere nomẽ,
Et si, quid cupiam, quæris sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo, nec cognita Byblis
Ante forem quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index,
Et color, & macies & vultus, & humida sæpe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quamuis animi graue vulnus habebam,
Quamuis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dij testes) vt tandem sanior essem.
Pugnauique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix: & plus, quam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli: superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis,
Tu seruare potes, tu perdere solus amantem.
Elige vtrum facias. non hoc inimica precatur,
Sed quæ, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, & vinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint: & quid liceatque, nefasque,
Fasq; sit, inquirant, legumque examina seruent,
Conueniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat nescimus adhuc, & cuncta licere

Credimus, & sequimur magnorum exempla Deorũ.
Nec nos aut durus pater, aut reuerentia famæ,
Aut timor impediet: tantum absit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus,
Est mihi libertas tecum secreta loquendi,
Et damus amplexus, & iungimus oscula coram,
Quantum est quod desit? miserere fatentis amorem,
Et non fassuræ, nisi cogeret vltimus ardor:
Neve merere meo subscribi causa sepulcro:
Talia nequicquam perarantem plena reliquit,
Cera manum, summoq; in margine versus adsit:
Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis: linguæ defecerat humor.
Deq; suis vnum famulis pudibunda vocauit;
Et pauium blandita, Fer has fidissime nostro,
Dixit, & adiecit longo post tempore fratri.
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata est: misit tamen apta minister
Tempora nactus adit, traditq; latentia verba.
Attonitus subita iuuenis Mæandrius ira,
Proijcit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixq; manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet, O vetitæ scelerate libidinis autor
Effuge, ait, quod si nostrum tua fata puderem
Non traherent tecum, pœnas mihi morte dedisses.
Ille fugit pauidus, dominæq; ferocia Caûni
Dicta refert. palles audita Bybli repulsa,
Et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen vt rediijt, pariter rediere furores:
Linguaq; vix tales icto dedit aëre voces:
Et merito: quid enim temeraria vulneris huius
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi, ne non sequeretur euntem:
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutoq; mari decurrere, quæ nunc
Non exploratis impleui lintea ventis.
Nunc feror in scopulos igitur, subuersaque toto
Obruor Oceano: nec habent mea vela recursus.
Quid? quod & omnibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cum mihi ferre iubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas:
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat,
Signaq; certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensq; meos aperire furores.
Vidisset lacrymas, vultus vidisset amantis.
Plura loqui poteram, quam quæ cepere tabellæ.
Inuito potui circumdare brachia collo,
Et si reijcerer potui moritura videri,
Amplectiq; pedes, affusaq; poscere vitam.
Omnia fecissem: quorum si singula, duram
Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
Forsitan & missi sit quædam culpa ministri,
Non adijt apte, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petijt, horamque, animumque vacantem.
Hæc nocuere mihi. neq; enim de tigride natus,
Nec rigidos silices, solidũmve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur repetendus erit, nec tædia capti
Vlla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
Non cœpisse fuit: cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, (vt iam mea vota relinquam)
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et quia desierim, leuiter voluisse videbor.
Aut etiam tentasse illum, insidijsq; petisse:
Vel certe non hoc, qui plurimus vrget, & vrit
Pectora nostra, Deo, sed victa libidine credar.
Deniq; iam nequeo nil commisisse nefandum:
Et scripsi, & petij: temerata est nostra voluntas.
Vt nihil adijciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina paruum.
Dixit: & (incertæ tanta est discordia mentis,)
Dum piget tentasse, libet tentare: modumq;
Exit, & infelix committit sæpe repelli.
Mox vbi finis abest, patriam fugit ille, nefasq;,
Inq; peregrina ponit noua mœnia terra.
Tum verò mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt: tum vero à pectore vestem
Diripuit, planxitq; suos furibunda lacertos.
Iamq; palam est demens, inconcessamq; fatetur
Spem Veneris, siquidem patriam, inuisosque penates
Deserit, & profugi sequitur vestigia fratris.
Vtque tuo motæ proles Semeleia thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ,
Byblida non aliter latos vlulasse per agros
Bubasides videre nurus, quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Liciamq; pererrat.
Iam Cragon, & Lymiren, Xantique reliquerat vndas.
Quoq; Chimæra iugo medijs in partibus ignem,
Pectus, & ora leæ caudam serpentis habebat.
Deficiunt siluæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, & dura positis tellure capillis
Bybli iaces, frondesq; tuo premis ore caducas.
Sæpe illam Nymphæ teneris Lelegeides vlnis
Tollere conantur, sæpe vt medeatur amori
Præcipiunt surdæq; adhibent solatia menti.
Muta iacet, viridesq; suis tenet vnguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina riuo
Naiades his venam, quæ nunquam arescere posset,
Supposuisse ferunt: quid enim dare maius habebant?
Protinus, vt secta piceæ de cortice guttæ,
Vtve tenax grauida manat tellure bitumen:
Vtq; sub aduentum spirantis lene Fauoni
Sole remollescit, quæ frigore constitit vnda:
Sic lacrymis consumta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ, nigraq; sub ilice manat.
Fama noui centum Cretæas forsitan vrbes
Implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutatæ Crete propiora tulisset.
Proxima Gnossiaco nam quondam Phæstia regno

Vmbra loco venit: non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus æsculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus vtilis hastis,
Enodisque abies, curuatáque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerq; coloribus impar,
Amnicolæq; simul salices, & aquatica lotos,
Perpetuóq; virens buxus, tenuésq; myricæ:
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna
Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi,
Ornique, & piceæ pomóque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et succincta comas hirsutáque vertice pinus.
Grata Deûm matri: siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem: truncóque induruit illo.
Affuit huic turbæ metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Namque sacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, latéque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus vmbras.
Cornua fulgebant auro, demissáq; in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo,
Bulla super frontem paruis argentea loris.
Vincta mouebatur, pariles ætate nitebant
Auribus è geminis circum caua tempora baccæ.
Isque metu vacuus, naturalique pauore
Deposito, celebrare domos mulcendáque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis,
Gratus erat Cyparisse tibi. tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad vndas:
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Æstus erat, mediusque dies: Solisque vapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri:
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab vmbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit, & vt sæuo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? & vt leuiter, pro materiáque doleret,
Admonuit gemit ille tamen, munúsque supremum
Hoc petit à superis vt tempore lugeat omni.
Iámque per immensos egesto sanguine fletus
In viridem verti cœperunt membra colorem:
Et modò qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumptóque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cœlum.
Ingemuit, tristisque Deus, Lugebere nobis,
Lugebísque alios, aderísque dolentibus, inquit.
Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
Concilio, medius turbæ, volucrúmque sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit varios quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos, hoc vocem carmine mouit:
Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta prius: cecini plectro grauiore Gigantes,
Sparsaque Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leuiore lyra: puerósq; canamus
Dilectos superis, inconcessisq; puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex superum Phrygij quondam Ganymedis amore
Arsit: & inuentum est aliquid quod Iupiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti
Dignatur, nisi quæ posset sua fulmina ferre.
Nec mora percusso mendacibus aëre pennis
Arripit Iliaden: qui nunc quoque pocula miscet,
Inuitáque Ioui nectar Iunone ministrat.
Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qui licet æternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hyemem, piscique aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, viridique in cespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.
Dum Deus Eurotan, immunitámq; frequentat
Sparten, nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ:
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes longáq; alit assuetudine flammas.
Iámque fere medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat, spatióq; pari distabat vtrinque.
Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusq; cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat. at illum
Dura repercussum subiecit in aëre tellus
In vultus, Hyacinthe tuos expalluit æque
Quam puer, ipse Deus: collapsósq; excipit artus.
Et modo te refouet, modo tristia vulnera siccat.
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis:
Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Vt si quis violas, riguóq; papauera in horto,
Liliáque infringat fuluis hærentia virgis:
Marcida demittant subitò caput illa grauatum,
Nec se sustineant: spectentque cacumine terram:
Sic vultus moriens iacet, & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humeróque recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, videóque tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinusque meum: mea dextera letho
Inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse, vocari
Culpa potest: nisi culpa potest & amasse, vocari?
Atque vtinam pro te vitam, tecúmque liceret
Reddere, quod quondam fatali lege vetamur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folióque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,

Ecce,

Ecce, cruor qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur formámque capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris.)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & hyæ
Flos habet inscriptum funestáque litera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honórque
Durat in hoc æui, celebrandáque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.
At si forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propœtidas, abnuat æquè,
Atque illos gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxêre Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris, quem si quis sanguine tinctam
Aduena vidisset, mactatos crederet illic
Lactantes vitulos, Amathusiacásque bidentes.
Hospes erat cæsus, sacris offensa nefandis
Ipsa suas vrbes, Ophiúsiáque arua parabat
Deserere alma Venus: sed quid loca grata, quid vrbes
Peccauêre meæ? quod dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potiùs gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium est mortisque fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui:
Grandiáque in toruos transforma membra iuuencos.
Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare Deam, pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primo vulgasse feruntur.
Vtque pudor cessit, sanguísque indurruit oris
In rigidum paruo silicem discrimine versæ,
Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus vitijs, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine coniuge cœlebs
Viuebat thalamíque diu consorte carebat.
Interea niueum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formámque dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest: operísque sui concepit amorem.
Virginis est veræ facies, quam viuere credas,
Et si non obstet reuerentia, velle moueri.
Ars adeo latet arte sua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admouet, an sit
Corpus an illud ebur, nec adhuc ebur esse fatetur,
Oscula dat, reddíque putat, loquitúrque tenétque
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit pressos veniat ne liuor in artus.
Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis
Munera fert illi conchas, teretésque lapillos,
Et paruas volucres, & flores mille colorum,
Lilia, pictásque pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrymas, ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
Aure leues baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellátque tori sociam, acclinatáque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat: & blandis inductæ cornibus aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ,
Thuráque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit, & timide, Si dij dare cuncta potestis
Sit coniux opto, non ausus eburnea virgo
Dicere Pygmalion, Similis mea dixit eburnæ.
Sensit, vt ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint, & amici numinis omen
Flamma ter accensa est, apicémque per aëra duxit.
Vt redijt simulacra suæ petit ille puellæ,
Incumbensque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admouet os iterum, manibus quoque pectora tentat,
Tentatum mollescit ebur, positóque rigore
Subsedit digitis, céditque: vt Hymettia Sole
Cera remollescit, tractatáque pollice multas
Vertitur in facies, ipsóque fit vtilis vsu.
Dum stupet & dubie gaudet, fallíque veretur,
Rursus amans, rursúsque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt tentatæ pollice venæ.
Tum verò Paphius plenissima concipit heros
Verba quibus Veneri grates agit oráque tandem
Ore suo non falsa premit, datáque oscula virgo
Sensit & erubuit, timidúmque ad lumina lumen
Attollens pariter cum cœlo vidit amantem.
Coniugio, quod fecit, adest dea. Iámque coactis
Cornibus in plenum nouies lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.
Editus atque illa est qui si sine prole fuisset:
Inter fœlices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam: procul hinc natæ, procul este parentes.
Aut mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum:
Vel si credetis, facti quoque credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura videri:
Gentibus Ismarijs & nostro gratulor orbi,
Gratulor huic terræ quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuêre nefas, sit diues Amomo,
Cinamáque, costumque suum, sudatáque ligno
Thura ferat, floresque alios Panchaia tellus:
Dum ferat & Myrrham. Tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido.
Myrrha, facésque suas à crimine vindicat isto.
Stipite de stygio tumidísque afflauit Echidnis
E tribus vna soror, Scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio maius scelus, vndique lecti
Te cupiunt proceres, totóque Oriente iuuentus
Ad thalami certamen adest, ex omnibus vnum
Elige Myrrha virum, dum non sit in omnibus vnus,
Ille quidem sentit fœdúque repugnat amori:
Et secum, Quo mente feror? quid molior inquit.
Dij precor & pietas sacratáque iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerique resistite nostro:
Si tamen hoc scelus est. Sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas, coeúntque animalia nullo
Cætera delicto: nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia coniux:
Quásque creauit init pecudes caper: ipsáque cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent: humana malignas

Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram quòd non nasci mihi contigit illic,
Fortunáque loci lædor. Quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite, dignus amari
Ille, sed vt pater est. Ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem:
Nunc quia iam meus est, non est meus. ipsaque dãno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem
Vt præsens spectem Cinyram, tangamque, loquarque,
Osculaque admoueam, si nil conceditur vltra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia virgo?
Nec quod confundas & iura, & nomina sentis?
Tune eris & matris pellex, & adultera patris?
Tune soror nati, genitrixq; vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue sorores,
Quas facibus sæuis oculos, atque ora petentes
Noxia corda vident? at tu dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, neue potentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipsa vetat. Pius ille, memórque est
Moris: & ô vellem similis furor esset in illo.
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum
Quid faciat dubitare facit, scitatur ab ipsa
Nominibus dictis cuius velit esse mariti.
Illa silet primò, patrisque in vultibus hærens
Æstuat: & tepido suffundit lumina rore;
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere vetat, siccatque genas, atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit, at ille
Non intellectam vocem collaudat &, Esto
Tam pia semper ait: Pietatis nomine dicto,
Demisit vultus sceleris sibi conscia virgo:
Noctis erat medium, curásque, & corpora, somnus
Soluerat: at virgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito, furiósque vota retractat.
Et modò desperat, modò vult tentare, pudétque,
Et cupit, & quid agat, non inuenit. Vtq; securi
Saucia trabs ingens vbi plaga nouissima restat,
Quò cadat in dubio est, omniqúe à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis, atque illuc, momentáque sumit vtroque.
Nec modus, & requies nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet: erigitur, laqueóque innectere fauces
Destinat: & Zona summo de poste reuincta,
Chare vale Cinyra, causamq; intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt, limen seruantis alumnæ,
Surgit anus, reseratq; fores: mortísque paratæ
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Séque ferit, scinditque sinus, ereptáque collo
Vincula dilaniat, tum denique flere vacauit,
Tum dare complexus, laqueique requirere causam.
Muta silet virgo, terrámque immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canósque suos, & inania nudans
Vbera, per cunas, alimentaque prima precatur,
Vt sibi committat quicquid dolet. Illa rogantem
Auersata gemit, certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem, Dic, inquit, opémque
Me sine ferre tibi: non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo, quod carmine sanet, & herbis:
Siue aliquis nocuit, magico lustrabere ritu:
Ira Deûm siue est, sacris placabimus iram.
Quid rear vlterius? certè fortuna, domúsque
Sospes ab incursu est, viuunt genitríxque, paterque,
Myrrha patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore, nec nutrix etiamnum concipit vllum
Mente nefas: aliquémque tamen præsentit amorem:
Propositique tenax, quodcunque est orat, vt ipsi
Indicet, & gremio lacrymantem tollit anili
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus (inquit) amas: & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi nec sentiet vnquam
Hoc pater. Exiluit gremio furibunda, torúmque
Ore premens, discede precor, miseróque pudori
Parce, ait, instanti discede aut desine, dixit,
Quærere quid doleam scelus est, quod scire laboras.
Horret anus, tremuláque manus annísque, metúque
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur, modò si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptáque minatur
Mortis, & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrymísque impleuit obortis
Pectora nutricis: conatáque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem: pudibundáque vestibus ora
Texit, &, O dixit, felicem coniuge matrem.
Hactenus. & gemuit gelidos nutricis in artus,
Ossáque (sensit enim) penetrat tremor, albáque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis:
Multáque vt excuteret diros, si posset, amores,
Addidit: at virgo scit se non falsa moneri:
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Viue, ait hæc, potière tuo, non ausa parente
Dicere conticuit: promissáque numina firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Pérque nouem noctes Venerem, tactúsque viriles
In vetitis numerant, turba Cinyreia in illa
Regis adest coniux, arcanáque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem vino Cinyram male sedula nutrix
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat. Quæsitis virginis annis,
Par, ait, est Myrrhæ, quã postquam adducere iussa est,
Vtq; domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus, infelix, non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagáque pectora mœrent:
Sed tamen & gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent: interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum, fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes.

Nox

Nox caret igne suo. primus tegis icare vultus,
Erigoneq; pio sacratáq; parentis amor.
Ter pedis offensi signo est reuocata: ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen. & tenebræ minuunt, noxq; atra pudorem:
Nutricísque manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat thalami, iam limina tangit,
Iámq; fores aperit, iam ducitur intus at illi
Poplite succiduo genua intremuere: fugitq;
Et color, & sanguis, animusq; relinquit euntem.
Quóq; suo propior sceleri est magis horret, & ausi
Pœnitet, & vellet non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cùm traderet, Accipe, dixit,
Ista tua est Cinyra: deuotáque pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua viscera lecto,
Virgineósq; metus leuat, hortatúrque timentem:
Forsitan ætatis quoq; nomine, filia dixit:
Dixit & illa, Pater. sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaq; crimina portat:
Postera nox facinus geminat: nec finis in illa est:
Cum tandem Cinyras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine, vidit
Et scelus & natam, verbísque dolore retentis
Pendenti nitidum vagina diripit ensem:
Myrrha fugit tenebrísq;, & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latósq; vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæáque rura reliquit.
Perq; nouem errauit redeuntis cornua Lunæ,
Cùm tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vixq; vteri portabat onus. tum nescia voti,
Atq; inter mortisq; metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces. O si qua patetis
Numina confessis, merui, nec triste recuso
Supplicium: sed ne violem, viuósq; superstes,
Mortuáq; extinctos, ambobus pellite regnis:
Mutatæq; mihi, vitámq; necémq; negate,
Numen confessis aliquod patet: vltima certè
Vota suos habuere Deos; nam crura loquentis
Terra superuenit: ruptósq; obliqua per vngues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossáque robur agunt, mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Iámq; grauem crescens vterum præcinxerat arbor,
Pectoraq; obruerat, collúmque operire parabat.
Non tulit illa moram, venientiq; obuia ligno
Subsedit, mersitq; suos in cortice vultus.
Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrymis: stillatáque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.
At malè conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebátque viam, qua se genitrice relicta
Exereret: media grauidus tumet arbore venter,
Tendit onus matrem, neq; habent sua verba dolores,
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curuatáque crebros
Dat gemitus arbor, lacrymísque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouitq; manus, & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice viuum
Reddit onus, vagitque puer, quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque: qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallítque volatilis ætas:
Et nihil est annis velocius, ille sorore
Natus, auóque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam vir, iam se formosior ipso est.
Iam placet & Veneri, matrísque vlciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius, extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit, altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquora cinctam,
Piscosámque Cnidon, grauidámque Amathunta metallis.
Abstinet & cælo, cælo præfertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetáque semper in vmbra est
Indulgere sibi, formámque augere colendo.
Per iuga per siluas, dumos, & saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ:
Hortatúrque canes, tutæque animalia prædæ
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua ceruum,
Aut agitat damas, aut fortibus abstinet apris:
Raptorésque lupos, armatósque vnguibus vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, vt hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: Fortísque fugacibus esto
Inquit: in audaces non est audacia tuta,
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo:
Néve feras, quibus arma dedit natura lacesse,
Stet tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,
Nec facies: nec quæ Venerem mouêre, leones,
Setigerósque sues, oculósque, animósque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus est fuluis, & vasta leonibus ira:
Inuisúmque mihi genus est: quæ causa roganti
Dicam, ait, & veteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit: & ecce
Opportuna sua blanditur populus vmbra:
Dátque torum cespes, libet hac requiescere tecum,
Et requieuit humo: pressitque & gramen, & ipsum,
Inque sinu iuuenis posita ceruice, reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula verbis.
Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros. non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim: nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge. Coniuge dixit,
Nil opus est Atalanta tibi, fuge coniugis vsum,
Nec tamen effugies, téque ipsa viua carebis.
Territa sorte Dei per opacas innuba siluas

Viuit,& instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat, Nec sum potienda, nisi, inquit,
Victa prius cursu:pedibus contendite mecum.
Præmia veloci coniux,thalamiq; dabuntur:
Mors pretium tardis.ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis:sed tanta potentia formæ est.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui:
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat,ac nimios iuuenum damnarat amores,
Vt faciem,& posito corpus velamine vidit,
Quale meum,vel quale tuum,si fœmina fias,
Obstupuit:tollensq; manus,Ignoscite,dixit,
Quos modo culpaui,nondum mihi præmia nota.
Quæ peteretis,erant,laudando concipit ignem:
Et ne quis iuuenum currat,velocius,optat,
Inuidiamq; timet.Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur?inquit.
Audentes Deus ipse iuuat.dum talia secum
Exigit Hippomenes,passu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio visa est iuueni:tamen ille decoris
Mirator magis est,cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis :
Tergaque iactantur crines per eburnea.quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inq; puellari corpus candore ruborem
Traxerat,haud aliter, quam cùm super atria velum
Cãdida purpureum similem dat,& inficit umbram.
Dum notat hæc hospes,decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi,pendúntq; ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenis deterritus horum
Constitit in medio:vultúq; in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer,ait,seu me fortuna potentem
Fecerit,à tanto non indignabere vinci.
Namq; mihi genitor Megareus,Onchestius at illi;
Est Neptunus auus,pronepos ego regis aquarum.
Nec virtus citra genus est:seu vincar,habebis
Hippomene victo,magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit,& dubitat superari,an vincere malit.
Atque ita,quis Deus hunc formosis,dixit,iniquus
Perdere vult?charæque iubet discrimine vitæ
Coniugium petere hoc?non sum me iudice tanti
Nec forma tangor(poteram tamen hac quoque tangi)
Sed quod adhuc puer est,non me mouet ipse,sed ætas.
Quid?quòd inest virtus,& mens interrita lethi?
Quid?quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid?quod amat,tantique putat connubia nostra,
Vt pereat,si me mors illi dura negarit?
Dum licet,hospes abi,thalamósq; relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est,tibi nubere nulla
Nollet,& optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam ante peremptis?
Viderit.Intereat,quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est,agitúrq; in tædia vitæ.
Occidet hic igitur,voluit quia viuere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ victoria nostra ferenda.
Sed non culpa mea est.vtinam desistere velles:
Aut quoniam es demens,vtinam velocior esses.
Ah quàm virgineus puerili vultus in ore est.
Ah miser Hippomene,nollem tibi visa fuissem.
Viuere dignus eras,quòd si fœlicior essem.
Nec mihi coniugium fata importuna negarent,
Vnus eras,cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat.vtq; rudis,primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans,amat,& non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus,populusque,paterque,
Cùm me sollicita proles Neptunia voce
Inuocat Hippomenes,Cythereáque comprecor,ausis
Adsit,ait,nostris,& quos dedit,adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Motaque sum,(fateor)nec opis mora longa dabatur.
Est ager,indigenæ Damascenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima,quam mihi prisci
Sacrauêre senes,templisq; accedere dotem
Hanc iussere meis,medio nitet arbor in aruo
Fulua comas,fuluo ramis crepitantibus auro,
Hinc tria forte mea veniens decepta ferebam
Aurea poma manu,nullique videnda,nisi ipsi,
Hippomenen adij,docuique quis vsus in illis.
Signa tubæ dederant,cum carcere pronus vterque
Emicat,& summum celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamórque,fauórque,
Verbáque dicentem,Nunc,nunc incumbere tempus:
Hippomene propera,nunc viribus vtere totis.
Pelle moram,vinces:dubium Megareius heros
Gaudeat,an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties,cùm iam posset transire,morata est,
Spectatósque diu vultus inuita reliquit!
Aridus è lasso veniebat anhelitus ore,
Metáque erat longè:tum deniq; de tribus vnum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo,nitidíque cupidine pomi
Declinat cursus,aurúmque volubile tollit.
Præterit Hippomenes resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri,cessatáque tempora cursu
Corrigit,atq; iterum iuuenem post terga relinquit,
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur,transitque virum:pars vltima cursus
Restabat,Nunc,inquit,ades Dea muneris auctor:
Inque latus campi quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo liquidum iuueniliter aurum.
An peteret virgo,visa est dubitare:coegi
Tollere & adieci sublato pondera malo,
Impedijque oneris pariter grauitate,moráque.
Neve meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est virgo:ducit sua præmia victor.
Dignáne,cui grates ageret,cui thuris honorem
Ferret,Adoni fui?nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit.subitam conuertor in iram,
Contemptúque dolens,ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo,méque ipsam exhortor in ambos.
Templa deûm matri,quæ quondam clarus Echion,

Fece-

Fecerat ex voto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenem, à numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Relligione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum,
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritáque mater
An Stygia sontes dubitauit mergeret unda.
Pœna leuis visa est. ergo modò læuia fuluæ
Colla iubæ velant: digiti curuantur in vngues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant syluas: alijsque timendi
Dente premunt domiti Cybeleia frena leones.
Hos tu chare mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctisq; per aëra cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Exciuere canes. syluisque exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidúmque & tuta petentem
Trux aper insequitur, totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum tradit arena.
Vecta leui curru, medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.
Agnouit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aues illuc. Vtque æthere vidit in alto,
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis:
Questáque cum fatis, At non tamen omnia vestri
Iuris erunt, dixit, luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei: repetitáque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas
Persephone licuit, nobis Cinyreius heros
Inuidia mutatus erit? sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida cœlo
Surgere bulla solet nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus.
Qualem quem lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent. breuis est tamen vsus in illo,
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt ijdem, qui perflant omnia, venti.

METAMORPHOSEON LIB. XI.

Armine dum tali syluas, animósque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis socianiem carmina neruis.
E quibus vna, leues iactato crine per auras,
En, ait, en hic est nostri contemptor. & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est. qui missus in ipso
Aëre, concentu victus vocisque lyræq; est.
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Ante pedes iacuit: sed enim temeraria crescunt
Bella, modusq; abijt, insanáque regnat Erinnys.
Cunctáq; tela forent cantu mollita, sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque, & plausus, & Bacchæi vlulatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exaudití rubuerunt sanguine vatis.
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesq;, agmenq; ferarum
Mænades Orphei titulum rapuere theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt, vt aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt: structóque vtrimq; theatro
Vt matutina ceruus periturus arena
Præda canum est. vatémque petunt, & fronde virentes
Conijciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices; neu desint tela furori.
Fortè boues pressi subigebant vomere terram.
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni;
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: vacuósque iacent dispersa per agros
Sarculáque & rastrique graues, longique ligones:
Quæ postquam rapuere feræ, cornúque minaces
Diuulsere boues, ad vatis fata recurrunt,
Tendentémque manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt: perq; os (pro Iupiter) illud
Auditum saxis, intellectúmque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres Orpheu, te turba ferarum
Te rigidi silices, tu carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis: obscuráque carbasa pullo
Naiades & Dryades, passósque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis: caput Hebre, lyrámque
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripæ.

Iamque mare inuectæ flumen populare relinquunt:
Et Methymnææ potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhians diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsúsque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quærénsq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidísque amplectitur vlnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicénque suam iam tutò respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:
Amissóque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in syluis matres Edonidas omnes:
Quæ videre nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; secuta
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram,
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus vbi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit vincula motu.
Sic vt quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Exterrita fugam frustra tentabat, at illam
Lenta tenet radix, exultantemque coercet.
Dumq; vbi sint digiti, dum pes vbi, quærit, & vngues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit: pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri, porrectaq; brachia veros
Esse putes ramos, & non fallere putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoq; deserit agros.
Cumque choro meliore sui vineta Timoli,
Pactolonque petit: quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant,
At Silenus abest, titubantem annisq; meroque
Ruricolæ cepere Phryges, vinctumque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitémque sacrorum:
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer vndecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male vsurus donis, ait, Effice, quicquid
Corpore contigero, fuluum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraque munera soluit
Liber, & indoluit, quod non meliora petisset.
Lætus abit, gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat,
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas,
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum,
Hesperides donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas vbi lauerat vndis,
Vnda fluens palmis Danaen eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri,
Extructas dapibus nec tostæ frugis egentes.
Tum vero, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua dapes, admoto dente, premebat.
Miscuerat puris autorem muneris vndis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali, diuésque, miserque,
Effugere optat opes, & quæ modo vouerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
Vrit, & inuiso merito torquetur ab auro:
Ad cælum manus, & splendida brachia tollens
Da veniam Lenæe pater, peccauimus, inquit:
Sed miserere precor, speciosóque eripe damno.
Mite Deûm numen: Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera soluit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade ait ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque iugum ripæ labentibus obuius vndis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus:
Spumiferóque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusq; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluas & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris,
Pingue sed ingenium mansit: nocituráque, vt ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuóque extensus vtroque
Sardibus hinc illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cærula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tempora glandes.
Isque Deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midam (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit: post hunc sacer ora resoluit
Tmolus ad os Phœbi: vultum sua silua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside vinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice Palla:
Distinctámque lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis

Omnibus: arguitur tamen atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis partem damnatur in vnam:
Induiturque aures lente gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris:
Sed solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus: qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen: secedit, humumq;
Effodit, & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ vocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit apertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, & vt primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab austro.
Obruta verba refert, dominique coarguit aures.
Vltus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra Pontum Nephelcidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt, susceptáq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero mundi genitore profundi
Mortalem induitur formam. Phrygiæq; tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex infitiatur, & addit
Perfidiæ cumulum falsis periuria verbis.
Non impune feres rector maris inquit: & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ litora Troiæ.
Inque freti formam terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est : regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos: tantiq; operis mercede negata,
Bis periura capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit.
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus,
Clarus erat Diua: nec aui magis ille superbit
Nomine quam soceri. siquidem Iouis esse nepotem
Contigit haud vni, coniux Dea contigit vni.
Namque senex Themidi Proteus prædixerat vndæ
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiorq; vocabitur illo.
Ergo ne quisquam mundus Ioue maius haberet,
Quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque suo Æaciden succedere vota nepotum
Iussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Hæmoniæ curuos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt: vbi si foret altior vnda,
Portus erat, summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec vestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita baccis,
Est specus in medio natura factus, an arte
Ambiguum, magis arte tamen: quo sæpe venire
Frænato delphine sedens Theti nuda solebas.
Illic te Peleus, vt somno victa iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris: volucrem tamen ille tenebat:
Nunc grauis arbor eras: hærebat in arbore Peleus:
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illa
Territus Æacides à corpore brachia soluit.
Isq; deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat:
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide dixit, thalamis potiere petitis:
Tu modò, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, vinclisq; innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quicquid erit, dum, quod fuit ante, reformet:
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultum
Admisitque suos in verba nouissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatóque petebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu,
Vix bene virgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouas formas: donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendit:
Tum demum ingemuit, Neque, ait, sine numine vincis.
Exhibita estq; Thetis. confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.
Fœlix & nato, fœlix & coniuge Peleus,
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. fraterno sanguine sontem,
Expulsúmque domo patria Trachinia tellus
Accipit. hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriúmque nitorem
Ore ferens Ceyx illo qui tempore mæstus,
Dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Æacides fessus curáque viaque
Venit, & intrauit paucis comitantibus vrbem,
Quosq; greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca valle reliquit:
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quóq; satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentitúrque fugæ causam: petit vrbe, vel agro
Se iuuet. Hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur, Mediæ quoq; commoda plebi
Nostra patent Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo momenta potentia clarum
Nomen, auumq; Iouem: nec tempora perde precando.
Quod petis omne feres: tuáque hæc pro parte vocato.
Qualiacumque vides: vtinam meliora videres:
Et flebat. Moueat tantos quæ causa dolores,

Progenuit tellus ignotum nomine Lygdum
Ingenua de plebe virum: nec census in illo
Nobilitate sua maior, sed vita fidesq;
Inculpata fuit, grauidæ qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cum iam prope partus adesset:
Quæ voueam duo sunt, minimo vt releuere dolore,
Vtq; marem parias, onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat, quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si fœmina partu,
(Inuitus mando: pietas ignosce) necetur:
Dixerat: & lacrymis vultum lauere profusis
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen vsq; suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arcto.
Certa sua est Lygdo sententia, iamq; ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem,
Cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut visa est, inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus: cum qua latrator Anubis,
Sanctaq; Bubastis, variisq; coloribus Apis,
Quiq; premit vocem, digitoq; silentia suadet,
Sistráque erant, nunquámque satis quæsitus Osiris,
Plenaq; somniferis serpens peregrina venenis.
Tum velut excussam somno, & manifesta videntem
Sic affata Dea est, Pars ô Telethusa mearum
Pone graues curas, mandataq; falle mariti.
Nec dubita, cum te partu Lucina leuarit,
Tollere quicquid erit. Dea sum auxiliaris, opemq;
Exorata fero. nec te coluisse quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoq; recessit.
Læta toro surgit, purasq; ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Vt dolor increuit, seq; ipsum pondus in auras
Expulit: & nata est ignaro fœmina patri,
Iussit ali mater puerum mentita: fidémq;
Res habuit: neq; erat ficti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit, noménq; imponit auitum:
Iphis auus fuerat, gauisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret, illo.
Imperceptá pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri: facies quam siue puellæ,
Siue dares puero, fieret formosus vterq;.
Tertius interea decimo successerat annus,
Cum pater Iphi tibi flauam despondet Ianthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Teleste.
Par ætas, par forma fuit: primásq; magistris
Accepere artes elementa ætatis ab iisdem.
Hinc amor amborum tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus vtriq; dedit. sed erat fiducia dispar.
Coniugium, pactæq; expectat tempora tedæ.
Quámque virum putat esse, suum fore credit Ianthe:
Iphis amat, quo posse frui desperat: & auget
Hoc ipsum flammas, ardétq; in virgine virgo:
Vixq; tenens lacrymas, quis me manet exitus, inquit,
Cognita quam nulli, quam prodigiosa, nouæq;
Cura tenet Veneris? si Dii mihi parcere vellent,
Perdere debuerant: si non & perdere vellent,
Naturale malum saltem & de more dedissent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor vrit equarum,
Vrit oues aries: sequitur sua fœmina ceruum:
Sic & aues coeunt: intérq; animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis;
Fœmina nempe marem, meus est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris, tamen illa dolis, & imagine vaccæ
Passa bouem est, & erat qui deciperetur, adulter:
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet reuolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas, téq; ipsa recolligis Iphi?
Consiliiq; inopes, & stultos excutis ignes:
Quid sis nata vides, nisi te quoq; decipis ipsam.
Et pete quod fas est, & ama quod fœmina debes,
Spes est quæ capiat, spes est quæ pascat amantem,
Hanc tibi res adimit, non te custodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti,
Non patris asperitas, nec se neget ipsa roganti:
Nec tamen est potienda tibi: nec, vt omnia fiant,
Esse potes felix, vt Diiq; hominesq; laborent.
Nunc quoq; votorum pars nulla est vana meorum:
Diiq; mihi faciles, quicquid valuere, dederunt.
Quod volo, vult genitor, vult ipsa, socerq; futurus,
At non vult Natura, potentior omnibus istis.
Quæ mihi sola nocet. venit ecce optabile tempus:
Luxq; iugalis adest, & iam mea fiet Ianthe,
Nec mihi continget, mediis sitiemus in vndis,
Pronuba quid Iuno? quid ad hæc Hymenæe venitis
Sacra? quibus qui ducat abest, vbi nubimus ambæ?
Pressit ab his vocem: nec lenius altera virgo
Æstuat: vtq; celer venias Hymenæe precatur.
Quod petit hæc, Telethusa timēs modo tēpora differt:
Nunc ficto languore moram trahit: omnia sæpe,
Visaq; causatur. sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataq; tempora tedæ
Institerant, vnusq; dies restabat. at illa
Crinalem capiti vittam nataeq; sibiq;
Detrahit, & passis aram complexa capillis,
Isi Parætonium, Mareoticaq; arua, Pharonq;
Quæ colis: & septem digestum in cornua Nilum,
Fer precor (inquit) opem, nostroq; medere timori.
Te Dea te quondam, tuaq; hæc insignia vidi,
Cunctaque cognoui, sonitum, comitésque, facésque
Sistrorum, memoriq; animo tua iussa notaui.
Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipsa,
Consilium, monitumq; tuum est: miserere duarum,
Auxilioq; iuua. Lacrymæ sunt verba secutæ.
Visa Dea est mouisse suas (& mouerat) aras
Et templi tremuere fores, imitataq; Lunam

Cornua fulserunt, crepuitq; sonabile sistrum,
Non secura quidem, fausto tamen omine læta
Mater abit templo: sequitur comes Iphis euntem
Quam solita est maiore gradu: nec candor in ore
Permanet, & vires augentur, & acrior ipse est
Vultus, & incomptis breuior mensura capillis.
Plusq; vigoris adest, habuit quam fœmina, nam quæ
Fœmina nuper eras, puer es. Date munera templis:
Nec timida gaudete fide, dant munera templis,
Addunt & titulum: titulus breue carmen habebat.
Vota puer soluit, quæ fœmina vouerat Iphis.
Postera lux radijs totum patefecerat orbem,
Cum Venus, & Iuno, sociusq; Hymenæus ad ignes
Conueniunt, potiturq; sua puer Iphis Ianthe.

METAMORPHOSEON LIB. X.

NDE per immensum croceo velatus amictu
Æthera digreditur, Ciconúmque Hymenæus ad oras
Tendit, & Orpheia nequicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem, sed nec solennia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoq; quam tenuit, lacrymoso stridula fumo
Vsque fuit, nullósq; inuenit motibus ignes.
Exitus auspicio grauior. nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata vagatur,
Occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
Defleuit vates, ne non tentaret & vmbras,
Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta:
Perq; leues populos simulacraq; functa sepulcro
Persephonem adijt, inamœnaq; regna tenentem
Vmbrarum dominum: pulsisq; ad carmina neruis
Sic ait, ô positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus quicquid mortale creamur,
Si licet & falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc, vt opaca viderem
Tartara, descendi, nec vti villosa colubris
Terna Medusæi vincirem guttura monstri.
Causa viæ est coniux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesq; abstulit annos.
Posse pati volui nec me tentasse negabo:
Vicit amor, supera Deus hic bene notus in ora est.
An sit, & hic, dubito: sed & hic tamen auguror esse:
Famaq; si veteris non est mentita rapinæ,
Vos quoque iunxit amor. per ego hæc loca plena timoris
Per Chaos hoc ingens, vastiq; silentia regni,
Eurydices oro, properata retexite fata.
Omnia debentur vobis, paulumq; morati
Serius, aut citius sedem properamus ad vnam,
Tendimus huc omnes: hæc est domus vltima: vosq;
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoque cum iustos matura peregerit annos,
Iuris erit vestri: pro munere poscimus vsum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi: leto gaudete duorum.
Talia dicentem, neruosq; ad verba mouentem,
Exangues flebant animæ: nec Tantalus vndam
Captauit refugam: stupuitque Ixionis orbis:
Nec carpsere iecur volucres: vrnisq; vacarunt
Belides: inq; tuo sedisti Sisyphe saxo.
Tum primum lacrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicénque vocant, vmbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul & legem Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec Auernas
Exierit valles, aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta silentia trames,
Arduus, obscurus, caligine densus opaca:
Nec procul abfuerant telluris margine summæ;
Hic ne deficeret metuens, auidúsq; videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est:
Brachiáque intendens, prendíque, & prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamq; iterum moriens, non est de coniuge quicquam
Questa suo, quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremúmq; vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, reuocatáq; rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quam tria qui timidus medio portante catenas
Colla canis vidit, quem non pauor ante reliquit,
Quam natura prior saxo per corpus oborto:
Quique in se traxit crimen, voluitq; videri
Olenus esse nocens: tuque ô confisa figuræ
Infelix Lethæa tuæ, iunctissima quondam
Corpora nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem frustráq; iterum transire volentem
Portitor arcuerat, septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa Cereris sine munere sedit,
Cura, dolórque animi, lacrymæq; alimenta fuere,
Esse Deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsúmq; Aquilonibus Æmum:
Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan, omnémque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Siue fidem dederat: multas tamen ardor habebat
Iungere se vati: multæ doluere repulsæ.
Ille etiam Thracum populis fuit autor, amorem
In teneros transferre mares, citráque iuuentam
Ætatis breue ver, & primos carpere flores.
Collis erat, collémque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ,
Vmbra loco deerat: qua postquam parte resedit
Dijs genitus vates, & fila sonantia mouit,

Vmbra loco venit. non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus æsculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus vtilis hastis,
Enodisque abies, curuatáque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerq; coloribus impar,
Amnicolæq; simul salices, & aquatica lotos,
Perpetuóq; virens buxus, tenuésq; myricæ:
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna
Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi,
Ornique, & piceæ pomóque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et succincta comas hirsutáque vertice pinus.
Grata Deûm matri: siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncóque induruit illo.
Affuit huic turbæ metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Namque sacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, latéque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus vmbras.
Cornua fulgebant auro, demissaq; in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo,
Bulla super frontem paruis argentea loris.
Vincta mouebatur, pariles ætate nitebant
Auribus è geminis circum caua tempora baccæ.
Isque metu vacuus, naturalique pauore
Deposito, celebrare domos mulcendáque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis,
Gratus erat Cyparisse tibi. tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad vndas:
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Æstus erat, mediusque dies: Solisque vapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri:
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab vmbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit, & vt sæuo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? & vt leuiter, pro materiáque doleret,
Admonuit gemit ille tamen, munúsque supremum
Hoc petit à superis vt tempore lugeat omni.
Iámque per immensos egesto sanguine fletus
In viridem verti cœperunt membra colorem:
Et modò qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumptóque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cœlum.
Ingemuit, tristisque Deus, Lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.
Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
Concilio, medius turbæ, volucrúmque sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit varios quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos, hoc vocem carmine mouit:
Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue. Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta prius cecini plectro grauiore Gigantes,
Sparsáque Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leuiore lyra, puerósq; canamus
Dilectos superis, inconcessísq; puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex superum Phrygij quondam Ganymedis amore
Arsit: & inuentum est aliquid quod Iupiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti
Dignatur, nisi quæ posset sua fulmina ferre.
Nec mora percusso mendacibus aëre pennis
Arripit Iliaden: qui nunc quoque pocula miscet,
Inuitáque Ioui nectar Iunone ministrat.
Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qui licet æternus tamen es. quotiesque repellit
Ver hyemem, piscíque aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, viridíque in cespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.
Dum Deus Eurotan, immunitámq; frequentat
Sparten, nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ:
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes longáq; alit assuetudine flammas.
Iamque fere medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat, spatióq; pari distabat vtrinque.
Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actúsq; cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat. at illum
Dura repercussum subiecit in aëre tellus
In vultus, Hyacinthe tuos expalluit æque
Quam puer, ipse Deus: collapsósq; excipit artus.
Et modo te refouet, modo tristia vulnera siccat.
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis:
Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Vt si quis violas, riguóq; papauera in horto,
Liliáque infringat fuluis hærentia virgis:
Marcida demittant subitò caput illa grauatum,
Nec se sustineant, specténtque cacumine terram:
Sic vultus moriens iacet, & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humeróque recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, videóque tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinusque meum: mea dextera letho
Inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse, vocari
Culpa potest: nisi culpa potest & amasse, vocari?
Atque vtinam pro te vitam, tecúmque liceret
Reddere, quod quondam fatali lege tenemur,
Semper eris mecum, memoríque hærebis in ore,
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folióque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,

Ecce, cruor qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur, formámque capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris.)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & hya
Flos habet inscriptum, funestáque litera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honórque
Durat in hoc æui, celebrandáque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.
At si forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propœtidas, abnuat æquè,
Atque illos gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxêre Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Aduena vidisset, mactatos crederet illic
Lactantes vitulos, Amathusiacásque bidentes.
Hospes erat cæsus, sacris offensa nefandis
Ipsa suas vrbes, Ophiusiáque arua parabat
Deserere alma Venus. Sed quid loca grata, quid vrbes
Peccauêre meæ? quod dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potiùs gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium est mortísque fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui:
Grandiáque in toruos transformat membra iuuencos.
Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare Deam: pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primo vulgasse feruntur.
Vtque pudor cessit, sanguisque indurruit oris
In rigidum paruo silicem discrimine versæ.
Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus vitijs, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine coniuge cælebs
Viuebat, thalamíque diu consorte carebat.
Interea niueum mira fœliciter arte
Sculpsit ebur, formámque dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest, operísque sui concepit amorem.
Virginis est veræ facies, quam viuere credas,
Et si non obstet reuerentia, velle moueri.
Ars adeo latet arte sua. miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admouet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur,
Oscula dat, reddiq; putat, loquitúrque tenétque
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit pressos veniat ne liuor in artus.
Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis
Munera fert illi conchas, teretésque lapillos,
Et paruas volucres, & flores mille colorum,
Lilia, per pictásq; pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrymas, ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
Aure leues baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellátque tori sociam, acclinatáque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura, reponit.

Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat, & pandis inductæ cornibus aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ,
Thuráque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit, & timide, Si dij dare cuncta potestis
Sit coniux opto, non ausus eburnea virgo
Dicere Pygmalion, Similis mea dixit eburnæ.
Sensit, vt ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint: & amici numinis omen
Flamma ter accensa est, apicémque per aëra duxit.
Vt rediit, simulacra suæ petit ille puellæ,
Incumbénsque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admouet os iterum, manibus quoque pectora tentat,
Tentatum mollescit ebur, positóque rigore
Subsedit digitis, ceditq; vt Hymettia Sole
Cera remollescit, tractatáque pollice multas
Vertitur in facies, ipsóque fit vtilis vsu.
Dum stupet, & dubie gaudet, fallíque veretur,
Rursus amat, rursúsque manu sua vota retractat,
Corpus erat: saliunt tentatæ pollice venæ.
Tum verò Paphius plenissima concipit heros
Verba quibus Veneri grates agit, oráque tandem
Ore suo non falsa premit, datáque oscula virgo
Sensit & erubuit, timidúmque ad lumina lumen
Attollens, pariter cum cœlo vidit amantem.
Coniugio, quod fecit, adest Dea. Iámque coactis
Cornibus in plenum nouies lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.
Editus atque illi est, qui si sine prole fuisset,
Inter fœlices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam: procul hinc natæ, procul este parentes.
Aut mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum:
Vel si credetis, facti quoque credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura videri:
Gentibus Ismarijs & nostro gratulor orbi,
Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuêre nefas. sit diues Amomo,
Cinamáque, costúmque suum, sudatáque ligno
Thura ferat, floresque alios Panchaia tellus:
Dum ferat & Myrrham. Tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, facésque suas à crimine vindicat isto.
Stipite de Stygio tumidisque afflauit Echidnis
E tribus vna soror. Scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio maius scelus. vndiq; lecti
Te cupiunt proceres, totóque Oriente iuuentus
Ad thalami certamen adest. ex omnibus vnum
Elige Myrrha virum, dum non sit in omnibus vnus.
Illa quidem sentit, fœdúmque repugnat amori:
Et secum, Quo mente feror? quid molior inquit.
Dij precor, & pietas, sacratáque iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerique resistite nostro:
Si tamen hoc scelus est. Sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: cœúntque animalia nullo
Cætera delicto: nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia coniux:
Quásque creauit init pecudes caper: ipsáque cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Fœlices quibus ista licent. humana malignas

Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram quòd non nasci mihi contigit illic,
Fortunáque loci lædor. Quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite, dignus amari
Ille, sed vt pater est. Ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem:
Nunc quia iam meus est, non est meus, ipsáque dãno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem
Vt præsens spectem Cinyram, tangámque, loquárque,
Osculáque admoueam, si nil conceditur vltra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia virgo?
Nec quot confundas & iura, & nomina sentis?
Tune eris & matris pellex, & adultera patris?
Tune soror nati, genitrixq́; vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue sorores,
Quas facibus sæuis oculos, atque ora petentes
Noxia corda vident? at tu dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, néve potentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipsa vetat. Pius ille, memórque est
Moris: & ô vellem similis furor esset in illo.
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum
Quid faciat dubitare facit: scitatur ab ipsa
Nominibus dictis cuius velit esse mariti.
Illa silet primò, patrísque in vultibus hærens
Æstuat, & tepido suffundit lumina rore,
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere vetat, siccatque genas, atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultáque qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit, at ille
Non intellectam vocem collaudat &, Esto
Tam pia semper ait. Pietatis nomine dicto,
Demisit vultus, sceleris sibi conscia, virgo.
Noctis erat medium, curásque, & corpora, somnus
Soluerat: at virgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito, furiósque vota retractat.
Et modò desperat, modò vult tentare, pudétque,
Et cupit, & quid agat, non inuenit. Vtq; securi
Saucia trabs ingens, vbi plaga nouissima restat,
Quò cadat in dubio est, omníque à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis, atque illuc, momentáque sumit vtroque.
Nec modus, & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet: erigitur, laqueóque innectere fauces
Destinat: & Zona summo de poste reuincta,
Chare vale Cinyra, causamq́; intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt, limen seruantis alumnæ,
Surgit anus, reseratq́; fores: mortísque paratæ
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Séque ferit, scinditque sinus, ereptáque collo
Vincula dilaniat: tum denique flere vacauit,
Tum dare complexus, laqueíque requirere causam.
Muta silet virgo, terrámque immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canósque suos, & inania nudans
Vbera, per cunas, alimentaque prima precatur,
Vt sibi committat quicquid dolet. Illa rogantem
Auersata gemit, certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem, Dic, inquit, opémque
Me sine ferre tibi: non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo, quod carmine sanet, & herbis:
Siue aliquis nocuit, magico lustrabere ritu:
Ira Deum siue est, sacris placabimus iram.
Quid rear vlterius? certè fortuna, domúsque
Sospes ab incursu est, viuunt genitríxque, paterque,
Myrrha patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore, nec nutrix etiamnum concipit vllum
Mente nefas: aliquémque tamen præsentit amorem:
Propositíque tenax, quodcunque est orat, vt ipsi
Indicet, & gremio lacrymantem tollit anili
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus (inquit) amas. & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi nec sentiet vnquam
Hoc pater. Exiliit gremio furibunda, torúmque
Ore premens, discede precor, miseróque pudori,
Parce, ait, instanti discede aut desine, dixit,
Quærere quid doleam scelus est, quod scire laboras.
Horret anus, tremuláque manus annisque, metúque
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur, modo si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cæptíque minatur
Mortis, & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrymísque impleuit obortis
Pectora nutricis: conatáque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem: pudibundáque vestibus ora
Texit, &, O dixit, felicem coniuge matrem.
Hactenus, & gemuit gelidos nutricis in artus,
Ossáque (sensit enim) penetrat tremor, albáque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis:
Multáque vt excuteret diros, si posset, amores,
Addidit: at virgo scit se non falsa moneri:
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Viue, ait hæc potiere tuo, non ausa parente
Dicere conticuit: promissáque numina firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Pérque nouem noctes Venerem, tactúsque viriles
In vetitis numerant, turba Cinyreïs in illa
Regis adest coniux, arcanáque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem vino Cinyram malè sedula nutrix
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat. Quæsitis virginis annis,
Par, ait, est Myrrhæ, quam postquam adducere iussa est,
Vtq; domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus, infelix, non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagáque pectora mærent:
Sed tamen & gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent: interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum, fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes:

Nox

Nox caret igne suo. primus tegit Icare vultus,
Erigoneq; pio sacrataq; parentis amor.
Ter pedis offensi signo est reuocata, ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen, & tenebræ minuunt, noxq; atra pudorem:
Nutricisque manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat thalami, iam limina tangit,
Iámq; fores aperit, iam ducitur intus. at illi
Poplite succiduo genua intremuere: fugitq;
Et color, & sanguis, animusq; relinquit euntem.
Quóq; suo propior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet, & velles non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cùm traderet, Accipe, dixit,
Ista tua est Cinyra: deuotáque pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua viscera lecto,
Virgineósq; metus leuat, hortatúrque timentem:
Forsitan ætatis quoq; nomine, filia dixit:
Dixit & illa, Pater: sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaq; crimina portat:
Postera nox facinus geminat: nec finis in illa est:
Cum tandem Cinyras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine, vidit
Et scelus & natam, verbisque dolore retentis
Pendenti nitidum vagina diripit ensem:
Myrrha fugit tenebrisq;, & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latósq; vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæáque rura reliquit.
Perq; nouem errauit redeuntis cornua Lunæ,
Cùm tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vixq; vteri portabat onus. tum nescia voti,
Atq; inter mortisq; metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces. O si qua patetis
Numina confessis, merui, nec triste recuso
Supplicium: sed ne violem, viuósq; superstes,
Mortuaq; extinctos, ambobus pellite regnis:
Mutatæq; mihi, vitámq; necemq; negate,
Numen confessis aliquod patet: vltima certè
Vota suos habuere Deos; nam crura loquentis
Terra superuenit: ruptosq; obliqua per vngues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossáque robur agunt, mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Iámq; grauem crescens vterum præcinxerat arbor,
Pectoraq; obruerat, colliúmque operire parabat.
Non tulit illa moram, venientiq; obuia ligno
Subsedit, mersitq; suos in cortice vultus.
Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrymis: stillatáque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.
At malè conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebátque viam, qua se genitrice relicta
Exereret: media grauidus tumet arbore venter,
Tendit onus matrem, neq; habent sua verba dolores,
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curuatáque crebros
Dat gemitus arbor, lacrymisque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouitq; manus, & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice viuum
Reddit onus, vagitque puer, quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque: qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
Labitur occultè, fallitque volatilis ætas:
Et nihil est annis velocius, ille sorore
Natus, auóque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam vir, iam se formosior ipso est.
Iam placet & Veneri, matrisque vlciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius, extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit, altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquora cinctam,
Piscosámque Cnidon, grauidámque Amathunta metallis.
Abstinet & cœlo, cœlo præfertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetáque semper in vmbra est
Indulgere sibi, formámque augere colendo.
Per iuga per siluas, dumos, & saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ:
Hortatúrque canes, tutæque animalia prædæ
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua ceruum,
Aut agitat damas, aut fortibus abstinet apris:
Raptorésque lupos, armatósque vnguibus vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, vt hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: Fortisque fugacibus esto
Inquit: in audaces non est audacia tuta,
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo:
Néve feras, quibus arma dedit natura lacesse,
Stet tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,
Nec facies: nec quæ Venerem mouêre, leones,
Setigerósque sues, oculósque, animósque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus est fuluis, & vasta leonibus ira:
Inuisúmque mihi genus est: quæ causa roganti
Dicam, ait, & veteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit. & ecce
Opportuna sua blanditur populus vmbra:
Dátque torum cespes. libet hac requiescere tecum,
Et requieuit humo: pressitque & gramen, & ipsum,
Inque sinu iuuenis posita ceruice, reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula verbis,
Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros. non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim: nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge. Coniuge dixit,
Nil opus est Atalanta tibi, fuge coniugis vsum.
Nec tamen effugies, téque ipsa viua carebis.
Territa forte Dei per opacas innuba siluas

Viuit, & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat, Nec sum potienda, nisi, inquit,
Victa prius cursu: pedibus contendite mecum.
Præmia veloci coniux, thalamiq; dabuntur:
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis. sed tanta potentia formæ est.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui:
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat, ac nimios iuuenum damnarat amores,
Vt faciem, & posito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit: tollensq; manus, Ignoscite, dixit,
Quos modo culpaui, nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant, laudando concipit ignem:
Et ne quis iuuenum currat, velocius, optat,
Inuidiamq; timet. Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio visa est iuueni: tamen ille decoris
Miratur magis est, cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergaque iactantur crines per eburnea. quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inq; puellari corpus candore ruborem
Traxerat, haud aliter, quam cùm super atria velum
Cãdida purpureum similem dat, & inficit vmbram.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi, pendúntq; ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenis deterritus horum
Constitit in medio: vultúq; in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait, seu me fortuna potentem
Fecerit, ô tanto non indignabere vinci.
Namq; mihi genitor Megareus, Onchestius at illi,
Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum.
Nec virtus citra genus est: seu vincar, habebis
Hippomene victo, magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit, & dubitat superari, an vincere malit.
Atque ita, quis Deus hunc formosis, dixit, iniquus
Perdere vult? charǽque iubet discrimine vitæ
Coniugium petere hæc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor (poteram tamen hac quoque tangi)
Sed quòd adhuc puer est, non me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quòd inest virtus, & mens interrita lethi?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quod amat, tantique putat connubia nostra,
Vt pereat, si me mors illi dura negaris?
Dum licet, hospes abi, thalamósq; relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est, tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam ante peremptis?
Viderit. Intereat, quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agitúrq; in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia viuere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidia victoria nostra ferenda.
Sed non culpa mea est. vtinam desistere velles:
Aut quoniam es demens, vtinam velocior esses.
Ah quàm virgineus puerili vultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem.
Viuere dignus eras, quòd si fœlicior essem.
Nec mihi coniugium fata importuna negarent,
Vnus eras, cum quo sociare cubilia vellem,
Dixerat: vtq; rudis, primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem,
Iam solitos poscunt cursus populusque, patérque,
Cùm me sollicita proles Neptunia voce
Inuocat Hippomenes, Cythereáque comprecor, ausis
Adsit ait, nostris, & quos dedit, adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Motáque sum (fateor) nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenæ Damascenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi prisci
Sacrauêre senes, templisq; accedere dotem
Hanc iussere meis, medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea veniens decepta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda, nisi ipsi,
Hippomenen adij, docuique quis vsus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus vterque
Emicat, & summum celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamórque, fauórque,
Verbáque dicentem, Nunc, nunc incumbere tempus:
Hippomene propera, nunc viribus vtere totis.
Pelle moram, vinces: dubium Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties, cùm iam posset transire, morata est,
Spectatósque diu vultus inuita reliquit!
Aridus à lasso veniebat anhelitus ore,
Metáque erat longè: tum deniq; de tribus vnum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurúmque volubile tollit.
Præterit Hippomenes, resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessatáque tempora cursu
Corrigit, atq; iterum iuuenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitque virum: pars vltima cursus
Restabat, Nunc, inquit, ades Dea muneris auctor:
Inque latus campi quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.
An peteret virgo, visa est dubitare: coegi
Tollere & adieci sublato pondera malo,
Impedijque oneris pariter grauitate, moráque.
Neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est virgo: ducit sua præmia victor.
Dignáne, cui grates ageret, cui thuris honorem
Ferret, Adoni fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptúsque dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caue, mêque ipsam exhortor in ambos.
Templa deûm matri, quæ quondam clarus Echion,

Fece-

Fecerat ex voto, nemorosis abdita syluis
Transibant & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenem, à numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Relligione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum,
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritáque mater
An Stygia sontes dubitauit mergere unda.
Pœna leuis visa est. ergo modò læuia fuluæ
Colla iubæ velant: digiti curuantur in vngues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant syluas: aliisque timendi
Dente premunt domiti Cybeleia fræna leones.
Hos tu chare mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctisq; per aëra cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Excitère canes. syluísque exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidúmque & tuta petentem
Trux aper insequitur, totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum tradit arena.
Vecta leui curru, medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.
Agnouit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aues illuc. Vtque æthere vidit in alto,
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit, pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis:
Questáque cum fatis, Et non tamen omnia vestri
Iuris erunt, dixit, luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei: repetitáque mortis imago
Annua plangoris peragat simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas
Persephone licuit, nobis Cinyreius heros
Inuidiæ mutatus erit? sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida cœlo
Surgere bulla solet nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus.
Qualem quem lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent. breuis est tamen vsus in illo,
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

METAMORPHOSEON LIB. XI.

Carmine dum tali syluas, animósque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus vna, leues iactato crine per auras,
En, ait, en hic est nostri contemptor. & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est. qui missus in ipso
Aëre, concentu victus vocísque lyræq;, est.
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Ante pedes iacuit: sed enim temeraria crescunt
Bella, modusq; abijt, insanáque regnat Erinnys.
Cunctaq; tela forent cantu mollita, sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque, & plausus, & Bacchei vlulatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exaudi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesq;, agmenq; ferarum
Mænades Orphei titulum rapuère theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coëunt, vt aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt: structóque vtrimq; theatro
Vt matutina ceruus periturus arena
Præda canum est: vatémque petunt, & fronde virentes
Coniiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices: neu desint tela furori.
Forte boues presso subigebant vomere terram.
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni;
Agmine qui viso fugiunt, operísque relinquunt
Arma sui: vacuósque iacent dispersa per agros
Sarculáque & rastrique graues, longíque ligones:
Quæ postquam rapuère feræ, cornúque minaces
Diuulsère boues, ad vatis fata recurrunt,
Tendentémque manus atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt: pérq; os (pro Iupiter) illud
Auditum saxis, intellectúmque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres Orpheu, te turba ferarum
Te rigidi silices, tu carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis: obscuráque carbasa pullo
Naiades & Dryades, passúsque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis: caput Hebre, lyrámque
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripæ,

Iámque mare inuectæ flumen populare relinquunt:
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhians diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsúsque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quærénsq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidísque amplectitur vlnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicénque suam iam tutò respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:
Amissóque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in syluis matres Ædonidas omnes:
Quæ videre nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; secuta
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram,
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus vbi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit vincula motu.
Sic quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Exterrata fugam frustra tentabat, at illam
Lenta tenet radix, exultantémque coercet.
Dúmq; vbi sint digiti, dū pes vbi, quæris, & vngues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Robore percussit: pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri, porrectaq; brachia veros
Esse putes ramos, & non fallere putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoq; deserit agros.
Cumque choro meliore sui vineta Timolis,
Pactolonque petit: quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant,
At Silenus abest, titubantem annisq; meroque
Ruricolæ cepere Phryges, vinctumque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitémque sacrorum:
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer vndecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male vsurus donis, ait, Effice, quicquid
Corpore contigero, fuluum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraque munera soluit
Liber, & indoluit, quod non meliora petisset.
Lætus abit, gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat,
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas,
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum,
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas vbi lauerat vndis,
Vnda fluens palmis Danaen eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri,
Exstructas dapibus nec tostæ frugis egentes.
Tum vero, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua dapes, admoto dente, premebat.
Miscuerat puris autorem muneris vndis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali, diuésque, miserque,
Effugere optat opes, & quæ modo vouerat, odit.
Copia nulla famem releuat. sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritò torquetur ab auro:
Ad cælum manus, & splendida brachia tollens
Da veniam Lenæe pater peccauimus, inquit:
Sed miserere precor, speciosóque eripe damno.
Mite Deûm numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera soluit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade ait ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque iugum ripæ labentibus obuius vndis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus:
Spumiferóque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusq; simul simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquis: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluas & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris,
Pingue sed ingenium mansit: nocitúræque, vt ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuóque extensus vtroque
Sardibus hinc illinc paruis finitur Hypæpis,
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cærula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tempora glandes.
Isque Deum pecoris spectans, In iudice dixit,
Nulla mora est, calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine delinijt post hunc sacer ora resoluit
Tmolus ad os Phœbi: vultum sua silua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnasside vinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice Palla:
Distinctámque lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis

Omnibus: arguitur tamen atque iniusta vocatur.
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam sic idas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis partem damnatur in vnam:
Induiturque aures lente gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris:
Sed solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus: qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen; secedit, humumq;
Effodit, & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ vocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, & vt primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab austro
Obruta verba refert domini coarguit aures.
Vltus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra Pontum Nephelëidos Helles
Laomedonteis Latoïus astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhætei læua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero mundi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum falsis periuria verbis.
Non impune feres rector maris inquit: & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ litora Troiæ.
Inque freti formam terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos: tantiq; operis mercede negata,
Bis periura capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit.
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus
Clarus erat Diua: nec aui magis ille superbit
Nomine quam soceri: siquidem Iouis esse nepotem
Contigit haud vni, coniux Dea contigit vni.
Nam senex Thetidi Proteus prædixerat vnde,
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiorq; vocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque suos Æaciden succedere vota nepotum
Iussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Hæmoniæ curuos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt: vbi si foret altior vnda,
Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec vestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio natura factus, an arte
Ambiguum, magis arte tamen: quo sæpe venire
Frenato delphine sedens Theti nuda solebas.
Illic te Peleus, vt somno victa iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris: volucrem tamen ille tenebat:
Nunc grauis arbor eras: hærebat in arbore Peleus:
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illa
Territus Æacides à corpore brachia soluit.
Inq; deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat:
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide dixit, thalamis potiere petitis:
Tu modò, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, vincloq; innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quicquid erit, dum, quod fuit ante, reformet:
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultus:
Admisitque suos in verba nouissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque petebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu,
Vix bene virgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouas formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendi:
Tum demum ingemuit, Neque, ait, sine numine vincis.
Exhibita estq; Thetis. confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.
Fœlix & nato, fœlix & coniuge Peleus.
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant, fraterno sanguine sontem,
Expulsumque domo patria Trachinia tellus
Accipit. hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx illo qui tempore mæstus,
Dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Æacides fessus curisque viaque
Venit, & intrauit paucis comitantibus vrbem,
Quosq; greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca valle reliquit:
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoq; satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentiturque fugæ causam: petit vrbe, vel agro
Se iuuet. Hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur, Mediæ quoq; commoda plebi
Nostra patent Pelen, nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo momenta potentia clarum
Nomen, auumq; Iouem: nec tempora perde precando.
Quod petis omne feres: tuaque hæc pro parte vocato.
Qualiacumque vides: vtinam meliora videres
Et flebat. Moueat tantos quæ causa dolores,

Et Peleus comitésq; rogant: quibus ille profatur.
Forsitan hanc volucrem, rapto quæ viuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putatis.
Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus
Qui vocat Auroram, cælóque nouissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ
Coniugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus gentes, regésque subegit,
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte reuertentes Phœbus, Maiáque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cyllenæo.
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non fert ille moras, virgáq; mouente soporem
Virginis os tangit, tactu iacet illa potenti,
Vimq; Dei patitur. Nox cælum sparserat astris:
Phœbus anum simulat, præreptaq; gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora venter,
Alipedis de stirpe Dei versuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur è Phœbo (Namque est enixa gemellos)
Carmine vocali clarus, citharáque Philammon.
Quid peperisse duos, & diis placuisse duobus:
Et forti genitore, & progenitore Tonante
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciémque Deæ culpauit, at illi
Ira ferox mota est, Factisq; placabimus, inquit.
Nec mora, curuauit cornu, neruóque sagittam
Impulit, & meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet, nec vox tentatáque verba sequuntur:
Conantémque loqui, cum sanguine vita reliquit,
Quam miser amplexans ego tunc patrióq; dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura Ponti
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Vt vero ardentem vidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos, quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similisq; iuuenco
Spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua via nulla fuit, iam tum mihi currere visus
Plus homine est, alásq; pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, velóxque cupidine lethi
Vertice Parnasi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis;
Oráque adunca dedit, curuos dedit vnguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires,
Vt nunc accipiter nulli satis æquus in omnes
Sæuit aues: aliisque dolens fit causa dolendi.
Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo
Aduolat armenti custos Phoceus Anetor,
Et Pelen, Peleu magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait, quodcunq; feras iubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidus Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad litora curua iuuencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret quantum superesse videret,
Pársque boum fuluis genua inclinarat arenis,
Latarúmque iacens campos spectabat aquarum,
Pars gradibus tardis illuc errabat & illuc.
Nant alij, celsóque exstant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucóque vmbrosa vetusto.
Nereides, Nereúsque tenent: hos nauita templi
Edidit esse Deos, dum retia litore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris vnda paludem,
Inde fragore graui strepitus, loca proxima terret
Bellua vasta lupus, siluisque palustribus exit,
Oblitus & spumis, & crasso sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter, rabiéque faméque,
Acrior est rabie. Neque enim ieiunia curat
Cæde boum, dirámque famem finire: sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu
Dum defendimus letho est data sanguine litus,
Vndáque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit,
Dum superest aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capessamus, coniunctáque tela feramus.
Dixerat agrestis: nec Pelea damna mouebant:
Sed memor admissi Nereida colligit orbam
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentáque sumere tela
Rex iubet Oetæus: cum quis simul ipse parabat
Ire, sed Alcyone coniux, excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos, collóque infixa mariti,
Mittat vt auxilium sine se, verbisque precatur.
Et lacrymis animásque duas vt seruet in vna.
Æacides illi: pulchros Regina, piósque
Pone metus, plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra noua monstra mouere:
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce locus summa fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu aspiciunt, vastatorémque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, vt finiat iras,
Orat opémque ferat: nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ, Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. Sed enim irreuocatus ab acri
Cæde, lupus perstat dulcedine sanguinis asper;
Donec inhærentem laceræ ceruice iuuencæ
Marmore mutauit corpus, pariterque colorem.
Omnia seruauit: lapidis color indicat illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exul, & illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acasto.

Interea

Interea fratrisque sui fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx
Consulat vt sacras hominum oblectamina sortes:
Ad Clarium parat ire Deum, nam templa profanus
Inuia cum Phlegiis faciebat Delphica Phorbas.
Consilij tamen ante sui fidissima certam
Te facit Alcyone: cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque simillimus ora
Pallor obit, lacrymisque genae maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quae mea culpa tuam, dixit, charissime mentem
Vertit? vbi est, quae cura mei prior esse solebat?
Iam potes Alcyone securus abesse relicta?
Iam via longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto per terras iter est, tantumque dolebo.
Non etiam metuam, curaeque timore carebunt?
Aequora me terrent, & Ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi:
Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos, & cum velit aequora placet:
Cum semel emissi tenuerunt aequora venti,
Nil illis vetitum est: incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum est: caeli quoque nubila vexant,
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui (nam noui, & saepe paterna
Parua domo vidi) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis
Chare potest coniux, nimiumque es certus eundi,
Me quoque tolle simul: certe iactabimur vna:
Nec nisi quae patiar, metuam, pariterque feremus,
Quicquid erit pariter super aequora lata feremur.
Talibus Aeolidis dictis lacrymisque mouetur
Sidereus coniux: nec enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli:
Multaque respondit timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco causam probat, addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modo fata remittant)
Ante reuersurum, quam luna bis impleat orbem.
His vbi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus aequore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa veluti praesaga futuri
Horruit Alcyone, lacrymasque emisit obortas,
Amplexumque dedit, tristique miserrima tandem
Ore, vale, dixit, collapsaque corpore toto est.
At iuuenes, quaerente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequalique ictu scindunt freta, sustulit illa
Humentes oculos, stantemque in puppe recurua
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas: vbi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Haec quoque vt haud poterat spatio summota videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Seque toro ponit: renouat lectusque locusque
Alcyones lacrymas, & quae pars admonet absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes:
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, venientesque excipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur, longeque erat vtraque tellus,
Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
Fluctibus, & praeceps spirare valentius Eurus.
Ardua iam dudum demittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum subnectite velum.
Hic iubet: impediunt aduersae iussa procellae:
Nec sinit audiri vocem fragor aequoris vllam.
Sponte tamen properant, alij subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare:
Egerit hic fluctus, aequorque refundit in aequor.
Hic rapit antennas: quae dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems, omnique a parte feroces
Bella gerunt venti, fretaque indignantia miscent.
Ipse pauet: nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatue, velitue.
Tanta mali moles, tantoque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis vnda, tonitrubus aether.
Fluctibus erigitur, caelumque aequare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes:
Et modo, cum fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior vnda:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis.
Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imumque Acheronta videtur:
Nunc vbi demissam curuum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite caelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec leuius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries, balistaue concutit arces.
Vtque solent, sumptis in cursu viribus, ire
Pectore in arma feri, protentaque tela leones:
Sic vbi se ventis commiserat vnda coortis,
Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
Rima patet, praebetque viam letalibus vndis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum descendere caelum,
Inque plagas caeli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum caelestibus vndis
Aequoreae miscentur aquae, caret ignibus aether.
Caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has, praebentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus vndae.
Dat quoque iam saltus intra caua tecta carinae
Fluctus, & vt miles numero praestantior omni,
Cum saepe assiliit defensae moenibus vrbis,
Spe potitur tandem, laudisque accensus amore
Inter mille viros murum tamen occupat vnus:

Sic vbi pulsarunt celsi latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimæ ruit impetus vndæ:
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captæ descendat mœnia nauis:
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat. Trepidãt haud segnius omnes
Quam solet vrbs, aliis murum fodientibus extra,
Atq; aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars; animiq; cadunt: totidemq; videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere atq; irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas: stupet hic: vocat ille beatos
Funera quos maneat: hic votis numen adorat,
Brachiaq; ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi materq; parensq;,
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est.
Alcyone Ceyca mouet: Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: & cum desideret vnam,
Gaudet abesse tamen: patriæ quoq; vellet ad oras
Respicere, inq; domum supremos vertere vultus:
Verum vbi sit nescit: tanta vertigine pontus
Feruet, & inducta piceis è nubibus vmbra
Omne latet cœlum, duplicataq; noctis imago est,
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur & regimen: spoliisq; animosa superstes
Vnda velut victrix, sinuataq; despicit vndas.
Nec leuius, quam si quis Athon, Pindumq; reuulsos
Sede sua totos in apertum euerteret æquor,
Præcipitata cadit: pariterq; & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna virorũ
Gurgite pressa graui, neq; in aera reddita, fato
Functa suo est. alii partes & membra carinæ
Trunca tenent, tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina nauigii Ceyx: socerumq; patremq;
Inuocat (heu) frustra: sed plurima nantis in ore
Alcyone coniux: illam meminitq; refertq;
Illius ante oculos, vt agant sua corpora fluctus
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus
Nominat Alcyonem, ipsisq; immurmurat vndis
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur: & rupta mersum caput obruit vnda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Ille nocte fuit: quoniamq; excedere cœlo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & iam quas induat ille
Festinat vestes, iam quas, vbi venerit ille
Ipsa gerat: reditusq; sibi promittit inanes
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat:
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
Proq; viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Vtq; foret sospes coniux suus, vtq; rediret,
Optabat, nullamq; sibi præferret. at illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At Dea non vltra pro functo morte rogari
Sustinet: vtq; manus funestas arceat aris,
Iri meæ, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Extinctiq; iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonem veros narrantia casus.
Dixerat: induitur velamina mille colorum
Iris, & arquato cœlum curuamine signans
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens, mediusve cadensve
Phœbus adire potest, nebulæ caligine mistæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusq; sagacior anser,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve sonum reddunt conuitia linguæ,
Muta quies habitat: saxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Inuitat somnos crepitantibus vnda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræq; herbæ, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua ne verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota est, custos in limine nullus:
At medio torus est hebeno sublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus.
Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silua gerit frondes, eiectas litus arenas.
Quo simul intrauit, manibusq; obstantia virgo
Somnia dimouit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus, tardaq; Deus grauitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumq; iterumq; relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se, cubitoque leuatus
Quid veniat (cognouit enim) scitatur. at illa,
Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori:
Somnia, quæ veras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina iube sub imagine regis
Alcyonen adeant, simulacraq; naufraga fingant,
Imperat hoc Iuno, postquam mandata peregit,
Iris abit: neque enim vlterius tolerare soporis
Vim poterat: labique vt somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modo venerat, arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremq; figuræ
Morphea. non illo iussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumque, sonumque loquendi.
Adiicit & vestes, & consuetissima quæque
Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens,
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis
Phãtasos ille in humũ, saxumq;, vndamq;, trabemq;,
Quæque vacant anima, fallaciter omnia transit,
Regibus hi ducibusq; suos ostendere vultus
Nocte solent, populos alii plebemq; pererrant.

Præter

Præteris hos senior, cunctisque è fratribus vnum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus,
Deposuitq; caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis.
Per tenebras, intraq; moræ breue tempus in vrbem
Peruenit Æmoniam: positisque è corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumptaque figura
Luridus, exanimi similis, sine vestibus vllis
Coniugis ante torum miseræ stetit: vda videtur
Barba viri, madidisq; grauis fluere vnda capillis.
Tum lecto incumbens fletu super ora profuso
Hæc ait, Agnoscis Ceyca miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice, nosces,
Inueniesq; tuo pro coniuge coniugis vmbram.
Nil opis Alcyone nobis tua vota tulerunt:
Occidimus: falso tibi me promittere noli.
Nubibus Ægæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit:
Oraque nostra tuum frustra clamantia nomen
Implerunt fluctus: Non hæc tibi nuntiat auctor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lacrymas, lugubriaq; indue, nec me
Indeploratum sub inania tartara mitte.
Adijcit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui: fletus quoque fundere veros
Visus erat, gestumq; manus Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone: lacrymas mouet, atque lacertos
Per somnum, corpusq; petens, amplectitur auras:
Exclamatq;, mane: quo te rapis? ibimus vna.
Voce sua specieque viri turbata soporem
Excutit: & primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat. (nam moti voce ministri
Intulerant lumen) postquam non inuenit vsquam,
Percutit ora manu, laniatq; à pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit, nec crines soluere curans
Scindit: & altrici quæ luctus causa roganti,
Nulla est Alcyone, nulla est, ait, occidit vna
Cum Ceyce suo, solatia tollite verba.
Naufragus interiit: vidi, agnouique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Vmbra fuit: sed & vmbra tamen manifesta, virique
Vera mei: non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius, ore nitebat:
Pallentem, nudumq; & adhuc humente capillo
Infelix vidi: stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: & quærit vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens ventos sequerere, rogabam.
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoq; duxisses, fuit ah, fuit vtile tecum
Ire mihi, neque enim vitæ de tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii, iactor quoq; fluctibus absens:
Et sine me te pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed nec pugnabo, nec te miseranda relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes: inque sepulcro
Si non vrna, tamen iunget nos litera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verboq; interuenit omni
Plangor: & attonito gemitus à corde trahuntur.
Mane erat, egreditur tectis ad littus, & illum
Mœsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque moratur ibi, dumque hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littore dixit.
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque
Prospicit, in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua: primoque, quid illud
Esset, erat dubium. Postq iam paulum appulit vnda,
Et quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat,
Qui foret ignorans, quia naufragus, omine mota est:
Et tanquam ignoto lacrymas daret, heu miser, inquit,
Quisquis es, & siqua est coniux tibi: fluctibus actum
Fit propius corpus: quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus, & minus est mentis: iam iamque propinquat,
Admotum terræ, iam quod cognoscere posset,
Cernit, erat coniux. Ille est, exclamat, & vna
Ora, comas, vestem lacerat: tendensq; trementes
Ad Ceyca manus, sic ô charissime coniux,
Sic ad me miserande redis? ait. Adiacet vndis
Facta manu moles, quæ primas æquoris vndas
Frangit, & incursus quæ prædelasset aquarum.
Insilit huc, mirumque fuit potuisse, volabat:
Percutiensq; leuem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis vndas.
Dumq; volat, mæsto similem plenumq; querelæ
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Vt vero tetigit mutum & sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus vndæ
Tollere sit visus: populus dubitabat: at ille
Senserat: & tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur, fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor: nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos hiberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu, præstatque nepotibus æquor.
Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaque crura gerentem
Aspicis (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies: & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris: sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptusq; Ioui Ganymedes,
Laomedonq; senex, Priamusq; nouissima Troiæ
Tempora sortitus: frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamuis est illum proles enixa Dymantis:
Æsacon vmbrosa furtim peperisse sub Ida

Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram quòd non nasci mihi contigit illic,
Fortunáque loci lædor. Quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite, dignus amari
Ille, sed vt pater est. Ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem:
Nunc quia iam meus est, non est meus. ipsáque dãno.
Est mihi proximitas. aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem
Vt præsens spectem Cinyram, tangámque, loquárque,
Osculáque admoneam, si nil conceditur vltra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia virgo?
Nec quod confundas & iura & nomina sentis?
Túne eris & matris pellex, & adultera patris?
Túne soror nati, genitrixq; vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue sorores,
Quas facibus sæuis oculos, atque ora petentes
Noxia corda vident? at tu dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, néue potentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipsa vetat. Pius ille, memórque est
Moris. & ô vellem similis furor esset in illo.
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum
Quid faciat dubitare facit, scitatur ab ipsa
Nominibus dictis cuius velit esse mariti.
Illa silet primò, patrisque in vultibus hærens
Æstuat, & tepido suffundit lumina rore,
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere vetat, siccatque genas, atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit, at ille
Non intellectam vocem collaudat &, Esto
Tam pia semper ait: Pietatis nomine dicto,
Demisit vultus, sceleris sibi conscia, virgo:
Noctis erat medium, curásque, & corpore, somnus
Soluerat: at virgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito, furiósque vota retractat.
Et modò desperat, modò vult tentare, pudétque,
Et cupit, & quid agat, non inuenit. Vtq; securi
Saucia trabs ingens vbi plaga nouissima restat,
Quò cadat in dubio est, omnique à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis, atque illuc, momentáque sumit vtroque.
Nec modus, & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet: erigitur, laqueóque innectere fauces
Destinat: & Zona summo de poste reuincta,
Chare vale Cinyra, causámq; intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt, limen seruantis alumnæ,
Surgit anus, reseratq; fores: mortísque paratæ
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Séque ferit, scinditque sinus, ereptáque collo
Vincula dilaniat: tum denique flere vacauit,
Tum dare complexus, laqueique requirere causam.
Muta silet virgo, terrámque immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canósque suos, & inania nudans
Vbera, per cunas, alimentaque prima precatur,
Vt sibi committat quicquid dolet. Illa rogantem
Aduersata gemit, certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem, Dic, inquit, opémque
Me sine ferre tibi: non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo, quod carmine sanet, & herbis:
Siue aliquis nocuit, magico lustrabere ritu:
Ira Deûm siue est, sacris placabimus iram.
Quid rear vlterius? certè fortuna, domúsque
Sospes ab incursu est, viuunt genitríxque, paterque,
Myrrha patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore, nec nutrix etiamnum concipit vllum
Mente nefas: aliquémque tamen præsentit amorem:
Propositíque tenax, quodcunque est orat, vt ipsi
Indicet, & gremio lacrymantem tollit anili
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus (inquit) amas & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi nec sentiet vnquam
Hoc pater. Exiluit gremio furibunda, torúmque
Ore premens, discede precor, miseróque pudori,
Parce, ait, instanti discede aut desine, dixit,
Quærere quid doleam scelus est, quod scire laboras.
Horret anus, tremuláşque manus annísque, metúque
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur, modò si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptáque minatur
Mortis, & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrymísque impleuit obortis
Pectora nutricis: conatáque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem: pudibundáque vestibus ora
Texit, &, O dixit, felicem coniuge matrem.
Hactenus. & gemuit gelidos nutricis in artus,
Ossáque (sensit enim) penetrat tremor. albáque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis:
Multáque vt excuteret diros, si posset, amores,
Addidit: at virgo scit se non falsa moneri:
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Viue, ait hæc potiere tuo, non ausa parente
Dicere conticuit: promissáque numina firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Pérque nouem noctes Venerem, tactúsque viriles
In vetitis numerant, turba Cenchreis in illa
Regis adest coniux, arcanáque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem vino Cinyram malè sedula nutrix
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat. Quæsitis virginis annis,
Par, ait, est Myrrha, quã postquam adducere iussa est,
Vtq; domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus, infelix, non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagáque pectora mœrent:
Sed tamen & gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent: interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum, fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes:

Nox caret igne suo. primus tegit Icare vultus,
Erigoneq; pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est reuocata, ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen, & tenebræ minuunt, noxq; atra pudorem:
Nutricisq; manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat thalami, iam limina tangit,
Iámq; fores aperit, iam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere: fugitq;
Et color, & sanguis, animusq; relinquit euntem.
Quóq; suo propior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet, & velles non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cùm traderet, Accipe, dixit,
Ista tua est Cinyra: deuotáque pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua viscera lecto,
Virgineósq; metus leuat, hortatúrque timentem:
Forsitan ætatis quoq; nomine, filia dixit:
Dixit & illa, Pater. sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaq; crimina portat:
Postera nox facinus geminat: nec finis in illa est:
Cum tandem Cinyras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine, vidit
Et scelus & natam, verbisque dolore retentis
Pendenti nitidum vagina diripit ensem:
Myrrha fugit tenebrisq; & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latósq; vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaque rura reliquit.
Perq; nouem errauit redeuntis cornua Lunæ,
Cùm tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vixq; vteri portabat onus. tum nescia voti,
Atq; inter mortisq; metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces. O si qua patetis
Numina confessis, merui, nec triste recuso
Supplicium: sed ne violem, viuósq; superstes,
Mortuáq; extinctos, ambobus pellite regnis:
Mutatæq; mihi, vitámq; necémq; negate,
Numen confessis aliquod patet: vltima certè
Vota suos habuere Deos; nam crura loquentis
Terra superuenit: ruptosq; obliqua per vngues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossáque robur agunt, mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Iámq; grauem crescens vterum præcinxerat arbor,
Pectoraq; obruerat, collúmque operire parabat.
Non tulit illa moram, venientiq; obuia ligno
Subsedit, mersitq; suos in cortice vultus.
Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrymis: stillatáque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.
At malè conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebátque viam, qua se genitrice relicta
Exereret: media grauidus tumet arbore venter.
Tendit onus matrem, neq; habent sua verba dolores,
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curuatáque crebros
Dat gemitus arbor, lacrymísque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouitq; manus, & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice viuum
Reddit onus, vagitque puer, quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque: qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
Labitur occultè, fallitque volatilis ætas:
Et nihil est annis velocius. ille sorore
Natus, auóque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam vir, iam se formosior ipso est.
Iam placet & Veneri, matrisque vlciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius, extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquora cinctam,
Piscosámque Cnidon, grauidámque Amathunta metallis.
Abstinet & cælo, cælo præfertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetáque semper in vmbra est
Indulgere sibi, formámque augere colendo.
Per iuga per siluas, dumos, & saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ:
Hortatúrque canes, tutæque animalia prædæ
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua ceruum,
Aut agitat damas, aut fortibus abstinet apris:
Raptorésque lupos, armatósque vnguibus vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, vt hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: Fortisque fugacibus esto
Inquit: in audaces non est audacia tuta,
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo:
Néve feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
Stet tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,
Nec facies: nec quæ Venerem mouêre, leones,
Setigerósque sues, oculósque, animósque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus est fuluis, & vasta leonibus ira:
Inuisúmque mihi genus est: quæ causa roganti
Dicam, ait, & veteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit: & ecce
Opportuna sua blanditur populus vmbra:
Dátque torum cespes, libet hac requiescere tecum,
Et requieuit humo: pressitque & gramen, & ipsum,
Inque sinu iuuenis posita ceruice, reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula verbis.
Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros: non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim: nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, Coniuge dixit,
Nil opus est Atalanta tibi. fuge coniugis vsum.
Nec tamen effugies, téque ipsa viua carebis.
Territa sorte Dei per opacas innuba siluas

Fecerat ex voto, nemorosis abdita syluis
Transibant: & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenem, à numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Relligione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum,
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritáque mater
An Stygia sontes dubitauit mergeret vnda.
Pœna leuis visa est. ergo modò læuia fuluæ
Colla iubæ velant: digiti curuantur in vngues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant syluas: alijsque timendi
Dente premunt domiti Cybeleia fræna leones.
Hos tu chare mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctisq; per aëra cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Exciuêre canes. syluísque exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidúmque & tuta petentem
Trux aper insequitur, totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum tradit arena.
Vecta leui curru, medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.
Agnouit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aues illuc. Vtque æthere vidit in alto,
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit, pariterque sinum pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis:
Questáque cum fatis, Et non tamen omnia vestri
Iuris erunt, dixit, luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei: repetitáque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas
Persephone licuit, nobis Cinyreius heros
Inuidia mutatus erit? sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus.
Qualem quem lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent, breuis est tamen vsus in illo,
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt ijdem, qui perflant omnia, venti.

METAMORPHOSEON LIB. XI.

Armine dum tali syluas, animósque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus vna, leues iactato crine per auras,
En, ait, en hic est nostri contemptor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus in ipso
Aëre, concentu victus vocísque lyræq; est.
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Ante pedes iacuit: sed enim temeraria crescunt
Bella, modusq; abijt, insanáque regnat Erinnys.
Cunctáq; tela forent cantu mollita, sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque, & plausus, & Bacchæi vlulatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesq;, agmenq; ferarum
Mænades Orphei titulum rapuêre theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt, vt aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt: structóque vtrimq; theatro
Vt matutina ceruus periturus arena
Præda canum est. vatémque petunt, & fronde virentes
Coniiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices; neu desint tela furori,
Fortè boues pressi subigebant vomere terram.
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni;
Agmine qui viso fugiunt, operísque relinquunt
Arma sui: vacuósque iacent dispersa per agros
Sarculáque & rastríque graues, longíque ligones:
Quæ postquam rapuêre feræ, cornúque minaces
Diuulsêre boues, ad vatis fata recurrunt,
Tendentémque manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt: pérq; os (pro Iupiter) illud
Auditum saxis, intellectúmque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tu carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis: obscuráque carbasa pullo
Naiades & Dryades, passósque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis: caput Hebre, lyrámque
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripæ.

Iámque mare inuectæ flumen populare relinquunt:
Et Methymnææ potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsúsque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quærénsq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidísque amplectitur vlnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicénque suam iam tutò respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:
Amissóque dolens sacrorum vate suorum.
Protinus in syluis matres Edonidas omnes:
Quæ videre nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; secuta
Traxit & in solidam detrusit acumine terram,
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus vbi commisit volucris sensítque teneri,
Plangitur ac trepidans astringit vincula motu.
Sic vtcunque solo defixa cohæserat harum,
Exterrita fugam frustra tentabat, at illam
Lenta tenet radix, exultantemque coercet.
Dumq; vbi sint digiti, dũ pes vbi, quærit, & vngues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mærenti plangere dextra,
Robora percussit: pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri, porrectáq; brachia veros
Esse putes ramos, & non fallere putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoq; deserit agros.
Cumque choro meliore sui vineta Timoli,
Pactolonque petit: quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant,
At Silenus abest, titubantem annísq; meroque
Ruricolæ cepere Phryges, vinctúmque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitémque sacrorum:
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer vndecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male vsurus donis, ait, Effice, quicquid
Corpore contigero, fuluum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituráque munera soluit
Liber, & indoluit, quod non meliora petisset.
Lætus abit, gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat,
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit: arentes Cereris decerpsit aristas,
Aurea messis erat: demptum tenet arbore pomum,
Hesperidas donasse putes: si postibus altis
Admouit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas vbi lauerat vndis,
Vnda fluens palmis Danaen eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit: aurea fingens
Omnia, gaudenti mensas posuere ministri,
Extructas dapibus nec tostæ frugis egentes.
Tum vero siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua dapes admoto dente premebat,
Miscuerat puris autorem muneris vndis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali, diuésque, miserque,
Effugere optat opes, & quæ modo voluerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritò torquetur ab auro:
Ad cælum manus, & splendida brachia tollens
Da veniam Lenææ pater, peccauimus, inquit:
Sed miserere precor, speciosóque eripe damno.
Mite Deûm numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera soluit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade ait ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque iugum ripæ labentibus obuius vndis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus:
Spumiferóque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput corpúsq; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquis: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluas & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris,
Pingue sed ingenium mansit, nocitúraque, vt ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuóque extensus vtroque
Sardibus hinc illinc paruis finitur Hypæpis,
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cærula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tempora glandes.
Isque Deum pecoris spectans, In iudice dixit,
Nulla mora est, calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midam (aderat nam forte canenti)
Carmine delinijt: post hunc sacer ora resoluit
Tmolus ad os Phœbi: vultum sua silua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside vinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Distinctámque lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis.

Omnibus: arguitur tamen atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque illas facit, & dat posse moveri.
Cætera sunt hominis partem damnatur in unam:
Induiturque aures lente gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris:
Sed solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus: qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen: secedit, humumq;
Effodit, & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ vocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit & ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab austro
Obruta verba refert, dominique coarguit aures.
Vltus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra Pontum Nephelëidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit arvis.
Dextera Sigei, Rhætei læua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere parvas.
Cumq; Tridentigero mundi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum falsis periuria verbis.
Non impune feres rector maris inquit: & omnes
Inclinavit aquas ad avaræ litora Troiæ.
Inque freti formam terras convertit opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos: tantiq; operis mercede negata,
Bis periura capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit.
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus
Clarus erat Diva: nec avi magis ille superbit
Nomine quam soceri: siquidem Iovis esse nepotem
Contigit haud uni, coniux Dea contigit uni.
Nam senex Thetidi Proteus prædixerat, vndæ
Concipe, mater eris iuvenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiorq; vocabitur illo.
Ergo ne quisquam mundus Iove maius haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque suas Æaciden succedere vota nepotum
Iussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Hæmoniæ curvos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt: ubi si foret altior unda,
Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
Litus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylva subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio natura factus, an arte
Ambiguum, magis arte tamen: quo sæpe venire
Frenato delphine sedens Thetis nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno victa iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris: volucrem tamen ille tenebat:
Nunc gravis arbor eras: hærebat in arbore Peleus:
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illa
Territus Æacides à corpore brachia solvit.
Isq; deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat:
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide dixit, thalamis potiere petitis:
Tu modò, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, vincloq; innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quicquid erit, dum, quod fuit ante, reformet:
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultum:
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus,
Illa novat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diversas brachia tendi:
Tum demum ingemuit, Neque, ait, sine numine vincis.
Exhibita estq; Thetis. confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.
Fœlix & nato, fœlix & coniuge Peleus
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant: fraterno sanguine sontem,
Expulsumque domo patria Trachinia tellus
Accipit, hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx: illo qui tempore mæstus,
Dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Æacides fessus curaque viaque
Venit, & intravit paucis comitantibus urbem,
Quosq; greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca valle reliquit:
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoq; satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentiturque fugæ causam: petit urbe, vel agro
Se iuvet. Hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur, Mediæ quoq; commoda plebi
Nostra patent Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo momenta potentia clarum
Nomen, avumq; Iovem: nec tempora perde precando.
Quod petis omne feres: tuaque hæc pro parte vocato.
Qualiacumque vides: utinam meliora videres:
Et flebat. Moveat tantos quæ causa dolores,

Et Peleus comitésq; rogant: quibus ille profatur.
Forsitan hanc volucrem, raptu quæ viuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putatis.
Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus
Qui vocat Auroram cæloque nouissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ
Coniugiique fuit. fratri fera bella placebant.
Illius virtus gentes, regésque subegit,
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte reuertentes Phœbus, Maiáque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cyllenæo.
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non fert ille moras, virgáq; mouente soporem
Virginis os tangit, tactu iacet illa potenti,
Vimq; Dei patitur. Nox cælum sparserat astris:
Phœbus anum simulat, præreptaq; gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora venter,
Alipedis de stirpe Dei versuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur è Phœbo (Namque est enixa gemellos)
Carmine vocali clarus, citharáque Philamon.
Quid peperisse duos, & diis placuisse duobus:
Et forti genitore, & progenitore Tonante
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciémque Deæ culpauit, at illi
Ira ferox mota est, Factisq; placabimus, inquit.
Nec mora, curuauit cornu, neruóque sagittam
Impulit, & meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet: nec vox, tentatáque verba sequuntur:
Conantémque loqui, cum sanguine vita reliquit,
Quam miser amplexans ego tunc patrióq; dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura Ponti
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Vt vero ardentem vidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos, quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similisq; iuuenco
Spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua via nulla fuit, iam tum mihi currere visus
Plus homine est, alasq; pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, veloxque cupidine lethi,
Vertice Parnassi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Dædalion, saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis,
Oráque adunca dedit, curuos dedit vnguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires,
Vt nunc accipiter nulli satis æquus in omnes
Sæuit aues, aliisque dolens fit causa dolendi.
Quæ dum Lucifero genitus miranda narrat
De consorte sua, cursu festinus anhelo
Aduolat armenti custos Phoceus Antor,
Et Peleu, Peleu magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait, quodcunq; ferat iubet: edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidus Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad litora curua iuuencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret,
Pársque boum fuluis genua inclinarat arenis,
Latarúmque iacens campos spectabat aquarum,
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc.
Nant alij, celsóque exstant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucóque vmbrosa vetusto.
Nereides, Nereúsque tenent: hos nauita templi
Edidit esse Deos, dum retia litore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris vnda paludem,
Inde fragore graui strepitus, loca proxima terret
Bellua vasta lupus, siluisque palustribus exit,
Oblitus & spumis, & crasso sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter, rabiéque faméque,
Acrior est rabie. Neque enim ieiunia curat
Cæde boum, dirámque famem finire: sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu
Dum defendimus lætho est data, sanguine littus,
Vndáque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit,
Dum superest aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capessamus, coniunctáque tela feramus.
Dixerat agrestis: nec Pelea damna mouebant:
Sed memor admissi Nereida colligit orbam
Damna sua inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentáque sumere tela
Rex iubet Oetæus: cum quis simul ipse parabat
Ire, sed Alcyone coniux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
Mittat vt auxilium sine se, verbisque precatur,
Et lacrymis, animásque duas vt seruet in vna.
Æacides illi: pulchros Regina, piósque
Pone metus. plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra noua monstra mouere:
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce locus summa, fessis iam grata carinis.
Ascendunt illuc, stratósque in litore tauros
Cum gemitu aspiciunt, vastatorémque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, vt finiat iram,
Orat, opémque ferat: nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ, Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. Sed enim reuocatus ab acri
Cæde, lupus perstat dulcedine sanguinis asper,
Donec inhærentem lacere ceruice iuuencæ
Marmore mutauit: corpus, praterque colorem,
Omnia seruauit: lapidis color indicat illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exul, & illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acasto.

Interea

Interea fratrisq; sui fratremq; secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx
Consulat vt sacras hominum oblectamina sortes:
Ad Clarium parat ire Deum, nam templa profanus
Inuia cum Phlegiis faciebat Delphica Phorbas.
Consilij tamen ante sui fidissima certam
Te facit Alcyone: cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoq; simillimus ora
Pallor obit, lacrymisq; genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit:
Singultuq; pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, charissime mentem
Vertit? vbi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Alcyone securus abesse relicta?
Iam via longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto per terras iter est, tantumq; dolebo.
Non etiam metuam, curæq; timore carebunt?
Æquora me terrent, & Ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi:
Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos, & cum velit æquora placet.
Cum semel emissi tenuerunt æquora venti,
Nil illis vetitum est, incommodaq; tellus
Omnis, & omne fretum est: cæli quoque nubila vexant,
Excutiuntq; feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo vidi) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis
Chare potest coniux, nimiumq; es certus eundi,
Me quoq; tolle simul: certe iactabimur vna:
Nec, nisi quæ patiar, metuam, pariterq; feremus
Quicquid erit: pariter super æquora lata feremur.
Talibus Æolidis dicta lacrymisq; mouetur
Sidereus coniux: nec enim minor ignis in ipso est.
Sed neq; propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli:
Multaq; respondit timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco causam probat, addidit illis
Hoc quoq; lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modo fata remittant)
Ante reuersurum, quam luna bis impleat orbem.
His vbi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus æquore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa veluti præsaga futuri
Horruit Alcyone, lacrymasq; emisit obortas,
Amplexumq; dedit, tristiq; miserrima tandem
Ore, vale, dixit, collapsaq; corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Æqualiq; ictu scindunt freta. sustulit illa
Humentes oculos, stantemq; in puppe recurua
Concussaq; manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditq; notas. vbi terra recessit
Longius, atq; oculi nequeunt cognoscere vultus:
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoq; vt haud poterat spatio summota videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Seq; toro ponit: renouat lectusq; locusq;
Alcyones lacrymas, & quæ pars admonet absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes;
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuaq; in summa locat arbore, totaq; malo
Carbasa deducit, venientesq; excipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeq; erat vtraq; tellus,
Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.
Ardua iam dudum demittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum subnectite velum.
Hic iubet. impediunt aduersæ iussa procellæ;
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris vllam.
Sponte tamen properant, alij subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare:
Egerit hic fluctus, æquorq; refundit in æquor.
Hic rapit antennas: quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems, omniq; à parte feroces
Bella gerunt venti, fretaq; indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatue, velitue.
Tanta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis vnda, tonitrubus æther.
Flectibus erigitur, cælumq; æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes:
Et modo, cum fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior vnda:
Sternitur interdum, spumisq; sonantibus albet.
Ipsa quoq; his agitur vicibus Trachinia puppis.
Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imumq; Acheronta videtur:
Nunc vbi demissam curuum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Hæc leuius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries, balistaue concutit arces.
Vtq; solent, sumptis in cursu viribus, ire
Pectore in arma feri, protentaq; tela leones:
Sic vbi se ventis commiserat vnda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis.
Iamq; labant cunei, spoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, præbetq; viam letalibus vndis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres;
Inque fretum credas totum descendere cælum,
Inque plagas cæli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cælestibus vndis
Æquoreæ miscentur aquæ. caret ignibus æther,
Cæcaq; nox premitur tenebris hiemisq; suisq;
Discutiunt tamen has, præbentq; micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus vndæ.
Dat quoq; iam saltus intra caua texta carinæ
Fluctus: & vt miles numero præstantior omni
Cum sæpe assiluit defensæ mœnibus vrbis,
Spe potitur tandem, laudisq; accensus amore
Inter mille viros murum tamen occupat vnus:

Sic vbi pulsarunt celsi latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimæ ruit impetus vndæ:
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captæ descendat mœnia nauis:
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat. Trepidant haud segnius omnes
Quam solet vrbs, alijs murum fodientibus extra,
Atque alijs murum trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animique cadunt: totidemque videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas: stupet hic: vocat ille beatos
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiaque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi fraterque parensque,
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est.
Alcyone Ceyca mouet: Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: & cum desideret vnam,
Gaudet abesse tamen: patriæ quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus:
Verum vbi sit nescit: tanta vertigine pontus
Feruet, & inducta piceis è nubibus vmbra
Omne latet cœlum, duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur & regimen: spolijsque animosa superstes
Vnda velut victrix, sinuataque despicit vndas.
Nec leuius, quam si quis Athon, Pindumque reuulsos
Sede sua totos in apertum euerteret æquor,
Præcipitata cadit: pariterque & pondere & ictu,
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna virorũ
Gurgite pressa graui, neque in æra reddita, fato
Functa suo est. alij partes & membra carinæ
Trunca tenent, tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina nauigij Ceyx: socerumque patremque
Inuocat (heu) frustra: sed plurima nantis in ore
Alcyone coniux: illam meminitque refertque:
Illius ante oculos, vt agant sua corpora fluctus
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus
Nominat Alcyonem, ipsisque immurmurat vndis
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit vnda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere cœlo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & iam quas induat ille
Festinat vestes: iam quas, vbi venerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat:
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Vtque foret sospes coniux suus, vtque rediret,
Optabat, nullamque sibi præferret: at illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At Dea non vltra pro functo morte rogari
Sustinet: vtque manus funestas arceat aris,
Iri meæ, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonem veros narrantia casus.
Dixerat: induitur velamina mille colorum
Iris, & arquato cœlum curuamine signans
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni:
Quo nunquam radijs oriens, mediusue cadensue
Phœbus adire potest: nebulæ caligine mistæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitiue canes, canibusue sagacior anser,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæue sonum reddunt conuitia linguæ,
Muta quies habitat: saxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Inuitat somnos crepitantibus vnda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræque herbæ, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua ne verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota est, custos in limine nullus:
At medio torus est hebeno sublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus.
Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silua gerit frondes, eiectas littus arenas.
Quo simul intrauit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimouit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus, tardaque Deus grauitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se, cubitoque leuatus
Quid veniat (cognouit enim) sciscitur. at illa,
Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministerijs mulces, reparasque labori:
Somnia, quæ veras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina iube sub imagine regis
Alcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant,
Imperat hoc Iuno, postquam mandata peregit,
Iris abit: neque enim vlterius tolerare soporis
Vim poterat: labique vt somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modo venerat arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ
Morphea, non illo iussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumque, sonumque loquendi.
Adijcit & vestes, & consuetissima cuique
Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis
Phātasos: ille in humũ, saxumque, vndamque, trabemque
Quæque vacant anima, fallaciter omnia transit.
Regibus hi ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent, populos alij plebemque pererrant.

Praeterit hos senior, cunctisque è fratribus vnum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras, intraque moræ breue tempus in vrbem
Peruenit Æmoniam: positisque è corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumptaque figura
Luridus, exanimi similis, sine vestibus vllis
Coniugis ante torum miseræ stetit. vda videtur
Barba viri, madidisque grauis fluere vnda capillis.
Tum lecto incumbens fletu super ora profuso
Hæc ait, Agnoscis Ceyca miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice, noscis:
Inuenies que tuo pro coniuge coniugis vmbram.
Nil opis Alcyone nobis tua vota tulerunt:
Occidimus: falso tibi me promittere noli.
Nubibus Ægæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit:
Oraque nostra tuum frustra clamantia nomen
Implerunt fluctus: Non hæc tibi nunciat autor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lacrymas, lugubriaque indue, nec me
Indeploratum sub inania tartara mitte.
Adiicit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui: fletus quoque fundere veros
Visus erat: gestumque manus Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone lacrymas mouet, atque lacertos
Per somnum, corpusque petens, amplectitur auras:
Exclamatque, mane: quo te rapis? ibimus vna.
Voce sua specieque viri turbata soporem
Excutit: & primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat. (nam moti voce ministri
Intulerant lumen) postquam non inuenit vsquam,
Percutit ora manu, laniatque à pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit, nec crines soluere curans
Scindit: & altrici quæ luctus causa roganti,
Nulla est Alcyone, nulla est, ait: occidit vna
Cum Ceyce suo, solatia tollite verba:
Naufragus interiit: vidi, agnouique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Vmbra fuit: sed & vmbra tamen manifesta, virique
Vera mei: non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius, ore nitebat:
Pallentem nudumque, & adhuc humente capillo
Infelix vidi: stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: & quærit vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens ventos sequerere rogabam.
At certè vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses: fuit ah, fuit vtile tecum
Ire mihi, neque enim vitæ de tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii, iactor quoque fluctibus absens:
Et sine me te Pontus habet: crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed nec pugnabo, nec te miseranda relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes: inque sepulcro
Si non vrna, tamen iunget nos litera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verboque interuenit omni
Plangor, & attonito gemitus à corde trahuntur.
Mane erat, egreditur tectis ad littus, & illum
Mœsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque moratur ibi, dumque hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littore dixit.
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque
Prospicit, in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua: primoque quid illud
Esset, erat dubium. Postquam paulum appulit vnda,
Et quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat,
Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota est,
Et tanquam ignoto lacrymas daret: heu miser, inquit,
Quisquis es, & siqua est coniux tibi: fluctibus actum
Fit propius corpus: quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus, & minus est mentis: iam iamque propinquas
Admotum terræ, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniux. Ille est, exclamat, & vna
Ora, comas, vestem lacerat: tendensque trementes
Ad Ceyca manus, Sic ô charissime coniux,
Sic ad me miserande redis: Adiacet vndis
Facta manu moles, quæ primas æquoris vndas
Frangit, & incursus quæ prædelasset aquarum.
Insilit huc, mirumque fuit potuisse, volabat:
Percutiensque leuem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis vndas.
Dumque volat, mœsto similem, plenumque querelæ
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Vt vero tetigit mutum, & sine sanguine corpus:
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus vndæ
Tollere sit visus, populus dubitabat: at ille
Senserat: & tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur, fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor: nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos hiberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu, præstatque nepotibus æquor.
Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem, substrictaque crura gerentem
Aspicis (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies: & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris: sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptusque Ioui Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamusque nouissima Troiæ
Tempora sortitus. frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamuis est illum proles enixa Dymantis:
Æsacon vmbrosa furtim peperisse sub Ida

Fertur Alixithoe gracili concepta bicorni:
Oderat hic urbes, nitidáque remotus ab aula,
Secretos montes & inambitiosa colebat
Rura: nec Iliacos cœtus, nisi rarus adibat.
Non agreste tamen nec inexpugnabile amori
Pectus habens, siluas captantem sæpe per omnes
Aspicit Eperien, patria Cebrenida ripa,
Iniectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fuluum
Ceruus lupum, longéque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluuialis anas: quam Troius heros
Insequitur, celerémque metu celer urget amore.
Ecce latens herbæ coluber, fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virúsque in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est, amplectitur amens
Exanimem, clamátque, piget, piget esse secutum.
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo, vulnus ab angue,
A me causa data est. ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam,
Dixit & è scopulo, quem rauca subederat vnda,
Decidit in pontum. Thetys miserata cadentem
Molliter excepit, nantémq; per æquora pennis
Texit: & optatæ non est data copia mortis:
Indignatur amans se inuitum viuere cogi,
Obstariq; animæ miseræ de sede volenti
Exire: vtq; nouas humeris assumpserat alas
Subuolat, atq; iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Æsacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq; viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum.
Longa manet ceruix: caput est à corpore longe,
Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur
illo.

METAMORPHOSEON LIB. XII.

NESCIVS assumptis Priamus pater Æsacon alis
Viuere lugebat: tumulo quoq; nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Post modo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam: coniurata q; sequuntur
Mille rates, gentis q; simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta, nisi æquora sæui
Inuia fecissent venti, Bœotáque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Ioui cum sacra parassent,
Vt vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre Draconem
In platanum, cœptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul & matrem circum sua damna volantem
Corripuit serpens, auidáque recondidit aluo.
Obstupuere omnes. at veri prouidus augur
Thestorides, vincemus, ait: gaudete Pelasgi.
Troia cadet: sed erit nostri mora longa laboris:
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille ut erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.
Permanet Aonijs Nereus violentus in vndis,
Belláq; non transfert: & sunt qui parcere Troiæ
Neptunum credant, quia mœnia fecerat vrbis.
At non Thestorides: neque enim nescit, vel tacet, vt
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Esse Deæ: postquam pietatem publica causa,
Rexque patrem vicit, castumq; datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris:
Victa Dea est, nubémq; oculis obiecit: & inter
Officium, turbamq; sacri, vocésq; precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit,
Accipiunt ventos à tergo mille carinæ,
Multáq; perpessæ Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio est inter terrasq; fretumq;
Cœlestésque plagas: triplicis confinia mundi,
Vnde quod est vsquam, quamuis regionibus absit,
Inspicitur, penetratq; cauas vox omnis ad aures,
Fama tenet, summáq; domum sibi legit in arce,
Innumerósque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis inclusit limina portis.
Nocte diéque patet: tota est ex ære sonanti:
Tota fremit, vocésq; refert, iteratq; quod audit.
Nulla quies intus, nulláque silentia parte,
Nec tamen est clamor, sed paruæ murmura vocis:
Qualia de pelagi (si quis procul audiat) vndis
Esse solent. qualémve sonum, cum Iupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt,
Atria turba tenet, veniunt leue vulgus, euntq;:
Mistáq; cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum, confusáq; verba volutant:
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
Hi narrata ferunt alio, mensuráq; ficti
Crescit, & auditis aliquid nouus adijcit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanáque Lætitia est, consternatiq; Timores,
Seditióque recens, dubióque auctore Susurri.
Ipsa quid in cœlo rerum, pelagóque geratur
Et tellure videt, totúmque inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Aduentare rates. neque inexpectatus in armis
Hostis adest, prohibent aditus, litúsque tuentur
Troes: & Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilae cadis: commissáque prælia magno
Stant Danais, fortésque animæ: nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera posset,
Sanguine senserunt, & iam Sigæa rubebant
Littora iam letho, proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat: iam curru stabat Achilles,
Totaq; Peliacæ sternebat cuspidis ictu

Agmina, perq; acies, aut Cygnum, aut Hectora quaerens,
Congreditur Cygno (decimum dilatus in annum
Hector erat) tum colla iugo canentia pressis
Exhortatus equis, currum direxit in hostem.
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o iuuenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides, vocem grauis hasta secuta est.
Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri:
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
Nate dea (nam te fama praenouimus) inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non haec, quam cernis equinis
Fulua iubis cassis, nec onus caua parma sinistrae
Auxilio mihi sunt, decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. remouebitur omne
Tegminis officium: tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque, & natas, & totum temperat aequor.
Dixit, & haesurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden, quod & aes, & proxima rupit
Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excipit hoc heros, rursusque trementia forti
Tela manu torsit, rursus sine vulnere corpus,
Syncerumq; fuit, nec tertia cuspis apertum,
Et se praebentem valuit destringere Cygnum.
Haud secus exarsit, quam circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Phoeniceas vestes, elusaq; vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastae,
Haerebat ligno. Manus est mea debilis ergo?
Quasq;, ait, ante habui vires effudit in vno?
Nam certe valuit, vel cum Lyrnessia primum
Moenia deieci, vel cum Tenedonque, suoque
Eetioneas impleui sanguine Thebas:
Vel cum purpureus populari caede Caicus
Fluxit: opusq; meae bis sensit Telephus hastae:
Hic quoq; tot caesis quorum per littus aceruos
Et feci, & video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit, & ante actis veluti male crederet, hastam
Misit in aduersum Lycia de plebe Menoeten,
Loricamque simul, subiectaque pectora rupit.
Quo plangente grauem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum:
Atq; ait, Haec manus est, haec, qua modo vicimus hasta:
Vtar in hoc isdem, sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur, Cygnumq; petit: nec fraxinus errat,
Inq; humero sonuit non euitata sinistro,
Inde velut muro, solidaque a caute, repulsa est.
Qua tamen ictus erat signatum sanguine Cygnum
Viderat, & frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum, sanguis fuit ille Menoetae.
Tum vero praeceps curru fremebundus ab alto
Desilit, & nitidum securus comminus hostem
Ensi petens, parmam gladio, galeamq; cauari
Cernit, & in duro laedi quoq; corpore ferrum.
Haud tulit vlterius, gladioq; aduersa reducto
Ter, quater ora viri capulo, & caua tempora pulsat:
Cedentemq; sequens instat, turbatq;, ruitq;,
Attonitoq; negat requiem: pauor occupat illum,
Ante oculisque natant tenebrae, retroque ferenti
Auersos passus, medio lapis obstitit aruo.
Quem super impulsum resupino corpore Cygnum
Vi multa vertit, terraeq; affixit Achilles.
Tum clypeo, genibusq; premens praecordia duris,
Vincla trahit galeae, quae presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen iterq;
Eripiunt animae. victum spoliare parabat:
Arma relicta videt: corpus Deus aequoris albam
Contulit in volucrem, cuius modo nomen habebat.
Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum
Attulit, & positis pars vtraq; substitit armis.
Dumque vigil Phrygios seruat custodia muros,
Et vigil Argolicas seruat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada mactatae placabat sanguine vaccae.
Cuius vt imposuit prosecta calentibus aris:
Et Dijs acceptus penetrauit in aethera nidor,
Sacra tulere suam, pars est data caetera mensis,
Discubuere toris proceres, & corpora tosta
Carne replent, vinoque leuant curasq;, sitimque.
Non illos citharae, non illos carmina vocum,
Longaq; multifori delectat tibia buxi,
Sed noctem sermone trahunt: virtusq; loquendi
Materia est: pugnas referunt hostisque, suasque:
Inq; vices adita, atq; exhausta pericula saepe
Commemorare iuuat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima praecipue domito victoria Cygno
In sermone fuit, visum mirabile cunctis,
Quod iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictumq; a vulnere erat, ferrumq; terebat.
Hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achiui:
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit vnicus aeuo
Contemptor ferri, nulloque forabilis ictu
Cygnus: at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non laeso Perrhaebum Caenea vidi:
Caenea Perrhaebum, qui factis inclytus Othryn
Incoluit: quoque id mirum magis esset in illo,
Foemina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretque rogant: quos inter Achilles,
Dic age, nam cunctis eadem est audire voluntas)
O facunde senex aeui prudentia nostri,
Quis fuerit Caeneus: cur in contraria versus:
Qua tibi militia, cuius certamine pugnae
Cognitus, a quo sit victus, si victus ab vllo est.
Tum senior, Quamuis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant primis spectata sub annis,
Plura tamen memini: nec quae magis haereat vlla
Pectore res nostro est inter bellique domique
Acta tot, ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere, vixi
Annos bis centum: nunc tertia viuitur aetas,

Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum virgo pulcerrima, perq; propinquas,
Perq; tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoq; forsitan illos:
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tua, nec Cænis in vllos
Denupsit thalamos: secretaq; littora carpens
Æquorei vim passa Dei est, ita fama ferebat.
Vtq; nouæ Veneris Neptunus gaudia cepit,
Sint tua vota licet, dixit, secura repulsæ.
Elige quid voueas: eadem quoq; fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria votum,
Tale pati iam posse nihil: da fœmina ne sim:
Omnia præstiteris. Grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratq; viri vox illa videri,
Sicut erat. nam iam voto Deus æquoris alti
Annuerat: dederatq; super, ne saucius vllis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere lætus abit, studijsq; virilibus æuum
Exigit Atracides, Peneiaq; arua pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenasq; feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Æmonij proceres aderant, aderamus & ipsi:
Festaq; confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant:
Cinctaq; adest virgo, matrumq;, nurumq; caterua,
Præsignis facie, felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod pene fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum
Euryte, quam vino pectus tam virgine visa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ:
Raptaturq; comis per vim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alij quam quisq; probabat,
Aut poterat, rapiunt, captæq; erat vrbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus: ocius omnes
Surgimus, & primus, Quæ te vecordia Theseus
Euryte pulsat? ait, qui me viuente lacessas
Pirithoum, violasq; duos ignarus in vno?
Neve ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptamq; furentibus aufert:
Ille nihil contra: neq; enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosaq; pectora pulsat.
Forte fuit iuxta signis extantibus asper
Antiquus crater: quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, aduersaq; misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque
Vulnere, & ore vomens madida resupinus arena
Calcitrat: ardescunt germani cæde bimembres.
Certatimque omnes vno ore, arma, arma loquuntur,
Vina dabant animos: & prima pocula pugna
Missa volant, fragilesq; cadi, curuique lebetes,
Res epulis quondam, tunc bello & cædibus aptæ.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiluere oculi, disiectisq; ossibus oris
Acta retro naris, medioque est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
Strauit humi Pelates, deiecto in pectore mentos:
Cumq; atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareas geminato misit ad vmbras.
Proximus vt steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, vtimur istis?
Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapithárum iecit in agmen:
Oppressitque duos Broteam & Oriona. Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu votiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturq; oculos: quorum pars cornibus hæret,
Pars fluit in barbam, concretaq; sanguine pendet.
Ecce rapit medijs flagrantem Rhœtus ab aris
Primitium torrem, dextráq; à parte Charaxi
Tempora perstringit fuluo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti seges arida flamma,
Arserunt crines, & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, vt dare ferrum
Igne rubens plerumq; solet, quod forcipe curua
Cum faber eduxit, lacubus demittit: at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat vnda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri, quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas: socium quoq; saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus, Sic comprecor, inquit,
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremoq; nouat repetitum stipite vulnus:
Terque, quaterque, graui iuncturas verticis ictu
Rupit, & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritúmque, Dryantaque transit,
E quibus vt prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus, Puero quæ gloria fuso
Parta tibi est? Euagrus ait: nec dicere Rhœtus
Plura sinit, rutilasq; ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perq; os in pectora flammas.
Te quoque sæue Drya circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus. assiduæ successu cædis ouantem,
Qua iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroq; sudem vix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit & Orneus, Lycidasq;, & saucius armo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Thaumas.
Quiq; pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tunc vulnere tardius ibat.

Et Pholus, & Menaleus, & Abas prædator aprorũ,
Quiq; suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos, inquit, seruaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidásque & Areus, & Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos, aduersum tu quoque quamuis
Terga fugæ dederas, vulnus Cænee tulisti:
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis ima.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis & inexperrectus Aphydnas,
Languentiq; manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ villosis pellibus vrsæ.
Quem procul vt vidit frustra nulla arma mouentem,
Inserit armento digitos, Miscendaq; dixit,
Cum Styge vina bibes, Phorbas. nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum, ferratáque collo
Fraxinus, vt casu iacuit resupinus adacta est.
Mors caruit sensu plenoq; è gutture fluxit,
Inq; toros, inq; ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem euellere terra
Glandiferam quercum. quã dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactaq; robora pulsat,
Lancéa Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cùm duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant,
Pirithoi virtute Chromin: sed vterq; minorem
Victori titulum quam Dictys, Helopsq; dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod tempora peruia fecit,
Et missum à dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus cacumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suáque induit ilia fractæ.
Vltor adest Aphareus, saxumq; è monte reuulsum
Mittere conatur mittentem stipite querno
Occupat Ægides, cubitósq; ingentia fregit
Ossa: nec vlterius dare corpus inutile letho
Aut vacat, aut curat: tergoq; Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum:
Opposuitq; genu costis: prensamq; sinistra
Cæsariem retinens, vultum, minitantiaq; ora
Robore nodoso præduraq; tempora fregit:
Robore Medymnum, iaculatorem q; Lycespen
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippasum, & summis extantem Riphea syluis,
Thereaq;, Hæmoniis qui prensos montibus vrsos
Ferre domum viuos, indignantesq; solebat.
Haud tulit vtentem pugnæ successibus vltra
Thesea Demoleon: solidoq; reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractam misit in hostem.
Sed procul à telo Theseus veniente recessit
Pallados admonitu (credo sic ipse volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectusq; humerúmq; sinistrum,
Armiger ille tui fuerat genitoris Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignusq; fidemq;,
Hunc procul vt fœdo disiectum vulnere Peleus
Viderat, Inferias iuuenum gratissime Crantor
Accipe, ait. vaidaq; in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit mentis quoq; viribus hastam:
Quæ laterum cratem perrupit, & ossibus hærens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum.
Id quoq; vix sequitur: cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat: æger in hostem
Erigitur, pedibusq; virum concuicat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeoq; sonantes
Defensatq; humeros, prætentaq; sustinet arma:
Perq; armos vno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen letho dederat Phlegræon & Hylen
Eminus, Iphinoum collato Marte, Claninq;.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, sæuiq; vicem præstantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat) Aspice, dixi,
Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
Et iaculum torsi quod cùm vitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ vulnera fronti,
Affixa est cum fronte manus: fit clamor, at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit ense sub aluum.
Prosiluit, terraq; ferox sua viscera traxit,
Tractaq; calcauit, calcatáque rupit, & illis
Crura quoq; impediit, & inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua Cyllare forma redemit,
Si modò naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens, barbæ color aureus, aurea
Ex humeris medios coma dependebat in armos.
Gratus in ore vigor. ceruix, humerique, manusq;,
Pectoráq; artificum laudatis proxima signis:
Ex qua parte vir est. nec q; equi mendosa sub illo
Deteriórque viro facies. da colla, capútque
Castore dignus erit: sic tergum sessile. sic sunt
Pectora celsa toris. totus pice nigrior atra:
Cãdida cauda tamẽ, color est quoque cruribus albus.
Multæ illum petiêre sua de gente. sed vna
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaren vna tenet. cultus quoque, quantus in illis
Esse potest membris: vt sit coma pectine læuis:
Vt modò rore maris, modo se violáve, rosáve
Implicet, interdum candentia lilia gestet.
Bisque die lapsis Pegasææ vertice syluæ
Fontibus ora lauet, bis flumine corpora tingat,
Nec nisi quæ deceant, electarúmque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat vellera læuo.
Par amor est illis. errant in montibus vna:
Antra simul subeunt: & tum Lapithæia tecta
Intrarant pariter. pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: iaculum de parte sinistra
Venit, & inferius qua collo pectora subsunt
Cyllare te fixit. paruo cor vulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,

Impositaq; manu vulnus fouet, oráq; ad ora
Admouet, atq; animæ fugienti obsistere tentat.
Vt videt exstinctum dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi,
Incubuit: moriensq; suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phæocomes, hominemque simul protectus equumq;,
Codice, qui misso quem vix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonoleniden summo de vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima: perq; os,
Perq; cauas nares, oculosq;, aurésq; cerebrum
Molle fluit, veluti concretum vimine querno
Lac solet: vtue liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina succus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia dimisi. Chthonius quoq; Teleboasq;
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum: iaculo mihi vulnera fecit:
(Signa vides) apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma mei: illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat: nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyrethi?
Amphyca quid referam? qui quadrupedantis Oecli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide vultu.
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum, memini & venabula condi
Inguine Nessei manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantùm cecinisse futura
Amphyciden Mopsum. Mopso iaciente biformis
Occubuit, frustráq; loqui tentauit Odites,
At mentum linguæ, mentoq; ad guttura fixo:
Quinque neci Cæneus dederat, Styphelúmque, Bromúmque,
Antimachúmq;, Helimúmq;, securiferúmq; Pyracmon.
Vulnera non memini: numerum, nomenq; notaui.
Prouolat Emathiis spoliis armatus Halesi,
Quem dederat letho membris & corpore Latreus
Maximus: huic ætas inter iuuenemq;, senemque,
Vis iuuenilis erat: variabant tempora cani.
Qui clypeo gladioq; Macedoniáque sarissa
Conspicuus, faciemq; obuersus in agmen vtrunque,
Armaq; concussit, certúmque equitauit in orbem,
Verbaq; tot fudit vacuas animosus ad auras:
Et te Cæni feram? nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris: nec te natalis origo
Commonuit, mentémq; subit, quo præmia facto,
Quaq; viri falsam speciem mercede pararis?
Quid sis nata vide, vel quid sis passa: colúmque
I cape cum calathis, & stamina pollice torque:
Bella relinque viris. iactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. furit ille dolore:
Nudaq; Phyllei iuuenis ferit ora sarissa.
Non secus hæc resilit, quàm tecti à culmine grando:
Aut si quis paruo feriat caua tympana saxo:
Comminus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca peruia non sunt.
Haud tamen effugies: medio iugulaberis ense:
Quandoquidem mucro est hebes, inquit, & in latus ensem
Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus in corpore marmoris icti:
Fractaq; dissiluit percusso lamina collo.
Vt satis illæsos miranti præbuit artus,
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus: capulóq; tenus demisit in armos
Ensem letiferum, cæcamq; in viscera mouit,
Versauitq; manum, vulnúsq; in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rapidi clamore bimembres,
Telaq; in hunc omnes vnum mittúntque feruntque,
Tela retusa cadunt: manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res. Heu dedecus ingens,
Monychus exclamat, populo superamur ab vno,
Vixq; viro: quanquam ille vir est: nos segnibus actis
Quod fuit ille sumus. quid membra immania prosunt?
Quid geminæ vires? & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre Dea, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Iunonis vt altæ
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesq; superq;, totósq; inuoluite montes:
Viuacémque animam missis elidite syluis:
Sylua premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit & insanis deiectam viribus Austri
Forte trabem nactus, validum coniecit in hostem:
Exemplúmque fuit: paruóque in tempore nudus
Arboris Othrys erat: nec habebat Pelion vmbras.
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Æstuat arboreo, congestáque robora duris
Fert humeris: sed enim postquam super ora capútq;
Creuit onus, neq; habet quas ducat spiritus auras:
Deficit interdum: modò se super aëra frustra
Tollere conatur, iactásq; euoluere syluas,
Interdúmque mouet: veluti quam cernimus, ecce
Ardua, si terræ quatiat motibus, Ida est.
Exitus in dubio est: alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides, medioque ex aggere fuluis
Vidit auem pennis liquidas exire sub auras:
Quæ mihi tunc primùm, nunc est conspecta supremùm.
Hanc vbi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus & ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque animo est oculisque secutus:
O salue, dixit, Lapithææ gloria gentis
Maxime vir quondam, sed auis nunc vnica, Cæneu.
Credita res auctore suo est: dolor addidit iram,
Oppressúmque ægre tulimus tot ab hostibus vnum.
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem:
Quam data pars letho, partem fuga, nóxque remouit.
Hæc inter Lapithas & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore:
Atque ait, Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi, senior, certè mihi sæpe referre
Nubigenas domitos à se pariter ipse solebat.

Tristis ad hæc Pylius, Quid me meminisse malorum
Cogis, & obductos annis rescindere luctus,
Inque tuum genitorem odium, offensásque fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis, quod vellem posse negare.
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam
Strauit: & immeritas vrbes Elimque, Pylumque
Diruit, inque meos ferrum, flammásque penates
Impulit, vtque alios taceam, quos ille peremit,
Bis sex Neleidæ fuimus conspecta iuuentus:
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus vno,
Viribus: atque alios vinci potuisse ferendum est:
Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursúsque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic vbi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curuis
Ferre solet pedibus Diuûm gratissima Regi.
Viribus vsus auis pennis, rostróque redunco,
Hamatisque viri laniauerat vnguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentémque ferit, lateri qua iungitur ala.
Nec graue vulnus erat: sed rupti vulnere nerui
Deficiunt, motúmque negant, viresque volandi.
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis: & quæ leuis hæserat alæ,
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Pérque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui præconia rebus
Herculis, ô Rhodiæ ductor pulcerrime classis?
Nec tamen vlterius, quàm fortia facta silendo,
Vlciscor fratres. solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleius edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexêre toris. nox est data cætera somno.
At Deus, æquoreas qui cuspide temperat vndas,
In volucrem corpus nati Stheneleida versum
Mente dolet patria, sæuúmque perosus Achillem,
Exercet memores plus quam ciuiliter iras.
Iámque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:
O mihi de fratris longè charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Troiæ?
Ecquid, vbi Asiaticas casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid (nec persequar omnes)
Hectoris vmbra subit circum sua Pergama tracti?
Cùm tamen ille ferox, bellique cruentior ipso,
Viuit adhuc operis nostri populator Achilles.
Det mihi se: faxo triplici quid cuspide possim
Sentiat. at quoniam concurrere comminus hosti
Non datur, occulta nec opinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter patruique, suóque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Peruenit Iliacum, mediáque in cæde virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
Tela Parin. fassúsque Deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Æaciden, cæsósque vlciscere fratres.
Dixit, & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obuertit in illum,
Certáque letifera direxit spicula dextra.
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor Achilles
Victus à timido Graiæ raptore maritæ.
At si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodoontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis Æacides, caput insuperabile bello
Arserat: armârat Deus idem idémque cremarat.
Iam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruam quod non bene compleat vrnam.
At viuit, totum quæ gloria compleat orbem.
Hæc illi mensura viro respondet, & hæc est
Par tibi Pelide, nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, vt cuius fuerit cognoscere posses,
Bella mouet clypeus, déque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior, & æuo,
Poscere, non alij: soli Telamone creato
Laërtéque sati tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides, onus, inuidiámque remouit.
Argolicosque duces medijs considere castris
Iussit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

METAMORPHOSEON LIB. XIII.

ONSEDERE *duces, & vulgi stante corona*
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax:
Vtque erat impatiens iræ, Sigeia toruo
Littora conspexit, classémque in littore vultu:
Intendénsque manus, Agimus, prô Iupiter, inquit,
Ante rates causam, & mecum confertur Vlysses?
At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac à classe fugaui.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu: sed nec mihi dicere promptum,
Nec facere est isti: quantúmque ego marte feroci,
Inque acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor. (vidistis enim) sua narret Vlysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor: sed demit honorem
Æmulus Aiaci. non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid sperauit Vlysses.
Iste tulit pretium iam nunc certaminis huius,
Qui cùm victus erit, mecum certasse feretur.

Atque ego si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus,
Mœnia qui fortis Troiana sub Hercule cepit,
Litoraque intrauit Pagasæa Colcha carina.
Æacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit: vbi Aeoliden saxum graue Sisyphon vrget.
Æacon agnouit summus, prolémque fatetur
Iupiter esse suam. Sic à Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc series in causam prosit Achiui,
Si mihi cum magno non sit communis Achille,
Frater erat, fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque & fraude simillimus illi
Inseris Æacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior, nullóque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur illis,
Vltima qui cepit, detrectauitque furore
Militiam ficto, donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitatáque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit vlla:
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtinuimus, quia nos ad prima pericula sumus:
Atque vtinam aut verus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias vnquam venisset ad arces
Hortator scelerum, non te Pœantia proles
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc (vt memorant) syluestribus abditus antris
Saxa moues gemitu, Laertiadǽque precaris,
Quæ meruit: quæ (si Dii sunt) non vana precaris.
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
Et pars vna ducum, quo successore sagittæ
Herculis vtuntur, fractus morbóque, faméque,
Velaturque, aliturque auibus, volucrésque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen viuit, quia non comitatur Vlyssem.
Mallet & infelix Palamedes esse relictus:
Viueret, aut certe lethum sine crimine haberet.
Quem male conuicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaum finxit, fictúmque probauit
Crimen, & ostendit, quod iam præfoderat aurum.
Ergo aut exilio vires subduxit Achiuis,
Aut nece sic pugnat, sic est metuendus Vlysses.
Qui licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet desertum vt Nestora crimen
Esse rear nullum, qui cùm imploraret Vlyssem
Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis:
Proditus à socio est. Non hæc mihi crimina fingi,
Scit bene Tydides, qui nomine sæpe vocatum
Corripuit, trepidóque fugam exprobrauit amico.
Aspiciunt oculis superi mortalia iustis.
En eget auxilio, qui non tulit: vtque reliquit,
Sic linquendus erat. Legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios: adsum, videóque trementem
Pallentémque metu, & trepidantem morte futura,
Opposui molem clypei, texique iacentem,
Seruauique animam (minimum est hoc laudis) inertẽ
Si perstas certare, locum redeamus ad illum,
Redde hostes, vulnúsque tuum, solitúmque timorem,
Post clypeúmque late, & mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secúmque Deos in prælia ducit:
Quaque ruit, non tu tantum terreris Vlysse,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineæ successu cædis ouantem
Eminus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, vnus
Sustinui, sortémque meam vouistis Achiui:
Et vestra valuere preces. Si quæritis huius
Fortunam pugnæ, non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troes, ferrúmque ignésque, Iouémque
In Danaas classes: vbi nunc facundus Vlysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes
Spem vestri reditus. Date pro tot nauibus arma.
Quòd si vera licet mihi dicere, quæritur istis
Quam mihi maior honos, coniunctáque gloria nostra est,
Atque Aiax armis, non Aiacia arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellémque Dolona,
Priamidémque Helenum rapta cum Pallade captũ,
Luce nihil gestum est, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quo tamen hæc Ithaco, qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret: nec non onerosa grauisque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus vasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ natæque ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolieris erit, non cur metuaris ab hoste.
Et fuga, qua sola cunctos timidissime vincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde, quòd iste tuus tam rarò prælia passus
Integer est clypeus: nostro qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, vulgíque secutum
Vltima murmur erat: donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatóque resoluit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum vestris valuissent vota Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres:
Tuque tuis armis, nos te poteremur Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, vobísque negarunt
Fata (manúque simul veluti lacrymantia tersit
Lumina) quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modò ne prosit, quod vti est, hebes esse videtur,
Néve mihi noceat, quod vobis semper Achiui
Profuit ingenium: meáque hæc facundia, si qua est,
Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
Inuidia careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi,

Vix ea

Vix ea nostra voco: sed enim quia retulit Aiax
Esse Iouis pronepos, nostri quoq; sanguinis auctor
Iupiter est, totidemq; gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Iupiter huic. neque in his quisquam damnatus, & exul.
Est quoq; per matrem Cyllenius, addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in vtroq; parente.
Sed neque materno, quòd sum generosior ortu,
Nec mihi, quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto, meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamon, Peleusq; fuerunt,
Aiacis meritum non sit: nec sanguinis ordo
Sed virtutis honor spolijs quæratur in istis.
Aut si proximitas primusq; requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi,
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc, Scyrósve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli:
Non petit ille tamen: nunc si petat, auferat illa.
Ergo, operum quoniam nudum certamen habetur?
Plura quidem feci quàm quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.
Præscia venturi genitrix Nereia lethi
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumptæ fallacia vestis.
Arma ego fœmineis animum motura virilem,
Mercibus inserui: neq; adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cùm parmam, hastamq; tenenti
Nate dea dixi tibi se peritura reseruant
Pergama quid dubitas ingentem euertere Troiam?
Iniecíq; manum, fortemq; ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt, ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum orantemque refeci.
Quod Thebæ cecidere meum est, me credite Lesbon,
Me Tenedon Chrysenq; & Cillan Apollinis vrbes,
Et Scyron cepisse: mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia mœnia dextra.
Vtq; alios taceam, qui sæuum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me iacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inuentus Achilles,
Arma peto: viuo dederam, post fata reposco.
Vt dolor vnius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu nulla aut contraria classi
Flamina erant: duræque iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, diuisque irascitur ipsis.
Atque in rege tamen pater est. Ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti:
Nunc equidem fateor, fassóque ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen vtilitas populi, fraterque, datique
Summa mouet sceptri, laudem vt cũ sanguine penset,
Mittor & ad matrem, quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor, & Iliacas audax orator ad arces,
Visaq; & intrata est alta mihi curia Troiæ.
Plenáque adhuc erat illa viris. interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Græcia, causam:
Accusóq; Parim, prædámque, Helenamque reposco,
Et moueo Priamum, Priamoque Antenora iunctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (hæc scis Menelae) nefandas:
Primáque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilióque, manúque
Vtiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas vrbis se mœnibus hostes
Continuere diu: nec aperti copia Martis
Vlla fuit: decimo demum pugnauimus anno.
Quid facis interea qui nil, nisi prælia, nosti?
Quis tuus vsus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo:
Consolor socios, vt longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo quo simus alendi,
Armandíq; modo, mittor, quò postulat vsus.
Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere vocem:
Non sinat hoc Aiax, delendáq; Pergama poscat,
Quódq; potest, pugnet: cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? dat, quod vaga turba sequatur,
Non erat hoc nimium, nunquam nisi magna loquẽti.
Quid, quod & ipse fugit? vidi, puduítque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares,
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, ô socij captam dimittere Troiam?
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus, atque alijs, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, auersos profuga de classe produxi.
Conuocat Atrides socios terrore pauentes,
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam
Audet: & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune proteruus.
Erigor, & trepidos ciues exhortor in hostes,
Amissámque mea virtutem voce reposco.
Tempore ab hoc quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudátve petítve?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, & socio semper confidit Vlysse.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus vnum
A Diomede legi: nec me sors ire iubebat.
Sed tamen & spreto noctísque, hostísque periclo
Ausum eadem, quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo, non ante tamen, quàm cuncta coegi
Prodere, & edidici, quid perfida Troia pararet.
Omnia cognôram, nec quid specularer habebam:
Et iam promissa poteram cum laude reuerti.
Haud contentus eo, petij tentoria Rhesi.
Inque suis ipsum castris, comitésque peremi:
Atque ita captiuo victor, votisque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis.
Arma negate mihi: fueritque benignior Aiax.
Quid Lycij referam Sarpedonis agmina ferro
Deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Cœranon, Iphitidénque, Alastoráque, Chromiúmque,
Alcandrúmq;, Haliúmq;, Noemonáq;, Prytanimque:
Exitióque dedi cum Chersidamante Thoona,

Et Charopen, satisq; immitibus Eunomen actum:
Quiq; minus celebres nostra sub mœnibus urbis
Procubuere manu. sunt & mihi vulnera, ciues,
Ipso pulchra loco: nec vanis credite verbis:
Aspicite, en (vestemq; manu deduxit) & hæc sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, & habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasq;, Iouemq;:
Confiteorq;, tulit. neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est: modò nec communia solus
Occupet, atq; aliquem vobis quoq; reddat honorem.
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisq;, ducisque meiq;,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen euentus vestræ, fortissime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit! nec me lacrymæ, luctúsq;, timórq;
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris, his inquam, humeris ego corpus Achillis
Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
Est animus certè vestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cærula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cælestia dona
Artis opus tantæ rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit,
Oceanum & terras, cúmq; alto sydera cœlo,
Pleiadásq;, Hyadásque, immunémq; æquoris Arcton,
Diuersásq; urbes, nitidúmque Orionis ensem.
Postulas ut capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid, quod me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo male dicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen, simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux, pia mater Achillem:
Primáque sunt illis data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro: deprensus Vlyssis
Ingenio tamen ille, at non Aiacis Vlysses.
Neue in me stolidæ conuitia fundere linguæ
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Obiicit. an falsò Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens valuit: nec vos audistis in illo
Crimina: vidistis, pretio quæ obiecta patebant.
Nec Pœantiaden, quòd habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui: crimen defendite vestrum:
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Ut se subtraheret belliq;, viæq; labori,
Tentarétque feros requie lenire dolores.
Paruit, & viuit: non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix, cùm sit, satis esse fidelem.

Quem, quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi. melius Telamonius ibit,
Eloquióq; virum, morbísq;, iráq; furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Troiæ,
Quam cessante meo pro vestris pectore rebus
Aiacis stolidi Danais solertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regiq;, mihiq;,
Dure Philoctete, licet exsecrere, meumq;
Deuoueas sine fine caput, cupiasq; dolenti
Me tibi forte dari, nostrumq; haurire cruorem,
Vtq; tui mihi sic fiat tibi copia nostri:
Te tamen aggrediar, mecumq; reducere nitar,
Tamq; tuis potiar (faueat fortuna) sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus,
Quam responsa Deum, Troianaq; fata retexi,
Quam rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus è mediis. & se mihi comparat Aiax!
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo?
Fortis vbi est Aiax? vbi sunt ingentia magni
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias, & se committere nocti?
Perq; feros enses, non tantum mœnia Troiæ
Verum etiam summas arces intrare, suaq;
Eripere æde Deam, raptamq; efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ victoria parta est:
Pergama tunc vici, cum vinci posse coëgi.
Desine Tydiden vultúque, & murmure nobis
Ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
Nec tu cum socio clypeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit vnus.
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoq; hæc peteret, peteret moderatior Aiax,
Eurypylúsq; ferox, claróq; Andremone natus,
Nec minus Idomeneus, patriáq; creatus eadem
Meriones, peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi)
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis: ingenium est quod eget moderamine nostro.
Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: tu tantum corpore prodes,
Nos animo: quantóq; ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto est dux milite maior,
Tanto ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.
At vos, ô proceres, vigili date præmia vestro,
Proq; tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est, obstantia fata remoui:
Altaq; posse capi faciendo Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuráq; mœnia Troum,
Perq; Deos oro, quos hosti nuper ademi,
Per si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax, ex præcipitiq; petendum est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,

Este

Este mei memores: aut si mihi non datis arma,
Huic date, & ostendit signum fatale Mineruæ.
Mota manus procerum est: & quid facundia posset,
Tum patuit. fortisq; viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignémq, Iouémque
Sustinuit toties, vnam non sustinet iram:
Inuictumque virum vicit dolor. arripit ensem:
Et meus hic certè est: an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc ait: vtendum est in me mihi: quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit:
Ne quisquam Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit: & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro, lethalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum,
Expulit ipse cruor, rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueroque viroque
Inscripta est folijs, hæc nominis, illa querelæ.
Victor ad Hypsipyles patriam clarique Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum
Transierat, tandem portu, vocique potitus
Vela dat, vt referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquàm ad Graios, domino comitante, reduxit,
Impositáque ferox tandem est manus vltima bello:
Troia simul Priamúsque cadunt, Priameiáque coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externásque nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum, qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat: neque adhuc consederat ignis:
Exiguumque senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat: tractisque comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa Deorum
Dum licet amplexas, succensáque templa tenentes,
Inuidiosa trahunt victores præmia Graij.
Mittitur Astyanax illis de turribus, vnde
Pugnantem pro se, proauitáque regna tuentem
Sæpe videre patrem monstratum à matre solebat.
Iámque viam suadet Boreas, flatúque secundo
Carbasa mota sonant: iubet vti nauita ventis.
Troia, vale, rapimur, clamant: dántque oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem (miserabile visu)
In medijs Hecube natorum inuenta sepulchris.
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus. tamen vnius hausit,
Inq; sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinemq, lacrymásque reliquit.
Est, vbi Troia fuit, Phrygiæ contraria tellus
Bistonijs habitata viris: Polymestoris illic
Regia diues erat, cui te commisit alendum
Clam Polydore pater, Phrygijsque remouit ab armis.
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloque sui demisit alumni:
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem è scopulo subiectas misit in vndas.
Littore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset:
Hic subitò, quantus cùm viueres esse solebas,
Exit humo latè rupta, similisque minanti
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petijt Agamemnona ferro.
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achiui?
Obrutáque est mecum virtutis gratia nostræ?
Ne facite, vsque meum nō sit sine honore sepulchrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit, & immiti socij parentibus vmbræ
Rapta sinu matris, quam iam propè sola fouebat,
Fortis, & infelix, & plus quàm fœmina virgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquàm crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari:
Vtque Neoptolemum stantem, ferrúmque tenentem,
Inq; suo vidit figentem lumina vultu:
Vtere iamdudum generoso sanguine, dixit:
Nulla mora est: aut tu iugulo, vel pectore telum
Conde meo (iugulúmque simul pectúsque retexit).
Scilicet haud vlli seruire Polyxena vellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis vllum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuitq, necis mihi gaudia: quamuis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modò, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto: tactuque viriles
Virgineo remouete manus: acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis. si quos tamen vltima nostri
Verba mouent oris, Priami vos filia regis
Nunc captiua rogat: genitrici corpus inemptum
Reddite, néve auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lacrymis: tunc, cùm poterat, redimebat & auro.
Dixerat: at populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet. ipse etiam flens, inuitúsque sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata nouissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cùm caderet, castique decus seruare pudoris.
Troades excipiunt, deploratósque recensent
Priamidas, & quid dederit domus vna cruoris.
Téque gemunt virgo, téque ô modò regia coniux,
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago,
Nunc etiam prædæ mala sors, quam victor Vlysses
Esse suam nollet, nisi quòd tamen Hectora partu
Edideras, dominum matri vix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natisque, viroque
Huic quoque dat lacrymas: lacrymas in vulnera fundit,
Osculáque ore tegit, consuetáque pectora plangit,
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit:
Nata tuæ (quid enim superest?) dolor vltime matris
Nata iaces, videóque tuum mea vulnera pectus.
Et ne perdiderim quemquam sine cæde meorum,

Tu quoq; vulnus habes.at te,quia fœmina,rebar
A ferro tutam:cecidisti & fœmina ferro:
Teque tuos idem fratres,te perdidit idem
Exitium Troiæ,nostrique orbator Achilles.
At postquàm cecidit Paridis,Phœbiq; sagittis,
Tunc certè dixi,non est metuendus Achilles.
Tunc quoque mi metuendus erat.cinis ipse sepulti
In genus hoc sæuit : tumulo quoque sensimus hostem.
Æacidæ fœcunda fuimus.iacet Ilion ingens,
Euentúque graui finita est publica clades.
Sed finita tamen.soli mihi Pergama restant:
In cursúque meus dolor est modo maxima rerum
Tot generis,natísque potens,nuribúsque,viróque,
Nunc trahor exul,inops,tumulis auulsa meorum,
Penelopæ munus:quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis,hæc Hectoris illa est
Clara parens,hæc est,dicet,Priameia coniux.
Postque tot amissos tu nunc,quæ sola leuabas
Maternos luctus,hostilia busta piasti,
Inferias hosti peperi,quo ferrea resto?
Quidue moror?quo me seruas damnosa senectus?
Quo Dij crudeles,nisi vti noua funera cernam,
Viuacem differtis anum?quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta Pergama dici?
Felix morte sua est:nec te mea nata peremptam
Aspicit,& vitam pariter,regnumq; reliquit.
At puto funeribus dotabere regia virgo,
Condetúrque tuum monimentis corpus auitis.
Non hæc est fortuna domus,tibi munera matris
Contingent fletus,peregrinæque haustus arenæ.
Omnia perdidimus:superest cur viuere tempus
In breue sustineam,proles gratissima matri,
Nunc solus,quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere,& sparsos immiti sanguine vultus?
Dixit.& ad littus passu processit anili
Albentes lacerata comas.Date Troades vrnam,
Dixerat infelix,liquidas hauriret vt vndas,
Aspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaq; Threiciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant.obmutuit illa dolore,
Et pariter vocem lacrymásque introrsus obortas
Deuorat ipse dolor,duróque simillima saxo
Torpet,& aduersa figit modo lumina terra:
Interdum toruos extollit ad æthera vultus:
Nunc positi spectat vultum,nunc vulnera nati,
Vulnera præcipuè:seque armat,& instruit ira.
Qua simul exarsit,tanquam regina maneret,
Vlcisci statuit,pænǽque in imagine tota est.
Vtque furit catulo lactente orba leæna,
Signáq; nacta pedum sequitur,quem non videt hostem,
Sic Hecube,postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum,annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymnestora cædis,
Colloquiúmque petit:nam se monstrare relictum
Velle latens illi,quod nato redderet,aurum.
Credidit Odrysius,prædæq; assuetus amore,
In secreta venit:tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube,dixit,da munera nato.
Omne fore illius quod das,quod & ante dedisti
Per superos iuro,spectat truculenta loquentem,
Falsaque iurantem,tumidaque exæstuat ira.
Atque ita correpto,captiuarum agmina matrum
Inuocat,& digitos in perfida lumina condit,
Expilátque genis oculos:facit ira valentem.
Immergítque manus,fœdatáque sanguine sonti
Non lumen(neque enim superest)loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum,lapidúmque incessere iactu
Cœpit.at hæc missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur:rictúque ad verba parato
Latrauit conata loqui:locus extat,& ex re
Nomen habet.veterúmque diu memor illa malorum
Tum quoque Sithonios vlulauit mœsta per agros.
Illius Troasque suos,hostésque Pelasgos,
Illius fortuna Deos quoque mouerat omnes.
Sic omnes,vt ipsa Iouis coniuxq; sororque,
Euentus Hecubam meruisse negauerit illos.
Non vacat Auroræ,quanquam isdem fauerat armis
Cladibus,& casu Troiæque,Hecubæque moueri.
Cura Deam propior,luctúsque domesticus angit
Memnonis amissi:Phrygijs quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater:
Vidit & illi color,quo matutina rubescunt
Tempora palluerat,latuitque in nubibus æther.
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens:sed crine soluto,
Sicut erat magni genibus procumbere non est
Dedignata Iouis,lacrymisque has addere voces:
Omnibus inferior,quas sustinet aureus æther
(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem)
Diua tamen veni,non vt delubra,diésque
Des mihi sacrificos,calidásque ignibus aras.
Si tamen aspicias,quantum tibi fœmina præstem,
Tum cum luce noua,noctis confinia seruo,
Præmia danda putes.sed non ea cura,neque hic est
Nunc status Auroræ,meritos vt poscat honores
Memnonis orba mei venio qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo,primisque sub annis
Occidit,à forti(sic Dij voluistis)Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem
Summe Deum rector,maternáque vulnera leni.
Iupiter annuerat cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus,nigríque volumina fumi
Infecere diem:veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas,nec Sol admittitur infra.
Atra fauilla volat,&,glomeratáque corpus in vnum
Densatur,faciémque capit,sumitque colorem,
Atque animum ex igni,leuitas sua præbuit alas
Et primo similis volucri,mox vera volucris
Insonuit:pennis pariter sonuere sorores
Innumeræ,quibus est eadem natalis origo.
Térque rogum lustrant,& consonus exit in auras
Ter plangor,quarto seducunt castra volatu.
Tunc duo diuersa populi de parte feroces
Bella gerunt,rostrisque,& aduncis vnguibus iras
Exercent,alásque aduersáque pectora lassant.
Inferiǽque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora,séque viro forti meminere creatas.

Præpe-

Præpetibus subitis nomen facit auctor: ab illo
Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ more rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum est:
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lacrymas, & toto rorat in orbe.
Non tamen eversam Troiæ cum mœnibus esse
Spem quoque fata sinunt. sacra & sacra altera patrem
Fert humeris venerabile onus Cythereius heros:
De tantisque opibus prædam pius eligit illam,
Ascaniumque suum: profugaque per æquora classe
Fertur ab Antandro, sceleratáque limina Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit: & utilibus ventis, æstúque secundo,
Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo Rege homines, Antistite Phœbus
Rite colebatur, temploque, domoque recepit:
Urbémque ostendit, delubráque nota, duásque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,
Cæsarúmque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt: positisque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc pius Anchises, O Phœbi lecte Sacerdos,
Fallor? an & natum, cum primum hæc mœnia vidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niveis circundata tempora vittis
Concutiens, & tristis, ait, Non falleris heros
Maxime: vidisti natorum quinque parentem:
Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia versat)
Pene vides orbum. quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locúmque & regna tenentem?
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi voto maiora fidéque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticémque meri, baccamque Minervæ
Transformabantur: divésque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit, Troiæ populator Atrides
(Ne non ex aliqua, vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus usus
Abstrahit invitas gremio genitoris: alantque
Imperat Argolicam cælesti munere classem.
Effugiunt quo quæque potest. Eubœa duobus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, & ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
Reddidit: & timido possis ignoscere fratri.
Non hic Æneas, non qui defenderet Andron
Hector erat, per quos decimum durastis in annum.
Iámque parabantur captivis vincla lacertis:
Illæ tollentes etiamnum libera cælo
Brachia, Bacche pater fer opem, dixere: tulitque
Muneris auctor opem (si miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: pennas sumpsere, tuæque
Coniugis in volucres niveas abiere columbas.
Talibus, atque aliis postquam convivia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota:
Cumque die surgunt, adeuntque oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem, cognatáque iussit
Littora prosequitur rex, & dat munus ituris:
Anchisæ sceptrum, chlamydem, pharetramque nepoti,
Craterem Æneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Æmoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus, & longo cælaverat argumento.
Urbs erat: & septem posses ostendere portas:
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa docebant.
Ante urbem exequiæ, tumulíque, ignesque, rogique,
Effusæque comas, & apertæ pectora matres
Significant luctum: Nymphæ quoque flere videntur,
Siccatosque queri fontes: sine frondibus arbor.
Nuda riget: lambunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto,
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo, pulcrisque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari.
Tum de virginea geminos exire favilla,
Ne genus intereat, iuvenes: quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat asper acantho,
Nec leviora datis Troiani dona remittunt,
Dantque sacerdoti custodem thuris acerram,
Dant pateram, claramque auro, gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuere, locique
Ferre diu nequiere Iovem, centúmque relictis
Urbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sævit hiems, iactatque viros: Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aello,
Et iam Dulichios portus, Ithacamque, Samúmque,
Neritiásque domos, regnum fallacis Ulyssei,
Prætereunt vecti, certatam lite Deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum
Iudicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est,
Vocalemque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniósque sinus, ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugere incendia pennis.
Proxima Phæacum felicibus obsita pomis
Rura petunt. Epiros ab his, regnatáque vati
Buthrotos Phrygio, simulatáque Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam, tribus hæc excurrit in æquora linguis.
E quibus imbriferos est versa Pachynos ad Austros,
Mollibus expositum Zephyris Lilybæon: ad Arctos
Æquoris expertes spectat, Boreámque Peloros.
Hanc subeunt Teucri, remis, æstúque secundo:
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infestat. vorat hæc raptas, revomitque carinas:
Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens: & (si non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis

Ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
Cui dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens suspiria dictis:
Te tamen ô virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam cærula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoque tuta sororum,
Nonnisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere, & lacrymæ vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata Deam est, Refer, ô charissima virgo,
Neve tui causam tege (sum tibi fida) doloris.
Nereis his contra resecuta Crateide natam est.
Acis erat Fauno, Nymphaque Simethide cretus,
Magna quidem patrisque sui, matrisque voluptas,
Nostra tamen maior: nam me sibi iunxerat uni
Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec si quæsieris odium Cyclopis, amor ne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Par utrumq; fuit, prô quanta potentia regni
Est Venus alma tui! nempe ille immitis: & ipsis
Horrendus siluis, & visus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Dijs contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostriq; cupidine captus
Vritur oblitus pecorum, antrorumq; suorum.
Iamque tibi formæ, iamq; est tibi cura placendi,
Iam rigidos pectis rastris Polypheme capillos:
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua, & componere vultus.
Cædis amor, feritasq;, sitisq; immensa cruoris
Cessant, & tutæ veniunt, abeuntq; carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit: Lumenque, quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Vlysses.
Risit: & O vatum stolidissime falleris, inquit:
Altera iam rapuit. sic frustra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumq; latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusq; resedit.
Lanigeræ pecudes, nulla ducente, secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est antennis apta ferendis,
Sumptaque arundinibus compacta est fistula centum,
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undæ: latitans ego rupe, meiq;
Acidis in gremio residens procul, auribus hausi
Talia dicta meis, auditaq; verba notaui:
Candidior folio nivei Galatea ligustri,
Floridior pratis, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lasciuior hædo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hibernis, æstiua gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et (quod præcipue si possem, demere vellem)
Non tantum ceruo claris latratibus acto,
Verum etiam ventis, voluciq; fugacior aura.
At, bene si noris, pigeat fugisse, morasq;
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis viuo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems: sunt poma grauantia ramos.
Sunt auro similes longis in vitibus uuæ,
Sunt & purpureæ: tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus siluestri nata sub umbra
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunaque non solum nigro liuentia succo,
Verum etiam generosa nouasq; imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ me coniuge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus: omnis tibi seruiet arbos.
Hoc pecus omne meum est: multæ quoque vallibus errant:
Multas silua tegit: multæ stabulantur in antris.
Nec (si forte roges) possum tibi dicere quot sunt,
Pauperis est numerare pecus, de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre,
Vt vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni:
Sunt quoque par ætas alijs in ouilibus hædi,
Lac mihi semper adest niueum, pars inde bibenda
Seruatur, partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles vulgataque tantum
Munera contingent, damæ, leporesq;, capraq;,
Parue columbarum, demptusve cacumine nidus:
Inueni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus ursæ.
Inueni: & dixi, Dominæ seruabimus istos.
Iam modo cæruleo nitidum caput exere ponto,
Iam Galatea veni, nec munera despice nostra.
Certe ego me noui, liquidæq; in imagine vidi
Nuper aquæ: placuitq; mihi mea forma videnti.
Aspice sim quantus, non est hoc corpore maior
Iupiter in cælo (nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iouem) coma plurima toruos
Prominet in vultus, humerosq;, ut lucus, obumbrant,
Nec mea quod duris horrent densissima setis
Corpora, turpe puta, turpis sine frondibus arbor,
Turpis equus, nisi colla iubæ flauentia velent,
Pluma tegit volucres, ouibus sua lana decori est.
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. quid? non hæc omnia magnus
Sol videt è cælo? Solis tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus æquore regnat.

Hunc

Hunc tibi do socerum, tantum miserere, precesq́;
Supplicis exaudi, tibi enim succumbimus uni.
Quiq́; Iouem, & cœlum sperno, & penetrabile fulmen,
Nerei te vereor: tua fulmine sæuior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes. sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas? præfersq́; meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatq́; sibi, placeatq́; licebit.
Quod nollem, Galatea tibi: modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viua traham, diuulsaq́; membra per agros,
Perq́; tuas spargam, si se tibi misceat, undas.
Vror enim, læsusq́; exæstuat acrior ignis:
Cumq́; suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: nec tu Galatea moueris.
Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam)
Surgit, & vt taurus vacca furibundus adempta,
Stare nequit, siluaq́; & notis saltibus errat:
Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes,
Me videt, atque Acim, Videoq́; exclamat, & ista
Vltima sit, faciam, Veneris concordia vestræ.
Tantaq́; vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Ætna.
Ast ego vicino pauefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conuersa Simethius heros,
Et Fer opem Galatea, precor, mihi ferte parentes,
Dixerat, & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partemq́; è monte reuulsam
Mittit: & extremus quamuis peruenit ad illum
Angulus è saxo, totum tamen obruit Acim.
At nos quod fieri soli per fata licebat,
Fecimus, vt vires assumeret Acis auitas.
Puniceus de mole cruor manabat, & intra
Temporis exiguum rubor euanescere cœpit.
Fitq́; color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturq́; mora. Tum moles tacta dehiscit,
Viuaq́; per rimas proceraq́; surgit arundo,
Osque cauum saxi sonat exultantibus vndis.
Miráque res, subito media tenus exstitit aluo
Incinctus iuuenis flexis noua cornua cannis:
Qui, nisi quod maior, quod toto cæruleus ore est,
Acis erat: & sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus: & antiquum tenuerunt flumina nomen.
Desierat Galatea loqui, cœtusq́; solutus
Discedunt, placidisque natant Nereides vndis.
Scylla redit: neque enim medio se credere ponto
Audet, & aut bibula sine vestibus errat arena.
Aut, vbi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis inclusa sua membra refrigerat vnda.
Ecce fretum scindens alti nouus incola ponti
Nuper in Euboica versis Anthedone membris
Glaucus adest, visæque cupidine virginis ardet.
Et quæcunque putat fugientem posse morari,
Verba refert, fugit illa tamen, velóxque timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem collectus in vnum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora vertex.
Constitit hic, & tuta loco monstrúmne, Deúsne
Ille sit ignorans, admiraturque colorem,
Cæsariémque, humeros, subiectaque terga tegentem,
Vltimáque excipiat, quod tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, qua stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua, virgo,
Sed Deus, inquit, aquæ: nec maius in æquore Proteus
Ius habet & Triton, Athamantiadésque Palæmon.
Ante tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis:
Nunc modo ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora, quorum
Altera pars vndis, pars altera cingitur herbis,
Quas neque cornigeræ morsu læsere iuuencæ,
Nec placidæ carpsistis oues, hirtæve capellæ.
Non apis inde tulit collectos sedula flores.
Non data sunt capiti genialia serta, nec vnquam
Falciferæ secuère manus, ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco.
Vtque recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ: sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moueri.
Et motare latus, terráque, vt in æquore, niti.
Dumque moror, miroórque simul, fugit omnis in vndas
Turba suas, dominumque nouum, littusque relinquunt.
Obstupui, dubiúsque diu, causamque requiro.
Num Deus hæc aliquis, num succus fecerit herbæ,
Quæ tamen has inquam, vires habet herba? manúque
Pabula decerpsi, decerptáque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriúsque rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare diu: repetendáque nunquam
Terra vale dixi, corpúsque sub æquore mersi.
Dij maris exceptum socio dignantur honore:
Vtque mihi, quæcumque feru, mortalia demant,
Oceanum, Tethynque rogant. Ego lustror ab illis.
Et purgante nefas nouies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus iubeor supponere centum,
Nec mora diuersis lapsi de partibus amnes.
Totáque vertuntur supra caput æquora nostrum,
Hactenus acta tibi possum memoranda referre,
Hactenus & memini: nec mens mea cætera sensit:
Quæ postquam rediit, alium me corpore toto
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi,
Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam
Cæsariémque meam, quam longa per æquora verro,
Ingentésque humeros, & cærula brachia vidi,
Crurá que pinnigero curuata nouissima pisce.
Quid tamen hæc species, quid Dijs placuisse marinis
Quid iuuat esse Deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura relinquit
Scylla Deum. furit ille, irritatúsque repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

METAMORPHOSEON LIB. XIV.

IAMQVE Giganteis iniectam faucibus Ætnam,
Aruaque Cyclopum, quid rastra, quis vsus aratri
Nesciat, nec quicquam iunctis debentia bobus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum,
Liquerat & Zanclen, aduersaq; mœnia Rhegi,
Nauifragumq; fretum, gemino quod littore pressum
Ausoniæ, Siculæq; tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora vectus,
Herbiferos adijt colles, atq; atria Glaucus
Sole satæ Circes variarum plena ferarum.
Quam simul aspexit, dicta, acceptaq; salute,
Diua Dei miserere precor: nam sola leuare
Tu potes hunc, dixit (videar modo dignus) amorem.
Quanta sit herbarum Titani potentia nulli;
Quam mihi cognitius, qui sum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi sit causa furoris,
Littore in Italico Messenia mœnia contra
Scylla mihi visa est. pudor est promissa, precesq;
Blanditiasq; meas, contemtaq; verba referre.
At tu siue aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore moue sacro: siue expugnantior herba est,
Vtere tentatis operosæ viribus herbæ.
Nec medeare mihi, sanesq; hæc vulnera mando.
Fineq; nil opus est: partem ferat illa caloris.
At Circe (neq; enim flammis habet aptius vlla
Talibus ingenium: seu causa est huius in ipsa,
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
Talia verba refert: Melius sequerere volentem,
Optantemq; eadem, parilique Cupidine captam.
Dignus eras, vltro poteras certeque rogari:
Et si spem dederis, mihi crede, rogaberis vltro.
Ne dubites, adsitq; tuæ fiducia formæ.
En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,
Vt tua sim voueo, spernentem sperne: sequenti
Redde vices: vnoq; duas vlciscere facto.
Talia tentanti prius, inquit, in æquore frondes
Glaucus, & in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quam Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est: & lædere quatenus ipsum
Non poterat, nec vellet amans, irascitur illi,
Quæ sibi prælata est, Venerisq; offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet:
Cærulaq; induitur velamina, perq; ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula,
Oppositumq; petens contra Zanclæia saxa
Rhegion ingreditur feruentes æstibus vndas.
In quibus vt solida ponit vestigia terra,
Summaq; decurrit pedibus super æquora siccis.
Paruus erat gurges curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ, quo se referebat ab æstu
Et maris, & cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à vertice fecerat vmbras.
Hunc Dea præuitiat portentificisq; venenis
Inquinat. hic pressos latices radice nocenti
Spargit, & obscurum verborum ambage nouorum
Ter nouies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediaq; tenus descenderat aluo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit: ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitq;, abigitq;, timetq;
Ora proterua canum. sed quos fugit, attrahit vna,
Et corpus quærens femorum, crurumq;, pedumq;,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Statq; canum rabies, subiectaq; terga ferarum
Inguinibus truncis vteroq; extante coercet.
Fleuit amans Glaucus, nimiumq; hostiliter vsæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit: cumq; est data copia primum,
In Circes odium sociis spoliauit Vlyssem:
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ne prius in scopulum, qui nunc quoq; saxeus extat,
Transformata foret: scopulum quoq; nauita vitat.
Hunc vbi Troianæ remis, auidamq; Charybdim
Euicere rates, cum iam prope littus adessent,
Ausonium Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Ænean illic animoq; domoq;
Non bene discidium Phrygij latura mariti
Sidonis: inq; pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaq; decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ,
Ad sedes Erycis, fidumq; relatus Acesten,
Sacrificat, tumulumq; sui genitoris honorat.
Quasq; rates Iris Iunonia pene cremarat,
Soluit: & Hippotadæ regnum, terrasq; calenti
Sulphure fumantes, Acheloidumq; relinquit
Sirenum scopulos: orbataq; præside pinus
Inarimen Prochytenq; legit, sterilisq; locatas
Colle Pythecusas habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudem, & periuria quondam
Cecropum exosus gentisq; admissa dolosæ
In deforme viros animal mutauit: vt ijdem
Dissimiles homini possent, similesq; videri:
Membraq; contraxit, naresq; à fronte remissas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora:
Totaq; velatos flauenti corpora villo
Misit in has sedes: nec non prius abstulit vsum
Verborum, & natæ dira in periuria linguæ,
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.
Has vbi præterijt, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca fœta palustribus vndis,
Littora Cumarum, viuacisq; antra Sibyllæ
Intrat: & vt manes adeat per auerna paternos
Orat. at illa diu vultum tellure moratum

Erexit

Erexit: tandémque Deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes.
Pone tamen Troiane metum: potiere petitis,
Elysiásque domos, & regna nouissima mundi
Me duce cognosces, simulacráque chara parentis.
Inuia virtuti nulla est via. dixit: & auro
Fulgentem ramum silua Iunonis Auernæ
Monstrauit, iussitque suo diuellere trunco.
Paruit Æneas: & formidabilis Orci
Vidit opes, atauósque suos, vmbrámque senilem
Magnanimi Anchisæ: didicit quoque iura locorum,
Quæque nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lapsos aduerso tramite passus,
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dúmque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu Dea tu præsens, seu Diis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi: méque fatebor
Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visæ voluisti euadere mortis,
Pro quibus aërias meritis euectus ad auras
Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc vates, & suspiratibus haustis
Nec Dea sum, dixit, nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput, neu nescius erres.
Lux æterna mihi, carituráque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulueris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora puluis,
Tot mihi natales contingere vana rogaui.
Excidit vt peterem iuuenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternámque iuuentam,
Si Venerem paterer. Contempto munere Phœbi
Innuba permaneo. sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremulóque gradu venit ægra senectus:
Quæ patienda diu est, nam iam mihi secula septem
Acta vides: superest, numeros vt pulueris æquem,
Tercentum messes, tercentum musta videre.
Tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
Longa dies faciet, consumptaque membra senecta
Ad minimum redigentur onus, nec amata videbor,
Nec placuisse Deo. Phœbus quoque forsitan ipse
Vel non cognoscet, vel dilexisse negabit.
Vsque adeo mutata ferar, nullique videnda,
Voce tamen noscar: vocem mihi fata relinquent.
Talia conuexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam Stygiis emersit in vrbem
Troius Æneas: sacrisque ex more litatis,
Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus: comes experientis Vlyssei:
Desertúmque olim mediis in rupibus Ætnæ
Noscit Achæmeniden, improuisóque repertum
Viuere miratus, Quis te casusve, Deusve
Seruat Achæmenide? cur, inquit, barbara Graium
Prora vehit? petitur vestra quæ terra carina?
Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus, & spinis conserto tegmine nullis
Fatur Achæmenides: iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hac mihi ni potior domus est, Ithacéque carina:
Si minus Ænean veneror genitore: nec vnquam
Esse satis potero (præstem licet omnia) gratus.
Quid loquor, & spiro, cœlúmque, & lumina Solis
Aspicio (possumne ingratus, & immemor esse?)
Ille dedit, quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & vt lumen iam nunc vitale relinquam,
Vt tumulo, aut certe non illa condar in aluo.
Quid mihi tunc animi, si non timor abstulit omnem
Sensum animumque, fuit, cum vos petere alta relictus
Æquora conspexi? volui inclamare: sed hosti
Prodere me timui, vester quoque clamor Vlyssis
Pene rati nocuit. Vidi, cum monte reuulsum
Immanem scopulum medias permisit in vndas.
Vidi iterum veluti tormenti viribus acta
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto.
Et ne deprimeret fluctusve, lapisve carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt vero fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Ætnam,
Prætentátque manu siluas, & luminis orbus
Rupibus incursat, fœdátáque brachia tabo
In mare protendens gentem execratur Achiuam,
Atque ait, O si quis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæuiat ira,
Viscera cuius edam: cuius viuentia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus:
Quam nullum, aut leue sit damnum mihi lucis ademptæ.
Hæc & plura ferox: me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes,
Crudelésque manus, & inanem luminis orbem,
Membráque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen ipsa doloris:
Et iam prensurum: iam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter, quater, affligi sociorum corpora terræ:
Cum super ipse iacens hirsuti more leonis
Visceráque, & carnes, cumque albis ossa medullis
Semianimésque artus auidam condebat in aluum.
Me tremor inuasit: stabam sine sanguine mœstus,
Mandentémque videns, eiectantémque cruentas
Ore dapes, & frustra mero glomerata vomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari:
Perque dies latitans multos, omnémque tremiscens
Ad strepitum, mortémque timens, cupidúsque moriri,
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, expes letho, pœnæque relictus,
Hanc procul aspexi longo post tempore nauem,
Orauíque fugam gestu, ad littúsque cucurri:
Et moui: Graiúmque ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.
Æolon ille refert Tusco regnare profundo,
Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos:
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)

Dulichium sumpsisse ducem, flatúq; secundo
Lucibus isse nouem, & terram aspexisse petitam.
Proxima post nouem, cum sese Aurora moueret,
Inuidia socios prædæq; cupidine victos
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis.
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat vndas,
Æolijque ratem portus repetisse tyranni.
Inde Lami veterem Læstrigonis, inquit, in vrbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum numero comitante duorum:
Vixq; fuga quæsita salus, comitiq; mihiq;
Tertius è nobis Læstrygonis impia tinxit
Ora cruore suo, fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates, coeunt, & saxa, trabésq;
Conijciunt, mergúntq; viros, mergúntq; carinas.
Vna tamen, quæ nos ipsumq; vehebat Vlyssem,
Fugit: & amissa sociorum parte dolentes,
Multáque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis procul (hinc mihi crede) videnda
Insula visa mihi: tuque, ô iustissime Troûm
Nate Dea (neq; enim finito Marte vocandus
Hostis es Ænea) moneo fuge littora Circes.
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores immansuetiq; Cyclopis
Ire negabamus, vel tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti: sors me, fidumq; Politen
Eurylochumq; simul, nimiisq; Elpenora vini,
Bisq; nouem socios Circæa ad mœnia misit,
Quæ simul attigimus, statimusque in limine tecti
Mille lupi mistiq; lupis, vrsiq; leæq;
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaq; erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas mouere per aera caudas,
Nostráq; adulantes comitant vestigia: donec
Excipiunt famulæ, perq; atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulcro sedet illa recessu
Sublimi solio, pallámq; induta nitentem,
Insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides, Nymphæq; simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt, sparsosq; sine ordine flores
Secernunt calathis, variásque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit: ipsa quis vsus
Quoue sit in folijs, quæ sit concordia mistis,
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.
Hæc vbi nos vidit, dicta acceptáq; salute,
Diffudit vultus, & reddit omnia votis.
Nec mora misceri tosti iubet hordea grani,
Melláq; vimq; meri, & cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adijcit. Accepimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit virga summos Dea dira capillos
(Et pudet, & referam) setis horrescere cœpi
Nec iam posse queri, pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Osq; meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris: & qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra. Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit:
Quæ nisi vitasset, pecoris pars vna maneret
Nunc quoq; setigeri. nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen vltor venisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album:
Moly vocant superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisq; simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes: & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pauidam deterruit ense.
Inde fides, dextræq; datæ, thalamóq; receptus,
Coniugij dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimúrque caput conuersæ verbere virgæ,
Verbaq; dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure leuati
Erigimur, setæq; cadunt, bifidosq; relinquit
Rima pedes: redeunt humeri, & subiuncta lacertis
Brachia sunt, flentem flentes complectimur illum,
Hæremusq; ducis collo: nec verba locuti
Vlla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaq; præsens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi.
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit vna
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendit iuuenile, gerens in vertice picum,
Æde sacra positum multisque insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret auem quærenti, & scire volenti,
Accipe ait, Macareu, dominæq; potentia quæ sit
Hinc quoq; disce meæ: tu dictis adijce mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris,
Rex fuit, vtilium bello studiosus equorum.
Forma viro quam cernis erat: licet ipse decorem
Aspicias, fictáque probes ab imagine veram.
Par animus formæ: nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam,
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Naiades, quas Albula, quasq; Numici,
Quas Anienis aquæ, cursuq; breuissimus Almo,
Narve tulit præceps, & opaca Farfaris vnda,
Quæq; colunt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimosq; lacus, spretis tamen omnibus, vnam
Ille colit Nympham, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti perisse Venilia Iano.
Hæc mihi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie sed rarior arte canendi:
Vnde canens dicta est. siluas, & saxa mouere,
Et mulcere feras: & flumina longa morari
Ore suo, volucresq; vagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros: tergumq; premebat

Acris equi, leuaq; hastilia bina gerebat,
Phœniceam fuluo chlamydem compressus ab auro.
Venerat in siluas & filia Solis easdem,
Vtq; nouas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ simulac iuuenem virgultis abdita vidit,
Obstupuit. cecidere manu quas legerat herbas,
Flammaq; per totas visa est errare medullas,
Vt primùm valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. ne posset adire
Cursus equi fecit, circumfususq; satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit:
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterq; oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua sylua est, & equo loca peruia non sunt.
Haud mora, continuò prædæ petit inscius vmbram
Picus, equiq; celer spumantia terga reliquit:
Spemq; sequens vanam, sylua pedes errat in alta.
Concipit illa preces, & verba precantia dicit,
Ignotosq; deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niueæ vultum confundere Lunæ.
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoq; cantato densatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus: cæcisq; vagantur
Limitibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locum, tempusq;, Per ô tua lumina, dixit,
Quæ mea cœperunt, perq; hanc pulcherrime formã,
Quæ facit vt supplex tibi sim, dea consule nostris
Ignibus, & socerum, qui peruidet omnia, Solem
Accipe, ne durus Titanida despice Circen.
Dixerat: ille ferox ipsamq;, precesq; repellit:
Et, quæcunq; es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor æuum,
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impunè feres, neq; ait, reddêre Canenti.
Læsáq; quid faciat, quid amãs, quid fœmina disces
Rebus, ait: sed amans, & læsa, & fœmina Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum:
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit: sed se solito velocius ipse
Currere miratur, pennas in corpore vidit:
Seq; nouam subitò Latijs accedere syluis
Indignatus auem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum, chlamydis pennæ traxêre colorem:
Fibula quod fuerat, vestemq; momorderat, aurum,
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina, restant.
Interea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nullaq; in parte reperto,
Inueniunt Circen (nam iam tenuauerat auras,
Passaq; erat nebulas ventis, ac Sole resolui)
Criminibusq; premunt veris, regemq; reposcunt,
Vimq; ferunt, sæuisq; parant incessere telis.
Ille nocens spargit virus, succosq; veneni,
Et noctem, noctisq; deos, Ereboq;, Chaoq;
Conuocat, & longis Hecaten vlulatibus orat.
Exiluêre loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitq; solum, vicináq; palluit arbor,
Sparsaq; sanguineis rubuerunt pabula guttis:
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squalere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus pauet: illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga:
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.
Presserat occiduus Tartessia littora Phœbus,
Et frustra coniux oculis animóq; Canentis
Expectatus erat. famuli populusq; per omnes
Discurrunt syluas, atq; obuia lumina portant.
Nec satis est Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem. fecit hæc tamen omnia, seq;
Proripit, ac latos errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt inopem somnique, cibique
Per iuga, per valles qua sors ducebat euntem.
Vltimus aspexit fessam, luctúq;, viáq;
Tibris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrymis ipsos modulata dolores,
Verba sono tenui mœrens fundebat, vt olim
Carmina iam moriens canit exequialia Cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leues paulatim euanuit auras.
Fama tamen signata loco est: quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixêre coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visáq; sunt. Resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubentur:
Ancipitesq; vias, & iter Titania vastum
Dixerat, & sæui restare pericula ponti:
Pertimui fateor, nactúsq; hoc littus adhæsi.
Finierat Macareus: vrnáq; Æneia nutrix
Condita marmoreo tumulo breue carmen habebat.
Hic me Caietam notæ pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quo debuit igne, cremauit.
Soluitur herbosa religatus ab aggere funis,
Et procul insidias, infamatæque relinquunt
Tecta Deæ, lucósq; petunt, vbi nubilus vmbra
In mare cum flaua prorumpit Tibris arena:
Faunigenæq; domo potitur, nataq; Latini,
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur, pactáq; furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diúque
Ardua sollicitis victoria quæritur armis.
Auget vterq; suas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra. neq; Æneas Euandri ad mœnia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad vrbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliáq; arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxilium petiit, vires Ætolius heros
Excusat, nec se, aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos, aut quos è gente suorum

Armet habere vllos, nisi hæc commenta putetis
(Admonitu quanquam luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cremata est
Ilios, & Danaas pauerunt Pergama flammas,
Naryciusq; heros à virgine, virgine rapta,
Quam meruit pœnam solus digessit in omnes:
Spargimur, & ventis inimica per æquora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram, cæliq; marisq;
Perpetimur Danai cumulumq; Caphareæ cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoq; flenda videri.
Me tamen armiferæ seruatum cura Mineruæ
Fluctibus eripuit: patriis sed rursus ab agris
Pellor: & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus: tantosq; per alta labores
Æquora sustinui, tantos terrestribus armis,
Vt mihi fœlices sint illi sæpe vocati,
Quos communis hyems, importunusq; Caphareus
Mersit aquis, vellemq; horum pars vna fuisse.
Vltima iam passi comites belloq; fretoq;
Deficiunt, finemq; rogant erroris: ut Agmon
Feruidus ingenio, tum verò & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre viri? dixit, Quid habet Cytherea, quod vltra
(Velle puta) faciat: nam dum peiora timentur,
Est locus in voto: sors autem vbi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, securaq; summa malorum,
Audiat ipsa, licet, & quod facit, oderit omneis
Sub Diomede viros: odium tamen illius omnes
Spernimus, & magnó stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat verbis, veteremq; resuscitat iram.
Dicta placent paucis, numeri maioris amici
Agmina corripimus, cui respondere volenti
Vox pariter, vocisq; via est tenuata, comæq;
In plumas abeunt, plumis quoq; colla teguntur,
Pectoraq; & tergum: maiores brachia pennas
Accipiunt: cubitiq; leues sinuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat: oraq; cornu
Indurata rigent, finemq; in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas, & cum Rethenore Nycteus,
Hunc miratur Abas: & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numerusq; ex agmine maior
Subuolat, & remos plausis circumuolat alis.
Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris:
Vt non cycnorum, sic albis proxima cycnis.
Vix equidem has sedes & Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiosq; sinus, Messapiaq; arua reliquit.
In quibus antra videt quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet: at quondam tenuerunt tempore nymphæ.
Appulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, & primo subita formidine mouit.
Mox vbi mens rediit, & contempsêre sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxêre choreas:
Improbat has pastor, saltuq; imitatus agresti
Addidit obscœnis conuitia rustica dictis:
Nec prius obticuit, quàm guttura condidit arbor.
Arbor enim est, succoq; licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.
Hinc vbi legati redière negata ferentes
Arma Ætola sibi, Rutili sine viribus illis
Bella instructa gerunt: multumq; ab vtraq; cruoris
Parte datur: fert ecce auidas in pinea Turnus
Tecta faces: ignesq; timent, quibus vnda pepercit.
Iamq; picem, & ceras, alimentaq; cætera flammæ
Mulciber vrebat, perq; altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ:
Cùm memor has pinus Idæo vertice cæsas
Sancta deûm genitrix tinnitibus æthera pulsi
Æris, & inflati compleuit murmure buxi:
Perq; leues domitis inuecta leonibus auras,
Irrita sacrilega iactas incendia dextra
Turne, ait: eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente dea: tonitrúmq; secuti
Cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi:
Aëráq; & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prœlia fratres.
E quibus alma parens, vnius viribus vsa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis:
Fertq; rates pronas, mediisq; sub æquore mergit.
Robore mollito, lignoq; in corpore verso,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ.
In digitos abeunt, & crura natantia remi:
Quodque fuit fuerat, latus est: mediúsque carina
Subdita nauigiis spinæ mutatur in vsum.
Lina, comæ molles, antennæ brachia fiunt.
Cæruleus vt fuerat, color est: quásq; ante timebant,
Illas virgineis exercent lusibus vndas
Naiades æquoreæ: summisque in montibus ortæ
Molle fretum celebrant: nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitæ quàm multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, iactatis sæpe carinis
Supposuêre manus, nisi si qua vehebat Achiuos.
Cladis adhuc Phrygiæ memores, odêre Pelasgos.
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis videre rigescere puppes
Vultibus Alcinoi, saxúmq; increscere ligno.
Spes erat in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello,
Perstat: habetque deos pars vtraque: quodque deorum est
Instar, habent animos, nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te Lauinia virgo,
Sed vicisse petunt: deponendique pudore
Bella gerunt: tandémq; Venus victricia nati
Arma videt, Turnúsq; cadit: cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens. quam postquam barbarus ensis
Abstulit, & trepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media tum primùm cognita præpes
Subuolat, & cineres plausis euerberat alis.
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant vrbem, nomen quoq; mansit in illa
Vrbis: & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.
Iámq; Deos omnes, ipsámq; Æneia virtus

Iunonem

Iunonem veteres finire coëgerat iras:
Cum bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestiuus erat cælo Cythereius heros.
Ambieratq; Venus superos, colloq; parentis
Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, vllo
Tempore, dure pater, nunc sis mitissimus opto:
Æneæq; meo, qui te de sanguine nostro
Fecit auum, quamuis paruum, des optime numen,
Dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
Adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.
Assensere Dei: nec coniux regia vultus
Immotos tenuit, placatoq; annuit ore.
Tum pater, Estis, ait, cælesti numine digni:
Quaq; petis, pro quoq; petis, cape nata, quod optas.
Fatus erat: gaudet, gratésque agit illa parenti:
Perq; leues auras iunctis inuecta columbis,
Littus adit Laurens, vbi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius vndis:
Hunc iubet Æneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exequitur Veneris mandata, suisq;
Quicquid in Ænea fuerat mortale, repurgat,
Et respersit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix diuino corpus odore
Vnxit, & ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecitq; Deum: quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, temploq; arisq; recepit.
Inde sub Ascanij ditione binominis Alba,
Résq; Latina fuit. successit Siluius illi:
Quo satus, antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro clarus. subit Alba Latino
Editus ex illo: post hunc Capetúsq; Capysq;.
Sed Capys ante fuit, regnum Tiberinus ab illis
Cepit: & in Tusci demersus fluminis vndis
Nomina fecit aquæ, de quo Remulúsq; feroxq;
Acrota sunt geniti, Remulus maturior annis
Fulmineo periit imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Auentino: qui quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti.
Iamq; Palatinus summæ loca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit: qua nulla Latinas
Inter Hamadriadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus:
Vnde tenet nomen, non siluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes,
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce:
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit: fisso modò cortice, lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulæq; recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat vndis.
Hic amor, hoc studiũ, Veneris quoq; nulla cupido est:
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet, refugitq; viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus
Fecere, & pinu præcincti cornua Panes.
Silenúsq; suis semper iuuenilior annis,
Quiq; Deus fures vel falce vel inguine terret,
Vt poterentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoq; Vertumnus, neq; erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, veriq; fuit messoris imago!
Tempora sæpe gerens, fœno religata recenti
Desectum poterat gramen versare videri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat, vt illum
Iurasses fessos modò disiunxisse iuuencos.
Falce data frondator erat, vitisq; putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, vt caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis per tempora canis,
Assimulauit anum, cultósque intrauit in hortos.
Pomaq; mirata est, Tantoq; potentior inquit,
Omnibus es Nymphis, quas continet Albula ripis:
Salue, virginei flos intemerate pudoris,
Paucaq; laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus: glebáq; incurua resedit,
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contra speciosa nitentibus vuis:
Quam socia postquam pariter cum vite probauit,
At si staret, ait, cælebs sine palmite truncus
Nil præter frondes, quare peteretur haberet.
Hæc quoque, quæ iuncta vitis requiescit in vlmo,
Si non iuncta foret, terræ acclinata iaceret,
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius:
Concubitúsque fugis, nec te coniungere curas.
Atq; vtinam velles, Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapithæa mouit
Prælia, nec coniux timidi ac audacis Vlyssei,
Nunc quoque cùm fugias, auersérisque petentes,
Mille viri cupiunt, & Semideiq;, Deiq;,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene iungere, anúsque
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plus, quàm credis, amo, vulgares reijce tædas,
Vertumnúmque tori socium tibi delige: pro quo
Me quoque pignus habe, neque enim sibi notior ille est,
Quam mihi, nec toto passim vagus errat in orbe,
Hæc loca magna colit: nec vti pars magna procorum
Quam modo vidit amat: tu primus & vltimus illi
Ardor eris, solique suos tibi deuouet annos.
Adde quod est iuuenis, quod naturale decoris
Munus habet, formásq; aptè singetur in omnes.
Et quod erit iussus (iubeas licet omnia) fiet.
Quid quod amatis idem? quod quæ tibi poma coluntur
Primus habet, lætaq; tenet tua munera dextra?
Sed neque iam fœtus desiderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quicquam, nisi te, miserere ardentis: & ipsum
Qui petit, ore meo præsentem crede precari,
Vltorésque Deos, & pectora dura perosam
Idaliam, memoremq; time Rhamnusidis iram.
Quoque magis caueas (etenim mihi multa vetustas
Scire dedit) referam tota notissima Cypro
Facta quibus flecti facile, & mitescere possis.

Viderat à veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus:
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes:
Luctatúsque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modò nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ:
Et modò de multis alicui blanditus amicis
Sollicita petijt propensum voce fauorem:
Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis.
Interdum madidas lacrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristísque seræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus hædis,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc viuum radice tenetur,
Spernit & irridet, factísque immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, & ante fores hæc verba nouissima dixit:
Vincis Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Vlla ferenda mei: lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro.
Vincis, ait, moriórque libens, age ferrea, gaude.
Certè aliquid laudare mei cogeris, eritque
Quo tibi sim gratus, meritúmque fatebere nostrum.
Non tamen ante mihi curam excessisse memento,
Quàm vitam, geminâque simul mihi luce carendum est.
Nec tibi fama mihi ventura est nuntia lethi.
Ipse ego, ne dubites, adero, præsénsque videbor,
Corpore vt exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen, ô superi, mortalia facta videtis,
Este mei memores, nihil vltra lingua precari
Sustinet: & longo facite vt narremur in æuo:
Et quæ dempsistis vitæ, date tempora famæ.
Dixit, & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens
Cum foribus laquei religaret vincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia, dixit:
Inseruítque caput: sed tum quoque versus ad illam est:
Atque onus infelix elisa fauce pependit:
Icta pedum motu, trepidantem, & multa gementem
Visa dedisse sonum est: adapertaque ianua factum
Prodidit, exclamant famuli frustráque leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexáque frigida nati
Membra sui postquam miserarum verba parentum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lacrymosa per vrbem,
Luridáque arsuro portabat membra feretro.
Forte viæ vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa fuit, duræque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam Deus vltor agebat.
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus,
Et patulis intijt tectum sublime fenestris,
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphim:
Diriguere oculi, calidúsque è corpore sanguis,
Inducto pallore fugit: conatáque retro
Ferre pedes, hæsit: conata auertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paulatímque occupat artus,
Quod fuit in duro iampridem corpore, saxum.
Néve ea ficta putes, dominæ sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. Quorum memor, ô mea, lentos
Pone precor fastus, & amanti iungere Nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc vbi nec quicquã formas Deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem rediit, & anilia demit
Instrumenta sibi: talisque apparuit illi,
Qualis vbi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nullaque obstante reluxit:
Vimque parat: sed vi non est opus. inque figura
Capta Dei Nympha est, & mutua vulnera sensit.
Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes: Numitórque senex amissa nepotum
Munere, regna capit: festisque Palilibus vrbis
Mœnia conduntur. Tatiúsque patrésque Sabini
Bella gerunt: arcísque via Tarpeia reclusa
Dignam animam pœna congestis exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt voces, & corpora victa sopore
Inuadunt, portásque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades: vnam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit.
Et clausura fuit, nisi quòd rescindere numquam
Dijs licet acta Deûm. Ianoque iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium, nec Nymphæ iusta petentem
Sustinuere deam: venasque & flumina fontis
Elicuere sui: nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat vnda.
Lurida supponunt fæcundo sulphura fonti,
Incendúntque cauas fumante bitumine venas.
Viribus his, alijsque vapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modò quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portáque nequicquam rigidis promissa Sabinis
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles. quæ postquam Romulus vltro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata ésque suis, generíque cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec in vltima ferro
Decertare placet, Tatiúmque accedere regno.
Occiderat Tatius, populísque æquata duobus
Romule iura dabas: posita cum casside Mauors
Talibus affatur diuúmque hominúmque parentem:
Tempus adest genitor (quoniam fundamine magno
Res Romana valet, & præside pendet ab vno)
Præmia iam promissa mihi, dignóque nepoti
Soluere, & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notaui)

Vnus

Vnus erit, quem tu tolles ad sidera cæli,
Dixisti, rata sit verborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, & nubibus aëra cæcis
Occuluit, tonitrúque & fulgure terruit orbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixúsque hastæ pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus, & ictu
Verberis increpuit pronúmque per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati,
Reddentémque suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliadem. corpus mortale per auras
Dilapsum tenues vt lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cælo.
Pulchra subit facies, & puluinaribus altis
Dignior est, qualis trabeati forma Quirini,
Flebat vt amissum coniux, cùm regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat, & vacuæ sua sic mandata referre.
O & de Latio, ô & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri coniux, nunc esse Quirini,
Siste tuos fletus, & si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret, & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O Dea (*namque mihi, nec quæ sis dicere promptum est*
Et liquet esse Deam) *duc, ô duc, inquit, & offer*
Coniugis ora mihi: quem si modò posse videre
Fata semel dederint, cælum accepisse videbor.
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles ibi sydus ab æthere lapsum
Decidit in terras: à cuius lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sydere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat oráque vocat: quæ nunc Dea iuncta Quirino est.

METAMORPHOSEON LIB. XV.

QVæritur interea, quis tantæ pondera molis
Sustineat, tantóque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuncia veri
Fama Numam. non ille satis cognosse Sabinæ
Gentis habet ritus: animo maiora capaci
Concipit, & quæ sit rerum natura requirit:
Huius amor curæ, patria, Curibúsque relictis
Fecit, vt Herculei penetraret ad hospitis vrbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic è senioribus vnus
Rettulit indigenis, veteris non inscius æui.
Diues ab Oceano bobus Ioue natus Iberis
Littora fœlici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem:
Atque ita discedens æuo dixisse nepotum,
Hic locus vrbis erit: promissáque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus, illius Dijs acceptissimus æui.
Hunc super incumbens, pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur. Patrias age desere sedes,
I pete diuersi lapidosas Æsaris vndas:
Et, nisi parueris multa ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter somnúsque deúsque.
Surgit Alemonides, tacitáque recentia mente
Visa refert, pugnátque diu sententia secum.
Numen abire iubet: prohibent discedere leges,
Pœnáque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sydereum nox:
Visus adesse idem Deus est, eadémque monere,
Et, nisi parueris, plura & grauiora minari.
Pertimuit, patriúmque simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas fit murmur in vrbe,
Spretarúmque agitur legum reus, vtque peracta est
Causa prior, crimenque patet sine teste probatum,
Squalidus ad superos tendens reus ora, manúsque,
O cuius cælum bis sex fecere labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niueis, atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis & omnis
Calculus immitem demittitur ater in vrnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album:
Candidáque Herculeo sententia numine facta
Soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ ventisque fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniúmque Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinúmque Neæthum,
Thurinósque sinus, Temesénque & Iapygis arua,
Vixque pererratis quæ spectant littora terris,
Inuenit Æsarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus: iussáque ibi mœnia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in vrbem.
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci positæque Italis in finibus vrbis.
Vir fuit hic ortus Samius: sed fugerat vna
Et Samon, & dominos, odióque tyrannidis exul
Sponte erat. isque licet cæli regione remotus,
Mente deos adijt: & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cúmque animo, & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat [illegible]
Dictáque mirantum magni primordia [illegible]
Et rerum causas, & quid na[illegible]

Quid Deus, unde niues, quæ fulminis esset origo,
Iupiter, an venti, discussa nube tonarent.
Quid quateret terras, qua sydera lege mearent:
Et quodcunque latet, primúsque animalia mensis
Arguit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem soluit, sed non & credita, verbis:
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in vitibus vuæ.
Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma,
Mollirique queant, nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga diuitias alimentáque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde, & sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes:
Quippe equus, & pecudes, armentáque gramine viuunt.
At quibus ingenium est immansuetúmque, ferúmque,
Armeniæ tigres, iracundíque leones,
Cúmque lupis vrsi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est in viscere viscera condi,
Congestóque auidum pinguescere corpore corpus,
Alteriúsque animantem animantis viuere letho:
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te, nisi tristia mandere sæuo
Vulnera dente iuuat, ritúsque referre Cyclopum?
Nec nisi perdideris alium, placare voracis
Et male morati poteris ieiunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouêre per aëra pennas,
Et lepus impauidus medijs errauit in aruis:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidijs, nullámque timentia fraudem,
Pleníque pacis erant. postquam non vtilis autor
Victibus inuidit (quisquis fuit ille deorum)
Corporeásque dapes auidam demersit in aluum,
Fecit iter sceleri, primóque e cæde ferarum
Incaluisse potest maculatum sanguine ferrum.
Idque satis fuerat: nostrúmque petentia lethum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed quàm danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abijt, & prima putatur
Hostia sus meruisse mori: quia semina pando
Eruerit rostro, spémque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur vltoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus, inque tuendos
Natum homines? quæ fertis in vbere nectar,
Mollia quæ nobis vestras velamina lanas
Præbetis, vitáque magis, quàm morte iuuatis?
Quid meruêre boues, animal sine fraude, dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit, curui dempto modo pondere aratri,
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quòd tale nefas committitur. ipsos
Inscripsere deos sceleri, numenque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
(Nam placuisse nocet) vittis præsignis, & auro
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas coluit fruges: percussáque sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan vnda.
Protinus ereptas viuenti pectore fibras
Inspiciunt, mentésque Deum scrutantur in illis.
Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum est?
Audetis vesci genus ô mortale? quod oro
Ne facite: & monitis animos aduertite nostris:
Cúmque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere vos vestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentem
Ritè Deum: Delphósque meos ipsámque recludam
Æthera, & augustæ reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingenijs inuestigata priorum,
Quæque diu latuere, canam. iuuat ire per alta
Astra. iuuat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi, validíque humeris insistere Atlantis:
Palantésque homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidósque obitúmque timentes
Sic exhortari seriémque euoluere fati.
O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis?
Materiem vatum, falsíque pericula mundi?
Corpora, siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis:
Morte carent animæ, sempérque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitántque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ.
Cognoui clypeum læuæ gestamina nostræ
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit: errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, éque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit vllo.
Vtque nouis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, vt fuerat, nec formas seruat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite, vaticinor, cognatas cæde nefandas
Exturbare animas: nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenáque ventis
Vela dedi: nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, omnísque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neque enim consistere flumen,
Nec leuis hora potest: sed vt vnda impellitur vnda,
Vrgetúrque prior venienti, vrgétque priorem,
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur,
Et noua sunt semper. nam quod fuit antè, relictum est,
Fitque, quod haud fuerat, momentáque cuncta nouantur.
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigræ succedere nocti.
Nec color est idem cœlo, cum lassa quiete

Cuncta

Cuncta iacent media, cúmq; albo Lucifer exit
Clarus equo: rursúsq; alius, cùm præuia lucis
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipse Dei clypeus terra cùm tollitur ima,
Mane rubet, terráq; rubet cum conditur ima,
Candidus in summo est, melior natura quòd illic
Ætheris est, terræq; procul contagia fugit.
Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vnquam, semperq; hodierna sequente
Si crescit, minor est: maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quatuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ:
Nam tener, & lactens, puerique simillimus æuo
Vere nouo est: tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia tunc florent, florúmq; coloribus almus
Ludit ager, neq; adhuc virtus in frondibus vlla est.
Transit in Æstatem post Ver robustior annus,
Fitq; valens iuuenis: neq; enim robustior ætas
Vlla nec vberior, nec quæ magis ardeat vlla est.
Excipit autumnus, posito feruore iuuentæ
Maturus, mitisq; inter iuuenémq; senémq;
Temperie medius, sparsis quoq; tempora canis.
Inde senilis hiems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoq; ipsorum semper requiéq; sine vlla
Corpora vertuntur: nec, quod fuimúsue, sumúsue,
Cras erimus: fuit illa dies, qua semina tantum,
Spésq; hominum primæ materna habitauimus aluo.
Artifices Natura manus admouit: & angi
Corpore visceribus distentæ condita matris
Noluit, eq; domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituq; tulit sua membra ferarum,
Paulatímq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutus aliquo conamine neruis:
Inde valens, velóxque fuit, spatiúmq; iuuentæ
Transit, & emeritis medij quoq; temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demolitúrq; prioris
Robora: fletq; Milon senior, cùm spectat inanes
Illos, qui fuerant solidarum morte ferarum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos:
Flet quoq; , vt in speculo rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum, Cur sit bis rapta requirit.
Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiatáq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoq; non perstant, quæ nos Elementa vocamus:
Quasq; vices peragant (animos adhibete) docebo,
Quattuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suóq;
Pondere in inferius tellus atque vnda feruntur:
Et totidem grauitate carent, nulloq; premente
Alta petunt, Aër, atque Aëre purior ignis,
Quæ quanquam spatio distent, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutaq; tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatur in auras,
Aëráque humor abit: dempto quoque pondere, rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retrò redeunt, idémq; retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aquas, tellus glomerata cogitur vnda.
Nec species sua cuique manet, rerúmq; nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo.
Sed variat, faciémque nouat: nascíq; vocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit ante: moríq;
Desinere illud idem: cùm sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc: summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum venistis ab auro
Secula, sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum: vidi factas ex æquore terras:
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ,
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis;
Quódq; fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit, & eluuie mons est deductus in æquor,
Eq; paludosa siccis humus aret arenis:
Quæq; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes natura nouos emisit, & illic
Clausit: & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut exsiccata residunt.
Sic vbi terreno Lycus est epotus hiatu,
Existit procul hinc, alióque renascitur ore.
Sic modò combibitur, tecto modò gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in agris.
Et Mysum capitísque sui, ripǽque prioris
Pœnituisse, alia que ferunt nunc ire Caicum.
Nec non Sicanias voluens Amasenus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret:
Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis
Fundit Anigrus aquas, postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lauere bimembres
Vulnera clauigeri, quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? nō & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerunt Antissa, Pharósque,
Et Phœnissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circumeunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit vnda.
Si quæras Helicen & Burin Achaidas vrbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.
Est prope Pitheam tumulus Trœzena sine vllis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area: nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum, cæcis inclusa cauernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctatáq; frustra
Liberiore frui cœlo cum carcere rima
Nulla foret toto: nec peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri: tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longóque induruit æuo.
Plurima cùm subeant audita, aut cognita nobis

Pauca super referam. quid? non & lympha figuras
Dátque, capítque nouas? medio tua corniger Hammon
Vnda die gelida est, ortúque, obitúque calescit.
Admotis Athamanis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris
Electro similes faciunt auróque capillos.
Quódque magis mirum est, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis vnda?
Æthiopésque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudétque meris abstemius vndis.
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Siue, quod indigenæ memorant, Amithaone natus
Prætidas attonitas postquam per carmen, & herbas
Eripuit furijs, purgamina mentis in illas
Misit aquas: odiúmque meri permansit in vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis:
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.
Sic alias, aliásque lacus, & flumina vires
Concipiunt: tempúsque fuit, quo nauit in vndis,
Nunc sedet Ortygie: timuit concursibus Argo
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum,
Qui nunc immotæ perstant, ventísque resistunt.
Nec, quæ sulphureis ardet fornacibus, Aetna
Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
Nam siue est animal Tellus, & viuit, habétque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,
Spirandi mutare vias, quotiésque mouetur,
Has finire potest, illas aperire cauernas.
Siue leues imis venti cohibentur in antris,
Saxáque cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiam iactant, ea concipit ictibus ignem:
Antra relinquentur sedatis frigida ventis.
Siue bituminéæ rapiunt incendia vires,
Luteáve exiguis ardescunt sulphura fumis,
Nempe vbi terra cibos, alimentáque pinguia flammæ
Non dabit, absumptis per longum viribus æuum,
Naturæque suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, desertáque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Queis soleant leuibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam nouies subiere paludem.
Haud equidem credo sparsæ quoque mẽbra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides quæcumque mora fluidóque calore
Corpora tabuerint, in parua animalia verti?
Te quoque, delectos mactatos obrue tauros,
(Cognita res vsu) de putri viscere passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt, operíque fauent, in spémque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concaua littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur vnca.
Quæque solent canis frondes intexere filis,
Agrestes tineæ (res obseruata colonis)
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat: vtque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.
Nec catulus partu, quem reddidit Vrsa recenti,
Sed male viua caro est: lambendo mater in artus
Fingit, & in formam quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit sexangula fœtus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci?
Et serósque pedes, serásque assumere pennas?
Iunonis volucrem, quæ cauda sydera portat
Armigerúmque Iouis, Cythereïdasque columbas,
Et genus omne auium, medijs è partibus oui
Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret.
Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Hæc tamen ex alijs generis primordia ducunt,
Vna est quæ reparet, séque ipsa reseminet ales:
Assyrij Phœnica vocant: nec fruge nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & succo viuit amomi.
Hæc vbi quinque suæ compleuit sæcula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ,
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, & nardi lenis aristas,
Quassáque cum fulua substrauit cynnama myrrha,
Se super imponit, finítque in odoribus æuum.
Inde ferunt, totidem qui viuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fértque pius, cunásque suas patriúmque sepulcrum,
Perque leues auras Hyperionis vrbe potitus
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis,
Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo
Passa marem est, nũc esse marem miremur Hyænam.
Id quoque, quod ventis animal nutritur, & aura
Protinus assimulat, tetigit quoscumque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E quibus, vt memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & Corallium, quo primum contigit auras
Tempore durescit: mollis fuit herba sub vndis.
Desinet ante dies, & in alto Phœbus anhelos
Æquore tinget equos, quam consequar omnia dictis.
In species translata nouas sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has: sic magna fuit, censúque, virísque
Pérque decem potuit tantum dare sanguinis annos:
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ.

Nec

Nec non & Cecropiæ, nec non Amphionis arces,
Vile solum Spartæ est: altæ cecidere Mycenæ.
Oedipodiniæ quid sunt, nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen Athenæ?
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenæ quæ proxima Tybridis vndis
Mole subingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat, & olim
Immensi caput orbis erit. sic dicere vates,
Vaticinásque ferunt sortes: quantúmque recordor,
Dixerat Æneæ, cum res Troiana labaret
Priamides Helenus flenti, dubióque salutis,
Nate Dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes, non tota cades te sospite Troia,
Flamma tibi, ferrúmque dabunt iter: ibis, & vna
Pergama rapta feres, donec Troiæque, tibique
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alij proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet: quo cum tellus erit vsa, fruentur
Æthereæ sedes, cælúmque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Æneæ
Mente memor refero, cognatáque mœnia lætor
Crescere, & vtiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Expatiemur equis: cælum, & quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellúsque, & quicquid in illa est.
Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora solum,
Verùm etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
Possumus ire domos, pecudúmque in pectora condi,
Corpora quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse, & honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures:
Aut qui vagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest, aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos, quantum est quod desit in istis
Ad plenum facinus: quis transitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:
Horriferum contra Borean ouis arma ministret:
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueósque artésque dolosas
Tollite: nec volucres visata fallite virga:
Nec formidatis ceruos includite pennis:
Nec celate cibis vncos fallacibus hamos.
Perdite si qua nocent: verum hæc quoq; perdite tantũ:
Ora vacent epulis, alimentaq; congrua carpant.
Talibus atque alijs instructo pectore dictis,
In patriam remeasse ferunt, vltróque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas,
Coniuge qui felix Nympha, ducibúsque Camœnis
Sacrificos docuit ritus, gentémque feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senio regnumq; æuúmque peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populúsque patrésq;
Defleuere Numam: nam coniux vrbe relicta,
Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis,
Sacráque Orestææ gemitu, questuq; Dianæ
Impedit. ah quoties Nymphæ nemorísque lacúsque
Ne faceret, monuere, & consolantia verba
Dixerunt! quoties flenti Theseius heros,
Siste modum dixit, nec enim fortuna querenda
Sola tua est. similes aliorum respice casus,
Mitius ista feres, vtinámque exempla dolentem
Non mea te possent releuare. sed & mea possunt.
Fando aliquẽ Hippolytũ vestras si contigit aures,
Credulitate patris, sceleratæ & fraude nouercæ
Occubuisse neci. mirabere, vixque probabo.
Sed tamen ille ego sum: me Pasiphaeia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
Quod voluit finxit voluisse, & crimine verso,
Indicijne metu magis, offensáne repulsæ
Arguit: immeritúmque pater proiecit ab vrbe,
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam,
Iamque Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulúsque immanis aquarum
In montis speciem curuari, & crescere visus,
Et dare mugitus, summóque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribúsque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulis partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum, mihi mens interrita mansit
Exilijs contenta suis, tum colla feroces
Ad freta conuertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstríque metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis. Ego ducere vana
Fræna manu spumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum quæ circum vertitur axem,
Stipitis occursu fracta, & disiecta fuisset.
Excutior curru, lorísque tenentibus artus
Viscera viua trahi, neruósque in stirpe teneri.
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui.
Ossa grauem dare fracta sonum, fessámque videres
Exhalare animam, nullasq; in corpore partes
Noscere quas posses: vnúmque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? vidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum foui Phlegethontide corpus in vnda.
Nec nisi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret: quam postquam fortibus herbis,
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi, ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes:
Vtque forem tutus, possémque impune videri,
Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
Ora mihi. Cretéque diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon. Delo, Cretáque relictis
Hic posuit, nomenque simul quod possit equorum
Admonuisse, iubet deponere. quiq; fuisti
Hippolytus, dixi, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo, de Dijsque minoribus vnus

Numine sub dominæ lateo atque assentior illi.
Non tamen Ægeriæ luctus aliena leuare
Damna valent, montísque iacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas: donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in vndas.
At nymphas tetigit noua res, & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aspexit in aruis
Sponte sua primum nulloque agitante moueri,
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oráque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen; qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.
Vtque Palatinis hærentem collibus olim
Cum subitò vidit frondescere Romulus hastam
Quæ radice noua, non ferro stabat adacto,
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor
Non expectatas dabat admirantibus vmbras.
Aut sua fluminea cum vidit Cippus in vnda,
Cornua, vidit enim, falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
Quæ vidit, tetigit: nec iam sua lumina damnans
Restitit, vt victor domito veniebat ab hoste:
Ad cælúmque oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid, ait, superi monstro portenditur isto,
Seu lætum est aliquid, patriæ populóque Quirini:
Siue minax mihi sit: viridique è cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vináque dat pateris, mactatarúmque bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. Cum vero sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex, ait, ô salue: tibi enim, tibi Cippe, tuísque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces:
Tu modo rumpe moras, portásque intrare patentes
Adpropera: sic fata iubent: namque vrbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Retulit ille pedem, toruámque à mœnibus vrbis
Auertens faciem, procul, ô procul omnia, dixit,
Talia Dii pellant, multóque ego iustius æuum
Exul agam, quam me videant Capitolia regem.
Dixit: & extemplo populúmque, grauémque Senatum
Conuocat: ante tamen capitis noua cornua fronde
Velat, & aggeribus factis à milite forti
Insistit, priscóque Deo de more precatus,
Est, ait, hic vnus, quem vos nisi pellitis vrbe,
Rex erit: is qui sit, signo, non nomine, dicam:
Cornua fronte gerit, quem vobis indicat augur.
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas,
Sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est: vos vrbe virum prohibete Quirites,
Vel si dignus erit, grauibus vincite catenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, vbi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt: aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos:
Tale sonat populus, sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet vna, Quis ille est?
Et spectant frontes, prædictáque cornua quærunt?
Rursus ad hos Cippus, quem poscitis, inquit, habetis,
Et dempta capiti populo prohibente corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitúmque dedere,
Atque illud meritis clarum (quis credere possit)
Inuiti videre caput, nec honore carere
Vlterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi Cippe dedere,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu:
Cornuáque æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt longum mansura per æuum.
Pandite nunc Musæ præsentia numina vatum
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
Vnde Coronidem circumflua Tybridis alti
Insula Romuleæ sacris accesserit vrbis.
Dira lues quondam Latias vitiauerat auras,
Pallidáque exangui squalebant corpora morbo.
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cæleste petunt: mediúmque tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi.
Vtque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque vrbis mala finiat, orant.
Ast locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras,
Intremuere simul: cortináque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pauefactáque corpora mouit:
Quod petis hinc, propiore loco Romane petisses:
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis auibus, prolémque accersite nostram.
Iussa Dei prudens postquam accepere Senatus,
Quam colat, explorat iuuenis Phœbeius vrbem,
Quíque petant ventis Epidauria littora mittunt.
Quæ simul incurua missi tetigere carina,
Consilium, Graiósque patres adiere, datúmque
Orauere Deum, qui præsens funera gentis
Finiat, Ausoniæ certas ita dicere sortes.
Dissidet, & variat sententia: pársque negandum
Non putat auxilium: multi retinere, suámque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Vmbráque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum Romane torum, sed qualis in æde
Esse solet: baculúmque tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus; veniam, simulacraque nostra relinquam:
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsque nota, visum vt cognoscere possis.
Vertar in hunc, sed maior ero, tantúsque videbor
In quantum verti cælestia corpora possunt.
Extemplo cum voce Deus, cum voce, Deóque
Somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos Aurora fugauerat ignes:

Incerti

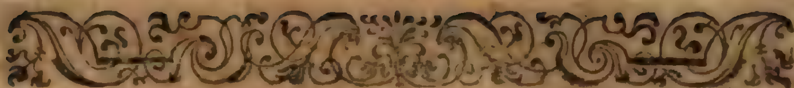
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei: quaq; ipse morari
Sede velit signis cœlestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuntia sibila misit:
Aduentúq; suo signúmq; arasq; forésq;
Marmoreumq; solum, fastigiáq; aurea mouit:
Pectoribusq; tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pauet: cognouit numina castos
Euinctus vitta crines albente sacerdos,
En Deus est, Deus est, animis linguisq; fauete.
Quisquis ades, dixit, sis ô pulcherrime visus
Vtiliter, populósq; iuues tua sacra colentes.
Quisquis adest, visum venerantur numen: & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata piumq;
Æneadæ præstant & voce, & mente fauorem.
Annuit his, motisq; Deus rata pignora cristis,
Et repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis labitur, oráq; retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras,
Assuetásq; domos, habitatáq; templa salutat.
Inde per iniectis adspersam floribus ingens
Serpit humum, flectitq; sinus, mediamq; per vrbem
Tendit ad incuruo munitos aggere portus.
Restitit hic, agmenq; suum, turbæq; sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate: numinis illa
Sensit onus: pressáq; Dei grauitate carina,
Æneadæ gaudent, cæsóq; in littore tauro
Torta coronatæ soluunt retinacula nauis.
Impulerat leuis aura ratem: Deus eminet alte,
Impositáq; premens puppim ceruice recuruam
Cæruleas despectat aquas: modicisq; per æquor
Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu
Italiam tenuit: præterq; Lacinia templa
Nobilitata Dea Scylláq; littora fertur.
Linquit Iapygiam, leuibúsq; Amphrysia remis
Saxa fugit: dextra præerupta Cerannia parte,
Romechiumq; legit, Caulonáq; Narycianq;
Euincitq; fretum, Siculiq; angusta Pelori,
Hippotadæq; domos regis Temesesq; metalla,
Leucosiamq; petit, Tepidiq; rosaria Pæsti.
Inde legit Capreas, promontoriumq; Mineruæ,
Et Surrentino generosos palmite colles.
Herculeámq; vrbem, Stabiasq;, & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumææ templa Sibyllæ
Hinc calidi fontes, lentisciferúmq; tenetur
Linternum, multámq; trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niueisq; frequens Sinuessa colubris.
Minturnæq; graues, & quam tumulauit alumnus,
Antiphatæque domus, Trachásq; obsessa palude
Et tellus Circæa, & spissi littoris Antium.
Huc vbi veliferam nautæ aduertere carinam
(Asper enim iam pontus erat) Deus explicat orbes,
Pérq; sinus crebros, & magna volumina labens,
Templa parentis init flauum tangentia littus.
Æquore placato patrias Epidaurius aras
Linquit, & hospitio iuncti sibi numinis vsus,
Littoream tractu squamæ crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine nauis in alta
Puppe caput posuit, donec Castrúmq; sacrásq;
Lauini sedes, Tyberináq; ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrúmq; patrúmq;
Obuia turba ruit, quæq; ignes Troiace seruat
Vesta tuos, lætoq; Deum clamore salutant.
Quáq; per aduersas nauis cita ducitur vndas,
Thura super ripas aris ex ordine factis,
Parte ab vtraque sonant, & odorant aera fumis:
Ictáq; coniectos incalfacit hostia cultros.
Iámq; caput rerum, Romanam intrauerat vrbem:
Erigitur serpens, summóq; acclinia malo
Colla mouet, sedésque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
(Insula nomen habet) lateríimq; à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos
Huc de se Latiam pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem specie cœleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitq; salutifer Vrbi.
Hic tamen accessit delubris aduena nostris
Cæsar in vrbe sua Deus est. quem Marte togáq;
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Résque domi gestæ, properatáq; gloria rerum
In sydus vertere nouum, stellámq; comentem,
Quam sua progenies: neq; enim de Cæsaris actis
Vllum maius opus, quam quod pater extitit huius
Scilicet æquoreis plus est domuisse Britannos,
Pérque papyriferis septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasq; rebelles,
Cyniphiumq; Iubam, Mithridateisq; tumentem
Nominibus Pontum populo adiecisse Quirini,
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
Quam tantum genuisse virum, quo præside rerum
Humano generi superi fauistis abunde?
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille Deus faciendus erat, quod vt aurea vidit
Æneæ genitrix (vidit quoque triste parari
Pontifici lethum & coniurata arma moueri)
Palluit & cunctis, vt cuique erat obuia, Diuis
Aspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiæ, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
Solane semper ero iustis exercita curis?
Quam modo Tydidæ Calydonia vulneret hasta:
Nunc male defensæ confundant mœnia Troiæ:
Quæ videam natum longis erroribus actum
Iactarique freto, sedésque intrare silentum
Bellaq; cum Turno gerere, aut si vera fatemur,
Cum Iunone magis. Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit: en acui sceleratos cernitis enses:
Quos prohibete, precor, facinúsq; repellite, neu
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba iacit, superósque mouet: qui rumpere quamquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilésque tubas, auditaque cornua cœlo

Præmonuisse nefas. Solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris,
Sæpe faces visæ mediis ardere sub astris,
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omnia bubo.
Mille locis lacrymavit ebur, cantusque feruntur
Auditi sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat: magnosq; instare tumultus
Fibra monet: cæsumque caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, & templa Deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasq; silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata
Præmonitus potuere Deum: strictique feruntur
In templum gladij: nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi curia, cædem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus, & ætherea molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridæ,
Et Diomedeos Æneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor, Sola insuperabile fatum
Nata movere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trium, cernes illic molimine vasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro,
Quæ neque concussum cœli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta, atque æterna ruinas.
Invenies illic incisa adamante perenni
Fata tui generis legi ipse, animoque notavi,
Et referam, ne sis iam nunc ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora perfectis quos terræ debuit annis.
Vt Deus accedat cœlo templisque colatur,
Tu facies, natusq; tuus: qui nominis hæres
Impositum feret unus onus, cæsique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebis.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum,
Emathiique iterum madefient cæde Philippi:
Et magnum Siculis nomen superabitur undis,
Romanique ducis coniux Ægyptia tedæ
Non bene fisa cadet: frustraque erit illa minata,
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentesq; ab utroque iacentes
Oceano numerem? Quodcumq; habitabile tellus
Sustinet huius erit. pontus quoque serviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet,
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor,
Exemploque suo mores reget inque futuri
Temporis ætatem, venturorumque nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam:
Ferre simul, nomenque suum, curasque iubebit.
Nec nisi cum senior similes æquaverit annos,
Æthereas sedes, cognataque sydera tanget,
Hanc animam interea cæso de corpore raptam
Fac iubar. ut semper Capitolia nostra forumque
Divus ab excelsa prospectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat, media cum sede Senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda, suique
Cæsaris eripuit membris, nec in aera solvi
Passa recentem animam, cœlestibus intulit astris,
Dumq; tulit lumen capere, atq; ignescere sensit,
Emisitque sinu. simul evolat altius illa.
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta fatetur.
Esse suis maiora, & vinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nullisque obnoxia iussis
Invitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Ægea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles,
Denique ut templis ipsos æquantibus utar.
Sic & Saturnus minor est Iove: Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis:
Terra, sub Augusto: pater est & rector uterque.
Dii precor, Æneæ comites, quibus ensis, & ignis
Cesserunt, Diq; indigetes, genitorque Quirine
Vrbis & invicti genitor Gradiue Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacrata penates,
Et cum Cæsarea tu Phœbe domestice Vesta.
Quique tenes altus Tarpeias Iuppiter arces,
Quosque alios vati fas appellare piumque est.
Tarda sit illa dies, & nostro serior ævo,
Qua caput Augustus quem temperat orbe relicto
Accedat cœlo, faveatque precantibus absens.
Iamque opus exegi quod nec Iovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet incerti spatium mihi finiat ævi.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, perque omnia secula fama.
Si quid habent veri Vatum præsagia, vivam.

DOMITII MARSI FRAGMENTA
QVÆ EXSTANT.

SI quos Orbilius ferula scuticaque cecidit,
Epeirota tenellorum nutricula vatum.
— allum sibi pectore quendam.

C. GER-

C. GERMANICI AVGVSTI FRAGMENTA QVAE Exstant.

THRAX puer astricto glacie cum luderet Hebro,
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; una partes rapido traherentur ab amni,
Præsecuit teneren lubrica secta caput.
Orba quod inuentum mater dum conderet vrna,
Hoc peperi flammis cætera dixit aquis.

CÆSII BASSI FRAGMENTA QVAE EXSTANT.

CAlliope princeps sapienti psallerat ore.
Romani Gallis deuicti sunt victores.

ÆMILII MACRI FRAGMENTA QVAE REPERIVNTVR.

THEOGONIA.

ET nunc agrestis inter picumnus habetur

THERIACIS.

--resonantia sibila colla.

Eiusdem Macri loci alij, sed ἀνεπίγραφοι.

Inter prætereitas numerabitur ocymus herbas,
Qualis seges intubus herbas.
--junii ripa margine summa.
--um sacræ veniunt cultoribus ibes,
--aliis ex vrbibus ibes.
Auxilium sacræ veniunt cultoribus ibes.

Horum quatuor Poëtarum Vitas propter pauca eorum scripta omisimus, quas si Lector legere cupias, consulas P. Crnitum qui eas descripsit.

L. ANNÆI SENECÆ VITA

A PETRO CRINITO Descripta.

LVCIVS Annæus Seneca natione Hispanus, patria Corduben*s*is fuit. Inter poetas refertur qui tragœdias scripserunt, vt Pacuuius, Accius, Attilius & Pomponius Secundus, qui eadem ætate claruit, & cum ipso Seneca paribus studiis versatus est in faciendis tragœdiis. In magno pretio habitus est, & ob elegantiam ingenij plurimum commendatus. Scripsit Tragœdias X. in quibus propter subtilitatem carminis grauitatemque sententiarum non vulgarem laudem consecutus est, etsi tempora illa in quæ incidit, magna ex parte aduersa extiterunt melioribus disciplinis. In suis fabulis Euripidem atque Aeschylum traditur imitatus. Quæ res facilè intelligetur ab his, qui paulò diligentius eas obseruabunt. Qui scribunt Poetam hunc filium fuisse Annęi Senecæ, qui in Stoicorum disciplinis magnoperè claruit, coniecturis tantum nituntur: neque hanc rem, vt ego existimo, vllis autoribus asserunt. Minimè autem dubium est, duos fuisse Senecas, quorum alter in Philosophiæ studiis præclarus atque excellens habitus est, cumque diuus Hieronymus propter egregiam illius probitatem singularemque vitæ constantiam, vt puto, inter authores Christianos collocauit. Quæ res optimis rationibus & antiquis scriptoribus probatur. Val. Martialis duos celebrat Senecas, & vnicum Lucanum ex eadem Corduba.

Ex his manifestè colligitur, quid existimari debeat de vtroque Seneca: præcipuè hoc, quod elici potest ex viij. eiusdem Tragœdia, in qua Neronis scelera & crudelissima flagitia copiosè enumerantur. Grammatici veteres videntur maximi fecisse, præter cæteros omneis Pacuuium & Accium in scribendis Tragœdiis, vt alibi diximus. Non me præterit, quàm multa scripta sint de hoc Seneca à Xicone Poletano: sed hic mihi videtur abuti sua diligentia, & aliorum iudicium contemnere, qui tam anxiè defatigatur in re minimè dubia explicanda.

L. AN-

L. ANNÆI SENECÆ CORDVBENSIS HERCVLES FVRENS.

INTERLOCVTORES,

IVNO. CHORVS. MEGARA. LYCVS. HERCVLES. THESEVS. AMPHITRYON.

PRIMVS ACTVS.

IVNO sola.

Trimetri Iambici: vt in omnibus scenis, exceptis CHORIS.

SOROR Tonantis (hoc enim solum mihi
Nomen relictum est) semper alienum Iouem,
Ac templa summi vidua deserui ætheris.
Locúmq; cæli pulsa pellicibus dedi,
Tellus colenda est pellices cælum tenent.
Hinc Arctos alta parte glacialis poli
Sublime classes sidus Argolicas agit.
Hinc, qua tepenti vere laxatur dies.
Tyriæ per vndas vector Europæ nitet.
Illinc, timendum ratibus ac ponto gregem
Passim vagantes exerunt Atlantides.
Fera coma hinc exterret Orion deos:
Suasq; Perseus aureas stellas habet.
Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant:
Quibusq; natis mobilis tellus stetit.
Nec ipse tantum Bacchus, aut Bacchi parens,
Adiere superos: ne qua pars probro vacet.
Mundus puellæ serta Cnossiacæ gerit.
Sed vetera sero querimur vna me fera
Thebana nuribus sparsa tellus impiis,
Quoties nouercam fecit? ascendat licet,
Meúmq; victrix teneat Alcmene locum,
Paritérq; natus astra promissa occupet,
In cuius ortu mundus impendit diem,
Tardusq; Eoo Phœbus effulsit mari,
Retinere mersum iussus Oceano iubar.
Non sic abibunt odia. viuaces aget.
Violentus iras animus. & sæuus dolor
Æterna bella pace sublata geret.
Quæ bella? quidquid horridum tellus creat
Inimica, quidquid pontus, aut aer tulit
Terribile, dirum, pestilens, atrox, ferum.
Fractum atq; domitum est. superat & crescit malis,
Iraque nostra fruitur: in laudes suas
Mea vertit odia. dum nimis sæua impero,
Patrem probauit: inde, qua lucem premit,
Aperitq; Tethys, qua ferens Titan diem
Binos propinqua tingit Æthiopes face,
Indomita virtus colitur: & tot Deus
Narratur orbe. monstra iam desunt mihi?
Minórq; labor est Herculi iussa exequi,
Quam mihi iubere: lætus imperia excipit.
Quæ fera tyranni iussa violento queant
Nocere iuueni? nempe pro telis gerit,
Quæ timuit, & quæ fudit: armatus venit
Leone & Hydra, nec satis terræ patent:
Effregit ecce limen inferni Iouis,
Et opima victi regis ad superos refert.
Parum est reuerti fœdus vmbrarum perit.
Vidi ipsa, vidi nocte discussa inferum,
Et Dite Domito, spolia iactantem patri
Fraterna. cur non vinctum & oppressum trahit
Ipsum catenis paria sortitum Ioui?
Ereboq; capto potitur, & retegit Styga?
Patefacta ab imis, manibus retro via est.
Et sacra diræ mortis in aperto iacent.
At ille rupto carcere vmbrarum, ferox
De me triumphat, & superbifica manu
Atrum per vrbes ducit Argolicas canem:
Viso labantem Cerbero vidi diem,
Pauidúmq; solem, me quoque inuasit tremor;
Et terna monstri colla deuicti intuens,
Timui imperasse. leuia sed nimium queror.
Cælo timendum est, regna ne summa occupet,
Qui vicit ima, sceptra præripiet patri.
Nec in astra lenta veniet, vt Bacchus, via:
Iter ruina quæret, & vacuo volet
Regnare mundo, robore expenso tumet,
Et posse cælum viribus vinci suis
Didicit ferendo: subdidit mundo caput,
Nec flexit humeros molis immensæ labor,
Mediusq; collo sedit Herculeo polus.
Immota ceruix sidera & cælum tulit,
Et me prementem quærit ad superos viam.
Perge ira, perge. & magna meditantem opprime.
Congredere manibus ipsa iam lacera tuis.
Quid tanta mandas odia? discedant feræ:
Ipse imperando fessus Eurystheus vacet.
Titanas ausos rumpere imperium Iouis
Emitte. Siculi verticis laxa specum.
Tellus gigante Doris excusso tremens,
Supposita monstri colla terrifici leuet.
Sublimis alias luna concipiat feras.
Sed vicit ista quæris Alcidæ parem?
Nemo est nisi ipse bella iam secum gerat.
Adsint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides: ignem flammea spargant comæ,
Viperea sæua verbera incutiant manus.
I nunc superbe, cælitum sedes pete.
Mouenda iam sunt bella, clarescit dies.
Humana temne iam Styga & manes, ferox,
Fugisse credis? hic tibi ostendam inferos.

Reuocabo in alta conditam caligine
Vltra nocentum exilia discordem deam,
Quæ mugit ingens montis oppositi specus,
Educam & imo Ditis è regno extraham
Quidquid relictum est, veniat inuisum scelus,
Suúmq; lambens sanguinem impietas ferox,
Errorq; & in se semper armatus furor.
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.
Incipite famulæ Ditis: ardentem incitæ
Concutite pinum: & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat: atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripiat trabem,
Hoc agite: pœnas petite violatæ Stygis:
Concutite pectus: acrior mentem excoquat
Quam qui caminis ignis Aetneis furit.
Vt possit animo captus Alcides agi,
Magno furore percitus, nobis prius
Insaniendum est Iuno cur nondum furis?
Me me sorores mente deiectam mea
Versate primam facere si quidquam apparo
Dignum nouerca. iam odia mutentur mea.
Natos reuersus videat incolumes precor,
Manuq; fortis redeat: inueni diem.
Inuisa quo nos Herculis virtus iuuet,
Me pariter & se vincat, & cupiat mori
Ab inferis reuersus. hoc prosit mihi,
Ioue esse genitum stabo, & vt certo exeant
Emissa neruo tela, librabo manum:
Regam furentis arma pugnanti Herculi
Tandem fauebo: scelere perfecto licet,
Admittat illas genitor in cælum manus.

CHORVS.

Anapæstici.

IAm rara micant sidera prono
Languida mundo: nox victa vagos
Contrahit ignes: luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen:
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsæ
Lucem verso temone vocant:
Iam cæruleis euectus equis
Titan summum prospicit Oetan:
Iam Cadmeis inclyta bacchis
Aspersa die dumeta rubent:
Phœbiq; fugit reditura soror.
Labor exoritur durus, & omneis
Agitat curas, aperitq; domos
Pastor: gelida cana pruina
Grege dimisso pabula carpit.
Ludit prato liber aperto
Nondum rupta fronte iuuencus.
Vacuæ reparant vbera matres.
Errat cursus leuis incerto
Molli petulans hædus in herba.
Pendet summo stridula ramo,
Pennasq; nouo tradere soli
Gestit querulos inter nidos
Thracia pellex, turbaq; circum
Confusa sonat, murmure mixto
Testata diem. carbasa ventis
Credit dubius nauita vitæ,
Laxos aura complente sinus.
Hic exesis pendens scopulis,
Aut deceptos instruit hamos,
Aut suspensus spectat pressa
Præmia dextra. sentit tremulum
Linea piscem.
Hæc, innocuæ quibus est vitæ
Tranquilla quies, & læta suo
Paruoq; domus. spes & in agris.
Turbine magno spes sollicitæ
Vrbibus errant, trepidiq; metus.
Ille superbos aditus regum,
Durasq; fores expers somni
Colit. hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congesto pauper in auro est.
Illum populi fauor attonitum
Fluctúque magis mobile vulgus
Aura tumidum tollit inanem,
Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat. nouit paucos
Secura quies, qui velocis
Memores æui tempora numquam
Reditura tenent. dum fata sinunt,
Viuite læti: properat cursu
Vita citato, volucriq; die
Rota præcipitis vertitur anni.
Duræ peragunt pensa sorores,
Nec sua retro fila reuoluunt.
At gens hominum fertur rapidis
Obuia fatis incerta sui.
Stygias vltro quærimus vndas.
Nimium Alcide pectore forti
Properas mœstos visere manes.
Certo veniunt ordine Parcæ.
Nulli iusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.
Recipit populos vrna citatos:
Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per vrbes
Garrula laudet. cæloque parem
Tollat & astris, alius curru
Sublimis eat: me mea tellus
Lare secreto, tutóque tegat.
Venit ad pigros cana senectus:
Humilíque loco, sed certa sedet.
Sordida paruæ fortuna domus:
Alte virtus animosa cadit.
Sed mœsta venit crine soluto
Megara, paruum comitata gregem,
Tardúsque senio graditur Alcidæ parens.

ACTVS SECVNDVS.

MEGARA.

O Magne Olympi rector, & mundi arbiter,
Iam statue tandem grauibus ærumnis modum,
Finémque cladi. nulla lux vnquam mihi
Secura fuisit. finis alterius mali

Gradiu

Gradus est futuri. protinus reduci nouus
Paratur hostis, antequam lætam domum
Contingat, aliud iussus ad bellum meat.
Nec vlla requies tempus aut vllum datur,
Nisi dum iubetur. sequitur apprime statim
Infesta Iuno. nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monstra superauit prius,
Quam nosse posset. gemina cristati caput
Angues ferebat ora, quos contra obuius
Reptauit infans, igneos serpentium
Oculos remisso pectore ac placido intuens,
Arctos serenis vultibus nodos tulit:
Et tumida tenera guttura elidens manu,
Prolusit Hydræ. Mænali peruix fera,
Multo decorum præferens auro caput,
Deprensa cursu est, Maximus Nemeæ timor
Gemuit lacertis pressus Herculeis leo.
Quid stabula memorem dira Bistonij gregis,
Suisq; regem pabulum armentis datum?
Solitumq; densis hispidum Erymanthi iugis
Arcadica quatere nemora Mænalium suem?
Taurumq; centum non leuem populis metum?
Inter remotos gentis Hesperiæ greges
Pastor triformis litoris Tartessij
Peremptus, acta est præda ab occasu vltimo,
Notum Cithæron pauit Oceano pecus.
Penetrare iussus solis æstiui plagas,
Et adusta medius regna quæ torret dies,
Vtrinq; monteis soluit abrupto obice,
Et iam ruenti fecit Oceano viam,
Post hæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera vigilis spolia serpentis tulit.
Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?
Solitasq; pinnis condere obductis diem
Petijt ab ipsis nubibus Stymphalidas?
Non vicit illum cælibis semper tori,
Regina gentis vidua Thermodontiæ.
Nec ad omne clarum facinus audaces manus
Stabuli fugauit turpis Augiæ labor.
Quid ista prosunt? orbe defenso caret.
Sensere terræ pacis autorem suæ
Abesse terris prosperum ac fœlix scelus,
Virtus vocatur. sontibus parent boni.
Ius est in armis. opprimit leges timor.
Ante ora vidi nostra truculenta manu
Natos paterni cadere regni vindices,
Ipsumq; Cadmi nobilis stirpem vltimam
Occidere. vidi regium capitis decus
Cum capite raptum. quis satis Thebas fleat?
Ferax deorum terra quem dominum tremit?
E cuius aruis, eque fœcundo sinu
Stricto iuuentus orta cum ferro stetit:
Cuiusq; muros natus Amphion Ioue
Struxit, canore saxa modulato trahens:
In cuius vrbem non semel diuum parens
Cœlo relicto venit, hæc quæ cælites
Recepit, & quæ fecit, & (fas sit loqui)
Fortasse faciet, sordido premitur iugo.
Cadmea proles, ciuis atq; Ophionius
Quæ decidistis? tremitis ignauum exulem,
Suis carentem finibus, nostris grauem?
Qui scelera terra, quiq; persequitur mari,
Ac sæua iusta sceptra confregit manu,
Nunc seruit absens, fertq; quæ ferri vetat,
Tenetq; Thebas exul Herculeas Lycus?
Sed non tenebit. aderit & pœnas petet,
Subitusq; ad astra emerget: inueniet viam,
Aut faciet. Adsis sospes & remees tuis:
Tandemq; venias victor ad victam domum.
Emerge coniux, atq; depulsas manu
Abrumpe tenebras: nulla si retro via,
Iterq; clausum est, orbe diducto redi,
Et quidquid atra nocte possessum latet,
Emitte tecum. dirutis qualis iugis
Præceps cito flumini quærens iter,
Quondam dedisti, scissa cum vasto impetu
Patuere Tempe pectore impulsus tuo
Huc mons & illuc cecidit, & rupto aggere
Noua cucurrit Thessalus torrens via:
Talis parentes, liberos, patriam petens,
Erumpe, rerum terminos tecum efferens:
Et quidquid auida tot per annorum gradus
Abscondit ætas, redde, & oblitos sui,
Lucisq; pauidos ante te populos age.
Indigna te sunt spolia, si tantum refers,
Quantum imperatum est, magna sed nimium loquor,
Ignara nostræ sortis. vnde illum mihi,
Quo te tuamq; dexteram amplectar diem,
Reditusq; lentos, nec mei memores querar?
Tibi ô deorum ductor, indomiti ferent
Centena tauri colla. tibi frugum parens,
Secreta reddam sacra. tibi multa fide
Longas Eleusi tacita iactabo faces.
Tum restitutas fratribus rebor meis
Animas, & ipsum regna moderantem sua
Florere patrem. si qua te maior tenet
Clausum potestas, sequimur. aut omnes tuos
Defende reditu sospes, aut omnes trahe.
Trahes, nec vllus eriget fractos deus.

AMPHITRYON. MEGARA.

O Socia nostri sanguinis, casta fide
Seruans torum natosq; magnanimi Herculis,
Meliora mente concipe, atq; animum excita.
Aderit profecto, qualis ex omni solet
Labore, maior. M. Quod nimis miseri volunt,
Hoc facile credunt. A. Immo quod metuunt nimis,
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
M. Prona est timori semper in peius fides.
Demersus, ac defossus, & toto insuper
Oppressus orbe, quam viam ad superos habet?
A. Quam tunc habebat, cum per arentem plagam,
Et fluctuantes more turbati maris
Abijt arenas, bisq; discedens fretum,
Et bis recurrens: cumq; deserta rate
Deprensus hæsit Syrtium breuibus vadis,
Et puppe fixa maria superauit pedes?
M. Iniqua raro maximis virtutibus
Fortuna parcit: nemo se tuto diu

Periculis offerre tam crebris potest.
Quem sæpe transit casus, aliquando inuenit.
Sed ecce sæuus, ac minas vultu gerens
Et qualis animo est, talis incessu venit
Aliena dextra sceptra concutiens Lycus,
Vrbis regens opulentæ Thebanæ loca,
Et omne quidquid uberi cingit solo
Obliqua Phocis, quidquid Ismenus rigat,
Quidquid Cythæron vertice excelso videt,
Et bina findens Isthmos exilis freta.

LYCVS. MEGARA. AMPHYTRYON.

NOn vetera patriæ iura possideo domus
Ignauus heres: nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus:
Sed clara virtus. qui genus iactat suum,
Aliena laudat. Rapta sed trepida manu
Sceptra obtinentur omnis in ferro est salus.
Quod ciuibus tenere te inuitis scias,
Strictus tuetur ensis. alieno in loco
Haud stabile regnum est. vna sed nostras potest
Fundare vires, iuncta regali face
Thalamisque Megara: duces e genere inclyto
Nouitas colorem nostra. non equidem reor
Fore ut recuset, ac meos spernat toros.
Quod si impotenti pertinax animo abnuet,
Stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
Inuidia factum, ac sermo popularis premet.
Ars prima regni est, posse te inuidiam pati.
Tentemus igitur: fors dedit nobis locum.
Namque ipsa tristis vestis obtectu caput
Velata, iuxta præsides astat deos,
Laterique adhæret verus Alcidæ sator.
M. *Quidnam iste, nostri generis exitium ac lues,*
Noui parat? quid tentat? L. *ô clarum trahens*
A stirpe nomen regia, facilis mea
Parumper aure verba patienti excipe.
Si æterna semper odia mortales agant,
Nec cœptus vnquam cedat ex animis furor,
Sed arma felix teneat, infelix paret,
Nihil relinquent bella: tum vastis ager
Squallebit aruis, subdita tectis face
Altus sepultas obruet gentes cinis.
Pacem reduci velle, victori expedit,
Victo necesse est. particeps regno veni:
Sociemus animos, pignus hoc fidei cape:
Continge dextram. quid truci vultu siles?
M. *Egone ut parentis sanguine aspersam manum,*
Fratrumque gemina cæde contingam? prius
Extinguet ortus, referet occasus diem:
Pax ante fida niuibus & flammis erit:
Et Scylla Siculum iunget Ausonio latus:
Priusque multo vicibus alternis fugax
Euripus vnda stabit Euboica piger.
Patrem abstulisti, regna, germanos, larem,
Patriam: quid vltra est? vna res superest mihi,
Fratre ac parente carior, regno ac lare,
Odium tui: quod esse cum populo mihi
Commune doleo: pars quota ex isto mea est?
Dominare tumidus, spiritus altos gere:
Sequitur superbos vltor à tergo Deus.
Thebana noui regna. quid matres loquar
Passas & ausas scelera? quid geminum nefas,
Mistumque nomen coniugis, nati, patris?
Quid bina fratrum castra? quid totidem rogos?
Riget superba Tantalis luctu parens,
Mœstusque Phrygio manat in Sipylo lapis.
Quin ipse toruum subrigens crista caput
Illyrica Cadmus regna permensus fuga,
Longas reliquit corporis tracti notas.
Hæc te manent exempla: dominare vt libet,
Dum solita regni fata te nostri vocent.
L. *Agedum efferatas rabida voces amoue:*
Et disce regum imperia ab Alcide pati.
Ego rapta quamuis sceptra victrici geram
Dextra, regamque cuncta sine legum metu,
Quas arma vincunt. pauca pro causa loquar
Nostra, cruento cecidit in bello pater,
Cecidere fratres: arma non seruant modum,
Nec temperari facile, nec reprimi potest
Stricti ensis ira. bella delectat cruor.
Sed ille regno pro suo: nos improba
Cupidine acti. quæritur belli exitus,
Non causa sed nunc pereat omnis memoria.
Cum victor arma posuit, & victum decet
Deponere odia. non vt inflexo genu
Regnantem adores, petimus. hoc ipsum placet,
Animo ruinas quod capis magno tuas.
Et rege coniux digna: sociemus toros.
M. *Gelidus per artus vadit exangues tremor,*
Quod facinus aures pepulit? haud equidem horrui,
Cum pace rupta bellicus muros fragor
Circumsonaret, pertuli intrepide omnia,
Thalamos tremisco, capta nunc videor mihi.
Grauent catenæ corpus, & longa fame
Mors protrahatur lenta, non vincet fidem
Vis vlla nostram: moriar Alcide tua.
L. *Animosne mersus inferis coniux facit?*
M. *Inferna tetigit, posset vt supera assequi.*
L. *Telluris illum pondus immensæ premit.*
M. *Nullo premetur onere qui cœlum tulit.*
L. *Cogere.* M. *Cogi qui potest, nescit mori.*
L. *Effare, thalamis quod nouis potius parem*
Regale munus? M. *Aut tuam mortem, aut meam.*
L. *Moriere demens.* M. *Coniugi occurram meo.*
L. *Sceptrone nostro potior est famulus tibi?*
M. *Quot iste famulus tradidit reges neci!*
L. *Cur ergo regi seruit, & patitur iugum?*
M. *Imperia dura tolle, quid virtus erit?*
L. *Obiici feris monstrisque virtutem putas?*
M. *Virtutis est domare quæ cuncti pauent.*
L. *Tenebræ loquentem magna tartareæ premunt.*
M. *Non est ad astra mollis e terris via.*
L. *Quo patre genitus cœlum perpetuas domos?*
A. *Miseranda coniux Herculis magni sile.*
Partes meæ hæ sunt, reddere Alcidæ patrem,
Genusque verum. post tot ingentis viri
Memoranda facta, postque pacatum manu
Quodcunque Titan ortus & labens videt,
Post monstra tot perdomita, post Phlegram impiam
Sparsam cruore, postque defensos Deos.

Non-

Nondum liquet de patre? mentimur Iouem?
Iunonis odio crede. LY. Quid violas Iouem?
Mortale cælo non potest iungi genus.
AM. Communis ista pluribus causa est Deis.
LY. Famuline fuerant antequam fierent Dei?
AM. Pastor Pheræos Delius pauit greges.
LY. Sed non per omnes exul errauit plagas.
AM. Quem profuga terra mater erranti edidit.
LY. Non monstra, sæuas Phœbus aut timuit feras.
AM. Primus sagittas imbuit Phœbi, Draco.
Quam grauia paruus tulerit ignoras, mala
E matris vtero fulmine eiectus puer?
Mox fulminanti proximus patri stetit.
Quid? qui gubernat astra, qui nubes quatit,
Non latuit infans rupis exesæ specu?
Sollicita tanti pretia natales habent,
Semperq; magno constitit, nasci Deum.
LY. Quemcunque miserum videris, hominem scias.
AM. Quemcunque fortem videris, miserum neges.
LY. Fortem vocemus, cuius ex humeris Leo
Donum puellæ factus, & claua excidit,
Fulsitq; pictum veste Sidonia latus?
Fortem vocemus, cuius horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani mouit sonum,
Mitra ferocem barbara frontem premens?
AM. Non erubescit Bacchus effusos tener
Sparsisse crines, nec manu molli leuem
Vibrasse thyrsum, cum parum forti gradu
Auro decorum syrma barbaricum trahit.
Post multa virtus opera laxari solet.
LY. Hoc Euriti fatetur euersi domus,
Pecorumq; ritu virginum oppressi greges.
Hoc nulla Iuno, nullus Eurystheus iubet:
Ipsius hæc sunt opera. AM. Non nosti omnia.
Ipsius opus est, cæstibus fractus suis
Eryx, & Eryci iunctus Antæus Libys:
Et qui hospitali cæde manantes foci
Bibere iustum sanguinem Busiridis.
Ipsius opus est, vulneri & ferro obuius
Mortem coactus ante Geryonem pati:
Nec vnus vna Geryon victus manu.
Eris inter istos, qui tamen nullo stupro
Læsere thalamos. LY. Quod Ioui, hoc regi licet:
Ioui dedisti coniugem, regi dabis.
Et te magistro non nouum hoc discet nurus,
Etiam viro probante meliorem sequi.
Sin copulari pertinax tedis negat:
Vel ex coacta nobilem partum feram.
ME. Vmbræ Creontis, & penates Labdaci,
Et nuptiales impij Oedipodæ faces,
Nunc solita nostro fata coniugio date.
Nunc, nunc cruentæ regis Ægypti nurus,
Adeste, multo sanguine infectæ manus:
Deest vna numero Danais: explebo nefas.
L. Coniugia quoniam pertinax nostra abnuis
Regemq; terres, sceptra quid possint, scies.
Complectere aras, nullus eripiet Deus
Te mihi: nec, orbe si remolito queat
Ad supera victor numina Alcides vehi.
Congerite siluas, templa supplicibus suis
Iniecta flagrent: coniugem & totum gregem
Consumat vnus igne subiecto rogus.
AM. Hoc munus à te genitor Alcidæ peto,
Rogare quod me deceat, vt primus cadam.
L. Qui morte cunctos luere supplicium iubet,
Nescit tyrannus esse. diuersa irroga:
Miserum veta perire, felicem iube.
Ego, dum cremandis trabibus accrescit rogus,
Sacro regentem maria votiuo rogem.
AM. Pro numinum vis summa, pro cælestium
Rector parensq;, cuius excussis tremunt
Humana telis, impiam regis feri
Compesce dextram, quid Deos frustra precor?
Vbicunque es, audi nate. Cur subito labans
Agitata motu templa? cur mugit solum?
Infernus imo sonuit è fundo fragor.
Audimur: est sonitus Herculei gradus.

CHORVS.

Choriambici tetrametri.

O Fortuna viris inuida fortibus,
Quam non æqua bonis præmia diuidis!
Eurystheus facili regnet in otio,
Alcmena genitus bella per omnia
Monstris exagitet cæliferam manum,
Serpentis resecet colla ferocia,
Deceptis referat mala sororibus,
Cum somno dederit peruigiles genas
Pomis diuitibus præpositus Draco.
Intrauit Scythiæ multiuagas domos,
Et gentes patrijs sedibus hospitas:
Calcauitq; freti terga rigentia,
Et mutis tacitum littoribus mare.
Illic dura carent æquora fluctibus,
E qua plena rates carbasa tenderant,
Intonsis teritur semita Sarmatis.
Stat pontus vicibus mobilis annuis,
Nauem nunc facilis, nunc equitem pati.
Illic quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia balteo,
Detraxit spolium nobile corpori,
Et peltam, & niuei vincula pectoris,
Victorem posito suspiciens genu.
Qua spe præcipites actus ad inferos,
Audax ire vias irremeabiles,
Vidisti Siculæ regna Proserpinæ?
Illic nullæ Noto, nulla Fauonio
Consurgunt tumidis fluctibus æquora:
Non illic geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis sydera nauibus:
Stat nigro pelagus gurgite languidum:
Et cum mors auidis pallida dentibus
Gentes innumeras manibus intulit,
Vno tot populi remige transeunt.
Euincas vtinam iura feræ Stygis,
Parcarumq; colos irreuocabiles.
Hic qui rex populis pluribus imperat,
Bello cùm peteres historiam Pylon
Tecum conseruit pestiferas manus.

Telum ter gemina cuspide præferens:
Effugit teneri vulnere saucius,
Et mortis dominus pertimuit mori.
Fatum rumpe manu tristibus inferis
Prospectus pateat lucis: & inuius
Limes det faciles ad superos vias.
Immites potuit flectere cantibus
Vmbrarum dominos, & prece supplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.
Quæ siluas, & aues, saxaq; traxerat,
Ars quæ præbuerat fluminibus moras,
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos,
Et surdis resonat clarius in locis.
Deflent & lacrymis difficiles Dei;
Et qui fronte nimis crimina tetrica
Quærunt, ac veteres excutiunt reos:
Deflent Eurydicen Threiciæ nurus:
Flentes Eurydicen Iuridici sedent.
Tandem mortis ait vincimur arbiter:
Euade ad superos: lege tamen data:
Tu post terga tui perge viri comes;
Tu non ante tuam respice coniugem,
Quam cum clara Deos obtulerit dies,
Spartaniq; aderit ianua Tænari.
Odit verus amor, nec patitur moras.
Munus, dum properat cernere, perdidit.
Quæ vinci potuit regia cantibus,
Hæc vinci poterit regia viribus.

ACTVS TERTIVS.

HERCVLES.

O Lucis alme rector, & cæli decus,
Qui alterna curru spatia flammifero ambiens,
Illustre lætis exeris terris caput;
Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
Videre vultus: in lucem extuli
Secreta mundi, tuq; cælestium arbiter
Parensq; visus fulmine opposito tege.
Et tu secundo maria qui sceptro regis,
Imas pete vndas: quisquis ex alto aspicit
Terrena, facie pollui metuens noua,
Aciem reflectat, oraq; in cælum erigat,
Portenta fugiens. hoc nefas cernant duo,
Qui aduexit, & qui iussit. In pœnas meas,
Atq; in labores, non satis terræ patent
Iunonis odio: vidi inaccessa omnibus,
Ignota Phœbo, quæq; deterior polus
Obscura diro spatia concessit Ioui.
Et si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare potui. noctis æternæ chaos,
Et nocte quiddam grauius, & tristes Deos,
Et fata vici, morte contempta redij.
Quid restat aliud? vidi & ostendi inferos.
Da si quid vltra est, iam diu pateris manus
Cessare nostras, Iuno? quid vinci iubes?
Sed templa quare miles infestus tenet?
Limenq; sacrum terror armorum obsidet?

AMPHITRION. HERCVLES. THESEVS.

Vtrúmne visus vota decipiunt meos?
An ille domitor orbis, & Graium decus,
Tristi silentum nubilo liquit domum?
Estne ille natus? membra lætitia stupent.
O nate, certa & sera Thebarum salus,
Verúmne cerno corpus? an fallor tua
Deceptus vmbra? tunc es? agnosco toros,
Humerósq; & alto nobilem trunco manum.
HER. *Vnde iste, genitor, squallor, & lugubribus*
Amicta coniux? vnde tam fœdo obsiti
Pædore nati? quæ domum clades grauat?
AM. *Socer est peremptus: regna possidet Lycus,*
Natos, parentem, coniugem leto petit.
H. *Ingrata tellus, nemo ad Herculeæ domus*
Auxilia venit? vidit hoc tantum nefas
Defensus orbis? cur diem questu tero?
Mactetur hostis. TH. *Hanc ferat virtus notam,*
Fiatq; summus hostis Alcidæ Lycus.
Ad hauriendum sanguinem inimicum feror.
H. *Theseu resiste, ne qua vis subita ingruat:*
Me bella poscunt. differ amplexus parens,
Coniuxq; differ. nuntiet Diti Lycus
Me iam redisse. T. *Flebilem ex oculis fuga*
Regina vultum, tuq; nato sospite,
Lacrymas cadentes reprime: si noui Herculem,
Lycus Creonti debitas pœnas dabit:
Lentum est dabit, dat: hoc quoq; est lentum, dedit.
AM. *Votum secundet, qui potest, nostrum Deus,*
Rebusq; lassis adsit. O magni comes
Magnanime nati, pande virtutum ordinem:
Quam longa mœstos ducat ad manes via,
Vt vincula tulerit dura tartareus canis.
TH. *Memorare cogis acta, securæ quoque*
Horrenda menti: vix adhuc certa est fides
Vitalis auræ: torpet acies luminum,
Hebetésq; visus vix diem insuetum ferunt.
AM. *Peruince Theseu quidquid alto pectore*
Remanet pauoris, néve te fructu optimo
Frauda laborum. Quod fuit durum pati,
Meminisse dulce est. Fare casus horridos.
TH. *Fas omne mundi, teq; dominantem precor*
Regno capaci, teq; quam tota irrita
Quæsiuit Enna mater, vt iura abdita
Et operta terris liceat impune eloqui.
Spartana tellus nobile attollit iugum,
Densis vbi æquor Tænarus siluis premit,
Hic ora soluit Ditis inuisi domus,
Hiatq; rupes alta, & immenso specu,
Ingens vorago faucibus vastis patet,
Latumq; pandit omnibus populis iter.
Non cæca tenebris incipit primo via:
Tenuis relictæ lucis à tergo nitor,
Fulgorq; dubius solis afflicti cadit,
Et ludit aciem: tale non dubiæ soles
Præbere lumen primus, aut serus dies.
Hinc ampla vacuis spatia laxantur locis,
In quæ omne mersum pereat humanum genus.
Nec ire labor est: ipsa deducit via.

Vt sæpe puppes æstus inuitas rapit,
Sic pronus agger vrget auidum chaos:
Gradúmque retro flectere haud vnquam sinunt
Vmbræ tenaces. intus immenso sinu
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitq; curas. neve mundi amplius
Pateat facultas, flexibus multis grauem
Inuoluit amnem, qualis incerta vagus
Mæander vnda ludit, & cedit sibi,
Instátque dubius, littus an fontem petat:
Palus inertis fœda Cocyti iacet.
Hic vultur, illic luctifer bubo gemit,
Omnémq; triste resonant infaustæ strigis,
Horrent opaca fronde nigrantes coma,
Taxo imminente: quam tenet segnis Sopor
Famésque mœsta tabido rictu iacens,
Pudórque serus conscios vultus tegit,
Metus, Pauórque: Funus, & frendens Dolor,
Aterq; Luctus sequitur, & Morbus tremens,
Et cincta ferro Bella. in extremo abdita
Iners Senectus adiuuat baculo gradum.
A. Estne aliqua tellus Cereris, aut Bacchi ferax?
T. Non prata viridi læta facie germinant,
Nec adulta leni fluctuat Zephyro seges,
Non vlla ramos silua pomiferos habet:
Sterilis profundi vastitas squallet soli,
Et fœda tellus torpet æterno situ,
Rerúmq; mœstus finis & mundi vltima,
Immotus aër hæret, & pigro sedet
Nox atra mundo, cuncta mœrore horrida,
Ipsáq; morte peior est mortis locus.
A. Quid, ille opaca qui regit sceptro loca
Qua sede positus temperat populos leues?
T. Est in recessu Tartari obscuro locus,
Quem grauibus vmbris spissa caligo alligat:
A fonte discors manat hinc vno latex
Alter, quieto similis. hunc iurant Dei,
Tacente sacram deuehens fluuio Stygem:
At hic tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron inuius
Renauigari cingitur duplici vado
Aduersa ditis regia, atque ingens domus:
Vmbranti luco tegitur. hic vasto specu
Pendent tyranni limina: hoc vmbris iter,
Hæc porta regni, campus hanc circa iacet:
In quo superbo digerit vultu sedens
Animas recentes, dira maiestas Deo,
Frons torua fratrum quæ tamen speciem gerat,
Gentísque tantæ: vultus est illi Iouis
Sed Fulminantis magna pars regni trucis
Est ipse dominus: cuius aspectum timet,
Quidquid timetur. A. Veráne est fama, inferis
Tam sera reddi iura, & oblitos sui
Sceleris nocentes debitas pœnas dare?
Quis iste veri rector, atq; æqui arbiter?
T. Non vnus alta sede quæsitor sedens
Iudicia trepidis sera sortitur reis.
Auditur illo Cnosius Minos foro.
Rhadamanthus illo, Thetidis hoc audit socer.
Quod quisque fecit patitur: auctorem scelus
Repetit, suóque premitur exemplo nocens:
Vidi cruentos carcere includi duces,
Et impotentis terga plebeia manu
Scindi tyranni, quisquis est placide potens,
Dominúsque vitæ, seruat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animóque parcit, longa permensus diu
Felicis æui spatia, vel cœlum petit,
Vel læta felix nemoris Elysij loca.
Iudex futurus, sanguine humano abstine,
Quicunque regnas. scelera taxantur modo
Maiore nostra. A. Certus inclusos tenet
Locus nocentes? vtque fert fama, impios
Supplicia vinclis sæua perpetuis domant?
T. Rapitur volucri tortus Ixion rota,
Ceruice saxum grande Sisyphea sedet.
In amne medio faucibus siccis senex
Sectatur vndas, alluit mentum latex,
Fidémque cum iam sæpe decepto dedit,
Perit vnda, in ora poma destituunt famem.
Præbet volucri Tityus æternas dapes.
Vrnásq; frustra Danaides plenas ferunt.
Errant furentes impiæ Cadmeides,
Terrétque mensas auida Phineas auis,
A. Nunc ede nati nobilem pugnam mei,
Patrui volentis munus, an spolium refert?
T. Ferale tardis imminet saxum vadis
Stupente vbi vnda segne torpescit fretum:
Hunc seruat amnem cultu & aspectu horridus,
Pauidósque manes squallidus gestat senex,
Impexa pendet barba, deformem sinum
Nodus coercet concauæ squallent genæ,
Regit ipse conto portitor longo ratem:
Hic onere vacuum littori puppim applicans:
Repetebat vndas. poscit Alcides viam
Cedente turba. dirus exclamat Charon:
Quo pergis audax? siste properantem gradum.
Non passus vllas natus Alcmena moras,
Ipse coactum nauitam conto domat,
Scanditque puppem. cymba populorum capax
Succubuit vni. sedit, & grauior ratis
Vtrinque Lethen latere titubato bibit.
Tunc victa trepidant monstra, Centauri truces,
Lapithæque multo ad bella succensi mero,
Stygiæ paludis vltimos quærens sinus,
Fœcunda mergit capita Lernæus labor.
Post hæc auari Ditis apparet domus.
Hic sæuus vmbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono
Regnum tuetur. sordidum tabo caput
Lambunt colubri. viperis horrent iubæ
Longúsque torta sibilat cauda draco:
Par ira formæ. sensit vt motus pedum,
Attolit hirtas angue vibrato comas.
Missúmque captat aure subiecta sonum,
Sentire & vmbras solitus. vt propior stetit
Ioue natus, antro cedit incertus canis,
Et vterque timuit. ecce latratu graui
Loca muta terret, sibilat totos minax
Serpens per armos. vocis horrendæ fragor

Per ora missus terna, felices quoque
Exterret umbras. soluit à læua feros
Tunc ipse rictus, & Cleonæum caput
Opponit, ac se tegmine ingenti clepit:
Victrice magnum dextera robur gerens,
Huc nunc & illuc verbere assiduo rotat,
Ingeminat ictus: domitus infregit minas:
Et cuncta lassus capita submisit canis,
Antróque toto cessit. extimuit sedens
Vterque solio dominus, & duci iubes.
Me quoque petenti munus Alcidæ dedit.
Tunc grauia monstri colla permulcens manu
Adamante texto vincit. oblitus sui
Custos opaci peruigil regni canis
Componit aures timidus, & patiens trahi,
Herúmque fassus, ore submisso obsequens
Vtrumque cauda pulsat anguifera latus.
Postquam est ad oras Tænari ventum, & nitor
Percussit oculos lucis ignotæ bonos
Resumit animos vinctus, & vastus furens
Quassat catenas: pene victorem abstulit,
Pronúmq; retrorexit, & mouit gradu.
Tunc & meas respexit Alcides manus:
Geminis vterque viribus tractum canem
Ira furentem & bella tentantem irrita,
Intulimus orbi. vidit vt clarum æthera,
Et pura nitidi spatia conspexit poli,
Oborta nox est, lumina in terram dedit,
Compressit oculos, & diem inuisum expulit,
Aciémque retro flexit, atque omni petit
Ceruice terram. tum sub Herculea caput
Abscondit umbra. Densa sed læta venit
Clamore turba, frontibus laurum gerens,
Magnique meritas Herculis laudes canit.

CHORVS.

Sapphici hendecasyllabi.

Natus Eurystheus properante partu,
Iusseras mundi penetrare fundum:
Deerat hoc solum numero laborum
Tertiæ regem spoliare sortis.
Ausus est cæcos aditus inire.
Ducit ad manes via qua remotos
Tristis, & sylua metuenda nigra.
Sed frequens magna comitante turba,
Quantus incedit populus per vrbes
Ad noui ludos auidus theatri!
Quantus Eleum coit ad tonantem,
Quinta cum sacrum reuocauit æstas
Quanta, cum longæ redit hora noctis
Crescere & somnos cupiens quietos
Libra Phœbeos tenet æqua currus,
Turba secretam Cererem frequentat,
Et citi tectis properant relictis
Attici noctem celebrare Mystæ:
Tanta per campos agitur silentes
Turba. Pars tarda gradiens senecta,
Tristis, & longa satiata vita:
Pars adhuc currit melioris æui,
Virginis nondum thalamis iugatæ,
Et comis nondum positis ephebi,
Matris & nomen modo doctus infans:
His datum solis, minus vt timerent,
Igne prælato releuare noctem.
Cæteri vadunt per opaca tristes:
Qualis est nobis animus, remota
Luce, cum mæstus sibi quisque sensit
Obrutum tota caput esse terra.
Stat chaos densum, tenebræq; turpes,
Et color noctis malus, ac silentis
Otium mundi, vacuæque nubes.
Sera nos illo referat senectus.
Nemo ad id sero venit, vnde nunquam,
Cum semel venit, potuit reuerti.
Quid iuuat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes, facietque inerti
Vela Cocyto. tibi crescit omne,
Et quod occasus videt, & quod ortus:
Parce venturis, tibi mors paramur:
Sis licet segnis properamus ipsi.
Prima, quæ vitam dedit, hora carpsit.

Coriambici Glyconij.

Thebis læta dies adest:
Aras tangite supplices,
Pingues cædite victimas:
Permistæ maribus nurus
Solennes agitent choros:
Cessent deposito iugo
Arui fertilis incolæ.
Pax est Herculea manu
Auroram inter & Hesperum:
Et qua sol medium tenens
Vmbras corporibus negat.
Quodcunque abluitur solum
Longo Tethyos ambitu,
Alcidæ domuit labor.
Transuectus vada Tartari
Pacatis redit inferis.
Iam nullus superest timor:
Nil vltra iacet inferos.
Stantes sacrificus comas
Dilecta tege populo.

ACTVS QVARTVS.

HERCVLES. THESEVS. AMPHITRYON. MEGARA.

Victrice dextra fusus aduerso Lycus
Terram petiuit ore: tum quisquis comes
Fuerat tyranni, iacuit & pœnæ comes.
Nunc sacra patri victor, & superis feram,
Cæsisq; meritas victimis aras colam.
Te te laborum socia & adiutrix precor
Belligera Pallas, cuius in læua cies
Ægis feroces ore saxifico minas.
Adsit Lycurgi domitor & rubri maris
Tectam virenti cuspidem thyrso gerens:
Geminúmque numen Phœbus, & Phœbi soror.
Soror sagittis aptior, Phœbus lyræ.
Fratérque quisquis incolit cælum meus:

Non ex-

Non ex nouerca frater. Huc appellite
Greges opimos. quidquid Indorum seges,
Arabesq; odoris quidquid arboribus legunt,
Conferte in aras, pinguis exudet vapor.
Populea nostras arbor exornet comas:
Te ramus oleæ fronde gentili tegat
Thesen: Tonantem nostra adorabit manus.
TH. *Dij conditores vrbis & siluestria*
Trucis antra Ceti, nobiles Dirces aquas.
Laremq; regis qui aduenæ Tyrium colis,
Date thura flammis. AM. *Nate manantes prius*
Manus cruenta cæde & hostili expia.
HER. *Vtinam cruorem capitis inuisi Deis*
Libare possem, gratior nullus liquor
Tinxisset aras. victima haud vlla amplior
Potest, magisq; opima mactari Ioui,
Quam rex iniquus. AM. *Finiat genitor tuos*
Opta labores: detur aliquando otium,
Quiesq; fessis. HER. *Ipse concipiam preces*
Ioue meq; dignas. STET *suo cælum loco,*
Tellusq; & æther astra inoffensa agant
Æterna cursus. alta pax gentes alat:
Ferrum omne teneat ruris innocui labor,
Ensesq; lateant: nulla tempestas fretum
Violenta turbet. nullus irato Ioue
Exiliat ignis. nullus hiberna niue
Nutritus agros amnis euersos trahat:
Venena cessent: nulla nocituro grauis
Succo tumescat herba, non sæui ac truces
Regnent tyranni. si quod etiamnum est scelus
Latura tellus, properet & si quod parat
Monstrum, meum sit. Sed quid hoc? medium diem
Cinxere tenebræ, Phœbus obscuro meat
Sine nube vultu. quis diem retro fugat,
Agitq; in ortus? vnde nox atrum caput
Ignota profert? vnde tot stellæ polum
Implent diurnæ? primus en noster labor
Cæli refulget parte non minima Leo,
Iraq; totus feruet, & morsus parat,
Iam rapiet aliquod sidus. ingenti minax
Stat ore, & ignes efflat, & rutilat, iubam
Ceruice iactans: quidquid autumnus grauis,
Hiemsq; gelido frigida spatio refert,
Vno impetu transiliet, & verni petet,
Frangetque Tauri colla. AM. *Quod subitum hoc malum est?*
Quo nate vultus huc & huc acres refers?
Acieq; falsum turbida cælum vides?
HER. *Perdomita tellus, tumida cesserunt freta,*
Inferna nostros regna sensere impetus:
Immune cælum est, dignus Alcidæ labor.
In alta mundi spatia sublimis ferar,
Petatur æther, astra promittit pater.
Quid si negaret? non capit terra Herculem,
Tandemq; superis reddit. en vltro vocat
Omnis deorum cætus, & laxat fores,
Vna vetante. recipis & reseras polum?
An contumacis ianuam mundi traho?
Dubitatur etiam? vincla Saturno exuam,
Contraq; patris impij regnum impotens
Auum resoluam bella Titanes parent
Me duce furentes. saxa cum siluis feram,
Rapiamq; dextra plena Centauris iuga.
Iam monte gemino limitem ad superos agam.
Videat sub Ossa Pelion Chiron suum:
In cælum Olympus tertio positus gradu
Perueniet aut mittetur. AM. *Infandos procul*
Auerte sensus. pectoris sani parum,
Magni tamen compesce dementem impetum.
HER. *Quid hoc? gigantes arma pestifera mouent.*
Profugit & vmbras Tityus, ac lacerum gerens
Et inane pectus, quam prope à cælo stetit?
Labat Cythæron, alta Pallene tremit,
Marcentq; Tempe. rapuit hic Pindi iuga,
Hic rapuit Oeten. sæuit horrendum Mimas:
Flammifera Erinnys verbere excusso sonat,
Rogisq; adustas propius, ac propius sudes
In ora tendit, sæua Tisiphone caput
Serpentibus vallata post raptum Canem,
Portam vacantem clausit opposita face.
Sed ecce proles regis inimici latet,
Lyci nefandum semen. inuiso patri
Hæc dextra iam vos reddet. excutiat leues
Neruus sagittas. tela sic mitti decet
Herculea. AM. *Quo se cæcus impegit furor?*
Vastum coactis flexit arcum cornibus,
Pharetramq; soluit. stridet emissa impetu
Arundo. medio spiculum collo fugit
Vulnere relicto. HER. *Ceteram prolem eruam,*
Omnesq; latebras. quid moror? maius mihi
Bellum Mycenis restat, vt Cyclopea
Euersa manibus saxa nostris concidant.
Huc eat & illuc aula disiecto obice,
Rumpatq; postes, columen impulsum labet:
Procumbat omnis regia. hic video abditum
Gnatum scelesti patris. AM. *En blandas manus*
Ad genua tendens voce miseranda rogat.
Scelus nefandum, triste, & aspectu horridum,
Dextra precantem rapuit, & circa furens
Bis ter rotatum misit: ast illi caput
Sonat: cerebro tecta disperso madent.
At misera paruum protegens natum sinu
Megara, furenti similis è latebris fugit.
HER. *Licet Tonantis profuga condaris sinu,*
Petet vndecunque temet hæc dextra, & feret.
AM. *Quo misera pergis? quam fugam, aut latebras petis?*
Nullus salutis Hercule infenso est locus:
Amplectere ipsum potius, & blanda prece
Lenire tenta. ME. *Parce iam coniux precor,*
Agnosce Megaram: natus hic vultus tuos,
Habitusq; reddit: cernis vt tendat manus?
HER. *Teneo nouercam: sequere, da pœnas mihi,*
Iugoq; pressum libera turpi Iouem.
Sed ante matrem paruulum hoc monstrum auferam.
ME. *Quo tendis amens? sanguinem fundes tuum?*
AM. *Pauefactus infans igneo vultu patris*
Perijt ante vulnus: spiritum rapuit timor.
In coniugem nunc claua libratur grauis:
Perfregit ossa: corpori trunco caput

Abest,nec vsquam est.cernere hoc audes nimis
Viuax senectus?si piget luctus,habes
Mortem paratam:pectus in tela indue,
Vel stipitem istum,cæde monstrorum illitum,
Conuerte.falsum ac nomini turpem tuo
Remoue parentem,ne tuæ laudi obstrepat.
TH. *Quo te ipse,genitor obuium morti ingeris?*
Quo pergis amens?profuge,& obtectus late,
Vnumq; manibus aufer Herculeis scelus.
HER. *Bene habet,pudendi regis excisa est domus.*
Tibi hunc dicatum maximi coniux Iouis
Gregem cecidi:vota persolui libens
Te digna:& Argos victimas alias dabit.
AM. *Nondum litasti nate:consumma sacrum:*
Stat ecce ad aras hostia,exspectat manum
Ceruice prona,præbeo,occurro,insequor?
Macta.Quid hoc est?errat acies luminum,
Visusq; mœror hebetat an video Herculis
Manus trementes?vultus in somnum cadit,
Et fessa ceruix capite summisso labat,
Flexo genu iam totus ad terram ruit,
Vt cæsa siluis ornus aut portus mari
Datura moles.viuis?an leto dedit
Idem tuos qui misit ad mortem furor?
Sopor est,reciprocos spiritus motus agit.
Detur quieti tempus:vt somno grauis
Vis victa morbi pectus oppressum leuet.
Remouete famuli tela,ne repetat furens.

CHORVS.

Anapæstici,adonij duo.

LVgeat æther,magnusq; parens
Aetheris alti,tellusq; ferax,
Et vaga ponti mobilis vnda.
Tuq; ante omnes,qui per terras,
Tractusq; maris fundis radios,
Noctemq; fugas ore decoro,
Feruide Titan:obitus pariter
Tecum Alcides vidit,& ortus,
Nouitq; tuas vtrasque domos.
Soluite tantis animum monstris,
Soluite superi.rectam in melius
Flectite mentem.tuq; ô domitor
Somne laborum,requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer matris genus Astreæ,
Frater duræ languide mortis,
Veris miscens falsa,futuri
Certus,& idem pessimus auctor:
Pater ô rerum,portus vitæ,
Lucis requies,noctisq; comes,
Qui par regi famuloq; venis,
Placidus fessum lenisq; foues.
Pauidum leti genus humanum
Cogis longam discere mortem:
Preme deuictum torpore graui,
Sopor indomitos alliget artus,
Nec torua prius pectora linquat,
Quam mens repetat pristina cursum.
En fusus humi sæua feroci
Corde volutat somnia:nondum est
Tanti pestis superata mali:
Clauæq; graui lassum solitus
Mandare caput,quærit vacua
Pondera dextra,motu iactans
Brachia vano:nec adhuc omnes
Expulit æstus:sed,vt ingenti
Vexata Noto seruat longos
Vnda tumultus,& iam vento
Cessante tumet.pelle insanos
Fluctus animi,redeat pietas,
Virtusq; viro.vel sit potius
Mens vesano concita motu,
Error cæcus,qua cœpit,eat.
Solus te iam præstare potest
Furor insontem:proxima puris
Sors est manibus nescire nefas.
Nunc Herculeis percussa sonent
Pectora palmis:mundum solitos
Ferre lacertos verbera pulsent
Victrice manu:gemitus vastos
Audiat æther,audiat atri
Regina poli,vastisq; ferox
Qui colla gerit vincta catenis,
Imo latitans Cerberus antro.
Resonet mæsto clamore chaos,
Lateq; patens vnda profundi.
Et,qui melius tua tela tamen
Senserat,æther.
Pectora tantis obsessa malis
Non sunt ictu ferienda leui.
Vno planctu tria regna sonent.
Et tu collo decus,ac telum
Suspensa diu fortis arundo,
Pharetræq; leues,date sæua fero
Verbera tergo:cædant humeros
Robora fortes,stipesq; potens
Duris oneret pectora nodis:
Plangant tantos arma dolores.
Non vos patriæ laudis comites,
Vlti sæuo vulnere reges.
Non Argiuæ membra palæstra,
Flectere docti,fortes cæstu,
Fortesq; manu:iam tamen ausi
Telum Scythici leue coryti
Missum certa librare manu,
Tutosq; fuga figere ceruos,
Nondumque feræ terga iubatæ.
Ite ad Stygios vmbræ portus,
Ite innocuæ,quas in primo
Limine vitæ scelus oppressit
Patriusque furor:ite infaustum
Genus ô pueri,noti per iter
Triste laboris:ite iratos
Visite reges.

ACTVS V.

HERCVLES. AMPHITRYON.
THESEVS.

QVis hic locus?quæ regio?quæ mundi plaga?
Vbi sum?sub ortu solis,an sub cardine

Glacialis Vrsa? numquid Hesperij maris
Extrema tellus hunc dat Oceano modum?
Quas trahimus auras? quod solum fesso subest?
Certe redimus. vnde prostrata domo
Video cruenta corpora? an nondum exuit
Simulacra mens inferna? post reditus quoque
Oberrat oculos turba feralis meos.
Pudet fateri paueo: nescio quod mihi,
Nescio quod animus grande præsagit malum.
Vbi est parens? vbi illa natorum grege
Animosa coniux? cur latus læuum vacat
Spolio leonis? quonam abijt tegmen meum?
Idémque somno mollis Herculeo thorus?
Vbi tela? vbi arcus? arma quis viuo mihi
Detrahere potuit? spolia quis tanta abstulit,
Ipsúmque quis non Herculis somnum horruit?
Libet meum videre victorem, libet.
Exurge victor, quem nouum cælo pater
Genuit relicto: cuius incestu stetit
Nox longior, quam nostra. quod cerno nefas?
Nati cruenta cæde confecti iacent:
Perempta coniux. quis Lycus regnum obtinet?
Quis tanta Thebis scelera moliri ausus est,
Hercule reuerso? quisquis Ismeni loca,
Actæa quisquis arua, qui gemino mari
Pulsata Pelopis regna Dardanij colis,
Succurre, sæuæ cladis autorem indica.
Ruat ira in omnes: hostis est, quisquis mihi
Non monstrat hostem. victor Alcidæ lates,
Procede: seu tu vindicas currus truces
Thracis cruenti, siue Geryonis pecus,
Libyæve dominos: nulla pugnandi mora est.
En nudus asto, vel meis armis licet
Petas inermem. Cur meos Theseus fugit
Paterque vultus? ora cur condunt sua?
Differte fletus. quis meos dederit neci
Omnes simul profare. quid genitor siles?
At tu ede Theseu, sed tua Theseu fide.
Vterque tacitus ora pudibunda obtegit,
Furtimque lacrymas fundit. in tantis malis
Quid est pudendum? numquid Argiuæ potens
Dominator vrbis? numquid infestum Lyci
Parentis agmen clade nos tanta obruit?
Per te meorum facinorum laudem precor
Genitor, tuique nominis semper mihi
Numen secundum, fare: quis fudit domum?
Cui præda iacui? AM. Tacita sic abeant mala.
H. Vt inultus ego sim? A. Sæpe vindicta obfuit.
H. Quisquamne segnis tanta tolerauit mala?
A. Maiora quisquis timuit. H. His etiam pater
Quidquam timeri maius aut grauius potest?
A. Cladis tuæ pars ista, quam nosti, quota est?
H. Miserere genitor, supplices tendo manus.
Quid hoc? manus refugit. hic errat scelus.
Vnde hic cruor? quid illa puerili madens
Arundo leto, tincta Lernæa nece?
Iam tela video nostra, non quæro manum,
Quæ potuit arcum flectere? aut quæ dextera
Sinuare neruum vix recedentem mihi?
Ad vos reuertor: genitor hoc nostrum est scelus?
Tacuere: nostrum est. A. Luctus est istic tuus,
Crimen nouercæ: casus hic culpa caret.
H. Nunc parte ab omni genitor iratus tona,
Oblite nostri vindica sera manu.
Saltem nepotes stelliger mundus sonet,
Flammas & hic & ille iaculetur polus.
Rupes ligatum Caspiæ corpus trahant,
Atque ales auida. cur Promethei vacant
Scopuli? paretur vertice immenso feras,
Volucrésque pascens Caucasi abruptum latus
Nudumque siluis. illa Pontum Scythen
Symplegas arctat, hinc & hinc vinctas manus
Distendat alto: cumque reuocata vice
In se coibunt, saxáque in cælum expriment,
Actis vtrinque rupibus, medium mare
Ego inquieta montium iaceam mora.
Quin structum aceruans nemore congesto aggerem,
Cruore corpus impio sparsum cremo?
Sic sic agendum est; inferis reddam Herculem.
AM. Nondum tumultu pectus attonitum caret,
Mutauit iras: quodque habet proprium furor
In se ipse sæuit. H. Dira furiarum loca
Et inferorum carcer, & sonti plaga
Decreta turbæ, & si quod exilium latet
Vlterius Erebo, Cerbero ignotum & mihi,
Hæc me abde tellus: Tartari ad finem vltimum
Mansurus ibo. pectus ô nimium ferum!
Quis vos per omnem, liberi, sparsos domum
Deflere digne poterit? hic durus malis
Lacrymare vultus nescit. huc ensem date,
Date huc sagittas, stipitem huc vastum date.
Tibi tela frangam nostra, tibi nostros puer
Rumpemus arcus, ac tuis stipes grauis
Ardebit vmbris: ipsa Lernæis frequens
Pharetra telis in tuos ibit rogos.
Dent arma pœnas: vos quoque infaustas meis
Cremabo telis, ô nouercales manus.
T. Quis nomen vnquam sceleris errori indidit?
H. Sæpe error ingens sceleris obtinuit locum.
T. Nunc Hercule opus est, perfer hanc molem malis.
H. Non sic furore cessit extinctus pudor,
Populos vt omnes impio aspectu fugem.
Arma, arma Theseu flagito propere mihi
Subtracta reddi, sana si mens est mihi,
Referte manibus tela. si remanet furor,
Pater recede, mortis inueniam viam.
A. Per sancta generis sacra, per ius nominis
Vtrumque nostri, siue me altorem vocas
Seu tu parentem, perque venerandos pijs
Canos, senectæ parce desertæ, precor.
Annisque fessis vnicum lapsæ domus
Firmamen, vnum lumen afflicto malis
Temet reserua. nullus ex te contigit
Fructus laborum: semper aut dubium mare,
Aut monstra timui: quisquis in toto fuit
Rex sæuus orbe, manibus, aut aris nocens,
A me timetur: semper absentis pater
Fructum tui contractum & aspectum peto.
H. Cur animam in ista luce detineam amplius
Moréroque, nihil est: cuncta iam amisi bona,

Mentem, arma, famam, coniugem, natos, manus,
Etiam furorem: nemo polluto queat
Animo mederi: sanandum est scelus.
T. *Perimes parentem.* H. *Facere ne possim, occidam.*
T. *Genitore coram?* H. *Cernere hunc docui nefas.*
A. *Memoranda potius omnibus facta intuens,*
Vnius à te criminis veniam peto.
H. *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*
Laudanda feci iussus, hoc vnum meum est.
Succurre genitor, siue te pietas mouet,
Seu triste fatum, siue violatæ decus
Virtutis, effer arma, vincatur mea
Fortuna dextra. T. *Sunt quidem patriæ preces*
Satis efficaces, sed tamen nostro quoque
Mouare fletu. surge & aduersa impetu
Perfringe solito: nunc tuum nulli imparem
Animum malo resume, nunc magna tibi
Virtute agendum est: Herculem irasci veta.
H. *Si viuo, feci scelera: si morior, tuli.*
Purgare terras propero: iamdudum mihi
Monstrum impium, sæuúmque & immite, ac ferum
Oberrat: agedum dextra conare aggredi
Ingens opus, labore bis seno amplius.
Ignaue cessas, fortis in pueros modo,
Pauidámque matrem? arma nisi dentur mihi,
Aut omne Pindi Thracis exscindam nemus,
Bacchique lucos, & Cythæronis iuga
Mecum cremabo, tota cum domibus suis,
Dominisque tecta, cum Deis templa omnibus
Thebana supra corpus excipiam meum,
Atque vrbe versa condar: & si fortibus
Leue pondus humeris mœnia immissa incident,
Septémque opertus non satis portis premar,
Onus omne media parte qua mundus sedet,
Dirimitque superos, in meum vertam caput,
Redde arma. A. *Vox est digna genitore Herculis.*
Hoc en peremptus spiculo cecidit puer:
Hoc Iuno telum manibus emisit tuis.
Hoc nunc ego vtar. Ecce quam miserum metu
Cor palpitat, corpúsque solicitum ferit.
Aptata arundo est: ecce iam facies scelus
Volens, sciénsque pande, quid fieri iubes?
H. *Nihil rogamus, noster in tuto est dolor.*
A. *Natum potes seruare tu solus mihi*
Theseu, ipse nondum maximum euasi metum.
Miserum haud potes me facere, felicem potes.
Sic statue quicquid statuis, vt causam tuam
Famámque in arcto stare & ancipiti scias.
Aut viuis, aut occidis: hanc animam leuem,
Fessámque senio, nec minus quassam malis
In ore primo teneo tam tarde patri
Vitam dat aliquis? non feram vlterius moram,
Letale ferrum pectori impressum induam,
Hic hic iacebit Herculis sani scelus.
H. *Iam parce genitor, parce iam reuoca manum.*
Succumbe virtus, perfer imperium patris.
Eat ad labores hic quoque Herculeos labor.
Viuamus, artus allena afflictos solo
Theseu parentis: dextra contactus pios
Scelerata refugit. AM. *Hanc manum amplector libens.*
Hac nixus ibo, pectori hanc ego admouens
Pellam dolores. H. *Quem locum profugus petam?*
Vbi me recondam? quáve tellure obruam?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica
Violentus vnda Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsve Ibera turbidus gaza fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus: in quas impius
Terras recedes? ortum, an occasum petes?
Vbique notus perdidit exilio locum.
Me refugit orbis, astra transuersos agunt
Obliqua cursus, ipse Titan Cerberum
Meliore vultu vidit, ô fidum caput
Theseu, latebram quære longinquam, abditam.
Quicunque semper sceleris alieni arbiter
Amas nocentes, gratiam meriti refer,
Vicémque nostris redde. me infernis precor
Vmbris reductum, méque subiectum tuis
Restitue vinclis: ille me abscondet locus.
Sed & ille nouit. T. *Nostra te tellus manet.*
Illic solutam cæde Gradiuus manum
Restituit armis: illa te Alcide vocat.
Facere innocentes terra quæ superos solet.

L. AN-

